วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 (ธันวาคม 2562)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.6 No.10 (December 2019)

วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

*(เริ่มปรับเป็น 12 ฉบับ ตั้งแต่ เดือนเมษายน 2562)

♦ **ที่ปรึกษา**

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.
พระราชปริยัติกวี, ศ.,ดร.
พระเทพปัญญาสุธี
พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.
พระราชปริยัติมุนี, ผศ.,ดร.
พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, ดร.

♦ **บรรณาธิการบริหาร**

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

♦ **หัวหน้ากองบรรณาธิการ**

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

♦ **กองบรรณาธิการ**

พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.,ดร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
พระครูโฆษิตวัฒนานุกูล, ผศ.,ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา
มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิศ์ภาพรรณ คูวิเศษแสง
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธานี วรภัทร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร. มุกดาวรรณ พลเดช
วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
ดร. อุทัย เอกสะพัง
มหาวิทยาลัยทักษิณ
ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

♦ **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**
นางสาวปุญญาดา จงละเอียด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

♦ **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**
พระมหาศักดิ์ดา สิริเมธี
พระมหาอนุชิต อนนฺตเมธี
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี
นายอภินันท์ คำหารพล
นางสาวทิพพวรรณ จันทรา

♦ **ฝ่ายกฎหมาย**
นางสาวฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ออกแบบปก
นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

จัดรูปเล่ม
พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ

พิมพ์ที่
หจก. กรีนโซน อินเตอร์ 2001
155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทรศัพท์. 075-466-031, Fax : 075-446-676

เจ้าของ
สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
โทร. 086-4345903 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : tak.puyada@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 10 ประจำปีพุทธศักราช 2562 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 **ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 1 (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEN Citation Index-ACI ต่อไป** เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ใน**วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์** ปีที่ 6 ฉบับที่ 10 ประกอบด้วย บทความวิชาการ 5 เรื่อง บทความวิจัย 87 เรื่อง ดังนี้

พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต โดย ผกาพันธ์ อินต๊ะแก้ว **ประชาคมหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนเพื่อความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น** โดย สมนึก จันทร์โสดา, พระสิริชัย ธมฺมจาโร (สายสิงห์), พระสมพล สมาจาโร (ชัญถาวร), ศราวุธ ขันธวิชัย และไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน **การอุปัฏฐากภิกษุอาพาธ: บทวิเคราะห์ในมิติพระพุทธศาสนา** โดย พระมหาสาทร ธมฺมาทโร, พระมหาวีรธิษณ์ วรินฺโท, กฤติยา ถ้ำทอง, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ และพระมหาราเชนทร์ เขมาสโภ **มนุษย์กับสันติภาพและพุทธสันติวิธี** โดย พระปราโมทย์ วาทโกวิโท (พันธพัฒน์), พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน), พระมหาวีระศักดิ์ อภินนฺทเวที (แสงพงษ์) และสุวรรณี ฮ้อแสงชัย **บทบาทของพระสงฆ์กับงานสาธารณสงเคราะห์** โดย พระครูอาทรกิจจาภิรักษ์, ทิพย์ภวิษณ์ ใสชาติ, พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ (สิริวฑฺฒโน), พระครูโกศลวิหารคุณ และสังเวียน สาผาง **การตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวน** โดย อิงครัต ดลเจิม, สุจินตนา ชุมวิสูตร, วิกรณ์ รักษ์ปวงชน, วรวุฒิ เทพทอง และจาตุรนต์ บุณยธนะ **ความสุขและคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนที่ทำงานในวิทยาลัยพยาบาล** โดย ภาวดี เหมทานนท์, พีรวิทย์ พันธ์ฤทธิ์ดำ กฤษฎา เวชภักดิ์ และเกษรา วนโชติตระกูล **การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง** โดย กิตติพร เนาว์สุวรรณ, ภาวดี เหมทานนท์, จิตฤดี รอดการทุกข์, อัญชนา วิชช์วัฒนางกูร และนรานุช ขะระเขื่อน **กระบวนการ**

ปรับตัวของชุมชนท่าสะอ้านท่ามกลางกระแสสังคมอุตสาหกรรม โดย นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และธีระพงษ์ ทศวัฒน์ **ปัจจัยเชิงสาเหตุและแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา** โดย วรเชษฐ์ โทอื้น **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 5 : กรณีศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ปีการศึกษา 2560** โดย พระมหาจิรายุทธ ปโยโค **การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี** โดย ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และนันธิดา จันทร์ศิริ **ผลกระทบของเนื้อหาและลีลาการให้สัมภาษณ์ของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มีต่อภาพลักษณ์แบรนด์บุคคลของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย** โดย ชุษณะ เตชคณา **การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี** โดย พระครูอุดมเจติยารักษ์ (ดนัย นรุตฺตโม/สำแดงเดช), อนุชา พละกุล, ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า, มะลิ ทิพย์ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา **นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม** โดย อุบล วุฒิพรโสภณ, พระเทพศาสนาภิบาล, สัญญา สดประเสริฐ และสมานใจ ขันทีท้าว **แนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง** โดย ธันยนันท์ จันทร์ทรงพล, ณฐมน น่านโพธิ์ศรี, กีรติวรรณ กัลยาณมิตร และอภิสรา กฤตาวาณิชย์ **การพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลของการให้บริการของโรงพยาบาลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน** โดย กฤศน์วัต สมหวัง และบุษบัน เชื้ออินทร์ **การใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ** โดย พรประภา สุทธิจิตร, ประพันธ์ ศุภษร และตวงเพชร สมศรี **รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติ ด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ** โดย จิดาภา เร่งมีศรีสุข, นันทยา คงประพันธ์, ชนิดาภา กระแจะจันทร์, ชาสินี สำราญอินทร์ และพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์) **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต** โดย จุฑาทิพย์ สุจริตกุล **กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี** โดย บุญรัตน์ ครุฑคง, พระครูปริยัติคุณาวุธ, ประสิทธิ์ พันธวงษ์ และณัฐทิตา ทองช่วย **บทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ: ศึกษากรณีการละเมิดสิทธิการเมืองในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2552 – 2558** โดย วรรณธนพล หิรัญ

บูรณะ และนันทนา นันทวโรภาส **สิทธิและเสรีภาพสื่อออนไลน์ในรัฐบาลสมัยของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)** โดย กฤษฎาพันธ์ ภูปัญญา และศิวัช ศรีโภคางกุล **การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัย** โดย พิมพ์ชนา ศรีบุณยพรรัฐ **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ** โดย เตชภณ ทองเติม และจีรนันท์ แก้วมา **การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล** โดย ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ, มูหำหมัด สาแลบิง และศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ **การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น** โดย คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล และอจิรภาส์ เพียรขุนทด **การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น** โดย อรัญญา ภูโคกค้อย และวิษณุ สุมิตสวรรค์ **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย** โดย ธรารินทร์ ใจเอื้อพลสุข และกนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์ **รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองโดยพุทธสันติวิธี** โดย ฉลอง ช่วยธานี, บรรจบ บรรณรุจิ และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์ **บทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด** โดย พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ, กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, พัชรี ศิลารัตน์ และอดิศักดิ์ ทุมอนันต์ **ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบกิจการสถานบริการ** โดย สำรวย เกษกุล และพรชัย เลื่อนฉวี **ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย** โดย ชวิน คำบุญเรือง และพรชัย เลื่อนฉวี **การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง โดยใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์** โดย ลลิตา เดชเป้า **การส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาปริญญาตรีโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A)** โดย นิภาพร ช่วยธานี, ธีรพงษ์ แสงประดิษฐ์ และพินิจ ขำวงษ์ **การตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญา** โดย ชัชชัย ยุระพันธุ์, สมาน ตั้งทองทวี และ ธานี วรภัทร์ **การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร** โดย ศุภกร จันทราวุฒิกร, ดุษฎี โยเหลา และครรชิต แสนอุบล **การนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์** โดย ไตรรงค์ ชัยชนะ และสังเวียน เทพผา **การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ** โดย บุษกร สุขแสน **ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง**

ของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดย พิชญาภรณ์ บัวสระ, ธนกฤต ทุริสุทธิ์ และกฤตติกา แสนโภชน์ **พุทธจิตรกรรม: ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** โดย พระครูปลัดพีระพันธ์ ธมฺมวุฑฺโฒ, พระมหาวิฑูรย์ สิทฺธิเมธี, สมุทร สงวนสิน และกาญจนพงศ์ สุวรรณ **การบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง** โดย ณัฐชัย อินทราย และอติพร เกิดเรือง **ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก** โดย กันตพัฒน์ เหล่าวิชารัตน์ และขวัญเมือง โพธิ์ย้อย **แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21** โดย สืบพงษ์ ปราบใหญ่, ยศระวี วายทองคำ และรุ่งรัตนา เจริญจิตต์ **รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา** ชาคริยา ชายเกลี้ยง, วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล และปรีชา สามัคคี **การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ** โดย อดุลย์ กันธิดา, พูนชัย ปันธิยะ และ เทพประวิณ จันทร์แรง **บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560** โดย อุดมศักดิ์ เดโชชัย, อุทิศ สังขรัตน์ และวันชัย ธรรมสัจการ **กระบวนการจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย** โดย ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ **การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง** โดย นริดา อินนาค และอติพร เกิดเรือง **การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)** โดย พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมฺโม (รอดแก้ว), พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ (จันทร์โร), กันตภณ หนูทองแก้ว และเดชชาติ ตรีทรัพย์ **รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม** โดย พระสิทธิสิงหเสนี (โสภณ โสภโณ), พระครูโอภาสนนทกิตติ์ (ศักดา โอภาโส), พระมหาเผด็จ จิรกุโล (จงสกุลศิริ), และวรีรัตน์ ศรีสถิตวัฒนา **รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว** โดย ยิลมาส อารี และสมคิด สร้อยน้ำ **การจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจ** โดย วงษ์สิริ เรืองศรี, ชนัญชิดา ทิพย์ญาณ, พงศ์เทพ แก้วเสถียร และประวีณ จุลภักดีวัช **การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่** โดย นิตยา คงคุ้ม และอจิรภาส์ เพียรขุนทด **สมรรถนะขององค์กร การจัดการความรู้ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ และการสนับสนุนจากหอการค้าไทยที่มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ** โดย สุรชัย จันทรโรจน์วาณิช, ดวงสมร รุ่งสวรรคโพธิ์ และนัยนา เกิดวิชัย **บุพปัจจัยของความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมในพื้นที่**

ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก โดย วราพร ดำรงค์กูลสมบัติ, สุดาวรรณ สมใจ และนัยนา เกิดวิชัย **บุพปัจจัยของยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย** โดย วิชัย ปิยวรรณวงศ์, สุดาวรรณ สมใจ, ดวงกมล จันทรรัตน์มณี, ปฏิญญา บุญผดุง และสุมาลี มีพงษ์ **รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม** โดย พระมหาฉลวย อรุโณ (สิงห์แจ่ม), พระครูพิพิธสุตาทร และพูนชัย ปันธิยะ **แนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย** โดย กร ลาวัง, ชนิสรา แก้วสวรรค์ และบรรพต วิรุณราช **แนวทางการบริหารจัดการน้ำในสนามกอล์ฟของไทยเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและระงับสาธารณภัยในชุมชนกรณีศึกษา : สนามกอล์ฟในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก** โดย วิชาญ สุธรรมพงษ์ และชนิสรา แก้วสวรรค์ **กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4** โดย พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์), สัญญา สดประเสริฐ, นิสาชล ตรีไพบูลย์ และพรทิพย์ ช่วยเพล **การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาเมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย** โดย ทองคำ ดวงขันเพชร **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี** โดย นฤมล เพ็ญสิริวรรณ, บุญทัน ดอกไธสง และนัยนา เกิดวิชัย **ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย** โดย ปฏิญญา ประพฤติชอบ และพนายุทธ เชยบาล **คุณลักษณะผู้ประนีประนอม: แนวคิดและการพัฒนาตามหลักพุทธสันติวิธี** โดย ประสิทธิ์ ลาภพิทักษ์มงคล, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, บรรจบ บรรณรุจิ และบรรพต ต้นธีรวงศ์ **กระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช** โดย จิตติมา ดำรงวัฒนะ **รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก** โดย รัตพีรพัฒน์ ทะมานนท์ **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม: เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง** โดย ณรัฐ สวาสดิ์รัตน์ **ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย** โดย โอภาส อุปรี และพรชัย เลื่อนฉวี **ความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์** โดย ธนาวดี นิ่มเรือง และศรุดา สมพอง **รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** โดย กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท **ศึกษาความหมายและความเข้าใจในความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย** โดย สิริกาญจน์ ศรีสุรัตน์ และณาน เรืองธรรมสิงห์ **บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติ**

หน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น โดย นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์ **บุพปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่** โดย อมรา อารีย์, ทวี แจ่มจำรัส และดวงกมล คงเหลือ **มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี** โดย ธนทร ผดุงธิติฐ์ **กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี** โดย สุดา มงคลสิทธิ์ **ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา** โดย ประดิษฐ์ คำมุงคุณ, พระมหาสันติราษฎร์ ฌานสนฺติ (พวงมลิ), พระมหาวราสายะ วราสยานน์, พระมหาศรัญย์วัตร์ กิตฺติวชิโร (อินลม) และสมโภชน์ โว้วงษ์ **ความสามารถขององค์กร การจัดการองค์กร การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และนวัตกรรมองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต** โดย สุระพันธ์ สวัสดิพรรค, สุดาวรรณ สมใจ และนัยนา เกิดวิชัย **ความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา** โดย อนุชา ช้างน้อย และศรุดา สมพอง **ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน** โดย ชลิดา ตั้งธนาณิมากร **การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร** โดย ขรรค์ไชย์ วดีศิริศักดิ์ และชุติมา มุสิกานนท์ **บุพปัจจัยของความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา** โดย ธนัท ธนาบริบูรณ์, สุดาวรรณ สมใจ และชาญเดช เจริญวิริยะกุล **สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก** โดย ภัสสิมนต์ เตชะทวีพัฒน์, นพดล บุรณนัฏ และณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์ **สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านอีสานในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ** โดย ณฐอร เจือจันทร์ และปิยลักษณ์ โพธิวรรณ **กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา** โดย อาทิตย์ แสงเฉวก, ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์ และวินัย ผลเจริญ **รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** โดย ณัฏฐสิขา ภาภัคธนานันท์, กฤติกา แสนโภชน์ และประจญ กิ่งมิ่งแฮ **ยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว** โดย อนงค์สอน พรมจัน, ธนกฤต ทุริสุทธิ์ และประจญ กิ่งมิ่งแฮ **อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571)** โดย ภัทรนิษฐ์ แดงสี **การปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย** โดย พระครูธีรธรรมพิมล (ทิม) ทองจันดา, ศรุดา สมพอง

การพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 โดย อำนาจ บุญประเสริฐ, พรทิพย์ คำชาย และพจนีย์ มั่งคั่ง **การพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา** โดย พระมหาวีรเดช อธิปญฺโญ, ธีรศักดิ์ แสนวังทอง, ณรงศักดิ์ ลุนสำโรง, พระสหัสษชัญญ์ รัตนสันติ และพระชัชชฎา ตรีทวีวงศ์สกุล

ปิดท้ายเล่มนี้ด้วยบทความวิจัย เรื่อง **คนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย: ความเป็นมา สถานภาพ และการดำรงอยู่** โดย สิริอร จุลทรัพย์ และบุญเชิด หนูอิ่ม บทความนี้นำเสนอในประเด็น 1) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ข้อสันนิษฐานมีอย่างหลากหลาย ทั้งการตั้งถิ่นฐานอยู่แต่เดิม การตั้งถิ่นฐานเพราะการเคลื่อนกองทัพตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การตั้งถิ่นฐานจากเหตุปัจจัยทางรัฐศาสตร์และยุทธศาสตร์สมัยโบราณ การย้ายถิ่นเข้าไปหาที่ทำมาหากินของคนไทยจากประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามมีคนสยามอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นจำนวนมากแล้ว 2) สถานภาพของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย มีสถานภาพเป็นคนสัญชาติมาเลเซีย เชื้อสายไทย นับถือศาสนาพุทธ ชาวสยามจึงถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซียที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายมลายู นับถือศาสนาอิสลาม สถานภาพทางสังคมของคนสยาม ได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมกับคนเชื้อสายอื่น ๆ ในประเทศมาเลเซีย ได้รับสิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการมีส่วนร่วมด้านการเมือง สถานภาพของคนสยามที่มีต่อชุมชนคนสยามในรัฐปะลิส มีสถานภาพในการสร้างความปกติสุขและความสามัคคีปรองดอง สถานภาพของคนสยามที่มีต่อศาสนา คนสยามในรัฐปะลิส นับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน สถานภาพทางเศรษฐกิจ ในสมัยก่อนคนสยามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันเมื่อการศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญ เยาวชนคนสยามรุ่นใหม่จึงนิยมประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน เริ่มมีการเข้าไปทำงานในสังคมเมืองหลวง สถานภาพทางการเมืองและการปกครอง คนสยามมีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองนอกเหนือจากการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ยังมีคนสยามในรัฐปะลิสได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองการปกครอง ซึ่งปรากฏอยู่ทั้งในระดับชาติ ระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น 3) การดำรงอยู่ของความเป็นไทยของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ที่เห็นเด่นชัดที่สุด คือด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ด้านศาสนา คนสยามยังคงนับถือศาสนาพุทธ และยังคงยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแกนหลักในการดำเนินชีวิต สำหรับประเพณี พิธีกรรมที่คนสยามยังคงยึดถือปฏิบัติโดยส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมโยง

สัมพันธ์กับพุทธศาสนา เช่น ประเพณีวันลอยกระทง พิธีกรรมโนราโรงครู เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับประเพณีของคนไทยท้องถิ่นใต้ ในประเทศไทย และอีกสิ่งหนึ่งที่ยังคงเห็นการดำรงอยู่ คือ วิถีนันทนาการและการเล่นของเด็ก คนสยามในรัฐปะลิสมีวิถีนันทนาการเช่นเดียวกับคนสยามในรัฐอื่น ๆ และคนไทยท้องถิ่นใต้ เช่น การนิยมดูหนังตะลุง นิยมการละเล่นพื้นบ้าน และค่านิยมของคนสยามในรัฐปะลิส ยังคงมีค่านิยมในความรักและศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย และค่านิยมในการใช้ภาษาไทย สิ่งดังกล่าวยังคงพบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคมคนสยามในรัฐปะลิสในปัจจุบัน

กองบรรณาธิการ**วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์** ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

บทความวิชาการ : Academic Article

พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต 4658
BUDDHIST ETHICS AND CAREER DEVELOPMENT FOR LIFELONG LEARNING
ผกาพันธ์ อินต๊ะแก้ว

ประชาคมหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนเพื่อความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น 4670
VILLAGE COMMUNITY THROUGH IN-DEPTH PEOPLE'S PARTICIPATION FOR TRANSPARENCY IN LOCAL DEVELOPMENT
สมนึก จันทร์โสดา, พระสิริชัย ธมฺมจาโร (สายสิงห์), พระสมพล สมาจาโร (ชัญถาวร), ศราวุธ ขันธวิชัย และไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน

การอุปัฏฐากภิกษุอาพาธ: บทวิเคราะห์ในมิติพระพุทธศาสนา 4686
ATTENDANCE THE PATIENT MONKS: ANALYSIS IN THE DIMENSION OF BUDDHISM
พระมหาสาทร ธมฺมาทโร, พระมหาวีรธิษณ์ วรินฺโท, กฤติยา ถ้ำทอง, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ และพระมหาราเชนทร์ เขมาสโภ

มนุษย์กับสันติภาพและพุทธสันติวิธี 4697
HUMAN ON PEACE AND BUDDHIST PEACEFUL MEANS
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท (พันธพัฒน์), พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน), พระมหาวีระศักดิ์ อภินนฺทเวที (แสงพงษ์) และสุวรรณี ฮ้อแสงชัย

บทบาทของพระสงฆ์กับงานสาธารณสงเคราะห์ 4711
THE ROLE OF MONKS AND THE PUBLIC WELFARE WORK
พระครูอาทรกิจจาภิรักษ์, ทิพย์ภวิษณ์ ใสชาติ, พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ (สิริวฑฺฒโน), พระครูโกศลวิหารคุณ และสังเวียน สาผาง

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย : Research Articles

การตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวน 4720
THE EXAMINING AND TRUTH FINDING IN OBJECTS COLLECTED BY AN INQUIRY OFFICIAL
อิงครัต ดลเจิม, สุจินตนา ชุมวิสูตร, วิกรณ์ รักษ์ปวงชน, วรวุฒิ เทพทอง และจาตุรนต์ บุณยธนะ

ความสุขและคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนที่ทำงานในวิทยาลัยพยาบาล 7428
THE HAPPINESS AND QUALITY OF LIFE OF THE SUPPORTIVE STAFFS AT COLLEGE OF NURSING
ภาวดี เหมทานนท์, พีรวิทย์ พันธ์ฤทธิ์ดำ กฤษฎา เวชภักดิ์ และเกษรา วนโชติตระกูล

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง 4740
PARTICIPATION IN SOCIAL ACTIVITIES OF THAI MUSLIMS ELDERLY IN 7 PROVINCES OF LOWER SOUTHERN OF THAILAND
กิตติพร เนาว์สุวรรณ, ภาวดี เหมทานนท์, จิตฤดี รอดการทุกข์, อัญชนา วิชช์วัฒนางกูร และนรานุช ขะระเชื่อน

(Retracted) กระบวนการปรับตัวของชุมชนท่าสะอ้านท่ามกลางกระแสสังคมอุตสาหกรรม 4754
(Retracted) THE ADAPTATION PROCESS OF THE THA-SAAN COMMUNITY IN THE MIDST OF INDUSTRIAL SOCIETY
นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์ และธีระพงษ์ ทศวัฒน์

ปัจจัยเชิงสาเหตุและแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา 4769
CAUSAL FACTORS AND PREVENTION GUIDELINE OF ABUSIVE BEHAVIOR TO USING A SMARTPHONE OF COLLEGIAN IN YASOTHON BUDDHIST COLLAGE FOR SELF CONTROL BY THE BUDDHIST WAY
วรเชษฐ์ โทอื้น

สารบัญ (ต่อ)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 5 : กรณีศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ปีการศึกษา 2560 4786

THE FACTOR AN INFLUENCE TO INTERNSHIP TEACHING IN SCHOOL OF COLLEGIAN IN FACULTY OF EDUCATION THAI LANGUAGE TEACHING PROGRAM 5th: A CASE STUDY YASOTHON BUDDHIST COLLAGE ON THE SEMESTER 2017

พระมหาจิรายุทธ ปโยโค

การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 4803

APPLYING OF THE COSR MODEL IN DEVELOPING THE CONSCIOUSNESS OF PERSONNEL IN THE LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION WITH DEWATHAMMA PRINCIPLE FOR FOREST CONSERVATION THUNGLUANG SUBDISTRICT MUNICIPALITY SURAT THANI PROVINCE

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี และนันธิดา จันทร์ศิริ

ผลกระทบของเนื้อหาและลีลาการให้สัมภาษณ์ของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มีต่อภาพลักษณ์แบรนด์บุคคลของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย 4817

THE IMPACT OF INTERVIEW CONTENTS AND STYLES OF GENERAL PRAYUTH CHAN-OCHA ON THE PERSONAL BRANDIMAGE OF THE PRIME MINISTER OF THAILAND

ชุษณะ เตชคณา

การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี 4832

THE COOPERATION STRENGTHENING AND CORRUPT CONTROLLING DONE BY MONKSCIVIL SECTOR AND LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN PHETCHABURI PROVINCE

พระครูอุดมเจติยารักษ์ (ดนัย นรุตฺตโม/สำแดงเดช), อนุชา พละกุล, ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า, มะลิ ทิพย์ประจง และสุบัน สวัสดิ์ประภา

สารบัญ (ต่อ)

นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม 4852
CIVIL STATE POLICY TO PROMOTE THE SELF- RELIANT FOR ELDERLY IN NAKORNPATHOM PROVINCE
อุบล วุฒิพรโสภณ, พระเทพศาสนาภิบาล, สัญญา สดประเสริฐ และสมานใจ ขันทีท้าว

แนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง 4873
THE CONCEPT MIDDLE WAY (MAṆCHCḤIMĀPṬIPTHĀ) IN RESOLVING CONFLICTS CAUSED BY POLITICAL COMMUNICATION
ธันยนันท์ จันทร์ทรงพล, ณฐมน น่านโพธิ์ศรี, กีรติวรรณ กัลยาณมิตร และอภิสรา กฤตาวาณิชย์

การพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลของการให้บริการของโรงพยาบาลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4884
THE DEVELOPMENT OF NETWORK OF LEPROSY HEALTH SERVICES UNDER THE UNIVERSAL COVERAGE HEALTH INSURANCE POLICY FOR LOW LEPROSY ENDEMIC SITUATION IN ORDER TO PROMOTE THE EFFECTIVENESS OF THE SERVICES OF MAE SARIANG HOSPITALMAE HONG SON PROVINCE
กฤศน์วัต สมหวัง และบุษบัน เชื้ออินทร์

การใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ 4898
AN APPLICATION OF SATIPATTHANA IN TAI-CHI EXERCISE FOR ENHANCING ELDERLY HOLISTIC HEALTH
พรประภา สุทธิจิตร, ประพันธ์ ศุภษร และตวงเพชร สมศรี

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติ ด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ 4914

THE SOCIAL SKILL DEVELOPMENT MODEL OF HANDS ON IN KNOWLEDGE-BASED SERVICE OF RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY SUVARNABHUMI

จิดาภา เร่งมีศรีสุข, นันทยา คงประพันธ์, ชนิดาภา กระแจะจันทร์, ชาสินี สำราญอินทร์ และพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต 4930

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AMONG ADMINISTRATORS OF THE LOCAL GOVERNMENT ADMINISTRATION IN THAILAND 4.0 ERA: A CASE STUDY OF PHUKET LOCAL GOVERNMEN ADMINISTRATION

จุฑาทิพย์ สุจริตกุล

กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี 4944

THE PROPOSED IMPLEMENTATION FOR THE IMPROVEMENT OF THE SECOND CITIZEN (HOMELESS PEOPLE LIVE IN PUBLIC PLACES) APPROACHED BY THE CIVIL SOCIETY NETWORK OF SURATTHANI

บุญรัตน์ ครุฑคง, พระครูปริยัติคุณาวุธ, ประสิทธิ์ พันธวงษ์ และณัฐทิตา ทองช่วย

บทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ: ศึกษากรณีการละเมิดสิทธิการเมืองในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2552 – 2558 4968

THE ROLE AND POLITICAL COMMUNICATION PROCESS OF NATIONAL HUMAN RIGHTS COMMISSION: A CASE STUDY OF POLITICAL RIGHTS VIOLATIONS IN 2009 – 2015

วรรณธนพล หิรัญบูรณะ และนันทนา นันทวโรภาส

สารบัญ (ต่อ)

สิทธิและเสรีภาพสื่อออนไลน์ในรัฐบาลสมัยของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) 4987

RIGHT AND FREEDOM OF ONLINE MEDIA IN NATIONAL COUNCIL FOR PEACE AND ORDER (NCPO) ERA

กฤษฎาพันธ์ ภูปัญญา และศิวัช ศรีโภคางกุล

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัย 5001

THE PROMOTION OF THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY HANDICAPPED

พิมพ์ชนา ศรีบุณยพรรัฐ

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ 5017

FACTORS EFFECTING FOOD CONSUMPTION BEHAVIOR OF THE ELDERLY BUDDHIST MONKS LIVING IN SISAKET PROVINCE

เตชภณ ทองเติม และจีรนันท์ แก้วมา

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล 5033

DEVELOPING LIFELONG LEARNING PROCESS FOR SELF-RELIANCE OF THE ELDERLY IN TANYONGPO SUB-DISTRICT MUANG DISTRICT SATUN PROVINCE

ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ, มูหำหมัด สาแลบิง และศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 5051

PUBLIC PARTICIPATION AND NEGOTIATION PROCESSES INFLUENCING THE MANAGEMENT OF HOUSING PROBLEMS: A CASE STUDY OF BAN MANKONG PROJECT CHUM PHAE DISTRICT KHON KAEN PROVINCE

คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล และอจิรภาส์ เพียรขุนทด

สารบัญ (ต่อ)

การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น 5067
SUSTAINABILITY OF WATER MANAGEMENT OF LOCAL ADMINISTRATION: A CASE STUDY OF BANTON PRAYUEN KHON KAEN
อรัญญา ภูโคกค้อย และวิษณุ สุมิตสวรรค์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4ของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย 5079
FACTORS AFFECTING THE SUCCESS BY DDHIPADA 4 OF THE QUALITY ACCOUNTING OFFICE IN THAILAND
ธรารินทร์ ใจเอื้อพลสุข และกนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์

รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองโดยพุทธสันติวิธี 5092
A MODEL OF MONASTICS ADMINISTRATION MANAGEMENT BY BUDDHIST PEACEFUL MEANS
ฉลอง ช่วยธานี, บรรจบ บรรณรุจิ และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

บทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด 5106
BUDDHIST MONK'S ROLES IN BUILDING THAILAND'S DEMOCRATICALLY POLITICAL CULTURE IN ROIET PROVINCE
พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ, กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, พัชรี ศิลารัตน์ และอดิศักดิ์ ทุมอนันต์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบกิจการสถานบริการ 5122
LEGAL PROBLEMS REGARDING LAW ON ENTERTAINMENT BUSINESS
สำรวย เกษกุล และพรชัย เลื่อนฉวี

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย 5143
LEGAL ENFORCEMENT PROBLEMS TO PROMOTE, SUPPORT AND DEVELOP THE SOCIAL WELFARE PROCESS ARRANGED BY THE COMMUNITY IN THE SOCIAL WELFARE SYSTEM OF THAILAND
ชวิน คำบุญเรือง และพรชัย เลื่อนฉวี

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง โดยใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ 5163
THE DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES COMPETENCY FOR CIVIL SERVANTS TRAINING PROGRAM BASED ON THE EXPERIENTIAL LEARNING
ลลิตา เดชเป้า

การส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาปริญญาตรีโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) 5179
ENHANCING STEM PROBLEM-SOLVING SKILLS OF UNDERGRADUATE STUDENTS BY USING THE INTEGRATED STEM EDUCATION WITH ARGUMENTATION LEARNING MODEL (6E+A)
นิภาพร ช่วยธานี, ธีรพงษ์ แสงประดิษฐ์ และพินิจ ขำวงษ์

การตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญา 5193
EXAMINATION PRINCIPLE IN THE FACT-FINDING PROCESS OF CRIMINAL PROCEDURE
ชัชชัย ยุระพันธุ์, สมาน ตั้งทองทวี และธานี วรภัทร์

การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร 5206
STUDY AND DEVELOPMENT OF A TRAINING MODEL BASED ON THREEFOLD TRAINING TO STRENGTHEN ETHICAL LEADERSHIP FOR EXECUTIVE OFFICERS AND TEAM LEADERS IN AN ORGANIZATION
ศุภกร จันทราวุฒิกร, ดุษฎี โยเหลา และครรชิต แสนอุบล

การนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ 5224
IMPLEMENTING ADMINISTRATIVE MEASURES TO PREVENT AND SUPPRESS HUMAN TRAFFICKING
ไตรรงค์ ชัยชนะ และสังเวียน เทพผา

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ 5245
THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY FOOD LEARNING CENTER NONG KUT THING IN BUENG KAN PROVINCE
บุษกร สุขแสน

สารบัญ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู 5259
STRATEGIES TO INCREASE THE VALUE ADDED OF LOCAL WOVEN FABRICS NONGBUALAMPHU PROVINCE
พิชญาภรณ์ บัวสระ, ธนกฤต ทุริสุทธิ์ และกฤตติกา แสนโภชน์

พุทธจิตรกรรม: ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5272
BUDDHIST PAINTING: HISTORY EVOLUTION AND INFLUENCE ON THE LIFESTYLE OF PEOPLE IN NORTHEAST
พระครูปลัดพีระพันธ์ ธมฺมวุฑฺโฒ, พระมหาวิฑูรย์ สิทฺธิเมธี, สมุทร สงวนสิน และกาญจนพงศ์ สุวรรณ

การบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง 5286
QUALITY MANAGEMENT OF LOCAL GOVERNMENT ADMINISTRATORS IN LAMPANG PROVINCE
ณัฐชัย อินทราย และอติพร เกิดเรือง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 5305
FACTORS THAT AFFECT TO LEARNING ACHIEVEMENT OF STUDENTS IN THE DIPLOMA LEVEL OF PRIVATE SCHOOLS IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR (EEC)
กันตพัฒน์ เหล่าวิชารัตน์ และขวัญเมือง โพธิ์ย้อย

แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 5324
GUIDELINES MANAGEMENT FOR GRADUATE STUDIES INTHE 21st CENTURY
สืบพงษ์ ปราบใหญ่, ยศระวี วายทองคำ และรุ่งรัตนา เจริญจิตต์

รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา 5344
BLENDED SUPERVISION MODEL FOR ENHANCEMENT RESEARCH OF SECONDARY SCHOOL TEACHERS
ชาคริยา ชายเกลี้ยง, วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล และปรีชา สามัคคี

สารบัญ (ต่อ)

การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ 5362
AN ENHANCING THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY WITH BUDDHIST INTEGRATION
อดุลย์ กันธิดา, พูนชัย ปันธิยะ และเทพประวิณ จันทร์แรง

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 5381
THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF NA WAE SUBDISTRICT COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL TO "SELF-GOVERNANCE COMMUNITY" UNDER THE CONSTITUTION OF THAILAND 2017
อุดมศักดิ์ เดโชชัย, อุทิศ สังขรัตน์ และ วันชัย ธรรมสัจการ

กระบวนการจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย 5393
PROCESSES OF MANAGEMENT INFLUENCING THE SUCCESS OF SERVICE QUALITY DEVELOPMENT OF THAI NATIONAL MUSEUMS
ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง 5407
QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT OF THE ELDERLY AT LAMPANG PROVINCE
นริดา อินนาค และอติพร เกิดเรือง

การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) 5425
AN APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES IN SANGHA’S AFFAIRS ADMINISTRATION IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE (DHAMMAYUT)
พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมฺโม (รอดแก้ว), พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ), พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ (จันทร์โร), กันตภณ หนูทองแก้ว และเดชชาติ ตรีทรัพย์

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม 5441

THE MODEL IN DRIVING AGRICULTURAL SUFFICIENCY ECONOMICPHILOSOPHY ACCORDING TO BUDDHADHAMMA OF NAKHONPHANOM PROVINCE

พระสิทธิสิงหเสนี (โสภณ โสภโณ), พระครูโอภาสนนทกิตติ์ (ศักดา โอภาโส), พระมหาเผด็จ จิรกุโล (จงสกุลศิริ), และวรีรัตน์ ศรีสถิตย์วัฒนา

รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 5458

AN APPROPRIATE ADMINISTRATION MODEL FOR BILINGUAL SCHOOLS OF LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

ยิลมาส อารี และสมคิด สร้อยน้ำ

การจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจ 5481

COMMUNITY SELF-MANAGEMENT IN KHUNTHURI SWAMP FOREST MANAGEMENT ACCORDING TO THE FOUR NOBLE TRUTHS

วงษ์สิริ เรืองศรี, ชนัญชิดา ทิพย์ญาณ, พงศ์เทพ แก้วเสถียร และประวีณ จุลภักดีวัช

การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่ 5498

PREVENTION AND SUPPRESSION OF ILLEGAL MIGRANT WORKERS IN KHON KAEN PROVINCE: THE PERSPECTIVE OF GOVERNMENT OFFICIALS

นิตยา คงคุ้ม และอจิรภาส์ เพียรขุนทด

สมรรถนะขององค์กร การจัดการความรู้ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจและการสนับสนุนจากหอการค้าไทยที่มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ 5516

ORGANIZATIONAL COMPETENCIES KNOWLEDGE MANAGEMENT QUALITY OF A BUSINESS NETWORK AND SUPPORT FROM THE THAI CHAMBER OF COMMERCE AFFECTING ON INNOVATION IN A BUSINESS ORGANIZATION

สุรชัย จันทรโรจน์วาณิช, ดวงสมร รุ่งสวรรคโพธิ์ และนัยนา เกิดวิชัย

สารบัญ (ต่อ)

บุพปัจจัยของความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมในพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก 5529
ANTECEDENTS OF CUSTOMER LOYALTY IN THE STAINLESS-STEEL INDUSTRY IN THAILAND'S EASTERN ECONOMIC CORRIDOR
วราพร ดำรงค์กูลสมบัติ, สุดาวรรณ สมใจ และนัยนา เกิดวิชัย

บุพปัจจัยของยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย 5540
ANTECEDENTS OF THE STRATEGIES FOR CONSUMER PROTECTION FROM COSMETICS IN THAILAND
วิชัย ปิยวรรณวงศ์, สุดาวรรณ สมใจ, ดวงกมล จันทรรัตน์มณี, ปฏิญญา บุญผดุง และสุมาลี มีพงษ์

รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม 5560
THE MODEL AND PROCESS OF BUDDHIST KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THE DHAMMA PRACTICE CENTER
พระมหาฉลวย อรุโณ (สิงห์แจ่ม), พระครูพิพิธสุตาทร และพูนชัย ปันธิยะ

แนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย 5576
THE GUIDELINE OF ROLE ADJUSTMENT FOR MARINE DEPARTMENT AND SHIP'S OWNER TO ENHANCE MARITIME SAFETY OF THAI FLAG VESSEL
กร ลาวัง, ชนิสรา แก้วสวรรค์ และบรรพต วิรุณราช

แนวทางการบริหารจัดการน้ำในสนามกอล์ฟของไทยเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและระงับสาธารณภัยในชุมชนกรณีศึกษา : สนามกอล์ฟในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก 5592
A MODEL OF WATER MANAGEMENT IN THAI GOLF COURSES TO BECOMES A RESERVE WATER SOURCE FOR CONSUMPTION DURING THE DRY SEASON AND PUBLIC SUSPENSION IN THE COMMUNITY DISASTERCASE STUDY: GOLF COURSES IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR (EEC)
วิชาญ สุธรรมพงษ์ และชนิสรา แก้วสวรรค์

สารบัญ (ต่อ)

กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 5612
THE PROCESS OF DEVELOPMENT FOR ACTIVE AGING BY BHĀVĀNĀ 4'S
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์), สัญญา สดประเสริฐ, นิสาชล ตรีไพบูลย์ และพรทิพย์ ช่วยเพล

การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาเมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 5626
A HISTORY MANAGEMENT: CASE STUDY OF MUANG WIANG KHUK MUANG DISTRICT NONG KHAI PROVINCE
ทองคำ ดวงขันเพชร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี 5641
FACTORS AFFECTING LEADERSHIP OF SUB-DISTRICT MUNICIPALITY ADMINISTRATORS IN NONTHABURI PROVINCE
นฤมล เพ็ญสิริวรรณ, บุญทัน ดอกไธสง และนัยนา เกิดวิชัย

ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย 5660
THE SCHOOL ADMINISTRATION STRATEGY TOWARDS BUILDING GOOD UNDERSTANDING OF DIFFERENT RELIGIOUS STUDENTS IN THAILAND
ปฏิญญา ประพฤติชอบ และพนายุทธ เชยบาล

คุณลักษณะผู้ประนีประนอม : แนวคิดและการพัฒนาตามหลักพุทธสันติวิธี 5678
MEDIATOR CHARACTERISTICS BY BUDDHIST PEACEFUL MEANS
ประสิทธิ์ ลาภพิทักษ์มงคล, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, บรรจบ บรรณรุจิ และบรรพต ต้นธีรวงศ์

กระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช 5688
SOCIAL PROCESS BETWEEN EDUCATIONAL WELFARE AND BUILDING POTENTIAL OF COMMUNITY ENTERPRISE MANAGEMENT IN BAN PHITAM COMMUNITY KRUNG CHING SUBDISTRICT NOPPHITAM DISTRICT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
จิตติมา ดำรงวัฒนะ

สารบัญ (ต่อ)

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก 5701

THE MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE CORE COMPETENCIES OF GOVERNMENT TEACHERS ACCORDING TO THE BUDDHA DHAMMA OF SCHOOLS UNDER THE PHITSANULOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

รัตพีรพัฒน์ ทะมานนท์

ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม: เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง 5717

CULTURAL GEOGRAPHY: THE CIVILIZATION ROUTE AND CONNECTION OF BUDDHISM IN MEKONG REGION

ณรัฐ สวาสดิ์รัตน์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย 5733

TITLE LEGAL ISSUES REGARDING THE JUDICIAL PROCEDURE TO SETTLE A CRIMINAL OFFENCE BY RESTORATIVE JUSTICE IN THAILAND

โอภาส อุปรี และพรชัย เลื่อนฉวี

ความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ 5748

GOVERNMENT COOPERATION AND DEVELOPMENT OF STRATEGIES TO PREVENT AND SUPPRESS HUMAN TRAFFICKING

ธนาวดี นิ่มเรือง และศรุดา สมพอง

รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5762

MODEL OF TEACHER RECRUITMENT FOR SCHOOL UNDER JURISDICTION OF LOCAL ADMINISTRATION ORGANIZATIONS

กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท

สารบัญ (ต่อ)

ศึกษาความหมายและความเข้าใจในความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย 5776

AN INVESTIGATION OF DEFINITION AND UNDERSTANDING OF THE JURISTIC ENTITY OF THAI LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS

สิริกาญจน์ ศรีสุรัตน์ และฌาน เรืองธรรมสิงห์

บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น 5791

GOVERNMENT OFFICIALS' ROLES AND OPINIONS RELATED TO SEX-RELATED CRIMINAL CASES IN KHON KAEN PROVINCE

นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์

บุพปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ 5802

THE ANTECEDENTS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF HALAL TOURISM INDUSTRY IN CHIANG MAI PROVINCE

อมรา อารีย์, ทวี แจ่มจำรัส และดวงกมล คงเหลือ

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี 5821

LEGAL MEASURES REGARDING MEDIATION OF CIVIL DISPUTES BEFORE PROSECUTION

ธนทร ผดุงธิติฐ์

กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี 5843

THE STRATEGY OF COLLABORATION NETWORK FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL MANAGEMENT OF PRIVATE SCHOOLS IN CHONBURI

สุดา มงคลสิทธิ์

สารบัญ (ต่อ)

ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 5860
ANXIETY FOR SPEAKING ENGLISH AMONG FIRST YEAR STUDENTS IN MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY LANNA CAMPUS
ประดิษฐ์ คำมุงคุณ, พระมหาสันติราษฎร์ ฌานสนฺติ (พวงมลิ), พระมหาวราสายะ วราสยานน์, พระมหาศรัญย์วัตร์ กิตฺติวชิโร (อินลม) และสมโภชน์ โว้วงษ์

ความสามารถขององค์กร การจัดการองค์กร การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และนวัตกรรมองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต 5876
ORGANIZATIONAL CAPABILITY ORGANIZATIONAL MANAGEMENT EMPLOYER SUPPORT AND ORGANIZATIONAL INNOVATION AFFECTING ON OPTIMIZATION OF THE OUTSOURCING SYSTEM
สุระพันธ์ สวัสดิพรรค, สุดาวรรณ สมใจ และนัยนา เกิดวิชัย

ความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา 5890
ACCOUNTABILITY FOR OVERSEEING THE USE OF THE NATIONAL BUDGET IN THE DEVELOPMENT OF MONASTERY AND BUDDHISM
อนุชา ช้างน้อย และศรุดา สมพอง

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน 5908
SOME LEGAL PROBLEMS AND OBSTACLES CONCERNING DEPARTMENT OF TERRITORIAL DEFENSE
ชลิดา ตั้งธนาณิมากร

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร 5927
DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATION STRATEGIES FOR THE VOCATIONAL CERTIFICATE AND VOCATIONAL LEVEL IN VOCATIONAL EDUCATION IN SAKON NAKHON PROVINCE
ชรรค์ไชย์ วดีศิริศักดิ์ และชุติมา มุสิกานนท์

สารบัญ (ต่อ)

บุพปัจจัยของความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา 5939
THE ANTECEDENTS OF INTENTION TO SUPPORTED THAI'S PRODUCTS OF VIETNAMESE CONSUMERS AND CAMBODIAN CONSUMERS
ธนัท ธนาบริบูรณ์, สุดาวรรณ สมใจ และชาญเดช เจริญวิริยะกุล

สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก 5953
SPECIAL ECONOMIC ZONE PROBLEMS MANAGEMENT STRATEGY SUPPORT MECHANISM AND PUBLIC PARTICIPATION AFFECTING THE EFFICIENCY IN THE MANAGEMENT OF TAK SPECIAL ECONOMIC ZONE
ภัสสิมนต์ เตชะทวีพัฒน์, นพดล บุรณนัฏ และณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์

สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านอีสานในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ 5967
THE RIGHTS AND FREEDOM IN EXPRESSING THE OPINIONS OF I-SAN VILLAGERS IN PUBLIC AREAS UNDER THE NATIONAL COUNCIL FOR PEACE AND ORDER OF THAILAND
ณฐอร เจือจันทร์ และปิยลักษณ์ โพธิวรรณ

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา 5989
THE PROCESS OF CORRUPTION IN BUDDHIST CIRCLES
อาทิตย์ แสงเฉวก, ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์ และวินัย ผลเจริญ

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6001
A MODEL OF AGING'S HOLISTIC WELLNESS PROMOTION LIVING IN THE NORTHEAST ELDERLY WELFARE CENTER
ณัฏฐสิชา ภาภัคธนานันท์, กฤติกา แสนโภชน์ และประจญ กิ่งมิ่งแฮ

สารบัญ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดินกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 6017
LAND REGISTRATION SERVICE STRATEGY OF THE DEPARTMENT OF LAND MINISTRY OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC
อนงค์สอน พรมจัน, ธนกฤต ทุริสุทธิ์ และประจญ กิ่งมิ่งแฮ

อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571) 6034
THE SCENARIO OF JUNIOR SECONDARY EDUCATION IN THE NEXT DECADE (A.D. 2019-2028)
ภัทรนิษฐ์ แดงสี

การปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย 6054
REFORM OF THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN THE CONTEXT OF THAI MONKS
พระครูธีรธรรมพิมล (ทิม) ทองจันดา และศรุดา สมพอง

การพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 6071
STUDENT'S SKILL DEVELOPMENT IN 21TH CENTURY BY PARTICIPATORY ACTION RESEARCH: A CASE STUDY IN THE SMALL SIZED SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1
อำนาจ บุญประเสริฐ, พรทิพย์ คำชาย และพจนีย์ มั่งคั่ง

การพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 6082
THE DEVELOPMENT OF ENGLISH READING SKILLS USING AESOP FABLES TO THE STUDENTS OF THE FACULTY OF HUMANITIES DEPARTMENT OF ENGLISH MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY LANNA CAMPUS
พระมหาวีรเดช อธิปญฺโญ, ธีรศักดิ์ แสนวังทอง, ณรงศักดิ์ ลุนสำโรง,
พระสหัสษชัญญ์ รัตนสันติ และพระชัชชฎา ตรีทวีวงศ์สกุล

สารบัญ (ต่อ)

คนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย: ความเป็นมา สถานภาพ และการดำรงอยู่ **6094**

THE SIAMESE IN PERLIS MALAYSIA: BACKGROUND STATUS AND MAINTAINING

สิริอร จุลทรัพย์ และบุญเชิด หนูอิ่ม

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน **(ร-กก)**

พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต*

BUDDHIST ETHICS AND CAREER DEVELOPMENT FOR LIFELONG LEARNING

ผกาพันธ์ อินต๊ะแก้ว
Phakapun Intagaew
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University, Thailand
E-mail: intakaew1967@gmail.com

บทคัดย่อ

พุทธจริยศาสตร์ที่มีต่อการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ในที่นี้เราจะศึกษาประมวลท่าทีของพุทธศาสนาที่ได้จากคำสอนที่เป็นจุดยืนของพุทธศาสนาเอง โดยนำท่าทีดังกล่าวนี้มาประมวลเป็นทรรศนะที่มีต่อพุทธจริยศาสตร์ปัจจุบัน และผลที่ได้จากวิธีการดังกล่าวนี้จะถือว่าเป็นการเปรียบระหว่างพุทธจริยศาสตร์การพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตไปในตัวด้วย

พุทธจริยศาสตร์ที่จะนำมาศึกษาร่วมกับการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต คือ หลักพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม และอริยมรรคมีองค์ 8 โอวาท 3 ไตรสิกขา 3 สมชีวิธรรม 4 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 เวสารัชชกรณธรรม 5 โดยนำมาจัดการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการพัฒนาอาชีพคือ การศึกษาการพัฒนาอาชีพสำหรับเยาวชน และประชาชน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์, การพัฒนาอาชีพ, การศึกษาตลอดชีวิต

Abstract

Buddhist ethics for improving a career in lifelong learning. In this context, we would study and compile the Buddhism's attitude from teachings of Buddha that is the main purpose of Buddhism by taking the information collected from the attitude to compile to the point of view in current Buddhist ethics and that result from this method would be considered as a comparison between Buddhist ethics and career development in lifelong learning.

---

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

Buddhist ethics would be studied together with career development in lifelong learning is the Buddhist ethics, namely, Benjasiri Bencharath and Arimkha, with 6 virtues and moral principles, namely, sermons, 3 triksikham, 3 Somchee Witham 4, Kulchir at Thititham 4 Wasedat chakonthamtham 5 by organizing the study based on the principles of career development. There are education and career development for youth and people, which is a study that combines the formal education system, and informal education to be able to improve the quality of life across the lifespan.

Keywords: Buddhist Ethics, Career Development, Lifelong Learning

บทนำ

พุทธจริยศาสตร์ นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด

ส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิตหมายถึง การศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบตลอดช่วงชีวิตอีกด้วยในทางพระพุทธศาสนานั้น การพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องก็คือการทำให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องที่จะนำเข้าสู่จุดมุ่งหมายอย่างที่กล่าวแล้ว วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามนั้นเราเรียกกันว่า มรรค ซึ่งเป็นศัพท์เฉพาะ มรรค คือ วิถีชีวิตที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งนำไปสู่จุดมุ่งหมายได้ มรรคนี้เป็นของคู่กันกับหลักการอีกอย่างหนึ่งคือ สิกขา มรรคนั้นเป็นวิถีชีวิตที่ดีงาม “ดังที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้เขียนไว้ในหนังสือธรรมกับการพัฒนาชีวิต ว่า ธรรมจะมาช่วยในการทำชีวิตให้เจริญงอกงามเข้าสู่จุดมุ่งหมายนั้นได้อย่างไร อย่างไรก็ดีเมื่อพูดอย่างนี้ก็ทำให้มีข้อที่น่าแคลงใจหน่อยหนึ่ง คือ ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ธรรมก็เป็นอย่างหนึ่ง การพัฒนาชีวิตก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง กลายเป็นว่า ธรรมนั้นเป็นอะไรอย่างหนึ่งที่ดีงาม เป็นเครื่องมือหรือของข้างนอกที่จะนำมาใช้เพื่อดำเนินการพัฒนาชีวิต แต่ถ้ามองกันให้ลึกซึ้งแล้ว ความจริงนั้นธรรมไม่ใช่เรื่องต่างหากจากการพัฒนาชีวิต เพราะว่าการพัฒนาชีวิตให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องนั่นแหละเป็นธรรมอยู่ในตัว เมื่อใดเรามีการพัฒนาชีวิต เมื่อนั้นเราก็มีการปฏิบัติสิ่งที่เรียกว่าธรรม เราอาจจะพูดได้ว่า การปฏิบัติธรรมก็คือการพัฒนาชีวิต หรือการพัฒนาชีวิตก็คือการปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้น การพัฒนาชีวิตจึงนำเอาธรรมมาใช้อยู่แล้ว หรือเป็นตัวการปฏิบัติธรรมนั้นเอง”บทความชิ้นนี้นำเสนอความหมายเชิงนโยบายที่ตรงประเด็นของแนวคิด “พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต” (มติชนออนไลน์, 2562)

ความหมายพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยจริยศาสตร์ในทางพุทธศาสนา คือ เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่ว หรือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเจตนาเป็นตัวบ่งชี้ถึงการกระทำทุกอย่าง ดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป” คำว่าจริยธรรมและจริยศาสตร์ ด้วยว่าหมายถึงอะไร ซึ่งมีความสอดคล้องกันโดยตรง จริยธรรม (Ethics) ในความหมาย มาจากคำ 2 คำ คือ จริย หมายถึง ความประพฤติ ธรรม หมายถึง ความดี หลักคำสอนทางศาสนา หลักปฏิบัติ

ดังนั้น จริย + ธรรม = จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติหรือแนวทางแบบอย่างของความประพฤติ

ตามแนวพุทธปรัชญาหรือพุทธจริยาที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544) ได้กล่าวไว้ว่าจริยศาสตร์หรือจริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ คือความบริสุทธิ์สะอาด และนักปราชญ์ได้แปลว่า จริยศาสตร์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิต ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรควร อะไรไม่ควร

สรุปพุทธจริยศาสตร์นั้น เป็นเรื่องที่ว่าด้วยคุณค่าของการกระทำที่มีค่าในระดับโลกิยธรรมคือเป็นเป้าหมายของชีวิตมนุษย์ในสภาวะที่สืบเนื่องอยู่ในโลกแห่งปรากฏการณ์ สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เป้าหมายของชีวิตในระดับนี้จึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาอุดมคติของชีวิตที่วางไว้ได้อย่างถูกต้องตามกฎศีลธรรมแล้ว เพื่อชีวิตที่สมบูรณ์

หลักพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ เบญจศีล เบญจธรรม ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม คือ ทั้งสองหลักธรรมนี้เป็นธรรมคู่กัน คนที่มีเบญจธรรมจึงจะเป็นผู้มีเบญจศีล ซึ่งหากคนมีศีลและธรรมดังกล่าวแล้ว จะเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ได้แก่

เบญจศีล5	**เบญจธรรม5**
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์	1. มี เมตตากรุณา คือ บุคคลใดที่มีเมตตาย่อมไม่ฆ่า หรือเบียดเบียนสัตว์ ด้วยรู้ดีว่าทุกชีวิตย่อมมี ความรักตัวกลัวตายเช่นเดียวกับเรา ทำให้ไม่ผิดศีลในข้อที่ 1
2. เว้นจากการลักทรัพย์	2. สัมมาอาชีพ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ รู้จักใช้จ่ายและที่สำคัญรู้จักคำว่าพอดี และมีหิริโอตตัปปะ คือ ความละอายและเกรงกลัวต่อผลของบาป จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 2
3. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม	3. ความสำรวมอินทรีย์ คือ ระมัดระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้ ความใคร่ในกามคุณ คือ การติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลดน้อยลง เมื่อความสำรวมเกิดขึ้น จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 3
4. เว้นจากการพูดเท็จ	4. ความซื่อสัตย์ คือ การพูดความจริง เป็นสิ่งที่ทำให้ไม่เกิดการมุสาวาท ทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 4
5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัย	5. สติ คือ การรู้สึกตัว ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายกุศล ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำให้ไม่เกลือกกลั้วกับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ เช่น สุราเมื่อคนดื่มกินก็ทำให้มึนเมาและขาดสติ การมีสติจึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 5

พุทธจริยธรรมธรรม คือ จริยธรรม เพื่อพัฒนาคน มีอริยมรรคมีองค์แปดเป็นธรรมทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คือทางที่นำไปสู่การพ้นทุกข์ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ได้แก่

1. สัมมาทิฐิ ความเห็นถูกต้องตามครรลองครองธรรม เช่น ความรู้เห็นอริยสัจ 4
2. สัมมาสังกัปปะ ความคิดถูกต้อง ไม่พยาบาท ไม่เบียดเบียน
3. สัมมาวาจา เจรจาในสิ่งที่เป็นความจริง ประสานสามัคคีอ่อนหวาน มีประโยชน์
4. สัมมากัมมันตะ การเว้นจากการกระทำไม่ดี เช่น การฆ่า การเบียดเบียน การลักทรัพย์
5. สัมมาอาชีวะ การเว้นมิจฉาชีพทุกรูปแบบ ประกอบอาชีพสุจริต
6. สัมมาวายามะ ทำความเพียร เช่น เพียรระวังอกุศลทุกรูปแบบ เพียรให้กุศลเกิดขึ้น
7. สัมมาสติ ความระลึกชอบ คือ ระลึกแล้วเกิดสติสมบูรณ์ กลายเป็นปัญญา
8. สัมมาสมาธิ การตั้งจิตมั่นในอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่หวั่นไหว ไม่ฟุ้งซ่าน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544) เสนอวิธีการที่จะพัฒนาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า "รุ่งอรุณแห่งการพัฒนาตน" ไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ได้แก่ การรู้จักใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ พิจารณาในการเลือก เริ่มจากการเลือกคบคนดี เลือกตัวแบบที่ดี เลือกบริโภคสื่อและข่าวสารข้อมูลที่มีคุณค่า เรียกว่า ความมีกัลยานมิตร (กัลยานมิตตา)

2. รู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจการงานต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา)

3. ถึงพร้อมด้วยแรงจูงใจให้สร้างสรรค์ มีความสนใจ มีความพึงพอใจ มีความต้องการจะสร้างสรรค์กิจการงานใหม่ๆ ที่เป็นความดีงามและมีประโยชน์ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยฉันทะ (ฉันทสัมปทา)

4. มีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ผู้มีความเชื่อในตนว่าสามารถจะพัฒนาได้ จะมีความงอกงามถึงที่สุดแห่งความสามารถของตน เรียกว่า ทำให้ตนให้ถึงพร้อม (อัตตสัมปทา)

5. ปรับเจตคติและค่านิยมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้สติปัญญางอกงามขึ้น เรียกว่า กระทำความเห็นความเข้าใจให้ถึงพร้อม (ทิฏฐิสัมปทา)

6. การมีสติ กระตือรือร้น ตื่นตัวทุกเวลา หมายถึง การมีจิตสำนึกแห่งความไม่ประมาท เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสภาพแวดล้อม เห็นคุณค่าของเวลาและใช้เวลาอย่างคุ้มค่า เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท (อัปปมาทสัมปทา)

7. รู้จักแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง จัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณญาณตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง เรียกการคิดแบบนี้ว่าโยนิสโสมนสิการ (โยนิโสมนสิการสัมปทา)

ชยติลเลเก เค.เอ็น ได้ให้ทัศนะว่า พระพุทธศาสนาถือว่า การกระทำที่ถูกต้องและผิดนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่เป็นไปอย่างเสรี แต่เป็นเสรีภาพที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับกฎของเหตุผล ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา มีเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การกระทำที่ถูกแตกต่างจากการกระทำที่ผิด นั่นคือแรงจูงใจและความตั้งใจหรือเจตนาที่บุคคลมีต่อการกระทำ (ชยติลเลเก เค เอ็น, 2532)

สรุปจากการศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้นช่วยในการพัฒนามนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน ตลอดถึงการพัฒนาตนเอง การพัฒนาอาชีพ ซึ่งเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีดุลยภาพของชีวิตมีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคล กับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึง

เป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน ส่วนจริยธรรมนั้นเป็นหลักความประพฤติ หรือแนวทางในการปฏิบัติตนที่ควรแก่การยึดถือ ปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรม และศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จึงเปรียบเสมือนการพัฒนาคุณภาพจิตใจ ที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน ส่วนคุณธรรมนั้นเป็นสภาวะที่อยากให้เราทำอะไรที่เป็นคุณ ศีลธรรม เป็นสภาวะที่เราห้ามจิตใจของเราไม่ให้ทำในสิ่งผิด หรือบอกไม่ให้คนอื่นทำ ทั้งคุณธรรม และ ศีลธรรม จึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเราให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร คือ เป็นตัวกำหนดจริยธรรม จริยธรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลมาจากศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี และกฎหมาย

แนวคิดการพัฒนาอาชีพเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. การพัฒนาอาชีพ (Career development) หมายถึง กระบวนการซึ่งองค์การจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือบุคลากรในการจัดการกับอาชีพของตนเอง (David A. DeCenzo, Stephen P. Robbins, 1994) ซึ่งอาจจะได้แก่การประเมินศักยภาพของบุคคล กำหนดเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม วางแผน และฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีกรพัฒนาและความก้าวหน้าในงาน

การพัฒนาอาชีพที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีปัจจัยสำคัญคือ การกำหนดเป้าหหมายของอาชีพ (Career Goal) ตลอดจนมีการวางแผนทางด้านอาชีพ (Career Planning) เพื่อให้ดำเนินไปตามเส้นทางอาชีพ (Career Path) ที่วางทิศทางไปสู่เป้าหมายไว้ การที่จะดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ได้ด้วยดีนั้นย่อมจะต้องมีการบริหารอาชีพ (Career Management) ที่ดีด้วย ซึ่งทุกกระบวนการควรใส่ใจอย่างเกี่ยวเนื่องกันด้วยดี เพื่อที่จะทำให้เส้นทางอาชีพของแต่ละคนก้าวสู่ความสำเร็จนั่นเอง

2. ปัจจัยของการพัฒนาอาชีพ ประกอบไปด้วยหลายปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพของแต่ละบุคคล ได้แก่

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factor) คือหน่วยงที่เล็กที่สุดขององค์กร แต่กลับกลายเป็นฟันเฟืองที่สำคัญที่สุดขององค์กรเช่นกัน ปัจจัยส่วนบุคคลนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กรในอนาคต

2.2 ปัจจัยขององค์กร (Organization Factor) ของหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพหรือไม่ หรือสถานการณ์ขององค์กรที่มีผลอย่างไร

2.3 ปัจจัยภายนอกอื่นๆ (Other Factor) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกที่เราไม่ได้สร้างขึ้น หรือควบคุมไม่ได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อแนวทางการพัฒนาอาชีพให้กับบุคลากรได้เช่นกัน

สรุปการพัฒนาอาชีพจะช่วยให้มีความก้าวหน้าในการทำงานตลอดจนสามารถพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพมากขึ้น ทั้งยังทำให้ชีวิต ความมั่นคงเกิดขึ้นเพราะได้มีการวางแผนพัฒนา

อาชีพที่ดีจะทำให้มีทิศทางในการประกอบอาชีพที่ชัดเจน เห็นเส้นทางอาชีพและอนาคตของตน เพื่อเป็นทิศทางตลอดจนเป้าหมายในการก้าวไปข้างหน้า

3. ความหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) หมายถึง การรับรู้ความรู้ ทักษะและเจตคติต้องแต่เกิดจนตายจากบุคคลหรือสถาบันใด ๆ โดยสามารถจะเรียนรู้ด้วยวิธีเรียนต่าง ๆ อย่างมีระบบหรือไม่มีระบบโดยต้องใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ ทั้งนี้สามารถทำให้บุคคลนั้นเกิดการพัฒนาตนเอง

วิจารณ์ พานิช ได้อธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า การเรียนรู้ ตลอดชีวิต เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ หรือประสบการณ์จากการจัดการศึกษา หรือ กิจกรรมในวิถีที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตายส่วนการศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ผสมผสานการศึกษาทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมีมุมมองแบบองค์รวม (Comprehensive View) ที่ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกด้าน โดยมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงความรู้และความสามารถในการแข่งขันของบุคคล ที่ปรารถนาเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ คุณลักษณะ 4 ประการของแนวคิดการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2558) ได้แก่

1. มีมุมมองอย่างเป็นระบบ สิ่งนี้คือคุณลักษณะที่พิเศษที่สุดของการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรอบแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของโอกาสการเรียนรู้ ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งครอบคลุมวงจรชีวิตทั้งหมด และประกอบด้วยรูปแบบต่าง ๆ ของการเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเปลี่ยนจากมุ่งเน้นด้านอุปทาน (Supply) เป็นศูนย์กลาง ในรูปแบบการจัดการศึกษาเชิงสถาบันที่เป็นทางการ ไปสู่ด้านอุปสงค์ (Demand) ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก

3. มีแรงจูงใจที่จะเรียน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ต้องมุ่งเน้นที่จะพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ที่ตนเองเป็นผู้ชี้นำ

4. มีวัตถุประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่หลากหลาย มุมมองวงจรชีวิตที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายการศึกษาที่หลากหลาย อาทิ การพัฒนาบุคลิกภาพ การพัฒนาความรู้ วัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์เหล่านี้ อาจเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงชีวิตของคน ๆ หนึ่ง

4. การจัดการความรู้

ความรู้ (Knowledge) ถือเป็น ทรัพยากรที่มีค่ายิ่งในโลกปัจจุบันจำเป็นที่ต้องจัดให้มีการบริหารจัดการความรู้ อย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าของประชาชนเพื่อสร้างสังคมแห่งฐานความรู้ ที่เริ่มต้นจากการสะสมความรู้ กระจายความรู้ จัดเก็บความรู้ ส่งถ่าย

ความรู้ ที่เปิดเผยได้ โดยการจัดเก็บ การสัมภาษณ์ การสังเกต หรือการสนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อความรู้ผ่านเทคโนโลยีลักษณะของความรู้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

4.1 ความรู้เฉพาะตัว หรือความรู้ ที่ฝังอยู่ในตัวคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากพรสวรรค์ หรือ สัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ ที่ไม่สามารถบอกเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงานงานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์หรือการคิดเชิงสร้างสรรค์ เรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

4.2 ความรู้ทั่วไป หรือความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เป็นการรวบรวมถ่ายทอดความรู้โดยผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่นการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ จัดเป็นความรู้แบบรูปธรรม ความรู้ที่มีมากมายและอยู่กระจัดกระจายนี้จำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าและใช้ประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด

ทรรศนะของสมชาย นำประเสริฐ มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันประกอบด้วยการสร้างความรู้ การเก็บรวบรวมความรู้ การกระจายความรู้ไปใช้ และนำความรู้ไปใช้ การสร้าง การจัดและเก็บ การเลือกหรือกรอง การกระจาย การใช้ และการติดตามตรวจสอบ การกำหนดความรู้ที่ต้องการ และการจัดหาความรู้ที่ต้องการ การสร้างพัฒนาความรู้ใหม่ การถ่ายทอดความรู้ การจัดเก็บความรู้ การนำความรู้มาใช้ (สมชาย นำประเสริฐชัย, 2558)

สรุปจากการศึกษาแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับทุกคน สามารถกระทำการได้ทุกช่วงเวลาของชีวิตและการกระทำได้ในทุกสถานที่ ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะครอบคลุมการศึกษาทุกประเภททุกระดับ มีความเสมอภาพและความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษามีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะของการแสวงหาความรู้หรือมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป

พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตของคนไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีประวัติความเป็นมาสืบทอดต่อกันมาเนิ่นนาน มีลักษณะหลายประการที่เป็นของตัวเองอย่างเห็นได้ชัด เช่นการเคารพผู้มีอาวุโส ความเกรงอกเกรงใจกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ ผู้บริหารควรศึกษาว่าอะไรเป็นส่วนสำคัญที่หล่อหลอมนิสัยของคนไทยให้มีลักษณะดังกล่าว สิ่งที่หล่อหลอมอุปนิสัยของคนไทยในด้านคุณธรรมจริยธรรม

ศาสนาที่สำคัญและศาสนาประจำชาติไทยคือ พุทธศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมของจิตใจ เป็นที่รวมของกิจกรรม พิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เป็นแหล่งที่สร้างสรรค์และส่งเสริมค่านิยมประเพณี ต่าง ๆ ของคนไทย และจากศาสนานี้เองเป็นพื้นฐานของคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมของคนในด้านต่าง ๆ อันก่อให้เกิดคุณค่าที่สำคัญ 3 ประการ (ประนอม รอดคำดี และไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2534)

1. การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง คนไทยในอดีตนิยมทางสายกลาง ทำสิ่งใดก็ต้องรู้จักประมาณตน นับแต่การทำงาน การติดต่อสัมพันธ์ในวงงาน ความเป็นเพื่อนแม้จะสนิทสนมชิดเชื้อกันดี แต่ก็ต้องไม่สนิทสนมกันเกินไป ความเป็นอิสระของทุกคนยังมีอยู่

2. ความซื่อสัตย์จริงใจ เป็นคุณค่าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของคนในอดีต คนซื่อสัตย์จริงใจจะได้รับการนับถืออย่างมาก คนคดโกงจะได้รับการประณาม

3. ความผสมผสานกลมกลืนระหว่าง คน สัตว์ สิ่งแวดล้อม คนไทย จะเหมือนคนเอเชียโดยทั่วไปที่เล็งเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทั้งทางชีวภาพและทางกายภาพ ศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนคิดแบบนี้ตามความเชื่อของคนตะวันออกแล้วถือว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และคนควรศึกษาธรรมชาติเพื่อความเข้าใจ ซาบซึ้งความสมดุลของธรรมชาติ ไม่ใช่บังคับบัญชาเอาชนะธรรมชาติ

หลักธรรมเพื่อการพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต

การพัฒนาอาชีพหรือการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้เป็น ผู้เพียบพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ในอันที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขความเจริญ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ภายใต้ระเบียบคำสอนและจุดมุ่งหมายของแต่ละศาสนา ในส่วนของพระพุทธศาสนาได้กำหนดหลักธรรมในการพัฒนาคนที่สำคัญ ได้แก่

กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 คือธรรมสำหรับความมั่นคง	สมชีวิธรรม 4 คือ หลักธรรมของคู่ชีวิต
1. นัฏฐคเวสนา 2. ชิณณปฏิสังขรณา 3. ปริมิตปานโภชนา 4. อธิปัจจสีลวันตสถาปนา	1. สมศรัทธา 2. สมสีลา 3. สมจาคา 4. สมปัญญา

โอวาท 3	ไตรสิกขา 3
1. ไม่ทีความชั่วทั้งปวง 2. ทำแต่ความดี 3. ทำจิตใจของตนให้สะอาด	1. ศีล (อธิสีลสิกขา) 2. สมาธิ (อธิจิตตสิกขา) 3. ปัญญา (อธิปัญญาสิกขา)

เบญจศีล 5	เบญจธรรม 5
1. การละเว้นจากการฆ่า 2. การละเว้นจากการถือเอาทรัพย์สิ่งของของคนอื่นที่เจ้าของไม่ได้ให้ 3. การละเว้นจากกการประพฤติผิดในคู่ครอง หรือสิ่งของอันเป็นที่รักหวงแหนของผู้อื่น 4. กระละเว้นจากกการพูดเท็จ พูดโกหก พูดหลอกลวง พูดส่อเสียด พูดยุแหย่ พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ	1. เมตตาและกรุณา 2. สัมมาอาชีวะ 3. กามสังวร 4. สัจจะ 5. สติสัมปชัญญะ

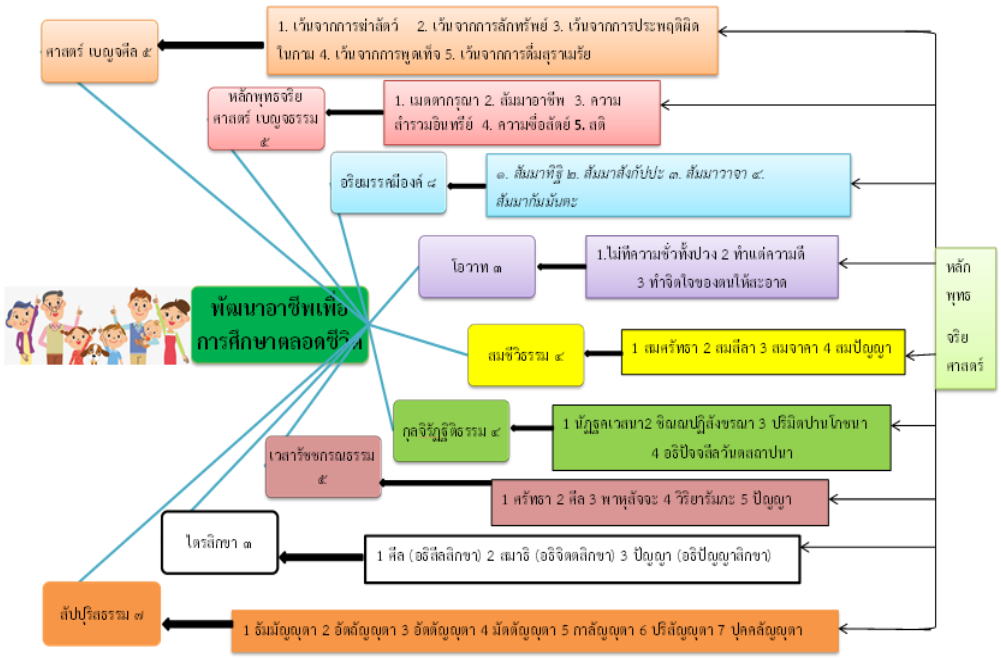
5. ละเว้นจากการดื่ม เสพสิ่งเสพติดและของมึนเมาทุกชนิด อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท	

สัปปุริสธรรม 7	เวสารัชชกรณธรรม 5
1. ธัมมัญญุตา 2. อัตถัญญุตา 3. อัตตัญญุตา 4. มัตตัญญุตา 5. กาลัญญุตา 6. ปริสัญญุตา 7. ปุคคลัญญุตา หรือ ปุคคลปโรปรัญญุตา	1. ศรัทธา 2. ศีล 3. พาหุสัจจะ 4. วิริยารัมภะ 5. ปัญญา

สรุป

การพัฒนาอาชีพเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตนั้น กล่าวคือสังคมต้องมีสมรรถภาพ มีเสรีภาพ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ เศรษฐกิจสมดุล สิ่งแวดล้อมยั่งยืน ประเทศมีความมั่นคง ปรัชญาในการพัฒนาประเทศควรเป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้คนเป็นองค์รวมมีช่วยและมีบทบาทในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเมื่อเราได้นำหลักพุทธจริยศาสตร์ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตจึงทำให้บุคคลที่ถูกพัฒนานั้นได้มีชีวิตที่ยั่งยืน

และที่สำคัญที่เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก นอกจากกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้เรียนและครอบครัวของเขา สถาบันการศึกษาและภาคสังคมต่าง ๆ การประสานงานในการพัฒนานโยบายและนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จ จากการศึกษาหลายเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลให้การศึกษากับเด็กเล็กชี้ให้เห็นความสำคัญต่อการประสานนโยบายการศึกษา สาธารณสุข สังคมและครอบครัว เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนสามารถข้าถึงบริการด้านการศึกษา และสุขภาพที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของนโยบายการศึกษา การอบรม ตลาดแรงงาน และสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ รวมถึงประสบการณ์ที่ประเทศต่าง ๆ พยายามรับมือกับความท้าทายในด้านการประสานงาน: ระหว่างกระทรวงต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องทำงานร่วมกัน ระหว่างลูกจ้างแรงงาน สหภาพแรงงานและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบายระดับชาติ รวมถึงองค์กรท้องถิ่นที่เป็นผู้ให้บริการ ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานโยบายท้องถิ่นและโครงการปฏิบัติต่าง ๆ ผู้เขียนได้สรุปองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้จะมีการพัฒนาเพื่อต่อยอดในการพัฒนาเยาวชนให้มีการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชยติลเลเก เค เอ็น. (2532). *จริยศาสตร์แนวพุทธ.* กรุงเทพมหานคร: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย.

ประนอม รอดคำดี และไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2534). *ความรู้คู่คุณธรรม : รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมและการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2544). *พุทธวิธีในการสอน.* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

มติชนออนไลน์. (2562). *รุ่งอรุณของการศึกษาไทย : ธรรมทัศน์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต).* เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2562 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1517457

วิจารณ์ พานิช. (2558). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้*, 1(2), 3-14.

สมชาย นำประเสริฐชัย. (2558). *การจัดการความรู้ : Knowledge Management.* กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

David A. DeCenzo, Stephen P. Robbins. (1994). *Human Resource Management, Study Guide: Concepts and Practices.* New Jersey: Wiley.

ประชาคมหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชน เพื่อความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น*

VILLAGE COMMUNITY THROUGH IN-DEPTH PEOPLE'S PARTICIPATION FOR TRANSPARENCY IN LOCAL DEVELOPMENT

สมนึก จันทร์โสดา
Somnook Chandsoda
พระสิริชัย ธมฺมจาโร (สายสิงห์)
Phra Sirichai Thammacharo (Saising)
พระสมพล สมาจาโร (ชัญถาวร)
Phra Sompon Smacharo (Chanthaworn)
ศราวุธ ขันธวิชัย
Sarawut Khanthawichai
ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน
Chaiyasit Udomchokenamorn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus, Thailand
E-mail: somnook_ch@hotmail.com

บทคัดย่อ

การจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านที่ผ่านมาได้ให้ประชาชนเสนอโครงการและลงมติโดยการยกมือเลือกโครงการที่เห็นด้วยมากที่สุดเพียงรอบเดียว โดยประชาชนไม่มีโอกาสศึกษาข้อมูลเชิงลึกของโครงการก่อนลงมติ และโครงการที่ผ่านมติส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นงานรับเหมาจากภายนอกโดยประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ กระบวนการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความโปร่งใสของโครงการ นำปัญหาที่พบจากกระบวนการประชุมประชาคมหมู่บ้าน มาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้านและได้ร่วมกับประชาชนสำรวจข้อมูลเชิงลึกพบว่า สิ่งคุกคามที่ประชาชนกำลังประสบคือภาระหนี้สินซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการลงทุนซื้อปุ๋ยเคมีทำการเกษตร และพบว่าชุมชนมีศักยภาพและทรัพยากรที่จะร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการทำเกษตรอินทรีย์ ชุมชนได้ร่วมกันเสวนาเกษตรอินทรีย์และทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือนในการทำนา เกิดนวัตกรรมดินไส้เดือนผสมกากชูรสอินทรีย์ที่ทำให้ผลผลิต ตลอดทั้งคุณภาพดินและระบบนิเวศน์ดีขึ้นกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี นอกจากนี้ได้นำผลการทดลองไปขยายผลในการปลูกพืชสวนและพืชไร่ นำผลการทดลองเกษตรอินทรีย์ไป

* Received 7 November 2019; Revised 20 December 2019; Accepted 27 December 2019

ขยายผลในหมู่บ้านอื่น และได้จัดเสวนาประชาคมหมู่บ้านพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจมากที่สุดที่ได้มีส่วนร่วมในการทดลอง มีการเปิดเผยข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นไปด้วยความโปร่งใส ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจที่จะนำผลการเรียนรู้ไปแสวงหาความร่วมมือในการสนับสนุนโครงการเกษตรอินทรีย์ในการประชุมประชาคมหมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
คำสำคัญ: ประชาคมหมู่บ้าน, การมีส่วนร่วมเชิงลึก, ความโปร่งใส, การพัฒนาท้องถิ่น

Abstract

The former village community meetings allowed the people to propose the projects and vote by raising hands in one round. The people, therefore, lacked opportunity for in-depth information study of the projects before voting. Projects passed the voting were mainly infrastructure development contracted by outsiders without people's participation in implementation. Such process has affected the transparency of the projects. The problems found in the process of village community meetings were discussed with the village committee and together with the people made in-depth survey. It was found that threats being faced by the people were the indebtedness partly caused by chemical fertilizer investment in agriculture. It was also found that the community has potentials and resources to cooperate with external agencies in organic farming. The community then organized a seminar on organic farming and tried out rice farming by using earthworm vermicompost. The mixture of vermicompost and monosodium glutamate was innovatively found and helped improving rice produce, soil quality and environment better than chemical fertilizer. In addition, the results were extended in horticulture and other farm crops. The results of organic farming trials were extended to other villages. A seminar on village community meeting was organized and found that the people's highest satisfaction was the participation of the people in the trials. Information of the trials was transparently opened and shared that made the people feel confident in bringing the results of the trials to mobilize support in organic farming project in village community meeting with related agencies.
Keywords: Village Community, In - Depth Participation, Transparency, Local Development

บทนำ

การทำประชาคมหมู่บ้าน เป็นเวทีเสนอโครงการที่ชุมชนต้องการเพื่อจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ซึ่งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในระดับชุมชน มีการจัดทำแผนชุมชนที่ใช้ข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแผนงานโครงการที่ชุมชนต้องการ นอกจากนี้ ให้มีการปรับกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับภาคีอื่น ๆ อย่างมีธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนารูปแบบการกำกับดูแลโดยภาคประชาชนและชุมชน ตลอดทั้งสร้างความโปร่งใสในการจัดทำและบริหารงบประมาณของท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานวิชาการในพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชน เป็นกระบวนการที่ประชาชนค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนเพื่อสะท้อนปัญหา ความต้องการและกำหนดเป็นแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชน อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนยังคงเป็นข้อจำกัดหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่น ดังปรากฏในงานวิจัยของ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ในปี 2559 เรื่อง จิตสำนึกโอกาสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรภาคเอกชน และองค์กรวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี ปัญหาสำคัญที่พบโดยเฉพาะในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ ประชาชนและเครือข่ายประชาสังคมขาดโอกาสมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูลเชิงลึกในการค้นหาปัญหาและความต้องการ การเสนอโครงการในการทำประชาคมไม่ได้เกิดจากจิตสำนึกภายในชุมชน ส่งผลต่อการขาดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนอื่น เช่น การพิจารณาข้อบัญญัติงบประมาณ การดำเนินโครงการและการติดตามตรวจสอบโครงการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

ความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในการค้นหาข้อมูล ร่วมรับรู้ข้อมูล และใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการร่วมกันตัดสินใจเพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ความโปร่งใสยังคงเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาท้องถิ่น ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการบริหารจัดการและการให้บริการประชาชนที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสเท่าที่ควร รวมทั้งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ขาดระบบการทำงานที่เชื่อมโยงกันเป็น

เครือข่ายแบบบูรณาการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารจัดการและการให้บริการของท้องถิ่นที่ยังขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส กระบวนการที่เปิดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การใช้งบประมาณยังไม่เพียงพอ รวมทั้งการติดตามประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณท้องถิ่นยังขาดระบบที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว สาขาวิชารัฐศาสตร์และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี จึงได้จัดทำโครงการประชาคมหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนเพื่อความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปฏิบัติจริงระหว่างผู้นำชุมชน ประชาชน และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ความหมายของคำสำคัญ

1. ประชาคมหมู่บ้านและการพัฒนาท้องถิ่น

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 ที่ให้คำจำกัดความว่าประชาคมหมู่บ้าน หมายถึง การประชุมราษฎรในหมู่บ้านผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพูดคุย ปรึกษาหารือ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหาหรือพัฒนาประเด็นใดประเด็นหนึ่งร่วมกันในการพิจารณาลงมติเรื่องใด หากที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นของราษฎรในหมู่บ้าน หรือเป็นเรื่องที่จะมีผลกระทบกับวิถีชีวิตของราษฎรในหมู่บ้านหรือเป็นเรื่องที่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านอาจมีมติให้มีการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวก็ได้ เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านกำหนดวันประชุมประชาคมหมู่บ้านแล้ว ให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมราษฎรในหมู่บ้านผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านเข้าประชุม (ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ มท 0810.2/ว0600 ลงวันที่ 29 มกราคม 2559 เรื่องแนวทางและหลักเกณฑ์จัดทำและประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ดำเนินการประชาคมท้องถิ่นภายใต้หลักประชารัฐ โดยกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาสำหรับการพัฒนาท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทำให้การดำเนินงานขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น มีความสุจริต โปร่งใส ถูกต้อง มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและคุณภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

2. การมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการรวมตัวกันของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อร่วมกันปรึกษาหารือในเรื่องที่ประชาชนเป็นเจ้าของร่วมกัน นอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนท้องถิ่นแล้ว การมีส่วนร่วมยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถค้นหาข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหาและความต้องการตลอดทั้งร่วมคิดและตัดสินใจกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน(Asset-based approach) และทรัพยากรที่จำเป็นจากภายนอก (Needs-based approach) (ABCD Institute, Northwestern University) (ABCD Institute, 2018)

ปธาน สุวรรณมงคล ได้ให้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน และเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ให้โอกาสหรือมิติของเวลาในการตัดสินใจ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการพัฒนาศักยภาพหรือความสามารถในการมีส่วนร่วมของประชาชน (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นจึงมิได้เกิดเฉพาะจากความตระหนักในผลประโยชน์ที่จะได้รับหากแต่เกิดจากแรงจูงใจที่โน้มน้าวให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น และตนเองมีเกียรติศักดิ์ศรีที่จะทำงานเพื่อชุมชนท้องถิ่น มีความรู้สึกผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม เพื่อให้มีชีวิตที่ดีกว่าทั้งในส่วนของตนเองและในภาพรวมของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในการพึ่งพาตนเองของคนในชุมชน และลดการพึ่งพาหรือการสั่งการจากภายนอก

4. ความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น

Bauhr and Grimes ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความโปร่งใสว่า เป็นการเชื่อมโยงระหว่างความรับผิดชอบตรวจสอบได้ กับการป้องกันการทุจริต รวมถึงการไม่เลือกปฏิบัติหรือการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย (Monika Bauhr and Marcia Grimes, 2012) ได้โยงความโปร่งใสว่าเป็นหลักความเชื่อว่าด้วยความเปิดเผย มีการกระทำตามหลักการที่ได้กำหนดไว้ ให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักความรับผิดชอบตรวจสอบได้ หลักการมีส่วนร่วมของสาธารณชน และหลักความเป็นประชาธิปไตยแบบอภิปรายไตร่ตรองร่วมกัน นอกจากนี้โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของความโปร่งใส ว่าหมายถึง กระบวนการข้อมูลข่าวสารที่เชื่อถือได้และทันเวลา โดยข้อมูลข่าวสารเหล่านี้จะต้อง เข้าถึงได้สะดวก เห็นได้ชัดเจน และเข้าใจได้ง่าย (United Nations, 2008)

ปธาน สุวรรณมงคล ได้ให้หลักความโปร่งใส ได้แก่ ความโปร่งใสด้านโครงสร้างของการตัดสินใจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล โดยประชาชนได้รับรู้การทำงานของคณะกรรมการตรวจสอบ ประชาชน สื่อ มีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้าง สัมปทาน ประชาชน สื่อ องค์กรพัฒนาเอกชน มีโอกาสควบคุมฝ่ายบริหาร มีกลุ่มวิชาชีพภายนอกร่วมตรวจสอบ (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558)

ความโปร่งใสในการทำงานพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับประชาชน จำเป็นต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมนับตั้งแต่ การร่วมรับรู้ว่ากำลังเกิดปัญหาใดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ปัญหานั้นมาจากสาเหตุใด ในฐานะที่ประชาชนเป็นผู้รู้ดีที่สุดในทรัพยากรและศักยภาพของชุมชนในท้องถิ่น ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ทั้งนี้โดยเป็นไปตามหลักความเป็นประชาธิปไตยแบบอภิปรายไตร่ตรองร่วมกัน ยินยอมพร้อมใจในกระบวนการตัดสินใจโดยไม่เลือกปฏิบัติหรือแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ประชาชนควรมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและติดตามตรวจสอบโครงการหรือกิจกรรมของท้องถิ่นอันเป็นผลที่ได้มาจากการร่วมตัดสินใจของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนและความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น จึงเป็นหลักพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมประชาธิปไตย ที่ถือว่าสมาชิกทุกคนในสังคมมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ ในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และให้สิ่งที่ได้ตัดสินใจไปแล้วดำเนินไปเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม โดยเป็นไปอย่างซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใสและมีความรับผิดชอบต่อผลการกระทำร่วมกันของทุกฝ่าย

5. ปรากฏการณ์ประชาคมหมู่บ้านในบริบทของตำบลกระโสบ

ตำบลกระโสบ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน การบริการวิชาการครั้งนี้ได้เลือกหมู่บ้านขนาดกลาง ได้แก่ บ้านเค็ง หมู่ที่ 5 จำนวนครัวเรือน 179 ครัวเรือน ประชากร 757 คน ในรอบ 3 ปี ที่ผ่านมา โครงการที่ได้ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านทั้งหมดเป็นโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ก่อสร้างและซ่อมแซมถนนลูกรัง ก่อสร้างและขยายไหล่ทางถนนคอนกรีต วางท่อระบายน้ำ จัดระบบประปาหมู่บ้าน ติดตั้งระบบเสียงตามสาย จัดซื้อครุภัณฑ์อำนวยความสะดวกในงานพิธี ทำป้ายสวนสาธารณะ ปรับปรุงภูมิทัศน์รอบหนองน้ำและสวนสาธารณะ

ความสำเร็จของการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ได้รับรู้ปัญหาความเดือดร้อนของแต่ละพื้นที่และรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย ประชาชนได้คัดเลือกและจัดลำดับโครงการเข้าแผนพัฒนาระยะยาวขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนได้สิ่งที่ต้องการตามที่ประชาคมไว้

ข้อจำกัดในการทำประชาคมหมู่บ้าน ได้แก่ ประชาชนเข้าร่วมไม่ครบองค์ประชุม สาเหตุสำคัญคือ ประชาชนบางส่วนไม่สนใจเข้าร่วม กำหนดการประชาคมตามนโยบายบางครั้ง

เร่งด่วนประชาชนไม่พร้อม ขาดการสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาก่อนเสนอโครงการเข้าสู่ประชาคม แต่ละฝ่ายต่างเสนอโครงการที่กลุ่มหรือคุ้มของตนเองต้องการ โครงการที่ประชาชนมีศักยภาพที่จะดำเนินการไม่สามารถผ่านมติประชาคม เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการเลี้ยงโค (พระสิริ ธมฺมจาโร (สายสิงห์), 2561) ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการโดยเฉพาะโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้เกิดช่องว่างความไม่มั่นใจต่อความโปร่งใสในการดำเนินการ

การดำเนินโครงการบริการวิชาการรับใช้สังคม

1. การศึกษาปัญหาการจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ปัญหาสำคัญที่พบจากการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมา คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะแจ้งกำหนดการประชุมประชาคมหมู่บ้าน โดยกำหนดวันให้ประชาชนเสนอโครงการตามที่ชุมชนเห็นว่าเป็นปัญหาและความต้องการ และในวันเดียวกันได้กำหนดให้มีการลงมติโดยการยกมือเลือกโครงการที่เห็นด้วยมากที่สุดเพียงรอบเดียว โดยประชาชนไม่มีโอกาสร่วมกันศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพ ข้อจำกัด ปัญหาและความต้องการ ตลอดทั้งผลได้ผลเสียของโครงการก่อนการตัดสินใจลงมติ การที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้เปิดโอกาสหรือให้เวลาประชาชนในการค้นหาข้อมูลเชิงลึกก่อนการตัดสินใจ ทำให้การลงมติเลือกโครงการเป็นไปด้วยความเร่งรีบ ขาดการวิเคราะห์ วิจัย ใฝ่รู้ หรือการทดลอง ดังปรากฏในโครงการพัฒนาท้องถิ่นระหว่างปี 2558-2560 ที่ผ่านมติประชุมประชาคมหมู่บ้านของตำบลกระโสบ โดยเฉพาะ บ้านเค็ง หมู่ที่ 5 บ้านกระโสบ หมู่ที่ 4 และบ้านดอน หมู่ที่ 3 ส่วนใหญ่จึงเป็นโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นงานรับเหมาจากเอกชนภายนอก โดยประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ซึ่งไม่เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน กระบวนการประชุมประชาคมหมู่บ้านในตำบลกระโสบดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลและความโปร่งใสของโครงการตลอดทั้งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สำหรับกรณีการประชุมประชาคมไทยนิยมยั่งยืนของบ้านเค็ง หมู่ที่ 5 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2561 พบว่าประชาชนได้เสนอโครงการที่ประชาชนมีศักยภาพดำเนินการโดยขอรับการสนับสนุนวัสดุที่จำเป็น โดยเฉพาะโครงการเลี้ยงโคและโครงการวัสดุเกษตรอินทรีย์ แต่ไม่ได้รับเสียงสนับสนุนเพียงพอและผลการลงมติอยู่ในลำดับที่ 3 และ 6 ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในการประชาคมหมู่บ้าน

อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ได้นำปัญหาที่พบจากการประชุมประชาคมหมู่บ้าน มาร่วม

หารือกับคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านเค็ง หมู่ที่ 5 ในวันที่ 16 มีนาคม 2561 พบว่าสาเหตุที่โครงการสนับสนุนวัสดุทำปุ๋ยอินทรีย์ไม่ผ่านมติประชาคม เพราะบางหมู่บ้านเคยได้รับการสนับสนุนโครงการจัดซื้อเครื่องอัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์ตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน (SML) เช่น บ้านกระโสบ หมู่ที่ 4 และ บ้านดอนหมู่ที่ 3 ได้ตั้งกลุ่มและใช้เครื่องทำปุ๋ยอัดเม็ดจากมูลไก่ เนื่องจากขาดการติดตามตรวจสอบคุณภาพปุ๋ย พร้อมกับปัญหาการบริหารจัดการทำให้กิจการปุ๋ยอัดเม็ดต้องล้มเลิก สำหรับบ้านเค็ง หมู่ที่ 5 ได้รับเครื่องอัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์แต่ไม่เคยนำไปใช้ประโยชน์ ส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อโครงการปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดและกลับมาใช้ปุ๋ยเคมีเช่นเดิม การดำเนินโครงการเชิงนโยบายแบบบนสู่ล่างดังกล่าว ไม่ได้ให้โอกาสประชาชนศึกษาข้อมูลเชิงลึกก่อนจัดซื้อเครื่องอัดเม็ดปุ๋ย เช่น ปุ๋ยประเภทใดเหมาะสมกับพืชชนิดใด จะนำปุ๋ยประเภทใดมาอัดเม็ด มีปริมาณปุ๋ยเพียงพอที่จะอัดเม็ดหรือไม่ การบริหารจัดการการผลิตจะดำเนินการอย่างไร ข้อมูลดังกล่าวจำเป็นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในการร่วมกันศึกษาข้อมูลก่อนตัดสินใจดำเนินโครงการให้เป็นไปด้วยความโปร่งใส การที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากเครื่องอัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์ดังกล่าวได้ส่งผลให้โครงการวัสดุปุ๋ยอินทรีย์ไม่สามารถผ่านมติประชาคมไทยนิยมยั่งยืนในปี พ.ศ. 2561

เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านเค็ง หมู่ที่ 5 และอาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ได้ร่วมกันหารือแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก โดยวิธีค้นหาปัญหาและความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และแนวทางที่สอง โดยวิธีค้นหาและพัฒนาจากฐานศักยภาพ ประสบการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และที่ประชุมได้ตกลงร่วมกันดำเนินการตามแนวทางที่สอง ซึ่งปรากฏผล ดังนี้

2.1 ค้นหาศักยภาพ ทรัพยากร ปัญหาและความคาดหวังของชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน อาจารย์และนิสิต ได้ร่วมกับประชาชนดำเนินการ ค้นหาศักยภาพ ทรัพยากร ตลอดทั้งปัญหาและความคาดหวังของชุมชน โดยสอบถามความคิดเห็นของประชาชนบ้านเค็งทั้ง 6 คุ้ม ผลการสอบถามความคิดเห็น ได้พบจุดแข็งของชุมชนที่มีความสามัคคีพร้อมเพรียง ร่วมแรงร่วมใจ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านมีมนุษย์สัมพันธ์ดีกับประชาชน มีวุฒิภาวะและความเป็นผู้นำ ผู้นำและประชาชนมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า จุดอ่อนสำคัญที่พบได้แก่โครงการที่ผ่านประชาคมหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนในการใช้ศักยภาพหรือพัฒนาศักยภาพของตน แม้ว่าจะมีบางโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยเฉพาะโครงการปุ๋ยอัดเม็ดอินทรีย์ แต่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนได้ สิ่งคุกคามที่สำคัญของชุมชนคือภาระหนี้สินของประชาชนจากการลงทุนซื้อปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตร โอกาสที่สำคัญของ

ชุมชนคือการใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนโดยเฉพาะภาคเกษตรเพื่อหาทางออกในการลดภาระหนี้สินและเพิ่มรายได้

2.2 หาแนวทางการใช้ศักยภาพและทรัพยากรในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านได้ร่วมกับประชาชนจัดเวทีเสวนาเกษตรอินทรีย์ให้ประชาชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มีประสบการณ์เกษตรอินทรีย์ภูมิปัญญาพื้นถิ่น โดยก่อนการเสวนา ได้มีการทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือนปลูกพืชผักในชุมชน และนำผลการทดลองเชิงประจักษ์ไปนำเสนอในการเสวนา จากการสอบถามข้อมูลผู้เข้าร่วมเสวนาทั้งหมด 30 ครัวเรือน มีเพียง 1 ครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน สาเหตุส่วนหนึ่งของหนี้สินเกิดจากการซื้อปุ๋ยเคมีซึ่งพบว่าทุกครัวเรือนที่ให้ข้อมูลใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อการเกษตร ปัญหาอุปสรรคสำคัญเกิดจากความไม่ไว้วางใจต่อโครงการปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดที่ไม่ประสบผลสำเร็จในอดีต โครงการวัสดุทำปุ๋ยอินทรีย์จึงไม่ได้รับเลือกเป็นลำดับแรกจากการประชุมประชาคมหมู่บ้านประชาคมไทยนิยมยั่งยืนในปี พ.ศ. 2561 นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายธุรกิจปุ๋ยเคมีที่ฝังรากลึกในระบบกองทุนหมู่บ้านและระบบสหกรณ์ชุมชน การเสวนาเกษตรอินทรีย์ครั้งนี้ วิทยากรได้เสนอภูมิปัญญาเกษตรอินทรีย์กับการแก้ไขปัญหาชีวิต ได้แก่ การทำการเกษตรแบบสมดุลเชิงพุทธ เกษตรอินทรีย์เพื่อการพึ่งพาตนเอง ศักยภาพของชุมชนในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการทำการเกษตรอินทรีย์ พร้อมกับนำเสนอผลการทดลองเชิงประจักษ์จากการปลูกผักในชุมชนโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากการเลี้ยงไส้เดือน การเสวนาครั้งนี้ได้สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนต้องการที่จะทดลองทำเกษตรอินทรีย์ โดยลงมติร่วมกันเลือกครอบครัวทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการทำนาเพื่อนำผลการทดลองไปขยายผลในชุมชนและหมู่บ้านใกล้เคียง ตลอดทั้งเพื่อสร้างความมั่นใจในการเสนอโครงการปุ๋ยอินทรีย์สำหรับการทำประชาคมหมู่บ้านในโอกาสต่อไป

2.3 ทดลองเกษตรอินทรีย์และติดตามผล ตัวแทนชุมชนได้เดินทางไปสนทนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือน และได้นำผลการสนทนามาแลกเปลี่ยนกับครอบครัวตัวแทนทดลองทำนาจำนวน 4 ครอบครัว คณะกรรมการหมู่บ้านโดยการสนับสนุนของสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ร่วมกับครอบครัวทดลองจัดซื้อและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตจากไส้เดือนมาทดลองทำนา ปลูกผักและทำสวน และมีการเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินการให้ชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้สอดคล้องกับ ปธาน สุวรรณมงคล ได้กล่าวถึงหลักการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างสม่ำเสมอพร้อมกับเห็นคุณค่าในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้โอกาสหรือมิติของเวลาให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและหลักความโปร่งใสว่าขึ้นอยู่กับโครงสร้างของการตัดสินใจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อและการดำเนินการร่วมกัน (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558)

นอกจากนี้ ความโปร่งใสและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ในการการทดลองเกษตรอินทรีย์ส่วนหนึ่งเกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนที่มีอยู่เดิม ประกอบกับความตั้งใจร่วมมือในการดำเนินการร่วมกันของประชาชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทรัพยากรและผลที่ได้ทั้งภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง สอดคล้องกับ Combaz et al ที่ได้กล่าวถึงตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความโปร่งใส ได้แก่ การกระทำการร่วมกัน ความตั้งใจหรือเจตนารมณ์ร่วมกันและห่วงโซ่หรือเครือข่ายความสัมพันธ์ในการดำเนินการ ตลอดทั้งการเปิดเผยข้อมูลนับตั้งแต่ทรัพยากรที่ใช้และผลที่ได้จากการใช้ทรัพยากร (Combaz et al, 2014)

ค้นพบนวัตกรรมปุ๋ยไส้เดือนผสมกากชูรสอินทรีย์ (อัตราส่วนแปดต่อหนึ่ง) ระหว่างการทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือนในการทำนา ได้ค้นพบนวัตกรรมการนำกากชูรสอินทรีย์มาเสริมปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือน พบว่าดินในนาข้าวร่วนขึ้น มีปลา สัตว์น้ำอื่นและสาหร่ายน้ำจืดที่บริโภคได้ ข้อควรแก้ไขในการเตรียมดินในฤดูกาลต่อไปคือ ควรนำปุ๋ยไส้เดือนคลุกให้เข้ากับดินก่อนหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวหรือดำนา จะทำให้ปุ๋ยแทรกตัวอยู่กับเนื้อดินได้ทั่วถึง ไม่ควรหว่านปุ๋ยหรือหากหว่านควรอัดเม็ดให้มีน้ำหนักไม่ลอยไปตามน้ำในช่วงน้ำหลาก ผลการศึกษาทดลองทำให้เกิดนวัตกรรมเชิงประจักษ์และสร้างความเชื่อมั่นในการใช้ปุ๋ยไส้เดือนหรือปุ๋ยอินทรีย์ผสมกากชูรสอินทรีย์ซึ่งต้นทุนต่ำกว่าปุ๋ยเคมี สอดคล้องกับแนวคิดนวัตกรรมทางสังคมของกาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ ว่าเป็นการสร้างประสิทธิภาพแก่องค์กรหรือชุมชนและส่งผลถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมเชิงประจักษ์ (กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555)

ครอบครัวทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือน ได้นำผลการทดลองไปแลกเปลี่ยนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับครอบครัวอื่นในชุมชนในการทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อความยั่งยืนต่อสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินที่มีความหลากหลายของพืชและสัตว์เป็นการผสมผสานวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เคยผูกพันและใช้ประโยชน์จากพืชและสัตว์ในนาข้าว พืชสวนและพืชไร่ตลอดทั้งส่งเสริมสัมพันธภาพที่เกื้อกูลกันของคนในชุมชนส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมและคุณภาพชีวิตที่ดีสอดคล้องกับสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ ที่ได้ให้คำจำกัดความของเกษตรอินทรีย์ว่าเป็นระบบการผลิตที่ให้ความยั่งยืนต่อสุขภาวะของ ดิน ระบบนิเวศ และมนุษย์ เป็นระบบที่อาศัยความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นการผสมผสานวัฒนธรรม นวัตกรรม และวิทยาศาสตร์ที่เอื้อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมที่ใช้ร่วมกัน ตลอดทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์ที่เป็นธรรมและคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกส่วนของสังคมที่เกี่ยวข้อง (International Federation of Organic Agriculture Movement-IFOAM, 2005)

อย่างไรก็ตาม ครอบครัวทดลองทำนาจำนวน 2 ครอบครัว ยอมรับว่าไม่มั่นใจและไม่อดทนพอที่จะรอผลผลิตจากการทำนาด้วยปุ๋ยอินทรีย์เพียงอย่างเดียวจึงได้ตัดสินใจนำปุ๋ยเคมีผสมกับปุ๋ยอินทรีย์ในอัตราส่วนที่เท่ากัน ผลการทดลองพบว่าให้ผลผลิตที่ต่ำกว่าแปลงที่

ใช้ปุ๋ยไส้เดือนผสมกากชูรสอินทรีย์ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยภายในที่สำคัญคือความศรัทธา คุณธรรม ความอดทนอดกลั้นของผู้ทำการทดลองที่จะช่วยให้ผู้ทดลองมีสติหรือความระลึกรู้สามารถพิจารณาด้วยเหตุผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรชนก ทองลาด และคณะ ที่กล่าวถึงปัจจัยการพัฒนาธุรกิจตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าคุณธรรมเป็นสาเหตุภายในประกอบด้วยความเพียรความอดทนและความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ควรปลูกฝัง ความรู้เป็นสาเหตุภายนอกที่เป็นความรอบรู้ในเชิงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ควรมีสติหรือความระลึกรู้ซึ่งเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมทางธุรกิจหรือวางแผนในทุกเรื่อง (พรชนก ทองลาด และคณะ, 2559)

ขยายผลการทดลองปุ๋ยไส้เดือนในพืชไร่ พืชสวนและแปลงผัก ชุมชนได้ขยายผลการทดลองปุ๋ยไส้เดือนในการทำการเกษตรพืชสวน แปลงผัก และพืชไร่ ภายในชุมชนจำนวน 4 ครอบครัว และในหมู่บ้านใกล้เคียงจำนวน 4 ครอบครัว พบว่าต้นมะนาวแตกพุ่ม มีใบสีเขียวเข้ม ลำต้นแข็งแรง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีสีเขียวอ่อนกว่าแปลงที่ใช้ปุ๋ยเคมี ต้นหอมกะหล่ำปลี ฟักทองและแตงกวา ได้ผลดีมาก สามารถนำผลผลิตไปขายที่ร้านค้าชุมชนได้ นอกจากนี้ยังพบว่าดินร่วนขึ้น ประหยัดและปลอดภัยกว่าใช้ปุ๋ยเคมี

ทุกครอบครัวที่ทดลองใช้ปุ๋ยจากไส้เดือนมีความเชื่อมั่นที่จะใช้เกษตรอินทรีย์ในการทำนา ทำสวนและปลูกผักในปีต่อไป และในอนาคตครอบครัวทดลองจะร่วมกับชุมชนผลักดันโครงการปุ๋ยอินทรีย์เข้าประชาคมหมู่บ้านโดยเฉพาะการเลี้ยงโคเกื้อกูลกับการทำปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือน อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงได้รับการชักนำจากบริษัทปุ๋ยเคมีเปิดสินเชื่อผ่านกองทุนหมู่บ้านและสหกรณ์ชุมชน สะท้อนให้เห็นปัญหานโยบายเชิงโครงสร้างที่เกษตรอินทรีย์ไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจังและต่อเนื่อง หากแต่เปิดช่องทางให้เกษตรเคมีเข้ามามีบทบาทในชุมชนสอดคล้องกับ กรีนพีซประเทศไทย ที่กล่าวว่าเกษตรเคมีที่เน้นผลิตเพื่อป้อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมกำลังกลืนกินมรดกทางภูมิปัญญาโดยการใช้สารเคมีเกษตรและเทคโนโลยีนำเข้าต่าง ๆ ตามแบบที่เจ้าของเทคโนโลยีหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้กำหนด (กรีนพีซประเทศไทย, 2553)

2.4 เสวนาประชาคมหมู่บ้านและและการขยายผลผู้นำชุมชนและตัวแทนประชาชนหมู่บ้านอื่นจำนวน 3 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลกระโสบ ได้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาการผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากการเลี้ยงไส้เดือนและนำไปขยายผลโดยปลูกพืชผักใน 3 หมู่บ้าน พบว่าเมื่อเทียบกับการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือนให้ใบพืชผักที่เขียวทนนานกว่าและผลผลิตดีกว่า ทั้งต้นหอมข้าวโพด มะเขือ แตงกวาทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น

จัดเสวนาประชาคมหมู่บ้านและการทำเกษตรอินทรีย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หัวข้อ

“การทำประชาคมหมู่บ้านและการพัฒนาเกษตรอินทรีย์” พร้อมกับศึกษาแปลงทดลองเกษตรอินทรีย์โดยใช้ปุ๋ยจากไส้เดือน โดยมีผู้เข้าร่วมเสวนาประกอบด้วย ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ อาจารย์และนิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยประชาชนได้ประเมินความสำเร็จในการทำประชาคมหมู่บ้านและการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปรากฏผล ดังนี้ ความพึงพอใจของประชาชนโดยรวมในการทำประชาคมหมู่บ้านและเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก โดยแยกเป็นรายประเด็นจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ความพึงพอใจในการทีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจในการทดลองเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ความเข้าใจในเกษตรอินทรีย์ อยู่ในระดับมาก ความเข้าใจในการประชาคมหมู่บ้าน อยู่ในระดับมาก แนวทางการแก้ไขปัญหาโครงการในหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก ความเข้าใจในสภาพปัญหาโครงการในหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง ความเข้าใจในแนวทางการแก้ปัญหาหนี้สิน อยู่ในระดับปานกลาง และ ความเข้าใจในสภาพปัญหาหนี้สิน อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ประชาชนมีความพึงพอใจจากการประชาคมหมู่บ้านและการทำเกษตรอินทรีย์คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมประชาคมและทดลองเกษตรอินทรีย์ ส่วนค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่น้อยที่สุดคือความเข้าใจในสภาพปัญหาหนี้สินของประชาชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น นโยบายและกระบวนการทำงานของหน่วยงานภายนอกโดยเฉพาะภาครัฐที่โปร่งใส เปิดเผย รับผิดชอบตรวจสอบได้ จึงมีบทบาทสำคัญต่อการจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่น โดยจำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างของชุมชนและการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านร่วมกับส่วนราชการระดับอำเภอหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นไปด้วยความโปร่งใส เปิดเผย รับผิดชอบตรวจสอบได้ โดยการมีส่วนร่วมของสาธารณชนและความเป็นประชาธิปไตยแบบอภิปรายไตร่ตรองร่วมกัน สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ สามารถให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ขั้นตอนที่สองประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ ขั้นตอนที่สามประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ขั้นตอนที่สี่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานติดตามตรวจสอบ และขั้นตอนที่ห้าประชาชนมีส่วนร่วมรับประโยชน์ และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2550)

สรุป

การบริการผลงานวิชาการรับใช้สังคมเรื่องประชาคมหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนเพื่อความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่นครั้งนี้ ได้ค้นพบปัญหาสำคัญของการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้านคือ การที่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเชิงลึกในการค้นหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจลงมติเลือกโครงการ หากแต่เป็นการตัดสินใจเลือกโครงการที่เห็นด้วยมากที่สุดเพียงหนึ่งโครงการโดยการยกมือเพียงรอบเดียวในวันเดียวกันกับการเสนอโครงการ การตัดสินใจโดยขาดการศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบผลได้ผลเสียดังกล่าว ได้ส่งผลให้โครงการที่ผ่านมติประชาคมส่วนใหญ่เป็นโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานซึ่งประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ขณะเดียวกันการดำเนินโครงการโดยการรับเหมาจากภายนอกได้ส่งผลให้ประชาชนไม่มีความมั่นใจในความโปร่งใสของโครงการ สำหรับโครงการที่ไม่ผ่านมติประชุมประชาคมโดยได้คะแนนในลำดับรองลงไป เช่น โครงการเกษตรอินทรีย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ได้ร่วมกับชุมชนศึกษาข้อมูลเชิงลึกพบว่าปัญหาที่คุกคามประชาชนคือหนี้สินจากการลงทุนซื้อปุ๋ยเคมีในภาคเกษตร จึงได้ร่วมกันเสวนาเกษตรอินทรีย์และทดลองทำนา ปลูกพืชไร่และพืชสวน โดยทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากดินไส้เดือน พบว่าผู้ทำการทดลองได้ค้นพบนวัตกรรมดินไส้เดือนผสมกากชูรสอินทรีย์ในอัตราส่วนแปดต่อหนึ่ง ซึ่งทำให้ผลผลิตในนาข้าวได้ผลดีกว่าปุ๋ยเคมีอีกทั้งยังเป็นการฟื้นฟูสภาพดินและระบบนิเวศน์ตลอดทั้งลดต้นทุนในการทำนา ส่วนการปลูกพืชสวนพืชไร่ ปุ๋ยไส้เดือนได้ให้ผลผลิตดีกว่าปุ๋ยเคมี การทดลองดังกล่าวได้ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีส่วนร่วมในการทดลอง เปิดเผยข้อมูลแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการทดลองด้วยความโปร่งใส และมีความมั่นใจที่จะนำโครงการเกษตรอินทรีย์เข้าสู่การประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านและตำบล

การประชุมประชาคมหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมเชิงลึกของประชาชนเพื่อความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากจะให้ประชาชนเสนอโครงการที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการแล้ว การตัดสินใจเลือกโครงการไม่ควรดำเนินการในวันเดียวกันกับวันที่เสนอโครงการ แต่ประชาคมหมู่บ้านควรเปิดโอกาสหรือให้เวลาประชาชนร่วมกันสืบค้นและศึกษาข้อมูลเชิงลึกเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลได้ ผลลัพธ์ และผลกระทบของโครงการ ก่อนที่จะตัดสินใจลงมติร่วมกันในการเลือกโครงการ การสืบค้นข้อมูลเชิงลึกไม่ควรดำเนินการเฉพาะโครงการที่ผ่านมติในลำดับแรกเท่านั้น หากแต่ควรนำโครงการที่ได้คะแนนในลำดับรองลงไปมาร่วมพิจารณาในการสืบค้นข้อมูลเชิงลึกและนำมาเปรียบเทียบเสนอให้ที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านได้ลงมติอีกรอบหนึ่ง นอกจากนี้ เมื่อโครงการได้ผ่านมติประชาคมหมู่บ้านและบรรจุลงในแผนพัฒนาท้องถิ่นแล้ว เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและความโปร่งใสในการพัฒนาท้องถิ่น

การดำเนินโครงการควรยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในการดำเนินโครงการ การติดตามผล การประเมินผล ตลอดทั้งการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. การประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมา ใช้วิธีการให้ประชาชนเสนอรายชื่อโครงการที่ต้องการ แล้วให้ประชาชนยกมือสนับสนุนโครงการที่ตนเองเห็นด้วยมากที่สุดเพียงหนึ่งโครงการ จากนั้นที่ประชุมจะเลือกโครงการที่ได้คะแนนสูงสุด มีบ่อยครั้งโครงการที่ได้คะแนนสูงสุดไม่ใช่เสียงข้างมากของผู้เข้าร่วมประชาคม เพียงแต่มีคะแนนเสียงมากกว่าโครงการอื่น ดังนั้นเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายเลือกปฏิบัติ การตัดสินใจลงมติเลือกโครงการดังกล่าวจึงไม่ควรดำเนินการโดยการยกมือเพียงครั้งเดียวในวันเดียวกัน แต่ควรเปิดโอกาสหรือให้เวลาประชาชนสืบค้นข้อมูลเชิงลึกเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจร่วมกันของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง พร้อมกันนั้น ควรจะนำโครงการที่ได้คะแนนในลำดับรองลงไปมาร่วมพิจารณาในการสืบค้นข้อมูลเชิงลึกและนำมาเสนอให้ที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านได้ลงมติอีกรอบหนึ่งด้วย

2. โครงการตามนโยบายของรัฐที่จำเป็นต้องผ่านการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้โครงการเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ควรให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูลเชิงลึกก่อนตัดสินใจดำเนินโครงการ เช่น หากรัฐจะส่งเสริมเครื่องอัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์ ควรให้ประชาชนร่วมสืบค้นข้อมูลว่า ปุ๋ยอินทรีย์ประเภทใดเหมาะสมกับพืชชนิดใดในท้องถิ่น ชุมชนสามารถผลิตปุ๋ยอินทรีย์ประเภทนั้นได้หรือไม่ มีทรัพยากรเพียงพอต่อการผลิตตามความต้องการของชุมชนหรือไม่ และชุมชนจะมีการบริหารจัดการอย่างไร

3. คณะกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสหรือส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้ข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากประสบการณ์ตรงโดยการศึกษาทดลองในการบริการวิชาการรับใช้สังคมครั้งนี้ โดยเฉพาะโครงการเกษตรอินทรีย์ที่มีนวัตกรรมปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือนและกากชูรสอินทรีย์ นำไปเสนอในการประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการเสนอโครงการให้ชุมชนตัดสินใจและนำไปบรรจุลงในแผนพัฒนาท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบลหรือระดับอื่น การเปิดโอกาสดังกล่าวจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ประชาชนรักการใฝ่รู้ศึกษาทดลอง สร้างนวัตกรรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลด้วยความโปร่งใส

4. ควรปลูกฝังทัศนคติใฝ่รู้และความอดทนของทุกฝ่ายโดยเฉพาะประชาชน ในการศึกษาข้อมูลเชิงลึกของประชาชนโดยเฉพาะการศึกษาทดลองก่อนตัดสินใจเลือกโครงการการทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์ครั้งนี้ผู้ทำการทดลองบางส่วนเห็นว่าปุ๋ยอินทรีย์ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืชช้ากว่าปุ๋ยเคมี จึงตัดสินใจนำปุ๋ยเคมีมาผสมกับปุ๋ยอินทรีย์ ด้วยเหตุนี้ ความอดทนของประชาชนในการใช้ระยะเวลาปรับสภาพดินจึงนับเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา

เกษตรอินทรีย์ หากสามารถผ่านพ้นช่วงเวลาการปรับสภาพดินได้ เกษตรอินทรีย์จะส่งผลดีกว่าและมีความยั่งยืนในระยะยาว

5. นโยบายของรัฐ เป็นสิ่งสำคัญที่จะลดเกษตรเคมีและหันมาสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยผ่านโครงสร้างของชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์ชุมชน และเวทีประชาคมที่จัดโดยส่วนราชการระดับอำเภอหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล นโยบายดังกล่าวจะส่งผลต่อการลดภาระหนี้สินของเกษตรกรในส่วนของต้นทุนการผลิตและส่งผลต่อการลดรายจ่ายจากความเจ็บป่วยที่ประชาชนได้รับจากสารเคมี

6. ควรหาทางส่งเสริมให้ประชาชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และใช้ประโยชน์จากเครื่องอัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์ หาทางผลักดันให้ โครงการเกษตรอินทรีย์ เป็นวาระหลักของการทำประชาคมหมู่บ้าน ในส่วนที่ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกให้เป็นไปด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ และประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรีนพีซประเทศไทย. (2553). องค์ประกอบเกษตรเชิงนิเวศ. เรียกใช้เมื่อ 6 มีนาคม 2561 จาก http://www.greenpeace.org/seasia/th/campaigns/gmos/eco-farm/eco-element/

กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ. (2555). นวัตกรรมทางสังคม: ประโยชน์ที่มีมากกว่าที่คิด. Executive Journa, 32(3),12-15.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2558). การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

พรชนก ทองลาด และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาธุรกิจให้มีความยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดลำปางลำพูนและเชียงใหม่. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(1), 74-87.

พระสิริ ธมฺมจาโร (สายสิงห์). (2561). รายงานการประชุมประชาคมไทยนิยมยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 7 มีนาคม 2561 จาก http://www.mcuir.com/xmlui/bitstream/handle/123456789/303/2561-348

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). รวมบทความวิชาการพระพุทธศาสนาปรัชญาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ 130 ปี ครบรอบสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2551. เล่ม 125 ตอนพิเศษ 107 ง .

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564. เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2560 จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2550). หลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. เรียกใช้เมื่อ 8 มีนาคม 2561 จาก https://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=708

ABCD Institute. (2018) . Asset- Based Community Development. School of Education and Social Policy, Northwestern University. Retrieved March 31, 2018, from http://www.abcdinstitute.org/

Combaz et al. (2014). Voice Empowerment and Accountability (VEA) Topic Guide International Development Department. Retrieved march 6, 2019, from http://www.gsdrc.org/docs/open/gsdrc_vea_topic_guide.pdf

International Federation of Organic Agriculture Movement- IFOAM. (2005) . DEFINITION OF ORGANIC AGRICULTURE. Retrieved March 6, 2019, from https: / / www. ifoam. bio/ en/ organic- landmarks/ definition- organic-agriculture

Monika Bauhr and Marcia Grimes. (2012). WHAT IS GOVERNMENT TRANSPARENCY ? New Measures and Relevance for Quality of Government. Retrieved march 6, 2019, from https://qog.pol.gu.se/digitalAssets/1418/1418047_2012_16_bauhr_grimes.pdf

United Nations. (2008) . The UNDP accountability system Accountability framework and oversight policy. Retrieved march 6, 2019, from https://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/Transparency/UNDP%20Accountability%20framework.pdf

การอุปัฏฐากภิกษุอาพาธ: บทวิเคราะห์ในมิติพระพุทธศาสนา*

ATTENDANCE THE PATIENT MONKS: ANALYSIS IN THE DIMENSION OF BUDDHISM

พระมหาสาทร ธมฺมาทโร
Phramaha Sathorn Dhammādaro
พระมหาวีรธิษณ์ วรินฺโท
Phramaha Weeratis Varinto
กฤติยา ถ้ำทอง
Krittiya Tumtong
พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ
Phramaha Supawat Thanabuddho
พระมหาราเชนทร์ เขมาสโภ
Phramaha Rachen Khemasabho
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: s.carrot2019@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ขั้นเรียนรู้ความเจ็บป่วยของโรค ขั้นที่ 2 สมมติฐาน มีสาเหตุมาจากอารมณ์เป็นพิษ อาหารเป็นพิษ ขั้นที่ 3 ขั้นทำนายผล ต้องได้รับการวินิจฉัยโรคอย่างถูกต้องและแม่นยำ ขั้นที่ 4 การรักษาความเจ็บป่วยเน้นที่การรักษาทางกายภาพ ผสมผสานกับแนวทางในการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธ ส่วนหลักธรรมที่ใช้ในการบรรเทาอาการเจ็บป่วย พบว่าใช้หลักธรรมคิลานสูตร ซึ่งเป็นหลักธรรมในการช่วยบำบัดจิตใจให้กับภิกษุอาพาธ มีจิตใจเข้มแข็งต่อสู้กับทุกข์ภัยไข้เจ็บได้ หลักไตรสิกขา ช่วยให้ใช้ชีวิตด้วยความสำรวมระวังด้วยความไม่ประมาท หลักโพชฌงคสูตร เป็นหลักที่ทำให้ได้เรียนรู้ชีวิตจากความเจ็บไข้ เรียนรู้โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นกับตนและหาหนทางเยียวยาแก้ไขเพื่อระงับความเจ็บปวด

คำสำคัญ: การอุปัฏฐาก, ภิกษุอาพาธ, พระพุทธศาสนา

---

* Received 24 August 2019; Revised 16 December 2019; Accepted 22 December 2019

Abstract

The article aims to show the way of attendance the patient monks in Buddhism. That can be divided into 4 stages: Step 1: Learning illness of the disease; Step 2: The hypothesis is caused by emotional and food poisoning; Step 3: Predicting the outcome must be correctly diagnosed and be accurate; Step 4: The treatment of illness focuses on physical therapy combined with way of attendance the patient monks. As for the principles used in alleviating illnesses, it has been found that the principles in Gilanasutta are most useful in helping to heal the patient monks with a strong mind to fight against suffering and illness; and also the Threefold Training helps to live with diligence as well as Bojjhangasutta is the main thing that allows him to learn life from illness, the illnesses that occurred and find ways to remedy for relieving pain.

Keywords: Attendance, Patient Monks, Buddhism

บทนำ

อาพาธ หมายถึง ความเจ็บป่วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) เกิดจากสาเหตุหลัก 3 ประการ คือ โรคทางกาย 1 โรคทางใจ 1 โรคทางวิญญาณ 1 (พุทธทาสภิกขุ, 2549) อันเกิดจากดี เสมหะ ลม การประชุมกันของดี เสมหะ และลม ฤดูแปรปรวน การบริหารร่างกายไม่สม่ำเสมอ และการถูกทำร้าย เป็นอาพาธที่เกิดทางกาย ส่วนวิบากกรรมเป็นอาพาธที่เกิดทางใจ เมื่อภิกษุสงฆ์เกิดอาพาธด้วยโรคต่าง ๆ เช่น โรคผอมเหลือง เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการรักษาพยาบาลซึ่งเป็นวิธีการรักษาแผนดั้งเดิมของอินเดีย คือ ทรงอนุญาตภิกษุให้มีเครื่องยาไว้ใช้ สำหรับบำบัด รักษา อุปัฏฐากภิกษุอาพาธ (อุทัย สุดสุข, 2554) การเจ็บป่วยไม่สบายเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ ไม่เว้นแม้แต่ในหมู่พระภิกษุสามเณร เมื่อเกิดอาพาธจนต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล ที่มีระบบบริการที่พัฒนาไปมากตามสภาพสังคมและเทคโนโลยียุคใหม่ บางส่วนกลายเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงของภิกษุอาพาธ ทำให้ต้องอาบัติทั้งหนักและเบา ส่งผลให้ภิกษุบางส่วนลำบากใจ จนถึงขั้นปฏิเสธการเข้ารับรักษาไปก็มี แต่ทั้งนี้ก็ไม่ใช่วิถีของพระภิกษุที่จะเรียกร้องหาการบริการที่ดี หรือทวงสิทธิ์ที่จะพึงมีจากผู้ใด (พระวิชิต ธมฺมรโต, 2560) ส่วนโรคที่เกิดทางวิญญาณ ได้แก่ การที่วิญญาณหรือจิตส่วนลึกประกอบด้วยกิเลส โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวิชชาหรือมิจฉาทิฏฐิ เมื่อคนมีความเห็นผิดก็เป็นเหตุให้คิดผิด พูดผิด และการกระทำผิด ก็คือกายยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราเป็นเขา (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

คัมภีร์พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐาก ซึ่งเท่ากับการพยาบาล (อรชร ไกรจักร์, 2555) เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและเป็นข้อปฏิบัติที่ดีงามอันบ่งถึงความเคารพและความกตัญญูกตเวทีของผู้ทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากแล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อความดำรงมั่นของพระพุทธศาสนาอีกด้วย ด้วยเหตุที่การทำหน้าที่ผู้อุปัฏฐากมีความจำเป็นสำคัญดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติการทำหน้าที่ของผู้อุปัฏฐากเพื่อให้พระสงฆ์ปฏิบัติต่อกัน ถ้าไม่มีอุปัชฌาย์ อาจารย์สัทธิวิหาริก อันเตวาสิก ผู้ร่วมอุปัชฌาย์ หรือผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาลภิกษุอาพาธนั้น ถ้าไม่พยาบาลต้องอาบัติทุกกฎ เช่น สามเณรทำหน้าที่อุปัฏฐากภิกษุ ภิกษุทำหน้าที่อุปัฏฐากภิกษุ สัทธิวิหาริกทำหน้าที่อุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์ อันเตวาสิกทำหน้าที่อุปัฏฐากอาจารย์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การทำหน้าที่ของผู้อุปัฏฐาก คือการสนใจ การรับใช้ การดูแล การเอาใจใส่ หรือ การปรนนิบัติ (มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ, 2530) สามารถปฏิบัติกิจวัตรตามวิถีชีวิตของพระสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม (เพชรัชน์ อ้นโต และคณะ, 2562)

การอุปัฏฐากภิกษุอาพาธ เป็นกิจอีกอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ประสงค์ให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ด้วยกันที่จะต้องคอยดูแลกันเอง (สันติ เมืองแสง, 2556) ปฏิบัติต่อกันเพื่อให้เกิดความเกื้อกูล และเป็นข้อปฏิบัติที่ดีงามของพระสงฆ์ด้วยกัน แม้จะมาจากวรรณะต่างกัน ตระกูลต่างกัน แต่เมื่อมาสู่ธรรมวินัยนี้แล้ว ก็มีความรู้สึกต่อกันฉันพี่น้องซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นบิดา มีธรรมวินัยเป็นมารดา มองกันด้วยสายตาที่แสดงไมตรีจิต มีภราดรภาพแผ่ปกคลุมอยู่ทั่วร่มเงาแห่งกาสาวพัสตร์ นอกจากจะมีต่อเพื่อนพรหมจารีแล้วภราดรภาพซึ่งเอิบอิ่มอยู่ในจิตใจของภิกษุทั้งหลาย ยังได้แผ่ไปถึงสามัญชนทั่วไปและดิรัจฉานอีกด้วย ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญ และกล่าวยกย่องเรื่องการอุปัฏฐาก อีกทั้งยังสนับสนุนให้พุทธศาสนิกชนใส่ใจเรื่องการอุปัฏฐากเป็นสำคัญด้วย พระพุทธเจ้าทรงยกย่องการอุปัฏฐากภิกษุที่อาพาธ ถึงพระองค์ก็ทรงตระหนักถึงการอุปัฏฐากภิกษุที่อาพาธเป็นอย่างยิ่ง ดังพระพุทธพจน์สรุปไว้ว่า “โย ภิกฺขเว มํ อุปฏฺฐเหยฺย โส คิลานํ อุปฏฺฐเหยฺย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) “ภิกษุทั้งหลาย ผู้จะพยาบาลเรา ก็จงพยาบาลภิกษุอาพาธเถิด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ปฏิบัติหน้าที่ของกัลยาณมิตร คือ การเป็นปรโตโฆสะ การต้นแบบที่ดีด้านกาย ธรรม วจีกรรม มโนกรรม และการแนะนำประโยชน์แก่ผู้อื่น คุณสมบัติของกัลยาณมิตร คือ ต้องมีกัลยาณมิตตธรรม มีความรู้ มีความประพฤติดีส่วนคุณค่าของกัลยาณมิตร คือ การเป็นนิมิตแห่งอริยมรรค การทำให้อริยมรรคบริบูรณ์ บุพพนิมิตแห่งโพชฌงค์ เป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ และ เป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรม (ประทีป พืชทองหลาง และญาตาวีมินทร์ พืชทองหลาง, 2561)

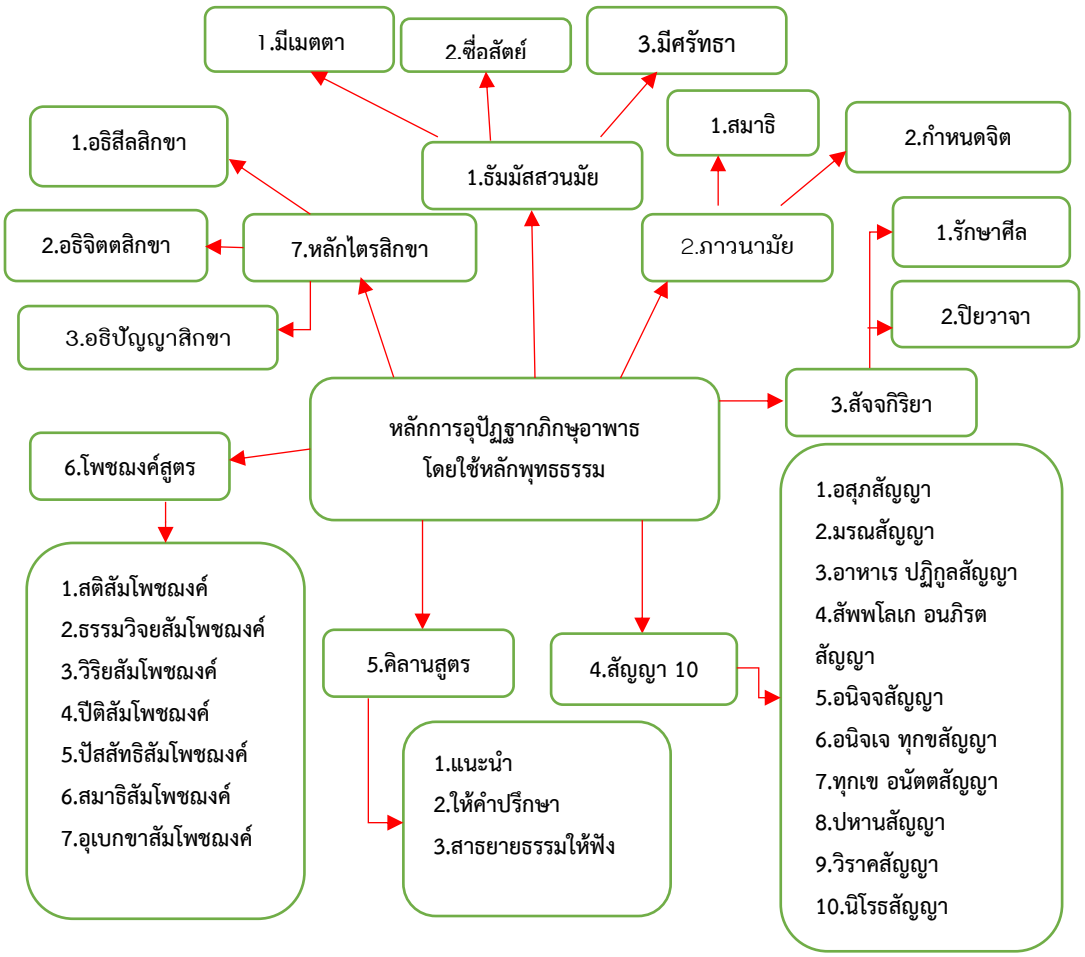
การอุปัฏฐากภิกษุอาพาธ ควรนำเอาหลักธรรมะของพระพุทธเจ้า หรือหลักพุทธธรรมมาใช้ประกอบร่วมกับการทำหน้าที่ให้การอุปัฏฐากด้วย เช่น ใช้หลักธรรมคิลานสูตร (มหาจุฬา

ลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งเป็นหลักธรรมในการช่วยบำบัดจิตใจให้กับภิกษุอาพาธ มีจิตใจเข้มแข็งต่อสู้กับทุกข์ภัยไข้เจ็บได้ หลักไตรสิกขา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) ช่วยให้ใช้ชีวิตด้วยความสำรวมระวังด้วยความไม่ประมาท หลักโพชฌงคสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นหลักที่ทำให้ได้เรียนรู้ชีวิตจากความเจ็บไข้ เรียนรู้โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นกับตนและหาหนทางเยียวยาแก้ไขเพื่อระงับความเจ็บปวด สามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขได้ (พระเทพสุวรรณเมธี และสุพิชฌาย์ พรพิชณรงค์, 2560) โดยจะนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

หลักการ วิธีการ ในการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธโดยใช้หลักพุทธธรรม

พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักพุทธธรรมในการบรรเทาอาการอาพาธ ได้แก่ 1) ธัมมัสสวนมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) และตั้งอยู่ในความเมตตา ซื่อสัตย์ และมีความศรัทธา (อรชร ไกรจักร์, 2555) เป็นเหตุให้เกิดบุญวิธีหนึ่ง บุญจากการฟังธรรมนี้สามารถรักษาอาพาธได้ 2) ภาวนามัย บุญที่ทำด้วยการเจริญภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) การเจริญสมาธิภาวนาเป็นทางมาแห่งบุญอีกวิธีหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่ทำให้ได้รับบุญมากที่สุด และบุญที่เกิดขึ้นนี้ช่วยรักษาอาพาธให้หายได้เช่นกัน 3) สัจจกิริยา การนึกถึงบุญหรือความจริงที่เคยทำไว้จริงของตนเองหรือของบุคคลที่ต้องการจะบำบัดรักษา 4) สัญญา 10 ประการ เป็นความจำได้ ความหมายรู้ได้ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551) ในฐานะแห่งการรักษาโรคด้วยอำนาจสมาธิ อาพาธอันเป็นทุกข์หนักก็จะระงับไปโดยควรแก่ฐานะ คือ อสุภสัญญา มรณสัญญา อาหาเร ปฏิกูลสัญญา สัพพโลเก อนภิรตสัญญา อนิจจสัญญา อนิจเจ ทุกขสัญญา ทุกเข อนัตต-สัญญา ปหานสัญญา วิราคสัญญา และนิโรธสัญญา 5) คิลานสูตร เป็นการใช้หลักธรรมในการช่วยบำบัดทางด้านจิตใจให้กับภิกษุอาพาธด้วยการแนะนำให้คำปรึกษา หรือว่าสาธยายธรรมให้คนป่วยฟัง เพื่อช่วยเหลือภิกษุอาพาธให้มีจิตใจเข้มแข็งต่อสู้กับทุกข์ภัยไข้เจ็บได้ 6) โพชฌงคสูตร เป็นหลักที่ทำให้ได้เรียนรู้ชีวิตจากความเจ็บไข้ เรียนรู้โรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นกับตนและหาหนทางเยียวยาแก้ไขเพื่อระงับความเจ็บปวดให้บรรเทาเบาบางไป โดยใช้สิ่งที่เรียกว่ายาชุดโพชฌงค์ 7 ประกอบไปด้วย ยาชุดแรก คือ สติโพชฌงค์ ธรรมวิจัยโพชฌงค์ สมาธิโพชฌงค์ ต้องให้ก่อนและให้ทันทีในช่วงแรกของการเจ็บป่วย ยาชุดที่ 2 คือ วิริยะโพชฌงค์ ปีติโพชฌงค์ ปัสสัทธิโพชฌงค์ ต้องให้ตามมาเป็นตัวเสริม และบางส่วนจะเป็นผลจากการออกฤทธิ์ของยาชุดแรก และยาชุดที่ 3 คือ อุเบกขาโพชฌงค์ เป็นตัวสุดท้ายที่ผู้ป่วยจะได้รับหากผลหากผลจากยา 6 ตัวแรกทำงานได้ด้วยดี เมื่อมีโพชฌงค์ 7 จะทำให้ภิกษุอาพาธมีความหนักแน่น อดทน สืบค้นหาเหตุแห่งความเจ็บไข้ ทำให้ได้เรียนรู้โรคภัยต่าง ๆ ที่เกิดกับตน จนเข้าใจโรคและวิธีการเยียวยารักษาได้ส่วนหนึ่งไม่มากก็น้อย 7) หลักไตรสิกขา เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกคนที่เกี่ยวข้องกับตัว

ผู้ป่วยที่อยู่ในระดับความเจ็บป่วยต่าง ๆ กันตามหลักไตรสิกขาเช่น การตั้งใจรักษาศีล การใช้ชีวิตด้วยความสำรวมระวังด้วยความไม่ประมาท การหมั่นเจริญสมาธิ คือ พยายามระลึกรู้ตัวอยู่กับปัจจุบันทุก ๆ ขณะ ไม่ปล่อยใจให้เหม่อลอยเป็นการปฏิบัติธรรมที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ความกังวล และมีปัญญาที่จะเน้นทำความเข้าใจความจริงของธรรมชาติเพื่อนำสู่การละวางความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อกลุ่มเสี่ยงและผู้ป่วยที่เป็นโรคต่าง ๆ ได้ด้วย

แผนภาพที่ 1 แสดงหลักการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธโดยใช้หลักพุทธธรรม

ตัวอย่างการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนา

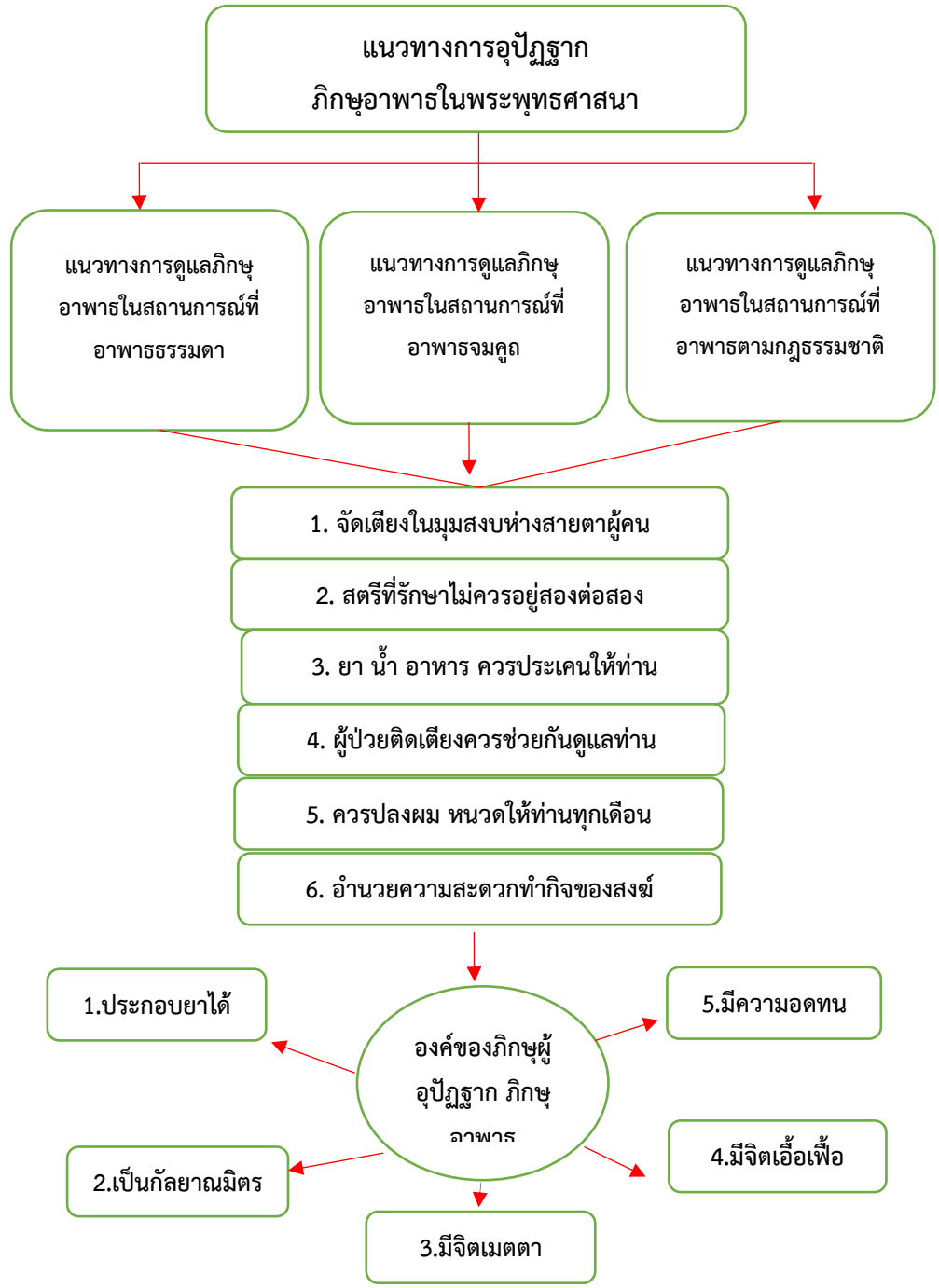
ตัวอย่างการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ตัวอย่างที่ 1 พระพุทธเจ้าผู้อุปัฏฐากภิกษุอาพาธ ชื่อว่า ติตติคัตตะ ซึ่งอาพาธเป็นโรคผิวหนังชนิดรุนแรง ตัวอย่าง 2 พระ

อานนท์ถวายการอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าที่ทรงอาพาธหลังจากเสวยภัตตาหารของนายจุนทกัมมารบุตรแล้วเกิดอาพาธอย่างแรงกล้าด้วยโลหิตปักขันทิกาพาธ (โรคที่ถ่ายเป็นเลือดตลอดเวลา) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตัวอย่างที่ 3 พระสารีบุตรอุปัฏฐากพระฉันนเถระผู้เป็นไข้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ตัวอย่างที่ 4 สุมนสามเณรถวายการอุปัฏฐากพระอนุรุทธะซึ่งอาพาธด้วยโรคลมในท้องตั้งขึ้น

แนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนา

แนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนานั้น แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางการดูแลภิกษุอาพาธในสถานการณ์ที่อาพาธธรรมดา เช่น ภิกษุที่อาพาธไม่รุนแรง เจ็บป่วยเล็กน้อย มีไข้หวัด เป็นต้น 2) แนวทางการดูแลภิกษุอาพาธในสถานการณ์ที่อาพาธจมคูถ เช่น ผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น และ 3) แนวทางการดูแลภิกษุอาพาธในสถานการณ์ที่อาพาธตามกฎธรรมชาติ เช่น อาพาธเพราะชราภาพ เป็นต้น แนวทางการอุปัฏฐากในเบื้องต้น ผู้อุปัฏฐากต้องวินิจฉัยโรคก่อนว่าต้องใช้วิธีการรักษาด้วยยารักษาโรคหรือยารักษาใจ โดยยารักษาโรคซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตสำหรับมนุษย์ เพราะคนเราเกิดมาย่อมมีโรคประจำตัวทุกคน (โรคทางกายและโรคทางใจ) โดยเฉพาะโรคทางกาย เมื่อเกิดขึ้นหรือเป็นไข้ สิ่งที่จะแก้ไขได้ก็คือการบำบัดรักษาด้วยยา ยาคือวัตถุที่ใช้เพื่อให้มนุษย์หรือสัตว์หายจากอาการเจ็บไข้ได้และทำให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ (โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2531) สำหรับในทางพระพุทธศาสนา ยาจึงเป็นเรื่องทั้งที่ทรงห้ามและทรงอนุญาต เรื่องที่ทรงห้ามภิกษุสำหรับไข้ในสมัยพุทธกาล เช่น เรื่องน้ำมันเหลวที่เป็นยา ภิกษุรับประเคนมันเหลวในเวลาวิกาล เจียวในเวลาวิกาล กรองในเวลาวิกาลแล้ว ถ้าภิกษุฉันมันเหลวนั้น ต้องอาบัติทุกกฎ ถ้าภิกษุรับประเคนมันเหลวในกาล เจียวในเวลาวิกาล กรองในเวลาวิกาลแล้ว ถ้าภิกษุฉันมันเหลวนั้น ต้องอาบัติทุกกฎ ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุรับประเคนมันเหลวในกาล เจียวในกาล กรองในเวลาวิกาลแล้ว ถ้าภิกษุฉันมันเหลวนั้น ต้องอาบัติทุกกฎ และเรื่องที่ทรงอนุญาตสำหรับภิกษุอาพาธในสมัยพุทธกาล เช่น เรื่องภิกษุอาพาธในฤดูสารท มีภิกษุป่วยด้วยอาพาธที่เกิดในฤดูสารท แม้ข้าวต้มที่ดื่มเข้าไปก็กลับอาเจียนออกมา แม้ข้าวสวยที่ฉันแล้วก็กลับอาเจียนออกมา ภิกษุเหล่านั้นซูบผอม หมองคล้ำ ซีดเหลือง เส้นเอ็นขึ้นสะพรั่งเพราะโรคนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความแล้วจึงทรงอนุญาตเภสัช 5 นี้ ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นทั้งตัวยาและชาวโลกถือกันว่าเป็นยาทั้งให้ประโยชน์ทางโภชนาหารแก่ภิกษุทั้งหลายให้รับประเคนในกาลแล้วฉันในเวลาวิกาลได้ ส่วนยารักษาใจนั้น ต้องอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องบำบัดรักษา

แนวทางการอุปัฏฐากนั้นต้องให้ภิกษุผู้อาพาธได้รู้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาการอาพาธเบื้องต้นก่อน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจว่าจะยอมรับเข้ารักษาตัวที่วัดหรือในโรงพยาบาล การปฏิบัติดูแลภิกษุอาพาธควรกระทำอย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับข้อบัญญัติทางศาสนาเพื่อให้การดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและไม่กระทบต่อข้อวัตรของพระภิกษุ (ชดช้อย วัฒนะ, 2562) มีข้อพึงปฏิบัติคือ 1) หากท่านไม่ได้อยู่ในฐานะผู้อาพาธที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ควรจัดเตียงที่อยู่ในมุมสงบห่างจากสายตาผู้คนให้ท่าน 2) บุคลากรที่เป็นสตรีขณะเข้าตรวจรักษาให้การพยาบาลดูแล ไม่ควรอยู่กับท่านตามลำพังในที่ลับตา 3) การถวายยา อาหาร เครื่องดื่ม ถ้ามีภิกษุที่เป็นอุปัฏฐากอยู่ ควรบอก หรือควรประเคนให้ท่าน 4) ในกรณีที่เป็นภิกษุอาพาธติดเตียง หรือรูปที่ไม่สามารถทำความสะอาดร่างกายด้วยตนเองได้ หากเป็นไปได้ควรให้ภิกษุอุปัฏฐากเป็นคนทำหรือ จัดเจ้าหน้าที่ผู้ชายอย่างน้อย 1 คน ร่วมทำความสะอาดร่างกายให้ท่าน 5) ในพระวินัยกำหนดไม่ให้ภิกษุไว้หนวด ไม่ให้ไว้เล็บยาว หากท่านไม่สามารถดูแลตนเองได้ควรให้ภิกษุอุปัฏฐากโกนหนวด ตัดเล็บให้ท่านทุก ๆ สัปดาห์ 6) ภิกษุอาพาธบางรูปท่านยังประสงค์จะทำกิจวัตรของท่าน เช่น ทำวัตรสวดมนต์ นั่งสมาธิ หรือปลงอาบัติ เป็นต้น ควรอำนวยความสะดวกให้ท่านตามสมควร โดยภิกษุผู้อุปัฏฐากหรือฆราวาสผู้ทำการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธนั้น จะต้องมีคุณสมบัติ คือ 1) เป็นผู้สามารถประกอบยาได้ รู้จักของแสลงและไม่แสลง 2) มีความเป็นกัลยาณมิตร 3) มีจิตเมตตาพยาบาลไข้ ไม่เห็นแก่อามิส 4) มีจิตเอื้อเฟื้อไม่รังเกียจที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะเป็นต้นออกไปเสีย และ 5) เป็นผู้มีความอดทนสามารถอยู่ร่วมกับคนไข้ได้ตลอดเวลา

แผนภาพที่ 2 แสดงแนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนา

สรุป

แนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น แนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธโดยพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุได้มีเครื่องยาต่าง ๆ ไว้ใช้สำหรับบำบัด รักษา อุปัฏฐากภิกษุไข้ เช่น ทรงอนุญาต เภสัช 5 ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ซึ่งถือว่าเป็นทั้งยาและมีคุณประโยชน์ทางโภชนาการแก่ภิกษุที่อาพาธด้วยโรคผอมเหลืองฉันอาหารไม่ได้ สามารถรับประเคนโดยเก็บไว้ฉันได้นาน 7 วัน และให้ฉันได้ตลอดเวลา ทรงอนุญาตอาหารประเภทน้ำข้าวใสเป็นต้น ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาพาธที่ฉันยาถ่ายใช้บำรุงสุขภาพได้ ทรงอนุญาตการผ่าตัดริดสีดวงทวารได้ตามสมควร ตัวอย่างการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ตัวอย่างที่ 1 พระพุทธเจ้าผู้อุปัฏฐากภิกษุอาพาธ ชื่อว่า ติตติคัตตะ ซึ่งอาพาธเป็นโรคผิวหนังชนิดรุนแรง ตัวอย่างที่ 2 พระอานนท์ถวายการอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าที่ทรงอาพาธหลังจากเสวยภัตตาหารของนายจุนทกัมมารบุตรแล้วเกิดอาพาธอย่างแรงกล้าด้วยโลหิตปักขันทิกาพาธ (โรคที่ถ่ายเป็นเลือดตลอดเวลา) ตัวอย่างที่ 3 พระสารีบุตรอุปัฏฐากพระฉันนเถระผู้เป็นไข้ ตัวอย่างที่ 4 สุมนสามเณรถวายการอุปัฏฐากพระอนุรุทธะซึ่งอาพาธด้วยโรคลมในท้องตั้งขึ้น เป็นต้น สำหรับแนวทางการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนานั้น แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง คือ 1) แนวทางการดูแลภิกษุอาพาธในสถานการณ์ที่อาพาธธรรมดา เช่น ภิกษุที่อาพาธไม่รุนแรง เจ็บป่วยเล็กน้อย มีไข้หวัด เป็นต้น 2) แนวทางการดูแลภิกษุอาพาธในสถานการณ์ที่อาพาธจมคูถ เช่น ผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น และ 3) แนวทางการดูแลภิกษุอาพาธในสถานการณ์ที่อาพาธตามกฎธรรมชาติ เช่น อาพาธเพราะชราภาพ เป็นต้น โดยแนวทางในการปฏิบัติจะมีแนวทางที่สอดคล้องกัน ได้แก่ 1) เป็นผู้สามารถประกอบยาได้ 2) มีความเป็นกัลยาณมิตร 3) มีจิตเมตตา 4) มีจิตเอื้อเฟื้อไม่รังเกียจ และ 5) เป็นผู้มีความอดทนสามารถอยู่ร่วมกับคนไข้ได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังสามารถปฏิบัติกิจวัตรตามวิถีชีวิตของพระสงฆ์ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การอุปัฏฐากภิกษุอาพาธในพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการอยู่รวมกันในอาวาสเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในการอุปัฏฐากภิกษุอาพาธที่เหมาะสมในสังคมปัจจุบัน ดังนี้

1. บริบทที่เหมาะสมในการอุปัฏฐากพระภิกษุอาพาธในสถานพยาบาล
2. การจัดการภูมิสถาปัตย์ในวัดที่เอื้อต่อการการอุปัฏฐากพระภิกษุอาพาธ

เอกสารอ้างอิง

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2531). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระ*

เจ้าอยู่หัว เล่มที่ 9 เรื่องที่ 9 เวชศาสตร์ชันสูตร. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

ชดช้อย วัฒนะ. (2562). การดูแลพระภิกษุอาพาธสำหรับพยาบาล ตอนที่ 2: การดูแลพระภิกษุอาพาธที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า*, 30(2), 239-243.

ประทีป พืชทองหลาง และญาตาวีมินทร์ พืชทองหลาง. (2561). กัลยาณมิตร: เพื่อนแท้บนเส้นทางแห่งอริยมรรค. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 3(2), 354-365.

พระเทพสุวรรณเมธี และสุพิชฌาย์ พรพิชณรงค์. (2560). หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนากับการเยียวยาบาดแผลทางใจ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(3), 354-365.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ “คำวัด”.* กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* นนทบุรี: บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *ธรรมนูญชีวิต.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระวิชิต ธมฺมรโต. (2560). *การดูแลภิกษุอาพาธในโรงพยาบาล.* นนทบุรี: ญาณภาวัน.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *ธรรมะกับสุขภาพความมีสุขอนามัยทางจิตที่ดี.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเผยแพร่ชีวิตประเสริฐ.

เพชรัชน์ อ้นโต และคณะ. (2562). พฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการฉันภัตตาหารกับการปฏิบัติกิจวัตร ตามวิถีชีวิตของพระสงฆ์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 7(2), 348-363.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ. (2530). *พจนานุกรม บาลี – ไทย – อังกฤษ ฉบับภูมิพโลภิกขุ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภูมิพโลภิกขุ.

สันติ เมืองแสง. (2556). *พระพุทธศาสนากับสาธารณสุข.* กรุงเทพมหานคร: J.PRINT.

อรชร ไกรจักร์. (2555). แนวคิดเรื่องการรักษาพยาบาลในพระพุทธศาสนา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุทัย สุดสุข. (2554). *สาธารณสุขในพระไตรปิฎก: บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวีมีสุข (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรุงเทพมหานคร: เทพประทานการพิมพ์.

มนุษย์กับสันติภาพและพุทธสันติวิธี*

HUMAN ON PEACE AND BUDDHIST PEACEFUL MEANS

พระปราโมทย์ วาทโกวิโท (พันธพัฒน์)
Phra Pramote Vatagovito (Pantapat)
พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ (ตุนิน)
Phramaha Duangden Thitayano (Tunin)
พระมหาวีระศักดิ์ อภินนฺทเวที (แสงพงษ์)
Phramaha Weerasak Abhinandavedi (Sangphong)
สุวรรณี ฮ้อแสงชัย
Suwannee Horsaengchai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: suwannee.hor@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนามนุษย์ตามแนวทางพุทธสันติวิธี เป็นกระบวนการมุ่งเน้นให้ตนเองเกิดความสงบโดยใช้สติปัญญา ส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุข ทั้งนี้ พุทธสันติวิธี สามารถช่วยจัดการกับความขัดแย้ง ทั้งความขัดแย้งภายใน คือ ตนเอง และ ความขัดแย้งภายนอก คือ สังคม ซึ่งเรียกว่าการพัฒนามนุษย์ตามแนวทางพุทธสันติวิธี เป็นการพัฒนาคนให้มีปัญญา สามารถหาวิธีการปฏิบัติแก้ไขปัญหาเพื่อใช้ดำเนินชีวิตโดยปราศจากความรุนแรงด้วยวิธีการทางพุทธ โดยนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นเครื่องมือและเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการที่เรียกว่า พุทธสันติวิธี ที่มุ่งเน้นการเดินทางสายกลาง หรือ มัชฌิมาวิถี ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่สันติ ในทางพระพุทธศาสนา คือ การเดินตามหนทางสู่อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ที่ยึดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งด้วยปัญญา เพื่อให้การดำเนินชีวิตดำรงอยู่ในศีลธรรม โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ คือ การเห็นชอบ เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม สันติจึงต้องเริ่มจากภายใน

สรุปได้ว่า มนุษย์ในฐานะเป็นทรัพยากรสำคัญในขับเคลื่อน และสร้างความสงบสุขให้กับสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำคนเข้าสู่กระบวนการธรรมะเพื่อทำให้คนเกิดปัญญา ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีการศึกษาไตรสิกขา คือ การเรียนรู้ การพัฒนาตน การฝึกฝนแก้ไขปรับปรุง ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาฝึกอบรมเพื่อพัฒนาชีวิต ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา นำไปสู่ข้อค้นพบที่ว่า แนวทางการสร้างสันติภาพของ

* Received 11 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 22 December 2019

พระพุทธเจ้า ด้วยการสร้างสันติภายใน เป็นความสุขแท้จริงที่ สามารถนำมาใช้และปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
คำสำคัญ: มนุษย์, สันติภาพ, พุทธสันติวิธี

Abstract

Human development according to Buddhist Peaceful Means is the process that focuses on oneself to be calm down by wisdom to be the cause of social peacefully. In order that Buddhist Peaceful Means can manage the conflict. Both inner conflict is self and outer conflict is social which are called Human development according to Buddhist Peaceful Means to be Human development to have wisdom and to find the way of operation solving problem in order to use moving on non-violence by Buddhist method. To bring the principle the doctrine of Buddha has used to be the tool and the way of practice which composes of the process is called Buddhist Peaceful Means that focuses on the middle way or to be the way which brings to peace. For Buddhism is the path into the Noble Eightfold Path by holding the practice for appearing enlightenment by wisdom. For moving on into moral. By beginning from Right View to be make the good thing and good understanding. Peace has to start from inner.

Concluded that human as an important resource to drive and create the peace for the society. It is extremely important to take people into the Dhamma process for making wisdom. Thus human need to educate Tree studies which is self-learning, self-developing, self-training, corrective and improvement which is the processing of education, training and developing of life. It composed of 3 things to be Morality, Concentration and Wisdom. To find creating the way of Buddhist Peaceful by creating inner peace to be actual happiness that can use and practice as substance.
Keywords: Human, Peace, Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ในอดีตกาล พระพุทธเจ้าถือเป็นนักปฏิรูปเพื่อการพัฒนามนุษย์ เพราะหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ พระองค์ได้ส่งพระสาวกจำนวน 60 รูป ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก แสดงให้เห็นว่า “ศาสนาพุทธเกิดมาเพื่อพัฒนามนุษย์” เพราะการตรัส

รู้ของพระองค์ที่เรียกว่า อริยสัจ 4 เป็นการจัดการความทุกข์ให้กับมนุษย์ พระองค์ใช้กระบวนการของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสติปัฏฐาน ด้วยการฝึกสติที่อยู่ภายในตนเองผ่านการ “วิปัสสนากรรมฐาน” โดยเริ่มต้นจากศีล พัฒนาไปสู่ปัญญา ถือว่าเป็นการพัฒนามนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนา (พระราชปริยัติกวี, 2561) อย่างไรก็ตาม การจะนำกระบวนการทางพุทธมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคน จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการฝึกอบรมตามแนวทางของตะวันตก มาใช้ในการพัฒนามนุษย์เพื่อส่งเสริมองค์กรให้ขับเคลื่อนอย่างมีศักยภาพและยั่งยืน สำหรับทางพุทธศาสนา การฝึกพัฒนาตนเอง เรียกว่า ไตรสิกขา เป็นการพัฒนาชีวิต 3 ด้าน คือ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีสัญชาตญาณเหมือนสัตว์อื่น ๆ แต่มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์อื่น ตรงที่มนุษย์สามารถฝึกฝน เรียนรู้ ให้เกิดปัญญาและยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นได้ ดังนั้น การพัฒนามนุษย์ในมิติพระพุทธศาสนา จึงเป็นแนวทางที่ช่วยทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ สำหรับการพัฒนามนุษย์ในมิติทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ แปลว่า ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุด” และที่สำคัญ มนุษย์ยังถูกมองว่าเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนาด้วยความเป็นธรรม ความยั่งยืน ผลิตภาพ และการเสริมพลังอำนาจ (พระสุธีรัตนบัณฑิต, 2561) ซึ่งสอดรับกับแนวทางดำริของพระพรหมบัณฑิต ศ.ดร.อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการปาฐกถาพิเศษวิชาการเรื่อง "คุณูปการพระพุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์" สรุปได้ความว่า หัวใจของการพัฒนามนุษย์ก็เพื่อสร้างมนุษย์ให้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถผลิตคนมีคุณภาพเข้าสู่สังคม (พระพรหมบัณฑิต, 2561)

ในปี พ.ศ.2549 องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้ถวายรางวัลด้านการพัฒนามนุษย์แก่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 และกล่าวสดุดีตอนหนึ่งว่า “ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา เพราะพระองค์ทรงถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ปัจจุบันเรียกว่า “ศาสตร์พระราชา” เนื่องจากพระองค์ใช้ธรรมะในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องนโยบายขององค์กรสหประชาชาติที่ประกาศว่า“มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา”

การสร้างคนดีเข้าสู่ระบบ ให้คนเป็นศูนย์กลางเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ หัวใจของการพัฒนาสังคมแบบยั่งยืน คือ สันติภาพ ดังนั้น การพัฒนามนุษย์ที่มีคุณภาพ จึงต้องพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ ทำให้มนุษย์มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์เพื่อออกไปสู่สังคมได้อย่างมีความสุข (สุทัศน์ ประทุมแก้ว, 2560) การพัฒนามนุษย์จำเป็นต้องมองแบบองค์รวม โดยเพิ่มมิติของความสุขและคุณธรรม ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็น

สถาบันการศึกษาในกำกับของรัฐ มีพันธกิจหลักเหมือนกับมหาวิทยาลัยชั้นนำอื่น ๆ ในเรื่องการผลิตบัณฑิตให้จบอย่างมีคุณภาพ ดังนั้น เป้าหมายการศึกษาในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ภายใต้คุณูปการพระพุทธศาสนากับพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์

อาจกล่าวได้ว่า บัณฑิต คือผู้มีปัญญาที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ บัณฑิตสามารถทำตนเองให้มีความพร้อมด้วยการบำเพ็ญเพียรเพื่อทำประโยชน์ให้แก่โลก พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “ท่านทั้งหลายเป็นผู้ทำความเพียรพยายามเอง ตถาคตเจ้าเป็นเพียงผู้ชี้ทาง” ดังนั้น อยากพัฒนาสังคมต้องเริ่มจากพัฒนามนุษย์ จะเห็นว่า “หัวใจของการพัฒนามนุษย์ต้องสร้างให้คนเป็นคนดีคนเก่งเข้าสู่สังคม” ตามแนวทางแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ที่กล่าวว่า คนเป็นหัวใจของการพัฒนา ซึ่งทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจคนสู่การพัฒนาสังคม

ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงมุ่งเน้นจัดงานวันวิสาขบูชาโลกเพื่อต้องการพัฒนามนุษย์ อันเป็นคุณูปการของพระพุทธศาสนาสู่การพัฒนามนุษย์ โดยในการจัดงานวิสาขบูชาโลกได้ตั้งองค์กรที่รับผิดชอบ คือ สภาสากลวันวิสาขบูชาโลก (International Council for the Day of Vesak: ICDV) จนองค์การสหประชาชาติประกาศรับรองให้เป็นวันสากลของโลก

สภาสากลวันวิสาขบูชาโลก มีพันธกิจ 4 ประการซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG: Sustainable Development Goals) เป็นการพัฒนามนุษย์ตามสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง การศึกษา และเพื่อสร้างสันติภาพ” สหประชาชาติ จึงได้ประกาศเป้าหมายให้ทั่วโลกยุติความยากจน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2558 ถึงปี พ.ศ.2573 ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนามนุษย์ของในหลวงรัชกาลที่ 9 เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ สหประชาชาติจึงถวายรางวัลการพัฒนามนุษย์เป็นความสำเร็จสูงสุดให้แก่พระองค์

ด้านการพัฒนากาย ในความหมายขององค์การสหประชาชาติ มีเป้าหมายขจัดความยากจน ขจัดความหิวโหย ทำให้คนมีสุขภาพกายมีความเป็นอยู่ที่ดี มีการจัดการน้ำดื่มและสุขาภิบาลที่ดี ได้รับการยกย่องให้คุณค่า ส่วนในทางเศรษฐศาสตร์เน้นพัฒนากายไม่สนใจมิติทางจิตใจจึงนำไปสู่ความสุดโต่ง ในหลวงรัชกาลที่ 9 มีพระบรมราโชวาทเป็นครั้งแรกที่ตรัสถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า “ให้ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ต้องถูกต้องตามหลักวิชา” เรียกว่า ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับตนถือว่าเป็นเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้วยการเดินทางสายกลาง คือ 1) มีความพอดี เป็นมัชฌิมาปฏิปทา 2) มีความพอเหมาะ เป็นมัตตัญญุตา 3) มีความพอใจ เป็นความสุขในชีวิต เป็นความสุขที่นำไปสู่สันติสุข

ด้านการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาจิตใจ หรือ จิตภาวนา (Psychological development) เป็นการทำจิตใจให้เจริญงอกงามขึ้นในคุณธรรม ความสมบูรณ์ของคุณภาพจิต การศึกษาที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องมีความรู้ทางโลกและความรู้ทางธรรม สอดรับ

กับปรัชญาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คือ “มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาและความรู้ศาสตร์สมัยใหม่เพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม” การเป็นมนุษย์สมบูรณ์จะต้องมีดวงตาที่สมบูรณ์ ดังที่ไอสไตล์กล่าวว่า “วิทยาศาสตร์ที่ไร้ศาสนาย่อมพิการ” นั่นหมายถึง รู้แต่ศาสตร์สมัยใหม่แต่ไม่รู้ธรรมะ และ “ศาสนาที่ไร้วิทยาศาสตร์ก็มืดบอด” หมายความว่า รู้แต่ทางธรรมแต่ไม่รู้ศาสตร์สมัยใหม่ ก็ไร้ความหมาย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม

ด้านการพัฒนาสังคม การมองความเท่าเทียมของมนุษย์ ไม่ว่าจะชายหรือหญิง ไม่ว่าจะเพศใดก็ตาม สังคมจะมีแต่สันติสุข เมื่อคนในสังคมไม่แบ่งแยก มีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พัฒนาให้เกิดความยั่งยืน เพื่อบรรลุเป้าหมายในที่สุด จึงมีหลักการว่า “หัวใจสำคัญของการพัฒนาสังคมคือสันติภาพ” เพราะถ้ามีสันติภาพ ก็ต้องมีความยุติธรรม อาจกล่าวได้ว่า สันติภาพเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ดังมีประกาศให้ วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสันติภาพตลอด 2500 กว่าปี เป้าหมายของพระพุทธศาสนาคือ สันติสุข

ด้านการพัฒนาปัญญา มองในมิติของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพระพุทธศาสนา ดังคำของหลวงปู่ชา สุภัทโท ที่กล่าวตอนหนึ่งว่า " .. คุณสมบัติของมนุษย์ที่จะบริบูรณ์นั้น คือ สมบูรณ์ด้วยกาย วาจาและใจ กายงาม วาจางาม ใจงาม เป็นสมบัติของมนุษย์ที่ดีที่สุด" โดยในปี 2558 สหประชาชาติ ได้ประกาศใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการมุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ (พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, 2560) จึงต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือ ภาวนา 4 หมายถึง การพัฒนาแปลว่า การทำให้เจริญ ทำให้เป็น ทำให้มีขึ้น โดยใช้หลักปัญญาภาวนา ซึ่งหมายถึง การพัฒนาปัญญา (Intellectual development) เป็นการฝึกอบรมเจริญปัญญาเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ รู้จักแก้ปัญหา (พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ และคณะ, 2561)

ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องศึกษาอริยสัจ อันได้แก่ ทุกข์ ซึ่งหมายถึง ปัญหา โดยศึกษาว่าสาเหตุของทุกข์คืออะไร วิธีการดับทุกข์ควรทำอย่างไร อะไรคือหนทางแห่งการดับทุกข์ เพื่อให้รู้และเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถหาวิธีปฏิบัติให้หลุดพ้นจากทุกข์นั้น องค์การสหประชาชาติจึงให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเรียกว่า SDG (Sustainable Development Goals) แปลว่า เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะ การพัฒนาชาติเริ่มที่คน การพัฒนาคนเริ่มที่จิตใจ ดังนั้น จะพัฒนาอะไรก็ตาม จึงจำเป็นต้องพัฒนาที่ตัวเราก่อน คนจึงเป็นหัวใจของการพัฒนา พระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจพัฒนาสังคม ทั้งนี้ สอดรับกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติและสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก (ICDV: International Council for the Day of Vesak) โดยมีพันธกิจสอดคล้องร่วมกัน ดังนี้ คือ การพัฒนาที่ยั่งยืน สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง การศึกษา การสร้างสันติภาพ พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทในการเข้ามาแก้ปัญหาด้วยพุทธวิธี เพื่อลด

ความทุกข์ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยผ่านการปฏิบัติตามทางสายกลาง ด้วยการหลีกเลี่ยงความสุดโต่ง การพัฒนามนุษย์จึงต้องพัฒนากายและจิตใจ การพัฒนามนุษย์ในมิติพระพุทธศาสนาตามภาวนาหมายถึงการพัฒนา เป็นการพัฒนามนุษย์โดยเอามนุษย์เป็นตัวตั้ง มี 4 ด้าน คือ “พัฒนาด้านกาย พัฒนาด้านจิตใจ พัฒนาด้านสังคม และพัฒนาด้านปัญญา” ถือว่าเป็นการพัฒนาที่สมดุล ถ้าเราพัฒนากายไม่พัฒนาจิตใจถือว่าเป็นความสุดโต่ง พัฒนากายแต่ไม่พัฒนาปัญญาก็เป็นการสุดโต่ง “เราจึงพัฒนามนุษย์ด้วยทางสายกลาง” สร้างสมดุลทั้งกายและจิตใจ การพัฒนากายและจิตใจควบคู่กันมีความสุข ไม่มีความโลภ มีความสุขทางจิตใจ พระพุทธศาสนาจึงเรียกว่า พัฒนา 4 ด้าน มนุษย์จึงเป็นตัวตั้งในการพัฒนาเป็นศูนย์การพัฒนา เราจึงต้องอาศัยไตรสิกขาในการฝึกพัฒนา

ในเศรษฐศาสตร์มุ่งเน้นพัฒนากายไม่สนใจมิติทางจิตใจ จึงนำมาสู่คำว่า “สุดโต่ง” เป็นความไม่พอดี เพราะคำนิยามของเศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาหาวิธีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อสนองความต้องการที่ไม่จำกัด ความต้องการมนุษย์ไม่เคยหยุดนิ่ง จึงมีการแยกมิติพระพุทธศาสนาออกจากเศรษฐศาสตร์ ความต้องการที่ไม่รู้จบ ทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า นตฺถิ ตณหา สมา นที แปลว่า แม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี แม่น้ำยังมีวันเต็ม แต่ตัณหา ความอยากไม่มีวันเต็ม เป็นการพัฒนาเศรษฐศาสตร์เพื่อสนองความต้องการที่ไม่เคยอิ่ม วันหนึ่งทรัพยากรของโลกต้องหมดไป มหาตมะ คานธี กล่าวว่า “โลกมีทรัพยากรเพียงพอต่อความต้องการของมนุษย์ทุกคน แต่ไม่เพียงพอสำหรับมนุษย์ผู้มีความโลภ” ทรัพยากรเพียงพอให้ทุกคนได้อิ่ม แต่ไม่เพียงพอต่อบุคคลที่มีภวตัณหา ความอยากมีอยากเป็น ในสุวัณณหังสชาดก จึงกล่าวว่า “ยํ ลทฺธํ เตน ตุฏฺฐพฺพํ อติโลโภ หิ ปาปโก แปลว่า ยินดีสิ่งที่ได้มา โลภเกินไปไม่ดี” เศรษฐศาสตร์ที่ส่งเสริมความโลภ จึงเกิดพุทธเศรษฐศาสตร์ (Principles of Buddhist Economics) เป็นตัวเลือกในมิติทางพระพุทธศาสนา มีหลัก 2 ประการ คือ 1) น้อยแต่ได้มาก (Less is more) หมายถึง บริโภคน้อยแต่มีความสุขมาก ราคาไม่แพงแต่มีความสุข 2) จิ๋วแต่แจ๋ว (Small is beautiful) หมายถึง เทคโนโลยีที่เรานำมาใช้ไม่จำเป็นต้องราคาแพงแต่ให้ความสุข ทำให้ในหลวงรัชกาลที่ 9 นำมาสร้างระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีพระบรมราโชวาทเป็นครั้งแรกที่ตรัสถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่า “ให้ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ต้องถูกต้องตามหลักวิชา”การใช้เครื่องเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับตนถือว่าเป็นเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ด้วยการเดินทางสายกลาง

จากการนำเสนอบทความวิชาการในงานวิสาขบูชานานาชาติครั้งที่ 15 เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่าจิตที่ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาที่ดี จะนำไปสู่ “สันติภายใน” ปัญญาที่เกิดจากการพัฒนานั้น จะทำให้ตระหนักรู้ถึงการใช้ปัญญาเพื่อแก้ปัญหา นำไปสู่ “พลังปัญญาร่วม” (Wisdom with) ด้วยการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันตัดสินใจ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2561) ถือเป็นมิติของการพัฒนามนุษย์ในทาง

พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นกรอบของการพัฒนา จากการศึกษา พบว่า แนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนามีความยั่งยืน และพัฒนาในทุกมิติรอบด้านของชีวิต ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว แสดงให้เห็นว่าการพัฒนามนุษย์เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมของพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักการของความเมตตาและกรุณาที่เป็นหลักบุคคลจะพึงมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงความเมตตามีความเสมอเท่าเทียมกันต่อองคุลีมาล และราหุล ความรับผิดชอบต่อสังคมเริ่มจากความกรุณาภายในจิตใจ (พระศักดิ์ดา วิสุทฺธิญาโณ, 2551) เพื่อเป็นแนวปฏิบัติของพระสงฆ์สาวกในการเผยแผ่ธรรมและการพัฒนามนุษย์ (พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ, 2560) ดังนั้นการพัฒนามนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนามี 2 มิติ คือ 1) มองมนุษย์ในฐานะเป็นบุคคล ถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา 2) มองมนุษย์ในฐานะเป็นชีวิต อันประกอบด้วยกายและจิตใจ (อนุวัต กระสังข์, 2556)

พุทธสันติวิธี

จากการรายงานดัชนีสันติภาพโลก (2018 Global Peace Index) จัดทำโดยสถาบันเศรษฐศาสตร์และสันติภาพแห่งชาติ เป็นหน่วยงานวิเคราะห์ข้อมูล มีสำนักงานใหญ่อยู่ในนครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย การจัดอันดับได้นำตัวชี้วัดหลักเรียกว่า ดัชนีสันติภาพโลก (GPI) มี 3 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) ระดับความปลอดภัยและความมั่นคงในสังคม 2) ระดับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกประเทศ 3) ระดับการเกิดสงคราม ซึ่งในปี 2561 นี้ ไอซ์แลนด์เป็นประเทศที่มีความสงบและสันติภาพมากที่สุด ส่วนกลุ่มชาติอาเซียนสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีสันติภาพอันดับหนึ่ง สำหรับประเทศไทยถูกจัดว่าเป็นประเทศที่มีความสงบและสันติภาพอันดับที่ 113 ของโลกจาก 163 ประเทศ ในการจัดอันดับประเทศที่มีความสงบสุขมากที่สุดในโลก (หนังสือพิมพ์ข่าวสด, 2561) สันติภาพจึงเป็นเครื่องมือสากลของคนทั้งโลกในการอยู่ร่วมกัน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้วิเคราะห์ว่า สันติภาพมิใช่คำพูดที่สวยหรู สันติภาพมิใช่สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ จากภาพข่าวของผู้นำประเทศเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ที่มาเผชิญหน้ากันให้ชาวโลกได้เห็น โดยมีประเทศเจ้าภาพซึ่งเป็นคนกลางในการสานสัมพันธ์ครั้งนี้ นั่นแสดงให้เห็นถึงความพยายาม การประสานงานที่ดี เพื่อเจรจาให้ต่างฝ่ายรู้สึกถึงบรรยากาศที่ดี ทำให้เกิดสันติภาพโดยสันติวิธี (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2561)

สันติภาพจึงเป็นทางออกของมนุษยชาติ ที่ทุกคนบนโลกควรหันกลับมาใส่ใจศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาชีวิตและสังคม ทั้งนี้ ความเกี่ยวข้องของสันติภาพ นำมาสู่เรื่องราวของการศึกษาที่ว่าด้วยเรื่อง สันติศึกษา ซึ่งเกิดจากคำสองคำ คือ สันติ กับ ศึกษา เป็นเป้าหมายสำคัญที่พระพุทธเจ้าเพียรพยายามค้นหา นั่นก็คือ“ความสุขที่แท้จริง”ภายใต้คำว่า “สุขอื่นยิ่งกว่าสันติ

ไม่มี” หมายความว่า ในบรรดาความสุขที่พระองค์มุ่งแสวงหามาตลอดชีวิตนั้น ไม่มีความสุขใดจะดีไปกว่าสันติสุข ดังนั้น สันติภาพจึงเป็นภาวะที่ปราศจากความขัดแย้ง ไม่มีความรุนแรง ไม่มีสงคราม มีแต่ภาวะแห่งความสามัคคีและความยุติธรรม สำหรับ เจ ที ซันเอร์แลนด์ ได้กล่าวว่า “ตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาเน้นสอนเรื่องสันติภาพอย่างจริงจัง” และที่สำคัญ ทุกศาสนาจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่อง ความขัดแย้ง ความรุนแรง สันติภาพ สันติวิธี-โดยสาเหตุของความขัดแย้งเกิดจากความไม่เข้าใจ การสื่อสารผิดพลาด ความมือคติที่เกิดขึ้นในใจ ทำให้ปัญหาจากเรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ นำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง การฆ่าล้างเผ่าพันธ์ และเกิดสงครามขึ้นในที่สุด สาเหตุสำคัญเกิดจาก ความอยากได้ อยากเป็น หรือทางธรรมเรียกว่า ตัณหา มานะ ทิฐิ ซึ่งจะต้องแก้ด้วยมาตรการทางสังคมและด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เป็นหนทางนำไปสู่สันติภาพ ในมิติของตะวันตก คริสโตเฟอร์ มัวร์ ได้แบ่งลักษณะความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) 2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) 3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structure Conflict) 4) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict) (Christopher W. M, 2014)

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้มนุษย์จำเป็นต้องมีเครื่องมือ เพื่อนำมาจัดการกับความขัดแย้ง โดยใช้แนวทางสันติวิธี เพื่อขจัดความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่ลงรอย การปะทะกันระหว่างความคิดที่เห็นต่าง รวมทั้งความเชื่อ ความต้องการ ผลประโยชน์ ทำให้เกิดสภาวะของไม่ลงรอยกัน ดังนั้น การใช้แนวทางของสันติวิธีจึงสามารถนำพาไปสู่สันติภาพได้ อย่างไรก็ตามต้องอาศัยเครื่องมือในการจัดการกับความขัดแย้ง โดยมี 9 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง 2) การเจรจาต่อรอง 3) การใช้อนุญาโตตุลาการ 4) กระบวนการนิติบัญญัติ 5) การสานเสวนา 6) การเจรจาไกล่เกลี่ยข้ามวัฒนธรรม 7) การไต่สวน 8) ไม่ให้ความร่วมมือ 9) อารยะขัดขืน ซึ่งทั้ง 9 รูปแบบ เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่สันติภาพด้วยสันติวิธี โดยมนุษย์เป็นผู้คิดและนำมาใช้

ดังนั้น สันติวิธี จึงเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือการตอบโต้สถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อคู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องไม่ประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต สันติวิธีจึงเป็นวิธีที่กลุ่มบุคคลหรือมวลชนใช้ต่อสู้เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนปรารถนา ทำให้รัฐหรือผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือพฤติกรรม เช่น การจัดชุมนุมหยุดงานประท้วง การคว่ำบาตรทางด้านเศรษฐกิจ การดื้อแพ่ง เป็นต้น สันติวิธียังสะท้อนถึงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการกับความขัดแย้งโดยไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม บุคคลอื่น และสัตว์ต่าง ๆ (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และเหมือนขวัญ เรณุมาศ, 2560) แนวคิดของประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐอเมริกา ยอร์จ วอชิงตัน กล่าวไว้ว่า การเตรียมตัวเพื่อสงครามเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งในการรักษาสันติภาพ (To be prepared for war is one of the most effectual means of preserving

peace) ดังนั้น สันติภาพกับสงครามความขัดแย้งไม่สามารถจะไปด้วยกันได้ ดังพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 ตอนหนึ่งว่า “แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ ศัตรูกล้ามาประจัญจักอาจสู้ริปูสลาย” จากความตอนนี้ แสดงให้เห็นว่า เป็นความเข้มแข็งของคนในยุคนั้น ที่ไม่ยอมให้ใครมารุกรานได้

พระพุทธเจ้า ทรงตรัสว่า พึงศึกษาเรื่องสันติ สันติในความหมายของพระพุทธองค์หมายถึง พระนิพพาน ดังนั้น สันติศึกษา จึงหมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ทำอย่างไร ถึงจะบรรลุถึงสันติภาพ อันได้แก่ พระนิพพาน ดังพระพุทธวจนะที่ตรัสไว้ว่า นตฺถิ สนฺติ ปรำ สุขำ ซึ่งแปลว่า ไม่มีสุขใดยิ่งไปกว่าสันติสุข พระนิพพาน เป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ดังนั้น สันติศึกษา จึงเป็นแนวทางการศึกษาให้บรรลุถึงสันติภาพ นั่นก็คือ พระนิพพาน วิธีการเข้าถึงสันติภาพ คือ การปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 เนื่องจากเป็นหนทางนำพามนุษย์ไปสู่สันติภาพ ได้แก่ 1) สันติภาพภายใน คือ สันติในตนเอง 2) สันติภาพภายนอก คือ สันติในองค์กร สังคม เศรษฐกิจ ประเทศและโลก

ด้วยเหตุนี้ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงต้องช่วยกันสร้างเงื่อนไข ช่วยกันสร้างเหตุปัจจัยแห่งหลักธรรมเพื่อสร้างสันติภาพ การมีกัลยาณมิตร การใช้ชีวิตอย่างสมดุล ทำให้เกิดสันติภาพในชีวิต (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2558) แต่สันติภาพที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องก็คือสันติภาพภายใน (อัชฌัตติกสันติภาพ หรือ Inner peace) ดังพระพุทธพจน์ว่า “นตฺถิ สนฺติปรำ สุขำ แปลว่า ไม่มีสุขใด ยิ่งไปกว่าสันติสุข” ความสุขที่เกิดจากสันติภาพภายใน คือ พระนิพพาน เป็นยอดแห่งความสุข นิพพานเป็นภาวะแห่งความสงบ ความสุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบอันเกิดจากนิพพานไม่มี “ผู้บรรลุนิพานเป็นผู้มีสันติภาพถาวร (Perpetual peace) สันติภาพถาวรเกิดจากภาวะปลอดสงคราม ตราบใดจิตยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลงย่อมเป็นเชื้อแห่งความขัดแย้งเป็นเชื้อแห่งสงคราม (สนิท ศรีสำแดง, 2544) จึงควรมาสร้างสันติภาพ โดยเริ่มจากภายในใจตนเอง

อย่างไรก็ตาม พุทธพจน์ยังได้รับรอง “นตฺถิ สนฺติ ปรำ สุขำ แปลว่า สุขอื่นยิ่งกว่าสันติไม่มี” คำว่าสันติในบริบทของนิพพานมาจากพุทธพจน์ที่สอดคล้องกับ “นิพฺพานำ ปรมำ สุขำ แปลว่า นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง” สันติกับนิพพานจึงเป็นเรื่องเดียวกัน พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สนฺติเมว โข สิกฺเขยฺย แปลว่า พึงศึกษาสันติเท่านั้น” พระพุทธเจ้า ตรัสเกี่ยวกับ “สันติ” ว่า “ท่านทั้งหลายจงหมั่นศึกษาเพื่อสันติเถิด ท่านจงเพิ่มพูนทางแห่งสันติเท่านั้น และพึงละอามิสมุ่งสันติเถิด” ส่วน “สันติ” ในความหมายของความสงบ ตามพระบาลี คือ กิเลส สมโต สนฺติ แปลว่า ความสงบแห่งกิเลส พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ผู้ที่มีกาย วาจา ใจสงบ เรียกว่า เป็นผู้ไปสงบ สันติจึงหมายถึง นิพพานหรือความสงบกิเลส หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความสงบแห่งทิฐิ 62 เป็นการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่ทะเลาะ แก่งแย่ง วิวาท มุ่งร้ายกันด้วยอำนาจของทิฐิหรือการยึดมั่นถือมั่นในความเห็นแก่ตัว สังคมแห่งสันติจึงรวมไปถึง การไม่มีสงคราม ไม่มีความขัดแย้ง ไม่มีความ

รุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2547) ซึ่งสอดคล้องกับสันติในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกรวมถึงอรรถกถาฎีกา มีคำว่า นิพพาน วิมุตติ ปัสสัทธิ และสันติ ในพระวินัยปิฎกมหาวรรค หมายถึง ความสงบคือ พระนิพพาน (สุภัฐวิทย์ ธารชัย, 2556) ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สันติ คือ ความสงบที่เกิดเป็นสันติภาพโดยสภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ทำให้สังคมเกิดสันติสุขในที่สุด

สำหรับ “สันติภาพ” เป็นสภาวะที่ปราศจากสงคราม สภาวะที่ปราศจากความรุนแรง สภาวะที่ปราศจากความขัดแย้ง หรือสภาวะที่ปราศจากความรุนแรงแต่ขัดแย้งกันได้ แสดงให้เห็นว่า สันติภาพเป็นสภาวะที่ไม่มีความรุนแรงแต่อาจมีความขัดแย้ง สันติภาพจึงมี 2 สภาวะ คือ 1) สันติภาพภายใน เป็นสภาวะที่จิตหลุดพ้นจากพันธการของกิเลส หรือจากการครอบงำของสิ่งต่าง ๆ อันเป็นสภาพจิตที่ไร้ความขัดแย้ง ไร้ความรุนแรงทุกชนิด ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกสภาวะนี้ว่า นิพพาน 2) สันติภาพภายนอก เป็นสภาวะที่บุคคลในสังคม หรือโลกไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรัก และความสามัคคีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน มีเสรีภาพและเคารพในสิทธิมนุษยชน ซึ่งทางพระพุทธศาสนาพยายามสื่อสารว่า สันติภาพภายในและสันติภาพภายนอกมีความสำคัญเท่ากัน ในขณะที่ นักวิชาการพยายามแบ่งสันติภาพออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ 1) สันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) เป็นสภาวะที่เต็มไปด้วยสันติสุขของบุคคล สังคม โลก การอยู่ด้วยกัน โดยไม่เบียดเบียนกัน มีความยุติธรรม มีเสรีภาพ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน 2) ด้านสันติภาพเชิงลบ (Negative Peace) เป็นสภาวะที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและความรุนแรง เช่น การทำร้ายร่างกาย การทำสงคราม (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

คำว่า “สันติภาพ สันติสุข สันติ ศานติ” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Peace หมายถึง สภาวะที่ปราศจากความรุนแรงทั้งด้านกายภาพ ทางวาจา ทางโครงสร้าง และทางวัฒนธรรม ผู้คนในสังคมมีความไว้วางใจ หลุดพ้นจากความกลัว มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีส่วนร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีการเชื่อมโยงทางจิตใจ ถือว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการกับความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ในสังคม (สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, 2555) ดังนั้น สันติภาพจึงเป็นเป้าหมายที่พระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นให้เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหวังให้บุคคลในระดับปัจเจกและสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงแสดงสันติวิธีเพื่อระงับข้อพิพาท พระพุทธเจ้าทรงยกย่องสันติภาพภายใน ซึ่งสอดคล้องและตรงกับแนวคิดของนักวิชาการยุคปัจจุบัน ที่กล่าวว่า

“Without inner peace, outer peace is impossible. We all wish for world peace, but world peace will never be achieved unless we establish peace within our own mind แปลว่า ปราศจากสันติภาพภายใน สันติภาพภายนอกยิ่งเป็นไปไม่ได้ พวกเราทั้งหลายมุ่งปรารถนาให้โลกมีสันติภาพ แต่สันติภาพโลกจะไม่มีวันบรรลุผล เว้นแต่ว่าพวกเราจะเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นภายในใจของพวกเราก่อน”

สำหรับคำว่า “สันติวิธี” มาจากคำว่า สันติ กับ วิธี โดย สันติ หมายถึง ความสงบ ส่วน วิธี หมายถึง หนทาง หรือแนวทางที่จะกระทำวิธีให้เกิดความสงบ เช่น เจรจาสงบศึกโดยสันติวิธี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ดังนั้น สันติวิธี จึงหมายถึง วิธีที่ก่อให้เกิดความสงบสุข เช่น เจรจาสงบศึกโดยวิธีการที่ไร้ความรุนแรง (Non-violence) มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม จึงใช้คำว่า การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ซึ่งสันติวิธีเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ที่ถูกนำมาจัดการเพื่อก่อให้เกิดสันติภาพ ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 7 ประการ ดังนี้ 1) เป็นวิธีที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม 2) สามารถจัดการความขัดแย้ง 3) เป็นวิธีเดียวที่สนับสนุนประชาธิปไตย 4) เป็นวิธีการสนับสนุนกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน 5) เป็นวิธีการสนับสนุนความคิดในการจัดการความขัดแย้งทุกรูปแบบ 6) เป็นวิธีที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด 7) มีบทบาทประสานร่องรอยความขัดแย้ง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2547) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สันติวิธีเป็นหลักการและชุดความรู้ของวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งในหลายกรณี เช่น ระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการแย่งสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำของพระญาติทั้งสองฝ่าย และระงับข้อพิพาทของพระภิกษุในเมืองโกสัมพี ซึ่งทางเลือกของชุดวิธีการที่พระพุทธเจ้าได้นำเสนอเพื่อจัดการข้อพิพาท คือ การเจรจากันเอง การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง การประนีประนอม และการใช้เสียงข้างมาก สันติวิธีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งและถือเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่มนุษย์ค้นพบในการจัดการความขัดแย้ง

คำว่า “พุทธสันติวิธี หรือ สันติวิธีเชิงพุทธ” จึงหมายถึง วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดของวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ คำว่า “จัดการอย่างสันติ” เป็นการใช้วิธีการ ข้อปฏิบัติ หรือชุดของวิธีการทุกชนิดที่มีอยู่เข้าไปจัดการความขัดแย้งโดยปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อมนำไปสู่สังคมแห่งสันติ ถือว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบในการจัดการความขัดแย้ง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ซึ่งสันติภาพในพระพุทธศาสนาเป็นความสงบภายในและภายนอก เปรียบได้กับ อัชฌัตตสันติ คือ ความสงบใจ และ พหิทธสันติ คือ ความสงบในสังคม ความสงบภายในเป็นรากฐานที่มั่นคงแก่ความสงบในสังคม ถ้าบุคคลไม่มีความสงบภายในใจ จะไม่มีความสงบในสังคม (สุทัศน์ ประทุมแก้ว, 2560) ดังนั้น สังคมจะเกิดความสงบสุขได้ จึงต้องส่งเสริมให้เกิดสันติภาพภายในจิตใจ สันติภาพในพระพุทธศาสนาเป็นสภาพจิตที่ปราศจากตัณหา มานะ ทิฐิ เป็นภาวะที่สงบทั้งกาย วาจา และใจ (กฤษณะ ถาวร, 2559) ดังนั้น พุทธสันติวิธีจึงเป็นการบูรณาการเพื่อใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งโดยประยุกต์ใช้แนวคิดทั้งตะวันออกของพระพุทธศาสนาและทฤษฎีทางตะวันตก มาเป็นเครื่องมือนำไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยสันติภาพอย่างสันติสุข

สรุป

การพัฒนามนุษย์ตามแนวทางพุทธสันติวิธี ทำให้เกิดสันติภาพทั้งภายในและสันติภาพภายนอก ซึ่งสันติภาพภายในเป็นสันติภาพที่เกิดภายในตัวมนุษย์ ส่วน สันติภาพภายนอกเป็นสันติภาพที่เกิดภายในครอบครัว สันติภาพทางสังคม สันติภาพในองค์กร สันติภาพทางเศรษฐกิจ และสันติภาพระหว่างประเทศ การนำคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ถือเป็นการพัฒนาชีวิต 3 ด้าน ได้แก่ ศีลสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา เป็นการพัฒนามนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญญา สามารถนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวทางที่จะขจัดความขัดแย้ง ทำให้เกิดความสงบสุขและสันติภาพ ซึ่งเป็นแนวทางที่เรียกว่า พุทธสันติวิธี เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ด้วยวิธีทางพระพุทธศาสนา ที่ใช้หลักธรรม มรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่หนทางแห่งสันติภาพ

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาการพัฒนามนุษย์ตามแนวทางพุทธสันติวิธี

1. ส่งเสริมให้มีการนำกระบวนการสร้างสันติภาพ โดยพุทธสันติวิธีไปใช้ในสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โดยแทรกเข้าไปในกิจกรรม สร้างเป็นบทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความตระหนักรู้ เพื่อนำมาพัฒนาตนเองให้เติบโตเป็นคนดีมีคุณภาพของสังคม

2. ส่งเสริมให้ใช้แนวทางพุทธสันติวิธีกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ สร้างเสริมแนวคิดเชิงบวกให้กับบุคคลากรในองค์กร เกิดความร่วมมือ พัฒนาตนจากภายใน ทำให้เกิดมิตรภาพและความสามัคคี ก่อให้เกิดสันติภาพระหว่างผู้ร่วมงานอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ ถาวร. (2559). ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการสร้างสันติภาพของ ดร.อัมเบดการ์ตามแนวพุทธสันติวิธี. ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และเหมือนขวัญ เรณุมาศ. (2560). *สันติวิธี: การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี.* กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรม.

พระพรหมบัณฑิต. (2561). *คุณูปการพระพุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ และคณะ. (2561). *ชุดความรู้สุขชีวิวิถีพุทธการเข้าถึงความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา.* นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2558). *พุทธสันติวิธี: พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ.* เชียงราย: ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2561). *ประวัติศาสตร์การสร้างสันติภาพระดับโลกระหว่างสหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือ.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2561). พระพุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์. *งานวิสาขบูชานานาชาติครั้งที่ 15.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2547). รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี กรณีลุ่มแม่น้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2554). *พุทธสันติวิธี: การบูรณากรหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง.* กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

พระราชปริยัติกวี. (2561). พระพุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์. *งานวิสาขบูชานานาชาติครั้งที่ 15.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศักดิ์ดา วิสุทฺธิญาโณ. (2551). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุธีรัตนบัณฑิต. (2561). *การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา.* นนทบุรี: ดีไซน์ ดีไลท์.

พระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ. (2560). *CSR เชิงพุทธ: Corporate Social Responsibility.* นนทบุรี: ดีไซน์ ดีไลท์.

_____. (2560). การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา. ใน *รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.* กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.

สนิท ศรีสำแดง. (2544). *พระพุทธศาสนากระบวนทัศน์ใหม่.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2555). *ศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง (พิมพ์ครั้งที่ 5).* กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

สุทัศน์ ประทุมแก้ว. (2560). การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ยุคโลกาภิวัฒน์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. *การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 1.* กรุงเทพมหานคร: ไอพรินท์แอนด์ เทคโนโลยี.

สุภัฐวิทย์ ธารชัย. (2556). วิเคราะห์การสร้างสันติสุขในพระพุทธศาสนา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (2561). *จีนรั้งอันดับ112 ดัชนีสันติภาพโลก ไทยตามติด รั้งสามอันดับท้ายอาเซียน*. เรียกใช้เมื่อ 9 มิถุนายน 2561 จาก https://www.khaosod.co.th/around-the-world-news/news_1193381

อนุวัต กระสังข์. (2556). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Christopher W. M. (2014). *Practical Strategies for Resolving Conflict (4th ed).* San Francisco: Jossey-Bass.

บทบาทของพระสงฆ์กับงานสาธารณสงเคราะห์*

THE ROLE OF MONKS AND THE PUBLIC WELFARE WORK

พระครูอาทรกิจจาภิรักษ์
Phrakru Athon Kitjapirak
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand
ทิพย์ภวิษณ์ ใสชาติ
Thipphawit Saichat
พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ (สิริวฑฺฒโน)
Phrakru Thammathornsiriwat (Siriwattano)
พระครูโกศลวิหารคุณ
Phrakru Kosolwiharakhun
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus, Thailand
สังเวียน สาผาง
Sangweiyn Saphang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi Et Buddhist College, Thailand
E-mail: s.dhammakosa_@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานสาธารณะสงเคราะห์ของพระครูสุวิมลภาวนาคุณ วัดเขาตะเงาะอุดมสมพร บ้านหัวหนอง อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ถือเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง ในการช่วยเหลือพุทธบริษัทให้มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ในการเลี้ยงชีพ รวมไปถึงการได้รับการสงเคราะห์ในเรื่องอื่น ๆ อีกด้วย ที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของพระครูสุวิมลภาวนาคุณ คือการสร้างเขื่อนดินขนาดใหญ่เพื่อช่วยป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน และแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการสร้างเขื่อนอย่างสูงสุด นอกจากการสร้างเขื่อนดังกล่าวแล้ว ท่านยังมีพันธกิจที่สำคัญ 4 ประการ เพื่อสาธารณะสงเคราะห์ ได้แก่พันธกิจสำหรับเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีการศึกษาที่ดีเป็นกำลังของประเทศชาติ พันธกิจสำหรับครู ส่งเสริมคุณภาพชีวิตครูตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมวิชาการให้ครูได้เพิ่มศักยภาพด้านภาษาอังกฤษ พร้อมที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีต่อศิษย์ พันธกิจสำหรับวัด ด้วยการส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม รวมไปถึงส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณรด้วย และพันธ

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

กิจสุดท้ายได้แก่พันธกิจสำหรับประชาชนทั่วไป โดยให้ชาวบ้านมีความเห็นที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ให้หลงงมงายกับสิ่งที่มอมเมาตนเอง การเริ่มต้นจากการรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นผู้ห่างไกลอบายมุข ให้มีสติปัญญา เข้าใจความเป็นจริงตามกฎของธรรมชาติ และส่งเสริมงานบุญหรืองานประเพณีทุกอย่างอย่างประหยัด เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด ลดละเลิกอบายมุข จึงกลายเป็นงานบุญปลอดอบายมุขทุกชนิด ทำให้ชาวบ้านไม่เป็นหนี้จากประเพณีการทำบุญ ดังนั้น งานสาธารณะสงเคราะห์ของพระครูสุวิมลภาวนาคุณ วัดเขาตะเงาะอุดมสมพร บ้านหัวหนอง อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ มีทั้งรูปแบบเชิงสังคมสงเคราะห์ทางกายภาพ อารมณ์ สังคม สุขภาพ สติปัญญาและทักษะชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่เด็กเล็ก นักเรียน ครู พระภิกษุ สามเณร รวมทั้งชาวบ้านทุกคน
คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, สาธารณสงเคราะห์, พุทธศาสนิกชน.

Abstract

The public welfare works of Phrakru Suwimonbhavanakun, the provost of Wat Khao Ta-ngoh Udomsomporn**,** Banhuanong, Nongbuarawe District, Chaiyaphum Province It is regarded as a crucial perspective in helping Buddhists to have a secure vocation and gain income for livelihood including other welfare activities. Another important role of Phrakru Suwimonbhavanakun was to build a large dam for preventing floods in rainy season and solving problems of water shortage in dry season. This has ultimately benefited the villagers. Other than building the dam, the venerable also had 4 missions for public welfare including: mission on children was to promote them to have good education and become a power of the nation; mission on teachers was to promote teachers' quality of life following Buddha Dhamma principles and to enhance English technical potentials among teachers to be good examples of their students; mission on temples was to promote education in both worldly and Dhamma aspects including enhancing Dhamma practice of monks and novices; and the last one, mission on the people was to inculcate villagers to have a right view and protect themselves from self-indulgence starting from observing the Five Precepts to be out of allurement that leads to ruin but to realize and understand the truth according to the natural law and to promote villagers to be economical in all festivals for the best benefit of villagers. Minimizing and abolishing the allurement that leads to ruin, thus, helps villagers be out of debt caused by festivals. The

public welfare works of Phrakru Suwimonbhavanakun, the provost of Wat Khao Ta-ngoh Udomsomporn**,** Banhuanong, Nongbuarawe District, Chaiyaphum Province, therefore, includes physical social welfare and emotional, social, health, intellectual and life skills. This results the benefits and happiness among children, students, teachers, monks, novices and all villagers.

Keywords: Role of Monks, Public Welfare, Buddhists

บทนำ

วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำ ใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ทำ หน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคม ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายพระสงฆ์นอกจากจะมีบทบาทเป็นผู้นำทางกิจกรรม เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของคนในสังคมแล้วพระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อสังคมส่วนรวมในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น การพัฒนาสังคม การสังคมสงเคราะห์ สงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ที่ได้รับความลำบาก หรือกระทั่งการช่วยแก่ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543) วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อการเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยสร้างสังคมให้อยู่รวมกันอย่างสันติสุขส่งผลต่อประเทศได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจ และการแสดงธรรม เพราะอาศัยความเอ็นดูต่อสรรพสัตว์ มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง แสดงธรรมเพราะไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง และไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกจากการแสดงธรรมแล้ว ก็ยังมีงานรูปแบบอื่น ๆ อีกที่ยังความเลื่อมใสให้เกิด เช่น การก่อสร้างหรือที่เรียกว่าการสาธารณูปการในปัจจุบัน และงานด้านสาธารณูปการคือการดูแลการก่อสร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยและ การใช้คนวัดให้ทำงาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

คนไทยเริ่มห่างไกลจากวัดมากขึ้นทุกทีเป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ แต่ในสังคมไทยในชนบท โดยพื้นฐานเป็นสังคมเกษตรกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประชากรมีรายได้ต่ำ อาศัยผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการดำรงชีวิต และยังคงอาศัยปัจจัยของธรรมชาติ เป็นปัจจัยหลัก คือฟ้าฝนจากธรรมชาติ ซึ่งเกิดไม่มั่นคงในชีวิต ความยากจนเรื้อรัง ของประชาชนชาวชนบท (ประเวศ วะสี, 2545) เมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่าวัดเขาตะเงาะอุดมสมพร บ้านหัวหนอง อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีพระครูสุวิมลภาวนาคุณ (หลวงพ่อจื่อ พนฺธมุตฺโต) เป็นเจ้าอาวาส ได้ประสบผลสำเร็จในการนำพระพุทธศาสนามาช่วยบริการสังคมได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ที่เกิดจากการเห็นความยากจน และปัญหาความเป็นอยู่ของชาวบ้านจำนวนมาก ด้วยเมตตาธรรม จึงได้คิดริเริ่มหาทางแก้ปัญหาความอยากของประชาชน โดยการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรเพื่อ ให้ประชาชนได้พึ่งพาอาศัยอุปโภค และบริโภค สามารถพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในระดับหนึ่ง และทำให้ท่านได้รับการเคารพและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ที่ท่านได้นำพระพุทธศาสนา ตอบแทนเพื่อสังคมอย่างแท้จริง

แนวแนวพุทธศาสนาเพื่อสังคม

คำว่า “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” ภาษาอังกฤษคือ "engaged Buddhism" นักวิชาการส่วนใหญ่ยอมรับตามที่ศาสตราจารย์เค็นเน็ธ คราฟท์ (Prof. Kenneth Kraft) นักวิชาการด้าน engaged Buddhism คนสำคัญอีกท่านหนึ่งระบุว่าผู้ที่ใช้คำ ๆ นี้เป็นคนแรกคือท่านติช นัท ฮันห์ (Thich Nhat Hanh) พระภิกษุในพระพุทธศาสนานิกายเซนชาวเวียดนาม (Kenneth Kraft, 1992) มีความหมายครอบคลุมแนวคิดที่มีกลิ่นไอแบบพระสงฆ์เวียดนาม 3 ประการ ได้แก่ ความตระหนักรู้อย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การรับใช้ / บริการสังคม และปฏิบัติการทางสังคม คำว่า “socially engaged Buddhism”มีนักวิชาการทางพุทธศาสนาหลายท่านได้ศึกษาวิเคราะห์ความหมายแบ่งออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน

แนวทางแรก มีความเห็นว่า คำว่า “socially engaged Buddhism” มาจากคำในภาษาฝรั่งเศสว่า “engage” (อ่านว่า “อังกาเย”) และ “l’engagement” (อ่านว่า “เลอ อังกาเยอมัง”) และโดยแท้จริงแล้วท่านติช นัท ฮันห์ เลือกใช้คำ ๆ นี้ เพื่อต้องการให้ครอบคลุมแนวคิดแบบเวียดนาม 3 ประการ ได้แก่

1. “ความตระหนักรู้อย่างแท้จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน”
2. “การรับใช้ / บริการสังคม” และ
3. “ปฏิบัติการทางสังคม”

แนวทางที่สอง ในขณะที่แนวทางที่ 2 เห็นว่า ตัวอักษรจีนที่ท่านติช นัท ฮันห์ ใช้เพื่อสื่อความหมายถึงคำว่า “engaged Buddhism” ตั้งแต่แรกนั้นคือคำว่า หยู่ ซื่อ ฟว๋อ เจี้ยว ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัว ได้แก่ หยู่ แปลว่า “เข้าสู่” ซื่อ แปลว่า “โลก”, ฟว๋อ แปลว่า “พระพุทธเจ้า” หรือ “พระ” หรือ “พระพุทธศาสนา” เจี้ยว แปลว่า “คำสอน” เมื่อนำรวมกันแล้วแปลโดยสาระได้ว่า “พระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางโลก” การที่ท่านนัท ฮันห์ ได้อธิบายเอาไว้ว่า “Engaged Buddhism” คือ “พระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันและทุกขณะ” ท่านชี้ว่าคนทั่วไปเมื่อได้ยินคำว่า “Engaged Buddhism” มักจะคิดถึงการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม การต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน หรือการเดินขบวน เป็นต้น แต่ความจริงแล้วนั่นไม่ใช่องค์ประกอบพื้นฐานของ “Engaged Buddhism” เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมเท่านั้น เพราะแท้ที่จริงนั้น “องค์ประกอบพื้นฐานคือมีการปฏิบัติธรรมอยู่ในทุก ๆ

ขณะของชีวิตประจำวัน” เป็นการใส่ใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น “ที่นี่และเดี๋ยวนี้” ในขอบเขตของร่างกาย จิตใจ และสภาวะแวดล้อม กล่าวอีกอย่างก็คือ Engaged Buddhism เป็นการตอบสนองต่อกายสังขาร จิตตสังขาร และ “กายภาพสังขาร” คำอธิบายของท่านในลักษณะนี้ดูเหมือนจะให้น้ำหนักความสำคัญไปที่ความตระหนักรู้ มากกว่าการรับใช้/บริการสังคมและปฏิบัติการทางสังคม และอาจทำให้เกิดความเข้าใจต่อไปได้ว่า ความตระหนักรู้นี่เองที่เป็นนัยสำคัญบ่งชี้ถึงความเป็น Engaged Buddhism

โดยสาระแล้วแนวคิดเรื่อง “การตระหนักรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน” ของท่านนัท ฮันห์ นั้น ก็คือหลักสติปัฏฐานหรือสัมมาสตินั่นเอง แต่สิ่งที่ลืมไม่ได้คือ เมื่อกล่าวตามหลักการของสติปัฏฐาน 4 แล้ว ในขณะปฏิบัตินั้น จะต้องมีธรรมข้ออื่นประกอบร่วมกับสติด้วย ดังที่ข้อความในมหาสติปัฏฐานสูตรระบุว่า “มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ” (อาตาปี สัมปชาโน สติมา) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เนื่องจากความตระหนักรู้อย่างแท้จริงอันเป็น “สภาวะของจิต” หรือเป็น “คุณลักษณะ” ของจิตซึ่งเป็นนามธรรมอยู่ภายในนั้น มีสัมมาวายามะเป็นตัวผลักดันสำคัญย่อมจะนำไปสู่พฤติกรรมทางกายและวาจาในเชิงสร้างสรรค์ที่เป็น “สภาพปรากฏ” เห็นเป็นรูปธรรมภายนอก เนื่องจากสัมมาวายามะมีลักษณะสำคัญคือมีความไม่รู้จักพอในการสร้างความดีและสิ่งที่ดีด้วยความเพียรพยายามอย่างไม่ท้อถอย หมายความว่า หากเป็นไปตามหลักการดังกล่าว เมื่อมีความตระหนักรู้อย่างแท้จริงแล้วก็จะต้องเกิดสภาพจิตที่มีความต้องการลงมือกระทำสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นเสมอ และนั่นย่อมนำไปสู่การลงมือกระทำหรือปฏิบัติจริง กล่าวคือมีการรับใช้ บริการสังคม และหรือปฏิบัติการทางสังคมตามมาอย่างอัตโนมัติ หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าการรับใช้ บริการสังคม และหรือปฏิบัติการทางสังคมเป็นผลโดยตรงจากความตระหนักรู้อย่างแท้จริงนั่นเอง

โดยสรุปแล้ว ความตระหนักรู้จึงเป็นเงื่อนไขชนิดจำเป็นหรือเงื่อนไขที่ขาดไม่ได้ แต่ไม่ใช่เงื่อนไขชนิดเพียงพอหรือเงื่อนไขสนับสนุนของความเป็น engaged Buddhism ไม่เพียงเท่านั้น หากเราถือตามข้อเสนอของ ควีน ที่ว่าแนวคิด Engaged Buddhism เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีลักษณะที่ไม่เคยมีมาก่อน Engaged Buddhism ย่อมจะต้องมีความแตกต่างจากพระพุทธศาสนาในแนวทางอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อนำแนวคิด 3 ประการของ Engaged Buddhism มาพิจารณาอีกครั้ง จะพบว่า นัยสำคัญที่คำว่า “Socially engaged Buddhism” ต้องการบ่งชี้เป็นพิเศษน่าจะอยู่ที่แนวคิดเรื่อง “ปฏิบัติการทางสังคม” มากกว่าอีก 2 แนวคิด

ทั้งนี้เนื่องจากหลักสติปัฏฐานนั้นถือเป็นหลักการปฏิบัติสำคัญที่พระพุทธศาสนาทุกนิกายยึดถือร่วมกันอยู่แล้ว ส่วนแนวคิดเรื่อง“การรับใช้ บริการสังคม” ยังไม่อาจถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนได้ เพราะว่าไม่ใช่การรับใช้ บริการสังคมทุกรูปแบบที่จัดว่าเป็น Engaged

Buddhism เนื่องจากขบวนการ Engaged Buddhism โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นอิสระ นั่นคือ ไม่ถูกควบคุมหรือแม้แต่สนับสนุนโดยรัฐ อำนาจทุน หรือโครงสร้างอำนาจอื่น ๆ (Charles S, Prebish and Damien Keown, 2006) ดังนั้นงานรับใช้บริการสังคมที่ทำตามนโยบายรัฐโดยส่วนใหญ่ จึงไม่อาจจัดว่าเป็นแนวคิด Engaged Buddhism เนื่องจากมีลักษณะเชิงรับ (passive) ไม่ใช่เชิงรุก (active) ที่หมายถึงมีลักษณะกระตือรือร้นในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เป็นความสมัครใจมากกว่าถูกบังคับหรือรับคำสั่งมา มีความแข็งขันเอาการเอางานในการดำเนินการต่าง ๆ ดังนั้น แนวคิดทั้ง 2 จึงไม่ใช่ตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของ engaged Buddhism แต่อย่างใดแนวคิดที่เป็น “นัยสำคัญ” ที่แท้จริงของ Engaged Buddhism ได้แก่ แนวคิดเรื่อง “ปฏิบัติการทางสังคม” ผู้เขียนคิดว่าข้อสรุปนี้เป็นข้อสรุปที่ตรงกับความเห็นของทั้งนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และผู้ปฏิบัติที่ยึดถือแนวทาง Engaged Buddhism ตัวอย่างนักวิชาการได้แก่ แซลลี่ คิง ที่ให้นิยามของ Engaged Buddhism ไว้ว่า “รูปแบบร่วมสมัยของพระพุทธศาสนาในลักษณะที่มีปฏิบัติการทางสังคมและการเมือง” หรือ ดักลาส เอ็ม. แพ็ดเก็ท ที่ระบุตรง ๆ ว่า Engaged Buddhism คือรูปแบบปฏิบัติการทางสังคมแบบพุทธ ส่วนด้านผู้ปฏิบัติ เช่น วิศวปานี สมาชิกของ Friends of the Western Buddhist Order (FWBO) ที่กล่าวว่า Engaged Buddhism คือ พระพุทธศาสนา “ซึ่งประสานคุณค่าของการมองกลับสู่ภายในจิตใจ กับคุณค่าของปฏิบัติการทางสังคมอย่างชัดเจน” นั่นเอง ซึ่งต่อมาแนวคิดนี้ได้ถูกเผยแผ่ไปสู่สังคมในวงกว้างมากขึ้น และถือว่าเป็นแนวคิดที่นำเอาหลักพุทธธรรมมาเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการปฏิรูปแนวทางพุทธศาสนาแบบใหม่โดยใช้การปฏิบัติธรรมทุกขณะจิตไปพร้อมกับการให้บริการสังคมด้วยความเสียสละ และใช้การปฏิบัติการทางสังคมเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหลวงพ่อพุทธทาสที่ว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนคติชาวพุทธใหม่ว่าการปฏิบัติธรรมไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือไม่ประกอบกิจกรรมใด ๆ แต่เป็นช่วงเวลาที่ได้ฝึกจิตไปพร้อม ๆ กับการสร้างประโยชน์แก่สังคมด้วย ดังนั้น พุทธศาสนาเพื่อสังคมจึงไม่ได้ละเลยการปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งบริการสังคมเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการปฏิบัติธรรมไปในขณะเดียวกัน ซึ่งจะได้ประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้ปฏิบัติการและสังคม

บทบาทพระพุทธศาสนาเพื่อสังคมของพระครูสุวิมลภาวนาคุณ

1. การสร้างเขื่อน

พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมของพระครูสุวิมลภาวนาคุณ วัดเขาตะเงาะอุดมสมพร บ้านหัวหนอง ตำบลหนองบัวระเหว อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ เมื่อ พ.ศ. 2523 ขณะที่ท่านนั่งปฏิบัติธรรมอยู่ ณ วัดเขาตาเงาะอุดมพร ประชาชนชาวหนองบัวระเหว ได้รับความเดือดร้อนจากการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ท่านจึงคิดพัฒนาแหล่งน้ำ ลำเชียงทา เป็นแหล่ง

น้ำที่ไหลผ่านลงสู่แม่น้ำชี ว่าน่าจะมีแหล่งการเก็บกักน้ำไว้ใช้เพื่อประโยชน์ของชาวชุมชนหนองบัวระเหวและชุมชนใกล้เคียง โดยได้นำพระภิกษุ ลูกศิษย์ และชาวบ้านร่วมกันก่อสร้างเขื่อนดินด้วยงบประมาณอันน้อยนิดของผู้มีจิตศรัทธาบริจาคและงบประมาณของทางราชการที่สนับสนุน ทำให้ประชาชนในอำเภอบ้านเขว้า อำเภอหนองบัวระเหว และอำเภอเมืองชัยภูมิ ทั้ง 3 อำเภอ ได้มีแหล่งน้ำใช้ทางการเกษตรกรรม ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่เห็นประโยชน์แก่ประชาชน โดยเป็นรูปธรรมชัดเจน คือ งานสาธารณะสงเคราะห์จากการสร้างเขื่อน ท่านเป็นพระนักปฏิบัติ นักพัฒนา นอกจากการสร้างเขื่อนแล้วยังได้สร้างถนน และฝายกักเก็บน้ำ 2 แห่ง ซึ่งถือว่าเป็นทำประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์เพื่อสังคมโดยแท้จริง ทำให้ชาวบ้านมีแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนของประชาชนทั่วไป เพิ่มรายได้แก่ชาวบ้านในการขายสินค้าเกษตรให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นแหล่งอาหารในการทำมาหากินของชาวบ้านใกล้เคียง และทางรัฐได้ใช้น้ำในเขื่อนผันเปลี่ยนเป็นน้ำประปาแจกจ่ายให้ประชาชนในเขตพื้นที่ในเมือง

พระครูสุวิมลภาวนาคุณ เจ้าอาวาสวัดเขาตะเงาะอุดมสมพร กล่าวว่า การที่ท่านได้ทำหน้าที่ผู้ให้การสงเคราะห์ เพราะได้รับการอาราธนาจากพระสงฆ์และชาวพุทธ ซึ่งมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส โดยพันธกิจของพุทธศาสนาเพื่อสังคมเขาตะเงาะอุดมสมพรมีดังนี้

1. พันธกิจสำหรับเด็ก เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ ช่วยแนะนำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคล ของชาติให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ ยิ่งโดยเฉพาะเด็กเล็ก และเยาวชน ท่านเป็นผู้ให้ เป็นผู้สร้าง เป็นผู้พัฒนา เป็นผู้ส่งเสริม

2. พันธกิจสำหรับครู คือ มีแนวความคิดที่จะให้ครูนั้นได้ทำหน้าที่เหมือนเป็นแม่ของเด็กจริง ๆ เสียสละเป็นประการสำคัญ ให้กำลังใจแก่คุณครู เมื่อมีกิจกรรมเข้าร่วม ให้รักงานเหมือนรักตัวเอง เน้นให้มองไปที่จุดมุ่งหมายสูงสุดคือพัฒนาผู้เรียนให้เจริญก้าวหน้า ขยันศึกษาเล่าเรียน ห่างไกลอบายมุข เป็นคนดีของสังคม พร้อมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคมได้อย่างมีคุณภาพและส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้ภาษาต่างประเทศ มีภาษาอังกฤษ และภาษากลุ่มประเทศอาเซียน เป็นต้น

3. พันธกิจสำหรับวัด เน้นอยู่ 5 ประการใหญ่ๆ ได้แก่ ศึกษา ปฏิบัติ สัมผัสผล เผยแผ่ แก้ไข ซึ่งสามารถแยกออกได้ คือ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาสูงทั้งทางโลกและทางธรรม ซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรม สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม พัฒนาวัดให้สะอาด มีระเบียบเรียบร้อย สวยงาม และปรับภูมิทัศน์ให้ร่วมรื่นเหมาะแก่การเจริญสมณธรรม ทำวัดให้พร้อมที่จะต้อนรับญาติโยมที่เข้ามาทำบุญ ในทุก ๆ ประเภท

4. พันธกิจสำหรับประชาชน ส่งเสริมสนับสนุน ให้ชาวบ้านใช้ชีวิตเน้นประโยชน์สูงประหยัดสุด และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำลายความเห็นแก่ตัว รู้รักสามัคคี เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสังคมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ชาวบ้านมีความเคารพและยอมรับเอาแนวนโยบายของหลวงพ่อ เน้นประเพณีที่เรียบง่าย ไม่มีมหรสพ ไม่มีเหล้าในงานบุญ ท่านให้โอกาส ให้ความอบอุ่น ให้แนวทางดำเนินชีวิตที่สุจริต สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งการสร้างเด็กให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ คือ มีความรู้คู่คุณธรรม อดทน ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญู รู้วินัย ห่างไกลอบายมุข

2. รูปแบบพุทธศาสนาเพื่อสังคมวัดเขาตะเงาะอุดมสมพร

รูปแบบพุทธศาสนาเพื่อสังคมวัดเขาตะเงาะอุดมสมพร 3 รูปแบบ ได้แก่

2.1 ด้านการปฏิบัติธรรม นำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดตลอดปี ให้คำแนะนำ แสดงธรรม บรรยายธรรม ตลอดทั้งการช่วยเหลือด้านความรู้สึก ทั้งเป็นที่ปรึกษา ให้ความอบอุ่น ให้ความไว้วางใจ และเยียวยาความรู้สึกเมื่อเกิดการสูญเสียบุคคลผู้เป็นที่รัก เช่น บิดา มารดา ญาติๆ เป็นต้น ที่เสียชีวิตลง ด้วยการร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมศพ

2.2 ด้านสติปัญญา การให้การศึกษา และให้ความรู้ด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการให้สติปัญญาทางธรรมด้วย การฝึกหัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเน้นให้เยาวชนได้เข้าวัดฟังธรรมกับผู้ปกครอง รวมทั้งจัดกระบวนการพัฒนาเชาว์ปัญญา รวมทั้งความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

2.3 ด้านการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม การฝึกให้รู้จักการดูแลสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ให้รู้จักเลือกทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต เน้นการปลูกพืชผักปลอดสารพิษกินเองภายในกลุ่ม ส่งเสริมทักษะในการปรับปรุงบุคลิกภาพ กิริยามารยาท การปรับตัวเข้ากับสังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี รวมทั้งทักษะการพัฒนาชีวิตด้านอื่น ๆ ด้วย โดยเน้นใช้หลักธรรมการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ พึ่งตนเองได้แล้ว และยังต้องทำตนเองให้เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ด้วย

สรุป

บทบาทพระสงฆ์ของวัดเขาตะเงาะอุดมสมพร มีทั้งบทบาทเชิงสังคมสงเคราะห์ทางกายภาพ อารมณ์ สังคม สุขภาพ สติปัญญาและทักษะชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่เด็กเล็กนักเรียน พระภิกษุ สามเณร รวมทั้งชาวบ้านทุกคน ที่มุ่งไปที่การช่วยเหลือเด็กให้สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และมุ่งไปที่ให้ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กได้ เช่น ไม่ติดอบายมุข งานบุญประเพณีปลอดเหล้า และรณรงค์ลด ละ เลิก อบายมุข ทำให้วัดเขาตะเงาะอุดมสมพรเป็นที่ยอมรับของสังคมในด้านคุณธรรม ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามเณรและเด็กที่ในความอุปถัมภ์

ของวัดมีพฤติกรรมที่เหมาะสม อยู่ในระเบียบวินัย และปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่มีคดีความหรืออาชญากรรมร้ายแรง นอกจากนี้ยังมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีสัมมาคารวะ ความกตัญญู ความละอายต่อการทำชั่วและเกรงกลัวต่อการทำบาป ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีเมตตากรุณา และด้านการสร้างทายาทผู้ที่บรรพชาและอุปสมบทแล้วยังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โท และเอก รวมทั้งการศึกษาภาษาบาลี ก็มีเรียนเปรียญธรรม 9 ประโยคก็มี ปัจจุบันมีหลายรูปที่ทางวัดได้ไปศึกษาจนจบระดับปริญญาตรีแล้วกลับมาเป็นครูสอนที่เดิม พุทธศาสนาเพื่อสังคมของวัดที่เริ่มต้นจากการสงเคราะห์ และทำให้ต่อผลต่อพฤติกรรมของสามเณรและเด็ก โดยมีคุณลักษณะที่โดดเด่นด้านการศึกษา คุณธรรม และเป็น ศาสนทายาท เพื่อช่วยสืบอายุของพระพุทธศาสนาได้อีกต่อไปเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับเรื่องบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ด้านสาธารณะสงเคราะห์ กรณีพระครูสุวิมลภาวนาคุณนี้ ถือได้ว่าท่านเป็นผู้มีบทบาทด้านสาธารณะสงเคราะห์ในเรื่องของแหล่งน้ำโดยการสร้างเขื่อนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และด้านการส่งเสริมการศึกษา ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แต่ควรมีรูปแบบและการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำนั้นสามารถเชื่อมกับแผนพัฒนาจังหวัดชัยภูมิและแผนพัฒนาประเทศในระยะยาวด้วย จึงจะทำให้การสร้างเขื่อนและการส่งเสริมการศึกษา ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับส่วนงานราชการ สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน สถาบันการศึกษาสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ประเวศ วะสี. (2545). *พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม หลักการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา.* กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Charles S, Prebish and Damien Keown. (2006). *Introducing Buddhism.* London and New York: Rutledge Curzon.

Kenneth Kraft. (1992). *Prospects of a Socially Engaged Buddhism.* New York: University of New York Press.

การตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวน*

THE EXAMINING AND TRUTH FINDING IN OBJECTS COLLECTED BY AN INQUIRY OFFICIAL

อิงครัต ดลเจิม
Ingkarad Doljerm
สุจินตนา ชุมวิสูตร
Suchintana Chumwisut
วิกรณ์ รักษ์ปวงชน
Wikon Rakpawachon
วรวุฒิ เทพทอง
Worawut Thepthong
จาตุรนต์ บุณยธนะ
Chaturon Bunyathana
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand
E-mail: idoljerm@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนในประเทศไทยและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนในต่างประเทศ 2) วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเป็นระบบกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ซึ่งสอดคล้องกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของวัตถุแห่งคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งตำรวจและพนักงานอัยการต้องทำการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกส่วนการทำงาน แต่ในทางปฏิบัติพบว่าประเทศไทยนั้นมีการแยกส่วนการทำงานในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่ง

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 1 January 2019

คดีอาญาดังเช่นในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ที่ทำการศึกษา ดังจะเห็นได้จากในประเทศไทยนั้นถือการสอบสวนเป็นหน้าที่หลักของตำรวจและแยกการฟ้องร้องให้เป็นหน้าที่หลักของพนักงานอัยการเช่นเดียวกันกับประเทศออสเตรเลีย

2. ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และมาตรา 138 ของไทยกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการพิสูจน์ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาอย่างครบถ้วน หากแต่พนักงานสอบสวนไม่ได้พิสูจน์ความจริงแท้ตามกฎหมายดังกล่าวอย่างครบถ้วนและขั้นตอนดังกล่าวปราศจากการตรวจสอบจากพนักงานอัยการส่งผลกระทบถึงลักษณะของการกระทำอันเป็นข้อหาที่จะตั้งต่อผู้กระทำความผิด ในประเด็นนี้เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศจะพบถึงความแตกต่างในทางกฎหมาย เนื่องจากในต่างประเทศกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือตำรวจมาตั้งแต่ต้นทำให้เกิดการร่วมมือในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีในชั้นเจ้าพนักงานและได้ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอย่างถูกต้องและครบถ้วน

คำสำคัญ: พนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการ, การสอบสวน, วัตถุแห่งคดี

Abstract

The purposes of this article are to 1) study background of problems, concepts and theories related to examining and truth finding in objects collected from the case by an inquiry official in Thailand and study concepts and theories associated with examining and truth finding in objects collected from the case by an inquiry official in some foreign countries, 2) analyze legal measures in examining and truth finding in objects collected from the case by an inquiry official in Thailand for being compared with that in some foreign countries. The findings are used as suggestions for enhancing effectiveness of the criminal procedural law of Thailand.

The findings revealed that:

1. The criminal justice system in Thailand was the justice system in the civil law similar to the Germany. It was necessary to initiate the process of the truth finding of case objects in the pre-trial stage. An inquiry official and a prosecutor power needed to work together to examine the truth of the case objects in criminal prosecution. In practice, Thailand divided the work in examining the truth of case objects in criminal prosecution similar to countries in the common law. In fact, Thailand let investigating power to an inquiry official and separate the power related to court filing to be under a public prosecutor similar to Australia.

2. Under section 131 and 138 of the criminal procedural code, an inquiry official was addressed to perform the truth finding process in case objects thoroughly. However, an inquiry official did not examine the truth of case objects as indicated in the sections. In essence, that process was ended without closely examined by a public prosecutor, affecting the stage where addressing sort of action in charging an alleged. In this point, when comparing with some foreign countries, it was found that there were diverse in term of laws. Some foreign countries addressed that a public prosecutor was in charge of investigating together with an inquiry official or a policeman since pre-trial stage, initiating cooperation in examining the truth of case objects in pre-trial stage and the truth of case objects was believed to be completely found.

Keywords: An Inquiry Official, A Public Prosecutor, Investigation, Case Object Of

บทนำ

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นกำหนดคดีหรือชั้นเจ้าพนักงาน ได้ให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ คำว่า วัตถุแห่งคดีอาญา คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาสองประการ คือ (ธานี วรภัทร์, 2558) 1) ความจริงที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ข้อหา ฐานความผิด 2) ความจริงที่เป็นประวัติของบุคคลผู้ดำเนินคดี ประวัติความเป็นมา ความประพฤติเป็นอาจิณ ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในชั้นกำหนดคดีหรือชั้นเจ้าพนักงานในส่วนของการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต้องร่วมมือกันในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้เพื่อให้ได้ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดี อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาการดำเนินการในชั้นเจ้าพนักงาน พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินบทบาทตามกฎหมายในการรวบรวมข้อเท็จจริงในวัตถุแห่งคดี อันได้แก่ รวบรวมความจริงที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ข้อหา ฐานความผิดและรวบรวมความจริงที่เป็นประวัติของบุคคล ผู้ถูกดำเนินคดี ประวัติความเป็นมา ความประพฤติเป็นอาจิณ ซึ่งต้องทำงานร่วมกันอันเป็นการตรวจสอบค้นหาความจริง ตามหลักสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน ซึ่งนำไปสู่“หลักการดำเนินคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล”(Individualization of Punishment) แต่ในปัจจุบันพบว่าในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของประเทศไทยยังไม่เป็นไปตามหลักการ กล่าวคือ ในประเทศไทยมีการแยกส่วนของการทำงานในชั้นเจ้าพนักงานออกเป็นสองส่วน โดยให้อำนาจสอบสวนอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและอำนาจฟ้องร้องอยู่ในความ

รับผิดชอบของพนักงานอัยการ (ประพันธ์ นัยโกวิท, 2561) จึงทำให้ กระบวนการยุติธรรมขาดประสิทธิภาพในการพิสูจน์ความจริงแท้ของวัตถุแห่งคดีเนื่องจากขาดการทำงานเพื่อแสวงหาความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีร่วมกันทำให้การดำเนินงานในการสอบสวนฟ้องร้องอาจไม่ได้รับความจริงแท้ของวัตถุแห่งคดีอาญาอย่างครบถ้วนซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งในด้านของปริมาณคดีที่มีจำนวนมากและในด้านของจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศเมื่อ วันที่ 1 เมษายน 2562 ที่มีนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี รวมทั้งสิ้น 378,423 คน (กรมราชทัณฑ์, 2562)

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว งานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการศึกษาประสิทธิภาพในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุของคดีของพนักงานสอบสวน โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวน ทั้งในระบบกฎหมายไทยและระบบกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มความมีประสิทธิภาพในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในชั้นกำหนดคดีซึ่งจะส่งผลในการลดปริมาณผู้ต้องขังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนในประเทศไทยและศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนในต่างประเทศ

2 วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) จากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย คำพิพากษาของศาลตลอดจนบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมุ่งศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศในการหาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีของพนักงานสอบสวนต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเป็นระบบกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ซึ่งสอดคล้องกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของวัตถุแห่งคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งตำรวจและพนักงานอัยการต้องทำการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งแยกส่วนการทำงาน แต่ในทางปฏิบัติพบว่าประเทศไทยนั้นมีการแยกส่วนการทำงานในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีอาญาดังเช่นในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ที่ทำการศึกษา ดังจะเห็นได้จากในประเทศไทยนั้นถือการสอบสวนเป็นหน้าที่หลักของตำรวจและแยกการฟ้องร้องให้เป็นหน้าที่หลักของพนักงานอัยการเช่นเดียวกันกับประเทศออสเตรเลีย

2. ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และมาตรา 138 ของไทยกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการพิสูจน์ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาอย่างครบถ้วน หากแต่พนักงานสอบสวนไม่ได้พิสูจน์ความจริงแท้ตามกฎหมายดังกล่าวอย่างครบถ้วนและขั้นตอนดังกล่าวปราศจากการตรวจสอบจากพนักงานอัยการส่งผลกระทบถึงลักษณะของการกระทำอันเป็นข้อหาที่จะตั้งต่อผู้กระทำความผิด ในประเด็นนี้เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศจะพบถึงความแตกต่างในทางกฎหมาย เนื่องจากในต่างประเทศกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนหรือตำรวจมาตั้งแต่ต้นทำให้เกิดการร่วมมือในการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีในชั้นเจ้าพนักงานและได้ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอย่างถูกต้องและครบถ้วน

อภิปรายผล

1. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเริ่มต้นจากการดำเนินการทั้งหลายของเจ้าพนักงาน อันการกระทำเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งสอดคล้องกับทัศนะของศาสตราจารย์ดร.คณิต ณ นคร จากการศึกษา พบว่า ระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบ่งออกเป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์โดยระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาประเทศไทยเป็นระบบกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ได้รับอิทธิพลจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (คณิต ณ นคร, 2561) โดยกฎหมายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดให้หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดีอาญาเป็นไปตามหลักอำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกัน ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการ เช่นนี้ ตำรวจต้องดำเนินการสอบสวนภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจในการกำหนดทิศทางในกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้าพนักงาน ตลอดจนสามารถปฏิบัติงานในการสอบสวนฟ้องร้องได้เองโดยไม่ได้มีเพียงอำนาจฟ้องร้อง ดังนั้น ในระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ของไทยจึงต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของวัตถุแห่งคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานโดยการทำงานระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการต้องปรากฏรูปแบบของการทำงานซึ่งอาศัยความร่วมมือในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาร่วมกัน ไม่มีการแบ่งแยกส่วนการทำงาน ตำรวจและพนักงานอัยการต้องทำหน้าที่ร่วมกันในการรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลยทั้งในทางที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษเพื่อให้ได้ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาอย่างถูกต้องและครบถ้วน แต่จากการศึกษาในทางปฏิบัติพบว่าประเทศไทยมีการแยกส่วนการทำงานในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาดังเช่นที่ปรากฏในประเทศประเทศออสเตรเลียซึ่งเป็นกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ดังจะเห็นได้จากในประเทศไทยถือการสอบสวนคดีอาญาเป็นหน้าที่หลักของตำรวจ (โสภณ รัตนากร, 2531) และแยกการฟ้องร้องให้เป็นหน้าที่หลักของพนักงานอัยการโดยพนักงานอัยการถือในเรื่องของการฟ้องร้องเป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกันกับประเทศออสเตรเลีย (วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2553)

2. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในชั้นเจ้าพนักงานโดยเฉพาะในส่วนของพนักงานสอบสวน พบว่า ในการสอบสวนความผิดในทางอาญานั้น พนักงานสอบสวนไม่ได้ให้ความสำคัญต่อหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงอันปรากฏในประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138 ที่มีเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้เพื่อประสงค์จะให้ทราบวัตถุแห่งคดี ได้แก่ ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาให้ชัดแจ้ง ตามหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง จากการศึกษาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเปรียบเทียบกับประเทศไทย พบว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้นมีความแตกต่างกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กล่าวคือในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ดำเนินการควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตั้งแต่ต้น เจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีตามแนวทางและคำสั่งของพนักงานอัยการ นอกจากนี้พนักงานอัยการยังมีหน้าที่ในการที่จะปรับบทความผิดในการตั้งข้อหาว่าการกระทำของผู้กระทำความผิดนั้นเป็นการกระทำที่มีลักษณะความผิดเป็นไปตามข้อหาใดซึ่งทำให้กระบวนการที่สืบเนื่องในกระบวนการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดได้รับการวินิจฉัยอย่างถูกต้องและเป็นธรรมเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายได้วางหลักไว้ ส่วนประเทศไทยนั้นพนักงานอัยการไม่ได้ลงมาสู่กระบวนการสอบสวนตั้งแต่ต้นเพราะในประเทศไทยนั้นระบบของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการตรวจสอบวัตถุแห่งคดีถูกแยกออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ กระบวนการสอบสวนเป็นหน้าที่ของตำรวจ ส่วนกระบวนการฟ้องร้องเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ เช่นนี้ หากกระบวนการสอบสวนของตำรวจเป็นไปในทิศทางใด กระบวนการในการฟ้องร้องของพนักงานอัยการย่อมเป็นไปในทิศทางนั้นซึ่งขัดต่อหลักการและทฤษฎีของหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง ที่หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานต้องร่วมมือกันค้นหาความจริงแท้ในวัตถุ

แห่งคดีอาญาอย่างครบถ้วน เช่นนี้ ผลจากการที่พนักงานสอบสวนไม่ได้พิสูจน์ความจริงแท้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และมาตรา 138 อย่างครบถ้วน ส่งผลกระทบถึงลักษณะของการกระทำอันเป็นข้อหาที่จะต้องตั้งแก่ผู้กระทำความผิดว่าได้กระทำความผิดตามที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนมาแล้วหรือไม่ โดยเมื่อดำเนินการสอบสวนไม่ครบถ้วนอาจส่งผลต่อกระบวนการในการตั้งข้อหา ยกตัวอย่างเช่น หากตั้งข้อหา ผิดพลาดจากการกระทำอาจส่งผลให้ผู้กระทำความผิดการได้รับผลร้ายจากการที่พนักงานสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานนั้น รวบรวมข้อเท็จจริงในวัตถุแห่งคดีไม่เป็นไปตามหลักการในประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญามาตรา 131 และมาตรา 138 ทำให้ผู้ต้องขังต้องถูกควบคุมตัวระหว่างดำเนินกระบวนพิจารณามากกว่าระยะเวลาในฐานความผิดที่ผู้กระทำความผิดนั้นได้ก่อและส่งผลต่อกระบวนพิจารณาในชั้นพิจารณาดังจะเห็นได้จาก คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2129/2537 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3812 - 3814/2556 เป็นต้น

สรุป

1. ระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าพนักงานของประเทศไทยถูกแยกออกเป็นสองส่วน คล้อยตามระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ซึ่งขัดต่อระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันที่เป็นไปตามกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ซึ่งการแยกส่วนในการสอบสวนฟ้องร้องดังกล่าวส่งผลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องทั้งสองหน่วยงานคือตำรวจและพนักงานอัยการต่างทำงานเป็นอิสระต่อกันขาดการตรวจสอบถ่วงดุลตามหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงในวัตถุแห่งคดี

2. ในประเทศไทยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และมาตรา 138 กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการพิสูจน์ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาอย่างครบถ้วน หากแต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนไม่ได้พิสูจน์ความจริงแท้ตามกฎหมายดังกล่าวอย่างครบถ้วน โดยขั้นตอนนี้ พบว่า ปราศจากการตรวจสอบจากพนักงานอัยการเนื่องจากพนักงานอัยการไม่มีอำนาจในการสอบสวน ส่งผลต่อการตรวจสอบความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาอย่างถูกต้องและครบถ้วน

ข้อเสนอแนะ

1. ต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันระหว่างตำรวจและอัยการให้เป็นไปตามหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงที่ไม่อาจแบ่งแยกอำนาจสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันได้โดยกำหนดให้ทั้งตำรวจและอัยการต้องทำการสอบสวนให้ได้ถึงความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญา อันได้แก่ ความจริงที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับ

การกระทำความผิดข้อหา ฐานความผิดและความจริงที่เป็นประวัติของบุคคลผู้ดำเนินคดี ประวัติความเป็นมาความประพฤติเป็นอาจิณ ซึ่งสอดคล้องกับระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่การทำงานระหว่างตำรวจและพนักงานอัยการปรากฏรูปแบบของการทำงานโดยอาศัยความร่วมมือในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาร่วมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกส่วนการทำงานตามหลักอำนาจสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกันและยังเป็นการปฏิบัติให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และมาตรา 138 อีกด้วย

2. กำหนดให้มีการตรวจสอบการดำเนินการตามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 131 และมาตรา 138 โดยพนักงานอัยการในคดีอาญาทุกกรณีโดยหากไม่ปรากฏกระบวนการสอบสวนจนได้ความจริงแท้ใน วัตถุแห่งคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 131 และมาตรา 138 ให้ถือว่ากระบวนการสอบสวนไม่สมบูรณ์และพนักงานอัยการต้องไม่ฟ้องในคดีนั้น จนกว่าจะได้ความจริงแท้ในวัตถุแห่งคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในมาตรา 131 และมาตรา 138 ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการในการตั้งข้อหามีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพส่งผลให้การควบคุมตัวบุคคลในระหว่างดำเนินการสอบสวนเป็นไปอย่างถูกต้องและเที่ยงธรรมโดยไม่มีการสอบสวนผิดข้อหา ดังเช่นกรณีตัวอย่างตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. (2562). *รายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ*. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2562 จาก www.correct.go.th/rt103pdf/report_result.php?date=2019-04-01&report=

คณิต ณ นคร. (2561). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.* กรุงเทพมหานคร: มหาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธานี วรภัทร์. (2558). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.* กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ประพันธ์ นัยโกวิท. (2561). การอำนวยความยุติธรรมในคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ. *บทบัณฑิตย์*, 52(4),84-85.

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2553). *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์หาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

โสภณ รัตนากร. (2531). *รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพพนักงานกฎหมาย.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ความสุขและคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน ที่ทำงานในวิทยาลัยพยาบาล*

THE HAPPINESS AND QUALITY OF LIFE OF THE SUPPORTIVE STAFFS AT COLLEGE OF NURSING

ภาวดี เหมทานนท์
Pawadee Hamtanon
พีรวิทย์ พันธ์ฤทธิ์ดำ
Peeravit Panritdum
กฤษฎา เวชภักดิ์
Kritsada Vejchabhuk
เกษรา วนโชติตระกูล
Ketsara Wanachottrakun
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช
Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat, Thailand
E-mail: pawadeehh@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงสำรวจภาคตัดขวางในครั้งนี้เพื่อศึกษาระดับความสุขและคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนของวิทยาลัยพยาบาล ประชากร คือ บุคลากรสายสนับสนุนของวิทยาลัยพยาบาล มีระยะเวลาทำงานมากกว่า 6 เดือน จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจความสุขด้วยตนเอง และเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององคการอนามัยโลก 26 ข้อ เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมกราคม ปี 2562 วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า

1. ค่าเฉลี่ยระดับความสุขรวมของบุคลากรสายสนับสนุนทุกคนอยู่ในระดับมีความสุข (μ = 64.35, σ = 7.87) โดยด้านจิตวิญญาณดีมีค่าสูงที่สุด (μ = 74.10, σ = 11.85) และด้านสุขภาพเงินมีค่าต่ำที่สุด (μ = 50.88, σ = 16.85)

2. ระดับความสุขของรายบุคคล พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่มีความสุข (ร้อยละ 90.00) ที่เหลือมีความสุขอย่างยิ่ง (ร้อยละ 8.00) และไม่มีความสุข (ร้อยละ 2.00)

* Received 4 November 2019; Revised 12 December 2019; Accepted 27 December 2019

3. ระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนโดยรวมส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตดี (ร้อยละ 56.00) ที่เหลือมีคุณภาพชีวิตปานกลาง (ร้อยละ 44.00) โดยด้านร่างกายอยู่ในระดับกลาง และระดับดีเท่ากัน (ร้อยละ 50) ด้านจิตใจอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 76.00) ด้านสังคมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 54.00) และด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 34.00)

บุคลากรสายสนับสนุนในองค์กรมีความสุข และคุณภาพชีวิตโดยรวมส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตดีเช่นกัน แต่พบว่าความสุขด้านสุขภาพเงินมีค่าต่ำที่สุด ซึ่งเป็นแนวทางให้ผู้บริหารหาแนวทางการจัดการและส่งเสริมการดำเนินชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน รวมถึงศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: ความสุข, คุณภาพชีวิต, บุคลากรสายสนับสนุน

Abstract

This cross-sectional research was to study the level of happiness and quality of life of supportive staffs in college of nursing. There were 50 supportive staffs in college of nursing who worked more than 6 months. The research instrument were the Happinometer and WHOQOL – BREF – THAI -26. Data were collected in January 2019 and analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation.

Results revealed:

1. The average of happiness level of all supportive staffs were happy level (μ = 64.35, σ = 7.87), the highest level was happy soul domain (μ = 74.10, σ= 11.85) and happy money domain was the lowest (μ = 50.88, σ = 16.85).

2. The level of individual happiness, most of supportive staffs were happy level (90.00%), highly happy (8.00%) and unhappiness (2.00%)

3. The overall quality of life was good (56.00%), in addition to moderate quality of life (44.00%), In the physical domain were equal moderate and good level (50.00%), the psychological domain was good level (76.00%), the social relationship was good level (54.00%) and the environment domain was the moderate level (34.00%)

The supportive staffs had happiness, good level of quality of life. They had the lowest level happiness in money domain. These guideline to manage and enhancement daily life, work life and related factors.

Keywords: Happiness, Quality Of Life, Supportive Staffs

บทนำ

คนทำงานคือ บุคคลหนึ่งในสังคม ที่มีความปรารถนาให้ตนเองดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม ความสุขคนทำงานอาจมีเงื่อนไขหรือเกณฑ์บางอย่างที่ต้องการมากกว่าบุคคลโดยทั่วไป อาทิ การมีความมั่นคงและความก้าวในอาชีพ การทำงานในองค์กรที่มั่นคง การได้รับโอกาสในการพัฒนา การได้รับเกียรติและมีคุณค่าในที่ทำงาน การได้รับการยอมรับจากบุคคลในที่ทำงานทุกระดับ การได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม การได้รับสวัสดิการที่พึงพอใจ การมีหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานที่ดี (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2554) โดยความสุขในที่ทำงาน (Happiness at workplace) ถือเป็นปัจจัยสำคัญด้านหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของคนในการทำงาน โดยถ้าบุคลากรในองค์กรทำงานด้วยความรู้สึกที่มีความสุขก็จะเอื้ออำนวยให้บุคลากรมีพลังและสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ซึ่งก็ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อทั้งประสิทธิภาพและผลผลิตขององค์กร (Oswald, A. J., et. al., 2015) แต่ในทางตรงข้ามหากบุคลากรทำงานด้วยความรู้สึกที่ไม่มีความสุขก็จะเป็นสิ่งที่บั่นทอนพลังและความสามารถในการทำงานของบุคลากร ทำให้ไม่มีแรงจูงใจให้ตั้งใจทำงานเท่าที่ควร ย่อมเป็นเหตุให้งานขาดคุณภาพและส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรได้

บุคคลที่มีความสุขมักจะมีพฤติกรรมและความสามารถที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จในงานได้ เช่น การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีทักษะในการตัดสินใจและแก้ปัญหาที่ดี เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งที่มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานของบุคคล (Lyubomirsky, S. et. al., 2005) อีกทั้งยังพบว่าความสุขในที่ทำงานยังเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันขององค์กร และการคงอยู่กับองค์กรที่ยาวนานของบุคคลอีกด้วย (Khodabakhshyan, M., 2013) แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะต้องการรู้สึกถึงอารมณ์ดี ๆ ในทางบวก เช่น ความปีติ ความสนใจ และความภาคภูมิใจ แต่คนเราอาจจะมีความสุขได้หากสามารถรู้สึกถึงอารมณ์ที่ต้องการ แม้ว่าอารมณ์นั้นจะเป็นอารมณ์ด้านลบก็ตาม เช่น ความเศร้า ความวิตก กังวล และความโกรธนั้น แต่อารมณ์ด้านลบจะต้องมีไม่บ่อยครั้ง (Lyubomirsky, S. et. al., 2005) การศึกษาถึงคุณภาพของความสุข (Quality of happiness) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดทางสังคมระดับบุคคล วัดจากระดับของความพึงพอใจ และความคาดหวังที่ประเมินความรู้สึกของบุคคล จากสภาพความเป็นอยู่นอกจากนี้ ความสุขยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล “ความสุข” และ “ความพึงพอใจ” จึงสำคัญต่อคุณภาพชีวิตในระดับบุคคล (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555) องค์กรใดที่มีบุคคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีเท่ากับเป็นการสร้างประสิทธิภาพการทำงานและควบคุมคุณภาพของงานไดและยังทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขและความสมดุลในชีวิตเกิดขึ้น

คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับสวัสดิการมนุษย์และความสุข (กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ, 2553)เป็นเกณฑ์หนึ่งที่คนทำงานให้ความสำคัญและจัดอยู่ในระดับต้น ๆ ของการพิจารณาการคงอยู่ในองค์กรหรือการมาสมัครงานกับองค์กร เพราะคนเห็นว่าการมีคุณภาพชีวิตทำให้เขารู้สึกมีความพึงพอใจในงาน เช่น การได้รับค่าจ้างที่ยุติธรรม การมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและสุขอนามัยดี และการมีคุณภาพชีวิต ทำให้เขามีความสนุกกับงานที่ได้รับมอบหมาย ซื่อสัตย์และรักองค์กร ดังนั้นคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากทำให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร เป็นแรงผลักดันให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานดีขึ้น และเป็นตัวเชื่อมระหว่างความต้องการของบุคคลให้เกิดความสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร บุคลากรจะมีความผูกพันต่องาน เห็นว่างานเป็นหนทางที่ตนเองจะสามารถก่อประโยชน์ให้แก่องค์กรและบรรลุเป้าหมายได้ ที่สำคัญเป็นแรงจูงใจให้คนที่มีความสามารถเข้ามาทำงานในองค์กรอีกด้วย โดยองค์การอนามัยโลก สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยม ในเวลานั้น ๆ และมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย ความคาดหวัง และมาตรฐานที่แต่ละคนกำหนดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ ดังนี้ 1) มิติด้านสุขภาพกาย (Physical) 2) มิติด้านสุขภาพจิต (Psychological) 3) มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationships) และ 4) มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) (สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ, 2540)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชนนี นครศรีธรรมราช เป็นองค์กรภาครัฐสังกัดสถาบันพระบรมราชนก กระทรวงสาธารณสุข มีแนวโน้มที่บุคลากรสายสนับสนุนจะมีระดับความสุขและคุณภาพชีวิตลดลง โดยจะเห็นได้ว่ามีการเจ็บป่วยทางกายเพิ่มมากขึ้น มีการลาออกของบุคลากร ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากในปัจจุบันนี้สถาบันพระบรมราชชนก กำลังอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยนสถานะเป็นมหาวิทยาลัย มีการปรับตำแหน่งของบุคลากรภายในสถาบันพระบรมราชชนก ทั้งนี้ในสังคมปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการหาเงินหารายได้ ครำ่เคร่งกับการทำงาน เพื่อคว้ามาซึ่งความสำเร็จในชีวิตการทำงาน โดยไมตระหนักถึงการดูแลสุขภาพอาจทำให้ส่งผลต่อระดับความสุขและคุณภาพชีวิตของบุคลากรภายในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชนนี นครศรีธรรมราชได้ ดังนั้นการศึกษาระดับความสุขและคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนที่ทำงานในวิทยาลัยพยาบาล เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการได้มาซึ่งข้อมูลเบื้องต้นต่อการดำเนินงานและผู้บริหารมีแนวทางในการสร้างความสุข และคุณภาพชีวิตการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ และจะทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจในงานตนเองที่ได้ปฏิบัติ ย่อมจะกำลังใจในการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ และมุ่งหวังที่จะให้งานนั้น ๆ บรรลุผลสำเร็จ เพื่อให้องค์กรมีความพร้อมสำหรับการปรับเปลี่ยนและพัฒนาในการบริหารงานต่อไปฃ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสุขของบุคลากรสายสนับสนุนที่ทำงานในวิทยาลัยพยาบาล

2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนที่ทำงานในวิทยาลัยพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเชิงสำรวจภาคตัดขวาง (cross-sectional study) โดย

ประชากร คือ บุคลากรสายสนับสนุนของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช มีระยะเวลาทำงานมากกว่า 6 เดือน จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและการทำงาน ประกอบด้วยข้อคำถาม 8 ข้อ คือ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ลักษณะงาน สถานภาพการจ้างงาน ระยะเวลาทำงาน

2. แบบการวัดความสุขด้วยตนเอง (Happinometer) ของ ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, 2555) เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและความสุขที่ใกล้เคียงกับชีวิตและความเป็นอยู่ของคนทำงานมากที่สุดเป็นตัวชี้วัดที่ผ่านกระบวนการสังเคราะห์และกระบวนการวิเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวัดคุณภาพชีวิตและความสุขระดับบุคคลของหลาหลายโครงการวิจัย ประกอบด้วยความสุข 8 ประการ คือ สุขภาพดี จำนวน 6 ข้อ (1-6) ผ่อนคลายดี จำนวน 5 ข้อ (7-11) น้ำใจดี จำนวน 9 ข้อ (12-20) จิตวิญญาณดี จำนวน 5 ข้อ (21-25) ครอบครัวดี 3 จำนวน ข้อ (26-28) สังคมดี จำนวน 6 ข้อ (29-34) ใฝ่รู้ดี จำนวน 3 ข้อ (35-37) สุขภาพเงินดี 4 จำนวน ข้อ (38-41) และการงานดี จำนวน 16 ข้อ (42-57) รวมทั้งหมด 57 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach Alpha Coefficient) เท่ากับ .87

การให้ความหมายของค่าคะแนนมี 2 ลักษณะ คือ ค่าเฉลี่ยระดับความสุขตนเอง และความสุขรวมของบุคคลในองค์กร ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
0.00 – 24.99	ไม่มีความสุขอย่างยิ่ง: Very Unhappy สะท้อนให้เห็นว่า คนทำงานในองค์กรของท่านอยู่ในระดับ“ไม่มีความสุขเลย” ผู้บริหารต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน
25.00 – 49.99	ไม่มีความสุข: Unhappy สะท้อนให้เห็นว่า คนทำงานในองค์กรของท่านอยู่ในระดับ “ไม่มีความสุข” ผู้บริหารต้องดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง
50.00 – 74.99	มีความสุข: Happy สะท้อนให้เห็นว่า คนทำงานในองค์กรของท่านอยู่ในระดับ “มีความสุข” ผู้บริหารต้องสนับสนุนให้มีความสุขยิ่งขึ้นไป
75.00 – 100.0	มีความสุขอย่างยิ่ง: Very Happy ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า คนทำงานในองค์กรของท่านอยู่ในระดับ “มีความสุขมาก” ผู้บริหารควรสนับสนุน และยกย่องเป็นแบบอย่าง

3. เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององคการอนามัยโลก ชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ที่ สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ (สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ, 2540) ได้แปลและพัฒนาจากแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก 100 ข้อ มาเป็นแบบวัดคุณภาพชีวิต จำนวนข้อคำถาม 26 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ หาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach Alpha Coefficient) เท่ากับ .81 และมีการแปลผล ดังนี้

คุณภาพชีวิต	**ไม่ดี**	**ปานกลาง**	**ดี**
ด้านร่างกาย	7-16	17-26	27-35
ด้านจิตใจ	6-14	15-22	23-30
ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	3-7	8-11	12-15
ด้านสิ่งแวดล้อม	8-18	19-29	30-40
คุณภาพชีวิตโดยรวม	26-60	61-95	96-130

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้สถิติ ความถี่ และร้อยละ

2. วิเคราะห์ระดับความสุขของบุคคล ระดับคุณภาพชีวิต และความสุขรวมของบุคลากรสายสนับสนุน ใช้สถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การพิทักษ์สิทธิ

ผู้วิจัยจะดำเนินการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มประชากรโดยชี้แจงรายละเอียด ครอบคลุมข้อมูลต่อไปนี้ 1) ชื่อและข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจัย 2) วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย 3) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ไม่มีการระบุชื่อของผู้ตอบแบบสอบถามในแบบสอบถาม 4) การเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ 5) การเสนอผลงานวิจัยในภาพรวม 6) สิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย หรือสิทธิที่จะถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม และ 7) ข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน 1 ปี ภายหลังจากที่ผลการวิจัยได้รับการเผยแพร่แล้ว

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของบุคลากรสายสนับสนุน

ผลการวิจัย พบว่า บุคลากรสายสนับสนุน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 35 คน (ร้อยละ 70.00) มีอายุ 41 – 60 ปี จำนวน 32 คน (ร้อยละ 64.00) โดยอายุน้อยที่สุด คือ 24 ปี และ

อายุมากที่สุดคือ 70 ปี การศึกษาส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาตรี 19 คน (ร้อยละ 38.00) รองลงมาคือระดับประถมศึกษา 16 คน (ร้อยละ 32.00) ส่วนเรื่องสถานภาพ พบว่า ส่วยใหญ่แต่งงานและอยู่ร่วมกัน 23 คน (ร้อยละ 46.00) รองลงมาคือ สถานภาพโสด (ร้อยละ 32.00) มีบุตร 2 คนมากที่สุด จำนวน 20 คน สำหรับลักษณะงานส่วนใหญ่เป็นงานด้านการบริการ 20 คน (ร้อยละ 40.00) รองลงมางานด้านสำนักงาน 17 คน (ร้อยละ 34.00) ส่วนใหญ่มีสถานภาพการจ้างงานแบบจ้างเหมา 20 คน (ร้อยละ 40.00) รองลงมาคือแบบประจำ 16 คน (ร้อยละ 32.00) ระยะเวลาในการทำงาน ส่วนใหญ่ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป 29 คน (ร้อยละ 58.00)

2. ความสุขของบุคลากรสายสนับสนุน

2.1 ระดับความสุขของบุคลากรสายสนับสนุนรายบุคคล

จากผลการศึกษาจำนวนร้อยละของค่าเฉลี่ยของระดับความสุขของบุคลากรสายสนับสนุน พบว่า ระดับความสุขโดยรวม อยู่ในระดับมีความสุข (ร้อยละ 90.00) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุขอย่างยิ่ง (ร้อยละ 44.00) ด้านผ่อนคลายดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุข (ร้อยละ 60.00) ด้านน้ำใจดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับ (ร้อยละ 62.00) ด้านจิตวิญญาณดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุขอย่างยิ่ง (ร้อยละ 54.00) ด้านครอบครัวดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุข (ร้อยละ 50.00) ด้านสังคมดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุข (ร้อยละ 74.00) ด้านใฝ่รู้ดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุข (ร้อยละ 60.00) ด้านสุขภาพเงินดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุข (ร้อยละ 50.00) และด้านการงานดีส่วนใหญ่อยู่ในระดับ (ร้อยละ 72.00)

2.2 ค่าเฉลี่ยระดับความสุขรวมของบุคลากรสายสนับสนุนทุกคน

ผลการศึกษาค่าเฉลี่ยระดับความสุขรวมของบุคลากรสายสนับสนุนทุกคน พบว่า อยู่ในระดับมีความสุข (μ = 64.35, σ = 7.87) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านจิตวิญญาณดีมีค่าสูงที่สุด (μ = 74.10, σ = 11.85) และด้านสุขภาพเงินมีค่าต่ำที่สุด (μ = 50.88, σ = 16.85) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของระดับความสุขของบุคลากรสายสนับสนุน (N = 50)

ระดับความสุข / มิติความสุข	ไม่มีความสุขอย่างยิ่ง		ไม่มีความสุข		มีความสุข		มีความสุขอย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สุขภาพดี	1	2.00	6	12.00	21	42.00	22	44.00
ผ่อนคลายดี	0	0	13	26.00	30	60.00	14	28.00
น้ำใจดี	0	0	0	0	31	62.00	19	38.00
จิตวิญญาณดี	0	0	0	0	23	46.00	27	54.00
ครอบครัวดี	0	0	3	6.0	22	44.00	25	50.00
สังคมดี	0	0	2	4.00	37	74.00	9	18.00
ใฝ่รู้ดี	0	0	3	6.00	30	60.00	17	34.00
สุขภาพเงินดี	2	4.00	17	34.00	25	50.00	6	12.00
การงานดี	0	0	9	18.00	36	72.00	5	10.00
ความสุขโดยรวม	0	0	1	2.00	45	90.00	4	8.00

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยของระดับความสุขของบุคลากรสายสนับสนุน (N=50)

ระดับความสุข / มิติความสุข	μ	**σ**
สุขภาพดี	66.30	17.29
ผ่อนคลายดี	57.10	14.40
น้ำใจดี	72.33	8.85
จิตวิญญาณดี	74.10	11.85
ครอบครัวดี	69.83	16.74
สังคมดี	63.75	10.95
ใฝ่รู้ดี	63.83	12.78
สุขภาพเงินดี	50.88	16.85
การงานดี	60.90	12.83
ความสุขโดยรวม	64.35	7.87

3. ระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน

จากผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุนทั้งหมด พบว่า มีระดับคุณภาพชีวิตทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดี โดยส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 56.00) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจมีบุคลากรสายสนับสนุนอยู่ใน

ระดับดีมากที่สุด (ร้อยละ 76.00) ส่วนในด้านสิ่งแวดล้อมบุคลากรส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 68.00) ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของคุณภาพชีวิตตามรายด้านและโดยรวมของบุคลากรสายสนับสนุน (N = 50)

ระดับคุณภาพชีวิต	ไม่ดี		ปานกลาง		ดี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านร่างกาย	-	-	25	50.00	25	50.00
ด้านจิตใจ	-	-	12	24.00	38	76.00
ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	-	-	23	46.00	27	54.00
ด้านสิ่งแวดล้อม	-	-	34	68.00	16	32.00
คุณภาพชีวิตโดยรวม	-	-	22	44.00	28	56.00

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ระดับความสุขของบุคลากรสายสนับสนุน

จากการศึกษาพบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับความสุขโดยรวม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุข (ร้อยละ 90.00) ซึ่งเป็นผลมาจาก บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงวัยกลางคน ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 40-60 ปี และระยะเวลาที่ทำงานส่วนใหญ่ มากกว่า 10 ปีขึ้นไป ที่มีการสั่งสมประสบการณ์ในการทำงานย่อมมากขึ้นตามไปด้วย จึงทำให้บุคลากรสามารถจัดการปัญหาหรืออุปสรรคที่พบเจอในการทำงานได้ดี เนื่องจากผ่านประสบการณ์เหล่านั้นมาแล้ว มีทักษะและวิธีการในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และสายธาร ทองอร่าม กล่าวว่า บุคคลที่ทำงานในองค์การมากกว่า 10 ปี จะมีความสุขกับการทำงาน มีความรักและความผูกพันต่อองค์กร มีความสัมพันธ์ที่ดีในด้านบวกที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในองค์กร มีความมุ่งมั่น พยายามในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ในแง่ของความรู้สึกและทัศนคติ พฤติกรรมค่านิยมที่ดีที่สมาชิกมีต่อองค์กรมีความเชื่อมั่น ศรัทธาในนโยบายและเป้าหมายขององค์กร มีความเต็มใจที่จะปฏิบัติงานจนเกิดเป็นความจงรักภักดีต่อองค์กรอยู่กับองค์กรตลอดไปไม่ลาออกไปทำงานองค์กรอื่น จึงช่วยให้เป้าหมายขององค์กรประสบความสำเร็จ (สายธาร ทองอร่าม, 2550) นอกจากนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความสุขรวมของบุคลากรสายสนับสนุนทุกคนด้านจิตวิญญาณดีมีค่าสูงที่สุด (μ = 74.10, σ = 11.85) โดยทางคณะกรรมการบริหารวิทยาลัยจะส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา การเข้าวัด การละหมาด ทำบุญทุกวันสำคัญทางศาสนาพุทธ จัดค่ายธรรมะ ค่ายมุสลิม เกิดความพึง

พอใจในชีวิต ทำให้เกิดความเข้มแข็งในจิตใจ มีพลังในการเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่มาคุกคาม เพื่อการมีชีวิตอยู่และมีความสุขกับคุณค่าของชีวิตที่เป็นอยู่ แต่ถึงแม้ว่าด้านจิตวิญาณดีจะเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แต่ด้านสุขภาพเงินกลับมีค่าต่ำที่สุด (μ = 50.88, σ= 16.85) เนื่องจากความไม่มั่นคงของหน้าที่การงาน บุคลากรส่วนใหญ่จะถูกจ้างงานในตำแหน่งลูกจ้างเหมา (ร้อยละ 40.00) ที่มีการทำสัญญาจ้างงานปีต่อปี จึงเกิดความไม่แน่นอนในชีวิต และบุคลากรที่มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 56.00) และมีบุตรที่ต้องเลี้ยงดู (ร้อยละ 66.00) ส่งผลให้ภาระในการใช้จ่ายมากกว่าที่ต้องการ

2. คุณภาพชีวิตของบุคลากรสายสนับสนุน

จากผลการศึกษา พบว่า คุณภาพชีวิตโดยรวมของบุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี (ร้อยละ 56.00) โดยด้านจิตใจอยู่ในระดับดีมากที่สุด (ร้อยละ 76.00) ทั้งนี้เนื่องด้วยที่บุคลากรส่วนใหญ่ทำงานในบทบาทที่รับผิดชอบมานานมา 10 ปี ทำให้เกิดความผูกพันในการทำงาน การทำงานมีความต่อเนื่อง เห็นการพัฒนาในงานจากประสบการณ์ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง เมื่อเห็นงานที่ตนเองรับผิดชอบประสบความสำเร็จ มีความรู้สึกดีต่อองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และจิตวิทยาสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาในการทำงานให้เป็นไปในทางบวก (Dessler, G., 1991) มีความมั่นใจในตนเองที่จะทำงานต่อไป และบุคลากรทั้งหมดทำงานในตำแหน่งเดิมตั้งแต่เข้ามาทำงาน ทำให้มีคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี ซึ่งเป็นสภาวะที่บุคคลมีการรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิการตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน อีกทั้งการทำงานในวิทยาลัยพยาบาลซึ่งถือว่าเป็นองค์กรขนาดเล็กและมีความมั่นคงในการจ้างงานต่ำ จึงมีวิธีการเพิ่มค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน คือค่าจ้างที่สูงกว่าองค์กรที่มีขนาดใหญ่ บุคลากรจึงเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลให้เกิดผลดีต่อองค์กรต่อไป ดังที่กรีนเบิร์ก และบารอน (Greenberg, J. & Baron, R. A., 1995) กล่าวว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานทำให้เกิดประโยชน์ที่ดี 3 ด้าน ได้แก่ ผลโดยตรงในการเพิ่มความรู้สึกพอใจในการทำงาน สร้างความผูกพันต่อองค์กร และลดอัตราการเปลี่ยนงาน เพิ่มประสิทธิภาพต่อองค์กร แต่ข้อสังเกตจากงานวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมนั้น บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 68.00) ซึ่งแตกต่างจากคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมในปัจจุบันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การทำงานที่ต้องมีการประเมินมากขึ้น และมีการแข่งขันกันมากขึ้นในสังคม การเดินทางจากบ้านมาทำงานอาจจะลำบากขึ้น จากที่ทางวิทยาลัยไม่ได้มีสวัสดิการด้านที่พักให้อย่างทั่วถึง อาจจะส่งผลให้บุคลากรรู้สึกได้ถึงความไม่ปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การทำงานในปัจจุบันทุกคนต้องเข้าสู่ระบบการทำงานเพื่อได้มาซึ่งรายได้ในการเลี้ยงชีพและตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับสายธาร ทองอร่าม กล่าวว่า ความพึงพอใจจากการทำงานเกิด

จากองค์ประกอบ 10 ประการ ได้แก่ คุณค่าของงานที่ทำ สภาพการทำงานมีความปลอดภัยและมั่นคง ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ที่เพียงพอ ความมั่นคงและหลักประกันในการทำงาน มีการควบคุมดูแลอย่างเหมาะสม ได้รับทราบผลการปฏิบัติงาน มีโอกาสในการเรียนรู้และก้าวหน้าในงาน มีโอกาสได้รับความดีความชอบ มีสภาพสังคมที่ดี มีความเป็นธรรมและยุติธรรม (สายธาร ทองอร่าม, 2550)

สรุป

การศึกษาพบว่า บุคลากรสายสนับสนุนในองค์กรมีความสุข แต่พบว่าความสุขด้านสุขภาพเงินมีค่าต่ำที่สุด และคุณภาพชีวิตโดยรวมส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตดี แต่บุคลากรสายสนับสนุนส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1ผู้บริหารเข้าใจถึงรูปแบบบริบทที่แตกต่างกันทั้งในทางเพศ อายุ ระยะเวลาการทำงาน ศีลธรรมและคุณธรรม รวมถึงสภาวะด้านสังคมเศรษฐกิจ ของบุคลากรในการบริหารคนให้เหมาะสมกับงาน

1.2 องค์กรควรมีการสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับบุคลากรทุกคน ทุกตำแหน่ง และควรสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเอง เช่น ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การอบรมระยะสั้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรจะมีรูปแบบการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในการส่งเสริมให้บุคลากรสายสนับสนุนมีความสุขในทุกมิติ เพื่อให้บุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดี เกิดผลดีต่อองค์กรต่อไป เช่น การทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงิน การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการทำงาน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรจะมีการวิจัยในเชิงปฏิบัติการ เพื่อค้นหาความต้องการ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสุขและคุณภาพชีวิต และบุคลากรทุกระดับในองค์กรร่วมกันปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตของตนเองและเพื่อนร่วมงาน เช่น อาจจะมีการเกลี่ยภาระงาน หรือทดลองปรับเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่ง เพื่อค้นหาความเหมาะสมของบุคคลกับงาน

3.2 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างองค์ที่มีลักษณะการทำงานที่คล้ายคลึงกัน เพื่อดูปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขและคุณภาพชีวิต นำมาซึ่งการพัฒนาองค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และคณะ. (2553). การศึกษาเพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของข้าราชการ. ใน รายงานวิจัย. สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2554). แบบสำรวจความสุขด้วยตนเอง. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ. (2555). คู่มือการวัดความสุขด้วยจนเอง Happinometer. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สายธาร ทองอร่าม. (2550). ความผูกพันต่อองค์กร: กรณีศึกษา บริษัท เดอะมอลล์กรุ๊ป จำกัด สาขารามคำแหง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ. (2540). เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกทุก100 ตัวชี้วัด และ 26 ตัวชี้วัด. เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรุง จังหวัดเชียงใหม่.

Boroujeni, I. N. et. al. (2012). Relationship between happiness and organizational commitment of the employees of Youth and Sports Department of Chahar Mahal and Bakhtiari province. International Journal of Sport Studies, 2(9), 427-431.

Dessler, G. (1991). Human Resource Management. (8 th ed). New Jersey: Prentice-Hall.

Greenberg, J. & Baron, R. A. (1995). Behavior in organization: Understanding and managing the human side of work. (5th ed.). New Jersey: A Simon and Schuster.

Khodabakhshyan, M. (2013). Analysis of the relationship between employee happiness and organizational commitment. International Journal of Research in Organizational Behaviour and Human Resource Management, 1(4), 218-229.

Lyubomirsky, S. et. al. (2005). The benefits of frequent positive affect. Psychological Bulletin, 131(6).

Oswald, A. J., et. al. (2015). Happiness and Productivity. Journal of Labor Economics, 33(4), 789 – 822.

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง*

PARTICIPATION IN SOCIAL ACTIVITIES OF THAI MUSLIMS ELDERLY IN 7 PROVINCES OF LOWER SOUTHERN OF THAILAND

กิตติพร เนาว์สุวรรณ
Kittiporn Nawsuwan
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา
Boromarajonani College of Nursing Songkhla, Thailand
ภาวดี เหมทานนท์
Pawadee Hamtanon
จิตฤดี รอดการทุกข์
Jitrudee Rodkantuk
อัญชนา วิชช์วัฒนางกูร
Anchana Witwattanangoon
นรานุช ขะระเขื่อน
Naranuch Karakhuean
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครศรีธรรมราช
Boromarajonani College of Nursing Nakhon Si Thammarat, Thailand
E-mail: pawadeehh@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง จำแนกตามอายุ เพศ ความพอเพียงของรายได้ การรับรู้สุขภาพตนเอง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปที่นับถือศาสนาอิสลามที่อาศัยในเขต 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ ตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 159 คน ใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา IOC ระหว่าง .67 – 1.00 และค่าความเชื่อมั่น สัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค เท่ากับ .894 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติ Independent t –test และสถิติ One-way ANOVA ทดสอบรายคู่ด้วยวิธี Scheffe

* Received 29 October 2019; Revised 23 November 2019; Accepted 24 November 2019

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดตอนล่าง ที่มีเพศและความพอเพียงของรายได้ต่างกัน มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุเพศชาย และผู้สูงอายุที่มีรายได้พอเพียงมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่า ผู้สูงอายุไทยมุสลิม กลุ่ม 60 – 70 ปี มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้สูงอายุไทยมุสลิมที่รับรู้ว่าตนเองมีสุขภาพดีมากเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผู้สูงอายุไทยมุสลิม เพศชาย มีรายได้ที่พอเพียง กลุ่มอายุ 60 – 70 ปี และกลุ่มที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพดีมาก มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นจึงควรศึกษาหาแนวทางสำหรับการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุไทยมุสลิมในกลุ่มอื่น ๆ ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น

คำสำคัญ: กิจกรรมทางสังคม, การรับรู้ภาวะสุขภาพ, ผู้สูงอายุไทยมุสลิม

Abstract

This descriptive research was to compare of participate in social activities for the Thai Muslim elderly in 7 provinces of lower southern of Thailand, classified by age, gender, sufficiency of income, and perceived health status. Samples were 159 elderly people aged 60 years and over who are Muslims living in 7 provinces in the lower southern of Thailand, including Trang, Phatthalung, Songkhla, Satun, Pattani, Yala and Narathiwat. Samples were sampling by Multistage Random Sampling. The data were collected by questionnaire for health care needs from local government organizations were IOC values between .67 - 1.00 and Cronbach's alpha coefficient was .894. Data were analyzed using descriptive statistics, independent t –test statistics, and statistics. One-way ANOVA and double test with Scheffe method.

The result of the study revealed:

Participation in social activities of Thai Muslim elderly in 7 provinces of lower southern of Thailand were significant difference in sex and sufficiency of income at the level of .05. Male had more participation in social activities than female and who had enough income was participation in social activities more than other group. Thai Muslim elderly group 60 - 70 years of age had more participated in social activities more than other groups of age with statistical

significance at .05 level, and who perceived high health status that they were participated in social activities more than other groups with statistics significantly at the level of .001.

Thai Muslim elderly who were male, have sufficient income, aged between 60-70 years, and perceived high health status, that more participation in social activities than other groups. Therefore, that should be studied to enhance Thai Muslim elderly other groups to participate in more social activities.

Keywords: Social Activities, Perceived Health Status, Thai Muslims Elderly

บทนำ

การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุนับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากร เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจระดับโลกในปัจจุบัน โดยองค์การสหประชาชาติได้คาดการณ์การเพิ่มจำนวนผู้สูงอายุของโลกระหว่างปี พ.ศ.2558 - 2573 โดยผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไปเพิ่มขึ้นจาก 900 ล้านคนเป็น 1400 ล้านคน และในปี พ.ศ. 2593 จะมีมากถึง 2100 ล้านคน ในขณะที่ผู้สูงอายุ 80 ปี ขึ้นไปมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน ซึ่งปัจจุบันมีประมาณ 125 ล้านคน คาดว่าในปี พ.ศ.2573 มีถึง 434 ล้าน (United Nation, 2015) สำหรับประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงนี้ จะเห็นได้จากผลสำรวจ ในปี พ.ศ.2559 มีผู้สูงอายุประมาณ 10.30 ล้านคน และจากการคาดคะเนจำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี 2563 จะเพิ่มจำนวนเป็น 11.88 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดร้อยละ 16.78 และจะเพิ่มเป็น 13 ล้านคน ในปีพ.ศ. 2568 คิดเป็นร้อยละ 19.80 และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าในปี 2571 ประเทศไทยจะมีผู้อายุเกิน 60 ปีร้อยละ 23.50 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ทั้งนี้เกิดจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข การพัฒนาสภาวะโภชนาการ การดูแลด้านการบริการพื้นฐานทางสุขภาพตลอดจนความสามารถในการควบคุมโรคติดต่อต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เมื่อประชาชนมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น ทำให้มีอายุมากขึ้นตามไปด้วย (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560)

ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพ ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีผลต่อการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน จากการสำรวจสุขภาวะผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556 พบว่าปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่สูงเป็นอันดับหนึ่ง คือ มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายร้อยละ 58 (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2558) โดยผู้สูงอายุมีปัญหาการเคลื่อนไหวไม่สามารถออกจากบ้านได้โดยสะดวกร้อยละ 19 ด้านอารมณ์ไม่คงที่ อาจเกิดอารมณ์ซึมเศร้า การเรียนรู้สติปัญญาหลงลืมง่าย ความจำเลอะเลือน ด้านเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่

ก่อให้เกิดความเครียดทางจิตใจได้มาก (Keltner, N. L., & Steele, D. , 2015) จากความเสื่อมถอยในทุกด้านที่ต่อเนื่องยาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ล้วนส่งผลให้ผู้สูงอายุมีการรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเอง และมีการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่แตกต่างกันออกไป ในแต่ละปัจเจกบุคคล ซึ่งผู้สูงอายุเองก็มีความกังวลในการเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านช่วงวัยของชีวิต เป็นสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต หรือต้องมีการปรับระบบวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ภาระหน้าที่ของผู้สูงอายุในปัจจุบัน ในการหารายได้เพื่อเลี้ยงดูครอบครัวจะลดลง รายได้หลักของครอบครัวจึงได้มาจากการทำงานของลูกหลาน ส่วนรายได้เสริมมาจากเบี้ยยังชีพจากสวัสดิการของรัฐบาล งานหลัก ๆ ก็จะเป็นงานบ้าน หรือรับภาระในการเลี้ยงหลาน ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ในชุมชนน้อยลง การพบปะสังสรรค์ก็จะมีเฉพาะในช่วงเทศกาล งานประเพณี หรืองานสำคัญในเครือญาติเท่านั้น สัมพันธภาพทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะมีตั้งแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัว ตลอดจนความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนฝูงหรือญาติ ๆ จะเป็นสิ่งที่ดีต่อผู้สูงอายุ เพราะทำให้ผู้สูงอายุมีเพื่อนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสร้างสรรค์กิจกรรมทางสังคมร่วมกัน แต่จากโครงสร้างทางสังคมไทยเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ อภิเชษฐ์ จำเนียรสุข และคณะ พบว่า สถานการณ์การอยู่เพียงลำพังของผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผู้สูงอายุจึงจำเป็นจะต้องมีการพึ่งพาตนเองให้มากขึ้นหรือกลุ่มวัยเดียวกันจะต้องมีการสร้างเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เนื่องจากบุคคลในวัยเดียวกันย่อมจะเข้าใจในปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มวัยตนเองได้ดีกว่ากลุ่มวัยอื่น ซึ่งความรู้สึกมีคุณค่าและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่งผลต่อการดำเนินชีวิตมีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (อภิเชษฐ์ จำเนียรสุข และคณะ, 2560)

ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีลักษณะทางสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย และมีความแตกต่างจากบริบทของภาคใต้ตอนบนและภาคอื่น โดยเฉพาะการนับถือศาสนาพบว่า เกือบครึ่งหนึ่งนับถือศาสนาอิสลามโดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วยสงขลา 4 อำเภอ สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันตามบริบทของศาสนาอิสลามที่เคร่งครัดในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักการของศาสนาอิสลาม จากการศึกษาของ สรวงสุดา เจริญวงศ์ และคณะ พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนที่ศึกษา มีสัดส่วนภาวะติดบ้าน ร้อยละ 2 ติดเตียง ร้อยละ 3 และติดสังคม ร้อยละ 95 มีวิถีการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงภายใต้วิถีมุสลิม ศักยภาพชุมชนที่เป็นโอกาสการพัฒนาการดูแลระยะยาวในชุมชน ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรมอิสลาม และทุนระดับบุคคล โดยคนในชุมชนมีการยึดมั่นในคำสอนของศาสนาอิสลามและมีจิตสาธารณะ ส่วน

ความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุ ได้แก่ ต้องการเพื่อนคุยคลายความเหงา และต้องการการสนับสนุนข้อมูลเชื่อมโยงความรู้ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยปรับวิถีชีวิตให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันได้อย่างสมดุลและมีความสุข (สรวงสุดา เจริญวงศ์ และคณะ, 2561)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มุ่งเน้นความสุขและความพึงพอใจของผู้สูงอายุใน 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และปัญญา/การเรียนรู้ (จรัญญา วงษ์พรหม, 2558) การมีคุณค่าในตนเองต่อครอบครัวและชุมชน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จะทำให้ชีวิตมีความหมายยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีบทบาทในการทำงานลดลง แต่กระบวนการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชน ช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีการดูแลเอาใจใส่ตนเอง และมากไปกว่านั้นสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ เกิดความยั่งยืนในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และเป็นภาระแก่สังคมให้น้อยที่สุด (สิริกาญจน์ กระจ่างโพธิ์ และคณะ, 2561) สอดคล้องตามแนวคิด “สุขภาพหรือสุขภาวะแบบองค์รวม (Holistic health)”และครอบคลุม “มิติสุขภาพ (Dimensions of health)”ที่มุ่งให้การดูแลคนทั้งคน และให้ความสำคัญกับ “ดุลยภาพของชีวิต” ทั้งในด้านกาย จิต สังคม และปัญญา (Walter, S., 1999) ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ อันจะเกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางสังคมให้กับหน่วยงานภาครัฐที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่นับถือศาสนาอิสลามในภาคใต้ตอนล่างได้ตามบริบทที่แท้จริง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไทยมุสลิมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับอายุ เพศ รายได้ และการรับรู้ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปที่นับถือศาสนาอิสลามที่อาศัยในเขต 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ ตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีจำนวน 232,492 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปที่นับถือศาสนาอิสลามที่อาศัยในเขต 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง จำนวน 159 คน คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power ใช้ Test family เลือก F-test, Statistical test เลือก ANOVA: Fixed Effects, Omnibus, Oneway กำหนดค่าอิทธิพลขนาดกลาง (Effect size) = 0.25 (Cohen, J., 1977) ค่าความคลาดเคลื่อน (Alpha) เท่ากับ 0.05 และค่า Power เท่ากับ 0.8 ได้จำนวนกลุ่ม

ตัวอย่างทั้งหมด 159 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) โดยสุ่มเลือกอำเภอโดยคิดร้อยละ 25 จากทุกจังหวัดในเขต 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง จากนั้นสุ่มเลือกตำบลโดยคิดร้อยละ 25 จากอำเภอ โดยใช้วิธีหยิบฉลากแบบไม่แทนที่ (Without replacement) และสุ่มจากผู้มารับบริการในคลินิกจนครบ 159 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ได้ดัดแปลงมาจากแบบสอบถามงานวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง (กิตติพร เนาว์สุวรรณ และมาริสา สุวรรณราช, 2561) ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ ถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป และข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ รวมทั้งสิ้น 10 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ลักษณะของแบบสอบถามเป็นข้อคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาให้คะแนนซึ่งแต่ละคะแนนมีช่วงคะแนนที่เท่ากันจากคะแนนเต็ม 4 หมายถึง ทำเป็นประจำ ถึงคะแนน 0 คะแนน หมายถึง ไม่เคยทำเลย จำนวน 13 ข้อ การแปลผลระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ใช้เกณฑ์พิสัยหารด้วยช่วงชั้นที่ต้องการ (สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร, 2558) ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 0.00 – 1.33 หมายถึง ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.34 –2.66 หมายถึง ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 2.67 – 4.00 หมายถึง ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในระดับมาก

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ได้แก่ อาจารย์พยาบาลด้านผู้สูงอายุ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 1 คน ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา 1 คน และอาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพ 1 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยการตรวจสอบค่าดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง .67 – 1.00 สำหรับการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 มาทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความ

เชื่อมั่น(Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .878

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงสาธารณสุขนิเทศ เขตบริการสุขภาพที่ 12 เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้บุคลากรสาธารณสุข 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ ตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นผู้ช่วยวิจัยแต่ละจังหวัด

2. ทำหนังสือถึงผู้บังคับบัญชาของผู้ช่วยวิจัย และผู้เก็บข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเก็บข้อมูล

3. จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การให้เลือกผู้ให้ข้อมูลตามคุณสมบัติ ตลอดจนการวางแผนการดำเนินงานเก็บข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณแก่ผู้ช่วยวิจัยแต่ละจังหวัด

4. ผู้ช่วยวิจัยแต่ละจังหวัดประสานผู้เก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่เพื่อเข้าเก็บข้อมูลตามวิธีการสุ่มตัวอย่าง

5. ผู้เก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ ให้ผู้เก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแล้วจึงลงบันทึกในแบบสอบถาม

6. นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนลงบันทึกข้อมูลในโปรแกรมสำเร็จรูป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจำแนกตาม เพศและ รายได้ โดยใช้ Independent t-test

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจำแนกตามอายุ เพศ รายได้ และการรับรู้ภาวะสุขภาพ โดยใช้สถิติ One-way ANOVA ทดสอบรายคู่ด้วยวิธี Scheffe

ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) เพื่อหาลักษณะการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) ของข้อมูลด้วย Normal Probability Plot พบว่าค่าเฉลี่ยของข้อมูลส่วนใหญ่จะอยู่รอบ ๆ เส้นตรง ดังนั้นสรุปได้ว่า ลักษณะของข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ

จริยธรรมวิจัย

ผู้วิจัยจะดำเนินการเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา ได้เลขจริยธรรมหมายเลข

BCNSK 25-22/2560 โดยผู้วิจัยจะดำเนินการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงรายละเอียด ครอบคลุมข้อมูลต่อไปนี้ 1) ชื่อและข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจัย 2) วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย 3) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ไม่มีการระบุชื่อของผู้ตอบแบบสอบถามในแบบสอบถาม 4) การเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับ 5) การเสนอผลงานวิจัยในภาพรวม 6) สิทธิที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย หรือสิทธิที่จะถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลายภายใน 1 ปี ภายหลังจากที่ผลการวิจัยได้รับการเผยแพร่แล้ว

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 63.5 อาศัยในอาศัยอยู่ในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 80.5 มีสถานภาพสมรสร้อยละ 58.9 ไม่มีโรคประจำตัวร้อยละ 51.0 และมีผู้ดูแลร้อยละ 95.6

2. เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจำแนกตาม เพศและ รายได้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจำแนกตาม เพศและ รายได้ โดยใช้สถิติ Independent t –test

ตัวแปร	n	$\bar{x}$	SD	t	df	p-value
เพศ						
ชาย	58	2.13	0.75	2.491	93.479	.014*
หญิง	101	1.85	0.56			
ความพอเพียงของรายได้						
รายได้พอเพียง	89	2.00	0.61	2.011	142	.046*
รายได้ไม่พอเพียง	55	1.79	0.56			

p-value < .05

จากตารางพบว่า ผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่มีเพศและความพอเพียงของรายได้ต่างกันมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุเพศชายและผู้สูงอายุที่มีรายได้พอเพียงมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่า

3. เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจำแนกตามอายุ และการรับรู้ภาวะสุขภาพ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจำแนกตามอายุ

ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่าง	2.662	2	1.331	3.254	.041*
ภายในกลุ่ม	63.809	156	.409		
รวม	**66.471**	**156**			

p-value < .05

จากตารางพบว่าผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่มีอายุต่างกันมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีของ Scheffe เพื่อดูว่าคู่ไหนมีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างระหว่างกลุ่มอายุ

อายุ	n	$\bar{x}$	SD	60 – 70 ปี	71 – 80 ปี	81 ปี ขึ้นไป
60 – 70 ปี	93	2.04	0.70			.049*
71 – 80 ปี	49	1.89	0.58			
ตั้งแต่ 81 ปี ขึ้นไป	17	1.63	0.42			

p-value < .05

จากตาราง พบว่า ผู้สูงอายุไทยมุสลิม กลุ่มอายุ 60 – 70 ปี เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากกว่า 80 ปี ส่วนกลุ่มอายุคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างจำแนกตามการรับรู้ภาวะสุขภาพ

ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	12.364	4	3.091	8.798	<.001***
ภายในกลุ่ม	54.107	154	.351		
รวม	**66.471**	**158**			

p-value < .001

จากตารางพบว่าผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่มีการรับรู้สุขภาพต่างกันมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผู้วิจัย

จึงวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีของ Scheffe เพื่อดูว่าคู่ไหนมีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างระหว่างกลุ่มการรับรู้สุขภาพ

การรับรู้สุขภาพตนเอง	n	$\bar{x}$	SD	ดีมาก	ดี	พอใช้	ดีเล็กน้อย	ไม่ดีเลย
ดีมาก	29	2.47	0.15		008**	<.001***		
ดี	64	1.97	0.52					
พอใช้	56	1.70	0.54					
ดีเล็กน้อย	7	1.80	0.64					
ไม่ดีเลย	3	1.41	0.58					

***p*-value < .01, *** *p*-value < .0001

จากตารางพบว่าผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่มีการรับรู้สุขภาพระดับดีมากเข้าร่วมกิจกรรมมมากกว่ากลุ่มที่รับรู้สุขภาพระดับดี และ พอใช้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม พบว่า เพศชายมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากวิถีชีวิตของผู้ชายไทยมุสลิมต้องไปทำงานนอกบ้าน และเมื่อเว้นว่างจากงานในช่วงเย็นถึงค่ำสามารถออกกำลังกายนอกบ้านได้ โดยรวมกลุ่มกันในสถานที่ทำงาน หลังออกกำลังกายจะต่อด้วยการดื่มน้ำชาเป็นการสร้างสัมพันธ์ในวงกีฬา ในขณะที่บริบทของวัฒนธรรมชาวไทยมุสลิมผู้หญิง (มุสลิมะฮ์) นั้น การออกมาสังสรรค์ต้องอยู่ในขอบข่ายที่อิสลามได้กำหนดไว้ คือต้องไม่ใช่ที่ปะปนระหว่างชายหญิง ต้องปกปิดร่างกายตามหลักของศาสนา การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกโดยเฉพาะผู้ชายเป็นเรื่องที่ไม่ควรปฏิบัติ เพราะอาจผิดหลักศาสนา จึงทำให้ผู้หญิงต้องอยู่ในบ้าน หรือบริเวณใกล้บ้าน มีการแต่งกายอย่างมิดชิดตามหลักของศาสนาอิสลาม (Yeerae, N., 2010) และผู้หญิงต้องทำหน้าที่แม่บ้าน ทำความสะอาดบ้าน ดูแลความสะอาดของเครื่องแต่งกายและส่วนหนึ่งยังทำหน้าที่หาเลี้ยงชีพ ต่างจากเพศชายที่มีเวลาว่าง ทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับการศึกษาของการียา ยือแร สังคมมุสลิมในภาคใต้ให้โอกาสเพศชายมากกว่าเพศหญิงและการรวมกลุ่มของเพศหญิงเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องได้รับอนุญาตจากสามี (การียา ยือแร และคณะ, 2553)

ผู้สูงอายุที่มีรายได้พอเพียงมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เป็นของตนเองเนื่องจากผู้สูงอายุที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมโดยเฉพาะรายได้ ไม่ว่าจะเป็นเงินสวัสดิการที่ได้รับจากรัฐบาล เงินบำเหน็จบำนาญสำหรับผู้ที่เป็นข้าราชการจาก

ลูกหลานที่มอบให้รวมทั้งผู้สูงอายุที่มีรายได้เป็นของตนเอง ทั้งนี้ รายได้เป็นสิ่งสำคัญและเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแก่ผู้สูงอายุ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรครวมถึงการส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งถือว่ามีความพร้อมทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่พอเพียง สอดคล้องกับการศึกษาของชญานี ไมเออร์ ผู้สูงอายุที่มีรายได้จากการทำงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมสูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เป็นของตนเอง โดยเฉพาะรายได้ที่มาจากการทำงานของผู้สูงอายุเองแล้ว ยิ่งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมั่นในในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เพราะแสดงให้เห็นถึงบทบาทและความสามารถของผู้สูงอายุในการพึ่งพาตนเอง ศักยภาพในการดำรงชีวิต การมีชีวิตอย่างมีคุณค่า ไม่เป็นภาระแก่ลูกหลาน (ชญานี ไมเออร์, 2552)

ผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่มีอายุต่างกันมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุไทยมุสลิม กลุ่ม 60 – 70 ปี เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่ากลุ่มอายุกลุ่มอื่นทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สูงอายุกลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุวัยต้นซึ่งยังสามารถทำงานและช่วยเหลือตนเองได้จึง เข้าร่วมกิจกรรมได้มากกว่ากลุ่มอื่น ส่วนผู้สูงอายุวัยกลาง 71 – 80 ปี เป็นวัยที่ร่างกายเริ่มเสื่อมถอยลงมากขึ้น และเริ่มตระหนักในการใช้ชีวิตบั้นปลาย ส่วนวัยปลายซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพึ่งพิงและมีปัญหาสุขภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) (Neugarten, B. L, 1968) เชื่อว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดีเช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจ เท่าที่ตนเองตนเองจะมีความสนใจและร่างกายจะแข็งแรงสามารถร่วมกิจกรรมได้ แม้ว่าจะเริ่มอ่อนแอหรือมีความเจ็บป่วยมารบกวนการดำเนินชีวิตประจำวันไปบ้าง บางคนเริ่มสูญเสียความคล่องแคล่วทางร่างกาย จากความเสื่อมของร่างกาย ต้องระมัดระวังการเคลื่อนไหว การมองเห็นและการได้ยินลดลง แต่ความจำ ตลอดจนความคิดวิเคราะห์ยังอยู่ในสภาพค่อนข้างดี บางรายแม้จะมีโรคเรื้อรังประจำตัว แต่ส่วนใหญ่แล้วยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ (นงนุช แย้มวงษ์, 2557)

ผู้สูงอายุไทยมุสลิม 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพอยู่ในระดับดีมากมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าผู้สูงอายุที่รับรู้ภาวะสุขภาพในระดับดีและพอใช้ ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพที่ดีจะเป็นผู้ที่เชื่อมั่นว่าตนเองมีความสมบูรณ์ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม (ฉัตรฤดี ภาระญาติ, 2558) แม้ว่าผู้สูงอายุที่มีการเจ็บป่วยหรือมีโรคเรื้อรังก็สามารถเป็นผู้ที่มีภาวะสุขภาพดีได้ หากมีการรับรู้ในทางบวกว่าตนเองยังมีความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้ และจะพยายามแสดงความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

สรุป

ผู้สูงอายุไทยมุสลิม เพศชาย มีรายได้ที่พอเพียง กลุ่มอายุ 60 – 70 ปี กลุ่มที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพดีมาก มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุไทยมุสลิมให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมนอกจากจะสร้างเสริมสุขภาพตามวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินชีวิตของชาวไทยมุสลิมนั้น สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการเข้าร่วมกิจกรรมต้องไม่ขัดกับหลักศาสนา ดังแนวคิด “สร้างศรัทธาตามหลักการศาสนานำพาสู่สร้างเสริมสุขภาพที่ดี” นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีแล้ว ยังส่งเสริมให้สังคมเป็นศูนย์รวมแห่งการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ อันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและต่อเนื่องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการ วิจัยย่อยเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2562). *สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 3 ธันวาคม 2560*. เรียกใช้เมื่อ 16 กรกฎาคม 2562 จาก http://www.dop.go.th/download/knowledge/th1533055363-125_1.pdf

การียา ยือแร และคณะ. (2553). การส่งเสริมการออกกำลังกายตามหลักศาสนาอิสลามในกลุ่มแม่บ้าน จังหวัดปัตตานี. *วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา , 5*(9), 83-96.

กิตติพร เนาว์สุวรรณ และมาริสา สุวรรณราช. (2561). *สภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.* สงขลา: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสงขลา.

จรัญญา วงษ์พรหม. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 8*(3), 41-53.

จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. *วารสารรูสมิแล, 38*(1), 6-28.

ฉัตรฤดี ภาระญาติ. (2558). ปัจจัยทำนายพลังสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ. ใน *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้สูงอายุ.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชญานี ไมเออร์. (2552). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 1*(1), 92-109.

นงนุช แย้มวงษ์. (2557). คุณภาพชีวิตและความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุที่มารับบริการในโรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพฯ. *Journal of Medicine and Health Sciences, 21*(1), 37-44.

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2558). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

สรวงสุดา เจริญวงศ์ และคณะ. (2561). สถานการณ์การดูแล และความต้องการการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนมุสลิมเขตชนบทภาคใต้ของไทย. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 5*(2), 231–246.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *รายงานผลเบื้องต้นการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สิริกาญจน์ กระจ่างโพธิ์ และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุโดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน. *วารสารแพทย์นาวี, 45*(2), 349-376.

สุรีย์พันธุ์ วรพงศธร. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 10*(30), 31-48.

อภิเชษฐ์ จำเนียรสุข และคณะ. (2560). คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีโรครื้อรังในอำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น. *วารสารราชพฤกษ์, 15*(2), 16-26.

Cohen, J. (1977). *Statistical Power Analysis for Behavioral Sciences.* New York: Academic Press.

Keltner, N. L., & Steele, D. . (2015). *Psychiatric Nursing. (7th ed.) .* Missouri: ELSEVIER MOSBY.

Neugarten, B. L. (1968). *Middle Age and Aging: a Reader in Social Psychology .* Chicago: The University of Chicago Press.

United Nation. (2015). *World Population Ageing 2013.* New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs.

Walter, S. (1999). *Holistic health. American Holistic Health Association*. Retrieved November 20, 2018, from http:// ahha. org/selfhelp-articles/holistic-health/

Yeerae, N. (2010). Promoting Islamic Exercise In Pattani Housewives Group. In *Master of Science Health System Research and Development.* Prince of Songkla University Thailand.

บทความเรื่องนี้

กระบวนการปรับตัวของชุมชนท่าสะอ้านท่ามกลางกระแสสังคมอุตสาหกรรม

THE ADAPTATION PROCESS OF THE THA-SAAN COMMUNITY IN THE MIDST OF INDUSTRIAL SOCIETY

เลขหน้า 4754 - 4768

Retracted

ปัจจัยเชิงสาเหตุและแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา*

CAUSAL FACTORS AND PREVENTION GUIDELINE OF ABUSIVE BEHAVIOR TO USING A SMARTPHONE OF COLLEGIAN IN YASOTHON BUDDHIST COLLAGE FOR SELF CONTROL BY THE BUDDHIST WAY

วรเชษฐ์ โทอื้น
Worachet Tho-un
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage, Thailand
E-mail: worachet031973@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นที่การคาดหวังต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ การรับรู้ การเรียนรู้และ การยอมรับต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ และทัศนคติต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มนักศึกษาระปริญญาตรีจาก 3 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย และสาขาวิชาการปกครอง จำนวน 400 รูป/คน การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ จำนวน 30 รูป/คน ตามแนวคิดและกระบวนวิธีของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อถือเท่ากับ 0.89 มีความน่าเชื่อถือในระดับสูง สถิติที่วิเคราะห์ผล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยประมวลผลข้อมูลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 18-25 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่ทำงานในท้องถิ่นและมีรายได้ประจำ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,100-20,000 บาท การคาดหวังต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือมีความสำคัญอยู่ในระดับ

* Received 11 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

มาก การรับรู้ การเรียนรู้ และการยอมรับต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ทัศนคติต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก และพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุในการใช้โทรศัพท์มือถือ ได้แก่ การคาดหวัง การรับรู้ การเรียนรู้ การยอมรับ และทัศนคติต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ทางโทรศัพท์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรูปแบบการครองตนตามหลักธรรมในพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ, แนวทางป้องกัน, พฤติกรรมอันไม่เหมาะสม, การใช้โทรศัพท์มือถือ , การครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา

Abstract

This research aims to 1) To study the causal factors and prevention guideline of abusive behavior to using a smartphone of collegian in yasothon Buddhist collage for self-control by the buddhist way with an emphasis on expectations for the use of online social networks, awareness, learning and acceptance of online social networking applications and acceptance of use of online social networks and the attitude towards using online social networks via mobile phones. This research is a quantitative research. The sample group used in the research was a group of undergraduate and graduate students that waiting to receive a degree from 3 subject areas, namely religion and philosophy. Thai language teaching program and the political science program by 400 people. The reliability testing of 30 persons in accordance with Cronbach's concepts and procedures yielded a reliability of 0.89. The results were analyzed using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation and quantitative data analysis. The method used to find the multiple regression coefficient. data were processed from statistical computer program.

The results indicated that:

Most of the respondents are female, aged between 1 -25 years old, they have a bachelor's degree. most have local jobs and have permanent income. and the average monthly income is 10,100-20,000 baht. The expectation of using social networks via mobile phones is of high importance. perception, learning,

and acceptance of social network usage are of high importance. The attitude towards using online social networks is of high importance. and telephone usage behavior via online social networks of undergraduate students. There is a high level of importance. The hypothesis test found that The causal factors in using mobile phones include expectations, perceptions, learning, acceptance, and attitudes towards online telephone social network usage that affects online social network behavior of students at Yasothon Buddhist College there is a positive relationship with the way of self-ownership according to the principles of Buddhism. with a statistical significance of 0.05

Keywords: Causal Factors, Prevention Guideline, Inappropriate Behavior, To Using A Smartphone, Self-Control By The Buddhist Way

บทนำ

ในสังคมยุคปัจจุบันนับว่าเป็นยุคของการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) ที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับชั้นทางสังคมได้มีการติดต่อสื่อสารกันผ่านแอพพลิเคชั่นต่าง ๆ (application) ไม่ว่าจะเป็น facebook ที่มีไว้สำหรับแชร์หรือโพสข้อความ ข่าวสาร คลิปวิดีโอ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการสนทนาแบบแชท (chat) หรือการสื่อสารทาง line เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นการสื่อสารที่เหมาะสำหรับการพูดคุยสนทนากันทั้งแบบเห็นหน้ากันและไม่เห็นหน้ากัน ยิ่งไปกว่านั้นเรายังสามารถแชท (chat) ได้ตลอดเวลาหรือจะโทรผ่านไลน์ (line) ก็สะดวกยิ่งขึ้น หรือจะเป็นการแสดงกิจกรรมบางอย่างผ่านระบบ instagram เป็นต้น application เหล่านี้ ถือเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีประโยชน์มากสำหรับชีวิตในยุคปัจจุบันที่ทำให้การติดต่อสื่อสาร สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น สามารถสนทนาระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือการสนทนาแบบกลุ่มได้ สามารถสื่อสารข้อความต่าง ๆ และรับทราบข้อความพร้อมกันทุกคนได้อย่างกว้างขวาง ถือว่ามีประสิทธิภาพอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคที่มี 4 G (fourth-generation wireless) สามารถทันเหตุการณ์ข่าวสารบ้านเมืองต่าง ๆ โดยไม่ต้องรอข่าวจากสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็สามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ อย่างทันท่วงที (พัชรภรณ์ ไกรชุมพล, 2555)

กระแสนิยมในการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) เข้ามาเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ชีวิตของแต่ละคนไม่มากก็น้อย มีบทบาทในชีวิตมากขึ้นไม่ว่าเป็นวัยรุ่น เช่น นักเรียน นักศึกษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากการใช้โทรศัพท์มากที่สุดและขาดสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นตอนกิน เที่ยว หรือก่อนนอน ทุกเวลาจะต้องมีการอัพเดต (update) การใช้ชีวิตประจำวันอยู่เสมอ ๆ จากข้อมูลการสรุปสถิติผู้ใช้ Social Media ในชีวิตประจำวันของคน

ไทยในปี 2559 ในงาน “Thailand Zocial Awards 2016” พบว่า facebook มีจำนวน 41 ล้านคน โตขึ้นจากเดิมร้อยละ 17 คิดเป็นร้อยละ 60 ของประชากรไทย และการใช้ face book สัดส่วนเพศ ชาย : หญิง อยู่ที่ 21 : 20, line มีจำนวน 33 ล้านคน twitter มีจำนวน 5.3 ล้านคน สูงขึ้นมา 1.2 ล้านคน โตขึ้นร้อยละ 18 และ instagram มีผู้ใช้ถึง 7.8 ล้านคน โตขึ้นร้อยละ 74 มี User ใหม่เพิ่ม 1 ล้านราย มีคนหลายช่วงอายุที่เป็นใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น กลุ่ม Gen - Z ใช้เพื่อเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ผ่านเกมออนไลน์ กลุ่ม Gen - Y และ Gen - D (digital) ใช้ติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนและเพื่อความบันเทิง กลุ่ม Gen - X เป็นผู้ใหญ่วัยทำงานที่ใช้สำหรับการค้นคว้าหรือใช้เป็นเครื่องมือในการทำงาน เช่นการสื่อสารการตลาด เป็นต้น (iT24Hrs - ไอที 24 ชั่วโมง by ปานระพี, 2560)

คนรุ่น Gen - X ย่อมาจากคำว่า “Generation X” เป็นคนที่มีอายุราว 38-52 ปี เป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ในวัยทำงานที่มีความเป็นผู้นำ มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ชอบการเรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ซึ่ง Gen- X มีความต่างของช่วงอายุกับวัยรุ่นไม่มากนัก จึงทำให้การเรียนรู้ การรับรู้ และการยอมรับเป็นไปโดยง่าย เนื่องจากคน Gen - X อยู่ในช่วงที่อาจเป็นพ่อ-แม่ของคน Gen - y จึงทำให้มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้ โดยอาจผ่านคนรุ่น Gen-y ที่ชื่นชอบการใช้เครือข่ายออนไลน์เป็นประจำอยู่แล้วอาจเข้ามาช่วยในเรื่องการปรับตัว การแนะนำใช้ หรือการทำให้อยากลองใช้เครือข่ายออนไลน์ ทำให้คนรุ่น Gen - X เริ่มมีการเรียนรู้พัฒนาตนเองให้เข้ากับยุค Social มีการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แชร์ (share) ข่าวสารจากเครือข่ายออนไลน์ รวมถึงเรื่องงานโดยการปรับเปลี่ยนการส่งงาน สั่งงาน คุยงาน ประชุม เครื่องมือทางการตลาด การค้นหาความรู้ผ่านแอพพลิเคชั่น (application) ต่าง ๆ และปฏิเสธไม่ได้อีกว่าบริษัทต่าง ๆ เริ่มให้ทุกคนโหลดแอพพลิเคชั่น (application) เหล่านี้ไว้ติดต่อสื่อสารคุยงานมากกว่าใช้ e-mail เหมาะสำหรับการใช้งานที่เป็นทางการ การใช้แอพพลิเคชั่น (application) เหล่านี้ มักเป็นงานที่เร่งรีบเพราะได้รับการตอบกลับที่รวดเร็วทันใจมาก นับได้ว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social network) มีความสำคัญในคนรุ่น Gen - X เช่นเดียวกันกับวัยรุ่น (ปณิชา นิติพรมงคล และคณะ, 2555)

จากการสำรวจความคิดเห็นและการสอบถามจากนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ถึงการมีและการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาทุกชั้น/ปี พบว่า นักศึกษาทุกรูป/คน มีโทรศัพท์มือถือทั้งหมดทุกรูป/คน และมักจะขาดการใช้โทรศัพท์ไม่ได้เลย โทรศัพท์มือถือจึงนับว่าเป็นปัจจัยที่ 6 ของปัจจัยพื้นฐานไปเสียแล้ว นักศึกษามักจะชอบเล่นโทรศัพท์แม้กระทั่งขณะที่มีการบรรยายในชั้นเรียนหรือร่วมงานกิจกรรมต่าง ๆ และจากการสังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาที่อาจารย์ผู้บรรยายไม่อนุญาตให้นักศึกษาใช้โทรศัพท์ได้ นักศึกษาจะแสดงออกถึงอาการวิตกกังวล มีความกระวนกระวายใจ มีความรู้สึกเบื่อหน่าย เป็นต้น โดยแสดงออกผ่านการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ (symbolic communication) หรือแสดงภาษาท่าทาง (body

language) ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงออกทางสีหน้าท่าทางที่ไม่พึงพอใจ การนิ่งเงียบไม่สนใจฟังการบรรยาย รวมทั้งการมีพฤติกรรมที่ไม่อยากเรียน เป็นต้น

วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคแห่งหนึ่งที่มีหน้าที่สำคัญ คือการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นกำลังคนที่มีคุณค่าในสาขาวิชาการต่าง ๆ โดยการส่งเสริมและมุ่งเน้นพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งการนำทฤษฎีทางวิชาการไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติได้ เพื่อให้นักศึกษาได้เกิดพัฒนาการที่ก้าวหน้า สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้บุคคลได้พัฒนาตนเองตลอดชีวิตสามารถพัฒนาศักยภาพและความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพได้อย่างมีความสุขและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน และการที่จะพัฒนาในด้านการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ปัจจัยหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง คือ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาต้องเป็นกำลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนพลัง การปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุผล จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

ดังนั้น ผู้ทำวิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุและแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา” เพื่อให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา นักศึกษาและผู้ปกครอง เป็นต้น ได้รับรู้สถานการณ์ความจริงในสังคมปัจจุบัน และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหรือการต่อยอดทางวิชาการและการบริหารจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาสื่อ การสอน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์ และสามารถนำไปพัฒนาช่องทางในการติดต่อกับผู้บริโภค (ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง) ผ่านทางเครือขายสังคมออนไลน์ เช่น การประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ในด้านการติดตามข้อมูลข่าวสาร สารประโยชน์ การประกอบอาชีพ และกิจกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและหาแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

2. เพื่อศึกษาการรับรู้ เรียนรู้ และยอมรับในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนสาสตร์ยโสธรที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งประกอบด้วย ประชากร (population) และกลุ่มตัวอย่าง (sample) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือ ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การแปลผลข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และการทดสอบสมมุติฐาน (hypothesis) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำหนดขึ้น ดังนี้

1. พื้นที่ในการวิจัย (research area) คือ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร โดยการศึกษาที่ครอบคลุมใน 3 สาขาวิชา ที่เปิดทำการเรียนการสอน คือ สาขาวิชาศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย และสาขาวิชาการปกครอง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) คือ นักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 400 รูป/คน

3. ข้อมูล (data) ที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยอาศัยเครื่องมือที่มีความเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับข้อมูล 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เน้นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาจากแหล่งที่สามารถอ้างอิงได้และมีความน่าเชื่อถือได้แก่ (1) ตำรา หนังสือ เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (2) เอกสาร บทความวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (3) วารสารและสิ่งพิมพ์ทางวิชาการทั้งที่ใช้ระบบเอกสารและระบบออนไลน์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล (research tools) คือ แบบสอบถาม (questionnaire)

5. การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) โดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาตอบวัตถุประสงค์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยโดยเสนอผ่านผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบ ความเชื่อมั่นและความถูกต้องของเนื้อหา พร้อมทั้งการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือการหาค่า IOC. (index of item–objective congruence)

6. ปรับปรุง แก้ไขเครื่องมือตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ พร้อมทั้งนำเครื่องมือ (แบบสอบถาม) กลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

7. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกัน คือ กลุ่มนักศึกษาในวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป/คน เพื่อตรวจสอบ ความเข้าใจภาษาและคำชี้แจงต่าง ๆ ของแบบสอบถาม และวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถามคือค่าความเที่ยง

(reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ดวงดาว ทองผ่อง, 2545) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.89 (ภาคผนวก)

8. การเก็บรวบรวมข้อมูล (data collecting) ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 400 ชุด ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง พร้อมทั้งการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองและได้รับคืนที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด

9. การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของประเด็นคำถามต่าง ๆ ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ในกรณีที่จำนวนแบบสอบถามขาดความสมบูรณ์จำนวนเท่าใด ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และแจกแบบสอบถามเพิ่มเติมจำนวนเท่าที่ขาดไป และดำเนินการตามขั้นตอนการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

9.1 ข้อมูลส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ และระดับการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (percentage)

9.2 ข้อมูลส่วนที่ 2 – 5 เป็นข้อคำถามระดับความคิดเห็นต่อการวิจัยในประเด็นต่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ถดถอยด้วยวิธี (Multiple liner regression analysis)

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative research) สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ โดยเลือกใช้วิธีการสำรวจด้วยแบบสอบถาม (questionnaire) ที่สร้างขึ้นและได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากร (population) ที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาวิทยาลัยศาสนสาสตร์ยโสธร ชั้นปีที่ 1-4 ที่ใช้โทรศัพท์ มาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ จำนวน 400 รูป/คน และผู้วิจัยได้ใช้ประชากรที่เป็นนักศึกษาทั้งหมด 400 รูป/คน ในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากวิทยาลัยศาสนศาสตร์ เป็นวิทยาลัยขนาดเล็กที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นให้ครอบคลุมนักศึกษาทุกรูป/คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ตัวแปรอิสระ (independent variables) แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการคาดหวังต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ 2) ด้านการรับเรียนรู้ และยอมรับต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ และ 3) ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ทางโทรศัพท์ และตัวแปรตาม (dependent variables) คือ พฤติกรรม

การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาและแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ตำบลทุ่งแต้ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและหาแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุ คือนักศึกษาส่วนใหญ่ได้รับแรงจูงใจจากการใช้โทรศัพท์ผ่านเครือข่ายออนไลน์ในระบบ line, facebook, Youtube มากที่สุด สำหรับเหตุผลที่เข้าใช้สังคมออนไลน์ คือเพื่อติดต่อกับบุคคลที่รู้จัก เพื่อค้นหาเพื่อน เพื่ออัพเดทสถานภาพ ข้อมูลส่วนตัว รูปภาพ ผลงาน และการติดตามข่าวสารศิลปิน ดารา บุคคลที่มีชื่อเสียง และโฆษณาการเชิญชวนให้บุคคลอื่นซื้อสินค้าหรือการบริการขาย-ส่งสินค้าออนไลน์ (e-commerce) โดยที่นักศึกษาส่วนมากจะมีเพื่อนในเครือข่ายสังคมออนไลน์ประมาณ 101 - 200 คน ส่วนด้านแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือที่อาจจะเป็นอันตรายต่อตนเองและสังคมหรือ คนรอบข้าง นักศึกษาส่วนใหญ่แสดงทัศนคติว่าควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักกาลามสูตร หลักฆราวาสธรรม หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมอันทำให้งาม (ขันติและโสรัจจะ) เป็นต้น มาเป็นเครื่องเตือนสติ มีการยับยั้งชั่งใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับรู้จากสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณ สามารถแยกสิ่งที่เป็นคุณเป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่นได้ การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ควรคำนึงถึงหลักการให้เกียรติผู้อื่น การซื้อ-ขายสินค้าหรือการให้บริการส่งสินค้าออนไลน์ (e-commerce) นักศึกษาต้องรู้จักประมาณตนและสามารถแนะนำผู้อื่นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการรับรู้ เรียนรู้ และยอมรับในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยการรับรู้ การเรียนรู้ และยอมรับต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัย ศาสนศาสตร์ยโสธร ชั้นปีที่ 1-4 มีระดับความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}$=3.67) และเมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ยพบว่า มากที่สุด คือ ด้านการรับรู้ ($\bar{X}$=3.73) ด้านการเรียนรู้ ($\bar{X}$=3.73) และด้านการยอมรับ ($\bar{X}$=3.56) ตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านการรับรู้ต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่า มากที่สุด คือ รับรู้ รู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ หรือแอพพลิเคชั่นต่าง ๆ ($\bar{X}$=3.98) รองลงมา คือ

ทราบถึงคุณประโยชน์/โทษในการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$=3.76) และรับรู้วิธีการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$=3.71) ตามลำดับ

2. ด้านการเรียนรู้ต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่า มากที่สุด คือ ท่านสามารถเรียนรู้การสมัครเข้าใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$=3.93) รองลงมา คือ ท่านสามารถเรียนรู้และลองใช้เว็บไซต์หรือแอพพลิเคชั่นใหม่ ๆ และท่านสามารถเข้าใจและนำมาประยุกต์ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$=3.83) และท่านสามารถเรียนรู้วิธีใช้งานในเว็บไซต์หรือแอพพลิเคชั่นต่าง ๆ ($\bar{X}$=3.58) ตามลำดับ

3. ด้านการยอมรับต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่า มากที่สุด คือ ท่านค้นหาเว็บไซต์หรือแอพพลิเคชั่นใหม่ ๆ ($\bar{X}$=3.87) รองลงมา คือ ท่านยอมรับประโยชน์ของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$=3.66) และเข้างานเครือข่ายสังคมออนไลน์บ่อย ๆ ($\bar{X}$=3.52) ตามลำดับ

ส่วนการรับรู้หลักธรรมเพื่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า การรับรู้แนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือของนักศึกษาที่มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักกาลามสูตร ฆราวาสธรรม หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมอันทำให้งาม (ขันติและโสรัจจะ) เป็นต้น มีระดับความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}$=3.65) และเมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ย พบว่า มากที่สุด คือ ท่านมีการยับยั้งชั่งใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ มีวิจารณญาณ แยกสิ่งที่เป็นคุณ เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่นได้ ($\bar{X}$=3.86) รองลงมา คือ เมื่อท่านต้องการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ท่านคำนึงถึงหลักการให้เกียรติผู้อื่นเป็นอันดับแรกเสมอ ($\bar{X}$=3.85) และท่านซื้อสินค้าหรือบริการผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างรู้จักประมาณตนและแนะนำผู้อื่นได้ ($\bar{X}$=3.76) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาพฤติกรรมในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนสาสตร์ยโสธร ผลการวิจัย พบว่า ด้านข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์ของนักศึกษา คือ ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 400 รูป/คน เป็นเพศหญิง จำนวน 266 คน เพศชาย จำนวน 134 คน ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยที่นักศึกษาส่วนใหญ่จะเข้าใช้เครือข่ายออนไลน์ที่บ้าน รองลงมาคือที่มหาวิทยาลัย ร้านอินเตอร์เน็ตและที่ห้างสรรพสินค้า ช่วงเวลาที่เข้าใช้เครือข่ายออนไลน์มากที่สุดคือช่วงเวลาระหว่าง 16.01 - 20.00 น.

และผลการวิเคราะห์ถดถอยด้วยวิธี (Multiple Liner regression Analysis) ของพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่า การทดสอบเงื่อนไขของ Multiple Linear Regression Analysis พบว่า พฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา

วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity เนื่องจากค่า Tolerance ทุกตัวแปร มีค่ามากกว่า 0.1 (MENARD, 1995) และค่า VIF ทุกตัวแปรมีค่าน้อยกว่า 10 (Lind, D.A. Marchal W.G. & Wathen S.A., 2010) แสดงว่า ตัวแปรอิสระ (independent variables) ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทำให้ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) = 0.754 แสดงว่า ด้านการคาดหวัง ด้านการรับรู้ การเรียนรู้และการยอมรับ และด้านทัศนคติ มีผลต่อพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา มีอยู่ในระดับมาก เนื่องจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าสูงเข้าใกล้ 1 ค่าสัมประสิทธิ์การกำหนด (R-Squared) =0.549 แสดงว่า ด้านการคาดหวัง ด้านการรับรู้ การเรียนรู้และการยอมรับ และด้านทัศนคติที่มีผลต่อการพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตรยโสธร คิดเป็นร้อยละ 54.9 ตัวแปรอิสระ (independent variables) 3 ด้าน ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา ได้ร้อยละ 54.9 ที่เหลืออีกร้อยละ 45.1 เป็นผลเนื่องมาจากตัวแปรอื่น ๆ ค่า Durbin-Watson เท่ากับ 1.928 ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 1.5-2.0 นั่นแสดงว่า ความคลาดเคลื่อนแต่ละตัวยิ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมากในเชิงบวก แบบจำลองมีความเหมาะสมเนื่องจากไม่เกิดปัญหา Autocorrelation การทดสอบโดยการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุขั้นตอน (Multiple linear regression) ปรากฏค่า Sig.= 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่ามีตัวแปรอิสระ (independent variables) อย่างน้อย 1 ตัว ที่สามารถทำนายผลการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม (dependent variables) คือ พฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร สรุปได้ว่า ความคาดหวัง การรับรู้ การเรียนรู้และการยอมรับ และทัศนคติมีผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวัง ทัศนคติและพฤติกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทำให้ผลงานวิจัยในครั้งนี้เป็นภาพบวกและนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การที่นักศึกษาส่วนใหญ่ได้รับแรงจูงใจจากการใช้โทรศัพท์ผ่านเครือข่ายออนไลน์ในระบบ line, facebook, Youtube มากที่สุด โดยมีเหตุผลคือเพื่อติดต่อกับบุคลที่รู้จัก ค้นหาเพื่อน การอัพเดทสถานภาพ ข้อมูลส่วนตัว รูปภาพ ผลงาน การติดตามข่าวสารบุคคลที่มีชื่อเสียง และการโฆษณาการเชิญชวนให้บุคคลอื่นซื้อสินค้าหรือการบริการขาย-ส่งสินค้าออนไลน์ (e-commerce) มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะคนเราเมื่อต้องการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นจะเลือกใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์บนโทรศัพท์มือถือเป็นอันดับแรก เช่น facebook, line และต้องการความบันเทิงหรือผ่อนคลาย

จะเข้าใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ทุกครั้ง เพราะมีความสะดวก รวดเร็ว และการชื่นชอบส่วนตัว ซึ่งได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เอมิกา เหมมินทร์ ที่อธิบายว่า พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในเรื่องประสบการณ์ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ใช้บ่อยที่สุด ช่องทางที่ใช้บ่อยที่สุด ความถี่ในการใช้ต่อวัน ช่วงเวลาที่ใช้ระยะเวลาที่ใช้ต่อวัน และของวัตถุประสงค์ที่ใช้งานออนไลน์ จะมีความสัมพันธ์กับ คุณสมบัติของสื่อ แหล่งสื่อ ความสะดวกรวดเร็ว ของระบบออนไลน์ และความชื่นชอบส่วนตัวที่ชอบมากที่สุด (เอมิกา เหมมินทร์, 2556) และได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรภรณ์ ไกรชุมพล ที่ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างชื่อเสียง กรณีศึกษา Youtube มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีทัศนคติเชิงบวกต่อ Youtube และมีพฤติกรรมการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์โดยเฉพาะYoutube อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากทัศนคติที่มีต่อ Youtube ว่า สามารถตอบสนองความต้องการของตนได้และเนื่องจากอัตราการเติบโตของจำนวนผู้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสื่อสารทั้งในสังคมไทยและต่างประเทศสูงขึ้น ทำให้กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีพฤติกรรมการปรับตัวให้ทัดเทียมตามสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย พฤติกรรมที่แสดงออกมาในรูปแบบของการจัดทำคลิปวีดีโอที่กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ จัดทำขึ้นมาเป็นประเภทเพื่อความบันเทิง โดยแนวโน้มในอนาคต พบว่า ผู้คนในสังคมจะให้ความสำคัญต่อการสื่อสารผ่าน Youtube เพิ่มสูงขึ้นและมีแนวโน้มพฤติกรรมการใช้ Youtube เป็นเครื่องมือในการสร้างความสำเร็จทั้งในด้านชื่อเสียง รายได้ หรือทำการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดของกลุ่มธุรกิจ (พัชรภรณ์ ไกรชุมพล, 2555)

2. การรับรู้ การเรียนรู้ และยอมรับต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร มีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษามี การรับรู้ การรู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ (online) เว็บไซต์ (website) หรือแอพพลิเคชั่น (application) ต่าง ๆ เป็นอย่างดี การคุ้นเคยกับเทคโนโลยีทำให้เข้าใจถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ (online) ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์ เรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคทางออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 20–29 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท ใช้เวลาในการอ่านหนังสือโดยเฉลี่ยวันละ 1–3 ชั่วโมง ส่วนใหญ่เคยตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เนื้อหาประเภทหนังสือนวนิยาย และเคยตัดสินใจซื้อหนังสือผ่านระบบออนไลน์ และสื่อออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ คือ Dek-d.com โดยราคาเฉลี่ยของหนังสือที่เลือกซื้อในแต่ละครั้งราคาประมาณ 100–300 บาท สถานที่ที่ผู้บริโภคใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) มากที่สุดคือที่บ้าน และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีด้านการนำมาใช้

งานจริงส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมากที่สุด รองลงมา คือ พฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ด้านทัศนคติที่มีต่อสื่อออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยีด้านความง่ายในการใช้งาน พฤติกรรมผู้บริโภคด้านความบันเทิงทางออนไลน์ ด้านการรับรู้และการยอมรับเทคโนโลยี ด้านความตั้งใจที่จะใช้ตามลำดับ โดยร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 47.10 ในขณะที่การยอมรับเทคโนโลยีด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ ด้านการรับรู้ถึงความเสี่ยง ด้านทัศนคติที่มีต่อการใช้และพฤติกรรมผู้บริโภค ด้านอารมณ์ และด้านความต่อเนื่องไม่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร (เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์, 2557) และสอดคล้องกับการผลศึกษาวิจัยของ อารี ลือกลาง ที่พบว่า การคาดหวังต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์คือการคาดคะเน การคาดการณ์ หรือประมาณการด้านผลลัพธ์ต่าง ๆ ของการใช้สื่อออนไลน์ไว้ล่วงหน้าก่อน ความคาดหวังต่อผลลัพธ์และคุณค่าของผลลัพธ์จากการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับความสะดวก รวดเร็ว และการชื่นชอบส่วนตัวของผู้ใช้งานออนไลน์ (อารี ลือกลาง, 2555) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมิกา เหมมินทร์ ที่พบว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบของเว็บไซต์ (website) ที่มีเครือข่ายความสัมพันธ์เสมือนที่โยงใยให้บุคคลที่มีเรื่องที่สนใจเหมือนกันมาพูดคุยกัน สามารถเชื่อมโยงระหว่างบุคคลอีกบุคคลหนึ่งได้ เป็นการสร้างเครือข่ายสังคมสำหรับผู้ใช้งานในอินเทอร์เน็ต การเขียน และอธิบายความสนใจกิจกรรมที่ได้ทำ และเชื่อมโยงกับความสนใจหรือกิจกรรมของผู้อื่น ในบริการเครือข่ายสังคมออนไลน์มักจะประกอบไปด้วย การแชท (chat) ส่งข้อความ ส่งอีเมล วิดีโอ เพลง การอัพโหลดรูป เป็นต้น โดยแอพพลิเคชั่นที่ได้รับความนิยม ได้แก่ facebook, line, twitter และ instagram และยังสามารถเชื่อมโยงการสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กรเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องประสบปัญหาการบิดเบือนข้อความและยังรวดเร็ว ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขององค์กรต่าง ๆ (เอมิกา เหมมินทร์, 2556) และได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครเดช ปิ่นสุข เรื่องการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ และส่วนประสมการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ (e-Satisfaction) ในการจองตั๋วภาพยนตร์ออนไลน์ผ่านระบบแอพพลิเคชั่นของผู้ใช้บริการในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการจองตั๋วภาพยนตร์ออนไลน์ผ่านระบบแอพพลิเคชั่นของผู้ใช้บริการในจังหวัดกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ 1) การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการรับรู้ถึงความง่ายต่อการใช้งานและด้านการรับรู้ประโยชน์ 2) คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ด้านความน่าเชื่อถือและด้านความเป็นส่วนตัว และ 3) ส่วนประสมการตลาดในมุมมองของลูกค้า

ด้านความต้องการเฉพาะของลูกค้าและด้านความสะดวกในการใช้งาน โดยร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจในการจองตั๋วภาพยนตร์ออนไลน์ผ่านระบบแอพพลิเคชั่นของผู้ใช้บริการในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 56 ในขณะที่คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์ด้านการตอบสนองความต้องการและด้านการเข้าถึงการให้บริการ ส่วนประสมการตลาดในมุมมองของลูกค้าด้านการจัดองค์ประกอบ และด้านช่องทางในการสื่อสาร ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการจองตั๋วภาพยนตร์ออนไลน์ผ่านระบบแอพพลิเคชั่นของผู้ใช้บริการในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (อัครเดช ปิ่นสุข, 2557)

3. พฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร สรุปได้ว่า ความคาดหวัง การรับรู้ การเรียนรู้และการยอมรับ และทัศนคติมีผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษามีการรับรู้ รู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ (online) เว็บไซต์ (website) หรือแอพพลิเคชั่น (application) ต่าง ๆ เป็นอย่างดี การคุ้นเคยกับเทคโนโลยีทำให้เข้าใจถึงเครือข่ายสังคมออนไลน์ (online) ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีรวรรณ แซ่จ๋าว เรื่องอิทธิพลของทัศนคติและความพึงพอใจในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต (internet) ที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจวางแผน การท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 282 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 24-29 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด อาชีพพนัก งานบริษัทเอกชน และรายได้ตั้งแต่ 10,001-20,000 บาท จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า 1) ทัศนคติต่อแหล่งข้อมูลของสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ทั้ง 3 แหล่งข้อมูล ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ผ่านคนดังข้ามคืน การประชาสัมพันธ์ผ่านภาพเสมือนและการประชาสัมพันธ์ผ่านบุคคลที่มีอิทธิพลด้านการท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเปิดรับรู้สื่อข่าวสารโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ 2) ทัศนคติต่อแหล่งข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ ของสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์มีอิทธิพลกับพฤติกรรมการวางแผนการตัดสินใจท่องเที่ยวโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านภาพเสมือนนั้นมีค่าอิทธิพลพฤติกรรมการวางแผนการตัดสินใจท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมือ คือการประชาสัมพันธ์ผ่านบุคคลที่มีอิทธิพลด้านการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ผ่านคนดังข้ามคืน โดยลำดับ 3) ความรู้สึกพึงพอใจจากการเปิดรับรู้สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ (online) มีอิทธิพลกับพฤติกรรมการวางแผนการตัดสินใจท่องเที่ยวโดยตัวแปรด้านรูปแบบความน่าสนใจ มีค่าขนาดอิทธิพลกับพฤติกรรมการวางแผนการตัดสินใจท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาคือตัวแปรด้านการเข้าถึงข้อมูลและความถูกต้องของเนื้อหา (วีรวรรณ แซ่จ่าว, 2557)

ส่วนแนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือนั้น นักศึกษามีทัศนคติต่อการครองตนและป้องกันภัยอันตรายโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น

หลักกาลามสูตร ฆราวาสธรรม หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมอันทำให้งาม (ขันติและโสรัจจะ) เป็นต้น ว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากต่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น การยับยั้งชั่งใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ มีวิจารณญาณแยกสิ่งที่เป็นคุณ เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่นได้ การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ต้องคำนึงถึงหลักการให้เกียรติผู้อื่นเป็นอันดับแรกเสมอ และการซื้อสินค้าหรือบริการผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างรู้จักประมาณตนและสามารถแนะนำผู้อื่นได้

สรุป

1. นักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18-25 ปี มีพฤติกรรมการเข้าใช้เครือข่ายออนไลน์ที่บ้าน มหาวิทยาลัย ร้านอินเตอร์เน็ต และห้างสรรพสินค้าช่วงเวลา 16.01-20.00 น. ผ่านระบบ line, facebook ส่วนเครือข่ายที่ใช้มากที่สุดคือ facebook, line, Youtube เหตุผลที่เข้าใช้สังคมออนไลน์คือเพื่อติดต่อกับบุคคลที่รู้จัก ค้นหาเพื่อน อัพเดท (update) สถาน ข้อมูลส่วนตัว รูปภาพ ผลงาน และติดตามข่าวสารศิลปิน ดารา บุคคลมีชื่อเสียง และการเชิญชวนให้บุคคลอื่นซื้อสินค้าออนไลน์ นักศึกษาส่วนมากมีเพื่อนในเครือข่ายสังคมออนไลน์ประมาณ 101-200 คน

2. ปัจจัยด้านการคาดหวังต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ ต้องการเป็นที่รู้จัก มีตัวตนในสังคมออนไลน์ ต้องการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการเพื่อเป็นอาชีพหรือหารายได้จาก เครือข่ายสังคมออนไลน์และต้องการค้นหาคนที่รู้จักห่างหายไปนานโดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์

3. ปัจจัยด้านการรับรู้ การเรียนรู้ และยอมรับต่อการใช้งานเครือข่ายสังคม คือ รับรู้รู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ เว็บไซต์หรือแอพพลิเคชั่นต่าง ๆ ทราบถึงคุณประโยชน์/โทษในการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ และรับรู้วิธีการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์, สามารถเรียนรู้การสมัครเข้าใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ สามารถเรียนรู้และลองใช้เว็บไซต์หรือแอพพลิเคชั่นใหม่ ๆ สามารถเข้าใจและนำมาประยุกต์ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ให้เข้ากับชีวิตประจำวัน และท่านสามารถเรียนรู้วิธีใช้งานในเว็บไซต์หรือแอพพลิเคชั่นต่าง ๆ

4. ปัจจัยด้านทัศนคติต่อการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ รู้สึกสนุก เพลิดเพลินในการเข้าใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ รู้สึกสะดวกและง่ายในการขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าบริการผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และทราบว่าสังคมออนไลน์มีทั้งด้านดีและด้าน

5. แนวทางป้องกันพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อการใช้โทรศัพท์มือถือ โดยที่นักศึกษามีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักกาลามสูตร ฆราวาสธรรม หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักธรรมอันทำให้งาม (ขันติและโสรัจจะ) เป็นต้น ว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากต่อการครองตนตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น การยับยั้งชั่งใจต่อสิ่งต่าง

ๆ ที่ได้รับรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ การมีวิจารณญาณ แยกสิ่งที่เป็นคุณ เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่นได้ การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ต้องคำนึงถึงหลักการให้เกียรติผู้อื่นเป็นอันดับแรกเสมอ และการซื้อสินค้าหรือบริการผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างรู้จักประมาณตนและสามารถแนะนำผู้อื่นได้

6. ผลการวิเคราะห์ถดถอยด้วยวิธี (Multiple liner regression analysis) ของพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ การทดสอบเงื่อนไขของ Multiple linear regression analysis พบว่า พฤติกรรมการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ไม่เกิดปัญหา ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการเรียนการสอนที่บูรณาการด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้นักศึกษาได้รู้จักประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานประชาสัมพันธ์สามารถนำผลข้อมูลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนการรับนักศึกษา การประชาสัมพันธ์ และการให้บริการทางวิชาการโดยผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปเป็นฐานข้อมูลในวางแผนการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ การส่งเสริมการศึกษา การสอนเสริม การให้บริการวิชาการต่อนักศึกษาและการติดตามควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อในทางที่ผิดของนักศึกษา

1.3 คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ อาจารย์ผู้บรรยาย สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์และปรับปรุงเอกสารประกอบการสอน สื่อการสอน และการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งไป

2.1 ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มนักศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้ทราบข้อมูลมากยิ่งขึ้นและเพื่อการเปรียบเทียบผลการวิจัยและคาดการณ์หรือทำนายปรากฏการณ์ด้านอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้น

2.2 ควรศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในแต่ละประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์ในเชิงคุณภาพผสมผสานกับเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการศึกษาต่อไป

2.3 ควรศึกษาผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่เกิดขึ้นในสื่อสังคมออนไลน์ทุกประเภทโดยการสร้างเครือข่ายในการศึกษาวิจัย

2.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้ใช้เครือข่ายออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อตัวผู้ใช้ ครอบครัว คนรอบข้าง และต่อสังคมส่วนรวม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ประจำปีงบประมาณ 2560 จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ. สุริวัตร จันทร์โสภา รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ที่ให้การสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

iT24Hrs - ไอที 24 ชั่วโมง by ปานระพี. (2560). *สรุปสถิติผู้ใช้ Social Media ในไทยจากงาน Thailand Zocial Awards 2016*. เรียกใช้เมื่อ 3 มีนาคม 2060 จาก https://www.it24hrs.com

เกวรินทร์ ละเอียดดีนันท์. (2557). การยอมรับเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภคทางออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ดวงดาว ทองผ่อง. (2545). สภาพและปัญหาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* มหาวทิยาลยัศรีนครินทรวิโรฒ.

ปณิชา นิติพรมงคล และคณะ. (2555). ครือข่ายสังคมออนไลน์: แนวโน้ม ปรากฏการณ์ และจริยธรรม. *วารสารมนุษย์ศาสตร์* , 24(46), 101-117.

พัชรภรณ์ ไกรชุมพล. (2555). ทัศนคติและพฤติกรรมการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างชื่อเสียง : กรณีศึกษายูทูบ (YouTube). ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีรวรรณ แซ่จ่าว. (2557). อิทธิพลของทัศนคติและความพึงพอใจในการเปิดรับข่าวสารจากสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจวางแผนการท่องเที่ยว. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

อัครเดช ปิ่นสุข. (2557). การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศ คุณภาพการบริการอิเล็กทรอนิกส์และส่วนประสมการตลาดในมุมมองของลูกค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ (E-satisfaction)ในการจองตั๋วภาพยนตร์ออนไลน์ผ่านระบบแอพพลิเคชั่นของผู้ใช้บริการ

ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ.* มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

อารี ลือกลาง. (2555). ระดับความพึงพอใจและความคาดหวังในการให้บริการของบุคลากรกองประปาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเฉลิมพระเกียรติจังหวัดนครราชสีมา. ใน *วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมโยธา.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

เอมิกา เหมมินทร์. (2556). พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 9-10(16-17),120-140.

Lind, D.A. Marchal W.G. & Wathen S.A. (2010). *Statistical techniques in business &economics (14th ed.).* Boston USA: McGraw-Hill & Irwin.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 5 : กรณีศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ปีการศึกษา 2560*

THE FACTOR AN INFLUENCE TO INTERNSHIP TEACHING IN SCHOOL OF COLLEGIAN IN FACULTY OF EDUCATION THAI LANGUAGE TEACHING PROGRAM 5th : A CASE STUDY YASOTHON BUDDHIST COLLAGE ON THE SEMESTER 2017

พระมหาจิรายุทธ ปโยโค
Phamaha Jirayuth Payoko
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage, Thailand
E-mail: jirayut_yut111@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร 2) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาและนำผลการวิจัยไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป ประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ศึกษา คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ที่กำลังฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำนวน 23 รูป/คน โดยวิธีการกำหนดแบบเจาะจง และเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาที่มีต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ชั้นปีที่ 5 โดยรวมทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน 2) ด้านอาจารย์นิเทศ และ 3) ด้านความพร้อมของนักศึกษา เป็นปัญหาและอุปสัคต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

* Received 12 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนของนักศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร ชั้นปีที่ 5 ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านผู้ฝึกปฏิบัติการสอน 2) ปัจจัยด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม 3) ปัจจัยด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน และ 4) ปัจจัยด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

และนักศึกษาสะท้อนความคิดเห็นว่าสภาพปัญหาด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน อาจารย์นิเทศ และความพร้อมของนักศึกษา มีความสำคัญมากที่สุดต่อการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งเสนอแนะให้ผู้รับผิดชอบสถานศึกษาควรมีการสร้างความเข้มแข็ง ความรู้ ความสามารถในด้านการผลิตและการใช้สื่อ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลให้แก่ผู้ฝึกสอนได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาให้เหมือนกับบุคลากรครูในสถานศึกษา มีการเข้าร่วมประชุม ดำเนินงานตามแผนงาน และร่วมประเมินผลกิจกรรมในสถานศึกษา

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีอิทธิพล, การปฏิบัติการสอน, นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์

Abstract

This research aims to 1) To study the problems of teaching practice in educational institutions of students Thai language teaching program faculty of education Yasothon Buddhist College. 2) To study the factors which influence the students' teaching practice Thai language teaching program faculty of education Yasothon Buddhist College. and 3) To suggest a guideline for managing teaching practices in the educational institution of students and to apply the research results to apply in the teaching and learning management. population and sample are the fifth year students in the Thai language teaching department. faculty of education Yasothon Buddhist College that are teaching practice in schools, amount 23 persons by specific method. and a quantitative research.

The research findings were as follows:

Problems and problems in teaching practice of students 5th year Yasothon Buddhis Collage seminary, which consists of 3 areas which are 1) media and teaching materials, 2) supervisors and 3) students' readiness. Is a problem and is relevant for teaching practice in schools overall is at a high level.

Factors influencing student teaching practices year 4 of Yasothon Buddhis Collage seminary in 4 areas, which are 1) coaching factors 2) teaching assignments

and activities 3) teaching support factors and 4) measurement and evaluation factors teaching influencing teaching practices in schools overall is at a high level.

And students reflect the opinions that the problems in media and teaching materials, instructors, supervisors and students' readiness Is of the utmost importance to solving problems as well as suggesting that those responsible for educational institutions should strengthen their knowledge, competency in media production and use. In the teaching and learning process and measurement and evaluation for trainers to work efficiently should promote the teaching practice of students to be like teachers in the educational institutions there are attendance work according to plan and participate in evaluating activities in educational institutions.

Keywords: Influential Factors, Teaching Practices, Students Of Faculty Of Education

บทนำ

คุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ปัจจุบันมีประเด็นและข้อสังเกตด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชัดเจนในการกำหนดความหมายของคุณภาพและมาตรฐานสำหรับการศึกษาซึ่งยังขาดภาพรวมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงทำให้การตรวจสอบประเมินผลเพื่อเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาขาดทิศทาง ขาดความเป็นระบบที่สมบูรณ์และชัดเจน สถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันเพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จ (สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ, 2547) ในส่วนที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาจะต้องช่วยกันแสวงหาหลักการและวิธีการในการช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ให้สูงขึ้น เพราะผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพของการเรียนการสอนของครูและคุณภาพการจัดการศึกษาของผู้บริหารการศึกษา เมื่อมีการประมวลผลประเด็นเรื่องคุณภาพมีส่วนตรงกันที่สะท้อนเรื่อง การจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น จึงเป็นความรับผิดชอบที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น เพื่อตอบโจทย์แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 (แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2559) ที่ได้กล่าวว่าครูมีปัญหาด้านคุณภาพการสอน ครูบางคนไร้ศีลธรรม และจริยธรรม ซึ่งมีผลต่อการศึกษาของเด็ก อย่างมาก และจากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยวิทยากร เชียงกูล (วิทยากร เชียงกูล, 2552) ได้ศึกษาปัญหาการผลิตและการพัฒนาครูในระหว่างปี พ.ศ. 2542-

2550 สรุปได้ว่า หลักสูตรการผลิตครู ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยผลิตและหน่วยใช้ครู คุณภาพบัณฑิตยังไม่เป็นที่พึงพอใจ ความศรัทธาในวิชาชีพครูมีน้อย ทำให้ขาดคนดี คนเก่งมาเรียนครู ทำให้ขาดครูที่มีคุณภาพ ครูบางส่วนขาดจิตสำนึกในการเป็นครู (consciousness of being a teacher) ซึ่งสอดคล้องกับการอภิปรายในที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ ของ เปรื่อง กิจรัตน์ภร (เปรื่อง กิจรัตน์ภร, 2560) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร การผลิตครู และการจัดการการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาครูยังไม่สอดรับกับ การพัฒนาการศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคน (เยาวชน) ในสังคมและประเทศชาติ และได้สอดคล้องกับ รุ่ง แก้วแดง (รุ่ง แก้วแดง, 2546) ที่กล่าวว่า การผลิตครูจำเป็นต้องสร้างครูยุคใหม่ ซึ่งไม่ใช่ครูที่มายืนสอนหน้าชั้นเรียนโดยใช้ชอล์ก (chalk) กับกระดานดำ (blackboard) เพียงอย่างเดียว และสอนโดยการบอกให้จดหรือท่องจำอย่างในอดีต แต่จะต้องเป็นครูที่คอยช่วยเหลืออำนวยการในการเรียน และการจัดกิจกรรม

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอินทิรา หิรัญสาย (อินทิรา หิรัญสาย, 2553) ได้ศึกษาประเด็นปัญหาและสรุปปัญหาของการจัดการเรียนการสอนของครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของประเทศไทย ซึ่งพบประเด็นปัญหาหลัก ๆ คือ 1) ปัญหาความเบื่อหน่ายต่อการเรียน ง่วง หรือหลับในห้องเรียน และเด็กไม่สนใจในการเรียน 2) ปัญหาในห้องเรียน เช่น นักเรียนเข้าห้องเรียนไม่ตรงเวลา ไม่สนใจฟัง คุยเล่น คุยโทรศัพท์ ไม่ส่งงานหรือส่งงานไม่ตรงเวลา ทำข้อสอบไม่ได้หรือได้คะแนนน้อย ถามคำถามแล้วเด็กไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบกลับมา นักศึกษาเห็นครูเป็นเพื่อน ไม่รู้จักกาลเทศะ เป็นต้น 3) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง 4) ปัญหาจากตัวของนักเรียนและผู้ปกครอง 5) ปัญหาความไม่เสมอภาคในการได้รับบริการทางการศึกษา 6) ปัญหาในการเรียนการสอน 7) ปัญหาการไม่พูดของเด็กในชั้นเรียน 8) ปัญหาความไม่เสมอภาคในการได้รับบริการทางการศึกษา 9) ปัญหาในการเรียนการสอน และ 10) ปัญหาด้านครูฝึกสอน จากการสำรวจดังที่กล่าวมาจะพบได้ว่า การศึกษา การบริหารการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกระบวนการผลิตครูที่มีคุณภาพเป็นหัวใจที่สำคัญต่อเยาวชนทุกระดับ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตเป็นภารกิจหลักของทุกมหาวิทยาลัยที่จะพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ

วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร มีหน้าที่สำคัญคือการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นกำลังคนในสาขาวิชาการ ต่าง ๆ ในระดับอุดมศึกษาโดยส่งเสริมและมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาสร้างสรรค์นักศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรมระดับสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะการประยุกต์ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การที่จะพัฒนาในด้านการจัดการเรียน การสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2554-2559) ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ปัจจัยหลักที่มีความสำคัญ

อย่างยิ่งประการหนึ่ง คือครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่จะขับเคลื่อนพลังการปฏิรูปการศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข การเข้าใจปัญหากระบวนการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน การหาแนวทางป้องกันและแก้ไขกระบวนการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งพัฒนาแนวทางหรือเทคนิคใหม่ในการจัดการเรียนการสอนนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของระบบการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาการสอนภาษาไทยให้สอดคล้องกันกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง และกระบวนการแก้ไขปัญหาของนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา พร้อมทั้ง การหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพของปัญหาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนสาสตร์โสธร ในปีการศึกษา 2560 ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจและแยกประเด็นสภาพปัญหาที่มีต่อการปฏิบัติการสอนของนักศึกษา ทั้งนี้ เพื่อนำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัยไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติการสอนของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร

2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาและนำผลการวิจัยไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งประกอบด้วย ประชากร (Population) และกลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือ ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล การแปลผลข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. ประชากร (Population) สำหรับประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ ที่กำลังออกฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำนวน 23 รูป/คน และผู้วิจัยได้ใช้ประชากรแบบวิธีเจาะจงศึกษาทั้งหมด จำนวน 23 รูป/คน ในการศึกษา ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากวิทยาลัยศาสน

ศาสตร์ เป็นวิทยาลัยขนาดเล็กที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลในการศึกษาวิจัย

2. ข้อมูล (Data) ที่ใช้ในระเบียบวิธีวิจัยประกอบไปด้วย ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary source) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยอาศัยเครื่องมือที่มีความเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับข้อมูล และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) เน้นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาจากแหล่งที่สามารถอ้างอิงได้และมีความน่าเชื่อถือ ได้แก่ 1) ตำรา หนังสือ เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 2) เอกสาร บทความวิชาการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย 3) วารสารและสิ่งพิมพ์ทางวิชาการทั้งที่ใช้ระบบเอกสารและระบบออนไลน์ (online)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล (Data collecting) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) เกี่ยวกับสภาพของปัญหาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2560 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพปัญหาที่มีต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอน และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

4. การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัยขึ้นมาเอง คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา โดยเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อหา ความเชื่อมั่นและความถูกต้องของเนื้อหา (Content validity) จำนวน 5 ท่าน พร้อมทั้งการหาค่า IOC. (index of item–objective congruence) เพื่อเป็นการตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

5. นำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน พร้อมทั้งการนำค่า IOC. (index of item–objective congruence) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกัน คือกลุ่มนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป/คน เพื่อตรวจสอบ ความเข้าใจภาษาและคำชี้แจงต่าง ๆ ของแบบสอบถาม และวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบสอบถามคือค่าความเที่ยง (reliability) โดยหา

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (ดวงดาว ทองผ่อง, 2545) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.88

7. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เมื่อคณะผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่เก็บข้อมูลแล้วนั้น ได้นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม การประมวลผลด้วยโปรมแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป การแปลผล การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

8. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

8.1 ขั้นตอนการประมวลผลข้อมูล

8.1.1 ตรวจสอบวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการนำมาแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

8.1.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเชิงปริมาณซึ่งวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

8.2 การกำหนดค่าและการแปลความหมายของข้อมูลจากแบบสอบถามในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดค่าและแปลความหมายออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ดังนี้ ซึ่งกำหนดไว้ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นด้วย มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเห็นด้วย มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเห็นด้วย ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเห็นด้วย น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเห็นด้วย น้อยที่สุด

9. สถิติที่ใช้ในการวิจัย (Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

10. ขอบเขตของการวิจัย ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

10.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา (Content) ได้แก่ การศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2560 ซึ่งสภาพปัญหาจะประกอบด้วยเนื้อหา 3 ด้าน คือ 1) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน 2) ด้านอาจารย์นิเทศ และ 3) ด้านความพร้อมของนักศึกษา ส่วนขอบเขตเนื้อหา ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอน จะประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านผู้ฝึกปฏิบัติการ

สอน 2) ปัจจัยด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม 3) ปัจจัยด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน และ 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

10.2 ขอบเขตด้านประชากร (Population) ได้แก่ นักศึกษาวิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร ชั้นปีที่ 5 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 23 รูป/คน ที่กำลังฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

10.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ (Location) ได้แก่ สถานศึกษาหรือโรงเรียนของรัฐและเอกชนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดยโสธร และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง

10.4 ด้านระยะเวลา (Time) ตั้งแต่วันที่ 1 เดือน มกราคม – 25 ธันวาคม 2560

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจและแยกประเด็นสภาพปัญหาที่มีต่อการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน 2) ด้านอาจารย์นิเทศ และ 3) ด้านความพร้อมของนักศึกษา ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาที่เป็น อุสรรคต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาโดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ =4.30) รองลงมา คือ ด้านอาจารย์นิเทศ ($\overline{X}$ =4.18) และด้านความพร้อมของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ =4.00) โดยการแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ปัญหาด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนของนักศึกษาที่สำคัญ คือการที่นักศึกษาขาดความรู้และทักษะในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสื่อการสอน สถานศึกษาขาดบุคคลากรผู้แนะนำที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สื่ออุปกรณ์ที่มีจำนวนไม่เพียงพอและชำรุดไม่พร้อมใช้งาน ซึ่งส่งผลให้การฝึกปฏิบัติการสอนไม่บรรลุผลตามที่คาดหวังไว้

2. ปัญหาด้านอาจารย์นิเทศที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนของนักศึกษาที่สำคัญ คือ อาจารย์นิเทศให้คำแนะนำต่อนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติการสอนไม่เพียงพอ อาจารย์นิเทศไม่มีส่วนร่วมในการสังเกตแผนการสอนและการสอนของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน และอาจารย์นิเทศไม่อำนวยความสะดวกในการพบปะพูดคุยกันระหว่างนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน ซึ่งส่งผลให้การสื่อสารระหว่างอาจารย์ผู้นิเทศกับนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์

3. ปัญหาด้านความพร้อมของนักศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนของนักศึกษาที่สำคัญ คือปัญหาความสามารถในการนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการจัดการ

เรียนรู้อย่างเหมาะสม ปัญหาความสามารถในการปรับเนื้อหาวิชาการสอนภาษาไทยให้เชื่อมโยงกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และปัญหาด้านทักษะปฏิบัติการสอนโสตทัศนูปกรณ์ประกอบการสอน ซึ่งส่งผลให้กระบวนการฝึกสอนขาดทักษะด้านการสอนตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ในประเด็นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านผู้ฝึกสอน 2) ปัจจัยด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม 3) ปัจจัยสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน และ 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอน ทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.17) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านปัจจัยผู้ฝึกสอน และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้ฝึกสอน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนด้านปัจจัยผู้ฝึกปฏิบัติการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.12) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ทักษะความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิต แสดงบทบาทสมมุติ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.30) ทักษะความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการสอน ทักษะความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.20) และทักษะความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากรครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.20) ตามลำดับ

2. ปัจจัยด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.27) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและได้คิดวิเคราะห์ในการปฏิบัติกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.45) มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้มีการใช้ ภาษาไทยและการสืบค้นข้อมูลความรู้ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.30) และมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.20) ตามลำดับ

3. ปัจจัยสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.21) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีสื่อที่หลากหลายตามความสนใจเด็ก มีค่าเฉลี่ย

($\overline{X}$ =4.36) สภาพในโรงเรียน/ห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.30) และจัดกิจกรรมที่หลากหลาย/กระตุ้นให้เด็กอยากเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.29) ตามลำดับ

4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน พบว่า 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.10) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.32) ความรู้ ความเข้าใจในการแปรผลและนำผลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.32) และความรู้ ความเข้าใจในการประเมินตามสภาพจริง มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.20) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาและนำผลการวิจัยไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อย 86 % เสนอแนะว่า สภาพปัญหาด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน อาจารย์นิเทศ และความพร้อมของนักศึกษา มีความสำคัญมากที่สุดต่อการแก้ไขปัญหา เช่น ข้อเสนอที่ว่า “อาจารย์ผู้ควบคุม วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา และความพร้อมของนักศึกษา คือหัวใจสำคัญต่อการฝึกสอน” เป็นต้น นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน จำนวน 18 รูป/คน คิดเป็นร้อย 78 % เสนอแนะให้ผู้รับผิดชอบสถานศึกษาควรมีการสร้างความเข้มแข็ง ความรู้ ความสามารถในด้านการผลิตและการใช้สื่อด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลให้แก่ผู้ฝึกสอนได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ข้อเสนอที่ว่า “ผู้บริหารเข้มแข็ง ย่อมมีวิสัยทัศน์ในการบริหารและการประเมินผลการศึกษา”นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน จำนวน 15 รูป/คน คิดเป็นร้อย 65 % เสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาให้เหมือนกับบุคลากรครูในสถานศึกษา มีการเข้าร่วมประชุม ดำเนินงานตามแผนงาน และร่วมประเมินผลกิจกรรมในสถานศึกษา เช่น ข้อเสนอที่ว่า “อยากให้ผู้บริหารและครูมองนักศึกษาฝึกสอนว่าเป็นบุคลากรในองค์กรและปฏิบัติต่อตนเสมือนครูคนหนึ่ง”

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 23 รูป/คน โดยผู้วิจัยจัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ นักศึกษาบรรพชิต นักศึกษาคฤหัสถ์ชาย และนักศึกษาคฤหัสถ์หญิง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาคฤหัสถ์หญิง จำนวน 16 คน คิดเป็น ร้อยละ 69.57 และรองลงมาเป็นนักศึกษาคฤหัสถ์ชาย จำนวน 5 คน คิดเป็น ร้อยละ 21.74 และเป็นนักศึกษาบรรพชิต จำนวน 2 รูป คิด

เป็น ร้อยละ 8.69 ส่วนด้านอายุ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่อายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50 นักศึกษาที่มีอายุ ระหว่าง 26–30 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 26.10 และนักศึกษาที่มีอายุ ระหว่าง 31–35 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 26.10 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ซึ่งผู้วิจัยได้แยกประเด็นสภาพปัญหาที่มีต่อการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน 2) ด้านอาจารย์นิเทศ และ 3) ด้านความพร้อมของนักศึกษา ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาที่เป็นอุสัคต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาโดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษาที่นักศึกษาออกฝึกปฏิบัติการสอนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีครู นักเรียน และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ไม่เพียงพอ อาจารย์ผู้นิเทศมีกรอบภาระงานทั้งด้านการเรียนการสอน รวมทั้งการนิเทศนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนอีกภาระหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งในปัญหาของการนิเทศนักศึกษา อนึ่ง ความพร้อมของนักศึกษา เช่น ความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ปัญหาความสามารถในการปรับเนื้อหาวิชาการสอนภาษาไทยให้เชื่อมโยงกับสภาพสังคมในปัจจุบัน และปัญหาด้านทักษะปฏิบัติการสอนโสตทัศนูปกรณ์ประกอบการสอน การประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีมาบูรณาการกับ การเรียนการสอนและการสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เป็นต้น เป็นทักษะที่มหาวิทยาลัยต้องสร้างให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี พริ้มพราย และคณะ ที่กล่าวไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกิดทักษะและความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในที่สุดการสอนที่ดีจึงต้องมีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนสื่อการเรียนการสอนจึงหมายถึงวัตถุสิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ภาพสถาบันสถานที่และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูใช้ประกอบการสอนเพื่อช่วยให้การเรียนของนักศึกษาประสบผลดีที่สุด (อัญชลี พริ้มพราย และคณะ, 2548)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ซึ่งผู้วิจัยได้แยกออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านผู้ฝึกสอน 2) ปัจจัยด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม 3) ปัจจัยสิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน และ 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอน ทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ 4.17) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ 1) ด้านผู้ฝึกปฏิบัติการสอน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วย ทักษะความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิต แสดงบทบาทสมมุติ ทักษะความรู้ ความ

เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการสอน ทักษะความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร และทักษะความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากรครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2) ด้านการกำหนดการสอนและกิจกรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและได้คิดวิเคราะห์ในการปฏิบัติกิจกรรม มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้มีการใช้ ภาษาไทยและการสืบค้นข้อมูลความรู้ต่าง ๆ และมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาอย่างเหมาะสม 3) ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วย มีสื่อที่หลากหลายตามความสนใจเด็ก สภาพในโรงเรียน มีห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมที่หลากหลายกระตุ้นให้เด็กอยากเรียน 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา ความรู้ ความเข้าใจในการแปรผลและนำผลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย และความรู้ ความเข้าใจในการประเมินตามสภาพจริง ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้ เป็นเพราะสถานศึกษาที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนได้ไปฝึกสอนนั้นเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวนวัสดุอุปกรณ์ สิ่งสนับสนุนย่อมไม่เพียงพอต่อความต้องการของการใช้งาน และการขาดผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อนึ่งประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนย่อมมีน้อย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสมควรส่งเสริมให้มีการใช้และการพัฒนาการสอนด้วยวิธีที่หลากหลาย ทั้งนี้ ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรวุฒิ เกรียรัมย์ เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่องการเสียดินแดนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/4 จำนวน 49 คน โรงเรียนโคกโพธิ์ไชยศึกษา ปีการศึกษา 2549 โดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียนแล้วนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาเปรียบเทียบกัน ผลจากการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 5.08 และคะแนนทดสอบหลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ย 8.39 เมื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 (ไกรวุฒิ เกรียรัมย์, 2549) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณสุภา บัวบางพลู เรื่อง ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาการประมวลผลการวิจัยทางธุรกิจด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนการสอน มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้กระบวนการกลุ่มและบทเรียนสำเร็จรูปในรายวิชาการประมวลผลการวิจัยทางธุรกิจด้วยคอมพิวเตอร์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษา

ของคณะวิทยาการจัดการหลักสูตรการบริหารธุรกิจ (คอมพิวเตอร์ธุรกิจ) ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการประมวลผลการวิจัยทางธุรกิจด้วยคอมพิวเตอร์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 เฉพาะห้องตอนเรียน A1 รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามทัศนคติหรือเทคนิคการสอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้กระบวนการกลุ่มและบทเรียนสำเร็จรูป 2. แบบบันทึกผลลัพธ์จากการเรียนรู้ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติทุกครั้ง และใช้แบบประเมินการเรียนรู้จากการสอบในแต่ละครั้ง ผลการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบว่าทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มและบทเรียนสำเร็จรูป โดยการนำเสนอข้อมูลที่จะศึกษานั่นก็คือ เอกสารประกอบการเรียนการสอน การนำเสนอแบบเลื่อน (Power Point) และคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ผู้เรียนมีทัศนคติต่อรายวิชาการประมวลผลการวิจัยทางธุรกิจด้วยคอมพิวเตอร์ซึ่งโดยรวมมีทัศนคติอยู่ในระดับมาก ในทุกด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอ และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยมีความสัมพันธ์กันของทุกสื่อของการจัดการเรียนการสอนและในส่วนของประสิทธิภาพของบทเรียนของการสอนในรายวิชาการประมวลผลการวิจัยทางธุรกิจด้วยคอมพิวเตอร์ ซึ่งคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการวิจัยในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มและบทเรียนสำเร็จรูปได้ใช้คะแนนเฉลี่ยจากการสอบระหว่างภาคและปลายภาคเรียน นั่นก็คือ การสอบระหว่างภาคเรียนมีประสิทธิภาพมีค่าเท่ากับ 48.17 ซึ่งกว่าน้อยประสิทธิภาพจากการสอบปลายภาคเรียนซึ่งมีค่าเท่ากับ 52.33 และนอกจากนี้ผลการวิเคราะห์การหาประสิทธิภาพของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนยังมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 75/75 อาจเป็นเพราะการตั้งเกณฑ์ดังกล่าวนั้นมีค่าสูงเกินไปจึงทำให้ผลของประสิทธิภาพของสื่อการสอนไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (ลักษณสุภา บัวบางพลู, 2552)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาและนำผลการวิจัยไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนได้แสดงทัศนคติและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ คือ 1) ผู้รับผิดชอบในสถานศึกษา โรงเรียน ควรมีการสร้างความเข้มแข็งทางการศึกษา ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในด้านเนื้อหา ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลให้แก่ผู้ฝึกการสอนได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดและการนำคุณค่าที่แท้จริงไปการปฏิบัติการสอนได้อย่างยั่งยืน 2) ผู้บริหารสถานศึกษา/โรงเรียน ควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาฝึกสอนให้เหมือนกับบุคลากรครูในสถานศึกษา มีการเข้าร่วมประชุมเพื่อรับรู้แผนงาน ดำเนินงานตามแผนและมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3) ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการนิเทศการดำเนินงานและหาที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความเข้าใจในปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาอย่างถ่องแท้ เพื่อช่วยสนับสนุน ให้การปฏิบัติงานของนักศึกษาที่ฝึกการสอนในสถานศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี 4) วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร และอาจารย์ผู้นิเทศหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สมควรเพิ่มช่องทางในการนิเทศให้หลากหลายและมีการนิเทศอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกับนักศึกษา

สรุป

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่า

1. สภาพปัญหาที่มีต่อการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาโดยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ดังนี้ 1) ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอนสภาพปัญหาคือนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติการสอนการขาดความรู้และทักษะในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสื่อ ขาดบุคคลากรผู้แนะนำที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและสื่ออุปกรณ์ที่มีจำนวนไม่เพียงพอและชำรุดไม่พร้อมใช้งาน 2) ด้านอาจารย์นิเทศสภาพปัญหาคืออาจารย์นิเทศให้คำแนะนำต่อนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติการสอนไม่เพียงพอ ไม่มีส่วนร่วมในการสังเกตแผนการสอนหรือการสอนของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน และไม่อำนวยความสะดวกในการพบปะพูดคุยกันระหว่างนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอน 3) ด้านความพร้อมของนักศึกษาสภาพปัญหาคือความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ปัญหาความสามารถในการปรับเนื้อหาวิชาการสอนภาษาไทยให้เชื่อมโยงกับสภาพสังคมในปัจจุบันและปัญหาด้านทักษะปฏิบัติการสอนโสตทัศนูปกรณ์ประกอบการสอน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการฝึกปฏิบัติการสอนของนักศึกษาในสถานศึกษาโดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ดังนี้ 1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วย ทักษะความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิต แสดงบทบาทสมมุติ ทักษะความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการสอน ทักษะความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร และทักษะความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคลากรครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและได้คิดวิเคราะห์ในการปฏิบัติกิจกรรม มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้มีการใช้ ภาษาไทยและการสืบค้นข้อมูลความรู้ต่าง ๆ และมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาอย่างเหมาะสม 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วย มีสื่อที่หลากหลายตามความสนใจเด็ก สภาพในโรงเรียน มีห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมที่หลากหลาย กระตุ้นให้เด็กอยากเรียน และ 4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการสอนที่สำคัญประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการวัด

และประเมินผลของสถานศึกษา ความรู้ ความเข้าใจในการแปรผลและนำผลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย และความรู้ ความเข้าใจในการประเมินตามสภาพจริง

3. นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนได้เสนอแนะการแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ คือ 1) ผู้รับผิดชอบในสถานศึกษา โรงเรียน ควรมีการสร้างความเข้มแข็งทางการศึกษาให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ในด้านเนื้อหา ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ด้านกระบวนการจัดการเรียน การสอนและด้านการวัดและประเมินผลให้แก่ผู้ฝึกการสอนได้ 2) ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียน ควรส่งเสริมการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาฝึกสอนให้เหมือนกับบุคลากรครูในสถานศึกษา มีการเข้าร่วมประชุมเพื่อรับรู้แผนงาน ดำเนินงานตามแผนและมีส่วนร่วมในการประเมินผล 3) ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการนิเทศการดำเนินงานและหาที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความเข้าใจในปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาของนักศึกษาอย่างถ่องแท้ เพื่อช่วยสนับสนุน ให้การปฏิบัติงานของนักศึกษาที่ฝึกการสอนในสถานศึกษาสำเร็จลุล่วงด้วยดี 4) วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธรและอาจารย์ผู้นิเทศหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สมควรเพิ่มช่องทางในการนิเทศให้หลากหลายและมีการนิเทศอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกับนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่มีคุณูปการทางวิชาการ จึงนำมาเป็นข้อเสนอแนะ 2 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้รับผิดชอบในสถานศึกษา โรงเรียน ควรมีการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาหรือองค์กรของตนให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การศึกษาในศตวรรษที่ 21

1.2 วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร โดยคณะผู้บริหารต้องสำรวจและเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนให้มีความพร้อม ความรู้ ความสามารถและเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานก่อนส่งนักศึกษาออกฝึกการสอน

1.3 วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร และอาจารย์ผู้นิเทศหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สมควรเพิ่มช่องทางในการนิเทศให้หลากหลายและมีการนิเทศอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกับนักศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมสำหรับการฝึกปฏิการสอนของนักศึกษาฝึกปฏิบัติการสอนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2.2 ควรศึกษาแนวทางการจัดการปฏิบัติการฝึกปฏิบัติการสอนแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ประจำปีงบประมาณ 2560 จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ. สุริวัตร จันทร์โสภา รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา ที่ให้การสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ไกรวุฒิ เกรียรัมย์. (2549). การสร้างบทเรียนเครือข่ายเรื่องการสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีและพัฒนาการด้านต่าง ๆ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์.* มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดวงดาว ทองผ่อง. (2545). สภาพและปัญหาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เปรื่อง กิจรัตน์ภร. (2560). *รายงานการประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ*. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2560 จาก http://www.matichon.co.th

แผนการศึกษาแห่งชาติ. (2559). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 ฉบับสรุป สำนักนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา ศาสนและวัฒนธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟิก จำกัด.

รุ่ง แก้วแดง. (2546). *โรงเรียนนิติบุคคล* . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

ลักษณสุภา บัวบางพลู. (2552). ผลสัมฤทธิ์การเรียนรูรายวิชาการประมวลผลการวิจัยทางธุรกิจด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนการสอน. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

วิทยากร เชียงกูล. (2552). *สภาวะการศึกษาไทย 2550/2551 ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ. (2547). สรุปแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา. *อนุสารอุดมศึกษา*, 24(6) 14-16.

อัญชลี พริ้มพราย และคณะ. (2548). *ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อคุณภาพการสอนและปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ*

นครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม หลักสูตรประสบการณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

อินทิรา หิรัญสาย. (2553). *การบริหารการศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 13 มีนาคม 2560 จาก http://www.intira.net

การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

APPLYING OF THE COSR MODEL IN DEVELOPING THE CONSCIOUSNESSOF PERSONNEL IN THE LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION WITH DEWATHAMMA PRINCIPLE FOR FOREST CONSERVATION THUNGLUANG SUBDISTRICT MUNICIPALITY SURAT THANI PROVINCE

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี
Punnapong Wongnasri
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokraj Campus, Thailand
นันธิดา จันทร์ศิริ
Nantida Jansiri
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
Walailak University, Thailand
Email: lekpunnapong@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อประเมินประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเพื่อสร้างคู่มือการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model มีความเหมาะสมและจำเป็นเร่งด่วนทั้งในระดับบริบทภายในและภายนอกท้องถิ่น รวมถึงบุคลากรมีความพร้อมในการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model

* Received 25 July 2019; Revised 24 November 2019; Accepted 24 November 2019

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model โดยภาพรวมของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและการกำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบมีความรู้ความเข้าใจและเต็มใจในการรูปแบบ CoSR Model มาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. คู่มือการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรจากผลของการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model กับเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการกำหนดรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแผนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกัน และการกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยมีแผนในสองระยะ คือ ระยะการถ่ายทอดความรู้ และระยะสร้างความร่วมมือ การวัดผลและประเมินผล ใช้การสนทนากลุ่ม และรายงานผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: รูปแบบ CoSR Model, การอนุรักษ์ป่า, การพัฒนาจิตสำนึก, หลักเทวธรรม

Abstract

This research aims to study an applying of CoSR Model in developing the consciousness of personnel in the local administrative organization with Dewathamma principle for forest conservation, Thungluang Subdistrict Municipality, Surat Thani province ; to evaluate the effectiveness of applying of CoSR Model in developing the consciousness of personnel in the local administrative organization with Dewathamma principle for forest conservation, Thungluang Subdistrict Municipality, Surat Thani province and to create the handbook of developing the consciousness of personnel in local administrative organizations with Dewathamma principle for forest conservation. This research is conducted through qualitative research.

The results found as follows:

1. An applying of CoSR Model is appropriate and necessary urgently for both internal and external contexts. The personnel also had the readiness to apply CoSR Model.

2. From the results of the effectiveness evaluation of applying of CoSR Model, most participants both in the workshop evaluation and the zoning design evaluation had more knowledge, understanding and willingness to apply the CoSR Model in forest conservation of Thungluang Subdistrict Municipality, Surat Thani province.

3. The handbook of developing the consciousness of personnel created by applying CoSR Model in Thungluang Subdistrict Municipality, Surat Thani province specifies the pattern of workshop to indicate the strategic plan for forest conservation and the responsible zoning design for forest conservation classified into two faces; giving knowledge face and making cooperation face. For measurement, the focus group and the operational report were conducted.

Keywords: Cosr Model, Forest Observation, Consciousness Development, Dewathamma Principle

บทนำ

การอนุรักษ์ป่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศไว้ทั้งต่อคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไป การอนุรักษ์ป่าจึงเป็นนโยบายสำคัญของชาติ ปรากฏตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555-2559) และ นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ 2555-2559) และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนตามแผนงานวิจัยที่ 1.6 การวิจัยเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ 2555-2559) กลุ่มที่ 8 ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554)

สถานการณ์ในปัจจุบันพบว่าพื้นที่ป่ามีแนวโน้มลดลงไปอย่างมาก อันมีสาเหตุหลักมาจากการทำลายป่าเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ นอกจากส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อนแล้ว ยังก่อให้เกิดภัยธรรมชาติที่กระทบต่อมนุษย์โดยตรง การขาดจิตสำนึกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเป็นปัญหาหลักของการทำลายป่า (กรมป่าไม้, 2557) ในทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมในสร้างจิตสำนึกให้บุคคลเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อการทำบาป ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 27 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 19 ขุททกนิกายชาดก ภาค 1 เทวธรรมชาดก ว่าด้วยธรรมของเทวดา กล่าวไว้ว่า “สัปบุรุษผู้สงบระงับ ประกอบด้วยหิริและโอตตัปปะ ตั้งมั่นอยู่ในธรรมอันขาว ท่านเรียกว่าผู้มีธรรมของเทวดาในโลก”หลักเทวธรรมจึงประกอบไปด้วยหลักหิริและโอตตัปปะ หิริ อันมีสมุฏฐานภายใน หมายถึง ความละอายต่อบาป และ โอตตัปปะชื่อว่ามีสมุฏฐานภายนอก หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปย่อมไม่กระทำบาปกรรม ดังนั้น การสร้าง

จิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าตามหลักเทวธรรมจึงเป็นแนวทางที่จะช่วยให้บุคคลมีความละอายและเกรงกลัวต่อการทำลายป่าได้แนวทางหนึ่ง

การพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการอนุรักษ์ป่า ภาคใต้ตอนบน ที่เรียกว่า CoSR Model (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, 2560) ซึ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าโดยการสร้างจิตสำนึกตามหลักเทวธรรม โดย Co ย่อมาจาก Collective Consciousness หมายถึง จิตสำนึกร่วมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการ อนุรักษ์ป่า ตามหลักหิริ โดยการกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่า S ย่อมาจาก Sustainable Development หมายถึง การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าตามหลักเทวธรรมของบุคลากรทั้งตามหลักหิริ (การละอายต่อบาป) และตามหลักโอตตัปปะ (การเกรงกลัวต่อบาป) จะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ และ R ย่อมาจาก Responsibility หมายถึง ความรับผิดชอบของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าตามหลักโอตตัปปะ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ หากบุคลากรมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการอนุรักษ์ป่า ก็จะมีจิตสำนึกในด้านความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่า และไม่กล้าทำบาป เพราะเกรงกลัวว่าผลกระทบจะเกิดขึ้นแก่ตนและส่วนรวมแล้ว จะส่งผลต่อการสร้างจิตสำนึกไปยังผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้

จากรูปแบบดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาในด้านพื้นที่ป่าที่มีแนวโน้มลดลงไปเรื่อย ๆ โดยประยุกต์รูปแบบ CoSR Model มาใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกบุคลากร เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อประเมินประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model และเพื่อสร้างคู่มือการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยมุ่งหวังว่ารูปแบบนี้จะช่วยให้การอนุรักษ์ป่ามีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. เพื่อสร้างคู่มือการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย การวิจัยนี้ศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี กลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ข้าราชการการเมืองฝ่ายบริหารของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง ข้าราชการการเมืองฝ่ายสภาของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง ข้าราชการประจำของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง เจ้าหน้าที่และลูกจ้างเทศบาลตำบลทุ่งหลวงตัวแทนชาวบ้าน ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ตัวแทนปราชญ์ชุมชนด้านการอนุรักษ์ป่า นักวิชาการด้านวัดผลประเมินผล นักวิชาการของกรมป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี และตัวแทนผู้นำทางศาสนา

เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview of formal interview) และ แบบสนทนากลุ่มที่มีการกำหนดข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย โดยผู้วิจัยชี้แจงจุดประสงค์ที่ทำวิจัยและประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย และนำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา การประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model บริบทภายใน ด้านความต้องการและความจำเป็นของเทศบาลตำบลทุ่งหลวงกับรูปแบบ CoSR Model พบว่า เทศบาลตำบลทุ่งหลวงให้ความสำคัญกับด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังไม่มีรูปแบบของการอนุรักษ์ป่าที่ชัดเจน การอนุรักษ์ป่าตามรูปแบบ CoSR Model จึงเป็นรูปแบบที่บุคลากรท้องถิ่นเห็นว่าเป็นแนวทางเหมาะสมในการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์ป่า เมื่อพิจารณาจากบริบทภายนอก ด้านความสอดคล้องของรูปแบบ CoSR Model กับบริบทความต้องการ/เร่งด่วนในการแก้ปัญหาการบุกรุกป่าและการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า จากสถานการณ์พื้นที่ป่าไม้ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่ามีแนวโน้มที่ลดลงไปเรื่อย ๆ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าในเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เริ่มมีการบุกรุกโดยเฉพาะจากนายทุนเพื่อทำการเกษตร และธุรกิจ ผลการวิจัย พบว่า ควรมีการอนุรักษ์ป่า

ของชุมชนกันอย่างจริงจังเพื่อไม่ให้เกิดการทำลายป่ามากขึ้นโดยพิจารณาว่ารูปแบบ CoSR Model เป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน และจำเป็นเร่งด่วน นอกจากนี้ พบว่า บุคลากรของท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความพร้อมค่อนข้างสูงเนื่องจากมีการจัดโครงการที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์ป่ามาอย่างต่อเนื่อง ในอีกแง่หนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าบุคลากรของท้องถิ่นบางส่วนมีการอนุรักษ์ป่าเนื่องจาการปฏิบัติตามหน้าที่ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการของการพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าเพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนได้ต่อโดยการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนา

การประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model สามารถดำเนินการในสองรูปแบบตามหลักเทวธรรม รูปแบบหนึ่งคือการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตามหลักเทวธรรมด้านโอตตัปปะ และการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบ ตามหลักเทวธรรมด้านหิริ ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยบุคลากรเทศบาลตำบลทุ่งหลวงจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ข้าราชการการเมืองฝ่ายบริหารของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง ข้าราชการการเมืองฝ่ายสมาชิกสภาของเทศบาลตำบลทุ่งหลวงข้าราชการประจำของเทศบาลตำบลทุ่งหลวงเจ้าหน้าที่และลูกจ้างเทศบาลตำบลทุ่งหลวงซึ่งจัดขึ้น 2 วัน ในวันแรก มีการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการอนุรักษ์ป่าชุมชนตามรูปแบบ CoSR model การให้ข้อมูลด้านสถานการณ์ของพื้นที่ป่าของจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี และการระดมสมองในเรื่องของการกำหนดนโยบายในการประชุมร่วมกันของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตามรูปแบบ CoSR Model ผลของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ได้แผนของการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนตามรูปแบบ CoSR Model และอีกด้านหนึ่งคือการจัดแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 เรียกว่าระยะการถ่ายทอดความรู้ เป็นกระบวนการหนึ่งที่อยู่ในรูปแบบ CoSR Model คือ (Co : Collective Consciousness หรือ การสร้างจิตสำนึกร่วม) ตามหลักเทวธรรม ด้านหิริ และระยะที่ 2 เรียกว่า ขั้นการสร้างความร่วมมือเป็นกระบวนการหนึ่งที่อยู่ในรูปแบบ CoSR Model คือ (R : Responsibility หรือ การสร้างความรับผิดชอบ) ตามหลักเทวธรรมด้านโอตตัปปะ

ผลจากการสนทนากลุ่มในการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ การประเมินผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (R : Responsibility หรือการกำหนดความรับผิดชอบ) ตามหลักเทวธรรม ด้านโอตตัปปะ พบว่าโดยภาพรวมผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ ความเข้าใจ และความเต็มใจในการอนุรักษ์ป่าตามรูปแบบ CoSR Model ในอีกด้านหนึ่ง คือการประเมินผลจากการกำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบ (Co : Collective Consciousness หรือ การสร้างจิตสำนึกร่วม) ตามหลักเทวธรรม ด้านหิริ ภาพรวมพบว่า

บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน มีความเต็มใจที่จะนำรูปแบบ CoSR Model มาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่พื้นที่ที่ 1 พื้นที่ป่าห้ามใช้ ห้ามแตะต้อง ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณฝายน้ำล้นบางลาง ได้มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นในการอนุรักษ์ป่าคือ กิจกรรมจิตอาสาดูแลพื้นที่ป่า พื้นที่ที่ 2 เรียกว่าพื้นที่ป่าใช้ประโยชน์ร่วมกันปลูกทดแทน คือพื้นที่ป่าบริเวณราชพัสดุซึ่งมักจะมีนายทุนเข้าไปรุกล้ำหาผลประโยชน์ การแบ่งความรับผิดชอบในการดูแลพื้นที่ป่านี้ก็จะมีกิจกรรมที่เรียกว่า กิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าทดแทน และพื้นที่ที่ 3 ที่มีการจัดแบ่งโซนพื้นที่ความรับผิดชอบในการดูแลพื้นที่ป่านั้นเราเรียกว่าพื้นที่ป่ารื้อถอน หรือเอาคืนพื้นที่ถูกบุกรุก กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณนี้คือกิจกรรมฝึกอบรมจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ป่า ซึ่งทั้ง 3 ส่วนพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่านี้ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยความร่วมมือของทั้งบุคลากรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาเทศบาลตำบลทุ่งหลวงและประชาชนในเทศบาลตำบลทุ่งหลวง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมใหญ่ที่เกิดขึ้นมาจากความร่วมมือของท้องถิ่นและส่วนราชการในระดับท้องที่ นั่นก็คือ กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

คู่มือการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน สร้างขึ้นมาจากผลของการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ข้าราชการการเมืองฝ่ายบริหารของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง (นายกหรือตัวแทนนายกฯ) ข้าราชการการเมืองฝ่ายสภาของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง (ประธานสภาหรือตัวแทนหรือสมาชิกสภา) ข้าราชการประจำของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง(ปลัดเทศบาลหรือตัวแทน) หัวหน้าสำนักงานปลัด ผู้อำนวยการกองคลัง ผู้อำนวยการกองช่าง ผู้อำนวยการกองการศึกษา (หรือตัวแทน) นักวิชาการด้านวัดผลประเมินผล ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการของกรมป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพระภิกษุสงฆ์ หลังจากได้คู่มือแล้วจะมีการประเมินคู่มือการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรูปแบบ CoSR Model โดยผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผลและประเมินผล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของคู่มือ คู่มือนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ป่าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในการนำแนวทางที่ได้ตามรูปแบบ CoSR Model ไปประยุกต์ใช้จริง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของคู่มือ รูปแบบกิจกรรม และ การวัดผลและประเมินผล วัตถุประสงค์ของคู่มือเพื่อการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนตามรูปแบบ CoSR Model โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการในการกำหนดแผนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกัน และการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนตามรูปแบบ CoSR Model โดยการกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีรูปแบบของกิจกรรมการพัฒนาจิตสำนึกบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามรูปแบบ

CoSR Model ใน 2 ลักษณะคือ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการกำหนดแผนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกันและการกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของตนเองจัดขึ้นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบ ในระยะเวลาสองวัน วันแรก ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือการบรรยายรูปแบบ CoSR Model การบรรยายสถานการณ์ป่าในพื้นที่จังหวัดและการบรรยายการอนุรักษ์ป่าโดยปราชญ์ชุมชนด้านการอนุรักษ์ป่า สำหรับวันที่สองประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่การลงพื้นที่สำรวจป่าและการจัดทำแผนการอนุรักษ์ป่าชุมชนตามรูปแบบ CoSR Model โดยกำหนดให้แผนการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ แบ่งเป็นสองระยะได้แก่ ระยะที่ 1 ระยะของการถ่ายทอดความรู้ ระยะที่ 2 ขั้นการสร้างความร่วมมือโดยจะมีการกำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบออกเป็น 3 ลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพป่าของบริบทท้องถิ่นนั้น ๆ ว่าจะสามารถกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบได้อย่างครอบคลุมทั้ง 3 โซนพื้นที่ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบกิจกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลรับผิดชอบพื้นที่ป่าร่วมกับผู้นำชุมชน สมาชิกสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงชาวบ้านในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ป่า ประกอบด้วยพื้นที่ป่าห้ามใช้ ห้ามแตะต้องหรือโซนที่ 1 จะมีการจัดกิจกรรมจิตอาสาดูแลพื้นที่ป่า พื้นที่ป่าใช้ประโยชน์ร่วมกัน ปลูกทดแทน หรือโซนที่ 2 จะมีการจัดกิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าทดแทน และพื้นที่ป่ารื้อถอน เอาคืนพื้นที่ถูกบุกรุก หรือโซนที่ 3 จะมีการจัดกิจกรรมอบรมพัฒนาจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่า นอกจากนี้จะมีกิจกรรมใหญ่ที่มาจากความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับส่วนราชการระดับอำเภอในการจัดกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมของพื้นที่ป่าทั้งหมดในท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับการวัดผลและประเมินผล จากการประชุมเชิงปฏิบัติการจะเป็นการวัดระดับจิตสำนึกของบุคลากรท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่า นอกจากนี้ การวัดผลและประเมินผลด้านการกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนตามรูปแบบ CoSR Model ด้านโอตตัปปะ วัดและประเมินผลได้โดยการรายงานการปฏิบัติงานในแต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้น จาก 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาดูแลพื้นที่ป่า กิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าทดแทน กิจกรรมอบรมพัฒนาจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่า และกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นเพื่อประเมินด้านความร่วมมือ และความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่า

อภิปรายผล

การประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model กับบริบทของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน บริบทภายใน ความต้องการและความจำเป็นของเทศบาลตำบลทุ่งหลวงกับรูปแบบ CoSR Model ที่พบว่า ยังมีการให้ความสำคัญน้อยกับเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้นำท้องถิ่นที่ให้

ข้อมูลว่าโดยส่วนใหญ่ของท้องถิ่นต่าง ๆ จะให้ความสำคัญกับเรื่องการดูแลทรัพยากรธรรมชาติน้อยเมื่อเทียบกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของท้องถิ่น เช่น การให้ความสำคัญกับเรื่องโครงสร้างพื้นฐานของท้องถิ่นมากกว่า การอนุรักษ์ป่าตามรูปแบบ CoSR Model จึงเป็นรูปแบบเพื่อการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ที่ท้องถิ่นมีความคิดเห็นร่วมกันว่าเป็นรูปแบบที่บุคลากรท้องถิ่นสามารถนำการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผู้บริหารท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่นที่กล่าวว่า นอกจากการอนุรักษ์ป่าตามแนวทางที่นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เรารู้จักละอายและเกรงกลัวต่อบาปแล้ว ยังสอดคล้องตามแนวทางพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่พระองค์ท่านทรงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าอย่างมาก ซึ่งหากเรามาร่วมกันอนุรักษ์ป่านอกจากจะช่วยให้คงอยู่อย่างยาวนานแล้วยังเป็นการสนองพระราชดำริของพระองค์ท่านที่พระองค์ทรงมองการณ์ไกลในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเอาไว้ให้คงอยู่อย่างยาวนานถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน (ตัวแทนบุคลากรท้องถิ่น, 2561) และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนักปราชญ์ชุมชนที่สรุปได้ว่าการอนุรักษ์ป่าคือการทำตามพระราชดำรัสและพระราชกรณียกิจของในหลวง รัชกาลที่ 9 ด้านการอนุรักษ์ป่า ดังนั้น การเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระองค์และพระราชกรณียกิจที่พระองค์ทรงดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง (ปราชญ์ชุมชน, 2561) ด้านความสอดคล้องของนโยบายท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนกับประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model พบว่ามีความเชื่อมโยงตั้งแต่เป้าหมายในระดับชาติ จนถึงระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นแนวทางการบริหารตามยุทธศาสตร์จากระดับกลางสู่ระดับท้องถิ่น แต่เนื่องจากยังไม่มีรูปแบบของการอนุรักษ์ป่าที่ชัดเจน รูปแบบ CoSR Model จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาบูรณาการในการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้กับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับรายงานแผนของเทศบาลตำบลทุ่งหลวงในด้านการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของชัชพล ทรงสุนทรวงศ์ ที่กล่าวถึงการหาวิธีการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น ในประเด็นบริบทภายนอกด้านความสอดคล้องของรูปแบบ CoSR Model กับบริบทความต้องการ/เร่งด่วนในการแก้ปัญหาการบุกรุกป่าและการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า จากสถานการณ์พื้นที่ป่าไม้ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่พบว่ามีแนวโน้มที่ลดลง โดยพิจารณาว่ารูปแบบ CoSR Model เป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นความต้องการของท้องถิ่นที่จะเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมถึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนของพื้นที่สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น บุคลากรท้องถิ่น รวมถึงประชาชนที่ให้ความคิดเห็นตรงกันว่าพื้นที่ป่ามีแนวโน้มลดลง (ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2546) สอดคล้องกับแนวคิดของ พวงเพชร์ ธนสิน กล่าวว่า มีหลักการอนุรักษ์ป่าที่สำคัญ คือบริเวณที่เป็นป่าอยู่แล้ว

ก็พยายามรักษาให้คงสภาพเป็นป่าต่อไป บริเวณป่าที่ถูกทำลายไปแล้วก็พยายามแปรสภาพให้กลับคืนเป็นป่าอีก (พวงเพชร์ ธนสิน, 2532)

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านการกำหนดแผนงานและโครงการที่มีอยู่ของท้องถิ่นที่เหมาะสมต่อการนำรูปแบบ CoSR Model ไปใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเทศบาลตำบลทุ่งหลวงจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในแผนพัฒนาท้องถิ่นพบว่ามีการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ป่าซึ่งปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่พบว่ายังบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นในสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ และยังขาดการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาในการพัฒนาจิตสำนึกบุคลากรของท้องถิ่นเข้าไปในกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้นำท้องถิ่นที่ระบุชัดเจนว่าแผนงานและโครงการด้านการอนุรักษ์ป่ายังมีน้อยและไม่ชัดเจน คล้ายๆ กับท้องถิ่นอื่น ๆ เพราะมีเรื่องอื่นที่สำคัญกว่าอย่างเช่นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น แต่แม้ว่าเทศบาลตำบลทุ่งหลวงจะบรรจุแผนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้จำนวนน้อย แต่พบว่าบุคลากรของท้องถิ่นก็ได้เข้าร่วมกิจกรรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการดูแลป่าชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โครงการที่ท้องถิ่นมีอยู่นั้นจึงสามารถต่อยอดและนำไปสู่การบูรณาการกับรูปแบบ CoSR Model ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเทศบาลตำบลทุ่งหลวงได้ (ตัวแทนบุคลากรท้องถิ่น, การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2561) สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของบุคลากรท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลตรงกันว่าท้องถิ่นมีความพร้อมต่อการอนุรักษ์ป่าร่วมกันเพราะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะไม่ได้เห็นผลเป็นรูปธรรมในลักษณะของแผนงานของท้องถิ่นเอง (ตัวแทนบุคลากรท้องถิ่น, การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2561)

ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของบุคลากรในสังกัดเทศบาลตำบลทุ่งหลวงจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ปัจจัยกระบวนการ) ผลการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model ในขั้นตอนของการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการจัดแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่าผลของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ได้แผนของการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยบูรณาการรูปแบบ CoSR Model (ตัวแทนบุคลากรท้องถิ่น, การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2561) สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ (สมาชิกสภาเทศบาลตำบลทุ่งหลวง, 2561) ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ที่มีความคิดเห็นตรงกันต่อกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ตามแนวทาง CoSR Model มีความเหมาะสมกับบริบทของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง และสอดคล้องกับแนวคิดของ เกษม จันทร์แก้ว ที่กล่าวถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ โดยการแบ่งเขต คือการแบ่งเขตหรือแบ่งกลุ่ม ประเภท ตามคุณสมบัติของทรัพยากร เพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล การแบ่งเขตนี้จะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล อย่างไรก็ตามในกระบวนการเชิงปฏิบัติเพื่อการอนุรักษ์ป่าตามแนวทาง CoSR Model จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ประชาชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าในชุมชนตำบลทุ่งหลวง (เกษม จันทร์แก้ว, 2547) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรวีพรรณ ไชยขันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่า ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านหนองห้าง ตำบลหนองห้าง อำเภอกุสินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก (รวีพรรณ ไชยขันธุ์, 2550)

การประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model (ปัจจัยผลผลิต) ผลจากการสนทนากลุ่ม การประเมินผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (R : Responsibility หรือการกำหนดความรับผิดชอบ) ตามหลักเทวธรรม ด้านโอตตัปปะ พบว่าโดยภาพรวมผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าตามรูปแบบ CoSR Model และมีความเต็มใจในการปฏิบัติตามรูปแบบนี้ และให้ความคิดเห็นที่ตรงกันว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ทำให้เข้าใจปัญหาของพื้นที่ป่า และแนวทางของการอนุรักษ์ป่าตามรูปแบบ CoSR Model ซึ่งก็คือได้แผนของการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยบูรณาการรูปแบบ CoSR Model อีกด้านหนึ่ง คือการประเมินผลจากการกำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบ (Zoning)(Co : Collective Consciousness หรือ การสร้างจิตสำนึกร่วม) ตามหลักเทวธรรมด้านหิริ ในภาพรวมพบว่าบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน มีความเต็มใจที่จะนำรูปแบบ CoSR Model มาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีการแบ่งพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนออกเป็น 3 ลักษณะ และมีกิจกรรมในแต่ละเขตพื้นที่ สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของสมาชิกสภาเทศบาลตำบลทุ่งหลวง ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ที่มีความคิดเห็นตรงกันต่อกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนตามแนวทาง CoSR Model เหมาะสมกับบริบทของเทศบาลตำบลทุ่งหลวง และสอดคล้องกับแนวคิดของเกษม จันทร์แก้ว (2547) ที่กล่าวถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ โดยการแบ่งเขต เพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของรวีพรรณ ไชยขันธ์ ที่พบว่า ควรมีการกำหนดแนวเขตป่าให้ชัดเจน (รวีพรรณ ไชยขันธุ์, 2550)

สรุป

การพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี รูปแบบ CoSR Model มีความเหมาะสมและจำเป็นเร่งด่วนทั้งในระดับบริบทภายในและภายนอกท้องถิ่น และบุคลากรของท้องถิ่นมีความพร้อมในการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model โดยภาพรวมผู้เข้าร่วมโครงการในการประชุมเชิงปฏิบัติการและการกำหนดพื้นที่ความรับผิดชอบ มีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model สำหรับคู่มือการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเกิดขึ้นจากผลของการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model กับเทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแผนการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกัน และกำหนดเขตพื้นที่ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้ชัดเจน อันจะก่อประโยชน์ให้แก่การอนุรักษ์ป่าชุมชนทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้มีความยั่งยืน มั่นคงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าจากคู่มือการพัฒนาจิตสำนึกบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตามรูปแบบ CoSR Model ไปถ่ายทอดในวงกว้างในระดับท้องถิ่นในลักษณะของการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ การจัดนิทรรศการ หรือการถ่ายทอดในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ เอกสาร และการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ในแนวทางการบูรณาการหลักธรรมในการอนุรักษ์ป่าที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของท้องถิ่น คือการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของอนุรักษ์ป่ามากขึ้น โดยการบรรจุแผนการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ป่าให้ชัดเจนในแผนพัฒนาท้องถิ่นในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนา โดยการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับคู่มือการอนุรักษ์ป่าตามรูปแบบ CoSR Model ซึ่งจะเกิดความร่วมมือในหลายระดับทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนในการอนุรักษ์ป่าร่วมกันโดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลัก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ป่าโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่นๆ มาบูรณาการเพื่อสร้างแนวทางการอนุรักษ์ป่าที่ยั่งยืนต่อไป และการศึกษารูปแบบความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกับท้องถิ่น อื่น ๆ โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบ CoSR Model

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้. (2557). พื้นที่ป่าไม้แยกรายจังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 7 กรกฎาคม 2556 จาก http://forestinfo. forest.go.th/Content/file/stat2556/Table%202.pdf.

เกษม จันทร์แก้ว. (2547). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2546). มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตัวแทนบุคลากรท้องถิ่น. (20 สิงหาคม 2561). การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, ผู้สัมภาษณ์)

ตัวแทนบุคลากรท้องถิ่น. (28 สิงหาคม 2561). การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, ผู้สัมภาษณ์)

ตัวแทนบุคลากรท้องถิ่น. (25 สิงหาคม 2561). การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, ผู้สัมภาษณ์)

ปราชญ์ชุมชน. (18 กันยายน 2561). การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, ผู้สัมภาษณ์)

ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2560). รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าภาคใต้ตอนบน. นครศรีธรรมราช: ก. พลการพิมพ์.

พวงเพชร์ ธนสิน. (2532). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รวีพรรณ ไชยขันธุ์. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่า. จังหวัดกาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมาชิกสภาเทศบาลตำบลทุ่งหลวง. (26 สิงหาคม 2561). การใช้รูปแบบ CoSR Model ในการพัฒนาจิตสำนึกของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเทวธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เทศบาลตำบลทุ่งหลวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (ปัณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ ฉบับที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ผลกระทบของเนื้อหาและลีลาการให้สัมภาษณ์ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่มีต่อภาพลักษณ์แบรนด์บุคคลของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย*

THE IMPACT OF INTERVIEW CONTENTS AND STYLES OF GENERAL PRAYUTH CHAN-OCHA ON THE PERSONAL BRAND IMAGE OF THE PRIME MINISTER OF THAILAND

ชุษณะ เตชคณา
Jusana Techakana
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
King Mongkut University of Technology Northern Bangkok, Thailand
Email: aerm2503@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาว่ารูปแบบการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชานายกรัฐมนตรีมีผลกระทบอย่างไรต่อภาพลักษณ์ส่วนตัวของเขา ใช้การวิจัยแบบสำรวจมีการแจกแบบสอบถามเชิงโครงสร้างในกลุ่มประชาชน 400 คนที่เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงอดีตรัฐบาลที่ทุจริต ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการสื่อสารน้อยมาก พวกเขาไม่ได้ให้ความสนใจกับการสัมภาษณ์กับสื่อมากนัก พวกเขารับรู้ลีลาการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ก้าวร้าวกับสื่อมวลชนและผู้ชม อย่างไรก็ตามพวกเขาไม่ได้สนใจลีลาการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาและรับรู้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจและความจริงของนายกรัฐมนตรี ยิ่งกว่านั้นพวกเขาคิดว่าสื่อมวลชนของไทยที่มักถามคำถามทางการเมืองแบบก้าวร้าวควรได้รับการสื่อสารด้วยลีลาแบบนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามเพียงไม่กี่คนที่ต้องการให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารให้สุภาพและก้าวร้าวน้อยลง อย่างไรก็ตามเห็นได้ชัดว่าไม่ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะมองรูปแบบการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีอย่างไรก็ตาม พวกเขามีความมั่นใจในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแบบของรัฐบาลทหารและต้องการให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยหลังจากมีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม 2562

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การสัมภาษณ์สื่อมวลชน, ภาพลักษณ์ส่วนบุคคล, นายกรัฐมนตรี

---

* Received 9 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

Abstract

This research is a survey research to find out how the communication style of General Prayuth Chan-ocha, the Prime Minister of Thailand affected his personal brand image Survey research. A structured questionnaire was distributed among 400 people who participated in the rally protesting the corrupt ex-government. The findings revealed that the respondents had low need for communication; they did not pay much attention to his interviews with the press. They perceived his communication style to be aggressive, ill-tempered, and insensitive to the press and the audiences. Nonetheless, they did not mind his communication style, and perceived it to be the manifestation of his sincerity and truthfulness. Moreover, they thought that the press in Thailand who often asked aggressive political questions deserved this particular style. Only few of the respondents would like him to change his communication style to be more polite and less aggressive. However, it was obvious that no matter how the respondents perceived the Prime Minister's communication style, they were confident in his premiership of Thailand's junta administration, and wanted him to be the Prime Minister of Thailand after a general democratic election planned to be held in May 2019.

Keywords: Communication, Media interviews, Personal Image, Premier

บทนำ

ผู้คนหลายล้านเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงรัฐบาลทุจริตของอดีตนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร มากกว่า 200 วัน และการประท้วงสิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ด้วยการทำรัฐประหารนำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าผู้บัญชาการกองทัพ หลังจากที่อดีตรัฐบาลถูกโค่นล้มรัฐบาลทหารก็จัดตั้งขึ้นและพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ได้รับการประกาศให้เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย คนไทยจำนวนมากสนับสนุนรัฐบาลทหารเพราะพวกเขาต้องการที่จะกำจัดอดีตรัฐบาลมาซึ่งพวกเขาเชื่อว่าทุจริต ผิดจรรยาบรรณและไม่ปฏิบัติตามกฎหมายมาเป็นเวลานานก่อนหน้านี้ เพราะพวกเขาเห็นว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่สมควรบริหารประเทศอีกต่อไป

มีความพยายามที่จะสร้างความชอบธรรมในการเขียนรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยใช้กระบวนการออกเสียงประชามติถามความเห็นของประชาชนว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาใหม่

อย่างไรก็ตาม ด้านหนึ่งของการจัดการออกเสียงประชามตินั้นก็ถูกมองว่าอาจเป็นเพียงพิธีกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับคณะรัฐประหารเท่านั้น (ilaw, 2562) หลังจากได้รับการประกาศให้เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สัมภาษณ์นักข่าวของไทยเป็นประจำทุกวัน ลีลาการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชาดูเหมือนก้าวร้าวและไม่ขานรับคำถามบางข้อของสื่อมวลชนที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชามองว่าเป็นคำถามที่ไม่เหมาะสม รูปแบบการสื่อสารในการให้สัมภาษณ์ได้กลายเป็นที่ถกเถียงกันในหมู่ผู้สนับสนุนตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน บางคนเข้าใจว่าเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจและความจริงในทางตรงกันข้ามบางคนมองว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นคนที่หยาบคาย ไร้มารยาทและไม่ให้เกียรติสื่อมวลชนและคนไทยที่เป็นผู้ชมการสัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี แต่คนที่สนับสนุนรัฐบาลทหารมีความเข้าใจดี ดังจะเห็นได้จากนี้บทสนทนาในในสื่อสังคมออนไลน์

ในฐานะนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลทหาร ตำแหน่งของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชานั้นคล้ายคลึงกับซีอีโอขององค์กรธุรกิจและภาพลักษณ์ของแบรนด์ส่วนบุคคลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชามีความสำคัญต่อการบริหารประเทศหากแบรนด์ส่วนบุคคลมีภาพลักษณ์เป็นบวกรัฐบาลทหารก็จะได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากคนไทย ในทางกลับกันหากภาพลักษณ์ของแบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรีเป็นลบ รัฐบาลทหารก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนและไม่ได้รับความร่วมมือ การบริหารประเทศจะต้องเผชิญกับความยากลำบากในบริบทของทัศนคติเชิงลบในหมู่คนไทย

คนไทยภายใต้การบริหารของรัฐบาลทหารให้ความสำคัญกับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มากกว่าสมาชิกคณะรัฐมนตรีคนอื่นเพราะพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชามีบุคลิกและลีลาการสื่อสารที่โดดเด่น เหตุการณ์นี้ส่งผลให้เกิดข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเนื้อหาและลีลาการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ในด้านหนึ่งลีลาก้าวร้าวและตรงไปตรงมาของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาถูกมองว่าเป็นความจริงใจด้วยความตั้งใจที่ดีในการแก้ปัญหาที่สะสมของประเทศ แต่ในอีกด้านหนึ่งลีลาดังกล่าวมีผลต่อความรู้สึกของสื่อมวลชนและผู้ชมว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นคนก้าวร้าว และ หลายคนอยากเห็นพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเปลี่ยนลีลาการสื่อสารเพื่อแสดงว่านายกรัฐมนตรีให้เกียรติสื่อมวลชนและคนไทยที่เป็นผู้ชมการสัมภาษณ์

หลังจากได้รับทราบเนื้อหาของการสนทนาออนไลน์ของสาธารณชน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาตอบโต้การวิพากษ์วิจารณ์ว่าตนเองเป็นคนแบบนี้มาหลายปีแล้วและดูเหมือนว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาจะไม่เปลี่ยนแปลงลีลาการสื่อสาร คำถามคือการสื่อสารด้วยลีลาดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรีในระยะยาวหรือไม่ การนำแนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) และแนวคิดเกี่ยวกับวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis : CDA) มาใช้ในการศึกษาวาทกรรม ของพลเอก

ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครั้งนี้ ก็เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาคำตอบในกระบวนการสร้างวาทกรรมของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี โดยนำเอาทฤษฎีมาเป็นหลักในการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในปฏิบัติการทางวาทกรรมและปฏิบัติการทางสังคม วัฒนธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่า วาทกรรมของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีลักษณะการสร้าง และตัวตนทางการเมืองอย่างไร (เอกจิต สว่างอารมณ์ และอัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2560) จึงจำเป็นที่จะต้องทำการวิจัยเพื่อค้นหาว่ารูปแบบการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชามีผลกระทบต่อภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยหรือไม่และจากนั้นรัฐบาลรัฐบาลทหารจะได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากคนไทยเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารประเทศหรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นจะส่งผลโดยตรงต่อการบริหารประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติของคนไทยที่มีต่อการสัมภาษณ์กับสื่อของนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชากับที่มีผลกระทบต่อแบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรี

2. เพื่อหากลยุทธ์ในการพัฒนาแบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรีผ่านรูปแบบการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาในการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีการทบทวนวรรณกรรมเพื่อร่างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย หลังจากนั้นได้นำมาร่างเป็นแบบสอบถาม โดยเลือกใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างที่มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คนจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรของการวิจัยนี้คือผู้ที่เข้าร่วมชุมนุมประท้วงอดีตรัฐบาล 10 เขตในกรุงเทพมหานครถูกสุ่มเลือกอย่างง่าย (Simple random) จากทั้งหมด 50 เขต

2. มีการสุ่มเลือกถนนสายหลักของแต่ละเขตด้วยการสุ่มเลือกอย่างง่าย (Simple random)

3. เลือกจำนวน 40 ครัวเรือนในแต่ละถนนจะถูกสุ่มเลือกอย่างเป็นระบบ หากครัวเรือนที่เลือกไม่ได้มีสมาชิกเข้าร่วมในการชุมนุมสมาชิก ครัวเรือนรายต่อไปที่อยู่ติดกับครัวเรือนที่เลือกและไปร่วมชุมนุมกับ กปปส. จะถูกสัมภาษณ์เพื่อแทนที่สมาชิกที่เลือก ระบบนี้ได้รับการจัดการจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายจำนวนครัวเรือน สถิติเชิงพรรณนาที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ร้อยละและสถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ไคสแควร์ (Chi-Square)

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ทัศนคติของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อเนื้อหาและลีลาการให้สัมภาษณ์ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พบว่า

1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้าร่วมในการประท้วงต่อต้านรัฐบาลอายุมากกว่า 20 ปีมีการศึกษาสูงและมีรายได้ปานกลางถึงสูง เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยมีข้าราชการจำนวนน้อยที่สุด ชี้ให้เห็นว่าคนที่เข้าร่วมการชุมนุมคือคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมีรายได้ปานกลางและสูงและมีการศึกษาสูง ข้าราชการอาจรู้สึกหวาดกลัวที่จะเข้าร่วมการชุมนุม

1.2 จากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับเนื้อหาข้อมูลและรูปแบบบุคลิกภาพส่วนตัวที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า 50% ได้รับการสัมภาษณ์โดยไม่ตั้งใจ มีเพียงไม่กี่คนที่ตั้งใจจะดู มีเพียง 10% เท่านั้นที่ชมจนจบการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้ตอบแบบสอบถามหญิงมีแนวโน้มที่จะดูการสัมภาษณ์แต่ละครั้งจนจบและพวกเขาชอบลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีมากกว่าผู้ตอบแบบสอบถามชาย ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะดูจนกระทั่งสิ้นสุดการสัมภาษณ์แต่ละครั้งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ตอบแบบ Gen Y สนใจการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศน้อยกว่ากลุ่ม Gen X และกลุ่ม Gen B ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับสูงไม่ได้ดูการสัมภาษณ์แต่ละครั้งจนจบในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่ามีแนวโน้มที่จะดูการสัมภาษณ์แต่ละครั้งจนถึงที่สุด สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับสูงอาจสามารถคาดการณ์คำตอบของนายกรัฐมนตรีหลังจากที่พวกเขาได้ยินคำถามของนักข่าวในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่านั้นมีความสามารถน้อยกว่า ผู้ประกอบการมีแนวโน้มที่จะติดตามสัมภาษณ์แต่ละครั้งจนจบกว่าอาชีพอื่นใด กลุ่มนี้ต้องการข้อมูลจากการตอบสนองของนายกรัฐมนตรีในการตัดสินใจทางธุรกิจของพวกเขาเพราะนโยบายของรัฐบาลจะมีผลกระทบต่อการลงทุนและการปฏิบัติทางธุรกิจของพวกเขา สถิติไคสแควร์พิสูจน์ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลประชากรกับการเปิดรับการสัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี

1.3 ความต้องการที่ผู้ตอบแบบสอบถามจำเป็นต้องติดตามการสัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรีในระดับต่ำซึ่งชี้ให้เห็นว่าพวกเขาค่อนข้างมั่นใจว่านายกรัฐมนตรีจะพูดบางอย่างเกี่ยวกับความตั้งใจอย่างจริงใจของเขาในการแก้ปัญหาของประเทศและพวกเขาจะไป ติดตามข่าวการเมือง พวกเขารู้สึกว่ารู้ว่าสิ่งที่นายกรัฐมนตรีกล่าวในการสัมภาษณ์ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อชีวิตของพวกเขาเพราะพวกเขาเชื่อว่านักข่าวจะถามคำถามทางการเมืองที่ไม่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของพวกเขา มีผู้ตอบแบบสอบถามน้อยมากที่ต้องการการรับรู้ข่าวสารจากการชมการสัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีแนวโน้มที่จะติดตามการสัมภาษณ์แต่ละครั้งจนจบ ได้แก่ ผู้ประกอบการสตรีกลุ่ม Gen X และกลุ่ม Gen B และกลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำ ผู้ตอบแบบสอบถามเหล่านี้มีความต้องการปานกลางในการสื่อสาร มีผู้ตอบ

แบบสอบถามน้อยมากที่ต้องการการสื่อสารเพื่อติดตามการสัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาของการสัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีไม่ได้มีความสำคัญต่อประชาชนมากนัก สถิติไคสแควร์พิสูจน์ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการรับรู้ข่าวสารกับลักษณะประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.4 ทัศนคติต่อรูปแบบการสื่อสารของนายกรัฐมนตรี แม้จะมีความจริงที่ว่ารูปแบบการสื่อสารที่เปิดเผยและก้าวร้าวของนายกรัฐมนตรีนั้นเกือบ 80% ของผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติเชิงบวกต่อรูปแบบนี้ พวกเขารับรู้ว่าลีลาของนายกรัฐมนตรีแสดงออกถึงความจริงใจและพูดความจริง ผู้ตอบแบบสอบถามยังรับรู้ว่านักข่าวถามคำถามที่ก้าวร้าวและไม่เหมาะสมบ่อยครั้ง ดังนั้นผู้สื่อข่าวสมควรได้รับคำตอบในรูปแบบนี้ อย่างไรก็ตามผู้ตอบแบบสอบถามประมาณ 20% ต้องการเห็นนายกรัฐมนตรีพูดอย่างสุภาพด้วยน้ำเสียงก้าวร้าวน้อยลง และการที่อารมณ์ไม่ดีเมื่อพบคำถามบางอย่างที่นายกรัฐมนตรีไม่ต้องการที่จะตอบนายกรัฐมนตรีควรจะน้อมรับทุกคำถามของผู้สื่อข่าวที่กำลังทำหน้าที่ สำหรับผู้ที่ไม่พอใจลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีมองว่านายกรัฐมนตรีเอาตนเองเป็นคนศูนย์กลาง มีความมั่นใจในตนเองสูง เป็นเผด็จการและหยิ่งผยอง พวกเขาต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงบางอย่างเพราะพวกเขาต้องการให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยหลังการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งจะเป็นเครื่องหมายการสิ้นสุดของรัฐบาลทหาร สถิติ ไคสแควร์พิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีและทัศนคติที่มีต่อนายกรัฐมนตรี ผู้ที่ยอมรับลีลาการสื่อสารชอบนายกรัฐมนตรีมากกว่าคนที่ต้องการให้นายกรัฐมนตรีเปลี่ยนลีลาการสื่อสารให้ก้าวร้าวน้อยลงและสุภาพมากขึ้น

1.5 ผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของนายกรัฐมนตรี ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีรู้สึกมั่นใจว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในบริบททางการเมืองในปัจจุบัน เนื่องจากเขาจริงใจและมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาที่สะสมของประเทศ ไม่สนใจลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรี มองว่าลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีเป็นวิธีการที่ถูกต้องในการจัดการกับพฤติกรรมของนักข่าวที่สัมภาษณ์ อย่างไรก็ตามเมื่อนายกรัฐมนตรีประณามผู้สื่อข่าวที่ถามคำถามที่น่าสงสัยผู้ตอบแบบสอบถามบางคนเห็นว่านายกรัฐมนตรีอาจซ่อนอะไรบางอย่าง พวกเขาต้องการเห็นนายกรัฐมนตรียอมรับคำถามทุกประเภทด้วยอารมณ์ที่ดี น้ำเสียงที่ยืนยันความมั่นใจ (แต่ไม่ก้าวร้าว) และมีความโปร่งใส สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในระดับหนึ่งเพื่อเอาใจผู้สนับสนุน

1.6 ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อลีลาการสื่อสารและภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรี ผู้ตอบแบบสอบถามที่รู้สึกว่าลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีแสดงออกถึงความจริงใจและความจริงมีความมั่นใจว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นบุคคลที่

เหมาะสมสำหรับนายกรัฐมนตรี พวกเขาไม่สนใจความก้าวร้าวของนายกรัฐมนตรี พวกเขาต้องการให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปที่จะมีขึ้นในเดือนมีนาคม 2562 อย่างไรก็ตามสำหรับผู้ที่ไม่ชอบลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงบางอย่างเพราะในฐานะผู้สนับสนุน พวกเขาไม่ต้องการให้นายกรัฐมนตรีถูกมองว่าเอาตัวเองศูนย์กลาง เป็นเผด็จการ มีความมั่นใจและหยิ่งเกินไป พวกเขาไม่ต้องการเห็นนายกรัฐมนตรีแสดงกิริยามารยาทที่ไม่เหมาะสมและมีความก้าวร้าวเพื่อที่พวกเขาจะสามารถสนับสนุนต่อไปได้

1.7 ไม่ว่าพวกเขาจะชอบหรือไม่ชอบลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีพวกเขาจะยังคงสนับสนุนพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยโดยไม่คำนึงถึงประเภทของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลทหารหรือรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหมายความว่าพวกเขาต้องการให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนมีนาคม 2562 สถิติไคสแควร์ พิสูจน์ว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อลีลาการสื่อสารของนายกรัฐมนตรีกับความเชื่อมั่นของประชาชน ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเช่นเดียวกับความต้องการที่จะให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาอยู่ในอำนาจหลังจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยผู้ตอบแบบสอบถามมีความมั่นใจในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาโดยไม่คำนึงถึงทัศนคติต่อลีลาการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา การรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความจริงใจและความจริงคือปัจจัยที่ทำให้เกิดความสับสนในความสัมพันธ์

2. จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ SWOT ของภาพลักษณ์ส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีเพื่อนำไปกำหนดยุทธศาสตร์ของการพัฒนาภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้ ดังนี้

2.1 จุดแข็ง เป็นผู้นำที่มีเสน่ห์และน่าหลงใหล จริงใจและซื่อสัตย์ มีอัตตาแข็งแกร่งและมั่นใจในตนเอง มุ่งมั่นและมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาที่สะสมของประเทศ ในฐานะผู้นำของรัฐบาลทหารเขาไม่ใช่เผด็จการที่ใช้อำนาจในทางที่ผิด

2.2 จุดอ่อน การเข้าสู่อำนาจด้วยการทำรัฐประหาร ไม่ใช่ประชาธิปไตย การรับรู้ว่าตนเองเป็นคนศูนย์กลางมีความจองหอง และเป็นคนทำตามใจตัวเอง ถูกมองว่ามีวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำและง่ายต่อการยั่วยุจากคำถามที่ไม่ชอบและปฏิเสธที่จะตอบคำถามที่เขาคิดว่าไม่เหมาะสม ไม่ได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของประชาชนในการสื่อสารเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจ

2.3 โอกาส ได้รับการยอมรับอย่างดีจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการประท้วงต่อต้านอดีตรัฐบาล ถูกมองว่าเป็นคนจริงใจจริงใจและด้วยความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศ คนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมในการประท้วงต่อต้านอดีตรัฐบาลเช่นเดียวกับที่เขาบริหาร

ประเทศและสนับสนุนเขา สื่อมวลชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยไม่วิจารณ์งานของตนเองอย่างจริงจังเนื่องจากเขามีผู้สนับสนุนมากกว่าฝ่ายตรงข้าม คนไทยจำนวนมากเบื่อหน่ายกับนักการเมือง พวกเขาเชื่อว่ารูปแบบรัฐบาลทหารเป็นทางออกของปัญหาสะสมของประเทศในบริบททางการเมืองในปัจจุบัน รูปแบบการสื่อสารเชิงรุกของเขาไม่ได้ลดบุคลิกภาพการมีส่วนร่วมของเขา พวกเขารับรู้ลีลาการสื่อสารที่ก้าวร้าวของเขาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงใจและความซื่อสัตย์ พวกเขายังคิดว่าสื่อมวลชนแห่งประเทศไทยสมควรได้รับลีลาที่ก้าวร้าวของเขาเมื่อให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน

2.4 ภัยคุกคาม ในฐานะผู้นำที่เข้ามามีอำนาจด้วยการทำรัฐประหาร นายกรัฐมนตรีต้องเผชิญกับวาทกรรมทางการเมืองที่เปิดตัวโดยผู้สนับสนุนของอดีตรัฐบาลว่านี่ไม่ใช่ประชาธิปไตย นักวิชาการหลายคนที่เห็นว่าการเลือกตั้งเป็นวิธีเดียวที่จะเข้ามามีอำนาจตามครรลองของประชาธิปไตย ในฐานะผู้นำเผด็จการ คนสื่อ (นักข่าว) บางคนที่ชื่นชอบอดีตรัฐบาลให้ความสนใจในการนำเสนอประเด็นลบของรัฐบาลในการทำข่าวของพวกเขา ผู้นำต่างประเทศและคนสื่อจำนวนมากเป็นพันธมิตรของอดีตรัฐบาลและวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ผู้สนับสนุนหลายคนไม่สนใจข่าวการเมืองดังนั้นพวกเขาจึงไม่ติดตามการสัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี

อภิปรายผล

นายกรัฐมนตรีได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าจะมีความเป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ผู้ที่เข้าร่วมในการเดินขบวนประท้วงอดีตรัฐบาลมองว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นคนที่ช่วยให้ผู้ประท้วงทำภารกิจล้มล้างรัฐบาลเก่าได้สำเร็จ และพวกเขาตั้งใจจะ สนับสนุนรัฐบาลทหาร พวกเขาไม่สนใจลีลาการสื่อสารที่เปิดเผยและก้าวร้าวของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ประชาชนที่สนับสนุนพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชามองว่าลีลาดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจและพลเอกประยุทธ์เป็นคนพูดความจริง พวกเขาเชื่อว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีความตั้งใจดีและเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศ พวกเขาส่วนใหญ่ไม่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงใด ๆ พวกเขาเชื่อว่านักข่าวที่สัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีควรได้พบกับลีลากการสื่อสารแบบนี้เพราะสื่อมวลชนจำนวนหนึ่งมักจะถามคำถามก้าวร้าวและไม่เหมาะสม มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ต้องการเห็นพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาก้าวร้าวน้อยลงและเลิกแสดงมารยาทที่ไม่ดีเมื่อต้องเผชิญกับคำถามที่ยุ่งยาก พวกเขาเชื่อว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ภาพลักษณ์ส่วนตัวของนายกรัฐมนตรีจะได้รับการปรับปรุง พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาจะเป็นที่ต้องการในฐานะนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยหลังการเลือกตั้งทั่วไป

การสัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีไม่สามารถดึงดูดความสนใจของประชาชน มีคนน้อยมากที่ดูการสัมภาษณ์โดยเจตนา พวกเขาได้ดูโดยไม่ตั้งใจและไม่ได้ติดตามการสัมภาษณ์แต่ละครั้งจนจบ สิ่งนี้บ่งชี้ว่าเนื้อหาอาจไม่น่าสนใจหรือไม่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของพวกเขา ตามทฤษฎีความต้องการอยากรู้ข่าวสารบ่งชี้ว่าสิ่งที่นายกรัฐมนตรีกล่าวในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งไม่มีอะไรที่ต่างจากความคาดหมาย พวกเขาสามารถทำนายได้ว่านายกรัฐมนตรีจะตอบคำถามแต่ละข้ออย่างไร คำถามส่วนใหญ่ที่ถามคือเรื่องการเมืองที่ไม่สนใจ เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องควรชี้นำนักข่าวให้ถามคำถามบางอย่างเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนเพื่อให้เนื้อหาการสัมภาษณ์น่าสนใจยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มระดับความต้องการรับรู้ข่าวสารจากการให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี

การสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคล คือการให้ข้อมูลและการสร้างสะสมประสบการณ์ตรงที่เกี่ยวข้องกับองค์กรผลิตภัณฑ์ สถานที่ และผู้คน วิธีที่บุคคลสื่อสารและทำงานในโอกาสต่าง ๆ จะกลายเป็นข้อมูลและประสบการณ์ที่ผู้คนมีเกี่ยวกับเขา และประกอบเป็นภาพลักษณ์ของเขาซึ่งเป็นส่วนสำคัญของภาพลักษณ์ของเขา ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้คนที่มีต่อบุคคลใดก็ตามจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานของการกำหนดภาพลักษณ์ของบุคคลนั้น (Boulding Kenneth E., 1956) แนวทางการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอาชีพและการจัดการชีวิต บุคคลสามารถเดินทางสู่ความสำเร็จได้ด้วยการสร้างและดำรงรักษาภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลที่โดดเด่นและน่าจดจำ (Mohammed Renier Steyn, 2016) การสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลเป็นกระบวนการของการสร้างเอกลักษณ์ส่วนบุคคลด้วยการพัฒนาวิธีการสื่อสาร (Kheder M., 2014) การสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลคือการสร้างการรับรู้และการสร้างความผูกพันทางอารมณ์ความรู้สึกต่อตัวบุคคลที่จะต้องให้ความสำคัญอย่างจริงใจกับคุณค่าของความเป็นเอกลักษณ์ องค์ประกอบสำคัญสี่ประการสำหรับการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคล ได้แก่ 1) ชื่อเสียง 2) ข้อความในการสื่อสาร 3) ช่องทางการสื่อสาร และ 4) การพัฒนาความสัมพันธ์ (Ruggiero Thomas E., 2009) การสร้างภาพลักษณ์ แบรนด์ส่วนบุคคลต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนด้านคุณสมบัติของตัวเองรวมถึงบุคลิกภาพ จุดแข็งจุดอ่อน ความสำเร็จ ความรักในสิ่งที่ทำ และการรับรู้ของผู้อื่น (Finn Seth., 1997) การสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลส่งผลกระทบต่อบุคคลในชีวิตการทำงาน ทำให้เขาเป็นคนที่โดดเด่นในสาขาวิชาชีพของเขา ดังนั้นบุคคลสาธารณะจะต้องมีกลยุทธ์ในการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลเนื่องจากมีความสำคัญในการพัฒนาอาชีพ ในกรณีนี้สามารถสันนิษฐานได้ว่าคนที่มีภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของนายกรัฐมนตรีเป็นบวกที่มีผลมาจากการรับรู้ข่าวสารเชิงบวกจากการให้สัมภาษณ์นายกรัฐมนตรีจะร่วมมือและสนับสนุนรัฐบาลทหาร และบรรยากาศการทำงานจะเป็นประโยชน์สำหรับการบริหารของนายกรัฐมนตรี

แนวคิดเกี่ยวกับลีลาการสื่อสารกล่าวว่าผลกระทบของลีลาการสื่อสารแบบเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยและแสดงความโดดเด่นหรือไม่แสดงความโดดเด่นจะมีผลต่อการรับรู้ข่าวสาร การปฏิสัมพันธ์กับผู้ส่งสาร การยอมรับความคิด และการมีมุมมองที่ดีเกี่ยวกับผู้ส่งสาร ผู้คนให้คะแนนคนที่สื่อสารด้วยลีลาที่แสดงความโดดเด่นสูงแต่ไม่ค่อยจะเปิดเผย และคนที่ไม่ค่อยจะแสดงโดดเด่นแต่เปิดเผยตัวตนสูงมากกว่าคนที่เปิดเผยตนเองสูงแต่ไม่แสดงความโดดเด่น และคนที่ไม่แสดงความโดดเด่นและไม่ค่อยจะเปิดเผยตัวตน (Notatantonio and Cohen, 1990) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ เป็นปัจจัยที่ผู้นำต้องทำอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุความสำเร็จในระดับมืออาชีพ ผู้นำต้องเป็นผู้สื่อสารที่มีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ การสื่อสารทำให้ผู้นำสามารถแบ่งปันสิ่งที่เขามีและสิ่งที่เขาคาดหวังจากผู้อื่น (Finn Seth., 1997) ทักษะการสื่อสารที่ดีจะช่วยพัฒนาความเข้าใจและความเชื่อในหมู่คน ในการสร้างตัวเองให้เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่และมีประสิทธิภาพ ผู้นำต้องเป็นผู้สื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ในการเข้าถึงสำนึกจริยธรรมของผู้คน การสื่อสารจะทำหน้าที่เป็นส่วนสำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้คนให้ติดตามผู้นำที่มีความมุ่งมั่น ดังนั้นเมื่อมีการสื่อสาร ผู้นำจะต้องเปิดเผยความจริงและแสดงตัวตนให้มีความโดดเด่นด้านจริยธรรม (Russell R., 2001) ผู้สื่อสารที่ดีต้องแสดงให้เห็นว่ามีความรู้ มีความกระตือรือร้น มีความทะเยอทะยานและเชื่อมโยงกับผู้รับสาร (Towler Annette J., 2003) บุคลิกการเป็นผู้นำที่แตกต่างกันและลีลาการสื่อสารที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้รับสารให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของทีม ผู้นำที่มีพฤติกรรมเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางจะมีลีลาการสื่อสารตามความต้องการของผู้รับสาร ผู้นำทางปัญญาจะสื่อสารกับผู้ที่สามารถจัดการกับความซับซ้อนของเนื้อหาได้ ผู้นำด้านพฤติกรรมจะผสมผสานแนวการทำงานขององค์กรและการแนวทางการทำงานของแต่ละปัจเจกเข้าด้วยกัน ดังนั้นลีลาการสื่อสารของพวกเขาจะขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและลักษณะของพนักงาน ผู้นำจะมุ่งเน้นไปที่การมอบหมายงานโดยเน้นการกำหนดเวลาและสร้างแรงจูงใจให้พนักงานมีความพยายามที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วง (Benita Zulch., 2014) ในกรณีนี้สามารถสันนิษฐานได้ว่าลีลาการสื่อสารของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาจะมีผลต่อความสำเร็จของการเป็นผู้นำของรัฐบาลทหารของไทย

Claire Newton แบ่งลีลาการสื่อสารออกเป็น 5 แบบ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของคนที่ชอบใช้แต่ละลีลาทางวัจนภาษา (ถ้อยคำ) และอวัจนภาษา (กิริยาท่าทาง) และผลลัพธ์ที่อาจจะเกิดขึ้น Newton อธิบายว่าความเข้าใจลีลาการสื่อสารของคนอื่นจะทำให้ผู้รับสารสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบโต้การสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเลือกที่จะยอมรับ เห็นด้วยหรือถกเถียง ด้วยลีลาที่พวกเขาคิดว่าเหมาะสมที่สุด การสื่อสารที่จะสัมฤทธิ์

ผลได้ดี ผู้สื่อสารจะต้องเรียนรู้ที่จะยืนยันความคิดของตนเองด้วยท่าทีลีลาและน้ำเสียงที่เหมาะสม ผู้ที่มีทักษะในการสื่อสารจะต้องสามารถวิเคราะห์ตนเองได้ว่ามีลีลาในการสื่อสารเป็นรูปแบบใด เพื่อจะได้เรียนรู้จุดแข็งและจุดอ่อนในการสื่อสารของตน คนที่รู้จักตัวเองดี และรู้จักเลือกลีลาการสื่อสารที่เหมาะสม นอกจากจะได้ผลสัมฤทธิ์ของการสื่อสารแล้ว ยังจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย ดังนั้นมนุษย์ทุกคนควรจะได้เรียนรู้ลักษณะของการสื่อสารของลีลาต่าง ๆ ลีลาการสื่อสารมีด้วยกันทั้งหมด 5 ลีลา ดังนี้ 1) Assertive ยืนยันความคิดอย่างแน่วแน่ 2) Aggressive ก้าวร้าวชัดเจน 3) Passive-aggressive ท่าทางนิ่ง แต่มีความคิดก้าวร้าว 4) Submissive ยอมตามใจผู้อื่น 5) Manipulative มีวิธีการบังคับให้คนอื่นตามใจตน (Budiman, 1975)

ความรู้เกี่ยวกับลีลาการสื่อสารของผู้ส่งสารอย่างถ่องแท้ จะทำให้คนที่เป็นผู้รับสารสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพว่าจะขานรับสิ่งที่ผู้ส่งสารสื่อสารออกมาอย่างไร ในขณะเดียวกันลีลาการสื่อสารที่ประกอบด้วยลักษณะนิสัย การพูด การแสดงออก ต่างๆนั้นจะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ผู้รับสารมีต่อบุคคลผู้ส่งสารด้วยลีลากที่แตกต่างกัน ดังนั้นการที่ผู้ส่งสารจะเลือกใช้ลีลาการสื่อสารแบบใดต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ของตนเองที่จะเกิดขึ้นด้วย

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ประกอบด้วย 1) พฤติกรรม การกระทำ การแสดงออก 2) ความซื่อสัตย์ สุจริตไม่คดโกง ไม่ปลอมปน ไม่โกหกหลอกลวง 3) การสร้างสรรค์ เสริมสร้าง ปรับปรุง แก้ไขปัญหาสังคม การเสียสละ 4) การพิสูจน์ความจริง ข้อเท็จจริงให้ประจักษ์ต่อสังคม ถึงความถูกต้อง 5) การประชาสัมพันธ์ (ดวงพร คำนูณรัตน์ และวาสนา จันทร์สว่าง, 2536)

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าเนื้อหาและลีลาการสื่อสารจะเป็นพฤติกรรมของการแสดงออกที่มีมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาภาพลักษณ์ของตัวบุคคล ดังนั้นผู้นำที่ต้องการมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของประชาชนต้องให้ความสำคัญกับเนื้อหาและลีลาของการสื่อสาร

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอแนะรูปแบบของเนื้อหาและลีลาในการให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี เป็น Pentadigm (ปัญจกระบวนทัศน์) ของ IMAGE จากผลของการวิจัย IMAGE เป็นการนำเอาอักษรตัวแรกขององค์ประกอบในการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลมาสร้างเป็นคำ (Acronym) อักษรแต่ละตัวจะเป็นคำที่เป็นห้าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคล นั่นคือเหตุผลที่เรียกว่า " Pentadigm " รูปแบบดังต่อไปนี้:

I คือ 1) Integrity ความซื่อสัตย์ 2) Intelligence ความฉลาด 3) Initiation มีความคิดริเริ่ม 4) Innovation มีนวัตกรรม 5) Integration ทำงานแบบบูรณาการ

M คือ 1) Message: มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คน 2) Manner มีมารยาทงาม ก้าวร้าวน้อยลง 3) Management มีความสามารถในการบริหาร

จัดการเพื่อจัดสรรทรัพยากรและสร้างอย่างมีประสิทธิภาพ 4) Man Power กำหนดคนที่มีความรู้ทักษะและมีมุ่งมั่นสูงในการพัฒนาประเทศ 5) Mission ตระหนักในพันธกิจในการปฏิรูปประเทศ

A คือ 1) Action ทำสิ่งที่ถูกต้องและทำสิ่งที่ถูกต้อง 2) Accountability ความรับผิดชอบผลลัพธ์ที่เกิดจากการตัดสินใจและการกระทำของตน 3) Accommodation เปิดกว้างรับฟังคำแนะนำของผู้อื่น 4) Attention ใส่ใจกับปัญหาของประเทศและแสดงความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น 5) Agenda จัดลำดับความสำคัญของงานตามมติของประชาชน

G คือ 1) Governance ธรรมาภิบาล 2) Generosity มีความเอื้ออาทร 3) Gracefulness มีความสง่างาม 4) Gregariousness มีความเป็นมิตรและมีเสน่ห์ 5) Globalization มีสำนึกของความเป็นโลกาภิวัตน์

E คือ 1) Ethics มีจริยธรรม 2) Empathy มองปัญหาอย่างคนที่เข้าใจประชาชน 3) Emotion Quotient มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ 4) Energy มีพลังในการทำงานอย่างหนักเพื่อพยายามแก้ไขปัญหาของประเทศ 5) Edge มีความสามารถที่สูงเหนือคู่แข่งขัน

The Model of IMAGE Pentadigm

ข้อมูลจากการวิจัยได้แสดงอย่างชัดเจนว่าการมีพฤติกรรมการสื่อสารตามรูปแบบของ IMAGE Pentadigm จะทำให้ผู้นำมีภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลที่เป็นบวก และจะทำให้เขาเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จด้วยการสนับสนุนและความร่วมมือที่แข็งแกร่งของประชาชน ในกรณีของประเทศไทยพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชาผู้มีอำนาจผ่านการทำรัฐประหารสามารถถูก

มองว่า 1) เป็นผู้นำที่มีเมตตา 2) ต้องการพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศต่อหลังการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย 3) ภาพลักษณ์ส่วนตัวของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาจะค่อนข้างเป็นบวกแม้ว่าเขาจะเป็นผู้นำของรัฐบาลทหารที่มาจากการทำรัฐประการ 4) ภาพลักษณ์ส่วนตัวของพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชา ยังสามารถปรับปรุงได้ด้วยการเปลี่ยนลีลาการสื่อสารให้ก้าวร้าวน้อยลง ให้เกียรติสื่อมวลชนและประชาชนผู้ชมการให้สัมภาษณ์ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และให้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มากขึ้นในการสัมภาษณ์เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชน และดำรงรักษาผู้สนับสนุนให้ยังคงสนับสนุนต่อไปอย่างยั่งยืน

สรุป

จากผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าผู้นำไม่สามารถสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลที่แข็งแกร่งและเป็นบวกได้หากขาดความสามารถในการสื่อสาร ลีลาในการสื่อสารที่แตกต่างกันมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์แบรนด์ส่วนบุคคลของผู้นำที่แตกต่างกัน ผู้นำต้องยอมรับคำถามทุกประเภทและมีลีลาการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับคำถามที่ยาก ๆ จากสื่อมวลชน เนื้อหาที่สื่อสารกับสาธารณชนจะต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เนื้อหาในการสื่อสารจะต้องมีความสำคัญเพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการอยากรับรู้ข่าวสารในหมู่ประชาชน ผู้นำที่มีรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะมีภาพลักษณ์แบรนด์ที่แข็งแกร่งในเชิงบวกซึ่งจะทำให้เขาเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาการวิเคราะห์ SWOT ที่นำเสนอข้างต้นผู้วิจัยได้เสนอแนะนำต่อไปนี้สำหรับพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเพื่อให้เขาเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพและได้รับการสนับสนุนในฐานะนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยหลังจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป จัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2019 ในเวลานี้นายกรัฐมนตรีของเขาจะมีเกียรติมากขึ้นและเป็นที่ยอมรับ คำแนะนำมีดังนี้

1. นายกรัฐมนตรีควรปรับรูปแบบการสื่อสารเชิงรุกของเขาให้เป็นที่ยอมรับของผู้คนมากขึ้น

2. ควรปรับปรุงเนื้อหาการสัมภาษณ์ของเขาเพื่อให้พวกเขาเกี่ยวข้องกับวาระการประชุมของผู้คนมากขึ้นดังนั้นพวกเขาจะมีความต้องการรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับสูง

3. ควรมีที่ปรึกษาที่สามารถให้การฝึกอบรมการจัดการสื่อเพื่อให้พลเอกประยุทธ์จันทร์โอชาสามารถจัดการการโต้ตอบกับสื่อมวลชนได้ดียิ่งขึ้น

4. ควรแยกแยะคำถามสัมภาษณ์เพื่อไม่ให้ถูกมองว่าเป็นจำเลยที่ต้องตอบคำถามที่ยากลำบากโดยบุคลากรด้านสื่อที่ก้าวร้าว

5. นายกรัฐมนตรีจะต้องเชื่อในความสำคัญของภาพลักษณ์ส่วนตัวของตนเองว่าจะมีผลกระทบอย่างมากต่อความสำเร็จในการบริหารงานในฐานะนายกรัฐมนตรี

6. ควรรักษาภาพลักษณ์ของความจริงใจและความซื่อสัตย์เพื่อเอาชนะความจริงที่ว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเข้ามามีอำนาจผ่านการรัฐประหารซึ่งทำให้ถูกมองว่าเป็นผู้นำเผด็จการในสายตาของคนที่เชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการเดียวที่จะกลายเป็น ผู้นำประชาธิปไตย

7. ต้องเชื่อว่าลีลาการสื่อสารมีผลกระทบต่อการรับรู้ของผู้คนที่ไว้วางใจ

8. ควรรักษาความเชื่อมั่นในการสื่อสารกับประชาชน

เอกสารอ้างอิง

ดวงพร คำนูณรัตน์ และวาสนา จันทร์สว่าง. (2536). *การประชาสัมพันธ์.* (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: อินไทม์แทรด.

เอกจิต สว่างอารมณ์ และอัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2560). การศึกษาวาทกรรม ประชามติ”ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีผ่านรายการคืนความสุขให้คนในชาติ. *วารสารการสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 5(2), 71-96.

ilaw. (2562). *“ประชามติไทยสไตล์: โหวตเยส รัฐประหาร ร่างรัฐธรรมนูญ”*. เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2562 จาก https://ilaw.or.th/node/4170

Benita Zulch. (2014). Leadership Communication in Project Management. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 119(1), 172-181.

Boulding Kenneth E. (1956). *The Image : Knowledge in Life and Society.* Michigan: The University of Michigan.

Budiman. (1975). *Newton Claire. “The Five Communication Styles”*. Retrieved July 15, 2015, from www.clairnewton.co.za

Finn Seth. (1997). Origins of media exposure: Linking personality traits to TV radio print and film use. *Communication Research*, 24(5), 507-529.

Kheder M. (2014). Personal branding phenomenon. *International Journal of Information Business and Management*, 6(2), 29–40.

Mohammed Renier Steyn. (2016). *Persinal branding: A systematic review of the research and design strategies used reported in Journal articlesrelating*

to criticao elements of personal branding. Retrieved July 15, 2019, from https://pdfs.semanticscholar.org/ade5/c6a103f88fca5d33dcf315d1a2f62336c709.pdf

Notatantonio and Cohen. (1990). The Effects of Open and Dominant Communication Styles on Perceptions of the Sales Interaction. *International Journal of Business Communication*, 27(2), 171-184.

Ruggiero Thomas E. (2009). Uses and Gratifications Theory in the 21st Century. *Journal of Mass Communication and Society*, 3(1) 3-37.

Russell R. (2001). The role of values in servant leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 22(2), 76-84.

Towler Annette J. (2003). Effects of charismatic influence training on attitudes, behavior, and performance. *Personnel Psychology*, 56(2), 363–381.

การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี*

THE COOPERATION STRENGTHENING AND CORRUPT CONTROLLING DONE BY MONKSCIVIL SECTOR AND LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN PHETCHABURI PROVINCE

พระครูอุดมเจติยารักษ์ (ดนัย นรุตฺตโม/สำแดงเดช)
Phrakhru Udomchetiyarak (Danai Naruththamo/Samdaendet)
อนุชา พละกุล
Anucha Bhalakula
ศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า
Siripen Suthsansanga
มะลิ ทิพย์ประจง
Mali Thipprajong
สุบัน สวัสดิ์ประภา
Suban Swasdiprabha
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phetchaburi Buddhist College, Thailand
E-mail: puen29.1986@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ การเสริมสร้าง และวิเคราะห์ความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาเชิงประยุกต์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจง คือ พระสงฆ์ ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น รวม 30 รูป/คน ใช้การประชุมผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบกระบวนการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสงฆ์ เป็นที่เคารพเชิงผู้นำทางจิตวิญญาณ มีองค์ความรู้ทางโลกและทางธรรม การยอมรับจากคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงศาสนาร่วมกับชุมชน เสนอหลักสูตรต่อต้านทุจริต โดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นศูนย์ดำเนินการทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน สังคม

* Received 4 September 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 22 December 2019

และภาครัฐ ภายใต้พระธรรมวินัยและกฎหมาย ให้สอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนที่มีความหลากหลาย

2. ภาคประชาชน ต้องเป็นพลเมืองดีที่สนใจปัญหาชุมชน ตามกฎหมายและระเบียบราชการท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการป้องกันและควบคุมทุจริตภาคประชาชนท้องถิ่น ที่ยอมรับจากภาครัฐ ร่วมตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผ่านจัดกิจกรรม เช่น การประกวดแข่งขัน ประกาศยกย่องบุคคลดีเด่น และปฏิบัติตามระบบกลไกตรวจสอบภายใน เช่น กิจกรรมประชุม สัมมนา ออกตรวจเยี่ยม รณรงค์ ส่งเสริม และเชิญชวน ให้ประชาชนแสดงบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมาภิบาล และจารีตประเพณีอันดีต่อประชาชน ปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมระบบคุณธรรมเชิงประจักษ์ เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย จัดทำโครงการและดำเนินการสร้างระบบป้องกันและควบคุมทุจริต โดยคณะกรรมการพัฒนา ติดตาม และประเมินผล เปิดเผยข้อมูลจัดซื้อจัดจ้างและผลงานท้องถิ่น เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ หากประพฤติผิดต้องลงโทษตามกฎหาย เพื่อสร้าง ท้องถิ่นซื่อสัตย์ภาครัฐโปร่งใส

คำสำคัญ: การเสริมสร้างความรู้, การควบคุมทุจริต, พระสงฆ์, ภาคประชาชน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research are for studying and analyzing factors that related the cooperation and controlling corruption by monks, public sectors and local administrative organizations in Phetchaburi province. It is a qualitative research to analyze applied contents from specific important informers such as monks, provincial government as well as local government tally 30 persons. The research was examined by meetings of professionals.

The research results found that:

1. Monks are spiritual leaders who have knowledge in both worldly and Dharma. They were well recognized from the Sangha, government officers and public sectors as they were related by religion to the community. Monks proposed an anti-corruption curriculum by using a community unit as a training center to train on righteous facts in both theory and practical methods. For an example; to give advices to the communities, societies and government sectors

under the Dharma principles and laws that conform to the various necessities of communities.

2. Civil sectors should be good citizen that are interested in the community's problems. They would be complied to the laws and local government regulations as such a local people sector that set up for fraud prevention and control committee which has been recognized by government sectors in order to work together to inspect activities of staff performances, i.e., contests, competitions, esteemed outstanding persons announcements etc. This committee will conform to the inspection of internal auditing system such as meetings, seminars, visits, campaigns, promotions and invitations activities in order to allow people enable to express their roles to participate with government officers to protect for the local benefits.

3. The local government must comply with laws, rules and regulations, good governance and good customs and traditions. They must refuse the patronage system and beside, to promote a visible merit system, apply knowledge dissemination on laws, set up projects to create fraud prevention and corruption control by a committee to develop, follow up and evaluate their work performances. The procurements and the local works must be openly shown up for public. Also, channels for community participation must be added to offer directions for solving corruption problems. The wrong doers must be disciplined to the law in order to create "Local Honesty, Transparency Government"

Keywords: Knowledge Enhancement, Corruption Control, Monks, Public Sector, Local Government Organization

บทนำ

ปัจจุบันถึงแม้จะมีกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง บังคับให้บุคคลปฏิบัติตาม แต่ก็ไม่สามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สนใจประเด็นประโยชน์สุขของประชาชน ที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ สร้างประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ที่ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น ต้องมีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ ย่อมเป็นการปฏิบัติราชการที่มีเป้าหมายเพื่อความผาสุกและความเป็นอยู่ของ

ประชาชน มีหลักประกันความสงบความปลอดภัยของสังคมของประเทศชาติโดยรวม (ราชกิจจานุเบกษา, 2546) ซึ่งล้วนดำเนินการเพื่อความสุจริตเที่ยงธรรม และความผาสุกของประชาชนในประเทศเป็นหลัก จากนั้นสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่สอง (พ.ศ. 2556 – 2560) ไว้ 5 ยุทธศาสตร์ คือ หนึ่งปลูกจิตสำนึกการต่อต้านการทุจริตเน้นการปรับเปลี่ยนฐานความคิดของคนในทุกภาคส่วนในการรักษาประโยชน์สาธารณะ สองบูรณาการการทำงานของหน่วยงานในการต่อต้านการทุจริตและพัฒนาเครือข่ายในประเทศ สามพัฒนาความร่วมมือกับองค์กรต่อต้านการทุจริตและเครือข่ายระหว่างประเทศ สี่พัฒนาระบบบริหารและเครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และห้าเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการต่อต้านการทุจริตให้กับบุคลากรทุกภาคส่วน แต่ที่น่าสังเกตคือการที่กลุ่มบุคคลจะทำการทุจริตให้เกิดความชอบด้วยกฎหมาย เพื่อบิดเบือนไม่ให้สังคมรับรู้ถึงพฤติกรรมหรือเจตนาที่จะทำการทุจริตของตนได้นั้น จะต้องมีปัจจัยเอื้อในการกระทำการทุจริต (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557) ปัญหาพื้นฐานคือการขาดความโปร่งใสและขาดการตรวจสอบ ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทำให้ไม่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด และไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจตามตำแหน่งหน้าที่อย่างมาก โดยขาดมาตรการตรวจสอบที่เพียงพอและขาดการถ่วงดุลอำนาจที่เหมาะสม และปัญหาช่องว่างหรือข้อบกพร่องของกฎหมาย คือปัจจัยที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีช่องทางในการทุจริตเกิดจากความล้าสมัยของกฎหมายที่ขาดความรัดกุมและชัดเจน ซึ่งส่งผลให้เกิดการทุจริตที่มีความผิดใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก ความผิดเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐหรือผู้หนึ่งผู้ใด และลักษณะสุดท้าย เป็นความผิดเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ ไปในการแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือพวกพ้อง (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2557)

อย่างไรก็ตามแนวคิดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในบริบทตามภาษาไทย เป็นแนวคิดที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง หลังจากมีเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศไทยและในเอเชียตะวันออก โดยแนวคิดเรื่องการจัดการปกครองและการจัดการปกครองที่ดีนั้นได้รับการรณรงค์อย่างมาก โดยสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระดับโลก (มานะ อิ่มอุดม, 2558) และดังที่ทราบแล้วว่า แนวคิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 แต่ถึงกระนั้นก็มิได้มีการนำคำว่า Good governance มาใช้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า คำว่า Good governance เพิ่งมีการนำมาใช้อย่างจริงจังเมื่อไม่นานนี้เอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาตามความหมายของ Good governance เพิ่งปรากฏและมีการใช้ในวงการนักวิชาการ ที่สนใจการพัฒนากลไกการบริหารและการปกครองของสังคมไม่นานนัก ส่วนคำว่า Governance นั้น

ได้ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม และมีผู้ใช้กันมานานแล้ว โดยพจนานุกรมได้ให้ความหมายของ Governance ไว้ว่า Governance means 1) The act process, or power of governing ; government 2) The state of being governed ซึ่งแปลกันตรง ๆ ก็หมายถึงการกระทำ กระบวนการ หรืออำนาจในการบริหารการปกครอง ซึ่งเมื่อใช้กับรัฐน่าจะมีความหมายใกล้เคียงและสัมพันธ์กับคำว่า ภาครัฐ (State) ซึ่งอาจจะหมายถึงทั้งรัฐบาล (Government) และระบบราชการ (Civil service) (อรพินท์ สพโชคชัย, 2541)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวคิดที่จะประสานความสัมพันธ์ทั้ง 3 องค์กร ให้เกิดการร่วมมืออย่างเป็นเอกภาพ เพื่อแสวงหาวิธีการและรูปแบบการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริต ซึ่งต้องสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งเสริมกันบางอย่าง โดยการให้ประชาชนสร้างเครือข่ายร่วมกับพระสงฆ์ เพื่อควบคุมการทุจริตคอร์รัปชั่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเพชรบุรี อาจเป็นทางเลือกหนึ่งของการตรวจสอบการปฏิบัติงานของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพต่อประชาชน เนื่องเพราะการศึกษานี้ไม่ใช่การตรวจสอบคอร์รัปชั่นโดยตรง หากแต่เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการควบคุมการทุจริตคอร์รัปชั่นภาคประชาชนร่วมกับพระสงฆ์เท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยวิเคราะห์เนื้อหาเชิงประยุกต์ (Applied Research) ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การจัดกระบวนการวิจัยด้วยการพรรณนา และการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ใช้พื้นที่การวิจัย ได้แก่ พื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้บริหาร ข้าราชการ และเจ้าพนักงานในสังกัดของการบริหารราชการส่วนภูมิภาค องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง และองค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป 2) ผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาค จำนวน 4 ท่าน 3) องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 7 ท่าน 4) เทศบาลเมือง จำนวน 7 ท่าน และ5) องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก จำนวน 7 ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์

ทั้งหมด จำนวน 30 รูป/คน สำหรับเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุม และการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดที่ได้ ตามเจตนาการวิจัย โดยใช้โน๊ตบุ๊ค เครื่องปริ๊น กระดาษ เครื่องบันทึกเสียง และแบบสัมภาษณ์ เพื่อแสวงหาความรู้โดยแบ่งเนื้อหาและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ หนึ่งแบบบันทึก (Record Form) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเทป เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้วิจัยได้ถอดข้อความจากเครื่องบันทึกเทปออกมาเพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร และสองแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นคณะวิจัยได้ทำการสอบถามข้อมูล โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล บางเนื้อหาอ้างอิงความถูกต้องจากพระไตรปิฎก และวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ตำราทางวิชาการ วารสาร และหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้แล้ว เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ แล้วจึงจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงประเด็นปัญหา หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและเข้าไปสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนทุกอย่าง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลจึงดำเนินการไปพร้อมกัน

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์ไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้ว มาจัดทำให้เป็นระบบ หาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ ทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ และรูปแบบความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่รวบรวมมา เพื่อนำเสนอรายงานผลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้ายต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริต ฯ

1.1 พระสงฆ์ต้องมีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีองค์ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก ได้รับการยอมรับทั้งจากพระเถระ ประชาชน และเจ้าหน้าที่รัฐ มีอายุ-พรรษาน่าเชื่อถือ อยู่

ร่วมกับสังคมและชุมชนซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงศาสนา ที่แนะนำประชาชนด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นับเป็นบทบาทโดยตรงของพระสงฆ์ เช่น การเสนอหลักธรรมคุ้มครองโลก 2 อย่าง คือ หิริ ความละอายแก่ใจที่ทำบาปและผิดหลักศีลธรรมทุกประการ และโอตตัปปะ ความแกรงกลัวต่อบาปอันเป็นผลสะท้อนกลับจากการกระทำนั้น หลักสังคหวัตถุ 4 หลักพรหมวิหาร 4 เหล่านี้สามารถใช้เป็นปัจจัยเสริมสร้างความพันธ์ในการควบคุมความประพฤติได้ การแสดงบทบาทที่สอดคล้องกับหลักธรรม หลักการดำเนินชีวิต และหลักกฎหมาย ย่อมสร้างเอกภาพโดยรวมต่อองค์กรสงฆ์ เป็นแรงจูงใจในการแสดงความร่วมมือ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงแหล่งความรู้และแหล่งข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงนำเสนอข้อเท็จจริงเหล่านั้นอย่างถูกต้องเที่ยงตรง อาจเป็นลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์เชิงบวกต่อการปฏิบัติงานของรัฐ ในขณะเดียวกันต้องเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมสามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งพระสงฆ์ผู้จะปฏิบัติหน้าที่นี้ต้องได้รับฝึกอบรม “หลักสูตรการต่อต้านการทุจริต” จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น หลักการปฏิบัติ ระเบียบปฏิบัติ บทลงโทษตามลักษณะความผิดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมาย หากเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทในองค์กรสงฆ์อยู่แล้ว ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมบทบาทท่านอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งตามตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ ท่านต้องไม่ประพฤติเสื่อมเสียหรือกระทำการใดๆ ที่ละเมิดกฎหมาย หรือไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ ทั้งสิ้น ตรงกับข้ามต้องมีความเที่ยงธรรมในฐานะสุจริตชน (สัตบุรุษ) บริหารจัดการวัดและภิกษุ-สามเณรภายในอาวาสให้ปกติปฏิบัติดี ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน ผู้ให้ความเคารพศรัทธาตามบทบาทที่ท่านได้แสดงออกนั้น โดยสามารถดำเนินโครงการหรือกิจกรรมได้ที่ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล” เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการอบรมศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมแก่เจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้แต่ละโครงการต้องมีโครงสร้างหลักสูตรที่ชัดเจนปฏิบัติได้จริง และมีการประเมินผลโครงการและสรุปผลการปฏิบัติงานทุกครั้งหลังเสร็จสิ้นโครงการ

1.2 ปัจจัยสำคัญคือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการทุจริต สามารถแสดงบทบาทด้วยการแจ้งความดำเนินคดี แสดงตนเป็นพยานในคดีทุจริต รวมทั้งมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐในประเด็นที่สงสัยว่ากระทำการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตำแหน่ง และหน้าที่ จากนั้นจึงเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมในสำนึกความเป็นพลเมืองดีระหว่างองค์กรปกครองส่วนถิ่นอื่น ในฐานะผู้แทนความถูกต้อง ภายใต้กระบวนการทำงานที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถร้องเรียนตามศูนย์ราชการต่างๆ เพื่อชี้มูลความผิดของบุคคลหรือองค์กรตามลักษณะความผิดนั้น หากภาคประชาชนมีพลังต่อรองมาก ย่อมมีโอกาสเรียกร้องตรวจสอบกระการทำของเจ้าที่รัฐได้อย่างมีพลัง เช่น สร้างเครือข่ายกับพระสงฆ์ สื่อมวลชน และช่องทางอื่นๆ ที่เปิดโอกาส บุคคลและองค์กรเหล่านี้ต้องมีวุฒิภาวะน่าเชื่อถือเชิงประจักษ์ เช่น อายุ เพศ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการแสดงบทบาทส่งเสริมหลักนิติธรรม-นิติรัฐ ต่อทั้งบุคคลและองค์กรภาครัฐทุกระดับ ให้ปราศจากการทุจริตทุกรูปแบบ โดยใช้พื้นฐานระดับหมู่บ้านหรือ

ชุมชนเป็นเครือข่ายต่อต้านการทุจริต ในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูล และวิธีการดำเนินการตามข้อมูลข่าวสารการทุจริตที่เป็นจริงรอบด้าน นัยหนึ่ง “เครือข่ายภาคประชาชน” ย่อมแสดงบทบาทสนับสนุนตามเจตนารมณ์การบริหารท้องถิ่นโปร่งใสปลอดคอรัปชั่นทุกรูปแบบ ตามข้อมูลที่ภาครัฐเปิดเผยทั่วไปต่อประชาชนหากต้องการตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐ ในฐานะการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกองค์กร และจากล่างขึ้นบน โดยต้องยกย่องผู้ทำความดีอย่างถูกต้องต่อชุมชนในฐานะบุคคลตัวอย่าง ซึ่งมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยภาคประชาชนที่เป็นรูปธรรม

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ด้วยการจัดอบรมด้านกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องต่อการควบคุมการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อให้ความรู้ทางทฤษฎีของบุคลากรเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ เชื่อมั่นในหลักการและการปฏิบัติหน้าที่ที่บริสุทธิ์ยุติธรรมตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักธรรมาภิบาล และหลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่บัญญัติไว้ในระเบียบปฏิบัติของท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือกำกับดูแลบุคลากรในการควบคุมการทุจริต ซึ่งจะเข้าไปสร้างกลไกจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการของบุคลากรของท้องถิ่น อาจแสดงออกในรูปของการแสดงความคิดเห็นตามโอกาสที่ประชาชนเข้าร่วมโครงการและหรือกิจกรรม ทั้งภายใต้แผนปฏิบัติการเสริมสร้างความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เช่น ในคราวอนุมัติงบประมาณพัฒนา ซึ่งสัมพันธ์ต่อวัด-ศาสนสถาน ผลประโยชน์ของประชาชน และผลกระทบของประชาชนในท้องถิ่น บางครั้งจำเป็นต้องใช้หลักนิติศาสตร์ คือ ข้อกฎหมายในการพิจารณาตัดสินความผิด ตามลักษณะการละเมิด แต่บางครั้งอาจใช้หลักรัฐศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา คือ การประเมินผลกระแสชุมชนในการควบคุมการทุจริต โดยพิจารณาตามมติของท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งจะตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของประชาชนที่มีความแตกต่างกัน นับเป็นการดำเนินงานเชิงประจักษ์ต่อประชาชน ทั้งนี้ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งประชาชนต้องมีส่วนร่วมในคณะกรรมการทั้ง 2 ชุดนี้ ด้วยวิธีการเลือกตั้ง นับเป็นการแสดงศักยภาพของท้องถิ่นตามระบบคุณธรรมมากกว่าระบบอุปถัมภ์ ซึ่งสัมพันธ์กับระบบกฎหมายขององค์กรปกครองท้องถิ่น ที่ถือได้ว่ามีความยุติธรรมมากตามระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้อาจตั้งศูนย์ดำรงธรรมระดับหน่วยงาน เพื่อให้บริการข้อมูล ข่าวสาร ตรวจสอบ ป้องกัน และปราบปรามการทุจริตภายในท้องถิ่นทุกรูปแบบ อย่างไรก็ตามอายุ เพศ ความมีอาวุโส ความรู้ความสามารถ และพฤติกรรมของผู้นำองค์กร ที่แสดงออกต่อการปฏิบัติตามระเบียบของท้องถิ่น ย่อมเป็นตัวแบบที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับและทุกแผนก ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์การเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี

2. ผลการศึกษาหลักการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตฯ

2.1 พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทด้านจิตวิญญาณอย่างแท้จริง เป็นแบบอย่างที่ถูกต้องในการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจะแสดงออกผ่านศีลาจารวัตรที่พระสงฆ์ประพฤติโดยปกติ เมื่อประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเชื่อมั่นในบทบาทของท่าน จึงแสดงบทบาทด้านการเป็นที่ปรึกษาต่อชุมชน สังคม และหน่วยงานเพื่อรัฐ เพื่อแสดงเจตนารมณ์การสร้างหลักการดำเนินงาน และหลักการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ โดยใช้หลักการพูดคุย ปรึกษาหารือ และตรวจสอบซึ่งกันและกัน ท่านเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและสังคมไทยเรื่อยมา จึงอยู่ในฐานะชอบธรรมที่จะชี้แนะผู้กระทำผิดด้านการทุจริตได้ ผ่าน “หน่วยอบรมประชาชนประตำบล” ภายใต้หน่วยงานนี้พระสงฆ์ย่อมมีสิทธิและบทบาทในการเสนอ “หลักการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี” ได้อย่างเป็นรูปธรรม ตามหน้าที่ที่บุคลากรได้เข้ารับการฝึกอบรม ตามโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ออกแบบเป็นหลักสูตรแล้ว โดยถ่ายทอดให้ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ เกิดความเชื่อมั่นให้หลักธรรม หลักสูตร และโครงการที่มีประสิทธิภาพต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการธรรมสัญจร ซึ่งในมุมมองผู้บริหารท้องถิ่นเห็นว่า เป็นเครื่องมือหนึ่งในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ได้ ฉะนั้นทั้งหลักศีลธรรมและหลักกฎหมาย ย่อมเป็นระเบียบปฏิบัติของพระสงฆ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งมิใช่การปฏิบัติหน้าที่ในนามบุคคล หากแต่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ในนามคณะสงฆ์

อย่างไรก็ตาม หลักการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะสงฆ์ ต้องอิงอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะก่อให้เกิดความดีงามต่อสังคมพื้นบ้านอย่างมั่นคง พร้อมทั้งนำหลักธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงบทบาท เช่น 1) หลักสาราณียธรรม ได้แก่ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคีหกประการ คือ หนึ่งเมตตากายกรรม คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่น การให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น สองเมตตาวจีกรรม คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พูดมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน สามเมตตามโนกรรม คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม สี่สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ห้าสีลสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคีรักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และหกทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ และ2) หลักอปริหานิยธรรม ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความ

เจริญมี เจ็ดประการ ได้แก่ หนึ่งหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ สองเมื่อประชุมก็พร้อม เพรียงกัน ประชุมเมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ สามไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นไม่ถอนสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้แล้วสมาทานศึกษา อยู่ในสิกขาบท ตามที่พระองค์บัญญัติไว้ สี่ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพ นับถือภิกษุนั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน ห้าไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น หกยินดีใน เสนาสนะป่า และเจ็ดตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ซึ่งสามารถนำมาเป็นหลักการปฏิบัติของคณะสงฆ์ได้

2.2 ภาคประชาชนต้องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริงโดยการแชร์จากประชาสังคมของชุมชน ที่เกิดจากการพบปะพูดคุยระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแสวงหาความถูกต้องในการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจรัฐที่ประพฤติมิชอบ เช่น ซักถาม ตรวจสอบพฤติกรรม ในประเด็นปัญหาที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือละเมิดผลประโยชน์ของประชาชน ประชาชนสามารถใช้สิทธิรักษาและปกป้องผลประโยชน์ของตนตามกระบวนการดังกล่าว โดยสามารถดำเนินการเป็นกลุ่มเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อสร้างพลังอำนาจการเรียกร้องความยุติธรรมจากผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นความสนใจเชิงสาธารณะ อันจะนำไปสู่การรับฟังปัญหาของผู้บริหารภาครัฐทุกระดับ ในขณะเดียวกัน ประชาชนต้องไม่ยอมรับและส่งเสริมระบบอุปถัมภ์ทุกรูปแบบ โดยส่งเสริมระบบความรู้ความสามารถตามวุฒิภาวะและปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาศักยภาพตนเอง อย่างไรก็ตาม เมื่อภาคประชาชนได้รับข้อมูลการทุจริต ต้องเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบอย่างทั่วถึง ในฐานะเป็นเจ้าของและปกป้องทรัพยากรของท้องถิ่นร่วมกัน ในรูปแบบส่งเสริมโครงการ กิจกรรม และวิธีการอื่น ๆ เช่น การจัดอบรมหลักสูตร “การเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตโดยภาคประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี” อันเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทุกระดับและทุกพื้นที่ชุมชนและสังคม เช่น วัด ผู้นำชุมชน และสถานศึกษา ทั้งนี้ต้องเชื่อมโยงกับหลักกฎหมายและบทลงโทษของผู้ประพฤติทุจริต

2.3 หลักการของท้องถิ่นต้องดำเนินการตามระเบียบ กฎหมายการเปิดเผยข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมกิจกรรม และเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งดำเนินการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทุกระดับชั้น โดยต้องถ่ายทอดระเบียบปฏิบัติตามกฎหมายใหม่ๆ อยู่อย่างต่อเนื่อง ที่กำหนดไว้ตามปฏิทินการอบรมบุคลากรท้องถิ่นประจำเดือน และพร้อมให้มีการตรวจสอบทั้งจากเจ้าหน้าที่ภายในและเจ้าหน้าที่ภายนอก การกระทำนี้นับเป็นการสร้างแรงจูงใจการเฝ้าระวังและต่อต้านปัญหาการทุจริตแบบมีส่วนร่วม ต้องถือเป็นหลักการปฏิบัติร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี ไม่ละเลยหรือหละหลวมต่อการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งการตรวจสอบองค์กรร่วมกับภาคประชาชนด้วยความสุจริตใจ ภายใต้ความเชื่อมั่นในหลักการ ทัศนคติ วินัย และจิตสำนึก ของข้าราชการ

พนักงาน และเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งอาจสร้างได้ด้วยการเข้าฝึกอบรมคุณธรรมครั้งละ 10 วัน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม โดยพระสงฆ์ผู้ผ่านการอบรมหลักสูตร “การเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริต” ของทั้ง 3 องค์กร กล่าวคือ “พระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี” ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับสูงของประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นหน่วยงานต้นแบบในการรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น ตามหลักการพัฒนาของล้นเกล้ารัชกาลที่ 9 คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา อย่างเป็นเอกภาพทั้งระดับองค์กรและภาคประชาชน

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริต ฯ

3.1 พระสงฆ์ยังถือแนวทางเดิมในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ นั่นก็คือ การศึกษาพระวินัยและหลักธรรมให้ลึกซึ้ง และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ที่ตนเองแสดงออกต่อสังคม แล้วถ่ายทอดหลักธรรมต่อประชาชนทุกชนชั้น ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและคณะบุคคลตามความเป็นจริง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามสภาพบุคคล ชุมชน และองค์กร ฉะนั้นแนวทางของพระสงฆ์คือการกระทำเป็นแบบอย่างด้านความสุจริตและต่อต้านทุจริต โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและกฎหมายเป็นกรอบการปฏิบัติหน้าที่ บางครั้งบทบาทเชิงรุกต้องดำเนินการในรูปแบบโครงการช่วยเหลือผู้ยากไร้ และส่งเสริมช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกร อย่างไรก็ตาม เมื่อพระสงฆ์แสดงบทบาทต้องไม่พาดพิงบุคคลและองค์กร เพราะอาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีได้ ทั้งนี้ภาครัฐต้องสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์แบบมีส่วนร่วม เช่น การจัดให้มีการอบรมตามรูปแบบ “หลักการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริต” โดยมีวัตถุประสงค์คือ การให้ความรู้ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และเสนอมาตรการป้องกันการทุจริตร่วมกับกลุ่มผู้เข้าร่วมนั้น ทั้งรูปแบบการจัดประชุม การจัดอบรม การจัดทำโปสเตอร์ การสื่อสารด้วยสื่อที่ทันสมัย และการเข้าถึงสถานศึกษา โดยมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส และมีความรู้ความสามารถที่คณะสงฆ์มอบหมายเข้าสู่กระบวนการอบรม และเมื่อสำเร็จตามหลักสูตรแล้ว ต้องเป็นผู้ให้การอบรมทั้งพระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป ตามแนวทางการดำริชอบ คือการไม่ดำเนินการใด ๆ เชิงลบต่อประชาชน การเจรจาชอบ คือพระสงฆ์ที่จะแสดงบทบาทนี้ต้องไม่มีกิริยาตลกขบขัน และอธิบายแบบสองแง่สองง่าม การกระทำชอบ คือการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สาธารณะชน และการไม่ส่งเสริมอุดมการณ์พุทธพาณิชย์ คือการบีบบังคับปัจจัยการทำบุญจากประชาชนในสภาวะการย่ำแย่ทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้ามต้องยกเลิกระบบอุปถัมภ์ภายในคณะสงฆ์ แล้วบริหารโครงการด้วยความโปร่งใส

3.2 การแสดงออกซึ่งความโปร่งใสเป็นแนวทางสำคัญในการเสนอตัวตรวจสอบ เสริมสร้างความร่วมมือ และการควบคุมการทุจริตได้อย่างประจักษ์ เพราะสนใจต่อปัญหา เสนอปัญหา และรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้น ภายใต้การศึกษาข้อเท็จจริงทางกฎหมายและระเบียบปฏิบัติเป็นอย่างดี ประชาชนจึงเชื่อถือ ให้ข้อมูลข่าวสาร และคำปรึกษาที่เป็นประโยชน์

ต่อการดำเนินการ จากนั้นจึงแสดงบทบาทตรวจสอบการทุจริตในนามตัวแทนภาคประชาชน ที่สนใจในข่าวสารและกิจกรรมของบ้านเมืองทั้งภาคราชการและองค์กรอื่น ๆ ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยการสร้างเครือข่ายการดำเนินการร่วมกัน ในประเด็นปัญหาที่เหมือนกัน เช่น การเข้าร่วมประชุม การร่วมสัมมนา การออกตรวจเยี่ยม วิธีการต้องให้แนวทางการรณรงค์ การส่งเสริมการเชิญชวน ซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบคณะกรรมการเฉพาะกิจตรวจสอบตามวัตถุประสงค์ที่ดำเนินการขณะนั้น ซึ่งต้องมีกลไกการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อปกป้องการถูกละเมิดโดยอำนาจรัฐท้องถิ่น ผ่านรูปแบบโครงการ กิจกรรม หรืองบประมาณ อันเกิดจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ใช้ตำแหน่งหน้าที่ข่มขู่ประชาชน วิธีการเหล่านี้ถือเป็นความชอบธรรมที่ประชาชนดำเนินการตามกฎหมาย ด้วยความรู้ที่เท่าทันในวิธีการที่แสดงออกซึ่งการกระทำทุจริต โดยสามารถยกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเสริมแนวทางได้ เช่น หลักการประพฤติชอบ คือ ประพฤติตามกรอบที่กฎหมายอนุญาตให้เท่านั้น และหลักการเลี้ยงชีพชอบ คือ การแสวงหาความเจริญรุ่งเรืองตามวิธีการที่ถูกต้องปราศจากการทุจริต อย่างไรก็ตามประชาชนที่เข้าร่วมตามแนวทางนี้ ต้องได้รับการอบรมด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ พร้อมทั้งช่องทางร้องเรียน แจ้งเบาะแส และพฤติกรรมการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐ อันเป็นกระบวนการที่ถูกต้องโดยไม่ถูกกลั่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่รัฐ แต่รัฐเองต้องส่งเสริม เปิดโอกาส และสนับสนุนบทบาทภาคประชาชน ให้มีความเป็นรูปธรรมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การร่วมแสดงความคิดเห็น การเสนอความต้องการ การปฏิบัติหน้าที่บางอย่างร่วมกับเจ้าพนักงานของรัฐ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชนในชุมชนโดยตรง

3.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับต้องแสดงบทบาทควบคุมการทุจริตทุกรูปแบบ ตามหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ให้มีแนวทางเป็นรูปธรรม นำเสนอข้อมูลองค์กรอย่างโปร่งใส และเปิดเผยการทุจริตต่อสาธารณะชน กล่าวคือต้องดำเนินการ 4 ด้าน คือ หนึ่งการปลูกจิตสำนึกค่านิยมที่ถูกต้องทั้งต่อเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน สองยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร สามเปิดเผยข้อมูลงบประมาณวิธีการจัดซื้อ-จัดจ้าง และสี่เปิดช่องทางให้ประชาชนตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างทั่วไป ที่สำคัญคือองค์กรต้องเข้าถึงประชาชนทุกระดับและทุกปัญหา โดยการจัดโครงการอบรมกฎหมายแก่ประชาชน หรือแนวทางการปฏิบัติงานบางกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีคณะกรรมการดำเนินงานผสมระหว่างบุคลากรท้องถิ่นและประชาชน ทำหน้าที่ตรวจสอบ ติดตามประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจพบผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชน วิธีการแก้ไขแบบมีส่วนร่วมคือการลงประชามติ เพื่อหาข้อยุติจากประชาชนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทและทุกระดับ สามารถเชื่อมโยงข้อมูลและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกและรอบด้าน

ร่วมกันเปิดเผยข้อมูลการทุจริตเชิงเอกสาร ตามหลักความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เช่น มติแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ระหว่างองค์ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนโยบายเร่งด่วน

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริต ฯ

พุทธพจน์ยุคแรกที่ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูล...” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ข้อความนี้จึงเป็นพุทธโองการสำคัญที่พระสงฆ์ใช้บำเพ็ญประโยชน์ต่อพุทธบริษัทในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ดังกรณีการแสดงบทบาทคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันจึงมีบทบาท ตำแหน่ง หน้าที่ในองค์กร มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส มีอายุและพรรษามากพอสมควร มีองค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ได้รับการยอมรับทั้งจากพระเถระ ประชาชน และเจ้าหน้าที่รัฐ อยู่อาศัยร่วมกับชุมชนตามความสัมพันธ์เชิงศาสนา ท่านต้องได้รับการฝึกอบรม “หลักสูตรการต่อต้านทุจริต” จากหน่วยงานระดับสูงของรัฐ จากนั้นท่านต้องนำเสนอทั้งทฤษฎีและหลักการที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นข้อมูลทางวิชาการด้านบวกพร้อมวิธีการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นศูนย์การดำเนินการดังกล่าว เนื่องจากองค์ประกอบที่ส่งผลต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น มีผลมาจากพุทธดำรัส พระธรรมวินัย และวัดที่มีลักษณะเกื้อกูลสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนในระบบความสัมพันธ์ ผนวกกับกฎระเบียบทางคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ควบคุมดูแล ทั้งผู้ใต้ปกครองและประชาชนตามความสามารถแต่บทบาทที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ชุมชนมักมาจากความมุ่งมั่นเสียสละเฉพาะตัวของพระสงฆ์แต่ละรูป โดยมักมีแรงผลักดันมาจากสภาพปัญหาในชุมชน ที่บางครั้งหน่วยงานท้องถิ่นก็ตอบสนองต่อรูปแบบการปฏิบัติของพระสงฆ์ สำหรับภาคประชาชนต้องมีสำนึกความเป็นพลเมืองดี มีวุฒิภาวะน่าถือเชื่อเชิงประจักษ์ แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐ แบบชุมชนเครือข่ายต่อต้านการทุจริต ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูลและวิธีการดำเนินการ ตามเจตนารมณ์ “ท้องถิ่นซื่อสัตย์ ภาครัฐโปร่งใส” เป็นการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกและจากล่างขึ้นบน โดยประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นตัวอย่างภาคประชาชนระดับชุมชน(พระมหาอนุชา สิริวณฺโณ (พละกุล), 2556) บทบาทของภาคประชาสังคมในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา คือบทบาทคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 4 ทิศทาง ได้แก่ 1) การเคลื่อนไหวร้องทุกข์หรือเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแก้ปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแล 2) การเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจรัฐ 3) การประท้วงอำนาจรัฐและเรียกร้องให้ถ่ายโอนอำนาจที่รัฐเคยมีมาเป็นของประชาชน และ4) การร่วมมือเชิงวิพากษ์กับรัฐ หรือความผูกพันในทางสร้างสรรค์เพื่อเบียดแย่งพื้นที่ใน ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องยกเลิกระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมระบบกฎหมายให้ประจักษ์แก่ชุมชน โดยการ

สร้างบุคลากรให้มีคุณภาพตามทักษะการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักธรรมาภิบาล และระเบียบปฏิบัติของท้องถิ่น ซึ่งต้องยอมรับความคิดเห็นและบทบาทของประชาชนที่เข้าร่วมสัมมนา ในรูปแบบคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐจำเป็นต้องใช้ทั้งหลักนิติศาสตร์ คือ พิจาณาลงโทษตามลักษณะความผิดทางกฎหมาย และหลักรัฐศาสตร์ คือ การประเมินผลกระแสมติชุมชนตามลักษณะปัญหาที่แตกต่างกัน (กฤษฎา บุญชัย, วีรบูรณ์ วิสารทสกุล และจตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, 2556) ทั้งนี้ต้องดำเนินตามกลไกยุทธศาสตร์ชาติ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่ให้ความสำคัญกับการส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของชาติ การสร้างเครือข่ายภาคการเมือง ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนหลักการ งบประมาณ และนโยบายระดับชาติ การจัดทำระบบการดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติตามบริบทความสำคัญและเร่งด่วนของพื้นที่ การจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานตามยุทธศาสตร์ชาติรายประเด็น นำเสนอต่อรัฐสภาและประชาชน องค์กรระดับนานาชาติที่มีส่วนร่วมในการต่อต้านทุจริต และการปฏิบัติตามกลไกการทำงานแบบเดิมที่นำเสนอให้มากที่สุด แต่สามารถปรับปรุงได้ตามยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 แล้วสร้างกลไกการดำเนินงานใหม่ตามความสำคัญและจำเป็นที่มิอาจหลีกเลี่ยงได้ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต, 2559)

2. แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริต ฯ

โรเบิร์ต กาเย่ (Robert Gange) ได้นำเสนอแนวความคิด 9 ประการ เพื่อใช้ประกอบการออกแบบบทเรียนตามความเป็นจริง โดยยึดหลักการนำเสนอเนื้อหาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ 1) เร่งเร้าความสนใจ (Gain Attention) 2) บอกวัตถุประสงค์ (Specify Objective) 3) ทบทวนความรู้เดิม (Activate Prior Knowledge) 4) นำเสนอเนื้อหาใหม่ (Present New Information) 5) ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning) 6) กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน (Elicit Response) 7) ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Provide Feedback) 8) ทดสอบความรู้ใหม่ (Assess Performance) และ9) สรุปและนำไปใช้ (Review and Transfer) (ภาณินี กิจพ่อค้า ชยพล สุทธิโยธิน และสิริพันธ์ พลรบ, 2550) เพราะฉะนั้นพระสงฆ์ต้องดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการบริหารหลักสูตร ตามแนวทางพระธรรมวินัยและหลักกฎหมาย ซึ่งผ่านการศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับบทบาทที่ตนสามารถแสดงออกต่อสังคม ทั้งต่อปัจเจกบุคคลและคณะบุคคลทุกระดับชั้น ต้องสอดคล้องกับสภาพบุคคล ชุมชน และองค์กร ตามที่หลักธรรมและกฎหมายต่อต้านทุจริตกำหนดไว้ แนวทางส่งเสริมต้องเริ่มที่องค์กรสงฆ์ควรปรับรูปแบบวิธีการทำงานของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับลักษณะทางสังคมใหม่ โดยที่เจ้าคณะผู้ปกครองต้องควบคุมและแก้ไขปัญหากระตุ้นให้วัดโดยเจ้าอาวาสต้องจัดกิจกรรมให้เกิดสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนและผู้นำของแต่ละ

หน่วยงาน พร้อมทั้งโน้มน้าวชี้แจงบทบาทพระสงฆ์ต่อสังคมถึงการอิงอาศัยกันต่อการพัฒนาอย่างจริงใจ ด้วยการเปิดรับวิสัยทัศน์ระดับองค์กร ผู้นำ และชุมชน ให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับแนวทางของภาคประชาชนต้องสนใจปัญหาของประชาชนในพื้นที่ศึกษากฎหมายและระเบียบปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ประสานความร่วมมือจากตัวแทนภาคประชาชนทุกระดับของพื้นที่ท้องถิ่น แล้วจัดตั้งเป็นคณะกรรมการเฉพาะกิจดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ และกลไกการตรวจสอบท้องถิ่นที่เป็นระบบ สร้างกิจกรรมร่วมกันผ่านการประชุม การสัมมนา การออกตรวจเยี่ยม การรณรงค์ การส่งเสริม และการเชิญชวนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจปฏิบัติงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น (พระมหาอนุชา สิริวณฺโณ (พละกุล), 2556) ถือเป็นบทบาทการติดตามข้อมูล การสอดส่องเฝ้าระวัง การรวบรวมข้อมูลและพยานหลักฐาน การเปิดโปงและเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะชน การแจ้งเบาะแส การร้องทุกข์กล่าวโทษ การเป็นพยาน การเรียกร้อง การติดตามผล การรายงานประชาชนด้วยกัน การจัดกิจกรรมต่อต้านคอรัปชั่น และการชุมนุมประท้วง ส่วนแนวทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ต้องแสดงบทบาทการควบคุมการทุจริตทุกรูปแบบ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมโปร่งใส และเปิดเผยข้อมูลการทุจริตของบุคลากรต่อสาธารณะชน โดยใช้แนวทางการปลูกจิตสำนึกค่านิยมที่ถูกต้องทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน การยึดหลักธรรมาภิบาลมาบริหารองค์กร การเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อ-จัดจ้าง การเปิดช่องทางให้ประชาชนตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ การลงประชามติ ทั้งนี้ต้องเข้าถึงประชาชนทุกระดับและทุกปัญหา ให้ความรู้ด้านกฎหมาย การมีส่วนร่วมแบบคณะกรรมการบริหารโครงการ ตรวจสอบ และรายงานผลโครงการ ทั้งนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับและทุกประเภท สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงลึกและแนวทางการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นร่วมกันได้ อาทิ เช่น ข้อตกลงแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ภาณินี กิจพ่อค้าชยพล สุทธิโยธิน และสิริพันธิ์ พลรบ, 2550) ซึ่งสามารถดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสอดส่องโครงการตามแผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ได้แก่ การคัดเลือกโครงการ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สอดส่องโครงการ สรุปผลการสอดส่องนำเสนอที่ประชุม การให้ข้อเสนอแนะ และการติดตามผลการดำเนินการตามข้ออเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานสอดส่องเรื่องร้องเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ได้แก่ การรับเรื่องร้องเรียน/การวิเคราะห์เรื่องร้องเรียน การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการลงพื้นที่สอดส่องเรื่องร้องเรียน การสรุปผล การรายงานผลต่อเวทีประชุม และการติดตามผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ (ดุลยา อัศวกุล, 2557)

3. วิเคราะห์การเสริมสร้างความร่วมมือและควบคุมการทุจริตฯ

พุทธประสงค์ที่พระองค์ตรัสไว้เกี่ยวกับประโยชน์ 3 ประการ คือ 1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบัน 2) สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้า หรือภพหน้า/ชาติหน้า และ3) ปรมัตถะ ประโยชน์สูงสุด คือนิพพาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) ฉะนั้น หลักการของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี คือ การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีศีลาจารวัตรที่สมบูรณ์ตามหลักธรรม ให้คำปรึกษาต่อชุมชน สังคม และภาครัฐ ในการต่อต้านการทุจริต อันเป็นบทบาทในฐานะผู้แทนคณะสงฆ์ ด้วยรูปแบบโครงการฝึกอบรมหลักศีลธรรมและกฎหมาย กล่าวคือ 1) ลักษณะพฤติกรรมโดยทั่วไปของท่านมีอัธยาศัยดี มีความเป็นกันเองกับทุกคนสร้างความอบอุ่นในการทำงาน 2) เน้นการปรึกษาหารือกับชุมชนก่อนการจัดงานเสมอ 3) การติดต่อประสานงานแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ติดต่อลงไปยังหัวหน้างาน แต่ถ้าหากเป็นงานเร่งด่วน ก็จะใช้การติดต่อไปยังลูกน้องโดยตรง 4) การสั่งงานคำนึงถึงเรื่องผลของงานมากกว่าเวลาและพร้อมยืดหยุ่นเพื่อให้งานเดินไปได้ 5) ด้านความผูกพันกับเพื่อนร่วมงาน ให้ความเป็นกันเองไม่ถือตัว ให้โอกาสและสนับสนุนคนทำงานเสมอ 6) การประเมินผลการทำงานของลูกน้องจะพิจารณาจากความมุ่งมั่นตั้งใจ 7) การประเมินบุคคลจะพิจารณาในด้านการทำงานเป็นทีม 8) เรียนรู้จากข้อบกพร่องและนำไปปรับปรุง 9) เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจะหาทางแก้ไขและป้องกัน และ 10) การให้ทุกคนมีส่วนร่วม แม้ในโอกาสที่ไม่เหมาะสมกลายเป็นข้อด้อยของรูปแบบภาวะผู้นำเป็นแบบประสานขณะที่หลักการภาคประชาชน คือ ต้องเข้าถึงข้อมูลของท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่รัฐที่ประพฤติมิชอบ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น ที่เป็นประเด็นสนใจสาธารณะ ไม่ยอมรับวิธีการอุปถัมภ์ทุกรูปแบบ ซึ่งสามารถดำเนินการด้วยระบบกลุ่มเครือข่ายภาคประชาชน เรียกร้องความยุติธรรมที่สอดคล้องกับกฎหมาย เปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนได้ทราบอย่างทั่วถึง ผ่านโครงการ กิจกรรม และวิธีการอื่นๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับและทุกพื้นที่ของชุมชนมีส่วนร่วม (พระมหาสุระพงษ์ สุรวโส (สีหมอก), 2555) ตามบริบทความขัดแย้งพื้นฐาน เช่น ทรัพยากร ดิน น้ำป่า และการปรากฏตัวของการรวมตัวกันของเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน เช่น สมัชชาคนจน สมัชชาเกษตรกรรายย่อย เครือข่ายสลัม 4 ภาค องค์กรชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาและข้อจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือการเมืองแบบปกติ ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่น การใช้อำนาจรัฐโดยขาดฉันทานุมัติจากประชาชน และการปรากฏตัวของกลุ่มคนที่มีค่านิยมโลกชีวิตแบบใหม่ ทำให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มที่แสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับรัฐ เสนอการต่อรองจัดความสัมพันธภาพรัฐ-สังคม ซึ่งมีวิธีการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมือง ส่วนหลักการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย การประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมกิจกรรม เป็นคณะกรรมการดำเนินงาน การตรวจสอบบุคลากรทุกระดับ และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะชน ด้วยวิธีการสร้างแรงจูงใจ

ต่อต้านการทุจริตแบบมีส่วนร่วมทุกระดับ เพื่อพัฒนาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบอย่างมีเอกภาพระดับองค์กร (กฤษฎา บุญชัย, วีรบูรณ์ วิสารทสกุล และจตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร, 2556) ถือเป็นการสอดส่องการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัด ตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ที่ซึ่งบังคับให้ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีอย่างน้อยเจ็ดประการ ตามข้อ 23 ได้แก่ หนึ่งปฏิบัติภารกิจให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมตลอดจนไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สองปฏิบัติภารกิจเพื่ออำนวยความสะดวก ให้บริการ และสนองความต้องการของประชาชน สามปฏิบัติภารกิจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน สี่ปฏิบัติภารกิจให้เกิดผลสัมฤทธิ์ มีประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่า ห้าปฏิบัติภารกิจโดยไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น ให้ทันต่อสถานการณ์โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นความเดือดร้อนและทุกข์ยากของประชาชน หกปฏิบัติภารกิจโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส และเจ็ดปฏิบัติภารกิจโดยมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานสม่ำเสมอและเผยแพร่ต่อสาธารณะ (ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

สรุป

การเสริมสร้างความรู้และควบคุมการทุจริตโดยพระสงฆ์ ภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีได้ ดังนี้

1. พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจึงได้รับการเคารพนับถือ ตามวัตรปฏิบัติควบคู่กับองค์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ได้รับการยอมรับทั้งจากพระสังฆาธิการ เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชน อยู่อาศัยร่วมกับชุมชนตามความสัมพันธ์เชิงศาสนา เสนอหลักสูตรการต่อต้านทุจริตโดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นศูนย์การดำเนินการทั้งทางภาคทฤษฎีและหลักการที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เช่น ให้คำปรึกษาแก่ชุมชน สังคม และภาครัฐ ภายใต้ตามแนวทางพระธรรมวินัยและหลักกฎหมาย ให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของชุมชน ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน

2. ภาคประชาชน ต้องสนใจศึกษาปัญหาชุมชนในพื้นที่ กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติราชการระดับท้องถิ่น สร้างสำนึกพลเมืองดีมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐแบบชุมชนเครือข่ายต่อต้านการทุจริต “ท้องถิ่นซื่อสัตย์ ภาครัฐโปร่งใส” เช่น ระบบเครือข่ายคณะกรรมการป้องกันและควบคุมการทุจริตตามวัตถุประสงค์ การยอมรับจากภาครัฐ จัดกิจกรรมรณรงค์ต่อต้านการทุจริตเพื่อรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่น ประสานความร่วมมือจากตัวแทนภาคประชาชนทุกระดับในท้องถิ่น เช่น จัดประกวด แข่งขัน และอื่น ๆ เพื่อประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นในชุมชน ปฏิบัติตามระบบกลไกตรวจสอบภายใน เช่น กิจกรรม การประชุม

การสัมมนา การออกตรวจเยี่ยม การรณรงค์ การส่งเสริม และการเชิญชวน ให้ประชาชนแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมาภิบาล หลักคุณธรรม และจริยธรรม ปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ ส่งเสริมระบบคุณธรรมให้ประจักษ์แก่ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่น เผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย จัดทำโครงการ แผนดำเนินการ ภายใต้ระบบการป้องกันและควบคุมการทุจริต ตามหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เช่น คณะกรรมการพัฒนา ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาท้องถิ่น รัฐต้องพิจารณาให้คุณให้โทษตามกฎหมาย จารีตประเพณี วัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีต่อประชาชน ทั้งนี้ต้องเปิดเผยข้อมูลและผลงานอย่างทั่วถึง ผ่านโครงการ กิจกรรม และวิธีการอื่น ๆ เพิ่มช่องทางให้ประชาชนทุกระดับและทุกพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น คณะกรรมดำเนินงาน ตรวจสอบ เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา รับฟังข้อคิดเห็น เปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อ-จัดจ้าง การทุจริตของเจ้าหน้าที่ต่อสาธารณะชน การสอบสวนข้อกล่าวหาเชิงทุจริต และการลงโทษตามลักษณะความผิด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ฟื้นฟูบทบาทหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เพื่อให้พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทต่อชุมชนและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ตามโครงการหรือกิจกรรมของทั้งคณะสงฆ์และภาคราชการ

1.2 สร้างกระบวนการและรูปแบบการคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีภาวะผู้นำ ภายใต้การยอมรับทั้งจากคณะสงฆ์ เจ้าหน้ารัฐ และประชาชน เพื่อแสดงบทบาทของคณะสงฆ์ต่อสังคมร่วมสมัย

1.3 พัฒนาทรัพยากรพระสงฆ์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับบทบาทบุคคล ชุมชน และองค์กร ในฐานะผู้ทรงความรู้ทางพระพุทธศาสนา แนะนำสั่งสอนพุทธศาสนิกชน และเชื่อมโยงโครงสร้างสังคมระดับต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ภายใต้หลักธรรมและสำนึกความเป็นชาวพุทธให้เป็นรูปธรรมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน

2.2 รูปแบบการส่งเสริมบทบาทองค์กรสงฆ์เปรียบเทียบกับรูปแบบการส่งเสริมบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3 การขอคืนพื้นที่แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมต่อชุมชนของคณะสงฆ์ไทย : ปัญหาอุปสรรค ความขัดแย้งเชิงเหตุผล และแนวโน้มการแสวงหาทางออกร่วมกันอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา บุญชัย วีรบูรณ์ วิสารทสกุล และจตุรงค์ บุณยรัตนสุนทร. (2556). *บทบาทของภาคประชาสังคมในการคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต. (2559). *ยุทธศาสตร์ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564).* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ดุลยา อัศวกุล. (2557). *แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2557). *ประชาธิปไตย คอร์รัปชั่น และการปฏิรูปประเทศไทย : จะใช้ประชาธิปไตยแก้ปัญหาคอร์รัปชั่นได้อย่างไร.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ (TDRI).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระมหาสุระพงษ์ สุรวโส (สีหมอก). (2555). ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระครูโพธิวีรคุณ วัดโพธิการาม ตำบลโพนสูง อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม.* สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พระมหาอนุชา สิริวณโณ (พละกุล). (2556). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัดเทพปูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม.* สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ภาณินี กิจพ่อค้า ชยพล สุทธิโยธิน และสิริพันธ์ พลรบ. (2550). *การพัฒนาบทบาทการให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นในกระบวนการยุติธรรม : มาตรการคุ้มครองภาคประชาชนที่มีส่วนร่วม.* นนทบุรี: สำนักงานกิจการยุติธรรม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มานะ อิ่มอุดม. (2558). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์.* มหาวิทยาลัยสยาม.

ราชกิจจานุเบกษา. (2546). *พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 เล่มที่ 120 ตอนที่ 100 ก.* กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 เล่มที่ 124 ตอนที่ 55 ก.* กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). *สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านการบริหารราชการแผ่นดิน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

อรพินท์ สพโชคชัย. (2541). *สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม*

CIVIL STATE POLICY TO PROMOTE THE SELF- RELIANT FOR ELDERLY IN NAKORNPATHOM PROVINCE

อุบล วุฒิพรโสภณ
Ubol Wuthipornsopon
พระเทพศาสนาภิบาล
Pratape Sadsanapiban
สัญญา สดประเสริฐ
Sanya Sodpasert
สมานใจ ขันทีท้าว
Samanjai Kanteetow
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddapanya Srithavaravadi sanka collage, Thailand
Email: ubol.wut@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม 2) ศึกษาประสิทธิผลการดำเนินนโยบายประชารัฐ 3) นำเสนอกลไก และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายประชารัฐอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) ผู้บริหารนโยบายประชารัฐและผู้ดำเนินนโยบายประชารัฐ จำนวน 13 ท่าน 2) กลุ่มผู้สูงอายุผู้รับผลจากนโยบายประชารัฐ จำนวน 14 ท่าน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 8 ท่าน เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อยจากประเด็นปัญหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยบว่า

1. ผลการประเมินนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองได้ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนโยบายนี้ โดยเป็นการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีความภูมิใจว่าสามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่กังวลว่าอาจจะเกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากการ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

ดำเนินนโยบาย ฝ่ายผู้บริหารเสนอว่าควรดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่องเพราะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้งการเข้าร่วมสังคม ช่วยเหลือเศรษฐกิจส่วนบุคคล ส่งเสริมทางร่างกายและจิตใจ

2. ประสิทธิผลการดำเนินนโยบายประชารัฐกับส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ บางโครงการไม่คุ้มค่ากับเงินงบประมาณ บางท่านไม่ได้รับผลจากนโยบายอย่างเต็มที่ การบริหารทรัพยากรบุคคลควรใช้คนให้ตรงกับงาน ควรมีการวางแผนที่ดีและต้องปฏิบัติตามแผนที่กำหนด และควรมีความยั่งยืนในการดำเนินนโยบาย รวมทั้งระยะเวลาของการดำเนินโครงการสั้นเกินไป ทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีเท่าที่ควร

3. กลไกและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายประชารัฐอย่างมีประสิทธิภาพพบว่า ควรทำประชาคมหมู่บ้านก่อนดำเนินโครงการ ภาครัฐควรสร้างเมือง หรือชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ การจัดทำฐานข้อมูลรวมของผู้สูงอายุ นโยบายต้องมีความยั่งยืน เพิ่มงบประมาณเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพิ่มการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนโยบายประชารัฐ

คำสำคัญ: นโยบายประชารัฐ, การพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ, การขับเคลื่อนนโยบาย

Abstract

The objective of this research is to 1) assess civil society policies and promote self-reliance of the elderly in Nakhon Pathom Province 2) study the effectiveness of civil state policy implementation 3) propose mechanisms and guidelines for driving state civil policy effectively as a research Quality by the key informants used in the research were 1) 13 civil society policy executives and civil state policy makers 2) a The elderly were the result of the civil state policy, consisting of 14 persons, 3 experts who participated in the 8 sub-group meetings, were the specific data providers, the research instruments were in-depth interview, data collection. With in-depth interviews and group discussions, issues from in-depth interviews were analyzed using content analysis methods The information is extremely descriptive analytical research on that.

The results of the research revealed that:

1. The results of the civil state policy evaluation and promoting self-reliance of the elderly, the majority of the elderly are satisfied with this policy which is a concrete, clear operation, with pride that they can rely on Can only take oneself, but are worried that there may be exploitation from policy implementation, management suggests that policies should be carried out

continuously because it will improve the quality of life Including social participation, personal economic support, physical and mental promotion.

2. Effectiveness of civil state policy and promoting the self-reliance of the elderly, some projects are not worth the budget, some people are not fully affected by the policy. Human resource management should use people to match the work. And must comply with the plan and should be sustainable in the implementation of the policy, including the duration of the project implementation is too short resulting in no effectiveness Visual performance is poor mechanism and policy-driven approach to efficiently find the civil state.

3. Strategies and guidelines for driving the public policy efficiently, it is found that the village community should be implemented before the government project, the city or community should be built for the elderly, creating a database of the elderly, the policy must be sustainable, increase the budget Regarding the elderly, increase public relations regarding public policy.
Keywords: Civil State Policy, Elderly Self-Reliance, Policy Advocacy

บทนำ

ในปัจจุบันพบว่าอัตราส่วนของจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นทุกปี คาดว่าในปี พ.ศ. 2564 จะมีอัตราประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20 และในปี พ.ศ. 2574 จะเพิ่มเป็นร้อยละ 28 โดยแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคตส่งผลถึงอัตราส่วนพึ่งพิงวัยผู้สูงอายุก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ทำให้คนทำงานต้องมีภาระเลี้ยงดูผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น พบว่า อัตราส่วนเกื้อหนุน หรือวัยแรงงานที่จะดูแลเพื่อเกื้อหนุนผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน (คณะกรรมาธิการการสาธารณสุข สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2561) ดังนั้นเมื่อจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอัตราการดูแลของคนวัยทำงานลดลง จึงทำให้เป็นภาระของภาครัฐที่จะต้องเข้ามาดูแลปัญหาผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยบทบาทของภาครัฐนั้นจะเปลี่ยนไป โดยรัฐจะเป็นฝ่ายสร้างสถานการณ์และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเสริมสร้างพลังให้แก่ประชาชนและชุมชน เป็นการผนึกกำลังจนพัฒนากันเป็นประชารัฐ (civil state) ประชาสังคม (civil society) และด้วยสังคมไทยกำลังเข้าสู่ประชาคมผู้สูงวัย นโยบายประชารัฐจึงเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ (คณะกรรมาธิการการสาธารณสุข สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2561) ในปัจจุบันหน่วยงานรัฐได้พยายามจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุ โครงการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน มีการกำหนดนโยบายและแผนในทุกระดับที่เกี่ยวกับเรื่องการจัดสวัสดิการให้มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอทั่วถึงและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม

การศึกษาถึงแนวนโยบายประชารัฐ ซึ่งเกิดจากนโยบายของภาครัฐที่ต้องการสร้างความร่วมมือ การประสานงานและการทำงานทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน (ประยุทธ์ จันทร์โอชา, 2559) เช่น นโยบายบ้านประชารัฐ สินเชื่อประชารัฐ ตลาดประชารัฐ กองทุนประชารัฐ แต่ที่มีผลต่อประชาชนมากสุดคือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐหรือบัตรคนจน ฯลฯ โดยเพื่อให้มีส่วนร่วมส่งเสริมผลักดันประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม ถ้าเรามองถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและคิดว่าประเทศชาติจะต้องได้อะไร ความสำเร็จย่อมเกิดขึ้นแน่นอน (อิสระ ว่องกุศลกิจ, 2559) เพราะภาครัฐตระหนักดีว่าการจะพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้าและเข้าสู่ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ได้เร็ว และผลักดันให้ประเทศไทยก้าวพ้นจากประเทศที่มีรายได้ปานกลาง เข้าสู่ประเทศที่ประชาชนมีรายได้สูงขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต้องพึ่งพาความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การที่ภาครัฐขับเคลื่อนนโยบายประชารัฐจากความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยที่มีจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น และพร้อมกับประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบในอนาคตอันใกล้นี้ โดยจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นและอายุยืนยาวขึ้น สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น นโยบายประชารัฐที่ดำเนินการอยู่นี้จะมีผลต่อการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุเพียงใด โดยจากการศึกษาของ มณีรัตน์ กุลวงษ์ พบว่า สภาพการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุเตย ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีสภาพการพึ่งตนเองด้านสังคมและด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าภาพรวม (มณีรัตน์ กุลวงษ์ และคณะ, 2559) จากวัตถุประสงค์หลักของนโยบายต้องมีการดูแลผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน รวมถึงการช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิต สร้างรายได้เสริม เพิ่มการประกอบอาชีพการมีงานทำหรือมีส่วนช่วยขับเคลื่อนสนับสนุนการใช้ชีวิตและดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นนโยบายประชารัฐจะเข้ามาส่งเสริมทำให้ชีวิตของผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตในช่วงวัยสูงอายุ

การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาที่จังหวัดนครปฐม เพราะมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ ปี 2561 จำนวน 135,299 คนหรือร้อยละ 17.2 โดยภาพรวมดัชนีการสูงวัยของประชากรจังหวัดนครปฐม 108.5 ซึ่งดัชนีการสูงวัยมากกว่า 100 แสดงถึงมีโครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงคือ มีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าประชากรเด็ก (เทศบาลตำบลบางกระทึก, 2560) และอยู่ในเขตภาคกลาง ซึ่งเป็นภาคที่มีผู้สูงอายุมากเป็นอันดับสองของประเทศ และเป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มผู้สูงอายุเพิ่มมาขึ้นในทุกปี และเลือกอำเภอสามพราน เพราะเป็นอำเภอที่มีการนำโครงการนโยบายประชารัฐมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน รวมถึงการศึกษาที่ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน เพราะเป็นตำบลที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากถึงร้อยละ 17.2 (เทศบาลตำบลบางกระทึก, 2561) ของประชากรทั้งตำบล และเป็นชุมชนที่มีทั้งชุมชนชนบท และชุมชนเมือง

อยู่ร่วมกัน โดยมีผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนทั้งสองบริบททำให้เราได้เห็นการได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบที่ผู้สูงอายุได้รับจากโครงการนโยบายประชารัฐอย่างชัดเจน และเมื่อทำการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ จะได้นำผลที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแบบอย่างของการนำนโยบายประชารัฐมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ให้กับจังหวัดอื่น ๆ โดยนำไปศึกษาต่อยอด เพื่อนำไปสู่ความเป็นประชารัฐที่ดี และสมบูรณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการดำเนินนโยบายประชารัฐ
3. เพื่อนำเสนอกลไก และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายฯ อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion)

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้บริหารที่รับนโยบายและผู้ดำเนินนโยบายประชารัฐจำนวน 13 ท่าน ผู้สูงอายุที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐจำนวน 14 ท่าน และการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้ร่วมสมทนากลุ่มย่อย ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ นายกและปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม ประธานชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 8 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและการลงพื้นที่กรณีศึกษาในครั้งแรกแล้วนำมาประมวลร่วมกัน เพื่อตั้งเป็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนั้นจะมีความแตกต่างกันระหว่างผู้ดำเนินนโยบายประชารัฐ และผู้รับผลจากนโยบายประชารัฐ สำหรับแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนี้เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ส่วนการสนทนากลุ่ม คือ สนทนากลุ่มในประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองมีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาประกอบกันให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่มีการ

กำหนดคำถามและลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้แล้ว การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยใช้เทคนิคนี้กับกลุ่มบุคคลกลุ่มเป้าหมายโดยจะมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาเข้าร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อเป็นการยืนยันและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เรียบเรียงไว้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อจะได้ใช้ในการถอดบทเรียนและบูรณาการนโยบายประชารัฐการกับส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง “นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์ไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้วมาจัดทำให้เป็นระบบ

2. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะนำมาวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลัก ด้วยการแยกเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. การประเมินนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม

นโยบายประชารัฐที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุด้านจิตใจ ร่างกาย เศรษฐกิจ สังคม

นโยบายประชารัฐในส่วนของปัจจัยที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของนโยบาย คือ เงินงบประมาณ ความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณ จำนวนบุคลากรผู้ดำเนินโครงการและที่สำคัญคือระยะเวลาในการดำเนินโครงการในนโยบายฯ ที่เป็นการดำเนินการไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ แม้ในบางโครงการมีการจัดสรรงบประมาณมาให้มากแต่ด้วยบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทำให้ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เพราะในทางปฏิบัติเป็นการใช้บุคลากรขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งภาครัฐมิได้จัดหรือเพิ่มบุคลากรในแต่ละโครงการมาให้ จึงทำให้บุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานทำให้เป็นความกดดันต่อฝ่ายบริหาร และฝ่ายดำเนินการที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของภาครัฐจึงทำให้ประสิทธิผลของโครงการลดลงไม่เต็มประสิทธิภาพ และสืบเนื่องมาจากกระบวนการของภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบขั้นตอนมีมากมายทำให้มีเวลาเหลือให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ไม่พอเพียง และบางโครงการที่ดำเนินการผ่านมาทางฝ่ายปกครองคือ กำนัน

ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานก็ไม่สามารถดำเนินการเองได้ จะต้องไปอาศัยฝ่ายบริหารท้องถิ่นช่วยดำเนินการ เช่น การดำเนินการเขียนแบบงานก่อสร้าง เป็นต้น ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ด้านจิตใจ โครงการประชารัฐสามารถทำให้ประชาชนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ สามารถพบประพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การเสนอแนะ รวมถึงบอกถึงความต้องการของผู้สูงอายุซึ่งนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ได้ ทั้งในด้านอาชีพ กิจกรรการฝึมือ ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1 ว่า

“การเข้ากลุ่มเข้าชมรมเพื่อฝึกวิชาชีพจะทำให้พึ่งพาตัวเองได้เยอะ” “การเข้ากลุ่มเพื่อหาเพื่อนหากิจกรรมทำ” นำขยะมาบริจาคเพื่อนำเงินมาเข้าชมรม” “หลักประกันสิทธิทั่วหน้าผู้สูงอายุจะได้สิทธินั้นไปเลย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1, 2561)

ด้านร่างกาย โครงการประชารัฐนั้นฝ่ายบริหารได้สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนที่เกี่ยวกับสาธารณสุขไว้น่าสนใจ เช่น โครงการซ่อมแซมบ้านผู้สูงอายุ การซ่อมแซมห้องน้ำ สุขภัณฑ์ให้ตรงกับกายภาพของผู้สูงอายุ ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2 ว่า

“โครงการซ่อมแซมบ้านผู้ส่งอายุมีที่บางกระทึก มีเราซ่อมมาแล้วสามหลัง สุดยอดบอกได้เลยโครงการผู้สูงอายุชอบ มาเขาดีใจมาก พัฒนาสังคมเขามามอบให้เมื่อสองสามวันเองบ้านไม่เกินหมื่น ยังมีส้วมให้ใช้ สมัยก่อนตอนน้ำท่วม เป็นทุกข์ส้วมไม่มี ..จะกับคนจนจริง ๆ ที่ไม่มีใครช่วยเหลือ เขางบประมาณมาเราก็ไปซื้อไม่ซื้อกระเบื้อง ถ้าไม่พอเราก็ช่วยกันออก” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 2561)

ด้านเศรษฐกิจ นโยบายประชารัฐของรัฐบาลนั้นทำให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจในชุมชน มีการใช้จ่ายในชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนหรือผู้สูงอายุในชุมชน ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3 ว่า

“จุดแข็งก็คือ มันทำให้ประชาชนมีอะไรที่พอขับเคลื่อนได้บ้าง คืออย่างเงินสามร้อยผมส่งให้ผู้สูงอายุซื้อแพมเพิสซ์ ลูกหลานก็ไปซื้อให้ ผมว่าก็ยังดีนะ บางที่ซื้อสบู่ยาสีฟันก็ไปใช้ในบ้านนะละ มันก็แบ่งเบาภาระมันก็ช่วยได้บ้าง ให้มาเถอะช่วยได้ทั้งนั้นละ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3, 2561)

ด้านสังคม การให้นโยบายและใช้ทั่วประเทศทำให้เกิดปัญหาถึงความไม่เหมาะสมในบริบทของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนมาจากฝ่ายบริหารที่เป็นผู้นำนโยบายไปใช้ในพื้นที่เพราะความต้องการของผู้สูงอายุ ในแต่ละพื้นที่ต่างกัน ที่พื้นที่ที่มีประชากรทำการเกษตรกับในพื้นที่ที่เป็นเขตอุตสาหกรรมความต้องการย่อมแตกต่างกันออกไป ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4 ว่า

“เป็นนโยบายที่ดีแต่ประชาชนต้องรู้จักหน้าที่ไม่ใช่รู้จักแต่สิทธิ” รอรับความช่วยเหลือจากนโยบายรัฐ “เป็นนโยบายที่ทำให้ผู้สูงอายุคอยพึ่งพารัฐบาล “ผู้สูงอายุถามว่ามีอะไรมาฝากบ้าง”“ ต้องหาผ้าอ้อม รถเข็น มาให้”“ แต่ตอนนี้เป็นรัฐให้อย่างเดียว” เบี้ยยังชีพเจ้าตัวไม่อยู่หาไม่เจอ สังคมเปลี่ยนการเข้าหาชาวบ้านเข้าบ้านเขายากขึ้น เพราะเป็นหมู่บ้านต้องแลกบัตรทำให้ไม่อยากไปเยี่ยมบ้าน”“ประชาชนชอบเรียกร้องสิทธิแต่ไม่ไปขึ้นทะเบียนแล้วมาร้องว่าทำไมไม่มีสิทธิ” และยังกล่าวว่า“ถ้าทำตามนโยบายควรให้ชาวบ้านช่วยเหลือตัวเองก่อนจะได้เป็นทั้งประชาและรัฐ แต่ตอนนี้เป็นรัฐให้อย่างเดียว” และ “การเรียนรู้เรื่องสิทธิที่ควรจะเรียนรู้เรื่องหน้าที่ที่จะนำไปสู่การได้รับสิทธินั้น กล่าวได้ว่า รู้ว่ามีสิทธิอะไรที่จะได้รับก็ต้องได้จะไม่ยอมเสียสิทธิ เช่น การเรียกร้องสิทธิรักษาพยาบาล แต่ไม่ไปขึ้นทะเบียนให้ถูกต้องก่อนการใช้สิทธิรักษาพยาบาล” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4, 2561)

นโยบายประชารัฐที่มีผลกับผู้สูงอายุด้านบวก (จากมุมมองผู้สูงอายุ) คือ ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์จากโครงการฯ นั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายว่า ได้สร้างความพึงพอใจให้ผู้สูงอายุ เพราะโครงการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุสามารถช่วยเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันได้ ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความภาคภูมิใจว่าสามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระให้บุตรหลานมากนัก ส่วนด้านเศรษฐกิจผู้สูงอายุมองว่าเป็นการช่วยให้มีเงินใช้จ่ายในชุมชนเพราะเมื่อมีโครงการมาดำเนินการนั้น จะมีเงินหมุนเวียนในชุมชนจากรายได้ของผู้สูงอายุที่ได้รับเงินช่วยเหลือมาจากภาครัฐ ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5 ว่า

“ข้อดีคือ ผู้สูงอายุได้ประโยชน์แต่จะให้พึ่งพาตนเองได้นะ ผู้สูงอายุที่ไหนจะมีกำลังทำงาน อยู่ที่ว่ารัฐบาลก็ต้องอุ้มชูกันไปยังงี้แหละ คนพิการ ยังไง รัฐบาลก็ต้องอุ้มชูเขาไป ทิ้งเขาไปไม่ได้เด็ดขาด บ้านหนึ่งมีคนพิการก็ต้องวุ่นกันไปหมด ยังไงก็ต้องคอยดูแลเขา ด่าเขาว่าไม่ดีแค่เปลี่ยนชื่อเอง มันก็ประชานิยมนั่นแหละก็รัฐบาลนี้มองเห็น ๆ อยู่แล้วโครงการของเขาก็ทำของเขา ถ้าคนไม่อ่านหนังสือพิมพ์ก็จะไม่รู้เรื่อง ถ้าเราอ่านมันจะสร้างภูมิรู้ของเรา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5, 2561)

นโยบายประชารัฐที่มีผลกับผู้สูงอายุด้านลบ (จากมุมมองของผู้สูงอายุ) โดยที่ผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์จากโครงการฯ นั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายและมีความห่วงใยว่าจะทำให้บางคนไม่รู้จักการพึ่งตนเองไม่อยากทำงาน เพราะคิดว่าจะมีหน่วยราชการนำสิ่งของมาให้เสมอ และด้านการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมในชุมชนกระทำได้ยาก เพราะบางท่านก็ต้องประกอบอาชีพหรือต้องอยู่เฝ้าบ้านช่วยดูแลลูกหลาน บางท่านก็เป็นผู้ป่วยติดเตียงทำให้ไม่สามารถมารวมกลุ่มทำกิจกรรมได้ จึงทำให้ภาครัฐไม่สามารถรับรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้ ทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารก็ไม่ทั่วถึง ซึ่งอาจทำให้เสีย

สิทธิที่ควรจะได้รับ รวมทั้งยังกังวลเกี่ยวกับนโยบายฯ อาจมีการคอรัปชั่นเกิดขึ้น ซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุอาจเสียสิทธิหรือได้รับสิทธิที่ควรจะได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของภาครัฐ ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6 ว่า

“นโยบายประชารัฐนะ พูดไม่ถูกชนบทชาวไร่ชาวนาเข้าไม่ถึง ตลาดประชารัฐนะ เข้าไม่ถึงหรอก พูดง่าย ๆ ตาสีตาสานะ เพราะผู้สูงอายุนะ ยังเป็นตาสีตาสาอยู่นะ ถ้าอายุ 40-50 ปี ก็ยังทันสมัยอยู่นะ แต่อย่างพวกผมนะ 60 ขึ้นไปยังเป็นตาสีตาสาอยู่เรียนแค่ ป.4 ก็ไม่กล้าโต้ตอบอะไร อย่างชาวไร่ชาวนาไม่กล้ากันหรอก ไม่กล้ามีปากมีเสียง ไม่รู้จะพูดอะไร เขาถามมาก็เห็นด้วยหมดคำตอบจริงไม่กล้า ก็เกรงใจเขา เราไม่กล้าพูดมากกว่า ที่เรียกประชุมมาใครมีอะไรไหมก็ไม่มีใครกล้าพูด ประชุมผมไปก็ยกมือตลอด สงสัยอะไรไหมก็ไม่สงสัย ข้อเสียของผู้สูงอายุคือไม่กล้าพูด ไม่กล้าบอกด้วย กลัวเราพูดไม่ถูก คำพูดไม่ถูก กลัวหน่วยราชการบอกได้ถ้าเป็นแบบนี้บอกได้ ถ้าบอกผู้ใหญ่ กำนัน ผู้ช่วย เรากล้าพูด เพราะผิดก็ไม่เป็นไรเดียวเขาก็เสนอให้เราเองว่าเราเดือนร้อนเรื่องนี้นะ ประชุมกับเทศบาลหรือหน่วยเหนือขึ้นมา อย่างเกษตรตำบลมาอย่างนี้มีอะไรไหมเขาก็จะถามนะ เกษตรตำบล เกษตรอำเภอนะ จะเจอกันบ่อยนะ เกษตรนะเพราะเราทำนา มาเกษตรรุ่นใหม่ๆดีหน่อยนะเขากันเองกับเรานะ แล้วเราก็บอกว่ายังงั้นไป รุ่นก่อนผมเข้าไม่ถึงเขายังไงไม่รู้ผมก็ทำนามานานนะ เขาไม่เหมือนเดียวนี้นะ เดียวนี้เขาดีมาก เมื่อก่อนเขาไม่มาเจอมาคุยกับเราหรอก” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6, 2561)

การประเมินนโยบายประชารัฐ (การสนทนากลุ่มย่อย) โดยผู้สูงอายุมีความพึงพอใจกับนโยบายฯมาก เพราะมีความคิดว่าสามารถพึ่งพาตนเองได้บางส่วน แต่ไม่ทราบว่านโยบายเหล่านี้จะยั่งยืนเพียงใด และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรเพิ่มการรับรู้ข่าวสารแก่ผู้สูงอายุให้มากขึ้น ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความเห็นว่ารู้สึกกังวลเรื่องทุจริตในโครงการ แต่บางท่านกล่าวว่าเรื่องการทุจริตฝ่ายบริหารจะกระทำได้ยากขึ้นเพราะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากสามารถติดตามตรวจสอบได้ง่ายและกว้างขวางมากขึ้น

2. ประสิทธิผลการดำเนินนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ

ประสิทธิผลของนโยบายฯ (ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต) คือ ในส่วนของปัจจัยที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพนั้น จะครอบคลุมไปถึงการใช้เงินงบประมาณ โดยฝ่ายบริหารส่วนใหญ่มองว่าไม่คุ้มค่า เพราะเป็นโครงการที่มาเร็วไปเร็วขาดการวางแผนที่ดี เพียงต้องการทำให้เสร็จสิ้นโครงการเท่านั้น และกระบวนการทำงาน กฎ และระเบียบในโครงการมากไม่เหมาะสม ส่วนทางด้านบุคลากรฝ่ายบริหารมองว่าเป็นจุดอ่อนมีปัญหามาก เพราะตัวผู้ปฏิบัติงานเองส่วนหนึ่ง รวมถึงกำลังของผู้ที่มาปฏิบัติงานไม่เพียงพอที่จะรองรับโครงการที่มาอย่างต่อเนื่องได้และต้องทำงานร่วมกับคนจำนวนมาก ทางด้านระยะเวลาเป็นประเด็นที่สำคัญ

คือ ระยะเวลาการดำเนินงานที่จำกัดมากไม่พอต่อการดำเนินโครงการ ทำให้นโยบายฯไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาลได้เต็มประสิทธิภาพ ด้านผู้สูงอายุมองว่านโยบายนี้ดี ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขและเป็นหลักประกันทางด้านรายได้ ทำให้สามารถได้รับความสุขในด้านร่างกายและจิตใจมากขึ้น ดังคำพูดของผุ้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า จัดเป็นด้านบุคลากร และด้านงบประมาณ ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7 ว่า

“ส่วนมากเราจะใช้คนในพื้นที่เราจะใช้คนในพื้นที่ก่อนเป็นเบื้องต้น เพราะว่าคนพื้นที่สามพราน มีวิทยากรค่อนข้างเยอะมากซึ่งเราส่งไปให้ความรู้ หนูคิดว่าถ้ามาหาที่สามพรานมีทุกสาขา..จริงค่ะพี่อย่างได้ด้านไหน เรามีการสำรวจ อย่างพัฒนาชุมชนมีสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้านเราสำรวจแต่ละหมู่บ้านว่ามีเด่นอะไรบ้าง เพราะฉะนั้นถ้าเป็นถ้าเป็นปราชญ์ชาวบ้านเราจะมีการนำมาอบรมอีกทีหนึ่ง มาฝึกอบรมว่าเขาสามารถมาถ่ายทอดในหมู่บ้านได้หรือผู้ที่สนใจได้ทั่วไป” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7, 2561) *และ ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 8 ว่า*

“คือถ้ามองเรื่องของงบประมาณเองเทศบาล มีงบประมาณโดยการสนับสนุนให้กับชมรมผู้สูงอายุถามว่าพอเพียงไหม มันไม่พอเพียงหรอก เพราะว่า 1 อย่างน้อยมันก็ต้องทำตามระเบียบ ตามหน้าที่ ที่กฎหมายบังคับไว้ เราไปนอกเหนือจากนั้นถามว่างบประมาณการเมืองนะ บางที่มันเบิกจ่ายไม่ได้ ในเรื่องของภาคสนามที่ต้องไปดูแลผู้สูงอายุ เราไม่สามารถกำหนดได้จำนวนผู้สูงอายุมีเนี่ยะ 500 คน อาจจะเข้าร่วมกิจกรรม 300, 200 คน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8, 2561)

กระบวนการ ในประเด็นที่กล่าวถึงวิธี ลำดับขั้น และขั้นตอนในการดำเนินงานตามนโยบายประชารัฐ โดยกระบวนการ ขั้นตอนในการทำงานมีลำดับขั้นตอนมากและไม่สัมพันธ์กับระยะเวลา ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 9 ว่า

“นโยบายได้ประโยชน์แต่ติดที่เงื่อนเวลา” กระบวนการของผู้ใช้ยุ่งยากอย่างเช่นเบี้ยผู้สูงอายุขั้นแรกเราต้องส่งเข้าระบบ พอเข้าระบบต้องประกาศภายในวันที่ 5 ของเดือน ถ้ามีคนมาทำ 2 รายก็ต้องมาประกาศ แต่ต้องเตรียมเอกสารเยอะมาก มันทำให้สิ้นเปลืองมากในความคิดผม.. บางเดือนพิมพ์เอกสารมาเยอะมากเลยแต่มีคนมาขึ้นแค่ 2 คนเอง กระดาษแผ่นหนึ่งมีชื่อแค่ 2 คนเอง” “ความจริงคือเงื่อนของเวลาใครจะไปคิดโครงการได้ทันครับ ถ้ามีเวลาคิดโครงการขยับไป คนคิดก็อาจทำได้ในเงื่อนเวลาที่จำกัดคนคิด คิดอย่างเดียวไม่ได้ต้องคิดจะทำได้ด้วยใช่ไหมครับ และต้องมีที่มาที่ไป ผมถามว่านี้คือขั้นตอนการทำงานกระบวนการ คือกระบวนการสำคัญ คิดมาเยอะแต่ทำไม่ทันก็ตายเหมือนกัน ไม่มีที่มาที่ไป หน่วยตรวจสอบมาเรียบร้อยจบเหมือนกัน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 9, 2561)

ผลผลิต ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 10 ว่า

“นโยบายประชารัฐถ้าทำได้ มันตอบโจทย์นะ ถ้าทำให้มีหลักการมากขึ้น อย่างเช่นเงินเนี่ย เงินของผู้ส่งอายุให้ใช้ในขอบเขต ให้ผู้สูงอายุใช้ในขอบเขต แต่ไม่ใช่ว่าให้เอาไปใช้ คือเอาให้ลูกหลานอย่างนี้ผมไม่เห็นด้วย แต่ตัวเองเอาไปใช้เองผมเห็นด้วย คือเหมือนกับว่ารัฐให้มาที่ผมเจอนะ พอเสร็จปุ๊บเอาไปให้ลูก ลูกดีใจพอไม่ให้อีกคนหนึ่งก็จะทะเลาะกัน หรือเดือนนี้ให้อีกเดือนไม่ให้ อันนี้อาจอยู่กับตัวผู้สูงอายุก็ได้ ก็เหมือนกับให้หลานนะ หลานนี้ได้คนนี้ไม่ได้หลานฝั่งนี้โกธรเลยทำให้พ่อแม่โกธรตามหลานอีกอย่างไง มันก็หลากหลายดี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 10, 2561)

ประสิทธิผลการดำเนินนโยบายฯ (การสนทนากลุ่มย่อย) โดยบางโครงการของนโยบายฯ ดำเนินการโดยไม่คุ้มค่ากับเงินงบประมาณที่ใช้ไป และโครงการที่ดำเนินงานตามนโยบายฯ ไม่มีบุคลากรมารับผิดชอบ ติด ตามและขับเคลื่อนโดยตรง ต้องใช้บุคลากรจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงบุคลากรที่ทำงานบางคนก็ไม่เหมาะสมกับงานที่ทำคือ การใช้คนไม่ตรงกับงาน รวมถึงระยะเวลาในการดำเนินโครงการนั้นสั้นเกินไป

3. การนำเสนอกลไก และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายฯ อย่างมีประสิทธิภาพ

ควรทำประชาคมในชุมชนในหมู่บ้านก่อน หรือสอบถามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก่อนที่จะจัดทำโครงการลงมาดำเนินงาน เพราะโครงการที่จัดมาบางครั้งจะไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน ไม่ตรงกับลักษณะบริบทของชุมชนและภูมิศาสตร์ของพื้นที่ เช่น พื้นที่เกษตร พื้นที่อุตสาหกรรม หรือแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ดังคำพูดของผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 11 ว่า

“บริบทมันอาจจะไม่เหมือนจังหวัดอื่นไง ก็มุมมองแต่ละคน ก็คือ ผมก็จะมองไปทางสังคม เกษตรก็อาจจะมองไปทางเกษตรใช่ไหม อุตสาหกรรมก็จะมองเรื่องของเขาไง ก็แล้วแต่จะมอง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 11, 2561)

กลไกและแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายฯ อย่างมีประสิทธิภาพ (การสนทนากลุ่มย่อย) โดยก่อนทำโครงการควรที่จะต้องมีการทำประชาคมหมู่บ้านกับชุมชน ผู้สูงอายุ และประชาชนก่อนจัดทำโครงการ ควรจัดสรรเงินงบประมาณตามจำนวนประชากรของแต่ละหมู่บ้าน ไม่ควรแบ่งงบประมาณให้เท่ากันทุกหมู่บ้านในตำบลนั้น ในบางโครงการควรให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ และบางโครงการควรให้ฝ่ายปกครอง (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ดำเนินการ ส่วนจิตอาสาก็มีมากอยู่แล้วแต่อาจจะไม่ได้ออกมาปฏิบัติหน้าที่

ปัญหา และอุปสรรคที่ “ผู้บริหาร”กล่าวถึงนโยบายฯ คือ การขาดการมีส่วนรวมของผู้สูงอายุทำให้โครงการไม่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง เพราะนโยบายและโครงการมาจาก

ส่วนกลางภาครัฐสั่งให้นำมาดำเนินการ ขาดการนำเสนอโครงการของคนในพื้นที่ และผู้มาดำเนินโครงการก็มาจากพื้นที่อื่นมาทำตามหน้าที่เท่านั้น ไม่เข้าถึงจิตใจความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน โดยนโยบายฯ มีการดำเนินการหลายโครงการอย่างต่อเนื่อง จึงต้องประสานกับคนจำนวนมากและหลายฝ่ายในเวลาที่จำกัด จึงเกิดปัญหาด้านบุคลากร รวมถึงระยะเวลาที่สั้น ขั้นตอน กฎระเบียบมากมายจึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญ และอีกประเด็นคือ พื้นที่แต่ละหมู่จำนวนประชากรไม่เท่ากัน มากน้อยแตกต่างกัน แต่ได้รับงบประมาณเท่ากันทุกหมู่บ้านจึงเกิดความเลื่อมล้ำของการใช้งบประมาณ

ปัญหาและอุปสรรคที่"ผู้สูงอายุ"กล่าวถึงนโยบายฯ คือ ผู้สูงอายุบางส่วนขาดการรับรู้ข่าวสารจากภาครัฐ บางโครงการขาดการมีส่วนร่วมในการนำเสนอจากผู้สูงอายุและชุมชน เพราะสาเหตุมาจากการประกอบอาชีพ ภารกิจส่วนตัว และผู้ป่วยติดเตียงจะเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถมาแสดงความคิดเห็น หรือบอกความต้องการของเขาได้เลย

ข้อเสนอแนะจากผู้บริหาร

ผู้สูงอายุควรรวมตัวกันให้มากขึ้นในแบบชมรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของกลุ่ม ภาครัฐต้องให้การดูแลผู้สูงอายุติดเตียงหรือผู้พิการมากขึ้น และควรมีการส่งเสริมพัฒนาไปสู่โรงเรียนผู้สูงอายุด้วย ด้านการจัดสรรเงินงบประมาณของโครงการควรส่งตรงมายังฝ่ายปกครอง เพราะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด รัฐควรจัดทำเป็นคูปองแทนบัตรสวัสดิการแจกแก่ผู้มีรายได้น้อยแทนวิธีการปัจจุบัน เพราะผู้ที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสามารถนำไปซื้อของที่ต้องการอย่างแท้จริงตามร้านค้าอื่น ๆ ได้ โดยไม่ต้องจำกัดเฉพาะร้านธงฟ้าประชารัฐ เพื่อเป็นการช่วยเศรษฐกิจชุมชนอย่างแท้จริง แล้วร้านค้าซึ่งได้รับคูปองก็นำไปแลกเป็นเงินสดกับส่วนราชการในพื้นที่ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น รัฐควรสร้างเมืองหรือชุมชนสำหรับสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะให้อยู่รวมกัน

ด้านการจัดทำข้อมูลผู้สูงอายุที่เป็นเกษตรกร เพื่อช่วยกลุ่มที่เป็นเกษตรกรและเป็นกลุ่มคนจนอย่างแท้จริง เพื่อการแก้ปัญหาอย่างตรงจุด รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้กับงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุหรือเพื่อสนับสนุนโดยตรง และส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง เพื่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การดำเนินนโยบายฯ ที่ดีต้องต่อยอดได้ โดยการให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้จากการที่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ และการสร้างงานส่งเสริมอาชีพรวมถึงทำโครงการประชาสัมพันธ์การตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ที่ผู้สูงอายุผลิตได้ และควรส่งเสริมโครงการจิตอาสา ส่งเสริมบุคลากรมาช่วยดำเนินกิจกรรมกับผู้สูงอายุ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพราะผู้สูงอายุขาดบุคลากรที่จะมาช่วยชี้นำทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ การดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะจากผู้สูงอายุ

รัฐควรส่งเสริมการสร้างรายได้สร้างอาชีพให้ผู้สูงอายุ เพื่อจะได้พึ่งพาตนเองได้เพิ่มมากขึ้น โดยภาครัฐต้องช่วยเหลือด้านสถานที่จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ และเน้นแนวทางการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และเพื่อทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีการใช้จ่ายที่ลดลง ควรส่งเสริมด้วยการจัดให้มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่มาตรวจสุขภาพในพื้นที่และตามบ้านเรือน หรือผู้ป่วยติดเตียงบ้างในบางโอกาส และการขอปรับเพิ่มเบี้ยยังชีพให้มากขึ้น

รูปแบบ และผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย

อภิปรายผล

ประเมินนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนโยบายประชารัฐมาก ผู้สูงอายุมีความภูมิใจว่าเป็นการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองได้ของผู้สูงอายุในบางส่วน ทำให้มีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และเห็นด้วยที่นโยบายประชารัฐมีการดำเนินงานเป็นรูปธรรมชัดเจน ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้อย่างดีโดยตรงและนำมาใช้ประโยชน์ช่วยในการดำรงชีวิตได้จริง และควรดำเนินนโยบายแบบยั่งยืน โดยผู้สูงอายุบางส่วนไม่พอใจเพราะตนเองเสียสิทธิ์ไป ผู้สูงอายุบางท่านไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ขาดการได้รับข่าวสาร บางท่านกังวลว่าอาจจะเกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากนโยบายประชารัฐ และจะติดกับดักกับการรอคอยรับความช่วยเหลือจากภาครัฐโดยไม่พยายามที่จะช่วยเหลือตนเองบ้าง ส่วนฝ่ายผู้บริหารหรือผู้รับนโยบายไปปฏิบัติมองว่านโยบายประชารัฐสมควรดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพราะทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น และนโยบายประชารัฐในส่วนของปัจจัยที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของนโยบาย คือ งบประมาณ ความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณ จำนวนบุคลากรผู้ดำเนินโครงการและที่สำคัญคือ ระยะเวลาในการดำเนินโครงการที่เป็นการดำเนินการไปอย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ แม้ในบางนโยบายที่มีการจัดสรรงบประมาณมาให้มากแต่ด้วยบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้ประสิทธิผลของนโยบายไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร แต่ก็เป็นนโยบายที่ช่วยส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ทั้งด้านการเข้าสังคมเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุทำให้มีความสุขกาย สุขใจมากขึ้น ด้านรายได้มีพอเป็นค่าใช้จ่ายทั้งจากที่ภาครัฐจัดสรรให้และการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งช่วยทางด้านร่างกายโดยลดเวลาและภาระการทำงานลง ไม่ต้องทำงานหนักตลอดเวลาเพื่อหารายได้ และมีเวลาพักผ่อนออกกำลังกายเพื่อรักษาสุขภาพ และมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น สอดรับกับวิลดา อินฉัตรและคณะ ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นของพื้นที่ภาคอีสานตอนใต้พบว่า ภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยกระบวนการบริหารด้านตัวแบบการมีส่วนร่วม ให้กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อการบริหารนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่นเพิ่มมากยิ่งขึ้น และปัญหาด้านการบริหารนโยบายสาธารณะคือ ปัญหาด้านการประกอบอาชีพของชุมชน (วิลดา อินฉัตร และคณะ, 2560)

ประสิทธิผลการดำเนินนโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม ผู้สูงอายุมองว่าประสิทธิผลของโครงการนโยบายประชารัฐนั้นดีเป็นการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุได้พอสมควร และผลของการใช้งบประมาณใช้อย่างคุ้มค่าทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจและเป็นหลักประกันการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุได้ในระดับหนึ่ง มีเพียงบางส่วนที่ไม่ได้รับผลจากนโยบายนี้มากเท่าที่ควร แต่ส่วนใหญ่นโยบายนี้ช่วยด้านรายได้ที่ได้รับประจำ และรายได้ที่มากับการส่งเสริมตามโครงการต่าง ๆ รวมถึงทำให้ผู้สูงอายุสามารถได้รับความสุขทางด้านร่างกายและจิตใจมากขึ้น ได้รับผลที่ดีจากการดำเนิน

โครงการประชารัฐ ส่วนผู้บริหารหรือผู้นำไปปฏิบัติมีความคิดว่า ประสิทธิผลในการดำเนินนโยบายในการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุ ด้านการใช้งบประมาณส่วนใหญ่มองว่าไม่คุ้มค่า เพราะเป็นโครงการที่ทำเร็วไปเร็ว ขาดการวางแผนที่ดี สมควรต้องมีการวางแผนที่เหมาะสมและปฏิบัติได้ตามแผนที่กำหนด ด้านกระบวนการทำงาน กฎ และระเบียบในโครงการมีมากเกินไปไม่เหมาะสม โดยควรปรับลดลงมา ส่วนทางด้านบุคลากรเป็นจุดอ่อนมีปัญหามาก เพราะกำลังผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอที่จะรองรับโครงการที่มาอย่างต่อเนื่อง และสำคัญอย่างยิ่งคือ จะต้องมอบให้ผู้ที่มีความเหมาะสมโดยใช้คนให้ตรงกับงาน เพราะตัวผู้ปฏิบัติงานเองส่วนหนึ่งก็เป็นปัญหาที่ไม่มีความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ และด้านระยะเวลาการดำเนินงานเป็นประเด็นที่สำคัญคือ ระยะเวลาการดำเนินงานที่จำกัดมากไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการ ทำให้นโยบายประชารัฐไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ากับงบประมาณ นอกจากจะทำเพียงเพื่อให้เสร็จสิ้นตามโครงการเท่านั้น เพราะเมื่อเวลาไม่เพียงพอก็ทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีเท่าที่ควร และเมื่อดำเนินโครงการแล้วก็สมควรส่งเสริมให้มีความยั่งยืนในการดำเนินโครงการต่อไป สอดรับกับ วิลดา อินฉัตรและคณะ ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นของพื้นที่ภาคอีสานตอนใต้พบว่า ภาครัฐควรสนับสนุนปัจจัยกระบวนการบริหาร ด้านตัวแบบการมีส่วนร่วม ให้กับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียให้มีความรู้ ความเข้าใจต่อการบริหารนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่นเพิ่มมากยิ่งขึ้น และปัญหาด้านการบริหารนโยบายสาธารณะคือ ปัญหาด้านการประกอบอาชีพของชุมชน (วิลดา อินฉัตร และคณะ, 2560)

นำเสนอกลไก และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายประชารัฐ เพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการจัดทำข้อมูลผู้สูงอายุในแต่ละแห่งแต่ละชุมชนโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาใช้ร่วมกันในการบริหารจัดการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างชุมชนสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ และผู้สูงอายุควรรวมตัวกันเพื่อสร้างพลังเพิ่มศักยภาพของกลุ่มให้มากขึ้น ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณด้านการดูแลครอบคลุมให้มากขึ้นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยบางโครงการงบประมาณไม่เพียงพอ โครงการมีการจัดแบ่งงบประมาณที่เท่ากันในทุกหมู่บ้านทำให้เกิดความไม่เหมาะสม เพราะจำนวนประชากรของแต่ละหมู่บ้านนั้นไม่เท่ากัน ควรเน้นโครงการที่เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเพิ่มรายได้แก่ประชาชนและผู้สูงอายุให้ลดการพึ่งพาภาระทางครอบครัว พร้อมกับสร้างความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ภาครัฐต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการประชารัฐให้ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่อย่างรวดเร็ว โดยการจัดทำโครงการต่าง ๆ ควรทำประชาคมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้สูงอายุก่อนเพื่อสอบถามความต้องการของชุมชนและตรงกับบริบทตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ก่อนที่จะจัดทำโครงการ และการดำเนินโครงการตาม

นโยบายประชารัฐต้องมีการปฏิบัติได้จริงอย่างสะดวกรวดเร็ว โดยควรลดกฎระเบียบขั้นตอนลง และมีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนสามารถต่อยอดไปสู่โครงการอื่นได้ พร้อมกับต้องมีการประสานงานร่วมกับภาคเอกชนหรือหน่วยงานจิตอาสาเข้ามาร่วมสนับสนุนขับเคลื่อนจะทำให้ได้ผลงานที่หลากหลายและมีประสิทธิผลมากขึ้น ภาครัฐต้องจัดสรรบุคลากรมาดำเนินงานติดตามโครงการที่กำหนดมาเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นกลไก สำคัญในการดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลโครงการ สอดรับกับ รัฐ กันภัย และธรรมนิตย์ วราภรณ์ ศึกษาเรื่อง การรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดภาคตะวันตกตอนล่าง พบว่า การรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาท้องถิ่นในองค์การบริหารส่วนตำบลเขตจังหวัดภาคตะวันตกตอนล่าง และจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้มีข้อเสนอแนะด้านเงินงบประมาณว่า ควรจัดสรรให้เหมาะสมเพียงพอกับการดำเนินโครงการ เพราะส่วนใหญ่แล้วเงินงบประมาณจะมาจำนวนจำกัดและล่าช้าจากตารางเวลาที่ขออนุมัติไปมากจึงทำให้ผลการจัดทำไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร และควรจัดระบบประกันรายได้ที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือกลุ่มที่ยากจนจริง ๆ เพื่อให้พอกับการดำรงชีพอยู่ได้ บางครั้งโครงการมักจะมาซ้ำซ้อนจากหลายหน่วยงาน ขาดการ บูรณาการการทำงานที่ดีจากหน่วยงานภาครัฐในระดับที่สูงกว่า จึงสมควรที่จะมีการประสานงานกันเพื่อจัดเรียงลำดับความสำคัญของแต่ละโครงการ จัดเรียงระยะเวลาการดำเนินงานที่เหมาะสมไม่ให้ซ้ำซ้อน บุคลากรที่จะดำเนินโครงการต้องมาพร้อมกับโครงการอาจจะจัดจ้างมาเป็นกรณีพิเศษ เพื่อติดตามและประเมินผลเป็นการเฉพาะ เพื่อจะได้มีผู้รับผิดชอบรายงานผลโดยตรง จึงจะทำให้ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ควรพิจารณาความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการและควรจะต้องอนุญาตให้มีการปรับเปลี่ยนโครงการได้ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ และกำหนดระเบียบ วิธีปฏิบัติต้องชัดเจนแต่มีความยืดหยุ่นสูง เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงาน มีการมอบหมายการทำงานที่เป็นรูปธรรมมีระเบียบการเบิกจ่ายการเงิน วัสดุ ฯลฯ ที่รัดกุมแต่คล่องตัวและยืดหยุ่น (รัฐ กันภัย และธรรมนิตย์ วราภรณ์, 2558)

สรุป

การวิจัยเรื่อง นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปดังนี้

การประเมินนโยบายประชารัฐ โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อนโยบายนี้มาก โดยมีความภูมิใจว่าสามารถพึ่งพาตนเองได้บางส่วนพอที่จะมีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และเห็นด้วยที่นโยบายมรการดำเนินงานเป็นรูปธรรมชัดเจนสามารถเข้าถึงได้อย่างดีโดยตรง และนำมาใช้ประโยชน์ช่วยในการดำรงชีวิตได้จริง โดยมีบางส่วนไม่พอใจบ้างเพราะตนเองต้องเสีย

สิทธิ์ไป และมีเพียงบางท่านไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทำให้ขาดการได้รับข่าวสาร และบางท่านมีความกังวลว่าอาจจะเกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากนโยบายฯ ฝ่ายผู้บริหารหรือผู้รับนโยบายไปปฏิบัติคิดว่านโยบายนี้สมควรดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพราะทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น ทั้งด้านการเข้าสังคมเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ ด้านรายได้มีพอเป็นค่าใช้จ่าย รวมทั้งช่วยทางด้านร่างกายลดเวลาและภาระการทำงานลงบ้าง มีเวลาพักผ่อนออกกำลังกาย และมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น

ประสิทธิผลการดำเนินนโยบายประชารัฐ นโยบายที่ดำเนินบางโครงการไม่ค่อยคุ้มค่ากับเงินงบประมาณ ผู้สูงอายุบางส่วนไม่ได้รับผลจากโครงการอย่างเต็มที่ ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลผู้บริหารระดับสูงควรมอบหมายให้ผู้ที่มีความเหมาะสมมาดำเนินงานโดยใช้คนให้ตรงกับงาน และในการดำเนินนโยบายควรมีการวางแผนที่ดี และต้องปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ สมควรให้มีความยั่งยืนในการดำเนินนโยบาย รวมทั้งปรับปรุงระยะเวลาของการดำเนินโครงการให้เหมาะสม เพราะทำให้ไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีเท่าที่ควร แต่ผู้สูงอายุมองว่าโครงการจากนโยบายนั้นดี ใช้เงินงบประมาณอย่างคุ้มค่าทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และเป็นหลักประกันทางด้านรายได้ทำให้สามารถได้รับความสุขในด้านร่างกายและจิตใจมากขึ้น

เสนอกลไก และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายประชารัฐ ควรทำประชาคมในชุมชนหรือสอบถามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ก่อนที่จะจัดทำโครงการ เพราะโครงการที่จัดดำเนินการบางครั้งจะไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน และไม่ตรงกับบริบทของชุมชนและภูมิศาสตร์ของพื้นที่ รัฐควรสร้างเมืองหรือชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุควรรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม เพื่อเพิ่มศักยภาพให้มากขึ้น การจัดสรรงบประมาณของนโยบายควรส่งตรงมายังฝ่ายปกครอง เพราะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ด้านการจัดทำข้อมูลผู้สูงอายุ ควรนำฐานข้อมูลที่มีอยู่ในหลายหน่วยงานมาใช้ร่วมกันเพื่อจะได้ข้อมูลที่ตรงและเป็นปัจจุบัน และควรจะนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้กับงานที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ การดำเนินนโยบายที่ดีต้องต่อยอดได้และมีความยั่งยืน โดยการให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้จากการสร้างงานส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้ที่ยังสามารถทำงานได้ รวมถึงทำโครงการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ ต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายให้ครอบคลุมและให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่ และควรกำหนดแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน ไม่ควรที่จะให้แนวทางปฏิบัติมาหลังมีคำสั่งให้ดำเนินโครงการ และควรที่จะต้องติดตามทำการประเมินโครงการอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอสำหรับการนำไปปฏิบัติ

1.1 ด้านงบประมาณ ควรจัดส่งงบประมาณให้เหมาะสมเพียงพอกับการดำเนินโครงการ เพราะส่วนใหญ่แล้วงบประมาณจะมาจำนวนจำกัด และล่าช้าจากตารางเวลาที่ขออนุมัติโครงการไปมาก จึงทำให้ผลการจัดทำโครงการไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

1.2 โครงการมักจะมาซ้ำซ้อนจากหลายหน่วยงาน โดยขาดการบูรณาการการทำงานที่ดีจากหน่วยงานภาครัฐในระดับที่สูงกว่า และก่อนที่จะส่งโครงการมาดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ควรที่จะมีการประสานงานกัน เพื่อจัดเรียงลำดับความสำคัฐของแต่ละโครงการจัดเรียงระยะเวลาที่เหมาะสมไม่ให้ซ้ำซ้อน

1.3 ระยะเวลาที่ดำเนินงานแต่ละโครงการควรบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม เพราะที่ผ่านมาการดำเนินโครงการมักจะไม่สัมพันธ์กับเวลาที่กำหนดมาให้ ด้านระเบียบ วิธีปฏิบัติของแต่ละโครงการต้องชัดเจนแต่มีความยืดหยุ่นสูง เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะในภาพรวม

2.1 ผู้สูงอายุต้องทำความเข้าใจกับนโยบายจากภาครัฐที่ดำเนินการนั้นว่าเป็นการช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้บ้างบางส่วนเท่านั้น ดังนั้น ผู้สูงอายุและประชาชนต้องช่วยเหลือตัวเองร่วมด้วย มิใช่ติดกับดักการรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเดียวโดยไม่คิดจะพึ่งพาตนเองหรือประกอบอาชีพหารายได้เพิ่มเติม

2.2 หน่วยงานภาครัฐทั้งฝ่ายปกครอง หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่รับนโยบายไปปฏิบัติ ต้องมีการปรับตัวปรับองค์กรและประสานความร่วมมือประสานงานร่วมกัน เพื่อรองรับกับนโยบายประชารัฐ และโครงการต่าง ๆ ที่จะมีมาอย่างต่อเนื่อง เพราะภาครัฐมีนโยบายที่จะช่วยเหลือคนจนช่วยเหลือผู้สูงอายุ สร้างรายได้ส่งเสริมอาชีพประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องมีโครงการเหล่านี้ลงสู่พื้นที่อยู่เสมอ

2.3 ควรประชาสัมพันธ์ เน้นความสำคัญให้ทุกภาคส่วนของสังคมเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และหน้าที่ที่พึงต้องปฏิบัติตอบแทนแก่ผู้สูงอายุและควรจัดให้มีกิจกรรมกลุ่มที่สร้างสรรค์ให้แก่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมตามความสามารถ ความสนใจและความถนัด รวมถึงการส่งเสริมการประกอบอาชีพและส่งเสริมการตลาดให้ผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมาธิการการสาธารณสุข สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2561). *การดูแลรักษาพยาบาลผู้สูงอายุแบบครบวงจร.* กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

เทศบาลตำบลบางกระทึก. (2560). *แบบรายงานการตรวจราชการ ปี 2560 จังหวัดนครปฐม*. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2561 จาก http://bie.moph.go.th/e-insreport/file_report

เทศบาลตำบลบางกระทึก. (2561). *สถิติของผู้สูงอายุ*. เรียกใช้เมื่อ 24 กรกฎาคม 2561 จาก http://www.bangkrateuk. go.th/index.php

ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (2559). *จดหมายข่าวรัฐบาล เพื่อประชาชน. ปีที่ 2 ฉบับที่ 26 วันที่ 15 พฤษภาคม*. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2561 จาก https://www.prd.go.th/download/article/article_20160513085559.pdf

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1. (19 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 10. (17 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 11. (22 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2. (17 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3. (12 มหราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4. (19 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5. (30 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6. (30 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7. (17 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8. (22 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 9. (15 มกราคม 2561). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. (อุบล วุฒิพรโสภณ, ผู้สัมภาษณ์)

มณีรัตน์ กุลวงษ์ และคณะ. (2559). รูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุเตย อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 165-174.

รัฐ กันภัย และธรรมนิตย์ วราภรณ์. (2558). การรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดภาคตะวันตกตอนล่าง. *Veridian E journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์และศิลปะ*, 8(1), 1075-1088.

วิลดา อินฉัตร และคณะ. (2560). แนวทางการบริหารนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นของ พื้นที่ภาคอีสานตอนใต้. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, (11)12, 38-49.

อิสระ ว่องกุศลกิจ. (2559). *จดหมายข่าวรัฐบาล เพื่อประชาชน ปีที่ 2 ฉบับที่ 26*. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2561 จาก https://www.prd.go.th/download/article/article_20160513085559.pdf

แนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง*

THE CONCEPT MIDDLE WAY (MAṆCHC̣HIMĀPṬIPTHĀ) IN RESOLVING CONFLICTS CAUSED BY POLITICAL COMMUNICATION

ธันยนันท์ จันทร์ทรงพล
Thanyanant Chansongpol
ณฐมน น่านโพธิ์ศรี
Natamon Nanposri
สถาบันรัชต์ภาคย์
Rajapark Institute, Thailand
กีรติวรรณ กัลยาณมิตร
Keratiwan Kalayanamit
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
อภิสรา กฤตาวาณิชย์
Aphitsara Kritawanich
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Chiang Rai Rajabhat University, Thailand
E-mail: chansongpol.t@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง 2) เพื่อศึกษาแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง โดยใช้รูปแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและการวิจัยเชิงปริมาณสนับสนุน ในรูปแบบการสำรวจตามลำดับ (Sequential Exploratory Design) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 ท่าน ได้แก่ นักการเมือง สื่อมวลชน และนักวิชาการ ใช้วิธีการบันทึกข้อมูลโดยย่อความให้ได้ใจความตรงความหมายของข้อความเดิม รวมทั้งข้อสำคัญเป็นข้อความสำคัญเป็นความที่จะมีการพิสูจน์หรือตรวจสอบข้อเท็จจริง และนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์นำเสนอเชิงพรรณนา

* Received 10 September 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยเป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำของโครงสร้างทางสังคมเกิดขั้วอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกแยก การสื่อสารขาดความน่าเชื่อถือ มีการสร้างข่าวปลอม (Fake news) เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม สื่อเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการนำเสนอข่าวมีการครอบครองสื่อจากนักการเมืองหรือนายทุน ทำให้สื่อไม่เป็นกลางในการนำเสนอข่าวอย่างแท้จริง 2) การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง โดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ประกอบไปด้วย องค์ 8 ประการ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 “ศีล” กลุ่ม 2 “สมาธิ” กลุ่ม 3 “ปัญญา” เหล่านี้คือ “ทางสายกลาง” เมื่อนำ 3 กลุ่ม มาปรับใช้กับการสื่อสารทางการเมือง จะทำให้การทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างนักการเมืองหรือองค์กรทางการเมืองกับประชาชนมีความเป็นกลางมากขึ้น ทำให้ความขัดแย้งลดลง และสร้างให้เกิดความปรองดองของสังคมได้

คำสำคัญ: มัชฌิมาปฏิปทา, การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง, การสื่อสารทางการเมือง

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the problems of political conflicts arising from political communication, 2) to study the concept middle way in resolving conflicts arising from political communication. By using mixed-method research by mainly using qualitative research and quantitative research supporting In the Sequential Exploratory Design, use a structured in-depth interview There were 5 expert reviewers collecting data from 15 key informants, including politicians, the media and academics. Use the method of data recording in a brief, accurate manner, the meaning of the original text Including important messages as important messages that are to be proven or examined. And synthesized Analyze the descriptive presentation.

The results of the research are as follows:

1) The political conflict in Thailand is the result of the inequality of the social structure which causes the polarization of the political ideology. Unreliable communication Creating fake news to discredit opponents The media are interest groups that have a stake in the news and possess media from politicians or capitalists. Causing the media to be unbiased in presenting true news. 2) Solving conflicts arising from political communication By using the Buddha's teachings on

the "Middle Way" consists of 8 elements which are divided into 3 groups which are group 1 "precepts" group 2 "concentration" group 3 "wisdom" these are "middle way" when the 3 groups are adapted for communication politics Will make acting as a mediator between politicians or political organizations and the people are more neutral Causing the conflict to decrease And create social reconciliation.

Keywords: Middle Way, Conflict Resolution, Political Communication

บทนำ

ศาสตร์ที่ว่าด้วยการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ โดยการสื่อสารสมัยนั้นเป็นเพียงรูปแบบของ “วาทวิยา” (rhetoric) กล่าวคือ อยู่ในรูปแบบของคำพูดที่โต้ตอบกันเท่านั้น เนื่องจากไม่ได้มีเครื่องมือในการสื่อสารกันแบบอื่น เมื่อศึกษาลึกลงไปจะพบได้จากงานเขียนของ Plato ลูกศิษย์ของ Socrates ซึ่งได้เขียนบรรยายถึงอาจารย์ของเขาในสถานการณ์ที่เกิดปัญหาขึ้นกับ Socrates และต้องไปขึ้นศาลเพื่อแก้ต่างให้ตัวเองจากข้อกล่าวหาของ Aristophanes ที่กล่าวหาว่า เขาปลุกปั่นและล่อลวงเยาวชนของนครรัฐเอเธนส์ให้คิดต่างจากผู้ปกครอง การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นแนวทางที่เปรียบเหมือนเครื่องมือของการดำเนินการไปสู่เป้าหมายทางการเมือง โดยพยายามสร้างให้เกิดความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากประชาชนหรือผู้รับสาร (สุภาภรณ์ ติ่งอินทร์, 2553)

ในระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้เข้าสู่สถานการณ์ความขัดแย้งในทางการเมือง สืบเนื่องจากการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายของขั้วอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน เกิดการแย่งชิงผลประโยชน์สาธารณะ และเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างรุนแรง “สื่อ” จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของแต่ละฝ่ายเพื่อนำเสนอนโยบายหรืออุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ฝ่ายตน โดยการช่วงชิงพื้นที่สื่อในการสร้างการรับรู้ และเข้าใจให้กับประชาชน จนเกิดเป็นรอยร้าวของความแตกแยกอย่างชัดเจน การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันจึงอาจกลายเป็นสาเหตุที่สำคัญในการเป็นของ “ความขัดแย้ง” ในสังคม (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2555)

“สื่อ” ในปัจจุบันจึงอาจเป็นเพียง “เครื่องมือทางการเมือง” ของนักการเมืองเท่านั้น และการถือครองหุ้นสื่อก็เป็นปัญหาที่กระตุ้นให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองด้วยเช่นกัน จากการ “เลือกข้าง” หรือเลือกนำเสนอข่าว ที่มีประเด็นสนับสนุนฝ่ายของตนหรือฝ่ายของนักการเมืองที่ถือครองหุ้นสื่ออยู่ โดยไม่ได้ทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ที่ต้องมีความเป็นกลางในการเสนอข่าวสารให้กับประชาชนรับรู้และเข้าใจ การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบัน จึงเป็น

ชนวนเหตุของความขัดแย้งและความแปลกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันของคนในสังคม เช่น ในกรณี สถานีโทรทัศน์บลูสกาย เปรียบดั่งเครื่องมือในการกระจายข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ใช้วิธีการผ่านระบบดาวเทียม และเป็นสถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวีที่นำเสนอข่าวและรายการตลอด 24 ชั่วโมง (ธันยนันท์ จันทร์ทรงพล, 2560) ที่นำเสนอข่าวการเดินขบวนเรียกร้องของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในการเรียกร้อง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ที่ออกมาในสมัยรัฐบาลของ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อมีการใช้สื่อในการถ่ายทอดสดการเดินขบวนตลอด 24 ชั่วโมง อีกทั้งยังมีการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างทันเหตุการณ์ และทำให้ประชาชนออกมาร่วมเดินขบวนเป็นจำนวนมากจนมีการ Shutdown Bangkok อยู่หลายวัน สถานการณ์ทางการเมืองในห้วงเวลาดังกล่าวเป็นห้วงเวลาที่มีแต่ความขัดแย้ง จนทำให้เกิดการรัฐประหารโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557

เมื่ออธิบายโดยใช้แนวคิดหลักธรรมพบว่าหลังจากพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้วได้ไปแสดงพระเทศนาเป็นพระสูตรแรก คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ในเทศนากัณฑ์แรกนั้น ทรงเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงที่สุดโต่ง 2 อย่าง คือ กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นอยู่กับการแสวงหาความสุขจากกามกับ อัตตกิลมถานุโยค การหมกมุ่นกับการทำตัวเองให้ลำบาก จากนั้นทรงแสดงมัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางออกจากที่สุดโต่งทั้ง 2 นั้น มัชฌิมาปฏิปทาหรือที่เรียกว่าอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ซึ่งทั้งหมดนี้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสอธิบายว่าเป็นทางทำให้เกิดจักษุ (ดวงตาเห็นธรรม) แล้วทำให้เกิดญาณ (ความรู้แจ้งธรรม) เป็นไปเพื่อการทำกิเลสให้สงบ เพื่อความรู้ยิ่งเพื่อความรู้พร้อม เพื่อนิพพาน (การดับกิเลสออกเสียได้) (กิติมา ลิ้มประเสริฐ, 2559) มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง ข้อปฏิบัติเป็นกลางๆ ไม่หย่อนจนเกินไปและไม่ตึงจนเกินไป ไม่ข้องแหวะที่สุด 2 อย่างคือ กามสุขัลลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยค ทางแห่งปัญญา ดำเนินด้วยปัญญา นำไปสู่ปัญญาอันพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย คือ ความดับกิเลสและความทุกข์หรือความหลุดพ้นเป็นอิสระสิ้นเชิง ได้แก่ มีสัมมาทิฏฐิ เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) สัมมาสมาธิเป็นที่สุด มีการกำหนดลักษณะของศาสนาเป็นทางสายกลาง ลักษณะของพระพุทธศาสนาคือทางสายกลาง ไม่ซ้ายสุด ไม่ขวาสุด ยึดทางสายกลาง คือมัชฌิมาปฏิปทาเป็นครรลอง อาจปฏิบัติค่อนข้างเคร่งครัดก็ได้โดยใช้สิทธิในการแสวงหาอดิเรกลาภ(ลาภเพิ่มเติม เช่น อาหารอันมีรส, ยาที่ใช้ง่าย) ตามที่ทรงอนุญาตไว้ ในภายหลังเรียกว่า วิภัชชวาที คือ กล่าวจำแนกแจกแจงตามความเป็นจริงในบางกรณีอาจกล่าวยืนยันโดยส่วนเดียว บางกรณีอาจกล่าวจำแนกเป็นราย ๆ ไป (ไพรัช พื้นชมภู, 2560)

ด้านสื่อมวลชน สื่อการเมือง และสื่อบุคคล ในปัจจุบันสื่อ หรือ social network ล้วนแต่มีบทบาทในการผลิตซ้ำหรือกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง ความขัดแย้งเกิดขึ้น จากการเผยแพร่ hate speech หรือ harmful information โดยเฉพาะสื่อการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มการเมืองใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งแนวทางที่ไม่ให้สื่อผลิตซ้ำหรือกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งคือให้มีการควบคุมสื่อไม่ให้เป็นเครื่องมือกระตุ้นความรุนแรงโดยให้สื่อนำเสนอความคิดเห็นทางการเมืองจากฝ่ายต่าง ๆ อย่างรอบด้าน นอกจากนี้สื่อควรมีการวางตัวเป็นกลาง ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้กลุ่มอิทธิพลใด เพราะถ้าสื่อเป็นกลาง วิชาชีพสื่อก็จะควบคุมคุณภาพของการนำเสนอข่าวสาร แต่ถ้าสื่อไม่เป็นกลางก็จะถูกฝ่ายรัฐ อำนาจนิยมจะหาทางเข้ามาควบคุมสื่อเนื่องจากสื่อไม่สามารถควบคุมตัวสื่อเองได้เพราะสื่อตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มการเมือง เพราะฉะนั้น สื่อมวลชน สื่อการเมือง และสื่อบุคคลต้องพัฒนาและควบคุมตัวสื่อเองไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มทุนและต้องมีความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวอย่างแท้จริง (ประภาพร สีหา, 2560)

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการวิจัยเรื่อง แนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของการสื่อสารทางการเมือง โดยศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารทางการเมือง รวมถึงศึกษาแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง โดยใช้วิธีการนำหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง เพื่อลดความขัดแย้งทางการเมืองของสังคมและเพื่อให้เกิดสังคมที่ปรองดอง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลโดยตรงต่อความมีเสถียรภาพทางการเมืองที่นำไปสู่ความสามารถในการเข้าไปบริหารประเทศทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นที่ส่งผลมวลรวมต่อประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง
2. เพื่อศึกษาแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) มาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คัดโดยเฉพาะเจาะจงจากนักการเมือง สื่อมวลชน และนักวิชาการ จำนวน 15 ท่าน มีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured In-Depth-Interview) ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม มีการศึกษาจากเอกสาร (documentary)สรุปและร่างเป็นแบบสัมภาษณ์ และแนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Guideline) ซึ่งหัวข้อการสนทนาพัฒนามาจากแบบสัมภาษณ์ มีการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ผลการตรวจสอบพบว่ามีเนื้อหาครอบคลุม ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลและนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการศึกษาเอกสาร ที่ได้ตรวจสอบแล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบกับได้และตรวจสอบข้อมูลเชิงเนื้อหา 3 ด้าน คือ ด้านเวลาด้านสถานที่ และด้านบุคคล เพื่อตรวจสอบดูว่าเวลาวิจัยที่ต่างกัน สถานที่วิจัยที่ต่างกัน และบุคคล เพื่อเก็บข้อมูลจนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วนอิ่มตัว ใช้วิธีการบันทึกข้อมูลโดยย่อความให้ได้ใจความตรงความหมายของข้อความเดิม รวมทั้งข้อสำคัญเป็นข้อความสำคัญเป็นความที่จะมีการพิสูจน์หรือตรวจสอบข้อเท็จจริง เป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิง เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมืองพบว่าความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำของโครงสร้างทางสังคมที่มีอยู่มาก การกระจายทรัพยากรไม่ทั่วถึงและไม่เท่าเทียม ทำให้เกิดขั้วอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกแยก และเลือกข้างกันอย่างชัดเจน มีการทำรัฐประหารหลายครั้งและมีการยึดอำนาจการปกครองโดยคณะทหารอย่างยาวนาน ทำให้ความเป็นประชาธิปไตยเสื่อมถอยและถูกชะงักงันทางการเมืองรวมถึงวิวัฒนาการของการสื่อสารที่มีสูงทำให้ข่าวสารที่ถูกเผยแพร่ในโลกยุคปัจจุบันมีแหล่งที่มาไม่แน่นอนขาดความน่าเชื่อถือ มีการสร้างข่าวปลอม (Fake news) เพื่อล่อลวงประชาชนให้หลงเชื่อและหวังทำลายความน่าเชื่อถือในทางการเมืองกับฝ่ายตรงข้าม อีกทั้งมีการสร้างข่าวปลอมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายตนโดยอาจมีวิธีการทำให้ฝ่ายของตนตกเป็นจำเลยทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนเกิดความเห็นใจและอารมณ์ร่วมอีกด้วย การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันจึงมีความน่าเชื่อถือได้น้อย และสื่อก็กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการนำเสนอข่าว มีการเข้าครอบครองสื่อจากทางฝั่งนักการเมืองหรือนายทุนที่หลากหลาย ทำให้สื่อไม่เป็นกลางในการนำเสนอข่าวอย่างแท้จริง

2. การศึกษาแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง พบว่า การสื่อสารทางการเมืองที่เป็นสื่อกลางระหว่างนักการเมืองหรือองค์กรทางการเมืองกับประชาชน กลับมีความไม่เป็นกลาง ในการนำเสนอข่าวสารที่เป็นความ

จริงและเป็นกลางในการตีแผ่ให้กับสังคมรับรู้ จนเกิดเป็นชนวนของความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น ดังนั้นการที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมืองได้อย่างเป็นรูปธรรม ก็จำเป็นต้องใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องของ “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ประกอบไปด้วย องค์ 8 ประการ หรือที่มักถูกเรียกว่า มรรค 8 ซึ่งในองค์มรรค 8 นี้ได้ถูกจัดกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เรียกว่า “ศีล” ได้แก่ สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ (กายสุจริต 3) สัมมาวาจา การพูดชอบ (วจีสุจริต 4) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ (คือ ทำอาชีพโดยไม่เป็นกายทุจริต 3 และไม่เป็น วจีทุจริต 4) กลุ่มที่ 2 เรียกว่า “สมาธิ” ได้แก่ สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ สัมมาสติ ความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ และกลุ่มที่ 3 เรียกว่า “ปัญญา” ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ และเมื่อนำหลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” เมื่อนำทั้ง 3 กลุ่มมาปรับใช้กับการสื่อสารทางการเมือง โดยวิธีการถอดความของคำว่า “ศีล” ได้แก่ สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ (กายสุจริต 3) ถอดความได้คือ การที่สื่อมวลชนไม่ทำข่าวด้วยความเอนเอียง คือไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สัมมาวาจา การพูดชอบ (วจีสุจริต 4) ถอดความได้คือ นักสื่อมวลชนควรเสนอแต่ข่าวที่เป็นจริง ไม่เสนอข่าวเท็จและไม่สร้างข่าวปลอมขึ้นมา สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ถอดความได้คือ นักสื่อสารมวลชนควรยึดถือจรรยาบรรณวิชาชีพสื่ออย่างเคร่งครัด ต่อมาคือ “สมาธิ” ได้แก่ สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ ถอดความได้คือนักสื่อสารมวลชนต้องวิเคราะห์ข่าวอย่างตรงไปตรงมา ไม่ใส่เนื้อความที่เกินจากความเป็นจริง สัมมาสติ ความระลึกชอบ ถอดความได้คือ การที่นักสื่อสารมวลชนต้องรู้จักแยกทัศนคติส่วนตนออกจากข่าว สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ ถอดความได้คือ การจะทำข่าวใดก็ตามนักสื่อสารมวลชนต้องรู้จักให้เกียรติแก่แหล่งข่าว และที่สำคัญจะต้องไม่ละเมิดสิทธิอันพึงมีของแหล่งข่าวเสมอ ต่อมาคือ “ปัญญา” ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ถอดความได้คือ การทำข่าวทุกครั้ง นักสื่อสารมวลชนต้องมองผลประโยชน์ส่วนรวม นั่นคือการทำข่าวที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ ไม่ใช่ทำข่าวเพื่อผลประโยชน์แก่กลุ่มหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ถอดความได้คือ นักสื่อสารมวลชนต้องไม่ทำข่าวเพื่อหวังราคาค่าโฆษณา เรตติ้ง หรือยอดติดตามจากประชาชน แต่ต้องทำข่าวเพื่อสังคมอย่างแท้จริง และเมื่อนักสื่อสารมวลชนใช้แนวการปฏิบัตินี้ก็จะทำให้การทำหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางระหว่างนักการเมืองหรือองค์กรทางการเมืองกับประชาชน มีความเป็นกลางมากยิ่งขึ้น และทำให้ความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมืองลดลง อีกทั้งยังเป็นตัวสร้าง ให้เกิดความปรองดองของสังคมได้อีกด้วย

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง การสื่อสารในโลกยุคปัจจุบัน มีการผันแปรได้ตลอดเวลา ทั้งจากข่าวที่เป็นจริงและข่าวที่ไม่เป็นจริง

ซึ่งข่าวที่ไม่เป็นจริงก็เกิดจากการที่สื่ออาจไม่มีความเป็นกลางที่มากพอและเลือกข้างในการนำเสนอข่าว เนื้อหาข่าวขาดความน่าเชื่อถือมีการสร้างข่าวปลอม (Fake news) เพื่อล่อลวงประชาชนให้หลงเชื่อและหวังทำลายความน่าเชื่อถือในทางการเมืองกับฝ่ายตรงข้าม อีกทั้งมีการสร้างข่าวปลอมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับฝ่ายตน โดยมีวิธีการทำให้ฝ่ายของตนตกเป็นจำเลยทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนเกิดความเห็นใจ สอดคล้องกับ Lerner D. (Lerner D., 1958) ที่อธิบายถึงหลักการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจว่าสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท กล่าวคือ 1) การโฆษณาชวนเชื่อสีขาว คือ เป็นการใส่ความคิดในเชิงบวก เพื่อเบนความสนใจของประชาชน 2) การโฆษณาชวนเชื่อสีเทาคือ การสื่อสารที่มีข้อมูลทั้งที่เป็นจริงและไม่เป็นจริงปะปนกัน และ 3) การโฆษณาชวนเชื่อสีดำคือ การเผยแพร่ข่าวสารที่มีการอ้างอิงมาจากที่อื่นที่ไม่ใช่การอ้างอิงที่ถูกต้องอย่างแท้จริง และมีการเผยแพร่ เพื่อเป็นการทำลายฝ่ายตรงข้ามอยู่เสมอ สภาพของสังคมจึงเกิดความแตกแยกและความขัดแย้งทางการเมืองอยู่เป็นประจำจากการไม่เป็นกลางในการสื่อสารทางการเมือง ประภาพร สีหา ระบุว่าความขัดแย้งทางการเมืองไม่ใช่แค่เรื่องของการเมืองเพียงอย่างเดียวยังได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นความขัดแย้งทางด้านความคิด (ประภาพร สีหา, 2560) ดังเช่นแนวคิดความขัดแย้งที่ อร่ามศรี ศิริพันธ์ ได้อธิบายถึงความขัดแย้งในด้านความคิดว่า เนื่องจากคนมีความคิดเป็นของตัวเองซึ่งอาจได้จากการศึกษาหรือประสบการณ์ มีความเชื่อมั่นอุดมการณ์ที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงยากหรือง่ายต่างกันออกไป แต่ละฝ่ายพร้อมที่จะพิสูจน์เพื่อที่จะชนะอีกฝ่าย ซึ่งบริบททางความคิดที่เกิดขึ้นเกิดจากการที่มีอุดมการณ์ (ideology) ทัศนคติ (attitude) ร่วมกัน (อร่ามศรี ศิริพันธ์, 2525)

2. แนวคิดมัชฌิมาปฏิปทาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องของ “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ประกอบไปด้วยองค์ 8 ประการ หรือที่มักถูกเรียกว่า มรรค 8 ซึ่งในองค์มรรค 8 ถูกจัดกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เรียกว่า “ศีล” ได้แก่ สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ (กายสุจริต 3) สัมมาวาจา การพูดชอบ (วจีสุจริต 4) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ (คือ ทำอาชีพโดยไม่เป็นกายทุจริต 3 และไม่เป็น วจีทุจริต 4) กลุ่มที่ 2 เรียกว่า “สมาธิ” ได้แก่ สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ สัมมาสติ ความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ และกลุ่มที่ 3 เรียกว่า “ปัญญา” ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบเมื่อนำทั้ง 3 กลุ่มมาปรับใช้กับการสื่อสารทางการเมือง จะทำให้การทำหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางระหว่างนักการเมือง หรือองค์กรทางการเมืองกับประชาชนมีความเป็นกลางมากยิ่งขึ้น และทำให้ความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมืองลดลง อีกทั้งยังเป็นตัวสร้างให้เกิดความปรองดองและสันติสุขให้กับสังคมได้อีกด้วย สอดคล้องกับ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) ที่อธิบายถึงหลักการของพระพุทธศาสนาว่าไม่ส่งเสริมการเบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเบียดเบียนทางกายหรือ วาจา ดังคำกล่าวดังนี้ นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี

สนฺติมคฺคเมว พฺรูหย สู่จึงพูนทางแห่งความสงบ โลกามิสํ ปชเห สนฺติเปกฺโข ผู้มุ่งความสงบพึงละเหยื่อ ล่อไปทางโลกเสีย มชฺฌิมา ปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ทางสายกลางอันเป็นไปเพื่อสงบระงับ (ปณัชญา ลีลายุทธ, 2558) จากหลักฐานในพระไตรปิฎกส่วนที่พระพุทธเจ้าทรงสื่อสารกับประชาชน โดยการหาวิธีการสื่อสารกับประชาชนให้มีความสามัคคี รู้จักรักษาสันติสุข แม้ว่าธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันจำนวนมากจะมีความขัดแย้งกันอยู่เสมอแต่ต้องไม่นำความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรง ความแตกแยกทางสังคม เพราะมนุษย์มักจะแสวงหาสันติสุข ดังเช่นหลักการทางพระพุทธศาสนาที่ได้ให้ความสำคัญกับการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้ง กาย วาจา ใจ (หลักสัมมาวาจา) อีกทั้ง ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีปรองดองกันในชุมชน (หลักสาราณียธรรม) โดยเริ่มจากตัวบุคคลเพียงคนเดียว และส่งต่อไปยังสังคม และขยายไปยังประเทศชาติ ดั่งเช่นพุทธสุภาษิต ที่ได้กล่าวไว้ นตฺถิ สนฺติปรํ สุข (สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี), มัชฌิมา ปฏิปทา พระพุทธเจ้าได้มีการสื่อสารทางหลักคำสอนที่มุ่งแสวงหาความสงบสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่สังคม ประชาชนจึงควรนำคำสอนของพระองค์มาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อการอยู่ร่วมกันทางสังคม ตัวอย่างเช่น กฎหมายของบ้านเมือง จรรยาบรรณในวิชาชีพต่าง ๆ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเท่าที่ได้ค้นคว้ามานำเสนอเป็นบางส่วนของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับหลักรัฐศาสตร์ตั้งอยู่บนทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทาโดยยึดหลักการ สังฆาธิปไตย คือ หลักการที่คณะสงฆ์เป็นใหญ่ซึ่งเทียบเคียงได้กับหลักการแห่งประชาธิปไตย อันได้แก่ หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หลักเสรีภาพหลักความเสมอภาคเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอนให้มีแต่ความสุภาพอ่อนโยนให้เกียรติทุกคนอย่างเสมอภาคกัน โดยไม่มีการบังคับขู่เข็ญและอ้อนวอนใครให้มาเคารพนับถือเป็นเพียงแต่เชื้อเชิญให้มาศึกษาเท่านั้น (ไพรัช พื้นชมภู, 2560) และเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือหลักมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งหมายถึงทางสายกลางหนทางแห่งการดับทุกข์หนทางแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดาริชอบ) สัมมาวาจา (วาจาชอบ)สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่น)บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อน าเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสังคมไทย” โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือหลักมัชฌิมาปฏิปทามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของสังคมไทย เพื่อให้สังคมไทยนั้นเกิดความสมัครสมานสามัคคี (พระปลัดสมบัติ ฐิติญาโณ, 2557)

สรุป

1. ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดจากการสื่อสารทางมาจากเหตุผลหลากหลายการเข้าถือครองหุ้นสื่อโดยนักการเมืองและนายทุน ที่ใช้เป็นช่องทางในการโฆษณาผลงานและ

ภาพลักษณ์ทำลายฝ่ายตรงข้ามเช่นกัน หรือจากการที่สื่อมวลชนไม่มีความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสาร หรือขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพที่ยุคปัจจุบันการสื่อสารมีความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้การทำงานของสื่อมีคุณภาพระดับสูงแต่ข่าวสารบางชนิดที่ถูกเผยแพร่กลับเป็นข่าวที่ถูกตัดแต่งขึ้นหรือมีการสร้างข่าวปลอม (Fake news) เพื่อชี้นำและชักจูงใจประชาชนให้เกิดการคล้อยตามไปกับแหล่งข่าวนั้น ๆ จากองค์ความรู้นี้ทำให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักและนำข้อมูลประสู่กระบวนการวางแผน ป้องกัน หามาตรการต่าง ๆ ออกมา เพื่อลดความขัดแย้งทางการเมือง

2. การนำแนวคิดมัชฌิมาปฏิปทามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการสื่อสารทางการเมือง คือการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องของ “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ประกอบไปด้วย องค์ 8 ประการ หรือที่มักถูกเรียกว่า มรรค 8 ซึ่งในองค์มรรค 8 นี้ได้ถูกจัดกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เรียกว่า “ศีล” ได้แก่ สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ (กายสุจริต 3) สัมมาวาจา การพูดชอบ (วจีสุจริต 4) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ คือ (ทำอาชีพโดยไม่เป็นกายทุจริต 3 และไม่เป็น วจีทุจริต 4) กลุ่มที่ 2 เรียกว่า “สมาธิ” ได้แก่สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ สัมมาสติ ความระลึกชอบ สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบและกลุ่มที่ 3 เรียกว่า “ปัญญา” ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ มาปรับใช้กับการสื่อสารทางการเมือง ให้เกิดธรรมประจำใจเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งการกระทำความผิด ละอายต่อการกระทำบาปโดยจะต้องปลูกฝังกล่อมเกลาให้กับเยาวชนตั้งแต่อายุยังน้อย ๆ ให้ซึมซับและยึดถือ ส่วนผู้ที่อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวนี้และเกี่ยวข้องภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการโฆษณา ปลุกเร้าให้เกิดจริยธรรม สร้างภาพลักษณ์ที่ดี มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนในการทำงานและประยุกต์ควบคู่ไปกับศาสตร์ ที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมในการลดความขัดแย้งในบริบททางการเมืองของประเทศไทย

2. ในการวิจัยครั้งต่อไปหากนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางสภาพสังคม ย่อมมีส่วนช่วยในการหาทางแก้ไขหรือหาทางออกให้กับประเทศได้เป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

กิติมา ลิ้มประเสริฐ. (2559). แนวคิดเกี่ยวกับมัชฌิมาปฏิปทาในฐานะเป็นทางออกจากกามสุขัลลิกานุโยคและอัตตกิลมถานุโยค. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 6(ฉบับพิเศษ), 258-267.

ธันยนันท์ จันทร์ทรงพล. (2560). อิทธิพลของสื่อที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองกรณีสถานีโทรทัศน์เคเบิ้ลช่องบลูสกาย. ใน *ดษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์.* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปณัชญา ลีลายุทธ. (2558). การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติเชิงพุทธบูรณาการ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 11(3), 39-55.

ประภาพร สีหา. (2560). ความขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐประหาร ปี พ.ศ. 2557 . *วารสารรัฐศาสตร์ ปริทรรศน์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 4(2), 145-166.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *สลายความขัดแย้ง.* กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระปลัดสมบัติ ฐิติญาโณ. (2557). มัชฌิมาปฏิปทา: ทางออกปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย. *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 3(1), 75-89.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). *พุทธสันติวิธี.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซนต์จูรี่ จำกัด.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2555). *ปัญจสดมภ์ : ค่านิยมแห่งชาติต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสร้างความปรองดอง.* กรุงเทพมหานคร: สุขุมวิทการพิมพ์.

ไพรัช พื้นชมภู. (2560). หลักรัฐศาสตร์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก : ประชาธิปไตย. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*, 4(1), 149-167.

สุภาภรณ์ ติ่งอินทร์. (2553). *กลยุทธ์การสื่อสารของสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ที่เคยดำรงตำแหน่งกำนัน.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อร่ามศรี ศิริพันธ์. (2525). ความขัดแย้งในองค์การ: เครื่องมือของนักบริหาร. *วารสารสังคมศาสตร์*, 19(2), 51-61.

Lerner D. (1958). *The passing of the traditional society.* New York: The Free Press.

การพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลของการให้บริการของโรงพยาบาลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*

THE DEVELOPMENT OF NETWORK OF LEPROSY HEALTH SERVICES UNDER THE UNIVERSAL COVERAGE HEALTH INSURANCE POLICY FOR LOW LEPROSY ENDEMIC SITUATION IN ORDER TO PROMOTE THE EFFECTIVENESS OF THE SERVICES OF MAE SARIANG HOSPITAL MAE HONG SON PROVINCE

กฤศน์วัต สมหวัง
Kissawat Somwang
สถาบันรัชต์ภาคย์
Rajapark Institute, Thailand
บุษบัน เชื้ออินทร์
Boosbun Chua- Intra
กรมควบคุมโรค
Disease Control, Thailand
E-mail: tonywang2504@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินความพร้อม และความเหมาะสมของโรงพยาบาลแม่สะเรียงที่เสนอเป็นโรงพยาบาลเชี่ยวชาญโรคเรื้อน พัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สถานที่ศึกษาวิจัย โรงพยาบาลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน วิจัยระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์และประเมินผลศักยภาพ เลือกพื้นที่ สำรวจความคิดเห็น พัฒนาศักยภาพนิเทศ ระยะที่ 2 พัฒนาระบบส่งต่อ ประเมินประสิทธิผลการรักษา ต้นทุน ความพึงพอใจ ระยะเวลาการศึกษา 5 ปี ตั้งแต่ เมษายน 2555 - มีนาคม 2560 ประชากรศึกษาได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนระดับต่าง ๆ จำนวน 18 คน ผู้ป่วยโรคเรื้อนที่กำลังรักษา หรือรักษาครบแล้วที่ยังอยู่ในระยะเฝ้าระวังทุกคน จำนวน 5

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

คน ญาติผู้ป่วยโรคเรื้อน ผู้ป่วยโรคผิวหนังอื่น ๆ ณ วันที่ไปสัมภาษณ์ผู้ป่วยโรคเรื้อนทุกคน จำนวน 10 คน เครื่องมือใช้แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อน และแบบบันทึกการตรวจประเมินความพิการ มีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านโรคเรื้อน ผลการตรวจสอบมีคุณภาพสูง มีความสอดคล้องกัน การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ได้รับอนุมัติทางจริยธรรม

ผลการวิจัยพบว่า

โรงพยาบาลแม่สะเรียงมีความพร้อมและเหมาะสมที่จะเป็นสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน เป็นจุดให้บริการสำหรับคนไทยและต่างด้าวได้ ส่วนความคิดเห็นของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ระดับต่างๆที่เกี่ยวข้อง ผู้ป่วยโรคเรื้อนเห็นด้วยต่อรูปแบบใหม่ของเครือข่ายบริการ ซึ่งรูปแบบใหม่นี้ได้มีการพัฒนาโรงพยาบาลชุมชนหรือโรงพยาบาลทั่วไปหรือโรงพยาบาลศูนย์ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงในพื้นที่ที่ยังมีการตรวจพบผู้ป่วยโรคเรื้อนรายใหม่อย่างต่อเนื่องในรอบห้าปีที่ผ่านมาให้บริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนตามมาตรฐานการกำจัดโรคเรื้อน ส่วนบุคลากรสุขภาพในหน่วยบริการปฐมภูมิ ได้รับการฝึกอบรมคัดกรองผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อน ผู้ที่สงสัยว่าเป็นโรคเรื้อนจะถูกส่งตัวจากหน่วยบริการปฐมภูมิไปยังโรงพยาบาลเชี่ยวชาญโรคเรื้อน รับการวินิจฉัยที่ถูกต้องและการรักษาที่เหมาะสม ส่งเสริมประสิทธิผลที่ดีต่อรูปแบบเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน โดยการประเมินประสิทธิผลของการคัดกรองผู้ป่วยโรคเรื้อน วินิจฉัย รักษา ป้องกันความพิการและฟื้นฟูสภาพของสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนพบว่าอยู่ในระดับที่ดี การประเมินต้นทุนประสิทธิผลของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนแบบใหม่ต่ำกว่าแบบเก่าประมาณร้อยละ 40 การประเมินความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพในระดับต่าง ๆ ผู้ป่วยโรคเรื้อนและญาติ หรือผู้ป่วยโรคผิวหนังอื่น ๆ ต่อรูปแบบของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนระดับดี ข้อเสนอแนะควรพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนให้ได้มาตรฐานงานโรคเรื้อนอย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนกระบวนการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์โรคเรื้อน

คำสำคัญ: การพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน, สภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำ, ประสิทธิผล, โรงพยาบาลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

Abstract

This research is aimed to Assess the readiness and the suitability of the Mae Sariang Hospital proposed as a leprosy specialist hospital. Development of network of leprosy health services under the universal coverage health policy for low leprosy endemic situation Research model: Action Research Study at Mae Sariang Hospital Mae Hong Son Province Study period of 5 years from April 2012

- March 2017 . Qualitative data analysis and quantitative and ethical approval. The study population is 18 persons and the treatment of leprosy patients all 5 patients were treated with relatives of leprosy or other skin diseases all 10 on the day of interviewing leprosy patients.

The results showed that:

Mae Sariang Hospital is ready and suitable to be a leprosy specialist each including the Mae Sariang Hospital as a service point that can support services for the Thai population and foreigners as for the opinions of the executives Various levels of officials involved people suffering from leprosy agree to a new type of service network. This new model has developed a community hospital or general hospital or a nearby hospital in an area where new leprosy patients have been continuously detected in the past five years to provide leprosy health services in accordance with the standard treatment of leprosy in a low number of patients as for health personnel at primary care units or sub-district health promotion hospitals will be trained to be able to screen those with leprosy suspects patients suspected of leprosy are transported from primary care units or sub-district health promotion hospitals to leprosy hospitals. In order to get a correct diagnosis and appropriate treatment Including promoting good effectiveness in the form of the leprosy health service network of Mae Sariang Hospital by evaluating the effectiveness of the screening of leprosy patients, diagnosis, treatment, prevention, disability and rehabilitation of the leprosy clinic were found to be at a good level. Estimating the cost-effectiveness of the new leprosy health service network is about 40% lower than the old one and assessing the satisfaction of government officials in relation to health networks at different levels Leprosy patients and relatives or other dermatological patients towards the form of a good quality leprosy health service network and suggestions from the research continuously develop the capacity of the leprosy health network personnel to meet the standard of leprosy work continuously. Modify the training process to be in accordance with the context of the leprosy .**Keywords:** Development Of Network Of Leprosy Health Services, Low Leprosy Endemic Situation, Effectiveness, Mae Sariang Hospital Mae Hong Son Province

บทนำ

การควบคุมโรคเรื้อนในประเทศไทยได้บรรลุเป้าหมายของการกำจัดโรคเรื้อนจนไม่เป็นปัญหาสาธารณสุข ดังที่ได้กำหนดไว้โดย WHO คือ อัตราความชุกโรคต่ำกว่า 1 ต่อ 10, 000 ประชากร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 (WHO, 1997) ความสำเร็จนี้เกิดจากการดำเนินโครงการควบคุมโรคเรื้อน ของกระทรวงสาธารณสุขตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 และการนำการบำบัดรักษาแบบยาผสมระยะสั้น (multidrug therapy: MDT) มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติและนานาชาติ (กระทรวงสาธารณสุข, 2537)

ตั้งแต่นั้นมาจำนวนผู้ป่วยลงทะเบียนรักษา และจำนวนผู้ป่วยใหม่ที่พบ ก็ค่อยๆลดลงเหลือ ประมาณ 555 ราย (อัตราความชุก 0.09 ราย ต่อ 10, 000 ประชากร) และ 220 ราย (อัตราการค้นพบผู้ป่วยโรคเรื้อนรายใหม่ 0.34 ราย ต่อประชากร 100,000 คน) ปี พ.ศ. 2555 อย่างไรก็ตามสัดส่วนของความพิการระดับ 2 หรือความพิการที่มองเห็นได้ในผู้ป่วยรายใหม่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ร้อยละ 10 และร้อยละ 17 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 จนถึงปี พ.ศ. 2555 ซึ่งในสัดส่วนของความพิการที่สูงนี้สะท้อนให้เห็นถึงการค้นพบผู้ป่วยโรคเรื้อนใหม่ที่มีความล่าช้า (สถาบันราชประชาสมาสัย, 2552)

ผลจากความชุกโรคเรื้อนในประเทศไทยมีระดับต่ำ ทำให้บุคลากรทางการแพทย์ขาดความเชี่ยวชาญในการวินิจฉัยโรค การวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ และการดูแลรักษาป่วยโรคเรื้อน ดังเห็นได้จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ความล่าช้าในการตรวจวินิจฉัยผู้ป่วยโรคเรื้อนของ (ฉลวย เสร็จกิจ และคณะ, 2552) ที่พบว่าระยะเวลาความล่าช้าของสถานบริการสาธารณสุขในการวินิจฉัยผู้ป่วยในเขตพื้นที่ความชุกโรคต่ำมีค่าเฉลี่ย 87 เดือน ซึ่งนานกว่าในพื้นที่ความชุกโรคสูงที่มีค่าเฉลี่ย 12 เดือน นอกจากนี้กำลังคนและงบประมาณที่จัดสรรให้กับงานการควบคุมโรคเรื้อนได้ลดลง ดังนั้นจึงเป็นการยากที่จะสร้างและคงไว้ซึ่งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านโรคเรื้อนในทุก ๆ หน่วยบริการปฐมภูมิ / โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลทั่วไป

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้รูปแบบใหม่ของเครือข่ายการให้บริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำในประเทศไทย ซึ่งรูปแบบใหม่นี้ได้มีการพัฒนาโรงพยาบาลชุมชนหรือโรงพยาบาลทั่วไปหรือโรงพยาบาลศูนย์ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงในพื้นที่ที่ยังมีการตรวจพบผู้ป่วยโรคเรื้อนรายใหม่อย่างต่อเนื่องในรอบห้าปีที่ผ่านมา ให้มีการบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนตามมาตรฐานการกำจัดโรคเรื้อนในสภาวะที่มีผู้ป่วยจำนวนน้อย ส่วนบุคลากรสุขภาพในหน่วยบริการปฐมภูมิหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล จะได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้สามารถคัดกรองผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อนได้ ผู้ป่วยที่สงสัยว่าเป็นโรคเรื้อนจะถูกส่งตัวจากหน่วยบริการปฐมภูมิหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลไปยังโรงพยาบาลเชี่ยวชาญโรคเรื้อนเพื่อให้ได้รับการวินิจฉัยที่ถูกต้องและการรักษาที่เหมาะสมต่อไป จำนวนที่เหมาะสมของสถาน

บริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน อยู่ที่ประมาณ 20 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งอาจจะตั้งอยู่ภายในหรือภายนอกเขตอำเภอ หรือจังหวัดของหน่วยบริการปฐมภูมิโดยมีสองรูปแบบของเครือข่ายที่แตกต่างกันในบทบาทและหน้าที่ของสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน (รูปแบบ A และ B) รายละเอียดตามภูมิหลังทางทฤษฎี รูปแบบของเครือข่ายเหล่านี้จะถูกเลือกตามเหมาะสมของสถานการณ์โรคเรื้อนในแต่ละพื้นที่ และความเหมาะสมของโรงพยาบาลในพื้นที่นั้น รูปแบบของเครือข่ายเหล่านี้คาดว่าจะรักษาคุณภาพของงานบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำ และทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด ถูกนำเสนอโดยสถาบันราชประชาสมาสัย ซึ่งเป็นหน่วยงาน รับผิดชอบงานควบคุมโรคเรื้อนของประเทศไทย ผ่านความเห็นชอบของผู้เชี่ยวชาญด้านโรคเรื้อน ผู้บริหารของกรมควบคุมโรค และสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันระบบการส่งต่อของเครือข่ายการบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนตามรูปแบบใหม่เหล่านี้ยังไม่ได้รับการสนับสนุนโดยหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการตรวจพบผู้ป่วยโรคเรื้อนรายใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2555 อย่างต่อเนื่องมีทั้งชาวเขาและต่างด้าว โดยพบมากที่สุดที่อำเภอแม่สะเรียง 9 ราย รองลงมาอำเภอสบเมย 5 ราย อำเภอแม่ลาน้อย 4 ราย อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน 2 รายและอำเภอปางมะค่า 1 ราย (สถาบันราชประชาสมาสัย, 2561) อย่างไรก็ตามสัดส่วนของความพิการระดับ 2 หรือความพิการที่มองเห็นได้ในผู้ป่วยรายใหม่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ร้อยละ 12 ถึงร้อยละ 16 ซึ่งในสัดส่วนของความพิการที่สูงนี้สะท้อนให้เห็นถึงการค้นพบผู้ป่วยโรคเรื้อนรายใหม่ที่มีความล่าช้าผลจากความชุกโรคเรื้อนในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลแม่สะเรียงมีระดับต่ำลง ทำให้บุคลากรทางการแพทย์ขาดความเชี่ยวชาญในการวินิจฉัยโรค การวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการและการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อน นอกจากนี้กำลังคนและงบประมาณที่จัดสรรให้กับงานควบคุมโรคเรื้อนได้ลดลง ดั้งนั้นจึงเป็นการยากที่จะสร้างและคงไว้ซึ่งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านโรคเรื้อน และเป็นโรงพยาบาลชุมชนที่ให้บริการรักษาทุกโรค ยังไม่มีความเชี่ยวชาญด้านโรคเรื้อน จากเหตุผลดังกล่าวโรงพยาบาลแม่สะเรียงมีความประสงค์ที่จะพัฒนาเป็นสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนที่เหมาะสมกับสภาวะความชุกโรคต่ำซึ่งเข้าหลักเกณฑ์จะพัฒนาเป็นสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน (สถาบันราชประชาสมาสัย, 2553) และให้ได้รับการสนับสนุนจากหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในอนาคตเช่นเดียวกับโรคอื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความพร้อม และความเหมาะสมของโรงพยาบาลแม่สะเรียงที่เสนอเป็นสถานบริการเชี่ยวชาญ โรคเรื้อน

2. เพื่อพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นตอนที่ 1 - 6

1. การวิเคราะห์สถานการณ์และการประเมินผลศักยภาพ

2. การเลือกพื้นที่ที่ควรมีสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน

3. ประเมินความพร้อม และความเหมาะสมของโรงพยาบาลที่คาดว่าจะเป็นสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน

4. การสำรวจความคิดเห็น ตัวแทนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน ขั้นตอนวิธีการสำรวจความคิดเห็นสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนในระดับต่าง ๆ ผู้ป่วยโรคเรื้อน และญาติหรือผู้ป่วยโรคผิวหนังอื่น ๆ ในสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนแต่ละแห่ง และ โรงพยาบาลเครือข่ายของสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน เกี่ยวกับรูปแบบใหม่ของเครือข่ายการให้บริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนสำหรับสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำ เลือกโรงพยาบาลเครือข่ายของสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนอย่างน้อย 2 แห่ง โดยการสุ่มตัวอย่าง (Simple Sampling) จากรพ. ที่อยู่ในเครือข่ายของ สปสช.เขตเดียวกันกับโรงพยาบาลเชี่ยวชาญโรคเรื้อน และอยู่ในอำเภอที่มีข้อบ่งชี้ทางระบาดวิทยา (พบผู้ป่วยใหม่ทุกปีติดต่อกันในรอบ 5 ปี พบผู้ป่วยใหม่ที่เป็นเด็กปีใดปีหนึ่งในรอบ 5 ปี พบผู้ป่วยใหม่ปีใดปีหนึ่งในรอบ 5 ปี โดยผู้ป่วยที่พบมียอดรวม ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และระยะทางระหว่างสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนกับโรงพยาบาลเครือข่ายไม่เกิน 200 กิโลเมตร)

5. การพัฒนาศักยภาพสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนและทักษะการตรวจคัดกรองโรคเรื้อนของหน่วยบริการปฐมภูมิ/รพ.สต. ในอำเภอแม่สะเรียง ผ่านการฝึกอบรม นิเทศให้คำปรึกษา โดยทีมผู้เชี่ยวชาญโรคเรื้อนจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

6. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ในปีที่ 2 และประเมินผลในปีที่ 3 หลังการสร้างและพัฒนาสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน

ระยะที่ 2 ขั้นตอนที่ 7 - 9

7 .การพัฒนาระบบส่งต่อของหน่วยบริการปฐมภูมิ ไปยังสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนทั้งจากภายในหรือภายนอกพื้นที่ของตนเอง

8. การพัฒนาระบบการสื่อสารภายในเครือข่ายบริการสุขภาพ

9. การประเมินประสิทธิผลของเครือข่ายการบริการสุขภาพ

9.1 การประเมินประสิทธิผลของการคัดกรองผู้ป่วยโรคเรื้อนของรพ.สต.และประเมินประสิทธิผลของการวินิจฉัย การรักษา การป้องกันความพิการ และการฟื้นฟูสภาพของสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน

9.2 การประเมินต้นทุนประสิทธิผลของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน

9.3 การประเมินความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนในระดับต่างๆ ผู้ป่วยโรคเรื้อน และญาติ หรือผู้ป่วยโรคผิวหนังอื่นๆต่อรูปแบบของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน

ประชากรศึกษา

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนระดับต่าง ๆ จำนวน 18 คน ได้แก่ ผู้บริหาร แพทย์ พยาบาลวิชาชีพ เภสัชกร นักเทคนิคการแพทย์ นักกายภาพบำบัด นักวิชาการสาธารณสุข

2. ผู้ป่วยโรคเรื้อนที่กำลังรักษา หรือรักษาครบแล้ว ที่ยังอยู่ในระยะเฝ้าระวัง (3 ปี หลังรักษาครบในผู้ป่วยประเภทเชื้อน้อย 5 ปี หลังรักษาครบในผู้ป่วยประเภทเชื้อมาก) จำนวน 5 คน

3. ญาติผู้ป่วยโรคเรื้อน หรือ ผู้ป่วยโรคผิวหนังอื่นๆ จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อน แล ะแบบบันทึกการตรวจประเมินความพิการ มีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านโรคเรื้อนจำนวน 4 ท่าน ผลการตรวจสอบมีคุณภาพสูง มีความสอดคล้องกัน

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

1. เชิงปริมาณ ความคิดเห็นจะถูกนำเสนอในรูปแบบความคิดเห็นแบบต่าง ๆ มีการวิเคราะห์ความถี่ของรูปแบบความคิดเห็น

2. เชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

การพิทักษ์สิทธ์ของประชากรศึกษา

การสัมภาษณ์อาสาสมัครที่เป็นผู้ป่วยโรคเรื้อนและญาติผู้ป่วยจะดำเนินการที่ห้องประชุมของโรงพยาบาลที่ผู้ป่วยเคย หรือมารับการรักษา ซึ่งเป็นสถานที่มิดชิดข้อมูลที่เก็บในคอมพิวเตอร์ จะลบออกจากระบบเมื่อมีการรายงานผลการวิจัยแล้ว ซึ่งจะไม่เกิน 1 ปี หลังจากการเก็บข้อมูลจากอาสาสมัครจริยธรรมวิจัยหมายเลข 8/55- 548 version 1.2/31-3-56

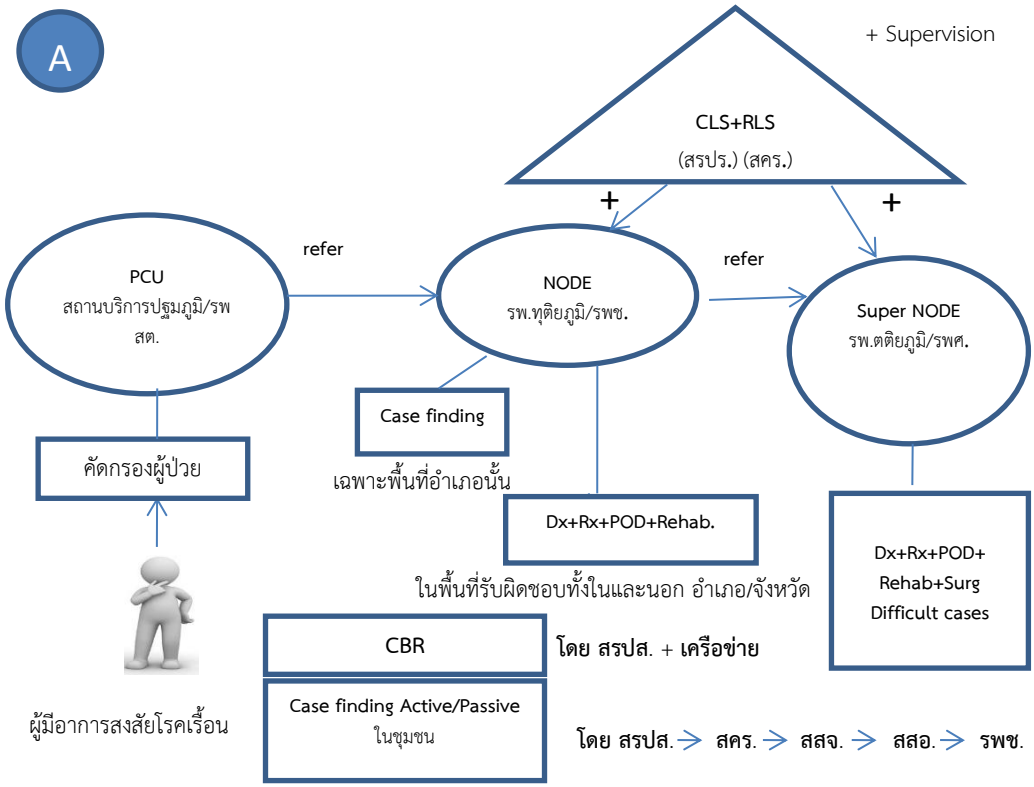
ภูมิหลังทางทฤษฎี

รูปแบบของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนในสภาวะความชุกโรคเรื้อนต่ำของประเทศไทย

CLS = Central leprosy specialistRLS = Regional leprosy specialist

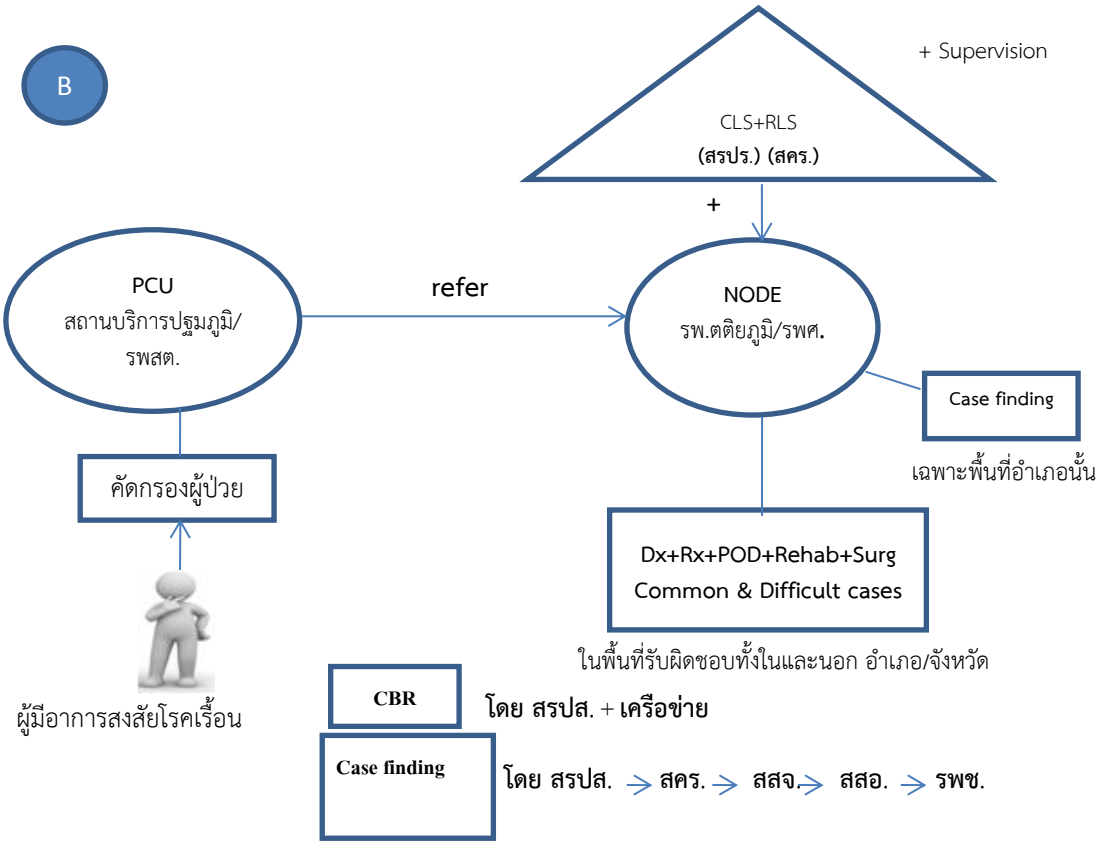
NODE = สถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน Super NODE = โรงพยาบาลที่รับส่งต่อจากสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน

CBR = Community Based Rehabilitation POD = Prevention of Disability สรปส. = สถาบันราชประชาสมาสัย

ผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อน เข้ารับบริการที่สถานบริการปฐมภูมิ/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) สถานบริการปฐมภูมิทำหน้าที่คัดกรองโรคเรื้อน และส่งต่อผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อนไปรับการวินิจฉัยยืนยันที่สถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน (NODE) ที่เป็นโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัย รักษา ป้องกันความพิการและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยโรคเรื้อนในพื้นที่รับผิดชอบทั้งในและนอกอำเภอหรือจังหวัดที่ตั้งของสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนนั้น ถ้ามีผู้ป่วยที่มีปัญหาทางการวินิจฉัย รักษามีภาวะแทรกซ้อน หรือการผ่าตัดแก้ไขความพิการ ซึ่งสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนที่เป็นระดับ รพช. ไม่สามารถทำได้ จะส่งต่อผู้ป่วยไปที่ Super NODE ซึ่งจะเป็นโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ/โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลเฉพาะโรค หรือโรงพยาบาลสังกัดคณะแพทย์ศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในการบริการ

สุขภาพด้านโรคเรื้อน ทีมผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลาง (สถาบันราชประชาสมาสัย) และส่วนภูมิภาค (สำนักงานป้องกันควบคุมโรค) มีหน้าที่ฝึกอบรม ให้คำปรึกษาแก่ NODE และ Super NODE ให้มีการบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนให้ได้ตามมาตรฐานและเชี่ยวชาญอย่างยั่งยืน ส่วนการค้นหาผู้ป่วยนั้น NODE จะดำเนินการเฉพาะในพื้นที่อำเภอที่ตั้งของ NODE ส่วนการค้นหาผู้ป่วยในพื้นที่อื่นดำเนินการโดยคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ (คปสอ). ซึ่งได้รับการนิเทศ ควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผลโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานป้องกันควบคุมโรคและสถาบันราชประชาสมาสัย ตามลำดับ ส่วนการฟื้นฟูสภาพทางสังคม Community based rehabilitation ดำเนินการโดย สถาบันราชประชาสมาสัยและเครือข่าย

รูปแบบ B ต่างกับรูปแบบ A ตรงที่สถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนเป็นโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ หน่วยบริการปฐมภูมิส่งต่อผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อนไปที่ รพ.ระดับตติยภูมิโดยตรง ซึ่ง NODE รูปแบบนี้ทำหน้าที่วินิจฉัยรักษา ป้องกันความพิการและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย

โรคเรื้อน ทั้งที่มีปัญหาและไม่มีปัญหาในพื้นที่รับผิดชอบทั้งในและนอกอำเภอ/จังหวัดที่ตั้งของ NODE นั้น ส่วนการค้นหาผู้ป่วยดำเนินการเฉพาะในพื้นที่อำเภอที่ตั้งของ NODE นั้น

ปัจจุบันระบบบริการสุขภาพและส่งต่อมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 ได้บัญญัติกรอบแนวทางหลักในการพัฒนาสุขภาพของปวงชนชาวไทย ไว้ในหมวดที่ 5 ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม และกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้นำกรอบแนวทางตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวมาจัดทำเป็นแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉลับที่10 พ.ศ 2550 - 2554 (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2560) โดยมีสาระดังนี้

เป็นแผนปฏิบัติราชการของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติระยะที่ 3 (พ.ศ.2555 – พ.ศ.2559) เน้นความยั่งยืนของระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ความครอบคลุมทุกคนบนผืนแผ่นดินไทย (Universal Coverage) ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ (Ownership) สอดคล้องกลมกลืนกันในระบบสุขภาพของรัฐ (Hormonization) สนับสนุนระบบบริการปฐมภูมิ และ พันธะกิจหลักของแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่10 ได้กำหนดภารกิจหลักในการพัฒนารวม 4 พันธะกิจ คือ สร้างเอกภาพทางความคิด สร้างจิตสำนึกทางสุขภาพ สร้างระบบจัดการที่โปร่งใส และสร้างกลไกลการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เพื่อสร้างสุขภาพดีให้เป็นวิถีชีวิตในทุกช่วงวัย ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยเน้นการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งจากการมีความพอเพียงทางสุขภาพในระดับครอบครัวและชุมชน

ผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน ประกอบด้วยผู้อำนวยการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลเครือข่าย หัวหน้าคลินิกโรคผิวหนัง หัวหน้าฝ่ายเวชกรรมป้องกัน นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันโรค สาธารณสุขอำเภอ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล นายกเทศบาลและนายกองค์การบริหารระดับตำบล เห็นด้วยต่อรูปแบบใหม่ของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน เพราะระบบส่งต่อผู้ป่วย หรือผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อนจากสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิไปยังสถานบริการโรคเรื้อน เฉลี่ยประมาณร้อยละ 70 ว่าควรผ่านโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่นั้นก่อน ด้วยเหตุผลว่า เพื่อให้โรงพยาบาลชุมชนช่วยคัดกรองก่อน ดำเนินการตามระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เดินทางสะดวก ลดภาระในการเดินทางของผู้ป่วย เพิ่มทักษะการคัดกรองให้แพทย์โงพยาบาลชุมชน ส่วนผู้ที่คิดว่าไม่ควรต้องผ่านโรงพยาบาลชุมชนก่อน เพราะ โรงพยาบาลศูนย์มีความพร้อมและเชี่ยวชาญมากกว่าโรงพยาบาลชุมชน กลัวคนในชุมชนรังเกียจ ความต่อเนื่องในการรักษาเพราะแพทย์เชี่ยวชาญมี

โอกาสโยกย้ายน้อยกว่าโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลใกล้ชิดประชาชนและสามารถคัดกรองได้ไม่ต้องเสียเวลาผ่านโรงพยาบาลชุมชน ส่วนความคิดเห็นของผู้ป่วยโรคเรื้อน และญาติผู้ป่วยต่อรูปแบบใหม่ของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน ด้านสนใจในการเดินทางไปใช้บริการสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนนอกพื้นที่ พบว่าผู้ป่วยโรคเรื้อนสนใจที่จะไปใช้บริการร้อยละ 72 ญาติผู้ป่วย ร้อยละ 75

ผลที่ได้จากการพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พบว่า โรงพยาบาลแม่สะเรียงมีความพร้อมและเหมาะสมที่จะเป็นสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน เนื่องจากมีแพทย์อายุรกรรมที่สามารถตรวจวินิจฉัยและรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อนได้ ประกอบกับมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้แก่ เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ และนักวิชาการสาธารณสุข เป็นเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกโรคเรื้อนที่ให้บริการผู้ป่วยโรคเรื้อนได้ เจ้าหน้าที่ตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สามารถเก็บตัวอย่างและตรวจทางห้องปฏิบัติการโดยวิธี Slit skin smear (SSS) พร้อมทั้งมีแผนกกายภาพบำบัดที่พร้อมจะให้บริการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยตามความเหมาะสมกับสภาพปัญหาในแต่ละราย รวมถึงโรงพยาบาลแม่สะเรียงเป็นจุดบริการที่สามารถจะรองรับการให้บริการสำหรับประชากรไทยและต่างด้าว

ผลที่ได้จากการประเมินประสิทธิผลของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน ด้านการคัดกรองผู้ป่วยโรคเรื้อนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลสามารถคัดกรองผู้ป่วยโรคเรื้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถส่งต่อผู้ที่มีอาการสงสัยว่าเป็นโรคเรื้อนไปยังโรงพยาบาลชุมชนเพื่อตรวจวินิจฉัย และให้การรักษา และพบว่าประสิทธิผลของรูปแบบเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนในสภาวะความชุกโรคต่ำดี การประเมินต้นทุนประสิทธิผลของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนแบบใหม่ต่ำกว่าแบบเก่าประมาณ ร้อยละ 40 ส่วนการประเมินความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนในระดับต่างๆ ผู้ป่วยโรคเรื้อนและญาติ พบว่าระดับความพึงพอใจดีมาก ร้อยละ 85

อภิปรายผล

ด้านผลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน เห็นด้วยต่อรูปแบบใหม่ของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน เพราะระบบส่งต่อผู้ป่วย หรือผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อน จากสถานบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิไปยังสถานบริการโรคเรื้อน เฉลี่ยประมาณร้อยละ 70 ว่าควรผ่านโรงพยาบาลชุมชนในพื้นที่นั้นก่อน ด้วยเหตุผลว่า เพื่อให้โรงพยาบาลชุมชนช่วยคัดกรองก่อน เพิ่มทักษะการคัดกรองให้แพทย์โงพยาบาลชุมชน ซึ่งดำเนินการตามระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2556) ส่วนผู้ที่คิดว่าไม่ควรต้องผ่านโรงพยาบาลชุมชนก่อน เพราะ โรงพยาบาลศูนย์มีความพร้อมและเชี่ยวชาญมากกว่าโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลใกล้ชิดประชาชนและสามารถคัดกรองได้ไม่ต้องเสียเวลาผ่านโรงพยาบาลชุมชน ส่วนความคิดเห็นของผู้ป่วยโรคเรื้อน และญาติผู้ป่วยต่อรูปแบบใหม่ของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน ด้านสนใจในการเดินทางไปใช้บริการสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนนอกพื้นที่ พบว่าผู้ป่วยโรคเรื้อนสนใจที่จะไปใช้บริการร้อยละ 72 ญาติผู้ป่วยร้อยละ 75 เป็นผลจากความพึงพอใจของผู้ป่วยโรคเรื้อน และญาติต่อความเชื่อมั่นของสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนในการให้บริการด้านการรักษา รวมทั้งไม่ต้องการให้คนในชุมชนทราบ

ด้านความพร้อมและความเหมาะสมของโรงพยาบาลแม่สะเรียงที่เสนอเป็นโรงพยาบาลเชี่ยวชาญโรคเรื้อน มีความพร้อมของบุคลากรและจำนวนผู้ปฏิบัติงานด้านโรคเรื้อน ไม่ว่าบุคลากรที่เป็นแพทย์อายุรกรรมที่สามารถตรวจ วินิจฉัยและรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อนได้ ประกอบกับมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องเช่น เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ และนักวิชาการสาธารณสุข เป็นเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกโรคเรื้อนที่ให้บริการผู้ป่วยโรคเรื้อนรวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการ พร้อมทั้งแผนกกายภาพบำบัดสามารถให้บริการฟื้นฟูสภาพแก่ผู้ป่วยโรคเรื้อนได้เป็นอย่างดี (สถาบันราชประชาสมาสัย, 2553) ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากการพัฒนาศักยภาพจากผู้เชี่ยวชาญโรคเรื้อนจากส่วนกลาง และมีการพัฒนาต่อยอดและเป็นพี่เลี้ยงแก่บุคลากรที่มาปฏิบัติงานด้านโรคเรื้อนของโรงพยาบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ด้านประสิทธิผลเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน มีการพัฒนาสถานบริการสุขภาพที่เหมาะสมและต่อเนื่องทั้งทางด้านการตรวจ วินิจฉัย รักษา การฟื้นฟูสภาพและการรับส่งต่อผู้ป่วยโรคเรื้อนเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อน รวมทั้งมีประสิทธิผลที่ดีต่อเครือข่ายโรคเรื้อน เป็นเพราะว่าการสื่อสารด้านนโยบาย และการนำนโยบายการพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิผลและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากผู้บริหารของโรงพยาบาลแม่สะเรียงและหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

สรุป

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สุขภาพระดับต่างๆ ผู้ป่วยโรคเรื้อน ญาติและผู้ป่วยโรคผิวหนังอื่น ๆ ต่อรูปแบบใหม่ของเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อนเพราะว่าระบบส่งต่อผู้ป่วยโรคเรื้อนหรือผู้มีอาการสงสัยโรคเรื้อนจากสถานบริการโรคเรื้อนระดับปฐมภูมิไปยังสถานบริการโรคเรื้อนสูง

ประสิทธิผลเครือข่ายบริการสุขภาพด้านโรคเรื้อน มีการพัฒนาสถานบริการสุขภาพที่เหมาะสมและต่อเนื่องทั้งทางด้านการวินิจฉัยถูกต้อง รวดเร็ว และได้รับการรักษาทันท่วงที ลดอัตราความพิการ ผู้ป่วยเข้าถึงการบริการและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางมารับการรักษา เสริมสร้างความเชี่ยวชาญแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นผลให้ผู้ป่วยและญาติมี

ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อันเป็นข้อมูลที่สมควรได้รับการพิจารณาเข้าสู่ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า เช่นเดียวกับโรคอื่น ๆ

โรงพยาบาลแม่สะเรียงมีความพร้อมและความเหมาะสมที่จะเป็นสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนเนื่องจากมีความพร้อมของบุคลากรรวมทั้งจำนวนผู้ปฏิบัติงานโรคเรื้อนที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานงานการควบคุมโรคเรื้อนเช่นแพทย์อายุรกรรม เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ นักวิชาการสาธารณสุข นักเทคนิคการแพทย์ นักกายภาพบำบัดรวมทั้งนักวิชาการสาธารณสุข

ข้อเสนอแนะ

1. มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรสถานบริการเชี่ยวชาญโรคเรื้อนอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับสถานการณ์โรค และได้มาตรฐานงานโรคเรื้อน

2. ปรับเปลี่ยนกระบวนการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับบริบท

3. มีการผลักดันของผู้บริหารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กรมควบคุมโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด รวมถึงหน่วยงานเอกชน ให้โรคเรื้อนอยู่ภายใต้หลักประกันสุขภาพแห่งชาติเช่นเดียวกับโรคอื่นๆเพื่อลดปัญหาทางด้านงบประมาณในการดำเนินงานโรคเรื้อน และคงไว้ด้านความเชี่ยวชาญโรคเรื้อนของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2537). *งานโรคเรื้อนในแผนการพัฒนาสาธารณสุข (ฉบับที่ 7).* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ฉลวย เสร็จกิจ และคณะ. (2552). *ความล่าช้าในการตรวจวินิจฉัยผู้ป่วยโรคเรื้อน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สถาบันราชประชาสมาสัย. (2552). *แผนยุทธศาสตร์โรคเรื้อน 2553 - 2557.* สมุทรปราการ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สถาบันราชประชาสมาสัย. (2553). *คู่มือการวินิจฉัยและรักษาโรคเรื้อน (พิมพ์ครั้งที่ 8).* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศสนาแห่งชาติ.สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สถาบันราชประชาสมาสัย. (2561). *สถานการณ์โรคเรื้อน 2507 - 2560.* นนทบุรี: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2556). *โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2560). *โครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้าระยะที่ 3.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

การใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ*

AN APPLICATION OF SATIPATTHANA IN TAI-CHI EXERCISE FOR ENHANCING ELDERLY HOLISTIC HEALTH

พรประภา สุทธิจิตร
Pornprapa Suttijit
ประพันธ์ ศุภษร
Prapan Supasorn
ตวงเพชร สมศรี
Toungpetch Somsri
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: s.pornprapa8@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม และผลการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลใช้เครื่องมือการบันทึกเทป เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ และผู้มีประสบการณ์รำไทเก๊กจำนวน 15 คน ที่อยู่ในชมรมข้าราชการและครูอาวุโสของกระทรวงศึกษาธิการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

หลักสติปัฏฐาน 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม คือ 1) กาย การมีสติกำหนดรู้ลมหายใจ รู้เท่าทันอาการ 2) เวทนา รับรู้ความรู้สึกอย่างเท่าทัน 3) จิต มีสติควบคุมอารมณ์ และ 4) ธรรม ความนึกคิดไตร่ตรอง ทำให้เกิดปัญญา เมื่อนำมาปฏิบัติ จะช่วยในการพัฒนากายและใจให้เข้มแข็งขึ้นได้ และผลการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) กาย การรำไทเก๊กเป็นการออกกำลังกายที่ใช้พลังลมปราณ ทำให้เลือดลมในกายไหลเวียนดี 2) จิตใจ ผลของการกำหนดกาย คือ การพัฒนาจิต สติจะคุ้มครองจิต ลดทุกข์ทางใจได้ 3) ปัญญา การเคลื่อนไหวที่ช้าสัมพันธ์กับการหายใจ จนจิตตั้งมั่น

* Received 6 September 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

มีความนึกคิดไตร่ตรอง ทำให้เกิดปัญญา และ4) สังคม เมื่อจิตได้รับการพัฒนา ทำให้ผู้นั้นสามารถควบคุมอารมณ์และปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี
คำสำคัญ: สติปัฏฐาน 4, การรำไทเก๊ก, สุขภาวะองค์รวม, ผู้สูงอายุ

Abstract

This research the objectives are: to study the principles of Satipatthana for enhancing holistic health, and the results of an application of Satipatthana in Tai-Chi exercise for enhancing elderly holistic health. Qualitative research was used. The data collections and instruments used were a tape recorder, documents, in-depth interview and participatory observation. The key informants were experienced scholars, specialists and 15 experienced Tai-Chi members at Senior educators and teachers organization of Thailand. Data were analyzed using content analysis.

The results show that:

The principles of Satipatthana for enhancing holistic health are: 1) Kaya : awareness of breathing in and out, to contemplate on the body, 2) Vedana: to contemplate on the feeling, 3) Citta: to be mindful to control the mind, and 4) Dhamma: the realization is to have wisdom. After practicing of these principles, we will develop to have a strong health and mind. The results of an application of Satipatthana in Tai-Chi exercise for enhancing elderly holistic health are composed of: 1) Physical: The Tai-Chi exercise is an exercise of inner power, and makes good blood circulation in the body. 2) Mental: The results of physical practicing is mental development. Mindfulness will protect the mind, can reduce mental suffering. 3) Intellectual: The movement is slowly related to the breathing until the mind is calm relax and gives wisdom. And4) Social: The mind is develop. The player able to control emotion and adjust to live with others well.

Keywords: Satipatthana, Tai-Chi Exercise, Holistic Health, Elderly

บทนำ

ในปัจจุบันประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น โดยข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย คาดว่าในปี พ.ศ. 2568 จะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้นถึง 12 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 19.8 ของประชากรทั้งหมด ผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีโอกาสเจ็บป่วยได้ง่ายทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ นับเป็นปัญหาทางด้านสุขภาพและอนามัย ซึ่งผลกระทบที่ตามมา คือ ปัญหาค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา ภาวะพึ่งพาของผู้สูงอายุ อันจะนำมาสู่ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญ เมื่ออายุมากขึ้น ร่างกายจะมีการเสื่อมของอวัยวะทุกส่วน ทำให้เป็นสาเหตุให้เกิดโรค ปัญหาช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ของผู้สูงอายุ เป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศ ทั้งด้านงบประมาณการรักษา การออกกำลังกายเป็นหนทางที่ดีในการส่งเสริมสุขภาพและเป็นการป้องกันโรคที่จะเกิดขึ้น สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข หาวิธีการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้ดูแลตัวเอง แนะนำว่าการออกกำลังกายแบบการบริหารลมปราณเพื่อสุขภาพ “ไทเก๊ก” เป็นรูปแบบหนึ่งของการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ส่งผลให้สุขภาพแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ช่วยในการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมได้ (พรรณธร เจริญกุล, 2555)

การออกกำลังกายการรำไทเก๊กเป็นการฝึกพลังลมปราณ เป็นการบริหารร่างกาย และทำสมาธิ เพื่อนำสิ่งที่ทางการแพทย์แผนจีนเรียกว่า “ชี่” หรือที่ทางการแพทย์อินเดียเรียกว่าลมปราณไปปรับดุลยภาพของหยินหยางในร่างกาย เป็นการออกกำลังกายที่ต้องอาศัยครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการชี้แนะ ผู้ฝึกไทเก๊กใหม่ไม่เข้าใจในประเด็นการฝึก อาทิเช่น 1) เวลารำอย่าใช้แรงกล้ามเนื้อให้ใช้สมาธิจิตเป็นตัวกำหนด 2) เมื่อเคลื่อนไหวต้องหาความสงบนิ่ง สงบนิ่งสามารถควบคุมเคลื่อนไหว (ชมรมไทเก๊กการกีฬาแห่งประเทศไทย, 2555) แม้ผู้รำไทเก๊กมานานหลายปียังมีปัญหาในขณะรำ เช่น จิตใจบางครั้งจะเลื่อนลอย ไม่อยู่กับตัว มารู้ตัวอีกทีท่ารำไม่พร้อมกับผู้เล่นอื่นแล้วเรียกว่าหลุด มีอาการลืมท่ารำบ้าง ผู้รำบางคนมีอาการใจร้อน ไม่สามารถควบคุมตัวเองให้รำได้อย่างช้าๆ ทำให้ เคลื่อนไหวร่างกายเร็วไปซึ่งเรียกว่าไม่มีสติในขณะรำ ทำให้ผลของการรำไม่มีประสิทธิภาพพอ เป็นการรำที่มีการเคลื่อนไหวเพียงทางด้านกายเท่านั้น ยังเข้าไม่ถึงจิตใจ (มงคล ศรีวัฒน์และชุติมา ปกป้อง, 2556) จากงานวิจัยพบว่า การออกกำลังกายแบบรำไทเก๊กที่ถูกต้อง หรือมีประสิทธิภาพจะสนับสนุนทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจมาก ดังเช่นงานวิจัยของสุพรรณ สุขอรุณ และคณะ สรุปได้ว่า การฝึกไทชิ (ไทเก๊ก) สามารถเพิ่มระดับการต้านอนุมูลอิสระ และลดความเสี่ยงของโรคหัวใจและหลอดเลือดในสตรีก่อนและหลังวัยทองได้จริง หรือผลการทดสอบพบว่า หลังการฝึกไทชีระดับปริมาณรวมของสารต้านอนุมูลอิสระในเลือดเพิ่มสูงขึ้น และระดับเอ็นไซม์กลูต้าไธโอนเปอร์ออกซิเดสสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้นยังทำให้ระดับสารโฮโมซิสเตอีน ซึ่งเป็นตัวบ่งบอกความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือดลดลงอีกด้วย (สุพรรณ สุขอรุณ และคณะ, 2554)

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ที่จะนำหลักธรรมของสติปัฏฐาน 4 มาใช้กับการออกกำลังกายการรำไทเก๊ก เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุ เพราะเป็นหลักธรรมที่ตั้งแห่งสติ เป็นวิธีการใช้สติมากำหนดดูกาย เวทนา จิต และธรรม เพื่อให้รู้เท่าทัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะของการรำไทเก๊กได้อย่างดี เป็นเทคนิคในการเฝ้าดูความเปลี่ยนแปลงของกายด้วยใจ จนพบธรรมชาติของความผ่อนคลายและสงบ โดยดูการเคลื่อนไหวของกายทั้งภายนอกและภายใน ซึ่งมีลมหายใจเป็นกุญแจในการปรับกายใจให้ผ่อนคลาย การรำไทเก๊ก ต้องใช้สติกำหนดลมหายใจเข้าออกไปพร้อมกับท่ารำ กำหนดจิตให้สัมพันธ์กับการบริหารกายและลมหายใจ มุ่งสมาธิไปตามส่วนของร่างกาย ถ้าปฏิบัติได้ถูกต้องจะเป็นการส่งเสริมการรำไทเก๊กได้ดี ทำให้การรำไทเก๊กของผู้สูงอายุรำได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นการรำไทเก๊กที่รำได้ทั้งทางกายและเข้าถึงจิตใจ ช่วยทั้งรักษาสุขภาพกายและใจให้แข็งแกร่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดสุขภาวะองค์รวมที่สมบูรณ์ขึ้นได้ทั้งกาย ใจ ปัญญา และสังคม ดังเช่นงานวิจัยของพรอมรินทร์ อุทัยสมบัติ สรุปได้ว่า ผลของการเจริญอานาปานสติจะทำให้สติปัฏฐาน 4 สมบูรณ์ เป็นการพิจารณาเห็นกาย เวทนา จิต และธรรม มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ สามารถกำจัดความยินดียินร้ายในโลกได้ หลักการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้แก่ การกำหนดรู้ลมหายใจเข้า ออก และการกำหนดรู้การเคลื่อนไหวกายในอิริยาบถต่างๆ เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน กิน ผลในชีวิตประจำวัน คือ ลมหายใจปรุงแต่ง กายและใจ ลมหายใจที่ยาว ทำให้ร่างกายผ่อนคลายใจสงบ โล่งสบาย จิตตั้งมั่นควรแก่การงาน ส่งผลให้มีคุณค่าและประโยชน์ในด้านการพัฒนากาย จิต ปัญญา และสังคมให้เชื่อมโยงกันเป็นสุขภาวะองค์รวมที่สมดุล (พรอมรินทร์ อุทัยสมบัติ, 2555)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม
2. เพื่อศึกษาผลการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วยงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) ผู้ให้ข้อมูลมี 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษทางด้านการรำไทเก๊ก ผู้บริหารชมรม หัวหน้าชมรม และอาจารย์ผู้สอนในชมรมข้าราชการและครูอาวุโสของกระทรวงศึกษาธิการ (ช.อ.ศ.) เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เห็นภาพรวมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายหลังการรำไทเก๊กเชิงพุทธบูรณาการ มีจำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ที่นำหลักธรรม

สติปัฏฐาน 4 มาใช้กับการรำไทเก๊ก มีจำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 คือ สมาชิกผู้รำไทเก๊กที่เข้าร่วมในชมรมข้าราชการและครูอาวุโสของกระทรวงศึกษาธิการ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีคุณสมบัติ คือ 1) เป็นสมาชิกผู้รำไทเก๊กที่เข้าร่วมในชมรมเป็นประจำอย่างน้อย 2 ปี ขึ้นไป ไม่คำนึงถึงเพศ อายุและการศึกษา 2) ยอมรับมาเข้าร่วมการอบรมและให้ผู้สอนนำเสนอการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊ก และ 3) เป็นผู้สมัครใจและเต็มใจในการให้ความร่วมมือในการทำวิจัยนี้ มีจำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก 2) กิจกรรมที่ใช้ในงานวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้คือ

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ภายหลังจากที่ได้ฝึกการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับ

1.1 ด้านกาย คือ สุขภาพทางด้านร่างกาย ได้แก่ การเคลื่อนไหว การทรงตัว อาการปวดหลัง ข้อ เข่า ไหล่ แขน และระบบการหายใจ ได้แก่ การหายใจเข้าและการหายใจออก

1.2 ด้านจิตใจ คือ การบริหารจิต ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้น

1.3 ด้านสังคม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รำไทเก๊กกับบุคคลรอบข้าง ได้แก่ ครอบครัว ญาติ เพื่อน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ การช่วยเหลือ และการพึ่งพา

1.4 ด้านปัญญา ได้แก่ ความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด พิจารณาแก้ปัญหาด้วยปัญญา การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

วันเวลาที่สัมภาษณ์ คือ วันที่มีกิจกรรมการรำไทเก๊ก ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยใช้เวลา 1 ปี ช่วงเวลาในการสัมภาษณ์จะเป็นภายหลังจากที่สมาชิกรำไทเก๊กเรียบร้อยแล้วและมีความพร้อม

2. กิจกรรมที่ใช้ในงานวิจัย จัดขึ้นประมาณเวลา 9.30 น.-10.30 น. ก่อนจะทำกิจกรรมหรือก่อนเริ่มรำ ครูผู้สอนจะอบรมให้ผู้รำไทเก๊กเตรียมปรับกาย โดยการยืนให้ร่างกายอยู่ในลักษณะสมดุลตลอดเวลา ปรับการหายใจ โดยฝึกการหายใจเข้า-ออก ให้ช้า-ลึกและยาว และปรับจิต ให้จิตนิ่งและสงบ ในขณะรำให้ใช้สติอยู่กับลมหายใจและการเคลื่อนไหวกายตลอดเวลา การออกกำลังกายแต่ละครั้งจะประกอบด้วย 3 ระยะคือ (1) ระยะอบอุ่นร่างกาย (warm phase) เพื่อเตรียมร่างกายก่อนออกกำลังกายจริง ใช้เวลา 5-10 นาที (2) ระยะออกกำลังกายอย่างจริงจัง (exercise phase) คือ การรำไทเก๊ก หรือเรียกว่ากายบริหารลมปราณ 18 ท่า ใช้เวลา 20 นาที (3) ระยะผ่อนคลาย (cool down phase) การค่อยๆผ่อนการออกกำลังกายลงทีละน้อย แทนการหยุดโดยทันที ใช้เวลา 5-10 นาที ภายหลังรำเสร็จแล้ว ผู้รำก็พักได้

กายบริหารลมปราณทั้ง 18 ท่า ทุกท่าจะใช้วิธีหายใจเหมือนกันในขณะรำ ต่างกันแต่ท่ารำ ตามชื่อที่ตั้งไว้ เพื่อใช้จิตนาการในการรำ เช่น ท่าอินทรีทะยานฟ้า ผู้รำจินตนาการว่าตัวเองเป็นนกอินทรี กำลังบินขึ้นสู่ท้องฟ้า เป็นต้น ในขณะรำผู้รำต้องใช้สติ ติดตามลมหายใจเข้า-ลึก ออก-ยาว เช่น ยกแขนขึ้น หายใจเข้าสุด กางแขนออก หายใจออกสุด และการหายใจต้องให้สอดคล้องกันกับการเคลื่อนไหวของร่างกายไปตลอดเวลาที่รำจนครบ 18 ท่า ทักษะกายบริหารลมปราณเบื้องต้น 18 ท่านี้ ผู้รำจะใช้การจินตนาการภาพในแต่ละท่าทั้ง 18 ท่า มีดังนี้ คือ 1) ท่าปรับลมปราณ ท่าเตรียมพร้อมทำจิตให้อยู่ในความสงบ 2) ยืดอกขยายทรวง จินตนาการภาพให้เสมือนยืนอยู่บนภูเขา 3) เฉิดฉายสายรุ้ง เสมือนกำลังชมสายรุ้งอันเฉิดฉาย, 4) ตะวันเบิกฟ้า เสมือนอยู่ท่ามกลางหมู่ปุยเมฆและค่อยๆแหวกปุยเมฆนั้นออกมา 5) ยืนหยัดดัดแขน เสมือนขบวนรถกลางหาวเคลื่อนไหวบนแขน, 6) พายเรือกลางน้ำ เสมือนพายเรือกลางสระน้ำอย่างสบายอารมณ์ 7) เมฆขลาล่อแก้ว เสมือนเด็กกำลังเล่นลูกบอล 8) สาวน้อยชมจันทร์ เสมือนกำลังชมพระจันทร์ในวันเพ็ญอยู่ 9) หมุนกายผลักกร เสมือนใช้กำลังภายในผลักฝ่ามือออกไป 10) เยื้องย่างบังแสงส่อง เสมือนจิตใจและร่างกายให้กลมกลืนกันขณะฝึกซ้อม 11) แหวกธารชมเวหา เสมือนกำลังจับปลาในทะเลพร้อมทั้งทัศนาท้องฟ้าสีคราม 12) แหวกคลื่นกลางสมุทร เสมือนคลื่นทะเลเป็นระลอก ระลอก 13) วิหกกระพือปีก เสมือนนกพิราบฉวัดเฉวียนสูดอากาศที่สดชื่น 14) ยืดแขนปล่อยหมัด เสมือนนักสู้กำลังฝึกซ้อมเพื่อบริหารร่างกาย 15) อินทรีทะยานฟ้า เสมือนนกห่านฟ้าใหญ่ฉวัดเฉวียนบนเวหา 16) กังหันต้องลม ให้เสมือนร่างกายหมุนไปเหมือนลูกล้อวงใหญ่ 17) ลีลาพาจร เสมือนให้ย่ำเท้าตบลูกบอลอย่างสบายใจ 18) ผ่อนคลายลมปราณ ทำจิตให้สบายสงบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วย เอกสาร การศึกษาค้นคว้าเอกสาร และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามาจากแหล่งข้อมูล คือ เอกสารขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ คัมภีร์อรรถกถา หนังสือ เอกสาร อินเทอร์เนต สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการรำไทเก๊กจากหนังสือ เอกสาร อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเรียบเรียง จำแนกและจัดกลุ่ม

2. ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 1) การถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แนวคำถาม 2) จัดหมวดหมู่และกลุ่มของข้อมูลตามขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา ของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจนข้อมูลอิ่มตัวแล้ว ไม่มีข้อมูลที่ขัดแย้งกัน หรือครุมเครือ ได้ดำเนินการตรวจสอบเพื่อความครบถ้วน จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ มาศึกษา เปรียบเทียบ จัดกลุ่มและวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคนว่าเป็นอย่างไรในแต่ละด้าน มีความคล้ายและต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางใดบ้าง เพื่อหาผลที่ได้จากการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กมาเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัย พบว่าหลักสติปัฏฐาน 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม ประกอบด้วย 4 ประการ จากการเจริญภาวนาที่เป็นฐานแห่งการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ ให้อยู่กับปัจจุบัน รู้ตัวทั่วพร้อมใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกาย (กายานุปัสสนา) 2) ด้านเวทนา (เวทนานุปัสสนา) 3) ด้านจิตใจ (จิตตานุปัสสนา) 4) ด้านธรรม (ธัมมานุปัสสนา) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะของการรำไทเก๊ก และนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมประกอบด้วย 1) ด้านกาย ได้แก่ การหายใจ และการเคลื่อนไหวร่างกาย 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ การบริหารจิต เช่น อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น 3) ด้านสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง และ 4) ด้านปัญญา เมื่อกายใจสงบ จะพัฒนาจิตให้เกิดปัญญา ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 เป็นไปตามความหมายของสุขภาวะองค์รวม แนวคิดตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาถือว่า สุขภาวะหรือสุขภาพ หมายถึง ความสุขสมบูรณ์ของชีวิตในร่างกาย (กายิกสุข) และทางจิตใจ (เจตสิกสุข) โดยองค์ประกอบเหล่านี้แยกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ ศีล (สังคมและสิ่งแวดล้อม) และปัญญา โดยการที่ชีวิตของมนุษย์จะเกิดความสุขได้นั้น มิติทั้ง 4 ด้านนี้จะต้องประสานเป็นหนึ่งเดียวกัน

ผลการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือส่งผลที่ดีขึ้นโดยตรงกับสุขภาวะองค์รวมของผู้รำไทเก๊ก 4 ประการ คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านปัญญา และ4) ด้านสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. ด้านร่างกาย พบว่า หลังจากที่ใช้สติในการรำไทเก๊ก สมาชิกทุกคนสามารถหายใจเข้าลึก ออกยาวได้ หายใจโล่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักได้สะท้อนถึงผลที่เกิดขึ้นกับสุขภาพทางร่างกาย ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 กล่าวว่า “เมื่อก่อนเป็นหวัดบ่อย เป็นโรคภูมิแพ้ เดี๋ยวนี้ไม่เป็นหวัด ไม่ไอ ไม่จามแล้ว ปัจจุบันนี้อาการของโรคภูมิแพ้หายขาดแล้ว” สมาชิกทุกคนยอมรับว่าได้รับการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทั้งด้านการเคลื่อนไหวร่างกายที่กระฉับกระเฉง การทรงตัวที่ดี อาการปวดหลัง ข้อ เข่าไหล่ แขน บรรเทาปวดลง ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 กล่าวว่า “เคยมีอาการไหล่ติด รำไท

เก็กแล้วอาการบรรเทาลง ไม่มีแล้ว การทรงตัวก็ดีขึ้น รู้สึกข้อต่อยืดหยุ่น” เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 กล่าวว่า “รู้สึกดี ทำให้กระฉับกระเฉง อาการปวดเข่าที่เคยเป็นบรรเทาลงแล้ว” นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 มีประวัติหกล้มมา ต้องผ่าตัดเปลี่ยนสะโพกข้างซ้ายเมื่อปีที่แล้ว ฟื้นตัวได้เร็วมาก หลังผ่าตัดแพทย์แนะนำให้มาออกกำลังกายแบบนี้ จึงสามารถเดินได้เอง และเดินได้ดีด้วย

2. ด้านจิตใจ ผู้ให้ข้อมูล ได้สะท้อนถึงผลที่มีจิตใจที่แจ่มใส เบิกบานมากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 กล่าวว่า “มีจิตใจที่สงบ มีความสุข และใจสบายมากขึ้น ในขณะและหลังการรำไทเก๊ก” รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 ได้ให้ข้อมูลที่พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นนี้อย่างชัดเจน เธอเป็นโรคซึมเศร้า เนื่องจากสามีถูกยิงตาย มีอาการแค้นใจ น้อยใจ และเศร้าใจมานานหลายปี ต้องเลี้ยงลูกลำพัง ได้รับความลำบากมาก หลังเกษียณ มาเข้าร่วมรำไทเก๊กที่ชมรม รำแล้วได้เหงื่อ ขณะที่รำจะมุ่งมั่นให้ตามท่ารำให้ทัน ต้องการรำให้ดีที่สุด รู้สึกว่าหยุดความคิดได้ จิตว่าง ไม่คิดสิ่งใด อยู่กับท่ารำอยู่กับปัจจุบัน ทำให้จิตดีขึ้น จิตได้พักผ่อน อาการซึมเศร้าจึงค่อยบรรเทาลงมาก ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 กล่าวว่า “การมารำไทเก๊กที่ชมรมนี้ ทำให้สุขภาพจิตดี เพราะมีเพื่อนสูงวัยมาเจอกัน ทำให้ลืมอายุของตัวเอง ได้เฮฮากัน” และผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 กล่าวว่า “มาออกกำลังกายรำไทเก๊ก พบเพื่อนดีให้กำลังใจกัน มีอาการเหงาบางครั้ง และเครียดกับครอบครัวเพราะอยู่กันหลายคน แต่พอมาที่ชมรมได้พบปะกับเพื่อนฝูง แล้วคลายเครียดได้สบายใจ”

3. ด้านปัญญา ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้สะท้อนถึงผลการพัฒนาเปลี่ยนแปลง หรือส่งผลที่ดีกับองค์ประกอบทางปัญญา ดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 จะแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมการรำไทเก๊กเข้ามาช่วยเหลือ เมื่อพบว่าตัวเองมีอาการซึมเศร้ามาก ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 กล่าวว่า “เมื่อพบว่ามีอาการเครียดกับครอบครัว จะไปชมรมเพื่อออกกำลังกาย พบปะเพื่อนฝูง มองโลกในแง่บวก คิดว่าถ้าความกังวลถูกตัดไป ก็อยู่อย่างมีความสุข เมื่อพบความทุกข์ก็ปล่อย และละวางได้ รู้ที่เลือกจะอยู่กับความสุข” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 กล่าวว่า “เมื่อมีปัญหา เครียด จะพยายามนิ่ง แล้วหาวิธีแก้ปัญหาเองแบบเงียบๆ ไม่โวยวาย พยายามควบคุมอารมณ์” และสุดท้ายผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 กล่าวว่า “ป่วยเป็นโรค Parkinson ทำใจว่าเป็นความเสื่อมของร่างกาย พยายามออกกำลังกายเพื่อต่อสู้กับโรค เช่น เดิน ขี่จักรยาน ท่านกล่าวต่อว่า ทำอะไรก็แล้วแต่ ถ้าแน่วแน่และมุ่งมั่นกับสิ่งนั้น ก็คือ การใช้สติ

4. ด้านสังคม ผู้ให้ข้อมูลหลักในงานวิจัยนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงผลของสัมพันธภาพภายในชมรมเป็นไปด้วยดี และส่วนของการเดินทางมาทำกิจกรรม ก็เป็นสิ่งที่ท้าทายสมาชิกผู้สูงอายุเช่นกัน เช่นผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 กล่าวว่า “เดินทางมาชมรมตามลำพัง เพื่อมาพบเพื่อนและมาออกกำลังกายรำไทเก๊ก ที่นี่มีกิจกรรมหลากหลาย จากสังคมกลุ่มเล็กก็สามารถขยายไปเป็นกลุ่มใหญ่ได้ เช่น มีชมรมดนตรี เบตอง กีฬา รำไทย ลีลาส และร้องเพลง มีมนุษยสัมพันธ์

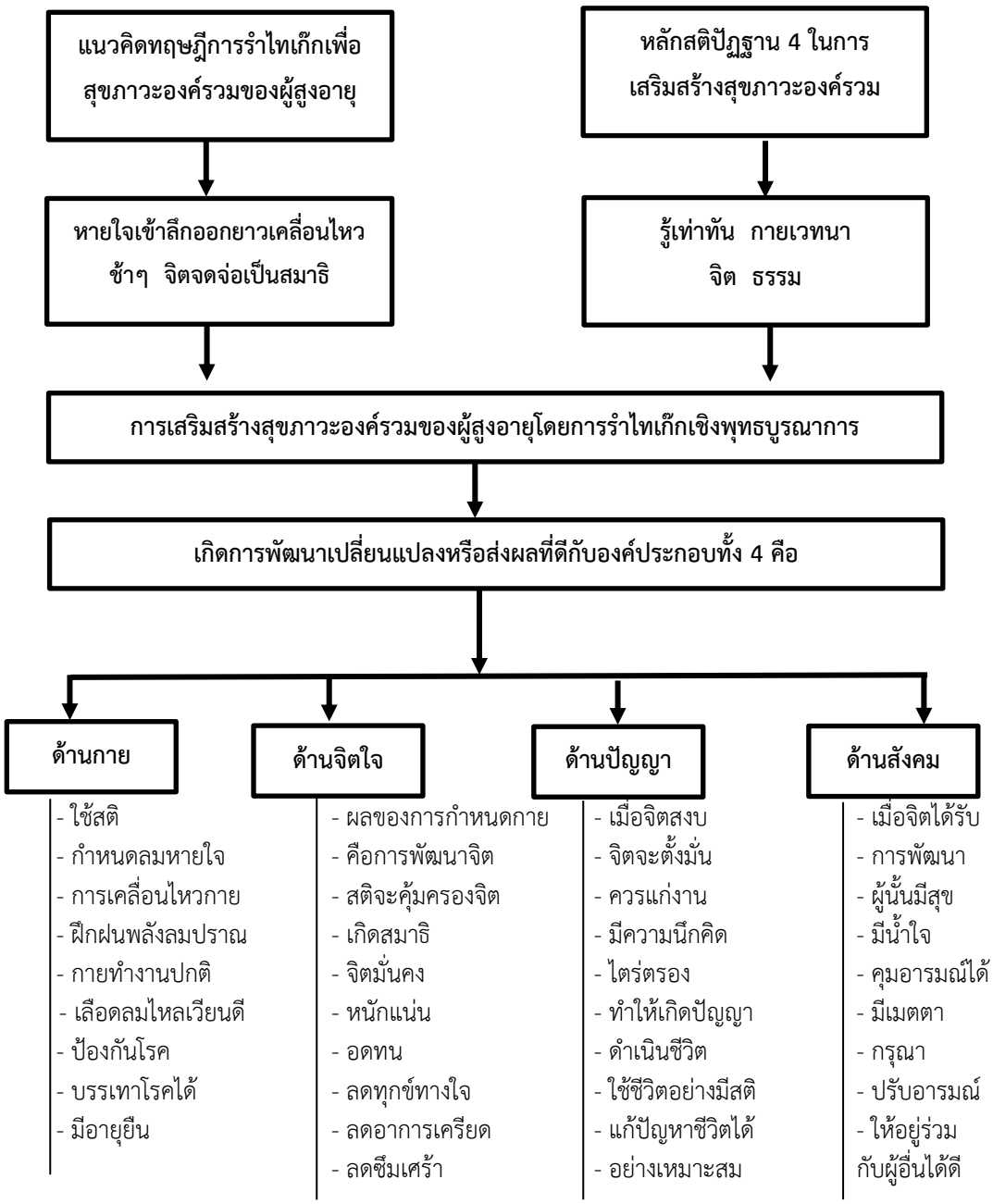
เพิ่มขึ้น เพื่อนในชมรมสุขภาพดี สามารถช่วยเหลือตัวเอง มีเพื่อนหลายคนที่ไม่ได้อยู่ในชมรม พวกเขาอ่อนแอกว่าเรา สุขภาพไม่ค่อยดี พึ่งตัวเองได้น้อย อาศัยอยู่แถบ หนองแขม กรุงเทพมหานคร เดินทางมาที่ชมรมครั้งหนึ่ง ไปและกลับต้องจ่ายเงินค่า Taxi ประมาณ 700 บาท ตั้งใจที่จะมาเพราะมีความสุข" ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 กล่าวว่า "มาเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้จิตใจเบิกบานขึ้น ฟังเพื่อนพูดคุยกันสนุก อาการซึมเศร้าลดลง การเดินทางมาที่ชมรม ทำให้ตัวเองกระตือรือร้นที่จะมา พยายามตามรถเมล์ให้ทัน อยู่กับปัจจุบันทุกขณะในช่วงรอรถเมล์ ตั้งใจคอยรอรถเมล์สายที่จะขึ้น เวลาขึ้นลงรถก็ต้องมีสติในการก้าว เพราะว่าตัวเองแก่มากแล้ว ถ้าพลาดไปเป็นอันตรายมาก ช่วงเวลานี้ ทำให้คลายความเศร้าลงได้ เพราะไม่ได้คิดถึงอดีต แต่กำลังอยู่กับปัจจุบัน" ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 กล่าวว่า "จุดเด่นของการมาที่ชมรม คือ ได้เจอเพื่อนมีโอกาสมาพูดคุยกัน มีความเอื้อเฟื้อ สามัคคี และแบ่งปัน มีความสุข" สุดท้ายผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 กล่าวว่า "ชอบทำงานเพื่อสังคม เสียสละมาทำงานที่ชมรมด้วยความเต็มใจ ปัจจุบันตัวเองยังไปสอนพิเศษเกี่ยวกับการโรงแรมและจัดเลี้ยง ที่วิทยาลัยธุรกิจและการท่องเที่ยว เรียนรู้พัฒนาตัวเองมาตลอด ไม่เคยอยู่เฉย บ้านอยู่แถวประชาชื่น ขับรถมาเอง"

การรำไทเก๊ก เป็นการฝึกให้จิตสนใจอยู่กับลมหายใจเข้าลึก ออกยาว และการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งคล้ายกับการเจริญสติในพระพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้รำไทเก๊กควรฝึกเจริญสติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ผู้วิจัยนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาใช้บูรณาการในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุในการรำไทเก๊ก ทำเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้านสังคมอย่างเห็นได้จริง เป็นรูปธรรม สรุปได้เป็นแผนภาพดังนี้คือ

1. "S" (Satipatthana) = สติปัฏฐาน 4 สติปัฏฐาน เป็นธรรมที่ตั้งแห่งสติ ใช้พัฒนาจิตใจ โดยการนำสติมากำหนดดูกาย เวทนา จิต และธรรม เป็นสายของปัญญาโดยตรง ผ่านการพิจารณากายที่เคลื่อนไหว มีสติรู้เท่าทันอารมณ์ สุข ทุกข์ จิตมีความมุ่งมั่น สงบ มีปัญญาเห็นความเป็นไปแห่งนามรูป ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะของการรำไทเก๊กได้อย่างดี

2. "T" (Tai-Chi exercise) = การรำไทเก๊กต้องใช้สติ ประครองในการรำเสมอต้องกำหนดลมหายใจเข้าลึก ออกยาว พร้อมกับท่ารำ มีสมาธิไปตามส่วนของร่างกาย ให้สัมพันธ์กับการบริหารพลังลมปราณ การรำได้ถูกต้องย่อมส่งผลให้สุขภาพกายแข็งแรง และสุขภาพจิตให้เข้มแข็ง นำไปสู่สุขภาวะองค์รวมที่สมบูรณ์ จากที่กล่าวมานี้ จึงแสดงแผนภาพ ได้ดังนี้ คือ

แผนภาพแสดง แนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุในการรำไทเก๊ก

กล่าวได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุนี้ ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง จะทำให้พบกับความสุขทั้งกายและใจต่อตัวเองและผู้อื่น

อภิปรายผล

1. หลักสติปัฏฐาน 4 ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม สติปัฏฐาน เป็นธรรมที่ตั้งแห่งสติ ใช้พัฒนาจิตใจ โดยการนำสติมากำหนดดูกาย เวทนา จิต และธรรม เป็นสายของปัญญาโดยตรง ผ่านการพิจารณากายที่เคลื่อนไหว มีสติรู้เท่าทันอารมณ์ สุข ทุกข์ จิตมีความมุ่งมั่นสงบ มีปัญญาเห็นความเป็นไปแห่งนามรูป ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะของการรำไทเก๊กได้อย่างดี และนำไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม การดูแลสุขภาพเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ช่วงที่มีชีวิตอยู่ต้องดูแลสุขภาพทั้งกาย และใจแบบองค์รวมให้ดี ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 มิติด้วยกัน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณหรือการรู้คิด (ปัญญา) ทั้ง 4 มิติต้องเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาวะองค์รวม เพราะการมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งสี่มิติ จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี สุขภาพจึงแยกไม่ได้จากวิถีชีวิต พระพุทธศาสนาเน้นเรื่องการดูแลจิตใจเป็นสำคัญ เพราะถ้ามีจิตใจที่เข้มแข็ง สุขภาพร่างกายก็จะดีไปด้วย ในครั้งพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงใช้ธรรมโอสถในการดูแลรักษาร่างกายและจิตใจ (สุจิตรา อ่อนค้อม, 2554) “ธรรมโอสถ” แปลว่า ยาคือธรรมะ การนำเอาหลักธรรมโอสถ มาใช้ในการดูแลรักษาสุขภาพด้านจิตใจ พระพุทธองค์ได้ทรงใช้ในครั้งพุทธกาลและได้ผลดี นำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันนี้ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี ในการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจแบบองค์รวม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเน้นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลอย่างแท้จริง หนึ่งในกิจกรรมที่ใช้หลักธรรมโอสถในการปฏิบัติ คือ การเจริญสติปัฏฐาน 4 (ศิริลักษณ์ วรไวย์, 2558)

2. ผลการใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ พบว่า เกิดผลการพัฒนาเปลี่ยนแปลง หรือส่งผลที่ดีขึ้นโดยตรงกับสุขภาวะองค์รวมของผู้รำไทเก๊ก 4 ประการ คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านปัญญา และ4) ด้านสังคม โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้ คือ

2.1 ด้านร่างกาย พบว่า หลังจากที่ใช้สติในการรำไทเก๊ก ส่งผลที่ดีขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยในด้านการหายใจ สามารถหายใจเข้าลึก ออกยาวได้ หายใจโล่ง และในด้านการเคลื่อนไหวร่างกายก็กระฉับกระเฉง การทรงตัวดีขึ้น ผลดีของการพัฒนาทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้นนี้ สอดคล้องกับงานเขียนของ มงคล ศรีวัฒน์และชุติมา ปกป้อง พบว่า การฝึกออกกำลังกายแบบไทเก๊กทำให้สุขภาพแข็งแรง เพราะการกำหนดลมหายใจเข้าลึก ออกยาว จะเกิดสิ่งที่ความเชื่อแบบเต๋าเรียกว่า “ชี่” หรือพลังชีวิตในโยคะเรียกว่า “ลมปราณ” ชี่นี้จะหมุนเวียนอยู่

ในร่างกาย ทำให้เนื้อเยื่ออวัยวะภายในได้รับการบำรุง เลือดทำงานได้มากขึ้นกว่าเดิมส่งผลให้อายุยืนยาว ช่วยฟื้นฟูสภาพร่างกายที่สึกหรอให้กลับคืนมา (มงคล ศรีวัฒน์และชุติมา ปกป้อง, 2556) จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ได้คิดค้นเครื่องมือตรวจจับชี่ และถ่ายรูปไว้เป็นหลักฐาน สามารถอธิบายทางวิทยาศาสตร์ได้ว่า พลังชีวิต พลังชี่ พลังปราณเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า ที่ขับเคลื่อนให้อวัยวะและร่างกายเราทำงานได้อย่างปกติ ทำให้อวัยวะทุกส่วนของร่างกายทำงานเป็นธรรมชาติ ไปป้องกันบำบัดโรคภัยไข้เจ็บและช่วยให้มีอายุวัฒนะ (วิโรจน์ ตระการวิจิตร, 2558)

2.2 ด้านจิตใจ ผู้ให้ข้อมูล ได้สะท้อนถึงผลที่มีจิตใจที่แจ่มใส เบิกบานมากขึ้น ทำให้จิตดีขึ้น จิตได้พักผ่อน อาการซึมเศร้าบรรเทาลงมาก ผลดีของการพัฒนาทางด้านจิตใจที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ วิโรจน์ ตระการวิจิตร เขียนหนังสือโดยอ้างถึงอาจารย์แพทย์ในโรงเรียนแพทย์ฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาวิจัยการนำการรำไทเก๊กมาสอนให้ผู้ป่วย โดยจัดโปรแกรมการฝึก 12 สัปดาห์ ฝึกวันละ 45-60 นาที พบว่าเกิดผลดีต่อระบบการทำงานของอวัยวะภายในร่างกาย ตั้งแต่ระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบประสาทและสมอง ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ระบบภูมิต้านทาน และระบบสุขภาพจิต และถ้านำการรำไทเก๊กมาใช้ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลคนไข้โรคเรื้อรัง จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายได้มาก นอกจากนี้ได้ทำการวิจัยกับคนปกติทั่วไป พบว่า การรำไทเก๊กอย่างสม่ำเสมอจะช่วยชะลอ และป้องกันการเกิดโรคหัวใจ โรคทางสมอง โรคทางจิตเวช และลดอาการเครียดได้ การรำไทเก๊กได้ประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาพ และการมีชีวิตอยู่ที่ดีในทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จะเป็นการออกกำลังกายเพื่อฟื้นฟูสุขภาพที่เหมาะสมและนุ่มนวลที่สุด (วิโรจน์ ตระการวิจิตร, 2558)

2.3 ด้านปัญญา ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้สะท้อนถึงผลการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลที่ดีกับองค์ประกอบด้านปัญญา ในการคิดไตร่ตรอง มีสติในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคในชีวิตก่อให้เกิดอิสรภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ วรไวย์ ว่าการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ส่งผลต่อสุขภาพโดยแท้ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป (ศิริลักษณ์ วรไวย์, 2558) การปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 กิจกรรมนี้ มุ่งทำให้จิตใจสงบ มีสติ เยือกเย็น และเกิดปัญญาพิจารณาเหตุผล จิตที่มีการฝึกฝนที่ดีจะมีภูมิต้านทานไม่กวัดแกว่ง เป็นจิตที่มีพลังต่อสู้ปัญหาอุปสรรคทุกอย่างได้อย่างดี ส่งผลต่อสุขภาวะที่ดีเช่นกัน การเจริญสติเบื้องต้น (พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก, 2555) สามารถฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และยามว่างได้ เช่น การใช้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออก อยู่กับปัจจุบัน รู้ตัวกับทุกอิริยาบถในการกระทำทุกอย่าง มีสติอยู่เสมอ ไม่เหม่อลอย ถ้าปฏิบัติได้เป็นประจำ ทุกวัน ทุกเวลา จะทำให้จิตใจสงบ ผ่อนคลายได้สมาธิ “ได้เอกัคคตาจิต” มีอารมณ์เป็นหนึ่งควรแก่งาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.4 ด้านสังคม ผู้ให้ข้อมูล ได้สะท้อนออกมาเป็นคำพูดที่ว่า “จุดเด่นของการมาที่ชมรม คือ ได้เจอเพื่อน มีโอกาสมาพูดคุยกัน มีความเอื้อเฟื้อ สามัคคี และแบ่งปัน มีความสุข” บางคนเป็นจิตอาสามาทำงานให้กับชมรม โดยไม่หวังผลตอบแทน ผลดีของการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของณฐเมศร์ วงค์ศุภาพัฒน์ เรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้สติและสัมปชัญญะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของพนักงานต้อนรับบนเครื่อง บริษัทการบินไทย ผลของการวิจัยพบว่า การปฏิบัติธรรมแนวสติปัฏฐาน 4 โดยเน้นหลักเบื้องต้น คือ สติและสัมปชัญญะทำให้ลูกเรือมีสติอยู่ตลอดเวลา เพราะสติเป็นตัวป้องกันความพลั้งเผลอของจิต ไม่ให้จิตตกเป็นทาสของอารมณ์ ยังเป็นธรรมที่ส่งต่อไปยังสมาธิและปัญญา สภาพจิตที่พัฒนาแล้ว จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน สามารถลดทุกข์ทางใจในทุกรูปแบบได้ เช่น ความเครียด ความกังวล และความกลัว ก่อให้เกิดอิสรภาพ ประสบความสุข สงบและมิตรภาพ ทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่าน เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงชีวิตส่วนตัว คนรอบข้างและสังคม (ณฐเมศร์ วงค์ศุภาพัฒน์, 2555)

สรุป

การนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาใช้บูรณาการ ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุในการรำไทเก๊ก ทำเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้านสังคมอย่างเห็นได้จริง เป็นรูปธรรม สรุปได้ดังนี้คือ

1. ด้านร่างกาย ผู้รำไทเก๊กใช้สติกำหนดลมหายใจเข้าลึก ออกยาว และสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวกายตลอดเวลาขณะที่รำ ทำให้มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอยู่กับปัจจุบันขณะ เป็นสติสัมปชัญญะและเกิดสมาธิขึ้น เป็นการออกกำลังกายแบบฝึกฝนพลังลมปราณ โดยการหายใจจะช้า ต่อเนื่อง และให้สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ในทุกท่าของการรำจะมีปราณหรือ “ชี่” เป็นพลังชีวิตหมุนเวียนอยู่ในร่างกาย ปราณนี้จะขับเคลื่อนให้อวัยะ และร่างกายทำงานได้อย่างปกติ เป็นธรรมชาติ ทำให้เลือดลมในร่างกายไหลเวียนดี ป้องกันหรือบรรเทาโรคภัยไข้เจ็บได้ มีอายุยืน

2. ด้านจิตใจ ผลของการกำหนดลมหายใจเข้าลึกออกยาว กำหนดการเคลื่อนไหวกาย ทำให้เกิดการพัฒนาจิต ด้วยการดึงสติเข้ามา สติจะคุ้มครองจิต ทำให้เกิดสมาธิ จิตมั่นคง ส่งผลให้จิตใจของผู้ปฏิบัติเป็นคนหนักแน่น อดทน แน่วแน่ในการทำงาน มีจิตใจเบิกบาน กระฉับกระเฉง มีอารมณ์ที่มั่นคง สามารถลดทุกข์ทางใจในทุกรูปแบบได้ และมีภูมิคุ้มกันโรคทางจิตได้ เช่น ความเครียด ความกังวล อารมณ์อ่อนไหวง่าย หงุดหงิด อาการซึมเศร้า กลัว หวาดระแวง ลังเล และความขัดเคืองใจ เป็นต้น

3. ด้านปัญญา การรำไทเก๊กมีหลักการสำคัญ คือ การเคลื่อนไหวของกายเป็นไปอย่างช้า ๆ สัมพันธ์กับลมหายใจเข้าลึก ออกยาว จนจิตสงบ เป็นการฝึกจิตทั้งพลังภายใน และฝึก

ความคิดกำหนดจิตควบคู่กันไปด้วย ต้องมีการกำหนดจิต สร้างจินตนาการในขณะฝึกด้วย จะช่วยฝึกจิตใจให้เยือกเย็น นิ่ง และมีสติ ส่งผลให้เกิดความผ่อนคลายของจิตใจ จิตตั้งมั่น ก่อให้เกิดอิสรภาพ โดยจะไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ทั้งหลายที่เข้ามากระทบ ปัญญาก็จะเจริญขึ้น ผู้รำสามารถปล่อยจิตให้ว่าง ตามดูรู้ทันพฤติกรรมทางกาย วาจา ความรู้สึกนึกคิด และภาวะจิตของตนที่เป็นไปได้ ตามความเป็นจริง ปล่อยวาง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีสติ ปัญญา เผชิญและแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

4. ด้านสังคม ผู้รำไทเก๊ก เมื่อจิตสงบเป็นสมาธิ จิตได้รับการพัฒนา สามารถควบคุม ลด และละกิเลส 3 ในระดับหนึ่งได้ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทำให้ผู้นั้นพบกับความสงบ ความสุข ผ่อนคลาย ปรับอารมณ์ ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความเมตตา กรุณา มีน้ำใจ สุภาพอ่อนโยน เข้าใจตนเองและผู้อื่น พัฒนาตนเอง เกิดการปล่อยวาง รู้จักตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้าง ปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

การใช้สติปัฏฐาน 4 ในการรำไทเก๊กช่วยในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง โดยผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงส่งผลที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดสุขภาวะองค์รวมที่สมบูรณ์ขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ในชมรมผู้สูงอายุทุกแห่ง ควรมีกิจกรรมการรำไทเก๊กเชิงพุทธบูรณาการ โดยมีครูผู้สอนนำความรู้เรื่องสติมาใช้ในการรำไทเก๊ก เพื่อให้เกิดประสิทธิผลที่ดีขึ้นกับผู้รำ

1.2 ควรจัดให้มีกิจกรรมการรำไทเก๊กเชิงพุทธบูรณาการ ให้แพร่หลายในทุกสวนสาธารณะ และควรมีครูผู้สอนนำความรู้เรื่องสติมาใช้ในการรำไทเก๊กเช่นกัน ซึ่งจะทำให้ชนทุกวัย ทุกเพศ ทุกชั้น และทุกระดับ จะได้เข้าถึง ส่งผลให้มีการพัฒนาของร่างกาย จิตใจ และสังคม ของคนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมก็คือ ประชาชน มีตั้งแต่ เด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน ผู้สูงอายุ

1.3 ควรนำการรำไทเก๊กเชิงพุทธบูรณาการ มาใช้ในสถานพยาบาล โรงพยาบาล เพื่อจะช่วยทำให้ผู้ป่วยบรรเทาจากอาการป่วย จิตใจดีขึ้น มีความสงบ ในปัจจุบันผลของงานวิจัยหลายชิ้น แสดงให้เห็นว่าเป็นจริงแล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยผลของการรำไทเก๊กเชิงพุทธบูรณาการ กับกลุ่มเยาวชนในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ

2.2 ควรทำการวิจัยผลของการรำไทเก๊กเชิงพุทธบูรณาการ กับกลุ่มวัยทำงานในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ

2.3 ควรทำการวิจัยผลของการรำไทเก๊กเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างในเชิงสังคมมากขึ้นได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ชมรมไทเก๊กการกีฬาแห่งประเทศไทย. (2555). ปรัชญามวยไทเก๊ก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีดี มีเดียไกด์ จำกัด.

ณฐเมศร์ วงค์ศุภาพัฒน์. (2555). แนวทางการประยุกต์ใช้สติและสัมปชัญญะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัทการบินไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พรรณธร เจริญกุล. (2555). การดูแลตนเองของผู้สูงอายุ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท รุ่งแสงการพิมพ์ จำกัด.

พรอมรินทร์ อุทัยสมบัติ. (2555). ศึกษาแนวทางการฝึกอานาปานสติ เพื่อส่งเสริมการเล่นเทนนิส. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 38). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

_____. (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระอาจารย์มิตซูโอะ คเวสโก. (2555). อานาปานสติ: วิถีแห่งความสุข 1 ชีวิตทั้งหมดให้อยู่ด้วยอานาปานสติ. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิมายาโคตรมี.

มงคล ศรีวัฒน์และชุติมา ปกป้อง. (2556). ไทเก๊ก: การออกกำลังกายสู่อายุวัฒนะ. กรุงเทพมหานคร: กองการแพทย์ทางเลือก.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิโรจน์ ตระการวิจิตร. (2558). ทำง่าย หายป่วย ด้วยพลังชีวิต. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริ้นซิตี้ จำกัด.

ศิริลักษณ์ วรไวย์. (2558). รูปแบบการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยหลักธรรมโอสถของผู้ป่วยโรคเบาหวาน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุจิตรา อ่อนค้อม. (2554). ศาลาธรรมโอสถ 1 ตอบปัญหาสนทนาธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: หอรัตน์ชัยการพิมพ์.

สุพรรณ สุขอรุณ และคณะ. (2554). ผลของการฝึกไทชิโดยเน้นการหายใจต่อสมรรถภาพทางกายในผู้สูงอายุ. ใน รายงานการวิจัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ*

THE SOCIAL SKILL DEVELOPMENT MODEL OF HANDS ON IN KNOWLEDGE-BASED SERVICE OF RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY SUVARNABHUMI

จิดาภา เร่งมีศรีสุข
Jidapa Rangmeseesrisuk
นันทยา คงประพันธ์
Nuntaya Kongprapun
ชนิดาภา กระแจะจันทร์
Chanidapa Krahaechan
ชาสินี สำราญอินทร์
Chasinee Samranin
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์)
Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho (Pornsuttichaipong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College), Thailand
E-mail: dr.jidapa111@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้เป็นการวิจัยแบบแบบผสานวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติ ด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ใช้เครื่องมือการวิจัยเป็น แบบสอบถาม จำนวน 375 ชุด การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 17 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างผลผลิตมีบัณฑิตนักปฏิบัติด้านการบริการฐานความรู้ ประกอบด้วยทักษะทางสังคม เป็นความสามารถในการปรับตัว การสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกกับผู้อื่น โดยมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการนำตนเอง เป็นการสร้างทักษะเชิงองค์รวมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มี 5 Q คือ 1) IQ (Intelligence Quotient) ความฉลาดทางสติปัญญาในการคิด วิเคราะห์การคำนวณ และการใช้เหตุผล 2) EQ (Emotional Quotient)

* Received 12 September 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

ความฉลาดทางอารมณ์ เข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น และ มองโลกในแง่ดี มีวิธีคิดตามหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มี 3) SQ (Social Quotient) ความฉลาดทางสังคมที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีใจเปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อีกทั้งต้องไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มี 4) AQ (Advisory Quotient) ความสามารถในการเผชิญปัญหาด้วยการใช้ปัญญาของตนเอง ด้วยการเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วลงมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยไม่โทษสังคม และบัณฑิตต้องมี 5) MQ (Merit Quotient) คุณธรรมเป็นแนวความคิดที่ดีเป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี ความดีงามที่มาจากจิตใจที่ดีและจริยธรรมเป็นการประพฤติที่ดีงามที่มาจากจิตใจอันดีงามของบัณฑิตที่เกิดจากการปลูกฝังจากการเรียนการสอนในมหาลัย

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, ทักษะทางสังคม, บัณฑิตนักปฏิบัติ, บริการฐานความรู้

Abstract

This study is a mixed methods research with an objective to present a model for the development of social skills of hands -on in knowledge base service of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi. The instruments were 375 questionnaires, in-depth interviews of 17 people and group conversations of 12 people. The research found that the model of productivity of hands-on in knowledge base services consisted of social skills which is the ability to adapt, create a positive relationship with others with good human relations, leadership, ability to lead oneself as to build holistic skills in working with others in 5 Qs as follows: IQ (Intelligence Quotient), - Cognitive intelligence in analytical thinking, calculation and reasoning; EQ (Emotional Quotient) - Emotional intelligence to understand emotions of oneself and others and be optimistic as a way of thinking according to the principle of Brahmavihara 4 (kindness, compassion, sympathetic, equanimity) to live together happily with others; SQ (Social Quotient) - Social intelligence to live with others, be open-minded and accept the opinions of others and must not abuse each other; AQ (Advisory Quotient) ; MQ (Merit Quotient) - Ability to challenge problems by using their own intelligence by learning from the happened scenario and taking action to solve various problems without condemning society. For this, hands-on must have merit as a good idea of framework to behave well, goodness from kind

heart and ethics which is good behavior that comes from the kind heart of graduates that are caused by the implantation of teaching in university.
Keywords: Development Model, Social Skill, Hands On, Knowledge-Based Service

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทย ให้เป็นไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เป็นความมุ่งมั่นของนายกรัฐมนตรี ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value–Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น “ประเทศไทย 4.0” เป็นการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญ คือ เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้อง ร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่และรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups บริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง ในการพัฒนาประเทศ และขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาล เป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษา (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ก็เป็นสถาบันทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการพัฒนานักศึกษาของมหาวิทยาลัยให้มีความพร้อมในการเป็นพลเมืองของประเทศที่มีศักยภาพเพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาล ซึ่งทางมหาวิทยาลัยได้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาบัณฑิตอย่างชัดเจน โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำด้านวิชาชีพและเทคโนโลยีเพื่อชุมชน สังคม ประเทศ และนานาชาติ มีพันธกิจ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ การสร้างงานวิจัยนวัตกรรม การบริการวิชาการสู่สังคมชุมชน การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมีการบริหารจัดการที่ทันสมัย ด้วยหลักธรรมาภิบาล และที่สำคัญมีการสร้าง บัณฑิตให้มีอัตลักษณ์ ให้เป็นบัณฑิตนักปฏิบัติที่เป็นคนดี มีความรู้ รักสู้งาน “บัณฑิตนักปฏิบัติ”ในความหมายของราชมงคล ที่ยึดเป็นแนวคิดนั้นได้น้อมรับมาจาก พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตของราชมงคล ในปี

พ.ศ. 2525 จึงได้มีการกำหนดคุณลักษะบัณฑิตนักปฏิบัติที่ดี ประกอบด้วย 1) นักปฏิบัติ มีคุณลักษณะ คือ การเป็นนักปฏิบัติที่ดี 2) คนดี มีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม 3) มีความรู้ มีคุณลักษณะ คือ เป็นผู้มีคุณภาพทางวิชาการและวิชาชีพ มีความรอบรู้ ทันสมัย สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ 4) รักสู้งาน มีคุณลักษณะ คือ มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง พอประมาณ รักการทำงานและปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตในการทำงาน (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ, 2560) ซึ่งในมหาวิทยาลัยเองมีการพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีที่ชัดเจน แต่ยังขาดกระบวนการซึ่งการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติ ที่มีความเป็นรูปธรรม ดังคำพูดที่ว่า “สังคม ต้องการคนที่มีความรู้ คู่คุณธรรม”การที่จะได้มาซึ่ง ทักษะทางสังคม (Social Skill) ของความเป็นบัณฑิตนักปฏิบัติบริการฐานความรู้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัย แนวทางเชิงกระบวนการ หรือขั้นตอนในการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิต เพื่อการออกแบบระบบหลักสูตร การเรียนการสอนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ในสังคมอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้บัณฑิตมีพัฒนาการสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ในทุกด้านพร้อมกันไปอย่างมีประสิทธิผล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะดำเนินการศึกษาระบบการผลิตบัณฑิตที่มีศักยภาพเป็นบัณฑิตนักปฏิบัติ ด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ให้เป็นที่ต้องการของสังคม เน้นบัณฑิตผู้มีความรู้คู่คุณธรรม สร้างประโยชน์ให้กับประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการสร้างคุณลักษณะทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
2. เพื่อสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติ ด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม มี 4 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ความตรงเชิงพินิจ : face Validity หาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruenu : IOC) ซึ่งจะต้องมีค่าตั้งแต่ .06 ขึ้นไป 3) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าเท่ากับ 0.970 4)

นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) และแบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ความตรงเชิงพินิจ 2) หาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหา (Content validity) และโครงสร้าง (Construct validity) ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งจะต้องมีค่าตั้งแต่ .06 ขึ้นไป และ 3) ปรับปรุงและนำไปใช้จริง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย นักศึกษา มทรส. จำนวน 4 ศูนย์พื้นที่ จำนวน 3,251 คน กำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณจากสูตร Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 17 คน และ กลุ่มที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 12 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตามเกณฑ์การวัดชนิดประมาณค่าตัดสินระดับความคิดเห็นสำหรับการตอบที่เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และ สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอเป็นความเรียงต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 คุณลักษณะทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ในภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานคุณลักษณะบัณฑิตนักปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ในภาพรวม ($\overline{X}$ = 3.75) ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน จะพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความต้องการของสังคมต่อบัณฑิตนักปฏิบัติบริการฐานความรู้

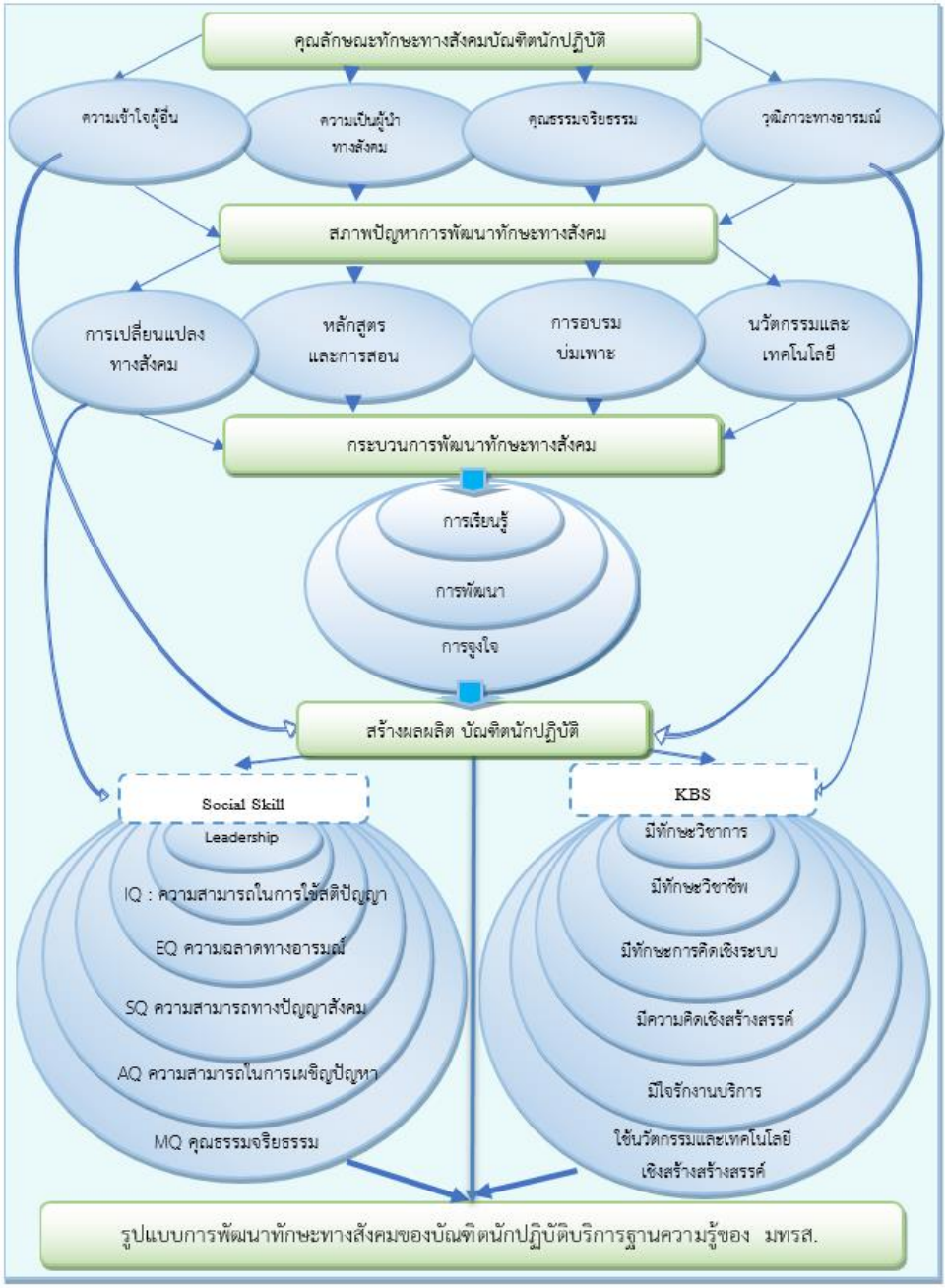
($\overline{X}$ = 3.83) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านผลผลิตของบัณฑิตนักปฏิบัติกับด้านกระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคม ($\overline{X}$ = 3.78) อยู่ในระดับมาก และด้านสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 3.61) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ พบว่า กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้ นั้นควรมี 3 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ต้นน้ำ เริ่มต้นเป็นการแนะแนว แนะนำถึงความเป็นบัณฑิตนักปฏิบัติ มีอัตลักษณ์ “บัณฑิตนักปฏิบัติที่เป็นคนดี มีความรู้ รักสู้งาน” ขั้นตอนที่ 2 กลางน้ำ เมื่อนักศึกษาเข้ามาศึกษาแล้วมี 6 ปัจจัยสำคัญ คือ 1) มีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อการสอนการบริการฐานความรู้ เน้นหนักในเรื่องของความรู้ที่ลึกซึ้งในสาขาที่ตนเองเลือกเรียน พร้อมกับทักษะที่นำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ได้ในการปฏิบัติงาน 2) การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการทำงานจริง และเสริมรายวิชาด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นและเหมาะสมกับสาขาที่นักศึกษาเลือกเรียน 3) การพัฒนาทักษะของอาจารย์ทางวิชาการ เข้าใจนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 พร้อมกับวิชาชีพใหม่ในทศวรรษนี้ 4) การจัดให้มีการจัดการเรียนรู้ทักษะทางสังคม ภาษา ภาวะผู้นำ การทำงานเพื่อสังคม การสื่อสารที่ต้องใช้ภาษาทั้งภาษาไทย และภาษาสากล 5) การเสริมสร้างแรงจูงใจความเป็นบัณฑิตนักปฏิบัติ ที่ต้องมีการเชิดชูการทำความดี การเป็นผู้เสียสละ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่ากับความดี และ 6) การสร้างความเข้าใจให้สายสนับสนุนในการให้บริการที่เน้นการอำนวยความสะดวกให้การจัดการเรียนการสอนรื่นไหลบรรลุวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ขั้นตอนที่ 3 ปลายน้ำ กลไกสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่ตรงความต้องการของหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน มี 4 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การสร้างเครือข่ายผู้ใช้บัณฑิต ภาครัฐและเอกชน ที่ดี มีความต่อเนื่องทั้งในระดับมหาวิทยาลัย 2) ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตอย่างต่อเนื่อง 3) การสร้างเครือข่ายบัณฑิตของมหาวิทยาลัย และ 4) การนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นฐานในเก็บรวบรวมข้อมูลบัณฑิตที่จบการศึกษาแล้วมีงานทำ ดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติด้านบริการฐานความรู้

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติ ด้านบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติบริการฐานความรู้ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

จากแผนภาพอธิบายได้ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ คุณลักษณะทักษะทางสังคมบัณฑิตนักปฏิบัติ สภาพปัญหาการพัฒนาทักษะทางสังคม กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคม สร้างผลผลิต บัณฑิตนักปฏิบัติ

อภิปรายผล

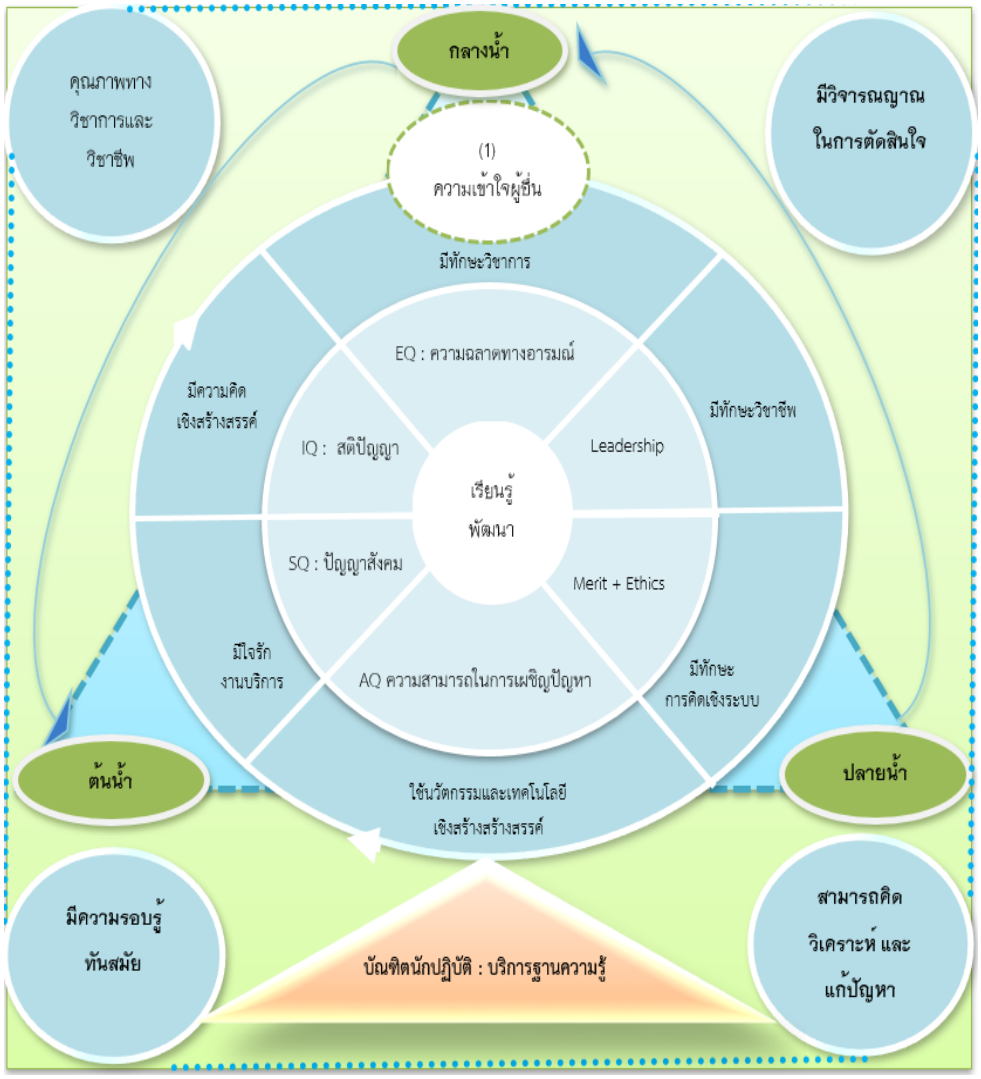
การพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติบริการฐานความรู้ เป็นสิ่งที่สำคัญและมีความท้าทายของมหาวิทยาลัยที่จะสร้างบัณฑิตที่มีคุณสมบัติครบทั้งด้านวิชาการที่ต้องมีการศึกษาถ่ายทอดให้กับนักศึกษาอย่างลึกซึ้งและทันสมัย ด้านวิชาชีวิตที่ต้องมีการฝึกอบรมบ่มเพาะให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ประการที่ 1 คุณลักษณะทักษะทางสังคมบัณฑิตนักปฏิบัติ คือ ความเข้าใจผู้อื่นของบัณฑิตเมื่อต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ความเป็นผู้นำทางสังคมที่ต้องมีความกล้าในการแสดงออกสิ่งที่ดี เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถนำตนเองให้เป็นคนดีและนำสังคมได้ในการปฏิบัติสิ่งดีงามให้กับมหาวิทยาลัยกับชุมชน และกับสังคม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ความยับยั้งชั่งใจในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับปัทมาวดี บุณย์สวัสดิ์ ที่กล่าวไว้ว่า ทักษะทางสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาบุคคลและสังคม มีส่วนช่วยพัฒนาบุคคล ได้แก่ การที่ทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น ตลอดจนนำไปแสวงหาความรู้ใหม่ด้วย มีส่วนช่วยพัฒนาสังคม ได้แก่ การที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น ประการที่ 2 สภาพปัญหาการพัฒนาทักษะทางสังคมในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักสูตรและการสอนต้องมีการพัฒนาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีการอบรมบ่มเพาะที่มุ่งเน้นการสร้างวิธีคิดของนักศึกษาให้คิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ได้ทั้งในการเรียนและการดำรงชีวิต มีการมุ่งเน้นการเรียนการสอนที่นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้พร้อม ๆ กับการสร้างภูมิคุ้มกันในการใช้เทคโนโลยีที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ต้องเลือกใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง (ปัทมาวดี บุณย์สวัสดิ์, 2553) สอดคล้องกับวอลทอลล์ โคโนลด์ และเพียนต้า (Walthall; Konold; & Pianta) ได้ศึกษาระบบการให้คะแนนทักษะทางสังคม (The Social Skills Rating System : SSRS) โดยจัดให้มีผู้ประเมินหลายคนทำการประเมินพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสามารถทางสังคม และการปรับเปลี่ยนบทบาททางสังคม ประการที่ 3 กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคม ที่ต้องกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การพัฒนา และการจูงใจ ทั้งอาจารย์ผู้สอนที่ต้องมีการพัฒนาทักษะการสอน การเรียนรู้พัฒนาตนเองให้เข้าใจรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง อีกทั้งต้องมีการทักษะในเสริมแรงจูงใจให้การเรียนการสอนของตนน่าเรียนเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ซึ่งหากอาจารย์ภูมิรู้ ทักษะที่เหมาะกับการสร้างการเรียนรู้ การพัฒนา และการไปนั่งในใจนักศึกษาให้อยากเรียนรู้ก็จะเกิดกระบวนการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับบัณฑิตในปัจจุบัน (Walthall, J. C.; Konold, T. R.; & Pianta, R. C., 2005) สอดคล้องกับ พัชรี ประจญ ได้

ศึกษาการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม : ประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมมีทักษะทางสังคมหลังการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินแบบเสริมสร้างพลังอำนาจอยู่ในระดับดี ส่วนนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนการได้รับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคม ประการที่ 4 การสร้างผลผลิต มีบัณฑิตนักปฏิบัติด้านการบริการฐานความรู้ ที่ประกอบด้วยทักษะทางสังคมเป็นความสามารถในการปรับตัว การสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกกับผู้อื่น โดยมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสม เช่น ทักษะการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ทักษะการร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น มีภาวะผู้นำ เป็นความสามารถในการนำตนเอง และนำกลุ่มในการทำงานเป็นทีม (พัชรี ประจญ, 2556) สอดคล้องกับ Goleman ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ที่ต้องมีความเป็นผู้นำ (Leadership) สามารถผลักดันและชักนำบุคคลและกลุ่มคนได้ดีการโน้มน้าว (Influence) มีอิทธิพล และสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม และต้องการสื่อสารที่ดี (Communication) เปิดใจกว้างในการรับฟัง และสื่อสารโต้ตอบด้วยความชัดเจนและน่าเชื่อถือ ซึ่งจะเป็นการสร้างทักษะเชิงองค์รวมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มี 5 Q คือ IQ : ความฉลาดทางสติปัญญา เป็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การคำนวณ (Goleman, Daniel, 1998) สอดคล้องกับดาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง หน้า 11 ที่กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็น 1 ใน 3 ของสิ่งที่นำไปสู่ความสำเร็จของชีวิต โดยงานวิจัยทางจิตวิทยาได้แสดงไว้ว่าเป็นจริง คนที่เรียนได้เกรด C+ อาจมีเงินเดือนหรือตำแหน่งงานที่สูงกว่าคนที่เรียนได้เกรด A- ถ้าเขามีทักษะทางสังคมเหนือกว่าและ IQ หรือความฉลาดนั้น เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ ส่วนประการสุดท้ายจะมาจากความทะเยอทะยาน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะงาน กิจกรรม ที่บุคคลนั้นเลือกระทำ และการใช้เหตุผล EQ : ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถในการรับรู้เข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุม อารมณ์และยับยั้งชั่งใจตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักรอคอย รู้จักกฎเกณฑ์ระเบียบวินัย มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส และ มองโลกในแง่ดี มีวิธีคิดตามหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) จะช่วยเสริม EQ ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ดาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง, 2546) สอดคล้องกับอุษณีย์ โพธิสุข ได้กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะสำคัญที่ทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิตในอนาคตได้ ทักษะทางสังคมจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของความสามารถทางความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของมนุษย์ มี SQ ความฉลาดทางสังคมที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ของนักศึกษา ที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมสังคมด้วยกัน ไม่คิดว่าตนเองเหนือกว่าใคร ต้องมีใจเปิดกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อีกทั้งต้องไม่ เบียดเบียนซึ่งกันและกัน (อุษณีย์ โพธิสุข, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับ สุขุมาล

เกษมสุข กล่าวถึง ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถที่จะอยู่ได้ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่สังคมการทำงาน จนถึงสังคมชุมชน ประเทศและโลก ทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยกันซึ่งต้องอาศัยทักษะทางสังคม ทักษะทางสังคมมีความสำคัญทั้งทางด้านส่วนบุคคล และทางด้านสังคม สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ ให้แนวคิดว่า การจะให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพื่อนำไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาในชีวิตประจำวัน เนื้อหาสาระที่ต้องเรียนรู้ คือ ความรู้พื้นฐานทักษะอาชีพ ทักษะการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต และทักษะทางสังคม เพื่อการประสานสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งทักษะเหล่านี้ คือ ทักษะชีวิต (Life Skills) ที่ทุกคนต้องมีต้องเรียนรู้ และเรียนรู้อยู่ทุกขณะของชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) และสอดคล้องกับวรรณสวัสดิ์ อุทัยพันธุ์ ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะบริหารธุรกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการพัฒนาทักษะทางสังคมสูงขึ้น ภายหลังจากการเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ในด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะในการแก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน และการรับรู้ที่ดีต่อตนเอง และสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ บัณฑิตต้องมี คุณธรรม จริยธรรม คุณธรรม เป็น แนวความคิดที่ดีเป็นตัวบังคับให้ประพฤติดี ความดีงามของคนมีความรู้ดี ความสามารถดี ความประพฤติดี ทำให้คนมีคุณภาพที่มาจากจิตใจที่ดี และจริยธรรม เป็น พฤติกรรมอันเกิดมาจากความเป็นผู้มีจิตใจสะอาด บริสุทธิ์ เสียสละ เพื่อการประพฤติที่ดีงามที่มาจากจิตใจอันดีงามของบัณฑิตที่เกิดจากการปลูกฝังจากการเรียนการสอนในมหาลัย (วรรณสวัสดิ์ อุทัยพันธ์, 2540) สอดคล้องกับอำพัน จารุทัสนางกูร ได้ศึกษาการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่มและแบบรายบุคคลที่มีต่อการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยทางจิตเวชของพยาบาลเทคนิค โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร พบว่า พยาบาลเทคนิคกลุ่มที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่ม และพยาบาลเทคนิคกลุ่มที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมแบบรายบุคคล มีการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยจิตเวชสูงขึ้น ประการที่ 4 คุณลักษณะบัณฑิตนักปฏิบัติบริการฐานความรู้มีหลักวิชาการ การปฏิบัติที่จะต้องได้รับการฝึกฝนทั้งใจและกาย และต้องเป็นนักปฏิบัติงานที่มีหลักวิชาที่ดีมีทักษะวิชาชีพที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีก่อให้เกิดความเชียวชาญเฉพาะด้าน มีการปรับปรุงตัวเองให้มีการพัฒนาก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา (อำพัน จารุทัสนางกูร, 2541) สอดคล้องกับอัจฉรา ไชยูปถัมภ์ ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนิสิตนักศึกษาปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต พบว่า แนวคิดหรือหลักการในการพัฒนาทักษะทางสังคมของนิสิตนักศึกษา อันประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ทักษะทางสังคม 5 ด้าน หลักสำคัญ 7 ประการ คือ นโยบายของสถาบันอุดมศึกษา หลักการและวัตถุประสงค์ เป้าหมายการพัฒนา หน่วยงานที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะทางสังคม กิจกรรม/โครงการ และการประเมินผล โดยนักศึกษานั้นต้อง ใส่ใจศึกษาทั้งทางลึก

และทางกว้าง เป็นบัณฑิตที่มีทักษะการคิดเชิงระบบในการลำดับขั้นตอนในการใช้ชีวิต การเรียน การทำงาน ที่มีความเป็นเหตุเป็นผล มีความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างความแตกต่างในการทำงาน การแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ (อัจฉรา ไชยูปถัมภ์, 2550) สอดคล้องกับแนวคิด สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ กล่าวว่า การบริการฐานความรู้ คือ การบริการสมัยใหม่ ที่จะเปลี่ยนการบริการรูปแบบเดิมเป็นการบริการที่ทันสมัยและมีรูปแบบใหม่ โดยต้องมีการพัฒนาทักษะแรงงาน เพื่อให้แรงงานมีทักษะที่ดีและมีคุณภาพ ผลที่จะตามมาก็คือ เมื่อแรงงานมีทักษะการทำงานที่สูงขึ้นแล้ว งานที่ทำก็จะออกมาดีขึ้น รวมทั้งอัตราค่าแรงงานหรือเงินเดือนก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทำให้รายได้ของคนในประเทศเพิ่มขึ้น ชั้นกลางในประเทศขยายใหญ่ขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลงก่อให้เกิดผลดีต่อประเทศ ตัวอย่างเช่น การบริการที่ต้องการจะพัฒนาให้แรงงานสามารถทำได้ โดยเฉพาะการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานรอบใหม่ที่จะช่วยทำให้ไทยก้าวเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ อย่างแท้จริง (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติบริการฐานความรู้ ประกอบด้วยทักษะทางสังคม เป็นความสามารถในการปรับตัว การสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกกับผู้อื่น โดยมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสม เช่น ทักษะการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ทักษะการร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น มีภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการนำตนเอง และนำกลุ่มในการทำงานเป็นทีม โดยมีอิทธิพลต่อกัน ซึ่งจะมี ผู้นำ ผู้ตามและสถานการณ์ ซึ่งจะเป็นการสร้างทักษะเชิงองค์รวมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มี 5 Q คือ IQ : ความฉลาดทาง

สติปัญญา เป็นความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การคำนวณ และการใช้เหตุผล EQ : ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถในการรับรู้ เข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น มีวิธีคิดตามหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) จะช่วยเสริม EQ : ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข SQ : ความฉลาดทางสังคมที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ของนักศึกษา ที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน AQ : ความสามารถในการเผชิญปัญหาด้วยการใช้ปัญญาของตนเองในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ด้วยการเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วลงมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยไม่โทษสังคม ทำร้ายสังคม และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ บัณฑิตต้องมี คุณธรรม จริยธรรม คุณธรรม เป็นผู้มีจิตใจสะอาด บริสุทธิ์ เสียสละ เพื่อการประพฤติที่ดีงามที่มาจากจิตใจอันดีงามของบัณฑิตที่เกิดจากการปลูกฝังจากการเรียนการสอนในมหาลัยวิทยาลัย

สรุป

งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิตนักปฏิบัติบริการฐานความรู้ ที่สามารถนำไปประยุต์ใช้ได้จริงในมหาวิทยาลัย ซึ่งในการวิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ในการเสริมสร้างและพัฒนาบัณฑิตนักปฏิบัติ ได้แก่ ประการที่ 1 คุณลักษณะทักษะทางสังคมบัณฑิตนักปฏิบัติ ประการที่ 2 สภาพปัญหาการพัฒนาทักษะทางสังคมในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประการที่ 3 กระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคม ที่ต้องกระบวนการสร้างการเรียนรู้ การพัฒนา และการจูงใจ ประการที่ 4 การสร้างผลผลิต มีบัณฑิตนักปฏิบัติด้านการบริการฐานความรู้ ที่ประกอบด้วยทักษะทางสังคม เป็นความสามารถในการปรับตัว การสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกกับผู้อื่นโดยมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสม เช่น ทักษะการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ทักษะการร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น มีภาวะผู้นำ เป็นความสามารถในการนำตนเอง และนำกลุ่มในการทำงานเป็นทีม และการสร้างทักษะเชิงองค์รวมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มี 5 Q คือ IQ : ความฉลาดทางสติปัญญา EQ : ความฉลาดทางอารมณ์ มีวิธีคิดตามหลักพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) มี SQ : ความฉลาดทางสังคม มี AQ : ความสามารถในการเผชิญปัญหาด้วยการใช้ปัญญาของตนเอง และมีคุณธรรม และจริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านวิชาการ ควรนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะทางสังคมของบัณฑิต

2. ด้านนโยบาย ควรมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาบัณฑิตให้มีศักยภาพทั้งทางด้านทักษะทางสังคมและทักษะทางด้านวิชาชีพ อย่างต่อเนื่องเป็นระบบ

3. ด้านเศรษฐกิจ เป็นการสร้างความเข้มแข็งในการสร้างบัณฑิตให้มีทักษะการใช้ชีวิตและเป็นการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มอาชีพและเกิดการขับเคลื่อนธุรกิจของประเทศ

4. ด้านสังคมและชุมชน สังคมต้องการบัณฑิตอันเป็นปัญญาชนมีความพร้อมทั้งวิชาชีพ และทักษะการใช้ชีวิตที่สามารถอยู่ร่วมกับทุกคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *กระทรวงศึกษาธิการ 109 ปี พิมพ์เป็นที่ระลึกงานวันคล้าย วันสถาปนากระทรวงศึกษาธิการ ครบรอบ 109 ปี*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

ดาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง. (2546). การสร้างแบบวัดทักษะทางสังคมสำรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการวัดผลการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัทมาวดี บุณย์สวัสดิ์. (2553). ผลการใช้เกมการละเล่นพื้นบ้านของไทยที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรี ประจญ. (2556). การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมสริมสร้างทักษะทางสังคม : ประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินเสริมสร้างพลังอำนาจ. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 1(1),78-89.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. (2560). *ประวัติความเป็นมา*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2560 จาก https://www.rmutsb.ac.th/2016

วรรณสวัสดิ์ อุทัยพันธ์. (2540). ผลของกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา.* มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2560). *บทสำรวจงานวิจัยไทยเรื่อง กับดักรายได้ปานกลาง*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2560 จาก http://www.knowledgefarm.in.th.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). *ประเทศไทย 4.0 สร้างเศรษฐกิจใหม่*. เรียกใช้เมื่อ 10 มิถุนายน 2560 จาก https://www.excise.go.th.

อัจฉรา ไชยูปถัมภ์. (2550). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนิสิตนักศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย.

อำพัน จารุทัสนางกูร. (2541). การเปรียบเทียบผลของการฝึกทักษะทางสังคมแบบกลุ่ม และแบบรายบุคคลที่มีต่อการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วยจิตเวชของพยาบาลเทคน

โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

อุษณีย์ โพธิสุข. (2545). *สร้างเด็กให้เป็นอัจฉริยะ เล่มที่ 5 : E.Q. ปัญหาหนักของมนุษยชาติ.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสิดศรี – สฤษดิ์วงศ์.

Goleman, Daniel. (1998). *Working with emotional intelligence.* New York: Bantam Books.

Walthall, J. C.; Konold, T. R.; & Pianta, R. C. (2005). Factor Structure of the social skills rating system across children gender and ethnicity. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 5(1) , 201-215.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ต*

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AMONG ADMINISTRATORS OF THE LOCAL GOVERNMENT ADMINISTRATION IN THAILAND 4.0 ERA: A CASE STUDY OF PHUKET LOCAL GOVERNMEN ADMINISTRATION

จุฑาทิพย์ สุจริตกุล
Juthathip Sucharitkul
สถาบันรัชต์ภาคย์
Rajapark Institute, Thailand
E-mail : dr.juthathip@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต 2) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่ยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน เก็บรวบรวมข้อมูลจากจากแบบสอบถาม จำนวน 345 คน และแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 คน วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. เพศและตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

* Received 10 September 2019; Revised 19 December 2019; Accepted 31 December 2019

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับองค์กรสู่ยุคประเทศไทย 4.0 โดยเฉพาะการกระตุ้นเชาวน์ปัญญามีความสัมพันธ์กับด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัยพบว่าอยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ยุคประเทศไทย 4.0

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the characteristics of Transformational Leadership among Administrators of the Local Government Administration in Thailand 4.0 Era: a case study of Phuket Local Government Administration, and 2) to study the Transformational Leadership among Administrators of the Local Government Administration in Thailand 4.0 Era: a case study of Phuket Local Government Administration. Six organizations in Phuket were selected for the study. This is a mixed-method research. The sample consisted of 345 people and 22 in-depth interviewees. The research instrument was a 5-rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis in quantitative research were percentage, mean, standard deviation, t-test, one way anowa, and Pearson correlations coefficient, and data analysis in qualitative research by content analysis.

The results revealed the following:

1. The characteristics of Transformational Leadership among Administrators of the Local Government Administration had overall scores in the high level.

2. Gender and Position had a statistically significant correlation with the characteristics of Transformational Leadership among Administrators of the Local Government Administration.

3. Transformational Leadership among Administrators of the Local Government Administration has a positive correlation with organizations working towards the Thailand 4.0 era, especially in terms of “intellectual stimulatios” having a high level of correlation with smart and innovative organization that can work coordinately with all parties.

Keywords: Transformational Leadership, Administrators of the Local Government Administration, Thailand 4.0 Era

บทนำ

ยุคประเทศไทย 4.0 เป็นแบบจำลองหรือโมเดลใหม่ที่จะใช้ในการพัฒนาประเทศเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทยที่มุ่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเพื่อก้าวข้ามกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวเพื่อให้ธุรกิจสามารถเติบโตในบริบทที่เปลี่ยนไปอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (จำเนียร จวงตระกูล, 2561) สำหรับองค์กรในศตวรรษที่ 21 ต้องสนับสนุนให้พนักงานมีความกล้าเสี่ยง และถือความผิดพลาดเป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่ดี และลักษณะของงานที่พนักงานปรารถนาประกอบด้วย 2 ด้าน คือ 1) ด้านพนักงาน จะเป็นผู้กำหนดเงื่อนไข วิธีการปฏิบัติงาน และมีข้อมูลความรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความก้าวหน้าของตนเอง รวมถึงการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนร่วมงาน ส่งเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน การทำงานและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 2) ด้านผู้นำ เป็นผู้สร้างบรรยากาศแห่งความเชื่อถือ มีการรับฟัง สื่อสารกับพนักงาน สนับสนุนและช่วยเหลือ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ผู้นำและพนักงานมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเดียวกัน รวมถึงการสื่อสารวิสัยทัศน์ นโยบาย ค่านิยมให้พนักงานเข้าใจและชัดเจน (Marquardt H M. Ng, S.S. &Goldson, 2010)

ผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการเป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้กลุ่มปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (อัคพงศ์ สุขมาตย์ และคณะ, 2560) ภาวะผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญของผู้นำที่จะให้องค์กรประสบความสำเร็จ องค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำ ประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะ อำนาจ และพฤติกรรม และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารและความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงองค์การในรูปแบบใด ๆ ก็ตามให้ประสบความสำเร็จได้นั้น องค์การต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถให้กับบุคลากรซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดขององค์การ (สุปัญญดา สุนทรนนทธ์ และคณะ, 2558) จึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผลปฏิบัติงานขององค์การในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในปี 2558 จังหวัดภูเก็ตได้รับคัดเลือกให้เป็นเมืองนำร่องแห่งแรกในโครงการ Phuket Smart City เพื่อขับเคลื่อนจังหวัดสู่ยุคประเทศไทย 4.0 (ฤทัยชนก เมืองรัตน์, 2562) ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป เช่น สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก การจัดสวัสดิการ ฯลฯ เมื่อภาครัฐมีการกำหนดนโยบายยุคประเทศไทย 4.0 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้กำหนดนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

เพื่อสร้างความมั่นคง มั่นคั่ง และยั่งยืน โดยการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ผู้นำจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรต่อไป

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ กระบวนการที่ผู้นำเปลี่ยนแปลง ความพยายามของผู้ตามให้สูงขึ้น จากความพยายามที่คาดหวังเป็นผลให้ปฏิบัติงานเกินความคาดหวังโดยผู้นำแสดงบทบาททำให้ผู้ตามมีความรู้สึกไว้วางใจ ยินดีจงรักภักดีและนับถือ ทำให้ผู้ตามกลายเป็นผู้มีศักยภาพ เป็นนักพัฒนา เป็นผู้เสริมแรงได้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้นำจะต้องยกระดับความรู้สึกความสำนึกของผู้ตามให้ความสำคัญและคุณค่าของผลลัพธ์ที่ต้องการและวิธีการที่จะบรรลุผลลัพธ์ได้ตามที่ต้องการ ทำให้ผู้ตามไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนแต่อุทิศตนเพื่อองค์กรโดยกระตุ้นระดับความต้องการของมนุษย์ โดยงานวิจัยฉบับนี้ได้ยึดหลักแนวคิดของ Bernard.M.Bass (Bernad M Bass, 1999) ที่ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Charisma or idealized influence) หมายถึง ผู้นำประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี น่ายกย่องเคารพนับถือ และทำให้ผู้ตามเกิดความภาคภูมิใจเมื่อร่วมงานกัน คุณลักษณะผู้นำ คือ มีวิสัยทัศน์และสามารถถ่ายทอดไปยังผู้ตาม ไม่เอาแต่อารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์วิกฤตได้ ผู้นำเป็นผู้ที่ไว้ใจได้ว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีศีลธรรมและมีจริยธรรมสูง ประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม มีความเฉลียวฉลาด มีความตั้งใจเชื่อมั่นในตนเอง มีความแน่วแน่ในอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational motivation) หมายถึง การจูงใจให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ ให้ความหมายและท้าทายต่องานที่กำลังรับผิดชอบอยู่ มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้น สร้างเจตคติที่ดีและการคิดในแง่บวก ผู้นำจะแสดงการอุทิศตัวหรือความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ผู้นำจะแสดงความเชื่อมั่นและแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ของตนเพื่อวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์การ ผู้นำจะช่วยให้ผู้ตามพัฒนาความผูกพันของตนต่อเป้าหมายระยะยาว ผู้นำจะสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ตามผ่านความเป็นปัจเจกบุคคล และการกระตุ้นทางปัญญา เพื่อให้ผู้ตามสามารถผ่านพ้นกับอุปสรรคของตนเอง 3) การกระตุ้นเชาวน์ปัญญา (Intellectual stimulation) หมายถึง การที่ผู้นำกระตุ้นผู้ตามให้ตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน ทำให้ผู้ตามเกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แสวงหาแนวทางใหม่ ๆ มาแก้ปัญหาในหน่วยงาน ผู้นำจะสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ตามว่าปัญหาทุกอย่างต้องมีวิธีการแก้ไข กระตุ้นให้ผู้ตามรู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ผู้นำจะพิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถเอาชนะอุปสรรคทุกอย่างได้ จากความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาของผู้ร่วมงานทุกคน ผู้ตามจะได้รับการกระตุ้นให้ตั้งคำถามต่อค่านิยมของตนเอง ความเชื่อและประเพณีการกระตุ้นทางปัญญา เป็นส่วนที่สำคัญของการพัฒนาความสามารถของผู้ตามในการที่จะตระหนัก เข้าใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individualized consideration) หมายถึง การที่ผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตาม

เป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นโค้ช (Coach) และเป็นที่ปรึกษา (Advisor) ของผู้ตาม เพื่อการพัฒนาผู้ตามผู้นำจะเอาใจใส่เป็นพิเศษในความต้องการของปัจเจกบุคคล เพื่อความสัมฤทธิ์ผลและก้าวหน้าของแต่ละคน ผู้นำจะพัฒนาศักยภาพของผู้ตามและเพื่อนร่วมงานให้สูงขึ้น เปิดโอกาสให้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และช่วยเหลือพร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่

ยุคประเทศไทย 4.0 เป็นองค์กรที่มีลักษณะสอดคล้องและเหมาะสมกับการบริหารงานภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ซึ่งสามารถแยกลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ด้านเปิดกว้างและสามารถทำงานเชื่อมโยงกับทุกฝ่าย ด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2562) รวมถึงแนวคิด Smart Government ที่ประกอบด้วย การเข้าถึงบริการของรัฐ พลเมืองมีส่วนร่วม สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสามารถสังเคราะห์ยุคประเทศไทย 4.0 ดังนี้ 1) ด้านเปิดกว้างและสามารถทำงานเชื่อมโยงกับทุกฝ่าย (open & connected organization) หมายถึง การที่องค์การภาครัฐทำงานอย่างโปร่งใสโดยบุคคลภายนอกสามารถตรวจสอบได้ สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและมีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการถ่ายโอนภารกิจที่องค์การภาครัฐไม่ควรดำเนินการเองไปให้แก่ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเป็นผู้รับผิดชอบแทน ตลอดจนมีการยกระดับความสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างองค์การ ภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ให้มากกว่าการประสานงานหรือการทำงานด้วยกันเพื่อไปสู่ความร่วมมือกันอย่างแท้จริง 2) ด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (citizen-centric organization) ที่มุ่งดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการในเชิงรุกโดยไม่ต้องรอให้ประชาชนเข้ามาติดต่อหรือร้องขอความช่วยเหลือจากทางราชการ (proactive public services) พร้อมทั้งมีการใช้ระบบดิจิทัลที่ทันสมัย ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากข้อมูลของภาครัฐเพื่อบริการประชาชน พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกมีการเชื่อมโยงภายในองค์การภาครัฐเพื่อให้การบริการต่าง ๆ สามารถเสร็จสิ้นในจุดเดียว (one-stop services) ประชาชนสามารถเรียกใช้บริการของทางราชการได้ตลอดเวลาตามความต้องการของตนและต้องสามารถติดต่อได้หลายช่องทางผสมผสาน ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามาติดต่อด้วยตนเองในเวลาราชการ หรือทุกเวลาผ่านศูนย์ให้บริการ 24 ชั่วโมง ระบบอินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ (website) โซเชียลมีเดียหรือแอปพลิเคชันบนมือถือ (mobile application) เป็นต้น 3) ด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย (smart & innovative organization) หมายถึง องค์การที่ต้องทำงานแบบมีการคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า มีการวิเคราะห์ความเสี่ยง สร้างนวัตกรรมและความคิดริเริ่มและประยุกต์องค์ความรู้ในแบบสหวิชาเข้ามาใช้ในการตอบโต้กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความยืดหยุ่นและมีความสามารถในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา ตลอดจนเป็นองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงและมีการปรับตัวเข้าสู่สภาพความเป็นองค์การดิจิทัล

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และยุคประเทศไทย 4.0 มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต

2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่ยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ประชากร ได้แก่ ข้าราชการและพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ต ประจำปี 2560 จำนวน 19 แห่ง มีจำนวนประชากรทั้งหมด 2,511 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก (Lottery) หน่วยตัวอย่างเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 6 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครภูเก็ต, เทศบาลตำบลวิชิต, เทศบาลตำบลฉลอง, เทศบาลตำบลราไวย์, เทศบาลตำบลเชิงทะเลและองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงทะเล คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 345 คน

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากตำแหน่งงาน ได้แก่ นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล, รองนายกเทศมนตรี/รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล, ปลัดเทศบาล/ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล, สมาชิกสภาเทศบาล/สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และหัวหน้าฝ่ายงานในสำนักงาน รวมทั้งสิ้น 22 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้นโดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับ"คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น" ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นเชาวน์ปัญญา 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับ "ยุคประเทศไทย 4.0" มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ อันได้แก่ 1) ด้านเปิดกว้างและสามารถทำงานเชื่อมโยงกับทุกฝ่าย 2) ด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และ 3) ด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

3. การสร้างเครื่องมือ ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยุคประเทศไทย 4.0 แผนยุทธศาสตร์ชาติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและต่างประเทศ

3.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม หลังจากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

3.3 นำผลการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) และพิจารณาเลือกข้อรายการที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ข้อรายการคำถามที่ใช้ได้มีค่าระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 ซึ่งถือว่าใช้ได้ทุกข้อ

3.4 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำไปทดสอบ (Try Out) กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะคล้ายคลึงประชากรในการวิจัย จำนวน 30 คน โดยการหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีของ Cronbach's Alpha พบว่า แบบสอบถามโดยรวมมีค่าความน่าเชื่อถือ เท่ากับ 0.859

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation) การทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (t-Test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (One way anova) การหาค่าความสัมพันธ์ด้วย Pearson Correlation Coefficient

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 73 มีช่วงอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 37.4 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 71.6 มีประสบการณ์การทำงาน 5 - 9 ปี ร้อยละ 27.2 และตำแหน่งข้าราชการ/พนักงาน ร้อยละ 78

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ด้านการกระตุ้นเชาว์ปัญญา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 และด้านการคำนึงถึงปัจเจกชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า มีอุดมการณ์อันแน่วแน่ที่จะทำงานตามที่เราได้หาเสียงเอาไว้ โดยนำนโยบายที่ได้นำเสนอกับประชาชนมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน โครงการต่าง ๆ อาทิเช่นโครงการสร้างความอุ่นใจในด้านความปลอดภัยให้กับประชาชน โดยการติดกล้องวงจรปิดทุกจุดในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลฉลอง ทั้งยังสามารถช่วยเหลือภาครัฐทุกหน่วยงานที่ต้องการข้อมูลกล้องวงจรปิด บางครั้งบุคลากรไม่เพียงพอหรือไม่มีความรู้มากพอ ทางหน่วยงานก็ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ทุ่มเทในการทำงาน ส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาคิดหาระบบหรือวิธีการที่จะผลิตผลงานให้ได้ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยควรสร้างแรงจูงใจในรูปแบบการให้รางวัลการยกย่องเชิดชูเกียรติ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับบุคลากรอื่นในหน่วยงาน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ด้านการกระตุ้นเชาวน์ปัญญา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า ทางหน่วยงานมีการประชุมเพื่อให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา และหาแนวทางในการทำงานที่ดี นอกจากนั้น ทางหน่วยงานยังมีการตั้งทีมนวัตกรรม เพื่อออกแบบระบบในการจัดเก็บข้อมูลออนไลน์ ในการดูแลนักเรียนที่อยู่ในกำกับของเทศบาลนคร โดยครูประจำชั้นจะกรอกข้อมูลลงไป ข้อมูลจะบ่งบอกว่า มีนักเรียนมาเรียนกี่คน ผลการเรียนเป็นอย่างไร สามารถเช็คข้อมูลได้ทันที โดยไม่ต้องเดินทางไปที่โรงเรียน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า บุคลากรมีการประชุมทุกเดือน ทุกคนสามารถแจ้งปัญหาที่ได้รับจากการทำงานหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้อย่างอิสรเสรี นอกจากนั้น มีการจัดโครงการทุกปีเพื่อที่จะให้พนักงานในเทศบาลไปทำกิจกรรมและทัศนศึกษาดูงานพร้อม ๆ กัน เพื่อที่จะละลายพฤติกรรม เด็กใหม่รู้จักเด็กเก่า มีการทำกิจกรรมเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของพนักงานแต่ละคน รวมถึงการสอบถามจากหัวหน้างานที่ใกล้ชิด

ผลการวิเคราะห์ยุคประเทศไทย 4.0 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่า 3.95 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านเปิดกว้างและสามารถทำงานเชื่อมโยงกับทุกฝ่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88

ผลจากการสัมภาษณ์ ยุคประเทศไทย 4.0 ด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า ทางหน่วยงานมีความคิดริเริ่ม โดยนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาเพื่อช่วยให้การบริการประชาชนมีความทันสมัยและสะดวกรวดเร็วขึ้น อาทิ มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดเก็บภาษี เช่น แผนที่ภาษี 3D ทำให้บุคลากรไม่ต้องออกไปเดินเรียกเก็บตามบ้าน สามารถดูได้ผ่านทางโปรแกรมที่ได้พัฒนาขึ้น นอกเหนือจากนั้น ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังได้มีการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อพิจารณาว่าท้องที่ของตนมีความเสี่ยงด้านอะไร มีความต้องการอะไรบ้าง ชุมชนควรเป็นอย่างไร เพื่อนำมาวางแผน อาทิเช่น ต้องการโรงเรียนที่มีคุณภาพ เด็กนักเรียนไม่ต้องเดินทางไปไกลในตัวเมือง ด้วยเหตุนี้จึงต้องพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ มีการสอนแบบสองภาษาในพื้นที่ มีครูต่างชาติ เก็บค่าเล่าเรียนไม่แพง มีการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาดูงาน ให้เด็กเข้าใจเทคโนโลยี เพื่อสร้างประชากรที่ดีให้แก่ท้องถิ่นในอนาคต

ยุคประเทศไทย 4.0 ด้านเปิดกว้างและสามารถทำงานเชื่อมโยงกับทุกฝ่าย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่เปิดกว้างและสามารถทำงานเชื่อมโยงกับทุกฝ่าย เนื่องจากมีการใช้ช่องทางการสื่อสารทุกช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเทศบาล ไม่ว่าจะเป็นเฟสบุ๊ค, ไลน์กลุ่ม, โทรศัพท์, เสียงตามสาย, สายด่วนนายก และข้อมูลของเทศบาล

สามารถดูได้จากเวปไซต์ มีการนำหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมมือกับเทศบาล เพราะทางเทศบาลไม่สามารถรับผิดชอบงานเองได้ทั้งหมดและทั่วถึง เช่นการจัดเก็บขยะ เราก็จ้างบริษัทจัดเก็บขยะเข้ามาจัดเก็บ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เราจะต้องเสียหากเราจัดเก็บเองจะต้องสูงกว่า และเราสามารถตรวจสอบได้ว่าทำไมถึงมีร้องเรียนเรื่องจัดเก็บขยะ มีการติด GPS ที่รถเพื่อติดตามได้ว่าขณะนี้รถเก็บขยะอยู่ตรงไหน

ยุคประเทศไทย 4.0 ด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า ทางเทศบาลยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีการแยกโซนสำหรับที่อยู่อาศัยกับแหล่งท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้รบกวนความเป็นอยู่ของชาวบ้าน แต่ทางก็จะพัฒนาเศรษฐกิจของชาวบ้านในชุมชนด้วยการที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านผลิตสินค้าในชุมชนแล้วเอามาขายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมของเทศบาล ทางเทศบาลได้แจ้งข่าวสารในทุกช่องทางให้กับประชาชนทราบ แต่เนื่องจาก ในชุมชนมีผู้สูงอายุอยู่เป็นจำนวนมาก เทคโนโลยี จึงไม่ใช่หนทางที่ดี ด้วยเหตุนี้ วิธีการเคาะประตูตามบ้านยังเป็นช่องทางที่น่าใช้อยู่ อย่างไรก็ตามทางเทศบาลก็พยายามหาวิธีการที่จะสร้างความรู้ใหม่ๆให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง

2. ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่ยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ จำแนกตามเพศ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ เพศชายมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t=2.428 p-value = 0.016) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (one way anova) จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน พบว่าอายุที่แตกต่างกันมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ไม่แตกต่างกัน (f=1.416 p-value = 0.238) ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ไม่แตกต่างกัน (f=0.996 p-value = 0.395) ประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ไม่แตกต่างกัน (f=1.327 p-value = 0.265)

เมื่อใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (one way anova) ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ จำแนกตามตำแหน่งปัจจุบันพบว่าเมื่อตำแหน่งแตกต่างกัน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะแตกต่างกันทั้งในภาพรวมและรายด้าน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (f=3.969 p-value = 0.002) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (f=3.656 p-value = 0.003) ด้านกระตุ้นทางปัญญา (f=3.17 p-value = 0.008) และ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (f=3.037 p-value = 0.011)

เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่า Pearson Correlation Coefficenet ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯกับยุคประเทศไทย 4.0 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับด้านเปิดกว้างและสามารถเชื่อมโยงกับทุกฝ่ายในระดับปานกลาง (r=0.54) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ กับด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง (r=0.64) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ กับด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับสูง ในด้านการกระตุ้นเชาวน์ปัญญา (r=0.70) และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลางกับด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (r=0.68) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (r=0.62) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (r=0.67)

อภิปรายผล

1. คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ อันดับแรก ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ สำหรับด้านการกระตุ้นเชาวน์ปัญญา และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล มีลำดับเท่ากัน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถในสร้างแรงจูงใจ จิตสำนึกที่สูงให้ผู้ใต้บังคับบัญชามุ่งมั่นที่จะให้งานบรรลุสู่จุดมุ่งหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของสุภาวดี จิตติรัตนกุล (สุภาวดี จิตติรัตนกุล, 2550) และสอดคล้องกับ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, 2550) ระดับภาวะผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำแบบมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมา คือ ผู้นำแบบสร้างแรงบันดาลใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำแบบคำนึงถึงปัจเจกบุคคล

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรสู่ยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต พบว่า ตำแหน่งมีผลต่อการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นายกเทศมนตรี/นายกองค์กรบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อมีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ความรับผิดชอบแตกต่างกัน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงแตกต่างกัน อาทิ นายกเทศมนตรีหรือนายก อบต. เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ดังนั้น เพื่อที่จะให้บริหารงานเป็นไปตามที่ได้หาเสียงแก่ประชาชนในท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้นายกฯ จึงต้องพยายามมีความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ในขณะที่ข้าราชการประจำ ไม่ว่าจะเป็นปลัดเทศบาล, หัวหน้างาน, ข้าราชการ/พนักงาน จะมองไปยังอำนาจหน้าที่ของตนเองได้รับมอบหมาย ประสิทธิภาพในการทำงาน คือ ความถูกต้อง ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ และเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ

อัคพงศ์ สุขมาตย์ ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ตามแนวคิดของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตาม ซึ่งทัศนคติของผู้ตามที่มีผลบวกที่ดีต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลสะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ คือ ผลที่เกิดขึ้นของกลุ่ม ทัศนคติของผู้ตาม และคุณภาพของกระบวนการกลุ่มสูงขึ้น (อัคพงศ์ สุขมาตย์ และคณะ, 2560)

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ ด้านการกระตุ้นเชาวน์ปัญญามีความสัมพันธ์กับด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัยของยุคประเทศไทย 4.0 นั่นเป็นเพราะผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเปิดโอกาสนำเสนอและแก้ปัญหาในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาคิดหาวิธีการต่าง ๆในการพัฒนางานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานอยู่เสมอ สอดคล้องกับ ชีวิน อ่อนละออ ที่กล่าวว่าการกำหนดวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนจะทำให้องค์การมีจุดศูนย์รวม สมาชิกในองค์กรทุกระดับได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ชีวิน อ่อนละออ, 2553) และสมบัติ บุญเลี้ยงและคณะ ที่กล่าวว่าผู้บริหารจะต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่ผู้ร่วมงานในองค์การของตนและผู้นำจะต้องมีความรอบรู้เรื่องเทคโนโลยี และระบบสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการบริหารงาน (สมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ, 2555) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Victor J G, et al ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลทางบวกต่อศักยภาพขององค์กรผ่านการเรียนรู้ขององค์กรและนวัตกรรม (Victor J Garcia-Morales. at all, 2012)

สรุป

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นการอธิบายถึงรูปแบบของผู้นำที่ทำให้จิตสำนึกสูงขึ้นและพัฒนาศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาในองค์กร เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาขององค์กรสามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

1. คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงฯ พบว่าด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีอิทธิพลมาก ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจของหน่วยงานไว้อย่างชัดเจน ส่งต่อไปยังผู้บังคับบัญชาเพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนองค์กรเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 โดยผ่านการเรียนรู้และกระตุ้นเชาวน์ปัญญาของสมาชิกในองค์กรทุกคน เพื่อปรับตัวเข้าสู่ยุคนวัตกรรม โดยใช้ดิจิทัลและนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ามาปรับปรุงเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.1 วิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจในทุกภาคส่วนเกี่ยวกับแนวคิดยุคประเทศไทย 4.0 เพื่อค้นหาแนวทางการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

1.2 การวิจัยเกี่ยวกับการนำทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปปฏิบัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าสามารถนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จเพียงใด

1.3 การปรับเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดภูเก็ตเป็นหน่วยงานอื่นหรือจังหวัดอื่น เพื่อทราบแนวคิดที่เหมือนและแตกต่างกัน

2 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรหาวิธีการในการกระตุ้นเชาวน์ปัญญาของผู้ใต้บังคับบัญชาให้หลากหลายวิธีการ และสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถสร้างความร่วมมือกับประชาชน เพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามนโยบายยุคประเทศไทย 4.0

3 คุณค่า คุณภาพทางวิชาการ

งานวิจัยในครั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดภูเก็ตสามารถนำไปใช้อ้างอิงเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการองค์กรให้ดียิ่งขึ้นได้ รวมถึงสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้มีนโยบายขับเคลื่อนองค์กร ระบบราชการ สู่ยุคประเทศไทย 4.0

เอกสารอ้างอิง

จำเนียร จวงตระกูล. (2561). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำประเทศไทยสู่ประเทศไทย 4.0. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1(1), 1-19.

ชีวิน อ่อนละออ. (2553). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2550). ภาวะผู้นำและแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารส่วนท้องถิ่นภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลง. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น*, 2(1), 121-148.

ฤทัยชนก เมืองรัตน์. (2562). *เมืองอัจฉริยะ : การพัฒนาเมืองยุค 4.0*. เรียกใช้เมื่อ 13 สิงหาคม 2562 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=48566&filename=article_translate

สมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ. (2555). ลักษณะภาวะผู้นำที่ดีในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารมนุษย์ศาสตร์สังคมศาสตร์*, 29(2), 97-112.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2562). *ระบบราชการ 4.0*. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2562 จาก https://www2.opdc.go.th/uploads/files/2560/ThaiGov4.0_2.pdf

สุปัญญดา สุนทรนนทธ์ และคณะ. (2558). ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษย์ศาตร์และสังคมศาสตร์)*, 9(2), 133-146.

สุภาวดี จิตติรัตนกุล. (2550). ภาวะผู้นำการเปลี่นแปลงกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของนายกเทศมนตรี กรณีศึกษา เทศบาลเมืองพังงาน อำเภอเมือง จังหวัดพังงา. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อัคพงศ์ สุขมาตย์ และคณะ. (2560). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ภายใต้กรอบการศึกษาประเทศไทย. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 16(2), 1-7.

Bernad M Bass. (1999). Two decades of research and development in transformational leadership. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 8(1), 9-32.

Marquardt H M. Ng, S.S. &Goldson. (2010). Team development via action learning. *Advances in Developing Human Resources*, 12(2), 241-259.

Victor J Garcia-Morales. at all. (2012). Transformational Leadership influence on organaizatinal performance through organzational lerning and innovation. *Journal of Business Research*, 65(7), 1040-1050.

กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

THE PROPOSED IMPLEMENTATION FOR THE IMPROVEMENT OF THE SECOND CITIZEN (HOMELESS PEOPLE LIVE IN PUBLIC PLACES) APPROACHED BY THE CIVIL SOCIETY NETWORK OF SURATTHANI

บุญรัตน์ ครุฑคง
Boonrat Khutkhong
พระครูปริยัติคุณาวุธ
Phrakrupariyuttkunawut
ประสิทธิ์ พันธวงษ์
Prasit Phanthawong
ณัฐทิตา ทองช่วย
Natthita Thongchuay
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surat Thani Buddhist College, Thailand
E-mail: informationsearch3000@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ศึกษาการเรียนรู้การอยู่ร่วมในสังคมของคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ศึกษาพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) นำเสนอผลที่ได้ต่อเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยสัมภาษณ์และสงเกตการร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) มี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักพัฒนาสังคม นักวิชาการจำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย คนชายขอบ (คนไร้บ้าน) 12 คนรวมทั้งหมด 17 คน นำเสนอผลวิจัยโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งประกอบด้วยประเด็นหลักดังนี้ 1) การเรียนรู้การอยู่ร่วมในสังคมของคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า มีประเด็นหลัก 4 ประเด็นดังนี้ (1) วิถีชีวิตของคนชายขอบ มี

* Received 1 December 2019; Revised 19 December 2019; Accepted 31 December 2019

ปัจจัยพื้นฐานประกอบด้วย (1.1) ความต้องการที่เขารู้ว่าต้องการอะไร แต่ทำเองไม่ได้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ (1.2) ความต้องการที่เขาไม่รู้สึกว่าเขาต้องการเพราะความเคยชิน (1.3) ความต้องการที่เขาไม่รู้ว่ามี (2) พฤติกรรมของคนชายขอบ พบว่า ส่วนใหญ่มีอาการป่วยทางจิต (3) การรับรู้ข่าวสารของคนชายขอบ พบว่า ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลการได้สิทธิอันพึงได้ของตนเอง (4) การปฏิสัมพันธ์ของคนชายขอบกับคนรอบข้างสะท้อนให้เห็นภาวะที่ซับซ้อนของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน 2) พฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) พบว่า มีประเด็นหลัก 2 ประเด็นดังนี้ (1) ความเป็นมาของคนชายขอบโดยตนเองและคนรอบข้าง ซึ่งคนเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่สาธารณะ สามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มของคนหาย กลุ่มที่ 2 กลุ่มของคนป่วยทางจิต หรือจิตเวช (2) พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม พบว่า ผู้คนในสังคมพร้อมที่จะไม่ใส่ใจกับคนชายขอบเพราะไม่ข้องเกี่ยวและไม่สำคัญ สภาพการณ์เช่นนี้เป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงต่อคนชายขอบ 3) นำเสนอกระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี “Team One Home ศูนย์ช่วยเหลือสังคม” หน่วยงานที่ปฏิบัติร่วมการประสานเครือข่ายเชื่อมโยงกระบวนพัฒนาคนชายขอบในอนาคตต่อไป ประกอบด้วย 9 ด้าน คือ (1) การจัดสวัสดิการสังคม (2) การส่งเสริม สร้างสมรรถภาพ ทางร่างกายและจิตใจ (3) การรักษาพยาบาล (4) การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ (5) การส่งเสริมสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม (6) การพัฒนาคุณภาพชีวิต (7) การสนับสนุนให้คนไรที่พึ่ง (8) การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีที่พักอาศัย (9) การป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนา, คนชายขอบ (คนไร้บ้าน), เครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The purposes of The Proposed Implementation for the Improvement of the Second Citizen (Homeless people live in public places) Approached by the Civil Society Network of Suratthani were to 1) study the society of the Second Citizen living together (Homeless people live in public places) in Surat Thani province 2) study the behavior causing to be the Second Citizen (Homeless people live in public places) in Surat Thani Province and 3) present the results to the civil society network of Surat Thani Province. This is a qualitative research. The researcher went to a field to collect data by interviewing and observing together with key informants. There were two groups including social workers, psychologists, social developers, five academicians and twelve homeless people.

A total of persons was 17. The research results were presented by descriptive analysis method.

The results of the research showed that:

The development processes of the Second Citizen (Homeless people) of the Civil Society Network of Suratthani consisted of the following main points. 1) The study of the society of the Second Citizen living together (Homeless people live in public places) in Surat Thani province was found that there were 4 secondary issues as follows: (1) The Second Citizen (Homeless people)'s life styles was basic factors consisting of (1.1) the demand that he knew what he wanted but they could not do it by themselves because of lack of knowledge and experiences (1.2) they did not feel the requirement they wanted because of familiarity (1.3) they did not know the requirement that still remained. (2) The behavior of the Second Citizen (Homeless people) was found that most of them were mentally ill. (3) Knowing the information of The Second Citizen (Homeless people) was found that they were unable to access knowledge about obtaining their rights. (4) The interaction of The Second Citizen (Homeless people) with those around them reflected the complex state of the current Thai society situations. 2) The behavior causing to be the Second Citizen (Homeless people) was found that there were 2 secondary issues as follows: (1) The background of The Second Citizen (Homeless people) and those around them were homeless. They lived in public areas. That cound be divided into 2 large groups; Group 1 was missing persons. Group 2 was people with mental or psychiatric illness. (2) Behavior showed to the society was found that people in the society ignored The Second Citizen (Homeless people) because they were unrelated and not important. This situation created conditions for violence against The Second Citizen (Homeless people) 3) Presenting the development process of The Second Citizen (Homeless people) of civil society networks in Surat Thani province was "Team One Home, Social Support Center". The institutions will continue to work together in the network linking the development process for The Second Citizen (Homeless people) the in the future. Consists of 9 aspects as follows: (1) Social welfare provision (2) Promotion of capacity building Physical and mental (3) Medical treatment (4) Educational and career promotion 5) Promoting and creating opportunities in society (6) Quality of life development (7) Support for the dependent (8) Support for the homeless (9) preventing unfair discrimination against those who are dependent.

Keywords: Development Process, The Second Citizen (Homeless People), The Civil Society Network Of Suratthani

บทนำ

การพัฒนาประเทศหลายๆ ประเทศที่ประสบความสำเร็จ จนทำให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่เรียกได้ว่าเศรษฐกิจดีนั้น จะดำเนินไปควบคู่กันกับการที่ประเทศพัฒนาเหล่านั้นได้กีดกันประชากรกลุ่มใหญ่ระดับชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง หรือคนระดับรากหญ้าออกจากวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เพราะประเทศที่เรียกตนเองว่าประเทศที่กำลังพัฒนา (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2549) การพัฒนาสังคมไทยในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาก็เช่นเดียวกันได้ถูกดึงให้ตกเข้าไปอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เน้นการพัฒนาวัตถุมากกว่าการพัฒนามนุษย์ จนก่อให้เกิดผลตามมาประการหนึ่ง ทั้งน่าตกใจและหน้าเศร้าสลดอย่างมากไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนในสังคมไทยยิ่งมองเห็นความเป็นคนลดน้อยไปทุกทีดังจะเห็นได้ว่าเราไม่ค่อยจะไยดีกับความเป็นคนของคนอื่น หลายๆ ครั้งเรามองไม่เห็นพวกเขาเร่ร่อนอาศัยตามสาธารณะ ซึ่งวงวิชาการเรียกพวกเขาว่า “คนชายขอบ” (สาณุรักษ์ ฟ่องวาริน, 2559) สอดคล้องกับ ปริตรตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล กล่าวไว้สรุปว่า สำหรับคนที่เห็นปัญหา และสงสัยในคำตอบที่เห็นว่า ภาพที่เกิดขึ้นกับคนเหล่านี้ แล้วใครจะเป็นคนแก้ปัญหา อยากจะส่งเสียงสะท้อนภาพของคนเหล่านี้ให้สังคมได้รับรู้ ในขณะเดียวกัน ถึงแม้ภาพของคนเหล่านี้จะเห็นกันชินตา แต่ “เสียง” ที่จะแสดงความคิดคำนึง ความต้องการ คำอธิบายของตัวเองของพวกเขา อาจจะเป็นเพียงความเงียบในสังคม และหากจะตั้งคำถามว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคนต่าง ๆ มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งล้วนแล้วเป็นเรื่องของคนส่วนน้อยเพียงหยิบมือนี้มีความจำเป็นอย่างไรต่อความเข้าใจสังคมเราเอง เราจะเข้าใจสังคมการเมืองไทยโดยไม่ต้องสนใจคนพวกนี้เลยได้หรือไม่ เขาเหล่านี้ตกเป็นฝ่ายถูกกระทำได้โดยง่าย ที่จะถูกมองในแง่ลบ สภาพการณ์เช่นนี้เป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงต่อกลุ่มสังคมซึ่งได้ชื่อว่า “เป็นคนชายขอบ” อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก (ปริตรตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล, 2545) ดังที่ พุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้สรุปได้ว่า คนที่จะอยู่ในสังคมปัจจุบันที่มีแต่อันตรายรอบด้านให้ได้นั้น ต้องทำตัวเองให้เหมือน “ลิ้นงูอยู่ในปากงู” ถึงจะอยู่ได้ นั่นหมายความว่า ลิ้นงูอยู่ใกล้กับเขี้ยวงู ซึ่งเขี้ยวงูมีแต่พิษ ถ้าใครโดนเขี้ยวงูก็จะถูกพิษงูทำร้ายถึงแก่ความตายได้ แต่ลิ้นงูก็อยู่ได้โดยไม่เคยโดนเขี้ยวงูเลย ดังนั้นเขี้ยวงูก็เปรียบเหมือนสังคมปัจจุบันที่มีแต่พิษทุกด้าน ถ้าคนอยู่ให้ได้เหมือนลิ้นงูก็จะยืนหยัดอยู่ได้โดยไม่โดนอันตรายจากสังคมเลย แต่คนที่จะยืนอยู่แนวหน้าในสังคมปัจจุบันได้นั้นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องมีอยู่กับตัวสำหรับเป็นอาวุธป้องกันตนเองได้ก็คือ คนเหล่านี้ต้องมีการศึกษา (พุทธทาสภิกขุ, 2560)

ภายใต้วิกฤตของสังคมไทยปัจจุบัน การเลือกอาชีพต่าง ๆ ของคนชายขอบเหล่านั้น มีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ไม่ประสบความสำเร็จดังที่หวัง การพึ่งตนเองเพื่อความอยู่รอดจึงไม่มีทางเลือกมากนัก แบบแผนการดิ้นรนต่อสู้ของพวกเขาบ่อยครั้งไม่ได้เป็นแบบแผนที่สังคมทั่วไปจะยอมรับได้ แม้กระทั่งการยอมผันตนเองไปใช้แรงงานรับจ้างทั่วไปเพื่อเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัวก็ตาม อันที่จริงปัญหาของคนที่ด้อยโอกาสเหล่านี้ปรากฏอยู่ควบคู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว หากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่นิ่งดูดายที่จะร่วมกันพัฒนากลุ่มคนเหล่านี้ให้ได้รับการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้เลือกศึกษา กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสำคัญสิ่งที่ให้คณะผู้วิจัยเกิดความสนใจในคนกลุ่มเหล่านี้ เพราะเมื่อผู้วิจัยสังเกตจากการดำเนินชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเดินทางไปที่ไหนในท้องที่เขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งในเมืองและต่างอำเภอ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยว หรือเมื่อมีเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ก็พบว่ามีวิถีชีวิตคน กลุ่มหนึ่งที่สังคมเรียกว่า “คนชายขอบ” อยู่จำนวนไม่น้อย คณะผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า บุคคลเหล่านี้อาจมาจากที่ที่ต่างกัน และวิถีชีวิตเดิมที่ต่างกัน ครอบครัวที่ต่างกัน แต่เมื่อเขาเป็นสมาชิกของสังคมเหมือนกันกับคนอื่น ๆ เหตุใดเขาถึงไม่ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม หรือจากหน่วยงานผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการช่วยเหลือทางการศึกษา เพื่อเขาจะได้รับอาวุธทางปัญญา ไปใช้ในการประกอบอาชีพ หรือการจะยืนอยู่ในสังคมได้เทียบเท่ากับคนอื่นในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินการพัฒนาคนเหลานี้ เช่น อบต วัด โรงเรียน เป็นต้น จะดำเนินการพัฒนาอย่างไรให้คนด้อยโอกาสเหล่านี้ก้าวพ้นจากคำว่า “เขาเป็นคนชายขอบ” ที่สังคมหยิบยื่นให้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการเรียนรู้การอยู่ร่วมในสังคมของคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ศึกษาพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. นำเสนอผลที่ได้ต่อเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา 3 แบบ คือ

1. การศึกษาเอกสาร/เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายประชาสังคม แนวคิดเกี่ยวกับคนชายขอบ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) มี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักพัฒนาสังคม นักวิชาการจำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย คนชายขอบ (คนไร้บ้าน) 12 คนรวมทั้งหมด 17 คน รวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ประเด็นที่ศึกษา ที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็น ที่ได้จากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิด ทฤษฎี มาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อค้นหาองค์ความรู้กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัย

1. การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบ 4 ประเด็นหลักดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 วิถีชีวิตของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) พบว่า คนที่ไม่สามารถพัฒนาตัวเองหรือปรับตัวเอง ในการดำรงชีวิต เหมือนกับคนส่วนใหญ่ เช่น ความเป็นอยู่ การพูด การจา คนที่สร้างปัญหาให้กับสังคมโดยส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบคนเร่ร่อนไม่มีหลักแหล่งแน่นอน อาศัยตามสาธารณะเป็นที่พักพิง โดยทั่วไปแล้วความต้องการที่ซ่อนอยู่ในความเคยชินของมนุษย์มีปัจจัยพื้นฐานประกอบด้วย 1) ความต้องการที่เขารู้ว่าต้องการอะไร แต่ทำเองไม่ได้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ 2) ความต้องการที่เขาไม่รู้สึกว่าเขาต้องการเพราะความเคยชิน 3) ความต้องการที่เขาไม่รู้ว่ามี เมื่อมองผ่านปัญหาคนเร่ร่อนไร้ที่พึ่งก็เป็นปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญและเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาแก้ไขให้ลุล่วงไป แต่ทั้งนี้ในการแก้ไขปัญหารัฐบาลก็ต้องมีเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา กฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุนี้ในการแก้ไขปัญหาคนไร้ที่พึ่งที่เป็นผู้ป่วยทางจิตเร่ร่อนรัฐได้ใช้กฎหมายสองฉบับเพื่อนำมาแก้ปัญหาดังกล่าว คือ พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 กับพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 แต่ก็มีปัญหาให้พิจารณาว่ากฎหมายทั้งสองฉบับนี้จะแก้ไขปัญหาคนไร้ที่พึ่งที่เป็นผู้ป่วยทางจิตเร่ร่อนให้หมดไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บังคับใช้ได้จริงหรือไม่การเกิดภาวการณ์พัฒนาสังคมภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุราษฎร์ธานีถูกแยกออกเป็นศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัด

สุราษฎร์ธานีที่มีข้อมูลสถิตของคนไร้ที่พึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้บรรดาคนที่มีปัญหาทางครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมเริ่มกลายตัวเองเป็นคนเร่ร่อนไปเรื่อย ๆ อาศัยตามสาธารณะหาเช้ากินค่ำไปวันๆ ทั้งที่อยู่ในเมืองและชนบทก็จะถูกกีดกันให้คนเหล่านั้นออกอยู่ขอบนอกของระบบการพัฒนาเศรษฐกิจโดยไม่ให้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจจนเกิดภาวการณ์บีบตัวของเศรษฐกิจส่งผลให้คนกลุ่มหนึ่งต้อง เร่รอนไม่มีจุดหมายปลายทางของชีวิตรอวัน เช่น นางวัน (นามสมมุติ) ชอบอาศัยในป่าช้าตามวัดต่าง ๆ เป็นประจำโดยขอข้าวบิณฑบาตเพื่อประทังชีวิตไปวันๆ นาย ซี (นามสมมุติ) เร่ร่อนไปเรื่อย ๆ ในอำเภอไชยา อยู่ตามสถานีรถไฟ ตลาดไข่เค็ม หน้าสวนโมกข์ เลี้ยงชีพด้วยการขอไปเรื่อย ๆ นายนัน (นามสมมุติ) เร่ร่อนชอบอาศัยตามเมรุ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใครไม่พูดคุยกับใคร อยากนอนตรงไหนก็นอนตรงนั้นเลี้ยงชีพจากอาหารบิณฑบาต นายเอ (นามสมมุติ) เร่ร่อนอาศัยอยู่ทุกวัดในเขตตลาดอำเภอเมืองชอบเก็บขยะช่วยเหลือภายในวัด นายบอย (นามสมมุติ) เร่ร่อนอาศัยทุกวัดใครจ้างให้ทำอะไรก็ทำเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง นายเนื่อง (นามสมมุติ) ยกเพิงเก่าๆ ในที่สาธารณะข้างคลองระบายน้ำไม่มีอาชีพอะไรรอคนเมตตาช่วยเหลืออย่างเดียว นายโสภณ (นามสมมุติ) ในแต่ละวันอาศัยหลับนอนในรถตู้เก่าๆ ช่วงเช้าออกไปหางานทำช่วงค่ำกลับมานอนที่เดิม นายเอียด (นามสมมุติ) อยู่บริเวณป้ายและประตูวัดพัฒนารามเป็นประจำ มีกลิ่นตัว เป็นโรคผิวหนัง อาการผิดปกติทางจิต นายเข้ (นามสมมุติ) อาศัยอยู่ในวัดท่าไทรข้างห้องน้ำตอนเย็นก็มานั่งที่ประตูวัดเพื่อต้องการคนเมตตาช่วยเหลือ นางเขียน (นามสมมุติ) ปลูกเพิ่งเล็ก ๆ อยู่กลางทุ่งนาตอนเช้าเจออะไรก็เก็บแล้วเอาไปสะสมไว้เพื่อขายเพื่อประทังชีวิตไปวันๆ นางสาว (นามสมมุติ) อาศัยอยู่ตามวัดอาชีพเก็บของเก่าขาย นางสาวบี (นามสมมุติ) เร่ร่อนเรื่อย ๆ อยู่ตามวัด ไม่ค่อยคุยกับใครมีอาการป่วยทางจิต เป็นต้น

ประเด็นหลักที่ 2 พฤติกรรมของคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) พบว่า ประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 และอุปสรรคของกฎหมาย 2 ฉบับในการแก้ปัญหาของคนไร้ที่พึ่งที่มีอาการป่วยทางจิตของเร่ร่อน ปัญหาคนไร้ที่พึ่งที่ป่วยทางจิตเร่ร่อนเป็นปัญหาหนึ่งของสังคมเมือง โดยที่คนไร้ที่พึ่งเป็นบุคคลที่ประสบปัญหาในสังคมขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติ ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ไม่สามารถหารายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ซึ่งบุคคลเหล่านี้อยู่ในฐานะที่ไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้และไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ ทาให้มีชีวิตอยู่อย่างยากลาบาก มีมาตรฐานการดารงชีพที่ต่ำกว่ามาตรฐานความเป็นอยู่ของบุคคลทั่วไป สมควรต้องคุ้มครองให้คนไร้ที่พึ่งสามารถดารงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มีปัจจัยพื้นฐานในการดารงชีวิต และมีสภาพร่างกายและจิตใจเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป โดยกำหนดวิธีการคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนและเหมาะสมจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ชีวิตของผู้คนที่หลั่งไหลเข้ามาในเมืองใหญ่จึงเต็มไปด้วยผู้คนที่มีรูปลักษณ์และวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลายในชีวิตประจำวันเราจะพบเห็นภาพกิจกรรมของคนเหล่านี้ เช่น คนขายพวงมาลัยตามสี่แยก เด็กหน้าตามอมแมมพนมมือขอเงินจากผู้คนที่เดินผ่านไปมา คนนั่งขาย

ของบนทางเท้า คนอาศัยอยู่ใต้สะพาน คนขับรถซาเล้งไปตามถนนอย่างช้า ๆ ออกจะกีดขวางรถยนต์ที่ต้องการเร่งเครื่อง คนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในที่สาธารณะจนกลายเป็นสลัม เช่น นางวัน (นามสมมุติ) พฤติกรรมปัจจุบันปล่อยตัวเอง ไม่สนใจ เรื่องที่อยู่อาศัย เนื้อตัว เสื้อผ้า อาหารการกิน และจะถือถุงผ้าเก่าๆและของอื่น ๆ พรุงพรังเป็นเช่นนี้ทุกวัน นาย ซี (นามสมมุติ) เร่ร่อนไปเรื่อย ๆ เลี้ยงชีพด้วยการขอทานไม่อยู่เป็นที่ ค่ำไหนนอนตรงนั้น นายนัน (นามสมมุติ) การดำเนินชีวิตแต่ละวัน อาศัยภายในป่าช้าวัดท่าไทรไม่ค่อยคุยกับใครจะคุยกับคนที่ให้ของกินของใช้เท่านั้นและอยากนอนตรงไหนก็นอน นาย เอ (นามสมมุติ) เร่ร่อนนอนไปเรื่อย ๆ วัดไหนมีกิจกรรมมีงานจะเข้าไปช่วยเก็บขยะภายในวัดและจะขึ้นไปกินข้าวที่โรงครัวของวัดและเจ้าภาพก็จะให้กับข้าวและน้ำใส่ถุงให้ในแต่ละวันไม่มีเป้าหมายเร่ร่อน เพื่อหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง นายบอย (นามสมมุติ) เร่ร่อนนอนทุกวัดใครจ้างให้ทำอะไรก็ทำชอบช่วยเหลือผู้อื่นแต่ขึ้นอยู่กับอารมณ์ ชอบดื่มสุรา เวลาเมาเสียงดังเอะอะโวยวาย นายเนื่อง (นามสมมุติ) ร่างกายอ่อนแอ สุขภาพไม่ดี เดินไม่สะดวก ไม่มีอาชีพจะค่อยๆ เดินการยืนต้องอาศัย ขาหยั่ง 4 ขา เป็นเครื่องช่วยในการพยุงในแต่ละวันจะนอนมากกว่าเดินจะเดินไปอยู่ที่วัดพัฒนาราม นายโสภณ (นามสมมุติ) พฤติกรรมที่สังเกตเห็น คือ พูดน้อย ช่วงเช้าจะเดินไปอาบน้ำที่วัดพัฒนารามเป็นกิจวัตรประจำวัน ช่วงสายๆ จะไปนั่งที่ในวัดพัฒนาราม เพื่อไปหางานทำ โดยไปนั่งที่แผงดูพระเครื่องในวัดพัฒนาราม นายเอียด (นามสมมุติ) อยู่บริเวณป้ายและประตูวัดพัฒนารามเป็นประจำการแต่งกายดูมอบแบบการกินได้จากผู้ใจบุญ แม้ค้าในบริเวณวัดให้เสื้อผ้า นอนอยู่ใต้ป้ายฝนตก แดดออก ใช้ชีวิตอย่างนั้นไม่หวั่นไหว นายเข้ (นามสมมุติ) อยู่ในวัด กิน นอน ในวัด ไม่ใส่เสื้อผ้า พูดจารู้เรื่องตอนเย็นๆก็มานั่งที่ประตูวัดเป็นประจำ นางเขียน (นามสมมุติ)ปฏิบัติอะไรซ้ำ ๆ กันพูดอารมณ์รุนแรงไม่สนใจใครกายแต่งกายบ้างครั้งสะอาดบางครั้งไม่สะอาดชอบแต่งหน้าทาปาก นางสาว (นามสมมุติ) มีพฤติกรรมซ้ำ ของแต่ละวัน สุขภาพจิตและกายไม่สมบูรณ์มีสุนักอาศัยอยู่ข้างๆ หลายตัว นางสาวบี (นามสมมุติ) ชอบนั่งอยู่กับที่เป็นเวลานาน ๆ มีพฤติกรรมทำอะไรซ้ำ ๆ นั่งเอาผ้าคลุมหัวตลอดเวลา เป็นต้น

ประเด็นหลักที่ 3 การรับรู้ข่าวสารของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) พบว่า กระแสโลกาภิวัตน์มีส่วนสำคัญในการลดทอนความเป็นมนุษย์ของคนชายขอบ เพราะเข้าไปถึงข้อมูลการได้สิทธิอันพึ่งได้ของตนเองจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จนทำให้ผลักดันและเปลี่ยนให้วัฒนธรรมและคุณค่าต่าง ๆ ของคนชายขอบ เรียกร้องให้สนใจในสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่ยังไม่สามารถเปิดพื้นที่ได้เท่าที่ควร ให้กับกลุ่มคนชายขอบที่ต้องกลายเป็นเหยื่อของการลดทอนความเป็นมนุษย์ ซึ่งวงวิชาการเรียกพวกเขาว่า “คนชายขอบ” เช่น นางวัน (นามสมมุติ) การรับรู้ข่าวสารปัจจุบันปล่อยตัวเอง ไม่สนใจเรื่องโลกภายนอกแต่เมื่อเจอกับคนที่คุ้นเคยก็ชอบคุยด้วยชอบนอนในวัด นาย ซี (นามสมมุติ) มีการสื่อสารรับรู้บางครั้งเข้าใจในการพูดคุยกับคนอื่น ๆ นายนัน (นามสมมุติ) รู้ว่ามีคนค่อยช่วยเหลือเรื่องอาหารโดยการยืนมือให้แก่ผู้ช่วยเหลือซึ่งเป็นพฤติกรรมซ้ำ ๆ ของเขาและเป็นที่เข้าใจของคนที่ผ่านไปมา นาย เอ (นามสมมุติ) พูดไม่ได้เพราะเป็นใบ้ รับรู้สื่อสาร

ด้วยภาษากายในการสื่อสารกับคนที่ผ่านไปมา นายบอย (นามสมมุติ) การรับรู้ข่าวสารสามารถตอบโต้กับเข้าใจรู้เรื่องกับบุคคลทั่วไป นายเนื่อง (นามสมมุติ) พูดคุยกันเข้าใจแต่มีอาการ หลง ๆ ลืม ๆ เพราะอายุมาก นายโสภณ (นามสมมุติ) มีสติสัมปชัญญะครบถ้วนการพูดจารู้เรื่องในการพูดรับจ้างทั่วไปได้แต่ไม่มีที่อยู่ (อาศัยในรถตู้เก่า) นายเอียด (นามสมมุติ) ไม่สามารถรับรู้ข่าวสารอะไรได้เลย นายเข้ (นามสมมุติ) มีการสื่อสารเหมือนคนปกติทั่วไปแต่จะมีอาการโรคจิตเป็นบ้างครั้ง นางเขียน (นามสมมุติ) มีอาการทางจิตรับรู้ข่างสารบางครั้งบางคราวแล้วก็เดินจากไป นางสาว (นามสมมุติ) ไม่ค่อยรับข่าวสารอะไรแต่เมื่อพูดสื่อสารเข้าใจ นางสาวบี (นามสมมุติ) ไม่คุยกับใครนอกจากเมื่อหิวจะขออาหาร เป็นต้น

ประเด็นหลักที่ 4 การปฏิสัมพันธ์ของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) กับคนรอบข้าง พบว่า “เสียง” ที่จะแสดงความคิดคำนึง ความต้องการ คำอธิบายของตัวเองของพวกเขา อาจจะเป็นเพียงความเงียบในสังคม และหากจะตั้งคำถามว่า การทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคนต่าง ๆ มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งล้วนแล้วเป็นเรื่องของคนส่วนน้อยเพียงหยิบมือนี้มีความจำเป็นอย่างไรต่อความเข้าใจสังคมเราเอง เราจะเข้าใจสังคมการเมืองไทย โดยไม่ต้องสนใจคนพวกนี้เลยได้หรือไม่ คำถามเหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นภาวะที่ซับซ้อนของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน เช่น นางวัน (นามสมมุติ) จะคุยเฉพาะคนที่คุ้นเคยเท่านั้นคนแปลกหน้าจะเดินหนี นาย ซี (นามสมมุติ) ชอบคุยกับสนุกเฮฮากับคนรอบข้าง นายนัน (นามสมมุติ) ทุกวันเขาจะเดินทางจากอำเภอกาษจนดิษฐ์มายังอำเภอเมืองประมาณ 8 กิโลเมตรทุกวันและพูดคุยกันมาเรื่อย ๆ นาย เอ (นามสมมุติ)ใช้ภาษากายในการปฏิสัมพันธ์ยิ้มแย้มแจ่มใสใจในการพูดคุย นายบอย (นามสมมุติ) การรับรู้ข่าวสารสามารถตอบโต้กับเข้าใจรู้เรื่องกับบุคคลทั่วไป นายเนื่อง (นามสมมุติ) อดีตเป็นคนที่มีความรู้สามารถ เล่นดนตรี หาเลี้ยงตนเองได้ นายโสภณ (นามสมมุติ) รับจ้างทั่วไปเมื่อใครใช้อะไรก็ทำทั้งนั้น นายเอียด (นามสมมุติ) ไม่สามารถปฏิสัมพันธ์กับใครได้เลยเดเดินเร่ร่อนเรื่อย ๆ ไปแต่ตอนเย็นจะกลับมานอนที่เดิมเป็นประจำ นายเข้ (นามสมมุติ) ตอนเย็นๆจะมานั่งคุยกับคนที่เดินผ่าน นางเขียน (นามสมมุติ) ชอบพูดคุยแต่บางครั้งอารมณ์รุนแรงไม่สนใจใคร นางสาว (นามสมมุติ) ไม่สนใจใคร เงียบ ไปเรื่อย ๆ มีพฤติกรรมทำซ้ำของแต่ละวัน นางสาว บี (นามสมมุติ) จากการพูดคุยกับคนรอบข้าง พบว่าสุขภาพจิตไม่ปกติแต่สามารถพูดคุยได้เมื่อตอนต้องการอาหาร เป็นต้น

2. การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบ 2 ประเด็นหลักดังนี้

ประเด็นหลักที่ 1 ความเป็นมาของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) โดยตนเองและคนรอบข้าง พบว่า

คนเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่สาธารณะ เช่น ตามสวนสาธารณะ หรือใต้สะพานข้ามทางแยกสามารถที่จะแยกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน อันได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มของคนหาย กลุ่มที่ 2 กลุ่มของคนป่วยทางจิต หรือจิตเวช โดยสาเหตุหลักที่ทำให้มีคนเร่ร่อนตามพื้นที่

สาธารณะนั้นจะมาจาก 2 ปัจจัยหลัก อันได้แก่ 1) อาการป่วยทางจิต เช่น ไม่รู้ตัวว่าตัวเองเดินไปไหน ซึ่งต่อมาจะกลายเป็นคนหาย ซึ่งบางครอบครัวก็ออกตามหา แต่บางครอบครัวก็ไม่ได้ออกตามหา เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการติดตามคนหายหรือการรักษาอาการป่วยทางจิตได้ 2) ปัญหาทางครอบครัว เช่น ไม่เหลือคนในครอบครัวต้องอยู่ตัวคนเดียว ครอบครัวมองว่าผู้ป่วยทางจิตเป็นภาระ และบางคนก็ไม่อยากเป็นภาระของครอบครัว จึงออกมาใช้ชีวิตอยู่คนเดียวตามพื้นที่สาธารณะ พบปัญหาสุขภาพที่คล้ายกัน คือ ประการแรก ปัญหาโรคผิวหนัง เช่น กลาก เกลื้อน ผื่นคัน แผล กลิ่นตัว ประการที่สองปัญหาสุขภาพในช่องปาก ปวดฟัน ฟันผุ จากการไม่ได้แปรงฟัน และปัญหาต่อมาคือ ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ โดยพบว่า เด็กที่เร่ร่อนตามที่สาธารณะต่าง ๆ มักมีอาการเจ็บป่วยเช่น ไข้ ไอ หวัด เจ็บคอ มีน้ำมูก จากมลพิษทางอากาศจากการที่ต้องอาศัยตามข้างถนนใต้สะพานข้ามแยกสะพานลอยต่าง ๆ ขณะที่เด็กในมูลนิธิเป็นโรคติดต่อทางระบบทางเดินหายใจ เช่นไข้หวัด ไอ มีน้ำมูกเนื่องจากเด็กไม่รู้วิธีการป้องกันโรคดังกล่าว และด้านสุดท้าย คือ ด้านการจัดการกับความเครียดพบว่า เด็กบางรายที่ไม่สามารถหาทางออกให้กับตัวเองได้ ทำให้เด็กมักจะหวาดกลัว แยกตัวออกจากสังคม มีอาการซึมเศร้า วิตกกังวลจนกระทั่งเกิดเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายได้ เช่น นางวัน (นามสมมุติ) จากการสังเกตเบื้องต้นพบว่า มีการพูดเคยเพราะคนที่คุ้นเคยเท่านั้น จึงได้ข้อมูลเบื้องจากคนใกล้ชิดที่คุยเป็นประจำพบว่า บ้านเดิมอยู่ที่ ตำบล.... อำเภอ.... จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพี่น้อง 7 คน พ่อ แม่เสียชีวิตหมดแล้ว เคยมีครอบครัวแต่ไม่มีบุตร ครอบเกิดปัญหาแยกแยก และปัญหาสุขภาพจิตจนทำให้เกิดอาการป่วยทางจิต ไม่รู้ตัวว่าตัวเองเดินไปไหน เก็บตัวไม่พูดคุยจนไม่รู้ว่าตนเองจะเดินไปทางไหน นาย ซี (นามสมมุติ) จากการพูดเคยกับกำนันที่ให้การดูแลช่วยเหลือ พบว่าความเป็นมาของนายซี เป็นคนตำบล.... อำเภอ.... จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่เป็นคนพิการทางสมองตั้งแต่เด็กพูดคุยสนุกเฮฮาเหตุการณ์เกิดเพราะปัญหาทางครอบครัวและความพิการทางสมองชอบไปเรื่อย ๆ ตามสถานที่รถไฟ ศาลาริมทางและตามเทศกาลในงานแม้ว่ากำนันให้การช่วยเหลือที่อยู่อาศัยแต่สภาวะพิการทางสมองเขาก็ไม่ชอบอยู่เป็นที่เป็นทางนอนไปเรื่อย ๆ นายนัน (นามสมมุติ) จากการสังเกตพฤติกรรมพบว่า ไม่สามารถระบุความเป็นมาได้เพราะเป็นคนป่วยอาการทางจิต นาย เอ (นามสมมุติ) จากการสื่อสารทางภาษากาย พบว่า มีครอบครัว มีบุตรหนึ่งคน พักอาศัยตามวัดในเขตอำเภอ..... จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครอบครัวแยกทางกันจึงทำให้ตัวเองต้องเลี้ยงปาเกลี้ยงท้องจึงมาอยู่ในวัดโดยช่วยเหลือทำงานต่าง ๆ ภายในวัด นายบอย (นามสมมุติ) จากการพูดคุยกันและจบเห็นอยู่บ่อย ๆ ทำให้เกิดความคุ้ยเคยกัน พบว่า บ้านเดิมอยู่ที่กระบี่ พ่อ แม่ เสียชีวิต อยู่กับน้องสาวแต่ด้วยเป็นคนชอบดื่มสุราทำให้เกิดปัญหากับน้องสาวจึงตั้งสินใจออกจากบ้านมาหางานทำเรื่อย ๆ จนมาเจอพระภิกษุที่วัด..... อำเภอ.... จังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ความเมตตาช่วยเหลือภายในวัด นายเนื่อง (นามสมมุติ) จากการได้พูด

เคยและให้การช่วยเหลือ พบว่า เดิมเป็นคนอำเภอ..... จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีครอบครัวมีบุตรมีงานทำเหตุที่ทำให้ต้องออกจากครอบครัวเนื่องมาจากปัญหาครอบครัวและมาหางานทำโดยขับวินรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างแต่เมื่อสุขภาพไม่เอื้ออำนวยทำให้ไม่มีรายได้ในการเช่าบ้านอยู่จึงมาอาศัยเพิ่งเล็ก ๆ ข้างคลองคูน้ำบำบัดน้ำเสียของเทศบาลนครจนถึงปัจจุบัน นายโสภณ (นามสมมุติ) จากการได้พูดเคย พบว่า เกิดปัญหาครอบครัว พ่อแม่เกิดการหย่าร้า แล้วไปมีครอบครัวใหม่จึงทำให้ลูกๆ เกิดปัญหาต่างกันต่าง ๆ ทางครอบครัวจึงทำให้ตนเองแยกจากครอบครัวมาใช้ชีวิตตามลำพังโดยอาศัยรถตู่เก่าเป็นที่อยู่อาศัย นายเอียด (นามสมมุติ) จากการสังเกตและพูดคุยกับคนรอบข้างพบว่า ไม่สามารถพูดคุยได้เพราะมีอาการทางจิต นายเข้ (นามสมมุติ) จากการพูดคุยและเจอบ่อย ๆ เวลาทำบุญวันพระทำให้เกิดความคุ้นเคย พบว่า ไม่มีครอบ พ่อแม่เสียชีวิตหมดแล้วตัวชอบดื่มสุรามีปัญหากับพี่ๆ น้อง ๆ จนทำญาติรับไม่ได้จนเกิดปัญหาอยู่บ่อย ๆ ทำทำให้ตัวเร่ร่อนออกจากบ้านไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร และที่อื่น ๆ สุดท้ายก็กลับมาอาศัยอยู่ที่วัด..... อำเภอ..... จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในปัจจุบัน นางเขียน (นามสมมุติ) จากการสังเกตและพูดคุยกับคนรอบข้าง พบว่า ไม่สามารถระบุที่มาได้มามาจากไหนแต่พบเห็นเร่ร่อนตามสถานต่างและไม่อยู่เป็นหลักแหล่ง นางสาว (นามสมมุติ) จากการพูดคุยคนรอบข้างพบว่า เร่ร่อนมาเรื่อย ๆ และไม่เปิดเผยที่มาของตนเองมีพฤติกรรมทำซ้ำของแต่ละวัน และนางสาวบี (นามสมมุติ)จากการพูดคุยคนรอบข้าง พบว่า เกิดปัญหาครอบครัวอย่างรุนแรง คนรอบข้างกล่าวหาว่า เป็นบ้า เพี้ยน เร่ร่อนไปเรื่อยจนมาอยู่ที่วัด..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น

ประเด็นหลักที่ 2 พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม พบว่า ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ตกอยู่ในฐานะที่ถูกระบบกดให้อยู่ในภาวะความยากจนอย่างที่สุด และไม่ได้รับสวัสดิการและการบริการด้านสังคมเท่าที่ควรเพราะถูกันให้อยู่นอกระบบสวัสดิการ จึงทำให้ยากที่จะลืมตาอ้าปากได้และมีโอกาสรับจ้างงานระดับล่างเท่านั้นจึงทำให้มีชีวิตอยู่อย่างไร้ศักดิ์ศรีและลำบากต่อการดำเนินชีวิตให้มีความเป็นปกติสุขได้ สังคมก็ไม่รับรู้หรือมีโอกาสเข้าใจเรื่องนี้ และไม่เห็นความจำเป็นต้องไปทำความเข้าใจเรื่องคนพวกนี้ ผู้คนในสังคมจึงพร้อมที่จะไม่ใส่ใจกับคนชายขอบเพราะไม่ข้องเกี่ยวและไม่สำคัญ โครงสร้างกระบวนการให้ความเข้าใจเรื่องเหล่านี้มีน้อยมากทำให้คนชายขอบเหล่านี้ตกเป็นฝ่ายถูกกระทำได้โดยง่าย ที่จะถูกมองในแง่ลบ สภาพการณ์เช่นนี้เป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงต่อกลุ่มสังคมซึ่งได้ชื่อว่า “เป็นคนชายขอบ” อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก เช่น นางวัน (นามสมมุติ) จากการสังเกตและพูดคุยกับคนรอบข้าง พบว่า ปล่อยตัวเอง ไม่สนใจใคร ไม่เคยสร้างความเดือดร้อนให้ใครจะพูดคุยเฉพาะคนที่คุ่นเคยเท่านั้น นาย ซี (นามสมมุติ) จากการพูดคุยคนรอบข้าง พบว่า เป็นคนที่สนุกสนานหัวเราะเฮฮาจึ่งทำให้คนที่พบเห็นชอบช่วยเหลือและบริจาคอาหารและเสื้อผ้า นายนัน (นามสมมุติ) จากการพูดคุยกับคนรอบข้าง พบว่า ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับใครจะนั่งเมื่อมีคนรอบข้างพูดปฏิบัติตามแต่ไม่พูด ชอบ

อยู่คนเดียวจะปฏิสัมพันธ์กับคนที่มีลักษณะคล้ายบ้างแต่ไม่มาก ในบางครั้งก็เข้าไปขอข้าวกับทางวัดบ้างเช่นในวันพระหรือวันสำคัญแม่ชีก็ให้ในบางครั้งเมื่อเสร็จแล้วก็เดินจากไป นาย เอ (นามสมมุติ) จากการพูดคุยกับคนรอบข้าง พบว่า ไม่สามารถพูดได้เพราะพิการเป็นใบ้แต่สื่อสารด้วยภาษากายชอบคุยและช่วยเหลือในการกวาด เก็บขยะภายในวัดทุกวันเพื่อแลกกับข้าวปลาอาหารที่พระภิกษุเอามาให้ นายบอย (นามสมมุติ) จากการพูดคุยกันและการสังเกตการณ์ร่วม พบว่า เป็นคนชอบคุยกับบุคคลทั่วไปชอบช่วยเหลือเพื่อขอแลกกับข้าวปลาอาหารในการประทังชีวิตไปวันๆ นายเนื่อง (นามสมมุติ) จากการได้พูดเคยและสังเกตการณ์ร่วม พบว่า การพูดคุยสามารถโต้ตอบและเข้าใจในการพูดได้ทุกครับและก็มีชาวบ้านข้างเคียงมาช่วยเหลือดูแลเพราะตอนนี้มีโรคภัยไข้เจ็บทำให้ไม่สามารถทำงานมีรายได้มาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องได้ นายโสภณ (นามสมมุติ) จากการได้พูดเคยและจากการสังเกตร่วม พบว่า ทุกวันเขาจะเดินผ่านมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี เขาไม่ค่อยพูดจาตอนเช้าส่วนใหญ่จะไปอยู่ที่วัดพัฒนาราม เพื่อจะไปเอาอาหารที่พระสงฆ์ได้บิณฑบาตมาและเมื่อใครจะจ้างอะไรเขาจะทำหมดเพื่อความอยู่รวดของชีวิตและไม่เคยทำร้ายหรือทะเลาะวิวาทกับใครและใช้ห้องน้ำของวัดพัฒนารามเป็นที่อาบน้ำทุกวัน นายเอียด (นามสมมุติ)จากการสังเกตและพูดคุยกับคนรอบข้างพบว่า ไม่สามารถพูดคุยได้เพราะมีอาการทางจิตเดินไปเรื่อย ๆ แต่พอช่วงเย็นๆ จะกลับมาที่เดิมซึ่งทำอย่างนี้เป็นประจำทุกวัน นายเข้ (นามสมมุติ) จากการพูดคุยและสังเกตการณ์ร่วม พบว่า การพูดจารู้เรื่อง ไม่ชอบใส่เสื้อผ้า ใครพบเห็นก็พูดจาดี ทำให้มีผู้ช่วยเหลือเรื่อย ๆ นางเขียน (นามสมมุติ) จากการพูดคุยและสังเกตการณ์ร่วม พบว่า ปฏิบัติซ้ำ ๆ ทุกวัน ชอบพูดเรื่อย ๆ บางครั้งใช้อารมณ์รุนแรง ไม่สนใจใคร จะทำอะไรก็ทำเนื่องจากมีอาการสภาวะทางจิตแต่ไม่ได้ทำร้ายร่างกายใครที่พบเห็น นางสาว (นามสมมุติ) จากการพูดคุยและสังเกตการณ์ร่วม พบว่า เร่ร่อนมาเรื่อย ๆ มีสภาวะทางจิตรับรู้บ้างไม่รับรู้บ้างไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร และนางสาวบี (นามสมมุติ) จากการพูดคุยและสังเกตการณ์ร่วม พบว่า ชอบนั่งกับที่แล้วปิดตาเป็นเวลานาน ๆ เพราะเกิดจากสภาวะอาการทางจิตไม่คุยกับใครเงียบ เป็นต้น

3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี “Team One Home ศูนย์ช่วยเหลือสังคม 1310” ซึ่งแต่ละหน่วยงานที่ปฏิบัติร่วมการประสานเครือข่ายเชื่อมโยงกระบวนการพัฒนาคนชายขอบประกอบด้วย 9 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การจัดสวัสดิการสังคม หน่วยงานที่ปฏิบัติร่วม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์ครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีการดำเนินงาน 1) วิธีส่งเสริม สนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งเข้าถึงปัจจัย 4 2) สนับสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมใน

การจัดสวัสดิการสังคมคนไร้ที่พึ่งตามความเหมาะสม หน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด วิธีการดำเนินงานให้ความรู้ด้านส่งเสริมภาพเจ้าหน้าที่ในการดูแลคนไร้ที่พึ่งให้ความรู้กับถนนเจ้าหน้าที่เป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้ด้านการส่งเสริมป้องกันรักษาฟื้นฟู หน่วยงานภาคเอกชน วิธีดำเนินงานการสนับสนุนปัจจัย 4 และกิจกรรมนันทนาการ

ด้านที่ 2 การส่งเสริม สร้างสมรรถภาพ ทางร่างกายและจิตใจ หน่วยงานที่ปฏิบัติร่วม คือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีการดำเนินงาน 1) จัดบริการคัดกรองคนไร้ที่พึ่งที่มีอาการป่วยทางกายและจิต 2) บริการร่างกายจิตใจของคนไร้ที่พึ่งรวมทั้งประเมินครอบครัว 3) จัดกิจกรรมเสริมสร้างสมรรถนะภาพร่างกายและจิตใจหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด กระทรวงสาธารณสุข วิธีดำเนินการ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่เพื่อตรวจประเมินสุขภาพกาย เบื้องต้น

ด้านที่ 3 การรักษาพยาบาล หน่วยงานที่ปฏิบัติงานร่วม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วิธีดำเนินการ 1) รักษาพยาบาลในเบื้องต้นหรือประสานส่งต่อสถานพยาบาล 2) เข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขตามหลักประกันคุณภาพที่ดีสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสาธารณสุข วิธีดำเนินงาน ดำเนินการบูรณาการด้านการรักษาพยาบาลในพื้นที่ กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วิธีดำเนินงานประสาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำหมู่บ้าน (อพม.) มีส่วนร่วมในการการทำงานของกลุ่มครองคนไร้ที่พึ่ง สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในการฟื้นฟูพัฒนาให้บริการเช่นทำหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยพยาบาลในบางพื้นที่เป็นต้น

ด้านที่ 4 การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ หน่วยงานที่ปฏิบัติงานร่วม คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีดำเนินการ ด้านการศึกษา 1) ประสานหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเพื่อจัดบริการข้อมูลข่าวสารด้านการศึกษาให้แก่ คนไร้ที่พึ่ง 2) คุ้มครองการเผยแพร่ความรู้และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับคนไร้ที่พึ่งมีให้ถูกละเมิดสิทธิ์ 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้ที่พึ่ง ด้านอาชีพอบรมทักษะอาชีพอาชีพให้แก่คนไร้ที่พึ่ง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กระทรวงศึกษาธิการ วิธีดำเนินการ 1) การศึกษาต่อเนื่อง (1) จัดการศึกษาเพื่อมีงานทำ เช่น ช่างพื้นฐานและอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ (2) การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตโดยเน้นการบริหารชีวิตให้

อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขมีคุณธรรมจริยธรรมและ เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองครอบครัวและชุมชน (3) จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนหลักเศรษฐกิจพอเพียงการสร้างจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยความเป็นพลเมืองดีตามบำเพ็ญประโยชน์การอนุรักษ์พลังงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูปแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของแต่ละพื้นที่ (4) ส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างจิตสำนึกและวินัยในชุมชนเสริมคุณภาพและจริยธรรมในชุมชน การเพิ่มประสิทธิ รูปแบบอื่นตามที่เหมาะสม 2) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (1) ส่งเสริมให้มีการขยายและพัฒนาแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้องค์ความรู้ได้อย่างทั่วถึงในพื้นที่ที่มีความต้องการและมีความพร้อม (2) จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นิสัยรักการอ่านข้อมูลข่าวสารถูกต้องใช้ในปฏิบัติจริง (3) ส่งเสริมให้มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในสังคมเป็นการสร้างเสริมการอ่านส่งเสริมการอ่าน 3) การศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) (1) เงินให้บริการการเรียนการสอนผู้ด้อยโอกาสและขาดโอกาสทางการศึกษา (2) เรียนด้วยตนเองกลุ่มชั้นเรียนและการศึกษาทางไกล (3) จัดการประเมินเทียบระดับการศึกษาและเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ (4) ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเสริมสร้างความสามัคคีบำเพ็ญประโยชน์ตามระบอบประชาธิปไตย ฯลฯ กระทรวงแรงงาน การจัดหางาน วิธีดำเนินงานการประกอบอาชีพอิสระทางด้านการประกอบอาชีพให้กับผู้บริการ

ด้านที่ 5 การส่งเสริมสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีการดำเนินงาน ดำเนินการ ประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวของเพื่อให้คนไรที่พึ่งเข้าถึงบริการและสวัสดิการขั้นพื้นฐาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย วิธีดำเนินการ ประสานร่วมมือในการสืบค้นข้อมูลทางทะเบียนราษฎรอำนวยความสะดวกในการจัดทำบัตรตามสิทธิให้แก่คนไร้ที่พึ่ง กรมการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย วิธีดำเนินการ 1) สนับสนุนให้มีการรณรงค์ป้องกัน การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยง และการจัดสวัสดิการในรูปแบบชุมชน 2) ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในชุมชนหน่วยงานภาคเอกชน วิธีการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้คนไร้ที่พึ่งมีส่วนร่วมในสังคม

ด้านที่ 6 การพัฒนาคุณภาพชีวิต หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีการดำเนินการดำเนินการฝึกทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม รวมทั้งเตรียมความพร้อมการดำเนินชีวิตในสังคม กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

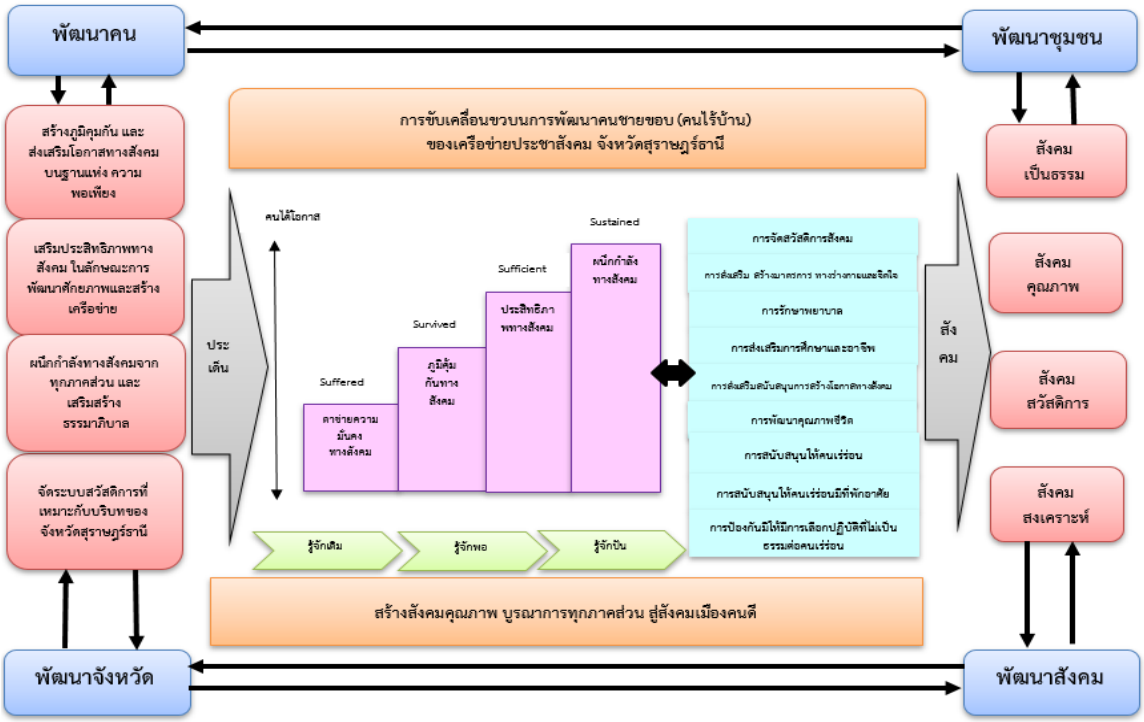
วิธีการดำเนินงาน สนับสนุนช่วยเหลือครอบครัวองคนไร้ที่พึ่งให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยดำเนินการร่วมกับศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงาน

ด้านที่ 7 การสนับสนุนให้คนไรที่พึ่ง หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีการดำเนินการ ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้เกิดการจ้างงานแกคนไร้ที่พึ่ง ครอบครัวและผู้ดูแล รวมถึงการประกอบอาชีพอิสระกระทรวงแรงงาน กรมการจัดหางาน วิธีการดำเนินงาน 1) จัดหางานให้กลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ตลาดแรงงาน 2) จัดอบรมให้ความรู้หรือการแนะแนวด้านการประกอบอาชีพอิสระ 3) สนับสนุนตำแหน่งงานว่างที่เหมาะสม

ด้านที่ 8 การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีที่พักอาศัย หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีการดำเนินการ สนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีที่พักอาศัยและสนับสนุนให้เกิดการรวมตัวกับ เพื่อนำไปสู่การมีที่อยู่อาศัย มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยภาคประชาสังคม ท้องถิ่น และสถาบันทางศาสนา วิธีการดำเนินงาน ส่งเสริมสนับสนุนที่อยู่อาศัยอย่างยั่งยืนให้แก่คนไร้ที่พึ่ง

ด้านที่ 9 การป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครอง คนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด วิธีการดำเนินการ สนับสนุนการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึง ทั้งในด้านนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานภาครวมทั้งการจัดการขอร้องเรียนที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย วิธีการดำเนินงาน ประสานสนับสนุน อำนวยความสะดวกในการทำบัตรตามสิทธิให้แก่คนไร้ที่พึ่ง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย วิธีการดำเนินงาน ร่วมสนับสนุนให้มีการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร วิธีดำเนินการ ดำเนินการบ้านอิ่มใจ เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ วิธีดำเนินงาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ (อพม.) มีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายตามระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และทำหน้าที่เป็นผู้ประสานศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเมื่อพบเห็นคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่

องค์ความรู้รูปแบบกระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี “Team One Home ศูนย์ช่วยเหลือสังคม”

รูปแบบกระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี “Team One Home ศูนย์ช่วยเหลือสังคม 1310” ซึ่งแต่ละหน่วยงานที่ปฏิบัติร่วมการประสานเครือข่ายเชื่อมโยง ซึ่งประกอบด้วย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง (สิชล) ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สังกัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สังกัดสำนักงานปลัดสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลในพื้นที่ กองกิจการอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายตามระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และทำหน้าที่เป็นผู้ประสานศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเมื่อพบเห็นคนไร้ที่พึ่งในพื้นที่โทร “ศูนย์ช่วยเหลือสังคม 1310 จังหวัดสุราษฎร์ธานี”เพื่อการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสุราษฎร์ธานีในการพัฒนาคน ชุมชน สังคมและจังหวัด ภายใต้การช่วยเหลือของหน่วยงานในการสร้างภูมิคุ้มกัน และส่งเสริมโอกาสทางสังคมบนฐานแห่งความพอเพียง เสริมประสิทธิภาพทางสังคมในลักษณะการพัฒนาศักยภาพให้มีที่แสดงความสามารถ ผนึกกำลังทางสังคมจากทุกภาคส่วนและเสริมสร้างการจัดสวัสดิการสังคม สมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

การรักษาพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนเร่ร่อน มีที่พักอาศัย การป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนเร่ร่อนเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ บูรณาการทุกภาคส่วน สู่สังคมเมืองคนดีในการพัฒนา 4 หลัก คือ

การพัฒนาคน

การพัฒนาคน คนคือองค์ประกอบสำคัญของชุมชนสังคม การพัฒนาคนก็เพื่อต้องการให้คนมีความเป็นอยู่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คน เมื่อมีการพัฒนาก็ย่อมมีความคิด การพัฒนาในทุกด้านที่ดีกว่าเดิมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาคน จะดีขึ้นได้แต่ก็ต้องอาศัยหน่วยงานของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริม สร้างโอกาสบนพื้นฐานของความรู้ ความสามารถที่คนนั้นพึงมีถึงความสามารถ เลือกพัฒนาให้ตรงกับความต้องการและความรู้ความถนัดที่เขามี เมื่อได้รับการอบรมการพัฒนาก็ย่อมทำให้คนมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น จนเป็นที่ยอมรับของสังคม ต่อไป

การพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนมาจากคน เมื่อคนมีการพัฒนาก็ย่อมนำไปสู่การพัฒนาก็ย่อมนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ดีขึ้น แต่ชุมชนจะดีได้ก็ต้องอาศัยผู้นำ ที่มีความคิดที่ก้าวไกล มีความจิตวิทยา มีความรู้ความสามารถในความเป็นผู้นำ เพราะความเป็นผู้นำ ที่มีคุณภาพก็จะได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนเมื่อได้รับการยอมรับจากชุมชน การพัฒนาชุมชนก็ไม่ใช่เรื่องยาก ดังนั้น การพัฒนาชุมชน จะสู่ความสำเร็จได้ผู้นำต้องมีความยุติธรรม สร้างสรรค์ชุมชนด้วยความเป็นธรรม จัดสวัสดิการให้สมาชิกในชุมชน รวมทั้งรับฟังข้อคิดข้อเสนอแนะจากชุมขนด้วยเหตุที่กล่าวมานี้ ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนในปัจจุบันยังพอที่จะพัฒนาปรับปรุงได้ก็ต้องมีการวางแผนผังชุมชนได้ดี การวางแผนผังชุมชนก็เพื่อเป็นการจัดระบบการเป็นอยู่ร่วมกันของชุมชน การพัฒนาชุมชนต้องมีกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันโดยเฉพาะผู้นำก็ต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ต้องเสียสละ ขยันอดทน จึงทำให้การพัฒนาชุมชนนำไปสู่ชุมชนแห่งคุณธรรม

การพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคม เมื่อชุมชนเข้มแข็งก็นำไปสู่การพัฒนาสังคม สังคมเป็นองค์รวมของประชาชนที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้คนในสังคมมีคุณภาพที่ดี แต่การมีคุณภาพที่ดีก็ต้องได้รับการส่งเสริมทั้งร่างกาย และจิตใจ การศึกษา อาชีพ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนส่งเสริมโอกาสให้คนในสังคมมีอาชีพมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองให้ทุกคนได้รับความเป็นธรรมความเสมอภาคทางสังคม พร้อมกับขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาคนจรจัด คนเร่ร่อน สังคมหนึ่งสังคมใด ที่แก้ปัญหาคนเร่รอนได้ ก็เป็นสังคมที่มีคุณธรรม การพัฒนาสังคม นอกจากพัฒนาด้วยกายภาพแล้วก็ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ให้ดีขึ้นตามไปด้วย โดยมีสวัสดิการ

ทางสังคม พร้อมกับสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในสังคมอย่างเข้มแข็ง เพื่อตอบโจทย์ต่อการพัฒนาจังหวัดต่อไป

การพัฒนาจังหวัด

การพัฒนาจังหวัด เป็นศูนย์รวมของประชาชนทั้งจังหวัด เมื่อมีกระบวนการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม ตามลำดับ เมื่อมีการพัฒนามาตั้งแต่ต้นแล้ว จังหวัดก็มีหน้าที่ต่อยอด เพื่อส่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน จัดสวัสดิการ เสริมสร้างประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้จังหวัดเป็นจังหวัดที่ได้รับการพัฒนาเป็นที่ยอมรับระดับประเทศต่อไป

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถอภิปรายผลเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ คือ 1) วิถีชีวิตของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) คนที่ไม่สามารถพัฒนาตัวเองหรือปรับตัวเอง ในการดำรงชีวิต เหมือนกับคนส่วนใหญ่ เช่น ความเป็นอยู่ การพูด การจา คนที่สร้างปัญหาให้กับสังคมโดยส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบคนเร่ร่อนไม่มีหลักแหล่งแน่นอน อาศัยตามสาธารณะเป็นที่พักพิง โดยทั่วไปแล้วความต้องการที่ซ่อนอยู่ในความเคยชินของมนุษย์มีปัจจัยพื้นฐานประกอบด้วย (1) ความต้องการที่เขารู้ว่าต้องการอะไร แต่ทำเองไม่ได้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ (2) ความต้องการที่เขาไม่รู้สึกว่าเขาต้องการ เพราะความเคยชิน (3) ความต้องการที่เขาไม่รู้ว่ามี 2) พฤติกรรมของคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) ประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 และอุปสรรคของกฎหมาย 2 ฉบับในการแก้ปัญหาของคนไร้ที่พึ่งที่มีอาการป่วยทางจิตของเร่ร่อน ปัญหาคนไร้ที่พึ่งที่ป่วยทางจิตเร่ร่อนเป็นปัญหาหนึ่งของสังคมเมือง โดยที่คนไร้ที่พึ่งเป็นบุคคลที่ประสบปัญหาในสังคมขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติ ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ไม่สามารถหารายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ซึ่งบุคคลเหล่านี้อยู่ในฐานะที่ไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้และไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ ทาให้มีชีวิตอยู่อย่างยากลาบาก มีมาตรฐานการดารงชีพที่ต่ำกว่ามาตรฐานความเป็นอยู่ของบุคคลทั่วไป สมควรต้องคุ้มครองให้คนไร้ที่พึ่งสามารถดารงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มีปัจจัยพื้นฐานในการดารงชีวิต และมีสภาพร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป โดยกำหนดวิธีการคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนและเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ ชีวิตของผู้คนที่หลั่งไหลเข้ามาในเมืองใหญ่จึงเต็มไปด้วยผู้คนที่มีรูปลักษณ์และวิถีการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย ในชีวิตประจำวันเราจะพบเห็นภาพกิจกรรมของคน 3) การรับรู้ข่าวสารของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) กระแสโลกาภิวัตน์มีส่วนสำคัญในการลดทอนความเป็นมนุษย์ของคนชายขอบ ผลักดัน

และเปลี่ยนให้วัฒนธรรมและคุณค่าต่าง ๆของคนชายขอบ เรียกร้องให้สนใจในสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่ยังไม่สามารถเปิดพื้นที่ได้เท่าที่ควร ให้กับกลุ่มคนชายขอบที่ต้องกลายเป็นเหยื่อของการลดทอนความเป็นมนุษย์ ซึ่งวงวิชาการเรียกพวกเขาว่า “คนชายขอบ” 4) การปฏิสัมพันธ์ของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) กับคนรอบข้าง “เสียง” ที่จะแสดงความคิดคำนึง ความต้องการ คำอธิบายของตัวเองของพวกเขา อาจจะเป็นเพียงความเงียบในสังคม และหากจะตั้งคำถามว่าการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคนต่าง ๆ มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งล้วนแล้วเป็นเรื่องของคนส่วนน้อยเพียงหยิบมือนี้มีความจำเป็นอย่างไรต่อความเข้าใจสังคมเราเอง เราจะเข้าใจสังคมการเมืองไทย โดยไม่ต้องสนใจคนพวกนี้เลยได้หรือไม่ คำถามเหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นภาวะที่ซับซ้อนของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบันสอดคล้องกับงานวิจัย กิจฐเชต ไกรวาส เรื่อง สถานการณ์การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการในชุมชนเป็นการศึกษาวิจัยเชิงต้นแบบ (Exploratory Research) ทำการศึกษาใน 5 จังหวัดจากทั้ง 5 ภาค ประกอบด้วย 1) ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ 2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) ภาคตะวันออก จังหวัดระยอง 4) ภาคกลาง จังหวัดเพชรบุรี และ 5) ภาคใต้ จังหวัดสงขลา พบว่า สถานการณ์การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการในชุมชนยังมีค่อนข้างน้อย โดยการมีส่วนร่วมยังจำกัดอยู่เฉพาะการให้ความช่วยเหลือกลุ่มที่ประสบปัญหาในบางกลุ่ม หรือในบางพื้นที่เท่านั้นหน่วยงานภาครัฐ จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้ได้นำมาสู่การกำหนดกลยุทธ์เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ประกอบด้วย 1) การพัฒนาเป้าหมายร่วมและแผนแม่บทระดับจังหวัดในการช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ 2) การสร้างกลไกในการเชื่อมต่อการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาสังคมและอาสาสมัครเพื่อพัฒนาสังคม 3) การบริหารจัดการทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือ 4) การส่งเสริมการพัฒนาบทบาทของภาคประชาสังคมและองค์กรภาคธุรกิจเพื่อพัฒนาสังคมให้ครอบคลุมการช่วยเหลือในทุกกลุ่ม และ 5) การเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่หน่วยงานทุกภาคส่วนในการช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ (กิจฐเชต ไกรวาส และคณะ, 2559)

2. พฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) สามารถอภิปรายผลเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ความเป็นมาของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) โดยตนเองและคนรอบข้างคนเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่สาธารณะ เช่น ตามสวนสาธารณะ หรือใต้สะพานข้ามทางแยก สามารถที่จะแยกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆด้วยกัน อันได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มของคนหาย กลุ่มที่ 2 กลุ่มของคนป่วยทางจิต หรือจิตเวช โดยสาเหตุหลักที่ทำให้มีคนเร่ร่อนตามพื้นที่สาธารณะนั้นจะมาจาก 2 ปัจจัยหลัก อันได้แก่ 1) อาการป่วยทางจิต เช่น ไม่รู้ตัวว่าตัวเองเดินไปไหน ซึ่งต่อมาจะกลายเป็นคนหาย ซึ่งบางครอบครัวก็ออกตามหา แต่บางครอบครัวก็ไม่ได้ออกตามหา เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการติดตามคนหายหรือการ

รักษาอาการป่วยทางจิตได้ 2) ปัญหาทางครอบครัว เช่น ไม่เหลือคนในครอบครัวต้องอยู่ตัวคนเดียว ครอบครัวมองว่าผู้ป่วยทางจิตเป็นภาระ และบางคนก็ไม่อยากเป็นภาระของครอบครัว จึงออกมาใช้ชีวิตอยู่คนเดียวตามพื้นที่สาธารณะ พบปัญหาสุขภาพที่คล้ายกัน คือ ประการแรก ปัญหาโรคผิวหนัง เช่นกลาก เกลื้อน ผื่นคัน แผล กลิ่นตัว ประการที่สองปัญหาสุขภาพในช่องปาก ปวดฟัน ฟันผุ จากการไม่ได้แปรงฟัน และปัญหาต่อมาคือ ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ โดยพบว่า เด็กที่เร่ร่อนตามที่สาธารณะต่าง ๆ มักมีอาการเจ็บป่วยเช่น ไข้ ไอ หวัด เจ็บคอ มีน้ำมูก จากมลพิษทางอากาศจากการที่ต้องอาศัยตามข้างถนนใต้สะพานข้ามแยกสะพานลอยต่าง ๆ 2) พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคมทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ตกอยู่ในฐานะที่ถูกระบบกดให้อยู่ในภาวะความยากจนอย่างที่สุด และไม่ได้รับสวัสดิการและการบริการด้านสังคมเท่าที่ควรเพราะถูกันให้อยู่นอกระบบสวัสดิการ จึงทำให้ยากที่จะลืมตาอ้าปากได้ และมีโอกาสรับจ้างงานระดับล่างเท่านั้นจึงทำให้มีชีวิตอยู่อย่างไร้ศักดิ์ศรีและลำบากต่อการดำเนินชีวิตให้มีความเป็นปกติสุขได้ สังคมก็ไม่รับรู้หรือมีโอกาสเข้าใจเรื่องนี้ และไม่เห็นความจำเป็นต้องไปทำความเข้าใจเรื่องคนพวกนี้ ผู้คนในสังคมจึงพร้อมที่จะไม่ใส่ใจกับคนชายขอบเพราะไม่ข้องเกี่ยวและไม่สำคัญ โครงสร้างกระบวนการให้ความเข้าใจเรื่องเหล่านี้มีน้อยมากทำให้คนชายขอบเหล่านี้ตกเป็นฝ่ายถูกกระทำได้โดยง่าย ที่จะถูกมองในแง่ลบ สภาพการณ์เช่นนี้เป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงต่อกลุ่มสังคมซึ่งได้ชื่อว่า “เป็นคนชายขอบ” อย่างหลีกเลี่ยงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศธร สรรคพงษ์ เรื่องคนไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัว ศึกษาเฉพาะกรณี คนไร้บ้านในพื้นที่ เขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่า สาเหตุที่คนไร้บ้านทอดทิ้งครอบครัว 1) ไม่มีความอดทนซึ่งใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญหา เกิดความขัดแย้งในครอบครัว 2) ความรู้สึกนึกผิด ไม่กล้าพบเจอกับครอบครัวเพราะรู้สึกผิดที่กระทำผิดกฎหมาย 3) ต้องการมีรายได้มากขึ้นต้องการใช้ชีวิตอิสระ และต้องการใช้ชีวิตโดดเดี่ยวในสังคมไม่อยากพบเจอกับครอบครัว ความต้องการหลังจากที่ใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้าน บางคนต้องการกลับไปหาครอบครัวเพราะมีภาระที่ต้องดูแล เกิดความยากลำบากในการใช้ชีวิต ไม่อยากใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว และหน่วยงานของรัฐช่วยเปลี่ยนความคิด ส่วนคนไร้บ้านที่ไม่ต้องการกลับไปหาครอบครัวเพราะไม่อยากสร้างภาระให้ครอบครัว ครอบครัวไม่ยอมรับคนไร้บ้าน นอกจากนี้ คนไร้บ้านต้องการปัจจัยสี่ และรายได้มากขึ้น ด้านสิทธิ/สวัสดิการสังคม คนไร้บ้านอยากให้มีหน่วยงานที่ปรึกษาและระบายความทุกข์การจัดสร้างสถานที่พักอาศัยชั่วคราว จัดหน่วยบริการสุขภาพและการได้รับสิทธิในการมีรายได้ การแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน ควรแก้ปัญหาที่สาเหตุที่นำไปสู่การตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว ควรทราบถึงความต้องการ และการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานของรัฐ (พงศธร สรรคพงษ์, 2560)

3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมใน

จังหวัดสุราษฎร์ธานี “Team One Home ศูนย์ช่วยเหลือสังคม 1310” ซึ่งแต่ละหน่วยงานที่ปฏิบัติร่วมการประสานเครือข่ายเชื่อมโยง ซึ่งประกอบด้วย ประกอบด้วย 9 ด้าน ดังนี้ 1) การจัดสวัสดิการสังคม หน่วยงานที่ปฏิบัติร่วม กระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์ครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 2) การส่งเสริม สร้างสมรรถภาพ ทางร่างกายและจิตใจ หน่วยงานที่ปฏิบัติร่วม คือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 3) การรักษาพยาบาล หน่วยงานที่ปฏิบัติงานร่วม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 4) การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ หน่วยงานที่ปฏิบัติงานร่วม คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 5) การส่งเสริมสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 6) การพัฒนาคุณภาพชีวิต หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 7) การสนับสนุนให้คนไรที่พึ่ง หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 8) การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีที่พักอาศัย หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 9) การป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง หน่วยงานที่รับผิดชอบ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ศูนย์คุ้มครอง คนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสอดคล้องกับจักรพันธุ์ โอฬาริกชาติ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่เป็นผู้ป่วยทางจิตเร่ร่อน พบว่า กฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 และพระราชบัญญัติสุขภาพจิต พ.ศ. 2551 และอุปสรรคของกฎหมาย 2 ฉบับในการแก้ปัญหาของคนไร้ที่พึ่งที่มีอาการป่วยทางจิตเร่ร่อน ปัญหาคนไร้ที่พึ่งที่ป่วยทางจิตเร่ร่อนเป็นปัญหาหนึ่งของสังคมเมืองโดยเฉพาะที่เป็นเมืองใหญ่ ๆกฎหมายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง

ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บังคับใช้ได้จริงหรือไม่ ที่จะแก้ปัญหาให้ลุล่วงตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว (จักรพันธุ์ โอฬาริกชาติ, 2561)

สรุป

กระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด สุราษฎร์ธานี ซึ่งประกอบประเด็นหลักดังนี้

1. การเรียนรู้การอยู่ร่วมในสังคมของคนชายชอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัด สุราษฎร์ธานี พบว่า มีประเด็นหลัก 4 ประเด็นดังนี้ 1) วิถีชีวิตของคนชายขอบมีปัจจัยพื้นฐานประกอบด้วย (1) ความต้องการที่เขารู้ว่าต้องการอะไร แต่ทำเองไม่ได้เพราะขาดความรู้และประสบการณ์ (2) ความต้องการที่เขาไม่รู้สึกว่าเขาต้องการเพราะความเคยชิน (3) ความต้องการที่เขาไม่รู้ว่ามี 2) พฤติกรรมของคนชายชอบ พบว่ามีอาการป่วยทางจิต 3) การรับรู้ข่าวสารของคนชายขอบ พบว่า เข้าไปถึงข้อมูลการได้สิทธิอันพึ่งได้ของตนเอง 4) การปฏิสัมพันธ์ของคนชายขอบ กับคนรอบข้างสะท้อนให้เห็นภาวะที่ซับซ้อนของสถานการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน

2. พฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) พบว่า มีประด็นหลัก 2 ประเด็นดังนี้ 1) ความเป็นมาของคนชายขอบโดยตนเองและคนรอบข้าง ซึ่งคนเร่ร่อนที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่สาธารณะ สามารถแยกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆคือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มของคนหาย กลุ่มที่ 2 กลุ่มของคนป่วยทางจิต หรือจิตเวช 2) พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม พบว่า ผู้คนในสังคมพร้อมที่จะไม่ใส่ใจกับคนชายขอบเพราะไม่ข้องเกี่ยวและไม่สำคัญ สภาพการณ์เช่นนี้เป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความรุนแรงต่อคนชายขอบ

3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ของเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี “Team One Home ศูนย์ช่วยเหลือสังคม” หน่วยงานที่ปฏิบัติร่วมการประสานเครือข่ายเชื่อมโยงกระบวนพัฒนาคนชายขอบในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรจัดหน่วยงาน การแก้ไขปัญหาคนไร้บ้าน ควรแก้ปัญหาที่สาเหตุที่นำไปสู่การตัดสินใจทอดทิ้งครอบครัว ควรทราบถึงความต้องการ และการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานของรัฐ

1.2 พฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นคนชายขอบ (คนไร้บ้าน) ควรจัดหน่วยงานให้ความสำคัญในพฤติกรรมการดูแลซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดโรคที่อันตรายต่าง ๆ ตามมาซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิต

1.3 การแก้ปัญหาชุมชน สังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเล็ก ใหญ่ ระดับองค์กร ชุมชน สังคม หากใช้ขบวนการของประชาสังคมย่อมสามารถแก้ปัญหาได้ในระดับที่เป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย เพราะความร่วมมือของประชาสังคมเป็นพลังที่จะช่วยขับเคลื่อนให้เกิดความเคลื่อนไหวที่สามารถต่อรองหรือมีข้อมูลเพียงพอในการที่จะเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาการจัดสวัสดิการสังคมของคนไร้ที่พึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 ควรมีการศึกษาการส่งเสริม สร้างสมรรถภาพ ทางร่างกายและจิตใจในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.3 ควรมีการศึกษาการส่งเสริมการศึกษาและอาชีพของคนไร้ที่พึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.4 ควรมีการศึกษาการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคมของคนไร้ที่พึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.5 ควรมีการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไร้ที่พึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

กิจฐเชต ไกรวาส และคณะ. (2559). สถานการณ์การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ในการช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการในชุมชน. *วารสารชุมชนวิจัย*, 10(3), 20-30.

จักรพันธุ์ โอหาริกชาติ. (2561). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่เป็นผู้ป่วยทางจิตเร่ร่อน. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 28(1), 45-55.

ปริตรตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล. (2545). *ชีวิตชายขอบ ตัวตนกับความหมาย เอกสารวิชาการลำดับที่ 24.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มนุษวิทยาสิรินทร.

พงศธร สรรคพงษ์. (2560). นไร้บ้านที่ทอดทิ้งครอบครัว ศึกษาเฉพาะกรณี คนไร้บ้านในพื้นที่เขตเทศบาลนครพิษณุโลก. *วารสารสังคมศาสตร์*, 29(2),39-70.

พุทธทาสภิกขุ. (2560). *ภาพลิ้นงูอยู่ในปากงู*. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2560 จาก http://oknation.nationtv.tv/blog/Aug-saraporn/2012/01/13/entry-

สาณุรักษ์ ฟ่องวาริน. (2559). *กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ: ศึกษาเฉพาะกรณีคนขอทานในเขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร*. เรียกใช้เมื่อ 2 สิงหาคม 2559 จาก www.sccthailand.org

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2549). *การต่อสู้เพื่อความเป็นคนของคนชายขอบในสังคมไทยมองลอดความรู้ รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

บทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ: ศึกษากรณีการละเมิดสิทธิการเมือง ในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2552 – 2558*

THE ROLE AND POLITICAL COMMUNICATION PROCESS OF NATIONAL HUMAN RIGHTS COMMISSION: A CASE STUDY OF POLITICAL RIGHTS VIOLATIONS IN 2009 - 2015

วรรณธนพล หิรัญบูรณะ
Wanthanapol Hirunburana
นันทนา นันทวโรภาส
Nantana Nantavaropas
มหาวิทยาลัยเกริก
Krirk University, Thailand
E-mail address: thanapol_tok@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบริบททางการเมืองในประเทศและปฏิกิริยาจากต่างประเทศที่ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิการเมืองในห้วงเวลาปีพ.ศ. 2552 - 2558 โดยแบ่งขอบเขตการวิจัยเป็น 3 ช่วงรัฐบาล ได้แก่ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง และผู้บริหารสำนักงาน 2) นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน 3) สื่อมวลชน และ 4) กลุ่มกดดันทางการเมือง ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) โดยใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผลการวิจัยพบว่า บริบททางการเมืองและปฏิกิริยาจากต่างประเทศในห้วงเวลาปีพ.ศ. 2552 - 2558 ล้วนส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในขณะที่กระบวนการสื่อสารของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติยังขาดแผนยุทธศาสตร์องค์กรมารองรับ อีกทั้งสารที่ส่งไปถึงผู้รับสารยังขาด

* Received 27 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 15 November 2019

ความชัดเจน และไม่ทันต่อเหตุการณ์ จึงส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของกระบวนการสื่อสารทั้งระบบ รวมถึงการสื่อสารภาพลักษณ์ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภาวะวิกฤติทางการเมือง เป็นไปในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรสร้างระบบติดตามและประเมินผล กระบวนการสื่อสารขององค์กร เพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จและความล้มเหลวในประเด็นการสื่อสารต่าง ๆ และนำมาปรับปรุงกระบวนการสื่อสารขององค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นในอนาคต และควรจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารโดยตรงเป็นผู้คอยให้คำปรึกษา

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, การละเมิดสิทธิทางการเมือง

Abstract

This research, study the domestic political contexts and the reactions from foreign countries that affected the political roles and communication process of the NHRC during B.E. 2552 – 2558. The research divided into three periods; Abhisit Vejjajiva, Yingluck Shinawatra and General Prayut Chan-o-cha. This research used qualitative methodologies as the tools to study from four groups of informants; 1) the second batch of NHRC and its office executives, 2) the human rights scholars, 3) journalists, and 4) political pressure groups, conformed to the theory of David K. Berlo. The research used data collection techniques such as Documentary Research, In-Depth Interview, and Participant Observation. The results suggest that the domestic political contexts and the reactions from foreign countries during B.E. 2552 – 2558, all influenced the political roles and communication processes of the NHRC. While the communication process of the NHRC lacks organization strategic plan to support. Moreover, the messages sent to the receiver still lack clarity and up to date. Therefore affecting the effectiveness of the whole system communication process. Including communicating the image of the NHRC in a political crisis in an undesirable direction, the NHRC should establish a system for monitoring and evaluating the organization's communication process to understand the success and failure of various communication issues and to improve the organization's communication processes to be efficient and effective. Increase in the future and should have direct communication experts to be consultants.

Keyword: Political Communication, National Human Rights Commission, Political Rights Violations

บทนำ

ภายหลังการรับรองปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ประเทศไทยยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชน จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ให้จัดตั้งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญชื่อว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีสถานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และมีภารกิจหลักในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามหลักพันธกรณีระหว่างประเทศ โดยมีพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ชุดแรก (13 กรกฎาคม 2544 - 24 มิถุนายน 2552) จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 199 ซึ่งบัญญัติให้มีคณะกรรมการ 11 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง 6 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (ราชกิจจานุเบกษา, 2540) ต่อมาคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ที่มี พล.อ.สนธิ บุญรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะ ทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่ยังคงให้ กสม.ชุดแรกปฏิบัติหน้าที่ต่อไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2549) จนครบวาระและรักษาการในตำแหน่งจนกระทั่งมีการแต่งตั้งกรรมการชุดใหม่

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ชุดที่สอง (25 มิถุนายน 2552 - 19 พฤศจิกายน 2558) จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็น “องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ” มีคณะกรรมการ 7 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ประกอบด้วย

1. ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์	ประธานกรรมการ
2. นายแพทย์แท้จริง ศิริพานิช	กรรมการ
3. นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ	กรรมการ
4. นายปริญญา ศิริสารการ	กรรมการ
5. นายไพบูลย์ วราหะไพฑูรย์	กรรมการ
6. พลตำรวจเอก วันชัย ศรีนวลนัด	กรรมการ
7. นางวิสา เบ็ญจะมโน	กรรมการ

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ได้เพิ่มหน้าที่ให้ กสม. มีอำนาจฟ้องดำเนินคดีแทนผู้ร้องหรือผู้เสียหายในการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ จนกระทั่งมีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มีพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ มีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และประกาศให้องค์กรอิสระ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติหน้าที่คงเดิมภายใต้คำสั่งของ คสช. (ราชกิจจานุเบกษา, 2557) กสม. ชุดที่สอง จึงได้ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกระทั่งมีการแต่งตั้งกรรมการชุดใหม่ การปฏิบัติหน้าที่จึงสิ้นสุดลง

ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2552 – 2558 ได้ปฏิบัติหน้าที่ท่ามกลางบริบททางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยต้องเผชิญการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายกรณี ทั้งการละเมิดสิทธิทางการเมือง การละเมิดสิทธิชุมชน และการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในห้วงเวลาดังกล่าว อยู่ในขั้นภาวะวิกฤติทางการเมืองร้ายแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เพราะประชาชนมีความขัดแย้งทางความคิดและแตกแยกออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน มีการสร้างสถานการณ์เหตุการณ์ชุมนุมประท้วงทางการเมืองแบบต่อเนื่องยาวนาน การใช้ความรุนแรงในหลายด้าน โดยเฉพาะการใช้อาวุธสงครามทำลายล้างกัน มีการปะทะกันระหว่างทหาร ตำรวจกับผู้ชุมนุม และในกลุ่มผู้ชุมนุมคนละฝ่ายกันเอง ส่งผลให้มีการบาดเจ็บ เสียชีวิตจำนวนมาก รวมถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองภายหลังการทำรัฐประหาร

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง ยังถูกกดดันจากกลุ่มกดดันทางการเมืองฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่า ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน จากการถูกรัฐบาล ทหาร และตำรวจ ปราบปรามสลายการชุมนุม รวมถึงการกำจัดสิทธิทางการเมืองของผู้ที่ต่อต้านการรัฐประหาร ทำให้การร้องเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิทางการเมืองเกิดขึ้นสูงที่สุดในยุคนี้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า ในช่วงเวลาปีพ.ศ. 2552 - 2558 บริบททางการเมืองในประเทศและปฏิกิริยาจากต่างประเทศประการใด ที่ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง รวมถึงบทบาท และกระบวนการสื่อสารของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง ในการสื่อสารกับบริบทที่เป็นภาวะวิกฤติทางการเมืองในช่วงเวลาของการดำรงตำแหน่งอยู่นี้เป็นเช่นไร ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในภาวะวิกฤติทางการเมือง ต่อไป

สำหรับการศึกษาบริบททางการเมืองในประเทศและปฏิกิริยาจากต่างประเทศที่ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิการเมืองในห้วงเวลาปีพ.ศ. 2552 – 2558 ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปและวิกฤติทางการเมืองที่ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ศึกษาบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง เพื่ออธิบายปรากฏการณ์กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ช่วงรัฐบาล ดังนี้ ช่วงที่ 1 รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (ระหว่าง พ.ศ. 2552 – 2554) ช่วงที่ 2 รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (ระหว่าง พ.ศ. 2554 – 2557) และช่วงที่ 3 รัฐบาลพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (ระหว่าง พ.ศ. 2557 – 2558)

ด้านกรอบแนวคิดการวิจัยบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ชุดที่ 2 กรณีการละเมิดสิทธิทางการเมือง ผู้วิจัยได้นำกรอบทฤษฎีการสื่อสารของ David K. Berlo (David K. Berlo, 1960) มาอธิบายถึงกระบวนการสื่อสาร ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อ หรือช่องทางการส่งสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) โดยที่ กสม.ชุดที่สอง มีประธานและกรรมการรวม 7 คนเป็นผู้ส่งสาร (S) ทำการส่งสารประเด็นหลัก (M) ได้แก่ บทบาทการจัดการการละเมิดสิทธิมนุษยชน การละเมิดสิทธิการเมืองในเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองใน 3 ช่วง คือ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และรัฐบาลพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีการใช้ช่องทางการส่งสาร (Channel) ผ่านสื่อหลัก สื่อใหม่ และสื่อมวลชน ให้กลุ่มเป้าหมาย คือ องค์ของรัฐ องค์กรอิสระ กลุ่มกดดันทางการเมือง องค์กรภาคประชาชน (NGOs ด้านสิทธิมนุษยชน) ประชาชน และประชาคมโลก ท่ามกลางบริบททางการเมือง ในห้วงปี พ.ศ. 2552 – 2558

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังนำแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair (McNair, B, 2003) และแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองประยุกต์ของ รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนา นันทวโรภาส (นันทนา นันทวโรภาส, 2557) มาเป็นกรอบแนวคิดเพิ่มเติม ร่วมกับการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสิทธิมนุษยชน อาทิ หลักการปารีส บทบาทของภาคประชาสังคมในการคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (กฤษฎา บุญชัย และคณะ, 2558) สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (ไพโรจน์ พลเพชร และคณะ, 2547)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบริบททางการเมืองในประเทศและปฏิกิริยาจากต่างประเทศที่ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิการเมืองในห้วงเวลาปีพ.ศ. 2552 – 2558

2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิการเมือง ในห้วงเวลาปีพ.ศ. 2552 - 2558

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิการเมืองให้ห้วงปีพ.ศ. 2552 – 2558 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้เข้าถึงแก่นและสาระในเรื่องที่วิจัยอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงอาศัยตัวเองเป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา โดยใช้เทคนิคในการเก็บข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2546) ได้แก่

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการรวบรวมข้อมูลเอกสารข่าวและสาระต่าง ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิการเมืองในประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติ ประกาศ รายงานการประชุม และรายงานประจำปีของ กสม. จดหมายข่าว ข้อมูลและข่าวประชาสัมพันธ์ที่นำเสนอผ่านสื่อของ กสม. ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ดาวเทียม และ Website ต่าง ๆ โดยนำเอกสารข้อมูลมากระทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่ม กสม. ชุดที่สอง และผู้บริหารสำนักงาน จำนวน 8 ท่าน 2) กลุ่มนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 2 ท่าน 3) กลุ่มสื่อมวลชน จำนวน 2 ท่าน และ 4) กลุ่มกดดันทางการเมือง จำนวน 3 ท่าน ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม 2560 ถึงเดือนพฤษภาคม 2561 โดยใช้การสอบถามตามแบบสัมภาษณ์ จนได้ข้อมูลรอบด้านเพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์และอธิบายผลการศึกษา

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยพยายามปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รับการยอมรับและไว้วางใจ ทำให้กลุ่มตัวอย่างแสดงพฤติกรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เป็นจริง และสามารถตรวจสอบข้อมูลซ้ำได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามระวังมิให้ตนเองมีความรู้สึกร่วม จนเป็นเหตุให้มีอคติและเข้าข้างกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะทำให้ข้อมูลที่ได้ขาดความเที่ยงตรง

เนื่องจากการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรณีการละเมิดสิทธิการเมืองในห้วงปี พ.ศ. 2552 - 2558 ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จึงไม่ได้

กำหนดจากหลักความน่าจะเป็น แต่คัดเลือกคุณสมบัติที่เป็นเป้าหมายของงานวิจัยจำนวน 4 กลุ่ม ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo)

การจัดกระทำข้อมูล เป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) และความถูกต้องแม่นยำ (Validity) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้สูง (High Credibility) และเพียงพอสำหรับการตอบวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อ ผู้วิจัยจึงต้องมีการจัดกระทำข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้ 1) การตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล 2) ผู้สอบสวนหลายๆ คนที่แตกต่างกัน และ 3) มุมมองจากหลายทฤษฎี (สุภางค์ จันทวานิช, 2542)

1. การตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลประเด็นเดียวกันที่ได้จากการสัมภาษณ์แต่ละรายมาเทียบเคียงว่ามีความคล้ายคลึงและไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่

2. ผู้สอบสวนหลายๆ คนที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยเลือกผู้สอบสวนข้อมูลคนนอกเป็นผู้เชี่ยวชาญใน 2 สาขาวิชา ที่เป็นตัวแปรหลักในงานวิจัยนี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญสาขาสื่อสาร และผู้เชี่ยวชาญสาขารัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อช่วยวินิจฉัยข้อมูลที่ขัดหรือแย้งกัน

3. มุมมองจากหลายทฤษฎี ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลในขณะอยู่ในสนามวิจัย โดยใช้มุมมองทางด้านการสื่อสาร การจัดการ และการเมือง เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลจนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างสอดรับกับทฤษฎีต่าง ๆ ในแต่ละบริบท

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบ คือ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ความหมายโดยการตีความ (Interpretative Textual Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) โดยสรุปย่อ ลงรหัส จัดแบ่งเป็นกลุ่ม ปรับลดหรือหาข้อมูลเพิ่มจนได้ข้อสรุปที่เข้าใจง่ายและสามารถพิสูจน์ได้

2. การแสดงข้อมูล (Data Display) โดยการพรรณนาและสังเคราะห์ข้อสรุปย่อยเข้าเป็นข้อสรุปรวมในบทสรุป และตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย และเพื่อให้แน่ใจว่าบทสรุปมีความน่าเชื่อถือ

3. การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (Conclusion and Verification) ด้วยการตรวจสอบสามเส้าแล้วนำผลสรุปการวิจัยไปตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูล ตรวจสอบความแตกต่างหรือความคล้ายคลึงของความคิดระหว่างคนในกับคนนอกที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำการลดทอนข้อมูล แสดงข้อมูล และทำการสรุปชั่วคราว จากนั้นทดสอบข้อสรุป แล้วกลับไปสู่กระบวนการเก็บข้อมูล ลดทอนข้อมูล แสดงข้อมูล ทดสอบข้อสรุปต่อไปเรื่อย ๆ เป็นการเคี่ยวจนข้อมูลอิ่มตัว (Saturation) จากนั้นนำไปสร้างข้อสรุปรวมและยืนยัน

ผลสรุป ซึ่งผู้วิจัยมุ่งหวังให้ข้อสรุปรวมของงานวิจัยนี้นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ในการสื่อสารทางการเมืองขององค์กรอิสระในภาวะวิกฤติต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า บริบททางการเมืองในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2552 – 2558 ล้วนส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของ กสม. ชุดที่สอง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในช่วงเวลาดังกล่าว มีเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายต่อต้าน มีการชุมนุมประท้วงที่เกินขอบเขตของกฎหมายกำหนด และมีการใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุม จนกระทั่งมีการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองโดยกองทัพ

บริบททางการเมืองและปฏิกิริยาจากต่างประเทศ

บริบททางการเมืองและสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนทางการเมืองในห้วงเวลาการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง แบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ

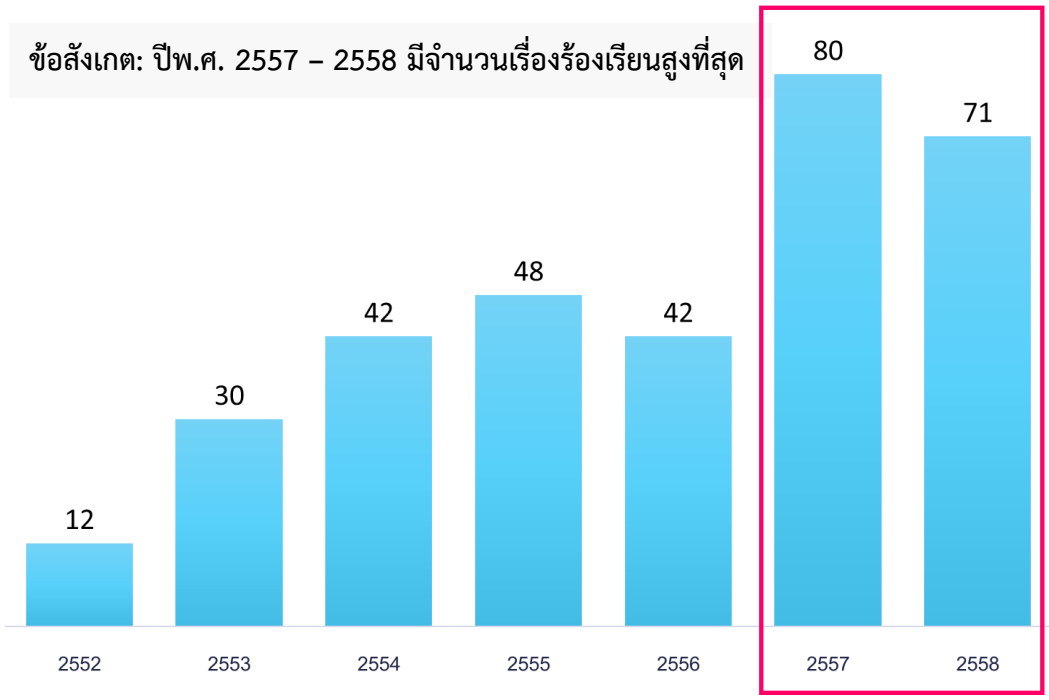
ช่วงแรก ระหว่าง พ.ศ. 2552 - 2554 ที่มีรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี มีการชุมนุมใหญ่ทางการเมืองของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง ในปีพ.ศ. 2552 และปีพ.ศ. 2553 มีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นหลายครั้งจนทำให้ผู้ร่วมชุมนุมและประชาชนทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก มีการร้องเรียนว่ารัฐบาลละเมิดสิทธิมนุษยชนในการสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรงหลายคดี และมีการกดดันจากต่างประเทศ เพื่อหาผู้กระทำผิดในการละเมิดสิทธิมนุษยชนมาดำเนินคดีตามกฎหมาย จนนำไปสู่การยุบสภาและเลือกตั้งปี 2554

ช่วงที่สอง ตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2554 จนถึงวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ในสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี มีการชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาล โดยมีกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) เป็นกลุ่มแกนนำหลักชุมนุมยืดเยื้อเป็นเวลากว่า 8 เดือน ในขณะเดียวกันกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่สนับสนุนรัฐบาลก็ได้ออกมาชุมนุมขับไล่ กปปส. และมีการปะทะทำร้ายด้วยอาวุธ จนกระทั่งรัฐบาลประกาศยุบสภาและให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 แต่กลุ่ม กปปส. เสนอเงื่อนไขให้ปฏิรูปการเมืองก่อนเลือกตั้ง และทำการประท้วงขัดขวางการเลือกตั้งในหลายพื้นที่ จนนำไปสู่การรัฐประหารยึดอำนาจและยกเลิกรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราว พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ช่วงที่สาม ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 จนถึงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2558 มีการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งมีพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะ ได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ควบคุมนักการเมืองและผู้ที่ไม่เห็นด้วยต่อคำสั่งของ คสช. จำนวนมากไปปรับทัศนคติในค่ายทหาร เข้าตรวจค้นบ้านพักเป้าหมาย และจับพลเรือนขึ้นศาลทหาร ยกเลิกหนังสือเดินทางของนักการเมือง รวมถึงการใช้อำนาจตามมาตรา 44 (แห่งรัฐธรรมนูญชั่วคราวปี 2557) อย่างกว้างขวาง ส่งผลให้มีผู้ได้รับผลกระทบลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศจำนวนหนึ่ง

ผลการวิจัยยังพบว่า ในช่วงการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ 2 มีจำนวนเรื่องร้องเรียนการละเมิดสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง จำนวน 325 เรื่อง (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย, 2559) และเป็นที่น่าสังเกตว่าภายหลังการรัฐประหารของ คสช. และการแต่งตั้งพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี จำนวนเรื่องร้องเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่าของปีก่อนที่จะมีการรัฐประหาร โดยมียอดรวม 2 ปี จำนวน 151 เรื่อง (พิจารณาแผนภูมิภาพที่ 1 ประกอบ)

แผนภูมิภาพที่ 1 : แสดงจำนวนเรื่องร้องเรียน การละเมิดสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ 2) ระหว่างปีพ.ศ. 2552 - 2558

นอกจากนี้ รัฐบาล สื่อมวลชนต่างประเทศ และองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนจากภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ได้แสดงปฏิกิริยาต่อสถานการณ์ความรุนแรงจากการชุมนุมทางการเมือง การทำรัฐประหาร และการละเมิดสิทธิมนุษยชนทางการเมืองของไทย ในแต่ละช่วงรัฐบาลโดยสังเขป ดังนี้

ปฏิกิริยาจากต่างประเทศต่อสถานการณ์การชุมนุมทางการเมือง ในช่วงรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โดยนายไมค์ โทเนอร์ โฆษกกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกา แถลงการณ์เพื่อสนับสนุนกระบวนการเจรจาเพื่อหาทางออกในวิกฤติการเมืองไทยระหว่างผู้นำฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายเสื้อแดง และสนับสนุนการแสดงตามสิทธิในการชุมนุม แต่ได้เรียกร้องให้แกนนำหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในการชุมนุม (โพสต์ทูเดย์, 2553) ด้านนายฟิลิป โครว์ลีย์ แถลงการณ์ในนามกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ระบุว่า สหรัฐฯ เคารพการแสดงออกถึงสิทธิเสรีภาพ ซึ่งทุกคนมีสิทธิในการชุมนุมและการประท้วงอย่างสงบ แต่การเข้าไปยังอาคารราชการ เป็นวิถีทางที่ไม่เหมาะสมสำหรับการประท้วง สหรัฐฯ หวังว่าความเห็นที่แตกต่างกันจะสามารถแก้ไขได้ด้วยสถาบันประชาธิปไตยและไม่ใช้ความรุนแรง (โพสต์ทูเดย์, 2553)

ศูนย์สิทธิมนุษยชนเอเชีย ส่งจดหมายเปิดผนึกให้แก่นายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เพื่อเตือนให้หยุดใช้กำลังทหารสลายการชุมนุม มิเช่นนั้นแล้วจะตกเป็นผู้รับผิดชอบตามมาตรา 25 (3) (a) ของธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ ในการจงใจใช้กำลังจู่โจมผู้ชุมนุมที่เป็นประชาชนโดยตรง ฮิวแมนไรท์วอท์ช องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน รายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยว่า คำสัญญาสาธารณะของรัฐบาลไทยที่กล่าวไว้ ว่าจะให้ความสำคัญต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน ความปรองดองทางการเมือง และความรับผิดต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการปฏิบัติให้เป็นจริงขึ้นมา (ประชาไท, 2553)

ปฏิกิริยาจากต่างประเทศต่อสถานการณ์การชุมนุมทางการเมือง ในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยนางมารี ฮาร์ฟ โฆษกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวกับผู้สื่อข่าวว่า สหรัฐฯ สนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อแก้ไขความตึงเครียดทางการเมืองในประเทศไทย และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง รวมถึงอดทนอดกลั้นและเคารพกฎหมาย (กรุงเทพธุรกิจ, 2557)

ด้านสหภาพยุโรป แสดงความวิตกที่มีการยึดกระทรวงต่าง ๆ พร้อมกับเรียกร้องให้ทุกฝ่ายในประเทศไทยเคารพหลักนิติธรรม ยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย (วอยซ์ทีวี, 2557) รวมถึงเลขาธิการสหประชาชาติ นายบัน คี มูน แสดงความวิตกที่ผู้ประท้วงบุกยึดที่ทำการรัฐบาลหลายแห่ง และตำหนิฝ่ายค้านที่พยายามล้มรัฐบาลด้วยวิธีการประท้วงบนท้องถนน (AFP, 2013) ทั้งยังเรียกร้องให้ทุกฝ่ายร่วมแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง ประณามเหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยย้ำว่าไม่ควรมีฝ่ายใดใช้ความรุนแรงในการแก้ไขความแตกต่างและความขัดแย้งทางการเมือง (ไทยรัฐออนไลน์, 2557)

ปฏิกิริยาจากต่างประเทศต่อการรัฐประหารของ คสช. ในช่วงรัฐบาลพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา แสดงความกังวลอย่างยิ่ง ต่อวิกฤติการเมืองไทยซึ่งถลำลึกยิ่งขึ้น และเรียกร้องทุกฝ่าย เคารพหลักการประชาธิปไตย รวมถึงเคารพเสรีภาพในการสื่อสาร (ไทยรัฐออนไลน์, 2557) ด้านสหภาพยุโรป ขอให้กองทัพ เคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพสื่อมวลชน กองทัพต้องยอมรับและเคารพอำนาจของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (FRANCE 24, 2014)

สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ประณามการทำรัฐประหารและแสดงความกังวลอย่างยิ่งเกี่ยวกับการระงับรัฐธรรมนูญและมาตรการฉุกเฉินซึ่งจำกัดสิทธิมนุษยชนด้วยกำลัง (Prachatai English, 2014) องค์การนิรโทษกรรมสากล กล่าวว่าการจับกุมนักเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐประหารอย่างสันติเป็น "บรรทัดฐานอันตราย" และ "การรักษาความสงบเรียบร้อยไม่อาจเป็นข้ออ้างละเมิดสิทธิมนุษยชนได้" (Bangkok Post, 2014) คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย กล่าวประณาม คสช. ที่คุกคามนักวิชาการและนัก

เคลื่อนไหว และแสดงความกังวลอย่างยิ่งต่อการเสื่อมถอยของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างรวดเร็วในประเทศไทย (Asian Human Rights Commission, 2014)

บทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บริบททางการเมืองและปฏิกิริยาจากต่างประเทศ ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามกรอบทฤษฎีการสื่อสารของ David K. Berlo ดังนี้

ผู้ส่งสาร (Sender: S) ประกอบด้วยประธาน และกรรมการรวม 7 คน แต่ในด้านของการสื่อสารองค์กร คณะกรรมการมีมติให้ประธาน กสม. และประธานอนุกรรมการด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นบุคคลหลักในการสื่อสารองค์กรกับสาธารณะ ในกรณีที่มีประเด็นของการละเมิดสิทธิทางการเมือง

สาร (Message: M) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ชุดที่ 2 ในฐานะผู้ส่งสาร มีการส่งสารไปยังผู้รับสารด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ ออกแถลงการณ์ จัดทำข่าวแจก เสนอแนะเชิงนโยบายและปรับปรุงกฎหมาย และรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี โดยมีประเด็นเนื้อสารที่สำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) เรียกร้องให้ทุกฝ่ายยึดมั่นในสันติวิธี งดใช้ความรุนแรง 2) ประณามการใช้ความรุนแรง เรียกร้องให้ทุกฝ่ายหยุดการเผชิญหน้า และ 3) ไม่เห็นด้วยต่อการบังคับใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน รัฐบาลและกองทัพควรทบทวนการบังคับใช้กฎหมายความมั่นคง

ช่องทางการส่งสาร (Channel: C) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เผยแพร่สารผ่านช่องทางสื่อหลัก และสื่อใหม่ ได้แก่ การผลิตรายการวิทยุออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สถานีวิทยุเพื่อการศึกษา สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา สถานีวิทยุแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถานีวิทยุชุมชน ผลิตสารคดีออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และสถานีโทรทัศน์รัฐสภา สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น จดหมายข่าว หนังสือคู่มือ แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น จัดทำซีดีเพลงสิทธิมนุษยชน เพื่อประชาสัมพันธ์องค์กรผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก และช่องยูทูป ของกสม.

ผู้รับสาร (Receiver: R) ได้แก่ องค์กรของรัฐ องค์กรอิสระ และประชาคมโลก ซึ่งเป็นผู้รับสารตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงการเผยแพร่สารไปยังสาธารณะชน องค์กรภาคประชาชน และกลุ่มกดดันทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบข้อมูลข่าวสารแท้จริง และโน้มน้าวจูงใจให้ผู้รับสารเกิดความพึงพอใจในข้อมูลข่าวสาร และยอมรับในการดำเนินความรับผิดชอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย นำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยตามประเด็นที่ค้นพบ ดังนี้

1. บริบททางการเมืองและปฏิกิริยาจากต่างประเทศในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2552 – 2558 ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

กสม. ชุดที่ 2 เข้าปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน 2552 – 25 พฤศจิกายน 2558 ช่วงเวลาดังกล่าว มีเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายต่อต้าน มีการชุมนุมประท้วงที่เกินขอบเขตของกฎหมายกำหนด และมีการใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุม จนกระทั่งมีการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองโดยกองทัพ (ภิรมย์ ศรีประเสริฐ และคณะ, 2558) ท่ามกลางการต่อต้านและคัดค้านจากนานาชาติ

บริบทดังกล่าว ส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของ กสม. โดยออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ทุกฝ่ายยึดมั่นในสันติวิธี และงดใช้ความรุนแรง ประณามการใช้ความรุนแรงและการบุกรุกโรงพยาบาล เรียกร้องให้งดการเผชิญหน้า และหันมาใช้วิธีการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งยังแสดงความไม่เห็นด้วยต่อการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินของรัฐบาล นอกจากนี้ กสม.ได้เข้าพบผู้นำศาสนาทั้ง 3 ศาสนา และอดีตนายกรัฐมนตรี 5 ท่าน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและผ่อนคลายวิกฤตทางการเมือง (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2553) รวมทั้ง กสม. ได้เสนอที่จะเป็นคนกลางในการประสานการเจรจาให้กับคู่ขัดแย้งทางการเมืองคือรัฐบาล และกลุ่มผู้ชุมนุม นปช. ภายหลังการชุมนุมสงบ กสม. ได้เสนอแนะข้อเสนอเชิงนโยบายให้แก่รัฐบาล สรุปบทเรียนภาครัฐ และภาคประชาชนให้รับทราบ และเข้าใจการใช้เสรีภาพในการชุมนุม และการใช้อำนาจในการบริหารจัดการการชุมนุม รวมถึงการแสดงบทบาทในระดับนานาชาติด้วยการแสดงจุดยืนไม่เห็นด้วยกับการกระทำรัฐประหาร และการกำจัดสิทธิ์บุคคล โดยการออกแถลงการณ์ต่อสื่อมวลชนนานาชาติ และชี้แจงไปยังองค์กรต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การสื่อสารดังกล่าวของ กสม. ไม่อาจสร้างความตระหนัก และพึงพอใจให้กับฝ่ายใดได้เลย โดยเฉพาะรายงานการตรวจสอบสถานการณ์การชุมนุมปี 2553 ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง จากกลุ่มกดดันทางการเมือง นักวิชาการ องค์กรภาคประชาชน และประชาคมโลก ว่ารายงานดังกล่าว ไม่ทันกับสถานการณ์ มีความโน้มเอียง และไม่ได้มีการตรวจสอบอย่างรอบด้าน รวมทั้งแกนนำกลุ่มนปช. ก็ปฏิเสธที่จะให้ กสม. เป็นคนกลางในการเจรจากับทางรัฐบาล เนื่องจากเชื่อว่า กสม. ไม่ได้มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง

2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารของ David K. Berlo

ผลการศึกษาวิจัยกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ชุดที่ 2 พบว่า กสม. ทุกท่านจะใช้กระบวนการสื่อสารตามทฤษฎีการสื่อสารของ เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo, 1960) และมีความสำเร็จของการสื่อสาร ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เนื่องมาจากความแตกต่างของคุณลักษณะ เนื้อหาสาร ช่องทาง และผู้รับสาร รวมถึงความทันต่อเหตุการณ์

นอกจากนี้ ภูมิหลัง ทักษะในการสื่อสาร และทัศนคติต่อหลักการสิทธิมนุษยชน ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จที่แตกต่างกันในการสื่อสารของกรรมการแต่ละท่าน โดยภาพรวมกระบวนการสื่อสารของ กสม. มาจากการสื่อสารของศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ ประธาน กสม. เป็นหลัก จึงมีลักษณะของการสื่อสารแบบนักวิชาการพยายามสร้างความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน เน้นการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ในรูปแบบของลายลักษณ์อักษรที่มีความเป็นทางการ (อมรา พงศาพิชญ์, 2560) อาทิ การแถลงข่าว รายงานประจำปี และสื่อประชาสัมพันธ์ โดยอาศัยข้อมูลจากการลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลและดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่

สรุป

จากการศึกษาวิจัย นำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองตามกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอผลสรุป ดังนี้

1. บริบททางการเมืองในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2552 – 2558 ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

กสม. ชุดที่ 2 เข้าปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน 2552 – 25 พฤศจิกายน 2558 ช่วงเวลาดังกล่าว มีเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายต่อต้าน มีการชุมนุมประท้วงที่เกินขอบเขตของกฎหมายกำหนด และมีการใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุม จนกระทั่งมีการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองโดยกองทัพ บริบทดังกล่าวส่งผลต่อบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของ กสม. โดยออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ทุกฝ่ายยึดมั่นในสันติวิธี และงดใช้ความรุนแรง ประณามการใช้ความรุนแรงและการบุกรุกโรงพยาบาล เรียกร้องให้งดการเผชิญหน้า และหันมาใช้วิธีการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งยังแสดงความไม่เห็นด้วยต่อการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินของรัฐบาล นอกจากนี้ กสม.ได้เข้าพบผู้นำศาสนาทั้ง 3 ศาสนา และอดีตนายกรัฐมนตรี 5 ท่าน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและผ่อนคลายวิกฤติทางการเมือง รวมทั้ง กสม. ได้เสนอที่จะเป็นคนกลางในการประสานการเจรจา

ให้กับคู่ขัดแย้งทางการเมืองคือรัฐบาล และกลุ่มผู้ชุมนุม นปช. ภายหลังการชุมนุมสงบ กสม. ได้เสนอแนะข้อเสนอเชิงนโยบายให้แก่รัฐบาล สรุปบทเรียนภาครัฐ และภาคประชาชนให้รับทราบและเข้าใจการใช้เสรีภาพในการชุมนุม และการใช้อำนาจในการบริหารจัดการการชุมนุม อย่างไรก็ตาม การสื่อสารดังกล่าวของ กสม. ไม่อาจสร้างความตระหนัก และพึงพอใจให้กับฝ่ายใดได้เลย โดยเฉพาะรายงานการตรวจสอบสถานการณ์การชุมนุมปี 2553 ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง จากกลุ่มกดดันทางการเมือง นักวิชาการ องค์กรภาคประชาชน และประชาคมโลก ว่ารายงานดังกล่าว ไม่ทันกับสถานการณ์ มีความโน้มเอียง และไม่ได้มีการตรวจสอบอย่างรอบด้าน รวมทั้งแกนนำกลุ่มนปช. ก็ปฏิเสธที่จะให้ กสม. เป็นคนกลางในการเจรจากับทางรัฐบาล เนื่องจากเชื่อว่า กสม. ไม่ได้มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง

2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารของ David K. Berlo ผลการศึกษาวิจัยกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ชุดที่ 2 พบว่า กสม. ทุกท่านจะใช้กระบวนการสื่อสารตามทฤษฎีการสื่อสารของ เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo, 1960) และมีความสำเร็จของการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เนื่องมาจากความแตกต่างของคุณลักษณะ เนื้อหาสาร ช่องทาง และผู้รับสาร รวมถึงความทันต่อเหตุการณ์ นอกจากนี้ ภูมิหลัง ทักษะในการสื่อสาร และทัศนคติต่อหลักการสิทธิมนุษยชน ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จที่แตกต่างกันในการสื่อสารของกรรมการแต่ละท่าน โดยภาพรวมกระบวนการสื่อสารของ กสม. มาจากการสื่อสารของศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ ประธาน กสม. เป็นหลัก จึงมีลักษณะของการสื่อสารแบบนักวิชาการพยายามสร้างความเข้าใจแก่ทุกฝ่าย ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน เน้นการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ในรูปแบบของลายลักษณ์อักษรที่มีความเป็นทางการ อาทิ การแถลงข่าว รายงานประจำปี และสื่อประชาสัมพันธ์ โดยอาศัยข้อมูลจากการลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล และดำเนินกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลของการวิจัยยังพบว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ขาดการบูรณาการ และการจัดการองค์ความรู้ด้านการสื่อสารองค์กรที่ดี ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงควรมีการบูรณาการความรู้ ความคิด ในเชิงการสื่อสารทางการเมืองขององค์กร ให้มีรูปแบบของการกระจายอำนาจในการจัดการให้มากขึ้น

1.2 ผลการวิจัยยังพบประเด็นที่สนใจอีกว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ยังคงมีรูปแบบและวัฒนธรรมใน

การปฏิบัติงานแบบกึ่งราชการ ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้า และขาดความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรปรับบทบาทในการสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรอิสระโดยแท้จริง ไม่ใช่องค์กรกึ่งระบบราชการอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงการดำเนินกิจกรรมที่สามารถรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชนให้มากขึ้น

1.3 ในยุคปัจจุบัน สื่อใหม่มีความรวดเร็วในการส่งสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงควรมีมาตรการส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ให้มากขึ้น ซึ่งจะสามารถสะท้อนภาพลักษณ์และบทบาทขององค์กรได้ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่

1.4 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ควรสร้างระบบติดตามและประเมินผล กระบวนการสื่อสารขององค์กร เพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จและความล้มเหลวในประเด็นการสื่อสารต่าง ๆ และนำมาปรับปรุงกระบวนการสื่อสารขององค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นในอนาคต โดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ควรจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารโดยตรงเป็นผู้คอยให้คำปรึกษา

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ชุดที่ 2 กรณีการละเมิดสิทธิทางการเมือง ในห้วงเวลาปีพ.ศ. 2552-2558 ดังนั้น ผู้สนใจศึกษาอาจพิจารณาศึกษาถึงบทบาทและกระบวนการสื่อสารขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญอื่น ๆ อาทิ บทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นต้น

2.2 งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาเชิงลึกในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยใช้ทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model ของเดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo, 1960) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) เพื่อให้ทราบบทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังนั้น ผู้สนใจศึกษาในทำนองเดียวกันนี้ อาจพิจารณาใช้กรอบแนวคิดทางการสื่อสารในรูปแบบอื่น ๆ มาทำการศึกษาเพื่อให้เห็นความหลากหลายของแนวทางการวิเคราะห์ และอาจพิจารณาศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสาร โดยบูรณาการแบบจำลองทางการสื่อสารของนักวิชาการท่านอื่น ๆ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยดังกล่าว

2.3 ผู้สนใจศึกษาอาจพิจารณาใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณผสมผสานกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สามารถสรุปนัยทั่วไปของการสื่อสารทางการเมืองในแง่มุมต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นการศึกษาถึงการรับรู้ข่าวสารและทัศนคติของผู้รับสารในมุมมองที่กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพธุรกิจ. (2557). สหรัฐฯ หนุนไทยเจรจาหาทางออกตามหลักปชต. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/555919

กฤษฎา บุญชัย และคณะ. (2558). รายงานการศึกษาบทบาทของภาคประชาสังคมในการคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

ไทยรัฐออนไลน์. (2557). 'UN'ร้องไทยยุติความรุนแรง จี้รัฐจับคนร้ายฆ่าม็อบ. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก https://www.thairath.co.th/content/405645

ไทยรัฐออนไลน์. (2557). สหรัฐฯเรียกร้องทุกฝ่ายเคารพหลักประชาธิปไตย-หลังไทยใช้กฎอัยการศึก. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก https://www.thairath.co.th/content/423981

นันทนา นันทวโรภาส. (2557). สื่อสารทางการเมือง : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: แมสมีเดีย.

ประชาไท. (2553). ACHR ร้องรัฐหยุดปราบแดง. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก https://prachatai.com/journal/2010/05/29430

โพสต์ทูเดย์. (2553). สหรัฐประณามเสื้อแดงบุกสภา. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก https://www.posttoday.com/politic/news/21664

โพสต์ทูเดย์. (2553). สหรัฐหนุนรัฐบาลเจรจาเสื้อแดง รอบโลก. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก https://www.posttoday.com/world/19859

ไพโรจน์ พลเพชร และคณะ. (2547). สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภิรมย์ ศรีประเสริฐ และคณะ. (2558). รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สอง. นนทบุรี: สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสชิ่ง.

ราชกิจจานุเบกษา. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก, 51.

ราชกิจจานุเบกษา. (2549). คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. เล่มที่ 123 ตอนพิเศษ 95 ก.

ราชกิจจานุเบกษา. (2557). ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 5/2557 การสิ้นสุดชั่วคราวของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เล่ม 131 ตอนพิเศษ 84 ง.

วอยซ์ทีวี. (2557). ท่าที EU-US-UN ต่อการเมืองไทย. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก www.voicetv.co.th/read/108791

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2553). สรุปแนวทางแก้ไขปัญหาสถานการณ์และสภาพปัญหาในสังคมไทยของอดีตนายกรัฐมนตรี และผู้นำ 3 ศาสนา. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2562 จาก http://www.nhrc.or.th/NHRCT-Work/Statements-Press-Releases-Open-Letters/Statements.aspx?page=8

สุภางค์ จันทวานิช. (2542). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. (2546). วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อมรา พงศาพิชญ์. (23 มกราคม 2560). บทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ: ศึกษากรณีการละเมิดสิทธิการเมืองในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2552 – 2558. (วรรณธนพล หิรัญบูรณะ, ผู้สัมภาษณ์)

แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย. (2559). สถานการณ์สิทธิมนุษยชนทั่วโลก 2558-2559. กรุงเทพมหานคร: แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย.

AFP. (2013). Ban concerned by Thailand protests. Retrieved January 12, 2019, from https://zeenews.india.com/news/world/ban-concerned-by-thailand-protests_892999.html

Asian Human Rights Commission. (2014). Army issues summons to activists academics writers and others. Retrieved January 12, 2019, from www. humanrights.asia/news /ahrc-news/AHRC-STM-100-2014/

Bangkok Post. (2014). Amnesty International slams arrests. Retrieved January 12, 2019, from https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/411523/amnesty-international-slams-arrests

David K. Berlo. (1960). he Process of Communication. New York: Holt Rinehart & Winston.

FRANCE 24. (2014). EU suspends cooperation with Thailand over military coup. Retrieved January 12, 2019, from https://www.france24.com/en/20140623-eu-suspends-cooperation-with-thailand-over-military-coup

McNair, B. (2003). An Introduction to Political Communication (5 ed.). London: Rutledge.

Prachatai English. (2014). UN Human Rights Chief condemns military coup and urges prompt restoration of rule of law in Thailand. Retrieved January 12, 2019, from https://prachatai.com/english/node/4001?utm

สิทธิและเสรีภาพสื่อออนไลน์ในรัฐบาลสมัยของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)*

RIGHT AND FREEDOM OF ONLINE MEDIA IN NATIONAL COUNCIL FOR PEACE AND ORDER (NCPO) ERA

กฤษฎาพันธ์ ภูปัญญา
Kritsadaphan Phupanya
ศิวัช ศรีโภคางกุล
Siwach Sripokangkul
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
E-mail: kritsadaphan.p@kkumail.com

บทคัดย่อ

หลังการรัฐประหาร คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ออกมาตรการและกระทำการหลายกรณีเพื่อกดดันการปฏิบัติงานของสื่อออนไลน์ การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) 2) เพื่อศึกษากลไกในการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และ 3) เพื่อศึกษาขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยมุ่งที่จะศึกษาเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ในประเทศไทย ในห้วงระยะเวลา 4 ปีหลังเหตุการณ์การรัฐประหาร โดยใช้การวิจัยเชิงบรรยาย ด้วยการรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้รูปแบบกรณีศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยคือ สื่อสารมวลชนในประเทศไทย ที่ใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตเพียงช่องทางเดียว ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือดำเนินการต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า

สถานการณ์หลังการรัฐประหาร เนื้อหาของสื่อออนไลน์ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพมากที่สุด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และเนื้อหาที่เกี่ยวกับการวิจารณ์การปฏิบัติงานของ คสช. หรือการไม่ปฏิบัติตามมาตรการที่ คสช. กำหนด

* Received 3 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 22 December 2019

ในการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ ทั้งหมดมาจากกลไกของ คสช. ที่ต้องการจะจำกัดและสกัดกั้นข้อมูลข่าวสาร ที่มีความละเอียดอ่อนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และภาพลักษณ์ของ คสช. ขอบเขตของสื่อออนไลน์ภายหลังการรัฐประหาร ยังคงมีอยู่ตามกรอบของกฎหมายและจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน แต่ต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดตามกรอบของมาตรการที่ คสช. กำหนดไว้

ผู้วิจัยเห็นว่า รัฐควรยกเลิกมาตรการเชิงบังคับต่าง ๆ ที่กระทำต่อสื่อออนไลน์ และควรรับฟังความคิดเห็นของสังคมตามหลักการมีส่วนร่วม ในด้านของสื่อออนไลน์ควรวางตัวเป็นกลางตามกรอบของกฎหมายและจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และในด้านของประชาชนควรรับข้อมูลข่าวสารอย่างรอบด้าน และแสดงความคิดเห็นด้วยความระมัดระวัง

คำสำคัญ: สื่อออนไลน์, สิทธิ, เสรีภาพ, คณะรักษาความสงบแห่งชาติ

Abstract

After enforced coup d'état, National Council for Peace and Order (NCPO) was launched bill to executed cases to conduct a pressure to online media working. The purpose of this study were; 1) to study circumstance of right and freedom infringement on online media after coup d'état of National Council for Peace and Order (NCPO), 2) to study infringement machinery on right and freedom of online media after coup d'état of National Council for Peace and Order (NCPO), and 3) To study scope about right and freedom of online media after coup d'état of National Council for Peace and Order (NCPO). The study was emphasized on right and freedom of online media in Thailand for 4-year after coup d'état by descriptive research with collected data based on qualitative research methodology and analyze with case study. Sample in research is Mass communication in Thailand that uses only one internet to dissemination of information or other.

Study Results:

In post-coup d'état, online media content was the most infringed can be divided into 2 categories; Lèse majesté defamation content and National Council for Peace and Order (NCPO) administration criticism content or commitment negligence. The infringement on right and freedom of online media was caused by NCPO machinery to restrict and escort from sensitive data which will be affected royal institution and NCPO image.

The scope of online media after coup d'état still was remained to follow media law and ethnic rule, however, there still have to consider limitation which NCPO was mentioned.

The researcher suggests that the government should abolish compulsory measure and acknowledge society voice based on Public Participation Principle. For online media agent should be neutral based on law and professional ethic, and the citizen should receive information in various aspects and express opinion carefully.

Keywords: Online media, Right, Freedom, National Council for Peace and Order (NCPO)

บทนำ

บทบาทสำคัญของสื่อออนไลน์ไม่ได้จำกัดเพียงการนำเสนอข่าวสารเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางจุดเชื่อมต่อของสังคมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนจำนวนมาก และเป็นกระบอกเสียงที่สะท้อนถึงปัญหาหรือความต้องการของประชาชน ที่อาจนำไปสู่การตั้งประเด็นปัญหาของสังคมโดยรวม หรือ "สาธารณมติ" เพื่อดึงดูดความสนใจของรัฐได้เช่นกัน ดังแนวคิดของ Harold Lasswell นักรัฐศาสตร์ผู้บุกเบิกศึกษาวิจัยทางด้านสื่อสารมวลชน ที่ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของสื่อที่มีต่อสังคมไว้ 3 ประการ คือ

1. สอดส่องระวังเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการแสวงหาข้อมูลและเผยแพร่แก่สังคม
2. ประสานส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่นำเสนอและวิเคราะห์สถานการณ์ รวมถึงการชักจูงใจผู้รับข่าวสาร
3. ถ่ายทอดความคิดและทัศนะในสังคมไปยังคนรุ่นหลัง โดยการเผยแพร่ค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมแก่คนรุ่นหลัง เพื่อให้วัฒนธรรมของสังคมคงอยู่ต่อไป (Lasswell, H. D, 1948)

ดังที่กล่าวมาจึงเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า การนำเสนอข่าวสารของสื่อออนไลน์มีผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง จากประเด็นเรื่องความสำคัญของสื่อ จึงนำไปสู่แนวคิดในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร โดยได้ถูกเน้นย้ำอยู่ในบริบทของกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย คือบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งได้กำหนดหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น สื่อออนไลน์มีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น รวมทั้งสามารถพิจารณานำเสนอข่าวสารได้ตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวโดยการสั่งปิดกิจการหรือปิดกั้นเนื้อหาที่ไม่ใช่ในเรื่องความมั่นคงของประเทศจะกระทำ

ไม่ได้ เว้นแต่จะมีการตราบทบัญญัติเฉพาะ ทั้งได้กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีองค์กรทำหน้าที่ป้องกันการขัดขวางสิทธิและเสรีภาพในการทำงานของสื่อออนไลน์ เพื่อให้การรับข้อมูลข่าวสารของประชาชนมีความถูกต้องและเป็นความจริง เป็นต้น

เนื่องจากวิกฤตการณ์การเมืองที่ผ่านมาของประเทศไทย อยู่ในสภาวะขาดความมั่นคงทางการเมืองประกอบกับความขัดแย้งทางการเมืองที่มีกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงหลายฝ่าย จนนำไปสู่การรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เพื่อยุติเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง และควบคุมอำนาจการปกครองและการบริหารประเทศในฐานะรัฐบาล ทั้งนี้ นอกจากการควบคุมและปิดกั้นการเผยแพร่ของสื่อในระหว่างดำเนินการรัฐประหารนับตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 คสช. ได้ประกาศใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อบังคับใช้กับสื่อออนไลน์ ในลักษณะที่เป็นการควบคุมและกดดันการปฏิบัติงานของสื่อออนไลน์ ซึ่งการกระทำนี้เองได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจดังกล่าว เพื่อปิดกั้นเสรีภาพในการเผยแพร่ข่าวสาร และการแสดงความคิดเห็นของสื่อออนไลน์อย่างไม่เป็นธรรม จนนำไปสู่กระแสที่บรรดาสื่อออนไลน์ “เซ็นเซอร์” ตัวเอง (BBCThai, 2559) ด้วยการไม่นำเสนอข่าวที่อาจทำให้รัฐหรือ คสช. เกิดความไม่พอใจ ส่งผลให้การนำเสนอข่าวสาร การวิเคราะห์ การแสดงทัศนคติ และการตรวจสอบการทำงานของรัฐถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ซึ่งถือว่าขัดต่อหลักความเป็นประชาธิปไตย ในประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนเป็นอย่างมาก

จากการกระทำดังกล่าว ส่งผลให้องค์กรระหว่างประเทศด้านเสรีภาพข่าวสารมองว่าเสรีภาพของสื่อสารมวลชนไทยถดถอยลงเรื่อยมานับแต่การรัฐประหาร โดยทางสำนักสื่อ Freedom House ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเมินว่า สื่อสารมวลชนไทยอยู่ในระดับไร้เสรีภาพ (Not Free) และสำนักสื่อ Reporters Without Borders ของประเทศฝรั่งเศส ได้จัดลำดับให้ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 140 จากจำนวน 180 ประเทศของทำเนียบเสรีภาพสื่อสารมวลชนทั่วโลก ซึ่งสื่อสารมวลชนไทยอยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าประเทศกัมพูชา ประเทศอัฟกานิสถานและประเทศไนจีเรีย (ไทยรัฐ, 2561) และต่อมาได้มีการออกหนังสือแถลงการณ์ขององค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน เรื่อง “การจำกัดเสรีภาพสื่อสารมวลชนโดยประกาศหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ” (Pressfreedom, 2560) โดยเป็นการแสดงจุดยืนร่วมกันของสื่อสารมวลชนหลายฝ่าย ที่แสดงออกถึงความกังวลต่อการใช้อำนาจของ คสช. ในการออกมาตรการมาจำกัดเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร

ทั้งนี้ เนื่องจากหลักการปกครองของประเทศไทย ใช้ระบบการปกครองโดยกฎหมาย หรือ นิติรัฐ - ประชาธิปไตย จึงได้มีการกำหนดหน้าที่ให้สื่อออนไลน์ต้องเคารพกฎหมายที่ตราออกมาโดยรัฐ แต่ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้รัฐมีอำนาจตรากฎหมายมาใช้บังคับ ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ได้ก็ตาม การกระทำเช่นนั้นก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้

ขอบเขตของกฎหมาย เพื่อเป็นการยืนยันหรือเป็นหลักประกันผู้อยู่ใต้การปกครองว่า การกระทำของฝ่ายปกครองนั้นจะไม่กระทำตามอำเภอใจ หรือกระทำเกินขอบเขตที่ผิดไปจากกลไกของการควบคุมและถ่วงดุลอำนาจรัฐ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาสถานการณ์การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ภายหลังการรัฐประหาร การสร้างกลไกของรัฐในการกระทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ และขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพสื่อออนไลน์ที่มีอยู่ภายหลังการรัฐประหาร เพื่อนำไปสู่การพิจารณาเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม ตลอดจนสร้างการตระหนักรู้ถึงการรักษาและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า หากสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ถูกจำกัด หรือถูกล่วงละเมิดอย่างไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรม ย่อมเป็นการยากยิ่งที่จะสร้างทัศนคติประชาธิปไตยที่ดีให้เกิดขึ้นได้จริงในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)
2. เพื่อศึกษากลไกในการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)
3. เพื่อศึกษาขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลในเชิงข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้รูปแบบกรณีศึกษา (Case Study) กล่าวคือ ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสาร ที่เป็นกรณีศึกษาและประเด็นปัญหาที่มีความเกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์และหาคำตอบ โดยพิจารณาจากหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ในการศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ด้านเนื้อหา ศึกษาเฉพาะเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนประเภทสื่อออนไลน์ ในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะสถานการณ์และกลไกการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ รวมทั้งขอบเขตของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของ คสช. ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

ด้านระยะเวลา ศึกษาเฉพาะสถานการณ์การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ ระยะเวลา 4 ปีหลังการรัฐประหารของ คสช. ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ถึงวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2561

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ สื่อออนไลน์ กล่าวคือ เฉพาะสื่อสารมวลชนในประเทศไทย ที่ใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ตเพียงช่องทางเดียว ในการปฏิบัติงานหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เช่น สื่อเว็บไซต์ข่าว สื่อวิทยุออนไลน์ สื่อโทรทัศน์ออนไลน์ เป็นต้น และเป็นสื่อสารมวลชนที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ และเหตุการณ์การรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ผลการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ในรัฐบาลสมัยของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยกระบวนการดำเนินงานวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลของการศึกษา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ในข้อนี้ ผู้วิจัยได้ยกเอาเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์ที่เกิดขึ้น และประกาศหรือคำสั่งของ คสช. หรือคำสั่งหัวหน้า คสช. แต่ละฉบับ มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบว่าการกระทำใด ๆ ของ คสช. เมื่อพิจารณาตามหลักการที่เกี่ยวข้องแล้ว จะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หรือไม่ และมีเหตุการณ์สำคัญใดที่เป็นผลมาจากการกระทำเหล่านั้น

ผู้วิจัยพบว่า คสช. ได้มีการออกมาตรการที่มีผลบังคับกับสื่อออนไลน์ ในรูปแบบของประกาศหรือคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ จำนวน 9 ฉบับ ดังนี้

1.1 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 12/2557 เรื่อง ขอความร่วมมือจากสื่อสังคมออนไลน์

1.2 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 14/2557 เรื่อง ห้ามสร้างความขัดแย้งหรือต่อต้านการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

1.3 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 17/2557 เรื่อง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต

1.4 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 18/2557 เรื่อง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ

1.5 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 26/2557 เรื่อง การดูแลและสอดส่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์

1.6 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 97/2557 เรื่อง การให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ

1.7 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 103/2557 เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 97/2557

1.8 คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3/2558 เรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่งคงของชาติ

1.9 คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 41/2559 เรื่อง การกำกับดูแลการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ

จากการกระทำของ คสช. ดังกล่าวได้นำมาสู่การพิจารณาหลักเกณฑ์ของการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ ที่ได้จากการวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องของการกระทำของ คสช. กับหลักการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ เพื่อจะชี้ว่า การกระทำใด ๆ ของ คสช. ถือเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หรือไม่ ดังต่อไปนี้

หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากการละเมิดของรัฐ

ผู้วิจัยพบว่าที่มาของมาตรการที่ คสช. สร้างขึ้นทั้ง 9 ฉบับที่กล่าวมานั้น ไม่ได้มีที่มาจากการสะท้อนถึงเจตนารมณ์ของประชาชนที่ต้องใช้กระบวนการผ่านตัวแทนในรัฐสภาและตราออกมาบังคับใช้โดยฝ่ายนิติบัญญัติ ข้อพิจารณานี้จึงสรุปได้ว่า มาตรการดังกล่าวของ คสช. ไม่ได้เป็นไปตามหลักการการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากการละเมิดของรัฐ

หลักนิติธรรม

“หลักนิติธรรม” คือ หลักการที่กำหนดไว้ในกรณีที่รัฐจะบังคับหรือควบคุมผู้อยู่ใต้ปกครองว่า การกระทำนั้นจะต้องไม่ขัดต่อหลักพื้นฐานของกฎหมายที่รัฐนั้น ๆ ใช้บังคับอยู่ และเมื่อผู้ถูกบังคับถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้ถูกกล่าวหานั้นจะต้องได้รับการพิจารณาคดีจากศาลที่มีความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงหรือควบคุม แต่เนื่องจากเนื้อหาในประกาศหรือคำสั่งดังกล่าวของ คสช. มีความขัดแย้งกับหลักพื้นฐานในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเรื่องการจำกัดหรือแทรกแซงการปฏิบัติงานของสื่อ และเนื่องจากกระบวนการพิจารณาความผิดจากมาตรการของ คสช. ดังกล่าว ส่วนมากจะพิจารณาโดย คสช. โดยตรง

ตลอดจนการจับกุมและตรวจค้นตามประกาศหรือคำสั่งดังกล่าวของ คสช. ไม่ได้อาศัยวิธีการและอำนาจทางศาล ข้อพิจารณานี้จึงสรุปได้ว่า มาตรการดังกล่าวของ คสช. ไม่ได้เป็นไปตามหลักนิติธรรม

หลักแห่งความเหมาะสม

เนื่องจากการกระทำของ คสช. ที่มุ่งเน้นการใช้มาตรการบังคับและกดดันการทำงานของสื่อออนไลน์แบบเชิงรุกและสุดโต่ง โดยมุ่งเน้นเพียง “วัตถุประสงค์” มากกว่า “ผลกระทบ” ที่มีต่อสื่อออนไลน์และสังคมโดยรวม ซึ่งตาม “หลักแห่งความเหมาะสม” ได้กำหนดว่า การที่รัฐจะกำหนดมาตรการเพื่อบังคับกับประชาชนได้นั้น จะต้องกำหนดขึ้นเพียงเพื่อจัดระเบียบการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชนเท่านั้น ข้อพิจารณานี้จึงสรุปได้ว่า มาตรการดังกล่าวของ คสช. ไม่ได้เป็นไปตามหลักแห่งความเหมาะสม

ดังนั้น จากการพิจารณาข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า ผลจากการใช้มาตรการดังกล่าวของ คสช. ทั้งหมดถือเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ ซึ่งจากการศึกษาผลที่เกิดจากการใช้มาตรการดังกล่าวของ คสช. พบว่า เนื้อหาของสื่อออนไลน์ที่ถูกปิดกั้นหรือล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพมากที่สุด แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112) และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของ คสช. หรือการไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่ง คสช. หรือคำสั่งหัวหน้า คสช.

2. กลไกในการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะของกลไกอันเนื่องมาจากการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.1 กลไกอันเนื่องมาจากการกระทำทางตรงของ คสช.

เป็นการกระทำของ คสช. ที่อาศัยอำนาจโดยตรงในฐานะของผู้ควบคุมอำนาจการบริหารประเทศ และไม่ได้ใช้อำนาจผ่านบุคคลหรือองค์กรใด ๆ โดยมีลักษณะของการกระทำที่เป็นทางการและชัดเจน ใช้การยึดโยงอำนาจตามประกาศหรือคำสั่ง คสช. หรือคำสั่งหัวหน้า คสช. รวมถึงการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เฉพาะขึ้นมา เพื่อให้ปฏิบัติงานขึ้นตรง และดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ คสช. ตามที่ปรากฏในประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 26/2557 เรื่อง การดูแล และสอดส่องการใช้สื่อสังคมออนไลน์

2.2 กลไกอันเนื่องมาจากการกระทำทางอ้อมของ คสช.

เป็นกระทำที่มีลักษณะเป็นการมอบอำนาจให้แก่บุคคลหรือองค์กรอื่น เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกลไกที่วางไว้อย่างอิสระ ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบ

แห่งชาติที่ 41/2559 ที่กำหนดมอบอำนาจให้กับสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีอำนาจพิจารณา และลงโทษการกระทำที่ฝ่าฝืนประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 97/2557 และ 103/2557 ที่ในเนื้อหาได้กำหนดให้สื่อต้องงดเว้นการนำเสนอข่าวสาร 7 ประการ โดยกำหนดให้ผลจากการฝ่าฝืนมาตรการดังกล่าว ถือเป็นความผิดตาม พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 37 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นความผิดฐานออกอากาศเนื้อหาที่เป็นการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กลไกการกระทำลักษณะนี้ รวมไปถึงการกระทำที่มีรูปแบบไม่ชัดเจนในแง่ของบทบังคับและขอบเขตของคำสั่งที่แน่นอน ทั้งการใช้วิธีการสอดแนม การใช้สายลับแฝงตัว การเจรจาผลประโยชน์ การก่อการร้ายโดยรัฐ และการจูงใจประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันการปฏิบัติงานของสื่อออนไลน์ (ThaiNetizen Network, 2558)

ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กลไกของการกระทำดังกล่าว คือความพยายามของ คสช. ที่ต้องการจะจำกัดและสกัดกั้นข้อมูลข่าวสาร ที่มีความละเอียดอ่อนและเสี่ยงต่อการละเมิดสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของ คสช. จนท้ายที่สุดแล้วการกระทำเนื่องจากกลไกเหล่านั้น อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในส่วนของหลักเกณฑ์ของการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์

3. ขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) จากการศึกษาในประเด็นเรื่องขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์หลังการรัฐประหาร ผู้วิจัยพบว่า สื่อออนไลน์มีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตด้านรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

มาตรา 6 ได้กำหนดให้การปฏิบัติงานของสื่อในการนำเสนอข่าวสารหรือเผยแพร่ข้อมูลใด ๆ นั้น จะกระทำในลักษณะที่เป็นการละเมิด หรือดูหมิ่นองค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ไม่ได้

มาตรา 25 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดว่า นอกจากสื่อออนไลน์จะมีอิสระในการปฏิบัติงานตามกรอบของรัฐธรรมนูญแล้ว จะต้องพิจารณากรอบของกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

มาตรา 34 วรรคหนึ่ง กำหนดขอบเขตให้สื่อออนไลน์มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธี

อื่น ซึ่งการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะมีการตรากฎหมายเฉพาะตามกระบวนการนิติบัญญัติ

มาตรา 35 วรรคหนึ่ง กำหนดขอบเขตให้สื่อออนไลน์มีเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นใด ๆ บนพื้นฐานของจริยธรรมแห่งวิชาชีพของตนในฐานะสื่อสารมวลชน

3.2 ขอบเขตด้านจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงจรรยาบรรณทั่วไปของสื่อสารมวลชน โดยอาศัยการอ้างอิงจากจรรยาบรรณของสื่อสารมวลชนสากล พบว่า จรรยาบรรณของสื่อสารมวลชนสากล ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ ความรับผิดชอบทางกฎหมาย ที่กำหนดให้สื่อออนไลน์ต้องเคารพและรับผิดชอบต่อการกระทำใด ๆ ของตน ภายใต้กลไกของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และความรับผิดชอบทางจริยธรรม ที่กำหนดให้สื่อออนไลน์จะต้องกำหนดกลไก หรือรูปแบบตามมาตรฐานของตน ในการปฏิบัติงานให้ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม ศีลธรรม ความซื่อสัตย์ และความเป็นกลางทางสังคม (จักร์กฤษ เพิ่มพูล, 2561) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า อย่างน้อยขอบเขตของจรรยาบรรณสื่อสารมวลชน ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานการรับผิดชอบต่อสังคมของ Denis McQuail ดังต่อไปนี้

3.2.1 สื่อควรยอมรับในพันธะหน้าที่ต่อสังคม

3.2.2 พันธะหน้าที่เหล่านี้จะเกิดขึ้นโดยตั้งมาตรฐานของข้อมูลข้อเท็จจริง ความถูกต้องในระดับสูงหรือระดับมืออาชีพ

3.2.3 ในการยอมรับและนำพันธะหน้าที่นี้ไปใช้สื่อควรกำกับดูแลตัวเองตามกรอบของกฎหมาย

3.2.4 สื่อควรหลีกเลี่ยงสิ่งใด ๆ ที่อาจนำไปสู่อาชญากรรม ความรุนแรง หรือความวุ่นวายของพลเมือง หรือการต่อต้านชนกลุ่มน้อย

3.2.5 สื่อควรเป็นนักพหุนิยมและสะท้อนความหลากหลายของสังคม

3.2.6 สังคมและสาธารณะ มีสิทธิ์ที่จะคาดหวังในมาตรฐานการแสดงออกในระดับสูง และการแทรกแซงควรเป็นไปเพื่อความมั่นคงปลอดภัย หรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ

3.2.7 นักหนังสือพิมพ์และวิชาชีพสื่อควรจะอธิบายต่อสังคมเช่นเดียวกับที่อธิบายต่อนายจ้างและตลาด (Mcquail, D, 1994)

3.3 ขอบเขตในด้านมาตรการและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้มาตรการที่ใช้บังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้นมีความเป็นพลวัตสูง ฉะนั้น สื่อออนไลน์จะต้องอาศัยการ

ทบทวน และพิจารณาถึงขอบเขตของกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การปฏิบัติงานของตนอยู่ภายในขอบเขตของกฎหมาย ดังต่อไปนี้

พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 ที่ได้กำหนดขอบเขตของสื่อออนไลน์ เกี่ยวกับการห้ามนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลที่มีลักษณะบิดเบือน ทำปลอมขึ้น ข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือข้อมูลที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายฯ

พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 37 วรรคหนึ่ง ที่ได้กำหนดขอบเขตของสื่อออนไลน์ โดยไม่ให้สื่อออนไลน์ดำเนินการออกอากาศ หรือเผยแพร่เนื้อหาที่ก่อให้เกิดการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อมูลที่ลามกอนาจาร หรือข้อมูลที่กระทบต่อจิตใจและสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง

ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์มาตรา 112 ที่ได้กำหนดห้ามการกระทำที่จะเป็นการหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่นต่อพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 236 ถึง มาตรา 328 ที่ได้กำหนดขอบเขตความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยการปฏิบัติงานของสื่อออนไลน์จะต้องไม่พาดพิง หรือใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามหรือประชาชน จนอาจทำให้บุคคลที่ถูกกล่าวอ้างนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง กรณีเช่นนี้รวมตลอดถึงการดูหมิ่นที่กระทำต่อผู้ตายด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ความผิดเกี่ยวกับละเมิดมาตรา 420 และมาตรา 423 ที่เป็นการกำหนดขอบเขตของสื่อออนไลน์ โดยจะต้องไม่ทำการนำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสื่อออนไลน์ ถึงการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ หรือทรัพย์สิน ไม่ว่าการกระทำเหล่านั้นของสื่อออนไลน์ จะเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทก็ตาม

ประกาศหรือคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่เกี่ยวข้องและมีผลบังคับกับสื่อออนไลน์จำนวนทั้ง 9 ฉบับ ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สื่อออนไลน์ยังคงมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ตราบเท่าที่การปฏิบัติงานเหล่านั้น จะไม่กระทบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น โดยจะต้องอยู่ภายใต้บรรทัดฐานของกฎหมายและจริยธรรมที่สื่อสารมวลชนพึงมี ตลอดจนปฏิบัติตามกรอบของมาตรการทางกฎหมายที่ คสช. กำหนดไว้

แม้ว่ามาตรการดังกล่าวจะมีไว้เพื่อจำกัด ควบคุม กดดัน และตรวจสอบการปฏิบัติงานของสื่อออนไลน์ จนถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์ก็ตาม

อภิปรายผล

จากสถานการณ์ภายหลังการรัฐประหารแสดงให้เห็นว่า การกระทำต่าง ๆ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มาจากความเกรงกลัวจากการต่อต้านของสังคม ดังนั้น คสช. จึงได้ออกมาตรการต่าง ๆ เพื่อคอยตรวจสอบ กดดัน และสกัดกั้นการจุดประกายความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะส่งผลร้ายแรงต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย สอดคล้องกับบทความของ Peter Leeson เรื่อง MediaFreedom, Political Knowledge, and Participation ที่กล่าวว่า กลุ่มประเทศที่รัฐเข้าควบคุมและจำกัดเสรีภาพของสื่อสารมวลชน ประชาชนในกลุ่มประเทศดังกล่าว จะให้ความสนใจในประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง น้อยกว่ากลุ่มประเทศที่รัฐให้เสรีภาพสื่อสารมวลชน (Leeson, P. T, 2008)

จากความพยายามในการสร้างกลไกรูปแบบต่าง ๆ ของ คสช. เพื่อให้มีผลบังคับโดยตรงต่อสื่อออนไลน์นั้น อาจเป็นเพราะว่า เบื้องหลังของการสร้างกลไกเหล่านี้ มาจากความต้องการของ คสช. ที่ต้องการปกปิด และบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ด้วยการคงไว้ซึ่งภาพลักษณ์ของผู้ยุติความขัดแย้งทางการเมือง และนำมาซึ่งความสงบแก่สังคม เพื่อนำไปสู่การวางรากฐานบทบาทและอำนาจทางการเมืองของ คสช. ในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชราภา เอื้ออมรวนิช เรื่อง สื่อมวลชน: เสรีภาพและความรับผิดชอบ ที่กล่าวว่า การพิจารณาสิ่งที่สื่อสารมวลชนถ่ายทอดออกไปสู่สาธารณชน ไม่ควรพิจารณาเพียงด้านของสื่อสารมวลชนฝ่ายเดียว แต่ควรพิจารณาถึงอิทธิพลทางการเมืองที่มีต่อสื่อสารมวลชนด้วย (พัชราภา เอื้ออมรวนิช, 2560) และจากปรากฏการณ์การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในภาพรวม จะเห็นว่า เมื่อกลไกและกระบวนการ เรื่องการจัดการระเบียบทางสังคม (Social organization) ถูกควบคุมโดยสภาวะทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลง ปัจจัยของขอบเขตในด้านมาตรการและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้น ถ้าในอนาคต ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งในเรื่องขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของสื่อออนไลน์มีการเปลี่ยนแปลง ขอบเขตสิทธิและเสรีภาพในการปฏิบัติงานของสื่อออนไลน์ในช่วงสถานการณ์นั้น ๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิจิตรา สึคาโมโต เรื่อง ข่าวลือบนทวิตเตอร์: การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในห้วงของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมการเมืองในประเทศไทย ที่กล่าวว่า ภายหลังการรัฐประหารของ คสช. ในช่องทางของสื่อสังคมออนไลน์ ได้เกิดปรากฏการณ์การไหลเวียนข้อมูลในลักษณะข่าวลือทางการเมืองอย่างคึกคัก สะท้อนให้เห็นถึงการที่สื่อกระแสหลัก ได้พยายามหลีกเลี่ยง

ช่องทางการนำเสนอข่าวสารที่เป็นทางการ เนื่องจากการถูกจำกัดโดยแรงกดดันของอิทธิพลทางการเมือง (พิจิตรา สึคาโมโต, 2560)

สรุป

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้มีการออกมาตรการที่มีผลบังคับกับสื่อออนไลน์ จำนวน 9 ฉบับ และปรากฏการกระทำอันเนื่องมาจากมาตรการดังกล่าว รวมทั้งการกระทำที่ไม่เป็นทางการหลายกรณี โดยเนื้อหาของสื่อออนไลน์ที่ถูกปิดกั้น หรือถูกล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพมากที่สุด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของ คสช. หรือการไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่ง คสช. หรือคำสั่งหัวหน้า คสช. ซึ่งทั้งหมดมาจากการสร้างกลไกของ คสช. ที่ต้องการจะจำกัดและสกัดกั้นข้อมูลข่าวสาร ที่มีความละเอียดอ่อนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และภาพลักษณ์ของ คสช. และในประเด็นเรื่องขอบเขตของสื่อออนไลน์ภายหลังการรัฐประหารนั้น ยังคงมีอยู่ตามกรอบของกฎหมายและจรรยาบรรณของสื่อ แต่ที่เพิ่มเติมคือต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดตามกรอบของมาตรการที่ คสช. กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐควรพิจารณาถึงบทบาทของสื่อออนไลน์ในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางสังคม ที่เป็นส่วนเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและสะท้อนสาธารณมติของสังคม และควรรับฟังความคิดเห็นหรือทัศนะของสังคม ตามหลักการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย ด้วยการวางตัวเป็นกลางในฐานะของผู้กำกับดูแลหรือประสานงานระหว่างภาคส่วน

2. รัฐควรยกเลิกมาตรการการบังคับและควบคุมสื่อออนไลน์ รวมทั้งการกระทำที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากมีกลไกและกระบวนการทางกฎหมาย ที่กำหนดเกี่ยวกับขอบเขตของการปฏิบัติงานของสื่อออนไลน์อยู่แล้ว

3. สื่อออนไลน์ควรวางตัวเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสาร ไม่กระทำการบิดเบือนเนื้อหา หรือนำเสนอข่าวสารที่เป็นเท็จเพื่อหวังผลประโยชน์ และควรมีการกำหนดจรรยาบรรณของการทำงานให้มีความชัดเจน ภายใต้กรอบของกฎหมาย ศีลธรรม หรือจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสื่อสารมวลชน

4. ประชาชนควรพิจารณาการรับข้อมูลข่าวสารด้วยความระมัดระวังและรอบด้าน ควรแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลหรือสถานการณ์อย่างรอบคอบ และไม่แสดงความคิดเห็นที่อาจชักนำไปสู่การสร้างความขัดแย้ง การกระทำผิดต่อกฎหมาย หรือการกระทำที่อาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

เอกสารอ้างอิง

จักร์กฤษ เพิ่มพูล. (2561). *จริยธรรมสื่อ จรรยาบรรณสื่อสารมวลชน*. เรียกใช้เมื่อ 18 มิถุนายน 2562 จาก http://www.thaiall.com/ethics/ethics_reporter.htm

ไทยรัฐ. (2561). *ในวันเสรีภาพสื่อโลก*. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2561 จาก https://www.thairath.co.th/content/1274937

พัชราภา เอื้ออมรวนิช. (2560). สื่อมวลชน: เสรีภาพและความรับผิดชอบ Mass Media: Freedom and Responsibility. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 11(4), 9-18.

พิจิตรา สึคาโมโต. (2560). ข่าวลือบนทวิตเตอร์ : การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร ในห้วงของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมการเมืองในประเทศไทย. *วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา*, 36(2), 41-63.

BBCThai. (2559). *บทวิเคราะห์: เสรีภาพสื่อไทยปี 2560 รัฐจะคุมหนักกว่าเดิม*. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2561 จาก https://www.bbc.com/thai/thailand-38476474

Lasswell, H. D. (1948). *The structure and function of communication in society.* New York: Harper & Bros.

Leeson, P. T. (2008). Media Freedom Political Knowledge and Participation. *Journal of Economic Perspectives*, 22(2), 155-170.

Mcquail, D. (1994). *Mass Communication Theory.* London: SAGE Publications.

Pressfreedom. (2560). *แถลงการณ์องค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน เรื่อง การจำกัดเสรีภาพสื่อสารมวลชนโดยประกาศหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ*. เรียกใช้เมื่อ 12 ตุลาคม 2561 จาก http://www.thaibja.org/?p=3165

ThaiNetizen Network. (2558). *หลังรัฐประหาร 57 คสช. คุมเน็ตด้วยวิธีใด?* เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2561 จาก https://thainetizen.org/2015/12/cyber-regulation-seminar/

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัย*

THE PROMOTION OF THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY HANDICAPPED

พิมพ์ชนา ศรีบุณยพรรัฐ
Pimchana Sriboonyaponrat
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: pimchana.sri@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษามาตรการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholder organization) 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholder organization) และ 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informants) ที่เป็นผู้บริหาร 4 คนและนักวิชาการ 1 คน จากหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการในช่วงสูงวัย ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป 2 คน องค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholder organization) 1 คน คนพิการในช่วงสูงวัยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีการตรวจสอบทบทวนกับผู้ให้สัมภาษณ์เดิม เพื่อยืนยันความถูกต้อง และสังเคราะห์ข้อมูลในระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อหาความแตกต่างโดยการตีความและการแปลความหมาย และนำมาประมวลสรุปสาระสำคัญเป็นภาพรวม แล้วนำเสนอรายงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. มาตรการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย ได้แก่ มาตรการในการติดตามการดำเนินงานและจัดทำมาตรฐานคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมพลังคนพิการในช่วงสูงวัย

* Received 19 July 2019; Revised 11 October 2019; Accepted 28 October 2019

สร้างความเท่าเทียมกันในสังคมมีตัวชี้วัดไปถึงครัวเรือนคนพิการในช่วงสูงวัย มาตรการในเรื่องของการจัดสวัสดิการ ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก การใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การฝึกอบรม การศึกษาส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย โดยกองยุทธศาสตร์และแผนงาน มาตรการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและทำคุณประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคมโดยให้คนพิการในช่วงสูงวัยใช้บริการ BTS ฟรีตลอด โดยให้เจ้าหน้าที่ดูแล (take care) และบริการวิทยุสื่อสารให้เจ้าหน้าที่รถไฟฟ้ามารับ มีการวิทยุส่งต่อไปให้ถึงที่ การเดินทางด้วยระบบของรถไฟฟ้า BTS ปลอดภัยและส่งถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัยที่สุด

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย คือ 1) ปัญหาทัศนคติของครอบครัวคนพิการในช่วงสูงวัยเอง 2) ปัญหาด้านกฎหมาย ระเบียบคำสั่ง ในการรองรับการปฏิบัติงานด้านคนพิการในช่วงสูงวัยยังไม่มี 3) ปัญหาด้านการบูรณาการประสานร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรคนพิการ

3. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ คือ ทั้งสามภาคส่วน ต่างก็มีการนำนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานบางส่วน โดยหน่วยงานภาครัฐจะเป็นเรื่องของการสร้างเจตคติของคนในสังคมให้เอาใจใส่คนพิการในช่วงสูงวัย หรือการอยู่ร่วมกัน แบบไม่กีดกัน ไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการในช่วงสูงวัย ในส่วนของภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป ได้แก่ BTS ก็มีข้อจำกัดในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการในช่วงสูงวัย เช่น ลิฟต์โดยสารจะมีปัญหาเรื่องพื้นที่คับแคบ รถเข็ญไม่สามารถเคลื่อนผ่านไปได้ มีปัญหาเกี่ยวกับเสาไฟฟ้า ฟุตบาธ ทำให้ไม่สามารถติดตั้งลิฟต์เพิ่มเติมได้ สำหรับ องค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholders organization) จะมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกของภาครัฐ ไม่ตรงกับความต้องการของคนพิการในช่วงสูงวัย เช่น Wheel Chair

คำสำคัญ: การส่งเสริม, คุณภาพชีวิต, คนพิการในช่วงสูงวัย

Abstract

This research article includes purposes as follows; 1) to study the measures of the quality of life promotion of the elderly handicapped in the perspectives of state agencies, private agencies or general non-government organization (NGO) and specific organization or stakeholder organization, 2) to study problems, obstacles, and suggestions for the quality of life promotion of the elderly handicapped based on state agencies, private agencies or general

non-government organization (NGO) and specific organization or stakeholder organization, and 3) to compare the operations based on the policies of state agencies, private agencies or general non-government organization (NGO) and specific organization or stakeholder organization. Samples of this qualitative research include 13 key-informants comprising of 4 administrators and 1 academician from state agencies relating to the elderly handicapped, 2 from private agencies or general NGO, 1 from specific organization or stakeholder organization, and 5 elderly handicapped. The in-depth interview is used as a research tool with triangulation method for data verification in which data analysis includes the recheck review with the previous informants to verify the accuracy. Moreover, the data synthesis is conducted in the descriptive data collection to find out the differences by means of interpretation and translation, and the main points are processed and summed up in total before the findings are presented based on the research purposes.

The research results are as follows:

1. The measures of the quality of life promotion of the elderly handicapped include the measures concerning the follow-up of the operation of setting up the quality of life standard to support the power of the elderly handicapped to create the equality in the social with indicators relating to the elderly handicapped 's homes. The measures also relate to the provision of welfare, housing, facilities, living conditions, careers, training, education and the support with the improvement of the elderly handicapped 's living conditions by the department of strategy and planning. In terms of the measures concerning the support and improvement of the quality of life and the community and social service, the life-long free use of BTS is available for the elderly handicapped with the help of the staff including the radio call service from the pick-up point to the destination by the staff at the stations. The travel by BTS is, therefore, safe and reliable all the way to the destination.

2. Problems, obstacles and suggestions for the promotion of the elderly handicapped 's quality of life are as follows; 1) the problems relating to the attitudes of the elderly handicapped own's family, 2) the problems concerning laws, regulations, and the lack of official documents approved of the operation

with the elderly handicapped, and 3) problems of the integration of the cooperation among working units under state and private agencies and stakeholder organization.

3. The results of comparing the operation based on the policies of state and private agencies, general NGO and specific organization or stakeholder organization point out the serious implementation of the policies supporting and improving the quality of life of the elderly handicapped by the mentioned 3 sectors for concrete success. However, limitation of some operation exists. In terms of state agencies, the limitation relates to the creation of social aptitude concerning the care of the elderly handicapped or the peaceful coexistence in the societies without depriving of and discriminating the elderly handicapped. In terms of private agencies or general NGO, namely BTS, the limitation includes the provision of facilities for the elderly handicapped. For example, the problems of limit space in the elevator result in the capacity crowd of the handicapped 's wheel chairs, and the electricity poles and footpath cause the inability to provide more elevators. In terms of specific organization or stakeholder organization, the problems relate to the provision of facilities by state agencies, namely wheel chairs, does not serve the elderly handicapped 's needs.

Keywords: Promotion, The Quality Of Life, The Elderly Handicapped

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย (Ageing Society) รวมทั้งคนพิการในช่วงสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรผู้สูงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยและคนพิการในช่วงสูงวัยมีผลกระทบอย่างสูงต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และการลงทุน งบประมาณของรัฐบาล การจ้างงาน รวมตลอดถึงอัตราส่วนการพึ่งพาของประชากรวัยทำงานที่จะต้องเลี้ยงดูประชากรวัยสูงอายุและคนพิการที่สูงวัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยภาระพึ่งพิงของผู้สูงวัยมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งหากระบบสวัสดิการของรัฐไม่สามารถตอบสนองในส่วนนี้ได้แล้ว ก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้สูงวัยและคนพิการในช่วงสูงวัย ทั้งในเรื่องของสุขภาพอนามัย รายได้ ที่พักพิง ผู้ดูแล และผลักดันให้ผู้สูงวัยอาจต้องดิ้นรนต่อสู้ด้วยตนเอง จนนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมาย และถูกส่งเข้าเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ จากสถิติข้อมูลคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการจำแนกตามประเภทความพิการและเพศตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2537 จนถึงวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2562 ที่จดทะเบียนไว้

1,965,713 คน เกินร้อย 50 ของคนพิการทั้งหมด ตอนนี้ 1 ล้านคน ที่เป็นคนพิการและสูงวัยด้วย (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2562) ปัญหาที่ผู้สูงอายุและคนพิการในช่วงสูงวัยต้องเผชิญคือ ความเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย ได้แก่ ทางด้านสุขภาพกาย ผู้สูงวัยต้องเผชิญกับโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ หลอดเลือด กระดูกและข้อ สุขภาวะทางอารมณ์และสภาวะในเชิงสภาพจิตของตน และอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ได้แก่ อากาศ และชุมชน ปัญหาทางด้านสุขภาพใจ เศรษฐกิจ การดูแลระยะยาว ที่พักอาศัยและการมีส่วนร่วม การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงวัย มิใช่อยู่ที่อายุซึ่งเป็นตัวเลขอย่างเดียวเท่านั้น แต่คือการเปลี่ยนแปลงของร่างกายซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น พันธุกรรม การดำรงชีวิต การดำเนินชีวิตและสภาพจิตใจด้วย

หน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับงานด้านคนพิการในช่วงสูงวัยมีหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และกองทุนเพื่อความปลอดภัยการใช้รถใช้ถนน และมีสถาบันสิรินธรเพื่อฟื้นฟูทางการแพทย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยเลือกศึกษาหน่วยงานภายในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่รับผิดชอบงานด้านคนพิการในช่วงสูงวัยโดยตรง คือ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ศึกษาหน่วยงานภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป คือ BTS (Bangkok Mass Transit System Public Company Limited: BTS) และคนพิการในช่วงสูงวัยในเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัยในด้านเชิงมนุษยธรรมและโดยเฉพาะในปรัชญาประชาธิปไตย ถือว่าคนพิการในช่วงสูงวัยเป็นบุคคลที่สามารถพัฒนาศักยภาพได้ เพื่อลดการพึ่งพิงผู้อื่น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณค่าในฐานะพลเมืองที่มีศักดิ์ศรี นโยบายของรัฐมีอยู่แล้วในการปกป้อง ผดุงสิทธิของคนพิการ แต่นโยบายของรัฐเป็นการประกาศเจตนารมณ์ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมืองอันสูงส่งแห่งความเป็นประชาธิปไตยเสรีนิยม (liberal democracy) ประเด็นสำคัญ คือ การลงมือปฏิบัติ (policy implementation) จึงได้ทำการค้นคว้าข้อมูลเพื่อทราบว่ามาตรการต่าง ๆ ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐ มุมมองภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป มุมมององค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholder organization) ว่ามีนโยบายในการดำเนินงานเรื่องการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการช่วงสูงวัยอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเพื่อได้ทราบมาตรการ ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย และเปรียบเทียบการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยในมุมมองของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholder organization)

2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholder organization)

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล การค้นหาข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in - depth interview) ผู้บริหารระดับสูง กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยใช้วิธีการสังเกตทั่วไป (general observation) โดยเข้าไปสังเกตก่อนจะเข้าไปสัมภาษณ์จริง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key - informant) อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) คือ เข้าไปพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ได้มีการจดบันทึกสนาม ถ่ายภาพนิ่ง และใช้เทคนิควิจัยดังกล่าวหลายครั้งในช่วงเวลาที่ทำการวิจัย โดยผู้วิจัยได้สำรวจรายชื่อผู้บริหารจากทำเนียบผู้บริหารที่มีอำนาจหน้าที่ทางด้านคนพิการในช่วงสูงอายุโดยตรง คือ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หลังจากนั้นประสานงานกับคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อออกจดหมายขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้รับจดหมายจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยโทรศัพท์ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพื่อนัดสัมภาษณ์ และประสานงานกับประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะรถไฟฟ้า BTS (Bangkok Mass Transit System Public Company Limited: BTS) โดยการสัมภาษณ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ ของบริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ผู้อำนวยการใหญ่สายปฏิบัติการบริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) หรือ BTS (Bangkok Mass Transit System Public Company Limited: BTS) สำหรับองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholder

organization) ผู้วิจัยสัมภาษณ์เฉพาะ ผู้อำนวยการสำนักงานสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย และตัวแทนคนพิการในช่วงสูงวัยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อสร้างความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแนะนำตัวและขอเข้านัดสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ ตั้งแต่ครึ่งชั่วโมงจนถึง 1 ชั่วโมง ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การบันทึกเทปและได้ถอดเทป ในการสัมภาษณ์นั้น ได้แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารระดับสูง ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ประเภทที่สองเป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และประเภทที่สามเป็นแบบสัมภาษณ์คนพิการในช่วงสูงวัย หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ถอดเทปจากการสัมภาษณ์ ใช้เวลาในเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นเวลา 4 เดือนระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2561 และมีการเข้าพบเพื่อยืนยันข้อมูลและรับทราบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคำถามปลายเปิด (open ended) ที่มีความยืดหยุ่นและไม่มีการชี้นำคำตอบ ซึ่งใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในการถาม

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องหรือมีการเสริมเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือ ตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย และสอบถามจากผู้ที่เคยปฏิบัติหน้าที่หรือเกี่ยวข้องรวมทั้งนักวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อหาความแตกต่างโดยการตีความและการแปลความหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการวิเคราะห์นโยบายย้อนหลังโดยศึกษาจากการปฏิบัติของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป คือ BTS (Bangkok Mass Transit System Public Company Limited) และสำนักงานสภาคนพิการแห่งประเทศไทย และคนพิการในช่วงสูงวัยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยตีความหมาย แยกแยะเนื้อหา สรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ซึ่งทำการสังเคราะห์ข้อความที่ได้จากการจดบันทึกและถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูล แล้วนำมาสรุปเป็นภาพรวมตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. หน่วยงานภาครัฐ คือ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีมาตรการดำเนินการตามขั้นตอนของระบบราชการและในการนำนโยบายไปปฏิบัติตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ที่ระบุสิทธิประโยชน์และหน้าที่สำหรับคนพิการไว้ใน มาตรา 20 ว่า คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) และมีมาตรการในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย โดยกองยุทธศาสตร์และแผนงานจัดทำโครงการเสริมพลังคนพิการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม มีการจัดทำแผนงานรายบุคคลที่มีตัวชี้วัดลงไปถึงครัวเรือน ไปถึงตัวบุคคลพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัยในแต่ละด้าน เช่น ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก การใช้ชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพอิสระ การฝึกอบรม การศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 มาตรา 20 เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและการกู้ยืมเงินในกองทุนผู้สูงอายุ โดยดูจากความสามารถในการจะประกอบอาชีพว่ามีศักยภาพทำเองได้หรือไม่

จากคู่มือตัวอย่างที่ดีในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัย และคนทุกวัย ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 3 ได้แจกจ่ายไปทั่วประเทศทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนและสำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้องและสนใจเกี่ยวกับเรื่องการปรับสภาพแวดล้อม เพราะว่ามาตรการนี้เป็นนโยบายของกรมกิจการผู้สูงอายุ และกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการก็มีภารกิจที่ต้องสนับสนุนในการจัดสภาพแวดล้อมให้คนพิการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

สำหรับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยในมุมมองของภาคเอกชนคือคนพิการในช่วงสูงวัย ถ้ามาใช้บริการที่ BTS ปกติ สถานีรถไฟฟ้า BTS จะมีเจ้าหน้าที่ดูแลตลอดตั้งแต่เข้ามา จะให้เป็นคูปองบริการฟรี ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ให้การดูแล (take care) จนถึงรถไฟฟ้าและบริการวิทยุ ให้เจ้าหน้าที่รถไฟฟ้ามารับและมีการวิทยุส่งต่อไปให้ถึงที่ กล่าวได้ว่าการเดินทางด้วยระบบของรถไฟฟ้า BTS ส่งถึงที่หมายได้อย่างปลอดภัยที่สุด

2. คนพิการในช่วงสูงวัยมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องดังนั้นจะพบ ปัญหาและอุปสรรคที่เป็นข้อจำกัดในเรื่องของ กฎหมาย ระเบียบ ไม่ได้ให้อำนาจก็ไม่สามารถทำได้ หรือในบางเรื่องแม้มีการให้อำนาจไว้แต่ไม่มีความชัดเจนในเรื่องของการปฏิบัติ ยกตัวอย่าง ท้องถิ่นหลาย ๆ พื้นที่อยากเข้ามาทำในเรื่องคนพิการและคนพิการในช่วงสูงวัยโดยนำงบประมาณของท้องถิ่นมาใช้แต่ไม่สามารถเข้ามาทำได้ เพราะไม่มีกฎหมาย ระเบียบมารองรับในการปฏิบัติงาน

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 กำหนดให้ท้องถิ่นสามารถจัดตั้งกองทุนได้ดังระบุในมาตรา 21 ว่าเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ ข้อกำหนด ระเบียบหรือประกาศแล้วแต่กรณี ให้เป็นไปตาม

พระราชบัญญัตินี้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) แต่แท้จริงแล้ว เมื่อนำงบประมาณของหน่วยงานท้องถิ่นมาใช้แล้วพบว่า ไม่มีระเบียบที่จะมารองรับการการปฏิบัติต่าง ๆ และเมื่อมีการตรวจสอบ พบว่าไม่ใช่อำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ถ้ามองในกฎหมายแม่บทนี้มีการให้อำนาจไว้แต่ตัวระเบียบย่อยที่จะสนับสนุนยังไม่มี

การดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานองค์การหรือสมาคมคนพิการ ในส่วนของการตั้งคณะกรรมการหรือการตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานหรือคณะสืบค้นข้อเท็จจริงจะต้องมีทั้งฝ่ายภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรหรือสมาคมคนพิการ และองค์กรที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการประสานร่วมกัน

3. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมผู้พิการ (Stakeholders organization) มีดังนี้

การดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ ทางด้านคนพิการในช่วงสูงวัยทั้งสามภาคส่วน มีการนำนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไปปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานบางส่วน โดยหน่วยงานภาครัฐ พบว่า การสร้างเจตคติของคนในสังคมให้เอาใจใส่คนพิการ หรือการอยู่ร่วมกัน แบบไม่กีดกัน ไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ เป็นเรื่องที่กระทำให้ยากต้องใช้เวลาในการสร้างเจตคติของคนในสังคม ให้รู้จักการดูแลเอาใจใส่ และยอมรับการอยู่ร่วมกันกับคนพิการ

จากการที่หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายได้ทั้งหมด จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป เข้ามาช่วยดำเนินการ เช่น โครงการสร้างศูนย์บริการต้นแบบห้องปฏิบัติการของ 1479 สายด่วนประชารัฐ เพื่อคนพิการ ในส่วนของภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป ได้แก่ BTS ก็มีข้อจำกัดในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ เช่น ลิฟต์โดยสารจะมีปัญหาเรื่องพื้นที่คับแคบ รถเข็ญไม่สามารถเคลื่อนผ่านไปได้ มีปัญหาเกี่ยวกับเสาไฟฟ้า ฟุตบาธ ทำให้ไม่สามารถติดตั้งลิฟต์เพิ่มเติมได้

สำหรับ องค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholders organization) พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกของภาครัฐ ไม่ตรงกับความต้องการของคนพิการ เช่น Wheel Chair จัดหาแบบเสื้อโหล ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งไม่เหมาะสม ควรจะจัดหาตามความต้องการของคนพิการที่เป็นเด็ก หรือผู้ใหญ่

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัยนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงขอบข่ายแห่งความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ซึ่งมีภาพลักษณ์คือ ต้องดูแลทุกเรื่องเกี่ยวกับคนพิการรวมทั้งคนพิการในช่วงสูงวัย ต้องมีนโยบายหรือ

มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพและพัฒนาคนพิการและคนพิการในช่วงสูงวัยมากขึ้น เพราะต้องมีการประสานส่งต่อมีความรวดเร็ว มีการบริการที่ทันท่วงที ซึ่งผู้วิจัยเห็นสมควรมีเรื่องของการบริการแบบ 24 ชั่วโมง เพราะไม่ทราบว่าคนพิการในช่วงสูงวัยจะเกิดเหตุการณ์ขอความช่วยเหลือในช่วงเวลาใดบ้าง มาตรการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และกองทุนเพื่อความปลอดภัยการใช้รถใช้ถนน และมีสถาบันสิรินธรเพื่อฟื้นฟูทางการแพทย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน มาตรการต่าง ๆ โดยฝ่ายรัฐและเอกชนเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัยที่เป็นคุณประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมของประเทศชาติเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nussbaum and Sen ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิต (quality of life) หมายถึง สภาพแห่งการมีสภาพดี (well-being) ทั้งของตัวปัจเจกบุคคล และสังคม (Nussbaum, M., & Sen, A. (Eds.), 1993) สอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (WorldHealth Organization : WHO) ระบุว่า คุณภาพชีวิต เป็นการรับรู้ความพึงพอใจ และสถานะของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคม โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเอง ภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม มาตรฐานของสากล (World Health Organization (WHO), 1980) ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัยให้ดียิ่งขึ้นนั้น คนในครอบครัวต้องปรับทัศนคติ ถ้าเป็นผู้สูงวัยและมีความพิการ ครอบครัวจะต้องได้รับการดูแลไม่ทอดทิ้งทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ ในเรื่องเครือข่ายที่เป็นองค์กรของคนพิการการขับเคลื่อนงานในส่วนขององค์กรเครือข่ายนี้ก็จะขับเคลื่อนในลักษณะเป็นภาคีและจะมีองค์กรระดับประเทศ องค์กรประจำจังหวัด ซึ่งองค์กรนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของคณะอนุกรรมการถ้าเป็นจังหวัดก็เป็นอนุกรรมการจังหวัดจะมีผู้แทนองค์กรอยู่ เพราะฉะนั้นการขับเคลื่อนนโยบายของคนพิการรวมทั้งคนพิการในช่วงสูงวัยต่าง ๆ ในจังหวัด ผู้แทนคนพิการจะมีส่วนในการขับเคลื่อนทุกเรื่องไม่ใช่เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในระดับประเทศจะมีองค์กรผู้แทนคนพิการเข้าร่วม กิจกรรมทุกกิจกรรมของกระทรวงก็จะมีผู้แทนคนพิการมาร่วมในการขับเคลื่อนงานทั้งหมด ซึ่งคนพิการมี 7 ประเภทซึ่งสอดคล้องกับประเภทของความพิการที่รัฐบาลสิงคโปร์ได้แยกแยะประเภทของการบกพร่อง (impairment) ที่เรียกว่า “พิการ” (disabilities) ออกเป็น 7 ประเภทด้วยกันและมีองค์กร 6 องค์กรหลักที่มาร่วมขับเคลื่อน (Ministry of Community Development, Youth and Sports, 2008)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเสนอเพิ่มเติมว่า หน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้านคนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัย จะต้องจัดทำฐานข้อมูลและการบูรณาการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันดำเนินนโยบายในเรื่องของการจัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งทุกจังหวัดจะต้องปลุกระดมเพื่อดูว่าใน ข้อมูล

ครอบครัว (Family Data) ที่เป็นข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนของคนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัย โดยให้ไปเชื่อมโยงกับกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรู้ว่าคนพิการได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขอะไรมาบ้าง เป็นต้น เพราะปัจจุบันฐานข้อมูลยังไม่สามารถเชื่อมโยง (Link) กับทุกกระทรวงที่เกี่ยวข้องได้ การประสานงานและร่วมมือกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการตัวคนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัยในการดำเนินงานการทำงานร่วมกันในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนงานด้านคนพิการซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยนำเสนอทฤษฎีกลุ่มหลากหลายพหุนิยม (pluralism) ของ จิรโชค วีระสย กล่าวไว้ว่า กลุ่มต้องมีการประชุม และมีการดำเนินงานบ่อยครั้งพอสมควร มิใช่ตั้งขึ้นมาแต่ชื่อ โดยมีกิจกรรม หรือผลงานเพียงปีละครั้งเดียวหรือนาน ๆ ครั้ง (จิรโชค วีระสย, 2555)

ดังนั้น เพื่อให้การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัยได้ผลดียิ่งขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในการบูรณาการร่วมมือกัน ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการเสนอออกกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ที่ชัดเจนรองรับการปฏิบัติงาน ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติ ชุณหศรีวงค์ ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน (กิตติ ชุณหศรีวงศ์, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพ ชุมรัมย์ พบว่า การนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่ได้ผลดีขึ้นอยู่กับทักษะในการบริหารภายในหน่วยงานของกระทรวง และความสามารถในการร่วมมือประสานงานกับ กระทรวง ทบวง กรม อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกับองค์กรภาคเอกชนและตัวคนพิการ (สุภาพ ชุมรัมย์, 2556) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิติพัฒน์ กิตติรักษกุล คือ การกำหนดยุทธศาสตร์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจให้ดียิ่งขึ้น โดยโอนหน่วยงานที่มิใช่ภารกิจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยตรงไปอยู่กับหน่วยงานอื่น (นิติพัฒน์ กิตติรักษกุล, 2559) นอกจากนั้น การประสานงานร่วมมือกันอาจจะมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณที่หน่วยงานหลักที่อาจจะยังไม่ได้ของบประมาณ นี่คือปัญหา แต่ทุกสิ่งทุกอย่าง อยู่ที่การวางแผน ออกแบบ ดังนั้นในเรื่องของงบประมาณกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการมีแหล่งทุน งบประมาณประจำปี ก็อาจจะไม่ใช่ปัญหาหลัก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ เคร์ต เลอวิน (Kurt Lewin) ที่ว่าการรวมกลุ่มโดยร่วมกันหลายคนหลายหน่วยงาน ย่อมมีพลังมากกว่าคนเพียงคนเดียวหรือหน่วยงานเดียว ดังคำเปรียบเทียบว่า “หลายไม้ซีก” ย่อมสามารถงัดไม้ชุงได้ หาก 10 คนแยกออกเป็นโดด ๆ หรือเดี่ยว ๆ ย่อมมีพลังน้อยกว่าเมื่อสามัคคี 10 คน มารวมกันพร้อมใจพร้อมกระทำกัน ทั้งนี้มี “พลวัตแห่งกลุ่ม” (group dynamics) พละกำลังของนานากลุ่ม มีมากน้อยต่างกัน ในการกำหนดนโยบาย และการผลักดันให้มีการดำเนินการ หรืองดเว้นการดำเนินการ (policy implementation) (จิรโชค วีระสย, 2555)

เมื่อทำการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามนโยบายของ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมผู้พิการ (Stakeholders organization) พบว่าทั้งสามภาคส่วน ต่างก็มีการนำนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้บังเกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็มีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานบางส่วน โดยหน่วยงานภาครัฐจะเป็นเรื่องของการสร้างเจตคติของคนในสังคมให้เอาใจใส่คนพิการ หรือการอยู่ร่วมกัน แบบไม่กีดกัน ไม่เลือกปฏิบัติต่อคนพิการ เป็นเรื่องที่กระทำให้ยากอาจต้องใช้เวลาในการสร้างเจตคติของคนในสังคม ให้รู้จักการดูแลเอาใจใส่ และยอมรับการอยู่ร่วมกันกับคนพิการ

จากการที่หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายได้ทั้งหมด จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป เข้ามาช่วยดำเนินการ เช่น โครงการสร้างศูนย์บริการต้นแบบห้องปฏิบัติการ ของ 1479 สายด่วนประชารัฐ เพื่อคนพิการ ในส่วนของภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป ได้แก่ BTS ก็มีข้อจำกัดในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการ เช่น ลิฟต์โดยสารจะมีปัญหาเรื่องพื้นที่คับแคบ รถเข็ญไม่สามารถเคลื่อนผ่านไปได้ มีปัญหาเกี่ยวกับเสาไฟฟ้า ฟุตบาธ ทำให้ไม่สามารถติดตั้งลิฟต์เพิ่มเติมได้

สำหรับ องค์กรเฉพาะหรือสมาคมผู้พิการ (Stakeholders organization) จะมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกของภาครัฐ ไม่ตรงกับความต้องการของคนพิการ เช่น Wheel Chair จัดหาแบบเสื้อโหล ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งไม่เหมาะสม ควรจะจัดหาตามความต้องการของคนพิการที่เป็นเด็ก หรือผู้ใหญ่

ผู้วิจัยเห็นสมควรเสนอแนะว่าทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholders organization) ควรจะมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง อาจจะเป็นการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อรับทราบ สภาพปัญหา ข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

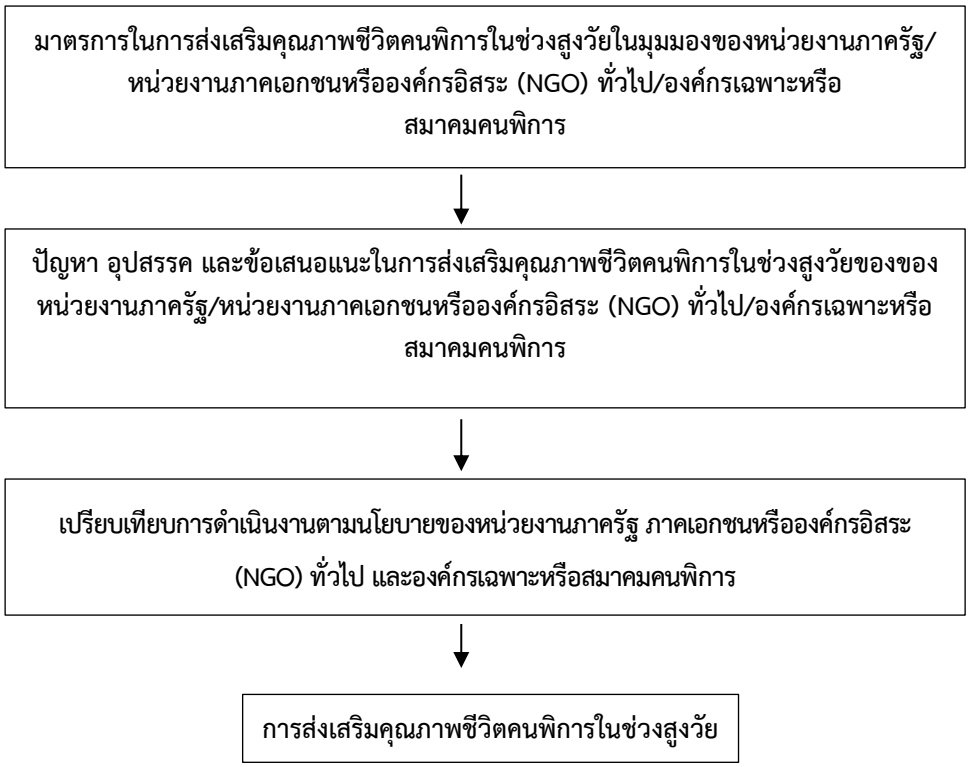
สรุป

หลังจากผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key-informant) ของหน่วยงานภาครัฐทั้งสองหน่วยทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ด้านหน่วยงาน คือ ข้อมูลที่สนทนาเกี่ยวกับคนพิการในช่วงสูงวัยนี้เป็นข้อมูลผู้สูงวัยด้วยซึ่งยังไม่ได้แยกออกจากคนพิการ เนื่องจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีสองกรมที่แยกกลุ่มคือ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกับกรมกิจการผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เฉพาะกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เนื่องจากผู้สูงอายุมีอายุ 60 ปี ถ้าไม่มีความพิการจะไปอยู่ในความ

ดูแลและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนกรมกิจการผู้สูงอายุ แต่ถ้าเมื่อใดมีความพิการจะถูกส่งมาที่กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ไม่จำกัดอายุ แต่ก็ยังได้รับเบี้ยผู้สูงอายุ ได้สิทธิ์ทั้งคนพิการและผู้สูงอายุ

แต่ว่าสิทธิต่าง ๆ ก็ไม่ได้ตัดสิทธิ อย่างเช่นเรื่องเบี้ยยังชีพก็สามารถที่จะได้เบี้ยยังชีพทั้งของผู้สูงอายุและเบี้ยยังชีพของคนพิการด้วย อีกส่วนหนึ่งเมื่อพูดถึงการใช้เงินกองทุนและส่งเสริม ถ้าเป็นกองทุนและส่งเสริมของคนพิการนี้ คนพิการจะร่วมเป็นอนุกรรมการด้วย ถ้าไม่มีความพิการ คนพิการก็ค่อนข้างจะไม่ให้เพราะว่าคนพิการจะมีความรู้สึกว่ายังไม่ได้เข้าสู่ความพิการแบบที่เขาเป็น คนพิการก็จะบอกว่าคนที่จะใช้เงินกองทุนและส่งเสริมได้ก็ต้องมีบัตรประจำตัวคนพิการ เป็นต้น ก็จะมีเงื่อนไขของกองทุนส่งเสริมคนพิการแต่ละกองทุนด้วย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในช่วงสูงวัยนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาเสนอเป็น Model ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัย มีประสิทธิภาพและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น โดยการคำนึงถึงสิทธิ และศักดิ์ศรีที่ทัดเทียมกันของคนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัย มีดังนี้

1.1 ควรปรับสภาพแวดล้อมให้คนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัยเข้าถึงสิทธิ์ เช่น ห้องน้ำที่แคบก็ควรทำให้กว้าง ทางลาดที่ชันก็ทำให้ไม่ชัน จุดพักนั่งรอร่มไม้ชายคาต่าง ๆ ก็ควรจะมี สำหรับไว้ให้คนพิการในช่วงสูงวัยทำนันทนาการร่วมกัน

1.2 ควรมีการประสานงานและร่วมมือกันปฏิบัติงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นส่วนกลาง กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนภูมิภาค ต้องทำงานกับเครือข่ายระดับพื้นที่ อบต. ภาคเอกชนที่สำคัญ เช่น การทำงานกับเครือข่ายองค์กรคนพิการ จะต้องทำงานด้วยกันทุกระดับ หรือภาคเอกชน เช่น BTS จะทำเรื่องของ CSR จะต้องทำงานร่วมกัน

1.3 ควรมีการประสานในส่วนของสมาคม มูลนิธิหรือองค์กรด้านคนพิการในจังหวัดให้ครอบคลุมทั่วถึง ต้องประสานหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้านคนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัยให้ครบทุกหน่วยงาน มีการจัดประชุมหรือพบปะพูดคุยกันอย่างจริงใจและจริงจังเพื่อให้การขับเคลื่อนงานอย่างมีระบบ ระเบียบ

1.4 ควรมีการประสานกับองค์กรภาคเอกชนในการก่อตั้งศูนย์ความพิการหรือศูนย์ช่วยเหลือความพิการพร้อมเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือในลักษณะคล้ายกับมูลนิธิร่วมกตัญญูหรือปอเต็กตึ้ง

1.5 ควรมีการถ่ายโอนภารกิจหรือมอบหมายภารกิจในการดำเนินงานช่วยเหลือคนพิการให้กับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมรับดำเนินงานต่อไป

1.6 ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการได้รับทราบนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการดำเนินงานด้านคนพิการในช่วงสูงวัยเพื่อวางแผนทำงานร่วมกันและทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงาน รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือคนพิการในช่วงสูงวัยเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน

1.7 ควรมีการประชุมร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน มีการจัดเก็บข้อมูล เข้าถึงข้อมูลได้สะดวก เปิดใจยอมรับการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์การของคนพิการ โดยวิธีการเชิงรุก

ผู้วิจัยเห็นสมควรเสนอแนะว่าทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือองค์กรอิสระ (NGO) ทั่วไป และองค์กรเฉพาะหรือสมาคมคนพิการ (Stakeholders organization)

ควรจะมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง อาจจะเป็นการประชุมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อรับทราบ สภาพปัญหา ข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลให้คนพิการหรือคนพิการในช่วงสูงวัยมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

เพื่อให้การกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงสูงวัยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น ควรมีการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ควรมีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและกรมกิจการผู้สูงอายุ โดยแบ่งแยกเป็น กรมกิจการเด็กและเยาวชน เพื่อดูแลเด็กและเยาวชนพิการและปกติทั่วไป

2.2 ควรมีการบูรณาการทำงานร่วมกันของ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการและกรมกิจการผู้สูงอายุ เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้สัมฤทธิ์ผล

2.3 ควรมีการกำหนดพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละเขต ในการขับเคลื่อน โดยลงมาดูแล เยี่ยมเยือน สำรวจข้อมูลคนพิการ ในเขตชุมชนที่รับผิดชอบ

2.4 ควรจัดให้มีสถานที่หลัก ๆ ในพื้นที่ที่สะดวกให้กลุ่มคนพิการและผู้ดูแลคนพิการเข้าถึง โดยหน่วยงานภาครัฐ อบต. ผู้นำชุมชน ดำเนินการประชุมวางแผนร่วมกันที่จะช่วยเหลือกลุ่มคนพิการในช่วงสูงวัยมีศูนย์กายอุปกรณ์ที่สามารถช่วยเหลือคนพิการและได้รับการอุดหนุนอุปกรณ์จากส่วนกลางมีการระดมทุนจากภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนงบประมาณในการดูแลอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาวิจัยด้านการคุ้มครอง ด้านการส่งเสริม สนับสนุนเรื่องสิทธิ สิทธิมนุษยชนของกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ อีก เช่น คนไร้สัญชาติ

3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องของการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคนพิการเป็นรายบุคคล ตั้งแต่ช่วงวัยอะไรไปจนถึงช่วงวัยอะไร เพื่อจะได้มีการฟื้นฟู เยียวยาให้ถูกต้อง หากวันหนึ่งไม่มีพ่อแม่หรือไม่มีผู้ดูแล เสียชีวิตหรือจากไป จะได้ช่วยกันดูแลให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2562). สถิติข้อมูลคนพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการจำแนกตามประเภทความพิการและเพศ ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2537 ถึง

วันที่ 31 มกราคม 2562 ข้อมูลประมวลผลจากฐานข้อมูลทะเบียนกลางคนพิการ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กิตติ ชุณหศรีวงศ์. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จิรโชค วีระสย. (2555). สังคมวิทยาการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิติพัฒน์ กิตติรักษกุล. (2559). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 (ฉบับอ้างอิง ปรับปรุงครั้งที่ 13) เล่ม 130 ตอนที่ 30 ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สุภาพ ชุมรัมย์. (2556). การนำนโยบายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการไปสู่การปฏิบัติในประเทศไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Ministry of Community Development, Youth and Sports. (2008). Sporting culture committee report. Singapore: Author.

Nussbaum, M., & Sen, A. (Eds.). (1993). The quality of life. Oxford, England: Clarendon Press.

World Health Organization (WHO). (1980). International classification of impairment disabilities and handicaps. Geneva, Switzerland: Author.

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัย ในจังหวัดศรีสะเกษ*

FACTORS EFFECTING FOOD CONSUMPTION BEHAVIOR OF THE ELDERLY BUDDHIST MONKS LIVING IN SISAKET PROVINCE

เตชภณ ทองเติม
Tachapon Tongterm
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Sisaket Rajabhat University, Thailand
จีรนันท์ แก้วมา
Jeeranan Kaewma
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
Songkhla Rajabhat University, Thailand
E-mail: jojoe_spsc_chula@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุ สูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุสูงวัยที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 523 รูป ได้มาจากการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ตัวอย่างพระภิกษุสูงวัย มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 9.82, S.D. = 1.91) มีทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 39.78, S.D. = 4.46) และมีพฤติกรรมการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 44.26, S.D. = 4.89)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 2 ตัวแปร ได้แก่ ทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภค และการมี

* Received 24 September 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 31 December 2019

โรคหรือปัญหาสุขภาพ ที่เป็นเรื้อรังนานเกิน 6 เดือน โดยทั้งสองตัวแปรร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ร้อยละ 26.3 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการบริโภคอาหารของตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดโครงการเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการบริโภคอาหารที่ถูกต้องแด่พระภิกษุสงฆ์สูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากผลการศึกษาที่พบว่าพระภิกษุสงฆ์สูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษมีระดับทัศนคติด้านการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเชิงลึกจะพบว่า ค่อนไปทางระดับที่ไม่ดี และตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารถือเป็นตัวแปรเชิงบวกที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษอีกด้วย

คำสำคัญ: พฤติกรรม, การบริโภคอาหาร, พระภิกษุ, ผู้สูงวัย

Abstract

This cross-sectional descriptive study consisted of 2 objectives: 1) to study knowledge, attitude and behavior on food consumption of the elderly Buddhist monks living in Sisaket province and 2) to study factors effecting food consumption behavior of the elderly Buddhist monks living in Sisaket province. The samples were 523 elderly Buddhist monks aged 50 years old or above selected by using accidental sampling. The instrument was questionnaire which was developed by the researcher. Data analysis was analyzed by using percentage, means, standard deviation and multiple regressions analysis.

The findings were:

1. The result of knowledge, attitude and behavior on food consumption of the elderly Buddhist monks living in Sisaket province revealed that the samples had knowledge on food consumption at moderate level ($\overline{X}$ = 9.82, S.D. = 1.91), attitude on food consumption at moderate level ($\overline{X}$ = 39.78, S.D. = 4.46) and behavior on food consumption at moderate level ($\overline{X}$ = 44.26, S.D. = 4.89).

2. The two factors effecting food consumption behavior of the elderly Buddhist monks living in Sisaket province with the significance level at .05 were attitude and having exceeding 6-month health problems. Both two factors were explained the behaviors at 26.3% and had positive relations on the samples' food consumption behavior of elderly Buddhist monks living in Sisaket province.

The recommendations were the attitude modification or right knowledge enhancement projects should be provided for the elderly Buddhist monks living in Sisaket province according to the findings of moderate level in attitude on food consumption and the in depth consideration tends to poor level. Moreover, the positive attitude factor on food consumption is statistically significant on behavior on food consumption of the elderly Buddhist monks living in Sisaket province.

Keywords: Behavior, Food Consumption, Monk, Elderly

บทนำ

พระสงฆ์เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการมีปัญหาสุขภาพ เนื่องจากการขาดโอกาสในการดูแลสุขภาพด้วยตนเองในเรื่องพฤติกรรมการบริโภค จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่มักฉันอาหารที่มีไขมันสูง (สนธนา สีฟ้า, 2560) คาร์โบไฮเดรตสูง และโปรตีนต่ำ นอกจากนี้ด้วยพระวินัยที่พระภิกษุสงฆ์ต้องรับการถวายอาหารจากฆราวาส ไม่สามารถเลือกซื้ออาหารเองได้ ซึ่งในปัจจุบันฆราวาสส่วนใหญ่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ (นัยนา ยอดระบำ และคณะ, 2556) ส่งผลให้พระภิกษุสงฆ์เกิดโรค เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดและหัวใจ ฯลฯ (ศนิกานต์ ศรีมณี และคณะ, 2556) และนอกจากนี้ยังพบว่าในบริบทชุมชนอุตสาหกรรมพระภิกษุสงฆ์ยังมีปัญหาสุขภาพ ด้านระบบทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง โรคเกี่ยวกับเลือด ซึ่งเป็นผลมาจากมลพิษในชุมชนอีกด้วย (วัชรินทร์ ออละออ, 2557)

จากข้อมูลของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) พบว่า มีจำนวนผู้สูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และคาดประมาณว่าอีกไม่เกิน 4 ปีข้างหน้านี้ ประเทศไทยก็จะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปสูงขึ้นถึงร้อยละ 20) ซึ่งจำนวนประชากร สูงวัยในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยเหตุที่ “คลื่นประชากรรุ่นเกิดล้าน” ที่เกิดในช่วงปี 2506 - 2526 กำลังเคลื่อนตัวกลายเป็นผู้สูงวัย โดยอีก 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะมีประชากรสูงอายุมากถึง 20 ล้านคน และที่สำคัญ คือ กลุ่มประชากรสูงอายุตอนปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 1.5 ล้านคน ในปี 2560 เป็น 3.5 ล้านคนในอีก 20 ปีข้างหน้า (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.), 2561) นอกจากจำนวนผู้สูงวัยที่เพิ่มมากขึ้นแล้วยังพบว่า สังคมไทยมีพระภิกษุสงฆ์สูงวัยเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน (พระกิตติญาณเมธี และคณะ, 2561) ซึ่งช่วงสูงวัยนี้ถือเป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษในด้านการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องด้วยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ระบบต่าง ๆ ของร่างกายเกือบทุกระบบจะมีการเสื่อมลง ซึ่งส่งผลให้อุบัติการณ์ของภาวะทุพพลภาพ

(Disability) และเสียชีวิตเพิ่มสูงขึ้น นอกจากโรคที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของการเป็นผู้สูงวัยแล้ว โรคเรื้อรังที่เกิดจากพฤติกรรมและการดำรงชีวิตที่ไม่เหมาะสมยังมีอุบัติการณ์ที่สูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังพบอีกว่า พระภิกษุสูงวัยส่วนใหญ่ มีโรคประจำตัวเป็นโรคเรื้อรัง มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ ดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง อาหารที่ฉันได้จากการบิณฑบาตเป็นอาหารประเภทแป้ง น้ำตาล กะทิ และไขมัน (พระกิตติญาณเมธี และคณะ, 2561) และการมีข้อจำกัดด้านการบริโภคยังส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการบริโภคอาหารในกลุ่มพระภิกษุสูงวัยเป็นอย่างมากอีกด้วย (ปิติณัช ราชภักดี และภาวิณี ศรีสันต์, 2561)

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมายังพบว่า การศึกษาวิจัยด้านการส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มพระภิกษุสูงวัยที่มีในประเทศไทยยังมีไม่มากนัก อีกทั้งองค์ความรู้ที่มียังขาดความชัดเจนในด้านปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัย และข้อมูลที่มีอยู่ยังไม่เหมาะสมในการใช้งานเชิงพื้นที่ เนื่องจากบริบทด้านที่อยู่อาศัย ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีที่แตกต่างกันล้วนมีผลต่อพฤติกรรมบริโภคทั้งสิ้น โดยเฉพาะในบริบทของพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษยังไม่เคยมีการศึกษาในประเด็นการบริโภคของพระภิกษุสูงวัยนี้มาก่อน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพพระภิกษุสูงวัยในเชิงพื้นที่ นอกจากนี้การศึกษาครั้งนี้ยังถือเป็นพุทธบูชาเพื่อเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้สืบทอดคู่กับคนไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross sectional descriptive study) ซึ่งผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จาก คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่โครงการวิจัย 009/2562 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร คือ พระภิกษุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ทั้งธรรมยุตนิกายและมหานิกายที่จำวัดอยู่พัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พักสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561

2. กลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 จากสูตรของ Cochran (Cochran W.G., 1953)

$$n = \frac{P\,(1\text{-}P)\,Z^2}{e^2}$$

ซึ่งจากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran จะได้กลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสูงวัย น้อยที่สุดประมาณ 385 รูป ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) พระภิกษุสูงวัย เพื่อเข้าร่วมโครงการวิจัย ดังนี้

2.1 สุ่มอำเภอในจังหวัดศรีสะเกษ โดยคณะผู้วิจัยกำหนดแบบแผนการสุ่มระดับอำเภอไว้ ร้อยละ 50 ของจำนวนอำเภอทั้งหมดในจังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้นในจังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนอำเภอทั้งหมด 22 อำเภอ คณะผู้วิจัยจึงทำการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) ได้จำนวนอำเภอ 11 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองศรีสะเกษ อำเภอศรีรัตนะ อำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอไพรบึง อำเภอกันทรารมย์ อำเภอราษีไศล อำเภอห้วยทับทัน อำเภอปรางค์กู่ อำเภอขุนหาญ อำเภอขุขันธ์ และอำเภอศิลาลาด

2.2 เทียบอัตราส่วน จำนวนอำเภอ (11 อำเภอ) กับ จำนวนขนาดตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ (385 รูป) จะได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละอำเภอ อำเภอละ 35 ตัวอย่าง

2.3 สุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยวิธีการ คัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จำนวนอำเภอละ 35 ตัวอย่าง โดยคณะผู้วิจัยมีเกณฑ์คัดเข้า และเกณฑ์คัดออก ดังนี้

เกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างเข้ามาศึกษา (Inclusion Criteria)

- เป็นพระภิกษุ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ทั้งธรรมยุตนิกายและมหานิกาย ที่จำวัดอยู่พัทธสีมา สำนักสงฆ์ หรือที่พักสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปี พ.ศ. 2561
- เข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดี
- ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย

เกณฑ์ในการคัดตัวอย่างออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria)

- ไม่ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย
- มีสภาวะดังนี้ คือ หมดสติ หรือ เกือบหมดสติ พูดไม่ได้ พูดไม่รู้เรื่อง วุ่นวาย สับสน ใส่ท่อหายใจ หรือใส่หลอดคอ จนไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามจริง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้แบ่งทีมผู้ช่วยเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ทีม โดยแต่ละทีมสามารถเก็บข้อมูลที่สมบูรณ์ได้มากกว่าเป้าหมายที่คำนวณไว้ เนื่องด้วยการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ และมี

พระภิกษุสูงวัยสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวนมาก ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่สมบูรณ์ทุกฉบับจากการเก็บในภาคสนามมาใช้ในการวิเคราะห์ผลสำหรับการศึกษาครั้งนี้ อีกทั้งคณะผู้วิจัยเห็นว่าการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การมีข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่สมบูรณ์และจำนวนมากจะช่วยให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกด้วย โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 523 ตัวอย่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษา ทบทวนทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาในแบบสอบถามออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 ภาวะทุพพลภาพระยะยาว ประกอบด้วย มีโรค หรือปัญหาสุขภาพที่เป็นเรื้อรัง มานานเกินกว่า 6 เดือน และการใช้กายอุปกรณ์เสริม/อุปกรณ์เทียม

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยมีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ เป็นคำถามปลายปิด มีคำตอบคือ ใช่ และไม่ใช่ แบ่งการให้คะแนนเป็นการตอบถูกให้คะแนน เท่ากับ 1 ตอบผิดให้คะแนน เท่ากับ 0 คณะผู้วิจัยแบ่งระดับความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom B., 1971) ดังตารางที่ 1

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยมีคำถามที่เกี่ยวกับความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่มีต่อการบริโภคอาหารและประโยชน์ของการบริโภคอาหาร จำนวน 15 ข้อ โดยมีคำถามด้านบวก 4 ข้อ และด้านลบ 11 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert โดยให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียวในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของผู้ตอบมากที่สุด คำตอบแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง คณะผู้วิจัยแบ่งระดับทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom B., 1971) ดังตารางที่ 1

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามพฤติกรรมการบริโภคอาหาร โดยมีข้อคำถามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนหรือการกระทำเกี่ยวกับการบริโภคอาหารของพระภิกษุ จำนวน 15 ข้อ โดยมีคำถามด้านบวก 5 ข้อ และด้านลบ 10 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert สำหรับให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียวในช่องที่ตรงกับพฤติกรรมของผู้ตอบมากที่สุด คำตอบแบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ คณะผู้วิจัยแบ่งระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร โดยใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงคะแนนแบบอิงเกณฑ์ ตามเกณฑ์ของ Bloom (Bloom B., 1971) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับคะแนนการประเมินความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภคอาหาร

คะแนนคิดเป็นร้อยละ	ค่าคะแนน	ระดับการประเมิน
ด้านความรู้		
ตั้งแต่ ร้อยละ 80 ขึ้นไป	12-15 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารดี
ตั้งแต่ร้อยละ 60-79	9 - 11 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารปานกลาง
น้อยกว่า ร้อยละ 60	0 - 8 คะแนน	มีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารไม่ดี
ด้านทัศนคติ		
ตั้งแต่ ร้อยละ 80 ขึ้นไป	48 – 60 คะแนน	มีทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารดี
ตั้งแต่ร้อยละ 60-79	36 - 47 คะแนน	มีทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารปานกลาง
น้อยกว่า ร้อยละ 60	0 - 35 คะแนน	มีทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารไม่ดี
ด้านพฤติกรรม		
ตั้งแต่ ร้อยละ 80 ขึ้นไป	48 – 60 คะแนน	มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารดี
ตั้งแต่ร้อยละ 60-79	36 - 47 คะแนน	มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารปานกลาง
น้อยกว่า ร้อยละ 60	0 - 35 คะแนน	มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารไม่ดี

การตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถาม

- หาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ได้ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.72

- แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไข และคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสูงวัย ในเขตอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 30 รูป จากนั้นได้นำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีการของครอนบัค (Cronbach L. J., 1990) ได้ค่าได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า เท่ากับ 0.76

4. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนี้

4.1 ข้อมูลปัจจัยทางประชากรศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ (Percentage) ค่าที่มากที่สุด (Maximum; Max) ค่าที่น้อยที่สุด (Minimum; Min) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ข้อมูลด้านระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภคอาหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 ข้อมูลด้านปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีการ Stepwise

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 3 ส่วน

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ผลการศึกษาดังแสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไป ของตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามลักษณะทั่วไป (n = 523 รูป)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุ (ปี) ($\overline{X}$ = 69.63, S.D. = 7.11, Max = 96, Min = 60)		
- 50-59 ปี	240	45.9
- 60-69 ปี	154	29.4
- 70-79 ปี	96	18.4
- 80-89 ปี	28	5.3
- 90-99 ปี	5	1.0
ดัชนีมวลกาย ($\overline{X}$ = 22.43, S.D. = 3.760, Max = 39.44, Min = 12.12)		
- น้อยกว่า 18.5 (ต่ำกว่าเกณฑ์)	69	13.19
- 18.5-23.4 (อยู่ในเกณฑ์ปกติ)	278	53.16
- 23.5-28.4 (น้ำหนักเกินเกณฑ์)	144	27.53
- 28.5-34.9 (อ้วนขั้นที่ 1)	29	5.55
- 35.0-39.9 (อ้วนขั้นที่ 2)	3	0.57
จำนวนพรรษา		
- น้อยกว่า 1 พรรษา	13	2.6
- 1-4 พรรษา	110	21.0
- 5-9 พรรษา	109	20.8
- 10-14 พรรษา	78	14.9
- 15-19 พรรษา	58	11.1
- ตั้งแต่ 20 พรรษาขึ้นไป	155	29.6
สถานภาพทางสงฆ์		
- เจ้าอาวาสวัด	172	32.9
- พระลูกวัด	318	60.8
- ตำแหน่งอื่น ๆ	33	6.3
ระดับการศึกษาสูงสุด		
- ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)	175	33.5
- ประถมศึกษาตอนต้น	67	12.8
- ประถมศึกษาตอนปลาย	83	15.9
- มัธยมศึกษาตอนต้น	49	9.4

- มัธยมศึกษาตอนปลาย	44	8.4
- ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	3	0.6
- อนุปริญญา ปวส.	7	1.3
- ปริญญาตรี	57	10.9
- ปริญญาโท	22	4.2
- อื่น ๆ	16	3.0
ความสามารถในการอ่านหนังสือ		
- อ่านได้สบาย /คล่อง	428	81.8
- อ่านได้ค่อนข้างลำบาก	85	16.3
- อ่านไม่ออก	10	1.9
ความสามารถในการเขียนหนังสือ		
- เขียนได้สบาย/คล่อง	403	77.1
- เขียนได้ค่อนข้างลำบาก	109	20.8
- เขียนไม่ได้	11	2.1
การตรวจสุขภาพ		
- ไม่เคยตรวจสุขภาพ	92	17.6
- เคยตรวจสุขภาพ	431	82.4
- ระหว่าง 0 - 6 เดือนที่ผ่านมา	273	52.2
- ระหว่าง 6 - 12 เดือนที่ผ่านมา	96	18.4
- มากกว่า 12 เดือนที่ผ่านมา	62	11.8
โรค หรือปัญหาสุขภาพ ที่เป็นเรื้อรังมานานเกิน 6 เดือน		
- ไม่มี	268	51.2
- มี	255	48.8
การใช้กายอุปกรณ์เสริม/อุปกรณ์เทียม		
- ไม่มี	261	49.9
- มี	262	50.1
การปฏิบัติกิจของสงฆ์ในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาก่อนการสำรวจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- ทำวัตรเช้า-เย็น	499	95.4
- กวาดลานวัด /ทำความสะอาดวัด	458	87.6
- บิณฑบาต	452	86.4
- รับกิจนิมนต์ภายในวัด	343	65.6
- รับกิจนิมนต์ภายนอกวัด	346	66.2
จำนวนครั้งในการฉันอาหาร/วัน		
- ฉัน 1 มื้อ	77	14.7
- ฉัน 2 มื้อ	446	85.3

การฉันน้ำปานะ ในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาก่อนการสำรวจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
- ฉัน น้ำเปล่า	266	50.2
- ฉันน้ำปานะประเภท อื่น ๆ	264	49.8
- ฉันน้ำอัดลม เช่น โค้ก เป๊ปซี่	62	11.7
- ฉันนม (กล่อง)	103	19.4
- ฉันเครื่องดื่มชูกำลัง (ขวด) เช่น M150	13	2.50
- ฉันกาแฟ (กระป๋อง) เช่น เบอร์ดี้	22	4.21
- ฉันนมเย็น ชาเย็น กาแฟเย็น	21	4.02

2. ตัวอย่างพระภิกษุสูงวัย มีระดับความรู้เกี่ยวกับการบริโภค มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภค และมีระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงผลการศึกษาใน ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับคะแนนความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ (n = 523 รูป)

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับคะแนน
ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร	15	9.82	1.91	ระดับปานกลาง
ทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร	60	39.78	4.46	ระดับปานกลาง
พฤติกรรมการบริโภคอาหาร	60	44.26	4.89	ระดับปานกลาง

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มี 2 ตัวแปร ได้แก่ ทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภค และการมีโรคหรือปัญหาสุขภาพนานเกิน 6 เดือน ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการบริโภคอาหารของตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ โดยทั้งสองตัวแปรร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ร้อยละ 26.3 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของพฤติกรรมการบริโภคอาหารของกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	p
- ทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภค	.32	.127	.313	2.477	.000*
- การมีโรคหรือปัญหาสุขภาพนานเกิน 6 เดือน	2.527	1.253	.228	2.016	.049*
ค่าคงที่	58.585	5.227		11.208	.000*

R^2 = .263, F= 11.334, Sig. of F= .000, *P< .05

อภิปรายผล

คณะผู้วิจัยมีประเด็นในอภิปรายจำนวน 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. จากผลการศึกษา ระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ที่พบว่า ตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยมีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร อยู่ในระดับปานกลางนั้น สามารถแยกอภิปรายได้ดังนี้คือ ประเด็นด้านความรู้เกี่ยวกับการบริโภคของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก ข้อมูลพื้นฐานระดับการศึกษาสูงสุด ที่แสดงไว้ว่า พระภิกษุสูงวัยมีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าประถมศึกษาตอนปลาย รวมกันสูงถึงร้อยละ 46.3 โดยอาจจะเป็นไปได้ว่าระดับการศึกษามีผลต่อระดับความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งสอดคล้องกับที่ อมรรัตน์ นธะสนธิ์ นพวรรณ เปียซื่อ และไพลิน พิณทอง ได้รายงานไว้ว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้ทางโภชนาการ และอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการรับประทานอาหารสำหรับในประเด็นทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ที่อยู่ในระดับปานกลางนั้น อาจเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์กันของตัวแปรด้านความรู้และตัวแปรด้านทัศนคติ จากผลการศึกษาพบว่าอยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน (อมรรัตน์ นธะสนธิ์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับ อมรรัตน์ นธะสนธิ์ และคณะ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ทางโภชนาการ ทัศนคติเกี่ยวกับอาหาร พฤติกรรมการรับประทานอาหาร และภาวะโภชนาการในชุมชนกึ่งชนบทจังหวัดอุบลราชธานี แล้วพบว่า ความรู้ทางโภชนาการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติเกี่ยวกับอาหาร นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์ข้อคำถามรายข้อพบว่า พระภิกษุสูงวัยส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “การฉันอาหารให้ครบ 5 หมู่ในแต่ละมื้อไม่สามารถเป็นไปได้” สูงถึง ร้อยละ 64.6 ซึ่งทัศนคติในเรื่องนี้อาจจะเป็นทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง หรืออาจจะเป็นข้อเท็จจริง (Fact) เนื่องด้วยวัดในชนบทในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษบางวัดมีพระภิกษุ จำพรรษาเพียง 1 หรือ 2 รูป เท่านั้น ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่ที่จะนำอาหารมาถวายเป็นประจำในทุก ๆ วันจึงมีไม่มากนัก ทำให้พระภิกษุไม่สามารถเลือกบริโภคให้ครบ 5 หมู่ ก็อาจเป็นไปได้ (อมรรัตน์ นธะสนธิ์, 2560)

ส่วนประเด็นพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษที่พบว่าอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างไปในทางที่ไม่ดีนั้น สอดคล้องกับหลาย ๆ การศึกษา ดังที่ ศนิกานต์ ศรีมณี และคณะ ที่ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุและพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร แล้วพบว่า พฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุในเขตภาษีเจริญโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง (ศนิกานต์ ศรีมณี และคณะ, 2556) และการศึกษาของ ปัณณธร ชัชวรัตน์

และสมานจิต ภิรมย์รื่น ที่ศึกษารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ แล้วพบว่า พระสงฆ์ที่พักในวัดและสำนักสงฆ์ทางภาคเหนือมีพฤติกรรมด้านโภชนาการอยู่ในระดับปานกลางด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การมีพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารอยู่ในระดับปานกลางนั้นอาจเนื่องมาจาก พระภิกษุได้รับอาหารจากการบิณฑบาต หรือจากการที่ประชาชนนำมาถวาย การบริโภคอาหารจึงสามารถเลือกฉันอาหารที่ได้รับมาจากการบิณฑบาต/จากการที่ประชาชนนำมาถวายเท่านั้น ไม่สามารถเลือกซื้อ/ปรุงอาหารที่มีคุณค่าทางอาหารและมีประโยชน์ต่อร่างกายได้เช่นฆราวาส (ปัณณธร ชัชวรัตน์ และสมานจิต ภิรมย์รื่น, 2557) โดยจากการศึกษาของ อลงกรณ์ สุขเรืองกูล และคณะ พบว่า คนไทยจะถวายอาหารที่อร่อยแด่พระสงฆ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารที่มีคาร์โบไฮเดรตและไขมันสูง (อลงกรณ์ สุขเรืองกูล, 2560) ส่วน สนธนา สีฟ้า ก็ได้รายงานไว้ว่า ปัญหาการบริโภคของพระภิกษุส่วนใหญ่พบว่า มีการรับรู้ประโยชน์การบริโภคอาหารอยู่ในระดับมาก แต่พระภิกษุส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจากต้องฉันอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารประเภท ไขมันสูง (สนธนา สีฟ้า, 2560) นอกจากนี้ ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต ก็ได้รายงานลักษณะของการฉันภัตตาหารของพระภิกษุในจังหวัดอุบลราชธานีซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ติดจังหวัดศรีสะเกษไว้ว่า พระภิกษุส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 86.4 ฉันอาหารเป็นสำรับรวม และร้อยละ 51.7 ฉันภัตตาหารประเภทไขมันสูง เช่น เนื้อสัตว์ติดมัน อาหารประเภททอดหรือผัด (ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต และคณะ, 2555)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า มี 2 ตัวแปร ได้แก่ ทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภค และการมีโรคหรือปัญหาสุขภาพนานเกิน 6 เดือน โดยทั้งสองตัวแปรร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ร้อยละ 26.3 ซึ่งตัวแปรทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภคมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการบริโภคอาหารของตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ สอดคล้องกับ ทัตพิชา เขียววิจิตร และพิษนุ อภิสมาจารโยธิน ที่ได้รายงานไว้ว่า ทัศนคติมีความสัมพันธ์กันทางบวกกับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร (ทัตพิชา เขียววิจิตร และพิษนุ อภิสมาจารโยธิน, 2561) และการศึกษาของ นัทธพงศ์ ลัทธพินันท์ ที่พบว่า ปัจจัยนำ (ความรู้และเจตคติ) ปัจจัยเอื้อ (แหล่งบริการสุขภาพบริเวณใกล้วัด สถานที่ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพและกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ) ปัจจัยเสริม (การสนับสนุนจากพระรูปอื่น การสนับสนุนจากบุคลากรทางสุขภาพ และการสนับสนุนจากญาติโยม) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการบริโภคและกิจกรรมทางกาย ได้ร้อยละ 25.4 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยปัจจัยนำด้านเจตคติหรือทัศนคตินั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและกิจกรรมทางกายมากที่สุด (นัทธพงศ์ ลัทธพินันท์, 2560)

ส่วนการมีโรคหรือปัญหาสุขภาพที่เป็นเรื้อรังมานานเกิน 6 เดือน (ก่อนการสำรวจ) ที่พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยใน

จังหวัดศรีสะเกษ อาจเนื่องมาจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ทำให้พระภิกษุสูงวัยตระหนักถึงปัญหาสุขภาพมากขึ้น และหันมาใส่ใจสุขภาพของตนเอง โดยเฉพาะในด้านการบริโภคอาหารก็เป็นได้ และนอกจากนี้จากผลการศึกษาที่พบว่า พระภิกษุสูงวัยมีพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาสุขภาพที่เป็นเรื้องรังมานานเกิน 6 เดือน สูงถึงร้อยละ 48.8 โดยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด ร้อยละ 12.8 ปวดหลัง ร้อยละ 11.3 และโรคเบาหวาน ร้อยละ 11.1 ตามลำดับ ยังสอดคล้องกับผลการตรวจสุขภาพประจำปีของพระภิกษุ อำเภอเมืองศรีสะเกษ และอำเภอพยุห์ ของ ศิวิไล โพธิ์ชัย ที่ได้รายงานไว้ว่า พระภิกษุส่วนใหญ่อายุ 60 ปีขึ้นไป มีภาวะสุขภาพเจ็บป่วยร้อยละ 52.73 โดยกลุ่มที่มีภาวะสุขภาพเจ็บป่วยส่วนใหญ่พบภาวะไขมันในเลือดสูง รองลงมา ได้แก่ โรคเบาหวาน และผลการศึกษาสุขภาวะของพระภิกษุในจังหวัดอุบลราชธานี (ศิวิไล โพธิ์ชัย, 2561) ของ ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต และคณะ ที่รายงานว่า พระ 1 ใน 4 รูปมีโรคประจำตัว โดยโรคที่พบมากที่สุดเป็นโรคเรื้อรัง คือ ความดันโลหิตสูง และเบาหวาน ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ตามหลักพระวินัยนั้นการเลือกบริโภคหรือฉันอาหารของพระภิกษุมีจำกัดหรือมีตัวเลือกเฉพาะอาหารจากการถวายหรือใส่บาตรโดยประชาชนเท่านั้น ซึ่งพระภิกษุไม่สามารถปรุงอาหารได้เอง จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุมีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคหรือมีปัญหาสุขภาพ ดังรายงานการศึกษาสภาพปัญหาสุขภาพและความต้องการในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น (ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต และคณะ, 2555) ของ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ ที่รายงานไว้ว่า พระสงฆ์มีพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคในกลุ่มไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ, 2558) นอกจากนี้การศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรีของ พระกิตติญาณเมธี และคณะ ก็ยังพบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัย มีโรคประจำตัวเป็นโรคเรื้อรัง อาหารที่ฉันได้จากการบิณฑบาต เป็นอาหารประเภทแป้ง น้ำตาล กะทิ และไขมัน ด้วยเช่นกัน (พระกิตติญาณเมธี และคณะ, 2561)

สรุป

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่าระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 2 ตัวแปร ได้แก่ ทัศนคติเกี่ยวกับการบริโภอาหาร และการมีโรคหรือปัญหาสุขภาพที่เป็นเรื้องรังมานานเกิน 6 เดือน โดยทั้งสองตัวแปรร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการบริโภคอาหารของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ ได้ร้อยละ 26.3 และมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการบริโภคอาหารของตัวอย่างพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 องค์ความรู้จากผลการวิจัย สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพด้านการบริโภคของพระภิกษุสูงวัยในจังหวัดศรีสะเกษ หรือสถานที่ อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ให้สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหารูปแบบในการส่งเสริมสุขภาพด้านการบริโภคสำหรับพระภิกษุสูงวัยอย่างต่อเนื่องได้

1.2 ควรจัดโครงการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคอาหารให้กับพระภิกษุสูงวัย ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสูงวัยเห็นถึงความสำคัญของพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพด้านการบริโภคที่ดี และห่างไกลโรค

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคที่ทำให้พระภิกษุสูงวัยไม่สามารถปฏิบัติตนหรือมีพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมได้

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมในกลุ่มพระภิกษุสูงวัย ที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในชุมชน พระภิกษุสูงวัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

2.3 ควรมีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพแบบบูรณาการ ที่เน้นทั้งการบริโภคอาหาร การมีกิจกรรมทางกาย และการจัดการกับความเครียด ของพระภิกษุสูงวัย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่สนับสนุนทุนวิจัยประจำปีงบประมาณ 2562

เอกสารอ้างอิง

ทัตพิชา เขียววิจิตร และพิษนุ อภิสมาจารโยธิน. (2561). ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีไขมันสูงของนิสิตระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 7(กรกฎาคม), 130-145.

นัทธพงศ์ ลัทธพินันท์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและกิจกรรมทางกายของพระภิกษุไทย. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัยนา ยอดระบำ และคณะ. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการถวายอาหารสุขภาพแด่พระสงฆ์ ของประชาชนอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา. *วารสารสุขศึกษา*, 36(1), 51-64.

ปัณณธร ชัชวรัตน์ และสมานจิต ภิรมย์รื่น. (2557). รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ*, 8(1), 167-178.

ปิติณัช ราชภักดี และภาวิณี ศรีสันต์. (2561). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารการแพทย์ โรงพยาบาลอุดรธานี*, 26(3), 199-207.

พระกิตติญาณเมธี และคณะ. (2561). การส่งเสริมการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดลพบุรี. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 12(25), 94-107.

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. *วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดขอนแก่น*, 22(2), 117-129.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2561). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560.* กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.

วัชรินทร์ ออละออ. (2557). สุขภาพพระสงฆ์ในบริบทชุมชนอุตสาหกรรม. *วารสารวิจัยสังคม*, 37(2), 89-124.

ศนิกานต์ ศรีมณี และคณะ. (2556). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์และพฤติกรรม การถวายภัตตาหารของประชาชน ในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสยาม และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

ศิวิไล โพธิ์ชัย. (2561). ผลการตรวจสุขภาพประจำปีของพระภิกษุ อำเภอเมืองศรีสะเกษ และอำเภอพยุห์. *วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์*, 23(3), 659-668.

ศุภลักษณ์ ธนธรรมสถิต และคณะ. (2555). *สุขภาวะของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี*. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2561 จาก http://guideubon.com/ news/view.php?t=115&s_id=472&d_id=472

สนธนา สีฟ้า. (2560). การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุ ในจังหวัดปัตตานี. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

อมรรัตน์ นธะสนธิ์. (2560). ความรู้ทางโภชนาการ ทัศนคติเกี่ยวกับอาหาร พฤติกรรมการรับประทานอาหาร และภาวะโภชนาการในชุมชน กึ่งชนบทจังหวัดอุบลราชธานี. ใน *รายงานการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์.* มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อลงกรณ์ สุขเรืองกูล. (2560). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงราย. *พยาบาลสาร*, 44(2), 38-48.

Bloom B. (1971). *Mastery learning.* New York: Holt Rinehart & Winston.

Cochran W.G. (1953). *Sampling Techiques.* New York: John Wiley & Sons. Inc.

Cronbach L. J. (1990). *Essentials of psychological testing 5th ed.* New York: Harper Collins publishers.

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุ ในตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล*

DEVELOPING LIFELONG LEARNING PROCESS FOR SELF-RELIANCE OF THE ELDERLY IN TANYONGPO SUB-DISTRICT MUANG DISTRICT SATUN PROVINCE

ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ
Suparat Pinsuwan
มูหำหมัด สาแลบิง
Muhammad Salaebing
ศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ
Sansanee Chanarnupap
มหาวิทยาลัยทักษิณ
Thaksin University, Thailand
E-mail: salaebing@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 5 ขั้นตอนได้แก่ ระยะเตรียมการ ระยะการทำวิจัย ระยะการจัดทำแผน ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ และระยะการติดตามประเมินผล สำหรับในระยะการทำวิจัย นักวิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวปรากฏการณ์นิยม เก็บข้อมูลโดยการสังเกต การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เจาะลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผู้ให้ข้อมูลหลักมีจำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ สมาชิกในครัวเรือนผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งทั้งหมดอยู่ในพื้นที่ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ผลการวิจัยพบว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป สามารถปรับตัวให้สอดรับกับเงื่อนไขใหม่ ๆ ของชีวิตและสังคม นอกจากความรู้ที่สั่งสมมานานจากรุ่นสู่รุ่นแล้ว ผู้สูงอายุยังเรียนรู้ เช่น การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการประกอบการชุมชน เป้าหมายสำคัญคือเพื่อความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนและการพึ่งพิงตนเองได้ ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ และทักษะ ในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

* Received 11 November 2019; Revised 19 December 2019; Accepted 31 December 2019

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตลอดชีวิต, กิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ของผู้สูงอายุ, ผู้สูงอายุ

Abstract

This article is an action research aiming to study and promote lifelong learning to the elderly. The study area is located in Tanyongpo Sub-district, Muang District, Satun Province. The research methodology is divided into 5 phrases: preparation phrase, research phrase, planning phrase, implementation phrase, monitoring and evaluation phrase. The research key informants were 30 persons consisting of the elderly, family members of the elderly, community leaders, village health volunteers, executives of the Sub-district Administrative Organization and the Sub-district Health Promoting Hospital. This research found that "lifelong learning" is tentatively the principal factor for life adjustment. These elderly are arguably potential and open for new learning to adjust themselves for self-reliance and sustainable livelihoods. Their new learning is such as entrepreneurship skills in community based tourism and community product enterprise. They have utilized their knowledge, wisdom, experiences, and skills for productive ageing activities benefit self, family and society.

Keywords: Lifelong Learning, Productive Ageing Activities, Elderly

บทนำ

การสูงวัยของประชากร (Population Ageing) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2559 โลกของเรามีประชากรประมาณ 7,433 ล้านคน เป็นประชากรสูงวัยที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 929 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด (United Nations, Department of Economic and Social Affairs Population Division, 2016) สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2559 ประชากรไทยมีจำนวน 65.9 ล้านคน เป็นประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด ประเทศไทยได้กลายเป็นสังคมสูงอายุ (Aged Society) แล้ว เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ประชากรไทยเพิ่มช้าลงอย่างมาก ปัจจุบันอัตราการเพิ่มประชากรไทยได้ลดต่ำลงจากร้อยละ 3 ต่อปี เหลือเพียงร้อยละ 0.5 ต่อปีเท่านั้น ในขณะที่ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราร้อยละ 5 ต่อปี ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete-aged Society) ในปี พ.ศ. 2564 เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2574

ประเทศไทยจะเข้าสู่ “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” (Super-aged Society) เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556) รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559 แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุจำนวนมากอยู่ในสภาวะเปราะบางและยากลำบาก หนึ่งในสามของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน กล่าวคือ รายได้ต่ำกว่า 2,647 บาทต่อเดือน ผู้สูงอายุกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะประสบกับภาวะยากจนสูงกว่ากลุ่มวัยอื่น ๆ ปัจจุบันบุตรยังคงเป็นแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุแต่ก็ลดลงอย่างมาก ไม่เพียงเท่านั้น ผู้สูงอายุยังมีแนวโน้มเป็นโสดมากขึ้น ร้อยละของผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังคนเดียวหรือตามลำพังกับผู้สูงอายุด้วยกันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับขนาดของครัวเรือนไทยที่ปัจจุบันลดลงเหลือเพียงสามคนเท่านั้น ครอบครัวไทยได้เปลี่ยนรูปแบบจากที่เคยเป็นครอบครัวขยาย คนหลายรุ่นอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวใหญ่ กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่จำนวนสมาชิกในครัวเรือนลดน้อยลง เหล่านี้เป็นสัญญาณเตือนว่า ศักยภาพของครอบครัวในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง การหวังพึ่งบุตรหรือครอบครัวเป็นหลักประกันในยามสูงวัยแต่เพียงอย่างเดียวเป็นไปได้ยากมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2559 ร้อยละของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานอยู่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และมีจำนวนผู้สูงอายุที่ขอรับเบี้ยยังชีพสูงถึงราว 8 ล้านคน ใช้งบประมาณแผ่นดินรวมทั้งสิ้น 63,219 ล้านบาท (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560)

ปัจจุบัน การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของไทย ถูกขับเคลื่อนไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 โดยมีความพยายามหามาตรการเพื่อรองรับผู้สูงอายุจำนวนมากที่คาดว่าจะมีเงินสะสมไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ในขณะที่ศักยภาพของครอบครัวในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานที่พยายามปรับกระบวนทัศน์ของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยมองว่า “ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระของสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคม จึงควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน และรัฐ ให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุด ขณะเดียวกันผู้สูงอายุที่ประสบความทุกข์ยาก ต้องได้รับการเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม” แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับนี้กำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุไว้ 5 ด้าน โดยมาตรการการให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นมาตรการสำคัญต่อยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและและความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

ผู้วิจัยเลือกตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจาก 1) ตำบลตันหยงโปเป็นชุมชนชนบทในพื้นที่เกาะบริเวณชายแดนไทย - มาเลเซีย ตั้งอยู่สุดเขตแดนใต้ของ

ประเทศไทยทางด้านฝั่งทะเลอันดามัน จังหวัดสตูล มีพื้นที่ทางทะเลติดต่อกับประเทศมาเลเซีย และมีประวัติศาสตร์ภูมิหลังเชื่อมโยงกับเมืองไทรบุรีของประเทศมาเลเซีย ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลตันหยงโปนับถือศาสนาอิสลาม และมักจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติกับประชากรในประเทศมาเลเซีย ทำให้เอื้อและเกื้อหนุนต่อการย้ายถิ่นข้ามแดนไปทำงานในประเทศมาเลเซีย 2) ข้อสังเกตที่ได้จากการลงพื้นที่ของคณะวิจัยในเบื้องต้น พบว่า การย้ายถิ่นข้ามแดนของสมาชิกในครัวเรือนเพื่อไปทำงานในประเทศมาเลเซียส่งผลให้ผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโปจำนวนไม่น้อยจำเป็นต้องดำเนินชีวิตอยู่ตามลำพัง ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเป็นกลุ่มเปราะบางที่จะเผชิญปัญหาทั้งทางด้านจิตวิทยา สังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลเกิดความเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของผู้สูงอายุที่เกี่ยวเนื่องกับการทำประมงชายฝั่ง ผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโปจำเป็นต้องปรับตัวและเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิต 3) จากการสอบถามองค์การบริหารส่วนตำบลตันหยงโป เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2561 พบว่า ตำบลตันหยงโปประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านตันหยงโป หมู่ที่ 2 บ้านหาดทรายยาว และหมู่ที่ 3 บ้านบากันเคย ตำบลตันหยงโปมีจำนวนครัวเรือน 722 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวม 3,014 คน มีจำนวนผู้สูงอายุ ประมาณ 366 คน (ร้อยละ 12.14) ตำบลตันหยงโปได้กลายเป็นสังคมสูงอายุ (Aged Society) แล้ว เนื่องจากมีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้แนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” (Productive Ageing) เป็นแนวทางในการออกแบบวิจัย งานวิจัยนี้มุ่งค้นหาศักยภาพของผู้สูงอายุ แสวงหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ และส่งเสริมการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ งานวิจัยนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานโดยมองว่าผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระของสังคม แต่ผู้สูงอายุมีศักยภาพ มีการเรียนรู้และปรับตัวสามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคมได้ งานวิจัยนี้มีผลงานวิจัยสนับสนุน เช่น ผลงานวิจัยเรื่อง “ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณประโยชน์กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย” ของเล็ก สมบัติ และคณะ ซึ่งทำการศึกษาภูมิปัญญาของผู้สูงอายุไทยที่ยังคุณประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุให้ความหมายของการสูงวัยอย่างมีศักยภาพ ประกอบด้วย 6 มิติได้แก่ การอยู่อย่างพึ่งพาตนเองได้ การมีส่วนร่วมและยังประโยชน์ต่อสังคม การมีความงอกงามทางปัญญา การคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาพ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการเตรียมตัวเพื่อความมั่นคงยามชรา โดยกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ของผู้สูงอายุสามารถเป็นได้ทั้งกิจกรรมเชิงธุรกิจที่สร้างรายได้และกิจกรรมเชิงบริการที่ไม่สร้างรายได้แต่อำนวยประโยชน์ให้แก่ครัวเรือน ชุมชน หรือสังคม (เล็ก สมบัติ และคณะ, 2554)

งานวิจัยนี้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น มุ่งค้นหาศักยภาพของผู้สูงอายุ แสวงหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ และส่งเสริมการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ งานวิจัยนี้ยังช่วยจุดประกายให้คนกลุ่มวัยอื่น ๆ มองเห็นศักยภาพของผู้สูงอายุที่สามารถยังคุณประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม และส่งเสริมให้คนทุกวัยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 5 ขั้นตอนได้แก่ ระยะเตรียมการ ระยะการทำวิจัย ระยะการจัดทำแผน ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ และระยะการติดตามประเมินผล ในแต่ละขั้นตอนมีการดำเนินงานดังนี้

1. ระยะเตรียมการ

ในการขับเคลื่อนกิจการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในพื้นที่นั้น จำเป็นต้องประสานการทำงานร่วมกับผู้สูงอายุและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และดำเนินงานในรูปแบบ “หุ้นส่วนในงานพัฒนาด้านผู้สูงอายุ” ในระยะเตรียมการ นักวิจัยใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้สูงอายุและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ตำบลตันหยงโป ซึ่งได้แก่ ครัวเรือนผู้สูงอายุ แกนนำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยอาศัยช่องทางหลักได้แก่ การลงพื้นที่พบปะพูดคุย การเยี่ยมเยียนตามบ้าน การศึกษาดูงานและการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

2. ระยะการทำวิจัย

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยศึกษาศักยภาพของผู้สูงอายุและความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ของผู้สูงอายุ นักวิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวปรากฏการณ์นิยม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกต การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสนทนา และการสัมภาษณ์เจาะลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ประเด็นในการสัมภาษณ์ อาทิ ภูมิหลังและข้อมูลโดยทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป ศักยภาพและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ความต้องการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลหลักมีจำนวน 30 คน จำแนกเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

2.1 ผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป จำนวน 12 คน เป็นผู้สูงอายุที่สมาชิกในครัวเรือนย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซีย จำนวน 6 คน และเป็นผู้สูงอายุที่ยังคงอาศัยอยู่กับบุตรหลาน จำนวน 6 คน โดยในจำนวนนี้ครอบคลุมทั้งผู้สูงอายุเพศหญิงและเพศชาย

2.2 สมาชิกในครัวเรือนของผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป จำนวน 6 คน ครอบคลุมทั้งเพศหญิงและเพศชาย ทั้งที่เป็นเยาวชนและวัยทำงาน

2.3 ตัวแทนภาคประชาชนในตำบลตันหยงโปที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน ประกอบด้วยแกนนำชุมชน จำนวน 3 คน ได้แก่ ประธานองค์กรชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน จำนวน 3 คน

2.4 ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลตันหยงโปที่ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลตันหยงโป จำนวน 3 คน และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตันหยงโป จำนวน 3 คน

การดำเนินงานวิจัยตั้งอยู่บนหลักจริยธรรมคือ หลักความเคารพในบุคคล หลักคุณประโยชน์ และหลักความยุติธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถตัดสินใจได้เองอย่างอิสระในการเลือกเข้าร่วมโครงการ การจัดลำดับความสำคัญโดยให้คุณประโยชน์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักและชุมชนพึงได้รับมาก่อนคุณประโยชน์ของนักวิจัย และนักวิจัยไม่มีอคติต่อชุมชน สำหรับการเก็บรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น การเปิดเผยตัวตนของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว อย่างไรก็ตาม ชื่อที่ปรากฏในบทความวิจัยนี้เป็นนามสมมติ

3. ระยะการจัดทำแผน

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยลงพื้นที่ตำบลตันหยงโปเพื่อแสวงหาแนวทางในการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนแสวงหาคณะทำงานในระยะการนำแผนไปปฏิบัติซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยเมื่อได้แนวทางในเบื้องต้นแล้ว นักวิจัยพร้อมด้วยคณะทำงานได้นำแนวทางไปปรึกษาสภาองค์กรชุมชนถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงานก่อนที่จะมีการดำเนินการใด ๆ

4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยร่วมกับคณะทำงานซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ เป้าหมายสำคัญคือ สนับสนุนความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนและการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุ

5. ระยะการติดตามและประเมินผล

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ สมาชิกในครัวเรือนผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวนรวม 20 คน ตลอดจนการสังเกตท่าทีความสนใจ การตอบสนองของผู้สูงอายุในระหว่างดำเนินกิจกรรม และการประชุมรับฟังความคิดเห็นภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม จะเห็นได้ว่า หุ้นส่วนในงานพัฒนาด้านผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการสะท้อนผล

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” (Productive Ageing) เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัย แนวคิดนี้มองว่า ผู้สูงอายุมีศักยภาพ มีการเรียนรู้และปรับตัว สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคมได้ แนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหามายาคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ เช่น การมองว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลด้อยโอกาสและเป็นภาระของสังคม (Amoss P. , 1981) ปัจจุบันมายาคติในลักษณะนี้กำลังถูกท้าทายด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ซึ่งยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์ แนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” ประกอบด้วยหลักพื้นฐานที่สำคัญสองประการ คือ 1) หลักมนุษยธรรม (Humanitarian Aspect of Ageing) หมายถึง ผู้สูงอายุควรได้รับความช่วยเหลือตามหลักมนุษยธรรม และความต้องการด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ ที่อยู่อาศัย ครอบครัว สวัสดิการสังคม ความมั่นคงทางรายได้ การจ้างงาน รวมถึงการศึกษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น “สิทธิขั้นพื้นฐาน” (Rights-base) ที่บุคคลทุกกลุ่มวัยพึงได้รับ การเกี่ยงที่จะดูแลผู้สูงอายุเพราะเหตุแห่งความแตกต่างด้านอายุ จึงเป็นการเลือกปฏิบัติซึ่งสังคมจะกระทำมิได้ และ 2) หลักการพัฒนา (Developmental Aspect of Ageing) หมายถึง ผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (เล็ก สมบัติ และคณะ, 2554)

คำว่า “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการผลิตหรือบริการ แม้ว่าผลผลิตหรือบริการที่ได้นั้น ผู้สูงอายุอาจได้รับผลตอบแทนเป็นตัวเงินหรือไม่ก็ตาม (ศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ และจำนงค์ แรกพินิจ, 2561) กิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์เป็นกิจกรรมตามความชอบหรือความถนัดของผู้สูงอายุ ทั้งที่ทำเป็นบางเวลาหรือเต็มเวลา โดยกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ของผู้สูงอายุมีความหมายมากกว่าการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ หากแต่ยังรวมถึงการทำงานที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนซึ่งมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วย เช่น งานอาสาสมัคร งานสาธารณประโยชน์ งานสาธารณกุศล งานบริการในครัวเรือน งานส่งเสริมกิจการทางศาสนา เป็นต้น กิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปได้ทั้งกิจกรรมเชิงธุรกิจและกิจกรรมบริการ (Hooyman N.R. & Kiyak H.A., 2002)

แนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” เสนอว่า ปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนต่อการส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ มีอย่างน้อย 4 ประการคือ 1) การคิดดี หมายถึง มุมมองที่ผู้สูงอายุมีต่อตนเอง ผู้สูงอายุควรเป็นกลุ่มแรกที่ปฏิเสธมายาคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ แล้วเปลี่ยนทัศนคติการมอง “ตนเอง” ใหม่ หันมองคุณค่า พลัง ศักยภาพ ความรู้ และความสามารถของตนเอง มากกว่าสรีระร่างกายที่แสดงออกจากภายนอก การทำให้ตนเองเชื่อมั่นในตนเอง (self-esteem) เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าเมื่อตนเองมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในตนเองแล้วก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะทำให้คนในสังคมเชื่อเหมือนที่ตัวเราเชื่อในตัวเอง ดังนั้นก่อนที่จะมีการปฏิวัติ

ความคิดของคนในสังคม ผู้สูงอายุจะต้องปฏิวัติความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ และมุมมองที่มีต่อตนเองเสียก่อน 2) ปัญญาดี หมายถึง การเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) ผู้สูงอายุที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขนั้นถือว่าเป็นกลุ่มที่เรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งยังสามารถนำความรู้และศักยภาพที่มีในตนเองมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตนเองและสังคม ผู้สูงอายุต้องเป็นกลุ่มคนที่มีโลกทัศน์ที่เปิดกว้าง ไม่มีมุมมองที่แคบเรียนรู้หรือจดจำเฉพาะเรื่องราวของช่วงอายุที่ตนเองเกิดและคุ้นชินเท่านั้น แต่จะต้องขยันเรียนรู้เพิ่มเติมในนวัตกรรมที่เกิดขึ้นมาในสังคมอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่งของผู้สูงอายุจะเป็นเส้นทางในการเปิดโอกาสสู่ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาตนเองให้เกิดความก้าวหน้า สามารถติดต่อสัมพันธ์กับคนกลุ่มวัยอื่น ๆ ได้อย่างเท่าเทียม 3) สุขภาพดี (healthy) หมายรวมถึงสุขภาพกายและสุขภาพใจ สุขภาพส่วนบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญ หากบุคคลมีสุขภาพแข็งแรงจะเป็นเงื่อนไขแรกของการดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระและพึ่งพาตนเองได้ อันเป็นลักษณะสำคัญของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพและยังคุณประโยชน์ 4) สังคมดี หมายถึง การสนับสนุนทางสังคม (social well-being) สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น ค่านิยมของสังคมที่ให้เกียรติและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ สมาชิกในครัวเรือนเข้าใจและยอมรับศักยภาพของผู้สูงอายุ สิ่งแวดล้อมทางสังคมในลักษณะนี้ย่อมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพของผู้สูงอายุและความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ของผู้สูงอายุ นักวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในงานวิจัยนี้มีแนวโน้มเห็นคุณค่าในตนเอง มีศักยภาพและการเรียนรู้ โดยความรู้และศักยภาพที่สั่งสมมานานจากรุ่นสู่รุ่นของผู้สูงอายุ ที่สำคัญได้แก่ ภูมิปัญญาในการทำประมงชายฝั่ง ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือจับสัตว์น้ำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในการแปรรูปอาหารทะเล และภูมิปัญญาในการจักรสาน ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสะสมอยู่ภายในตัวผู้สูงอายุ ในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว ตัวอย่างเช่น การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการทำประมงชายฝั่ง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำประมงชายฝั่งเป็นอาชีพครัวเรือน อาศัยเครื่องมือจับสัตว์น้ำอย่างง่ายที่ประกอบขึ้นเอง เน้นใช้วัสดุจากธรรมชาติ ชาวประมงแต่ละครัวเรือนจะมีเรือเอง เป็นเรือหางยาวขนาดเล็ก เอาไว้ออกทะเลหาปลา ชาวประมงสูงอายุจำนวนหนึ่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง บางคนหันมารับจ้างซ่อมอวนหรือแห ทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำและอยู่กับบ้านแทน ผู้สูงอายุสตรีบางคนเก็บหอยนางรมขาย รายได้ราววันละ 200-300 บาท บางคนรับจ้างแกะหอยกะพง รายได้ราววันละ 100 บาท รายได้ครัวเรือนของชาวประมงชายฝั่งจะไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับความสามารถจับหรือขายได้ในแต่ละวัน

นอกจากความรู้และศักยภาพที่สั่งสมมานานจากรุ่นสู่รุ่นแล้ว ผู้สูงอายุยังคงมีการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้สอดรับกับเงื่อนไขใหม่ ๆ ของชีวิตและสังคม ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านบากันเคย ด้วยความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและป่าชายเลน ทำให้ชาวประมงหลายกลุ่มวัยในหมู่บ้านมีการรวมตัวกันเป็นประมงอาสาหรือกลุ่มอนุรักษ์ ทำงานขับเคลื่อนเรื่องการป้องกันและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและป่าชายเลน เพื่อความมั่นคงทางอาหารและความยั่งยืนของอาชีพประมง โดยกลุ่มอนุรักษ์เหล่านี้พยายามสร้างกติกาให้เป็นของทุกคน และพัฒนากติกาไปสู่การทำข้อบัญญัติท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์จึงทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการและการเมืองท้องถิ่นด้วย และเป็นแกนหลักสำคัญที่ผลักดันทำให้เกิดการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในเวลาต่อมา

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป เล่าว่า “ชาวบ้านบากันเคยและในตำบลตันหยงโปส่วนใหญ่มีอาชีพทำประมงพื้นบ้าน ด้วยเครื่องมือประมงที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน การวางอวน ไซปลา ตกเบ็ดและรุนเคย พวกเราหากินอยู่กับทะเลมาอย่างยาวนาน แต่ในช่วงราวปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา มีเรืออวนรุนของคนต่างถิ่นจำนวนกว่า 300 ลำ ซึ่งใช้เครื่องมือแบบล้างผลาญ เป็นการทำลายสัตว์น้ำขนาดเล็ก ทำลายหน้าดิน หญ้าทะเล รวมทั้งได้ทำลายเครื่องมือประมงของชาวบ้านเสียหายไปจำนวนมาก ชาวบ้านจึงรวมตัวกัน ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ เป็นประมงอาสา เพื่อดูแลทรัพยากรของพวกเรา มีการออกเรือตรวจตรา ทั้งเรือและน้ำมันเราช่วยกันออก ถ้าจับได้เราก็พูดคุยทำความเข้าใจ ทำอย่างนี้เรื่อย ๆ จนกระทั่งเรืออวนรุนลดน้อยลง” (ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป, 2561)

เลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป เล่าว่า “นอกจากการเฝ้าระวังเรืออวนรุนแล้ว ทางกลุ่มยังทำกิจกรรมอนุรักษ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านประมงอาสา เพื่อนำผลผลิตจากทะเลไปแปรรูปเป็นสินค้า เป็นรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งจะนำมาสนับสนุนกิจกรรมฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลด้วย จากการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งมาอย่างต่อเนื่องและได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรการพัฒนาที่เข้ามาช่วยเหลือ ทำให้มีกลุ่มองค์กรเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก กลุ่มประมงอาสาบ้านบากันเคยจึงได้เกิดแนวคิดในการจัดตั้ง “กลุ่มรีสอร์ทชุมชน” ขึ้น เพื่อรองรับนักเรียนนักศึกษา เครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป กลุ่มรีสอร์ทชุมชนบ้านบากันเคยได้รับงบประมาณสนับสนุนเบื้องต้นจาก ศอ.บต. ส่วนชุมชนก็มาถือหุ้นด้วยการลงแรง ใครมาช่วยงานก่อสร้างกี่ชั่วโมงเราก็จดไว้เป็นหุ้น ซึ่งมันดีที่ถอนหุ้นไม่ได้ แต่หุ้นแรงที่ลงไปจะตกถึงลูกหลานได้” (เลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป, 2561)

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป เล่าอีกว่า “โปรแกรมท่องเที่ยวของกลุ่มรีสอร์ทชุมชนบ้านบากันเคยมี 2 แบบคือ แบบแรกเป็นการเที่ยวชมธรรมชาติ เช่น กินบนขอนนอนริมเล พิชิตทะเลแหวกสันหลังมังกร เล่นน้ำดำหอยกะพง ดูปะการัง ชมหญ้าทะเล พิชิตกั้ง

ตั๊กแตน ล่องเรือคายักชมป่าชายเลน พอกโคลนทะเล เป็นต้น ส่วนอีกแบบก็เป็นโปรแกรมการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามวิถีของชุมชนชาวประมงและชุมชนมุสลิม เช่น ชมการลอกใบจาก การสานหมวกตูดง การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากทะเล และลิ้มรสชาติอาหารพื้นถิ่นจากฝีมือของกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุ กฎของรีสอร์ทจะเคารพแนวปฏิบัติของชุมชนมุสลิมคือ ไม่เสพของมึนเมา หากมาเป็นคู่ ถ้าไม่ใช่สามีภรรยากัน จะพักด้วยกันไม่ได้ และห้ามส่งเสียงดังรบกวนเสียงอาซานจากมัสยิด เป็นต้น” (ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป, 2561)

นักวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจการของกลุ่มอนุรักษ์ รีสอร์ทชุมชน และสภาองค์กรชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับคนหลายกลุ่มวัย เรียนรู้พลังชุมชนที่เกิดขึ้นจากรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ โดยเฉพาะทักษะด้านการประกอบการในวิสาหกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน การผลิตและจำหน่ายสินค้าชุมชน ตัวอย่างการประกอบการท่องเที่ยวชุมชน การผลิตและจำหน่ายสินค้าชุมชนของหมู่บ้านบากันเคย พบว่าเน้นการดึงเสน่ห์แห่งภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งผู้สูงอายุคุ้นเคยเป็นอย่างดีมาใช้เป็นฐานในการสร้างรายได้และกระจายรายได้ภายในชุมชน ผู้สูงอายุได้เรียนรู้การเป็นวิทยากรในฐานะครูภูมิปัญญาของศูนย์เรียนรู้ชุมชน เรียนรู้การปรับใช้เรือหาปลาให้เป็นเรือนำเที่ยว เรียนรู้การพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของสินค้าชุมชน ตลอดจนเรียนรู้การส่งเสริมการขายโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสังคมดิจิทัล เป็นต้น หมู่บ้านบากันเคยได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นจากหลายสถาบัน เป็นชุมชนต้นแบบด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน เช่น ในปี พ.ศ. 2560 หมู่บ้านบากันเคยได้รับการคัดเลือกจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมให้เข้าโครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และในปี พ.ศ. 2561 ได้รับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์อย่างเต็มรูปแบบ ไม่เพียงเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2561 หมู่บ้านบากันเคยยังได้รับการคัดเลือกจากกรมพัฒนาชุมชนให้เข้าโครงการชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี ซึ่งหมู่บ้านบากันเคยได้ผนวกเอาหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลตันหยงโปเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งด้วย การพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านบากันเคย ได้ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลตันหยงโป และชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่เกาะบริเวณชายแดนไทย - มาเลเซีย จังหวัดสตูล

ในขณะที่นักวิจัยลงพื้นที่ตำบลตันหยงโปเพื่อแสวงหาแนวทางในการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์นั้น นักวิจัยได้พบกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านหาดทรายยาว ซึ่งทำงานใกล้ชิดกับผู้สูงอายุและเคยเข้าร่วมประชุมโครงการชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถีในฐานะเครือข่ายของหมู่บ้านบากันเคยด้วย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านหาดทรายยาว เสนอว่า “ไม้ เป็นทรัพยากรที่หาได้ง่ายในตำบลตันหยงโป ภูมิปัญญาชาวบ้านรู้จักเลือกชนิดไม้และรู้วิธีการนำไม้มาใช้ประโยชน์โดยไม่รบกวนธรรมชาติและระบบนิเวศ นอกจากนี้เศษไม้ที่เหลือจากการก่อสร้างจำนวนมาก ยังมักจะถูกทิ้งไว้ ไม่ได้ถูก

นำมาใช้ประโยชน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้ จึงเป็นการนำวัสดุท้องถิ่นและวัสดุเหลือใช้มาสร้างรายได้เสริมให้กับคนในหมู่บ้าน และในหมู่บ้านหาดทรายยาวมีผู้สูงอายุที่มีความชำนาญด้านงานไม้ รับซ่อมและสร้างบ้านให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านหาดทรายยาวมาเป็นเวลานาน ภรรยาของท่านเป็นครูสอนอัลกุรอานให้กับเด็ก ๆ ในหมู่บ้าน ผู้สูงอายุสองสามีภรรยามีจิตอาสาเพื่อชุมชนจนเป็นที่ยอมรับในหมู่บ้าน ท่านสามารถพัฒนาความชำนาญด้านงานไม้ไปสู่การทำรองเท้าไม้ เป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ขัดสนและผู้สูงอายุ”

นักวิจัยพร้อมด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านหาดทรายยาว จึงได้นำความคิดไปปรึกษาสภาองค์กรชุมชนและกลุ่มรีสอร์ทชุมชน ถึงความเป็นไปได้ของการจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์ รองเท้าไม้ เพื่อส่งเสริมอาชีพครัวเรือนผู้สูงอายุ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป เล่าว่า “ที่หมู่บ้านบากันเคยมีกลุ่มผลิตหมวกตูดง หรือหมวกที่ทำจากใบจาก เป็นวิสาหกิจของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เดิมหมวกตูดงจะใช้เวลาออกเรือไปหาปลาหรือใส่กันแดด แต่กระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำให้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ได้รับความสนใจไปด้วย นักท่องเที่ยวที่เข้ามาที่หมู่บ้านบากันเคยจำนวนไม่น้อยถามหารองเท้าต้องการเปลี่ยนรองเท้าเมื่อจะลงเรือ ลงทะเล หรือเดินบนทะเลแหวก โอกาสทางการตลาดมีความเป็นไปได้ที่จะจำหน่ายรองเท้าไม้ทำมือให้กับนักท่องเที่ยว ทางรีสอร์ทชุมชนยินดีสนับสนุนให้วางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ร้านจำหน่ายสินค้าชุมชนได้ อีกทั้งเมื่อมีกลุ่มนักท่องเที่ยวต้องการศึกษาดูงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทางรีสอร์ทชุมชนยินดีแนะนำและส่งนักท่องเที่ยวให้ไปศึกษาดูงานกลุ่มผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้ที่หมู่บ้านหาดทรายยาวด้วย” (ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป, 2561)

เมื่อได้รับการสนับสนุนจากสภาองค์กรชุมชนและกลุ่มรีสอร์ทชุมชน นักวิจัยและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านหาดทรายยาว จึงได้มอบหมายให้ ก๊ะลา (นามสมมติ) ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลักในการจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้ วัตถุประสงค์คือ เพื่อจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้ และเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้ที่สามารถวางจำหน่ายได้ กำหนดกลุ่มเป้าหมายคือ ครัวเรือนผู้สูงอายุในชุมชน หมู่ที่ 2 บ้านหาดทรายยาว การจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้ เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ เป้าหมายสำคัญคือ สนับสนุนความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนและการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุ การดำเนินงานตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานโดยมองว่าผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระของสังคม แต่ผู้สูงอายุมีศักยภาพ มีการเรียนรู้และปรับตัว สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคมได้ การจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้เน้นใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการทำงานของคนหลายกลุ่มวัย เพราะงานไม้ มีทั้งงานเลื่อย ตัด เจาะ ไส ขัด และประดับ หากกลุ่มมีคนหลายกลุ่มวัยจะช่วยส่งเสริมเกื้อกูลกัน

ในการนำแผนไปปฏิบัติ เริ่มต้นจาก ก๊ะลา (นามสมมติ) ได้ติดต่อทาบทาม บังหมาน (นามสมมติ) ผู้สูงอายุซึ่งชำนาญด้านงานไม้ ให้พัฒนาความชำนาญไปสู่การทำรองเท้าไม้ และขอให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับครัวเรือนผู้สูงอายุที่สนใจการจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์รองเท้าไม้ เมื่อบังหมานสนใจและตอบรับแล้ว จึงได้ปรึกษาหารือร่วมกันว่าจะชักชวนใครเข้าร่วมกลุ่มบ้าง โดยทั้งสองคนเห็นชอบร่วมกันว่า ในช่วงเริ่มต้นนี้ กลุ่มไม่ควรมีขนาดใหญ่เกินไป น่าจะเริ่มต้นสมาชิกประมาณ 8-10 คน โดยเน้นเริ่มจากครัวเรือนที่สนิทคุ้นเคยกัน เพราะคุยเข้าใจกันง่าย หากมีปัญหาอะไร สามารถแก้ไขกันได้ง่าย เมื่อรวบรวมคนได้ประมาณ 10 คน จากครัวเรือนผู้สูงอายุที่ใกล้ชิดกัน นวัตกรรมชาวบ้านก็เริ่มเกิดขึ้นจากการลองผิดลองถูก บังหมานนำไม้หลายชนิด ทั้งเศษไม้หาได้จากธรรมชาติและเศษไม้เหลือจากการก่อสร้าง นำมาทดลองทำเป็นพื้นรองเท้า โดยเอารองเท้าแตะของคนในบ้านทาบลงบนแผ่นไม้ แล้วใช้ปากกาวาด จากนั้นตัดออกมาเป็นรูปทรงพื้นรองเท้า ทดสอบน้ำหนัก ความคงทน และความยากง่ายที่จะนำมาประดิษฐ์ด้วยแรงกำลังของผู้สูงอายุ เด็ก และสตรี ในขณะที่บังหมานกำลังวุ่นอยู่กับการผลิตและทดสอบพื้นรองเท้า เหล่าสมาชิกคนอื่น ๆ ก็ช่วยกันหาวัสดุ เช่น เชือก ผ้า หลอดยาง แผ่นยางรองพื้น และกาว มาประดิษฐ์ส่วนประกอบอื่นของรองเท้า และเป็นลูกมือเรียนรู้งานไม้จากบังหมาน ทั้งงานเลื่อย ขัด เจาะ ไส เจียร เคลือบ และประดับ

ปัญหามีไว้เรียนรู้และแก้ไข การแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุช่วยสะท้อนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของผู้สูงอายุ เช่น แผ่นยางรองพื้นรองเท้าไม้ไม่สามารถหาได้ในพื้นที่ ต้องศึกษาค้นคว้ากว่าจะได้มาและต้องพยายามเรียนรู้วิธีการที่จะใช้มัน เพราะเป็นความรู้ใหม่ สำหรับการแก้ไขปัญหาทางด้านเทคนิคนั้น ทางกลุ่มได้รับคำแนะนำจากวิทยากรจากผลิตภัณฑ์รองเท้าทะเลจร ซึ่งเดินทางมาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้มาสาธิตการขึ้นรูปรองเท้าและแนะนำเรื่องการเลือกยางพื้นรองเท้า นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าของกิจการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ส่งช่างในร้านเดินทางมาสาธิตการผสมกาวและการใช้กาวอย่างถูกวิธีเพื่อความคงทนของรองเท้า ในที่สุดผลิตภัณฑ์ตัวอย่างก็สำเร็จออกมาได้ รองเท้าไม้คู่แรกเป็นรองเท้าแตะแบบหนีบ สามารถใส่ได้ทั้งบุรุษและสตรี

ในวงสนทนา ณ ระเบียงบ้านของบังหมาน (นามสมมติ) เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2561 “กลุ่มกาโสท” ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการ คำว่า “กาโสท” (Kasut) ในภาษามลายูถิ่นแปลว่ารองเท้า กลุ่มกาโสทเป็นการทำงานร่วมกันของคนหลายกลุ่มวัยในครัวเรือนของผู้สูงอายุ อัตลักษณ์รองเท้าของกลุ่มกาโสท คือ รองเท้าไม้ทำมือ ผลิตด้วยภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และกำลังแรงงานของคนหลายกลุ่มวัย ร่วมด้วยช่วยเกื้อกูลกัน กลุ่มกาโสทได้ประชุมวางแผนเปิดตัวกลุ่มและแนะนำผลิตภัณฑ์ ในวันที่ 24 ตุลาคม 2561 เริ่มเวลา 10.00 น. ณ บริเวณลานหน้าบ้านของบังหมาน ซึ่งเป็นที่ทำการของกลุ่ม โดยเชิญองค์การบริหารส่วนตำบลตันหยงโป กลุ่มรี

สอร์ทชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมงาน จำนวนผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายในวันเปิดตัว มีจำนวนไม่น้อยกว่า 20 คู่ โดยทางกลุ่มทำการผลิตเพียง 1 - 2 แบบเท่านั้น กำหนดราคาขายคู่ละ 120 บาท ช่วงส่งเสริมการขายราคาคู่ละ 99 บาท โดยเน้นการจำหน่ายภายในตำบลตันหยงโปเป็นหลัก ไม่สนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงาน เพราะเป็นครัวเรือนผู้สูงอายุ และสมาชิกในกลุ่มกาโสทผลิตรองเท้าไม้เป็นกิจกรรมเสริมเท่านั้น คือเมื่อมีเวลาว่างหรือหลังจากเสร็จงานในอาชีพประมงซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้ว อีกทั้งตำบลตันหยงโปยังเป็นตำบลท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ จึงไม่จำเป็นต้องนำสินค้าไปวางจำหน่ายภายนอก เงินที่ได้รับจากการจำหน่ายรองเท้า 1 คู่ (ราคา 99 บาท) ทางกลุ่มมีการวางแผนจัดสรรปันส่วนโดยหักไว้เป็นต้นทุนการผลิต คู่ละ 50 บาท หักไว้เป็นเงินสะสม คู่ละ 9 บาท และหักไว้เป็นเงินปันผล คู่ละ 40 บาท แนวทางในการวางแผนจ่ายเงินปันผลคือ 1) ให้สมาชิกลงเวลาทุกครั้งที่มีการรวมกลุ่มทำการผลิต 2) เหรัญญิกรายงานรายรับและรายจ่ายเป็นประจำทุกวันสิ้นเดือน 3) เหรัญญิกจ่ายเงินปันผลให้สมาชิกเป็นประจำทุกวันสิ้นเดือน โดยคำนวณจากหุ้นเวลาที่สมาชิกแต่ละคนสะสมไว้ในเดือนนั้น ๆ

ผลที่เกิดขึ้นในวันเปิดตัวกลุ่มและแนะนำผลิตภัณฑ์ ปรากฏว่า กลุ่มกาโสทได้รับการตอบรับอย่างดีจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านหาดทรายยาว ตลอดจนชาวบ้านในตำบลตันหยงโป ผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลตันหยงโป โดยมีผู้คนแวะเยี่ยมชมสินค้าและเลือกซื้อสินค้าของกลุ่มเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีการสั่งผลิตสินค้าตามขนาดและรูปแบบที่ลูกค้าต้องการด้วย

การติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มกาโสทนั้น นักวิจัยใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ สมาชิกในครัวเรือนผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวนรวม 20 คน ตลอดจนการสังเกตท่าที ความสนใจ และการตอบสนองของผู้สูงอายุในระหว่างดำเนินกิจกรรม การประชุมรับฟังความคิดเห็นภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ผลที่ได้พบว่า 1) ผู้สูงอายุมีขวัญกำลังใจ มีความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ขวัญกำลังใจที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นจากจำนวนเงินที่ได้รับจากการขายรองเท้าไม้ เนื่องจากจำนวนเงินที่สมาชิกได้รับโดยเฉลี่ยต่อคนแล้ว เป็นจำนวนเงินไม่มากนัก หากแต่ขวัญกำลังใจของผู้สูงอายุเกิดขึ้นจากการได้รับการยอมรับจากสมาชิกในครัวเรือน ชุมชน และสังคม การที่กลุ่มกาโสทได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในครัวเรือน และได้รับการตอบรับอย่างดีจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้านหาดทรายยาว ตลอดจนชาวบ้านในตำบลตันหยงโป ผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลตันหยงโป ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและประสบความสำเร็จ นับเป็นการเสริมพลังให้กับผู้สูงอายุที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ต่อไป 2) ผู้สูงอายุมีศักยภาพและมีทัศนคติเปิดรับการเรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ มีการปรับตัวให้สอดรับกับเงื่อนไขใหม่ ๆ ของชีวิตและสังคม ตลอดจนสามารถทำงานร่วมกับคนกลุ่มวัยอื่นได้

การเรียนรู้ทั้งหมดนี้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนและพึ่งพิงตนเองได้ 3) ผู้สูงอายุสามารถใช้ความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ และทักษะในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม กลุ่มกาโสทเกิดขึ้นจากความปรารถนาของสมาชิกภายในกลุ่ม ผลิตภัณฑ์เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุภายในกลุ่ม วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ส่วนใหญ่สามารถหาได้ง่ายในพื้นที่ และผลิตภัณฑ์ได้รับการตอบรับอย่างดีในวันเปิดตัว กลุ่มกาโสทและครัวเรือนผู้สูงอายุมีความมั่นใจในศักยภาพของตนเองว่าสามารถดำเนินการต่อเนื่องได้

อภิปรายผล

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย สอดคล้องกับแนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” ซึ่งเสนอว่า ผู้สูงอายุมีศักยภาพ มีการเรียนรู้และปรับตัว สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคมได้ แนวคิดผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหามายาคติที่สังคมมักมองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม เป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่เน้นการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ประโยชน์ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยปัจจัยพื้นฐานที่เกื้อหนุนต่อการส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ ประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) หรือการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) นับเป็นกระแสหลักของสังคมที่ต้องการให้คนในสังคมได้ตระหนักถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่ไม่ได้สิ้นสุดลงหลังจากได้รับวุฒิทางการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดแทรกไปในวิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ความรู้มีความสำคัญจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีอยู่หลากหลาย เช่น การฝึกปฏิบัติจากการทำงานจริง การฝึกอบรมในงาน การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่กล่าวมานี้ล้วนมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2558)

การจัดตั้งกลุ่มกาโสทเป็นการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ให้นิยาม “การศึกษาตามอัธยาศัย” หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล การจัดตั้งกลุ่มกาโสท เป็นการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ มีลักษณะสำคัญดังนี้ 1) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองตามความต้องการของครัวเรือนผู้สูงอายุ 2) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชุมชน 3) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทุนชุมชน 4) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการทำงานร่วมกับคนกลุ่มวัย

อื่น 5) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการคำนึงถึงความยั่งยืน/ความต่อเนื่องของกิจกรรม และที่สำคัญ 6) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนและพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุ

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2554) ซึ่งเสนอว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุควรเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้สูงอายุ โดยยึดหลักการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในวัยของตน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานของ ภูมิ โชคเหมาะ และคณะ (ภูมิ โชคเหมาะ และคณะ, 2554) ซึ่งเสนอว่า ผู้สูงอายุควรได้รับการศึกษา อบรม และเรียนรู้ตามความสมัครใจ ความสนใจ ความถนัด หรือความต้องการ เนื่องจากการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สูงอายุปรับเปลี่ยนและสามารถดำรงชีวิตได้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

สรุป

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยสนับสนุนว่า ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระของสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคมได้ โดย “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป เป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ ผลงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพและการเรียนรู้ โดยความรู้และศักยภาพที่สั่งสมมานานจากรุ่นสู่รุ่นของผู้สูงอายุ ที่สำคัญได้แก่ ภูมิปัญญาในการทำประมงชายฝั่ง ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือจับสัตว์น้ำด้วยวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาในการแปรรูปอาหารทะเล และภูมิปัญญาในการจักรสาน ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสะสมอยู่ภายในตัวผู้สูงอายุ ในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว นอกจากความรู้และศักยภาพที่สั่งสมมานานจากรุ่นสู่รุ่นแล้ว ผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโปยังคงมีการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้สอดรับกับเงื่อนไขใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่น การรวมตัวกันกับคนหลายกลุ่มวัยเป็นประมงอาสาหรือกลุ่มอนุรักษ์ ทำงานขับเคลื่อนเรื่องการป้องกันและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและป่าชายเลน เพื่อความมั่นคงทางอาหารและความยั่งยืนของอาชีพประมง การรวมตัวกันกับคนหลายกลุ่มวัยตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวและด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือน ความเป็นอยู่อย่างพอเพียง และการพึ่งพิงตนเองได้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป เป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์ จึงมีข้อเสนอดังนี้

1. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุควรเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ในงานวิจัยนี้ การจัดตั้งกลุ่มกาโสทเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของครัวเรือนผู้สูงอายุ สอดคล้องกับบริบทและวิถีชุมชน สอดคล้องกับทุนชุมชน โดยมีการทำงานร่วมกับคนหลายกลุ่มวัย เป้าหมายสำคัญคือ เพื่อความเป็นอยู่อย่างยั่งยืนและการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุ

2. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมควบคู่กับการส่งเสริมด้านสุขภาพอนามัย เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการเลือกรับประทานอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ การออกกำลังที่เหมาะสมกับวัย การป้องกันโรคในวัยสูงอายุ การพักผ่อนนอนหลับที่ถูกต้อง การจัดที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัยในบ้านและนอกบ้านสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น ผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องในการวิจัยนี้ เกือบทั้งหมดไม่มีข้อจำกัดเรื่องสุขภาพร่างกาย เช่น ไม่เป็นผู้ป่วยติดเตียง หรือทุพพลภาพ เงื่อนไขด้านสุขภาพร่างกายเป็นปัจจัยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมที่ยังคุณประโยชน์ ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์จำเป็นต้องรักษาสุขภาพความแข็งแรงของร่ายกายให้เอื้อต่อชีวิตทางสังคมและการทำงานของผู้สูงอายุ

3. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมควบคู่กับการส่งเสริมด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ เช่น การเรียนรู้การยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจของตน การเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนภายในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง การเรียนรู้การทำงานร่วมกับคนหลากหลายกลุ่มวัย การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรมของคนวัยใกล้เคียงกัน การมีส่วนร่วมการทำงานกับสังคมและการเป็นอาสาสมัครหรือจิตอาสา เป็นต้น ผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเห็นคุณค่าในตนเอง มีมโนทัศน์ด้านบวกกับตนเองและครอบครัว แม้ผู้สูงอายุจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางร่ายกาย แต่ไม่ได้มองว่าเป็นข้อจำกัดของการมีชีวิตทางสังคมและการทำงานที่ยังคุณประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์จะต้องเห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อมั่นในศักยภาพของตนที่สามารถเป็นพลังร่วมพัฒนาสังคมได้

4. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมควบคู่กับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและการออม เช่น การเรียนรู้การวางแผนการเงิน การออม และการลงทุนที่เหมาะสม รวมถึงการหารายได้เสริม เพื่อความเป็นอยู่ที่พึ่งพิงตนเองได้ ผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่เน้นความเป็นอยู่แบบพอเพียง พอเลี้ยงตนเองได้ ไม่เน้นการขยายงานที่เกินความสามารถหรือเกินสมรรถนะทางร่างกายของตนเอง การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่เน้นการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนเช่น การท่องเที่ยวชุมชน การ

ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่ดึงเสน่ห์แห่งภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ซึ่งผู้สูงอายุคุ้นเคยเป็นอย่างดี มาใช้เป็นฐานในการสร้างรายได้และกระจายรายได้ภายในชุมชน

5. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมควบคู่กับการส่งเสริมด้านทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ เช่น การพัฒนาทักษะด้านการอ่าน การฟัง การค้นคว้าด้วยคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวัน การพัฒนาความสามารถในการใช้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้สูงอายุในการวิจัยนี้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม อีกทั้งเรียนรู้การหาข้อมูลจากเครือข่ายทางอินเตอร์เน็ตในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้มีพื้นฐานจาก 1) โครงการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่เกาะที่สมาชิกในครัวเรือนย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซีย และ 2) โครงการวิจัยเรื่อง ชีวิตทางสังคมและการทำงานของผู้สูงอายุในพื้นที่เกาะที่สมาชิกในครัวเรือนย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นโครงการย่อยในแผนวิจัยเรื่อง การผาสุกของผู้สูงอายุในพื้นที่เกาะที่สมาชิกในครัวเรือนย้ายถิ่นไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2560

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552.* กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิสย์.

จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ(อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. *วารสารรูสะมิแร*, 38(1), 6-28.

ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป. (6 กันยายน 2561). การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุในตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล. (ศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ, ผู้สัมภาษณ์)

ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารครุศาสตร์*, 43(2), 141-156.

ภูมิ โชคเหมาะ และคณะ. (2554). กฎหมายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย. *บทบัณฑิตย์*, 67(2), 1-24.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559.* กรุงเทพมหานคร: พริ้นเทอรี่.

เล็ก สมบัติ และคณะ. (2554). *ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณประโยชน์กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย. ทุนสนับสนุนจากสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

เลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลตันหยงโป. (6 กันยายน 2561). การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพึ่งพิงตนเองได้ของผู้สูงอายุ ในตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล. (ศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ, ผู้สัมภาษณ์)

ศันสนีย์ จันทร์อานุภาพ และจำนงค์ แรกพินิจ. (2561). การยังคุณประโยชน์ของผู้สูงอายุในพื้นที่เกาะบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย. *วารสารอินทนิลทักษิณสาร*, 13(3), 143-163.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2554). *การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

Amoss P. . (1981). *Coast Salish elders. In P.T. Amoss & S. Harrell (Eds.) Other ways of growing old: Anthropological perspectives.* Stanford CA: Stanford University Press.

Hooyman N.R. & Kiyak H.A. (2002). *Social gerontology: A multidisciplinary perspective.* Boston: Allyn and Bacon.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs Population Division. (2016). *World Population Prospect the 2015 Revision.* New York: United Nations.

การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น*

PUBLIC PARTICIPATION AND NEGOTIATION PROCESSES INFLUENCING THE MANAGEMENT OF HOUSING PROBLEMS: A CASE STUDY OF BAN MANKONG PROJECT CHUM PHAE DISTRICT KHON KAEN PROVINCE

คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล
Komson Mingwattanakul
อจิรภาส์ เพียรขุนทด
Ajirapa Pienkhuntod
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
E-mail: komson_m@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ 2) เพื่อศึกษากระบวนการเจรจาต่อรอง ที่ใช้ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ โดยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 13 คน ซึ่งสุ่มจากประชาชนที่เป็นสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จำนวน 9 คน ตัวแทนจากภาครัฐ จำนวน 4 คน นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดบทสัมภาษณ์ จัดระเบียบข้อมูลและวิเคราะห์ออกเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ตามกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมของประชาชน มีอิทธิพลส่งผลทำให้การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพประสบความสำเร็จ เปลี่ยนจากผู้รับประโยชน์มาเป็นผู้ร่วมแก้ไขปัญหา ในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการ ฯ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทำให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง มีความไว้วางใจ มีเอกภาพในการ

* Received 11 November 2019; Revised 19 December 2019; Accepted 31 December 2019

ทำงาน และ 2) กระบวนการเจรจาต่อรอง ที่ใช้ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของคนเมือง ในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ มี 3 รูปแบบ โดยเริ่มจากการเจรจาต่อรองโดยการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองให้กลุ่ม และเมื่อกลุ่มมีคณะกรรมการชุมชน จะใช้การเจรจาต่อรองโดยใช้ตัวแทน เพื่อให้การเจรจาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และภาครัฐใช้การเจรจาต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์ เพื่อความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ ฯ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การเจรจาต่อรอง, โครงการบ้านมั่งคง, ปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย

Abstract

The purpose of this research is 1) to study public participation and (2) the negotiation processes as mechanisms for the management of housing problems in Chum Phae Municipality. Data is collected from secondary sources such as existing documents and research and in-depth interviews of 13 people in total. Nine are randomly chosen from a group of residents of the Ban Mankhong Project in Chum Phae Municipality. Four are from a group of government representatives. The interviews are transcribed and interview information is categorized and analyzed in a qualitative research fashion into key arguments.

The research has found that:

1) public participation positively influences the success of solving housing problems in the Ban Mankhong Project in Chum Phae Municipality. The project allows people to part of every single step of the problem-solving process. This model of public participation generates a strong community network, trust, and unity. Also, the research has found that 2) the negotiation styles used to manage the housing problems in Chum Phae municipality consists of 3 different types; starting from 'group negotiation' to increase bargaining power for the residents, and 'representative negotiation' is used when the residents nominate their representatives to ensure effective results. The last style is 'relationship negotiation' which is considered by the government agents as the way to maintain good relationship with residents and ensure continuity of the project.

Keyword: Public Participation, Negotiation, Ban Mankhong Project, Housing Problems

บทนำ

การดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนโดยภาครัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่มีส่วนช่วยให้การดำเนินการแก้ไขของภาครัฐประสบความสำเร็จ เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนจากประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบายของรัฐเพียงฝ่ายเดียว มาเป็นผู้ร่วมวางแผนและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการต่าง ๆ ของนโยบาย (ณัฐวุฒิ อัศวโกวิทวงศ์, 2556) นอกจากนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ ที่ประชาชนได้มีส่วนร่วม เอื้อต่อการรวมกลุ่มของประชาชนให้กลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง และเป็นการเพิ่มอำนาจในการต่อต่อรองของกลุ่มอีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความมีเอกภาพในการทำงานของกลุ่ม (วันชัย วัฒนศัพท์ และภัทรวุฒิ วัฒนศัพท์, 2561)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนงาน ติดตามประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดลำดับสำคัญของปัญหา คือ ประชาชนสามารถกำหนดปัญหาของชุมชนที่กำลังเผชิญและสามารถกำหนดได้ว่าปัญหาใดสมควรได้รับการแก้ไข 2) ร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา คือ ประชาชนสามารถร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา และสามารถแสดงความคิดเห็น เพื่อให้หน่วยงานหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป 3) ร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนในการแก้ปัญหา คือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และมีสิทธิปฏิเสธแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ประชาชนไม่เห็นด้วย 4) ร่วมในการดำเนินงานตามแผน คือประชาชนสามารถเข้าร่วมหรือคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาดำเนินงานตามแผน หรือเข้าร่วมลงทุนในการดำเนินงาน 5) ร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ คือ ประชาชนสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตาม การดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่

กระบวนการเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นการพูดคุยหาทางออกร่วมกันระหว่างคู่เจรจาและหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นมุ่งสร้างประโยชน์ให้กับผู้เจรจาต่อรอง (วิชัย โถสุวรรณจินดา, 2551) อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีกระบวนการพูดคุยอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีศิลปะในการพูดคุย อาศัยความสมัครใจจากคู่กรณี

(ชลัท ประเทืองรัตนา, 2559) และการที่ภาครัฐจะเข้ามาแก้ไขปัญหาปัญหาเดือดร้อนของประชาชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน สิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงคือการเจรจาต่อรองของทั้ง 2 ฝ่าย ดังนั้นในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน จึงควรมีการเลือกรูปแบบหรือมีกระบวนการเจรจาต่อรองที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของทั้งสองฝ่าย ซึ่ง วิชัย โถสุวรรณจินดา (วิชัย โถสุวรรณจินดา, 2551) ได้แบ่งการเจรจาต่อรองออกเป็น 6 รูปแบบ ดังนี้ 1) การเจรจาต่อรองแบบแข่งขัน เป็นการเจรจาต่อรองที่มีแนวคิดพื้นฐานมาจากการมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการเจรจาในครั้งนั้นให้มากที่สุด ไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ของคู่เจรจาแต่อย่างใด ผลการเจรจาต่อรองมีเพียงผลแพ้กับชนะเท่านั้น การเจรจาในลักษณะนี้เหมาะสำหรับการเจรจาซื้อขายทั่วไป ที่คู่เจรจาไม่ประสงค์ที่จะเป็นคู่ค้ากันในระยะยาว 2) การเจรจาต่อรองแบบความร่วมมือ เป็นการเจรจาต่อรองที่ไม่ได้มุ่งผล แพ้-ชนะ แต่มุ่งผลให้การเจรจาต่อรองนั้นเป็นประโยชน์แก่คู่เจรจาทั้งสองฝ่าย (Win-Win) สร้างความร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหา เน้นที่แลกเปลี่ยนข้อมูล มีการสร้างให้เกิดความไว้วางใจกัน มีความเต็มใจในการเปิดเผยวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่าย รับฟังซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจความต้องการและวัตถุประสงค์ของอีกฝ่าย 3) การเจรจาต่อภายใต้ความสัมพันธ์ เป็นการเจรจาที่ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงความสำเร็จในการเจรจาในครั้งนั้นเพียงอย่างเดียว แต่ในการเจรจาจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของคู่เจรจาเป็นสำคัญ การเจรจาในลักษณะนี้เหมาะสำหรับคู่เจรจาที่ประสงค์จะทำธุรกิจหรือประสงค์จะเป็นคู่เจรจากันในระยะยาว 4) การเจรจาต่อรองโดยใช้ตัวแทน เป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งใช้บุคคลอีกบุคคลหนึ่งให้เป็นตัวแทนเข้าเจรจา ทำให้ได้ผู้เจรจาที่มีความเชี่ยวชาญเฉาะด้านในการเจรจาต่อรองเรื่องนั้น ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสในการบรรลุข้อตกลงในการเจรจาต่อรอง เหมาะสำหรับการเจรจาต่อรองที่คู่เจรจาต่อรองตัวจริงไม่สามารถเข้าเจรจาต่อรองเองหรือไม่มีความเชี่ยวชาญในการเจรจาต่อรอง 5) การรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง เป็นการเจรจาต่อรองที่ผู้เจรจาที่มีเป้าหมายอย่างเดียวกันเข้ารวมกลุ่มกัน เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มจะมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ มีโครงสร้างของกลุ่มที่ไม่แน่นอน ไม่มีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน แต่ก็อาจจะมีผู้นำอย่างไม่เป็นทางการที่มีบทบาทในการสร้างกลุ่มและขยายกลุ่ม 6) การเจรจาโดยใช้ฝ่ายที่สาม เป็นการเจรจาต่อรองที่คู่เจรจามไม่อาจเจรจาต่อรองกันต่อไปได้มีโอกาสนำไปสู่ความรุนแรง ในกรณีเช่นนี้จำเป็นต้องใช้การเจรจาโดยใช้บุคคลที่สาม

อำเภอเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นชุมชนเมืองหนึ่งที่มีความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจในอัตราที่สูง จึงดึงดูดให้ผู้คนหลั่งไหลประกอบอาชีพในเขตเทศบาลเมือง โดยที่ทางเทศบาลไม่มีแผนรองรับของการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานเหล่านี้ เป็นเหตุเมืองชุมแพเติบโตแบบไร้ทิศทาง และชุมชนเมืองเกิดความแออัด ราคาอสังหาริมทรัพย์ในพื้นที่เมืองชุมแพขยับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลทำให้ประชาชนไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง

เป็นเหตุให้ประชาชนบางส่วนต้องเช่าบ้านที่ค่อนข้างเล็กและแออัดอยู่อาศัยหรือบางส่วนบุกรุกที่สาธารณะเพื่อสร้างเพิงพักเป็นที่อยู่อาศัย เมื่อสะสมนานมีการเรียงตัวอัดแน่น เกิดเป็นชุมชนที่ขาดการสุขาภิบาลที่เหมาะสมและเป็นแหล่งซ่องสุมอบายมุขนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม (กฤต ตฤณ, 2560) รวมทั้งปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในการขับไล่รื้อถอนที่อยู่อาศัยกรณีที่บุกรุกที่ดินของรัฐ (คมสันต์ จันทร์อ่อน, 2558) ในปี พ.ศ. 2547 เทศบาลเมืองชุมแพเผชิญสภาวะความแออัดของชุมชนเมืองและประชาชนประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยทั่วทั้งเขตเทศบาลเมืองชุมแพพบว่า มีประชาชนประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยกว่า 900 ครัวเรือน เทศบาลเมืองชุมแพจึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง ภายใต้แนวคิด *“ชาวบ้านเป็นเจ้าของโครงการและเป็นผู้สร้างบ้านสร้างชุมชนด้วยตนเอง”* (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน), 2561) สร้างความมั่นคงในการครอบครองที่ดิน พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อมชุมชน และการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความสามารถในการจัดการของชุมชนในการสร้างบ้านได้มีการสนับสนุนให้มีการสร้างระบบต่าง ๆ ของชุมชนควบคู่ไปด้วย เช่น ระบบกองทุนชุมชน ระบบสวัสดิการชุมชน ระบบการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันเด็ก คนชรา ตลอดจนระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชนและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มีบทบาทหน้าที่ให้การสนับสนุนการทำงานของชุมชน การประสานงาน เจรจากับเจ้าของที่ดิน ตลอดจนการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงาน ซึ่งมีจัดสรรงบประมาณแบ่งเป็นงบให้เปล่าเพื่อการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และงบสนับสนุนเข้มแข็ง และงบด้านสินเชื่อเพื่อสร้างบ้านและซื้อที่ดิน (สุวัฒน์ คงแป้น, 2558) โดยได้นำร่องโครงการบ้านมั่นคงที่ชุมชนสว่างแสงศรีเป็นแห่งแรก และในปัจจุบันดำเนินการโครงการบ้านมั่นคงทั้งหมด 13 โครงการ สร้างบ้านเสร็จแล้วจำนวน 943 หลังคาและได้มีแผนแก้ไขปัญหาความความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของคนทั้งเมือง โดยทำให้กลายเป็นเมืองที่ไม่มีชุมชนแออัด (กิตติ หนองพล และนพดล ตั้งสกุล, 2555)

แต่อย่างไรก็ตามการจัดการปัญหาชุมชนแออัดในพื้นที่อื่น ๆ ประเทศไทยยังประสบปัญหาอย่างมาก เช่น การต่อต้านโครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยหรือการขาดความต่อเนื่องของโครงการ ทำให้ประสบความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาและถอดบทเรียนการจัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ ซึ่งเป็นโครงการได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย โดยเฉาะอย่างยิ่งกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่ใช้ในระหว่างการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ เพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการ

แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนคล้ายคลึงกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษากระบวนการเจรจาต่อรอง ที่ใช้ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มประชากรเป้าหมายทั้งหมด 13 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพที่เป็นสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จำนวน 9 คน โดยใช้การสุ่มจากกลุ่มประชากรทั้งที่เป็นสมาชิกโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพและกลุ่มประชากรที่เป็นคณะกรรมการชุมชน กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) และตัวแทนจากเทศบาลเมืองชุมแพ จำนวน 4 คน โดยแบ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับบริหาร จำนวน 1 คน และ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ จำนวน 3 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครบถ้วน

ภายหลังจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดกลุ่มเป้าหมายและแบบสัมภาษณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการลงพื้นที่สำรวจกลุ่มเป้าหมาย โครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ ทั้ง 13 โครงการ ในระหว่างวันที่ 28 – 30 เม.ย. 2562 เพื่อสังเกตสภาพแวดล้อมบริบทของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่มคือ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคงจำนวน 9 คน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 4 คน ในระหว่างวันที่ 1 พ.ค. – 6 มิ.ย. 2562

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ในขั้นตอนแรก ผู้วิจัยจะเริ่มจากการถอดเทปหรือถอดบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Word by word) ซึ่งในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 13 คน ผู้วิจัยใช้เวลาสัมภาษณ์เฉลี่ยคนละ 1 ชั่วโมง 30 นาที เมื่อผู้วิจัยได้ถอดบทสัมภาษณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะค้นหาคำสำคัญ (Keywords) หรือประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลตรงกัน และขั้นตอนที่สองผู้วิจัยจะจัดระเบียบข้อมูลจากการถอดบทสัมภาษณ์ โดยแบ่งข้อมูล

จากผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็นประเด็นหลัก ประเด็นรอง และประเด็นอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตของการวิจัยนี้ เพื่อเสนอแนะในการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) หรือการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (Guided interview) โดยการสัมภาษณ์ในลักษณะนี้จะมีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างมากกว่าการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยจะกำหนดคำถามที่ตรงประเด็นและสอดคล้องกับกรอบวิจัยหรือใช้คำสำคัญ (Keywords) เป็นเครื่องชี้นำการสัมภาษณ์มีการเตรียมหัวข้อคำถามอย่างหลวม ๆ ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง ร่างคำถามปลายเปิดที่มีคำสำคัญที่ต้องการ พร้อมกับมีความยืดหยุ่น พร้อมจะปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้มีความเหมาะสมกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่ละคนและสถานการณ์การสัมภาษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์จำนวน 2 ชุด ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่หลากหลายครบทุกด้านและเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นกลาง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคง จำนวน 9 คน และแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และเทศบาลเมืองชุมแพ จำนวน 4 คน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัยกระบวนการดำเนินงานวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น พบว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation)” และ “กระบวนการเจรจาต่อรอง (Negotiation)” มีอิทธิพลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาหาข้อมูลและลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า ในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จะถูกขับเคลื่อนโดยประชาชน เน้นคนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย เปลี่ยนผู้ที่ได้รับประโยชน์จากนโยบาย มาเป็นผู้ร่วมวางแผนและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการต่าง ๆ ของนโยบาย นอกจากนั้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนกลายเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง มีความไว้วางใจและสร้างเอกภาพใน

การทำงานในโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับแนวคิดของ อคิน รพีพัฒน์ ในเรื่องขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละขั้นตอนของโครงการบ้านมั่นคง (อคิน รพีพัฒน์, 2527) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจข้อมูลประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย

โครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพเริ่มต้นจาก ทางเทศบาลเมืองชุมแพได้มีการลงพื้นที่สำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ พบว่า มีประชาชนภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยมากกว่า 900 ครัวเรือน ซึ่งปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยถือว่าเป็นปัญหาอันดับต้น ๆ ที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน และจากการลงพื้นที่สำรวจทำให้สามารถจำแนกลักษณะสิทธิในที่อยู่อาศัยของผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยได้เป็น 3 ประเภท ประเภทแรก คือ ประชาชนที่บุกรุกที่ดินราชพัสดุ ประเภทที่สอง คือ ประชาชนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ต้องเช่าบ้านเพื่ออยู่อาศัย ประเภทที่สาม คือ ประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง แต่ที่อยู่อาศัยมีลักษณะคับแคบ ขาดระบบสาธารณูปโภคที่เหมาะสม และภายในครัวเรือนมีความแออัด เนื่องจากเป็นครอบครัวขยาย ดังตัวอย่างการให้สัมภาษณ์ของ นายสมรักษ์ ปักษ์ใต้ (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองชุมแพได้ชี้แจงระหว่างการสัมภาษณ์ว่า *“...จากการลงพื้นที่สำรวจปัญหาทำให้ พบว่า พี่น้องประชาชนของเราเดือนร้อนด้านที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จะแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกจะเป็นกลุ่มประชาชนที่บุกรุกที่ดินราชพัสดุ และอีกกลุ่มก็จะเป็นกลุ่มผู้ที่อาศัยเช่าบ้านในตัวเมืองชุมแพ ห้องเล็กนิดเดียวนะ แต่แพงมาก และกลุ่มสุดท้ายประชาชนกลุ่มนี้จะมีที่ดินเป็นของตนเอง แต่ว่าจะเป็นบ้านเล็ก ๆ ในพื้นที่สภาพแวดล้อมที่ไม่ดีเท่าที่ควร และสมาชิกในครอบครัวหลายคน แออัด...”* (สมรักษ์ ปักษ์ใต้ (นามสมมุติ), 2562)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า การที่เทศบาลเมืองชุมแพลงพื้นที่สำรวจปัญหาเป็นการค้นหาปัญหาประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมโดยการนำเสนอความต้องการและปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ภาครัฐรับรู้ได้ สอดคล้องกับขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นตอนที่ 1 คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดลำดับสำคัญของปัญหา (อคิน รพีพัฒน์, 2527)

ขั้นตอนที่ 2 การลงทะเบียนแจ้งความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย

ภายหลังจากที่เทศบาลเมืองชุมแพ ลงพื้นที่สำรวจปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองชุมแพเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เทศบาลเมืองชุมแพจึงได้ขอความร่วมมือไปยังสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ให้เข้ามาจัดทำโครงการบ้าน

มั่นคงในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองชุมแพ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย เมื่อเทศบาลเมืองชุมแพและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ตกลงร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองชุมแพเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงจัดให้มีการลงทะเบียนสำหรับประชาชนที่มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม “โครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ” เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ดังเช่นตัวอย่างการสัมภาษณ์ของ นางสมพร สอนจรรยา (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ให้ข้อมูลว่า *“...เมื่อทางเทศบาลทราบถึงความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนและเจรจากับ พอช.เป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นทางเทศบาลเมืองชุมแพได้เปิดให้ลงทะเบียนผู้เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย พร้อมให้ประชาชนเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา...”* (สมพร สอนจรรยา (นามสมมุติ), 2562)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาครัฐมีการเปิดให้ลงทะเบียนสำหรับผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยและประสงค์จะเข้าร่วมโครงการ พร้อมให้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความเดือนร้อนด้านที่อยู่อาศัยด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มโครงการได้อย่างดี สอดคล้องกับขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนที่ 2 คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา (อคิน รพีพัฒน์, 2527)

ขั้นตอนที่ 3 เปิดเวทีประชุมปราศรัยประชาสัมพันธ์ในระดับเมือง

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ภายหลังจากทางเทศบาลเมืองชุมแพ เปิดให้ลงทะเบียนสำหรับประชาชนที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้ดำเนินการจัดประชุมชี้แจงระดับเมือง เพื่อประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขต่าง ๆ ของ “โครงการบ้านมั่นคง” เช่น การออมเงินให้ครบร้อยละ 10 ของสินเชื่อที่ต้องการจะกู้เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย รูปแบบการพัฒนาชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการภายในกลุ่มให้กับประชาชนที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยรับทราบพร้อมกันทั่วทั้งเมืองชุมแพและประชาชนก็สามารถเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย ซึ่งในขั้นตอนนี้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลของทั้งสองฝ่าย ดังเช่นตัวอย่างการสัมภาษณ์ของ นางลำพัน พร้อมรัก (นามสมมุติ) ผู้เข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพให้ข้อมูลว่า *“...ในวันประชุมครั้งแรก เจ้าหน้าที่ก็อธิบายเงื่อนไขต่าง ๆ พร้อมกับให้เราเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา...”* (ลำพัน พร้อมรัก (นามสมมุติ), 2562)

จะเห็นได้ว่า ในการเปิดเวทีประชุมปราศรัยประชาสัมพันธ์ในระดับเมืองทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลของทั้งสองฝ่าย ร่วมกันหาสาเหตุและทางออกของปัญหา โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมของประชาชนแสดงความคิดเห็นผ่านที่ประชุมระดับเมือง

สอดคล้องกับขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นตอนที่ 2 คือ มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา (อคิน รพีพัฒน์, 2527)

ขั้นตอนที่ 4 แบ่งโซนพื้นที่ตามความเดือดร้อนของประชาชน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลตรงกันว่า ภายหลังเสร็จสิ้นการจัดประชุมชี้แจงในระดับเมือง ได้มีการแบ่งประชาชนออกเป็นกลุ่มตามโซนพื้นที่ที่เดือดร้อน เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการประชุมชี้แจงในระดับชุมชน สร้างความเข้าใจและเข้าไปรับฟังปัญหาในแต่ละชุมชน พร้อมกับจัดตั้ง “คณะกรรมการชุมชน” เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพในระดับชุมชน มีการจัดการประชุมภายในชุมชน เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ออกความคิดเห็น ร่วมกันหาทางออกของปัญหาในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ดังเช่นตัวอย่างการสัมภาษณ์ของนางแรมจันทร์ พุทธา (นามสมมุติ) เจ้าหน้าที่ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ให้ข้อมูลว่า *“...เมื่อเราแบ่งกลุ่มประชาชนเสร็จประชาชนก็จะคัดเลือกคณะกรรมการชุมชน พร้อมร่วมหาแนวทางการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของชุมชนนั้น ๆ ...”* (แรมจันทร์ พุทธา (นามสมมุติ), 2562)

ภายหลังจากที่ชุมชนแต่ละชุมชนมี “คณะกรรมการชุมชน” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายใต้โครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพยิ่งชัดเจนมากขึ้น คณะกรรมการชุมชนและสมาชิกชุมชนจะมีบทบาทเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ โดยเริ่มตั้งแต่สมาชิกของชุมชนสามารถเลือกรูปแบบการจัดระบบออมทรัพย์ / กองทุนเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัย หรือเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาโครงการบ้านมั่นคงเพื่อสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ถือว่าเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นตอนที่ 3 มีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนในการแก้ปัญหา (อคิน รพีพัฒน์, 2527) โดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่เป็นฝ่ายสนับสนุนด้านเทคนิค เช่น ให้ความรู้เรื่องระบบบัญชี เพื่อให้แนวทางทางการจัดการปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนเกิดขึ้นจริง นอกจากนั้นในขั้นตอนนี้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังสะท้อนให้เห็นถึงมีเอกภาพในการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพของคณะกรรมการชุมชนและการมีเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง

ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพภายหลังการแบ่งกลุ่ม

ภายหลักจากมีการแบ่งกลุ่ม และโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ ได้ผ่านการอนุมัติเห็นชอบให้ดำเนินการก่อสร้าง ในขั้นตอนนี้สมาชิกชุมชนสามารถออกแบบชุมชนผังร่วมกันได้และสามารถออกแบบบ้านของตนเองได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการและศักยภาพในการ

ผ่อนส่งบ้านของตัวสมาชิกเอง รวมไปถึงการดำเนินการก่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัยสามารถจ้างช่างภายในชุมชนที่ผ่านการอบรมจากทางเทศบาลเมืองชุมแพ เพื่อให้เกิดความหมุนเวียนของเงินภายในชุมชน และในระหว่างการดำเนินการก่อสร้างประชาชนสามารถตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานได้ นอกจากนั้นจะมีทีมวิศวกรจากทางเทศบาลเมืองชุมแพมาตรวจเพื่อให้การก่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัยเป็นไปตามมาตรฐานที่เทศบาลเมืองชุมแพได้กำหนดไว้ ดังเช่นตัวอย่างการสัมภาษณ์ของ นางดารา นวลผ่อง (นามสมมุติ) คณะกรรมการชุมชน ได้ให้ข้อมูลว่า *"...เมื่อโครงการผ่าน ประชาชนก็ร่วมกันออกแบบชุมชน ออกแบบบ้าน และเริ่มก่อสร้าง และระหว่างก่อสร้างประชาชนสามารถตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานได้..."* (ดารา นวลผ่อง (นามสมมุติ), 2562)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในขั้นตอนนี้ เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนสามารถออกแบบผังชุมชนของตนเองได้ สามารถเลือกแบบบ้านตามที่ตนต้องการ สามารถเลือกช่างที่ตนไว้วางใจให้มาก่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัยของตนเองได้ ประชาชนมีเอกภาพในการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ ภาครัฐมีความไว้วางใจให้ประชาชนบริหารจัดการและขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย สอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนที่ 4 คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามแผน (อคิน รพีพัฒน์, 2527) และการที่ประชาชนสามารถตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานได้ สอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นตอนที่ 5 เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในการดำเนินงานโครงการ ฯ (อคิน รพีพัฒน์, 2527)

2. กระบวนการเจรจาต่อรอง ที่ใช้ในการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาและลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ มีการเลือกใช้รูปแบบกระบวนการเจรจาที่เหมาะสมปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ โดยผู้วิจัยสามารถแยกรูปแบบของกระบวนการเจรจาในระหว่างการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

2.1 การรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง

จากการศึกษาหาข้อมูลและลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงเริ่มต้นของโครงการบ้านมั่นคง ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 การลงสำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จนกระทั่งถึง ขั้นตอนที่ 2 การเปิดให้ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ ใช้รูปแบบการรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยอย่างเดียวกัน เพื่อ

สะท้อนให้ภาครัฐเห็นถึงความรุนแรงของปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข เป็นการเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองของกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มของประชาชนในขั้นตอนนี้ เป็นการรวมกลุ่มกันแบบไม่เป็นทางการ โครงสร้างของกลุ่มยังไม่มีความแน่นอน ไม่มีสายบังคับบัญชาภายในกลุ่ม มีเพียงผู้นำของกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ ที่มีบทบาทในการสร้างกลุ่มหรือขยายกลุ่ม เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองของกลุ่ม เป็นเพียงการรวมกลุ่มแบบหลวม ๆ ของผู้มีความสนใจในสิ่งที่ต้องการร่วมกัน แต่ยังไม่มีการกระทำใด ๆ ร่วมกัน

ต่อมาในช่วงของการดำเนินโครงการในขั้นตอนที่ 3 การเปิดเวทีประชุมในระดับเมือง ในขั้นตอนนี้เจรจาต่อรองของประชาชนที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยยังคงเป็นการรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง แต่มีความแตกต่างจากช่วงเริ่มต้น เนื่องจากการรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรองในขั้นตอนนี้ สมาชิกภายในกลุ่มมีความเหนียวแน่นมากขึ้น มีกิจกรรมยึดโยงระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

2.2 การเจรจาโดยตัวแทน

จากการศึกษาหาข้อมูลและลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า ภายหลังจากขั้นตอนที่ 4 เป็นต้นไป ชุมชนมีการคัดเลือกคณะกรรมการชุมชน เพื่อมาทำหน้าที่บริหารจัดการชุมชนและขับเคลื่อนโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในช่วงนี้ลักษณะการรวมกลุ่มของประชาชนที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยมีความเหนียวแน่น และมีเป้าหมายที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยภายในชุมชนอย่างชัดเจน แต่เนื่องจากสมาชิกในชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมการเจรจาด้วยตนเองในทุกครั้ง รวมทั้งสมาชิกบางคนขาดความเชี่ยวชาญในการเจรจาต่อรอง รูปแบบการเจรจาภายหลังจากที่มีคณะกรรมการชุมชนจึงได้มีการปรับเปลี่ยนจากการรวมกลุ่มเจรจาต่อรองไปเป็นการเจรจาโดยตัวแทน โดยในการเจรจาต่อรองกับภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการชุมชนจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนเข้าเจรจาต่อรองรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกในชุมชน

2.3 การเจรจาต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์

จากการศึกษาหาข้อมูลและลงพื้นที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า ภาครัฐมีความประสงค์จะดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยอย่างยั่งยืน และมีเป้าหมายให้โครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพมีความต่อเนื่อง ซึ่งมีผลต่อการเลือกใช้รูปแบบการเจรจาของภาครัฐ ทำให้ภาครัฐเลือกใช้รูปแบบ“กระบวนการเจรจาต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์” เป็นการเจรจาต่อรองที่ไม่ได้มุ่งเพียงผลสำเร็จของงานในครั้งนั้นเพียงอย่างเดียว แต่จะคำนึงถึงผลกระทบด้านความสัมพันธ์ของคู่เจรจาเป็นหลัก“มุ่งรักษาความสัมพันธ์ (Relationship negotiation)” ตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จนกระทั่งโครงการ ฯ ประสบความสำเร็จ

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพอย่างสูง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสอดแทรก ในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินโครงการ ฯ ประชาชนสามารถกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยด้วยตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เน้นการมีส่วนร่วมและเน้นคนเป็นศูนย์กลาง (People-oriented housing approach) ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมและการผนวกรวมผู้ที่มีส่วนได้เสีย เข้าสู่กระบวนการตัดสินใจ เปลี่ยนผู้ที่เดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยจากเดิมเป็นเพียงผู้ที่ได้รับประโยชน์จากนโยบาย มาเป็นผู้ร่วมวางแผนและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการต่าง ๆ ของนโยบาย โดยยึดคนในชุมชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาของคนในชุมชน ทั้งด้านแนวคิด ความรู้ ขีดความสามารถ ทักษะด้านต่าง ๆ เป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองให้กับคนในชุมชน ซึ่งแนวคิดนี้ไม่ได้มุ่งเรื่องการแก้ไขในมิติกายภาพของชุมชนเพียงอย่างเดียวแต่ยังมองถึงการพัฒนาและยกระดับของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดอย่างมั่งคงและยั่งยืน (ณัฐวุฒิ อัศวโกวิทวงศ์, 2556) และในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ มีความสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนคือประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ในการค้นหาปัญหา ร่วมหาทางออก ดำเนินการและติดตามประเมินผล (อคิน รพีพัฒน์, 2527) นอกจากนั้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ยังก่อให้เกิดตัวแปร 3 ประการที่ช่วยขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ได้แก่ . เครือข่ายชุมชนที่เข็มแข็ง, ความไว้วางใจ, ความมีเอกภาพในการทำงาน ที่ส่งเริมให้การดำเนินงานโครงการ ฯ สำเร็จ

กระบวนการเจรจาต่อรองมีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพอย่างสูง จะเห็นได้จากในการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงานของโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ มีกระบวนการเจรจาต่อรองที่เหมาะสมและมีการปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการ ฯ เป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินโครงการ ฯ จะใช้กระบวนการเจรจาต่อรองแบบ “รวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง” เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง ในกรณีที่กลุ่มบุคคลมีความต้องการหรือเป้าหมายอย่างเดียวกัน การรวมกลุ่มเพื่อเข้าเจรจาต่อรองเป็นการเพิ่มอำนาจในการต่อรองและสามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าการไม่รวมกลุ่ม (วิชัย โถสุวรรณจินดา, 2551) ต่อมาเมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น สมาชิกในชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมเจรจาต่อรองกับภาครัฐได้เองทุกครั้งของการเจรจา อีกทั้งมีคณะทำงานของกลุ่มหรือที่เรียกว่า “คณะกรรมการชุมชน” เพื่อให้ได้ผู้เจรจาต่อรองที่มีความเชี่ยวชาญและเพื่อให้การเจรจาเกิดความคล่องตัวในการเจรจาต่อรอง

รูปแบบการเจรจาจึงถูกปรับเปลี่ยนมาเป็น “การเจรจาโดยใช้ตัวแทน” มอบหมายให้ “คณะกรรมการชุมชน” เป็นตัวแทนในการเข้าเจรจาต่อรอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเจรจาต่อรองโดยใช้ตัวแทน เมื่อผู้เจรจาไม่สามารถเข้าร่วมเจรจาเองได้หรือไม่มีความเชี่ยวชาญในการเจรจาต่อรองในเรื่องนั้น ๆ ผู้เจรจาก็จะมอบหมายให้ตัวแทนเข้าเจรจาต่อรองแทน และในกรณีที่ตัวแทนผู้ที่ได้รับหมอบหมายให้เข้าเจรจาต่อรองเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงในการเจรจาต่อรอง ตัวแทนที่ได้รับมอบหมายให้เจรจาจะมีความสนใจและติดตามผลการเจรจาต่อรองอย่างมาก (วิชัย โถสุวรรณจินดา, 2551) และทางหน่วยงานของรัฐจะใช้รูปแบบการเจรจาต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์ โดยมุ่งรักษาความสัมพันธ์ของคู่เจรจา เนื่องจากตระหนักรู้ว่าการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพจำเป็นต้องมีความต่อเนื่องและใช้ระยะเวลายาวนาน การคงสัมพันธ์อันดีกับประชาชนมีผลโดยตรงต่อความในการดำเนินโครงการให้สำเร็จลุล่วงไป ได้สอดคล้องกับทฤษฎีของการเจรจาภายใต้ความสัมพันธ์ ในกรณีคู่เจรจาประสงค์ที่จะเป็นคู่เจรจากันในระยะยาว การเจรจาต่อรองจะคำนึงเพียงผลสำเร็จของการเจรจาต่อรองเพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคู่เจรจาที่ดี อันจะนำสู่การเจรจาต่อรองในครั้งถัด ๆ ไป

สรุป

หลักการจัดการโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพในทุก ๆ ขั้นตอนจะมุ่งเน้นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นการจัดการปัญหาโดยประชาชนเพื่อประชาชน เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยที่ภาครัฐมีหน้าที่เพียงเป็นฝ่ายสนับสนุนผลักดันแนวทางการแก้ปัญหาของประชาชนและให้คำแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคต่าง ๆ เช่น การออกแบบผังชุมชน ออกแบบบ้าน ระบบบัญชี ระบบสหกรณ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวประชาชน และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ยังส่งผลให้เกิดเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ความไว้วางใจของภาครัฐที่มีต่อประชาชน คณะกรรมการชุมชนมีเอกภาพในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้โครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพประสบความสำเร็จ และนอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อการเลือกรูปแบบการเจรจาต่อรอง ทำให้มีกระบวนการเจรจาต่อรองที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในจัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยของโครงการบ้าน

มั่นคงเมืองชุมแพ ดังนั้น ควรนำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่คล้ายคลึงกันในเขตอื่น ๆ ในประเทศไทย

2. ในการแก้ไขความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยในเขตอื่น ๆ ในประเทศไทย ควรนำรูปแบบเจรจาต่อรองไปปรับใช้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยการเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจาต่อรองทั้ง 3 รูปแบบ คือ การรวมกลุ่มในการเจรจาต่อรอง การเจรจาต่อรองโดยใช้ตัวแทน การเจรจาต่อรองภายใต้ความสัมพันธ์ ตามที่ผู้วิจัยได้นำไปในงานวิจัยนี้

3. ผู้วิจัยตระหนักรู้ว่าระหว่างดำเนินโครงการบ้านมั่นคงอาจมีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นมากมาย เช่น การต่อต้านโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งข้อมูลที่เก็บได้ภายใต้หัวข้อการวิจัยนี้ไม่เพียงพอที่จะอธิบายการแก้ปัญหาทั้งหมดได้ จึงเสนอแนะให้มีการศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมอย่างลึกซึ่งโดยเฉพาะแนวทางการจัดการต่อต้านโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งหลาย ๆ โครงการประสบอยู่ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กฤต ตฤณ. (2560). *มากกว่าคำว่าบ้าน: เมื่อบ้านสร้างคน การเดินทางของคน สู่บ้านมั่นคงเมืองชุมแพ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

กิตติ หนองพล และนพดล ตั้งสกุล. (2555). *แนวทางการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของคนจนเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่นจากการดำเนินการตามโครงการบ้านมั่นคง*. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2561 จาก https://mekongjournal.kku.ac.th/Vol08/Issue01/03.pdf

คมสันต์ จันทร์อ่อน. (2558). *พัฒนาการ "ไล่รื้อชุมชน" กับการแก้ปัญหา "ข้อพิพาทที่ดิน" ของชาวสลัม*. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2561 จาก https://www.citizenthaipbs.net/node/5861

ชลัท ประเทืองรัตนา. (2559). *การเจรจาไกล่เกลี่ย*. เรียกใช้เมื่อ 8 ตุลาคม 2561 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index

ณัฐวุฒิ อัศวโกวิทวงศ์. (2556). *การทำให้แผนปรับปรุงพัฒนาชุมชนแออัดเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ : บทวิเคราะห์เปรียบเทียบจากการชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า*. เรียกใช้เมื่อ 8 ตุลาคม 2561 จาก http://www.academia.edu/4759378/การทำให้แผนปรับปรุงพัฒนาชุมชนแออัดเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ: บทวิเคราะห์เปรียบเทียบจากการชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า

ดารา นวลผ่อง (นามสมมุติ). (31 พฤษภาคม 2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. (คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล, ผู้สัมภาษณ์)

แรมจันทร์ พุทธา (นามสมมุติ). (2562 มิถุนายน 2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. (คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล, ผู้สัมภาษณ์)

ลำพัน พร้อมรัก (นามสมมุติ). (1 พฤษภาคม 2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. (คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล, ผู้สัมภาษณ์)

วันชัย วัฒนศัพท์ และภัทรวุฒิ วัฒนศัพท์. (2561). *ผู้นำนำการเปลี่ยนแปลง: คู่มือและเครื่องมือการพัฒนาด้วยกระบวนการสุนทรียปรัศนีและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์สู่สันติธรรม.* ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

วิชัย โถสุวรรณจินดา. (2551). *ครบเครื่องเรื่องการเจรจาต่อรอง.* กรุงเทพหมานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน). (2561). *คู่มือการบริหารสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน ปีงบประมาณ 2560.* ขอนแก่น: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน).

สมพร สอนจรรยา (นามสมมุติ). (2562 พฤษภาคม 2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. (คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล, ผู้สัมภาษณ์)

สมรักษ์ ปักษ์ใต้ (นามสมมุติ). (31 พฤษภาคม 2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการเจรจาต่อรองที่มีอิทธิพลต่อการจัดการปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. (คมสันต์ มิ่งวัฒนกุล, ผู้สัมภาษณ์)

สุวัฒน์ คงแป้น. (2558). *ทำไมคนจนต้องสร้างบ้านเอง*. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2561 จาก http://www.codi.or.th/2015-08-04-11-01-52/12830-2015-06-05-04-07-33

อคิน รพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.* กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น*

SUSTAINABILITY OF WATER MANAGEMENT OF LOCAL ADMINISTRATION: A CASE STUDY OF BANTON PRAYUEN KHON KAEN

อรัญญา ภูโคกค้อย
Aranya Pukogkoi
วิษณุ สุมิตสวรรค์
Vissanu Zumitzavan
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
E-mail: arunyapu7@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการบริหารจัดการน้ำ 2) วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค การบริหารจัดการน้ำ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน โดยประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ทั้งการค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยประยุกต์การเลือกแบบเจาะจงในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง 9 คน กลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล 12 คน กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน 9 คน และกลุ่มอาสาสมัครการบริหารจัดการน้ำ 5 คน รวมจำนวน 35 คน ผลการวิจัยพบว่าหน่วยการวิเคราะห์หรือเทศบาลตำบลบ้านโต้นมีวิธีการบริหารจัดการน้ำด้วยการใช้สิ่งก่อสร้าง คือ สถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า กระจายน้ำตามคลองดาดคอนกรีตและท่อ ครอบคลุมพื้นที่เกษตรได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีการแบ่งและมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบชัดเจน พบปัญหา คือ การกระจายน้ำไม่ทันความต้องการของผู้ขอรับบริการในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ซึ่งทำให้เกิดความแห้งแล้ง และปัญหาด้านงบประมาณพัฒนาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ ด้านแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การบริหารจัดการน้ำ, การจัดการน้ำอย่างยั่งยืน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

---

* Received 12 November 2019; Revised 19 December 2019; Accepted 31 December 2019

Abstract

This research aims to study sustainability of water management of local administration: a case study of Ban Ton, Phra Yuen, Khon Kaen. The research objectives are 1) to study water management guidelines 2) to analyze problems and obstacles in water management and 3) to provide the guidelines for developing water management sustainability. For the research methodology, the qualitative approach was applied. Documentary, in-depth interview, and focus group techniques were used to collect data. With a purposive research methodology, there are four groups of key informants comprising; Thirty-five informants are composed of nine local administrators and related officials, twelve council members, nine village headmen and five volunteers of water management. The findings indicate that the unit of study has applied different methods of water management by using the electricity pumping station, distributing the water along the concrete lining, covering no less than eighty per cent of agricultural areas by clearly identified of roles and responsibilities to the undertaker. The problem was an inadequate distribution system that was not able to provide a sufficient amount to all users since the long delaying of rain leading to the drought. In addition, there is an insufficiency of financial supports and the failure of systems for water resources management. The guidelines for the development was that to encourage the stakeholders to cultivate the organic agriculture along with following the concepts of the sufficiency economy philosophy.

Keywords: Water Management, Sustainable Water Management, Local Administration

บทนำ

การบริหารจัดการน้ำในประเทศไทยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในยุคแรกเป็นการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค ต่อมาเพื่อการคมนาคม ระบบชลประทาน การประปา อุตสาหกรรม พลังงานและท่องเที่ยว ตลอดจนการรักษาระบบนิเวศ ซึ่งขยายและเปลี่ยนแปลงตามการเจริญเติบโตของสภาพเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ (โสภณ ชมชาญ และคณะ, 2559) ในการบริหารจัดการน้ำมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบทั้งในระดับชาติ ลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาสำคัญเกี่ยวกับน้ำอยู่ 3

ประการ ได้แก่ ปัญหาภัยแล้ง อุทกภัย และคุณภาพน้ำ ในการแก้ไขปัญหายังไม่ประสบผลสำเร็จและขาดเอกภาพ เนื่องจากหลายหน่วยงานอยู่ภายใต้หลายกระทรวง และมีกฎหมายเฉพาะ ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาน้ำยังขาดประสิทธิภาพ และสร้างความเสียหายต่อประเทศมูลค่ามหาศาล ดังเช่นเหตุการณ์มหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ภาครัฐมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหา โดยการกำหนดนโยบายบริหารจัดการน้ำ จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำ ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำ แต่เนื่องจากความสลับซับซ้อนของสภาพปัญหาน้ำแปรเปลี่ยนตลอดเวลา ส่งผลให้การแก้ไขปัญหายังไม่ครอบคลุมได้ทุกปัจจัย จึงทำให้การแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำยังไม่ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน (คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, 2558)

เทศบาลตำบลบ้านโต้นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น มีอำนาจและหน้าที่ในการดูแล จัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะตามหลักพัฒนาที่ยั่งยืน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเป็นบทบาทหน้าที่ที่ได้รับจากการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เทศบาลตำบลบ้านโต้นมีเขตรับผิดชอบตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีขนาดพื้นที่ 27.39 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 9 หมู่บ้าน 1,901 ครัวเรือน และจำนวนประชากร 6,575 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำนาปีและนาปรัง ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงและที่ราบลุ่มติดแหล่งน้ำ คือ แก่งกุดโดก ขนาดพื้นที่กว่า 1,400 ไร่ เป็นแหล่งรับน้ำจากลำห้วย การตั้งบ้านเรือน 7 หมู่บ้าน อยู่ติดต่อกันเป็นชุมชนชนบทกึ่งเมือง และอยู่พื้นที่ไกลฝั่งที่ราบสูง 1 หมู่บ้าน และอยู่ติดริมแม่น้ำชี 1 หมู่บ้าน เป็นชุมชนชนบท พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.39 เป็นพื้นที่เกษตร ตำบลบ้านโต้นมีแม่น้ำชีไหลผ่านระยะทางประมาณ 13 กิโลเมตร (เทศบาลตำบลบ้านโต้น, 2559) จากลักษณะพื้นที่และการตั้งบ้านเรือนทำให้ตำบลบ้านโต้นประสบปัญหาน้ำชีล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรริมฝั่งน้ำชีในฤดูฝนจนไม่สามารถทำนาปีได้และปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งโดยเฉพาะพื้นที่ที่ราบสูง การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและการขาดแคลนน้ำในอดีตอยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน โดยทำผนังดินริมฝั่งน้ำชี สร้างถนนคอนกรีตตามแนวแม่น้ำชี เพื่อป้องกันปัญหาน้ำชีล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่เกษตรและใช้เป็นเส้นทางสัญจร และสร้างสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าบริเวณแก่งกุดโดก 1 แห่งเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อทำนาปรังและผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน แต่การแก้ไขปัญหาภัยน้ำท่วมและภัยแล้งไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมด เนื่องจากในปีที่ฝนตกมากเกินไปยังไม่สามารถป้องกันน้ำชีล้นตลิ่งเข้าที่พื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรได้ และการขาดแคลนน้ำเกษตรทำนายังไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึง ในปี พ.ศ. 2546 กรมชลประทานได้ถ่ายโอนสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าให้อยู่ในความดูแล

ของเทศบาลตำบลบ้านโต้นตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ฯ (เทศบาลตำบลบ้านโต้น , 2558) จึงทำให้เทศบาลตำบลบ้านโต้นดำเนินการบริหารจัดการน้ำต่อมาจนถึงปัจจุบัน

การบริหารจัดการน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้น ได้นำน้ำจากแม่น้ำชีและแก่งกุดโดกมาบริหารจัดการด้านเกษตรและอุปโภคเพื่อช่วยเหลือประชาชนอย่างทั่วถึง โดยการสร้างสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าเพิ่มจำนวน 4 แห่ง ด้านน้ำเพื่อบริโภคได้สร้างโรงน้ำดื่มสะอาดเพื่อประชาชนจำนวน 6 แห่ง ผลิตน้ำจากน้ำบาดาลและน้ำประปาภูมิภาคเพื่อเหลือประชาชนลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และสร้างพนังคอนกรีตเสริมถนนคอนกรีตบริเวณพื้นที่เสี่ยงน้ำชีล้นตลิ่งเพื่อป้องกันน้ำท่วมพื้นที่เกษตร และสร้างบ่อพักน้ำทิ้งก่อนถึงแก่งกุดโดก เพื่อป้องกันน้ำเสียไหลลงแหล่งน้ำธรรมชาติ (เทศบาลตำบลบ้านโต้น, 2561)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเห็นได้ว่าเทศบาลตำบลบ้านโต้นได้ดำเนินการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรมหลายด้าน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นการศึกษานี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืนของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการน้ำ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการน้ำ
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความชิ้นนี้ผู้ศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการสร้างเครื่องมือการวิจัย การเลือกกลุ่มเป้าหมาย และการรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับเก็บข้อมูล โดยใช้แนวสัมภาษณ์ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา และยังสามารถเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายเสนอแนวทางใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของเทศบาลตำบลบ้านต้น โดยผู้ศึกษากำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guidelines) ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อนำมาซึ่งการตอบวัตถุประสงค์การศึกษาเครื่องมือที่ใช้นั้นจะผ่านการสร้างความน่าเชื่อถือโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจทานและตรวจสอบทั้งภาษา ความเหมาะสมและความครบถ้วนของคำถามในประเด็นต่าง ๆ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มเป้าหมาย ผู้ศึกษาเลือกกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sample) ทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกคือ

กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานการบริหารจัดการน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้น ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประชาชนในท้องถิ่นของตน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 จำนวน 9 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี 2 คน ปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองช่าง กองคลัง และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กลุ่มที่สองคือ กลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน ซึ่งมีหน้าที่ในการพิจารณาเห็นชอบการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริการสาธารณะในท้องถิ่น กลุ่มที่สามคือ กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 9 คน ซึ่งกลุ่มนี้เป็นตัวแทนชุมชน หมู่บ้าน มีส่วนเกี่ยวข้องในการเสนอความต้องการของชุมชน มีหน้าที่ตรวจสอบควบคุม และให้ความเห็นชอบและคัดค้านการดำเนินงาน ตลอดจนประสานการทำงานระหว่างเทศบาลตำบลบ้านโต้นกับชุมชน และร่วมรับผลประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำ และกลุ่มที่สี่คือ กลุ่มอาสาสมัครการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมให้ความช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วม และภัยแล้งใน ทุก ๆ ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการน้ำให้ยั่งยืนได้ในอนาคต และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลในการบริหารจัดการน้ำของเทศบาลบ้านโต้นได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาตั้งไว้

3. วิธีการเก็บข้อมูลวิจัย ผู้ศึกษามีการเก็บข้อมูล 2 วิธีคือ 1) แบบทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยได้ค้นคว้า ศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ วารสาร บทความวิชาการ และข้อมูลการบริหารจัดการน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้น 2) เก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากคณะผู้บริหารท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านโต้น ซึ่งผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลพร้อมเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เสนอแนวทางที่น่าสนใจเพิ่มเติม และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากกลุ่มสมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครการบริหารจัดการน้ำ โดยผู้ศึกษากำหนดแนวทางการสนทนาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นและกระชับเวลาในการสนทนาและผู้ร่วมสนทนาสามารถเสนอข้อมูลอื่น ๆ ที่น่าสนใจและทำข้อมูลที่ได้น่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น เมื่อดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งสองแบบเรียบร้อยแล้วผู้ศึกษานำข้อมูลมาจัดระบบข้อมูล แล้วมาแยกประเภทของข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนดไว้โดยผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสรุปในแต่ละประเด็น และนำเสนอข้อมูลโดยการบรรยายเชิงพรรณนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการสนทนา

กลุ่มจากสมาชิกเทศบาล ผู้นำชุมชนพร้อมด้วยอาสาสมัครการบริหารจัดการน้ำ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนแล้ววิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ นำมาเขียนเป็นรายงานสรุปผลการศึกษาในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการใช้เครื่องมือในการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การค้นคว้าเอกสาร และการศึกษาข้อมูลการบริหารจัดการน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ทำให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจาการสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. วิธีการบริหารจัดการน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้น ได้นำทรัพยากรน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติในท้องถิ่น คือ น้ำจากลุ่มน้ำชี ที่ไหลผ่านพื้นที่ตำบลบ้านโต้นระยะทาง 13 กิโลเมตร และน้ำจากแก่งกุดโดก ซึ่งมีขนาดพื้นที่ประมาณ 1,400 ไร่ มาบริหารจัดการเพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนได้เข้ามาร่วมการทำประชาคมเสนอปัญหาน้ำชีล้นตลิ่ง ปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ในครัวเรือน ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อน้ำเพื่อบริโภคและปัญหาน้ำทำการเกษตร และร่วมกันเลือกประเด็นปัญหา เช่น ปัญหาที่ต้องแก้ไขเร่งด่วน ปัญหาที่มีงบประมาณเพียงพอเมื่อดำเนินการแก้ไขแล้วประชาชนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์ เป็นต้น พร้อมกำหนดกฎ กติกา ร่วมกันเพื่อนำไปปฏิบัติ เช่น การกำหนดค่าบริการน้ำประปาเป็นหน่วยละค่าบริการน้ำเพื่อการเกษตรเป็นชั่วโมงและเป็นปี และกำหนดบทลงโทษหากมีผู้กระทำผิด และนำข้อตกลงร่วมกันทั้งหมดบรรจุในเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น แล้วประกาศใช้ เทศบาลตำบลบ้านโต้นจึงดำเนินการบริหารจัดการน้ำ ทั้งน้ำเพื่อบริโภค อุปโภค และน้ำเพื่อการเกษตร รวมถึงการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติน้ำ โดยได้แบ่งและมอบหมายงานให้แต่ละกองงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญแต่ละด้านเป็นผู้ดำเนินการ พร้อมดูแลรับผิดชอบ ดังนี้ ด้านน้ำเพื่อการบริโภคได้สร้างโรงผลิตน้ำดื่มสะอาดเพื่อบริการประชาชนในพื้นที่ชุมชน จำนวน 6 แห่ง มอบหมายให้กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ดำเนินการดูแลรับผิดชอบ โดยไม่มีการเรียกเก็บอัตราค่าบริการ ด้านน้ำเพื่อการอุปโภคได้รับการโอนกิจการประปาจากระบบประปาหมู่บ้าน โดยมอบหมายให้กองคลังเป็นผู้ดำเนินการดูแลรับผิดชอบ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่มาจากการรับโอนและมีการจัดเก็บรายได้จากการให้บริการน้ำประปา ด้านน้ำเพื่อการเกษตรได้รับการถ่ายโอนสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าจากกรมชลประทาน 1 แห่ง และสร้างด้วยงบประมาณของตนเอง 4 แห่ง มอบหมายให้กองช่างเป็นผู้ดำเนินการ ดูแลรับผิดชอบสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าทั้งหมด พร้อมดูแลระบบคลองส่งน้ำและการกระจายน้ำ ส่วนการ

จัดเก็บรายได้จากการให้บริการให้กองคลังเป็นผู้ดำเนินการ และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติน้ำ ได้มอบหมายให้สำนักปลัดเทศบาล ฝ่ายงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นผู้ดำเนินการดูแลรับผิดชอบภัยพิบัติที่เกิดขึ้นทั้งหมด

การบริหารจัดการน้ำทุกด้านมีความสำคัญไม่แตกต่างกัน แต่การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร มีการนำทรัพยากรน้ำมาใช้ในปริมาณมากที่สุดตามความต้องการน้ำของพืชและจำนวนพื้นที่รับบริการทั้งที่เป็นที่ลุ่มและที่ดอน เทศบาลตำบลบ้านโต้นได้นำการจัดการน้ำระบบชลประทานมาใช้ในการบริหารจัดการน้ำด้านการเกษตร ปลูกข้าวนาปีและนาปรัง ด้วยการใช้สถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าบริเวณแหล่งน้ำในพื้นที่ คือ ที่ริมฝั่งแม่น้ำชีไหลผ่าน จำนวน 3 แห่ง และที่แก่งกุดโดก จำนวน 1 แห่ง ผันน้ำและกระจายสู่พื้นที่เกษตรในที่ลุ่มด้วยคลองส่งน้ำดาดคอนกรีต ส่วนพื้นที่เกษตรในที่ดอนได้สร้างสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าบริเวณลำห้วยทางน้ำไหลเข้าแก่งกุดโดก จำนวน 1 แห่ง เพื่อผันน้ำและกระจายด้วยระบบท่อส่งน้ำให้พื้นที่เกษตรที่เป็นที่ดอน ซึ่งอยู่ไกลจากแหล่งน้ำ ข้อมูลแผนที่และระยะคลองส่งน้ำ รวมถึงพื้นที่เกษตรที่สามารถรับบริการ และจำนวนผู้ขอรับบริการในแต่ละปีมีการจัดเก็บโดยกองช่างทำให้ทราบถึงโครงข่ายการจ่ายน้ำเพื่อการเกษตรของเทศบาลตำบลบ้านโต้นครอบคลุมพื้นที่การเกษตรแล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ซึ่งกระบวนงานการให้บริการน้ำเพื่อการเกษตร มีดังนี้ 1) ผู้ขอใช้น้ำยื่นคำร้องที่กองช่าง 2) นำใบคำร้องยื่นชำระค่าธรรมเนียมที่กองคลัง 3) ผู้ขอใช้น้ำนำใบเสร็จรับเงินไปยื่นต่อนายประจำสถานีสูบน้ำที่ตนเองรับบริการ และ 4) นายประจำสถานีลงบัญชีการจ่ายน้ำตามลำดับ พร้อมแจ้งผู้ขอรับบริการทราบถึงวัน เวลารับน้ำ ซึ่งนายประจำสถานีเป็นผู้ดูแลตรวจตราการจ่ายน้ำ หากตรวจพบวัสดุ อุปกรณ์ชำรุดเสียหายหรือเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติ ต้องรายงานหัวหน้างาน (กองช่าง) ทราบโดยด่วน เพื่อเข้าดำเนินการแก้ไขปัญหาไม่ให้กระทบพื้นที่เกษตรรับน้ำ การบำรุงรักษาสถานีสูบน้ำและวัสดุอุปกรณ์ มีแผนการบำรุงรักษาและเข้าดำเนินการในห้วงที่กำหนดตามแผน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้น เกิดปัญหาการแจกจ่ายน้ำเพื่อการเกษตรไม่ทันความต้องการของประชาชน ในกรณีเกิดวิกฤตภัยแล้งจากฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานานในฤดูเพาะปลูกข้าว เนื่องจากเกษตรกรในตำบลบ้านโต้นปลูกข้าวเป็นหลักและมีแปลงนาจำนวนมาก จึงเป็นช่วงที่มีความต้องการน้ำเพื่อปลูกข้าวในปริมาณมาก เพื่อหล่อเลี้ยงพืชและป้องกันการเกิดความเสียหายของพืชผลทางการเกษตร เทศบาลตำบลบ้านโต้นได้ดำเนินการบริหารจัดการน้ำเต็มระบบเพื่อแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนด้วยการระดมทั้งอุปกรณ์และบุคคลากรทุกกองงานร่วมกัน ภายใต้การควบคุมของผู้บริหารท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี) ในการดำเนินการเปิดสถานีสูบน้ำและกระจายน้ำเต็มประสิทธิภาพ แล้วปิดพักเครื่องช่วงการใช้ไฟฟ้าสูงคือเวลา 18.00 - 20.00 น. ทั้งทำการพักการจ่ายน้ำลงพื้นที่เกษตรชั่วคราวและใช้สถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าในแหล่งน้ำชีทั้งหมด สูบน้ำส่งเติมให้แก่งกุดโดกเพื่อ

เพิ่มปริมาณน้ำให้เพียงพอต่อพื้นที่การเกษตรพร้อมทั้งนำเครื่องสูบน้ำของเทศบาลที่มีทั้งหมด จำนวน 5 เครื่อง ช่วยในการสูบน้ำจากแก่งกุดโดกเติมลงในลำห้วยที่เป็นที่ตั้งสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าเพื่อส่งน้ำให้พื้นที่เกษตรต่อไป และได้นำเครื่องสูบน้ำช่วยสูบน้ำจากแหล่งน้ำลงพื้นที่เกษตรตามคำร้องขอ โดยให้ผู้ร้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเชื้อเพลิง วิธีการแก้ไขปัญหาจะดำเนินการตามความเหมาะสมและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ปัญหาน้ำท่วมชุมชนและพื้นที่เกษตรจากน้ำชีล้นตลิ่ง เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านโต้น และมีความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นอีกหากมีปริมาณฝนตกต่อเนื่องในจำนวนมาก งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีการเตรียมความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ ด้วยการตรวจตราพนังกันน้ำที่เป็นพนังดินและพนังคอนกรีตอย่างสม่ำเสมอ หากเกิดการชำรุดเสียหายมีการดำเนินการซ่อมแซม พร้อมทั้งจัดทำแผนป้องกันภัยน้ำท่วม ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนดำเนินการ กำหนดพื้นที่เสี่ยงภัย วิธีการลำเลียงผู้ประสบภัยและกำหนดสถานที่พักพิงผู้ประสบภัย การแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดวิกฤตน้ำทั้งภัยแล้งและภัยน้ำท่วม สมาชิกสภาเทศบาลได้เข้ามาร่วมเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา พร้อมแจ้งพื้นที่การขอความช่วยเหลือของประชาชนที่ตนได้รับการประสาน กำนันผู้ใหญ่บ้านร่วมประสานการดำเนินการช่วยเหลือประชาชนในหมู่บ้าน และมีอาสาสมัครที่เป็นคนในพื้นที่เข้าร่วมช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น ช่วยออกแรงอุดน้ำชีเซาะตลิ่ง ออกแรงลอกวัชพืชขวางทางน้ำ เป็นต้น สำหรับปัญหาน้ำเสียในพื้นที่ตำบลบ้านโต้นมีเพียงน้ำทิ้งจากครัวเรือนค้างท่อระบายน้ำในชุมชน ซึ่งได้สร้างบ่อพักน้ำทิ้งจากชุมชนไว้ก่อนถึงแก่งกุดโดก จำนวน 2 บ่อ และอีกปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านงบประมาณมีไม่เพียงพอในการพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง เช่น การขุดลอกแก่งกุดโดกที่มีพื้นที่ตื้นเขินและวัชพืชปกคลุมจำนวนมาก จึงประสานขอความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากกรมชลประทาน และองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำมาใช้ในโครงการขุดลอกและพัฒนาแหล่งน้ำแก่งกุดโดก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำ

สำหรับปัญหาด้านสังคมที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของเทศบาลตำบลบ้านโต้น คือ ประชาชนขาดจิตสำนึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน เช่น ขาดการดูแลบำรุงรักษาคลองส่งน้ำ ขาดวินัยในการใช้น้ำยังมีการใช้น้ำแบบฟุ่มเฟือย ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกา เนื่องจากยังมีผู้ลักลอบเปิดน้ำเข้าที่นาตนเองโดยไม่ได้ยื่นคำร้องขอ และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของน้ำ เห็นประโยชน์ตนเองสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนรวม ไม่ช่วยกันบำรุงรักษาแหล่งน้ำ และมองว่าเทศบาลตำบลบ้านโต้นมีหน้าที่สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในพื้นที่ ตนเป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน ส่งเสริมให้มีการบูรณาการร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน ประชาชน ในการบริหารจัดการน้ำ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรัฐทำหน้าที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะ ประชาชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้

น้ำ จัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบความต้องการใช้น้ำ และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสม พร้อมร่วมบริหารจัดการน้ำ ช่วยกันดูแล บำรุงรักษา ปรับปรุงระบบส่งน้ำและฟื้นฟูแหล่งน้ำ โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การสร้างฝายแม้ว สร้างทำนบกั้นน้ำ ส่งเสริมหน่วยงานเอกชนเข้าร่วมกิจกรรม เช่น กิจกรรมการลอกวัชพืชในแหล่งน้ำ กิจกรรมปลูกป่าแหล่งต้นน้ำ เป็นต้น จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ด้านน้ำและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำให้ทั่วถึงทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย และส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นปลูกพืชอินทรีย์แบบผสมผสานที่ใช้น้ำน้อยแทนการทำนาปรัง ซึ่งเทศบาลตำบลบ้านโต้นดำเนินการต่อยอดจากการบริหารจัดการน้ำโดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานเกษตรอำเภอ สำนักบริการวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น และบริษัท เบทาโกร เกษตรอุตสาหกรรม จำกัด ภายใต้โครงการอำเภอ มข. พัฒนา เริ่มด้วยสมาชิกกลุ่มปลูกผัก จำนวน 20 คน มีการจัดหาพื้นที่เพาะปลูกให้กับเกษตรกร ให้ความรู้ด้านวิชาการ และพาไปศึกษาดูงานการทำเกษตรอินทรีย์ผสมผสาน และประสานร้านค้าที่มีความต้องการพืชอินทรีย์พบกับกลุ่มปลูกผัก ให้เกิดการตกลงซื้อขาย ทำให้มีการจำหน่ายผลผลิตให้ตัวแทนร้านค้าและผู้บริโภคตามยอดการสั่งซื้อ การปลูกพืชอินทรีย์ขยายตัวมีผู้สนใจสมัครสมาชิกเพิ่ม เป้าหมายสมาชิกจำนวน 80 ราย เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อจำนวนการสั่งซื้อ การส่งเสริมการปลูกพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่เป็นการช่วยให้ประชาชนรู้จักการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ มีความรอบคอบ ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า มีการกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในหน้าแล้ง การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในด้านการเรียนรู้ การใช้ทักษะในด้านต่าง ๆ ตามหลักวิชาการ ทำให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ประกอบอาชีพมากขึ้น ตลอดจนสามารถคิด วิเคราะห์ แก้ไขปัญหาและนำความรู้มาใช้ประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำได้อย่างยั่งยืนตามเป้าประสงค์

อภิปรายผล

วิธีการบริหารจัดการน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น เป็นการนำทรัพยากรน้ำในพื้นที่มาบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ใช้การบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม โดยเลือกใช้วิธีการบริหารจัดการน้ำแบบใช้สิ่งก่อสร้าง คือ ใช้สถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า ส่งกระจายน้ำตามคลองดาดคอนกรีตและท่อส่งน้ำ มีการแบ่งงานและมอบหมายงาน กระจายความรับผิดชอบให้แต่ละกองงาน ตามความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ปฏิบัติมอบอำนาจการตัดสินใจให้ผู้รับผิดชอบในเวลาปกติและหากเกิดปัญหาวิกฤตผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจเพียงผู้เดียวเพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปในแนวทางเดียวกันและเกิดประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญในการจัดการน้ำทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ มีการจัดหาและจัดสรรน้ำเพื่อการบริโภค อุปโภค และการเกษตร ได้เพียงพอต่อความ

ต้องการของประชาชนการดำเนินงานยังไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดแต่เป็นไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ยังขาดการควบคุม ติดตาม การปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาที่เคร่งครัด และขาดการประเมินความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้การบริหารจัดการน้ำไม่ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ ชัชชัย ปะมาคะเต ศึกษารูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำทั้งหมดตามลำพัง พบว่า หน่วยงานรัฐมีหน้าที่เป็น “ผู้ให้บริการ” ประชาชนเป็นเพียง “ผู้รับบริการ” จนทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน หน่วยงานรัฐแม้มีปัจจัยในการบริหารครบถ้วนทั้งคน เงิน เครื่องมือ แต่กลับมีปัญหาด้านสมรรถนะในการบริหารงาน การบริหารจัดการน้ำนั้นยังคงประสบปัญหา อุปสรรค เมื่อเกิดวิกฤตน้ำแล้งและประชาชนมีความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรสูง การกระจายน้ำจึงไม่ทันต่อความต้องการในช่วงฝนทิ้งช่วงในฤดูเพาะปลูกข้าว การเกิดภัยพิบัติน้ำ ยังขาดการกำหนดระดับความรุนแรงของภัยที่เกิดและไม่ได้วางแผนการแก้ปัญหาตามระดับความรุนแรงของภัยพิบัติไว้ล่วงหน้า ด้านการกระจายน้ำเน้นเพียงให้ทันตามคำร้องขอของผู้รับบริการและการร้องขอไม่มีการจำกัดจำนวน เมื่อมีการร้องขอพร้อมกันจำนวนมากย่อมเกิดปัญหาในการจ่ายน้ำไม่เพียงพอและไม่ทันต่อความต้องการ ปัญหาด้านงบประมาณเพื่อการพัฒนาแหล่งน้ำของเทศบาลตำบลบ้านโต้นมีไม่เพียงพอ ต้องทำโครงการและยื่นคำขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกทำให้การพัฒนาแหล่งน้ำเกิดความล่าช้า เนื่องจากต้องรอหน่วยงานภายนอกพิจารณาและอนุมัติงบประมาณจึงทำให้การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (ชัชชัย ปะมาคะเต, 2558) สอดคล้องกับการศึกษาของ ธงชัย โรจนกนันท์ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีงบประมาณจำกัด ไม่สามารถดำเนินโครงการที่ใช้งบประมาณสูงได้ จึงต้องพึ่งพาความร่วมมือจากหลายภาคส่วน สำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน ส่งเสริมให้มีการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน ในการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ ช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลบำรุงรักษาและฟื้นฟูแหล่งน้ำ จัดให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านน้ำเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำและเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้สนใจทราบอย่างทั่วถึง (ธงชัย โรจนกนันท์, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุกิตติยา บุญหลาย และศิวัช ศรีโภคางกุล พบว่า การส่งเสริมให้มีกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน เกษตรกรรวมกลุ่มสร้างกฎระเบียบข้อบังคับ ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันรักษาแหล่งน้ำ หน่วยงานราชการรับฟังความคิดเห็น และให้ความรู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชน เป็นการนำไปสู่การวางแผนการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนรู้จักการใช้ประโยชน์ในที่ดินโดยการจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสม เพาะปลูกพืชที่เหมาะกับลักษณะสภาพพื้นที่

ให้มากที่สุด (สุกิตติยา บุญหลาย และศิวัช ศรีโภคางกุล, 2560) สอดคล้องกับการศึกษาของ สมาพร เรืองสังข์ และตรีสุคนธ์ เจริญชัยชาญกิจ พบว่า แนวทางการพัฒนาการเกษตรของชุมชนบ้านพุร้อนและบ้านทิทะ คือ ให้ความรู้ในการทำเกษตรยั่งยืนแก่เกษตรกร ปรับการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่แบบผสมผสาน (สมาพร เรืองสังข์ และตรีสุคนธ์ เจริญชัยชาญกิจ, 2561)

สรุป

การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านโต้น อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น มีแนวทางการบริหารจัดการน้ำโดยการนำทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ คุ้มค่า เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้วิธีการบริหารจัดการน้ำแบบใช้สิ่งก่อสร้าง ได้แก่ การสร้างสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า และส่งกระจายน้ำตามคลองดาดคอนกรีตและท่อส่งน้ำ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการประกอบอาชีพ สามารถส่งและกระจายน้ำให้พื้นที่เกษตรได้แล้วไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีการแบ่งและมอบหมายงานให้ผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ในการบริหารจัดน้ำยังประสบปัญหาการกระจายน้ำไม่ทันต่อความต้องการของประชาชนในช่วงเกิดภาวะฝนทิ้งช่วงในฤดูเพาะปลูกข้าว ซึ่งพื้นที่มีความแห้งแล้งและปริมาณความต้องการน้ำเพื่อการเพาะปลูกมีสูง และปัญหางบประมาณการพัฒนาแหล่งน้ำมีไม่เพียงพอสำหรับขุดลอกแหล่งน้ำที่ตื้นเขินและมีวัชพืชจำนวนมาก ส่งผลให้แหล่งน้ำไม่สามารถกักเก็บน้ำได้เต็มประสิทธิภาพ สำหรับแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน คือ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานและดำรงชีวิต ใช้ทรัพยากรน้ำให้เหมาะสม เกิดประโยชน์ คุ้มค่า มีเหตุผล ตามหลักวิชาการ และส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นเพียงการศึกษาอิสระของนักศึกษาปริญญาโทสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดทางด้านระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล งบประมาณในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบวิธีวิจัย และการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นความลับและอาจส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล สำหรับผู้ที่สนใจจะศึกษาในอนาคตอาจต้องศึกษารูปแบบวิธีวิจัยที่ไม่ใช่เพียงการสัมภาษณ์เชิงลึกเท่านั้น ควรเพิ่มการวิจัยเชิงปริมาณที่จะทำให้ได้ข้อสรุปที่เป็นเหตุเป็นผล พิสูจน์และอ้างอิงได้โดยวิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายทางด้านอาชีพ การศึกษา ระดับอายุที่แตกต่างกันซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นประโยชน์สำหรับประชาชนที่ทำการเกษตรเพียงด้านเดียว ในอนาคตควร

ศึกษาในด้านอื่น ๆ เพื่อมาเปรียบเทียบกับผลที่ได้จากศึกษาในครั้งนี้ เช่น ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ศาสนา การอยู่ร่วมกันของประชากรต่างเชื้อชาติซึ่งจะช่วยให้เข้าใจบริบทการบริหารจัดการน้ำได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. (2558). *แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ*. เรียกใช้เมื่อ 26 มกราคม 2560 จาก http://www.onwr.go.th/?page_id=3684

ชัชชัย ปะมาคะเต. (2558). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม: รูปแบบหนึ่งของการบริหารกิจการสาธารณะ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 8(2), 23-38.

เทศบาลตำบลบ้านโต้น. (2558). *การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2558-2559.* ขอนแก่น: เทศบาลตำบลบ้านโต้น.

เทศบาลตำบลบ้านโต้น. (2559). *แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี (พ.ศ.2561 - 2564).* ขอนแก่น: งานนโยบายและแผน สำนักปลัด เทศบาลตำบลบ้านโต้น.

เทศบาลตำบลบ้านโต้น. (2561). *รายงานการดำเนินงานสถานีสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าประจำปี 2561.* ขอนแก่น: กองช่าง เทศบาลตำบลบ้านโต้น.

ธงชัย โรจนกนันท์. (2557). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการน้ำ.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

สมาพร เรืองสังข์ และตรีสุคนธ์ เจริญชัยชาญกิจ. (2561). ระบบนิเวศเกษตรและการจัดการทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่รอยต่อชายแดนกาญจนบุรี - ทวาย. *วารสารมหาจุฬานครทรรศ์*, 5(3), 689-705.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). *รายการสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559*. เรียกใช้เมื่อ 26 มกราคม 2560 จาก http://www.onep.go.th/env_data/download/

สุกิตติยา บุญหลาย และศิวัช ศรีโภคางกุล. (2560). แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืนกรณีศึกษา: ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(2), 1771-1784.

โสภณ ชมชาญ และคณะ. (2559). *นโยบายน้ำไทย : ฐานความรู้เพื่ออนาคต.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย*

FACTORS AFFECTING THE SUCCESS BY DDHIPADA 4 OF THE QUALITY ACCOUNTING OFFICE IN THAILAND

ธรารินทร์ ใจเอื้อพลสุข
Tararin Chaieurponsukh
กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์
Kanoksak Sukwattanasinitt
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University, Thailand
E-mail: taxacc_nong@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทดสอบอิทธิพลของการปฏิบัติงาน การติดตาม ตรวจสอบ การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชีต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 357 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.52) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี และด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ยกเว้นการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ด้านการจัดเก็บข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งนี้ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี และด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ล้วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานสู่ความสำเร็จ การนำเอาหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง) มาประยุกต์ใช้กับปัจจัยดังกล่าว ซึ่งเป็นวิธีการทำงานของบุคคลอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เพราะชีวิตจะดำเนินไปด้วยดีตามเป้าหมายย่อมต้องอาศัย

* Received 30 October 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

ความเพียร ความพยายาม ความอดทน ความเอาใจใส่ และการรู้จักคิดด้วยปัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นในตัวบุคคลคนใดแล้วย่อมจะทำงานต่าง ๆ ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากอิทธิบาท 4 เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเกิดพลังจิตที่จะใช้สติปัญญา และความมานะ ความเพียร ให้ก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จอย่างมีระเบียบแบบแผนที่วางไว้ทุกประการ

คำสำคัญ: การปฏิบัติงาน, สำนักงานบัญชี, อิทธิบาท 4

Abstract

The purpose of this research to test the influence of performance Monitoring The accounting firm's document management on the success of the work of the quality accounting office in Thailand. This research is quantitative research questionnaires were used to collect 357 sets of data. Data were analyzed by using percentage, mean, and standard deviation and test the hypothesis by using multiple regression analysis. There are opinions about factors that affect work success By Ddhipada 4 is at the highest level (mean = 4.52). The results of the hypothesis testing found that operational factors of the accounting firm. The audit office of the accounting firm and document management of the accounting firm. Have a positive influence on the success of the work of the Quality Accounting Office in Thailand. Except the accounting office document management Electronic data storage does not influence the success of the work of the Quality Accounting Office in Thailand Statistical significance at the level of 0.001. In this regard, the operational factors of the accounting firm. The audit office of the accounting firm and document management of the accounting firm. Are all related to the behavior of the work towards success. The application of the Ddhipada 4 principle is the contentment (contentment), persistence (perseverance), Chitta (intention) and discourse (reflection). Which is the way of working of people which is an important factor in living. Because life will go well with its goals, it requires perseverance, effort, patience, attention and wisdom. These things, if happening in any person, will likely perform various tasks. Successfully accomplished well Because Itthi Ddhipada 4 is an impulse for the person to have the psychic power to use their intelligence and perseverance in doing various business activities. To progress to success in an orderly manner in all respects.

Keywords: Working, The Accounting Office, Ddhipada 4

บทนำ

การรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องด้วยสำนักงานบัญชีเป็นธุรกิจรูปแบบการให้บริการและมีนิติบุคคลจำนวนมากที่ใช้บริการสำนักงานบัญชีในการจัดทำบัญชีและงบการเงิน ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้สำนักงานบัญชีประสบความสำเร็จทางธุรกิจ คือ คุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยความมุ่งมั่น เอาใจใส่และการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในสำนักงานบัญชี สำนักงานบัญชีบางส่วนมีความพร้อมต่อการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชีได้มีการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่กระบวนการการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชี แต่บางส่วนที่ไม่พร้อมในส่วนของค่าใช่จ่ายที่ต้องเพิ่มขึ้นจากกระบวนการเข้าสู่การรับรองคุณภาพ และ มีสำนักงานบัญชีส่วนน้อยที่มีความต้องการด้านได้รับความรู้ คำปรึกษาและคำแนะนำ ตลอดจนการอบรมแก่สำนักงานบัญชีในเรื่องการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชี (อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์, 2559)

ระบบคุณภาพของสำนักงานบัญชี ประกอบด้วย นโยบายและกระบวนการของแต่ละปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ประกอบด้วย (1) สำนักงานบัญชีต้องมีการจัดทำบัญชีให้ถูกต้องและเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด (2) สำนักงานบัญชีต้องมีคู่มือการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีและปฏิบัติตามคู่มือนั้น (3) สำนักงานบัญชีต้องมีการชี้แจงบุคลากรให้เข้าใจชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ของงาน และมีการฝึกอบรมเพิ่มเติมตาม ความจำเป็น เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์ (4) สำนักงานบัญชีต้องจัดให้มีการกำกับดูแลความคืบหน้าของงาน และคอยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับงานนั้น (5) สำนักงานบัญชีต้องมีการแต่งตั้งและมอบหมายให้มีผู้ทำการทบทวนผลงานรวมทั้งนำไปปรับปรุงแก้ไข ก่อน ส่งมอบให้กับลูกค้า 2) การติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี ประกอบด้วย (1) สำนักงานบัญชีต้องมีกระบวนการในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนเองตามช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ทราบถึงผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนธุรกิจและข้อกำหนดของกฎหมาย โดยการตรวจสอบนี้จะกระทำโดยตนเองหรือ บุคคลภายนอกก็ได้ (2) หากพบปัญหาจากการติดตามตรวจสอบ สำนักงานบัญชีต้องดำเนินการวิเคราะห์หาสาเหตุและกำหนดแนว ทางแก้ไข เพื่อให้มั่นใจว่าปัญหาดังกล่าวจะไม่เกิดซ้ำ (3) สำนักงานบัญชีต้องมีกระบวนการรับเรื่องร้องเรียนของลูกค้า ซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์หาสาเหตุ การปฏิบัติการแก้ไข และแจ้งกลับไปยังลูกค้า (4) สำนักงานบัญชีต้องบันทึกผลการดำเนินการ และต้องเก็บรักษาไว้ตามระยะเวลาที่เหมาะสม 3) การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ประกอบด้วย (1) สำนักงานบัญชีต้องมีวิธีการในการติดตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบัญชีให้เป็นปัจจุบัน (2) สำนักงานบัญชีต้องจัดเก็บข้อมูลของลูกค้าและของตนเองในลักษณะที่ป้องกันความเสียหาย สูญหาย หรือ เสื่อมสภาพ และ

กำหนดระยะเวลาจัดเก็บตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (3) ในกรณีที่มีการเก็บข้อมูลในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ต้องมีการสำรองข้อมูลตามรอบระยะเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2558)

กรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้จัดให้มีโครงการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชี ตามประกาศหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชี พ.ศ.2558 และแนวคิดข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ ในการกำกับและพัฒนาสำนักงานบัญชีให้มีการจัดทำบัญชีให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจและของตนเองเป็นไปตามกฎหมายและมาตรฐานการบัญชี รวมทั้งเพื่อพัฒนาและยกระดับสำนักงานบัญชีให้มีมาตรฐานเดียวกันและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ปัจจุบันในประเทศไทยมีสำนักงานบัญชี 3,317 แห่ง แต่มีเพียง 153 แห่ง ที่เป็นสำนักงานบัญชีคุณภาพ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2558) ทั้งนี้ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี และด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ล้วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานสู่ความสำเร็จ การนำเอาหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง) มาประยุกต์ใช้กับปัจจัยดังกล่าว ซึ่งเป็นวิธีการทำงานของบุคคลอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เพราะชีวิตจะดำเนินไปด้วยดีตามเป้าหมายย่อมต้องอาศัยความเพียร ความพยายาม ความอดทน ความเอาใจใส่ และการรู้จักคิดด้วยปัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นในตัวบุคคลคนใดแล้วย่อมจะทำงานต่าง ๆ ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากอิทธิบาท 4 เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเกิดพลังจิตที่จะใช้สติปัญญา และความมานะ ความเพียร ในการทำกิจการงานต่าง ๆ ให้ก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จอย่างมีระเบียบแบบแผนที่วางไว้ทุกประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งความสำเร็จ มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ 2) การจัดหาและการใช้ทรัพยากร 3) กระบวนการปฏิบัติงาน 4) ความพอใจของทุกฝ่าย (สมใจ ลักษณะ, 2543)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและสนใจที่จะทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางให้แก่สำนักงานบัญชี ได้นำข้อมูลไปกำหนดเป้าหมายวางแผนการปฏิบัติงาน นำไปสู่ความสำเร็จจนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทดสอบอิทธิพลของการปฏิบัติงาน การติดตามตรวจสอบ การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชีต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มประชากร คือ หัวหน้าสำนักงานบัญชีในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 3,317 แห่ง (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2558) โดยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 0.95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 357 แห่ง จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ โดยการเทียบบัญญัติไตรยางค์

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าสำนักงานบัญชีในประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถาม

ภาค	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1. ภาคกลาง	258
2. ภาคเหนือ	27
3. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	22
4. ภาคตะวันออก	22
5. ภาคใต้	28
รวม	357

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาตำรา สิ่งพิมพ์ บทความ เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. กำหนดโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามตามกรอบแนวความคิด และวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3. นำแบบสอบถามปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และมีประสบการณ์จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแบบสอบถามตาม ข้อสังเกตของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของ เนื้อหา และความเหมาะสมของแบบสอบถาม

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือพบว่า ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี และการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี มีระดับความเชื่อมั่น 0.93 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย ด้าน

การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ ด้านการจัดหาและการใช้ปัจจัยทรัพยากร ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย มีระดับความเชื่อมั่น 0.95

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งได้รับกลับคืนมาครบตามจำนวน 357 ชุด มาทำการวิเคราะห์โดยหาค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและใช้วิธีการทางสถิติแบบพรรณนา ในการแปลผลและนำเสนอ และการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression Analysis) 1) การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน ด้านการจัดทำบัญชี ด้านการกำกับดูแล และการแก้ไข 2) การติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี ด้านการกำหนดแผนงานตรวจสอบ ด้านกระบวนการตรวจสอบ ด้านการติดตาม และประเมินผล 3) การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ด้านปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์, 2559) ด้านการจัดเก็บข้อมูลของลูกค้า อิเล็กทรอนิกส์ (จิรัชยา นครชัย, 2562) และของตนเอง ด้านการจัดเก็บข้อมูลในรูปสื่อ (วรพจน์ กรีสุระเดช, 2551)

สมมติฐานการวิจัย

1. การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

2. การติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

3. การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่า หัวหน้าสำนักงานบัญชีในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 46 - 55 ปี มี ระดับการศึกษา ปริญญาโท มีประสบการณ์ทำงาน มากกว่า 25 ปี และมีรายได้ ต่ำกว่า 5,000,000 บาทต่อปีหัวหน้าสำนักงานบัญชีในประเทศไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.52)

เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับ พบว่า อันดับ 1 คือ ข้อที่ 3 ด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.57) รองลงมาคือ ข้อที่ 2 ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55) และอันดับสุดท้ายคือ ข้อที่ 1 ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชีอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.45)

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชี

ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชี	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน SD	การแปลผล
1. การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี	4.55	0.467	มากที่สุด
2. การติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี	4.45	0.523	มาก
3. การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี	4.57	0.435	มากที่สุด
รวม	4.52	0.475	มากที่สุด

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีในประเทศไทย มีดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ เกี่ยวกับปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี โดยใช้ตัวแปรตามเป็นความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

Variable	Standardized Coefficients Beta	t-value	Sig.
1. ด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน	0.293	5.385	0.000**
2. ด้านการจัดทำบัญชี	0.311	6.794	0.000**
3. ด้านการกำกับดูแล และการแก้ไข	0.303	5.021	0.000**

หมายเหตุ: n = 357, R = 0.828, Adjusted R^2 = 0.683 , SE_{est} = 0.277 , F = 257.072
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ผลจากการทดสอบจากตารางที่ 4 ปรากฏว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.68 แสดงว่า ปัจจัยระบบคุณภาพของสำนักงานบัญชี ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน ด้านการจัดทำบัญชี และด้านการกำกับดูแล และการแก้ไข ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 68 สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ได้แก่ ด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน ด้านการจัดทำบัญชี และด้านการกำกับดูแล และการแก้ไข มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จใน

การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สมมติฐานที่ 2 การติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ เกี่ยวกับปัจจัยด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี โดยใช้ตัวแปรตามเป็นความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

Variable	Standardized Coefficients Beta	t-value	Sig.
1. ด้านการกำหนดแผนงานตรวจสอบ	0.150	2.856	0.005*
2. ด้านกระบวนการตรวจสอบ	0.278	5.592	0.000**
3. ด้านการติดตาม และประเมินผล	0.484	9.998	0.000**

หมายเหตุ: n = 357, R = 0.847, Adjusted R^2 = 0.715 , SE_{est} = 0.263 , F = 299.061
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ผลจากการทดสอบจากตารางที่ 5 ปรากฏว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.72 แสดงว่า ปัจจัยระบบคุณภาพของสำนักงานบัญชี ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านการกำหนดแผนงานตรวจสอบ ด้านกระบวนการตรวจสอบ และด้านการติดตามและ ประเมินผล ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 72 สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ปัจจัยด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านการกำหนดแผนงานตรวจสอบ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านกระบวนการตรวจสอบ และด้านการติดตาม และประเมินผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

สมมติฐานที่ 3 การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ เกี่ยวกับปัจจัยด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี โดยใช้ตัวแปรตามเป็นความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

Variable	Standardized Coefficients Beta	t-value	Sig.
1. ด้านปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	0.495	10.049	0.000**
2. ด้านการจัดเก็บข้อมูลของลูกค้า และของตนเอง	0.390	8.530	0.000**
3. ด้านการจัดเก็บข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์	-0.002	-0.047	0.962

หมายเหตุ: n = 357, R = 0.827, Adjusted R^2 = 0.682 , SE_{est} = 0.278 , F = 255.201
* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ผลจากการทดสอบจากตารางที่ 6 ปรากฏว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.68 แสดงว่า ปัจจัยระบบคุณภาพของสำนักงานบัญชี ด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้านการจัดเก็บข้อมูลของลูกค้าและของตนเอง และด้านการจัดเก็บข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 68 สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ปัจจัยด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้านการจัดเก็บข้อมูลของลูกค้า และของตนเอง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ยกเว้นด้านการจัดเก็บข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

อภิปรายผล

1. ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี

ปัจจัยด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านการกำหนดแผนงานตรวจสอบ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านกระบวนการตรวจสอบและด้านการติดตาม และประเมินผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์วรรณ อุประดิษฐ์ ได้ศึกษาเรื่อง ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของ

สำนักงานบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีในจังหวัดลำปาง พบว่า ระดับความสำคัญของข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ส่วนระดับความสำคัญของด้านประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีในจังหวัดลำปางพบว่ามีคะแนนเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลูกค้าของสำนักงานบัญชี ข้อกำหนดทางด้านจรรยาบรรณของสำนักงานบัญชี การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี การจัดการทรัพยากรของสำนักงานบัญชี การติดตาม ตรวจสอบของสำนักงานบัญชี และ ความรับผิดชอบของหัวหน้าของสำนักงานบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของAdam, P. ได้ศึกษา การปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานทางเลือกและประสิทธิภาพขององค์กร พบว่า การปรับปรุงคุณภาพเป็นวัตถุประสงค์ขององค์กรที่มีความต้องการอย่างสูงในการแข่งขันในปัจจุบันที่มีความรุนแรงในโลกธุรกิจระหว่างประเทศ แต่มันคงเป็นเรื่องยากให้กับองค์กรของสหรัฐอเมริกาจำนวนมาก ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวข้องกับวิธีการปรับปรุงคุณภาพทางเลือกที่จะปฏิบัติการจริง โดยในการศึกษาได้กำหนดการปรับปรุงคุณภาพขึ้นมา ประกอบด้วยแปดคุณภาพ สามปฏิบัติการ และสามประสิทธิภาพ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 187 บริษัท ผลลัพธ์ที่ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างวิธีการปรับปรุงคุณภาพทำให้คุณภาพการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพทางการเงินเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานย่อมมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่ว่าบริษัทแห่งนั้นมีความสนใจมากน้อยเพียงใด (Adam, P., 2008)

2. ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี

ปัจจัยด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านการกำหนดแผนงานตรวจสอบ ด้านกระบวนการตรวจสอบ ด้านการติดตามและประเมินผล มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนงค์วรรณ อุประดิษฐ์ ได้ศึกษาเรื่อง ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีในจังหวัดลำปาง พบว่า ระดับความสำคัญของข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ส่วนระดับความสำคัญของด้านประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีในจังหวัดลำปางพบว่ามีคะแนนเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลูกค้าของสำนักงานบัญชี ข้อกำหนดทางด้านจรรยาบรรณ

ของสำนักงานบัญชี การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี การจัดการทรัพยากรของสำนักงานบัญชี การติดตาม ตรวจสอบของสำนักงานบัญชี และความรับผิดชอบของหัวหน้าของสำนักงานบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์, 2559)

3. ด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี

ปัจจัยด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี อันได้แก่ ด้านปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และด้านการจัดเก็บข้อมูลของลูกค้า และของตนเอง มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์ ได้ศึกษาเรื่อง ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีในจังหวัดลำปาง พบว่า ระดับความสำคัญของข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ส่วนระดับความสำคัญของด้านประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีในจังหวัดลำปางพบว่ามีคะแนนเรียงจากมากไปน้อยได้แก่ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลูกค้าของสำนักงานบัญชี ข้อกำหนดทางด้านจรรยาบรรณของสำนักงานบัญชี การจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี การปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี การจัดการทรัพยากรของสำนักงานบัญชี การติดตาม ตรวจสอบของสำนักงานบัญชี และความรับผิดชอบของหัวหน้าของสำนักงานบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์, 2559)และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรัชยา นครชัย ได้ศึกษาเรื่อง ระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ได้พัฒนาขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการรับ - ส่ง การจัดเก็บ การสืบค้นข้อมูลเอกสารภายในองค์กร รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการงานด้านเอกสารให้มีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยลดปัญหาด้านการสื่อสาร การจัดเก็บ การสูญหายของเอกสาร การสืบค้นข้อมูลเอกสาร และลดการสิ้นเปลืองทรัพยากรกระดาษ การนำระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์มาใช้จะช่วยลดความซับซ้อนขั้นตอนการ ปฏิบัติงานในระบบเดิมเปลี่ยนมาเป็นรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถดำเนินการที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในรูปแบบของเว็ปแอพลิเคชั่นทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการเข้าใช้งานระบบ (จิรัชยา นครชัย, 2562) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวรพจน์ กรีสุระเดช ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเอกสารภายในองค์กร เพื่อศึกษาและสำรวจ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการเอกสาร ผลที่ได้จากการวิจัยสามารถใช้เป็นฐานความรู้ในการออกแบบพัฒนาระบบการจัดการเอกสารภายในองค์กร เพื่อช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่องค์กรในแง่ของการจัดการเอกสารที่มีประสิทธิภาพ (วรพจน์ กรีสุระเดช, 2551)

สรุป

สำนักงานบัญชีในประเทศไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.52) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี และด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ยกเว้นการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ด้านการจัดเก็บข้อมูลในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ไม่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งนี้ปัจจัยด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชี ด้านการติดตาม ตรวจสอบ ของสำนักงานบัญชี และด้านการจัดการเอกสารของสำนักงานบัญชี ล้วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานสู่ความสำเร็จ การนำเอาหลักธรรมอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง) มาประยุกต์ใช้กับปัจจัยดังกล่าว ซึ่งเป็นวิธีการทำงานของบุคคลอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เพราะชีวิตจะดำเนินไปด้วยดีตามเป้าหมายย่อมต้องอาศัย ความเพียร ความพยายาม ความอดทน ความเอาใจใส่ และการรู้จักคิดด้วยปัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าเกิดขึ้นในตัวบุคคลคนใดแล้วย่อมจะทำงานต่าง ๆ ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากอิทธิบาท 4 เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเกิดพลังจิตที่จะใช้สติปัญญา และความมานะ ความเพียร ในการทำกิจการงานต่าง ๆ ให้ก้าวหน้าไปสู่ความสำเร็จอย่างมีระเบียบแบบแผนที่วางไว้ทุกประการ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้มีพื้นฐานจาก วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ซึ่งทั้งนี้ผู้เขียนบทความขอกราบขอบพระคุณ ดร.กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม และได้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเป็นอย่างสูง ที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้คำแนะนำ คำสั่งสอน คำปรึกษา เพื่อการปรับปรุงพัฒนาในการทำวิจัย และเขียนบทความ จนทำให้การทำวิจัย และ เขียนบทความนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพของสำนักงานบัญชี เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีมากยิ่งขึ้น

1.2 สำนักงานบัญชี สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ใช้โดยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อให้สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า และนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้

2. ข้อเสนอแนะในการการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย

2.2 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ผู้ทำบัญชี ผู้สอบบัญชีภาษีอากร และผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของสำนักงานบัญชีคุณภาพในประเทศไทย ได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มตัวอย่าง

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2558). ประกาศกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับรอง. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า.

จิรัชยา นครชัย. (2562). ระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์. เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2562 จาก http://203.209.55.184/newweb/thesis/Thesis_2553

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรพจน์ กรีสุระเดช. (2551). การจัดการเอกสารภายในองค์กร. เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2551 จาก http://noinanzaa.blogspot.com/2009/12/blog-post.html

สมใจ ลักษณะ. (2543). การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. ใน วิทยานิพนธ์ คณะวิทยาการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์. (2559). ข้อกำหนดการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการรับรองคุณภาพของสำนักงานบัญชีในจังหวัดลำปาง. ในวิทยานิพนธ์ คณะบัญชี. วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง.

Adam, P. (2008). “Consensus Conflict and Compromise in Western: Thought onRepresentative Government”. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2(5), 7042-7055.

รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองโดยพุทธสันติวิธี*

A MODEL OF MONASTICS ADMINISTRATION MANAGEMENT BY BUDDHIST PEACEFUL MEANS

ฉลอง ช่วยธานี
Chalong Chouythanee
บรรจบ บรรณรุจิ
Banjob Bannaruji
ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
Khanthong Wattanapradith
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: chouythanee2499@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีเพื่อการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองตามหลักพุทธสันติวิธี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งเป็น 5 กลุ่ม จำนวน 53 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักการการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองวัด มีหลักการและวิวัฒนาการตั้งแต่ครั้งพุทธกาล สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน โดยมีพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญในฐานะเป็นธรรมนูญสูงสุด เพื่อเป็นหลักยึดโยงในการบริหารจัดการองค์กรร่วมกันที่เรียกว่าสังฆะ เป็นชุมชนแบบอย่างทางศีลธรรมของสังคมไทยมาตามลำดับ

2. หลักพุทธสันติวิธีในการบริหารจัดการวัดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่มหาเถรสมาคม ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มีโครงสร้างการปกครองตามฝ่ายอาณาจักรในยุคนั้นๆ ซึ่งการปกครองวัดในยุคปัจจุบัน วัดได้ปรับปรุงบทบาทของวัดให้เข้ายุคศตวรรษที่ 26 ด้วยการนำพระธรรมวินัย กฎหมาย จารีต และนวัตกรรมร่วมสมัยหลักพุทธสันติวิธี มรรควิถี 8

* Received 5 November 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

3. รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง ตามหลักพุทธสันติวิธี มรรควิถี 8 ประการ คือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าองค์กร การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุม การร่วมมือประสานเครือข่าย และการสื่อสาร ในรูปแบบ“คณะกรรมการ” การบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง โดยใช้มรรควิถี 8 เป็นเครื่องมือในการดำเนินการด้วยหลักธรรมอปริหานิยธรรม กำกับคณะกรรมการในการบริหารปกครองวัด ก็จะเป็นไปด้วยความมั่นคงและยั่งยืนแห่งพระพุทธศาสนาคงอยู่คู่กับสังคมไทยสืบไป

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารจัดการ, พุทธสันติวิธี

Abstract

The three objectives of this dissertation were 1) to study the principle of Monastics Administration Management. 2) to study the Buddhist peaceful means, 3) to present the Model of Monastics Administration Management by Buddhist Peaceful Means. This dissertation is the qualitative research that by documents, in depth interview and focus group discussions from 53 key informants from five groups.

The findings of this study were as follows:

1. The principle of Monastics Administration Management had the principle by model that adapted the kingdom’s rule since Buddha time, Sukhothai kingdom, Ayutthaya Kingdom, Ratanakosin Kingdome up to the present by having the Dhammavinaya as the main constitution to relate the principle of organization management as Sangha, is the moral community of Thai society.

2. The Monastics Administration Management since the past up to the present is the power center of Supreme Sangha Council such as power of legislature, executive and judiciary due to the Sangha Act that had the structure as the kingdom or government in each age. That is not proper for the Monastics Administration Management at the present. The temple gets the guideline and improve the role of temple in the twenty sixth century by using the Dhammavinaya, law, tradition and modern innovation to integrate with Buddhist peaceful means.

3. The model of Monastics Administration Management for the administration by using the modern science. The researcher called it as the

Noble Eightfold Path such as planning, management, recruitment, decision, command, control, network cooperation and communication in the form of committee. The model of Monastics Administration Management in the form of "Committee" by using the Noble Eight fold path is as the proceeding tool by principle of Aparihaniyadhamma to control the committee in Monastics Administration Management in the sake of security and sustainability of Buddhism along with Thai society.

Keywords: Model, Management, Buddhist Peaceful Means

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงและแก้ไขสังคมอินเดียในยุคนั้นให้ดีขึ้น จากสภาพการณ์หลายอย่างเช่นจากการกดขี่ทางชนชั้นของพราหมณ์ การเลื่อมล้ำทางสังคมที่ชัดเจน ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาคือเป็นศาสนาแห่งความรู้และความจริง เป็นศาสนาแห่งอิสรภาพ เป็นศาสนาอเทวนิยม และเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ (พระมหาดาวเรือง วรปญฺโญ , 2557) พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทย พระพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมยังส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจสังคมและการเมืองในส่วนรวม โดยเฉพาะ "วัด" การดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนต้องเกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่เกิดจนตาย ที่มีส่วนผูกพันกับวัดในทางวัฒนธรรมประเพณี และวัดเป็นที่รวมศรัทธาของชุมชนในการกระทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อพิจารณาถึง "วัดไทย" ในแง่กฎหมาย ซึ่งมีลักษณะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนโดยครบถ้วน กล่าวคือ 1) การจัดตั้งวัดนั้น รัฐได้เข้าไปดูแลการจัดตั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มหาชนโดยส่วนรวมแม้ว่าจะเป็นการริเริ่มจากปัจเจกชนได้ก็ตาม 2) การดำเนินงานของวัดมิใช่เป็นการดำเนินงานโดยมีฐานะเท่าเทียมกันในการปฏิบัติภารกิจของวัด 3) ความสัมพันธ์กับนิติบุคคลอื่น การดำเนินงานของวัดมิใช่ดำเนินงานโดยอิสระ แต่ยังคงต้องอยู่ในการควบคุมขององค์กรอื่น ในขณะเดียวกันก็ได้รับการอุปถัมภ์บำรุงได้สิทธิพิเศษบางประการด้วย และ 4) วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของวัด เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะมิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้ก่อตั้งโดยแท้ ดังเช่นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน (สุนทร มณีสวัสดิ์, 2531)

ดังสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงนิพนธ์ไว้ในตอนท้ายแห่งแถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 2 พ.ศ. 2457 หน้า 36 ว่า "ภิกษุสงฆ์ แม้มีพระวินัยเป็นกฎหมายสำหรับตัวส่วนหนึ่งแล้ว ก็ยังต้องอยู่ภายใต้อำนาจแห่งกฎหมายฝ่ายอาณาจักรอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งตราไว้เฉพาะหรือเพื่อคนทั่วไปและยังควรอนุวัตจารีตบ้านเมือง อันไม่ขัดต่อกฎหมายสองประเภทนั้นอีก สรุปความว่า ภิกษุสงฆ์มีกฎหมายอันจะพึงฟังอยู่ 3 ประเภท คือ กฎหมาย

แผ่นดิน 1 พระวินัย 1 จารีต 1 พระราชบัญญัตินี้ เป็นกฎหมายแผ่นดิน จึงสมควรจะรู้จะเข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้อง” (จารุรัตน์ ปั้นมณี, 2550)

กระแสทางเศรษฐกิจและสังคมโลกส่งผลให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงมูลเหตุ 2 ประการ คือ ความเจริญแบบตะวันตก สถาบันแบบใหม่ต่าง ๆ เข้ามารับเอาบทบาทเดิมของวัดไปดำเนินการ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล กรมประชาสงเคราะห์ ฯลฯ เกิดจากการสูญเสียภาวะผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์เอง เจ้าหน้าที่รัฐบางกลุ่มได้แสวงหาผลประโยชน์จากงบประมาณแผ่นดินจัดสรรให้วัดและพระสงฆ์ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ไม่โปร่งใสไม่มีการตรวจสอบ จึงเกิดกรณีทุจริตเป็นที่มาของเรื่องเงินทอนวัดดังที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ เป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐมีการตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้เงินของวัด (พระราชวรเมธี, ดร. และคณะ, 2559) วัดในฐานะเป็นองค์กรๆ หนึ่งที่ต้องมีการบริหารจัดการท่ามกลางความคาดหวังและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารวัดด้านการปกครองตามหลักพุทธสันติวิธี” เพื่อหาแนวทางที่ช่วยวัดไทยในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและดำรงไว้ซึ่งหลักการรักษาพระธรรมวินัยสมดั่งพระพุทธปณิธานที่ให้วัดเป็นศูนย์กลางที่พึ่งและที่สืบสานคำสอน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีเพื่อการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองตามหลักพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองโดยพุทธสันติวิธี” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth Interview) จากการถอดบทเรียนการบริหารจัดการวัดต้นแบบ 4 วัด 1) วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม เป็นวัดต้นแบบด้านมิติพระธรรมวินัย 2) วัดโค้งรถไฟเจริญธรรม จังหวัดลพบุรี เป็นวัดต้นแบบด้านมิติทางกฎหมาย 3) วัดเชิงเลน จังหวัดนนทบุรี เป็นวัดต้นแบบด้านมิติวัฒนธรรม 4) วัดชลประทานรังสฤษดิ์ จังหวัดนนทบุรี เป็นวัดต้นแบบในมิติแห่งนวัตกรรมการสร้างกิจกรรมร่วมสมัย (ศาสตร์สมัยใหม่) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการ ผู้บริหารระดับสูง ได้แก่ ประธานคณะกรรมการฝ่ายปกครอง กรรมการมหาเถรสมาคม ผู้แทนมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค คณะสงฆ์ส่วนกลางในระดับนโยบาย กลุ่มที่ 2 พระสังฆาธิการระดับกลาง ได้แก่ เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์

ส่วนภูมิภาคตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส กลุ่มที่ 3 พระสังฆาธิการ กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ทางด้านวิชาการ ในมุมมองจากภายนอก เพื่อสะท้อนสังคมปัจจุบัน กลุ่มที่ 4 ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการช่วยแก้ปัญหาให้กับวัด เพื่อสนองงานพระสังฆาธิการทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กลุ่มที่ 5 ผู้แทนองค์กร/พุทธบริษัท ผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวและหน้าที่การงาน ในมุมมอง “พุทธบริษัท” และทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัย

1. หลักการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง พบว่า มี 4 รูปแบบหลัก ดังนี้

1.1 รูปแบบการบริหารปกครองสงฆ์ในมิติพระธรรมวินัย แบ่งได้ 3 ระยะ คือ

1.1.1 ปกครองโดยพระพุทธเจ้า สมัยต้นพุทธกาลตั้งแต่พรรษาที่ 1 ถึงพรรษาที่ 20 บุคคลเข้ามาบวชมีจำนวนน้อย พระผู้มีพระภาคทรงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ภิกษุทั้งหลายล้วนเป็นพระอรหันต์ อย่างต่ำก็เป็นพระโสดาบัน ในสมัยนั้นพระผู้มีพระภาคได้ประทานหลักธรรมนูญการปกครอง คือ โอวาทปาติโมกข์ ทรงประทานการอุปสมบทด้วย “เอหิภิกขุอุปสัมปทา”

1.1.2 ปกครองโดยพระสาวก หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ ทรงแสดงธรรมโปรดพระยสและสหายอีก 54 คน จนบรรลุพระอรหันต์ทั้งหมด พระองค์จึงส่งพระสาวกทั้ง 60 รูปจาริกไปเพื่อประกาศศาสนาในที่ต่าง ๆ “เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” เมื่อพระสงฆ์มากขึ้น พระองค์จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกได้มีโอกาสรับสมาชิกด้วยตนเอง คือการให้อุปสมบทด้วยไตรสรณาคมน์ มอบตำแหน่งเอตทัคคะ ในระยะแรกพระภิกษุใหม่ ไม่มีใครคอยตักเตือนพร่ำสอน นุ่งห่มไม่เรียบร้อย กิริยามารยาทไม่เหมาะสม คนทั้งหลายพากันตำนิ ประณาม โพนทะนา จึงนำเรื่องไปกราบทูล พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิว่า“การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้น ไม่สมควร ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจสมณะ ฯลฯ ทรงตรัสโทษแห่งความเป็นคนมักมาก ไม่สันโดษ ตรัสคุณแห่งความเป็นคนมักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ปรารภความเพียรโดยประการต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมิกถาแล้วรับสั่ง อนุญาตอุปัชฌาย์วัตรและสิทธิวิหาริกวัตรเป็นพุทธสันติวิธีในการปกครองสงฆ์ด้วยกันเอง

1.1.3 ปกครองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงวางระบบสังคมสงฆ์บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของภิกษุทุกรูป พระองค์มิได้ประสงค์ที่จะรวมอำนาจการปกครองไว้ที่พระองค์หรือพระอรหันตสาวกรูปใดรูปหนึ่ง ถึงแม้ว่าพระอัครสาวกทั้งสองมีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่สุด พระองค์ ก็มิได้ทรงมอบให้พระอัครสาวกทั้งสองปกครองสงฆ์แทนพระองค์ ทรง

มอบอำนาจหน้าที่ ในการปกครองและการบริหารในขอบเขตของพระธรรมวินัย เช่น งานบริหารองค์กร คณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ วัตรที่สงฆ์พึงกระทำ สรุปว่า ทรงมอบ “พระธรรมวินัย” เป็นศาสดาแทนพระพุทธองค์ ตามระบอบธัมมาธิปไตยถือว่าเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุดในสังคมยุคปัจจุบัน

1.2 รูปแบบการบริหารจัดการปกครองวัดในมิติกฎหมาย หลังพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน ทางรัฐก็ยังไม่เข้ามาเกี่ยวข้องภายในคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์จึงมีลักษณะกระจัดกระจายกันอยู่ในวาทะหรือ ในหมู่นิกายนั้น ๆ เมื่อล่วงมาถึง พ.ศ. 218 พระเจ้าอโศกมหาราช จึงจัดทำสังคายนา ครั้งที่ 3 ทรงวางระเบียบพระธรรมวินัยให้รวมลงเป็นลัทธิอย่างเดียวกัน สังฆมณฑล จึงประดิษฐานเรียบร้อยสืบมา รัฐหรือกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เมื่อภิกษุสงฆ์นำพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานในประเทศใด ก็จำเป็นต้องขอความอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดินประเทศนั้น ๆ ก็จำเป็นต้องอนุโลมตามแบบแผนซึ่งนิยมและเป็นอยู่ในประเทศนั้น ๆ การปกครองคณะสงฆ์ยังต้องเป็นไปตามทางราชการแผ่นดินนับตั้งแต่การวางแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ ตลอดจนการตั้งสังฆนายกให้มีสมณศักดิ์ สอดคล้องในการดำเนินงานทั้งฝ่ายพุทธจักรและฝ่ายอาณาจักร กรณีประเทศไทย เริ่มแรกตั้งสมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 10

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติม พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561) รัชกาลที่ 10 มีความใกล้เคียงอย่างยิ่ง กับ พรบ.ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 สมัยรัชกาลที่ 5 รัฐมอบอำนาจให้คณะสงฆ์ปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจและอยู่ในระบบราชการ เริ่มตั้งแต่มอบอำนาจมหาชนให้กับเจ้าอาวาสปกครองบุคคลกรที่อาศัยอยู่ในวัด ให้คำตัดสินของมหาเถรสมาคมนั้นเป็นสิทธิ์ขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งไม่ได้ นอกจากนั้น การตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง แม้อารามราษฎร์และที่สำนักสงฆ์แห่งใด ทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะทรงเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสได้ ทั่วราชอาณาจักร จะทรงโปรดให้พระราชาคณะรูปใดเป็นผู้กำกับคณะแขวงใด การเลือกสรรและการตั้งตำแหน่งเจ้าคณะเมืองจะทรงกรุณาโปรดให้พระราชาคณะผู้ใหญ่รูปใดเป็นเจ้าคณะมณฑลไหน แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร จึงมีแนวโน้มว่า การบริหารปกครองวัดและคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันจะมีหน้าที่อำนาจปกครองดูแลเฉพาะพระภิกษุสามเณรและผู้อาศัยอยู่ในวัดกับจัดการศึกษาเผยแผ่หลักธรรมเท่านั้น ส่วนการบริหารจัดการทรัพย์สินจะมีหน่วยงานหรือส่วนราชการเข้าควบคุมดูแลมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้น เจ้าอาวาสวัดจึงควรบริหารปกครองวัดอยู่ในรูป “คณะกรรมการ” เช่น คณะกรรมการวัดโค้งรถไฟเจริญธรรม จังหวัดลพบุรี เป็นตัวอย่าง เป็นต้น

1.3 รูปแบบการบริหารปกครองวัดในมิติวัฒนธรรม เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นภายในองค์กรสงฆ์ จึงได้มีการทำสังคายนาครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 (แสวง อุดมศรี, 2543) การบริหารคณะสงฆ์เรียบร้อยมาระยะหนึ่ง เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงมาได้ประมาณ 200 ปีเศษ พวกเดียรถีย์ปลอมตนเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนเป็นอันมาก เกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในสังฆมณฑล พระเจ้าอโศกมหาราชจึงได้มีการทำสังคายนา ครั้งที่ 3 ได้มีการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในดินแดนต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศรวม 9 สายด้วยกัน และส่งสายละ 5 รูปเพื่อจะได้ให้การอุปสมบทแก่ผู้เลื่อมใสได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ส่วนสายที่ 8 พระโสณะเถระกับพระอุตตระเถระพร้อมด้วยคณะมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ

การปกครองคณะสงฆ์ก็ต้องจำเป็นอนุโลมตามจารีตประเพณีแบบแผนซึ่งนิยมและเป็นอยู่ในประเทศนั้น ๆ รวมถึงประเทศไทยด้วย นอกจากนั้น การปกครองคณะสงฆ์ยังต้องเป็นไปตามทางราชการแผ่นดิน นับตั้งแต่การวางแผนการปกครอง ตลอดจนการตั้งสังฆนายกให้มีสมณศักดิ์ อันเป็นการประสานสอดคล้องในการดำเนินงานทั้งฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักรเป็นเอกภาพส่งผลดีด้วยกันทั้งสองจึงได้เจริญรุ่งเรืองตลอดมาไม่ขาดสายตามยุคสมัยมาตามลำดับ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ผู้วิจัยเลือกวัดเชิงเลน ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นรูปแบบการบริหารจัดการวัดในมิติพหุวัฒนธรรมอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข ทั้งพระภิกษุ-สามเณร นักบวช นักเรียน และศาสนิกทั้งสองศาสนาแม้จะมีความเชื่อถือที่แตกต่างกันก็ตาม

1.4 รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในมิติศาสตร์สมัยใหม่หรือนวัตกรรมร่วมสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และแผนการปฏิรูปเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของประเทศไทยที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในรัฐบาลยุค 4.0 ประกอบกับคำสัมภาษณ์พระสังฆาธิการในเชิงลึกได้แนวทางว่า คณะสงฆ์ควรรับการเปลี่ยนแปลง ปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย ในยุคปัจจุบัน ถ้าฝ่าฝืนอาจสูญพันธ์

2. หลักพุทธสันติวิธีเพื่อการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง พบว่า ในสมัยต้นพุทธกาล พระผู้มีพระภาคได้ประทานหลักการที่สำคัญถือเป็นธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์มาจนทุกวันนี้ คือ โอวาทปาฏิโมกข์ ได้แก่ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 คือ หลักการ 3 คือ 1) สัพพะปาปัสสะ อะกะระณัง การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) กุสะลัสสูปะสัมปะทา การทำกุศลให้ถึงพร้อม 3) สะจิตตะปะริโยทะปะนัง การชำระจิตของตนให้ขาวรอบอุดมการณ์ 4 คือ 1) ขันตี ปะระมัง ตะโป ตีติกขา ขันติ คือความอดกลั้น เป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง 2) นิพพานัง ปะระมัง วะทันติ พุทธา ผู้ทั้งหลาย กล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง 3) นะ หิ ปัพพะชิโต ปะรูปฆาตี ผู้กำจัดสัตว์อื่นอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิตเลย 4) สะมะโณ โหติ ปะรัง วิ

เหฐะยันโต ผู้ทำสัตว์อื่นให้ลำบากอยู่ ไม่ชื่อว่า เป็นสมณะเลย วิธีการ 6 คือ 1) อะนูปวาโท การไม่พูดร้าย 2) อะนูปฆาโต การไม่ทำร้าย 3) ปาติโมกเข จะ สังวะโร การสำรวมในปาติโมกข์ 4) มัตตัญญุตา จะ ภัตตัสมิง ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค 5) ปันตัญจะ สะยะนาสะนัง การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด 6) อะธิจิตเต จะ อาโยโค ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่ง

2.1 พุทธวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการปกครองแบ่งตามหลักสันติวิธีที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้มี 3 ประเภท คือ

2.2.1 พุทธวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง พระพุทธศาสนาได้นำเครื่องมือ ไม่ว่าจะเป็น “แนวคิด” และ “การปฏิบัติการ” เพื่อการจัดการความขัดแย้งใน 2 มิติใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ (1) มิติในการจัดการความขัดแย้งในเชิงปัจเจก หรือเชิงอัตวิสัย (2) มิติในการจัดการความขัดแย้งในเชิงสังคม ทั้งนี้พระพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคล “ต้นแบบ” ในช่วงเชิง “ภาวะผู้นำ”เกี่ยวกับ “การจัดการความขัดแย้งในเชิงอัตวิสัย ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เพราะพระองค์ประสบกับภาวะตีบตัน “ทางจิต” เนื่องจากเกิดความขัดแย้งในตัวเอง เกี่ยวกับประเด็นเรื่อง “เทวทูต 4”พระองค์ต้องเผชิญกับความขัดแย้งในตัวเองอย่างยิ่ง เกี่ยวกับ”สุขนิยม”และ “ทุกขนิยม” พระองค์นำเสนอ “แนวคิด”และ “เครื่องมือ” ในการจัดการความขัดแย้งภายในแก่ “พระปัญจวัคคีย์” ได้แก่ “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” และ “อนัตตลักษณสูตร”

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นพระธรรมเทศนากัณฑ์แรกที่ทรงแสดง มีใจความโดยย่อว่า “สิ่งที่บรรพชิตไม่ควรเสพมี 2 ทาง คือ 1) การประกอบตนพัวพันด้วยความใคร่ในกามทั้งหลาย (กามสุขัลลิกานุโยค) และ 2) การประกอบทรมานตนให้ลำบาก (อัตตะกิละมะถานุโยค) ไม่เข้าไปหาที่สุดแห่งการกระทำสองอย่างนั้น เดินตามข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลาง คือ ประกอบด้วยความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปโป) (ปัญญา) การพูดจาชอบ (สัมมาวาจา)การทำการงานชอบ (สัมมากัมมันโต) การเลี้ยงชีวิตชอบ (สัมมาอาชีโว) (ศีล) การพยายามชอบ (สัมมาวายาโม) ความระลึกชอบ (สัมมาสติ) ความตั้งใจมั่นใจ (สัมมาสมาธิ) (สมาธิ) ย่อเป็น 3 อย่างคือ ความระมัดระวัง (ศีล) ความตั้งใจ (สมาธิ) ใคร่ครวญ (ปัญญา)

อนัตตลักขณสูตร เมื่อพระพุทธองค์ได้ปรับจิตของพระปัญจวัคคีย์ให้อยู่ในระดับความพร้อมที่จะก้าวไปสู่การดับทุกข์สิ้นเชิงแล้ว ต่อมาพระองค์ได้ตรัสเรียกพระปัญจวัคคีย์เหล่านั้นมา แล้วตรัสสอนขันธ์ห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณล้วนเป็นอนัตตา ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของพระธรรมเทศนาบทนี้ พระพุทธองค์เริ่มต้นด้วยการนำเสนอว่า ขันธ์ห้าคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา โดยพระองค์ทรงยกแต่ละขันธ์มาแสดงอย่างช้า ๆ เพื่อให้เห็นว่าขันธ์ห้านี้เป็นอนัตตาอย่างชัดเจน เมื่อพระองค์พิจารณาเห็นว่า พระปัญจวัคคีย์มองเห็นความจริงของขันธ์ห้าว่าอยู่ในกระแสของไตรลักษณ์ พระองค์ทรงขยายความของขันธ์ห้าที่มีลักษณะต่าง ๆ ให้พระปัญจวัคคีย์ได้เห็น เพื่อ

ถอดถอนความยึดมั่นถือมั่น คลายความกำหนัดยินดี ไม่ยึดมั่นในขันธ์ทั้งห้า จิตก็หลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นจิตก็รู้ว่าหลุดพ้น รู้ว่าการเกิดขึ้นแห่งกระบวนการแห่งความยึดมั่นถือมั่นสิ้นไปแล้ว พรหมจรรย์ที่ประพฤติมาเพื่อสิ้นทุกข์ก็ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจที่ควรทำคืออยู่เหนือความลุ่มหลงมัวเมาในขันธ์ทั้งห้าก็ทำสำเร็จแล้ว ไม่ต้องทำสิ่งใดเพื่อให้บรรลุถึงความสิ้นทุกข์อีกแล้ว เพราะได้ถึงแล้วซึ่งความสิ้นทุกข์”

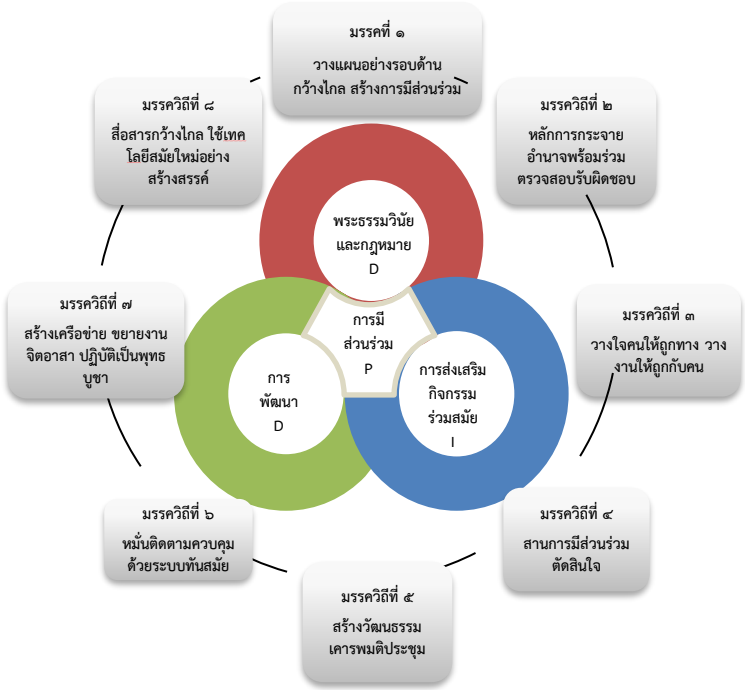
2.2.2 พุทธวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับประเด็นนี้คือ “อหึ สา สพฺพปาณานำ” หมายถึง การใช้ชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น หลักการใหญ่ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาคือการนำเสนอเรื่องศีล 5 เพื่อเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของมนุษย์ใน “เชิงปัจเจกบุคคล” และป้องกันไม่ให้มนุษย์เชิงปัจเจกไปเบียดเบียนและทำร้ายคนอื่น ๆ ในสังคม ให้ชีวิตแก่คนและสัตว์อื่น เปิดโอกาสให้แก่ชีวิตตนเองด้วย ฉะนั้นหลักการศีล 5 นี้จัดได้ว่าเป็น “บรรทัดฐาน” หรือเป็น “กฎเกณฑ์ทางสังคม”ที่มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนั้นยังมีหลักการอื่น ๆ อีก เช่น ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหารธรรม 4 เป็นต้น

2.2.3 พุทธสันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความต้องการ ในบริบทนี้ หมายถึง “คว่ำบาตร” (ปัตตนิกุชชนกรรม) ลักษณะของการคว่ำบาตรค่อนข้างจะสอดคล้องกับแนวคิดตะวันตกในแง่ถ้อยคำ เป็นการลงโทษที่ทรงอนุญาตให้สงฆ์ทำแก่คฤหัสถ์ ผู้กล่าวให้ร้ายต่อพระรัตนตรัย โดยสงฆ์ประกาศให้ภิกษุทั้งหลายไม่ให้คบหา ไม่รับบิณฑบาต ไม่รับกิจนิมนต์ ไม่รับไทยธรรมของคฤหัสถ์คนนั้น จนกว่าจะประพฤติตัวเป็นคนดี เรียกว่า ปัตตอุกกุชชนกรรม คือ การหงายบาตร พระสงฆ์ได้กระทำเป็นครั้งแรกแก่วัฑฒนลิจฉีแห่งแคว้นวัชชี

ทั้งนี้ หลักพุทธสันติวิธี นอกจากเป็นเครื่องมือจัดการความขัดแย้งแล้ว ยังสามารถนำมาเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างความรักสามัคคี กล่าวอีกนัยหนึ่งพุทธสันติวิธีเป็นทั้งเครื่องมือป้องกันและจัดการความขัดแย้งได้ในตัวเอง ขึ้นอยู่กับบริบทที่จะนำมาใช้ สำหรับงานวิจัยเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง ซึ่งต้องข้องเกี่ยวกับคนและความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ในทุกองค์กร แม้ว่าจะเป็นองค์กรวัด ดังนั้นหลักพุทธสันติวิธีในงานวิจัยนี้จึงเป็นการนำเสนอพุทธสันติวิธีที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสผู้ปกครองวัด ทั้งด้านศาสนบุคคลและศาสนวัตถุต้องมีหลักการเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการปกครองด้วย ได้แก่ ลักษณะการตัดสินพระธรรมวินัย 8 มหาปเทส 4 อปริหานิยธรรม 7 อคติ 4 พรหมวิหารธรรม 4 สาราณียธรรม 6 และสัปปุริสธรรม 7 เป็นต้น

3. รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองตามหลักพุทธสันติวิธี พบว่า เพื่อการป้องกันและคุ้มครองเจ้าอาวาส ผู้วิจัยจึงเสนอรูปแบบการบริหารปกครองวัดในลักษณะ “คณะกรรมการ” เช่นตัวอย่างวัดต้นแบบ การบริหารปกครองวัดด้วยหลักการ 4 PDID คือ

หลักการมีส่วนร่วม หลักการปกครอง หลักการพัฒนา และหลักการสร้างนวัตกรรมร่วมสมัย และวิธีการ 8 ประการ (มรรควิถี 8) คือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าองค์กร การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคม การร่วมมือประสานเครือข่าย และการสื่อสาร ในรูปของคณะกรรมการตามมรรควิถี 8 ประการ การปกครองในมิติพระธรรมวินัย พระองค์ทรงมอบให้มีการปกครองโดยคณะสงฆ์ ในมิติกฎหมาย มีกฎหมายสงฆ์ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ในมิติวัฒนธรรม มีการดำเนินกิจกรรมของวัด และวัดกับสังคมไทยในมิติศาสตร์สมัยใหม่ ปกครองด้วยหลักการ 4 คือ การมีส่วนร่วม หลักการปกครอง หลักการพัฒนา และหลักการสร้างนวัตกรรมร่วมสมัย ตามหลักอปริหานิยธรรม หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 8 วิธีการ คือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าองค์กร การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุม การร่วมมือประสานเครือข่าย และการสื่อสาร ดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองโดยพุทธสันติวิธี

P-Participation between Ban Wat School คือ หลักแห่งการมีส่วนร่วม บ.ว.ร.

D-Dharma and discipline along with the law คือ หลักแห่งการปกครองด้วยพระธรรมวินัยพร้อมด้วยกฎหมาย

I-Innovation for promoting contemporary activities หลักแห่งนวัตกรรมการสร้างกิจกรรมร่วมสมัย

D-Development of religious people, artifacts หลักแห่งการพัฒนาศาสนบุคคลและศาสนวัตถุ

มรรควิถี การบริหารจัดการวัดด้านการปกครองโดยพุทธสันติวิธี

มรรควิถีที่ 1 วางแผนอย่างรอบด้าน กว้างไกล สร้างการมีส่วนร่วม

มรรควิถีที่ 2 หลักการกระจายอำนาจพร้อมร่วมตรวจสอบรับผิดชอบ

มรรควิถีที่ 3 วางใจคนให้ถูกทาง วางงานให้ถูกกับคน

มรรควิถีที่ 4 สานการมีส่วนร่วมตัดสินใจ

มรรควิถีที่ 5 สร้างวัฒนธรรมเคารพมติประชุม

มรรควิถีที่ 6 หมั่นติดตามควบคุมด้วยระบบทันสมัย

มรรควิถีที่ 7 สร้างเครือข่าย ขยายงานจิตอาสา ปฏิบัติเป็นพุทธบูชา

มรรควิถีที่ 8 สื่อสารกว้างไกล ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสร้างสรรค์

วิธีการ 8 คือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าองค์กร การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุม การร่วมมือประสานเครือข่าย และการสื่อสาร เพื่อสร้างศรัทธาให้กับองค์กรและพัฒนาบุคลากรให้เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ทั้งนี้ เพื่อพุทธจักรจะได้ดำรงมั่นคงคู่กับราชอาณาจักรไทยตลอดไป

อภิปรายผล

1. แนวคิดหลักการและรูปแบบการบริหารจัดการวัดในสมัยพุทธกาลและตามหลักกฎหมาย ผลการศึกษาพบว่า หลักการบริหารจัดการวัดในสมัยพุทธกาลที่ยึดพระธรรมวินัยกับหลักการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ มีความแตกต่างกันอันเนื่องจากบริบททางโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม และการอุทิศตนของพระภิกษุในการสนองงานพระพุทธศาสนาไม่เหมือนในสมัยพุทธกาล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” พบว่า การบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ ในยุคสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ผู้บริหารคณะสงฆ์ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนาการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหาร/การปกครองวัดและคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม และที่สำคัญจะต้องเป็นนักปกครองที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม ต้องเว้นจากความมีอคติทั้งปวง ตั้งมั่น

ในหลักพรหมวิหารธรรมเป็นแกนหลักของการบริหาร/การปกครองอยู่เสมอ วัดในซึ่งเป็นฐานรากอันสำคัญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็จะเกิดความมั่นคง นั่นย่อมส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง (พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร), 2558)

2. หลักพุทธสันติวิธีการบริหารจัดการวัดด้านการปกครอง ผลการศึกษาพบว่า มรรควิถี 8 ประการ คือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าองค์กร การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุม การร่วมมือประสานเครือข่าย และการสื่อสาร ในรูปของคณะกรรมการ การบริหารจัดการวัดเป็นหลักประกันคุ้มครองและป้องกันเจ้าอาวาสและวัดจากการตรวจสอบจากหน่วยงานของรัฐและพุทธบริษัทได้ในระดับหนึ่ง แต่ควรจะนำหลักพระธรรมวินัยเป็นตัวตั้งและมีกฎหมายสงฆ์พร้อมจารีตสังคมสนับสนุนในการบริหารปกครองวัดที่สามารถให้สอดรับกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเอาใจใส่ฆราวาสหรือมวลชนกับการรักษาพระธรรมวินัยเป็นเรื่องที่ยากและท้าทายในการบริหารจัดการปกครองวัดให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวีระศักดิ์ ชยธมฺโม (สุวรรณวงศ์) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตาม หลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม)” ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและทฤษฎีการจัดการวัดด้วยหลักสัปปายะนั้นหมายถึง การสร้างสภาพเอื้อที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ ปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นอยู่ดีและการที่ จะพัฒนาตน ช่วยให้ความเจริญตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย เกื้อหนุนสิ่งสถานที่หรือบุคคลซึ่งเป็นที่สบายเหมาะสมกันเกื้อกูลโดยเฉพาะที่ช่วยเกื้อหนุนการบำเพ็ญและประคับประคองรักษาสติปัญญามี 7 อย่าง คืออาวาสที่อยู่โคจรที่บิณฑบาตหรือแหล่งอาหารภัสสะเรื่องพูดคุยที่ส่งเสริมการปฏิบัติบุคคลผู้ที่อยู่ใกล้แล้วจิตผ่องใสสงบมั่นคงโภชนะอาหารอุตุอุณหภูมิและสภาพแวดล้อมอิริยาบถ เพื่อให้องค์กรเกิดความสงบและสันติสุข (พระวีระศักดิ์ ชยธมฺโม (สุวรรณวงศ์), 2557)

3. รูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองตามหลักพุทธสันติวิธี ผลการศึกษาพบว่า พบว่า มรรควิถี 8 ประการ คือ การวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าองค์กร การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคม การร่วมมือประสานเครือข่าย และการสื่อสาร ในรูปของคณะกรรมการได้จากกการสัมภาษณ์และสังเคราะห์กับมรรควิถีทั้ง 8 ประการ สอดคล้องกับพระมหาดนัย อุปวฑฺฒโน (ศรีจันทร์) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสันติสุข : ศึกษากรณี วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสันติสุข พบว่า องค์กรสันติสุขต้องประกอบไปด้วย 1) ด้านผู้นำ (Le) คือ เป็นผู้นำทุกด้าน ประสานรอบทิศ สุจริตจริงใจ มีน้ำใจ ให้โอกาสบุคลากรได้พัฒนา ฯลฯ 2) ด้านธรรมะ (D) มีหลักธรรมครองตน ครองคน ครองงาน ได้แก่ อปริหานิยธรรม (A) สาราณียธรรม (S) สัปปายะ (S) อิทธิบาท (I) สังคหวัตถุ (S) เรียกว่าหลัก ASSIS 3) ด้านการจัดการ (OM) จัดการทุกอย่างไม่ให้ขัดข้องในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านบุคคล ฉะนั้น หัวใจสำคัญของ

การบริหารจัดการองค์กรให้เกิดสันติสุขควรเป็นไปตามรูปแบบ“LeDOM” (พระมหาดนัย อุปวฑฺฒโน (ศรีจันทร์), 2557)

สรุป

หลักการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองในสมัยพุทธกาล วัดจัดการปกครองคณะสงฆ์ โดยการยึดพระธรรมวินัย ในปัจจุบันยึดการปกครอง โดยมีกฎหมายคณะสงฆ์และพระธรรมวินัย เนื่องจากบริบททางโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีการจัดโครงสร้างการปกครองตามฝ่ายอาณาจักร ที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่มหาเถรสมาคม ทั้งอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ดังนั้นบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของวัดให้เข้ายุคศตวรรษที่ 26 โดยการนำพระธรรมวินัย กฎหมาย จารีต และนวัตกรรมร่วมสมัยหลักพุทธสันติวิธี มรรควิถี 8 ในการวางแผน การจัดการ การจัดคนเข้าองค์กร การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุม การร่วมมือประสานเครือข่าย และการสื่อสารบริหาร การจัดการวัดด้านการปกครองตามหลักพุทธสันติวิธี ดังนี้ มรรควิถีที่ 1 การวางแผนอย่างรอบด้าน กว้างไกล สร้างการมีส่วนร่วม มรรควิถีที่ 2 หลักการกระจายอำนาจพร้อมร่วมตรวจสอบรับผิดชอบ มรรควิถีที่ 3 การวางคนให้ถูกทาง วางงานให้ถูกกับคน มรรควิถีที่ 4 ประสานการมีส่วนร่วมตัดสินใจ มรรควิถีที่ 5 สร้างวัฒนธรรมเคารพมติประชุม มรรควิถีที่ 6 หมั่นติดตามควบคุมด้วยระบบทันสมัย มรรควิถีที่ 7 สร้างเครือข่าย ขยายงานจิตอาสา ปฏิบัติเป็นพุทธบูชา มรรควิถีที่ 8 การสื่อสารกว้างไกล ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำรูปแบบทั้ง 4 มิติไปขยายผลต่อในเชิงนโยบาย เช่นกรณีวัดในเครือของวัดชลประทานรังสฤษดิ์ มีวัดปัญญานันทาราม วัดแผ่นดินธรรมแผ่นทอง และวัดที่มีหน่วยธรรมยาทอีกประมาณ 500 วัด และวัดอื่น ๆ ที่สนใจ สำหรับภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องเข้าไปสนองงานวัดและคณะสงฆ์เพื่ออุปถัมภ์และคุ้มครองวัดในพระพุทธศาสนาร่วมกันตรวจสอบในฐานะพุทธศาสนิกชนกฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีส่วนร่วมในกิจการพระพุทธศาสนา ทั้งการศึกษาเผยแผ่หลักธรรมแบบเถรวาทเพื่อถาวรมั่นคงยั่งยืน แห่งพระพุทธศาสนาสืบไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

รูปแบบนี้หากเป็นการจัดตั้งวัดใหม่จะค่อนข้างเหมาะสม เพราะเป็นการเริ่มต้นการจัดการ หากมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการในวัด ก็จะไม่สร้างความไม่เข้าใจให้เกิดขึ้น สำหรับการนำไปจะต้องคำนึงถึงความสอดรับกับบริบทของวัด มีความเหมาะสมที่จะเลือกขนาดไหน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเกี่ยวกับ การนำรูปแบบการบริหารจัดการวัดด้านการปกครองด้วยพุทธสันติในวัดที่มีบริบทต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

จารุรัตน์ ปั้นมณี. (2550). กฎหมายคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร). (2558). การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาดนัย อุปวฑฺฒโน (ศรีจันทร์). (2557). รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรสันติสุข : ศึกษากรณี วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(1), 24-27.

พระมหาดาวเรือง วรปญฺโญ. (2557). พระพุทธศาสนาในอินเดีย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอกพิมพ์ไทย จำกัด.

พระราชวรเมธี, ดร. และคณะ. (2559). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระวีระศักดิ์ ชยธมฺโม (สุวรรณวงศ์). (2557). แนวทางการจัดการวัดสันติสุขตาม หลักสัปปายะ 7 สำหรับวัดธารน้ำไหล (สวนโมกขพลาราม). วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 3(2), 99-112.

สุนทร มณีสวัสดิ์. (2531). สถานะทางกฎหมายของวัดไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แสวง อุดมศรี. (2543). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด*

BUDDHIST MONK'S ROLES IN BUILDING THAILAND'S DEMOCRATICALLY POLITICAL CULTURE IN ROIET PROVINCE

พระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง)
Phrasilasak Sumato (Buntong)
พระมหาอรุณ ปณฺญารุโณ
Pramaha Arun Panyaruno
กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์
kanjira Wijitwatchararak
พัชรี ศิลารัตน์
Patcharee Silarat
อดิศักดิ์ ทุมอนันต์
Adisak Tumanan
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand
E-mail: kanjira9@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อศึกษาระดับบทบาทพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้กำหนดประชากรใน 14 วัด จำนวน 113 รูป ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนประชากรจำแนกตามวัด เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .67 - 1.18 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .926 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* Received 22 July 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 22 December 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีเพียง สองข้อที่อยู่ในระดับ ปานกลาง คือ พระสงฆ์มีบทบาทร่วมกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และ พระสงฆ์มีส่วนสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่นในการส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2. ระดับบทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์มีส่วนสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่นในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัญหา และอุปสรรคของพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าพระสงฆ์อยู่ภายใต้กรอบ ไม่ฝักใฝ่การเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน แต่สามารถแนะนำแนวทางตามหลักธรรมในการคัดเลือกบุคคลที่สังคมยอมรับและมีนโยบายสาธารณะ สร้างประโยชน์และความสุขให้เกิดกับชุมชน รองลงมามีความเข้าใจในวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนไม่ตรงกัน และพระสงฆ์ไม่มีบทบาทในด้านการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาของพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด คือ เถระสมาคมควรสนับสนุนให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้มากขึ้น รองลงมาการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดในสังคม ต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน โดยดูที่นโยบายไม่ใช่เอาตัวบุคคลเป็นหลัก แต่ที่สำคัญรัฐต้องให้พรรคการเมืองกำหนดนโยบายให้ชัดเจน และให้พระสงฆ์สามารถแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในทางการเมือง เพื่อช่วยอบรมให้ประชาชนเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้มากขึ้น

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, การสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง, ประชาธิปไตยของไทย

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the role of Buddhist monks creative on the political culture of Thailand’s democracy in Roi-Et province, 2) to study the role levels of Buddhist monks creative on the political culture of Thailand’s democracy in Roi-Et province, and 3) to study the suggestions for finding out approaches to solve problems and barriers of Buddhist monks creative on the political culture of Thailand’s democracy in Roi-Et province. The study was a quantitative research, samples comprised 113 Buddhist

monks from 14 temples by stratified random sampling with proportion of temples. The research instrument was questionnaires, each of which possessed the power of discrimination between .67 and 1.18, and the reliability at .926. The statistics used in data analyzing were frequencies, percentage, mean and standard deviation

The results of the study were as follows:

1. their roles in creating its democratically political cultures in Roi-Et province in the overall aspect was high level. Only two aspects scaled was moderate namely their roles with communities in activities for promoting such cultures, and their participation in supporting local residents for creating them with the political culture of Thailand's democracy.

2. The level of the role of Buddhist monks creative on the political culture of Thailand's democracy in Roi-Et province. It was found that the monk will be participation in supporting local residents for creating them with the political culture of Thailand's democracy was moderate.

3. Their problems and barriers of creating them were they are legally and obviously non-aligned to a political party, but able to recommend approaches through their religious teachings to select a decent figure for putting forward a public policy for benefits and happiness for communities; below by understanding of democratically political cultures between Buddhist monks and populace is completely contrary and the Buddhist monks have legally played no political roles at all.

The suggestions of solving problems of Buddhist monks creative on the political culture of Thailand's democracy in Roi-Et province as follows: The Supreme Monastic Council should increasingly support Buddhist monks to participate in creating political cultures throughout the democracy; next, creating democracy for society with collaboration of every sector by focusing on policies, but not taking an individual as the main issue, but more importantly, the state must let political parties formulate policies clearly; then, the preceding council should have Buddhist monks enable to express their opinions on and play their roles in politics to help for train populace to considerably grasp democratically political cultures further.

Keywords: Roles Of Buddhist Monks, Creating Political Cultures, Thailand's Democracy

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ และมีพัฒนาการอย่างมีประสิทธิภาพหรืออาจจะล้มเหลวนั้นย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมทั้งที่เป็นชนชั้นปกครองหรือชนชั้นนำ และประชาชนทุกสาขาอาชีพมีวัฒนธรรม หรือได้รับการศึกษาอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองในแนวที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบดังกล่าว ความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สังคมกำลังยึดถืออยู่ จึงต้องอาศัยพลเมืองส่วนใหญ่ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อหลักแห่งความชอบธรรมของการปกครองแบบนั้นด้วย หรือกล่าวอีกนัย คือ ระบอบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้นั้น คนในชาติจะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นแบบประชาธิปไตยนั้นเอง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพยายามสร้างกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political socialization) แบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบอบการเมืองของไทยอย่างจริงจัง วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) หมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ ปทัสถาน และพฤติกรรมของคนในกระบวนการ หรือวิถีทางการเมือง (ลิขิต ธีรเวคิน, 2529) ทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลในระบบการเมืองโดยครอบคลุมทั้งอุดมการณ์ทางการเมือง และปทัสถานในทางปฏิบัติของบุคคลในระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นรูปแบบของมิติทางด้านจิตวิทยา และด้านความรู้สึกนึกคิดของการเมือง แนวคิดดังกล่าวครอบคลุมไปถึงประเด็นของแนวคิดทางการเมือง คือ อุดมการณ์ทางการเมือง ความชอบธรรมในการปกครอง อำนาจอธิปไตย ความเป็นชาติ การปกครองโดยยึดหลักกฎหมาย และมติมหาชน (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) Almond และ Verba ได้แบ่งวัฒนธรรมการเมืองออกเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial political culture) วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject political culture) และวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant political culture) วัฒนธรรมทางการเมืองที่ปรากฏในสังคมต่าง ๆ ตามทัศนะของ Almond และ Verba นั้นยากที่จะชี้ให้เห็นชัดลงไปว่าในสังคมต่าง ๆ ทั้งประเทศจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบหนึ่งแบบใดโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามสังคมที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้ทางการเมือง หรือจิตสำนึกทางการเมืองต่างกัน รวมทั้งความใจทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย ประชาชนจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม (Mixed political culture) ได้แก่ วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial-subject political culture) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมมีส่วนร่วม (Subject-participant political culture)

และวัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบผสมมีส่วนร่วม (Parochial-participant political culture) (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559)

ในอดีตที่ผ่านมาคนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงมาถึงยุคปัจจุบัน กลายเป็นวัฒนธรรมความเชื่ออย่างหนึ่ง ในชีวิตประจำวันของคนไทย มีคนไทยประมาณร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา และได้นำหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์มรดกของชาติไทย (สุพัตรา สุภาพ, 2536) จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และหลังจากนั้นอิทธิพลทางความคิด และเทคโนโลยีต่าง ๆ ของตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามาสู่สามัญชนในรูปของการศึกษา และกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ เช่น ผ่านสื่อมวลชน มีผลทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ากับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แต่ในทางปฏิบัติวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองกลับมีลักษณะขัดแย้งกัน คนไทยจะมีระดับของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าประชาธิปไตย ประกอบกับการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการ พ.ศ. 2475 อำนาจการปกครองมักตกอยู่ในอำนาจของทหาร จึงทำให้คนไทยไม่สนใจเรื่องการเมือง ซึ่งเห็นได้จากการใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันอิทธิพลทางด้านคำสอนของพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับกฎแห่งกรรม ก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และโลกทัศน์ของคนไทย

ในฐานะผู้นำชุมชน พระสงฆ์อาจใช้ความรู้ทางจริยธรรมของตน ช่วยแก้ปัญหาการซื้อเสียง หรือการทุจริตเลือกตั้งในรูปแบบอื่น ๆ เมื่อพระสงฆ์และชุมชนรวมตัวกันและมีพลังในเชิงจริยธรรม นักการเมืองก็จะนึกถึงจริยธรรมมากขึ้น และการเมืองก็จะมีจริยธรรมเพิ่มขึ้นด้วย ในสังคมไทยนั้นศาสนากับการเมืองสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกมาโดยตลอด ในอดีตรัฐเข้าไปจัดการปัญหาของคณะสงฆ์ เช่น รัฐเป็นผู้แต่งตั้งผู้นำคณะสงฆ์ ตรวจสอบพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ และจับผู้ปลอมมาบวชให้สึกออกไป เป็นต้น ปัจจุบันนักการเมืองเป็นฝ่ายเข้าไปควบคุมกิจการของคณะสงฆ์ เช่น นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลกรมการศาสนา เป็นต้น เมื่อนักการเมืองเป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการของคณะสงฆ์แล้ว คณะสงฆ์ก็ควรจะมีสิทธิเลือกนักการเมืองเหล่านั้นด้วยโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง อีกประการหนึ่งนักบวชหรือเจ้าหน้าที่ในศาสนาอื่น แม้จะทำหน้าที่นักบวช เช่น บาทหลวงในศาสนาคริสต์ หรือโต๊ะอิหม่ามในศาสนาอิสลาม เป็นต้น ก็ล้วนแล้วแต่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งสิ้น ทำให้นักการเมืองมีความเกรงใจนักบวชหรือเจ้าหน้าที่ทางศาสนาเหล่านั้น ตรงกันข้ามพระสงฆ์ ซึ่งเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาของคนไทยส่วนใหญ่ กลับถูกละเลยสิทธิอันชอบธรรมนี้ไป ทำให้

นักการเมืองไม่เกรงใจหรือไม่ฟังเสียงของทางฝ่ายพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์ไม่มีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบนักการเมืองโดยผ่านการเลือกตั้ง แต่ในขณะเดียวกันเมื่อยามที่ประเทศเกิดปัญหาวิกฤติต่าง ๆ พระสงฆ์จะเป็นผู้ออกมาช่วยเหลือให้รอดพ้นจากปัญหา เช่น หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน หรือ พระธรรมวิสุทธิมงคล วัดป่าบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้ออกช่วยประเทศชาติโดยการทอดผ้าป่าช่วยชาติ นำเงินมาช่วยประเทศชาติให้พ้นวิกฤติ ในขณะที่นักการเมืองมีความคิดเพียงที่จะกู้เงินต่างชาติ และส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทย จึงทำให้สังคมไทยตกเป็นเมืองขึ้นทางวัตถุนิยม สิ่งดีงามในสังคมไทยจึงค่อย ๆ เสื่อมโทรมลง เพราะรัฐบาลไม่ได้คิดที่จะแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักธรรมมาเป็นแนวทาง หรือการที่พระสงฆ์หลายรูปเดินทางไปจำพรรษาที่วัดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับพระสงฆ์และประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่กำลังประสบปัญหาการสู้รบฆ่าฟันกัน

เหตุที่ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด” เพราะเป็นช่วงที่สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเมืองไทยก็มีแต่ความขัดแย้งประชาชนมีความแตกแยกทางความคิด จนนำไปสู่การรัฐประหาร เมื่อ พ.ศ. 2557 สถาบันทางศาสนาก็เริ่มเสื่อมลง ด้วยมีพระสงฆ์ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสมต่อการครองเพศสมณะ และมีพระสงฆ์หลายรูปที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง มีทั้งต่อต้านและสนับสนุนนักการเมือง มีการประท้วงอดอาหารเพื่อเรียกร้องให้บรรจุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติลงในรัฐธรรมนูญ ทำให้ผู้วิจัยอดคิดไม่ได้ว่าพระสงฆ์ในปัจจุบัน ควรมีบทบาทที่แท้จริงอย่างไร ต่อวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย เพื่อให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาระดับบทบาทพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งเป็นการเก็บ

รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยวัดธรรมยุตในศาสนาพุทธ ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 14 แห่ง จำนวนพระสงฆ์ทั้งหมด 157 รูป ผู้วิจัยใช้วิธีการดังนี้ 1) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตร ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 การคำนวณหาขนาดตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 112.94 คน และเพื่อให้ง่ายต่อการจำแนก ผู้วิจัยได้ปัดเศษ จึงกำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่าง 113 คน 2) วิธีการสุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีการสุ่มระดับชั้น (Stratified random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อย เรียกว่า ระดับชั้น แล้วสุ่มตัวอย่างจากทุกระดับชั้น จากนั้นจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เอาหน่วยตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มระดับชั้นตามจำนวนสัดส่วนที่กำหนดตามตัวอย่างในแต่ละวัด ขั้นตอนที่ 2 หาสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละวัด และขั้นตอนที่ 3 ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด แยกเป็นวัด 14 วัด ให้ได้ตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ ในวัดใดมีจำนวนประชากรมากก็ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างมากและวัดใดมีจำนวนประชากรน้อยก็ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างน้อย ตามจำนวนสัดส่วน. ที่เหมาะสม จนครบ 113 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบสอบถามที่มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาไว้แล้ว และนำเครื่องมือมาปรับข้อคำถามเพื่อสอดคล้องและบริบทที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ โดยแบ่งคำถามออกเป็นส่วนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการการสังเกตการณ์โดยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัด เช่น การฟังเทศน์การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา หรือกิจกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

2.2 การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยออกแบบเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาจากวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และ 3) ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องหรือไม่

2.3 การหาคุณภาพเครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัย นำแบบสอบถามที่แก้ไขไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ (Index of

item objective congruence: IOC) มีเกณฑ์การให้คะแนน และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับพระสงฆ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป และนำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2543) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .926

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และ 2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีไปตามวัดต่าง ๆ เพื่อแจกแบบสอบถามให้กับพระสงฆ์ในวัดที่กำหนดไว้ที่อยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่ได้กลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องทุกฉบับ 2) นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์แล้วลงรหัส (Coding form) 3) กำหนดคะแนนแต่ละระดับบทบาทของการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และ 4) นำไปประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ (1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) (2) การวิเคราะห์ข้อมูลระดับบทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยรวมและรายด้านด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยค่าระดับบทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 - 5.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2543)

ผลการวิจัย

1. พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 113 รูป เมื่อจำแนกตามอายุพรรษา ส่วนมากมีอายุพรรษา 11 - 15 พรรษา คิดเป็นร้อยละ 32.70 รองลงมาคือ 6 - 10 พรรษาคิดเป็นร้อยละ 31 และที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ 16 พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 17.70 และจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ส่วนมากเป็นพระลูกวัด คิดเป็นร้อยละ 73.50 รองลงมาตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 10.60 และที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ตำแหน่งเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ 6.20

2. บทบาทการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีเพียง สองข้อที่อยู่ในระดับ ปานกลาง คือ พระสงฆ์มีบทบาทร่วมกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

พระสงฆ์มีส่วนสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่นในการส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

3. ระดับบทบาท พระสงฆ์มีส่วนสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่นในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาของพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าปัญหา และอุปสรรคของพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ดคือ พระสงฆ์อยู่ภายใต้กรอบไม่ฝักใฝ่การเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน แต่สามารถแนะนำแนวทางตามหลักธรรมในการคัดเลือกบุคคลที่สังคมยอมรับและมีนโยบายสาธารณะสร้างประโยชน์และความสุขให้เกิดกับชุมชน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนไม่ตรงกัน พระสงฆ์ไม่มีบทบาทในด้านการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง เถระสมาคมควรสนับสนุนให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้มากขึ้น การสร้างประชาธิปไตยให้เกิดในสังคมต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วน พิจารณาที่นโยบาย ไม่ใช่ตัวบุคคล รัฐต้องให้พรรคการเมืองกำหนดนโยบายให้ชัดเจน และให้พระสงฆ์สามารถแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในทางการเมือง เพื่อช่วยอบรมให้ประชาชนเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้มากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. บทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ อาจเป็นเพราะว่า พระสงฆ์มีบทบาทร่วมกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทและหน้าที่เฉพาะพิธีกรรมทางศาสนาเพียงอย่างเดียวตามพระธรรมวินัย ตามความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับ พินิจ ลาภธนานนท์ ให้ความเห็นว่าในมุมมองของภาครัฐ อันได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบายว่าบทบาทของพระสงฆ์ควรสนับสนุนการพัฒนาให้ประชาชนมีเศรษฐกิจที่ดีบนพื้นฐานสังคมคุณธรรม (พินิจ ลาภธนานนท์, 2549) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีบทบาทอื่นนอกจากบทบาทด้านศาสนพิธีได้ซึ่งสอดคล้องกับสมภาร พรมทา ที่กล่าวว่าในอดีตการที่พระพุทธศาสนาอยู่ได้เพราะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง พระสงฆ์ไทยไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะพระมหากษัตริย์ไทยทรงอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาตลอดมา ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม และบำรุง

พระสงฆ์ ทรงศึกษาพุทธธรรมและทรงสนทนาธรรมกับพระสงฆ์เป็นกิจวัตร พระพุทธศาสนาจึงเป็นส่วนสำคัญของชาติไทย ในสายตาของฝ่ายปกครองมาโดยตลอด (สมภาร พรมทา, 2552) เมื่อความเจริญเกิดขึ้นที่สุโขทัยและศรีสัชนาลัยนั้น พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้กลายมาเป็นภูมิปัญญาของบ้านเมือง พ่อขุนรามคำแหงทรงอาราธนาพระสงฆ์ผู้ทรงความรู้ ให้อบรมสั่งสอนประชาชน พระองค์เองก็ทรงปกครองบ้านเมืองแบบธรรมราชา เช่นเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราช พระสงฆ์ได้มีส่วนในการปกครอง คือ การอบรมสั่งสอนให้ชาวสุโขทัยเป็นชาวพุทธ พุทธศาสนาได้กลายเป็นแก่นของการดำเนินชีวิตของผู้คน พระสงฆ์จึงนับว่าเป็นผู้นำทางความคิด วัดที่กระจายอยู่ทั่วไป แทบจะทุกหมู่บ้านแสดงให้เห็นว่า การกระจายการศึกษาที่มีพระพุทธศาสนาเป็นแกนไปทั่วอาณาจักร สอดคล้องกับ งานวิจัย เรื่อง พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบันของ วุฒินันท์ กันทะเตียน ซึ่งใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เอกสารทางประวัติศาสตร์เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงการสัมภาษณ์แนวคิดและบทบาทของพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิพระสงฆ์นักวิชาการนักเผยแผ่ที่มีบทบาทในทางการเมืองในปัจจุบันซึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปงานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย บทบาทที่มีในทางการเมืองทั้งในประวัติศาสตร์และในปัจจุบัน (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2541) และศึกษาความสอดคล้องและไม่สอดคล้องระหว่างหน้าที่ตามพระธรรมวินัยกับบทบาทที่ได้แสดงออกในทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า “พระสงฆ์” ได้ทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยและแนวทางที่มีในพระธรรมวินัย เป็นช่องทางที่ทำให้พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมือง จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในประวัติศาสตร์ไทย พบว่าพระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองถึงระดับชาติ จากการสัมภาษณ์ถึงแนวคิดและบทบาทของพระเถระส่วนหนึ่งที่เลือกในการศึกษานี้ พบว่า พระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองได้ แต่ต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย และแนวคิดและบทบาทของพระสงฆ์ในทางการเมืองนั้น มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับหน้าที่ตามพระธรรมวินัย ในส่วนที่สอดคล้อง พบว่าพระสงฆ์มีจุดมุ่งหมายในการแสดงแนวคิด และบทบาทในทางการเมือง เพื่อความผาสุกของบ้านเมืองโดยปราศจากอคติ วางตนเป็นกลาง ไม่ประพฤติเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แสดงตนอยู่ในฐานะที่ประชาชนรับได้และไม่ผิดพระธรรมวินัย ในส่วนที่ไม่สอดคล้อง พบว่าพระสงฆ์ที่เข้าไปมีบทบาทนั้นฝักใฝ่ในอำนาจ และมุ่งหวังผลประโยชน์จนเกินขอบเขต ทำให้ประชาชนรับไม่ได้ และผิดพระธรรมวินัยด้วย เหมือนกับวัฒนา สิมมา ได้ศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย: กรณีศึกษาในจังหวัดกระบี่ (วัฒนา สิมมา, 2554) ผลการศึกษาพบว่า 1) พระสงฆ์ในจังหวัดกระบี่ มีความรู้ความเข้าใจด้านพุทธศาสนาอย่างดีและเข้าใจการเมืองในระบอบประชาธิปไตยพอสมควร พระสงฆ์มีบทบาทในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยค่อนข้างจำกัด หรืออยู่ในขอบเขตตามที่พระธรรมวินัยกำหนด แต่ก็พบว่า

มีพระสงฆ์หลายรูปที่มีบทบาททางอ้อม ในการเผยแพร่ความคิดและความรู้เกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตยต่อประชาชน เช่น การเทศนาการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น 2) ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ การถูกวิจารณ์ถึงความเหมาะสมของพระสงฆ์ที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ให้ได้รับการเลือกตั้ง และมีพระสงฆ์บางรูปไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องทางการเมืองมากนัก รวมถึงพระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง 3) เถระสมาคมควรมีแนวทางในการออกระเบียบปฏิบัติในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ให้ส่งเสริมประชาธิปไตย พระสงฆ์ควรปรับวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยผ่านกลุ่มตัวแทนนักเรียน และการเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ พระครูสุจิณธรรมวินิฐ ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์ในตำบลทุ่งแล้ง ได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามหลักธรรม 8 ด้าน คือ 1) ด้านการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมประเพณี 2) ด้านสุภาพอนามัย 3) ด้านสัมมาอาชีพ 4) ด้านสันติสุข 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 6) ด้านสาธารณะสงเคราะห์ 7) ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม 8) ด้านสามัคคีธรรม (พระครูสุจิณธรรมวินิฐ (สมจิตร อธิปญโญ), 2554) ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน พบว่าด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านคุณธรรมจริยธรรมด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา และใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์ปรับปรุงพัฒนาวัด โดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเสมอ และด้านการสนับสนุนส่งเสริมประสานงานจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง ส่วนปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามความคิดเห็นของพระสงฆ์เอง ได้แก่ การขาดความรู้และข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พฤติกรรมของพระสงฆ์ที่มีความสมถะน้อยลง และประชาชนเข้าวัดน้อยลง ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้น กับประชาชนจากกระแสโลกาภิวัตน์และอิทธิพลของสื่อยุคใหม่

พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ ทั้งทางโลกและทางธรรม ควรค่าอย่างยิ่งแก่การศึกษา เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ทราบว่า พระสงฆ์มิใช่มีบทบาทและหน้าที่เฉพาะพิธีกรรมทางศาสนาเพียงอย่างเดียว ตามความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ ในขณะที่พระสงฆ์ต้องประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ท่านยังมีความสามารถในการเป็นผู้นำด้านการบริหาร การช่วยเหลือสังคม เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก พระราโชบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงมีพระวิสัยทัศน์อันยาวไกล พระองค์ต้องการให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองถาวร จึงได้ทรงวางแผนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา บำรุงส่งเสริมการศึกษาของชาติ พระองค์ได้มอบหมายให้มหาเถรสมาคม มีอำนาจในการบริหารและปกครองพระสงฆ์จนถึงระดับสูงสุด และให้การบำรุงการศึกษาแก่พระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับบ้านวัดโรงเรียนหรือรัฐบาล (บ-ว-ร) จนถึงปัจจุบันจะเห็นว่าในยุคข้อมูลข่าวสารและการค้าไร้พรมแดนเทคโนโลยีอันทันสมัย ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อสังคมไทย ในทุก ๆ ด้านพระสงฆ์ไทยจึงต้องมีการศึกษาสูงขึ้น เพื่อให้ทันต่อสังคมยุคใหม่และต้องมีบทบาทอย่างกว้างขวางในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมมากขึ้น นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังต้องนำพุทธวิธีต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหาร การอำนวยการ การประชาสัมพันธ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาบ้านวัดโรงเรียน เป็นผู้ให้ด้วยศิลปะในการให้ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การใช้หลักธรรม (สังคหวัตถุ 4) เพื่อครองใจคน การประสานสามัคคีในหมู่ชน เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีกัน พระสงฆ์จะต้องสามารถครองตนครองคนครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจำนงค์ ทองประเสริฐ ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง” กล่าวว่าปัจจุบันเราจะเห็นพระสงฆ์ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่มีการเรียกร้องให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนา ในที่สุดก็ได้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากนั้นเป็นต้นมาขบวนการเรียกร้องของพระสงฆ์ก็มีให้เห็นมากขึ้น เช่น กลุ่มสมณสันติอโศกเดินขบวนต่อต้านรัฐบาล จนถึงปัจจุบันได้มีพระสงฆ์อดอาหารเพื่อเรียกร้องให้บรรจุคำว่า “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ” มีชาวพุทธหลายกลุ่มทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการกระทำของพระสงฆ์ (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2550)

สื่อมวลชนได้รายงานว่าพระสงฆ์บางกลุ่ม ได้ดำเนินกิจกรรมที่คนบางส่วนเข้าใจว่าเป็นกิจกรรมทางการเมือง สมมติว่าเรายอมรับว่ากิจกรรมที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์เหล่านี้เป็นกิจกรรมทางการเมือง เราก็ยังไม่สามารถวินิจฉัยได้ทันทีว่า พระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ประพฤตินอกพระธรรมวินัยหรือไม่ ตราบเท่าที่เรายังไม่ได้ศึกษา แล้วพบอย่างแน่ชัดว่าในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าได้ตรัส เรื่อง พระสงฆ์กับการเมืองเอาไว้อย่างไร

2. พระสงฆ์มีส่วนสนับสนุน ประชาชนในท้องถิ่นในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง ผลปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะในทรรศนะของ

พระสงฆ์เองที่เห็นว่าพระสงฆ์ควรที่จะพัฒนาตนเอง ให้เป็นที่ศรัทธาของประชาชน ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางโลก ควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการ พระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปมีบทบาท ในส่วนที่เป็นหน้าที่ของรัฐ จะทำให้พระสงฆ์ตกเป็นเครื่องมือของรัฐได้ พระสงฆ์ควรที่จะพัฒนาองค์การสงฆ์ ให้เป็นที่น่าเชื่อถือและศึกษาหลักธรรมให้แตกฉาน เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงตลอดไป เหมือนกับภัทรพร สิริกาญจน ที่กล่าวว่ายังมีปัจจัยภายในของคณะสงฆ์เอง ไม่ว่าจะเป็นกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม หรือวัตรปฏิบัติที่ลดความเข้มงวดลง หรือแม้กระทั่งการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ ก็เป็นการกระตุ้นให้พระสงฆ์จำเป็นต้องเรียนรู้และรับรู้เรื่องทางโลกมากขึ้น นอกจากนั้นพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่มิได้แยกตัวออกไปอยู่โดดเดี่ยว จากชุมชนจึงยังต้องรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน และจำเป็นต้องแสดงบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ทั้งในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม การปฏิบัติธรรมรวมถึงการแก้ปัญหาพัฒนาชีวิต และการเป็นผู้นำชุมชนพระสงฆ์ จึงยังคงทำหน้าที่พัฒนาศีลธรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ภัทรพร สิริกาญจน, 2536) คล้ายกับ เนื่องน้อย บุณยเนตร บทบาทของพระสงฆ์จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมไทย ที่เป็นทั้งผู้นำชุมชนและเป็นผู้ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตแก่ชาวบ้านในชุมชน หากย้อนมองอดีต จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ ได้เริ่มขึ้นมานานแล้ว โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2503 รัฐบาลได้สนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ (เนื่องน้อย บุณยเนตร, 2537) ซึ่งพินิจ ลาภธนานันท์ กล่าวว่าการทำงานของพระสงฆ์ในช่วงนี้ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่เป็นไปแบบก้าวกระโดดตามกระแสความนิยมโดยมีหน่วยงานของรัฐ และองค์การเอ็นจีโอเข้ามาร่วมสนับสนุน (พินิจ ลาภธนานนท์, 2549)

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค พระสงฆ์อยู่ภายใต้กรอบไม่ให้ฝักใฝ่การเมืองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน แต่สามารถแนะนำแนวทางตามหลักธรรมในการคัดเลือกบุคคลที่สังคมยอมรับและมีนโยบายสาธารณะ สร้างประโยชน์และความสุขให้เกิดกับชุมชน ที่เป็นเช่นนี้ อาจเพราะว่าพระสงฆ์สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูสุจิณธรรมวินิฐ พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของท่านด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาและใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์ปรับปรุงพัฒนาวัดโดยให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเสมอและด้านการสนับสนุนส่งเสริมประสานงานจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือพระสงฆ์สามารถเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนา ที่แท้จริงได้ ปัญหาและอุปสรรคของ

พระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามความคิดเห็น ของพระสงฆ์เอง ได้แก่ การขาดความรู้และข้อมูลที่จำเป็น เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (พระครูสุจิณธรรมวินิฐ (สมจิตร อธิปญฺโญ), 2554) พฤติกรรมของพระสงฆ์ที่มีความสมถะน้อยลง และประชาชนเข้าวัดน้อยลงข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ ควรให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันอย่างจริงจังในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน จากกระแสโลกาภิวัตน์และอิทธิพลของสื่อยุคใหม่ และสอดคล้องกับวุฒินันท์ กันทะเตียน คือ พระสงฆ์มีจุดมุ่งหมายในการแสดงแนวคิดและบทบาทในทางการเมือง เพื่อความผาสุกของบ้านเมืองโดยปราศจากอคติวางตนเป็นกลาง ไม่ประพฤติเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แสดงตนอยู่ในฐานะที่ประชาชนรับได้ และไม่ผิดพระธรรมวินัย ในส่วนที่ไม่สอดคล้อง พบว่าพระสงฆ์ที่เข้าไปมีบทบาทนั้นฝักใฝ่ในอำนาจและมุ่งหวังผลประโยชน์จนเกินขอบเขต (วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2541)

สรุป

บทบาทพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมกับชุมชน สนับสนุนประชาชนในท้องถิ่น ได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย พระสงฆ์สามารถแนะนำแนวทางตามหลักธรรมในการคัดเลือกบุคคลที่สังคมยอมรับและมีนโยบายสาธารณะ สร้างประโยชน์และความสุขให้เกิดกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 พระสงฆ์มีบทบาทร่วมกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ดังนั้นเถระสมาคมควรมีแนวทางในการออกระเบียบปฏิบัติในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน และพระธรรมวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนได้อย่างถูกต้อง

1.2 พระสงฆ์มีส่วนสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่น ในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ดังนั้นเถระสมาคมควรมีแนวทางในการปรับปรุงกฎระเบียบปฏิบัติในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ ให้มีบทบาทในการเสริมสร้างการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เด่นชัด เป็นรูปธรรม ในด้านการสร้างคุณธรรม จริยธรรมของนักการเมืองทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาในประเด็นบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นเป็นองค์การใหม่ที่มาจากการกระจายอำนาจของรัฐบาล ซึ่งการกระจายอำนาจการปกครองเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2.2 ควรศึกษาพระสงฆ์ในฐานะศูนย์รวมของคนในชุมชน มีวิธีการหรือบทบาทอย่างไรในการเสริมสร้างการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้เป็นไปตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่ถูกมองว่าเป็นสมณะเพศที่ละกิเลสไปแล้ว

2.3 ควรใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่นอย่างใกล้ชิดทุกกิจกรรม และระยะเวลาในการเข้าร่วมคลุกคลีกับกิจกรรมจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ นำมาเปรียบเทียบได้อย่างถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2550). *พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง.* กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา.

เนื่องน้อย บุณยเนตร. (2537). *จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม: โลกทัศน์ในพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2543). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 3).* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สมภาร พรมทา. (2552). พระสงฆ์กับการเมือง. *วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 16(3), 1-2.

พระครูสุจิณธรรมวินิฐ (สมจิตร อธิปญโญ). (2554). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอลอง จังหวัดแพร่. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พินิจ ลาภธนานนท์. (2549). กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน. ใน *รายงานผลการวิจัย สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัทรพร สิริกาญจน. (2536). *หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2529). *วัฒนธรรมการเมืองและการกล่อมเกลาเรียนรู้ทางการเมือง.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัฒนา สิมมา. (2554). บทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย: กรณีศึกษาในจังหวัดกระบี่. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2541). พระสงฆ์กับการเมือง: แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน. ใน *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2559). *วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สุพัตรา สุภาพ. (2536). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยมครอบครัวศาสนาประเพณี (พิมพ์ครั้งที่ 9).* กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบกิจการสถานบริการ*

LEGAL PROBLEMS REGARDING LAW ON ENTERTAINMENT BUSINESS

สำรวย เกษกุล
Samruay Ketgoon
พรชัย เลื่อนฉวี
Pornchai Luernshavee
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University, Thailand
E-mail: samruay_ket@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานบริการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการในต่างประเทศและประเทศไทย รวมถึงการศึกษาปัญหาทางกฎหมายและแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ เพื่อให้สามารถนำบทสรุปไปใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า

การบังคับใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ในปัจจุบันเกิดปัญหาหลายประการ ทั้งในส่วนของปัญหาการกำหนดคำนิยามและการบังคับใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ในกรณีการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการสถานบริการโดยรัฐ ปัญหาการกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตตั้งสถานบริการ และการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดของสถานบริการตามกฎหมาย ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการตรวจตราสถานบริการเพื่อให้การประกอบกิจการสถานบริการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด และปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางปกครองและทางอาญาในความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และความผิดตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 22/2558 และคำสั่งที่ 46/2559 เรื่อง มาตรการควบคุมสถานบริการ ดังนั้นจึงเห็นควรให้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมตรวจตราการประกอบกิจการสถานบริการให้อยู่ในฉบับเดียวกันโดยเนื้อหาของกฎหมาย ครอบคลุมทั้งในเรื่องการกำหนดวันเวลาเปิดปิดของสถานบริการ การกำหนดกระบวนการตรวจสถานบริการ และการกำหนดโทษทางอาญาและโทษทางปกครองของผู้ที่ให้

* Received 3 December 2019; Revised 16 December 2019; Accepted 22 December 2019

ความช่วยเหลือผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว รวมถึงการกำหนดนิยามความหมายของคำว่าสถานบริการให้ครอบคลุมรูปแบบและลักษณะความบันเทิงที่จัดขึ้นในปัจจุบัน

คำสำคัญ: กิจการสถานบริการ , มาตรการควบคุม, อุปสรรคทางกฎหมาย

Abstract

The dissertation aims to study basic information of Entertainment business, theory about the control on the operation of Entertainment, legal measure to govern the operation of such business both in Thailand and international including legal issues and resolutions, in order to sustainably improve and resolve problems about the operation of Entertainment in Thailand.

The study found that:

"Entertainment Business Act B.E. 2509" intends to govern the operation of entertainment business however, in practice, there are some issues risen from the enforcement of the Act, such as, the definition, the inspection of entertainment business by government, the area of location and opening hour of entertainment and the criminal and administrative penalty determination according to the Entertainment Business Act B.E. 2509 and the order of National Council for Peace and Order (NCPO) no.22/2558 and no.46/2559 with respect to the measurement on the control of entertainment business. Therefore, the researcher sees that the laws governing the operation of entertainment business should be repealed and be amended into one law which operates the control, the inspection, the penalty for noncompliance with the law on entertainment business, including the new definition that properly cover the status quo of the entertainment business as it is in the present. Furthermore, the issues also risen from the inspection of entertainment business under the operation of the manuals and orders of state officials where the conflict of the status of law were controversial issues. The issues aforementioned led to the uncontrollable situation of entertainment business in Thailand to comply with the objective and will of the laws.

Keywords: Entertainment Business, Control Measures, Legal Obstacles

บทนำ

สังคมไทยเดิมรูปแบบของความบันเทิงมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องของศาสนาและการประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อาทิ การเทศน์มหาชาติ พิธีการทำบุญเลี้ยงพระ คนไทยจะได้รับฟังดนตรีปี่พาทย์จากงานพิธีกรรมเหล่านั้น ดนตรีถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับงานและสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ชมในเวลาเดียวกัน เนื่องจากดนตรีเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งการใช้ภาษาพูดทั่วไปไม่สามารถสื่อสารได้ จึงนำเอาภาษาพูดที่มีการเปล่งเสียงพิเศษมาใช้สำหรับการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งก็คือ การสวด เมื่อมีการเปลี่ยนเสียงในเวลาสวด มนุษย์จะรู้ดีว่าควรต้องใช้เสียงลักษณะใดเพื่อสรรเสริญให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจ ดังเช่น การสวดมนต์การเทศน์ของพระสงฆ์ การแหล่ เป็นต้น เมื่อการสวดทำให้ทำนองแตกต่างไปจากการพูดปกติทั่วไปจึงเกิดเป็นการขับร้องขึ้น และภายหลังดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมจึงพัฒนามาเป็นดนตรีเพื่อการฟังของมนุษย์ทั่วไป สังคมไทยในอดีต ไม่มีสถานบันเทิงเช่นปัจจุบัน โดยวิถีชีวิตตลอดจนพิธีกรรม ศาสนา และวัฒนธรรมที่ซึมซับความบันเทิงไว้กับชีวิตประจำวันอย่างไม่รู้ตัวมาโดยตลอด เห็นได้จากการชมมหรสพ โขน ละคร การฟังดนตรีปี่พาทย์จากงานพิธีกรรมทางศาสนา อาทิ พิธีเทศน์มหาชาติ และพิธีทำบุญเลี้ยงพระ หรืองานสมโภชเฉลิมฉลองต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นส่วนประกอบในการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับงาน ยังสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ชมผู้ฟังด้วย ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ความบันเทิงถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต อันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ทุกชนชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร กัญญาภา อร่ามรักษ์ และสมรรถพล ตาณพันธุ์, 2549)

เมื่อมีการเปิดประเทศเพื่อค้าขายกับชาวตะวันตกเมื่อครั้งทำสนธิสัญญาเบาริ่ง ในสมัยรัชกาลที่ 4 สังคมไทยจึงเปิดรับวัฒนธรรมจากตะวันตกตามไปด้วยความบันเทิงในทัศนะของชาวตะวันตก คือ การใช้เวลาพบปะสังสรรค์และกินดื่มร่วมกัน ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมเชิงการค้าและวิถีชีวิตของการพักผ่อนหย่อนใจในสังคมตะวันตก (ธิดา สาระยา, 2538) ผับและบาร์จึงเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคม เมื่อคนไทยเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่วิถีชีวิตจึงทำให้แนวคิดเปลี่ยนไป และต้องการแสวงหาความบันเทิงตามอย่างตะวันตก ความบันเทิงแบบเดิมที่เคยสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตจึงหายไป และรับความบันเทิงแบบตะวันตกเข้ามาแทน จึงเกิดเป็นสถานบริการเพื่อให้ความบันเทิง ซึ่งรูปแบบความบันเทิงที่เกิดขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมในแต่ละช่วงเวลา และในสมัยรัชกาลที่ 5 สยามมีการพัฒนาประเทศตามแนวทางตะวันตกเกือบทุกด้าน มีการปรับปรุงระบบสังคมด้วยการเลิกระบบไพร่ ระบบทาส ความบันเทิงที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จากชนชั้นนำขณะนั้น ได้แก่ การเต้นลีลาศ ซึ่งจัดขึ้นในงานเลี้ยงสังสรรค์เป็นบางโอกาสตามคลับ สโมสร บ้านเรือนของชาวตะวันตก หรือบ้านเรือน

ของชนชั้นนำชาวสยาม ซึ่งเป็นเพียงการเต้นรำเพื่อความบันเทิงชั่วครั้งชั่วคราว ไม่ได้เป็นการดำเนินการในเชิงธุรกิจการค้า

จากสภาพสังคมโลกในปัจจุบันที่มีการพัฒนาโดยมุ่งเน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการแข่งขันโดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ ความก้าวหน้าก่อให้เกิดผลดีมากมาย แต่การแข่งขันและความเจริญที่เกิดขึ้นทำให้สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบทางด้านลบจนกลายเป็นปัญหาทางสังคม การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ละเลยการพัฒนาสังคมอย่างจริงจัง ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การทะเลาะวิวาท การมั่วสุม การค้าประเวณีมีความรุนแรงและต่อเนื่องยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันการดำเนินการของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการกับปัญหาสังคมกลับขาดทิศทางที่ชัดเจน ขาดการประสานการปฏิบัติ ขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและขาดการปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ มีผลให้การแก้ไขปัญหาสังคมไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาสังคม สถานบริการเป็นแหล่งที่สร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ที่เข้ามารับบริการ ซึ่งสถานบริการส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในแหล่งคมนาคมสะดวก แหล่งชุมชนที่มีคนอาศัยอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตตัวเมืองซึ่งเป็นแหล่งความเจริญและมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ กลุ่มผู้ใช้บริการสถานบริการส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน การทำธุรกิจสถานบริการจึงทำรายได้ให้กับผู้ประกอบการอย่างมาก แต่ธุรกิจประเภทนี้มักจะมีการแอบแฝงและฝ่าฝืนกฎหมายที่นำปัญหาใหญ่มาสู่สังคม จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายสถานบริการที่มีการบังคับใช้ในสังคมไทย ได้แก่พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวมีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการเนื่องจากสถานการณ์ขณะนั้นได้มีบุคคลประกอบกิจการสถานบริการบางประเภท ซึ่งอาจดำเนินการไปในทางกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน หรือจัดให้มีการแสดงเพื่อความบันเทิงในสถานบริการนั้นไม่เหมาะสมอันจะเป็นเหตุให้เยาวชนเอาเยี่ยงอย่างจนประพฤติตัวเสื่อมทรามลง ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีของชาติ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พบว่า พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “สถานบริการ” ไว้ว่า “สถานบริการ” หมายความว่า สถานที่ที่ตั้งขึ้นเพื่อให้บริการโดยหวังประโยชน์ในทางการค้า (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2509) ดังต่อไปนี้ คือ 1) สถานเต้นรำ รำวง หรือรองเง็ง เป็นปกติธุระประเภทที่มีและประเภทที่ไม่มีคู่บริการ 2) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา น้ำชา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายและบริการ โดยมีผู้บำเรอสำหรับปรนนิบัติลูกค้า 3) สถานอาบน้ำ นวด หรืออบตัว ซึ่งมีผู้บริการให้แก่ลูกค้า แต่ไม่รวมถึงสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล สถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ หรือสถานที่อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

4) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายหรือให้บริการ โดยมีรูปแบบอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ คือ มีดนตรี การแสดงดนตรี หรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงและยินยอมหรือปล่อยปละละเลยให้นักร้อง นักแสดง หรือพนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า มีการจัดอุปกรณ์การร้องเพลงประกอบดนตรีให้แก่ลูกค้า โดยจัดให้มีผู้บริการขับร้องเพลงกับลูกค้า หรือยินยอมหรือปล่อยปละละเลยให้พนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า มีการเต้นหรือยินยอมให้มีการเต้นหรือจัดให้มีการแสดงเต้น เช่น การเต้นบนเวทีหรือการเต้นบริเวณโต๊ะอาหารหรือเครื่องดื่ม หรือมีลักษณะของสถานที่ การจัดแสงหรือเสียง หรืออุปกรณ์อื่นใดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง 5) สถานที่ที่มีอาหาร สุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่าย โดยจัดให้มีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิง ซึ่งปิดทำการหลังเวลา 24.00 นาฬิกา และ 6) สถานที่อื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 มาเป็นเวลานาน ก็ก่อให้เกิดปัญหาความหย่อนยานในการบังคับใช้ และสถานการณ์ของปัญหาสังคมประการหนึ่ง คือ การแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นมากและน่าเป็นห่วงมาก คือ ได้แพร่ระบาดไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งสถานที่ที่ล่อแหลมต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดแห่งหนึ่ง ได้แก่ สถานบริการต่าง ๆ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2543 ในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และมี ร.ต.อ.ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงได้กำหนดนโยบายจัดระเบียบสังคมโดยได้มีการจัดประชุมระดมความคิดการแก้ไขปัญหา นายกรัฐมนตรีได้สั่งกำชับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับ ควบคุม ดูแล การให้สถานบริการเปิดปิด ตามเวลาที่กฎหมายกำหนด การห้ามมิให้มีการดำเนินกิจการสถานบริการในทางที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน การควบคุมมิให้มีการแสดงลามกหรืออนาจาร อาคารหรือสถานที่ที่ขออนุญาตตั้งเป็นสถานบริการต้องไม่อยู่ใกล้ชิดวัด สถานที่สำหรับปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา โรงเรียน หรือสถานศึกษา โรงพยาบาล สถานพยาบาลที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน สโมสรเยาวชน หรือหอพัก ตามกฎหมายว่าด้วยหอพัก เป็นต้น ซึ่งการดำเนินมาตรการดังกล่าว ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตื่นตัวกวดขันการบังคับการปฏิบัติมากขึ้นจนบังเกิดผลที่เป็นรูปธรรม และกระแสสังคมที่ให้การสนับสนุนนโยบายดังกล่าวมีการดำเนินคดีกับผู้ประกอบการ การสั่งปิดสถานบริการที่ฝ่าฝืน แต่ด้วยเหตุที่มาตรการทางกฎหมายที่กำหนดไว้ยังไม่สามารถที่จะเข้าไปควบคุมดูแลสถานบริการที่มีลักษณะแอบแฝง และมีการหลบเลี่ยงข้อกฎหมายได้ และด้วยความล้าสมัยของพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ในปัจจุบันความเข้มข้นในการดำเนินมาตรการจัดระเบียบสังคมที่เกี่ยวกับสถานบริการจึงลดความเข้มงวดลง และเกิดปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ ทั้งจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติขาดความรู้ความเข้าใจ และหากกระทำการไปกระทบต่อผู้ประกอบการก็จะใช้วิธีการร้องต่อศาลปกครอง การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญจากความอันเกิดไม่ชัดเจนในมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุม

สถานบริการและการก้าวไม่ทันกับการพัฒนาของผู้ประกอบการ การหลบเลี่ยง แอบแฝง การกระทำการใด ๆ ที่กฎหมายไม่สามารถเข้าไปถึง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็ไม่สามารถจะใช้ประโยชน์จากมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สถานบริการที่มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ดำเนินกิจการที่สร้างปัญหาให้สังคมมากขึ้น

จากการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ และศึกษาแนวคิดหลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานบริการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เน้นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นสำคัญ ซึ่งรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการขออนุญาตและการดำเนินกิจการสถานบริการ พ.ศ. 2549 กฎกระทรวงกำหนดวันเวลาเปิดปิดของสถานบริการ พ.ศ. 2547 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 22/2558 เรื่อง มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแข่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในทาง และการควบคุมสถานบริการหรือสถานประกอบการที่เปิดให้บริการ ในลักษณะที่คล้ายกับสถานบริการ ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2558 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 46/2559 เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 22/2558 ลงวันที่ 31 กรกฎาคม 2559 เป็นต้น อีกทั้งศึกษาจากตำราทางกฎหมาย บทความทางวิชาการทางนิติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากอินเตอร์เน็ตและนำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานบริการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ ตลอดจนศึกษามาตรการทาง

กฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการในต่างประเทศและประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ ให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม ถูกต้องตามหลักทฤษฎีทางกฎหมาย และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยามและการบังคับใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ในกรณีการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการสถานบริการโดยรัฐ

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการแก้ไขคำนิยาม คำว่า “สถานบริการ” ล่าสุด จนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลากว่า 10 ปี แต่เมื่อพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีสถานบริการและการประกอบกิจการที่มีลักษณะคล้ายกับสถานบริการรูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น แพเธค สปา ร้านนวด ร้านจำหน่ายสุรามีการแสดงดนตรี ลานเบียร์ ร้านข้าวต้มไฮเทค เทศกาลคอนเสิร์ต แต่ไม่เข้าข่ายเป็นสถานบริการ คำนิยามสถานบริการไม่ครอบคลุมถึงสถานประกอบการรูปแบบใหม่ ๆ ตามยุคสมัย ก่อให้เกิดปัญหาการควบคุมโดยรัฐ เช่น มาตรา 3(4) สถานที่ที่มีอาหารสุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายหรือให้บริการโดยมีรูปแบบอย่างหนึ่งอย่างใด (ก) มีดนตรีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงและยินยอมหรือปล่อยปละละเลยให้นักร้อง นักแสดงหรือพนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า (ข) มีการจัดอุปกรณ์การร้องเพลงประกอบดนตรีให้แก่ลูกค้า โดยจัดให้มีผู้บริการขับร้องเพลงกับลูกค้า หรือยินยอมหรือปล่อยปละละเลยให้พนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า ซึ่งทั้ง 2 กรณี จะเข้าข่ายเป็นสถานบริการแต่ผู้ประกอบการจะเลี่ยงโดยไม่ขออนุญาตตั้งเป็นสถานบริการโดยอ้างว่าไม่มีนักร้อง นักแสดงหรือพนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า หรือไม่มีผู้ให้บริการขับร้องเพลงกับลูกค้า แล้วหลบเลี่ยงไปขออนุญาตตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดีทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นการประกอบกิจการร้านคาราโอเกะและหากมีอาหารจำหน่ายก็ต้องไปขออนุญาตเจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นสถานจำหน่ายอาหาร (สะสมอาหาร) ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข ขออนุญาตจำหน่ายสุราตามพระราชบัญญัติสุรา เพื่อไม่ให้เข้าข่ายเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 หรือในกรณีตามมาตรา 3(5) กำหนดว่าสถานที่มีอาหาร สุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่าย โดยจัดให้มีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงซึ่งเปิดทำการหลังเวลา 24.00 นาฬิกา จึงจะถือว่าเป็นสถานบริการตามกฎหมาย ซึ่งหากสถานบริการประกอบการในลักษณะดังกล่าวแต่ปิดก่อนเวลา 24.00 นาฬิกา จะไม่ถือว่าเป็นสถานบริการจึงไม่ต้องขออนุญาตตั้งสถานบริการ โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายดังกล่าว ทำให้ไม่เข้าข่ายเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ

จากกรณีดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่เกิดจากความล้าสมัยของการกำหนดคำนิยามความหมายของคำว่า “สถานบริการ” ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ที่ส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมาย และก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ผู้ประกอบการจะใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมภายใต้กฎหมาย

การกำหนดคำนิยามของกฎหมายที่ยังมุ่งเน้นความหมายของสถานบริการแบบดั้งเดิม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของมาตรา 3 วรรคหนึ่ง (1) ที่บัญญัติว่า “สถานบริการ” หมายความว่า สถานที่ตั้งขึ้นเพื่อให้บริการโดยหวังประโยชน์ทางการค้า ดังต่อไปนี้ สถานเต้นรำ รำวง หรือรองเง็ง เป็นปกติธุระประเภทที่มีและประเภทที่ไม่มีคู่บริการ เห็นว่าการกำหนดให้สถานที่ซึ่งดำเนินธุรกิจสถานรำวงและสถานรองเง็ง ทั้งที่มีคู่บริการและไม่มีคู่บริการถือเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 นั้นเป็นการบัญญัติคำนิยามที่ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่สถานบริการประเภทรำวงหรือรองเง็ง ไม่ได้รับความนิยมเหมือนสมัยก่อนแทบจะสูญหายไปจากสังคมหรือมีแต่น้อยมาก พบเฉพาะในเทศกาลงานประเพณีเท่านั้น แต่สถานที่ขายอาหาร มีการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบัน สถานที่ที่กำหนดตามคำนิยามของกฎหมายสถานบริการถูกพัฒนาตามยุคสมัยและเทคโนโลยีในปัจจุบัน ซึ่งมีผลทำให้ผู้ประกอบการของสถานบริการในรูปแบบใหม่ ๆ จะอาศัยช่องว่างโดยไม่ต้องขอใบอนุญาต หรือขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐให้สถานที่ของตนเป็นสถานบริการ ในบางกรณีจากการกำหนดกฎหมายที่ตายตัว มีผลทำให้เอกชนผู้ประกอบการ อาศัยช่องว่างทางกฎหมายที่ล้าสมัยในการคิดและสร้างค่านิยมที่เกี่ยวกับความบันเทิงโดยไม่ยึดติดกับสถานที่ แต่เป็นการสร้างความบันเทิงในลักษณะหรือรูปแบบอื่น ๆ อันมีผลทำให้ไม่สามารถนำกฎหมายสถานบริการไปควบคุมการจัดความบันเทิงในรูปแบบเหล่านี้ได้ เช่น ในภาคอีสานในปัจจุบัน จะเน้นการตัดแปลงรถหกล้อ หรือรถสิบล้อ ให้เป็นเวที และเน้นการติดตั้งดนตรี และมีนักร้องบนเวทีเคลื่อนที่ไปแสดง หรือรวมกลุ่มการแสดงในหลาย ๆ คัน ในแต่ละที่เพื่อเก็บค่าบริการ โดยไม่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายในลักษณะสถานบริการ แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการจัดงาน จะใกล้เคียงกับการจัดสถานบริการ เพราะมีทั้งดนตรี มีทั้งการจำหน่ายสุรา อาหาร หรือการจัดสถานที่เป็นสถานที่ที่มีดนตรี มีการละเล่น โดยจะจัดเฉพาะวันสำคัญ หรือวันหยุดเทศกาล ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปควบคุมดูแลในสถานที่ที่จัดงานตามอาคารหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับสถานบริการดังกล่าวได้ เพราะไม่ใช่สถานบริการในความหมายของคำนิยามตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เช่นเดียวกับแพเธคเคลื่อนที่ที่มีการเปิดเพลงให้นักท่องเที่ยวได้เต้นและมีอาหาร สุราหรือเครื่องดื่มอื่น ๆ ให้บริการ แต่ไม่มีสถานที่แน่นอนใช้เรือลากจูงไปจากที่หนึ่งไปที่หนึ่งไม่ถือเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 โดยความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาเมื่อปี พ.ศ. 2552 ก็ไม่ต้องขออนุญาตเป็นสถานบริการและไม่ต้องถูกควบคุมตามกฎหมายสถานบริการ (ราชกิจจานุเบกษา,

2551) ซึ่งหากดูองค์ประกอบ ไม่ว่าการจัดเพื่อประโยชน์เพื่อการค้าจัดให้บริการบันเทิง มีสุรา อาหารให้บริการแก่ลูกค้า ก็มีรูปแบบเหมือนกับสถานบริการโดยทั่วไป ทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมกลายเป็นแหล่งมั่วสุม สร้างความเดือดร้อนรำคาญ เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นผลทำให้ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน คือ หลักนิติรัฐในด้านหลักกฎหมายที่ดี ที่มีหลักการพื้นฐานว่า ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้มีสาระสำคัญเป็นไปตามหลักการในเรื่องของหลักความแน่นอนของกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการที่เรียกร้องว่ากฎหมายที่บัญญัติต้องมีความแน่นอนเพียงพอที่จะทำให้บุคคลสามารถทราบได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดที่จะต้องคำนึงถึงหากเขาจะกระทำการอันใดอันหนึ่ง และกฎหมายดังกล่าวมีข้อเรียกร้องอย่างใดบ้าง ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถกำหนดการกระทำของตนเองได้ เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายและทำให้บุคคลเกิดความแน่ใจว่าการกระทำของตนจะไม่เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตตั้งสถานบริการ และการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดของสถานบริการตามกฎหมาย

เมื่อพิจารณาความเหมาะสมของการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องของการอนุญาตดำเนินกิจการของสถานบริการกับการกำหนดเขตพื้นที่จัดตั้งและระยะเวลาเปิดปิดของสถานบริการโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 จะพบว่าวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติมาตราดังกล่าว เป็นเพียงการกำหนดให้รัฐต้องตรากฎเพื่อจัดสถานบริการให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเกิดความสะดวกในการเข้าไปควบคุมดูแลการดำเนินกิจการสถานบริการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2509) โดยเนื้อหาของบทบัญญัติกฎหมายมิได้มุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ภาคเอกชนหรือความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายทำให้เอกชนหรือผู้ประกอบการจะอาศัยช่องทางติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจเพื่อยื่นผลประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดการทุจริตและคอรัปชั่น เพื่อให้การประกอบกิจการของตนสามารถที่จะประกอบกิจการได้อยู่รอด หรือมีกำไรมากขึ้นจากการฝ่าฝืนกฎหมาย เนื่องจากในบางกรณีการประกอบกิจการและระยะเวลาในการกำหนดควบคุมเพื่อให้ประกอบกิจการไม่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐจะอาศัยช่องว่างของกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดหรือกำหนดพื้นที่เพื่อเรียกรับผลประโยชน์จากผู้ประกอบการเนื่องจากไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ เพราะการพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาต จะไปอิงกับเขตพื้นที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตเพียงอย่างเดียว และไม่มีกระบวนการเข้าตรวจสอบควบคุมการใช้ดุลพินิจดังกล่าว (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2531) ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายโดยไม่สนใจการกำหนดเขตหรือระยะเวลาเปิดปิด เนื่องจากเอกชนหรือผู้ประกอบกิจการมุ่งเน้นกำไรที่ได้มาจากการฝ่าฝืนกฎหมายโดยไม่สนใจการบังคับใช้กฎหมาย

เพราะกฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์หรือไม่มีโทษเพียงพอต่อการไม่ฝ่าฝืน หรือในบางกรณีอาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐรู้เห็นเป็นใจในการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายเพื่อฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้การกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตจัดตั้งสถานบริการและการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการจัดระเบียบสถานบริการให้เกิดความเรียบร้อย รวมถึงการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการสถานบริการโดยรัฐ ซึ่งการที่การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล หรือไม่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมาย ย่อมส่งผลกระทบโดยทางอ้อมต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีต่อประชาชนและความสงบสุขของสังคม ส่งผลทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักความเหมาะสม ซึ่งเป็นหลักการที่มีพื้นฐานว่า องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะเลือกใช้มาตรการใดนั้น จะต้องเป็นมาตรการที่พิจารณาแล้วสามารถนำไปสู่ผลตามที่ฝ่ายปกครองต้องการได้ อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อให้ฝ่ายปกครองได้มีทางเลือกในการตัดสินใจกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดเพื่อปรับใช้กฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริงตามยุคตามสมัยเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ตามกฎหมาย การใช้อำนาจดุลพินิจของฝ่ายปกครองต้องเป็นไปอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงใด ๆ มีความเป็นกลาง โปร่งใส เป็นธรรม และมีเหตุผลในการใช้อำนาจดุลพินิจที่เหมาะสมตรวจสอบได้ ซึ่งต่างกับการใช้อำนาจตามอำเภอใจเพราะการใช้อำนาจตามอำเภอใจไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจดุลพินิจแต่เป็นการใช้อำนาจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากฝ่ายปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือใช้อำนาจดุลพินิจไปโดยไม่ชอบก็อาจถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยผู้บังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง ศาลปกครอง หรือผู้ตรวจการแผ่นดิน และอาจต้องรับผิดในทางแพ่ง ทางอาญา และทางวินัยจากผลการกระทำนั้นได้

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการตรวจตราสถานบริการเพื่อให้การประกอบกิจการสถานบริการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

ในปัจจุบัน กระบวนการตรวจตราสถานบริการเพื่อให้การประกอบกิจการสถานบริการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ฝ่ายปกครองจะอาศัยอำนาจตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในการตรวจสอบการประกอบกิจการของภาคเอกชนผู้ประกอบกิจการสถานบริการ ซึ่งเมื่อพิจารณากระบวนการตรวจตราสถานบริการตามขั้นตอนของกฎหมาย จะพบว่า ฝ่ายปกครองจะอาศัยขั้นตอนและกระบวนการตรวจตราตามคู่มือการตรวจตราสถานบริการและสถานประกอบการตามนโยบายการจัดระเบียบสังคม ซึ่งคู่มือที่กำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการตรวจสถานประกอบการดังกล่าวไม่มีสถานะทางกฎหมาย เป็นเพียงคู่มือที่ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ซึ่งการที่ฝ่ายปกครองอาศัยเพียงคู่มือที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นแนวทางปฏิบัติ ส่งผลทำให้

เกิดปัญหาการคุ้มครองสิทธิต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติว่าในการปฏิบัติอาจจะไปกระทบสิทธิของประชาชน และเมื่อกระทบแล้วเกิดการฟ้องร้อง เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติอาจจะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย (กฤษณ์ วสีนนท์, 2547) นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานขั้นตอนว่าวิธีการและมาตรฐานตามที่คู่มือกำหนดไว้นั้น ได้มาตรฐานเพียงพอหรือไม่ในการที่จะไปกระทบสิทธิของเอกชนหรือของประชาชน อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของคู่มือดังกล่าวจะพบว่า แนวทางปฏิบัติส่วนใหญ่จะต้องอาศัยแนวหนังสือสั่งการในทางปฏิบัติร่วมกับคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนเป็นการเฉพาะ มีเพียงคู่มือ ส่งผลทำให้ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้ดุลพินิจอย่างกว้าง หรือใช้ดุลพินิจตีความอำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือเกินกว่าที่ตนเองมีอำนาจตามกฎหมาย ส่งผลทำให้มีการกระทบสิทธิต่อประชาชนหรือภาคเอกชนโดยไม่มีความจำเป็น เป็นผลทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ที่มีหลักการพื้นฐานว่า ดุลพินิจของฝ่ายปกครองเป็นการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อให้ฝ่ายปกครองได้มีทางเลือกในการตัดสินใจกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดเพื่อปรับใช้กฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริงตามยุคตามสมัยเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ตามกฎหมาย (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2531) นอกจากนี้การนำหนังสือสั่งการมาบังคับใช้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 จึงเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักการตรากฎ เนื่องจากตามหลักการตรากฎ มีหลักการพื้นฐานว่า การที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับกับประชาชนทั่วไป จะต้องมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติให้อำนาจให้กระทำได้ หรือกฎที่อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายแม่บท และกฎหมายแม่บทกำหนดไว้ว่ากฎ สามารถมีเนื้อหาในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางปกครองและทางอาญาในความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และความผิดตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 22/2558 และคำสั่งที่ 46/2559 เรื่อง มาตรการควบคุมสถานบริการ

โทษทางปกครองตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ได้กำหนดวิธีการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนโดยยึดแนวทางวิธีปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ในการออกคำสั่งทางปกครอง (คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อการพัฒนาประเทศ, 2547) โดยอาจไปกระทบสิทธิของผู้ที่ถูกคำสั่งทางการปกครอง และได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสมในการดำเนินการเพื่อประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติ ส่วนโทษทางปกครอง ตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 22/2558 (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) และคำสั่งที่ 46/2559 ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ฝ่าฝืน กลับไม่ได้กำหนดขั้นตอนหลักเกณฑ์วิธีดำเนินการทางปกครองไว้ ก่อให้เกิดปัญหาการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองทำให้มีการใช้ดุลพินิจในการ

ดำเนินการที่แตกต่างกันและไม่มีมาตรฐานเดียวกัน โดยจากการศึกษา พบว่า บทกำหนดโทษของกฎหมายทั้งสองฉบับเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญาและโทษทางปกครองที่มุ่งเน้นเฉพาะตัวที่ระบุชื่อเป็นผู้ประกอบกิจการสถานบริการผู้ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น สำหรับผู้ที่ให้การช่วยเหลือให้ผู้ประกอบกิจการหรือผู้ใดผู้หนึ่งฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และคำสั่ง คสช. ไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ย่อมส่งผลทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการบังคับใช้ เพราะในทางปฏิบัติหากผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการหลีกเลี่ยงตนเองในการแสดงตนแก่รัฐว่าเป็นผู้ประกอบกิจการ หรือผู้เป็นเจ้าของสถานบริการที่แท้จริงแต่ใช้ให้นอมินีหรือตัวแทนเป็นผู้ขอใบอนุญาต ส่วนเจ้าของที่เป็นผู้ประกอบกิจการหรือเป็นเจ้าของกิจการจะทำหน้าที่เป็นแหล่งทุนในการประกอบกิจการ หรือทำหน้าที่บริหารงานทั่วไปโดยไม่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตหรือการชี้แจงต่อรัฐ ในบางกรณีเจ้าของกิจการตัวจริงอาจจะหลีกเลี่ยงกฎหมายโดยการทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ถือหุ้นในนิติบุคคลที่เป็นผู้ประกอบกิจการของสถานบริการ ซึ่งในกรณีดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาเนื่องจากหากรัฐปิดสถานบริการที่ผิดกฎหมายทั้งกรณีไม่มีใบอนุญาต หรือประกอบกิจการสถานบริการแล้วประกอบกิจการไม่เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 หรือกฎหมายอื่นกำหนด เมื่อรัฐปิดสถานที่ประกอบการ หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการ เจ้าของกิจการตัวจริง หรือผู้ให้ความช่วยเหลือในการเปิดสถานบริการหรือดำเนินกิจการสถานบริการที่ผิดกฎหมาย ก็ยังสามารถประกอบกิจการโดยการเปลี่ยนชื่อผู้ขออนุญาต และเปลี่ยนสถานที่ใหม่ ทำให้สามารถประกอบกิจการต่อได้โดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย อีกทั้ง ในกรณีที่ถึงแม้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะรู้ตัวหรือสืบทราบว่าเจ้าของหรือผู้ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินกิจการสถานบริการที่กระทำความผิดต่อกฎหมาย หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็ไม่สามารถที่จะเข้าไปจับกุมการกระทำความผิดหรือการช่วยเหลือการกระทำความผิดนั้น ๆ ได้ เพราะไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐว่า การให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบกิจการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ถือเป็นความผิดต่อกฎหมาย ย่อมไม่สอดคล้องกับหลักการลงโทษทางอาญา และหลักการลงโทษทางปกครอง

อภิปรายผล

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยามและการบังคับใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ในกรณีการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการสถานบริการโดยรัฐนับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการแก้ไขคำนิยาม คำว่า “สถานบริการ” ล่าสุด จนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลากว่า 10 ปี แต่เมื่อพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีสถานบริการและการประกอบกิจการที่มีลักษณะคล้ายกับสถานบริการรูปแบบ

ใหม่ ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น แพเธค สปา ร้านนวด ร้านจำหน่ายสุรามีการแสดงดนตรี ลานเบียร์ ร้านข้าวต้มไฮเทค เทศกาลคอนเสิร์ต แต่ไม่เข้าข่ายเป็นสถานบริการ คำนิยามสถานบริการไม่ครอบคลุมถึงสถานประกอบการรูปแบบใหม่ ๆ ตามยุคสมัย ก่อให้เกิดปัญหาการควบคุมโดยรัฐ เช่น มาตรา 3(4) สถานที่ที่มีอาหารสุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่ายหรือให้บริการโดยมีรูปแบบอย่างหนึ่งอย่างใด (ก) มีดนตรีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงและยินยอมหรือปล่อยปละละเลยให้นักร้อง นักแสดง หรือพนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า (ข) มีการจัดอุปกรณ์การร้องเพลงประกอบดนตรีให้แก่ลูกค้าโดยจัดให้มีผู้บริการขับร้องเพลงกับลูกค้า หรือยินยอมหรือปล่อยปละละเลยให้พนักงานอื่นใดนั่งกับลูกค้า ซึ่งทั้ง 2 กรณี จะเข้าข่ายเป็นสถานบริการแต่ผู้ประกอบการจะเลี่ยงโดยไม่ขออนุญาตตั้งเป็นสถานบริการโดยอ้างว่าไม่มีนักร้อง นักแสดงหรือพนักงาน อื่นใดนั่งกับลูกค้า หรือไม่มีผู้ให้บริการขับร้องเพลงกับลูกค้า แล้วหลบเลี่ยงไปขออนุญาตตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดีทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นการประกอบกิจการร้านคาราโอเกะและหากมีอาหารจำหน่ายก็ต้องไปขออนุญาตเจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นสถานจำหน่ายอาหาร (สะสมอาหาร) ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข ขออนุญาตจำหน่ายสุราตามพระราชบัญญัติสุรา เพื่อไม่ให้เข้าข่ายเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 หรือในกรณีตามมาตรา 3(5) กำหนดว่าสถานที่มีอาหาร สุรา หรือเครื่องดื่มอย่างอื่นจำหน่าย โดยจัดให้มีการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิงซึ่งเปิดทำการหลังเวลา 24.00 นาฬิกา จึงจะถือว่าเป็นสถานบริการตามกฎหมาย ซึ่งหากสถานบริการประกอบการในลักษณะดังกล่าวแต่ปิดก่อนเวลา 24.00 นาฬิกา จะไม่ถือว่าเป็นสถานบริการจึงไม่ต้องขออนุญาตตั้งสถานบริการ โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายดังกล่าว ทำให้ไม่เข้าข่ายเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ จากกรณีดังกล่าวจึงเป็นปัญหาที่เกิดจากความล้าสมัยของการกำหนดคำนิยามความหมายของคำว่า “สถานบริการ” ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ที่ส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมาย และก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ผู้ประกอบการจะใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมภายใต้กฎหมาย

นอกจากนี้ การกำหนดคำนิยามของกฎหมายที่ยังมุ่งเน้นความหมายของสถานบริการแบบดั้งเดิม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของมาตรา 3 วรรคหนึ่ง (1) ที่บัญญัติว่า “สถานบริการ” หมายความว่า สถานที่ตั้งขึ้นเพื่อให้บริการโดยหวังประโยชน์ทางการค้า ดังต่อไปนี้ สถานเต้นรำ รำวง หรือรองเง็ง เป็นปกติธุระประเภทที่มีและประเภทที่ไม่มีคู่บริการ เห็นว่าการกำหนดให้สถานที่ซึ่งดำเนินธุรกิจสถานรำวงและสถานรองเง็ง ทั้งที่มีคู่บริการและไม่มีคู่บริการถือเป็นสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 นั้นเป็นการบัญญัติคำนิยามที่ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่สถานบริการประเภทรำวงหรือรองเง็ง ไม่ได้รับความนิยมเหมือนสมัยก่อนแทบจะสูญหายไปจากสังคมหรือมีแต่น้อยมาก พบเฉพาะในเทศกาลงาน

ประเพณีเท่านั้น แต่สถานที่ขายอาหาร มีการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบัน สถานที่ที่กำหนดตามคำนิยามของกฎหมายสถานบริการถูกพัฒนาตามยุคสมัยและเทคโนโลยีในปัจจุบัน ซึ่งมีผลทำให้ผู้ประกอบการของสถานบริการในรูปแบบใหม่ ๆ จะอาศัยช่องว่างโดยไม่ต้องขอใบอนุญาต หรือขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐให้สถานที่ของตนเป็นสถานบริการ ในบางกรณีจากการกำหนดกฎหมายที่ตายตัว มีผลทำให้เอกชนผู้ประกอบการ อาศัยช่องว่างทางกฎหมายที่ล้าสมัยในการคิดและสร้างค่านิยมที่เกี่ยวกับความบันเทิงโดยไม่ยึดติดกับสถานที่ แต่เป็นการสร้างความบันเทิงในลักษณะหรือรูปแบบอื่น ๆ อันมีผลทำให้ไม่สามารถนำกฎหมายสถานบริการไปควบคุมการจัดความบันเทิงในรูปแบบเหล่านี้ได้ เช่น ในภาคอีสานในปัจจุบันจะเน้นการตัดแปลงรถหกล้อ หรือรถสิบล้อ ให้เป็นเวที และเน้นการติดตั้งดนตรี และมีนักร้องบนเวทีเคลื่อนที่ไปแสดง หรือรวมกลุ่มการแสดงในหลาย ๆ คัน ในแต่ละที่เพื่อเก็บค่าบริการโดยไม่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายในลักษณะสถานบริการ แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการจัดงาน จะใกล้เคียงกับการจัดสถานบริการ เพราะมีทั้งดนตรี มีทั้งการจำหน่ายสุรา อาหาร หรือการจัดสถานที่เป็นสถานที่ที่มีดนตรี มีการละเล่น โดยจะจัดเฉพาะวันสำคัญ หรือวันหยุดเทศกาล ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าไปควบคุมดูแลในสถานที่ที่จัดงานตามอาคารหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับสถานบริการดังกล่าวได้ เพราะไม่ใช่สถานบริการในความหมายของคำนิยามตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เช่นเดียวกับแพเธคเคลื่อนที่ที่มีการเปิดเพลงให้นักท่องเที่ยวได้เต้นและมีอาหาร สุราหรือเครื่องดื่มอื่น ๆ ให้บริการ แต่ไม่มีสถานที่แน่นอนใช้เรือลากจูงไปจากที่หนึ่งไปที่หนึ่งไม่ถือเป็นสถานบริการตามพระราบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 โดยความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาเมื่อปี พ.ศ. 2552 ก็ไม่ต้องขออนุญาตเป็นสถานบริการและไม่ต้องถูกควบคุมตามกฎหมายสถานบริการ ซึ่งหากดูองค์ประกอบ ไม่ว่าการจัดเพื่อประโยชน์เพื่อการค้าจัดให้บริการบันเทิง มีสุรา อาหารให้บริการแก่ลูกค้า ก็มีรูปแบบเหมือนกับสถานบริการโดยทั่วไป ทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมกลายเป็นแหล่งมั่วสุม สร้างความเดือดร้อนรำคาญ เกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นผลทำให้ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน คือ หลักนิติรัฐ ในด้านหลักกฎหมายที่ดี ที่มีหลักการพื้นฐานว่า ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้มีสาระสำคัญเป็นไปตามหลักการในเรื่องของหลักความแน่นอนของกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการที่เรียกร้องว่ากฎหมายที่บัญญัติต้องมีความแน่นอนเพียงพอที่จะทำให้บุคคลสามารถทราบได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดที่จะต้องคำนึงถึงหากเขาจะกระทำการอันใดอันหนึ่ง และกฎหมายดังกล่าวมีข้อเรียกร้องอย่างใดบ้าง ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถกำหนดการกระทำของตนเองได้ เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายและทำให้บุคคลเกิดความแน่ใจว่าการกระทำของตนจะไม่เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตตั้งสถานบริการ และการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดของสถานบริการตามกฎหมายเมื่อพิจารณาความเหมาะสมของการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องของการอนุญาตดำเนินกิจการของสถานบริการกับการกำหนดเขตพื้นที่จัดตั้งและระยะเวลาเปิดปิดของสถานบริการ โดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 จะพบว่า วัตถุประสงค์ของบทบัญญัติมาตราดังกล่าว เป็นเพียงการกำหนดให้รัฐต้องตรากฎเพื่อจัดสถานบริการให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และเกิดความสะดวกในการเข้าไปควบคุมดูแลการดำเนินกิจการสถานบริการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น โดยเนื้อหาของบทบัญญัติกฎหมายมิได้มุ่งเน้นที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ภาคเอกชนหรือความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายทำให้เอกชนหรือผู้ประกอบการจะอาศัยช่องทางติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจเพื่อยื่นผลประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดการทุจริตและคอรัปชั่น เพื่อให้การประกอบกิจการของตนสามารถที่จะประกอบกิจการได้อยู่รอด หรือมีกำไรมากขึ้นจากการฝ่าฝืนกฎหมาย เนื่องจากในบางกรณีการประกอบกิจการและระยะเวลาในการกำหนดควบคุมเพื่อให้ประกอบกิจการไม่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐจะอาศัยช่องว่างของกฎหมายในการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดหรือกำหนดพื้นที่เพื่อเรียกรับผลประโยชน์จากผู้ประกอบการ เนื่องจากไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ เพราะการพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาต จะไปอิงกับเขตพื้นที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตเพียงอย่างเดียว และไม่มีกระบวนการเข้าตรวจสอบควบคุมการใช้ดุลพินิจดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายโดยไม่สนใจการกำหนดเขตหรือระยะเวลาเปิดปิด เนื่องจากเอกชนหรือผู้ประกอบกิจการมุ่งเน้นกำไรที่ได้มาจากการฝ่าฝืนกฎหมายโดยไม่สนใจการบังคับใช้กฎหมาย เพราะกฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์หรือไม่มีโทษเพียงพอต่อการไม่ฝ่าฝืน หรือในบางกรณีอาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐรู้เห็นเป็นใจในการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายเพื่อฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้การกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตจัดตั้งสถานบริการและการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการจัดระเบียบสถานบริการให้เกิดความเรียบร้อย รวมถึงการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการสถานบริการโดยรัฐ ซึ่งการที่การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล หรือไม่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมาย ย่อมส่งผลกระทบโดยทางอ้อมต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีต่อประชาชน และความสงบสุขของสังคม ส่งผลทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักความเหมาะสม ซึ่งเป็นหลักการที่มีพื้นฐานว่าองค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะเลือกใช้มาตรการใดนั้น จะต้องเป็นมาตรการที่พิจารณาแล้วสามารถนำไปสู่ผลตามที่ฝ่ายปกครองต้องการได้ อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อให้ฝ่ายปกครองได้มีทางเลือกในการตัดสินใจกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดเพื่อ

ปรับใช้กฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริงตามยุคตามสมัยเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ตามกฎหมาย การใช้อำนาจดุลพินิจของฝ่ายปกครองต้องเป็นไปอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงใด ๆ มีความเป็นกลาง โปร่งใส เป็นธรรม และมีเหตุผลในการใช้อำนาจดุลพินิจที่เหมาะสมตรวจสอบได้ ซึ่งต่างกับการใช้อำนาจตามอำเภอใจเพราะการใช้อำนาจตามอำเภอใจไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจดุลพินิจแต่เป็นการใช้อำนาจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากฝ่ายปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือใช้อำนาจดุลพินิจไปโดยไม่ชอบก็อาจถูกตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยผู้บังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง ศาลปกครอง หรือผู้ตรวจการแผ่นดิน และอาจต้องรับผิดในทางแพ่ง ทางอาญา และทางวินัยจากผลการกระทำนั้น

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการตรวจตราสถานบริการเพื่อให้การประกอบกิจการสถานบริการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ในปัจจุบันกระบวนการตรวจตราสถานบริการเพื่อให้การประกอบกิจการสถานบริการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ฝ่ายปกครองจะอาศัยอำนาจตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในการตรวจสอบการประกอบกิจการของภาคเอกชนผู้ประกอบกิจการสถานบริการ ซึ่งเมื่อพิจารณากระบวนการตรวจตราสถานบริการตามขั้นตอนของกฎหมายจะพบว่า ฝ่ายปกครองจะอาศัยขั้นตอนและกระบวนการตรวจตราตามคู่มือการตรวจตราสถานบริการและสถานประกอบการตามนโยบายการจัดระเบียบสังคม ซึ่งคู่มือที่กำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการตรวจสถานประกอบการดังกล่าวไม่มีสถานะทางกฎหมาย เป็นเพียงคู่มือที่ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ซึ่งการที่ฝ่ายปกครองอาศัยเพียงคู่มือที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นแนวทางปฏิบัติ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการคุ้มครองสิทธิต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติว่าในการปฏิบัติอาจจะไปกระทบสิทธิของประชาชน และเมื่อกระทบแล้วเกิดการฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติอาจจะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาเกี่ยวกับมาตรฐานขั้นตอนว่าวิธีการและมาตรฐานตามที่คู่มือกำหนดไว้นั้น ได้มาตรฐานเพียงพอหรือไม่ในการที่จะไปกระทบสิทธิของเอกชนหรือของประชาชน อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของคู่มือดังกล่าว จะพบว่า แนวทางปฏิบัติส่วนใหญ่จะต้องอาศัยแนวหนังสือสั่งการในทางปฏิบัติร่วมกับคู่มือในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะเมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนเป็นการเฉพาะ มีเพียงคู่มือ ส่งผลทำให้ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้ดุลพินิจอย่างกว้าง หรือใช้ดุลพินิจตีความอำนาจเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดหรือเกินกว่าที่ตนเองมีอำนาจตามกฎหมาย ส่งผลทำให้มีการกระทบสิทธิต่อประชาชนหรือภาคเอกชนโดยไม่มีความจำเป็น เป็นผลทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ที่มีหลักการพื้นฐานว่า ดุลพินิจของฝ่ายปกครองเป็นการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อให้ฝ่ายปกครองได้มีทางเลือกในการตัดสินใจกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดเพื่อปรับใช้กฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริงตามยุคตามสมัยเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ตามกฎหมาย นอกจากนี้ การนำหนังสือ

สั่งการมาบังคับใช้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 จึงเป็นการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับหลักการตรากฎ เนื่องจากตามหลักการตรากฎ มีหลักการพื้นฐานว่า การที่ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับกับประชาชนทั่วไป จะต้องมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติให้อำนาจให้กระทำได้ หรือกฎที่อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหรือกฎหมายแม่บท และกฎหมายแม่บทกำหนดไว้ว่ากฎสามารถมีเนื้อหาในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางปกครองและทางอาญาในความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และความผิดตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 22/2558 และคำสั่งที่ 46/2559 เรื่อง มาตรการควบคุมสถานบริการโทษทางปกครองตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ได้กำหนดวิธีการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนโดยยึดแนวทางวิธีปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ในการออกคำสั่งทางปกครอง โดยอาจไปกระทบสิทธิของผู้ที่ถูกคำสั่งทางการปกครอง และได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสมในการดำเนินการเพื่อประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติ ส่วนโทษทางปกครองตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 22/2558 และคำสั่งที่ 46/2559 ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ฝ่าฝืน กลับไม่ได้กำหนดขั้นตอนหลักเกณฑ์วิธีดำเนินการทางปกครองไว้ ก่อให้เกิดปัญหาการปฏิบัติกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองทำให้มีการใช้ดุลพินิจในการดำเนินการที่แตกต่างกันและไม่มีมาตรฐานเดียวกัน โดยจากการศึกษา พบว่า บทกำหนดโทษของกฎหมายทั้งสองฉบับเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญาและโทษทางปกครองที่มุ่งเน้นเฉพาะตัวที่ระบุชื่อเป็นผู้ประกอบกิจการสถานบริการผู้ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น สำหรับผู้ที่ให้การช่วยเหลือให้ผู้ประกอบกิจการหรือผู้ใดผู้หนึ่งฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และคำสั่ง คสช. ไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ย่อมส่งผลทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการบังคับใช้ เพราะในทางปฏิบัติหากผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการหลีกเลี่ยงตนเองในการแสดงตนแก่รัฐว่าเป็นผู้ประกอบกิจการ หรือผู้เป็นเจ้าของสถานบริการที่แท้จริง แต่ใช้ให้นอมินีหรือตัวแทนเป็นผู้ขอใบอนุญาต ส่วนเจ้าของที่เป็นผู้ประกอบกิจการหรือเป็นเจ้าของกิจการจะทำหน้าที่เป็นแหล่งทุนในการประกอบกิจการ หรือทำหน้าที่บริหารงานทั่วไป โดยไม่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตหรือการชี้แจงต่อรัฐ ในบางกรณีเจ้าของกิจการตัวจริงอาจจะหลีกเลี่ยงกฎหมายโดยการทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ถือหุ้นในนิติบุคคลที่เป็นผู้ประกอบกิจการของสถานบริการ ซึ่งในกรณีดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาเนื่องจากหากรัฐปิดสถานบริการที่ผิดกฎหมาย ทั้งกรณีไม่มีใบอนุญาต หรือประกอบกิจการสถานบริการแล้วประกอบกิจการไม่เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 หรือกฎหมายอื่นกำหนด เมื่อรัฐปิดสถานที่ประกอบการ หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการ เจ้าของกิจการตัวจริง หรือผู้ให้ความช่วยเหลือในการเปิดสถานบริการหรือดำเนิน

กิจการสถานบริการที่ผิดกฎหมาย ก็ยังสามารถประกอบกิจการโดยการเปลี่ยนชื่อผู้ขออนุญาตและเปลี่ยนสถานที่ใหม่ ทำให้สามารถประกอบกิจการต่อได้โดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย อีกทั้งในกรณีที่ถึงแม้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะรู้ตัวหรือสืบทราบว่าเจ้าของหรือผู้ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินกิจการสถานบริการที่กระทำความผิดต่อกฎหมาย หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่สามารถที่จะเข้าไปจับกุมการกระทำความผิดหรือการช่วยเหลือการกระทำความผิดนั้น ๆ ได้ เพราะไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐว่า การให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบกิจการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ถือเป็นความผิดต่อกฎหมาย ย่อมไม่สอดคล้องกับหลักการลงโทษทางอาญา และหลักการลงโทษทางปกครอง

สรุป

สถานบริการ เป็นแหล่งที่สร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ที่เข้ามารับบริการ ซึ่งสถานบริการส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในแหล่งคมนาคมสะดวก แหล่งชุมชนที่มีคนอาศัยอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตตัวเมืองซึ่งเป็นแหล่งความเจริญและมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ กลุ่มผู้ใช้บริการสถานบริการส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน การทำธุรกิจสถานบริการจึงทำรายได้ให้กับผู้ประกอบการอย่างมาก แต่ธุรกิจประเภทนี้มักจะมีการแอบแฝงและฝ่าฝืนกฎหมายที่นำปัญหาใหญ่มาสู่สังคม จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายสถานบริการที่มีการบังคับใช้ในสังคมไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวมีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการเนื่องจากสถานการณ์ขณะนั้นได้มีบุคคลประกอบกิจการสถานบริการบางประเภท ซึ่งอาจดำเนินการไปในทางกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน หรือจัดให้มีการแสดงเพื่อความบันเทิงในสถานบริการนั้นไม่เหมาะสม อันจะเป็นเหตุให้เยาวชนเอาเยี่ยงอย่างจนประพฤติตัวเสื่อมทรามลง ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีของชาติ แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 มาเป็นเวลานาน ก็ก่อให้เกิดปัญหาความหย่อนยานในการบังคับใช้ และสถานการณ์ของปัญหาสังคมประการหนึ่ง คือ การแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นมากและน่าเป็นห่วงมาก คือ ได้แพร่ระบาดไปยังกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งสถานที่ที่ล่อแหลมต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดแห่งหนึ่ง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจะขอสรุปปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ ใน 4 ประเด็นปัญหา ดังนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยามและการบังคับใช้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ในกรณีการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการสถานบริการโดยรัฐ แม้พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 จะถูกตราขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมตรวจตราสถานบริการ รวมทั้งการแสดง เพื่อรักษาไว้ซึ่งความ

สงบเรียบร้อย ศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีของชาติ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2509) แต่การที่เนื้อหาของกฎหมายในบางส่วนมีเนื้อหาที่ล้าสมัย ไม่มีการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาของบทบัญญัติกฎหมายให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับรูปแบบหรือลักษณะของสถานบริการในปัจจุบัน ส่งผลทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมาย ทำให้ผู้ประกอบการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายของคำนิยามของกฎหมาย เพื่อเปิดกิจการสถานบริการหรือประกอบกิจการสถานบริการในลักษณะหรือรูปแบบที่ไม่เข้าองค์ประกอบตามคำนิยามของสถานบริการตามกฎหมาย เพื่อให้สามารถประกอบกิจการได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากฝ่ายปกครอง ซึ่งการกระทำดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนในสังคม ที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการสถานบริการ และจะทำให้กระทบต่อความสงบเรียบร้อยในศีลธรรมอันดีของประชาชนและสังคมในวงกว้างอีกด้วย

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตตั้งสถานบริการ และการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดของสถานบริการตามกฎหมาย การกำหนดเขตพื้นที่อนุญาตจัดตั้งสถานบริการและการกำหนดระยะเวลาเปิดปิดที่ไม่สามารถบังคับใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการจัดระเบียบสถานบริการให้เกิดความเรียบร้อย ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ควบคุมตรวจตราทั้งฝ่ายปกครองและตำรวจ ที่จะต้องร่วมมือกันในการตรวจตราสถานบริการเพื่อให้เปิดปิดตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นความยุ่งยากในการปฏิบัติงาน นำไปสู่การปล่อยปละละเลยของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมตรวจตรา รวมถึงการเรียกรับสินบนของเจ้าหน้าที่เพื่อแลกเปลี่ยนกับการเปิดเกินระยะเวลา และยังส่งผลกระทบโดยทางอ้อมต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีต่อประชาชน และความสงบสุขของสังคมอีกด้วย (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2531)

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการตรวจตราสถานบริการเพื่อให้การประกอบกิจการสถานบริการเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด การที่พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการเกี่ยวกับกระบวนการตรวจตราสถานบริการไว้โดยเฉพาะ และเป็นเหตุให้ฝ่ายปกครองต้องอาศัยขั้นตอนและกระบวนการตรวจตราตามคู่มือการตรวจตราสถานบริการและสถานประกอบการตามนโยบายการจัดระเบียบสังคม (กฤษณ์ วสีนนท์, 2547) ซึ่งคู่มือที่กำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการตรวจตราสถานประกอบการดังกล่าวไม่มีสถานะทางกฎหมาย เป็นเพียงคู่มือที่ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการคุ้มครองสิทธิต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติว่าในการปฏิบัติอาจจะไปกระทบสิทธิของประชาชน และเมื่อกระทบแล้วเกิดการฟ้องร้อง เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติอาจจะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาในเรื่องมาตรฐานขั้นตอนว่าวิธีการและมาตรฐานตามที่คู่มือกำหนดไว้นั้น ได้มาตรฐานเพียงพอหรือไม่ในการที่จะไปกระทบสิทธิของเอกชนหรือของประชาชน อีกทั้งยังเกิดปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ที่อาจเกิด

การใช้ดุลพินิจโดยมิชอบด้วยกฎหมายไปกระทบสิทธิต่อประชาชนหรือภาคเอกชนโดยไม่มีความจำเป็น

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางปกครองและทางอาญาในความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ.2509 และความผิดตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 22/2558 และคำสั่งที่ 46/2559 เรื่อง มาตรการควบคุมสถานบริการ การไม่กำหนดมาตรการหรือบทลงโทษทางอาญาและโทษทางปกครองแก่ผู้ที่ให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 (ราชกิจจานุเบกษา, 2558) ส่งผลทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ให้ผู้ประกอบการใช้ชื่อบุคคลอื่นในการยื่นขออนุญาตประกอบกิจการสถานบริการ ทำให้ไม่สามารถนำกฎหมายไปใช้บังคับแก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดภายใต้การดำเนินกิจการของสถานบริการได้ และเมื่อรัฐไม่สามารถควบคุมหรือตรวจสอบการดำเนินกิจการของสถานบริการได้ ย่อมทำให้เกิดปัญหาทางสังคมที่เกิดจากการเปิดสถานบริการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อการพัฒนาประเทศ, 2547) ส่งผลกระทบต่อการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการของสถานบริการโดยรัฐให้เป็นไปตามหลักการและเหตุผลของกฎหมาย รวมทั้งยังส่งผลต่อปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สามารถควบคุมผู้ประกอบกิจการสถานบริการหรือผู้ที่ให้การช่วยเหลือสถานบริการได้จริง อันจะทำให้ปัญหาทางสังคมยังเกิดขึ้นและยังส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม ชุมชน และประเทศต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบกิจการสถานบริการ ผู้วิจัยขอข้อเสนอว่า

เห็นควรให้ประเทศไทยมีการยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบกิจการสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 รวมทั้งคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 22/2558 และคำสั่ง ที่ 46/2559 เกี่ยวกับมาตรการควบคุมสถานบริการ และมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมตรวจตราการประกอบกิจการสถานบริการให้อยู่ในฉบับเดียวกัน โดยเนื้อหาของกฎหมาย ครอบคลุมทั้งในเรื่องการกำหนดวันเวลาเปิดปิดของสถานบริการ การกำหนดกระบวนการตรวจสถานบริการ และการกำหนดโทษทางอาญาและโทษทางปกครองของผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว รวมถึงการกำหนดนิยามความหมายของคำว่าสถานบริการให้ครอบคลุมรูปแบบและลักษณะความบันเทิงที่จัดขึ้นในปัจจุบัน โดยการเพิ่มนิยามความหมายของคำว่า “สถานบริการ” ในอนุมาตรา (7) ของมาตรา 3 เป็นว่า “ความบันเทิงรูปแบบอื่น ๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2509). พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

กฤษณ์ วสีนนท์. (2547). มาตรการบังคับทางปกครอง: ศึกษากรณีการแยกการปรับทางปกครองออกจากโทษปรับทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส. ใน รายงานการวิจัยเพื่อเสนอสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

คณะกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อการพัฒนาประเทศ. (2547). รายงานการศึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ธิดา สาระยา. (2538). ประวัติศาสตร์เก็บตกจากยุโรป. กรุงเทพมหานคร: สารคดี.

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 7/2551 เรื่อง การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509.

ราชกิจจานุเบกษา. (2558). คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 22/2558 เรื่อง มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแข่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในทางและการควบคุมสถานบริการหรือสถานประกอบการที่เปิดให้บริการในลักษณะที่คล้ายกับสถานบริการ.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2531). รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์. กรุงเทพมหานคร: พี.เค พริ้นติ้งเฮ้าส์.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร กัญญาภา อร่ามรักษ์ และสมรรถพล ตาณพันธุ์. (2549). มาตรการทางกฎหมายเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน และสถาปัตยกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย*

LEGAL ENFORCEMENT PROBLEMS TO PROMOTE SUPPORT AND DEVELOP THE SOCIAL WELFARE PROCESS ARRANGED BY THE COMMUNITY IN THE SOCIAL WELFARE SYSTEM OF THAILAND

ชวิน คำบุญเรือง
Chawin Kamboonruang
พรชัย เลื่อนฉวี
Pornchai Luernshavee
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University, Thailand
E-mail: chawin125@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของต่างประเทศ และของประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคม ที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการหลายฉบับ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ตามกฎหมายในหลายหลักเกณฑ์ตามกฎหมายแต่ละฉบับที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคในการขอรับความช่วยเหลือ ตามกฎหมาย รวมถึงยังมีการกำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในลักษณะเดียวกันหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดความ

* Received 3 December 2019; Revised 16 December 2019; Accepted 22 December 2019

ทับซ้อนของการทำงาน และทำให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนในการใช้จ่ายงบประมาณ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ให้อยู่ในกฎหมายเพียงฉบับเดียว เพื่อให้การจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนของไทย เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและตามเจตนารมณ์ ของกฎหมายที่ต้องการช่วยเหลือชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม, รัฐสวัสดิการ, การสนับสนุนและพัฒนา

Abstract

The dissertation aims to study basic information, concept, principle and legal theory regarding the promotion and development of social welfare process by community in the social welfare system, including the legal measurement thereof in Thailand and other countries, in order to efficiently and sustainably resolve the problem on the legal enforcement on the promotion and development of social welfare process by community in the social welfare system in Thailand.

The study found that:

There are many issues as to the enforcement of laws on the promote and development of social welfare process by community in the social welfare system in Thailand where the laws create several criterions which lead to the disparity and inequality. Besides, the overlapping power between government sectors also causes the duplication of expenditure. The issues aforesaid, therefore, are the reason which make difficulties for the sustainable promotion and development of social welfare process by community in Thailand. The researcher, therefore, sees that the laws and regulations on the promotion and development of social welfare process by community in the social welfare system should be amended into one law. This is to make efficiency, effectiveness and compliance with the will of law on the social welfare by community

Keywords: Social Welfare, Welfare State, Support and development

บทนำ

ระบบสวัสดิการสังคมนั้น หากพิจารณาในความหมายอย่างแคบ หมายถึง การให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกของประชาสังคมที่ไม่มีศักยภาพพอที่จะเลี้ยงชีพตนเองได้ ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือตลอดชีวิต ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ด้วยการพยุงฐานะ พัฒนาศักยภาพ และสร้างโอกาสให้มีงานทำ และหากพิจารณาในความหมายอย่างกว้าง สวัสดิการสังคม จะหมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ กีฬาและนันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ (ปฐมาภรณ์ บุษปธำรง, 2556)

การจัดสวัสดิการสังคมมีรากฐานมาจากแนวคิดทฤษฎีแบบสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมุ่งให้การช่วยเหลือผู้ทุกข์ยาก คนจน โดยอาจเป็นการช่วยเหลือแบบน้อยที่สุด หรือการช่วยเหลือเต็มรูปแบบในมุมมองแบบสิทธิมนุษยชน ซึ่งในสังคมสวัสดิการไม่ใช่การผลักความรับผิดชอบเรื่องสวัสดิการสังคมมาให้ประชาชนรับผิดชอบกันเองเท่านั้น แต่รัฐจะต้องมีบทบาทเพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง คือ การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและชุมชนให้เข้มแข็งโดยขยายมิติชุมชนให้ครอบคลุมชุมชน คนงานซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากด้วย เพื่อให้กลุ่มและชุมชนในชนบท ชุมชนแออัดในเมือง และชุมชนคนงาน ซึ่งเป็นชุมชนฐานรากมีสวัสดิการที่เข้มแข็งดูแลกันเองได้ ในขณะเดียวกัน รัฐยังคงต้องมีบทบาทในการจัดสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ ที่ครอบคลุมคนทั้งประเทศต่อไป และต้องไม่ปิดกั้นประชาชนในการเรียกร้องสิทธิสวัสดิการที่ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มคนชายขอบต่าง ๆ ที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการที่จัดโดยรัฐซึ่งมีอีกจำนวนมากด้วย การรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันในการจัดสวัสดิการ นำไปสู่อีกแนวคิดหนึ่งในการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะ “ร่วมลงขัน” และกลายมาเป็นรูปแบบการประกันสังคม ซึ่งขยายไปสู่สวัสดิการสังคมซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่รัฐต้องเข้ามาช่วยสนับสนุนและดำเนินการ ทำให้เกิดรูปแบบรัฐสวัสดิการที่แตกต่างกันไปตามบริบทของประเทศ มีการใช้การลงขันโดยตรงในรูปแบบเงินสมทบ (ประกันสังคม) หรือใช้ภาษีในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคม การดำเนินการสวัสดิการสังคมในลักษณะนี้มีผลในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างชัดเจน (ราชกิจจานุเบกษา, 2546)

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่ามีบทบัญญัติกำหนดสิทธิของบุคคลและชุมชนไว้ว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน” (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2544) ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายในระดับ

พระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกา พบว่า มีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมไว้ ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 2) พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 3) พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 ซึ่งผู้วิจัยพบปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย โดยผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงรายละเอียดปัญหาดังต่อไปนี้ 1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย 2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางของรัฐที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ 3) ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ 4) มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นอันเนื่องมาจากกระบวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย และศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวทั้งในต่างประเทศ และประเทศไทย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการในประเทศไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เน้นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นสำคัญ ซึ่งรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้าน

และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543 และข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งศึกษาจากตำราทางกฎหมาย บทความทางวิชาการทางนิติศาสตร์ เอกสารที่เป็นคำวินิจฉัยของศาลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวในประเทศไทย เอกสารหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการในประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสม ถูกต้องตามหลักทฤษฎีทางกฎหมาย และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการตรากฎหมายเพื่อกำหนดการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ซึ่งถูกกำหนดในกฎหมายหลากหลายประเภททั้งที่เป็นกฎหมายแม่บทและกฎ ในบทนี้ จะเป็นการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย โดยมีประเด็นปัญหาทางกฎหมาย 4 ประการ

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย

สังคมสวัสดิการ หมายถึง สังคมที่มีสวัสดิการหลายรูปแบบ จัดการโดยหลายสถาบัน แต่ละประเภทแต่ละสถาบันมีความเป็นอิสระต่อกัน สร้างสรรค์สวัสดิการบนพื้นฐานของความสามารถและความเหมาะสมของสถาบันนั้น ๆ เป็นสังคมที่มีสวัสดิการหลากหลาย แต่ไม่ได้จัดโดยรัฐเพียงฝ่ายเดียว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 (4) มีบทบัญญัติกำหนดสิทธิของบุคคลและชุมชนไว้ว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดให้มี

ระบบสวัสดิการของชุมชน” (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายในระดับพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกา พบว่า มีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่

1. พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547
2. พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546
3. ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ว่าด้วยการรับรองสถานภาพการเป็นองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน พ.ศ. 2553
4. ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ฉบับที่ 6 ว่าด้วยโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเมืองและชนบท

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ในอดีต รัฐบาลของประเทศไทยมีการมุ่งเน้นที่จะกำหนดนโยบายด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อเป็นการสร้างโครงการอันจะทำให้ประชาชนพอใจในผลงานของรัฐบาลและเป็นการสร้างฐานคะแนนเสียงของตน หรือเรียกว่าประชานิยม โดยโครงการที่มีการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนารูปแบบของโครงการที่สำคัญรูปแบบหนึ่ง โดยรัฐบาลมองว่าจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งโครงการโดยส่วนใหญ่จะทำในรูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคม และเมื่อชุมชนเข้มแข็งรัฐบาลชุดนั้น ๆ ก็จะสามารถมีคะแนนนิยมให้มีอำนาจอยู่บริหารประเทศต่อไปได้ (ชาติชาย มุกสง, 2559) ระบบการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งพาตนเองในลักษณะนี้ เรียกว่า ระบบสังคมสวัสดิการ นั่นเอง รัฐบาลในฐานะฝ่ายบริหารจึงผลักดันเพื่อออกกฎหมายในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกำหนดให้รัฐต้องสนับสนุนเงินทุนซึ่งเป็นเงินงบประมาณไปให้แก่ตัวแทนของแต่ละชุมชนในประเทศไปใช้สร้างโครงการที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนเพื่อคนในชุมชน ในทางกลับกันพบว่า เมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาล รัฐบาลชุดใหม่จะไม่ส่งเสริม สนับสนุนโครงการที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดโดยชุมชนซึ่งมาจากการบังคับใช้กฎหมายที่ถูกตราขึ้นโดยรัฐบาลชุดก่อนที่เป็นฝ่ายตรงข้ามของตน เพราะคิดว่าจะเป็นการทำให้กระทบต่อคะแนนเสียงหรือฐานเสียงของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ทางออกของวิธีการแก้ปัญหา คือ รัฐบาลชุดใหม่จะออกกฎหมายในระดับต่าง ๆ เพื่อกำหนดการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการขึ้นมาใหม่โดยเป็นการใช้ชื่อกฎหมายใหม่ แต่เนื้อหาและลักษณะการช่วยเหลือชุมชนยังคงมีลักษณะคล้ายคลึงกับของโครงการในกฎหมายฉบับเดิมที่ยังมีผลบังคับใช้อยู่ จะเห็นได้ว่าช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการจึงขึ้นอยู่กับการกำหนดนโยบายของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ที่เข้ามาบริหารประเทศเท่านั้น ทำให้ผลของการบังคับใช้กฎหมายจึงไม่สามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพ ไม่มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน

ตามที่กฎหมายกำหนด และไม่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านหรือชุมชน ตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของการตรากฎหมายนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมหลายฉบับ โดยกฎหมายในแต่ละฉบับมีเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในลักษณะเดียวกัน คือ การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการโดยรัฐ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการเข้ารับความช่วยเหลือที่ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน เพราะกฎหมายแต่ละฉบับก็จะกำหนดหลักเกณฑ์การขอรับความช่วยเหลือที่แตกต่างกันไป อีกทั้งยังเกิดความเหลื่อมล้ำของการรับสิทธิของประชาชนหรือชุมชน เพื่อให้รัฐส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายที่ออกมาในแต่ละยุคของรัฐบาลได้มีการกำหนดสถานะความเป็นนิติบุคคลทางกฎหมายไว้ให้แก่ชุมชนเพื่อจัดทำโครงการสวัสดิการสังคมอย่างไม่เท่าเทียมกันส่งผลทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย จะเห็นได้ว่า การจัดสวัสดิการสังคมโดยใช้กฎหมายหลายฉบับ ผ่านทางนโยบายของรัฐบาลที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายช่วงเวลา ก่อให้เกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ซึ่งส่งผลกระทบทำให้แนวทางในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคม จึงขึ้นอยู่กับการกำหนดนโยบายของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ที่เข้ามาบริหารประเทศเท่านั้น ทำให้ผลของการบังคับใช้กฎหมายจึงไม่สามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพไม่มีความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานตามที่กฎหมายกำหนด และไม่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านหรือชุมชน ตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของการตรากฎหมายนั้น ๆ ได้อย่างแท้จริง

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางของรัฐที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

ประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นสังคมสวัสดิการ ซึ่งประชาชนมีความต้องการให้รัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินและผู้ดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้ประชาชน โดยประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการให้รัฐจัดสวัสดิการสังคมให้ประชาชนอย่างมีความเสมอภาค เท่าเทียมกัน ดังนั้นการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งนอกจากจะมีส่วนช่วยให้สังคมพื้นฐานในระดับต่าง ๆ มีความเจริญเติบโต คนในชุมชนสามารถดูแลพึ่งพาซึ่งกันและกัน หรือสามารถดูแลพึ่งพาตนเองได้แล้ว ยังส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติในระดับมหภาคอีกด้วย จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชนในประเทศไทย พบว่า มีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายที่มีเนื้อหาในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ

เพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการไว้ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547
2. พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546
3. พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2543

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการหลากหลายฉบับ โดยกฎหมายแต่ละฉบับจะกำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐมากำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายในแต่ละฉบับแตกต่างกันไปตามแต่ที่กฎหมายในฉบับนั้นจะกำหนด แต่หน้าที่และอำนาจจากการบังคับใช้กฎหมายในลักษณะนี้จะมีหน้าที่หลักเหมือนกัน ซึ่งกระบวนการและหลักเกณฑ์ในการทำงานจะขึ้นอยู่กับขั้นตอนตามที่กฎหมายแต่ละฉบับกำหนด ดังนั้น การกำหนดรูปแบบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงาน จึงเกิดปัญหาในการซ้ำซ้อนของการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานว่า เมื่อหน่วยงานหลายหน่วยงานมีหน้าที่ตามกฎหมายในลักษณะเดียวกัน จึงมีผลทำให้เกิดหน่วยงานแต่ละหน่วยงานพยายามสร้างโครงการหรือดึงชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ให้เข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายของตน เพื่อให้โครงการที่สำเร็จลุล่วงผ่านการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนมาเป็นผลงานของหน่วยงานตน หรือในกรณีที่ชุมชนรับความช่วยเหลือจากหลายหน่วยงาน หากเกิดปัญหาหรืออุปสรรคหน่วยงานทั้งหลายที่ดูแลก็จะบ่ายเบี่ยงการทำหน้าที่ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานตน ตลอดจนยังไม่มีหน่วยงานหลักที่จะทำหน้าที่ในการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษชดใช้ค่าเสียหายคืนแก่รัฐต่อไป

การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการหลากหลายฉบับ โดยกฎหมายแต่ละฉบับจะกำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐมากำกับดูแลและบังคับใช้กฎหมายในแต่ละฉบับแตกต่างกัน ไม่มีการกำหนดหน่วยงานในการรับผิดชอบหน้าที่หรือใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมในชุมชนเพียงหน่วยงานเดียว รวมถึงการกำหนดสถานะความเป็นนิติบุคคลของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาดำเนินการในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมของชุมชนอย่างไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางกฎหมาย ปัญหาการขาดหน่วยงานกลางของรัฐเพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ พบว่า ในปัจจุบัน การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ซึ่งยังไม่ปรากฏว่ามีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะที่เข้ามา

กำกับดูแลเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านแต่อย่างใด (กิติพัตน์ ธนินภิตินันท์, 2561) จะเห็นได้ว่า การที่ประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการหลากหลายฉบับ ทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางกฎหมาย อันได้แก่ หลักนิติบุคคลในกฎหมายมหาชน ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางของรัฐที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

3. ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

กระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน ถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่ควบคุมการบริหารเงินของรัฐ และการกระทำทางปกครองของฝ่ายปกครอง หรือควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารที่เกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) กำหนดให้การตรวจเงินแผ่นดิน กระทำโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระและเป็นกลาง โดยมีสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การปฏิบัติงาน และการดำเนินการอื่น ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกนั่นเอง เงินงบประมาณแผ่นดินของแต่ละประเทศ ล้วนมีที่มาจากการที่รัฐบาลเรียกเก็บภาษีอากรจากประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของเงินดังกล่าว จึงสมควรที่จะได้ทราบว่าหน่วยงานของรัฐได้ใช้จ่ายเงินไปด้วยความถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่ และการที่จะทราบถึงการใช้จ่ายเงินดังกล่าว ซึ่งต้องอาศัยระบบการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งเป็นกลไกในการตรวจสอบการบริหารเงินของหน่วยงานของรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติกำหนดสิทธิของบุคคลและชุมชนไว้ว่า “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน” (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) โดยสิทธิของบุคคลและชุมชนดังกล่าวหมายความรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายลำดับรองในระดับพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกา พบว่า มีการกำหนดบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมไว้ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547
2. พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546
3. ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ฉบับที่ 17 ว่าด้วยโครงการพัฒนาสวัสดิการชาวบ้าน

4. ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ฉบับที่ 6 ว่าด้วยโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเมืองและชนบท

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำหนดให้มีกลไกการตรวจสอบการใช้เงินแผ่นหรือเงินงบประมาณที่รัฐจัดสรรตามโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยงานขอรับการสนับสนุน รวมถึงการกำหนดกลไกการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินตามกองทุนที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละฉบับ ในกรณีการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทยนั้น โครงการต่าง ๆ ที่มาขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐจะได้รับการจัดสรรเงินทุนตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายแต่ละฉบับกำหนด โดยแหล่งเงินทุนก็จะมีที่มาแตกต่างกันออกไป เช่น เงินทุนมาจากการจัดสรรงบประมาณจากรัฐให้แก่หน่วยงานโดยตรง หรือจะเป็นการนำเงินจากกองทุนที่กฎหมายกำหนดมาเป็นแหล่งเงินทุนให้แก่โครงการ การใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการจะต้องมีการกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้เงินดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม แต่เมื่อพิจารณาจากข้อกฎหมายที่กำหนดกระบวนการตรวจสอบในกรณีการใช้จ่ายเงินแผ่นดินโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชน จะพบว่า กลไกหรือกระบวนการในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินดังกล่าวกลับไม่มีมาตรฐานหรือรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายได้กำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน รวมถึงการกำหนดกลไกก็เป็นการกำหนดกลไกการตรวจสอบอย่างกว้าง ในกฎหมายบางฉบับมีการตั้งเกณฑ์ในการตรวจสอบและประเมินผลอย่างกว้าง บางฉบับมีกลไกที่ละเอียดรอบคอบรัดกุม แต่ในบางกรณีกฎหมายบางฉบับกลับกำหนดให้คณะกรรมการผู้มีอำนาจในการบริหารเงินตามกฎหมาย มีอำนาจตั้งผู้ตรวจสอบการทำงานของตน การที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้มีกลไกหรือกระบวนการในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่เกี่ยวข้องกับโครงการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม โดยไม่มีมาตรฐานหรือรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงการกำหนดให้คณะกรรมการผู้มีอำนาจในการบริหารเงินตามกฎหมาย มีอำนาจตั้งผู้ตรวจสอบการทำงานของตนได้ และการกำหนดหลักเกณฑ์ข้อบังคับของกฎ โดยกำหนดเพียงผู้ตรวจสอบอิสระเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบหรือมีการกำหนดให้มีการตรวจสอบกันเองภายในองค์กรชุมชน ส่วนในกระบวนการตรวจสอบในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติจะเป็นการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีและจัดส่งงบให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินแสดงความเห็นเท่านั้น

4. มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันอันเนื่องมาจากกระบวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

การกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในการใช้จ่ายเงินเพื่อดำเนินงานของโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

เพื่อนำมาช่วยในการป้องกันมิให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้จ่ายเงิน เพราะหากการดำเนินโครงการดังกล่าว ไม่มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน จะส่งผลทำให้การบริการจัดการในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการบริหารเงินงบประมาณของบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจมีความเสี่ยงต่อพฤติการณ์ที่นำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้การใช้จ่ายเงินงบประมาณของแผ่นดิน ไม่สามารถดำเนินไปเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนได้ จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมโดยชุมชน พบว่า มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันไว้ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547
2. พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546
3. ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ฉบับที่ 6 ว่าด้วยโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเมืองและชนบท
4. ข้อบังคับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ว่าด้วยการรับรองสถานภาพการเป็นองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน พ.ศ. 2553

บทบัญญัติของกฎหมายทั้งพระราชบัญญัติและกฎที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ เนื้อหาส่วนใหญ่ของกฎหมายแต่ละฉบับจะมีมาตรการกำกับดูแลและควบคุมการดำเนินงานของโครงการภายใต้การบังคับใช้กฎหมาย แต่มาตรการทางกฎหมายส่วนใหญ่จะไม่มุ่งเน้นการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นการเฉพาะ แต่จะเป็นการกำหนดอำนาจในการเพิกถอนสิทธิประโยชน์ขององค์กรชุมชนที่ใช้สิทธิขอรับความช่วยเหลือตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ ส่งผลทำให้เกิดความไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินทุนในโครงการอย่างการทุจริตประพฤติมิชอบหรือมีการคอร์รัปชั่นเพื่อโกงเงินแผ่นดินมาเป็นของตนอย่างเป็นระบบแบบแผน ในบางกรณีเกิดปัญหาจากช่องว่างทางกฎหมายอันเกิดจากการที่ไม่มีการกำหนดมาตรการกำกับดูแลและควบคุมการดำเนินงานของโครงการอย่างเป็นรูปธรรม ที่ทำให้บุคคลบางกลุ่มแสวงหาผลประโยชน์จากการตั้งองค์กรชุมชนและนำชื่อขององค์กรชุมชนไปใช้ในการเรียกรับผลประโยชน์ หรือทำโครงการสวัสดิการสังคมไปหาผลประโยชน์มาสู่ตน เพราะไม่มีระบบหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นอย่างเป็นรูปธรรม การบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติและข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยมาตรการทางกฎหมายส่วนใหญ่จะไม่มุ่งเน้นการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นการเฉพาะ แต่จะเป็นการกำหนดอำนาจในการเพิกถอนสิทธิประโยชน์ขององค์กรชุมชน ที่ใช้สิทธิขอรับความช่วยเหลือตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ ไม่มีระบบหรือมาตรการทางกฎหมาย เพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นอย่างเป็น

รูปธรรม ส่งผลทำให้ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อโครงการ ทั้งที่เป็นชาวบ้าน สมาชิกในองค์กรชุมชน ผู้บริหารองค์กรชุมชน หน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแล และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลโครงการ ละเลยในการเข้มงวดต่อการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน ผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชน การบังคับใช้กฎหมายในลักษณะดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับ หลักกฎหมายทั่วไปทางการคลังในด้านหลักความรับผิด และตรวจสอบได้ การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ส่วนหนึ่งได้รับเงินอุดหนุนมาจากท้องถิ่น แต่ท้องถิ่นเองกลับไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบการใช้จ่ายเงินดังกล่าวได้ ดังนั้น จึงอาจเกิดการทุจริตได้ เพราะว่าบางกองทุนเอง จะไม่กำหนดให้มีการตรวจสอบจากบุคคลภายนอก แต่จะเป็นการตรวจสอบกันเอง โดยคณะกรรมการของกองทุนเอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนของตนเองทั้งหมด (ยงยุทธ์ ปะระมะ, 2562)

จะเห็นได้ว่า การกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการป้องปรามมิให้เกิดการทุจริตในการใช้จ่ายเงินงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชน โดยมีเนื้อหาเพียงการกำหนดอำนาจในการเพิกถอนสิทธิประโยชน์ขององค์กรชุมชนที่ใช้สิทธิขอรับความช่วยเหลือตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ ไม่มุ่งเน้นการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นการเฉพาะ และไม่มีระบบหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดปัญหาการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น อันเนื่องมาจากกระบวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคม ที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ การที่รัฐไม่กำหนดให้มีระบบหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้บุคคลบางกลุ่มแสวงหาผลประโยชน์ จากการตั้งองค์กรชุมชนและนำชื่อขององค์กรชุมชนไปใช้ในการเรียกรับผลประโยชน์ หรือทำโครงการสวัสดิการสังคมไปหาผลประโยชน์มาสู่ตนผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อโครงการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลโครงการ ละเลยในการเข้มงวดต่อการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชน ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดก็ไม่เกรงกลัวที่จะฝ่าฝืนกฎหมายและสร้างความเสียหายแก่องค์กรชุมชนและรัฐ จากการทุจริตคอร์รัปชั่น

อภิปรายผล

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ที่ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องการ

ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมหลายฉบับ โดยกฎหมายในแต่ละฉบับมีเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในลักษณะเดียวกัน คือ การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการโดยรัฐ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการเข้ารับความช่วยเหลือที่ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน เพราะแต่ละกฎหมาย ก็จะกำหนดหลักเกณฑ์การขอรับความช่วยเหลือที่แตกต่างกันไป รวมทั้งเกิดปัญหาจากช่องว่างในการเข้ารับความช่วยเหลือ เนื่องจากในการเข้ารับความช่วยเหลือตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดมิได้มีการกำหนดลักษณะต้องห้ามของประชาชนที่จะขอรับความเหลือตามกฎหมาย ส่งผลทำให้เกิดปัญหาว่ามีประชาชนบางคนเข้ารับความช่วยเหลือตามกฎหมายในเรื่องดังกล่าวทุกฉบับ ในบางกรณีประชาชนก็ไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือตามที่กฎหมายกำหนดได้เลย เพราะรัฐบาลจะมุ่งเน้นการจัดสรรงบประมาณและสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายให้กับชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับตัวแทนของรัฐบาลก่อน หากงบประมาณที่จัดสรรหมด ชุมชนอื่นก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือตามกฎหมาย ทำให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนกัน ซึ่งมาจากการบังคับใช้กฎหมายหลายฉบับแต่มีเนื้อหาเป็นการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการโดยรัฐเช่นเดียวกัน จากการกระทำดังกล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ประชาชนในประเทศไทยที่ส่วนใหญ่เป็นคนมีฐานะยากจนจึงไม่สามารถเข้าถึงการขอรับความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมและเสมอภาคตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ยังเกิดความเหลื่อมล้ำของการรับสิทธิของประชาชนหรือชุมชน เพื่อให้รัฐส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายที่ออกมาในแต่ละยุคของรัฐบาล ได้มีการกำหนดสถานะความเป็นนิติบุคคลทางกฎหมายไว้ให้แก่ชุมชนเพื่อจัดทำโครงการสวัสดิการสังคมอย่างไม่เท่าเทียมกัน การกำหนดเนื้อหาในลักษณะนี้ก็ส่งผลทำให้เป็นอุปสรรคโดยตรงต่อรัฐที่จะส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการให้เกิดความยั่งยืนได้ตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายใด ตราขึ้นโดยรัฐบาลยุคไหน แต่ถ้าไม่สามารถช่วยเหลือชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ก็เท่ากับว่าการบังคับใช้กฎหมายในระบบสังคมสวัสดิการก็ล้มเหลว และผลกระทบจากความล้มเหลวทั้งหมดก็จะกลับคืนสู่ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ของประชาชนชาวไทย และยังมีผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของประเทศไทยโดยตรงต่อไปอย่างชัดเจน

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางของรัฐที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

การกำหนดรูปแบบการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานจึงเกิดปัญหาในการซ้ำซ้อนของการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เพราะเมื่อพิจารณาหน้าที่

และอำนาจของหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายลักษณะดังกล่าว พบว่า ลักษณะงานของหน่วยงานคล้ายคลึงกันหมด จึงเกิดปัญหาว่า เมื่อหน่วยงานหลายหน่วยงานมีหน้าที่ตามกฎหมายในลักษณะเดียวกัน จึงมีผลทำให้เกิดหน่วยงานแต่ละหน่วยงานพยายามสร้างโครงการหรือดึงชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ให้เข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายของตนเพื่อให้โครงการที่สำเร็จลุล่วงผ่านการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนมาเป็นผลงานของหน่วยงานตน หรือในกรณีที่ชุมชนรับความช่วยเหลือจากหลายหน่วยงาน ทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรค นอกจากนี้ ยังเกิดปัญหาจากการกำหนดสถานะความเป็นนิติบุคคลในกฎหมายมหาชนในหน่วยงานของรัฐด้วย เนื่องจากในกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนนั้น ในแต่ละกฎหมายจะกำหนดหน่วยงาน ทั้งที่เป็นหน่วยงานในระดับที่มีสถานะไม่ต่ำกว่ากรมหรือเทียบเท่า ซึ่งมีกฎหมายกำหนดความเป็นนิติบุคคลเป็นการเฉพาะ แต่ก็มีกฎหมายบางฉบับกำหนดหน่วยงานสนับสนุนเป็นเพียงหน่วยงานย่อยภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงเท่านั้น ส่งผลทำให้ในรูปแบบการทำงานอย่างมีมาตรฐานและประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละฉบับมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน เนื่องจากในการทำงานของหน่วยงานที่มีกฎหมายรับรองความเป็นนิติบุคคล จะมีความสามารถในการขอรับงบประมาณมาบริหารจัดการการดำเนินงานตามที่กฎหมายกำหนดได้ด้วยตนเอง ผิดกับการกำหนดให้หน่วยงานสนับสนุนเป็นเพียงหน่วยงานย่อยภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงเท่านั้น เพราะจะต้องของบประมาณ และบุคลากรผ่านนโยบายของผู้บังคับบัญชาตามสายบังคับบัญชา การแก้ไขปัญหาก็จะต้องรอการอนุมัติตามขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาพอสมควร การทำงานทั้งในหน้าที่และอำนาจก็ต้องกระทำผ่านการสั่งการของผู้บังคับบัญชา จึงขาดความเป็นอิสระและเอกภาพในการทำงานและบังคับใช้กฎหมายของตน ในบางกรณียังเกิดปัญหาจากการที่หน่วยงานที่กำหนดขึ้นไม่ได้มีหน้าที่หลักในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนเป็นการเฉพาะ แต่ยังต้องทำหน้าที่อื่นตามกฎหมายอื่นอีกด้วย

3. ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำหนดให้มีกลไกการตรวจสอบการใช้เงินแผ่นดินหรือเงินงบประมาณที่รัฐจัดสรรตามโครงการต่าง ๆ ที่หน่วยงานขอรับการสนับสนุน รวมถึงการกำหนดกลไกการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินตามกองทุนที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละฉบับ ในกรณีการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทยนั้น โครงการต่าง ๆ ที่มาขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐจะได้รับการจัดสรรเงินทุนตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายแต่ละฉบับกำหนด โดยแหล่งเงินทุนก็จะมีที่มาแตกต่างกันออกไป เช่น เงินทุนมาจากการจัดสรร

งบประมาณจากรัฐให้แก่หน่วยงานโดยตรง หรือจะเป็นการนำเงินจากกองทุนที่กฎหมายกำหนดมาเป็นแหล่งเงินทุนให้แก่โครงการต่าง ๆ ได้ การที่ประเทศไทย ไม่มีการกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการโดยการกำหนดให้มีองค์กรหรือผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบอย่างเป็นรูปธรรม ย่อมส่งผลทำให้ไม่มีองค์กรใดที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินในโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้กลไกหรือกระบวนการในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินดังกล่าวกลับไม่มีมาตรฐานหรือรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนว่าโครงการลักษณะนี้จะสามารถนำเงินแผ่นดินดังกล่าวมาใช้กับโครงการที่จัดทำโดยชุมชนด้วยความโปร่งใสปราศจากการทุจริตคอร์รัปชั่นได้

4. มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น อันเนื่องมาจากกระบวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในบทบัญญัติของกฎหมายทั้งพระราชบัญญัติและกฎที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ของกฎหมายแต่ละฉบับจะมีมาตรการกำกับดูแลและควบคุมการดำเนินงานของโครงการภายใต้การบังคับใช้กฎหมาย แต่มาตรการทางกฎหมายส่วนใหญ่จะไม่มุ่งเน้นการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นการเฉพาะ แต่จะเป็นการกำหนดอำนาจในการเพิกถอนสิทธิประโยชน์ขององค์กรชุมชนที่ใช้สิทธิขอรับความช่วยเหลือตามกฎหมายฉบับนั้น ๆ ส่งผลทำให้เกิดความไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินทุนในโครงการอย่างการทุจริต ประพฤติมิชอบ หรือมีการคอร์รัปชั่นเพื่อโกงเงินแผ่นมาเป็นของตนอย่างเป็นระบบแบบแผน ในบางกรณีเกิดปัญหาจากช่องว่างทางกฎหมายอันเกิดจากการที่ไม่มีการกำหนดมาตรการกำกับดูแลและควบคุมการดำเนินงานของโครงการอย่างเป็นรูปธรรม ที่ทำให้บุคคลบางกลุ่มแสวงหาผลประโยชน์จากการตั้งองค์กรชุมชนและนำชื่อขององค์กรชุมชนไปใช้ในการเรียกรับผลประโยชน์ หรือทำโครงการสวัสดิการสังคมไปหาผลประโยชน์มาสู่ตน และส่งผล ทางอ้อมทำให้โครงการที่เกิดขึ้นไม่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการช่วยเหลือชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ในบางกรณีผู้เสียหายจากโครงการสวัสดิการสังคมทั้งที่อยู่ในโครงการและโดนผลกระทบจากความเสียหายก็ไม่สามารถฟ้องร้องคดีความแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้รับผิดทางแพ่งได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดสิทธิให้ผู้เสียหาย ที่มีสถานะเป็นบุคคลธรรมดาสามารถฟ้องร้องผู้กระทำความผิดให้ต้องรับผิดทางแพ่งได้ จะต้องเป็นการฟ้องร้องในนามของสมาชิกองค์กรชุมชนทั้งหมดและหากจะใช้สิทธิตามกระบวนการยุติธรรม

ทางอาญา ก็จะต้องรวมตัวกันในสมาชิกขององค์กรชุมชนทั้งหมดเพื่อไปเป็นโจทก์ฟ้องคดี ซึ่งถือเป็นการสร้างภาระแก่ประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมาก อีกทั้ง หากเป็นการใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อบังคับเอากับผู้กระทำความผิดก็กลับไม่ได้สร้างความกลัวเกรงในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ เพราะเนื้อหาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีการกำหนดโทษปรับหรือโทษจำคุกไว้ เมื่อไม่มีโทษจำคุกจึงส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวที่จะฝ่าฝืนกฎหมายและสร้างความเสียหายแก่องค์กรชุมชน และรัฐจากการทุจริตคอร์รัปชั่น รวมทั้งการสร้างความเสียหายในรูปแบบต่าง ๆ จากการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคม ที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

สรุป

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 4 ประเด็นปัญหา ได้แก่

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลของประเทศไทยมีการมุ่งเน้นที่จะกำหนดนโยบายด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เพื่อเป็นการสร้างโครงการอันจะทำให้ประชาชนพอใจในผลงานของรัฐบาลและเป็นการสร้างฐานคะแนนเสียงของตน หรือเรียกว่าประชานิยม โดยโครงการที่มีการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนารูปแบบของโครงการที่สำคัญรูปแบบหนึ่งคือ การสร้างกลไกทางกฎหมายให้รองรับการนำเงินงบประมาณมาให้แก่กลุ่มตัวแทนของชาวบ้านโดยตรง และให้ตัวแทนของชาวบ้านนำเงินของแผ่นดินนี้ไปใช้ในการจัดโครงการต่าง ๆ ผ่านการกำกับดูแลของภาครัฐ โดยรัฐบาลมองว่าจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ซึ่งโครงการโดยส่วนใหญ่จะทำในรูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคม และเมื่อชุมชนเข้มแข็งรัฐบาลชุดนั้น ๆ ก็จะสามารถมีคะแนนนิยมให้มีอำนาจอยู่บริหารประเทศต่อไปได้ ระบบการส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนพึ่งพาตนเองในลักษณะนี้ เรียกว่า ระบบสังคมสวัสดิการนั่นเอง

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางของรัฐที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ในปัจจุบันประเทศไทยมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการหลากหลายฉบับ โดยกฎหมายแต่ละฉบับจะกำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐมากำกับดูแลและบังคับใช้

กฎหมายในแต่ละฉบับแตกต่างกันไปตามแต่ที่กฎหมายในฉบับนั้นจะกำหนด แต่หน้าที่และอำนาจจากการบังคับใช้กฎหมายในลักษณะนี้จะมีหน้าที่หลักเหมือนกัน คือ กำหนดให้หน่วยงานแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบบังคับใช้กฎหมายฉบับนั้น ๆ มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ซึ่งกระบวนการและหลักเกณฑ์ในการทำงานจะขึ้นอยู่กับขั้นตอนตามที่กฎหมายแต่ละฉบับกำหนด

3. ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ปัญหาที่เกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนนั้น ยังพบปัญหาในกรณีการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชี เนื่องจากในข้อบังคับของกฎ จะกำหนดเพียงผู้ตรวจสอบอิสระเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบ หรือมีการกำหนดการตรวจสอบกันเองภายในองค์กรชุมชน ส่วนในกระบวนการตรวจสอบในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ จะเป็นการแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชีและจัดส่งงบให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินแสดงความเห็นเท่านั้น หรือไม่ก็จะกำหนดให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ทำหน้าที่ผู้ตรวจสอบบัญชีตามแต่เนื้อหาของบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนั้น ๆ จะกำหนด ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายที่มีเนื้อหาลักษณะนี้ ทำให้ผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบบัญชีการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน ในกรณีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนเกิดความไม่น่าเชื่อถือ เพราะถึงแม้กฎหมายจะเป็นคนละฉบับแต่รูปแบบและเนื้อหา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการใช้จ่ายเงินตามโครงการลักษณะนี้ ยังคงเป็นการใช้จ่ายในโครงการที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนเช่นเดียวกันหมด ดังนั้น หลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานที่ใช้ในการตรวจสอบจึงควรมีมาตรฐานเดียวกันในทุกโครงการ

4. มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น อันเนื่องมาจากกระบวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ การทุจริต หมายถึง การกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการกระทำที่ชั่วช้าและฉ้อโกงโดยเจตนาที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่ขัดต่อตำแหน่งหน้าที่ ส่วนการคอร์รัปชั่น หมายถึง พฤติการณ์การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่ากรณีดังกล่าวเจ้าหน้าที่ผู้นั้นมีตำแหน่งหน้าที่ในเรื่องนั้นหรือไม่ หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ ไม่ว่าพฤติการณ์ดังกล่าวจะมุ่งที่ผลประโยชน์ในทางทรัพย์สิน หรือประโยชน์ทางอื่นที่มิใช่ทรัพย์สิน ซึ่งการทุจริตคอร์รัปชั่นนับได้ว่าเป็นปัญหาอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในทุกสังคม ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น จึงหมายถึง มาตรการทางกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการป้องกัน ปราบปราม หรือป้องปราม เพื่อมิให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชั่นของเจ้าหน้าที่รัฐ มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นมี

ความสัมพันธ์กับโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ในแง่ของการป้องกันหรือป้องปรามมิให้การดำเนินโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชน มีพฤติการณ์หรือการกระทำใดอันเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือมีการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากการดำเนินโครงการดังกล่าว อันเป็นการป้องกันความ เสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับการใช้จ่ายเงินของแผ่นดินในส่วนของการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคม

หากประเทศไทยยังไม่มีการอนุวัติการเนื้อหาของบทบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชน ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อการบังคับใช้กฎหมาย การสร้างความเชื่อมั่นในระบบสวัสดิการของชุมชน และที่สำคัญที่สุด คือ การกระทบระบบสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เพราะเมื่อชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ภาระหนักก็จะตกมาสู่รัฐและสังคมโดยรวมของประเทศ เมื่อส่วนที่เล็กที่สุดของประเทศล้มเหลว ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความสงบสุข และการดำรงอยู่ของประเทศก็จะล้มเหลวไปเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย ผู้วิจัย จึงเห็นควรให้ประเทศไทยมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ให้อยู่ในกฎหมายเพียงฉบับเดียว โดยเนื้อหาของกฎหมายจะต้องมีการกำหนดให้ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือจากรัฐในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคม ที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีการกำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ โดยต้องกำหนดความเป็นอิสระ รวมถึงกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานตามกฎหมาย ให้มีภารกิจหลักในการกำกับดูแล และช่วยเหลือการส่งเสริม และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการเป็นการเฉพาะ รวมถึงการกำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ และกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น อันเนื่องมาจากกระบวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ ดังนี้

1. ควรให้มีบทบัญญัติที่กำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ โดยกำหนดให้ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าถึงการให้ความช่วยเหลือจากรัฐในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2. ควรให้มีบทบัญญัติที่กำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ โดยต้องกำหนดความเป็นอิสระ รวมถึงกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานตามกฎหมายให้มีภารกิจหลักในการกำกับดูแล และช่วยเหลือการส่งเสริม และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการเป็นการเฉพาะ

3. ควรให้มีบทบัญญัติที่กำหนดกระบวนการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

4. ควรให้มีบทบัญญัติที่กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นอันเนื่องมาจากกระบวนการใช้จ่ายเงินแผ่นดินผ่านโครงการสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการ

เอกสารอ้างอิง

กิติพัตน์ ธนินภิตินันท์. (20 ธันวาคม 2561). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย. (ชวิน คำบุญเรือง, ผู้สัมภาษณ์)

ชาติชาย มุกสง. (2559). นโยบายประชานิยม. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2561 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=นโยบายประชานิยม

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2544). สวัสดิการโดยภาคชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจการเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปฐมาภรณ์ บุษปธำรง. (2556). สวัสดิการสังคมในประเทศไทย: กรณีศึกษาสวัสดิการสังคมในบริบทประชาคม สังคม และวัฒนธรรมอาเซียน. วารสารราชบัณฑิตยสถาน, 38(2),74-93.

ยงยุทธ์ ปะระมะ. (25 มกราคม 2562). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่จัดทำโดยชุมชนในระบบสังคมสวัสดิการของประเทศไทย. (ชวิน คำบุญเรือง, ผู้สัมภาษณ์)

ราชกิจจานุเบกษา. (2546). พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 มาตรา 3.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 238 – 245.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43.

การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง โดยใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์*

THE DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES COMPETENCY FOR CIVIL SERVANTS TRAINING PROGRAM BASED ON THE EXPERIENTIAL LEARNING

ลลิตา เดชเป้า
Lalita Dach-Pao
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand
E-mail: lalita.rosierose@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักทรัพยากรบุคคลที่ปฏิบัติงานสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง จากนั้นนำผลที่ได้ไปสร้างแบบวัดและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า สมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความสามารถทางสังคมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ 2) ด้านความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ 3) ด้านทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล 4) ด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเอง และ 5) ด้านความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐ ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบสมรรถนะที่ได้มาเป็นกรอบในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะควบคู่ไปกับการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งโดยใช้หลักการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองเป็นนักทรัพยากรบุคคลสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งจำนวน 12 คน เป็นการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งแบบรายด้านระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองระยะติดตามผลแตกต่างจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งสามารถพัฒนาความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองได้
คำสำคัญ: สมรรถนะ, นักทรัพยากรบุคคลภาครัฐ, โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะ

Abstract

The study focused to examine the effectiveness of a development program to enhance human resources competency among civil servants. The researcher studied the theory, previous research and opinions of the key informants working in the research area. The questionnaire was used to collect information. Then, the factor of human resource competency was considered to design a development program with one group of twelve participants and tested the repeated measure method. The results revealed that there were five factors. 1) was social ability and ethics. 2) was human resources knowledge. 3) was thinking and data management skills. 4) was business acumen. 5) was public sector work system. The development program using in the experiment based on the experiential learning. An examination of the competency development program that revealed the comparison of the pretest, the factor of business acumen significantly changed to a higher score in the follow stage.
Keywords: Competency, Human Resources, Civil Servants, Competency Development Program

บทนำ

ในอดีตบุคคลถูกจัดให้เป็นเพียงปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งเท่านั้น ความสำคัญของบุคคลอยู่ที่กำลังแรงงานที่จะสามารถมอบให้กับองค์การได้ ต่อมาเมื่อองค์การมีการขยายหรือเติบโตเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่าง บุคคลจึงจัดเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดในการดำเนินกิจกรรมในองค์การ (จุลนี เทียนไทย, 2553) หรืออาจกล่าวได้ว่า ความสามารถหลักที่องค์การใช้เป็นเครื่องมือในการแข่งขันกับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ มาจากการที่องค์การจะมีกลยุทธ์ในการผสานความสามารถของบุคลากรได้มากน้อยเพียงไร (Huang K. W. et al., 2016) แนวคิดในการบริหารทรัพยากรบุคคลเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้บุคลากรมีผลงานในระดับสูง จึงได้รับความสนใจและมีการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่นำไปสู่ประสิทธิผลของบุคลากร เพื่อมุ่งหวังให้ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การต่อไป (Sikora D. M. et al. , 2015) จากความจำเป็นในการปรับตัวขององค์การดังกล่าวมาแล้ว

นั้นเอง นักทรัพยากรบุคคลเริ่มได้รับความสนใจในฐานะผู้รับผิดชอบด้านการบริหารและพัฒนา “คน” ในองค์การ แนวคิดบทบาทของนักทรัพยากรบุคคลยุคใหม่เริ่มได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศเบื้องต้น พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาสมรรถนะของนักบริหารทรัพยากรบุคคล (HR Competencies) ที่ตอบสนองต่อบทบาท 4 ประการของนักบริหารทรัพยากรบุคคลตามแนวคิดของ Dave Ulrich ซึ่งได้เสนอไว้ในปี ค.ศ.1997 ได้แก่ บทบาทการเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ (Business Partners) บทบาทการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารทรัพยากรบุคคล (Administrative Expert) บทบาทการเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) และบทบาทการเป็นที่พึ่งพาของพนักงาน (Ulrich D., 1997)

สำหรับในประเทศไทยสำนักงาน ก.พ.ในฐานะองค์กรกลางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐ ร่วมกับคณะอนุกรรมการวิสามัญในคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนพลเรือนเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาคุณภาพกำลังคนภาครัฐ ได้เห็นชอบกับภาพรวมของข้อเสนอระบบการพัฒนานักบริหารทรัพยากรบุคคลมืออาชีพ และได้มีโครงการพัฒนาความรู้ ทักษะและสมรรถนะของนักทรัพยากรบุคคล หรือหลักสูตรนักบริหารทรัพยากรบุคคลมืออาชีพ (HR Professional) ซึ่งได้เริ่มดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตรดังกล่าวมาตั้งแต่มีงบประมาณ 2556 ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยลักษณะสำคัญของหลักสูตรนักบริหารทรัพยากรบุคคลมืออาชีพ คือ การออกแบบหลักสูตรเป็นรายหมวดวิชาสอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามสายงานนักทรัพยากรบุคคล แบ่งตามระดับตำแหน่งปฏิบัติการ ชำนาญการ และชำนาญการพิเศษ หลักสูตรมีการกำหนดเกณฑ์การผ่านหลักสูตรที่ชัดเจน มีการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม และมีการจัดทำผลงานที่สะท้อนถึงการนำความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้จริง แต่หลักสูตร HR Professional นั้น มีจุดเน้นที่การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนงานและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในแต่ละกระบวนงานบริหารทรัพยากรบุคคล ยังไม่ครอบคลุมถึงการพัฒนาคุณลักษณะภายในบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญที่มีผลต่อการแสดงออกมาเป็นความสามารถหรือพฤติกรรมในการทำงานตามสายงาน นับเป็นช่องว่างในการพัฒนาที่ผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นการเติมเต็มองค์ความรู้และแนวทางเชิงปฏิบัติได้ด้วยวิธีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในส่วนที่ยังขาดอยู่นี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลที่ครอบคลุมทั้งส่วนของความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะภายในส่วนบุคคล โดยผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลและทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจด้วยกระบวนการทางสถิติ เพื่อนำองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ไปกำหนดเป็นประเด็นในการพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐ ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 การกำหนดกรอบการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐ: ผู้วิจัยนำลักษณะและองค์ประกอบสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน 1) ด้านความสามารถทางสังคมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ 2) ด้านความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ 3) ด้านทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล 4) ด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเอง และ 5) ด้านความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มองค์ประกอบสมรรถนะดังกล่าวเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1.1 สมรรถนะส่วนที่เป็นคุณลักษณะภายในส่วนบุคคล ได้แก่ องค์ประกอบด้านความสามารถทางสังคมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ

1.1.2 สมรรถนะส่วนที่เป็นความรู้ ได้แก่ ด้านความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ ด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเอง ด้านความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐ

1.1.3 สมรรถนะส่วนที่เป็นทักษะในการทำงาน ได้แก่ ด้านทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล

1.2 แนวคิดที่ใช้ในการสร้างโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาได้ทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ การพัฒนาคุณลักษณะภายในบุคคล ความรู้ และทักษะในการทำงานตามที่กล่าวไว้ข้างต้น และพบว่าการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นหลักการเรียนรู้ที่มีสอดคล้องกับวิธีการพัฒนาสมรรถนะทั้ง 3 ส่วน และมีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมบุคลากรในองค์การ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์นั้น เป็นการดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อน และให้ผู้เรียนสังเกตทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น และนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาคิดพิจารณาไตร่ตรองร่วมกันจนกระทั่งผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอด แล้วนำความคิดรวบยอดนั้นไปทดลองใช้หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ (ทิศนา แขมณี, 2560) โดยในงานวิจัยนี้ใช้เทคนิคการฝึกอบรมด้วยกิจกรรมกลุ่ม การอภิปรายกลุ่ม และการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน ซึ่งล้วนเป็นการออกแบบกิจกรรม

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้จากการลงมือทำตามหลักการของการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์

โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ใช้เทคนิคการฝึกอบรมด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การอภิปรายกลุ่ม และการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน ประกอบไปด้วย 10 กิจกรรม เพื่อพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐ 5 องค์ประกอบ สรุปได้ดังภาพที่ 1

ระดับสมรรถนะ	องค์ประกอบสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA)				
	ด้านความสามารถทางสังคมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ (SOETH)	ด้านความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ (HKNOW)	ด้านทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล (THDAS)	ด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเอง (BUACU)	ด้านความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐ (PUBST)
คุณลักษณะภายในบุคคล (Attribute : A)	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (กิจกรรมที่ 1 – 5)				
ความรู้ (Knowledge:K)		การเรียนรู้ด้วยตนเองและอภิปรายกลุ่ม(กิจกรรมที่ 6) การเรียนรู้ที่ปัญหาเป็นฐาน (กิจกรรมที่ 10)		การอภิปรายกลุ่ม (กิจกรรมที่ 7) การเรียนรู้ที่ปัญหาเป็นฐาน (กิจกรรมที่ 10)	การอภิปรายกลุ่ม (กิจกรรมที่ 7)
ทักษะ (Skill : S)			กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (กิจกรรมที่ 8-9) การเรียนรู้ที่ปัญหาเป็นฐาน (กิจกรรมที่ 10)		

ภาพที่ 1 สรุปเทคนิคที่ใช้ในโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นำโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบและประเมินความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโปรแกรมกับกิจกรรม หลักการและแนวคิดที่ใช้ในกิจกรรม ความครอบคลุมเนื้อหาสาระ ตลอดจนความเหมาะสมด้านระยะเวลา สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ รวมถึงการประเมินผล/ตัวชี้วัดความสำเร็จของกิจกรรมในโปรแกรม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.66 - 1.00

3. กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรจำนวน 110 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน จาก 3 ส่วนราชการสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม ซึ่งเป็นข้าราชการตำแหน่งนักทรัพยากรบุคคลระดับปฏิบัติการที่ปฏิบัติงานในส่วนกลาง ไม่เคยเข้ารับการพัฒนาในหลักสูตรนักทรัพยากร

บุคคลมืออาชีพ (HR Professional) ที่จัดโดยสำนักงาน ก.พ. มาก่อน และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดหลักสูตร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Ethics) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใบรับรองเลขที่ SWUEC/X-471/2561

4.2 ผู้วิจัยติดต่อขอหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อทำหนังสือนำเรียนปลัดกระทรวงแห่งหนึ่งสำหรับการเก็บข้อมูลการวิจัย

4.3 ผู้วิจัยนำแบบวัดสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งไปใช้เก็บข้อมูลก่อนการทดลอง หลังจากนั้นจึงนำโปรแกรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4.4 ภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมในโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะ ผู้วิจัยนำแบบวัดสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งไปเก็บข้อมูลเพื่อใช้เป็นคะแนนหลังการทดลอง

4.5 ช่วงการติดตามผลภายหลังเสร็จสิ้นการทดลองผ่านไป 1 เดือน ผู้วิจัยจะวัดระดับสมรรถนะอีกครั้งโดยใช้แบบวัดสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการทดลองโดยใช้วิธีการกึ่งทดลอง (Quasi-experiment Design) เป็นแบบแผนการวิจัยกึ่งทดลองแบบวัดซ้ำ (Repeated Measure Design) เปรียบเทียบผลที่ได้โดยใช้แบบวัดสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐและสรุปผลเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบเมื่อมีการวัดซ้ำ (Repeated Measures ANOVA)

ผลการวิจัย

ผลของการเปรียบเทียบผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง ระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 เสนอข้อมูลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งแบบภาพรวมและรายองค์ประกอบ

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง ระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการประเมินการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมรวมถึงสะท้อนคิดในระยะการติดตามผล (ข้อมูลเชิงคุณภาพ) รายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งแบบภาพรวมและรายองค์ประกอบ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งแบบภาพรวมและรายองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		ระยะติดตามผล	
	M	*S.D.*	*M*	*S.D.*	*M*	*S.D.*
1.ความสามารถทางสังคมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ (SOETH)	3.80	.62	4.02	.25	4.20	.27
2.ความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ (HRKNOW)	3.13	.78	3.38	.49	3.35	.55
3.ทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล (THDAM)	3.08	.73	3.54	.60	3.25	.53
4.ความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเอง (BUACU)	3.60	.49	3.73	.67	3.96	.33
5.ความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐ (PUBST)	3.04	.69	3.33	.62	3.33	.72
สมรรถนะนักทรัพยากรภาครัฐภาพรวม	3.32	.56	3.59	.41	3.61	.41

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบผลของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่ง ระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล

ผู้วิจัยนำคะแนนจากแบบวัดสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐสังกัดกระทรวงแห่งหนึ่งในแต่ละองค์ประกอบระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลมาทำการเปรียบเทียบความแตกต่าง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบเมื่อมีการวัดซ้ำ (Repeated Measures ANOVA) วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล โดยได้

ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ข้อมูล (Compound Symmetry) โดยหากพบว่าค่า Mauchly's W มีค่า Sig มากกว่า .05 ไม่ปฏิเสธ H_0 ความแปรปรวนมีลักษณะเป็น Compound Symmetry ในการอ่านผลจะใช้วิธี Sphericity Assumed หากหากพบว่าค่า Mauchly's W มีค่า Sig น้อยกว่า .05 ไม่ปฏิเสธ H_0 ความแปรปรวนไม่เป็น Compound Symmetry ในการอ่านผลผู้วิจัยเลือกอ่านจากค่า Greenhouse - Geisser (จิราภรณ์ บุตรทอง และคณะ, 2552) ผู้วิจัยจึงทดสอบผลของโปรแกรมแบบรายด้านองค์ประกอบ เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล

ตารางที่ 2 ตรวจสอบความแปรปรวนและเปรียบเทียบความแตกต่างผลของโปรแกรมที่มีต่อองค์ประกอบสมรรถนะรายด้าน

องค์ประกอบ	**แหล่งความแปรปรวน**	Sum of Square	*df*	Mean Squares	F	p
ด้านที่ 1	ผลการวัดก่อน หลัง และระยะการติดตามผล	1.008	2	.504	3.155	.062
	ความคลาดเคลื่อน	3.515	22	.160		
ด้านที่ 2	ผลการวัดก่อน หลัง และระยะการติดตามผล	.451	2	.225	.676	.519
	ความคลาดเคลื่อน	7.327	22	.333		
ด้านที่ 3	ผลการวัดก่อน หลัง และระยะการติดตามผล	1.292	2	.646	1.775	.193
	ความคลาดเคลื่อน	8.005	22	.364		
ด้านที่ 4	ผลการวัดก่อน หลัง และระยะการติดตามผล	.774	1.144	.677	1.808	.002*
	ความคลาดเคลื่อน	4.726	12.589	.375		
ด้านที่ 5	ผลการวัดก่อน หลัง และระยะการติดตามผล	.681	2	.340	1.407	.266
	ความคลาดเคลื่อน	5.319	22	. 242		

ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะด้านที่ 1 ความสามารถทางสังคมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ ด้านที่ 2 ความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ ด้านที่ 3 ทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล และด้านที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล ไม่มีความแตกต่างกัน

ส่วนค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะด้านที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 1.808) แสดงว่ามีคะแนนสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการ

ตรวจสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้การทดสอบด้วยวิธีการ Greenhouse - Geisser ดังแสดงผลในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะการติดตามผลด้วยวิธีการ Greenhouse-Geisser

ระยะการทดลอง		Mean Difference	Std. Error	p
หลังการทดลอง (3.729)	ก่อนการทดลอง (3.604)	.125	.241	1.000
ระยะติดตามผล (3.958)	ก่อนการทดลอง (3.604)	.354*	.078	.003*
ระยะติดตามผล (3.958)	หลังการทดลอง (3.729)	.229	.207	.879

P<.05*

ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองระยะติดตามผล (3.958) แตกต่างจากก่อนการทดลอง (3.604) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองส่งผลต่อระดับสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองให้ดีขึ้น โดยระยะการติดตามผลมีแนวโน้มสูงกว่าก่อนการทดลอง

ส่วนที่ 3 ข้อมูลการประเมินการเรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมรวมถึงสะท้อนคิดในระยะการติดตามผล (ข้อมูลเชิงคุณภาพ)

สำหรับเทคนิคการฝึกอบรมด้วยกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดกระบวนการกลุ่ม ซึ่งนำมาใช้เป็นเทคนิคในการพัฒนาองค์ประกอบด้านความสามารถทางสังคมและทักษะการคิดและการจัดการข้อมูลนั้น ผู้วิจัยออกแบบให้ใช้การสะท้อนคิดเปรียบเทียบกับเกณฑ์การเรียนรู้ของแต่ละกิจกรรมเป็นวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยจัดทำเกณฑ์ให้คะแนนเอาไว้ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้สอบถามความคิดเห็นในลักษณะการประเมินผลสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม โดยแบ่งตามรูปแบบของกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาแต่ละองค์ประกอบสมรรถนะ ทั้งนี้ สามารถสรุปความรู้สึก ความรู้ และแนวโน้มในการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปความรู้สึก ความรู้ และแนวโน้มในการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน

เทคนิค	ความรู้สึก	ความรู้	แนวโน้มการประยุกต์ใช้
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	มีแนวโน้มชื่นชอบการฝึกอบรม	การเข้าใจและเปิดเผยตัวเองมากขึ้น การสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นได้มากขึ้น และพัฒนาทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล	มีแนวโน้มการนำไปประยุกต์ใช้เนื่องจากแสดงความคิดเห็นในลักษณะของการเห็นประโยชน์ของกิจกรรม
การเรียนรู้ด้วยตนเอง	มีแนวโน้มไม่ชื่นชอบวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบ E - Learning ของสำนักงาน ก.พ.	ความรู้ด้านกระบวนงาน หลักเกณฑ์ และขั้นตอนปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎระเบียบ หรือคำสั่งทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล	มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ ขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎระเบียบ หรือคำสั่งทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อใช้ประกอบการทำงาน
การอภิปรายกลุ่ม	มีแนวโน้มชื่นชอบวิธีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการอภิปรายกลุ่ม	แนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับกระบวนงานบริหารทรัพยากรบุคคล และ ความเข้าใจในบทบาท ภารกิจ เป้าหมาย และผลผลิตของส่วนราชการตนเอง	มีแนวโน้มนำไปพิจารณาประกอบการทำงานมากขึ้น
การเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน	มีแนวโน้มชื่นชอบวิธีการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน รู้สึกแปลกใหม่และมีความรู้สึกกังวลเนื่องจากหรือไม่คุ้นชินกับวิธีดังกล่าว	พัฒนาทักษะการวิเคราะห์ และความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ และขั้นตอนปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎ ระเบียบหรือคำสั่งทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล	มีแนวโน้มนำทักษะการรวบรวมและจัดการกับข้อมูล เพื่อนำไปการวิเคราะห์สาเหตุและหาทางแก้ไขปัญหา และมีแนวโน้มที่จะหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

จากข้อมูลเชิงคุณภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าผลจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสมรรถนะรายด้านจะพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเพียง 1 ด้าน แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบกันอาจจะสามารถสรุปได้ว่าโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐในงานวิจัยนี้ส่งผลต่อคุณลักษณะภายในบุคคล ความรู้ และทักษะบางประการ

ของผู้เข้ารับการอบรม และเป็นวิธีการฝึกอบรมที่น่าสนใจจะนำไปพิจารณาใช้ในองค์การต่อไปได้

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบสมรรถนะด้านที่โปรแกรมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับสมรรถนะภายหลังเข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ องค์ประกอบด้านที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเอง ดำเนินกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะด้วยการอภิปรายกลุ่มตามแนวคิดกระบวนการกลุ่ม

ในกิจกรรมการอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับข้อมูลองค์กรของตนเองนั้น ผู้วิจัยได้ชี้ชวนให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนราชการของตนเอง โดยเริ่มจากการตั้งคำถามถึงเป้าหมายของส่วนราชการของผู้เข้าร่วมการวิจัย ซึ่งแม้ว่าองค์กรภาครัฐล้วนถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อภารกิจการบริการประชาชน แต่เป้าหมายในการบริการประชาชนด้านสุขภาพนี้ก็แตกต่างกันออกไปตามพันธกิจของส่วนราชการ โดยผู้เข้ารับการอบรมบางส่วนมาจากส่วนราชการที่มีบทบาทเป็นกรมวิชาการที่ทำหน้าที่กำกับติดตาม (Regulator) โดยทำหน้าที่กำกับดูแลนั้นย่อมหมายถึงว่ากรมนั้น ๆ เป็นผู้ผลิตผลงานทางวิชาการ ทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งมอบองค์ความรู้ทางสุขภาพให้แก่หน่วยงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำองค์ความรู้นั้นไปใช้ต่อ ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือลูกค้าโดยตรงของกรมอาจหมายถึงส่วนราชการอื่น ๆ ทั้งภายในกระทรวงเดียวกันหรือสังกัดกระทรวงอื่น และผู้เข้ารับการอบรมบางส่วนมาจากกรมที่มีบทบาทเป็นผู้ให้บริการ (Service Provider) ที่มีหน้าที่ในการจัดบริการทางสุขภาพให้แก่ประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ หากเป็นกรมที่มีบทบาทเป็นผู้ให้บริการ แสดงว่ากรมมีภารกิจโดยตรงในการจัดบริการทางสุขภาพให้แก่ประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ตามขอบเขตอำนาจของกรม และมีผลผลิตคือการรักษาเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย ดังนั้น เมื่อเป้าหมาย ผลผลิต และผู้รับบริการแตกต่างกลุ่มกัน บุคลากรผู้ปฏิบัติงานภายในแต่ละส่วนราชการก็ย่อมมีความต้องมีสมรรถนะ และมีค่านิยมบางประการที่แตกต่างกันด้วย ในระหว่างการอภิปรายกลุ่มนี้เอง ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมตระหนักได้ว่า นักทรัพยากรบุคคลภายใต้ส่วนราชการที่มีบทบาทและพันธกิจที่แตกต่างกัน ก็ย่อมต้องทำความเข้าใจกับข้อมูลองค์การของตนเอง เพื่อสามารถตอบสนองในฐานะการเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ขององค์การได้ ซึ่งเมื่อการอภิปรายกลุ่มได้ใช้หลักการพิจารณาข้อมูลสำคัญขององค์กรตนเองตามวงจรสายโซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) ก็ปรากฏว่าผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ใหม่และกลายมาเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรตนเองมากขึ้น อันเป็นไปตามหลักการของการอภิปรายกลุ่ม

การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นการประชุมร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อแสดงความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจ หรือข้อเสนอแนะของสมาชิกแต่ละคน กาญจน์กมล สุวิทยารัตน์ (กาญจน์กมล สุวิทยารัตน์, 2557) และสรุปผลอภิปรายออกมา

เป็นข้อสรุปของกลุ่ม การอภิปรายกลุ่มเป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น ซึ่งผลของการใช้รูปแบบการอภิปรายกลุ่มเพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับองค์กรตนเองนี้ สอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้า กล่าวคือ มีผลการวิจัยพบว่าการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่มย่อยส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับวิชาการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย (ศิระ สัตยไพศาล, 2556)

2. องค์ประกอบสมรรถนะด้านที่โปรแกรมไม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับสมรรถนะภายหลังเข้ารับการฝึกอบรม องค์ประกอบด้านที่โปรแกรมไม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับสมรรถนะภายหลังเข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ องค์ประกอบด้านความสามารถทางสังคมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ องค์ประกอบด้านความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ องค์ประกอบด้านทักษะการคิดและการจัดการข้อมูล และองค์ประกอบด้านความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐ โดยสามารถแสดงการอภิปรายผลแบ่งตามองค์ประกอบสมรรถนะ ดังนี้

เมื่อพิจารณาที่ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งใช้ระยะเวลา 6 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน และดำเนินกิจกรรมเฉพาะช่วงวันที่หนึ่งของการฝึกอบรมช่วงที่ 1 โดยไม่ได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ซ้ำอีกเลยในการอบรมวันต่อมาหรือในช่วงที่ 2 อาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้โปรแกรมไม่เกิดประสิทธิผลในแง่ของการเปลี่ยนแปลงระดับที่เป็นคุณลักษณะภายในบุคคลได้ ตามที่ชูชัย สมิทธิไกร ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาทั้งหมดของการฝึกอบรม โดยกล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน ก็อาจทำให้ระยะเวลาที่ใช้ความแตกต่างกันด้วยโดยการฝึกอบรมที่ต้องการให้ผู้รับการอบรมมีการเปลี่ยนแปลงทักษะหรือทัศนคติ จะใช้ระยะเวลายาวนานกว่าการฝึกอบรมที่ต้องการให้เกิดความรู้ความเข้าใจ (ชูชัย สมิทธิไกร, 2548) ซึ่งข้อเสนอเรื่องการใช้ระยะเวลาและการแบ่งช่วงระยะที่เหมาะสมกับการใช้ในกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของผการัตน์ เสือเปรม และบุหงา วชิระศักดิ์มงคล ซึ่งใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะของเด็กไทยในประชาคมอาเซียนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยใช้เวลาในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทั้งสิ้น จำนวน 14 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที รวมใช้เวลาในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทั้งสิ้น 700 นาที หรือคิดเป็น 12 ชั่วโมงโดยประมาณ (ผการัตน์ เสือเปรม และบุหงา วชิระศักดิ์มงคล, 2561)

นอกจากนั้น ประเด็นเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ก็อาจจะเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อการฝึกอบรมในครั้งนี้ด้วย เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนอาจมีความถนัด (Aptitude) ไม่เท่ากัน ความถนัดนี้อาจมีผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลได้ (ชูชัย สมิทธิไกร, 2548) โดยเมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินผล

การเรียนรู้ในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทั้ง 7 กิจกรรม พบข้อสังเกตว่า เมื่อพิจารณาคะแนนการเรียนรู้ในกิจกรรมเดี่ยว จะสามารถจัดกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีคะแนนค่อนข้างสูง จำนวน 3 คน และกลุ่มที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ จำนวน 3 คน และเมื่อมีการสุ่มคนเข้ากลุ่มสำหรับทำกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มที่มีคะแนนค่อนข้างสูงทั้ง 3 คนก็ได้เข้าสู่กลุ่มเดียวกันและมีกลุ่มคนคะแนนปานกลางเข้าร่วมกลุ่มด้วยอีก 3 คน รวมเป็น 6 คน ส่วนกลุ่มที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำทั้ง 3 คนก็ถูกสุ่มเข้ามาอยู่ในกลุ่มเดียวกันร่วมกับกลุ่มคนที่มีคะแนนปานกลางอีก 3 คน เมื่อสรุปคะแนนทั้งกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเดี่ยว พบว่า กลุ่มคนที่เคยมีคะแนนปานกลางเมื่อเข้ามาร่วมกลุ่มกับคนที่มีคะแนนสูง คะแนนผลงานโดยรวมทุกกิจกรรมก็จะมีคะแนนขยับสูงขึ้นด้วย ในขณะที่กลุ่มที่มีคะแนนปานกลางเมื่อมารวมกลุ่มกับคนที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ คะแนนผลงานโดยรวมมีการลดลงเล็กน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความรู้และทักษะของบุคคลสามารถกระตุ้นให้สมาชิกภายในกลุ่มมีระดับความรู้และทักษะสูงขึ้นได้ ในขณะที่กลุ่มเองก็มีอิทธิผลต่อความรู้และทักษะของแต่ละบุคคลเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่า บุคคลที่มีความรู้และทักษะในระดับสูงและมีภาวะผู้นำมากเพียงพอที่จะชี้นำกลุ่มอาจจะส่งผลให้ระดับความสามารถของสมาชิกในกลุ่มขยับสูงขึ้นได้ และในทางกลับกัน บุคคลที่มีความรู้และทักษะในระดับต่ำที่มาเข้าร่วมกลุ่มกัน ก็อาจจะโน้มนำให้ความสามารถของกลุ่มขยับลดลงเพิ่มขึ้นด้วย สอดคล้องกับข้อเสนอของ Potter Bigley and Steers ที่เสนอว่า กระบวนการกลุ่มสามารถพัฒนาความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานได้ โดยบุคคลจะได้รับการชี้แนะ การให้ข้อมูลสะท้อนกลับ และการมีต้นแบบที่ดีภายในกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตาม การที่กลุ่มจะเกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นได้นั้น จะต้องสร้างความรู้สึกหรือการรับรู้ในเป้าหมายเดียวกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มเสียก่อน ให้บุคคลรับรู้ว่าตนเองมีความสำคัญและมีความรับผิดชอบต่อเป้าหมายของกลุ่มเสมือนเป็นเป้าหมายส่วนบุคคลเอง (Potter L. W. et al., 2003)

การพัฒนาความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐ การพัฒนาทักษะการคิดและการจัดการข้อมูลการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับระบบงานภาครัฐด้วยการอภิปรายกลุ่มตามกระบวนการกลุ่ม ด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การอภิปรายกลุ่ม และการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน ผู้วิจัยมอบหมายให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าทำการศึกษาด้วยตนเองผ่านระบบ E - Learning ของสำนักงาน ก.พ. ก่อนที่จะมาเข้ารับการอบรมในห้องเรียน แต่เนื่องจากการมอบหมายหัวข้อวิชาให้ผู้เข้ารับการอบรมศึกษาด้วยตนเองดังกล่าวนั้น เป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลและเป็นความสามารถในการกำกับตนเองของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนเองในการเข้าศึกษาอย่างตั้งใจเพื่อเก็บเกี่ยวเนื้อหาสาระมาเป็นความรู้พื้นฐานก่อนเข้ารับการอบรม ในสภาพการทำงานจริงเป็นไปได้ที่ผู้เข้ารับการอบรมมีภารกิจงานประจำที่เป็นภาระงานรัดตัว ทำให้อาจจะไม่สามารถเข้าทำการศึกษาได้ และในส่วนของการพัฒนาความรู้ในงานทรัพยากรบุคคลภาครัฐด้วยการ

เรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐานนั้น ผู้วิจัยอาศัยประโยชน์จากกระบวนการหรือขั้นตอนของ PBL มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาความรู้ในงานด้านทรัพยากรบุคคลภาครัฐผ่านเนื้อหาและประเด็นของปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนงานบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐ แต่พบว่าในระหว่างการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนของ PBL นั้น ผู้เข้ารับการอบรมแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการยังไม่เกิดความชำนาญในการดำเนินตามกระบวนการ PBL นอกจากนั้น ภูมิหลังของผู้เข้ารับการอบรมก็อาจจะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลการการเรียนรู้ได้ซึ่งภูมิหลังหมายรวมถึง อายุตัว อายุงาน ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่งงานที่ปฏิบัติ แรงจูงใจหรือการรับรู้ประสบการณ์ฝึกอบรมที่เคยมีมาก่อนเข้ารับการพัฒนาในครั้งนี้ เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมมาจากต่างส่วนราชการ ดังนั้น ภูมิหลังประสบการณ์ฝึกอบรม จึงอาจจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน นอกจากนั้น ปัจจัยเรื่องความเกี่ยวข้องระหว่างประเด็นที่เรียนรู้กับตัวผู้เรียนรู้ ก็อาจจะส่งผลต่อการพัฒนาในครั้งนี้ ในลักษณะที่ว่าสถานการณ์ปัญหาที่นำมาเป็นแบบฝึกในครั้งนี้ มีความเกี่ยวข้องเพียงบางกระบวนของการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐเท่านั้น ยังมีบางกระบวนงานที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยไม่ได้เรียนรู้ผ่านแบบฝึก PBL ซึ่งอาจทำให้ผู้เข้ารับการอบรมยังไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้จากกระบวนการ PBL ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างออกไปได้ (Yew E. H. J. and Goh K., 2016)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการความรู้ทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลและความรู้ทางด้านจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ โดยนำรูปแบบการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) มาใช้ในการพัฒนาตามสมรรถนะ (Competency-Based Development) และทำให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาศักยภาพของบุคคลโดยเน้นที่การพัฒนาสมรรถนะที่เป็นคุณลักษณะภายในบุคคลก่อน แล้วจึงเสริมสร้างความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และใช้เทคนิคการฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นโอกาสให้ใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดเป็นความชำนาญ และพัฒนาเป็นทักษะในการทำงาน นอกจากนั้น ยังทำให้ได้โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรบุคคลภาครัฐที่ทำให้ทราบว่าวิธีการฝึกอบรมด้วยกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดกระบวนการกลุ่ม และการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน เป็นเทคนิคการฝึกอบรมที่น่าสนใจและมีความเป็นไปได้ที่จะนำเข้ามาเป็นอีกเทคนิคการเรียนรู้หนึ่งสำหรับการฝึกอบรมในองค์การ

สรุป

การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในองค์การ ควรให้ความสำคัญกับการพิจารณาองค์ประกอบสมรรถนะให้ครอบคลุมทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ คุณลักษณะภายในบุคคล ความรู้ และทักษะในการทำงาน และนำองค์ประกอบสมรรถนะเหล่านั้นมาเป็นปัจจัยนำเข้าในการออกแบบ

โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะอย่างสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีหรือการศึกษาก่อนหน้า และใช้เครื่องมือการวัดสมรรถนะที่มีคุณภาพมาเป็นเครื่องมือวัดประสิทธิผลของโปรแกรมพัฒนา ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจได้ว่าการพัฒนาบุคลากรจะมีประสิทธิผลเป็นไปตามที่องค์การต้องการ

ข้อเสนอแนะ

1. เทคนิคที่ใช้ในโปรแกรมช่วยทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดทัศนคติที่ดีต่อการฝึกอบรม และเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของนักทรัพยากรบุคคลได้ในระดับหนึ่ง รวมถึงเป็นเทคนิคที่แปลกใหม่ ไม่เคยมีการใช้เทคนิคนี้ในหลักสูตรฝึกอบรมนักทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่เดิม องค์กรอื่น ๆ สามารถนำโปรแกรมการพัฒนาจากงานวิจัยครั้งนี้ไปกำหนดเป็นหนึ่งในวิธีการพัฒนาความก้าวหน้าในสายอาชีพนักทรัพยากรบุคคลได้ โดยกำหนดให้เป็นหลักสูตรการพัฒนาที่จำเป็นสำหรับนักทรัพยากรบุคคลระดับปฏิบัติการที่เข้างานใหม่อายุงานไม่เกิน 5 ปี หรือที่เรียกว่า Onboarding Program

2. เนื่องจากกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการประยุกต์ความรู้ทางจิตวิทยาเชิงลึก ผู้ดำเนินกิจกรรมต้องสามารถให้ผู้เข้ารับการอบรมคิดเป็น ทำเป็น สร้างบรรยากาศให้เกิดการเรียนรู้ และให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) ที่สะท้อนไปถึงเบื้องหลังของการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมได้ และควรมีทัศนคติในทางบวก มีบุคลิกเป็นกันเอง มีความยืดหยุ่นและปฏิภาณไหวพริบ มีความเข้าใจในมนุษย์และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

3. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน เนื่องจากเทคนิคนี้อาจจะยังไม่แพร่หลายในวงการอื่น ๆ มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับความนิยมที่มักใช้ในวงการการศึกษาแพทยศาสตร์ ดังนั้น วิทยากรจึงควรให้ความสำคัญกับหลักการและกระบวนการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐานเป็นอันดับแรก มากกว่าการคำนึงไปถึงผลของการวิเคราะห์ปัญหา เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมที่ไม่เคยชินกับกระบวนการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐานมักจะเกิดพฤติกรรมลืมตัวเมื่อได้รับโจทย์ปัญหาก็มักจะรีบใช้ความเคยชินในการระบุปัญหา โดยไม่ได้พิจารณาไปทีละขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐาน นอกจากนั้น วิทยากรกระบวนการจะมีบทบาทช่วยให้บรรยากาศการทำงานของกลุ่มเป็นไปอย่างเปิดกว้าง สมาชิกกลุ่มมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง วิทยากรกระบวนการจึงเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญและจะช่วยอำนวยการให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้ไปตามขั้นตอนของการเรียนรู้ที่มีปัญหาเป็นฐานได้

เอกสารอ้างอิง

กาญจน์กมล สุวิทยารัตน์. (2557). การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 28(86), 126-151.

จิราภรณ์ บุตรทอง และคณะ. (2552). ผลของโปรแกรมการจัดการความเหนื่อยล้าร่วมกับโยคะต่อความเหนื่อยล้าในผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับรังสีรักษา. *วารสารสภาการพยาบาล*, 24(4) : 29-42.

จุลนี เทียนไทย. (2553). *มานุษยวิทยาธุรกิจ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูชัย สมิทธิไกร. (2548). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์การ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์หาวิทยาลัย.

ผการัตน์ เสือเปรม และบุหงา วชิระศักดิ์มงคล. (2561). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะของเด็กไทยในประชาคมอาเซียน สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(3), 141-147.

ศิระ สัตยไพศาล. (2556). ผลการใช้เทคนิคการอภิปรายกลุ่มย่อยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในรายวิชา IMG462 สัมมนาการจัดการอุตสาหกรรม สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

Huang K. W. et al. (2016). New Hybrid Multiple Attribute Decision-Making Model for Improving Competence sets : Enhancing a Company' s Core Competitiveness. *Sustainability*, 8(2), 1-26.

Potter L. W. et al. (2003). *Motivation and work behavior (7th Edition).* Naw York: McGraw-Hill Irwin.

Sikora D. M. et al. (2015). Line Manager Implementation Perceptions as a Mediator of Relations Between High- Performance Work Practice and Employee Outcome. *Journal of Applied Psychology*, 100(6), 1908-1918.

Ulrich D. (1997). *Human Resource Champion: The Next Agenda for Adding Value and Delivering results.* Boston: Harvard Business Review Press.

Yew E. H. J. and Goh K. (2016). Problem-based learning : An overview of its process and impact on learning. *Health Professions Education*, 2(2), 75-79.

การส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาปริญญาตรี โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A)*

ENHANCING STEM PROBLEM-SOLVING SKILLS OF UNDERGRADUATE STUDENTS BY USING THE INTEGRATED STEM EDUCATION WITH ARGUMENTATION LEARNING MODEL (6E+A)

นิภาพร ช่วยธานี
Nipaporn Chuaytanee
ธีรพงษ์ แสงประดิษฐ์
Theerapong Sangpradit
พินิจ ขำวงษ์
Pinit Khumwong
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand
E-mail: nipaporn.c@rmutsv.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) ต่อทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษา และความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) กลุ่มที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 - 2 ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง คือเป็นนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ที่ผ่านการเรียนรายวิชาฟิสิกส์พื้นฐานมาในปีการศึกษา 1/2561 และสมัครเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรรายวิชาฟิสิกส์พื้นฐาน ในภาคการศึกษาที่ 3 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) จำนวน 4 แผน ใช้เวลา 20 ชั่วโมง 2) แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม เป็นข้อสอบชนิดคำถามปลายเปิด

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลังเรียนนักศึกษามีทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม โดยภาพรวมในแต่ละตัวชี้วัดสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง Normalized Gain <g> เท่ากับ 0.412

คำสำคัญ: สะเต็มศึกษา, การสร้างข้อโต้แย้ง, ทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม

Abstract

The aims of this study were as follows: 1) to study the effects of using the integrated STEM education with argumentation learning model (6E+A) on STEM problem-solving skills of undergraduate students ; and 2) to study progression of STEM problem-solving skills after using the integrated STEM education with argumentation learning model (6E+A). The studied group consisted of twenty undergraduate students who registered fundamental Physics course in the first semester of the 2018 academic year and willing to participate in extra courses in the third semester of the 2018 academic year. The researchers collected data using the following research tools: 1) four Lesson plan of the integrated STEM education with argumentation learning model (6E+A), totally twenty hours; and 2) STEM problem-solving skills test was an open-ended question.

The research results were as the following:

1) The mean scores of the posttest scores on STEM problem-solving skills was higher than those before the study at a .05 level of significance; and 2) the average normalized gain of STEM problem-solving skills was in the medium gain at 0.68.

Keywords: STEM Education, Argumentation, STEM Problem-Solving Skills

บทนำ

ในปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การดำรงชีวิตหรือการทำงานมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนางานและการดำเนินชีวิตมากขึ้น หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ต้องการบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีทักษะในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านทักษะการแก้ปัญหาถือเป็น

ทักษะที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งสำหรับมนุษย์ ที่ช่วยให้สามารถจัดการแก้ไขปัญหา เผชิญสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม (เบญญาภา คงมาลัย และศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ, 2558)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาควรส่งเสริมนักศึกษามีทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นพื้นฐานให้นักศึกษาสามารถจัดการแก้ไขปัญหาและการเผชิญสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของการเรียนและสามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเพิ่มโอกาสในการทำงาน และสามารถนำความรู้พัฒนาศักยภาพการทำงานและการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 (พรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์ และพีระ จูน้อยสุวรรณ, 2556) หากนักศึกษามีลักษณะดังที่กล่าวมานี้จะส่งผลต่อบทบาทในการทำงานในอนาคตได้ แต่จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสอนเนื้อหาแบบบรรยาย มุ่งเน้นการท่องจำสมการต่าง ๆ แก้โจทย์ปัญหามากกว่าส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาทักษะทางปัญญาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถประยุกต์แนวคิดที่จำเป็นในการอธิบายเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันได้ (ปัจฉา ฉัตราภรณ์ และคณะ, 2551)

การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้จากชั้นเรียนสู่ชีวิตจริงและการทำงานได้ มีทักษะการปฏิบัติงาน ทักษะการคิดแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความสามารถในการสร้างนวัตกรรม สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาโมเดลประเทศไทย 4.0 ว่าด้วยการเตรียมคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนจากผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำกัด เป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในระดับสูง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความคิดในการสร้างสรรค์นวัตกรรม (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษายังเป็นแนวทางที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางสะเต็ม ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนของข้อกำหนด เงื่อนไข และต้องอาศัยการบูรณาการความรู้เพื่อแก้ปัญหา ซึ่งมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทจริงที่มีความซับซ้อน ไม่สามารถแก้ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยองค์ความรู้เพียงสาขาเดียว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาสามารถส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มซึ่งเป็นความสามารถที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้มีประสิทธิภาพมากกว่า

สำหรับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา มีรูปแบบการสอนหลายรูปแบบที่ครูไทยนิยมนำมาเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม (Engineering Design Process) การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) และนอกจากนี้พบว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบ 6E (The 6E Learning by Design) ก็เป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่มีการนำมาใช้เป็นแนวทางใน

การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบ 6E นั้น มีจุดเด่นอยู่ที่ ขั้นการออกแบบเชิงวิศวกรรม ที่เน้นการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มาออกแบบวิธีแก้ปัญหาหรือสร้างชิ้นงาน แต่พบว่าผู้เรียนมักไม่มีวางแผนในการแก้ปัญหา ไม่ทำการออกแบบ จึงส่งผลให้การแก้ปัญหาไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นจุดอ่อนของการแก้ปัญหาของการเรียนสะเต็ม มีนักการศึกษา ได้กล่าวว่า การสร้างข้อโต้แย้งเป็นแนวทางการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการบูรณาการความรู้ของผู้เรียนได้ (Kim M. et al., 2012)

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาควรเน้นการมีส่วนร่วมในการโต้แย้ง เนื่องจากเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ต้องไม่เพียงแต่กระตุ้นให้ผู้เรียนบูรณาการความรู้ในเนื้อหาเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญในการฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิดที่หลากหลาย มองปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในหลายมุมมอง (Kim M. et al., 2012) ใช้ความสามารถในการสืบเสาะหาข้อมูลหรือหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถตรวจสอบได้ สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือหลักฐาน จนผู้เรียนสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (เอกภูมิ จันทรขันตี, 2559) สอดคล้องกับแนวปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมจากมาตรฐานการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ยุคใหม่ (Next Generation Science Standards (NGSS), 2013) ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้สนับสนุนแนวทางปฏิบัติด้านการส่งเสริมนักศึกษามีส่วนร่วมในการโต้แย้งทางวิทยาศาสตร์จากหลักฐานที่หามาได้ (Engaging in argument from evidence) โดยกล่าวว่า การศึกษาวิศวกรรมนั้นการให้เหตุผลและการโต้แย้งมีความจำเป็นในการกำหนดวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด และนำไปสู่การออกแบบวิธีการแก้ปัญหาได้

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษา โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมนักศึกษาให้มีความสามารถในการสืบเสาะหาความรู้ และบูรณาการหรือเชื่อมโยงแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์ ผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมเพื่อสร้างวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และสามารถให้เหตุผลในการเลือกวิธีการแก้ปัญหาและกำหนดวิธีประเมินได้อย่างเหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้เชื่อมโยงกับสถานการณ์หรือปรากฏการณ์บนโลกแห่งความจริงได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) ต่อทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษา และความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ One-group pretest-posttest design เป็นการใช้เป็นการใช้กลุ่มที่ใช้ศึกษากลุ่มเดียว ทดลองก่อนเรียนและหลังเรียน

1. ประชากร

คือ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 - 2 สังกัดมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง

2. กลุ่มที่ใช้ศึกษา

คือ นักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 - 2 ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดตรัง ที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรรายวิชาฟิสิกส์พื้นฐาน ในภาคการศึกษาที่ 3 ปีการศึกษา 2561 โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ เป็นนักศึกษาสาขาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ที่ผ่านการเรียนรายวิชาฟิสิกส์พื้นฐานมาในปีการศึกษา 1/2561 จำนวน 20 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา (Variables) ประกอบด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม ประกอบด้วย คะแนนความสามารถการแก้ปัญหา และความก้าวหน้าการแก้ปัญหาทางสะเต็ม

4. ขอบเขตของเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ เป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งจากรายวิชาฟิสิกส์พื้นฐาน (Fundamental Physics) ซึ่งผู้วิจัยเลือก คือ แรงและกฎการเคลื่อนที่ของนิวตันและงานและพลังงาน รวม 24 ชั่วโมง โดยทำการทดสอบก่อนเรียน 2 ชั่วโมง ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน 20 ชั่วโมง และทดสอบหลังเรียน 2 ชั่วโมง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

5.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยพัฒนามาจากรูปแบบการเรียนรู้แบบ 6E ของ Burke (Burke B. N., 2014) มาบูรณการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ตามกรอบการบูรณาการสะเต็มโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างข้อโต้แย้งของ Mathis et al. (Mathis C. A. et al., 2017) ผู้วิจัยเน้นสังเคราะห์ขั้นการออกแบบเชิงวิศวกรรมในรูปแบบการเรียนรู้แบบ 6E บูรณาการร่วมกับกระบวนการโต้แย้ง ได้สรุปเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นการโต้แย้ง (Argumentation for the best solution) และขั้นการออกแบบและดำเนินการแก้ปัญหา (Execution) ตามความเห็นของนักการศึกษาที่ให้ความเห็นว่า กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมศาสตร์ควรมีการส่งเสริมการโต้แย้งเข้าไปเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นจุดเด่นของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่

บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษาเพื่อตรวจสอบและพิจารณา ประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ฯ มีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และมีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ในระดับ ปานกลาง มาก และมากที่สุดในแต่ละด้าน ทั้งจำนวน 4 แผน ประกอบด้วย 1) สไลเดอร์ส่งของ 2) กระเช้าลอยฟ้า 3) ยกน้ำด้วยล้อและเพลา และ 4) การสร้างแบบจำลองแทรมโพลีน โดยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

5.1.1 ขั้นสร้างความสนใจและตรวจสอบความรู้เดิม (Engagement and Elicitation) เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการจัดกิจกรรมหรือให้สถานการณ์ที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้เดิม

5.1.2 ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) เป็นการให้ผู้เรียนทำกิจกรรม หรือการทดลอง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สิ่งที่ต้องการเรียนรู้ หรืออาจเป็นแนวความคิดที่ยังไม่ถูกต้องและยังไม่สมบูรณ์ เพื่อสร้างและสรุปเป็นแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง

5.1.3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนอธิบายแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ที่ได้จากการสำรวจและค้นหา เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้อง

5.1.4 ขั้นการโต้แย้ง (Argumentation for the best solution) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้สถานการณ์ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนภายในกลุ่มร่วมกันกำหนดปัญหา (Problem) จากนั้นจึงออกแบบวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีแนวคิดที่แตกต่างกัน และทำการโต้แย้งเพื่อให้ได้วิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดโดยการสร้างข้อกล่าวอ้าง (Claims) ที่แสดงถึงแนวทางการแก้ปัญหา และนำผลการทดลอง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ที่ได้สำรวจค้นหามาเป็นหลักฐาน (Evidence) อ้างอิง เพื่อนำไปให้เหตุผล (Reasoning) สนับสนุนวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดที่กลุ่มเลือก

5.1.5 ขั้นการออกแบบและดำเนินการแก้ปัญหา (Execution) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนกำหนดลำดับขั้นตอนการออกแบบและดำเนินการแก้ปัญหา ตลอดจนการทดสอบและประเมินวิธีการแก้ปัญหา และนำเสนอแนวคิดวิธีแก้ปัญหาของแต่ละกลุ่ม และให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มโต้แย้งเพื่อสนับสนุนผลออกแบบวิธีแก้ปัญหาของกลุ่มตนเอง

5.1.6 ขั้นขยายความรู้ (Enrich) เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนได้ยืนยันหรือเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจในแนวความคิดทางสะเต็ม นำวิธีการแก้ปัญหาที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้ประโยชน์หรือแก้ปัญหาในบริบทอื่น ๆ

5.1.7 ขั้นประเมิน (Evaluation) ในขั้นตอนนี้ผู้สอนกระตุ้นหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินความรู้ความเข้าใจและความสามารถของตนเอง

5.2 แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม ก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบทดสอบคู่ขนาน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .733 โดยแต่ละชุดเป็นข้อสอบชนิดคำถามปลายเปิดจำนวน 3 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 6 ข้อคำถาม ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ไปวิเคราะห์คุณภาพโดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษา 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับตัวชี้วัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับตัวชี้วัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 เพื่อประเมินทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม (Rubric) ซึ่งแบ่งเกณฑ์เป็น 4 ระดับ คือ 0 คะแนน 1 คะแนน 2 คะแนน และ 3 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ยความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมากที่สุด โดยแต่ละระดับแสดงให้เห็นความสามารถในการแก้ปัญหาทางสะเต็มตามตัวชี้วัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มทั้ง 5 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย

5.2.1 การกำหนดประเด็นปัญหา หมายถึง การตั้งคำถามเพื่อกำหนดประเด็นปัญหา และมีความเข้าใจในบริบทของสถานการณ์ปัญหาที่กำหนด

5.2.2 การบูรณาการแนวคิดทางสะเต็ม หมายถึง การเชื่อมโยงแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์ ผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างวิธีการแก้ปัญหา

5.2.3 การสร้างข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง หมายถึง การสร้างข้อกล่าวอ้าง จากข้อมูลหรือหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์หรือวิศวกรรมศาสตร์ให้มีความเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหา และให้เหตุผลสนับสนุนเกี่ยวกับประเด็นปัญหา

5.2.4 การให้เหตุผลในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา หมายถึง การให้เหตุผลที่เหมาะสมตามหลักวิชาการในการเลือกวิธีการแก้ปัญหาเหมาะสมกับเงื่อนไขและข้อจำกัดในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา

5.2.5 การประเมินความเป็นไปได้ของวิธีการแก้ปัญหา หมายถึง การประเมินความเป็นไปได้ของวิธีการแก้ปัญหา ตามกรอบแนวคิดทางวิทยาศาสตร์หรือความเป็นไปได้ของเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยกำหนดวิธีประเมินได้อย่างเหมาะสม

6. การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 ก่อนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยให้นักศึกษาทดสอบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มโดยใช้แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม ชนิดคำถามปลายเปิด (open-ended questions) จำนวน 3 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 6 ข้อคำถาม ในเวลา 90 นาที

6.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะ

การแก้ปัญหาทางสะเต็ม ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาจัดการเรียนรู้กับกลุ่มที่ศึกษาโดยสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผนการเรียนรู้ แผนฯ ละ 5 ชั่วโมง รวมเวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง

6.3 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม ผู้วิจัยดำเนินการให้นักศึกษาทดสอบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มโดยใช้แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มชนิดคำถามปลายเปิด 3 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 6 ข้อคำถาม ในเวลา 90 นาที ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบคู่ขนานกับแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มก่อนเรียน

6.4 วิเคราะห์แนวคำตอบของนักศึกษาจากแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มที่พัฒนา ดังนี้

6.4.1 ให้คะแนนตามเกณฑ์การให้คะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มที่ได้จัดทำขึ้น

6.4.2 นำคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม เฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักศึกษาในแต่ละกลุ่ม

6.4.3 เปรียบเทียบคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) โดยการทดสอบทีแบบกลุ่มที่ใช้ศึกษาไม่เป็นอิสระต่อกัน (t - test for dependent samples)

7. ประเมินความก้าวหน้า

ประเมินความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละของนักศึกษาในแต่ละกลุ่มและเปรียบเทียบคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) แล้ววิเคราะห์ด้วยวิธี Normalized Gain <g> โดยค่าที่ได้จะอยู่ในช่วง 0.0 - 1.0 ซึ่ง Hake (Hake R. R., 1998) แบ่งระดับของค่า Normalized Gain ออกเป็นกลุ่มได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

$< g > \geq 0.7$ (High gain) หมายถึง ความก้าวหน้าทางการเรียนอยู่ในระดับสูง

$0.7 \leq < g > \geq 0.3$ (Medium gain) หมายถึง ความก้าวหน้าทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

$0.0 \leq < g > \geq 0.3$ (Low gain) หมายถึง ความก้าวหน้าทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม ซึ่งใช้การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การทดสอบค่าที ที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent samples) ได้ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวชี้วัด ทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม	n	**ก่อนเรียน**		**หลังเรียน**		t	p
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.การกำหนดประเด็นปัญหา	20	0.675	0.251	1.625	0.401	9.384	.000*
2. การบูรณาการแนวคิดทางสะเต็ม	20	1.042	0.362	1.629	0.550	6.128	000*
3. การสร้างข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง	20	0.325	0.344	1.592	0.299	11.471	000*
4. การให้เหตุผลในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา	20	1.183	0.492	1.850	0.442	4.951	000*
5. การประเมินความเป็นไปได้ของวิธีการแก้ปัญหา	20	0.400	0.256	1.617	0.389	13.941	000*
สรุปผลทักษะการแก้ปัญหา	20	0.725	0.341	1.663	0.416	17.189	000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่าหลังจากที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มแล้ว นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มในแต่ละตัวชี้วัดโดยภาพรวมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การให้เหตุผลในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา การบูรณาการแนวคิดทางสะเต็ม การกำหนดประเด็นปัญหา การประเมินความเป็นไปได้ของวิธีการแก้ปัญหา และการสร้างข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านเท่ากับ 1.850, 1.629, 1.625, 1.617 และ 1.592 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 3 คะแนนในแต่ละด้านของตัวชี้วัดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม

2. ความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม หลังเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A)

คะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็ม	n	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	ร้อยละ	$< g >$
ก่อนเรียน	20	45	10.88	24.18	
หลังเรียน	20	45	24.94	55.42	0.412

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์ทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มที่ศึกษาในภาพรวม ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (24.94 หรือ 55.42 %) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (10.88 หรือ 24.18%) โดยใช้ Normalized Gain การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มที่เพิ่มขึ้นจริง ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มหลังจากที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.412 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (medium gain)

อภิปรายผล

ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) ต่อทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษา พบว่า หลังจากเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ แล้ว นักศึกษากลุ่มที่ใช้ศึกษามีคะแนนเฉลี่ยทักษะการแก้ปัญหาในแต่ละด้านและโดยรวมสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษา พบว่า หลังจากที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) แล้ว ความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.412 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (medium gain) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเห็นได้ว่า หลังเรียนนักศึกษามีทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเรียนและสอดคล้องทุกตัวชี้วัด แต่ผลความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มหลังจากที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) อยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก บทบาทของผู้สอนระหว่างที่นักศึกษาทำกิจกรรมไม่ได้เข้าไปให้คำแนะนำอย่างทั่วถึง และระยะเวลาในการการทำกิจกรรมอาจไม่เพียงพอที่จะส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดทักษะการแก้ปัญหาได้สมบูรณ์ทุกตัวชี้วัด อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มให้สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนได้ ยกตัวอย่างเช่น ตัวชี้วัดด้านการสร้างข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง จะเห็นได้ว่าก่อนเรียนนั้นผู้เรียนมีคะแนน

เฉลี่ยต่ำที่สุด แต่เมื่อผ่านการเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ แล้ว พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน แต่ยังถือว่าความก้าวหน้ายังอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ผลทักษะคะแนนการแก้ปัญหาทางสะเต็มร่วมกับความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มก็แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) สามารถส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักศึกษาได้ และจากการศึกษางานวิจัย Kaniawati & Suryadi ที่ได้ศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนวงจรการเรียนรู้ 6E ร่วมกับแนวคิดทางสะเต็มเรื่องไฟฟ้ากระแสตรง ผลการวิจัยพบว่าผลคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนในภาพรวม มีค่า 0.76 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับสูง (High gain) และได้สรุปว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ (Kaniawati D.S. & Suryadi.S., 2016) นอกจากนี้ Mathis et al. (Mathis C. A. et al., 2017) ที่ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามกรอบการบูรณาการสะเต็มโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างข้อโต้แย้ง โดยจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อตรวจสอบการให้เหตุผลจากการใช้หลักฐานของผู้เรียน (EBR) ในขณะที่มีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบเชิงวิศกรรมในหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการทางสะเต็ม โดยผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาเพื่อนำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เพื่อไปสนับสนุนวิศวกรรมศาสตร์ และมีส่วนร่วมในการสร้างข้อโต้แย้ง โดยองค์ประกอบของการโต้แย้งอยู่ในบริบทของวิศวกรรมศาสตร์ โดยใช้กรอบการโต้แย้งซึ่งประกอบด้วย เพื่อสนับสนุนผู้เรียนในการเรียนแนวคิดทางวิศวกรรมศาสตร์ พบว่าการสร้างข้อโต้แย้งเป็นแนวทางการส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาและการบูรณาการความรู้ของผู้เรียนได้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) ต่อทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษา เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้บูรณาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์ ผ่านกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน วิเคราะห์และตัดสินใจจากสถานการณ์ปัญหา คิดค้นหาวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายภายใต้กรอบเงื่อนไขของสถานการณ์ปัญหาที่พบเจอ และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการนั้นมาใช้ในการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน (Catherine S., 2012) ยิ่งไปกว่านั้นรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้มีจุดเด่นอยู่ที่การทำกิจกรรมของนักศึกษาในขั้นการโต้แย้ง (Argumentation for the best solution) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้สถานการณ์ปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันกำหนดปัญหา (Problem) ภายในกลุ่ม จากนั้นจึงออกแบบวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีแนวคิดที่แตกต่างกัน และทำการโต้แย้งเพื่อให้ได้วิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดโดยการสร้างข้อกล่าวอ้าง (Claims) ที่แสดงถึงแนวทางการแก้ปัญหา และนำผล

การทดลอง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ที่ได้สำรวจค้นหามาเป็นหลักฐาน (Evidence) อ้างอิงเพื่อนำไปให้เหตุผล (Reasoning) สนับสนุนวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดที่กลุ่มเลือก กระบวนการดังกล่าวสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มตามตัวชี้วัดด้านการกำหนดประเด็นปัญหา การสร้างข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้ง การบูรณาการแนวคิดทางสะเต็มและการให้เหตุผลในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา (Maryland State Department of Education Office of STEM Initiatives, 2012) เพื่อนำไปสู่กระบวนการออกแบบและดำเนินการแก้ปัญหา

สรุป

การส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของนักศึกษาปริญญาตรีที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) แสดงให้เห็นว่า หลังจากที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มแล้ว นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มในแต่ละตัวชี้วัดโดยภาพรวมสูงกว่าก่อนเรียน และจากคะแนนเฉลี่ยที่ได้แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความก้าวหน้าด้านทักษะการแก้ปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (medium gain) จึงสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่บูรณาการการสร้างข้อโต้แย้ง (6E+A) นั้นสามารถส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางสะเต็มของผู้เรียนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในกลุ่มนั้น ควรมีสมาชิก 3 - 5 คน เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ฯ เน้นผู้เรียนทำการโต้แย้งเพื่อให้ได้วิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งจากการวิจัยผู้วิจัยแบ่งกลุ่มนักศึกษาโดยมีสมาชิกจำนวน 5 คน เห็นได้ว่าในระหว่างการทำกิจกรรมภายในกลุ่มนั้น ผู้เรียนแต่ละคนจะเสนอวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย โดยการใช้หลักฐานที่ตนเองมีมาโต้แย้งเพื่อให้ได้วิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

1.2 ควรเตรียมวัสดุ อุปกรณ์สำหรับการแก้ปัญหาให้หลากหลาย และให้อิสระผู้เรียนในการกำหนดและเลือกใช้อุปกรณ์ ซึ่งนอกจากจะช่วยส่งเสริมการโต้แย้งแล้วยังช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้

1.3 จากการจัดการเรียนการสอนพบว่า ในระหว่างการทำกิจกรรมนั้น นักศึกษาแต่ละคนภายในกลุ่มร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหา รวบรวมแนวคิดและหลักฐานที่

เกี่ยวข้องที่ได้จากประสบการณ์และจากการศึกษาในชั้นเรียน เพื่อเสนอวิธีแก้ปัญหาและทำการโต้แย้งเพื่อเลือกวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากนักศึกษาแต่ละคนมีพื้นฐานด้านการเรียนแตกต่างกัน ดังนั้นแนวทางในการจัดกิจกรมการเรียนรู้ครั้งต่อไปสามารถนำไปปรับใช้กับนักศึกษาในระดับต่าง ๆ ได้ โดยพิจารณาความเหมาะสมของบริบทของนักศึกษาสามารถนำไปใช้ในเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี คณิตศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ และในการกำหนดสถานการณ์ปัญหาควรเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันหรือสอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาให้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นกระบวนการกลุ่ม จึงควรมีการศึกษาลักษณะของกระบวนการกลุ่มที่ส่งเสริมกระบวนการโต้แย้งเพื่อให้ได้วิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด เพราะหลังจากนักศึกษาสร้างวิธีแก้ปัญหาแล้ว ต้องมีการทดสอบประสิทธิภาพเพื่อปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง หลังจากนั้นผู้เรียนแต่ละกลุ่มควรมีการโต้แย้งเพื่อเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 26 กรกฎาคม 2560 จาก http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf

เบญญาภา คงมาลัย และศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2558). การพัฒนาสรรถนะการจัดการความรู้ของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย., 42(1), 37-47.

ปัจฉา ฉัตราภรณ์ และคณะ. (2551). เวลาเปลี่ยน..คะแนนฟิสิกส์เธอเปลี่ยน..ช่างกระไร ใครหนอใครทำ? (ผลการเรียนฟิสิกส์ระดับมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ในช่วงการเปลี่ยนแปลงระบบการรับเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย). วารสารฟิสิกส์ไทย, 25(3), 19-24.

พรหทัย ตัณฑ์จิตานนท์ และพีระ จูน้อยสุวรรณ. (2556). รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนาบัณฑิตรุ่นใหม่. วารสารวิชาการวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5, 1(ฉบับพิเศษ),182-192.

เอกภูมิ จันทรขันตี. (2559). การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการโต้แย้งในชั้นเรียนวิทยาศาสตร์. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 11(1), 217-232.

Burke B. N. (2014). The ITEEA 6E Learning byDeSIGN™ Model Maximizing Informed Design and Inquiry in the Integrative STEM Classroom. Technology and Engineering Teacher, 73(6): (14-19).

Catherine S. (2012). An investigation of science, technology engineering and mathematics (STEM) focused high schools in the U.S. Journal of STEM education, 73(5), 30-39.

Hake R. R. (1998). Interactive-engagement versus traditional methods: A six-thousand-student survey of mechanics test data for introductory physics courses. American Journal of Physics, 66(1), 64-74.

Kaniawati D.S. & Suryadi.S. (2016). Integration of STEM Education In Learning Cycle 6E To Improve Problem Solving Skills on Direct Current Electricity. International conference on Mathematics Science and Education, 3(1), 106-109.

Kim M. et al. (2012). Argumentation as a Tool to Understand Complexity of Knowledge Integration In Proceeding of the 2nd International STEM in Education Conference Beijing: Beijing Normal University. Retrieved November 6, 2016, from http://stem2012.bnu.edu.cn/data/long%20paper/stem2012_63.pdf

Maryland State Department of Education Office of STEM Initiatives. (2012). Maryland State STEM Standards of Practice Framework Grades 6-12. Retrieved March 5, 2018, from http://mdk12.msde.maryland.gov/instruction/academies/MDSTEM_Framework_GradesK-5.pdf

Mathis C. A. et al. (2017). Teachers' Incorporation of Argumentation to Support Engineering Learning in STEM Integration Curricula. Journal of Pre-College Engineering Education Research, 7(1), 75-89.

Next Generation Science Standards (NGSS). (2013). APPENDIX F – Science and Engineering Practices in the NGSS. Retrieved September 17, 2017, from file:///C:/Users/admin/Downloads/Documents/Appendix%20F%20%20Science%20and%20Engineering%20Practices%20in%20the%20NGSS%20-%20FINAL%20060513.pdf

การตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญา*

EXAMINATION PRINCIPLE IN THE FACT FINDING PROCESS OF CRIMINAL PROCEDURE

ชัชชัย ยุระพันธุ์
Chatchai Yurapan
สมาน ตั้งทองทวี
Saman Thungthontawee
ธานี วรภัทร์
Thani Woraphat
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
PathumThani University, Thailand
E-mail: dotaman@hotmail.com

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์ เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ 2) ศึกษาปัญหาการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งเกี่ยวกับ โครงสร้างในการตรวจสอบค้นหาความจริง และบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผลการวิจัยพบว่า

การตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญาของประเทศไทยนั้นมีโครงสร้างในการค้นหาความจริง และบทบาทขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ไม่สอดคล้องกับหลักการและทฤษฎี ซึ่งความผิดเพี้ยนเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกันออกไป เช่น ตัวบทบัญญัติ การตีความปรับใช้กฎหมาย การศึกษาและการผลิตนักกฎหมาย จนส่งผลเสียทั้งทางด้านประสิทธิภาพในการค้นหาความจริง และการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อเทียบกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในต่างประเทศที่ใช้ระบบเดียวกัน

ข้อเสนอแนะคือ ควรนำแนวคิดเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ใช้ระบบกล่าวหาในแบบภาคพื้นยุโรปที่มีการดำเนินคดีโดยอาศัยหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง ซึ่งรัฐมีบทบาทหลักในการพิสูจน์ความจริง โดยทุกฝ่ายในกระบวนการมีหน้าที่ร่วมกันตรวจสอบค้นหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความ จริงแท้ของเรื่องราวที่เกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหา และที่

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

เกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำความผิดให้ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด ควบคู่กันไปกับการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งกันและกัน ที่ถูกต้องเข้ามาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย

คำสำคัญ: หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง, โครงสร้างในการค้นหาความจริง, วัตถุแห่งคดี

Abstract

This dissertation purposes 1) to study Examination Principle in the fact finding process of criminal procedure in Code of Thailand and Foreign 2) to study the problems regarding the fact finding process of criminal procedure involving the fact finding structure and the organization's investigative roles in justice processes pursuant to the Criminal Procedure Code.

According to the study:

It was found that the fact finding process of criminal procedure in Thailand consists of the fact finding structure and the organization's investigative roles in criminal justice processes which are not in conformity with the principles and theorem. Such discrepancy is caused by the different factors such as the legislations, interpretation of law application, lawyer education and production, to the extent of resulting in negative impacts on the investigation efficiency and the alleged offender or the defendant's right protection compared with the foreign investigation employing the identical system.

Hence the concepts regarding Public Prosecution principles of the accusatorial system as the European region to conduct prosecution by relying on the Examination principles in which the Public officers plays investigative roles and all the divisions relating to the procedures are obliged to mutually investigate to acquire the facts of the matters alleged and relating to the offenders as extremely complete accompany with the due inspection of duty performances between each other to improve the Criminal Procedure Code of Thailand.

Keywords: Examination Principle, The Fact Finding Structure, Object Of Proceeding

บทนำ

ตามหลักการแล้วโครงสร้างของระบบการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาตามแบบภาคพื้นยุโรปนั้น เป็นระบบที่เน้นน้ำหนักไปที่การค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงานเป็นชั้นหลัก “การดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานจึงต้องได้มาซึ่งผลิตผลอันเป็นความจริงแท้ที่ครบถ้วนแล้ว” ส่วนการดำเนินคดีชั้นศาลเป็นชั้นกลั่นกรองรับรองความถูกต้องของการชี้ขาดคดีในชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งทำงานร่วมกันภายใต้แนวคิดที่ว่า การกระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นย่อมมีส่วนของประโยชน์ส่วนรวมที่ถูกกระทบอยู่ด้วย ซึ่งในประเด็นดังกล่าว นักกฎหมายภาคพื้นยุโรปมองว่า ผู้ที่ควรปกป้องประโยชน์ส่วนรวมคือรัฐ จึงเป็นที่มาของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (public prosecution) โดยจะเห็นได้ว่า การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบก็เพื่อวัตถุประสงค์สุดท้ายในการทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย และเป็นหน้าที่ของรัฐในการแก้ปัญหา จึงต้องใช้ระบบตรวจสอบ (Examination Principle) ที่ทุกองค์กรของรัฐต้องร่วมมือกันตรวจสอบค้นหาความจริงในเชิงรุก เพื่อให้ทราบความจริงที่ใกล้เคียงกับเรื่องที่เกิดขึ้นจริงให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในอันจะนำมาซึ่งการใช้มาตรการที่เหมาะสมในการบริหารจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากคดีอาญา จึงจะทำให้สามารถแก้ปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์, 2554)

1. ปัญหาเชิงโครงสร้างในการตรวจสอบค้นหาความจริง เมื่อพิจารณาโครงสร้างของการตรวจสอบค้นหาความจริงในประเทศไทย ด้วยความเข้าใจที่ว่า “การสอบสวนเป็นเพียงขั้นรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานในเบื้องต้น เพื่อทราบว่าคดีมีมูลพอฟ้องหรือไม่เท่านั้น ส่วนการพิสูจน์ความจริงจะเน้นไปที่การต่อสู้ในชั้นศาล” ของนักกฎหมายไทย ทั้งที่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่วางหลักให้ การค้นหาความจริงจะต้องรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำ และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหานั้น มีเจตนารมณ์ที่ไม่ได้ต่างจากหลักการในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นนี้ของต่างประเทศ ที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่ความเข้าในในทางปฏิบัติของไทยกลับไม่ได้มองคดีอาญาต่างจากคดีแพ่ง การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงานจึงเป็นไปในลักษณะปรักปรำผู้ถูกกล่าวหา และมุ่งเน้นที่จะฟ้องคดี ไม่ใช่มุ่งอำนวยความยุติธรรม โดยจะเห็นว่าสถิติการสั่งฟ้องในปี พ.ศ. 2559 จากคดีรับใหม่ซึ่งความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา 584,782 คดี มีการสั่งฟ้องถึง 574,230 คดี (ร้อยละ 98.20) และในปี พ.ศ. 2560 จากคดีรับใหม่ซึ่งความอาญาปรากฏผู้ต้องหาที่ส่งตัวมา 561,929 คดี มีการสั่งฟ้องถึง 548,595 คดี (ร้อยละ 97.62) จึงกล่าวได้ว่าในคดีที่ความอาญาที่พนักงานอัยการรับมาแล้วปรากฏตัวผู้ต้องหานั้นแทบจะไม่มีการสั่งไม่ฟ้องคดี การดำเนินคดีในชั้นศาลจึงเป็นชั้นหลัก (สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสารสนเทศ, 2562)

2. ปัญหาการตีความปรับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริง ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งบทบาทของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งทางปฏิบัติที่ไม่มีการร่วมกันในการตรวจสอบค้นหาความจริง ทั้งที่ตามหลักตรวจสอบการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงานถูกออกแบบมาให้มีการร่วมกันค้นหาความจริงที่มีความเป็นอำนาจเดียวกันของการสอบสวนฟ้องร้อง บทบาทของพนักงานอัยการเมื่อผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา ซึ่งอัยการมีทางปฏิบัติที่จะไม่เข้าเป็นโจทก์ร่วมโดยเห็นว่าผู้เสียหาต้องการดำเนินคดีด้วยตนเอง ทำให้คดีอาญาถูกดำเนินโดยผู้เสียหายซึ่งเป็นธรรมดาที่บุคคลจะต้องการให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อการแก้แค้นเป็นหลัก จึงนำมาซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานเพียงด้านที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาโดยขาดการกลั่นกรองเช่นเดียวกับคดีแพ่ง และบทบาทของศาลในการตรวจสอบค้นหาความจริง ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย มาตรา 228 และ 229 จะพบว่ากฎหมายได้วางหลักให้ศาลเป็นผู้สืบพยานและมีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมเช่นเดียวกัน หากแต่การดำเนินคดีในชั้นศาลของไทยนอกจากจะกลายเป็นชั้นหลักแล้ว “การค้นหาความจริงยังใช้การต่อสู้เช่นเดียวกับคดีแพ่ง” (คณิต ณ นคร, 2530)

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว นำแนวคิดเกี่ยวกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ใช้ระบบกล่าวหาในแบบภาคพื้นยุโรปที่มีดำเนินคดีโดยอาศัยหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง ซึ่งรัฐมีบทบาทหลักในการพิสูจน์ความจริง โดยทุกฝ่ายในกระบวนการมีหน้าที่ร่วมกันตรวจสอบค้นหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงแท้ของเรื่องราวที่เกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาและที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำความผิดให้ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด ควบคู่กันไปกับการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งกันและกัน ที่ถูกต้องเข้ามาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ

2. เพื่อศึกษาปัญหาการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งเกี่ยวกับ โครงสร้างในการตรวจสอบค้นหาความจริง และบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสารทางกฎหมาย

หนังสือพิมพ์ หรือเอกสารประกอบการสัมมนา สถิติ ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเตอร์เน็ต ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์การตรวจสอบค้นหาความจริง นำไปสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย พบว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระราชหฤทัยเลือกเอาระบบประมวลกฎหมายในแบบของยุโรปภาคพื้นทวีปมาใช้อย่างชัดเจน นอกจากนี้การยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปี พ.ศ. 2475 ก็ได้ใช้คณะกรรมการยกร่างที่ล้วนมาจากประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย และเมื่อเปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ร่างเสร็จแล้ว พบว่า มีความสอดคล้องกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมายภายใต้หลักตรวจสอบค้นหาความจริงเป็นอย่างมาก ดังนั้น แม้ในการร่างประมวลกฎหมายจะมีอิทธิพลของประเทศอังกฤษเข้ามาแทรกแซงอยู่บ้าง แต่ก็ส่งผลกระทบน้อยมาก จนไม่อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นระบบผสม โดยเมื่อนำตัวบทมาประกอบกับการศึกษาประวัติศาสตร์แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าส่งผลกระทบในเรื่องอำนาจของอัยการที่มีน้อยกว่าต่างประเทศเท่านั้น ส่วนเรื่องความแตกต่างในเรื่องการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เมื่อศึกษาบันทึกการประชุมเมื่อวันที่ 17 และ 24 มกราคม พ.ศ. 2457 ของคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พบว่า ไม่ได้เกิดจากแนวคิดการดำเนินคดีโดยประชาชนแบบอังกฤษแต่อย่างใด แต่เกิดจากการที่ผู้ร่างเห็นว่าประสิทธิภาพของอัยการในสมัยที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งยังไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างครอบคลุม จึงต้องเปิดให้มีการฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย ซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีแบบไทยโบราณ ทำได้อย่างกว้างขวางควบคู่กันไป และความรู้สึกของประชาชนในสมัยนั้นที่ยังรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตนในการฟ้องร้องเพื่อเอาความแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนการที่นักกฎหมายส่วนใหญ่ถือเอาทางปฏิบัติของศาลว่าเป็นมิติหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาถึงความเป็นระบบนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เนื่องจากประเทศไทยถือว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นบ่อเกิดของกฎหมายตามนิติวิธีในระบบประมวลกฎหมาย ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงไม่ใช่การวางจารีตหรือสั่งสมทางปฏิบัติของศาล และหากเจตนารมณ์ของกฎหมายกับทางปฏิบัติขัดกัน นั้นเท่ากับเกิดปัญหาในการตีความปรับใช้กฎหมาย และการถือเอาว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความคือ ทางปฏิบัติของศาลเช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มคอมมอลลอว์ หากนำมาใช้กับระบบประมวลกฎหมายนั้นย่อมก่อให้เกิดลักษณะของการขัดต่อหลักนิติรัฐ

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการตรวจสอบค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ พบว่า เมื่อเปรียบเทียบเนื้อหาของวิอาญาในประเด็นที่เกี่ยวกับการค้นหาความจริงกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์แล้วพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในหลักการและสาระสำคัญ ยกเว้น กฎหมายในเรื่อง การรับฟังพยานหลักฐานซึ่งเกิดจากการแก้ไขให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงระบบ และอำนาจสอบสวนของอัยการซึ่งเกิดจากเหตุผลทางการเมือง

จากการศึกษาปัญหาการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีอาญาซึ่งเกี่ยวกับ โครงสร้างในการตรวจสอบค้นหาความจริง และบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พบว่า ทางปฏิบัติของประเทศไทยนั้นต่างจากทางปฏิบัติของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ และไม่สอดคล้องกับหลักการและทฤษฎี

อภิปรายผล

การเปรียบเทียบกฎหมายและทางปฏิบัติเกี่ยวกับโครงสร้างในการตรวจสอบค้นหาความจริง ในการดำเนินคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ พบว่า ในต่างประเทศการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานต้องรวบรวมพยานหลักฐานอย่างละเอียด และมีการสอบสวนที่เชื่อถือได้ทำให้สั่งคดีได้อย่างเป็นภาววิสัย โดยไม่จำต้องรอไปชี้ขาดในชั้นศาลอย่างระบบต่อสู้ ตัวอย่างการสั่งคดีในชั้นเจ้าพนักงานของสาธารณรัฐฝรั่งเศส การสั่งฟ้องจะประเมินจากพยานหลักฐานที่ปรากฏ และมุมมองของการปกป้องสังคม ไม่จำต้องขึ้นศาลทุกคดี สถิติการสั่งคดีของพนักงานอัยการสาธารณรัฐฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2556 พบว่า จากคดีที่ลงบันทึกอาชญากรรม 4,899,894 คดี อัยการดำเนินคดี 1,306,758 โดยเป็นการสั่งไม่ฟ้อง 137,3178 คดี ทำความตกลงทางอาญา 566,821 คดี และมีคดีขึ้นสู่ศาลเพียง 602,620 คดี ส่วนในปี พ.ศ. 2557 จากคดีที่ลงบันทึกอาชญากรรม 4,621,486 คดี อัยการดำเนินคดี 1,327,980 คดีโดยเป็นการสั่งไม่ฟ้อง 152,770 คดี ทำความตกลงทางอาญา 587,016 คดี และ มีคดีขึ้นสู่ศาลเพียง 597,194 คดี กล่าวคือ คดีขึ้นศาลเพื่อกลั่นกรองประมาณร้อยละ 50 ของคดีที่พนักงานอัยการเห็นควรดำเนินคดี และในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะเห็นว่าในปี พ.ศ. 2556 การสั่งคดีของพนักงานอัยการเป็นการสั่งฟ้องคดีมีเพียง 527,228 คดีหรือประมาณร้อยละ 11.6 ของคดีทั้งหมด ซึ่งศาลพิพากษาลงโทษถึงร้อยละ 99.84 นอกจากนั้นอัยการใช้การสั่งคดีอย่างอื่น ส่วนในประเทศญี่ปุ่น ผู้ต้องสงสัยจำนวน 1,648,700 คนในปี พ.ศ. 2552 จำนวน 859,768 หรือร้อยละ 52.1 ของคดีทั้งหมดถูกสั่ง “ยุติการดำเนินคดีชั่วคราว” เนื่องจากอัยการจะสั่งฟ้องก็ต่อเมื่อฟ้องคดีไปแล้วศาลจะต้องลงโทษตามที่ฟ้องอย่างแน่นอนเท่านั้น ส่งผลให้สถิติคดีการฟ้องร้องดำเนินอาญาในประเทศญี่ปุ่นในปี พ.ศ.2556 นั้นเป็นการพิพากษาลงโทษสูงถึงร้อยละ 99.5

การดำเนินคดีตามระบบกล่าวหาในแบบของยุโรปภาคพื้นทวีปจึงมีการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานเป็นชั้นหลัก (อุทัย อาธิเวช, 2557)

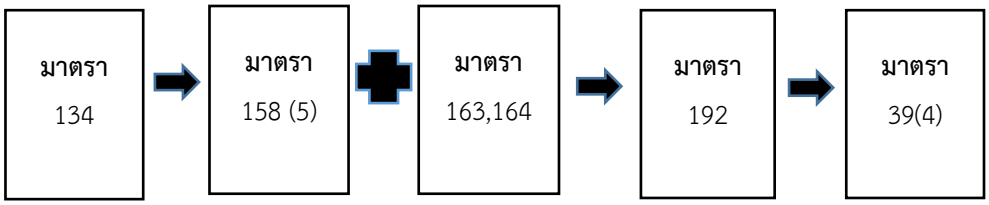
เมื่อพิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 มาตรา 158 และมาตรา 192 ประกอบกันจะพบว่า สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับตัวบทของระบบประมวลกฎหมาย ในเรื่องของ “วัตถุแห่งคดี” หรือ “ข้อหา” ซึ่งเป็น เรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิด และเรื่องราวเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ซึ่งวางหลักไว้ว่า “... และแจ้งให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้ง ข้อหาให้ทราบ” นั้น ในส่วนของถ้อยที่คำว่า “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด” นั้นความจริงแล้วคือสิ่งเดียวกันกับคำว่า วัตถุแห่งคดี ส่วนถ้อยคำที่ว่า “แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” ในส่วนท้ายของบทบัญญัตินั้นเป็นเพียงการปรับบทความผิด จากการกระทำว่าเข้าองค์ประกอบของฐานความผิดฐานใดบ้าง เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจเรื่องราวที่แจ้งของผู้ถูกกล่าวหา ด้วยเหตุว่าการแจ้งเพียงวัตถุแห่งคดีแต่ประการเดียว ไม่อาจทำให้ผู้ต้องหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามหลักฟังความทุกฝ่าย กฎหมายจึงวางหลักให้เจ้าพนักงานปรับบทความผิดจากวัตถุแห่งคดีดังกล่าวให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาเชื่อมโยงกับบทบัญญัติในขั้นตอนการฟ้องคดี ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ซึ่งวางหลักให้ “คำฟ้องจะต้องมีการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยกระทำความผิด มีข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่เกี่ยวข้องในระหว่างการกระทำนั้นเกิดขึ้น รวมถึงเรื่องราวของบุคคลและสิ่งของ ที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี” แล้วจะพบว่าคำว่า ข้อหา ในคำฟ้องของพนักงานอัยการนั้น หมายถึง วัตถุแห่งคดี ต่างจากคำว่า ข้อหา ในชั้นสอบสวนที่หมายความถึงฐานความผิด (กรณ์ ศินารักษ์ ณ จำปาศักดิ์, 2552)

อีกทั้งเมื่อพิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 192 จะพบว่ากฎหมายวางหลักให้คำฟ้องเป็นแกนหลักของการพิจารณาคดีที่จะกำหนดว่าการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลจะดำเนินไปได้หรือไม่ และดำเนินอย่างไร ล้วนขึ้นอยู่กับ คำฟ้องในส่วนที่เป็นวัตถุแห่งคดี หรือข้อหา กล่าวคือ คำฟ้องของพนักงานอัยการนั้น นอกจากจะเป็นเงื่อนไขให้อำนาจศาลดำเนินคดีแล้ว ยังเป็น “สิ่งที่เป็นตัวกำหนดและเป็นขอบเขตของการพิจารณาพิพากษาของศาล” โดยจะเห็นว่า อำนาจในการตรวจสอบค้นหาความจริงของศาลทำในขอบเขตของเรื่องราวของการกระทำในทางเหตุการณ์เดียวกันกับที่ปรากฏในคำฟ้อง และกำหนดตัวบุคคลว่าต้องเป็นจำเลยที่ระบุไว้ในคำฟ้องเท่านั้น การเปลี่ยนตัวจำเลยตามฟ้องระหว่าง การพิจารณาคดีย่อมมิอาจกระทำได้ อีกทั้งหากผลของการพิจารณาทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันจากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาในฟ้อง เช่น ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ แต่เมื่อในทางพิจารณาปรากฏ

ว่ามีการใช้กำลังประทุษร้ายร่วมด้วย ศาลก็ไม่อาจลงโทษจำเลยในฐานชิงทรัพย์ได้ และลงได้แต่เพียงความผิดในฐานลักทรัพย์ เพราะถือว่าเป็นกรณีโจทก์ไม่ประสงค์จะให้ลงโทษ ซึ่งต่างจากเรื่องของการอ้างฐานความผิดไม่ถูกต้องที่ศาลจะสามารถปรับให้ถูกต้องได้ นอกจากนี้ข้อหาในคำฟ้องยังส่งผลในลักษณะของการเป็น “ขอบเขตของสภาพเด็จขาดทางกฎหมาย” กล่าวคือ หากมีการดำเนินคดีในเรื่องราวของการกระทำในทางเหตุการณ์เดียวกันและตัวบุคคลคือจำเลยนั้นเป็นคนเดียวกันกับที่ปรากฏในคำฟ้องซึ่งศาลได้พิพากษาในเนื้อหาของความผิดแล้ว การดำเนินคดีดังกล่าวย่อมเป็นการฟ้องซ้ำ (ณัฐดนัย สุภัทรากุล, 2554)

ความสัมพันธ์ของ “เรื่องราวเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นความผิด” ซึ่งถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยการแจ้งข้อหา การบรรยายฟ้อง การแก้ไขเพิ่มเติมฟ้อง ขอบเขตการพิจารณา สภาพเด็จขาดพิพากษา ทางกฎหมาย

ฟังได้ว่า หากอยู่ในขอบเขตของวัตถุแห่งคดีเดียวกัน ศาลก็สามารถค้นความจริงเพิ่มเติมและลงโทษไปตามฐานความผิดที่พิจารณาได้อยู่แล้ว ดังนั้น การแก้กฎหมายมาตรา 192 ในภายหลังซึ่งเป็นไปในลักษณะของการดำเนินคดีในระบบคอมมอล์ลอว์ อันเป็นการแก้ไขให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและบรรทัดฐานของศาลที่จะลงโทษได้ในฐานความผิดตามที่ฟ้องเท่านั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้จึงไม่จำเป็นหากมีความเข้าใจเรื่องวัตถุแห่งคดี

การเปรียบเทียบกฎหมายและทางปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการดำเนินคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ พบว่า

ในต่างประเทศบทบาทการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์รัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น พบว่า มีกลไกลในการร่วมกันตรวจสอบค้นหาความจริงและร่วมกันคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหา ต่างจากประเทศไทย จากมุมมองของนักกฎหมายในยุโรปภาคพื้นทวีปที่มีต่อธรรมชาติของการสอบสวนที่ว่า “การสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการฟ้องร้อง” ซึ่งมุมมองดังกล่าวส่งผลถึงกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันระหว่างกันของพนักงานอัยการและตำรวจ กล่าวคือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มอบหมายให้การตัดสินใจในการกำกับดูแล การสอบสวนและการดำเนินคดีผู้ต้องสงสัยขึ้นอยู่กับอัยการ ส่วนตำรวจเป็นผู้ช่วยรวบรวมข้อเท็จจริง นอกจากนี้ อัยการยังอาจให้คำแนะนำ

เพื่อให้หน่วยงานตำรวจทราบถึงวิธีดำเนินการสอบสวนคดี ซึ่งจุดประสงค์ของการบังคับบัญชาเช่นนี้ ก็เพื่อขยายขอบเขตการใช้ดุลพินิจของอัยการให้ลงไปใน การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจส่วนการที่นักกฎหมายแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนีวางระบบให้ การปรับบทความผิดซึ่งต้องใช้ความเชี่ยวชาญทางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายตกเป็นของพนักงานอัยการ การแยกการรวบรวมข้อเท็จจริง กับการปรับบทกฎหมายนั้นมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ตัดสินใจในทางคดี โดยทำให้แน่ใจว่าคนที่ตัดสินใจในทางคดีซึ่งเป็นอำนาจตุลาการตกอยู่กับอัยการไม่ใช่ตำรวจ การสอบสวนจึงถูกกำหนดทิศทางโดยผู้ที่ต้องนำข้อมูลที่ครบถ้วนไปใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดี และมีผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน ที่ผู้รับผิดชอบในการสั่งคดีต้องสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้จากการสอบสวนด้วยตนเอง เพื่อรับรู้เรื่องราวที่ถูกต้องในสาระสำคัญในการสั่งคดี การบริหารคดี ในทางทฤษฎีของระบบกล่าวหาในแบบของยุโรปภาคพื้นทวีป จึงมีการกำหนดให้อำนาจสอบสวนฟ้องร้องต้องเป็นอำนาจเดียวกัน มีเอกภาพ เพื่อที่จะให้อัยการสามารถรับรองคุณภาพของความจริงจากการสอบสวน (อุทัย อาธิเวช, 2557)

บทบาทของอัยการเมื่อผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีอาญา แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเปิดช่องให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาได้กว้างมากเมื่อเทียบกับประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายด้วยกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วในข้างต้น อย่างไรก็ตามผู้ร่างกฎหมายก็ได้วางหลักให้อัยการสามารถเข้ามาในคดีได้ทุกเมื่อ และสามารถขอให้ศาลสั่งให้ผู้เสียหายยุติการทำให้คดีของอัยการเสียหายได้อีกด้วย ซึ่งการเข้าร่วมเป็นโจทก์ของพนักงานอัยการเมื่อเห็นว่าต้องเข้ามาปกป้องประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้การดำเนินคดีกลับกลายเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ส่วนการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายเป็นข้อยกเว้น เนื่องจากคดีอาญาส่วนใหญ่ล้วนกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมทั้งสิ้น จึงเป็นการวางหมากของผู้ร่างไว้แล้วว่า เมื่อใดที่ประเทศไทยมีจำนวนนักกฎหมายเพียงพอ การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจะเป็นหลัก ส่วนการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหายเป็นเรื่องรองไปโดยปริยาย

เมื่อคดีอาญาไม่ใช่เรื่องของคู่ความต่อสู้กัน แต่เป็นเรื่องของการตรวจสอบค้นหาความจริง เพราะฉะนั้น คดีอาญาจึงมุ่งค้นหาความจริงแท้ หากศาลไม่ค้นหาความจริงในเชิงรุกโดยปล่อยให้เป็นหน้าที่ของอัยการ เสมือนหนึ่งว่าข้อเท็จจริงทุกอย่างต้องอยู่ในคำฟ้องแล้ว และศาลมีหน้าที่ตัดสินอย่างเดียว ก็จะกลายเป็นการผลักภาระหนักให้กับอัยการ เสมือนกับการถือเอาว่าข้อเท็จจริงเมื่อผ่านการสอบสวนแล้วจะต้องถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ศาลจึงต้องช่วยอัยการในการค้นหาความจริงเพิ่มเติม ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยให้อำนาจไว้เพียงแต่นักกฎหมายไทยคุ้นชินกับระบบคอมมอลลอว์ จึงไม่ใช้ช่องทางดังกล่าว นอกจากนี้หากการที่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานใดเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ แล้วย่อมจะทำให้เกิดอุปสรรคในการตรวจสอบความจริง เพราะหากต้องการได้ความจริงแท้ และมีภาววิสัยในการดำเนินคดี ผู้พิพากษาต้องมีอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยสามารถรับฟังได้หมด ส่วนศาลจะ

เชื่อไม่เชื่ออีกเรื่องหนึ่ง แต่เมื่อจะตัดสินลงโทษพยานหลักฐานต้องชัดเจนถึงที่สุด ส่วนการนำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในการดำเนินคดีอาญา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ซึ่งเป็นการนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในกรณีที่กฎหมายไม่มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อหลีกเลี่ยงการบัญญัติกฎหมายซ้ำ ไม่ใช้การบัญญัติในลักษณะที่สื่อได้ว่าการดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นหลักส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นรอง เพราะการค้นหาความจริงโดยอาศัยหลักการตรวจสอบกับหลักตกลงนั้นต่างกันอย่างมาก การใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงสามารถนำมาใช้ในการดำเนินคดีได้ เท่าที่ไม่ขัดกับหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง เท่านั้น เช่น คดีอาญาจะใช้หลักเรื่องภาระในการพิสูจน์ หรือ การท้ากันในศาลตามหลักตกลงเช่นคดีแพ่งไม่ได้ เนื่องจากไม่ตรงกับแนวคิดที่รัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยที่ต้องการทราบความจริงแท้

สรุป

เจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย จึงเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ดำเนินคดีโดยอาศัยหลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแบบของภาคพื้นยุโรป ซึ่งมองว่า การดำเนินคดีอาญานั้นต่างจากคดีแพ่ง เพียงแต่นักกฎหมายไทยคุ้นชินกับแนวคิดของระบบคอมมอลลอว์ จึงก่อให้เกิดปัญหาการตีความปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับโครงสร้างในการค้นหาความจริงและบทบาทหน้าที่ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่ขัดกับหลักการและทฤษฎี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเกี่ยวกับโครงสร้างในการตรวจสอบค้นหาความจริง

1.1 ปลูกฝังนักกฎหมายผ่านการเรียนการสอนกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีอย่างเป็นภาวะวิสัย เพื่อที่จะทำให้เกิดอุดมคติร่วมกันที่ว่า “การตัดสินใจดำเนินการทางกฎหมายของผู้ใช้อำนาจรัฐจะต้องสามารถอธิบายตัวข้อเท็จจริงที่นำมาสนับสนุนเหตุผลทางกฎหมายได้อย่างชัดแจ้งในระดับที่ไม่ว่าผู้ตัดสินเป็นผู้ใดก็ต้องตัดสินใจเช่นนี้ รวมถึงเข้าใจถึงความสำคัญของความจริงแท้ที่เป็นดั่งทางออกทางของการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งจะทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงานจะต้องกระทำอย่างละเอียดครบถ้วนและเป็นไปเพื่อค้นหาความจริงตามหลักตรวจสอบค้นหาความจริง

1.2 การถูกปลูกฝังผ่านวัฒนธรรมองค์กรด้วยการจัดระเบียบการฟ้องร้องที่พนักงานอัยการจะต้องฝึกฝนอย่างหนักเพื่อที่จะสามารถค้นหาความจริงแท้อย่างเป็นภาวะวิสัย และเขียนถ่ายทอดความจริงนั้นในบรรยายฟ้องได้อย่างละเอียด ไม่ใช้การบรรยายฟ้องเพียงให้ครบองค์ประกอบความผิด

1.3 แก้ไข กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 จากบทบัญญัติในปัจจุบันเป็น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 (ก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติม)

ห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอหรือที่มิได้กล่าวในฟ้อง

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้อง ให้ศาลยกฟ้องคดีนั้น

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงบางข้อดังกล่าวในฟ้องและตามที่ปรากฏในทางพิจารณา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่โจทก์ประสงค์ให้ลงโทษ ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำเลยในข้อเท็จจริงนั้น ๆ

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามฟ้องนั้นโจทก์สืบสม แต่โจทก์อ้างฐานความผิดหรือบทมาตราผิด ศาลมีอำนาจลงโทษจำเลยตามฐานความผิดที่ถูกต้องได้

ถ้าความผิดตามที่ฟ้องนั้นรวมการกระทำหลายอย่าง แต่ละอย่างอาจเป็นความผิดได้อยู่ในตัวเอง ศาลจะลงโทษจำเลยในการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่พิจารณาได้ความก็ได้

เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาโดยอาศัยคำฟ้องของระบบชีวิลลอว์ที่หากอยู่ในขอบเขตของวัตถุแห่งคดีเดียวกัน ศาลก็สามารถค้นความจริงเพิ่มเติมภายใต้ขอบเขตและลงโทษไปตามฐานความผิดที่พิจารณาได้อยู่แล้ว

2. ข้อเสนอเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรในการค้นหาความจริง

2.1 เรื่องอำนาจในการเริ่มคดีของพนักงานอัยการ ต้องแก้ไข กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 วรรคแรก ซึ่งวางหลักว่า “ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้” เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 วรรคแรก “ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมาย หรือ พนักงานอัยการก็ได้”

และเพิ่มกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 วรรคท้าย “เมื่อมีการรับเรื่องร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะต้องรายงานไปยังพนักงานอัยการเพื่อทราบ”

ประกอบกับ แก้ไข กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 ซึ่งวางหลักว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้” เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 “พนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ หรือพนักงานอัยการ มีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้”

เพื่อให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีอาญา ซึ่งท่านอาจารย์เข็มชัย ชุติวงศ์ อัยการสูงสุด ได้เสนอไว้ในการให้สัมภาษณ์ ควรจะให้อัยการเป็นคนเริ่มคดีได้ โดยสามารถรับแจ้งความร้องทุกข์ ซึ่งจะเป็นการถ่วงดุลตำรวจได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะคดีที่มีการแจ้ง

ความกับตำรวจนั้น มีการดำเนินการไม่ถึง 20 เปอร์เซ็นต์ นอกนั้นตำรวจหาทางจะไม่ดำเนินการ

2.2 เรื่องการร่วมกันตรวจสอบการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ต้อง เพิ่มเติม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66/1 วรรคแรก “การใช้มาตรการบังคับทางอาญาทุกอย่างจะต้องผ่านความเห็นชอบจากพนักงานอัยการ เช่น การขอหมายเรียกก็ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานอัยการ”

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66/1 วรรคสอง “เมื่อมีการควบคุมตัวบุคคลใดจะต้องแจ้งให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบในทันทีที่เริ่มการควบคุมบุคคล”

เพื่อให้การเสนอศาลออกหมายจับ หมายค้น และหมายขัง จะต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการ

2.3 เรื่องอำนาจในการตั้งข้อหาและกำหนดรูปคดี ต้องเพิ่มเติม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 “ในการตั้งข้อหาบุคคลใด ให้อำนาจในการปรับบทความผิดจากพยานหลักฐานเป็นของพนักงานอัยการเท่านั้น”

วรรคสอง “ก่อนการแจ้งข้อหาตามบทบัญญัติมาตรา 134 วรรคแรก ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อตรวจสอบน้ำหนักของพยานหลักฐานจากการสอบสวน”

วรรคสาม “พนักงานอัยการต้องตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของวิธีดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้ได้สัดส่วนกับสภาพและความร้ายแรงของความผิดตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ให้คำแนะนำและกำหนดทิศทางในการสอบสวน ตลอดจนควบคุมคุณภาพของเนื้อหาในการสอบสวน”

และวรรคสี่ “พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการและมีหน้าที่ต้องรายงานความคืบหน้าของการสอบสวนทุก 6 เดือน”

เพื่อให้อัยการมีบทบาทในการวางรูปคดีทำให้ข้อหาในฟ้องถูกทำโดยพนักงานอัยการซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากในความเป็นอำนาจเดียวของการสอบสวนฟ้องร้อง

2.4 เพิ่มเติม มาตรา 28/1 ผู้เสียหายฟ้องคดีความผิดต่ออาญาแผ่นดินได้ต่อเมื่อ พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี หรือ เมื่อผ่านพ้นระยะเวลา 2 ใน 3 ของอายุความมาแล้วและแก้ไข ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 จากเดิมซึ่งบัญญัติให้ “คดีอาญาที่มิใช่ความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายยื่นฟ้องแล้ว พนักงานอัยการจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดก็ได้” เป็น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 ซึ่งบัญญัติให้

“พนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายในทุกกรณีที่มีการประทับรับฟ้องคดีที่มิใช่ความผิดต่อส่วนตัวโดยผู้เสียหาย เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของรัฐ”

“ในการนี้เมื่อประทับรับฟ้องคดีที่มิใช่ความผิดต่อส่วนตัวซึ่งผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี ศาลซึ่งออกคำสั่งจะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีเพื่อส่งคำขอเข้ามาเป็นโจทก์ร่วม”

2.5 เรื่องบทบาทของศาลในการตรวจสอบค้นหาความจริง ศาลควรแสดงบทบาทในการค้นหาความจริงตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 228 มาตรา 229 และมาตรา 174 วรรค 4

2.6 การนำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้กับคดีอาญาได้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 จะต้องไม่ขัดต่อหลักตรวจสอบค้นหาความจริง

2.7 การให้เหตุผลในการเขียนข้อเท็จจริงซึ่งพิจารณาได้ความในคำพิพากษาต้องแสดงข้อสรุปในคดีให้เห็นได้ว่า ความจริงของเรื่องราวที่จำเลยได้การกระทำเกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น โดยอาศัยเหตุผลใดมาสนับสนุนให้เกิดความชัดเจนอย่างเป็นภาววิสัย ศาลจึงต้องใช้อำนาจในการตรวจสอบพยานหลักฐานเพิ่มเติมจนรู้แน่ชัด

เอกสารอ้างอิง

กรณ์ ศินารักษ์ ณ จำปาศักดิ์. (2552). ระบบการถามค้านกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

คณิต ณ นคร. (2530). วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. วารสารนิติศาสตร์, 15(3), 78-91.

ณัฐดนัย สุภัทรากุล. (2554). มาตรการต่อรองคำรับสารภาพกับการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาแก่ประชาชน. ในดุษฎีนิพนธ์ นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลับธุรกิจบัณฑิตย์.

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสารสนเทศ. (2562). สถิติคดีสำนักงานอัยการสูงสุดประจำปี พ.ศ. 2560. สำนักแผนงานและงบประมาณศาลยุติธรรม.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์. (2554). การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. กรุงเทพมหานคร: ดุลพาห.

อุทัย อาธิเวช. (2557). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พริ้นติ้ง.

การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหาร และหัวหน้างานองค์กร*

STUDY AND DEVELOPMENT OF A TRAINING MODEL BASED ON THREEFOLD TRAINING TO STRENGTHEN ETHICAL LEADERSHIP FOR EXECUTIVE OFFICERS AND TEAM LEADERS IN AN ORGANIZATION

ศุภกร จันทราวุฒิกร
Suphakorn Chantrawutikorn
ดุษฎี โยเหลา
Dusadee Yoelao
กมลวรรณ คารมปราชญ์ คล้ายแก้ว
Kamolwan Karomprach Klaykaew
ครรชิต แสนอุบล
Kunchit Saenubol
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand
E-mail: suphakornabcd@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สำหรับเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร 3) เพื่อทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สำหรับเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ก่อนนำไปเสนอใช้ โดยได้ดำเนินการวิจัย ตามแบบแผนสำรวจบุกเบิก (The Exploratory Sequential Design) เป็น 2 ระยะต่อเนื่องกัน คือ ระยะที่ 1 การวิจัย เชิงคุณภาพ และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้ศึกษาองค์ความรู้จากรูปแบบการฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ จิตวิทยาการฝึกอบรม ประยุกต์กับ หลักไตรสิกขา และศึกษา กำหนดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จากการสังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ ปีเตอร์ จี นอร์ท

* Received 18 July 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

เฮ้าส์ (Peter G. Northouse) และ แกรี่ ยูคล์ (Gary Yukl) เข้าในหลักการ 3 คือ ครองตน ครองคน ครองงาน สรุปเป็น 6 ประการ คือ การแสดงออกถึงความยุติธรรม การยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต การเคารพให้เกียรติผู้อื่น การให้บริการคนอื่น การใช้อำนาจและอิทธิพลของผู้นำการเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่ม 2) พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เป็นรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน และ 7 กระบวนการ อธิบายได้ตามรูปภาพโมเดลพระธาตุเจดีย์ 3) ทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ด้วยการทดลองแบบกึ่งทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับอบรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม, รูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา, หลักไตรสิกขา

Abstract

This study was conducted using mixed methods research and the aims of the present study were as follows: 1) to study the Training Model, according to Threefold Training in Buddhism (TMTT) and Ethical leadership (EL); 2) to develop a Training Model according to Threefold Training in Buddhism (TMTT) in order to strengthen Ethical Leadership among executive officers and the team leaders in an organization; and 3) to trial the training model according to Threefold Training in Buddhism (TMTT) before actual use. In this research, the Exploratory Sequential Design was used to divide the study into two phases consecutively. The first phase was qualitative research, while the second phase was quantitative research. The results of this study revealed the following: 1) to study and gain knowledge from TMTT. That separate two parts: the Psychology of Training and Threefold Training in Buddhism were studied to determine ethical leadership from the synthetic concept of Ethical Leadership of Peter G. Northouse and Gary Yukl into three principles of leadership that consisted of self-dominance, people dominance, and work dominance to be the Six Ethical Leaderships that consisted of showing justice, manifesting honesty, respecting others, serving others, the use of the power and influence of leaders and building community; 2) to develop TMTT from in-depth interview the Scholars and Practitioners sum five people and

evaluate TMTT from the specialists with a total of five people to be TMTT and consisted of three steps and seven procedures that explained a picture of model of a pagoda; 3) the trial of TMTT with quasi-experimental research revealed that after training with TMTT, the results showed that the average ethical scores of the experimental group was significantly higher than the scores before training at a level of .01.

Keywords: Ethical Leadership , Training Model According To The Threefold Training, Main Threefold

บทนำ

การพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญ ที่นักวิชาการได้ศึกษาถึงรูปแบบ แนวทาง และปัจจัยอื่น ๆ ในการพัฒนาอย่างหลากหลาย ปัจจัยหนึ่งที่มีความเด่นชัดมาก คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรมนุษย์ที่มีอิทธิพลสูงในการพัฒนาองค์กร ก็คือ ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กร ที่เป็นบุคคลผู้กำหนดทิศทางขององค์กร ตามที่ ท่าน ว.วชิรเมธี ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้นำเป็น ผู้กำหนดชะตากรรมทั้งของตัวผู้นำ ผู้ตาม ขององค์กร ของสังคมและของโลกทั้งหมด ถ้าองค์กร บริษัท สถาบัน สังคม หรือประเทศใด มีผู้นำที่เปี่ยมไปด้วยภาวะผู้นำ (Leadership) องค์กร บริษัท สถาบัน หรือประเทศนั้น ๆ ย่อมมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง แต่ถ้าการณ์กลับเป็นในทางตรงกันข้าม องค์กรเป็นต้นนั้น ๆ ก็ย่อมจะพบแต่ความล้มเหลว” (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), 2552) นอกจากนั้น นภาพร ขันธนภา ได้กล่าวถึงบทบาทผู้นำในการสร้างค่านิยมขององค์การและความศรัทธาของพนักงานที่จะเกิดขึ้นไว้ ว่า “ภาวะผู้นำสามารถสร้างค่านิยมขององค์การและเครือข่ายทางสังคมที่สามารถส่งเสริมพฤติกรรมที่มีจริยธรรมได้ ภาวะผู้นำจะเน้นหนักในเรื่องการสร้างค่านิยมที่แข็งแกร่งขององค์การในหมู่พนักงาน สร้างปทัฏฐานในการประพฤติปฏิบัติและรูปแบบความสัมพันธ์ร่วมกันภายในองค์การ ผู้นำในระดับสูงขององค์การมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยม ปทัฏฐานและจรรยาบรรณลงไปทั่วทั้งองค์การ ผู้นำสามารถทำให้เกิดโครงสร้าง ค่านิยมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยผ่านหลักสูตรการอบรมและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้พนักงานทำการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรมได้ ความรู้สึกของพนักงานว่า บริษัทของพวกเขามีบรรยากาศทางจริยธรรมจะนำไปสู่ผลลัพธ์การดำเนินงานที่ดีขององค์การ ทั้งในเรื่องของการเพิ่มผลผลิตและทีมงาน และเป็นสิ่งจำเป็นที่พนักงานทั้งภายในฝ่ายของตนและระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ทั่วทั้งองค์การจะต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมกันในเรื่องความศรัทธาและไว้วางใจซึ่งกันและกัน พนักงานต้องการที่จะได้รับการปฏิบัติต่อกันด้วยความนับถืออย่างเท่าเทียมกัน” (นภาพร ขันธนภา, 2552)

จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารท้องถิ่น (ที่มาจากการเลือกตั้ง) สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น และประชาชนผู้รับบริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ของสำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น สำรวจจากแบบสอบถามทั้งสิ้น 3,235 ชุด พบว่า ด้านความต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นในประเด็นของหลักคุณธรรมเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 67.21 อันดับสอง ได้แก่ หลักนิติธรรม คิดเป็นร้อยละ 61.15 อันดับสาม คือ หลักความโปร่งใส คิดเป็นร้อยละ 56.56 อันดับสี่ คือ หลักการมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 50.08 อันดับห้า คือ หลักความรับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 46.07 และอันดับสุดท้ายเป็นหลักความคุ้มค่า คิดเป็นร้อยละ 45.49 สภาพปัญหาหลักคุณธรรม คือ ไม่ซื่อสัตย์ ไม่มีความเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรผู้มารับบริการ ใช้กิริยาวาจาไม่สุภาพ เลือกปฏิบัติ ขาดความโปร่งใส ขาดความยุติธรรม ขาดความชัดเจน ขาดความเป็นมิตร ขาดความจริงใจ, ขาดความเสมอภาค (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2562) ในยุคหลังนี้ เสียงเรียกร้องให้มีผู้นำที่มีจริยธรรมดังขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก สังคมต้องการผู้นำที่มีจริยธรรม เพราะเล็งเห็นแล้วว่า ผู้นำที่ขาดจริยธรรมนำพาประเทศหรือองค์กรไปสู่ความอ่อนแอ ความแตกแยก ความไร้ระบบ ความไม่มีประสิทธิภาพ ผู้นำที่ไร้จริยธรรมคิดถึงตนเองเป็นหลัก วางตนเองเป็นศูนย์กลางขององค์กร ของสังคม คนไทยชินกับผู้นำลักษณะนี้เป็นอย่างดี เพราะพบเห็นมานาน ต้องทนอยู่ด้วย เพราะอยู่ในสังคมเดียวกัน เวลาพูดหรือนึกถึงผู้นำที่มีจริยธรรม ถ้าเป็นผู้นำในไทย เราจะนึกถึงผู้นำที่สุจริต ไม่คอร์รัปชัน เป็นผู้ที่ทำเพื่อสังคม คิดถึงสังคมก่อนคิดถึงตนเอง ถ้ามีผู้นำแบบนี้ เราเชื่อกันว่าสังคมน่าจะเป็นสังคมที่มีความสุข (คนพันธุ์ N, 2557) จากผลการสำรวจความคิดเห็นและแนวคิดของนักวิชาการและสื่อมวลชนที่สะท้อนมาดังกล่าว จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญอย่างยั่งยืนต้องอาศัยผู้นำเป็นผู้กำหนดทิศทาง และทิศทางขององค์กรโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ควรมุ่งเน้นเป็นอันดับที่หนึ่ง คือ หลักคุณธรรม ดังที่ พระธรรมปิฎก ได้กล่าวแสดงทัศนะไว้ว่า “ผู้เป็นนักปกครอง เป็นนักการเมือง เป็นนักบริหาร ต้องถือเป็นเรื่องสำคัญว่า ตอนนี้จะออกสู่ภาคปฏิบัติ ต้องตั้งหลักก่อน การที่จะตั้งหลัก ก็คือจะต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ คือถือหลักการ กฎกติกา กฎหมาย ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล ประโยชน์สุขที่แท้เป็นใหญ่ เป็นเกณฑ์ เป็นมาตรฐาน เมื่อถือธรรมเป็นใหญ่ก็เห็นแก่ธรรม เห็นแก่ความจริง ความถูกต้องความดีงาม และยึดถือตามหลักการ กฎกติกา รวมทั้งกฎหมาย ตั้งธรรมาธิปไตยเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ก็จะไม่เอนเอียงไปข้างไหน ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ ไม่เห็นแก่พรรคพวก ไม่เห็นแก่คะแนนนิยม เป็นต้น และจะมีความชัดเจนในการทำงาน” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2545)

ประเด็นความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมของบุคคลากรในองค์กรนี้ จึงนำมาสู่การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้นำให้เป็นผู้นำผู้มีคุณธรรมจริยธรรม หรือเรียกว่า “ผู้นำเชิงจริยธรรม” อันเป็นบริบทที่ตรงและสอดคล้องกัน เพื่อพัฒนาสู่การเป็นองค์กรที่โปร่งใส หรือที่เรียกกันว่า “บรรษัทธรรมาภิบาล” เพราะย่อมก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในองค์กร และการพัฒนาเป็นองค์รวมอย่างยั่งยืน ในการนี้ เมื่อศึกษาหลักการ รูปแบบการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาแล้วพบว่า หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญาเป็นรูปแบบการฝึกฝน เรียนรู้อันเป็นจิตวิทยาแนวพุทธ หลักการและรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการอันลึกซึ้ง มุ่งเป้าหมายเพื่อการตัดกิเลส เข้าสู่พระนิพพาน เป็นขั้นโลกุตตรธรรม แต่การประยุกต์ในขั้นโลกิยธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) อาจต้องศึกษาเพิ่มเติมในเชิงจิตวิทยา เพื่อให้เกิดรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาบุคคลากรขององค์กร จากการสำรวจความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ได้ชี้ถึงความต้องการให้ปรับปรุงหลักคุณธรรมเป็นอันดับหนึ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเป็นไปตามผลการสำรวจและเป็นองค์กรมีลักษณะการทำงานที่ต้องปฏิสัมพันธ์และให้บริการประชาชน อีกทั้งต้องรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม คือ ประเทศชาติ บ้านเมือง เป็นใหญ่เหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ Peter G. Northouse และ Gary Yukl ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 5 ประการ (Northouse, P.G., 2010) และแนวคิดตามเกณฑ์วัดลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 8 ประการ ของ Gary Yukl นำมากำหนดเป็นกรอบคุณลักษณะและพัฒนาเป็นแบบประเมินภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ประกอบด้วยคุณลักษณะ 6 ประการ จากนั้น วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างยั่งยืนต่อไป (Gary Yukl, 2010)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สำหรับเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร
3. เพื่อทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สำหรับเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ก่อนนำไปเสนอใช้ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ (Scholars) และนักปฏิบัติการ (Practitioners) ที่มีความรอบรู้หลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนาและเชี่ยวชาญด้านพัฒนาบุคลากร เป็นผู้ให้ข้อมูลรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 ท่าน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. นักวิชาการ (Scholars) หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรอบรู้หลักไตรสิกขา และการประยุกต์จิตวิทยาการฝึกอบรมกับหลักไตรสิกขา หรือจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จำนวน 3 ท่าน

2. นักปฏิบัติการ (Practitioners) หรือผู้นำองค์กร ผู้มีองค์ความรู้ในการบริหารและพัฒนาบุคลากร จำนวน 2 ท่าน

งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร: ได้แก่ ผู้บริหาร และหัวหน้างาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 องค์กร ในจังหวัดพะเยา จำนวน 118 คน

กลุ่มตัวอย่าง: ได้แก่ ผู้บริหาร และหัวหน้างาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 องค์กร ในจังหวัดพะเยา ที่ได้รับคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) และได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชา โดยตอบรับเข้าร่วมงานวิจัย จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คน และกลุ่มควบคุม 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: ในการดำเนินงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ ดังนี้

1. แบบประเมินภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
3. รูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

การวิเคราะห์ผลการวิจัยระยะที่ 1 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดังนี้

ศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาและภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม กำหนดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม นำนิยามความหมายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมาสร้างข้อคำถามของแบบประเมินภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ

วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากข้อมูลการถอดเสียงสนทนาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยถอดความแบบคำต่อคำ

สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาสร้างและพัฒนาเป็นรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 2 ดังนี้

ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างทดลองทั้งก่อนการทดลองและภายหลังการทดลอง ใช้การทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent sample)

ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างทดลองที่ได้รับการอบรมตามหลักไตรสิกขา กับกลุ่มตัวอย่างควบคุมที่ไม่ได้รับการอบรมตามหลักไตรสิกขาภายหลังการทดลอง โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบเป็นอิสระต่อกัน (t-test for independent sample)

ผลการวิจัย

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของประเทศตะวันตก ที่มีการศึกษา สังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำสมัยเริ่มแรกจนถึงสมัยใหม่ และมีความสอดคล้องกับแนวคิดคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาในตะวันออก ได้แก่ แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของ Northouse และ Gary Yukl เมื่อศึกษาเทียบเคียงหลักธรรมในพุทธศาสนา ที่ผู้นำพึงตระหนัก ให้ความสำคัญในการบริหารปกครองประเทศ คือ หลักอธิปไตย 3 (ความเป็นใหญ่ 3) สามารถเชื่อมโยงกับหลักการบริหาร 3 ได้ดังนี้

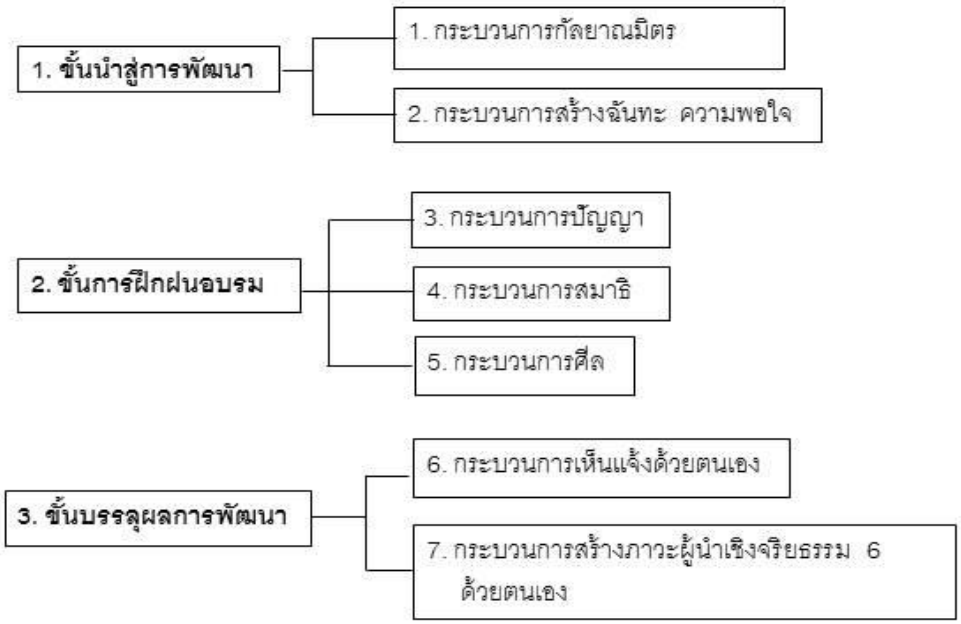
1. อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ = หลักการครองตน
2. โลกาธิปไตย ถือชาวโลกเป็นใหญ่ = หลักการครองคน
3. ธัมมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ = หลักการครองงาน

จากนั้น จึงวิเคราะห์เชื่อมโยงโดยการจัดกลุ่ม สังเคราะห์ในหลักการบริหารตามอธิปไตย 3 พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ Northouse และ Gary Yukl มีความสอดคล้องกับหลักอธิปไตย 3 ในคุณลักษณะเหล่านี้ มีคุณลักษณะหนึ่งในเกณฑ์วัดลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 8 ประการ ของ Gary Yukl ที่มีบริบทและความหมายกว้างขวาง นับเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำได้รับมาเป็นเครื่องมือในการบริหารปกครอง ทรงพลังในการบังคับบัญชา แต่เป็นสิ่งที่ผู้นำทุกคนจำต้องระมัดระวังอย่างยิ่งในการใช้ นั่นคือ การใช้อำนาจและการใช้อิทธิพลของผู้นำ (Use of leader power and influence) จากการเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความโดดเด่นดังกล่าว จึงกำหนดเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นมา รวมกับหลักการภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 5 ประการของ Northhouse สรุปเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) จำนวน 6 ด้าน สังเคราะห์เข้าในกรอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 3

รูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา

การวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาแนวคิด รูปแบบ วิธีการในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนามนุษย์ หรือ พัฒนาบุคลากร ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดและทฤษฎีทางจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรขององค์กรยังจำกัด วงอยู่กับแนวคิดและทฤษฎีแนวตะวันตก จึงจุดประกายความคิดนำสู่การตั้งปัญหาวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิด และทฤษฎีทางจิตวิทยาตะวันออกที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกอบรมด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนา และด้านการพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กร ผู้วิจัยพบว่า การฝึกอบรมทางจิตวิทยา และการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรม เพื่อพัฒนา/เสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมได้ แต่ต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังไม่ให้เนื้อหาของทฤษฎีต้นฉบับเสียหาย ดังนั้น จึงนำปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ คือ ปรโตโฆสะ เสียงจากผู้อื่น คือ เสียงจากกัลยาณมิตร และการฝึกอบรมตามทฤษฎีจิตวิทยา คือ การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) เป็นฐานเบื้องต้นนำสู่ความพึงพอใจ (ฉันทะ) และเข้าสู่การฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาอันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา เป็น 3 ขั้นตอน 7 กระบวนการ ตามแผนผังแสดงขั้นตอนและกระบวนการฝึกอบรมฯ

แผนผังแสดงขั้นตอนและกระบวนการฝึกอบรมฯ

ขั้นนำสู่การพัฒนา

กระบวนการกัลยาณมิตร เป็นกระบวนการเดียวกันกับปรโตโฆสะ (เสียงจากผู้อื่น) อันเป็นจุดสำคัญเริ่มต้น ด้วยการที่ผู้อบรมเริ่มกระบวนการเรียนรู้ โดยทำตนเป็นปัจจัยภายนอกเป็นเสมือน Motivator ผู้กระตุ้น สร้างความสัมพันธ์ มิตรภาพระหว่างผู้อบรมและผู้รับการอบรม ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น สบายใจ เชื่อใจ และไว้วางใจ ให้ทุกคนล้วนเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน โดยผู้อบรมปฏิบัติตนตั้งอยู่ในหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1) ปิโย น่ารัก 2) ครุ น่าเคารพ 3) ภาวนีโย น่าเจริญใจ 4) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล 5) วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำต่าง ๆ 6) คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา แถลงเรื่องลึกซึ้งให้เข้าใจได้ง่าย 7) โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำในทางเสื่อมเสีย จากนั้นสร้างบรรยากาศความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันระหว่างผู้อบรมและผู้รับการอบรม ด้วยเทคนิค วิธีการของปัจจัยหลัก คือ ปรโตโฆสะ (Voice from other people) เสียงจากผู้อื่นโดยเฉพาะเสียงจากกัลยาณมิตร คำว่า เสียงจากผู้อื่น นี้ มิได้หมายถึงเพียงแค่การพูดบรรยายของผู้อบรม แต่หมายถึง เทคนิควิธีการทางจิตวิทยาอื่น ๆ ที่สามารถสื่อสาร จุดประกายให้เกิดความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน หรือปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้อบรมและผู้รับการอบรมด้วย ได้แก่ การอภิปราย กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เกมสานสัมพันธ์ การแสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ ปัจจัยนี้เป็นสิ่งสำคัญประการแรกในทุกกระบวนการฝึกอบรม ที่เป็นพื้นฐานในการนำเข้าสู่การพัฒนาเปรียบเสมือนการจุดประกายไฟให้เกิดขึ้นในครั้งแรกจึงเป็นปัจจัยประการแรกที่ผู้อบรมต้องดำเนินการก่อนเข้าสู่การฝึกอบรม

กระบวนการสร้างฉันทะ (ความพอใจ) ได้แก่ การสร้างความพอใจในภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม น้อมนำให้เกิดความพอใจในการฝึกฝนตนเองตามรูปแบบ/หลักสูตรการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา แบ่งเป็นความพอใจ 2 ระดับ คือ 1) ความพอใจเบื้องต้น เกิดจากแรงจูงใจภายนอก โดยการเสริมแรง และใช้กระบวนการอบรมฯ ของผู้อบรมต่อผู้รับการอบรมให้เกิดความประทับใจ ความรู้สึกชื่นชมในการประกอบคุณความดีของผู้นำเชิงจริยธรรม หรือในการประสบความสำเร็จของบุคคลต้นแบบผู้นำเชิงจริยธรรม นำให้เกิดความพอใจในการฝึกฝนตนเองตามรูปแบบ/หลักสูตรการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา 2) ความพอใจรักใคร่ เกิดจากแรงจูงใจภายในเป็นความพอใจที่จะฝึกฝนและแสดงภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมต่อเนื่องด้วยตนเอง ภายหลังผ่านกระบวนการเสริมแรง และกระบวนการฝึกอบรมฯ เกิดเป็นความพอใจรักใคร่ที่จะกระทำ โดยใช้ทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาพื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้ในโมดุลแต่ละโมดุลของหลักสูตรฯ เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ร่วมกับหลักไตรสิกขา ได้แก่ แรงจูงใจ 3 ประการ ดังนี้

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive)
2. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (Affiliative Motive)
3. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive)

ขั้นการฝึกฝนอบรม

กระบวนการของปัญญา

สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) คือ การตั้งความคิดให้ตรงทาง มีความคิดถูกต้องดีงาม ตามทำนองครองธรรม ไม่หลงผิดด้วยความไม่รู้ (อวิชชา) อันนำไปสู่ความมืดบอดทางปัญญา เกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ 1) ปรโตโฆสะ เสียงจากผู้อื่นโดยเฉพาะเสียงจากกัลยาณมิตร เป็นปัจจัยภายนอก กระตุ้นการพัฒนา และ 2) โยนิโสมนสิการ การพิจารณาในใจโดยแยบคาย เป็นปัจจัยภายใน เกิดจากการวิเคราะห์ ตรึกตรองในใจด้วยตนเองจนเกิดปัญญา นำสู่การปฏิบัติต่อไป

สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) คือ การมีวิจารณญาณ รู้จักพิจารณาไตร่ตรองเหตุผลจนนำไปสู่การแก้ปัญหาชีวิต ปัญหาการพัฒนาองค์กร อย่างเป็นระบบ โดยลึกซึ้งด้วยตนเอง เป็นองค์ธรรมที่เกิดโดยอาศัยปรโตโฆสะ (เสียงจากผู้อื่น) และ โยนิโสมนสิการ (การพิจารณาในใจโดยแยบคาย) เป็นรากฐานในการพัฒนา นำไปสู่ศรัทธา ความเลื่อมใสอันแน่วแน่มั่นคง เชื่อมั่นที่จะน้อมใจให้เกิดความดำริ หรือ ให้เกิดปณิธานในการทำความดีโดยชอบยิ่งขึ้นไป อันเป็นขั้นตอนขั้นสูงของการบรรลุผลการพัฒนา

กระบวนการของสมาธิ

สัมมาวายามะ การทำความเพียรโดยชอบ มีความขยันหมั่นเพียรอย่างตั้งมั่นดำเนินการงานต่าง ๆ ด้วยความอดทนต่อเนื่องไม่ท้อถอย

สัมมาสติ การมีความระลึกได้ของจิตโดยชอบ มีความระลึกเท่าทันจิตของตน กำหนดจิตของตนได้ก่อนจะกระทำ พูด หรือคิด สามารถกำหนดระลึกได้ เกิดวิจารณญาณ ตรึกตรอง ใคร่ครวญก่อนอย่างมีเหตุผล

สัมมาสมาธิ การมีความตั้งมั่นของจิตโดยชอบ มีจิตรู้ตัวทั่วพร้อม จิตมีความนิ่งแน่วแน่ มีกำลังในการรับมือกับสถานการณ์หรือทำงานภายใต้ความกดดันต่าง ๆ ได้โดยไม่หวั่นไหว อันเป็นสภาวะจิตใจที่มีความสุข สดชื่น แจ่มใส และมั่นคงเป็นปรกติ

กระบวนการของศีล

สัมมาวาจา การพูดดี สำรวมวาจา ใช้คำพูดประกอบด้วยเมตตา สามารถชี้แนะโน้มน้าวใจผู้ใต้บังคับบัญชาให้ดำเนินงานประสบผลสำเร็จด้วยดี

สัมมากัมมันตะ การทำการงานดี สำรวมกาย มีพฤติกรรมแสดงออกทางกายด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ไม่ลุแก่อำนาจของตนในการเบียดเบียนผู้อื่น

สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพดี ดำเนินชีวิต เลี้ยงชีพของตนด้วยความสุจริต ไม่ทุจริต คอรัปชั่น สามารถบริหารปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา และพัฒนาองค์กรให้สงบสุข และมีความเจริญยั่งยืน

ขั้นบรรลุผลของการพัฒนา

กระบวนการเห็นแจ้งด้วยตนเอง คือ เห็นแจ้งโดยประจักษ์ ตระหนักถึงผลประโยชน์ หรือคุณค่าของการฝึกฝนอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาด้วยตนเอง ภายหลังผ่านกระบวนฝึกฝนอบรมฯ แล้ว เกิดความสว่างของปัญญาควบคู่กับศรัทธาในการที่จะดำเนินการเรียนรู้และฝึกฝนในกระบวนการของไตรสิกขาในชีวิตของตนเองอย่างต่อเนื่องต่อไป

กระบวนการสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 6 ประการ ได้แก่ การแสดงออกของบุคคลผู้ผ่านการอบรม ด้วยการสร้าง หรือ วางแผนในการพัฒนาได้ด้วยตนเอง เป็นการผลิดอกออกผล สร้างพฤติกรรมอันเป็นคุณลักษณะของผู้นำเชิงจริยธรรม คือ การครองตน ครองคน และครองงาน นำองค์กรสู่เป้าหมายความสำเร็จ อันได้แก่ การสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 6 ประการดังนี้

1. การแสดงออกถึงความยุติธรรม (shows justice)
2. การยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต (manifests honesty)
3. การเคารพให้เกียรติผู้อื่น (respect others)
4. การให้บริการคนอื่น (serves others)
5. การใช้อำนาจและอิทธิพลอย่างเหมาะสม (Use of suitable power and influence)
6. การเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่ม (builds community)

การวิจัยเชิงปริมาณ

ในการดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการทดลอง โดยสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาจากรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาที่ได้สร้างและพัฒนาเสร็จแล้ว จากนั้นนำเทคนิค วิธีการทางจิตวิทยา ได้แก่ เกม และกิจกรรมที่มีรูปแบบในการพัฒนาสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ประยุกต์ไว้ในหลักสูตร ควบคู่กับกระบวนการ วิธีการของการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา โดยคงแนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และวิธีการอันเป็นต้นฉบับดั้งเดิมไว้เหมือนเดิมทุกประการ มิได้ปรับเปลี่ยนให้ผิดเพี้ยนไปแต่ประการใด ดำเนินการทดลองตามหลักสูตรการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ดำเนินการทดสอบก่อนและหลังการอบรมด้วยแบบประเมินภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 3 ระดับ คือ แบบประเมินโดยตนเอง แบบประเมินโดยผู้บังคับบัญชา และแบบประเมินโดยผู้ใต้บังคับบัญชา และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และหัวหน้างาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพะเยา 2 หน่วยงาน ที่ได้รับคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยได้รับอนุมัติจาก

ผู้บังคับบัญชา และยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คน และกลุ่มควบคุม 12 คน ตามรูปแบบ Control Group Pretest Posttest Design

สรุปผลการทดลองรูปแบบและหลักสูตรการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า คะแนนรวมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ที่เป็นกลุ่มทดลอง ระหว่างระยะก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง ได้ค่า t = -6.091* และ 2 tail-Prob. = 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.01 กล่าวคือ ผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ในกลุ่มทดลอง มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเฉลี่ย ในระยะก่อนการทดลอง และหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 และเมื่อพิจารณาคะแนนรายด้าน 6 ด้านของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กรที่เป็นกลุ่มทดลอง ระหว่างระยะก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง พบว่า คะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 3 ด้าน คือ ด้านที่ 3 เคารพให้เกียรติผู้อื่น , ด้านที่ 4 ให้บริการผู้อื่น และด้านที่ 5 การใช้อำนาจและอิทธิพล มีคะแนนรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ด้านที่ 3 เคารพให้เกียรติผู้อื่น ได้ค่า t = --8.878 และ 2 tail - Prob. = 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.01 หมายความว่า มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านที่ 4 ให้บริการผู้อื่น ได้ค่า t = --4.468 และ 2 tail-Prob. = 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.01 หมายความว่า มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ ด้านที่ 5 การใช้อำนาจและอิทธิพล ได้ค่า t = -3.045 และ 2 tail-Prob. = 0.011 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ความซื่อสัตย์, ด้านที่ 2 ความยุติธรรม ด้านที่ 6 การสร้างความร่วมมือในกลุ่ม คะแนนรวมไม่ได้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ

ด้านที่ 1 ความซื่อสัตย์ ได้ค่า t = .283 และ 2 tail-Prob. = 0.782 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05

ด้านที่ 2 ความยุติธรรม ได้ค่า t = -1.836 และ 2 tail-Prob. = 0.094 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05

ด้านที่ 6 สร้างร่วมมือในกลุ่ม ได้ค่า t = -1.506 และ 2 tail-Prob. = .160 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05

และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างาน ที่เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ระหว่างระยะก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง พบว่า ได้ค่า t = 2.127 และ 2 tail-Prob. = 0.045 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 กล่าวคือ ผู้บริหารและหัวหน้างานในระยะหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เป็นการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2

อภิปรายผล

อภิปรายจากสมมติฐานของที่ 1: ผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กรที่เข้ารับอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมหลังการทดลอง สูงกว่า ก่อนการทดลอง ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมระยะก่อนและระยะหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ข้อ 1.3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กรที่เป็นกลุ่มทดลอง ระยะก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่าการเข้ารับการอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนและหลักสูตรฝึกอบรมเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของพิริยะ โม้แพง ทีได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดพระยายัง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองหลักสูตรฝึกอบรมและหาคุณภาพใช้เวลาการทดลอง 16 ชั่วโมง แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการสอบก่อนและหลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t – test for Dependent Sample ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมโดยพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของหลักสูตร ทั้งฉบับอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.20 ด้านความสอดคล้องของหลักสูตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.98 และด้านความสอดคล้องของแผนการจัดกิจกรรมทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 2) นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน มีเจตคติต่อการฝึกอบรม หลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมจากหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน มีทักษะทางสังคม หลังจากการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมมติฐานของที่ 2 ผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กรที่เข้ารับอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่เป็นกลุ่มทดลองมีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สูงกว่า กลุ่มควบคุม ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของระยะทดลอง และหลังทดลอง ในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ด้วยการทดสอบค่า t แบบอิสระกัน (Independent Samples t-Test) ผลการพิจารณาคะแนนภาวะ

ผู้นำเชิงจริยธรรม ระยะก่อนการทดลอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างานที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสูงกว่า กลุ่มควบคุม 5.50 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 196.08 และ 190.58 คะแนน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างานที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเฉลี่ย สูงกว่า กลุ่มควบคุม 14.83 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 205.00 และ 190.17 คะแนน ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขามีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กรมากกว่าการให้ความรู้เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม เนื่องด้วย การฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขามีหลักธรรมที่สร้างเสริมภาวะผู้นำในทุกขั้นตอนของการฝึกอบรม ดังนี้ 1) ขั้นนำสู่การพัฒนา ประกอบด้วย 1.1) หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ ได้แก่ 1.1.1) ปิโย น่ารัก 1.1.2) ครุ น่าเคารพ 1.1.3) ภาวนีโย น่าเจริญใจ 1.1.4) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล 1.1.5) วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำต่าง ๆ 1.1.6) คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา แถลงเรื่องลึกซึ้งให้เข้าใจได้ง่าย 1.1.7) โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำ 1.2) กระบวนการสร้างฉันทะ (ความพอใจ) 2) ขั้นการฝึกฝนอบรม ประกอบด้วย กระบวนการของศีล ได้แก่ หลักของมรรคมีองค์ 8 ที่สงเคราะห์มรรค 2 องค์เข้าในปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) กระบวนการของสมาธิ ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ที่สงเคราะห์มรรค 3 องค์เข้าในสมาธิ ได้แก่ สัมมาวายามะ (เพียรชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตตั้งมั่นชอบ) และ กระบวนการทางปัญญา ได้แก่มรรคมีองค์ 8 ที่สงเคราะห์มรรค 3 องค์เข้าในศีล ได้แก่ สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) และ 3) ขั้นบรรลุผลของการพัฒนา ประกอบด้วย 1) กระบวนการเห็นแจ้งด้วยตนเอง และ 2) กระบวนการสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 6 ประการ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเห็นแจ้งผ่านการปฏิบัติด้วยตนเองในระดับโลกิยะปัญญา เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองแก้ปัญหาการทำงานในระดับปุถุชน อันแตกต่างกับโลกุตตระปัญญาของพระอริยบุคคลในพุทธศาสนา ที่เป็นไปเพื่อตัดขาดจากกิเลส เข้าถึงพระนิพพานอันเป็นอุดมคติ ผลของการปฏิบัติในงานวิจัยนี้จึงเป็นเพียงในขั้นของโลกิยะปัญญาของปุถุชนทั่วไป อันอำนวยประโยชน์ได้ในระดับส่วนบุคคลจนถึงองค์กร จากรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา (3 ขั้นตอน 7 กระบวนการ) จะพิจารณาเห็นได้ว่า หลักไตรสิกขาเป็นหลักศึกษาเรียนรู้ทางพุทธศาสนาที่เป็นทั้งหลักการปฏิบัติและหลักจิตวิทยาอันประยุกต์กับแนวทฤษฎีแรงจูงใจ 3 ของ Mccleland ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาโดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชียวชาญจนสำเร็จเป็นรูปแบบและหลักสูตรฝึกอบรมที่จะเสริมสร้างภาวะผู้นำจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ในขณะที่การให้ความรู้เรื่องภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม เป็นลักษณะของการเผยแพร่ ไม่ได้มีการทำกิจกรรมอื่นใดเสริมสร้างภาวะผู้นำให้แก่ผู้เรียน ทำให้หลังการทดลองที่ได้ จึงไม่แตกต่างจากก่อนการทดลอง (พิริยะ โม้แพง, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของตรัยรักษ์ วรัทย์หินเกิด

ได้ศึกษาการพัฒนาวินัยในตนเองของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ ตามแนวทางไตรสิกขา วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสร้างและพัฒนาชุดการพัฒนาวิจัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขา และเพื่อศึกษาผลวิธีฝึกอบรมวินัยด้วยชุดการพัฒนาในตนเองตามแนวทางไตรสิกขา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงทดลอง ได้แก่ นักศึกษาของสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตชัยภูมิจำนวน 80 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน เครื่องมือการวิจัยเป็นชุดการพัฒนาวินัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขา และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองส่วนหนึ่งและพัฒนามาจากผู้อื่นส่วนหนึ่ง สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (ตรัยรักษ์ วรัทย์หินเกิด, 2551)

สรุป

สรุปผลงานวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาวิจัยรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมนี้ ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำแนวคิดใหม่ที่ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ผู้นำที่มีอำนาจบารมี (Charismatic Leaders) , ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leaders) หรือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leaders) เท่านั้น ผู้นำคุณลักษณะหนึ่งซึ่งเป็นคุณลักษณะจำเป็นต้องมีในผู้นำทุกรูปแบบ คือ คุณลักษณะความมีคุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนาคุณลักษณะนี้สู่ภาวะผู้นำเริ่มเห็นปรากฏชัดเจนในผู้นำแบบผู้รับใช้ (Servant Leaders) และ ผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leaders) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของประเทศตะวันตก ที่มีการศึกษา สังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำสมัยเริ่มแรกจนถึงสมัยใหม่ มีความสอดคล้องกับแนวคิดคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาในตะวันออก ได้แก่ คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของ Northouse และ Gary Yukl ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามหลักครองตน ครองคน และครองงาน ที่นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้จัดประเภทไว้ โดยอาศัยฐานหลักอธิปไตย 3 ในพระพุทธศาสนา คือ 1) อัตตาธิปไตย การถือตนเป็นใหญ่ 2) โลกาธิปไตย การถือคนมากในโลกเป็นใหญ่ 3) ธัมมาธิปไตย การถือธรรมเป็นใหญ่

สรุปผลงานวิจัยเชิงปริมาณ ในการดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบคุณภาพในการนำไปใช้ได้ในองค์กรทั่วไปของรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการทดลอง โดยนำรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาที่ผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาเสร็จแล้วเป็นโครงสร้าง จากนั้นศึกษาเทคนิค วิธีการทางจิตวิทยา ได้แก่ เกมและกิจกรรมที่มีรูปแบบในการพัฒนาสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ประยุกต์ไว้ในหลักสูตร ควบคู่กับกระบวนการ วิธีการของการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา โดยคงแนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และวิธีการอันเป็นต้นฉบับดั้งเดิมไว้เหมือนเดิมทุกประการ มิได้

ปรับเปลี่ยนให้ผิดเพี้ยนไปแต่ประการใด ดำเนินการทดลองตามหลักสูตรการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ระยะเวลาการทดลอง 2 วัน จำนวน 18 ชั่วโมง ดำเนินการทดสอบก่อนและหลังการอบรมด้วยแบบประเมินภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 3 ระดับ คือ แบบประเมินโดยตนเอง แบบประเมินโดยผู้บังคับบัญชา และแบบประเมินโดยผู้ใต้บังคับบัญชา ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมระยะก่อนและระยะหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการเปรียบเทียบคะแนนรวมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจากแบบประเมิน 3 ระดับ ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนรวมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมระยะก่อนและหลังทดลอง เท่ากับ 196.08 คะแนน และ 205.00 คะแนน ตามลำดับ โดยเพิ่มขึ้น 8.92 คะแนน และกลุ่มควบคุม มีคะแนนรวมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมระยะก่อนและหลังทดลอง เท่ากับ 190.58 และ 190.17 คะแนน ตามลำดับ โดยลดลง 0.41 คะแนน ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม รายด้านทั้ง 6 ด้าน ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ของกลุ่มทดลอง ระยะก่อนและระยะหลังการทดลอง พบว่า คะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 3 ด้าน คือ ด้านที่ 3 เคารพให้เกียรติผู้อื่น และด้านที่ 4 ให้บริการผู้อื่น มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และด้านที่ 2 ความยุติธรรม และ ด้านที่ 5 การใช้อำนาจและอิทธิพล มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม 2 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ความซื่อสัตย์ และด้านที่ 6 การสร้างความร่วมมือในกลุ่ม คะแนนระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังการทดลอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ที่เป็นกลุ่มทดลอง ระยะก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ของกลุ่มทดลองมีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเฉลี่ย ในระยะก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง โดยมีคะแนน เท่ากับ 196.08 และ 205.00 คะแนน ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างาน ที่เป็นกลุ่มควบคุม ระยะก่อน และหลังการทดลอง พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างานในกลุ่มควบคุม มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเฉลี่ย ในระยะก่อนการทดลอง และ ระยะหลังการทดลอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของระยะทดลอง และหลังทดลอง ในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ด้วยการทดสอบค่า t แบบอิสระกัน (Independent Samples t-Test) ผลการเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างาน ในระยะก่อนการทดลอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างาน ในระยะก่อนการทดลอง ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีคะแนนภาวะผู้นำเชิง

จริยธรรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการพิจารณาคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ระยะก่อนการทดลอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างานที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสูงกว่า กลุ่มควบคุม 5.50 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 196.08 และ 190.58 คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างาน ระยะหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างาน ในระยะหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้างานที่เป็นกลุ่มทดลอง มีคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเฉลี่ย สูงกว่า กลุ่มควบคุม 14.83 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 205.00 และ 190.17 คะแนน ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ของคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมรายด้านทั้ง 6 ด้าน ของกลุ่มตอบประเมินภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จำนวน 100 คน กับ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 24 คน ที่ได้รับการอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา พบว่า ค่าความสัมพันธ์ของคะแนนภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมรายด้านทั้ง 6 ด้าน ของกลุ่มตอบประเมินภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม กับ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีความสัมพันธ์ 1 คู่ คือ ด้านการให้เกียรติผู้อื่น โดยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับดำเนินงานวิจัยครั้งต่อไป

1.1 การประยุกต์หลักจิตวิทยา กับหลักไตรสิกขา หรือ วิธีแนวทางการฝึกอบรมอื่น ๆ ควรดำเนินการด้วยความรอบคอบ สามารถประยุกต์ได้ในลักษณะเชื่อมโยง โดยไม่ให้เนื้อหาสำคัญอันเป็นต้นฉบับดั้งเดิมต้องเปลี่ยนไป

1.2 การประเมินผล ติดตามผลการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาที่มีคุณภาพสูง ควรใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 1 เดือน โดยผู้ให้การอบรมเป็นเสมือนกัลยาณมิตร ผู้คอยให้คำปรึกษาผู้รับการอบรม คอยเป็นผู้สร้างแรงจูงใจ (Motivator) ให้เกิดโยนิโสมนสิการ หรือ แรงจูงใจ (Motivation)

1.3 การดำเนินการทดลอง เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม หรือ ภาวะผู้นำอื่น ๆ ที่ดำเนินการกับผู้นำและผู้บริหารองค์กร ควรพิจารณาการฝึกอบรมด้านเวลาให้เหมาะสมกับผู้นำและผู้บริหารขององค์กร เนื่องจากในตารางการทำงานของผู้นำแต่ละท่านค่อนข้างเต็ม ต้องอาศัยการประสานความร่วมมืออย่างสูง จึงประสบผลสำเร็จได้

1.4 กระบวนการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาวางฐานที่การฝึกฝนด้วยตนเอง ฝึกหัดด้วยตนเอง เห็นแจ้งด้วยตนเอง สร้างพฤติกรรมที่ดีงามด้วยตนเอง ดังนั้น กระบวนการวัดที่

สอดคล้องกับที่ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกชี้แนะไว้ คือ การสังเกตจิต และ การสังเกตอารมณ์ เป็นการสร้างแบบวัด ที่ดำเนินการวัดจริงได้ยาก เป็นปัญหางานวิจัยสำหรับผู้ดำเนินงานวิจัยต่อไป ควรได้ศึกษาให้เป็นรูปธรรมชัดเจนสู่การวัดที่มีคุณภาพได้จริงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คนพันธุ์ N. (2557). *ผู้นำที่มีจริยธรรมแท้.* กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพธุรกิจ.

ตรัยรักษ์ วรัทย์หินเกิด. (2551). การพัฒนาวินัยในตนเองของนักศึกษา สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตชัยภูมิ ตามแนวทางไตรสิกขา. ใน *รายงานการวิจัย.* สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตชัยภูมิ.

นภาพร ขันธนภา. (2552). *ภาวะผู้นำสามารถสร้างค่านิยมขององค์การและเครือข่ายทางสังคมที่สามารถส่งเสริมพฤติกรรมที่มีจริยธรรม.* กรุงเทพมหานคร: พริ้นติ้งพรีเวอร์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้ง 9.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2552). *ภาวะผู้นำ จากเนลสัน มันเดล่า โอบามาแห่งทำเนียบขาว.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิมุตตยาลัย.

พิริยะ โม้แพง. (2557). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 15(2), 1-12.

สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2562). *ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารส่วนท้องถิ่น (ที่มาจากการเลือกตั้ง) สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น และประชาชนผู้รับบริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น*. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2562 จาก www.local.moi.go.th/

Gary Yukl. (2010). *Leadership in Organization.* New Jersey: Prentice Hall.

Northouse, P.G. (2010). *Leadership Theory and Practice. 5th ed.* Thousand Oaks California: SAGE Publication.

การนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์*

IMPLEMENTING ADMINISTRATIVE MEASURES TO PREVENT AND SUPPRESS HUMAN TRAFFICKING

ไตรรงค์ ชัยชนะ
Trirong Chaichana
สังเวียน เทพผา
Sungwiaen Theppha
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathum Thani University, Thailand
E-mail: tul_chaichana@hotmail.com

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปดำเนินการทั้งในด้านของการออกคำสั่งทางปกครอง ให้เจ้าของผู้ครอบครอง หรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามแล้ว ก็อาจทำให้ไม่สามารถประกอบกิจการนั้น ๆ ได้ รวมทั้งจะถูกบังคับใช้มาตรการทางปกครองที่เป็นโทษทางปกครองด้วย นอกจากนั้นปัญหาการค้ามนุษย์แม้มีที่มาจากสนธิสัญญาและพิธีสาร แต่รูบแบบหลักเกณฑ์ข้อห้าม และการกดดันบังคับคล้ายยุโรปยุคมืด ที่อ้างและไล่ล่าคนไม่นับถือพระเจ้าเป็นแม่มด ต้องลงโทษ เมื่อไม่มีแม่มดแล้วอเมริกาอ้างไม่เป็นประชาธิปไตยหรือเป็นคอมมิวนิสต์ ต้องกดดันทำลายล้าง ล่าสุดกล่าวอ้างเรื่องค้ามนุษย์ แล้วกดดันบีบคั้นและตัดสิทธิประโยชน์ เช่นเดียวกับแนวคิดล่าแม่มดและคอมมิวนิสต์

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่าในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตามเล่มที่ 132 ตอนที่ 34 ลง 28 เมษายน 2558 แล้วปรากฏว่ามีมาตรการทางปกครองอยู่หลายประการ ที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ได้ ประกอบกับได้มีประกาศสำนักงานนายกรัฐมนตรี ฉบับลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2558 ประกาศราชกิจจานุเบกษา วันที่ 19 พฤศจิกายน 2558 เรื่อง มาตรการ

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในสถานประกอบกิจการโรงงาน และยานพาหนะประกาศดังกล่าวได้กำหนดสถานที่อยู่ภายใต้มาตรการไว้หลายสถานที่ซึ่งเป็นสถานที่เสี่ยงอาจเกิดการค้ามนุษย์ พบว่ามาตรการทางปกครองมีบทบาทและความเหมาะสมในการที่จะนำมาประยุกต์ในการควบคุมป้องกันและปรามปรามการค้ามนุษย์ในด้านการป้องกันสถานที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์หรือความผิดอื่นที่เกี่ยวข้อง หากพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าใจบทบาทหน้าที่ก็สามารถนำมาบังคับใช้ตามที่กฎหมายบัญญัติ เนื่องจากการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนวิธีพิจารณาของศาล แต่เนื่องจากยังมีปัญหาในการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในทางปฏิบัติและมีข้อขัดข้องบางประการ ในการนำกฎหมายมาสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพได้เต็มรูปแบบ จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการนำมาตรการทางปกครองมาปรับใช้ให้เกิดความเหมาะสม โดยเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ให้สอดคล้องรองรับกับมาตรการทางปกครองมาเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงตลอดไป

คำสำคัญ: มาตรการทางปกครอง, ป้องกันและปราบปราม, การค้ามนุษย์

Abstract

The objective of this dissertation is to study the application of administrative measures for prevention and suppression of human trafficking, which empowers government officials to proceed in terms of issuing administrative orders to the owner or the operator of the establishment to follow. If violated or failed to follow, then it might be unable to operate that business, which includes being enforced to use administrative measures that is administrative penalty. In addition, the problem of human trafficking comes from treaties and protocols, but the form of rules and pressures were forced like dark European age, who claimed and hunted down the atheist, and they are witch, who must get punished. When there was no witch then America claimed it's neither democratic nor communist, which must be pressurized and devastated. Recently they claimed about human trafficking then pressurized and cut benefits, which is similar concept of hunting the witches and communists.

The research results:

The researcher found that in Anti-Human Trafficking Act B.E. 2551, as amended by the Anti-Human Trafficking (No.2) B.E. 2558, which was announced in the Government Gazette, according to book 132, episode 34, dated 28 April B.E. 2558. It appears that there are several administrative measures that can be used to prevent and suppress the human trafficking. In addition, the announcement of the Prime Minister's Office dated on 15 November 2558, was announced in the Government Gazette on 19 November 2558 regrading on measures to prevent and suppress human trafficking in factory establishment and vehicle announcement has determined many places under the measure, which are risky places that might cause human trafficking. It is found that administrative measures play a role and has appropriateness in applying to control, prevent and suppress human trafficking in protecting location at risk of committing human trafficking or other related offenses. If the officials understand the role and duty, it can be enforced as the law. Due to the law enforcement used by the officials under the Anti-Human Trafficking Act B.E. 2551, the law specifically authorizes without having to go through court proceedings, however, there are problems in implementation of administrative measures into practice and also some obstacles in bringing the law into practice for full efficiency. Therefore, there is suggestion that competent officials should have authority in applying the administrative measures to be suitable by suggesting to amend the Anti-Human Trafficking Act B.E. 2551 to be consistent with the administrative measures to be used in preventing and suppressing the human trafficking according to the true intention forever.

Keywords: Administrative Measure, Prevention And Suppression, Human Trafficking

บทนำ

"นิติรัฐ หมายถึง รัฐที่ให้การยอมรับ และให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อที่ราษฎรจะได้ใช้สิทธิ เสรีภาพที่รัฐให้การยอมรับและให้ความคุ้มครองเช่นว่านั้นพัฒนาบุคลิกภาพของตนได้ตามที่ แต่ละคนจะเห็นสมควร ซึ่งรัฐประเภทนี้จึงเป็นรัฐที่ยอมอยู่ภายใต้กฎหมายของตนเองอย่างเคร่งครัด และมีอำนาจจำกัด" ทั้งนี้ เพื่อเป็น

หลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า นิติรัฐเป็นรัฐที่อยู่ภายใต้กฎหมายโดยรับรองสิทธิเสริภาพของประชาชน อย่างเท่าเทียมไม่อาจเลือกปฏิบัติ ไม่มีการเลือกชั้นวรรณะ ไม่มีการเลือกข้างเลือกกลุ่ม และต้องไม่ ละเมิดสิทธิเสริภาพของประชาชน อีกทั้ง การใช้อำนาจของผู้ปกครองรัฐในนิติรัฐนั้นจะต้องเป็น การใช้อำนาจที่สอดคล้องกับความเป็นธรรมตามกฎหมายด้วย" อย่างไรก็ดี กฎหมายจะต้องไม่เปิด โอกาสให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ บุคคลทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย และสามารถทราบก่อนล่วงหน้าว่ากฎหมายบุ่งประสงค์จะบังคับให้ตนทำอะไรหรือไม่ให้ทำอะไร รวมทั้งผลร้ายคันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นคืออะไร ทั้งนี้เพื่อที่บุคคลจะได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2561)

นิติรัฐ คือ รัฐที่ปกครองโดยถือเอากฎหมายและความยุติธรรมเป็นใหญ่หรือนิติรัฐ รัฐหรือระบอบการปกครองซึ่งการใช้อำนาจของรัฐนั้นจะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายและความยุติธรรม โดยการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐในนิติรัฐจะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ องค์กรของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดจนบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจรัฐจะต้องผูกพันกับกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย และรัฐจะมีหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานให้แก่พลเมืองของรัฐ (สมยศ เชื้อไทย, 2557)

การค้ามนุษย์เป็นปัญหาที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน เป็นอันตรายต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน นอกจากจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงของรัฐแล้ว ยังส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศอีกด้วย ดังนั้น เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้การดำเนินคดีให้ครบทุกกระบวนการทางกฎหมาย นอกเหนือจากการดำเนินทางอาญา (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560) ซึ่งปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นเครื่องมืออันสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการดำเนินการเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งมาตรการทางอาญาและมาตรการทางแพ่ง ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 ได้ออกรองรับการดำเนินคดีทั้งทางอาญาและทางแพ่ง เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดหรือที่ละเมิดพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แต่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้มีมาตรการทางปกครองซึ่งเป็นมาตรการที่ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้ว หากนำมาปฏิบัติอย่างจริงเป็นรูปธรรมก็เป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ได้ดีอีกระดับหนึ่ง

ปัญหาการค้ามนุษย์ เป็นปัญหาที่มีอยู่ในสังคมโลกมายาวนาน รูปแบบการค้ามนุษย์มีการดำเนินการเป็นขบวนการ หรือเครือข่าย ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยทั่วไปแล้วผู้เสียหายจาก การค้ามนุษย์ส่วนมากมาจากกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนาและถูกนำส่งต่อนำส่ง หรือ ขนย้ายไปยังประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ปัญหาการค้ามนุษย์ไม่ได้เป็นเพียง ปัญหาอาชญากรรมระดับชาติ แต่เป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ และเป็นปัญหาระดับโลกด้วยปัจจุบัน ประเทศไทยมีสถานะเป็นประเทศต้นทาง ในกรณีที่หญิงไทยเป็นเหยื่อการค้าประเวณี ในต่างประเทศ เช่นประเทศญี่ปุ่นสาธารณรัฐเกาหลี และราชอาณาจักรบาห์เรน ประเทศทางผ่าน ในกรณีการโยกย้ายถิ่นฐานที่ไม่ปกติ ของชาวมุสลิมโรฮีนจา และประเทศปลายทางในกรณีการบังคับใช้แรงงานชาวลาว ชาวกัมพูชา และชาวเมียนมา โดยพบว่ามีรูปแบบการค้ามนุษย์ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ การบังคับใช้ แรงงาน และการบังคับขอทาน ซึ่งมีแนวโน้มว่าปัญหาการค้ามนุษย์จะยังคงอยู่ต่อไป และรูปแบบการค้ามนุษย์ได้พัฒนาไปจากเดิม และมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551)

จากสถานการณ์การค้ามนุษย์ในประเทศประเทศไทยนับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งในหลายประเทศที่เผชิญกับปัญหาการค้ามนุษย์ด้วยลักษณะทางกายภาพของประเทศไทยเองเป็นพื้นที่ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการค้ามนุษย์ เนื่องจากมีพรมแดนที่เป็นทั้งพื้นดิน พื้นน้ำและทะเลติดกับประเทศเพื่อนบ้านหลายพันกิโลเมตรทำให้การป้องกันการลักลอบหลบหนีเขาเมืองเป็นไปด้วยความยากลำบาก ขบวนการค้ามนุษย์อาศัยช่องว่างดังกล่าวลักลอบขนคนเข้าเมืองอันทำให้มีความสุ่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาการค้ามนุษย์ ทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง การค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่ค้าโขงทั้งการแสวงหาผลประโยชนทางเพศและแรงงาน (U.S. Department of State, 2016) โดยมีสถานะเป็นทั่งประเทศต้นทาง ปลายทาง และทางผ่านสำหรับการค้าผู้ชาย ผู้หญิงและเด็ก ซึ่งความรุนแรงและความต่อเนื่องของปัญหาด้านดังกล่าว ในปี 2561 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและใช้มาตรการเชิงรุกในการสืบสวน ปราบปราม จับกุม และดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดีค้ามนุษย์ ตามหลักสากลโดยใช้ผู้เสียหายเป็นศูนย์กลางในการสืบสวนขยายผลเพื่อทำลายเครือข่ายกลุ่มบุคคล และผู้มีอิทธิพล ตลอดจนขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติ

นอกจากนั้น ยังได้เพิ่มประสิทธิภาพด้านการดำเนินคดี ด้วยการนำกระบวนการทำงานที่ผ่านมา รวมถึงข้อเสนอแนะของสหรัฐอเมริกา มาวิเคราะห์ ถอดบทเรียน กำหนดเป็นแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่อต้านการค้ามนุษย์ทั้งภาครัฐและเอกชน กำหนดเป็นแนวทางในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานศาลยุติธรรม ให้ดำเนินคดีเสร็จสิ้นด้วยความรวดเร็วอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรม ดังมีผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ความสำคัญ ความหมายและรูปแบบของการค้ามนุษย์ ตลอดถึง แนวคิด ทฤษฎีของกฎหมายทฤษฎีการใช้อำนาจรัฐทางปกครอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัย เชิงคุณภาพ (QualitativeResearch) โดยวิจัยเป็นการค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาทฤษฎี และหลักการตลอดจนมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยวิเคราะห์เทียบเคียงกับระบบกฎหมายระหว่างประเทศและของต่างประเทศ เพื่อศึกษาให้เห็น ข้อดี ข้อเสีย และข้อจำกัดของการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกัน รวมทั้งวิเคราะห์จาก บทความ รายงานการประชุม การสัมมนา และข้อคิดเห็นทั้งภาครัฐและเอกชน ถึงมาตรทางอาญา มาตรการทางแพ่ง และมาตรการทางปกครอง ตลอดถึงอำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ อำนาจของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวิธีการคุ้มครอง ช่วยเหลือ ผู้เสียหาย จากการค้ามนุษย์ ในรูปแบบต่าง ๆ และการหาข้อมูลภาคสนามโดยการออกแบบสัมภาษณ์บุคลากร สหวิชาชีพ ที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวทางการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ได้จากการสัมภาษณ์ ในเชิงลึก ด้วยการออกแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed Form) เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูล ในประเด็นที่กำหนด ผสมผสานกับแบบปลายเปิด (Opened Form) เพื่อเปิดกว้างให้แสดงความคิดเห็นนอกเหนือ ประเด็นที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูล ในเชิงลึกที่มีความเหมาะสมภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จะประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ รูปแบบการค้ามนุษย์ในประเทศไทย อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่การดำเนินการเกี่ยวกับมาตรทางอาญา มาตรการทางแพ่ง และมาตรการทางปกครอง

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสารโดยการรวบรวมจาก แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำมาตรการทางปกครองนำมาปฏิบัติ การเก็บรวบรวมข้อมูล จะต้องกระทำทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ บุคคลกร สหวิชาชีพ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ นักสิทธิมนุษย์ชนด้านการค้ามนุษย์ ตัวแทนองค์กรที่เกี่ยวกับการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการค้นคว้า จากเอกสาร วรรณกรรม งานวิจัย ตำรา หนังสือวิชาการ ตัวบทกฎหมายต่าง ๆ กฎ ระเบียบ แนวคำพิพากษาของศาล วารสาร นิตยสาร รายงานข้อมูล

ทางสถิติเอกสาร บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ และงานทางวิจัยทางเว็บไซต์ ทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวม

สมมติฐานการวิจัย

การใช้มาตรการทางกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ที่จะเกิดผลในด้านของการป้องกันและป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ด้วยการใช้มาตรการทางอาญา และมาตรการทางแพ่งนั้น ไม่อาจรองรับหรือใช้ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ได้เพียงพอหรือเต็มประสิทธิภาพ แม้ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558ได้กำหนดให้เพิ่มมาตรการทางปกครองขึ้นอีกด้านหนึ่งนอกจากมาตรการทางอาญาและทางแพ่งอันเป็นผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในปัจจุบันที่มีความรุนแรง ซับซ้อนและมีการพัฒนารูปแบบ แต่ปรากฏว่ามาตรการทางปกครองยังไม่พบว่ามีการนำมาปฏิบัติเป็นรูปธรรมนัก เนื่องจากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เนื่องจากกฎหมายไม่ชัดเจน เพียงพอ ตลอดหลักเกณฑ์ วิธีการ ในการปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ของคณะอนุกรรมการ ก็ยังไม่มีความชัดเจน หรือมีแนวทางที่เพียงพอในการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในทางปฏิบัติเป็นรูปธรรม ดังนั้น จึงต้องปรับแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยนำมาตรการทางปกครองมาใช้อย่างเพื่อเป็นเครื่องมือในการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพเต็มรูปแบบซึ่งสามารถลดความรุนแรงการค้ามนุษย์ลงได้

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลในส่วนของสภาพปัญหารายละเอียดของแนวคิดและทฤษฎีพร้อมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปรามปรามการค้ามนุษย์ เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพปัญหาแล้วนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายหลักเกณฑ์วิธีการในส่วนของการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เพื่อให้มีประสิทธิภาพหรือเพื่อป้องกันเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์สภาพปัญหาก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมให้มีมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ แต่จนถึงปัจจุบันปรากฏว่ายังไม่มีการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เป็นรูปธรรมให้เกิดได้ผลสัมฤทธิ์เพียงใด

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหามาตรการทางปกครองก่อนมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

เดิมในประเทศไทยก่อนมีพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2559 การดำเนินทางปกครองยังไม่มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสม การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกระทำตามแนวทางปฏิบัติที่เคย ทำต่อ ๆ กันมา และมีลักษณะไม่เป็นแนวทางอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบการกระทำทางปกครองก็อยู่ในฐานะที่ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ได้รับการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวกับทางปกครองของตนหากไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับสิทธิของประชาชนไว้อย่างชัดแจ้ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 จึงได้เกิดการวางหลักเกณฑ์ทั่วไปอันเป็นกฎหมายกลางในการปฏิบัติราชการทางปกครองเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเป็นหลักในการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่ต้องกระทำการตามกฎหมายปกครองเฉพาะเรื่องต่าง ๆ และกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติรัฐ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 จึงเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองปฏิบัติหน้าที่ไปในแนวทางเดียวกัน โดยกำหนดให้มีการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนโดยเฉพาะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบังคับทางปกครองตามหลักนิติรัฐอันเป็นกฎหมายกลางวางหลักเกณฑ์ทั่วไปในการปฏิบัติราชการทางปกครอง ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมการหรือการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเป็นหลักในการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่ต้องกระทำการตามกฎหมายปกครองเฉพาะเรื่องต่าง ๆ และได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในฐานะที่ประชาชนเป็นผู้ทรงสิทธิ (Subject) ที่รัฐต้องให้ความสำคัญภายใต้หลักนิติรัฐ (Rechtsstaat) ที่เรียกร้องให้การกระทำทางปกครอง โดยเฉพาะกำหนดให้มีมาตรการบังคับทางปกครองเกิดขึ้นอันเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย พอสมควรแก่เหตุ และเป็นการควบคุมการกระทำทางปกครองมิให้มีการใช้อำนาจรัฐ โดยเจ้าหน้าที่ตามอำเภอใจ หรือใช้ดุลพินิจโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน

มาตรการทางปกครองในกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ก็เช่นกัน ได้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ตรวจพบสถานประกอบกิจการ โรงงาน หรือยานพาหน ที่ได้มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือพบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ตรวจสอบพบรายงานไปยังอนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา

25 วรรคสองเพื่อพิจารณาคำสั่งทางปกครองตามมาตรการทางปกครองในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อไป ซึ่งคณะอนุกรรมการดังกล่าวย่อมเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองซึ่งมีอำนาจที่จะพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองหรือใช้มาตรการบังคับทางปกครอง เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองของตนได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการฟ้องต่อศาลส่วนการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการหรือละเว้นกระทำการมีขั้นตอน ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะต้องดำเนินการบังคับทางปกครองโดยต้องมีคำเตือนเป็นหนังสือและต้องระบุข้อความเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางปกครองและค่าใช้จ่าย ได้แก่ ระบุมาตรการบังคับทางปกครองที่จะใช้ให้ชัดแจ้ง ตลอดถึงค่าใช้จ่ายในการที่เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทน ทั้งมีการกำหนดค่าใช้จ่ายในคำเตือนหรือจำนวนค่าปรับทางปกครองแล้วแต่กรณี แต่มีข้อสังเกตว่าในมาตรการทางปกครองของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ไม่ได้กำหนดเรื่องการปรับทางปกครองไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในข้อเสนอแนะต่อไป นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่จะต้องใช้มาตรการบังคับทางปกครองที่กำหนดไว้ในคำเตือนหรืออาจใช้กำลังเข้าดำเนินการเพื่อให้ เป็นไปตามมาตรการบังคับทางปกครองได้ถ้าผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองต่อสู้ขัดขวางการบังคับทางปกครอง เป็นต้น

อย่างไรก็ดีหากผู้ถูกดำเนินการตามมาตรการบังคับทางปกครองเห็นว่า เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามมาตรการทางปกครองที่มิชอบด้วยกฎหมาย ก็มีสิทธิอุทธรณ์การบังคับทางปกครองนั้น ต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองนั้น แต่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการมนุษย์ (คณะกรรมการ ปคม.) โดยตรงภายในสามสิบวัน โดยให้ใช้หลักเกณฑ์และวิธีการเดียวกันกับการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเสียก่อน แล้วจึงอาจใช้สิทธิฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครองได้ ตามกระบวนการยุติธรรมทางปกครองตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองต่อไป

จากสภาพปัญหาก่อนมีบทบัญญัติให้อำนาจทางปกครองในกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เดิมประเทศไทยเราไม่ได้มีกฎหมายทั่วไปบัญญัติถึงขอบเขตวิธีการการใช้อำนาจและวิธีพิจารณาในเชิงของการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนไว้เป็นรูปธรรมเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองก็ปฏิบัติตามแนวทางที่เคยปฏิบัติกันมาหรือตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองนั่นเอง ซึ่งเป็นเรื่องภายในของฝ่ายปกครอง (Resinterna) แต่ก็ยังการกระทำตามที่กฎหมายบัญญัติเฉพาะเรื่องที่อยู่กระจัดกระจายและมีความหลากหลายมีกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป ไม่เป็นหลักเกณฑ์แนวทางเดียวกันมากนักอันเป็นเหตุให้การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเองส่วนหนึ่งมองประชาชนได้รับการปฏิบัติจากรัฐเสมือนเป็นวัตถุ (Object) ในการใช้อำนาจรัฐ

ทางปกครองที่ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ได้รับการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวกับทางปกครองของตน เนื่องจากเราไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับสิทธิของ ประชาชนไว้อย่างชัดแจ้ง จนกระทั้งได้เกิดพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายกลางขึ้นมากำหนดหลักเกณฑ์การใช้อำนาจทางปกครองไว้ นั่นเอง

ในกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ก็เช่นกัน เดิมตามพระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มีบทกำหนดโทษทางอาญาเป็นหลัก ซึ่งมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ใช้มาตรการทางอาญาเป็นหลัก แม้จะมีมาตรการทางแพ่งอยู่ด้วย แต่ก็ยึดโยงอยู่กับมาตรการทางอาญาเป็นหลักนั่นเอง หากเจ้าหน้าที่ตรวจสอบพบว่ามีการกระทำความผิดทางปกครอง ก็ไม่สามารถนำมามาตรการทางปกครองมาใช้ได้ เช่น หากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ได้ตรวจพบพบการกระทำความผิดการค้ามนุษย์ในสถานที่เกิดเหตุพบเหตุการค้ามนุษย์ที่โรงแรม หรือที่โรงงาน หรือที่สถานบริการหรือที่หอพัก ก็ไม่สามารถนำมาตรการทางปกครองมาใช้กับโรงแรม โรงงาน สถานบริการหรือหอพักนั่นได้โดยตรง แต่หากพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบพบให้ความสนใจก็เพียงแค่รายงานการตรวจพบหรือข้อสงสัยไปพนักงานเจ้าหน้าที่ของพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2535 หรือตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 หรือตามพระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2507 หรือตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 เพื่อเข้ามาตรวจสอบซ้ำซึ่งพยานหลักฐานก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาที่พบการกระทำผิดครั้งแรก พนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2535 หรือ ตามพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2535 หรือตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 จะดำเนินการหรือไม่ ก็ไม่สามารถควบคุมหรือตรวจสอบโดยอำนาจทางกฎหมายได้ อันเกิดจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ไม่มีอำนาจทางปกครองนั่นเอง จนต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 กำหนดให้มีอำนาจทางปกครองในกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แก่พนักงานเจ้าหน้าที่อันเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในหัวข้อการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของผู้วิจัยนี้ เนื่องจากผู้วิจัยวิเคราะห์จากสถิติข้อมูลแล้วยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมว่าได้มีการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันการค้ามนุษย์เพียงใดนอกเหนือจากการการนำมาตรการทางอาญาและมาตรทางแพ่งที่มีอยู่เดิมแล้ว

หากวิเคราะห์โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินคดีตามกฎหมายป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ ในปัจจุบันมีมาตรการทางกฎหมายอยู่ 3 มาตรการ คือ

1. มาตรการทางอาญาเพื่อลงโทษทางอาญากับผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์และความผิดอาญาอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. มาตรการทางแพ่งเพื่อการเยียวยา ช่วยเหลือ ผู้เสียหาย

3. มาตรการทางปกครอง มุ่งเน้นหลักการป้องกัน โดยใช้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ตรวจสอบป้องกันมิให้เกิดการค้ามนุษย์ในสถานที่ที่เสี่ยงอาจจะเกิดการค้ามนุษย์ เช่น สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยอาคารที่พักอาศัยในเชิงพานิชย์ประเภทหอพัก อาคารชุดหรือเกสเฮาส์ โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เรือประมงต่างประเทศที่เข้ามาในน่านน้ำไทย หรือเรือตามกฎหมายว่าการเดินเรือในน่านน้ำไทย ซึ่งหากพบการกระทำผิดก็จะบทลงโทษทางปกครองหรือมาตรการทางปกครองเพื่อป้องกันหรือปราบปรามการค้ามนุษย์นำไปใช้กับสถานผู้ประกอบกิจการ โรงงานและยานพาหนะ ซึ่งเป็นการป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความหรือกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก อันเป็นเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของมาตรการทางปกครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มีลักษณะเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการยอมรับภาระ บางอย่างหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งนอกจากคำสั่งทางปกครองที่ต้องมีการบังคับการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการออกคำสั่งทางปกครอง สามารถแบ่งแยกประเภทตามเกณฑ์การบังคับได้เป็นคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการเรียกให้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองชำระเงินตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ลักษณะของมาตรการทางปกครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ไม่ได้กำหนดเรื่องการปรับทางปกครองไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอในส่วนบทเสนอแนะต่อไป ซึ่งมาตรการทางปกครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 เป็นคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการยอมรับภาระบางอย่างหรือละเว้น การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นการสั่งการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในรูปของคำสั่ง เช่น ในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มีคำสั่งให้รื้อถอนอาคารที่เจ้าของอาคารก่อสร้างอาคารที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวที่ข้อบัญญัติท้องถิ่นกฎกระทรวงกำหนดว่าไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้ ตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 หรือตามพระราช บัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 25 มีคำสั่งมิให้กระทำการอันเป็นเหตุรำคาญแก่ผู้อื่น เป็นต้น ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ก็เช่นกันเป็นการกำหนดให้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการยอมรับภาระบางอย่างหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ในมาตรา16/2 ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่ามีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้า

มนุษย์หรือพบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ในสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะตามมาตรา 16/1 หากเจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะดังกล่าวไม่สามารถชี้แจงหรือพิสูจน์ให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสอง เชื่อได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณีแล้วให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสองมีอำนาจสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ 1) ปิดสถานประกอบกิจการหรือโรงงานชั่วคราว 2) พักใช้ใบอนุญาตประกอบการสำหรับการประกอบธุรกิจหรือโรงงาน 3) ห้ามใช้ยานพาหนะเป็นการชั่วคราว 4) ดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นอีก เป็นต้น

หลักแนวคิดในการบังคับทางปกครอง เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครอง เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองของตนได้โดยไม่ต้องฟ้องต่อศาล แต่ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอาจออกคำสั่งทางปกครองแก่หน่วยงานของรัฐด้วยกันได้ หากหน่วยงานของรัฐผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครองนั้น แต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองย่อมไม่อาจที่จะใช้มาตรการบังคับทางปกครองต่อหน่วยงานของรัฐได้ เช่นกรณีของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 กำหนดให้หน่วยงานของรัฐหน่วยอื่นบังคับทางปกครอง ปรากฏในมาตรา 16/2 วรรคสาม ในกรณีมีการออกคำสั่งใด ๆ ตามวรรคหนึ่งให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสองแจ้งให้หน่วยงานซึ่งควบคุมสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะนั้นทราบและให้หน่วยงานดังกล่าวถือปฏิบัติตามนั้นและยังกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขไว้ในมาตรา 16/2 วรรคท้ายว่าการพิจารณาปิดสถานประกอบกิจการหรือโรงงานชั่วคราวการพักใช้ใบอนุญาตประกอบการสำหรับการประกอบธุรกิจหรือโรงงานการห้ามใช้ยานพาหนะเป็นการชั่วคราวหรือการดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกตามวรรคหนึ่งและการแจ้งให้หน่วยงานรับทราบตามวรรคสามให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดเป็นต้น

จากโครงสร้างของการให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองสามารถบังคับปกครองได้เองโดยไม่ต้องฟ้องต่อศาลหลักการคือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองสามารถบังคับทางปกครองได้เองดังได้กล่าวมาแล้วว่า เพื่อให้มีการบังคับทางปกครองเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครองซึ่งหากมีการดำเนินการบังคับทางปกครองในลักษณะเช่นเดียวกับการดำเนินคดีหรือบังคับคดีทางแพ่งที่ต้องอาศัยคำพิพากษาของศาลและหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เช่น ตามมาตรา 276 แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ย่อมต้องมีคดีจำนวนมากเพราะการกระทำทางปกครองมีอยู่อย่างต่อเนื่องเสมอ และอาจต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีนานไม่ทันท่วงทีกับการบริหารราชการทางปกครองที่ต้อง ตอบสนองกับความต้องการของประชาชนส่วนรวมที่มีลักษณะพลวัตร (Dynamic) อยู่เสมอ หลักการอันนี้จึงให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจึงมีอำนาจที่

จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครอง เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครองของตนโดยอาจมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาหรือเจ้าหน้าที่อื่นเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ตามมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 กรณีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ได้มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะไว้ เช่นในมาตรา 16/2 วรรคสามในกรณีที่ได้มีการออกคำสั่งปกครองเรื่องใดที่กำหนดไว้พระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 แล้ว และคำสั่งนั้นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานอื่นให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสองแจ้งให้หน่วยงานซึ่งควบคุมสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะนั้นทราบและให้หน่วยงานดังกล่าวถือปฏิบัติตามนั้นซึ่งเป็นหลักในการมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่อื่นทำการแทนนั่นเอง

สิ่งที่ต้องวิเคราะห์ต่อไปคือต้องไม่มีกฎหมายหรือคำสั่งอื่นใดให้ทุเลาการบังคับ เมื่อคู่กรณีที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่พอใจในคำสั่งทางปกครองหรือเห็นว่าคำสั่งทางปกครองไม่ชอบด้วย กฎหมาย ก็อาจมีการอุทธรณ์โต้แย้งคัดค้านภายในฝ่ายปกครองได้ ซึ่งโดยหลักทั่วไปแล้วหากกฎหมายเฉพาะ เรื่องไม่ได้บัญญัติขั้นตอน และระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้ ก็สามารถที่จะยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองได้โดยตรง ตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 หรืออาจมีการฟ้องต่อศาลปกครองตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 แล้วแต่กรณีในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้โอกาสแก่เจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของคณะอนุกรรมการตามมาตรา2 วรรคสองให้อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งจากคณะอนุกรรมการ ตามที่บัญญัติไว้มาตรา 16/3 วรรคสาม แต่อย่างไรก็ดีการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งของคณะอนุกรรมการ ตามมาตรา 25 วรรคสองแต่อย่างใด ตามบทบัญญัติในมาตรา 16/3วรรคสี่ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการซึ่งหมายถึงคณะกรรมการ ปคม. ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เมื่อคณะกรรมการ ปคม. วินิจฉัยอย่างไรก็ให้เป็นที่สุด ตามบทบัญญัติ มาตรา 16/3 วรรคท้าย ซึ่งหมายถึงที่สุดของฝ่ายปกครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 หากผู้ได้รับคำสั่งไม่พอใจและประสงค์ใช้สิทธิทางศาลก็สามารถนำคดีเข้าสู่กระบวนพิจารณาทางศาลต่อไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลปกครองนั่นเอง

ถ้าไม่มีกฎหมายหรือคำสั่งให้ทุเลาการบังคับทางปกครองก็ย่อม ต้องมีการดำเนินการบังคับทางปกครองต่อไป แม้คำสั่งทางปกครองนั้นจะไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม เว้นแต่ กรณีที่

คำสั่งทางปกครองไม่ชอบด้วยกฎหมายอย่างร้ายแรงถึงระดับโมฆะกรรม เนื่องจากคำสั่งทางปกครองนั่นเอง ผลของคำสั่งทางปกครองนั้นย่อมมีผลตราบเท่าที่ยังไม่มีการเพิกถอน หรือสิ้นผลลงโดยเงื่อนเวลาหรือโดยเหตุอื่น ทั้งนี้ ตามมาตรา 42 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ยึดหลักการอุทธรณ์โต้แย้งคัดค้านไม่เป็นการทุเลาการบังคับทางปกครองไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ต่อองค์กรวินิจฉัยอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองเอง หรือฟ้องร้องต่อองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 มาตรา 16/3 วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งของคณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสอง

อภิปรายผล

ในทางวิชาการสามารถแบ่งแยกมาตรการทางปกครองออกเป็นหลายรูปแบบ คำสั่งทางปกครองเป็นรูปแบบหนึ่งของมาตรการทางปกครองที่นำมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ คำสั่งทางปกครองมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับว่าจะแบ่งแยกเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาเรื่องใดหรือยึดถือปัจจัยด้านใดเป็นหลักในการพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นด้านดุลพินิจ ด้านสิทธิหน้าที่ ด้านเนื้อหา ด้านผลกระทบต่อบุคคลที่สาม โดยเฉพาะด้านการบังคับทางปกครอง สามารถแบ่งแยกออกเป็นสองประการ ประการแรกได้แก่ คำสั่งทางปกครองที่ไม่ต้องมีการบังคับการตามคำสั่งทางปกครองกล่าวคือเป็นการสั่งการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในลักษณะที่เป็นการให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครอง เช่น ออกใบอนุญาต การอนุมัติ การออกใบรับรอง นิติบุคคล สูติบัตร เป็นต้น ประการที่สองได้แก่คำสั่งทางปกครองที่ต้องมีการบังคับการให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครอง กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเนื้อหาของคำสั่งทางปกครอง เช่น เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าของอาคารหรือผู้ครอบครอง ผู้ดำเนินการ ลูกจ้าง หรือบริวารของบุคคลดังกล่าวระงับการก่อสร้างอาคารที่กฎหมายบัญญัติว่าไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้ กรณีตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ก็เช่นกันตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา16/2 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2558 เป็นกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่ามีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ ตามมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือพบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ในสถานที่หรือบริเวณสถานประกอบกิจการ โรงงาน หรือยานพาหนะที่กำหนดไว้ในประกาศสำนักงานนายกรัฐมนตรี เรื่อง มาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ในสถานประกอบกิจการโรงงาน และยานพาหานะ อยู่ภายใต้บังคับของมาตรการป้องกันและ

ปราบปรามการค้ามนุษย์ ที่ออกโดยมาตรา 16/1 ของพระราชบัญญัตินี้หากเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ดำเนินกิจการสถานที่ดังกล่าวไม่สามารถชี้แจงหรือพิสูจน์ให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสองของพระราชบัญญัติดังกล่าวเชื่อได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณีแล้ว ให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสอง มีอำนาจสั่งอย่างหนึ่ง อย่างใด

1. ปิดสถานประกอบกิจการหรือโรงงานชั่วคราว
2. พักใช้ใบอนุญาตประกอบการสำหรับการประกอบธุรกิจหรือโรงงาน
3. ห้ามใช้ยานพาหนะเป็นการชั่วคราว
4. ดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นอีก

จะเห็นได้ว่า คำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครอง หากเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบกิจการนั้น ๆไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง พนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีความจำเป็นจะต้องบังคับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่ต้องฟ้องร้องต่อศาล

งานวิจัยเรื่องการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์นี้ เป็นการวิจัยการเกี่ยวกับนำทางกฎหมายทางปกครองมาใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังอยู่ในระดับ Tier 2 คือการดำเนินการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ยังไม่สอดคล้องกับมาตราฐานขั้นต่ำของกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์และการคุ้มครองเหยื่อการค้ามนุษย์ของประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งทางด้านการป้องกันและบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์และการคุ้มครองเหยื่อการค้ามนุษย์ที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกอยู่ด้วย การนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ เป็นการนำมาตรการทางปกครองใช้บังคับกับเจ้าของผู้ประกอบ ผู้ครอบครองสถานที่ที่เสี่ยงอาจจะเกิดการค้ามนุษย์ได้ง่าย เช่น สถานบริการ โรงงาน โรงแรม เรือประมง เป็นต้น ซึ่งเป็นการดำเนินการในด้านป้องกันป้องปรามการการต่อต้านการค้ามนุษย์และยังเป็นการคุ้มครองผู้ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรือคุ้มครองผู้ที่อาจตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

ดังนั้น การนำมามาตรการทางปกครองมาใช้สอดคล้องกันหลักสิทธิมนุษยชน ตลอดถึงหลักแนวคิดการกำหนดความรับผิดทางอาญามาปรับเปลี่ยนแปรรูปเป็นความรับผิดทางปกครอง (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการใช้อำนาจรัฐในการการนำหลักคำสั่งทางปกครองมาบังคับใช้กับผู้ไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนอันเป็นผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในปัจจุบันที่มีความรุนแรง ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและยังมีการพัฒนารูปแบบการค้ามนุษย์ขึ้นเรื่อย ๆ แต่หากพนักงานเจ้าหน้าที่คณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการผู้ใช้อำนาจทางปกครองตามพระราชบัญญัติป้องกันและ

ปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ตลอดหลักเกณฑ์ วิธีการ ในการปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเข้าใจไม่เพียงพอ อันเนื่องมาจากขาดความชัดเจนหรือยังไม่มีแนวทางที่เพียงพอในการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในทางปฏิบัติเป็นรูปธรรม งานวิจัยนี้จึงได้นำเสนอการปรับแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำมาตรการทางปกครองมาใช้ใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เพื่อมาใช้เป็นเครื่องมือให้การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพเต็มรูปแบบ อันเป็นวิธีการลดปัญหาความรุนแรงการค้ามนุษย์ลงได้อีกมาตรการหนึ่ง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2559)

ความคิดเห็นต่อบทบาทอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้า พ.ศ. 2551

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลไว้หลายประการ ซึ่งส่วนมากสอดคล้องกับสมมุติฐานของงานวิจัย และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น ควรกำหนดให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ให้มีอำนาจนอกจากความผิดฐานค้ามนุษย์ให้รวมถึงความผิดที่ต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน ระบุอำนาจให้ชัดเจนในการเข้าไปตรวจสอบสถานที่ ควรให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ ควรให้มีอำนาจเบื้องต้นในการออกคำสั่งทางปกครองกรณีเรื่องเร่งด่วน เป็นต้น ปัจจุบันตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามมกรค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่และให้หมายความรวมถึงข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าข้าราชการพลเรือนสามัญระดับสามซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้า พ.ศ. 2551 มีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์เป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ให้มีอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมในการใช้อำนาจทางปกครองนอกจากอำนาจตามมาตรา 27 เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. มีหนังสือเรียกให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสารหรือพยานหลักฐาน

2. ตรวจตัวบุคคลที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐาน ค้ามนุษย์เมื่อผู้นั้นยินยอมแต่ถ้าผู้นั้นเป็นหญิงจะต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ

3. ตรวจค้นยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีพยานหลักฐาน หรือบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์อยู่ในยานพาหนะนั้น

4. เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นยึดหรืออายัดเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีพยานหลักฐานในการค้ามนุษย์หรือเพื่อพบและช่วยบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์และหากเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้พยานหลักฐานนั้นอาจถูกโยกย้ายซ่อนเร้นหรือทำลายไปเสียก่อนหรือบุคคลนั้นอาจถูกประทุษร้ายโยกย้ายหรือซ่อนเร้น

โดยให้มีอำนาจเกี่ยวกับใช้มาตรการทางปกครองดังปรากฏในมาตรา 16/2 ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่ามีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ ตามมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือพบการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ในสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะตามมาตรา 16/1 หากเจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะดังกล่าวไม่สามารถชี้แจงหรือพิสูจน์ให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25 วรรคสอง เชื่อได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่กรณีแล้วให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 25วรรคสองมีอำนาจสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดที่บัญญัติไว้นั้น

จากอำนาจหน้าที่ตามมาตรา มาตรา 16/2 ของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 นี่เอง ต่อมาเมื่อได้มีประกาศสำนักงานนายกรัฐมนตรี ออกตามมาตรา 16/1 ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจออก ประกาศกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในสถานประกอบกิจการ โรงงานและยานพาหนะและประกาศกำหนดให้สถานประกอบกิจการโรงงานและยานพาหนะใด ๆ ต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรการดังกล่าวทั้งนี้โดยประกาศในราชกิจจาบุเบกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้มีประกาศ ฉบับลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2558 ประกาศราชกิจการนุเบกษา วันที่ 19 พฤศจิกายน 2558 เรื่อง สถานที่ใดตามมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ในสถานประกอบกิจการโรงงาน และยานพาหนะได้ออกประกาศไว้สถานต่อไปนี้อยู่ภายใต้บังคับของมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์คือ

1. สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
2. โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม
3. อาคารที่พักอาศัยในเชิงพาณิชย์ประเภทหอพัก อาคารชุด หรือเกสต์เฮาส์ (Guest House) ที่ให้ผู้อื่นเช่า
4. โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
5. เรือประมงต่างประเทศที่เข้ามาในน่านน้ำไทย หรือเรือตามกฎหมายว่าด้วยการเดินเรือในน่านน้ำไทย ยกเว้นเรือที่เดินด้วยกรรเชียง แจว หรือพาย

โดยกำหนดให้เจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบกิจการโรงงาน และยานพาหนะต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

5.1 ชี้แจงหรือจัดให้มีการอบรมลูกจ้างของตนเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนด อย่างน้อยปีละครั้ง

5.2 อนุญาตให้ใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารระหว่างลูกจ้างกับบุคคลภายนอก

5.3 ตรวจสอบและให้ความช่วยเหลือ ในกรณีที่ลูกจ้างกล่าวอ้างว่ามีการใช้กำลังบังคับหรือทำร้าย เพื่อกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

5.4 อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปในสถานประกอบกิจการโรงงานหรือยานพาหนะที่ตนเป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ดำเนินกิจการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการค้ามนุษย์ หรือเพื่อพบและช่วยบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

5.5 ควบคุม สอดส่อง และดูแล ไม่ให้มีการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในหรือบริเวณสถานประกอบกิจการ โรงงาน หรือยานพาหนะ ที่ตนเป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ดำเนินกิจการ

5.6 แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อพบว่ามีการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ หรือให้ข้อมูลข่าวสารหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งมีเหตุอันควรสงสัยหรือควรเชื่อได้ว่า จะกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ในสถานประกอบกิจการโรงงาน หรือยานพาหนะที่ตนเป็นเจ้าของ ผู้ครอบครอง หรือผู้ดำเนินการ

วิเคราะห์จากกฎหมายและประกาศดังกล่าวทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่อำนาจหน้าที่ทางมาตรการทางปกครองขึ้นดังกล่าว หากตรวจพบมีการไม่ปฏิบัติหรือฝ่าฝืน พนักงานเจ้าหน้าที่มีหน้าที่ต้องทำจัดทำบันทึกรายงานพร้อมความเห็นเสนอต่อคณะอนุกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งตาม มาตรา 25 วรรคสอง

สรุป

จากการวิจัยเรื่องการนำมามาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์การค้ามนุษย์นั้นเป็นเรื่องหลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของเหยื่อการค้ามนุษย์ซึ่งเป็นหัวใจของความพยายามทั้งมวลเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และคุ้มครองช่วยเหลือ และเยียวยาผู้เสียหาย ความรับผิดชอบในการดำเนินการเพื่อป้องกันการค้ามนุษย์ การสืบสวนสอบสวน และการฟ้องคดีผู้ค้ามนุษย์ด้วยความระมัดระวังตามสมควรตามบทบัญญัติของกฎหมายระหว่างประเทศ พิธีสาร อนุสัญญา ข้อตกลงความร่วมมือทวิภาคีระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ รวมทั้งกฎหมายและนโยบายอื่นเกี่ยวกับการค้ามนุษย์อัน

ประกอบด้วยกฎหมายสิทธิมนุษยชน กฎหมายเกี่ยวกับมนุษยธรรม ซึ่งเป็นภาครวมของกฎหมายมหาชน ซึ่งจะต้องไม่เป็นการกระทบกับสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยเฉพาะสิทธิของเหยื่อการค้ามนุษย์

การป้องกันและปราบปรามการการค้ามนุษย์มีมาตรการที่สำคัญทั้งมาตรการทางอาญา มาตรการทางแพ่งและมาตรการทางปกครอง อันเป็นกลยุทธ์ในการป้องกันการค้ามนุษย์ ต้องจัดการกับอุปสงค์ที่เป็นมูลเหตุของการค้ามนุษย์ซึ่งทั้งรัฐและองค์กรระหว่างประเทศระดับรัฐบาลต้องแน่ใจว่ามาตรการที่ใช้อยู่แก้ไขปัจจัยที่เพิ่มความอ่อนไหวต่อการค้ามนุษย์ซึ่งประกอบด้วยความไม่เสมอภาค ความยากจน และการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบซึ่งต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังตามสมควรเพื่อบ่งชี้และขจัดการมีส่วนพัวพันหรือสมคบกันกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งอาจพัวพันกับกระบวนการค้ามนุษย์จึงต้องกำหมดมาตรการด้านการดำเนินคดีและหากถูกพิจารณาว่าเป็นว่าเป็นผิด ก็ต้องได้รับโทษอย่างเหมาะสม อันเป็นสาเหตุของกำหนดมาตรการทางกฎหมายอาญา ทางแพ่ง ทางปกครองและมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมตามสมควรในการทำให้การค้ามนุษย์ลดลงหรือหมดสิ้นไป ซึ่งมาตรการทางสำคัญคือมาตรการทางทางอาญาลักษณะเป็นมุ่งลงโทษต่อผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์หรือผู้อยู่ในกระบวนการค้ามนุษย์ ซึ่งมีต้องการสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดี ดำเนินคดี และการวินิจฉัยคดีการค้ามนุษย์ รวมทั้งองค์ประกอบความผิดและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่ ไม่ว่าผู้กระทำผิดนักค้ามนุษย์จะเป็นบุคคลใด และยังมีมาตรการทางแพ่งการทำให้การค้ามนุษย์มีความผิดตามกฎหมายการลงโทษทางแพ่งอันเป็นการเยียวยาผู้เสียหายต้องมาตรการทางกฎหมายทางแพ่งและมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมตามสมควรในการทำให้การค้ามนุษย์ และพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องนอกจากความรับผิดทางอาญาการปรับใช้บทลงโทษที่บังเกิดผลอย่างแท้จริงและเหมาะสมกับบุคคลที่ถูกพิจารณาว่ากระทำผิดฐานค้ามนุษย์ หรือองค์ประกอบความผิด หรือการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจใช้มาตรการทางการทำการยึดหรืออายัดยึดทรัพย์สินของบุคคลหรือนิติบุคคลที่พัวพันกับการค้ามนุษย์ ซึ่งหากเป็นไปได้ทรัพย์สินที่ยึดได้ควรถูกนำมาใช้เพื่อช่วยเหลือและชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อการค้ามนุษย์ด้วย ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาทางกฎหมายที่มีประสิทธิผลและเหมาะสมต่อไปในฐานะผู้เสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งผู้เสียหายมักไม่ได้รับสิทธิดังกล่าว เนื่องจากไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสและกระบวนการในการรับการเยียวยา อย่างไรก็ตามกฎหมายเกี่ยวกับการค้ามนุษย์มุ่งรักษาประโยชน์ของผู้เสียหายตามหลักสิทธิมนุษยชนเป็นกฎหมายที่ปกป้องผู้เสียหายไม่ให้ถูกฟ้องคดีหรือลงโทษฐานเข้าเมืองหรือมีถิ่นอยู่อาศัยผิดกฎหมายหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นผลโดยตรงของสถานการณ์ที่ตนตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ลดลงได้ การดำเนินการเพื่อให้การคุ้มครองผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์

การดำเนินมาตรการที่มั่นใจได้ว่าเป็นกฎหมายที่มุ่งช่วยให้ผู้เสียหายให้พ้นภัยไม่คุกคามสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้เสียหาย

การนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เป็นการนำกฎหมายชั้นอำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการออกคำสั่งทางปกครองมาใช้บังคับกับผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรการทางปกครองในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ นอกจากการใช้บทลงโทษทางอาญา ทางแพ่งแล้ว การนำมาตรการทางการปกครองมาใช้กับเจ้าของ ผู้ครอบครอง ผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบ ซึ่งปล่อยปละละเลยไม่ตรวจสอบหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติมาตรการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์หรือปล่อยให้เป็นสถานที่เกิดเหตุการ ค้ามนุษย์ ซึ่งเจ้าของ ผู้ครอบครอง ผู้ดำเนินกิจการสถานประกอบการที่เป็นสถานที่ค้ามนุษย์หรือหรือสถานที่ดังกล่าว เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อนำมาตรการทางปกครองมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

2. เสนอแนะให้นำหลักการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทยตามหลัก 5P นำมาปฏิบัติด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการค้ามนุษย์ในแต่ละรูปแบบต่าง ๆ ให้ลึกซึ้งมากขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคลไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ จะทำให้ผู้วิจัยมีองค์ความรู้ที่เท่าทันขบวนการค้ามนุษย์หรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์มากยิ่งขึ้น

3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในสถานที่เสี่ยงต่อการค้ามนุษย์ เช่น โรงงาน โรงแรม รีสอร์ท เกสเฮาส์ หอพัก สถานบริการ เรือประมงบริเวณต่อเนื่องสถานที่เสี่ยงต่อการค้ามนุษย์ โดยมีการทดลองจัดทำโครงการหรือกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังตามแนวรูปแบบการตรวจของพนักงานเจ้าหน้าตามมาตรการทางปกครองมาปรับใช้ลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) อาจจะทำให้เกิดต้นแบบของสถานที่เสี่ยงที่มีภูมิคุ้มกันการค้ามนุษย์ได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2551). *คู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). *คู่มือการปราบปรามการค้ามนุษย์ และคุ้มครองช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2561). *หลักกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่อง การค้าเด็ก การค่าประเวณีและสื่อลามก.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2561). *หลักกฎหมายมหาชน หลักนิติธรรม/นิติรัฐ ในฐานะ "เกณฑ์" จำกัดอำนาจรัฐ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2559). *คำบรรยายว่าด้วยคำสั่งทางปกครอง.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิวิจัยวิทยาลัยกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง.

สมยศ เชื้อไทย. (2557). *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

U.S. Department of State. (2016). *U.S. Department of State's Traffiking in Person Report 2016*. Retrieved May 16, 2016, from www. state. gov/ documents /organization/258876.pdf

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ*

THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY FOOD LEARNING CENTER NONG KUT THING IN BUENG KAN PROVINCE

บุษกร สุขแสน
Busakorn Suksan
มหาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udonthani Rajabhat university, Thailand
E-mail: bussakorn.su@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ1) ศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ 2) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 ศึกษาอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกจากทั้ง 3 ตำบล จำนวน 120 คน ผู้นำชุมชนจากทั้ง 3 ตำบล จำนวน 15 คน และหน่วยงาน 3 ตำบลจำนวน 15 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 150 คน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ระยะที่ 2 พัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนจากสมาชิก ผู้นำชุมชน จำนวน 50 คน จาก 3 ตำบล ประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ รวม 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ประกอบด้วย อาหารประเภทสัตว์น้ำ ประเภทพืช ทั้งพืชน้ำ พืชบก และชนิดรายการอาหาร 30 รายการ

2. การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ได้สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่ ภาพ โปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่ QR Code มีโครงสร้างของศูนย์ เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬและประเมินผลความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51

คำสำคัญ: การพัฒนาศูนย์เรียนรู้, อาหารชุมชน, จังหวัดบึงกาฬ

---

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

Abstract

The purpose of this research was to 1) Study food and wisdom of Nong Kut Thing community in Bueng Kan Province 2) the Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province. Conducted 2 phases of research. Phase 1: Study food and wisdom of Nong Kut Thing community in Bueng Kan Province, including community Member 120 peoples, community leaders 15 peoples and related agencies 15 peoples in 3 sub-districts total 150 peoples, Instruments were workshop issues. Analyze data and summarize the overview. Phase 2: The Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province, target groups ware member people, community leaders, 50 people in 3 sub-districts And assessment the suitability of the Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province. Includes experts, community leaders, relevant agencies, academics, including 10 peoples. Data were analyzed and summarize the overview.

The research found that:

1. Food and wisdom of Nong Kut Thing community in Bueng Kan Province, Consisting of aquatic food, aquatic plants, terrestrial plants and 30 food types.

2. The Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province. Have the media used in learning were maps, pictures, posters, booklets. Big book and QR Code and structure of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province and assess the suitability With an average of more than 3.51

Keywords: Learning Center Development, Community Food, Bueng Kan Province

บทนำ

สภาพอาหารชุมชนหนองกุดทิงในอดีตคือป่าธรรมชาติและที่ดินทำกิน เป็นแหล่งอาหารหลักที่ชุมชนสามารถหาวัตถุดิบมาประกอบอาหารซึ่งในพื้นที่ป่าเป็นป่าโคกหรือป่าเต็งรัง ป่าธรรมชาติมีอยู่ทุกหนทุกแห่งหนาแน่นมากบริเวณเขาดิน และมีแหล่งน้ำธรรมชาติ และปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตทั้งด้านโครงสร้างประชากร การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน โดยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตและการบริโภคอย่างชัดเจน มีการติดต่อสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโลกภายนอกอย่าง

กว้างขวางต่อเนื่องและยาวนาน และมีความพยายามในการพัฒนาประเทศตามกระแสสังคมโลกที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมและการค้าเสรี เมื่อก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ หากพูดถึงอาหาร จำเป็นต้องพูดถึงเรื่องการค้า ราคาและการเข้าถึงอาหารด้วย เพราะ อาหารถูกทำให้เป็นสินค้า สิทธิด้านอาหารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ได้ถูกบั่นทอนลง ภายใต้การเปิดเสรีทางการค้า ทำให้คนยากจน รวมถึงผู้ผลิต เข้าไม่ถึงอาหาร จนกลายเป็นวิกฤติอาหารที่กำลังลุกลามไปทั่วโลกในขณะนี้ สำหรับระบบอาหารของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อประเทศเดินหน้าเข้าสู่การปฏิวัติเขียว ประมาณ พ.ศ. 2504 โดยการผลักดันของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ที่มีนโยบายและคนของรัฐเป็นเครื่องมือ ทำให้กระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมที่อิงกับการพึ่งตนเองและธรรมชาติ ต้องละเลยระบบเกษตรหรือวิถีการผลิตอาหารของตนเอง ผลิตอาหารโดยคำนึงถึงแต่ปริมาณ และการค้า นั่นเท่ากับว่าเรานำระบบอาหารของประเทศเข้าสู่การขาดอำนาจในการผลิตและการกระจายอาหาร แต่กลับให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการค้าซึ่งเท่ากับเป็นการนำอาหารมาผูกติดไว้กับค่าของเงิน ละทิ้งวิถีการผลิตดั้งเดิมของชุมชนมุ่งเข้าสู่กลการค้า พึ่งพากลุ่มทุน เทคโนโลยี สารเคมี พืชเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ชนิด นโยบายรัฐและพันธะสัญญาจากบริษัท ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างเป็นระบบและเป็นขบวนการ ส่งผลกระทบต่อระบบอาหารของไทยอย่างหลีกไม่ได้

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงคือการรวมพลังกันฟื้นฟูความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนของตนเอง โดยปลูกผักสวนครัวบริโภคในครัวเรือน เพื่อแก้ปัญหาและฟื้นฟูฐานอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของหมู่บ้าน ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างเสริมฟื้นฟู และอนุรักษ์แหล่งอาหารที่เป็นธรรมชาติของชุมชน ชาวบ้านจะต้องสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน ชาวบ้านจะต้องสร้างระบบการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเองในชุมชน โดยการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ผ่านระบบเกษตรกรรม ชาวบ้านจะต้องผลิตอาหารกันเองให้ได้ จะต้องมีแหล่งอาหารธรรมชาติ ที่ให้ทุกคนเข้าถึงอาหารทั้งจาก ป่า นา และแหล่งน้ำตามฤดูกาล และมีระบบการแลกเปลี่ยนพึ่งพากันผ่านเครือญาติและเพื่อนบ้าน และสร้างระบบการเกื้อหนุนและพึ่งพาช่วยเหลือกัน และการประเมินผลศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิง จังหวัดบึงกาฬ เป็นอีกวิธีการที่ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนของประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน หากชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสมาชิกในชุมชนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองและชุมชน ให้สามารถปรับตัวได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ คน ความรู้ ทรัพยากร เป็นตัวกำหนดรูปแบบ กระบวนการ ตลอดจนเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน ลักษณะการเรียนรู้ในชุมชน เช่น เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง และการเรียนรู้จากการถ่ายทอด การเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ การเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพการณ์ของสังคม (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2548)

หนองกุดทิง เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่มีความกว้างโดยเฉลี่ย 22,000 ไร่ ลึก 5 - 10 เมตรมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นที่ทำมาหากินของประชาชนในบริเวณนั้นกว่า 2,000 ครัวเรือน เหลือกินก็จะขายในตลาดท้องถิ่น ชุมชนซึ่งอาศัยอยู่รอบพื้นที่แห่งนี้ใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหาของชุมชนเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร และเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้เป็นการถอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชน ดำเนินการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ของชุมชนเองและประโยชน์ต่อชุมชนอื่น จากความเป็นมาและสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเพื่อศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญา และเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้แหล่งอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ โครงการวิจัยดังกล่าวจะนำไปสู่การมีศูนย์เรียนรู้ที่เป็นกลไกจัดการตนเองในชุมชนเพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้นแบบการเรียนรู้และดำเนินงานให้กับชุมชนที่บูรณาการการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน โดยอาศัยฐานความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนและเกิดการพึ่งตนเองและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาศูนย์เรียนรู้แหล่งอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกจากทั้ง 3 ตำบลจำนวน 120 คน ผู้นำชุมชนจากทั้ง 3 ตำบล จำนวน 15 คน และหน่วยงาน 3 ตำบลจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ตำบลโนนสมบูรณ์ ตำบลบึงกาฬและเทศบาลตำบลโคกก่อง ตำบลละ 50 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึก และประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการประชุม ได้แก่ สภาพอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ

การสร้างเครื่องมือและคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารเพื่อกำหนดโครงสร้างเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้น พิจารณากำหนดประเด็นการประชุมขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) เขียนประเด็นการประชุมตามโครงสร้าง 3) สร้างเครื่องมือ ตามกรอบโครงสร้างด้านเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ประสานสำนักงานศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบลโนนสมบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาฬและเทศบาลตำบลโคกก่อง เพื่อขอความอนุเคราะห์ประสานกลุ่มเป้าหมาย จำนวนทั้งสิ้นแห่งละ 50 คน รวมจำนวน 150 คน

2. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการศึกษาสภาพอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และ ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ จัดประชุม 3 ครั้ง ตำบลละ 1 ครั้ง

3. ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล จากนั้นนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการแยกแยะ จัดหมวดหมู่ และสรุปข้อมูลเป็นภาพรวม

ระยะที่ 2 การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาจัดทำเป็นสารสนเทศถ่ายทอดให้กับผู้ที่มีความสนใจทำการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชน และทำการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ รายละเอียดดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงเชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดทำศูนย์เรียนรู้ โดยทำการประเมินความเหมาะสม ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 คน นักวิชาการในพื้นที่จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ 3 คน ครู กศน. จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
คะแนน 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
คะแนน 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง
คะแนน 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย
คะแนน 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหมด 10 คน ทำการประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬด้วยตนเอง

2. เมื่อเก็บรวมรวมแบบประเมินครบถ้วน ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบประเมิน

3. นำแบบประเมินที่มีความสมบูรณ์ มาบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดลำดับค่าเฉลี่ยออกเป็นช่วงดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด: 2553)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การยอมรับความเหมาะสม ของศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ที่มีค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป จึงถือว่ามีความเหมาะสม

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ตำบลที่มีพื้นที่ติดหนองกุดทิง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นตัวแทนตำบลละ 50 คน รวม 150 คนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ซึ่งผลการศึกษาสภาพอาหารธรรมชาติและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬรายละเอียดดังนี้

1. สภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ พบว่ามี 1) สัตว์น้ำ 46 ชนิด ประกอบด้วย ปลา กุ้ง หอย เต่า ปู กบ และสัตว์ชนิด อื่นๆ ซึ่งมีปลาเฉพาะถิ่นคือปลาบู่แคระ 2) พืชที่ใช้เป็นอาหาร 30 ชนิดทั้งพืชน้ำ พืชบกและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารชุมชนที่นำมาประกอบอาหารได้ 30 ชนิด มีพืชที่พบว่าเกิดเฉพาะที่หนองกุดทิงได้แก่ สาหร่ายข้าวเหนียวดอกสีเหลือง แต่ละชนิดมีลักษณะและประโยชน์ที่แตกต่างกัน

2. ผลการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิง ได้สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่ ภาพ โปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่ QR Code มีการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงจำนวน 1 แห่ง ณ บ้านทองสาย ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ มีองค์ประกอบและโครงสร้างของศูนย์ประกอบด้วย 1)หลักการดำเนินงาน 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ 4) ฐานการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการให้บริการ และ 3) ผลประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และผลการประเมินความหมาะสมของศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) ฐานการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 3) หลักการดำเนินงาน กิจกรรมการให้บริการ และ 4) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ เมื่อนำผลไปเทียบกับเกณฑ์การประเมินทุกด้านมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ถือว่ามีความเหมาะสม

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า 1) สัตว์น้ำ 46 ชนิดประกอบด้วย ปลา กุ้ง หอย เต่า ปู กบ และอื่น ๆ 2) พืช 30 ชนิด และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารชุมชนที่นำมาประกอบอาหารได้ อย่างน้อย 30 ชนิด แต่ละชนิดมีลักษณะและประโยชน์ที่แตกต่างกัน และเมื่อนำมาจัดทำฐานข้อมูลและจัดตั้งศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิง ในจังหวัดบึงกาฬ 1. จัดทำฐานข้อมูล 1) รูปแบบเว็บไซด์ 2) สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่ ภาพโปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่และ QR Code 2.จัดตั้งศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงจำนวน 1 แห่ง มีองค์ประกอบและโครงสร้างของศูนย์ประกอบด้วย 1) หลักการดำเนินงาน 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ 4) ฐานการ

เรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชวาล ชุมรักษา (2560) ทำการวิจัยการพัฒนาและศึกษาผลการใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “คน น้ำ ป่า เขาปู่” เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบศูนย์การเรียนรู้มีชีวิตมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ปรัชญา (2) วิสัยทัศน์ (3) ปณิธาน (4) วัตถุประสงค์ (5) บทบาทหน้าที่ (6) โครงสร้างการดำเนินงาน (7) เนื้อหา/กิจกรรม และ (8) ภาคีเครือข่าย และศูนย์การเรียนรู้มีชีวิตเป็นกลไกในการเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ และศูนย์การเรียนรู้เสมือนที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของธนกฤต ทุริสุทธิ์ บุษกร สุขแสนและนิรันดร ผานิจ วิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชน ลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนในเขตอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพความมั่นคงของอาหารธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารชุมชนในบริเวณลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบน ในเขตอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ลำดับที่ 1 อาหารทางธรรมชาติมีความเพียงพอทั้งปริมาณของอาหารและคุณภาพที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ ลำดับ 2 การนำเอาเนื้อสัตว์น้ำที่ชาวบ้านหามาได้ มาปรุงอาหารพื้นบ้าน ลำดับที่ 3 อาหารทางธรรมชาติ มีบทบาทต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในบริเวณลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนและมีอาหารที่เป็นพืชน้ำ ประกอบด้วย 1) พืชชนิดใต้น้ำ 2) พืชชนิดลอยน้ำ 3) อาหารที่เป็นสัตว์น้ำ และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารชุมชนลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้แก่ 1) พืชชนิดใต้น้ำ 2) พืชชนิดลอยน้ำ 3) อาหารที่เป็นสัตว์บกและสัตว์น้ำและ 4) ประเภทสมุนไพรภูมิปัญญาชาวบ้าน 2. ผลการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนในเขตอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ได้ศูนย์เรียนรู้ มีองค์ประกอบและโครงสร้างของศูนย์ประกอบด้วย 1) หลักการดำเนินงาน 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ 4) ฐานการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการให้บริการ (ธนกฤต ทุริสุทธิ์ และคณะ, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุรัตน์ สงขำ ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประกอบด้วย ด้านการวางแผน คือ สร้างความเข้าใจร่วมกับผู้นำชุมชน และแต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ให้ชัดเจน ด้านการจัดการองค์กร คือ กำหนดให้แหล่งเรียนรู้แต่ละแหล่งดำเนินการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การจัดทำงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านการอำนวยการ คือ สร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน องค์กรท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการควบคุม คือ แต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้โดยให้ชุมชน และกำหนดให้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการจัดสรรงบประมาณ (อนุรัตน์ สงขำ, 2559) สอดคล้องการวิจัยของ สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ ได้ศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการรับ ความรู้และข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุในปัจจุบัน ส่วนมากผู้สูงอายุได้รับความรู้ทางด้าน การส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุส่วนมากมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงอินเตอร์เน็ต ผู้สูงอายุส่วนมากรับข่าวสารทุกวัน โดยจะรับข่าวสารในช่วงเวลาที่บุตรหลานกลับมาถึง บ้าน 2) วิธีการที่จะทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสาร ผู้สูงอายุส่วนมาก ต้องการได้รับข้อมูลความรู้ และข่าวสารประเภททั่วไป ผ่านช่องทางการสื่อสารชนิด หลัก และต้องการข้อมูลความรู้ และข่าวสารประเภทเฉพาะเจาะจงผ่านช่องทางการ สื่อสาร จากผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ หอกระจายข่าว จากบุคคลใกล้ชิด 3) วิธีการที่จะทำให้ ผู้สูงอายุได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารต่อเนื่องตลอดชีวิตใน 4 ชุมชนมีวิธีการที่ แตกต่างกันโดย ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีวิธีการที่ดีที่สุด และ 4) แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ ผู้สูงอายุต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ อย่างน้อยของ 3 ฝ่าย คือ ชมรมผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชน และหน่วยงานสนับสนุน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของจุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์และปัญญา ธีระวิทยเลิศ วิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในเขตจตุจักร พบว่า 1) ระดับกลยุทธ์การสื่อสารของศูนย์เรียนรู้ชุมชนจากสื่อและสารที่ประชาชนในชุมชนเปิดรับข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง สื่อที่สำคัญ คือ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเสียงตามสายในชุมชน 2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง 3) กลยุทธ์การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ4) แนวทางกลยุทธ์การสื่อสารที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนพบว่าควรปรับปรุงการดำเนินงานในทุกด้านและสื่อที่ได้เผยแพร่ส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนสองศูนย์เรียนรู้คือสื่อแผ่นพับโพสตอร์และบุคคล (จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์และปัญญา ธีระวิทยเลิศ, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของนพดล เกษตรเวทิน วิจัยเรื่องการจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในฐานะศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชน ชุมชนตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ชุมชนท่าน้ำอ้อยมีศักยภาพในการดำเนินการด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนในฐานะของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งการจัดหาวัตถุทางวัฒนธรรม การจัดทำบัญชี การสืบค้น และการจัดแสดง โดยมีเงื่อนไขสำคัญที่ทำชุมชนประสบความสำเร็จ 3 ประการ คือ ประการแรก ชุมชนมีความผูกพันและความภาคภูมิใจกับท้องถิ่นตน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อารยธรรมชาติและบริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าว ยังเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนท่าน้ำอ้อย เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมถึงค้นหารากฐานทางสังคม วัฒนธรรม ในฐานะที่ตน

เป็นเจ้าของ ประการที่สอง ลักษณะการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดเขาไม้เดน เป็นสถานที่ที่ดำเนินงานในรูปแบบเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาค้นคว้าผนวกกับงานบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและองค์การทั้งจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบของการพัฒนาแบบยั่งยืน มีการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในท้องถิ่นเองและกับคนนอกท้องถิ่นที่ได้เข้ามาร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หรือที่เรียกว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” และประการสุดท้าย พิพิธภัณฑ์ชุมชนชุมชนวัดเขาไม้เดน มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้ 1) ยึดหลักองค์รวมคือ มีการศึกษาและการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในชุมชนในลักษณะที่เป็นองค์รวม ยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) ไม่ยึดติดตายตัว ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเกิดขึ้นอยู่ตลอด กำเนินงานตามหลัก “พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต” (living museum) 3) มีการวางแผนของการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้คนในชุมชนได้ เข่ามามีส่วนร่วมโดยตลอดตาม “ปฏิทินการปฏิบัติงานของพิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดเขาไม้เดน” 4) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันแบบเปิด โดยเปิดโอกาสให้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักอนุรักษ์ นักศึกษา นักพัฒนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชน พระสงฆ์ ครูนักเรียน เกษตรกร ช่างฝีมือฯ ที่มีอยู่ในชุมชนและนอกชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันสร้างความรู้ในทุกส่วนด้วยความเสมอภาคกัน 5) เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง 6) การสร้างความสุขและความประทับใจให้กับชุมชน และ 7) เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทุกขั้นตอน (นพดล เกษตรเวทิน, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทุมพร หลอดโค วิจัยเรื่อง การจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ: ศึกษากรณีบ้านหินเหิบตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระบบอาหารธรรมชาติในชุมชนมี 3 แห่ง คือ พื้นที่ป่า พื้นที่ทางการเกษตร และแหล่งน้ำธรรมชาติ สามารถจำแนกช่วงฤดูกาลของอาหารธรรมชาติ ตั้งแต่ช่วงปลายฤดูร้อน ต้นฤดูฝน ช่วงปลายฝนต้นหนาว และช่วงต้นหนาวปลายร้อน ซึ่งจำนวนปริมาณผลผลิตทางอาหารธรรมชาติขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในแต่ละปีของชุมชน กระบวนการจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติของชาวบ้าน สามารถอธิบายได้ 4 ขั้นตอน คือ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษถูกสั่งสมความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ถ่ายทอดผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยมีกลไกทางสังคมเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ คือ สถาบันครอบครัว เครือญาติ ชุมชน กลุ่มทางสังคม ความเชื่อ จารีตประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน อีกทั้งการปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านเกิดการคิดค้นวิธีการเอาตัวรอด พัฒนาจากองค์ความรู้เดิมที่เคยได้รับจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษ โดยชาวบ้านมีวิธีการในการถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ 2 ลักษณะ คือลักษณะแรก การถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว กลวิธีของชาวบ้านที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในสถาบันครอบครัว มีวิธีการถ่ายทอด เริ่มจากผู้รู้จะ

ส่งผ่านองค์ความรู้ด้วยวิธีการสอนโดยตรงแบบตัวต่อตัวหรือสอนแบบเป็นกลุ่มระหว่างผู้รู้และผู้เรียนรู้ สอดแทรกวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบของการพาทำ การแสดงให้เลียนแบบตามตัวอย่าง การสังเกตและจดจำ การถ่ายทอดเหล่านี้จะเกิดขึ้นภายในระบบครอบครัว ซึ่งสมาชิกภายในครอบครัวจะถูกถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกแต่ละรุ่นสืบต่อองค์ความรู้ต่อไป และลักษณะสองการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน เกิดจากอบรมทางความคิด สร้างอุดมการณ์ให้เกิดแก่เยาวชนในชุมชน โดยวิธีการถ่ายทอดความรู้ คือ ความเชื่อ เรื่องเล่า ข้อห้าม ของผู้เฒ่าแก่ภายในหมู่บ้านใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของคนในชุมชน ชาวบ้านสามารถนำเอาความรู้มาประยุกต์ใช้โดยผ่านวิธีการลองฝึกปฏิบัติจริง ทดลองใช้ความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และมีการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับ ก็คือ มีอาหารสำหรับบริโภคภายในครอบครัว พัฒนาทักษะจากการนำความรู้มาปฏิบัติ สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดนวัตกรรมใหม่ภายในชุมชน เช่น การกำหนดสิทธิในการเก็บหาอาหารธรรมชาติ วิธีการอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งสามารถยกระดับความรู้ท้องถิ่นให้เป็นความรู้ทางวิชาการ โดยการนำเอาความรู้ท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน (อุทุมพร หลอดโค, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ ติลกานันท์ ศึกษาเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร พบว่า ชุมชนแต่ละแห่งมีบริบทแตกต่างกัน โดยโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) แบบเครือข่ายชุมชน 2) แบบชุมชนเป็นฐาน 3) แบบกลุ่มและเครือข่ายการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมีช่วงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ เป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อรูปโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์สู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน 2) ช่วงปรับเปลี่ยนโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์สู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน 3) ช่วงพัฒนาโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งการเรียนรู้ของชุมชนภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน แบ่งเป็น 3 ระยะคือ 1) การเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูหรือพัฒนาวิถีชุมชนและการพึ่งตนเองสู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร 2) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนชุมชนการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารร่วมกัน 3) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ปัจจัย/เงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชนฯ ในส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของชุมชน วิกฤต/ปัญหาในด้านต่าง ๆ ความตระหนักและแนวคิดในการแก้ไขปัญหา ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ผู้นำชุมชน ครอบครัว ความสัมพันธ์แบบเครือญาติคนบ้านเดียวกัน การมีข้อมูลความรู้ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ การมีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอย่างหลากหลาย ฯลฯ ในส่วนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ได้แก่ สภาพและปัญหาความแห้งแล้ง ฐานะทางเศรษฐกิจและหนี้สิน ความคิดความเชื่อส่วนบุคคล อิทธิพลทางการเมืองและนโยบายของรัฐที่ไม่เอื้ออำนวยหรือขัดแย้งกับการสร้างเสริม

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน การมีองค์ความรู้และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนน้อย ฯลฯ รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร มีรูปแบบเป็น “วงเกลียวการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร” ประกอบด้วย สถานการณ์ที่นำไปสู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร การเปลี่ยนแปลงสู่การเรียนรู้และการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งแบ่งได้ 3 แบบ คือ 1) แบบเครือข่าย 2) แบบชุมชนเป็นฐาน 3) แบบกลุ่มและเครือข่ายการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน โดยวงเกลียวการเรียนรู้มีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่องกันขึ้นไป 3 ระยะ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูหรือพัฒนาวิถีชุมชนและการพึ่งตนเองสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร 2) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนชุมชนสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารร่วมกัน 3) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งในแต่ละระยะจะมีการขยายตัวตามปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชน ฯ และกระบวนการเรียนรู้ภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ วงเกลียวการเรียนรู้ อาจถดถอยกลับลงมาได้ หากมีสถานการณ์ที่กระทบต่อปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชน และ หรือกระบวนการเรียนรู้ภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ โดยในการนำรูปแบบการเรียนรู้ฯไปใช้ ชุมชนควรมีการวิเคราะห์และประเมินชุมชน พร้อมทั้งศึกษารูปแบบการเรียนรู้ฯก่อน เพื่อเลือกแบบและระยะการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับชุมชน แล้วจึงวางแผนและดำเนินการตามรูปแบบการเรียนรู้ต่อไปและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุมชนให้เข้าเรื่องความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งการแนะนำให้รับประทานอาหารท้องถิ่น ปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ (พรทิพย์ ติลกานันท์, 2557)

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนสมาชิก ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากทั้ง 3 ตำบล ทำการประชุมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัด บึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ รวม 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ประกอบด้วย อาหารประเภทสัตว์น้ำ ประเภทพืช ทั้งพืชน้ำ พืชบก และชนิดรายการอาหาร 30 รายการ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ได้สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่ ภาพ

โปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่ QR Code มีโครงสร้างของศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬและประเมินผลความเหมาะสม ผ่านเกณฑ์ ผลจากการวิจัยเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสัตว์และพืชที่ใช้เป็นอาหารให้คงอยู่และมีความมั่นคงทางอาหารต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอ จังหวัดได้เข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคอาหารพื้นถิ่นอย่างถูกต้อง เพื่อจะได้มีอาหารทางธรรมชาติเพียงพอทั้งปริมาณของอาหารและคุณภาพที่เหมาะสม ทั้งควรให้ความรู้กับเกษตรกรในการนำเอาสัตว์น้ำที่ชาวบ้านหามาได้ มาปรุงอาหารพื้นบ้าน และอาหารทางธรรมชาติ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และมีศูนย์เรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาให้ความรู้กับประชาชนทุกระดับ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูสัตว์และพืชที่เป็นอาหารพื้นถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

2. ข้อเสนอในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการดำเนินงานในการประกาศใช้กฎหมาย เกี่ยวกับการอาหารทางธรรมชาติ ให้มีความเพียงพอทั้งปริมาณของอาหารและคุณภาพที่เหมาะสม รวมถึงการฟื้นฟู อนุรักษ์อาหารท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ

2.2 ข้อเสนอระดับการบริหารงาน

ผู้บริหารงานระดับจังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการ กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง การวางแผนงาน โครงการ เพื่อใช้ในการตัดสินใจวางแผนการบริหารด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารทางธรรมชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เช่น การส่งเสริมในการฟื้นฟู อนุรักษณ์พืชและสัตว์ในพื้นที่หนองกุดทิงให้คงความอุดมสมบูรณ์เพียงพอแก่การบริโภคของประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น

2.3 ข้อเสนอระดับการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ประชาชน ผู้นำชุมชน เกษตรกร ในพื้นที่หนองกุดทิง ส่วนมากบริโภคอาหารทั้งพืชและสัตว์ มาเป็นอาหาร จึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ที่กำลังจะสูญพันธุ์ให้คงอยู่ นอกจากจะใช้ในการบริโภค หากมีจำนวนที่มากขึ้นก็สามารถนำมาสร้างให้เกิดรายได้ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายให้กับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีแรงจูงใจ ในการเพิ่มผลผลิตมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากพื้นที่หนองกุดทิง เพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที

3.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการการส่งเสริมการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ผู้นำชุมชน เกษตรกร ในพื้นที่หนองกุดทิง อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

เอกสารอ้างอิง

จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์และปัญญา ธีระวิทยเลิศ . (2557). กลยุทธ์การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในเขตจตุจักร. *วารสารจันทรเกษมสาร*, 20(38), 97-112.

ธนกฤต ทุริสุทธิ์และคณะ. (2561). การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี. ใน *สถาบันวิจัยและพัฒนา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

นพดล เกษตรเวทิน. (2559). การจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในฐานะศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนชุมชนตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 11(ฉบับพิเศษ),63-72.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2548). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3).* กรุงเทพมงหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

พรทิพย์ ติลกานันท์. (2557). การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร. ใน *วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ. (2559). การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากภูมิปัญญาไทยและทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม. *วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก*, 15(1),38-51.

อนุรัตน์ สงขำ. (2559). *แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกตาม อัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์.* นครสวรรค์: ศูนย์การศึกษานอกระบบ.

อุทุมพร หลอดโค. (2552). การจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ: ศึกษากรณีบ้านหินเหิบ ตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัย มข.*, 9(4),11-26.

ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู*

STRATEGIES TO INCREASE THE VALUE ADDED OF LOCAL WOVEN FABRICS NONGBUALAMPHU PROVINCE

พิชญาภรณ์ บัวสระ
Pichayaporn Buasra
ธนกฤต ทุริสุทธิ์
Tanakit Turisut
กฤตติกา แสนโภชน์
Krittikar Sanposh
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
E-mail: julakson@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู 2) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู และ 3) เพื่อทดลองและสรุปผลการทดลองยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ ระยะที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ 18 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 กำหนดยุทธศาสตร์ฯ และประเมินยุทธศาสตร์โดยผู้เชี่ยวชาญ 13 คน ใช้แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ระยะที่ 3 ใช้กลุ่มเป้าหมาย 1 กลุ่ม 30 คน ใช้แบบประเมินเชิงคุณภาพและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผู้วิจัยจึงนำผลการสังเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4

* Received 12 November 2019; Revised 18 December 2019; Accepted 1 January 2020

ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบริการ ด้านบุคลากร และด้านภาพลักษณ์ ไปจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสู่สากล 2) พัฒนาการบริการอย่างครบวงจร 3) เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในหลายช่วงวัย 4) ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง

3. ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดยได้นำยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ไปทดลอง 1 กิจกรรมกับกลุ่มผ้าทอหมี่ขิดบ้านโนนงาม ในการค้นหาอัตลักษณ์ผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู และสรุปผลการทดลองกิจกรรมได้ 4 ข้อ ได้แก่ 1) ผ้าและลวดลาย 2) วิถีการทอผ้า 3) สีสันของผ้า 4) นวัตกรรม

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่า, ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง, กลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู

Abstract

The objectives of this research were 1) to study problems and demands on value addition to local fabrics products of Nongbualamphu textile group. 2) to study the value-adding strategies to local fabrics products., and 3) to test and summary results of value-adding strategies to local fabrics products. This is Mixed Method Research between quantitative and qualitative research, there were 3 terms of research as the objectives of this research, the first step was interviewing 18 informants by using a semi-structured questionnaire and analyze information by using Percentage, Frequency, Mean, and standard deviation. The next step was determining strategies and assessing strategy by 13 professionals and used statistical averages, the last step was a target group of 30 people by using quantitative assessment and content analysis.

The result of this research:

1. the problems and demands on value addition to local fabrics products of Nongbualamphu textile group in the overview are at a high level. The researcher analyzed the results of 4 issues, there was products, services, staffs and image to become to the value-adding strategies to local fabrics products.

2. the result of determining strategies to increase the value of local fabrics products of Nongbualamphu textile group by 4 topics, there was 1) upgrading

the fabrics products to international standards. 2) One-Stop Service 3) Improving staff's skills to legal age 4) Promoting the image of the local textile group.

3. the results of using the value-adding strategies to local fabrics products of Nongbualamphu textile group by using the issue of promoting the image of the local textile group for testing in an activity of PaaThohMaadMee KitBanNonNgam group to find the image of fabrics products. The results were 4 topics 1) Fabrics and design 2) The traditional way of weaving 3) Fabric Color 4) Textile innovations

Keywords: Value Adding Strategies, Local Fabrics Products, Nongbualamphu Textile Group

บทนำ

ท่ามกลางสังคมโลกสมัยใหม่ที่ผ่านการพัฒนากว่า 30 ปี ภารกิจการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแทบทุกประเทศมุ่งที่จะให้ประเทศของตนมีความทันสมัยขึ้นมาโดยมักจะเน้นไปที่การเจริญทางด้านวัตถุ การพัฒนาอุตสาหกรรม มีการเร่งขยายรายได้ให้กับประชาชาติ แต่ในความเป็นจริงแล้วก็พบว่ามีความเจริญจริงก็เฉพาะด้านวัตถุและการบริโภคสมัยใหม่ ประเทศไทยมีการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2504 และชาวชนบทอีสานของประเทศไทยได้เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีจนทำให้ชาวนามีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพเข้าสู่การผลิตที่เป็นการกระจายสู่ตลาดมากขึ้น (สุภีร์ สมอนา, 2559) ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็น 1 ใน 10 ยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแผนฯ และรัฐบาลได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน จำนวน 11 ด้าน ซึ่งมีนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญ ในส่วนของกระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560 - 2564 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยให้หมู่บ้าน/ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจฐานรากได้รับการพัฒนาด้วยการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 – 2564 ได้นำสถานการณ์ปัจจุบัน และสภาพแวดล้อมของการบริหารประเทศ นำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงอนาคต ที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้มุ่งไปสู่เป้าหมายสูงสุดภายใต้วิสัยทัศน์ “เศรษฐกิจฐานราก

มั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้ ภายในปี 2564” (สำนักนโยบายและแผน, 2560) ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะมีการออกนโยบายต่าง ๆ มากมาย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนทั้งในรูปกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุน สร้างโอกาสให้กับประชาชนและชุมชนโดยการตั้งกลุ่มคนชมรมต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่กำหนดไว้ (ไพรัตน์ เตชะรินทร์, 2547) อีกทั้งการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน จากการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการการบริโภคแบบพอเพียงในชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าตลอดจนการสร้างระบบที่ช่วยบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาด้านการจัดการ การตลาดและทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งทิศทางการเปลี่ยนแปลง ต้องมาจากกลุ่มและมากพอจนเกิดการริเริ่มโครงการหรือปฏิบัติการนั้นด้วยเหตุผลที่ทุกคนตระหนักร่วมกันในนามของกลุ่มเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงตามที่กลุ่มต้องการ (อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง, 2542) รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2546)

จังหวัดหนองบัวลำภู เดิมเคยเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี อยู่ห่างจากจังหวัดอุดรธานี 46 กิโลเมตร ในอดีตเป็นเมืองโบราณที่ก่อตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 900 ปี เดิมเป็นดินแดนที่ขึ้นต่อกรุงศรีสัตตนาคนหุต มีชื่อว่า “เมืองหนองบัวลุ่มภู นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน” เนื่องจากนโยบายรัฐบาลในการกระจายอำนาจมายังส่วนภูมิภาค จึงเห็นสมควรแยกอำเภอต่าง ๆ บางอำเภอตั้งขึ้นเป็นจังหวัด และได้รับการสถาปนาให้เป็นจังหวัดหนองบัวลำภูอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2536 เป็นต้นไป เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู, 2561) ประกอบด้วย 6 อำเภอ คือ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู อำเภอโนนสัง อำเภอศรีบุญเรือง อำเภอนากลาง อำเภอนาวัง และอำเภอสุวรรณคูหา มีตำบล 58 ตำบล 687 หมู่บ้าน พื้นที่การปกครองทั้งสิ้น 3,859.086 ตารางกิโลเมตร ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ยังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและมีการสืบสานวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาด้านการทอผ้าซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนใคร รวมไปถึงอาหารพื้นถิ่นที่มีความเลิศรส ปรุงจากวัตถุดิบในพื้นที่มีความสดและใหม่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามมากมาย เช่น อุทยานภูเก้า ภูพานคำ ภูพานน้อย อุทยานบัวบาน ถ้ำเอราวัณ ถ้ำสุวรรณคูหา ถ้ำผาเจาะ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ แหล่งโบราณคดีกุดกวางสร้อย พิพิธภัณฑ์หอยหิน 150 ล้านปี พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ขาวอนาลโย เป็นต้น (สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู, 2561)

จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงการพึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งมีการสร้างสรรค์ขึ้นมาในรูปแบบผ้าทอพื้นบ้านถือเป็นตัวแทนของภูมิปัญญาที่เป็นประโยชน์ในการใช้สอยควบคู่กับความงามด้านรูปทรง ลวดลาย สีสัน และความประณีต จัดเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สำคัญในการบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่สะท้อนถึงรากฐานแห่งภูมิปัญญาในการพึ่งพาธรรมชาติด้วยการถักทอความรู้สึกนึกคิดตามจินตนาการและจิตวิญญาณของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ (จรัสพิมพ์ วังเย็น, 2554) การผลิตผ้าพื้นเมือง เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้าขิด ทั้งเป็นผ้าไหมและผ้าฝ้าย วัตถุดิบที่นำมาใช้ผลิตเป็นวัตถุดิบจากธรรมชาติ และสินค้าที่มีในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีกลุ่มอาชีพบางกลุ่มมีปัญหาหลายอย่างตามมาโดยเฉพาะกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมืองในจังหวัดหนองบัวลำภู ก็พบปัญหาเรื่องมูลค่าและราคาผลิตภัณฑ์ตกต่ำ (สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู, 2554) ซึ่งจำเป็นจะต้องพิจารณาหาช่องทางในการสร้างมูลค่าให้กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ มีความต้องการและยินยอมในการจ่ายเงินซื้อจากความพอใจ (สิรยา คงสมพงษ์, 2557) จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในจังหวัดหนองบัวลำภู ที่พบจากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาชุมชนของระดับอำเภอ และระดับท้องถิ่น จะพบว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในจังหวัดหนองบัวลำภู โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมืองในจังหวัดหนองบัวลำภู ในปัจจุบันมีมูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่ลดลงมาก การปรับปรุงประยุกต์วัสดุและอุปกรณ์ใหม่ ๆ กระบวนการผลิตกับยุคสมัย การทำงานร่วมกับนักออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบการออกแบบที่หลากหลายสู่ความเป็นสากล (จงลักษณ์ ช่างปลื้ม, 2554) สาเหตุหรือปัจจัยยังไม่มีการศึกษาเพื่อพัฒนาแต่อย่างใด ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการศึกษาเพื่อทราบประเด็นปัญหาที่เป็นปัจจัยว่ามีประเด็นใดบ้าง และหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยด่วน เพราะหากปล่อยไว้นานอาจเกิดปัญหาอื่นตามมาอีกมามายได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวและเนื่องจากผู้วิจัยทำงานด้านพัฒนาชุมชน จึงได้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มอาชีพและความต้องการของกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมืองในจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องให้กับกลุ่มอาชีพทอผ้าพื้นเมืองดังกล่าว โดยดำเนินการวิจัยภายใต้ชื่อโครงการ “ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู” เพื่อหาวิธีการแก้ได้อย่างตรงจุดที่เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อขยายตลาดในการจำหน่ายสินค้า รวมทั้งพัฒนาระบบบริหารจัดการกลุ่มอาชีพให้เพิ่มประสิทธิภาพ และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสภาพทางการตลาดในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา โดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการวางแผน และพัฒนาแก้ปัญหาให้กับกลุ่มอื่น ๆ ตามเจตนารมณ์ขององค์กรต่อไปได้อีกทาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู

2. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู

3. เพื่อทดลองและสรุปผลการทดลองยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยและพัฒนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยดำเนินการเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู แบ่งเป็น ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาด้านการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม จำนวน 18 คน ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ กลุ่มภาคเอกชน กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้บริโภค วิเคราะห์เนื้อหาและค่าความถี่ของข้อมูลแล้วสรุปเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาระดับปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามถามความคิดเห็น ประชากร ได้แก่ กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 124 กลุ่ม สมาชิกทั้งหมด 1,121 คน กลุ่มตัวอย่าง 291 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้กลุ่มเป็นเกณฑ์และดำเนินการตามสัดส่วนประชากร

ระยะที่ 2 การกำหนดยุทธศาสตร์เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ขั้นตอนที่1 ผู้วิจัยอาศัยผลการศึกษาจากระยะที่ 1 เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์ โดยการวิเคราะห์ SOAR วิเคราะห์ จุดแข็ง โอกาส แรงปรารถนา และผลลัพธ์ของการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อได้กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ 30 คนโดยการให้ยืนยันยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ประชากร 30 คน ผู้เชี่ยวชาญการใช้ยุทธศาสตร์ ในแบบประเมินเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การทดลองและการประเมินทดลองใช้ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู มี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภูโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบทดลองที่สร้างขึ้น กลุ่มทดลอง ได้แก่ กลุ่มทอผ้าหมี่ขิดบ้านโนนงาม หมู่ที่ 2 ตำบลหนองสวรรค์ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 1 กลุ่ม จำนวน 30 คน มีลักษณะเป็นกลุ่มเดียว เครื่องมือการทดลอง คือประชุมเชิงปฏิบัติการตามแผนการทดลองตามโครงการทดลอง ชื่อกิจกรรมการทดลองค้นหาอัตลักษณ์ผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ใช้เวลาทดลอง 1 วัน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์หาเนื้อหาและค่าความถี่ของข้อมูลแล้วสรุปเนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 สรุปผลการทดลองยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภูใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการทดลอง คือ การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแผนการทดลองตามโครงการทดลอง ชื่อกิจกรรมการทดลองค้นหาอัตลักษณ์ผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ใช้การวิเคราะห์หาเนื้อหาและหาค่าความถี่ของข้อมูลแล้วสรุปเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ปัญหาและความต้องการการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวังหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผู้วิจัยจึงนำผลการสังเคราะห์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านบริการ 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านภาพลักษณ์ ไปจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภูในระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 กำหนดร่างยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ในการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ร่างยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งหลังจากผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ SOAR ร่างยุทธศาสตร์ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 30 คน และได้ประเด็นยุทธศาสตร์ จำนวน 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสู่สากล โดยใช้กระบวนการผลิตที่เป็นวิถีธรรมชาติผสมผสานกับรูปแบบผ้าที่ทันสมัยใช้ได้กับทุกเพศทุกวัย เป็นการมุ่งให้สมาชิกเน้นชิ้นงานที่มีคุณภาพโดยใช้ฝ้ายแท้ ย้อมสีธรรมชาติจากวัตถุดิบที่มีในชุมชน ออกแบบลวดลายสอดคล้องวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งลวดลายโบราณและลายประยุกต์ด้วยการทอผ้าแบบดั้งเดิมแบบทอด้วยมือและกี่กระตุก ทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าเนื้อนุ่ม มีน้ำหนักเบา สีไม่ตก พลิ้ว หอมและความเงาของผ้า สามารถใส่ได้ทั้งหน้าร้อนและหนาว และเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในรูปแบบการแปรรูปผ้าที่ทันสมัย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการบริการอย่างครบวงจร โดยมีศูนย์บริการระดับจังหวัดที่จุดเดียว ที่เป็นทั้งหน้าร้าน ตลาดออนไลน์ ตัดเย็บ แปรรูป กระจายสินค้า และแหล่งเรียนรู้ เป็นการมุ่งตลาดในหลายช่องทาง ยกระดับการบริการที่สะดวกรวดเร็ว ขายได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพบุคลกรในหลายช่วงวัย ตั้งแต่กลุ่มต้นน้ำ (กลุ่มผลิตฝ้าย กลุ่มย้อม กลุ่มทอ) กลุ่มกลางน้ำ (กลุ่มแปรรูป กลุ่มจัดสินค้า) กลุ่มปลายน้ำ (กลุ่มผู้ขาย ผู้ให้บริการ กลุ่มประชาสัมพันธ์) มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความชำนาญในการทอผ้า มีฝีมือประณีต มีความรู้ความเข้าใจในการเก็บลวดลาย มีกำลังการผลิตเพียงพอ สืบสานภูมิปัญญาชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง โดยมุ่งสร้างภาพลักษณ์การเป็นกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองวิถีธรรมชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเป็นมาตรฐานสากลที่คำนึงถึงพื้นฐานบริบทของวิถีชุมชนและการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งหมด 4 ด้าน ยกเว้นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน จากนั้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ซึ่งมีค่าการประเมินความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดไปทำการทดลองและประเมินผลการทดลองในระยะต่อไป

ระยะที่ 3 การทดลองและสรุปผลยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู

ผู้วิจัยนำยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จำนวน 1 กิจกรรม กับกลุ่มทอผ้าหมี่ขิดบ้านโนนงาม สาเหตุที่ผู้วิจัยนำประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 มาทดลอง

นั้น เพราะมีค่าการประเมินความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดไปทำการทดลองและผลจากปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองจังหวัดหนองบัวลำภูมีความต้องการให้ผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัดหนองบัวลำภู มีภาพลักษณ์ที่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับและจดจำง่ายจากสาธารณชน และผลการประเมินความเป็นไปได้ในภาพรวม พบว่ามีค่ามากที่สุด ($\bar{X}$= 4.53) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ไปทดลองกับกิจกรรมการค้นหาอัตลักษณ์ผ้าจังหวัดหนองบัวลำภูกับกลุ่มทอผ้าหมี่ขิดบ้านโนนงาม สรุปผลการทดลองกิจกรรมได้ 4 ข้อ ได้แก่ 1) ผ้าและลวดลาย 2) วิถีการทอผ้า 3) สีสันของผ้า 4) นวัตกรรม

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน แต่เมื่อระดับปัญหาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านผลิตภัณฑ์มีความถี่ปัญหาและความต้องการสูงกว่าด้านอื่น 1) มีลวดลาย สีสัน สวยงาม 2) มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว 3) ด้านผลิตภัณฑ์มีการออกแบบที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพูนลาภ ทิพชาติโยธิน กล่าวไว้ว่า หากผลิตภัณฑ์หรือบริการหนึ่งจะประสบความสำเร็จได้ในท้องตลาด สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คงจะเป็นตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการหลักนั่นเองที่ต้องมีคุณภาพที่เยี่ยมยอดกว่าคู่แข่ง และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดีกว่า อย่างไรก็ดีในปัจจุบันจะพบว่าผู้บริโภคนั้นมีทางเลือกมากขึ้น เพราะคุณภาพของผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักอาจจะยังเป็นเรื่องสำคัญมาก แต่อีกสิ่งหนึ่งที่ก้าวขึ้นมามีส่วนสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็คือ เรื่องของ “มูลค่าเพิ่ม” ที่ติดมากับตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลัก นั้น ๆ ในบางกรณีส่วนของมูลค่าเพิ่มก็จะเป็นตัวดึงดูดผู้บริโภคให้หันมามอง หรือตัดสินใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลัก ดังนั้นธุรกิจในปัจจุบันเราจะเห็นว่า ไม่ใช่เป็นการขายเพียงตัวผลิตภัณฑ์ หรือบริการหลักอย่างเดียว แต่จะต้องมีส่วนเพิ่มมูลค่าที่จะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นด้วย (พูนลาภ ทิพชาติโยธิน, 2553) และดนัย จันทร์ฉาย กล่าวว่า การนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ครบถ้วนสมบูรณ์ด้วยคุณภาพ บริการ และราคาเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ให้เกิดความพึงพอใจในการซื้อ ครอบครอง และใช้ประโยชน์ (ดนัย จันทร์ฉาย, 2547) และศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์หลักจะไม่ค่อยมีความแตกต่างกันเท่าใดนัก ดังนั้นธุรกิจแต่ละรายจึงพยายามหาโอกาสพัฒนา และยกระดับคุณลักษณะต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์เสนอแก่ลูกค้า (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541)

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้า

จังหวัดหนองบัวลำภู มี 4 ยุทธศาสตร์ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสู่สากล โดยใช้กระบวนการผลิตที่เป็นวิถีธรรมชาติผสมผสานกับรูปแบบผ้าที่ทันสมัย ใช้ได้กับทุกเพศทุกวัย เป็นการมุ่งให้สมาชิกเน้นชิ้นงานที่มีคุณภาพโดยใช้ฝ้ายแท้ ย้อมสีธรรมชาติจากวัตถุดิบที่มีในชุมชน ออกแบบลวดลายสอดคล้องวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งลวดลายโบราณและลายประยุกต์ ด้วยการทอผ้าแบบดั้งเดิมแบบทอด้วยมือและกี่กระตุก ทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าเนื้อนุ่ม มีน้ำหนักเบา สีไม่ตก พลิ้ว หอมและความเงาของผ้า สามารถใส่ได้ทั้งหน้าร้อนและหนาว และเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในรูปแบบการแปรรูปผ้าที่ทันสมัย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการบริการอย่างครบวงจร โดยมีศูนย์บริการระดับจังหวัดที่จุดเดียว ที่เป็นทั้งหน้าร้าน ตลาดออนไลน์ ตัดเย็บ แปรรูป กระจายสินค้า และแหล่งเรียนรู้ เป็นการมุ่งตลาดในหลายช่องทาง ยกระดับการบริการที่สะดวกรวดเร็ว ขายได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในหลายช่วงวัย ตั้งแต่กลุ่มต้นน้ำ (กลุ่มผลิตฝ้าย กลุ่มย้อม กลุ่มทอ) กลุ่มกลางน้ำ (กลุ่มแปรรูป กลุ่มจัดสินค้า) กลุ่มปลายน้ำ (กลุ่มผู้ขาย ผู้ให้บริการ กลุ่มประชาสัมพันธ์) มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความชำนาญในการทอผ้า มีฝีมือประณีต มีความรู้ความเข้าใจในการเก็บลวดลาย มีกำลังการผลิตเพียงพอ สืบสานภูมิปัญญาชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง โดยมุ่งสร้างภาพลักษณ์การเป็นกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองวิถีธรรมชาติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเป็นมาตรฐานสากลที่คำนึงถึงพื้นฐานบริบทของวิถีชุมชนและการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก เป็นยุทธศาสตร์ที่มี เป้าประสงค์ กลยุทธ์ โครงการพัฒนา วิธีการประเมิน มี 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยพัฒนายุทธศาสตร์ขึ้นมาก่อนโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากบริบทจริงใช้วิธีการสอบถามการสัมภาษณ์ ผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบของยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ โครงการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย มีชาติ กล่าวว่า การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นการการกำหนดเป้าหมายรวมขององค์การและวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการวางแผนยุทธศาสตร์จะมีลักษณะสำคัญคือ 1) มองค์การในภาพรวม การวางแผนยุทธศาสตร์ขององค์การในฐานะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แผนยุทธศาสตร์จะเป็นแผนที่คลุมทั้งองค์การ และมีระดับของแผนที่สอดคล้องกันตั้งแต่ แผนระดับองค์การ 2) มุ่งเน้นอนาคต การวางแผนยุทธศาสตร์จะให้ความสำคัญกับอนาคตขององค์การเช่นเดียวกับการวางแผนประเภทอื่น 3) ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลง การวางแผนยุทธศาสตร์จะให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมขององค์การทั้งในด้านของการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อองค์การ และการปรับเปลี่ยนองค์การให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (วันชัย มีชาติ, 2556)

3. การทดลองใช้และสรุปผลยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดยผู้วิจัยนำยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จำนวน 1 กิจกรรม มาทดลองกับกลุ่มทอผ้าหมี่ขิดบ้านโนนงาม หมู่ที่ 2 ตำบลหนองสวรรค์ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน ในโครงการกิจกรรมการค้นหาอัตลักษณ์ผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ณ วันที่ 22 สิงหาคม 2562 หลักการที่ใช้ในกิจกรรมมี 3 ข้อ คือ 1) การสร้างความรู้ความเข้าใจ 2) การระดมความคิดเห็น 3) สรุปผลการดำเนินการ โดยทำกิจกรรมทั้ง 3 ข้อในการค้นหาอัตลักษณ์ผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู และสรุปผลการทดลองกิจกรรมได้ 4 ข้อ ได้แก่ 1) ผ้าและลวดลาย 2) วิถีการทอผ้า 3) สีสันของผ้า 4) นวัตกรรม จากผลการทดลองข้อค้นพบ คือ จังหวัดหนองบัวลำภูมีอัตลักษณ์หลายด้านซึ่งเป็นไปตามวิถีชีวิตธรรมชาติภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละด้านแต่ละภูมิปัญญามีความโดดเด่นเฉพาะตัว จึงทำให้ไม่สามารถตัดความโดดเด่นข้ออื่น ๆ ได้ แต่ในความหลากหลายนี้จึงเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากที่อื่น รวมถึงการนำเอาความหลากหลายนี้ให้เป็นจุดเด่นของจังหวัดหนองบัวลำภูได้ หากแต่ภูมิปัญญาในแต่ละด้านนี้ไม่มีผู้สืบทอดต่อไปก็จะทำให้สูญหายไปได้

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู เป็นวิธีการวิจัยแบบผสม โดยการแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ในระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู ส่วนในระยะที่ 2 กำหนดร่างยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู และในระยะที่ 3 การทดลองและสรุปผลยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดยศึกษาผ่านวัตถุประสงค์ พอสรุปได้ดังนี้ ปัญหาและความต้องการการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า สภาพปัญหาและความต้องการเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านบริการ 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านภาพลักษณ์ ผู้วิจัยจึงนำผลการสังเคราะห์ทั้ง 4 ด้าน ไปจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภูด้านผลิตภัณฑ์ต่อไป ผลการวิเคราะห์ SOAR ร่างยุทธศาสตร์ได้ประเด็นยุทธศาสตร์ จำนวน 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองสู่สากล ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการบริการอย่างครบวงจร ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในหลายช่วงวัย และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง จากนั้นประเมินยุทธศาสตร์โดยการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมของยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู การประเมินภาพ

รวมอยู่ในระดับมากทุกยุทธศาสตร์ ยกเว้นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองอยู่ในระดับมากที่สุด จากนั้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ซึ่งมีค่าการประเมินความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดไปทำการทดลองและประเมินผลการทดลอง การทดลองใช้และสรุปผลยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู โดยนำยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมภาพลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองมาทดลองกับกลุ่มทอผ้าหมี่ขิดบ้านโนนงามค้นพบว่า จังหวัดหนองบัวลำภูมีอัตลักษณ์เป็นไปตามวิถีชีวิตธรรมชาติภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัว แต่ในความหลากหลายนี้จึงเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากที่อื่น รวมถึงการนำเอาความหลากหลายนี้ให้เป็นจุดเด่นของจังหวัดหนองบัวลำภูได้ หากแต่ภูมิปัญญาในแต่ละด้านนี้ไม่มีผู้สืบทอดต่อไปก็จะทำให้สูญหายไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรให้มีการรณรงค์ใช้ผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู

1.2 ควรมีศูนย์เรียนรู้เรื่องผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู ในกระบวนการต่าง ๆ และควรให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน หรือจัดหลักสูตรสำหรับผู้ที่สนใจผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดหนองบัวลำภูเช่น การฝึกอบรมการย้อมเส้นด้าย การทอผ้า เป็นต้น

1.3 พัฒนาศักยภาพบุคลากรในวัยรุ่นให้มีทักษะในการผลิตผ้าทอพื้นเมืองเพิ่มมากขึ้น เพื่อไม่ให้การสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอพื้นเมืองลดน้อยลง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ในการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมือง ผู้ถ่ายทอดในการสอนควรมาบทเรียนไว้ให้เรียนรู้ เนื่องจากผู้ถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัยและลำดับขั้นตอนในการสอนยังไม่เป็นระบบ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรทำงานวิจัยหัวข้อ การพัฒนาทักษะการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2.2 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนการทอผ้าพื้นเมืองฉบับเบื้องต้นในระบบออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องกับความทันสมัยนิยม

เอกสารอ้างอิง

จงลักษณ์ ช่างปลื้ม. (2554). *การเปลี่ยนแปลงศิลปกรรมชุมชนไทยโซ่ง จังหวัดสุพรรณบุรี.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

จรัสพิมพ์ วังเย็น. (2554). แนวคิดหลังสมัยการย้อนสู่โลกแห่งภูมิปัญญา. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(1), 20-23.

ดนัย จันทร์ฉาย. (2547). *เจาะลึกการตลาดจาก A ถึง Z: แนวคิดที่ผู้จัดการทุกคนต้องรู้ซึ้ง*. กรุงเทพมหานคร: ดีเอ็มจี.

พูนลาภ ทิพชาติโยธิน. (2553). Value-Added Activities เพิ่มลูกค้าด้วยกิจกรรมเพิ่มมูลค่า. *วารสาร Productivity World มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 15(85), 87-89.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2547). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2546). *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย.

วันชัย มีชาติ. (2556). *พฤติกรรมการบริหารองค์การสาธารณะ.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่.* กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู. (2554). *ลวดลายไหม เอกลักษณ์ผ้าไทย จังหวัดหนองบัวลำภู.* อุดรธานี: เพื่อนศิลป์.

สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู. (2561). *หนองบัวลำภู OTOP นวัตวิถีชุมชนคนลุ่มภู.* มหาสารคาม: สารคามการพิมพ์.

สำนักนโยบายและแผน. (2560). *แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2560-2564.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

สิรยา คงสมพงษ์. (2557). *รายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตรการสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ.* กรุงเทพมหานคร: เอพีเอ็ม กรุ๊ป.

สุภีร์ สมอนา. (2559). *สังคมวิทยาอีสาน.* อุดรธานี: สำนักพิมพ์ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. (2542). *คำอธิบายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พุทธจิตรกรรม: ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

BUDDHIST PAINTING: HISTORY EVOLUTION AND INFLUENCE ON THE LIFESTYLE OF PEOPLE IN NORTHEAST

พระครูปลัดพีระพันธ์ ธมฺมวุฑฺโฒ
Phrakrupalad Peerapant Dhammavuddho
พระมหาวิฑูรย์ สิทฺธิเมธี
Pramahawithun Sittimethi
สมุทร สงวนสิน
Samutr Sanguansin
กาญจนพงศ์ สุวรรณ
Kanchanapong Suwan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
Mahachuralalongkornrajavidyalaya University Chaiyaphum Buddhist College, Thailand
E-mail: p.pant@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อศึกษาความหมายและลักษณะของพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลพุทธจิตรกรรมต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร และภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย 3 ด้าน คือ ด้านเอกสาร ศึกษาจากหนังสือและสิ่งพิมพ์ ด้านเนื้อหา เน้นการวิจัยเพื่อประวัติ พัฒนาการ ลักษณะ และความหมายของพุทธจิตรกรรม และอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษาวิจัย โดยเลือกการวิจัยแบบเจาะจง

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติและพัฒนาการจากภาพเขียนที่ปรากฏตาม วัสดุ สถานที่ และพื้นผิวในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อถวายและถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาพร้อมเป็นพุทธบูชา การพัฒนาของพุทธจิตรกรรมต้องเรียนรู้พัฒนาการควบคู่กับประวัติความเป็นมา พุทธจิตรกรรมได้ปรากฏชัดเจนด้วยฝีมือของชาวบ้านเพราะเคารพและศรัทธาใน

* Received 7 November 2019; Revised 20 December 2019; Accepted 27 December 2019

พระพุทธศาสนาชาวบ้านจึงสร้างรูปเคารพ พุทธจิตรกรรม มีความหมายว่า ภาพเขียนระบายสีบนฝาผนัง อาคาร พุทธสถานเพื่อถ่ายทอด พุทธประวัติ ชาดก คำสอน สัญลักษณ์ คติธรรม วรรณกรรม และเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา และมีวิถีชีวิตชาวบ้านเป็นเกร็ดย่อยแทรกอยู่ในภาพที่เป็นเรื่องหลัก อิทธิพลพุทธจิตรกรรมต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบไปด้วย ด้านสังคม คือ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม ด้านคติความเชื่อ เชื่อว่า บาป บุญ มีจริง ด้านการศึกษา คือ การศึกษา ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นพื้นฐานของคนดี ด้านเศรษฐกิจประชาชนในท้องที่มีรายได้เสริมเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: พุทธจิตรกรรม, พัฒนาการ, อิทธิพล

Abstract

The objectives of this research were 1) to study history and evolution of Buddhist painting in Northeast 2) to study the meaning and characteristics of Buddhist painting in Northeast 3) to study the influence of Buddhist painting to people's lifestyle in Northeast. This is Qualitative by using the mixed method research between documents and field research. The scope of research has 3 ways of study. The first way was documented from books and publications, the next one was contents of history, evolution, style and the meaning of Buddhist painting and the last was a specific location of this study.

The result of this research:

The history and evolution of Buddhist painting on material, places and wall that mostly tells the story of Buddhism, moreover the evolution of Buddhist painting was developing together with learning the history of Buddhism as showing from village craft workers. The Buddhist painting on the wall, and Buddhist places that mostly tells the Biography of Lord Buddha, story, tales of the Buddha, Buddha's words, symbol, ethics, literature, and Buddhist story. This is the influence on the lifestyle of people in Northeast was social community consists of belief in sin, merit also the education such as precept, meditation, intellect, and the economy.

Keywords: Buddhist Painting, Evolution, Influence

บทนำ

ภายหลังพุทธปรินิพพาน พุทธบริษัทต้องการน้อมระลึกถึงพระพุทธคุณของพระองค์และปรารถนาที่จะแสดงความเคารพสักการบูชา ดั่งท่านพระอานนท์ทูลถามพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ตรัสถึงสังเวชนียสถาน คือ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน เป็นสถานที่ระลึกถึงพระพุทธองค์ ภายหลังมีพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 8 แห่ง เรียกว่า “ธาตุเจดีย์” เป็นสถานที่เคารพสักการบูชาของพุทธบริษัท ตามแนวคิดและจินตนาการของพุทธบริษัท เรื่องราวทางพระพุทธศาสนาในคัมภีร์ต่าง ๆ ถูกถ่ายทอดผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังเพื่อให้สามารถเข้าใจหลักธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ช่วยโน้มนำจิตใจของผู้คนให้ยึดถือ และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ เช่น ถ้ำอชันตา (Ajanta Cave) ที่ประเทศอินเดีย สร้างขึ้นประมาณราวปี พ.ศ. 350 – 550 มีภาพเขียนสีที่มีความงดงามมีชีวิตชีวาด้วยวิธีการเขียนแบบสีปูนเปียก (Fresco) เขียนเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เช่น ภาพพระโพธิ์สัตว์ปัทมปาณี ภาพพระนางสิริมหามายาเล่าความฝันต่อพระสวามี ภาพตอนประสูติของพระพุทธเจ้า เป็นต้น ถือได้ว่าภาพเขียนได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาและนำมาเป็นสื่อในการเผยแผ่และอธิบายหลักธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ที่พระพุทธศาสนาไปถึง ทั้งนี้รวมถึงในประเทศไทยด้วย (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2547)

จิตรกรรมฝาผนังนอกจากจะมีไว้เพื่อประดับตกแต่งในโบสถ์วิหารให้เกิดสุนทรียภาพแล้ว ยังได้สอดแทรกเรื่องราวหลักธรรมที่พระสงฆ์ใช้เทศนาสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนนำไปปฏิบัติ ปรากฏเป็นภาพเล่าเรื่องนั้นด้วย ฉะนั้นเมื่อพระสงฆ์เทศนาให้ฟัง หูย่อมได้ยิน และตาก็มีโอกาสได้เห็นภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งยิ่งขึ้น ข้อความที่ได้ฟังแล้วยังขัดข้องใจก็สามารถทบทวนกับภาพเขียนจนเข้าใจ ภาพจิตรกรรมที่เนื่องในพระพุทธศาสนาจึงมีแบบแผนสืบทอดกันมาเป็นประเพณีอันยาวนาน (สันติ เล็กสุขุม, 2535)

ภาพจิตรกรรมฝาผนังได้เป็นสื่อที่มุ่งสอนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้นำไปประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นผู้มีสติ มีคุณธรรม และจริยธรรม รู้ในหลักการรักษาศีลและการทำบุญให้ทาน เพื่อนำไปสู่ความสุขสงบของการดำรงชีวิตของตนและสังคมรอบข้าง นอกจากนี้แล้วยังมีหลักธรรมอย่างอื่น ปรากฏอยู่อีกด้วย ทั้งนี้จะเน้นหนักในด้านใดนั้นขึ้นอยู่กับเนื้อหาของเรื่องที่ช่างหรือจิตรกรได้วาดสื่อออกมา บางภาพนอกจากจะสอนให้ทำความดีละเว้นความชั่วแล้ว ยังอาจสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ชมเกิดความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติของตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถอันจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในสังคมอีกด้วย การแสวงหาความจริงบนพื้นฐานของภูมิปัญญาของท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคมด้วย (โกสุม สายใจ, 2560) เพื่อเป็นการจุดประกายให้คนหันมาตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตาม

หลักพุทธจริยธรรม และภาคตะวันออกเฉียงเหนืออุดมไปด้วยทรัพย์มรดกทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี และวิถีชีวิตทางคติชนของสังคมแต่ละถิ่นโดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแก่นของชีวิตมาทุกยุคทุกสมัย มนุษย์ได้เกี่ยวข้องกับศิลปะซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่จำเป็นในสังคมทั้งในด้านผู้ชื่นชมศิลปะและจิตรกรผู้สร้างสรรค์ผลงาน ฉะนั้นศิลปะจึงมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก

ภาพจิตรกรรมเชิงพุทธหรือพุทธจิตรกรรมได้ปรากฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เป็นงานศิลปะที่ช่างสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อรับใช้พระพุทธศาสนา ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังสิม (โบสถ์) หอแจก ผืนผ้า มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ปัญญาสชาดก พระธรรมคำสอน นิทานพื้นบ้าน สอดแทรกวิถีชีวิตชาวบ้าน ปริศนาธรรมเอาไว้ ส่งผลให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอีสาน ที่สะท้อนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของคนอีสานที่มีความสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน เรียบง่าย ตรงไปตรงมา ร่าเริงแจ่มใส สนุกสนาน เป็นสื่อการสอนที่สร้างความรู้ ความเข้าใจ และจินตนาการที่ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การมีศิลปะจึงส่งผลให้เกิดความสุขได้ เช่น ศิลปะครองชีวิต ดำเนินชีวิตในมงคลสูตรข้อที่ 8 พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ความเป็นผู้มีศิลปะนี้เป็นมงคลอันสูงสุด” จิตรกรรมฝาผนังเป็นศิลปะประจำชาติที่สามารถใช้เป็นประจักษ์พยานแสดงอายุกาลเวลาและวัฒนธรรมของชาติ ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการความเจริญของชาติไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ที่ถูกบรรจงถ่ายทอดเป็นเรื่องราวในจิตรกรรมฝาผนังที่เต็มไปด้วยความประสานกลมกลืนได้ดีเยี่ยม ทำให้เกิดความงามในด้านสุนทรียรส (สมชาติ มณีโชติ, 2529)

ศิลปะที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการช่วยสืบสานพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองด้วยอิทธิพลพุทธจิตรกรรมความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีสานทำให้ผลงานด้านฮูปแต้มในทุกยุคทุกสมัยจำเป็นต้องมีการศึกษาค้นคว้า ตีความหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งในผลงาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสนใจค้นหาธรรมะที่อยู่ภายใน นอกจากนี้แล้วการค้นคว้าวิจัยยังช่วยทำนุบำรุงรักษาผลงานจิตรกรรมให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งจะทำให้ได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะอันเป็นมรดกดั้งเดิมของตนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นเจ้าของสถานที่ เป็นผู้รับผิดชอบในการบำรุงรักษาศิลปะดังกล่าวนั้นยิ่งกว่าใคร ๆ แล้ว ท่านจะต้องได้รับการอบรมเพื่อให้มีความรู้ เพราะท่านเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลืออย่างเต็มที่ในการบำรุงรักษาโบราณวัตถุ โบราณสถาน และศิลปวัตถุของชาติให้ธำรงอยู่ถาวรสืบไป (ศิลป์ พีระศรี, 2532)

องค์ความรู้ในพุทธจิตรกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องมีการจัดการเพื่อช่วยให้บุคลากรในประเทศ ในองค์การต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย เป็นการแสวงหาความจริงบนพื้นฐานของภูมิปัญญาของท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอน การวิจัย และการ

บริการวิชาการแก่สังคมด้วย และเพื่อเป็นการจุดประกายให้คนหันมาตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเอาไว้ ด้วยรายละเอียดดังกล่าวนี้ เป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาค้นคว้าจิตรกรรมฝาผนังในฐานะที่เป็นสื่อที่มีบทบาทในการแสดงหลักพุทธธรรมและได้ถ่ายทอดเนื้อหาธรรมะที่สำคัญไปยังผู้ดูผู้ชมชมนับตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นกลวิธีการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าผลงานจิตรกรรมเป็นสื่อที่มีคุณค่าที่ควรศึกษา เพื่อทำให้เราได้สื่อและเข้าใจถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป งานวิจัยนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาจิตรกรรมเชิงพุทธในภาคตะวันออกเฉียง เหนือ โดยเรื่องราวที่เขียนได้สะท้อนแนวคิดที่กำหนดวิถีชีวิตและพฤติกรรมของคนในสังคมยุคนั้น ๆ นอกจากนี้สาเหตุของการเกิดขึ้นของจิตรกรรมฝาผนัง ตลอดจนประวัติ พัฒนาการ ลักษณะ และอิทธิพลที่มีผลต่อประชาชนชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความหมายและลักษณะของพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลพุทธจิตรกรรมต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทั้งวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และภาคสนาม โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ลักษณะ แนวคิดที่เกี่ยวกับพุทธจิตรกรรม ประวัติ พัฒนาการ และอิทธิพลที่มีต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ ในภาคสนาม เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ลักษณะ การพัฒนา กระบวนการสร้าง ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ 1) ทำการศึกษาและคัดเลือก โดยการสุ่มแบบเจาะจง ตามความสำคัญของเรื่อง 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย 3) ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ความเป็นมา ลักษณะ ความหมาย การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และกระบวนการในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย 4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาใน

เชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ ความเป็นมา ลักษณะ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. การวิจัยครั้งนี้นักวิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือกลุ่มผู้รู้ (Key Information) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Information) ผู้ซึ่งให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพุทธจิตรกรรมในแต่ละพื้นที่ พื้นที่ละ 1 คน จำนวน 6 คน และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Information) เป็นพระในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไปนักท่องเที่ยว และเด็ก เยาวชน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องทั้ง จำนวน 36 รูป/คน ส่วนการกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย โดยเลือกการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยกำหนดเฉพาะเรื่องราวที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังในสิมอีสานบริเวณจังหวัดขอนแก่น และมหาสารคาม เท่านั้น จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย วัดป่าเรไรย์ จังหวัดมหาสารคาม, วัดยางทวงวราราม จังหวัดมหาสารคาม, วัดโพธาราม จังหวัดมหาสารคาม, วัดมัชฌิมวิทยาราม จังหวัดขอนแก่น, วัดสระบัวแก้ว จังหวัดขอนแก่น และวัดสนวนวารีพัฒนาราม จังหวัดขอนแก่น โดยมีกฎเกณฑ์ในการเลือกพุทธจิตรกรรม ดังนี้ 1) เป็นพุทธจิตรกรรมที่มีความสำคัญและมีความเก่าแก่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดมหาสารคาม 2) เป็นพุทธจิตรกรรมที่มีการเขียนขึ้นก่อน พุทธศักราช 2500 3) เป็นพุทธจิตรกรรมที่ยังมีความสมบูรณ์ มีเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และภูมิปัญญาของประชาชนในอดีต 4) เป็นพื้นที่ที่ประชาชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องยินดีให้ข้อมูลในการวิจัย

4. เครื่องมือการวิจัย ในการวิจัยกำหนดใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์ สมุดจดบันทึก กล้องถ่ายรูปและเครื่องบันทึกเสียง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยนี้ ดังนี้

เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary data) ใช้วิธีเก็บข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส บทความ ตำราวิชาการ งานวิจัย เอกสาร ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนหนังสือ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับจิตรกรรมฝาผนัง งานนิพนธ์ของนักวิชาการร่วมสมัย เอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการ และสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่บนอินเตอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

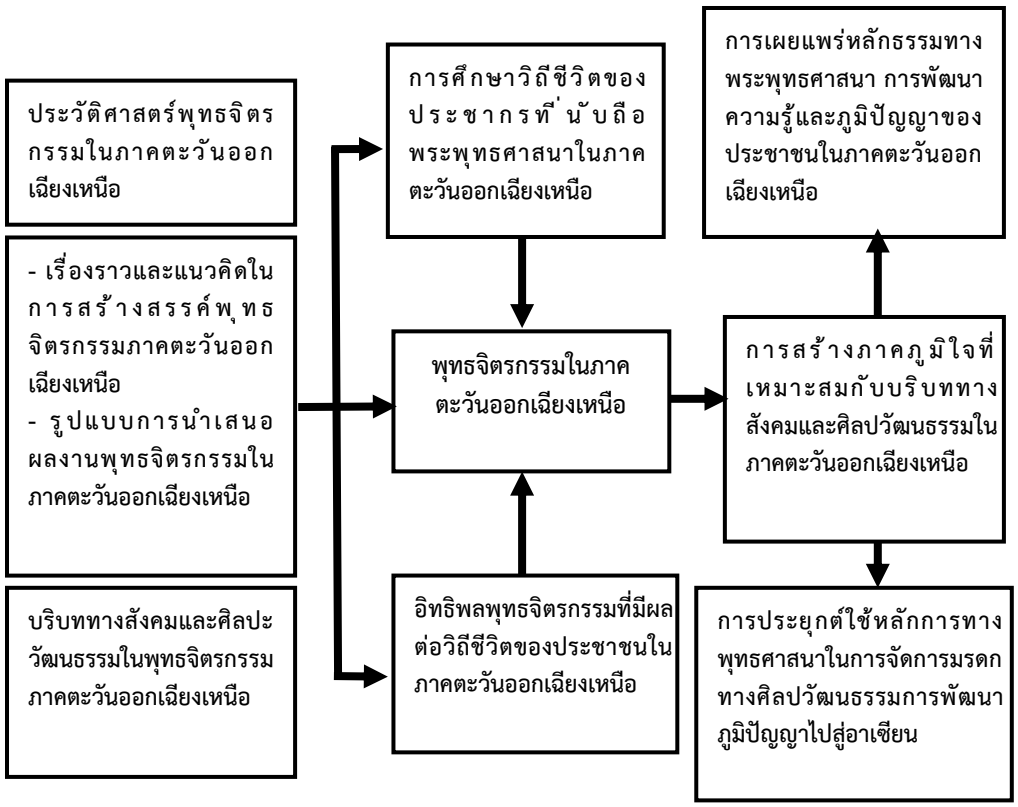
ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากภาพจิตรกรรมฝาผนังอย่างละเอียด และสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย 1) นำหนังสือและแบบสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ถึงกลุ่มเป้าหมายเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในการสัมภาษณ์ 2) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย

พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) กำหนดนัดหมายวันเวลาสัมภาษณ์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและบุคคลอื่น ๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมทั้งเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลจากจิตรกรรมฝาผนัง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ ตีความ แล้วจัดหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของวัตถุประสงค์การวิจัย

7. สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

8. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ประวัติและพัฒนาการจากภาพเขียนที่ปรากฏตาม วัสดุ สถานที่ และพื้นผิวในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อถวายและถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาพร้อมเป็นพุทธบูชา

การพัฒนาของพุทธจิตรกรรมต้องเรียนรู้พัฒนาการควบคู่กับประวัติความเป็นมา ในสมัยพุทธกาล พุทธจิตรกรรมเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยศรัทธาของชาวบ้านสร้างถวายในพระพุทธศาสนา แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงห้าม กาลต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พุทธจิตรกรรมได้ปรากฏชัดเจนด้วยฝีมือของชาวบ้านเพราะเคารพและศรัทธาในพระพุทธศาสนาชาวบ้านจึงสร้างรูปเคารพภาพเขียนบนผนัง และคติความนิยมนี้ก็เผยแผ่ออกไปจังหวัดต่าง ๆ

2. พุทธจิตรกรรม มีความหมายว่า ภาพเขียนระบายสีบนฝาผนัง อาคาร พุทธสถานเพื่อถ่ายทอด พุทธประวัติ ชาดก คำสอน สัญลักษณ์ คติธรรม วรรณกรรม และเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ที่ชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมเรียกภาพเขียนระบายสีเหล่านี้ว่า “ฮูปแต้ม” ลักษณะของพุทธจิตรกรรมส่วนมากเป็นเรื่องพุทธประวัติ ทศชาติชาดก เวสสันดร อดีตพระพุทธเจ้า พระมาลัย นิทานพื้นบ้าน เช่น สินไซ สุริวงศ์ พระลักพระลาม อรพิม ราหูอมจันทร์ และมีวิถีชีวิตชาวบ้านเป็นเกร็ดย่อยแทรกอยู่ในภาพที่เป็นเรื่องหลัก การวางเรื่องราวอาจไม่เป็นไปตามลำดับเหตุการณ์

3. อิทธิพลพุทธจิตรกรรมต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบไปด้วย 1) ด้านสังคม คือ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคมเป็นอย่างดีเป็นสิ่งที่ทุกคนต่างให้ความเคารพนับถือ และ การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนที่เชื่อมโยงมาจากศาสนบุคคล ศาสนพิธี ศาสนธรรมและศาสนสถานเห็นได้จากรูปภาพพุทธจิตกรรม 2) ด้านการปกครอง คือ การเมืองการปกครองในระดับต่าง ๆ ทั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล ครู อาจารย์ ประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณี ก่อให้เกิดความสามัคคีในการปกครอง 3) ด้านคติความเชื่อ ความเชื่อในด้านพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้คนไทยมีกรอบความคิดและโลกทัศน์เป็นไปตามคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เชื่อว่า บาป บุญ มีจริง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นคำสอนที่สำคัญที่สุดของสังคมไทย 4) ด้านวัฒนธรรมประเพณี พุทธจิตกรรมทางพระพุทธศาสนาได้สะท้อนให้เห็นประเพณีต่าง ๆ ทำให้อนุชนรุ่นหลังได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ตาม เช่น งานบุญแห่ผะเหวต เทศน์มหาชาติ การเข้าวัดฟังธรรมเป็นต้น 5) ด้านภูมิปัญญา คือ การเขียนภาพต่าง ๆ ตามผนังโบสถ์วิหาร ใช้สีธรรมชาติมาวาดเป็นภาพ ซึ่งเป็นสีที่ทนทานกว่าสีที่เกิดจากสารเคมี บ่งบอกถึงภูมิปัญญาที่อาศัยสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ 6) ด้านการศึกษา คือ ศึกษาถึงหลักธรรมที่ปรากฏบนรูปภาพ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา การทำบุญในพิธีต่าง ๆ 7) ด้านศิลปะคือการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง เป็นรูปภาพสื่อถึงความรู้สึก และชื่นชมความงาม 8) ด้านเศรษฐกิจพุทธจิตรกรรมฝาผนังที่กล่าวมามีสื่อมวลชนกระจายข่าวไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นมีความตื่นตัวมากขึ้น

อภิปรายผล

1. ประวัติและพัฒนาการของพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพจิตรกรรมหรือภาพเขียนสีเริ่มปรากฏมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์โดยฝีมือของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งเขียนไว้ตามเพิงผาหรือตามผนังของเทือกเขาต่าง ๆ เกือบทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอายุอยู่ราว 5,000– 6,000 ปี หลักฐานที่สำคัญได้แก่ ภาพเขียนสีที่บริเวณภูพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และบริเวณผาแต้ม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นภาพคน ภาพสัตว์ต่าง ๆ ทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ ต้นไม้ใบหญ้า ฝ่ามือ เครื่องมือจับสัตว์ และภาพสัญลักษณ์ เป็นภาพเขียนง่าย ๆ ปรากฏบนเพิงผา สันนิษฐานว่าน่าจะใช้พักอาศัยและบันทึกเรื่องราวความประทับใจในการดำรงชีวิต ภาพเขียนสีบนผนังหินยุคก่อนประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ระบบความคิดความเชื่อจำแนกได้เช่น กรรมวิธีการเขียนภาพ ลักษณะของภาพ สีที่ใช้เขียนมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในภาคอีสานใช้ศิลปะเป็นสื่อให้คนในกลุ่มสังคมเดียวกันเข้าใจและเป็นสื่อติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ศิลปะถ้ำมีลักษณะเป็นศิลปะเพื่อส่วนรวมเรียกว่า “ศิลปะชุมชน” รูปแบบในการสร้างสรรค์ถูกกำหนดขึ้นจากวัฒนธรรม โดยได้รับแรงดลใจต่าง ๆ เช่น คติความเชื่อ ศาสนา หรือพิธีกรรมสภาพแวดล้อมรอบตัวและการดำรงชีพของสมาชิกในสังคมเป็นปัจจัยสำคัญโดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศิลปะเพื่อพิธีการ (Ritualistic หรือ Ceremonial Art) ทำขึ้นเนื่องด้วยความเชื่อทางศาสนา ขนบประเพณีประการหนึ่ง และประการที่สองศิลปะทั่วไป (Secular Art) ผู้สร้างมีอิสระทั้งด้านแนวคิด รูปทรง กรรมวิธีแหล่งศิลปะถ้ำในอีสานมีรูปเขียน (Pictograph) มากกว่าภาพที่เกิดจากการสลักหรือขูดขีดลงในเนื้อหิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์ ได้กล่าวถึงจิตรกรรมฝาผนังไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดทองธรรมชาติวรวิหาร” ผลการวิจัยพบว่า จิตรกรรมแต่ละภาพมีหลักพุทธธรรมแฝงอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ความเป็นจริงของโลก ความถูกต้องและความดีงามของมนุษย์ ซึ่งหลักพุทธธรรมเหล่านี้จะเป็นแสงส่องทางที่จะนำพาผู้ปฏิบัติไปพบกับชีวิตที่สะอาด สงบ สว่างภาพจิตรกรรมฝาผนังนี้ก็เพื่อให้ผู้ชมได้ศึกษาพระพุทธศาสนามากกว่าเป็นเครื่องประดับตกแต่งผนังโบสถ์วิหารให้สวยงามเท่านั้น (กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์, 2554)

จิตรกรรมส่วนใหญ่พัฒนามาจากเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา และวรรณกรรมพื้นบ้าน กล่าวคือเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ อรรถกถาชาดก อดีตพุทธ ปริศนาธรรม พระมาลัย ไตรภูมิ เป็นต้น ส่วนเรื่องราวทางวรรณกรรมพื้นบ้าน เช่น สินไซย (สังข์สินชัย) พระรามชาดก (พระลักพระราม) สุริวงศ์ กาละเกด และท้าวปาจิตต์นางอรพิมพ์ เป็นต้น โดยถ่ายทอดแก่นแท้ของเรื่องราวผ่านภาพที่มีการตัดเส้นใช้สีแบนและอิริยาบถแสดงความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปตามทักษะความสามารถทางเชิงช่างแต่ละคนที่จะรังสรรค์ผลงานนั้นขึ้นมา

จากความเข้าใจของตนเอง สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ตามผนังโบสถ์ วิหาร (หอแจก) ศาลาการเปรียญผนังถ้ำ ประดับตกแต่งพื้นผนังโน้มน้าวชักนำให้ผู้ดูเกิดความศรัทธาต่อพุทธศาสนาส่วนผู้ที่ศรัทธาอยู่แล้วเมื่อได้สัมผัส จะทำให้ซาบซึ้งต่อพระธรรมคำสั่งสอนยิ่งขึ้นจิตรกรรมฝาผนังยังปรากฏคุณค่าด้านต่าง ๆ อาทิ ทางด้านการศึกษาหลักวิชาแบบอย่างฝีมือช่างที่สั่งสมสืบทอดจากอดีต คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตคติความเชื่อของคนในท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าภาพเขียนนั้นมิได้จำกัดวัตถุ วัสดุ สถานที่ และพื้นผิวในการสร้างสรรค์ผลงาน แต่จุดประสงค์หลักนั้นก็เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับงานวิจัยของอธิการ สุขศรีเรื่อง “การศึกษาพุทธศิลป์ในจังหวัดมหาสารคาม” ที่กล่าวไว้ว่าพัฒนาการการสร้างสมอารยธรรม ตลอดระยะเวลาอันยาวนานมีประชาชนเข้ามาอาศัยและสร้างสมอารยธรรมขึ้นบนดินแดนแห่งนี้ ล้วนผูกพันกับพระพุทธศาสนา สิ่งที่ตามมา คือ ความศรัทธาที่สร้างสรรค์โบราณวัตถุ สนองตอบพิธีกรรมหรือกิจกรรมทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม (อธิการ สุขศรี, 2550) ไว้ในอุโบสถ ศาลา วิหาร ผนังถ้ำ ตามฝาผนัง บานประตู บานหน้าต่าง หรือเขียนบนผ้า ตู้ หีบ เป็นต้น โดยเลือกสถานที่ภายในอาคาร เพื่อถ่ายทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยสื่อสารออกมาเป็นภาพเขียนเล่าเรื่องราวโดยตรงบางแห่งก็เขียนอักษรจารึกเพื่อความเข้าใจหลักธรรมอันลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นเสน่ห์และเอกลักษณ์ของพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันทรงคุณค่ายิ่ง

2. ความหมายและลักษณะพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พุทธจิตรกรรม มาจากคำ 2 คำ คือคำว่า “พุทธ” และ “จิตรกรรม” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า คำว่า “พุทธะ” แปลว่า ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบานแล้ว ใช้เป็นพระนามเฉพาะของพระบรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา เรียกเป็นสามัญว่า พระพุทธเจ้า ดังนั้น คำว่า“พุทธะ”ในที่นี้จึงหมายถึง พระพุทธเจ้า หรือพระพุทธศาสนา ส่วนคำว่า “จิตรกรรม” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ว่า จิตรกรรม น.ศิลปะการวาดเขียน, ศิลปะการวาดภาพ จิตรกร น. ช่างวาดเขียน, ช่างวาดภาพ การให้ความหมายของคำว่าจิตรกรรมดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานความหมายของคำว่าจิตรกรรมตามรูปศัพท์ที่มาจากคำในภาษาสันสกฤตว่า “จิตฺร” (ในภาษาบาลีคำดังกล่าวเขียนว่า จิตฺต) ในคำนามมีความหมายว่า มีลวดลายหลากหลาย, ภาพเขียน กับคำในภาษาบาลีว่า “กมฺม” ซึ่งมีความหมายว่าการกระทำ จิตฺร + กมฺม จึงเป็นที่มาของคำว่าจิตรกรรมอันมีความหมายว่า การเขียนภาพ เป็นความหมายตามตัวอักษรของคำว่า “จิตรกรรม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

ลักษณะของพุทธจิตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคอีสาน มีลักษณะ ดังนี้ 1) ส่วนใหญ่มีการเขียนบนผนังด้านนอก 2) การแบ่งพื้นที่ในการวาดไม่มีแบบแผนตายตัว 3) ภาพเขียนมีลักษณะเป็นสองมิติ เบนเรียบ 4) ในการแสดงจุดเด่นและ

ส่วนสำคัญของเรื่องราว ช่างมักแสดงด้วยขนาดหรือสัดส่วนของรูปที่ใหญ่กว่าภาพอื่น 5) ขนาดและสัดส่วนไม่เป็นไปตามความเป็นจริง 6) รูปบุคคลในเรื่องราวต่างๆ นั้นคล้ายกันกับรูปวาดแบบไทยประเพณีแบบภาคกลาง 7) ท่าทางต่าง ๆ ของรูปบุคคลเป็นลักษณะแบบละครรำ 8) รูปส่วนใหญ่ใช้สีน้อย สีหลักมักจะเป็นสีน้ำเงินหรือสีคราม สีดำ สีน้ำตาลแดง 9) การใช้สีและวัสดุอุปกรณ์ของช่าง ส่วนใหญ่ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้จากท้องถิ่น

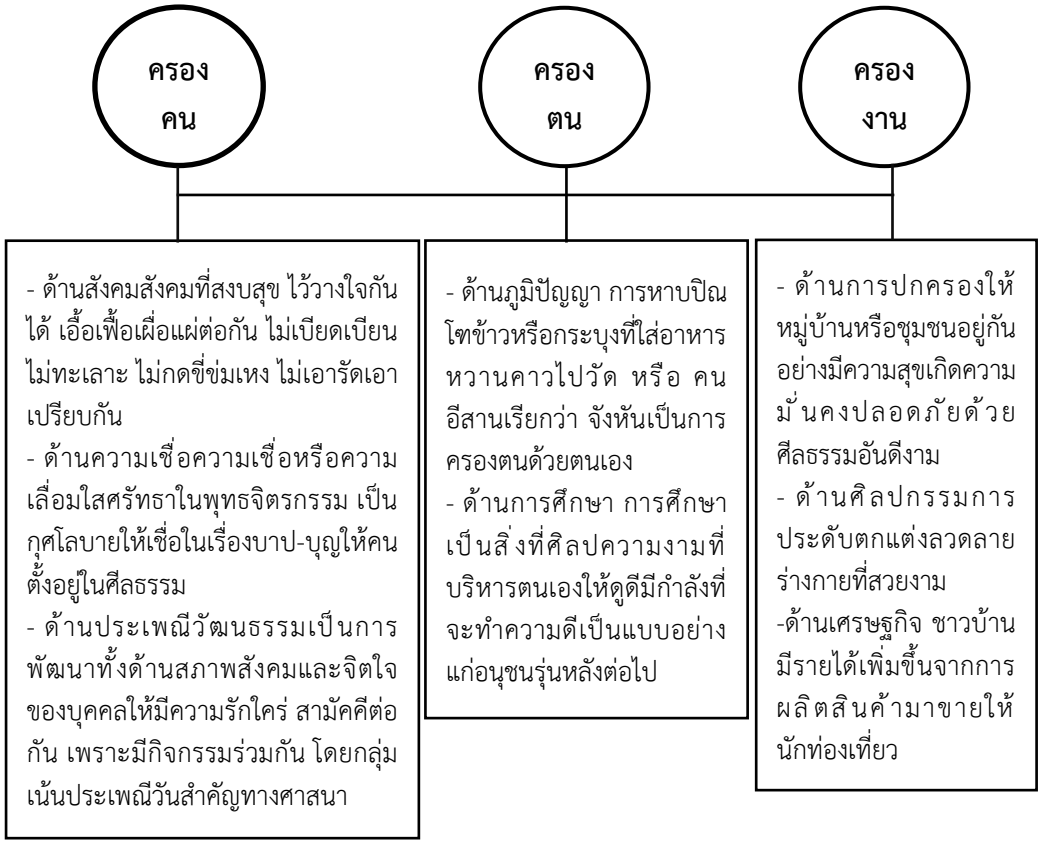
3. อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ด้านสังคม ด้านการเมือง การปกครอง ด้านคติความเชื่อ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านภูมิปัญญา ด้านการศึกษา ด้านศิลปะ พบว่า ส่วนใหญ่นิยมเขียนแบบอีสานไทยประเพณี และแบบไทยประเพณีรัตนโกสินทร์ การเขียนจิตรกรรมฝาผนังแบบอีสานไทยประเพณีนิยมเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติชุมชน ฮีตสิบสองอันเป็นประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติกันมา เพื่อเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวของประเพณีสิบสองเดือนของคนอีสานให้ได้รู้กัน การศึกษาพระธรรมมาก่อน สอดคล้องกับรังสรรค์ เจริญพันทวีสิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงสัญญะและรหัสของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมทางพุทธศาสนาในประเทศไทย” ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็น ของพุทธศาสนิกชนบางส่วนที่ไม่ได้ใกล้ชิดกับวัดที่เป็นกรณีศึกษา แต่สื่อมวลชนไม่มีบทบาทเพื่อผลทางการดึงดูดพุทธศาสนิกชนให้เข้ามาปฏิบัติธรรม และบริจาคทรัพย์เพื่อ ทำนุบำรุงวัด และดำเนินกิจการต่าง ๆ ของวัด (รังสรรค์ เจริญพันทวีสิน, 2543) ในส่วนการแสดงออกมีความเป็นอิสระที่เรียบง่าย ไม่เคร่งครัด แสดงออกทางความรู้ ความเข้าใจ ตามรสนิยมและทักษะในการศึกษาเล่าเรียน พุทธจิตรกรรมวัดป่าเรไรย์ วัดยางทวงวรารามวัดโพธาราม จังหวัดมหาสารคาม วัดมัชฌิมวิทยาราม วัดสระบัวแก้ว วัดสนวนวารีพัฒนาราม มีความโดดเด่นทางด้านสอนให้คนรู้จักประกอบกรรมดีละเว้นจากกรรมชั่ว สอนให้รู้จักการเสียสละสิ่งของเป็นสาธารณะประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัวหรือเอารัดเอาเปรียบต่อสังคม ไม่ทำลายคนอื่น รู้จักการปกครองตนเองอย่างมีคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพพุทธจิตรกรรมที่ติดอยู่ฝาผนังเป็นสื่อบุ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาของชาดกที่กล่าวถึงอดีตของพระพุทธเจ้าบำเพ็ญธรรมบารมีในแต่ละภพเพื่อเข้าถึงหนทางพ้นทุกข์ และเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง สินไชย พิมพา นิทานปรัมปรา เป็นต้น ถือว่าเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีหลักศีลธรรมเกี่ยวกับครองคน ครองตน ครองงาน ที่สอดแทรกอยู่ในพุทธจิตรกรรม พุทธจิตรกรรมยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น เศรษฐกิจในท้องถิ่นที่มีรูปพุทธจิตรกรรมดียิ่งขึ้น นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลิตสินค้ามาขายให้นักท่องเที่ยว นี้ก็คืออิทธิพลของพุทธจิตรกรรม จะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีความสามัคคีร่วมมือกันเพื่ออนุรักษ์พุทธจิตรกรรมให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบทอดตลอดไป

พุทธจิตรกรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่

สรุป

พุทธจิตรกรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านสังคม ด้านการเมือง การปกครอง ด้านคติความเชื่อ ด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านภูมิปัญญา ด้านการศึกษา ด้านศิลปะ พบว่าด้านการศึกษา ส่วนใหญ่นิยมเขียนแบบอีสานไทยประเพณี และแบบไทยประเพณีรัตนโกสินทร์ การเขียนจิตรกรรมฝาผนังแบบอีสานไทยประเพณีนี้ยมเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติชุมชน ฮีตสิบสองอันเป็นประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติกันมา เพื่อเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวของประเพณีสิบสองเดือนของคนอีสานให้ได้รู้กัน เพราะประเพณีดังกล่าวกำลังหายไปตามกระแสความเจริญของสังคมทำให้ช่างและเจ้าอาวาสมีความตั้งใจจริงที่จะสร้างให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและผู้ที่สนใจโดยช่างจะเขียนเรียงลำดับเรื่องราวหรือประเพณีอย่างเป็นระเบียบ ส่วนใหญ่ช่างเป็นผู้มีความรู้มาก่อนได้ศึกษาซึ่งถือว่าเป็นแบบอย่างที่ดีงามสำหรับยุคปัจจุบันนี้ จึงมีความรู้ในด้านเนื้อ หาเรื่องราวจาก

การศึกษาพระธรรมมาก่อน ในส่วนการแสดงออกจึงได้แสดงออกตามความเข้าใจ จะแสดงให้เห็นถึงความเป็นอิสระด้านการแสดงออกที่เรียบง่าย ไม่เคร่งครัด แสดงออกทางความรู้ ความเข้าใจ ตามรสนิยมและทักษะในการศึกษาเล่าเรียน พุทธจิตรกรรมวัดป่าเรไรย์ วัดยางทวงวราราม วัดโพธาราม จังหวัดมหาสารคาม วัดมัชฌิมวิทยาราม วัดสระบัวแก้ว วัดสนวนวารีพัฒนาราม เป็นการศึกษา สอนให้คนรู้จักประกอบกรรมดีละเว้นจากกรรมชั่ว สอนให้รู้จักการเสียสละสิ่งของเป็นสาธารณะประโยชน์ต่อส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัวหรือเอารัดเอาเปรียบต่อสังคม ไม่ทำลายคนอื่น ทำให้เกิดอิทธิพลจากพุทธจิตรกรรมคือรูปแบบของการปกครอง มีคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก บ้าน วัด โรงเรียน ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพุทธจิตรกรรมในมิติต่างๆที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างข้อมูลและหลักฐานให้เป็นไปอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจต้องอาศัยข้อมูลทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีควบคู่กันไป

1.2 ควรมีการประชาสัมพันธ์ งานวิจัยในลักษณะนี้ เพราะจะได้ร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูพุทธจิตกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เด็ก เยาวชนและคนทั่วไปเห็นอิทธิพล คุณค่าในการสืบทอดไปสู่อนุชนรุ่นหลัง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรให้ความสำคัญที่สื่อให้เห็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตการเป็นอยู่ในสมัยนั้น ๆ และพัฒนารูปแบบจิตรกรรมฝาผนังแบบประเพณีอีสานให้มีการสืบทอดต่อไปอาจจะอนุรักษ์และพัฒนา การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนัง หรือเป็นแนวทางให้ศิลปินรุ่นใหม่ได้รับอิทธิพลของจิตรกรรมฝาผนังอีสานนำไปพัฒนาเป็นงานศิลปะที่เหมาะสมกับสมัยนิยมต่อไป

2.2 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้สิ่งสนับสนุนส่งเสริมบำรุงสถานที่เป็นแหล่งพุทธจิตรกรรมให้มากยิ่งขึ้น พัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและผู้ที่สนใจ

2.3 ควรมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สำหรับนักศึกษานักเรียน หรือผู้ที่สนใจ เพื่อถ่ายทอดแนวคิด รูปทรงและกรรมวิธีการสร้างสรรค์งานจิตกรรม อันจะพัฒนาไปสู่การรับรู้ เข้าใจในองค์ความรู้ ภูมิปัญญา มีความตะหนัก สำนึกผิดชอบต่อสังคม และเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ตั้งตุลานนท์. (2554). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดทองธรรมชาติวรวิหาร. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โกสุม สายใจ. (2560). พุทธศิลป์กับการจัดการความรู้. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, (3)1 , 1-10.

มโน พิสุทธิรัตนานนท์. (2547). *สุนทรียวิจักษณ์ในจิตรกรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

รังสรรค์ เจริญพันทวีสิน. (2543). การเปลี่ยนแปลงสัญญะและรหัสของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมทางพุทธศาสนาในประเทศไทย. ใน *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.* กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์บัพลิเคชั่นส.

ศิลป์ พีระศรี. (2532). *คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง.* กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

สมชาติ มณีโชติ. (2529). *จิตรกรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สันติ เล็กสุขุม. (2535). *จิตรกรรมแบบประเพณีและแบบสากล.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช.

อธิการ สุขศรี. (2550). การศึกษาพุทธศิลป์ในจังหวัดมหาสารคาม. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการแหล่งการเรียนรู้.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดลำปาง*

QUALITY MANAGEMENT OF LOCAL GOVERNMENT ADMINISTRATORS IN LAMPANG PROVINCE

ณัฐชัย อินทราย
Nuttachai Insai
อติพร เกิดเรือง
Atiporn Gerdruang
มหาวิทยาลัยชินวัตร
Shinawatra University, Thailand
E-mail: nuntachaiinsai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร และประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง และ 3) อิทธิพลของคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 416 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะของผู้บริหาร อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.57, S.D. = 0.43) พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.18,

* Received 5 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 27 December 2019

S.D. = 0.48) และประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.18, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

2. คุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. คุณลักษณะของผู้บริหาร (EC) และพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร (PA) มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหาร (EA) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีสมการพยากรณ์ คือ EA_{β} = .701EC + .195PA

คำสำคัญ: การบริหารงานคุณภาพ, ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น, จังหวัดลำปาง

Abstract

The purpose of this research was to study 1) the administrator's characteristic, the quality management behavior of the administrator, and the administrative effectiveness of the local government organization administrators in Lampang Province; 2) the relationship between the administrator's characteristic, and the quality management behavior of the administrator and the administrative effectiveness of local government organization administrators in Lampang Province; 3) the influence of the administrator's characteristic, and the quality management behavior of the administrator on the administrative effectiveness of local government organization administrators in Lampang Province.

The research was survey research using quantitative research methods. The population was the local government organization personnel in Lampang Province. The samples were chosen stratified random sampling. The sample size of 416 participants was determined by using the table of Krejcie & Morgan with a confidence level of 95%, 5% error. The instrument for data collection was a questionnaire with a reliability of 0.97. The data analysis used descriptive statistics were: frequency, percentage, mean, standard deviation; and the Inferential statistics were: Pearson's product-moment correlation analysis and multiple regression analysis.

The research results founded that:

1. The administrator's characteristic was at a high level ($\overline{X}$ = 3.57, S.D. = 0.43), the quality management behavior of the administrator was at a moderate level ($\overline{X}$ = 3.18, S.D. = 0.48), and the administrative effectiveness of the local government organization administrators in Lampang Province was at a moderate level ($\overline{X}$ = 3.18, S.D. = 0.51) respectively.

2. The administrator's characteristic, and the quality management behavior of the administrator were related to the administrative effectiveness of local administrative organization administrators in Lampang Province with statistical significance of .01

3. The administrator's Characteristic (EC), and the quality management behavior of the administrator (PA) had a positive effect on the administrative effectiveness of local government organization administrators with statistical significance of .01. The predictive equation is EA_{β} = .701EC + .195PA.

Keywords: Quality Management, Local Government Organization Administrator, Lampang Province

บทนำ

การขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การมีผู้บริหารที่ดีและมีคุณภาพนั้นหมายถึง ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำ สามารถจูงใจและแสวงหาความร่วมมือเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติงานอย่างเต็มใจและบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังที่สมคิด บางโม กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างมาก ผู้บริหารในยุคปัจจุบันจึงต้องมีมาตรฐานทางวิชาชีพ มีความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ สามารถชักนำหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานเกิดการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จ คุณลักษณะและพฤติกรรมที่สำคัญของผู้บริหารคือ ควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีเป้าหมายทางการบริหาร รู้จักวางแผนและติดตามผลงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บริหารงานโดยมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดต่อ องค์การ ผู้บริหารต้องแสวงหาความรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม คุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารในยุคใหม่ ต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่แสดงถึงบุคลิกภาพที่ดี มีปฏิภาณไหวพริบดี ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ดี มีมนุษย์สัมพันธ์ มีความรับผิดชอบสูง ใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีทักษะในการสื่อสาร มีความตื่นตัวอยู่เสมอ เป็นนักพัฒนาและนักบริการสังคม ด้วย

เหตุนี้ ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำให้สูงขึ้น เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ (สมคิด บางโม, 2559) การบริหารองค์กรโดยภาวะผู้นำที่มีการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอทันต่อเหตุการณ์ จะช่วยให้ผู้บริหารได้ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารงาน สร้างคนให้เป็นผู้นำตามแบบอย่างเพื่อให้การดำเนินงานในองค์การเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ การที่องค์การจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารองค์กรเป็นสำคัญ เพราะผู้บริหารองค์กรที่มีความรู้ความสามารถจะมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายขององค์การให้ทันกับสถานการณ์โลกยุคใหม่ เพื่อให้องค์กรมุ่งสู่สัมฤทธิ์ผลตามผลผลิต/ผลลัพธ์ (output/outcome) ที่ตั้งเป้าหมายไว้ (เนตร์พัณณา ยาวิราช, 2547)

การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในทางการเมืองการปกครองของชุมชนต่าง ๆ เป็นการลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน จะได้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความมุ่งประสงค์ของชุมชนนั้น ๆ โดยยึดหลักการกระจายกำนาจทำให้เกิดการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (โกวิทย์ พวงงาม, 2552) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลและการจัดการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการบริหารงานด้านบุคลากร การเงิน การคลัง มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีสิทธิในการที่จะเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทน ในการเรียกร้องหรือเสนอแนะปัญหาของคนในชุมชนของตนเอง และยังเป็นการเปิดโอกาสให้แก่บุคคลในชุมชนเข้ามาเป็นผู้นำทำหน้าที่ในการบริหารในตำแหน่งต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แสดงบทบาทในการเป็นผู้นำของชุมชนในการปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน หาวิธีแก้ไข ช่วยเหลือชุมชน หรือการสนับสนุนการสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชนได้มีความกินดีอยู่ดี ดังนั้น ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มองกว้าง มองไกล มองรอบด้าน เพราะ เป็นตัวแทนของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารองค์กร มีส่วนสำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบายที่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน วางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถแก้ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการกระจายรายได้และแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน ด้านการจัดบริการสาธารณะไว้ทั่วถึงทุกกลุ่ม ด้านการสร้างอาชีพที่เหมาะสมให้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการให้ความรู้ การครองชีพ การศึกษา สุขภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนและชุมชน (ธนสรร ธรรมสอน และบุญทัน ดอกไธสง, 2558) แต่จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานและการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในทศวรรษที่ผ่านมา พบว่า ยังมีปัญหาในการปฏิบัติงานด้าน

ทิศทางและการกำหนดนโยบาย ด้านการจัดทำแผนปฏิบัติการ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาและโครงการ ด้านการประเมินและการจัดทำรายงาน ด้านการติดตามและควบคุมงาน ด้านการจัดการเรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง และด้านการจัดการ ด้านการเงินและงบประมาณ (ปณัยกร บุญกอบ, 2558) นอกจากนี้จากการศึกษาของกรรณิการ์ ประมูลจักโก และเชิงชาญ จงสมชัย ยังพบว่าปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากหน่วยงานภายนอก เนื่องจากความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานอื่นที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผลนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างองค์กรกับหน่วยงานนั้น (กรรณิการ์ ประมูลจักโก และเชิงชาญ จงสมชัย, 2559) ซึ่งการใช้อำนาจของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลิกภาพของผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจตามกฎหมายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง บทบาทและอำนาจหน้าที่ของสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนของการวิจัยประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำปาง พบว่า ภาวะผู้นำของหัวหน้าส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความสัมพันธ์และส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำปางทั้งในด้านการพัฒนาองค์กร ด้านประสิทธิผลตามแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านคุณภาพการให้บริการ และด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติราชการ และผลการศึกษาคุณลักษณะทั่วไปของหัวหน้าส่วนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานองค์กรปกครองสส่วนท้องถิ่น โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ความแตกต่างของเพศและอายุ ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ความแตกต่างของระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องทองถิ่น (ขนิษฐา แก้วนารี, 2557)

จากข้อมูลและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง ทั้งในด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร ซึ่งข้อมูลและข้อค้นพบที่จะได้จากการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร และประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง ที่ปฏิบัติงานอยู่ในปี พ.ศ. 2561 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง จำนวน 103 แห่ง รวมทั้งสิ้น 6,668 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 416 คน จากนั้นกำหนดสัดส่วนจำนวนตัวอย่างในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ตามระบบการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (quota sampling) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)

2. กรอบแนวคิดในการวิจัย

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร และประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง ซึ่งมีรายละเอียดของการกำหนดตัวแปรในแต่ละประเด็น ดังนี้ คือ

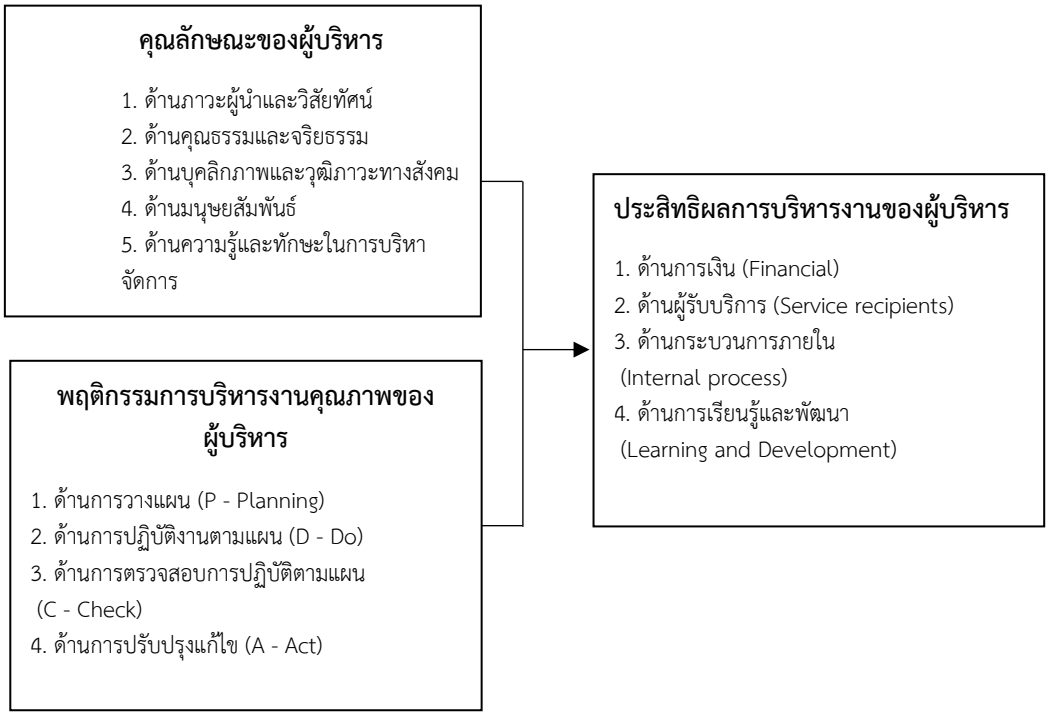
2.1 คุณลักษณะของผู้บริหาร เป็นหลักคิด พฤติกรรมหรือการแสดงออกทางจิตวิทยาหรือสังคมที่ใช้เป็นหลักยึดในการทำงานหรือการบริหารงาน (ธนสรร ธรรมสอน และบุญทัน ดอกไธสง, 2558) ประกอบด้วย 5 ด้านคือ 1) ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ 2) ด้าน

คุณธรรมและจริยธรรม 3) ด้านบุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางสังคม 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 5) ด้านความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ

2.2 พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร เป็นการบริหารงานองค์การตามวงจรการบริหารงานคุณภาพของ Deming, E. W. หรือ Deming Cycle – PDCA ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) การวางแผน (P - Planning) 2) การปฏิบัติงานตามแผน (D - Do) 3) การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (C - Check) และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (A - Act) (Deming, E. W, 1995)

3. ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหาร เป็นความสามารถในการนำองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการวัดผลการปฏิบัติงานแบบดุลยภาพ (Balance Scorecards: BSC) ตามแนวความคิดของ Kaplan & Norton (Kaplan & Norton, 1996) ซึ่งประกอบด้วย มุมมอง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเงิน (Financial) 2) ด้านผู้รับบริการ (Service recipients) 3) ด้านกระบวนการภายใน (Internal process) และ 4) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา (Learning and Development)

กรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน และหน่วยงาน โดยแบบสอบถามในตอนที่ 1 เป็นแบบเลือกตอบ (multiple choices)

ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ 2) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 3) ด้านบุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางสังคม 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ และ 5) ด้านความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ

ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการปฏิบัติงานตามแผน 3) ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และ 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข

ตอนที่ 4 เป็นการสอบถามประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่ง เป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเงิน 2) ด้านผู้รับบริการ 3) ด้านกระบวนการภายใน และ 4) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา

ลักษณะแบบสอบถามตอนที่ 2, 3 และ 4 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แต่ละข้อมีมาตรวัด 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามแนวคิดของ Likert’s Scale (Likert, R, 1932)

ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L.J, 1951) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจำแนกเป็นรายด้าน คือ ด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร ด้านพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร และด้านประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เท่ากับ 0.95, 0.93 และ 0.95 ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) โดยการหาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 วิเคราะห์ระดับของคุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร และประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร กับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation)

4.4 วิเคราะห์อิทธิพลของคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง การบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีตำแหน่งงานเป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ และประสบการณ์ทำงาน 6 – 10 ปี

2. ผลการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.57, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางสังคม ($\overline{X}$ = 4.04, S.D. = 0.59) อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.66) อยู่ในระดับมาก ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\overline{X}$ = 3.53, S.D. = 0.85) อยู่ในระดับมาก ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ($\overline{X}$ = 3.39, S.D. = 0.62) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\overline{X}$ = 3.23, S.D. = 0.62) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง พบว่า พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.18, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการปรับปรุงแก้ไข ($\overline{X}$ = 3.23, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านการตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน ($\overline{X}$ = 3.21, S.D. = 0.57) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวางแผน ($\overline{X}$ = 3.16, S.D. = 0.62)

อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการปฏิบัติงานตามแผน ($\overline{X}$ = 3.10, S.D. = 0.72) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง พบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.18, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้รับบริการ ($\overline{X}$ = 3.24, S.D. = 0.49) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ กระบวนการภายใน ($\overline{X}$ = 3.23, S.D. = 0.79) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเงิน ($\overline{X}$ = 3.22, S.D. = 0.56) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการเรียนรู้และพัฒนา ($\overline{X}$ = 3.10, S.D. = 0.72) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

5. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.835 ($r = .835$, $p<.01$) และ 0.676 ($r = .835$, $p<.01$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เมทริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงาน

คุณภาพของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

	ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหาร (EA)
คุณลักษณะของผู้บริหาร (EC)	.835**
พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร (PA)	.676**

** $p < .01$

6. ผลการศึกษาอิทธิพลของคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (EA) ได้ร้อยละ 71.6 ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R) มีค่าเท่ากับ .847 และค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ปรับปรุง (R^2_{adj}) มีค่าเท่ากับ .716 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE_{est}) เท่ากับ .272 ค่าสัมประสิทธิ์ของคุณลักษณะของผู้บริหาร (EC) และพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร (PA) ในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .607 และ .243 ตามลำดับ และมีค่าคงที่ (constant) เท่ากับ .105 ดังนั้น สามารถเขียนสมการพยากรณ์ค่าตัวแปรการประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (EA_b) โดยใช้ค่าคะแนนดิบได้ดังนี้ คือ $EA_b = .105 + .607EC + .243PA$ ค่าสัมประสิทธิ์ ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) มีค่าเท่ากับ .357 และ .472 ตามลำดับ ดังนั้น สมการพยากรณ์ค่าตัวแปรประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (EA_β) โดยใช้ค่าคะแนนมาตรฐานสามารถเขียนได้ดังนี้ คือ $EA_\beta = .701EC + .195PA$ จากสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 2 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (EA_β) โดยมีผลต่อค่าตัวแปร EA_β ด้วยค่าน้ำหนักในการพยากรณ์ (ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย) และระดับนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้ คือ 1) คุณลักษณะของผู้บริหาร ($\beta = .701$, $p < .01$) และ 2) พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร ($\beta = .195$, $p < .01$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ตัวแปร	B	β	t-test	Sig.
constant	.105		.907	.365
EC= คุณลักษณะของผู้บริหาร	.607	.701	5.429	.000
PA = พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร	.243	.195	19.519	.000
$R = .847$; $R^2 = .717$; $R^2_{adj} = .716$; $SE_{est} = .272$; $F = 524.116$; Sig. of F (p) = .000				

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง พบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง มีคุณลักษณะของผู้บริหารประกอบด้วย ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ คุณธรรมและจริยธรรม บุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางสังคม มนุษยสัมพันธ์ และความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของสมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ ที่ได้ศึกษาลักษณะผู้นำที่ดีสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าลักษณะภาวะผู้นำที่ดี จะต้องประกอบไปด้วย 1) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ 2) ผู้บริหารต้องมีบุคลิกภาพที่ดี 3) ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นในการทำงานและอดทน 4) ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมจริยธรรม 5) ผู้บริหารต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 6) ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี 7) ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสื่อสาร 9) ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา 10) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และ 11) ผู้บริหารต้องรู้จักใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนั้นผู้บริหารต้องบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลซึ่งประกอบ ไปด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (สมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ, 2555)

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง พบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง มีพฤติกรรมในการใช้การบริหารงานคุณภาพ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งด้านการวางแผน การปฏิบัติงานตามแผน การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน และการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับศึกษาวิจัยของหลายท่าน ที่พบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการนำการ

บริหารงานคุณภาพมาใช้ในการบริหารงานในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (อมรศักดิ์ เงาะผล และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร, 2561) การจัดบริการสาธารณะ (ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ และนวิทย์ เอมเอก, 2558) การบริหารงานคลัง (ทรงสิทธิ์ ประสานศักดิ์ และคณะ, 2557)

3. ผลการศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง พบว่า มีประสิทธิผลการบริหารงานโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีประสิทธิผลสูงสุด คือ ด้านผู้รับบริการ ทั้งนี้เพราะการบริการถือเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการบริการสาธารณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ บุญวิเศษ ที่ได้ศึกษาประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า ระดับประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ในการจัดบริการสาธารณะ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุนพาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว มีประสิทธิผลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (สุพจน์ บุญวิเศษ, 2551)

4. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหาร พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินงานภารกิจของท้องถิ่นทั้งการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ดังนั้น ผู้บริหารที่ดีต้องมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ (พิชญ์ณิฐา พรรณศิลป์ และคณะ ที่พบว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารท้องถิ่น ควรมีลักษณะดังนี้ คือ 1) มีภาวะผู้นำ 2) มีเมตตาธรรม 3) ต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความถูกต้องในการทำงาน 4) รอบรู้และมีข้อมูลที่ทันสมัย 6) รู้จักประนีประนอมและยืดหยุ่น 7) เป็นนักคิดนักวิเคราะห์ 8) มีวิสัยทัศน์ 9) เป็นนักประชาธิปไตย 10) รู้จักควรไม่ควร รู้จักความพอดี นอกจากนี้ยังต้องมีทักษะอีกหลายด้าน เช่น มีทักษะในการตัดสินใจ มีการจัดการที่ดี มีทีมงานที่แข็งแกร่ง มีทักษะในการวางแผน มีทักษะในการจัดองค์กร ทักษะในการสร้างทีมงาน เป็นต้น (พิชญ์ณิฐา พรรณศิลป์ และคณะ, 2558)

5. ผลการศึกษาอิทธิพลของคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อ

ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเชิงบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะในการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลหรือประสิทธิผลขององค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์ภาครัฐหรือภาคธุรกิจ ผู้นำหรือผู้บริหารถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร (สะอาด ราชเฉลิม, 2540) ซึ่งสิ่งสำคัญในการที่จะเป็นผู้นำหรือผู้บริหารที่พึงประสงค์และสามารถขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาคุณภาพการบริหารงานขององค์ได้อย่างมีประสิทธิผล ผู้บริหารที่เป็นผู้นำที่ดีจะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เองเสมอ (รุ่ง แก้วแดง, 2555) เพื่อให้มีความสามารถที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ คือ

5.1 คุณลักษณะของผู้บริหาร เพราะองค์การใดที่ต้องการประสบความสำเร็จก็ย่อมต้องการผู้บริหาร หรือผู้จัดการที่มีลักษณะเป็นผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำย่อมจะมีผลสะท้อนต่อวิธีปฏิบัติงานและผลงานขององค์การเป็นอย่างมาก ต้องมีความฉลาด (Intelligence) ผู้นำจะต้องมีระดับความรู้และสติปัญญาโดยเฉลี่ยสูงกว่าบุคคลที่ให้เขาเป็นผู้นำ ต้องมีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง (Social Maturity & Achievement Drive) ต้องมีแรงจูงใจภายใน (Inner Motivation) มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Attitudes) (สมคิด บางโม, 2559) ดังนั้น คุณลักษณะของผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นที่เป็นข้าราชการการเมือง และต้องบริหารภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในท้องถิ่นและความศรัทธาของบุคลากรในหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของธนสรร ธรรมสอน และบุญทัน ดอกไธสง ที่ทำการศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของนายกเทศมนตรีในการบริหารเทศบาลตำบลในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน พบว่า 1) ภาวะผู้นำทางการเมืองของนายกเทศมนตรี มีองค์ประกอบสำคัญที่สุด คือ เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มองกว้างมองไกล มองรอบด้านและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน (ธนสรร ธรรมสอน และบุญทัน ดอกไธสง, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชัยวุฒิ วรพินธุ์ เพ็ญพิสุทธิ์ และคณะ ที่ทำการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำยุคใหม่กับสมรรถนะการบริหารงานแบบมืออาชีพของปลัด เทศบาลในภาคกลาง ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่เป็นสมรรถนะสูงสุด คือ คุณลักษณะภาวะผู้นำด้านความรับผิดชอบ ความฉลาดทางอารมณ์ การสร้างเครือข่าย การจัดการความสัมพันธ์ และทักษะการสื่อสาร (ชัยวุฒิ วรพินธุ์ และคณะ, 2557) นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับการศึกษาของสมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ ที่ทำการศึกษาลักษณะภาวะผู้นำที่ดีสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาด้วยการเก็บข้อมูลด้วยจากผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่าลักษณะภาวะผู้นำที่ดีจะต้องประกอบไปด้วย 1) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ 2) ผู้บริหารต้องมีบุคลิกภาพที่ดี 3) ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่นในการทำงานและอดทน 4) ผู้บริหารต้องมี

คุณธรรม จรยิธรรม 5) ผู้บริหารต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน 6) ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานที่ดี 7) ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีความคิดริเริ่มและเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสื่อสาร 9) ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา 10) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ และ 11) ผู้บริหารต้องรู้จักใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (สมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ, 2555)

5.2 พฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพ ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารงานคุณภาพเน้นให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม ดังนั้น การที่องค์กรหรือผู้บริหารองค์กรนำการดำเนินงานตามแนวทางของ PDCA มาใช้ในการดำเนินงานและการบริหารงานอย่างครบวงจร เพราะจะทำให้การดำเนินงานตอบโจทย์ขององค์กรได้ตรงจุด ส่งผลให้การดำเนินงานสอดคล้องกับธรรมชาติของคนในองค์กร จากการวางแผนอย่างเหมาะสมด้วยการใช้ข้อมูลของสถานการณ์จริง และที่สำคัญการดำเนินการได้รับการเฝ้าติดตามอย่างเป็นระยะ ซึ่งก็จะทำให้สามารถปรับแผน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้ รวมถึงมีการสรุปบทเรียนที่ได้หลังจากจบโครงการ ทำให้สามารถเรียนรู้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับองค์กร และนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานรอบใหม่ ซึ่งจะทำให้กิจกรรมการเพิ่มผลิตภาพได้รับการพัฒนาและยกระดับได้อย่างต่อเนื่อง การดำเนินการที่สอดคล้องกับแผนจะเป็นเส้นทางที่นำไปสู่ความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของปัณณทัต นอขุนทด ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ที่พบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านการวางแผนที่มีผลต่อการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ 1) การจัดทำแผนในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ 2) การประชาสัมพันธ์ถึงภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประชาชนได้ทราบเพื่อให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน 3) การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนอย่างชัดเจน ส่วนปัจจัยด้านการดำเนินงานที่มีระดับความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ด้านงบประมาณ 2) ด้านวิธีปฏิบัติงาน 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนปัจจัยด้านการประเมินผลที่มีระดับความสำคัญต่อการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขทันต่อเหตุการณ์และมีการดำเนินงานอย่างเหมาะสม 2) การติดตามผลเกี่ยวกับประสิทธิผลของกระบวนการปฏิบัติงานทำให้สามารถทราบได้ว่านโยบายที่ปฏิบัติประสบผลสำเร็จหรือไม่ 3) การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานกับองค์กรอื่นที่มีลักษณะการดำเนินงานเช่นเดียวกัน (ปัณณทัต นอขุนทด, 2556) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของปริญญา สร้อยทองและสมศักดิ์ ศรีสันติสุข ทำการศึกษาการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการ

เทศบาลที่ดีในประเทศไทย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผล รวมทั้งการออกแบบกลไกการตรวจสอบที่มีความชัดเจนตามกรอบ โครงสร้างการทำงาน และกรอบอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานขององค์กรอย่างต่อเนื่อง (ปริญญา สร้อยทอง และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2555)

สรุป

การบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสัมฤทธิผลหรือประสิทธิผลขององค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์ภาครัฐหรือภาคธุรกิจ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัจจัยหลายประการ ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือผู้นำหรือผู้บริหารองค์กร ผู้นำหรือผู้บริหารที่มีคุณลักษณะพึงประสงค์และสามารถขับเคลื่อนการบริหารงานอย่างเป็นระบบ จะสามารถพัฒนาคุณภาพการบริหารงานขององค์ได้อย่างมีประสิทธิผล ซึ่งจากผลการศึกษาการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้บริหาร อันประกอบด้วย ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ คุณธรรมและจริยธรรม บุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางสังคม มนุษยสัมพันธ์ ความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร อันประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติงานตามแผน การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน การปรับปรุงแก้ไข มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องการพัฒนาประสิทธิผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีนโยบายหรือดำเนินงานในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารและพฤติกรรมการบริหารงานคุณภาพของผู้บริหาร เพื่อพัฒนาศักยภาพในบริหารของผู้บริหารให้มีศักยภาพ และความสามารถในการปฏิบัติงานขององค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาผู้บริหารที่เป็นบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้บริหารที่เป็นข้าราชการการเมือง

1.2 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการให้ความรู้หรือฝึกอบรมผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารงานคุณภาพ

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรด้านการบริหารงานคุณภาพเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาผู้บริหารทุกระดับทั้งข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ เพื่อให้มีคุณลักษณะผู้บริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์กร อันประกอบ ด้วย 1) ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ 2) คุณธรรมและจริยธรรม 3) บุคลิกภาพและวุฒิภาวะทางสังคม 4) มนุษยสัมพันธ์ และ 5) ความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.2 ควรศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ประมูลจักโก และเชิงชาญ จงสมชัย. (2559). ปัญหาการบริหารงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 6(1), 202-212.

โกวิทย์ พวงงาม. (2552). *มิติใหม่การปกครองท้องถิ่น:วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น.* (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ขนิษฐา แก้วนารี. (2557). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำปาง. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ.* มหาวิทยาลัยเนชั่น ลำปาง.

ชัยวุฒิ วรพินธุ์ และคณะ. (2557). คุณลักษณะภาวะผู้นำยุคใหม่กับสมรรถนะการบริหารงานแบบมืออาชีพของปลัดเทศบาลในภาคกลาง. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 19(1. 86-96.

ดนุวัศ สุวรรณวงศ์ และนวิทย์ เอมเอก. (2558). แนวทางการพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ กรณีศึกษาเทศบาลในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ทรงสิทธิ์ ประสานศักดิ์ และคณะ. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดอุดรธานี. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 5(2). 74-84.

ธนสรร ธรรมสอน และบุญทัน ดอกไธสง. (2558). ภาวะผู้นำทางการเมืองของนายกเทศมนตรีในการบริหารเทศบาลตำบล ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิชาการคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชมงคลธัญบุรี*, 10(1). 171-190.

เนตร์พัณณา ยาวิราช. (2547). *การจัดการสมัยใหม่.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัล เอ็กเพลส.

ปณัยกร บุญกอบ. (2558). นวัตกรรมท้องถิ่นว่าด้วยการจัดทำงบประมาณรายจ่ายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 8(1). 198-223.

ปริญญา สร้อยทอง และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2555). การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลที่ดีในประเทศไทย. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 5(1). 91-100.

ปัณณทัต นอขุนทด. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. ใน *สารนิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

พิชญ์ณิฐา พรรณศิลป์ และคณะ. (2558). บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 3(2). 146-161.

รุ่ง แก้วแดง. (2555). *ปฏิวัติการศึกษาไทย.* (พิมพ์ครั้งงที่ 5). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

สมคิด บางโม. (2559). *องค์การและการจัดการ.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิทยพัฒน์.

สมบัติ บุญเลี้ยง และคณะ. (2555). ลักษณะภาวะผู้นำที่ดีสำหรับผู้บริหารองคก์รปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 29(2). 97-112 .

สะอาด ราชเฉลิม. (2540). แบบผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุพจน์ บุญวิเศษ. (2551). ประสิทธิผลในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 10(2). 183-197.

อมรศักดิ์ เงาะผล และวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร. (2561). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลโคกเจริญ อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 14(2). 217-237.

Cronbach, L.J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.

Deming, E. W. (1995). *Out of The Crisis .* Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.

Kaplan & Norton. (1996). *The Balanced Scorecard : Translating Strategies into Action.* Boston: Harvard Business School Press.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Retrieved July 28, 2018, from https: / / home. kku. ac. th /sompong/guest_speaker/KrejcieandMorgan_article.pdf

Likert, R. (1932). *A technique for the measurement of attitude.* New York: Wood Worth.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนเอกชน ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก*

FACTORS THAT AFFECT TO LEARNING ACHIEVEMENT OF STUDENTS IN THE DIPLOMA LEVEL OF PRIVATE SCHOOLS IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR (EEC)

กันตพัฒน์ เหล่าวิชารัตน์
Kantaphat Laovicharath
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
Bangkok University, Thailand
ขวัญเมือง โพธิ์ย้อย
Kwanmuang Poyoy
มหาวิทยาลัยเกริก
Krirk University, Thailand
E-mail: kantaphat.lao@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนอาชีวะเอกชนใน 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา จำนวน 400 ชุด และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติแบบ Independent sample t - test และ One - way ANOVA F - test เพื่อทดสอบระดับความต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนายหลายตัว กับตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความแตกต่างทางเพศ ประวัติการเรียนสายอาชีพ ระดับเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิม ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวัน และการ

* Received 12 November 2019; Revised 20 December 2019; Accepted 27 December 2019

สนับสนุนจากครอบครัว/ผู้ปกครอง ของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ไม่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน 2) ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ คือ เนื้อหาบทเรียน สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ส่วนปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน และ สภาพแวดล้อมและวิธีการสอนไม่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน โดยที่อำนาจในการพยากรณ์ (R2) สมการพยากรณ์มีค่าเท่ากับ 0.5877 หมายความว่า สมการพยากรณ์นี้สามารถที่จะขจัดความผิดพลาดที่เกิดจากการพยากรณ์ได้ถึงร้อยละ 58.77 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, นักศึกษา, ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง, โรงเรียนเอกชน, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

This article aims to study personal and environmental factors including the teaching and learning factors that affect the learning achievement of students of private schools in the Eastern Economic Corridor (EEC). The researcher used quantitative research by collecting data using 400 questionnaires of students in the Diploma level of private schools in 3 provinces in the Eastern Economic Corridor (EEC) including Chon Buri, Rayong and Chachoengsao. The researcher used independent sample t-test to analyze the difference of average values of two groups, using one-way ANOVA F-test to test the level of the average of the three sample groups and used analyzing multiple regression analysis to study the relationship between multi-independent variables to predict the dependent variables or criteria variables at a statistical significance level of 0.05 or 95 percent confidence, respectively.

The study indicated that:

1) The differences of gender, career history, cumulative grade point average from last school, education level of father and mother, average income to school per day and support from family/parents of students of private schools in the Eastern Economic Corridor (EEC) were not significant affect the learning achievement. 2) The factors of teaching and learning management that have significant effect on learning achievement are lesson contents, Instruction medias and Measurement and evaluation. While factor of student, teacher, environment and teaching method were not affected in learning achievement. The coefficient

of determination (R2) equal to 0.5877, it means predictive equation can eliminate 58.77 percent predictive error at the statistical significance level of 0.05.
Keywords: Learning Achievement, Students, High Vocational Certificate, Private School, Eastern Economic Corridor (EEC)

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม คุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ปัจจุบันมีประเด็นและข้อสังเกตคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชัดเจนในการกำหนดความหมายของคุณภาพและมาตรฐานในการศึกษา ซึ่งยังขาดภาพรวมเดียวกัน จึงทำให้การตรวจสอบประเมินผลเพื่อเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาขาดทิศทางและขาดความเป็นระบบที่สมบูรณ์ชัดเจน สถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุด ที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จ (สำนักทดสอบการศึกษา, 2545) การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงนั้น เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและทักษะทางสังคมที่จำเป็น สามารถแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ ประเภทอุดมศึกษา และประเภทประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งผู้เรียนสามารถที่จะเลือกเรียนได้ตามความถนัดและวัตถุประสงค์ของผู้เรียนเองโดยการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามความถนัด ความสนใจ ศักยภาพ และความสามารถพิเศษเฉพาะด้านเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในปัจจุบันนั้นมีอยู่หลายประการ โดย Bloom. B. S. ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมี 3 ปัจจัย คือ คุณสมบัติด้านความรู้ คุณลักษณะด้านจิตพิสัย และคุณภาพของการสอน (Bloom. B. S., 1976) ในขณะเดียวกัน Anastasi. A. ก็ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางด้านสติปัญญา และปัจจัยทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา (Anastasi. A., 1970) สอดคล้องกับ Harvighurst. et al. ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมี 4 ปัจจัย ปัจจัยที่หนึ่ง คือ ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ชีวิตและการอบรมในครอบครัว ประสิทธิภาพของโรงเรียน และความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและความมุ่งหวังในอนาคต และเมื่อนำปัจจัยต่าง ๆ ที่นักวิชาการได้นำเสนอมาแบ่งออกเป็นปัจจัยย่อยเพื่อทำการศึกษาในขั้นตอนการวิจัยจะพบว่า นอกจากปัจจัยส่วนบุคคลที่สามารถส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในมิติ

ต่าง ๆ แล้ว ปัจจัยในด้านอื่น ๆ ก็สามารถส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนได้เช่นกัน (Harvighurst. et al., 1969) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยอื่น ๆ ที่สามารถส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนจะประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านเนื้อหาบทเรียน (Content) 2) ปัจจัยด้านสื่อการเรียนการสอน (Instruction) 3) ปัจจัยด้านวิธีสอน (Teaching Method) 4) ปัจจัยด้านการวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation) 5) ปัจจัยด้านผู้เรียน (Student) 6) ปัจจัยด้านผู้สอน (Lecturer) และ 7) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Environment) ดังนั้น เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาเอง นอกจากนั้นผลสัมฤทธิ์ในการเรียนจะส่งผลต่อไปยังภาวะการตัดสินใจของนักศึกษาในการเลือกประกอบอาชีพที่ตนถนัด ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษา รวมไปถึง สถานภาพทางสังคม ความถนัดในการประกอบอาชีพ ความก้าวหน้าทางอาชีพ การได้รับการยอมรับทางสังคม การเป็นเจ้าของกิจการในอนาคต ล้วนแต่เป็นผลที่เกิดตามมาจากผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งภาวะทางครอบครัวก็เป็นอีกปัจจัยหลักที่ช่วยกระตุ้นให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเป็นไปในทิศทางใดด้วยเช่นกัน (ศิราญา มหาวัน, 2556) การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่เป็นพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมจากรัฐบาล เพื่อเป็นแหล่งรองรับแรงงานสายอาชีพที่จบจากสถาบันอาชีวะศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก โดยโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นแผนยุทธศาสตร์ภายใต้ ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จมาจากโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกหรือ Eastern Seaboard โดยเป้าหมายหลักในการเติมเต็มภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุนซึ่งจะเป็นการยกระดับอุตสาหกรรมของประเทศเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและทำให้ เศรษฐกิจของไทยเติบโตได้ในระยะยาว โดยในระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่ในเขต 3 จังหวัดคือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเพื่อรองรับการขับเคลื่อน เศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพผ่านกลไกการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลของ คณะกรรมการนโยบายพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของสถาบันอาชีวะศึกษา เพื่อรองรับการขยายตัวของตลาดแรงงานสายอาชีวะศึกษาในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนอาชีวะเอกชนใน 3 จังหวัดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จำนวนทั้งหมด 11,934 คน โดยแบ่งออกเป็นจังหวัดชลบุรีมีจำนวน 7,302 คน จังหวัดระยอง จำนวน 581คน และจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 4,051 คน (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา (ศทอ.), 2562) โดยใช้เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแบบ Rating scale 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพทั้งด้านความครอบคลุมของเนื้อหา (Structural Content) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยใช้การวิเคราะห์ IOC (Item-Objective Congruence Index) ซึ่งผลการประเมินมีค่า IOC มากกว่า 0.60 ทุกข้อคำถาม และใช้การวิเคราะห์ความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) โดยกำหนดให้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสูงกว่า 0.70 จากผลการทดสอบพบว่า ค่า Cronbach’s Alpha Coefficient เท่ากับ 0.955 หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปใช้จริงในการเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในชั้นปีที่ 2 ของโรงเรียนอาชีวะเอกชนใน 3 จังหวัดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ได้แก่ ชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา จำนวน 400 ชุด ซึ่งใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane. T. (Yamane. T., 1967) และใช้เทคนิคการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ จะต้องเป็นนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในชั้นปีที่ 2 ในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เท่านั้น จากนั้นใช้การเลือกตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบโควตา (Quota sampling) แบ่งตามจำนวนนักศึกษาในแต่ละจังหวัด และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) ในการลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูล หลังจากนั้น ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติแบบ Independent sample t - test เพื่อทดสอบระดับความต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้แบบ One - way ANOVA F - test เพื่อทดสอบระดับความต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรทำนายหลายตัว กับตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณจากการเก็บแบบสอบถาม และนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในขั้นตอนสุดท้ายต่อไป

ตารางที่ 1 นิยามตัวแปรที่ใช้สำหรับการวิจัย

ประเภท	ตัวแปร	รายละเอียดของตัวแปร	การวัดค่าตัวแปร
ตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ	Gender	เพศชายหรือหญิง	Rating Scale 5 ระดับ 5 = ระดับมากที่สุด 4 = ระดับมาก 3 = ระดับปานกลาง 2 = ระดับน้อย 1 = ระดับน้อยที่สุด
	History	ประวัติการเรียนสายอาชีพ	
	GPAX	ระดับเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิม	
	Parent	ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา	
	Income	รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวัน	
	Support	การสนับสนุนจากครอบครัว/ผู้ปกครอง	
	Content	เนื้อหาบทเรียน	
	Instruction	สื่อการเรียนการสอน	
	Teaching Method	วิธีสอน	
ตัวแปรต้น/ตัวแปรอิสระ	Measurement and Evaluation	การวัดและประเมินผล	
	Student	ผู้เรียน	
	Lecturer	ผู้สอน	
	Environment	สภาพแวดล้อม	
ตัวแปรตาม	Achievement	ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.20 เคยเรียนสายอาชีพมาก่อน คิดเป็นร้อยละ 82.20 มีเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิม ตั้งแต่ 2.01 จนถึง 3.50 คิดเป็นร้อยละ 81.40 ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา คือ ม.ปลาย หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 83 และ 78.50 ตามลำดับ มีรายได้มาเรียนเฉลี่ยต่อวัน 101 - 200 บาท คิดเป็นร้อยละ 66.70 และส่วนใหญ่มีแรงเสริมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 61.50

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล	ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน	T หรือ F	P-value
เพศ	ไม่แตกต่าง	t = -0.255	0.533
ประวัติการเรียนสายอาชีพ	ไม่แตกต่าง	t = 1.386	0.636
ระดับเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิม	ไม่แตกต่าง	F = 0.288	0.897
ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา	ไม่แตกต่าง	F = 1.38	0.258
รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวัน	ไม่แตกต่าง	F = 0.98	0.411
การสนับสนุนจากครอบครัว/ผู้ปกครอง	ไม่แตกต่าง	F = 0.69	0.638

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ประกอบด้วย ความแตกต่างของเพศ ประวัติการเรียนสายอาชีพ ระดับเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิม ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวันและการสนับสนุนจากครอบครัว/ผู้ปกครอง ไม่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนมีค่า VIF ไม่เกิน 10 แสดงว่าไม่เกิดปัญหา Multicollinearity โดยมีค่า F = 41.442 หมายความว่า ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมีค่าความแปรปรวนภายนอกกลุ่มเป็น 41.442 เท่า ของความแปรปรวนภายในกลุ่ม ค่า P - value (Sig.) = 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐาน H0 หมายความว่า มีปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่สามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล	สัมประสิทธิ์ (B)	t	P-value
เนื้อหาบทเรียน	– 0.28	-2.282	0.035*
สื่อการเรียนการสอน	0.36	2.632	0.004
วิธีสอน	0.05	0.505	0.615*
การวัดและประเมินผล	0.77	8.259	0.000*
ผู้เรียน	0.12	0.123	0.072
ผู้สอน	0.32	0.502	0.213
สภาพแวดล้อม	0.55	1.023	0.322

*P - value < 0.05

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า

1. ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) คือ เนื้อหาบทเรียน (P-value = 0.035) สื่อการเรียนการสอน (P - value = 0.004) และการวัดและประเมินผล (P-value = 0.000)

2. ปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน และ สภาพแวดล้อมและวิธีการสอน ไม่ส่งผลผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) (P-value > 0.05) ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์จากผลการวิเคราะห์เข้ามูลได้ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน = 0.55 – 0.28 (เนื้อหาบทเรียน) + 0.36 (สื่อการเรียนการสอน)

+ 0.77 (การวัดและประเมินผล) + e

โดยที่อำนาจในการพยากรณ์ (R2) มีค่าเท่ากับ 0.5877 หมายความว่า สมการพยากรณ์สามารถที่จะขจัดความผิดพลาดที่เกิดจากการพยากรณ์ได้ถึงร้อยละ 58.77 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนทั้ง 3 ปัจจัย มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมากที่สุดเรียงตามลำดับได้ดังนี้

อันดับที่ 1 คือ การวัดและประเมินผล (Measure) มีค่า t = 8.259 โดยส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวก

อันดับที่ 2 คือ สื่อการเรียนการสอน (Instruction) มีค่า t = 2.632 โดยส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวก

อันดับที่ 3 คือ เนื้อหาบทเรียน (Content) มีค่า t = -2.282 โดยส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางลบ

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการวัดและประเมินผล 2) ปัจจัยด้านสื่อการเรียนการสอน 3) ปัจจัยด้านเนื้อหาบทเรียน และปัจจัยที่ควรที่จะส่งเสริมและปรับปรุงให้เป็นเลิศก็คือ ปัจจัยด้านการวัดและประเมินผล และปัจจัยด้านสื่อการเรียนการสอน (Instruction) โดยที่ทั้ง 2 ปัจจัยนี้ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวก ซึ่งจะส่งเสริมให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จในการเรียน ส่วนปัจจัยด้านเนื้อหาบทเรียน ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางลบ ก็พยายามที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เนื้อหาบทเรียนในการเรียนการสอนมีความน่าสนใจมากขึ้น และเกิดความดึงดูดให้นักศึกษามีทัศนะคติที่ดีต่อการเรียนมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลโดยอ้างอิงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. ความแตกต่างทางเพศของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลของการเรียนหรือผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการเรียน มีปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความแตกต่างทางเพศ ซึ่งในปัจจุบันนั้นความสามารถทางด้านการรับรู้ในการเรียนรู้ของนักศึกษาระหว่างชายและหญิง มีความใกล้เคียงกันมาก แทบไม่สามารถแยกออกได้ว่าระหว่างชายกับหญิง เพศใดมีขีดความสามารถทางการเรียนรู้มากกว่าหรือน้อยกว่ากัน ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการเรียนของนักศึกษาในระดับ ปวส. จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของเพศ แต่อาจจะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมด้านอื่น ๆ ที่เป็นผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม สอดคล้องกับ Bloom. B. S ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมี 3 ปัจจัย คือ 1) คุณสมบัติด้านความรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนซึ่งเป็นสิ่งที่มีมาก่อนการเรียนเรื่องนั้น 2) คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติที่มีต่อวิชาเรียน ต่อโรงเรียนและมโนภาพเกี่ยวกับตนเองของผู้เรียน และ 3) คุณภาพของการสอน ประกอบด้วย การให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ แรงเสริมจากผู้สอน การสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม และแสดงผลสะท้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงผลลัพธ์จากการกระทำของตนเองและการแก้ไขข้อบกพร่อง (Bloom. B. S., 1976) เช่นเดียวกับ วราภรณ์ ลวงสวาสและคณะ ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่เป็นตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มี 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านครูและปัจจัยด้านผู้ปกครอง ซึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางเพศแต่ประการใด (วราภรณ์ ลวงสวาสและคณะ, 2561)

2. ความแตกต่างของประวัติการเคยเรียนสายอาชีพของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับ ปวส. เป็นการศึกษาในระดับต้นหรือระดับพื้นฐาน ซึ่งเนื้อหาของในระดับ ปวส. โดยรวม เป็นการปรับปรุงแนวคิดเชิงการวิเคราะห์เบื้องต้น ซึ่งนักศึกษาทุกคนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อนและการวิเคราะห์ขั้นสูง ดังนั้นนักศึกษาส่วนหนึ่งที่ไม่มีประวัติการเรียนมาก่อน จึงไม่มีจำเป็นต้องมีการเรียนรู้หรือต้องทำความเข้าใจในวิชามากกว่านักศึกษาที่มีประวัติเคยเรียนมาก่อน อีกทั้งในเนื้อหาการเรียนการสอนในในระดับ ปวส. ก็เป็นการนำเนื้อหาพื้นฐานในระดับ ปวส. กลับมาทบทวนให้กับนักศึกษาใหม่อีกครั้ง จึงทำให้ทั้งนักศึกษาที่มีประวัติเคยเรียนและไม่เคยเรียน ได้เริ่มเรียนรู้ตั้งแต่ต้นใหม่ไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นผลการทดสอบมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับ Anastasi. A. ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ปัจจัย ปัจจัยที่หนึ่ง คือ ปัจจัยทางด้านสติปัญญา เป็นความสามารถของบุคคลที่เกิดจาก

ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และมาจากการสะสมประสบการณ์ ซึ่งแสดงออกได้หลายทาง เช่น สมรรถภาพทางสมอง ความถนัดทางการเรียน ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการแก้ปัญหา ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา ได้แก่ ทัศนคติที่มีต่อวิชาที่เรียน รูปแบบการเรียน สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา คุณภาพการสอนของครู การคบเพื่อน และการศึกษาของบิดามารดา (Anastasi. A., 1970) สอดคล้องกับชนิดา ยอดสาลี ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ได้แก่ ปัจจัยด้านครูผู้สอน ปัจจัยด้านนักเรียน และปัจจัยด้านผู้บริหาร ซึ่งข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนด้านการเรียนในเวลาก่อนหน้าว่าเรียนอะไรมาไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้ระดับของผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแตกต่างกันมาก ส่วนใหญ่จะเกิดการปรับตัวเมื่อต้องย้ายโรงเรียนใหม่ (ชนิดา ยอดสาลี, 2559)

3. ความแตกต่างของระดับเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิมที่ของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่แตกต่างกัน เนื่องจากมาตรฐานการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน การที่นักศึกษามีเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิมมากน้อยแตกต่างกัน จึงอาจไม่ใช่สาเหตุของผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเสมอไป มาตรฐานของโรงเรียนในระดับสูง อาจทำให้เกรดเฉลี่ยสะสมของนักศึกษาที่มาศึกษาต่อมีค่าไม่มากเท่ากับนักศึกษาที่มาจากโรงเรียนที่มีมาตรฐานการเรียนการสอนที่ต่ำกว่า ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดการเรียนจึงอาจไม่ได้มาจากเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิม แต่อาจมาจากองค์ประกอบอื่น ๆที่มาจากหลากหลายปัจจัย และจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในงานวิจัยชิ้นนี้ ก็แสดงให้เห็นว่าเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิมของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน ไม่ได้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cox. C. C. ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อดูผลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การรู้จักตนเอง และเจตคติ โดยศึกษาจากนักเรียนเกรด 5 จำนวน 273 คน ใน Neosho School District ผลการวิจัยพบว่าการเตรียมการสอนของครูอย่างมีระบบจะมีผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียน มีผลต่อเจตคติในการเรียน และมีผลต่อตัวนักเรียนในด้านมโนทัศน์ ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องอะไรเลยกับเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิมของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา (Cox. C. C., 1988) สอดคล้องกับพัชสุดา กัลป์ยาณวุฒิ ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาของวิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพและบริหารธุรกิจ คือ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของวิทยาลัย ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้านผู้เรียน แต่ผลการเรียนจากโรงเรียนเดิมอาจส่งผลต่อการเข้าเรียนในโรงเรียนใหม่ แต่นักเรียนส่วนใหญ่จะเกิดการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับการเรียนในที่เรียนแห่งใหม่ เริ่มนับหนึ่งกันใหม่ ผลการเรียนในอดีตจึงเป็นเพียงเครื่องชี้วัดผลสัมฤทธิ์ในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งไม่สามารถสรุป

ได้ว่าจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในโรงเรียนแห่งใหม่มากหรือน้อยไปกว่าที่เดิมในอดีต (พัชสุดา กัลป์ยาณวุฒิ, 2558)

4. ความแตกต่างของระดับการศึกษาของบิดาของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่แตกต่างกัน ผู้ปกครองของนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูง ๆ จะมีแนวคิดที่แตกต่างจากผู้ปกครองของนักศึกษาที่มีการศึกษาน้อย แนวคิดและการเลี้ยงดูให้ลูกเจริญเติบโตก็จะแตกต่างกัน บิดาของนักศึกษาก็เช่นกัน หากการศึกษาของบิดาของนักศึกษาแตกต่างกัน การเลี้ยงดูของบิดาก็จะแตกต่างกันออกไปด้วย เด็กที่โตมากับบิดาที่มีการศึกษาสูง ๆ ก็อาจจะมีอุปนิสัย ใจคอ ความคิด ความอ่านแตกต่างไปจากเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาที่มีการศึกษาน้อย แต่แนวคิดนี้ก็ไม่ได้บ่งชี้ว่าผลของความต่างของบิดาจะส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนของนักศึกษาเสมอไป ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ทางสถิติของงานวิจัยครั้งนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างทางการศึกษาของบิดาของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ไม่ได้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับบรรเทิง แก่นสาร ที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาแคลคูลัสสำหรับวิศวกร พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับการปฏิบัติและในระดับปัญหาคือ 1) อาจารย์ผู้สอน 2) สื่อประกอบการสอน 3) การวัดผลการประเมินผล 4) เทคนิคการสอน ปัจจัยที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนในระดับการปฏิบัติในระดับปัญหาน้อยอย่างชัดเจนที่สุด คือ อาจารย์ผู้สอน และเอกสารประกอบการสอนวิชาแคลคูลัสสำหรับวิศวกร 1 สำหรับปัจจัยที่ไม่มีผลกระทบต่อปัญหาการเรียนการสอนในรายวิชาแคลคูลัสสำหรับวิศวกร 1 มีดังนี้ คือ 1) ระบุวิธีสอน เวลาที่ใช้สอน วัสดุอุปกรณ์ 2) กำหนดเกณฑ์การประเมินสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 3) การสอดแทรกคุณธรรม/จริยธรรม/จรรณยาบรรณวิชาชีพ/ค่านิยมระหว่างสอน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนเหล่านี้จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาโดยตรง ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องอะไรกับการศึกษาของบิดาหรือผู้ปกครองเลย (บรรเทิง แก่นสาร, 2554)

5. ความแตกต่างของระดับการศึกษาของมารดาของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแตกต่างกัน มารดาส่วนใหญ่มีความใกล้ชิดกับเด็ก ๆ มากกว่าบิดาหรือญาติคนอื่น ๆ เด็กที่ได้รับการดูแลจากมารดาจึงรับเอาแนวคิด ลักษณะนิสัย การวางตัวและกริยามารยาทมาจากมารดา ระดับการศึกษาของมารดาจึงอาจมีผลต่อรูปแบบการเลี้ยงดูเด็ก ๆ ที่อาจมีความแตกต่างกันออกไป ไม่ต่างจากการเลี้ยงดูด้วยบิตามตามการวิเคราะห์ในสมมติฐานที่ 5 ซึ่งแนวคิดนี้ก็ไม่ได้บ่งชี้ว่าผลของความต่างของมารดาจะส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนของนักศึกษาเสมอไป ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ทางสถิติของงานวิจัยครั้งนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างทางการศึกษาของมารดาของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ไม่ได้ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน

ซึ่งสอดคล้องกับดวงเนตร พัฒธณี ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามาจาก 1) คุณลักษณะของผู้สอน 2) การบริหารหลักสูตรและการบริการ 3) ประวัติภูมิหลังของผู้เรียน 4) การบริหารของสถาบัน 5) คุณลักษณะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม 6) วิธีการสอน 7) ภาระหน้าที่ของผู้เรียน 8) เจตคติของผู้เรียน และ 9) แรงจูงใจของผู้เรียน แต่ไม่ได้กล่าวถึงว่าระดับการศึกษาของมารดาจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างไร ระดับการศึกษาของมารดาจึงไม่มีเหตุผลที่ที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนแตกต่างกัน (ดวงเนตร พัฒธณี, 2550)

6. ความแตกต่างของรายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวันของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวันของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน อาจจะทำให้เกิดความสะดวกสบาย ความมีอยู่มีกิน การจับจ่ายใช้สอยของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน คนที่มีเงินมาโรงเรียนวันละมาก ๆ อาจมีกำลังในการซื้อหา จับจ่ายใช้สอยมากกว่าคนที่มีเงินน้อย ๆ ซึ่งอาจส่งผลทางด้านจิตใจ เกิดความคิดที่เหลื่อมล้ำต่ำสูงทางสังคม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนทุกกรณี หรือไม่ใช่เหตุผลที่สามารถนำไปใช้ในการประเมินหรือทำนายผลสัมฤทธิ์ในการเรียนได้ทั้งหมด เพราะผลสัมฤทธิ์ในการเรียนนั้นมีที่มาจากหลายสาเหตุร่วมกัน การจะสรุปว่า รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวันของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน ส่งผลสัมฤทธิ์ในการเรียน จึงไม่สามารถกระทำได้ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ก็ได้สนับสนุนแนวคิดที่ว่า รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวันที่แตกต่างกันของนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับจุรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์ ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของผู้เรียน ประกอบด้วย 3F คือ ครอบครัว (Family) เพื่อน (Friend) และเงิน (Finance) ซึ่งการเงินเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน บางคนต้องหยุดเรียนเพื่อช่วยพ่อแม่ทำมาหาเงินบางคนไม่สามารถซื้อหนังสือ แบบฝึกหัด หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาได้ แม้ว่ารัฐบาลจะสนับสนุนเรื่องเงินซื้อหนังสือ แต่ก็เป็นการช่วยเหลือที่ไม่ครบตามที่ต้องจ่ายจริงทั้งหมด การเงินที่จำเป็นปัจจัยหนึ่งที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน (จุรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์, 2552)

7. ความแตกต่างของการสนับสนุนจากครอบครัว/ผู้ปกครองของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนไม่แตกต่างกัน ครอบครัวและผู้ปกครอง มีผลทางตรงต่อพฤติกรรม ลักษณะอุปนิสัยใจคอ ของนักศึกษาแต่ละคน การแสดงออกทางสังคม รวมไปถึงความสนใจในการเรียนการสอน หรือแม้กระทั้งการวางแผนอนาคตว่าจะก้าวไปเป็นอะไร ทำอะไรหรือ มีเป้าหมายอย่างไร ดังนั้นการเลี้ยงดูที่แตกต่างกันในแต่ละครอบครัว ก็จะทำให้นักศึกษาแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย ครอบครัวที่ให้การสนับสนุนด้านการเรียนการศึกษาของนักศึกษาอย่างเต็มที่ ก็น่าจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์และ

ประสิทธิผลในการเรียนในทางบวก และนักศึกษาส่วนใหญ่ก็จะมีโอกาสที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถทางการศึกษาได้ดีกว่านักศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนด้านการเรียนการศึกษาจากครอบครัวและผู้ปกครอง ซึ่งในทางปฏิบัติผลของการสนับสนุนที่ดีจากครอบครัวและผู้ปกครองก็น่าจะได้ผลต่อผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนในทางบวกเช่นกัน แต่เนื่องด้วยผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนของนักศึกษานั้น เกิดจากปัจจัยหลากหลายประการ โดยที่สนับสนุนที่ดีจากครอบครัวและผู้ปกครองก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนของนักศึกษา แต่ในทางสถิตินั้นปัจจัยด้านการสนับสนุนที่ดีจากครอบครัวและผู้ปกครอง อาจจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนจริง แต่จะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่นั้น ก็ขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การสนับสนุนที่ดีจากครอบครัวและผู้ปกครองเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนของนักศึกษา แต่ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนที่เกิดขึ้นกับนักศึกษานักศึกษากลุ่มตัวอย่างกลับไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นั่นแสดงว่าโดยรวมๆแล้วถึงแม้ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากครอบครัวและผู้ปกครองส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียน แต่ผลสัมฤทธิ์นั้นไม่ได้มาจากความแตกต่างของการสนับสนุนจากครอบครัวและผู้ปกครองที่แตกต่างกัน การสนับสนุนจากครอบครัวและผู้ปกครองอาจมีผลต่อผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียน แต่ไม่ได้หมายความว่า การสนับสนุนจากครอบครัวและผู้ปกครองที่แตกต่างกัน จะทำให้ผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) แตกต่างกันไปด้วย แต่ข้อสรุปนี้สามารถใช้ได้กับการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถใช้เพื่ออ้างอิงได้กับทุกกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม เพราะลักษณะบริบทของแต่ละกลุ่มตัวอย่างนั้นแตกต่างกัน สอดคล้องกับ Harvighurst. et al. ที่กล่าวว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมี 4 ปัจจัย ปัจจัยที่หนึ่ง คือ ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ปัจจัยที่สอง คือ ชีวิตและการอบรมในครอบครัว ปัจจัยที่สาม คือ ประสิทธิภาพของโรงเรียน และปัจจัยที่สี่ คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและความมุ่งหวังในอนาคต (Harvighurst. et al., 1969)

8. ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน จำนวน 3 ปัจจัย ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ประกอบด้วย

ปัจจัยที่ 1 คือ การวัดและประเมินผล (Measure) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวก ผลที่ได้จากการประเมินผลการเรียน เป็นตัวสะท้านที่ชัดเจนว่า ผลของการเรียนของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างนั้น มีสัมฤทธิ์ผลอย่างไร ระบบการการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาจะเป็นแนวทางให้นักศึกษาปฏิบัติตนว่า ในการเรียนการสอนนั้นจะต้องมีการปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา หรือผ่านการทดสอบและได้ผลการเรียนที่เป็นไป

ตามความต้องการ นักศึกษาส่วนใหญ่ยึดหลักของการวัดและประเมินผลเป็นตัวกำหนดแนวทางในการเรียน เพราะการวัดและประเมินผล เป็นตัวแบบที่ชัดเจนในการยึดเป็นแบบแผนในการจัดรูปแบบการเรียนที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งเป็นสิ่งที่ง่ายที่สุดที่นักศึกษาส่วนใหญ่จะใช้เป็นตัวแบบและยึดเป็นหลักเพื่อบรรลุเป้าหมายในการเรียน สอดคล้องกับ ทิวัตถ์ มณีโชติ ที่กล่าวว่า การวัดผล เป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์แทนปริมาณ หรือคุณภาพของคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัด โดยสิ่งที่ต้องการวัดนั้นเป็นผลมาจากการกระทำหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน เช่น การวัดผลการเรียนรู้ สิ่งที่วัดคือผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียน (ทิวัตถ์ มณีโชติ, 2549)

ปัจจัยที่ 2 คือ สื่อการเรียนการสอน (Instruction) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวก การเรียนการสอนที่ดีซึ่งต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลายประการ เช่น ความตั้งใจใฝ่รู้ของตัวนักศึกษาเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ตัวอาจารย์ผู้สอน เทคนิคการสอน หรือบรรยากาศในการเรียนการสอน เป็นต้น แต่ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนอย่างมากก็คือ สื่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะทำให้นักศึกษาเกิดความสนใจหรือมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน สื่อการเรียนการสอนที่ดู จะช่วยให้นักศึกษาเกิดความสนใจ ไม่เบื่อ มีสมาธิ จดจ่ออยู่กับสื่อการเรียนการสอนเหล่านั้น ความตั้งใจในการเรียนการสอนที่เกิดจากสื่อการเรียนการสอนที่ดี จะส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษา การที่นักศึกษามีความตั้งใจในการเรียน ก็จะทำให้มีความเข้าใจในบทเรียนและสามารถที่จะทำให้นักศึกษาเหล่านี้สามารถที่จะทำข้อสอบประเมินความรู้หลังจากการเรียนได้ดี ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนี้แล้ว ผลของการทำข้อสอบประเมินความรู้หลังจากการเรียนได้ดีนี้ ก็จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาในภาพรวมไปด้วย ดังนั้นสื่อการเรียนการสอนที่ดี จึงเป็นปัจจัยหลักที่จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาดีไปด้วย ซึ่งก็เป็นไปตามผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในงานวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับ Good. C. V. ที่กล่าวว่า สื่อการสอน คือวิธีการและวัสดุอื่นใดที่แสดงให้เห็นเนื้อหาสาระอย่างสมบูรณ์แบบโดยตัวของมันเองและเป็นผู้ส่งเสริมอย่างกว้างขวางมากกว่าที่จะเป็นส่วนประกอบของกระบวน การเรียนการสอน (Good. C. V., 1973) ในขณะที่ Page. et al. กล่าวว่า สื่อการสอนคือเครื่องมือทางกายภาพของเทคโนโลยีทางการศึกษาหรือเทคโนโลยีทางการเรียนการสอน อันประกอบด้วยสิ่งพิมพ์ ฟิล์ม เทป และเครื่องบันทึกซึ่งนำมาใช้โดยเฉพาะเพื่อส่งเสริมให้ระบบการเรียนการสอนเป็นไปอย่างสมบูรณ์และกว้างขวาง (Page. et al., 1977)

ปัจจัยที่ 3 คือ เนื้อหาบทเรียน (Content) ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางลบ เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษามีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆเหล่านั้น เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จในการเรียน อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วในการอภิปลายผลในหัวข้อก่อนหน้านี้ว่า ทั้งปัจจัยด้านการวัดและประเมินผล

(Measure) และปัจจัยด้านสื่อการเรียนการสอน (Instruction) ทั้งสองปัจจัยส่งผลในทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) แต่จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติกลับพบอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางลบ คือ ปัจจัยด้านเนื้อหาบทเรียน ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่มองว่าเนื้อหาบทเรียนของรายวิชา เป็นตัวที่ทำให้นักศึกษาส่วนหนึ่งเป็นกังวล เนื่องจากพื้นฐานทางความคิดที่มักมองว่า เนื้อหาบทเรียนในแต่ละภาคการเรียนนั้นมากเกินไป และเนื้อหาบางบทก็อาจมองดูเป็นเรื่องยากเกินไปที่จะทำความเข้าใจและประสบความสำเร็จในการเรียนวิชานั้น ๆ จึงเป็นความกังวลส่วนหนึ่งที่อาจไม่ส่งผลในเชิงบวกกับความคิดและทัศนคติของนักศึกษาบางกลุ่ม จึงทำให้ผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยด้านเนื้อหาบทเรียนออกมาในเชิงลบในบางกรณี และจากงานวิจัยชิ้นนี้ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) พบว่า ปัจจัยด้านเนื้อหาบทเรียนส่งผลทางลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ซึ่งผลการวิเคราะห์ก็ได้สนับสนุนแนวคิดที่ว่าเนื้อหาบทเรียนอาจสร้างความกังวลหรือความกลัวต่อการเรียนในห้องเรียน ซึ่งนักศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เห็นว่า เนื้อหาบทเรียนไม่ได้ช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวกหรือประสบความสำเร็จในการเรียนเลย แต่อาจส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางลบด้วยซ้ำไป สอดคล้องกับ สมนึก ภัททิยธนี ที่ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของเนื้อหาบทเรียนว่า ต้องเขียนเป็นรายคาบหรือรายชั่วโมงตารางสอน โดยเขียนแผนการสอนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องให้อยู่ในโครงการสอน และเขียนเฉพาะเนื้อหาสาระสำคัญพอสังเขป ซึ่งจะต้องเป็นความคิดรวบยอดหรือหลักการสำคัญ ต้องเขียนให้ตรงกับเนื้อหาที่จะสอน ส่วนนี้ถือว่าเป็นหัวใจ ครูต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาที่จะสอนจนสามารถเขียนความคิดรวบยอดได้อย่างมีคุณภาพ ต้องเขียนให้สอดคล้อง กลมกลืนกับความคิดรวบยอด มิใช่เขียนตามอำเภอใจไม่ใช่เขียนสอดคล้องเฉพาะเนื้อหาที่จะสอนเท่านั้น เพราะจะได้เฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรู้ความจำ สมองหรือการพัฒนาของผู้เรียนจะไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร (สมนึก ภัททิยธนี, 2546)

สรุป

การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงนั้นเป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่อิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษาเอง โดยเฉพาะโรงเรียนเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่เป็นพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมจากรัฐบาล เพื่อเป็นแหล่งรองรับแรงงานสายอาชีที่จบจากสถาบันอาชีวะศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนจำนวนมาก ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัจจัยด้านการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณโดยการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ของโรงเรียนอาชีวะเอกชนใน 3 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยองและฉะเชิงเทรา โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านความแตกต่างทางเพศ ประวัติการเรียนสายอาชีพ ระดับเกรดเฉลี่ยสะสมจากโรงเรียนเดิม ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา รายได้เฉลี่ยมาโรงเรียนต่อวัน และการสนับสนุนจากครอบครัว/ผู้ปกครอง ของนักศึกษาของโรงเรียนอาชีวะเอกชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ไม่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน และปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน คือ เนื้อหาบทเรียน สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ส่วนปัจจัยด้านผู้เรียน ผู้สอน และ สภาพแวดล้อมและวิธีการสอน ไม่ส่งผลผลสัมฤทธิ์ในการเรียน และปัจจัยที่ควรที่จะส่งเสริมและปรับปรุงให้เป็นเลิศก็คือ ปัจจัยด้านการวัดและประเมินผล และปัจจัยด้านสื่อการเรียนการสอน โดยที่ทั้ง 2 ปัจจัยนี้ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางบวก ซึ่งจะส่งเสริมให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จในการเรียน ส่วนปัจจัยด้านเนื้อหาบทเรียน ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในทางลบ ก็พยายามที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เนื้อหาบทเรียนในการเรียนการสอนมีความน่าสนใจมากขึ้น และเกิดความดึงดูดให้นักศึกษามีทัศนะคติที่ดีต่อเนื้อหาบทเรียนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 เนื้อหาบทเรียน ควรที่จะได้รับการปรับปรุงบทเรียนให้ทันยุคทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งจะช่วยให้บทเรียนเกิดความน่าสนใจและดึงดูดให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นที่อยากจะเรียนรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียน สถาบันอาชีวะศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญกับรูปแบบการเลือกเนื้อหาบทเรียนที่จะนำมาใช้กับนักศึกษา โดยจะต้องคำนึงถึงความทันสมัยและทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน ที่มีระบบโซเชียลเน็ตเวิร์คเป็นตัวขับเคลื่อนทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่สถาบันอาชีวะศึกษาจะต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาในการเรียนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอตลอดเวลา

1.2 สื่อการเรียนการสอน ควรมีการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับระดับชั้น และพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักที่จะช่วยให้การเรียนการสอนระหว่างอาจารย์ผู้สอนและตัวนักศึกษาเองมีบรรยากาศที่ดี สื่อการเรียนการสอนที่ดี จะช่วยให้นักศึกษามีความสนใจ ดึงดูด และใฝ่รู้ในบทเรียนนั้น ๆ สื่อการเรียนการสอนที่ดีมีประสิทธิภาพจะสร้าง

บรรยากาศแห่งการเรียนรู้และได้ผลแห่งการเรียนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ดังนั้นสถาบันอาชีวะศึกษาควรมีการปรับปรุงและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอยู่เสมอ รวมไปถึงการนำนวัตกรรมด้านสื่อการเรียนการสอนมาใช้ร่วมกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์แบบที่สุด ซึ่งในที่สุดแล้วความสนใจในการเรียนโดยมีที่มาจากสื่อการเรียนการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลต่อไปยังผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาโดยรวมนั่นเอง

1.3 การวัดและประเมินผล ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลเป็นเรื่องสำคัญที่สถาบันการศึกษาจะต้องมีความชัดเจน โปร่งใส เป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้ นักศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับผลการวัดการประเมินโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ชัดเจนและอ้างอิงได้ การวัดและประเมินผลที่ชัดเจนและเป็นธรรม จะช่วยให้นักศึกษาไร้ข้อข้องใจและมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบัน ดังนั้นสถาบันการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผลเป็นอย่างมาก ซึ่งหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อกำหนดและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านั้น จะต้องเป็นที่เปิดเผยและแจ้งให้นักศึกษาทุกคนได้ทราบทั่วกันก่อนการเริ่มการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ เสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรที่จะมุ่งเน้นไปในด้านการพัฒนาคุณภาพในการในการเรียนการสอน โดยใช้ข้อมูลทางด้านความต้องการการเรียนการสอนที่ส่งเสริมศักยภาพของทั้งผู้เรียนและผู้ทำการสอนจากผู้เรียน พร้อมทั้งศึกษาถึงอุปสรรค ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการให้บริการด้านการเรียนการศึกษา โดยอาจทำการเปรียบเทียบคุณภาพการเรียนการสอนกับสถาบันการศึกษาประเภทอื่น ๆ เพื่อศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาการให้บริการการเรียนการสอน รวมไปถึงการวิจัยที่เน้นผลทางด้านธุรกิจและการแข่งขันทางการตลาด จะช่วยให้สถาบันการศึกษาเอกชนสามารถที่จะเตรียมตัวรับมือและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการการเรียนการสอน เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการค้าจากคู่แข่งได้ ในขณะเดียวกันก็ควร ที่จะปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยหรือเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัยแบบใหม่ เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลังการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้ได้การรูปแบบการเรียนการสอนที่ดีที่สุด และเหมาะสมกับสถาบันการศึกษาแห่งนี้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จุรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์. (2552). *การบริหารการศึกษาเชิงรุก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้.* กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

ชนิดา ยอดสาลี. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. *Veridian E-Journal*, 9(1), 1208-1223.

ดวงเนตร พัฒธณี. (2550). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาบัญชีชั้นกลาง 2 ของนักศึกษา ปริญญาตรีปีที่ 2 คณะบัญชีมหาวิทยาลัยศรีปทุม.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ทิวัตถ์ มณีโชติ. (2549). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

บรรเทิง แก่นสาร. (2554). *สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาแคลคูลัสสำหรับวิศวกร 1.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

พัชสุดา กัลป์ยาณวุฒิ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับ ปวช.และ ระดับปวส. ของวิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพและบริหารธุรกิจ. ใน *รายงานการวิจัย.* วิทยาลัยเทคโนโลยีพายัพและบริหารธุรกิจ.

วราภรณ์ ลวงสวาสและคณะ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร.*, 6(1), 238-254.

ศิราญา มหาวัน. (2556). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักเรียนโครงการกีฬาในการเลือกศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและกำลังคนอาชีวศึกษา (ศทอ.). (2562). *สถิติข้อมูลนักเรียนนักศึกษา ปี 2562*. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤศจิกายน 2562 จาก https://techno.vec.go.th/?tabid=659

สมนึก ภัททิยธนี. (2546). *การวัดผลการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สำนักทดสอบการศึกษา. (2545). *รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติ.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

Anastasi. A. (1970). *Psychological Testing. (3rd Ed.).* London: The Macmillan Company.

Bloom. B. S. (1976). *Human Characteristics and School Learning.* New York: McGraw-Hill Book.

Cox. C. C. (1988). *INSTRUCTIONAL MANAGEMENT SYSTEM: HOW IT AFFECTS ACHIEVEMENT, SELF-CONCEPT, AND ATTITUDES TOWARD MATH OF FIFTH-GRADE STUDENTS.* Stillwater: Oklahoma State University.

Good. C. V. (1973). *Dictionary of education. (3rd Ed).* New York: McGraw - Hill.

Harvighurst. et al. (1969). *Society and Education.* Boston: Allyn and Bacon.

Page. et al. (1977). *International Dictionary of Education.* New York: Kogen Page.

Yamane. T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis.* New York: Harper and Row.

แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21*

GUIDELINES MANAGEMENT FOR GRADUATE STUDIES IN THE 21ST CENTURY

สืบพงษ์ ปราบใหญ่
Suebpong Prabyai
ยศระวี วายทองคำ
Yotravee Waythongkhum
รุ่งรัตนา เจริญจิตต์
Roongrattana Jaroenjitt
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University, Thailand
E-mail: roongrattana09@gmil.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บุคลากรทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดของรัฐ ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง คือ อาจารย์ประจำจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 200 คน 2) อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 5 ท่าน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิในระดับบัณฑิตศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 5 ท่าน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.0 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.948 แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความสอดคล้อง ส่วนผลการสัมภาษณ์วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลและจัดกลุ่มข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.27) และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.37) ได้แก่ 1) นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เช่น โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน (IOC=0.8) 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (IOC=0.8)

* Received 10 September 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 1 January 2020

3) ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน (IOC=0.8) และ 4) สร้างระบบการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา (IOC=1.0) ด้านนโยบายการเมือง ($\overline{X}$ = 4.27) ได้แก่ 1) ควรจัดการศึกษาโดยเน้นความรู้ความเชี่ยวชาญในอาชีพและสายงานต่าง ๆ (IOC=0.8) 2) ควรประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะของบัณฑิต (IOC=0.8) 3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (IOC=0.6) และ 4) จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (IOC=0.6) ด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 4.24) ได้แก่ 1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและทุนวิจัยจากภายนอกสถาบัน (IOC=1.0) 2) ควรเน้นการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต (IOC=1.0) 3) ควรบูรณการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (IOC=0.8) และ 4) ลดต้นทุนในการเรียนโดยใช้ระบบสนับสนุนผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (IOC=0.6) และด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\overline{X}$ = 4.23) ได้แก่ 1) ควรจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรและเกณฑ์วิชาชีพที่กำหนด (IOC=1.0) 2) พัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองกับบริบทสังคมไทยและวัฒนธรรมและสังคมโลก (IOC=0.6) 3) บูรณาการสังคมและวัฒนธรรมกับการสอนโดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมหลากหลาย (IOC=1.0) และ 4) ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องภาษาและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน (IOC=0.8)

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการศึกษา, ระดับบัณฑิตศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

The purpose of this research was to study the guidelines for the management of graduate studies in the 21st century. The samples used in the research were 1) two hundred educational personnel in higher education institutions under the government (Ramkhamhaeng university) received from purposive sampling. 2) Five lecturer in graduate program from Ramkhamhaeng university. And 3) Five graduate experts from Ramkhamhaeng university who were selected by purposive sampling. The instrument used was a 5 level gauge guideline questionnaire with a consistency index of 1.0 and a whole confidence value of 0.948. The statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, and the consistency index. The interview results were analyzed by data classification and data grouping.

The research found that:

The guidelines for the management of graduate studies in the 21st century are in the highest level ($\overline{X}$ =4.27) and each aspect was at the highest level in all 4 aspect respectively, In technology ($\overline{X}$ =4.37); Namely 1) using technology to support teaching and learning to facilitate communication, such as social media applications (IOC=0.8) 2) Develop communication infrastructure to support lifelong learning (IOC=0.8) 3) Use technology as a medium for communication between instructors and learners (IOC=0.8) and 4) Build a resource management system for Learning with access to learning anywhere and anytime (IOC=1.0). In political policy ($\overline{X}$ =4.27) 1) Education should be emphasized on knowledge and expertise in various fields of work (IOC=0.8) 2) There should be a coordination with entrepreneurs to develop skills of graduates (IOC=0.8) 3) Information technology should be used to support self-learning (IOC=0.6) and 4) Education management to promote lifelong learning (IOC=0.6) In economics ($\overline{X}$ =4.24) 1) There should be a support on external research and research funding (IOC=1.0) 2) Focusing on creating innovations that can be used both now and in the future (IOC=1.0) 3) There should be an integration between each field of studies to create innovation or value-added (IOC=0.8) and 4) Reducing learning costs by using the internet support system (IOC=0.6). Social and cultural aspects ($\overline{X}$ = 4.23) 1) Education should be conducted in accordance with the standard criteria of the curriculum and the professional criteria specified (IOC=1.0) 2) Developing a curriculum that is responsive to the context of Thai society and culture and world society (IOC=0.6) 3) Integrating society and culture with teaching by encouraging various activities (IOC=1.0) and 4) Promoting learning different languages and cultures (IOC=0.8).

Keywords: Educational Management Guidelines, Graduate School, The 21st Century

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับบ้านเมือง และมีบทบาทชี้นำสังคมมาโดยตลอด สังคมทั่วไปให้การยอมรับและให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นเสาหลักที่ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ สามารถพึ่งพาได้ เมื่อมีปัญหา

ต้องแก้ไขด้วยวิชาการและปัญญา ความหวังของสังคมและภารกิจที่มีอยู่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ครบถ้วนและรักษาความเชื่อมั่นศรัทธาของสังคมให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติ 4 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอน (ผลิตบัณฑิต) การวิจัย (สร้างองค์ความรู้) การให้บริการวิชาการแก่สังคม (เป็นที่พึ่งของสังคม) และการทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม (รักษาเอกลักษณ์ของชาติ) การดำเนินการตามภารกิจดังกล่าว จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (ประดิษฐ์ มีสุข และทรงธรรม ธีระกุล, 2551) ในปัจจุบันที่เรียกว่า ยุคโลกาภิวัฒน์ (Globalization) คือผลจากการพัฒนาการติดต่อสื่อสารการคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของความสัมพันธ์ทางด้านเทคโนโลยี ด้านนโยบายการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่าง บุคคล ชุมชน และมวลชน ทั่วทั้งโลกในศตวรรษที่ 21 ที่ทุก ๆ สังคมเกิดการหล่อหลอมไว้ด้วยกันอย่างใกล้ชิด อันแตกต่างไปจากระบบการปกครองในช่วงสงครามเย็นที่ทำให้เกิดการปิดกั้นการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ เมื่อยุคของสงครามเย็นได้สิ้นสุดลง ได้มีการกำเนิดขึ้นของเทคโนโลยีสารสนเทศ (information Technology) ที่ช่วยให้สามารถเชื่อมโลกให้เข้าถึงกันได้ทั่วทุกมุมโลก ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการยอมรับและประสานความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทำให้โลกในศตวรรษที่ 21 พัฒนาต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง (สุพรรณี ชะโลธร และเกษมวัฒน์ เปรมกมล, 2553) แต่การเข้าสู่ศตวรรษใหม่นั้นมนุษย์ก็ต้องเผชิญกับปัญหาในรูปแบบใหม่ ๆ หน่วยงานต่าง ๆ ต้องเข้ามาช่วยแก้ปัญหาที่หลากหลายเพื่อการอยู่ร่วมกันในโลกอย่างสันติ (สัญชัย จิตต์ภักดี และคณะ, 2553) ส่วนความสามารถทางด้านสติปัญญา ด้านประสบการณ์ เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาแปลกใหม่ และความคล่องของการประมวลข้อมูลได้อย่างอัตโนมัติ (Sternberg R. J., 1985)

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21” ได้มีผู้ศึกษาด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในหลายประเด็น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาสู่ “ครูมืออาชีพ” ซึ่ง สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ (สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2553) ได้กล่าวว่า โลกแห่งการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมากในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ดังนั้นการศึกษาที่ยอมรับกันว่าเป็นการสร้างความรู้ ความสามารถและพัฒนาศักยภาพของคนเป็นการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การให้โอกาสแก่ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสรับรู้ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยปราศจากข้อจำกัดทั้งระดับสติปัญญา ความสามารถในการรับรู้และอื่น ๆ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดทั้งในการแก้ปัญหาวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ในทุกระดับในลักษณะที่เรียกว่า สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

(Constructionism) นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology - ICT) ก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การศึกษาในอุดมคติเป็นจริงได้ เพราะสามารถแสดงผลตัวอักษร ภาพนิ่ง เสียง และภาพเคลื่อนไหว รวมถึงการสร้างสถานการณ์เสมือนจริง (Virtual Situation) ได้ในลักษณะสื่อประสม รวมทั้งเพิ่มการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับผู้ใช้ได้อย่างเหมาะสม และสร้างเครือข่ายให้สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างไร้ขอบเขตในแง่ของสถานที่ที่แตกต่างคนละแห่งกัน นอกจากนี้ Jonathan Bergman and Aaron Sams (Jonathan B. & Sams A., 2012) ยังได้กล่าวไว้ในหนังสือ Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day โดยกล่าวว่า การสร้างนวัตกรรม หลากหลายรูปแบบเพื่อใช้สำหรับการปรับปรุงพัฒนาและการแก้ไขปัญหาในการจัดการศึกษาเรียนรู้นั้นได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเกิดเป็นพลวัต (Dynamic) ที่ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบ ภายใต้สภาพการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้ผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบนั้น จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนที่ทรงพลัง และเป็นที่ยอมรับ เมื่อสภาพการณ์ทางการเรียนรู้ในปัจจุบันที่ได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อก้าวทันกับ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ภายใต้กระแสแห่งโลกในยุคดิจิทัล (Digital Age) นั้นส่งผลต่อการแสวงหารูปแบบและการปรับกระบวนทัศน์ในการทำงาน (Paradigm Shift) ที่มีหลากหลายให้สอดรับและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงกับโลกยุคใหม่ซึ่งเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ อุทัย ดุลยเกษม ที่ได้กล่าวถึง ข้อพึงพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา คือ การควบคุมและประกันคุณภาพของคณาจารย์ประจำหลักสูตรและคณาจารย์ผู้สอนประจำหลักสูตร ให้มีความรู้และประสบการณ์มากพอที่จะควบคุมดูแลวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการทำวิจัย รวมทั้งต้องมีกลไกหรือกระบวนการที่มีมาตรฐานเพื่อตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการอย่างจริงจัง ส่วนด้านหลักสูตร ควรปรับเปลี่ยนโครงสร้างของหลักสูตรเสียใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องแบ่งเป็น “รายวิชาบังคับ” หรือ “รายวิชาเลือก” และควรยกเลิกข้อบังคับเกี่ยวกับจำนวนปีหรือระยะเวลาที่ให้นักศึกษาเรียนจนสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร เพื่อสนองตอบต่อกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (อุทัย ดุลยเกษม, 2557) และสอดคล้องกับ ทรงธรรม ธีระกุล และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของบัณฑิตมหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า บัณฑิตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากเมื่อจัดลำดับความคิดเห็นของบัณฑิตโดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านคุณภาพอาจารย์มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุด รองลงมา คือด้านมาตรฐานการตรวจสอบงานวิจัย ด้านการวัดประเมินผล ด้านหลักสูตร ด้านการพัฒนาศักยภาพนิสิตในการทำวิจัย ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริการต่าง ๆ ด้านสื่อการเรียนการ

สอน และด้านอาคารสถานที่ ตามลำดับ และบัณฑิตมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ (ทรงธรรม ธีระกุล และคณะ, 2556) สรุปได้ดังนี้ ควรปรับหลักสูตรและเนื้อหาให้มีความทันสมัย หลากหลายและน่าสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้เรียนและตลาดแรงงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน มีการลงพื้นที่ออกภาคสนาม และศึกษาดูงานเพื่อศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์จริงให้มากขึ้น ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้สะดวกและรวดเร็ว เช่น การเรียนผ่าน Internet และการเรียนผ่าน e – learning

ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจึงเป็นการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่วิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ในวิชาการขั้นสูง การพัฒนาการศึกษามุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัย/สถาบัน สร้างผลิตผลอุดมศึกษา ทั้งทางการผลิตบัณฑิตผลงานวิจัย และการให้บริการวิชาการที่มีคุณภาพมาตรฐาน สอดคล้องและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในสังคมและประเทศ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2552) นอกจากนี้แล้วยังมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาในการพัฒนามนุษย์ของประเทศที่จะรองรับบริบทด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศโดยการกำหนดทิศทางและนโยบายการจัดการศึกษาไทย ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดทำฐานข้อมูล โดยวิเคราะห์และสกัดปัจจัยสำคัญออกมาเป็นปัจจัยภายนอก 5 ประการสำคัญ ที่มีผลต่อการจัดการศึกษาไทยเพื่อให้การผลิตบัณฑิตสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศอย่างรอบด้าน (สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี), 2550) ดังนี้ 1) ด้านเทคโนโลยี ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีผลต่อการกำหนดคุณสมบัติและคุณภาพของแรงงานในอนาคต เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีการขนส่ง เทคโนโลยีการผลิต นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ ฯลฯ มีความก้าวหน้าขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้มีประโยชน์ในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องมีการเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในหลักสูตรการเรียนการสอน และปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี 2) ด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลต่อตลาดแรงงานและตลาดการศึกษา เนื่องจากการกำหนดลักษณะของแรงงานที่ต้องการ อาทิ เศรษฐกิจใหม่ จะแข่งขันกันด้วยนวัตกรรม ซึ่งต้องอาศัยการวิจัยและพัฒนา ฉะนั้น การศึกษาต้องพัฒนาคนให้มีทักษะการทำวิจัย ให้สามารถสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจ การเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า และเงินลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ประเทศต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ต้องลดการกีดกันการแข่งขันเท่านั้น ยังต้องแข่งขันกันด้วยสินค้าที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยแรงงานที่มีฝีมือ มีทักษะความสามารถที่หลากหลาย เช่น ความรู้ด้านเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ การบริหาร

ฯลฯ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ 3) ด้านระบบราชการ การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาเคลื่อนไปอย่างยากลำบาก เนื่องด้วยระบบราชการเป็นอุปสรรค ซึ่งเกิดจาก ความล่าช้าในการประสานงาน เนื่องจากการทำงานตามระบบราชการไทย มักทำงานแบบต่างคนต่างทำไม่ไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีลักษณะของการรวมศูนย์ที่ส่วนกลางมากเกินไป การทำงานแบบราชการ ที่ยึดกฎระเบียบตายตัว ขาดความยืดหยุ่น และเอื้อต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารการศึกษาและครูบางส่วนที่ไม่ยอมปรับตัว 4) ด้านการเมือง กล่าวกันว่า การปฏิรูปหรือพัฒนาการจัดการศึกษาจะสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับการเมืองมากกว่าแนวทางและวิธีการ แต่หากการเมืองไทยมีเงื่อนไขบางประการที่เป็นอุปสรรค จะส่งผลให้การปฏิรูปการศึกษาไทยไม่ก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จเท่าที่ควร 5) ด้านวัฒนธรรม สังคมไทยมีเงื่อนไขทางวัฒนธรรมหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาไทย คือ 1) ขาดวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม สังคมไทยในปัจจุบันขาดความเหนียวแน่น ขาดความร่วมแรงร่วมใจ คนในสังคมจึงมองการศึกษาว่าเป็นเรื่องของรัฐบาล ไม่เกี่ยวกับตนเอง 2) รักความสนุกและความสบายคนไทยส่วนใหญ่สนใจความบันเทิงมากกว่าการแสวงหาความรู้ จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 3) สังคมอุปถัมภ์ สังคมไทยยังมีลักษณะสังคมอุปถัมภ์ เห็นแก่พวกพ้องมากกว่าส่วนร่วม ผู้ที่มีอำนาจมักแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง โดยที่ประชาชนไม่กล้าขัดขวางเพราะต้องพึ่งพาอาศัย ดังนั้น เมื่อมีการกระจายอำนาจทางการศึกษา อาจกลายเป็นแหล่งผลประโยชน์ให้กับผู้มีอิทธิพลได้หากควบคุมไม่ดี

จะเห็นได้ว่า แนวทางการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันต้องดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (Thailand Qualifications Framework - TQF) ซึ่งเป็นกรอบการดำเนินงานสำหรับใช้เป็นฐานในการถ่ายโอนหน่วยกิตของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่จัดทำขึ้นเพื่อควบคุมคุณภาพการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายของประเทศ ซึ่งพัฒนาโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยมีการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และ 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา และเพิ่มความยืดหยุ่นในการจัดการหลักสูตรและเอื้อให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรภายนอกและสร้างแนวปฏิบัติต่าง ๆ ให้มีความกระชับและชัดเจนมากขึ้น โดยมีหน่วยงานหลักในการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา คือ บัณฑิตวิทยาลัย ซึ่งจะมีโครงสร้างการดำเนินงานเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัย ส่วนการเรียนในระดับบัณฑิตวิทยาลัยนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างจากการเรียนระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป เพราะการรับเข้าศึกษาต่อจะรับผู้ที่สำเร็จการศึกษามาแล้ว และในบางหลักสูตรจะเน้นการวิจัยก่อนการสำเร็จการศึกษา แต่ในปัจจุบันพบว่าในด้านคุณภาพการจัดการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาที่ตอบสนองในเชิงนโยบายระดับประเทศมีแนวโน้มที่ลดลงเรื่อย ๆ จนน่าเป็นห่วง

ในขณะที่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี ในทั่วทุกประเทศก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้ไปสู่นักวิชาการและนักปฏิบัติ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ในระดับมืออาชีพ (Professional) เพื่อมาเสริมสร้างและผลักดันกระบวนการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้าไปในท่ามกลางกระแสของการแข่งขันกันอย่างรุนแรง เพราะฉะนั้น การพิจารณาหาแนวทางที่เป็นไปได้และมีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญมากและเป็นเรื่องที่รอช้าไม่ได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นที่ประเทศไทยได้พยายามกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทในด้านต่าง ๆ และตรงกับการพัฒนาประเทศให้ครบทุกมิติ จึงต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเมือง (Political) 2) ด้านเศรษฐกิจ (Economic) 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio - Cultural) และ 4) ด้านเทคโนโลยี (Technological)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดของรัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ที่จะผลักดันให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยในการดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) บุคลากรทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดของรัฐ คือ อาจารย์ประจำจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 200 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัยและผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 5 ท่าน จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 5 ท่าน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2. เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประกอบด้วย

2.1 เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เป็นแบบสอบถามมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการศึกษาจริง ดังนี้

2.1.1 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรง (validity) ตรวจสอบโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence index - IOC) ของข้อคำถาม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาในแบบสอบถาม (Mehrens W. A. & Lehmann I. J., 1991) ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ พบว่า ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม จำนวน 20 ข้อ เท่ากับ 1.0

2.1.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยง (reliability) หลังจากที่มีการตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเที่ยง (reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient-α) ของ Cronbach (Cronbach L. J., 1997) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ 0.948 แสดงว่าเครื่องมือมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ จากนั้นนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จัดส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างจริงตามคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาในข้อคำถาม พบว่า ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม จำนวน 16 ข้อ เท่ากับ 1.0

2.2 เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจาก การนำผลการวิจัยในเชิงปริมาณจากแนวทางการจัดการศึกษาในด้านนโยบายการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี มาคัดแยกเฉพาะประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อเสนอแนะและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองด้วยการแจกแบบสอบถามกับอาจารย์ประจำจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และตรวจสอบความถูกต้องของ

ข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาคัดแยกเฉพาะประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้าน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วจึงนำไปสัมภาษณ์กับอาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลและจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษาประเมินความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการประเมินความเหมาะสมใช้ค่าคะแนนดัชนีความสอดคล้องเป็นเกณฑ์ในการประเมิน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลและจัดกลุ่มข้อมูล (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 200 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 69.9 มีช่วงอายุต่ำกว่า 40 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 49.3 มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 64.0 และมีประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 43.8 สามารถนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมและรายข้อใน แต่ละด้าน

แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ในศตวรรษที่ 21	$\overline{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านนโยบายการเมือง	4.27	.432	มากที่สุด
1.1 นโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา	4.29	. 737	มากที่สุด
1.2 การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศไทย	4.30	. 724	มากที่สุด
1.3 การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาสร้างทุนปัญญาของชาติ	4.29	. 767	มากที่สุด
1.4 การลงทุนด้านการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างบูรณาการกับชุมชนของประเทศไทย	4.26	. 725	มากที่สุด
1.5 นโยบายการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น	4.28	. 766	มากที่สุด
2. ด้านเศรษฐกิจ	4.24	.429	มากที่สุด
2.1 หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงาน	4.27	. 746	มากที่สุด
2.2 การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ให้มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ	4.32	. 668	มากที่สุด
2.3 หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต	4.28	.656	มากที่สุด

2.4 หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ	4.25	. 680	มากที่สุด
2.5 ค่าธรรมเนียมการศึกษาเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน	4.14	. 790	มากที่สุด
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม	4.23	.452	มากที่สุด
3.1 การเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีชื่อเสียงมานาน	4.17	. 767	มากที่สุด
3.2 ควรเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีการสอนหลากหลายสาขาวิชา	4.22	. 678	มากที่สุด
3.3 ควรเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีความโดดเด่นในสังคม	4.09	. 799	มากที่สุด
3.4 ควรเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีความโดดเด่นด้านการเรียนการสอน	4.21	. 737	มากที่สุด
3.5 ควรเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม	4.36	. 735	มากที่สุด
4. ด้านเทคโนโลยี	4.37	.473	มากที่สุด
4.1 มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดกิจกรรมและพัฒนาการเรียนการสอน	4.38	. 747	มากที่สุด
4.2 มีการจัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย	4.37	. 737	มากที่สุด
4.3 มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบเครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการสอน	4.38	. 766	มากที่สุด
4.4 มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น สื่อโสตทัศนูปกรณ์ เจ้าหน้าที่ อุปกรณ์ในการสอนที่ทันสมัย และอื่นๆ เป็นต้น	4.33	. 767	มากที่สุด
4.5 มีการนำระบบสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน	4.40	. 709	มากที่สุด
ภาพรวม	4.27	.394	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากอาจารย์ประจำจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.37) รองลงมาคือ ด้านนโยบายการเมือง ($\overline{X}$ = 4.27) ด้านเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 4.24) และด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\overline{X}$ = 4.23)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้จากการนำข้อมูลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการวิเคราะห์ มาคัดแยกเฉพาะประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้านเพื่อนำมาเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 5 ท่าน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลและจัดกลุ่มข้อมูลในแต่ละด้าน ดังนี้

แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย แนวทางด้านนโยบายการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี

1. การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศไทย มีสาระสำคัญดังนี้ การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต้องเน้นความรู้ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตนเอง พร้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ และควรประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะของบัณฑิตให้มีสมรรถนะการทำงานที่

พร้อมในสายงานต่าง ๆ ได้ดีมากขึ้น รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ให้มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ มีสาระสำคัญดังนี้ สถาบันการศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและทุนวิจัยจากภายนอกสถาบัน เพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยสามารถบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมถึงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาระบบสนับสนุนผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อลดต้นทุนในการเรียนในยุคดิจิทัล

3. ควรเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีสาระสำคัญดังนี้ สถาบันการศึกษาต้องจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรและเกณฑ์วิชาชีพที่กำหนดเพื่อตอบสนองบริบทสังคมและวัฒนธรรมอันดีงาม โดยมุ่งเน้นพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยและสังคมโลก โดยสามารถบูรณาการกิจกรรมที่หลากหลายร่วมกับการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องภาษาและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน

4. มีการนำระบบสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน มีสาระสำคัญดังนี้ สถาบันการศึกษาต้องนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เช่น โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อสารเพื่อเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และควรสร้างระบบการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

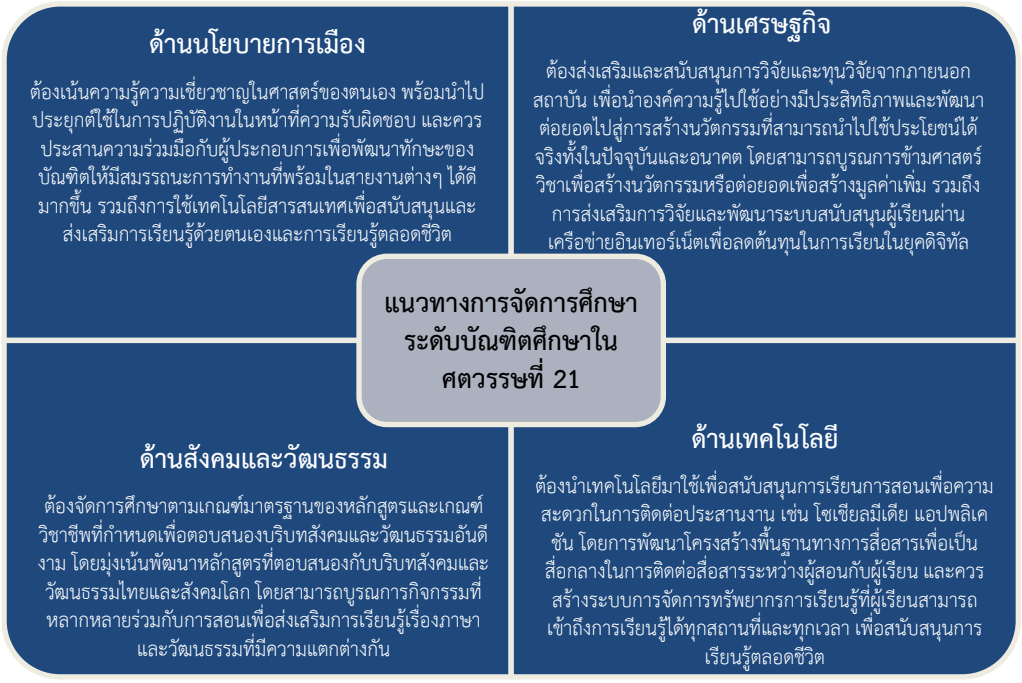
จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มากำหนดประเด็นแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมโดยใช้ค่าคะแนนดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เป็นเกณฑ์ในการประเมิน แสดงไว้ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21

แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นรายด้าน	IOC	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านนโยบายการเมือง: การจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศไทย ($\overline{X}$ = 4.30)		
1.1 ควรจัดการศึกษาโดยเน้นความรู้ความเชี่ยวชาญในอาชีพและสายงานต่าง ๆ	0.8	เหมาะสม
1.2 ควรประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะของบัณฑิต	0.8	เหมาะสม
1.3 ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง	0.6	เหมาะสม
1.4 จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.6	เหมาะสม
2. ด้านเศรษฐกิจ: การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ให้มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ($\overline{X}$ = 4.32)		
2.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและทุนวิจัยจากภายนอกสถาบัน	1.0	เหมาะสม
2.2 ควรเน้นการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต	1.0	เหมาะสม
2.3 ควรบูรณการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม	0.8	เหมาะสม
2.4 ลดต้นทุนในการเรียนโดยใช้ระบบสนับสนุนผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	0.6	เหมาะสม
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม: ควรเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ($\overline{X}$ = 4.36)		
3.1 ควรจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรและเกณฑ์วิชาชีพที่กำหนด	1.0	เหมาะสม
3.2 พัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองกับบริบทสังคมไทยและวัฒนธรรมและสังคมโลก	0.6	เหมาะสม
3.3 บูรณการสังคมและวัฒนธรรมกับการสอนโดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมหลากหลาย	1.0	เหมาะสม
4. ด้านเทคโนโลยี: มีการนำระบบสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ($\overline{X}$ = 4.40)		
4.1 นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เช่น โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน	0.8	เหมาะสม

4.2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต	0.8	เหมาะสม
4.3 ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน	0.8	เหมาะสม
4.4 สร้างระบบการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา	1.0	เหมาะสม

จากตารางที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านนโยบายการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี มีความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0 แสดงว่า แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทุกข้อ มีความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงนำเสนอเป็นแผนภาพแนวทางในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาคนเพื่อเข้าสู่วิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ในวิชาการขั้นสูง การพัฒนาการศึกษามุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัย/สถาบัน สร้างผลิตผลอุดมศึกษา ทั้งทางการผลิตบัณฑิตผลงานวิจัย และการให้บริการวิชาการที่มีคุณภาพมาตรฐาน สอดคล้องและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ในสังคมและประเทศ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ, 2552) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้านเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านเทคโนโลยี ด้านนโยบายการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาที่สถาบันการศึกษาต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งพัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียนเพื่อตอบสนองบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และทักษะอาชีพ ซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยของ มารศรี แนวจำปา และคณะ สรุปได้ว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 5 ด้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการร่วมมือทำงาน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สูงสุดอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และด้านการสื่อสาร ส่วนด้านที่มีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต่ำสุดอยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการแก้ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการแก้ปัญหาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จะต้องพัฒนาใน 6 ด้านต่อไปนี้คือ ด้านผู้สอน ด้านวิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผล ด้านผู้เรียน ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอน และด้านผู้บริหารที่จะเป็นผู้กำหนดนโยบายรวมถึงต้องเป็นผู้ติดตามการจัดการศึกษาว่าเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรหรือไม่ แล้วควรกำหนดให้มีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (มารศรี แนวจำปา และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลูกขวัญ อินทร์คล้าย และคณะ ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้แนวทางการพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ด้านการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรแก่อาจารย์ประจำหลักสูตร มีคู่มือที่ชัดเจน มีกลไกในการกำกับติดตาม และจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอเหมาะสม (ลูกขวัญ อินทร์คล้าย และคณะ, 2558)

2. แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้ ด้านนโยบายการเมือง 1) ควรจัดการศึกษาโดยเน้นความรู้ความเชี่ยวชาญในอาชีพและสายงานต่าง ๆ 2) ควรประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะของบัณฑิต 3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านเศรษฐกิจ 1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและทุนวิจัยจากภายนอกสถาบัน 2) ควรเน้นการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต 3) ควรบูรณาการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม 4) ลดต้นทุนในการเรียนโดยใช้ระบบสนับสนุนผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ด้านสังคมและวัฒนธรรม 1) ควรจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรและเกณฑ์วิชาชีพที่กำหนด 2) พัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองกับบริบทสังคมไทยและวัฒนธรรมและสังคมโลก 3) บูรณาการสังคมและวัฒนธรรมกับการสอนโดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมหลากหลาย 4) ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องภาษาและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน ด้านเทคโนโลยี 1) นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เช่น โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 4) สร้างระบบการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการพัฒนาขีดความสามารถให้กับผู้เรียนที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ ดังนั้นแล้วสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงต้องจัดระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมให้มีคุณค่าตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานและการจัดการเรียนการสอนและให้ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบหรือแนวทางต่าง ๆ สำหรับนำมาใช้ในการจัดการศึกษาที่หลากหลายวิธีการมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามผลการวิจัยของ ทรงธรรม ธีระกุล และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของบัณฑิตมหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่า บัณฑิตมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ (ทรงธรรม ธีระกุล และคณะ, 2556) สรุปได้ว่า ควรปรับหลักสูตรและเนื้อหาให้มีความทันสมัย หลากหลายและน่าสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้เรียนและตลาดแรงงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน มีการลงพื้นที่ออกภาคสนาม และศึกษาดูงานเพื่อศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์จริงให้มากขึ้น ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ให้

ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้สะดวกและรวดเร็ว เช่น การเรียนผ่าน Internet และการเรียนผ่าน e – learning และสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา ที่สรุปได้ว่า การปฏิรูปหรือพัฒนาการจัดการศึกษาจะสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับการเมืองมากกว่าแนวทางและวิธีการและปัจจัยทางเศรษฐกิจ กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีผลต่อการกำหนดคุณสมบัติและคุณภาพของแรงงานในตลาดแรงงานในอนาคต (สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี), 2550)

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในด้านต่าง ๆ และตรงกับการพัฒนาประเทศให้ครบทุกมิติ จึงต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเมือง (Political) 2) ด้านเศรษฐกิจ (Economic) 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural) และ 4) ด้านเทคโนโลยี (Technological) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการแจกแบบสอบถามกับอาจารย์ประจำจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก กับอาจารย์ประจำหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูลและจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา ประเมินความเหมาะสมของแนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวทางการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความเหมาะสมในรายข้ออยู่ระหว่าง 0.6-1.0 เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านเทคโนโลยี ควรมีการนำระบบสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน และแนวทางที่เหมาะสมคือ 1) นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน เช่น โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน 4) สร้างระบบการจัดการทรัพยากรการเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่และทุกเวลา ด้านนโยบายการเมือง ควรมีการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศไทย และแนวทางที่เหมาะสม คือ 1) ควรจัดการศึกษาโดยเน้นความรู้ความเชี่ยวชาญในอาชีพและสายงานต่าง ๆ 2) ควรประสานความร่วมมือกับผู้ประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะของบัณฑิต 3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ควรมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ให้มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ และ

แนวทางที่เหมาะสมคือ 1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและทุนวิจัยจากภายนอกสถาบัน 2) ควรเน้นการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งในปัจจุบันและอนาคต 3) ควรบูรณการข้ามศาสตร์วิชาเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม 4) ลดต้นทุนในการเรียนโดยใช้ระบบสนับสนุนผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม และแนวทางที่เหมาะสมคือ 1) ควรจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรและเกณฑ์วิชาชีพที่กำหนด 2) พัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองกับบริบทสังคมไทยและวัฒนธรรมและสังคมโลก 3) บูรณการสังคมและวัฒนธรรมกับการสอนโดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมหลากหลาย 4) ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องภาษาและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ซึ่งสามารถนำเสนอในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1. ด้านนโยบายการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยควรดำเนินการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานของประเทศไทยที่จะทำให้สามารถผลิตกำลังคนได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงในการจ้างงาน โดยเริ่มจากมีการสำรวจความต้องการของตลาดแรงงานจากสถานประกอบการต่าง ๆ และเชิญผู้ประกอบการมามีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรรวมถึงการจัดทำความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรและจัดการศึกษา เช่น ด้านอุตสาหกรรมดิจิทัล ด้านนาโนเทคโนโลยี เป็นต้น

2. ด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยในการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ให้มีคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์คือการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยการนำนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาไปเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจของประเทศให้มีขีดความสามารถที่เพิ่มขึ้นทุกมิติ เช่น ระบบเงินรางวัล สิ่งประดิษฐ์ ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

3. ด้านสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานทางสังคมที่มุ่งพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับบทบริบททางสังคมที่สะท้อนถึงความเป็นผู้มีอารยะธรรม ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรจัดการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกกิจกรรมทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการเรียนสอนตั้งแต่หมวดวิชาศึกษาทั่วไป เช่น ความรู้คู่คุณธรรม การรู้เท่าทันสื่อ เป็นต้น

4. ด้านเทคโนโลยีซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของสถาบันการศึกษาให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรจัดให้มีการสำรวจความต้องการการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียน

การสอนของอาจารย์ และควรจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอสำหรับจัดหาเทคโนโลยีและอุปกรณ์การเรียนการสอน รวมถึงการปรับปรุงเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยและมีความพร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ เช่น ระบบการเรียนแบบออนไลน์ ระบบการลงทะเบียนเรียนผ่านคิวอาร์โค๊ด ระบบสารสนเทศสำหรับผู้เรียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ทรงธรรม ธีระกุล และคณะ. (2556). ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของบัณฑิตมหาวิทยาลัยทักษิณ. ใน *รางงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ประดิษฐ์ มีสุข และทรงธรรม ธีระกุล. (2551). มหาวิทยาลัยทักษิณกับทางแก้วิกฤตของชาติ. หนังสืองานทักษิณวิชาการ' 51. ใน *เอกสารการประชุมโครงการทักษิณวิชาการมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ระหว่างวันที่ 16–19 สิงหาคม 2551.* มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ. (2552). *กลยุทธ์การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเปลี่ยนผ่านการศึกษา"สัตตศิลา" สู่โรงเรียน.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

มารศรี แนวจำปา และคณะ. (2561). แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารศรีวนาลัยวิจัย*, 8(2), 109-116.

ลูกขวัญ อินทร์คล้าย และคณะ. (2558). แนวทางการพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2558. ใน *เอกสารการประชุมสัมมนาวิชาการ (Proceedings) การนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 17.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี). (2550). *วิเคราะห์ 5 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการศึกษาไทย*. เรียกใช้เมื่อ 13 สิงหาคม 2562 จาก http://www.kriengsak.com/node/1040

สัญชัย จิตต์ภักดี และคณะ. (2553). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ ที่มีผลต่อการเลือกผู้รับเหมา ของผู้บริโภคในการสร้างบ้าน ในอำเภอเมืองเชียงราย. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. (2553). *การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาสู่ "ครูมืออาชีพ".* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สุพรรณี ชะโลธร และเกษมวัฒน์ เปรมกมล. (2553). *หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยม - ศึกษาปีที่ 4 - 6.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.

อุทัย ดุลยเกษม. (2557). แนวทางพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. *JOURNAL OF SOUTHERN TECHNOLOGY*, 7(1), 93-98.

Cronbach L. J. (1997). *Educational Psychology.* New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Jonathan B. & Sams A. (2012). *Flip your classroom: Reach every student in every class every day.* Washington DC: International Society for Technology in Education.

Mehrens W. A. & Lehmann I. J. (1991). *Measurement and Evaluation in Education and Psychology (4th ed.).* New York: Holt Rinehart and Winston.

Sternberg R. J. (1985). *Beyond I.Q.: A Triarchich Theory of Human Intelligence.* New York: ambridge University Press.

รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครู ระดับมัธยมศึกษา*

BLENDED SUPERVISION MODEL FOR ENHANCEMENT RESEARCH OF SECONDARY SCHOOL TEACHERS

ชาคริยา ชายเกลี้ยง
Chakriya Chaikliang
วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล
Veeravan Jongjit Sirijirakal
ปรีชา สามัคคี
Pricha Samakkhi
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Nakhon Si Thammarat Rajabha University, Thailand
E-mail: ju5199142@windowslive. com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา 2) พัฒนารูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา และ 3) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มตัวอย่าง 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการนิเทศกับครูผู้สอนคณิตศาสตร์ จำนวน 185 คน 2) ทดลองใช้รูปแบบกับครูผู้สอนคณิตศาสตร์ จำนวน 7 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และ 3) ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบกับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) รูปแบบการนิเทศ 2) แบบวัดความรู้พื้นฐานการวิจัย 3) แบบประเมินทักษะการวิจัย 4) แบบประเมินผลงานวิจัยและ 5) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที (t – test) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันครูมีการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77) และมีความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการวิจัยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52)

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 1 January 2020

2. รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา มี 6 องค์ประกอบคือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการนิเทศ 5) การวัดผลและการประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการนิเทศ 6 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาความต้องการ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ 4) การดำเนินการนิเทศ โดยใช้วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน คือ ใช้วิธีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและการพัฒนาจิตในองค์กร การชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง การใช้การวิจัยเป็นฐาน และการนิเทศออนไลน์ 5) การประเมินผลการนิเทศ และ 6) การสะท้อนผล มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.95 ผลการทดลองใช้ พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้พื้นฐานการวิจัยโดยมีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ย 17.71 คะแนน และหลังอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 19.71 คะแนน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ครูมีทักษะการวิจัยเฉลี่ยร้อยละ 78.37 และผลงานวิจัยของครูมีคุณภาพระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.10)

3. ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้เข้าร่วมอบรม มีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ย 17.60 คะแนน และหลังอบรม เฉลี่ย 19.80 คะแนน โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 มีทักษะการวิจัยเฉลี่ยร้อยละ 82.00 ผลงานวิจัยมีคุณภาพระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.19) และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.05)

คำสำคัญ: รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสาน, กระบวนการนิเทศ, การวิจัย

Abstract

The article of blended supervision model for enhancement research of secondary school teachers had an objective for: 1) to studied the present situation and supervision requirement for research promotion of secondary school teachers 2) to developed the blended supervision model for enhancement research of secondary school teachers and 3) to evaluated the effectiveness of blended supervision model for enhancement research of secondary school teachers. The research and development (R&D) by sample group such as: 1) to studied the present situation and supervision requirement of 185 mathematics teachers 2) the experiment was used with 7 mathematics teachers by choosing a specific sample and 3) to evaluated the effectiveness by using a model with teachers in the mathematics subject of 10 persons who was specific sample. The research tool included 1) the supervision model 2) the research knowledge test form 3) the research skill test form 4) the research

evaluation test form and 5) satisfaction assessment form by using statistic for data analysis such as percentage, mean, standard deviation, t-test and content analysis.

The research found that:

1. At present, the teachers have research to develop learning management at a high level ($\overline{X}$ = 3.77) and there is supervision need for research promotion at the highest level ($\overline{X}$ = 4.52).

2. The blended supervision model for enhancement research of secondary school teachers that included with 6 configurations 1) principle 2) objective 3) content 4) supervision process 5) measurement and evaluation and 6) success conditions. The six supervision process was 1) search for needs 2) supervision plan 3) awareness before supervision 4) supervision operation by using blended supervision that mean to create occupation leaning in the community, develop mind in an organization, mentor system and online supervision 5) supervision evaluation and 6) reflection 0.95 of item-objective congruence index (IOC). The trail results found that the participants had basic knowledge of research by an average score before training 17.71 points and average score 19.71 points after training. The score are significant differences at .05. The teachers have research skills at an average of 78.37 percent and the research work of the teachers are of high quality ($\overline{X}$ = 4.10).

3. The result for evaluated the effectiveness of blended supervision model for enhancement research of secondary school teachers found that an average score before training 17.60 points and after 19.80 points. The score are significant differences at .05, the average of research skill 82.00 percentage, there was high quality level of research result ($\overline{X}$ = 4.19) and the satisfaction of using the blended supervision model to promote the research was at the high level ($\overline{X}$ = 4.05).

Keywords: Blended Supervision Model, Supervision Process, Research

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ให้มีความเท่าเทียมและ

ความเสมอภาคทางสังคม และด้านขีดความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาระบบการศึกษาและการเรียนรู้ให้สามารถรองรับเทคโนโลยีและความต้องการของผู้เรียนที่จะเปลี่ยนไปในอนาคต ให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่จะนำไป สู่การเป็นคนไทยที่มีสมรรถนะการเป็นแรงงานทักษะสูง (Sophisticated Worker) เป็นนวัตกร (Innovator) นักคิด (Thinker) และผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ที่มีความรู้และทักษะหลากหลาย สามารถคิดวิเคราะห์แยกแยะ และเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง ทำงานโดยยึดประโยชน์ส่วนรวม เป็นคนที่มีสุขภาพกายใจดี มีคุณธรรม ดังนั้นการออกแบบระบบการเรียนใหม่โดยเปลี่ยนบทบาทของครู เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงจำเป็นต่อการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

คุณภาพของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา จากผลการประเมินผลนานาชาติ (PISA) ผลการประเมินลดต่ำลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในปี 2015 คะแนนวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ได้อันดับที่ 54 ทักษะการอ่านได้อันดับที่ 57 ซึ่งคะแนนทั้งหมดต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยรวม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ O – NET ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็พบว่ายังมีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ต่อในทุกวิชาได้คะแนนไม่ถึง 50% (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2560) ในส่วนของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ก็พบว่าผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O – NET) ปีการศึกษา 2558 – 2560 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนต่ำสุด และ มีแนวโน้มลดลง (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา, 2560)

การใช้วิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เป็นบทบาทสำคัญของครู ที่จะช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน การค้นหาวิธีการหรือนวัตกรรม ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูด้วย และการนิเทศการศึกษาจะช่วยครูและบุคลากรทางการศึกษาได้พัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ เพราะระบบการนิเทศการศึกษาเป็นระบบสนับสนุนการเรียนรู้และการบริหารการศึกษาที่มีความสำคัญในการเป็นเพื่อนร่วมทาง ปรับปรุง พัฒนาคุณภาพผู้เรียนภายใต้บรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ช่วยสร้างเสริม สร้างขวัญ กำลังใจ ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีความชัดเจน ตัดสินใจถูกต้องในการบริหารการศึกษาให้ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง ช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่งผลดีต่อผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งความรู้ ความสามารถ เจตคติ และมีคุณธรรม ดังที่ วัชรา เล่าเรียนดี กล่าวว่า การให้ความรู้แก่ครู โดยไม่มีการติดตาม ดูแลช่วยเหลือ ครูจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ๆ ยากมาก และในการที่จะพัฒนาครูได้นั้นต้องอาศัยวิธีการหลายวิธี ต้องช่วยให้

ครูสามารถปรับปรุงพัฒนาตนเอง พัฒนางานในวิชาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน (วัชรา เล่าเรียนดี, 2550) สอดคล้องกับ เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ์ แนวทางในการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของการนิเทศการศึกษาสำหรับสถานศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2556 - 2565) พบว่าผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับ ทั้งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสนับสนุนสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียน การสอน และการนิเทศการศึกษาให้เหมาะสม ควรใช้การนิเทศและการวิจัยเป็นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ ส่งเสริมให้ครูมีการใช้ภาษาอังกฤษและการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และส่ง เสริมให้มีระบบนิเทศภายในที่เข้มแข็ง ควรมีหน่วยงานกลางสำหรับพัฒนาและประสานงานด้านการนิเทศ การศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัดเข้าด้วยกัน ในส่วนของสถาบันผลิตครูควรมีการนิเทศนักศึกษาอย่างเป็นระบบและจริงจังทั้งระดับสถานศึกษาและระดับมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษาครูมีคุณภาพ (เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ์, 2558)

จากสภาพปัญหาและความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักว่าการพัฒนาครูเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน การส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยสร้างสื่อ นวัตกรรม ส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด มีการเชื่อมโยงความรู้เดิมและประสบการณ์ สร้างความรู้ใหม่ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การศึกษาก็จะเกิดคุณภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการนิเทศผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษานี้ขึ้นมา เป็นแนวทางในการพัฒนาครูเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียนตามสภาพจริงของผู้เรียน ที่จะส่งเสริมการพัฒนาการจัดเรียนรู้ที่หลากหลายโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยกำหนดขั้นตอน และกระบวนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษาการวิจัยระยะนี้มีขั้นตอนดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการนิเทศ ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ถามครูผู้สอนคณิตศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 จำนวน 185 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอนตามสหวิทยาเขตและขนาดโรงเรียน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยระบบออนไลน์ QR – Code วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

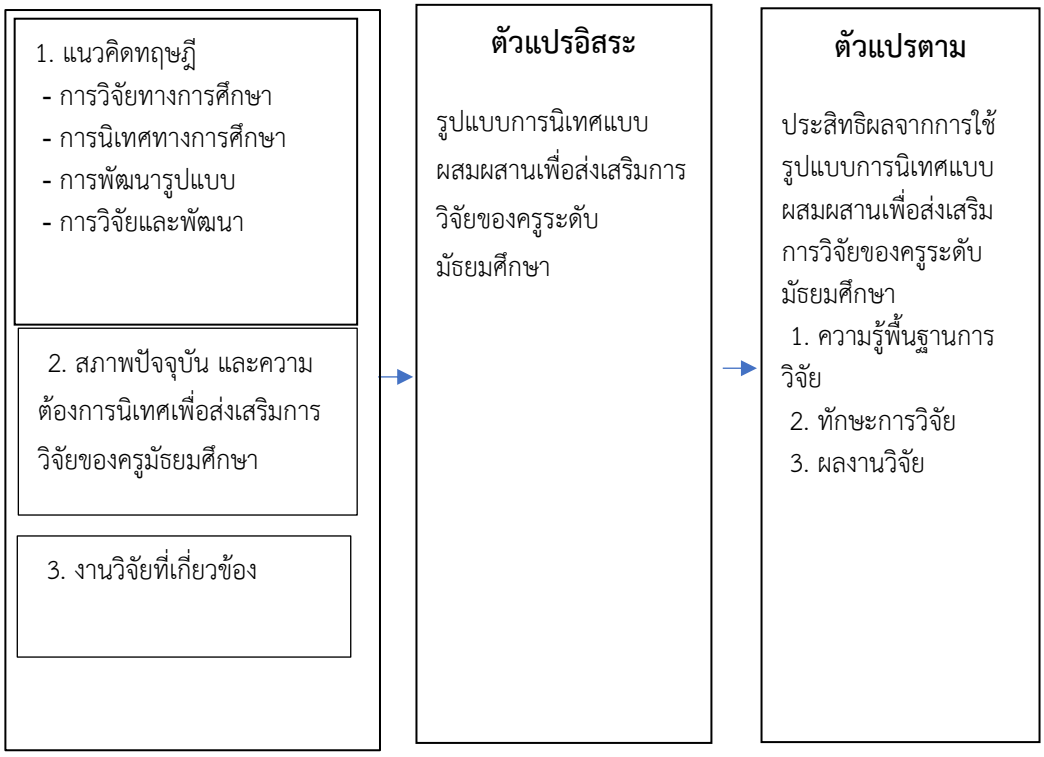
การวิจัยระยะนี้ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา โดย สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ กระบวนการนิเทศ และวิธีการนิเทศ และนำผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและความต้องการนิเทศ ที่มีคุณภาพระดับมาก ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป มาเป็นฐานในการยกร่างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบคุณภาพและประเมินร่างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อปรับปรุงและแก้ไข โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศการศึกษา จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 2 คนเพื่อประเมินความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ .95 ซึ่งถือว่ามีคุณภาพ ที่มีค่า ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ขึ้นไป ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษาและปรับปรุง กับครูผู้สอนคณิตศาสตร์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน โดยใช้แผนการทดลองที่มีกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest – Posttest Design) ประเมินผลก่อนหลังอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้วยแบบวัดความรู้พื้นฐานการวิจัย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างก่อนและหลังการใช้รูปแบบ ทดลองตามรูปแบบโดยครูเป็นผู้ดำเนินการตามแนวทางของรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครู

ระดับมัธยมศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ประเมินทักษะการวิจัย และแบบประเมินผลงานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และบันทึกผลที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ผลการวิจัย วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ระยะที่ 3 ประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

การวิจัยในระยะนี้ กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูผู้สอนคณิตศาสตร์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 16 โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน ที่สนใจเข้าร่วมพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย ดำเนินการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสาน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 โดยใช้แผนการทดลองที่มีกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (One Group Pretest – Posttest Design) ประเมินผลก่อนหลังอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้วยแบบวัดความรู้พื้นฐานการวิจัย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างก่อนและหลังการใช้รูปแบบ ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นเกี่ยวกับพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย เป็นเวลา 2 วัน โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับ ความรู้พื้นฐานการวิจัย การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และการเขียนรายงานการวิจัย ประเมินทักษะการวิจัย ครูนำความรู้เกี่ยวกับการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนบันทึกผลที่เกิดขึ้นจากผลการประยุกต์ใช้วิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ผู้วิจัยนิเทศ ติดตาม แบบผสมผสาน ด้วย การชี้แนะ PLC และ ระบบออนไลน์ครูเขียนผลงานวิจัย เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน จัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผล เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันเกี่ยวกับ กระบวนการวิจัย การเขียนผลงานการวิจัย นำเสนอผลงานวิจัย ผู้วิจัยประเมินผลงานการวิจัย และ สอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

1.1 ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศ รูปแบบการนิเทศประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการนิเทศ 5) การวัดผลและประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

กระบวนการนิเทศ มี 6 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาความต้องการ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ 4) การดำเนินการนิเทศ 5) การประเมินผลการนิเทศ และ 6) การสะท้อนผล

วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน คือ ใช้วิธีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและการพัฒนาจิตในองค์กร (PLC & MIO) การชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching &

Mentoring) การใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Supervision: RBS) และการนิเทศออนไลน์ (Online Supervision)

1.2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการนิเทศของครูระดับมัธยมศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 71.89 มีประสบการณ์ในการสอน ระหว่าง 11 – 20 ปี ร้อยละ 40.54 ระดับการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 59.46 และวิทยฐานะ ครูชำนาญการ คศ. 2 ร้อยละ 49.73

สภาพปัจจุบัน ครูมีการสังเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดโจทย์วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีการจัดทำเค้าโครงการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานการวิจัย การเขียนบทความการวิจัย และการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77)

ความต้องการนิเทศ เรื่อง การสังเคราะห์ปัญหาเพื่อกำหนดโจทย์วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การจัดทำเค้าโครงการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานการวิจัย การเขียนบทความการวิจัย และการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

2.1 ผลการร่างรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย

หลักการ

การนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา เป็นกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศกับผู้รับการนิเทศด้วยการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมกันและกัน ในเรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย ซึ่งการวิจัยเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูได้ค้นหาความจริง ใช้เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาหรือพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ บรรลุตามความมุ่งหมายของผู้วิจัย โดยเน้นกระบวนการสร้างประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ทุกคนได้สร้างสรรค์ความคิดและเจตนาที่ดีต่อกัน ร่วมกันพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาและคุณภาพการเรียนการสอนอันส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ครูคณิตศาสตร์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัย

2. เพื่อให้ครูคณิตศาสตร์มีทักษะในการประยุกต์หลักการและกระบวนการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

3. เพื่อให้ครูคณิตศาสตร์สามารถสร้างผลงานวิจัยที่เกิดจากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

เนื้อหา

หน่วยที่ 1 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย

หน่วยที่ 2 การสังเคราะห์ปัญหา

หน่วยที่ 3 การจัดทำเค้าโครงการวิจัย

หน่วยที่ 4 การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือ

หน่วยที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

หน่วยที่ 6 การเขียนรายงาน

หน่วยที่ 7 การเขียนบทความ

หน่วยที่ 8 การประยุกต์ใช้ผลการวิจัย

กระบวนการนิเทศ

ขั้นที่ 1 การค้นหาความต้องการ (Scanning for needs) สำรวจความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยครูผู้สอนคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา

ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ (Planning) สร้างความตระหนักและกำหนดเป้าหมายร่วมกันเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และความต้องการรับการนิเทศการวิจัย โดยมีการประชุมชี้แจง ระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์การนิเทศ 2) ประเด็นการนิเทศ 3) รูปแบบการนิเทศและวิธีการนิเทศ 4) เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ และ 5) ปฏิทินการนิเทศ

ขั้นที่ 3 การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing) ทบทวนให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการวิจัย ทักษะวิจัย ร่วมกันกำหนดแนวทางในการปฏิบัติการวิจัย โดยมีกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ สนทนาประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัย

ขั้นที่ 4 การดำเนินการนิเทศ (Doing) เพื่อกำกับ ติดตาม และชี้แนะการปฏิบัติการวิจัยของครูในสภาพจริง โดยมีคณะผู้นิเทศ เป็นพี่เลี้ยง และชี้แนะครูผู้รับการนิเทศเป็นรายบุคคล ด้วย วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน 1) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและการพัฒนาจิตในองค์กร (PLC &MIO) 2) การชี้แนะสะท้อนความคิด (ReflectiveCoaching) 3) การเป็นพี่เลี้ยงและผู้สนับสนุน (Mentoring and Supporting) 4) การใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Supervision: RBS) 5) การนิเทศออนไลน์ (Online Supervision)

ขั้นที่ 5 การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating) โดย ให้ผู้รับการนิเทศนำเสนอผลการวิจัย ประเมินความสามารถด้านการวิจัย และ ประเมินความพึงพอใจ

ขั้นที่ 6 การสะท้อนผล (Reflection) ให้ครูผู้รับการนิเทศแต่ละคนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อน
ผลการวิจัย

การประเมินผล

การวัดผลประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนนิเทศ โดยการทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับการวิจัย ระหว่างดำเนินการนิเทศโดยประเมินความสามารถด้านการจัดทำเค้าโครงการวิจัย และประเมินความสามารถด้านการทำรายงานผลการวิจัย และหลังนิเทศโดยประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบ

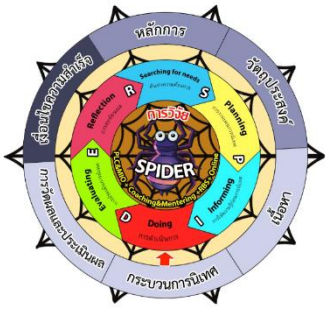
เงื่อนไขความสำเร็จ

ในการนำรูปแบบไปใช้ให้บังเกิดผลสำเร็จและเป้าหมายได้ ควรทำความเข้าใจ และศึกษาแนวทางการนำไปใช้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนให้การส่งเสริมสนับสนุน ครูในการทำวิจัยพัฒนาการจัดการเรียนรู้

2. ผู้รับการนิเทศ ต้องเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อนำมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ แก้ปัญหาในชั้นเรียน ตามบริบท สภาพ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน และส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และต้องฝึกทักษะการวิจัยอย่างต่อเนื่อง

3. ผู้นิเทศ นิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องโดยใช้วิธีการนิเทศที่ผสมผสานหลากหลายเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพที่ 2 รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครู

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพ และประเมินร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.95

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา

ผลการทดลองใช้ พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้พื้นฐานการวิจัย โดยมีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ย 17.71 คะแนน และหลังอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 19.71 คะแนน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ครูมีทักษะการวิจัยเฉลี่ยร้อยละ 78.37 และ ผลงานวิจัยของครูมีคุณภาพระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.10)

3.1 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา ดังตารางที่ 1 – 4

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังอบรมเชิงปฏิบัติการ

	จำนวน (N)	**ค่าเฉลี่ย $\overline{X}$**	**S.D.**	**การทดสอบ** t
ก่อน	10	17.60	1.42	5.28
หลัง	10	19.80	0.42	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูผู้เข้าร่วมอบรม มีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ย 17.60 คะแนน และหลังอบรม เฉลี่ย 19.80 คะแนน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละทักษะการวิจัย

ทักษะการวิจัย	**คะแนนเต็ม**	**คะแนนรวม**	**ร้อยละ**
1. สังเคราะห์ปัญหา	50	35	70.00
2. วางแผนการวิจัย	50	41	82.00
3. สร้างและพัฒนาเครื่องมือ	50	41	82.00
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	50	39	78.00
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	50	40	80.00
6. การเขียนรายงานการวิจัย	50	40	80.00
7. ประยุกต์การวิจัยไปใช้	50	47	94.00
เฉลี่ย	350	287	82.00

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูมีทักษะการวิจัย เฉลี่ยร้อยละ 82.00

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินผลงานวิจัย

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ชื่อเรื่องวิจัย	4.32	0.58	มาก
2. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	4.28	0.61	มาก
3. วัตถุประสงค์	4.18	0.33	มาก
4. สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)	4.05	0.69	มาก
5. ขอบเขตการวิจัย	4.14	0.42	มาก
6. นิยามศัพท์เฉพาะ	3.96	0.58	มาก
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4.09	0.51	มาก
8. การกำหนดแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	4.11	0.61	มาก
9. วิธีดำเนินการวิจัย	4.24	0.49	มาก
10. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	4.23	0.45	มาก
11. การเก็บรวบรวมข้อมูล	4.23	0.76	มาก
12. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	4.23	0.52	มาก
13. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล / ผลการวิจัย	4.05	0.64	มาก
14. สรุปผลการวิจัย	4.23	0.44	มาก
15. อภิปรายผลการวิจัย	3.98	0.58	มาก
16. ข้อเสนอแนะการวิจัย	4.29	0.61	มาก
17. เอกสารอ้างอิง	4.38	0.56	มาก
18. ภาคผนวก	4.45	0.53	มาก
เฉลี่ย	4.19	0.55	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลงานวิจัยของครูมีคุณภาพระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.19)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัย

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านรูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัย	3.92	0.84	มาก
2. ด้านเนื้อหา	4.08	0.82	มาก
3. ด้านการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้	4.15	0.84	มาก
รวม	4.05	0.83	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่าครูมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.05)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษารูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยอภิปรายใน 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการนิเทศเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการนิเทศ ได้ 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการนิเทศ 5) การวัดผลและประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ กระบวนการนิเทศ มี 6 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาความต้องการ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ 4) การดำเนินการนิเทศ 5) การประเมินผลการนิเทศ และ 6) การสะท้อนผล วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน คือ ใช้วิธีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและการพัฒนาจิตในองค์กร (PLC & MIO) การชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching & Mentoring) การใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Supervision: RBS) และการนิเทศออนไลน์ (Online Supervision) จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการนิเทศของครูระดับมัธยมศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 71.89 มีประสบการณ์ในการสอน ระหว่าง 11 – 20 ปี ร้อยละ 40.54 ระดับการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 59.46 และวิทยฐานะ ครูชำนาญการ คศ. 2 ร้อยละ 49.73 สภาพปัจจุบัน ครูมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัย อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77) และความต้องการนิเทศเรื่องการทำวิจัยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52) ทั้งนี้เนื่องมาจากครูส่วนหนึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแต่ไม่ได้นำกระบวนการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน ถ้าครูตระหนักรู้ และเข้าใจกระบวนการวิจัย ทำวิจัยอย่างต่อเนื่องจะมีแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีศักยภาพผู้เรียนตามเป้าหมายได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงรัตน์ คัดทะเล ที่ว่า การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานร่วมกับการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ในสถานการณ์จริง เพื่อเพิ่มความหลากหลายในรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียน ที่ผ่านกระบวนการวิจัย ทำให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และเกิดการเรียนรู้ที่ดีในบริบทที่เป็นจริง ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียน (ดวงรัตน์ คัดทะเล, 2559) และแนวคิดของสุวิมล ว่องวาณิช ที่กล่าวว่าแนวการปฏิรูปการศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติงานของครูด้วยตนเอง และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งที่ครูใช้ในการประเมินการทำงานของตนเอง และเป็นกระบวนการสืบเสาะค้นหา แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงานสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2554)

2. รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการนิเทศ5) การวัดผลและประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ สำหรับกระบวนการนิเทศมี 6 ขั้นตอน คือ (1) การค้นหาความต้องการ (Scanning for needs) (2) การวางแผนการนิเทศ (Planning) (3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing) (4) การดำเนินการนิเทศ (Doing) โดยใช้วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน คือ ใช้วิธีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและการพัฒนาจิตในองค์กร (PLC & MIO) การชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching & Mentoring) การใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Supervision: RBS) และการนิเทศออนไลน์ (Online Supervision) (5) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating) และ (6) การสะท้อนผล (Reflection) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.95 ผลการทดลองใช้ พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้พื้นฐานการวิจัย โดยมีคะแนนก่อนอบรม เฉลี่ย17.71 คะแนน และหลังอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 19.71 คะแนน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ครูมีทักษะการวิจัยเฉลี่ยร้อยละ 78.37 และ ผลงานวิจัยของครูมีคุณภาพระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.10) ทั้งนี้เนื่องจากการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสาน ส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา ครูได้ทบทวนความรู้ความเข้าใจกระบวนการวิจัย นำความรู้วิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน แก้ปัญหาในชั้นเรียน โดยมีศึกษานิเทศ ให้คำแนะนำช่วยเหลือ อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนให้การสนับสนุน ส่งเสริมการทำวิจัย และการใช้วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน ทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ในการนิเทศ ติดตาม และให้ข้อมูลสารสนเทศ กับครูผู้รับการนิเทศ สอดคล้องกับ ยุพิน ยืนยง ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครู เขตการศึกษา 5 อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ พบว่า ผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียน พบว่าครู ผู้นิเทศ มีสมรรถภาพในการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ อยู่ในระดับสูงมาก และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนก่อนและ หลังการใช้รูปแบบการนิเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (ยุพิน ยืนยง, 2553) สอดคล้องกับ นัยนา ฉายวงค์ ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนท เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศ มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการนิเทศ และ 5) การวัดผลและประเมินผล กระบวนการนิเทศ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การปฏิบัติการนิเทศ และ 4) การประเมินและรายงานผลการนิเทศ ผลการใช้รูปแบบการนิเทศส่งผลให้ครู มีความรู้เกี่ยวกับการวิจัย สามารถจัดทำเค้าโครงการวิจัย ดำเนินการวิจัยอยู่ในระดับมาก (นัยนา ฉายวงค์, 2560)

3. ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา พบว่า ครูผู้เข้าร่วมอบรม มีความรู้พื้นฐานการวิจัย ก่อนอบรม เฉลี่ย 17.60 และหลังอบรม เฉลี่ย 19.80 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 มีทักษะการวิจัยเฉลี่ยร้อยละ 82.00 ผลงานวิจัยมีคุณภาพระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.19) และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.05) ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการดำเนินการตั้งแต่การอบรมเชิงปฏิบัติการ ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชั้นเรียน แล้วนำมาเขียนวิธีการแก้ปัญหาตามกระบวนการวิจัย โดยมีศึกษานิเทศก์ดูแล แนะนำ เป็นที่ปรึกษา เกิดการสะท้อนผล ครูสามารถเขียนรายงานวิจัย ได้ตามกระบวนการ และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น สอดคล้องกับวิจัย พิมพ์พัน คุชช่วง ได้ทำการศึกษาวิธีการพัฒนาตนเองทางด้านกระบวนการวิจัยเพื่อนำไปสู่การได้รับรางวัลวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการวิจัยของครูในโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนร่วม พบว่า วิธีการพัฒนาตนเองทางด้านกระบวนการวิจัย เพื่อนำไปสู้การได้รับรางวัลวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการวิจัยด้วยกระบวนการวิจัย 9 ขั้นตอน โดยให้ความสำคัญในด้านการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการเลือกปัญหาการวิจัย ด้านการหาแนวทางแก้ปัญหา ด้านการออกแบบการวิจัย ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านการตั้งสมมติฐาน ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการสรุปผลการวิจัย (พิมพ์พัน คุชช่วง, 2559) และด้านการเผยแพร่ผลการวิจัย Calhoun ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 3 วิธี พบว่า การ การวิจัยในชั้นเรียนเกี่ยวข้องกับ 3 วิธี คือ การวิจัยในชั้นเรียนเฉพาะบุคคล ซึ่งทำโดยครูแต่ละคน การวิจัยในชั้นเรียนทำโดยกลุ่มบุคคลหรืออาสาสมัคร และการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งทำโดยครูทั้งหมดในโรงเรียน การวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยปรับปรุงสภาพในโรงเรียน ช่วยครูในเรื่องทักษะการแก้ปัญหากับเด็ก ตรวจสอบปัญหาและวิธีการวัดผลในโรงเรียน (Calhoun E., 1993)

สรุป

รูปแบบการนิเทศแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการวิจัยของครูระดับมัธยมศึกษา มีชื่อว่า SPIDER มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการนิเทศ 6 ขั้นตอน คือ (1) การค้นหาความต้องการ (Scanning for needs) (2) การวางแผนการนิเทศ (Planning) (3) การให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing) (4) การดำเนินการนิเทศ (Doing) โดยใช้วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน คือ ใช้วิธีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพและการพัฒนาจิตในองค์กร (PLC & MIO) การชี้แนะและระบบพี่เลี้ยง (Coaching & Mentoring) การใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Supervision: RBS) และการนิเทศออนไลน์ (Online Supervision) (5) การประเมินผลการนิเทศ (Evaluating) และ (6) การสะท้อนผล (Reflection) 5) การวัดผลและประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ เพื่อส่งเสริมให้ครู

พัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ มีการช่วยเหลือ สนับสนุนจากศึกษานิเทศก์ ครูได้ทบทวนความรู้การวิจัย แก้ปัญหาในชั้นเรียน และการสร้างผลงานของครูซึ่งมีผลต่อการเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ การใช้วิธีการนิเทศแบบผสมผสาน เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ในการนิเทศ ติดตาม และให้ข้อมูลสารสนเทศ กับครูผู้รับการนิเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ครูควรได้รับการพัฒนาทักษะกระบวนการวิจัย อย่างต่อเนื่อง

1.2 ศึกษานิเทศก์ควรติดตามดูแล ให้ความช่วยเหลือ โดยใช้วิธีการหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลทุกด้าน

1.3 ครูได้นำเสนอผลงานวิจัยเพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนางานต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาครูเพื่อจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

2.2 ควรมีการพัฒนาสมรรถนะครู ทุกด้านเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.3 สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ครูที่จำเป็นต้องมีความรู้การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560 – 2579*. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2560 จาก https://www.nesdb.go.th

กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. (2560). *บทสรุปผู้บริหารคุณภาพผู้เรียนในมิติ O – NET ปีการศึกษา 2560.* สงขลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16.

ดวงรัตน์ คัดทะเล. (2559). การจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้กระบวนการวิจัย. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา*, 22(1), 131-145.

นัยนา ฉายวงค์. (2560). การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการวิจัยในชั้นเรียน ของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พิมพ์พัน คุชช่วง. (2559). การศึกษาวิธีการพัฒนาตนเองทางด้านกระบวนการวิจัย เพื่อนำไปสู่การได้รับรางวัลวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการวิจัยของครู ในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมภาคเหนือตอนล่าง ปีการศึกษา 2557. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

เพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ์. (2558). อนาคตของการนิเทศการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565). *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9(3), 91-100.

ยุพิน ยืนยง. (2553). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนของครู เขตการศึกษา 5 อัครสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2550). *การนิเทศการสอน.* นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *สรุปผลการวิจัย PISA 2015*. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2560 จาก http://www.pisathailand.ipst.ac.th

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2560). *ประกาศผลการสอบ O-NET 2559*. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2560 จาก http://nt.obec.go.th

สุวิมล ว่องวาณิช. (2554). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน.* กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Calhoun E. (1993). *Becoming critical:Education knowledge and action research.* London: Falmer Press.

การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ*

AN ENHANCING THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY WITH BUDDHIST INTEGRATION

อดุลย์ กันธิดา
Adul Kuntida
พูนชัย ปันธิยะ
Poonchai Pantiya
เทพประวิณ จันทร์แรง
Thepprawin Chanreang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus. Thailand
E-mail: panlob19@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และ 3) เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสอบถามกับผู้สูงอายุ จำนวน 332 คน จัดเก็บได้จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 96.99 และการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 58 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลลำปางหลวงโดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.44) และมีความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลลำปางหลวงโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.92) สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ปัญหาและความต้องการด้านวัฒนธรรม 2) ปัญหาและความต้องการด้านสาธารณสุข 3) ปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจ และ 4) ปัญหาและความ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 1 January 2020

ต้องการด้านสังคม รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง พบว่า มี 4 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรม โดยมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) กิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข โดยมีกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการออกกำลังกายด้วยผ้าขาวม้าเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ กิจกรรมก้าวย่างอย่างมีคุณค่า สูงวัยอย่างมีความสุข กิจกรรม 3 อ. สร้างสุขผู้สูงอายุแบบพอเพียง 3) กิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ โดยจัดตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์จากไม้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผลิตภัณฑ์โอทอปศูนย์ ICT กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง “สูงวัยอย่างมีคุณค่าพึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืน” และ 4) กิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสังคม โดยการจัดตั้งโรงเรียนชะลอวัยใจมีสุข ตำบลลำปางหลวง การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า มี 4 หลักการ คือ 1) หลักพรหมวิหารในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ 2) หลักอายุวัฒนธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ 3) หลักอิทธิบาทในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ และ 4) หลักสังคหวัตถุในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, พุทธบูรณาการ

Abstract

This dissertation is of three objectives as: 1) to study the problems and requirements regarding the elderly’s life quality in the Lampang Luang Sub district Municipality, Ko Kha District Lampang Province, 2) to study the form of activities to enhance the elderly’s life quality in the Lampang Luang Sub district Municipality, Ko Kha District Lampang Province and 3) to enhance the elderly’s life quality based on the Buddhist integration in the Lampang Luang Sub district Municipality, Ko Kha District Lampang Province This research is Quantitative Research and Qualitative Research by using questionnaires with 332 elderly people, collecting 322 people, representing 96.99% and interviewing. The focus group discussion was conducted with 58 older persons using quantitative data analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation and descriptive analysis.

The results revealed that:

the problems and requirements regarding the elderly’s life quality in the Lampang Luang Sub district Municipality, in general, it is shown at a low level

($\overline{X}$ = 2.44) and they required having their quality of life at a high level ($\overline{X}$ = 3.92). The data collected from interviews on the problems and requirements regarding the elderly's life quality were divided into 4 aspects: 1) cultural needs, 2) public health needs, 3) economic needs and 4) social needs. Regarding the form of activities to enhance the elderly's life quality in the Lampang Luang Sub district Municipality, it was found 4 activities viz. 1) cultural activities to enhance the quality of life based on the conservation of religious tradition and the transmission of local culture, 2) activities to enhance the quality of life in public health based on activities to educate about exercising with loincloth for elderly health and others activities entitled 'Walking Happily', 'Aging Happily', the Triple E or Eating, Exercise, Emotional Control and Create Self-sufficient Happiness for the elderly, 3) activities to promote quality of life on economic, those activities involved with the establishment of a group of wood products, Housewife Community Group, The OTOP Center for ICT., activities to promote and develop the elderly from burdens to power under its slogan 'Aging Valuable with Sustainable Self-Reliance' and 4) activities to enhance the quality of life in society by establishing the school for elderly under the name of 'Cha Lor Wai Jai Mee Sukh' or the School of Anti-Aging with Happy Heart in Lampang Luang District. It was found 4 Buddhist doctrines on enhancing the elderly's quality of life based the Buddhist integration. Firstly, the Four Sublime States of Mind or Brahmavihàra were practiced in enhancing the elderly's quality of life on the cultural aspects. Secondly, the âyussa-dhamma or things conducive to long life were practiced in the public health of the elderly. Thirdly, the Iddhipàda or paths of accomplishment were practiced in enhancing the quality of life and economy and lastly, the Saïgahavatthu or virtues making for group integration and leadership were practiced in enhancing the quality of life in society.

Keywords: Quality Of Life, Elderly, Buddhist Integration

บทนำ

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยครั้งแรกในปี 2537 และดำเนินการสำรวจครั้งต่อมาในปี 2545, 2550, 2554, 2557 และในปี 2560 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในปี 2537

มีจำนวนผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.4 ร้อยละ 10.7 ร้อยละ 12.2 ในปี 2545, 2550 และ 2554 ตามลำดับ และในปี 2557 ผลการสำรวจครั้งนี้พบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 10,014,705 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ในปี 2559 มีผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 และในปี 2560 มีผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 11.3 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16.7 ของประชากรทั้งหมด ดัชนีการสูงอายุของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างด้านประชากรของประเทศไทยเข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัย” (Aged society) และตามการคาดประมาณประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในปี 2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่ “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Complete aged society) เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และในปี 2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super aged society) เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2560)

ความหมายของคุณภาพชีวิตตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดี ลักษณะประจำบุคคล ส่วนชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ ดังนั้นคุณภาพชีวิตจึงหมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ส่วนองค์การอนามัยโลก ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่ามีความหมายที่หลากหลายแตกต่างกันตามบริบทของผู้ศึกษา กล่าวคือ ระดับผู้กำหนดนโยบายทางสังคม เช่น รัฐบาล (The WHO Group, 1995) หรือสังคมนั้น ๆ แท้ที่จริง คุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่มีการนิยามกันอย่างหลากหลาย เป็นกระบวนการทางด้านจิตใจที่สามารถบรรยายตีความ โดยผ่านตัวกรองด้านความคิดและภาษาที่แตกต่างกัน ความคลาดเคลื่อนจากการมองที่หลากหลาย เกิดจากประสบการณ์ พื้นฐานความรู้ ประเด็นการนำเสนอและข้อเท็จจริงต่าง ๆ และแนวความคิดเรื่องคุณภาพชีวิต ขึ้นอยู่กับคุณค่าที่แฝงอยู่อย่างมาก

ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ในแผนฯ นี้ได้กำหนดยุทธศาสตร์ห้าด้านเพื่อยกสถานภาพของผู้สูงอายุไทย โดยมีดัชนีวัดความสำเร็จถึง 60 ตัว ภายใต้วิสัยทัศน์ “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” ซึ่งขยายความด้วยการกล่าวถึงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 5 ด้าน คือ สุขภาพกาย/จิต ครอบครัวมีสุข สังคมเอื้ออาทร สิ่งแวดล้อมเหมาะสม ปลอดภัย และหลักประกันมั่นคง จากงานวิจัยเชิงสำรวจครั้งล่าสุดของ HITAP ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจครัวเรือนภาคตัดขวาง (cross-sectional household survey) พบว่า ผู้สูงวัยประสบปัญหาความยากลำบากในการดำรงชีวิตในหลายๆ ด้าน อาทิเช่น ปัญหาด้านสุขภาพ โดยพบว่าผู้สูงอายุไทยร้อยละ 26 มีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์และร้อยละ 95 มีปัญหาสุขภาพได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง (41.4%) เบาหวาน (18.2%) ข้อเข่าเสื่อม (8.6%) พิการ

(6%) ซึมเศร้า (1%) ตามลำดับ ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมที่เจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีความชุกของการเกิดภาวะซึมเศร้าร้อยละ 28.6 นอกจากนี้ผู้สูงอายุในชุมชนเป็นโรคซึมเศร้า ร้อยละ 1 - 5 และพบว่าผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน มีภาวะซึมเศร้า ร้อยละ 13 ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงมีอุบัติการณ์การเกิดโรคซึมเศร้า ร้อยละ 22.6 ขณะเดียวกันผลการสำรวจสุขภาพจิตในผู้สูงอายุด้วยแบบวัดความสุขฉบับสั้น 15 ข้อ ผลคะแนนเฉลี่ยของผู้สูงอายุต่ำกว่าคนทั่วไป โดยประมาณ 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความเปราะบางทางจิตใจ ซึ่ง “ความเปราะบางทางด้านจิตใจ” มีสาเหตุมาจากปัญหาการเจ็บป่วย สัมพันธภาพในครอบครัว ความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองลดลง และค่านิยมต่อผู้สูงอายุในสังคมไทยเปลี่ยนไป และปัญหาสุขภาพจิตที่พบบ่อยในผู้สูงอายุคือ ความวิตกกังวลโรคซึมเศร้านอนไม่หลับภาวะสมองเสื่อม และปัญหาเรื่องเพศ (สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต, 2560) ดังนั้นแล้ว ชีวิตที่ยืนยาวจึงไม่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต ผู้สูงอายุต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยดังคำกล่าวที่ว่า “แก่อย่างมีคุณค่า ชราอย่างมีสุข” ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาให้สังคมไทยในอนาคตเป็น “สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ”

ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) เป็นยุทธศาสตร์ชาติที่สำคัญในการบริหารจัดการของส่วนราชการ โดยเฉพาะการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นต้องนำมาปรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในพื้นที่ รวมไปถึงการวางแผนความพร้อมของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของท้องถิ่นในอนาคต ซึ่งจากผลการศึกษาเบื้องต้น พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะในพื้นที่เทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งมีหมู่บ้านในเขตรับผิดชอบจำนวน 13 หมู่บ้าน มีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 3,253 หลังคาเรือน ประชากรในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวงที่อาศัยอยู่จริง มีจำนวนทั้งสิ้น 11,437 คน จากการวิเคราะห์โครงสร้างประชากร พบว่า เป็นรูปปิรามิดทรงระฆังคว่ำ ฐานแคบ ตรงกลางจะกว้าง แสดงให้เห็นถึงอัตราเกิดที่ลดลง ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน และกำลังก้าวเข้าสู่วัยของผู้สูงอายุในอีก 10 ปีข้างหน้า ดังนั้น ชุมชนแห่งนี้จะเป็นกรณีศึกษาในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง รวมไปถึงการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุ และการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเตรียมความพร้อมด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

3. เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ดังนี้

พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ เทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 13 หมู่บ้าน

กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 13 หมู่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 1,953 คน ผู้วิจัยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ได้เท่ากับ 332 คน การคัดเลือกผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยเฉลี่ยขนาดกลุ่มตัวอย่างให้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันตามความเหมาะสม ในแต่ละชั้นภูมิจะมีลักษณะเหมือนกัน (homogenious) แล้วสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่าง และผู้สูงอายุที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 58 คน ประกอบด้วย ประธานชมรมผู้สูงอายุ 13 หมู่บ้าน จำนวน 13 คน สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และหรือสมาชิกโรงเรียนชะลอวัยใจมีสุข บ้านลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 45 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้เท่ากับ 0.80 เพื่อจัดเก็บกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 332 คน โดยเฉลี่ยขนาดกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละ 25-26 คน สามารถจัดเก็บได้ จำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 96.99 และแบบสัมภาษณ์ (Interview) กับกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 58 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วนำไปเก็บข้อมูลภาคสนาม และการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในพื้นที่ การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มและการจัดเวทีเรียนรู้ โดยมีรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการความรู้ของผู้สูงอายุ หลังจากนั้น จึงนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และเรียบเรียงเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุใน

ตำบลลำปางหลวง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 76.71 มีอายุ 60-70 ปี มีจำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 61.80 มีสถานภาพสมรส คือมีครอบครัวแล้ว มีจำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 72.67 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีจำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 88.82 สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลลำปางหลวงโดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.44) เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.54) รองลงมา คือ สภาพปัญหาด้านพฤติกรรมสุขภาพโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.52) สภาพปัญหาด้านภาวะสุขภาพ ($\overline{X}$ = 2.49) สภาพปัญหาด้านการใช้บริการสุขภาพโดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.40) และสภาพปัญหาด้านครอบครัวโดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.24) ความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลลำปางหลวงโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.92) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ความต้องการด้านสังคมวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.83) รองลงมา คือ ความต้องการด้านสุขภาพจิต อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.96) ความต้องการด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตสูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.96) และความต้องการด้านการปฏิบัติตามหลักอายุวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.95)

จากการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุ มีความต้องการสำคัญแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือด้านร่างกายและด้านจิตใจ ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย พบว่า เกิดจากสภาพความเสื่อมโทรมของร่างกาย ทำให้ไม่สามารถมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคมได้ ซึ่งส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ ในด้านจิตใจและด้านเศรษฐกิจ 2) ความต้องการทางด้านจิตใจ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการความอบอุ่น ความรักจากลูกหลาน โดยมักคิดว่าตนเองด้อยค่า ความต้องการที่สำคัญที่สุดและมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือด้านการศึกษา เนื่องจากผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะได้รับทราบข่าวสาร ข้อมูลที่เกี่ยวข้องการผู้สูงอายุ ดังนั้น แนวคิดการจัดกิจกรรมศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จึงสามารถนำมาใช้เป็นส่วนสำคัญในการให้การศึกษา เพื่อผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตในช่วงสุดท้ายของวงจรชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและปกติสุข

จากการสัมภาษณ์สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ปัญหาและความต้องการด้านวัฒนธรรม เนื่องจากผู้สูงอายุมีความรู้ในเรื่องวัฒนธรรม ควรมีการสนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและการถ่ายทอดสืบสานทางวัฒนธรรมโดยผู้สูงอายุที่เป็นต้นแบบในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขันแก้ว ฟูจา, 2561) การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม เช่น เป็นวิทยากรด้านวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น (นพกุล เครือประเสริฐ, 2561) เนื่องจากผู้สูงอายุเองเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ รัฐควรถ่ายโอนอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดูแลเรื่อง

นี้อย่างจริงจัง ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมนันทนาการที่เพียงพอต่อความต้องการและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เพื่อผู้สูงอายุเองจะได้ประกอบกิจกรรมนันทนาการที่มีส่วนร่วมกับคนในชุมชนหรือผู้สูงอายุด้วยกันเอง เช่น กิจกรรมนันทนาการของผู้สูงอายุ (เปลี่ยน อินต๊ะสอน, 2561) และการส่งเสริมการประกอบกิจกรรมการสร้างสานสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว การให้กำลังใจหรือพูดคุยทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผ่อนคลายอารมณ์ได้ และได้พัฒนาทางด้านจิตใจและให้รู้สึกเพลิดเพลินในช่วงวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ (เนตร กันทา, 2561)

1.2 ปัญหาและความต้องการด้านสาธารณสุข เนื่องจากผู้สูงอายุมักประสบปัญหาด้านภาวะสุขภาพ และปัญหาการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและสวัสดิการของรัฐ ถึงแม้จะมีโครงการบัตรทอง แต่ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งก็ยังเข้าถึงการบริการไม่ทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุขาดการได้รับการรักษาสุขภาพอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง มีค่าให้จ่ายที่สูง และไกลบ้าน ทำให้มีปัญหาสุขภาพทรุดโทรมเรื้อรัง ดังนั้น การได้รับการดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและโรงพยาบาลของรัฐบาล มีการดูแลอย่างเป็นระบบ มีแพทย์และเจ้าหน้าที่ไปดูแลอย่างทั่วถึง มีการตรวจรักษาเบื้องต้นและแจ้งอาการของผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด กิจกรรมดังกล่าว ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพของชุมชนและเทศบาลตำบลลำปางหลวง (บรรจบ ปัญญาเลย, 2561) อย่างไรก็ตาม ควรให้มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดูแลตนเองอย่างเหมาะสม และต้องมีการกำหนดแผนออกตรวจเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอ รับฟังปัญหาสุขภาพจากผู้สูงอายุอย่างใจเย็น เพราะผู้สูงอายุบางท่านมักปกปิดอาการเจ็บป่วย พร้อมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาระบบงานสาธารณสุขมูลฐาน ให้ อสม. และทุกคนในชุมชนสามารถดูแลสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาสาสมัครที่จะมาดูแลผู้สูงอายุ การจัดให้มีศูนย์พัฒนาสุขภาพอนามัยที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เช่น สถานที่ออกกำลังกาย อุปกรณ์สำหรับออกกำลังกายและการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกกำลังกายอย่างเหมาะสม (วรวุฒิ ตุงใย, 2561)

1.3 ปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจ สืบเนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ผู้สูงอายุมีรายได้ลดลง และมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพที่ไม่เพียงพอ ควรสนับสนุนในด้านอาชีพการหารายได้อย่างเหมาะสมตามความถนัดของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมเพิ่มความรู้และทักษะ ด้านอาชีพ และมีการบริการจัดการนำผลิตภัณฑ์กลุ่มออกจำหน่าย การจัดตั้งกองทุนและสวัสดิการกลุ่ม (ตุ๋ย แปงจิตต์, 2561) และการจัดตั้งสวัสดิการกองทุนแก่กลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอและกำลังประสบปัญหาความเดือดร้อน ซึ่งกองทุนผู้สูงอายุในชุมชนจะทำให้มีเงินหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ มีการบริหารจัดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุออกสู่ตลาดเพื่อเพิ่มรายได้

การแนะนำแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับผู้สูงอายุ หรือลูกหลานที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบุพการี (มาลี ขันทะเสมา, 2561)

1.4 ปัญหาและความต้องการด้านสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนหนึ่งอาศัยอยู่บ้านคนเดียว บางครั้งก็จะมีปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน หลายครอบครัวมีปัญหาที่ความแตกต่างกัน ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบ คือลูกหลานในปัจจุบันไปทำงานนอกบ้าน ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ตามลำพังที่บ้าน (สมนึก ยะติน, 2561) แต่ลูกหลานบางคน ก็กลับมาดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ส่วนผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพังที่บ้านคนเดียว ก็ขาดการดูแลเอาใจใส่ ทำให้เกิดความภาวะซึมเศร้า ทำให้กลายเป็นผู้ป่วยทางจิตเวชได้ (นาค จุ่งมิตร, 2561) องค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนในการทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุให้ได้รับการอบรมเกี่ยวกับแนวทางการดูแลผู้สูงอายุ เช่น โครงการสานสายใยรักครอบครัว มีการสนับสนุนงบประมาณปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนให้มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม เช่น การปรับปรุงบ้านหรือที่พัก ห้องน้ำ (บุญศรี นิสิตศิริ, 2561) ส่วนแนวทางการดูแลผู้อายุนั้น ทางเทศบาลตำบลลำปางหลวงก็ได้ให้การส่งเสริมเรื่องการอุปโภคบริโภค การบริจาคสิ่งของแก่ผู้สูงอายุที่ยากไร้ เช่น ข้าวสาร หรือของอุปโภคบริโภค อุปกรณ์เครื่องใช้ เป็นต้น โดยทางเทศบาลมีการส่งเสริมกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการสร้างกิจกรรมการรวมกลุ่มของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน เช่น กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมทางศาสนา ไหว้พระสวดมนต์และฟังเทศน์ ในวันสำคัญต่าง ๆ กิจกรรมเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้สูงอายุที่นอนติดเตียงอยู่ที่บ้าน ทำให้ไม่มีโอกาสมาร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ (ขันแก้ว ฟูจา, 2561) ผลที่ได้รับ คือ ทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และมีกำลังใจ เป็นการสร้างเสริมพลังทางจิตใจแก่ผู้สูงอายุให้เห็นคุณค่าในตนเอง (สุภัทร สำเรียงอินทร์, 2561)

2. รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า กิจกรรมการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลลำปางหลวงนั้นส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐและท้องถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมเหล่านี้เป็นความร่วมมือระหว่างชมรมผู้สูงอายุในระดับจังหวัด ชุมชนหมู่บ้าน และองค์กรชุมชนในท้องถิ่น มีรูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลลำปางหลวง ดังนี้

2.1 กิจกรรมด้านวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีบทบาทและกิจกรรมที่ บูรณาการอยู่กับระบบความเชื่อทางวัฒนธรรมเริ่มตั้งแต่ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และวัด โดยผ่านพิธีกรรมความเชื่อในเรื่องผีปู่ย่า ซึ่งเป็นความเชื่อในระดับครอบครัวและเครือญาติ ผีเสื้อบ้าน เป็นความเชื่อในระดับชุมชน และผีเสื้อวัด ซึ่งเป็นความเชื่อในทางศาสนาที่มีต่อศาสนสถานสำคัญของชุมชน โดยแฝงอยู่กับบทบาทในฐานะผู้นำทางศาสนาและภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งระบบความเคารพนับถือในผู้อาวุโส เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนความเชื่อผีในปัจจุบัน ยังคงมีนับถืออยู่บ้าง แต่เป็นความเชื่อในระดับครอบครัว การเลี้ยงผีเสื้อบ้านได้รับการผนวกรวมอยู่ในพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ เช่น พิธีสืบชาตาบ้านก็จะมีการเลี้ยงผีเสื้อบ้านควบคู่กันไปด้วย ดังนั้นลักษณะการเกาะตัวในระดับชุมชนจึงเป็นแบบกลุ่มศรัทธาวัด ในตำบลลำปางหลวงมีวัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นศูนย์กลาง และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม วัดพระธาตุลำปางหลวงมีพระบรมธาตุและพระวิหารใหญ่เป็นที่ประกอบประเพณีพิธีกรรมสำคัญ เช่น ประเพณีสรงน้ำพระธาตุและขนทรายเข้าวัดในวันสงกรานต์

2.2 กิจกรรมด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวงมีกิจกรรมการอบรมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุ การตรวจสุขภาพร่างกาย ตรวจวัดสายตา แจกแว่นสายตา การอบรมเกี่ยวกับเรื่องอาหารการกินและความเป็นอยู่ โดยการสนับสนุนจากโครงการสวัสดิการผู้สูงอายุ จังหวัดลำปาง ค่ายทหารสุรศักดิ์มนตรี และสถานีอนามัยโรงพยาบาลชุมชนลำปางหลวง การจัดงานมหกรรมกีฬาพื้นบ้านชมรมผู้สูงอายุร่วมกับชมรมผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง การดูแลสุขภาพองค์รวมด้วยการบริโภคอาหารและมีโภชนาการที่ดี โดยการจัดโครงการยิ้มสดใสเตรียมความพร้อมสู่วัยผู้สูงอายุ สนับสนุนโดยกองทุนหลักประกันสุขภาพเทศบาลตำบลลำปางหลวง มีเป้าหมายเพื่อทำให้เกิดความสุขทั้งทางจิตใจ อารมณ์ และร่างกาย การดูแลสุขภาพองค์รวม การที่ผู้สูงอายุจะมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งกายและใจอาจยึดหลัก 3 อ. คือ อาหาร ออกกำลังกาย และอารมณ์ กิจกรรมให้ความรู้เรื่องการออกกำลังกายด้วยผ้าขาวม้าเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ การจัดตั้งศูนย์สูงวัยเตรียมผู้สูงวัย ศูนย์บริการสาธารณสุขลำปางหลวง เพื่อให้ความรู้เรื่องการออกกำลังกายด้วยผ้าขาวม้าเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้เรื่องการออกกำลังกายอย่างถูกวิธี

2.3 กิจกรรมด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลลำปางหลวงมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง “สูงวัยอย่างมีคุณค่า พึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน” บางหมู่บ้านมีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มันฝรั่งทอดกรอบ โดยใช้วัตถุดิบในชุมชน ของกลุ่มสตรีแม่บ้านมีการรวมกลุ่มกันรับซื้อผลิตผลที่เหลือจากการจำหน่ายจากเกษตรกร นำมาแปรในรูปแบบต่าง ๆ นอกเหนือจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรมอีกหลายรายการ เพื่อจำหน่ายเสริมสร้างรายได้แก่สมาชิก และมีกลุ่มองค์การต่าง ๆ มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์อาชีพที่หลากหลาย เช่น ผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา งานจักสาน ทำไม้กวาด น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม หัตถกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มอาชีพและการพัฒนาอาชีพในชุมชน ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากไม้ การทำโคมไฟแจกันไม้มะม่วง เพื่อเป็นของใช้ ของตกแต่ง และของที่ระลึก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกาะคา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกาะคา (พิกุลทิพย์) มี

ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง คือ ข้าวแต๋นคำเดียว กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรลำปางหลวงมีผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง คือ ข้าวแต๋นน้ำแตงโมหน้าน้ำอ้อยงา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหนองหล่าย (จิรวัฒน์ข้าวแต๋น) มีผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง คือ ข้าวแต๋นคำเดียว กลุ่มหมูยอจิตรา มีผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง คือ หมูยอจิตรา กลุ่มผลิตภัณฑ์โอทอปศูนย์ ICT ชุมชนเทศบาลตำบลเกาะคา มีผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง คือ ปุ๋ยมูลไส้เดือน ผ้ามัดย้อม ดอกไม้ประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จากไม้ เป็นต้น และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของชุมชนตำบลลำปางหลวง เป็นองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชนบนฐานพุทธธรรม เช่น การสะสมสวัสดิการวันละ 1 บาท ปัจจุบันมี 13 กลุ่ม ใน 13 ชมรมผู้สูงอายุ 13 หมู่บ้าน และมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายระดับตำบล มีความเชื่อมโยงในการพัฒนาการและสร้างสวัสดิการชุมชนระดับตำบลฯ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่ชุมชนอื่น ๆ ตลอดถึงสถาบันศึกษา หน่วยงานของราชการ ได้รับยกย่องให้เป็นต้นแบบในการจัดตั้งองค์กรการเงินระดับชุมชน

2.4 กิจกรรมด้านสังคมของผู้สูงอายุ การจัดตั้งโรงเรียนชะลอวัยใจมีสุข ตำบลลำปางหลวง มีการรวมกลุ่มและจัดตั้งชมรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาสังคมในหลายด้าน โดยกลุ่มผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง ได้รับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งขึ้นในหลายชุมชน เพื่อรองรับสภาพปัญหาและความต้องการด้านกิจกรรมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดได้มีการจัดตั้งองค์กรการบริหารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ โครงการสวัสดิการผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) การรวมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุตำบลลำปางหลวง ประกอบด้วยชมรมผู้สูงอายุจาก 13 หมู่บ้าน มีการประชุมคณะกรรมการชมรมฯ ทุกวันที่ 15 ของทุกเดือน และมีกิจกรรมชุมนุมระดับตำบลทุกวันที่ 1 ของทุกเดือน มีกิจกรรมพัฒนาการต่าง ๆ การดูแลรักษาสุขภาพ การประกอบอาชีพ เสริมสร้างรายได้แก่สมาชิก ช่วยเหลือบูรณาการงานด้านต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และได้รับความไว้วางใจให้รับผิดชอบจัดกิจกรรมชุมนุมผู้สูงอายุระดับอำเภอหลายครั้ง

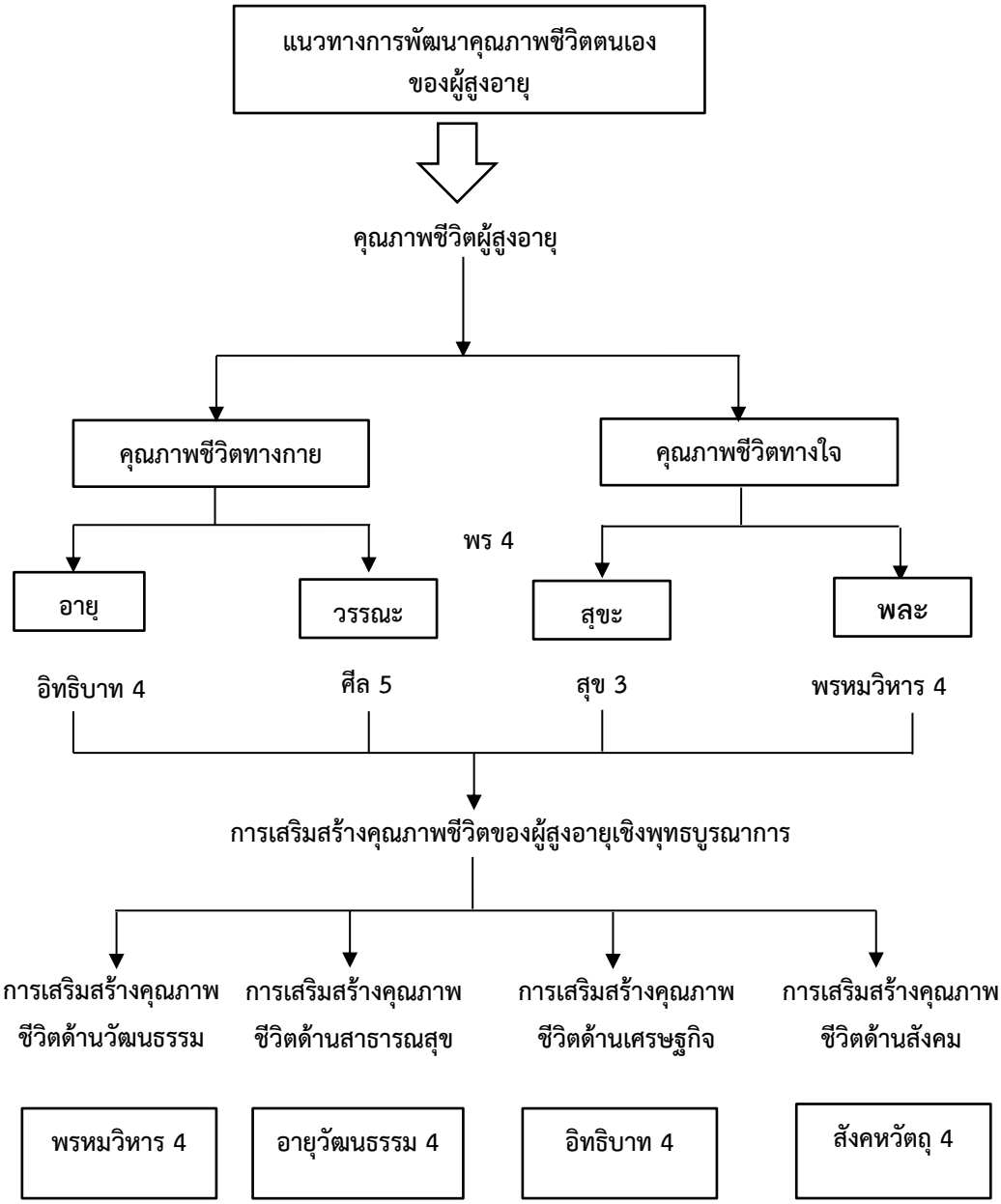
ดังนั้น การดำเนินงานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนที่มีความตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ส่วนบางแห่งก็ยังมีแนวทางไม่ค่อยชัดเจนนักในการดำเนินกิจกรรม เนื่องจากปัญหาหลายด้าน เช่น บทบาทและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ความตระหนักและความเข้าใจสภาพปัญหาของกลุ่มผู้สูงอายุ งบประมาณ และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ตลอดถึงปัจจัยความแตกต่างกันของลักษณะเฉพาะในด้านสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน

3. เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

1) พร 5 เพื่อนำไปใช้ในการเกื้อหนุนมีชีวิต ประกอบด้วย อายุ บำเพ็ญตนตามหลักอิทธิบาท 4 วรรณะ ประพฤติตนอยู่ในศีล สุขะ ปฏิบัติตนอยู่ในฌานสมาธิ โภคะ ปฏิบัติตนอยู่ในหลักพรหมวิหาร 4 และ พละ บำเพ็ญภาวนาจิต 2) อายุวัฒนธรรม เพื่อนำไปใช้ในดำเนินชีวิตเหมาะสมกับวัย ประกอบด้วย สัปปายการี สร้างสัปปายะ คือทำอะไร ๆ ให้เป็นที่สบายเกื้อกูลแก่สุขภาพ สัปปาเย มัตตัญญู แม้ในสิ่งที่สบายนั้น ก็รู้จักประมาณทำแต่พอดี ปริณตโภชี บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย, กาลจารี มีศีล ปฏิบัติตนให้เหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักจัดเวลา ทำพอดีเวลา และพรหมจารี รู้จักถือพรหมจรรย์ตามควร และมิตรที่ดี 3) หลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน ประกอบด้วย ฉันทะ คือ เลือกทำงานด้วยความรัก ความพอใจ วิริยะ ทำการงานด้วยความเพียรบากบั่น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งที่ทำนั้น และ วิมังสา มีความคิดตริตรองไต่สวนในสิ่งที่ทำ

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้เป็น 4 หลักการ ดังนี้ 1) หลักพรหมวิหารในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ 2) หลักอายุวัฒนธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ 3) หลักอิทธิบาทในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ 4. หลักสังคหวัตถุในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุ

หลักพุทธธรรมเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ทั้งในด้านคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลและคุณภาพชีวิตส่วนรวม คุณภาพชีวิตทางกายและคุณภาพชีวิตทางใจของผู้สูงอายุ สรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย แต่จากการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลลำปางหลวงโดยรวม อยู่ในระดับมาก สามารถแบ่งความต้องการออกเป็น 2 ด้าน คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย

เนื่องจากความเสื่อมถอยของสภาพร่างกายและภาวะความเจ็บป่วย และความต้องการทางด้านจิตใจ เนื่องจากความรู้สึกว่าตนเองด้อยค่า ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือการให้การศึกษา จะทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการดูแลรักษาสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ และสร้างความรู้สึกตระหนักในคุณค่าของตนเอง โดยการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายและครอบคลุมความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน ดังนั้น แนวคิดการจัดกิจกรรมศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถนำมาใช้เพื่อผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตในช่วงสุดท้ายของวงจรชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและปกติสุข (อาชัญญา รัตนอุบล และณะ, 2552)

รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มี 4 ด้าน คือ 1) กิจกรรมด้านวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ เช่น การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา และการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) กิจกรรมด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมให้ความรู้เรื่องการออกกำลังกายด้วยผ้าขาวม้าเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ กิจกรรมก้าวย่างอย่างมีคุณค่า สูงวัยอย่างมีความสุข กิจกรรม 3 อ.สร้างสุขผู้สูงอายุแบบพอเพียง 3) กิจกรรมด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์จากไม้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผลิตภัณฑ์โอทอปศูนย์ ICT กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง “สูงวัยอย่างมีคุณค่า พึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืน” และ 4) กิจกรรมด้านสังคมของผู้สูงอายุ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนชะลอวัยใจมีสุข ตำบลลำปางหลวง สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 โดยแผนดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” โดยมีวิสัยทัศน์ “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 3 มาตรการ คือ 1) หลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยสูงอายุ 2) การให้การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) การปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 มาตรการ คือ 1) ส่งเสริมสุขภาพป้องกันการเจ็บป่วย และดูแลตนเองเบื้องต้น 2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ 3) ส่งเสริมด้านการทำงานและการหารายได้ของผู้สูงอายุ 4) สนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ 5) ส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อ 6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 มาตรการ คือ 1) คุ้มครองด้านรายได้ 2) หลักประกันด้านสุขภาพ 3) ด้านครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง 4) ระบบบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 มาตรการ คือ 1) การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ประกอบด้วย 3 มาตรการ คือ 1) สนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุสำหรับการกำหนดนโยบายและการพัฒนาการบริการ หรือการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ 2) ดำเนินการให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่มีมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง 3) พัฒนาระบบข้อมูลทางด้านผู้สูงอายุให้ถูกต้องและทันสมัย โดยมีระบบฐานข้อมูลที่สำคัญด้านผู้สูงอายุที่ง่ายต่อการเข้าถึงและสืบค้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562)

การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้เป็น 4 หลักการ ดังนี้

1. หลักพรหมวิหารในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในดำเนินชีวิตร่วมกับสังคม ประกอบด้วย เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และอุเบกขา การรู้จักวางเฉย การวางใจเป็นกลาง

2. หลักอายุวัฒนธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในดำเนินชีวิตเหมาะสมกับวัย ประกอบด้วย สัปปายการี สร้างสัปปายะ คือทำอะไร ๆ ให้เป็นที่สบายเกื้อกูลแก่สุขภาพ สัปปาเย มัตตัญญู แม้ในสิ่งที่สบายนั้น ก็รู้จักประมาณทำแต่พอดี ปริณตโภชี บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย กาลจารี มีศีล ปฏิบัติตนให้เหมาะสมในเรื่องเวลา เช่น รู้จักจัดเวลา ทำพอดีเวลา และพรหมจารี รู้จักถือพรหมจรรย์ตามควร และมิตรที่ดี

3. หลักอิทธิบาทในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน ประกอบด้วย ฉันทะ คือ เลือกทำงานด้วยความรัก ความพอใจ วิริยะ ทำการงานด้วยความเพียรบากบั่น จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งที่ทำนั้น และ วิมังสา มีความคิดตริตรองไต่สวนในสิ่งที่ทำ

4. หลักสังคหวัตถุในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในการการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ การเสียสละ ปิยวาจา คือ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่ดี อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น และสมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย

หลักพุทธธรรมเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้ และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในด้านร่างกายและคุณภาพชีวิตทางจิตใจ

สรุป

สภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยรวมอยู่ในระดับน้อย แต่จากการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลลำปางหลวงโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีแนวทางในการส่งเสริมในการจัดกิจกรรมศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยแก่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน

รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มี 4 ด้าน คือ 1) กิจกรรมด้านวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ 2) กิจกรรมด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ 3) กิจกรรมด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ และ 4) กิจกรรมด้านสังคมของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 โดยแผนดังกล่าวได้ให้ความสำคัญต่อ “วงจรชีวิต” โดยมีวิสัยทัศน์ “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” คือ การดึงศักยภาพของผู้สูงอายุให้กลับคืนสู่สังคมทั้งในด้านวัฒนธรรม สาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคม ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งในด้านร่างกาย (Physical health) ด้านจิตใจ (Psychological) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationship) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)

การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการในเขตเทศบาลตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้แก่ การใช้หลักพรหมวิหารในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านวัฒนธรรมเพื่อนำไปใช้ในดำเนินชีวิตร่วมกับสังคม หลักอายุวัฒนธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในดำเนินชีวิตเหมาะสมกับวัย หลักอิทธิบาทในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน และหลักสังคหวัตถุในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้ในการการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน โดยมุ่งเน้นการบริหารจัดการที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การพัฒนาทางด้านสุขภาพ และศักยภาพทางกายของผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับวัย การพัฒนาทางด้านจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ การพัฒนาลักษณะทาง

กายภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาศักยภาพทางสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุและบุคคลอื่น ๆ ในสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดึงเอาศักยภาพและประสบการณ์ของตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาทางด้านคุณธรรมและปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชน พร้อมทั้งเป็นผู้นำที่ทรงคุณค่าต่อสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอเพื่อการพัฒนา

1.1 หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน และคณะสงฆ์ควรนำผลการศึกษาวิจัย ไปกำหนดเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนากิจกรรมบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาในระดับกลุ่มของผู้สูงอายุในชุมชนให้มากขึ้น ตลอดถึงการสื่อสารให้มวลชนได้รับทราบ เข้าใจปัญหาและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ

1.2 สถาบันการศึกษาควรนำไปใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหลักสูตรเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาต่อยอดการนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย และพัฒนากิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุที่สนับสนุนการประยุกต์ ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิต

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง).* กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ขันแก้ว ฟูจา. (15 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

ตุ๋ย แปงจิตต์. (14 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

นพกุล เครือประเสริฐ. (14 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

นาค จุ่งมิตร. (15 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

เนตร กันทา. (14 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

บรรจบ ปัญญาเลย. (16 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูง อายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

บุญศรี นิสิตศิริ. (15 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2560). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริ้นเทอรี่ จำกัด 999.

เปลี่ยน อินต๊ะสอน. (14 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

มาลี ขันทะเสมา. (15 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.* กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วรวุฒิ ตุงใย. (16 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

สมนึก ยะติน. (14 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. รายงานการสำรวจผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. (2560). *แนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุสำหรับโรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สุภัทร สำเรียงอินทร์. (15 ธันวาคม 2561). การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการ. (อดุลย์ กันธิดา, ผู้สัมภาษณ์)

อาชัญญา รัตนอุบล และณะ. (2552). การศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน. ใน *รายงานวิจัย.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

The WHO Group. (1995). The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): Position paper from the World Health Organization. *Social Science and Medicine*, 41(10), 1403-1409.

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560*

THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF NA WAE SUBDISTRICT COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL TO "SELF-GOVERNANCE COMMUNITY" UNDER THE CONSTITUTION OF THAILAND 2017

อุดมศักดิ์ เดโชชัย
Udomsak dechochai
อุทิศ สังขรัตน์
Utit Sangkharat
วันชัย ธรรมสัจการ
Wanchai Thammasaccakarn
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University, Thailand
E-mail: Udomsak_dec@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนและบทบาทที่นำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชน โดยผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างบริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบของกรณีศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

ยุคเริ่มแรก กลุ่ม องค์กรชุมชนจำนวนมากของตำบลนาแว เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตราประราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2551 กลุ่ม องค์กรชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันในการขับเคลื่อนทางสังคมอยู่หลายประการทั้งที่เป็นเชิงประเด็นปัญหาและทุนในพื้นที่ เช่น ประเด็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การปริการสาธารณะในชุมชน สิทธิชุมชนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น และจากการจดแจ้ง จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวขึ้นในปี 2552 ที่มีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนรองรับทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 1 January 2020

ภาคเอกชน ยอมรับสถานภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนมากขึ้น จนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนใหม่ๆ ตามนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายของรัฐ เช่น กลุ่มร้านค้าประชารัฐ กลุ่มบ้านมั่นคงชนบท เป็นต้น

นอกจากนั้นยังพบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ได้มีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของตำบลไว้ด้วยกัน จึงทำให้เกิดพื้นที่การประสานงานร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน ทั้งเจ้าของปัญหาและผู้มีส่วนให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา จนทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว เป็นเสมือน “เวทีกลาง”หรือ “พื้นที่กลาง” ของตำบล ที่ท้องถิ่น จังหวัดและเจ้าหน้าที่ หน่วยสนับสนุนต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ จึงเป็นแนวโน้มสำคัญของการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ที่จะนำไปสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ซึ่งจะเป็นการเติบโตและเข้มแข็งของขบวนการภาคพลเมืองไทยอีกระดับหนึ่ง

คำสำคัญ: บริบทการขับเคลื่อน, สภาองค์กรชุมชนตำบล, ชุมชนจัดการตนเอง

Abstract

This article is a part of research study on The Implementation Of the Community Organization Councils for self-governance A Case studies of community organizations councils in Nakhon Si Thammarat Province Thailand, Which aims to study the context of the Implementation of the community organization councils and the role that leads to self-governance of the community The researcher gave an example of the context of the Implementation community organization councils in Na Wae Sub-district, Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province Thailand. Which is the prototype area of this research a case study By using participatory action research methods.

The results of the research found that:

In the early age, groups of many community organizations in Na Wae Sub-district Occurred before the enactment of the Community Organization Councils in 2008 Such community organizations There are many activities in social Implementation. Both in terms of Problem issue and issues in areas such as customs and traditions, community services, community rights in resources and environment, organic farming systems in the community, community welfare fund systems, and Community financial institutions etc. And from the registration

and establishment of a community organization councils Na Wae Sub-district in the year 2009 with the Community Organizations Council Act Making various agencies both public and private sectors Accept the status of more community organizations Until causing the group New community organizations According to the policy of the agency And government policies such as civil servant shops Rural Solidarity Group etc.

In addition, it was found that the Community Organization Councils of Na Wae Sub-district Have linked the group Community organizations that are Implementation by various issues Of the Sub-district together, thus creating a coordinated space between the state and the community Both the owner of the problem and the contributor to solve the problem Until making the Community Organization Council of Na wae Sub-district as a "center stage" or "Central area" of the Sub-district, where local, provincial officials And various support units Can join to exchange learning And set guidelines for solving common problems Therefore is a major trend of Implementation the Community Organization Councils of Na Wae Sub-district which will lead to "self-governance community" which will be the growth and strength of the Thai citizen movement

Keywords: The Implementation Context, The Community Organization Councils, Self-Governance Community

บทนำ

สภาองค์กรชุมชนตำบลเกิดจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีหลักการสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นของประเทศสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรชุมชนตามประเด็นปัญหาของตนเองในแต่ละพื้นที่ โดยร่วมกันกำหนดแนวทางและกระบวนการแก้ไขปัญหา เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอต่อภาครัฐ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามมาตรา 21 ได้บัญญัติให้สภาองค์กรชุมชนตำบล มีภารกิจสำคัญดังต่อไปนี้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2551) กล่าวคือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ โดยสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติให้เกิดความอย่างยั่งยืน พร้อมกับเผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชนรวมตลอดทั้งการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้

อาจจัดทำข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจัดทำข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข ความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดเวที ปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย และส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็งและสมาชิกองค์กรชุมชนรวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยการประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น เพื่อรายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบลอันเนื่องจากการดำเนินงานใด ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งวางกติกาในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล และจัดทำรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบลรวมถึงสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ทั้งนี้ต้องเสนอรายชื่อผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลจำนวนสองคนเพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัด (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558)

ผลของการบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้เกิดการจดแจ้ง จัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย พร้อมทั้งมีการขับเคลื่อนงานตามภารกิจที่ปรากฏออกมาในเชิงกิจกรรมและเชิงพื้นที่ของแต่ละตำบลเป็นไปอย่างคึกคัก จนกล่าวได้ว่า เอื้อให้ขบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมของภาคพลเมืองดำเนินไปได้อย่างเข้มข้นและมีชีวิตชีวาตลอดช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้บรรยากาศของรัฐธรรมนูญปี 2550 (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2550)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมขบวนการขับเคลื่อนของภาคพลเมืองให้เติบโต เข้มแข็งต่อเนื่อง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากพิจารณาพบว่า บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 ยังไม่ระบุลักษณะรูปแบบในการส่งเสริมการขับเคลื่อนของภาคพลเมืองไว้ชัดเจนมากนัก หากแต่สามารถอนุโลมได้ในหมวด 3 ซึ่งว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 42-44 และหมวด 16 ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา 257-261ที่ต้องขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งถึงห้าปีข้างหน้า (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) และหากพิจารณาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ยังพบว่า ต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี 2550 ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่ 12 ว่าด้วยเรื่องสิทธิชุมชน ตามมาตรา 66-67 และแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตามมาตรา 87 ที่มุ่งเน้นให้พลเมืองเป็นเป้าหมายและพลเมืองเป็นผู้มีส่วนร่วมสำคัญ จนถึงขั้นให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เป็นต้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

ดังนั้น การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่มีการปรับเปลี่ยนใหม่ หรือข้อกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ทางคณะกรรมการและผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อนำไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จะใช้ช่องทางขับเคลื่อนภารกิจตามมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนเพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และการประสานภาคีสนับสนุน รวมทั้งการประสานแหล่งทุนจากภายนอกชุมชนได้ เป็นต้น ดังที่ ดารารัตน์ คำเป็ง ได้ศึกษาบทบาททางการเมืองภาคประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น ศึกษากรณีเฉพาะ สภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน พบว่าบทบาทหน้าที่และสถานภาพทางปฏิบัติของสภาองค์กรชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นการขยายตัวของการเมืองภาคประชาชน ในรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมการปกครองในทุกกระบวนการในท้องถิ่น เพื่อเป็นการรับรองสิทธิชุมชน และสิทธิการเมืองภาคประชาชนตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 มาตรา 66, 67 และ 68 แต่ทั้งนี้สถานภาพทางกฎหมายของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนยังมีข้อจำกัดหลายด้าน อันส่งผลต่อการกระจายอำนาจและคานอำนาจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมลดน้อยลง คือ 1) สภาองค์กรชุมชนไม่มีอำนาจหน้าที่ โดยถูกบัญญัติเป็นเพียง “ภารกิจ” 2) ไม่มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือนิติบุคคลตามกฎหมาย 3) การไม่มีงบประมาณเป็นตัวเอง และ 4 ไม่มีบทบัญญัติรวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับรองการมีพื้นที่ทางการเมืองของสภาองค์กรชุมชนเข้มแข็ง (ดารารัตน์ คำเป็ง , 2552)

ดังที่ มณีรัตน์ มิตรปราสาท ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ชุมชนท้องถิ่นที่ขาดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งก็ไม่สามารถใช้สภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ ในหลายกรณีที่คาดหวังใช้สภาองค์กรชุมชน เป็นกลไกในการระดมทรัพยากรจากภายนอกเป็นสำคัญ อันส่งผลให้ชุมชนเกิดความขัดแย้ง และอาจนำไปสู่ความแตกแยกในระยะยาว พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนโดยนัยยะนี้ จึงเป็นเสมือนกับดักทางอำนาจที่ทำลายความเข็มแข็งของภาคประชาชน และเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยในโอกาสต่อ ๆ ไปเช่นกัน (มณีรัตน์ มิตรประสาท, 2555) ดังนั้นการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนควบคู่กับการทำความเข้าใจบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้องจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่อาจทำให้สภาองค์กรชุมชนสมารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเข้มแข็ง

สำหรับสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการริเริ่มจดแจ้ง จัดตั้งและดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมตามภารกิจของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 เมื่อเดือนธันวาคมปี 2552 จวบจนปัจจุบัน จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ผลของการดำเนินงานตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชน ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ จนทำให้เกิดการจดแจ้ง จัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน และเกิดแกนนำชุมชนที่ช่วยเสริมสร้างความเจริญเติบโตและเข้มแข็งของขบวนการเมืองภาคพลเมืองจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศตลอดระยะเวลาร่วมทศวรรษที่ผ่านมานั้น ดังนั้น บทความวิจัยบริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง”ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 ภายใต้การศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะสามารถสะท้อนเส้นทางและบทบาทสำคัญของสภาองค์กรชุมชนที่นำไปสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ได้เป็นอย่างดี

โดยผู้วิจัยได้ยกตัวอย่าง บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบของกรณีศึกษาของงานวิจัยฉบับดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่าด้วยบริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง”ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่มีการปรับเปลี่ยนใหม่ หรือข้อกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับทางคณะกรรมการและผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อนำไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อได้ใช้เป็น “สภาองค์กรชุมชน” ต้นแบบ ที่มีประชาชนจากทุกภาคส่วนมาช่วยกัน ทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมนำและร่วมประสาน จะเป็นการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองแนวใหม่ อันเป็นการเสริมพลังในการขับเคลื่อนการเมืองของภาคพลเมืองให้มีการเติบโตและเข้มแข็งยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช และแนวโน้มการยกระดับการขับเคลื่อนสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง”

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือมักเรียกกันโดยย่อว่า “PAR” กล่าวคือ เป็นการผสมผสานระเบียบวิธีวิจัยเข้าด้วยกันทั้งการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ เพื่อให้ผลการศึกษามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นคือ

1. การศึกษาวิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาช่วยเติมเต็มในการสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีให้กับผู้วิจัย ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. การศึกษาวิจัยข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในการศึกษาวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชนี้ผู้วิจัยศึกษา การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนทั้งระดับตำบล/เทศบาล ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงภาพรวมสถานการณ์ของการขับเคลื่อนขบวนสภาองค์กรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ใช้เป็นกรณีศึกษาวิจัยภาคสนามดังกล่าวแล้วนั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังได้เลือกเอาพื้นที่ศักยภาพ จำนวน 1พื้นที่คือสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาต้นแบบเชิงลึก ตามขั้นตอนการศึกษาดังที่กล่าวแล้วข้างต้นโดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือของการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานร่วมกันกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยเบื้องต้นได้แก่ 1) ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช 2)เลขาธิการคณะกรรมการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จำนวน 5 คน ร่วมให้ข้อมูลพร้อมทั้งช่วยกันวางแผนในการออกแบบเกณฑ์กลางเพื่อใช้ในการตัดสินใจคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง และสำหรับใช้เป็นพื้นที่ต้นแบบของกรณีศึกษาเชิงลึกสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการค้นหาการขับเคลื่อนสภาองค์กรเพื่อการจัดการตนเอง รวมถึงบทบาทสำคัญที่นำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนในอนาคต

ในส่วนการเก็บข้อมูลของพื้นที่ต้นแบบซึ่งใช้เป็นกรณีศึกษาเชิงลึกของกรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดเวทีประชาคมที่มีตัวแทนระดับคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนทั้ง 12 หมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในหมู่คณะกรรมการในการใช้ช่องทางข้อกฎหมาย และบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นองค์ความรู้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วย 1) ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว 2) เลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว 3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาแว 4) สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว จำนวน 12 คน

ผลการวิจัย

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง”ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวน 12 หมู่บ้าน จำนวน 2,394 ครัวเรือน ประกอบด้วยประชากรทั้งชายและหญิง ประมาณ 7,424 ราย นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่ม องค์กรชุมชนจำนวนมากของตำบลนาแว เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2551 กลุ่มองค์กรชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันในการขับเคลื่อนทางสังคมอยู่หลายประการทั้งที่เป็นเชิงประเด็นปัญหาและทุนในพื้นที่ เช่น ประเด็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การปริการสาธารณะในชุมชน สิทธิชุมชนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน โดยนายเจริญ อวยศิลป์ ได้เริ่มชักชวนสมาชิกรวมตัวกันก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2543 มีเงินทุนประมาณ 3,000 บาทจนกระทั้งเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีสมาชิกครอบคลุมทั้ง 12หมู่บ้าน และกล่าวได้ว่า การขับเคลื่อนสถาบันการเงินชุมชนนับเป็นประเด็นการขับเคลื่อนงานทางสังคมร่วมกันของตำบลนาแว ที่เป็นรูปธรรมประการหนึ่งในปัจจุบัน หากแต่กลุ่ม องค์กรชุมชนดังกล่าวเหล่านั้นยังขาดพื้นที่หรือเวทีกลางที่สนับสนุนการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันของคนทำงานอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อต่อยอดกิจกรรมการขับเคลื่อนต่าง ๆ

การเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว

สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว เริ่มจดแจ้งและจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม 2552 ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน ปีพุทธศักราช 2551 โดยรัฐบาลสนับสนุนกระบวนการจัดตั้งผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งในยุคเริ่มแรก ชาวตำบลนาแวใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวทีในการพบปะ พูดคุยเรื่อง สถาบันการเงินชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเป็นเรื่องหลักเนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญและเกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ในตำบล จนเกิดพัฒนาการไปสู่การพูดคุยประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนในตำบลเดียวกัน

การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว

พบว่า การจดแจ้ง จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ที่มีพระราชบัญญัติรองรับทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ยอมรับสถานภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนมากขึ้น จนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนใหม่ๆ ตามนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายของรัฐ เช่น กลุ่มร้านค้าประชารัฐ กลุ่มบ้านมั่นคงชนบท เป็นต้น และการต่อยอดกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนตามนโยบายของรัฐ โดยเพิ่มฐานจำนวนสมาชิกในปี 2561 จากจำนวนสมาชิก 439 คน เพิ่ม

เป็น 826 คน เป็นต้น นอกจากนั้นยังพบว่า ช่วยสร้างศักดิ์ศรีและการต่อรองในการขับเคลื่อนกิจกิจกรรมให้กับภาคประชน เช่น สภาองค์กรชุมชนมีการจัดทำข้อเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาแว จัดทำงบประมาณประมาณรายจ่ายประจำปีให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น

ใช้สภาองค์กรชุมชนเชื่อมโยงภาคีพัฒนา

พบว่า ปัจจุบัน สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ได้มีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของตำบลไว้ด้วยกัน จึงทำให้เกิดพื้นที่การประสานงานร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน ทั้งเจ้าของปัญหาและผู้มีส่วนให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา จนทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว เป็นเสมือน “เวทีกลาง”หรือ “พื้นที่กลาง” ของตำบล ที่ท้องถิ่น จังหวัดและเจ้าหน้าที่ หน่วยสนับสนุนต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกันได้

การใช้กฎหมาย และบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน

ผลการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า การพบปะกันของประธานคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชและเลขาธิการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน จนเกิดเวทีประชาคมที่มีตัวแทนระดับคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนทั้ง 12 หมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในหมู่คณะกรรมการในการใช้ช่องทางข้อกฎหมาย และบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นองค์ความรู้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสิทธิประโยชน์ของชุมชนเพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น และจะเป็นความรู้ที่สามารถนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกภายในชุมชนและผู้สนใจได้

อภิปรายผล

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง”ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 พบว่า ยุคเริ่มแรก กลุ่ม องค์กรชุมชนจำนวนมากของตำบลนาแว เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตราประราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2551 กลุ่ม องค์กรชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันในการขับเคลื่อนทางสังคมอยู่หลายประการทั้งที่เป็นเชิงประเด็นปัญหาและทุนในพื้นที่ เช่น ประเด็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การปริการสาธารณะในชุมชน สิทธิชุมชนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น และจากการจดแจ้ง จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวขึ้นในปี 2552 ที่มีพระราชบัญญัติสภาองค์กร

ชุมชนรองรับทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ยอมรับสถานภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนมากขึ้น จนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนใหม่ๆ ตามนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายของรัฐ เช่น กลุ่มร้านค้าประชารัฐ กลุ่มบ้านมั่นคงชนบท เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับโกวิทย์ พวงงาม (2553) ที่เสนอแนวทางการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ 5 ด้านคือ 1) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านแผนชุมชน 2)การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านเกษตร 3) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านการเงินชุมชน 5) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านด้านเศรษฐกิจพอเพียง (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

นอกนั้นยังพบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ได้มีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของตำบลไว้ด้วยกัน จึงทำให้เกิดพื้นที่การประสานงานร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน ทั้งเจ้าของปัญหาและผู้มีส่วนให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา จนทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว เป็นเสมือน “เวทีกลาง”หรือ “พื้นที่กลาง” ของตำบล ที่ท้องถิ่น จังหวัดและเจ้าหน้าที่ หน่วยสนับสนุนต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ ซึ่งอเนก เหล่าธรรมทัศน์ มองว่า การสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นนั้น ต้องเป็นโรงเรียนหรือสนามฝึกให้ประชาชนยกระดับตนเองขึ้นเป็นผลเมือง ให้พวกเขามีความเป็นเจ้าของรัฐ หรือรัฐบาลให้มากขึ้น ให้พวกเขามีความเสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ให้พวกเขามีความสามารถในการพึ่งตนเองหรือรวมกำลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองหรือปัญหาของส่วนรวมให้มากที่สุด (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2553) สิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวโน้มสำคัญของการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ที่จะนำไปสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ซึ่งจะเป็นการเติบโตและเข้มแข็งของขบวนการภาคพลเมืองไทยอีกระดับหนึ่ง

สรุป

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะเป็นสภาองค์กรชุมชนต้นแบบที่สำคัญให้กับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น ๆ ของประเทศในการพัฒนายกระดับการขับเคลื่อนจากภายในชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งเท่าทันพลวัตของการเปลี่ยนแปลง จนเกิดชุมชนจัดการตนเองได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเตรียมจัดขบวนสภาองค์กรชุมชนเพื่อเข้าร่วมการปฏิรูปประเทศ ที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งถึงห้าปีข้างหน้า ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปีพุทธศักราช 2560 ทั้งนี้

เพื่อการยกระดับการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว และการแสวงหาช่องทางเพื่อยกระดับการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้บรรยากาศของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

2. ภาคีพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรใช้ช่องทางสภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการให้การสนับสนุนทรัพยากรและการขับเคลื่อนพันธกิจของหน่วยงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และทั้งนี้เพื่อสร้างดุลยภาพของการพัฒนาร่วมกันระหว่างชุมชน รัฐ และเอกชน เป็นต้น

3. สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว จะต้องพัฒนายกระดับกลไกการขับเคลื่อนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น จากภายในของสภาองค์กรชุมชนเอง ที่ต้องมุ่งเน้นการสร้างสำนึกร่วมสาธารณะ หนุนเสริมพลังกลุ่ม องค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจากฐานทรัพยากรและทุนชุมชนที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ภายใต้สภาองค์กรชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาจากพระราชบัญญัติและทรัพยากรจากภายนอก

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มองค์กรชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลนาแว พร้อมสมาชิกและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านรวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัยฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดารารัตน์ คำเป็ง. (2552). ศึกษาบทบาททางการเมืองภาคประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษากรณีเฉพาะ สภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเวียง จังหวัดน่าน. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มณีรัตน์ มิตรประสาท. (2555). สภาองค์กรชุมชน: วิถีประชาธิปไตยในสังคมไทย. *วารสารปาริชาต*, 24(2), 73-95.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550*. เรียกใช้เมื่อ 2562 มีนาคม 6 จาก http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution2550.pdf

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560*. เรียกใช้เมื่อ 6 มีนาคม 2562 จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2551). *พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2558). *ชุมชนพลเมืองจะได้อะไรจากรัฐธรรมนูญ (ปี 2558).* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). *ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงประชามติ ในวันอาทิตย์ 19 สิงหาคม 2550.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2553). *ประชาธิปไตยชุมชน รัฐศาสตร์สำหรับสภาองค์กรชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

กระบวนการจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย*

PROCESSES OF MANAGEMENT INFLUENCING THE SUCCESS OF SERVICE QUALITYDEVELOPMENT OF THAI NATIONAL MUSEUMS

ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำ
Susaraporn Tangtenglam
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University, Thailand
E-mail: susaraporn.n1982@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มเป้าหมายที่ในการศึกษา ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จำนวน 43 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ จำนวน 430 คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม มีค่าความตรง ระหว่าง 0.67 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.894 และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบไคสแควร์ การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ผลการศึกษาพบว่า

1. กระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถระดมเงินทุนจากหน่วยงานภายนอกเพื่อมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้อย่างเหมาะสม แต่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงนิทรรศการให้มีความถูกต้องและทันสมัยทั้งในด้านเนื้อหาวิชาการและเทคนิคการนำเสนอ เพื่อการดึงดูดความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.75, S.D.=0.44) การพัฒนาคุณภาพบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย เมื่อพิพิธภัณฑ์มีขนาดใหญ่ขึ้นแล้ว บุคลากรเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องเพิ่มจำนวนให้มากขึ้นตามไปด้วย เพื่อรองรับการดำเนินงานที่เพิ่มมากขึ้น ตอบสนองผู้รับบริการได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิด

* Received 17 November 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

ความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.36 , S.D.=0.46)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้ดีขึ้น โดยการอบรมให้มีความรู้เรื่องภาษาให้มากกว่า 2 ภาษา เพื่อสามารถให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ มีการฝึกอบรมเรื่องการให้บริการที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนโยน กิริยาท่าทางที่ สุภาพ อ่อนน้อม และปรับปรุงเครื่องแต่งกายของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงประศาสตร์โดยการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย รายด้าน ทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการด้านการจัดคนเข้าทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการสั่งการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการจัดองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการวางแผนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการควบคุมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ, ปัจจัยความสำเร็จ, คุณภาพบริการ, การบริหารพิพิธภัณฑ์

Abstract

This research aimed to study 1) processes of managing the national museums in Thailand and 2) factors that affected the success of their service quality development. This research was based on qualitative and quantitative methods. Participants in the study included 43 national museum staff and 430 randomly selected visitors. Specific interview forms and questionnaires, which r was 0.894, and v was between 0.67-1.00, were used for the data collection. After that, the data was investigated with the statistical software package in order to find out its statistic values which were frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test, and F-test.

The result indicated that:

1. The processes of managing the national museums in Thailand hadn't attracted enough for other sectors to fundraise the proper development of the museums. However, the processes were gradually improved. Reliable and modern exhibitions were the feature with good academic content and

technique in order to attract more tourists. At this point, the tourists' attitude was at a high level ($\overline{X}$ = 3.75, S.D. = 0.44). As to service quality development of the museums, staff was very important and needed to be more, especially when the museums were bigger, in order to support more responsibilities with all-over and effective services for the highest satisfaction. At this point, the tourists' attitude was at the highest level ($\overline{X}$ =4.36, S.D.=0.46).

2. For the factors that affected the success of the development, there was a process to produce better staff with second language workshops provided in order that the staff can provide foreign tourists information about attractions. More than that, the staff was also trained to provide impressive service with smile, gentility, politeness, and local costume for historic tourism. When considering the factors that affected the success of their service quality development, there were 5 managerial service quality factors which were 1) commissions, 2) commands, 3) operations, 4) planning, and 5) control. All of them were statistical significance indifferent at 0.05.

Keywords: Management Process, Success Factors, Service Quality, Museum Management

บทนำ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย นับได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ตามลักษณะของบริการที่ดี เช่น ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ โบราณคดี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ยังไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนส่วนใหญ่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์บ่งบอกถึงความเก่าแก่ ล้าสมัย ประกอบกับขาดการดำเนินการที่เป็นเชิงรุกและทันต่อสถานการณ์ เช่น ขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องตลอดเวลา การแสดงหรือการจัดนิทรรศการที่ไม่เร้าความสนใจกับผู้เข้าชมในกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ หรือกลุ่มเฉพาะทาง เช่น กลุ่มนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ นอกจากนี้อาจรวมถึงงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นต้น พิพิธภัณฑ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจึงยังไม่ตอบสนองในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในทุกวัย ทุกกลุ่ม ประชาชนหรือชุมชนยังไม่ค่อยเข้ามามีบทบาทหรือส่วนร่วมแต่อย่างใด เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วมีเพียงกลุ่มนักเรียนเท่านั้นที่ให้ความสนใจและเข้าใช้บริการของ

พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ และในทางตรงกันข้าม พิพิธภัณฑ์ต้องมีบทบาทและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกกลุ่มเห็นความสำคัญและคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ทั้งต้องสร้างความเข้าใจโดยขยายฐานไปถึงประชาชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน โดยจัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญและปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะเดียวกันผู้บริหารพิพิธภัณฑ์ต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีวิสัยทัศน์และมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการอย่างแยบคาย มีความหลากหลายของประเภทหรือชนิดของพิพิธภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและชุมชน (สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ, 2558)

อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติทั่วประเทศมีแนวโน้มลดลง เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ในปี พ.ศ. 2560 ยอดผู้เข้าชมลดลงกว่า 5 หมื่นคน ส่วนกรณีที่หลายพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีผู้เข้าชาวต่างชาติน้อยมากใน เนื่องจากบริษัททัวร์ตัดโปรแกรมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติออกไป ซึ่งจะต้องมีการทบทวนเรื่องการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและประสานกับบริษัททัวร์ เพื่อชูจุดเด่นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแต่ละแห่งให้มากกว่านี้ และที่ผ่านมากรมศิลปากรได้พัฒนาบุคลากรสำหรับการปฏิบัติงานด้านพิพิธภัณฑ์ โดยได้อบรมภาษาอังกฤษให้เจ้าหน้าที่เพื่อใช้สื่อสารและถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ สู่ชาวต่างชาติให้เข้าใจมากขึ้น นอกจากนี้ สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้กล่าวถึงปัญหาของพิพิธภัณฑ์มีคนสนใจเข้าชมน้อยโดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ของกรมศิลปากรหรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่เกือบทั่วประเทศ เนื่องจากรูปแบบในการจัดพิพิธภัณฑ์มีเพียงรูปแบบเดียว ทำให้ขาดความน่าสนใจจนทำให้คนรู้สึกว่าพิพิธภัณฑ์เป็นเรื่อง ที่ล้าสมัย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2562) ส่วนเฉลิมชัย ห่อนาค กล่าวว่า ควรปรับปรุงการบริหารการจัดการพิพิธภัณฑ์ให้เป็นสถานศึกษาอย่างไม่เป็นทางการหรือสถานศึกษานอกระบบที่คอยให้การบริการความรู้แก่ผู้ศึกษาทุกระดับ ขณะเดียวกันควรให้การบริการกับประชาชนทั่วไปในรูปแบบของการจัดกิจกรรมกึ่งบันเทิง การสื่อสารสร้างความเข้าใจแก่ผู้ชมและนิทรรศการที่ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอจะทำให้ผู้คนพากันมาเที่ยวพิพิธภัณฑ์อย่างได้สาระและประเทืองปัญญาอีกด้วย (เฉลิมชัย ห่อนาค, 2554)

เนื่องจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเป็นตัวกระตุ้น และสนับสนุนสังคมแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้จาก วัตถุจริงที่ตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ เป็นการกระตุ้น ให้เกิดการกระหายรู้เกิดความคิดสร้างสรรค์ระหว่าง การชมผลงานผู้ชมจะบังเกิดความคิดใหม่ ความรู้ ใหม่ ก่อให้เกิดการพัฒนาการทุกระดับของการศึกษา พิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันถาวร ที่ตั้งขึ้นโดยไม่หวังผลประโยชน์กำไร จัดตั้งขึ้นเพื่อบริการรับใช้สังคม และเพื่อการพัฒนาสังคม และเปิดให้สาธารณชนทั่วไปเข้าชมเพื่อประโยชน์ในทางส่งเสริมการอนุรักษ์ การค้นคว้าวิจัย การสื่อสารความรู้ความเข้าใจและจัดแสดงเผยแพร่ มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เรา ทั้งที่มีรูปร่าง และไม่มีรูปร่าง จากปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้การศึกษา

กระบวนการจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่วิธีการสร้างหลักการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและคุณภาพบริการที่ดีต่อไป โดยนำผลการศึกษามาใช้ประโยชน์แก่บุคคลที่ต้องการข้อมูลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย และสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

1.1 เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย จำนวน 43 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

1.2 นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2561 – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 จำนวน 430 คน ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบ Convenience Sampling เนื่องจากไม่สามารถทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % จึงมีการกำหนดขนาดตัวอย่าง ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557) ใช้สูตร

$$n = \frac{Z^2 p\,(1-p)}{E^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

Z = ระดับความเชื่อมั่น

(ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% จะได้ค่า Z = 1.96)

P = สัดส่วนของประชากรที่ผู้ศึกษากระทำการสุ่ม

(เมื่อไม่ทราบค่าสัดส่วนของประชากรที่สุ่ม (P) ได้ใช้ค่า P สูงสุด คือ 0.5)

E = ค่าความผิดพลาดสูงสุดที่จะเกิดขึ้นได้

(ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จะได้ค่า E = 0.05)

ปริมาณแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่นามาประมวลผลต้องอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ตามนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ต้องมีจำนวนเท่ากับหรือมากกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ขึ้นไป จึงจะเป็นจำนวนที่สามารถนำมาประมวลผลเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{(1.96)^2(0.5)(1-0.5)}{(0.05)^2}$$

$$= 384.16$$

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงเท่ากับ 385 ตัวอย่าง ออกแบบสอบถามทั้งหมด 430 ชุด โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมประเด็นกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทยและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย จากนั้นออกแบบแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ท่าน การตรวจสอบคำถามและเนื้อหาของแบบสอบถามกับการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่จากนั้นนำข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสมแล้วไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบภาษาที่ใช้ในการตั้งคำถามว่ามีความถูกต้องและง่ายต่อความเข้าใจหรือไม่ ผลการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาแล้วนำไปใช้ในกลุ่มตัวอย่างจริง

2.2 แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยประยุกต์ขึ้นจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาของนักวิชาการที่ผ่านมาอย่างละเอียดลึกซึ้ง แล้วนำมาเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอให้นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบคำถามและเนื้อหาของแบบสอบถาม เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.67 – 1.00 หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้งานกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคส์ (Cronbach’s Alpha) ในการประมาณค่าความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัดตัวแปรที่มีคำตอบแบบ Rating Scale (สุวิมล ติรกานันท์, 2546) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคส์ (Cronbach’s

Alpha) ของมาตรวัดตัวแปรทุกตัวมีค่าเกิน 0.60 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้ (Nunnally, J. C., 1978) แสดงว่า มาตรวัดของแบบสอบถามในแต่ละปัจจัย มีความเชื่อถือได้และมีความสอดคล้องภายในของการวัด (Reliability)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จดบันทึกและนำข้อมูลในเรื่องเดียวกันมาประมวลเข้าด้วยกันทั้งหมดด้วยตนเอง

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม เป็นระยะเวลา 4 เดือน โดยมีผู้ช่วยนักวิจัยมาช่วยในการแจกแบบสอบถามจำนวน 1 คนมาช่วยผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำ หรือข้อความที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาตีความและวิเคราะห์ด้วยหลักแห่งเหตุผล โดยการแยกแยะแจกแจงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ลำดับของเนื้อหาและขอบเขตเนื้อหาอย่างละเอียด การวิเคราะห์ข้อมูลทำทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ออกมาในลักษณะของการพรรณนาความ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการบริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test) การทดสอบที (T - test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA Model)

ผลการวิจัย

1. กระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย

กระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทยในปัจจุบัน ยังไม่สามารถระดมเงินทุนจากหน่วยงานภายนอกเพื่อมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้อย่างเหมาะสมแต่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงนิทรรศการให้มีความถูกต้องและทันสมัยทั้งในด้านเนื้อหาวิชาการและเทคนิคการนำเสนอ เพื่อการดึงดูดความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น อีกทั้งยังมีการก่อสร้างนิทรรศการกลางแจ้ง เมื่อพิพิธภัณฑ์มีขนาดใหญ่ขึ้นแล้ว บุคลากรเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องเพิ่มจำนวนให้มากขึ้นตามไปด้วย เพื่อรองรับ

การดำเนินงานที่เพิ่มมากขึ้น ตอบสนองผู้รับบริการได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ทั้งนี้ยังคงอิงหลักของพิพิธภัณฑ์ที่ประกอบไปด้วยส่วนของงานบริหาร ส่วนงานวิชาการ และส่วนงานบริการ ทั้งนี้การบริหารจัดการในภาพรวมของงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารพิพิธภัณฑ์ สำหรับดูแลในเชิงนโยบาย เพื่อให้งานพิพิธภัณฑ์ มีแนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ของแต่ละพิพิธภัณฑ์เป็นคณะกรรมการดำเนินงาน รวมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่ปรึกษาทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นคณะทำงานและเลขานุการ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ คือ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้ดีขึ้น โดยการอบรมให้มีความรู้เรื่องภาษาให้มากกว่า 2 ภาษา เพื่อสามารถให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ มีการฝึกอบรมเรื่องการให้บริการที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนโยน กิริยาท่าทางที่สุภาพ อ่อนน้อม และปรับปรุงเครื่องแต่งกายของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงประศาสตร์โดยการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวภายในพิพิธภัณฑ์ เช่น ห้องสุขา สถานที่ จอดรถ ร้านอาหาร ให้เพียงพอและพร้อมให้บริการกับนักท่องเที่ยว เพิ่มพื้นที่นั่งเล่นเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การบริการสืบค้นข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับนิทรรศการด้วยระบบคอมพิวเตอร์หรือบริการฟรี WiFi เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเพิ่มการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ด้วยการนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์รูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ซึ่งอาจจัดเป็นนิทรรศการแบบถาวรหรือหมุนเวียนไปในแต่ละด้าน เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวแล้วมีความสนใจและต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวอีกครั้ง โดยให้โอกาสองค์กรท้องถิ่นและชุมชนเจ้าของพื้นที่ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์ให้มากขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว การเป็นไกด์นำเที่ยว เป็นต้น

การพัฒนาคุณภาพการบริการของเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้ข้อมูลที่เป็นภาษาต่างประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความ ต้องการด้านอัธยาศัย การยิ้มแย้มแจ่มใสของเจ้าหน้าที่ การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ ด้านข้อมูลข่าวสาร การบอกทาง การตอบคำถามและให้

ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ชัดเจนถูกต้อง และเจ้าหน้าที่ควรแต่งกายด้วยเครื่อง แต่งกายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น พัฒนาสินค้าบริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้ส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ เพิ่มโซนนิ่งหรือพื้นที่สำหรับการ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นของประเทศไทย พร้อมดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมากขึ้นและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวแล้วสนใจและต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวอีกครั้ง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย โดยรวมและรายด้าน

กระบวนการจัดการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการจัดคนเข้าทำงาน	3.86	0.45	มาก
ด้านการสั่งการ	3.87	0.68	มาก
ด้านการจัดองค์การ	3.83	0.57	มาก
ด้านการวางแผน	3.75	0.69	มาก
ด้านการควบคุม	3.90	0.52	มาก
ภาพรวม	3.75	0.44	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.75 , S.D.=0.44) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการควบคุม ($\overline{X}$ =3.90, S.D.=0.52) ด้านการสั่งการ ($\overline{X}$ =3.87, S.D.=0.68) ด้านการจัดคนเข้าทำงาน ($\overline{X}$ =3.86, S.D.=0.45) ด้านการจัดองค์การ ($\overline{X}$ =3.83, S.D.=0.57) และด้านการวางแผน ($\overline{X}$ =3.75, S.D.=0.69)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย โดยรวมและรายด้าน

พัฒนาคุณภาพบริการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ	4.42	0.58	มากที่สุด
ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า	4.26	0.55	มากที่สุด
ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	4.30	0.62	มากที่สุด
ด้านความน่าเชื่อถือ	4.22	0.64	มากที่สุด
ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ	4.29	0.56	มากที่สุด
ภาพรวม	4.36	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทยโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.36, S.D.=0.46) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ ($\overline{X}$ =4.42, S.D.=0.58) ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ($\overline{X}$ =4.30, S.D.=0.62) ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ($\overline{X}$ =4.29, S.D.=0.56) ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ($\overline{X}$ =4.26, S.D.=0.55) และด้านความน่าเชื่อถือ ($\overline{X}$ =4.22, S.D.=0.64)

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย

กระบวนการจัดการที่มีผลต่อคุณภาพการบริการ	Chi-Square Tests	
	Pearson Chi-SquareValue	Asymptotic Significance (2-sided)
1. กระบวนการจัดการด้านการจัดคนเข้าทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ	143.260[a]	.000
2. กระบวนการจัดการด้านการสั่งการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ	143.720[a]	.000
3. กระบวนการจัดการด้านการจัดองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ	3.378[a]	.066
4. กระบวนการจัดการด้านการวางแผนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ	.555[a]	.456
5. กระบวนการจัดการด้านการควบคุมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ	.866[a]	.352

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย รายด้าน ทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการด้านการจัดคนเข้าทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการ

จัดการด้านการสั่งการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการจัดองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการวางแผนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการควบคุมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

กระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในประเทศไทย โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้านโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.75, S.D.=0.44) สอดคล้องกับ ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริหารองค์กรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมี 7 ด้าน คือ ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการจัดการกระบวนการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการตามโยบายของมหาวิทยาลัย (ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ George Quek อ้างใน (สมวงศ์ พงศ์สถาพร, 2550) กล่าวว่า การบริการนั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องทำความเข้าใจและพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ เช่น ลูกค้า กลยุทธ์ในการให้บริการ ความเป็นผู้นำ/วัฒนธรรมผู้ให้บริการ กระบวนการการให้บริการและการ ประเมินผล องค์ประกอบทั้งหมดนี้ต้องถูกนำมาจัดวางให้สอดคล้องกันเพื่อให้เกิดประสบการณ์การ บริการที่ลูกค้าพึงปรารถนา

การพัฒนาคุณภาพบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.36, S.D.=0.46) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ทวินันท์ และแววมยุรา คำสุข คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในธุรกิจการท่องเที่ยวแบบพานักระยะยาวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวสูงที่สุดคือ การรู้จักและเข้าใจลูกค้าการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ความเชื่อถือไว้วางใจได้ การตอบสนองต่อลูกค้า และความเป็นรูปธรรมของการบริการ ตามลาดับที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยสามารถอธิบายความผันแปรของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้ร้อยละ 48.8 (กาญจนา ทวินันท์ และแววมยุรา คำสุข, 2558)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทยรายด้าน ทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการด้านการจัดคนเข้าทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการสั่งการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการจัดองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการวางแผนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ

กระบวนการจัดการด้านการควบคุมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมิลเลท (Millett) ที่กล่าวว่า ความพึงพอใจในการบริการ (Satisfactory service) หรือความสามารถที่จะพิจารณาว่าบริการนั้นเป็นความพึงพอใจ หรือไม่ โดยวัดจากการให้บริการอย่างเท่าเทียม (Equitable service) คือ การบริการที่มีความ ยุติธรรมเสมอภาคและเสมอหน้าการให้บริการรวดเร็วทันต่อเวลา (Timely service) คือ ให้บริการ ตามลักษณะความจำเป็นรีบด่วนตามความต้องการให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample service) คือ ความเพียงพอในด้านสถานที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous service) การให้บริการที่มีความก้าวหน้า (Progressive service) คือ การพัฒนางานบริการทางด้าน ปริมาณและคุณภาพให้มีความเจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ (Millett, John D., 1954) เช่น เดียวกับครอสบี้ (Crosby) กล่าวไว้ว่า คุณภาพการให้บริการ หรือ “service quality” นั้นเป็นแนวคิดที่ถือหลักการการดำเนินงานบริการที่ ปราศจากข้อบกพร่องและตอบสนองตรงตามความต้องการของผู้บริการและสามารถที่จะทราบถึง ความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการได้ด้วย (Crosby, P.B., 1988)

สรุป

1. กระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถระดมเงินทุนจากหน่วยงานภายนอกเพื่อมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้อย่างเหมาะสม แต่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงนิทรรศการให้มีความถูกต้องและทันสมัยทั้งในด้านเนื้อหาวิชาการและเทคนิคการนำเสนอ เพื่อการดึงดูดความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.75, S.D.=0.44) การพัฒนาคุณภาพบริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย เมื่อพิพิธภัณฑ์มีขนาดใหญ่ขึ้นแล้ว บุคลากรเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องเพิ่มจำนวนให้มากขึ้นตามไปด้วย เพื่อรองรับการดำเนินงานที่เพิ่มมากขึ้น ตอบสนองผู้รับบริการได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.36, S.D.=0.46)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้ดีขึ้น โดยการอบรมให้มีความรู้เรื่องภาษาให้มากกว่า 2 ภาษา เพื่อสามารถให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ มีการฝึกอบรมเรื่องการให้บริการที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนโยน กิริยาท่าทางที่ สุภาพ อ่อนน้อม และปรับปรุงเครื่องแต่งกายของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงประศาสตร์โดยการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย รายด้าน ทั้งหมด 5 ด้าน

ประกอบไปด้วย กระบวนการจัดการด้านการจัดคนเข้าทำงานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการสั่งการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการจัดองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการวางแผนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ กระบวนการจัดการด้านการควบคุมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพบริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 กระบวนการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย ควรสร้างพันธมิตรกับภาคเอกชนทั้งด้านงบประมาณ การสร้างกิจกรรม และการประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม การสร้างแหล่งการเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ได้สัมผัสใกล้ชิดกับพิพิธภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

1.2 ควรใช้สื่อทางเทคโนโลยีให้เข้ามามีบทบาทในการกระจายข่าวไปยังนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการสื่อสารได้นำเอาเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วย (Electronic Communication) ที่ไม่ต้องมีการลงทุนที่เป็นตัวเงินและสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้ชาวต่างชาติได้รับทราบตามสนามบิน จะเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติรู้จักและสนใจมาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น.

1.3 ควรจัดพิพิธภัณฑ์ให้มีชีวิต มีการเคลื่อนไหว นำเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ป้ายไวนิล สื่อวิดีทัศน์ QR code มาใช้เพื่อเพิ่มแรงดึงดูดใจในการเข้าชม

1.4 ควรมีการพัฒนาบุคลากรพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ สำหรับนำชมรวมทั้งส่วนอื่น ๆ ที่ต้องพบปะหรือประสานกับนักท่องเที่ยวโดยตรง จากผลงานวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ คือ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้ดีขึ้น โดยการอบรมให้มีความรู้เรื่องภาษาให้มากกว่า 2 ภาษา เพื่อสามารถให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้

1.5 ควรมีการส่งเสริมควรเป็นเอกลักษณ์ของการบริการ ให้เหมาะสมกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องแต่งกาย ผลงานวิจัยพบว่าเจ้าหน้าที่ควรแต่งกายด้วยเครื่อง แต่งกายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่ออินเตอร์เน็ตต่อแรงจูงใจนักท่องเที่ยวไทยในการเข้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไทยและชาวต่างประเทศในการเข้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

2.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการปฏิบัติของพนักงานนำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เพื่อสร้างความประทับใจต่อนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ทวินันท์ และแววมยุรา คำสุข. (2558). คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในธุรกิจการท่องเที่ยว แบบพำนักระยะยาวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย. *วารสารธุรกิจปริทัศน์, 7*(2), 151-167.

เฉลิมชัย ห่อนาค. (2554). พิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษใหม่. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนา.* ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชลธิชา จิรภัคพงศ์และคณะ. (2554). *คุณภาพการบริหารองค์กรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่*. เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2562 จาก https://www.mcu.ac.th/article/detail/291

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.* กรุงเทพมหานคร: วี อินเตอร์ พริ้นท์.

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ. (2558). *แนวคิดสถาบันและสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ.

สมวงศ์ พงศ์สถาพร. (2550). *เคล็ดไม่ลับการตลาดบริการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรุงเทพมหานคร: ยูบีซีแอล บุ๊คส์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2562). *พิพิธภัณฑ์ไทย ปลุกยังไงก็ไม่ขึ้น ในรัฐราชการรวมศูนย์.* กรุงเทพมหานคร: มติชนรายวัน.

สุวิมล ติรกานันท์. (2546). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์:แนวทางสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Crosby, P.B. (1988). *Quality Is Free.* New York: McGraw-Hill.

Millett, John D. (1954). *Management in the Public Service. The quest for effective performance.* New York: McGraw-Hill.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory.* New York: McGraw-Hill.

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง*

QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT OF THE ELDERLY AT LAMPANG PROVINCE

นริดา อินนาค
Narida Innark
อติพร เกิดเรือง
Atiporn Gerdruang
มหาวิทยาลัยชินวัตร
Shinawatra University, Thailand
E-mali: dogie.toy@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และ 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้สูงอายุที่อาศัยในจังหวัดลำปาง จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และค่าการถดถอยเชิงพหุคูณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านสุขภาพและอนามัยผู้สูงอายุ และด้านส่งเสริมการมีงานทำและความมั่นคงทางรายได้ ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ มีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก ($r = .738$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รองลงมาปัจจัยการสนับสนุนจาก

* Received 17 November 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (r = .719) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อันดับที่สามปัจจัยการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (r = .515) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนและสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับต่ำ (r =.470) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยการสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจัยการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง และปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 72.70

4. ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง คือ การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุระยะต้น ให้ทำงานตามความถนัดของตนเอง การปรับปรุงนโยบายด้านสาธารณสุข การบริการทางการแพทย์ การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุต้องการได้รับเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of the research were 1) to study the effectiveness level of developing the quality of life for the elderly at Lampang province, 2) to consider the factors affecting the quality of life development of the elderly with relation to the effectiveness of the quality of life development of the elderly at Lampang province, 3) to examine the factors that affect the effectiveness of the quality of life development of the elderly at Lampang province, and 4) to inspect the problems, obstacles, and needs of the elderly in order to improve the quality of life of the elderly at Lampang province. Methodology was the mixed methods rearch : The Quantitative research collected data from 400 samples of elderly persons living at Lampang province, with close ended questionnaires and analyzed data with social research analysis program with frequencies, percentiles, mean, standard deviation, Pearson’s correlation coefficient analysis and multiple regression analysis. The

Qualitative research collected data from 20 key informants with structured-in-depth-interview scripts. Data were analyzed by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The results showed that the effectiveness of the quality of life development of the elderly at Lampang province overall was at a high level. Opinions toward each aspect were also at high level; education of lifelong learning. Followed by health and hygiene for the elderly and promotion of employment and income security, respectively.

2. The factors affecting the quality of life development of the elderly with relation to support from the elderly family a positive correlation at high level (r = .738) with a significance level of 0.01. Relationship on many levels the second factor support of the support from the local government organization at high level (r = .719) with a significance level of 0.01. The third factor is the support from the central government at correlated moderately (r = .515) with a significance level of 0.01. and the support from the community and society respectively at correlated low levels (r = .470) with a significance level of 0.01.

3. The factors that affect the effectiveness of the quality of life development of the elderly at Lampang province, including with 4 factors : that support from the elderly family, the support from the local government organization, the support from the central government and the support from the community and society respectively at statistical significant level at .01. Predict the effectiveness of the quality of life of the elderly receive 72.70 percent.

4 . The support from the community and society respectively. As for the problems, obstacles, and needs of the elderly for effectiveness of the quality of life of the elderly at Lampang was early support for the elderly to work on their skills, improvement of public health policy, medical service, various facilities for the elderly and the elderly want to receive more premiums to improve their quality of life.

Keywords: Development, Quality Of Life , Elderly

บทนำ

คำว่า “**ผู้สูงอายุ**” ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์,

2558) สอดคล้องกับสหประชาชาติได้ให้นิยามคำว่า “**ผู้สูงอายุ**” คือ ประชากรทั้งเพศชาย และเพศหญิงซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ซึ่งผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่ต้องการการคุ้มครอง การช่วยเหลือจากครอบครัว สังคม รวมถึงภาครัฐที่ต้องช่วยเหลือมากกว่าประชากรกลุ่มอื่นๆ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่แล้วต้องการมีสุขภาพที่ดี มีร่างกายที่แข็งแรง แต่เมื่ออายุครบ 60 ปี ก็นับว่าเป็นผู้สูงอายุ ทำให้ถูกเลิกจ้างแรงงานทำให้ส่งผลทั้งด้านจิตใจ รายได้ และสวัสดิการด้านต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ เมื่อโครงสร้างของประชากรเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม เพราะเมื่อสังคมมีผู้สูงอายุมากขึ้นทำให้ปัจจัยการผลิต ด้านแรงงาน ด้านทรัพยากรต่าง ๆ ลดลง ทำให้ค่าแรงงานสูงขึ้น หรือเกิดการขาดแคลนแรงงาน ส่งผลทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวมากขึ้น

สอดคล้องกับภาครัฐต้องใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละปีไปกับค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล การเพิ่มสวัสดิการผู้สูงอายุ รวมทั้งเงินสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ เพราะถ้าหากจำนวนประชากรของไทยเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมากขึ้นทำให้ฐานภาษีของประเทศมีฐานที่แคบลงด้วย ผลกระทบที่จะตามมาก็คือการจัดเก็บรายรับจากภาษีเงินได้ของภาครัฐลดลง อีกทั้งรัฐบาลต้องมีแนวทางการจัดการด้านการคลัง เพื่อรักษาเสถียรภาพทางด้านการคลังของประเทศ แต่งบประมาณที่ได้ลงมาแต่ละปีนั้น ยังเห็นได้จากผลสำรวจของสถาบันต่างๆ ของรัฐและเอกชน พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น ยังไม่เป็นผลเท่าที่ควร ยังขาดประสิทธิผลด้านต่างๆ ที่ยังส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งประเทศไทยมีจุดอ่อนที่สำคัญ ได้แก่ โครงสร้างประชากรสูงอายุมากขึ้นตามลำดับ แต่คุณภาพคนโดยเฉลี่ยยังต่ำ และการออมไม่เพียงพอ ประเทศขาดแคลนแรงงานทั้งในกลุ่มทักษะฝีมือสูงและกลุ่มทักษะฝีมือระดับล่าง ผลิตภาพแรงงานโดยเฉลี่ยยังต่ำ เป็นต้น

ซึ่งปัญหาเหล่านี้ หากประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัว อาจส่งผลให้สัดส่วนคนจนในกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น เมื่อเทียบกับสัดส่วนของคนจนของประชากรทั้งหมด ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ยังเป็นภาคที่มีสัดส่วนคนจนค่อนข้างสูงกว่าภาคอื่น ๆ การช่วยเหลือคนจนที่สามารถทำงานได้ คือ การสร้างอาชีพที่มีรายได้ที่มั่นคง ดีกว่าการให้เงินสงเคราะห์แก่คนที่สามารถทำงานได้ สำหรับคนจนที่ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ ควรมีการเพิ่มพูนทักษะอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการเข้าถึงระบบการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุที่จะมีจำนวนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับในปีพุทธศักราช 2560 รัฐบาลได้มอบนโยบายให้กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาผู้สูงอายุให้แก่ทุกตำบล (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560) ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล เข้ามาอบรมดูแลอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ เพื่อเข้ามาดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป อยู่ในภาวะติดบ้าน ช่วยเหลือตนเองได้ระดับหนึ่ง มีข้อจำกัดในการเข้าสังคม และมีภาวะ

พึ่งพิงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยไม่พิจารณาเรื่องรายได้ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำการสำรวจ บันทึกรายชื่อ และช่วยเหลือในปีแรกของโครงการ จะมุ่งเน้นพัฒนาจุดแข็งของสถาบันครอบครัว การดูแลผู้สูงอายุโดยไม่ทอดทิ้งของครอบครัว สังคม และสร้างความศรัทธาในตัวเองของผู้สูงอายุเอง และกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งเน้นการให้การศึกษาแก่ผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นไปยังศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและตามอัธยาศัยแต่ละตำบลให้สร้างโอกาสในการศึกษาให้ประชากรทุกระดับชั้น และให้ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อดำเนินนโยบายการศึกษาแก่ผู้สูงอายุ เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุระดับตำบล เป็นต้น

กอปรกับจังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่ากำหนด 10 ปี (จังหวัดลำปาง, 2560) ส่งผลทั้งในเชิงเศรษฐกิจต่อการขาดแคลนจำนวนประชากรกลุ่มวัยแรงงาน อันกระทบต่อผลิตภาพทางการผลิต และเชิงสังคมในด้านภาระค่าใช้จ่ายเพื่อการดูแลของภาครัฐมากขึ้น สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของประชาชนในจังหวัดอยู่ท่ามกลางกระแสบริโภคนิยม ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพด้วยอัตราการเจ็บป่วยของโรคไม่ติดต่อยังคงมีต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาทางสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างครัวเรือน และการเข้าถึงบริการภาครัฐ คุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาตลอด การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมมุ่งเน้นเพียงประเด็นใหญ่ที่เป็นภาพรวม โดยขาดการคำนึงถึงประเด็นย่อยอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาทิ ความเหลื่อมล้ำในสิทธิประโยชน์ด้านการศึกษา ด้านการรักษาพยาบาล การส่งเสริมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาช่องว่างระหว่างวัย ระหว่างเด็กกับผู้สูงอายุ การละเมิดสิทธิบุคคล ความรุนแรงในครอบครัวและสังคม จิตสาธารณะและความรับผิดชอบร่วมต่อสังคม การให้ความรู้และวิธีป้องกันพื้นฐานสำหรับโรคติดต่อสังคม (ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดลำปาง, 2559)

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นผลสะท้อนถึงประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลาง นโยบายจังหวัดลำปาง นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้ดำเนินการอยู่ รวมไปถึงครอบครัวผู้สูงอายุ และชุมชนและสังคมรอบข้าง นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังสะท้อนถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคต่าง ๆ และเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุ เป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

4. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี(Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำปาง ในปีพุทธศักราช 2560 จำนวน 135,944 คน (จังหวัดลำปาง, 2561) ผู้วิจัยได้เลือกวิธีคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากนั้นกำหนดสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง ตามระบบการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Quota Sampling) ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน ประกอบด้วยตัวแทนผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน ตัวแทนแกนนำผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน และตัวแทนประธานชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในทุกๆ ด้าน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการพัฒนา และสร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบคำถาม ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นคำถามปลายปิด เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะการประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert’ Scale (Likert, R. A., 1932) มีเกณฑ์การให้คะแนนจากระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด ไปจนถึง ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด

2.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือวิจัยเชิงเอกสาร รวมถึงเป็นการใช้แบบการ

สัมภาษณ์ โดยใช้ข้อคำถามที่เปิดกว้างแบบกึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อค้นหาปัญหา อุปสรรคและความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การวิเคราะห์และการนำเสนอ เป็นลักษณะพรรณนาและบรรยาย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่าง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง วิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

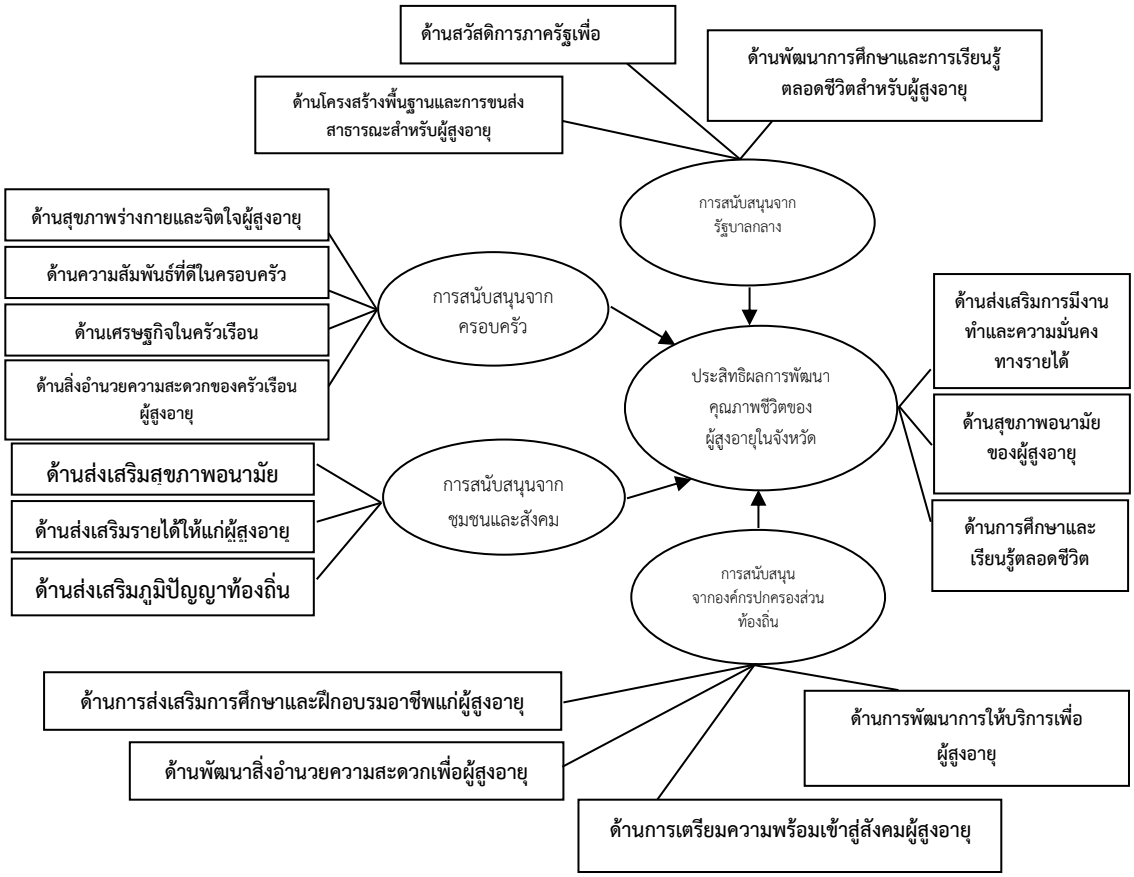
3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง วิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) โดยใช้เกณฑ์การแปรผลระดับความสัมพันธ์ ดังนี้ (วรรณี วิริยะกังสานนท์, 2556) r = 0.00 – 0.20 แสดงว่า ไม่มีความสัมพันธ์, r = 0.21 – 0.50 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ ระดับต่ำ, r = 0.51 – 0.70 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ ระดับปานกลาง และ r = 0.71 – 1.00 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ ระดับมาก

3.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคุณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ทำการศึกษา โดยใช้ตัวแปร 2 ตัวหรือหลายตัวมากำหนดความสัมพันธ์ซึ่งเป็นสมการถดถอย เพื่อพิจารณาตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นหรือไม่ เพื่อกำหนดตัวแบบการพยากรณ์ให้เหมาะสมกับข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบบสอบถามปลายเปิด ใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อมูลที่ได้รับมานั้นวิเคราะห์แล้วนำมาบูรณาการและเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน และนำเสนอข้อมูลเหล่านั้น

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 212 คนคิดเป็นร้อยละ 53.00 มีอายุระหว่าง 60 – 65 ปี มีจำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 สถานภาพสมรส มีจำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือเทียบเท่า มีจำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 54.75 ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการภาครัฐคือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 92.75 ผู้สูงอายุมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 คน มีจำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.50 มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 15,399 บาทต่อเดือน มี

จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50 ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย มีจำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 67.75 มีรายได้ส่วนใหญ่จากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มีจำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 58.25 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 ผู้สูงอายุพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง มีจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และไม่มีตำแหน่งในชุมชน มีจำนวน 377 คน คิดเป็นร้อยละ 94.25

จากการศึกษาประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิผลด้านการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ประสิทธิผลด้านสุขภาพและอนามัยผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก และประสิทธิผลด้านส่งเสริมการ มีงานทำและความมั่นคงทางรายได้ อยู่ในระดับปานกลาง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

(N = 400)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	Mean	S.D.	**ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิของผู้สุงอายุ**
ด้านส่งเสริมการมีงานทำและความมั่นคงทางรายได้	3.22	0.79	ปานกลาง
ด้านสุขภาพและอนามัยผู้สูงอายุ	3.46	0.65	มาก
ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.61	0.66	มาก
รวม	3.43	0.70	มาก

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ มีค่า r = .738 มีความสัมพันธ์ในระดับมากกับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ รองลงมา ปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีค่า r = .719 มีความสัมพันธ์ในระดับมาก อันดับที่ 3 ปัจจัยการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง มีค่า r = .515 มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง และอันดับที่ 4 ปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม มีค่า r = .470 มีความสัมพันธ์ ระดับต่ำ จะเห็นได้ว่าตัวแปรอิสระทั้ง 4 มีความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

(N = 400)

ตัวแปร	รัฐบาลกลาง	ครอบครัวผู้สูงอายุ	ชุมชนและสังคม	อปท.	ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
การสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง	-	454**	.481**	.323**	.515**
การสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ		-	.423**	.526**	.738**
การสนับสนุนจากชุมชนและสังคม			-	.307**	.470**
การสนับสนุนจากอปท.				-	.719**
ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					-

**P < .01

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีด้วยกัน 4 ปัจจัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$) ค่าสหสัมพันธ์พหุคุณ (R) มีค่าเท่ากับ .853 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจพหุคุณ (R^2) มีค่าเท่ากับ .727 และค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ปรับปรุง (R^2_{adj}) มีค่าเท่ากับ .724 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE_{est}) เท่ากับ .205 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การถดถอยพหุคูณปัจจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

(N = 400)

ตัวแปรอิสระ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ด้านการสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ (X_2)	.343	.027	.429	13.747	.000
ด้านการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (X_4)	.318	.025	.405	11.991	.000
ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง(X_1)	.096	.019	.146	4.623	.000
ด้านการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม(X_3)	.090	.031	.096	3.096	.002
(Constant)	.532	.109		4.878	.000
R = .853		R^2 = .727	R^2 adjusted = .724		
F = 9.587		S.E.est = .205			

จากตารางที่ 3 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ปัจจัย สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้ร้อยละ 72.70 ในเชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรปัจจัยการสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ ปัจจัยการสนับสนุนจาก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัจจัยการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง และปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) มีค่าเท่ากับ .429, .405, .146 และ .096 ตามลำดับ ดังนั้น สมการพยากรณ์ค่าตัวแปรตาม (Z) โดยใช้คะแนนมาตรฐานสามารถเขียนได้ดังนี้

$$Z = 0.429_{X2} + 0.405_{X4} + 0.146_{X1} + 0.096_{X3}$$

4. ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง สรุปได้ 3 ด้าน ดังนี้

4.1 ด้านการส่งเสริมการมีงานทำและความมั่นคงทางรายได้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุระยะต้น คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป ให้ทำงานตามความถนัดของตนเอง ซึ่งอาจเป็นกลุ่มอาชีพที่ไม่ได้ใช้แรงงาน แต่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในระยะยาว อีกทั้งควรหาช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อสร้างเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีงานทำ มีรายได้เพื่อจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง อีกทั้งส่งเสริมประชากรผู้สูงอายุด้านต่างๆ เช่น การปลูกพืนสมุนไพรพื้นบ้าน การเย็บปักถักร้อย การประดิษฐ์ดอกไม้ การทำสวนสุขภาพภายในหมู่บ้าน รวมถึงการทำศูนย์สมุนไพรบำบัดโรค เป็นต้น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และชุมชน รวมถึงการมีรายได้เพิ่มขึ้น และทำให้ผู้สูงอายุไม่เป็นโรคซึมเศร้า มีคุณค่าในตนเอง

4.2 ด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อรองรับปัญหาด้านสุขภาพที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ รวมถึงมาตราการ ความช่วยเหลือ และบริการทางการแพทย์ โดยเน้นให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับชุมชน คัดกรองผู้ป่วยก่อน เข้าถึงโรงพยาบาลประจำอำเภอหรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขเข้ามาตรวจสุขภาพผู้สูงอายุทุกสัปดาห์ตามหมู่บ้าน เพื่อคัดกรองผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพ และส่งเสริมการออกกำลังกายให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การรำไทเก็ก โยคะ รำวงมาตรฐาน เป็นต้น ไม่ปะปนกับผู้ป่วยอื่น เนื่องจากสภาพร่างกายของผู้สูงอายุไม่แข็งแรงเหมือนกับวัยอื่นๆ จึงควรมีช่องทางพิเศษ และจัดหาแพทย์เฉพาะทางสำหรับผู้สูงอายุ

4.3 ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาของผู้สูงอายุเป็นการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ อาทิ เช่น การฝึกอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน การเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือแม้แต่ระดับอุดมศึกษา ที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ เนื่องจากไม่พร้อมทั้งด้าน

ร่างกาย และทุนทรัพย์ ซึ่งขณะนี้รัฐบาลได้มีการส่งเสริมการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือแม้แต่กรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาวิจัย พบว่า ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีประสิทธิผลสูงสุด คือ ประสิทธิผลด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต รองลงมา คือ ประสิทธิผลด้านสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุ และอันดับที่สาม คือ ประสิทธิผลด้านส่งเสริมการมีงานทำและความมั่นคงทางรายได้ เนื่องมาจากประเทศไทยได้มีนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัย ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นความผาสุกของประชากรในประเทศนั้น รัฐบาลไทยได้ออกนโยบาย กฎหมาย ระเบียบมารองรับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ รวมถึงการสั่งการแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ รองรับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow Abraham, 1943) เป็นทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีของแคมป์เบลและคณะ (Campbell, A. et al., 1976) ที่ได้กล่าวว่า ชีวิตที่ดีสามารถวัดได้จากความผาสุกเป็นสำคัญอีกทั้งคุณภาพชีวิตที่ดียังเป็นความพึงพอใจและสวัสดิการเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาชัญญา รัตนอุบล และคณะ ที่พบว่า การจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทยมีเป้าหมายการจัดเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคม และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2554) สอดคล้องกับการศึกษาของขวัญดาว กล่ำรัตน์ ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน เป็นสิ่งที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก หากการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปราศจากโรคเรื้อรัง ทำให้ภาวะการช่วยเหลือตนเองของผู้สูงอายุมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น (ขวัญดาว กล่ำรัตน์, 2554) และสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) พบว่าสัดส่วนแรงงานที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนร้อยละ 31 ส่วนแรงงานที่มีอายุมากกว่า 40 ปี มีสัดส่วนมากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานทั้งหมด และยังพบอีกว่าภาคเกษตรมีสัดส่วนแรงงานที่มีอายุมากกว่า 40 ปี ถึงร้อยละ 70 แตกต่างจากภาคเอกชนที่มีสัดส่วนแรงงานอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนลดลงอีกด้วย

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามแต่ละตัวปรากฏว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กันทางบวกในทิศทางเดียวกันสูงสุด คือ ด้านการ

สนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง และด้านการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกค่า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Beach, ที่เห็นว่าคุณภาพชีวิตจากสิ่งหลากมิติที่แยกกันอยู่มาเป็นมิติในเชิงภาวะวิสัย เช่น การมีสุขภาพดี ความสัมพันธ์ส่วนตัว เป็นต้น และมิติเชิงอัตวิสัย เช่น ความรู้สึก ความพึงพอใจ หรือความสุข (Beach, E.K., et al., 1992) และแนวคิดของ Andrews and Crandall พบว่า คุณภาพชีวิตเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของรัฐบาลและผู้วางนโยบาย (Andrews, F.M. and Rick Crandall, 1976) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยชลธิชาสินสุพรรณ์ ได้พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวกับคุณภาพชีวิต องค์ประกอบด้านจิตใจมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก เนื่องจากครอบครัวที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันจะเป็นแรงสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดี อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (ชลธิชา สินสุพรรณ์, 2556) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ มาลาธรรม และคณะ พบว่าแรงสนับสนุนจากครอบครัวมีสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ (พรทิพย์ มาลาธรรม และคณะ, 2552)

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ปรากฏว่ามีปัจจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีด้วยกัน 4 ด้าน สามารถเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ 2) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง และ 4) ด้านการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Farquhar พบว่าผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลในครอบครัว หน่วยงานภาครัฐ ประชาสังคม (Farquhar, M., 1995) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญญา ศิริพิทยาคุณกิจ ได้ศึกษาว่าแรงสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้ผู้ที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานได้ปรับแบบแผนการดำเนินชีวิตเพื่อดูแลตนเองในระยะยาว (อภิญญา ศิริพิทยาคุณกิจ, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของปณิธี บราวน์ การขับเคลื่อนงานผู้สูงอายุ เพื่อนำความรู้ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น นำมาใช้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมผู้สูงอายุ (ปณิธี บราวน์, 2557) และสอดคล้องกับแนวคิดของสมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ ได้เห็นว่าโครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเปลี่ยนแปลง มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การเตรียมความพร้อมกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านการให้บริการผู้สูงอายุ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด สามารถเห็นสภาพปัญหาผู้สูงอายุที่แตกต่างกับราชการส่วนกลาง ทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ รวมทั้งต้องมีมาตราการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันการเจ็บป่วยในผู้สูงอายุ โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้สูงอายุและครอบครัวอีกด้วย (สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, 2559)

4. ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ปรากฏว่า 1)) ด้านการส่งเสริมการมีงานทำและความมั่นคงทางรายได้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ควรกระตุ้นให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุระยะต้น คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป ให้ทำงานตามความถนัดของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของธนยศ สุมลาย์โรจน์และคณะ (ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และคณะ, 2558) พบว่า การเตรียมการทำงานให้แก่ผู้สูงอายุ จะมีส่วนช่วยส่งเสริมการมีรายได้ของผู้สูงอายุ ลักษณะงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ คือ งานที่มีความเครียดต่ำ งานลักษณะจิตอาสา งานที่ได้รับการยอมรับจากสังคมและมีผลตอบแทนที่มุ่งเน้นไปในด้านสวัสดิการมากกว่าค่าตอบแทน อีกทั้งเพื่อนำประสบการณ์และเวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ 2) ด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ควรจัดหาบริการด้านสาธารณสุข การจัดสรรงบประมาณเพื่อรองรับปัญหาด้านสุขภาพที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ รวมถึงมาตราการ ความช่วยเหลือ และบริการทางการแพทย์ โดยเน้นให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของจรัญญา วงษ์พรหม (จรัญญา วงษ์พรหม, 2558) ผู้สูงอายุมีความสุขความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถสนองตอบต่อคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และปัญญา/การเรียนรู้ เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัญจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดาเนินการกับชุมชน และ3) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาด้านการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน การเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือแม้แต่ระดับอุดมศึกษา ที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลเกิดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญ ต้องเกิดความร่วมมือระหว่างผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558)

สรุป

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มี 3 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า มีการส่งเสริมการฝึกอบรมระยะสั้น ระยะยาว หรือแม้แต่การส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น 2) ด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ พบว่า มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย รวมถึงกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เพื่อสมรรถนะทาง

กาย จิตใจ และอารมณ์ และ 3) ด้านส่งเสริมการมีงานทำและความมั่นคงทางรายได้ พบว่า มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานตามความถนัดของตนเอง หาช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการผลิตโดยผู้สูงอายุให้เพิ่มมากขึ้น

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง พบว่า 1) ความสัมพันธ์ปัจจัยการสนับสนุนจากครอบครัว มีความสัมพันธ์มากที่สุด เนื่องจากเป็นหน่วยที่ใกล้ชิดผู้สูงอายุมากที่สุด 2) ความสัมพันธ์ปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานราชการที่ใกล้ชิดผู้สูงอายุ อีกทั้งมีนโยบายที่ส่งเสริมผู้สูงอายุหลายด้าน 3) ความสัมพันธ์ปัจจัยการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง เนื่องจากรัฐบาลกลางมีนโยบายเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศ และ 4) ความสัมพันธ์ปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ เนื่องจากความสัมพันธ์ของชุมชนและสังคมอาจอยู่ไกลความต้องการของผู้สูงอายุ

3. ปัจจัยที่มีส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 4 ปัจจัย พบว่า 1) ปัจจัยการสนับสนุนจากครอบครัวผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด เพราะผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลในครอบครัว ต้องการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัวมาก 2) ปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลรองลงมา สืบเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด สามารถเห็นสภาพปัญหาผู้สูงอายุที่แตกต่างกับราชการส่วนกลาง ทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ 3) ปัจจัยการสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง เพราะรัฐบาลกลางมีนโยบายที่ส่งเสริมสวัสดิการเกี่ยวกับผู้สูงอายุหลายด้าน เช่น ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านหลักประกันรายได้ผู้สูงอายุ ด้านสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้สูงอายุ เป็นต้น และ 4) ปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม พบว่า ชุมชนและสังคมมีส่วนช่วยขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุไม่ว่า ด้านความรู้ ความสามารถ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น สังคม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริม และรองรับสังคมผู้สูงอายุที่ดีมาก อีกทั้งเป็นการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าตนไร้ค่าและเป็นภาระของสังคม แต่ผู้สูงอายุเป็นประชากรที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญของประเทศไทยต่อไป

4. ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มี 3 ด้าน 1) ด้านการส่งเสริมการมีงานทำและความมั่นคงทางรายได้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการทำงานตามความถนัดของตนเอง ต้องการงานที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ เป็นงานที่มีความเครียดน้อย มีรายได้พอเพียงกับความต้องการ และเป็นที่ยอมรับของสังคม 2) ด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุเพื่อ

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการมีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ มีความพึงพอใจที่ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองตลอดเวลา และ 3) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาด้านการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมระยะสั้น การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน การเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือแม้แต่ระดับอุดมศึกษา ที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านอาชีพและรายได้ผู้สูงอายุ ควรจะมีนโยบายเกี่ยวกับการจ้างแรงงานเกี่ยวเนื่องกับผู้สูงอายุ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ส่วนใหญ่ไม่นิยมจ้างงานแรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้น เพราะว่าผิดกฎหมายแรงงาน ทำให้ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 – 65 ปีขาดรายได้เพื่อการยังชีพและจุนเจือครอบครัว

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านความมั่นคงทางรายได้ของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 15,399 บาท เป็นรายได้ต่อหัวในระดับปานกลาง แต่ส่วนใหญ่มีสมาชิกครอบครัว 3 คน หากนำสมาชิกในครัวเรือนมาหารเฉลี่ยกับรายได้ของผู้สูงอายุ อาจจะต่ำกว่า 10,000 บาท ถือว่ารายได้ของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางมีรายได้ต่อหัวในระดับปานกลาง ค่อนข้างต่ำ ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเพื่อทันต่อสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม เช่น การปลูกพื้นสมุนไพรพื้นบาน การประดิษฐ์ดอกไม้ การทำศูนย์สมุนไพร เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวนมากหลายหน่วยงาน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากกฎหมาย ระเบียบ และอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานทับซ้อนกัน จนทำให้การดำเนินงานตามนโยบายที่รัฐบาลกลางตั้งไว้ ไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร หน่วยงานกลาง คือ รัฐบาลกลาง ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานไม่ทับซ้อนกัน เพื่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น

4. ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่ผู้สูงอายุไม่สามารถนำความรู้ และความสามารถที่มีอยู่นั้น มาใช้ประโยชน์ได้ทั้งต่อตนเองและสังคมได้มากนัก เนื่องจากการที่มีการฝึกอบรมด้านต่าง ๆ แต่ไม่มีตลาดรองรับการดำเนินการนั้น

5. ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ยังไม่ได้รับสวัสดิการที่ตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุ เนื่องจากนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล เอื้ออำนวยต่อผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยไม่ใช้ฐานด้านต่าง ๆ เช่น รายได้ สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล สมาชิกในครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งข้อมูล

เหล่านี้สามารถนำมาเป็นฐานข้อมูลเพื่อช่วยเหลือ พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2560). *ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ "เรียนรู้สังคม"*. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ.

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). *กฎหมายผู้สูงอายุ*. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2559 จาก http://law.m-society.go.th.

ขวัญดาว กล่ำรัตน์. (2554). *ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตก.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จรัญญา วงษ์พรหม. (2558). *การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จังหวัดลำปาง. (2560). *แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง 4 ปี (2561 – 2564)*. เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2559

ชลธิชา สินสุพรรณ์. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตตำบลเสาเดียว อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์.* บุรีรัมย์: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเสาเดียว.

ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และคณะ. (2558). ผู้สูงอายุในโลกแห่งการทำงาน มุมมองเชิงทฤษฎีทางกายจิตสังคม. *วารสารปัญญาภิวัฒน์, 7*(1), 242 - 254.

ปณิธี บราวน์. (2557). พฤฒพลัง: บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุและ "ทุน" ที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงวัย. *วารสารคณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 31*(3), 97 - 120.

พรทิพย์ มาลาธรรม และคณะ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนจากครอบครัวและแรงสนับสนุนจากเพื่อกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท. *รามาธิบดีพยาบาลสาร, 15*(3), 431 - 448.

วรรณี วิริยะกังสานนท์. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการคงอยู่ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร.* นครปฐม: มหาวิทยาลัยคริสเตียน.

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดลำปาง. (2559). *ข้อมูลผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง*. เรียกใช้เมื่อ 13 สิงหาคม 2559 จาก http://www.olderlampang.go.th.

สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์. (2559). *ศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ*. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2560 จาก http://www.thaitgri.org.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). *แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552 – 2559*. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2559 จาก http://www.onec.go.th.

อภิญญา ศิริพิทยาคุณกิจ. (2553). แรงสนับสนุนทางสังคม : ปัจจัยสำคัญในการดูแลผู้ที่เป็นเบาหวาน. *รามาธิบดีพยาบาลสาร, 16*(2), 309-323.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2554). *การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)*. Retrieved 30 September 2559 จาก http://kb.hsri.or.th

Andrews, F.M. and Rick Crandall. (1976). The validity of measures of self-reported well-being. Social Indicator research : An International and Interdisciplinary. *Journal for Quality-of-Life Measurement, 3*(1), 1-19.

Beach, E.K., et al. (1992). *The spouse : A factor in recovery after myocardial infarction.* Ohio: University of Akron School of Nursing.

Campbell, A. et al. (1976). *The Quality of American life.* New York: Russel Sage Foundation.

Farquhar, M. (1995). Elderly people's definitions of quality of life. *Social science & medicine, 41*(10), 1439-1446.

Likert, R. A. (1932). Technique for the Measurement of Attitude. *Archives Psychological, 3*(1), 42-48.

Maslow Abraham. (1943). *A Theory of Human Motivation. Originally Published in Psychological Review, 50, 370-396.* Retrieved September 26 , 2559, from http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm

Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.(3rd ed).* New York: Harper and Row Publications.

การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)*

AN APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES IN SANGHA'S AFFAIRS ADMINISTRATION IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE (DHAMMAYUT)

พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมฺโม (รอดแก้ว)
Phrakhru Suratviharkarn Khemadhammo (Rodkaew)
พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ)
Phra Natthaphong Yanametee (Kraithep)
พระณัฐพงษ์ สิริสุวณฺโณ (จันทร์โร)
Phra Natthaphong Sirisuwanno (Janro)
กันตภณ หนูทองแก้ว
Kantaphon Nuthongkaew
เดชชาติ ตรีทรัพย์
Dethchat Threetrup
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช
Mahamakut Buddhist University Sri Thammasokrat Campus, Thailand
E-mail: phrakhrusuratviharkarn@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) 2) เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่มี อายุ พรรษา และวุฒิการศึกษาทางธรรม ที่ต่างกัน ประชากร ได้แก่ พระภิกษุในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) จำนวน 415 รูป หาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie และ Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 201 รูป และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือใช้การทดสอบ t-test และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - Way ANOVA o F - test)

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) โดยรวมทั้ง 10 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อ 1 ด้านทาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อ 8 ด้านอวิหิงสา ส่วน ข้อ 7 ด้านอักโกธะ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. แสดงผลการเปรียบเทียบ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมทั้ง 10 ด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การใช้หลักทศพิธราชธรรม, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ

Abstract

The objectives of this thesis were as follows : 1) To study the application of the ten royal virtues in Sangha's affairs administration in Nakhon Si Thammarat province (Dhammayut). 2) To compare the application of the ten royal virtues in Sangha's affairs administration in Nakhon Si Thammarat province (Dhammayut) in terms of ages, periods of monkhood, Dhamma educations as differently. The population composed of 4,379 persons in Nakhon Si Thammarat province, sample size according to the table of R.V. Krejcie and D.W.Morgan, at the reliability at 95%, got the sample at the number of 201 persons. and in depth interview with 7 key informants The statistics were used as follows, frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, t–test, and F-test.

The results revealed that:

1. The application of the ten royal virtues in Sangha's affairs administration in Nakhon Si Thammarat province (Dhammayut) by overviews were at high level, when considered in each aspects from more to less found that the aspect of Dana is the highest mean and follow up the aspect of Avihingsa and the aspect of Akkodha is the lowest mean, respectively.

2. The comparative results of application of the ten royal virtues in Sangha's affairs administration in Nakhon Si Thammarat province (Dhammayut) in term of of ages, periods of monkhood, ruling positions, formal education and

Dhamma educations found that by overviews for all aspects there are not different as statistical significance at .05.

Keywords: Application Of The Ten Royal Virtues, Sangha's Affairs Administration, Ecclesiastic

บทนำ

พระสังฆาธิการนั้น มีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆให้เป็นไปด้วยเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จ ในการสงเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (กรมแผนงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ) พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า ผู้นำหรือผู้บริหาร คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถ ของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม พุทธองคตรัสไว้ในโคปาลสูตร โดยการเปรียบเทียบฝูงโค และโคจ่าฝูง เกี่ยวกับผู้นำ และผู้บริหาร ตลอดผู้ตาม ไวว่า เหมือนโคหัวหน้าฝูงว่ายน้ำไปสู่ฝั่งตรงกันข้าม หากโคหัวหน้าฝูงว่ายไปตรงฝูงโคทั้งหลายก็ตรงตามกัน และประสบกับความปลอดภัยหากโคหัวหน้าฝูงพาว่าไปคดโคทั้งฝูงที่ติดตามยอมจะดำเนินไป และประสบกับความลำบาก ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539) บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ หรือเป็นผู้นำ หากมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต หรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามยอมจะเดินตามแบบ ของผู้นำด้วยดี และประสบกับความปลอดภัยหากว่าผู้นำ หรือหัวหน้าไม่ประกอบด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิตหรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามย่อมจะดำเนินไปตาม และประสบกับความลำบาก ฉันนั้น ธรรมะ จึงเป็นข่อปฏิบัติในการทุก ๆ อย่าง โดยเหมาะ เช่น ในทางการปกครองทางการศึกษาทางสังคม เป็นต้น เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญเป็นวัฒนธรรมนั้น คือ ทรงแสดงธรรมเพื่อให้ผู้ฟังรู้ยิ่งเห็นจึงตามเหตุผลตามความเหมาะสม ที่เกี่ยวข่องโดยวิธีที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังในทางเกื้อกูล ในทาง ก่อให้เกิดสุข เรียกสั้นๆ ด้วยคำในปัจจุบันว่าเพื่อความสุขความเจริญ (พระไพศาล วิสาโล, 2533) นอกจากนี้ยังเป็นหลักธรรมที่นำไปปฏิบัติได้ตลอดไปทุกกาลสมัย ธรรมที่ตรัสสอนไวในครั้งพุทธกาล จึงปฏิบัติได้ผลเกื้อกูลให้เกิดความสุขความเจริญได้ในปัจจุบัน บัดนี้ของทุกกาลสมัย เช่น เมื่อทรงแสดงธรรมแก่ ผู้ปกครอง ก็ทรงแสดงทศพิธราชธรรมคือธรรมสำหรับพระราชา 10 ประการ เพราะศูนย์รวมของการปกครองหรือกลไกสำคัญอันจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการปกครองอยู่ที่ผู้ปกครองตั้งแต่พระราชาผู้เป็นพระประมุขของรัฐ ฉะนั้น หลักทศพิธราชธรรมจึงเน้นความสำคัญของผู้นำหรือ

เน้นที่ตัวผู้นำว่าจะต้องมีคุณสมบัติหรือมีคุณธรรมอะไรบ้างจึงจะนำประเทศชาติสู่ความร่มเย็นเป็นสุขหากพิจารณา ด้วยดีแล้วจะเห็นว่าไม่ใช่เป็นธรรมสำรับผู้ปกครองสูงสุด คือเพราะพระราชาหรือพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ เป็นธรรมสำหรับผู้ทำหน้าที่ปกครองทั่ว ๆ ไปตั้งแต่ระดับชาติตลอดลงมาจนถึงระดับประชาชนในชาติทั่วไป จะแตกต่างกันก็ตรงที่ของเขตแห่งความรับผิดชอบในการปกครอง ซึ่งก็คงมากน้อยแตกต่างกันไปตามฐานะของบุคคลนั้น ๆ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2551)

จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัดในพระพุทธศาสนาเป็นวัดธรรมยุตมี แบ่งการปกครองคณะสงฆ์ โดยยึดตามเขตปกครองของบ้านเมืองและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ใน กฎมหาเถรสมาคมเป็นหลักของการปกครองคณะสงฆ์ มีผู้บริหารคณะสงฆ์ภายในจังหวัด คือ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสวัดรองลงมาตามลำดับ ปัญหาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่คณะสงฆ์จะต้องแสวงหาแนวทางในการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณูปการ (เชาว์ ไพรพิรุณโรจน์, 2548) ก็คืองานในความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการแห่งองค์การทั้งสี่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 นั่นเอง เพราะฉะนั้น ปัญหาหลักที่สำคัญของการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ กล่าวโดยสรุปแล้วก็คือ แนวทางในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ที่ยังไม่มีเอกภาพชัดเจนสอดคล้องกับพัฒนาการทางสังคม และเป็นไปตามพุทธธรรมวินัยที่พระภิกษุสามเณรสามารถประพฤติปฏิบัติได้การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ จึงเป็นความคาดหวังของสังคมอีกประการหนึ่ง นอกจากการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในธรรมวินัยเพื่อเป็นแบบอย่างของจริยธรรมความดีงามให้แก่คนในสังคมได้เชื่อถือได้ว่า คุณงามความดีในสังคมนั้นยังมีอยู่จริง ดังนั้น งานวิจัยในครั้งนี้ จึงเกี่ยวข้องกับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ฯลฯ เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในทางที่ดีเพิ่มยิ่งขึ้นได้ต่อไป (กรมการศาสนา, 2535)

เพื่อการบริหารภารกิจของคณะสงฆ์จะได้มีความพร้อม ก้าวหน้าทันเหตุการณ์ ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)” เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการของคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมของคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)

2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่มี อายุ พรรษา และวุฒิการศึกษาทางธรรม ที่ต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ในวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้แก่ โดยการจับฉลาก (ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2549) วิธีการคือนำรายชื่อพระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สังกัดธรรมยุตนิกาย จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นประชากรทั้งหมดมาตัดใส่กล่อง แล้วทำการจับรายชื่อประชากรทีละชื่อจนครบจำนวน 201 รูป

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งทางการปกครองเพิ่มเติม จำนวน 7 รูป เพื่อศึกษาให้ทราบถึงแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) และผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือแบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์ประชาชนโดยหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ซึ่งผู้วิจัยได้จะดำเนินการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการที่มีตำแหน่งทางการปกครองเหล่านั้นด้วยตัวเอง

ผลการวิจัย

การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)

คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) โดยรวมทั้ง 10 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านทาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านอวิหิงสา ส่วนด้านอักโกธะ มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

(ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านทาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า มีการสละปัจจัยเพื่อทำกิจกรรมในการบริหารงานการปกครอง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ การให้การศึกษาความรู้และโอกาสทางการศึกษาแก่พระผู้น้อย ส่วน การสงเคราะห์อนุเคราะห์ภิกษุสามเณรให้ได้รับความสุขเพื่อกำจัดความโลภในตน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านศีล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ท่านมีการบริหารการควบคุมสนับสนุนยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนและผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีการรักษากฎระเบียบและวินัยอย่างเสมอต้นเสอมปลาย ส่วนการรักษาความสุจริตต่อหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านปริจจาคะ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า มีการบริหารช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาในแต่ละชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีการบริหารช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน ส่วน ท่านมีการให้บริการแก่ภิกษุสามเณรโดยไม่มุ่งหวังสิ่งของประโยชน์ตอบแทน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านอาชวะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต ไม่มุ่งหวังหรือแสวงหาประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ การบริหารการจัดการให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการเทศน์ออกเผยแพร่เป็นธรรมทาน มีถือฝักถือฝ่ายในเวลาปฏิบัติหน้าที่มีความจริงใจในความตั้งใจและไม่หลอกลวงสาธารณชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านมัททวะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า มีการวางตนเป็นผู้มีเหตุผลและมีมนุษย์สัมพันธ์ มีความรับผิดชอบ ไม่เจ้าอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ มีกัลยาณมิตรช่วยเหลือคณะสงฆ์อย่างเต็มสามารถด้วยกรุณาการมีอัธยาศัยที่อ่อนโยน และอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ลบหลู่เหยียดหยามพระภิกษุและสามเณร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านตปะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย

จากมากไปหาน้อย พบว่า มีการบริหารการวางแผนให้ใช้อาคารของวัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ มีปฏิบัติและพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ยึดมั่นในคุณงามกรุณา การมีการบริหารกำหนดการวางแผนงานที่จะปฏิบัติและให้สงเคราะห์แก่ภิกษุสามเณร มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านอาชวะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย เมื่อมีปัญหาก็พยายามชี้แจงเหตุผลทำความเข้าใจ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา มีการหาแก้ปัญหาทุกครั้งต้องจิตและอารมณ์เย็นเสมอต้นเสมอปลาย การมีความเมตตาประจำใจไว้ระงับความขุ่นเคืองแห่งตนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านอวิหิงสา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า มีความกรุณา ไม่ทารุณเบียดเบียนและกลั่นแกล้งให้พระภิกษุสามเณรได้รับความเดือดร้อน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ท่านทำงานในหน้าที่ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน รวดเร็ว ถูกต้องด้วยการมีสมาธิที่ดี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านขันติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า มีการบริหารงานต้องอดทนอดกลั้น ข่มใจต่อผู้บังคับบัญชาและใต้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ มีการบริหารงานต้องอดทนคำเสียดสีถากถางจากสหธรรมิกด้วยกัน พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านอวิโรธนะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ให้บริการแก่พระภิกษุสามเณรที่มาติดต่ออย่างยุติธรรมทุกคน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ มีการบริหารงานต้องประกอบหลักธรรมาภิบาลเสมอ และ ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรมและดำรงตนบนหลักแห่งธรรม ปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลาย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

เปรียบเทียบการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่มี อายุ พรรษา และการศึกษาทางธรรมที่ต่างกัน

คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมทั้ง 10 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของ

พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านทาน โดยรวมอยู่ในระดับอายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านทาน โดยรวมอยู่ในระดับอายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านศีล โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ อายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านปริจจาคะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ อายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านอาชชวะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามอายุ อายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอาชชวะ จำแนกตามอายุกันเป็นรายคู่ พบว่า อายุ 56 ปีขึ้นไป มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการมากกว่าอายุ 25 - 35 ปี คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านมัททวะ เมื่อจำแนกตามอายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก พบว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างของการนำการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านมัททวะ จำแนกตามอายุ กันเป็นรายคู่ พบว่า อายุ 56 ปีขึ้นไป มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ มากกว่าอายุ 25 - 35 ปี อายุ 46 - 55 ปี การนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการมากกว่าอายุ 25 - 35 ปี คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านตปะ เมื่อจำแนกตามอายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก เมื่อทดสอบความแตกต่างของการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านตปะ จำแนกตามระดับการศึกษากันเป็นรายคู่ พบว่า อายุ 56 ปีขึ้นไป มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการมากกว่า 25 - 35 ปี คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านอักโกธะ เมื่อจำแนกตามอายุ 25 - 35 ปี,

36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านอวิหิงสา เมื่อจำแนกตามอายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก เมื่อทดสอบความแตกต่างของการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ด้านอวิหิงสา จำแนกตามระดับการศึกษากันเป็นรายคู่ พบว่า อายุ 25 - 35 ปี มีการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ มากกว่า อายุ 56 ปีขึ้นไป คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านขันติ เมื่อจำแนกตาม อายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านอวิโรธนะ เมื่อจำแนกตาม อายุ 25 - 35 ปี, 36 - 45 ปี, 46 - 55 ปี และ 56 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมทั้ง 10 ด้าน เมื่อจำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านทาน จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านศีล จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านปริจจาคะ จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา , 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านอาชชวะ จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านมัททวะ จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านตปะ จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35

พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม ด้านอักโกธะ จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม ด้านอวิหิงสา จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไปอยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม ด้านขันติ จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16-25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านอวิโรธนะ จำแนกตามพรรษา ได้แก่ 1.5 - 15 พรรษา, 16 - 25 พรรษา, 26 - 35 พรรษา และ 36 พรรษาขึ้นไป อยู่ในระดับมาก

การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมทั้ง 10 ด้าน จำแนกตามการศึกษาทางธรรม คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมทั้ง 10 ด้าน เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านทาน เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านศีล เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านปริจจาคะ เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านอาชชวะ เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านมัททวะ เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านตปะ เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านอักโกธะ เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านอวิหิงสา เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านขันติ เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม ด้านอวิโรธนะ เมื่อจำแนกตามการศึกษาทางธรรม ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี, นักธรรมชั้นโท, นักธรรมชั้นเอก อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

ผลการศึกษา พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) โดยรวมทั้ง 10 ด้าน อยู่ในระดับมาก อภิปรายผลได้ว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการนำการใช้หลักทศพิธราชธรรม ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เช่น ด้านทาน คือ มีการสละปัจจัยเพื่อทำกิจกรรมในการบริหารงานการปกครอง ด้านอวิหิงสา คือ มีท่านมีความกรุณา ไม่ทารุณเบียดเบียนและกลั่นแกล้งให้พระภิกษุสามเณรได้รับความเดือดร้อน ซึ่งถือว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ปฏิบัติตนอยู่หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ดีมากมีความเป็นอยู่ที่สงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดวรรณไชย มะยงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร พบว่า 1) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับลงไป ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการปกครอง ส่วนหลักทศพิธราชธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับลงไป ได้แก่ อวิหิงสาคือ การไม่เบียดเบียนใคร อวิโรธนะคือ การไม่ขัดแย้งกับใคร ขันติคือ ความอดทน อดกลั้น ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากคือ ด้านทาน ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านทาน คือ การสละปัจจัยเพื่อทำกิจกรรมในการบริหารงานการปกครอง

การให้การศึกษาความรู้และโอกาสทางการศึกษาแก่พระผู้น้อยทำงานอย่างตั้งใจและไม่คดโกง ถือได้ว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) วางตนและปฏิบัติตนในด้านนี้ได้ดีเยี่ยมทำให้มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก (พระปลัดวรรณไชย มะยงค์, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทัศพงศ์ สุทสฺสโน (ยศประสิทธิ์) วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักทศพิธราชธรรม ในการปกครองคณะสงฆ์ของ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก พบว่า หลักทศพิธราชธรรมและการปกครอง คณะสงฆ์ ทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมในการ ปกครองที่เหมาะสำหรับผู้นำหรือผู้บริหารในทุก ๆ ระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หน่วยงาน องค์กร ประเทศ และระดับโลก รวม ถึงการปกครองคณะสงฆ์ ไม่เฉพาะผู้นำเท่านั้นแต่ สามารถนำมาใช้ได้กับทุก ๆ คน โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นเดียวกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก คือ ด้านอักโกธะ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านนี้ถึงแม้ว่าจะมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมากแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ข้อนี้ได้ดีอยู่ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เมื่อมีปัญหาก็พยายามชี้แจงเหตุผลทำความเข้าใจถือได้ว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านนี้ได้ดีอยู่ทำให้มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก (พระทัศพงศ์ สุทสฺสโน (ยศประสิทธิ์), 2558) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธราธร นาถธมฺโม (เทพวรรณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักทศพิธราชธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักทศพิธราชธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านทาน ด้านศีล ด้านปริจจาคะ ด้านอาชชวะ ด้านมัททวะ ด้านตปะ ด้านอักโกธะ ด้านอวิหิงสา ด้านขันติและด้านอวิโรธนะ อยู่ในระดับมากทุกด้าน จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า คณะสงฆ์ ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมทั้ง 10 ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า คณะสงฆ์ที่มีอายุที่แตกต่างกันมีมีความคิดเห็นการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกันเนื่องด้วยการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ในแต่ละวัด แม้มีอายุที่ต่างกันก็ไม่เป็นอุปสรรคเนื่องด้วยวิถีชีวิตของพระสงฆ์ ส่วนใหญ่ได้รับการปลูกฝังเรื่องการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรมมาตั้งแต่อดีตแล้วจึงทำให้ผลวิจัยออกมาดังนี้ไม่แตกต่างกัน ซึ่ง

(พระธราธร นาถธมฺโม (เทพวรรณ), 2558) สอดคล้องกับงานวิจัย นนทพรรณ์, ธนบุณยเกียรติ์ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกในการนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารภาครัฐแนวใหม่ พบว่า เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ในการนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ ในการบริหารภาครัฐแนวใหม่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษารายได้ อาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกในการนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารภาครัฐแนวใหม่ไม่แตกต่างกัน จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า คณะสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) โดยมีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมทั้ง 10 ด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัย ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า คณะสงฆ์ที่มีพรรษาที่แตกต่างกันมีมีความคิดเห็นการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกัน เนื่องด้วย ที่มีสถานที่ ต่างกัน มีประสบการณ์การดำเนินชีวิต และทัศนะคติที่ไม่เหมือนกัน การแสดงความคิดเห็นจึงแตกต่างกัน (นนทพรรณ์ ธนบุณยเกียรติ์, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ประกิต บุญมี สุวัตถิ์ ไกรสกุล จุฑาภรณ์ และคณะ วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาครผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า คณะสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมทั้ง 10 ด้าน จำแนกตามการศึกษาทางธรรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัย ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า คณะสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ปฏิบัติงาน มีความเสมอโดยไม่ได้แบ่งชั้น วรรณะ จึงไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นของคณะสงฆ์ (ประกิต บุญมี และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ประกิต บุญมี สุวัตถิ์ ไกรสกุล จุฑาภรณ์ และคณะ วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัว

แปร พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ (ประกิต บุญมี และคณะ, 2561)

สรุป

จากผลการวิจัยเรื่อง “การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต)” นำมาสรุปได้ดังนี้

จำแนกอายุ พบว่า คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มี 25 - 35 ปี จำนวน 91 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.27 และมี อายุ 36 - 45 ปี จำนวน 54 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.87 มี 46 - 55 ปี จำนวน 43 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.39 และมีอายุ 56 ปีขึ้นไป จำนวน 13 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.47 น้อยที่สุด ตามลำดับ

จำแนกจำแนกตามพรรษา พบว่า คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มี 1.5 - 15 พรรษา .จำนวน 35 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.41 คน มี 16 - 25 พรรษาจำนวน 86 รูป คิดเป็นร้อยละ 42.79 มี 26 - 35 พรรษา จำนวน 44 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.89 และ มี 36 พรรษาขึ้นไปจำนวน 36 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.91 น้อยที่สุด ตามลำดับ

จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีนักธรรมชั้นตรี จำนวน 136 รูป คิดเป็นร้อยละ 67.66 และมีนักธรรมชั้นโทจำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.38 และมีนักธรรมชั้นเอก จำนวน 16 รูปคิดเป็นร้อยละ 7.96 มีน้อยที่สุด ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) โดยรวมทั้ง 10 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อ 1 ด้านทาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อ 8 ด้านอวิหิงสา ส่วน ข้อ 7 ด้านอักโกธะ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1.1 พระสังฆาธิการควรมีการบริหารกิจการ โดยไม่เบียดเบียนใคร ซึ่งไม่เพียงแต่ การไม่ทำให้ผู้ใดเดือดร้อนเท่านั้นแต่ยังหมายถึง การพยายามส่งเสริมสันติภาพด้วยการงดเว้นและป้องกัน ความขัดแย้งระหว่างพระสงฆ์ในวัดและในสังคม รวมทั้งทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงและ การทำลายล้างชีวิต

1.2 พระสังฆาธิการควรมีการบริหารกิจการ โดย ไม่เป็นปฏิปักษ์ ไม่ขัดขวาง กล่าวคือ ไม่ขัดต่อเจตจำนงของพระ ไม่ขัดขวางมาตรการใด ๆ อันจะเอื้ออำนวยต่อสวัสดิภาพของพระสงฆ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ปกครองโดยสมัครสมานน้ำใจกับคณะพระสงฆ์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุดในการบริหารงาน อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทั้งต่อวัดของตน รวมไปถึงต่อประเทศชาติด้วย และคณะสงฆ์ก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นกำลังสนับสนุนต่อวัดของท่านต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเขตอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง หรือให้สอดคล้องในระดับการบริหาร

2.2 ควรศึกษาโดยเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างจากคณะสงฆ์ เป็นประชาชนในพื้นที่เพื่อนำความคิดเห็นมาเปรียบเทียบกัน และนำผลการวิจัยไปปรับปรุงและพัฒนาองค์การต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2535). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

เชาว์ ไพรพิรุณโรจน์. (2548). *ทฤษฎีและการจัดองค์การ.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.

นนทพรรณ์ ธนบุณยเกียรติ์. (2559). การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกในการนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารภาครัฐแนวใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2551). *ทศพิธราชธรรมกับพระมหากษัตริย์ไทย.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.

ประกิต บุญมี และคณะ . (2561). ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี เขตการปกครองคณะสงฆ์ ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร. *สยามวิชาการ* , 19(33), 31-50.

พระทัศพงศ์ สุทสฺสโน (ยศประสิทธิ์). (2558). ศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักทศพิธราชธรรม ในการปกครองคณะสงฆ์ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *การพัฒนาที่ยั่งยืน.* กรุงเทพมหานคร: โกมลคีมทอง.

พระธราธร นาถธมฺโม (เทพวรรณ). (2558). การบริหารงานตามหลักทศพิธราชธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์. ใน

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัญฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดวรรณไชย มะยงค์. (2558). การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร. ใน *วิทยานิพนธ์พุธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2533). *พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม.* กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ส่งศรี ชมภูวงศ์. (2549). *ระเบียบวิธีวิจัย.* กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อาจารย์เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. (2550). *องค์การและการจัดการงานบุคคล.* นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม*

THE MODEL IN DRIVING AGRICULTURAL SUFFICIENCY ECONOMIC PHILOSOPHY ACCORDING TO BUDDHADHAMMA OF NAKHONPHANOM PROVINCE

พระสิทธิสิงหเสนี (โสภณ โสภโณ)
Phra Sithtisinghasanee (Sophon Sophano)
พระครูโอภาสนนทกิตติ์ (ศักดา โอภาโส)
Phrakhruopatnontakitti (Sakda Opaso)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
พระมหาเผด็จ จิรกุโล (จงสกุลศิริ)
Phramaha Padet Cirakulo (Jongsakulsiri)
วรีรัตน์ ศรีสถิตย์วัฒนา
Wareerat Srisathidwattana
นักวิชาการอิสระ
Independent Academic, Thailand
E-mail: dews280@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม 1) เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมจังหวัดนครพนม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมจังหวัดนครพนมตามหลักพุทธธรรม 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมจังหวัดนครพนมตามหลักพุทธธรรมเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-Interviews) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) 19 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญ 8 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาจัดหมวดหมู่เนื้อหา (Category) การสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic synthesis) ค้นหาประเด็นร่วมและนำมาอธิบายโดยเขียนเป็นความเรียง

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

ผลการวิจัยพบว่า

1. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม ให้การสนับสนุนเชิงนโยบายสู่การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวของเกษตรกรมาเป็นการปลูกพืชที่หลากหลาย ลดการกระจายความเสี่ยงราคาผลผลิตตกต่ำ โดยการปลูกพืชแบบผสมผสาน จะช่วยให้การประกอบอาชีพของเกษตรกรยุคใหม่ ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืน

2. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรยุคใหม่ สอดรับกับ 7 ยุทธศาสตร์ชาติ และ 8 ยุทธศาสตร์จังหวัด 1) เน้นกลุ่มผู้ประกอบการเกษตร 2) พัฒนาเชิงพื้นที่ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว 3) ส่งเสริมการปลูกแบบผสมผสาน 4) พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยการสัมมนาด้านเกษตร และบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรม

3. รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรม ภายใต้รูปแบบ 1) รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 2) การจัดการตลาดพุทธวิถี 3) การสื่อสารจัดจำหน่ายสินค้าการเกษตร 4) พัฒนารูปแบบภาคเกษตรกรรมสู่พุทธจริยธรรมเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, หลักพุทธธรรม

Abstract

The research entitled: the model in driving agricultural sufficiency economy philosophy according to Buddhadhamma of Nakhonphanom Province, aims: 1) to study the condition of model of agricultural sufficiency economy philosophy of Nakhonphanom Province; 2) to develop a model in driving agricultural sufficiency economy philosophy of Nakhonphanom Province according to Buddhadhamma; and 3) to present the model in driving agricultural sufficiency economy philosophy of Nakhonphanom Province according to Buddhadhamma. It was a Qualitative Research by in-depth interviews with 19 Key-Informants and Focus Group Discussion of 8 experts. The tools used in the research were an interview-form as well as focus group discussion. The collected data were analyzed by content analysis, presents descriptive data, categorization and systematic synthesis. And finally, it was to find common issues and explain by writing in essay

The findings of the research as follows:

1. The movement of sufficiency economy principle in agricultural sector, in the agriculture office in Nakhonphanom province gives the support the policy from monoculture to integrated planting , will help distribute the risk of low prince of agricultural products by planting the integrated plants that will help the entrepreneurs of modern farmers get the success and sustainability.

2. The model development of modern farmers matches with seven national strategies and eight provincial strategies by 1) relying on agricultural entrepreneurs, 2) to develop the area which changes the monoculture , 3) to support to plant the integrated planing, 4) to develop the knowledge for agricultural aspect and integrate with Buddhadhamma.

3. The model for movement of sufficiency economy principle in agricultural sector according to Buddhadhamma as following model 1) the integrated learning model, 2) the Buddhist market management, 3) the media of agricultural products distribution 4. To develop the agricultural model to Buddhist ethics of the best sampled sufficiency economy.

Keywords: Driving, Philosophy, Buddhadhamma

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เป็นวิถีชีวิตทำการเกษตรกรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หรือเกษตรกรรมเป็นของคู่กับคนไทยมาเริ่มตั้งแต่ถูกจารึกว่าเป็นสยามประเทศ และการพัฒนาประเทศ ก็ไม่ควรมองข้ามพื้นฐานของชาติ คือ การเกษตรกรรมซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจฐานรากของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทย การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศควรให้ความสำคัญภาคการเกษตร โดยพัฒนาระบบการเกษตร และช่องทางการเพิ่มมูลค่าเพิ่มของสิ้นค้าการเกษตร เชื่อมโยงภาคอุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมหนัก เน้นที่การเกษตรกรรมเป็นปัจจัยฐานรากในการพัฒนาให้สอดคล้อง “Thailand 4.0 สร้างความเข้มแข็งภายในและเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่เศรษฐกิจโลก” พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งภาครัฐจะมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อนำประเทศไทยเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรมยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539)

ปัจจุบัน ภาครัฐก็ยังเน้นย้ำให้ความสำคัญของภาคเกษตรกรรม นำความรู้ที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ (Apply) ผสานในรูปแบบของการบูรณาการ (Integrated) ให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) เทคโนโลยีให้กลายเป็นเทคโนโลยีทางการเกษตร (Agriculture

Technology) พัฒนาภาคการเกษตรกรรมชุมชนสู่อุตสาหกรรมการผลิตการเกษตรกรรมของชุมชน เป็นศูนย์กลางการผลิต โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการขยายตัวด้านการค้า รวมทั้งปัจจัยสนับสนุนการลงทุนอื่น ๆ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ทั้งภาคเกษตรกรรม การผลิต การตลาด การบริหารจัดการ การเงิน และโลจิสติกส์ และสนับสนุนการลงทุนเพื่อสร้างเศรษฐกิจ สังคมอุดมปัญญาและการเรียนรู้ มุ่งเน้นการพัฒนาธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ด้านการเกษตรกรรมของชุมชน ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ยังเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดถึงการประหยัดพลังงาน และการใช้พลังงานทดแทน รวมทั้งการให้ความสำคัญเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมจากพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้ควบคุมทุกพื้นที่การเกษตร จังหวัดนครพนมนับเนื่องด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่เมืองอุตสาหกรรมสีเขียวหรือการเกษตรกรรมสีเขียว (กนกวรา พวงประยงค์, 2561)

เมื่อมีการหรือการปรับเปลี่ยนโครงการพัฒนาจังหวัดนครพนม ก็จะมีจุดอ่อน คือ การบริหารจัดการตลาดสินค้าเกษตรแบบครบวงจรภายในจังหวัดนครพนม มีน้อย และไม่ชัดเจน ส่วนเกษตรกรก็ยากจน มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีอยู่ในระดับต่ำ และการว่างงานนอกฤดูกาลภาคเกษตรมีสูง จึงทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานสู่กรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่มีแนวโน้มสูงขึ้น สำหรับในด้านโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและการขนส่ง การให้บริการและการเชื่อมโยงเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยว ยังไม่ครอบคลุม และไม่ได้รับการปรับปรุงเท่าที่ควร อีกทั้งจังหวัดนครพนม ยังขาดการวางแผนการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบ และรองรับการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สัมพันธ์กับภาพรวมของประเทศ ถือว่าเป็นกลไกเชื่อมโยงการพัฒนาประเทศ เปิดโอกาสให้มีการประกอบการในชุมชน ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมถึงโอกาสสร้างนวัตกรรมทางการเกษตร ทั้งนี้เพราะเน้นการสร้างงาน สร้างคนและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนต้นทุนต่ำแต่ได้ความร่วมมือในท้องถิ่นเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่ง สามารถขยายไปสู่ผู้ประกอบ การขนาดใหญ่ จึงก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น ลดปัญหาการว่างงาน พัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นการยกระดับฝีมือแรงงาน พัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการประกอบการ สร้างความเข้มแข็ง และการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจสู่ชุมชน เพิ่มรายได้ให้กับชุมชน แต่ลดรายจ่าย มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สร้างจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนมากขึ้น

จังหวัดนครพนม ได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการพัฒนาจังหวัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้นำไปปฏิบัติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชนและการส่งออกทางสินค้าการเกษตรของจังหวัดสู่ประเทศเวียดนาม และจีน นับตั้งแต่เปิดสะพานมิตรภาพ 4 (นครพนม - คำม่วน) เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2554 (11/11/2011) โดยผ่านรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรม 1) รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ 2) การจัดการตลาดพุทธวิถี 3) การสื่อสารจัดจำหน่ายสินค้าการเกษตร 4) พัฒนารูปแบบภาคเกษตรกรรมสู่พุทธจริยธรรมเศรษฐกิจ

พอเพียงต้นแบบ ประกอบกับจังหวัดนครพนม (สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2553) มีศักยภาพด้านการคมนาคมขนส่งสู่ภาคกลางของประเทศ สปป.ลาว และเวียดนาม รวมทั้งประเทศจีนตอนใต้ ซึ่งเป็นเส้นทางที่ใกล้ที่สุดจากพรมแดนไทยไปเวียดนามและจีน เป็นเส้นทางการค้าออกสู่ท่าเรือน้ำลึกหวุ่งอ๋าง ของจังหวัดฮาติงห์ ประเทศเวียดนาม ตลอดจนการขนส่งสินค้าไปสู่จีนตอนใต้ ที่เมืองหนานหนิง ซึ่งใช้เวลาน้อย จังหวัดนครพนม จึงถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการขนส่งทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ เพราะสามารถเปิดประตูเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกสู่ท่าเรือน้ำลึกหวุ่งอ๋าง จังหวัดฮาติงห์ และมีท่าอากาศยานนครพนม ที่พร้อมจะเป็นสนามบินนานาชาติ และพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจทางการเกษตรให้เข้มแข็ง เพื่อส่งการเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจกับประเทศอาเซียน

จากเหตุดังที่กล่าวมาในข้างจ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่เกิดจากการผลของดำเนินงาน การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม เป็นประโยชน์ต่อภาคเกษตรกรรม นำไปสู่การพัฒนาเป็นจังหวัดต้นแบบ การสร้างความแข็งแรงให้กับชุมชนผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรม และลดค่านิยมจากกระแสทุนนิยมที่กำลังหลั่งไหลเข้ามา ซึ่งเป็นปัจจัยแทรกซ้อนทำให้วิถีชีวิตคนไทย เปลี่ยนไปกับกระแสสังคมบริโภคนิยม ใช้การพัฒนารูปแบบภาคเกษตรกรรมสู่พุทธจริยธรรมเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ประกอบการเกษตรกรรมของจังหวัดนครพนม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพรูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลักพุทธธรรม
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย “รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม”ประกอบด้วย 1) ด้านการขับเคลื่อน (1) การเรียนรู้เรียนรู้เศรษฐกิจพอ (2) การส่งเสริมด้านการตลาด (3) ช่องทางการสื่อสาร (4) การมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ด้านเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (1) ความพอประมาณ (2) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (3) ความมีเหตุผล (4) ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง (5) คุณธรรม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบ การด้านเกษตรกรรม ผู้นำชุมชนและผู้ที่มีบทบาทต่อการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหาร และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

บ้านกลาง จำนวน 19 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร การตลาด ผู้ประกอบการ และนักวิชาการ 8 รูป/คน ได้กำหนดพื้นที่การวิจัย ได้แก่บ้านกลางใหญ่ ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยดำเนินการภายในระยะเวลา 1 ปี

การศึกษา “รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม”จากการศึกษา ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทของกลุ่มผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม วิเคราะห์สภาพของกลุ่มในขั้นตอนเริ่มต้นจาการศึกษาบริบทของกลุ่มแบบสำรวจชุมชนบ้านกลางใหญ่ ตำบลบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม รวมทั้งสำรวจสภาพปัญหาในประกอบการภาคเกษตรกรรมที่ได้ดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันและการวิเคราะห์ WSOT Analysis วิเคราะห์บริบทของกลุ่มผู้ประกอบการ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้ จะนำไปในเพื่อเป็นขั้นตอนที่มีกิจกรรมส่งเสริมหรือขั้นตอนการทำงานของกลุ่มในชุมชน ดังนี้

1. การศึกษาบริบทของชุมชนบ้านกลางใหญ่และบริบทผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรมที่กลุ่มกันประกอบการ

2. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรม 8 รูป/คน

3. สัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) 19 รูป/คน ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรมชุมชนที่ได้รับเลือกในการพัฒนาศักยภาพ กำหนดอัตลักษณ์รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม เพื่อยกระดับมาตรฐานการประกอบการและผลผลิตของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนมตามหลักพุทธธรรมต้นแบบ ได้อัตลักษณ์ ในขั้นตอนนี้ นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาดำเนินการ เชื่อมโยงระหว่างขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มีกิจกรรม ดังนี้

1. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การส่งเสริมรูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนมตามหลักพุทธธรรมให้เป็นอัตลักษณ์

2. ดำเนินการจัดทำกิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชน ทำการเกษตรเชิงผสมผสาน ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อลดความเสี่ยงด้านการตลาด และความเสี่ยงด้านราคาสินค้าการเกษตร

ขั้นตอนที่ 3 สร้างนวัตกรรมรูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนมตามหลักพุทธธรรมเป็นต้นแบบในขั้นตอนนี้ จะได้นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาดำเนินการต่อประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดการอบรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา วัด และกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อพัฒนารูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นอัตลักษณ์ด้วยการจัดการทำงานใหม่ (Rearrange) การปรับปรุงวิธีการทำงานให้ง่ายขึ้น (Simplify) การพัฒนารูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นต้นแบบการเรียนรู้และการนำไปปฏิบัติ

2. ดำเนินการจัดทำกิจกรรมจิตสาอานักเกษตรรุ่นใหม่ ออกให้ความรู้แก่ผู้ประกอบด้วย และการพัฒนาวิธีการปลูกพืชเชิงผสมผสาน เพื่อช่วยแก้ปัญหาผู้ประกอบการด้านความเสี่ยงราคาสินค้าการเกษตร

ขั้นตอนที่ 4 ยกระดับมาตรฐานรูปแบบผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรม ซึ่งในขั้นตอนนี้นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 มาดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรม พัฒนาทักษะองค์ความรู้ขั้นพื้นฐานด้านต่าง ๆ และพัฒนาจุลินทรีย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรมที่จำเป็นต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. กลุ่มผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรม พัฒนารูปแบบการบรรจุภัณฑ์สินค้าพัฒนาให้มีรูปแบบที่ทันสมัย และรักษาความสดของสิ้นค้าการเกษตรได้ เพื่อยกระดับมาตรฐานผลผลิตภาคเกษตรกรรมของชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชน ในขั้นตอนนี้นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 - 4 มาดำเนินการต่อซึ่งในขั้นตอนนี้มีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดสัมมนาเวทีนำเสนอผลงานวิชาการคืนข้อมูลสู่ชุมชน โดยการเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ผู้ที่สนใจและวัด

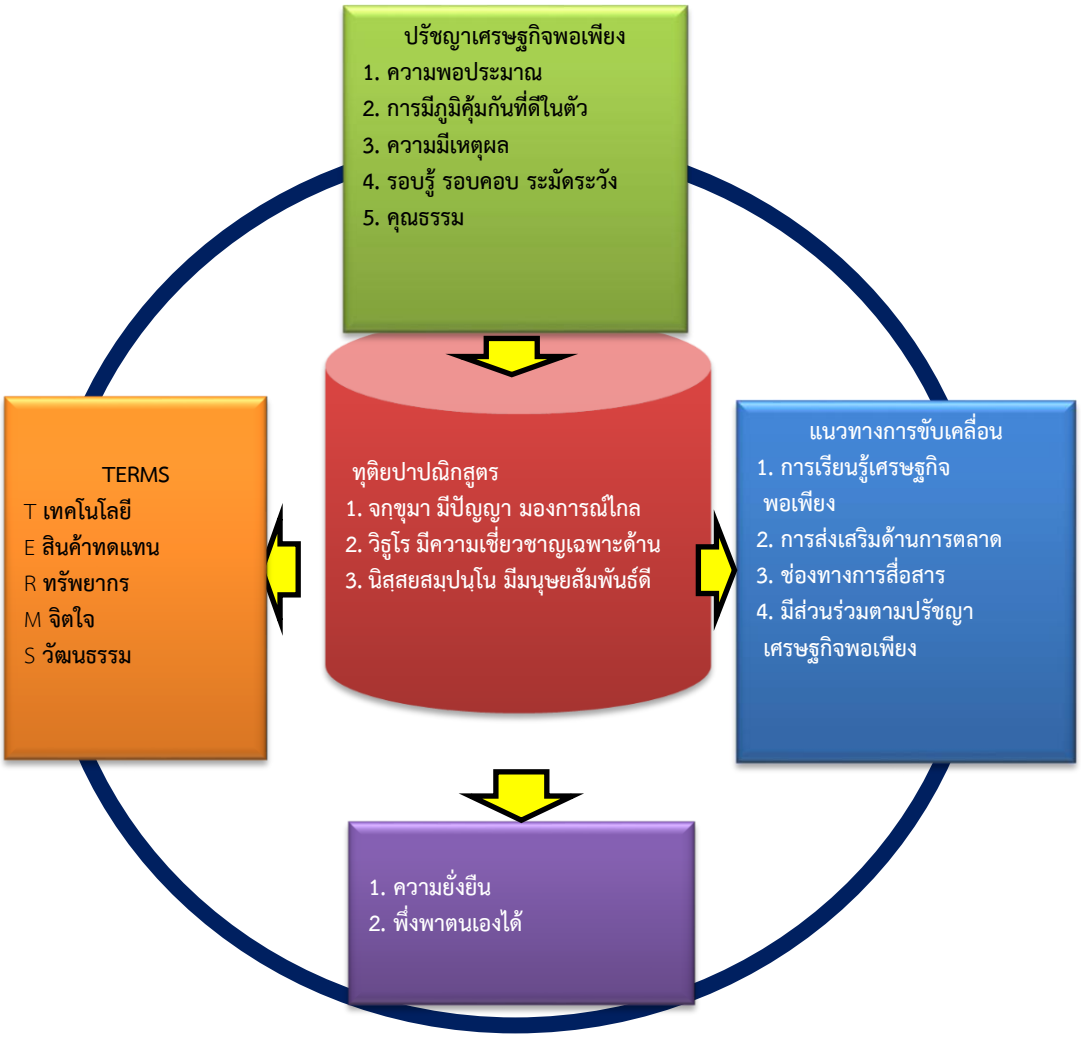
2. ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้สู่เวทีระดับชาติหรือนานาชาติ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผลการวิจัย “รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม” ทั้งด้านความเป็นมา สภาพความเป็นจริง ข้อเสนอแนะในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาและนำแนวคิดนโยบายการพัฒนา เชื่อมโยงเข้ากับปรัชญาเศรษฐกิจเป็นฐานในการพัฒนาสอดรับกับยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ 7 ยุทธศาสตร์ และ 8 ยุทธศาสตร์จังหวัด เน้นเรื่องภาคเกษตรกรรม ส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้านภาคเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรมเศรษฐกิจสีเขียวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นำสู่การปฏิบัติที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยกระดับคุณภาพชีวิตให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน เกิดความสันติสุขและสันติธรรม โดยกำหนดเป้าหมาย พัฒนาภาคเกษตรกรรมเชิงบูรณาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรม คือ ทุติยปาปณิกสูตร ใช้เป็นแนวทางพัฒนาภาคเกษตรกรรมของชุมชน ลดกิเลสมาการค้าและการพึ่งพาจากภาครัฐหรือภาคเอกชน แต่อยู่ได้

ด้วยศักยภาพของชุมชนแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามขั้น ตอนที่กล่าวมา ก็จะเกิดความมั่งคั่งและยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม ซึ่งงานวิจัยชี้ชัดว่า ประเทศเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาและประชาชนได้น้อมนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางการปฏิบัติ ทั้งการดำรงชีวิตสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์การและในหน่วยงาน สร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดความรัก ความสามัคคีและความผูกพันทำงานด้วยกันแบบกัลยาณมิตร เป็นเครื่องมือส่งเสริมกระบวนการพัฒนาความประพฤติ จิตใจและสติปัญญาในการป้องกันและส่งเสริมให้สังคมมนุษย์สามารถดำเนินชีวิตไปอย่างมีคุณภาพ และยังสามารถบูรณาการเข้ากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ จะทำให้เกิดความสมดุลยทางการดำรงชีวิต ซึ่งผู้วิจัย ได้สร้างกรอบแนวคิดการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภาคเกษตรกรรมให้สอดรับกับ “รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรมจังหวัดนครพนม”

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. รูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม โดยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม ให้การสนับสนุนเชิงนโยบายสู่การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและการปลูกพืชตามฤดูกาล โดยส่งเสริมองค์ความรู้ให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับการปลูกพืชที่หลากหลายชนิด เพื่อลดการกระจายความเสี่ยงของราคาผลผลิตตกต่ำ โดยการปลูกพืชแบบผสมผสาน และส่งเสริมด้านการ

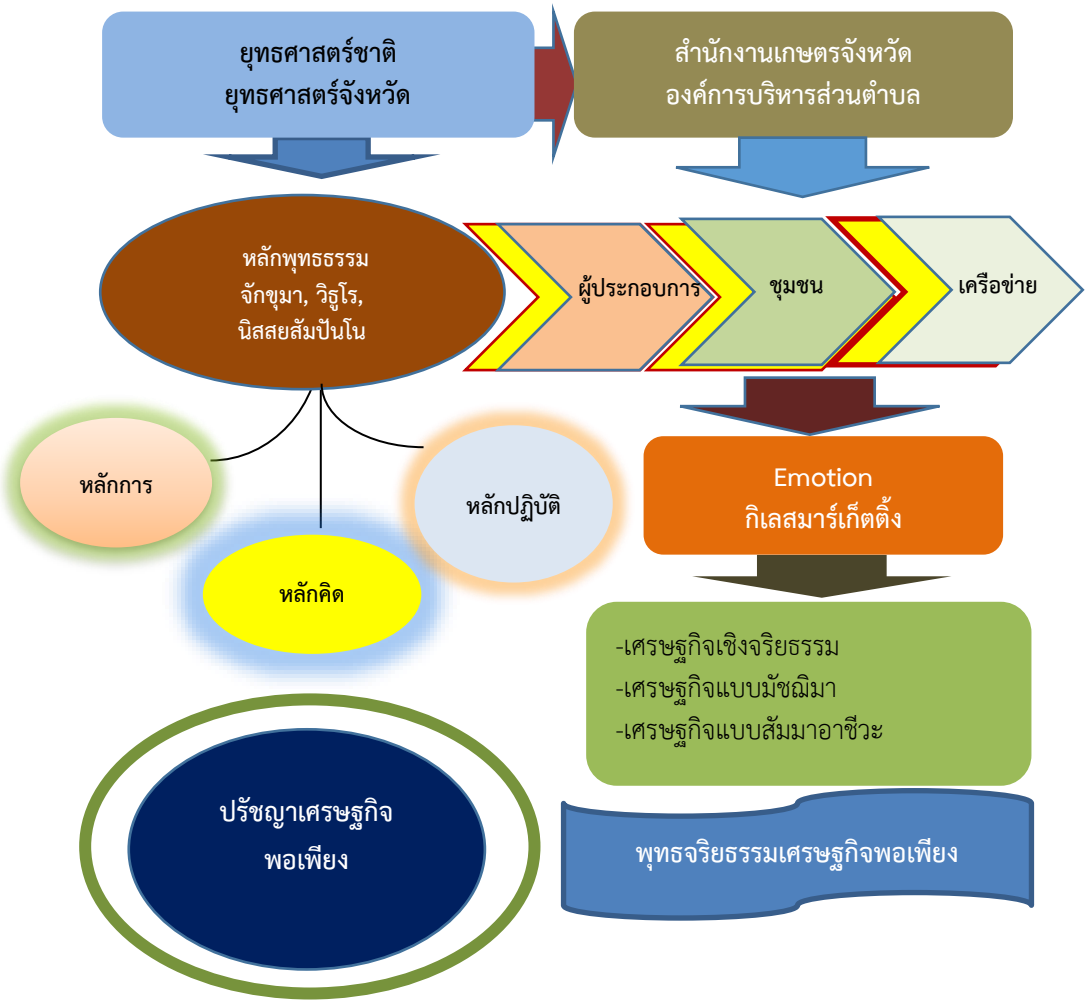
ส่งออก โดยให้มีช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่หลากหลาย เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรยุคใหม่ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืนได้

2. การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลักพุทธธรรม ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานในการพัฒนาผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรมให้เป็นเมืองต้นภาคเกษตรกรรม สรุปผลจากการดำเนินงานส่งเสริมให้ผู้ประกอบการนำรูปแบบที่ได้จากการพัฒนาเชิงบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนียวด้านจิตใจผู้ประกอบการให้ตั้งอยู่ในทางสายกลาง ไม่โลภเรื่องผลกำไร แต่ประกอบด้วยความไม่ประมาณ หน่วยงานทางราชการเป็นศูนย์กลางร่วมกันขับเคลื่อนสู่เป้าหมายให้เกิดความพอเพียงและความยั่งยืนในยุคเทคโนโลยี ยึดหลักพุทธธรรมทางเป็นแกนกลาง จึงจะเป็นสิ่งที่จะช่วยให้จิตใจมีความตั้งมั่น มีสติปัญญา ไม่ประมาท มีคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้ประกอบการเชื่อมโยงเข้ากับยุทธศาสตร์ที่ 3 ของการพัฒนาภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมการเกษตรเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมตามตัวชี้วัดที่ 2 อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น หน่วยงานรับผิดชอบได้แก่สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครพนม และยังสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมด้านการผลิตสินค้าทางการเกษตร ประสบผลสำเร็จจากตัวชี้วัดจากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรของสำนักงานคลังจังหวัดนครพนม พบว่ามูลค่าอัตราการขยายตัวภาคการเกษตรและประมง ตั้งแต่ปี 2554-2555 พบว่ามีการขยายตัวในแนวโน้มที่สูงขึ้น และลดลงในปี 2556 และในปี 2557 มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น 166.66 เป็นผลเนื่องมาจากการส่งเสริมภาคการเกษตรด้านพืช ด้านปศุสัตว์ และด้านประมง และในปี 2558 ประสบปัญหาภัยแลง ส่งผลให้มีการชะลอตัวลดลง 9.61 และในปี 2559 จากข้อมูลประมาณการเศรษฐกิจจังหวัดนครพนม สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม พบว่ามีอัตราการขยายตัวภาคการเกษตร เพิ่มขึ้น 2.14

3. รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลักพุทธธรรม ภายใต้รูปแบบรูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการการจัดโครงการอบรมบุคลากร พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน เพื่อพัฒนาบุคลากรต้นแบบ ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เกษตรกรตามเขตพื้นต่าง ๆ จังหวัดนครพนม การจัดการตลาดพุทธวิถี บูรณาการเข้ากับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ผู้ประกอบการได้นำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดความพอเพียง โดยยึดหลักการเศรษฐศาสตร์แนวพุทธตามหลักพุทธธรรม ได้แก่หลัก “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลาง และช่องทางการสื่อสารจัดจำหน่ายสินค้าการเกษตร

4 พัฒนารูปแบบภาคเกษตรกรรมสู่พุทธจริยธรรมเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการเข้ากับ 1) จักขุมา ประกอบด้วย (1) หลักการ มีสติปัญญาดี (2) หลักคิด มองการณ์ไกล ฉลาดในการใช้คน (3) หลักปฏิบัติ การบริหารตน ฝึกฝนตนเองได้ กำหนดเป้าหมายการดำเนินงาน 2) วิธูโร

ประกอบด้วย (1) หลักการ จัดกระบวนการ หรือแนวทางปฏิบัติ บริหารจัดการงานได้ดี (2) หลักคิด มีความเชี่ยวชาญชำนาญการ (3) หลักปฏิบัติ วางตำแหน่ง หรือคนตามความเหมาะสมกับงาน 3) นิสสยสัมปันโน (1) หลักการ กำหนดเป้าหมาย (2) หลักคิด เป็นคนจ่างเจรจา (3) หลักปฏิบัติ มีมนุษยสัมพันธ์ วางตัวเหมาะสมกับฐานะ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลักพุทธธรรม

จากรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลัก พุทธธรรม ซึ่งปัจจุบันจังหวัดนครพนม ได้กำหนดยุทธศาสตร์ โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาส่งเสริมการพัฒนาภาคเกษตรกรรม โดยบูรณาเข้ากับหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครพนม เน้นการพัฒนาแบบภาคีแบบองค์รวม เพื่อส่งเสริมพุทธจริยธรรมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในหลวงให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสามารถตั้งเป็นศูนย์การเรียนรูปรัชญาเศรษฐกิจพอกลุ่มอาเซียนได้

อภิปรายผล

จากการศึกษารูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรมจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. รูปแบบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม สภาพการประกอบการภาคเกษตร เมื่อก่อนยังคงยึดแนวทางประกอบการที่ได้รับการถ่ายทอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนมากก็ประกอบการภาคเกษตรกรรม โดยปลูกพืชเชิงเดียวเป็นหลัก ก็จะประสบปัญหาและมีความเสี่ยงสูงด้านราคาสินค้าตกต่ำราคาไม่แน่นอน ขาดกระบวนการพัฒนาด้านเกษตรกรรมสมัยใหม่ แต่ปัจจุบันสภาพการประกอบการได้เปลี่ยนไปตามยุคสมัย เมื่อหน่วยงานราช สำนักเกษตรจังหวัดได้วางยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด โดนเน้นภาคเกษตรกรรมเป็นปัจจัยพื้นฐานการพัฒนา ให้การสนับสนุนเชิงนโยบายสู่การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและการปลูกพืชตามฤดูกาล ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ มีการจัดอบรมและส่งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญลงพื้นที่ให้การอบรมแก่เกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรได้ศึกษาความต้องการและกลไกการตลาดและผู้บริโภค ปลูกพืชที่หลากหลายชนิด เพื่อลดการกระจายความเสี่ยงของราคาผลผลิตตกต่ำ เน้นการปลูกพืชแบบผสมผสาน และทางหน่วยงานราชการก็การส่งเสริมด้านการส่งออก มีการสัมมนาวิชาการด้านเกษตร ส่งเสริมให้เกษตรกรยุคใหม่ให้มีช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่หลากหลาย จึงจะประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืนได้ สอดรับแนวคิด ศิริพร โสมคำภา เรื่อง แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อความยั่งยืน: กรณีศึกษา กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านคลองแตงโม ตำบลโกสัมพี อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า การตัดผ้าตามแบบและเทคนิคการเย็บให้กับสมาชิกของกลุ่มและอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ สภาพปัญหาการบริหารจัดการในภาพรวมของกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านคลองแตงโมฯ ในภาพรวมปัญหาการบริหารจัดการที่สมาชิกเห็นว่ายังเป็นปัญหาของการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.22 คือมีระดับการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก และนำมาจัดเรียงตามลำดับความสำคัญ สามารถเรียงลำดับตามผลประมาณจากมากไปน้อยได้ดังตารางคือ ด้านการเงิน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.31 การบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการตลาด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.23 การบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก

ด้านการบริหารจัดการและทรัพยากรมนุษย์มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.20 การบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก และด้านการผลิต มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.13 การบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก (ศิริพร โสมคำภา, 2557)

2. การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลักพุทธธรรม ได้รูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรยุคใหม่ให้สอดรับกับ 7 ยุทธศาสตร์ชาติ และ 8 ยุทธศาสตร์จังหวัด โดยการเน้นกลุ่มผู้ประกอบการเกษตร เน้นการพัฒนาเชิงพื้น ลดการปลูกเชิงเดี่ยว แต่ให้ปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชแบบผสมผสานให้เกิดความหลากหลาย เป็นการลดความเสี่ยงด้านราคาสินค้าตกต่ำ และบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรม คือคำสอนทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดรับรับงานวิจัย เอกชัย พุมดวง เรื่อง การกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามแนวเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพ ในตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพในชุมชน พบว่ามีกลุ่มอาชีพของชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจักสานกระเป๋า กลุ่มทำขนมไทย และกลุ่มทำ ปุ๋ยอินทรีย์ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยใช้การจัดการความรู้ (KM) เป็นเครื่องมือ พบว่าประกอบกลุ่มอาชีพในชุมชน ได้ใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการใช้ความรู้ แต่ยังขาดการจัดเก็บ และการสืบค้นความรู้ และการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ การประกอบธุรกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (เอกชัย พุมดวง, 2557)

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม จังหวัดนครพนม ตามหลักพุทธธรรม เมื่อมีการทำร่วมกันของหลายหน่วยงาน ก็จะได้รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรหน่วยงานสำนักเกษตรจังหวัด พระสงฆ์ และชุมชนผู้ประกอบการ ก็จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมให้ผู้ประกอบการได้นำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการประกอบการ มีพระสงฆ์เป็นผู้ชี้แนะ หลักปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ หลักการเดินสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง ธรรมที่เหมาะแก่ชาวบ้านทั่วไปได้แก่ ความรู้จักพอในการบริโภค การใช้สอยทรัพยากรและการใช้ชีวิตแบบไม่ฟุ่มเฟือยให้เข้าใจคำว่าความรู้จักประมาณในการบริโภค มีวิสัยทัศน์ มองการไกล (สุภารดี สวนโสกเชือก, 2558) เรียกว่าเศรษฐกิจที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริงตามแนวพระพุทธศาสนา 3 ประการที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติยปาปณิกสูตร

3.1 จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล เป็นพ่อค้า หรือนักธุรกิจ ต้องรู้ว่าซื้อสินค้าที่ไหนได้ราคาถูกกว่าและจะขายที่ไหน โดยการวางแผนไว้ล่วงหน้าในการบริหารคน บริหารงานและบริหารเวลาได้ เป็นผู้มีความชำนาญในการใช้ความคิด จะเหมาะสมกับพ่อค้าหรือนักธุรกิจ

3.2 วิธูโร หมายถึง จัดการธุระด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือชำนาญเป็นพิเศษ สามารถที่จะบริหารจัดการธุระด้วยความสามารถและมีประสิทธิภาพ เรียกว่ามีความชำนาญด้านเทคนิค

3.3 นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคนอื่นและเป็นคนช่างเจรจาสามารถต่อรองได้ตามสถานการณ์ จะเดินทางไปไหนก็จะมีคนให้ความช่วยเหลือทุกด้าน ถ้าปัจจุบันนี้เรียกว่าเป็นคนมีเครดิตดี เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อน ๆ คือ ความชำนาญด้านสร้างมนุษย์สัมพันธ์

สรุป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม โดยการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหันมาปลูกพืชที่หลากหลาย ลดความเสี่ยงราคาผลผลิตตกต่ำจะช่วยให้เกษตรกรยุคใหม่ ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืน และการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่สอดรับกับ 7 ยุทธศาสตร์ชาติ และ 8 ยุทธศาสตร์จังหวัด พัฒนาเชิงพื้นที่ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวแบบผสมผสาน ส่งเสริมพัฒนาทักษะการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรม ได้รับรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรม ภายใต้รูปแบบการรูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการสู่การจัดการตลาดพุทธวิถี ด้วยระบบการสื่อสารจัดจำหน่ายสินค้าการเกษตรสู่พุทธจริยธรรมเศรษฐกิจพอเพียงได้ “โมเดล” ต้นแบบ จากโมเดล จะเห็นถึงความสัมพันธ์เกื้อหนุน และความสอดคล้องกับบริบทและภูมิหลังสังคมในเขตพื้นที่จังหวัดนครพนม บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับหลักการทำงานในพื้นที่ให้ทุกภาคส่วน ได้มีส่วนร่วม ตั้งแต่ภาคธุรกิจ บริการ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และผู้ประกอบการภาคเกษตรกรรมเชื่อมโยงถึงยุทธศาสตร์ชาติ และยุทธศาสตร์จังหวัดนครพนม โดยนำ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขที่จะช่วยเกื้อหนุนให้สามารถอยู่ในความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามสิ่งนี้ เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เป็นแนวทางชี้วัดแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติของทุกคน ทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัวของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หากนำมาปฏิบัติได้ ก็จะเกิดความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร จะต้องอาศัยความรอบรู้มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอน วิเคราะห์ศักยภาพจุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจก้าวสู่วิสัยทัศน์ของจังหวัดให้เป็น “เมืองน่าอยู่ประตูเศรษฐกิจ สู่อาเซียนและจีนตอนใต้” เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนแนวทางการขับเคลื่อนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการปฏิบัติการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์จังหวัด

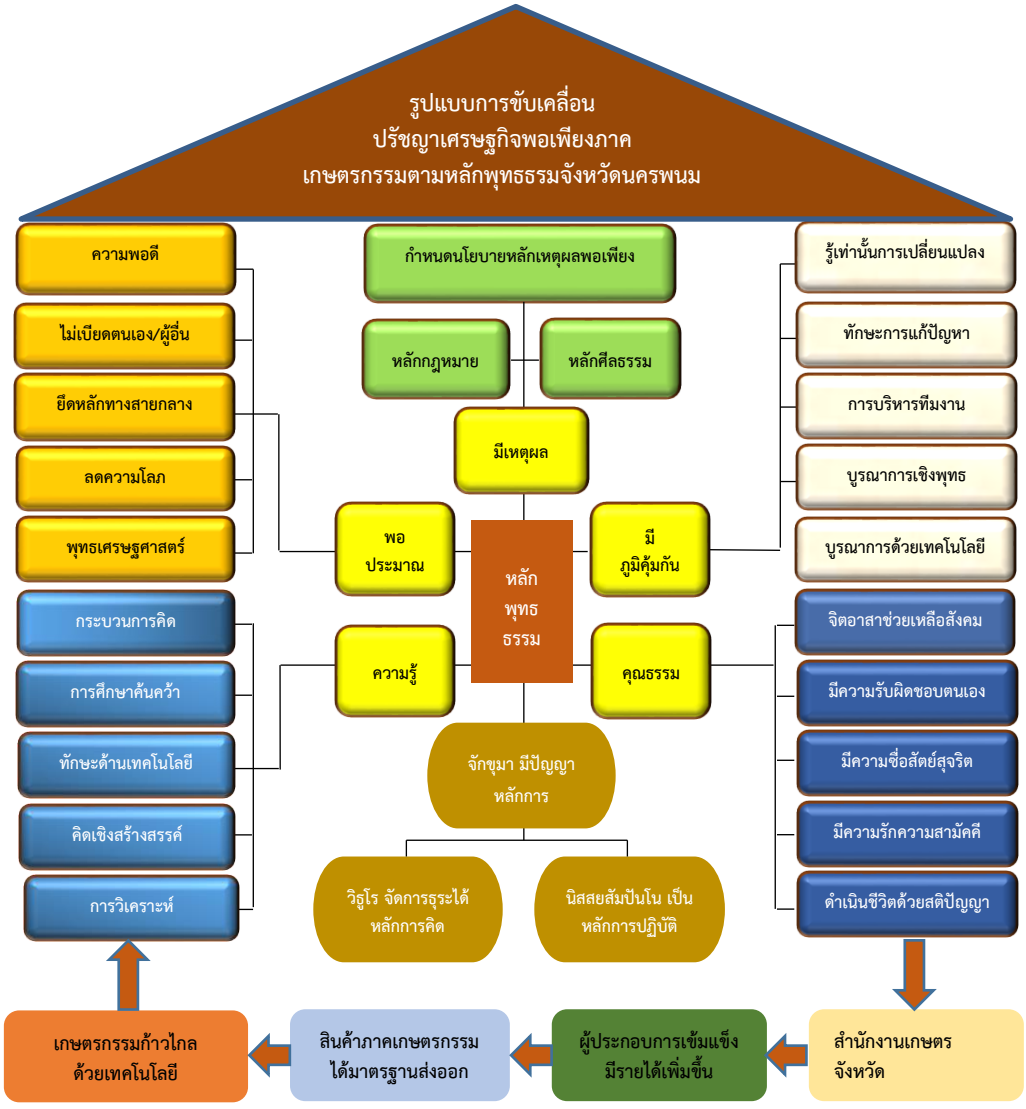
ขั้นตอนที่ 2 ขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยงานภาค สู่ชุมชน และตั้งศูนย์การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอ สร้างเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในระดับพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 ประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก เผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานตามยุทธศาสตร์ชาติ และยุทธศาสตร์จังหวัด

ขั้นตอนที่ 4 สร้างกลไกการบริหารจัดการในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภาคปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ จัดตั้งศูนย์ประสานงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลประจำจังหวัดสู่อาเซียน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษารูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ภาครัฐควรจัดทำศูนย์ความรู้ หรือหน่วยให้บริการความรู้ลงพื้นที่ไปในชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม

1.2 การมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาครัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน รวมไปถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับชุมชน พัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยยึดหลักความประหยัดและเรียบง่าย รู้จักประยุกต์ใช้ในสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

2.1 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ภาครัฐสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับสถาบันการศึกษาเพื่อทำวิจัยและกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

2.2 การกำหนดการส่งเสริมด้านการตลาด ภาครัฐต้องกำหนดนโยบายการส่งเสริมการตลาดโดยออกเป็นกฎหมายหรือประกาศ มติคณะรัฐมนตรี ที่เป็นกิจจะลักษณะเป็นรูปธรรมในการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในระยะยาว

2.3 การมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาครัฐควรจัดให้มีการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วม ได้แก่ การสัมมนาสัญจร การประชาสัมพันธ์แบบเสียงตามสายในชุมชน การจัดเวทีเสวนาแบบชาวบ้าน เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรดำเนินการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภาคเกษตรกรรม พัฒนานวัตกรรมการเกษตรแนวใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3.2 ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากจังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดอื่น หรือภาคอีสานตอนบนเพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้ และรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภาคเกษตรกรรมที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กนกวรา พวงประยงค์. (2561). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนายกระดับวิสาหกิจชุมชนไทย. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 1(1), 220-252.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2539). *เกษตรกรรมคือวิถีชีวิตแห่งสังคมไทย*. เรียกใช้เมื่อ 27 กันยายน 2562 จาก https://www.moac.go.th/king-king_thaiagri-files-391991791793

ศิริพร โสมคำภา. (2557). แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านการเงินและการบัญชี เพื่อความยั่งยืน: กรณีศึกษา กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านคลองแตงโม ตำบลโกสัมพี อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร. ใน *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 1.* มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สำนักงานจังหวัดนครพนม. (2553). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด*. เรียกใช้เมื่อ 27 กันยายน 2562 จาก http://www2.nakhonphanom.go.th/content/cate/7

สุภารดี สวนโสกเชือก. (2558). การพัฒนาสมรรถนะของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชนใน จังหวัดสุรินทร์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน สำนักวิทยบริการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ.

เอกชัย พุมดวง. (2557). การกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมตามแนวเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพ ในตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต สำนักวิทยบริการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษา ที่เหมาะสมสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

AN APPROPRIATE ADMINISTRATION MODEL FOR BILINGUAL SCHOOLS OF LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

ยิลมาส อารี
Yilmaz Ari
สมคิด สร้อยน้ำ
Somkid Sroinam
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
E-mail: arisivas@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว และ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสปป.ลาว ดำเนินการ 3 ระยะได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว โดยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสปป.ลาว โดยสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 18 คน จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการประชุมและใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และระยะที่ 3 ตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับสปป.ลาว โดยการวิจัยเชิงสำรวจจาก กลุ่มตัวอย่าง 92 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว มี 5 องค์ประกอบหลัก 24 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ผู้บริหาร มี 8 องค์ประกอบย่อย 2) โครงสร้างการบริหาร มี 4 องค์ประกอบย่อย 3) การบริหารหลักสูตรและการสอน มี 7 องค์ประกอบย่อย

* Received 9 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 27 December 2019

4) การจัดการโรงเรียนสองภาษา มี 3 องค์ประกอบย่อย และ 5) การบริหารผู้เรียน มี 2 องค์ประกอบย่อย

2. รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว มี 7 องค์ประกอบหลัก 61 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ผู้บริหารยุคใหม่ มี 10 องค์ประกอบย่อย 2) โครงสร้างการบริหาร มี 18 องค์ประกอบย่อย 3) การบริหารการเรียนการสอน มี 12 องค์ประกอบย่อย 4) การจัดการโรงเรียนสองภาษา มี 6 องค์ประกอบย่อย 5) การบริหารผู้เรียน มี 5 องค์ประกอบย่อย 6) การบริหารเทคโนโลยี มี 5 องค์ประกอบย่อย และ 7) การประกันคุณภาพ มี 5 องค์ประกอบย่อย อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ค่าเฉลี่ย 4.32

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, การบริหารสองภาษา, โรงเรียนสองภาษาในลาว

Abstract

This research aimed: 1) to study components of a bilingual school administration model in Laos and 2) to develop an appropriate bilingual schools administration model for Laos. The research process comprised of three phrases: 1) studying components of bilingual schools administration model in Laos by obtaining a documentary study and an In-depth interview of 8 experts, using purposive selection technique. The instrument used in this phrase was semi-structured interviews. The content analyzing was used to analyze the collected data. 2) developing of an appropriate bilingual schools administration model for Laos by obtaining a group discussion of 18 experts, using purposive selection technique. The instrument was meeting minutes. The content analyzing was used to analyze the collected data, and 3) inspecting and confirmation of model by obtaining a survey study from 92 samples, using purposive selection technique. The instrument was 5 rating-scale questionnaires. The collected data were analyzed by means and standard deviation and the group meeting of 9 experts. The experts were selected by using purposive selection technique. The instruments were questionnaires. The collected data were analyzed by means and standard deviation.

The results of this study were as follows:

1. The bilingual schools administration model of Laos consisted of 5 operation components and 24 sub-components; 1) administrator with 8 sub-

components, 2) administration structure with 4 sub-components, 3) curriculum and instruction administration with 7 sub-components, 4) bilingual school management with 3 components, and 5) student management with 2 sub-components.

2. The bilingual school administration model for Laos consisted of 7 operation components and 61 sub-components; 1) modernized administrator with10 sub-components 2) administration structure with 18 sub-components, 3) instructional administration with12 sub-components, 4) bilingual school management with 6 sub-components, 5) student management with 5 sub-components, 6) technology management with 5 sub-components, and 7) quality assurance with 5 sub-components.

Keywords: Administration Model, Bilingual School Administration, Bilingual School In Laos

บทนำ

นับตั้งแต่ปี 2004 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สปป.ลาว และองค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ได้เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Ministry of Education and Sports, 2013) โดยส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูลและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ระบบการศึกษาที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวคือ ระบบสองภาษาที่มีจุดเด่นในการใช้หลักสูตรนานาชาติควบคู่กับหลักสูตรแห่งชาติ (Ministry of Education and Sports, 2016) ตลอดจนการเรียนการสอนในบริบทท้องถิ่นผสานกับความเป็นสากลเพื่อให้นักเรียนได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดและพัฒนาจนกลายเป็นบุคลากรสำคัญของชาติ

การศึกษาระบบสองภาษาในลาวเริ่มต้นจากการเป็นห้องเรียนลาว - ฝรั่งเศส ตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลลาวและรัฐบาลฝรั่งเศส (Ministry of Education and Sports, 2015) กำหนดให้เรียนวิชาคณิตศาสตร์และภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาฝรั่งเศสตั้งแต่ชั้น ป.3 ขึ้นไป ปัจจุบันมีทั้งหมด 13 โรงเรียนในแขวงต่าง ๆ ทั่วประเทศ หลังจากนั้นจึงมีการศึกษาสองภาษาแบบอื่น ๆ เกิดขึ้น ได้แก่ ระบบลาว - เวียดนาม ระบบลาว – จีนและระบบลาว - อังกฤษที่เริ่มต้นทดลองเปิดภายใต้คำสั่งนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการจัดตั้งและเคลื่อนไหวของกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา ฉบับเลขที่ 282/เม.ย., ลงวันที่ 7 กันยายน 2011 และข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าด้วยการคุ้มครองโรงเรียนเอกชนนานาชาติ ฉบับเลขที่ 1052 / สสก.มย., ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2516 (Ministry of Education and Sports, 2016) อย่างเป็นทางการจำนวน 4

โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนปัญญาทิพย์ โรงเรียนแสงดารา โรงเรียนออสการ์ และโรงเรียนอีสเทอร์นสตาร์ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนสองภาษายังมีปัญหาสำคัญ (Eastern Star Schools, 2014) ได้แก่ 1) ปัญหาด้านตัวผู้เรียน เช่น ความรู้พื้นฐานภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ย้ายกลางคันหรือระหว่างชั้นจากโรงเรียนหลักสูตรสามัญขาดทักษะภาษาอังกฤษ นักเรียนที่ย้ายจากโรงเรียนหลักสูตรนานาชาติหรือจากต่างประเทศที่ขาดทักษะด้านภาษาลาว ส่วนนักเรียนที่ย้ายจากต่างประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเลยจะขาดทักษะทั้งภาษาอังกฤษและภาษาลาว ส่งผลให้นักเรียนมีความเข้าใจและความสนใจในการเรียนน้อย มีผลการเรียนต่ำ 2) ปัญหาด้านครูผู้สอน ได้แก่ ครูขาดคุณวุฒิและประสบการณ์ด้านการสอน ขาดความรู้ด้านจิตวิทยาเด็กทำให้การถ่ายทอดไม่มีประสิทธิภาพ ขาดเทคนิคการคุมชั้น ขาดแคลนครูต่างประเทศส่งผลให้เกิดการแย่งตัวครูต่างประเทศระหว่างโรงเรียนรวมถึงสถาบันภาษา ทำให้โรงเรียนไม่สามารถทำการคัดเลือกครูที่มีคุณภาพได้ การยกเลิกสัญญาจ้างกลางคันของครูต่างประเทศ ส่วนปัญหาของครูลาวได้แก่ ขาดการประสานร่วมมือกันกับครูชาวต่างชาติเนื่องจากขาดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง การขาดแคลนครูเฉพาะรายวิชาทำให้โรงเรียนต้องดึงตัวครูจากโรงเรียนรัฐบาลมาสอน เทคนิคการสอนที่ไม่ทันสมัย เน้นครูเป็นศูนย์กลาง 3) ปัญหาด้านงบประมาณ ได้แก่ การแข่งขันทางการตลาดทำให้โรงเรียนระบบสองภาษาเก็บค่าเล่าเรียนระดับไม่สูงมากหากเปรียบเทียบกับโรงเรียนนานาชาติ แต่ในขณะเดียวกันค่าใช้จ่ายในการดำเนินการใกล้เคียงหรือสูงกว่าเนื่องจากต้องจ้างบุคลากรเป็นสองเท่าทั้งฝ่ายลาวและฝ่ายต่างประเทศ 4) ปัญหาด้านหลักสูตรการเรียนการสอน หลักสูตรนานาชาติที่ไม่ได้ระบุชัดเจน แล้วแต่ความสามารถของโรงเรียนที่จะจัดหามาสอน และในส่วนหลักสูตรแห่งชาติที่ขาดความคล่องตัวในการนำมาผสมผสานกับหลักสูตรนานาชาติ ขาดความเป็นมาตรฐานในการศึกษาชาติที่เป็นระบบเดียวกัน การจัดหาตำราต่างประเทศที่เนื้อหาไม่ตรงตามหลักสูตรที่มีอยู่ ซึ่งส่งผลต่อการประเมินมาตรฐานผู้เรียนระดับชาติที่เป็นการประเมินคุณภาพเฉพาะหลักสูตรแห่งชาติ โครงสร้างหลักสูตรที่โรงเรียนกำหนดเอง ทำให้ผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้อย่างจริงจังตามวัตถุประสงค์ของระบบการศึกษา ภาษาอังกฤษอ่อน ไม่สามารถสื่อสารได้จริง ภาษาลาวไม่ก้าวหน้า ความรู้ทางวิชาการปานกลางไม่สามารถเรียนได้อย่างเต็มที่เพราะอุปสรรคทางด้านภาษานั่นเอง และ 5) ปัญหาความเข้าใจโรงเรียนระบบสองภาษาที่ปะปนกับระบบโรงเรียนนานาชาติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา บุคลากรทางการศึกษาและผู้ปกครองขาดความเข้าใจในระบบการศึกษาสองภาษาและมักจะไม่เห็นคุณค่าในการศึกษาระบบนี้ที่จะช่วยพัฒนาลูกหลานประชาชนชาวลาวได้อย่างดียิ่งกว่าระบบอื่น ๆ มักจะมองว่าโรงเรียนสองภาษาด้อยกว่าโรงเรียนนานาชาติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ทางการบริหารการศึกษาตามกล

ยุทธ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ให้ความสำคัญกับการบริหารโดยการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การพัฒนาวิชาชีพครู การเผยแพร่สารสนเทศ การเลือกผู้บริหารที่มีความเหมาะสม การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและการให้รางวัลอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้แก่กระทรวงศึกษาธิการและกีฬาและโรงเรียนสองภาษาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล กลยุทธ์การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ก็คือหลักการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย มี 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว โดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร ได้แก่ ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าด้วยการคุ้มครองโรงเรียนเอกชนนานาชาติ หลักการคุ้มครองโรงเรียน สปป.ลาว ค.ศ. 2013 และมาตรฐานคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คนที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว ผู้วิจัยจะทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากหน่วยงานต้นสังกัด คือ กลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา สปป.ลาว จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจะดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ตรวจสอบ ให้คำแนะนำและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจนได้เครื่องมือฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับ สปป.ลาว ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว ในระยะต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับสปป.ลาว ผู้วิจัยศึกษาศาสตร์การบริหาร ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารโรงเรียนมาตรฐานสากลและการบริหารโรงเรียนสองภาษาของไทย

สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เวียดนามและฟินแลนด์เพื่อนำแนวคิดมาประกอบการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีการดำเนินการ ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 18 คนจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เป็นผู้มีประสบการณ์และมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนสองภาษาอย่างแท้จริง หรือเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาระดับประเทศและระดับท้องถิ่นที่เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการทั่วไป จากหน่วยงาน ได้แก่ กลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาฯ และผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว จำนวน 9 คน และกลุ่มครูผู้สอนโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบบันทึกการประชุมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นและผ่านการพิจารณาตรวจสอบ แก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล กระบวนการสนทนาเริ่มด้วยผู้วิจัยส่งข้อมูลพื้นฐานให้ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านได้พิจารณาก่อนล่วงหน้า ในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยนำเสนอองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว ที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 18 คนได้พิจารณา และร่วมกันเสนอแนะสู่การพัฒนาให้เป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับสปป.ลาว ในการสนทนาจะขออนุญาตบันทึกเสียงประกอบกับจดบันทึกการประชุม

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ระยะที่ 3 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับสปป.ลาว ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

1. การสำรวจความคิดเห็น

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสองภาษาในสปป.ลาว (ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองในโรงเรียนสองภาษา) จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 92 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม เรื่องความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับ สปป.ลาว จำนวน 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับ สปป.ลาว ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาวเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัย ส่งหนังสือขอความร่วมมือพร้อมแบบสอบถามไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นทั้งผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว จำนวน 92 คน และติดตามเก็บคืนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์สถาณภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว โดยการหาค่าเฉลี่ย $\overline{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Experts Group Meeting)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เป็นผู้มีประสบการณ์และมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนสองภาษาอย่างแท้จริงหรือเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาระดับประเทศ จากกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา จำนวน 3 คน กลุ่มมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบบันทึกการประชุมและแบบประเมินตามแนวคิดของกัสกี้ (Guskey, Thomas R, 2000) ที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบ ปรับปรุง และแก้ไขโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยเกณฑ์ 4 ด้าน 1) ด้านความเป็นประโยชน์ คือ พิจารณาจากผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อองค์การ หน่วยงาน ผู้รับบริการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสังคม 2) ความเป็นไปได้ คือพิจารณาจากความสามารถในการนำไปปฏิบัติ การมีบุคลากรเพียงพอที่จะปฏิบัติได้ ภาวะความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นและการมีกฎหมายระเบียบและแบบแผนที่เอื้อให้ปฏิบัติได้ 3) ด้านความเหมาะสม คือพิจารณาจากกระบวนการซึ่งข้อเสนอนั้นครอบคลุมพันธกิจที่ปฏิบัติหรือไม่ การใช้ถ้อยคำ สำนวน การจัดกลุ่ม การเรียงลำดับ และจุดเด่นของรูปแบบเป็นแบบใด และ 4) ด้านความสอดคล้อง คือ พิจารณาจากความสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ สภาพปัจจุบัน สังคมและความสอดคล้องภายในรูปแบบการบริหารเองโดยมีกระบวนการตรวจสอบอย่างมีขั้นตอน คือ 1) ผ่านการตรวจสอบจากการศึกษาเชิงสำรวจในระดับปฏิบัติการ คือ ผู้บริหาร ผู้ปกครองและครูโรงเรียนสองภาษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) ผ่านการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง ได้แก่ ผู้รับผิดชอบในระดับสูงจากกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวและผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว พิจารณาตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องความเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะรอบสุดท้ายเพื่อเติมเต็มให้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความสมบูรณ์แบบที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล กระบวนการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเชิงสรุปที่ได้จากกระบวนการศึกษาในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมทั้งผลการดำเนินการจากการศึกษาเชิงสำรวจ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้เปิดเวทีวิพากษ์ วิจารณ์ อย่างรอบด้านและใน

ขั้นตอนสุดท้ายของการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิจะทำการประเมินเพื่อตรวจสอบ ยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว มีการบันทึกเสียง ประกอบกับจดบันทึกการประชุม

การวิเคราะห์ข้อมูล การคำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาวในปัจจุบัน พบว่า มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ผู้บริหาร มี 8 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) นักเทคโนโลยีเชี่ยวชาญ (2) นักสานเสวนา (3) นักวางแผนกลยุทธ์ (4) นักสรรสร้างพลังเชิงบวก (5) ผู้อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ (6) ภาวะผู้นำแบบลุยงาน (7) ผู้มีความคิดโดดเด่น (8) เป็นต้นแบบที่ดี 2) โครงสร้างการบริหารมี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ (2) การกระจายอำนาจ (3) การมีส่วนร่วม (4) การบริหารกระบวนการ 3) การบริหารหลักสูตรและการสอน มี 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) บริหารหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรแห่งชาติ (2) แนวการสอนสองภาษาแบบซึมซาบ (3) ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย (4) การสร้างความมั่นใจ (5) การวัดและประเมินผล (6) การเทียบโอน (7) เน้นการเรียนการสอน 4) การจัดการโรงเรียนสองภาษา มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) บริหารบุคคลอย่างมีเป้าหมาย (2) บริหารการเงินด้วยความโปร่งใส (3) บริหารทั่วไปด้วยระบบคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ และ 5) การบริหารผู้เรียน มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การเสริมสร้างคุณลักษณะพลโลก และ (2) ครูประจำชั้นมืออาชีพ ดังแสดงได้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 องค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว ในปัจจุบัน

การศึกษาเอกสาร	การสัมภาษณ์เชิงลึก	สรุป
1. ผู้บริหาร	1. ผู้บริหาร	1. ผู้บริหาร
2. โครงสร้างการบริหาร	2. โครงสร้างการบริหาร	2. โครงสร้างการบริหาร
3. การบริหารหลักสูตรและ การสอน	3. การบริหารหลักสูตรและ การสอน	3. การบริหารหลักสูตรและ การสอน
4. การจัดการโรงเรียนสองภาษา	4. การจัดการโรงเรียนสองภาษา	4. การจัดการโรงเรียนสองภาษา
5. การบริหารผู้เรียน	5. การบริหารผู้เรียน	5. การบริหารผู้เรียน
	6. การจัดการเทคโนโลยี	6. การจัดการเทคโนโลยี
	7. การประกันคุณภาพ	7. การประกันคุณภาพ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว พบว่า มี 7 องค์ประกอบหลัก 61 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 ผู้บริหารยุคใหม่ มี 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน 2) ความคิดสร้างสรรค์ 3) ความมุ่งมั่นและวิริยะอุตสาหะ 4) พลังงานเชิงบวก 5) ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี 6) นักวิจัย 7) นักสานเสวนา 8) นักวางแผนกลยุทธ์ 9) บุคคลแห่งการเรียนรู้ และ 10) ต้นแบบที่ดี ดังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

“...ครับ ก่อนอื่นขอกล่าวว่างานวิจัยนี้ได้ผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์มาดีและข้าพเจ้าเห็นด้วยกับองค์ประกอบนี้ ผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาต้องมีภาวะผู้นำและสามารถทำได้หลายอย่าง จะช่วยพัฒนาผลผลิตจนได้รับการยอมรับว่าจบจากโรงเรียนสองภาษาแล้วไม่ธรรมดา สามารถติดอันดับหนึ่งในสามของสากล อยากให้เพิ่มองค์ประกอบย่อยมีการบริหารจัดการที่ดี (Good Management) ...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ ก (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา), 2561)

2.2 โครงสร้างการบริหาร มี 18 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ประธาน 2) สภาโรงเรียน 3) ผู้อำนวยการ 4) ผู้จัดการ 5) รองผู้อำนวยการฝ่ายหลักสูตรนานาชาติ 6) รองผู้อำนวยการฝ่ายหลักสูตรแห่งชาติ 7) รองผู้จัดการฝ่ายปฏิบัติการ 8) รองผู้จัดการฝ่ายการเงิน 9) รองผู้จัดการฝ่ายวิจัยเพื่อพัฒนา 10) รองผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ 11) รองผู้จัดการฝ่ายการตลาดและรับสมัครนักเรียน 12) หัวหน้ากลุ่มสาระ 13) หัวหน้าฝ่ายพัฒนาผู้เรียน 14) ครู 15) ครูผู้ช่วย 16) บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการศึกษา 17) พนักงาน และ 18) บุคลากรอื่น ดังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

“...ความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานจริงนะคะ คือ ดีแน่นอน แต่การนำไปปฏิบัติจริงจะได้เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์หรือไม่นั้นยังไม่แน่ใจ เพราะใช้บุคลากรจำนวนมาก ค่อนข้างสิ้นเปลือง

งบประมาณ ...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ ซ (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา), 2561)

2.3 การบริหารการเรียนการสอน มี 12 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรแห่งชาติ 2) การบริหารหลักสูตรภาษาต่างประเทศ 3) แนวการสอนสองภาษาแบบซึมซาบ 4) เทคนิคการสอนหลากหลาย 5) การลดการบ้าน 6) การให้นักเรียนได้เล่นอย่างเต็มที่ในช่วงพัก 7) การจัดครูมืออาชีพ 8) การจัดสื่อและอุปกรณ์ที่ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ 9) การวัดและประเมินผลจากงานที่ปรากฏ 10) การสอนเสริม 11) การส่งเสริมครูให้วิจัยเพื่อหาเทคนิคการสอนแบบใหม่ และ 12) การวิจัยเพื่อก่อให้เกิดการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาลาว ดังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

“....น้องเห็นด้วยกับที่ท่านผู้วิจัยได้ชี้แจงไว้ การบริหารการเรียนการสอนสำคัญมาก และที่อยากเพิ่มเติมคือจะยึดหลักสูตรใดเป็นหลักเพราะในบางวิชา เช่น คณิตศาสตร์ มีความแตกต่างกันในวิธีการหาคำตอบในบางเนื้อหา...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ จ (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มครู), 2561)

2.4 การจัดการโรงเรียนสองภาษา มี 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ระบบการศึกษา 4 – 5 – 4 - 3 2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีเป้าหมาย 3) การบริหารการเงินด้วยความโปร่งใส 4) การบริหารทั่วไปด้วยระบบคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาและ 6) การตลาดแนวรุก ดังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

“...ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับองค์ประกอบและองค์ประกอบย่อยนี้ โรงเรียนสองภาษาเราเป็นเอกชน การจัดการต้องเน้นเป็นมืออาชีพ เน้นความโปร่งใส และมีความรอบคอบ...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ ข (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา), 2561)

2.5 การบริหารผู้เรียน มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การช่วยเหลือนักเรียน 2) การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม 3) การเสริมสร้างคุณลักษณะพลโลก 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และ 5) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมลาว ดังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

“...เห็นด้วยอย่างยิ่งค่ะ สิ่งที่อยากให้เน้นหนักในองค์ประกอบนี้คือการอนุรักษ์และส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีลาว อยากให้ทุกคนช่วยกัน...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ ก (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มครู), 2561)

2.6 การบริหารเทคโนโลยี มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) เทคโนโลยีช่วยในการตัดสินใจ 2) เทคโนโลยีสื่อสารทางไกล 3) เทคโนโลยีเพื่อการบริหารงาน 4) เทคโนโลยีเครือข่ายและ 5) เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ ดังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ว่า

"...จากที่ประสบการณ์การเป็นผู้บริหารโรงเรียนสองภาษามา ข้าพเจ้าเห็นดีด้วยทุกประการ ในองค์ประกอบนี้ ปัจจุบันลาวเข้าสู่สมาคมอาเซียน ทำให้การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารมีมากขึ้นกว่าหลายประเทศในกลุ่มด้วยกัน เพียงแต่เทคโนโลยีด้านอื่นอาจต้องนำพาผู้เชี่ยวชาญมาฝึกอบรมให้..." (ผู้ทรงคุณวุฒิ ฉ (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา), 2561)

2.7 การประกันคุณภาพ มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักด้านประกันคุณภาพให้บุคลากร 2) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) การประกันคุณภาพภายใน 4) การประกันคุณภาพภายนอกและ 5) การรายงานผลการประกันคุณภาพ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมจากการประชุม ดังนี้

"...นี่สำคัญ ข้าพเจ้ามองว่าปัจจุบันการประกันคุณภาพเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกสถาบันต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การประเมินตนเองและการประเมินจากกลุ่มคนภายนอกต้องให้มีผลบังคับใช้อย่างเร็ว..." (ผู้ทรงคุณวุฒิ ง (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา), 2561)

จากการดำเนินการทั้งสองระยะข้างต้นสามารถสรุปองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว ได้ตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 องค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ ส.ป.ป.ลาว

การสรุปจากการวิจัยระยะที่ 1	การสรุปจากการวิจัยระยะที่ 2
1. ผู้บริหาร	1. ผู้บริหารยุคใหม่
2. โครงสร้างการบริหาร	2. โครงสร้างการบริหาร
3. การบริหารหลักสูตรและการสอน	3. การบริหารการเรียนการสอน
4. การจัดการโรงเรียนสองภาษา	4. การจัดการโรงเรียนสองภาษา
5. การบริหารผู้เรียน	5. การบริหารผู้เรียน
6. การจัดการเทคโนโลยี	6. การจัดการเทคโนโลยี
7. การประกันคุณภาพ	7. การประกันคุณภาพ

3. ผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว พบว่า

3.1 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) อยู่ระหว่าง 4.27 – 4.42 โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรกคือ การ

บริหารเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.42) รองลงมาคือ การบริหารผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.38) และอันดับสุดท้าย คือ โครงสร้างการบริหาร ($\overline{X}$ = 4.27) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว

ข้อ	การบริหารโรงเรียนสองภาษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1	ผู้บริหารยุคใหม่	4.33	0.58	มาก
2	โครงสร้างการบริหาร	4.27	0.53	มาก
3	การบริหารการเรียนการสอน	4.31	0.60	มาก
4	การจัดการโรงเรียนสองภาษา การ	4.31	0.61	มาก
5	บริหารผู้เรียน การบริหารเทคโนโลยี	4.38	0.57	มาก
6	การประกันคุณภาพ	4.42	0.55	มาก
7		4.32	0.61	มาก
รวม		4.32	0.51	มาก

3.2 ผลการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) อยู่ระหว่าง 4.27 – 4.47 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากเป็นอันดับแรก คือ ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความสอดคล้อง ($\overline{X}$ = 4.47) รองลงมาคือด้านความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.40) และอันดับสุดท้ายคือด้านความเป็นไปได้ ($\overline{X}$ = 4.27) ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว

การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility)	4.47	0.47	มาก
2. ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)	4.27	0.57	มาก
3. ด้านความเหมาะสม (Propriety)	4.40	0.57	มาก
4. ด้านความสอดคล้อง (Congruity)	4.47	0.36	มาก
รวม	4.40	0.46	มาก

3.3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่ารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาวที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประโยชน์ เป็นไปได้ เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการศึกษาใน สปป.ลาว

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาวครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว มี 5 องค์ประกอบหลัก สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สปป.ลาว ค.ศ. 2013 ที่ระบุว่า การบริหารการศึกษาต้องดำเนินการอย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับหลักมูลฐาน 5 ประการ ได้แก่ 1) ปัญญาศึกษา 2) คุณสมบัติศึกษา 3) แรงงานศึกษา 4) ศิลปศึกษา และ5) พลศึกษาและแบ่งการบริหารสถานศึกษาออกเป็น 5 ฝ่าย คือ 1) ฝ่ายบริหาร 2) ฝ่ายสำนักงาน 3) ฝ่ายวิชาการ 4) ฝ่ายข้อมูลข่าวสาร-เทคโนโลยีและ5) ฝ่ายกิจการนักเรียน (Ministry of Education and Sports, 2013)

2. รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว มี 7 องค์ประกอบ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ

2.1 ผู้บริหารยุคใหม่ (Modernized Administrator) มีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับความคิดเห็นของ Couros, G ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้อำนวยการที่มีประสิทธิภาพว่ามี 7 ประการ ได้แก่ มีความคิดริเริ่ม นักสื่อสาร นักคิดวิเคราะห์ นักสร้างสรรค์ พลังเชิงบวก ผู้สร้างเครือข่าย ผู้มีวิสัยทัศน์และผู้เอาใจใส่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียนสองภาษามีบทบาทสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนกิจกรรมทั้งในประเทศ และระหว่างประเทศเพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จแก่ผู้เรียน และสถานศึกษา (Couros, G, 2010)

2.2 โครงสร้างการบริหาร (Administration Structure) มีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วุฒิชัย เนียมเทศ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การบริหารโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องจัดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีการกระจายอำนาจและมีความยืดหยุ่น สามารถประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้อาจเนื่องมา จากโรงเรียนสองภาษามีความต้องการโครงสร้างการบริหารที่มีตอบสนองภาระงานได้อย่างครอบคลุม (วุฒิชัย เนียมเทศ, 2552)

2.3 การบริหารการเรียนการสอน (Instructional Administration) มีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับการวิจัยของ Stephen May et al เรื่องตัวบ่งชี้ความเป็นเลิศของการศึกษาสองภาษาแบบซึมของประเทศนิวซีแลนด์ ที่พบว่า การจัดการเรียนสองภาษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนจะต้องเลือกวิธีสอนและรูปแบบการประเมินที่เหมาะสม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนสองภาษามีการใช้หลักสูตรและวิธีการสอนที่แตกต่างจากโรงเรียนประเภทอื่น ซึ่งโรงเรียนต้องบริหารจัดการให้ดี (Stephen May et al, 2004)

2.4 การจัดการโรงเรียนสองภาษา (Bilingual School Management) มีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อำไพวรรณ โทณะวนิก ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการโรงเรียนสองภาษาสำหรับประเทศไทย พบว่า การปฏิบัติที่เป็นเลิศของการบริหารโรงเรียนสองภาษาคือ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนสองภาษามีจำนวนบุคลากรมากกว่าโรงเรียนประเภทอื่นเพราะต้องใช้บุคลากรด้านการสอนในสองหลักสูตร ดังนั้นการบริหารจัดการจึงต้องการเทคนิคและวิธีการที่แยบยล (อำไพพรรณ โทณะวณิก, 2549)

2.5 การบริหารผู้เรียน (Students Administration) มีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยพร สกุลพนารักษ์ ที่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับประเทศไทย พบว่า การบริหารกิจการนักเรียนที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยงานแผนงาน งานสถิติ งานครูประจำชั้น งานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด งานดูแลช่วยเหลือนักเรียน งานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและงานปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผลผลิตหรือผู้เรียนเป็นดรรชนีชี้ถึงความสำเร็จของการจัดการศึกษา โรงเรียนสองภาษาจึงต้องมีการบริหารผู้เรียนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะสำหรับโรงเรียนสองภาษา (ชัยพร สกุลพนารักษ์, 2552)

2.6 การบริหารเทคโนโลยี (Technology Management) มีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับการวิจัยของ ฐานิตา นพฤทธิ์ ที่ได้วิจัยเรื่อง นวัตกรรมการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในฝัน ที่พบว่า การพัฒนานวัตกรรมทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวขับเคลื่อนบนพื้นฐานของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เทคโนโลยีเป็นตัวผลักดันให้การบริหารจัดการด้านอื่นในโรงเรียนดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ฐานิตา นพฤทธิ์, 2556)

2.7 การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) มีความเหมาะสมในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรีสุข วงศ์วิจิตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหาร งานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาใน สปป.ลาว พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาจะต้องจัดระบบโครงสร้างให้รองรับการประกันคุณภาพให้บรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาชาติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษามีหน้าที่หลักในการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อประเมินประสิทธิภาพ ซึ่งต้องสร้างสำนึกแก่บุคลากรให้มุ่งมั่นพัฒนาองค์กรสู่การมีมาตรฐานด้วยการประกันคุณภาพ (ศรีสุข วงศ์วิจิตร, 2557)

3. การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษา ผลการวิจัยนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

3.1 การศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Study) พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับ สปป.ลาว มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ดังนี้

3.1.1 ผู้บริหารยุคใหม่ มีความเหมาะสมในระดับมากและมีหนึ่งประเด็นที่เหมาะสมมากที่สุด คือ ความมุ่งมั่นและวิริยะอุตสาหะ สอดคล้องกับการวิจัยของวิทยา พัฒนวงศ์ ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการประกอบการของโรงเรียนสองภาษาในประเทศไทย ที่พบว่า คุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก บริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมของลาวที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบกิจการโรงเรียน ผู้บริหารจึงต้องมีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา (วิทยา พัฒนวงศ์, 2552)

3.1.2 โครงสร้างการบริหาร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ รองผู้อำนวยการฝ่ายหลักสูตรแห่งชาติ สอดคล้องกับข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าด้วยการคุ้มครองโรงเรียนเอกชนสองภาษาของการศึกษาก่อนวัยเรียนและสามัญศึกษา ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า คณะบริหารต้องประกอบด้วยบุคคลสัญชาติลาวหนึ่งคนทำหน้าที่ควบคุม ดูแลการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้ปกครองมีความคาดหวังว่าผู้บริหารที่เป็นชาติเดียวกันจะนำพาบุตรหลานให้ประสบผลสำเร็จ (Ministry of Education and Sports, 2016)

3.1.3 การบริหารการเรียนการสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การบริหารหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรแห่งชาติ สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของรัฐนิวเซาท์เวลล์ ประเทศออสเตรเลีย ฉบับที่ 2 New South Well Department of Education ระบุว่า ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจะถูกกำหนดโดยมาตรฐานหลักสูตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรเป็นหัวใจของโรงเรียน โรงเรียนสองภาษาจึงต้องให้ความสำคัญกับหลักสูตรทั้งสองอย่างเท่าเทียมกัน สำหรับประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าประเด็นอื่นในเรื่องนี้ คือ การบริหารหลักสูตรภาษา ต่างประเทศอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนสองภาษามี 2 ภาษาหลักแล้วภาษาอื่นจึงไม่มีความจำเป็นมากนัก (New South Well Department of Education, 2017)

3.1.4 การจัดการโรงเรียนสองภาษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ระบบการศึกษา 4 – 5 – 4 - 3 สอดคล้องกับแนวคิดของ Commins, J ที่กล่าวว่า การเรียนภาษาควรเริ่มตั้งแต่เด็ก เด็กที่มีพ่อแม่พูดกันคนละภาษาจะใช้ภาษาทั้งสองได้ดีพอๆ กัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ปัจจุบันผู้ปกครองให้ความสนใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนเมื่ออายุ 2 ปีเพื่อให้เด็กเกิดการซึมซับภาษาทั้งสองอย่างเต็มที่อันจะทำให้เกิดผล

ดีในการเรียนรู้วิชาต่าง ๆในระดับประถม สำหรับประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าประเด็นอื่นในเรื่องนี้ คือ การตลาดแนวรุก ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังยึดมั่นในความเชื่อที่ว่าการพูดปากต่อปากเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีที่สุด (Commins, J, 2000)

3.1.5 การบริหารผู้เรียน มีความเหมาะสมในระดับมาก โดยประเด็นที่มี ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีลาว สอดคล้องกับการวิจัยของ อำไพวรรณ โทณะวนิก ที่พบว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาสองภาษาแบบซึมซาบในประเทศแคนาดาคือการอนุรักษ์วัฒนธรรมของประเทศให้คงอยู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การศึกษาสองภาษาบ่งบอกถึงการนำภาษาและวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามาผสมผสาน หากไม่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามไว้อาจถูกกลืนหายไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างมีความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรม สำหรับประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าประเด็นอื่นในเรื่องนี้ คือ การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นักเรียนโรงเรียนสองภาษาในลาวนั้นมีความประพฤติที่ดีเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาพฤติกรรมผู้เรียนจึงไม่ใช่ปัญหาหลัก (อำไพพรรณ โทณะวณิก, 2549)

3.1.6 การบริหารเทคโนโลยี มีความเหมาะสมในระดับมาก โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ เทคโนโลยีเครือข่าย ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของศรีสุข วงศ์วิจิตร ที่ได้กล่าวว่า อยากเห็นภาพโรงเรียนสองภาษาสร้างเครือข่ายร่วมกันพัฒนาซึ่งอาจใช้สมาร์ทโฟนในการติดต่อ ทั้งนี้อาจเนื่องมากจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างเล็งเห็นความสะดวกของใช้เทคโนโลยี สำหรับประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าประเด็นอื่นในเรื่องนี้ คือ เทคโนโลยีช่วยในการตัดสินใจซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างให้ความเชื่อมั่นต่อขีดความสามารถของผู้บริหาร แต่การใช้เทคโนโลยีก็จะทำให้การทำงานง่ายขึ้น (ศรีสุข วงศ์วิจิตร, 2561)

3.1.7 การประกันคุณภาพ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ การรายงานผลการประกันคุณภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระเบียบกระทรวงศึกษาฯไม่ได้กำหนดให้โรงเรียนประชาสัมพันธ์ผลแก่สาธารณชน ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าประเด็นอื่นในเรื่องนี้ คือการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ใช้เป็นธรรมนูญหลักในการบริหารโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ สีทัด อุทัยธานี ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า สิ่งที่จะช่วยส่งผลดีต่อการบริหารโรงเรียนสองภาษาก็คือการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สีทัด อุทัยธานี, 2561)

3.2 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสม สำหรับ สปป.ลาว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน คือ รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมกับสปป.ลาว มีความเป็นประโยชน์ มีความ

เป็นไปได้ มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้อง และจากการประเมินโดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ทั้ง 4 ด้านโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การวิจัยมีการดำเนินการที่เป็นระบบ ระเบียบ ถูกต้องตามขั้นตอนและกระบวนการของการสร้างรูปแบบอย่างครบถ้วน และที่สำคัญเป็นรูปแบบที่ยังไม่มีการสร้างขึ้นในลาว สอดคล้องกับงานวิจัยของไชยยน คำมะวงษ์ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษาชั้นสูงภาคเอกชนของสปป.ลาว ผลการประเมินในด้านความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความถูกต้อง ความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ไชยยน คำมะวงษ์, 2556) และยังสอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ที่ว่า

“...เป็นประโยชน์ครับ รูปแบบนี้เป็นประโยชน์ต่อลาวมาก มีความทันสมัยและใกล้เคียงกับประเทศในแถบยุโรปมาก ...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ ฌ (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ), 2561)

“...ค่ะ เป็นไปได้ค่ะ ที่ผู้วิจัยนำเสนอมานั้นดิฉันเห็นด้วย เพราะโรงเรียนของดิฉันก็เป็นสองภาษา ดังนั้น งานวิจัยนี้มีความเป็นไปได้สูง...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ ช (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ), 2561)

“...ด้านความเหมาะสม ก็เหมาะสมดี เข้ากับการบริหารโรงเรียนของเราดี เหมาะสมในการนำรูปแบบนี้มาใช้...” (ผู้ทรงคุณวุฒิ ข (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ), 2561)

“...รูปแบบนี้มีความสอดคล้องกับกฎหมายกระทรวงศึกษาฯที่ได้วางไว้...” (ผู้เชี่ยวชาญ ซ (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ), 2561)

เมื่อพิจารณาการประเมินในแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมีสองด้านด้วยกัน คือ ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความสอดคล้อง รองลงมาคือ ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ตามลำดับ จากผลการวิจัยสามารถกล่าวได้ว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาวที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้มีความเป็นประโยชน์ สอดคล้อง เหมาะสมและเป็นไปได้สูง ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษานี้ได้ผ่านการสอบถามความคิดเห็นจากผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว แล้วและผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาปรับปรุงแก้ไขจนได้รูปแบบที่สมบูรณ์แบบที่สุดโดยเชื่อว่าอาจจะเป็นมูลเหตุที่นำพาให้ผลการประเมินอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าประเด็นอื่น คือ มากที่สุด ได้แก่ รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่พัฒนาขึ้นเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารในการนำไปประยุกต์ใช้บริหารโรงเรียน รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่พัฒนาขึ้นมี

ความเหมาะสม ทันสมัยและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในระยะที่ผ่านมาลาวยังไม่มีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษา ฉะนั้น เมื่อมีรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องตรงกับหลักการบริหารจัดการ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของผู้บริหารและครู

ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยการประเมินต่ำกว่าประเด็นอื่นในเรื่องนี้ ได้แก่ รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่พัฒนาขึ้นสามารถสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา ให้ผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้น รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปปฏิบัติให้เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ทรงคุณวุฒิยังมีความกังวลหรือขาดความมั่นใจว่าทุกประเด็นที่มีอยู่ในรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาวจะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงทั้งหมด เพราะทรัพยากรโรงเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัดอาจจะไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการตามรูปแบบนี้

สรุป

ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่สรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว พบว่า มี 5 องค์ประกอบ 24 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ผู้บริหาร มี 8 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) นักเทคโนโลยีเชี่ยวชาญ (2) นักสานเสวนา (3) นักวางแผนกลยุทธ์ (4) นักสรรสร้างพลังเชิงบวก (5) ผู้อำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ (6) ภาวะผู้นำแบบลุยงาน (7) ผู้มีความคิดโดดเด่น (8) เป็นต้นแบบที่ดี 2) โครงสร้างการบริหารมี 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ (2) การกระจายอำนาจ (3) การมีส่วนร่วม (4) การบริหาร 4 กระบวนการ 3) การบริหารหลักสูตรและการสอน มี 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) บริหารหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรแห่งชาติ (2) แนวการสอนสองภาษาแบบซึมซาบ (3) ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย (4) การสร้างความมั่นใจ (5) การวัดและประเมินผล (6) การเทียบโอน (7) เน้นการเรียนการสอน 4) การจัดการโรงเรียนสองภาษา มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) บริหารบุคคลอย่างมีเป้าหมาย (2) บริหารการเงินด้วยความโปร่งใส (3) บริหารทั่วไปด้วยระบบคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ และ 5) การบริหารผู้เรียน มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การเสริมสร้างคุณลักษณะพลโลก และ(2) ครูประจำชั้นมืออาชีพ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว พบว่า มี 7 องค์ประกอบหลักและ 61 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ผู้บริหารยุคใหม่ มี 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำทางการเรียนการสอน (2) ความคิดสร้างสรรค์ (3) ความมุ่งมั่นและวิริยะอุตสาหะ (4) พลังงานเชิงบวก (5) ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี (6) นักวิจัย (7) นักสานเสวนา (8) นักวางแผนกลยุทธ์ (9) บุคคลแห่งการเรียนรู้ และ(10) ต้นแบบที่ดี

2) โครงสร้างการบริหาร มี 18 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) ประธาน (2) สภาโรงเรียน (3) ผู้อำนวยการ (4) ผู้จัดการ (5) รองผู้อำนวยการฝ่ายหลักสูตรนานาชาติ (6) รองผู้อำนวยการฝ่ายหลักสูตรแห่งชาติ (7) รองผู้จัดการฝ่ายปฏิบัติการ (8) รองผู้จัดการฝ่ายการเงิน (9) รองผู้จัดการฝ่ายวิจัยเพื่อพัฒนา (10) รองผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (11) รองผู้จัดการฝ่ายการตลาดและรับสมัครนักเรียน (12) หัวหน้ากลุ่มสาระ (13) หัวหน้าฝ่ายพัฒนาผู้เรียน (14) ครู (15) ครูผู้ช่วย (16) บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการศึกษา (17) พนักงาน และ(18) บุคลากรอื่น 3) การบริหารการเรียนการสอน มี 12 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การบริหารหลักสูตรนานาชาติและหลักสูตรแห่งชาติ (2) การบริหารหลักสูตรภาษาต่างประเทศ (3) แนวการสอนสองภาษาแบบซึมซาบ (4) เทคนิคการสอนหลากหลาย (5) การลดการบ้าน (6) การให้นักเรียนได้เล่นอย่างเต็มที่ในช่วงพัก (7) การจัดครูมืออาชีพ (8) การจัดสื่อและอุปกรณ์ที่ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ (9) การวัดและประเมินผลจากงานที่ปรากฏ (10) การสอนเสริม (11) การส่งเสริมครูให้วิจัยเพื่อหาเทคนิคการสอนแบบใหม่ และ(12) การวิจัยเพื่อก่อให้เกิดการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาลาว 4) การจัดการโรงเรียนสองภาษา มี 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) ระบบการศึกษา 4 – 5 – 4 - 3 (2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีเป้าหมาย (3) การบริหารการเงินด้วยความโปร่งใส (4) การบริหารทั่วไปด้วยระบบคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (5) การวิจัยเพื่อพัฒนา และ(6) การตลาดแนวรุก 5) การบริหารผู้เรียน มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การช่วยเหลือนักเรียน (2) การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรม (3) การเสริมสร้างคุณลักษณะพลโลก (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และ(5) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมลาว 6) การบริหารเทคโนโลยี มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) เทคโนโลยีช่วยในการตัดสินใจ (2) เทคโนโลยีสื่อสารทางไกล (3) เทคโนโลยีเพื่อการบริหารงาน (4) เทคโนโลยีเครือข่ายและ (5) เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ และ7) การประกันคุณภาพ มี 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การสร้างความตระหนักด้านประกันคุณภาพให้บุคลากร (2) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (3) การประกันคุณภาพภายใน (4) การประกันคุณภาพภายนอกและ (5) การรายงานผลการประกันคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารยุคใหม่ ผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว ควรพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติครบตามองค์ประกอบย่อยหรือจัดบุคลากรช่วยในงานด้านที่ผู้บริหารขาดความถนัดได้

1.2 โครงสร้างการบริหาร โครงสร้างที่แสดงนี้เป็นโครงสร้างสมบูรณ์แบบ ต้องใช้บุคลากรจำนวนมากอาจไม่เหมาะกับโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว สามารถยุบรวมบางตำแหน่งเข้าด้วยกันและมอบหมายให้บุคคลเดียวกันรับผิดชอบ

1.3 การบริหารการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว ควรตระหนักว่าหลักสูตรนานาชาติต้องได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาฯอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร

1.4 การจัดการโรงเรียนสองภาษา หากมีนวัตกรรมทางการบริหารที่เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือ ผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว สามารถนำมาปรับใช้โดยให้คำนึงถึงความกลมกลืนและความสอดคล้องต่อระบบหลักที่ดำเนินอยู่ เช่น การบริหารยุค 4.0 ของไทย

1.5 การบริหารผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว ควรส่งเสริมคุณลักษณะพลโลกให้เป็นเอกลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว โดยเฉพาะ

1.6 การบริหารเทคโนโลยี โรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว ที่มีงบประมาณเพียงพอสามารถว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญให้รับผิดชอบงานด้านนี้โดยมีสัญญาที่ชัดเจนและมีการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน

1.7 การประกันคุณภาพ เป็นงานประจำที่กระทรวงศึกษาฯกำหนดไว้แต่การปฏิบัติจริงยังขาดความเข้มข้น ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว ควรสร้างความเข้าใจให้กับผู้เกี่ยวข้องให้มองเห็นความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติงานไปพร้อมกับประกันคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับ สปป.ลาว ที่ได้จากการวิจัยนี้ไปทดลองใช้กับโรงเรียนสองภาษาของ สปป.ลาว เพื่อศึกษาว่าแต่ละองค์ประกอบส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียนสองภาษาใน สปป.ลาว อย่างไร

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเปรียบเทียบองค์ประกอบของรูปแบบที่ได้จากการวิจัยนี้เป็นรายองค์ประกอบ

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับแต่ละระดับ ได้แก่ อนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยศึกษาจากโรงเรียนต้นแบบที่มีการยอมรับว่าประสบผลสำเร็จในการบริหารโดยใช้รูปแบบนี้

2.4 ควรศึกษาวิจัยอนาคตภาพเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาในอนาคตที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว ที่สามารถป้องกันและแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงบริบทของประเทศในทศวรรษหน้า

เอกสารอ้างอิง

ชัยพร สกุลพนารักษ์. (2552). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับประเทศไทย. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ไชยยน คำมะวงษ์. (2556). ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษาชั้นสูงภาคเอกชนของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ฐานิตา นพฤทธิ์. (2556). นวัตกรรมการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในฝัน. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ผู้เชี่ยวชาญ ซ (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ). (21 กุมภาพันธ์ 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ก (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มครู). (10 มกราคม 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ก (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา). (10 มกราคม 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ข (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ). (21 กุมภาพันธ์ 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ข (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา). (10 มกราคม 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ง (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา). (10 มกราคม 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ จ (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มครู). (10 มกราคม 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ฉ (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา). (10 มกราคม 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ช (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ). (21 กุมภาพันธ์ 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ซ (บันทึกการสนทนาผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มนโยบายกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา). (10 มกราคม 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้ทรงคุณวุฒิ ฌ (บันทึกการประชุมกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ). (21 กุมภาพันธ์ 2561). รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาสำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

วิทยา พัฒนวงศ์. (2552). รูปแบบการประกอบการของโรงเรียนสองภาษาในประเทศไทย. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วุฒิชัย เนียมเทศ. (2552). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีสุข วงศ์วิจิตร. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

ศรีสุข วงศ์วิจิตร. (10 มกราคม 2561). แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับส.ป.ป.ลาว. เวียงจันทน์. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

สีทัด อุทัยธานี. (10 มกราคม 2561). แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารโรงเรียนสองภาษาที่เหมาะสมสำหรับ สปป.ลาว. เวียงจันทน์. (ยิลมาส อารี, ผู้สัมภาษณ์)

อำไพพรรณ โทณะวณิก. (2549). รูปแบบการจัดการโรงเรียนระบบสองภาษาระดับประถมศึกษาในประเทศไทย. ใน *ดุษฎีนิพนธ์การจัดการดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

Commins, J. (2000). *Language, power and pedagogy: Bilingualchildren in the crossfire.* Clevedon: Multilingual Matters.

Couros, G. (2010). *The 21st century principal*. Retrieved July 7, 2018, from http://connectedprincipals.com/archives/1663

Eastern Star Schools. (2014). Strategy for promoting private bilingual education: results from academic year 2012-2013. In *Meeting minute.* Vientiane.

Guskey, Thomas R. (2000). *Evaluating professional development.* Thousand Oaks: CA: Corwin Press.

Ministry of Education and Sports. (2013). *Educational standards for middle and high school.* Vientiane: UNICEF.

Ministry of Education and Sports. (2015). *Lao-French classroom movement principles in Laos.* Vientiane: Ministry of education and sports.

Ministry of Education and Sports. (2016). *The Ministry's decree on private international school act for preschool and formal education.* Vientiane: Ministry of Education and Sports.

New South Well Department of Education. (2017). *School excellence framework version 2*. Retrieved January 12, 2018, from https://education.nsw.gov.au/ policy- library/ related- documents/ school- excellence- framework-version-2.pdf

Stephen May et al. (2004). *Bilingual/Immersion education: indicators of good practice. University of Waikato.* Auckland: Ministry of Education.

การจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจ*

COMMUNITY SELF-MANAGEMENT IN KHUNTHURI SWAMP FOREST MANAGEMENT ACCORDING TO THE FOUR NOBLE TRUTHS

วงษ์สิริ เรืองศรี
Wongsiri Rueangsri
ชนัญชิดา ทิพย์ญาณ
Chananchida Tipyan
พงศ์เทพ แก้วเสถียร
Pongtep Keawsatean
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Suratthani Rajabhat University, Thailand
ประวีณ จุลภักดี
Praween Junlapakdee
มูลนิธิป่า-ทะเลเพื่อชีวิต จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Forest and Sea Life Foundation Suratthani province, Thailand
E-mail: pinky_sa@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาพลวัตของป่าพรุคันธุลี 2) เพื่อศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลี 3) เพื่อนำหลักอริยสัจมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลี และ 4) เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ แบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ 2) นักวิชาการ 3) ประชาชน/ปราชญ์ชุมชน และ 4) แกนนำนักอนุรักษ์ป่าพรุ ทั้งหมดจำนวน 10 ท่าน โดยศึกษาเชิงวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การบูรณาการและสร้างองค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า

1. พลวัตของป่าพรุคันธุลี คือ แบ่งเป็น 3 ยุค คือ 1) ยุคป่าอุดมสมบูรณ์ 2) ยุคเกิดภัยธรรมชาติ และ 3) ยุคเกษตรเชิงพาณิชย์ การใช้ประโยชน์ ได้แก่ การใช้ไม้ หาของป่า หาสัตว์ ปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ เป็นต้น ลักษณะการใช้ประโยชน์ มี 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ฐานทรัพยากรป่าพรุ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และ 2) ปัจจัยภายนอก

* Received 9 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 27 December 2019

ชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากนโยบายของภาครัฐ และการเข้ามาขององค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ กลุ่มเครือข่ายที่เข้าถึงทรัพยากร มี 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ใช้ป่า 2) กลุ่มอนุรักษ์ป่า และ 3) กลุ่มบุกรุกป่า

2. การจัดการตนเองของชุมชน คือ การใช้ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ต่าง ๆ ในการปรับตัว และการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน การจัดการป่าพรุ คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับป่าพรุ 2) กระบวนการจัดการป่าพรุ 3) ผู้นำทางภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชุมชน 4) สร้างเครือข่าย และ 5) การประสานสัมพันธ์

3. การประยุกต์ใช้ คือ การนำหลักอริยสัจ 4 ดับทุกข์ในลักษณะของการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาเหตุและผลที่เกิดขึ้นและเหมาะสมกับวิธีการ คือ การรู้เท่าทันปัญหา 4 ด้าน คือ ผลการทำสิ่งที่ไม่ดีกับป่าพรุ (ทุกข์) ที่เป็นอดีตและปัจจุบัน ซึ่งคาดว่าเกิดจากทำตามเหตุที่ไม่ดี (สมุทัย) จากอดีต ประโยชน์ที่ได้นำมาเป็นบทเรียน เพื่อการปรับเปลี่ยนปัจจุบันให้ดี (มรรค) ผลการทำดี (นิโรธ) คือ การอนุรักษ์ป่าพรุให้คงอยู่

4. องค์ความรู้ใหม่ คือ นำระบบคุณค่ามาพัฒนาจิตใจ ปลูกฝังคุณธรรม ยึดมั่นหลักธรรมาภิบาลในการขับเคลื่อนชุมชนสู่ความยั่งยืน เชื่อมโยงภาคีเครือข่ายแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยจิตสาธารณะ และพัฒนาชุมชนให้มั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

คำสำคัญ: การจัดการตนเอง, การบริหารการจัดการ, ป่าพรุคันธุลี, หลักอริยสัจ

Abstract

The purpose of this research study is 1) to study dynamics of KhunThuri. 2) To study community self-management of KhunThuri. 3) To apply the Noble Truths to be used as guidelines for self-management of communities in the management of KhunThuri. and 4) To study new patterns and knowledge in the management of KhunThuri swamp forest according to the Noble Truths of balance and sustainability. This research is a qualitative research, data collection by documents, indept interview with a Purposive selection. Key Information such as 1) Government agency 2) scholar 3) public/praschcommunity and 4) The leader of swamp conservation total of 10 person. By using the analytical study to the integration and creation of new knowledge.

The research found that:

1. The dynamics of KhunThuri swamp forest is divided into 3 eras is 1) The fertile forest. 2) The natural disaster and 3) The commercial agriculture. The characteristics of use include using wood, find forest products, poaching,

palm oil and orchards plant etc. There are 2 factors which are 1) with in community factor such as base on swamp forest resource and community learning process and 2) External community factor such as the government policy was change and the entrance of various groups and organization to access network resources have 3 groups 1) forest user group 2) forest conservation group and 3) forest trespasser group.

2. The community self-management is to use wisdom and knowledge in the adaptation and creation of shared consciousness. Management swamp 1) swamp forest knowledge 2) swamp forest management process 3) wisdom leader or folk philosopher 4) network creation and 5) relationship coordinator.

3. To application is 4 Noble Truths by Dharma is used to cope with suffering in the form of analysis to correct solution and suitable to the method. There are 4 problems awareness: consisting of the effects of doing bad things with the swamp (Dhukkh) is past and present. It is expected that it is based on a bad cause (Samudaya), and it is the only past to be a lesson for modifying the current (Magga). As a result of doing good (Nirodha) are preserved on the swamp.

4. The new knowledge is applied to the value system develop of the mind and cultivate morality, Adhere to good governance in communities to sustainability, Parties associated with network troubleshooting various public mind. and community development is sustainable and stable.

Keywords: Self-Management, Management, Khunthuri Swamp Forest, Noble Truths Principle

บทนำ

“*พรุ*” เป็นคำเรียกชื่อบริเวณที่เป็นลุ่มน้ำขังหรือป่าบึง (Swamp Forest) ของคนปักษ์ใต้ เป็นระบบนิเวศประเภทพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) ที่สำคัญอีกระบบหนึ่งของพื้นที่ป่าฝนเขตร้อนอย่างประเทศไทย ป่าพรุเป็นป่าที่มีลักษณะเด่นแตกต่างไปจากป่าอื่น ๆ อย่างชัดเจน เนื่องจากเกิดในบริเวณพื้นที่ลุ่ม มีน้ำท่วมเกือบตลอดปี สภาพพื้นดินในป่าพรุเป็นดินอินทรีย์ (peat soil) จากการที่ซากพืชและอินทรีย์วัตถุรวมทั้งแร่ธาตุในธรรมชาติถูกน้ำฝนชะล้างลงมาตกตะกอนรวมกัน ในป่าพรุคันธุลีมีชั้นดินอินทรีย์หนามากกว่า 3 เมตร จากการที่มีน้ำไหลเข้าสู่พรุตลอดเวลา น้ำในป่าพรุจึงไม่เน่าและการที่พรรณไม้ในป่าพรุได้พัฒนาระบบรากให้มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากพืชในพื้นที่อื่น ทำให้รากพืชช่วยกรองและทำให้เกิดการเพิ่ม

ออกซิเจนแก่น้ำขณะไหลตามแรงโน้มถ่วงของโลกช่วยให้น้ำคงสภาวะอยู่ได้ นอกจากนั้นแล้ว พรรณพืชในป่าพรุนับว่ามีความสำคัญต่อสัตว์เป็นอย่างยิ่ง โดยเป็นทั้งถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่าในบริเวณเรือนยอดและลำต้นมีสัตว์จำพวก ผึ้ง ต่อ ลิงกัง และสัตว์ปีก ขณะที่รากของพืชเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของพรรณสัตว์น้ำและปลาหลายชนิด จึงกล่าวได้ว่าพรรณพืชในป่าพรุมีส่วนสำคัญที่เอื้อต่อการเกิดความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ซึ่งป่าพรุคันธุลีมีความหลากหลายทางชีวภาพมีความชุ่มชื้นที่เกิดจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่สร้างสมตัวเองมาเป็นเวลานานหล่อเลี้ยงตัวเองแบบธรรมชาติ (มงคล ไชยภักดีและวัลยา ชนิตตาวงศ์, 2550) ป่าพรุคันธุลีมีความสำคัญต่อการดำรงชีพของคนในชุมชนโดยอาศัยทรัพยากร และใช้เป็นหล่งศึกษาเรียนรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรของเยาวชนและสถาบันการศึกษา ป่าพรุเปรียบเสมือนทรัพย์สมบัติที่มีค่ามหาศาลของชุมชนคันธุลีที่ดำรงอยู่มายาวนานและเติบโตไปตามวัฏจักรการส่งต่อดูแลของชาวบ้าน ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่มีความรู้ ความเข้าใจในการร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการฟื้นฟูส่วนที่เสื่อมโทรมของป่าพรุที่เกิดจากการบุกรุกจากอดีต

การได้ศึกษาและสำรวจถึงสภาพของบริบทป่าพรุคันธุลีได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในชุมชนคันธุลี (หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 7) และองค์กรท้องถิ่นของคันธุลี ป่าพรุมีความสำคัญจึงควรมีการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ป่าพรุคันธุลี เพื่อคงสภาพความเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ และเป็นแนวทางที่จะประยุกต์ใช้กับพื้นที่ถิ่นที่อยู่อาศัยแห่งอื่น ๆ ให้เกิดความสมบูรณ์ต่ อไป ชุมชนต้องมีการเรียนรู้และการปรับตัวเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม ชุมชนคันธุลีต้องอาศัยและพึ่งพาป่าพรุเพื่อใช้เป็นปัจจัย 4 เช่น แหล่งอาหาร แหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่มที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตเป็นเวลานาน ชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงได้อาศัยแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคและการเกษตร ซึ่งแต่ละชุมชนก็ต่างได้รับผลประโยชน์จากสภาพบริบททางภูมิศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไป เช่น การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ เมื่อชุมชนมีการเติบโตขยายประชากรไปเรื่อย ๆ ป่าพรุก็ย่อมมีการใช้ประโยชน์มากขึ้นด้วย ชุมชนต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดเช่นกัน ส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการดูแลป่าพรุร่วมกัน การอนุรักษ์ความหลากหลายของธรรมชาติในป่าพรุให้ทรัพยากรที่มีเกิดความสมบูรณ์และสมดุลให้มากที่สุด ทำให้สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในป่าพรุ รวมถึงทรัพยากรทุกชนิดในพื้นที่ป่าพรุสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และคอยพึ่งพิงอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูล และไม่ทำลายซึ่งกันและกัน ทำให้กลุ่มผู้นำท้องถิ่นได้เข้ามาร่วมกันวางแผนกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการให้ชาวบ้านเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเปลี่ยนแปลงใน

รูปแบบต่าง ๆ ที่กำลังเข้ามาในชุมชน เช่น การท่องเที่ยว การศึกษางานวิจัย โครงการหรือกิจกรรมที่เข้ามาช่วยในการพัฒนาป่าพรุ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2562)

ดังนั้น การจัดการป่าชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรทำการศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของป่าพรุที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนคันธุลี การใช้ประโยชน์ทรัพยากรของป่าพรุคันธุลี และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา รวมถึงการมีบทบาทของทุกภาคส่วนเข้ามาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการป่าพรุจึงทำให้เห็นความสำคัญของการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมากขึ้น การสร้างกฎเกณฑ์ในระดับชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้กับคนในชุมชนป่าพรุแห่งนี้ เพื่อให้กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนป่าพรุได้นำธรรมาภิบาลมาเป็นเครื่องมือในการลงมือปฏิบัติจริงเป็นการส่งเสริมให้การทำงานของกลุ่มเหล่านี้มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เปิดเผย โปร่งใส มีความรับผิดชอบและมีการตรวจสอบทางการบริหารจัดการงบประมาณ โดยแกนนำกลุ่มอนุรักษ์และคนในชุมชนที่เข้มแข็งมาร่วมกันในการวางแผนงานพร้อมทั้งปฏิบัติตามแผนงานที่เป็นธรรมและปฏิบัติจริงได้อย่างเหมาะสม มีการตรวจสอบที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง เพื่อปกป้องผลประโยชน์และสิทธิของคนในชุมชน การคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนและความเป็นธรรมทางสังคม ทำให้ชาวบ้านเหล่านี้ตั้งดำรงตนอยู่บนพื้นฐานแห่งค่านิยม คือ การจัดการตนเอง การช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาคความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพรวมถึง ดำรงตนอยู่บนพื้นฐานแห่งจริยธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อชุมชน และความเอื้ออาทรต่อกันและให้ธรรมชาติดูแลธรรมชาติดีที่สุด

ซึ่งเห็นได้ว่า นอกจากหลักกฎข้อระเบียบ หลักจารีต หลักประเพณี และความเชื่อของคนในชุมชนแล้ว ชุมชนควรนำหลักธรรมมาใช้เป็นกรอบในการประพฤติปฏิบัติ โดยการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลี คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นเครื่องมือในการช่วยหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตหากปฏิบัติตามอย่างจริงจังจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างมาก เพราะหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักแห่งการพ้นทุกข์ของพระพุทธองค์ไม่ใช่การดับทุกข์ เพื่อการสำเร็จอรหัตผลเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบุคคลทั่วไป เพื่อแก้ไขปัญหาในการดับทุกข์ในชีวิตประจำวันได้ เพราะการดำเนินชีวิตของความเป็นมนุษย์ไม่ใช่แค่เพียงดำเนินไปอย่างไร้จุดมุ่งหมายเท่านั้น แต่จะต้องทำให้ชีวิตตนมีคุณค่าหรือเป็นชีวิตที่ประเสริฐเป็นชีวิตที่อยู่กับความเจริญและคุณธรรม และการดำเนินชีวิตให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี สงบ และเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม หลักอริยสัจ 4 จะช่วยให้มนุษย์ทุกผู้ทุกนามมีความเข้าใจสภาพตามความเป็นจริงของธรรมชาติและรู้จักสภาพชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง 4 อย่าง ตามคำจำกัดความในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า *“อริย อริยะ”* เป็นคำนามในพระพุทธศาสนา เป็นคำสำหรับเรียกบุคคลผู้

บรรลุธรรมวิเศษ มีโสดาปัตติมรรคว่า พระอริยะหรือพระอริยบุคคลและยังเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เป็นของพระอริยะ เป็นชาติอริยะ เจริญ เด่น ประเสริฐ คำวา สัจ สัจจะ เป็นคำนาม หมายถึง ความจริง ความจริงใจ รวมเป็นคำนาม คือ คำวา *"อริยสัจ"* หมายถึง ความจริงของพระอริยะ ความจริงอันประเสริฐ ชื่อธรรมสำคัญหมวดหนึ่ง ในพระพุทธศาสนา มี 4 ข้อ คือ 1) ทุกข 2) ทุกขสมุทัย เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ 3) ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์ และ 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือ มรรค ทางแห่งความดับทุกข์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

จึงเห็นได้ว่า การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการกับปัญหาได้ดีและง่ายที่สุด เพียงแค่เปลี่ยนจากทุกข์ไปเป็นปัญหา เปลี่ยนเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ไปเป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เปลี่ยนวิธีการดับทุกข์เป็นวิธีการแก้ปัญหา แล้วนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาให้ถูกต้อง การดำเนินการตามกระบวนการของอริยสัจ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาในการจัดการทรัพยากรในป่าพรุอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์โดยใช้กระบวนการจัดการมีความเป็นธรรมและเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชน การดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างบทบาทให้ทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมอย่างสมัครใจ ตลอดจน เป็นการสร้างจิตสำนึกให้รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการใช้บริบทของชุมชนเป็นตัวเดินเรื่องในการเสริมสร้างความรู้ให้รู้จักการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในป่าพรุ การสร้างวิถีปฏิบัติที่เท่าเทียมกันในการอนุรักษ์เป็นการสร้างระบบสิทธิหรือเป็นระบบทรัพยากรร่วมของชุมชนที่ใช้ในรูปแบบการจัดการตนเอง เพื่อการอนุรักษ์และให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อนำหลักอริยสัจมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจอย่างสมดุลและยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจ ใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านผู้ให้ข้อมูล (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าพรุคันธุลี ประกอบด้วย 1) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน และประธานชุมชน 2) นักวิชาการ ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้/ความเชี่ยวชาญเรื่องป่าพรุ 3) ประชาชน/ปราชญ์ชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านและปราชญ์ที่อาศัยในหมู่ที่ 5, 7 ของตำบลคันธุลี และ 4) แกนนำนักอนุรักษ์ป่าพรุคันธุลี (NGO) ทั้งหมดจำนวน 10 ท่าน

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ คือ หนังสือเรื่องป่าพรุคันธุลี พื้นที่ชุ่มน้ำ และข้อมูลทุติยภูมิ คือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับป่าพรุ

1.3 ด้านสถานที่ คือ หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 7 ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

3. ด้านการเก็บข้อมูล

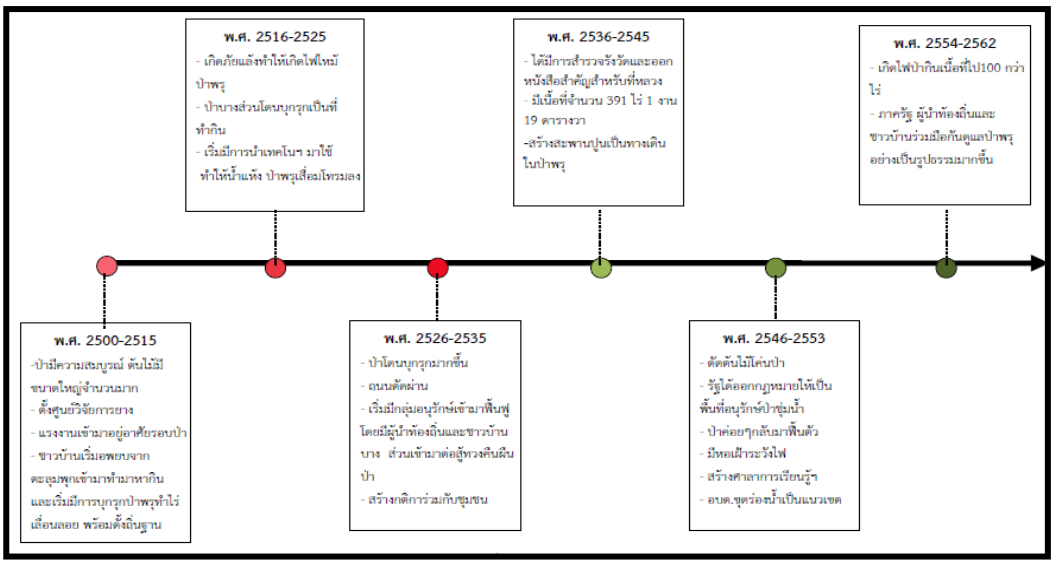
คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของป่าพรุคันธุลี ระยะที่ 2 การถอดบทเรียนการจัดการป่าพรุคันธุลี และระยะที่ 3 นำหลักอริยสัจมาประยุกต์ใช้ในการจัดการป่าพรุคันธุลี

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

คือ วิธีการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี (dialectic method) และแบบมีการหาเหตุผลด้วยการใช้วิจารณญาณ (discursive method) ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจอย่างสมดุล และยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. ป่าพรุคันธุลีเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญในระดับนานาชาติ ซึ่งได้ถูกแผ้วถางบุกรุกทำลายไปกว่าครึ่ง จนเหลือป่าที่อุดมสมบูรณ์ประมาณ 391 ไร่ องค์การบริหารส่วนตำบลคันธุลี ได้ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการตามกฎหมายและรายงานการดำเนินการให้อำเภอทราบโดยตลอด ประกอบกับได้ติดต่อประสานงานกับสำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาไชยา ให้มาดำเนินการสอบเขต ป่าพรุคันธุลีให้ชัดเจน ระบบนิเวศป่าพรุเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำเนื่องจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีองค์ประกอบที่ซับซ้อนและทำหน้าที่แตกต่างกัน โดยมีโครงสร้างที่ซับซ้อนของระบบนิเวศ เช่น การสร้างใยอาหารในพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งสะสมอาหารตามธรรมชาติ การเจริญเติบโตและเป็นแหล่งอาหารของสัตว์และพืช เป็นต้น เริ่มกลับมาพลวัตการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ป่าพรุแบ่งออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ ยุคที่ 1 ยุคป่าอุดมสมบูรณ์เขียวชอุ่ม (ก่อนพ.ศ. 2505) ยุคที่ 2 ยุคเกิดภัยธรรมชาติ (พ.ศ. 2505 - 2539) และยุคที่ 3 ยุคเกษตรเชิงพาณิชย์ (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) (ดังรูปภาพที่ 1) ลักษณะการใช้ประโยชน์ของป่าพรุ ได้แก่ การใช้ไม้ หาของป่า หาสัตว์น้ำ ปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ เป็นต้น ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่แตกต่าง กันในแต่ละยุคขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ฐานทรัพยากรป่าพรุ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน 2) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงจากนโยบายของภาครัฐ และการเข้ามาขององค์กรและหน่วยงานภายนอก ที่เป็นเครือข่ายการเข้าถึงทรัพยากรป่าพรุ จำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ใช้ป่า 2) กลุ่มอนุรักษ์ป่า และ 3) กลุ่มบุกรุกป่า

รูปภาพที่ 1 การแบ่งยุคของป่าพรุทั้ง 3 ยุค

2. การจัดการและกลไกที่ทำให้การอนุรักษ์ป่าพรุประสบผลสำเร็จในชุมชนนั้น ชาวบ้านสร้างและสะสมภูมิปัญญาและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากการสะสมประสบการณ์และการปรับตัวตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ชุมชน และสังคมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน สิ่งที่สำคัญจากการอนุรักษ์ใช้ภูมิปัญญา คือ การสร้างจิตสำนึกร่วม สามารถสรุปการจัดการอย่างเป็นระบบได้ คือ 1) ความรู้เกี่ยวกับป่าพรุ ได้แก่ องค์ความรู้ต่าง ๆ ของป่าพรุจากผู้เชี่ยวชาญ การจัดกิจกรรมเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้อง เช่น ศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และประวัติศาสตร์การดำรงอยู่ร่วมกันของชุมชนและป่า ผลที่เกิดขึ้น คือ ปัจจุบันนี้ไม่มีการบุกรุกป่าพรุอีกเลย เพราะชาวบ้านเริ่มตื่นตัวกับการรักและหวงแหนผืนป่า การให้เยาวชนเป็นแกนนำในการสืบทอดและสร้างแนวร่วมจากพลังของเยาวชนทำให้สะท้อนปัญหากับผู้ใหญ่ ทำให้ผู้ใหญ่หันมาคิดว่าเยาวชนยังเห็นความสำคัญของป่าพรุ สิ่งนี้ทำให้ส่งผลขอคืนพื้นที่ป่าพรุกลับมาได้ทั้งหมด และสิ่งสำคัญที่สุดของป่าพรุคันธุลี คือ การเห็นคุณค่า ประโยชน์ก็จะตามมาและการทำให้เกิดยั่งยืน 2) กระบวนการจัดการป่าพรุ ได้แก่ การปรับสภาพทั้งคนและป่าพรุได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการจัดการ *“แบบเดิม”* คือ การจัดการโดยใช้ป่าและทรัพยากรที่อยู่ในป่าพรุดูแลตัวเองด้วยธรรมชาติของมันเอง อาจใช้ภูมิปัญญาความเชื่อ ความศรัทธา กฎ และกติกาเข้ามาช่วย และรูปแบบการจัดการ *“แบบใหม่”* คือ การจัดการโดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี และภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอนุรักษ์ป่าพรุ ผลที่เกิดขึ้น คือ (1) มีระบบป้องกันและควบคุมไฟป่า และการบุกรุกล้ำที่ดิน (2) สร้างอาชีพให้ชาวบ้านมีรายได้ มีความรู้ในงานฝีมือ (3) การสร้างและดูแลรักษาระดับความสมดุลของน้ำ (4) การควบคุมการขยายเขต การขุดร่องดินทำแนวเขต และ (5) ชุมชนมีการตื่นตัวมากขึ้นในเรื่องการอนุรักษ์ สร้างเครือข่ายอย่างเป็นมิตรต้อนรับผู้ที่มาเยือนโดยอยู่ในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ฯ 3) ผู้นำทางภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ แกนนำใช้ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ต่าง ๆ มาจัดการและกลไกที่ทำให้การอนุรักษ์ป่าพรุประสบผลสำเร็จในชุมชนนั้น คือ การสะสมประสบการณ์และการปรับตัวตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ชุมชน และสังคมให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม และวัฒนธรรมชุมชน ผลที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนอยู่ร่วมและสามารถปรับตัวกับป่าพรุได้โดยไม่มีการบุกรุก แต่กลับเห็นคุณค่าโดยการอนุรักษ์แทน 4) การสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างเครือข่ายจัดการป่าพรุร่วมกัน จากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรในป่าพรุอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผลที่เกิดขึ้น คือ มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชน และ 5) การเป็นผู้ประสานสัมพันธ์ ได้แก่ การใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันป่าพรุในชุมชน โดยร่วมกันวางแผนและทบทวนปัญหาในพื้นที่ป่าชุมชน ผลที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาป่าชุมชนที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เข้ามาร่วมกัน

แก้ไขปัญหาในชุมชนหรือเพื่อพัฒนาฟื้นฟูป่าพรุให้มีความสมบูรณ์ จุดเริ่มของการอนุรักษ์ผืนป่าพรุนี้จะต้องเกิดจากชุมชนเอง และเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่คอยช่วยเหลือชี้แนะด้านวิชาการให้ความรู้ใหม่ ๆ เป็นการใช้ภาคีเข้ามาสนับสนุนเท่านั้น

3. การนำหลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมในการดับทุกข์เป็นไปในลักษณะของการวิเคราะห์ของการแก้ไขปัญหาให้ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการ คือ การรู้เท่าทันปัญหามี 4 ด้าน ประกอบด้วย ผลของการทำสิ่งที่ไม่ดีกับป่าพรุ (ทุกข์) ที่เป็นอดีตและปัจจุบัน คือ จากอดีตที่ผ่านมาป่าพรุคันธุลีถูกบุกรุกและถูกทำลายไป เช่น การใช้เป็นที่ดินทำกิน จนเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ และทำให้เกิดไฟไหม้ป่าพรุคันธุลี สิ่งเหล่านี้เกิดจากการทำตามเหตุที่ไม่ดี (สมุทัย) และเป็นเพียงอดีต คือ ไม่มีที่ดินที่ทำกินทำให้เกิดการบุกรุก การขายที่ให้นายทุน การหาของป่าขายจนส่งผลให้ทรัพยากรกีที่ขาดความสมดุล จากเหตุการณ์ดังกล่าวเมื่อเริ่มเกิดการสูญเสียทรัพยากรและป่าพรุเริ่มเสื่อมโทรมลงทำให้เกิดแกนนำในการอนุรักษ์ป่าพรุขึ้น และนำสิ่งที่ผิดพลาดกลับไปใช้เป็นประโยชน์และเป็นบทเรียน เพื่อการปรับเปลี่ยนทำสิ่งที่ดีในปัจจุบัน (มรรค) คือ การจัดระบบกรรมสิทธิ์ใหม่นำที่ดินกลับคืนมาและปล่อยให้มีการฟื้นตัวตามธรรมชาติ การใช้พื้นที่ป่าพรุเป็นแหล่งศึกษาด้านธรรมชาติวิทยา และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เข้มแข็งในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน และเมื่อคนในชุมชนเริ่มเห็นคุณค่าของป่าพรุทำให้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าพรุขึ้น (นิโรธ) เป็นการอนุรักษ์ป่าพรุให้คงอยู่ คือ การขุดแนวเขตกั้นที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ และการใช้องค์ความรู้นำไปการประยุกต์ใช้ดูแลพื้นที่ป่าให้เหมาะสม และรู้คุณค่าการใช้ประโยชน์จากผืนป่าแห่งนี้อย่างถูกวิธี ทำให้คนในชุมชนรู้ถึงความเป็นมาของป่าพรุแห่งนี้จากการตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ธรรมชาติ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกด้วย

4. การใช้หลักธรรมมาภิบาลและความเป็นธรรม เป็นการมุ่งเน้นความสัมพันธ์ของธรรมมาภิบาลกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในการพัฒนาและการบริหารจัดการป่าชุมชนบนหลักการธรรมาภิบาล และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานในการสร้างความเข้มแข็ง มั่นคงให้กับชุมชนร่วมมือกับภาคีเครือข่ายนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไขคุณธรรมของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นองค์ประกอบสำคัญให้คนในชุมชนยึดถือปฏิบัติในการพัฒนาชุมชน ให้ชุมชนป่าพรุมีความรู้ถึงความสำคัญของป่าพรุ การนำระบบในเรื่องคุณค่ามาพัฒนาจิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลในการขับเคลื่อนชุมชนสู่ ความยั่งยืน ปัจจุบันทุกภาคที่เข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายร่วมแก้ไขปัญหาเรื่องที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าพรุด้วยจิตสาธารณะ และปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องมีการสร้างธรรมมาภิบาลที่สะท้อนถึงการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงของภาคีเครือข่ายให้มีการ

สนับสนุน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง การจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจ พบประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล คือ ระบบนิเวศป่าพรุคันธุลีเป็นป่าชุ่มน้ำ ชุมชนมีการจัดการป่าชุมชนโดยผ่านการต่อสู้เพื่อให้ได้ผืนป่าพรุที่เป็นสภาพธรรมชาติที่คงเดิม กลับมาให้ธรรมชาติเป็นตัวฟื้นฟูในตัวมันเอง รวมถึงการดูแลและการใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อเป็นฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนป่าพรุแห่งนี้ เป็นการรวมตัวของกลุ่มอนุรักษ์ที่มีใจรักและหวงแหนป่าพรุแห่งนี้เป็นทรัพย์ธรณีและแหล่งโอโซนชั้นยอดของสัตว์และคนที่อาศัยในป่าพรุ จึงทำให้ชุมชนมีรูปแบบการดูแลที่หลากหลาย การกำหนดกติกา หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านการอนุรักษ์ และการควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในป่าพรุให้มีความเหมาะสม การเข้ามามีส่วนร่วมจัดการผืนป่าแห่งนี้ให้มีความยั่งยืนของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนและธรรมชาติอย่างสันติสุข

1. พลวัตป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัด สุราษฎร์ธานี ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันของ นฤมล ขุนวีช่วย ได้ศึกษาเรื่อง พลวัตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง ผลการวิจัย พบว่า *“พรุควนเคร็ง”* เป็นแหล่งป่าของชุมชนที่คนสองลุ่มน้ำ ทั้งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและลุ่มน้ำปากพนังใช้ประโยชน์ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตในการใช้ไม้และของป่า ตลอดจน เป็นแหล่งพันธุ์ปลาที่สมบูรณ์มานาน พลวัตการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ป่าพรุควนเคร็งแบ่งออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ ยุคที่ 1 ยุคป่าเขียว (ก่อนพ.ศ. 2505) ยุคที่ 2 ยุคหลังวาตภัย (พ.ศ. 2505 - 2539) และยุคที่ 3 ยุคเกษตรเชิงพาณิชย์ (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) ลักษณะการใช้ประโยชน์ ได้แก่ การเก็บกระจูด การสานกระจูด การใช้ไม้ ของป่า การหา สัตว์น้ำ การทำ นา สวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันในแต่ละยุคขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ฐานทรัพยากรป่าพรุ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน 2) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง จากนโยบายของภาครัฐ และการเข้ามาขององค์กรและหน่วยงานภายนอก สำหรับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรป่าพรุควนเคร็งจำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หากินกับทรัพยากรในป่าพรุอย่างยั่งยืน เช่น กลุ่มหาของป่า จับสัตว์น้ำ ถอนกระจูด กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่หากินกับการทำลายทรัพยากร ได้แก่ กลุ่มที่เข้าไปตัดไม้ในป่าออกมาใช้ประโยชน์และค้าขาย และกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่ไม่สนใจหากินกับทรัพยากรแต่ต้องการครอบครอง ได้แก่ กลุ่มที่เข้าไปครอบครองที่ดินป่าพรุเพื่อการเกษตรหรือเพื่อผลประโยชน์อื่น ๆ ดังนั้น กลุ่มคนทั้ง 3 กลุ่ม จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน โดยความสัมพันธ์เป็นไปทั้งในรูปแบบของการพึ่งพา

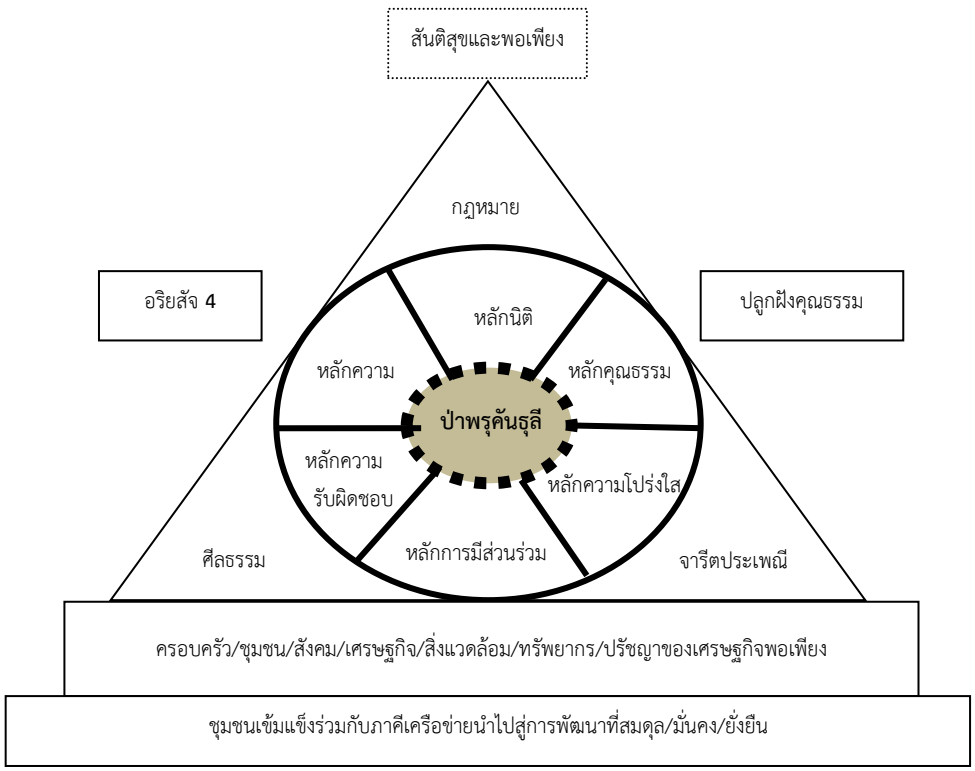
อาศัยและความขัดแย้ง ซึ่งในความสัมพันธ์ดังกล่าวได้นำไปสู่กระบวนการปรับตัวของชุมชน เป็นการปรับตัวเพื่อแสวงหาทางออกให้กับตนเองให้มีชีวิตอยู่รอดได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยอยู่บนฐานการผลิตที่ต้องอาศัยทรัพยากรป่าพรุ และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (นฤมล ขุนวีช่วย, 2558)

2. การจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลี ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันของ กาญจนา คุ้มทรัพย์ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่า ป่าชุมชน คือ รูปแบบของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐกับชุมชน ท้องถิ่น ชุมชนบ้านดอนหมูมีกระบวนการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นำวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นทุนทางสังคมที่เข้มแข็งผสมผสานกับการจัดการป่าชุมชนตามหลักวนศาสตร์ การจัดการป่าชุมชนใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบผ่านการทำวิจัย ชุมชนสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภายนอกอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ชุมชนมีกระบวนการเชื่อมโยงกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนเข้ากับพัฒนาชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (กาญจนา คุ้มทรัพย์, 2558)

3. การนำหลักอริยสัจมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลัก ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันของ พระครูสารกิจประยุต ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ไขปัญหาชีวิต ผลการวิจัย พบว่า หลักอริยสัจ 4 เป็นธรรมเครื่องดับทุกข์เป็นไปในลักษณะของการวิเคราะห์ของการแก้ไขปัญหาให้ถูกต้องด้วยวิธีการและถูกจุด คือ การรู้เท่าทันปัญหามี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทุกข์ 2) สมุทัย 3) มรรค และ 4) นิโรธ ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจมีลักษณะบีบคั้น ทนได้ยาก สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 มรรคเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ความดับทุกข์ ได้แก่ มรรค 8 ประการ เป็นหนทางการดับทุกข์และนิโรธ คือ การดับทุกข์ได้แก่การดับทุกข์หรือกิเลสตัณหาให้สิ้นไปการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ไขปัญหาชีวิต คือ การวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด โดยวิธีการที่ถูกต้อง นั่นเอง เช่น เมื่อเราปวดท้องเป็นทุกข์จากนั้นให้วิเคราะห์หาสาเหตุของการปวดท้อง และไม่กลับไปทำซ้ำอีก (สมุทัย) ปวดท้องเพราะรับประทานผักดอง และจะไม่กลับไปรับประทานอีก จากนั้นหาหนทาง รักษาอย่างถูกวิธีนั่น ก็คือ การไปพบแพทย์ (มรรค) จากนั้นแพทย์ก็จะทำการรักษา เราก็จะหายจากอาหารปวดท้อง (นิโรธ) ถึงการดับทุกข์โดยสิ้นเชิง (พระครูสารกิจประยุต, 2560)

4. รูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการป่าพรุคันธุลีตามหลักอริยสัจอย่างสมดุลและยั่งยืน ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานที่ศึกษาใกล้เคียงกันของ ฤิทธิบาน สุชีวะกุล และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบพัฒนาการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัย พบว่า สร้างรูปแบบพัฒนาการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนประกอบด้วย 5 มิติ 10 โครงการ ได้แก่ มิติที่ 1 ด้านการพัฒนาองค์กรจัดการป่าชุมชนให้เข้มแข็ง มิติที่ 2 เป็นแหล่งอาหารและปัจจัย 4 มิติที่ 3 เป็นป่าชุมชนที่มีรูปพื้นที่ลุ่มน้ำต่อเนื่องกันไป มิติที่ 4 ด้านเศรษฐกิจ และมิติที่ 5 เป็นแหล่งเรียนรู้และนันทนาการ เมื่อแปลงเป็นโครงการเพื่อนำไปสู่การดำเนินการ ประกอบด้วย 10 โครงการ อภิปรายว่า ที่ผ่านมาการจัดการป่าชุมชนเป็นการสนับสนุน ของหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะกรมป่าไม้เน้นการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน การปลูกป่า และการป้องกันไฟป่า ซึ่งยังไม่มีการดำเนินการเรื่องของการจัดโซนพื้นที่สำหรับเพาะ ปลูกเลี้ยงสัตว์ของชุมชนและพื้นที่แหล่งอาหารจากป่าชุมชน การส่งเสริมให้ ชาวบ้านปลูกพืชสมุนไพร การสำรวจป่าชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว การปลูก พืชพลังงาน การจัดห้องเรียนธรรมชาติแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนที่สนใจการ จัดการป่าชุมชน ดังนั้นการสร้างรูปแบบจึงเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ที่มีรูปแบบที่หลากหลายครบถ้วนทุกด้าน (ฤิทธิบาน สุชีวะกุล และคณะ, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

เห็นได้ว่า ป่าพรุเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีประโยชน์มหาศาลของคนในท้องถิ่น ทำให้ชุมชนตื่นตัวเกิดความรัก ความหวงแหน เกิดแนวคิดร่วมกันในการบริหารจัดการป่าพรุคันธุลีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และรักษาสมดุลของระบบนิเวศให้มีความสมบูรณ์ จนสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งจากภาคีเครือข่ายเข้าสร้างพลังการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยร่วมกันวางแผนฟื้นฟู อนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติป่าพรุให้ยั่งยืน เพื่อตอบสนองความต้องการของระบบสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน ซึ่งการจัดการฐานทรัพยากรต้องอาศัยขอบเขตของระบบนิเวศที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่มีผลประโยชน์และสิทธิในการจัดการและการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ทำให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายได้ร่วมกันตั้งกฎ ระเบียบ และกติกาของชุมชนขึ้นมา โดยเริ่มจากโครงสร้างพื้นฐานของคนในชุมชน เช่น กติกาชุมชน กฎหมาย ความเชื่อ จารีตประเพณี และศีลธรรมที่ใช้ร่วมกันมาในรากฐานของวิถีชีวิตของคนในชุมชนแบบพอเพียง เพื่อนำไปสู่การสร้างพลังจิตสำนึกและความตระหนักถึงคุณค่าผืนป่าต้นน้ำของชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายของการบริหารจัดการ คือ ให้ผลประโยชน์สูงสุดตกแก่ส่วนรวม และให้ทุกภาคส่วนของสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข และยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนเข้ามาดูแลทรัพยากรป่าพรุ การให้มีข้อกำหนดหรือแนวทางในการดำเนินในทิศทางเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ การอนุรักษ์ป่าพรุคันธุลีให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืนไปชั่วลูกชั่วหลาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีหลักธรรมมาภิบาลที่สะท้อนถึงการจัดการทรัพยากรของครอบครัว/ชุมชน/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม เพื่อนำการพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีการเชื่อมโยงของภาคีเครือข่ายให้มีการสนับสนุนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้นชุมชนต้องมีการจัดการตนเองของชุมชนในการจัดการป่าพรุคันธุลี โดยนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการป่าชุมชน เพื่อทำให้ป่าพรุคันธุลีพัฒนาเป็นป่าชุมชนที่มั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพต่อไป

สรุป

ป่าพรุคันธุลีเป็นพื้นที่ป่าพรุผืนเล็ก ๆ ในอดีตเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อเนื่องกับป่าดิบราบลุ่มต่ำ ปกคลุมไปด้วยไม้ขนาดใหญ่อย่างหนาแน่นเป็นป่าทึบ มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพื้นที่ประมาณ 391 ไร่ การให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ของทรัพยากรในชุมชน ป่าพรุคันธุลีที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้คนทั้งในชุมชนและต่างชุมชนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์เป็นจำนวนมาก เช่น การบุกรุกพื้นที่รอบป่าพรุเพื่อทำเป็นพื้นที่การเกษตร การใช้เครื่องมือประมงเชิงทำลายล้าง ทำให้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์มีการลดลงอย่างรวดเร็ว ชุมชนจึง

ร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเรียนรู้ประวัติศาสตร์เรื่องราวความเป็นมาในชุมชน เพื่อเห็นความสำคัญและยังคงความเป็นป่าพรุที่ยังคงอุดมสมบูรณ์

กระบวนการที่สำคัญในการสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชนป่าพรุ ประกอบด้วย 1) กระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าพรุ เช่น ประโยชน์ของป่าพรุ หลักการจัดการป่าพรุและ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่าพรุ 2) กระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนจัดการตนเอง เช่น บทบาทต่าง ๆ และหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน 3) กระบวนการส่งเสริมสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ เช่น ภูมิปัญญา และ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาสนับสนุนในการจัดการป่าพรุ และ 4) กระบวนหาแนวร่วมสร้างเครือข่ายในการจัดการป่าพรุ และท้ายสุดชาวบ้านเชื่อว่าการจัดการที่ดีที่สุด คือ “ให้ธรรมชาติดูแลธรรมชาติดีที่สุด”

หลักอริยสัจเป็นกระบวนการแก้ปัญหาทุกอย่างโดยเฉพาะในการแก้ปัญหาชีวิตและสังคม โดยสามารถนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการป่าพรุคันธุลีได้ คือ

ขั้นที่ 1 ทุกข์ ขั้นตัวปัญหา คือ ต้องรู้สภาพปัญหาและอุปสรรคที่กำลังประสบหรือเกิดขึ้น โดยต้องกำหนดขอบเขตงานหรือเป้าหมายให้ชัดเจนที่จะแก้ไข

ขั้นที่ 2 สมุทัย ขั้นสาเหตุของปัญหา เป็นการวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหาที่จะต้องแก้ไข คือ ต้องแสวงหาสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหา โดยใช้ปัญญาหาสาเหตุของต้นตอของปัญหาต่าง ๆ ให้ถูกต้องชัดเจน

ขั้นที่ 3 นิโรธ ขั้นดับปัญหา เป็นการวิเคราะห์ แยกแยะปัญหา เชื่อมโยงไปสู่สาเหตุที่เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง แล้วรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นหมวดหมู่เพื่อค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นให้ตรงจุด และจะต้องสำเร็จ

ขั้นที่ 4 มรรค ขั้นลงมือแก้ปัญหา เป็นการกำหนดวิธีการและรายละเอียดที่จะต้องนำไปปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา คือ การลงมือปฏิบัติหรือดำเนินการตามวิธีการอย่างละเอียดเพื่อแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน

การปรับตัวระหว่างคนกับป่าพรุ มิติความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและป่าพรุ กล่าวคือ ชุมชนเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่ใช้ประโยชน์จากป่าพรุ ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยภายในชุมชน คือ ผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ศึกษาทั้งชุมชนหมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 7 ตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนในป่าพรุเป็นการจัดการป่าที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรูปแบบการจัดการป่าที่รองรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับป่า เช่น ปัญหาไฟป่า การบุกรุก และการทำแนวเขตกันที่ดิน การจัดการป่าพรุชุมชนได้กำหนดรูปแบบการปรับสภาพทั้งคนและป่าพรุได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการจัดการ *“แบบเดิม”* คือ การจัดการโดยใช้ป่าและทรัพยากรที่อยู่ในป่าพรุดูแลตัวเองด้วยธรรมชาติของมันเอง อาจใช้ภูมิปัญญา ความเชื่อ ความศรัทธา กฎ และกติกาเข้ามาช่วย และรูปแบบการ

จัดการ *“แบบใหม่”* คือ การจัดการโดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี และภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอนุรักษ์ป่าพรุ ทั้ง 2 รูปแบบเป็นการเน้นในเรื่องคุณค่าการพัฒนาจิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักในการขับเคลื่อนชุมชนสู่ความยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายด้วยจิตสาธารณะ เพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืนและมีเสถียรภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรให้ท้องถิ่น เช่น เทศบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าพรุในท้องถิ่นของตนเองให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องในการจัดการป่าพรุอย่างยั่งยืน

1.2 ควรสนับสนุนให้โรงเรียนจัดเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอน และนำนักเรียนศึกษานอกห้องเรียน กับห้องเรียนธรรมชาติ รวมถึงการรณรงค์ที่ต่อเนื่องเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการป่าพรุ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการป่าพรุด้านต่าง ๆ ให้ครบทุก ๆ ประเด็นที่จะทำให้เกิดการจัดการป่าพรุที่มีประสิทธิภาพ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มในอนาคตการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2562). *สิ่งแวดล้อมในชุมนุม*. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2562 จาก https://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5 /chum/chum.htm

กาญจนา คุ้มทรัพย์. (2558). การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนบูรณาการศาสตร์*. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

นฤมล ขุนวีช่วย. (2558). พลวัตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าพรุควนเคร็ง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 10(1), 53-74.

พระครูสารกิจประยุต. (2560). การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ไขปัญหาชีวิต. *วารสารธรรมทรรศน์*, 17(2), 257-267.

มงคล ไชยภักดีและวัลยา ชนิตตาวงศ์. (2550). สถานการณ์และการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย. ใน *รายงานผลวิจัยและรายงานความก้าวหน้างานวิจัยประจำปี 2549.* กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

ฤทธิบาน สุชีวะกุล และคณะ. (2557). รูปแบบพัฒนาการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 3(2), 123-142.

การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมือง ในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่*

PREVENTION AND SUPPRESSION OF ILLEGAL MIGRANT WORKERS IN KHON KAEN PROVINCE: THE PERSPECTIVE OF GOVERNMENT OFFICIALS

นิตยา คงคุ้ม
Nittaya Khongkhum
อจิรภาส์ เพียรขุนทด
Ajirapa Pienkhuntod
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khonkaen University, Thailand
E-mail: ajirpi@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงมาตรการในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่นรวมถึงอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการป้องกันและปราบปราม พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดขอนแก่น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากตำรา งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 3 หน่วยงาน ได้แก่ ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น สำนักงานแรงงานจังหวัดขอนแก่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 6 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ในรูปแบบของการอธิบายเชิงพรรณนา

จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานของรัฐในจังหวัดขอนแก่นที่รับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายมีกระบวนการทำงานบูรณาการร่วมกัน ใช้มาตรการหลากหลายในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย โดยมาตรการป้องกันแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การออกตรวจ การให้ความรู้แก่นายจ้าง มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจ้างแรงงาน และมาตรการปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การสืบสวน จับกุม และดำเนินคดี รวมทั้งการส่งตัวแรงงานกลับประเทศต้นทาง นอกจากนี้ ผลการศึกษาทำ

* Received 1 December 2019; Revised 19 December 2019; Accepted 1 January 2020

ให้พบอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมือง คือ 1) สภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบเข้ามา เพราะเป็นพรมแดนธรรมชาติทำให้ยากต่อการควบคุมและดูแล 2) ความมักง่ายและเห็นแก่ตัวของผู้ประกอบการ ที่ยังเลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย โดยมองว่าเป็นการลดต้นทุนกิจการของตัวเอง 3) การขาดความรู้ความเข้าใจของทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและตัวแรงงานต่างด้าวเองในกระบวนการหรือขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมาย 4) งบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ 5) การลักลอบกลับเข้ามาอีกของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่เคยถูกจับกุม ดำเนินคดี และถูกผลักดันกลับประเทศ 6) การขาดความร่วมมือจากประเทศต้นทางในการคัดกรองคนออกนอกประเทศของตนเอง

คำสำคัญ: การป้องกันและปราบปราม, แรงงานต่างด้าว, การลักลอบเข้าเมือง, จังหวัดขอนแก่น

Abstract

The purpose of this research was to study the measures to prevent and suppress illegal migrant workers in Khon Kaen province. Including issues and obstacles during operation of prevention and suppression and in order to suggest solutions to problem of illegal immigration of foreign workers in Khon Kaen province. The study, using qualitative research methods, the data from documents of immigration, textbooks, research and related documents. Proceeding the research by conducting in-depth interviews of 3 departments, Khon Kaen Immigration Police department, Khon Kaen Labor Office and Khon Kaen Internal Security Operations Division, 6 government officials, method of this research was question about prevent and suppress illegal migrant workers in Khon Kaen province and analyzed by a descriptive description.

The study found that the government agencies in Khon Kaen who were responsible for preventing and suppressing illegal smuggling had a working process integrated together, using various measures to prevent and suppress the illegal migrant workers by the preventing measures consisting of ID checking, providing knowledge of employment to employers, publicizing about employment information and the suppression measures were investigations, arrests and prosecutions, including the deportation of migrant workers. In addition, the results of the study indicated the problems that found in the

process of prevention and suppression of smuggling were 1) Thai landscape is favorable for smuggling because it's a natural border and it's difficult to control and examination. 2) Caused by carelessness and selfishness of entrepreneurs who still choose to use illegal migrant workers as a way to reduce their own business costs. 3) Lack of legal knowledge and understanding of both the entrepreneurs and the foreign workers in the process for registration as a legal alien worker. 4) Insufficient budget for the performance of duties. 5) The illegal re-entry of illegal migrant workers who had been arrested, prosecuted and being pushed back to their country. 5) Lack of cooperation from the migrant worker's home country to consider or screen people before they go outside to another country

Keywords: Prevention and Suppression Measures, Migrant Workers, Illegal Immigrations, Khonkaen Province

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจในประเทศไทยมีความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะธุรกิจประเภทอุตสาหกรรม งานบริการ และเกษตรกรรมที่ยังคงขยายตัวดีอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักลงทุนหลั่งไหลเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากสัดส่วนของแรงงานที่มีอายุอยู่ในช่วง 25 - 54 ปี ของไทยมีสัดส่วนน้อยลงมาก เพราะอัตราการเกิดที่น้อยลง (ถิรภาพ ฟักทอง, 2559) ทำให้เกิดปัญหาอัตราค่าจ้างที่สูงขึ้นของแรงงานไทย ประกอบกับแรงงานไทยที่มักจะไม่นิยมทำงานที่ใช้แรงงานอย่างเข้มข้น งานอันตราย (Dangerous) งานที่ยากลำบาก (Difficult) หรืองานสกปรก (Dirty) (ประชาไท, 2555) ผู้ประกอบกิจการในประเทศไทยจึงเลือกที่จะใช้แรงงานต่างด้าวมากกว่าแรงงานไทยเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน อีกทั้งค่าแรงขั้นต่ำในประเทศไทยก็ยังถือว่าสูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำในประเทศเพื่อนบ้าน จนเป็นเหตุให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าว

จำนวนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมายในปี 2561 นี้มีมากกว่า 3,548,518 คน และส่วนใหญ่กระจายกันอยู่ทั่วประเทศไทย (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2561) จะเห็นได้ว่าจำนวนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมีจำนวนค่อนข้างสูง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นในอนาคต เพราะกำลังแรงงานไทยมีไม่เพียงพอและต้นทุนในการจ้างแรงงานต่างด้าวยังคงมีราคาถูก ทำให้มีการไหลเข้ามาของแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น

ที่ผ่านมาประเทศไทยให้ความสนใจในเรื่องสิทธิของแรงงานต่างด้าวมากยิ่งขึ้น สนับสนุนให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว มีนโยบายผลักดันและส่งเสริมให้แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายเข้าสู่ระบบแรงงานในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย มีกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิของแรงงานต่างด้าวหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 หรือ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 เป็นต้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิแก่แรงงานต่างด้าว แต่ปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าวก็ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงอยู่บ่อยครั้ง และแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยก็ยังคงต้องประสบปัญหาในการทำงาน เช่น ละเมิดสิทธิลูกจ้าง หรือการถูกกดขี่จากนายจ้าง การตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ เป็นต้นเนื่องจากแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มักจะขาดความรู้เรื่องสิทธิ และไม่กล้าเรียกร้องหรือมีปากเสียงกับนายจ้าง (Tnews, 2559) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยถูกลิดรอนสิทธิ และแม้ว่าที่ผ่านมาทางรัฐบาลไทยจะพยายามอย่างมากในการผลักดันส่งเสริมให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้มาตรการผ่อนปรน ขยายเวลา การเปิดโอกาสให้แรงงานที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกกฎหมายเข้ามาขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว หรือแม้กระทั่งการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว แต่ประเทศไทยก็ยังต้องประสบกับปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายอยู่เรื่อยมา เห็นได้จากการที่มีข่าวเกี่ยวกับการจับกุมแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองให้เห็นอยู่เสมอตามสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ หรืออินเทอร์เน็ต (ไทยรัฐออนไลน์, 2562)

จังหวัดขอนแก่นมีจำนวนแรงงานต่างด้าวเป็นอันดับ 2 ของภาคอีสาน รองลงมาจากจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ในประเทศไทยในปี 2561 กว่า 7,960 คน (กรมการจัดหางาน, 2559) เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นมีอัตราการขยายตัวธุรกิจและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังกำลังพัฒนาเมืองให้เป็นเป็นต้นแบบของการพัฒนาและบริหารจังหวัดแบบบรูณาการ และพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ การคมนาคมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่จังหวัดขอนแก่นเอง ก็ยังคงประสบปัญหาในเรื่องแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายอยู่เรื่อยมา ยังคงมีการลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายโดยได้รับความช่วยเหลือจากนายจ้างในไทยเรื่องการหลีกเลี่ยงและหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ (ไทยรัฐออนไลน์, 2555) จากความเป็นมาและสภาพปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจจะศึกษามาตรการที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่นว่ามีมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวอย่างไรบ้าง รวมถึงศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จังหวัดขอนแก่นประสบปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอยู่เรื่อยมา เพื่อนำข้อมูลที่

ได้ไปสู่ความรู้ ความเข้าใจ และเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวในจังหวัดขอนแก่นอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงมาตรการในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวิธีการศึกษา คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากตำรา งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาในครั้งนี้ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวของในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น ผู้บริหารกองและเจ้าหน้าที่อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 6 คน โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ซึ่งเป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกล้วงคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีแนวทางคำถามเกี่ยวกับมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่จังหวัดขอนแก่นใช้อยู่ในปัจจุบัน และปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการตามมาตรการเพื่อป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าว เมื่อทำการศึกษาและสัมภาษณ์แล้วจะนำข้อมูลมาศึกษาและวิเคราะห์ในรูปแบบของการอธิบายเชิงพรรณนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสร้างสรรค์ในแนวทางการศึกษาเพื่อให้งานวิจัยในครั้งนี้มีความถูกต้องมากที่สุด

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนทั้ง 3 หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจุบันยังคงมีการตรวจพบและจับกุมแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน หรือ Work Permit ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นได้อยู่เรื่อยมา และโดยส่วนมากจะเป็นแรงงานสัญชาติ ลาว พม่า กัมพูชา เวียดนาม อินเดีย ปากีสถาน และบังกลาเทศ โดยเข้ามาด้วยวีซ่านักท่องเที่ยวแล้วลักลอบทำงาน หรือแรงงานที่

อาศัยอยู่เกินเวลาที่ระบุไว้ในใบอนุญาตทำงาน หรือที่เรียกว่า Overstay เห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของผู้บริหาร สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น ที่ได้กล่าวไว้ว่า

"...แรงงานผิดกฎหมายเหล่านี้นิยมลักลอบเข้ามาทำงานเป็นลูกจ้างตามตลาดแผงลอย ปั๊มน้ำมัน คนเดินขายของตามร้านอาหาร เด็กโบกรถ และร้านคาราโอเกะ..." (ผู้บริหารสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

มาตรการที่ใช้เพื่อป้องกันแรงงานต่างด้าวลักลอบเมืองผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย การออกตรวจ การให้ความรู้แก่นายจ้าง มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจ้างแรงงาน และมาตรการที่ใช้ปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเมืองผิดกฎหมาย ได้แก่ การสืบสวน จับกุม และดำเนินคดี รวมทั้งการส่งตัวแรงงานกลับประเทศต้นทาง โดยมาตรการป้องกันและปราบปรามเหล่านี้เป็นมาตรการที่มีคำสั่งโดยตรงมาจากส่วนกลาง และในการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวนั้น เป็นการดำเนินงานที่ต้องทำงานร่วมกันแบบบูรณาการของหลายหน่วยงาน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา

มาตรการในการป้องกันการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่น (Prevention Measures)

จากการศึกษาพบว่ามาตรการที่ใช้เพื่อป้องกันแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่การออกตรวจ การให้ความรู้แก่นายจ้าง และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจ้างแรงงาน

1. การออกตรวจ เป็นมาตการหลักที่ใช้เพื่อปราบปรามแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่นโดยจะมีการออกตรวจเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้งหรืออาจจะออกตรวจบ่อยขึ้นในกรณีที่มีคำสั่งมาจากส่วนกลาง ในปีที่ผ่านมา (1 ต.ค. 2562 – 25 พ.ค. 2562) ได้มีการตรวจสอบการทำงานของคนต่างด้าวและสถานประกอบการจำนวน 276 แห่ง และแรงงานต่างด้าวจำนวน 990 คน (สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562) โดยผู้ให้สัมภาษณ์จากสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่นยังได้อธิบายถึงหลักการในการลงตรวจแรงงานต่างด้าวไว้ว่า

"...การลงตรวจแรงงานต่างด้าวในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในแต่ละครั้ง ค่อนข้างให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิส่วนบุคคลและแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่ยังเป็นเยาวชนซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติสากล โดยมองว่าแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไม่ได้เป็นอาชญากรร้ายแรง..." (ผู้บริหารสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

ในการลงพื้นที่เพื่อออกตรวจแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย มีการแบ่งการตรวจออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1.1. การตรวจแบบบูรณาการ เป็นการตรวจที่เชิญทุกหน่วยลงตรวจพร้อมกัน และมีการแจ้งชัดเจนถึงห้วงเวลาที่จะลงตรวจ แต่ไม่ระบุวันและเวลาที่แน่นอน การตรวจลักษณะนี้เรียกว่าการตรวจแบบป้องปราม และในการลงตรวจแบบบูรณาการหากมีการตรวจพบแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ถือว่าหน่วยงานของรัฐผู้มีหน้าที่นั้นเป็นผู้เสียหาย จึงมีอำนาจร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับแรงงานต่างด้าว โดยมีขั้นตอนในการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการดังนี้

“...ในการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงาน จะต้องมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อประสานงาน โดยมีหัวหน้าหน่วยเปรียบเสมือนผู้อำนวยการ โดยหลักแล้วจะประสานงานไปที่หัวหน้าหน่วยงานก่อน แล้วจึงประสานงานในทางปฏิบัติ...” (เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

และในการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการในจังหวัดขอนแก่น ก็มีการแบ่งหน้าที่ออกจากกันอย่างชัดเจน คือ แต่ละหน่วยงานจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่หน่วยงานตนเองถืออยู่เท่านั้น โดยแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ ดังนี้

1.1.1. กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในไม่สามารถออกตรวจและจับกุมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเองได้ จะทำได้เมื่อหน่วยงานที่เกี่ยวของมีหนังสือขอความร่วมมือ กล่าวคือ มีหน้าที่เป็นตัวกลางในการให้การสนับสนุนหรือเป็นประธานในการขับเคลื่อนในกรณีที่มีความเกี่ยวพันกันระหว่างหน่วยงานมากกว่า 1 หน่วยงาน

1.1.2. สำนักงานจัดหางานมีหน้าที่ดูแลเรื่องเอกสาร ดูแลเรื่องการอนุญาตให้ต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศไทย ดังนั้น สำนักงานจัดหางานจะมีอำนาจในการดำเนินคดีกับแรงงานต่างด้าวได้เมื่อแรงงานต่างด้าวลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต

1.1.3. ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง มีหน้าที่โดยหลักคือการสืบสวนจับกุม ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา โดยมีแผนงานและนโยบายจากผู้บังคับบัญชาโดยนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายระดับชาติในการปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่กระทำผิดลักลอบทำงาน เป็นแรงงานต่างด้าวที่แฝงตัวเข้ามาในลักษณะนักท่องเที่ยวและลักลอบทำงานนอกเหนือจากที่ตนเองสามารถทำได้ตามกฎหมาย

1.2. การตรวจตามคำร้อง เป็นการออกตรวจสอบเมื่อพลเมืองดีแจ้งเข้ามาตามสายด่วนที่ทางหน่วยงานตั้งไว้ หรือร้องเรียนเข้ามาผ่านศูนย์ดำรงธรรม การตรวจลักษณะนี้เป็นการตรวจที่จะขอความร่วมมือเฉพาะหน่วยที่มีความคล่องตัวสูง เช่น ทหาร ตำรวจ เป็นต้น

1.3. การตรวจปกติ เป็นการตรวจโดยทั่วไปและมีการลงตรวจอย่างน้อย 2 ครั้งต่อเดือน และหากเจอแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายก็จะมีการจับกุมและดำเนินคดี โดยการ

ดำเนินคดีนั้นต้องส่งให้ตำรวจให้พื้นที่ที่มีเขตอำนาจดำเนินคดี และส่งตัวให้ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองผลักดันกลับประเทศต่อไป โดยตัวแทนผู้ให้สัมภาษณ์จากสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่นกล่าวถึงวิธีการในการตรวจสอบแรงงานต่างด้าวไว้ว่า

“...ปกติเวลาออกตรวจและมีข้อมูลชัดเจนว่าบริเวณใดมีแรงงานต่างด้าวอยู่ จะต้องมีการวางกำลังรอบพื้นที่ที่ลงตรวจ เพื่อไม่ให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีได้ และในการตรวจจะมีการขอให้แรงงานทุกคนแสดงบัตรประจำตัวประชาชน และในกรณีที่ไม่มีบัตรประจำตัวก็จะถามชื่อที่อยู่ แทนการแสดงบัตร หากตอบคำถามติดขัดไม่ชัดเจนก็จะโดนสงสัย แต่หากตอบได้เจ้าหน้าที่ก็จะอนุโลมให้...” (เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น ยังเน้นด้วยว่า การออกตรวจเป็นมาตรการสำคัญที่นำไปสู่การจับกุมแรงงานผิดกฎหมายได้

“...โดยส่วนมากจะจับแรงงานเหล่านี้ได้เพราะมีการสืบสวน การสุ่มตรวจ และจับตามแจ้ง คือ มีพลเมืองดีโทรมาร้องทุกข์ผ่านศูนย์ดำรงธรรมและผ่านสายด่วน 1178 ที่ทางตำรวจตรวจคนเข้าเมืองได้ตั้งไว้...” (เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น, 2562)

2. การให้ความรู้แก่นายจ้าง โดยสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่นมีการจัดทำใบปลิว หรือเอกสารให้ความรู้เพื่อแจกให้แก่นายจ้างที่เห็นว่าอยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อการใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย เช่น ตลาด แผงลอย ปั๊มน้ำมัน คาราโอเกะ เป็นต้น

“เรามีการจัดทำใบปลิวให้ความรู้แก่นายจ้างที่คิดว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ก็จะมีลงไปแจกใบปลิวบ้าง เช่น ตลาดศรีเมืองทอง แต่ก็ไม่ลงไปเวลาปกตินะต้องไปตอนเช้า ๆ ที่เขากำลังลงของกัน” (เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

3. การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจ้างแรงงาน มีการสร้างความรับรู้ในวิธีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวอย่างถูกกฎหมาย บทลงโทษ และการขอใบอนุญาต โดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น จัดหางานจังหวัดขอนแก่นที่มีการจัดโครงการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่แรงงานต่างด้าว โดยในผลการดำเนินการในปีที่ผ่านมา (1 ต.ค. 2561- 25 พ.ค.2562) สำนักงานจัดหางานจังหวัดได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการให้คำปรึกษาและแนะนำเกี่ยวกับการขอเปลี่ยนนายจ้าง และการปฏิบัติตามกฎหมายแก่แรงงานต่างด้าวแบ่งเป็นชาวกัมพูชาจำนวน 808 ราย ลาว 1,182 ราย และพม่า 1,040 ราย รวมทั้งสิ้น 3,030 ราย (สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

เมื่อมีการสร้างการรับรู้เช่นนี้แล้ว เมื่อออกไปตรวจแล้วยังพบเจอแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอยู่ ก็จะจับและดำเนินคดีอย่างจริงจัง โดยผู้บริหารสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่นกล่าวว่า

"...ณ ปัจจุบัน คนส่วนใหญ่รู้แล้วว่าการนำเข้าแรงงานต่างด้าวอย่างถูกกฎหมายไม่ได้ยุ่งยากเท่าสมัยก่อนอีกต่อไป โอกาสที่จะโดนตรวจเจอหากใช้แรงงานต่างด้าวมีเพิ่มขึ้น และอาจจะต้องมีการจ่ายเงินใต้โต๊ะบ้างเพื่อให้โดนมองข้าม ๆ ไปแต่เมื่อมองดูสุดท้ายแล้วทำให้ถูกกฎหมายก็คงคุ้มกว่า อาจจะเสียเวลาในการดำเนินการบ้าง แต่ก็เร็วกว่าเมื่อก่อนมาก..." (ผู้บริหารสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

มาตรการในการปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่น (Suppresion Measures)

มาตรการที่ใช้เพื่อปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การสืบสวน จับกุม และดำเนินคดี รวมทั้งการส่งตัวแรงงานกลับประเทศต้นทาง

1. การสืบสวน จับกุม และดำเนินคดี โดยมาตรการนี้ สอดคล้องกับทิศทางนโยบายของประเทศไทย ในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่กระทำความผิด ลักลอบทำงาน เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในลักษณะแฝงตัวเป็นนักท่องเที่ยวและทำงานนอกเหนือจากสิ่งที่ตนสามารถทำได้ตามกฎหมาย ในปีที่ผ่านมา (1 ต.ค. 2561 - 25 พ.ค.2562) มีการดำเนินคดีกับแรงงานต่างด้าวที่กระทำผิดกฎหมายจำนวน 9 ราย และสถานประกอบการ 2 แห่ง (สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562) โดยตัวแทนผู้ในสัมภาษณ์จากตำรวจตรวจคนเข้าเมืองกล่าวถึงการมาตรการในการจับกุมและดำเนินคดีแรงงานต่างด้าว ดังนี้ "มาตรการดังกล่าว เป็นมาตรการที่เกิดจากการขานรับนโยบายระดับชาติที่ให้ปราบปรามแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอย่างต่อเนื่อง เพราะยังคงมีการลักลอบเข้ามาอยู่เรื่อย ๆ" (เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น, 2562)

การที่แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบทำงานอย่างผิดกฎหมายถือเป็นการกระทำการฝ่าฝืนพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2560 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2561 ตามมาตรา 8 คือ การทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงานหรือทำงานนอกเหนือจากที่ตนมีสิทธิทำได้ เมื่อมีการจับกุมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายแล้ว แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเหล่านี้จะต้องถูกดำเนินคดีโดยเป็นความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนในเขตพื้นที่ที่ตนมีอำนาจ แรงงานต่างด้าวที่ถูกดำเนินคดีจะต้องถูกปรับเงินตามที่กฎหมายกำหนดและจะถูกผลักดันออกนอกประเทศต่อไปหลังจากชำระค่าปรับเรียบร้อยแล้ว

2. การส่งตัวกลับ เมื่อแรงงานต่างด้าวที่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายทำการชำระค่าปรับเรียบร้อยแล้ว จะถูกส่งตัวกลับออกไปนอกราชอาณาจักร และจะถูกห้ามขออนุญาตทำงานภายใน 2 ปีนับแต่วันที่ได้รับโทษ

อย่างไรก็ตาม ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวในจังหวัดขอนแก่นเองก็มีการตั้งคณะกรรมการติดตามและตรวจสอบ ตามคำสั่ง คสช.ที่ 101/2557 โดยคณะกรรมการติดตามและตรวจสอบที่ตั้งขึ้นมีหน้าที่ในการตรวจ ติดตาม และจัดระบบแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยคณะกรรมการนี้ประกอบไปด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ตำรวจ ทหาร กรมปศุสัตว์ ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจท่องเที่ยว แรงงานจังหวัด กรมประชาสัมพันธ์ และกรมประมง กระทรวงสาธารณะสุข และกรมการปกครอง กล่าวคือ ทุกหน่วยงานทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ เวลาออกตรวจ จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ผู้มีหน้าที่ประสานงานระหว่างหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน

ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการป้องกันปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่

1. สภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบเข้ามา เพราะเป็นพรมแดนธรรมชาติ ทำให้ยากต่อการควบคุมและดูแล ส่งผลในแรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะสัญชาติลาว และกัมพูชา ใช้โอกาสที่เหล่านี้ในการลักลอบเข้ามา กล่าวคือ การที่แรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่น สาเหตุหลักมาจากการที่สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย และขอนแก่นเองก็เป็นเมืองที่อยู่ไม่ห่างจากจังหวัดที่เป็นชายแดนประเทศอย่างจังหวัดเลย หนองคาย ทำให้การเดินทางมาที่จังหวัดขอนแก่นไม่ได้ใช้เวลามากนัก โดยตัวแทนผู้ให้สัมภาษณ์จากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น กล่าวถึงสาเหตุที่แรงงานต่างด้าวยังคงลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยรวมถึงในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

“...สภาพพรมแดนธรรมชาติของประเทศไทยและประเทศต้นทางที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบเข้ามา และจำนวนของเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการดูแลการเข้าเมืองในบริเวณชายแดนมีจำนวนไม่เพียงพอ จึงส่งผลให้การดูแลไม่ทั่วถึง โดยมองว่าทหารและตำรวจตระเวนชายแดนคือปราการส่วนแรกในการป้องกันไม่ให้แรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามา...” (เจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น, 2562)

2. การขาดความรู้ความเข้าใจของทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและตัวแรงงานต่างด้าว ในกระบวนการหรือขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมาย ยังมีผู้ประกอบการและแรงงานต่างด้าวจำนวนไม่น้อยที่มีความเชื่อว่าขั้นตอนมีความยุ่งยากและซับซ้อน แม้ว่าทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในเขตพื้นที่เสี่ยงอยู่เป็นประจำ แต่ก็ยังคงจับกุมแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายได้อยู่เสมอ

"...ปัจจัยหลักมาจากการที่ผู้ประกอบการยังคงเลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอยู่ปราบปรามอย่างไรก็คงไม่พอ เพราะผู้ประกอบการไม่พยายามทำความเข้าใจในขั้นตอนขึ้นทะเบียนฯ ทั้ง ๆ ที่สมัยนี้ข้อมูลหาได้ง่าย ๆ ในอินเตอร์เน็ต..." (เจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น, 2562)

3. ความมักง่ายและเห็นแก่ตัวของผู้ประกอบการ ที่ยังเลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายโดยมองว่าเป็นการลดต้นทุนกิจการของตัวเอง เพราะสามารถจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายด้วยค่าแรงที่ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำของคนไทยและแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมาย และการเลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายนี้ ส่วนมากเป็นผู้ประกอบการรายเล็กที่คิดว่าทางการคงไม่ให้ความสำคัญและลงตรวจกิจการของตน

"...เหตุผลจริง ๆ ที่ผู้ประกอบการหลีกเลี่ยงการใช้แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายไม่ได้เกิดจากการไม่เข้าใจกฎหมาย แต่เกิดจากความต้องการประหยัดค่าใช้จ่าย และการใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายก็ทำให้ผู้ประกอบการได้เปรียบลูกจ้างในหลาย ๆ ด้าน..."(เจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น, 2562)

4. งบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพราะในการลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละครั้งไม่ได้มีงบประมาณจากส่วนกลาง จึงต้องใช้งบประมาณจากหน่วยงานของตนเองและต้องการบริหารจัดการงบของหน่วยงานตนเองเพื่อให้เพียงพอต่อการลงพื้นที่แต่ละครั้ง อย่างไรก็ตาม การลงพื้นที่แต่ละครั้งก็มีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นอกเหนือจากค่าเดินทางและเบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่

"...ถ้าให้พูดตามตรงมันก็ไม่พอ เพราะ เวลาออกหน่วย ณ ตอนนี้ยังต้องใช้งบของหน่วยใครหน่วยมัน แต่ละหน่วยต้องดูแลตัวเอง จึงต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณและหาเงินในส่วนนี้เพื่อมาดูแลกำลังพล..." (ผู้บริหารสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

5. การลักลอบกลับเข้ามาอีกของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายที่เคยถูกจับกุม ดำเนินคดีและถูกผลักดันกลับประเทศ โดยมีทั้งการลักลอบกลับเข้ามาหลังจากที่ถูกส่งตัวกลับทันที และลักลอบกลับเข้ามาใหม่โดยการเปลี่ยนชื่อ - นามสกุล ซึ่งในกรณีนี้ทางจังหวัดขอนแก่นยังคงจับได้อยู่เรื่อยมา

"...โดยหลักแล้วตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจะมีระบบในการคัดกรองผู้โดยสาร หรือคัดกรองคนเข้ามาในประเทศ ส่วนมากแล้วจะหลบหนี Blacklist หรือเครื่องตรวจจับไม่ได้ แต่ก็มีกรณีที่ลักลอบกลับเข้ามาอีกครั้งผ่านทางช่องทางธรรมชาติก็มีบ้าง..." (เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น, 2562)

6. การขาดความร่วมมือจากประเทศต้นทางในการคัดกรองคนออกนอกประเทศของตนเอง ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าแรงงานส่วนมากที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายส่วนมากคือสัญชาติลาว พม่า กัมพูชา เวียดนาม อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ และประเทศอื่น ๆ แต่

ประเทศต้นทางที่ให้ความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายมีเพียงประเทศที่มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างทางการ คือ รัฐบาลไทย ลาว พม่า กัมพูชาเท่านั้น ทางการต้นทางของประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศเวียดนาม ยังคงไม่ให้ความร่วมมือหรือตื่นตัวเท่าที่ควรต่อการลักลอบเข้ามาในประเทศไทย

"...ประเทศต้นทางที่ให้ความร่วมมือในการส่งตัวกลับ มีเฉพาะประเทศที่มีข้อตกลงร่วมกัน (ลาว พม่า กัมพูชา) แต่ประเทศอื่นที่รัฐบาลไม่ได้ทำข้อตกลงร่วมกันก็ยังไม่ให้การสนับสนุน..." (เจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น, 2562)

ตัวแทนผู้ให้สัมภาษณ์จากกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น ได้กล่าวถึงผลกระทบของการลักลอบเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวไว้ ดังนี้

"...เมื่อมีการลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าว จึงก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบตามมาหลายประการ คือ ปัญหาเรื่องเชื้อชาติ สัญชาติ ทั้งยังเป็นเรื่องของความปลอดภัย ความมั่นคงภายใน และปัญหาด้านสาธารณสุข เพราะบางครั้งแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายโดยที่ไม่ได้ผ่านการคัดกรองใด ๆ ก็มาพร้อมกับโรคบางชนิดที่หายไปนานแล้วในประเทศไทย เช่น โรคเท้าช้าง หรือการเป็นพาหะนำโรคต่าง ๆ ที่ในประเทศไทยไม่เคยมีมาด้วย ดังนั้น วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย จึงไม่ใช่การป้องกันและปราบปรามเพราะแรงงานเหล่านี้เข้ามาแย่งอาชีพของคนไทย แต่เพื่อสวัสดิภาพของคนไทย..." (เจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น, 2562)

จากมุมมองของผู้บริหารของทั้ง 3 หน่วยงาน คือ สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น ยังคงมองว่า การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นยังไม่สามารถป้องกันและปราบปรามให้แรงงานต่างด้าวหมดไปได้ เนื่องจากยังมีปัจจัยอื่นที่ไม่สามารถควบคุมได้ และมองว่าตัวแปรสำคัญในการแก้ปัญหาคือผู้ประกอบการ

"...หากจะบอกว่าไม่มีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอยู่ก็คงจะเป็นไปไม่ได้ และมองว่าปัจจัยหลักมาจากการที่ผู้ประกอบการยังคงเลือกใช้แรงงานผิดกฎหมายอยู่ ให้ปราบปรามอย่างไรก็คงหมด ปราบปรามอย่างไรก็สู้ป้องกันไม่ได้ จะให้ดีที่สุดคือต้องเริ่มจากผู้ประกอบการ..." (เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น, 2562) และ

"...ต้องยอมรับว่านายจ้างไทยเรามีแนวคิดที่ผิด ๆ คือ ทำให้ถูกกฎหมายได้แต่ไม่ทำเพราะคิดว่าตัวเองมีเส้นสาย มีคนในคอยช่วยเหลือ ซึ่งแนวคิดพวกนี้ควรจะหมดไปได้แล้ว ยิ่งมีเส้นสายใหญ่โต เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นคนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ยิ่งควรต้องทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่สังคม..." (ผู้บริหารสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น, 2562)

อภิปรายผล

ในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคมากมาย ได้แก่

1. สภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบเข้ามา เพราะเป็นพรมแดนธรรมชาติ แม้ว่าจังหวัดขอนแก่นจะเป็นจังหวัดที่ไม่ได้มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านโดยตรง แต่จังหวัดขอนแก่นก็ยังคงเป็นจังหวัดที่ติดกับจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เลย หนองคาย เป็นต้น ประกอบกับการเดินทางในปัจจุบันที่มีความสะดวกและรวดเร็วทำให้ง่ายต่อการเดินทางเพื่อลักลอบเข้ามาทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวิลาศ เสาวภา ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่พบว่าสาเหตุของการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่อำเภอสอดเกิดจากการที่สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการลักลอบเข้าเมือง (วิลาศ เสาวภา, 2551) และการศึกษาของสมเพชร เตชะ ที่ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนต่อนโยบายของรัฐบาลไทยในการแก้ไขปัญหาแรงงานพม่าอพยพในจังหวัดเชียงใหม่ โดยผลการศึกษา พบว่านโยบายของรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาแรงงานพม่าอพยพได้ เนื่องจากประเทศไทยมีแนวชายแดนติดต่อกับประเทศพม่าซึ่งส่งผลให้เกิดการลักลอบเข้ามาได้ง่าย (สมเพชร เตชะ, 2547)

2. การขาดความรู้ความเข้าใจของทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและตัวแรงงานต่างด้าวเองในกระบวนการหรือขั้นตอนในการขึ้นทะเบียน โดยผู้ประกอบการรวมถึงตัวแรงงานต่างด้าวเองยังคงเชื่อว่าขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายมีความยุ่งยากซับซ้อน เพราะต้องทำเอกสารหลายอย่าง และค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของภัทรวุธ เภอแสละ ที่ได้ศึกษาถึงเรื่องแนวทางการพัฒนากระบวนการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน ที่พบว่า การดำเนินการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากกระบวนการดำเนินงานมีระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่มากเกินไปกว่าที่นายจ้างจะเข้าใจ (ภัทรวุธ เภอแสละ , 2552)

3. ความมักง่ายและเห็นแก่ตัวของผู้ประกอบการที่เลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเพื่อผลประโยชน์และลดต้นทุนกิจการของตัวเอง โดยมองว่าการเลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายทำให้ประหยัดค่าใช่จ่ายและลดต้นทุนกิจการของตนได้เพราะสามารถจ้างแรงงานได้ถูกกว่าค่าแรงขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด

4. งบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยงบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวในจังหวัดขอนแก่น ณ ปัจจุบัน เป็นงบประมาณที่แต่ละหน่วยงานจะต้องบริหารจัดการเอง ไม่ใช่งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน

จากส่วนกลางโดยตรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวิลาศ เสาวภา ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่พบว่าสาเหตุของการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่อำเภอแม่สอด เกิดจากการที่งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการเพื่อป้องกันและปราบปรามไม่เพียงพอ (วิลาศ เสาวภา, 2551)

5. มีการลักลอบกลับเข้ามาอีกครั้งหลังจากที่ถูกผลักดันกลับประเทศต้นทาง เมื่อแรงงานต่างด้าวที่ถูกดำเนินคดีในประเทศไทยและชำระค่าปรับเรียบร้อยแล้ว จะถูกส่งตัวกลับประเทศต้นทางโดยตำรวจตรวจคนเข้าเมือง แต่ก็ยังคงมีบางส่วนที่ลักลอบกลับเข้ามาอีกครั้งโดยใช้วิธีการลักลอบเข้ามาตามเส้นทางธรรมชาติ หรือใช้วิธีเปลี่ยนชื่อ – นามสกุล และกลับเข้ามา

6. การขาดความร่วมมือจากประเทศต้นทางในการคัดกรองคนออกนอกประเทศของตนเอง โดยประเทศที่ให้ความร่วมมือในการส่งตัวแรงงานต่างด้าวกลับ และให้ความสำคัญในเรื่องการคัดกรองคนก่อนออกนอนกประเทศมีเพียงแค่ประเทศที่มีความตกลงร่วมกันกับประเทศไทย คือ ประเทศลาว พม่า กัมพูชา เท่านั้น แต่ประเทศอื่น ๆ ยังคงไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยเท่าที่ควร

อุปสรรคเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ปัญหาแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายยังคงมีอยู่ในจังหวัดขอนแก่น และแม้ว่าจังหวัดขอนแก่นจะเป็นเมืองชั้นในซึ่งไม่มีพรมแดนติดติดกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่จังหวัดขอนแก่นเองก็ยังคงประสบกับปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย โดยมีสาเหตุมาจากการที่ประเทศไทยมีพรมแดนธรรมชาติติดกับประเทศลาว พม่า และกัมพูชา เช่นเดียวกันกับจังหวัดที่ติดชายแดน เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตาก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จังหวัดขอนแก่นก็ยังคงประสบปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย โดยมีสาเหตุที่แตกต่างไปจากจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ความมักง่ายและเห็นแก่ตัวของผู้ประกอบการที่เลือกใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายเพื่อผลประโยชน์และลดต้นทุนกิจการของตัวเอง การลักลอบกลับเข้ามาอีกครั้งหลังจากที่ถูกผลักดันกลับประเทศต้นทาง และการขาดความร่วมมือจากประเทศต้นทางในการคัดกรองคนออกนอกประเทศของตนเอง ซึ่งยังไม่ปรากฏว่าในการศึกษาที่ผ่านมาสาเหตุเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าว

สรุป

มาตรการที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เป็นไปตามนโยบายระดับชาติที่ออกมาตามสถานการณ์แรงงานต่างด้าว ณ ขณะนั้น และมีลักษณะในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเป็นการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันแบบบูรณาการ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงาน เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายที่มาจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของ วิลาศ เสาวภา ที่ระบุว่าการสกัดกั้นแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาทำงานในจังหวัดตากเป็นการบูรณาการการสกัดกั้นร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและสมาชิกอาสาสมัคร และแม้ว่าการดำเนินการตามนโยบายเพื่อการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่นจะเป็นการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการแต่ก็ยังคงมีการแบ่งขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานออกจากกันอย่างชัดเจนตามกฎหมายหรือกฎระเบียบที่แต่ละหน่วยงานถืออยู่ แต่ละหน่วยงานจะกระทำการนอกเขตอำนาจหน้าที่ของตนไม่ได้ และในการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการนี้มีการติดตามผลการดำเนินการอย่างใกล้ชิดจากส่วนกลาง มีการจัดประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานโดยมีผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการเป็นผู้อำนวยการในการปฏิบัติภารกิจ

จังหวัดขอนแก่นยังคงประสบปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย โดยมีสาเหตุมาจากมาตรการที่ใช้เพื่อป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองยังมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติการ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย การขาดความรู้ความเข้าใจของทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและตัวแรงงานต่างด้าว ความมักง่ายและเห็นแก่ตัวของผู้ประกอบการ งบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีการลักลอบกลับเข้ามาอีกครั้งหลังจากที่ถูกผลักดันกลับประเทศ การขาดความร่วมมือจากประเทศต้นทาง ซึ่งปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ส่งผลให้จังหวัดขอนแก่นยังคงมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอยู่ อีกทั้งสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบเข้ามาตามพรมแดนธรรมชาติ ยังไม่ได้เป็นปัญหาและอุปสรรคของการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวในจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาในการป้องกันและปราบปรามที่หลาย ๆ จังหวัดพบเจอเช่นเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า สภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบเข้ามานั้นเป็นปัญหาในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงมาตรการที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และสภาพปัญหาที่พบจากการศึกษาที่

พบว่าจังหวัดขอนแก่นยังคงประสบปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบทำงานผิดกฎหมายอยู่ ประเด็นสำคัญที่ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ ดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงขั้นตอนในการออกเอกสารให้รวดเร็วขึ้นเพื่อลดปัญหาการลักลอบเข้าเมืองตั้งแต่ต้นทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการป้องกันแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมือง เช่น กระบวนการดำเนินการเพื่อออกเอกสารให้แรงงานต่างด้าว

2. ในการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในปัจจุบัน เป็นเพียงการทำงานที่มีลักษณะเป็นแผนระยะสั้น ดังนั้น จึงควรมีการวางแผนในการทำงานร่วมกันในระยะยาว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการการดำเนินการตามนโยบายป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าว เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองอย่างยั่งยืน

3. เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นตัวแทนจากภาครัฐเท่านั้น จึงไม่สามารถให้ข้อมูลครอบคลุมไปถึงมุมมองของแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายได้ ดังนั้น จึงควรศึกษาในมุมมองของแรงงานต่างด้าวที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

เอกสารอ้างอิง

Tnews. (2559). *แรงงานพม่ากว่า 300 ชีวิต นัดประท้วงหยุดงาน ถูกเอาเปรียบค่าจ้าง ยืนคำขาด"ถ้าไม่ได้ เพิ่ม..เลิกกัน" แฉแหลก..นายจ้าง โคตรเอาเปรียบ (ดูคลิป)*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.tnews.co.th/region/363036

กรมการจัดหางาน. (2559). *การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2559*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.doe.go.th/prd/main/service

เจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดขอนแก่น. (15 สิงหาคม 2562). การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่. (นิตยา คงคุ้ม, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดขอนแก่น. (30 กรกฎาคม 2562). การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่. (นิตยา คงคุ้ม, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น. (21 สิงหาคม 2562). การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่. (นิตยา คงคุ้ม, ผู้สัมภาษณ์)

ถิรภาพ ฟักทอง. (2559). *เศรษฐธรรมศาสตร์: ตลาดวิชา*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/638163

ไทยรัฐออนไลน์. (2555). *ทลายรีสอร์ทร้างขอนแก่น รวบต่างด้าวได้ 800 คน*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2562 จาก จาก https://www.thairath.co.th/content/259478

ไทยรัฐออนไลน์. (2562). *ตรวจเข้มจับจริง! ยอด "แรงงานต่างด้าว" ผิดกฎหมายทะลุกว่า 6,500 ราย*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.thairath.co.th/news/local./category/view/list-label./param/site/1/cat/17/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/47

ประชาไท. (2555). *ทีดีอาร์ไอจี เข้มจัดระเบียบต่างด้าว เพิ่มโอกาสแรงงานไทยความรู้น้อย*. เรียกใช้เมื่อ 27 พฤษภาคม 2562 จาก https://prachatai.com/journal/2012/03/39879

ผู้บริหารสำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น. (8 กรกฎาคม 2562). การป้องกันและปราบปรามแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดขอนแก่น: มุมมองของเจ้าหน้าที่. (นิตยา คงคุ้ม, ผู้สัมภาษณ์)

ภัทรวุธ เภอแสละ. (2552). แนวทางการพัฒนากระบวนการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วิลาศ เสาวภา. (2551). แนวทางพัฒนาการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สมเพชร เตชะ. (2547). ทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนต่อนโยบายของรัฐบาลไทยในการแก้ไขปัญหาแรงงานพม่าอพยพในจังหวัดเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น. (2562). *งานควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว สำนักงานจัดหางานจังหวัดขอนแก่น*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.doe.go.th/khonkaen

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2561). *สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานทั่วราชอาณาจักร วารสารสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานทั่วราชอาณาจักร*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/cea979ea00fbb2f2ad2b6d5e53d5dde8.pdf

สมรรถนะขององค์กร การจัดการความรู้ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ และการสนับสนุนจากหอการค้าไทยที่มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ*

ORGANIZATIONAL COMPETENCIES KNOWLEDGE MANAGEMENT QUALITY OF A BUSINESS NETWORK AND SUPPORT FROM THE THAI CHAMBER OF COMMERCE AFFECTING ON INNOVATION IN A BUSINESS ORGANIZATION

สุรชัย จันทรโรจน์วาณิช
Surachai Chantarojvanich
ดวงสมร รุ่งสวรรคโพธิ์
Duangsamorn Rungsawanpho
นัยนา เกิดวิชัย
Naiyana Girdwichai
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: surachai3000@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา อิทธิพลของสมรรถนะองค์กร การจัดการความรู้ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ และการสนับสนุนจากหอการค้าไทยที่มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ การวิจัยนี้ใช้วิธีการเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการธุรกิจที่เป็นสมาชิกหอการค้าไทย หรือสมาชิกสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ในกรุงเทพมหานคร รวมจำนวน 320 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ตามแนวคิดของไคลน์ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะขององค์กร มีอิทธิพลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจมากที่สุด รองลงมาคือ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ การจัดการความรู้ และการสนับสนุนจากหอการค้าไทย ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ ช่วยให้ผู้ประกอบการได้พัฒนาศักยภาพในการแข่งขันขององค์กรธุรกิจ และเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับองค์กรธุรกิจของไทยในระดับภูมิภาค และระดับชาติต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: นวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ, การสนับสนุนจากหอการค้าไทย, การจัดการความรู้, สมรรถนะองค์กร, คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ

---

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 1 January 2020

Abstract

The objectives of this research were to study the influences of organizational competencies, knowledge management, quality of a business network, and support from the Thai Chamber of Commerce on the innovation in a business organization. The research employed a quantitative methods. The sample consisted of 320 entrepreneurs who were members of the Thai Chamber of Commerce or Board of Trade of Thailand in Bangkok. They were selected via multi-stage sampling. The sample size was determined based on the criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model. The research findings showed that : organizational competencies had the greatest influence on innovation in a business organization, followed by quality of a business network, knowledge management, and support from the Thai Chamber of Commerce, respectively. These research findings can help the entrepreneurs enhance the competitive advantage of their organizations as well as increase their opportunities for competition at the regional and national levels.

Keywords: Innovation In A Business Organization, Support From The Thai Chamber Of Commerce, Knowledge Management, Organizational Competencies, Quality Of A Business Network

บทนำ

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้นเป็นธุรกิจที่เป็นอิสระดำเนินการโดยเจ้าของเอง มีต้นทุนในการดำเนินการต่ำ มีพนักงานจำนวนไม่มาก แต่ถือเป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างความก้าวหน้าให้กับประเทศ และมีส่วนสำคัญในการกระจายตัวของภาคเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (ช่อผกา แก้วใหญ่, 2560) โดยผลสำรวจอัตราการจ้างงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศพบว่า มีแรงงานกว่า 11 ล้านคน กระจายอยู่ทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยมีศูนย์กลางอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีอัตราการจ้างงานสูงถึงเกือบ 5 ล้านคน ขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ เช่น เขตภาคกลาง ภาคใต้ ภาคอีสาน และภาคเหนือ มีอัตราการจ้างงานลดหลั่นกันตามลำดับ (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขยาดย่อม, 2559) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึงความสำคัญของกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ การขับเคลื่อนประเทศไทย “ไทยแลนด์ 4.0” ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากเดิมที่มุ่งเน้นการใช้แรงงานที่

มีมูลค่าเพิ่มต่ำ ไปสู่การยกระดับศักยภาพ ทักษะ และสมรรถนะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศบนฐานความรู้ และนวัตกรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทุกธุรกิจที่ประสบความสำเร็จได้ล้วนมี “นวัตกรรม” เป็นพื้นฐานการดำเนินงาน ทั้งการสร้างความโดดเด่นให้สินค้าหรือบริการแตกต่างเหนือกว่าคู่แข่ง และสามารถปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดและผู้บริโภคได้ตลอดเวลา นวัตกรรมจึงเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องการอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงของตลาด ซึ่งเมื่อผนวกเข้ากับแผนยุทธ์ศาสตร์ชาติ 20 ปีที่ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตและกำหนดเป้าหมายที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่ประเทศที่มีรายได้สูง นวัตกรรมจึงนับว่าเป็นยุทธศาสตร์หลักและนโยบายของรัฐบาลในการผลักดันความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ทุกภาคส่วนต่างให้ความสนใจกับการสร้างนวัตกรรมอย่างมาก โดยเฉพาะองค์กรในภาคธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีการปรับโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อผลักดันให้เกิดการคิดนอกกรอบ มองธุรกิจในมุมที่แตกต่างออกไปจากเดิม อาจไม่ใช่เรื่องยากสำหรับบริษัทขนาดใหญ่ที่ถึงพร้อมด้วยเงินทุนและทรัพยากรที่สามารถต่อยอดและพัฒนาแนวคิดด้านนวัตกรรมได้ทันที แต่ในทางกลับกันมุมมองของผู้ประกอบการธุรกิจที่บางส่วนยังขาดความพร้อมในด้านเงินทุน ความรู้ บุคลากรและเวลาการพัฒนานวัตกรรมองค์กรจึงอาจเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

ที่ผ่านมาผู้ประกอบการธุรกิจมีความเห็นว่า การสร้างนวัตกรรมเป็นเรื่องยากและไกลตัว ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง ใช้เงินทุนมหาศาล และมีแต่บริษัทขนาดใหญ่เท่านั้นที่จะทำได้ แต่ความเป็นจริงแล้ว สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.) ให้ความหมายของ นวัตกรรม ว่า การสร้างสิ่งใหม่ให้ดีกว่าเดิม โดยใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม (จันทร์เพ็ญ อ่อนสี, 2550) ดังนั้น คำว่านวัตกรรมจึงไม่จำเป็นต้องคิดใหม่ทั้งหมดเสมอไป หากแต่อาจนำความคิดของเดิมที่มีอยู่มาต่อยอดหรือปรับปรุง พัฒนาให้เกิดเป็นสินค้าหรือบริการใหม่ ๆ ที่ตรงใจลูกค้า และตอบสนองความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น (วงศกร ตระกูลหิรัญผดุง, 2558) การสร้างนวัตกรรมสมัยใหม่จึงเริ่มต้นจากคำถามง่าย ๆ เช่น ทำอย่างไรสินค้าจะดูดี ผู้บริโภคซื้อแล้วอยากกลับมาซื้อซ้ำ ผู้ประกอบการอาจลองผิดลองถูก ทำวิจัยและพัฒนาด้วยตนเอง หรืออาจหาตัวช่วย โดยปรึกษาสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ซึ่งปัจจุบันมีหลายแห่งที่มีผลงานวิจัยสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ อยู่แล้ว ทั้งสะดวกและใช้เงินลงทุนน้อยมาก

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สมรรถนะองค์กร การจัดการความรู้ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ และการสนับสนุนจากหอการค้าไทยที่มีผลต่อ

นวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ โดยนำผลการศึกษาที่ได้ไปกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านนวัตกรรมซึ่งในปัจจุบันถือว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการขับเคลื่อนองค์กร และการพัฒนาประเทศให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคการตลาด 4.0

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ อิทธิพลของสมรรถนะองค์กร การจัดการความรู้ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ และการสนับสนุนจากหอการค้าไทยที่มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจที่เป็นสมาชิกหอการค้าไทย หรือสมาชิกสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 7,181 บริษัท โดยมีผู้ประกอบธุรกิจ ที่เป็นสมาชิกหอการค้าไทย จำนวน 5,854 บริษัท และผู้ประกอบธุรกิจ ที่เป็นสมาชิกสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย จำนวน 1,327 บริษัท (หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, 2561) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง โดย ไคลน์ (Kline R. B., 2005) เสนอว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต และจำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่ควรน้อยกว่า 200 ตัวอย่าง ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนวิกฤต (critical sample size) หากค่าของกลุ่มตัวอย่างเกินกว่า 200 ตัวอย่าง อำนาจในการทดสอบทางสถิติของแบบจำลองโครงสร้างจะทำได้ดีกว่า การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 16 ตัวแปร ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 320 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นสมาชิกหอการค้าไทย และ 2) ผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นสมาชิกสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
2. แบ่งสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของสมาชิกหอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
3. สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (systematic sampling) ตามบัญชีรายชื่อสมาชิกหอการค้าไทย และสมาชิกสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1 ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ประเภทสมาชิก	จำนวนบริษัท	สัดส่วนของบริษัท (ร้อยละ)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
หอการค้าไทย	5,854	81.52	261
สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย	1,327	18.48	59
รวม	7,181	100	320

ที่มา: หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย (2561)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ที่ใช้ในการวิจัย มีค่าระหว่าง 0.706 ถึง 0.911 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.970 กล่าวได้ว่ามาตรวัดมีความน่าเชื่อถือ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (structural equation modeling, SEM)

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว พบว่า Chi-square/df =1.81, RMSEA= 0.050, RMR = 0.012, GFI=0.94, AGFI = 0.91, CFI=0.98, PGFI=0.64, CN=229.91 ผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับปรุงแบบจำลอง	ภายหลังปรับปรุงแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	2.14	1.81
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.060	0.050
RMR	น้อยกว่า 0.05	0.015	0.012
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.93	0.94
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.89	0.91
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.98	0.98
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50ขึ้นไป	0.65	0.64
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	190.49	229.91

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. นวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ (ORGINNO) ขึ้นอยู่กับ สมรรถนะองค์กร (ORGCOMPT) การจัดการความรู้ (KNWMANAG) คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ (BISNETWK) การสนับสนุนจากหอการค้าไทย (TCCSUPRT) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R^2 = 0.83
ORGCOMPT	0.04	0.10	0.42	
KNWMANAG	0.34	0.10	3.41	
BISNETWK	0.63	0.14	4.23	
TCCSUPRT	0.16	0.091	2.52	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า นวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ ขึ้นอยู่กับ การจัดการความรู้ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ การสนับสนุนจากหอการค้าไทย โดยสามารถอธิบายการผันแปรของนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ ได้ร้อยละ 83 ขณะที่สมรรถนะองค์กร ไม่มีผลทางตรงต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ

2. การจัดการความรู้ (KNWMANAG) ขึ้นอยู่กับ สมรรถนะองค์กร (ORGCOMPT) และคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ (BISNETWK) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R^2= 0.47
ORGCOMPT	0.51	0.10	4.68	
BISNETWK	0.22	0.093	2.14	

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การจัดการความรู้ ขึ้นอยู่กับ สมรรถนะองค์กร และคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการจัดการความรู้ ได้ร้อยละ 47

3. คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ (BISNETWK) ขึ้นอยู่กับ สมรรถนะขององค์กร (ORGCOMPT) และการสนับสนุนจากหอการค้าไทย (TCCSUPRT) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R^2= 0.57
ORGCOMPT	0.75	0.075	10.60	
TCCSUPRT	0.01	0.090	0.12	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ ขึ้นอยู่กับ สมรรถนะขององค์กร โดยสามารถอธิบายการผันแปรของคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจได้ร้อยละ 57

(ORGCOMPT) ขณะที่การสนับสนุนจากหอการค้าไทย ไม่มีผลทางตรงต่อคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ

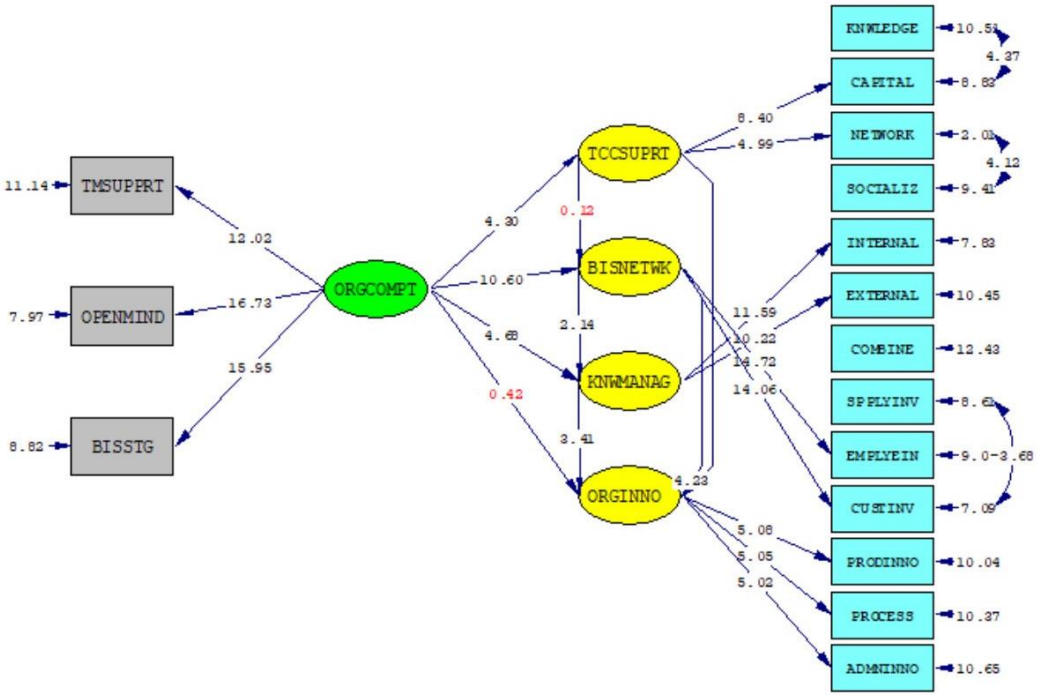
4. การสนับสนุนจากหอการค้าไทย (TCCSUPRT) ขึ้นอยู่กับ สมรรถนะขององค์กร (ORGCOMPT) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่มีผลต่อการสนับสนุนจากหอการค้าไทย

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R^2= 0.19
ORGCOMPT	0.43	0.070	4.30	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การสนับสนุนจากหอการค้าไทย ขึ้นอยู่กับ สมรรถนะขององค์กร โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการสนับสนุนจากหอการค้าไทยได้ร้อยละ 19

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ

ภาพที่ 1 แบบจำลองนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (ภาพที่ 1) แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมที่มีต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการ

วิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และ อิทธิพลรวมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
สมรรถนะองค์กร	-	0.77	0.77
การจัดการความรู้	0.34	-	0.34
คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ	0.63	0.07	0.70
การสนับสนุนจากหอการค้าไทย	0.16	-	0.16

จากตารางที่ 7 พบว่า สมรรถนะองค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ มากที่สุด รองลงมา คือ คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ การจัดการความรู้ และ การสนับสนุนจากหอการค้าไทย ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ พบว่า คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจมีอิทธิพลทางตรงต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ มากที่สุด รองลงมาคือ การจัดการความรู้ และการสนับสนุนจากหอการค้าไทย ส่วนสมรรถนะองค์กร ส่งผลทางอ้อมต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ เท่านั้น

อภิปรายผล

สมรรถนะองค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ มากที่สุด เป็นเพราะสมรรถนะองค์กรถือเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่นวัตกรรมองค์กร เนื่องจากสมรรถนะขององค์กรนั้นหมายถึง กระบวนการหรือชุดของกิจกรรมที่องค์กรสร้างหรือพัฒนาขึ้นเพื่อการแข่งขัน (Prahalad C. K. & Hamel G., 2000) หรือในอีกมุมหนึ่ง สมรรถะคือสิ่งที่องค์กรสร้างขึ้น อาจเป็นชุดความคิด คุณสมบัติ กิจกรรม หรือองค์ความรู้ที่ช่วยสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่งขัน (Ritter T. & Gemünden H. G., 2004) สอดคล้องกับผลการศึกษาจาก ผู้บริหารระดับสูง รวมถึงหัวหน้าฝ่ายวิจัยและพัฒนา มีเพียงบางส่วนที่มาจากฝ่ายขาย ฝ่ายผลิต หรือฝ่ายควบคุมคุณภาพการผลิต ของบริษัทผู้ผลิตวิศวกรรรมเครื่องกล และวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 308 บริษัท ที่ส่วนใหญ่เปิดดำเนินงานมาแล้วระหว่าง 10 ถึง 50 ปี (ร้อยละ 62.8) ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ทางธุรกิจมีอิทธิพลโดยตรงต่อศักยภาพด้านเทคโนโลยี และศักยภาพเครือข่าย และมีอิทธิพลทางอ้อม โดยผ่านตัวแปรศักยภาพด้านเทคโนโลยีและ ศักยภาพเครือข่ายไปยังความสำเร็จด้านนวัตกรรมขององค์กร แสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์ทางธุรกิจถือเป็นองค์ประกอบ

พื้นฐานสำคัญของการพัฒนาศักยภาพ และความสำเร็จด้านนวัตกรรมขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่มุ่งเน้นด้านนวัตกรรม

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ซินกุลา เบเกอร์ และนัวร์เดอร์วิเออร์ (Sinkula J. M. et.al., 1997) ที่พบว่า สมรรถนะขององค์กรในด้านการเปิดกว้างทางความคิดในการยอมรับแนวทางการทำงานใหม่ ๆ ที่แตกต่างออกไปจากเดิม และนำไปสู่แนวทางการทำงาน หรือนวัตกรรมองค์กรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการเปิดกว้างทางความคิดนั้นต้องอาศัยศักยภาพของบุคลากรเป็นพื้นฐานสำคัญ ก่อนนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทขององค์กร ซึ่งการเปิดใจยอมรับจะช่วยให้องค์กรสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ภายในองค์กร รวมถึงสร้างโอกาสทางนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้กับองค์กรต่อไปในอนาคต

นอกจากสมรรถนะองค์กร มีผลต่อนวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ สมรรถนะองค์กร ยังมีผลต่อคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ และการจัดการความรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ริทเตอร์ และเกอร์มุนเดน (Ritter T. & Gemünden H. G., 2004) พบว่า องค์กรที่กำหนดให้เทคโนโลยีเป็นกลยุทธ์พื้นฐาน (technology based strategy) ขององค์กรนั้นจะสามารถพัฒนาศักยภาพการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจเครือข่าย (Network economy) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากองค์กรที่ประสบความสำเร็จในด้านเทคโนโลยีนั้นจะสามารถพัฒนานวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์และกระบวนการได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันการพัฒนาความสัมพันธ์กับเครือข่ายทางธุรกิจก็ช่วยให้องค์กรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล และก้าวพ้นขอบเขตทางธุรกิจไปสู่โอกาสทางการค้าใหม่ ๆ ได้

นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ ซินกุลา เบเกอร์ และนัวร์เดอร์วิเออร์ (Sinkula J. M. et.al., 1997) เสนอว่า การเปิดกว้างทางความคิดอันเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะขององค์กรนั้นมีส่วนผลักดันให้เกิดการค้นหาข้อมูลใหม่ ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้อยู่เสมอ เนื่องจากความรู้ที่มีอยู่เดิม (existing knowledge) ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้นแล้วได้เป็นอย่างดี แต่อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ หลายองค์กรจึงเลือกที่จะเรียนรู้แนวคิดใหม่ ๆ และพัฒนาฐานความรู้ที่มีอยู่ให้ทันสมัยอยู่เสมอ (Calantone R. J. Cavusgil S. T. & Yushan Z., 2002) เพื่อให้เท่าทันต่อปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อเปิดมุมมองใหม่ ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในอนาคต (Slater S. F. et.al., 2014)

การจัดการความรู้ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมองค์กรในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ ยิว หว่อง (Yew Wong K., 2005) ที่เสนอว่า ประสิทธิภาพของการจัดการความรู้มีผลโดยตรงต่อการกระจายองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่นวัตกรรมและผลประกอบการที่เพิ่มขึ้นขององค์กร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เหลียว และ หวู่ (Liao S. H. & Wu C. C., 2010) ที่พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ภายในองค์กรอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อการ

พัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนวัตกรรมในองค์กรให้เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกัน การประสานองค์ความรู้ใหม่เข้ากับความรู้ที่มีอยู่เดิมจะช่วยให้องค์กรสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทำนองเดียวกัน ผลการศึกษาเรื่อง บทบาทของการจัดการความรู้ที่มีอิทธิพลต่อนวัตกรรมองค์กร ของ บารารี่ (Barari R., 2015) พบว่า การจัดการความรู้มีอิทธิพลต่อนวัตกรรมองค์กร

คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ มีผลต่อนวัตกรรมองค์กร ตรงกับแนวคิดของ ฮูทจ์ตัน และคนอื่น ๆ (Houghton S. M. et al., 2009) ที่กล่าวว่า หลักสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมองค์กรขึ้นอยู่กับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร สอดคล้องกับการศึกษาของ เบอเกนโฮลซ์ และวาลด์สตรอม (Bergenholtz C. & Waldstrom C., 2011) ที่พบว่า เครือข่ายทางธุรกิจมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมขององค์กร ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพด้านนวัตกรรมกับการสร้างสรรค์เครือข่ายเพื่อพัฒนานวัตกรรมขององค์กร

คุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจยังมีผลต่อการจัดการความรู้ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ฮูทจ์ตัน และคนอื่น ๆ (Houghton S. M. et al., 2009) พบว่า หลักสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมองค์กรขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร เนื่องจาก เครือข่ายภายในองค์กรนั้นช่วยสนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกันภายในองค์กรผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ขณะที่เครือข่ายภายนอกองค์กรทำหน้าที่จัดหาทรัพยากรและโอกาสใหม่ ๆ จากสภาพแวดล้อมภายนอกให้กับองค์กร

การสนับสนุนจากหอการค้าไทย มีผลต่อนวัตกรรมองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ แม็ควิลเลี่ยม และซีเกล (McWilliams A. & Siegel D., 2001) ที่กล่าวว่า การสนับสนุนจากภาครัฐเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีชั้นสูงที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินและนโยบายด้านการเมืองจากภาครัฐ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้องค์กรนั้นมีฐานะทางการเงินที่มั่นคง และการดำเนินงานได้อย่างราบรื่น สอดคล้องกับการศึกษาของพ่วงรอด ลือเกียรติบัณฑิต และ เอื้อจิระ พงษ์พันธ์ (Phuangrod K. Lerkiatbundit S. & Aujira ponpan S., 2017) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถทางนวัตกรรมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชายแดนใต้ พบว่า นอกจากคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ความตั้งใจทำงานเชิงรุก (proactiveness) กล้าที่จะยอมรับความเสี่ยง (risk-taking) และ การมุ่งเน้นการเรียนรู้ (learning orientation) แล้ว ยังเสนอว่า การได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนช่วยให้ผู้ประกอบการมั่นใจมากขึ้น และเมื่อผนวกกับการยอมรับความเสี่ยง และการทำงานเชิงรุก ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จะเปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาส ยิ่งทำให้ผู้ประกอบการที่อยากอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรง สามารถก้าวผ่านอุปสรรค และพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ต่อไป

ด้วยเหตุนี้ การได้รับการสนับสนุนจากเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ ถือเป็นแรงเสริมที่สำคัญ ที่ช่วยให้องค์กรต่าง ๆ มีการพัฒนาด้านนวัตกรรมและผลิตภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Park E. et al., 2016)

สรุป

นวัตกรรมเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจที่ต้องการอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงของตลาด นวัตกรรมจึงนับว่าเป็นยุทธศาสตร์หลักและนโยบายของรัฐบาลในการผลักดันความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนานวัตกรรมขององค์กรธุรกิจ จะเกิดขึ้นได้มาจากปัจจัยสมรรถนะองค์กร ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหารขององค์กร การเปิดใจยอมรับ กลยุทธ์ทางธุรกิจ ส่วนคุณภาพของเครือข่ายทางธุรกิจ มาจากการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ฝ่าย คือ การมีส่วนร่วมของผู้จัดหาวัตถุดิบทางธุรกิจ การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการมีส่วนร่วมของลูกค้า ขณะที่การจัดการความรู้ คือ กระบวนการในสร้างความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง จากการก้าวข้ามผ่านขอบเขตความรู้เดิมของตนเองไปสู่บริบทใหม่ ๆ มุมมองใหม่ และองค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสกัดความรู้ออกจากตัวคน การควบรวมความรู้ และการผนึกฝังความรู้ และสุดท้ายการสนับสนุนจากหอการค้าไทย ในด้านต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนด้านความรู้ การสนับสนุนด้านทุน และการสนับสนุนด้านเครือข่าย

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารขององค์กรสนับสนุนให้พนักงานมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และพัฒนานวัตกรรมองค์กรอย่างเต็มที่ มีการพัฒนาแผนควบคุมคุณภาพองค์กรแบบบูรณาการให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร จัดเตรียมทรัพยากรไว้เพื่อสนับสนุนการจัดการการเรียนรู้ของพนักงานในองค์กรอย่างเพียงพอ เพื่อสร้างสมรรถนะขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ในด้านการจัดการความรู้ ผู้บริหารองค์กรควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์และโอกาสทางการตลาดอยู่เสมอ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะกับการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่างพนักงานด้วยกัน และควรมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจัดการ และข้อมูลทางเทคนิคของสินค้าและบริการขององค์กรไว้อย่างครบถ้วน

3. ผู้บริหารองค์กรควรให้ความสำคัญกับการรวบรวมข้อร้องเรียนต่าง ๆ จากลูกค้า และ นำข้อเสนอแนะของลูกค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ มาปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์กร รวมทั้งเปิดโอกาสให้ซัพพลายเออร์ขององค์กรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ขององค์กร

4. หอการไทยควรส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ และเป็นผู้ประสานงานในการขอทุนสนับสนุนจากสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ รวมทั้งมีการจับคู่ทางธุรกิจเพื่อขยายตลาดและแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ด้านนวัตกรรมให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดการและขนาดย่อม

เอกสารอ้างอิง

จันทร์เพ็ญ อ่อนสี. (2550). *สำนักนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์กรมหาชน)*. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.most.go.th/main/th/org/1511-nia.html

ช่อผกา แก้วใหญ่. (2560). *สายงานเศรษฐกิจ สศช. จัดสัมมนา "เจาะลึกโครงสร้างเศรษฐกิจไทยด้วยตาราง I-O*. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2561 จาก http://www.nesdb.go.th/mobile_detail.php?cid=7&nid=7027

ราชกิจจานุเบกษา. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก.*

วงศกร ตระกูลหิรัญผดุง. (2558). จินตนาการและความรู้ ต่อยอดสู่นวัตกรรมเชิงพาณิชย์. *นิตยสาร Techno & InnoMag*, 41(237), 22-25.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขยาดย่อม. (2559). *จำนวนจ้างงาน จำแนกตามภูมิภาค และขนาดวิสาหกิจ*. เรียกใช้เมื่อ 20 มีนาคม 2561 จาก http://111.223.52.8/sme2015/Report/View/1188

หอการค้าไทย และสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย. (2561). *ยอดสมาชิกหอการค้าไทย และเครือข่ายหอการค้าทั่วประเทศ*. เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2562 จาก https://www.thaichamber.org/ th/home/mainpage/4/21

Barari R. (2015). The effect role of knowledge management on organizational innovation in University of Iran. *International Journal of Educational and Psychological Researches*, 1(2), 87-95.

Bergenholtz C. & Waldstrom C. (2011). Inter-organizational network studies-a literature review. *Industry and Innovation*, 18(6), 539-562.

Calantone R. J. Cavusgil S. T. & Yushan Z. (2002). Learning orientation firm innovation capability, and firm performance. *Industrial Marketing Management*, 31(6), 515-524.

Houghton S. M. et al. (2009). The influence of social capital on strategic choice: An examination of the effects of external and internal network relationships on strategic complexity. *Journal of Business Research*, 62(12), 1255-1261.

Kline R. B. (2005). *Principle and practice of structural equation modeling.* New York: Guilford.

Liao S. H. & Wu C. C. (2010). System perspective of knowledge management organizational learning and organizational innovation. *Expert systems with Applications*, 37(2), 1096-1103.

McWilliams A. & Siegel D. (2001). Corporate social responsibility: A theory of the firm perspective. *Academy of management review*, 26(1), 117-127.

Park E. et al. (2016). Determinants for the success of regional ICT ventures: a close examination of South Korea. *SpringerPlus*, 5(1), 1039.

Phuangrod K. Lerkiatbundit S. & Aujira ponpan S. (2017). Factor affecting innovativeness of small and medium enterprises in the five southern border provinces. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 38(3), 204-211.

Prahalad C. K. & Hamel G. (2000). The core competence of the corporation. In Strategic learning in a knowledge economy. *Harvard Business Review*, 68(3), 79-91 .

Ritter T. & Gemünden H. G. (2004). The impact of a company's business strategy on its technological competence, network competence and innovation success. *Journal of Business Research*, 57(5), 548-556.

Sinkula J. M. et.al. (1997). A framework for market-based organizational learning: Linking values knowledge and behaviour. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 25(4), 305-318.

Slater S. F. et.al. (2014). Radical product innovation capability: literature review synthesis, and illustrative research propositions. *Journal of Product Innovation Management*, 31(3), 552-566.

Yew Wong K. (2005). Critical success factors for implementing knowledge management in small and medium enterprises. *Industrial Management & Data Systems*, 105(3), 261-279.

บุพปัจจัยของความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมในพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก*

ANTECEDENTS OF CUSTOMER LOYALTY IN THE STAINLESS STEEL INDUSTRY IN THAILAND'S EASTERN ECONOMIC CORRIDOR

วราพร ดำรงค์กูลสมบัติ
Waraporn Dumrongkulsombat
สุดาวรรณ สมใจ
Sudawan Somjai
นัยนา เกิดวิชัย
Naiyana Girdwichai
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: fjpbkk@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบุพปัจจัยของความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมในพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการที่ใช้เหล็กกล้าไร้สนิมเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ในพื้นที่โครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก จำนวน 340 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยเกณฑ์ของไคลน์ คือ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการบริการมีอิทธิพลโดยรวมต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมมากที่สุด รองลงมา คือ คุณภาพความสัมพันธ์ ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และคุณค่าตราสินค้าขององค์กร ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ ภาครัฐและเอกชน รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกับอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมสามารถนำข้อค้นพบไปใช้ในการวางแผนดำเนินงาน การกำหนดนโยบาย และการวางกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างความภักดีของลูกค้าให้กับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรม อันมีผลเกี่ยวเนื่องถึงการพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรในอีกทางหนึ่งด้วย จนนำไปสู่ความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม รวมถึงอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: เหล็กกล้าไร้สนิม, ความภักดีของลูกค้า, ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก

---

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 1 January 2020

Abstract

The objectives of this research were to study antecedents of customer loyalty in the stainless steel industry in Thailand's Eastern Economic Corridor.This research employed a qualitative research. The sample consisted of 340 entrepreneurs who use stainless steel as raw materials for producing products in eastern economic corridor. The sample size was determined based on Kline criterion of 20 times the observed variables. A questionnaire was used to collect the data. The data then were analyzed with structural equation modeling. The research findings showed that: service quality had the most influence on customer loyalty in stainless steel industry, followed by relationship quality, switching cost, and corporate brand equity, respectively. The research findings could be utilized by both government and private sectors related to stainless steel industries to formulate policy, strategy and working plan in order to increase capacity to build customers' royalty among business operators in the industry. Moreover, improved policy or strategy also leads to increased effectiveness in their business operation.

Keywords: Stainless Steel, Customer Loyalty, Eastern Economic Corridor

บทนำ

เหล็กกล้าไร้สนิมนั้นได้รับการยอมรับและใช้งานในอุตสาหกรรมการผลิตที่หลากหลาย โดยเฉพาะในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2557 รัฐบาลได้มีการประกาศนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” เพื่อสร้างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมไทย โดยเฉพาะ 10 อุตสาหกรรมเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต ต้องยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การสร้างอุตสาหกรรมใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง พร้อมกับการสร้างการเติบโตของเศรษฐกิจแบบมีส่วนร่วม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงได้นำเสนอคณะรัฐมนตรี ให้มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจการลงทุนพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งภายหลังได้มีมติเห็นชอบโครงการดังกล่าว ทำให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ถูกจับตามองเป็นพิเศษในฐานะเขตเศรษฐกิจการลงทุนพิเศษ ที่เรียกว่า “ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก” (Eastern Economic Corridor: EEC) (Modern Manufacturing, 2017)

จากศักยภาพของพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก และกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตภายในพื้นที่ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้งานเหล็กกล้าไร้สนิมเพื่อสนับสนุนการผลิตเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การรุกตลาดของผู้ผลิตเหล็กกล้าไร้สนิมจากประเทศจีน เนื่องจากประเทศจีนเผชิญปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 และมีแนวโน้มชะลอตัวต่อเนื่อง ทำให้ปริมาณการผลิตเหล็กกล้า เหล็กกล้าไร้สนิม และผลิตภัณฑ์เหล็กต่าง ๆ อยู่ในภาวะล้นตลาด จนต้องผลักดันสินค้าเหล็กชนิดต่าง ๆ ออกจากประเทศ โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ในประเทศแถบอาเซียน และมีประเทศไทยเป็นเป้าหมายลำดับต้น ๆ ของผู้ค้าจีน (ฐานเศรษฐกิจ, 2559) ส่งผลกระทบให้การแข่งขันในตลาดเพิ่มสูงขึ้น ผู้ผลิตและจำหน่ายเหล็กกล้าไร้สนิมในประเทศจึงต้องเร่งพัฒนาคุณภาพและการบริการให้ทัดเทียมเพื่อให้เท่าทันต่อสถานการณ์ทางธุรกิจที่เกิดขึ้น

อุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมนั้นถือเป็นอุตสาหกรรมที่อาศัยความเชื่อมั่นระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ทำให้ลูกค้าส่วนใหญ่มักเป็นลูกค้าที่ติดต่อทำการค้ากันมาเป็นเวลานาน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นลูกค้าที่มีความภักดีกับผู้ประกอบการในระดับสูง ทั้งนี้ ลูกค้าที่มีความภักดีจะมีความไวต่อราคา (price sensitivity) น้อยกว่าลูกค้ากลุ่มใหม่ ๆ และมักแนะนำหรือบอกต่อลูกค้ารายอื่นให้ซื้อสินค้าจากผู้ประกอบการที่ตนเองไว้วางใจ (Hagel J. & Armstrong A. G., 1997) การสร้างความภักดีจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบการเหล็กกล้าไร้สนิมในปัจจุบันควรให้ความใส่ใจ และสนใจถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความภักดีให้กับลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ เพื่อศึกษา บุพปัจจัยของความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมในพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก ซึ่งบุพปัจจัยของความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมในพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นก่อนความภัดกดี ได้แก่ คุณภาพการบริการ คุณค่าตราสินค้าองค์กร คุณภาพความสัมพันธ์ และต้นทุนการเปลี่ยนแปลง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้ประกอบการที่ใช้เหล็กกล้าไร้สนิมเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าในพื้นที่โครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพื้นที่โครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก จำนวนทั้งสิ้น 15,291 องค์กร (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2561) การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธี คือ นี้ ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต

จากแนวคิดของ ไคลน์ (Kline R. B., 2005) การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทั้งสิ้น 17 ตัวแปร ทำให้มีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 340 ตัวอย่าง

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาคอัลฟ่า) (Cronbach L. J., 1990) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกต ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.718 ถึง 0.963 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.975 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ใช้เหล็กกล้าไร้สนิมเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ในพื้นที่โครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ระยะเวลาศึกษาตั้งแต่เดือน มกราคม 2562 ถึง สิงหาคม 2562

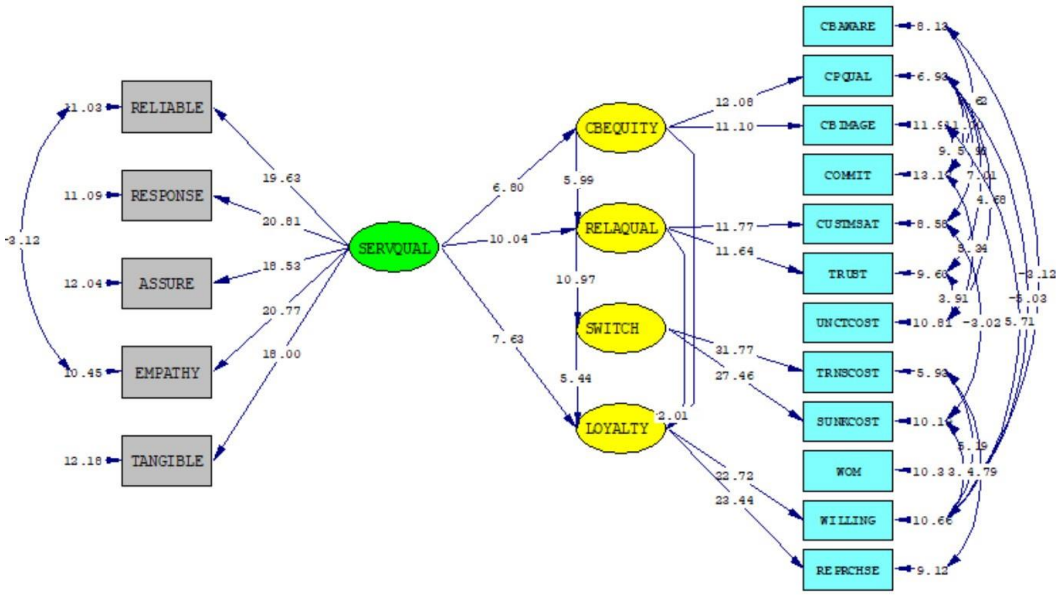
ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	แบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 3.00	1.98
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.050
RMR	น้อยกว่า 0.05	0.024
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.95
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.91
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50ขึ้นไป	0.54
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	276.40

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพ 1 ซึ่งพบว่าเส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงทุกเส้นมีนัยสำคัญ

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ขึ้นอยู่กับ คุณภาพการบริการ คุณค่าตราสินค้าขององค์กร คุณภาพความสัมพันธ์ และ ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

LOYALTY = 0.93*SERVQUAL + 0.12*CBEQUITY + 0.24*RELAQUAL

(0.13) (0.05) (0.13)

7.63 2.40 2.01

0.30*SWITCH, Errorvar.= 0.21, R^2 = 0.80

(0.05) (0.03)

5.44 6.98

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ขึ้นอยู่กับ คุณภาพการบริการ คุณค่าตราสินค้าขององค์กร คุณภาพความสัมพันธ์ และ ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ได้ร้อยละ 80

2. ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง ขึ้นอยู่กับ คุณภาพความสัมพันธ์ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

SWITCH = 0.77*RELAQUAL, Errorvar.= 0.43, R^2 = 0.60

(0.078) (0.042)

10.97 10.29

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง ขึ้นอยู่กับ คุณภาพความสัมพันธ์ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของต้นทุนการเปลี่ยนแปลง ได้ร้อยละ 60

3. คุณภาพความสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับ คุณค่าตราสินค้าขององค์กร และ คุณภาพการบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

RELAQUAL = 0.27*CBEQUITY + 0.97*SERVQUAL, Errorvar.= 0.18, R^2 = 0.80

(0.042) (0.091) (0.041)

5.99 10.04 4.34

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณภาพความสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับ คุณค่าตราสินค้าขององค์กร และ คุณภาพการบริการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของคุณภาพความสัมพันธ์ ได้ร้อยละ 80

4. คุณค่าตราสินค้าขององค์กร ขึ้นอยู่กับ คุณภาพการบริการ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

CBEQUITY = 0.40*SERVQUAL, Errorvar.= 0.82 , R^2 = 0.16

(0.058) (0.11)

6.80 7.60

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณค่าตราสินค้าขององค์กร ขึ้นอยู่กับ คุณภาพการบริการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของคุณค่าตราสินค้าขององค์กร ได้ร้อยละ 16

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (ภาพที่ 1) แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง	0.30	-	0.30
คุณภาพความสัมพันธ์	0.24	0.23	0.47
คุณค่าตราสินค้าขององค์กร	0.12	0.06	0.18
คุณภาพการบริการ	0.93	0.06	0.99

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพการบริการมีอิทธิพลโดยรวมต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมมากที่สุด รองลงมา คือ คุณภาพความสัมพันธ์ ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง และคุณค่าตราสินค้าขององค์กร ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม พบว่า คุณภาพการบริการมีอิทธิพลโดยรวมต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมมากที่สุดเช่นกัน รองลงมาคือ ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง คุณภาพความสัมพันธ์ และคุณค่าตราสินค้าขององค์กร

นอกจากนี้ คุณภาพการบริการ คุณค่าตราสินค้าขององค์กร และคุณภาพความสัมพันธ์ยังส่งผลทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมอีกด้วย

อภิปรายผล

1. ความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ขึ้นอยู่กับ คุณภาพการบริการ เนื่องจาก องค์กรต่าง ๆ พยายามตอบสนองความคาดหวังของลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการขององค์กรให้มากที่สุด เนื่องจากเมื่อลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อสินค้า และบริการก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมให้มีการซื้อที่มีปริมาณมากขึ้น และมีความถี่ในการใช้บริการสูงขึ้น (Griffin J., 1995) หากผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจก็จะส่งผลต่อปริมาณการใช้บริการซ้ำของผู้บริโภคให้มีมากขึ้นตามไปด้วย ผลการศึกษาของ ซาลีม และราชา (Saleem H. & Raja N. S., 2014) พบว่า คุณภาพการบริการที่ดีเยี่ยมของผู้ให้บริการจะนำไปสู่ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้าผู้ใช้บริการโรงแรมในประเทศปากีสถาน โดยคุณภาพการบริการมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิลเลี่ยม และ นิวแมนน์ (Williams P. & Naumann E., 2011) ที่พบว่า คุณภาพการบริการมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าในหลายอุตสาหกรรม

2. ความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ขึ้นอยู่กับ คุณภาพความสัมพันธ์ ซึ่งความไว้วางใจ และความพึงพอใจของลูกค้าเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย (Crosby L. A. et al., 1990) การสร้างความสัมพันธ์อันดี

ช่วยให้องค์กรสามารถรักษาฐานลูกค้าเก่าและจูงใจลูกค้าใหม่ให้เกิดความภักดีกับองค์กรได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ซาลีม และราชา (Saleem H. & Raja N. S., 2014) พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงแรมมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของผู้ใช้บริการ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของอัคบาร์ (Akbar M. M., 2013) และ ดิเมอร์ ทาลาท และไอย์ดินลี (Demir A et.al, 2015) ได้ข้อค้นพบที่ตรงกันว่า ความพึงพอใจมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของผู้ใช้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่

3. ความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ขึ้นอยู่กับ ต้นทุนการเปลี่ยนแปลง เป็นเพราะว่า การที่ลูกค้ามีทางเลือกใหม่หรือการเปลี่ยนซัพพลายเออร์ หรือผู้ให้บริการเหล็กกล้าไร้สนิม อาจทำให้องค์กรต้องเรียนรู้กระบวนการจัดซื้อ การติดต่อสื่อสาร หรือเอกสารต่าง ๆ ใหม่อีกครั้ง ดังนั้นต้นทุนการเปลี่ยนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ซื้อยังคงยึดติดอยู่กับผู้ประกอบการรายเดิมไม่เปลี่ยนแปลง (Samuelson W. & Zeckhauser R., 1988) โดย ไล หลิว และลิน (Lai L. H. et.al, 2011) พบว่า ต้นทุนการเปลี่ยนแปลงนั้นมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจและการคงอยู่ของลูกค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ลูกค้ายังคงอยู่กับองค์กรแม้ว่าจะรู้สึกไม่พอใจในองค์กรก็ตาม ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของอัคบาร์ (Akbar M. M., 2013) เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศบังคลาเทศ พบว่า ต้นทุนการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ

4. ความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ขึ้นอยู่กับ คุณค่าตราสินค้าขององค์กร เนื่องจากคุณค่าตราสินค้าเปรียบเสมือนแหล่งข้อมูลสำคัญที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการตัดสินใจของลูกค้า ทั้งนี้ผู้ให้บริการที่สร้างการรับรู้ในแง่ดีให้กับลูกค้าได้มากกว่าย่อมมีภาษีที่ดีกว่าหากลูกค้าต้องเลือกกลับมาใช้บริการซ้ำในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาของ อัคบาร์ (Akbar M. M., 2013) ที่พบว่า ภาพลักษณะขององค์กรมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของผู้ใช้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศบังคลาเทศ การศึกษาในทำนองเดียวกันของ อัลคาร์วัลเดช และอีไนอ์สัน (Alkhawaldeh A. & Eneizan B. M., 2018) ผลการวิเคราะห์พบว่า การตระหนักรู้ในตราสินค้า ภาพลักษณ์ของตราสินค้า และการรับรู้คุณภาพของตราสินค้ามีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีในตราสินค้า

สรุป

ศักยภาพของพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก และกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตภายในพื้นที่ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้งานเหล็กกล้าไร้สนิมเพื่อสนับสนุนการผลิตเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การรุกตลาดของผู้ผลิตเหล็กกล้าไร้สนิมจากประเทศจีน เนื่องจาก ประเทศจีนเผชิญปัญหาเศรษฐกิจชะลอตัวนับตั้งแต่ปี 2558 และมีแนวโน้มชะลอตัวต่อเนื่อง ทำให้

ปริมาณการผลิตเหล็กกล้า เหล็กกล้าไร้สนิม และผลิตภัณฑ์เหล็กต่าง ๆ อยู่ในภาวะล้นตลาด จนต้องผลักดันสินค้าเหล็กชนิดต่าง ๆ ออกจากประเทศ โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ในประเทศแถบอาเซียน และมีประเทศไทยเป็นเป้าหมายลำดับต้น ๆ ของผู้ค้าจีน ส่งผลกระทบให้การแข่งขันในตลาดเพิ่มสูงขึ้น ผู้ผลิตและจำหน่ายเหล็กกล้าไร้สนิมในประเทศจึงต้องเร่งพัฒนาคุณภาพและการบริการให้ทัดเทียมเพื่อให้เท่าทันต่อสถานการณ์ทางธุรกิจที่เกิดขึ้น การสร้างความภักดีจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบการเหล็กกล้าไร้สนิมในปัจจุบันควรให้ความใส่ใจ ซึ่งความภักดีจะเกิดขึ้นได้มาจากคุณภาพการบริการ คือ การทำให้ลูกค้าเชื่อถือไว้วางใจได้ ตอบสนองต่อลูกค้าได้รวดเร็ว ให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า รู้จักและเข้าใจลูกค้า ขณะที่คุณภาพความสัมพันธ์ คือ ผู้ประกอบการต้องสร้างความผูกพัน ความพึงพอใจของลูกค้า และความไว้วางใจกับลูกค้า ส่วนคุณค่าตราสินค้าขององค์กร คือ สร้างความการตระหนักรู้ในตราสินค้าขององค์กร โดยสร้างตราสินค้าให้เป็นที่รู้จัก ให้ลูกค้ารับรู้คุณภาพตราสินค้าองค์กร และทำให้ภาพลักษณ์ตราสินค้าขององค์กรมีความน่าเชื่อถือ สิ่งเหล่านี้ทำให้ลูกค้าไม่อยากเปลี่ยนไปซื้อหรือใช้บริการจากโรงงานหรือผู้ประกอบการรายอื่น เนื่องจากมีต้นทุนการเปลี่ยนค่อนข้างสูง

ข้อเสนอแนะ

1. คุณภาพบริการเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิม ดังนั้น ผู้นำเข้าเหล็กกล้าไร้สนิม หรือโรงงานเหล็กกล้าไร้สนิม ต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพบริการ ดูแล เอาใจใส่ลูกค้า รวมถึงเข้าใจความต้องการที่แท้จริงของลูกค้าได้เป็นอย่างดี โดยพนักงานต้องมีความพร้อมและมีความกระตือรือร้นในการให้บริการแก่ลูกค้า และการให้บริการต้องเป็นการบริการที่ถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อถือได้ โดยมีการอบรมพนักงานขายให้มีความเชี่ยวชาญ และเข้าใจในคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้อง

2. ผู้นำเข้าเหล็กกล้าไร้สนิม หรือโรงงานเหล็กกล้าไร้สนิม ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความพึงพอใจ และความไว้วางใจ เนื่องจากสภาพการแข่งขันในอุตสาหกรรมเหล็กกล้าไร้สนิมการให้บริการหรือผลิตภัณฑ์นั้นไม่แตกต่างกันมากนัก สิ่งที่สร้างความพึงพอใจ ความไว้วางใจให้กับลูกค้า และความผูกพันกับผู้ให้บริการสามารถทำได้โดยใช้ความจริงใจ และความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า การให้ข้อมูลที่ถูกต้อง

3. ผู้นำเข้าเหล็กกล้าไร้สนิม หรือโรงงานเหล็กกล้าไร้สนิม ควรให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ของตราสินค้า ผ่านการให้ข้อมูลข่าวสาร และสร้างความรู้สึกผูกพันให้กับผู้ใช้ตลอดจนการดำเนินการต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความมุ่งมั่นพัฒนา และรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้ใช้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเน้นย้ำภาพลักษณ์ คุณภาพของสินค้า และการตระหนักรู้ในตราสินค้า ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงและจดจำในกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง

ฐานเศรษฐกิจ. (2559). เปิดเล่ห์จีนงัดสารพัดวิธีทุ่มตลาดเหล็ก วันที่ 4 - 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559. *หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ*, 6(3), 128.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2561). *จำนวนผู้ประกอบการ จำแนกตามภูมิภาค และขนาดวิสาหกิจ*. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2561 จาก http://203.154.140.77/sme/Report/View/1188

Akbar M. M. (2013). Three competing models on customer loyalty in the context of mobile subscribers. *International Journal of Marketing Studies*, 5(4), 42.

Alkhawaldeh A. & Eneizan B. M. (2018). Factors influencing brand loyalty in durable goods market. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(1), 326-339.

Cronbach L. J. (1990). *Essentials of psychology testing (5th ed.).* New York: Harper Collins Publishers.

Crosby L. A. et al. (1990). Relationship quality in services selling: An interpersonal influence perspective. *Journal of Marketing*, 54(July), 68-81.

Demir A et. al. (2015). The relations among dimensions of service quality, satisfaction loyalty and willingness to pay more: Case of GSM operators service at Northern-Iraq. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 5(4), 146-154.

Griffin J. (1995). *Customer loyalty: How to earn it How to keep it.* United States of America: An imprint of Free Press.

Hagel J. & Armstrong A. G. (1997). *Net gain: Expanding markets through virtual communities.* Washington: McKinsey Quarterly.

Kline R. B. (2005). *Principle and practice of structural equation modeling.* New York: Guilford.

Lai L. H. et.al. (2011). The moderating effects of switching costs and inertia on the customer satisfaction-retention link: Auto liability insurance service in Taiwan. *Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations*, 2(1), 69-78.

Modern Manufacturing. (2017). *เจาะลึกการลงทุนใน EEC (Eastern Economic Corridor) พื้นที่ยุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0*. Retrieved November 30, 2018, from https://www.mmthailand.comเจาะลึกการลงทุนใน-eec-thailand-4-0/

Saleem H. & Raja N. S. (2014). The impact of service quality on customer satisfaction customer loyalty and brand image: Evidence from hotel industry of Pakistan. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 19(5), 706-711.

Samuelson W. & Zeckhauser R. (1988). Status quo bias in decision making. *Journal of Risk and Uncertainty*, 1(1), 7-59.

Williams P. & Naumann E. (2011). Customer satisfaction and business performance: a firm-level analysis. *Journal of Services Marketing*, 25(1), 20-32.

บุพปัจจัยของยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย*

ANTECEDENTS OF THE STRATEGIES FOR CONSUMER PROTECTION FROM COSMETICS IN THAILAND

วิชัย ปิยวรรณวงศ์
Wichai Piyawannawong
สุดาวรรณ สมใจ
Sudawan Somjai
ดวงกมล จันทรรัตน์มณี
Duangkamon Chantararatmanee
ปฏิญญา บุญผดุง
Patinya Boonpadung
สุมาลี มีพงษ์
Sumalee Meepong
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: sudawan.so@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย 2) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคที่มีผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และเคยใช้หรือใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง จำนวน 300 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติประเภทพหุตัวแปรโดยใช้สมการโครงสร้าง structural equation modeling (SEM) ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย คือ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค

* Received 20 November 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

ซึ่งระดับความคิดของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับดีมาก 2) แบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค มีอิทธิพลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมีผลสอดคล้องกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและข้อมูลเชิงคุณภาพโดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ายุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง จะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเกิดความเป็นธรรมต่อผู้บริโภค

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์การคุ้มครอง, การคุ้มครองผู้บริโภค, ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

Abstract

The objectives of the research were to study: 1) the level of Antecedents of the Strategies for Consumer Protection from Cosmetics in Thailand, and 2) the relationships between office of the consumer protection board, public relations, entrepreneur and consumers effecting to the strategies for consumer protection from Cosmetics in Thailand.The quantitative research was conducted 300 the population living in Bangkok. Aged over 20 years and have used or used cosmetic products, selected by cluster sampling. The qualitative research was comprised of 7 chief executives from executives, government officials private sector. Data were collected by using questionnaire and in-dept interviews. Multivariate statistics using structural equation modeling (SEM) The results of the study revealed that 1) the level of the Strategies for Consumer Protection from Cosmetics in Thailand is office of the consumer protection board, public relations, entrepreneur and consumers were at very good, and 2) The Structural equation modeling analysis indicated that office of the consumer protection board, public relations, entrepreneur and consumers influence to the strategies for consumer protection, the quantitative analysis was in accordance with the literature review and qualitative analysis. The sample group agreed that the Strategies for consumer protection by cooperation between the government, private sector and the public to participate in determining consumer protection guidelines for can be put into practice and be fair to consumers.

Keywords: Antecedents Of The Strategies, Strategies For Consumer, Cosmetics

บทนำ

สหประชาชาติได้กำหนดแนวทางทางการคุ้มครองผู้บริโภคไว้ใน United Nations Guidelines for Consumer Protection เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างครอบคลุมและมีความเป็นสากลมากขึ้น องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2003) กำหนดสิทธิของผู้บริโภคไว้ 8 ประการ คือ 1)สิทธิที่จะได้รับสินค้าและบริการที่จำเป็นในการดำรงชีวิต 2) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์ กรรมวิธีผลิตและบริการที่เป็นอันตรายต่อคุณภาพชีวิต 3) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการหลอกลวงของโฆษณา 4) สิทธิที่จะได้เลือกซื้อสินค้าและบริการในราคายุติธรรม 5) สิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในฐานะตัวแทนผู้บริโภคเพื่อให้ได้รับประโยชน์ที่พึงได้ 6) สิทธิที่จะได้รับค่าชดเชย ในกรณีที่ถูกละเมิด หลอกลวงให้ได้รับสินค้าและบริการที่ไม่มีคุณภาพ 7) สิทธิที่จะได้รับความรู้และไหวพริบอันจำเป็นต่อการบริโภคอย่างเท่าทัน 8) สิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี และยังชีพได้อย่างปลอดภัย (คณะกรรมการองค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคภาคประชาชน, 2557) เช่นนี้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จึงได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2561) แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสินค้าเครื่องสำอางได้อย่างจริงจังเพราะแนวโน้มการอุปโภคเครื่องสำอางเพิ่มสูงขึ้น ตลาดเครื่องสำอางขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เครื่องสำอางในประเทศและต่างประเทศได้รับผลตอบรับจากผู้บริโภคดีมาก จึงทำให้มี ผู้แอบอ้างในการผลิตสินค้าปลอม จำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์โดยอาศัยการโฆษณาชวนเชื่อ (รัตนาพร ฉัตรมงคล, 2561) ในประเทศไทยมีโรงงานผลิตเครื่องสำอางที่ไม่ได้มาตรฐานอยู่ประมาณ 3,000 กว่าโรงงาน แต่มีเพียง 224 แห่งที่ได้ใบรับรองด้านวิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอางผ่านมาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) (สำนักงานควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2562) ระบบการร้องเรียนและชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคยังไม่ได้รับความสำคัญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกันช่องทางการร้องเรียนที่มีอยู่ปัจจุบันมีจำนวนน้อยเข้าถึงได้ยากและไม่สะดวกสำหรับผู้บริโภค การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีลักษณะการดำเนินงานแบบตั้งรับ จึงเป็นช่องทางให้ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยเฉพาะเครื่องสำอางถูกละเมิดสิทธิมากยิ่งขึ้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาบุพปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตในประเทศไทย เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านยุทธศาสตร์เป็นแนวทางในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุขององค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค ที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามรูปแบบของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ได้แก่ ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในทั้ง 50 เขตการปกครองกรุงเทพมหานคร และมีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป เพราะถือว่าเป็นผู้บรรลุนิติภาวะสามารถที่จะคิดและตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางได้ด้วยตนเอง และเคยใช้หรือใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคการวิเคราะห์สถิติประเภทพหุตัวแปร โดยใช้สมการโครงสร้าง structural equation modeling (SEM) ซึ่งมีข้อเสนอว่าควรกำหนดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Grace, J. B., 2008) โดยกรอบแนวคิดของผู้ศึกษากำหนดตัวแปรไว้ 15 ตัวแปร การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็นด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มรวมจำนวน 300 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหาร เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยกำหนดเกณฑ์พื้นฐานเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจด้านยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภค เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภค และเลือกจากหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้วยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive selection) จำนวน 7 ท่าน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ วิธีการได้มาซึ่งแบบสอบถาม ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองและให้ผู้ช่วยวิจัยช่วยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ก่อนเก็บข้อมูลมีการแนะนำตัวเองและอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล โดยชี้แจงถึงจรรยาบรรณในการวิจัยที่การนำข้อมูล

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ขอเข้าสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายด้วยด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ชัดเจน และตรงประเด็น ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เนื้อหาของการสัมภาษณ์ เน้นไปเพื่อต้องการทราบความจริงของประสบการณ์ เพื่อประโยชน์ต่อการวิจัย การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นการเก็บข้อมูลที่แจงนับไม่ได้ (หรือไม่เป็นตัวเลข) เน้นการสร้างแนวคิดและตีความเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์สังคมโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนา และการจดบันทึกไม่ใช่สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์แต่ใช้การอนุมาน (induction approach) ไม่มีการจัดหรือควบคุมสภาพแวดล้อม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและการตรวจสอบหาความน่าเชื่อถือของข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านระเบียบวิธีวิจัยและสถิติรวมทั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ผลการตรวจสอบผ่านเกณฑ์ทุกข้อ นำแบบสอบคำถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ไปทดลองใช้ (tryout) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 ราย ผลการทดสอบหาค่า Pre-test กับประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเขตพระนคร และ เขตแจ้งวัฒนะ เขตละ 15 คน รวมเป็น 30 คน ได้ค่า cronbach's alpha เท่ากับ 0.968 ซึ่งสูงกว่า 0.70 จึงถือว่ามีความเชื่อถือได้ค่อนข้างสูง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า กล่าวคือ ได้พิจารณาความสอดคล้อง และความแตกต่างของข้อมูลจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) นำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรผัน (coefficient of variation :CV) ของตัวแปรสังเกตได้ที่ตัวแปรต่อเนื่องและการวิเคราะห์ค่าร้อยละสำหรับตัวแปรนามบัญญัติที่เป็นข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น และสถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ในการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling: SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกตได้ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ด้วยการวิเคราะห์ค่าทางสถิติและค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป LISREL

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดทำบทสรุปการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 7 ราย เป็นรายเรื่องและรายประเด็นปัญหาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ให้เหลือเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ความสอดคล้อง ความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บ เพื่อหาข้อสรุปและอธิบายความในรูปแบบการพรรณนาตามแนวคิดที่กำหนดไว้

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคการคุ้มครองผู้บริโภคในต่างประเทศเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค โดยในส่วนของภาครัฐในฐานะที่เป็นตัวกลางจะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ รักษาระเบียบ กฎเกณฑ์ในการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการ และผู้บริโภค การคุ้มครองผู้บริโภคมีรูปแบบที่สำคัญ 3 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 การเจรจาต่อรองระหว่างผู้ผลิต และผู้บริโภค (Agreement Must be Kept : Negotiation Model)

รูปแบบที่ 2 การให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค (Buyer Beware: Information Model) เป็น รูปแบบการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคที่เห็นว่า “ผู้บริโภค” มีฐานะเป็นผู้กระทำการ (Actor) หรือเป็นส่วนหนึ่งของ ระบบเศรษฐกิจของประเทศ มีสถานะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบเช่นเดียวกับภาคีอื่น ๆ

รูปแบบที่ 3 สิทธิผู้บริโภค คือ สิทธิพลเมือง (Seller Beware: Protection Model) รูปแบบการคุ้มครอง ผู้บริโภคในลักษณะนี้ จะเห็นว่าผู้บริโภคมีฐานะเป็นพลเมือง สิทธิผู้บริโภคถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงมี

ทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค

จากแนวคิดของกฎหมายคุมครองผู้บริโภคที่เกิดขึ้นดังกล่าว ก่อให้เกิดทฤษฎีกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนี้

1. การไม่ให้ความสำคัญกับความศักดิ์สิทธิของเจตนา (Freedom of Will or Private Autonomy) หรือเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) เนื่องจากปัญหาในเรื่องอำนาจต่อรองระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภค ทำให้บทบาทในเรื่องของเจตนาที่คู่สัญญาแสดงออกเพื่อทำสัญญากันได้ลดความสำคัญลง

2. ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิด ซึ่งใช้บทสันนิษฐานความผิด (Presumption of Fault) หลักความรับผิดชอบในทางละเมิดมีทฤษฎีความรับผิดที่ยอมรับโดยทั่วไป 2 ประการ คือ หลักมีความรับผิดเมื่อมีความผิด และหลักความรับผิดโดยกฎหมายสันนิษฐานว่ามีความผิดแม้ไม่ได้มีการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

แนวทางมาตรการคุ้มครองผู้บริโภค

มาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคแบ่งออกได้ 2 มาตรการ คือ

1. มาตรการก่อนที่สินค้าจะเข้าสู่ตลาด (Pre-market Control Measure) ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานจริยธรรม (Code of Conduct) ของผู้ประกอบการ และการกำหนดมาตรฐาน (Standard) ของกระบวนการผลิตและมาตรฐานของสินค้าที่จะผลิตขึ้น

2. มาตรการหลังจากที่สินค้าเข้าสู่ตลาดแล้ว (Post-market Control Measure) นั้นแยกเป็นการควบคุมระบบการจัดจำหน่าย (Supply chain) การตรวจสอบคุณภาพของสินค้า (Product Quality Control) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าอย่างถูกต้องและพอเพียง (Product Information Labeling) การควบคุมการโฆษณา การคุ้มครองอิสระในการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค การเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากความชำรุดบกพร่องของสินค้า (Compensation) และการเรียกคืนสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืนจากผู้บริโภค (Product Recall Measure)

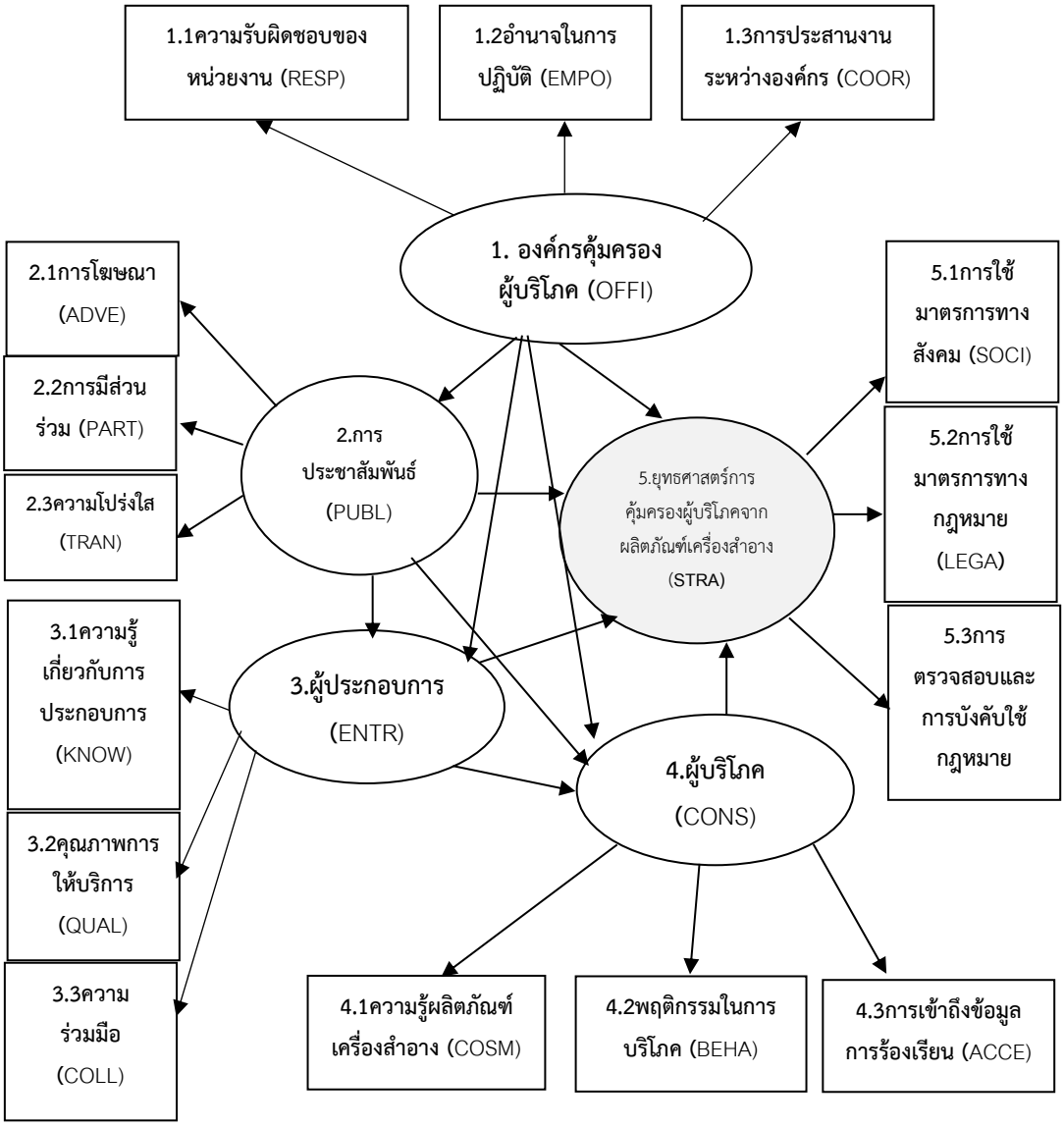
แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค

สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง บุคคลย่อมมีสิทธิรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสอง มีสิทธิรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ เพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดสิทธิของผู้บริโภคไว้ 5 ประการ คือ 1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ 2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ 3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ 4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา 5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย (ราชกิจจานุเบกษา , 2522)

ทฤษฎีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์

การกำหนดยุทธศาสตร์ซึ่งหมายถึงแนวทางหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำองค์การไปสู่การบรรลุผลตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นนั้นควรมีความสอดคล้องกับแนวโน้มที่สำคัญที่ระบุไว้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกและภายในองค์กรด้วย โดยอาจพิจารณากำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ได้ ดังนี้ 1) พิจารณาโอกาสสำคัญที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม แล้วมองหาวิธีการที่จะใช้จุดแข็งขององค์การให้ได้ประโยชน์ในการคว้าโอกาสนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กร 2) ควรพิจารณาจุดอ่อนขององค์การประกอบด้วย เพราะองค์กรอาจมีจุดอ่อนที่เป็นอุปสรรค ทำให้ไม่สามารถนำเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาใช้ในการคว้าโอกาสที่เปิดขึ้นมาได้ และ 3) พิจารณาถึงภาวะคุกคามที่สำคัญ โดยพยายามหาประเด็นยุทธศาสตร์ที่เป็นการนำเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาใช้ในการป้องกันตัว หรือไม่ก็นำจุดแข็งนั้นนำไปใช้คว้าโอกาสอื่นที่เกิดขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บุพปัจจัยของยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยจากการศึกษาระดับความคิดเห็น

กลุ่มตัวอย่างของตัวแปรแฝง และตัวแปรประจักษ์แต่ละตัว พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายในและตัวแปรแฝงภายนอก คือ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค (OFFI) การประชาสัมพันธ์ (PUBL) ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค (CONS) และยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (STRA) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง ดังนี้ ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายในและตัวแปรแฝงภายนอก มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง (มีค่าสถิติ r จะเท่ากับ 0.61 – 0.80) โดยมีคู่ที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูง จำนวน 1 คู่ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (STRA) กับ ผู้บริโภค (CONS) มีค่าเท่ากับ 0.687 ความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง (มีค่าสถิติ r จะเท่ากับ 0.41 – 0.60) โดยมีคู่ความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง จำนวน 5 คู่ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (STRA) กับ ผู้ประกอบการ (ENTR) มีค่าเท่ากับ 0.687 รองลงมา ผู้บริโภค (CONS) กับ ผู้ประกอบการ (ENTR) มีค่าเท่ากับ 0.513 ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (STRA) กับ การประชาสัมพันธ์ (PUBL) มีค่าเท่ากับ 0.499 ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (STRA) กับ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค (OFFI) มีค่าเท่ากับ 0.489 และ ผู้บริโภค (CONS) กับ การประชาสัมพันธ์ (PUBL) มีค่าเท่ากับ 0.461 ความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ (มีค่าสถิติ r จะเท่ากับ 0.21-0.40) โดยมีคู่ความสัมพันธ์ในระดับต่ำ จำนวน 4 คู่ ได้แก่ ผู้ประกอบการ (ENTR) กับ การประชาสัมพันธ์ (PUBL) มีค่าเท่ากับ 0.407 รองลงมา ผู้บริโภค (CONS) กับ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค (OFFI) มีค่าเท่ากับ 0.402 ผู้ประกอบการ (ENTR) กับ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค (OFFI) มีค่าเท่ากับ 0.324 และการประชาสัมพันธ์ (PUBL)กับ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค (OFFI) มีค่าเท่ากับ 0.225 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าโมเดลสมการโครงสร้างของการประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง มีค่า R^2 เท่ากับ 0.12, 0.44, 0.62 และ 0.81 ตามลำดับ แสดงว่าแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นแบบจำลองตามสมมติฐานสามารถอธิบายความแปรปรวนของการประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค และยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุขององค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค ที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยซึ่งจากผลการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ (structural model) เป็นการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงภายนอกและตัวแปรแฝงภายใน โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรหลักที่ระบุไว้ในแบบจำลอง มาตรวัด เป็นไปตามสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค ผลการ

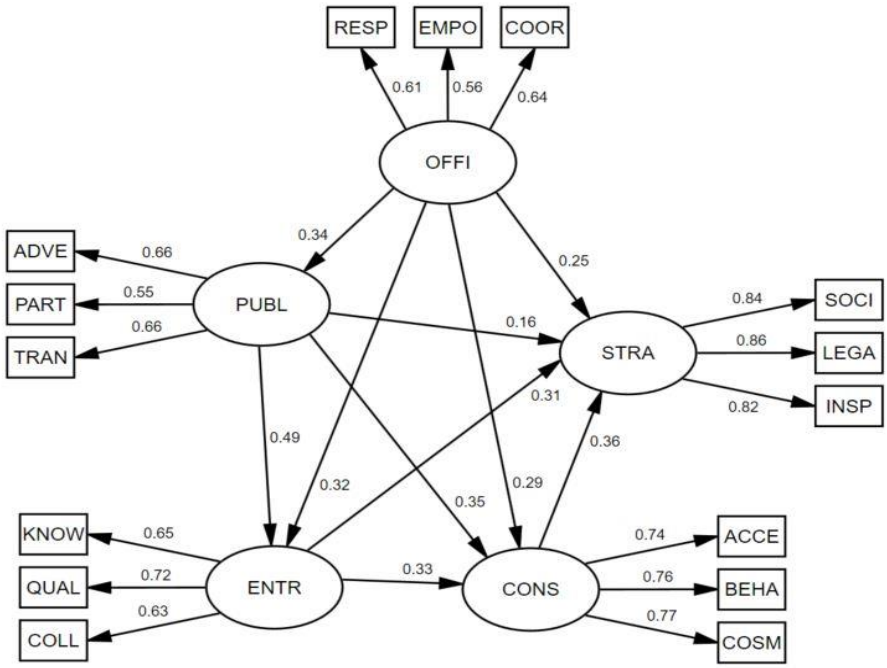
ทดสอบสมมติฐาน พบว่า ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ขึ้นอยู่กับ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.36,0.31,0.16 และ 0.25 ตามลำดับ ค่า t statistic เท่ากับ 25.50, 18.39, 12.59 และ 11.99 ตามลำดับ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคมากขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 2 ผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ และผู้ประกอบการ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ และผู้ประกอบการ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.33,0.35, และ 0.29 ตามลำดับ ค่า t statistic เท่ากับ 13.03, 11.14, และ 8.76 ตามลำดับ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ และผู้ประกอบการ มากขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 3 ผู้ประกอบการ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค และการประชาสัมพันธ์ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้ประกอบการ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค และการประชาสัมพันธ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.49 และ 0.32 ตามลำดับ ค่า t statistic เท่ากับ 8.92 และ 6.50 ตามลำดับ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อผู้ประกอบการ เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค และการประชาสัมพันธ์มากขึ้นด้วย

สมมติฐานที่ 4 การประชาสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การประชาสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.34 ค่า t statistic เท่ากับ 4.90 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อ การประชาสัมพันธ์ เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคมากขึ้นด้วย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน ได้ค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมติฐาน

จากภาพแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ตามสมมติฐานใช้อธิบายความสัมพันธ์ของสมการมาตรวัดโดยอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์ของสามารการมาตรวัด (measurement equations) ของตัวแปรประจักษ์แต่ละตัว ดังนี้

1. เส้นทางความสัมพันธ์ของสมการรูปแบบมาตรวัดตัวแปรแฝงภายนอกองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค กับตัวแปรประจักษ์ พบว่า ความรับผิดชอบของหน่วยงาน อำนาจในการปฏิบัติ และการประสานงานระหว่างองค์กร มีความสำคัญกับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 37, 32 และ 41 ตามลำดับ

2. เส้นทางความสัมพันธ์ของสมการรูปแบบมาตรวัดตัวแปรแฝงภายในการประชาสัมพันธ์ กับตัวแปรประจักษ์ พบว่า การโฆษณา การมีส่วนร่วม และความโปร่งใส มีความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 43, 30 และ 43 ตามลำดับ

3. เส้นทางความสัมพันธ์ของสมการรูปแบบมาตรวัดตัวแปรแฝงภายในผู้ประกอบการ กับตัวแปรประจักษ์ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการประกอบการ คุณภาพการให้บริการ และความร่วมมือ มีความสำคัญกับผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 43, 51 และ 40 ตามลำดับ

4. เส้นทางความสัมพันธ์ของสมการรูปแบบมาตรวัดตัวแปรแฝงภายในผู้บริโภค กับตัวแปรประจักษ์ พบว่าความรู้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง พฤติกรรมในการบริโภคและการเข้าถึงข้อมูลการร้องเรียน มีความสำคัญกับผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 43, 51 และ 40 ตามลำดับ

5. เส้นทางความสัมพันธ์ของสมการรูปแบบมาตรวัดตัวแปรแฝงภายในยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง กับตัวแปรประจักษ์ พบว่าการใช้มาตรการทางสังคม การใช้มาตรการทางกฎหมาย การตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมาย มีความสำคัญกับยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 70, 74 และ 68 ตามลำดับ

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รายงานข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ และโมเดลสมการโครงสร้าง 5 ข้อ ตามลำดับ ต่อไปนี้

1. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยได้แก่ องค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ผู้ประกอบการผู้บริโภค และยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในตัวแปรประจักษ์ที่เกี่ยวข้องทุกตัวอยู่ในระดับมาก มีการกระจายของข้อมูลอยู่ในระดับที่เหมาะสม และมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

2. ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ ข้อ 2 ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุขององค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ ผู้บริโภค ที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค เป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

2.2 ผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์และผู้ประกอบการ เป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

2.3 ผู้ประกอบการ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค และการประชาสัมพันธ์ เป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

2.4 การประชาสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

การอภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อภิปรายผลการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างและอภิปรายผลคุณค่าด้านระเบียบวิธีวิจัย คุณค่าด้านทฤษฎี และคุณค่าในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. อภิปรายผลการทดสอบสมการโมเดลโครงสร้าง

1.1 ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค เป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

1.2 ผู้บริโภค ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค การประชาสัมพันธ์ และผู้ประกอบการ เป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

1.3 ผู้ประกอบการ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค และการประชาสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

1.4 การประชาสัมพันธ์ ขึ้นอยู่กับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นไปตามโมเดลสมการโครงสร้างที่ตั้งไว้

2. อภิปรายคุณค่าด้านระเบียบวิธีวิจัย คุณค่าด้านทฤษฎี คุณค่าทางด้านวิชาการ และคุณค่าในการนำไปปฏิบัติ

จากการเสนอข้อค้นพบ และการอภิปรายผลตามที่ได้นำเสนอมาแล้วนั้น มีข้อเสนอแนะที่จะนำมาเสนอต่อไปนี้ ซึ่งผู้ศึกษาขอนำเสนอคุณค่าด้านต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่คุณค่าด้านระเบียบวิธีวิจัย คุณค่าทางทฤษฎี คุณค่าทางวิชากรและคุณค่าในการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method design) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสร้างแบบสอบถามที่นำมาใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณผ่านคณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (ioc) และทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้วิธีการคำนวณด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (cronbach's alpha) เมื่อการตอบแบบสอบถามสมบูรณ์ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model : SEM) ซึ่งถือเป็นเทคนิคทางสถิติที่สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์อิทธิพล (path analysis) และการประมาณค่าพารามิเตอร์ในการวิเคราะห์ถดถอย (regression analysis) ไว้ด้วยกันในรูปของสมการโครงสร้าง (SEM) การเลือกใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเนื่องจากเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ถือว่าทันสมัยและนิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบันเป็นการวิเคราะห์เพื่อประมาณค่าพารามิเตอร์ทุกค่าด้วยการประมาณค่าเพียงครั้งเดียวสามารถวิเคราะห์โมเดลได้พร้อมกันและสามารถกำหนดให้ตัวแปรประจักษ์มีความคลาดเคลื่อนได้ (dynamic) ทั้งนี้มีการทดสอบความตรงของโมเดลว่าสอดคล้องกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์หรือไม่และการทดสอบไม่แปรเปลี่ยนโมเดลเมื่อกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยน ดังนั้น การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างจึงเป็นเทคนิควิเคราะห์เชิงปริมาณที่ทันสมัยมีความถูกต้องทั้งในระเบียบวิธีและในเชิงเนื้อหาสาระเชิงวิชาการมีการประเมินความพอเหมาะความพอดีของแบบจำลองโดยใช้ดัชนีวัดความเข้ากันได้ของแบบจำลองและมีการปรับเปลี่ยนแบบจำลอง

การวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จากผู้บริหาร เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง โดยเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจ มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อใช้สนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ต้องอาศัยการทบทวนวรรณกรรมเพื่อเลือกตัวแปรที่เป็นผลจากทฤษฎีการสร้างโมเดลและการตรวจสอบโมเดลด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ตามลำดับซึ่งทำให้การจัดเก็บข้อมูลจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบและสมเหตุสมผลผู้วิจัยต้องมีความรอบรู้ในเนื้อเรื่องและหลักการของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรโดยผู้วิจัยต้องคัดเลือกตัวแปรหรือองค์ประกอบสำคัญ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสมรวมถึงการสร้างโมเดลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือองค์ประกอบที่สอดคล้องกับทฤษฎีและจะต้องสามารถนำโครงสร้างความสัมพันธ์นั้นมาตรวจสอบกับข้อมูลจริงที่เก็บรวบรวมมาได้เพื่อยืนยันโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นว่ามีความสอดคล้องหรือไม่กับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เก็บรวบรวมมาได้ สามารถอภิปรายผลความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบของหน่วยงาน อำนาจในการปฏิบัติ การประสานงานระหว่างองค์กร มีความสำคัญกับองค์กรคุ้มครองผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญซึ่งเห็นได้ว่า ความรับผิดชอบของหน่วยงาน มีระดับสูง รองลงมาคือ การประสานงานระหว่างองค์กรและอำนาจในการปฏิบัติ ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับคู่มือการปฏิบัติงานของสำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี 2559 กำหนดว่า ความรับผิดชอบ คือ เป็นภาระผูกพันของบุคคลในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยบุคคลจะต้องรับผิดชอบในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ในองค์การที่มีการวางโครงสร้างแบบเป็นทางการ จะมีการกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลที่ทำหน้าที่ในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างชัดเจน และให้อำนาจหน้าที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานได้ด้วยดี (สำนักปลัดนายกรัฐมนตรี , 2559)

2. การโฆษณา การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส มีความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้ว่า การโฆษณา มีระดับสูง รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของตุลาภรณ์ รุจิระยรรยง การโฆษณาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการให้ข้อมูล ด้านผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภค และเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่ผู้ประกอบการนิยมใช้ (ตุลาภรณ์ รุจิระยรรยง, 2558) และตามพระราชบัญญัติ

เครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 กำหนดให้ การโฆษณาเครื่องสำอาง ต้องไม่ใช้ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม เพื่อความโปร่งใส่ และทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าใจได้ชัดเจน และไม่หลงผิดในการโฆษณา (ราชกิจจานุเบกษา, 2558)

3. ความรู้เกี่ยวกับการประกอบการ คุณภาพการให้บริการ และความร่วมมือ มีความสำคัญกับผู้ประกอบการ อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้ว่า คุณภาพการให้บริการ มีระดับสูง รองลงมาคือ ความรู้เกี่ยวกับการประกอบการ และความร่วมมือ ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zeithaml et. al. คุณภาพการบริการ (service quality) เป็นสิ่งที่ลูกค้าทุกคนคาดหวังที่จะได้รับจากการบริการในการให้บริการ ลูกค้าจะวัดจากเครื่องมือวัดคุณภาพการบริการซึ่งเป็นการวัดคุณภาพจาก 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (tangibles) 2) ความน่าเชื่อถือ (reliability) 3) การตอบสนองลูกค้า (responsive) 4) การให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า (assurance) 5) การเข้าใจและรู้จักลูกค้า (empathy) (Zeithaml,V.A. et. al., 1990) และสำนักงานควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ได้กำหนดสำหรับคุณภาพผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง มาตรฐานการผลิตเครื่องสำอางที่มีคุณภาพต้องมีการควบคุมดูแลและตรวจสอบทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่ สถานที่ผลิต อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต บุคลากร วัตถุดิบ ตลอดจนกรรมวิธีในการผลิต (สำนักงานควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2562)

4. ความรู้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง พฤติกรรมในการบริโภค และการเข้าถึงข้อมูลการร้องเรียน มีความสำคัญกับผู้บริโภค อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้ว่า ความรู้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางมีระดับสูง รองลงมาคือ การเข้าถึงข้อมูลการร้องเรียน และพฤติกรรมในการบริโภค ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับเอกสารทางวิชาการของกองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กำหนดไว้ว่า ความรู้สำหรับการเลือกผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์ใช้ภายนอก ไม่มีผลต่อโครงสร้างใด ๆ ของร่างกาย การเลือกซื้อควรซื้อเครื่องสำอางจากร้านค้าที่มีหลักแหล่งแน่นอน เชื่อถือได้ เพราะหากมีปัญหาเกิดขึ้นสามารถติดต่อหาผู้รับผิดชอบได้ ควรเลือกซื้อเครื่องสำอางที่มีฉลากภาษาไทย ซึ่งแสดงข้อความบังคับครบถ้วนชัดเจน (กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2559)

5. การใช้มาตรการทางสังคม การใช้มาตรการทางกฎหมาย การตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมาย มีความสำคัญกับยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้ว่า การใช้มาตรการทางกฎหมาย มีระดับสูง รองลงมาคือ การใช้มาตรการทางสังคม การตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2541 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังนี้ (1) สิทธิที่จะ

ได้รับข่าวสาร (2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ (3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ (4) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา และ (5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2541) และพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 กำหนดมาตรการทางกฎหมายไว้ว่าการโฆษณาเครื่องสำอางต้องไม่ใช้ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม (ราชกิจจานุเบกษา, 2558)

ผลการสรุปโมเดลบุพปัจจัยของยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย ผู้วิจัยค้นพบ โมเดลนาฬิกา หมายถึง ตัวแบบของบุพปัจจัยของยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่านาฬิกาแห่งเวลาคือสิ่งที่จะขับเคลื่อนให้ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยให้เป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 The Clock Model of Antecedents of the Strategies for Consumer Protection from Cosmetics in Thailand

โมเดลนาฬิกา หมายถึง ตัวแบบของบุพปัจจัยของยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่านาฬิกาแห่งเวลาคือสิ่งที่จะขับเคลื่อนให้ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยให้เป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม การจัดทำ

แผนยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคควรจะต้องมีความรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ และร่วมบูรณาการกับองค์กรอื่น ด้วยการนำผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ ผู้ผลิต ซึ่งเป็นผู้ที่รู้จริง สามารถให้บริการงานด้านผลิตภัณฑ์ และมีเครือข่ายที่ประกอบธุรกิจคล้ายคลึงกัน กับ ผู้ใช้สินค้า ซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องศึกษาข้อมูล ทดลองใช้ และเมื่อเกิดความเสียหายสามารถเข้าถึงหน่วยงานที่รับเรื่องร้องเรียนได้ นำมาร่วมกันพัฒนาปรับปรุง โดยแผนยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทยนั้นประกอบไปด้วย มาตรการทางสังคม ด้วยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสอดส่อง ดูแล แจ้งเบาะแสผู้กระทำความผิด มาตรการทางกฎหมายควรปรับปรุงให้ทันสมัย และมีมาตรการในการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรม การตรวจสอบและการบังคับใช้กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนร่วมกันตรวจสอบพร้อมทั้งบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือจะต้องมีการบอกกล่าวด้วยการเล่าความอย่างพร้อมเพรียงและโปร่งใสในเนื้อหาอย่างตรงไปตรงมาเป็นข้อมูลที่เป็นจริง ไม่บิดเบือนสาระสำคัญจึงจะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้มีประสิทธิภาพ

สรุป

จากการวิจัยครั้งนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 211 คน มีภูมิลำเนาอยู่ที่เขตจตุจักร จำนวน 65 คน มีอายุระหว่าง 20 - 30 ปี จำนวน 110 คน มีสถานภาพโสด จำนวน 110 คน มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 154 คน มีอาชีพพนักงานเอกชนหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 104 คน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 15,001 - 20,000 บาท นอกจากนี้ ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกซื้อหรือเลือกใช้ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง จำนวน 232 คน และส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จำนวน 187 คน

ระดับขององค์กรคุ้มครองผู้บริโภค (OFFI) การประชาสัมพันธ์ (PUBL) ผู้ประกอบการผู้บริโภค (CONS) และยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (STRA) มีการกระจายของข้อมูลในระดับที่เหมาะสม โดยความรับผิดชอบของหน่วยงานกระจายมากที่สุด ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างที่เกิดขึ้น พบว่า ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากขึ้น เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่แสดงถึงความสอดคล้องของแบบจำลองและข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีมาตรฐานอยู่ในระดับดีมาก และผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจะต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาน ด้วยการใช้มาตรการทางสังคมในการให้ประชาชนเป็นผู้ที่คอยแจ้งเตือนหากพบเห็นการปลอมแปลงสินค้าหรือพบว่าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางไม่ได้มาตรฐาน เพื่อให้ทางหน่วยงานของรัฐได้

ดำเนินการใช้มาตรการทางกฎหมายต่อ ผู้ที่กระทำละเมิดต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนต้องร่วมกันตรวจสอบ พร้อมทั้งบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อที่จะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางได้อย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 องค์กรควรมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานให้เกิดความชัดเจน เพื่อที่จะไม่ซ้ำซ้อนกับองค์กรอื่น และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ของผู้บริโภค

1.2 ควรมีการกำหนดรูปแบบการโฆษณาให้เป็นไปตามระเบียบข้อกฎหมาย เพื่อมิให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจผิด อีกทั้งเป็นการป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับผู้บริโภคในอนาคต

1.3 ผู้ประกอบการจะต้องยึดมั่นคุณภาพของสินค้าให้เป็นไปตามมาตรฐาน และหน่วยงานของรัฐควรมีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าอย่างสม่ำเสมอ

1.4 ผู้บริโภคควรศึกษาหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจซื้อ หน่วยงานของรัฐควรมีการสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย ซึ่งเป็นแต่เพียงผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางเท่านั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคที่เน้นไปเฉพาะด้าน เช่น ผลิตภัณฑ์ด้านอาหารเสริม ยาลดน้ำหนัก เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงแนวความคิดเห็นจากประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร และใช้ข้อมูลจากระดับบริหารในเชิงคุณภาพมาสนับสนุน จึงควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่และอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานคร

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศไทย เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภคจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง และควรศึกษาถึงเครื่องสำอางที่นำเข้ามาจำหน่าย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2559). อย. ย้ำซ้ำ อย่าหลงเชื่อโฆษณาเกินจริงทางสื่อสังคมออนไลน์ เตือน ดารา นักร้อง ระวังการโฆษณาหากเกินจริงเข้าข่ายผิดกฎหมาย ถูกดำเนินคดีด้วย. เรียกใช้เมื่อ 2 พฤศจิกายน 2559 จาก www.fda.moph.go.th

คณะกรรมการองค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคภาคประชาชน. (2557). ประวัติความเป็นมาของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก http://www.ocpb.go.th/ewt_news.php?nid=7

ตุลาภรณ์ รุจิระยรรยง. (2558). สถานการณ์การโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายทางวิทยุท้องถิ่น จังหวัดลพบุรี ในยุคของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.). Thai Journal of Pharmacy Practice, 7(2), 188-199.

รัตนาพร ฉัตรมงคล. (2561). กฎหมายคุ้มครองการซื้อเครื่องสำอางผ่านสื่อออนไลน์. วารสารกฎหมายสุขภาพและสาธารณสุข, 4(1), 88-97.

ราชกิจจานุเบกษา . (2522). พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เล่ม 96 ตอนที่ 72 4 พฤษภาคม 2522.

ราชกิจจานุเบกษา. (2541). พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2541 เล่ม 115 ตอนที่ 15 ก 24 มีนาคม 2541.

ราชกิจจานุเบกษา. (2558). พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2558 เล่ม 132 ตอนที่ 86 ก 8 กันยายน 2558.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2561). ยุทธศาสตร์การคุ้มครองผู้บริโภค ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560– 2579). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2562). หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตเครื่องสำอาง (Good Manufacturing Practice:GMP). เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2562 จาก http://e-cosmetic.fda.moph.go.th

สำนักปลัดนายกรัฐมนตรี . (2559). อำนาจหน้าที่. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก http://www.oic.go.th

Grace, J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. Journal of Wildlife Management, 72(1), 14-22.

United Nations. (2003). United Nations guidelines for consumer protection. Retrieved February 4, 2017, from www.un.org/esa/sustdev/publications /consumption_en.pdf

Zeithaml,V.A. et. al. (1990). Delivering Quality Service: Balancing Customer Perceptions and Expectations. New York: The Free Press.

รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม*

THE MODEL AND PROCESS OF BUDDHIST KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THE DHAMMA PRACTICE CENTER

พระมหาฉลวย อรุโณ (สิงห์แจ่ม)
Phramaha Chaluay Aruno (Singjaem)
พระครูพิพิธสุตาทร
Phrakru Piphitsutatron
พูนชัย ปันธิยะ
Poonchai Pantiya
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiangmai Campas, Thailand
E-mail: pmsingjaem69@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ 2) เพื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ มีการแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ ความรู้ชัดแจ้งและความรู้ฝังลึกในตัวคน โดยใช้รูปแบบการจัดการความรู้ตามแนวคิดโมเดลปลาทู เปรียบเสมือนปลา 1 ตัวประกอบด้วยสามส่วน ได้แก่ ส่วนหัวปลา คือ เป้าหมายวิสัยทัศน์หรือทิศทาง ส่วนลำตัวปลา คือ กิจกรรมการแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนหางปลา คือ การเก็บสะสมเป็นคลังความรู้เอาไว้ ในการจัดการความรู้พบว่ามีเป้าหมาย 2 อย่าง ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนาองค์กร เป้าหมายในการพัฒนางาน โดยอาศัยการขัดเกลาทางสังคม การสกัดความรู้ออกจากตัวตน การผสมผสานความรู้ การผนึกความรู้ในตน ในรูปแบบเกลียวหมุนแห่งกระบวนการสร้างความรู้ใหม่

2. การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา ได้จัดประเภทความรู้เป็น 2 ประเภท คือ ความรู้ประเภทโลกิยะสำหรับคนสามัญทั่วไปจัดเป็นความรู้ชัดแจ้ง และความรู้ประเภทโลกุตตระ จัดเป็นความรู้ฝังลึกในตัวคน ในด้านรูปแบบการจัดการความรู้ มีวิสัยทัศน์ของการ

* Received 8 November 2019; Revised 12 December 2019; Accepted 27 December 2019

จัดการความรู้ ระบบการจัดการความรู้ต้องมีเป้าหมายเพื่อรักษาธรรมวินัยไม่ให้สูญหาย มีกิจกรรมแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างที่คณะสงฆ์หมู่ใหญ่ประชุมทำสังคายนามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และมีการจัดเก็บเป็นคลังความรู้ขององค์กรเอาไว้ ดังการประชุมสงฆ์เพื่อรวบรวมคำสอนจัดเป็นหมวดหมู่ พัฒนามาเป็นคัมภีร์พระไตรปิฎกในที่สุด

3. รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการจัดการความรู้ และ 4) ผลลัพธ์

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการความรู้เชิงพุทธ, สำนักปฏิบัติธรรม

Abstract

This research the objectives are 1) To study the concept theories of knowledge management 2) To analyze the knowledge management in Buddhism 3) To present the model of knowledge management Integrative Buddhism of the Dhamma Practice Center. This research is qualitative research and Participant Observation.

Results showed that:

1. The research found that there are two types of knowledge theory: Explicit knowledge and Tacit knowledge. The knowledge management model based on the concept of Tuna Model as a Fish. There are three parts of a Fish. The Fish head, namely, the target, vision, or direct. The Fish body is knowledge sharing. The tail Fish is a collection of Knowledge. The knowledge management has two goals : Organizational development and Work development. By the refining of society, extracting knowledge from identity, integration of knowledge and seal the knowledge in their own in the spiral pattern of new knowledge generation process.

2. There are two types of knowledge management in Buddhism: knowledge of Lokiya as for general as Explicit knowledge and knowledge of Lokuttara as Tacit knowledge. The model is the vision of knowledge management aims to maintain the Doctrine and Discipline not to lose have sharing and learn how to assembly of monks in the Sangha. And stored in the Organization's knowledge store as a meeting of Buddhist monks to collect the teaching as a category develop in to a Tipitaka.

3. The model and process of knowledge management integrative Buddhism of the Dhamma Practice Center Autonomy are composed of 4 components: 1) Objective 2) Content 3) knowledge management process, and 4) Results

Keywords: Model, Buddhist Knowledge Management, The Dhamma Practice Center

บทนำ

ในสมัยปัจจุบันแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ ถือว่าไม่ได้เป็นเรื่องใหม่เสียทีเดียว หากแต่เป็นสิ่งที่มีมาพร้อมกันกับการเกิดขึ้นของมนุษยชาติด้วยซ้ำ เพราะเมื่อมนุษย์รู้จักคิดองค์ความรู้ก็เกิดขึ้นความรู้จึงมีอยู่คู่กันกับมนุษย์มาช้านานแล้ว และด้วยสาเหตุที่รู้จักใช้ความรู้ รู้จักการแสวงหาความรู้อย่างไม่หยุดยั้งนี้เอง ทำให้มนุษย์ไม่เพียงรู้จักการเอาตัวรอดเท่านั้น แต่ยังก้าวหน้าถึงขั้นค้นคิดพัฒนาเทคโนโลยี พัฒนาวิถีชีวิต ยกระดับสถานะทางสังคม สร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงโลกให้รุดหน้ามาถึงปัจจุบันนี้ได้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือการจัดการความรู้ที่มนุษย์ได้ทำมาโดยตลอด เพียงแต่ในอดีตเราอาจจะขาดกระบวนการในการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ แต่ในปัจจุบันด้วยพัฒนาการของแนวคิดทางด้านการจัดการต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เราสามารถที่จะจัดการกับความรู้ได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น อย่างไรก็ตามในยุคสมัยนี้ ความรู้ดูเหมือนจะมีความสำคัญยิ่งกว่ายุคสมัยใด ๆ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมันได้กลายเป็นทุนที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้มากมายมหาศาล ยิ่งกว่าทุนชนิดใด ๆ ไม่ว่าเงินหรือเครื่องจักรหรือทรัพยากรธรรมชาติ (มงคลชัย วิริยะกิจ, 2554) ในประเด็นนี้จะเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศที่มีความเจริญมั่นคงในทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่จะเป็นประเทศที่ลงทุนในเรื่องของความรู้อย่างจริงจังในขณะประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ กลับถูกทิ้งไว้เบื้องหลังในด้านการพัฒนา กล่าวให้ถึงที่สุดแล้วบางประเทศถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่ยากจนด้วยซ้ำไป

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้การจัดการความรู้ จึงได้รับความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เพราะเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ที่จะทำให้กิจการหรือองค์กรนั้น ๆ ดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามที่ปรารถนาได้ การจัดการความรู้จากข้อมูลเบื้องต้นแบ่งออกเป็น 5 ยุค คือ

1. เริ่มเมื่อ 20 กว่าปีที่แล้ว เป็นยุคเริ่มต้นของการเรียนรู้ มีแนวคิดว่าความรู้สามารถบริหารจัดการได้ โดยอาศัยการจัดการที่มีระบบโครงสร้างที่แน่นอน และเริ่มนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ

2. เป็นช่วงประมาณปี พ.ศ. 2538 มีการแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ประเภทคือ ความรู้ที่ฝังลึกในตัวตน (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) อย่าง

ชัดเจนโดยมีรูปแบบโครงสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ที่เรียกว่า SECI Model ของนาย อิคุจิโร่ โนนากะ (IkujiroNonaka) และฮิโรทาเกะ ทากูชิ (Hirotake Takeuchi) (Takeuchi Hirotaka and Nonaka Ikujiro, 2004) มีความนิยมอย่างแพร่หลายและเป็นยุคที่มีกระบวนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด นำระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยอำนวยความสะดวกมากขึ้น ทำให้การจัดการความรู้แพร่หลาย แต่อย่างไรก็ตามการจัดการความรู้โดยใช้ SECI Model ก็ยังมีข้อจำกัดบางอย่าง เพราะความรู้เป็นเรื่องสลับซับซ้อน การจัดการความรู้ต้องไม่อยู่ในรูปแบบใดแบบหนึ่ง แต่ต้องจัดการให้เกิดความสมดุล

3. การอาศัยหลักการธรรมชาติและระบบความซับซ้อน (complex system) มาใช้ประกอบการตัดสินใจและการสร้างนวัตกรรม มากกว่ามุ่งเน้นด้านประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว เน้นความสำคัญด้านพฤติกรรมมนุษย์ เชื่อว่าความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นได้เมื่อผู้ให้ความรู้เต็มใจที่จะแบ่งปันแก่คนอื่นเท่านั้น

4. เป็นยุคที่การสื่อสารสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้การจัดการความรู้ทวีความสำคัญ มีบทบาทต่อการปรับปรุงการทำงานขององค์กรให้ดียิ่งขึ้น

5. การจัดการความรู้ในยุคปัจจุบัน เริ่มแต่ พ.ศ. 2548 เป็นการจัดการความรู้โดยการใช้เครือข่ายทางสังคม (Social Network) เพื่อการพูดคุยกันในกลุ่มของคนที่มีความรู้ เนื่องจากการจัดการความรู้ที่พยายามนำเอาความรู้ที่ฝังลึกในคน ออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง เพื่อเก็บและเผยแพร่มีข้อจำกัดในการสกัดความรู้ออกมา ทำให้ยุคนี้นิยมจัดทำแผนที่ความรู้หรือเครือข่ายความรู้ของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (สุวรรณ เหรียญเสาวภาคย์ และคณะ, 2548)

ข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นชัดอย่างหนึ่งว่าแนวคิดวิธีการในการจัดการความรู้มีการปรับเปลี่ยนสืบเนื่องกันมาถึง 5 ยุคสมัยแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดในการจัดการความรู้ยังมีข้อบกพร่อง ยังมีประเด็นให้ศึกษาเพราะยังพัฒนาไม่ถึงขีดสูงสุด สำหรับประเทศไทย แนวคิดและความเข้าใจในด้านนี้ยังมีน้อย แม้จะเริ่มมีความสนใจ พูดถึงกันกว้างขวางยิ่งขึ้น ในกลุ่มนักวิชาการด้านการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนแล้วก็ตาม

ในเมื่อความรู้คือทรัพยากรประเภทที่มีอยู่มากมาย และมีความรู้อยู่อีกหลายประเภทที่ไม่มีประโยชน์ อาจนำความรู้นั้นไปสู่การมอมเมาได้ด้วย เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การจัดการความรู้ในปัจจุบันนี้ จึงเน้นไปเพื่อให้คนในองค์กร บริหารจัดการความรู้ ที่มีประโยชน์ต่อพัฒนาการทำงานของบุคลากร เสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าขององค์กรโดยรวม ส่วนแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา แม้ยังไม่มีการศึกษาในทางวิชาการที่เป็นระบบแน่ชัด แต่พบว่ามีร่องรอยคำสอนที่สามารถบูรณาการเข้ากับการจัดการความรู้สมัยใหม่ได้ เพราะหลักพุทธธรรมส่วนมากยกย่องหรือเชิดชูผู้ที่มีความรู้ กล่าวคือปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก การมีปัญญาเป็นดวงแก้วของคนทั้งหลาย และนักปราชญ์กล่าวว่าการมีชีวิตที่ดำเนินอยู่ด้วยปัญญา

ประเสริฐสุด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อพิจารณาแง่มุมของปัญญาที่หมายถึงความรู้ทั่วครอบคลุมไปถึงความรู้ทั้งในระดับโลกิยะและความรู้ระดับโลกุตตรแล้ว ทำให้เห็นชัดว่าสถานะของความรู้หรือปัญญายิ่งมีน้ำหนักที่กระตุ้นเร้าความสนใจที่จะศึกษาและให้ความสำคัญอย่างสูงยิ่ง การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่าการจัดการความรู้เป็นแนวคิดที่พระพุทธศาสนาให้ความสนใจอย่างมาก พระพุทธองค์เองได้แสดงท่าทีสำคัญยิ่งในประเด็นนี้ไว้ หากเทียบกับเนื้อหาส่วนอื่น ๆ ของพุทธธรรม กล่าวได้ว่ามีเหตุผลสนับสนุนอยู่ไม่น้อย ดังเนื้อหาในพระสูตรหนึ่งเล่าเรื่องไว้ว่า

ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่ป่าประดู่ลายกับหมู่พระภิกษุ วันหนึ่งในขณะที่กำลังประทับอยู่ใต้ร่มไม้แวดล้อมด้วยพระภิกษุ พระพุทธองค์ทรงหยิบใบไม้แห้งที่ร่วงอยู่บนพื้นมากำเอาไว้ในพระหัตถ์จำนวนหนึ่งแล้วตรัสถามพระภิกษุที่แวดล้อมอยู่ในที่นั้นว่า ใบไม้ที่ทรงกำเอาไว้กับใบไม้ทั้งป่าที่ไหนมีจำนวนมากกว่ากัน เมื่อพระภิกษุเหล่านั้นตอบว่าใบไม้ในพระหัตถ์มีจำนวนน้อยนิด ไม่อาจเทียบได้กับใบไม้ทั้งป่า พระพุทธองค์ตรัสว่าสิ่งที่ทรงรู้กับที่ทรงนำมาแสดงแก่คนทั้งหลายก็มีปริมาณหรือสัดส่วนเทียบได้กับใบไม้ในพระหัตถ์ โดยทรงอุปมาว่าความรู้ที่ทรงมีอยู่เปรียบได้กับใบไม้ทั้งป่า แต่ที่ทรงเลือกเอามาแสดงแก่คนทั้งหลายเปรียบได้กับใบไม้ในพระหัตถ์ แล้วในช่วงท้ายก็ทรงอธิบายว่าเหตุใดจึงทรงเลือกเอาเฉพาะความรู้บางอย่างเท่านั้นมาเผยแผ่แก่สาธารณชนทั้งที่ทรงมีความรู้กว้างขวางกว่านั้นมากมายนัก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เนื้อหาตรงพระสูตรนี้แสดงชัดเจนว่าความรู้ที่พระพุทธองค์ทรงมีอยู่ มีปริมาณมากมายแน่นอนจำนวนหนึ่ง แต่ที่ทรงนำมาแสดงแก่ประชาชนมีจำนวนเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับความรู้ทั้งหมดที่ทรงมีอยู่ หากเรามองพระพุทธองค์ว่ามีสถานะเช่นกับบุคคลที่นำเอาความรู้มาเผยแผ่แก่สาธารณชนอื่น ๆ สิ่งที่น่าสนใจคือพระองค์ไม่ทรงเผยแผ่ความรู้ที่มีอยู่ทั้งหมด หากแต่ทรงคัดเลือกเอาเฉพาะความรู้บางอย่างเท่านั้นมาเผยแผ่แก่สาธารณชน การที่พระพุทธองค์ทรงเลือกเอาเฉพาะความรู้บางอย่างเท่านั้นมาถ่ายทอด แสดงว่าพระพุทธองค์ทรงมีเกณฑ์ในการจัดการความรู้นั่นเอง

ในพระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับกันทั้งทางโลกและทางธรรมว่าการศึกษาทำให้เป็นผู้เจริญตามภาษิตที่แสดงไว้ว่า สิกฺขา กาโม ภวํ โหติ แปลว่า ผู้ใคร่ในการศึกษาเป็นผู้เจริญ คำว่าใคร่ในการศึกษาในที่นี้หมายถึงมีใจรัก ฝักใฝ่ สนใจ เอาใจใส่ ในการศึกษา ฝึกหัด ปฏิบัติ อบรมพัฒนาเพื่อให้ตนเองเป็นผู้มีสติปัญญา มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบทั้งทางกายและวาจาตลอดถึงการอาชีพอันสุจริตมีจิตใจที่ดีงามสูงส่ง สงบเย็น และเป็นประโยชน์ ความใคร่ในการศึกษาจึงเป็นเรื่องของกุศลฉันทะหรือธรรมฉันทะ (พระธรรมปิฎก (ป.ปยุตฺโต), 2538) เมื่อมองที่ระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนาที่ดำเนินไปตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา จะพบว่าเป็นกระบวนการเพื่อจะพัฒนาชีวิตให้เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ดีงาม มีความ

ประเสริฐ ด้วยการมีกาย วาจา ใจ อันสุจริต มีสติปัญญาสามารถมองเห็นสรรพสิ่งปรากฏตามที่มันเป็นจริง เรียกตามพระบาลีว่า ยถาภูตญาณทัสสนะ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตไปสู่วิมุตติ คือความหลุดพ้นจากทุกข์

แนวคิดตามกระบวนธรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นปัจจัยสำคัญที่ใกล้ชิดกับผลที่จะเกิดขึ้นในการพัฒนาชีวิตทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ได้แก่ ยถาภูตญาณทัสสนะซึ่งเป็นตัวปัญญา กล่าวโดยย่อระบบการพัฒนาชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ต้องเป็นไปตามหลักไตรสิกขาหรือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ การก้าวไปสู่ความเป็นผู้บริสุทธิ์ต้องอาศัยความเป็นผู้มีปัญญา เพราะกำลังคือปัญญา เป็นเลิศ เป็นยอด เป็นที่รวบรวมสิ่งที่เป็นเลิศ ฉันนั้น ปัญญาประเสริฐกว่าทรัพย์ ปัญญาเป็นเหตุให้ถึงที่สุดในโลกนี้ คนมีปัญญาเท่านั้นประเสริฐ คนโง่ถึงมียศจะประเสริฐอย่างไร การได้เฉพาะซึ่งปัญญานำมาซึ่งความสุข แสงแห่งปัญญาเป็นเลิศกว่าแสงแห่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากคำสอนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความรู้สำคัญกับชีวิตมาก และสิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือกระบวนการจัดการความรู้หรือการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญญานั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนาการศึกษาหรือสิกขามีความหมายที่แท้แต่ดั้งเดิมว่าเป็นเรื่องการปฏิบัติ ตัวแท้ของการศึกษาก็คือตัวแท้ของการปฏิบัตินั่นเอง ดังได้กล่าวไปแล้วว่าสิกขา ได้แก่ ไตรสิกขา ที่หมายเอาศีล สมาธิ ปัญญา ชัดเจนว่าเป็นเรื่องการประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกฝนอบรมพัฒนาทั้งส่วนกายและจิตใจ ให้มีความเจริญขึ้นในที่นี้ก็มาตรงกับคำที่เรียกกันว่าภาวนา (พระธรรมปิฎก (ป.ปยุตฺโต), 2538) การภาวนา หมายถึง การกระทำให้เกิดขึ้น เจตนาที่ยังกุศลธรรมทั้งหลายให้เจริญ โดยการเป็นผู้ประกอบกิจเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจอยู่เนือง ๆ ในอันยังโพธิปักขิยธรรมให้เจริญ จากคำอธิบายดังกล่าวสื่อให้เห็นความชัดเจนในระดับหนึ่งว่าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เมื่อได้ทำการฝึกฝนอบรมตนประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนเรื่องการภาวนาย่อมจะนำชีวิตไปสู่สันติสุขได้

เป็นที่ยอมรับกันในวงกว้างว่าครูอาจารย์ฝ่ายบรรพชิตของสำนักปฏิบัติธรรมในสายภาคอีสาน รักษาและสืบทอดการประพฤติปฏิบัติของพระพุทธศาสนาได้อย่างเคร่งครัด เพราะยึดถือปฏิบัติตามแนวทางหรือวัตรปฏิบัติปฏิปทาของพ่อแม่ครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในอดีต ทำให้หลักการประพฤติปฏิบัติด้านการภาวนา ยังคงเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป และบางสายของสำนักปฏิบัติก็มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของชาวต่างชาติในระดับสากลด้วย วัดป่าสุคะโตก่อตั้งเมื่อปีพุทธศักราช 2512 โดยหลวงพ่อบุญธรรม อุตฺตมธมฺโม ระหว่างจาริกบนภูแลนคาท่านได้พบสถานที่แห่งนี้ พิจารณาเห็นว่าเป็นป่าสงบร่มรื่นเหมาะแก่การภาวนา จึงอยู่พำนักมาอย่างต่อเนื่อง ต่อมาปีพุทธศักราช 2519 หลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ ซึ่งเป็นญาติได้มาอยู่ที่นี่และรับช่วงดูแลวัดแทนหลวงพ่อบุญธรรมในปีพุทธศักราช 2523 เนื่องจากหลวงพ่อบุญธรรมได้รับการแต่ตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดโพนทอง อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นบ้านเกิดของท่าน

หลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ พยายามอนุรักษ์ผืนป่าแห่งนี้ให้สงบร่มรื่นเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ภายหลังมีภิกษุจาริกจากที่ต่าง ๆ มาปฏิบัติธรรมมากขึ้น จึงนำชื่อ “สุคะโต” มาตั้งเป็นชื่อวัดมีความหมายว่า ผู้ไปแล้วด้วยดี บรรลุถึงความพ้นทุกข์ ปัจจุบันวัดป่าสุคะโตเป็นชุมชนปฏิบัติธรรม มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “สถาบันสติปัฏฐาน” โดยอาศัยแนวทางการปฏิบัติธรรมตามหลักการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวของหลวงพ่อเทียน จิตฺตสุโภ ซึ่งเป็นอาจารย์ของหลวงพ่อบุญธรรมและหลวงพ่อคำเขียน

ในปัจจุบันวัดป่าสุคะโต มีอาจารย์พระไพศาล วิสาโล เป็นเจ้าอาวาสแทนหลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ ที่มรณภาพไปแล้ว เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2557 แต่การดำเนินกิจกรรมการภาวนาเพื่อการตื่นรู้ก็ยังสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นสำนักปฏิบัติธรรมสำนักหนึ่ง ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง มีการจัดกิจกรรมการภาวนาตลอดปี มีกิจกรรมบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและบวชศีลจารินีภาคฤดูร้อน ระหว่างวันที่ 20 มีนาคม - 12 เมษายน มีกิจกรรมด้านศาสนา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ปลูกสำนึกรักธรรมชาติ มีกิจกรรมธรรมยาตรา ระหว่างวันที่ 1-8 ธันวาคมของทุกปี เพื่อบูรณาการความรู้ของพระพุทธศาสนาให้หลากหลายมิติ กับทั้งยังเปิดพื้นที่เพื่อการภาวนาที่เป็นประโยชน์กับสังคมอย่างกว้างขวาง มีหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมภาวนาอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่หลายภาคส่วนให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าสุคะโตก็ยังถูกตั้งคำถามจากพุทธบริษัทบางกลุ่มว่าการภาวนาเชิงจารีต ตามแนวทางของการเจริญสติแบบเคลื่อนไหว จัดว่าเป็นวิธีการสอนที่ถูกต้องตามหลักคำสอนในพระไตรปิฎกหรือไม่ รูปแบบการจัดกิจกรรมธรรมยาตราสอดคล้องกับคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาหรือเปล่า ชุมชนใกล้เคียงตอบรับกับกิจกรรมภาวนาได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น

จากข้อมูลเป็นเหตุปัจจัยกระตุ้นให้สนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าสุคะโต ผ่านแนวคิดการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธแบบผสมผสาน มีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการจัดกิจกรรมภาวนาโดยตรง รวมไปถึงพลังที่ส่งต่อชุมชนและสังคม เพื่ออำนวยประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ของพระพุทธศาสนา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitaive Research) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยมีวิธีการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการจัดการความรู้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม ในสองขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะศึกษาโดยการใช้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source)ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ตำราวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ตำราวิชาการที่เป็นแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้จากคณาจารย์ต่าง ๆ หนังสือ บทความจากนิตยสารเอกสาร บทสัมภาษณ์จากนิตยสารเอกสารต่างๆ บทเทศนาที่บันทึกเสียง MP3 ซีดีรอมบันทึกเสียง สื่อออนไลน์ที่เผยแผ่กิจกรรมภาวนาเป็นสาธารณะ และงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม สำหรับในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะศึกษาโดยการใช้ข้อมูลและแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์จากหนังสือคู่มือ เอกสาร แผ่นพับ และจากสื่ออินเตอร์ ออนไลน์ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับงานกิจกรรมภาวนา โดยผู้ที่รับผิดชอบฝ่ายกิจกรรมภาวนาจัดทำขึ้นโดยตรง

2. ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมภาวนาเพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในสถานที่จริง เพื่อศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยตรง

3. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมภาวนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าสุคะโตโดยตรง ทั้งฝ่ายพระอาจารย์ผู้สอนและผู้รับการสอนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมภาวนาโดยตรง ในการลงพื้นที่ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กำหนดสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ พระอาจารย์ไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสสำนักปฏิบัติธรรมวัดป่าสุคะโต และพระอาจารย์ผู้รับผิดชอบกิจกรรมภาวนา รวมจำนวน 3 รูป

3.2 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General information) ได้แก่ ผู้มีหน้าที่ประสานงานกิจกรรมภาวนาโดยตรง และกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมภาวนา

ทั้ง 3 กิจกรรมคือ (1) กิจกรรมภาวนาเชิงจารีต(การเจริญสติแบบเคลื่อนไหว) (2) กิจกรรมภาวนาการบวชสามเณรและบวชศีลจารินีภาคฤดูร้อน (3) กิจกรรมภาวนาธรรมยาตรา รวมจำนวน 21 รูป/คน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้รวมกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 27 รูป/คน

โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติเป็นเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มเอาไว้ ดังนี้

1. เป็นประธานผู้ดำเนินงานในการจัดอบรมกิจกรรมภาวนาโดยตรง
2. เป็นพระอาจารย์และผู้รับผิดชอบประสานงานกิจกรรมภาวนาไม่น้อยกว่า 2 ปี
3. เป็นผู้ที่ฟังและพูดภาษาไทยได้ ในกรณีเป็นชาวต่างชาติให้มีล่ามแปล
4. ไม่มีปัญหาในการได้ยิน
5. ยินยอมและเต็มใจให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยจะได้ประมวลรวบรวมเอกสารข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาข้างต้นทั้งในส่วนของการศึกษาเนื้อหาจากภาคเอกสาร และการศึกษาภาคสนามทั้งในส่วนของการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล วิเคราะห์ เขียนเรียบเรียงสรุปผลวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้ ในภาพรวมมีการจัดแบ่งความรู้เป็น 2 ประเภทคือ (1) ความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถเห็นได้ในสิ่งต่าง ๆ เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีการถ่ายทอดจากบุคคลด้วยการบอกต่อกันผ่านออกมาเป็นประสบการณ์ตรง ในหลายรูปแบบ เช่น เอกสาร บันทึก บทความ รายงานต่าง ๆ นำมาประยุกต์ใช้ดำเนินงาน การบันทึกความรู้นั้น ๆ ทำให้เข้าใจอย่างกว้างขวาง และความรู้นั้นมีการสะสมมานาน จึงเป็นความรู้ที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นความรู้ภายนอกตัว เป็นความรู้ที่สอนในระบบการศึกษา ความรู้จากครู อาจารย์ความรู้ในตำราหนังสือ ความรู้ชนิดนี้ได้มาจากการฟัง อ่าน คิด วิเคราะห์และสนทนา (2) ความรู้ฝังลึกในตัวคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่เห็นไม่ชัด เป็นผลจากประสบการณ์ตรงภายใน เป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในการกระทำในกิจวัตรต่าง ๆ อย่างความรับผิดชอบ อุดมคติ จัดเป็นทักษะความสามารถในการดำเนินการต่าง ๆ ที่อยู่ในคน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความรู้ภายในตน เป็นความรู้เชิงทักษะฝีมือที่มีอยู่ในเนื้อตัวผู้ปฏิบัติ ฝังลึกอยู่ในตัวลอกเลียนแบบกันไม่ได้ เรียนรู้ได้ผ่านการสังเกต ฝึกฝน ทำซ้ำ ใช้ชีวิตร่วมกันจัดเป็นความรู้ไม่เป็นทางการ

2. รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ของพระพุทธศาสนา ในกระบวนการจัดการความรู้แบ่งออกเป็น 5 ประการคือ (1) การสร้างความรู้ (Knowledge creation) (2) การ

ประมวลความรู้ (Knowledge codification) (3) การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge distribution) (4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Utilization) (5) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge storage) โดยมีเครื่องมือในการจัดการความรู้ ได้แก่ การสานเสวนา การเล่าเรื่อง ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การจัดตั้งทีมงาน เวทีการแลกเปลี่ยนความรู้และชุมชนแนวปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายการจัดการความรู้คือเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของตน เพื่อดำรงตนหรือการดำเนินชีวิตให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคต และเพื่อประโยชน์สูงสุดคือการดับทุกข์ของชีวิต

3. รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม พบว่า รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ (1) วัตถุประสงค์ (2) เนื้อหา (3) กระบวนการ (4) ผลลัพธ์หรือเป้าหมาย

องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม ประกอบด้วย 1) เพื่อสำรวจสภาพหลักการดำเนินงานในด้านแนวคิด วิธีการจัดการความรู้ในโครงการและกิจกรรมภาวนา 2) เพื่อให้บัณฑิตเข้าร่วมปฏิบัติและสังเกตการณ์ในด้านการจัดการความรู้เชิงพุทธในโครงการและกิจกรรมภาวนา 3) เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานหรือองค์กรของสงฆ์มีนโยบายในการจัดการความรู้เชิงพุทธเพื่อบูรณาการใช้ในโครงการและกิจกรรมภาวนาให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาต่อไป

องค์ประกอบที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย 1) ประเภทความรู้ 2 ประการ คือ ความรู้ชัดแจ้ง และ ความรู้ฝักลึกในตน 2) วิธีการสร้างความรู้ คือ การขัดเกลาทางสังคม การสกัดความรู้ออกจากตัวตน การผสมผสานความรู้ การผนึกความรู้ในตัวตน ตามกรอบโครงการและกิจกรรมภาวนาเชิงจารีต ธรรมยาตรา และการบวชสามเณร-บวชศีลจารินีภาคฤดูร้อน

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการจัดการความรู้ มีส่วนประกอบคือทีมงาน แผนงาน ปฏิบัติงานและ ผลลัพธ์หรือเป้าหมาย

1. ทีมงาน ประสานงานการประชุมคัดเลือกบุคคล กำหนดชุดทีมงานที่มีความรู้ มีความเข้าใจมีความสามารถ มีประสบการณ์ผ่านการฝึกฝนปฏิบัติมาจนมีความรู้ประจักษ์ชัดในตน ในกิจกรรมการภาวนาเชิงจารีต (การเจริญสติแบบเคลื่อนไหว) สำนักวัดป่าสุคะโตจะมอบหมายให้เฉพาะพระเถระที่มีอายุพรรษามาก มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติมามากแล้ว เจ้าสำนักจะพิจารณาและตัดสินใจร่วมกันกับคณะสงฆ์ ตกลงอนุญาตมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นพระอาจารย์สอน การจัดโครงการกิจกรรมภาวนาการบวชสามเณร - บวชศีลจารินีภาคฤดูร้อน และธรรมยาตรา ทุกครั้งจะมีการประชุมประสานเตรียมทีมงาน เตรียมความพร้อมล่วงหน้าอย่างน้อย 5 ครั้งต่อกิจกรรมภาวนาหนึ่งโครงการ

2. แผนงาน กำหนดรายละเอียดของวัน เวลา สถานที่ การประชาสัมพันธ์สื่อสารข้อมูลกิจกรรมภาวนากับบุคคลภายนอก องค์กร หน่วยงาน เครือข่าย เพื่อรับการสนับสนุน เตรียมวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ จัดทำแผนการดำเนินงานในภาคปฏิบัติจริง

3. ปฏิบัติงาน แต่งตั้งหัวหน้าทีมงาน ทั้งบรรพชิต คฤหัสถ์ แบ่งสัดส่วนงานที่รับผิดชอบดำเนินการในกิจกรรมภาวนา ลงพื้นที่สำรวจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แม่น้ำ ป่าไม้ ภูเขา เป็นต้น กำหนดจุดพักข้างแรมกิจกรรมทั้งภาคเช้า กลางวัน และเย็น จัดเตรียมเอกสาร จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้ จัดเตรียมเครื่องมือสื่อสาร ภาพถ่าย กล้องวีดีโอ โปสการ์ด และประสานงานเพื่อเตรียมเสบียงอาหารสำหรับผู้เข้าร่วมโครงการกิจกรรมภาวนาตลอดงาน

4. ผลลัพธ์หรือเป้าหมาย คือ มวลชน ธรรม สร้างจิตสำนึก และความยั่งยืน

4.1 มวลชน ทั้งบรรพชิต คฤหัสถ์ ใช้ศักยภาพด้านการปฏิบัติธรรม ผ่านกิจกรรมภาวนาอย่างเต็มความสามารถ มวลชนมี 2 ส่วนคือ (1) มวลชนภายใน ได้แก่ ศิษย์ของสำนักวัดป่าสุคะโตและวัดสาขาทั้งศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบัน (2) มวลชนภายนอก ได้แก่ บรรพชิต คฤหัสถ์ต่างสำนักที่มีเจตนามาร่วมงาน เพื่อมุ่งฝึกฝนพัฒนาตนเอง ใช้กิจกรรมภาวนาเป็นพื้นที่ในการศึกษาเรียนรู้ บ่มเพาะจิตใจสาธารณะ สละความเห็นแก่ตัว มุ่งความเอื้ออาทรเกื้อกูลกัน

4.2 ธรรม ทางด้านบรรพชิต คฤหัสถ์จะได้รับความรู้ ความเข้าใจธรรม ผ่านการเผยแผ่คำสอนเชิงพุทธประยุกต์ ผ่านเครือข่ายทางสังคมหลายมิติ เปิดใจกว้างไม่ติดยึดรูปแบบเชิงจารีต โดยการใช้กระบวนการกลุ่มเข้ามาช่วยขัดเกลา สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างปัญญาตื่นรู้ในธรรม 2 ระดับ คือ (1) ระดับคุณธรรมจริยธรรม ที่คนทั่วไปควรปฏิบัติเพื่อความดีงาม สังคมจะสงบสุขได้เพราะคนนำเอาคุณธรรมมากำกับพฤติกรรมของตน (2) ระดับสัจธรรม เป็นความรู้ระดับลงลึกถึงความจริง ความดี ความงามของโลกและชีวิต หยั่งรู้ถึงชีวิตในขั้นไตรลักษณ์ มีความไม่เที่ยง ความผันผวนทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และความเสื่อมสลายไปบังคับหรือรั้งเอาไว้ไม่ได้ การตื่นรู้อย่างนี้จะนำไปสู่การปล่อยการละวางจิตใจอย่างถูกต้อง

4.3 การสร้างจิตสำนึก กิจกรรมภาวนาเกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนหันมาอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติ กระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้คนได้เกิดความรักและหวงแหน มองเห็นคุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เห็นโทษภัยการทำลายที่กระทบเชื่อมโยงมาสู่ตนและสังคม มุ่งเสริมสร้างพลังภายในใจให้เข้มแข็ง มีความอดทน ความเพียรพยายาม ความเสียสละ ความเห็นใจ ความเอื้ออาทรต่อกัน สร้างเสริมจิตวิญญาณแห่งการตระหนักรู้ สำนึกรู้คุณความมีดุลยภาพของระบบนิเวศย์ร่วมกัน

4.4 ความยั่งยืน ในกระบวนการของการดำเนินกิจกรรมภาวนา เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทางโลกและทางธรรมบูรณาการเข้าด้วยกัน มีการปลูกฝังมุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ เห็นโทษของการใช้สารเคมีในอาชีพเกษตรกรรม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย มีความมุ่งหวังให้คนกับธรรมชาติ ได้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขสืบไป

ผลลัพธ์หรือเป้าหมายโครงการกิจกรรมภาวนา จะมีการประชุมทีมงานทุกฝ่ายสรุปผลของการปฏิบัติงาน ทั้งข้อดีข้อเสียอุปสรรคปัญหาขณะดำเนินการ ผลสำเร็จจากกิจกรรม บันทึกเป็นข้อมูลเฉพาะภายในของสำนักเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมภาวนาต่อไป มีการประเมินผลสองลักษณะ คือ (1) ประเมินผลภายใน มีการสรุปบันทึกผลของกิจกรรมเก็บไว้เป็นข้อมูลของสำนัก เพื่อใช้แก้ไขปรับปรุงงานในครั้งต่อไป (2) ประเมินผลภายนอก กำหนดตรวจสอบจากปริมาณของคนที่เคยมาแล้วกลับมาร่วมกิจกรรมภาวนาอีกเทียบเคียงกับปริมาณคนร่วมกิจกรรมที่ลดหรือเพิ่มของแต่ละปี

อภิปรายผล

1. แนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้ ในภาพรวมมีการจัดแบ่งความรู้เป็น 2 ประเภทคือ 1) ความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถเห็นได้ในสิ่งต่าง ๆ เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน มีการถ่ายทอดจากบุคคลในหลายรูปแบบ จัดเป็นความรู้ภายนอกตัว เป็นความรู้ที่สอนในระบบการศึกษา ความรู้จากครู อาจารย์ความรู้ในตำรา หนังสือ ความรู้ชนิดนี้ได้มาจากการฟัง อ่าน คิด วิเคราะห์และสนทนา 2) ความรู้ฝังลึกในตัวคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่เห็นไม่ชัด เป็นผลจากประสบการณ์ตรงภายใน จัดเป็นทักษะความสามารถในการดำเนินการต่าง ๆ ที่อยู่ในคน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความรู้ภายในตน สอดคล้องกับงานของสมชาย นำประเสริฐชัย เรื่อง การจัดการความรู้แสดงทัศนะว่าการแบ่งประเภทความรู้ มีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือความรู้ชัดแจ้งหรือกระจ่างชัด (explicit knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถเขียนถ่ายทอด นำเสนอในลักษณะของกฎเกณฑ์ สูตรสมการหรือการแทนด้วยตัวอักษร นิยามและหนังสือ และความรู้แฝงหรือความรู้โดยนัย(tacit knowledge) มีการอ้างครั้งแรกโดย Michael Polanyi ว่าความรู้แฝงนี้เป็นความรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสและประสบการณ์ที่สั่งสมมา (สมชาย นำประเสริฐชัย, 2558)

2. รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ของพระพุทธศาสนา ในกระบวนการจัดการความรู้แบ่งออกเป็น 5 ประการคือ 1) การสร้างความรู้ (Knowledge creation) 2) การประมวลความรู้(Knowledge codification) 3) การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge distribution) 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Utilization) 5) การจัดเก็บความรู้ (Knowledge storage) สอดคล้องกับงานวิจัยของเอื้อมอร ชลวร เรื่อง การจัดการความรู้เชิง

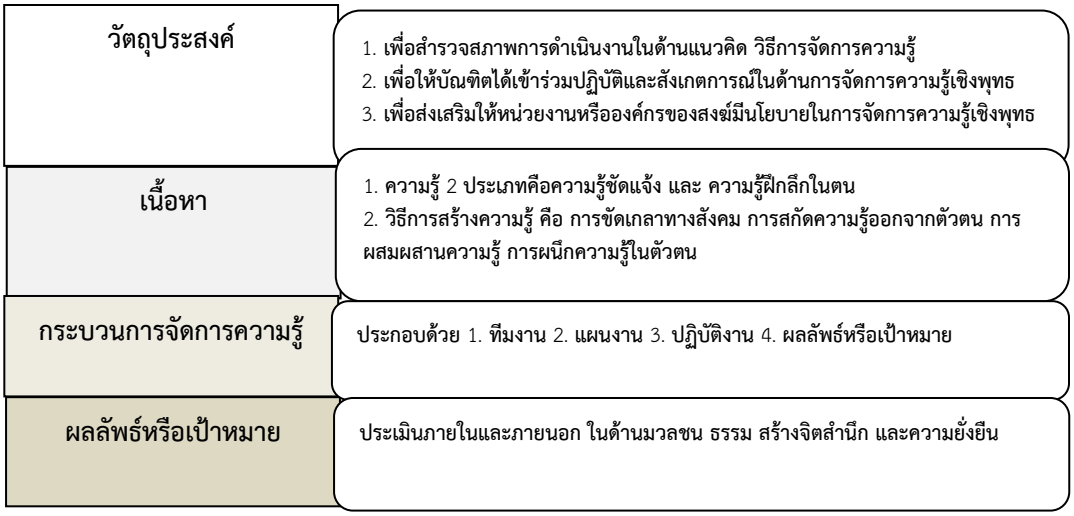
พุทธบูรณาการ พบว่ากระบวนการจัดการความรู้ที่สำคัญมีองค์ประกอบคือการสร้างความรู้ การประมวลความรู้ การเผยแผ่ความรู้ และการใช้ความรู้ โดยมีเครื่องมือเป็นการสานเสวนา การเล่าเรื่อง ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การจัดตั้งทีมงาน เวทีการแลกเปลี่ยนความรู้และชุมชนแนวปฏิบัติ (เอื้อมอร ชลวร, 2554)

3. รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม พบว่า รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการ 4) ผลลัพธ์หรือเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของปรียารัตน์ ใจเนตรเรื่อง รูปแบบการบริหารงานบุคคลเชิงพุทธบูรณาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบมี 4 อย่าง คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ และผลลัพธ์หรือเป้าหมาย (ปรียารัตน์ ใจเนตร, 2562)

สรุป

รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหา 3) กระบวนการ 4) ผลลัพธ์หรือเป้าหมา

องค์ประกอบที่ 1 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม1) เพื่อสำรวจสภาพหลักการดำเนินงานในด้านแนวคิดวิธีการจัดการความรู้ในโครงการและกิจกรรมภาวนา 2) เพื่อให้บัณฑิตได้เข้าร่วมปฏิบัติและสังเกตการณ์ในด้านการจัดการความรู้เชิงพุทธในโครงการและกิจกรรมภาวนา 3) เพื่อส่งเสริมให้หน่วยงานหรือองค์กรของสงฆ์มีนโยบายในการจัดการความรู้เชิงพุทธเพื่อบูรณาการใช้กับโครงการและกิจกรรมภาวนาให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาต่อไป องค์ประกอบที่ 2 เนื้อหาประกอบด้วย 1) ประเภทความรู้ 2 ประการ คือ ความรู้ชัดแจ้ง และ ความรู้ฝังลึกในตน 2) วิธีการสร้างความรู้ คือ การขัดเกลาทางสังคม การสกัดความรู้ออกจากตัวตน การผสมผสานความรู้ การผนึกความรู้ในตัวตน ตามกรอบโครงการและกิจกรรมภาวนาเชิงจารีต ธรรมยาตราและการบวชสามเณร-บวชศีลจารินีภาคฤดูร้อน องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการจัดการความรู้มีส่วนประกอบคือทีมงาน แผนงาน ปฏิบัติงาน และผลลัพธ์หรือเป้าหมาย

ภาพที่ 1 รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม ฉบับที่สมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงในโยบาย

1.1 มหาเถรสมาคมและผู้บริหารคณะสงฆ์ควรมีนโยบายที่สนับสนุนการนำเอารูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม ที่ได้จากการวิจัยไปทดลองใช้เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนในด้านกิจกรรมภาวนา

1.2 ผู้นำองค์กรหรือคณะสงฆ์ควรมีการจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรมไปกำหนดเป็นแผนพัฒนายุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านปฏิบัติ

1.3 หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมภาวนา ในรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ผู้นำองค์กรหรือผู้บริหารคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง ควรนำรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม ไปพัฒนาเป็นคู่มือประกอบการปฏิบัติในการดำเนินโครงการและการจัดกิจกรรมภาวนา

2.2 ผู้นำองค์กรหรือผู้บริหารคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีการอบรม สร้างความเข้าใจในรูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม ให้แก่พระ

วิทยากร เจ้าหน้าที่บุคลากรจิตอาสาที่ร่วมดำเนินโครงการและกิจกรรมภาวนา เพื่อให้ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

2.3 ผู้นำองค์กรหรือผู้บริหารคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง ควรนำเอารูปแบบและการจัดการความรู้เชิงพุทธของสำนักปฏิบัติธรรม ไปทดลองประยุกต์ใช้ในสำนักของตน เพื่อเป็นการแสวงหาข้อบกพร่องสำหรับเปรียบเทียบปรับปรุงแก้ไขใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคมต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัย การจัดการความรู้ภายในองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นการจำเพาะ โดยกำหนดศึกษาวิจัยในภาคสนาม ด้วยการนำแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้จากงานนี้ไปใช้เป็นกรอบการวิจัยในมิติภาคปฏิบัติขององค์กร

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัย การจัดการความรู้ภายในองค์กรของพระพุทธศาสนา โดยกำหนดเข้าไปศึกษาในองค์กรหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยตรง แล้วลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อแสวงหาคำตอบใช้ยืนยันหรือเห็นต่างในเชิงประจักษ์ว่าพระพุทธศาสนามีการจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาบุคคลหรือพัฒนาชีวิตมากกว่าการพัฒนาทางด้านวัตถุ

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัย การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา เพื่อตอบโจทย์ของสังคมสมัยใหม่ที่มีปัญหาในแต่ละด้าน เช่น การวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาสังคม การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาเพื่อชุมชนยั่งยืน การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาเพื่อเยียวยาผู้ป่วย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ปรียารัตน์ ใจเนตร. (2562). รูปแบบการบริหารงานบุคคลเชิงพุทธบูรณาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มงคลชัย วิริยะกิจ. (2554). องค์กรแห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ส่องศยาม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมชาย นำประเสริฐชัย. (2558). การจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน).

สุวรรณ เหรียญเสาวภาคย์ และคณะ. (2548). การจัดการความรู้. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มพัฒนาระบบบริหารสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.).

เอื้อมอร ชลวร. (2554). การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Takeuchi Hirotaka and Nonaka Ikujiro. (2004). Hitotsubashi on Knowkedge Management. Singapore : John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd.

แนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย*

THE GUIDELINE OF ROLE ADJUSTMENT FOR MARINE DEPARTMENT AND SHIP'S OWNER TO ENHANCE MARITIME SAFETY OF THAI FLAG VESSEL

กร ลาวัง
Korn Lawung
ชนิสรา แก้วสวรรค์
Chanissara Kaewsawan
บรรพต วิรุณราช
Banpot Wiroonratch
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand
E-mail: kornlawungmint@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จากเจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่า จำนวน 10 คน และเจ้าของเรือที่ชักธงไทย จำนวน 10 คน (1 คนต่อบริษัท)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับสากล พบว่า 1) เจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่ามีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ อยู่ในระดับที่ดี 2) เจ้าของเรือก็มีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ อยู่ในระดับที่ดี 3) คนประจำเรือที่ทำงานอยู่บนเรือที่ชักธงไทยนั้นมีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ อยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น

2. ปัจจัยปัญหาในการจัดการด้านความปลอดภัยการขนส่งทางทะเล ประกอบด้วย 1) สถิติการถูก Detention เรือ 2) อายุของเรือ 3) ประเภทของเรือ (Type of Ship) และ 4) เจ้าของเรือ

* Received 8 November 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

3. แนวทางในการปรับบทบาทเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือชักธงไทย สำหรับ 1) กรมเจ้าท่าควรจะปรับบทบาทของตัวเองจากเป็นผู้ตรวจเรือไปเป็นที่ปรึกษาและควรจะมีการปรับโครงสร้างองค์กร และ 2) เจ้าของเรือต้องปรับทัศนคติของตัวเองโดยต้องพึงระลึกกอยู่เสมอว่า “เรื่องของความปลอดภัยหลีกเลี่ยงไม่ได้” และควรที่จะเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ฝึกสอนคนประจำเรือลงในนโยบายของบริษัท

คำสำคัญ: การปรับบทบาท, ความปลอดภัยการขนส่งทางทะเล, เรือชักธงไทย

Abstract

The objectives of this research are study the guideline of role adjustment for Marine Department and Ship’s Owner to enhance maritime safety of Thai flag vessel. Autonomy Methodology used data collection from two parts. 1st part is secondary data by Documentary Research and 2nd part is primary data, data collection by Delphi Technique with official surveyor of Marine Department number 10 persons and manager of Thai flag vessel ship’s owner company number 10 persons (1 person/company)

Results showed that:

1. Understanding of international regulation enforcement found out that 1) Official surveyor of Marine Department are good level, 2) Manager of Thai flag vessel ship’s owner company are good level, 3) Ship’s crew working onboard that Thai flag vessel are fair level only.

2. Factor of maritime safety management components 1) detention statistics 2) Age of ship 3) Type of Ship, and 4) Ship’s owner

3. The guideline of role adjustment to enhance maritime safety of Thai flag vessel for 1) Marine Department should role adjustment from Inspector to Consultant and Reorganization, and 2) Ship’s Owner must adjust attitude to “Safety is Unavoidable” and role additional to Trainer of Ship’s crew in policy of the company.

Keywords: Role Adjustment, Maritime Safety, Thai Flag Vessel

บทนำ

องค์การทางทะเลระหว่างประเทศ หรือ International Maritime Organization หรือ IMO (International Maritime Organization, 2018) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของ

สหประชาชาติ (United Nation; UN) ได้ออกอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความปลอดภัยแห่งชีวิตในทะเล พ.ศ. 2517 (International Convention for the Safety of Life at Sea, 1974 หรือ SOLAS) (International Maritime Organization, 2014) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการต่อเรือตลอดจนอุปกรณ์และการปฏิบัติการของเรือซึ่งจะต้องมีความปลอดภัย ทั้งนี้ อนุสัญญา SOLAS บังคับใช้กับเรือทุกลำ ยกเว้น เรือรบ เรือสินค้าที่มีขนาดต่ำกว่า 500 ตันกรอสส์ เรือที่ไม่ได้ใช้เครื่องจักรในการขับเคลื่อน (เช่น เรือใบ เรือพาย เป็นต้น) เรือไม้ เรือยอร์ชที่ไม่ได้ใช้เพื่อการค้า และเรือประมง ซึ่งประเทศไทยได้ภาคยานุวัติไว้ตั้งแต่วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2527 (กรมเจ้าท่า, 2558)

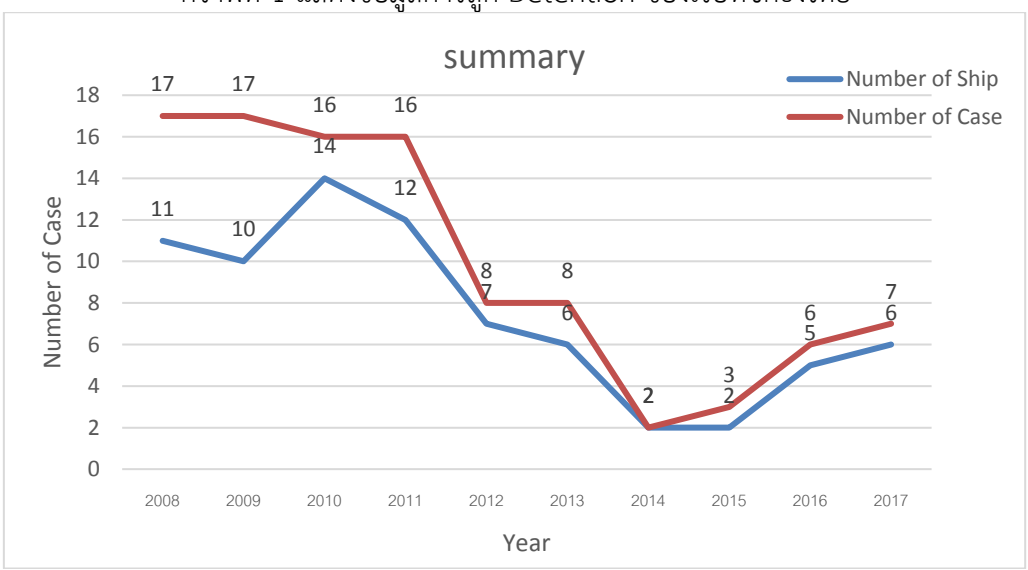
ผลผูกพันแห่งอนุสัญญา SOLAS ทำให้รัฐภาคีต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมา 2 หน่วยงาน ได้แก่ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ของรัฐเจ้าของธง (Flag State Control; FSC) เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมให้เรือที่สัญชาติของตนหรือที่เรียกว่า “ชักธง” ปฏิบัติตามข้อกำหนดของอนุสัญญา SOLAS อย่างเคร่งครัด และหน่วยงานที่ทำหน้าที่ของรัฐเจ้าของเมืองท่า (Port State Control; PSC) เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการตรวจเรือที่ชักธงต่างประเทศที่เข้ามาในเขตน่านน้ำของตนเอง เพื่อเป็นการควบคุมให้เรือต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของ SOLAS อย่างเคร่งครัด ซึ่งทั้ง FSC และ PSC ของประเทศไทยก็คือ ข้าราชการภายใต้สำนักมาตรฐานเรือ กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม ซึ่งมีชื่อเรียกตำแหน่งร่วมกันว่า “เจ้าพนักงานตรวจเรือ” นั่นเอง (กรมเจ้าท่า, 2558)

เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ประจำการอยู่ที่ส่วนกลางจะมีการแบ่งแยกหน้าที่ FSC และ PSC ออกจากกันอย่างชัดเจน นั่นคือ เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ปฏิบัติหน้าที่ FSC จะสังกัดกลุ่มตรวจสภาพเรือ แต่ส่วนของเจ้าพนักงานตรวจเรือที่ปฏิบัติหน้าที่ PSC จะสังกัดกลุ่มควบคุมเรือในเมืองท่า หากแต่เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ประจำการอยู่ที่สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาต่างจังหวัดจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้ง FSC และ PSC ควบคู่กันไป (กรมเจ้าท่า, 2558)

เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ปฏิบัติหน้าที่ FSC จะต้องทำการตรวจเรือที่ชักธงไทยทุกลำเพื่อออกใบรับรอง (Certificate) แล้วจึงนำ Certificate นี้ไปให้ในการจดทะเบียนเรือหรือต่อทะเบียนเรือในลำดับถัดไป แต่ทั้งนี้ อ้างอิงตามราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่ 45 พ.ศ. 2558 เรื่อง กฎข้อบังคับสำหรับการตรวจเรือ กรมเจ้าท่าสามารถมอบอำนาจให้องค์กรที่ได้รับการยอมรับ (Recognized Organization; RO) ไปทำการตรวจเรือที่ชักธงไทยเพื่อออก Certificate แล้วนำ Certificate ไปใช้ในการจดทะเบียนเรือหรือต่อทะเบียนเรือได้เสมือนว่าเจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่าเป็นผู้ตรวจเรือเอง ซึ่งในปัจจุบันกรมเจ้าท่าได้มอบอำนาจให้สถาบันจัดชั้นเรือ (Classification Society; Class) สัญชาติต่างประเทศ จำนวน 7 Class เป็น RO ได้ (กรมเจ้าท่า, 2558)

โดยหลักการ PSC จะทำการตรวจเรือที่ชักธงต่างประเทศทุกลำที่เข้ามาในเขตน่านน้ำของตนเองก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติไม่มี PSC ของประเทศใดทำการตรวจเรือที่ชักธงต่างประเทศทุกลำ หากแต่จะเป็นการสุ่มตรวจโดยจะเป็นการสุ่มตรวจแบบเจาะจง หากตรวจพบว่าเรือลำใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด PSC ก็จะมีอำนาจในการลงโทษรูปแบบต่างๆ ซึ่งการลงโทษที่รุนแรงที่สุดก็คือการหน่วงเหนี่ยวเรือ (Detention) หรือก็คือการสั่งห้ามไม่ให้เรือออกจากท่าเทียบเรือหรือหลักผูกเรือหรือทุ่นได้ สร้างความเสียหายเชิงเศรษฐกิจทางตรงแก่ตัวเรือและบริษัทเจ้าของเรือเป็นอย่างมาก และนอกจากความเสียหายทางตรงแล้ว การถูกกักเรือยังก่อให้เกิดความเสียหายทางอ้อมแก่ทั้งบริษัทเจ้าของเรือและประเทศไทยอย่างมากมายมหาศาลอีกด้วย จากข้อมูลของ The Tokyo MOU Secretariat เป็นระยะเวลา 10 ปี (ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2551 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2560) ทำให้เราได้ทราบว่า เรือที่ชักธงไทยถูก PSC ของประเทศสมาชิกลงโทษด้วยการ Detention อันเนื่องมาจากการเตรียมการและอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในชีวิตคนประจำเรือที่ไม่ถูกต้อง สูงถึง 75 ลำ รวม 100 ข้อหา (The Tokyo MOU Secretariat, 2018)

กราฟที่ 1 แสดงข้อมูลการถูก Detention ของเรือที่ชักธงไทย

ที่มา: www.tokyo-mou.org

จากกราฟที่ 1 จะเห็นได้ว่าในปี ค.ศ. 2012 – 2014 เรือที่ชักธงไทยถูก PSC ของประเทศสมาชิกกักเรือลดลงเป็นอย่างมาก อาจจะด้วยเพราะกรมเจ้าท่าในฐานะ FSC ของประเทศไทยมีความเข้มงวดในการตรวจเรือในหัวข้อการเตรียมการและอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในชีวิตคนประจำเรือ หากแต่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 – 2017 เรือที่ชักธงไทยถูก PSC ของประเทศสมาชิกกักเรือเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีแนวโน้มว่าจะกลับไปเท่ากับในอดีต ซึ่งจะ

ก่อให้เกิดส่งผลเสียทั้งเชิงเศรษฐกิจและชื่อเสียงของประเทศชาติเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง “แนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับเรือที่ชักธงไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการที่ใช้ศึกษา

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสารกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ สถิติที่หน่วยงานต่าง ๆ เก็บรวบรวมเอาไว้ และงานวิจัยด้านวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุการเกิดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) (มนต์ชัย เทียนทอง, 2548) จากเจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่า จำนวน 10 คน และเจ้าของเรือที่ชักธงไทย จำนวน 10 คน เพื่อทำการศึกษาความสอดคล้องและความเป็นไปได้ของ “แนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย” โดยจะดำเนินการเป็นรอบ ๆ ดังนี้

รอบที่ 1 : แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Opened End) ซึ่งเป็นการถามอย่างกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ สถิติที่หน่วยงานต่างๆ เก็บรวบรวมเอาไว้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด และเพื่อความน่าเชื่อถือของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องของกรอบแนวคิดในการวิจัยและวัตถุประสงค์งานวิจัยเพื่อความเหมาะสมเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์และปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมทั้งการใช้ภาษาและครอบคลุมวัตถุประสงค์งานวิจัย

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบนี้ ผู้วิจัยจะต้องรวบรวมความคิดเห็นและวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบของแนวทางในรอบต่อไป

รอบที่ 2 : แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เป็นแบบสอบถามที่พัฒนามาจากคำตอบของแบบสอบถามในรอบที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างให้เป็น

แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า หลังจากนั้นจึงส่งกลับไปยังกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิม เพื่อให้ออกความคิดเห็น ในลักษณะของการจัดระดับความสำคัญในคำถามแต่ละข้อ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่ 2 นี้ จะหาค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยม

รอบที่ 3 : สร้างแบบสอบถามฉบับใหม่เป็นรอบที่ 3 โดยมีข้อคำถามเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 2 แต่ให้เพิ่มตำแหน่งของค่าฐานนิยม และทำเครื่องหมายแสดงตำแหน่งที่กลุ่มตัวอย่างท่านนั้นได้ตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 ลงไป แล้วส่งกลับไปให้กลุ่มตัวอย่างคนเดิมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่ 3 จะหาค่าฐานนิยม และค่ามัธยฐาน

นำค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยม ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่ 3 มากำหนดเป็นแนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยไม่คำนึงว่าตัวอย่างแต่ละหน่วยมีโอกาสถูกเลือกมากน้อยเท่าไร

กลุ่มที่ 1 เจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่า จำนวน 10 คน ผู้วิจัยกำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย

- เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มมาตรฐานอุปกรณ์ประจำเรือ จำนวน 1 คน
- เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มควบคุมเรือในเมืองท่า จำนวน 1 คน
- เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ประจำการอยู่ที่ส่วนกลาง จำนวน 2 คน
- เจ้าพนักงานตรวจเรือที่ประจำการอยู่ที่สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาต่างจังหวัดซึ่งมีเรือสินค้าเดินทะเลระหว่างประเทศที่ชักธงไทยเข้าทำสินค้า จำนวน 6 คน แบ่งเป็นภาคใต้ จำนวน 5 คน และภาคตะวันออก จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 2 เจ้าของเรือที่ชักธงไทย จำนวน 10 คน ผู้วิจัยกำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ทั้ง 10 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดให้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารบริษัทเรือสินค้าเดินระหว่างประเทศ บริษัทละ 1 คนเท่านั้น

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟายตามที่ได้กำหนดไว้ในวิธีดำเนินการวิจัย สามารถวิเคราะห์เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยอ้างอิงค่าฐานนิยม และค่ามัธยฐาน ที่มีค่าเท่ากับ 5.00 ในรอบที่ 3

ข้อที่	รายละเอียด
ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับสากล	
1	เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ มีความรู้ ความเข้าใจในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับสากล
2	เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ยังอัพเดทกฎฯ ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ยังมีความล่าช้าต่อการบังคับใช้กฎฯ
3	เจ้าของเรือมีความรู้ ความเข้าใจในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับสากล
4	เจ้าของเรือยังคงมีการจำกัด/การตัดงบประมาณในการจัดการทางด้านความปลอดภัยอยู่เสมอๆ
5	เจ้าของเรือยังต้องได้รับข้อมูล ความรู้ และความช่วยเหลือจาก FSC และ/หรือ Class อยู่ เพื่อการตีความที่ถูกต้อง
6	คนประจำเรือฯ ส่วนใหญ่มีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ เพียงในระดับหนึ่งเท่านั้น คือ แค่การใช้งานอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย และการดำเนินการตาม Procedures และ Checklist ที่บริษัทเรือฯ กำหนดมาให้ แต่ถ้าลงลึกไปถึงรายละเอียดของกฎฯ เช่น ที่มาของ Procedures และ Checklist แต่ละข้อ หรือช่วงระยะเวลาในการบำรุงรักษาอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย ก็ยังถือว่าไม่ค่อยจะเข้าใจนัก ซึ่งในการตรวจเรือก็จะรู้เพียงแค่ว่าถ้า Surveyor ให้ผ่านก็ผ่าน ถ้า Surveyor ไม่ให้ผ่านก็แก้ไข
ปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดปัญหาความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือชักธงไทย	
7	สถิติการถูก Detention เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention
8	อายุของเรือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention
9	ประเภทของเรือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention
10	เจ้าของเรือหรือ Ship management เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention
11	การขาดความเอาใจใส่ของคนประจำเรือฯ ทั้งในเรื่องของการไม่ปฏิบัติตาม Procedures ที่บริษัทฯ กำหนด หรือการขาดบำรุงรักษาอุปกรณ์และการฝึก (Drills) ตาม Checklist อย่างจริงจัง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention
12	การสื่อสารภาษาอังกฤษของคนประจำเรือฯ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention
13	พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนประจำเรือฯ เช่น การเมาสุรา การเสพสิ่งเสพติด การเล่นการพนัน หรือการไม่เคารพ/ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา รวมถึงการใช้ความรุนแรงของคนประจำเรือฯ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อที่	**รายละเอียด**
14	การกระทำผิดกฎหมายหรือครอบครองสิ่งผิดกฎหมายของประเทศที่เรือเดินทางไปซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละประเทศมากเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เรือถูก Detention
ข้อที่	รายละเอียด
คำแนะนำในการพัฒนารูปแบบการเตรียมการและอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในชีวิตคนประจำเรือที่ทำงานอยู่บนเรือที่ชักธงไทย	
15	คนประจำเรือฯ ต้องดูแลรักษาเรือของตนเองให้ดี เพราะเรื่องของความประทับใจแรก (First Impression) ส่งผลเป็นอย่างยิ่งต่อความเข้มงวดในการตรวจเรือของ Surveyor หากมีการบำรุงรักษาตัวเรือ (ลับสี-เคาะสนิท-ทาสี) และอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางเดินทั้งภายในตัวเรือและภายนอกตัวเรือรวมถึงแผ่นป้ายสัญลักษณ์ ป้ายบอกทาง และป้ายชื่อต่าง ๆ ทำให้เรือสวยงามแลดูน่ามอง
16	คนประจำเรือฯ ต้องมีการจัดการเอกสารที่ดี หมั่นตรวจสอบหนังสือรับรอง (Certificate) ไม่ให้ขาดอายุ มีการจดบันทึกในทุก ๆ อย่างที่กระทำให้ครบถ้วนเรียบร้อย
17	คนประจำเรือฯ ควรจะมีการต้อนรับ ดูแล เอาใจใส่ และกระตือรือร้นที่จะตอบสนองการร้องขอต่าง ๆ ของ Surveyor ให้ดี เพราะเรื่องเหล่านี้จะส่งผลโดยตรงกับอารมณ์และความรู้สึกของ Surveyor
18	เจ้าของเรือต้องปรับทัศนคติของตัวเอง ต้องมีการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยที่ดี ไม่ควรตัดงบประมาณด้านการจัดการความปลอดภัยโดยไม่จำเป็น ต้องพึงระลึกกอยู่เสมอว่าเรื่องของความปลอดภัยหลีกเลี่ยงไม่ได้
19	เจ้าของเรือต้องหมั่นทำการ Internal Audit เรือของตัวเองเพื่อความพร้อมรองรับการตรวจเรือจากบุคคลภายนอก
20	เจ้าของเรือต้องหมั่นทำการ Review นโยบาย และ Procedures ของบริษัทเรือฯ อย่างสม่ำเสมอ เพราะทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไป
21	เจ้าของเรือควรที่จะมีการทดสอบความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษกับผู้ที่จะรับเข้ามาทำงานใหม่ หากคะแนนไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ก็ไม่ควรที่จะรับเข้าทำงาน เพื่อผลักดันให้สถาบันการศึกษาที่ผลิตคนประจำเรือฯ จริงจังกับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษให้มากขึ้น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อที่	รายละเอียด
22	กรมเจ้าท่าควรจะมีการปรับโครงสร้างของเจ้าพนักงานตรวจเรือฯโดยแบ่งเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเภทของเรือ แล้วจัดการส่งเสริมสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ไปศึกษาหรือฝึกอบรม ร่วมกับกลุ่มผู้ใช้เรือประเภทนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาให้เกิดเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเรือเฉพาะด้านตามประเภทของเรือ
23	กรมเจ้าท่าควรจะมีการกำหนดประสบการณ์การทำงานลงเป็นเงื่อนไขการรับสมัครสอบคัดเลือกเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ใหม่ด้วย
24	กรมเจ้าท่าควรที่จะมีการจัดทำ GUIDELINE หรือ MANUAL หรือ CHECKLIST เพื่อการตรวจเรือแต่ละประเภทแยกออกมา เพราะเรือแต่ละประเภทมีลักษณะการจัดการความเสี่ยงที่ไม่เหมือนกัน
25	กรมเจ้าท่าควรที่จะมีการพิจารณาส่งเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ไปศึกษา ดูงาน หรือฝึกอบรม ร่วมกับ PSC ต่างประเทศ หรือจาก Class อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการตรวจเรือเพิ่มพูนประสบการณ์ให้มากขึ้น
26	กรมเจ้าท่าควรที่จะมีการพิจารณาเพิ่มอัตราตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าพนักงานตรวจเรือประจำสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคอีกอย่างน้อยสาขาละ 1 คน เพื่อการสร้างและพัฒนาเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ รุ่นใหม่
27	กรมเจ้าท่าจะต้องตรวจ/กำกับสถาบันฯ ให้มีการจัดการเรียนการสอนตาม IMO Model Course 3.17 Maritime English อย่างเข้มงวด และผลักดันให้สถาบันฯ สอดแทรกภาษาอังกฤษเข้าไปในเนื้อหาที่สอนอย่างจริงจัง
28	กรมเจ้าท่าจะต้องรักษาบทบาทการเป็นผู้ตรวจและกำกับสถาบันฯ/สถาบันฝึกอบรมให้จัดการเรียนการสอนที่เน้นย้ำเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎฯ ต่าง ๆ อย่างจริงจัง โดยจะต้องลงลึกไปถึงรายละเอียดของกฎฯ ช่วงระยะเวลาในการบำรุงรักษาอุปกรณ์ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ และนักเรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องได้เห็นและ/หรือได้ทดลองใช้งานอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยต่าง ๆ จริง ๆ
29	กรมเจ้าท่าจะต้องเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสถาบันฯ/สถาบันฝึกอบรมในการอัพเดทกฎฯ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมด้วย
30	กรมเจ้าท่าควรจะปรับบทบาทของตัวเองจากเป็นผู้ตรวจเรือไปเป็นที่ปรึกษา คอยตอบข้อซักถามต่างๆ เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎฯ แก่เจ้าของเรือ รวมถึงรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ และให้ความช่วยเหลือทางด้านต่าง ๆ แก่เจ้าของเรือด้วย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อที่	รายละเอียด
31	กรมเจ้าท่าจะบังคับใช้กฎฯ ใหม่เพิ่มเติมจากที่เคยมีมา ต้องมีการออกหนังสือเวียน (Circular Letter) มีการทำความเข้าใจกับเจ้าของเรือ และเมื่อขึ้นตรวจเรือก็นำ Circular Letter นี้ไปอธิบายให้คนประจำเรือฯ ได้ทราบด้วย
32	กรมเจ้าท่าควรจะมีการจัดสัมมนาวิชาการหรือกิจกรรมใดๆ เพื่อความร่วมกันของทุกภาคส่วนในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎฯ และการอัพเดทกฎฯ แก่ผู้เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมพาณิชยนาวีของประเทศไทยโดยภาพรวม เช่น เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ เจ้าของเรือ คนประจำเรือฯ และสถาบันฯ ทั้งนี้ ต้องจัดให้มีการแลกเปลี่ยนมุมมองและองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อที่ทุกคนจากทุกภาคส่วนจะได้เข้าใจตรงกันว่ากฎฯ มีเจตนารมณ์ว่าอย่างไร ต้องการอะไร
33	กรมเจ้าท่าควรพิจารณาเรื่องการตรวจเรือเอกชนอย่างจริงจังและชัดเจน กรมเจ้าท่าจึงควรที่จะจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจเรือโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปแบบของ Class TG ที่เป็นรัฐวิสาหกิจก็ได้ หรืออาจจะมอบอำนาจให้หน่วยงานเอกชนไทยทำหน้าที่ในการตรวจเรือลักษณะเดียวกันกับ ตรอ. ของกรมการขนส่งทางบกก็ได้
34	กรมเจ้าท่าควรเพิ่มบทบาทในการเป็นผู้ควบคุมกลไกทางการตลาดอุตสาหกรรมพาณิชยนาวี ทั้งเรื่องของราคาค่าระวางบรรทุกสินค้า อัตราภาระท่าเรือ ค่าแรงคนประจำเรือฯ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการตรวจ บำรุงรักษา และซ่อมทำตัวเรือ อุปกรณ์เรือ และที่ขาดไม่ได้คืออุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยบนเรือ
35	เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ จะต้องไม่มีอคติกับเรือที่ตรวจแต่อย่างใด
36	เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ควรที่จะมีการตรวจเรืออย่างเข้มงวดตรงตามกฎฯ อยู่สม่ำเสมอ
37	ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญในการจัดการสินค้าอันตรายที่ต้องปฏิบัติตาม IMDG Code อย่างเคร่งครัด

อภิปรายผล

1. ความเข้าใจในการบังคับใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับสากล พบว่า 1) เจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่า กลุ่มตัวอย่างมีแนวความคิดที่สอดคล้องกันว่าเจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่ามีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ อยู่ในระดับที่ดี เพราะในปัจจุบันกรมเจ้าท่าได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกเป็นเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ว่าต้องเป็นผู้ถือประกาศนียบัตรระดับต้นกลเรือเดินทะเลระหว่างประเทศ และในกระบวนการสอบสัมภาษณ์คัดเลือกก็จะให้ค่าคะแนนกับผู้ที่มีประสบการณ์เคยทำงานอยู่บนเรือเดินทะเลระหว่างประเทศเป็นระยะเวลานานมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย แต่ก็พบข้อมูลว่าเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ยังอัพเดทการบังคับใช้กฎฯ ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ยังมีความล่าช้าต่อการบังคับใช้ค่อนข้างมาก หลายครั้งต้องขอข้อมูลหรือความช่วยเหลือจากรัฐเจ้าของธง (Flag State Control; FSC) ประเทศอื่น หรือจากสถาบันจัดชั้นเรือ (Classification Society; Class) ต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาระงาน

เกินกว่าความสามารถที่จะกระทำได้ (Overload) 2) เจ้าของเรือ กลุ่มตัวอย่างมีแนวความคิดที่สอดคล้องกันว่าเจ้าของเรือก็มีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ อยู่ในระดับที่ดี เพราะมีการจ้างผู้เชี่ยวชาญมาช่วยในการบริหารจัดการเรือ แต่ก็พบข้อมูลว่าเจ้าของเรือยังต้องขอข้อมูลหรือคำอธิบายจากเจ้าพนักงานตรวจเรือของกรมเจ้าท่า หรือจาก FSC ประเทศอื่น หรือจาก Class เพื่อการแปลความที่ถูกต้อง เข้าใจตรงกัน และยังพบข้อมูลว่าเจ้าของเรือยังคงมีการจำกัดหรือการตัดงบประมาณในการจัดการด้านความปลอดภัยทางทะเลอยู่เสมอๆ 3) คนประจำเรือที่ทำงานอยู่บนเรือที่ชักธงไทย กลุ่มตัวอย่างมีแนวความคิดที่สอดคล้องกันว่าคนประจำเรือฯ มีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ อยู่ระดับพอใช้เท่านั้น คือ แค่การใช้งานอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย และการดำเนินการตาม Procedures และ Checklist ที่บริษัทเรือฯ กำหนดมาให้ แต่ถ้าลงลึกไปถึงรายละเอียดของกฎฯ เช่น ที่มาของ หรือช่วงระยะเวลาในการบำรุงรักษาอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัย ก็ยังถือว่าไม่ค่อยจะเข้าใจนัก ซึ่งในการตรวจเรือก็จะรู้เพียงแค่ว่าถ้า Surveyor ให้ผ่านก็ผ่าน ถ้า Surveyor ไม่ให้ผ่านก็แก้ไข เท่านั้น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากปัจจัย 2 ประการด้วยกัน คือ ความขาดทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ และนิสัยไม่ชอบการอ่านหนังสือ สอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับสากล ที่เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง One size fits all? Safety management regulation of ship accidents and personal injuries. โดย Kristine Vedal Storkersen et. al. ซึ่งตีพิมพ์ใน Journal of Risk Research เมื่อปี ค.ศ. 2017 (Kristine Vedal Storkersen et al., 2017) และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Shipboard safety: exploring organization and regulatory factors. โดย Jorn Fenstad et.al ซึ่งตีพิมพ์ใน Maritime policy & Management เมื่อปี ค.ศ. 2016 (Jorn Fenstad et al, 2016)

2. ปัจจัยปัญหาในการจัดการด้านความปลอดภัยการขนส่งทางทะเล พบว่า 1) สถิติการถูก Detention เรือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ PSC ของทุกประเทศใช้ในการพิจารณาขึ้นตรวจเรือแต่ละลำ ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะติดตามว่าเรือที่ชักธงไทย ได้แก้ไขข้อหาที่ถูก Detention เรียบร้อยแล้วจริงๆ รวมถึงตรวจสอบว่าคนประจำเรือฯ มีความเข้าใจในการบังคับใช้กฎฯ ที่เกี่ยวข้องกับข้อหาที่ถูก Detention หรือไม่ 2) อายุของเรือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ PSC จะใช้ในการพิจารณาขึ้นตรวจเรือ โดยเฉพาะเรือที่มีอายุมากควรที่จะต้องมีการตรวจเรือให้ละเอียดและถี่มากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าจะจ้องจับผิดแต่อย่างใด อนึ่ง จากแนวคิดและทฤษฎีการขนส่งทางทะเล ว่าด้วยอายุของเรือที่ชักธงไทย จะพบว่าเรือที่ชักธงไทยมีอายุเกิน 20 ปี มากกว่าร้อยละ 70 ดังนั้น เรือที่ชักธงไทยจึงมักจะถูกตรวจเรือละเอียดและถี่มากกว่าเรือที่ชักธงประเทศอื่น 3) ประเภทของเรือ (Type of Ship) เรือประเภทที่เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นแล้วอาจจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของคน เช่น เรือบรรทุกผู้โดยสาร (Passenger Ship) หรือเรือบรรทุกสินค้าเหลว (Tanker Ship ประกอบด้วย Oil Tanker / Gas Tanker / Chemical Tanker) เป็นเรือ

ที่จะต้องมีการตรวจเรือให้ละเอียดและถี่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่ม Oil Companies International Marine Forum (OCIMF) (Oil Companies International Marine Forum, 2018) นอกจากนี้ Surveyor จะให้ความสำคัญกับเรือตาม Campaign ที่ IMO หรือรัฐบาลกำหนดมาในช่วงนั้นๆ ให้ เช่น ช่วงนี้ PSC ของประเทศไทย จะเพ่งเล็งไปที่เรือบรรทุกสินค้าแช่เย็น (Refer Ship) เป็นพิเศษ เป็นต้น และ 4) เจ้าของเรือ หรือ Ship Management มีผลต่อการที่ PSC จะเพ่งเล็งเรือที่อยู่ในความดูแลของเจ้าของเรือรายนั้นๆ เป็นอย่างมาก เพราะนโยบายในการดำเนินธุรกิจ, Procedures และ Checklist ที่บริษัทฯ มอบหมายให้เรือและคนประจำเรือจะส่งผลโดยตรงต่อเรือและคนประจำเรือ เช่น ถ้าบริษัทมีนโยบายประหยัดค่าใช้จ่าย หลบเลี่ยงการสั่งซื้อ/การซ่อมทำ หรือ Procedures และ Checklist ที่มอบหมายให้เรือและคนประจำเรือฯ ไม่ละเอียดรัดกุม ก็มีโอกาสที่เรือจะถูก Detention ได้ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของประเทศและองค์กรต่างๆ สอดคล้องกับข้อมูลจาก The Tokyo MOU Secretariat ว่าด้วย Inspections & Detentions (The Tokyo MOU Secretariat, 2018)สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง The impact of shortage implementation of the international regulations on maritime safety. โดย John Martyn Chamberlain ซึ่งตีพิมพ์ใน Cogent Social Sciences เมื่อปี ค.ศ. 2017 (John Martyn Chamberlain, 2017) และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Finnish maritime personnel's conceptions on safety management and safety culture โดย Jouni Lappalainen ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ Department of Geography and Geology, Faculty of Mathematics and Natural Sciences, University of Turku เมื่อปี ค.ศ. 2016 (Jouni Lappalainen, 2016)

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดที่ **"ไม่"** สอดคล้องกับข้อมูลจาก The Tokyo MOU Secretariat ว่าด้วย Inspections & Detentions คือ 1) PSC ผู้สั่งลงโทษ Detention เรือไม่น่าจะมี PSC ประเทศไหนที่มีอคติกับเรือที่ชักธงไทยโดยตรง, และ 2) ข้อหาในการ Detention เรือ PSC จะให้ความสำคัญกับอุปกรณ์และระบบความปลอดภัยบนเรือทุกอย่างเท่ากัน (The Tokyo MOU Secretariat, 2018)

สรุป

แนวทางในการปรับบทบาทของกรมเจ้าท่าและเจ้าของเรือเพื่อยกระดับความปลอดภัยการขนส่งทางทะเลของเรือที่ชักธงไทย ดังนี้

กรมเจ้าท่า

1. ควรจะปรับบทบาทของตัวเองจากเป็นผู้ตรวจเรือไปเป็นที่ปรึกษา (Consultant) คอยตอบข้อซักถามต่าง ๆ เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎฯ แก่เจ้าของเรือ รวมถึงเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางด้านต่าง ๆ แก่เจ้าของเรือด้วย

2. ควรจะมีการปรับโครงสร้างองค์กร (Reorganized) ในส่วนของเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ โดยแบ่งเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามประเภทของเรือ โดยใช้ประสบการณ์การทำงานของเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ เป็นตัวคัดสรรว่าเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ คนใดควรจะไปประจำอยู่กลุ่มใด แล้วจัดการส่งเสริมสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ไปศึกษาหรือฝึกอบรม ร่วมกับ PSC ต่างประเทศ หรือจาก Class หรือกลุ่มผู้ใช้เรือประเภทนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาให้เกิดเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเรือเฉพาะด้านตามประเภทของเรือ ทั้งนี้ อาจจะต้องย้อนไปถึงกระบวนการสอบคัดเลือกเป็นเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ใหม่ ที่ต้องกำหนดประสบการณ์การทำงานลงเป็นเงื่อนไขการรับสมัครสอบด้วย

3. ควรที่จะเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ฝึกสอน (Trainer) มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎฯ และการอัพเดทกฎฯ แก่ผู้เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมพาณิชยนาวีของประเทศไทยโดยภาพรวมด้วยหลาย ๆ ช่องทาง เช่น การออกหนังสือเวียน (Circular Letter) การจัดสัมมนาวิชาการ การอธิบายให้คนประจำเรือฯ ฟังเมื่อไปตรวจเรือ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งนี้ กรมเจ้าท่าต้องตอบคำถาม รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และให้การช่วยเหลือสนับสนุนแก่เจ้าของเรือด้วย

4. ต้องรักษาบทบาทการเป็นผู้ตรวจและกำกับสถาบันฯ/สถาบันฝึกอบรมให้จัดการเรียนการสอนตาม IMO Model Course อย่างจริงจัง ทั้งวิชาการและภาษาอังกฤษ

เจ้าของเรือ

1. ต้องปรับทัศนคติของตัวเอง ต้องมีการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยที่ดี ไม่ควรตัดงบประมาณด้านการจัดการความปลอดภัยโดยไม่จำเป็น ต้องพึงระลึกอยู่เสมอว่าเรื่องของความปลอดภัยหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ควรที่จะเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ฝึกสอน (Trainer) โดยถ่ายทอดองค์ความรู้และนโยบายต่าง ๆ สู่คนประจำเรือฯ

3. ควรที่จะเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ประเมิน (Assessor) เพื่อคัดกรองคนประจำเรือฯ และบีบให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ พัฒนานักเรียน/นิสิต/นักศึกษาของตนเองอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 คนประจำเรือฯ

1.1.1 คนประจำเรือฯ ต้องระมัดระวังการกระทำผิดกฎหมายหรือครอบครองสิ่งผิดกฎหมายของประเทศที่เรือเดินทางไปซึ่งมีความหลากหลายในแต่ละประเทศมาก

1.1.2 ต้องมีการดูแลและซ่อมทำเรือของตนเองให้ดีอยู่เสมอ มีการบำรุงรักษาตัวเรือ (ลับสี-เคาะสนิท-ทาสี) และอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งภายในตัวเรือและภายนอกตัวเรือ รวมถึงแผ่นป้ายสัญลักษณ์ ป้ายบอกทาง และป้ายชื่อต่างๆ ทำให้เรือสวยงามแลดูน่ามอง

1.1.3 ต้องมีการจัดการเอกสารที่ดี หมั่นตรวจสอบหนังสือรับรอง (Certificate) ไม่ให้ขาดอายุ มีการจดบันทึกในทุกๆ อย่างที่กระทำให้ครบถ้วนเรียบร้อย

1.1.4 คนประจำเรือฯ ควรจะมีการต้อนรับ ดูแล เอาใจใส่ และกระตือรือร้นที่จะตอบสนองการร้องขอต่าง ๆ ของ Surveyor ให้ดี เพราะเรื่องเหล่านี้จะส่งผลโดยตรงกับอารมณ์และความรู้สึกของ Surveyor

1.2 เจ้าของเรือ

1.2.1 ต้องมีการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยที่ดี ไม่ใช่คอยแต่จะหาทางที่จะหลบเลี่ยงการบังคับใช้กฎฯ พึงระลึกไว้เสมอว่าเรื่องของความปลอดภัยหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย

1.2.2 หมั่นทำการ Internal Audit เรือของตัวเองเพื่อความพร้อมรองรับการตรวจเรือจากบุคคลภายนอก

1.2.3 หมั่นทำการ Review นโยบาย และ Procedures ของบริษัทเรือฯ อย่างสม่ำเสมอ เพราะทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

1.2.4 เมื่อเรือในกองเรือลำใดก็ตามถูกตรวจพบการกระทำความผิดหรือข้อบกพร่อง ทั้งจาก Internal Audit และ External Audit ต้องแจ้งรายละเอียดการกระทำความผิดหรือข้อบกพร่องไปให้เรือลำอื่น ๆ ได้ทราบเพื่อให้เป็นกรณีศึกษาและจะได้ป้องกันไม่ให้เกิดเหตุซ้ำขึ้นอีก

1.3 กรมเจ้าท่า

1.3.1 กรมเจ้าท่าควรจะมีการกำหนดประสบการณ์การทำงานลงเป็นเงื่อนไขการรับสมัครสอบคัดเลือกเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ใหม่ด้วย

1.3.2 กรมเจ้าท่าควรที่จะมีการจัดทำ GUIDELINE หรือ MANUAL หรือ CHECKLIST เพื่อการตรวจเรือแต่ละประเภทแยกออกมา เพราะเรือแต่ละประเภทมีลักษณะการจัดการความเสี่ยงที่ไม่เหมือนกัน

1.3.4 กรมเจ้าท่าควรที่จะมีการพิจารณาเพิ่มอัตราตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าพนักงานตรวจเรือประจำสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคอีกอย่างน้อยสาขาละ 1 คน เพื่อการสร้างและพัฒนาเจ้าพนักงานตรวจเรือฯ รุ่นใหม่

1.3.5 กรมเจ้าท่าจะต้องเพิ่มบทบาทการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสถาบันฯ/สถาบันฝึกอบรมในการอัพเดทกฎฯ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมด้วย

1.3.6 กรมเจ้าท่าควรพิจารณาเรื่องการตรวจเรือเอกชนอย่างจริงจังและชัดเจน กรมเจ้าท่าจึงควรที่จะจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจเรือโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปแบบของ Class TG ที่เป็นรัฐวิสาหกิจก็ได้ หรืออาจจะมอบอำนาจให้หน่วยงานเอกชนไทยทำหน้าในการตรวจเรือลักษณะเดียวกันกับ ตรอ. ของกรมการขนส่งทางบกก็ได้

1.3.7 กรมเจ้าท่าควรเพิ่มบทบาทในการเป็นผู้ควบคุมกลไกทางการตลาดอุตสาหกรรมพาณิชยนาวี ทั้งเรื่องของราคาค่าระวางบรรทุกสินค้า อัตราภาระท่าเรือ ค่าแรงคนประจำเรือฯ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการตรวจ บำรุงรักษา และซ่อมทำตัวเรือ อุปกรณ์เรือและที่ขาดไม่ได้คืออุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยบนเรือ

1.3.8 กรมเจ้าท่าควรพิจารณาดำเนินการด้าน One Stop Service เพราะทุกวันนี้ซ้ำซ้อนมาก ทั้งในเรื่องของการตรวจเรือและในเรื่องของเอกสารต่าง ๆ

1.4 เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ

1.4.1 เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ จะต้องไม่มีอคติกับเรือที่ตรวจแต่อย่างใด

1.4.2 เจ้าพนักงานตรวจเรือฯ ควรที่จะมีการตรวจเรืออย่างเข้มงวดตรงตามกฎฯ อยู่สม่ำเสมอ

1.5 ทุกภาคส่วน

1.5.1 ต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกในการทำงานที่ดีให้เกิดขึ้นกับคนประจำเรือฯ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญในการจัดการสินค้าอันตรายที่ต้องปฏิบัติตาม IMDG Code อย่างเคร่งครัด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อยอด ควรมีการศึกษายกระดับความปลอดภัยของเรือที่อนุสัญญา SOLAS ยังไม่บังคับใช้ เช่น เรือสินค้าที่มีขนาดต่ำกว่า 500 ตันกรอสส์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมเจ้าท่า. (2558). *ประวัติกรมเจ้าท่า*. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2562 จาก http://www.mot.go.th/about.html?id=7

มนต์ชัย เทียนทอง. (2548). *สถิติและวิธีการวิจัยทางเทคโนโลยีสารสนเทศ.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

International Maritime Organization. (2014). *SOLAS Consolidated Edition 2014*. London, UK: Polestar Wheatons.

International Maritime Organization. (2018). *About IMO*. Retrieved July 6, 2019, from http://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx

John Martyn Chamberlain. (2017). The impact of shortage implementation of the international regulations on maritime safety. *Cogent Social Sciences, 3*(1), 1-7.

Jorn Fenstad et al. (2016). Shipboard safety: exploring organization and regulatory factors. *Maritime policy & Management, 43*(5), 552-568.

Jouni Lappalainen. (2016). Finnish maritime personnel's conceptions on safety management and safety culture. In *Thesis in Department of Geography and Geology, Faculty of Mathematics and Natural Sciences.* University of Turku.

Kristine Vedal Storkersen et al. (2017). One size fits all? Safety management regulation of ship accidents and personal injuries. *Journal of Risk Research, 20*(9), 1154-1172.

Oil Companies International Marine Forum. (2018). *Organisation*. Retrieved November 2, 2019, from www.ocimf.org.

The Tokyo MOU Secretariat. (2018). *Inspections & Detentions*. Retrieved August 23, 2019, from www.tokyo-mou.org.

แนวทางการบริหารจัดการน้ำในสนามกอล์ฟของไทยเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและระงับสาธารณภัยในชุมชน กรณีศึกษา : สนามกอล์ฟในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก*

A MODEL OF WATER MANAGEMENT IN THAI GOLF COURSES TO BECOMES A RESERVE WATER SOURCE FOR CONSUMPTION DURING THE DRY SEASON AND PUBLIC SUSPENSION IN THE COMMUNITY DISASTER CASE STUDY: GOLF COURSES IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR (EEC)

วิชาญ สุธรรมพงษ์
Wichan Suthampong
ชนิสรา แก้วสวรรค์
Chanissara Kaewsawan
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand
E-mail: su_chan4858@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนผู้บริหารสนามกอล์ฟในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำ รวมทั้งหมด 27 คน และการสนทนากลุ่มผู้บริหารระดับสูงของสนามกอล์ฟ ผู้นำชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 10 คน เพื่อยืนยันผลการวิจัยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลความเห็นที่ได้จาก

* Received 8 November 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยทำการแยกประเด็นเป็นหมวดหมู่เพื่อนำไปสู่การสรุปความแล้วจึงนำไปใช้ยืนยันผลการวิจัยในขั้นตอนสุดท้าย

ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง และบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน มีดังต่อไปนี้ 1) การบูรณาการการทำงานร่วมกันเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน 2) การควบคุม ตรวจสอบและประเมินผล 3) การรณรงค์และสร้างจิตสำนึกและการสร้างวินัยในการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีคุณค่า 4) การจัดทำฐานข้อมูลน้ำสำรองส่วนกลาง 5) น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการจัดการน้ำในชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ 6) การลดความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำ 7) การบริหารจัดการน้ำเพื่อบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม 8) กำหนดมาตรการจัดการน้ำตามศักยภาพของชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ 9) การเพิ่มแหล่งเก็บน้ำสำรองทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟ 10) การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ 11) การบริหารจัดการน้ำตามขีดความสามารถ 12) ลดผลกระทบทางลบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ 13) กำหนดให้มีการบำบัดน้ำก่อนปล่อยออกสู่ธรรมชาติ 14) การวางนโยบายหรือกำหนดแผนงานด้านการบริหารจัดการน้ำ 15) จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการน้ำ 16) การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 17) การใช้แนวคิดแก้มลิงในการแก้ปัญหาน้ำหลาก 18) วางแผนการสร้างเส้นทางการไหลของน้ำฝน 19) การเข้าถึงแหล่งน้ำอย่างเป็นธรรม 20) ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ 21) การศึกษา วิจัย ค้นคว้า เพื่อหาสาเหตุของปัญหาการขาดแคลนน้ำสำรอง 22) การปลูกพืชใช้น้ำน้อยในสนามกอล์ฟ 23) การสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ และ 24) แยกบ่อกักเก็บน้ำสำรองเพื่อการบริการสาธารณะในภาวะฉุกเฉินเฉพาะออกจากจากบ่อน้ำบำรุงสนามและอุปโภค บริโภค อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการน้ำ, สนามกอล์ฟ, น้ำสำรอง, สาธารณภัย, ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

This research aims to study the guidelines for managing water reserves in golf courses to become water reservoirs for consumption during the dry season and public suspension in the community disaster. A qualitative research methodology was used to collect data with in-depth interview 27 of golf club executive's representatives in the Easthern Economic Corridor (EEC) including 3 provinces are Chachoengsao, Chonburi and Rayong and 10 experts discussion in

focus groups to confirm the findings and exchange useful opinions. The researcher uses the analysis of opinion data obtained from in-depth interview and group discussions then separates issues to conclusion for confirm the final research results.

The result indicated that:

The guidelines for managing water reserves in golf courses to become water reservoirs for consumption during the dry season and public suspension in the community disaster are as 1) Integration of collaboration that emphasizing the participation of government agencies, golf course operators and communities. 2) Control, inspection and evaluation. 3) Campaigning and raising awareness to creating discipline in the use of valuable water resources. 4) Establishing a central water reserve database. 5) Applying sufficiency economy principles for managing water in communities and golf course operators. 6) Reducing the risk of water shortage. 7) Managing water for public services to be efficient and manifest.8) Determine water management measures based on the potential of communities and golf course operators. 9) Increasing water reserves in communities and golf courses. 10) Improvement and development of public water resources. 11) Managing water according to capacity. 12) Reduce the negative impact on natural water sources. 13) Require water treatment before releasing into nature. 14) Determine policy or formulation of water management plans. 15) Establish a committee for managing of water. 16) The most efficient use of water 17) Using the Kaem Ling project to solve flood problems. 18) Creat rainwater flow routes plan. 19) Fair access to water resources. 20) Use modern technology to increase water management efficiency. 21) Study and research for the cause of water shortage. 22) Planting the plant that less water used on the golf course. 23) Creating models and methods of water management development that suitable with area and 24) There are clearly separating reservoirs for public service purposes in emergencies from field maintenance and consumption.

Keywords: Water Management, Golf Court, Water Reserve, Disaster, Eastern Economic Corridor

บทนำ

น้ำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศตามธรรมชาติ น้ำจัดเป็นทรัพยากรหมุนเวียนที่มีการทดแทนกันอยู่ตลอดเวลา โดยที่ร้อยละ 97 ของปริมาณน้ำทั้งหมดบนโลกใบนี้เป็นน้ำทะเลในมหาสมุทร มีปริมาณเพียงร้อยละ 3 เท่านั้นที่เป็นน้ำจืด และมีเพียงร้อยละ 0.3 เท่านั้นที่เป็นน้ำผิวดินที่มนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ (USGS, 2016) ประมาณการว่าในราวปี ค.ศ. 2025 ประชากร 4,000 ล้านคน ใน 48 ประเทศ หรือ 2 ใน 3 ของประชากรโลก จะเผชิญกับปัญหาความขาดแคลนน้ำ ในขณะที่ธนาคารโลก (World Bank, 2016) ประมาณการว่า 30 ปีข้างหน้า ประชากรครึ่งหนึ่งของโลก จะประสบกับภาวะขาดแคลนน้ำหากยังคงมีการใช้น้ำที่ฟุ่มเฟือยอย่างเช่นในปัจจุบัน สำหรับประเทศไทยในระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมาได้เผชิญปัญหาเกี่ยวกับน้ำอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์สาธารณภัยมีแนวโน้มเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศของโลก ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมไทยจากสังคมชนบทไปสู่สังคมเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนมีโอกาสอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความเสียหายจากสาธารณภัยทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทั้งภัยที่เกิดจากธรรมชาติและภัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ รวมถึงการขยายตัวของชุมชนเมืองและภาคอุตสาหกรรมที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้สภาพภูมิอากาศของโลกเกิดการเปลี่ยนแปลง สภาพอากาศแปรปรวน อากาศร้อนจัดและหนาวจัด หรือมีฝนตกปริมาณมากเป็นเวลานาน ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมหนักและแผ่นดินถล่ม ซึ่งสาธารณภัยดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดทั้งสร้างความเสียหายแก่ทรัพย์สินของ ประชาชน ชุนชนและของรัฐ (National Disaster Prevention and Mitigation Committee, 2015)

ภัยแล้ง เป็นสาธารณภัยที่เป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่อาจเกี่ยวเนื่องมาจากผลการกระทำของมนุษย์ การบริหารจัดการเพื่อป้องกันและแก้ไขในสภาวะวิกฤตที่เกิดจากภัยแล้งนั้น สามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว โดยสิ่งที่สำคัญสำหรับการบรรเทาสาธารณภัยแบบนี้ คือ น้ำจากแหล่งกักเก็บน้ำทั้งในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งนั่นก็หมายรวมถึงแหล่งน้ำที่ใช้ในธุรกิจสนามกอล์ฟในพื้นที่ใกล้เคียงด้วย โดยธุรกิจสนามกอล์ฟเป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมกันมากในปัจจุบัน เพราะจำนวนที่เพิ่มขึ้นของนักกอล์ฟจากอดีตมีสูงมาก จึงส่งผลทำให้เกิดธุรกิจสนามกอล์ฟมากขึ้นตามไปด้วย ความต้องการน้ำเพื่อสนามกอล์ฟจึงเพิ่มขึ้นไปด้วยเช่นกัน เนื่องจากการบำรุงรักษาสนามกอล์ฟ จำเป็นต้องใช้น้ำปริมาณมาก เพราะสนามกอล์ฟมีพื้นที่กว้างขวาง ซึ่งอัตราการใช้น้ำสำหรับสนามกอล์ฟโดยปกติจะอยู่ที่ 3,500 ลบ.ม./ไร่/ปี ในขณะที่แหล่งเก็บน้ำสำรองในสนามกอล์ฟในแต่ละแห่งนั้นในแต่ละปีจะมีน้ำสำรองเฉลี่ยประมาณ 800,000-1,200,000 ลบ.ม. (Department of Environmental Quality, 2009) ซึ่งอาจจะมีปริมาณเพียงพอในฤดูฝนและเหลือมากพอในฤดูแล้ง น้ำในส่วนนี้

สามารถใช้เป็นแหล่งน้ำสำรองให้กับชุมชนในยามที่ต้องเผชิญกับภัยแล้งและเพลิงไหม้ ที่ต้องการแหล่งน้ำที่อยู่ใกล้จุดเกิดเหตุมากที่สุด ซึ่งถ้าหากสามารถนำน้ำจากแหล่งเก็บน้ำในสนามกอล์ฟออกมาใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ได้ ก็จะสามารถช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชนใกล้เคียงได้มาก ซึ่งสำหรับธุรกิจสนามกอล์ฟนั้น มีการจัดการน้ำในรูปแบบป้องกันน้ำหลากและน้ำแล้ง โดยการจัดทำพื้นที่สำหรับเก็บกักน้ำเมื่อยามน้ำแล้งก็กักเก็บน้ำไว้เพื่อใช้ในยามที่ฝนไม่ตกและบริหารจัดการน้ำหลากเมื่อฝนตกเป็นปริมาณมากโดยการปล่อยน้ำส่วนเกินออกสู่ธรรมชาติ ซึ่งผู้วิจัยประกอบธุรกิจเป็นผู้บริหาร สนามกอล์ฟเพลสเซ่น วัลเล่ย์ กอล์ฟ แอนด์ คันทรี คลับ มาเป็นเวลา 11 ปี ในพื้นที่ ตำบลบางพระ อำเภอ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีพื้นที่กักเก็บน้ำสำรองมากกว่า 1,300,000 ลูกบาศก์เมตร จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการแหล่งน้ำเพื่อใช้เป็นแหล่งน้ำสำรองใช้ในการอุปโภคบริโภคเมื่อเกิดภัยแล้งและบรรเทาสาธารณภัยอื่น ๆ ในชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะทำการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการบูรณาการและค้นหาแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งน้ำในสนามกอล์ฟร่วมกับทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อนำน้ำในแหล่งเก็บน้ำสำรองในสนามกอล์ฟออกมาใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคและบริโภค รวมไปถึงการบริการสังคมและบรรเทาสาธารณภัยทั้งจากการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและการบรรเทาอัคคีภัยในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนในแหล่งชุมชนได้รับการบริการและดูแลด้านการจัดการสาธารณะอย่างรวดเร็วและทั่วถึงกันในทุกพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

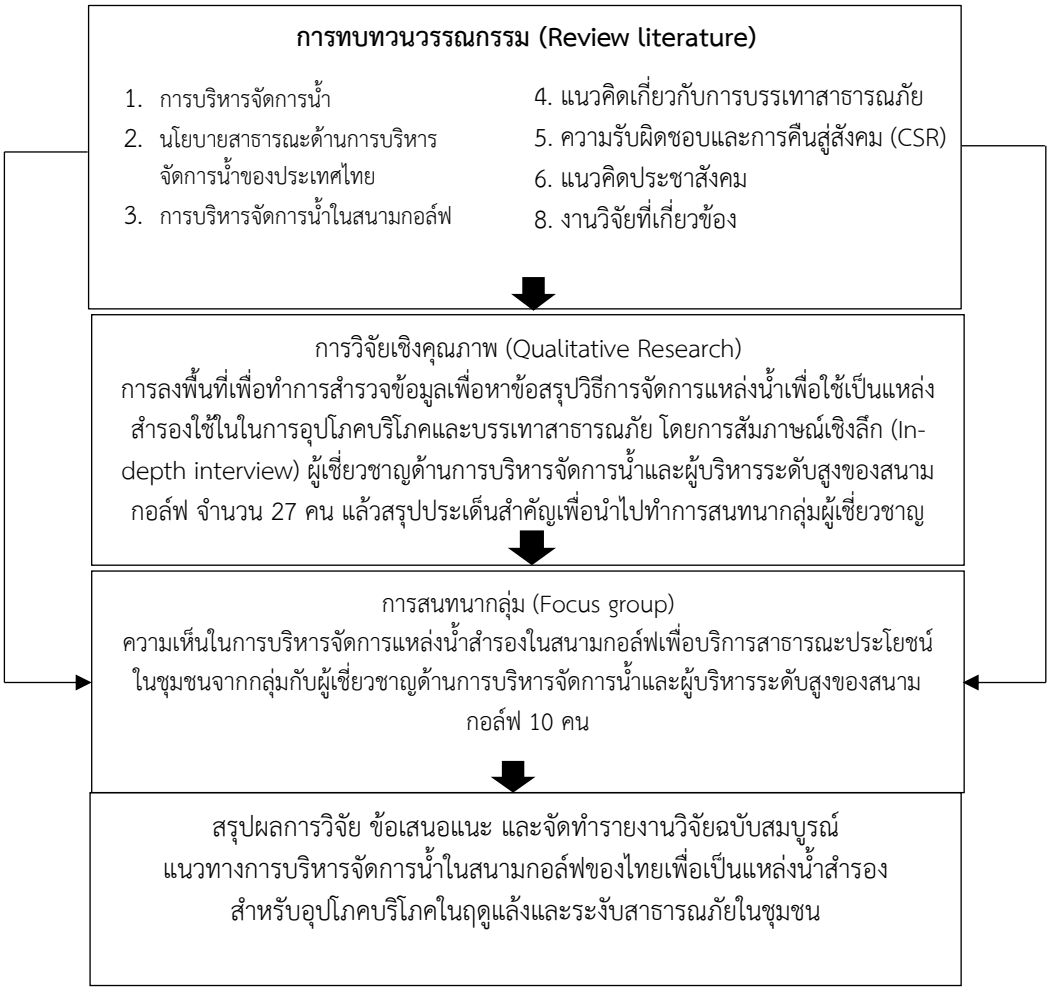
เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง และบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำและผู้บริหารระดับสูงของสนามกอล์ฟในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ใน 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง จำนวน 27 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยการทดสอบค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ซึ่งผลการทดสอบมีค่า IOC มากกว่า 0.60 ทุกข้อคำถาม แล้วจึงนำไปลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำและผู้บริหารระดับสูงของสนามกอล์ฟในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยเชิงคุณภาพส่วนแรกร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม เพื่อไปหาประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่เป็นผู้บริหารระดับสูงของสนามกอล์ฟ ผู้นำชุมชน

และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 10 คน เพื่อยืนยันผลการวิจัยและเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเพิ่มเติมร่วมกัน และสรุปแนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งน้ำสำรองใช้ในการอุปโภคบริโภคและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชนต่อไป

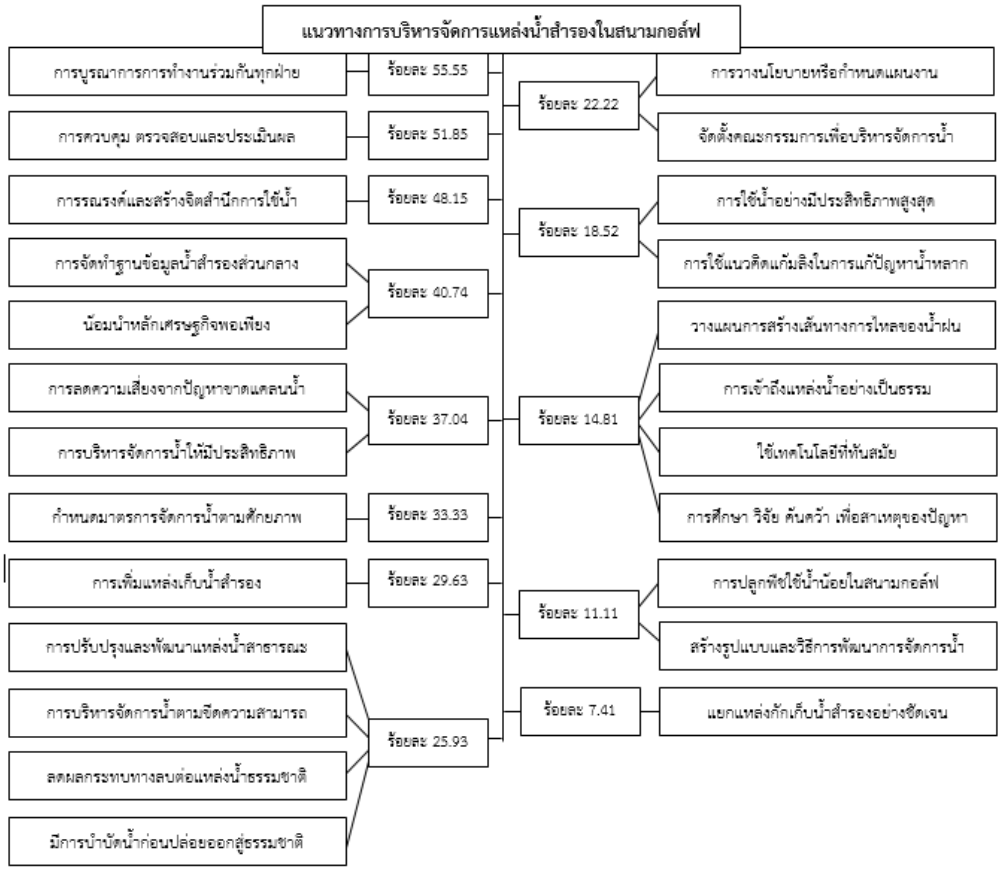
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน สามารถสรุปเป็นโมเดลได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 สรุปแนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน

จากภาพที่ 1 ผู้วิจัยสามารถที่จะสรุปแนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน ซึ่งผลที่ได้จากการนำแนวทางฯ ไปใช้ จะช่วยให้การบรรเทาสาธารณภัยในชุมชนสามารถที่จะทำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เกิดความคล่องตัว สามารถตอบสนองเหตุฉุกเฉินได้อย่างทันท่วงทีและเกิดการบูรณาการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยแนวทางการ

บริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน มีดังนี้

1. การบูรณาการการทำงานร่วมกันทุกฝ่าย โดยการพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการน้ำสำรองในชุมชนแบบบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและเป็นธรรมมากที่สุด

2. การควบคุม ตรวจสอบและประเมินผล โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชนในการควบคุม ติดตามประเมินผลการบริหารจัดการน้ำสำรองเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อควบคุมให้เกิดการนำน้ำสำรองทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟไปใช้เพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในกรณีต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. การรณรงค์และสร้างจิตสำนึกและการรสร้างวินัยในการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีคุณค่า โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้กับชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟเพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการน้ำเพื่อบริการสาธารณะ

4. การจัดทำฐานข้อมูลน้ำสำรองส่วนกลาง โดยการประเมินการใช้น้ำทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลกลาง เพื่อนำไปเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์การใช้น้ำในพื้นที่ รวมถึงจัดตั้งศูนย์ข้อมูลน้ำสำรองในชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟในพื้นที่เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลกลางในการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมถึงสามารถเชื่อมโยงข้อมูลสถานการณ์น้ำของแต่ละพื้นที่เข้าหากัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความรวดเร็วในการค้นหาน้ำมาใช้ในยามจำเป็น

5. น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการจัดการน้ำในชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ เพื่อความยั่งยืน โดยการมุ่งเน้นการวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ ส่งเสริมการพึ่งพากันและกันสู่ความสมดุลพอเพียงและยั่งยืน

6. การลดความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำ โดยสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ ในการประเมินความเสี่ยงด้านน้ำในชุมชนร่วมกันและดำเนินการตามแนวปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ที่ดีที่สุด เพื่อนำไปสู่การลดความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำดิบ และลดการใช้น้ำของสนามกอล์ฟแหล่งเดียวกับชุมชน

7. การบริหารจัดการน้ำเพื่อบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟด้านการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด

8. กำหนดมาตรการจัดการน้ำตามศักยภาพของชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ โดยการทำงานร่วมกันทุกฝ่าย มีขั้นตอนและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน มีการกำหนดมาตรการจัดการน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพของทั้งชุมชน ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

9. การเพิ่มแหล่งเก็บน้ำสำรอง โดยการขยายแหล่งกักเก็บน้ำสำรองทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มพื้นที่การกักเก็บน้ำฝนในสนามกอล์ฟและในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่รอบ ๆ

10. การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะ โดยการสร้างร่วมมือระหว่างชุมชน ภาครัฐและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟในการปรับปรุงและพัฒนาบ่อน้ำสำรองที่มีอยู่เดิมทั้งในชุมชนและแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำ ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปีทั้งกับสนามกอล์ฟและสามารถแบ่งปันให้ชุมชนได้

11. การบริหารจัดการน้ำตามขีดความสามารถ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการสนามกอล์ฟให้ความร่วมมือในการลงทุนในกิจกรรมด้านการบริหารจัดการน้ำสาธารณะ ตามขีดความสามารถของผู้ประกอบการสนามกอล์ฟเอง สอดคล้องกับขีดความสามารถของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ

12. ลดผลกระทบทางลบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันในการบำรุง รักษาและป้องกันสารปนเปื้อนทุกประเภทไหลลงแม่น้ำ ลำคลองและแหล่งกักเก็บน้ำในชุมชนและธรรมชาติ เพื่อให้มั่นใจว่า จะมีน้ำที่มีคุณภาพดีเพียงพอสำหรับการอุปโภคและบริโภคและดำเนินธุรกิจสนามกอล์ฟตลอดทั้งปี

13. กำหนดให้มีการบำบัดน้ำก่อนปล่อยออกสู่ธรรมชาติ โดยร่วมมือกันระหว่างชุมชน ภาครัฐและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ ในการสร้างบ่อและระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟ เพื่อการบำบัดน้ำเสียและตรวจสอบคุณภาพน้ำให้เป็นไปตามาตรฐานก่อนปล่อยออกสู่ธรรมชาติ รวมถึงจะต้องมีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐ

14. การวางนโยบายหรือกำหนดแผนงานด้านการบริหารจัดการน้ำ โดยการผลักดันและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการน้ำทั้งในแหล่งชุมชนและแหล่งตามธรรมชาติ รวมถึงการผลักดันแผนการจัดการน้ำเพื่อสาธารณะในชุมชนสู่ระดับนโยบายของรัฐบาล

15. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการน้ำ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในชุมชนร่วมกันระหว่างภาครัฐ

ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน เพื่อร่วมมือกันในการกำหนดแนวทางปฏิบัติและวางแผนการจัดการน้ำสำรองเพื่อใช้ในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

16. การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการให้ข้อมูล ความรู้และประชาสัมพันธ์แนวทางการใช้น้ำอย่างมีคุณค่า และเทคนิคการใช้น้ำอย่างประหยัด รวมถึงการอบรมให้ความรู้ด้านการรีไซเคิลนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ในบางกิจกรรม เพื่อสร้างความร่วมมือกันทั้งในชุมชนและผู้ประกอบการในการใช้น้ำอย่างมรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

17. การใช้แนวคิดแก้มลิงในการแก้ปัญหาน้ำหลาก โดยการประยุกต์ใช้การขุดลอกขยายคลองธรรมชาติเพื่อกักเก็บไว้ตามแนวคิดแก้มลิง เพื่อช่วยกักเก็บน้ำในฤดูฝนหรือฤดูที่มีน้ำมาก ซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการน้ำในฤดูน้ำหลากสามารถกักเก็บน้ำส่วนเกินไว้สำหรับใช้ในชุมชนและสนามกอล์ฟในยามแล้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

18. วางแผนการสร้างเส้นทางการไหลของน้ำฝน โดยการบูรณาการความรู้จากทั้งภาครัฐโดยหน่วยงานที่ดูแลด้านน้ำ ผู้นำชุมชน อบต. หรือเทศบาล และผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ ประชุมร่วมกันหารือและจัดทำแผนการสร้างเส้นทางการไหลของน้ำฝนหรือน้ำธรรมชาติเข้าสู่พื้นที่กักเก็บน้ำในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและน้ำเพื่อประกอบกิจการตลอดทั้งปี

19. การเข้าถึงแหล่งน้ำอย่างเป็นธรรม โดยการกำหนดข้อตกลงและขั้นตอนการขออนุญาตใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะและแหล่งน้ำธรรมชาติอย่างชัดเจน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถนำไปปฏิบัติตามได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง เป็นแบบแผนที่เป็นธรรมอันเดียวกัน

20. ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำ โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีระบบดาวเทียมสำรวจข้อมูลแหล่งน้ำในชุมชนและพื้นที่รอบ ๆ รวมถึงใช้เทคโนโลยีการสำรวจน้ำใต้ดิน เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลน้ำสำหรับการวิเคราะห์แผนการบริหารจัดการน้ำให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศและบริบทของชุมชน

21. การศึกษา วิจัย ค้นคว้า เพื่อหาสาเหตุของปัญหาการขาดแคลนน้ำสำรองเพื่อใช้ในชุมชนและเพื่อบริการสาธารณะในบางฤดูกาล โดยการร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันวิจัยแห่งชาติ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ ในการศึกษาและวิจัยเพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาการขาดน้ำอุปโภค บริโภคและน้ำสำรองเพื่อบริการสาธารณะ ทั้งสำหรับชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟในพื้นที่

22. การปลูกพืชใช้น้ำน้อยในสนามกอล์ฟ โดยการรณรงค์ให้ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟในพื้นที่ เลือกปลูกพืชและไม้ประดับ ที่สำคัญคือเลือกใช้หญ้าสำหรับสนามสนาม

กอล์ฟเป็นสายพันธ์ที่มีความทนทานต่อสภาพอากาศของแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยและต้องการน้ำในการดูแลรักษาในปริมาณที่น้อยที่สุด เพื่อช่วยลดปริมาณการใช้น้ำและการประหยัดค่าใช้จ่ายจากการซื้อน้ำจากภายนอกในภาวะขาดแคลน

23. การสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อแก้ไขและลดปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยการสร้างร่วมมือในการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำที่มีรูปแบบการปฏิบัติเชื่อมโยงแต่ละหน่วยงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยจะต้องมีการกำหนดกระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติ และบทบาท หน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจนให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้ง ภาครัฐ ชุมชน และผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ

24. แยกแหล่งกักเก็บน้ำสำรองอย่างชัดเจน โดยการส่งเสริมให้ชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ จัดทำบ่อกักเก็บน้ำสำรองเพื่อการบริการสาธารณะในภาวะฉุกเฉินเฉพาะ แยกจากน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค หรือแยกจากน้ำสำหรับใช้ดูแลสนามหญ้าในสนามกอล์ฟอย่างชัดเจน โดยมีการจัดทำข้อกำหนดร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟว่า บ่อน้ำสำรองที่แยกออกมานี้มีไว้สำหรับการบริการสาธารณะในภาวะฉุกเฉินเท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายแนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน ได้ดังนี้

1. การบูรณาการการทำงานร่วมกันทุกฝ่าย โดยการพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการน้ำสำรองในชุมชนแบบบูรณาการที่เน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน สอดคล้องกับ Mitchell ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีนั้น ต้องสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการออกกฎระเบียบหรือปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบหรือลงประชามติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำในชุมชนทุกด้าน (Mitchell, B., 1997)

2. การควบคุม ตรวจสอบและประเมินผล การบริหารจัดการน้ำสำรองเพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เพื่อควบคุมให้เกิดการนำน้ำสำรองทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟไปใช้เพื่อกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในกรณีต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด สอดคล้องกับ Canada Water Resources Association ที่กล่าวว่า การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ โดยนำเอาระบบการควบคุม ตรวจสอบและประเมินผลมาใช้ นำเอาระบบข้อมูลทุกด้านมาประกอบการตัดสินใจ สนับสนุนให้มีการปรึกษาหารือและการมีส่วนร่วมจากสาธารณชน มีการนำกลยุทธ์การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อหาฉันทามติ รวมทั้งสนับสนุนให้

สาธารณชนรับทราบถึงข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส และให้การศึกษากับประชาชน (Canada Water Resources Association, 1997)

3. การรณรงค์และสร้างจิตสำนึกและการรสร้างวินัยในการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีคุณค่า เพื่อสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการน้ำเพื่อบริการสาธารณะ สอดคล้องกับ นโยบายน้ำแห่งชาติของ National Water Resources Management Office ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจะต้องเน้นการพัฒนาและบรรจุความรู้เรื่องน้ำ ในหลักสูตรของทุกระดับการศึกษา เพื่อปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ เข้าใจความสำคัญของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพความจำเป็นและหน้าที่ในการรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (National Water Resources Management Office, 2017)

4. การจัดทำฐานข้อมูลน้ำสำรองส่วนกลาง เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลกลางในการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด สอดคล้องกับ Paiboon Watthanasiritham ที่กล่าวว่า เมื่อเกิดภัยพิบัติทุกฝ่ายจะถามหาข้อมูลและข้อมูลจะมีค่ามาก องค์กรชุมชนและเจ้าของปัญหาจะต้องช่วยกันจัดทำข้อมูลเอง เพื่อความถูกต้อง ครบถ้วนและทันเวลา เจ้าของปัญหาจะรู้ข้อมูลดีที่สุด (Paiboon Watthanasiritham, 2011)

5. น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการจัดการน้ำในชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟเพื่อการพึ่งพากันและกันสู่ความสมดุล พอเพียงและยั่งยืน สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board ที่กล่าวว่า การปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาและพฤติกรรมการบริโภคสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ให้ความรู้ด้านการบริโภคอย่างเหมาะสมและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างระบบการคุ้มครองการบริโภค และส่งเสริมเครือข่าย สื่อ โฆษณา และประชาสัมพันธ์ให้มีบทบาทในการกลับไปสู่การบริโภคที่ยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

6. การลดความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำ โดยการประเมินความเสี่ยงด้านน้ำในชุมชนร่วมกันและดำเนินการตามแนวปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ที่ดีที่สุด เพื่อนำไปสู่การลดความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำดิบ และลดการใช้น้ำของสนามกอล์ฟแหล่งเดียวกับชุมชน สอดคล้องกับ National Water Resources Board ที่ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์น้ำและแนวโน้มความต้องการใช้น้ำ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ อุทกภัยและคุณภาพน้ำในอนาคตบนพื้นฐานของการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และได้เร่งจัดทำแผนที่ความเสี่ยงการขาดแคลนน้ำและอุทกภัย รวมทั้งพัฒนาระบบ

พยากรณ์เตือนภัยให้มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต (National Water Resources Board, 2015)

7. การบริหารจัดการน้ำเพื่อบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟด้านการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับ Secretariat of the House of Representatives ที่กล่าวว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดแนวนโยบายด้านทรัพยากรน้ำไว้ โดยจัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล (Secretariat of the House of Representatives, 2007)

8. กำหนดมาตรการจัดการน้ำตามศักยภาพของชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟโดยมีขั้นตอนและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน มีการกำหนดมาตรการจัดการน้ำให้สอดคล้องกับศักยภาพของทั้งชุมชน สอดคล้องกับ Mitchell ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีนั้นจะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้และดูแลรักษาทรัพยากรน้ำให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งสภาพทางชีวภาพของระบบทรัพยากร สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน (Mitchell, B., 1997)

9. การเพิ่มแหล่งเก็บน้ำสำรอง โดยการขยายแหล่งกักเก็บน้ำสำรองทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเพิ่มพื้นที่การกักเก็บน้ำฝนในสนามกอล์ฟและในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่รอบ ๆ สอดคล้องกับ นโยบายน้ำแห่งชาติของ National Water Resources Management Office ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจะต้องมีการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการทำการเกษตร และอุปโภคบริโภคของประชาชน (National Water Resources Management Office, 2017)

10. การปรับปรุงและพัฒนาบ่อน้ำสำรองที่มีอยู่เดิมทั้งในชุมชนและแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำฝน สอดคล้องกับ Canada Water Resources Association (1997) ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำให้ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืนว่าต้องคำนึงถึงดุลยภาพของระบบนิเวศและความเท่าเทียมกันของคนในสังคมสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

11. การบริหารจัดการน้ำตามขีดความสามารถของผู้ประกอบการสนามกอล์ฟเอง สอดคล้องกับ นโยบายน้ำแห่งชาติของ National Water Resources Management Office ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจะต้องสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการ มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับทุกกิจกรรมโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ และ

สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ (National Water Resources Management Office, 2017)

12. ลดผลกระทบทางลบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยการบำรุงรักษาและป้องกันสารปนเปื้อนทุกประเภทไหลลงแม่น้ำ ลำคลองและแหล่งกักเก็บน้ำในชุมชนและธรรมชาติ สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ผลักดันการผลิตและบริโภคของประเทศไปสู่การเป็นสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างภูมิคุ้มกัน และเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

13. กำหนดให้มีการบำบัดน้ำก่อนปล่อยออกสู่ธรรมชาติ โดยการสร้างบ่อและระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟ เพื่อทำการบำบัดน้ำเสียและตรวจสอบคุณภาพน้ำก่อนปล่อยออกสู่ธรรมชาติ สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board ที่กล่าวว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของภาคการผลิตและบริการที่นำไปสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยปรับระบบการผลิตของภาคอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

14. การวางนโยบายหรือกำหนดแผนงานด้านการบริหารจัดการน้ำ โดยการผลักดันและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการน้ำทั้งในแหล่งชุมชนและแหล่งตามธรรมชาติ รวมถึงการผลักดันแผนการจัดการน้ำเพื่อสาธารณะในชุมชนสู่ระดับนโยบายของรัฐบาล สอดคล้องกับ Kraisorn Pengsakul ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นเรื่องของมาตรการวิธีการหรือกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาปัญหา การวางแผน การกำหนดนโยบาย การดำเนินการจัดหา จัดสรร อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาค เป็นธรรมและยั่งยืน (Kraisorn Pengsakul, 2015)

15. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการน้ำสำรองในชุมชนร่วมกันระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน สอดคล้องกับ นโยบายน้ำแห่งชาติของ National Water Resources Management Office ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมการจัดให้มีองค์การเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งในระดับชาติ ในระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่น ที่มีกฎหมายรองรับ โดยให้องค์กรระดับชาติมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย กำกับและประสานให้เกิดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และให้องค์กรระดับ

ลุ่มน้ำและระดับท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำ โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม (National Water Resources Management Office, 2017)

16. การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการให้ข้อมูล ความรู้และประชาสัมพันธ์แนวทางการใช้น้ำอย่างมีคุณค่า และเทคนิคการใช้น้ำอย่างประหยัด รวมถึงการอบรมให้ความรู้ด้านการรีไซเคิลนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ในบางกิจกรรม เพื่อสร้างความร่วมมือกันทั้งในชุมชนและผู้ประกอบการในการใช้น้ำอย่างมรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับ Canada Water Resources Association (1997) ที่กล่าวว่า จะต้องสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองคุณภาพน้ำ โดยตระหนักถึงคุณค่าของปริมาณน้ำที่มีอยู่จำกัด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดการทั้งปริมาณและคุณภาพ สร้างความสมดุลด้านการใช้น้ำ กลไกตลาดและกฎเกณฑ์เพื่อสนับสนุนให้ผู้ใช้และตระหนักถึงความรับผิดชอบและประโยชน์ที่ผู้ใช้ต้องรับผิดชอบจากการใช้ทรัพยากรน้ำ

17. การใช้แนวคิดแก้มลิงในการแก้ปัญหาน้ำหลาก โดยการประยุกต์ใช้การขุดลอกขยายคลองธรรมชาติเพื่อกักเก็บไว้ตามแนวคิดแก้มลิง เพื่อช่วยกักเก็บน้ำในฤดูฝนหรือฤดูที่มีน้ำมาก ซึ่งจะช่วยให้การบริหารจัดการน้ำในฤดูน้ำหลากได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Department of Water Resources ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการและแก้ปัญหาเรื่องน้ำจะต้องใช้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน โดยการใช้แนวคิดแก้มลิงในการแก้ปัญหาน้ำหลากก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องประยุกต์ใช้ร่วมกับการแก้ไขปัญหาในด้านอื่น ๆ ด้วย (Department of Water Resources, 2015)

18. วางแผนการสร้างเส้นทางการไหลของน้ำฝน โดยการจัดทำแผนการสร้างเส้นทางการไหลของน้ำฝนหรือน้ำธรรมชาติเข้าสู่พื้นที่กักเก็บน้ำในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด สอดคล้องกับ National Water Resources Board ที่ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์น้ำและแนวโน้มความต้องการใช้น้ำ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ อุทกภัยและคุณภาพน้ำในอนาคต บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และได้การจัดการพื้นที่ต้นน้ำและเส้นทางน้ำเพื่อลดผลกระทบในภาพรวมของลุ่มน้ำทั้งน้ำท่วมและการขาดแคลนน้ำ (National Water Resources Board, 2015)

19. การเข้าถึงแหล่งน้ำอย่างเป็นธรรม โดยการกำหนดข้อตกลงและขั้นตอนการขออนุญาตใช้น้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะและแหล่งน้ำธรรมชาติอย่างชัดเจน เป็นแบบแผนที่เป็นธรรมอันเดียวกัน สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board ที่กล่าวว่า การพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพโปร่งใสและเป็นธรรม โดยพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และส่งเสริมสิทธิชุมชนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

20. ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำ สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board ที่กล่าวว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรน้ำของภาคการผลิตและบริการที่นำไปสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยปรับระบบการผลิตของภาคอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยบริหารจัดการน้ำทั้ง เพื่อการผลิตและการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

21. การศึกษา วิจัย ค้นคว้า เพื่อหาสาเหตุของปัญหาการขาดแคลนน้ำสำรองเพื่อใช้ในชุมชนและเพื่อบริการสาธารณะในบางฤดูกาล โดยการร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันวิจัยแห่งชาติ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ สอดคล้องกับ นโยบายน้ำแห่งชาติของ National Water Resources Management Office ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจะต้องสนับสนุนงบประมาณสำหรับแผนปฏิบัติการตามนโยบาย รวมทั้งการวิจัยการประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องน้ำต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง (National Water Resources Management Office, 2017)

22. การปลูกพืชใช้น้ำน้อยในสนามกอล์ฟ โดยการรณรงค์ให้ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟในพื้นที่ เลือกปลูกพืชและไม้ประดับเป็นสายพันธุ์ที่มีความทนทานต่อสภาพอากาศและต้องการน้ำในการดูแลรักษาในปริมาณที่น้อยที่สุด สอดคล้องกับ Chiraporn Hayeepi ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพในหน้าน้ำน้อย จะมุ่งเน้นการนำน้ำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มุ่งเน้นให้เกษตรกรปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ทนทานต่อสภาพอากาศและให้ผลผลิตได้ในหลายสภาพอากาศ เพื่อให้สามารถใช้น้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด (Chiraporn Hayeepi, 2010)

23. การสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อแก้ไขและลดปัญหาการขาดแคลนน้ำ สอดคล้องกับ Office of the National Economic and Social Development Board ที่กล่าวว่า การสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาที่ดีต้องเน้นปัญหาของประชาชนในพื้นที่ การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่อย่างแท้จริง โดยการจัดทำแผนและแนวทางปฏิบัติด้วยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับความเป็นจริงในท้องถิ่น (Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

24. แยกแหล่งกักเก็บน้ำสำรองอย่างชัดเจน โดยจัดทำบ่อกักเก็บน้ำสำรองเพื่อการบริการสารธรณะในภาวะฉุกเฉินเฉพาะ แยกจากน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค หรือแยกจากน้ำสำหรับ

ใช้ดูแลสนามหญ้าในสนามกอล์ฟอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ Ostrom ที่กล่าวว่า หลักการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีจะต้องกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน (clearly defined boundaries) ประกอบด้วยขอบเขตทางกายภาพ ของพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำ และขอบเขตจำกัดของผู้ใช้ทรัพยากรจากแหล่งน้ำ หรือสมาชิกของชุมชนซึ่งต้องระบุคุณสมบัติของผู้มีสิทธิ์ใช้ทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจน (Ostrom, E., 1990)

สรุป

งานวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงลึกจากตัวแทนผู้บริหารสนามกอล์ฟในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก 3 จังหวัด และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำ ร่วมกับการสนทนากลุ่มผู้บริหารระดับสูงของสนามกอล์ฟ ผู้นำชุมชนและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารจัดการแหล่งน้ำสำรองในสนามกอล์ฟให้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง และบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน จะต้องเกิดจากการบูรณาการการทำงานร่วมกันเน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน โดยจะต้องมีการควบคุม ตรวจสอบและประเมินผล รวมถึงการรณรงค์และสร้างจิตสำนึกและการสร้างวินัยในการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างมีคุณค่าและน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ใช้แนวคิดแก้มลิงในการแก้ปัญหาน้ำหลากหรือการปลูกพืชใช้น้ำน้อย มาประยุกต์ใช้กับการจัดการน้ำเพื่อบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ กำหนดมาตรการจัดการน้ำตามศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ เพื่อความเสี่ยงจากปัญหาขาดแคลนน้ำ ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลน้ำสำรองส่วนกลางโดยจะต้องกระทำควบคู่ไปกับการเพิ่มจำนวน ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งเก็บน้ำสำรองทั้งในชุมชนและสนามกอล์ฟ โดยจะต้องมีคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการน้ำเข้ามาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ วางแผนการสร้างเส้นทางการไหลของน้ำฝน นำเทคโนโลยีที่ทันสมัย การวิจัยและพัฒนาเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ รวมถึงการกำหนดให้มีการบำบัดน้ำก่อนปล่อยออกสู่ธรรมชาติและการแยกบ่อกักเก็บน้ำสำรองเพื่อการบริการสารธรณะในภาวะฉุกเฉินเฉพาะออกจากจากบ่อน้ำบำรุงสนามและอุปโภค บริโภค อย่างชัดเจนด้วย

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 จากผลการศึกษา พบว่า มีสนามกอล์ฟกว่าร้อยละ 80 ที่มีความพร้อมมากและยินดีที่จะให้การสนับสนุนน้ำสำรองที่กักเก็บไว้ในสนามกอล์ฟเพื่อบริการชุมชนและเพื่อกิจกรรมสาธารณะ ดังนั้น หน่วยงานบรรเทาสาธารณภัยในชุมชนแต่ละพื้นที่ ควรมีการจัดทำข้อมูลน้ำกักเก็บของสนามกอล์ฟแต่ละสนามและมีการ update ข้อมูลทุกเดือน ในแอพลิเคชั่นที่เป็นฐานข้อมูลกลางของหน่วยงานบรรเทาสาธารณภัยและชุมชน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถรับรู้และเข้าถึงข้อมูลน้ำในพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างทันท่วงที ทุกที่ทุกเวลาผ่านแอพลิเคชั่นที่สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกและง่ายต่อการใช้งานบนโทรศัพท์มือถือและอุปกรณ์สื่อสารทุกประเภท ซึ่งจะช่วยให้การตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินที่เกี่ยวกับน้ำในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 จากผลการศึกษา พบว่า การบูรณาการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารจัดการน้ำเพื่อสาธารณะประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้น ดังนั้น หน่วยงานที่ดูแลด้านบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ รวมถึงผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชน ควรที่จะบูรณาการร่วมมือประสานความร่วมมือกันเพื่อจัดทำแผนและและขั้นตอนการขอใช้น้ำในสนามกอล์ฟสำหรับตอบสนองภาวะฉุกเฉินอย่างเป็นรูปแบบและชัดเจน รวมถึงกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบซึ่งเป็นตัวแทนจากแต่ละฝ่าย เพื่อให้เกิดการประสานงานอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน เมื่อต้องเผชิญกับภาวะฉุกเฉินในชุมชน

1.3 จากผลการศึกษา พบว่า ผู้ประกอบการวามกอล์ฟกว่าร้อยละ 40.74 เห็นด้วยที่ผู้ประกอบการสนามกอล์ฟและชุมชนควรที่จะน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการจัดการน้ำในชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟ โดยการมุ่งเน้นการวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ ส่งเสริมการพึ่งพากันและกันสู่ความสมดุล พอเพียงและยั่งยืน ดังนั้น ภาครัฐผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการน้ำชุมชน ควรที่จะให้การส่งเสริมและสนับสนุนทั้งผู้เชี่ยวชาญและงบประมาณ เพื่อให้เกิดการบูรณาการการบริหารจัดการน้ำให้เป็นไปตามตามหลักหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นการจัดการน้ำอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้ทั้งชุมชนและผู้ประกอบการสนามกอล์ฟสามารถที่จะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ในยามวิกฤติและฉุกเฉิน ซึ่งจะให้การประกอบธุรกิจก้าวไปสู่ความยั่งยืนได้

2.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในครั้งถัดไป ผู้วิจัยควรเพิ่มเติมการวิจัยเชิงปริมาณมุ่งเน้นในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุน หรือมีอิทธิพลต่อความสำเร็จ

หรือผลสัมฤทธิ์ให้เกิดกับการบริหารจัดการน้ำสำรองเพื่อบริการสาธารณะของผู้ประกอบการสนามกอล์ฟในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย โดยแบ่งการศึกษาออกตามภูมิภาคและบริบทของพื้นที่ที่สนามกอล์ฟเหล่านั้นตั้งอยู่ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนให้การบริหารจัดการน้ำเพื่อบริการสาธารณะ สามารถประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นก็จะเป็นข้อมูลที่สำคัญให้กับหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำไปเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดทำนโยบายและแผนการดำเนินงาน รวมถึงการบริหารงบประมาณเพื่อการบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

Canada Water Resources Association. (1997). *Reflections on Water: Canadian Water Resources Association, 1947-1997.* Cambridge: CWRA.

Chiraporn Hayeepi. (2010). *The role of sub-district municipality in water resource Management, Thale Noi area.* Bangkok: National Institute of Development Administration.

Department of Environmental Quality. (2009). *Industry and local environment*. Retrieved October 12, 2018, from http://www.local.environment.in.th/formal_data2.php?id=1575

Department of Water Resources. (2015). *Concept of water resource management strategic plan.* Bangkok: Department of Water Resources.

Kraisorn Pengsakul. (2015). *Public participation in water resources management. A case study of river basin, Khlong Palian Branch, Trang Province.* Bangkok: Department of Water Resources.

Mitchell, B. (1997). *Reflections on Water: Canadian Water Resources Association.* Ontario: CWRA.

National Disaster Prevention and Mitigation Committee. (2015). *National Disaster Prevention and Mitigation Plan 2015.* Bangkok: Department of Disaster Prevention and Mitigation Ministry of the Interior.

National Water Resources Board. (2015). *Strategic Plan for Water Resources Management*. Retrieved May 5, 2019, from http://oopm.rid.go.th/water management/ExecutiveSummary.pdf

National Water Resources Management Office. (2017). *(Draft) 20 Year Water Resources Management Master Plan (2018 - 2037)*. Retrieved February 2, 2019, from http://www.onwr.go.th/wp- content/uploads/2019/06/รวมเล่ม-แผนแม่บท-20-ปี-v41.pdf

Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *The 12th National Economic and Social Development Plan (2016-2021).* Bangkok: Office of the Prime Minister.

Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action.* Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Paiboon Watthanasiritham. (2011). *Talk about normal life.* Bangkok: Bangkok Business Press.

Secretariat of the House of Representatives. (2007). *The Constitution of the Kingdom of Thailand 2007.* Bangkok: Religious Printing House.

USGS. (2016). *Minerals Yearbook*. Retrieved January 10, 2019, from https://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/myb.html

World Bank. (2016). *The World Bank Annual Report 2016*. Retrieved Frebuary 19, 2019, from https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/24985

กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4*

THE PROCESS OF DEVELOPMENT FOR ACTIVE AGING BY BHĀVĀNĀ 4'S

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ (พรสุทธชัยพงศ์)
Phrakhrubaidika Aphichat Dhammasuddho (Pornsuttichaipong)
สัญญา สดประเสริฐ
Sanya Sodprasert
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Thailand
นิสาชล ตรีไพบูลย์
Nisachon Treepaiboon
พรทิพย์ ช่วยเพล
Phornthip Chuayphen
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand
E-mail: aphichat.9@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ 2) เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) แบ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวกับพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย และในการศึกษาภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิดหลักการ ความเป็นมารูปแบบความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุมี 4 กระบวนการ คือ 1) พิจารณาความหลากหลายของกลุ่มผู้สูงอายุ (Diversity) 2) เพิ่มศักยภาพให้ผู้อายุ (Increate Potential) 3) กำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) และ 4) สร้างกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ (Create Aging Activity) เรียกกระบวนการนี้ว่า DPSC – AA Module และสร้างกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ

* Received 11 November 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 27 December 2019

คือ : PHSEW Model ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วม 2) สุขภาพ 3) ความปลอดภัย 4) อารมณ์ และ 5) ความฉลาด จากนั้นนำเสนอกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 เป็น Module ได้เป็น PMEW-A- Module ประกอบด้วย 1) กายภาวนา (Physical Development) 2) ศีลภาวนา (Moral Development) 3) จิตภาวนา (Emotion Development) และ 4) ปัญญาภาวนา (Wisdom/Intellectual Development)
คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาพฤฒพลัง, ผู้สูงอายุ, ชุดกิจกรรมภาวนา 4

Abstract

The objectives of this research are to 1) study the process of active aging of the elderly; 2) create the process of active aging of the elderly though Bhāvānā '4 activities and 3) present the process of developing active aging of the elderly though Bhāvānā '4 activities. This research used a mix method research comprised 1) Qualitative Research which was a documentary study that studied and collected data from documents and evidences related to Tripitaka including books and reports and 2) Field Study to know the concepts, principles, background, relationship model and The process of creating a set of prayer activities.. The research result found that the processes for synthesis of development of active aging of the elderly comprised 4 processes as follows: 1) Consider diversity of the elderly (Diversity); 2) Increase the potential for the elderly (Increate Potential); 3) Set goals (Goal Setting) and 4) Create activities for the elderly (Create Aging Activity) .This process is called Active Aging: DPSC - AA Module. For the research result of the creation of the active aging development process of the elderly called PHSEW Model was consisted of 1) Participation 2) Health 3) Safety 4) Emotional and 5) Intelligence. After that, the process of developing energy development of the elderly was proposed by using the Bhāvānā '4 activities as a module of PMEW- A- Module consists of 1) Physical Development 2) Moral Development 3) Emotion Development and 4) Wisdom / Intellectual Development.

Keywords: The Development Process Of Active Aging, The Elderly, Bhāvānā '4 Activities

บทนำ

ตามนโยบายของรัฐบาล และแผนยุทธศาสตร์ภายใต้แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการเสริมสร้างด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุ พ.ศ. 2560 - 2564 (สำนักงานหลักประกันคุณภาพผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2559) ที่ต้องการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีศักยภาพตามความต้องการความสุขในระยะบั้นปลายชีวิต (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2560) “พฤฒพลัง” หรือ “Active Aging” เป็นแนวคิดที่องค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น กระบวนการในการเพิ่มโอกาสสำหรับความปลอดภัย และสุขภาพ การเข้าร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นคนสูงอายุ และการเป็นผู้สูงอายุที่ปราศจากโรค และรวมถึงการมีความสามารถในการใช้ร่างกาย สรีระวิทยา จิตใจ และสังคม ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการชราที่เกิดขึ้น ให้ทำงานได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถทำอะไรๆ ได้ตามสิทธิที่มีอยู่ มีชีวิตที่มีอิสระ มีชีวิตที่มีส่วนร่วม และทำได้สำเร็จด้วยตัวเอง (World Health Organization, 2002) ซึ่งเป็นกระบวนการในจัดการกับสุขภาพที่เหมาะสมเพื่อที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่สร้างเสริมคุณภาพชีวิตเมื่อสูงวัย (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2544)

แนวคิดทฤษฎีด้านพฤฒพลัง ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) สุขภาพ (Health) หมายถึง ภาวะที่สมบูรณ์ การป้องกันและลดปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรค 2) การมีหลักประกันความมั่นคง (Security) หมายถึง การมีหลักประกัน ความมั่นคงปลอดภัย ทั้งทางด้านร่างกายสังคม การเงิน การเข้าถึงบริการที่จำเป็น การมีผู้ดูแลที่เหมาะสม และ 3) การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมภายในครอบครัวชุมชนและสังคม ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ทำคุณประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่นและส่วนรวม (ดวงเดือน รัตนะมงคลกุล และคณะ, 2558)

สังคมไทยในยุคปัจจุบัน เป็นยุคบริโภคนิยมที่มีความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ คนในสังคมส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ทำให้มีการใช้ชีวิตไปตามกระแสสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกระทบต่อผู้สูงอายุอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ค่านิยมในการใช้ปัจจัย 4 อย่างฟุ่มเฟือยมีอารมณ์หงุดหงิด มีความวิตกกังวล ซึมเศร้า สับสน และหลงลืมง่าย เป็นต้น พฤติกรรมไม่พึงประสงค์ดังกล่าว เป็นพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุจำเป็นจะต้องมีกระบวนการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ รวมถึงเพิ่มศักยภาพตามความต้องการอันดีที่จะอยู่ร่วมกับคนในครอบครัว สังคมให้มีความสุขในระยะบั้นปลายชีวิต เสริมสร้างสุขภาวะว่าเป็นความสมดุลของชีวิตแบบองค์รวมแนวพุทธ และการพัฒนาตนเองความคิด ค่านิยม ไปสู่ภาวะที่ดีกว่าเดิม ส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมต่อไปการมีความเชื่อในหลักคำสอนของพุทธศาสนา ศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ ทั้งจากการฟังวิทยุ การอ่านหนังสือเข้าวัดสนทนาธรรม ฝึกปฏิบัติวิปัสสนา

กรรมฐาน ทำให้เกิดความเข้าใจแล้วนำหลักคำสอนมาใช้ปฏิบัติ ในชีวิตทำให้บังเกิดความสุขจากการปฏิบัติธรรมนั้น และนอกเหนือจากการเตรียมผู้สูงอายุแล้วควรเตรียมพร้อมชุมชนให้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุอย่างมีคุณภาพ โดยใช้การบูรณาการและการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจากข้อมูลของกรมการปกครอง จังหวัดนครปฐม มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีค่าเฉลี่ยต่อจำนวนประชากรสูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศ โดยคิดเป็นร้อยละ 20 (กรมการปกครอง, 2559) นับว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีความเหมาะสมในการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการในการเพิ่มพฤฒพลัง อันจะเป็นแนวทางในการนำไปเป็นรูปแบบที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุที่สามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพเพิ่มความสุขที่แท้จริงในแต่ละพื้นที่ของประเทศต่อไป

ชุดกิจกรรม “กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4” เป็นแนวทางที่จะสร้างเสริมกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเน้นให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติตนด้านวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 แล้ว สามารถนำความรู้และความเข้าใจนั้นมาเป็นการปฏิบัติธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ที่ใช้ได้ในชีวิตจริง โดยการมีสติระลึกรู้ได้ทันปัจจุบันในทุก ๆ ขณะที่ทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือในการทำหน้าที่การงานก็ปฏิบัติธรรมไปด้วย เมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ มากระทบใจ ผู้สูงอายุสามารถฝึกใจให้รู้เท่าทันไม่หลงหรือไม่คล้อยตามอารมณ์ในเรื่องนั้น ๆ และสามารถเพิ่มพฤฒพลังของผู้สูงอายุ เพื่อเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญา เพิ่มสุขภาวะในบริบทของสังคมผู้สูงวัยของไทยในยุคปัจจุบันและอนาคตอันใกล้นี้ต่อไป

คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในด้านภาวนา 4 ซึ่งประกอบด้วยกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา มาศึกษาวิจัยอย่างเป็นกระบวนการ และเป็นเครื่องชี้วัดถึงการพัฒนามนุษย์ที่มีรากฐาน มาจากความเชื่อที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึกอย่างสม่ำเสมอจึงจะประเสริฐ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่สามารถเพิ่มศักยภาพของตนเองและกลุ่มได้ โดยที่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยมีแนวปฏิบัติพื้นฐานส่วนใหญ่สอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี อันเป็นแนวทางการพัฒนาตนในเบื้องต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ
2. เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี แบ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยภาคสนาม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวกับพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิดหลักการ ความเป็นมา กระบวนการพัฒนา และแนวทางในการจัดทำชุดกิจกรรม

1.1 ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแนวคิดทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีด้านกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังตามตัวชี้วัดในกรอบการวิจัย

1.2 ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาในชุดกิจกรรมภาวนา 4 และการสำรวจภาคสนาม

1.3 ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังในชุดกิจกรรมภาวนา 4

1.4 สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ และกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ ด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิดหลักการ ความเป็นมารูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้าง การใช้ชุดกิจกรรมภาวนาในพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.1 ทำการศึกษาและคัดเลือกองค์กร ชุมชน ผู้สูงอายุในจังหวัดนครปฐม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 38 รูป/คน ได้แก

2.1.1 พระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการการฝึกอบรมเสริมสร้างพฤฒพลังผู้สูงอายุจำนวน 10 รูป/คน

2.1.2 ผู้นำชุมชน ชมรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเสริมสร้างพฤฒพลังผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน

2.1.3 สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในแต่ละตำบลในเขตพื้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบชมรมต้นแบบตัวแทน 8 ตำบล ใน 16 ตำบลของจำนวนตำบลทั้งหมดในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีตำบลไร่ขิง ตำบลท่าตลาด ตำบลหอมเกร็ด ตำบลบางกระทึก ตำบลยายชา ตำบลคลองใหม่ ตำบลบางเตย และตำบลอ้อมใหญ่ โดยตัวแทน 8 ตำบล ตำบลละ 1 คน จำนวน 8 คนเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการอบรมดูแลเสริมสร้างพฤฒพลังของผู้สูงอายุจำนวน 10 คน

2.2 ทำการพัฒนาและฝึกอบรมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-Informant) จาก 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มชมรมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองไร่ขิง 2) กลุ่มชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ และ 3) กลุ่มชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบางกระทึก ด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 เพื่อสร้างแนวทางกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

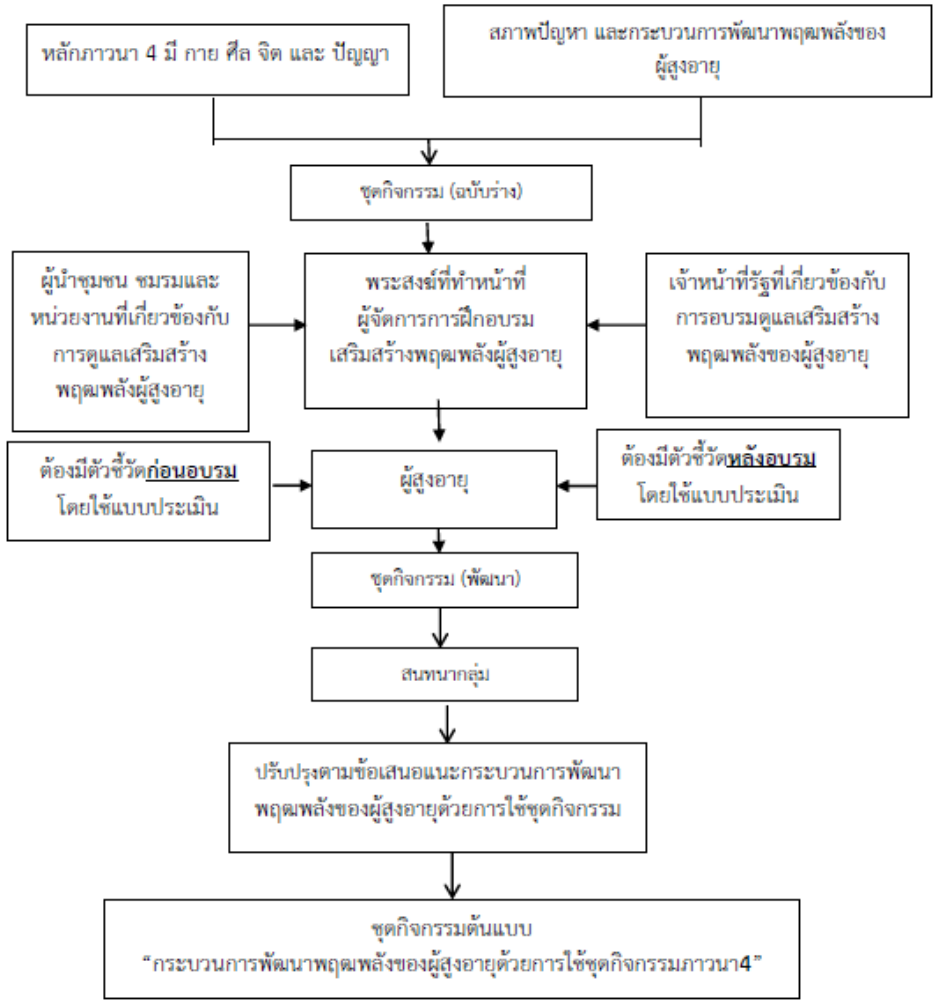
2. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลส่งเสริมสุขภาพจิตผู้สูงอายุ และผู้ทรงคุณวุฒิ

3. ชุดฝึกอบรมกิจกรรมภาวนา 4 โดยศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติการชุดกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. วิเคราะห์ สังเคราะห์ของการดำเนินชุดกิจกรรมให้ได้ชุดกิจกรรมต้นแบบ “กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4”

การวิเคราะห์ข้อมูล

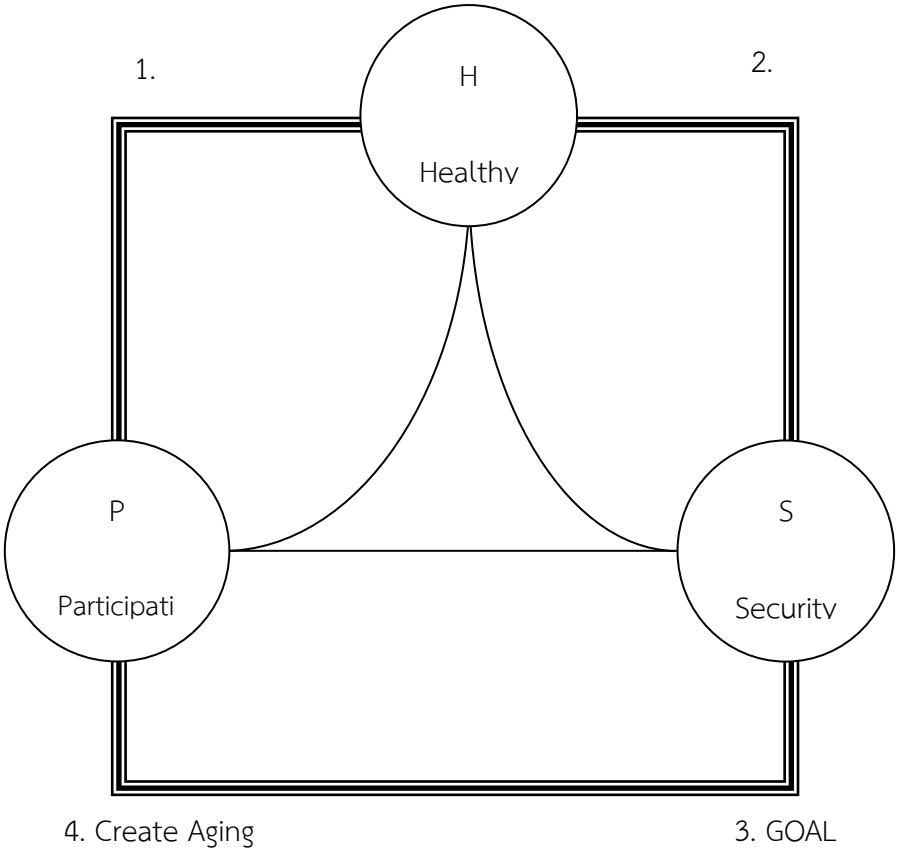
นำข้อมูลที่ได้จากวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนาประชุมกลุ่มย่อย การจัดกิจกรรมกลุ่ม การสังเกตและปฏิบัติการภาคสนาม มาวิเคราะห์เพื่อสรุปประมวลผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ตามหลักธรรม แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์และแนวทางของการศึกษาวิจัยดังแผนภาพขั้นตอนการวิจัย

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย

ผลการวิจัย

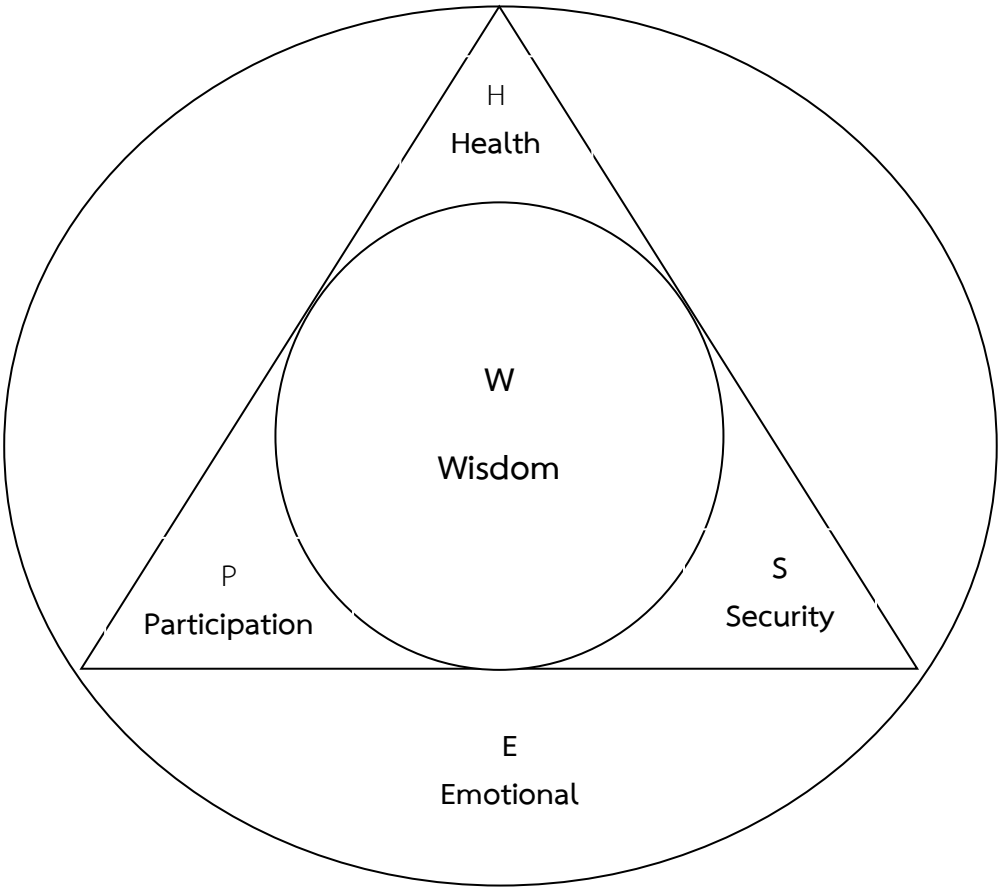
กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุมี 4 กระบวนการคือ 1) พิจารณาความหลากหลายของกลุ่มผู้สูงอายุ (Diversity) 2) เพิ่มศักยภาพให้ผู้อายุ (Increate Potential) 3) กำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) และ 4) สร้างกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ (Create Aging Activity) เรียกว่ากระบวนการนี้ว่า Development Process of Active Aging : DPSC – AA Module ซึ่งได้จากการวิเคราะห์จากดัชนีองค์ประกอบ (Composite Index) ดัชนีย่อย 3 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุ 2) ด้านการมีส่วนร่วม และ 3) ด้านความมั่นคง สามารถสังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ :
Development Process of Active Aging : DPSC – AA Module

ส่วนการสร้างกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ คือ 1) Participation 2) Health 3) Security 4) Emotional 5) Wisdom : PHSEW Model เป็นการวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา มีรายละเอียดดังนี้ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนาทางด้านร่างกาย หรือการฝึกอบรมทางกาย เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพกับผู้คน สิ่งของ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การดูแลผู้สูงอายุให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก 2) สีลภาวนา คือ การพัฒนาทางร่างกายให้มีระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนตนเองและก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ให้รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยน้ำใจที่ดีงาม 3) จิตภาวนา คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ หรือการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงต่ออารมณ์ที่มากระทบ นับเป็นการฝึกฝนทำจิตให้เข้มแข็ง

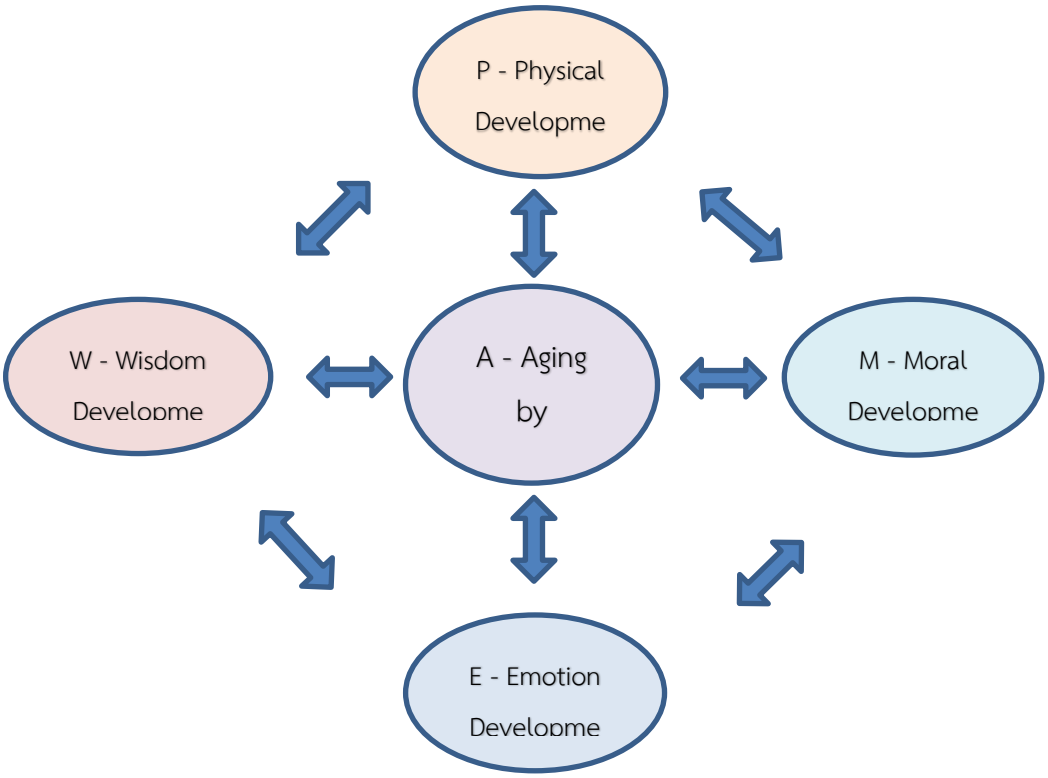
อย่างมีความสุข มั่นคง ไม่ว้าเหว่หรือวิตกกังวลมากเกินไป 4) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาทางด้านปัญญา หรือการฝึกอบรมปัญญาให้รู้และเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลกตามหลักไตรลักษณ์ เข้าใจชีวิตตามหลักขันธ์ 5 และพัฒนาเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักไตรสิกขา ย่อมนำพาให้ชีวิตพ้นจากความทุกข์ ประสบความสุขที่เกิดจากปัญญาหยั่งรู้ตามความเป็นจริงได้อย่างแน่ชัด และเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสรุปการสร้างกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 การสร้างกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ : PHSEW Model

และการนำเสนอกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 Development Process of Active Aging by Bhāvānā'4 : A - PMEW Module ประกอบด้วย 1) กายภาวนา (Physical Development) 2) ศีลภาวนา (Moral Development) 3) จิตภาวนา (Emotion Development) และ 4) ปัญญาภาวนา (Wisdom Development) โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้าน

สาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการดูแลส่งเสริมสุขภาพจิตผู้สูงอายุ โดยการสังเคราะห์ของการดำเนินชุดกิจกรรมให้ได้ชุดกิจกรรม สร้างเป็น A - PMEW Module ดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก ได้กำหนดแนวคิดภาวะพฤฒิพลัง (active aging) โดยให้ความหมายไว้ว่าเป็นแนวคิดที่แสดงถึง ภาวะสุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุและเป็นเป้าหมายของภาวะหรือ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั่วโลก โดยคาดว่าภาวะพฤฒิพลังเป็นหนทางเดียวที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุทั่วโลก และแนวคิดนี้ได้รับการนำเสนอแก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประชากรผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดี มีความตระหนักในคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต มีความสามารถในทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนมีศักยภาพที่จะพึ่งพิง ตนเองเท่าที่ผู้สูงอายุจะทำได้ และใช้ความสามารถ นั้นในการช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว บุคคลอื่น ผลจากการวิจัยสามารถตอบตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ คือ แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong learning) ได้รับการพิจารณาอย่างเป็นทางการ เป็นครั้งแรกในการประชุม The Third International Committee for Facilitating Education ซึ่งจัดโดย UNESCO โดย “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ในการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนพึ่งตนเอง และไม่แยกห่างจากวิถีชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2002)

การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ปรับให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนา ในทุกด้านอย่างมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของตน และการจัดการศึกษาตลอดชีวิต สอดคล้องกับบทความวิจัยของ หฤทัย กงมหา และคณะ ที่ได้รับความสนใจ คือ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีเป้าหมาย การจัดการเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ มีสุขภาพดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับ ครอบครัวและเข้ากับชุมชน สังคม และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้ (หฤทัย กงมหา และคณะ, 2559)

2. กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ ที่สังเคราะห์นั้น เป็นการสังเคราะห์จากดัชนีองค์ประกอบ (Composite Index) ที่มาจากดัชนีย่อย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุ 2) ด้านการมีส่วนร่วม และ 3) ด้านความมั่นคง สามารถสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ ได้เป็น 4 กระบวนการมีขั้นตอนดังนี้ (1) พิจารณาความหลากหลายของกลุ่มผู้สูงอายุ (Diversity) พิจารณาเรื่องรายได้ เงินออม จำนวนบุตรหลาน การมีงานทำ และใช้เวลาว่างในเรื่องต่าง ๆ เช่น งานอดิเรก การพักผ่อน เพื่อการกำหนดแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุ (2) เพิ่มศักยภาพให้ผู้อายุ (Increat Potencial) เช่นการฝึกฝนให้ผู้สูงอายุมีความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญในงานที่ถนัด สามารถสร้างงานและผลิตงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) กำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) โดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้สูงวัย โดยเน้นสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีที่สุดเพื่อสร้างสังคมพฤฒพลัง (4) สร้างกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ (Create Aging Activity) โดยใช้หลักการทางวิถีพุทธ มาบูรณาการในชุดกิจกรรม เน้นการปรับสุขภาวะในหลากหลายมิติให้เข้ากับผู้สูงวัย เน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงวัยหรือชุมชนผู้สูงวัย ประกอบด้วย สุขภาวะด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมที่เอื้ออาทรและยุติธรรมเสมอภาค ด้านจิตวิญญาณซึ่งเน้นความผาสุกที่เกิดจากจิตสัมผัสกับสิ่งที่ยึดมั่นหรือเคารพศรัทธา ด้านปัญญาและการรู้คิด และด้านอาชีพการงานที่เน้นการทำงานโดยไม่มีเกษียณอายุตามทักษะความสามารถของแต่ละคนอย่างมีสมดุลกับด้านอื่น ๆ ของชีวิตที่ตนพึงพอใจและเอื้อประโยชน์ต่อสังคมและตนเอง (วิชุดา พรายวงศ์, 2562)

3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภาวนา 4 ประกอบด้วย 1) กายภาวนา (Physical Development) 2) ศีลภาวนา (Moral Development) 3) จิตภาวนา (Emotion Development) และ 4) ปัญญาภาวนา (Wisdom Development) โดยในส่วนของ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนาทางด้านร่างกาย หรือการฝึกอบรมทางกาย เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพกับผู้คน สิ่งของ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การดูแลผู้สูงอายุให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก 2) สีลภาวนา คือ การพัฒนาทางร่างกายให้มีระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนตนเองและก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ให้รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยน้ำใจที่ดีงาม นับเป็นการพัฒนาทางด้านสัมพันธภาพทางสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข 3) จิตภาวนา คือ การพัฒนาทางด้านจิตใจ หรือการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงต่ออารมณ์ที่มากระทบ นับเป็นการฝึกฝนทำจิตให้เข้มแข็งอย่างมีความสุข มั่นคง ไม่ว้าเหว่หรือวิตกกังวลมากเกินไป 4) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาทางด้านปัญญา หรือการฝึกอบรมปัญญาให้รู้และเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลก สอดคล้องกับดวงเดือน รัตนะมงคลกุล และคณะ กล่าวว่า “พฤฒพลัง” หรือ “Active ageing” เป็นกระบวนการในการเพิ่มโอกาสสำหรับความปลอดภัย และสุขภาพ การเข้าร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นคนสูงอายุ ซึ่งเป็นกระบวนการในจัดการกับสุขภาพที่เหมาะสมเพื่อที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่สร้างเสริมคุณภาพชีวิตเมื่อสูงวัย (ดวงเดือน รัตนะมงคลกุล และคณะ, 2558)

สรุป

กระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ คือ ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี มีคุณภาพชีวิตดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต มีความสามารถในทางสังคม และเศรษฐกิจ ตลอดจนมีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเอง การสังเคราะห์จากดัชนีองค์ประกอบที่มาจากดัชนีย่อย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุ 2) ด้านการมีส่วนร่วม และ 3) ด้านความมั่นคง เป็นเป้าหมาย หรือคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั่วโลก การเสริมสร้างพฤฒพลังเป็นการฝึกฝนให้ผู้สูงอายุมีความสามารถ และมีความเชี่ยวชาญ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการเพิ่มโอกาสด้านสุขภาพที่เหมาะสมที่สุดสำหรับประชากร ผ่านการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของประชากรทุกวัยจนกระทั่งย่างสู่ประชากรสูงวัยที่มีสุขภาพดี การดำเนินโครงการชุมชนสำหรับทุกวัยในการส่งเสริมพฤฒพลังน่าจะอำนวยให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการที่ผู้สูงวัยยังมีความรู้ความสามารถ ยังคงทำงานหรือเป็นอาสาสมัครในชุมชนนั้น ๆ เศรษฐกิจของชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากผู้สูงวัยที่ยังทำงานอยู่ในชุมชน ในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวจะได้รับประโยชน์จากการอยู่ร่วมกันระหว่างประชากรต่างวัย ทั้งเรื่องการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ควรนำองค์ประกอบของการพัฒนาผู้สูงอายุทั้งตามหลักขององค์การอนามัยโลก และตามแนวพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นนโยบาย เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุ

1.2 ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้สูงอายุ ทั้งในส่วนของครอบครัวหรือเจ้าหน้าที่ต้องเรียนรู้และเข้าใจ หลักการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งจากแนวคิด 3 องค์ประกอบ คือ สุขภาวะการมีส่วนร่วมในสังคม และหลักประกันความมั่นคงในชีวิต รวมถึงต้องเข้าใจการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปปรับใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น หลักภาวนา 4 และหลักอายุสธรรม 5 เป็นต้น

1.3 ในระดับของผู้สูงอายุเอง จะต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิต ทั้งในส่วนของ กายภาพ และส่วนของจิตใจ โดยเริ่มจาก การดูแลทางด้านร่างกายให้อยู่ในศีล ซึ่งเป็นสภาวะปกติ มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง บริหารอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความสมดุล และฝึกปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาที่แข็งแรงอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุตามหลักจิตวิทยากับหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 สัปปุริสัทธรรม 7 หรือแนวคิดในการพัฒนาเชาวน์อารมณ์ หรือแนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้รูปแบบหรือแนวคิดในการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุในมิติใหม่ที่เป็นนวัตกรรม

2.2 ควรศึกษากระบวนการหรือรูปแบบการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบทในสังคมไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทั้งในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือ ประชาชนทั่วไป เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการประยุกต์และพัฒนารูปแบบพฤฒพลังที่สอดคล้องสมบูรณ์ต่อไป

2.3 ควรศึกษารูปแบบหรือกระบวนการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย ทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ หรือในรูปแบบผสานวิธีอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบแนวทางในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการพฤฒพลังของผู้สูงอายุได้อย่างสร้างสรรค์ ตรงตามกลุ่มประชากรผู้สูงอายุในสังคมไทย และสามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2559). *ระบบสถิติทางการลงทะเบียน*. เรียกใช้เมื่อ 28 มกราคม 2562 จาก http://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statTDD/

ดวงเดือน รัตนะมงคลกุล และคณะ. (2558). *ภาพสุขภาวะของผู้สูงอายุผ่านมุมมองพฤฒพลังในชุมชนจังหวัดนครนายก. วารสารการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 22 (2), 48-60.

วิชุดา พรายวงศ์. (4 พฤษภาคม 2562). กระบวน และรูปแบบการพัฒนาพฤฒพลังของผู้สูงอายุ. (พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานหลักประกันคุณภาพผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2559). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545– 2564).* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2560). *ประกาศหลักเกณฑ์การสนับสนุนและส่งเสริมศูนย์พัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและคนพิการ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล. (2544). *หลักสำคัญของเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ.* กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หฤทัย กงมหา และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤฒพลังในผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, ฉบับพิเศษการประชุมพยาบาลครั้งที่ 25, 54-62.

World Health Organization. (2002). *The World Health Report 2002: Reducing Risks, Promoting Healthy Life.* France: WHO.

การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาเมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*

A HISTORY MANAGEMENT: CASE STUDY OF MUANG WIANG KHUK MUANG DISTRICT NONG KHAI PROVINCE

ทองคำ ดวงขันเพชร
Thongkam Duangkhunpet
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand
E-mail: thongkhamthongk@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเมืองเวียงคุก 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก โดยการมีส่วนร่วมของภาคีท้องถิ่น และ 3) เพื่อเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 28 รูป/คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เอกสารและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเมืองเวียงคุก สามารถมองได้ 2 แนวทาง คือ 1) ตามนิทานตำนานได้ถูกกล่าวถึงในตำนานอุรังคธาตุซึ่งเป็นประวัติพระธาตุพนม 2) ตามหลักฐานทางโบราณคดี บ่งบอกถึงยุคทวารวดี ยุคลพบุรี ยุคล้านช้าง และได้ถูกยุบรวมเมืองพานพร้าว และเมืองปะโค จัดตั้งเป็นเมืองหนองคาย จึงสันนิษฐานได้ว่าแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ในปัจจุบันน่าจะเป็นพื้นที่ตำบลเวียงคุก ตำบลปะโค ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคายและตำบลโพนสาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

2. การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก มี 2 ส่วน คือ 1) แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง มีทั้งอยู่ในวัดและนอกวัด การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง 2) จังหวัดหนองคายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีแผน

* Received 11 September 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 27 December 2019

ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ ภาระการดูแลจึงตกอยู่ที่วัดและชุมชนใกล้เคียง

3. นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติเมืองเวียงคุก ระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นจะต้องบูรณาการร่วมกัน ดังนี้ 1) ด้านนโยบาย ควรเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการวางแผนการอนุรักษ์โบราณสถานเมืองเวียงคุก เนื่องจากประชาชนในพื้นที่เป็นส่วนสำคัญที่สุดในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก 2) ด้านยุทธศาสตร์ สร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมให้เกิดรูปแบบศิลปะอย่างชัดเจน และให้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ

คำสำคัญ: นโยบาย, ยุทธศาสตร์, การบริหารจัดการ, แหล่งประวัติศาสตร์

Abstract

This research aim to 1. to study the history and background of Muang Wiang Khuk 2. to study the management of the historical sites of Muang Wiang Khueng by participation of local parties and 3. to propose policies and strategies in developing Muang Wiang Khuk. This research is a qualitative research, collect data from Sangha Administrators, academic leaders, community leaders, local leaders. This would be used 28 people. Data collection tools include documents and interview forms. Data analysis by document analysis and content analysis.

The research results were found as follows:

1. The history and history of the city of Muang Wiang Khuk can be seen in 2 ways : 1) mentioned in the legend behind Lord Buddha's chest bone relic which was the story of Phra That Phanom Pagoda. 2) The story of Muang Wiang Khuk dated back through different periods in history, namely, Dvaravati, Lopburi, and Lan Chang. The town was affiliated to other two towns: Muang Phanphrao and Muang Pa Kho to be founded as Muang Nong Khai Khai. Therefore, it can be assumed that the historic Muang Wiang Khuk at present, the area is probably Wiang Khuk Subdistrict, Pako Subdistrict, Phra That Bang Phuan Subdistrict. Mueang Nong Khai District and Phon Sa Sub-district, Tha Bo District, Nong Khai Province.

2. The management of the historical of Muang Wiang Khuk has 2 parts which are 1) The historical site of the Muang Wiang Khuk Prison city is in the area of many local administrative organizations There are both inside and outside the

temple. 2) Nong Khai province and local government organizations there is no strategic plan for managing historic sites, burden of care therefore falls on temples and nearby communities.

3. Policies and strategies for the development of historical sites in Muang Wiang Khuk Provincial and local levels must be integrated as follows : 1) Policies should enhance public participation in the conservation planning of the ancient Muang Wiang Khuk. Because the people in the area are the most important part in preserving and developing the historical Muang Wiang Khuk. 2) Strategic Create architectural forms to create art forms clearly and to have public relations in various forms.

Keywords: Policy, Strategic, Management, Historic Sites

บทนำ

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมากมาย เป็นทรัพย์สมบัติที่ประมาณค่ามิได้ หนองคายเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีสมบัติของแผ่นดินอุดมสมบูรณ์ เป็นที่ชื่นชอบของผู้คนที่ไปเที่ยวชม ในสมัยโบราณจังหวัดหนองคายเป็นเมืองหน้าด่านป้องกันอริราชศัตรูไม่ให้ล่วงล้ำมาถึงกรุงเทพมหานคร จึงมีเรื่องราวของวีรกรรมปราบฮ่อ บันทึกไว้ให้อนุชนรุ่นหลังภาคภูมิใจ แต่ปัจจุบันประเทศไทยมีแต่มิตร หนองคายก็เป็นจุดหนึ่งที่เชื่อมสัมพันธ์มิตรประเทศให้แน่นแฟ้น มีสะพานไทย - ลาว ข้ามลำแม่น้ำโขงให้พี่น้องไทย - ลาว ได้ติดต่อกันได้สะดวกขึ้น เสมือนอยู่แผ่นดินเดียวกัน (พินิจ จารุสมบัติ, 2540) โดยเป็นไปตามประเพณีอันดีงามของประเทศไทย พระพุทธศาสนา คือศาสนาประจำชาติไทย หนองคายมีสถานที่สำคัญทางศาสนามากมายหลายแห่ง เช่น วัดหินหมากเป้ง หลวงพ่อพระใส วัดโพธิ์ชัย พระเจ้าองค์ตื้อ วัดศรีชมพูองค์ตื้อ และพระธาตุต่าง ๆ เช่น พระธาตุบังพวน พระธาตุหล้าหนอง พระธาตุโพนจิกเวียงงัว เป็นต้น (จังหวัดหนองคาย, 2558) นอกจากนั้น “หนองคายยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองที่น่าอยู่อันดับ 7 ของโลก” โดยการคัดเลือกจากนิตยสาร Modern Maturity ของสหรัฐอเมริกา มีตัวชี้วัด คือ สภาพอากาศ ค่าครองชีพ วัฒนธรรม ที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค การคมนาคม การบริการทางแพทย์ สภาพแวดล้อม กิจกรรมนันทนาการ ระบบการรักษาความปลอดภัย ความมั่นคงทางการเมืองและเทคโนโลยี อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็น Gateway ของอินโดจีน และเป็นจังหวัดที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คัดเลือกให้เป็นเมือง Long Stay สำหรับนักท่องเที่ยว (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย, 2557) อีกทั้งจังหวัดหนองคายตั้งอยู่ตรงข้ามกับเมืองเวียงจันทน์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งด้าน

ทรัพยากรทางน้ำและทางบก มีเขตที่ราบกว้างใหญ่ การตั้งถิ่นฐานมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคต้นประวัติศาสตร์ เข้าสมัยทวารวดี แล้วจึงปรากฏอิทธิพลศิลปะขอมและลพบุรี รวมถึงอิทธิพลความเชื่ออย่างเด่นชัดในช่วงทวารวดีตอนปลาย จนกระทั่งขอมได้เสื่อมอำนาจลง จึงปรากฏกลุ่มล้านช้างอพยพมาตั้งมั่นอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำโขงจนถึงปัจจุบัน (กรมศิลปากร, 2543)

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของจังหวัดหนองคาย พบว่า เมืองเวียงคุก (เวียงคำ) ซายฟอง ในพุทธศตวรรษที่ 16 - 17 พบพระพุทธรูปศิลา รวมทั้งศิลาจารึกและปราสาทขอมโบราณกระจายอยู่ทั่วไปในเขตเมืองเวียงคุก และซายฟอง ที่เห็นเด่นชัดคือ เทวรูปฉลองพระองค์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พบที่วัดยอดแก้ว (จังหวัดหนองคาย, 2558) ในช่วงศตวรรษที่ 18 - 19 พงศาวดารล้านช้าง กล่าวถึงเวียงคำสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม (ครองเมืองล้านช้างเชียงทอง ระหว่างปี พ.ศ. 1896 - 1915) ได้รวบรวมอาณาจักรล้านช้าง โดยการนำกำลังทหารจากกัมพูชา ขึ้นมาตามลำแม่น้ำโขง เข้าตีเมืองรายทางมาจนถึงปากซัน แล้วเข้าตีเมืองพาน เมืองจันทบุรี (เวียงจันทร์) โดยล่องมาตามลำน้ำงึม แล้วเข้าตีเมืองไผ่หนามของพระยาเภา แต่ไม่สามารถเอาชนะกันได้ จึงตกลงเป็นพันธมิตรกันและเปลี่ยนชื่อเมืองไผ่หนามเป็นเวียงคำ เมื่อ พ.ศ. 1899 และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง

ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2093 - 2115) ได้เสด็จไปบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุบังพวน อันเป็นศาสนสถานที่สำคัญของเมืองเวียงคุก ซึ่งได้รับการปฏิสังขรณ์ต่อเนื่องมาตั้งแต่พระเจ้าแสนหล้า (พ.ศ. 2028 - 2038) เมืองเวียงคุก จึงมีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบัน เมืองเวียงคุก เป็นตำบลเวียงคุก อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดหนองคาย มีโบราณสถานมากกว่า 100 แห่ง และเป็นที่ตั้งของพระธาตุบังพวนอันเป็นที่เคารพสักการะของชาวหนองคายและชาวไทยทั้งมวล

ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาเมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ควรทำอย่างไร ในสถานการณ์สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งที่เป็นเมืองมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน สมควรที่จะมีนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมสำหรับเป็นแนวทางการพัฒนาให้แหล่งโบราณคดีอยู่คู่กับประเทศไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยการมีส่วนร่วมของภาคีท้องถิ่น

3. เพื่อเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) และลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis) ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการศึกษาได้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการมุ่งศึกษาเนื้อหาทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 2) ศึกษาหลักการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ 3) สำรวจโบราณสถานทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในปัจจุบัน 4) ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกจากพระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้านในบริเวณเมืองเวียงคุกโบราณ

2. ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูล ได้แก่

2.1 พระสังฆาธิการ	จำนวน	9 รูป
2.2 นักวิชาการ	จำนวน	7 คน
2.3 ผู้นำชุมชน	จำนวน	3 คน
2.4 ผู้นำท้องถิ่น	จำนวน	4 คน
2.5 ปราชญ์ชาวบ้าน	จำนวน	5 คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน	28 รูป/คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ซึ่งเป็นโบราณสถานทางพระพุทธศาสนาในเมืองคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และโบราณสถานทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

3.1 โบราณสถานในพื้นที่ ตำบลเวียงคุก ได้แก่ วัดกุศลนารี วัดเทพพลประดิษฐาราม วัดป่าดอนช้างเผือก วัดป่าโรงบ่ม วัดโพนโป่ง วัดยอดแก้ว วัดศรีมงคลธรรมาราม วัดสมประศักดิ์ และวัดสาวสุวรรณาราม รวมทั้งโบราณสถานอื่น ๆ

3.2 โบราณสถานในพื้นที่ ตำบลปะโค คือ วัดพระธาตุโพนจิกเวียงงัว (พระธาตุบุ)

3.3 โบราณสถานในพื้นที่ ตำบลพระธาตุบังพวน คือ วัดพระธาตุบังพวน

3.4 โบราณสถานในพื้นที่ ตำบลโพนสา คือ วัดศิลาเลข

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษาระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 รวมเป็นระยะเวลา 1 ปี 2 เดือน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านและสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เอกสารการประชุม รายงานวิเคราะห์ บทความ วิทยานิพนธ์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้มาประกอบเป็นแนวคิดในการวิจัย

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนจำนวน 28 รูป/คน ประกอบไปด้วย พระสังฆาธิการ นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) วิธีการบูรณาการ (Integrate) และควบคุมคุณภาพงานวิจัยด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สามเส้า (Triangulation Techniques)

ผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเมืองเวียงคุก จังหวัดหนองคาย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสรุปดังนี้

การศึกษาประวัติความเป็นมาของเมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย สามารถที่จะศึกษาได้ 2 แนวทางคือ ศึกษาจากนิทานตำนาน และศึกษาจากหลักฐานทางโบราณคดี ด้านนิทานตำนานความเป็นมาของเมืองเวียงคุกได้ถูกกล่าวถึงในตำนานอุรังคธาตุซึ่งเป็นประวัติพระธาตุพนม ที่กล่าวถึง 7 แคว้น หนึ่งในนั้นคือ แคว้นสาเกตุนคร กล่าวถึงเมืองร้อยเอ็ดประตู ของพระยาสุริยะวงศาปกครองอยู่ และได้ตั้งอำมาตย์ขึ้นหลายคน โดยคนที่ 2 ทรงตั้งอโนชิตเป็นหมื่นกางโฮง ครั้งเมืองร้อยเอ็ดประตูเกิดการกบฏ ผู้คนได้อพยพลี้ภัยมาอาศัยอยู่บริเวณเขตชายแดน เนื่องจากใกล้บริเวณแหล่งน้ำ หมื่นกางโฮงได้พาครอบครัว 5 หมื่นครอบครัวเดินทางมาตั้งรกรากอยู่ที่ห้วยคุกคำ ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า เมืองไผ่หนาม เนื่องจากเรียกชื่อตามลักษณะภูมิศาสตร์ที่มีต้นไผ่หนามจำนวนมาก ส่วนการศึกษาจากหลักฐานทาง

โบราณคดี เรื่องราวทางประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกผ่านยุคประวัติศาสตร์หลายยุคคือ ยุคทวารวดี ยุคลพบุรี ยุคล้านช้าง และได้ถูกยุบรวมจัดตั้งเป็นเมืองหนองคายใน พ.ศ. 2370 สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์หลังเกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ รัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เมืองเวียงคำ (เวียงคุก) ขึ้นกับเมืองหนองคายเพื่อให้สะดวกต่อการปกครอง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2436 หลังเหตุการณ์วิกฤตการณ์ปากน้ำ ร.ศ. 112 ระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม ลาวได้ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และเวียงคุกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงได้ถูกผนวกเข้าเป็นดินแดนของประเทศสยามในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความเป็นมาของเมืองเวียงคุกจึงสามารถสรุปได้ 2 แนวทางคือจากนิทานตำนานจะพบในตำนานอุรังคธาตุ และจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากกฏอยู่ในปัจจุบันจากการสำรวจแหล่งโบราณสถานเมืองเวียงคุก จะพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในยุคทวารวดี ยุคลพบุรี ยุคล้านช้าง จึงสันนิษฐานได้ว่าเมืองเวียงคุกโบราณ ในปัจจุบันน่าจะเป็นพื้นที่ตำบลเวียงคุก ตำบลปะโค ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคายและตำบลโพนสาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

2. การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก โดยการมีส่วนร่วมของภาคีท้องถิ่น

การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกนั้น ค่อนข้างจะมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย อยู่ในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง แหล่งประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่อยู่ในวัด ประกอบกับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีแผนด้านการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ ส่วนมากจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แหล่งประวัติศาสตร์ต่าง ๆ จึงไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร ภาระการดูแล จึงตกอยู่ที่วัด ซึ่งวัดแต่ละแห่งมีศักยภาพต่างกัน ทำให้โบราณสถานแต่ละแห่งได้รับการดูแลแตกต่างกัน ดังนั้น จังหวัดหนองคายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ควรจะจัดทำแผนพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้การบริหารแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะทำให้ชุมชนสนใจที่จะเรียนรู้ประวัติศาสตร์เกิดความรักและหวงแหนในโบราณสถานที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ ในขณะเดียวกันแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกจะช่วยนำรายได้เข้าสู่ชุมชนอีกทางหนึ่งอย่างแน่นอน

3. นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

3.1 นโยบายการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วย

3.1.1 นโยบายการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ระดับจังหวัด มีการปรับแผนนโยบายจังหวัดหนองคายรองรับแผนแม่บทมาจากรัฐบาล ซึ่งนโยบายของรัฐบาลขณะนั้น ได้มีการกำหนดนโยบายออกเป็น 2 ระยะ คือ นโยบายเร่งด่วน ดำเนินการในปีแรกและนโยบายบริหารราชการ 4 ปี แต่หากนโยบายเร่งด่วนดำเนินการในปีแรกยังไม่สำเร็จ จะให้มีการดำเนินการในปีถัดไป ซึ่งประกอบไปด้วย 1) นโยบายเร่งด่วนในปีแรก โดยนโยบายจะเน้นการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อเยียวยาและฟื้นฟูทุกฝ่าย 2) นโยบายความมั่นคงแห่งรัฐ เทิดทูนและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ดำรงไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ น้อมนำพระราชดำริทั้งปวงไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม พร้อมทั้งอัญเชิญไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม 3) นโยบายเศรษฐกิจ กระจายรายได้ที่เป็นธรรม ปรับโครงสร้างภาษีอากรทั้งระบบ จะมีเพียงนโยบายสร้างรายได้จากการส่งเสริมการท่องเที่ยว 4) นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต กระจายโอกาสทางการศึกษาให้เข้าถึงทุกกลุ่ม 5) นโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ป่าไม้และสัตว์ ทรัพยากรทางทะเล 6) นโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม เร่งสร้างนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย และครูวิทยาศาสตร์ให้เพียงพอ ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศมุสลิม และองค์กรอิสลามระหว่างประเทศ 7) นโยบายการต่างประเทศ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เร่งส่งเสริม และพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในองค์กรระหว่างประเทศ 8) นโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พัฒนาระบบราชการ สร้างเสริมมาตรฐาน ด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล รวมถึงปฏิรูประบบกฎหมาย และพัฒนากระบวนการยุติธรรม ให้ทันสมัยสอดคล้องหลักการประชาธิปไตย

3.1.2 นโยบายการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ระดับระดับท้องถิ่น เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สอดรับกับการรองรับนักท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุป จากนโยบายระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ว่านโยบายต่าง ๆ เหล่านั้นส่วนใหญ่เป็นนโยบายมุ่งเน้นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเรื่องเศรษฐกิจ ไม่ได้มีการระบุถึงนโยบายทางด้านโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ การดูแลการบำรุงรักษา ตลอดถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในจังหวัดหนองคาย ในนโยบายหลักของจังหวัดหนองคายไม่ได้ระบุลงไปในแผน รวมถึงสภาพความเป็นจริงในสถานการณ์ปัจจุบัน เมื่อปากท้องเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิต แม้กระทั่งนโยบาย

ของตำบลก็มุ่งเน้นเรื่องสาธารณูปโภค คาดหวังให้คนในชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3.2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ประกอบด้วย

3.2.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ระดับจังหวัด ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับมาตรฐาน การผลิต การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและการบริการมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคน ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อมให้เป็นเมืองน่าอยู่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการเกษตรยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความมั่นคงเพื่อสังคมสงบสุข ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบการให้บริการประชาชนสู่มาตรฐานสากล

3.2.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ระดับท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิต สาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เพื่อเป็นสภาพการณ์ในอุดมคติซึ่งเป็นจุดหมายและคาดหวังที่จะให้เกิดขึ้นหรือบรรลุผลในอนาคตข้างหน้า 1) ก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจให้ประชาชนได้รับบริการสะดวกและรวดเร็วขึ้น 2) ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น 3) สร้างจิตสำนึกในการรักษาและตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน 5) พัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงาน 6) เสริมสร้างทักษะอาชีพให้ชุมชน 7) ส่งเสริมและสนับสนุนแนวนโยบายของรัฐบาล

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ในระดับจังหวัด คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดหนองคาย ไม่พบประเด็นในเรื่องการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก มีเพียงประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเพณี และวัฒนธรรมตามฤดูกาล และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนจากยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึก ด้านคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี จากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดหนองคาย และยุทธศาสตร์องค์กรปกครองส่วน มีความเชื่อมโยงในประเด็นส่งเสริมการท่องเที่ยว การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่น เป็นประเด็นยุทธศาสตร์เฉพาะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น และไม่มีโครงการรองรับอย่างเป็นรูปธรรม จึงนำไปปฏิบัติค่อนข้างยาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ดังต่อไปนี้

ด้านประวัติศาสตร์

แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีประวัติความเป็นมายาวนาน ประวัติศาสตร์บางช่วงบางตอนมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ควรจะมีส่วนงานหรือองค์กรหลักเรียบเรียงประวัติศาสตร์ไปในทิศทางเดียวกัน ให้ลูกหลานชาวเมืองเวียงคุกได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อปลูกจิตสำนึก ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน จะได้ช่วยกันบำรุงรักษาโบราณสถานที่มีอยู่ในให้ลูกหลานในอนาคตได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีความสลับซับซ้อนสืบเนื่องจากแหล่งประวัติศาสตร์อยู่ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง ทั้งอยู่ในวัดบ้าง ที่สาธารณะบ้าง ที่เอกชนบ้าง บางส่วนกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนไว้แล้ว จึงมีวิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันไป ฉะนั้นจึงควรมีหน่วยงานหรือองค์กรหลักทำหน้าที่ดูแลและบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ทั้งหมด โดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด และชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย (1) ร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี (2) มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี (3) ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของ GPP ค่าเป้าหมาย ร้อยละ 5 (4) ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของสถานประกอบการและหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน (5) จำนวนหมู่บ้านที่ผ่านเกณฑ์ความสุขมวลรวมเพิ่มขึ้น ค่าเป้าหมาย 10 หมู่บ้านต่อปี (6) ระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่าเป้าหมายระดับ 5 (7) ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษา ค่าเป้าหมายร้อยละ 3 ต่อปี (8) ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของแปลง/ฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ค่าเป้าหมาย ร้อยละ 2 (9) ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของ GPP ภาคการเกษตร ค่าเป้าหมาย ร้อยละ 3 (10) ร้อยละที่ลดลงของคดีอุกฉกรรจ์ (11) ร้อยละความพึงพอใจของผู้รับบริการ ร้อยละ 85 (สำนักงานจังหวัดหนองคาย, 2557)

ด้านนโยบายและยุทธศาสตร์

นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ควรเป็นนโยบายหลักของจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นต้นแบบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรประสานความร่วมมือในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติร่วมกัน

ด้านการอนุรักษ์

แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีโบราณสถานมากมาย ควรจะมีหน่วยงานหลักในการดูแลรักษา นั่นคือกรมศิลปากรควรขึ้นทะเบียนไว้ เมื่อสำรวจและขึ้นทะเบียนไว้อย่างเป็นทางการ จะถือเป็นการป้องกันการปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมที่ไม่

ถูกต้องตามหลักวิชาการ ในขณะเดียวกันควรให้สังคมและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษา เพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนในโบราณสถาน

ด้านการท่องเที่ยว

แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีประวัติความเป็นมายาวนานและมีโบราณสถานมากมาย ควรส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวชม แต่ควรจะมีการพัฒนาถนนหนทาง และมีการดูแลรักษาแหล่งโบราณเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ดังต่อไปนี้

1. จังหวัดหนองคายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกไปในทิศทางเดียวกันและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดและระดับตำบล

2. ควรมีหน่วยงานหลักในการดูแลรักษาและบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยแยกแหล่งโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร แหล่งโบราณสถานในวัด และแหล่งโบราณสถานนอกวัดให้ชัดเจน เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ

3. ควรปลูกฝังให้ชุมชนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถานที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ จะทำให้เกิดความรักและหวงแหน ช่วยกันอนุรักษ์และดูแลรักษา เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ อันจะนำมาซึ่งรายได้และความเจริญสู่สังคมและชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาเมืองเวียงคุก ตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์มาอธิบายความสำคัญของชุมชนในช่วงเวลาต่าง ๆ แต่ด้วยข้อจำกัดของหลักฐานประเภทเอกสารทำให้การเรียบเรียงเนื้อหาในงานวิจัยใช้การตีความเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาอธิบายความเปลี่ยนแปลงของชุมชนมาประยุกต์กับการรับรู้ประวัติศาสตร์ในชุมชนของชาวบ้าน ซึ่งการใช้ข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่าการรับรู้ถึงอดีตของชาวบ้านมีน้อย และไม่เห็นความสำคัญของการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของตนเอง ทำให้ผู้วิจัยปรับวิธีการจัดเก็บข้อมูลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมองประวัติศาสตร์จากภายในชุมชนทำให้เรื่องราวมีความน่าสนใจ จากการวิจัยพบว่า

1. ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเมืองเวียงคุก สามารถมองได้ 2 แนวทาง คือ 1) ตามนิทานตำนานได้ถูกกล่าวถึงในตำนานอุรังคธาตุซึ่งเป็นประวัติพระธาตุพนม 2) ตามหลักฐานทางโบราณคดี บ่งบอกถึงยุคทวารวดี ยุคลพบุรี ยุคล้านช้าง และได้ถูกยุบรวมเมืองพานพร้าว และเมืองปะโค จัดตั้งเป็นเมืองหนองคาย จึงสันนิษฐานได้ว่าแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก ในปัจจุบันน่าจะเป็นพื้นที่ตำบลเวียงคุก ตำบลปะโค ตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมืองหนองคายและตำบลโพนสาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์อุมา ธัญธนกุล ได้ทำการศึกษางานวิจัย เรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชน : บ้านสันคู อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า มีบทบาทสำคัญทางประวัติศาสตร์ควบคู่กับเมืองนครสวรรค์มาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะที่ตั้งของชุมชนอยู่ในเส้นทางเดินทัพของฝ่ายพม่า แม้ในเวลาต่อมาสงครามได้สิ้นสุดลง ชุมชนสันคูสามารถปรับตัวรองรับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนจากต่างถิ่นมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุล้วนเป็นทรัพยากรที่มีบทบาทต่อทางจิตใจของประชาชน แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ สร้างความภูมิใจและรักในเอกราชอธิปไตยของชาติ เป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตร่วมกันของคนในชาติ ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ โดยปกป้องคุ้มครองป้องกันมิให้สูญหายหรือเสื่อมสภาพไป (พิมพ์อุมา ธัญธนกุล, 2557) เช่นนี้ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในชนิด คุณสมบัติ และกระบวนการในการชำรุดเสื่อมสภาพของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อจะได้สามารถพิจารณาหาทางอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุต่าง ๆ ให้ยั่งยืนคู่กับชาติสืบไป (วรพรต ลือเลิศ และคณะ, 2561)

2. การบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก มี 2 ส่วน คือ 1) แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง มีทั้งอยู่ในวัดและนอกวัด การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง 2) จังหวัดหนองคายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีแผนยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ ภาระการดูแลจึงตกอยู่ที่วัดและชุมชนใกล้เคียง และคนในท้องถิ่นมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เดียวกันตั้งแต่ 2-3 ชั่วอายุคนสืบไปก็จะเกิดสำนึกร่วมขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันมีจารีตขนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและกติกาในทางเศรษฐกิจร่วมกัน (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ อาทิตยา เครือจันทร์ และศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์ ได้ทำการศึกษางานวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาแหล่งโบราณสถานโมคลานจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนนั้น ต้องใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกำหนดพัฒนาที่มาจากพลังภายในชุมชนด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนโดยดำเนินการพัฒนาใน 3 มิติ (Dimension) หรือเรียกว่า SEE Model ประกอบด้วย 1) มิติทางสังคม วัฒนธรรม (Social-cultural Dimension) ด้วยการส่งเสริมให้

ชุมชนที่อยู่โดยรอบแหล่งโบราณสถานเข้ามามีส่วนร่วม และพัฒนาระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) มิติเศรษฐกิจ (Economic Dimension) ด้วยการพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ 3) มิติสิ่งแวดล้อม (Environment Dimension) ด้วยการจัดการบูรณะ ปรับปรุงแหล่งโบราณสถาน และภูมิทัศน์โดยรอบ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความปลอดภัย ทั้งนี้ในการพัฒนาแต่ละมิติควรคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนอีกด้วยเพื่อที่จะไม่ให้การพัฒนาเป็นสิ่งที่แปลกแยกไปจากวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน (อาทิตยา เครือจันทร์ และศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์, 2559)

3. นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีประวัติความเป็นมายาวนาน ประวัติศาสตร์บางช่วงบางตอนมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน ควรจะมีส่วนงานหรือองค์กรหลักเรียบเรียงประวัติศาสตร์ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อดูการเคลื่อนย้ายชุมชน ความสัมพันธ์ของผู้คนกับสิ่งต่าง ๆ ในชุมชน นับเป็นการให้ภาพของประวัติศาสตร์ในมุมมองจากชุมชนอีกแบบนึง (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554) อีกทั้งการพัฒนาแหล่งประวัติเมืองเวียงคุกทั้งระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นจะต้องบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานอื่นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พีรวัชร์ ราชิวงศ์ ได้ทำการศึกษางานวิจัย เรื่อง แนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดมณีวนารามจังหวัดอุบลราชธานี ผลจากการศึกษาพบว่า แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานทางพระพุทธศาสนา นั้นถือเป็นหน้าที่หลักของกรมศิลปากร สำนักงานโบราณคดีและสำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบปฏิบัติเป็นหลักโดยจะต้องเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะในฐานะหลักฐานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ มีคุณค่าทางศิลปะที่เกี่ยวพันธ์กับชุมชนสังคมประเทศชาติเป็นสำคัญ แนวทางอนุรักษ์ที่สำคัญกระทำได้โดยการดูแลรักษาปกป้องไม่ให้เกิดความเสียหายหรือถูกทำลายเป็นสำคัญ (พีรวัชร์ ราชิวงศ์, 2561)

สรุป

จากการลงสำรวจพื้นที่แหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุก พบว่า แหล่งโบราณสถานทางประวัติศาสตร์อยู่ในพื้นที่ 4 ตำบล คือตำบลเวียงคุก ตำบลปะโค ตำบลพระธาตุบังพวน และตำบลโพนสา ซึ่งการบริหารจัดการแหล่งประวัติศาสตร์ของแต่ละตำบลมีความแตกต่างกัน แต่สามารถพอที่จะสรุปได้ว่า การบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานในเมืองเวียงคุกโบราณ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 4 แหล่ง แหล่งโบราณสถานบางแห่ง กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้ แหล่งที่ตั้งของโบราณสถานมีทั้งภายในวัดและนอกวัด มีทั้งกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนไว้และไม่ได้ขึ้นทะเบียน ฉะนั้นการบริหารจัดการจึงมีความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

แหล่งโบราณสถานที่อยู่ในวัด ผู้ดูแลจะเป็นพระสงฆ์และชุมชนใกล้เคียง ส่วนราชการไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัด หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะให้ความสำคัญน้อยมากทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง วัดและชุมชนแต่ละแห่งก็มีศักยภาพในการบริหารจัดการแตกต่างกันไป

ส่วนแหล่งโบราณสถานที่อยู่นอกวัด หน้าที่การดูแลจึงตกอยู่ที่ชุมชนให้ความศรัทธา จังหวัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทบจะไม่ให้ความสำคัญ ในส่วนที่กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้ก็จะมีป้ายบอก ถ้าไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้อยู่ในที่สาธารณะก็จะไม่ได้รับการดูแล ถ้าอยู่ในที่ดินของชาวบ้าน บางแห่งก็จะถูกทำลายเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เนื่องจากชาวบ้านต้องใช้ประโยชน์จากที่ดินในการเพาะปลูกทำมาหากินในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จังหวัดหนองคาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ควรให้ความสำคัญกับการดูแลอย่างจริงจัง โดยกำหนดให้มีผู้ดูแลในแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน การรวบรวมงบประมาณเพื่อการบูรณปฏิสังขรณ์ รวมถึงการซ่อมแซมถนนให้ดีขึ้น

1.2 จังหวัดหนองคาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ ป้ายประชาสัมพันธ์ และการทำโบชัวร์ ฯลฯ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของแต่ละเจดีย์ เพื่อให้ทราบความเป็นมาของรูปแบบศิลปะอย่างชัดเจน

2.2 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการวางแผนการอนุรักษ์โบราณสถานเมืองเวียงคุก เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ย่อมเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์เมืองเวียงคุกให้พัฒนาพื้นที่ไปในแนวทางที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2543). วัฒนธรรมพัฒนาการของประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

จังหวัดหนองคาย. (2558). แหล่งโบราณคดีจังหวัดหนองคาย. เรียกใช้เมื่อ 13 มิถุนายน 2561 จาก http://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดหนองคาย

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : อินทนิล.

พินิจ จารุสมบัติ. (2540). “หนองคาย” เพื่อชาวหนองคาย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทมังกรการพิมพ์.

พิมพ์อุมา ธัญธนกุล. (2557). ประวัติศาสตร์ชุมชน : บ้านสันคู อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. ใน รายงานการวิจัยสาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

พีรวัชร์ ราชิวงศ์. (2561). แนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานในวัดมณีวนารามจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 8(2), 179-190.

วรพรต ลือเลิศ และคณะ. (2561). การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ตามหลักพุทธบูรณาการ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 5(3), 955-972.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. (2556). ค้นหาอดีตของเมืองโบราณ. กรุงเทพมหานคร: ต้นสุทธาการพิมพ์.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย. (2557). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี พ.ศ. 2554-2557 จังหวัดหนองคาย. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2561 จาก http://www.nongkhai-culture.org/Strategy/plan55.1.pdf

อาทิตยา เครือจันทร์ และศรีสุพร ปิยรัตนวงศ์. (2559). แนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ : กรณีศึกษาแหล่งโบราณสถานโมคลาน จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสงขลานครินทร์, 22(2), 31-52.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี*

FACTORS AFFECTING LEADERSHIP OF SUB-DISTRICT MUNICIPALITY ADMINISTRATORS IN NONTHABURI PROVINCE

นฤมล เพ็ญสิริวรรณ
Narumon Pensiriwan
บุญทัน ดอกไธสง
Boonton Dockthaisong
นัยนา เกิดวิชัย
Naiyana Kerdvichai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: pensiriwann@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี 3) เพื่อนำเสนอการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 326 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.852 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 11 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ความมีประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม และกล้าตัดสินใจ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ 1.ปัจจัยภายในองค์กร ประกอบด้วย ด้าน

* Received 11 November 2019; Revised 1 January 2020; Accepted 2 January 2020

โครงสร้างองค์กร ด้านมาตรฐานในการทำงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร 2. ปัจจัยภายนอกองค์กร ประกอบด้วย ด้านสภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้านความคาดหวังของคนในพื้นที่ ด้านการร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน และด้านการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ 3. ด้านหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย ด้านเมตตา ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, ผู้บริหาร

Abstract

Objectives of this research were 1. to study the leadership of sub-district municipality administrators in Nonthaburi Province, 2. to study factors affecting the leadership of sub-district municipality administrators in Nonthaburi Province and 3. to propose the implementation of Buddhadhamma principles for leadership development of sub-district municipality administrators in Nonthaburi Province by the mixed methods methodology : The quantitative research collected data from 326 samples who were personnel working at sub-district municipality administrators in Nonthaburi Province. The tools used to collect data were questionnaires with confidence values equal to 0.852, The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and analyzed by descriptive interpretation and the qualitative research collected data from 18 key informants, purposefully selected from the sub-district municipality administrators in Nonthaburi Province. The tools used to collect data were the structured in-depth interview transcript by individually interviewing by analysis of multiple regression (Stepwise Multiple Regression) and the data were also collected from 11 participants in focus group discussion.

Findings were as follows:

The leadership development of sub-district municipality administrators in Nonthaburi Province; consisting of democracy, vision, Moral and dare to make decision. The guidelines for the leadership development of sub-district municipality administrators in Nonthaburi Province: Internal factors; consisting of an organizational structure, standard of work, responsibility and the commitment to the organization. In term of external factors; consisting of the

changes in Thailand 4.0 era, the expectations of people in the area, collaboration between the municipality and the people and allowing people to participate in the project and Brahmaviharadhamma, the sublime states of mind consisting of loving-kindness, compassion, sympathetic joy and equanimity.

Keywords: The Buddha Dhamma Principle, Development, Leadership, Executive Leader

บทนำ

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นพื้นฐานการปกครองท้องถิ่นในระดับเทศบาลตำบลที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งยึดหลักว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ (กิตต์ระวี เลขากุล, 2561) เทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีทรัพยากรบุคคล ทั้งผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน แต่ในขณะเดียวกันการบริหารงานที่อยู่ภายใต้ทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลต้องพึงระมัดระวังในการบริหารงานให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นกับทุกฝ่ายในชุมชน โดยเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี มีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เช่น การซ่อมบำรุงถนน และทางเดินเท้าให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้โดยสะดวก การเชื่อมโยงการให้บริการของระบบไฟฟ้า และระบบน้ำประปาให้ทั่วถึงพร้อมทุกครัวเรือน การพัฒนาแหล่งน้ำสาธารณะไม่ให้ตื้นเขินเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ เป็นต้น

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยการปกครองที่อยู่ในระดับพื้นฐานล่างสุดของสถาบันการปกครองประเทศ การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบการปกครองท้องถิ่น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งประเทศถือเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชนทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่พลเมืองอันจะนำมาสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการปกครองทุกระบอบ และทุกระดับย่อมต้องยึดถือเอาผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ การปกครองท้องถิ่นก็เช่นเดียวกันย่อมต้องยึดถือหลักการนี้โดยเคร่งครัด เพราะว่าเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, 2549) โดยประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดบริการสาธารณะ เป็นเรื่องของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการ ทำให้ไม่สนใจที่จะ

ติดตามตรวจสอบผลงานที่เกิดขึ้น ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจแท้จริงในสิทธิ และบทบาทหน้าที่ของตนเอง และระบบราชการ ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งจากประเด็นดังกล่าวได้ส่งผลให้การจัดการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลยังคงไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเท่าที่ควร ที่ผ่านมาเทศบาลตำบล ได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงแสวงหาแนวทางใหม่ๆ มาเพื่อใช้ในการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้น โดยมุ่งหวังให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไปช่วยเพิ่มคุณภาพของการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา รวมถึงช่วยสร้างการยอมรับความน่าเชื่อถือ และความชอบธรรมให้เกิดขึ้น

ตำบลเป็นชุมชนที่เป็นรากฐานสำคัญของประเทศ หากชุมชนในตำบลได้รับการพัฒนาและมีความเข้มแข็งประเทศก็จะมีความเข้มแข็งและง่ายต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนั้น ในการพัฒนาประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับหมู่บ้าน ชุมชนเป็นหลักเมื่อหมู่บ้าน ชุมชนมีความเข้มแข็งประเทศก็จะสามารถเจริญก้าวหน้าไปสู่การพัฒนาและมีความยั่งยืนได้ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยประสบปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติดปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนและปัญหาความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ต่าง ๆ ความแตกแยกทางความคิด การขาดความสามัคคี แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ ปัญหาเหล่านี้ทำให้ชุมชนขาดความเข้มแข็ง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา ทำให้การพัฒนาประเทศต้องเป็นไปด้วยความล่าช้า สภาพสังคมไทยในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนชาวไทยมากขึ้นทุกวัน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและการปรับตัวทุกอย่างดำเนินการไปอย่างรวดเร็วทำให้ประชาชน หันไปพึ่งวัตถุเพื่อใช้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ตนเองจนเกิดเป็นความเคยชินคิดว่าวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เหล่านี้คือสิ่งจำเป็นของการดำรงชีวิตโดยลืมนึกถึงศักยภาพของร่างกาย และจิตใจของตนเองซึ่งมีพลังและศักยภาพมากกว่าวัตถุหลาย ๆ ชิ้น กับความทันสมัยของโลกในยุคปัจจุบัน (ประสพโชค มั่งสวัสดิ์ และนิรมล อริยอาภากมล, 2555)

ผลจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีที่ผ่านมานั้น ยังคงพบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรียังคงต้องมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งปัญหาของการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการทราบว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี เช่น ปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กรอะไรบ้าง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี และการนำเอาหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี เพื่อให้ผู้บริหารของเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี มีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ

การมีจิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกแห่งความดีงาม มุ่งมั่นที่จะคิดดีพูดดี และทำดีเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีควรจะมีการพัฒนาอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ด้วยการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ด้านปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ โครงสร้างองค์กร คือตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคน และกลุ่มคนภายในองค์กร มาตรฐานในการทำงาน คือผลการทำงานในระดับใดระดับหนึ่งที่เป็นเกณฑ์ที่น่าพอใจ หรืออยู่ในระดับที่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่สามารถทำได้ โดยจะมีกรอบในการพิจารณากำหนดมาตรฐานหลายด้าน ความรับผิดชอบ คือความรับผิดและรับชอบในผลของการกระทำตามบทบาทหน้าที่ของผู้กระทำ ไม่ว่าผู้นั้นจะดำรงตำแหน่งใดในทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร คือความรู้สึกรัก ซื่อสัตย์ และความจงรักภักดีของผู้ปฏิบัติงานต่อองค์กรวยหลักกฎหมาย การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการองค์กร เพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารงานขององค์กรและประเทศชาติทั้งในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป 2) ด้านปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ สภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 คือสภาวะที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรม ความคาดหวังของคนในพื้นที่ คือความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับความคาดคะเน หรือการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่าควรจะมี ควรจะเป็น ควรจะเกิดขึ้น หรือว่าควรจะเปลี่ยนแปลงตามความจำเป็น การร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน คือการร่วมมือ ร่วมใจกันในการปฏิบัติงานที่มุ่งหวังให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการในองค์กร เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา หรือแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในการดำเนินงานขององค์กร และ 3) ด้านการนำเอาหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นหลักธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบไปด้วย เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อน มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้อยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อนำเสนอการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research)

เพื่อทราบข้อมูลสภาพทั่วไป ปัญหาและอุปสรรคของภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับใด และแตกต่างกันอย่างไร และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กันกับข้อมูล ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบล จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลไทรน้อย เทศบาลตำบลบางใหญ่ เทศบาลตำบลบ้านบางม่วง เทศบาลตำบลไทรม้า เทศบาลตำบลปลายบาง และเทศบาลตำบลเสาธงหิน ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงานที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบล จำนวน 1,765 คน โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ประกอบด้วยข้าราชการ และพนักงานที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี โดยการนำไปกำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 326 คน โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)

2. รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth) โดยการกำหนดแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structure In-depth Interview) ที่มีรายละเอียดชัดเจน สามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ และความเชี่ยวชาญในการบริหารงาน ได้แก่ ผู้บริหารในเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี

และปลัดเทศบาลตำบล จำนวน 18 คน ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล ความถูกต้องชัดเจนของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารด้วย โดยการการใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ของผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ผู้เชี่ยวชาญ และ บุคลากรในเทศบาลตำบล จำนวน 11 รูป/คน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ด้านมีความเป็นประชาธิปไตย ด้านมีวิสัยทัศน์ ด้านมีคุณธรรม และด้านกล้าตัดสินใจ พบว่าความคิดเห็นของบุคลากรในภาพรวม ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดนนทบุรีอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 เมื่อพิจารณาด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 รองลงมา คือ ด้านมีคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ด้านกล้าตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 และด้านมีความเป็นประชาธิปไตยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63

2. การทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี โดยใช้สถิติการวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคุณ (Multiple Regression Analysis) โดยวิธี Stepwise Selection ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ด้านปัจจัยภายในองค์กร ได้แก่ โครงสร้างองค์กร (X1) มาตรฐานในการทำงาน (X2) ความรับผิดชอบ (X3) และความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร (X4) อย่างน้อย 1 ตัวแปรที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวม (Y) พบว่าตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ตัว ประกอบด้วยมาตรฐานในการทำงาน (X2) ความรับผิดชอบ (X3) และความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร (X4) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปรพยากรณ์ได้แก่ ความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร (X4) เท่ากับ 0.411 มาตรฐานในการทำงาน (X2) เท่ากับ 0.237 และความรับผิดชอบ (X3) เท่ากับ 0.166 ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในทิศทางบวกทุกค่า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรเกณฑ์กับตัวแปรพยากรณ์ที่ดีทั้ง 3 ตัวมีค่าเท่ากับ 0.738 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ที่ดีทั้ง 3 ตัวสามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวมได้ร้อยละ 54.4 ส่วนตัวแปรพยากรณ์ที่ไม่สามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวม (Y) ได้แก่โครงสร้างองค์กร (X1)

ด้านปัจจัยภายนอกองค์กร ได้แก่ สภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 (X5) ความคาดหวังของคนในพื้นที่ (X6) การร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน (X7) และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (X8) อย่างน้อย 1 ตัวแปรที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวม (Y) พบว่าตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 4 ตัวประกอบด้วยสภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 (X5) ความคาดหวังของคนในพื้นที่ (X6) การร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน (X7) และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (X8) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปรพยากรณ์ได้แก่ สภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 (X5) เท่ากับ 0.421 ความคาดหวังของคนในพื้นที่ (X6) เท่ากับ 0.442 ส่งผลในทิศทางบวกการร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน (X7) เท่ากับ -0.178 ส่งผลในทิศทางลบและการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (X8) เท่ากับ 0.114 ส่งผลในทิศทางบวกต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรเกณฑ์กับตัวแปรพยากรณ์ที่ดีทั้ง 4 ตัวมีค่าเท่ากับ 0.739 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ที่ดีทั้ง 4 ตัวสามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีภาพรวม (Y) ได้ร้อยละ 54.7

3. การนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี พบว่า หลักพรหมวิหาร4 ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านเมตตา ด้วยการปลูกฝังผู้นำให้ตั้งอยู่ในความเมตตา มีความปรารถนาดีผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านกรุณา ด้วยการสนับสนุนผู้นำให้มีความกรุณาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านมุทิตา ด้วยการส่งเสริมผู้นำให้มีมุทิตา มีความยินดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความจริงใจ และด้านอุเบกขา ด้วยการปลูกจิตสำนึกผู้นำให้มีความยุติธรรม และเที่ยงธรรม การนำหลักธรรมนี้ไปใช้ในการบริหารงาน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่อยู่ในฐานะของผู้ปกครอง หรือผู้นำบุคคลองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ เพราะหากผู้นำดำรงตนอยู่ในฐานะของผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยหลักเมตตา กรุณา มุทิต และอุเบกขา ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ที่อยู่ในฐานะผู้ใต้ปกครองแล้ว ก็จะนำมาซึ่งความยอมรับในตัวผู้นำอย่างบริสุทธิ์ใจ มีความเต็มใจที่จะทำงานให้กับผู้นำหรือกับองค์กรอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพราะมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และมีความเชื่อมั่นในคุณธรรมที่อยู่ในตัวผู้นำของตน ว่าเต็มไปด้วยความรักความปรารถนาดีต่อผู้ตาม หรือผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนอย่างเท่าเทียม เสมอเหมือนกัน มีความกรุณาปรารถนาจะช่วยเหลือ ไม่ทอดทิ้ง ยามที่ผู้ตาม หรือผู้ใต้บังคับบัญชาตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก มีความเต็มใจให้ความเอ็นดู และแสดงออกถึงความปลื้มปีติยินดีด้วยความบริสุทธิ์ใจ ในยามที่ผู้ตาม หรือ

ผู้ใต้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จ หรือบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ และมีความหนักแน่น มีใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงด้วยอคติธรรม 4 ประการ ทำให้ผู้ตาม หรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ความเคารพนับถือ และเชื่อมั่นพร้อมก้าวตามอย่างไม่ลังเล ส่งผลให้องค์กรพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศในที่สุด และส่งผลดีทั้งต่อตัวผู้นำ ผู้ตาม องค์กร และสังคมโดยภาพรวม

อภิปรายผล

จากการวิจัยทั้งสองแบบทั้งจากแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ รวมทั้งการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี แยกเป็นหัวข้อ ดังนี้

ด้านปัจจัยภายในองค์กร

1. โครงสร้างองค์กร การปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมกับภารกิจงานของเทศบาลตำบล เพื่อให้โครงสร้างขององค์กรสนับสนุนการดำเนินภารกิจตามกลยุทธ์ และทิศทางที่องค์กรมุ่งหวัง การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้ราบรื่น ผู้บริหารองค์กรจะต้องตระหนักในการปรับโครงสร้างองค์กร ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่การวางโครงสร้างองค์กรให้เอื้อต่อทิศทางหรือกลยุทธ์เพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่สำคัญซึ่งจะต้องตระหนักมากกว่านั้นคือการบริหารคน จะทำอย่างไรให้คนสามารถเปลี่ยนแปลงและยอมรับโครงสร้างองค์กรใหม่ที่จะเกิดขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี เรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารตามแนวทางพระพุทธศาสนา” พบว่าภาวะผู้นำทางการสื่อสารมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ด้านคือ 1) ความสามารถ ในการส่งสาร 2) ความสามารถในการรับสาร และ 3) ความสามารถในการตอบสนอง ภาวะผู้นำทางการสื่อสารที่จะเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารควรยึดถือหรือประยุกต์ใช้หลักสัจจวาที หรือการพูดความจริงมาเป็นอันดับแรก ส่วนลำดับที่รองลงมานอกจากจะพูดแต่ความจริงแล้ว ผู้บริหารจะต้องพูดในสิ่งที่เป็นจริงหรือพูดอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ หรือก่อประโยชน์ไม่ใช่การพูดไร้สาระ ขณะเดียวกันก็ต้องพึงระวังว่าจะต้องพูดด้วยความเป็นธรรม โดยอยู่บนบรรทัดฐานแห่งจรรยาบรรณ และสิ่งที่ไม่ควรละเลยก็คือการพูดที่ต้องอาศัยจังหวะ เวลาหรือกาลเทศะที่เหมาะสมจึงจะทำให้ทักษะทางการสื่อสารประสิทธิผลและมีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมให้ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นที่ยอมรับมากขึ้น (สุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี, 2558)

2. มาตรฐานในการทำงาน การปรับมาตรฐานในการทำงานให้เหมาะสม และสอดคล้องกับโครงสร้างขององค์กร เพราะจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม มีความชัดเจน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงาน และเกิดความท้าทายที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ มีความมานะพยายาม เกิดความภาคภูมิใจ และสนุกใน

การทำงาน ผู้ปฏิบัติงานก็จะทราบว่าผลงานที่ดีจะต้องปฏิบัติอย่างไร มีการกำหนดรายละเอียดในการทำงาน ทำให้มองเห็นแนวทางในการทำงาน ปรับปรุง และพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงานเอง ผู้บังคับบัญชาสามารถมอบหมายงาน และควบคุมการปฏิบัติงานได้ดีขึ้น และง่ายขึ้น และสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างมีหลักเกณฑ์ มีความชัดเจน และโปร่งใส โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ การุณันทน์ รัตนแสนวงษ์ เรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีมหาวิทยาลัยภาครัฐและภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่าระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี ในภาพรวมมีระดับภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก โดยตัวชี้วัดที่ได้รับคะแนนมากที่สุด คือ ผู้นำต้องเน้นการวัดและการประเมินที่มีความความสำคัญต่อผลสำเร็จของการพัฒนาองค์การ ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านจิตสังคม ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ มีความสัมพันธ์กันกับภาวะผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (การุณันทน์ รัตนแสนวงษ์, 2556)

3. ความรับผิดชอบ มีการพัฒนาความรับผิดชอบในการทำงานด้านต่าง ๆ เช่นด้านการสร้างความรับผิดชอบให้เกิดกับผู้ปฏิบัติงาน โดยการบอกให้ผู้ปฏิบัติงานรู้ถึงเป้าหมาย และความคาดหวังขององค์กรให้ชัดเจน ด้านการให้ความสำคัญกับวิธีการพัฒนาทักษะการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ให้พวกเขาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อพัฒนาทักษะที่ยังไม่เชี่ยวชาญ และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองมากขึ้น ด้านการยอมรับผิดถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น โดยปฏิบัติต่อคนในองค์กรอย่างมืออาชีพ และให้เกียรติพวกเขา ด้วยการคอยช่วยชี้แนะให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามเป้าหมาย ให้คำแนะนำเมื่อพวกเขามีปัญหา และสอนให้พวกเขาเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเองด้วย โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ) เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14” พบว่าภาวะผู้นำด้านการบริหารคนประกอบด้วย เพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความยุติธรรม มีคุณธรรม มีเมตตากรุณา มีการคัดเลือกบุคลากร และต้องกำหนดกฎระเบียบภายในวัดเพื่อควบคุมความประพฤติของผู้ใต้บังคับบัญชา (พระครูไพโรจน์ ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ), 2557)

4. ความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร สร้างให้ทุกคนเกิดความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร ผู้ที่จะสร้างความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรได้ดีคือบุคคลในระดับบริหาร เช่นหัวหน้างาน และพนักงานอาวุโส บุคคลเหล่านี้จะต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ทุกคนเห็นคุณค่าของการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การสร้างวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยแรงจูงใจ และการสร้างวิธีการให้คำแนะนำติชม โดยใช้แบบสำรวจเพื่อประเมินความรู้สึกผูกพันที่มีต่อองค์กร ผู้นำต้องคอยสนับสนุนและชี้ทางและคอยติดตามผลงาน เพื่อให้ทุกคนเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญแสง ชีระภากร เรื่อง “ภาวะผู้นำและการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบ

ชี้นำมากที่สุด รองลงมา คือ แบบปล่อยวาง แบบมีส่วนร่วม และแบบส่งเสริมตามลำดับ โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีภาวะผู้นำแบบชี้นำ มากที่สุด รองลงมา คือนายกเทศมนตรีและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกช่วงอายุทั้งเพศหญิงและเพศชายในทุกระดับการศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบชี้นำมากที่สุด รองลงมา คือ แบบปล่อยวาง และแบบมีส่วนร่วมและยิ่งมีประสบการณ์ทำงานมากขึ้น การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนยิ่งลดลง (บุญแสง ชีระภากร, 2552)

ด้านปัจจัยภายนอกองค์กร

1. สภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 กระตุ้นผู้นำให้มีการปรับตัวโดยนำเอานวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ผู้นำต้องพัฒนาตัวเองให้ทันสมัย และเปิดใจยอมรับเพื่อเรียนรู้และค้นหาแนวความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่ตลอด ส่งเสริมผู้นำให้มีการทำงานเป็นทีม หรือการทำงานร่วมกับคนหมู่มาก ปลูกจิตสำนึกในการสร้างภาวะผู้นำ โดยใช้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นการคิดที่เริ่มจากความสงสัยหรือมีข้อโต้แย้งแล้วค้นหาคำตอบอย่างมีเหตุผล ไม่สร้างความแตกแยกทางความคิด และพัฒนาต่อยอด เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนา แต่การพัฒนานั้นจะต้องไปในทิศทางเดียวกับองค์กร โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยาณี คูณมี เรื่อง “การบริหารผลงาน และการจัดสรรสิ่งจูงใจต่อการพัฒนา ระบบราชการ และข้าราชการไทย” พบว่าปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการจัดสรรสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ปัญหาการจัดสรรสิ่งจูงใจไม่ได้ให้ตามระดับผลงานอย่างแท้จริงซึ่งควรดำเนินการปรับปรุงระบบการประเมินผลงานให้มีความชัดเจน จนถึงระดับที่บุคลากรต้องการ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของสิ่งจูงใจของผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติซึ่งควรปรับปรุงโดยการออกแบบเงินเพิ่มพิเศษผู้บริหารเสียใหม่ โดยแยกเงินที่ใช้ปิดช่องว่างระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชนออกจากเงินค่าตอบแทนตามผลงานและนำส่วนเงินค่าตอบแทนตามผลงานมารวมไว้กับเงินรางวัลเพื่อจัดสรรให้แก่ทุกคนตามผลงานด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการแบบเดียวกันและปัญหารูปแบบของรางวัลไม่เหมาะสมหน่วยงานควรทำหลายรูปแบบไปพร้อมกันทั้งรูปแบบที่ไม่เป็นตัวเงินและรูปแบบที่เป็นตัวเงิน เพื่อเป็นสิ่งจูงใจและสนับสนุนให้ข้าราชการ และลูกจ้างของหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (กัลยาณี คูณมี, 2552)

2. ความคาดหวังของคนในพื้นที่ มุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสนับสนุนให้มีไฟฟ้าสาธารณะ ควรพัฒนาชุมชน และการบริหารจัดการที่ดี ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้เสนอปัญหา และร่วมกันคิดค้นแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งประชาชนมีความคาดหวังเป็นอันดับแรก คือ งานให้บริการประชาชน รองลงมา คือ งานส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และงานส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ควรพัฒนาสังคมด้านความต้องการขั้น

พื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชน ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การส่งเสริมและป้องกันด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ควรพัฒนาการสาธารณสุข ความต้องการ และความคาดหวังของประชาชนที่จะได้รับบริการที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน ได้รับบริการที่รวดเร็ว ได้รับบริการที่ครอบคลุม และการได้รับบริการที่เสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติจากสถานพยาบาลภาครัฐ และภาคเอกชน และควรพัฒนาทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมของบุคคลากร และวิธีการในการบริหารจัดการ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤนันท์ สุริยมณ และคณะ “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” พบว่าประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะเกียบ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงต้องการให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะเกียบ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม พร้อมทั้งจัดหาแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพให้กับประชาชน (นฤนันท์ สุริยมณ และคณะ, 2549)

3. การร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินภารกิจการพัฒนาท้องถิ่น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ต่อการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการใช้สิทธิในการเลือกสรร หรือเลือกตั้งผู้แทนของตนเอง เข้าไปเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือเป็นกรรมการ ในคณะกรรมการบริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีการเสนอความต้องการ ต่อผู้แทนของตน เพื่อนำเข้าสู่การพิจารณากำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน / โครงการในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน มีการตรวจสอบ การดำเนินงานของสภาฯ และคณะกรรมการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ โดยการเฝ้ามอง และติดตามการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตน มีการร้องเรียน หรือร้องทุกข์ ต่อองค์กรปกครองท้องถิ่น ในกรณีที่ประชาชนได้รับความเดือดร้อน จากการประกอบกิจการใด ๆ ในท้องถิ่นนั้น ซึ่งเป็นสิทธิที่ประชาชนสามารถร้องเรียนได้ และการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็น "กติกา" หรือ "หลักปฏิบัติ" ที่สภาท้องถิ่นได้ตราขึ้น เพื่อให้ใช้บังคับในเขตท้องถิ่นนั้น ๆ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายทิพย์ สุคติพันธ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย : องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าผู้บริหารต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ผู้บริหาร องค์การจะต้องกำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการ ตลอดจนขั้นตอนในการปฏิบัติ และนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นหรือในชุมชนของตนเอง (สายทิพย์ สุคติพันธ์, 2541)

4. การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ การลดภาระของรัฐบาล โดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนจะได้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความมุ่งประสงค์ของชุมชนนั้น ๆ

โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งพาตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีกลยุทธ์ในการที่จะจัดกิจกรรมหรือวิธีการต่าง ๆในการสร้างความตื่นตัวแก่ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยา บุณยะเวชชีวิน “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ” พบว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู อยู่ในระดับปานกลางการมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีประเด็นที่จะนำมาพิจารณา คือ ในสภาวะปัจจุบันที่กฎหมายเอื้อต่อการให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะการที่ประชาชนเข้าไปดูแลการบริหารงานของผู้นำท้องถิ่นถือเป็นหน้าที่ที่ประชาชนทุกคนพึงกระทำเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการและเกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง (วิทยา บุณยะเวชชีวิน, 2543)

หลักพรหมวิหารธรรม

1. เมตตา ปลูกจิตสำนึกให้ผู้บริหารมีความเมตตา เป็นคนใจคอกว้างขวางเยือกเย็น มีบุคลิกภาพน่านิยมนับถือ เป็นที่พึ่งของผู้ใต้บังคับบัญชา มีน้ำใจประเสริฐเปี่ยมด้วยมนุษยธรรม และมีคุณธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารเองต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการบริหารนอกจากต้องมีหลักในการทำงานโดยยึดกฎระเบียบ คำสั่ง ธรรมเนียมและประเพณีเป็นหลักอยู่แล้ว แต่ผู้นำต้องมีคุณธรรมในการปฏิบัติงานด้วยจึงจะทำให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันในหมู่คณะและหน่วยงาน

2. กรุณา ปลูกฝังให้ผู้บริหารในทุกระดับต้องมีความกรุณาช่วยสังเคราะห์และพัฒนาในสิ่งที่ผู้ใต้บังคับบัญชายังขาด ผู้บริหารต้องมีความกรุณาช่วยพัฒนาฝึกอบรม ชี้แนะแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหนทางที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยความเสียสละอย่างสูง และต้องแสดงออกถึงความสงสารต่อผู้ใต้บังคับบัญชา คิดช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ให้ความคำปรึกษา และช่วยแก้ปัญหาเมื่อผู้ร่วมงานประสบปัญหาปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม

3. มุทิตา สนับสนุนให้ผู้บริหารต้องมีมุทิตา มีความยินดีหวังต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและสนับสนุนส่งเสริมให้ลูกน้องได้ดีอย่างเหมาะสมกับผลงาน ด้วยการสร้างขวัญกำลังใจ จูงใจ และยินดีให้รางวัลเมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาดีประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีความก้าวหน้า มีความสุข และงดเว้นความริษยาอิจฉาผู้อื่นเพราะนึกเห็นแก่ตัว

4. อุเบกขา ส่งเสริมให้ผู้บริหารต้องมีความยุติธรรมเที่ยงธรรม โดยนำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารงาน ในกรณีที่มีการรักษาความถูกต้อง ชอบธรรมตามหลักการและกฎเกณฑ์ ต้องเว้นจากอคติและรับรู้ รับฟัง วิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล ไม่ใช้อำนาจในทางมิชอบธรรม ดังนั้น

ผู้บริหารต้องมีอุเบกขา ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่เข้าไปก้าวก่ายเพื่อให้ความถูกต้องชอบธรรมนั้นยังคงอยู่ต่อไป ควรประพฤติปฏิบัติ ประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ ตั้งอยู่ในหลักธรรมมีคุณธรรม จริยธรรม อบรมสร้างจิตสำนึกใช้อำนาจและหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ยิ่งผู้นำมีพรหมวิหารธรรมด้านอุเบกขามาก ยิ่งทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือ น่าเคารพ เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงาน และประชาชนก็เกิดความศรัทธาทำให้ผู้ร่วมงานหรือประชาชนมองเห็นถึงความเที่ยงตรงยุติธรรม โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาส ภาสสัทธา “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่าด้านการนำหลักหิริ โอตตัปปะ กับหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน คือ 1) ความละอายต่อการกระทำสิ่งผิด 2) ความเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ในการนำหลักธรรม อปริหานิยธรรม 7 กับหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน คือ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชุมชน (ชาววัชชี) เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง 5) บรรดากุลสตรี กุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขืนใจ 6) เคารพสักการบูชาเจดีย์ 7) จัดให้ความอารักขา คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย เพื่อให้เกิดแนวทางอันดีงามในการบริหารงานและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากร และในด้านการนำหลักพุทธธรรมบูรณาการกับหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติเพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน ตามหลักพุทธธรรม มีหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมและครอบคลุมในการนำมาบริหารทั้งในระดับบุคคล ด้วยการนำหลักโลกบาลธรรมอันเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องเตือนตนเองให้คิดดี ปฏิบัติดี และการนำหลักอปริหานิยธรรม 7 อันเป็นการหลักธรรมในการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคีเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และเมื่อมีการนำมาบูรณาการกับธรรมาภิบาล ด้วยหลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ เพื่อสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ภาส ภาสสัทธา, 2557)

สรุป

เทศบาลตำบลเป็นหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่ให้บริการประชาชน เกิดขึ้นจากหลักการกระจายอำนาจการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความมั่นคง ความเข้มแข็ง และความสามัคคีปรองดองให้กับท้องถิ่น การบริหารท้องถิ่น โดยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงาน สามารถเกิดความเป็นเอกภาพเข้มแข็ง และยั่งยืน โดยสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ผู้นำต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการกระจายอำนาจของรัฐ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถเข้ามาแก้ไข และร่วมวางแผน กำหนดนโยบายขององค์กร ซึ่งเป็นแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) และประชาธิปไตยแบบทางตรง (Direct Democracy) ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ โดยผู้นำจะต้องเป็นผู้มองการณ์ไกล สามารถกำหนดนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี ผู้นำจะต้องมีคุณธรรมการที่ผู้นำจะนำพาให้องค์กรประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้นำจำเป็นจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานสำคัญในการบริหารงาน และผู้นำจะต้องเป็นคนกล้าตัดสินใจ โดยผู้นำเป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผน และกำหนดเป้าหมาย ตลอดจนวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารองค์กรบรรลุผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายขององค์กร โดยผู้นำจะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ มีส่วนรับผิดชอบ และกล้าตัดสินใจ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ทั้งปัจจัยภายในองค์กร ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างองค์กร ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้านมาตรฐานในการทำงาน ด้วยการปรับมาตรฐานในการทำงานให้เหมาะสม ด้านความรับผิดชอบ ด้วยการกำหนดความรับผิดชอบให้ชัดเจนตามนโยบาย และเป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก และด้านความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร ด้วยการสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน ให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรัก และความผูกพันกับองค์กร และด้านปัจจัยภายนอกองค์กร ประกอบไปด้วย ด้านสภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้วยการให้บุคคลากรเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการทำงาน ด้านความคาดหวังของคนในพื้นที่ ด้วยการปลุกเร้าให้บุคคลากรสร้างประสบการณ์ที่ดีที่สุดให้กับประชาชนที่มาใช้บริการ ด้านการร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน ด้วยการกำหนดกระบวนงานที่เหมาะสมสำหรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมที่ดี และด้านการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ โดยยึดหลักความต้องการของประชาชน

3. การนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา คือ ความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อน มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง และอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้อยู่ในธรรม ตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผู้วิจัยนำเสนอ มาจากความน่าสนใจในข้อค้นพบ ผนวกกับผลการวิจัยที่ได้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งสมควรจะเน้นประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี โดยให้ผู้นำมีความเป็นประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม และกล้าตัดสินใจ

1.2 วางแผนส่งเสริม และให้ความรู้ผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาภาวะผู้นำในด้านโครงสร้างองค์กร ด้านมาตราฐานในการทำงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร โดยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

1.3 กำหนดนโยบายให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ในด้านสภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ความคาดหวังของคนในพื้นที่ การร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

1.4 ปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีแบบเชิงรุก และเป็นรูปธรรม โดยการนำเอาหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำ ได้แก่หลักพรหมวิหาร4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

1.5 เสริมสร้างกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำโดยการปรับเปลี่ยนวิธีคิด หรือกระบวนทัศน์ และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานขององค์กร โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมของข้าราชการ

2. ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติการ

2.1 นำนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ให้ผู้นำมีความเป็นประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม และกล้าตัดสินใจ ไปปฏิบัติ โดยผู้นำจะต้องมีความเสียสละต่อส่วนร่วม มีการทำงานโดยไม่แบ่งฝ่าย มีความอ่อนน้อม รักษาสัจจะที่เคยพูดไว้ มีความรู้จักตัวเอง มีความสามารถในการควบคุมตัวเอง มีความขยันหมั่นเพียร และมีความกระตือรือร้น โดยมีการประสานงานไปยังผู้นำท้องถิ่น ผู้นำองค์กร ผู้นำสถานศึกษา ผู้นำทางศาสนา ให้เป็นตัวกลางในการพัฒนา

2.2 ส่งเสริม และให้ความรู้ผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาภาวะผู้นำในด้านโครงสร้างองค์กร ด้านมาตรฐานในการทำงาน ด้านความรับผิดชอบ และด้านความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร โดยการให้ความรู้ การจัดฝึกอบรม การปฏิบัติ

และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน และให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นในขณะเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

2.3 กำหนดให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี ในด้านสภาวะการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 ความคาดหวังของคนในพื้นที่ การร่วมมือกันทำงานระหว่างเทศบาลกับประชาชน และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ให้ตรงกับความต้องการขององค์กร และประชาชน ด้วยการมอบหมายงานต่าง ๆ ผ่านเจ้าหน้าที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชน ในการเชื่อมโยงระหว่างเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี กับประชาชนในท้องถิ่น จนสามารถนำไปสู่การเกิดขึ้นของความสามัคคีกันในเชิงสถาบันของสังคมผ่านกิจกรรมทางสังคม

2.4 ปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรีแบบเชิงรุก และเป็นรูปธรรม โดยการนำเอาหลักพุทธธรรมมาพัฒนาภาวะผู้นำ ได้แก่หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ด้วยการที่ผู้นำต้องมีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน จึงจะทำให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันในหมู่คณะ และองค์กร

2.5 เสริมสร้างกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำโดยการปรับเปลี่ยนวิธีคิด หรือกระบวนทัศน์ และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานขององค์กร โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมของข้าราชการ โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิดนโยบาย การร่วมมือร่วมใจต่อนโยบาย การร่วมแรงร่วมลงมือทำตามนโยบาย ตลอดจนการร่วมรับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม โดยอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาชน โดยกำหนดให้ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำการศึกษาวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร นี้ไปศึกษาวิจัยในท้องถิ่นอื่น เพื่อวัดค่าสัมฤทธิ์ผล

3.2 ควรนำการศึกษาวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารนี้ไปศึกษาวิจัยในการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐอื่น

3.3 ควรนำการศึกษาวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมอื่นเพื่อนำผลมาเปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

กัลยาณี คูณมี. (2552). การบริหารผลงาน และการจัดสรรสิ่งจูงใจต่อการพัฒนา ระบบราชการและข้าราชการไทย. ใน *รายงานการวิจัย.* สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

การุณันทน์ รัตนแสนวงษ์. (2556). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีมหาวิทยาลัยภาครัฐและภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร.* ใน *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.* มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

กิตต์ระวี เลขากุล. (2561). ธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลองค์การของเทศบาลในเขตภาคใต้ของประเทศไทย. ใน *ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน.* มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

นฤนันท์ สุริยมณ และคณะ. (2549). คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล. ใน *รายงานวิจัย.* สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้องค์การมหาชน.

บุญแสง ชีระภากร. (2552). *ภาวะผู้นำและการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.* มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประสพโชค มั่งสวัสดิ์ และนิรมล อริยอาภากมล. (2555). *เศรษฐกิจวิกฤตไทย 15 ปีหลังวิกฤต : พอเพียงหรือยัง.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พระครูไพโรจน์ ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภทฺทปญฺโญ). (2557). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาส ภาสสัทธา. (2557). การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิทยา บุณยะเวชชีวิน. (2543). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ. ใน *รายงานการวิจัย สาขาวิชานโยบายสาธารณะ.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด.

สายทิพย์ สุคติพันธ์. (2541). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย : องค์การบริหารส่วนตำบล. ใน *รายงานการวิจัย.* สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร.

สุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี. (2558). การพัฒนาภาวะผู้นำในการสื่อสารตามแนวทางพระพุทธศาสนา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย*

THE SCHOOL ADMINISTRATION STRATEGY TOWARDS BUILDING GOOD UNDERSTANDING OF DIFFERENT RELIGIOUS STUDENTS IN THAILAND

ปฏิญญา ประพฤติชอบ
Patinya Prapertchob
พนายุทธ เชยบาล
Panayuth Choeybal
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University,Thailand
E-mail: patinya.pr@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน หายุทธศาสตร์ และประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียน แบ่งวิจัยเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนมุสลิมในประเทศไทยจำนวน 250 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 หายุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย ประกอบด้วย 1) ศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศจำนวน 3 แห่ง โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องจำนวน 44 คน และ 2) ประชุมผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วจัดทำยุทธศาสตร์ฉบับร่าง ระยะที่ 3 ประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยโดยศึกษาเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนมุสลิมในประเทศไทยจำนวน 250 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* Received 14 November 2019; Revised 1 January 2020; Accepted 2 January 2020

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน 2) ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์นโยบายส่งเสริม ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการภายใน ยุทธศาสตร์การยอมรับซึ่งกันและกัน ยุทธศาสตร์พหุวัฒนธรรมศึกษา ยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา และยุทธศาสตร์วะสะฏียะฮ์ 3) ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนมีความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การสร้างความเข้าใจอันดี, นักเรียนต่างศาสนา

Abstract

The purposes of the research were to study the actual state, find out the strategy and evaluate the school administration strategy which conducted into 3 phases. The first phase was to study the actual state of school administration. The survey was conducted on the sample of 250 administrators and teachers in the Muslim private schools drawn by stratified random sampling. The instrument was a questionnaire with the reliability of 0.96. The SPSS Program was applied for data analysis using mean and standard deviation. The second phase was to find the school administration strategy toward building good understanding of different religious comprised 2 steps 1) to study the 3 best practice schools and to do in-depth interview of 44 participants, 2) to perform the meeting of 12 experts. Contest analysis was employed, then constructed the draft strategy. and employed the expert group meeting. to understanding religions. The third phase was the verification for the appropriateness of the school administration strategy toward building good understanding of different religions. The survey was conducted on the sample of 250 administrators and teachers in the Muslim private schools drawn by stratified random sampling. The instrument was a questionnaire to evaluate 4 aspects which are suitability, accuracy, possibility and profitability. The SPSS Program was applied for data analysis using mean and standard deviation.

The research results showed as follows:

1) The actual current states of the school administration toward building good understanding of different religions in Thailand were at the highest level

ratings in over all and in every aspect. 2) The school administration strategy toward building good understanding of different religions in Thailand was comprised 6 strategies. There were the policy strategy,internal management strategy, building of good understanding strategy,multicultural education strategy,interaction between religions strategy, and Watsatiyah strategy (The Middle Way Principle). 3) The school administration strategy toward building good understanding of different religions in Thailand had four aspects: utility, feasibility, propriety, and accuracy at the highest level in all aspects.

Keywords: Strategy, Building Good Understanding, Different Religious Students

บทนำ

สถานการณ์ในประเทศไทยและต่างประเทศปัจจุบันส่งผลต่อความรู้สึกและทัศนคติเชิงลบของประชาชนทั่วไปต่อศาสนาอิสลามอย่างเห็นได้ชัด ความรู้สึกและทัศนคติดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจากการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาด ทั้งนี้อาจมาจากการบิดเบือนเพื่อสร้างทัศนคติที่ไม่ดีให้เกิดขึ้นแก่มุสลิมและศาสนาอิสลาม (อาศิส พิทักษ์คุมพล, 2558) โดยเฉพาะในประเด็นทางด้านการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาของคนในผืนแผ่นดินไทยขณะนับได้ว่าอยู่ในสถานการณ์ที่กำลังถูกความมือคติผ่านการนำเสนอจากสื่อทั้งจากในประเทศและต่างประเทศโดยกลุ่มผู้ไม่หวังดีต่อการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในประเทศไทยอยู่เป็นระยะ ๆ และมีแนวโน้มขยายความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัด สอดคล้องกับจากรายงาน SDGs Index and Dashboards ประจำปี 2561 ได้ระบุประเทศไทยได้รับการจัดให้อยู่ในอันดับที่ 59 เลื่อนลงจากปีที่แล้วที่อยู่ในอันดับที่ 55 จากการวัดสถานะความพร้อมและความก้าวหน้าในการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมายภายในปี 2573 จากประเทศที่สำรวจทั้งหมด 156 ประเทศทั่วโลก โดยตั้งแต่เดือนกันยายน 2558 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ 193 ประเทศลงมติรับรองเพื่อใช้ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” หรือ Sustainable Development Goals - SDGs เป็นวาระแห่งการพัฒนาของโลกเป็นเวลา 15 ปี 2558 - 2573 ซึ่งเป้าหมายที่ 16 ว่าด้วยสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม และไม่แบ่งแยกนั้นผลการประเมินเป็นสีแดงเหมือนกับปี 2560 ที่ผ่านมา (Sachs et al, 2018)

จุดเริ่มต้นในศตวรรษที่21หากนับตั้งแต่เหตุการณ์ตึกเวิล์ดเทรดเซ็นเตอร์ในมหานครนิวยอร์ก รัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งถูกถล่มโดยเครื่องบินพุ่งชนในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 (Bras, E, 2016) ปัจจุบันยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการดำเนินการโดยกลุ่มใดมีเพียงการกล่าวอ้างว่าเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การปกป้องประเทศสหรัฐอเมริกาจากภัยก่อการร้ายและนำไปสู่การเข้าไปทำสงครามใน

ประเทศอิรักพร้อมกลุ่มประเทศมหาอำนาจของโลกในเวลาต่อมาก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนผู้บริสุทธิ์จำนวนมากและทรัพย์สินอย่างประเมินมูลค่าไม่ได้ ทั้งนี้มีการให้สัมภาษณ์ภายหลังที่ได้เกิดเหตุการณ์ไป 13 ปีจากอดีตนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ นายโทนี่ แบลร์ กล่าวว่า“การบุกอิรักในปี 2546 อยู่บนพื้นฐานของข่าวกรองและการประเมินสถานการณ์ที่ผิดพลาดบกพร่องซึ่งไม่มีการตรวจสอบข้อมูลก่อน ส่วนภัยคุกคามที่เกิดจากอาวุธที่มีสมรรถนะทำลายล้างสูงถูกนำมากล่าวอ้างว่ามีอยู่แน่นอนนั้นไม่ชอบธรรม” (สำนักข่ายรอยเตอร์, 2016) เหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวได้เกิดต่อเนื่องในอีกหลายประเทศและถูกเชื่อมต่อจากปมความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้และอีกหลายพื้นที่ของประเทศไทยส่งผลให้เกิดเป็นผลความขัดแย้งของปัญหาของรัฐและประชาชนในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในปี 2558 ที่ผ่านมาได้เกิดเหตุการณ์ระเบิดที่ศาลพระพรหมเอราวัณ แยกราชประสงค์ กรุงเทพฯ (BBC ไทย, 2016)

สถานการณ์โลกเหล่านี้ประกอบกับสถานการณ์ภายในประเทศไทยเองที่เปลี่ยนแปลงไปกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือประเทศไทยในปัจจุบันความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดเจนและซับซ้อนมากขึ้นเนื่องจากการอพยพหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานต่างชาติ ดังนั้นประเด็นที่จะต้องขบคิดต่อไปก็คือเราจะอยู่ร่วมกันอย่างไรท่ามกลางความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (ฐิติมดี อาพัทธนานนท์, 2551) อีกทั้งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยเมื่อพิจารณาจากพื้นที่และประชากรกว่า 600 ล้านคนที่มีศาสนาวัฒนธรรมและชาติพันธุ์แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มีอยู่ในทุกประเทศสมาชิกของอาเซียน แต่ชนกลุ่มต่าง ๆก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ดีโดยชนกลุ่มน้อยในประเทศหนึ่งสามารถใช้ชีวิตร่วมกับชนกลุ่มใหญ่ในประเทศของตนได้โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ และสามารถรักษาความสัมพันธ์กับกลุ่มชนที่มีอัตลักษณ์เดียวกันในอีกประเทศหนึ่งได้ โดยใช้ประโยชน์จากการมีวัฒนธรรมร่วมกัน (Common Culture) มีความอดทนซึ่งกันและกัน (Tolerance) และมีการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจแทนที่จะมองที่การถูกกดขี่และความปวดร้าวในประวัติศาสตร์ (อิศรา ศานติศาสน์, 2556) ทั้งนี้ตั้งแต่ในอดีตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเกือบทุกฉบับจนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน” ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐว่ารัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์การปกครองของประเทศไทยพระมหากษัตริย์และทางราชการได้อุปถัมภ์และอารักคุ้มครองทุกศาสนาเสมอมา ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา การปฏิบัติพิธีกรรม ตลอดจนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน การละเมิดศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นการเหยียดหยามศาสนาของหมู่ชนใด โดยมิชอบย่อมเป็นความผิดตามกฎหมาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาล

ที่ 9 ที่ได้มีพระบรมราโชวาทตอนหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2516 ตอนหนึ่งไว้ว่า “ผู้ใดที่มีทั้งหลักวิชาทั้งหลักศาสนาย่อมดำเนินถึงความสำเร็จในชีวิตได้ไม่พลาดพลั้งเพราะสามารถพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้โดยละเอียดรอบคอบ” (สุเนตร ชุตินธรานนท์ และ อนัส อมาตยกุล, 2556) แนวทางการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมนี้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 มีกรอบแนวคิดแผนการศึกษาแห่งชาติ 6 ยุทธศาสตร์ในการทำงาน โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าด้วยการจัดการศึกษาเพื่อความมั่งคงของสังคมและประเทศชาติ มีเป้าหมายที่สำคัญที่มุ่งเน้นทำให้คนทุกช่วงวัยมีความรักในสถาบันหลักของชาติและยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในมาตรา 6 ไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตราที่ 7 “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ มีความ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิในความเป็นไทย รู้จัก รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล...” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นมิติใหม่ในการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และกฎระเบียบของโรงเรียนมีการคำนึงถึงวัฒนธรรมของผู้เรียนในบริบทการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนต่างศาสนาอีกทั้งยังถือเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากงานวิจัยที่ผ่านมา งานวิจัยครั้งนี้ถือเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่และจะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่รัฐควรให้ความรู้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนา

2. เพื่อหายุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนา

3. เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยในเชิงทฤษฎีและจากการปฏิบัติจริง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนมุสลิมในประเทศไทย จำนวน 706 คน แบ่งเป็นผู้บริหารจำนวน 26 คน และครูจำนวน 680 คน จำแนกตามภาค กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนเอกชนมุสลิมจำนวน 250 คน เป็นผู้บริหารจำนวน 26 คน โดยมีประชากรผู้บริหารทั้งหมดและครู จำนวน 224 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบ่งกลุ่มตามภาค จากโรงเรียนที่มีคุณสมบัติดังนี้ 1) เป็นโรงเรียนเอกชนในระบบประเภทสามัญศึกษาของมุสลิมที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 2) ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษา 3) เปิดรับนักเรียนทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม 4) เปิดดำเนินการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีการศึกษา กำหนดหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปเครจซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน การวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตารางวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่ 2 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลระดับสภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในระยะต่อไป

ระยะที่ 2 การหายุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยโดยการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting) แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ การหายุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยจากผลวิจัยระยะที่ 1 ประกอบด้วยการศึกษา 2 ขั้นตอน คือ การศึกษาวิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียนและการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting) จำนวน 12 คน พิจารณาคุณสมบัติ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน เพื่อเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลให้ตรงจุดมุ่งหมายการวิจัยโดยใช้วิธีการการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ด้านยุทธศาสตร์จำนวน 3 คน ด้านวะสะฎียะฮ์ จำนวน 3 คน ด้านพหุวัฒนธรรมจำนวน 3 คน ด้านการบริหารโรงเรียนจำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย เอกสารข้อมูลประกอบการนำเสนอยุทธศาสตร์ ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยที่ได้รับจากระยะที่ 1-2 แบบประชุมผู้เชี่ยวชาญ ประเด็นการประชุม การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำความเห็นจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group Meeting)

นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยจัดกลุ่มเนื้อหาและสังเคราะห์จัดทำเป็นยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยเพื่อเตรียมการประเมินยุทธศาสตร์ในระยะที่ 3 ต่อไป

ระยะที่ 3 การประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย ดำเนินการโดยการสำรวจความคิดเห็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนเอกชนมุสลิม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ทั่วประเทศ และมีนักเรียนศาสนาอิสลามและไม่ใช่อิสลามจำนวน 26 แห่งซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับระยะที่ 1 การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูป เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W, 1970) เครื่องมือที่ใช้ คือแบบประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนระหว่างศาสนาในประเทศไทยประกอบด้วยการประเมินความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. การวิจัยเพื่อศึกษายุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย

การบริหารโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านยุทธศาสตร์	4.29	0.66	มาก
2. ด้านการบริหารโรงเรียน	4.23	0.68	มาก
3. ด้านการยอมรับซึ่งกันและกัน	4.25	0.68	มาก
4. ด้านนักเรียนต่างศาสนา	4.46	0.62	มาก
5. ด้านพหุวัฒนธรรมศึกษา	4.41	0.61	มาก
6. ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา	4.35	0.80	มาก
7. ด้านบรรยากาศพหุวัฒนธรรมในโรงเรียน	4.27	0.65	มาก
8. ด้านวะสะฏียะฮ์ (หลักทางสายกลาง)	4.39	0.76	มาก
โดยรวม	4.33	0.68	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียน ต่างศาสนาในประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.33) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยด้านนักเรียนต่างศาสนา ($\bar{X}$= 4.46) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมา

คือ ด้านพหุวัฒนธรรม ($\bar{X}$= 4.41) ด้านวะสะฏียะห์ ($\bar{X}$= 4.39) ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ($\bar{X}$= 4.35) ด้านยุทธศาสตร์ ($\bar{X}$= 4.29) ด้านบรรยากาศพหุวัฒนธรรมในโรงเรียน ($\bar{X}$= 4.27) ด้านการยอมรับซึ่งกันและกัน ($\bar{X}$= 4.25) และด้านการบริหารโรงเรียน ($\bar{X}$= 4.23) ตามลำดับ

2. ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาภายในโรงเรียนพบยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์นโยบายส่งเสริม 2) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโรงเรียน 3) ยุทธศาสตร์การยอมรับซึ่งกันและกัน 4) ยุทธศาสตร์พหุวัฒนธรรมศึกษา 5) ยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา 6) ยุทธศาสตร์วะสะฏียะฮ์

3. ประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย มีความเหมาะสม ความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ตามตาราง

ตารางที่ 2 ผลการประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของ นักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

มาตรฐาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเหมาะสม	4.95	0.21	มากที่สุด
2. ด้านความเป็นไปได้	4.95	0.19	มากที่สุด
3. ด้านความถูกต้อง	4.96	0.20	มากที่สุด
4. ด้านความเป็นประโยชน์	4.96	0.21	มากที่สุด
โดยรวม	4.96	0.20	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยทั้ง 4 ด้าน ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.96) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านความถูกต้องและด้านความเป็นประโยชน์ ($\bar{X}$= 4.96 เท่ากัน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X}$= 4.95 เท่ากัน)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการนำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการ

บริหารงานโรงเรียนเอกชนมุสลิมในประเทศไทยเนื่องจากการวิจัยในเรื่องนี้ถือเป็นการวิจัยนำร่องเนื่องจากยังไม่มีผู้วิจัยในประเทศไทยได้วิจัยมาก่อน ซึ่งสามารถนำข้อค้นพบที่ได้มาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ประกอบด้วยด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเป็นประโยชน์ อาจเป็นเพราะโรงเรียนที่มีแนวคิดในการสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาได้นำเอาหลักการบริหารการศึกษามาใช้ในการปฏิบัติงานโดยพื้นฐาน เช่น การจัดทำยุทธศาสตร์ของโรงเรียน การจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนปฏิบัติงานประจำปีหรือโครงการต่าง ๆให้สอดคล้องกับการเป้าหมายและการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายเป็นปกติอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามในการกำหนดแนวคิดหรือหลักการเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาก็สามารถดำเนินการได้ทันทีหากฝ่ายบริหารหรือคณะกรรมการบริหารโรงเรียนมีความตระหนักเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานหรือบริหารจัดการของโรงเรียน ชุมชนและสังคมต่อไป

2. ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาภายในโรงเรียนพบยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์นโยบายส่งเสริม ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการภายใน ยุทธศาสตร์การยอมรับซึ่งกันและกัน ยุทธศาสตร์พหุวัฒนธรรมศึกษา ยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา และ ยุทธศาสตร์วะสะฏียะฮ์ โดยมีประเด็นในการอภิปรายตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์นโยบายส่งเสริม คือ โรงเรียนยอมรับในเรื่องความหลากหลายทางศาสนาความคิดความเชื่อ โรงเรียนจัดทำยุทธศาสตร์ที่ส่งผลให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกันโดยเคารพความแตกต่างหลากหลาย โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงานหลักและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ซึ่งแสดงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน มีการใช้หลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงกำหนดโดยไม่ได้เป็นรูปแบบโรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนา โรงเรียนจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับทุกคนโดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในการบริหารโรงเรียนที่มีความหลากหลายทางด้านความคิดความเชื่อและวัฒนธรรม จำเป็นต้องมีหลักยึดที่ชัดเจนและแผนที่ในการดำเนินการก็คือ ยุทธศาสตร์นี้ถือเป็นหลักในการทำงานของฝ่ายบริหารที่จะต้องคิดร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก อาทิ คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ที่ปรึกษาของโรงเรียน เป็นต้น เพื่อกำหนดเป็นแนวทางหรือแผนที่ในการทำงานอย่างมีทิศทาง สอดคล้องกับ Goetsch, L. & Davis, B. กล่าวว่า การบริหารยุทธศาสตร์เป็นการบริหารบนพื้นฐานของการปฏิบัติกิจกรรม และการตัดสินใจ มีกรอบทางจริยธรรมเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการตลาดการค้า ประกอบด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง 2 ประการคือ

1) การวางแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนที่ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ ทิศทาง วัตถุประสงค์และแผนการปฏิบัติการ 2) การนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ คือ การติดตามความก้าวหน้าของความสำเร็จ (Goetsch, L., & Davis, B, 2003)

2.2 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการภายใน ประกอบด้วย โรงเรียนดำเนินการตามหลักสูตรแกนกลาง ยกเว้นสาระวิชาเกี่ยวกับศาสนาทางโรงเรียนได้กำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนักเรียน โรงเรียนส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทุกศาสนาอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โรงเรียนกำหนดจุดมุ่งหมายของงานด้านกิจการนักเรียนโดยสอดคล้องกับกับการสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนา โรงเรียนทำกิจกรรมในชุมชนโดยมีนักเรียนทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมร่วมกิจกรรมด้วยกัน โรงเรียนกำหนดรูปแบบการแต่งกายของนักเรียนและบุคลากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเชื่อของแต่ละศาสนา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนเอกชนของมุสลิมกำหนดโครงสร้างการบริหารงานหลักเหมือนโรงเรียนเอกชนในระบบทั่วไปเพื่อให้เกิดความชัดเจนและขอบเขตการทำงานที่เหมาะสมรวมถึงหลักการปฏิบัติส่วนใหญ่ของโรงเรียนที่จะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่กระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้เป็นเบื้องต้นเพื่อให้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผลด้านต่าง ๆของหน่วยงานที่กำกับดูแล สอดคล้องกับ Guskey, T. R ที่ได้กล่าวถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาร่างข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์ หรือ ข้อเสนอเชิงนโยบายประกอบด้วยเกณฑ์ 4 ด้าน คือ ด้านความเหมาะสม (Propriety) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ด้านความสอดคล้อง (Congruity) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) (Guskey, T. R, 2000) สอดคล้องกับวิโรจน์ สารรัตนะ กล่าวว่า ในการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) ประกอบด้วย การปฏิบัติตามแผนงานและระบบการควบคุม ส่วนแนวทางการปฏิบัตินั้นประกอบด้วย 2 ส่วน คือ มาตรการหรือกลยุทธ์และตัวบ่งชี้ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2545)

2.3 ยุทธศาสตร์การยอมรับซึ่งกันและกัน คือ โรงเรียนให้ความสำคัญถึงการจัดการศึกษาต้องมีคุณภาพเป็นลำดับแรก โรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับเรื่องศาสนาเพราะเนื่องจากมีความละเอียดอ่อนโดยต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียนก่อนดำเนินกิจกรรม โรงเรียนนำแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อทางศาสนาโดยได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการศาสนาที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสายกลางและไม่สุดโต่ง โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพ โรงเรียนส่งเสริมการทำกิจกรรมในชุมชนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีปฏิบัติตัวในชุมชนได้อย่างเหมาะสม โรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูสามารถปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาของตนเองได้ ส่งผลทำให้ครูรู้สึกถึงความเป็นสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน อาจเนื่องมาจากนักเรียน ครูและบุคลากรบางส่วนจะมีประสบการณ์เดิม อีกทั้งการเรียนรู้เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกันเป็นหลักสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งโรงเรียนในลักษณะ

ดังกล่าวถือเป็นจุดเชื่อมต่อที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างนักเรียนและผู้ปกครองที่นับถือศาสนาต่าง ๆผ่านระบบการศึกษาเพราะถือเป็นพื้นที่กลางๆในแง่ความรู้สึกของผู้ปกครอง สอดคล้องกับ London, M., & Sessa, V. ได้เสนอ 9 มิติของสมรรถนะด้านการบริหารสังคมพหุวัฒนธรรมดังนี้ 1) มีความรู้สึกดีกับวัฒนธรรมอื่น 2) มีความรู้สึกเชิงบวกกับวัฒนธรรมอื่น 3) มีความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม 6) รู้จักเปิดใจ 7) รู้จักการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม 8) ให้ความสำคัญ กับการร้องขอและ 9) มีความสามารถในการปรับตัว (London, M., & Sessa, V, 1999) สอดคล้องกับที่นิรันดร์ พันทรกิจ ได้กล่าวว่า การขจัดความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างคนต่างศาสนาก็คือ การหันกลับไปศึกษาปรัชญาคำสอนของศาสนาที่ตนเองนับถือให้ลึกซึ้งถึงแก่นแท้ ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปตรงกันคือทุกศาสนาล้วนแล้วแต่สอนให้คนเป็นคนดีไม่ปฏิเสธความเชื่อของคนอื่นหรือศาสนาอื่นและคนดีย่อมเห็นคุณค่าของคนอื่นอันจะนำมนุษยชาติไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (นิรันดร์ พันทรกิจ, 2559) สอดคล้องกับ Kung, H ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ไม่มีสันติภาพระหว่างประชาชาติต่าง ๆหากไม่มีสันติภาพระหว่างศาสนา ไม่มีสันติภาพระหว่างศาสนา หากไม่มีจากการเสวนาระหว่างศาสนาไม่มีการเสวนาระหว่างศาสนา หากไม่มีการตรวจสอบพื้นฐานคำสอนของศาสนา” (Kung, H, 2009)

2.4 ยุทธศาสตร์พหุวัฒนธรรมศึกษา คือ โรงเรียนคำนึงถึงการศึกษาเป็นหลักส่วนศาสนาให้เป็นสิทธิส่วนบุคคล โรงเรียนเชิญผู้นำทางศาสนาเช่น อิหม่าม หรือพระอาจารย์มาเป็นวิทยากรพิเศษภายในโรงเรียน โรงเรียนจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาโดยอนุญาตเฉพาะนักเรียนที่นับถือศาสนานั้น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมภาคพิธีกรรมส่วนนักเรียนที่นับถือต่างศาสนาสามารถสังเกตการณ์ได้ ครูปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนด้วยความเสมอภาคและยุติธรรม นักเรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมสามารถทำกิจกรรมร่วมกันเรียนรู้ร่วมกันได้โดยปราศจากอคติ เป็นต้น

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการตระหนักถึงความใส่ใจในรายละเอียดความรู้สึกของโรงเรียนที่สร้างความเข้าใจอันดีซึ่งนำโดยฝ่ายบริหารที่ได้ใส่รายละเอียดและดูแลความรู้สึกของบุคลากร นักเรียน เช่น ครูและบุคลากรปฏิบัติต่อนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนจะส่งผลที่ดีสะท้อนกลับมารูปแบบของการปฏิบัติที่ดีทำให้ครูและบุคลากรใส่ใจในการปฏิบัติงานหรือมีความรับผิดชอบต่อการทำงานเพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับที่ Mitchell, B.M.,& Salsbury, R. E ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาที่พยายามใช้แนวความคิดค่านิยมเชิงบวกเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์และนำไปสู่การปรับปรุงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน (Mitchell, B.M., & Salsbury, R. E, 1999) สอดคล้องกับ เอกรินทร์ สังข์ทอง ได้กล่าวไว้ว่า พหุวัฒนธรรมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้คนในสังคมเกิดความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคมีเสรีภาพ มีการยอมรับซึ่งกันและกันของผู้เรียนที่มีความ

แตกต่างกันทางวัฒนธรรม ได้เกิดการเรียนรู้ในการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยก และการเลือกปฏิบัติและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน (เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2551)

2.5 ยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา คือ โรงเรียนนำความคิดเห็นของผู้ปกครองมาปรับปรุงต่อการทำงานของโรงเรียน นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีในการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โรงเรียนสอนให้นักเรียนรู้จักวิธีการที่จะต้องเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นสิ่งพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่ต้องการอยู่ในสังคม ดังนั้นการที่โรงเรียนที่สร้างความเข้าใจอันดีซึ่งนำโดยฝ่ายบริหารโรงเรียน คณะครูและบุคลากรได้แสดงออกถึงการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันโดยการแสดงออกด้วยการให้เกียรติต่อนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน สอดคล้องกับ Prapertchob, P. ที่ได้กล่าวถึงโรงเรียนสันติธรรมวิทยา จังหวัดอุดรธานี ระยะแรกผู้ปกครองมีความระแวงสงสัยและไม่กล้าส่งบุตรหลานมาเข้าเรียน คณะผู้บริหารได้ตระหนักปัญหาจึงดำเนินการด้วยความอดทนและอดกลั้น พยายามชี้แจงให้บรรดาผู้ปกครองเข้าใจข้อเท็จจริงและคำสอนของศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการสอน ความเอาใจใส่และความมุ่งมั่นในประสิทธิภาพในการเรียนการสอนของครู ซึ่งปรากฏในผลสัมฤทธิ์และการแสดงออกในพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้ได้รับการบอกต่อจากผู้ปกครองส่งผลทำให้จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Prapertchob, P, 2010)

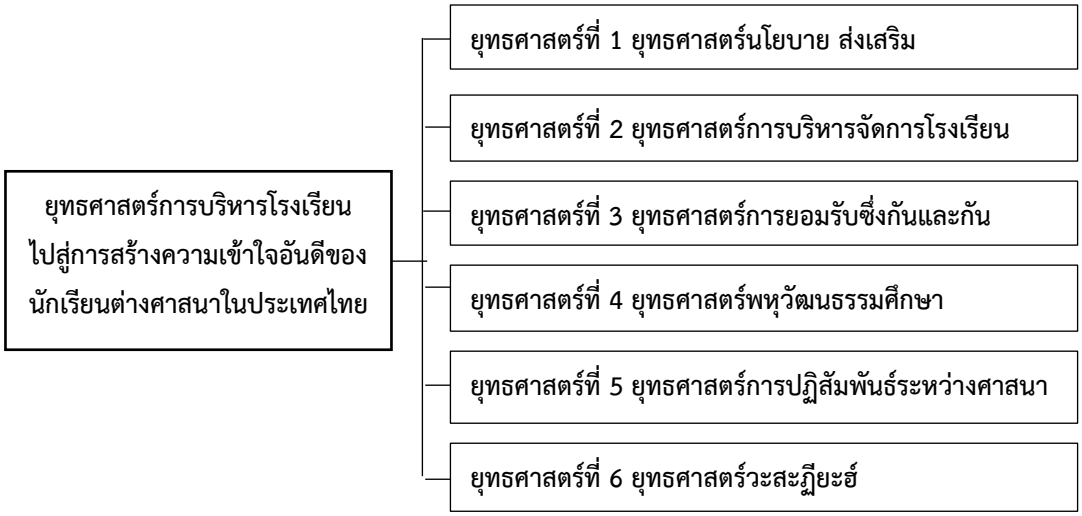
2.6 ยุทธศาสตร์วะสะฏียะฮ์ หรือหลักทางสายกลาง มีรูปแบบโรงเรียนจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสูงกว่าโรงเรียนในบริเวณเดียวกันจึงส่งผลผู้ปกครองส่งบุตรหลานมาเรียน โรงเรียนจัดทุนให้กับนักเรียนต่างศาสนาตามความเหมาะสม โรงเรียนให้การช่วยเหลือโดยไม่แบ่งแยกความเป็นมุสลิมหรือไม่ใช่มุสลิม โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ สามารถปฏิบัติศาสนกิจของตนเองภายในโรงเรียนได้ ผู้บริหารและครูปฏิบัติต่อนักเรียนโดยเท่าเทียมกัน ครูสามารถจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนที่มีความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันโดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้ยุทธศาสตร์วะสะฏียะฮ์จะเป็นหลักที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติซึ่งได้แก่ คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ผู้บริหาร หรือ ครูที่เป็นมุสลิมได้เข้าใจและมั่นใจว่าในหลักการศาสนาอิสลามได้มีบทบัญญัติและส่งเสริมให้มนุษย์ได้เรียนรู้ เห็นอกเห็นใจ รวมถึงช่วยเหลือและแบ่งปันซึ่งกันและกันไม่ได้จำกัดขอบเขตเฉพาะศาสนาใดศาสนาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นการใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวมาเป็นสิ่งกำหนดทิศทางในการบริหารโรงเรียนจะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจ ความรู้สึกที่ดีผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี โครงการต่าง ๆ และวิถีปฏิบัติในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันภายในโรงเรียนกับทุกฝ่าย อย่างไรก็ตามการนำวะสะฏียะฮ์มาใช้

ในสถานศึกษายังมีให้เห็นเชิงประจักษ์ไม่มากนัก อาจเป็นเพราะโรงเรียนของมุสลิมส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับมุสลิมด้วยกันก่อนเป็นลำดับแรก แต่ในปัจจุบันก็เริ่มมีโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียนที่ได้นำแนวคิดจากหลักการศาสนาอิสลามที่มีบทบัญญัติในการช่วยเหลือในฐานะความเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยเช่นเดียวกันมาใช้ในการเปิดสถานศึกษาโดยรับนักเรียนไม่จำกัดศาสนาเกิดขึ้นบ้างแล้วแต่ยังมีจำนวนไม่มากนักในสังคมการศึกษาไทย สอดคล้องกับ อับดุลเลาะ หนุ่มสุข ที่กล่าวว่าในบริบทของสังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่แต่ละวัฒนธรรมไม่ได้เป็นศัตรูต่อกัน แต่ต่างฝ่ายต่างเอื้อต่อกัน เคารพและให้เกียรติต่อกัน บริบทอย่างนี้มุสลิมควรมีจุดยืนไม่สุดโต่งและไม่หย่อนยาน จุดดังกล่าวคือ จุดยืนของกุรอานและแบบอย่างการปฏิบัติของศาสดามูฮัมมัด (ซ.ล.) ที่สอนให้มุสลิมปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนต่างศาสนิกให้ความเป็นธรรมต่อเพื่อนต่างศาสนิก สอดคล้องกับ อัลกุรอาน ซูเราะฮฺฮุญุรอตอายะฮฺที่ 13 ความว่า “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าขึ้นมาจากชายหนึ่งและหญิงหนึ่ง และเราได้ให้พวกเจ้าแตกออกเป็นก๊กเป็นเหล่าและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อพวกเจ้าจะได้เรียนรู้จักซึ่งกันและกัน" (อับดุลเลาะ หนุ่มสุข, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่จะนำไปพัฒนาการบริหารสถานศึกษาไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย ในอนาคต ดังแผนภาพที่แสดงต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย

จากภาพผู้วิจัยค้นพบว่ายุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ย่อย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ นโยบาย ส่งเสริม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโรงเรียน ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การยอมรับซึ่งกันและกัน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์พหุวัฒนธรรม ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา และยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์วะสะฎียะห์

สรุป

ผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อที่ค้นพบที่สรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยประกอบด้วย 8 ด้าน ดังนี้ ด้านยุทธศาสตร์ ด้านการบริหารโรงเรียน ด้านการยอมรับซึ่งกันและกัน ด้านนักเรียนต่างศาสนา ด้านพหุวัฒนธรรมศึกษา ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ด้านบรรยากาศ พหุวัฒนธรรมในโรงเรียน ด้านวะสะฎียะฮ์

2. ยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาภายในโรงเรียนพบยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์นโยบาย ส่งเสริม ประกอบด้วย โรงเรียนมีการวางแผนและติดต่อประสานงานกับหน่วยงานหลักทางการศึกษา การวางแผนทางด้านหลักสูตรเพื่อความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการโดยเฉพาะทางด้านภาษาอังกฤษของชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งการวางแผนจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับทุกคนโดยไม่จำกัดเชื้อชาติและศาสนา โรงเรียนเคารพในทุกศาสนาทุกความเชื่อและเชื้อชาติ ส่งผลทำให้นักเรียนจะได้เรียนรู้และใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนร่วมกัน คุณค่าทางศีลธรรมมีความสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการ

2.2 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการโรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนมีกระบวนการบริหารตามหลักการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงการปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการด้านต่าง ๆให้สอดคล้องกับหลักความเชื่อทางศาสนาของนักเรียนและบุคลากร โรงเรียนวางแผนเรื่องอาคารสถานที่ให้นักเรียนสามารถใช้ประกอบศาสนกิจตามความเชื่อของตน

2.3 ยุทธศาสตร์การยอมรับซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย โรงเรียนมีการสร้างความเข้าใจอันดีโดยผ่านการพัฒนาความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลให้เกิดความเข้าใจ ผู้บริหารมีประสบการณ์และมีความเข้าใจในการจัดการศึกษาที่ยอมรับความหลากหลายทางด้านความเชื่อโดยปราศจากอคติ

2.4 ยุทธศาสตร์พหุวัฒนธรรมศึกษา ประกอบด้วย โรงเรียนมีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรมศึกษาโดยสามารถแสดงออกผ่านรูปแบบการจัดการศึกษาในโรงเรียน เช่น การ

จัดการเรียนการสอนในศาสนาต่าง ๆ มีการเชิญนักวิชาการศาสนาหรือนักบวชมาสอนมีการปฏิบัติต่อนักเรียนและบุคลากรด้วยความเข้าใจ ครูเข้าใจหลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมและยอมรับหลากหลายทางวัฒนธรรม นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

2.5 ยุทธศาสตร์การปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ประกอบด้วย โรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนผ่านกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม การแข่งขัน และมีการประสานการทำงานระหว่างศาสนา เช่น ผู้บริหาร นักเรียนและผู้ปกครองมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน โรงเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีในการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.6 ยุทธศาสตร์วะสะฏียะฮ์ ประกอบด้วย โรงเรียนมีการนำหลักวะสะฏียะฮ์ไปใช้ในการบริหารจัดการการศึกษาภายในโรงเรียนซึ่งประกอบด้วย ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์รวมถึงมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและสามารถพิสูจน์ได้ เป็นต้น

3. การประเมินยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ค้นพบว่าในกรอบ 6 ยุทธศาสตร์นั้นมีความเหมาะสม ความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนของมุสลิมหรือโรงเรียนเอกชนของมุสลิมที่เปิดโรงเรียนในระบบประเภทสามัญศึกษาและรับนักเรียนโดยไม่จำกัดศาสนาควรนำข้อมูลดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียน

1.2 สำนักจุฬาราชมนตรีโดยสถาบันวะสะฏียะฮ์เพื่อสันติภาพและการพัฒนาควรนำผลการวิจัยดังกล่าวไปจัดอบรมผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในองค์กรของมุสลิมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในทางปฏิบัติงานด้านการศึกษา

1.3 กระทรวงศึกษาธิการ โดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ควรนำผลการวิจัยดังกล่าวไปใช้ในการจัดอบรมผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดการศึกษาแก่โรงเรียนที่มีนักเรียนที่มีนักเรียนต่างศาสนาเข้าศึกษาแก่ครูและบุคลากรภายในโรงเรียน

1.4 สถาบันผลิตครูควรให้นิสิตนักศึกษาที่เรียนหลักสูตรครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ในชั้นปีสุดท้ายได้มีโอกาสฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพในโรงเรียนที่มีแนวคิดการบริหารโรงเรียนอันนำไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนระหว่างศาสนาเพื่อเรียนรู้และได้รับประสบการณ์จริงก่อนสำเร็จการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยกับโรงเรียนเอกชนในเครือศาสนา เช่น โรงเรียนในเครือซาเลเซียน โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนของรัฐบาล เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงการวิจัยและพัฒนา (R&D) ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทย

2.3 ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาผลการนำยุทธศาสตร์การบริหารโรงเรียนไปสู่การสร้างความเข้าใจอันดีของนักเรียนต่างศาสนาในประเทศไทยไปใช้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2560 จาก file:///C:/Users/USER/Downloads/Documents/p.r.g.edu1.pdf

ฐิติมดี อาพัทธนานนท์. (2551). โรงเรียนหลากวัฒนธรรม. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 35(3) , 23-43.

นิรันดร์ พันทรกิจ. (2559). การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 3(1), 2-3.

ราชกิจจานุเบกษา. (2559). *มาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย.* เล่ม 133 ตอนพิเศษ 184 ง ฉบับที่ 49/2559 หน้า17-19.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2545). *การบริหาร หลักการ ทฤษฎี ประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์ องค์การศึกษาไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์พิสุทธ์.

สำนักข่ายรอยเตอร์. (2016). *Tony Blair unrepentant as Chilcot gives crushing Iraq war verdict*. เรียกใช้เมื่อ 25 สิงหาคม 2559 จาก https://www.theguardian.com/uk-news/2016/jul/06/chilcot-report-crushing-verdict-tony-blair-iraq-war

สุเนตร ชุตินธรานนท์ และ อนัส อมาตยกุล. (2556). *สถาบันพระมหากษัตริย์กับมุสลิมในแผ่นดินไทย.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อับดุลเลาะ หนุ่มสุข. (2559). *การดะอฺวะฮฺอิสลามในบริบทสังคมมุสลิมไทย.* กรุงเทพมหานคร: เฟิสท์ ออฟเซท.

อาศิส พิทักษ์คุมพล. (2558). *แถลงการณ์มักกะฮ์ อิสลามกับการต่อต้านการก่อการร้าย.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวะสะฏียะฮ์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา สำนักจุฬาราชมนตรี.

อิศรา ศานติศาสน์. (2556). การมีวิถีชีวิตร่วมกันของชนต่างศาสนาวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน. ใน *รายงานวิจัย.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2551). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ใน *รายงานวิจัย.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

BBC ไทย. (2016). *รำลึก 1 ปี เหตุระเบิดศาลพระพรหมเอราวัณ*. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.bbc.com/thai/thailand-40942201

Bras, E. (2016). *Hazardous 9/11 dust made newborn babies smaller*. Retrieved November 1, 2016, from https://news.nationalgeographic.com/2016/12/air-pollution-9-11-attacks-dust-clouds-babies-health-science/

Goetsch, L., & Davis, B. (2003). *Quality management introduction to total quality management for production Processing and Service.* New York: Prentice Hall.

Guskey, T. R. (2000). *Evaluation professional development.* Thousand Oak: Corwin Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Kung, H. (2009). *Islam: Past, present and future.* Oxford: One world Publications.

London, M., & Sessa, V. (1999). *Selecting international executives: A suggested framework and annotated bibliography.* Greensboro: NC: Center for Creative Leadership.

Mitchell, B.M., & Salsbury, R. E. (1999). *Encyclopedia of multicultural education.* Westport: Greenwood.

Prapertchob, P. (2010). A model school for muslims in muslim minority area: The case study of northeast Thailand. In *the Conference Proceedings of the 1st AMRON International Conference entitled " ASEAN islamic education: Change from within through education 2- 3 October 2010.* Walailak University.

Sachs et al. (2018). *SDG Index and Dashboards Report 2018 Global Responsibilities Implementing the Goals.* New York: Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network (SDSN).

คุณลักษณะผู้ประนีประนอม : แนวคิดและการพัฒนาตามหลักพุทธสันติวิธี*

MEDIATOR CHARACTERISTICS BY BUDDHIST PEACEFUL MEANS

ประสิทธิ์ ลาภพิทักษ์มงคล
Prasit Larppitakmongkol
ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์
Khanthong Wattanapradith
บรรจบ บรรณรุจิ
Banjob Bannaruji
บรรพต ต้นธีรวงศ์
Banpot Thontiravong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: prasithappy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ประกอบการสังเกตุแบบมีส่วนร่วม แล้วจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยอธิบายด้วยกระบวนการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม เป็นผู้สนับสนุนเอื้อบรรยากาศในการเจรจาหาทางออก เป็นบุคคลที่มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่าย ช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายให้ข้อพิพาทยุติลงอย่างฉันมิตร

2. คุณลักษณะผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี 11 ประการคือ 1) การเป็นผู้มีอุดมการณ์ ศรัทธาต่องานผู้ประนีประนอม 2) เป็นผู้มีสันติภายในใจเป็นกลาง 3) เป็นผู้มีความรู้ในหน้าที่ 4) มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา 5) เป็นนักฟังอย่างมืออาชีพ 6) สามารถสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 7) มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ 4 8) เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างศีลธรรม 9) เป็นผู้ที่พร้อมเรียนรู้และพัฒนาตนเอง 10) มีความเป็นมิตรและจริงใจต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย 11) เป็นผู้ฉลาดในการสร้างสัมพันธ์

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

3. การพัฒนาผู้ประนีประนอมทั้ง 11 ประการโดยการ 1) ส่งเสริมผู้ประนีประนอมยึดหลักไตรสิกขาเพิ่มทักษะการไกล่เกลี่ย 2) ฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ อย่างมีสติ สมาธิและขันติ วิเคราะห์อย่างแยบคาย 3) เพิ่มพื้นที่สานเสวนาตามหลักกัลยาณมิตรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยการค้นหาสาเหตุ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งหากผู้ประนีประนอมได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้ประนีประนอมมีความสุขในการทำหน้าที่ อย่างมีกัลยาณมิตร และเพิ่มให้สมรรถนะในการไกล่เกลี่ยอย่างมีสติ

คำสำคัญ: ผู้ประนีประนอม, คุณลักษณะ, การพัฒนา,พุทธสันติวิธี

Abstract

This research article purpose. 1) to study the roles and duties of the mediator. 2) To study the characteristics of the mediator in accordance with the principles of Buddhism. And 3) To propose the development of the characteristics of the mediator. This research uses the qualitative research methodology in the field by studying the documents and in-depth interview and focus group discussions of 5 informants. Key informants, divided into 6 groups, 4 2 persons, data analysis, synthesized and explained by using the descriptive writing technique.

Findings were as follows:

1. The Mediator is the one who acts as a bridge that leads those who have conflicts to overcome suffering problems due to sedentary conflicts, causing depression. And is a supporter of the atmosphere in negotiations to find a solution.

2. To concept about the characteristics of the mediator according to the Buddhist peaceful means, it was found that the characteristics of a good compromise were 11 points: (1) being a devoted ideologist, And believe of the mediator works. (2) being a peaceful person within (3) being knowledgeable Expertise in the science used in mediation (4) Be smart and intelligent in solving problems with intelligence. (5) Be a professional listener. (8) Be creative. (7) Be neutral, without prejudice. 4 (8) Those who have moral behavior (9) are those who are ready to learn and develop (10) with commitment and responsibility to duty. (11) Be wise in building relationships.

3. The development of the mediator 11 article by (1) Promoting a compromise based on threefold principles, increasing mediation skills. (2) Practicing Yonisomanasikara's thinking by Meditation Patience and Smartly analyzed. (3) Increase dialogue according to the qualities of a good friend principles to exchange knowledge. 4) Development of treatment for other people by Four Noble Truths. it will make the compromise person happy to perform their duties and increase the mediation performance better. And increase the capacity to consciously mediate.

Keywords:. Mediator, Characteristics, Buddhist Peaceful Means

บทนำ

นับวันประเทศไทยยิ่งมีคดีฟ้องร้องมากยิ่งขึ้นเนื่องจากสังคมไทยมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป สภาพสังคมที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยยอมที่จะอภัยเพื่อจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในอดีตแทบจะมองไม่แทบไม่เห็น ทำให้คดีความที่ตกค้างในศาลเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดแนวคิดการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่พัฒนามาจากสังคมตะวันตกมาใช้ในศาลไทย ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ในประเทศไทยริเริ่มขึ้นตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงิน พ.ศ.2544 (ฐิติมา บุญประเสริฐ, 2561) ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ศาลยุติธรรมเล็งเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญในฐานะเครื่องมือที่เสริมสร้างประสิทธิผลในการดำเนินคดีทางศาลอำนวยประโยชน์แก่คู่ขัดแย้ง และเป็นการระงับข้อพิพาทด้วยความสมัครใจของตัวคู่ขัดแย้ง ร่วมมือกันตกลงผลแห่งคดีอันอาจเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ได้ทั้งความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด โดยมีคนกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการประนีประนอมข้อพิพาท อีกทั้งยังเป็นการลดภาระหน้าที่ของศาลยุติธรรม ทำให้ดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว และเป็นแบบอย่างให้หน่วยงานอื่น ๆ นำกระบวนการไกล่เกลี่ยเข้ามาปรับใช้เพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้ง เช่น กรมบังคับคดี (การไกล่เกลี่ยชั้นบังคับคดี) (สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555) กล่าวได้ว่าการไกล่เกลี่ยปัจจุบันเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการลดความขัดแย้ง และช่วยบรรเทาภาระงานในศาลเกี่ยวการระงับความขัดแย้งหรือข้อพิพาทโดยผู้ที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เรียกว่า ผู้ประนีประนอม

ทั้งนี้แนวคิดเรื่องผู้ประนีประนอมแม้จะเป็นคำที่เริ่มต้นจากบริบทสังคมตะวันตก แต่อย่างไรก็ตามในสมัยพุทธกาลบทบาทของพระพุทธเจ้าในการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยก็มีให้เห็นปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่หลายกรณี อนึ่งกรณีตัวอย่างที่สะท้อนความเป็นผู้ประนีประนอมของพระพุทธองค์ที่นักสันติวิธีหลายสำนักยกมาเป็นตัวอย่างในการสอน คือ เรื่องเล่าของความขัดแย้งกรณีพระญาติแย่งน้ำ หรือกรณีภิกษุโกสัมพี เป็นต้น ปัจจัยความสำเร็จของพระพุทธองค์

ในการเป็นผู้ประนีประนอมคือ ทรงมองเห็นเหตุแห่งความขัดแย้ง อันเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะ ของมนุษย์ ทรงเป็นกัลยาณมิตรชี้ทางเหตุแห่งทุกข์และการดับทุกข์ ทำให้ทั้งสองฝ่ายได้เห็นโทษและภัยของความขัดแย้งนั้น อีกทั้งยังทรงแสดงให้เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นการให้แนวทางที่เป็นหลักประกันป้องกันความขัดแย้งด้วยการสร้างความสามัคคีปรองดอง กล่าวได้ว่าพระพุทธองค์ทรงนำหลักพุทธสันติวิธี หรือธรรมะมาใช้ปฏิบัติการในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งหากถอดรหัสพระพุทธองค์ในฐานะผู้ประนีประนอม จะสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ทำหน้าที่นี้ที่ต้องมีคุณธรรมสร้างความไว้วางใจ และมีทักษะหรือปัญญาในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นคนกลางที่จะเชื่อมสะพานให้คู่กรณีสามารถหันหน้าเข้าหากันเพื่อร่วมกันหาทางออกของปัญหาที่สามารถสิ้นสุดได้หากต่างก็ตกลงและยอมรับเงื่อนไขกันและกันได้ บทความนี้จึงมุ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมและการพัฒนาผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธีควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้เห็นถึงคุณค่าของการนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการความขัดแย้งและนำไปพัฒนาผู้ประนีประนอมให้มีคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมที่มีหลักพุทธสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง นำพาตนเองให้เข้าถึงสันติภายในและสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขภายใต้บทบาทของการเป็นผู้ประนีประนอมที่นับวันมีผู้ให้ความสนใจมาอุทิศตนทำหน้าที่อย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบลงภาคสนาม โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการทำกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussions) จำนวน 5 ท่าน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งเป็น 9 กลุ่ม จำนวน 42 ท่าน วิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยอธิบายด้วยกระบวนการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ผู้ประนีประนอมเป็นบุคคลที่มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่ายได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ของ

คู่ความช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายและเป็นผู้ช่วยทำให้ข้อพิพาททั้งหลายยุติลงอย่างฉันมิตร แต่ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาทใด ๆ ผู้ประนีประนอมจะมีหน้าที่ช่วยให้คู่กรณีหรือคู่เจรจาหาทางออกร่วมกัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่าย อันจะนำไปสู่ทางออกของความขัดแย้งระหว่างกัน และบทบาทและหน้าที่หลักของผู้ประนีประนอม คือเรื่องของการอำนวยความสะดวกในการประนีประนอม การให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการให้ความรู้และความเข้าใจ ในการประนีประนอม โดยตระหนักถึงประโยชน์ในการร่วมกันแก้ปัญหา

2. พุทธสันติวิธีกับการประนีประนอม การจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีเชิงบูรณาการตามนัยของพุทธสันติวิธี ในการจัดการความขัดแย้งด้วยความรัก ความสงสาร ความเคารพให้เกียรติ โปร่งใส เที่ยงธรรม และยุติธรรมซึ่งหลักการจัดการความขัดแย้งตามนัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีของทุกศาสนาและสอดรับกับการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมในการเป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอันมีจุดหมายที่จะทำให้เกิดเกิดบรรยากาศของการจัดการปัญหาความขัดแย้งในเชิงสมานฉันท์และเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ประกอบด้วยแนวคิดย่อยทั้งสิ้น 6 ประเด็น ด้วยกัน กล่าวคือ 1) การมีความรักอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 2) การรื้อถอนและสลายความยึดมั่นถือมั่น 3) การยอมรับในความหลากและความแตกต่าง 4) การตระหนักรู้ เคารพ และให้เกียรติผู้อื่นหรือสิ่งอื่น 5) การอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ 6) การวางตนให้เป็นกลาง และความเสมอต้นเสมอปลาย กล่าวโดยสรุป หลักพุทธสันติวิธีนับว่าเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้ประนีประนอม กล่าวได้ว่า หลักพุทธสันติวิธีสอดรับกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ประนีประนอมที่ควรนำมาศึกษาพัฒนา

3. การพัฒนาคุณลักษณะผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี สรุปดังนี้

3.1 พุทธสันติวิธีเพื่อการพัฒนาศีลธรรมการประพฤติตนที่ดีเป็นแบบอย่าง และเป็นเครื่องหมายของคนดี คนที่จะเป็นกัลยาณมิตรให้ผู้อื่น ซึ่งมีหลักธรรมที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักศีล 5 กัลยาณมิตร 7 สัปปุริสธรรม 7 มรรคมีองค์ 8

3.2 พุทธสันติวิธีเพื่อการฝึกฝนตนเอง ได้แก่ การฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ, การมีสติ สมาธิ และขันติ

3.3 พุทธสันติวิธีเพื่อการเสริมพลังการทำหน้าที่ ได้แก่ หลักพละ 5

3.4 พุทธสันติวิธีเพื่อการนำไปใช้แก้ปัญหาค้นหาสาเหตุ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4

3.5 พุทธสันติวิธีในการปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 การให้การปราศจากอคติ 4

3.6 พุทธสันติวิธีในการสร้างให้เกิดความสามัคคีเข้มแข็งของผู้ประนีประนอม ได้แก่ หลัก อปริหานิยธรรม

อภิปรายผล

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ผู้ประนีประนอมเป็นบุคคลที่มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่ายได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ของคู่ความช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายและเป็นผู้ช่วยทำให้ข้อพิพาท จากการศึกษาสภาพบริบทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอม ในการเป็นสะพานเชื่อมคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ตกลงกันอย่างสันติ อภิปรายผลได้ว่า กระบวนการคัดสรรผู้ประนีประนอม เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาลฯ ในการคัดผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม จากการพูดคุยทำความรู้จักประวัติการทำงาน ประสบการณ์ชีวิตของผู้สมัคร บุคลิกภาพของผู้สมัคร รวมถึงการสื่อสารเพื่อทราบถึงทัศนคติที่ผู้สมัครต่อการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอม ตลอดจนถึงความพร้อมในการอุทิศตนเนื่องจากมิได้มีค่าตอบแทน จะมีทั้งที่เป็นผู้ประนีประนอมเก่าและผู้ประนีประนอมใหม่ที่เข้ามาทำหน้าที่ สอดคล้องกับชลาธร เทียนส่องใจ ผู้ประนีประนอมเป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียในข้อพิพาทที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีต่อกัน และเป็นคนกลางที่เข้ามาช่วยทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกลับเข้ามาคืนดีกันอีก โดยการนำคู่ความทั้งสองฝ่ายมาพบปะกันซึ่งหน้าเพื่อเจรจากัน เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารกัน และช่วยขจัดความเป็นศัตรูที่มีต่อกัน ช่วยเสาะหาข้อมูลที่จะช่วยให้การเจรจาประสบผลสำเร็จ ช่วยขจัดข้อยุ่งยากต่าง ๆ ที่ขัดขวางการเจรจาออกเสีย ช่วยแปลหรือตีความ สิ่งที่คู่พิพาทอีกฝ่ายได้พูด เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน (ชลาธร เทียนส่องใจ, 2553)

2. การพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม คุณลักษณะผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี 11 ประการคือ 1) การเป็นผู้มีอุดมการณ์ ศรัทธาต่องานผู้ประนีประนอม 2) เป็นผู้มีสันติภายในใจเป็นกลาง 3) เป็นผู้มีความรู้ในหน้าที่ 4) มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา 5) เป็นนักฟังอย่างมืออาชีพ 6) สามารถสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 7) มีความเป็นกลางปราศจากอคติ 4 8) เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างศีลธรรม 9) เป็นผู้ที่พร้อมเรียนรู้และพัฒนาตนเอง 10) มีความเป็นมิตรและจริงใจต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย 11) เป็นผู้ฉลาดในการสร้างสัมพันธ์ อภิปรายได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามแนวคิดหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งมีรากฐานจากหลักการพัฒนามนุษย์ทางพระพุทธศาสนา และการพัฒนาผู้ประนีประนอมของนักวิชาการตะวันตกมีความสอดคล้องทั้งทฤษฎีตะวันตกและตามหลักพุทธสันติวิธีหรือตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ สรุปไว้ดังนี้ 1) ทำหน้าที่สนับสนุนกระบวนการให้ดำเนินไปโดยส่งเสริมการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ของคู่เจรจา 2) มีความรู้สึกร่วมกับคู่เจรจาทั้งหลาย 3) ทำหน้าที่อย่างเป็นกลาง 4) แสดงให้เห็นแง่มุมทั้งบวกและลบของแต่ละฝ่าย 5) ช่วยให้คู่เจรจาเข้าใจธรรมชาติของข้อพิพาทและเหตุผลที่ซ่อนอยู่ 6) ส่งเสริมให้คู่เจรจาพิจารณาทางเลือก 7) ถามวิถีทางเลือกอื่นที่คิดว่าดีที่สุดที่จะทำหากไม่มาเจรจาหาข้อตกลง 8) ช่วยให้คู่

เจรจาหาทางออกที่ตอบสนองความต้องการทุกฝ่าย 9) ช่วยคู่เจรจาร่างข้อตกลงที่เป็นไปได้จากทางออก ต่าง ๆ 10) ปกป้องความน่าเชื่อถือของกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย (วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์,, 2550)

3. การพัฒนาผู้ประนีประนอมทั้ง 11 ประการโดยการ (1) ส่งเสริมผู้ประนีประนอมยึดหลักไตรสิกขาเพิ่มทักษะการไกล่เกลี่ย (2) ฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ อย่างมีสติ สมาธิและขันติ วิเคราะห์อย่างแยบคาย (3) เพิ่มพื้นที่สานเสวนาตามหลักกัลยาณมิตรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยการค้นหาสาเหตุ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งหากผู้ประนีประนอมได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้ประนีประนอมมีความสุขในการทำหน้าที่ อย่างมีกัลยาณมิตร และเพิ่มให้สมรรถนะในการไกล่เกลี่ยอย่างมีสติ อภิปรายได้ว่า การพัฒนาผู้ประนีประนอม โดยหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ไม่ว่าจะทำหน้าที่การงานใด กิจใด หลักการนี้พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติ ทั้งนี้พื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงถึงหลักการของการพัฒนาว่า การพัฒนาที่จะยั่งยืนได้นั้นต้องเริ่มต้นจากการสืบค้นเหตุปัจจัยของปัญหาเมื่อจะแก้ปัญหาให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเปลี่ยนรากฐานทางความคิดใหม่ เพราะปัญหาการพัฒนา มิใช่เฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ปรากฏทางด้านความคิด ชีวิตทั้งทางกายใจ และสังคมด้วย รากฐานทางความคิด และปัจจัยต่าง ๆ ทางภูมิธรรมภูมิปัญญาที่อยู่เบื้องหลังความเป็นมาของอารยธรรมปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการที่จะเข้าใจและการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมมนุษย์อย่างแท้จริงโดยท่านได้กล่าวว่าในทางพระพุทธศาสนาศักยภาพของการพัฒนา คือ การทำให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมีความหมายเป็นความประสานเสริม กลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ ซึ่งความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะประยุกต์เข้ากับการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมดได้ ทั้งนี้ในการพัฒนามนุษย์ (Human Development) ระบบการพัฒนาคนท่านใช้คำว่า ภาวนา โดยท่านย้ำว่าการพัฒนาคนควรให้ครบทั้ง 1 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา การนำเอาปัญญา (Wisdom) กับศีล (ethics) มาประสานกันโดยมีจิตใจ (mental qualities) เป็นตัวเชื่อม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างจริยธรรม (Ethics) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552)

สรุป

ผู้ประนีประนอม คือ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นกลไกในการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ประนีประนอมต้องมีคุณลักษณะภายในกล่าวคือ เรื่องของจิตใจ คุณธรรม มีสัมมาทิฏฐิในการรับฟังข้อมูล การสื่อสาร การเจรจาที่สามารถสร้างความ

ไว้วางใจได้ หรือมีสันติภายในเป็นสำคัญ ก่อนขยายสันติจากภายในสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข

ผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี มีคุณลักษณะที่ดี 11 ประการคือ 1) การเป็นผู้มีอุดมการณ์ที่อุทิศตน เสียสละ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น และเชื่อมั่นในสันติวิธี 2) เป็นผู้มีสันติภายใน 3) เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย 4) มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา 5) เป็นนักฟังอย่างมืออาชีพ 6) สามารถสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 7) มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ 4 8) เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างศีลธรรม 9) เป็นผู้ที่พร้อมจะเรียนรู้และพัฒนา 10) มีความมุ่งมั่นรับผิดชอบต่อหน้าที่ 11) เป็นผู้ฉลาดในการสร้างสัมพันธ์

การพัฒนาผู้ประนีประนอม คือ การพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ต้องพัฒนาพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้มีความสัมพันธ์ ดังนี้ 1) พฤติกรรม พึงพัฒนาพฤติกรรมที่สร้างสรรค์เกื้อกูล 2) จิตใจ ซึ่งเจตจำนงที่เป็นตัวชี้นำกำหนดพฤติกรรม สภาพจิตที่พอใจมีความสุข ทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคง ปัญญาที่จะทำงานได้ผล 3) ปัญญา เป็นตัวแก้ปัญหา ต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไปและอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ หลักไตรสิกขา เป็นเครื่องมือสอดรับกับการนำไปพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม 11 ประการ

ข้อเสนอแนะ

ผู้ประนีประนอม ควรมีคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี ทั้ง 11 ประการ ดังนี้

1. มีอุดมการณ์ คุณลักษณะที่เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นผู้ประนีประนอม

2. สันติภายใน คือ มีจิตใจอ่อนน้อมถ่อมตน มีสติปัญญารู้เท่าทันอารมณ์ อารมณ์ไม่เร่าร้อน สะท้อนให้เห็นถึงความจริงใจผ่านการแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ มีความตระหนักรู้ตนเองมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ของตน

3. มีความรู้ / ความเชี่ยวชาญ ในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย รอบรู้เรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ การนำความรู้และประสบการณ์ที่สะสมมาใช้ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

4. การฟังอย่างมืออาชีพ ฟังอย่างลึกซึ้งและตั้งใจ เป็นการฟังที่นำไปสู่ปัญญาเพื่อสรุปให้คู่ความได้เห็นถึงความจริงของแต่ละทางออกอย่างตรงไปตรงมา เป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประนีประนอมต้องมีคือ มีสัมมาทิฏฐิในการรับฟังข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5. การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะการเจรจา มีศาสตร์และศิลป์ในการพูดที่มิใช่การโน้มน้าว การใช้วาจา คำพูด ต้องสะท้อนให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเห็นความตั้งใจทำให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับ

6. มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม เป็นคุณลักษณะที่สังคมไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำหน้าที่ประนีประนอมที่ทำให้คู่ความยอมรับ มิได้มาจากการโน้มน้าวเก่งแต่ต้องเป็นผู้ที่คู่ความสามารถวางใจ

7. เป็นผู้ที่พร้อมพัฒนา ผู้ประนีประนอมที่ดีไม่ได้มาจากพรสวรรค์ในการสื่อสารเจรจา แต่เป็นเรื่องของการฝึกฝนพัฒนาและหมั่นหาความรู้อยู่เสมอ ทั้งความรู้ด้านนอกและความรู้ด้านใน

8. มีความมุ่งมั่นรับผิดชอบ คุณลักษณะที่ดีประการหนึ่งที่ผู้ประนีประนอมต้องยึดปฏิบัติคือ ความรับผิดชอบในการรักษาความลับของถ้อยคำที่ได้พูดคุยกับคู่ความ ไม่ควรนำมาเปิดเผย

9. ฉลาดในการสร้างสัมพันธ์ เพราะผู้ประนีประนอมจะต้องทำงานประสานกับเจ้าหน้าที่ บุคลากรของศาลและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

10. ไหวพริบปฏิภาณ มีปัญญาในการแก้ปัญหาการบูรณาการทำความเห็นได้ถูกต้อง สามารถทำให้คู่ความบรรลุข้อตกลงร่วมกันด้วยใจสมัคร

11. ความเป็นกลาง / ไม่อคติ คุณลักษณะนี้เป็นแกนกลางสำคัญของการเป็นผู้ประนีประนอมที่มิสามารถขาดได้เลย ไม่ไปชี้นำหรือชี้ขาดในผลของการเจรจาซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะเพิ่มพูนและสะสมเพื่อนำไปพัฒนาให้ยั่งยืนได้ ต้องอาศัยกระบวนการปลูกฝังเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักไตรสิกขาเป็นเครื่องมือสำคัญที่เรียกได้ว่าเป็นพุทธสันติวิธีที่สร้างสันติธรรมให้กับผู้ประนีประนอมที่จะเป็นผู้นำธรรมไปทำให้สังคมเกิดสันติสุข โดยเริ่มต้นจากสันติสุขของผู้ประนีประนอมขยายสู่คู่ความและสังคมรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

ชลาธร เทียนส่องใจ. (2553). การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฐิติมา บุญประเสริฐ. (2561). รูปแบบการไกลเกลี่ยคดีขอพิพาทเชิงพุทธบรูณาการ : ศึกษาเฉพาะกรณีคดีครอบครัวศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *การพัฒนาที่ยั่งยืน.* กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (2550). *คู่มือเพิ่มพลังความสามารถ กระบวนการจัดการข้อพิพาท.* กรุงเทพมหานคร: ศิริภัณฑ์ออฟเซต.

สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2555). *ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

กระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช*

SOCIAL PROCESS BETWEEN EDUCATIONAL WELFARE AND BUILDING POTENTIALOF COMMUNITY ENTERPRISE MANAGEMENT IN BAN PHITAM COMMUNITY KRUNG CHING SUBDISTRICT NOPPHITAM DISTRICT NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

จิตติมา ดำรงวัฒนะ
Jittima Damrongwattana
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand
E-mail: jittima_dam@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราชด้วยมูลเหตุจูงใจในการศึกษาครั้งนี้ คือปรากฏการณ์การทางสังคมในมิติทางสังคมในการจัดการตนเองของกลุ่มเกษตรกร โดยดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งศึกษาจากกลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็นจำนวน 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ (1) กลุ่มคณะกรรมการดำเนินการภายในกลุ่มกล้วยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง จำนวน 18 คน (2) กลุ่มผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาขีดความสามารถกลุ่มกล้วยกรุงชิง จำนวน 5 คน ได้แก่ นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการสาธารณสุข นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกระบบและตาอัธยาศัย

ผลการวิจัยพบว่า

จากปัญหาการพึ่งพาตลาดภายนอก ปัญหาภัยธรรมชาติ และผลผลิตไม่ผ่านคุณภาพมาตรฐานทางสินค้า ซึ่งปัญหาดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดรวมกลุ่มกันศึกษาเรียนรู้ในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อหาทางออกจากทุกข์ด้วยการเริ่มต้นจากวางแผนพัฒนาอาชีพเป็นอันดับแรก เพื่อหาวิธีการเพิ่มรายได้ในครอบครัว แล้วจัดตั้งเครือข่ายกลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง

* Received 22 November 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 27 December 2019

มีการร่วมมือกันจัดการแผนพัฒนาในระดับของเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ “การใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประชุมร่วมกัน” นำสู่การดำเนินการแก้ไขปัญหาราคาผลตกต่ำและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จนกระทั่งค้นพบทางออกของปัญหาด้วยการเชื่อมโยงกลุ่มอาชีพ” ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การปฏิบัติจริง ภายใต้กระบวนการการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการกลุ่มอาชีพท้องถิ่น

คำสำคัญ: กระบวนการทางสังคม สวัสดิการด้านการศึกษา การจัดการวิสาหกิจชุมชน

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the social process between educational welfare and the management of Klueng Krung Ching Group Community Enterprise, Krung Ching Subdistrict, Nopphitam District, Nakhon Si Thammarat Province, with motivation in this study. Is a social phenomenon in the social dimension of self-management of farmer groups By conducting studies in accordance with the qualitative research methodology in the form of participatory research process Which studied from the population who provided important information, divided into 2 groups as follows: (1) Internal Action Committee of Kluai Krung Ching Community Group, Kluai Krung Ching Group, 18 persons (2) Supporting groups for development Capability of the Kluai Krung Ching group, consisting of 5 people, which are community developers Public health academic Agricultural Extension Academic President of Krung Ching Subdistrict Administration Organization And the director of the informal and informal education center

The results show that:

From the external market dependency problem Natural disaster And the product does not pass the product quality standards The above problems stimulate the group to study and learn in the form of informal education. To find a way out of suffering by starting from the career development plan first. To find ways to increase family income Then established a network of professional groups, community enterprises, Kluai Krung Ching Group There are collaborations to manage the development plan at the professional network level. Using the learning management method "Using the exchange of learning and meeting together" leads to the implementation of the solution to the

problem of falling prices. And product development Until finding a solution to the problem by connecting careers "with the exchange of learning from real experience Practicality Under the process of providing educational welfare and managing a local professional group.

Keywords: Social Process, Educational Welfare, Community Enterprise Management

บทนำ

หลักสำคัญของการพัฒนาที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ คือ การพัฒนาที่ “ คน ” ให้คนสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ไขปัญหาเป็น หรือการที่คนภายในชุมชน สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน และมีกิจกรรมที่ดำเนินร่วมกันอย่างต่อเนื่อง แล้วนำไปสู่เครือข่ายการเรียนรู้สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่ว่าการพัฒนาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมานั้น มักเป็นไปในรูปแบบที่รัฐนำเข้าไปให้คนภายในชุมชน โดยไม่ได้ถามความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านก่อน จากคำกล่าวที่ว่า “ ชาวบ้านมีศักยภาพ แต่ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง ” เป็น “ ความเชื่อ ” อย่างหนึ่งซึ่งสวนทางกับกระบวนทัศน์เดิม ๆ ของสังคมไทย ซึ่งแท้จริงแล้วประชาชนพึงได้รับสิทธิต่อการบริการที่ส่งเสริมด้านการศึกษาเรียนรู้ พัฒนาความรู้สู่การตนเอง พัฒนาทักษะด้านอาชีพ รวมถึงการส่งเสริมทัศนคติด้านคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ดีมีคุณภาพต่อไป พร้อมทั้งมรการจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาตามความต้องการของชุมชนที่แท้จริง เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ตามนัยยะของการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาในชุมชน เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม , 2557)

การเรียนรู้ของชุมชนที่เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนได้มาเรียนรู้ในการจัดการกลุ่มอาชีพร่วมกัน แต่การเรียนรู้จากกระบวนการนี้เพียงทำให้ได้แนวคิด ได้ทิศทางที่ถูกต้อง ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดเท่านั้น แต่การที่จะทำให้เกิดผล เกิดการเปลี่ยนแปลงจะต้องนำแผนไปสู่การปฏิบัติเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความเข้าใจร่วมกัน การนำแผนลงสู่การปฏิบัติก็จะได้รับความร่วมมือ ร่วมคิดร่วมทำ ประสิทธิภาพในการพัฒนาแก้ไขปัญหา และป้องกันปัญหาก็จะเกิดได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในด้านการการจัดระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นของตนเอง ทำให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นจริง มีรูปธรรมที่จับต้องได้ มีพื้นฐานมั่นคงและพัฒนาทั้ง 3 ระดับ คือ พึ่งตนเองระดับครอบครัว พึ่งพาอาศัยกันระดับชุมชนและเครือข่าย และนำผลผลิตบางตัวออกไปสู่ตลาดภายนอก เป็นต้นแบบของวิสาหกิจชุมชนในการจัดการทุน

ของเอกชน เพื่อพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของทิศนา แขมมณี ได้วิเคราะห์แนวโน้มของการศึกษาไทยต้องความเป็นสากลมากขึ้น สภาพโลกาภิวัตน์ ที่มีการเชื่อมโยงในทุกด้านร่วมกันทั่วโลก ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ กฎกติกา การดำเนินการด้านต่าง ๆ ทั้งการค้า การลงทุน การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การโดยเราต้องพิจารณา “คนเป็นศูนย์กลาง” คนที่สมบูรณ์คนหนึ่งมีคุณภาพและประสิทธิภาพ คนที่สมบูรณ์ต้องการเป็นคนที่มีสติปัญญา พลานามัยสมบูรณ์ จิตใจดีงาม การศึกษา การสาธารณสุข การประกันสังคม และการสังคมสงเคราะห์ คือองค์ประกอบที่สำคัญเพราะฉะนั้น จะมีสวัสดิการสังคม จึงจะสามารถป้องกันบรรเทาปัญหาและพัฒนาคนที่สมบูรณ์ได้ ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคม การจัดทำนโยบายสวัสดิการสังคมรวมทั้งการมอง “สวัสดิการชุมชน และสังคม” เชิงนโยบายทางสังคม มีความจำเป็นจะต้องมองอย่างเป็นองค์รวม (ทิศนา แขมมณี, 2550)

กระบวนการการแก้ปัญหาที่เผชิญโดยเริ่มจากการกำหนดร่วมกันออกมาเป็นแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวของชาวบ้านเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ Jarvis Peter นิยามหลักสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิตสามารถคิดเป็นทำเป็นและแก้ไขปัญหาเป็น หรือการที่คนภายในชุมชน สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน และมีกิจกรรมที่ดำเนินร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความต้องการของประชาชนการจัดสวัสดิการที่เท่าเทียมประชาชนได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน ไม่ว่าผู้รับบริการจะอยู่ในฐานะหรือความเป็นอยู่อย่างใด รัฐควรจัดสวัสดิการให้อย่างยุติธรรม ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงกัน (Jarvis, Peter, 2007) จากการศึกษาของ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ พบว่า สวัสดิการชุมชนจึงเป็นเครื่องมือที่เน้นสร้างภูมิคุ้มกันในความการจัดการตนเอง การจัดการศึกษา การรวมกลุ่มอาชีพ การขับเคลื่อนอย่างเป็นจริงจังการจัดสวัสดิการอย่างแท้จริง ปัจจุบันพบว่ารูปแบบการในการจัดสวัสดิการในชุมชน 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การเริ่มต้นจากกลุ่มออมทรัพย์แล้วนำไปสู่การจัดสวัสดิการ (2) การเริ่มต้นจากหน่วยผลิตแล้วนำไปสู่การจัดสวัสดิการ และ (3) การเริ่มต้นจากความเชื่อและอุดมการณ์แล้วนำไปสู่การจัดสวัสดิการด้านการศึกษาในชุมชน จากการสืบค้นความเป็นมา และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจึงเป็นมูลเหตุที่น่าสนใจในการศึกษาในครั้งนี้ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ กระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้เลือกขั้นตอนที่ผสมผสานแนวคิดของการจัดการจัดการชุมชน และการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนด้วยกัน เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ (1) กลุ่มคณะกรรมการดำเนินการภายในกลุ่มกล้วยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง จำนวน 18 คน (2) กลุ่มผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาขีดความสามารถกลุ่มกล้วยกรุงชิง จำนวน 5 คนได้แก่ นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการสาธารณสุข นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกรุงชิง และผู้อำนวยการศูนย์ศึกษานอกระบบและตาอัธยาศัย

การวิจัยครั้งนี้มีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามกระบวนการ 5 ระยะ 1) ระยะก่อนทำการวิจัย คือ การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชนการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน 2) ระยะของการทำวิจัย คือการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในกระบวนการ พร้อมกำหนดแนวทางแก้ไข 3) ระยะการจัดทำแผนพัฒนาอาชีพ คือ การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงานการวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล 4) ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ คือ การกำหนดการปฏิบัติงาน ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน 5) ระยะติดตามและประเมินผลโครงการนับว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญในกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้าศึกษาหาสาเหตุปัญหาของชุมชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้เบาบางลง ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอนที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย และพื้นที่ชุมชนที่เลือกศึกษา

ในการวิเคราะห์ผลการศึกษาหลังการปฏิบัติ (After Action Review : AAR) ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการประชุมโดยใช้การเล่าเรื่อง (storytelling)โดยมีเป้าหมายสำคัญที่สุดของการเล่าเรื่อง คือให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติ ปลดปล่อยความรู้ที่ซ่อนอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ (ความเชื่อ) ในส่วนลึกของสมอง (ความคิด) และในส่วนลึกของร่างกาย (การปฏิบัติ) ออกมาเป็นคำพูดและหน้าตาท่าทาง (non-verbal communication) การปล่อยความรู้จากการปฏิบัตินี้ผู้ปล่อยจะอยู่ในสภาพที่มีทั้งจิตใต้สำนึก และจิตสำนึก (subconscious & conscious) ซึ่งเป้าหมายให้เกิดการสื่อสารภายในกลุ่มทางสังคม

ผลการวิจัย

การศึกษากระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าปรากฏการณ์ของกระบวนการทางสังคมของกลุ่มกล้วยกรุงชิงในพื้นที่มีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน และได้พัฒนาการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนร่วมกันจำนวน 3 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 9 จากการศึกษาเกิดข้อค้นพบที่น่าสนใจภายในชุมชน คือ มีการการพึ่งพาอาศัยในชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 พัฒนาความเป็นอยู่ดำเนินการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ในระดับการกินดีอยู่ดี นำไปสู่ความผาสุกของชุมชนและการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ในการรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว และสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและสังคม พบว่า ภายในชุมชนได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติน้ำตกกรุงชิงได้ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์การอนุรักษ์สายพันธ์กล้วย และสรรพคุณของกล้วยแต่ละสายพันธุ์ในพื้นที่

ระยะที่ 2 พัฒนาด้านสุขภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมในการเพาะปลูกกล้วยจนกระทั่งการแปรรูปและการบรรจุภัณฑ์เพื่อจัดจำน่ายให้มีความสามารถในการป้องกันรักษาของตัวเอง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการในการจัดการกลุ่มการจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง

ระยะที่ 3 พัฒนาคุณภาพชีวิตและการช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้ออาทรต่อกัน ปรึกษาหารือแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน ได้แก่ การนำกล้วยที่ไม่ผ่านเกณฑ์ของขนาด(ตกไซส์) หรือกล้วยที่สุงอม มาสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปเป็นกล้วยตาก และต่อยอดด้วยการนำน้ำที่ไหลจากกล้วยตากมรแปรรูปเป็นสบู่ใช้ชื่อว่าสบู่น้ำผึ้งกล้วย ซึ่งเป็นชื่อสินค้าที่ได้จากการประชุมลงประชามติของสมาชิกกลุ่มกล้วยกรุงชิง นำสู่การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พบว่า การจัดจำหน่ายสินค้าสบู่น้ำผึ้งกล้วยภายในชุมชนโดยตรงต่อเครือข่ายโฮมสเตย์กรุงชิงเนเจอร์ ซึ่งเป็นสถานที่พักรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และเข้าแรมพักในพื้นที่จำนวน 5 แห่ง ดังต่อไปนี้ โฮมสเตย์บ้านจรัสศรี โฮมสเตย์บ้านมีวนา โฮมสเตย์บ้านอุ่นใจ โฮมสเตย์บ้านฟลุ๊ค&เฟิร์ส โฮมสเตยบ้านคุ้มตาหนุ่ย เป็นต้น

ระยะที่ 4 พัฒนาอาชีพให้มั่นคงเกษตรกรรมยั่งยืน ภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ให้คนในชุมชนทุกอาชีพ มีส่วนร่วมในการการจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง พบว่า โครงสร้างของคณะกรรมการและสมาชิกเป็นตัวแทนมาจากกลุ่มองค์กรอื่น เช่น กลุ่มธนาคารต้นไม้ กลุ่มเกษตรต้นแบบสวนสมรม ศูนย์ปราบศัตรูพืชตำบลกรุงชิง กลุ่มท่องเที่ยวเกษตรธรรมชาติ วิสาหกิจชุมชนเพื่อสุขภาพ และศูนย์การเรียนรู้คุ้มตาหนุ่ย เป็นต้น เข้ามาร่วมมือกันทำงานบริหารจัดการกลุ่มโดยการมีลักษณะการทำงานแบบอย่างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นเครือข่ายคณะกรรมการทำงานอย่างมีส่วนร่วมอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด มีศูนย์กลางเป็นผู้ประสานงาน มีกฎกติกาในการดำเนินงานตามแผนและกิจกรรม กอปรด้วยมีการเป้าหมายตัวชี้วัดในทุกระดับการทำงานย่างชัดเจนมีความเข้าใจในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้งสามขั้นตอน คือ พอมีพอกิน การรวมกลุ่ม และทำธุรกิจค้าขายโดยไม่เกินตัว และ

ความสามารถ ลดการพึ่งพาภายนอก ไม่ตกเป็นเครื่องมือผู้อื่นด้วยความจำเป็น เสริมสร้างภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่เดิมให้สามารถนำมาปฏิบัติได้ และต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ จากการดำเนินการเวทีชุมชนวิเคราะห์การการปรับตัวของคณะกรรมการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง พบว่า

“ ... จุดเริ่มต้นในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกล้วยกรุงชิงช่วงแรกๆนั้น อาจถูกบ้างผิดบ้างก็ทำการรวบรวมปรับปรุงแก้ไขตลอด เรื่องเดียวกันที่เคยทำไม่สำเร็จมาวิเคราะห์หาสาเหตุวิธีแก้ไขใหม่ก็สามารถแก้ปัญหาได้ ทำให้ได้รับความรู้ ป้องกันปัญหาในอนาคตได้ด้วย ในระยะหลังมีข้อมูลเพียงพอว่าจะใช้กิจกรรมอะไรแก้ปัญหาเฉพาะหน้าถูกทบทวนหลายขั้น หลายครั้งให้สอดคล้องกลายเป็น “แผนอาชีพกลุ่มกล้วย” (เป็นชื่อที่เรียกกันใหม่) ซึ่ง เป็นการวางแผนอย่างง่ายเป็นเครื่องมือทำให้คนเรียนรู้ ทำให้เกิด การเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนให้ได้รับฟื้นฟูพื้นที่ส่งเสริม และพัฒนาภาคการเกษตรของชาวบ้าน ขึ้นเป็นแผนชีวิตเป็นแนวทางร่วมกันลงสู่การปฏิบัติในครอบครัว และชุมชนของเราเอง... ” (ระพินทร์ หนูทอง, 2562)

การปรับตัวด้านอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักในชุมชน สู่การพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิงจากปรากฏการณ์ที่ค้นพบภายใต้รูปแบบ JITTIMA MODEL (J: Joining: I: Intelligence T: Triangular T: Transcendent I: Innovation M: Meaningful A: Awareness) ซึ่งเป็นข้อยืนยันเกณฑ์ในวิเคราะห์ผลการศึกษาที่เกิดขึ้นในชุมชนกรุงชิงดังต่อไปนี้

ด้านการเชื่อมต่อภายในกลุ่มอาชีพ (J: Joining)การเคลื่อนไหวของกระบวนการกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง “ ระบบเครือญาติ และเพื่อนบ้าน” หรือ การขยายกลุ่ม กล่าวคือ ในการเจริญเติบโตของกลุ่มเกิดขึ้นได้นั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากการเรียนรู้เพื่อหาทางออกวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ดังนั้นเกษตรกรที่เข้ามาร่วมกลุ่มนั้นจึงมาจากปัญหาในเรื่องเดียวกัน จึงทำให้โครงสร้างของกลุ่มมีความเหนียวแน่นมีความเป็นกลุ่มก้อนผูกพันกันด้วยความรักความเข้าใจในปัญหาอย่างเดียวกัน และการมีจิตสำนึกร่วมกัน ภายในกลุ่มมีจุดประสงค์อย่างเดียวกันคือการหาทางออกจากปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างกฎกติการ่วมกันโดยที่กฎกติกาทุกอย่างจะต้องมาจากความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนร่วมกัน

ด้านการเลือกใช้ความรู้สติปัญญาภายในกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง (I: Intelligence) การเตรียมก่อนจัดการเรียนรู้การเลือกใช้ความรู้สติปัญญาภายในกลุ่ม เป็นการเตรียมการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ คือผู้จัดการเรียนรู้ วิทยากรกระบวนการและผู้เรียน เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด เข้าใจในชุมชน ปัญหาที่แท้จริงของชุมชน และนำผลการวิเคราะห์มากำหนดกรอบหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้และนำไปสู่

การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งควรดำเนินการโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ให้ชัดเจน ศึกษารวบรวมข้อมูลชุมชน ปัญหาความต้องการของชุมชนและผู้เรียน ประมวลข้อมูลอย่างเป็นระบบ และวิเคราะห์ประเมินข้อมูลปัญหาและความต้องการของชุมชน

ด้านการตรวจสอบข้อมูลวิธีเหตุผลสามเส้าภายในกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง (T: Triangular) กระบวนการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่ม เมื่อเกิดปัญหาตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล โดยเน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบข้อมูลเช่นมีคณะกรรมการภายในกลุ่ม 1 ท่าน ตัวแทนจากปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ 1 ท่าน และตัวแทนจากผู้นำในชุมชน 1 ท่าน เพื่อมาพิจาณาประเด็นปัญหาร่วมกันตามหลักการตรวจสอบข้อมูลวิธีเหตุผลสามเส้า กอปรด้วยการนำหลักคิดแบบวิธีคิดยึดหลักธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้พิจารณาแก้ไขปัญหาอย่างใคร่ครวญ

ด้านการสร้างแรงพลังยอดเยี่ยมภายในกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง (T: Transcendent) เริ่มก่อตัวมาจากความเชื่อและความศรัทธาของผู้นำคือผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ “ผลสำเร็จที่ดี” ผู้นำมีกัลยาณมิตรและมีอัธยาศัยไมตรีจิตที่ดีต่อเพื่อนบ้านทุกคน และนำหลักคำสอนของพระพุทธศสานามาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการทำงาน โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 คือ 1) ความเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่นที่จะให้พบทางออกจากปัญหา 2) ความกรุณาสามารถเสียสละเวลาส่วนตัวช่วยเหลือผู้อื่นได้ตลอด 3) ความมุทิตาแสดงความยินดีเมื่อเพื่อนบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ และ 4) ความอุเบกขาไม่ซ้ำเติมผู้ที่ก่อเกิดปัญหาขึ้นในเวทีการเรียนรู้ภายในชุมชน แต่จะใช้วิธีการประนีประนอมข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ด้วยสันติวิธีและยึดหลักประชาธิปไตยยอมรับความคิดเห็นผู้อื่นด้วยการเสริมพลังขึ้นภายในกลุ่ม

ด้านการใช้นวัตกรรมภายในกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง (I : Innovation) การใช้นวัตกรรมภายในกลุ่มต่อการทำงานที่ว่า “ปรับเปลี่ยนวิธีคิดก่อนลงมือทำ” ผสมผสานความรู้ จากประสบการณ์ลองผิดลองถูก หมั่นเพียรในการศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการจัดการศึกษา 2 รูปแบบ คือ นอกระบบ และตามอัธยาศัย รวมถึงการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาที่มีการส่งเสริม และบริการองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพต่างๆ มารวมตัวกันผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และมีวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ“การใช้ปัญหาเป็นฐานสร้างองค์ความรู้” จากกระบวนการสาธิต ทดลอง และปฏิบัติซ้ำ แล้วนำองค์ความรู้ไปบริการแก่ชุมชนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการให้ความหมายสิ่งสำคัญภายในกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง (M: Meaningful) ความเพียรพยายามในการทำงานโดยนำหลักการให้ความหมายสิ่งสำคัญภายในกลุ่ม ตามหลัก อิทธิบาท 4 มาเป็นคู่มือในการทำงาน คือ 1) ฉันทะ พอใจและรักในการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพที่ทำสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ 2) วิริยะเพียรขยันทำงานด้วย

ความตั้งมั่น 3) จิตตะ สนใจฝักใฝ่หาความรู้อยู่เสมอเมื่อมีโอกาสจะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ศึกษาดูงานในสถาบันต่างๆ และ 4) วิมังสา มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลพิจารณาและตริตรองในข่าวสารและเปิดรับนวัตกรรมต่างๆที่เข้ามาอยู่ตลอดเวลา คุณสมบัติของผู้นำที่ดีต้องเป็นผู้ที่มีศีล สมาธิ และปัญญา และมีคุณสมบัติที่ดี 7 อย่างคือ รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล”

ด้านการสร้างจิตสำนึกภายในกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง (A: Awareness) “กระบวนการวางแผนชีวิตควบคู่กับการวางแผนอาชีพ” ซึ่งการจัดสวัสดิการด้านการศึกษามีรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีการจัดสวัสดิการด้านการศึกษาในเรื่องของทุนทรัพยากรชุมชน มีวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ“การใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน” ในการประชุมของสภาผู้นำชุมชนจนกระทั่งเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ ที่ให้บริการความรู้สู่พึ่งตนเองของสมาชิกในชุมชน ด้วยการสร้างจิตสำนึกขับเคลื่อนเครือข่ายอาชีพเน้นการพึ่งพิงพึ่งพาแลกเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตรจากกลุ่มวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเน้นการศึกษาปฏิบัติการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมโดยผ่านกระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งมุ่งเน้นให้ส่วนร่วมของภาคประชาชนในการปฏิบัติงานจริง รวมกำลังจากคณะกรรมการ กลุ่มทางสังคม และองค์กรชุมชนทุกฝ่ายมาเข้าร่วมในทุกระดับ โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายมีการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่แยกการเรียนรู้ออกจากชีวิตจริง มีการพยายามในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นี้เป็นไปเพื่อสนองตอบต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแล้วสมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติแล้วกลับมา ทบทวนวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียน เพื่อหาหนทางต่อไปอีก กระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำๆ นี้เท่ากับเป็นการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม และผลพวงจากการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงดังกล่าว ยังช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

ข้อค้นพบในการศึกษากระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิง อธิบายได้ว่าเกิดการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เพื่อสืบค้นองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วการจัดเก็บความรู้ท้องถิ่นตั้งแต่

กระบวนการผลิตและการบริโภค กระบวนการแปรรูป ด้านอุตสาหกรรมแปรรูปการผลผลิตทางด้านการเกษตร สอดคล้องกับการศึกษาของจิตติมา ดำรงวัฒนะ ได้ศึกษารายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาต้นแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน จังหวัดนครศรีธรรมราช แผนแม่บทชุมชนที่ผ่านกระบวนการคลอบคลุมทุกขั้นตอน ก็จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดความเข้าใจร่วมกัน การนำแผนลงสู่การปฏิบัติก็จะได้รับความร่วมมือ ร่วมคิดร่วมทำ ประสิทธิภาพในการพัฒนาแก้ไขปัญหา และป้องกันปัญหาก็จะเกิดได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในด้านการการจัดระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นของตนเอง ทำให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นจริง มีรูปธรรมที่จับต้องได้ มีพื้นฐานมั่นคงและพัฒนาทั้ง 3 ระดับ คือ พึ่งตนเองระดับครอบครัว พึ่งพาอาศัยกันระดับชุมชนและเครือข่าย และนำผลผลิตบางตัวออกไปสู่ตลาดภายนอก เป็นต้นแบบของวิสาหกิจชุมชนในการจัดการทุนของเอกชน เพื่อพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ด้านการจัดการสวัสดิการด้านการศึกษาในรูปแบบ พบว่า มีการจัดการศึกษา 2 รูปแบบคือ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา ที่มีการส่งเสริม และบริการองค์ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มารวมตัวกันผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และมีวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ“ การใช้ปัญหาเป็นฐานสร้างองค์ความรู้” (จิตติมา ดำรงวัฒนะ, 2554) สอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์ ที่พบว่าการใช้ทรัพยากรในงานสวัสดิการสังคม เป็นระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (พงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์, 2550) รวมถึงการศึกษาณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ในบทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ที่พบว่า“สวัสดิการสังคม” สื่อความหมายให้เห็นถึงสถาบัน และโครงการที่ปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดความอยู่ดี กินดี หรืออยู่ดีมีสุข (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546)

การจัดการวิสาหกิจกลุ่มกล้วยกรุงชิงใช้วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบกระบวนการทดลองปฏิบัติจริง และการปฏิบัติซ้ำจนได้ความรู้ที่ใช้ได้จริงแล้วนำองค์ความรู้ไปบริการแก่ชุมชนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามความต้องการของชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายใต้ระบบการจัดการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้รอบด้านต่อเนื่องตลอดไปสอดคล้องกับการศึกษาของ ระพีพรรณ คำหอม ที่พบว่า ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา

สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการกระบวนการยุติธรรม และบริการสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (ระพีพรรณ คำหอม, 2554)

การส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพในชุมชนมีความรู้เท่าทันตามความเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านกฎหมาย สังคมและการเมือง โดยดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้การจัดระบบการสื่อสารในชุมชน จัดเวทีประชาคมส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยในชุมชนเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ด้านต่าง ๆ หรือสอดแทรกผ่านกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี ดำเนินการพัฒนาแหล่งแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาแนวคิดของประชาชน ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสอดคล้องกับผลการศึกษาของโกวิทย์ พวงงาม กล่าวถึง ความสำคัญของคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตที่ดีนับเป็นสิ่งสำคัญและเป็นจุดหมายปลายทางของบุคคล ชุมชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม ประเทศใดหากประชากรในชาติโดยส่วนรวมด้อยคุณภาพ แม้ว่าประเทศนั้นจะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เพียงใด ส่งผลให้ประเทศชาตินั้นเจริญและพัฒนาให้ทันหรือเท่าเทียมกับประเทศที่มีประชากรที่มีคุณภาพได้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

สรุป

การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวของกระบวนการทางสังคมระหว่างการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง ตำบลกรุงชิง อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในกระบวนการทางสังคมแบบกลุ่มระบบเครือญาติ และเพื่อนบ้าน มีการต่อยอดการขยายกลุ่มทางสังคมจากการเรียนรู้เพื่อหาทางออกวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน มุ่งเน้นให้ส่วนร่วมของภาคประชาชนในการปฏิบัติงานจริงรวมกำลังจากคณะกรรมการ กลุ่มทางสังคม และองค์กรชุมชนทุกฝ่ายมาเข้าร่วมในทุกระดับโดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายมีการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่แยกการเรียนรู้ออกจากชีวิตจริง มีการพยายามในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินตามระบบการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา การเริ่มต้นของเกษตรกรที่เข้ามาร่วมกลุ่มนั้นจึงมาจากปัญหาในเรื่องเดียวกัน จึงทำให้โครงสร้างของกลุ่มมีความเหนียวแน่นมีความเป็นกลุ่มก้อนผูกพันกันด้วยความรักความเข้าใจในปัญหาอย่างเดียวกัน และการมีจิตสำนึกร่วมกัน ภายในกลุ่มมีจุดประสงค์อย่างเดียวกันคือการหาทางออกจากปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างกฎกติการ่วมกันโดยที่กฎกติกาทุกอย่างจะต้องมาจากความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนร่วมกันการจัดการวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่กระบวนการผลิต การบริโภค การแปรรูป จัดจำหน่าย และแปรรูป ส่งเสริมการพึ่งตนเองด้านความมั่นคงทางด้านอาหารภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยกำหนดนโยบายส่งเสริมแนวทางการการจัดสวัสดิการด้านการศึกษากับการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพท้องถิ่น ควรเป็นนโยบายจากล่างขึ้นบน (Bottom up Approach) โดยให้ภาคประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ในการวางรูปแบบและกำหนดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีการเสนอความคิดเห็นในการขอความช่วยเหลือจากทางภาครัฐบาลและภาคเอกชน เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนมีกระบวนการการจัดการชุดความรู้และผสมผสานความรู้ในชุมชนด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการชุมชน ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษาจะก่อให้เกิดความรู้สึกมีอำนาจ และการได้มีส่วนร่วมในชุมชนจะนำไปสู่ความรับผิดชอบ และเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านที่เหมาะสม (Traditonal or Low Technology) โดยเฉพาะเทคโนโลยีในเรื่องของภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพเพื่อความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และภาคประชาชนสามารถมีเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตและเครื่องทุนแรงในการทำมาหากิน รวมทั้งในราคาถูกมีประสิทธิภาพและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เน้นแผนปฏิบัติการในการดำเนินกิจกรรมด้านการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการควบคุมการดำเนินงานของระบบราชการให้ครอบครอง สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป สำหรับการศึกษาด้านการกำหนดนโยบายศึกษาวิจัยในการปรับปรุงและคิดค้นหลักสูตรท้อถิ่นที่เหมาะสมกับอาชีพ วิถีชีวิต และสังคมวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยสอดคล้องกับกระบวนการจัดการศึกษา ในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่อง ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อกระบวนการจัดการศึกษาในชุมชนวิเคราะห์เชิงนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสนอแนวทางการจัดสวัสดิการศึกษาในชุมชน และการประเมินผลการจัดการชุดความรู้หลักสูตรท้องถิ่นในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). ชุมชนเข้มแข็งในมิติการพัฒนาชุมชน.รายงานสถานการณ์ความเป็นอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยระดับเมืองและชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

จรัสศรี เพ็ชรประสิทธิ์ และคณะ (19 มีนาคม 2562). วิสาหกิจชุมชนกลุ่มกล้วยกรุงชิง. (จิตติมา ดำรงวัฒนะ, ผู้สัมภาษณ์)

จิตติมา ดำรงวัฒนะ. (2554). การศึกษาเพื่อพัฒนาต้นแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน

จังหวัดนครศรีธรรมราช . ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2550). รูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงษ์สวัสดิ์ อักษรสวาสดิ์. (2550). สิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ระพีพรรณ คำหอม. (2554). สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย. ใน เอกสารประกอบการสอน วิชาแนวคิด และทฤษฎีปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ระพีพรรณ คำหอม. (2557). สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Jarvis, Peter. (2007). Organizational culture and identity. New Delhi: Sage Publication.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก*

THE MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE CORE COMPETENCIES OF GOVERNMENT TEACHERS ACCORDING TO THE BUDDHA DHAMMA OF SCHOOLS UNDER THE PHITSANULOK PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

รัตพีรพัฒน์ ทะมานนท์
Rutpirapat Thamanon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
Mahachulalongkornrajavidyalay University Nakhonsawan Campus, Thailand
E-mail: ratpeeraphat9@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของข้าราชการครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก และ 4) เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรม เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) จากการวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก จำนวน 25 ท่าน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การบูรณาการสร้างรูปแบบและองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรม

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพสมรรถนะหลักของข้าราชการครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ใน

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

การปฏิบัติงาน 2) การบริการที่ดี 3) การพัฒนาตนเอง 4) การทำงานเป็นทีม และ 5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ได้แก่ 1) หลักสัปปุริสธรรม 7 2) หลักพรหมวิหาร 4 และ 3) หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการบูรณาการร่วมกันระหว่างการพัฒนางานและการพัฒนาคน

3. การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.27) รองลงมา รูปแบบมีความความถูกต้อง อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.26) รูปแบบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.25) และรูปแบบมีประโยชน์ อยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ =4.13)

4. รูปแบบและองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ คือ ครูต้องตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในความเป็นครู และมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิชาต่าง ๆ และเทคนิคในการถ่ายทอด มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ประกอบด้วย 1) ปิโย น่ารัก 2) ครุ น่าเคารพ 3) ภาวนีโย น่าเจริญใจ 4) วัตตา รู้จักพูด 5) วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา แถลงเรื่องล้ำลึกได้ และ 7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาสมรรถนะ, ข้าราชการครู, หลักพุทธธรรม

Abstract

The purposes of this study were as follows: 1) to study the core competencies of government teachers under the Phitsanulok primary educational service area office 2) To create the model for development the core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma of school under the Phitsanulok primary educational service area office 3) to evaluate the model for development the core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma of school under the Phitsanulok primary educational service area office , and 4) to study the form and new knowledge for performance improve core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma. This was mixed methods research by data analysis and semi-structured interview. A sample was selected from 25

persons who had an experienced representative in development the core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma of school under the office of the permanent secretary ministry of education of Phitsanulok province by specific selection, also using the analytical study process to lead the integration and creating model for development the core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma. To create integration model and new knowledge for performance improve core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma.

The study found that:

1. The core competencies of government teachers under the office of the permanent secretary ministry of education of Phitsanulok province that can be divided into 5 aspects such as 1) focusing on work achievement 2) service mind 3) self development 4) team work and 5) morality and teacher's ethic.

2. The model for development the core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma of school under the office of the permanent secretary ministry of education of Phitsanulok province such as seven Sappurisa-dhamma (virtues of a gentleman) 2) four sublime states of mind and 3) four Iddhipada (basic for success).This all be a guideline for integration between job development and human development.

3. The evaluation of the model for development the core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma of school under the office of the permanent secretary ministry of education of Phitsanulok province found that the model is possible for practice on highest level ($\overline{X}$ =4.27) inferior, the format is accurate on highest level ($\overline{X}$ =4.26), the format is appropriate on highest level ($\overline{X}$ =4.25) and the format is useful on highest level ($\overline{X}$ =4.13)

4. The model and new knowledge for development the core competencies of government teachers according to Buddha Dhamma such as to apply Kanlayanatham 7 that mean the teachers must be aware of the responsibility for being a teacher, knowledge and understanding in various subject processes was necessary, communicate techniques and being a good role model for student that include with 1) Piyo (lovely) 2) Karu (respectful) 3)

Phawaniyo (delightful) 4) Watta (know how to speak) 5) Wachakhamo (endure) 6) Khumphirunja Kathung Kutta (understanding) and 7) Noo Jukthane Niyochaye (induce to good way)

Keywords: Model, Development The Core Competencies, Government Teachers, Buddha Dhamma

บทนำ

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่าอย่างมากในประเทศ เพราะเป็นบุคคลที่ถูกคาดหวังจากสังคมไทยที่ทำหน้าที่ในการสั่งสอน ฝึกอบรม และถ่ายทอดความรู้ รวมถึง ประสบการณ์ไปยังคนในชาติให้มีความรู้ความสามารถและเป็นคนดีของสังคม จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งความรู้ทางโลกและทางธรรม อาทิเช่น มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีศีลธรรม มีจรรยาบรรณความเป็นครู มีมาตรฐานทางการศึกษาความซื่อสัตย์สุจริตเสมอภาคและเที่ยงธรรม มีความวิริยะ และต้องปฏิบัติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด เป็นต้น (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (แก้ไขเพิ่มเติม) (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553), หมวดที่ 6) สามารถสรุปคุณลักษณะความเป็นครูออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) ครูจะต้องมีพฤติกรรมที่ดีต่อลูกศิษย์ ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อสังคมและประเทศชาติ 2) ครูจะต้องมีจิตใจที่ดีงามตามผู้สร้างแบบอย่างที่ดี มีเมตตากรุณา มีจิตใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือบุคคลอื่น ๆ ช่วยเหลือสังคม การพูดจาที่อ่อนหวานไพเราะ สั่งสอนลูกศิษย์ด้วยความรัก และ 3) ครูจะต้องมีความรู้ที่ดี เพราะครูจะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยัง ลูกศิษย์อยู่ตลอดเวลา มีการสื่อสารที่ดี การให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ โดยไม่ปิดบังอำพราง การสอนให้ลูกศิษย์เป็นคนดีของสังคม ไม่หวังผลประโยชน์จากลูกศิษย์ เป็นต้น ซึ่งครูจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณความเป็นครูทั้ง 9 ประการ ได้แก่ 1) ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า 2) ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ 3) ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ 4) ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจอารมณ์ และสังคมของศิษย์ 5) ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ 6) ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ 7) ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู 8) ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชน

ในทางสร้างสรรค์ และ 9) ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547)

การพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูในสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้องค์กรมีการพัฒนาและขับเคลื่อนกระบวนการต่าง ๆ ในองค์กร เป็นองค์กรที่เจริญได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จึงได้กำหนดสมรรถนะหลักสำหรับข้าราชการตามหลักมาตรฐานและแนวทางการกำหนดความรู้ความสามารถทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญ โดยให้คำจำกัดความของสมรรถนะหลักว่าเป็นคุณลักษณะร่วมกันของข้าราชการพลเรือนทั้งระบบเพื่อเป็นการหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน โดยสมรรถนะหลักมี 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน คือ ความมุ่งมั่นจะปฏิบัติราชการให้ดีหรือให้เกินมาตรฐานที่มีอยู่โดยมาตรฐานนี้อาจเป็นผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาของตนเองหรือเกณฑ์วัดผลสัมฤทธิ์ที่ส่วนราชการกำหนดขึ้นอีกทั้งยังหมายรวมถึงการสร้างสรรค์พัฒนาผลงานหรือกระบวนการปฏิบัติตามเป้าหมายที่ยากและท้ายทายที่อาจไม่เคยมีผู้ใดสามารถกระทำได้มาก่อน 2) การบริการที่ดี คือ ความตั้งใจและความพยายามของข้าราชการในการให้บริการต่อประชาชน ข้าราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3) การพัฒนาตนเอง คือ ความสนใจใฝ่รู้สั่งสมความรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ากับการปฏิบัติราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ 4) การทำงานเป็นทีม ความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งของทีมหน่วยงานหรือส่วนราชการโดยผู้ปฏิบัติมีฐานเป็นสมาชิกไม่จำเป็นต้องมีฐานะหัวหน้าทีมรวมทั้งความสามารถในการสร้างและรักษาสัมพันธภาพกับสมาชิกในทีม และ 5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู คือ การดำรงตนและประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมทั้งตามกฎหมายคุณธรรมจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพและจรรยาข้าราชการเพื่อรักษาศักดิ์ศรีแห่งความเป็นข้าราชการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 3 เขต ดังนี้ คือ 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 มีหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนจำนวน 125 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก 58 โรงเรียน และ 2) อำเภอบางระกำ 67 โรงเรียน มีข้าราชการครูทั้งหมด 1,227 คน (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1, 2560) 2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 มีหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียน จำนวน 130 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) อำเภอบางกระทุ่ม 32 โรงเรียน 2) อำเภอวังทอง 66 โรงเรียน และ 3) อำเภอเนินมะปราง 32 โรงเรียน มีข้าราชการครูทั้งหมด 1,112 คน (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2, 2560) และ 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 มีหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนจำนวน 164 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) อำเภอนครไทย 58 โรงเรียน 2) อำเภอชาติตระการ 29 โรงเรียน 3) อำเภอพรหมพิราม 51 โรงเรียน และ 4) อำเภอวัดโบสถ์ 26 โรงเรียน มีข้าราชการครูทั้งหมด 1,550 คน จากผลการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ทั้ง 3 เขต ได้พบปัญหาการดำเนินงานของครูและบุคคลากรทางการศึกษา เช่น การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยต้นสังกัด ไม่ตรงตามความต้องการของสถานศึกษา มีภาระงานสอนมากเกินไป มีภาระหนี้สินมาก สถานศึกษาขาดแคลนครูวิชาเอกในสาขาวิชาหลักส่งผลต่อคุณภาพนักเรียน โรงเรียนขนาดเล็กมีครูไม่เพียงพอ เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนลดลง อีกทั้งการให้บริการของครูนั้นไม่เป็นธรรมกับนักเรียน ครูบางท่านประพฤติปฏิบัติไม่ตรงตามวิชาชีพ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เพื่อให้ได้แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครู โดยนำหลักพุทธธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญ และนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ต่อไป (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3, 2560)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของข้าราชการครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก

2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก

3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก

4. เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก โดยใช้วิธีการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) และการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านผู้ให้ข้อมูล (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาข้อมูลการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ประกอบด้วย 1) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป 2) นักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 5 รูป/คน 3) บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 10 รูป/คน และ 4) กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา จำนวน 5 ท่าน ทั้งหมดจำนวน 25 ท่าน

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะของข้าราชการครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก และอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์

1.3 ด้านสถานที่ คือ โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 - 3

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิธีการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี (dialectic method) และแบบมีการหาเหตุผลด้วยการใช้วิจารณญาณ (discursive method) ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจักษ์และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพสมรรถนะหลักของข้าราชการครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก พบว่า สมรรถนะหลักของข้าราชการครูสามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การคิดริเริ่ม การสืบเสาะหาข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การมองภาพองค์รวม และความยืดหยุ่นผ่อนปรน 2) การบริการที่ดี ประกอบด้วย การสร้างความพอใจ สร้างคุณค่าของการบริการ สร้างเสริมให้เกิดความร่วมมือ และเข้าถึงจิตใจผู้รับบริการ 3) การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย การปรับปรุงตน การบริหารตน และการปรับตน 4) การทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย เข้าใจการ

ทำงานของตนเองและคนอื่น สร้างและโฟกัสเป้าหมายร่วมกัน สร้างทีมด้วยความสามารถหรือจุดเด่นของแต่ละคน ตรงไปตรงมา จริงใจต่อกัน ให้การสนับสนุนกัน เพิ่มความสนิทสนม สานสัมพันธ์ และเป็นผู้นำที่ดี และเป็นผู้ตามที่มีวินัย และ 5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพ ธำรงไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์แห่งวิชาชีพ การปฏิบัติอย่างถูกทำนองคลองธรรมและต้องด้วยกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ การปฏิบัติส่วนตนซึ่งหมายถึงการครองชีวิต และการครองตนที่ถูกต้องเหมาะสม

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ได้แก่ 1) หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ คุณธรรมที่สำคัญสำหรับสัปปุริสชนหรือคนดีและเป็นคุณธรรมสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่สมบูรณ์แบบด้วย ประกอบด้วย ธัมมัญญู อัตถัญญู อัตตัญญู มัตตัญญู กาลัญญู ปริสัญญู และปุคคลปโรปรัญญู 2) หลักพรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ และการปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา และ 3) หลักอิทธิบาท 4 คือ แนวทางที่นำไปสู่ความสำเร็จ คำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับผู้ที่ต้องการความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางในการบูรณาการร่วมกันระหว่างการพัฒนางานและการพัฒนาคน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.27) รองลงมา รูปแบบมีความความถูกต้อง อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.26) รูปแบบมีความเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.25) และรูปแบบมีประโยชน์ อยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ =4.13)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรม พบว่า นำกัลยาณธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ คือ ครูต้องตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในความเป็นครู และมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวิชาต่าง ๆ และเทคนิคในการถ่ายทอด มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ปิโย น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนให้ผู้เรียนอยากเข้าไปปรึกษาหรือไต่ถาม

2. ครุ น่าเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะทำให้รู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

3. ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือ มีความรู้จริงทรงภูมิปัญญาแท้จริง เป็นผู้ฝึกอบรมตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องเอาอย่าง

4. วัตตา รู้จักพูด คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอย่างไร แนะนำว่ากล่าวตักเตือนอย่างไร เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. วจนักขโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม

6. คัมภีรัญจะ กะถัง กัตตา แถลงเรื่องล้ำลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกให้ตื่นได้ และสอนศิษย์ให้รู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้น

7. โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ คือ ไม่ชักจูงในทางเสื่อมเสีย แนะนำในทางดีเสมอ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก พบประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล คือ สมรรถนะหลักเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคน อื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องลึก อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกันกำหนดให้มีกิจกรรมจัดระบบพัฒนาครูเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนาครูรายบุคคลและได้กำหนดองค์ประกอบของสมรรถนะหลักของครู ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ครูทุกคนต้องมี เพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญส่งผลให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูและบุคลากรทางการศึกษาประสบความสำเร็จ

1. สภาพสมรรถนะหลักของข้าราชการครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานวิจัยของ ฐิติพงษ์ ตรีศร ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 พบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านการบริการที่ดี 2) ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน 3) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 4) ด้านการทำงานเป็นทีม

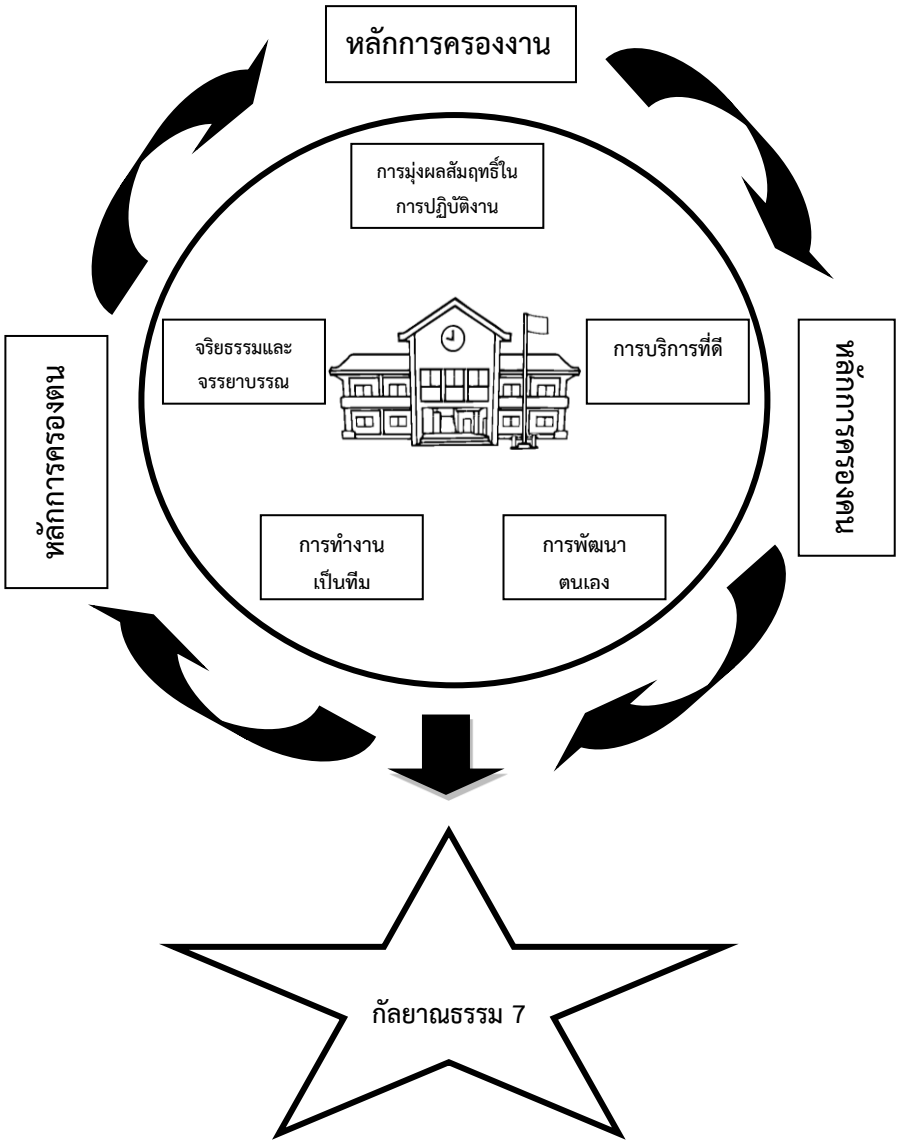
5) ด้านการพัฒนาตนเอง 6) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ และ 7) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (ฐิติพงษ์ ตรีศร, 2547)

2. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานของ พระมหาอุดร อุตฺตโร (มากดี) ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตามหลักกัลยาณมิตร พบว่า สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และสมรรถนะของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี 8 ด้าน คือ ด้านปรัชญาการสอนการเรียนพระปริยัติธรรม ด้านหลักสูตรการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวิจัยการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม และด้านการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีนั้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สมรรถนะครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตามหลักกัลยาณมิตรในเขตกรุงเทพมหานคร มี 4 กลุ่ม รวม 12 สมรรถนะย่อย ได้แก่ 1) กลุ่มสมรรถนะทั่วไป (General competency) ประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือ คุณธรรม จริยธรรม (Moral and Ethical) การสื่อสารที่ดี (Good Communication) และการเป็นแบบอย่างที่ดี (Good Role Model) 2) กลุ่มสมรรถนะตนเอง (Individual Competency) ประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือ ภาวะผู้นำตนเอง (Self Leadership) การมีสติปัญญา (Emotional Intelligence) และการพัฒนาบุคลิกภาพตนเอง (Self Personality Development) 3) กลุ่มสมรรถนะการทางานกับคนอื่น (Working with Others Competency) ประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือ การทำงานเป็นทีม (Working in Teams) การช่วยเหลือผู้อื่น (Helping Others) และความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Credibility) และ 4) กลุ่มสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Competency) ประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือ การจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) ความรอบรู้ในการจัดการเรียนรู้ (Technical Learning Skill) และการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ (Using Innovation and Information Technology) ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวนาไปพัฒนาการปฏิบัติงานของครูได้ สำหรับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตามหลักกัลยาณมิตรในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถประยุกต์ใช้ “UDORN MODEL” ร่วมกับสมรรถนะทั้ง 4 กลุ่ม 12 สมรรถนะย่อย และบทบาทหน้าที่ของครูบาลีทั้ง 8 ด้าน โดยอาศัยหลักกัลยาณมิตรเป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการสอนบาลีให้ดียิ่งขึ้น (พระมหาอุดร อุตฺตโร (มากดี), 2557)

3. ประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานที่ศึกษาใกล้เคียงกัน คือ งานของ บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู พบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอน และการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศก์กับนักศึกษาครูเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูทั้ง 3 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด รูปแบบมีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้ กระบวนการกลุ่ม และเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร ในรายวิชาพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน 60 คน กลุ่มทดสอบจำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุมจำนวน 30 คน กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน และสมรรถนะทางการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, 2540)

4. ศึกษารูปแบบและองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรม ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานที่ศึกษาใกล้เคียงกัน คือ งานของ นันท์นัทธฉัตร ศรีวิเศษ ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 อยู่ในระดับมาก คือ การที่ผู้บริหารนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารการศึกษาเป็นการสร้างความเชื่อถือให้การยอมรับจากสังคมและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในสถานศึกษาในการที่จะสร้างศรัทธาทำให้องค์กรต่าง ๆ ในสถานศึกษา ขับเคลื่อนหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ต้องการได้ หลักพุทธธรรมที่ผู้บริหารเลือกสรรและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาในการปฏิบัติตนที่ส่งผลต่อสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษา การปฏิบัติงานของครู และบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด (นันท์นัทธฉัตร ศรีวิเศษ, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

สรุป

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน ปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งก็คือการพัฒนาคุณภาพของครูผู้สอน ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญ เนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามให้กับเด็กและเยาวชน เป็นการเตรียม

พลเมืองของชาติให้เป็นคนมีคุณภาพ แนวคิดการบริหารการศึกษาเพื่อการพัฒนาสติปัญญาความรู้ความสามารถเฉพาะบุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสำคัญก็คือการเรียนการสอนของครู ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา ตลอดจนปรัชญาการศึกษา และทฤษฎีการศึกษาทั้งปวง วัตถุประสงค์การเรียนการสอนประกอบด้วยครูผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอน เอกสารประกอบการสอน ความสามารถในการสอน สภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการสอน การใช้สื่อการสอน การสอบวัดและประเมินผลเป็น กระบวนการเรียนการสอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปลูกฝังจิตสำนัก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดกล้าทำ ให้ผู้เรียนได้ร่วมทำงานเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุผลที่ว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ ประสิทธิประสาทวิชาการความรู้ต่าง ๆ ไปสู่ผู้เรียน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ดูแล กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม และมีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งหลักพุทธธรรมแต่ละหลักล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น แต่หลักพุทธธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้การบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ตรงประเด็นมากที่สุด

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สรุปได้ว่า รูปแบบเป็นแนวทาง หรือกิจกรรม เพื่อช่วยในการแก้ปัญหา และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน โดยนำสมรรถนะหลักมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ซึ่ง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.27) รองลงมา รูปแบบมีความความถูกต้องมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.26) รูปแบบมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.25) และรูปแบบมีประโยชน์มาก ($\overline{X}$ =4.13) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก ได้นำปัญหา ข้อร้องเรียนต่าง ๆ มาปรับปรุงโดยจัดกิจกรรม โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ ของกระทรวงศึกษาธิการ นำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง คือ ได้ดำเนินการส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในการสื่อสารมีสมรรถนะในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ข้าราชการครูได้รับการพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลนักเรียนให้มีคุณภาพ การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศ และการสื่อสารอย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 สรุปได้ว่า การนำกัลยาณมิตรมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรม กล่าวได้ว่า กัลยาณมิตรในความเป็นครูที่เป็นบุคคลที่มีความพรั่งพร้อมแห่งคุณธรรม ความดีงาม คอยสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง หรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปสู่การฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง และตั้งตนอยู่อย่างเหมาะสมแห่งการเคารพ รวมถึงเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์สุข และคุณธรรมความดีงามต่าง ๆ ให้แก่บุคคลรอบข้างด้วยความเข้าใจ จนเป็นแรงเหนี่ยวนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาไปสู่ประโยชน์และความสุข โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ตลอดจนถึงการเกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนาชีวิตของศิษย์และเยาวชนให้มีความเจริญทั้งในทางโลกและทางธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ วิธีการปฏิบัติงาน และยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรกำหนดโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจน เพื่อแบ่งภาระหน้าที่ อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ การบังคับบัญชา และการควบคุม เพื่อให้การบริหารงาน มีประสิทธิภาพ

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรส่งเสริมให้ข้าราชการครูไปศึกษาต่อหรือเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้มีทักษะในการทำงาน มีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการบริหารงาน สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นและสถานที่ได้

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรแนะนำ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเกิดกระบวนการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรปฏิบัติงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์ วิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้การบริหารงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรปฏิบัติงานตามโครงสร้าง ภาระหน้าที่ ที่ได้รับหมอบหมายงาน ตลอดจนต้องมีความรับผิดชอบ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ

2.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรแนะนำให้ข้าราชการครูนำทักษะความรู้ความสามารถ และความสามารถไปใช้ในการบริหารงาน

2.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกควรจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ และความเสียสละต่อการบริหารงาน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในส่วนของบุคลากรองค์กรถึงสภาพการทำงาน และปัญหาในการทำงาน

3.2 ควรศึกษากระบวนการนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาไปใช้ในการบริหารงาน

3.3 ควรทำการศึกษาถึงการส่งเสริมประสิทธิผลในการบริหารงานตามรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัด อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. หมวดที่ 6.* กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. (2560). หน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก. ใน *รายงานประจำปี 2560. เอกสารลำดับที่ 10 /2560.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1.

กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. (2560). หน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก. ใน *รายงานประจำปี 2560. เอกสารลำดับที่ 10 /2560.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก.

กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. (2560). หน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก. ใน *รายงานประจำปี 2560. เอกสารลำดับที่ 10 /2560.* สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก.

ฐิติพงษ์ ตรีศร. (2547). สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำ นักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

นันท์นัทธฉัตร ศรีวิเศษ. (2558). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. (2540). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาอุดร อุตฺตโร (มากดี). (2557). สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนก บาลี ตามหลักกัลยาณมิตร. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม:เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง*

CULTURAL GEOGRAPHY: THE CIVILIZATION ROUTE AND CONNECTION OF BUDDHISM IN MEKONG REGION

ณรัฐ สวาสดิ์รัตน์
Narat Swasrath
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongornrajavidyalaiya University, Thailand
E-mail: narat.sw@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านภาษาและวรรณกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง 2) เพื่อศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง 3) เพื่อศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง และ 4) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ เชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชน ทั้งหมดจำนวน 400 รูป/คน และเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) พระภิกษุสงฆ์ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) ผู้นำชุมชน ทั้งหมดจำนวน 22 รูป/คน โดยวิเคราะห์ถึงเส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขงตอนกลาง เพื่อให้ทราบถึงภูมิศาสตร์วัฒนธรรมของพระพุทธศาสนาต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาภาษาธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางมีอยู่น้อยมาก และมีแนวโน้มจะหมดไป แต่พระสงฆ์ก็ยังการศึกษาภาษาบาลีเพื่อที่จะศึกษาพระธรรมคำสอนในด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมพื้นบ้าน พระภิกษุสงฆ์ยังนำมาเทศนาสั่งสอนอยู่บ้าง แต่วรรณกรรมเหล่านี้มักนำมาสู่สังคมโดยการแสดงมหรสพพื้นบ้าน

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

2. คนในลุ่มน้ำโขงมีความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาสูงมาก โดยจะแสดงออกโดยการประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนาแม้ว่า จะมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเทวดาอารักษ์ ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตา ปะปนอยู่ด้วยก็ตาม ความเชื่อนี้ก็มักจะมีพระพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรกอยู่ด้วยเสมอ ในด้านพิธีกรรมนั้นคนในลุ่มแม่น้ำโขงมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปบ้างตามท้องถิ่น

3. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นหลักทำให้เกิดพิธีกรรมที่ทำต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยิ่งใหญ่ เพราะถือว่าจะได้กุศลมาก นอกจากขนบธรรมเนียมประเพณีทางพระพุทธศาสนาแล้ว ประชาชนในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่มีอยู่ในพื้นที่มาแต่โบราณ ในปัจจุบันเยาวชนรับเอาวัฒนธรรมการตะวันตกมาใช้และไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดั่งเดิมมากนัก

4. เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขง มีพระพุทธศาสนาทั้งหินยานและมหายานเข้ามาสู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางหลายเส้นทาง ด้วยการอุปถัมภ์จากกษัตริย์ของอาณาจักรต่าง ๆ พร้อมทั้งการนำเอาวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เข้ามาด้วย แต่เดิมคนในภูมิภาคนี้นับถือภูตผีอยู่ก่อนแล้ว ประชาชนจึงนำเอาพระพุทธศาสนาไปผสมผสานกับประเพณี พิธีกรรม ที่เคยนับถืออยู่ ทำให้พระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้มีลักษณะผูกพันอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมอยู่มาก

คำสำคัญ: ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม, เส้นทางอารยธรรม, พระพุทธศาสนา, แม่น้ำโขงตอนกลาง

Abstract

The objectives of this research were 1) To study the Buddhist civilization and link the language and literature of Thailand in the Mekong region. 2) To study the Buddhist civilization and its associated beliefs and rituals of Thailand in the Mekong region. 3) To study the civilization and link the Buddhist traditions and culture of Thailand in the Mekong region. and 4) To study and analyze the path of civilization and link the Buddhist way of life in Thailand Mekong. This research study is a hybrid, using both qualitative and quantitative. The research was mixed methods research that included quantitative research by questionnaires with simple sampling. The total of sample group was 400 persons and the qualitative research by using the interview form of specific sampling with main informant that include 1) monk 2) qualified person and 3) community leader for total 22 persons. The analysis of civilization route and connection of Buddhism in

the Thai way of life at the Central Mekong Region, in order to understand the culture geography of Buddhism.

The research finding indicates that:

1. To study found that religious language in various localities, throughout central basin is minimal and tends to disappear. But the priest was also studied in order to study Pali and Buddhist teachings. In the literature, Buddhism and folk literature. Monk also be taught in a way. However, these literary societies often led by traditional forms of entertainment.

2. People in the Mekong delta have faith in Buddhism is very high. It is expressed by the religious ceremony, although it is believed that the guardian angels of ancestor spirits ancestors mingled with them. This belief is often inserted into Buddhism is always. In the ritual, the people in the Mekong opinions vary somewhat according to local authorities.

3. Faith in Buddhism is the main cause of ritual, made subsequent to become a great tradition. It is considered to be charitable the traditions of Buddhism, then. People in the central basin provides a superstition that exists in the area since ancient times. Adopting today's youth culture of the West and not paying attention to culture as much.

4. Civilization and the path to the Buddhist way of life in Thailand Mekong. Both Theravada and Mahayana Buddhism that came to many central Mekong route. From the patronage of the king of the kingdom. The introduction of cultural aspects into it. Traditionally, people in the region, respect phantoms already. The public embraced Buddhism to blend with the traditional rituals are always respected. Make Buddhism in this region are very attached to traditional beliefs are

Keywords: Cultural Geography, The Path Of Civilization, Buddhism, Mekong Central Region

บทนำ

“ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” ถือกำเนิดจากการรวมตัวของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปที่มีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน โดยสะท้อนให้เห็นจากคำเรียกที่หลากหลายผ่านยุคสมัยบริบททางประวัติศาสตร์และกรอบความคิด รวมถึงการรับรู้และการ

นำไปใช้ประโยชน์ *"ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง"* ไม่ใช่มีเพียงแม่น้ำโขงเท่านั้นที่เป็นแกนร้อยรัดความเป็นเอกภาพของภูมิภาคนี้เท่านั้น แต่ผู้คนที่อาศัยในดินแดนนี้มีความสัมพันธ์กันทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างแนบแน่นเป็นระยะเวลายาวนาน ที่ผ่านเรื่องราวมามากมายโดยเชื่อมวิถีชีวิตของคนแต่ละยุคสมัยมา มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่มากกว่า 100 ชาติพันธุ์ จึงเป็นแหล่งน้ำนานาชาติที่ผู้คนทั้งสองที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงได้ใช้ในการเกษตร การจับปลา การเดินทางการขนส่งมาช้านาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยปัจจุบัน จนได้รับการขนานนามว่าแม่น้ำดานูบตะวันออก (วิกิพีเดีย, 2558) บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงยังเป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรมโลกยุคโบราณ ซึ่งมีแหล่งกำเนิดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คืออารยธรรมบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี การขุดค้นที่บ้านเชียง ที่บ่งบอกถึงความเชื่อมโยงในการยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชนชาติของตนมาตั้งแต่ครั้งโบราณ พระมหากษัตริย์เกือบทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นองค์อุปถัมภกพระพุทธศาสนาได้สร้างให้สังคมพุทธร่มเย็นเป็นสุข เป็นสถาบันหลักในการยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้อาณาจักร และเป็นรากฐานของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (กรมการศาสนา, 2547) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่า บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงได้มีผู้คนอพยพเคลื่อนย้ายจากเหตุผลทางภูมิศาสตร์ที่ใช้แม่นำโขงเป็นเส้นทางเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้มาแต่โบราณ เช่น ในตำนานสิงหนวัติกุมารกล่าวถึง การอพยพของกลุ่มคนไทยลงมาตั้งอยู่ที่เมืองนาคพันธ์สิงหนวัตินคร (ต่อมาคือ โยนกนคร) อยู่ในเขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และพงศาวดารล้านช้าง สรุปได้ว่าขุนบรม (บูลม) ได้สร้างเมืองแถนหรือเมืองแถง (เดียนเบียนฟู) ที่ทุ่งนาน้อยอ้อยหนู ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 6 (ทรงคุณ จันทจร, 2549) ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงย้ายราชธานีมาอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ เมื่อ ค.ศ. 1560 อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์มีความเจริญรุ่งเรือง ต่อมาในสมัยพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (ค.ศ. 1638 - 1695) มีความเจริญงอกงามโดยเฉพาะทางด้านภาษา และวัฒนธรรม มีวรรณคดีที่สำคัญเกิดขึ้น เช่น สังสินไชย หลานสอนปู่ ปู่สอนหลาน และ เสียวสวาทดิ์ เป็นต้น

คนไทยในลุ่มน้ำโขงเคารพนับถือพระพุทธศาสนานิกายหินยานหรือเถรวาทและเริ่มเผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์แห่งแคว้นมคธในอินเดียโบราณทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 ณ พระนครปาฏลีบุตร เมื่อราว พ.ศ. 300 และพระองค์ได้ทรงส่งพระโสณเถระ กับพระอุตตรเถระ (นันทนา ขุนภักดี, 2530) เป็นสมณทูตมาเผยแพร่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ คนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ก็น้อมเอาพระพุทธศาสนานิกายหินยานกันอย่างแพร่หลาย ดังที่ปรากฏเห็นจากพระปฐมเจดีย์และพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี อันเป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานิกายหินยาน ซึ่งคนไทยสมัยนั้นนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรอ้ายลาว เมื่อราวปี พ.ศ. 620 โดยพระ

เจ้าแม่งตี่กษัตริย์จีนได้นำศาสนาพุทธนิกายมหายาน หรืออาจาริยวาท มาเผยแพร่ในอาณาจักรอ้ายลาวทำให้คนไทยได้นับถือศาสนาพุทธอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาพระธรรมโดยใช้ภาษาสันกฤต จากหลักฐานบันทึกการถือเอาพระพุทธศาสนามาเป็นศาสนาประจำชาติเมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1822 พระองค์ทรงสดับกิตติศัพท์คณะสงฆ์แบบลังกาวงศ์ก็ทรงเลื่อมใสศรัทธา ได้อาราธนาพระมหาเถรสังฆราชจากเมืองนครศรีธรรมราช เข้ามาพำนัก ณ วัดอรัญญิก ในกรุงสุโขทัย พระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ก็เจริญรุ่งเรืองตั้งแต่นั้นมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548)

ปัจจุบันคนไทยในลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางร้อยละ 94.72 นับถือและมั่นคงในพระพุทธศาสนา (กรมการศาสนา, 2547) อิทธิพลด้านวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับประชาชนในแถบลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญและอุบลราชธานี จากรายงานการศาสนาประจำปี 2533 ปรากฏว่า เป็นท้องถิ่นที่มีวัดและสำนักสงฆ์ พระภิกษุ สามเณร สำนักเปรียนพระปริยัติธรรม วิทยาเขตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาและประชาชนนับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก (กรมการศาสนา, 2533) นอกจากนี้ สภาพของภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ๆ ทั้งในด้านสภาพภูมิศาสตร์ที่มีแม่น้ำโขงตอนกลางเป็นเขตแดนกั้นระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่าที่หลากหลาย เชื้อชาติ ภาษา และวิถีในการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน แต่การที่นับถือ *“พระพุทธศาสนา”* เหมือนกันส่งผลให้มีประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และนั่นทำให้ความต่างกันทางด้านเชื้อชาติ สามารถประสานเข้าหากันได้อย่างง่ายดาย โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นจุดเชื่อมที่สำคัญแต่ละชาติยังพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือกัน ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาด้วยกัน เพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การเสริมสร้างความมั่นคงให้พระพุทธศาสนาคงอยู่ตลอดไป โดยผ่านตัวเชื่อมโยงของคนในแถบลุ่มน้ำโขงยังยึดมั่นฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง

จากสภาพวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งดำเนินตามครรลองของวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถเป็นหลักในการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขงตอนกลางเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมไทยและการธำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านภาษาและวรรณกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง

2. เพื่อศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง

3. เพื่อศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง

4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม: เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง โดยใช้วิธีการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเลือกการสุ่มแบบอย่างง่าย และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) คัดเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ ประชากร 8 อำเภอ ทั้ง 7 จังหวัด ตามลุ่มแม่น้ำโขง รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,127,423 คน จากสูตรของ Taro Yamane

1.1.1 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยแบบสอบถามเพื่อศึกษาและวิเคราะห์เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขงตอนกลาง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple sampling) ประกอบด้วย ประชาชนทั้งหมดจำนวน 400 รูป/คน

1.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในมิติต่าง ๆ ของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย 1) พระภิกษุสงฆ์ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิ และ 3) ผู้นำชุมชน ทั้งหมดจำนวน 22 รูป/คน

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาภูมิศาสตร์วัฒนธรรม: เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เปรียบเทียบวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ริมแม่น้ำโขง โดยจะศึกษาถึงความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านภาษาและวรรณกรรม 2) ด้านความเชื่อและพิธีกรรม และ 3) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม และการวิเคราะห์เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขงตอนกลาง

1.3 ด้านสถานที่ คือ ตำบลที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง 7 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย โดยจะศึกษาจังหวัดละ 1 อำเภอ ๆ ที่มีพื้นที่อยู่ริมแม่น้ำโขง ยกเว้นจังหวัดหนองคายจะแจกแบบสอบถาม 2 อำเภอ ประกอบด้วย 1) อำเภอปากชม จังหวัดเลย 2) อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย 3) อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย 4) อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ 5) อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม 6) อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร 7) อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ และ 8) อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) และแบบสอบถาม

3. ด้านการเก็บข้อมูล

คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ศึกษาอารยธรรมและการเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาในแต่ละด้าน และระยะที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับเส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง โดยระยะที่ 1 - 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และระยะที่ 3 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

คือ โดยการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยเทคนิค 6 C (Technique Analysis) โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ และสร้างแบบสอบถามเพื่อทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับเส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และมองเห็นภูมิศาสตร์วัฒนธรรมพุทธในภูมิภาคแม่น้ำโขงได้ โดยใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ (Mean)

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านภาษาและวรรณกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง พบว่า การศึกษาภาษาธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางมีอยู่น้อยมากและมีแนวโน้มจะหมดไป อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.768) แต่พระสงฆ์ก็ยังการศึกษาภาษาบาลีเพื่อที่จะศึกษาพระธรรมคำสอน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างก็เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.45) ในด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมพื้นบ้าน พระภิกษุสงฆ์ยังนำมาเทศนาสั่งสอนอยู่บ้าง ในเทศกาลทางพระพุทธศาสนา แต่วรรณกรรมเหล่านี้มักนำมาสู่สังคมโดยการแสดง

มหรสพพื้นบ้าน เช่นหมอลำเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.03) ส่วนภาษาถิ่นนั้นคนในลุ่มน้ำโขงยังนิยมใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ส่วนภาษาไทยภาคกลางจะใช้ในการสื่อสารกับคนต่างถิ่นเท่านั้น ด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมพื้นบ้าน พระภิกษุสงฆ์ยังนำมาเทศนาสั่งสอนอยู่บ้าง แต่วรรณกรรมเหล่านี้มักนำมาสู่สังคมโดยการแสดงมหรสพพื้นบ้าน อารยธรรมความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติใช้พิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธา ได้แก่ การบูชา กราบไหว้ เทวดา ผี บรรพบุรุษ และพญานาค โดยมีคำสอนของพระพุทธศาสนาสอดแทรกผ่านการเชื่อมโยงจากวัฒนธรรม ภาษา ตำรา และวิถีการดำเนินชีวิต

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง พบว่า อารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาของคนในลุ่มน้ำโขงมีความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาสูงมาก โดยจะแสดงออกเป็นการประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.54) แม้ว่า จะมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเทวดาอารักษ์ ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตาปะปนอยู่ด้วยก็ตาม ความเชื่อนี้ก็มักจะมีพระพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรกอยู่ด้วยเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.99) ในด้านพิธีกรรมนั้นคนในลุ่มแม่น้ำโขงมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปบ้างตามท้องถิ่น มีกลุ่มตัวอย่างบางกลุ่มเห็นว่าพิธีบวงสรวงพญานาคไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่มีมาแต่โบราณเพราะกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=2.64) แม้จะเชื่อว่าในแม่น้ำโขงมีพญานาคอาศัยอยู่จริงก็ตาม ในเรื่องนี้กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.85) พิธีกรรมที่ยังมีให้เห็นอยู่มาก คือ การเลี้ยงผีฟ้อน ผีฟ้านางเทียม เป็นพิธีกรรมเข้าทรงรักษาผู้ป่วย โดยเชื่อว่าการเจ็บป่วยที่เป็นเวลานานเป็นการกระทำของผีที่มาเข้าสิงในตัวผู้ป่วย พิธีกรรมจะเริ่มที่การตั้งคายยกครู เสร็จแล้วหมอแคนก็จะเริ่มเป่าแคน หมอลำทรงผีฟ้าจะขับร้องทำนองลำผีฟ้า นางเทียมทั้งหลายที่นั่งอยู่รอบ ๆ ก็จะลุกรำรอบ ๆ ผู้ป่วย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง พบว่า ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นหลักทำให้เกิดพิธีกรรมที่ทำต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยิ่งใหญ่ เพราะถือว่าจะได้กุศลมาก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.85) ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เรียกว่า ฮีต ที่จะต้องมีการทำบุญตามที่โบราณกำหนดไว้ เช่น การบายศรีสู่ขวัญยังมีอยู่ในสังคมของคนแถบลุ่มน้ำโขง ในหลายกรณี ทั้งเพื่อรักษาการเจ็บป่วย เพื่อการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสำหรับผู้จะเดินทางไกล ผู้จะต้องจากครอบครัวไปทำงานในต่างถิ่น การต้อนรับการกลับมาของลูกหลาน รวมทั้งการต้อนรับผู้หลักผู้ใหญ่ของบ้านเมือง เป็นต้น กรณีนี้กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.47) ในด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นปัจจุบันเยาวชนเข้าวัดฟังธรรมน้อยลงมาก และจะมีไม่มากนักที่จะรักษา

วัฒนธรรมการแต่งกายไปวัดด้วยการนิ่งซิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะการรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายของตะวันตกมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสะดวก เกิดความเคยชิน บางครั้งกลายเป็นการไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดั่งเดิม แต่กลับเห็นว่าการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสานเป็นเรื่องของยุคสมัยไป ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.56)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาและวิเคราะห์เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง พบว่า อารยธรรมของคนตลอดลุ่มน้ำโขงตอนกลางเป็นอารยธรรมพุทธที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ความดีงามต่างๆได้รับมาจากการสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาในไทยมีผลกระทบกับวัฒนธรรมตะวันตกมากกว่าพระพุทธศาสนาในลาว กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.57) ในด้านความเชื่อมโยงนั้น กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าอารยธรรมพุทธทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงสืบทอดมาจากแหล่งเดียวกัน มีความเชื่อ มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายกัน และในปัจจุบันพระภิกษุสงฆ์ทั้งไทยและลาวยังไปมาหาสู่กัน นับว่าเป็นความเชื่อมโยงที่ยังมีให้เห็นได้ในปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.16) พระพุทธศาสนาทั้งหินยานและมหายานเข้ามาสู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางหลายเส้นทาง ด้วยการอุปถัมภ์จากกษัตริย์ของอาณาจักรต่าง ๆ พร้อมทั้งการนำเอาวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เข้ามาด้วย แต่เส้นทางอารยธรรมทางพระพุทธศาสนาในลุ่มแม่น้ำโขงจะได้รับอิทธิพลมาจากล้านช้างเป็นหลักแล้วถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นตลอดลำน้ำโขง แต่เดิมคนในภูมิภาคนี้นับถือภูตผีอยู่ก่อนแล้ว ประชาชนจึงนำเอาพระพุทธศาสนาไปผสมผสานกับประเพณี พิธีกรรมที่เคยนับถืออยู่ทำให้พระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้มีลักษณะผูกพันอยู่กับความเชื่อดั้งเดิมอยู่มาก ทำให้เกิดการบ่มเพาะทางด้านจิตวิญญาณเป็นการรู้ซึ้งเข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังเจตคติและความเชื่อทางพระพุทธศาสนากลายเป็นความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม : เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง พบประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล คือ การศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านความเชื่อและพิธีกรรม และด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม และเพื่อวิเคราะห์เส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านภาษาและวรรณกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกัน

ได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันของ พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์บริบทและสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาษาล้านนาในกลุ่ม 5 เชียง ผลการวิจัย พบว่า การแพร่กระจายของของภาษาล้านนามีสาเหตุแห่งการแพร่กระจายไปสู่ดินแดนที่เป็นบริวารในปกครองใน 2 ลักษณะ คือ การอพยพผู้คนในช่วงการทำศึกสงคราม และอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำหรับความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรมในกลุ่ม 5 เชียง นั้นมีพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมโดยใช้ภาษาล้านนา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์กันอย่างเด่นชัดใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ทางด้านค่านิยมที่มีต่อสังคม วิถีชีวิต 2) ความสัมพันธ์ทางด้านวิถีปฏิบัติความเชื่อ วัฒนธรรม จารีต และประเพณี และ 3) ความสัมพันธ์ทางด้านศิลปะและสถาปัตยกรรม ส่วนบริบทและสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาษาล้านนาในกลุ่ม 5 เชียง ยังมีการใช้ภาษาล้านนาในชุมชนที่เหมือนกัน ด้านบริบทและสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาษาล้านนา ในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะสูญหายถ้าไม่ช่วยกันฟื้นฟูอนุรักษ์และสืบสาน แนวทางในการจะฟื้นฟูอนุรักษ์และสืบสานในประเทศไทย มี 3 ประเด็น คือ การฟื้นฟูการเรียนการสอนในวัด ในสถานศึกษาทุกแห่งของภาคเหนือ การสร้างเครือข่ายการส่งเสริมสนับสนุนกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน (พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), 2559)

2. จากการศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันของ ทัศน์ไท พลมณี ได้ศึกษาเรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนต่อปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก สปป.ลาว ผลการวิจัย พบว่า ความเชื่อต่อปราสาทวัดพูในอดีต เริ่มต้นในยุคของอาณาจักรเจนละ กระทั่งต่อมาในยุคอาณาจักรขอมที่มีบทบาทเป็นศาสนสถานของศาสนาพราหมณ์ และช่วงท้ายยุคอาณาจักรล้านช้างที่ได้ปรับเปลี่ยนปราสาทขอมให้เป็นพุทธสถานของนิกายเถรวาท แต่ละช่วงเวลานั้นปรากฏร่องรอยความเชื่อแบ่งตามคติของแต่ละศาสนาที่เข้ามามีอิทธิพลต่อตัวปราสาท ซึ่งความเชื่อต่อปราสาทวัดพูในอดีตนั้น เริ่มจากความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรฟูนัน ในยุคสมัยครั้งที่อาณาจักรเจนละยังตกอยู่ภายใต้การปกครองมาถึงช่วงกลาง ที่ปรากฏความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ในลัทธิไศวะนิกายที่พบหลักฐานเป็นภาพสลักตรีมูรติและศิวะลึงค์ที่อยู่ในบริเวณตัวปราสาท จนถึงช่วงปลาย หลังจากขอมเสื่อมอำนาจลงการเข้ามาของพุทธศาสนาจากอาณาล้างช้างเข้ามาทำให้ปราสาทวัดพูเปลี่ยนบทบาทจากเทวะสถานกลายเป็นพุทธสถาน ได้นำเอาพระพุทธรูปประดิษฐานแทนที่ศิวะลึงค์ในลัทธิไศวะกายบริเวณปรางค์ประธานให้ประชาชนและชุมชนในพื้นที่รอบปราสาทได้กราบไหว้และประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในทางพุทธศาสนาโดยมีสถานที่เป็นตัวปราสาทวัดพูที่สร้างขึ้น ในลัทธิความเชื่อศาสนา

พราหมณ์ในลัทธิไศวะนิกายที่นับถือพระศิวะ มาจนกระทั่งปัจจุบันความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏให้เห็นนั้น จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ 1) ความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันทั้งประเทศในทางพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาหลักประจำชาติลาว จากพิธีกรรมสำคัญที่มีผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจากทั้งละแวกชุมชนโดยรอบปราสาทอีกทั้งประชาทั้งในและต่างประเทศ ในงานประเพณีบุญนมัสการวัดพูมีการทำบุญตักบาตรตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา 2) ความเชื่อท้องถิ่นที่มีการเซ่นสังเวยสัตว์ เพื่อเสี่ยงทายบูชาผีบรรพบุรุษ ผีเจ้านายและเทพเจ้า ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประกอบอาชีพในทางเกษตรกรรม ในพิธีกรรมเลี้ยงศาลปู่ตาของชุมชนโดยรอบปราสาท และยังปรากฏความเชื่อที่ถือปฏิบัติส่วนบุคคล ซึ่งส่งผลต่อจิตใจในด้านการวิงวอนต่ออำนาจเร้นลับพลังเหนือธรรมชาติ ในสถานที่ที่ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเชื่อว่า เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะคำบอกเล่าจากรุ่น สู่รุ่นแทรกตัวอยู่ในความเชื่อหลักทั้ง 2 ความเชื่อ ที่กล่าวข้างต้นอีกด้วย ลักษณะความ เชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏต่าง ๆ นั้นล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากแต่ละความเชื่อของแต่ละศาสนาที่เข้ามาผลัดเปลี่ยนทับซ้อนกันในช่วงเวลาต่าง ๆ ส่งผลต่อพื้นที่ โดยมีปราสาทวัดพูเป็นจุดเชื่อมโยงให้เห็นการผสมผสาน ความเชื่อก่อให้เกิดเป็นพิธีกรรมของชุมชนต่อปราสาทวัดพูที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตและยังปรากฏให้เห็นสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน (ทัศน์ไท พลมณี, 2560)

3. จากการศึกษาอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันของ นายอุดม จูมพลหลาและคณะ ได้ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุมแมน้ำโขงในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนไทยแถบลุมแม่น้ำโขงปฏิบัติ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีพื้นฐานมาจากทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวกับการทำบุญ ให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา การทำบุญต่าง ๆ ตามประเพณีของชาวอีสานถือปฏิบัติตามฮีต 12 (จารีตประเพณี 12 เดือน) ได้แก่ บุญ เขากรรม บุญคูณลานหรือบุญกุ้มข้าวใหญ่ (ประทายข้าวเปลือก) บุญข้าวจี่ บุญผะเหวด (ตั้งธรรมหลวง/เทศนมหาชาติ) บุญสรงน้ำ (ประเพณีสงกรานต) บุญบั้งไฟ และเลี้ยงผีตาแฮก บุญชำฮะ และเลี้ยงผีปูตา บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญขาวสาก (สลากภัต) บุญออกพรรษา ไตระทปและไหลเฮือไฟและบุญกฐิน ซึ่งคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษตกทอด เป็นมรดกมายังรุ่นลูกรุ่นหลานจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณีในวิถีชีวิตโดยมิได้ขาดสาย (นายอุดม จูมพลหล้า, 2549)

4. จากการศึกษาเส้นทางอารยธรรมและความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาของคนไทยในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันของ วุฒิชัย สันธิ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเส้นทางเรียนรู้ทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำกก

จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัย พบว่า บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำกก รูปแบบการสร้างเมืองจัดวางตำแหน่งของเขตเมือง ทั้ง 8 ทิศ ประกอบด้วย 12 ประตู โดยมีสายสะดือเมืองเป็นจุดแกนกลางมีกำแพงรอบรอบเวียง มีลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประกอบด้วย กลุ่มชนชาติพันธุ์ที่ถูกกว้านต้อนมาในยุคการบุรณะเมืองเชียงราย ไทญวน เป็นชนชั้นการปกครองอยู่ในเวียง ไทลื้อ ไทใหญ่ ไทเขิน นอกเวียง โดยมีการนำเอาวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อมาผสมผสานผสานโดยผ่านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบของตำนาน จารึก ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ พุทธศิลป์ สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาและการแสดง ซึ่งมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีศักยภาพโดยสามารถจัดเป็นรูปแบบเส้นทางเรียนรู้วัฒนธรรมมีรูปแบบสำคัญในการนำเสนอได้ 5 รูปแบบ คือ เส้นทางที่ 1 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานการบูรณะเมืองเชียงราย เส้นทางที่ 2 ความเชื่อศาสนาสถานตามทักษาเกตุเมืองเชียงราย เส้นทางที่ 3 ศิลปะและหัตถกรรมชาติพันธุ์ลุ่มน้ำกก เส้นทางที่ 4 สถาปัตยกรรมเก่าเวียงเชียงราย และเส้นทางที่ 5 พิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้อารยธรรมลุ่มน้ำกก โดยเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 5 เส้นทางนี้ได้แสดงออกมาในรูปแบบการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญและเกิดความสนใจที่จะเข้ามาศึกษาเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรตามเส้นทางลุ่มน้ำกกในท้องถิ่นของตนเอง รวมไปถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงรายต่อไป (วุฒิชัย สันธิ, 2556)

สรุป

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สรุปได้ว่า ด้านภาษาที่เป็นภาษาธรรมเกือบจะสูญหายไปจากลุ่มแม่น้ำโขงแล้ว พระภิกษุ สามเณรเรียนภาษาบาลีเป็นหลัก สำหรับภาษาถิ่นประชาชนตามลุ่มน้ำโขงยังใช้กันแพร่หลาย ส่วนภาษาถิ่นนั้นคนในลุ่มน้ำโขงยังนิยมใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร ส่วนภาษาไทยภาคกลางจะใช้ในการสื่อสารกับคนต่างถิ่นเท่านั้น ภาษาถิ่นอีสาน เป็นภาษาท้องถิ่นที่ใช้พูดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นภาษาลาวสำเนียงหนึ่ง มีผู้กล่าวว่าในสำเนียงภาษาถิ่นของภาษาลาวซึ่งใช้ในแถบลุ่มน้ำโขงที่มีใช้ทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาว แบ่งเป็น 6 สำเนียงใหญ่ ประกอบด้วย 1) ภาษาลาวเหนือ 2) ภาษาลาวเวียงจันทน์ 3) ภาษาลาวตะวันออกเฉียงเหนือ 4) ภาษาลาวกลาง 5) ภาษาลาวใต้ และ 6) ภาษาลาวตะวันตก ในส่วนของพระสงฆ์ก็ยังการศึกษาภาษาบาลีเพื่อที่จะศึกษาพระธรรมคำสอน ด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมพื้นบ้าน พระภิกษุสงฆ์ยังนำมาเทศนาสั่งสอนอยู่บ้าง แต่วรรณกรรมเหล่านี้มักนำมาสู่สังคมโดยการแสดงมหรสพพื้นบ้าน อารยธรรมความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติใช้พิธีกรรมเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธา ได้แก่ การบูชา กราบไหว้ เทวดา ผี บรรพบุรุษ และพญานาค โดยมีคำสอนของพระพุทธศาสนาสอดแทรกผ่านการเชื่อมโยงจาก

วัฒนธรรม ภาษา ตำรา และวิถีการดำเนินชีวิต แต่คำผญาแทบจะไม่มีแล้ว วรรณกรรมพื้นบ้านแทบจะไม่มีใครนำมาเล่าสู่ลูกหลานฟัง คงมีแต่พระสงฆ์ที่นำมาเทศน์โปรดญาติโยม วรรณกรรมพื้นบ้านจะมีการแพร่หลายโดยหมอลำเป็นหลัก แต่เยาวชนรุ่นใหม่ก็ไม่นิยมหมอลำนัก จากกลุ่มตัวอย่างเห็นได้ว่า การศึกษาภาษาธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางมีอยู่น้อยมากและมีแนวโน้มจะหมดไป กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก แต่พระสงฆ์ก็ยังการศึกษาภาษาบาลีเพื่อที่จะศึกษาพระธรรมคำสอน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างก็เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมพื้นบ้าน พระภิกษุสงฆ์ยังนำมาเทศนาสั่งสอนอยู่บ้าง ในเทศกาลทางพระพุทธศาสนา แต่วรรณกรรมเหล่านี้มักนำมาสู่สังคมโดยการแสดงมหรสพพื้นบ้าน เช่นหมอลำเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปได้ว่า ประชาชนตามลุ่มแม่น้ำโขงยังเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่มาก ซึ่งเป็นความเชื่อที่ปะปนไปกับความเชื่อท้องถิ่น ความเชื่อนี้รวมไปถึงความเชื่อในความศักดิ์สิทธิการให้คุณให้โทษของแม่น้ำโขงด้วย โดยการสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น บ้างครั้งพิธีกรรมเหล่านี้ก็นำความเชื่อท้องถิ่นไปปะปนกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย คนในลุ่มน้ำโขงมีความเชื่อมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนาสูงมาก จนสามารถที่จะกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงตอนกลางเป็นวัฒนธรรมพุทธ ความเชื่อเหล่านี้เป็นการกระทำด้วยความเคารพ ศรัทธา ในสิ่งที่ผู้คนตามลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางนับถือ โดยจะแสดงออกโดยการประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีความเชื่อที่เกี่ยวกับเทวดาอารักษ์ ผีบรรพบุรุษ ผีปู่ตา ปะปนอยู่ด้วยก็ตาม ความเชื่อนี้ก็มักจะมีพระพุทธศาสนาเข้าไปสอดแทรกอยู่ด้วยเสมอ ความเชื่อดั้งเดิมก็เป็นความเชื่อที่เกิดจากสำนึกดีของคนในลุ่มน้ำโขงที่มีต่อ บรรพบุรุษ ศาสนา และสิ่งแวดล้อม เช่น การไหว้ผีปู่ตา ที่แทบทุกหมู่บ้านจะเลือกพื้นที่ดอน เป็นที่ตั้งศาลปู่ตา ที่ทุกคนเชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตของบรรพบุรุษของคนในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านจะมีพิธีเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี เพื่อขอพรจากปู่ย่าตายายให้คนในหมู่บ้านร่มเย็นเป็นสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากนั้น ยังมีการทำบุญในกรณีที่มีคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยไม่ทราบสาเหตุ จะมีการเชิญผีฟ้านางเทียมรักษาผู้ป่วย การรักษาประเภทนี้ต้องใช้หมอแคน และหมอลำทรงผีฟ้า ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่เรียกว่า “*นางเทียม*” นั่งล้อมวงผู้ป่วย เมื่อเริ่มพิธีหมอแคนจะเป่าแคน หมอลำก็จะขับลำเป็นทำนองผีฟ้า พวกนางเทียมที่นั่งอยู่จะลุกขึ้นรำรอบ ๆ คนป่วย จนกระทั่งผู้ป่วยจะลุกขึ้นฟ้อนรำด้วย ในการขอขมาต่อแม่น้ำโขง ซึ่งถือว่าแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ให้ทั้งคุณและโทษแก่ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ นอกจากนั้นยังมีความเชื่อว่าในแม่น้ำโขงเป็นที่อาศัยของพญานาค และมีเงือกอาศัยอยู่ด้วย การบูชาแม่น้ำโขงเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนาด้วยเช่นการลอยกระทงสาย การไหลเรือไฟ การก่อกองพระทรายริมโขง เป็นต้น

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สรุปได้ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างเลือนหายไปเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด และการที่วัฒนธรรมตะวันตกแพร่เข้ามาทางสื่ออย่างมากมาย เยาวชน

ไทยก็รับวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ด้วยความเต็มใจ ทำให้ขนบธรรมเนียมที่ดีงามของไทยถูกละเลย หรือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมถูกดัดแปลงไปจากเดิม บุญพะเหวดเป็นบุญใหญ่ของคนแถบลุ่มน้ำโขง ด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นหลักทำให้เกิดพิธีกรรมที่ทำต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยิ่งใหญ่ เพราะถือว่าจะได้กุศลมาก นอกจากขนบธรรมเนียมประเพณีทางพระพุทธศาสนาแล้ว ประชาชนในแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางยังมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่มีอยู่ในพื้นที่มาแต่โบราณ เช่น การบายศรีสู่ขวัญยังมีอยู่ในสังคมของคนแถบลุ่มน้ำโขง ในหลายกรณีทั้งเพื่อรักษาการเจ็บป่วย เพื่อการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสำหรับผู้จะเดินทางไกล ผู้จะต้องจากครอบครัวไปทำงานในต่างถิ่น การต้อนรับการกลับมาของลูกหลาน รวมทั้ง การต้อนรับผู้หลักผู้ใหญ่ของบ้านเมือง เป็นต้น ในด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นจะเห็นว่า ในปัจจุบันเยาวชนเข้าวัดฟังธรรมน้อยลงมาก และจะมีไม่มากนักที่จะรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายไปวัดด้วยการนิ่งชิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะการรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายของตะวันตกมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสะดวก เกิดความเคยชิน บางครั้งกลายเป็นการไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดั่งเดิม ในฝั่งของสปป.ลาว ที่มีการปกครองที่เข้มงวดกับเรื่องวัฒนธรรมตะวันตกีส่งผลให้วัฒนธรรมพุทธยังอยู่ในลักษณะที่เรียบง่ายงดงาม เยาวชนเข้าวัดฟังธรรมมากขึ้น การทำบุญตามประเพณี เทศกาลคนลาวมักจะข้ามฝั่งมาทำบุญในฝั่งไทยจำนวนมาก

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 สรุปได้ว่า เส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มน้ำโขงตอนกลาง แบ่งออกเป็น 2 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางอารยธรรมพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง คือ พระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาสู่ภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงหลายเส้นทาง หลายยุคหลายสมัยขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ซึ่งหมายถึงกษัตริย์ผู้ครองอาณาจักร มีอิทธิพลเหนือประชาชนมีอำนาจในการนำพระศาสนาหรือความเชื่อของตนเข้ามาสู่อาณาจักรที่ตนครอบครอง มีการส่งเสริมให้ศาสนาเผยแผ่ออกไป แต่ก็ยังมีการนับถือ ภูต ผี เทวดา และปรากฏการณ์ธรรมชาติมาก่อนและไม่ได้ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิม จึงนำเอาพระพุทธศาสนามาเชื่อมโยงเข้ากับความเชื่อของตนและผูกพันอยู่กับไสยศาสตร์ จนกลายเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อและความศรัทธารวมกัน พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นจึงถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และ 2) การเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลาง คือ ความเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง จากฝั่งไทยกับฝั่ง สปป.ลาว จากจังหวัดหนึ่งสู่จังหวัดหนึ่ง รวมทั้ง ความเชื่อมโยงจากอดีตมาถึงปัจจุบัน การใช้การศึกษาเป็นศูนย์กลาง เช่น พระคือผู้เชื่อมโยงทางการศึกษา วัด คือ โรงเรียน วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาและวรรณกรรมพื้นบ้าน คือ ตำราในการศึกษาเล่าเรียน ในปัจจุบันความเชื่อในเรื่องภูตผี อภินิหารต่าง ๆ กลับกลายเป็นว่า พระคือผู้รู้เรื่องผีมากกว่ารู้เรื่อง

ธรรม ทำให้พระบางรูปหันไปศึกษาไสยศาสตร์มากกว่าศึกษาพระไตรปิฎก ทำให้ความเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาหายไปหรืออ่อนแอลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1..1 การศึกษาเส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ในด้านต่าง ๆ หลายด้านแต่ก็ไม่สามารถครอบคลุมถึงอารยธรรมในลุ่มแม่น้ำโขงทั้งหมดได้ ควรมีการส่งเสริมให้มีการจัดเสวนาอารยธรรมลุ่มน้ำโขง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมริมแม่น้ำโขงอย่างจริงจัง

1.2 ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อารยธรรมของชุมชนอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ศึกษาหาข้อมูลในระดับมัธยมศึกษาและในระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.3 ควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชนที่สนใจ โดยการจัดหาตำราจัดนิทรรศการ แสดงอารยธรรมของชุมชนลุ่มน้ำโขง ในห้องสมุดประจำอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.4 วัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นวัฒนธรรมพุทธ ที่อาจมีวัฒนธรรมอื่นเจือปนอยู่ในพื้นที่ ผู้วิจัยจึงต้องพิจารณาความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การศึกษาภูมิศาสตร์วัฒนธรรม จำเป็นที่จะต้องศึกษาเป็นระยะตามความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

2.2 การศึกษาพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ผู้วิจัยต้องเข้าร่วมในพิธีกรรมนั้น ๆ ด้วย เพราะความเข้าใจในจิตวิญาณชุมชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน หากผู้วิจัยไม่ได้มีถิ่นกำเนิดในที่ประกอบพิธีกรรมแล้วความลึกซึ้งอาจจะขาดหายไป

2.3 ผู้วิจัยควรจัดทำแบบประเมินการปฏิบัติงานและมีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานต่อไป

2.4 ควรมีโครงงานและงบประมาณประจำปีที่แน่นอนเพื่อป้องกันความผิดพลาดเพราะพิธีกรรม ประเพณี บางอย่างชุมชนจะจัดปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น

2.5 ควรมีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามเอาไว้

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องในการนำเสนอผลงาน

3.2 ควรนำการศึกษาเส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคอื่นด้วย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่ามีประสิทธิภาพหรือแตกต่างกันหรือไม่

3.3 ควรศึกษาเส้นทางอารยธรรมและการเชื่อมโยงพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ควรให้ความสำคัญกับประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงด้วย เพื่อนำข้อมูลมาบูรณาการ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2533). การประเมินผลงานการจัดบรรพชาอุปสมบทภาคฤดูร้อน ประจำปี 2533. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

_____.(2547). คู่มือการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

ทรงคุณ จันทจร. (2549). ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน). กาฬสินธุ์: ประสานโรงพิมพ์.

ทัศน์ไท พลมณี. (2560). ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนต่อปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก สปป.ลาว. วารสารศิลปกรรมศาสตร์, 9(1),79-91.

นันทนา ขุนภักดี. (2530). การวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิรักษา . นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปกร.

นายอุดม จูมพลหล้า. (2549). วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง). (2559). การวิเคราะห์บริบทและสภาพการเปลี่ยนแปลงของภาษาล้านนา ในกลุ่ม 5 เชียง. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 36(1), 35-48.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). พระพุทธศาสนาในอาเซียน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

วิกิพีเดีย. (2558). ยุทธการที่เดียนเบียนฟู. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2558 จาก th.m.wikipedia.org.

วุฒิชัย สันธิ. (2556). การจัดการเส้นทางเรียนรู้ทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำกก จังหวัดเชียงราย. ในบทความวิจัยเสนอในการประชุมหาดใหญ่วิชาการเรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย”. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย*

TITLE LEGAL ISSUES REGARDING THE JUDICIAL PROCEDURE TO SETTLE A CRIMINAL OFFENCE BY RESTORATIVE JUSTICE IN THAILAND

โอภาส อุปรี
Opas Oopparee
พรชัย เลื่อนฉวี
Pornchai Luernshavee
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University, Thailand
E-mail: opas3854@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ อันได้แก่ ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หลักการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน หลักการหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนคดี และหลักการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการยุติคดีอาญาตามกฎหมายโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับประเทศไทยและต่างประเทศ รวมถึงการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย และแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อสามารถนำบทสรุปไปใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยมีการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติการดำเนินคดีอาญาและการใช้สิทธิยุติการดำเนินคดีอาญา โดยมีการจัดตั้งหน่วยงาน และศูนย์ดำเนินการที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบขึ้นในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการยุติคดีอาญา แต่กลับไม่มีการพัฒนากฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นเพื่อรองรับแนวคิดดังกล่าว เช่น การให้อำนาจแก่ศาลยุติธรรมให้มีสิทธินำผลสำเร็จจากการสมานฉันท์มาพิจารณามีคำสั่งยุติการ

* Received 3 December 2019; Revised 5 January 2020; Accepted 7 January 2020

ดำเนินคดีอาญาแผ่นดินบางกรณี โดยไม่จำเป็นต้องพิพากษาลงโทษ หรือพิพากษาลงโทษจำเลยแต่ลดหย่อนโทษให้น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการตราร่างพระราชบัญญัติการสมานฉันท์ในคดีอาญา พ.ศ. .... ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อยุติคดีอาญา โดยเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ได้โดยชอบด้วยกฎหมายโดยมีหน่วยงานศาลเป็นผู้รับผิดชอบให้มีการสมานฉันท์จนเสร็จสิ้นกระบวนการ อันจะส่งผลเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรศาล องค์กรอัยการ พนักงานสอบสวนต่อไป
คำสำคัญ: การยุติคดี, คดีอาญา, สมานฉันท์, กระบวนการยุติธรรม

Abstract

The dissertation aims to study legal concepts, principles and theories regarding the settlement of a criminal offence by Restorative Justice. The dissertation will mention about the development of the criminal procedure in Thai history, restorative justice procedure, protection of right in judicial procedure, human rights, diversion, rehabilitation of the criminal, as well as, legal measures with respect to the settlement of a criminal offence by Restorative Justice in Thailand and overseas. The study includes legal problems due to the dismissal of criminal case by Restorative Justice in Thailand and the suitable and sustainable resolution thereof to the issue.

The study found that nowadays in the criminal procedure, the right to settle the legal action against public offence by establishing an organization And the relevant administrative center is responsible for the justice department to use Restorative Justice in Criminal Justice, But there is no development of criminal law and criminal procedure law to support such concepts, such as empowering the Court of Justice to have the right to bring the results of reconciliation into consideration, order to end criminal proceedings without needing to be punished Or sentencing the defendant but reduced the penalty to less than the law. So, the researcher is of the opinion that, to enact of bill on restorative procedure in criminal proceedings B.E. ... by way of adopting the minimum standard determined and should allow the parties to restore the situation with the help of judicial authority throughout the process and follow with a measure to mitigate the controversy through the diversion of the case.

Which will result in building confidence in the justice process and confidence in the performance of the organization of the court, the organization of the prosecutor, the inquiry official.

Keywords: Settlement, Criminal Offence, Restorative, The Judicial Procedure

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการที่มุ่งดำเนินการกับตัวผู้กระทำความผิด โดยให้ความสำคัญกับการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามหลักการแก้แค้น และใช้โทษจำคุกเป็นหลัก โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็มักจะดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดในคดีทุกประเภท ไม่ว่าจะมีอัตราโทษสูงหรือต่ำ แม้กระทั่งในคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย หรือคดีที่เกิดจากการกระทำความผิดโดยประมาท อันส่งผลทำให้มีปริมาณคดีเข้าสู่ระบบการพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาคดีล้นศาล นักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งจากการศึกษากระบวนการยุติธรรมทางอาญา สามารถแยกได้เป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแบบที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทหรือการดำเนินกระบวนการทางยุติธรรมตามขั้นตอนของกฎหมายทุกขั้นตอนอย่างเคร่งครัด และแนวทางแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทหรือการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่พยายามยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยคู่กรณีและผู้เกี่ยวข้อง หลีกเลี่ยงการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการแบบเป็นทางการ วิธีการดำเนินคดีหรือการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการถูกนำมาใช้เพื่อผ่อนคลายผลกระทบอันเกิดจากความเคร่งครัดของการดำเนินคดีอย่างเต็มรูปแบบ และพยายามหลีกเลี่ยงผลร้ายที่เกิดจากความบกพร่องของการดำเนินคดีตามกฎหมายและระเบียบวิธีพิจารณาความที่เคร่งครัดของระบบกล่าวหา จึงมีแนวคิดที่จะสร้างทางเลือกในการระงับข้อพิพาทขึ้น (สุทธิพล ทวีชัยการ, 2556)

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก เป็นกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาปกติ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การมุ่งเน้นที่จะหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดแต่ละข้อหา โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกระแสหลัก มีรูปแบบการลงโทษอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการแก้แค้นทดแทน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าเมื่อบุคคลใดกระทำความผิดขึ้น บุคคลนั้นสมควรจะต้องชดใช้ต่อการกระทำของตนให้เหมาะสมกับความผิดที่ตนได้ก่อขึ้น 2) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อป้องปรามความผิด ซึ่งเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งทำให้บุคคลนั้นต้องได้รับความทุกข์ไม่ว่าในเชิงทรัพย์สิน เสรีภาพ หรือชีวิตร่างกาย 3) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น การจำคุก การกันบุคคลที่มีโอกาสจะก่อให้เกิดอันตรายนี้ออกจากชุมชนหรือสังคม และ

4) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งเป็นแนวคิดที่มองว่ามนุษย์โดยรากเหง้าตามธรรมชาติ ไม่ได้เป็นผู้ที่ชั่วร้ายมาแต่กำเนิด ลักษณะโดยสันดานหรือการกระทำต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาภายหลัง อาจจะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง สภาพแวดล้อม สถานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา หรือการเลี้ยงดูหรือแม้แต่สภาพสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ การที่บุคคลหนึ่งเป็นผู้กระทำความผิดอาญา จึงไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไป หากมีกระบวนการที่เหมาะสมและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้แก้ไขปรับปรุงตนเอง บุคคลเหล่านี้อาจจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองจากผู้กระทำความผิดอาญาให้กลายเป็นบุคคลที่สามารถใช้ชีวิตและประกอบอาชีพในชุมชนและสังคมได้

สำหรับกระบวนการยุติธรรมกระแสรอง หรือการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มองว่า การกระทำความผิดกฎหมาย เป็นการกระทำที่บุคคลหนึ่งได้กระทำผิดต่ออีกบุคคลหนึ่ง จึงเน้นที่ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้นั้นหรือสังคม (ณัฐวสา ฉัตรไพบูลย์, 2550) โดยมีเป้าหมายสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ประการที่หนึ่ง คือ การชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือจิตใจ รวมถึงเกียรติภูมิ อำนาจ สิทธิ และความสามัคคี ดังนั้น ผลลัพธ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงไม่ใช่การค้นหาตัวผู้กระทำความผิดและการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดในประการแรก แต่เป็นการทำให้ผู้เสียหายพอใจและได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำความผิด ซึ่งหมายรวมถึงการได้ระบายความรู้สึกหรือความทุกข์ร้อนที่ตนได้รับ ประการที่สอง เป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยมีกระบวนการที่กำหนดเงื่อนไขที่ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติและเป็นหลักประกันว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำ ประการที่สาม เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ เพราะถ้าเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป ต้องกำหนดหน้าที่ให้เจ้าพนักงานและพยานร่วมมือกันค้นหาความจริงอันจะนำไปสู่การกำหนดโทษ ส่วนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นการร่วมมือระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิดและผู้ที่เกี่ยวข้อง สังคม ชุมชน เจ้าพนักงาน หนักงานอัยการ และศาล เพื่อร่วมกันหาทางออกสำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นและการป้องกันการกระทำความผิดในอนาคต ประการที่สี่ เป็นมาตรการที่ประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะไม่ได้เน้นกระบวนการค้นหาความจริง ซึ่งต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ในศาลและเน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพ การฟื้นฟูรักษาพยาบาลผู้กระทำความผิด และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน (ณรงค์ ใจหาญ, 2553)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เน้นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ หรือมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 อีกทั้ง ศึกษาจากตำราทางกฎหมาย บทความทางวิชาการทางนิติศาสตร์ เอกสารที่เป็นคำวินิจฉัยของศาลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวในประเทศไทย เอกสารหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และนำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา อันได้แก่ ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หลักการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน หลักการหันเหคดีหรือการเบี่ยงเบนคดีและหลักการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการยุติคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการยุติคดีอาญาตามกฎหมายของต่างประเทศ และศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการยุติคดีอาญาขององค์การสหประชาชาติ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย

1.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาของคู่ความ โดยไม่นำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในการยุติการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน มีหลักการสำคัญที่สุดอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) ที่มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ได้แก่ 1) ความตายของผู้กระทำความผิด 2) ในคดีความผิดส่วนตัวเมื่อถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือ

ยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย 3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37 4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง 5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น 6) คดีขาดอายุความ และ 7) มีกฎหมายยกเว้นโทษ โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทั้งตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และราชทัณฑ์ มุ่งดำเนินการให้มีการยุติคดีอาญาโดยต้องการให้มีการนำตัวจำเลยมาพิพากษาคดีให้เสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 (2) (ราชกิจจานุเบกษา, 2499) โดยมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน คือ การพิจารณาคดีอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม ที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือผู้บริสุทธิ์ และลงโทษได้เหมาะสมกับความผิดที่จำเลยได้กระทำลงภายในกำหนดเวลาอันรวดเร็วซึ่งจุดมุ่งหมายในการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันนี้มุ่งที่จะยุติปัญหาในคดีอาญาเพียงการพิจารณาพิพากษาพิสูจน์ความผิดของจำเลยแล้วลงโทษจำเลยหรือยกฟ้องเท่านั้น ในความเป็นจริงแล้ว เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น ยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน จิตใจ และสิทธิอื่น ๆ แก่ผู้เสียหายและสังคมอีก แต่การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามกฎหมายในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมด้วยความรวดเร็ว แต่มิได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายและสังคมที่จะได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่ได้รับให้กลับมามีสภาพคงเดิมเหมือนเกิดอาชญากรรมขึ้น

1.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

ในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลไทยนั้น กฎหมายได้เปิดโอกาสให้พนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีได้ กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองนั้นถือเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่จำต้องไปดำเนินการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อฟ้องร้องดำเนินคดีกับจำเลย เป็นหน้าที่ของผู้เสียหายเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานและฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการฟ้องคดีแทน ปัจจุบันได้มีหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญา ได้แก่ กรมสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าพนักงาน ฝ่ายปกครอง และเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาอื่น ๆ

เมื่อพนักงานสอบสวนตรวจสอบคำร้องทุกข์ดังกล่าวว่าชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) (ราชกิจจานุเบกษา, 2477)หรือคำกล่าวโทษชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8) (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) แล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) ซึ่งหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย เมื่อพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนของรายละเอียดเกี่ยวกับค่าเสียหายหรือความเสียหายที่

เกิดขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเปรียบเทียบให้คู่กรณี กรณีที่คดีสามารถเปรียบเทียบปรับได้ หรืออาจนำไปใช้เป็นข้อมูลให้พนักงานอัยการยื่นขอให้ชดใช้ทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายหรือเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาคดีของศาลแล้ว ในทางปฏิบัติเพื่อเป็นการแก้ไขเยียวยาความเสียหายแก่คู่กรณีเบื้องต้น พนักงานสอบสวนก็มักจะเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้เจรจาตกลงกัน และจัดทำบันทึกการเจรจาตกลงค่าเสียหายในชั้นพนักงานสอบสวน

2.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้น เริ่มต้นจากพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ และหลังจากพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จะเสนอสำนวนการสอบสวน พร้อมความเห็นสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง ให้พนักงานอัยการพิจารณา หากพนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้กระทำผิด ก็จะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา มีผลเป็นการยุติการดำเนินคดีโดยเจ้าพนักงานของรัฐ อันเป็นการยุติคดีโดยไม่เด็ดขาด ผู้เสียหายอาจนำคดีไปฟ้องศาลให้ลงโทษจำเลยเองได้ นอกจากนั้นถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันการกระทำผิดของผู้ต้องหาได้ ก็จะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ลงโทษจำเลย แต่กรณีพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีพยานหลักฐานเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิด แต่เมื่อพิจารณาผลลัพธ์ของสังคมซึ่งจะได้รับจากการฟ้องคดี และผลร้ายต่อผู้ต้องหาซึ่งจะได้รับจากการฟ้องคดีแล้วไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด รวมทั้งเมื่อพิจารณาเหตุผลอื่น ๆ ประกอบด้วยแล้ว พนักงานอัยการก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้

การศึกษาพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติรับรองหลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจไว้ว่า “ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของ ก.อ. (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) เช่นนี้ หากพนักงานอัยการผู้นั้นเห็นว่าการฟ้องคดีอาญา 1) ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือ 2) จะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือมีผลกระทบต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ

2.4 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาในชั้นศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรม เป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาองค์กรสุดท้าย ซึ่งมีหน้าที่หลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ และสมควรพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดเพียงใด ในปัจจุบันระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาของไทยนั้น ได้

พัฒนาให้รวดเร็วขึ้นมาก แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมของไทยและต่างประเทศในปัจจุบันนี้ได้พัฒนาแนวคิดไปถึงการให้การคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมให้มีสิทธิได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะผู้เสียหายเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากความผิดอาญาแต่ถูกรัฐละเลยไม่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองสิทธิที่เสียหายไปจากการกระทำผิดทางอาญาเท่าที่ควร โดยต้องรับภาระในการเป็นพยานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิด ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น และอาจก่อให้เกิดปัญหาใหม่ตามมา ปัญหาดังกล่าวจึงก่อให้เกิดแนวคิดการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรม และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้มีโอกาสพูดคุย ทำความเข้าใจกับผู้กระทำผิด เพื่อตกลงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดทางอาญารวมทั้งการชดใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

ศาลยุติธรรมได้รับเอาแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญามาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางทางเลือก เพื่อช่วยให้การพิจารณาพิพากษาคดีตามกระบวนการปกติเสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็ว โดยได้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทเพื่ออำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว และอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง นอกจากจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญาแล้ว ยังขยายขอบเขตหน้าที่ออกไปเพื่อคุ้มครองดูแลสิทธิของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญา โดยศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาได้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและจำเลยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญาแผ่นดิน โดยขั้นตอนการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท และศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญานั้นอาศัยอำนาจตามกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีอยู่เดิม นำไปปรับใช้เพื่อเปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ประเทศไทยมีการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาแต่ไม่มีการตรากฎหมายออกมารองรับผลการดำเนินการของศูนย์ที่จะส่งผลให้สามารถสมานฉันท์และยุติคดีอาญาแผ่นดินได้ ส่งผลทำให้ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมาย การตั้งศูนย์สมานฉันท์และคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญาแผ่นดิน โดยไม่มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คู่ความได้รับประโยชน์จากการสมานฉันท์ในคดีอาญาแผ่นดิน แม้จะดำเนินการสมานฉันท์สำเร็จจำเลยก็ต้องถูกศาลพิพากษาลงโทษอยู่เหมือนเดิม แต่อาจมีกรณีที่เมื่อมีการสมานฉันท์เสร็จแล้วอัยการนำผลสำเร็จดังกล่าวไปพิจารณาถอนฟ้องคดี สำหรับพนักงานอัยการแล้วการถอนฟ้องดังกล่าวมีระเบียบขั้นตอนยุ่งยาก แต่อย่างไรก็ตามแม้มีการถอนฟ้องดังกล่าวแล้วศาลอนุญาตให้ถอนฟ้อง จำหน่ายคดีจากสารบบความ แต่คดีอาญาก็ไม่ระงับ ผู้เสียหายมีสิทธินำคดีมาฟ้องใหม่ได้

อภิปรายผล

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาของคู่ความ โดยไม่นำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การตกลงยุติข้อพิพาทในคดีอาญาระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด โดยไม่นำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทั้งการไปร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน หรือฟ้องคดีต่อศาล เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย โดยในปี 2555 จากผลการสำรวจอาชญากรรมภาคประชาชนทั่วประเทศปี 2555 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2555) พบว่าเหยื่ออาชญากรรมจำนวนร้อยละ 66.6 ไม่ได้แจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเหตุผลที่ไม่มีการแจ้งเหตุคือ การขาดความเชื่อมั่นในเจ้าพนักงาน เหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเล็กน้อย จึงไม่ไปแจ้งความ หรือจัดการกับเหตุที่เกิดขึ้นด้วยวิธีอื่นแล้ว หรือไม่อยากเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม หรือเพราะไม่สะดวกหรือไม่มีเวลาแจ้งเจ้าหน้าที่ หรือเพราะไม่ต้องการให้ผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดี หรือแม้แต่ตกลงประนีประนอมยอมความกันแล้ว ในส่วนของเหยื่ออาชญากรรมที่ไม่ไปแจ้งความร้องทุกข์เพราะตกลงประนีประนอมยอมความกันแล้ว หรือไม่ต้องการให้ผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบันยังไม่สนองตอบในเรื่องของการแก้ไขเยียวผู้เสียหายให้ได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายในชีวิต ร่างกาย จิตใจ ทรัพย์สิน เพื่อเสริมสร้างให้คู่กรณีกลับไปอยู่ในสังคมต่อได้ ยังจำกัดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพียงเป็นการดำเนินการระหว่างรัฐกับผู้กระทำผิด โดยรัฐพิจารณาว่าจะสมควรลงโทษผู้กระทำผิดหรือไม่ เพียงใด โดยผู้เสียหายและสังคมไม่ได้รับการชดใช้เยียวยาในความเสียหายที่เกิดขึ้น และไม่มีอำนาจตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นว่าจะให้อภัยจำเลยได้หรือไม่ ซึ่งไม่เป็นธรรมกับผู้เสียหายและสังคม

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาที่เกิดขึ้น กรณีที่เป็นความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรง แม้การกระทำของผู้กระทำผิดจะเป็นความผิดอาญานั้น แต่หากผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาจากผู้กระทำความผิดจนเป็นที่พอใจแล้ว ผู้เสียหายมักจะไม่นำคดีไปแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนหรือฟ้องคดีต่อศาล เพราะเห็นว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาได้ยุติแล้ว เนื่องจากขั้นตอนดังกล่าวมีความยุ่งยาก ซับซ้อน และต้องเสียเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย นอกจากนั้นผู้เสียหายและผู้กระทำผิดอาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความฟ้องร้อง หรืออาจจะต้องจ่ายค่าดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายให้แก่เจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบหรือบุคคลภายนอกซึ่งดำเนินการเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น เมื่อมีการแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในคดีอาญาต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนรวบรวบพยานหลักฐานเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดหรือเพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดไปฟ้องลงโทษแล้วมีความเห็นเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อไป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) ในขั้นตอนนี้พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ รวมทั้งสอบปากคำผู้กระทำผิด เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงว่าผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดหรือไม่

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายในชั้นของพนักงานสอบสวนนั้น หากพนักงานสอบสวนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความเชี่ยวชาญในการเจรจาไกล่เกลี่ยและสมานฉันท์ ก็อาจจะส่งผลดีช่วยทำให้คู่ความสามารถตกลงกันได้ ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้รับการชดใช้ทางแพ่งและชดใช้ความเสียหายอื่น ๆ จนเป็นเหตุให้คู่ความไม่ติดใจเรียกร้องดำเนินคดีต่อกันอีก และอาจตกลงยุติการดำเนินคดีอาญากัน ซึ่งกรณีความผิดต่อส่วนตัวนั้น พนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการยุติการดำเนินคดีอาญาโดยให้ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ อันเป็นเหตุให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) และพนักงานสอบสวนก็สรุปสำนวนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องเสนอพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไป แต่หากเป็นการกระทำความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งไม่อาจยุติการดำเนินคดีอาญาได้โดยชอบด้วยกฎหมาย พนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และหากมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษผู้กระทำผิดก็จะเสนอความเห็นสั่งฟ้องผู้กระทำผิด พร้อมกับแนบหลักฐานการเจรจาไกล่เกลี่ยและชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวที่คู่ความสามารถเจรจาตกลงกันได้ในชั้นสอบสวน เสนอให้พนักงานอัยการพิจารณา เพื่อให้พนักงานอัยการแถลงให้ศาลทราบเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลต่อไป เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษผู้กระทำผิดสถานเบา ซึ่งเป็นการดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

กระบวนการดำเนินคดีอาญา เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนที่สรุปสำนวนการสอบสวน ว่ามีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องจำเลยหรือความเห็นควรสั่งฟ้องจำเลยแล้ว อาจมีกรณีที่พนักงานอัยการจัดให้คู่ความสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยและสมานฉันท์กันโดยดุลพินิจของพนักงานอัยการเองหรือคู่ความร้องขอ หากเป็นความผิดอาญาต่อส่วนตัวคู่ความสามารถตกลงยอมความได้ในชั้นพนักงานอัยการโดยชอบด้วยกฎหมายมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามมาตรา 39 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) พนักงานอัยการก็จะสามารถทำสำนวนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องได้ โดยคู่ความไม่อาจรื้อร้องฟ้องกันอีกในคดีดังกล่าวได้ เพราะถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปแล้ว แต่หากเป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดินนั้น แม้คู่ความจะไกล่เกลี่ยและสมานฉันท์สำเร็จแต่คู่ความไม่สามารถตกลงยอมความกันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการจึงไม่อาจยุติการดำเนินคดีอาญาได้ แต่พนักงานอัยการอาจใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 วรรคสอง (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) ประกอบ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนโดยจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือมั่งคงแห่งชาติ หรือต่อผลประโยชน์เป็นสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 (ราชกิจจานุเบกษา, 2554) ที่ให้อำนาจอัยการสูงสุดที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีได้ หากเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น กรณีจึงอาจมีการใช้การสมานฉันท์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะเงื่อนไขของกฎหมายในปัจจุบันยังไม่อาจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายและสังคมได้ครบถ้วน กระบวนการดังกล่าวจึงเสี่ยงที่จะมีการเรียกรับผลประโยชน์ตอบแทนของผู้เกี่ยวข้องในคดีและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น ในคดีที่ไกล่เกลี่ยได้สำเร็จในชั้นอัยการ และคดีสามารถยุติกันได้โดยชอบด้วยกฎหมายตามเจตนารมณ์ของคู่ความนั้น ขั้นตอนการทำงานของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการดำเนินการสอบสวนและพิจารณาสั่งสำนวน มีความเห็นสั่งไม่ฟ้องคดีก็จะเสียเปล่า เพราะคู่ความมีเจตนาเพียงต้องการแก้ไขปัญหาอื่นที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาเท่านั้น ทั้งการชดใช้เยียวยาทางแพ่งและแก้ไขความเสียหายอื่น ๆ มิได้ประสงค์จะให้มีการลงโทษผู้กระทำผิด ดังนั้น หากมีกลไกเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญา ทั้งการชดใช้เยียวยาความเสียหายทางแพ่งและความเสียหายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญาแล้วสามารถยุติปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาได้อย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ โดยไม่จำต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานลงโทษจำเลย ก็น่าจะเกิดประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมและลดภาระงานของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการลงไปได้

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุติคดีอาญาในชั้นศาลยุติธรรม

ในปัจจุบัน มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนอมข้อพิพาท และศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาขึ้นในศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา ตามแนวคิดของการนำกระบวนการยุติธรรมกระแสรองมาใช้เป็นทางเลือกเพื่อยุติคดีอาญา นอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติ เพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมถึงการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้ และคดีอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี

เอง ซึ่งหากตกลงกันได้คู่ความก็สามารถยุติคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวได้โดยการยอมความถอนฟ้อง และในความผิดอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายถอนฟ้องได้ ส่วนศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา เดิมใช้คำว่าศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี แต่เดิมจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่องค์การสหประชาชาติผลักดันให้ประเทศสมาชิกนำมาใช้ เดิมที่มุ่งเน้นให้มีการสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญาต่อแผ่นดิน เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความได้พูดคุยทำความเข้าใจ ขอโทษ และเจรจาชดใช้ค่าเสียหายระหว่างกัน เพื่อเป็นการเยียวยาแก้ไขผู้เสียหาย ปรับความเข้าใจระหว่างคู่กรณีเพื่อเป็นการแก้ไขต้นเหตุของปัญหาการกระทำผิดอาญา แต่ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงเป็นศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาโดยภารกิจศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาได้ขยายขอบเขตการทำหน้าที่ของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเดิมจากการให้ความรู้เรื่องสิทธิทางกฎหมายกับฝ่ายจำเลย ก็ขยายภารกิจให้กว้างขวางขึ้นเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหายคดีอาญา และพยานด้วย เช่น สิทธิการเข้าเป็นโจทก์ร่วม และเรียกค่าเสียหายของผู้เสียหาย และพยานเรื่องสิทธิคุ้มครองพยาน ประเด็นถาม - ตอบ การเบิกความ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่กระบวนการยุติคดีอาญาในชั้นศาลมีการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ และได้เปิดให้มีศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือศูนย์ประนอมข้อพิพาทและศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาขึ้น เพื่อดำเนินการยุติการดำเนินคดีโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยไม่จำต้องพิพากษาลงโทษจำเลยอย่างเดียว สำหรับคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาแผ่นดินที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองนั้น ศูนย์ไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทจะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่ความ โดยศาลดำเนินการเอง หรือไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอมของศาล หากคู่ความสามารถเจรจาตกลงกันได้ ในคดีความผิดต่อส่วนตัว อาจมีการทำสัญญายอมและตกลงถอนฟ้อง ยอมความ หรือชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งจะทำให้คดีอาญายุติลง เป็นเหตุให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) โดยไม่จำต้องพิพากษาคดี และในคดีอาญาแผ่นดินนั้น ผู้เสียหายก็อาจถอนฟ้องไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 (ราชกิจจานุเบกษา, 2477)ซึ่งทำให้ยุติการดำเนินคดีชั้นศาล แต่ในส่วนคดีอาญาในความผิดอาญาแผ่นดินที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีนั้น ศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาจะทำหน้าที่เป็นคนกลางในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาระหว่างผู้กระทำผิดผู้เสียหายและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งจัดให้มีการเจรจาชดใช้ค่าเสียหาย พูดคุยทำความเข้าใจขอโทษ และแจ้งสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และพยานทราบ โดยหากมีการสมานฉันท์เยียวยาความขัดแย้งระหว่างผู้เสียหายและจำเลยสำเร็จ หากผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาค่าเสียหาย และไม่ติดใจดำเนินคดีกับจำเลย

อีก ศาลก็จะนำเหตุดังกล่าวไปใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาลดหย่อนโทษจำเลย โดยอาจพิพากษาลงโทษจำเลยสถานเบา หรือโดยลดหย่อนโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 หรือเป็นเหตุให้มีการใช้ดุลพินิจรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษจำเลย โดยพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษจำคุกไว้แต่รอการลงโทษไว้ก่อน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (ราชกิจจานุเบกษา, 2499) เมื่อพิจารณากฎหมายปัจจุบัน พบว่า ไม่อาจนำเอาผลสำเร็จจากการสมานฉันท์ระหว่างคู่กรณีไปเป็นเหตุให้ศาลมีอำนาจยุติการดำเนินคดีอาญาแผ่นดินที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี หรือลดหย่อนโทษได้เกินกว่ากึ่งหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 (ราชกิจจานุเบกษา, 2499) เว้นแต่ในคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว ที่ศาลอาจกำหนดให้มีการจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูจำเลย หรือกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนปฏิบัติตาม หากจำเลยปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือเงื่อนไขได้ครบถ้วน ศาลมีอำนาจสั่งยุติการดำเนินคดีอาญา จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ เป็นเหตุทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับได้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และมาตรา 133 (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) นอกจากนั้นในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง แม้เป็นคดีความผิดอาญาแผ่นดิน หากมีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายสำเร็จ โดยทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งความเสียหายทั้งแพ่งและความเสียหายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว และคู่ความไม่ประสงค์จะให้มีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาต่อ ผู้เสียหายก็อาจถอนฟ้องคดีได้ ทำให้ศาลอาจใช้ดุลพินิจอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้อง จำหน่ายคดีออกจากสารบบความและมิได้ดำเนินกระบวนพิจารณาคดีและพิพากษาลงโทษจำเลยแต่อย่างใด

สรุป

การที่ประเทศไทยมีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาในศาลนั้น เพื่อต้องการให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้บังคับในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลของประเทศไทย แต่ไม่มีบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น ที่สนับสนุนให้มีการนำผลสำเร็จของการสมานฉันท์ในชั้นศาลมาใช้เป็นเหตุในการยุติการดำเนินคดีอาญาแผ่นดิน หรือลดหย่อนโทษให้กับผู้กระทำผิดเป็นพิเศษ เพื่อรองรับผลการดำเนินการจากการจัดตั้งศูนย์ดังกล่าว โดยในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญานั้น หากผลการสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและจำเลยในศูนย์คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาสำเร็จ และศาลเห็นว่าจำเลยมีเจตนากลับตนเป็นคนดีและสำนึกเสียใจในการทำผิดและได้เยียวยาแก้ไขผลร้ายในคดีแล้ว การพิพากษาลงโทษจำเลยก็ไม่เกิดประโยชน์

ต่อส่วนรวม ศาลก็ไม่มีอำนาจยุติการดำเนินคดีได้ ต้องพิพากษาลงโทษจำเลย โดยอาจพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยแต่รอการลงโทษจำคุกไว้ก่อน หรือรอการกำหนดโทษ หรือจะนำเหตุดังกล่าวมาลดหย่อนโทษให้จำเลยก็ลดหย่อนโทษได้ไม่เกินกึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ทำให้จำเลยไม่ได้รับผลดีจากการพยายามแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการทำผิดอาญา ทั้งการขอโทษ ชดใช้เยียวยาความเสียหาย จึงไม่มีเหตุจูงใจให้จำเลยพยายามดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์ให้สำเร็จในชั้นศาล การจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์ขึ้นในชั้นศาลจึงไม่เกิดผลดีตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล และสำนักงานศาล ที่ประสงค์จะให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม ย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมและความเชื่อมั่นศรัทธาในการปฏิบัติงานของศาล ที่ทำหน้าที่ในการสมานฉันท์ในคดีอาญาแผ่นดิน และยังส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิจากการกระทำความผิดทางอาญา แต่ไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐในการเรียกร้องสิทธิเหล่านี้คืนได้โดยง่ายผ่านการสนับสนุนจากรัฐโดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ให้เกิดขึ้นได้จริง แต่ต้องใช้สิทธิเรียกร้องด้วยตนเองทั้งการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งในคดีอาญา หรือฟ้องคดีแพ่ง ซึ่งจำต้องเสียหายค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการดำเนินคดี และไม่แน่ว่าจะได้รับการชดใช้เยียวยาหรือไม่ เป็นการปิดโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่อาจเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกรวดเร็ว ทั่วถึง และเสมอภาคเท่าเทียมกัน ตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

เห็นควรให้มีการตราร่างพระราชบัญญัติการสมานฉันท์ในคดีอาญา พ.ศ. .... ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อยุติคดีอาญาโดยนำหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่องค์การสหประชาชาติกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย โดยเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ได้โดยชอบด้วยกฎหมายโดยมีหน่วยงานศาลเป็นผู้รับผิดชอบให้มีการสมานฉันท์จนเสร็จสิ้นกระบวนการ และเมื่อคู่ความดำเนินการสมานฉันท์เสร็จแล้วก็มีมาตรการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับคู่ความเพื่อให้คู่ความสามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในอนาคตได้อย่างปกติ ผ่านกระบวนการยุติการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยการใช้มาตรการที่จะเบี่ยงเบนคดีดังกล่าวออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือกรณีหากเป็นความผิดที่รุนแรงไม่สมควรที่จะยุติการดำเนินคดีได้ก็เปิดโอกาสให้จำเลยที่เข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และดำเนินการตามข้อตกลงในการสมานฉันท์ได้รับโอกาสที่จะลดหย่อนโทษได้มากกว่า จำเลยที่ไม่ได้ดำเนินการสมานฉันท์ให้แก่

ผู้เสียหาย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายจากจำเลย โดยพัฒนาจากกฎหมายต่างประเทศ มาตรฐานขั้นต่ำของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่องค์การสหประชาชาติกำหนด

เอกสารอ้างอิง

ณรงค์ ใจหาญ. (2553). กระบวนการสร้างความยติุธรรม เชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.

ณัฐวสา ฉัตรไพบูลย์. (2550). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติ ในนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด.

ราชกิจจานุเบกษา. (2477). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 (10 มิถุนายน 2477).

_____. (2499). ประมวลกฎหมายอาญา ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 95 พิเศษ (15 พฤศจิกายน 2499).

_____. (2553). พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 72 ก (22 พฤศจิกายน 2553).

_____. (2553). พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 75 ก (7 ธันวาคม 2553).

_____. (2554). ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนโดยจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือมั่งคงแห่งชาติ หรือต่อผลประโยชน์เป็นสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 128 ตอนที่ 30 ก). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2555). สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน พ.ศ. 2555 (อาชญากรรมที่เกิดระหว่างเดือนตุลาคม 2553 – กันยายน 2554). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สุทธิพล ทวีชัยการ. (2556). กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในคดีอาญา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์*

GOVERNMENT COOPERATION AND DEVELOPMENT OF STRATEGIES TO PREVENT AND SUPPRESS HUMAN TRAFFICKING

ธนาวดี นิ่มเรือง
Thanawadee Nimrueng
ศรุดา สมพอง
Saruda Somphong
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: annie1tana@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ 2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และ 3) เพื่อศึกษาการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า

การกำหนดมาตรการกลไกเชิงนโยบายความร่วมมือการขับเคลื่อน และการกำหนดมาตรการและบริหารข้อมูลอย่างมีประสิทธิผล เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือและคุ้มครองตาม มาตรการที่กำหนด ด้านการพัฒนากลไกเชิงนโยบายความร่วมมือ ส่งเสริมกลไกทุกระดับ สร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่ ส่งเสริมบทบาทศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัดพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการฯ ส่งเสริมการทำงานแบบเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ และต้องมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองด้านความปลอดภัยเพื่อปกป้องมิให้ผู้กระทำผิดใช้อิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อมข่มขู่ผู้เสียหายหรือชักจูงหรือบังคับเพื่อให้กลับเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ซึ่งหลักการนี้มีอยู่ใน พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

* Received 3 December 2019; Revised 3 January 2020; Accepted 5 January 2020

คำสำคัญ: ความร่วมมือภาครัฐ, ยุทธศาสตร์, การป้องกัน, การปราบปรามการค้ามนุษย์

Abstract

The purpose of this research is to study the management of strategies to prevent and suppress human trafficking on government cooperation and the development of strategies to prevent and suppress human trafficking, to study the performance based on government cooperation policies and strategic development for preventing and suppressing human trafficking, and to study the prevention and suppression of human trafficking in government cooperation based on the strategic development for preventing and suppressing human trafficking. It is a qualitative research, which has studied about government cooperation and the adoption of strategies to prevent and suppress human trafficking by collecting data from in-depth interview, focus group, and documentary research, as well as by collecting information from key informants, and purposive sampling. The group of key informants in this research consists of 3 groups, namely, the senior managers, the middle managers and the stake holders. 7 members of each group were selected as the participants.

The results revealed that:

There were the determination of measures and mechanism involved with propulsion cooperation policy, and the determination of measures and effective data management so that the victims can receive help and protection according to the measures. Besides, there were the development of cooperation-policy mechanism, the promotion of mechanisms at all levels, the cooperation at the local level, the promotion of the role of the center for the prevention and suppression of human trafficking at provincial level, and the potential development of the committee of promoting network cooperation both at home and abroad. Additionally, there must be the measures for safety and protection in order to prevent the criminals who use direct and indirect influences to intimidate the victims or to induce or force the victims to return to the human trafficking cycle based on the witness protection act 2003.

Keywords: Government Cooperation, Strategic, Protection, Suppression of human trafficking

บทนำ

สถานการณ์การค้ามนุษย์ในประเทศไทยได้ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของสถานการณ์ดังกล่าว ได้มีการออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ขึ้น รวมถึงการออกพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2558 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) การดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์มาอย่างต่อเนื่อง โดยรายละเอียดในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ขึ้น แต่สถานการณ์การค้ามนุษย์ยังคงอยู่และไม่มีท่าทีว่าจะยุติลง แสดงให้เห็นว่ามาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงก่อให้เกิดคำถามขึ้นว่า เมื่อภาครัฐมีการแต่งตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์โดยบูรณาการ 7 กระทรวงเข้าด้วยกัน เหตุใดจึงมีปรากฏการณ์การค้ามนุษย์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเมื่อมีการจับกุมผู้ที่กระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์เกิดขึ้น การดำเนินการในด้านการคุ้มครองช่วยเหลือเหยื่อผู้ได้รับผลกระทบ มีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือเป็นอย่างไร โดยเฉพาะกรณีของนาตารีอาบอบนวด ที่มีผู้เกี่ยวข้องในการกระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ในหลาย ๆ ส่วน

สำหรับประเทศไทยมีนโยบาย ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2560 - 2564 (สำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด, 2562) โดยมีวิสัยทัศน์ในภาพรวมของแต่ละยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ คือ "สังคมไทยร่วมมือกันทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน" มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 นโยบาย ได้แก่ ข้อที่หนึ่ง การเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ข้อที่สอง การให้ความสำคัญและผลักดันมาตรการการป้องกันการดำเนินคดี การคุ้มครองช่วยเหลือและการกำหนดมาตรการกลไกนโยบายความร่วมมือการขับเคลื่อน และการกำหนดมาตรการและบริหารข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อที่สาม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ข้อที่สี่ ส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ข้อที่ห้า ผลักดันการดำเนินการอย่างจริงจัง เข้มงวด ในการจัดการกับผู้กระทำ

ผิดฐานค้ามนุษย์ และองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ค้ามนุษย์ และผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ข้อที่หก ขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ในระดับประเทศและร่วมมือกับภาคเครือข่ายในการขจัดปัญหาการค้ามนุษย์ระหว่างประเทศในทุกรูปแบบอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง ข้อที่เจ็ด เพิ่มระดับความเข้มงวดในมาตรการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้กระทำผิด รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิดการค้ามนุษย์ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งในทางเพ่งและทางอาญา โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ข้อที่หนึ่ง กลุ่มผู้ค้ามนุษย์ และกลุ่มผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ข้อที่สอง กลุ่มเสี่ยง ข้อที่สาม กลุ่มประชาชนทั่วไป ข้อที่สี่ กลุ่มที่เป็นภาคเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาคประชาสังคมทั้งภายในและระหว่างประเทศ (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2553) ส่วนที่ 2 ยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ข้อที่หนึ่ง ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการป้องกัน ข้อที่สอง ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการดำเนินคดี ข้อที่สาม ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือ ข้อที่สี่ ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านพัฒนากลไกเชิงนโยบายความร่วมมือการขับเคลื่อน ข้อที่ห้า ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและบริหารข้อมูล ส่วนที่ 3 กลไกการบริหารนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และแหล่งที่มาของงบประมาณ ได้แก่ ข้อที่หนึ่ง กลไกการบริหาร แบ่งเป็นระดับชาติ และระดับพื้นที่ ข้อที่สอง แหล่งที่มาของงบประมาณ ประกอบด้วย กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และงบประมาณดำเนินการและส่วนที่ 4 การติดตามและประเมินผล ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ตามความในตามความในมาตรา 40 กำหนดให้จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับสถานการณ์ จำนวนคดีการดำเนินการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการดำเนินงานในอนาคตเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อคณะรัฐมนตรี และเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงวิธีการบริหารการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

จากปรากฏการณ์เมื่อปี พ.ศ. 2560 มีข่าวเกี่ยวกับการจับกุมและดำเนินคดีกลุ่มผู้ต้องหาคดีค้ามนุษย์ในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2560 ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้อนุมัติหมายจับ ด.ต.ยุทธชัย ทองชาติ ผู้บังคับหมู่สถานีตำรวจภูธรน้ำเพียงดิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ช่วยราชการตำรวจภูธรจังหวัดแพร่ และพวกคือ น.ส.เมย์ และฟ้า ฐานร่วมกันเป็นธุระจัดหาค้าประเวณี สมคบกันค้ามนุษย์เป็นธุระจัดหาค้าประเวณี ต่อมาวันที่ 25 เมษายน 2560 ตำรวจกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ (ปคม.) ได้ขออนุมัติศาลอาญาออกหมายจับผู้ต้องหาทั้งสามรายในข้อหาร่วมกันค้ามนุษย์ด้วย ขณะที่ พล.ต.ต.ปรีชา วิมลชัยจิต ผบก.ภ.จว.แม่ฮ่องสอน ได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยร้ายแรง ด.ต.ยุทธชัยพร้อมมีคำสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนแล้ว โดยมารดาของเหยื่อค้ามนุษย์

ต้องการให้ตำรวจดำเนินคดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และขอเรียกร้องให้ตำรวจประสานงานเรื่องคุ้มครองพยาน ซึ่งจากการพูดคุยกับกลุ่มเด็กที่เป็นเหยื่อ ให้ข้อมูลว่าเคยถูกแม่เล้ากลุ่มนี้นำไปค้าประเวณีกับข้าราชการระดับสูง โดยอ้างว่าเป็นถึงผู้ว่าราชการจังหวัด เด็กได้รับเงินค่าขายบริการเพียง 1,000 บาท เท่านั้น เด็กยังอ้างด้วยว่ายังมีตำรวจที่เป็นรองผู้กำกับในพื้นที่ถึงสองคน และตำรวจชั้นประทวนอีกหนึ่งคน บางครั้งกลุ่มผู้ซื้อบริการบังคับให้เสพยาและรุมโทรมอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย ตำรวจ ครู ข้าราชการ แม่เล้า และพ่อค้าซื้อบริการเด็ก เป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้จะมีกฎหมายและบทลงโทษแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ แต่ยังมีการกระทำผิดในลักษณะนี้อยู่เป็นจำนวนมาก และได้แพร่กระจายไปยังกลุ่มข้าราชการรับสูง ข้าราชการตำรวจในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ดูแลกฎหมายแต่มากระทำผิดเสียเอง แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของการบังคับใช้กฎหมาย ช่องโหว่ของนโยบายในการจัดการการปัญหาการค้ามนุษย์

ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เพื่อศึกษาการจัดการยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และเพื่อศึกษาการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์
3. เพื่อศึกษาการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) จากกลุ่ม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมเช่น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก อุปกรณ์บันทึกภาพ และเสียง

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยใช้กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้สืบค้นจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุมกับความเป็นจริงมากที่สุด

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ของหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวกับข้องกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และเพื่อศึกษาประเด็นปัญหาการดำเนินนโยบายและการบริหารจัดการเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือ และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ในสังคมไทย

ขอบเขตด้านประชากร หน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มี 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้บริหารระดับสูง ประกอบด้วย
    1.1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
    1.2 ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
    1.3 อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
2. กลุ่มผู้บริหารระดับกลาง ประกอบด้วย
    2.1 อธิบดีกรมสอบสวนพิเศษ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
    2.2 รองอธิบดีกรมสอบสวนพิเศษ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
    2.3 นักการทูตชำนาญการพิเศษ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
    2.4 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกิจการต่างประเทศ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
    2.5 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ (กรมสอบสวนคดีพิเศษ) หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย
    2.6 ผู้อำนวยการศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย

2.7 หัวหน้ากลุ่มงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญา 5 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยหรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย

2.8 นักการทูตชำนาญการ กองคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์คนไทยในต่างประเทศ หรือผู้ที่ได้รับหมอบหมาย

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holders) จำนวน 2 กลุ่ม ละ 7 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลโดยมีแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดที่ผู้เก็บข้อมูลลงมือด้วยตนเองได้มากจากแหล่งกำเนิดที่แท้จริง เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การทดสอบหรือการวัดจากกลุ่มตัวอย่างโดยตรง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นกระบวนการสร้างข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ อธิบดีกรมสอบสวนพิเศษ และรองอธิบดีกรมสอบสวนพิเศษ ผู้วิจัยเลือกใช้คำถามหลักเพื่อค้นหารายละเอียดและความชัดเจนตามประเด็น เป็นการเลือกอย่างเจาะจงโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการวิจัยเป็นหลัก ทั้งนี้ผู้วิจัยจะพูดคุยสนทนาอย่างเป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีและความรู้สึกเป็นกันเองระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะเตรียมประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อช่วยให้สามารถสัมภาษณ์ได้ครบทุกประเด็นที่ต้องการศึกษา แต่ไม่ได้นำออกมาอ่านเพื่อถามผู้สัมภาษณ์โดยตรง และประเด็นการถามยืดหยุ่นตามบริบทขณะดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อสัมภาษณ์ไปได้สักระยะหนึ่ง ผู้วิจัยทำการสรุปประเด็นที่สงสัยหรือต้องการถาม พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตกิริยาท่าทาง สีหน้า ของผู้ให้ข้อมูลขณะดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขณะทำการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลทุกครั้ง เพื่อป้องกันการตกหล่น และความไม่ชัดเจนของข้อมูล และยังเป็นการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลต่าง ๆ ที่มีผู้เก็บรวบรวมไว้ก่อนแล้วเพียงแต่นักวิจัยนำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาใหม่ เช่น สถิติจากหน่วยงานและเอกสารทุกประเภท ช่วยให้ผู้วิจัยประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเสียเวลากับการเก็บข้อมูลใหม่ และสามารถศึกษาย้อนหลังได้ ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา แต่จะมีข้อจำกัดในเรื่องความครบถ้วนสมบูรณ์ เนื่องจากบางครั้งข้อมูลที่

มีอยู่แล้วไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ผู้วิจัยศึกษา และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นในบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์ ข้อเท็จจริง กระบวนการวิจัยโดยการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) หรือรายละเอียดที่ผู้อื่นรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อนำมายืนยันกับข้อมูลการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การศึกษาเชิงคุณภาพเป็นการหาคำตอบ เป็นกลยุทธ์การใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อหาความน่าเชื่อถือ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เป็นวิธีการหาทางเลือกของเกณฑ์พิจารณาปกติ เป็นกระบวนการที่ถูกนำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์ด้วยการรวบรวมวิธีการใช้ผู้สังเกต (Observer) ทฤษฎี (Theory) วิธีการ (Methods) และข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Material) ที่หลากหลายและซ้ำซ้อนกัน ทำให้การวิจัยเชิงคุณภาพมีความยืดหยุ่นสูง

ดังนั้น ในการตรวจสอบข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ นั้น ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการสังเกตุและศึกษาปรากฏการณ์ในการปฏิบัติงานของพื้นที่ที่ศึกษาด้วยการสังเกตุอย่างต่อเนื่อง (Persistent Observation) มีการตรวจสอบกับแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ (Referential Adequacy) และการตรวจสอบเชิงเป็นการเปรียบเทียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลผลการวิเคราะห์ ตลอดจนผลของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปมาอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความ การสร้างข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นและเกิดขึ้นจริงในสังคม เช่น การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การปฏิบัติงาน ฯลฯ ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์แล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และจัดการข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการค้นหาความหมายของข้อความต่าง ๆ จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจัดประเภทข้อมูลและใส่รหัสตามความหมายที่ปรากฏและมีนัยต่อเรื่องที่วิจัย และสุดท้ายคือการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อตีความผลการวิจัย การสร้างข้อมูลสรุปและรายงานผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ศึกษาการจัดการยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดมาตรการกลไกเชิงนโยบายความร่วมมือ การขับเคลื่อน และการกำหนดมาตรการและบริหารข้อมูลอย่างมีประสิทธิผล นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ นโยบายส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และนโยบายผลักดันการดำเนินการอย่างจริงจังเข้มงวด ในการจัดการกับผู้กระทำผิดฐานค้ามนุษย์ และองค์กร

อาชญากรรมข้ามชาติ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้เป็นนายหน้าค้ามนุษย์และผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ความโปร่งใสในการแก้ปัญหาการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ด้านการป้องกัน (Prevention) มี เป้าประสงค์ให้ประชาชนตระหนัก และให้ความร่วมมือในการเฝ้าระวังปัญหาการค้ามนุษย์ ด้านการดำเนินคดี (Prosecution) เพื่อให้ผู้เสียหายให้ความร่วมมือในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือและคุ้มครองตามมาตรการที่กำหนด ด้านการพัฒนากลไกเชิงนโยบายและการขับเคลื่อน เพื่อส่งเสริมและขยายความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกระดับทั้งในและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาและบริหารข้อมูล เพื่อบ่งชี้สถานการณ์ความก้าวหน้าในการดำเนินงานการติดตามสถานภาพของผู้เสียหายและการติดตามการค้ามนุษย์ โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การนำนโยบายการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ไปปฏิบัติ เป็นอำนาจหน้าโดยตรงของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เป็นผู้กำกับการดูแลให้นโยบายดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนให้สอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

2. ศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนานโยบายและมาตรการการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยมีมาตรการและนโยบายที่ชัดเจน มีแผนปฏิบัติการในด้านยุทธศาสตร์ชาติ แนวทางด้านการพัฒนากลไกเชิงนโยบายความร่วมมือ การขับเคลื่อนข้อเสนอแนะ ส่งเสริมกลไกทุกระดับ สร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่ ส่งเสริมบทบาทศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์จังหวัดพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการฯ ส่งเสริมการทำงานแบบเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ สร้างงานวิจัย บูรณาการและเชื่อมโยงฐานข้อมูลทั้งในและระหว่างประเทศ พัฒนากลไกและข้อมูลการเฝ้าระวัง และการแจ้งเบาะแส แนวทางด้านดำเนินคดี ข้อเสนอแนะ สร้างความปลอดภัยในสังคม ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ บูรณาการและแบ่งปันข้อมูล พัฒนาระบบเครือข่ายด้านกฎหมาย มีระบบคุ้มครองช่วยเหลือพยานและผู้เสียหาย สร้างกลไกการแจ้งเหตุจากประชาชนและเครือข่าย นอกจากนี้ยังมีนโยบายและมาตรการการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ที่มีทั้งเจ้าภาพหลักและหน่วยงานที่สนับสนุน เพราะฉะนั้นเมื่อยุทธศาสตร์กำหนดแผนงานแล้ว เจ้าภาพหลักของแต่ละด้านก็จะต้องไปขับเคลื่อนกลยุทธ์ หาวิธีการเพื่อให้หน่วยงานที่สนับสนุนขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน

3. ศึกษาการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ต่อความร่วมมือภาครัฐกับการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การค้ามนุษย์ในประเทศไทยประเทศไทยถูกจับตามองในปัญหาเรื่องการค้ามนุษย์อย่างมากในตลอดระยะเวลาที่ปลายปีที่ผ่านมา เพราะโดยสภาพทางภูมิศาสตร์นั้น ประเทศไทยถูกล้อมรอบด้วยกลุ่มประเทศที่ด้อยพัฒนา อันได้แก่ พม่า ลาว และกัมพูชา รวมทั้งชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ประชากรในกลุ่มประเทศเหล่านั้น หรือชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น มีความต้องการการอพยพออกนอกพื้นที่หรือย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย เพื่อไปหางานทำหรือเริ่มต้นชีวิตใหม่ยังประเทศอื่นกลุ่มคนเหล่านั้นจึงอพยพเข้ามาในประเทศไทยเพื่อทำงาน หรือ เพื่อรออพยพย้ายไปยังประเทศอื่น ดังนั้นประเทศไทยจึงเป็นทั้งประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน และประเทศปลายทางในการค้ามนุษย์ การดำเนินงานการปฏิบัติงานตามกรอบนโยบายคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เสนอ โดยนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 – 2564 เห็นชอบให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 - 2564 ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนากลไกเชิงนโยบายและการขับเคลื่อน 2) ด้านการดำเนินคดี 3) ด้านการคุ้มครองช่วยเหลือ 4) ด้านการป้องกัน และ 5) ด้านการพัฒนาความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. ยุทธศาสตร์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทย การนำนโยบายยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ไปการปฏิบัติ จัดทำและกำกับการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการและแผนประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาสังคมให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์ และมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ จัดทำและกำกับการดำเนินการตามแผนงานและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และจัดให้มีและกำกับการดำเนินการตามโครงการรณรงค์และการให้การศึกษากับประชาชนทั่วไปเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ ลิมปนะวรรณะกุล ศึกษาเรื่องกระบวนการเข้าสู่การตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ของหญิงและเด็ก: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านเกร็ดตระการ (วิลาวัลย์ ลิมปนะวรรณะกุล, 2547) พบว่าเด็กและหญิงมีจุดเริ่มต้นของการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์โดยครอบครัวในชนบทชักชวนมีทั้งคนในหมู่บ้านนอกหมู่บ้านและญาติเป็น

สื่อกลางในการชักชวนโดยมีเส้นทางการเดินทาง ลักษณะคือเส้นทางการเดินเข้ามาในประเทศส่วนใหญ่เดินเข้ามาทำงานในประเทศของเด็กและหญิงต่างชาติคือลาวพม่ากัมพูชาตามจุดผ่านแดนต่าง ๆ ของประเทศและเส้นทางการเดินทางออกนอกประเทศเป็นการเดินทางเพื่อไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นพบว่ามีลักษณะเป็นกระบวนการและมีกลุ่มเครือข่ายเดียวกันซึ่งการเข้าประเทศญี่ปุ่นของเด็กและหญิงกลุ่มนี้เป็นไปอย่างถูกกฎหมายแตกต่างจากเด็กและหญิงต่างชาติที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายการเดินทางของเด็กและหญิงดังกล่าวมีเครือข่ายการเดินทางอย่างเป็นกระบวนการกล่าวคือมีนายหน้าเป็นผู้ไปติดต่อหญิงและเด็กถึงหมู่บ้านมีการนำส่งต่อให้กับนายหน้าระหว่างทางและส่งต่อเป็นทอด ๆ จนถึงปลายทางแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของเครือข่ายการเดินทางซึ่งประกอบด้วยเครือข่ายต้นทางเครือข่ายระหว่างทางและเครือข่ายปลายทางในการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนการจัดหานำพาขนส่งและส่งมอบหญิงและเด็กเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและการจัดการตามยุทธศาสตร์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาเชิงนโยบาย คือ การดำเนินการของไทยยังขาดนโยบายในภาพรวมที่ชัดเจนขาดความชัดเจนและทับซ้อนของภาระหน้าที่ การถ่ายทอดนโยบายไปสู่หน่วยงานท้องถิ่นยังไม่มีเอกภาพ ขาดความชัดเจนที่เป็นรูปธรรม และไม่สอดคล้องกับภูมิสังคมและบริบทของท้องถิ่นด้วย รวมถึงกระบวนทัศน์และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติที่ยังไม่มีความสอดคล้อง ปัญหาเชิงบริหาร คือ การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลและงบประมาณที่มีจำกัดต่อภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น การขาดมาตรการบังคับให้มีการดำเนินการตามนโยบาย การขาดระบบการรายงานและประเมินผลนโยบายที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพ และปัญหาเชิงการประสานงานแบบบูรณาการ คือ การขาดการบูรณาการในระดับประเทศอาทิ การร่วมแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์จากประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐยา วิริวิทยา ศึกษาเรื่องปัญหาอุปสรรคของเจ้าพนักงานตำรวจต่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร (ณัฐยา วิริวิทยา, 2553) ด้านทัศนะของเจ้าพนักงานตำรวจต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำหน้าที่ ในภาพรวม พบว่า เจ้าพนักงานตำรวจเห็นด้วยต่อปัญหาและอุปสรรคการค้ามนุษย์ว่าเกิดขึ้นในสังคมไทยมาอย่างช้านาน มีความเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลทั้งในประเทศและต่างประเทศจึงกลายเป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจในการสืบสวนสอบสวน และการจับกุมผู้กระทำผิด โดยทัศนะเจ้าพนักงานตำรวจมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่โดยเฉพาะปัญหาด้านผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่ไม่รู้ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาในการตัดสินที่ชัดเจนในการคัดแยกเหยื่อและผู้ต้องหา นอกจากนี้พบเจ้าหน้าที่บางส่วนมีส่วนร่วมอยู่ในขบวนการค้ามนุษย์ ด้านผู้ถูกล่อลวง ได้แก่ ปัญหาเหยื่อไม่ยอมให้ข้อมูลเนื่องจากไม่ต้องการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอิทธิพล มีปัญหาด้านภาษา ความหวาดกลัว

หรือเหยื่อกลับไปสู่การถูกล่อลวงใหม่ (Revitalization) ซึ่งเป็นปัญหาด้านการให้การเยียวยา (Rehabilitation) ที่แก้ไขได้ไม่ตรงจุด ด้านนโยบาย ได้แก่ การขาดเอกภาพในแนวทางการปฏิบัติระหว่างหน่วยงาน ในขณะการดำเนินงานต้องอาศัยการประสานหลายฝ่ายในระยะเวลาที่จำกัด บุคลากร เช่น นักจิตวิทยามีน้อย ปัญหาบทลงโทษทางกฎหมาย บทลงโทษไม่เพียงพอ

3. แนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ด้านคุ้มครองช่วยเหลือ ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ประเทศไทยควรเพิ่มความพยายามในการดำเนินคดีและพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ รวมทั้งผู้ที่ทำให้เหยื่อต้องถูกบังคับใช้แรงงานในภาคธุรกิจการค้าและการส่งออกของไทย ประเทศไทยควรพัฒนาและดำเนินงานขั้นตอนพิสูจน์อัตลักษณ์เหยื่อการค้ามนุษย์โดยให้ความสำคัญสูงกับสิทธิและความปลอดภัยของแรงงานที่เสี่ยงตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ พร้อมทั้งเพิ่มความพยายามพิสูจน์อัตลักษณ์เหยื่อการค้ามนุษย์ที่อยู่ในกลุ่มประชากรเสี่ยงโดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว ผู้ถูกเนรเทศและผู้อพยพ ประเทศไทยควรเร่งการสอบสวนคดีอาญากรณีที่การสอบสวนการใช้แรงงานบ่งชี้ว่ามีการบังคับใช้แรงงาน ซึ่งรวมถึงการที่นายจ้างหรือนายหน้าจัดหาแรงงานบังคับหนี้อย่างมีนัยสำคัญหน่วงเหนี่ยวการจ่ายค่าจ้างและยึดเอกสารเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา สมประสงค์ ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการประสานงานระหว่างองค์กรเพื่อช่วยเหลือหญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ (ชุติมา สมประสงค์, 2547) ผลการศึกษาภาพรวมความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือหญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์พบว่าประชากรที่ศึกษามีความรู้อยู่ในระดับปานกลางได้แก่การค้นพบและสืบค้นข้อเท็จจริงการคุ้มครองฟื้นฟูและให้ที่พักอาศัยการส่งกลับการประสานงานช่วยเหลือหญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์พบว่ามีการปฏิบัติในระดับปานกลางได้แก่การติดต่อสื่อสารระหว่างองค์กรการประสานงานเพื่อการส่งต่อและการปฏิบัติงานร่วมกันโดยมีการปฏิบัติด้านการประสานงานเพื่อการส่งต่อมากที่สุดการให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้นก่อนแล้วจึงส่งตัวหญิงและเด็กให้สถานสงเคราะห์ดำเนินการสำหรับด้านปัญหาอุปสรรคพบว่ามีปัญหาระดับปานกลางด้านระบบข้อมูลด้านบุคลากรและด้านการบริหารงานโดยเฉพาะปัญหาและอุปสรรคการประสานงานด้านระบบข้อมูลในข้อค้นพบที่ว่าขาดการเผยแพร่ข้อมูลการช่วยเหลือหญิงและเด็กต่อสาธารณะมากที่สุด

สรุป

ผู้วิจัยได้แบ่งข้อมูลจากการศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนำมาสรุปผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. การนำนโยบายยุทธศาสตร์การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ไปการปฏิบัติการจัดทำและกำกับการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการและแผนประสานงานของหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ทั้งในระดับส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคส่วนท้องถิ่น ชุมชน และประชาสังคมให้ การจัดทำและกำกับการดำเนินการตามแผนงานและแนวทางในการกำหนดมาตรการศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ จัดให้มีและกำกับการดำเนินการตามโครงการรณรงค์และการให้การศึกษากับประชาชนทั่วไปเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์

2. ปัญหาเชิงนโยบาย คือ การดำเนินการของไทยยังขาดนโยบายในภาพรวมที่ชัดเจน ขาดความชัดเจนและทับซ้อนของภาระหน้าที่ การถ่ายทอดนโยบายไปสู่หน่วยงานท้องถิ่นยังไม่มีเอกภาพ ขาดความชัดเจนที่เป็นรูปธรรม และไม่สอดคล้องกับภูมิสังคมและบริบทของท้องถิ่นด้วย รวมถึงกระบวนทัศน์และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ระดับนโยบายความร่วมมือระดับปฏิบัติที่ยังไม่มีความสอดคล้อง ปัญหาเชิงบริหาร คือ การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลและงบประมาณที่มีจำกัดต่อภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น การขาดมาตรการบังคับให้มีการดำเนินการตามนโยบาย การขาดระบบการรายงานและประเมินผลนโยบายที่ชัดเจนและเป็นเอกภาพ และปัญหาเชิงการประสานงานแบบบูรณาการ คือ การขาดการบูรณาการในระดับประเทศอาทิ การร่วมแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์จากประเทศ

3. แนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พบว่า ประเทศไทยควรเพิ่มความพยายามในการดำเนินคดีและพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ รวมทั้งผู้ที่ทำให้เหยื่อต้องถูกบังคับใช้แรงงานในภาคธุรกิจการค้าและการส่งออกของไทย ประเทศไทยควรพัฒนาและดำเนินงานขั้นตอนพิสูจน์อัตลักษณ์เหยื่อการค้ามนุษย์โดยให้ความสำคัญสูงกับสิทธิและความปลอดภัยของแรงงานที่เสี่ยงตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ พร้อมทั้งเพิ่มความพยายามพิสูจน์อัตลักษณ์เหยื่อการค้ามนุษย์ที่อยู่ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสี่ยงโดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว ผู้ถูกเนรเทศและผู้อพยพ ไทยควรเร่งการสอบสวนคดีอาญากรณีที่การสอบสวนการใช้แรงงานบ่งชี้ว่ามีการบังคับใช้แรงงาน ซึ่งรวมถึงการที่นายจ้างหรือนายหน้าจัดหาแรงงานบังคับหนี้อย่างมีนัยสำคัญหน่วงเหนี่ยวการจ่ายค่าจ้างและยึดเอกสารเดินทาง

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดทำระบบฐานข้อมูลโดยในแต่ละจังหวัดจำเป็นต้องมีระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ ซึ่งครอบคลุมฐานข้อมูลในเรื่องของสถานการณ์ปัญหาการค้ามนุษย์ในพื้นที่

2. การสร้างเครือข่ายในการทำงานระดับพื้นที่ นอกจากการกำหนดมาตรการศักยภาพในการทำงานของทีมสหวิชาชีพ ซึ่งเป็นคณะทำงานในระดับจังหวัดและอำเภอแล้ว ในระดับพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นระดับตำบล ระดับชุมชนและหมู่บ้าน

3. การให้ความสำคัญกับการกำหนดมาตรการศักยภาพและองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงานเพื่อช่วยเหลือเหยื่อการค้ามนุษย์ ตลอดจนการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์แก่ภาคีองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะในทีมสหวิชาชีพ

เอกสารอ้างอิง

กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. (2553). ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชุติมา สมประสงค์. (2547). แนวทางการพัฒนาการประสานงานระหว่างองค์กรเพื่อช่วยเหลือหญิงและเด็กที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐยา วิริวิทยา. (2553). ปัญหาอุปสรรคของเจ้าพนักงานตำรวจต่อการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์: ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานยุติธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 เล่มที่ 134 ตอนที่ 12 ก (27 มกราคม 2560). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

วิลาวัลย์ ลิมปนะวรรณะกุล. (2547). กระบวนการเข้าสู่การตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ของหญิงและเด็ก: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านเกร็ดตระการ. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2562). แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการสำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด ประจำปี พ.ศ.2564-2568. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด.

รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

MODEL OF TEACHER RECRUITMENT FOR SCHOOL UNDER JURISDICTION OF LOCAL ADMINISTRATION ORGANIZATIONS

กชพร วงษ์เดือน
Kodchaphorn Wongduen
เพ็ญณี แนรอท
Pennee Narot
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
E-mail: kodchaporn.wo@kkumail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) 2) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของโรงเรียนในสังกัด อปท. และต่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาจากการคัดเลือกแต่ละรูปแบบ 3) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท.ให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจทางการศึกษา ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) โดยศึกษาทั้งข้อมูลเชิงทุติยภูมิและปฐมภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัด อปท. และผู้อำนวยการกองการศึกษาของ อปท. ในจังหวัดขอนแก่น รวมจำนวน 6 ท่าน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

1) รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งตามผู้ดำเนินการมี 2 กลุ่มรูปแบบ ได้แก่ ราชการบริหารส่วนกลาง และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น 2) ผลกระทบต่อโรงเรียนในสังกัด อปท. และการกระจายอำนาจในประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างกัน โดยสาระสำคัญพบว่าในการคัดเลือกโดยราชการบริหารส่วนท้องถิ่นมีอำนาจ

* Received 5 September 2019; Revised 14 December 2019; Accepted 22 December 2019

มากกว่าจะส่งผลดีต่อการกระจายอำนาจทางการศึกษามากกว่าราชการบริหารส่วนกลางดำเนินการ แต่ทั้งนี้ราชการบริหารส่วนกลางก็ยังคงไม่ให้ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกเนื่องด้วยมีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาการทุจริต และ 3) ผลการวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการคัดเลือกพบว่า ควรให้ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ โดยระหว่างรอพิจารณาให้อำนาจแก่ท้องถิ่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการบูรณาการข้อดีของทั้งสองรูปแบบเข้าด้วยกันซึ่งเป็นวิธีที่ยังไม่เคยดำเนินการ แต่น่าจะเป็นที่ยอมรับจากหลายฝ่าย

คำสำคัญ: การกระจายอำนาจทางการศึกษา, การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, หลักความเป็นอิสระในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครู

Abstract

The purposes of this study were to: 1) Investigate teachers recruitment methods for schools under jurisdiction of local administration organizations, 2) analyze the outcome of each method of teacher's recruitment. 3) analyze and propose guidelines for teacher's recruitment in order to enhance quality of education and be in line with educational decentralization. The study was collected with the qualitative research method. The data were collected from both primary and secondary sources. The primary data were from in-depth interview of 6 directors of local administration organization departments who are expert and experienced about model of teacher recruitment for school under jurisdiction of local administration organizations. The obtained data were analyzed by content analysis and summarize report in descriptive manner.

The results reveal were:

1) there are two methods of teachers recruitment such as by the central government and the local government 2) Each method yields different outcomes, the recruitment conducted by the local administration yields a positive outcome towards educational decentralization than the one conducted by the central government. But the central government does not allow the local government to proceed with the recruitment procedure because they feel concerned with the problem of corruption. 3) results of analyze and propose guidelines for teacher's recruitment should be recruit by the local government for develop the decentralization. However, while the

central government is in the process of considering the allocation of power for local government. In the meantime, the researcher suggests the integration approach based on the procedure from both methods.

Keywords: Educational Decentralization, Local Personal Administration, La Libre Administration, Model of Teacher Recruitment

บทนำ

การคัดเลือกข้าราชการครูถือว่าเป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดการศึกษาในแต่ละประเทศ ข้าราชการครูที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับแต่ละสถานศึกษาหรือการจัดการศึกษาของประเทศย่อมนำไปสู่การจัดการศึกษาได้สอดคล้องและช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติให้มีคุณภาพตามมาได้ (กลีบจันทร์ เจริญสุข, 2553)

การคัดเลือกข้าราชการครูของประเทศไทยมีการพัฒนาปรับปรุงเรื่อยมา กระทั่งประเทศไทยได้พัฒนาการจัดการปกครองให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยมีการนำแนวคิดกระจายอำนาจมาปรับใช้นำไปสู่การจัดตั้งราชการบริหารส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อจัดทำบริการสาธารณะสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (อรปวีณ์ จุลัยยานนท์, 2559) ได้มีการกระจายอำนาจด้านการศึกษาและจัดตั้งโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นเป็นผลดีในด้านการกระจายอำนาจให้สอดคล้องการปกครองแบบประชาธิปไตยและลดความเหลื่อมล้ำในโอกาสการเข้าถึงการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งการลดความเหลื่อมนั้นไม่ควรจำกัดเพียงโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาแต่รวมไปถึงการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และปฏิเสธมิได้เลยว่าครูนั้นถือเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ส่งผลให้เกิดกระบวนการในการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท. ตามมาด้วย โดยมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการคัดเลือกถูกปรับเปลี่ยนเพื่อมุ่งเน้นประสิทธิภาพตลอดมาโดยเฉพาะการมุ่งลดปัญหาทุจริต สร้างคุณภาพและมาตรฐานของครูที่จะผ่านการคัดเลือกอันเป็นผลมาจากการถูกร้องเรียน ซึ่งในระยะแรกที่ อปท. เป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกกระทั่งในปี พ.ศ. 2560 ได้เปลี่ยนไปใช้วิธีการที่กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นราชการบริหารส่วนกลางประสงค์จะให้มีการคัดเลือกข้าราชการครูแก่โรงเรียนในสังกัดอปท. ตำแหน่งครูผู้ช่วยซึ่งถือเป็นบุคลากรทางการศึกษาของท้องถิ่นที่จะมีระยะเวลาการทำงานกับอปท. ตั้งแต่เริ่มแรก ทั้งนี้ อปท. มีสิทธิคัดเลือกได้เฉพาะรับโอนเท่านั้น เป็นเหตุให้การคัดเลือกข้าราชการครูของอปท.กลับไปสู่การสร้างความกังวลให้กับหลายฝ่ายอีกครั้งซึ่งจะกลายเป็นการแทรกแซงการบริหารงานบุคคลของอปท.อันเป็นการขัดต่อหลักการกระจายอำนาจหรือไม่ และจะส่งผลต่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศไทยอย่างไรบ้าง จากผลของการ

ปรับเปลี่ยนรูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของ อปท. ที่ท้องถิ่นถูกลดบทบาทในการคัดเลือก (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2561) เนื่องด้วย กระบวนการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท. หากพิจารณาให้ดีจะพบว่ามีความเกี่ยวโยงไปถึงการบริหารงานบุคคลที่แต่ละองค์กรจะต้องบริหารจัดการให้เกิดความเหมาะสม เมื่อท้องถิ่นแต่ละแห่งล้วนมีความหลากหลายรวมถึงเป้าหมายในการจัดตั้งที่แตกต่างกัน การใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจึงอาจไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับอีกท้องถิ่นหนึ่งได้ ส่งผลกระทบต่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาซึ่งเมื่อมีผลกระทบตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกข้าราชการครูอันถือเป็นบุคลากรสำคัญตั้งแต่เริ่มแรกเช่นนี้ย่อมเป็นเหตุให้การจัดการศึกษาที่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นเกิดอุปสรรค ตลอดจนส่งผลต่อโอกาสในการประสบความสำเร็จและประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยผู้ที่จะได้รับผลกระทบอย่างมากคือเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ (สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (สปร.), 2561) ด้วยเหตุนี้กระบวนการดังกล่าวจึงมีความสำคัญอย่างมาก และต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและไม่เกิดผลกระทบที่เป็นปัญหาตามมาได้ ดังนั้นจากที่มาและความสำคัญของการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท. ที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรและมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท.” เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในรูปแบบ และผลกระทบที่เกิดจากการคัดเลือก อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และหาแนวทางในการพัฒนาการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท. ให้เกิดประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนที่เป็นทรัพยากรสำคัญสำหรับพัฒนาประเทศ ตลอดจนเป็นการพัฒนาการกระจายอำนาจทางการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายอำนาจในประเทศไทยให้บรรลุผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท.
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของโรงเรียนในสังกัดอปท.จากการคัดเลือกแต่ละรูปแบบ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดอปท. ให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในการรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากที่สำคัญ 2 วิธีการ ได้แก่ วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และ

การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) มีรายละเอียดการดำเนินการของแต่ละวิธีการ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาเฉพาะการสอบคัดเลือกข้าราชการครูตำแหน่งครูผู้ช่วยของโรงเรียนในสังกัดอปท. เฉพาะ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาล เนื่องด้วยเป็นกลุ่ม อปท. ที่มีจำนวนมาก และ มีอยู่ทุกจังหวัดในประเทศไทย จึงเป็นขอบเขตที่สามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่าง และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ตลอดจนการนำผลการวิจัยไปปรับใช้ได้มากที่สุด

2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นโรงเรียนสังกัดอปท.ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีประชากรกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนในสังกัด อปท. แต่ละประเภทตามขอบเขตด้านเนื้อหาครบถ้วน ตลอดจนมีโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และผู้มีประสบการณ์จัดสอบคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัด อปท. อีกด้วย โดยกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน 1) สุ่มโรงเรียน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โรงเรียนในสังกัดอปท. ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 โรงเรียน และกองการศึกษา 2 แห่ง 2) การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 5 คน จากโรงเรียนในสังกัด อปท. แต่ละประเภท และผู้อำนวยการกองการศึกษา 2 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์จากทั้งกรณีรับบรรจุจากผู้ที่สอบคัดเลือกโดยราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จึงเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ให้ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการคัดเลือกทั้ง 2 รูปแบบการคัดเลือกหลักตามประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาได้เป็นอย่างดี

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บและรวบรวมข้อมูล เลือกใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและเน้นการสัมภาษณ์เป็นหลัก นำข้อมูลประกอบเข้าด้วยกันเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เครื่องมือวิจัยในการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบด้วย กรอบประเด็นสำคัญในการสรรหา และคัดเลือกข้าราชการครูในสังกัดอปท. ได้แก่ เอกสารประกาศรับสมัครสอบคัดเลือกและวิธีการคัดเลือกครูผู้ช่วย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์แบบโครงสร้าง (Structural Interview) โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาที่พบ ข้อดี และข้อเสีย ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีความรู้ความเข้าใจในการคัดเลือกครูผู้ช่วยของโรงเรียนในสังกัดอปท. สัมภาษณ์ในประเด็นแนวทางการพัฒนาการสอบวิธีการสอบคัดเลือกครูผู้ช่วยของโรงเรียนในสังกัดอปท.

4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทุกครั้งหลังจากรวบรวมข้อมูลเสร็จ โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จึงวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตามกรอบวิจัยที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจรูปแบบการแทรกแซงอปท. ตลอดจนบรรลุตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผ่านการนำเสนอสิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและการบรรยายเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

การศึกษา วิเคราะห์เอกสาร และการวิจัยภาคสนาม สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดอปท. การคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วยของโรงเรียนในสังกัดอปท.มีรูปแบบการคัดเลือกที่แบ่งได้เป็น 6 ยุคสมัย ซึ่งแม้จะประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการสอบคัดเลือกหลายฝ่าย แต่ทั้งนี้พบว่าสาระสำคัญ สามารถแบ่งผู้ดำเนินการคัดเลือกได้ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ราชการบริหารส่วนกลาง และ 2) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

2. ผลกระทบต่อการโรงเรียนสังกัด อปท. และกระจายอำนาจทางการศึกษาในประเทศไทย แบ่งตามรูปแบบของผู้ดำเนินการสอบคัดเลือก ดังนี้

2.1 กรณีราชการบริหารส่วนกลางดำเนินการ

2.1.1 ด้านบวก

2.1.1.1 มีคุณภาพและมาตรฐาน จากการดำเนินการและจัดสอบโดยหน่วยงานหรือผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้ออกข้อสอบที่ได้รับการยอมรับ และดำเนินการจัดสอบตามมาตรฐานของราชการบริหารส่วนกลาง “ส่วนกลางจัดสอบก็น่าจะมีคุณภาพมีมาตรฐานของข้อสอบในระดับหนึ่ง อย่างน้อยก็เป็นที่พอใจและยอมรับของคนส่วนใหญ่ในประเทศไทย แม้กระทั่งในหลายท้องถิ่น” (ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพลพิทยาคม, 2562)

2.1.1.2 ลดปัญหาการทุจริตและระบบอุปถัมภ์ ช่วยให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัด อปท. มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากการที่ราชการบริหารส่วนกลางดำเนินการจัดสอบพร้อมกันทั่วประเทศในรอบเดียว“ที่ผ่านมาส่วนกลางพยายามรักษาความเป็นกลางมาโดยตลอด ซึ่งได้รับความเชื่อมั่นในความเป็นกลางมากกว่าส่วนท้องถิ่น จึงนิยมสมัครสอบกับส่วนกลางมากกว่า จึงคิดว่าน่าจะช่วยลดระบบอุปถัมภ์และได้บุคลากรที่มีคุณภาพสูงมาพัฒนาการกระจายอำนาจได้” (ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลพลประชานุกูล, 2562)

2.1.2 ด้านลบ

2.1.2.1 การจัดทำบริการสาธารณะด้านการศึกษาเกิดความล่าช้า ท้องถิ่นไม่มีอำนาจจัดสอบและดำเนินการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วย ด้วยตนเองคงเหลือเพียงการวางอัตรากำลังซึ่งต้องขอไปยังราชการบริหารส่วนกลางจัดสรรให้เท่านั้น “การศึกษาเป็นการจัดทำบริการสาธารณะอย่างหนึ่ง ก็ต้องสะดวกรวดเร็ว จึงได้มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งเมื่อภายหลังล่าสุดนี้ส่วนกลางดึงกลับไปคัดเลือกเองอีกแล้ว ก็จะ

เกิดความล่าช้า ไม่ทันท่วงที ส่งผลให้หลายที่ขาดแคลนครูเป็นระยะเวลานาน” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านไผ่, 2562)

2.1.2.2 สร้างเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การขาดแคลนข้าราชการครูที่ไม่ครบหรือไม่ตรงสาขา จากการกรณีราชการบริหารส่วนกลางดำเนินการสอบคัดเลือกแบบแยกตามกลุ่มภาค โดยในแต่ละภาคแบ่งเป็นเขตจังหวัด แม้บางจังหวัดมีความใกล้ชิดในด้านพื้นที่ที่ติดต่อกัน แต่ด้วยเหตุผลการจัดกลุ่มเช่นนี้ย่อมส่งผลให้ผู้เข้าสอบอาจไม่ได้รับการบรรจุลงในเขตพื้นที่ตน “นอกจากรอเปิดสอบพร้อมกันแล้ว ยังมีกรณีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนด้วย ซึ่งถ้าโรงเรียนไหนนักเรียนน้อยก็จะมีครูแค่ไม่กี่คน ส่งผลให้ครูไม่ครบสาระ และต้องสอนในสาขาอื่นที่ไม่ตรงสาขา เป็นการสร้างภาระงานให้กับครูมากเกินไป ประสิทธิภาพการสอนก็ลดลงไปด้วย” (ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลพลประชานุกูล, 2562) “รอเปิดสอบครูพร้อมกัน เด็กก็จะขาดครูที่ตรงสาขามาสอน เป็นชั่วระยะเวลาหนึ่งของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” (รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านไผ่, 2562)

2.1.2.3 ขัดกับหลักความเป็นอิสระของ อปท. ด้านการบริหารองค์กรอิสระภายในเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่น “เวลาจะขอครูเพิ่มก็ต้องส่งเรื่องตามลำดับขั้นตอน และต้องรออนุมัติจากส่วนกลางเมื่อเราขาดครูในตำแหน่งใดหรือมีครูไม่มีเพียงพอและจำเป็นที่ต้องมีครูเพื่อสอนนักเรียนให้ครบทุกระดับชั้น เราต้องรอทางส่วนกลางเป็นผู้ประกาศรับสมัครซึ่งอีกนานกว่าจะประกาศรับสมัคร” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุขามแก่นพิทยาลัย, 2562)

2.1.2.4 ลดทอนการกระจายอำนาจทางการศึกษา จากการที่รวมอำนาจกลับไปให้ราชการบริหารส่วนกลางบริหารจัดการครูและดำเนินการจัดสอบคัดเลือก“เรียกว่าเป็นการกระจายอำนาจ แต่ดึงอำนาจการคัดเลือกกลับไปที่ส่วนกลาง ก็ไม่ต่างกับการเป็นส่วนภูมิภาคมากนัก คือแค่ให้เราช่วยสอนและฟังคำสั่งจากส่วนกลาง” (รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยสายหนังและผู้อำนวยการกองการศึกษา อบต.สีชมพู, 2562)

2.2 กรณีราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือก

2.2.1 ด้านบวก

2.2.1.1จัดทำบริการสาธารณะด้านการศึกษาได้รวดเร็ว สามารถลดโอกาสขาดแคลนข้าราชการครูได้ เนื่องด้วยไม่ต้องรอการดำเนินการจัดสอบคัดเลือกโดยราชการบริหารส่วนกลางซึ่งมักจะรอดำเนินการพร้อมกันทั่วประเทศเพื่อประหยัดงบประมาณ และจำเป็นต้องรอดำเนินการพร้อมกับอปท.ในจังหวัดอื่นหรือแห่งอื่น “ท้องถิ่นคัดเองก็ตรงข้ามกับส่วนกลางอยู่แล้ว ช่วยให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว พื้นที่ห่างไกลก็จะไม่ขาดแคลนครู เป็นข้อดีของการกระจายอำนาจอยู่แล้ว” (ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลพลประชานุกูล, 2562)

2.2.1.2 ได้ข้าราชการครูที่ตรงความต้องการ ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการจัดการศึกษา จากการที่มีข้าราชการครูเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน และทันต่อการตอบสนองความต้องการของสถานศึกษา “ท้องถิ่นแต่ละที่ก็ไม่เหมือนกัน ทั้งตามทฤษฎีและตามความเป็นจริง เช่น โรงเรียนแห่งนี้ที่นักเรียนมีความหลากหลายและขาดความพร้อม เพราะฉะนั้นถ้าครูที่ไม่รู้ไม่เข้าใจพวกเขา การจะสอนให้มีประสิทธิภาพก็จะเป็นเรื่องยาก หากท้องถิ่นสัมภาษณ์คัดเลือกได้เองก็จะมีโอกาสได้ครูที่เข้าใจเด็กจริง ๆ สามารถเลือกคนที่คิดว่าจะเข้ามาทำงานแก้ไขปัญหาและพัฒนาได้” (ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลพลประชานุกูล, 2562) “เมื่อเราได้ครูครบตรงตามความต้องการ เด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือเด็กที่เรียนในท้องถิ่นก็จะเข้าถึงการศึกษา เป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างหนึ่ง” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุขามแก่นพิทยาลัย, 2562)

2.2.1.3 ส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษาในประเทศไทย จากการให้อำนาจ อปท. บริหารโรงเรียนในสังกัดและบริหารงานบุคคลได้ตามความเหมาะสม ตามความต้องการของท้องถิ่นภายใต้การบริหารของผู้บริหารท้องถิ่น “ถ้าท้องถิ่นคัดเลือกเองได้เต็มที่ก็จะส่งเสริมแนวคิดการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะในการกระจายอำนาจทางการศึกษาในประเทศไทยให้พัฒนาไปตามกลไกการกระจายอำนาจได้” (รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลเมืองเมืองพล, 2562)

2.2.2 ด้านลบ

2.2.2.1 การกระจายอำนาจทางการศึกษาขาดประสิทธิภาพ จากกรณีที่มาตรฐานข้อสอบ ความรู้ความสามารถของบุคลากรที่อาจต่ำกว่ามาตรฐาน และกรณีเปิดช่องให้มีการทุจริตช่วยเหลือผู้ที่อาจมีความรู้ความสามารถไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดให้ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วย “ถ้าท้องถิ่นที่ไม่มีคุณภาพและมาตรฐานของข้อสอบ ก็จะวนกลับไปสู่ระบบอุปถัมภ์เหมือนเดิม ส่งผลให้บุคลากรในการกระจายอำนาจทางการศึกษาและการกระจายอำนาจทางการศึกษาขาดประสิทธิภาพ” (รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยสายหนังและผู้อำนวยการกองการศึกษา อบต.สีชมพู, 2562) “เป็นลักษณะการกล่าวหา ที่ขอนแก่นไม่มีนะ แต่ที่อื่นอาจจะมีก็ได้ คือ เขากล่าวหาว่าท้องถิ่นออกข้อสอบเองแล้วมาตรฐานข้อสอบต่ำกว่ามหาวิทยาลัยที่ส่วนกลางจ้างให้ออกข้อสอบ” (ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุขามแก่นพิทยาลัย, 2562)

2.2.2.2 สร้างความเหลื่อมล้ำด้านประสิทธิภาพการสอนของข้าราชการครูที่แตกต่างกัน “ท้องถิ่นมีหลายรูปแบบ ถ้าท้องถิ่นออกข้อสอบเองมันก็จะสอดคล้องไม่ต้องไปออกข้อสอบในส่วนที่มันไม่เกี่ยวข้องได้ ลองนึกถึงกรณี อบต. อบจ. เทศบาล ทั่ว ๆ ไป ซึ่งท้องถิ่นเหล่านี้ไม่มีกรุงเทพมหานคร ไม่มีเมืองพัทยาก็ถามเฉพาะบริบทของท้องถิ่นดังกล่าวที่เป็นกลุ่มใหญ่ เป็นการตีกรอบให้มันสอดคล้องกับท้องถิ่นที่จัดสอบให้ได้

คนที่เหมาะสมจริง ๆ ไม่ใช่ออกข้อสอบเหมารวม” (ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพลพิทยาคม, 2562)

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดอปท.

3.1 แนวทางในการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วยควรดดำเนินการคัดเลือกโดยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจและหลักความเป็นอิสระของอปท. โดยไม่จำเป็นต้องกังวลการทุจริต เนื่องด้วยมีกลไกการตรวจสอบอยู่แล้วและควรให้ประชาชนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมกับการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทั้งนี้ส่วนกลางมีหน้าที่เพียงคอยกำกับดูแลเท่าที่จำเป็น การกำกับดูแลที่เข้มงวดมากเกินไปทำให้อปท.ขาดไร้ซึ่งอิสระอย่างแท้จริงทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นปกครองกันเองอย่างแท้จริง (ศรันย์ จิระพงษ์สุวรรณ, 2559)

3.2 หากไม่สามารถกระจายอำนาจได้อย่างเต็มที่ หรือระหว่างรอพิจารณาให้อำนาจการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วยกลับคืนสู่อปท. อาจใช้วิธีการผสานความร่วมมือของข้อดีจากทั้งสองรูปแบบในกรณีราชการบริหารส่วนท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการจัดสอบคัดเลือกได้ด้วยตนเองทั้งหมด ผู้วิจัยขอเสนอแนะวิธีการซึ่งที่ผ่านมา 6 ยุคสมัย (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2561) ยังไม่เคยดำเนินการด้วยวิธีดังกล่าวแต่อย่างใด โดยการจัดสอบภาคความรู้ความสามารถทั่วไป (ภาค ก.) และภาคความรู้ความสามารถเฉพาะตำแหน่ง (ภาค ข.) โดยมาตรฐานและการดำเนินการของราชการบริหารส่วนกลางอันเป็นหน่วยงานในระดับที่บุคคลทั่วไปต่างให้การยอมรับเพื่อลดข้อครหาซึ่งเป็นข้ออ้างที่ราชการบริหารส่วนกลางกังวลและให้ยึดถือเกณฑ์คะแนนมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อเป็นการประกันมาตรฐานของข้าราชการครูที่จะผ่านการสอบคัดเลือก แต่ทั้งนี้จะไม่ทำการขึ้นบัญชีลำดับผู้สอบได้เรียงตามคะแนนแต่อย่างใด โดยใช้วิธีการให้ผู้ที่มีคะแนนถึงเกณฑ์ขั้นต่ำสามารถเข้าทำการขอสอบสัมภาษณ์และทดสอบในภาคความเหมาะสมสำหรับตำแหน่ง (ภาค ค.) อันเป็นภาคสุดท้ายและเป็นภาคสำคัญที่จะได้เข้าใจทักษะ ความคิด ความรู้ความสามารถของบุคคลที่จะมาปฏิบัติงานในท้องถิ่น จึงควรต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการที่มาจากอปท.ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจบริบทของท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วยให้สอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระของอปท. เพิ่มโอกาสได้รับบุคลากรที่สามารถปฏิบัติงานภายใต้บริบทของท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการของประชาชน เกิดความรวดเร็วในการคัดเลือกตามหลักการกระจายอำนาจที่สะดวก เข้าถึงความต้องการและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำจากการขาดแคลนครูในการกระจายอำนาจทางการศึกษาได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ ราชการบริหารส่วนกลางหาอาจต้องมีความกังวลในปัญหาการทุจริตจากการไม่จัดอันดับผู้ได้รับการคัดเลือกไม่ เนื่องด้วยเหตุผลของการกระจายอำนาจที่มิได้มุ่งเน้นขจัดปัญหาดังกล่าวเป็นสำคัญตามที่ได้กล่าวในการอภิปรายผลการศึกษากับทั้งบุคคลที่ผ่านเกณฑ์

คะแนนการคัดเลือกก็ถือได้ว่าเป็นผู้ผ่านการพิจารณาที่สามารถบรรจุและทำการสอนได้ เช่นนี้ผู้ที่สมัครเข้าสอบภาค ค. ซึ่งจะต้องดำเนินการขอสอบกับโรงเรียนในสังกัดอปท. เอง ย่อมถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะทำการสอนได้ทุกคน อปท.จะดำเนินการคัดเลือกผู้ใดอย่างไร ตามความเหมาะสมก็ย่อมทำได้และจัดลำดับบัญชีของตนเองในภายหลัง อันจะสอดคล้องกับการจัดการศึกษารูปแบบกระจายอำนาจที่จะได้คนที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่นตามแนวคิดกระจายอำนาจ โดยแนวทางดังกล่าวต่างได้รับความสนใจและเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกือบทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่า “กระบวนการดังกล่าวจะช่วยลดข้อครหาเรื่องมาตรฐานการจัดสอบ และเพิ่มความรวดเร็วในการคัดเลือกเนื่องด้วยไม่ต้องรอดำเนินการจากส่วนกลางพร้อมกัน นอกจากนี้ยังให้ท้องถิ่นมีอำนาจตามแนวคิดกระจายอำนาจด้วย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการจัดการศึกษาในแต่ละพื้นที่และต่อผู้เรียนอย่างมาก” คงจะมีแต่เพียงหนึ่งท่านเท่านั้นที่เห็นว่า “อาจเป็นช่องทางให้ราชการบริหารส่วนกลางให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความสนิทสนมผ่านการคัดเลือกขั้นต่ำมาสัมภาษณ์ในภาค ค.” แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกในท้ายที่สุดจะมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากบุคลากรและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิก่อนจะเลื่อนตำแหน่งจากครูผู้ช่วย ตลอดจนการให้ความสนใจสอดส่องการจัดการเรียนการสอนของผู้ปกครองซึ่งเป็นภาคประชาชนที่จะร่วมกันตรวจสอบการปฏิบัติงานและการคัดเลือกของกรรมการอยู่แล้ว อันเป็นการตรวจสอบกระบวนการคัดเลือกและผู้ผ่านการคัดเลือกให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้อาจมีคณะกรรมการจากราชการบริหารส่วนกลางที่ร่วมกำกับดูแลก็สามารถทำได้เช่นกันตามหลักการกระจายอำนาจ

อภิปรายผล

ผลการศึกษา รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วย ในโรงเรียนสังกัดอปท.มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายและใช้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหลายฝ่ายประกอบเป็นคณะกรรมการคัดเลือกเข้าด้วยกัน แต่หากพิจารณาให้ดีจากการศึกษาจากเอกสารประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่ามีเพียง 2 รูปแบบที่เป็นสาระสำคัญ ได้แก่ การสอบคัดเลือกโดยราชการบริหารส่วนกลาง และโดยท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละแห่งเป็นผู้ดำเนินการสอบคัดเลือก

ผลการศึกษาส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดอปท. และ ผลกระทบต่อการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาทั้งด้านบวกด้านลบ พบว่าในกรณี อปท. เป็นผู้ดำเนินการหลักจะส่งผลดีในด้านการส่งเสริมการบริหารจัดการของ อปท. และการกระจายอำนาจ แต่ก็จะส่งผลต่อความกังวลในเรื่องมาตรฐานและคุณภาพ ส่วนกรณีราชการบริหาร

ส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการก็ย่อมส่งผลกระทบแน่ชัดในการไม่ส่งเสริมการบริหารจัดการของ อปท. ให้ได้สะดวกนักแต่จะส่งผลในด้านมาตรฐานและคุณภาพการคัดเลือก

ผลการศึกษาและวิเคราะห์แนวทางพัฒนาการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วย ของโรงเรียนในสังกัด อปท. พบว่า ควรให้ อปท. มีอำนาจคัดเลือกได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการกระจายอำนาจทางการศึกษาในประเทศไทยและเป็นไปตามกลไกการกระจายอำนาจ แต่หากไม่สามารถดำเนินการได้ควรให้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกขั้นตอนสุดท้ายเพื่อให้ได้บุคลากรที่ตรงความต้องการกับท้องถิ่น และมีความเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นอย่างแท้จริง ตลอดจนมิให้เกิดปัญหาขาดแคลนข้าราชการครู แต่ยังคงเป็นบุคคลที่ผ่านเกณฑ์คะแนนการสอบคัดเลือกจากราชการบริหารส่วนกลางเพื่อยืนยันและลดข้อกังวลในคุณภาพของผู้ผ่านการคัดเลือก โดยผลการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับรายงานประจำปี 2560 คณะกรรมการมาตรฐานการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2561) นำเสนอรายงานการศึกษาหลายประเด็นมีสาระสำคัญตอนหนึ่งสรุปความได้ว่า รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วย ของโรงเรียนในสังกัดอปท.มีหลายรูปแบบและประกอบด้วยคณะกรรมการคัดเลือกจากหลายภาคส่วนแต่มีรูปแบบที่เป็นสาระสำคัญ 2 รูปแบบ ได้แก่ การสอบคัดเลือกโดยราชการบริหารส่วนกลาง และ โดยท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละแห่งเป็นผู้ดำเนินการสอบคัดเลือกเอง สอดคล้องกับข้อมูลตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 8/2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ที่มีสาระสำคัญว่า การคัดเลือกข้าราชการในสังกัด อปท. มีปัญหาทุจริตและมาตรฐานการสอบคัดเลือก และระบบอุปถัมภ์มีข้อเสียอย่างมากส่งผลให้ราชการบริหารส่วนกลางต้องเข้าแทรกแซงเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ผลการศึกษาและบทความการศึกษาของ (Ilaw, 2561) เรื่อง “สี่ปี คสช. ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น กระจายอำนาจถอยหลัง ราชการแทรกแซงท้องถิ่น” สาระสำคัญบางตอนกล่าวว่า การคัดเลือกบุคลากรที่อปท.ไม่สามารถดำเนินการบริหารงานบุคคลได้เอง ส่งผลให้ไม่สามารถได้คนที่ตรงกับความต้องการและเข้าใจบริบทของท้องถิ่น สอดคล้องกับ สุรภัทร์ พิไชยแพทย์ ศึกษาเรื่อง “อนาคตท้องถิ่นไทยที่มิใช่รัฐส่วนกลาง: สิ่งที่ขาดหายไปจากการกระจายอำนาจ อปท.” สาระสำคัญตอนหนึ่งพบว่า ราชการบริหารส่วนกลางยังคงแทรกแซงการบริหารงานของอปท.จนติดขัดและไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกตามแนวคิดกระจายอำนาจ และ เสนอให้กระจายอำนาจให้เต็มที่เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้การกระจายอำนาจตลอดจนรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่น (สุรภัทร์ พิไชยแพทย์, 2561) ประเด็นนี้ยืนยันจาก กฤษณ์ วงวิเศษธร ศึกษาการทุจริตคอรัปชั่นใน อปท. ที่สามารถแก้ไขได้โดยกลไกการตรวจสอบอยู่แล้ว ตลอดจนสามารถป้องกันได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร, 2560) สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนมากซึ่งเป็น

ผู้อำนวยการโรงเรียนในอปท. และผู้อำนวยการกองการศึกษา ได้ให้ความเห็นตรงกันว่าควรให้อปท.มีอำนาจบริหารงานบุคคลอย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งหากไม่สามารถดำเนินการได้ก็ควรร่วมมือกันโดยใช้มาตรฐานข้อสอบของส่วนกลาง แต่คงไว้ซึ่งอำนาจพิจารณาผู้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกให้สัมภาษณ์และคัดเลือกจัดอันดับโดยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

สรุป

จากผลการศึกษาทั้งหมดและอภิปรายผลในข้างต้นประกอบกับการศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าผลการศึกษาทั้งหมดจะมีอยู่หลายประการแต่หากพิจารณาทุกวัตถุประสงค์การศึกษาจะพบว่า ทุกวัตถุประสงค์มีความสัมพันธ์กัน ท้ายที่สุดจะส่งผลกระทบต่อการกระจายอำนาจทางการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาอันเป็นการจัดทำบริการสาธารณะที่มุ่งสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยอันเป็นสาระสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากการวิเคราะห์ผลพบว่า ผลกระทบจากการดำเนินการคัดเลือกข้าราชการครู ตำแหน่งครูผู้ช่วยของโรงเรียนในสังกัดอปท.โดยผู้ดำเนินการทั้ง 2 รูปแบบ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ทั้งนี้หากพิจารณาถึงประเด็นการจัดการศึกษาที่อยู่ภายใต้แนวคิดกระจายอำนาจ ปัญหาการทุจริตมีกลไกในการตรวจสอบและต้องใช้ระยะเวลาให้ประชาชนได้เรียนรู้หากไม่เสียหายมากนัก แม้ในกระบวนการรับเข้าครูผู้ช่วยจะเกิดปัญหาดังกล่าวก็ตามแต่การประเมินการตรวจสอบต่าง ๆ ราชการบริหารส่วนกลางก็ได้เข้าร่วมและกำหนดมาตรการเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น จึงหามีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปแทรกแซงและวนกลับมาสู่การที่ราชการบริหารส่วนกลางเป็นผู้คัดเลือกดังเช่นอดีตอันจะนำไปสู่การรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง แม้ว่าการคัดเลือกที่ราชการบริหารส่วนกลางดำเนินการจะมีผลดีก็ตาม แต่เมื่อขัดหรือแย้งกับสาระสำคัญของแนวคิดการกระจายอำนาจในท้ายที่สุด จึงสามารถสรุปผลได้ว่าแท้จริงนั้นวิธีการคัดเลือกที่ราชการบริหารส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกนั้นหาได้สอดคล้องหรือเป็นไปตามแนวทางการกระจายอำนาจแต่อย่างใด อาจเป็นเหตุให้เกิดการหยุดชะงักในการบริหารงานในลักษณะของการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ปัญหาความทุจริตและคุณภาพ ตลอดทั้งมาตรฐานการคัดเลือกที่ราชการบริหารส่วนกลางกล่าวอ้างต่อกระบวนการคัดเลือกโดยอปท.หาเป็นสาระสำคัญในแนวคิดการกระจายอำนาจไม่ ราชการบริหารส่วนกลางควรจะที่จะส่งเสริมให้ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นได้มีอำนาจในการดำเนินการตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎี

เพื่อให้การกระจายอำนาจทางการศึกษาและการกระจายอำนาจในประเทศไทยพัฒนาไปตามกลไกที่ควรจะเกิดขึ้นจนประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ในที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาและทำการวิจัยระยะยาวเพื่อติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูที่ผ่านการคัดเลือกในรูปแบบที่ต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ยืนยันถึงจุดเด่นและจุดด้อยของครู รวมถึงการศึกษาทัศนคติและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูที่เข้าสู่การปฏิบัติงานในลักษณะที่ต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร. (2560). การทุจริตคอรัปชั่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2562 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การทุจริตคอรัปชั่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลีบจันทร์ เจริญสุข. (2553). การศึกษาผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูบรรจุใหม่ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลพลประชานุกูล. (2562). รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนพระธาตุขามแก่นพิทยาลัย. (2562). รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพลพิทยาคม. (2562). รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท, ผู้สัมภาษณ์)

รองผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาลบ้านไผ่. (2562). รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท, ผู้สัมภาษณ์)

รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยสายหนังและผู้อำนวยการกองการศึกษา อบต.สีชมพู. (2562). รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท, ผู้สัมภาษณ์)

รักษาราชการแทนผู้อำนวยการกองการศึกษา เทศบาลเมืองเมืองพล. (2562). รูปแบบการคัดเลือกข้าราชการครูของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (กชพร วงษ์เดือน และเพ็ญณี แนรอท, ผู้สัมภาษณ์)

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 8/2560 เล่มที่ 134 ตอนพิเศษ 54 ง . กรุงเทพมหานคร: คณะรักษาความสงบแห่งชาติ.

ศรันย์ จิระพงษ์สุวรรณ. (2559). การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2562 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?titleการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในราชการ (สปร.). (2561). รายงานฉบับสมบูรณ์การติดตามประเมินผลและพัฒนาระบบทรัพยากรบุคคลของข้าราชการส่วนท้องถิ่นรองรับ Thailand 4.0 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2562 จาก http://www.local.moi.go.th/2009/pdf/report%20tia.pdf .

สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2561). รายงานประจำปี 2560 คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2562 จาก http://www.local.moi.go.th/2009/projects

สุรภัทร์ พิไชยแพทย์. (2561). อนาคตท้องถิ่นไทยที่มิใช่รัฐส่วนกลาง: สิ่งที่ขาดหายไปจากการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 10(2), 333-352.

อรปวีณ์ จุลัยยานนท์. (2559). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. ใน การค้นคว้าอิสระหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

iLaw. (2561). สี่ปี คสช. ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น กระจายอำนาจถอยหลัง ราชการแทรกแซงท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2562 จาก https://ilaw.or.th/node/4809

ศึกษาความหมายและความเข้าใจในความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*

AN INVESTIGATION OF DEFINITION AND UNDERSTANDING OF THE JURISTIC ENTITY OF THAI LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS

สิริกาญจน์ ศรีสุรัตน์
Sirikan Srisurat
ณาน เรืองธรรมสิงห์
Charles Ruangthamsing
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
E-mail: sirikan.ssr@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความหมายความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย 2) ความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของราชการส่วนท้องถิ่นและราชการส่วนภูมิภาค ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาและวิเคราะห์จาก เอกสาร กฎหมาย บทวิเคราะห์ บทความวิชาการ เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งออนไลน์ และเอกสารปกติที่เกี่ยวข้องกับความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกข้าราชการส่วนท้องถิ่น และข้าราชการส่วนภูมิภาค รวมจำนวน 12 คน เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่มีกิจการหรือวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ รายได้ และมีอิสระในการดำเนินงาน ตลอดจนมีองค์กรในการดำเนินงานเป็นของตนเองทั้งที่เป็นสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในเขตท้องถิ่นของตน กรณีความเข้าใจนั้นราชการส่วนท้องถิ่นและส่วนภูมิภาคมีความเข้าใจในความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สวนทางกัน ส่งผลให้ในทางปฏิบัตินั้นยังคงขัดกับหลักความเป็นนิติบุคคลอยู่ส่งผลให้ไม่เกิดการใช้อำนาจความเป็นอิสระตามฐานะนิติบุคคลที่ได้รับ

คำสำคัญ: การกระจายอำนาจ,องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น,ความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

---

* Received 6 September 2019; Revised 16 December 2019; Accepted 22 December 2019

Abstract

The objectives of this study aims to investigate 1) the definition of local administrative organizations in term of legal entity, and 2) understanding of legal entity of local government and provincial government organization. The methodology applied in this study was quantitative research. Document, regulation, review paper, academic paper, online document, and offline document related to legal status of local administrative organizations as well as survey by means of interview from 12 government officials working in organization, were used for content and descriptive analysis.

Results found that local administrative organizations has a legal status according to the public law, it has missions to manage local public service as well as collect income. The organization also self-govern, administrative officers are elected from locals. Local government and provincial government organization officers understands the term definition of local administrative organizations theoretically. However, in practice, it is still contrary to the principles of being a legal entity. It subsequently cause of ineffectively use of self-governing.

Keywords: Decentralization, Local Administrative Organizations, Legal Entity of Local Administrative Organizations

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันนั้น ประเทศไทยใช้หลักการปกครองแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) อันเป็นวิธีการใช้อำนาจตามหลักประชาธิปไตย กล่าวคือเป็นการปกครองที่รัฐบาลกลางได้สละ หรือมอบอำนาจการตัดสินใจในการปกครองให้แก่องค์กรอื่นอย่างเป็นทางการ โดยอาจจะทำขึ้นเป็นกฎหมาย หรือนโยบาย และองค์กรที่สามารถรับมอบอำนาจมาจากรัฐบาลกลางนั้นได้ ควรที่จะต้องมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ สามารถมีทรัพย์สิน มีงบประมาณ มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน รวมทั้งมีบุคลากร ตลอดรวมจนถึงผู้บริหารและสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยทำหน้าที่ให้บริการประชาชนภายในอาณาบริเวณหนึ่ง ๆ ที่มีความชัดเจนแน่นอน องค์กรที่สามารถรับมอบอำนาจ ที่รัฐบาลกลางสละอำนาจมาให้นี้ได้ เราเรียกว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2551)

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญในการบริหารและพัฒนาประเทศ อันจะเห็นได้ว่า รัฐบาลกลางซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครอง

ของรัฐนั้นภาระหน้าที่มากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข ความสงบ และความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต อีกทั้งความมั่นคงทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จึงเป็นไปไม่ได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง และอาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน ไม่สนองตอบต่อความต้องการโดยแท้ของแต่ละชุมชนได้ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2553) เมื่อเป็นเช่นนี้ การลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน จะทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความมุ่งประสงค์ของชุมชนนั้น ๆ เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น นับเป็นการปกครองตนเองในระดับล่างสุดและใกล้ชิดประชาชนที่สุด

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้มีเนื้อหาเป็นการให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น ในหมวด 5 มาตรา 78 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ “กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศ ในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อม ให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมย์ ของประชาชนในจังหวัดนั้น” และได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้การกระจายอำนาจพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ใน หมวด 9 รวม 9 มาตรา ตั้งแต่มาตรา 282 ถึงมาตรา 290 กล่าวได้ว่า รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมย์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายย่อมมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารการบริหารงานบุคคล การเงิน และการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ โดยมีรัฐบาลเป็นผู้กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เท่าที่จำเป็นภายในกรอบของกฎหมาย และเพื่อกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 การกระจายอำนาจก็ยังคงปรากฏอยู่ในแนวเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทั้งในแนวนโยบายด้านการบริหาร และในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นถึงเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระตามหลักการปกครองตนเองอย่างชัดเจน (รสคนธ์ รัตนเสริมพงศ์, 2550) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เองแม้จะระบุว่าต้องมีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายอำนาจและหน้าที่ แต่ก็มิได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการเพิ่มการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมากขึ้นไว้แต่อย่างใด และในหมวดว่าการปกครองท้องถิ่น จะเห็นได้ถึงความพยายามทำให้การกระจายอำนาจถดถอยเมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 และ 2550 โดยเปิดช่องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง อีกทั้งไม่ได้กำหนด

ห้ามข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น และไม่มีการกำหนดวาระของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งโดยหลักการแล้วการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่ให้ความสำคัญความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจและประชาชนมีความใกล้ชิดกันมากที่สุด และเป็นพื้นที่ที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองได้มากที่สุดการเปิดช่องดังกล่าวจึงเป็นการขัดกับหลักการปกครองท้องถิ่น (iLaw, 2561)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะมีอิสระได้ต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคลเพื่อผลสมบูรณ์ตามกฎหมายในการปกครองตนเอง กล่าวคือ มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ตลอดจนมีทรัพย์สินเป็นของตน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสถานะความเป็นบุคคลแยกต่างหากออกจากรัฐส่วนกลาง เพื่ออำนวยให้การทำงานของท้องถิ่นมีความคล่องตัวและรวดเร็ว รวมถึงเป็นการตอกย้ำหลักความเป็นอิสระของท้องถิ่น กล่าวคือ มีอิสระในการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ในขอบเขตการปกครองของตนได้โดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ (กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร, 2560) ซึ่งหากองค์กรปกครองปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีลักษณะเป็นนิติบุคคลแล้วไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นได้สมบูณ์ เพราะการกระทำขององค์กรนั้น ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และจำเป็นต้องพึ่งพารัฐในการทำงานอยู่ตลอดเวลา (โกวิทย์ พวงงาม, 2552)

แต่อย่างไรก็ตามในการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นนั้นยังคงมีปัญหาในการนำมาปฏิบัติ เนื่องจากการกำหนดมาตรการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มงวดมากเกินไป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงไม่มีอิสระในการบริหารจัดการ ยังคงต้องขอคำอนุมัติในการดำเนินการจากส่วนกลาง เนื่องจากงบประมาณที่ต้องรอจากส่วนกลาง อีกทั้งยังไม่สามารถดำเนินกิจกรรมตามอำนาจหน้าที่ในบางเรื่องได้เนื่องจากหน่วยงานของรัฐยังไม่ได้มอบหมายภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำเพราะกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ยังไม่มีการแก้ไขปรับปรุงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการดำเนินการได้ ประกอบกับยังมีภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากรัฐซึ่งเป็นดุลพินิจของรัฐโดยสมบูรณ์จึงทำให้ความอิสระในการบริหารยังอยู่ภายใต้การบริหารของรัฐ ในด้านการถ่ายโอนเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการสั่งการเพื่อให้ปฏิบัติงานตามที่ส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคกำหนด จึงส่งผลให้บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอยู่อย่างจำกัดและไม่ได้เป็นไปตามหลักการของการกระจายอำนาจที่ควรจะเป็น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีข้อสงสัยเกิดขึ้นเกี่ยวกับความเป็นอิสระขององค์กรปกครองท้องถิ่นว่าแท้จริงแล้วมีอิสระอยู่จริงหรือไม่ หากท้องถิ่นสามารถมีอิสระในการบริหารมากขึ้น ก็จะสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นอย่างตรงเป้าหมาย รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการกระจายอำนาจ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบในการปกครองท้องถิ่นของตนมากขึ้น ซึ่งหากจะพิจารณาความเป็นอิสระขององค์กร

ปกครองท้องถิ่นแล้วควรจะต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองท้องถิ่นเนื่องจากเป็นหลักการสำคัญในแนวคิดของความเป็นอิสระของท้องถิ่น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะศึกษาความหมายและความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในความเข้าใจของตัวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองและส่วนภูมิภาคที่มีต่อเรื่องนี้ และในด้านของกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ได้ตีความในเรื่องนี้ไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย

2. เพื่อศึกษาความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของราชการส่วนท้องถิ่นและราชการส่วนภูมิภาค

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวม 2 วิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in Depth Interview) มีวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาเฉพาะความหมายและความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1) การเลือกพื้นที่วิจัยเป็นที่ว่าการอำเภอและเทศบาลเมืองในจังหวัดขอนแก่น ได้เลือกจากความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลประกอบกับสามารถให้ข้อมูลที่ต้องการได้ครอบคลุมและเพียงพอ โดยการสุ่มที่ว่าการอำเภอจำนวน 2 อำเภอ และเทศบาลเมืองจำนวน 2 เทศบาล 2) การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นข้าราชการส่วนภูมิภาคและข้าราชการส่วนท้องถิ่น ได้เลือกจากการมีตำแหน่งเป็นผู้บริหารหรือหัวหน้าฝ่ายโดยสุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง(Purposive sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเอง คือ ข้าราชการส่วนภูมิภาค จำนวน 6 คน ได้แก่ ท้องถิ่นอำเภอ 2 คน ปลัดอำเภอ 2 คน ปลัดอาวุโส 2 คน และข้าราชการส่วนท้องถิ่นจำนวน 6 คน ได้แก่ ปลัดเทศบาล 2 คน ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน 2 คน นิติกร 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

3.1 เครื่องมือวิจัยเชิงเอกสาร ได้แก่ กฎหมาย บทวิเคราะห์ บทความวิชาการ เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งออนไลน์ และเอกสารปกติ

3.2 เครื่องมือวิจัยสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูล ข้อดีต่อตัวองค์กรและประชาชน จุดบกพร่อง ปัญหา และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

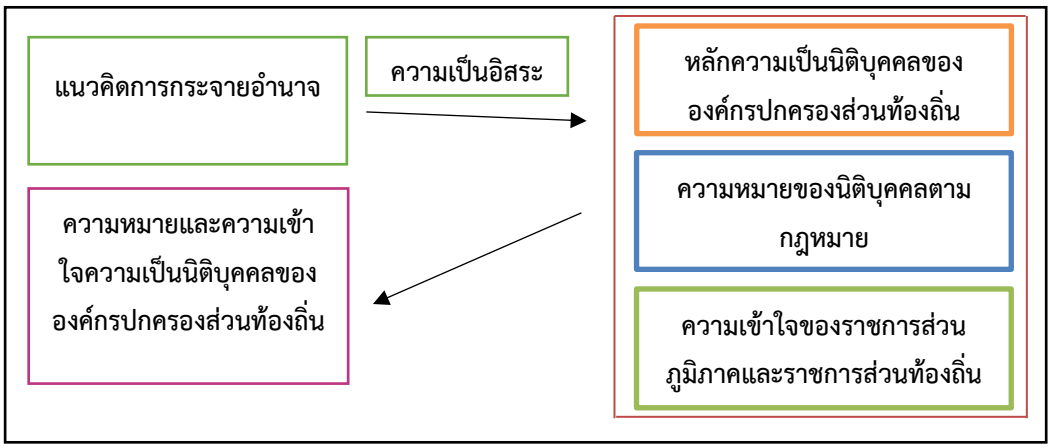
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จ โดยจะนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด มาตรวจสอบด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบวิจัยที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5. การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยวิธีการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา (Description) ด้วยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นสำคัญ อีกทั้งอธิบายและยกคำพูดประกอบ (Quotation) ในส่วนผลการศึกษาความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากผู้ให้ข้อมูลด้วย

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดการกระจายอำนาจที่ก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย และยึดแนวคิดความอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสาระสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีหลักการสำคัญในแนวคิดดังกล่าวคือ เน้นถึงความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้สอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจอย่างเต็มประสิทธิภาพ

แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติและความเข้าใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในเรื่องความเป็นนิติบุคคลยังคงมีปัญหาอยู่มาก จึงก่อให้เกิดปัญหานำมาซึ่งการกำหนดกรอบแนวคิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในครั้งนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด การศึกษาความหมายและความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความหมายความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารอันเกี่ยวกับความหมายความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสรุปผลได้ดังนี้ นิติบุคคล คือ “ผู้ทรงสิทธิทางกฎหมาย” เป็นผู้ซึ่งสามารถมีสิทธิและหน้าที่เป็นของตนเองตามกฎหมาย (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2561) นิติบุคคลใดที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายมหาชน มีภารกิจในการให้บริการสาธารณะและมีอำนาจในทางมหาชนที่จะบังคับกับเอกชน นิติบุคคลนั้นย่อมเป็นนิติบุคคลมหาชน แต่หากนิติบุคคลใดที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเอกชน มีภารกิจในการดำเนินการเพื่อประโยชน์เอกชน และไม่มีการใช้อำนาจมหาชนแล้ว นิติบุคคลนั้นก็จะเป็นนิติบุคคลเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนที่มีกิจการหรือวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น ตลอดจนมีการใช้อำนาจในทางมหาชนที่อาจจะกระทบกระเทือนสิทธิหน้าที่ของบุคคล โดยการดำเนินการดังกล่าวจะต้องอาศัยกฎหมายเป็นพื้นฐานอยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดของกฎหมายที่จัดตั้ง กล่าวคือ มีอำนาจหน้าที่ รายได้ และมีอิสระในการดำเนินงาน ตลอดจนมีองค์กรในการดำเนินงานเป็นของตนเองทั้งที่เป็นสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในเขตท้องถิ่นของตน แต่อย่างไรก็ตามทุกอย่างต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้หากไม่มีกฎหมายบัญญัติหรือกำหนดไว้ว่าให้กระทำการนั้นได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มิสามารถกระทำการดังกล่าวได้ อีกทั้งยังต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐผ่านทางรัฐมนตรีหรือข้าราชการส่วนภูมิภาค

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลมหาชนโดยมีสถานะความเป็นนิติบุคคลอันเนื่องมาจากผลของกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ซึ่งได้แก่ (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2561)

1. พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 7 “เมื่อท้องถิ่นใดมีสภาพสมควรยกฐานะเป็นเทศบาล ให้จัดตั้งท้องถิ่นนั้นๆเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เทศบาลเป็นทบวงการเมือง (นิติบุคคล) มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น” โดย แบ่งเป็นเทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล

2. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 43 “องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น” ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

3. พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 8 “ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการส่วนท้องถิ่น” มีงบประมาณทรัพย์สินและข้าราชการเป็นของตนเอง ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

4. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 ให้การปกครองของ กทม.เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระบบพิเศษ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีการแบ่งพื้นที่การบริหารเป็นเขตและแขวง ประกอบด้วยสภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประเทศ

5. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 เมืองพัทยาได้รับจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระบบพิเศษ มีฐานะเป็นนิติบุคคล ประกอบด้วยสภาเมืองพัทยาและนายกเมืองพัทยา

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของราชการส่วนท้องถิ่นและราชการส่วนภูมิภาค จากการศึกษาและสัมภาษณ์ความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยแบ่งออกเป็นความเข้าใจของราชการส่วนท้องถิ่น และความเข้าใจของราชการส่วนภูมิภาค สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสภาพความเป็นบุคคลที่ถูกสมมติขึ้นตามกฎหมาย โดยมีตัวแทนที่ทำหน้าที่ในนามนิติบุคคล คือ นายกเทศมนตรี เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารงาน ทำนิติกรรมก่อหนี้ผูกพันธ์ ให้บริการสาธารณะตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นิติบุคคลสามารถจัดการตัวเองได้อิสระไม่ขึ้นตรงกับใคร นิติบุคคลในระบบเอกชนเขาสามารถที่จะบริหารจัดการตัวเองได้ทั้งหมด แต่ตามระเบียบกฎหมายในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลแต่ในขณะเดียวกันไม่สามารถที่จะบริหารจัดการตัวเองได้อย่างอิสระ เนื่องจากต้องดำเนินการตามระเบียบกฎหมาย ทำงานตามนโยบาย อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น นิติบุคคลเป็นการกระจายอำนาจช่วยให้คล่องตัวเนื่องจากหากไม่เป็นนิติบุคคลการดำเนินการในเรื่องหนึ่งจะต้องผ่านการขออนุมัติหลายขั้น

การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งนั้นเป็นผลดีเนื่องด้วยผู้บริหารท้องถิ่นเป็นตัวแทนประชาชนจึงต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน นโยบายที่ออกมาจะมีขึ้นเพื่อตอบสนองประชาชนได้มากกว่าเพราะการคงอยู่ของเขานั้นขึ้นอยู่กับคะแนนเสียงของประชาชน นักการเมืองจะดำเนินงานโดยยึดความชื่นชอบของประชาชนเป็นสำคัญซึ่งต่างจากข้าราชการที่จะถือกฎระเบียบเป็นสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมีความเป็นอิสระในการใช้อำนาจบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของคนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดสภาพคล่องในการดูแลประชาชน และให้บริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

อย่างไรก็ตามความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้เป็นจริงตามนิยามความหมาย ทำให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติ เหมือนสามารถดำเนินงานตามเจตนารมณ์ของตนได้ทุกอย่างแต่ความจริงนั้นไม่ได้ ในการปฏิบัติแทบไม่ได้มีความเป็นนิติ

บุคคลเลย ไม่ใช่การกำกับดูแลแต่เหมือนบังคับบัญชา การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลนั้นส่งผลให้ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ กฎหมายอย่างเคร่งครัดมากกว่าตอนที่ไม่เป็นนิติบุคคล เนื่องจากถ้าไม่เป็นนิติบุคคลการดำเนินการต่างๆจำเป็นต้องขออนุมัติหลายขั้นซึ่งกว่าจะผ่านแต่ละขั้นนั้นจะมีผู้ที่คอยตรวจสอบให้อยู่แล้ว ในขณะที่เมื่อเป็นนิติบุคคลแล้วไม่จำเป็นต้องขออนุมัติจึงต้องคอยตรวจสอบเองว่าถูกต้องตามระเบียบหรือไม่เพราะเมื่อทำไม่ถูกมันมีความรับผิดชอบที่ผู้รับผิดชอบต้องชดใช้เกิดขึ้นมา การดำเนินงานของท้องถิ่นในเรื่องการดำเนินการสาธารณะจึงต้องดูว่าอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเราหรือไม่ ซึ่งจะต้องดู พรบ.จัดตั้ง และ พรบ. กำหนดแผน และกระจายอำนาจว่ามีอะไรบ้างที่ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ ข้อจำกัดของการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องของการติดขัดข้อกฎหมาย อย่างในเรื่องของงบประมาณในการบริหารบุคคลได้กำหนดไม่ให้เกินร้อยละ 40 นั้นก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก รายได้น้อยก็ไม่สามารถที่จะมีงบพอจะจ้างบุคลากรเพิ่มได้ และท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีภาระในการดูแลบุคคลากรของตนค่อนข้างมาก ก็ไม่สามารถจัดสรรงบได้อย่างเหมาะสม ท้องถิ่นจึงไม่มีอิสระในการทำงานเต็มที่ กฎหมายที่สร้างมาควบคุมมากน้อยแค่ไหน เนื่องจากการทำงานจะอิงจากกฎหมายอย่างเดียวไม่ได้ กรมการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการกฤษฎีกา ศาลปกครอง และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน มักตีความด้านอำนาจขององค์การปกครองท้องถิ่นแตกต่างกัน เป็นคนละความหมาย และเมื่อหน่วยงานผู้ตรวจสอบมาตรวจสอบ จึงมักมีปัญหาเกิดขึ้น ทุกคนมักมองว่าท้องถิ่นมีทุจริตเยอะ เพราะมีท้องถิ่นในประเทศมีจำนวนมาก อย่างไรก็ตามถ้าหากนับแยกแต่ละที่แล้วจำนวนเงินนั้นไม่เยอะเลย เมื่อมองว่าท้องถิ่นทุจริตเยอะ ผลที่ตามมาจึงเป็นการที่มีการตรวจสอบที่บ่อยมากขึ้นทำให้ท้องถิ่นไม่กล้าทำงานเนื่องจากกลัวมีความผิด บุคคลกรขาดความกระตือรือร้นที่จะทำงานที่นอกเหนือจากที่ได้รับมอบอำนาจมา ไม่กล้าตัดสินใจเด็ดขาดในการให้บริการสาธารณะ และไม่กล้าคิดจะทำสิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเท่าที่ควร

“...แม้นว่าจะถ่ายโอนมาก็ต้องดูด้วยว่าให้มาทั้งหมดรึเปล่าหรือให้แค่บางส่วน ส่วนไหนทำได้ส่วนไหนทำไม่ได้ ตรงนี้จึงเป็นปัญหา หน่วยงานตรวจสอบจึงมาตรวจสอบท้องถิ่นอยู่เป็นประจำ บางเรื่องดูตามกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถทำได้ แต่หน่วยงานตรวจสอบที่เข้ามากลับบอกว่าทำไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องบริการสาธารณะ งานทับซ้อน ควรจะให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบ อิสระไม่จริง...” (ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองพล, 2562)

2. ความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการในองค์กรได้เอง สามารถดำเนินการทุกอย่างได้เองตามงบประมาณที่เขามีอยู่ ซึ่งทฤษฎีกับปฏิบัติในความเป็นจริงตอนนี้ก็ไม่ได้สวนทางกันมากนะ ท้องถิ่นมีอิสระเยอะมากสิ่งที่ต่างกับเอกชนตรงมีเพียงแค่เอกชนมุ่งไป

ที่การแสวงหากำไร แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมุ่งไปที่การดูแลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ ในส่วนของภูมิภาคไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวเพียงแต่กำกับดูแลเป็นการถ่วงดุล จะได้ช่วยดูแลผลประโยชน์ของชาติ เพราะถ้าหากกระจายอำนาจไปหมดโดยไม่มีส่วนภูมิภาค การบริการสาธารณะก็จะขึ้นอยู่กับผู้บริหารของหน่วยงานนั้น ๆ อย่างเดียวว่าจะเดินไปในทิศทางไหน ความถูกผิดจึงขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหาร ก็จะดูแลได้ลำบากเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมากเกินกว่าส่วนกลางจะเข้ามาดูแลได้

ส่วนประโยชน์ต่อประชาชนนั้นคือการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากการที่ส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคจะเข้ามาแก้ปัญหาเองต้องผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอนกว่าจะเข้ามาแก้ปัญหาได้นั้นใช้เวลานานอาจส่งผลให้ประชาชนเกิดความเสียหายมากขึ้นถ้าปัจจุบันเป็นไปตามทฤษฎีการกระจายอำนาจก็จะเกิดประโยชน์จริง ๆ เพียงแต่ว่าความเป็นจริงมันเป็นการปฏิบัติมันก็เลยเกิดผลเสียมากกว่า ท้องถิ่นพึ่งเริ่มมีได้ไม่นานเป็นการกระจายอำนาจทั้งที่ไม่พร้อม อีกทั้งประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร ทำให้ความเข้มแข็งยังไม่มี แต่ก่อนการเลือกตั้งท้องถิ่นไม่ได้กำหนดคุณวุฒิ จึงทำให้ผู้บริหารขาดความสามารถ นิติบุคคลมันเอามาใช้กับข้าราชการไม่ได้ ในอนาคตหลักความเป็นนิติบุคคลควรจะยกเลิก ประกอบกับบริบทสังคมไทยความใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นกับประชาชนเนี่ยมีมาก (ระบบอุปถัมภ์) และมักจะไม่ได้เรียนรู้ถึงกลไกตรวจสอบนี้เลยตรงนี้จึงเป็นอุปสรรคที่ไม่สามารถที่จะปล่อยกลไกให้ไหลไปตามทฤษฎีได้

อย่างไรก็ตามได้มีความคิดเห็นที่ให้ความเห็นขัดแย้งว่าปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เป็นอิสระเต็มที่ ไม่เป็นอิสระเหมือนนิติบุคคลเอกชน แต่เป็นนิติบุคคลเพียงเพื่อให้เกิดความสะดวกในการบริหารจัดการในองค์กรโดยเฉพาะในเรื่องจัดการงบยังคงอยู่ในระบบราชการ ต้องถูกกำกับดูแลโดยส่วนภูมิภาคทำให้ความเป็นนิติบุคคลจริง ๆ ตอนนี้แทบไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลย ควรปล่อยให้ท้องถิ่นเป็นอิสระ และดึงประชาชนเข้ามาในกลไกกระจายอำนาจนี้ให้ได้มากที่สุดถึงแม้จะใช้เวลานานก็ไม่เป็นไร

“...กฎหมายบัญญัติว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคลมีความเป็นอิสระแต่ก็ต้องมีการกำกับดูแลโดยส่วนภูมิภาค ทำให้ปัจจุบันไม่เป็นอิสระเต็มที่ยังถูกกำกับดูแลตามกฎหมายมีความเป็นนิติบุคคลแค่บางส่วน...” (ท้องถิ่นอำเภอ ที่ว่าการอำเภอบ้านไผ่, 2562)

อภิปรายผล

จากการศึกษา ความหมายและความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยมีประเด็นที่จะอภิปรายผลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความหมายความ

เป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย 2) เพื่อศึกษาความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของราชการส่วนท้องถิ่นและราชการส่วนภูมิภาค

ผลการศึกษาพบว่ากฎหมายของประเทศไทยได้ให้ความหมายของนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า เป็นนิติบุคคลมหาชน สามารถดำเนินการภายใต้หลักความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่เป็นของตน บริหารงานการคลัง และมีอิสระในการดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะ ตลอดจนมีองค์กรในการดำเนินงานเป็นของตนเองแต่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ซึ่งจากกการสัมภาษณ์ราชการส่วนท้องถิ่นและราชการส่วนภูมิภาคต่างเข้าใจความหมายตามที่กฎหมายและทฤษฎีได้กล่าวเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตามราชการส่วนท้องถิ่นได้มีการให้ความเห็นตรงกันในเรื่องของการนำเอาหลักที่มีมาปฏิบัติว่าในการปฏิบัตินั้นความเป็นนิติบุคคลนั้นตรงกันข้ามกับทฤษฎีที่มี เนื่องด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินงานตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้นและหากหน่วยงานตรวจสอบพบว่าการกระทำใดก็ตามไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ก็จะมีความผิดแม้จะเป็นการทำเพื่อตอบสนองประชาชน กล่าวได้ว่าเป็นการติดขัดในข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ นอกจากนี้ในส่วนของการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่นสามารถจำแนกได้เป็นรายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาเอง รายได้ที่รัฐจัดเก็บและแบ่งให้และรายได้ที่รัฐจัดเก็บให้ โดยได้ให้ความสำคัญกับรายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาเองเพื่อส่งเสริมหลักการพึ่งตนเอง และหลักอิสระทางการคลัง พบว่ารายได้ที่ท้องถิ่นจัดหาเองไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการพื้นที่เนื่องจากข้อจำกัดในด้านเศรฐกิจ ภูมิสังคม การเมืองและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งการถ่ายโอนภารกิจให้ท้องถิ่น ไม่สอดคล้องกับการถ่ายโอนงบประมาณด้วยเหตุที่ว่าไม่ไว้ใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะไม่ได้นำงบประมาณดังกล่าวไปใช้ตามนโยบายที่มอบให้ จึงส่งผลให้ท้องถิ่นต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐซึ่งเป็นการลดความเป็นนิติบุคคลของท้องถิ่นลงไปอีก นอกจากนี้ในเรื่องการกำกับดูแลนั้นถึงแม้นว่าตามทฤษฎีส่วนจะให้ราชการส่วนภูมิภาคและส่วนกลางมีหน้าที่กำกับดูแลเท่านั้น ไม่สามารถเข้ามาออกคำสั่งหรือบังคับบัญชาส่วนท้องถิ่นได้ แต่กระนั้นการกำกับดูแลที่เข้มงวดมากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะกลไกการตรวจสอบที่เข้มงวดทำให้การทำงานของท้องถิ่นเป็นไปด้วยความยากลำบากและเกิดการติดขัดตลอดจนทำให้ท้องถิ่นไม่กล้าที่จะคิดอะไรใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นเนื่องจากกลัวว่าหากทำแล้วจะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้แล้วจะมีความผิดซึ่งอาจส่งผลให้ไม่เกิดการใช้อำนาจความเป็นอิสระตามฐานะนิติบุคคลที่ได้รับ

ส่วนกรณีความเข้าใจของราชการส่วนภูมิภาคนั้นได้มีความเห็นต่างกันอยู่บ้างโดยแยกเป็นผู้ที่เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นนิติบุคคลตามทฤษฎีเพียงพอแล้วไม่ควรจะให้เป็นอิสระมากขึ้นกว่านี้ เนื่องจากการนำทฤษฎีมาปฏิบัตินั้นทำให้เกิดปัญหามากกว่าเดิมด้วยความที่ประชาชนยังไม่มีความพร้อมที่จะเข้ามาในกลไกกระจายอำนาจประกอบกับ

สังคมไทยมีความใกล้ชิดกันมากเกินกว่าที่จะทำให้กลไกการตรวจสอบโดยประชาชนทำงานได้ และผู้ที่มีความเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เป็นอิสระเต็มที่ตามทฤษฎี แต่เป็นนิติบุคคลเพียงเพื่อให้เกิดความสะดวกในการบริหารจัดการในองค์กรโดยเฉพาะในเรื่องจัดการงบประมาณ และองค์กรยังคงอยู่ในระบบราชการอยู่ จึงต้องถูกกำกับดูแลโดยส่วนภูมิภาคทำให้ความเป็นนิติบุคคลจริง ๆ ตอนนี้แทบไม่ได้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นเลย ในอนาคตควรที่จะปล่อยให้ท้องถิ่นเป็นอิสระ และดึงประชาชนเข้ามาในกลไกกระจายอำนาจนี้ให้ได้มากที่สุด ถึงแม้จะใช้เวลานานก็ไม่เป็นไร

โดยผลการศึกษาพบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ (กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร, 2560)ที่ศึกษาเรื่อง “ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ซึ่งเนื้อหาในส่วนของหลักความเป็นนิติบุคคลสะท้อนว่าการขาดอิสระในการบริหารจัดการตนเอง ย่อมหมายถึง การขาดซึ่งความเป็นนิติบุคคล ซึ่ง ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร ที่ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร, ภูกิจ ยลชญาวงศ์ และรวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2560) ได้สะท้อนผลว่าในทางปฏิบัติประเทศไทยยังไม่ประสบความสำเร็จในการกระจายอำนาจสู่ท้องท้องถิ่น การกระจายอำนาจของรัฐที่ผ่านมามีความไม่สมดุลกันระหว่างภารกิจ งบประมาณ และบุคลากร สอดคล้องกับผลการศึกษาของอัชกรณ์ วงศ์ปรีดี ที่ศึกษา “ปัญหาการคลังท้องถิ่นไทย: บทสะท้อนจากมุมมองของผู้บริหารเทศบาล” (อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี, 2555) ซึ่งสะท้อนผลในประเด็นสำคัญได้ว่า ภาครัฐมีการตรวจสอบและจับผิดการบริหารจัดการการคลังขององค์ครองส่วนท้องถิ่น และได้ควบคุมการใช้งบประมาณอย่างเข้มงวด แต่มิได้จัดสรรให้เพียงพอกับความต้องการ ส่งผลให้การจัดทำบริการสาธารณะอันเป็นหน้าที่ของท้องถิ่นนั้นมีปัญหา และสอดคล้องกับบทความของ iLaw เรื่อง “นักวิชาการชี้ กม. ลูกตามรัฐธรรมนูญ สร้างอุปสรรคกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น” (iLaw, 2554) ที่สะท้อนให้เห็นถึงการที่ รัฐมีได้ครอบงำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านการจัดสรรงบประมาณและผ่านการบริหารบุคคล ในการลดเงินอุดหนุนทั่วไป ซึ่งเป็นเงินที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารมากที่สุดในบรรดางบประมาณทั้งหมดที่ได้รับ โดยไททัศน์ มาลา ที่ศึกษาเรื่อง “การปกครองท้องถิ่นไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน” (ไททัศน์ มาลา, 2554) ได้สะท้อนว่า การที่สถานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลที่รัดกุมในกฎระเบียบของภาครัฐจนทำให้กระบวนการทำงานมีความเป็นทางการสูง อีกทั้งได้ถูกครอบอย่างแนบเนียนจากภาครัฐผ่านทางนโยบาย กฎระเบียบและข้อบังคับ สอดคล้องกับบทความของ iLaw เรื่อง “นักวิชาการชี้ 'ปฏิรูประบบราชการ - กระจายอำนาจ' ยกระดับคุณภาพชีวิตได้” (iLaw, 2561) ที่ได้มีประเด็นสำคัญว่า การที่กลไกการตรวจสอบที่ล้นเกินนั้นเป็นปัญหาเนื่องจากมีหน่วยงานที่กำกับตรวจสอบจำนวนมากทำให้การดำเนินการติดขัดซึ่งเป็นอะไรที่ย้อนแย้งมาก เพราะบริบทของปัญหาเปลี่ยนแปลงไว เราต้องการความคล่องตัวและความคิด

สร้างสรรค์ กลไกปัจจุบันอยู่บนฐานและกลไกแบบระบบราชการ สร้างระบบกฎเกณฑ์แบบราชการ ระบบแบบนี้เปิดช่องให้ใช้ดุลยพินิจสูงมากนำไปสู่ปัญหามากมาย และบทความของชำนาญ จันทร์เรือง เรื่อง “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิใช่สาขาราชการส่วนภูมิภาค” (ชำนาญ จันทร์เรือง, 2562) ได้อธิบายว่า การกำกับดูแลนั้นอำนาจของผู้กำกับดูแลจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะอย่างชัดเจน และผู้กำกับดูแลจะใช้อำนาจเกินกว่าที่กฎหมายบัญญัตินั้นไม่ได้โดยต้องกำกับดูแลเฉพาะเรื่องของความชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หากเข้าไปควบคุมความเหมาะสมหรือการควบคุมดุลพินิจคือการทำลายความเป็นอิสระของท้องถิ่นนั่นเอง อันเป็นการแสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคกับส่วนท้องถิ่นที่มิใช่การกำกับดูแลตามปกติ โดยการใช้ระเบียบหรือหนังสือราชการเป็นเครื่องมือสำคัญในออกคำสั่งเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลและเป้าหมายในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่คำนึงถึงหลักของการกระจายอำนาจแต่อย่างใด และ โกวิทย์ พวงงาม ที่ได้ศึกษา “มิติใหม่การปกครองท้องถิ่น วิสัยทัศน์กระจายอำนาจ และการบริหารงานท้องถิ่น” (โกวิทย์ พวงงาม, 2552) มีสาระสำคัญบางตอนกล่าวว่า การกระจายอำนาจเป็นรูปแบบการบริหารประเทศอย่างหนึ่ง อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตย สาระสำคัญของรูปแบบการบริหารดังกล่าวอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้ใช้อำนาจในการจัดการดูแลท้องถิ่นของตนเอง

สรุป

จากผลการศึกษาที่และอภิปรายผลในข้างต้น ประกอบกับการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา แนวคิดและทฤษฎีตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ความหมายตามกฎหมายนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระตามกฎหมายมหาชน แต่อย่างไรก็ตามการตีความการให้อำนาจทางกฎหมาย (ของแต่ละฉบับ แต่ละคน แต่ละหน่วยงาน) มีผลต่อความเป็นนิติบุคคลมหาชนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนในกรณีความเข้าใจนั้น พบว่า ความเข้าใจความเป็นนิติบุคคลขององค์กรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของราชการทั้งสองส่วนนั้นสวนทางกันในเรื่องความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยส่วนภูมิภาคมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นนิติบุคคลตรงตามทฤษฎีแล้วไม่ควรให้มีอิสระมากขึ้นไปกว่านี้ แต่ส่วนท้องถิ่นมองว่าในทางปฏิบัตินั้นต่างจากทฤษฎีและเห็นได้ว่ายังคงมีปัญหาอยู่มากที่ขัดกับหลักความเป็นนิติบุคคล ซึ่งจากการวิเคราะห์ผลทราบว่าปัญหาในการนำทฤษฎีมาปฏิบัตินั้นเกิดจากการติดขัดในข้อกฎหมายทั้งอันมาจากส่วนกลาง และการกำกับดูแลตรวจสอบที่เข้มงวดจนเกินไป เนื่องด้วยถูกมองว่ามีปัญหาทุจริตมากทำให้ไม่สามารถให้อิสระกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ แต่ทั้งนี้หากพิจารณาแนวคิดการกระจายอำนาจที่ก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ซึ่งยึดแนวคิดความอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นสาระสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีหลักการสำคัญอันเน้นถึงความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะพบว่าการกระจายอำนาจของรัฐจะยังคงเป็นการกระจายอำนาจที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ควรมีการตีความการให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจนเป็นบรรทัดฐาน

1.2 หน่วยงานกำกับดูแลและหน่วยงานตรวจสอบต้องมีบรรทัดฐานในการตีความ

1.3 รัฐควรลดความเคร่งครัดในการตีความการให้อำนาจตามกฎหมายแต่ควรให้กลไกการรับผิดรับชอบโดยท้องถิ่น (Local Accountability) ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทและปัจจัยของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน และติดตาม เพื่อวิเคราะห์ว่าบริบทใดหรือปัจจัยใดที่จะช่วยให้การแยกตัวเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากราชการบริหารส่วนกลาง สามารถประสบผลสำเร็จได้จริง

เอกสารอ้างอิง

กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร. (2560). ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2562 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โกวิทย์ พวงงาม. (2552). มิติใหม่การปกครองท้องถิ่น:วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2561). รัฐและนิติบุคคลมหาชน. กรุงทพมหานคร: วิญญูชน.

ชำนาญ จันทร์เรือง. (2562). องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มิใช่สาขาราชการส่วนภูมิภาค. เรียกใช้เมื่อ 18 กรกฎาคม 2562 จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/647573

ท้องถิ่นอำเภอ ที่ว่าการอำเภอบ้านไผ่. (2562). ศึกษาความหมายและความเข้าใจในความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. (สิริกาญจน์ ศรีสุรัตน์ และฌาน เรืองธรรมสิงห์, ผู้สัมภาษณ์)

ไททัศน์ มาลา. (2554). การปกครองท้องถิ่นไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 1(2), 29-49.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2562 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ความสัมพันธ์ระหว่างราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

_____. (2553). การกระจายอำนาจ. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2562 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การกระจายอำนาจ

ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน เทศบาลเมืองพล. (2562). ศึกษาความหมายและความเข้าใจในความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. (สิริกาญจน์ ศรีสุรัตน์ และฌาน เรืองธรรมสิงห์, ผู้สัมภาษณ์)

รสคนธ์ รัตนเสริมพงศ์. (2550). การกระจายอำนาจและการบริหารท้องถิ่น. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 5(2), 142-148.

ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร, ภูกิจ ยลชญาวงศ์ และรวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง. (2560). ปัญหาและอุปสรรคในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยราชธานี.

อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี. (2555). ปัญหาการคลังท้องถิ่นไทย : บทสะท้อนจากมุมมองของผู้บริหารเทศบาล. วารสารการจัดการภาครัฐ และภาคเอกชน, 19(1), 1-27.

iLaw. (2554). นักวิชาการชี้ กม.ลูกตามรัฐธรรมนูญ สร้างอุปสรรคกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 18 กรกฎาคม 2562 จาก https://ilaw.or.th/node/1093

_____. (2561). นักวิชาการชี้ 'ปฏิรูประบบราชการ-กระจายอำนาจ' ยกระดับคุณภาพชีวิตได้. เรียกใช้เมื่อ 18 กรกฎาคม 2562 จาก https://ilaw.or.th/node/5074

_____. (2561). สี่ปี คสช. ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น กระจายอำนาจถอยหลัง ราชการแทรกแซงท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2562 จาก https://ilaw.or.th/node/4809

บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น*

GOVERNMENT OFFICIALS' ROLES AND OPINIONS RELATED TO SEX-RELATED CRIMINAL CASES IN KHON KAEN PROVINCE

นราธิวัฒน์ ประภาสอน
Naratiwat Prapasorn
กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์
Grichawat Lowatcharin
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
E-mail: naratiwatp@kkumail.com

บทคัดย่อ

อาชญากรรมทางเพศเป็นอีกหนึ่งปัญหาใหญ่ของสังคมไทยที่สร้างความเสียหายกับผู้ที่ตกเป็นเหยื่อโดยตรง ทั้งยังสร้างความเสียหายโดยอ้อมแก่สังคม หน่วยงานของรัฐ ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น จึงดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหานี้มาโดยตลอด การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและความคิดเห็นของเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้พิพากษา และพนักงานราชทัณฑ์ในจังหวัดขอนแก่นต่อปัญหาอาชญากรรมทางเพศ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสุ่มสัมภาษณ์อาชีพละ 3 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัย (Analytic Induction) เพื่อบรรยายถึงมุมมอง แนวคิด และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มองว่าอาชญากรรมทางเพศเป็นปัญหาสำคัญ แต่กระบวนการยุติธรรมหรือกฎหมายยังไม่มีกลไกรับมือกับปัญหาดังกล่าวเป็นการเฉพาะ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่และรับมือกับปัญหาอาชญากรรมทางเพศเป็นไปอย่างยากลำบาก อีกทั้งในประเด็นดังกล่าว ยังเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์และความรู้สึกและมีพฤติการณ์การกระทำความผิดที่ซับซ้อน จึงทำให้ยากแก่การพิจารณาและวินิจฉัย หนทางแก้ไขปัญหาคือ ทุกองค์กรต้องร่วมมือกัน เสนอความคิดเห็น ออกแบบมาตรการหรือกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป

คำสำคัญ: อาชญากรรมทางเพศ, กระบวนการยุติธรรม, บทบาทและความคิดเห็น

---

* Received 8 December 2019; Revised 16 December 2019; Accepted 22 December 2019

Abstract

One of the most pervasive problems in Thailand, sex crimes have long-last negative impacts not only on the victims and their families but also on the society as a whole. The Royal Thai Government and its bureaucratic agencies at the national, regional, and local levels have put a lot of efforts into coping with the problem. The purpose of research was to study the roles and opinions of police officers, judges and correctional officers in Khon Kaen province on the problem of sex crime. The researcher used the phenomenological research methodology. Collect data from in-depth interviews. The research analyzed data by Analytic Induction to describe the perspectives, concepts and experiences of data providers

Findings reveal that although the government officers perceive sex crimes as a major problem in Thailand that needs some sort of special treatment, there are no mechanisms in place to specifically handle sex crimes. The officers handle sex-related criminal cases in a challenging and difficult manner because of the emotional and taboo nature of such cases. Thus, there needs to be a criminal justice system related to sex crimes that respects the victims' privacy as well as facilitate the sensitive nature of the crimes.

Keywords: Sex Crime, Criminal Justice System, Roles and Opinion

บทนำ

อาชญากรรมทางเพศเป็นอีกหนึ่งปัญหาใหญ่ที่หลายประเทศทั่วโลกเผชิญอยู่ การกระทำที่ถือเป็นอาชญากรรมทางเพศได้แก่ การข่มขืนกระทำชำเรา การทำอนาจาร การล่วงละเมิด ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย คำพูด หรือสื่อออนไลน์ ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายปัจจัย เช่น การขาดจิตสำนึก การขาดความยับยั้งชั่งใจ และความผิดปกติทางด้านจิตใจ การเกิดการใช้ความรุนแรงทางเพศในแต่ละครั้งส่งผลกระทบต่อชีวิตของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ทำให้ผู้ตกเป็นเหยื่อได้รับความเสียหายต่อชีวิตและร่างกาย โดยการถูกขู่หรือถูกทำร้ายด้วยอาวุธ ถูกกักขังหน่วงเหนี่ยวและกระทำการทารุณกรรม และทางด้านจิตใจ ผู้ตกเป็นเหยื่อมีโอกาสเป็นโรคซึมเศร้า วิตกกังวล หวาดกลัว ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาในการใช้ชีวิต อาชญากรรมทางเพศเกิดขึ้นได้ทุกบริบทในสังคม ไม่ว่าจะเป็น คนในครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน นายจ้าง ครู อาจารย์ หรือแม้กระทั่งจากคนที่ไม่รู้จัก จะเห็นได้ว่าทุกบริบทในสังคมล้วนแล้วแต่มีโอกาสเกิดอาชญากรรมทางเพศได้ทั้งสิ้น

ขณะที่สถานการณ์อาชญากรรมทางเพศในไทยถือว่าอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง จากการรวบรวมสถิติข่าวความรุนแรงทางเพศ ปีพุทธศักราช 2560 ในหนังสือพิมพ์ 13 ฉบับ โดยมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล พบว่าเกิดเหตุที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรททางเพศทั้งหมด 317 ข่าว ซึ่งช่วงอายุของผู้ถูกกระทำเกินครึ่งเป็น กลุ่มเด็กและเยาวชน อายุ 5 - 20 ปี จำนวนร้อยละ 60.6 รองลงมาอายุ 41 - 60 ปี จำนวนร้อยละ 30.9 อายุของผู้ถูกกระทำน้อยที่สุด เป็นเด็กหญิงอายุเพียง 5 ขวบถูกข่มขืน และมากที่สุด 90 ปี และมีผู้เสียชีวิต 20 ราย ด้านกลุ่มอาชีพผู้ถูกกระทำมากที่สุดคือนักเรียน นักศึกษา จำนวนร้อยละ 60.9 ผู้กระทำความรุนแรงกว่าครึ่งเป็นคนรู้จักคุ้นเคยหรือบุคคลในครอบครัวกว่า ร้อยละ 53 รองลงมาเป็นคนแปลกหน้า ไม่รู้จักกัน ร้อยละ 38.2 และคนที่รู้จักกันผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ร้อยละ 8.8 โดยอายุของผู้กระทำความผิดที่น้อยที่สุดคือ 12 ปี ซึ่งปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดความรุนแรงทางเพศมากที่สุดคือ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สูงถึงร้อยละ 31.1 รองลงมาอ้างว่ามีอารมณ์ทางเพศร้อยละ 28 ส่วนสถานที่เกิดเหตุเกิดมักจะเป็นในที่พักของผู้ถูกกระทำฯ สถานที่เปลี่ยว และถนนเปลี่ยว (Donnaya Suvetwethin, 2561)

อย่างไรก็ดี แม้อาชญากรรมทางเพศจะเป็นปัญหาของสังคมที่หลายคนเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการแก้ไขปัญหา แต่ตามสภาพข้อเท็จจริง ทุกครั้งที่เกิดอาชญากรรมทางเพศขึ้น ผู้กระทำความผิดมักไม่ได้ถูกนำตัวมาถูกลงโทษ จากการศึกษาของ Skinnider, Montgomery & Garrett เรื่อง “การพิจารณาคดีข่มขืน ความเข้าใจเรื่องการตอบสนองของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อความรุนแรงทางเพศในประเทศไทย” (Skinnider, Montgomery & Garrett, 2560) พบว่าสาเหตุที่ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ไม่ถูกนำตัวมาลงโทษเนื่องจาก กระบวนการพิจารณาคดีที่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้เสียหายไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมและการสนับสนุนที่ดี เป็นต้น เห็นได้ชัดว่า ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีที่เป็นอาชญากรรมทางเพศมีความแตกต่างจากอาชญากรรมประเภทอื่น ๆ ดังนั้นแล้วจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาบทบาทและความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในเรื่อง สภาพปัญหาของอาชญากรรมทางเพศในสังคมไทย การตระหนักถึงปัญหา และแนวโน้มของปัญหาในอนาคต โดยมุ่งศึกษาจากข้อมูลของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีที่มาจากสภาพปัญหาจริงและมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่การศึกษาวิจัยที่สูงกว่าเพื่อค้นหาองค์ความรู้และกำหนดยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในจังหวัดขอนแก่นในคดีอาชญากรรมทางเพศ

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในจังหวัดขอนแก่น ต่อปัญหาอาชญากรรมทางเพศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีประชากรเป้าหมายในการศึกษาวิจัยคือ ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้พิพากษา และเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ประกอบไปด้วย

1. เจ้าพนักงานตำรวจ จำนวน 3 คน
2. ผู้พิพากษา จำนวน 3 คน
3. เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ จำนวน 4 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) เป็นหลัก เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงทัศนคติจากประสบการณ์จริงของบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่มีความใกล้ชิดกับผู้เสียหายและผู้ที่ก่อเหตุอาชญากรรม อันจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งได้ดีที่สุด

ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดขอนแก่นเพื่อเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีประชากรอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น จากข้อมูลล่าสุด สถิติการเกิดอาชญากรรมทางเพศและการนำผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีพบว่ามีนัยสำคัญ คือ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา มีอัตราการกระทำความผิดต่อประชากรหนึ่งแสนคนอยู่ที่ร้อยละ 2.43 ซึ่งอยู่ในอันดับ 2 เป็นรองจาก ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จากในกลุ่มความผิดประเภทเดียวกัน แต่กลับมีผลการจับกุมผู้ต้องหาอยู่ที่ร้อยละ 89.10 ซึ่งน้อยที่สุดในกลุ่มฐานความผิดประเภทเดียวกัน (ตารางที่ 1) (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2561)

ตารางที่ 1 สถิติความผิดคดีอาญาฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ สำนักงานตำรวจภูธรภาค 4 ขอนแก่น

ประเภทความผิด	รับแจ้ง	จำนวนจับกุม		ผล	อัตราความผิด
	ราย	ราย	คน	ปฏิบัติ (%)	ต่อประชากรหนึ่งแสน
ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ	1,962	1,832	2,248	93.37	17.96
ฆ่าผู้อื่น (คดีอุกฉกรรจ์)	152	145	173	95.39	1.39
ทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตาย	58	54	81	93.10	0.53
พยายามฆ่า	232	217	275	93.53	2.12
ทำร้ายร่างกาย	1020	963	1,239	94.41	9.34
ข่มขืนกระทำชำเรา	266	237	247	89.10	2.43
อื่น ๆ	234	216	233	92.31	2.14

เมื่อทำการสัมภาษณ์แล้วนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ในรูปแบบของการอธิบายเชิงพรรณนา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. กำหนดประเด็นที่จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูล สถานการณ์ปัญหาอาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น บทบาทหน้าที่ขององค์กร มุมมองและความคิดเห็นต่อปัญหาอาชญากรรมทางเพศ

2. ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้สัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้ เจ้าพนักงานตำรวจที่สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น ผู้พิพากษาที่ศาลจังหวัดขอนแก่น และเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่เรือนจำกลางขอนแก่น

3. นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์

4. นำเสนอผลการวิจัยโดยการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. บทบาทของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในคดีอาชญากรรมทางเพศเริ่มต้นจากเมื่อเจ้าพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งเหตุการณ์การใช้ความรุนแรง การล่วงละเมิดละเมิด การทำอนาจาร หรือการกระทำอื่นใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายในเรื่องเพศ เจ้าพนักงานสืบสวนก็จะสืบหาหลักฐาน ตรวจตราสถานที่เกิดเหตุ สอบถ้อยคำพยานบุคคลและผู้เสียหาย เพื่อทำการติดตามผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยมาดำเนินคดีต่อไป (เจ้าพนักงานตำรวจ 1, 2562) ซึ่งในขั้นตอนนี้ กรณีผู้เสียหายที่ยังเป็นเด็กหรือเยาวชน สำนักงานตำรวจจะประสานไปยังเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์เพื่อให้เข้าไปตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของเด็กหรือเยาวชนนั้น สภาพแวดล้อมโดยรอบ รวมถึงความสามารถของผู้เลี้ยงดู หากเห็นว่าตัวเด็กหรือเยาวชนอยู่ในสภาวะเปราะบาง มีความเสี่ยงในการอยู่อาศัย นักสังคมสงเคราะห์จะแยกเด็กออกจากสถานที่นั้น ๆ และส่งต่อให้ผู้มีความสามารถในการอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งอาจจะเป็นญาติสนิท หรือสถานรับเลี้ยง (เจ้าพนักงานตำรวจ 2, 2562)

ในขั้นตอนสอบสวน หากผู้เสียหายเป็นหญิง สถานีตำรวจอำเภอเมืองขอนแก่นจะมีเจ้าพนักงานสอบสวนหญิงไว้คอยสอบปากคำให้การโดยเฉพาะ โดยเจ้าพนักงานสอบสวนจะพูดคุยและสอบปากคำผู้เสียหายด้วยความระมัดระวัง เป็นกันเอง และไม่บีบบังคับ (เจ้าพนักงานตำรวจ 3, 2562) เพื่อให้ผู้เสียหายเกิดความสบายใจและมีความกล้าที่จะเปิดเผยข้อมูล แต่อย่างไรก็ดี ก็ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคคือ ผู้เสียหายไม่ยอมเปิดเผยข้อมูล ผู้ปกครองของผู้เสียหายจะเป็นคนให้การเสียส่วนใหญ่ ทำให้เจ้าพนักงานสอบสวนได้รับข้อเท็จจริงไม่ตรงตามความเป็นจริง ในบางครั้งจึงต้องสอบปากคำผู้เสียหายเพียงลำพัง ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็ก

หรือเยาวชน จะมีเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาช่วย เพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนหวาดกลัวและป้องกันไม่ให้ได้รับการกระทบกระเทือนทางจิตใจ (เจ้าพนักงานตำรวจ 3, 2562)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานสอบสวนกล่าวว่า จากสภาพปัญหาอาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น ในจำนวนคดีประเภทนี้ทั้งหมด ส่วนใหญ่ไม่ใช่กรณีบุคคลแปลกหน้ากระทำการข่มขืน ล่วงละเมิด หรือกระทำชำเราต่อเหยื่อ คดีเกือบทั้งหมดล้วนเป็นคดีระหว่างคนที่รู้จักกัน สนิท หรือคุ้นเคยกันมาก่อน (เจ้าพนักงานตำรวจ 1, 2562) ไม่ว่าจะเป็น คนรัก เพื่อน ผู้ปกครอง หรือเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกรณี คนรักกันที่ชอบพอและคบหาดูใจกันมา แต่เมื่อผู้ปกครองของฝ่ายหญิงสืบทราบว่ามีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกัน ผู้ปกครองฝ่ายหญิงจึงแจ้งความดำเนินคดีกับฝ่ายชาย ซึ่งการแจ้งความดำเนินคดีในลักษณะนี้มีบ่อยมาก โดยทั่วไป เจ้าพนักงานสอบสวนจะแนะนำให้ผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายเจรจาไกล่เกลี่ยกันให้ได้ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะตกลงกันได้ (เจ้าพนักงานตำรวจ 2, 2562) นอกจากนี้ ยังมีการแจ้งความดำเนินคดีที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศในลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น สามีภรรยาทะเลาะกัน ภรรยาจึงแจ้งความดำเนินคดีกับสามี การค้าประเวณี เป็นต้น

เมื่อเจ้าพนักงานสอบสวนส่งเรื่องให้อัยการสั่งฟ้องคดี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเข้าสู่ชั้นศาล โดยส่วนใหญ่ผู้เสียหายจะดำเนินคดีผ่านพนักงานอัยการ น้อยมากที่จะดำเนินคดีด้วยตัวเอง ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กหรือเยาวชน ศาลจะมีคำสั่งคุ้มครองอย่างใด ๆ ก็ได้ อาจจะสั่งให้แยกผู้กระทำความผิดออกจากผู้เสียหายในกรณีที่อยู่อาศัยร่วมกัน หรือสั่งให้เยียวยาใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง (ผู้พิพากษา 1, 2562)

ในการสอบคำปากคำผู้เสียหาย ศาลอาจจะสั่งไม่ให้จำเลยเผชิญหน้ากับผู้เสียหาย โดยการสอบปากคำและพิจารณาผ่านทางจอวิดีทัศน์ (ผู้พิพากษา 2, 2562) และในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเด็กหรือเยาวชน ก็จะจัดให้มีสหวิชาชีพ ได้แก่ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เข้าร่วมการสอบปากคำด้วย มาตรการดังกล่าวเป็นการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายแก่ผู้เสียหายที่ถือเป็นแนวปฏิบัติโดยทั่วไป (ผู้พิพากษา 1, 2562)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้พิพากษา ผู้พิพากษากล่าวว่า โดยทั่วไปแล้ว กฎหมายให้การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายเต็มที่ (ผู้พิพากษา 1, 2562) และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปอย่างสะดวกละรวดเร็วด้วย เนื่องจากปริมาณคดีทั้งหมดที่ศาลดำเนินการพิจารณาและพิพากษาอยู่นั้นมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นแล้ว ในขั้นต้น ศาลจะให้ผู้เสียหายและจำเลยได้เจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อตกลงกันก่อน หากฝั่งผู้เสียหายพอใจ ก็ถือเป็นอันสิ้นสุดคดี (ผู้พิพากษา 2, 2562) แต่อย่างไรก็ดี ในคดีที่มีลักษณะเป็นคดีอุกฉกรรจ์ มีความเสียหายร้ายแรง และเป็นภัยต่อสังคม ศาลก็จะพิจารณาและพิพากษาลงโทษตามกฎหมายอย่างเหมาะสม ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และลักษณะการกระทำความผิดเป็นรายคดีไป (ผู้พิพากษา 3, 2562)

เมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิด ผู้กระทำความผิดก็จะถูกส่งตัวไปยังเรือนจำ โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายทัณฑปฏิบัติจะทำและเก็บรวบรวมประวัติผู้กระทำความผิด และจัดทำรายงานการจำคุก ที่ประกอบไปด้วย อุปนิสัย ระยะเวลาการจำคุก การเยี่ยมจากบุคคลภายนอก โครงการที่อบรม กิจกรรมที่เข้าร่วม และการปฏิบัติตัวในเรือนจำ ซึ่งรายงานเหล่านี้จะถูกนำมาใช้วิเคราะห์ เพื่อเลื่อนชั้นผู้ถูกคุมขัง การพิจารณาพักโทษ ลดโทษ หรือการขออภัยโทษต่อไป (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 1, 2562)

ในการจำคุกในเรือนจำจะถูกแยกชาย หญิง และแบ่งเป็น 4 แดน ตามความประพฤติ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ฝ่ายควบคุม จะมีหน้าที่ควบคุมดูแลนักโทษทุกคนในแดนขัง โดยตรวจสอบควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเป็นอยู่ของนักโทษ สุขอนามัย และป้องกันการกระทำความผิด อันฝ่าฝืนกฎระเบียบของเรือนจำ (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 3, 2562) เรือนจำจะมีโครงการฝึกอบรมวิชาชีพ และอบรมความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อเป็นการบำบัดผู้กระทำความผิดให้กลับตัวกลับใจ และใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เมื่อถูกปล่อยตัว (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 4, 2562)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์กล่าวว่า นักโทษจากคดีที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเพศ ส่วนใหญ่ มีความประพฤติดี รูปร่างหน้าตาดี สะอาด และช่างพูด (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 2, 2562) จะมีบางส่วนที่ไม่ค่อยอยู่ในกฎระเบียบวินัย และว่ากล่าวตักเตือนยาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ต้องขังสูงอายุ แต่โดยรวม นักโทษกลุ่มนี้ก็อยู่อาศัยร่วมกับนักโทษประเภทอื่น ๆ ได้อย่างปกติ (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 3, 2562) เข้าร่วมกิจกรรมและการอบรมต่าง ๆ ในโครงการของเรือนจำ และไม่ค่อยสร้างปัญหา อาจจะเป็นเพราะมีเป็นส่วนน้อย และกลุ่มที่มีปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนักโทษคดียาเสพติด (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 4, 2562)

2. ความคิดเห็นต่อปัญหาอาชญากรรมทางเพศ

เจ้าพนักงานตำรวจมีความเห็นสรุปได้ว่า อาชญากรรมทางเพศยังไม่ใช่ปัญหาสำคัญของจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเหตุเกิดคดียังถือว่ามีน้อยเมื่อเทียบกับอาชญากรรมประเภทอื่น (เจ้าพนักงานตำรวจ 1, 2562) และอาชญากรรมทางเพศไม่ใช่มีเหตุเกิดเฉพาะผู้กระทำความผิดกระทำต่อผู้เสียหายเพียงอย่างเดียว แต่มีอาจเกิดขึ้นโดยการแจ้งความเอาผิดฝ่ายชายจากความบาดหมางระหว่างสามีภรรยา หรือเยาวชนที่คบหาดูใจกัน (เจ้าพนักงานตำรวจ 3, 2562) รวมถึงการค้าประเวณีที่พบเจอได้ในบางพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งในหลายคดีส่วนใหญ่จะพบการใช้สารเสพติดประเภทต่าง ๆ ร่วมด้วย (เจ้าพนักงานตำรวจ 2, 2562)

ผู้พิพากษามีความเห็นสรุปได้ว่าว่า เยาวชนบางส่วนเติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงประสงค์ ครอบครัวแตกแยก ฐานะยากจน และไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเพียงพอ (ผู้พิพากษา 2, 2562) ทั้งยังการเพิ่มขึ้นของแหล่งมอมเมาเยาวชน ที่ทำให้เยาวชนบางกลุ่มมั่ว

สุมกัน นำไปสู่การก่ออาชญากรรมประเภทต่าง ๆ รวมถึงการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมด้วย (ผู้พิพากษา 1, 2562) อีกทั้งกรณี เยาวชนไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเพียงพอ ผู้ปกครองปล่อยให้บุตรหลานอยู่เพียงลำพัง ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมติดเพื่อนและสื่อออนไลน์ นำไปสู่การถูกล่อลวงจนตกเป็นเหยื่อของอาชญากรได้ (ผู้พิพากษา 3, 2562) แม้จำนวนคดีจะมีไม่มากเมื่อเทียบกับคดีประเภทอื่นแต่ก็ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งรีบแก้ไข เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นในหนึ่งคดีอาจจะสร้างความบอบช้ำทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจแก่ผู้เสียหายอย่างรุนแรง ความเศร้าโศกเสียใจแก่ผู้เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายและสังคม กระบวนการเกิดอาชญากรรมทางเพศและความเสียหายมักจะมีลักษณะเป็นวงจร (ผู้พิพากษา 1, 2562) ดังนั้นแล้วการแก้ไขปัญหาจึงต้องเริ่มต้นที่ระบบและการร่วมมือกันจากหลายฝ่าย

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีความเห็นสรุปได้ว่า อาชญากรรมทางเพศยังไม่เป็นปัญหาใหญ่ของจังหวัดขอนแก่น เนื่องจาก จำนวนนักโทษที่ต้องคดีทางเพศมีจำนวนน้อย (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 3, 2562) นักโทษส่วนใหญ่ต้องโทษจำคุกคดียาเสพติด (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 4, 2562) แต่ก็มีบางกรณีที่ถือว่าเป็นปัญหาคือ นักโทษจากคดีอาชญากรรมทางเพศส่วนหนึ่งจะมีปัญหาทางด้านจิตใจ ขาดความยับยั้งชั่งใจ และไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ จึงเกิดปัญหาเมื่อนักโทษคนนั้นได้รับการปล่อยตัวก็มักที่จะก่อเหตุซ้ำอีก (เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 2, 2562)

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อปัญหาอาชญากรรมทางเพศ ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาอาชญากรรมทางเพศยังไม่ใช่ปัญหาสำคัญของจังหวัดขอนแก่น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่าปัญหาอาชญากรรมทางเพศเป็นผลพวงจากปัญหาอื่น ๆ ในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ที่ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนไม่ได้เลี้ยงดู ดูแล และเอาใจใส่เด็กอย่างเพียงพอ ก่อให้เกิดปัญหาเยาวชนมั่วสุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และคณะ ที่ได้ศึกษา การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและพฤติกรรมไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชน กรณีชิ่ง ช่า มั่วเซ็กส์ เสพยา โดยพบว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมก่ออาชญากรรมเริ่มต้นจากปัญหาทางครอบครัว (เอนก เหล่าธรรมทัศน์และคณะ, 2554) การที่เด็กหรือเยาวชนบางส่วนเติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่แตกแยก หรือขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างเพียงพอ ย่อมเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนนั้นเกิดพฤติกรรมมั่วสุม และติดเพื่อน เป็นเหตุนำไปสู่การก่ออาชญากรรมทางเพศ รวมถึงการตกเป็นเหยื่อเสียเองได้

ทั้งปัญหายาเสพติดที่เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมทางเพศได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตกานต์ สุธรรมดี ที่ได้ศึกษา รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมเด็กและเยาวชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยพบว่า สภาพปัญหาของเด็กและ

เยาวชนในจังหวัดชัยภูมิที่พบมากที่สุดคือ ปัญหาการใช้ยาเสพติด โดยมีการใช้สารเสพติดตั้งแต่ประเภทที่ถูกกฎหมาย เช่น เหล้า บุหรี่ จนกระทั่งประเภทที่ผิดกฎหมาย เช่น สารระเหย และยาบ้า เป็นต้น การใช้สารเสพติดเหล่านี้ส่งผลให้เด็กและเยาวชนขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจ นำไปสู่การก่ออาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ตามมา (จินตกานต์ สุธรรมดี, ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และเสกสรรค์ สนวา, 2561)

สรุป

ความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อปัญหาอาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรง เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มองว่า การเกิดอาชญากรรมทางเพศซึ่งหน้าในจังหวัดขอนแก่นยังคงมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นคดีประเภทที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดรู้จักกันมาก่อนและมีการใช้สารเสพติดและของมึนเมาอาจมีบางส่วนที่เกิดจากปัญหาทางด้านจิตใจของผู้กระทำความผิดเอง แต่เป็นส่วนน้อยมาก เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มองว่า การแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดขอนแก่นมากกว่า

ส่วนบทบาทของของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อปัญหาอาชญากรรมทางเพศก็เป็นไปตามกฎหมาย เริ่มต้นกระบวนการจากเจ้าพนักงานตำรวจที่มีพนักงานสอบสวนหญิงคอยให้ความช่วยเหลือ ดูแล และสนับสนุนผู้เสียหายในการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ อีกทั้งยังมี สหวิชาชีพ อันประกอบไปด้วย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ที่คอยช่วยเหลือผู้เสียหายตลอดกระบวนการยุติธรรม สุดท้าย ผู้พิพากษาจะเป็นเป็นผู้พิจารณาวินิจฉัยและพิพากษาสั่งลงโทษผู้กระทำผิดอย่างเหมาะสม ในรายที่ต้องโทษจำคุก เจ้าพนักงานราชทัณฑ์จะเป็นผู้ควบคุมและดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ ให้ปรับปรุงพฤติกรรม และให้การอบรมจิตสำนึกก่อนปล่อยตัวกลับสู่สังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษาในจังหวัดขอนแก่น ควรตระหนักถึงสภาพปัญหาครอบครัวและปัญหายาเสพติด โดยอาจทำการศึกษาเพิ่มเติมหรือจัดเวทีเสวนา เพื่อหาทางออก มาตรการแก้ไขปัญหา และแนวทางการป้องกัน

1.2 สถานศึกษาควรดูแลเด็กและเยาวชนอย่างเข้มงวด ให้การอบรมศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึกอย่างเพียงพอ เพื่อปลูกฝังค่านิยมการประพฤติและการปฏิบัติตัวให้เป็นคนดีของสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานอื่นในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางเพศ เนื่องจากปัญหาอาชญากรรมทางเพศเป็นผลพวงจากปัญหาอื่น ๆ ในสังคม การป้องกันและแก้ไขต้องเริ่มต้นจากหน่วยงานหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กระบวนการยุติธรรมเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อปราบปรามผู้กระทำความผิดเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

จินตกานต์ สุธรรมดี, ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และเสกสรรค์ สนวา. (2561). รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อพัฒนาจิตพฤติกรรมเด็กและเยาวชนในจังหวัดชัยภูมิ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 20(1), 67-79.

เจ้าพนักงานตำรวจ 1. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าพนักงานตำรวจ 2. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าพนักงานตำรวจ 3. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 1. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 2. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 3. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 4. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้พิพากษา 1. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้พิพากษา 2. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

ผู้พิพากษา 3. (2562). บทบาทและความคิดเห็นของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่ออาชญากรรมทางเพศในจังหวัดขอนแก่น. (นราธิวัฒน์ ประภาสอน และกฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์, ผู้สัมภาษณ์)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2561). สถิติคดีอาญา. เรียกใช้เมื่อ 29 เมษายน 2562 จาก http://pitc.police.go.th/dirlist/dirlist.php?dir=/crimes/2561

เอนก เหล่าธรรมทัศน์และคณะ. (2554). โครงการที่ปรึกษาการศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้โครงการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและพฤติกรรมไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชนกรณีซิ่ง ซ่า มั่วเซ็กส์ เสพยา. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Donnaya Suvetwethin. (2561). สถิติ 'ความรุนแรงทางเพศ' ของไทยยังน่าห่วง. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2562 จาก https://www.thaihealth.or.th/Content/45786-สถิติ%20%60ความรุนแรงทางเพศ%60%20ของไทยยังน่าห่วง.html

Skinnider, Montgomery & Garrett. (2560). การพิจารณาคดีข่มขืน ความเข้าใจเรื่องการตอบสนองของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อความรุนแรงทางเพศในประเทศไทยและประเทศเวียดนาม. สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน).

บุพปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่*

THE ANTECEDENTS AFFECTING THE DEVELOPMENT OF HALAL TOURISM INDUSTRY IN CHIANG MAI PROVINCE

อมรา อารีย์
Amara Aree
ทวี แจ่มจำรัส
Tawee Jamjumrus
ดวงกมล คงเหลือ
Duangkamon Konglua
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: amare.aree@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาการโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เป็นมุสลิมและเดินทางมาท่องเที่ยวและพักค้างคืนในจังหวัดเชียงใหม่ไม่น้อยกว่า 1 คืน จำนวน 384 คน โดยใช้สูตรของคอแครน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และสถิติการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 7 กลุ่ม จำนวน 17 คน นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในภาพรวม เพื่อนำมาสนับสนุนการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาอุตสาหกรรม

* Received 20 November 2019; Revised 31 December 2019; Accepted 5 January 2020

ท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตราสินค้าฮาลาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ด้านการโฆษณา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ตามลำดับ

2. การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลโดยรวมมากที่สุด ได้แก่ การตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.916 รองลงมา ได้แก่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.810 การสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.642 โดย ที่การโฆษณา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.225 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาอิทธิพลโดยอ้อม พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลโดยอ้อมสูงที่สุด ได้แก่ การตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.806 รองลงมา ได้แก่ การสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.566 และการโฆษณา โดยมีค่าเท่ากับ 0.215 ตามลำดับ โดยที่ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกแต่อย่างใด

คำสำคัญ: บุพปัจจัย, การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล, จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the factors of tourism development, advertisement, government support, Halal branding, facility management and tourism industry in accordance with the principles of 2) to study advertising, government support, halal branding, facilities management that influence industrial development According to the Halal principles of tourism in Chiang Mai, the research methodology is mixed (Mored Alethod Research) is quantitative research. Sample groups are Thai and foreign tourists who are Muslims and travel and travel overnight in Chiang Mai. Not less than 1 night, 384 people using the formula of the Cranmer. The tool used in this research was a questionnaire. The statistics used to analyze the data. The

descriptive statistics and statistical analysis, structural equation modeling, qualitative research using in-depth interviews of key informants erotic 17 brings all the data were analyzed as a whole to support quantitative research.

The results of the research are:

1. The factors of tourism industry development, advertisement, government support, Halal branding, facilities management and the development of Halal tourism industry in Chiang Mai, as a whole are in High level, from highest to lowest, as follows: Halal branding, with an average of 3.93, for the development of tourism industry based on Halal principles, with average values 3. equal to 89 with an average of 3.84 advertising support from the government, with an average of 3. 83 and management facilities, with an average of 3.81 respectively.

2. Advertising, support from the government, Halal branding, facilities management, which influence the development of the Halal tourism industry in Chiang Mai, found that the factors that influence the development of tourism industry according to The most overall Halal principles are Halal branding, with the total weight of adjusted standard components equal to 0. 916, followed by the management of The standardized total component weight of 0. 810. Government support has the overall standardized component weight of 0. 642, with advertising having the standardized adjusted total weight of 0. 225, respectively, and when considering the indirect influence, it is found that the factors which have the highest influence on the development of tourism industry according to the Halal principle are: Halal brand with an element weight of the standard adjusted overall is 0.806, followed by the support from the government has an overall standardized weight of 0.566 and advertising, which is 0. 215, respectively, without indirect influence transmitted through facility management in any way.

Keywords: The Antecedents, Tourism Industry Development, Halal Tourism, Chiang Mai Province

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายที่สุดประเทศหนึ่ง มีหาดเกาะนับร้อย สถานบันเทิงที่หลากหลาย มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่หลงใหลในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆของประเทศไทย อาหารไทยบางอย่างมีชื่อเสียงทั่วโลกโดยการนำสมุนไพร และเครื่องเทศมาปรุงในอาหาร มีการบริการต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวสนใจเริ่มจากร้านอาหารริมทางไปจนถึงภัตตาคาร โรมแรมใหญ่ นักท่องเที่ยวบางส่วนหลงใหลการนวดแผนไทย นวดฝ่าเท้า ตอกเส้น และสปาต่าง ๆ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เกิดการกระจายรายได้สร้างอาชีพอย่างกว้างขวาง ประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีเศรษฐกิจดีขึ้นอย่างมั่นคง ประกอบกับภาครัฐได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้าและบริการฮาลาล (พ.ศ. 2559 - 2563) ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการมุ่งเน้นการกำหนดมาตรฐาน และการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว บริการตามหลักฮาลาลในประเทศไทย โดยมีเนื้อหาที่กำหนดการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตอาหารตามหลักฮาลาล การให้บริการของที่พักตามหลักฮาลาล เพื่อขยายตลาดการท่องเที่ยวสู่กลุ่มคนมุสลิม ให้เป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากล (อุมาพร บึงมุม, 2559)

การท่องเที่ยวไทย ได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีมุสลิมเข้ามามีส่วนร่วม จึงสนับสนุนการท่องเที่ยวฮาลาล (Halal) ชาวอิหร่านนิยมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยในแต่ละปีมีชาวอิหร่านเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยกว่าปีละแสนคน อย่างไรก็ตาม อิหร่านเป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด การบริการท่องเที่ยวสำหรับชาวอิหร่านจะต้องสอดคล้องตามหลักศาสนาอิสลามเช่นกัน การท่องเที่ยวฮาลาล (Halal) ถือว่าเป็นเรื่องใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวมุสลิม เริ่มตั้งแต่การให้บริการจากประเทศต้นทางจนถึงประเทศปลายทาง เช่น โรงแรม การขนส่ง ร้านอาหาร การพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งการให้ความบันเทิงต่าง จะต้องไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ การจัดเตรียมสถานที่เพื่อปฏิบัติภารกิจทางศาสนา (ห้องละหมาด) จะต้องมีตลอดการเดินทางอีกด้วยการให้บริการโรงแรม สถานที่พัก อาหาร ฯลฯ จะต้องพิจารณาตามหลักการเงื่อนไขต่างๆ ที่ระบุไว้ตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น ต้องละเว้นจากการให้บริการเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนผสม สระว่ายน้ำในโรงแรมต้องแยกบริเวณชาย-หญิง ออกจากกัน เป็นต้น (สำนักข่าวมุสลิมไทยโพสต์, 2559) สถานการณ์ด้านอุตสาหกรรมฮาลาลของประเทศไทยในปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ ที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้กำหนดทิศทางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านฮาลาลไว้ใน “ยุทธศาสตร์ พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร” โดยได้กำหนดแนว ทางการสนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรในการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์กลางการค้าสินค้าเกษตร (Hub)

และส่งเสริมให้มีการขยายตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมล้านนาทางภาคเหนือมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นอันมากเนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยว และยังคงวัฒนธรรมอันดีงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะด้าน ที่ยังคงสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มตะวันออกกลาง (Nursanty, E., 2013) จังหวัดเชียงใหม่เป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มชาวมุสลิม ซึ่งโดยมากจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นกลุ่มในลักษณะรวมกันเป็นครอบครัว เพื่อสัมผัสกับบรรยากาศวัฒนธรรมที่สวยงาม และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติพร้อมกับการจับจ่ายซื้อของ ส่งผลให้ช่วยการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนได้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2560 มีนักท่องเที่ยวจากกลุ่มดังกล่าวเดินทางเข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ราว 50,000 - 60,000 คน และคาดว่าในปี 2563 จะขยายตัวเพิ่มขึ้นราว 5 - 10% ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทยปีละ 7 - 8 ล้านคน จะมีประชากรมุสลิมเข้ามาประมาณ 20% ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด (วิภาวัลย์ วรพุฒิพงศ์, 2561) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานเชียงใหม่ ได้ส่งเสริมการตลาดทั้งการจัดแสดงโรดโชว์ และการประชาสัมพันธ์ร่วมกับเอเยนซี่ทัวร์จังหวัดเชียงใหม่ มีศักยภาพที่ค่อนข้างพร้อมสำหรับการรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจากกลุ่มตะวันออกกลาง โดยมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลด้วยการขับเคลื่อนร่วมกับภาคเอกชน โดยเฉพาะการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลทั้งระบบให้ได้มาตรฐาน สำนักงานพานิชย์จังหวัดเชียงใหม่ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริม และพัฒนาย่านการค้าการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพ มีการพัฒนามาตรฐาน การท่องเที่ยว การสร้างการมีส่วนร่วม และเชื่อมโยงคนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงรุกในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการต่อยอดสู่อาเซียน และระดับโลกต่อไป อาทิเช่น การบริการอาหารฮาลาล เพื่อการท่องเที่ยวจัดเตรียมสินค้า และบริการให้ถูกต้องตามหลักศาสนา เช่น อาหาร เครื่องสำอาง ภัตตาคาร โรงแรม สปา นวดแผนไทย เป็นต้น (สำนักข่าวมุสลิมไทยโพสต์, 2559) นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลกเป็นตลาดเฉพาะกลุ่มที่มีมูลค่าตลาด 126,100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งคาดว่าจะเติบโตขึ้นร้อยละ 4.8% ต่อปีไปจนถึง ปี 2563 เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยทั่วโลกที่ร้อยละ 3% และจำนวนชาวมุสลิมทั้งโลกจะเพิ่มจาก 1,600 ล้านคน เป็น 2,200 ล้านคน ในปี 2573 หรือคิดเป็นร้อยละ 26.4% ของประชากรโลก (จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย, 2556) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมนั้นมีจำนวนที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จากการที่ชาวมุสลิมมีความต้องการที่แตกต่างในการเดินทาง (ศราวุฒิ อารีย์, 2559)

จากข้อมูลดังกล่าว การท่องเที่ยวและการเข้ามาท่องเที่ยวในเชียงใหม่จะเห็นได้ว่ามีการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวทุกปีซึ่งก่อให้เกิดรายได้ จำนวนที่เพิ่มขึ้นทำรายได้ให้กับ

อุตสาหกรรมระดับต้นๆ ทั้งที่การพัฒนาด้านการให้บริการยังไม่สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวที่เป็นมุสลิม ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนนักท่องเที่ยวมุสลิมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ได้รับการบริการที่ไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโภชนาการทั้งนี้เพราะผู้ประกอบการ มัคคุเทศก์ บริษัททัวร์ ร้านอาหาร ตลอดจนห้องอาหารในโรงแรม ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอิสลามไม่เพียงพอ และเนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เป็นมุสลิมในบางส่วนนิยมท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดย ไม่ผ่านการท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการหรือบริษัททัวร์ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเจอปัญหาในเรื่องของการหาร้านอาหารฮาลาลมุสลิมค่อนข้างมีน้อย และไปใช้บริการต่างๆ ในร้านที่ไม่ได้รับการรับรองฮาลาลโดยไม่ตั้งใจ และบางบริษัททัวร์ ได้มีการรับรองนักท่องเที่ยวแบบไม่มีความรู้เกี่ยวกับอิสลามมากพอ อาจทำให้การบริการนักท่องเที่ยวมุสลิมไม่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามโดยไม่ตั้งใจ ส่วนในภาพรวม ร้านอาหารที่ฮาลาลในเชียงใหม่จะมีเฉพาะในตัวเมืองเพียงจำนวนบางส่วน ในเขตนอกเมืองจะไม่มีร้านอาหารฮาลาลบริการนักท่องเที่ยว แต่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เป็นมุสลิมที่เข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สิ่งสำคัญที่เราควรจะตระหนักนั่นคือ ในส่วนของโรงแรมที่พัก ซึ่งเป็นจุดแรกที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาต้องวางแผนและเลือกเป็นอันดับแรก ดังนั้น โรงแรมที่พักจึงเป็นจุดแรกที่จะสามารถสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวได้ โดยโรงแรมในปัจจุบันควรจะมีบริการร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ อาทิ เช่น ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว หรือการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจแก่กลุ่มลูกค้าที่มีหลักปฏิบัติอย่างเคร่งครัด อย่างเช่น กลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ “บุพปัจจัยที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่” ซึ่งเป็นการศึกษาทางการตลาด และรูปแบบการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษาบริบท สภาพปัญหาการท่องเที่ยวฮาลาล สิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับการท่องเที่ยวฮาลาลของจังหวัดเชียงใหม่ โดยเริ่มจากสิ่งแวดล้อม บุคลากรที่เกี่ยวข้อง สถานที่ที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว อาหารสำหรับให้บริการกับนักท่องเที่ยวโดยต้องปฏิบัติตามหลักของฮาลาล รวมถึงศึกษาโครงสร้างทางการตลาดของการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมมองเห็นตำแหน่งทางการตลาด และรูปแบบการให้บริการตามหลักฮาลาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษา การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยใช้เชิงปริมาณ (Quantitative Research) นำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยปริมาณ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยมาตราวัดตัวแปรทุกตัวตามกรอบแนวความคิดการวิจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ตรวจสอบคุณภาพด้วยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) ก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพผู้ศึกษาใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์เจาะลึก (In - Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อนำข้อมูลมาสนับสนุนการวิจัยเชิงปริมาณและหาความสัมพันธ์ระหว่าง การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่

ประชากร

ประชากรเป้าหมายการวิจัยเชิงปริมาณ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เป็นมุสลิมและเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่และพักค้างคืนไม่น้อยกว่า 1 คืน

ประชากรเป้าหมายการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ คือ 1) เจ้าของหรือผู้จัดการ กิจการธุรกิจโรงแรม 2) เจ้าของหรือผู้จัดการ กิจการบริษัทนำเที่ยว 3) ผู้จัดการแผนกอาหาร กิจการโรงแรม 4) ผู้กำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยว 5) ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 6) นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เป็นมุสลิม 7) ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เป็นมุสลิมและเดินทางมาท่องเที่ยวและพักค้างคืนในจังหวัดเชียงใหม่ไม่น้อยกว่า 1 คืน มีคุณสมบัติตามที่ได้กำหนดไว้เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรในการตอบแบบสอบถาม พิจารณากลุ่มตัวอย่างตามหลักการสุ่มแบบไม่ทราบจำนวนประชากร หรือประชากรที่ไม่สามารถนับจำนวนได้ (Infinite Population) โดยใช้สูตรของคอแครน Cochran (Cochran, W. C., 1963) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน สำหรับเจ้าของกิจการ ผู้ประกอบการหรือผู้บริหารองค์กร ในกลุ่มอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จำนวน 17 คน ที่ได้จากการสุ่มข้างต้นผู้วิจัยจะถือเป็นกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลเชิงปริมาณอีกด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้

เหตุผลหรือหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 7 กลุ่ม จำนวน 17 คน เพื่อให้การสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้ 1) เจ้าของหรือผู้จัดการ กิจการธุรกิจโรงแรม ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน 2) เจ้าของหรือผู้จัดการ กิจการบริษัทนำเที่ยว ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน 3) เจ้าของกิจการร้านอาหาร ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน 4) ผู้กำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยว ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 2 คน 5) ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 2 คน 6) นักท่องเที่ยว จำนวน 2 คน 7) ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อตรวจสอบคำถามวิจัยที่ว่า การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ในทิศทางใดแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามและมีข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ในการบริการ ทักษะ ความชำนาญ ทัศนคติที่มีต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และในส่วนท้ายของเครื่องมือจะเป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ผู้ตอบเขียนข้อคิดเห็นโดยอิสระ และนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องของข้อคำถามและกรอบแนวความคิดและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบที่ผ่านการตรวจสอบหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ที่ผ่านการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำไปทดลองใช้ (try out) กับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่สร้างเสร็จ ไปตรวจสอบความถูกต้องความเหมาะสมและความสอดคล้องและความต่อเนื่องของข้อคำถาม และปรับแก้ตามคำแนะนำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ 1) ผู้วิจัยติดต่อประสานไปยังผู้รับผิดชอบหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน หรือเจ้าของกิจการ ทั้งภาคเอกชน และภาครัฐ ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นรายบุคคลเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ผู้ประสานงานเพื่อจัดเก็บข้อมูลและนัดหมายวันเวลาเพื่อรับแบบสอบถามกลับคืนภายหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเรียบร้อย 3) เมื่อได้รับ

แบบสอบถามกลับคืน ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ให้ข้อมูลงานวิจัย เมื่อได้รับการตอบรับจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละราย ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา พร้อมทั้ง ส่งเอกสารของมหาวิทยาลัย โครงร่างงานวิจัยและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปยังผู้เชี่ยวชาญทุกรายเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสในการพิจารณาข้อคำถามก่อนการให้สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติ ดังนี้ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ผู้วิจัยใช้อธิบายคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถามที่ศึกษาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยความถี่ (f) ค่าร้อยละค่า (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของตัวแปรสังเกตได้และนำเสนอข้อมูลด้วยตารางและคำบรรยาย 2) สถิติการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ผู้วิจัยใช้เทคนิคทางการสติ ในการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแปรแฝงและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามด้วยการวิเคราะห์ ค่าทางสถิติและค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์ตามโปรแกรมลิสต์เรล (LISREL) เพื่อหาระดับความสัมพันธ์ การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยการจัดเนื้อหาเป็นแกนหรือหลักของเรื่องที่จะศึกษาและจับประเด็นย่อยออกเป็นหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับกรอบแนวความคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดนำเสนอเชิงบูรณาการเพื่อสนับสนุนผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1.1 ด้านการตราสินค้าฮาลาล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.662 ข้อคำถามทุกข้อมี ค่าอำนาจจำแนกรายข้อเกิน

.20 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .980 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับฮาลาลของประเทศไทย เพียงพอต่อความต้องการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ส่วนข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ปลอดจากสัตว์ (ตามมาตรฐานฮาลาล) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81

1.2 ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.801 ข้อคำถามทุกข้อมี ค่าอำนาจจำแนกรายข้อเกิน .20 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .955 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สร้างความแข็งแกร่งระหว่างองค์กรและภาครัฐอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ส่วนข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือโรงแรมมีการแยกชั้น สำหรับชาย หญิงและครอบครัว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75

1.3 ด้านการโฆษณา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.637 ข้อคำถามทุกข้อมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อเกิน .20 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .979 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การค้นหาข้อมูลการดำเนินการจองการท่องเที่ยวและที่พักทางออนไลน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ส่วนข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72

1.4 ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.607 ข้อคำถามทุกข้อมี ค่าอำนาจจำแนกรายข้อเกิน .20 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .956 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ห้ามกิจกรรมการพนันในสถานที่สาธารณะ หรือที่พัก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ส่วนข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความพร้อมของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย / ตำรวจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75

1.5 ด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.805 ข้อคำถามทุกข้อมี ค่าอำนาจจำแนกรายข้อเกิน .20 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .947 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ แพทย์ผู้ตรวจเป็นเพศเดียวกันเท่านั้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ส่วนข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงแรมที่มีสระว่ายน้ำแยกสำหรับผู้ชาย และผู้หญิง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71

2. ผลการศึกษา การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากการวิเคราะห์อิทธิพลโดยรวม ทั้งทางตรงและทางอ้อมข้างต้น แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล โดยรวมมากที่สุด

ได้แก่ องค์ประกอบการตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.916 รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.810 องค์ประกอบการสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.642 โดยที่องค์ประกอบการโฆษณามีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.225 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาอิทธิพลโดยอ้อม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลโดยอ้อมสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบการตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.806 รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบการสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.566 และการโฆษณา โดยมีค่าเท่ากับ 0.215 ตามลำดับ โดยที่ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านองค์ประกอบการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกแต่อย่างใด

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหาร ทั้ง 7 กลุ่ม จำนวน 17 คน สามารถสรุปเนื้อหาสาระและประเด็นที่สำคัญได้ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบันสำหรับทางร้านอาหารครัวข้าวหอมเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ค่อนข้างห่างไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ จึงไม่ได้รับการสนับสนุน หรือการโฆษณาจากรัฐบาล ด้านการจัดทำตราสินค้าฮาลาลยังไม่สามารถทำได้ เพราะยังไม่สามารถจัดให้ได้ตามโครงสร้างและองค์ประกอบของการจัดให้บริการที่พักและอาหารแบบฮาลาลได้ ตัวอย่าง เช่น แมคคาเฟ่ไม่มีข้อมูลหรือไม่ได้รับการสนับสนุนใด ๆ แม้ว่าจะมีกลุ่มลูกค้าที่เป็นมุสลิมเข้ามาใช้บริการ และเมื่อถูกสอบถามถึงอาหารและเครื่องดื่มที่เป็นฮาลาล ทางร้านเคยค้นหาสัญลักษณ์ตราสินค้าฮาลาล ซึ่งพบว่า แต่ละประเทศใช้สัญลักษณ์ที่ไม่เหมือนกันจึงยังไม่ค่อยมีความเข้าใจและไม่มีความรู้การใช้ตราสัญลักษณ์สินค้าฮาลาลเป็นหลัก โดยมากลูกค้าที่เป็นกลุ่มมุสลิมจะขอดูตราสัญลักษณ์ฮาลาลในการเข้ารับบริการ เช่นจากทางโรงแรม หากมีตราสินค้าลูกค้าจะมีความอุ่นใจรู้สึกปลอดภัยและรับการบริการนั้น ๆ จากทางโรงแรม อาทิเช่น อาหาร น้ำดื่ม เป็นต้น

อิทธิพลของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน

ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่ทราบว่าต้องไปติดต่อสอบถามจากหน่วยงานไหนในการประชุมของส่วนจังหวัดเมื่อมีการเชิญเกี่ยวกับผู้ประกอบการร้านอาหารทางร้านก็เข้าร่วมประชุมหรือเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง แต่ไม่เคยได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ หรือการจัดสินค้าสำหรับลูกค้ากลุ่ม ฮาลาล ในส่วนของภาครัฐไม่มีการส่งข้อมูลข่าวสารหรือให้สัญญาณใดๆ กับการให้บริการลูกค้ากลุ่มนี้ จึงถูกมองว่าไม่มีอิทธิพลของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มลูกค้าที่เป็นมุสลิม เพราะโดยมากเป็นการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความรู้ความเข้าใจในการ

ให้บริการโดยรวมมากกว่าไม่ได้มีการส่งเสริมเฉพาะกลุ่ม รัฐบาลต้องมีนโยบาย หรือให้ความสำคัญในธุรกิจการท่องเที่ยวฮาลาล และต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน และโดยเฉพาะสำนักจุฬาราชมนตรี และคณะกรรมการกลางอิสลาม ต้องรับแสดงบทบาทตัวเองให้ชัดเจน ซึ่งการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่มีต้นทุนที่สูงมากอยู่แล้ว

การส่งเสริมสนับสนุนหรือปรับปรุงเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ให้ประสบความสำเร็จ การให้การส่งเสริมสนับสนุนในการให้องค์ความรู้ และบุคคลากรที่มาช่วยส่งเสริมสนับสนุนและสร้างสินค้าและบริการในพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและได้รับความนิยมในการจัดให้บริการด้านการท่องเที่ยว แต่ยังไม่มีส่วนอำนวยความสะดวกสำหรับการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาของกลุ่มนักท่องเที่ยวฮาลาล มีร้านอาหารที่ให้บริการสำหรับอาหารเฉพาะกลุ่มอิสลาม หรือกลุ่มท่องเที่ยวฮาลาลซึ่งไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากหรือหมู่คณะได้

ปัจจัยที่ต้องแก้ไขปรับปรุงเพื่อลดเงื่อนไขหรือข้อจำกัดในการของเที่ยวของกลุ่มคนที่มีความต้องการท่องเที่ยวเพื่อให้ถูกต้องตามหลักฮาลาล ผู้ประกอบการพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มฮาลาลต้องนำอาหารที่ถูกต้องตามหลักฮาลาลติดตัวมาด้วยตนเอง โดยมาขอใช้บริการสถานที่และข้าวสวยจากทางร้านเท่านั้น ทำให้ทางร้านเสียโอกาสในการให้บริการและนักท่องเที่ยวกลุ่มฮาลาลต้องมีความวิตกกังวลและต้องพกอาหารติดตัวตลอดเวลาเพื่อไม่ให้ปฏิบัติผิดตามข้อปฏิบัติของศาสนา

แนวทางการวางแผนและนโยบายการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศให้สำเร็จ ด้านอาหารและที่พัก หากมีการสนับสนุนให้มีการผลิตอาหารแช่แข็งหรือสนับสนุนให้ชุมชนสามารถผลิตอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวเฉพาะพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้จะเป็นประโยชน์สำหรับการจัดให้บริการการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างมาก

ความเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม หรือการท่องเที่ยวแบบฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ไม่ได้กระจุกตัวอยู่เฉพาะบริเวณเขตในตัวเมืองเพียงเท่านั้น หากแต่ว่าพื้นที่ที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวกระจายตัวไปทั่วทุกพื้นที่ของจังหวัด การท่องเที่ยวแบบหมู่คณะซึ่งไม่สามารถจัดหาสถานที่พัก หรืออาหารที่ถูกต้องตามหลักได้ หากมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดทำอาหารเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มฮาลาลและมีการให้บริการตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มฮาลาลสามารถท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจได้อย่างเต็มที่และไม่ปฏิบัติผิดหลักศาสนา

กฎระเบียบและข้อจำกัดฮาลาลเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการลงทุนและการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว ด้วยกฎระเบียบและข้อจำกัดทางศาสนา และการจัดให้บริการด้านอาหารและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มฮาลาลมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก ทำให้ผู้ประกอบการไม่

สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ สืบเนื่องมาจากไม่สามารถหาคนปรุงอาหารและจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ถูกต้องตามหลักฮาลาลได้ รวมถึงต้องมีการลงทุนเพิ่มซึ่งผู้ประกอบการมองว่า การลงทุนดังกล่าวไม่สามารถสร้างความคุ้มค่าและผลกำไรให้กับกิจการได้ อุปสรรคของผู้ประกอบการ คือความไม่รู้ ไม่เข้าใจ เพราะการประกอบการหรือการทำธุรกิจเป็นการลงทุนอยู่แล้ว แต่ไม่ทราบถึงการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ทำไปโดยไม่รู้ทางผู้ประกอบการเองก็ไม่อยากทำ เพราะอยากได้ลูกค้าที่เพิ่มขึ้น ขยายธุรกิจให้โตขึ้น แต่เมื่อไม่มีข้อมูลมันจึงดูเป็นเรื่องยาก เราจึงมองไปยังส่วนที่เราเข้าใจ เข้าถึง และลงทุนในส่วนนั้นๆ ก่อน และจัดลำดับลูกค้ากลุ่มมุสลิมเป็นกลุ่มหลัง

อภิปรายผล

1. ปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ข้อค้นพบสำคัญว่า ตัวแปรการตราสินค้าฮาลาล มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับสูงสุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในประเทศมุสลิมส่วนใหญ่แนวคิดเรื่องฮาลาลเป็นกุญแจสำคัญในการบริโภค ในทางกลับกันการรับรองฮาลาลเป็นกระบวนทัศน์ทางการตลาดใหม่ ๆ ที่นักการตลาดสามารถใช้เพื่อแยกแยะผลิตภัณฑ์และบริการของตนในสภาพแวดล้อมการแข่งขันในปัจจุบัน การรับรองฮาลาลในภาคการท่องเที่ยวทำให้มั่นใจได้ว่า อาหารที่ได้รับการรับรองถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม เพราะฮาลาล หมายถึงได้รับอนุญาตหรือถูกต้องตามกฎหมายหรือเหมาะสมสำหรับการบริโภค การให้ความสำคัญกับปัจจัยหลักดังกล่าวที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลอย่างสูง จะช่วยส่งเสริมให้การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลเป็นไปอย่างก้าวหน้า

ตัวแปรการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล อยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่ 2 อาจเป็นเพราะนอกจากคำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังคำนึงถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการของแผนแม่บทของโลก (Agenda 21) เป็นกรอบการจัดการ จึงเป็นการพัฒนา การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) สอดคล้องกับชูสิทธิ์ ชูชาติ ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมดเพื่อตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพของมนุษย์ในขณะเดียวกันก็ต้องรักษาวัฒนธรรมความมั่นคงของระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพและค้ำจุนชีวิตให้มั่นคง (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2553) และสอดคล้องกับแนวความคิดของเทิดชาย ช่วยบำรุง กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งให้เกิดความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ด้านสังคม เศรษฐกิจและการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมหรืออาจกล่าวได้ว่าการ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร้ขีดจำกัดที่เน้นการเพิ่มขึ้นของปริมาณการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องมากกว่าความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552)

ตัวแปรการโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล และด้านการสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมากอาจเป็นเพราะการโฆษณา คือ การเสนอขายสินค้า บริการ หรือความคิดผ่านการใช้สื่อต่างๆ ซึ่งล้วนแต่ต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อให้เข้าถึงลูกค้าจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว มีวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นให้ลูกค้าเกิดการรับรู้ เกิดความอยากได้ อยากมี อยากใช้ และซื้อสินค้าหรือบริการต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งสื่อโฆษณาที่สำคัญประกอบด้วย โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ป้ายโฆษณา ฯลฯ โดยมีการระบุชื่อสินค้า บริการ หรือองค์กรที่เป็นเจ้าของสินค้าอย่างชัดเจน ดังนั้น บริษัทผู้ผลิตสินค้ามักจะทำการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจทุกรูปแบบเพื่อให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้านั้น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ได้คำนึงถึงความเป็นจริงของข้อมูลข่าวสารมากนักเพียงเพราะหวังขายสินค้าให้ได้มากที่สุด ถึงแม้ว่าการประชาสัมพันธ์และการโฆษณาจะมีความแตกต่างกันทั้งรูปแบบ วิธีการและวัตถุประสงค์ แต่สำหรับการดำเนินการสื่อสารทั้งด้านธุรกิจและสื่อสารองค์กรแล้วพบว่า มีการนำเอาการประชาสัมพันธ์และการโฆษณามาใช้ร่วมกันเพื่อบังเกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์การ ดังเช่น การนำแนวคิดของการประชาสัมพันธ์ไปใช้ร่วมกับเทคนิควิธีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามแนวคิดของการโฆษณา ซึ่งเรียกว่า การโฆษณาประชาสัมพันธ์ (Public relations advertising) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการโฆษณาเพื่อมุ่งหวังผลทางการประชาสัมพันธ์ เช่น การโฆษณาตัวบริษัท (Corporate advertising) หรือการโฆษณาสถาบัน (Institutional advertising) ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ และไม่ใช่การขายบริษัทหรือสถาบัน แต่เป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ ชื่อเสียงเกียรติคุณ การยอมรับ และการสนับสนุนจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (วิรัช ลภิรัตนกุล, 2553) โฆษณา ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารเพื่อนำเสนอสินค้าสู่สาธารณะชนให้กับผู้ผลิตหรือเจ้าของสินค้าหรือบริการ ซึ่งในการโฆษณาแต่ละครั้งนั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้รับข้อมูลข่าวสาร (นวฤทธิ์ อัคควรกิจ, 2551)

2. การศึกษา การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลโดยรวมมากที่สุด ได้แก่ การตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.916 รองลงมา ได้แก่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.810 การสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.642 โดยที่การโฆษณา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.225 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาอิทธิพล

โดยอ้อม พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลโดยอ้อมสูงที่สุด ได้แก่ การตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.806 รองลงมา ได้แก่ การสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.566 และการโฆษณา โดยมีค่าเท่ากับ 0.215 ตามลำดับ โดยที่ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกแต่อย่างใด

การตราสินค้าฮาลาลมีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะฮาลาล - ฮารอมในอิสลามจึงมิได้หมายความเพียงการบริโภคอาหารเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงวิธีการดำเนินชีวิตในทุกด้านเพราะอิสลาม คือ ระบอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ อาหารฮาลาล (Halal Food) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมในการบริโภค ส่วนผู้ที่มิใช่มุสลิมหากบริโภคอาหารฮาลาลก็จะได้ประโยชน์ต่อสุขภาพเช่นเดียวกัน เพราะอาหารฮาลาลจะต้องมีกระบวนการผลิตที่ถูกต้องตามข้อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ปราศจากสิ่งต้องห้าม (ฮารอม) และมีคุณค่าทางอาหาร (ตอยยิบ) อุตสาหกรรมฮาลาลที่ได้รับการจับตามองและพูดถึงมากที่สุด คือ อุตสาหกรรมอาหาร เนื่องจากมุสลิมจะบริโภคอาหารที่ฮาลาลเท่านั้นซึ่งอาหารที่ฮาลาลมีหลักการในการผลิตที่ผู้ผลิตจะต้องศึกษาประเทศไทยมีการผลิตอาหารฮาลาลโดยผู้ประกอบการมุสลิมผลิตเพื่อจำหน่าย อย่างไรก็ตามประเทศไทยถือเป็นประเทศส่งออกอาหารไปยังหลายประเทศ หากมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาล ประเทศไทยก็จะสามารถจับตลาดฮาลาลในต่างประเทศได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดรายได้จากการส่งออกมูลค่ามหาศาลโดยส่วนใหญ่เป็นอาหารแปรรูป เครื่องปรุงรส อาหารทะเล และเนื้อสัตว์ที่เชือดตามหลักการอิสลาม โดยในส่วนของมาตรฐานอาหารฮาลาลนั้นรัฐบาลได้กำหนดลงในมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ โดยครอบคลุมการจัดหาวัตถุดิบ การจัดเตรียม กระบวนการผลิต การบรรจุ การเก็บรักษา การนำเสนอการจัดจำหน่ายและเครื่องหมายและฉลาก (สถาบันฮาลาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2560)

การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกมีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลเป็นอันดับ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งด้านอาหาร คมนาคมขนส่ง และสถานที่พักเป็นแนวความคิดของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวขั้นพื้นฐานและจากมาตรฐานการออกแบบที่นำมาใช้ในที่พัก ทั้งนี้แนวความคิดและมาตรฐานดังกล่าว มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อบริเวณที่มีความสวยงาม สถานที่ที่มีความสำคัญมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางสถาปัตยกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี คุณลักษณะของตัวอาคารและการบูรณาการ การวางแผนและออกแบบให้กลมกลืนกับจุดที่ตั้งและตำบลนั้นจะนำมาซึ่งความสนใจของที่พักเป็นอย่างยิ่ง โจทย์สำคัญต่าง ๆ จะเกี่ยวเนื่องกับระดับความสูง ขนาดความใหญ่โต การตกแต่งที่สวยงาม รวมถึงการจัดภูมิทัศน์ และความลงตัวเข้ากับวิถีชีวิตของท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมีสิ่งสำคัญพึงพิจารณาอีกหลายประการ อาทิ ความสะดวกในการ

เข้าถึง ความเป็นไปได้ในการให้บริการ และการจัดระบบการจราจรทั้งของคนและรถสำหรับนักท่องเที่ยวแล้วเรื่องสำคัญๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นก็มี อาทิ ขอบข่ายของการให้บริการการเตรียมส่วนที่เป็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ที่ว่าง การเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ในโรงแรมและรีสอร์ท และมาตรฐานของที่พัก

การสนับสนุนจากรัฐบาล มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ด้านการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ การกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาสินค้าอาหารไทย วิจัยตลาดสินค้าเฉพาะกลุ่ม (niche) เช่น ฮาลาลอินทรีย์ (functional food) ได้กล่าวว่า การขับเคลื่อนที่เกี่ยวข้องกับฮาลาลในงานประชุมวิชาการ และการแสดงสินค้านานาชาติ “Thailand Halal Assembly” เมื่อเดือน ธันวาคม 2557 ไว้ว่า “ในปี 2558 จะก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนซึ่งถือเป็นตลาดใหญ่ และกว้างขึ้น เนื่องจากเกิดจากการรวมกลุ่มของประชาคมอาเซียน โดยชาวมุสลิมในประชาคมอาเซียนมีประมาณ 300 ล้านคน การค้าขาย การลงทุน จึงเน้นไปที่สินค้า และผลิตภัณฑ์อาหารของชาวมุสลิมที่มีกระบวนการ ผลิตที่มีลักษณะพิเศษ ไม่เหมือนใคร รวมถึงการขับเคลื่อนด้านฮาลาลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปี พ.ศ. 2558 ได้มุ่งเน้นการสร้างและปรับปรุง “มาตรฐานสินค้าเกษตร : อาหารฮาลาล (มกษ. 8400 - 2550)” ภายใต้พระราชบัญญัติสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ให้มีเอกภาพและเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มประเทศผู้บริโภค อาหารฮาลาล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค เนื้อสัตว์ที่เป็นชาวมุสลิมและคุ้มครองผู้บริโภคให้มีความปลอดภัยด้านอาหาร สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพธุรกิจสินค้า และบริการฮาลาลของประเทศ ซึ่งการพัฒนาด้านอาหารส่งผลต่อความเชื่อมั่น และการเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มมุสลิมที่มีความมั่นใจว่า เมื่อเข้ามาในเมืองไทยแล้วสามารถท่องเที่ยวตามสถานที่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานรวมถึงสามารถบริโภคอาหารในเมืองไทยได้อย่างสบายใจ ไม่ผิดต่อหลักฮาลาล ในการปฏิบัติตนระหว่างการเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองไทย

ตลอดจนการโฆษณา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในยุคโลกาภิวัตน์การเสนอขายสินค้ามิใช่แค่พนักงานขายเท่านั้น เครื่องมืออิเลคทรอนิคส์ได้ถูกนำมาใช้ โดยคำนึงถึงความสะดวกสบายที่ลูกค้าจะได้รับเป็นสำคัญ องค์การต่างๆ พยายามสรรหาเทคโนโลยีเพื่อการแข่งขันในการเสนอขายสินค้าเพิ่มมากขึ้นเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายของกิจการในระยะยาว การโฆษณาอย่างต่อเนื่องเป็นรูปแบบการจัดตารางเวลา กำหนดเวลาโฆษณาของแบรนด์ที่มีเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับช่วงเวลาการขายที่ดีและเป็นที่นิยมแพร่หลายในการบริการและผู้ผลิตสินค้าที่ต้องการเพิ่มแรงซื้ออย่างต่อเนื่องจึงทำการกระตุ้นผ่านโฆษณาสั้นๆ แต่สม่ำเสมอเพื่อให้ผู้ชมนึกถึงแบรนด์นั้น ๆ ข้อดีของการทำโฆษณาอย่างต่อเนื่อง คือ สามารถครอบคลุมความต้องการในการซื้อทั้งหมดเพื่อเตือนความจำ

อย่างคงที่และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น งานสำคัญของนักวางแผนสื่อโฆษณา คือ การกำหนดช่วงเวลาที่ดีที่สุดในการเปิดรับสื่อโฆษณาแต่ละชนิดอย่างต่อเนื่อง ตามงบประมาณที่กำหนด การโฆษณาอย่างต่อเนื่องเหมาะสำหรับทุกสถานการณ์ถึงแม้ว่ารูปแบบที่โฆษณาจะไม่เหมาะสมในบางประเทศ กลยุทธ์นำเสนอสามารถสร้างการรับรู้ได้ดีกว่าประสิทธิภาพของการโฆษณาแตกต่างกันไปตามกาลเวลา คุณภาพของโฆษณาจะลดลงนั้นมาจากผลกระทบภายนอกของผู้ใช้บริการว่าสิ่งนั้นจริงหรือเท็จ

สรุป

1. ปัจจัยของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก และการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตราสินค้าฮาลาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ด้านการโฆษณา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ด้านการสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ตามลำดับ

2. การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลโดยรวมมากที่สุด ได้แก่ การตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.916 รองลงมา ได้แก่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.810 การสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.642 โดย ที่การโฆษณา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.225 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาอิทธิพลโดยอ้อม พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลโดยอ้อมสูงที่สุด ได้แก่ การตราสินค้าฮาลาล โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.806 รองลงมา ได้แก่ การสนับสนุนจากรัฐบาล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบแบบปรับมาตรฐานโดยรวมเท่ากับ 0.566 และการโฆษณา โดยมีค่าเท่ากับ 0.215 ตามลำดับ โดยที่ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล การตราสินค้าฮาลาล การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกมีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นปัจจัยเหล่านี้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว เข้ามาเที่ยว ซึ่งแรงจูงใจเป็นการผสมผสานของแรงผลักดันที่เกิดจากความต้องการทางด้าน จิตใจ ร่างกาย ของบุคคลอย่างต่อเนื่องกระตุ้นให้เป็นแรงจูงใจในการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึง พฤติกรรมการบริโภคสินค้า และบริการการท่องเที่ยวการแสวงหาประสบการณ์ ณ จุดหมายปลายทาง ซึ่งคาดว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวผู้นั้นได้

1.2 การอบรมให้ความรู้ในเรื่องฮาลาลกับผู้ประกอบการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพราะฮาลาลเป็นสิ่งอนุมัติสำหรับชาวมุสลิมให้อุปโภคและบริโภคได้ ซึ่งสอดคล้องกับหนึ่งในผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข คือ การให้ความรู้กับผู้ประกอบการที่มิใช่มุสลิมในเรื่องของฮาลาลและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักฮาลาลสำหรับนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมให้กับผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและควรทำอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนให้ความรู้และหลังจากอบรมให้ความรู้แล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวมุสลิมที่มีต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อปรับปรุงด้านการโฆษณา การสนับสนุนจากรัฐบาล ด้านการสิ่งอำนวยความสะดวก การตราสินค้าฮาลาล และการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาล ตลอดจนรักษามาตรฐานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นไป

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามหลักฮาลาลในจังหวัดอื่น ๆ เขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อการปรับปรุง แก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย. (2556). *ตลาดท่องเที่ยวมุสลิม โอกาสของไทยภายใต้ AEC: 2556*. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2561 จาก http://fic.nfi.or.th/foodindustry_FTA_Guru_view_detail.php?smid=1111

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2553). *คู่มือการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). *รวมบทความวารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย-นานาชาติ ปี พ.ศ. 2550.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย.

นวฤทธิ์ อัคควรกิจ. (2551). *กลยุทธ์การสร้างสรรค์งานโฆษณา. (พิมพ์ครั้งที่ 3).* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

วิภาวัลย์ วรพุฒิพงค์. (2561). *ผุดฮาร์โมไนซ์ รร.ฮาลาลในเชียงใหม่*. เรียกใช้เมื่อ 11 เมษายน 2561 จาก https://www.thansettakij.com/business/tourism?utm_source=menu_header&utm_medium=internal_referral

วิรัช ลภิรัตนกุล. (2553). *การประชาสัมพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 12 ฉบับสมบูรณ์).* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศราวุฒิ อารีย์. (2559). *การท่องเที่ยวฮาลาลและศักยภาพของไทย*. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2561 จาก https://www.halal.or.th/stbook

สถาบันฮาลาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2560). *ภาพรวมของอุตสาหกรรมฮาลาลในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2561 จาก http://www.halinst.psu.ac.th.

สำนักข่าวมุสลิมไทยโพสต์. (2559). *การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวมุสลิม*. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2561 จาก http://news.muslimthaipost.com

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ ที่ 11 (พ.ศ.2555 - 2559).* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อุมาพร บึงมุม. (2559). *การจัดสรรเงินงบประมาณสำหรับอาหารฮาลาล.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงบประมาณของรัฐสภา.

Cochran, W. C. (1963). *Sampling Techniques.* New York: John Wiley & Sons.

Nursanty, E. (2013). Halal Tourism, New Product in Islamic Leisure Tourism and Architecture. In *Degree Program in Tourism.* University of Applied Sciences.

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี*

LEGAL MEASURES REGARDING MEDIATION OF CIVIL DISPUTES BEFORE PROSECUTION

ธนทร ผดุงธิติฐ์
Tanatorn Padungthaiti
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University, Thailand
E-mail: tanachai.p@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศ การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายจาก 5 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้พิพากษา กลุ่มพนักงานอัยการ กลุ่มพนักงานสอบสวน กลุ่มทนายความ และกลุ่มนักกฎหมาย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี พบว่า จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ส่วนใหญ่ร้อยละ 64 เห็นว่า ส่งผลกระทบ เนื่องจาก ควรมีการอบรมให้ความรู้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้เหมาะสม พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่มีกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเฉพาะทาง รวมทั้ง พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการไกล่เกลี่ยให้แก่ประชาชนเหมือนกับของต่างประเทศ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับนำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลไปยื่นคำขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมด้วย

* Received 24 November 2019; Revised 31 December 2019; Accepted 5 January 2020

2. ข้อเสนอแนะแนวทางมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศ พบว่า ประเทศไทยควรมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี โดยเปิดโอกาสให้องค์กรภาคเอกชนสามารถจดทะเบียนเป็นหน่วยงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ และควรมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้คู่พิพาทที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลงทางแพ่งก่อนฟ้องคดีนอกศาล สามารถนำสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลงมาร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้มีการผิดสัญญาก่อนแต่อย่างใด ซึ่งมาตรการทางกฎหมายทั้งสองกรณีดังกล่าวจะสามารถส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, มาตรการทางกฎหมาย, พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

Abstract

The objective of this research is 1) to study and analyze legal problems relating to the dispersal of goat disputes before the organization 2) To provide advice on legal measures regarding the promotion of the efficiency of the mediation process The objectives of this research were to use the quality research methodology, document type and structured explanations. The key informants including legal luminaries from 5 groups: control pill as a judge on the backboard Continental Automotive Group employees meet a garden stacking attorneys and lawyers.

The results of the research revealed that:

1. legal problems regarding mediation for expensive dispute resolution before prosecution were found that, in interviews with a group of experts in law, 6.% per cent agreed that the impact should be due to training for Know who is responsible for mediation appropriately. B.E. 2562 may affect the dispute resolution process of government agencies, private agencies and the public sector, which have the law to have the duties and powers to mediate specific disputes, including the act of Klai Disputes Disputes, B.E. 2562. There are still no legal measures regarding the support and promotion of private sector participation in providing mediation services to citizens like requesting

Also, there is no legal measure regarding bringing a compromise agreement outside the court to submit a request for the court to give a judgment as agreed.

2. Suggestions on legal measures regarding the promotion of the efficiency of the process of mediation before the prosecution of the country. It is found that Thailand should have legal measures to promote the way of mediation before the prosecution. Opportunity for private sector to be registered as a private dispute resolution agency under the Mediation Act Eta. And should have legal measures to encourage Kittipat, who has entered into a compromise agreement or agreement, before the prosecution can bring a compromise contract or agreement to request the court to make a decision. As agreed immediately without having to wait for the breach of contract in any way. All such legal measures will be able to encourage the dispute resolution process before the dispute The genitalia of Thailand is even more effective.
Keywords: Dispute Resolution, Legal Measures, Dispute Resolution Act 2019

บทนำ

ในทุก ๆ สังคมของแต่ละประเทศย่อมไม่อาจหลีกหนีพ้นปัญหาการเกิดความขัดแย้งหรือข้อพิพาทระหว่างบุคคล องค์กรเอกชน องค์กรภาครัฐ ในประเด็นปัญหาข้อพิพาทต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความไม่สงบสุขและความวุ่นวายในสังคมทุกระดับได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาส่วนบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ และเมื่อมีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้ว ในทุกสังคมต่างก็ได้กำหนดกลไกหรือกระบวนการที่นำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยกระบวนการระงับข้อพิพาทที่ใช้กันอยู่ในแต่ละประเทศจะมีลักษณะที่คล้ายกัน 4 ประเภท ได้แก่ 1) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) 2) การไกล่เกลี่ยประนีประนอม (Conciliation or Mediation) 3) การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) 4) การดำเนินการพิจารณาคดีในศาล (Litigation) (ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, 2550)

กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative dispute resolution - ADR) ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเป็นอย่างมากในทุกประเทศ คือ กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยประนีประนอมระงับข้อพิพาท โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทนี้สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและในชั้นหลังฟ้องคดีต่อศาลแล้วก็ตาม กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททั้งของต่างประเทศและประเทศไทยต่างก็มีองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนี้ 1) หน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2) กระบวนการและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 3) กระบวนการบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลง ในปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหาข้อขัดแย้งกันในทุกระดับ (ภานุ รังสีสหัส, 2555) เป้าหมายของรัฐที่สำคัญ คือ การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ในสังคม โดยมีการกำหนดบัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 164 (4) กำหนดว่า “ในการบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีต้องสร้างเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม ผาสุก และสามัคคีปรองดองกัน และมาตรา 257 (1) กำหนดให้ “การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ดังนั้น จึงมีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนี้

1. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีโดยฝ่ายบริหาร ในปัจจุบันมีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ อาทิ อำเภอ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐที่แม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีโดยตรง แต่เมื่อเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน หน่วยงานเหล่านี้จึงเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีด้วย ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานศาลยุติธรรม (สุมน เทสะเวส, 2553)

2. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีโดยภาคประชาชน ในปัจจุบันกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้ออกระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยเครือข่ายและอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ พ.ศ. 2548 กำหนดบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายและอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิละเสรีภาพไว้ว่า เมื่อเครือข่ายหรืออาสาสมัคร มีความพร้อม อาจรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งศูนย์ประสานงานในชุมชนได้ โดยมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2557 ภายใต้การขับเคลื่อนของกองพัฒนายุติธรรมชุมชน โดยมีสำนักงานยุติธรรมจังหวัดประสานงานภายในพื้นที่ ทำให้สามารถจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) จำนวน 290 ศูนย์ และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 – 2559 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้สนับสนุนให้เครือข่ายยุติธรรมชุมชน (คยช.) จำนวน 31,169 คน และวางแผนจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน (ศยช.) ในปี พ.ศ. 2558 จำนวน 878 ศูนย์ ปี พ.ศ. 2559 จำนวน 2,525 ศูนย์ ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 3,562 ศูนย์ วางแผนจัดตั้งเครือข่ายยุติธรรมชุมชน (คยช.) ในปี พ.ศ.2558 จำนวน 105,360 คน ปี พ.ศ.2559 จำนวน 303,000 คน ปี พ.ศ.2560 จำนวน 443,160 คน โดยเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ณัฏฐณิชา ชวนประเสริฐ, 2557) ในปี พ.ศ. 2559 กรม

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม สามารถสนับสนุนให้ประชาชนในแต่ละชุมชนที่มีความพร้อม รวมตัวกันและก่อตั้ง “ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน” ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ แล้ว จำนวน 355 ศูนย์ ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน ระหว่างเดือน ตุลาคม 2560 ถึงเดือนพฤษภาคม 2561 ข้อพิพาททางแพ่ง 112 ราย ตกลงกันได้ 195 ราย ตกลงกันไม่ได้ 45 ราย (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2559)

ในปัจจุบันกฎหมายไกล่เกลี่ยกลาง คือ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมวด 5 กำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

3. การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีโดยภาคเอกชน ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่เปิดรับให้ภาคเอกชนเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีให้แก่ประชาชนที่มีข้อพิพาทโดยตรงเหมือนกับของต่างประเทศ แต่มีเพียงกฎหมายที่บัญญัติให้องค์กรวิชาชีพเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อาทิ สถาบันอนุญาโตตุลาการ สภาวิศกร สภาสถาปนิก สภาทนายความ สภาองค์กรของผู้บริโภค สมาคมการค้า เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่มีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีในด้านต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาแนวคิดและมาตรการทางกฎหมายสำคัญที่อาจช่วยส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศไทย มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้ากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ศึกษาบทความ งานวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างชนิดคำถามเป็นแบบปลายปิด ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายจาก 5 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้พิพากษา กลุ่มพนักงานอัยการ

กลุ่มพนักงานสอบสวน กลุ่มทนายความ และกลุ่มนักกฎหมาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีสร้างข้อสรุป และนำผลการศึกษาที่ได้มาสร้างข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป โดยผู้วิจัยแบ่งการศึกษาในประเด็นที่สำคัญเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี

ประเด็นที่ 2 เสนอแนะแนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศ

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี

พบว่า พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่มีกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเฉพาะทาง รวมทั้งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการไกล่เกลี่ยให้แก่ประชาชนเหมือนกับของต่างประเทศ อีกทั้งยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับนำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลไปยื่นคำขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมด้วย นอกจากนี้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังมีผลกระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีในมิติอื่น ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ผลกระทบต่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท เนื่องจากในปัจจุบันพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้มีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกลางของประเทศไทย แต่ทั้งนี้ มาตรา 4 กำหนดว่า พระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของตน และหน่วยงานของรัฐตามวรรคหนึ่งอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้ก็ได้

ดังนั้น หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามอำนาจหน้าที่ของตนอยู่ก่อนพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จึงไม่มีผลกระทบหากได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามหน้าที่และอำนาจของตนตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท แต่ทั้งนี้ หากหน่วยงานของรัฐแห่งใด ประสงค์จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หน่วยงานของรัฐนั้น ๆ ย่อมต้องมีผลกระทบที่จะต้องดำเนินการตามที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 กำหนดไว้ด้วย ได้แก่

1.1.1 “หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมายความว่า หน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และ“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า จำกัดไว้เฉพาะ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวงเท่านั้น (มาตรา 3)

1.1.2 หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้แจ้งให้กระทรวงยุติธรรมทราบด้วย (มาตรา 5)

1.2 ผลกระทบเกี่ยวกับขอบเขตของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1.2.1 กรณีที่เป็นหน่วยงานที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้โดยไม่จำกัดข้อพิพาทและทุนทรัพย์ อาทิ

1.2.1.1 หน่วยงานของรัฐ ราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ 1) คณะกรรมการหมู่บ้าน 2) คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.)

1.2.1.2 หน่วยงานองค์กรอิสระ ได้แก่ 1) สำนักงานอัยการสูงสุด 2) สำนักงานศาลยุติธรรม

1.2.1.3 หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ 1) สถาบันอนุญาโตตุลาการ 2) สภาทนายความ

1.2.1.4 กลุ่มบุคคลภาคประชาชน ได้แก่ 1) อาสาสมัครไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) 2) ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน

ผลกระทบต่อหน่วยงานในกลุ่ม 1.2.1.1 , 1.2.1.2 , 1.2.1.3 (1) (ยกเว้น 2) สภาทนายความ) ล้วนแต่เป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนภูมิภาค หน่วยงานองค์กรอิสระ และหน่วยงานภาคเอกชนที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้โดยไม่ถูกจำกัดขอบเขตเกี่ยวกับข้อพิพาทและทุนทรัพย์ จึงสามารถที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สองระบบ คือ

(1) ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจโดยไม่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

(2) ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และปฏิบัติตามบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หน่วยงานนั้นจะสามารถเลือกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ตามขอบเขตของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ที่มีขอบเขตที่ทุนทรัพย์ที่ลดลงตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

มาตรา 20 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าเกี่ยวด้วยสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ไม่สามารถกระทำได้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

(1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มิใช่ข้อพิพาทเกี่ยวด้วยกรรมสิทธิ์

(2) ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์มรดก

(3) ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(4) ข้อพิพาทอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ดังนั้น หน่วยงานของรัฐในกลุ่มนี้แม้ว่าจะสามารถเลือกที่จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่คู่พิพาทตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ก็ตาม แต่หากต้องถูกจำกัดด้วยขอบเขตของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวแล้ว ซึ่งในปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมได้ออกระเบียบสำนักงานศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้หน่วยงานทางธุรการของสำนักงานศาลยุติธรรมดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายใต้ข้อจำกัดเกี่ยวกับทุนทรัพย์และประเภทข้อพิพาทตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 20 แล้ว

ผลกระทบต่อหน่วยงานในกลุ่ม 1.2.1.3 2) สภาทนายความ คือ เนื่องจากสภาทนายความไม่ใช่หน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่เป็นองค์กรสภาวิชาชีพที่เข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน ดังนั้น สภาทนายความ จึงไม่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้

ผลกระทบต่อหน่วยงานในกลุ่ม 1.2.1.4 กลุ่มบุคคลภาคประชาชน ได้แก่ 1) อาสาสมัครไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) 2) ศูนย์ยุติธรรมชุมชนและศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน คือ กลุ่มบุคคลภาคประชาชนเหล่านี้ จะไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามหน้าที่และอำนาจเดิมได้ แต่จะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดไว้เท่านั้นโดยต้องรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 10 โดยมีอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

1.2.2 กรณีเป็นหน่วยงานที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เฉพาะข้อพิพาทที่กำหนดโดยไม่จำกัดทุนทรัพย์

1.2.2.1 หน่วยงานของรัฐ ราชการส่วนกลาง ได้แก่ 1)กรรมการจัดซื้อที่ดิน กรมรถไฟ 2) เจ้าพนักงานที่ดิน กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย 3) พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงาน กระทรวงมหาดไทย 4) ผู้ไกล่เกลี่ย คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักนายกรัฐมนตรี 5) นายทะเบียน เลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย กระทรวงการคลัง 6) นายทะเบียน เลขาธิการคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย กระทรงวงการคลัง 7) พนักงานประนอมข้อพิพาทแรงงาน คณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กระทรวงแรงงาน 8) ผู้ไกล่เกลี่ย คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 9) คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน กระทรวงพลังงาน 10) คณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ การกีฬาแห่งประเทศไทย กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา 11) คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรุงเทพมหานคร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 12) คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และคณะกรรมการลุ่มน้ำ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี 13) กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมคุ้มครองสวัสดิภาพ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 14) กระทรวงพาณิชย์ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ 15) กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรม 16) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ

1.2.2.2 หน่วยงานของรัฐ ราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ 1) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด 2) คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัด 3) คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำจังหวัด 4) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด 5) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด 6) คณะกรรมการควบคุมการเช่านาประจำตำบล

1.2.2.3 หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ 1) สภาวิศวกร 2) สภาสถาปนิก 3) สมาคมการค้า 4) สภาองค์กรของผู้บริโภค

ผลกระทบต่อหน่วยงานในกลุ่ม 1.2.2.1 และ 1.2.2.2 นี้ ล้วนแต่เป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาค ที่มีกฎหมายเฉพาะให้มีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีได้ตามที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงสามารถที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สองระบบ คือ

(1) ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจโดยไม่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

(2) ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และปฏิบัติตามบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ผลกระทบต่อหน่วยงานในกลุ่ม 1.2.2.3 นี้ ล้วนแต่เป็นหน่วยงานภาคเอกชนที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาค แต่มีกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีได้ตามที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น จึงสามารถที่จะจะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามหน้าที่และอำนาจที่กฎหมายกำหนดให้ไว้เท่านั้น แต่ไม่สามารถเลือกที่จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้แต่อย่างใด

1.2.3 กรณีเป็นหน่วยงานของรัฐที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เฉพาะข้อพิพาทที่กำหนดและจำกัดทุนทรัพย์

1.2.3.1 หน่วยงานของรัฐ ราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ อำเภอ

1.2.3.2 หน่วยงานของรัฐ ราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร

ผลกระทบต่อหน่วยงานในกลุ่ม 1.2.3.1 คือ อำเภอ เป็นราชการส่วนภูมิภาค มีกฎหมายเฉพาะให้มีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี

ได้ตามที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจไว้โดยเฉพาะ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 62/1, 62/2 ดังนั้น จึงสามารถที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สองระบบ คือ

(1) ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทที่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 กำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจโดยไม่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

(2) ทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามขอบเขตประเภทของข้อพิพาทและทุนทรัพย์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 และปฏิบัติตามบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ผลกระทบต่อหน่วยงานในกลุ่ม 1.2.3.2 คือ กรุงเทพมหานครเป็นราชการส่วนท้องถิ่น แต่ไม่ใช่ หน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาค ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จึงไม่สามารถเลือกที่จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้แต่อย่างใด

1.3 ผลกระทบต่อผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เนื่องจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 กำหนดว่า -“ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (มาตรา 3)

ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและขึ้นทะเบียนกับของหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหน้าที่และอำนาจของหน่วยงานนั้น เช่น ผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎกระทรวงว่า ด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 ที่กำหนดว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า บุคคลที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท และ “ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัดหรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมาย ที่เป็นประธานคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท (ข้อ 2)

ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยของอำเภอดังกล่าว จึงไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ หากเป็นการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามหน้าที่และอำนาจของอำเภอตามนั้นตามที่กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กำหนดไว้ แต่ถ้าอำเภอใดประสงค์ที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ผู้ไกล่เกลี่ยของอำเภอนั้นก็จะต้องมีคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดไว้ด้วย

1.4 ผลกระทบต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เนื่องจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดว่า “หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า หน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และ -“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่าจำกัดไว้เฉพาะ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค

สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวงเท่านั้น (มาตรา 3) และ -หน่วยงานของรัฐที่ประสงค์จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้แจ้งให้กระทรวงยุติธรรมทราบด้วย (มาตรา 5)

ดังนั้น หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหน้าที่และอำนาจของตนจึงไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ หากเป็นการดำเนินการไกล่เกลี่ยไปตามกระบวนการไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานนั้น ๆ กำหนดไว้โดยเฉพาะ แต่หากหน่วยงานนั้น ต้องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หน่วยงานของรัฐนั้นปรับเปลี่ยนกระบวนการไกล่เกลี่ยให้สอดคล้องกับกฎหมายนี้ด้วย

1.5 ผลกระทบเกี่ยวกับการทำสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลง

1.5.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในปัจจุบันการทำสัญญาประนีประนอมโดยทั่วไปจะเป็นการทำสัญญาประนีประนอมตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้ อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ (มาตรา 851) ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน (มาตรา 852)

1.5.2 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 กำหนดว่า “ข้อตกลงระงับข้อพิพาท” หมายความว่า ข้อตกลงที่คู่กรณีตกลงให้มีผลผูกพันโดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อระงับข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องใด ๆ ที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ และให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดเพียงเท่าที่กำหนดไว้ในข้อตกลงนั้น (มาตรา 3) ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ คือ จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (มาตรา 11) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติตามจริยธรรม ดังต่อไปนี้ คือ ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท (มาตรา 12) -ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ห้ามมิให้ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการหรือจัดให้กระทำการใด ๆ ที่เป็นการบังคับ ขู่เข็ญ หลอกลวง หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ เพื่อให้คู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท (มาตรา 16) ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คู่กรณีมีสิทธิเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันได้โดยอิสระ ทั้งนี้ ข้อตกลงนั้นต้องไม่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพ้นวิสัย หรือเป็นการขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 28) เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงเป็นประการใดแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจัดให้มี

การบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยให้คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้ (มาตรา 30)

ดังนั้น หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ไม่มีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับกระบวนการทำสัญญาประนีประนอมยอมไว้ หน่วยงานนั้นก็ต้องดำเนินการทำสัญญาประนีประนอมไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ แต่หากหน่วยงานนั้นมีกฎหมายกำหนดเกี่ยวกับกระบวนการในการทำสัญญาประนีประนอม หน่วยงานของรัฐนั้นก็จะไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ เพราะสามารถดำเนินการทำสัญญาประนีประนอมให้แก่คู่พิพาทไปตามนั้น

แต่หากหน่วยงานนั้น ต้องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หน่วยงานของรัฐนั้นจะต้องดำเนินการทำข้อตกลงให้แก่คู่พิพาทตามที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดไว้ดังกล่าวเท่านั้น

1.6 ผลกระทบเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลง

กรณีที่คู่พิพาทสามารถตกลงระงับข้อพิพาทกันได้โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลง หากคู่กรณีฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลงนั้น คู่พิพาทมีทางเลือกที่จะบังคับตามสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลง ได้ดังนี้

บังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ภายในกำหนด 10 ปี โดยคู่กรณีสามารถยื่นคำร้องต่อศาลได้โดยตรง

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายต่อคำถามว่า พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายกลางเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จะส่งผลกระทบต่อการระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีนอกศาลหรือไม่ อย่างไร

กลุ่มผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	ไม่ส่งผลกระทบ	ส่งผลกระทบ
1.กลุ่มผู้พิพากษา	20	80
2.กลุ่มพนักงานอัยการ	20	80
3.กลุ่มพนักงานสอบสวน	20	80
4.กลุ่มทนายความ	100	0
5.กลุ่มนักกฎหมาย	20	80
คิดเป็นร้อยละ	36	64

สรุปได้ว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายส่วนใหญ่ร้อยละ 64 เห็นว่า ส่งผลกระทบ เนื่องจาก ควรมีการอบรมให้ความรู้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้เหมาะสม จะกระทบต่อการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานที่มีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ ส่งผลกระทบทำให้มีคดีขึ้นสู่

ศาลน้อยลง แต่ถ้าไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สำเร็จ ก็ต้องมีการฟ้องคดีในชั้นศาลต่อไป ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สำเร็จมากขึ้น ทำให้ข้อตกลงจากการไกล่เกลี่ยมีสภาพบังคับสามารถนำมาร้องขอให้ศาลบังคับได้ อาจทำให้ประชาชนสับสนเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐเนื่องจากมีขอบเขตอำนาจหน้าที่แตกต่างกัน

แต่กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายส่วนน้อยร้อยละ 36 เห็นว่า ไม่ส่งผลกระทบ เนื่องจากเพราะเป็นการไกล่เกลี่ยนอกศาล สามารถลดภาระให้คู่พิพาท ลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาล มีสภาพบังคับตามกฎหมาย

2. ข้อเสนอแนะแนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศ จากการศึกษาพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีการบัญญัติพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้นเป็นกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกลางแล้วก็ตาม แต่กฎหมายฉบับนี้ก็ยังไม่มีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีเหมือนกับของต่างประเทศที่สำคัญสองประการ คือ

2.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีโดยภาคเอกชน

2.2 การนำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาลเข้าสู่การพิจารณาและมีคำพิพากษาตามยอมของศาล

ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยเพื่อพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ดังนี้

1. ประเทศไทยควรมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับส่งเสริมให้ภาคเอกชนสามารถจัดตั้งองค์กรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญสามารถรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรไกล่เกลี่ยภาคเอกชน เพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนที่มีข้อพิพาทได้ เพื่อให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศไทยมีความก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพเหมือนกับของต่างประเทศ อีกทั้งจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความนิยมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีมากกว่าที่จะนิยมการนำข้อพิพาทมาฟ้องคดีต่อศาล

2. ประเทศไทยควรมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้สิทธิแก่คู่กรณีที่สามารถตกลงระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีนอกศาล โดยผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามที่มีกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้โดยเฉพาะหรือการไกล่เกลี่ยตามกระบวนการของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 คู่กรณีหรือหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวสามารถยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอนำสัญญาประนีประนอมนอกศาลที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐดังกล่าว ไปสู่ศาลเพื่อให้ศาลรับรองความมีผลบังคับใช้

เปรียบเสมือนกับเป็นคำพิพากษาได้ทันที ซึ่งหากเกิดการผิดสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลดังกล่าว คู่สัญญาก็สามารถนำคำพิพากษานั้นไปบังคับคดีได้ทันที

3. ผู้ศึกษาจึงข้อเสนอแนะแนวทางการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศไทยให้เกิดประสิทธิภาพเหมือนของต่างประเทศ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เพื่อสนับสนุนแนวทางการแก้ไขปัญหา ตามข้อ 1 และ ข้อ 2 ดังนี้

ร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ.....

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “ร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ.....”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้ ระหว่าง “หน่วยงานของรัฐ” และ “นายทะเบียน” ของมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

“องค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน” หมายความถึง นิติบุคคลบุคคลภาคเอกชนซึ่งดำเนินการจดทะเบียนเป็นองค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชนต่อนายทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 5/1 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

มาตรา 5/1 ให้หน่วยงานของรัฐ หรือหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนและองค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน ที่ดำเนินการจัดทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้แก่คู่กรณีตามมาตรา 30 และประสงค์จะให้คู่กรณีที่ทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทสามารถดำเนินการยื่นคำร้องขอต่อศาลตามมาตรา มาตรา 33/1 ทำการจดแจ้งความประสงค์ดังกล่าวต่อศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจตามมาตรา 32 แล้วแต่กรณี

การจดแจ้งตามวรรคหนึ่ง และการลบชื่อออกจากบัญชี ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

มาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 33/1 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

“มาตรา 33/1 ในกรณีที่คู่กรณีได้มีการทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท ตามมาตรา 30 โดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน ที่จดแจ้งความประสงค์ต่อศาลตามมาตรา 5/1 แล้ว ประสงค์จะขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม ให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยื่นคำร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจตามมาตรา 32 ขอให้มีคำพิพากษาตามยอม ภายใน

กำหนดไม่เกินสามเดือนนับแต่วันที่ทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทและเมื่อคู่กรณีทั้งสองแถลงรับตามคำขอ ให้ศาลมีอำนาจพิพากษาบังคับสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 โดยอนุโลม

เมื่อได้มีการเสนอบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทและขอให้ศาลพิจารณามีคำพิพากษาตามข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายแห่งข้อตกลงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงเจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีในการทำข้อตกลงดังกล่าว รวมทั้งความมุ่งหมายที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมายเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ หรือความชอบธรรม ทั้งต่อนโยบายสาธารณะหรือต่อบุคคลภายนอก หากศาลมีความสงสัยตามสมควรถึงพฤติการณ์ของคู่กรณีในการทำข้อตกลง ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนและปฏิเสธการพิพากษาตามข้อตกลงนั้นได้

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 34 ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดในเรื่องการยื่นคำร้องขอและการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามมาตรา 32 และการมีคำสั่งตามมาตรา 33 และมาตรา 33/1 ทั้งนี้ นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น “หมวด 6/1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน”

มาตรา 70/1 ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนรวมตัวกันเป็นองค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ผู้ไกล่เกลี่ยขององค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10

ให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนขององค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขององค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 70/2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน ให้กระทำได้ตามมาตรา 20

มาตรา 70/3 การเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขององค์กรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชนให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันข้อพิพาททางแพ่งเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่ง

มีทุนทรัพย์ไม่มากนัก เพื่อให้องค์กรภาคเอกชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ และเพื่อให้นายทะเบียนของหน่วยงานที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกำกับดูแลการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน หรือองค์กรไกล่เกลี่ยภาคเอกชน ประสงค์จะให้คู่กรณีที่ทำบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทสามารถดำเนินการยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม เพื่อทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดินและเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

อภิปรายผล

1. พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีผลกระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของหน่วยงานตามกฎหมายสามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 หน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด หรือ อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 3 กำหนดว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง.... และมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “พระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของตน” และมาตรา 4 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “หน่วยงานของรัฐตามวรรคหนึ่งอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้ก็ได้” ดังนั้น “หน่วยงานของรัฐ” ที่เป็นราชการส่วนกลางและหน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนภูมิภาค ที่มีกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงยังคงสามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไปได้ และ/หรือจะเลือกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ด้วยก็ได้

1.2 หน่วยงานของรัฐที่เป็นหน่วยงานอิสระ ได้แก่ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 3 กำหนดว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ....สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด.... และมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “พระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของตน” และมาตรา 4 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “หน่วยงานของรัฐตามวรรคหนึ่งอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้ก็ได้” ดังนั้น “หน่วยงานของรัฐ” ที่เป็นหน่วยงานอิสระ ที่มีกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงยังคงสามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ต่อไปได้ และ/หรือจะเลือกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ด้วยก็ได้

1.3 หน่วยงานของรัฐที่เป็นราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริการส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 3 กำหนดว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง และมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “พระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของตน” และมาตรา 4 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “หน่วยงานของรัฐตามวรรคหนึ่งอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้ก็ได้” ดังนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่ได้บัญญัติกำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่และอำนาจเป็น “หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ ดังนั้น หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นดังกล่าว จึงไม่อาจทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้

แต่ทั้งนี้ หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น คือ กรุงเทพมหานคร ที่มีกฎหมายเดิมบัญญัติกำหนดหน้าที่และอำนาจไว้เป็นการเฉพาะให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 62/1 ที่กำหนดให้ “กรุงเทพมหานคร” มีหน้าที่และอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครได้เช่นเดียวกับ อำเภอ แต่ทั้งนี้ จะต้องมีการออกกฎกระทรวงเฉพาะเพื่อให้กรุงเทพมหานครมีหน้าที่และอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เช่นเดียวกับ กฎกระทรวงที่ออกให้แก่ อำเภอ ก่อนจึงจะสามารถทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ตามที่กฎหมายดังกล่าวกำหนดไว้ ดังที่คณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นไว้

1.4 หน่วยงานภาคเอกชน พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่ได้บัญญัติกำหนดให้ หน่วยงานภาคเอกชน มีหน้าที่และอำนาจเป็น “หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ ดังนั้น หน่วยงานภาคเอกชน จึงไม่อาจทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้

แต่ทั้งนี้ หน่วยงานภาคเอกชนใดที่มีหน้าที่และอำนาจไกล่เกลี่ยเป็นการเฉพาะตามที่กฎหมายกำหนด เช่น สภาวิศวกร ตามพระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. 2542 สภาสถาปนิก ตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 สมาคมการค้า ตามพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 และสภาองค์กรของผู้บริโภค ตาม พระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรของ

ผู้บริโภค พ.ศ. 2562 ก็ยังคงมีหน้าที่และอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนได้ต่อไปตามกฎหมายที่กฎหมายเดิมดังกล่าวกำหนดไว้

1.5 หน่วยงานภาคประชาชน พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมวด 5 กำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยมาตรา 68 กำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเป็น “ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน” เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้ โดยให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น หน่วยงานของภาคประชาชนที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยอยู่ในปัจจุบัน คือ

1.5.1 ศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชน ซึ่งได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมอยู่แล้วในปัจจุบัน ดังนั้น จึงสามารถเปลี่ยนแปลงเป็น “ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมวด 5 มาตรา 68 เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้ต่อไปโดยการจดทะเบียนกับให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมต่อไป

1.5.2 อาสาสมัครไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) โดยการสนับสนุนส่งเสริมของสำนักงานศาลยุติธรรม นั้น หากประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้แก่ประชาชนในชุมชนต่อไปอาจ ควรจะต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมวด 5 มาตรา 68 โดยให้ประชาชนรวมตัวกันจดทะเบียนกับให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เพื่อเปลี่ยนแปลงเป็น “ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน” ต่อไป หรือตัวบุคคลที่ทำหน้าที่เป็น อาสาสมัครไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.) อยู่แล้ว ก็อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยของ “ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน” หรือของ “หน่วยงานของรัฐ” แห่งใดก็ได้ ตามที่ต้องการ แต่ทั้งนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10 และข้อขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกับให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหรือหน่วยงานของรัฐต่อไป

2. ข้อเสนอแนะแนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ถือว่าเป็นกฎหมายไกล่เกลี่ยกลางที่ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศไทยมีการพัฒนามาตรฐานเกี่ยวกับการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่เป็น ราชการส่วนกลาง คือ กระทรวง ทบวง กรม

และราชการส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด อำเภอ สามารถเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนได้เพิ่มมากขึ้นทุกหน่วยงาน และได้บัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับให้มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้มีมาตรฐานเหมือนกับของต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ย และการกำหนดคุณสมบัติผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยของแต่ละหน่วยงานให้มีมาตรฐานเหมือนกับของต่างประเทศมากยิ่งขึ้นด้วย

แต่ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ก็ยังมีข้อจำกัดเนื่องจากยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน รวมทั้งยังไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้สิทธิแก่คู่พิพาทที่ทำสัญญาประนีประนอมก่อนฟ้องคดีนอกศาลสามารถใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีคำพิพากษาตามยอมได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้คู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมก่อนเหมือนกับกฎหมายของต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงขอเสนอว่าประเทศไทยควรมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี โดยเปิดโอกาสให้องค์กรภาคเอกชนสามารถจดทะเบียนเป็นหน่วยงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ และควรมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมให้คู่พิพาทที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความหรือข้อตกลงทางแพ่งก่อนฟ้องคดีนอกศาล สามารถนำสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลงมาร้องขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้มีการผิดสัญญาก่อนแต่อย่างใด ซึ่งมาตรการทางกฎหมายทั้งสองกรณีดังกล่าวจะสามารถส่งเสริมให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดีของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ถือว่าเป็นกระบวนการที่จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนที่มีข้อพิพาทได้มีโอกาสที่จะเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีหน่วยงานของรัฐทั้งราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม และราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัด อำเภอ หน่วยงานอิสระ ได้แก่ สำนักงานศาลยุติธรรม และสำนักงานอัยการสูงสุด รวมทั้ง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เข้ามาเป็นหน่วยงานของรัฐเพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน มีกระบวนการอบรมขึ้นทะเบียนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีคุณภาพ มีกระบวนการไกล่เกลี่ย กระบวนการทำสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาท และกระบวนการบังคับตามสัญญาประนีประนอมหรือข้อตกลงที่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้มีพื้นฐานจากดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขดุษฎีนิพนธ์นี้ให้สมบูรณ์ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตลอดถึงผู้ให้ข้อมูลในตอบแบบสัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้เมตตาต่อผู้วิจัยเป็นอย่างดี จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยถึงผลกระทบของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ต่อ “หน่วยงานของรัฐ” ซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามบทบัญญัติของกฎหมายอื่น

2. ควรศึกษาวิจัยถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ “หน่วยงานของรัฐ” ซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

3. ควรศึกษาวิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ “ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

4. ควรศึกษาวิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562

5. ควรศึกษาวิจัยถึงความพึงพอใจของประชาชนต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ “หน่วยงานของรัฐ” และ “ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน” ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

เอกสารอ้างอิง

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2559). ศึกษาดูงาน “อนุญาโตตุลาการหมู่บ้าน”. เรียกใช้เมื่อ 6 มีนาคม 2562 จาก http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/?option=com_content&view=article&id=2239

ณัฏฐณิชา ชวนประเสริฐ. (2557). ปัญหาอุปสรรคของเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท กรณีศึกษาเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยของศูนย์ยุติธรรมชุมชน อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2550). ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.

ภานุ รังสีสหัส. (2555). การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (6 เมษายน). เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1.

_____. (2562). พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 68 (22 พฤษภาคม) เล่ม 136 ตอนที่ 67 ก หน้า 1.

สุมน เทสะเวส. (2553). กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ศึกษากรณีอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนของศาลยุติธรรมก่อนคดีมาสู่ศาล. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี*

THE STRATEGY OF COLLABORATION NETWORK FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL MANAGEMENT OF PRIVATE SCHOOLS IN CHONBURI

สุดา มงคลสิทธิ์
Suda Mongkolsit
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: sudamongkolsit@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา 2) เพื่อสร้างและประเมินผลกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชน และ 3) สร้างรูปแบบและองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชน เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี ได้แก่ เชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรครูในโรงเรียนเอกชนในจังหวัดชลบุรี ทั้งหมดจำนวน 357 คน และเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ศึกษานิเทศก์ 2) นักวิชาการ และ 3) ผู้บริหารโรงเรียน (ปริญญาเอก) ทั้งหมดจำนวน 20 คน โดยใช้การวิเคราะห์ด้วยเทคนิคเดลฟาย ได้แก่ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ฐานนิยม (Mode) มัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย (Mean) และการวัดการกระจายของข้อมูล คือ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เพื่อให้ได้องค์ประกอบและขั้นตอนกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี และนำไปสู่ผลสรุปสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา มี 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของเครือข่าย 2) ภาระหน้าที่ในการพัฒนาการจัดการศึกษา

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

3) แนวทางการปฏิบัติงานเครือข่าย 4) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน 5) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย และ 6) เทคนิควิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่ายครู

2. กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความจำเป็นของเครือข่าย 2) การประสานแสวงหาผู้ร่วมพัฒนาเครือข่าย 3) การสร้างพันธสัญญาร่วมกัน 4) การบริหารจัดการเครือข่าย 5) การติดตามผลพัฒนาการปฏิบัติงานของเครือข่าย และ 6) การธำรงรักษาสร้างความต่อเนื่องของเครือข่าย และสำหรับผลการประเมินความเหมาะสมในการนำกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือนำไปใช้อยู่ในระดับมาก

3. รูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ คือ การสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งการสร้างครือข่ายในการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการของสังคมยุคใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทุกมิติ เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารเครือข่ายในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จนั้น ประกอบด้วย การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ การออกแบบเครือข่ายให้สอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากร และการวัดผลและประเมินผล

คำสำคัญ: กลยุทธ์, เครือข่ายความร่วมมือ, พัฒนาการจัดการศึกษา, โรงเรียนเอกชน

Abstract

The purposes of the research were 1) to study the components of the cooperative network for educational development. 2) To create and evaluate strategy for creating a cooperative network in private schools and 3) to create new models and knowledge about strategies for creating cooperative networks in private schools. This was integrated research methods such as quantitative and questionnaires were used for simple sampling. The sample group such as administrators and teacher personnel of private schools in Chonburi total of 357 persons and Qualitative interviews with a Purposive selection. Key Information such as 1) educational supervisor 2) scholar and 3) school manager (PhD) total of 20 persons by using Delphi analysis such as measuring the central tendency include mode, median and mean. Data distribution measurement was quartile range, in order to get the composition and the process of creating a network of cooperation in private schools in Chonburi Province and lead to a conclusion for explaining the phenomena that occurred in this research.

The study found that:

1. The strategy of the collaboration network strategy of collaboration network, consisted of 6 components, such as: 1) the features of the collaboration network; 2) the scope and mission of educational management; 3) the administrative process of network; 4) the process of network empowerment;; 5) the good characteristics of network leaders 6) the technique in developing network members.

2. Strategies for creating cooperative networks for educational development in private schools of Chonburi province including with 6 process : 1) the awareness of constructing the collaboration network 2) the coordination of network organization 3) the creation of commitment 4) the network management 5) the follow-up and the development of the network 6) the maintenance of continuous networking. The suitability and advantage of the strategy of collaboration network have been validated at a high level.

3. The model and new knowledge that mean creating a systematic operational network together and strengthening relationships with network partners using schools as a base. The creation of education networks is a management tool of modern society that is consistent with situations of all dimensions, for example, political, economic and social. Finally, the successful network management in schools consists of developing strategic plan. The network design accordance with the goal development of knowledge and skills of personnel and measurement and evaluation.

Keywords: Strategy, Cooperative Network, Educational Development, Private School

บทนำ

กระแสโลกาภิวัฒน์ปัจจุบันและความก้าวหน้าของข้อมูลทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีแนวโน้มส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศไทยในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านสภาพทางสังคม ทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและการศึกษา ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ฉะนั้น การจะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญ และเป็นกระบวนการที่ทำให้คน

สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สูงขึ้น อันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศ โดยการจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับมวลประชาชน เพื่อให้มีความเจริญก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) จึงดำเนินการตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีความสามารถและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข โดยยึดเงื่อนไขหลักการสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ คือ ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการตัดสินใจ (School-Based Decision Making) เป็นอิสระสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ในด้านการให้ความร่วมมือ (Collaboration) กำหนดให้บุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมแสดงความคิดเห็นหรือร่วมกำกับดูแล และใช้การกระจายอำนาจ (Decentralization) ในการบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

การพัฒนาคุณภาพในปัจจุบันทุกหน่วยงานทุกองค์กรให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในลักษณะเครือข่าย เนื่องจากเครือข่ายเป็นระบบความร่วมมือของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานที่มีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน จัดกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Agrnoff Robert, 2006) กล่าวว่า เครือข่ายถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสร้างความร่วมมือ ทั้งนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้องค์การและภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้ามาดำเนินการร่วมกัน ตลอดจนเป็นการแบ่งปันทรัพยากรและความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงค้นพบแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น เครือข่ายความร่วมมือจึงเป็นการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการส่งเสริมประสานสัมพันธ์ที่ดี ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งบรรยากาศสมานฉันท์ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐานจำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนและบุคลากรให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของสถานศึกษาเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการาพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ มีที่คุณภาพมากเพียงพอมาช่วยกันผลักดันการศึกษาในส่วนที่ตนเองสามารถกระทำได้ (ศักดิ์นิพน สว่างวงศ์, 2557) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในวัตถุประสงค์การทำงานร่วมกัน การแบ่งงานกันทำ การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน บทบาทของความร่วมมือจะแผ่ขยายออกไป จากการให้ความร่วมมือทางด้านการศึกษาไปสู่ความร่วมมือในการ

สร้างความเข้มแข็งในด้านอื่น ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสมควรจัดกลุ่มบุคคล หรือ องค์กรหน่วยงานที่สมัครใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายความร่วมมือภายใต้หลักการกระจายอำนาจและความเป็นนิติบุคคล โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม คล่องตัว มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษา โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลักของเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ กิจกรรมสำคัญที่เสริมประสิทธิภาพการดำเนินภารกิจของเครือข่าย เทคนิควิธีการพัฒนาสมาชิก กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ คุณลักษณะที่ดีของสมาชิกและผู้นำเครือข่าย และการปฏิบัติงานของเครือข่ายและการสะท้อนผล ในการจัดการศึกษาของประเทศไทย (ภัทรวรรธน์ นิลแก้วบวรวิชญ์, 2559) หน่วยงานของเอกชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้บริการด้านการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐมาเป็นเวลายาวนาน การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภาคเอกชนจึงถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบาย แต่จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกและจากการรายงานผลการจัดการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานในหลายหน่วยงาน พบว่า ภาพรวมผลการจัดการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนั้นผลการเข้าร่วมโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) คะแนนของนักเรียนไทยโดยเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของนักเรียนนานาชาติมาก โรงเรียนเอกชนยังไม่สามารถบริหารเชิงกลยุทธ์ให้เกิดประสิทธิผลได้ จึงจำเป็นต้องศึกษาการบริหารเชิงกลยุทธ์มาพัฒนาการบริหารจัดการโดยเฉพาะรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ ในสถานศึกษาเอกชนยังไม่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม การสร้างกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาของประเทศไทยของโรงเรียนเอกชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ หรือการปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategic Implementation) เพราะช่วยให้สามารถแปลงกลยุทธ์ซึ่งเป็นทางเลือกของหน่วยงานในระยะยาวมาสู่ขั้นตอนการปฏิบัติโดยละเอียด ซึ่งมีความสำคัญต่อการบรรลุผลของกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้ อีกทั้งยังผสมผสานกิจกรรมและทางเลือกในการดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่กลยุทธ์และนโยบายได้นำไปสู่การปฏิบัติ โดยการพัฒนาแผนงาน (Program) งบประมาณ (Budgets) และระเบียบวิธีการทำงาน (Procedures) อย่างเหมาะสม (Liebeskind J.P. et al, 1996) รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายอีกด้วย ดังนั้น การดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนเอกชนจึงยังมีปัญหาหลายประการ อาทิ สถานศึกษามีเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาการจัดการศึกษาไม่มากเท่าที่ควร การปฏิบัติงานเครือข่ายยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจากภาคส่วนต่าง ๆ และไม่มีรูปแบบของเครือข่ายที่ชัดเจน อีกทั้ง รูปแบบการบริหารงานในสถานศึกษายังมีลักษณะต่างคนต่างทำ ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องขาดทักษะในการบริหารเครือข่ายและการบริหารความร่วมมือ รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญกับการนำเครือข่ายความร่วมมือมาใช้ในการบริหารงาน ซึ่งจำเป็นต้องผสมผสานการดำเนิน

ภารกิจและทรัพยากรต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การระดมเอาส่วนที่ดีที่แต่ละบุคคล แต่ละกลุ่ม หรือแต่ละองค์การมีเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้สามารถลดข้อจำกัดในการทำงานลงได้มาก ซึ่งการมุ่งสร้างเพื่อให้เกิดเครือข่ายในการทำงานนั้นมีสิ่งที่สำคัญ คือ ทุกคนและทุกภาคส่วนต้องตระหนักถึงความสำคัญและให้ความร่วมมือในการทำงานแบบเครือข่ายอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นของโรงเรียนเอกชน และจากการศึกษาความสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการได้มาซึ่งคุณภาพการจัดการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานทั้งในระดับโรงเรียนและระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาการจัดการศึกษา และสามารถนำรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือไปใช้ในโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน รวมทั้งเป็นประโยชน์ในการจัดทำนโยบายเพื่อส่งเสริมยกระดับคุณภาพมาตรฐานโรงเรียน และเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี

2. เพื่อสร้างและประเมินผลกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี

3. สร้างรูปแบบและองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ เชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Semi - Structured Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านประชากร

1.1 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยแบบสอบถามเพื่อศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารและบุคลากรครูในโรงเรียนเอกชนในจังหวัดชลบุรี ทั้งหมดจำนวน 357 คน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาข้อมูลด้านกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทางด้านการศึกษาและมีประสบการณ์ตรงทางด้านเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 1) ศึกษานิเทศก์ 2) นักวิชาการ/อาจารย์ (จบปริญญาเอกและมีประสบการณ์ทำงาน 5 ปี) และ 3) ผู้บริหารโรงเรียน (จบปริญญาเอก) ทั้งหมดจำนวน 20 คน

2. ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดูงานการบริหารจัดการศึกษาภายใต้เครือข่ายความร่วมมือ จำนวน 3 โรงเรียน และอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัยหรือบทความตามเว็บไซต์

3. ด้านสถานที่ คือ โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1-3 จำนวน 117 โรงเรียน

4. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structured Interview)

5. ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 การสร้างและตรวจสอบกระบวนการ และระยะที่ 3 การประเมินผลยุทธศาสตร์ โดยระยะที่ 1 - 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และระยะที่ 3 เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

6. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ โดยใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ (Delphi technique) ได้แก่ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ฐานนิยม (Mode) มัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย (Mean) และการวัดการกระจายของข้อมูล คือ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เพื่อให้ได้องค์ประกอบและขั้นตอนกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี และนำไปสู่ผลสรุปสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี พบว่า องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่าย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.39) องค์ประกอบที่ 2 ภาระหน้าที่ในการพัฒนาการจัดการศึกษา มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.53) องค์ประกอบที่ 3 แนวทางการปฏิบัติงานของเครือข่าย มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.46) องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน

มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 4.41) องค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะของผู้นำเครือข่าย มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.52) และองค์ประกอบที่ 6 เทคนิควิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.46) ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือทุกข้อย่อย มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกันทั้ง 6 องค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 2 ภาระหน้าที่ในการพัฒนาการจัดการศึกษา ($\bar{x}$ = 4.53) และองค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะของผู้นำเครือข่าย ($\bar{x}$ = 4.52) มีความเหมาะสมในการนำไปใช้สูงที่สุด ตามลำดับ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างและประเมินผลกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี พบว่า กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักถึงความจำเป็นของเครือข่าย มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.40) ขั้นตอนที่ 2 การประสานแสวงหาผู้ร่วมพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.34) ขั้นตอนที่ 3 การสร้างพันธสัญญาร่วมกัน มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.35) เช่นเดียวกับ ขั้นตอนที่ 4 การบริหารจัดการเครือข่าย มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.38) ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผลพัฒนาการปฏิบัติงานเครือข่าย มีความเหมาะสมในในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.36) และขั้นตอนที่ 6 การธำรงรักษาสร้างความต่อเนื่องของเครือข่าย มีความเหมาะสมในการนำไปใช้อยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.52) ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ขั้นตอนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกข้อย่อยในแต่ละขั้นตอนมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ตั้งแต่ระดับมากถึงมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบทั้ง 6 ขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนที่ 6 การธำรงรักษาความต่อเนื่องของเครือข่าย ($\bar{x}$ = 4.52) มีความเหมาะสมในการนำไปใช้สูงที่สุด และผลการประเมินความเหมาะสมในการนำกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือไปใช้อยู่ในระดับมาก

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบและองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชน พบว่า การสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งการสร้างครือข่ายในการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการของสังคมยุคใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทุกมิติ เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารเครือข่ายในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จนั้น ประกอบด้วย การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ การออกแบบเครือข่ายให้สอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากร และการวัดผลและประเมินผล

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา ในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี พบประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล คือ การจัดทำกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เชื่อมโยงจากองค์ประกอบเครือข่ายเป็นขั้นตอนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานด้านการศึกษาทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก รวมถึงภาครัฐและภาคเอกชน มีการทำงานแบบร่วมกัน เกื้อกูล ช่วยเหลือกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อให้มีการบริหารจัดการการศึกษาให้มีการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายมากยิ่งขึ้นและประสบความสำเร็จ

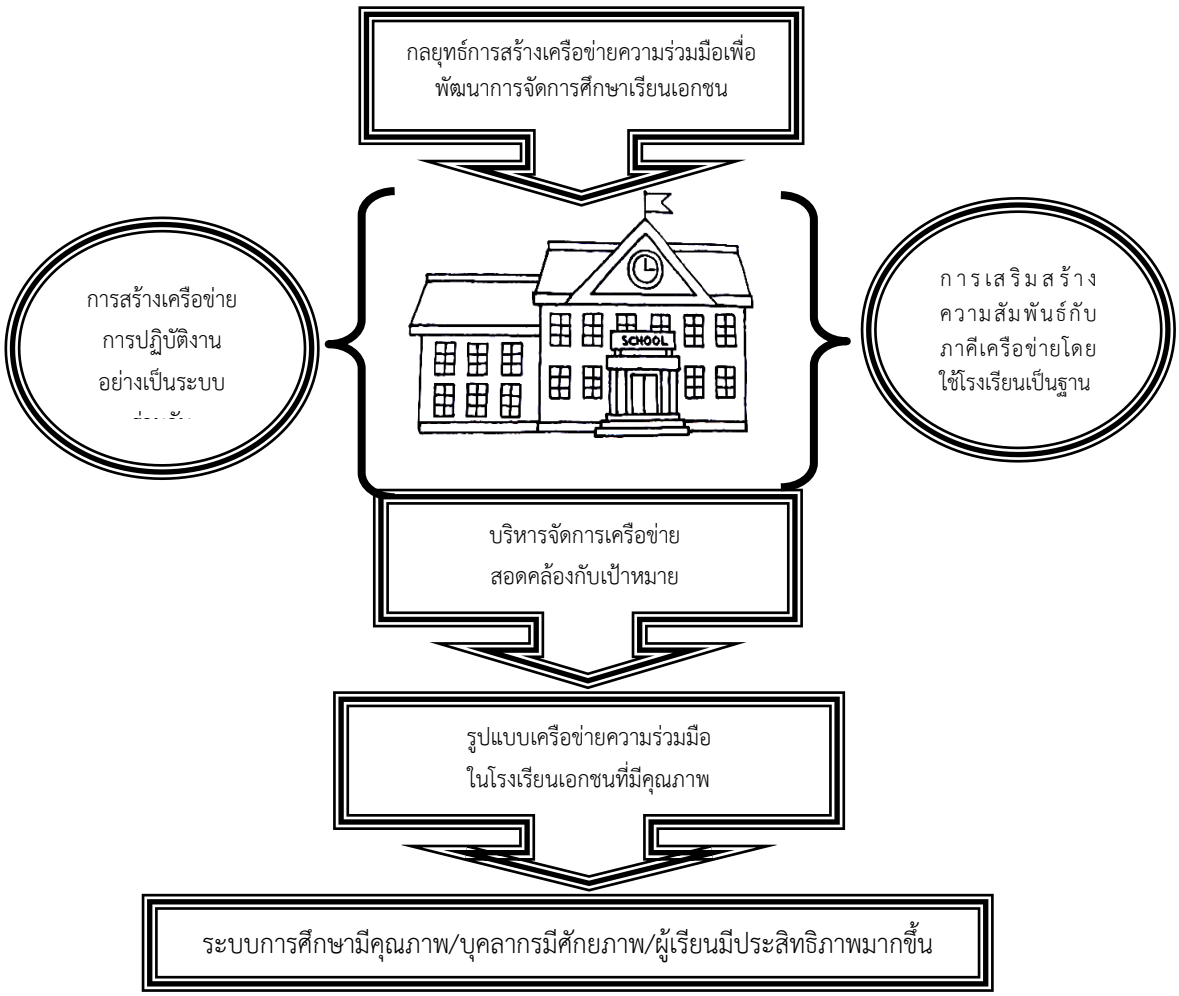
1. จากศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ ดังที่ นพปฎล บุญพงษ์ ได้ศึกษาเรื่อง การนำเสนอรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารเครือข่ายสถานศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก ทั้งในเรื่องคุณลักษณะของรูปแบบและองค์ประกอบของรูปแบบ ซึ่งประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ของเครือข่ายสถานศึกษา มีรายละเอียด 5 ข้อย่อย 2) โครงสร้างของเครือข่ายสถานศึกษา มีรายละเอียด 10 ข้อย่อย 3) บทบาทหน้าที่ของเครือข่ายสถานศึกษามีรายละเอียด 12 ข้อย่อย 4) คณะกรรมการเครือข่ายสถานศึกษา มีรายละเอียด 12 ข้อย่อย 5) การบริหารงานของเครือข่ายสถานศึกษามีรายละเอียด 9 ข้อย่อย และ 6) การระดมทรัพยากร มีรายละเอียด 9 ข้อย่อยบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบในการบริหารเครือข่ายสถานศึกษา มีรายละเอียด 12 ข้อย่อย โดยภารกิจในการปฏิบัติงานของเครือข่ายสถานศึกษาจะครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษา 4 ด้าน เป็นไปตามตามกฎกระทรวง ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 39 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ออกกฎกระทรวง ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในงานด้านวิชาการ ด้านบริหาร งานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาในอำนาจหน้าที่ของตน (นพปฎล บุญพงษ์, 2560)

2. การสร้างและประเมินผลกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ ดังที่ พิสิฐ เทพไกรวัล ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ประกอบด้วย กระบวนการสร้างเครือข่าย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย 2) ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) ขั้นสร้างพันธสัญญาร่วมกัน 4) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย 5) ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ และ 6) ขั้นรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ส่วนองค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ 1) ลักษณะหรือกิจกรรมสำคัญที่เสริมประสิทธิภาพการดำเนินภารกิจของเครือข่าย 2) ขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษา 3) เทคนิค/วิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย 4) กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment)ของเครือข่าย 5) คุณลักษณะที่ดีของผู้นำเครือข่าย และ 6) การปฏิบัติงานของเครือข่ายและการสะท้อนผล ผลการทดลองใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า กลุ่มบุคคล หน่วยงาน/องค์กร ที่สมัครใจรวมกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มผู้นำชุมชน สถาบันทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษา กลุ่มศิษย์เก่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงพยาบาลชุมชน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้ดำเนินการตามกระบวนการปฏิบัติงานของเครือข่าย ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทเพื่อทราบจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป แล้วสรุปรวมจุดแข็งและจุดที่ควรพัฒนาของการดำเนินงานแต่ละด้านเพื่อกำหนดเป้าหมายในการทำงาน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และจัดทำแผนพัฒนาร่วมกัน มีโครงการเกิดขึ้นหลายโครงการในโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง การดำเนินงานตามโครงการเสร็จสิ้นในหนึ่งปีการศึกษา ผลการประเมินโครงการ พบว่า ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานด้านวิชาการ งบประมาณบุคคล และบริหารทั่วไป และส่งผลกระทบต่อนักเรียนตามขอบข่ายที่คาดหวังสูงกว่าปีที่ผ่านมา (พิสิฐ เทพไกรวัล, 2554)

3. การสร้างรูปแบบและองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชน ไม่พบงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน คือ งานของ ภัทรวรรธน์ นิลแกวบวรวิชญ์ ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ ประกอบด้วย 1) กระบวนการสร้างเครือข่ายมี 6 ขั้นตอน คือ

1.1) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้าง เครือข่าย 1.2) ขั้นประสานหน่วยงาน/ องค์กร เครือข่าย 1.3) ขั้นสร้างพันธสัญญาร่วมกนั 1.4) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย 1.5) ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ 1.6) ขั้นรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 2) องค์ประกอบของเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการมี 5 องค์ประกอบ คือ 2.1) กิจกรรมสำคัญที่เสริมประสิทธิภาพการดำเนินภารกิจของเครือข่าย 2.2) เทคนิค วิธีการพัฒนาสมาชิกเครือข่าย 2.3) กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) 2.4) คุณลักษณะที่ดีของสมาชิกและผู้นำเครือข่าย 2.5) การปฏิบัติงานของเครือข่ายและการสะท้อนผล 3) ขอบข่ายภารกิจงานด้านวิชาการมี 7 ภารกิจ คือ 3.1) การพัฒนาหลักสูตร 3.2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3.3) การพัฒนาการวัดและประเมินผลการศึกษา 3.4) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา 3.5) การพัฒนาระบบการนิเทศติดตาม 3.6) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา 3.7) การพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษา 4) ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 (ภัทรวรรธน์ นิลแก้วบวรวิชญ์, 2559)

องค์ความรู้ใหม่

สรุป

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สรุปได้ว่า องค์ประกอบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี มี 6 องค์ประกอบหลัก จำแนกเป็น 54 ข้อย่อย ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย 6 ข้อย่อย คือ หลักการมีส่วนร่วม ความเสมอภาคในบทบาทหน้าที่ การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน การพัฒนาสมาชิกเครือข่าย การปรับตัวให้ทันต่อความเคลื่อนไหวทางการศึกษา การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน องค์ประกอบที่ 2 ภาระหน้าที่ในการพัฒนาการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 13 ข้อย่อย ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา การแนะแนว การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร การส่งเสริมการระดมทุนเพื่อ

พัฒนาการศึกษา การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมครู การส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรครูมีวิทยฐานะสูงขึ้น การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้พัฒนาบุคคล การบริการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา การประเมินสถานศึกษาและรายงานผลการพัฒนาคุณภาพ การประสานงานเครือข่ายความร่วมมือให้ต่อเนื่อง องค์ประกอบที่ 3 แนวทางการปฏิบัติงานของเครือข่าย ประกอบด้วย 12 ข้อย่อย ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายความสำเร็จ วิธีการสื่อสาร กลไกการประสานงาน การร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ การประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ การให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานแก่สมาชิก การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติ การสรรหาผู้ร่วมงานเครือข่ายเพิ่มเติม การจัดหาทรัพยากรแหล่งเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน การวัดประเมินผลการดำเนินงานสม่ำเสมอ การเผยแพร่ผลงานของเครือข่าย องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ประกอบด้วย 10 ข้อย่อย ได้แก่ การสร้างความตระหนักในความสำคัญของเครือข่ายความร่วมมือ การยอมรับในผลการปฏิบัติงาน การเสริมสร้างความรู้ ทักษะความสามารถของสมาชิก การสร้างความไว้วางใจ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การให้อิสระในการทำงาน การจัดบรรยากาศแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น และการจัดกิจกรรมเครือข่ายความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง องค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะที่ดีของผู้นำ ประกอบด้วย 6 ข้อย่อย ได้แก่ ผู้นำมีความเป็นประชาธิปไตย ผู้นำมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้นำมีความรับผิดชอบสูง ผู้นำมีภาวะผู้นำทางการจัดการศึกษาสูง ผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์จริงใจต่อเพื่อนร่วมงาน และผู้นำมีความสามารถในการสื่อความคิด องค์ประกอบที่ 6 เทคนิควิธีการพัฒนาสมาชิก ประกอบด้วย 8 ข้อย่อย ได้แก่ การฝึกอบรมสมาชิก การประชุมเชิงปฏิบัติการ การส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริง การระดมความคิด การบรรยาย การอภิปราย การศึกษาดูงาน และการสอนงาน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สรุปได้ว่า การประเมินความเหมาะสมในการนำกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือไปใช้ ปรากฏว่ามี 6 ขั้นตอนหลัก มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตระหนักถึงความจำเป็นของเครือข่าย ผู้บริหารโรงเรียนต้องสร้างความตระหนักเรื่องเครือข่ายความร่วมมือแก่บุคลากรในองค์กร โดยผู้บริหารต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพตนเองและทีมงานที่รวมตัวกันเป็นเครือข่าย และบุคลากรที่รวมกันเป็นเครือข่ายต้องมีความศรัทธาและเห็นความสำคัญของความร่วมมือ มีความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน ยอมรับวัฒนธรรมองค์กรร่วมกัน และบุคลากรที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายต้องมีเป้าหมายเหมือนกัน เรียนรู้การทำงานแบบร่วมมือและมีความพร้อมในการดำเนินงาน กล่าวคือ ผู้บริหารชี้ให้เห็นประโยชน์ของการทำงานเป็นทีม

ขั้นตอนที่ 2 การประสานแสวงหาผู้ร่วมพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ โดยการชี้ให้หน่วยงานองค์กรที่ร่วมเป็นเครือข่ายเห็นสภาพปัญหาประเด็นการพัฒนาร่วมกัน มีการ

แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทักษะความรู้ระหว่างองค์กรเครือข่ายความร่วมมือ มีการเชื่อมโยงเข้าถึงบุคลากรในเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสื่อสารให้สมาชิกทุกคนเห็นความสำคัญของเครือข่าย และร่วมมือกันทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการสรรหาประสานหน่วยงานองค์กรที่เป็นแหล่งวิชาการ แหล่งทุนมาร่วมเป็นเครือข่าย เพื่อแบ่งปันทักษะและประสบการณ์แก่องค์กรหรือหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายความร่วมมือ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างพันธสัญญาร่วมกัน โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ สร้างข้อตกลงความร่วมมือเป็นพันธสัญญาร่วมกัน บุคลากรในเครือข่ายต้องมีความเอื้อเฟื้อ จริงใจต่อเพื่อนร่วมงานในเครือข่าย มี บุคลากรเครือข่ายควรมีความสัมพันธ์กันในรูปแบบกัลยาณมิตรที่แท้จริง การสื่อสารกับบุคลากรในเครือข่ายควรเป็นแบบสองทางโดยสื่อสารอย่างทั่วถึง มีการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนางานเกี่ยวกับเครือข่ายร่วมกันอย่างเป็นพลวัตรเพื่อดำเนินงานในเครือข่ายตามแผนที่วางไว้แบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 4 การบริหารจัดการเครือข่ายมี ควรดำเนินงานบริหารงานเครือข่ายเป็นระบบมีประสิทธิภาพ คือ เปิดโอกาสให้บุคลากรเครือข่ายมีส่วนกำหนดวัตถุประสงค์ ข้อตกลงในการทำงานมีโครงสร้างการบริหารเครือข่ายที่เป็นเอกภาพ การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกในเครือข่ายมีหลากหลายรูปแบบ มีการควบคุมตรวจสอบการบริหารงานในเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงาน

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามผลพัฒนาการปฏิบัติงานของเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การสร้างนวัตกรรมใหม่และจัดการความรู้ที่ต่อเนื่อง มีการสรุปและทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมให้สมาชิกมีอิสระในความคิด ให้เกียรติยอมรับกัน และเสริมสร้างวัฒนธรรมเครือข่ายเพื่อขจัดความขัดแย้ง โดยร่วมมือกันสร้างบรรยากาศแบบพลังเกื้อกูล สามัคคี สร้างบรรยากาศการทำงานเครือข่ายความร่วมมือแบบสมานฉันท์ สร้างภาวะผู้นำในองค์กรเครือข่าย รวมทั้งส่งเสริมแรงจูงใจในการร่วมมือทำงานที่เป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 6 การธำรงรักษาความต่อเนื่องของเครือข่าย โดยมีการบริหารจัดการข้อมูลที่ทันสมัยเหมาะสมกับการใช้งาน มีการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่ายทุกระดับ มีการจัดสรรผลประโยชน์จากความร่วมมือในลักษณะแบบที่เท่าเทียมกัน มีการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่บทบาทของเครือข่ายความร่วมมือรวมทั้งผลสำเร็จที่เกิดขึ้น การดำเนินงานเครือข่ายควรเป็นลักษณะของพันธมิตรเป็นภาคีกับกลุ่มบุคคล หน่วยงานองค์กรที่ไม่ใช่คู่แข่งขันกัน รวมถึง มีการนำระบบเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการประสานงานกับเครือข่ายต่าง ๆ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สรุปได้ว่า รูปแบบและองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในโรงเรียนเอกชน การสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน เป็นการเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำ

กิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ การพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะหุ้นส่วน ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal Relationship) คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง (Vertical Relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่น ๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับภาคีเครือข่ายโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Reciprocal Exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้นมีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย ซึ่งการสร้างครือข่ายในการจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการของสังคมยุคใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทุกมิติ เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารเครือข่ายในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานระดับนโยบาย ควรมีการกำหนดเครือข่ายความร่วมมือเป็นนโยบายเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกับกลุ่มบุคคล หน่วยงาน องค์กร เพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำรายละเอียดของยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี ไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในการบริหารงานคุณภาพการจัดการศึกษาของเอกชน

1.3 หน่วยงานระดับสถานศึกษา ควรมีการขยายจำนวนเครือข่ายความร่วมมือไปในวงกว้าง เพื่อให้มีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น หรืออาจเพิ่มเติมภาระงานที่จำเป็นอีกในเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานให้เกิดการพัฒนาในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดชลบุรี ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาเครือข่ายความร่วมมือในจังหวัดอื่นเพิ่มเติมเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเทียบเคียงหรือปรับปรุงขั้นตอนกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยต่อยอดกลยุทธ์หลักเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างละเอียด เพื่อพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชน และใช้เป็นเกณฑ์หรือเป็นมาตรฐานในการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกรณีศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่ถูกเสนอแนะว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่จะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา เช่น ศักยภาพของหน่วยงาน องค์กรที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายความร่วมมือ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

นพปฎล บุญพงษ์. (2560). การนำเสนอรูปแบบการบริหารเครือข่ายสถานศึกษาของสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภัทรวรรธน์ นิลแก้วบวรวิชญ์. (2559). รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศักดิ์นิพน สว่างวงศ์. (2557). เครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Agrnoff Robert. (2006). Inside Collaborative Networks: Ten Lessons for Public Managers. *Public Administration Review*, 66(6), 57-58.

Liebeskind J.P. et al. (1996). Social networks learning and flexibility: sourcing scientific knowledge in new biotechnology firms. *Organization Science*, 7(4), 428-443.

ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา*

ANXIETY FOR SPEAKING ENGLISH AMONG FIRST YEAR STUDENTS IN MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY LANNA CAMPUS

ประดิษฐ์ คำมุงคุณ
Pradit Kammungkun
พระมหาสันติราษฎร์ ฌานสนฺติ (พวงมลิ)
Phramaha Santirat Jhanasanti (Phuangmali)
พระมหาวราสายะ วราสยานน์
Phramaha varasaya varasayan
พระมหาศรัญย์วัตร์ กิตฺติวชิโร (อินลม)
Phramaha Saranwat Kittivachiro (Inlom)
สมโภชน์ โว้วงษ์
Sompoch Wowong
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, Thailand
E-mail: praditkkp@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสาขาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 92 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 120 คนโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม ใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์และประมวลผลหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 ประเด็นที่นักศึกษามีความวิตกกังวลสูงสุด 3 อันดับแรก นักศึกษาจะตื่นเต้นหากต้องพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้ารองลงมา นักศึกษามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษ และอันดับสุดท้าย นักศึกษารู้สึกกระวนกระวายและวิตกกังวลจนลืมสิ่งที่เคยเรียนรู้มาหากต้องพูดในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย ส่วนประเด็นที่นักศึกษามีความวิตกกังวลต่ำสุด 3 อันดับ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

สุดท้าย อันดับแรก นักศึกษารู้สึกประหม่าเมื่อใช้ภาษาอังกฤษสนทนากับคนที่คุ้นเคย รองลงมา นักศึกษารู้สึกอึดอัดที่ต้องพูดภาษาอังกฤษต่อหน้าเพื่อนๆ และนักศึกษารู้สึกวิตกกังวลว่าอาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษจะแก้ไขข้อผิดพลาดทันทีทันใดที่พูดภาษาอังกฤษผิดตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษาสรุปว่านักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเพศ อายุ สาขาวิชาเอก เกรดเฉลี่ย ต่างกัน มีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษที่ไม่ต่างกัน ดังนี้ นักศึกษาจะตื่นเต้นหากพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า ที่เป็นเช่นนี้ เพราะความกลัวในการพูดผิด กลัวเสียหน้า รู้สึกอึดอัดที่ต้องพูดต่อหน้าผู้ฟัง และขาดความมั่นใจ นักศึกษามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านในรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะนักศึกษามีความกังวลในการสื่อสาร ซึ่งเป็นความรู้สึกชนิดหนึ่งที่ไม่สบายใจและแสดงออกมาในรูปของความกลัวการพูดผิดและกลัวการถูกประเมินทางลบจากอาจารย์ นักศึกษาได้เสนอแนวทางในการคลายความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษไว้ว่า สอนออกเสียงให้ถูกต้องใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาและให้กล้าพูดโดยไม่อาย เพื่อที่จะสามารถสนทนากับชาวต่างชาติได้ อยากให้อาจารย์สอนในรายวิชาโดยเน้นการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษ สอนคำศัพท์ในชีวิตประจำวันรวมทั้งวิธีการใช้ด้วย และอยากให้มีอาจารย์ชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามาสอนในรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษด้วย เพราะจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดใหม่ๆ และได้รับประสบการณ์ตรงจากการพูดและสนทนากับเจ้าของภาษาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ความวิตกกังวล, การพูดภาษาอังกฤษ, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Abstract

The objective of this research was to study the anxiety for speaking English among first year students at Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus. The sample group of this research was 92 first year students. The population of the study was 120 first year students in the English major program, faculty of Humanity and English teaching major, faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus. The instrument applied in data collecting was the questionnaire. The data obtained was analyzed by the application of frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The study findings revealed the following: The students had anxiety in speaking English at a moderate level by 3.32 of the average. The top

three anxieties of the students are: First, students are anxious to speak English without being prepared. Secondly, students are anxious of passing the subject of English Speaking. And finally, students become increasingly anxious in unfamiliar situations until they forget what they have learned. On the other hand, the three least issues of student anxieties are: First, students feel awkward when using English conversation with familiar people. Secondly, students feel uncomfortable speaking English among friends. And finally, students feel less anxious that the teacher will correct mistakes when they speak incorrect English. It is concluded that the students of Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus with different terms of sex, major, and GPA did not have significantly different levels of anxiety in speaking English. Students are anxious about speaking English without being prepared because of the fear of being wrong. They feel uncomfortable to speak in front of a listener because they lack confidence. Students are worried. About passing English class because they are concerned about proper communication. This creates a kind of felling that is uncomfortable and is expressed in the form of fear, incorrect speech, and fear of negative evaluation from the teacher. Students offered a way to relieve anxiety in learning English by learning to pronounce the words correctly from native speakers and by daring to speak without shame in order to speak with foreigners. Teachers in the course emphasize communication in English, teaching vocabulary in everyday life as well as how to use it. There is a need to have foreign teachers who are native speakers to teach English classes to enable students to learn new concepts and gain experience directly from speaking and conversing with native speakers.

Keywords: Anxiety, Speaking English, Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลและเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสื่อสารกับประชาคมโลกได้อย่างไร้ขีดจำกัด ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ในแขนงต่าง ๆ ดังนั้นการพัฒนาประเทศในทุกด้านให้มีความเจริญก้าวหน้าและทัดเทียม

กับนานาประเทศในโลกจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาศักยภาพของประชากรของประเทศให้มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภาษาอังกฤษมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการจัดการศึกษาของชาติกำหนดให้มีการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษในระดับต่าง ๆ มาเป็นเวลานานเพื่อให้ประชากรของชาติสามารถสื่อสารกับนานาชาติด้วยภาษาอังกฤษทั้งทางด้านการฟัง การพูดการอ่าน และการเขียนเป็นที่น่าสังเกตว่ามีนักเรียน นิสิต นักศึกษาตลอดจนประชาชนที่มีการศึกษายังคงแสวงหาสถาบันสำหรับสอนพิเศษภาษาอังกฤษอยู่เนือง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผู้เรียนจำนวนมากที่ต้องการเรียนการพูดภาษาอังกฤษ ปรากฏการณ์เช่นนี้สะท้อนถึงปัญหาของการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนและสถานศึกษาที่ผ่านมาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่ตั้งไว้ ตลอดจนมีข้อมูลที่นำเสนอต่อสังคมไทยและทั่วโลกถึงความล้มเหลวของการพูดภาษาอังกฤษของคนไทย การเรียนรู้ด้านการพูดภาษาอังกฤษจะเริ่มจากการฝึกฟังและเน้นให้ฝึกพูดตาม ตลอดจนยังมีจุดเด่นที่ระบบจะสามารถวิเคราะห์การพูดภาษาอังกฤษของผู้เรียน เป็นการวัดผลและประเมินผลให้ผู้เรียนได้ทราบถึงการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้ ระบบจะแนะนำว่าผู้เรียนควรปรับปรุงการออกเสียงอย่างไรบ้าง ทำให้การเรียนเป็นแบบส่งเสริมการพัฒนารายบุคคล (อารีรักษ์ มีแจ้ง และคณะ, 2554)

นักเรียนไทยส่วนใหญ่เติบโตในโรงเรียนที่มีการสื่อสารแบบทางเดียว ผู้เป็นครูจะทำหน้าที่สื่อสารส่วนนักเรียนรับอย่างเดียวโดยไม่ค่อยมีโอกาสได้โต้ตอบกลับไป ทำให้กลายเป็นคนขี้อาย ไม่คุ้นเคยและไม่มีความมั่นใจกับการพูดในห้องเรียนหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าต่าง ๆ ในสังคมทั่วไป กับคนเยอะ ไม่ค่อยมีโอกาสได้สื่อสารกับใครหลาย ๆ ประเภทในเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเมื่อตอนเรียนหนังสือไม่ค่อยมีโอกาสได้สื่อสารและแสดงความคิดเห็นของตัวเอง โตขึ้นจึงชินกับการไม่ค่อยกล้า ไม่มั่นใจ การไม่ได้ฝึกสื่อสารให้มากๆในโรงเรียน และครูไม่ให้โอกาสเด็กได้พูด มีผลกับการสื่อสารภาษาอังกฤษของเด็กไทยด้วย ทำให้ยึดติดเกี่ยวกับกฎ กติกา มารยาทของภาษา (Grammar & Pronunciation) เยอะเกินไป กลัวจะเสียหน้าถ้าพูดผิด เลยอยากให้แน่ใจว่าตัวเองพูดถูกต้องตามที่เคยถูกปลูกฝังและเรียนมาจากโรงเรียนทั้งกับครูคนไทยและครูฝรั่งที่มักเน้นหลักไวยากรณ์ และความถูกต้องของประโยคจนลืมนึกถึงการสื่อสารที่ไหลลื่นแบบธรรมชาติ ทำให้คนไทยคุ้นเคยแต่กับความถูกต้องของ Grammar โดยละเลยว่าคนที่เขาใช้ภาษาอังกฤษกันได้อย่างไหลลื่นในชีวิตประจำวันนั้นเขาใช้กันอย่างไร เราถูกสอนให้ใช้ภาษาอังกฤษให้ถูกต้องตามหลัก Grammar เท่านั้น จะได้เอาไปสอบทำคะแนนได้ดีดี กังวลกับ Grammar จนพูดภาษาอังกฤษแบบชาวบ้าน ๆ ทำให้เด็กไทยให้ความสำคัญกับการเรียนไวยากรณ์ รูปแบบประโยค คำศัพท์ แต่ไม่ได้เน้นที่การนำไปใช้ แต่ฝรั่งเขาไม่ได้วัดที่ไวยากรณ์แต่วัดที่การพูด การสื่อสาร วัดว่าคุณมีความสามารถในการสื่อสารมากแค่ไหน เด็กไทยหรือคน

ไทยมักจะกังวลเรื่องการใช้ศัพท์ รูปแบบประโยค ทำให้พูดไม่ได้ สื่อสารไม่ได้ (ณัฏฐ์นรี ฤทธิรัตน์, 2557)

การกลัว กลัวเสียหน้า เสียชื่อ เสียเครดิต ไม่มั่นใจความคิดและฝีมือตัวเอง และไม่เคยชินกับการสื่อสารกับคนทั่วไปไม่ว่าในสถานการณ์ใด การกลัวก็จะเกิดขึ้น เพราะเรารู้สึกกลัวว่าสิ่งที่พูดไปจะออกมาไม่ดี ไม่ถูกต้อง กลัวว่าคู่สนทนาจะคิดไม่ดีกับเราและกับความสามารถด้านภาษา ความรู้สึกวิตกกังวลความประหม่าเช่นนี้เป็นเรื่องที่พบเห็นโดยปกติในการเรียนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศซึ่งความรู้สึกวิตกกังวลในเรื่องการพูดนี้เป็นที่ยอมรับกันว่ามีผลต่อการแสดงออกต่อการพูดของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการพูดภาษาอังกฤษของคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เหล่านี้ซึ่งจะเป็นกาลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้กับภาครัฐและส่วนต่าง ๆ ของประเทศในอนาคต ซึ่งผลของการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และการปรับปรุงหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 120 คน โดยการจับสลากนักศึกษาได้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีเพศ อายุ สาขาวิชา และเกรดเฉลี่ย จำนวน 92 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปและสอบถามเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ผู้วิจัยใช้ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับโดยใช้หลักของ Likert Scale คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่า T-Test, F-Test ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จะนำเสนอผลวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สาขาวิชาเอก และเกรดเฉลี่ย

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	38	41.3
หญิง	54	58.7
รวม	92	100

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 92 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.7

ตารางที่ 2 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เกิน 19 ปี	46	50.0
20 - 21 ปี	39	42.4
มากกว่า 21 ปี	7	7.6
รวม	92	100

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 92 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า มีอายุอยู่ในช่วงไม่เกิน 19 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคืออายุระหว่าง 20 - 21 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 42.4 และอายุมากกว่า 21 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาษาอังกฤษ	34	37.0
การสอนภาษาอังกฤษ	58	63.0
รวม	92	100

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 92 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 63.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามเกรดเฉลี่ยเทอมที่ผ่านมา

เกรดเฉลี่ยเทอมที่ผ่านมา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เกิน 3.00	26	28.3
3.01-3.50	40	43.5
3.51-4.00	26	28.3
รวม	92	100

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 92 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่านักศึกษามีเกรดเฉลี่ย 3.01 - 3.50 จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาเกรดเฉลี่ย 3.51 - 4.00 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 และเกรดเฉลี่ยไม่เกิน 3.00 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนของความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ประเด็นเนื้อหา		$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ข้าพเจ้ามีความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง เมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน เช่น การแนะนำตนเอง การนำเสนอรายงาน เป็นต้น	3.37	1.024	ปานกลาง
2	ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกกังวลอย่างมากเมื่อข้าพเจ้าถูกเรียกให้ตอบและให้พูดในชั้นเรียนวิชาการพูดภาษาอังกฤษ	3.39	1.048	ปานกลาง
3	ข้าพเจ้ารู้สึกตกใจกลัวเมื่อรู้ว่าตนเองไม่เข้าใจในสิ่งที่อาจารย์กำลังพูดภาษาอังกฤษ	3.37	1.087	ปานกลาง
4	ข้าพเจ้ามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษ	3.55	1.208	มาก
5	แม้ว่าข้าพเจ้าจะเตรียมตัวในการพูดมาอย่างดีแต่ข้าพเจ้ายังรู้สึกวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษ	3.42	.997	ปานกลาง
6	ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกกังวลว่าอาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษจะแก้ไขข้อผิดพลาดทันที ทันใดที่ข้าพเจ้าพูดภาษาอังกฤษผิด	2.99	.955	ปานกลาง

7	ข้าพเจ้ารู้สึกใจเต้นแรงและตัวสั่นเมื่อรู้ว่ากำลังจะถูกเรียกให้พูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน	3.34	1.112	ปานกลาง
8	ข้าพเจ้ารู้สึกกระวนกระวายและวิตกกังวลเมื่อไม่เข้าใจประโยคบางประโยคที่อาจารย์พูดเป็นภาษาอังกฤษ	3.21	.978	ปานกลาง
9	ข้าพเจ้ารู้สึกกระวนกระวายและวิตกกังวลจนลืมสิ่งที่ข้าพเจ้าเคยเรียนรู้มาหากต้องพูดในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย	3.51	1.124	มาก
10	ข้าพเจ้ามักจะวิตกกังวลว่านักศึกษาคนอื่นจะพูดภาษาอังกฤษได้ดีกว่า	3.08	1.112	ปานกลาง
11	ข้าพเจ้าจะตื่นเต้นหากต้องพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า	3.73	1.100	มาก
12	ในชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษข้าพเจ้ารู้สึกกังวลเมื่อต้องตอบคำถามที่ไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า	3.47	1.094	ปานกลาง
13	ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดที่ต้องพูดภาษาอังกฤษต่อหน้าเพื่อนๆ	2.90	1.139	ปานกลาง
14	เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกประหม่าข้าพเจ้ามักจะลืมสิ่งที่ตั้งใจจะพูด	3.43	1.062	ปานกลาง
15	ข้าพเจ้ารู้สึกประหม่าและสับสนเมื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพูดภาษาอังกฤษในชั้นเรียน	3.24	.942	ปานกลาง
16	ข้าพเจ้ารู้สึกประหม่าเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษกับชาวต่างชาติ	3.43	1.122	ปานกลาง
17	ข้าพเจ้ากลัวที่จะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ	3.40	.973	ปานกลาง
18	ข้าพเจ้ารู้สึกประหม่าเมื่อใช้ภาษาอังกฤษสนทนากับคนที่คุ้นเคย	2.85	1.079	ปานกลาง
19	ข้าพเจ้ารู้วิตกกังวลว่าจะพูดผิดเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ	3.38	1.156	ปานกลาง
	รวม	3.32	1.069	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 92 คน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย = 3.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.069

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเพศ อายุ สาขาวิชา และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน มีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจำแนกตามเพศ

ตารางที่ 6 **ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจำแนกตามเพศ**

เพศ	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ชาย	38	3.89	.35	มาก
หญิง	54	3.95	.34	มาก
รวม	**92**	**3.93**	**.34**	**มาก**

จากตารางที่ 6 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจำแนกตามเพศ มีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจำแนกตามเพศ

ตารางที่ 7 **แสดงการเปรียบเทียบความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจำแนกตามเพศ**

เพศ	n	$\overline{X}$	S.D.	t	Sig
ชาย	38	3.89	.35	.50	.037*
หญิง	54	3.95	.34		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 7 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนามีเพศต่างกัน มีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวมแตกต่าง

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามอายุ

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่เกิน 19 ปี	46	4.08	.35	มาก
20-21 ปี	39	3.78	.27	มาก
มากกว่า 21 ปี	7	3.76	.13	มาก
รวม	**92**	**3.93**	**.34**	**มาก**

จากตารางที่ 8 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามอายุมีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 9 แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามอายุ

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.048	1	.556	1.641	.055
ภายในกลุ่ม	13.945	90	.339		
รวม	**13.992**	**91**			

จากตารางที่ 9 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีอายุต่างกัน มีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาไม่แตกต่าง

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวม จำแนกตามสาขาวิชา

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวม จำแนกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ภาษาอังกฤษ	34	4.13	.32	มาก
การสอนภาษาอังกฤษ	58	3.80	.29	มาก
รวม	**92**	**3.93**	**.34**	**มาก**

จากตารางที่ 10 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามสาขาวิชามีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวมจำแนกตามสาขาวิชา

ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวมจำแนกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	n	$\overline{X}$	S.D.	t	Sig
ภาษาอังกฤษ	34	4.13	.32	2.129	.007*
การสอนภาษาอังกฤษ	58	3.80	.29		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 11 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีสาขาวิชามีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวม ไม่แตกต่าง

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	n	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ไม่เกิน 3.00	26	4.07	.37	มาก
3.01-3.50	40	3.85	.31	มาก
3.51-4.00	26	3.91	.32	มาก
รวม	**92**	**3.93**	**.34**	**มาก**

จากตารางที่ 12 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำแนกตามเกรดเฉลี่ยมีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวมจำแนกตามเกรดเฉลี่ย

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยรวมจำแนกตามเกรดเฉลี่ย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	.070	1	.748	1.493	.098
ภายในกลุ่ม	10.490	90	.501		
รวม	**10.560**	**91**			

จากตารางที่ 13 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเกรดเฉลี่ยที่ต่างกัน มีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาไม่แตกต่าง

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบตามความคิดโดยอิสระ

นักศึกษามีข้อเสนอแนะต่อการคลายความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษไว้ว่า อยากให้มีการพูดภาษาอังกฤษในห้องเรียนมากกว่านี้ และอยากให้อาจารย์สอนพูดเรื่องในชีวิตประจำวัน สอนออกเสียงให้ถูกต้องใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาและให้กล้าพูดโดยไม่อาย เพื่อที่จะสามารถสนทนากับชาวต่างชาติได้ อยากให้อาจารย์สอนในรายวิชาโดยเน้นการสื่อสาร

เป็นภาษาอังกฤษ สอนคำศัพท์ในชีวิตประจำวันรวมทั้งวิธีการใช้ด้วย และอยากให้มีอาจารย์ชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามาสอนในรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษด้วย เพื่อจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดใหม่ๆและได้รับประสบการณ์ตรงจากการพูดและสนทนากับเจ้าของภาษาอย่างแท้จริง

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 92 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 เพศชาย จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 41.3 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ไม่เกิน 19 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ อายุ 20 - 21 ปี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 42.4 และอายุ 22 - 23 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6 ตามลำดับ นักศึกษาส่วนใหญ่เรียนในสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 63.0 นักศึกษามีเกรดเฉลี่ย 3.01 - 3.50 จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงมาเกรดเฉลี่ย 3.51 - 4.00 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 28.3 และเกรดเฉลี่ย 2.51 - 3.00 จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.069 ประเด็นที่นักศึกษามีความวิตกกังวลอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อ 11 นักศึกษาจะตื่นเต้นหากต้องพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า (3.73) ข้อ 4 นักศึกษามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษ (3.55) และ ข้อ 9 นักศึกษารู้สึกกระวนกระวายและวิตกกังวลจนลืมสิ่งที่เคยเรียนรู้มาหากต้องพูดในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย (3.51) ส่วนประเด็นที่นักศึกษามีความวิตกกังวลอยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ

อภิปรายผล

จากความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สามารถนำผลมาอภิปรายได้ ดังนี้

นักศึกษามีความวิตกกังวล คือนักศึกษาจะตื่นเต้นหากพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า ที่เป็นเช่นนี้ เพราะความกลัวในการพูดผิด กลัวเสียหน้า รู้สึกอึดอัดที่ต้องพูดต่อหน้าผู้ฟัง และขาดความมั่นใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสาท อิศรปรีดา ได้ให้ความหมายของความวิตกกังวลไว้ว่า หมายถึง ความวุ่นวายใจที่เกิดขึ้นจากการคาดการณ์

ล่วงหน้าว่าจะมีสิ่งใดเกิดขึ้นหรือจะมีภยันตรายใดๆ เกิดขึ้นแก่ตน ความวิตกกังวลต่างจากความกลัวตรงที่ว่า ความวิดกกังวลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความนึกคิดภายในตนเอง (Subjective Danger) ส่วนความกลัวเป็นสิ่งที่เกิดจากสิ่งอื่นที่อยู่ภายนอก (Objective Danger) (ประสาท อิศรปรีดา, 2531) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kitano K. ที่ศึกษาความกังวลในชั้นเรียนในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปี 2 ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ม.โตเกียว ประเทศญี่ปุ่น พบว่า นักศึกษามีความประหม่าในการพูดภาษาที่สอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อระดับความกังวลของแต่ละบุคคลสูง เนื่องจากนักศึกษารู้สึกตื่นเต้น กังวล และเครียดในการพูดภาษาอังกฤษ (Kitano K., 2001)

นักศึกษามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านในรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษ ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักศึกษามีความกังวลในการสื่อสาร ซึ่งเป็นความรู้สึกชนิดหนึ่งที่ไม่สบายใจและแสดงออกมาในรูปของความกลัวการพูดผิดและกลัวการถูกประเมินทางลบจากอาจารย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจนจิรา ชัยปาน และคณะ ได้วิจัยเรื่อง.ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตร สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล ชั้นปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า.นักศึกษามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04) (เจนจิรา ชัยปาน และคณะ, 2556) และเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับงานวิจัยของ ณัฏฐ์นรี ฤทธิรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยพบว่านักศึกษามีความกังวลและความกลัวเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ มีปัญหาด้านคำศัพท์ ขาดการฝึกฝนกับอาจารย์และบุคคลอื่น ไม่ชอบเรียนรายวิชาที่เน้นทักษะการพูดภาษาอังกฤษ และนักศึกษาต้องนึกเป็นภาษาไทยก่อนเสมอเมื่อต้องพูดภาษาอังกฤษ (ณัฏฐ์นรี ฤทธิรัตน์, 2557)

นักศึกษาได้เสนอแนวทางในการคลายความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษไว้ว่า สอนออกเสียงให้ถูกต้องใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาและให้กล้าพูดโดยไม่อาย เพื่อที่จะสามารถสนทนากับชาวต่างชาติได้ อยากให้อาจารย์สอนในรายวิชาโดยเน้นการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษ สอนคำศัพท์ในชีวิตประจำวันรวมทั้งวิธีการใช้ด้วย และอยากให้มีอาจารย์ชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามาสอนในรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษด้วย เพราะจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดใหม่ ๆ และได้รับประสบการณ์ตรงจากพูดและสนทนากับเจ้าของภาษาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา ตาสี ที่ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษ พบว่า วิธีการที่ใช้ในการลดความกังวลด้านจิตใจและวิธีการที่ใช้ลดความกังวลด้านกายภาพ ส่วนวิธีที่อาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ใช้เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความวิตกกังวลในการพูดน้อยลงนั้น ได้แก่การช่วยเหลือด้านจิตใจและการให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพูด (พนิดา ตาสี, 2552) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนัญชัย เยี่ยมสวัสดิ์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ:

องค์ประกอบ ผลกระทบ และแนวทางการแก้ปัญหา โดยเสนอแนวทางการลดความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษไว้ว่า สำหรับอาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษเกี่ยวกับกลวิธีในการจัดการกับความวิตกกังวล เพื่อช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุนการแสดงออกทางภาษาต่างประเทศ และช่วยลดความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นในห้องเรียน โดยการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีลักษณะเป็นมิตร และมีความผ่อนคลาย การให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นคู่ หรือทำงานเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน (ทนัญชัย เยี่ยมสวัสดิ์, 2559)

สรุป

ความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา นำมาสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. นักศึกษามีความวิตกกังวล คือ นักศึกษาจะตื่นเต้นหากพูดภาษาอังกฤษโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า ที่เป็นเช่นนี้ เพราะความกลัวในการพูดผิด กลัวเสียหน้า รู้สึกอึดอัดที่ต้องพูดต่อหน้าผู้ฟัง และขาดความมั่นใจ

2. นักศึกษามีความวิตกกังวลหากสอบไม่ผ่านในรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะนักศึกษามีความกังวลในการสื่อสาร ซึ่งเป็นความรู้สึกชนิดหนึ่งที่ไม่สบายใจและแสดงออกมาในรูปของความกลัวการพูดผิดและกลัวการถูกประเมินทางลบจากอาจารย์

3. นักศึกษาได้เสนอแนวทางในการคลายความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษไว้ว่า สอนออกเสียงให้ถูกต้องใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาและให้กล้าพูดโดยไม่อาย เพื่อที่จะสามารถสนทนากับชาวต่างชาติได้ อยากให้อาจารย์สอนในรายวิชาโดยเน้นการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษ สอนคำศัพท์ในชีวิตประจำวันรวมทั้งวิธีการใช้ด้วย และอยากให้มีอาจารย์ชาวต่างชาติที่เป็นเจ้าของภาษามาสอนในรายวิชาการพูดภาษาอังกฤษด้วย เพราะจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดใหม่ๆและได้รับประสบการณ์ตรงจากพูดและสนทนากับเจ้าของภาษาอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1.ควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาและปรับปรุงด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาในชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ชั้นปีที่ 1 และแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาต่อไป

2.อาจารย์ควรช่วยให้นักศึกษาเอาชนะความรู้สึกวิตกกังวล โดยส่งเสริมให้นักศึกษารู้สึกว่าตนเองประสบความสำเร็จในการใช้ภาษาอังกฤษ

3. ควรศึกษาวิจัยเรื่องความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษในกลุ่มเป้าหมายอื่น

เอกสารอ้างอิง

เจนจิรา ชัยปาน และคณะ. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล ชั้นปีที่ 4. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสากล*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.

ณัฏฐ์นรี ฤทธิรัตน์. (2557). ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทย. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษานานาชาติ.* มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ทนัญชัย เยี่ยมสวัสดิ์. (2559). ความวิตกกังวลในการเรียนภาษาอังกฤษ: องค์ประกอบ ผลกระทบและแนวทางการแก้ปัญหา. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 30(95), 1-12.

ประสาท อิศรปรีดา. (2531). *จิตวิทยาการศึกษา.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

พงษ์เทพ บุญเรือง. (2553). ความวิตกกังวลในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พนิดา ตาสี. (2552). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษ. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ.* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

อารีรักษ์ มีแจ้ง และคณะ. (2554). การวิจัยเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 13(2), 55-72.

Kitano K. (2001). Anxiety in the college Japanese language classroom. *The Modern Language Journal*, 85(4), 549-566.

ความสามารถขององค์กร การจัดการองค์กร การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และนวัตกรรมองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต*

ORGANIZATIONAL CAPABILITY ORGANIZATIONAL MANAGEMENT EMPLOYER SUPPORT AND ORGANIZATIONAL INNOVATION AFFECTING ON OPTIMIZATION OF THE OUTSOURCING SYSTEM

สุระพันธ์ สวัสดิพรรค
Suraphan Sawasdiphak
สุดาวรรณ สมใจ
Sudawan Somjai
นัยนา เกิดวิชัย
Naiyana Girdwichai
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: digimet158@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถขององค์กร การจัดการองค์กร การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และนวัตกรรมองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบในเขตกรุงเทพ ปริมณฑล ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และภาคตะวันออก ประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดสระแก้ว กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และ การจัดการองค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตมากที่สุด รองลงมา คือ ความสามารถขององค์กร และ

* Received 10 November 2019; Revised 31 December 2019; Accepted 5 January 2020

นวัตกรรมองค์กร ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต พบว่า นวัตกรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือ การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง ส่วนความสามารถขององค์กร และการจัดการองค์กร ส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตเท่านั้น

คำสำคัญ: การจ้างเหมาช่วงการผลิต, การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง, การจัดการองค์กร, นวัตกรรมองค์กร, การจ้างเหมาช่วงการผลิต

Abstract

The purpose of this research is to study the influence of the ability of the organization. Organization management Support from employers And organizational innovation that affects the efficiency of the outsourcing system. Using quantitative research methods The sample group used in the research was subcontracting company in the production of spare parts according to the design in the Bangkok metropolitan area, namely Bangkok. Samut Prakan Province Chachoengsao Chon Buri Province, Rayong Province, and Eastern Region consist of 7 provinces which are Chanthaburi Province. Chachoengsao Chon Buri Province, Trat Province, Prachinburi Province, Rayong Province, Sa Kaeo Province Specify the sample size 20 times of observable variables And using the multi-step sampling method The sample consisted of 300 people. The research instruments were questionnaire, data analysis using structural equation analysis.

The results showed that:

The support from the employer and the organization management Had the most influence on the efficiency of the subcontracting system, followed by the ability of the organization and the organization innovation, but when considering only the factors that directly affect the efficiency of the subcontracting system, found That organizational innovation has the most direct influence on the efficiency of the subcontracting production system, followed by the support from the employer The ability of the organization And organization management Indirectly affects the efficiency of the outsourcing system only.

Keywords: Outsourcing Production, Employer Support, Organization Management, Organization Innovation, Outsourcing Production

บทนำ

การเติบโตของอุตสาหกรรมภายใต้ปัจจัยสนับสนุนทั้งในและนอกประเทศ ทำให้ความต้องการชิ้นส่วนอะไหล่ต่าง ๆ เพิ่มสูงขึ้น ทั้งชิ้นส่วนอะไหล่ยานยนต์ ตลอดจนชิ้นส่วนอะไหล่เครื่องจักรที่จำเป็นต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ ระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตในปัจจุบัน บริษัทผู้ว่าจ้างได้ดำเนินว่าจ้างบริษัทรับจ้างเหมาการผลิตช่วงมานานกว่า 30 ปี ซึ่งบริษัทผู้ว่าจ้างส่วนใหญ่เป็นบริษัทที่เชี่ยวชาญการผลิตชิ้นงานหลากหลายรูปแบบตามความต้องการของลูกค้า เช่น ชิ้นส่วนยานยนต์ อุปกรณ์ไฟฟ้า อะไหล่ และอุปกรณ์เครื่องสุขภัณฑ์ เป็นต้น โดยบุคลากรผู้ชำนาญงาน ยึดมั่นมาตรฐานการผลิต และการบริการตลอดมาจนได้รับความเชื่อถือจากลูกค้าทุกฝ่าย และสามารถรับประกันสินค้าและบริการจากทางบริษัทด้วยคุณภาพและความแม่นยำในกระบวนการผลิตต่าง ๆ ได้อย่างดีที่สุด ทำให้ตลอดหลายปีที่ผ่านมา บริษัทหรือโรงงานผลิตได้รับคำสั่งซื้อจำนวนมากจากลูกค้าจนบางครั้งเกินกำลังการผลิต จึงจำเป็นต้องว่าจ้างบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงผลิต (outsource) อย่างไรก็ตาม บริษัทหรือโรงงานผู้ผลิตหลักยังคงตระหนักถึงการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของการผลิตชิ้นงานภายใต้ตราสินค้าของบริษัทหรือโรงงานอยู่เสมอ ทางบริษัทหรือโรงงานจึงต้องควบคุมคุณภาพการผลิตของบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงผลิตให้ได้ตามมาตรฐานของบริษัทหรือโรงงานอย่างเคร่งครัด

การปรับใช้แนวคิดการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (total quality management: TQM) กับบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตโดยยึดหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพของรางวัลคุณภาพแห่งชาติมัลคอล์มบอลดริจ (Malcolm Baldrige National Quality Award, 1999) อันประกอบด้วย ภาวะผู้นำ การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นลูกค้า การจัดการทรัพยากรบุคคล การจัดการกระบวนการและสารสนเทศ และการวิเคราะห์ โดยจำแนกออกเป็น 2 องค์ประกอบได้แก่ ความสามารถขององค์กร และการจัดการองค์กร เพื่อเป็นการประเมินศักยภาพพื้นฐานในการบริหารจัดการองค์กรของบริษัท ผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิต

นอกจากนี้ การสนับสนุนจากบริษัทผู้ว่าจ้างผลิต ทั้งในด้านการฝึกอบรม การสนับสนุนด้านการเงิน และการแบ่งปันข้อมูลที่จำเป็น เนื่องจากการสนับสนุนการทำงานระหว่างสมาชิกเครือข่ายซึ่งในที่นี้หมายถึง บริษัทหรือโรงงาน และบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตนั้นมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนา และนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เข้าสู่ตลาด เนื่องจากองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายอย่างเพียงพอจะสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดีและมีความหมายอย่างเฉพาะเจาะจงต่อลูกค้ามากขึ้น (Freng Svendsen, M., et al., 2011) ขณะเดียวกัน สมาชิกเครือข่ายยังทำหน้าที่จัดหา

ทรัพยากรและโอกาสใหม่ ๆ จากภายนอกองค์กร ซึ่งมีส่วนช่วยให้องค์กรเกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage) เพิ่มขึ้น (Story, V., et al., 2011)

นอกจากแนวคิดการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการแล้ว ยังมีส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมองค์กรในอีกทางหนึ่งด้วย (Lee, V. H., 2016) ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า บริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิต (outsource) ที่มีการควบคุมคุณภาพทั่วทั้งองค์กร และได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง จนนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมองค์กร ย่อมสามารถพัฒนาการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้บริษัทผู้ว่าจ้างผลิตได้รับสินค้าและบริการที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน และสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต โดยมุ่งเน้นไปที่แนวคิดการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และการสร้างสรรค์นวัตกรรมองค์กร ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต โดยผลการศึกษาที่ได้นั้น สามารถนำไปกำหนดแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร รวมถึงแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิต ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ในภาวะที่อุตสาหกรรมการผลิตต่าง ๆ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศดังเช่นปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของความสามารถขององค์กร การจัดการองค์กร การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และนวัตกรรมองค์กรที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรเป้าหมาย คือ บริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบในเขตกรุงเทพ ปริมณฑล และภาคตะวันออก ซึ่งปริมณฑล ประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร ส่วนภาคตะวันออก ประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดตราด จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับสลากจังหวัดในปริมณฑล และภาคตะวันออก ซึ่งผลการสุ่มตัวอย่าง ปริมณฑล สุ่มได้จังหวัดสมุทรปราการ ส่วนภาคตะวันออก สุ่มได้ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง

สรุปบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบในเขตกรุงเทพ ปริมณฑล และภาคตะวันออก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัด

ชลบุรี จังหวัดระยอง รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,078 ราย โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของ ไคลน์ (Kline, R. B., 2005) ที่เสนอว่า ควรมีจำนวนตัวอย่าง 20 รายต่อตัวแปรสังเกต 1 ตัว ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรประจักษ์ทั้งสิ้น 15 ตัว จึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 300 ราย ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi - stage sampling)

เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใช้หลักความน่าจะเป็น (probability sampling) โดยกำหนดสัดส่วน (proportion) ตามขนาดของประชากร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัด	จำนวน	ขนาดตัวอย่าง
กรุงเทพมหานคร	257	72
สมุทรปราการ	338	94
ฉะเชิงเทรา	102	28
ชลบุรี	247	69
ระยอง	134	37
รวม	1,078	300

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน คือ เลือกหน่วยวิเคราะห์ คือ บริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบ ด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ โดยผู้วิจัยได้ทำการแบ่งชั้นภูมิตามจังหวัดของบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบ จากนั้นคำนวณหาสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบ เพื่อที่จะใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล ตามจำนวนที่กำหนดไว้จนครบ 300 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's alpha) ของมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ที่ใช้ในการวิจัย มีค่าระหว่าง 0.741 ถึง 0.908 กล่าวได้ว่ามาตรวัดมีความน่าเชื่อถือ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (structural equation modeling, SEM)

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว พบว่า Chi - square/df = 1.68, RMSEA = 0.048, RMR = 0.005, GFI = 0.94, AGFI = 0.92, CFI = 0.99, PGFI = 0.61, CN = 247.21 ผ่านเกณฑ์ของอัตรา

เข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับปรุงแบบจำลอง	ภายหลังปรับปรุงแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 2.00	2.03	1.68
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.057	0.048
RMR	น้อยกว่า 0.05	0.007	0.005
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.93	0.94
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.90	0.92
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.99	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50ขึ้นไป	0.62	0.61
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	207.09	247.21

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด

ตัวแปร	λ	ρ_C	ρ_V
ความสามารถขององค์กร (ORGCAPA)	0.65-0.89	0.801	0.577
การจัดการองค์กร (ORGMANA)	0.78-0.85	0.854	0.662
ประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต (OUSRPFM)	0.78-0.94	0.885	0.721
การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง (EMPSPRT)	0.72-0.79	0.791	0.558
นวัตกรรมองค์กร (ORGINNO)	0.73-0.92	0.871	0.694

$\rho_C > 0.70$, $\rho_V > 0.50$ (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006)

จากตางรางที่ 3 จากการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของมาตรวัดแต่ละตัวแปรแฝงพบว่ามาตรวัดทุกตัวสามารถวัดตัวแปรแฝงได้ดี และมีความเชื่อถือได้สูง ดังนั้นมาตรวัดของตัวแปรแฝงทุกตัวสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์สมการโครงสร้างได้

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต (OUSRPFM) ขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กร (ORGCAPA) การจัดการองค์กร (ORGMANA) การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง (EMPSPRT) และนวัตกรรมองค์กร (ORGINNO) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R^2 = 0.96
ORGCAPA	0.11	0.15	0.70	
ORGMANA	-0.10	0.21	-0.47	
EMPSPRT	0.45	0.20	2.18	
ORGINNO	0.55	0.21	2.65	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และ นวัตกรรมองค์กร โดยสามารถอธิบายการผันแปรของประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต ได้ร้อยละ 96 ขณะที่ความสามารถขององค์กร และการจัดการองค์กร ไม่มีผลทางตรงต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต

2. นวัตกรรมองค์กร (ORGINNO) ขึ้นอยู่กับ ความสามารถขององค์กร (ORGCAPA) การจัดการองค์กร (ORGMANA) การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง (EMPSPRT) และดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีผลต่อนวัตกรรมองค์กร

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R^2 = 0.87
ORGCAPA	-0.05	0.19	-0.27	
ORGMANA	0.20	0.26	-0.77	
EMPSPRT	0.79	0.14	5.56	

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า นวัตกรรมองค์กร ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง โดยสามารถอธิบายการผันแปรของนวัตกรรมองค์กร ได้ร้อยละ 87 ขณะที่ความสามารถขององค์กร และการจัดการองค์กร ไม่มีผลทางตรงต่อนวัตกรรมองค์กร

3) การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง (EMPSPRT) ขึ้นอยู่กับ ความสามารถขององค์กร (ORGCAPA) และการจัดการองค์กร (ORGMANA) ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่มีผลต่อการสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R^2 = 0.75
ORGCAPA	0.13	0.22	1.98	
ORGMANA	0.99	0.22	4.41	

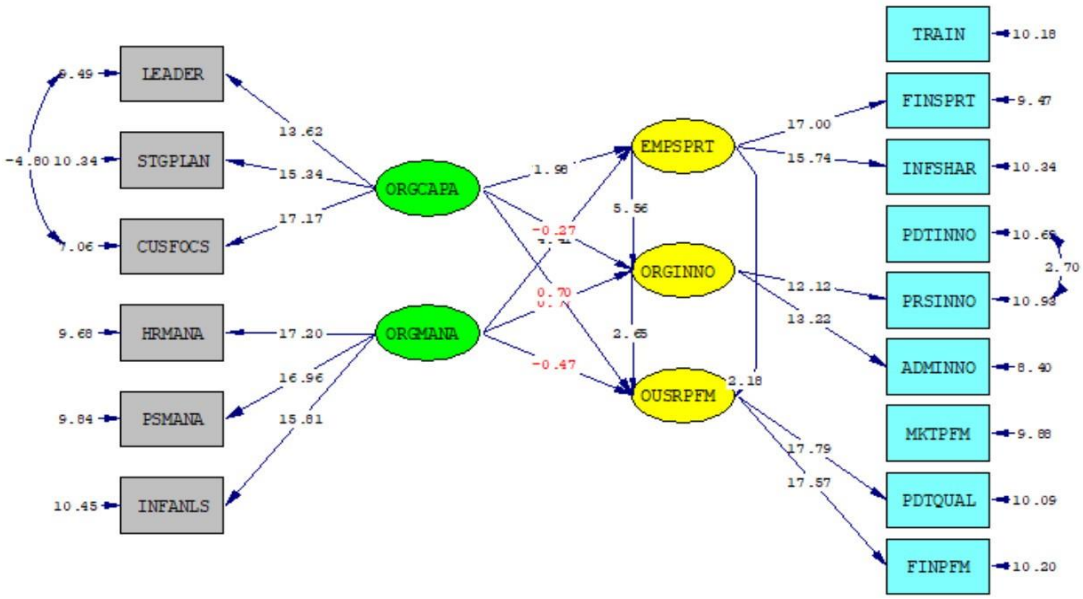
ผลการวิเคราะห์ พบว่า การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง ขึ้นอยู่กับ ความสามารถขององค์กร และการจัดการองค์กร โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการสนับสนุนจากผู้ว่าจ้างได้ร้อยละ 75 อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (ภาพที่ 1) แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
ความสามารถขององค์กร	-	0.59	0.59
การจัดการองค์กร	-	0.89	0.89
การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง	0.45	0.44	0.89
นวัตกรรมองค์กร	0.55	-	0.55

จากตารางที่ 7 พบว่า การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง และ การจัดการองค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตมากที่สุด รองลงมา คือ ความสามารถขององค์กร และนวัตกรรมองค์กร ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต พบว่า นวัตกรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือ การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง ส่วนความสามารถขององค์กร และการจัดการองค์กร ส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตเท่านั้น

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t - value)

อภิปรายผล

การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง เป็นปัจจัยที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในภาพรวมสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้างนั้นมีส่วนสำคัญอย่างมากในการดำเนินงานของผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิต การมีส่วนร่วม หรือให้การสนับสนุนของซัพพลายเออร์มีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับกระบวนการทำงานภายในองค์กรที่สมาชิกในเครือข่ายต่างทำหน้าที่ที่แตกต่างกัน โดยสมาชิกแต่ละรายจะมีระดับการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาแตกต่างกันไปตามลำดับความรับผิดชอบของตน (Abdolmaleki, K., & Ahmadian, S., 2016) ในการดำเนินธุรกิจนั้น อาจกล่าวได้ว่า บริษัทผู้ว่าจ้างนั้นมีบทบาทเป็นเครือข่ายภายนอกที่ทำหน้าที่จัดหาทรัพยากรและโอกาสใหม่ ๆ จากสภาพแวดล้อมภายนอกให้กับบริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตเพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน เนื่องจาก การร่วมมือกับองค์กรเครือข่ายภายนอกช่วยให้องค์กรพัฒนาแนวทางการใช้ทรัพยากร ลดต้นทุน ลดรอบระยะเวลาการผลิต รวมถึงลดความเสี่ยงทางด้านการเงิน (reduce financial risks) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและผลลัพธ์ทางด้านการเงินขององค์กร (Wang, G., et al., 2015) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอเรียสตี้ (Ariesty, W., 2016) พบว่า ความผูกพันกับซัพพลายเออร์มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของซัพพลายเออร์ โดยอ้อมผ่านการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร และการทำงานร่วมกัน

เนื่องจากความผูกพันกับซัพพลายเออร์ที่เหนียวแน่นส่งผลให้เกิดการแบ่งปันข่าวสาร และการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ซื้อและซัพพลายเออร์เพิ่มมากขึ้น จนนำไปสู่ประสิทธิภาพการดำเนินงานของซัพพลายเออร์ที่ดี ซึ่งทั้งหมดขึ้นอยู่กับความเป็นมืออาชีพ (professionalism) จากทั้งสององค์กรในการแบ่งปันข้อมูลที่จำเป็นระหว่างกัน การศึกษาในลักษณะเดียวกันของเวย์ซิกว่า และนองดี (Mwesigwa, F. M. & Nondi, R., 2018) ที่ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการพัฒนาซัพพลายเออร์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการจัดซื้อของบริษัท World Food Programe (WFP) พบว่า การพัฒนาซัพพลายเออร์ อันประกอบด้วย การผสานทรัพยากร (joint soucing) การฝึกอบรมซัพพลายเออร์ (supplier tranining) การสนับสนุนด้านการเงินแก่ซัพพลายเออร์ (supplier financial assistance) การมีส่วนร่วมของซัพพลายเออร์ (supplier participation) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการจัดซื้อของบริษัท WORLD FOOD PROGRAMME ในประเทศเคนย่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนด้านการเงินแก่ ซัพพลายเออร์มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการจัดซื้อสูงที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของซัพพลายเออร์ การฝึกอบรมซัพพลายเออร์ และการผสานทรัพยากรตามลำดับ

การจัดการองค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต เนื่องจากการจัดการองค์กร คือทักษะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในองค์กรให้เหมาะสมกับการทำงาน และช่วยพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรให้ดีขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ โคลบาเชอร์ (Kohlbacher, M., 2010) พบว่า องค์กรที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องมีการบริหารจัดการกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยผ่านการเชื่อมโยงกระบวนการต่าง ๆ เข้ากับ แนวทางการบริหารจัดการ การวิเคราะห์ รวมถึง การเพิ่มประสิทธิภาพให้กับกระบวนการที่มีอยู่ การจัดการกระบวนการจึงช่วยส่งเสริมให้องค์กรสามารถพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการ (McAdam, R., & McCormack, D., 2001) มองเห็นถึงโอกาสทางการตลาด และมองหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนโอกาสนั้น (Lee, L. L., 2005) ตลอดจนส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานให้กับองค์กร (Armistead, C. et al., 1999) ขณะเดียวกัน ผลการศึกษางานวิจัยในอดีตยังพบอีกว่า สารสนเทศและการวิเคราะห์นั้นถือเป็นปัจจัยเบื้องหลังความสำเร็จขององค์กร เนื่องจาก การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่นั้น ทุกภาคส่วนในองค์กรจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่แม่นยำเพื่อให้สามารถอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขัน และคงความได้เปรียบเหนือคู่แข่งในตลาด (Kahraman, C., et al., 2011)

ความสามารถขององค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต เนื่องจากความสามารถขององค์กรช่วยสนับสนุนให้องค์กรสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันยังมีความเกี่ยวเนื่องกับการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน จากการสร้างสรรค์คุณค่าใหม่ ๆ ให้กับลูกค้าภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ ตลอดจนใช้เพื่อกำหนดตำแหน่ง

ทางการตลาด (market positioning) และวางกลยุทธ์องค์กรเพื่อการแข่งขันได้อย่างประสิทธิภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่า บริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตที่มีความสามารถจะเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการแข่งขัน หรือเพื่อตอบสนองความต้องการของบริษัทผู้ว่าจ้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยในอดีตชี้ให้เห็นว่า ความสามารถขององค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพขององค์กร ทั้งจากภาวะผู้นำในการกำหนดวิสัยทัศน์ และเปลี่ยนวิสัยทัศน์นั้นไปสู่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจริง (Wingwon, B. & Piriyakul, M., 2010) เช่นเดียวกับ การวางแผนกลยุทธ์ที่ดีก็ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้กับองค์กร (Klatt, T., et al., 2011) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่การวางแผนกลยุทธ์ที่ดีจะช่วยนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ (Schwenk, C. R., & Shrader, C. B., 1993)

นวัตกรรมองค์กร มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต เป็นเพราะว่านวัตกรรมนั้นเป็นสมรรถนะหลักที่ช่วยขับเคลื่อนองค์กร ขณะเดียวกันนวัตกรรมองค์กรยังมีส่วนช่วยในการ บูรณาการ สร้าง หรือ ปรับปรุง สมรรถนะอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่พบว่า นวัตกรรมองค์กรมีส่วนสนับสนุนในการเติบโตขององค์กร เกิดผลประกอบการที่ดี เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างผลกำไร ทำให้องค์กรสามารถอยู่รอดในอุตสาหกรรมได้ในระยะยาว (Calisir, F. et al., 2013)

สรุป

ประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิต ในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยที่ผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบ มีประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วงการผลิตด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ดีกว่าด้านอื่น รองลงมาคือ ด้านการตลาด และด้านการเงิน

ความสามารถขององค์กร ในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยที่ผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบ มีความสามารถขององค์กรด้านการมุ่งเน้นลูกค้า ดีกว่าด้านอื่น รองลงมาคือภาวะผู้นำและการวางแผนกลยุทธ์

การจัดการองค์กร ในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยที่ผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบ มีการจัดการองค์กรด้านการจัดการกระบวนการ ดีกว่าด้านอื่น รองลงมาคือ การจัดการทรัพยากรบุคคล และ สารสนเทศและการวิเคราะห์

การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้าง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบ ได้การสนับสนุนจากผู้ว่าจ้างด้านการฝึกอบรมมากกว่าด้านอื่น รองลงมา คือ การแบ่งปันข้อมูล และการสนับสนุนด้านการเงิน

นวัตกรรมองค์กร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่ผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตชิ้นส่วนอะไหล่ตามแบบมีนวัตกรรมด้านการจัดการมากกว่าด้านอื่น รองลงมาคือ นวัตกรรมด้านกระบวนการ และ นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้ประกอบการรับจ้างเหมาช่วงการผลิต ควรประยุกต์ใช้การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ซึ่งประกอบด้วยความสามารถขององค์กร ซึ่งผู้ประกอบการรับจ้างเหมาช่วงการผลิตจะต้องมีการวางแผนกลยุทธ์ วางแผนโครงสร้างองค์กร กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาวการมุ่งเน้นลูกค้า โดยการสำรวจความต้องการของตลาด เพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ และกระบวนการทำงานขององค์กรอยู่เสมอ เพื่อลดต้นทุนและการพัฒนาคุณภาพสินค้าหรือบริการเพื่อการดำรงอยู่และการแข่งขันขององค์กร สร้างความพอใจและความซื่อสัตย์ของลูกค้าได้

1.2 ในด้านการจัดการองค์กร ผู้ประกอบการรับจ้างเหมาช่วงการผลิตต้องพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หลากหลาย และสามารถสนับสนุน ทดแทนกันได้เป็นอย่างดี รวมทั้งควรมีการสำรวจความ พึงพอใจของพนักงานทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่เป็นประจำ เพื่อให้พนักงานได้มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการเจริญเติบโตในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างองค์กรคุณภาพอย่างสมบูรณ์ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดขององค์กร

1.3 บริษัทผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิต ควรให้การสนับสนุนผู้ประกอบการรับจ้างเหมาช่วงการผลิต โดยสนับสนุนด้านการฝึกอบรมด้านการบริหารเพื่อช่วยให้ปรับเปลี่ยนหรือยืดหยุ่นกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการเงินบริษัทผู้ว่าจ้างควรสนับสนุนด้านด้วยการจ่ายค่าสินค้าล่วงหน้า เพื่อให้ผู้รับจ้างเหมาช่วงการผลิตมีเงินหมุนเวียนในระบบ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายของรัฐในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การสนับสนุนจากภาครัฐ หรือความสามารถในการแข่งขัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงผลกระทบของนโยบายดังกล่าว และเพื่อนำไปปรับปรุงมาตรการ และนโยบายที่เกี่ยวข้องต่อไป

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วง ในประเภทอื่น ที่ไม่ใช่ประเภทการผลิต เช่น การเหมาช่วงด้านการขนส่ง การเหมาช่วงด้านการบริการ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประกอบการเหมาช่วง ตลอดจนหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงปัจจัยมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการจ้างเหมาช่วง และนำผลลัพธ์ที่ได้ไปปรับปรุงมาตรการ และวางแผน ปรับปรุง พัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Abdolmaleki, K. & Ahmadian, S. (2016). The relationship between product characteristics, customer and supplier involvement and new product development. *Procedia Economics and Finance, 36*(1), 147-156.

Ariesty, W. (2016). The influence of supplier trust and supplier commitment to supplier performance through information sharing and collaboration. *Jurnal Manajemen dan Kewirausahaan, 18*(1), 60-70.

Armistead, C. et al. (1999). Strategic business process management for organizational effectiveness. *Long Range Planning, 32*(1), 96-106.

Calisir, F. et al. (2013). Impacts of learning orientation on product innovation performance. *The Learning Organization, 20*(3), 176-194.

Freng Svendsen, M. et al. (2011). Marketing strategy and customer involvement in product development. *European Journal of Marketing, 45*(4), 513-530.

Kahraman, C. et al. (2011). Intelligence decision systems in enterprise information management. *Journal of Enterprise Information Management, 24*(4), 360-379.

Klatt, T. et al. (2011). Integrating business analytics into strategic planning for better performance. *Journal of Business Strategy, 32*(6), 30-39.

Kline, R. B. (2005). *Principle and practice of structural equation modeling.* NY: Guilford.

Kohlbacher, M. (2010). The effects of process orientation: A literature review. *Business Process Management Journal, 16*(1), 135-152.

Lee, L. L. (2005). Balancing business process with business practice for organizational advantage. *Journal of Knowledge Management, 9*(1), 29-41.

Lee, V. H. (2016). Relationship between total quality management, organizational learning and technological innovation among Malaysian

manufacturing firms. In *doctoral Dissertation.* Universiti Tunku Abdul Rahman, Malaysia.

Malcolm Baldrige National Quality Award. (1999). *Criteria for performance excellence.* Gaithersburg, Maryland: National Institute of Standards and Technology, United States Department of Commerce.

McAdam, R. & McCormack, D. (2001). Integrating business processes for global alignment and supply chain management. *7*(2), 113-130.

Mwesigwa, F. M. & Nondi, R. (2018). Effects of supplier development on procurement performance of world food programme. *Strategic Journal of Business & Change Management, 5*(2), 1184-1205.

Schwenk, C. R. & Shrader, C. B. (1993). Effects of formal strategic planning on financial performance in small firms: A meta-analysis. *Entrepreneurship Theory and Practice, 17*(3), 53-64.

Story, V. et al. (2011). Roles, role performance, and radical innovation competences. *Industrial Marketing Management, 40*(6), 952-966.

Wang, G. et al. (2015). The effects of firm capabilities on external collaboration and performance: The moderating role of market turbulence. *Journal of Business Research, 68*(9), 1928-1936.

Wingwon, B. & Piriyakul, M. (2010). Antecedents of PLS path model for competitive advantage and financial performance of SMEs in Thailand. *African Journal of Marketing Management, 2*(6), 123-135.

ความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดิน ในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา*

ACCOUNTABILITY FOR OVERSEEING THE USE OF THE NATIONAL BUDGET IN THE DEVELOPMENT OF MONASTERY AND BUDDHISM

อนุชา ช้างน้อย
Anucha Chagnong
ศรุดา สมพอง
Saruda Sompong
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: anucha_chagnong@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (InDepth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารส่วนนโยบายที่เกี่ยวข้อง กลุ่มผู้บริหารส่วนปฏิบัติการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holders) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่า วัดขาดโครงสร้างการบริหารการเงินที่เป็นระบบ กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันให้อำนาจหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาส การไม่มีการรายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน และไม่มีการเก็บข้อมูลการเงินของวัดไว้ ทำให้ขาดการสะท้อนภาพรวมของการบริหารการเงินของวัด ซึ่งหน่วยงานที่ควรมีบทบาทในการรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังไม่สามารถรวบรวมข้อมูลการเงินของวัดไทยได้อย่างเป็นระบบมากพอ

* Received 10 November 2019; Revised 31 December 2019; Accepted 5 January 2020

2. ปัจจัยที่เป็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาเกิดจากโครงสร้างของมหาเถรสมาคม ที่ไม่สามารถจัดการปัญหาได้มีความล่าช้า และไม่มีระบบการตรวจสอบที่เข้มแข็งมากพอ ขณะที่สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมกิจการพุทธศาสนา ก็กระทำการทุจริตเสียเอง และบุคลากรในองค์กรไม่มีคุณภาพขาดคุณธรรม เมื่อเกิดปัญหาขึ้นหน่วยงานอื่นจึงต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาแทน

3. แนวทางความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่าหน่วยงานของรัฐที่ดูแลความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา ควรกำหนดมาตรการหรือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตโดยมุ่งเน้นการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการตรวจสอบการใช้งบประมาณแผ่นดิน

คำสำคัญ: การทุจริต, งบประมาณแผ่นดิน, พุทธศาสนา, การพัฒนาวัด, พระจับเงิน

Abstract

The purpose of this research is 1) To study the problems and the oversight of the national budget for the development of temples and Buddhism. 2) To study the factors that are the budget allocation problems in the development of temples and Buddhism and 3)To study the guideline and responsibility of overseeing the use of the national budget for the development of temples and Buddhism Is a descriptive study by a qualitative research method using in-depth interviews and focus groups by key informants are divided into 3 groups, namely management As for related policies Operations Management Team And Stake Holders and use the data to analyze and summarize the research results.

The results of the research showed that:

1. The problems of the supervision of the use of the national budget for the development of temples and Buddhism found that the temple lacked a systematic financial management structure. The law currently in force is under the responsibility of the abbot. The absence of standard financial reporting And there is no financial data collected for the temple Causing a lack of reflection on the overall financial management of the temple In which agencies should have a role to collect data Especially the Office of National Buddhism Still not able to collect financial information of Thai temples systematically enough.

2 . The factors that are the problem of the budget allocation for the development of temples and Buddhism, found that the problem is the structure of the Sangha Synod. That cannot handle the problem, there is a delay And not having a strong enough inspection system While the National Buddhism Office Which is responsible for promoting the Buddhist business Committed corruption himself And the personnel in the organization lack quality, lack of morality When problems occur, other agencies must come to solve the problem instead.

3 . Responsibility guidelines for overseeing the use of the national budget for temple and Buddhism development. It is found that government agencies responsible for overseeing the use of the national budget for temple and Buddhism development Measures or guidelines should be prescribed to prevent and solve corruption problems by focusing on creating good governance in the administration. And promote participation from all sectors in the examination of the national budget.

Keywords: Corruption, National Budget, Buddhism, Temple Development, Monk Capture Money.

บทนำ

พระสงฆ์ในพุทธศาสนานั้นเป็นที่ทราบกันดีว่า เราชาวพุทธต่างเคารพยกย่องนับถือให้เป็นผู้นำทางชีวิตอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีศีลธรรม พระสงฆ์นั้นเป็นลูกชาวบ้าน หลานชาวเมือง มาบวชในบวรพระพุทธศาสนา เมื่อบวชแล้วประชาชนคนทั่วไป จึงได้ยกฐานะขึ้นเป็นบุคคลที่จะต้องให้เคารพนับถือและอุปถัมภ์เสมือนกับกายใจ ตามปกติแล้วพระสงฆ์จะอยู่จำในวัดที่ชาวบ้านร่วมกันสร้างถวาย วัดเหล่านี้จึงเป็นพุทธศาสนาที่เกิดจากชาวบ้าน และเมื่อลูกหลานบวชเข้ามา ชาวบ้านจึงให้ลูกหลานอยู่วัดที่ตนเองร่วมกันสร้าง เพื่อให้ได้ศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ วัดจึงเป็นต้นแบบของการศึกษาเป็นแหล่งวิชาความรู้มากมาย เป็นที่ให้กำลังใจ แก้ไขปัญหา ความขัดแย้ง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจ วัดจึงเป็นสถานที่ประชุม ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชาวบ้าน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2557) ดังนั้น คนในชุมชนจึงมีความรักผสมกลมกลืนกัน โดยไปอยู่ที่วัด ที่เป็นแหล่งรวบรวมจิตใจให้ความสุขและสันติสุขกับทุกชีวิต ตั้งแต่พระมหากษัตริย์เรื่อยลงมา จนถึงประชาชนชาวบ้านชาวไร่ชาวนา ที่เป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ มีศีล 5 เป็นหลักชัย พระสงฆ์ที่ปฏิบัติ

ดีปฏิบัติชอบ ทำให้เกลียวสัมพันธ์เกิดขึ้นทั้งสองฝ่ายเกื้อหนุนกัน เมื่อญาติโยมมีปัญหาก็ช่วยเหลือเกื้อกูลเสมอมา

ถึงแม้ประเทศชาติบ้านเมืองจะมีความเจริญขึ้นอย่างไร แต่พระสงฆ์ก็ยังต้องอาศัยการอุปการะจากประชาชน ซึ่งประชาชนเป็นผู้อุปถัมภ์ ด้วยการถวายอามิสต่าง ๆ เช่น ข้าว ปลาอาหาร และสิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนพระสงฆ์นั้นก็มอบหลักธรรมคำสอนหรือธรรมะ เพื่อเป็นการตอบแทนข้าวปลาอาหารของชาวบ้าน และช่วยเหลือชาวบ้านในการพัฒนาชุมชน (พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ, 2556) วัดจึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชาติเป็นอย่างดี ดังจะพบว่าพระสงฆ์ที่มีวัดอยู่ในป่าก็จะรักษาป่าและขยายพื้นที่ในการดูแลต้นไม้และลำธารต่าง ๆ โดยเฉพาะต้นไม้ พระสงฆ์จะมีวิธีการรักษาต้นไม้เฉพาะตน คือ ทำพิธีบวชต้นไม้เพื่อเป็นการบอกว่าต้นไม้นี้เป็นของพระสงฆ์ พระสงฆ์ขอบิณฑบาตเพื่อเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ ให้ลูกให้หลานในอนาคต และมีสมบัติสาธารณะประโยชน์อีกมากมาย ที่ประชาชนทั่วไปร่วมกันถวายให้เป็นสมบัติของวัด อย่างเช่น ที่ดิน หรือป่าไม้ และสิ่งของอื่น ๆ อีกมากมายที่วัดต้องดูแล (กาญจนา แก้วเทพ, 2550) ดังนั้น พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องควบคุมดูแลบริหารจัดการศาสนสมบัติต่าง ๆ อย่างรอบครอบ เพื่อป้องกันข้อครหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยคณะสงฆ์จึงได้มีการจัดตั้งมหาเถรสมาคม และมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ปกครองตนเองตั้งแต่สมเด็จพระสังฆราช เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าอาวาสประจำหมู่บ้าน

กฎหมายคณะสงฆ์นั้น พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของคณะสงฆ์ แต่สิ่งที่พระสงฆ์ยังคงต้องยึดถือมากที่สุดคือพระธรรมวินัย โดยใช้พระไตรปิฎกเป็นแบบการศึกษาที่ไม่ขัดแย้งกับกฎหมายบ้านเมือง เป็นคำสอนที่สนับสนุนความเท่าเทียมกัน เป็นศาสนาที่ให้เสรีภาพเป็นอหิงสา สร้างสันติธรรมนำสันติภาพ เพื่อสร้างจิตใจ และวัตถุ เพื่อความยั่งยืนของชุมชน ที่เป็นปัญหาของชุมชน ของประเทศและของโลก ดังนั้นพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงเป็นสถาบันทางศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์คู่กับองค์กรของประเทศ และการบริหารวัดให้สอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง สถานะของวัดซึ่งเป็นนิติบุคคลที่รัฐ ข้าราชการจะต้องเคารพนับถือให้เกียรติศาสนาที่อยู่ในชาติ ที่เกิดมาพร้อมกับชาติและสถาบัน กล่าวคือเมื่อเกิดกรณีใดระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ รัฐต้องปล่อยให้คณะสงฆ์ได้ทำหน้าที่ตรวจสอบตามหลักอธิกรณ์ก่อน แต่ถ้าการกระทำใดที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ เป็นภัยต่อคณะสงฆ์ รัฐต้องได้รับอนุญาตจากเถรสมาคมหรือ ร้องขอให้ไปช่วยเหลือเป็นกรรมการร่วม ในฐานะพุทธมามกะ การปฏิบัติการดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นการไม่ก้าวก่ายระหว่างสถาบัน ข้าราชการและสถาบันของสงฆ์ยกเว้นความผิดนั้นเป็นกฎหมายอาญาร้ายแรงและกระทำซึ่งหน้าต่อพนักงาน เช่น ดื่มสุรา การทะเลาะวิวาทชาวบ้าน เป็นต้น สามารถดำเนินการได้ทันที

ประชาชนคนทั่วไป ที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา เมื่อได้ยินได้ฟังข่าวที่ไม่ดีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา บางคนจากที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ก็เริ่มเสื่อมศรัทธาลง ได้กลายเป็นมิจฉาทิฐิ มีทัศนคติในเชิงลบกับพระพุทธศาสนาหรือคณะพระสงฆ์ แท้ที่จริงแล้วเมื่อมีเหตุเช่นนี้เกิดขึ้น พระสงฆ์ก็แทบจะไม่มีโอกาสได้อธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้ประชนคนทั่วไปได้ทราบ จึงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระสงฆ์อย่างมาก หากผู้ที่เป็นมิจฉาทิฏฐินั้น เป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาก็คงไม่เป็นปัญหาอะไรมาก แต่หากบุคคลนั้นเป็นคนใหญ่คนโตในบ้านเมือง มีอำนาจก็อาจส่งผลทำให้พระสงฆ์โดนกลั่นแกล้งจากเจ้าหน้าที่รัฐได้ พระสงฆ์จึงเรียกร้องให้มีการจัดตั้งองค์กรทำหน้าที่เป็นองค์กรช่วยเหลือกิจกรรมของคณะสงฆ์ ให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของวัดและเป็นเลขาของมหาเถรสมาคม สิ่งใดถูก สิ่งใดควร ก็ให้หน่วยงานนี้เป็นผู้ดูแลเปรียบเสมือนผู้กลั่นกรองพุทธศาสนา ซึ่งหน่วยงานที่ทำหน้าที่นี้ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน จึงได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มีการถวายปัจจัย (เงิน) ให้กับคณะสงฆ์ เพื่อใช้ในการพัฒนาวัด หรือกิจการอื่น ๆ ของวัด วิธีการถวายปัจจัยซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะถวายให้กับเจ้าอาวาสหรือคณะกรรมการวัดเป็นผู้ดูแล ซึ่งเจ้าอาวาสจะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการเงินภายในวัด การเบิกจ่ายเงินก็เป็นไปเพื่อบริหารวัด เช่น การเตรียมสถานที่เพื่อรองรับ การมาศึกษาธรรมะ การเรียนพระธรรมบาลี การอบรมและสัมมนา เป็นต้น แต่ในการใช้จ่ายแต่ละครั้งต้องรายงานว่าได้ใช้จ่ายอะไรบ้าง ซึ่งการใช้จ่ายแต่ละครั้งก็ล้วนแล้วแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของวัดและต่อพระศาสนาทั้งนั้น เจ้าอาวาสบางรูปอาจไม่มีความรู้ในเรื่องการเบิกจ่ายเงิน ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ได้ระบุรายละเอียดของการใช้จ่าย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าท่านจะทุจริตหรือเอาไปใช้ในด้านอื่นอย่างที่เป็นข่าว

เมื่อมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเกิดขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกได้มีการจัดงบประมาณ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้จัดระบบส่วนงบประมาณ เมื่อเกิดการคอรัปชั่นเกิดขึ้นดังกรณีการกล่าวโทษที่เป็นข่าวนั้น เรื่องเงินระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับพระสงฆ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับพระสงฆ์ คือ วันหนึ่งเจ้าหน้าที่รัฐ ได้เข้าไปพบพระแล้วแจ้งกับพระว่า เจ้าหน้าที่รัฐจะนำเงินมาถวายให้วัด เช่น จะให้ 3 ล้านบาท แต่เงินจำนวนนี้มีหลายวัดที่จะต้องได้รับด้วย พระที่เป็นเจ้าอาวาสนั้นจึงเซ็นรับไว้ทั้งหมด แต่รับจริงไว้เพียง 5 แสน ส่วนอีกสองล้านห้าไม่ได้รับ เพราะถูกอ้างว่าจะต้องนำกลับไปให้ที่วัดอื่น (สำนักข่าวพีพีทีวี PPTV Online, 2561) กรณีนี้พระที่ไม่รู้ เพราะเจ้าหน้าที่รัฐแจ้งเช่นนี้ ทำให้พระถูกกล่าวหาว่าร่วมกันฟอกเงิน หรือถ้าเป็นกรณีที่พระรู้ความจริง และร่วมมือโดยเข้าใจกระบวนการของเงิน และพระไม่นำเงินไปใช้ประโยชน์ของวัด หากเป็นเช่นนี้ถือว่าพระร่วมกระทำความผิดจริงตามกฎหมาย แต่ถ้าตรงกันข้าม หากพระไม่มีความรู้แต่ถูกตกเป็นเครื่องมือของการกระทำเช่นนี้ จะมีวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้อย่างไร อีกกรณีหนึ่งในขณะที่

ระบบการใช้จ่ายเงินของวัดเป็น เงินทำบุญ เงินสังฆทาน เงินจากตู้บริจาค หรืออาจจะเป็นเงินที่ทางเจ้าอาวาส อาจจะด้วยกิจนิมนต์ โดยเงินบางส่วนจะเป็นกองกลางเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ายารักษาโรค สร้างวัด ซ่อมแซมวัด เพื่อการศึกษา ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เลี้ยงดูสุนัข แมว และรวมไปถึงการดูแลคนยากคนจน เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่ตายตัวกำหนดไม่ได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐหรือชาวพุทธทั่วไปอาจไม่ทราบ และไม่เข้าใจในประเด็นว่าพระหรือวัดทำอะไรมีค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง จึงมองพระสงฆ์ทุจริตในการใช้เงิน มีการกล่าวหาระราน บางครั้งถึงกับล้อมวัด ปิดวัดไล่พระออกจากวัดออกจากป่าก็มี โดยในบางครั้งพระไม่มีกรรมการวัดทนายวัด ให้คำปรึกษาโดยเฉพาะ พระนักปฏิบัติผู้มีความรู้น้อย ไม่ทราบหลักการและวิธีการที่จะใช้สิทธิของตนเอง

การศึกษาครั้งนี้จึงมีประเด็นดังกล่าวมาแล้วที่ต้องทำการศึกษา ถึงสภาพปัญหาหรือที่มาของปัญหาแห่งการจับกุมพระ โดยที่วัดกลายเป็นสถาบันที่จะต้องถูกตรวจสอบ การโฆษณาทั้งผิดและถูก การกล่าวหาวัดด้วยสื่อว่าพุทธศาสนาในประเทศไทยอ่อนด้อยกว่าศาสนาอื่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพปัญหาและปัจจัยที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา และศึกษาแนวทางความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา เพื่อใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับพระสงฆ์ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาแนวทางความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็น ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เพื่อให้ผู้วิจัย

ปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคน ตามแต่สภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน และมีความหลากหลาย และข้อเท็จจริง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารส่วนนโยบายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) เจ้าอาวาสวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร 2) เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร 3) เจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์วรวิหาร 4) ผู้อำนวยการกลุ่มบูรณะและพัฒนาวัดและศาสนา ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนา และ 5) นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการสำนักงานพุทธศาสนา

กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารส่วนปฏิบัติการ ประกอบด้วย 1) เจ้าอาวาสวัดห้วยตะแกละ จังหวัดเพชรบุรี 2) เจ้าอาวาสวัดหาดปู่ด้าย จังหวัดลำปาง 3) เจ้าอาวาสวัดวัฒนาราม จังหวัดลำปาง 4) เจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร 5) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและรักษาการเจ้าอาวาส วัดสัมพันธวงศารามวรวิหาร กรุงเทพมหานคร 6) ผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสวัดสามพระยาวรวิหาร กรุงเทพมหานคร และ 7) ผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสวัดอุมลอง จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake Holders) กลุ่มผู้นำชุมชน ประกอบด้วย 1) จากวัดห้วยตะแกละ จังหวัดเพชรบุรี 2) จากวัดหาดปู่ด้าย จังหวัดลำปาง 3) จากวัดวัฒนาราม จังหวัดลำปาง 4) จากวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม 5) จากวัดหนองสะเอ้ง จังหวัดนครสวรรค์ และ 6) จากวัดอุมลอง จังหวัดลำปาง กลุ่มละไม่น้อยกว่า 5 คน และต้องไม่เกิน 9 คน รวมทั้ง 39 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์จะไม่กำหนดรูปแบบมาตรฐาน (Unstructured interview) ไม่มีการกำหนดข้อคำถามอย่างตายตัว แต่จะกำหนดไว้เพียงกรอบหรือประเด็นคำถาม และไม่เรียงลำดับก่อนหลังเหมือนที่กำหนดเอาไว้ คำถามจะมีลักษณะแบบปลายเปิด และหากว่าในขณะที่สัมภาษณ์พบปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาใดก็จะกระทำการสัมภาษณ์โดยละเอียด เพื่อให้ได้คำตอบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่ได้ ลงในอุปกรณ์บันทึกเสียง และถ่ายภาพที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเชิงเอกสาร ในกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยใช้กระบวนการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่างๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการและจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุมกับความเป็นจริงมากที่สุด

การสนทนากลุ่ม การวิจัยครั้งนี้จะกำหนดประเด็นและข้อคำถาม เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มเข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม โดยให้มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ๆ ละไม่น้อยกว่า 5 อาจจะ 7 หรือ 9 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นและในความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยใช้เวลาในการสังเกตและศึกษาปรากฏการณ์ในการปฏิบัติงานของพื้นที่ที่ศึกษาด้วยการสังเกตอย่างต่อเนื่อง (Persistent Observation) มีการตรวจสอบกับแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ (Referential Adequacy) และการตรวจสอบแบบสามเส้าเชิงคุณภาพเป็นการเปรียบเทียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผลการวิเคราะห์ ตลอดจนผลของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้นั้น มาจัดให้เป็นระบบระเบียบให้ความหมายกับข้อมูล จัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปรวบรวมความหมาย ที่ได้จากการสังเกต การจดบันทึกและการถอดเทป การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ ซึ่งมีลำดับดังต่อไปนี้ การใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงในการบรรยายความ การตีความ ใช้ทั้งวิธีการยกคำพูดโดยตรง (Direct Quote) และการยืนยันจากผู้ให้ข้อมูล (Participant Feedback) เพื่อให้ตีความได้ตรงตามที่ผู้ถูกสอบถามให้ข้อมูลมา และการตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เพื่อพิจารณาว่าข้อค้นพบมีความสอดคล้องต้องกันกับข้อมูลจริงหรือไม่เพียงใด เมื่อผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคดังกล่าวข้างต้นในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งผลการสัมภาษณ์ และผลของการสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาการจัดการความรับผิดชอบการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่า รูปแบบบัญชีวัดแบบใหม่ ฉบับสำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หลังมหาเถรสมาคม ไฟเขียว นำร่องที่วัดดาวดึงษาราม 6 บัญชี รายรับรายจ่าย เหมือนกับบัญชีครัวเรือน เผย 6 บัญชี ประกอบด้วย สมุดบัญชีรายรับรายจ่ายรายวัน สมุดบัญชีเงินฝาก สมุดบัญชีแยกรายรับ สมุดบัญชีแยกรายจ่าย สมุดบัญชีงบประจำปี และเล่มรายงานงบประจำปี รายงานจากสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ว่าที่ประชุมมหาเถรสมาคม ได้เห็นชอบรูปแบบการจัดทำบัญชีวัด ตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เสนอโดยจะเป็นรูปแบบบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างง่าย เหมือนกับบัญชีครัวเรือนโดยทั่วไป รักษาการผู้อำนวยการมหาเถรสมาคม ระบุว่า วัดจะต้องทำบัญชี 6 ส่วน ได้แก่ 1) สมุดบัญชีรายรับรายจ่ายรายวัน 2) สมุดบัญชีเงินฝาก 3) สมุดบัญชีแยกรายรับ 4) สมุดบัญชีแยกรายจ่าย 5) สมุดบัญชีงบประจำปี และ 6) เล่มรายงานงบประจำปี ได้เริ่มนำร่องที่วัดดาวดึงษาราม กรุงเทพฯ ในปีงบประมาณ 2561 จากนั้นจะดำเนินการให้ครอบคลุมทุกวัดทั่วประเทศ โดยมหาเถรสมาคม ได้มอบให้สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ไปดำเนินการจัดทำหนังสือคู่มือการจัดทำบัญชีวัดรูปแบบใหม่ พร้อมดำเนินการจัดอบรมถวายความรู้พระสังฆาธิการให้ครอบคลุมทั่วประเทศด้วย เพื่อจะได้มีความพร้อมและมีแนวทางปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน หารือกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เพิ่มเติม เตรียมจัดอบรมเจ้าหน้าที่ สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด จัดทำบัญชีวัด

ตามที่สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติขอข้อมูลการวางระบบเกี่ยวกับสภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา รวมทั้งต้องการหาวัดตัวอย่างที่พระไม่จับเงิน เพื่อให้เป็นไปตามพระวินัย ไม่ให้พระต้องอาบัติ นิสสัคคียปาจิตตีย์นั้น ก่อให้เกิดความคิดเห็นตามมามากมาย โดยมากของบุคคลที่เคยคลุกคลีกับสงฆ์จะเห็นว่า เพื่อสงเคราะห์ภิกษุในการใช้ชีวิตและกระทำกิจในปัจจุบัน สังคมชาวพุทธไทยควรยินยอมให้พระรับเงินรับทอง (รวมทั้งทรัพย์สินอื่น) เพื่อประโยชน์สาธารณะได้ แม้ทำผิดวินัยก็พึงยอม แต่การยินยอมเช่นนี้จะนำไปสู่คำถามต่อไปว่า สังคมชาวพุทธไทยจะยังมีความชอบธรรมที่จะเรียกตัวเองว่า เถรวาท ได้อีกหรือ โดยมีการเสนอความเห็นที่ต่างโดยมองว่า อาจถึงเวลาที่คณะสงฆ์และชาวพุทธไทยจะต้องพิจารณาพุทธดำรัสร่วมกันอย่างจริงจัง โดยยึดพระพุทธกับพระธรรมเป็นสำคัญ มากกว่ามุ่งหวังเพียงปกป้องพระสงฆ์บางกลุ่ม นิสสัคคียปาจิตตีย์ เป็นชื่ออาบัติเบาที่แก้ไขได้ด้วยการสละสิ่งของทรัพย์หรือวัตถุ (ในกรณีนี้คือเงินทอง) ออกไปภิกษุจึงจะพ้นจากความผิดได้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงินเรื่องทอง จะอยู่ในสิกขาบทของภิกษุข้อที่ 18 – 20 ในนิสสัคคียปาจิตตีย์ 30 ข้อ กล่าวคือ ภิกษุไม่สามารถรับและเก็บเงินทอง ไม่สามารถใช้ผู้อื่นรับแทน และไม่สามารถยินดีในทรัพย์ที่ผู้อื่นเก็บให้ตน (ข้อ 18) ภิกษุไม่สามารถใช้หรือแลกเปลี่ยนเงินทองกับผู้อื่น (ข้อ 19) และภิกษุไม่สามารถแลกเปลี่ยนข้าวของ (รวมทั้งทรัพย์)

ในลักษณะเป็นการซื้อขายกับผู้อื่น (ข้อ 20) เมื่อพระวินัยบัญญัติไว้ชัดเจนเช่นนี้ ภิกษุใดละเมิดย่อมอาบัติหมวดนี้แน่นอน ไม่อาจตีความเลี่ยงบาลีเป็นอื่นเพื่อปกป้องหมู่คณะของตนได้

จุดแข็งในสภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา วัดมีความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นฐานสำคัญของการพัฒนา ทำให้วัดระดมทุนจากเงินบริจาคตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้ จึงไม่ต้องเน้นในเรื่องการจัดหารายได้เป็นหลัก แตกต่างกับองค์กรไม่แสวงหากำไรรูปแบบอื่น หากวัดดำรงความเชื่อมั่นและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้คงอยู่ได้อย่างยาวนาน ย่อมเป็นจุดแข็งสำคัญต่อการพัฒนา วัดมีความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งชุมชน ชาวบ้าน สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น หากมีการวางระบบและกลไกในการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน เมื่อต้องการความร่วมมือจากชุมชนก็ย่อมทำได้

จุดอ่อนในสภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนาไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน วัดขาดโครงสร้างการบริหารการเงินที่เป็นระบบ กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันให้อำนาจหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาสทั้งหมด โดยมีการแต่งตั้งไวยาวัจกรมาช่วยดูแลในส่วนที่สงฆ์ดำเนินการเองไม่ได้ การไม่มีการรายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน และไม่มีการเก็บข้อมูลการเงินของวัดไว้ ทำให้ขาดการสะท้อนภาพรวมของการบริหารการเงินวัด ซึ่งหน่วยงานที่ควรมีบทบาทในการรวบรวมข้อมูลโดยเฉพาะสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังไม่สามารถรวบรวมข้อมูลการเงินของวัดไทยได้อย่างเป็นระบบ การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนมากมักทำรายงานทางการเงินและจัดเก็บไว้เองที่วัด มิได้เผยแพร่ให้สาธารณชนได้รับทราบ หากมีการเผยแพร่ก็เป็นรูปแบบในวงจำกัด เช่น ปิดประกาศในที่สาธารณะ เสียงตามสาย เป็นต้น ขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการบริหารเงินของวัด เพื่อให้มีการใช้จ่ายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ให้ทุนหรือผู้บริจาค ขาดการวางระบบและกลไกในการเบิกจ่ายเงิน และบริหารการเงินของวัดที่สอดคล้องกับหลักธรรมความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนาภิบาล ขาดกลไกในกำกับดูแลให้สภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักธรรมความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนาภิบาล

2. ปัจจัยที่เป็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่า สำหรับวัดและพระที่ถูกกล่าวหาว่าเกี่ยวข้องกับการทุจริตเงินทอนวัด ส่วนใหญ่มักเป็นวัดดังและวัดขนาดใหญ่ที่มีการพัฒนา อาทิ สร้างโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ สร้างถนน และปรับภูมิทัศน์ ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก อีกทั้งยังมีเจ้าอาวาสเป็นพระชั้นผู้ใหญ่ และเป็นที่ศรัทธาของประชาชน นักวิชาการด้านศาสนา เห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นที่โครงสร้างของมหาเถรสมาคม ที่ไม่สามารถจัดการปัญหาได้ และไม่มีระบบการตรวจสอบที่เข้มแข็งมากพอ ขณะที่

สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมกิจการพุทธศาสนา ก็กระทำการทุจริตเสียเอง เมื่อเกิดปัญหาขึ้น หน่วยงานอื่นจึงต้องเข้ามาแก้ปัญหาแทน สำหรับแนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินวัด ไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเช่นเดียวกับการทุจริตเงินทอนวัด ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร มองว่า การบังคับใช้ร่างกฎหมายคณะสงฆ์ฉบับใหม่จะช่วยแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่ง ในร่างกฎหมายฉบับนี้มีการบัญญัติถึงเรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สินวัด โดยให้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลเป็นการเฉพาะ สิทธิ์ขาดไม่ได้อยู่ที่เจ้าอาวาสวัดอีกต่อไป ขณะเดียวกัน ควรอุดช่องโหว่ตั้งแต่หน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่อนุมัติจัดสรรงบประมาณ

ความเป็นผู้บริสุทธิ์ในกระบวนการยุติธรรม มีทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับคำสอนของพุทธศาสนา เนื่องจากปัจจัยภายนอกที่สามารถทำให้ความบริสุทธิ์ยุติธรรมผันแปรเป็นความไม่ยุติธรรมได้ เช่น ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่า ผู้ต้องหากระทำผิด (ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงเป็นคนกระทำผิด) ส่วนว่าการที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอเกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น เป็นเรื่องของโลกแห่งปุถุชน ซึ่งมีตั้งแต่อำนาจแฝงเร้น แทรกแซงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในขั้นตอนสอบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำผิด และการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ไปจนถึงการติดสินบนเพื่อการบิดเบือนคดีจากเป็นคนผิดให้พ้นผิด เป็นต้น แต่ในแง่ของกฎแห่งกรรม ตามนัยแห่งคำสอนในทางพุทธศาสนา คนทำกรรมใดไว้ จะต้องได้รับผิดของกรรมนั้น ดังนั้น ถ้ายึดถือตามคำสอนของพุทธศาสนาแล้ว คนกระทำผิดจะต้องได้รับผลของการกระทำผิด เป็นคนมีความทุกข์ และความเดือดร้อนสืบเนื่องจากผลของกรรมนั้นแน่นอน แต่อย่างไรก็ตาม ในยุคที่ผู้คนในสังคมไทยถูกครอบงำ ด้วยวัตถุนิยมเช่นทุกวันนี้ ดูเหมือนกฎแห่งกรรมไม่ทำให้คนชั่ว คนไม่ดี เกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว ทั้งนี้จะเห็นได้จากคดีทุจริตในคดีเงินทอนวัดเป็นตัวอย่าง ทุจริตในคดีเงินทอนวัดเกิดขึ้นได้อย่างไร และพระภิกษุฝ่ายปกครองวัดมีส่วนกระทำผิดทั้งทางพระวินัย และทางกฎหมายหรือไม่ ก่อนที่จะตอบคำถามข้างต้น ผู้เขียนใคร่ขอทำความเข้าใจกับท่านผู้อ่านเกี่ยวกับความหมาย และที่มาของคำว่า เงินทอนวัด ก่อน คำว่า เงินทอนวัด เป็นคำที่สื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และประชาชนเรียกการทุจริตงบอุดหนุนการศึกษา และงบปฏิสังขรณ์ซึ่งทางรัฐบาลจัดให้แก่วัดในทางพุทธศาสนา โดยมีสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้กำกับดูแล และจัดสรรให้แก่วัดต่าง ๆ ที่ขอมา

ด้วยเหตุปัจจัย 3 ประเภทดังกล่าว เจ้าอาวาสหรือผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายที่ทำการโอนเงินคืนให้แก่เจ้าหน้าที่สำนักพุทธฯ จึงเข้าข่ายศีลวิบัติ คือล่วงละเมิดศีลถึงขั้นเป็นปาราชิก เนื่องจากเงินที่โอนไปเป็นของสงฆ์ และมูลค่าของเงินเกิน 5 มาสก (ประมาณ 300 บาท) ซึ่งพอจะเทียบเคียงได้กับกรณีที่พระภิกษุกับโยมในต่างประเทศ และโยมซื้อของมีค่าซึ่งจะต้องเสียภาษีที่ด่านศุลกากร แต่ได้ฝากของนั้นไว้กับพระภิกษุ โดยหวังจะหลบเลี่ยงการตรวจค้น เมื่อภิกษุนำของนั้นผ่านด่าน โดยไม่มีการตรวจค้นข้อมูลภาษีที่จะต้องเสียเกิน 5 มาสก พระภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาราชิก ด้วยเหตุนี้ ทางฝ่ายองค์การปกครองสงฆ์ควรจะได้หยิบยกเรื่องเงินทอน

วัด ขึ้นมาสอบสวนเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายของเจ้าอาวาส เป็นต้น เหตุให้เกิดคดีเงินทอนวัดขึ้นมาสอบสวน โดยการตั้งคณะวินัยกรณีนี้ขึ้นมาดำเนินการ เพื่อเป็นการชำระล้างมลทินในวงการสงฆ์ไปพร้อม ๆ กับการปฏิรูปสำนักพระพุทธศาสนา

3. แนวทางความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่า การบริหารจัดการองค์การใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ต้องการให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอยู่เสมอ ทั้งนี้ย่อมจะต้องอาศัยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง 4 ประการ มีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์การ คือ คนหรือ บุคลากรในการบริหารจัดการ ซึ่งในองค์การทางศาสนาก็เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นที่ร่มรื่น เป็นที่ศรัทธาและอำนวยประโยชน์แก่ชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคน บรรดาสิ่งก่อสร้าง โบสถ์วิหาร ลานเจดีย์ ศาลาการเปรียญ วัสดุอุปกรณ์และการเงินจะมีความสมบูรณ์เพียงใด ก็ไม่มีความหมาย ถ้าบุคลากรเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงาน ให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการงานวัดนั้นจะละเลยเสียไม่ได้ซึ่งประกอบด้วยพระธรรมและพระวินัย ควรจัดระบบด้วยภารกิจและกลยุทธ์ที่สำคัญตามแบบแผนผสมผสานทฤษฎีด้วยศาสตร์สมัยใหม่และต้องสอดคล้องกับหลักการของการบริหารแบบพุทธศาสนาที่แท้จริง โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง รวมทั้งมีกระบวนการบริหารและการทำงานอย่างเป็นระบบ อาทิ การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การติดตามการบริหารการเงิน เป็นต้น หากผู้นำวัดซึ่งได้แก่เจ้าอาวาสมีและรู้จักประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมก็สามารถที่จะบริหารจัดการวัดให้มีแต่ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารการปกครองวัดเป็นไปด้วยดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการนำหลักพุทธวิธี คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ 1) ธัมมัญญุตา คือ การรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญุตาคือ การรู้จักผล 3) อัตตัญญุตา คือ การรู้จักตน 4) มัตตัญญุตา การรู้จักประมาณ 5) กาลัญญุตา คือ การรู้จักเวลา 6) ปริสัญญุตา คือ การรู้จักชุมชน 7) ปุคคโลปรปรัญญุตา คือ การรู้จักบุคคล มาใช้ในการบริหารจัดการวัดนั้น โดยทั่วไปแล้วผู้ปกครองวัดซึ่งก็คือเจ้าอาวาสวัดจะเป็นผู้คิดและวางแผนในการนำหลักและวิธีการบริหารการปกครองวัดมาใช้ ว่าทำอย่างไรจะให้ผู้อยู่ใต้ปกครอง และประชาชนในชุมชน จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข เรียบร้อย และสร้างความเจริญ ความผาสุกแก่วัด ภิกษุ สามเณร รวมทั้งโยมทั้งหลาย ซึ่งหน้าที่ของเจ้าอาวาสนั้นได้ถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2551) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ที่ได้ระบุอย่างชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการตามภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาการจัดการความรับผิดชอบการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา ในปัจจุบันสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติมีความต้องการที่จะหาวัดตัวอย่างที่พระสงฆ์ไม่จับเงิน หรือไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเงิน เพื่อป้องกันไม่ให้พระสงฆ์ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์และเพื่อให้เป็นไปตามพระวินัย สำนักงานพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ จึงพยายามที่จะเข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหา ซึ่งหน้าที่หลักที่รัฐต้องทำ คือ การอุปถัมภ์ทำนุบำรุงและคุ้มครองศาสนา ให้รัฐกับศาสนาพัฒนาควบคู่กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทสฺสนีโย) พบว่า สิ่งที่รัฐจะต้องปฏิบัติต่อศาสนามี 2 ประการ คือ 1) การอุปภัมภ์ทำนุบำรุง 2) การปกป้องคุ้มครองศาสนา โดยที่รัฐกับศาสนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน การที่จะบริหารประเทศให้ประสบความสำเร็จประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องมีคุณธรรมในจิตใจก่อน และผู้ที่จะสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชนได้ จำต้องอาศัยศาสนาในการอบรมบ่มเพาะคุณธรรมให้เกิดขึ้น (พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทสฺสนีโย), 2561) ในประเด็นที่สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ มีความต้องการไม่ให้พระสงฆ์จับเงินหรือมีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเงินนั้น ต่างก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นาน ๆ บุคคลที่มีความใกล้ชิดคลุกคลีกับพระสงฆ์มีความเห็นว่า สังคมชาวพุทธควรที่จะเอื้อเฟื้อต่อพระสงฆ์ในการดำรงชีวิตในปัจจุบันด้วย โดยเสนอว่าสังคมชาวพุทธไทยควรยินยอมให้พระสงฆ์สามารถรับเงินรับทองรวมถึงทรัพย์สินอื่น ๆ ได้ เนื่องจากว่าพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อจะกระทำกิจธุระต่าง ๆ มีความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่าย เช่น ต้องเสียค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเดินทาง เป็นต้นและอีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นศูนย์กลางในการระดมทุน เพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล หรือร่วมสนับสนุนหน่วยกู้ภัยต่าง ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ นายรักสยาม มานานุภาพ นายกสมาคมเปรียญธรรม 9 ประโยค ที่ได้เสนอว่า พระไตรปิฎกไม่ได้ห้ามพระรับธนบัตร รูปิยะหรือเงิน แต่ขอให้เหมาะสมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เชื่อหากพระรับเงินแล้วนำมาสร้างประโยชน์ต่อสังคมนับว่าเป็นผลดีต่อบ้านเมือง แต่ก็มีชาวพุทธไทยบางกลุ่มที่มีความเห็นว่า การยินยอมให้พระสงฆ์รับเงินนั้นก็เท่ากับว่า พระสงฆ์ไทยไม่ได้ยึดปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่สมควรเรียกตนเองว่า พุทธศาสนาแบบเถรวาท ในส่วนของประเด็นนี้คงต้องถึงเวลาที่คณะสงฆ์และชาวพุทธไทยจะต้องพิจารณาพุทธดำรัสร่วมกันอย่างจริงจัง โดยยึดพระพุทธกับพระธรรมเป็นสำคัญ มากกว่ามุ่งหวังเพียงปกป้องพระสงฆ์บางกลุ่ม (รักสยาม มานานุภาพ, 2561)

จุดแข็งในสภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา คือ วัดมีความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นฐานสำคัญของการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ สระทอง พบว่า การสร้างวัดในพระพุทธศาสนามีมาแต่โบราณ เมื่อประชาชนมีศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนา ได้อพยบไปตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่ใด มักจะ

สร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แล้วนิมนต์พระสงฆ์ไปพำนักนัดนั้น ๆ เพื่อบำเพ็ญกุศลและประกอบศาสนกิจตามประเพณี หากวัดสามารถดำรงความเชื่อมั่นและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนให้คงอยู่ได้อย่างยาวนาน ย่อมเป็นจุดแข็งสำคัญต่อการพัฒนา (ประสิทธิ์ สระทอง, 2560)

จุดอ่อนในสภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนาไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พบว่า วัดขาดโครงสร้างการบริหารการเงินที่เป็นระบบ กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันให้อำนาจหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาสทั้งหมด โดยมีการแต่งตั้งไวยาวัจกรมาช่วยดูแลในส่วนที่สงฆ์ดำเนินการเองไม่ได้ การไม่มีการรายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน และไม่มีการเก็บข้อมูลการเงินของวัดไว้ ทำให้ขาดการสะท้อนภาพรวมของการบริหารการเงินวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณดา จันทร์สม ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่เพื่อการบริหารวัดไม่เพียงพอ ที่จะทำให้วัดมีแนวปฏิบัติในการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เห็นได้จากโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดที่เป็นระบบ การจัดทำรายงานทางการเงินของวัด ไม่เป็นไปตามหลักมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต การเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของวัดให้สาธารณะรับทราบยังอยู่ในวงจำกัด หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล การบริหารการเงินของวัดยังขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ณดา จันทร์สม, 2557)

2. ปัจจัยที่เป็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา ได้แก่ องค์กรพระพุทธศาสนา ได้แก่ มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรบริหารกิจการพุทธศาสนาสูงสุดของประเทศไทย แต่ไม่สามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้ และไม่มีระบบการตรวจสอบที่เข้มแข็งมากพอ และสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมกิจการพุทธศาสนา ก็กระทำการทุจริตเสียเอง เมื่อเกิดปัญหาขึ้น หน่วยงานอื่นจึงต้องเข้ามาแก้ปัญหาแทน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานงค์ อับไพ พบว่า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นองค์กรสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมตัดสินใจช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ และบางกรณีที่เกิดขึ้นกับพระสงฆ์ที่ประพฤติไม่ดี คนส่วนใหญ่มองว่าควรหน้าที่ขององค์กรสงฆ์หรือมหาเถรสมคมโดยตรง มากกว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาและมหาเถรสมาคมไม่มีความเด็ดขาดในการบริหารให้ออกคำสั่ง เห็นได้จากการที่มีข่าวการประพฤติตัวไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวัน ทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายและหมดศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา (พระมหานงค์ อับไพ และ ดร.หควณ ชูเพ็ญ, 2556) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ พบว่า แม้ประเทศไทยจะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กลับมีรูปแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงทำให้การบริหารจัดการอธิกรณ์ทั้ง 4 ด้วยอธิกรณสมถะทั้ง 7 เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ความล่าช้า

ความไม่เป็นธรรม ข้อเด่นของการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาในปัจจุบันคือความเป็นเอกภาพและมี ความใกล้ชิดกับรัฐ ข้อด้อยคือการประทุษร้ายพระธรรมวินัยและความเสื่อมศรัทธาของประชาชน ทั้งนี้เพราะปัจจัย แวดล้อม 3 ประการคือ 1) พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 2) โครงสร้างของมหาเถรสมาคม และ 3) ระบบสมณศักดิ์ (ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, 2558)

3. แนวทางความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา การบริหารจัดการองค์การให้ประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ คน หรือ บุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง 4 ประการ มีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์การคือ คนหรือบุคลากรในการบริหารจัดการ ปัญหาการทุจริตเงินทอนวัดที่เกิดขึ้นนั้น ก็มีสาเหตุหลักมาจากบุคคลหรือบุคลากรในการบริหารที่ไม่มีคุณภาพขาดคุณธรรม และปัญหาจากกฎหมายและระเบียบปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่มีช่องว่างในการทุจริต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรเทพ จันทรนิภา ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย พบว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชั่นในภาครัฐมาจากกฎหมายหรือระเบียบการปฏิบัติงานมีช่องว่าง ขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี การใช้อำนาจของนักการเมือง ระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานราชการมีหลายขั้นตอน กระบวนการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ระบบเน้นด้านความรู้ไม่มุ่งเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม มีระบบอุปถัมภ์ในหน่วยงานราชการ ข้าราชการขาดคุณธรรมจริยธรรม การกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา ให้ประสบความสำเร็จควรที่มุ่งเน้นในการพัฒนาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องก่อนเป็นอันดับแรก และปิดช่องโหว่ที่อาจจะเกิดการทุจริตและเพิ่มการตรวจสอบให้รัดกุมมากยิ่งขึ้น (พรเทพ จันทรนิภา, 2558)

สรุป

1. สภาพปัญหาการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่า วัดขาดโครงสร้างการบริหารการเงินที่เป็นระบบ กฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันให้อำนาจหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าอาวาส การไม่มีการรายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน และไม่มีการเก็บข้อมูลการเงินของวัดไว้ ทำให้ขาดการสะท้อนภาพรวมของการบริหารการเงินของวัด ซึ่งหน่วยงานที่ควรมีบทบาทในการรวบรวมข้อมูล โดยเฉพาะสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังไม่สามารถรวบรวมข้อมูลการเงินของวัดไทยได้อย่างเป็นระบบมากพอ

2. ปัจจัยที่เป็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาเกิดจากโครงสร้างของมหาเถรสมาคม ที่ไม่สามารถจัดการปัญหาได้มีความ

ล่าช้า และไม่มีระบบการตรวจสอบที่เข้มแข็งมากพอ ขณะที่สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมกิจการพุทธศาสนา ก็กระทำการทุจริตเสียเอง และบุคลากรในองค์กรไม่มีคุณภาพขาดคุณธรรม เมื่อเกิดปัญหาขึ้นหน่วยงานอื่นจึงต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาแทน

3. แนวทางความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา พบว่าหน่วยงานของรัฐที่ดูแลความรับผิดชอบกับการกำกับดูแลการใช้งบประมาณแผ่นดินในการพัฒนาวัดและพุทธศาสนา ควรกำหนดมาตรการหรือแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตโดยมุ่งเน้นการสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการตรวจสอบการใช้งบประมาณแผ่นดิน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดให้เป็นกฎระเบียบข้อบังคับชัดเจนให้วัดจัดทำรายงานทางการเงินเป็นประจำทุกปี และนำส่งให้สำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้รวบรวม โดยกำหนดให้การตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีที่ได้รับอนุญาตเป็นประจำ ทั้งนี้ อาจดำเนินการในลักษณะสุ่มตรวจในระยะแรก และเพิ่มระดับการตรวจสอบให้มากขึ้นจนถึงการตรวจสอบเป็นประจำของวัดทั้งหมด ขณะเดียวกันควรให้มีจัดทำรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในภาพรวมระดับประเทศ เพื่อประโยชน์ในการจัดทำบัญชีรายได้ประชาติขององค์กรไม่แสวงหากำไร และสะท้อนถึงความโปร่งใสของระบบวัดในประเทศไทยได้

1.2 สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติควรเสนอให้ออกกฎเพื่อกำหนดถึงการมีและแต่งตั้งคณะกรรมการวัด ที่มีองค์ประกอบที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับวัด รวมถึงควรกำหนดแนวทางในการได้มาของคณะกรรมการวัด เพื่อให้คณะกรรมการวัดมีบทบาทที่จะสามารถช่วยในการพัฒนาวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการบริหารจัดการที่ดี

1.3 สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารการเงินให้แก่วัดอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยให้มีการจัดอบรมไวยาวัจกร และกรรมการวัดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจ รวมถึงการเพิ่มมาตรการเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรเหล่านั้นได้เข้ารับการอบรม เช่น การให้โล่ มอบเกียรติบัตร หรือกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว ให้สามารถสนองตอบความต้องการในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการที่ดีได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ประชาชนและชุมชนในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนควรมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการวัดมากขึ้น โดยผ่านการกระตุ้นให้เกิดผู้มีจิตอาสาทำงานเพื่อชุมชนและสังคม

2.2มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น การบริหารจัดการที่ดีสะท้อนถึงความโปร่งใสและตรวจสอบได้ จะนำไปสู่ความเชื่อมั่นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กรนั้น และวัดเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับคนและชุมชน

2.3 การสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในผู้มีจิตศรัทธาและพุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใส เป็นสิ่งสำคัญในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาวิจัยในกรณีพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารการเงินให้แก่วัดอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยให้มีการจัดอบรมไวยาวัจกร และกรรมการวัดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจ

3.2 ศึกษาวิจัยในกรณีการเพิ่มมาตรการเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรเหล่านั้นได้เข้ารับการอบรม เช่น กำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว ให้สามารถสนองตอบความต้องการในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการที่ดีได้

3.3 ศึกษาวิจัยในกรณีออกกฎเพื่อกำหนดถึงการมีและแต่งตั้งคณะกรรมการวัด ที่มีองค์ประกอบที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับวัด เพื่อให้คณะกรรมการวัดมีบทบาทที่จะสามารถช่วยในการพัฒนาวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการบริหารจัดการที่ดี

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2550). การพึ่งตนเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์.

ณดา จันทร์สม. (2557). การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 54(1), 107-141.

ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2558). การวิเคราะห์ข้อเด่นข้อด้อยขององค์การและกระบวนการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ในเชิงประสิทธิภาพด้านคุณค่าต่อพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 22(3), 35-38.

รักสยาม มานานุภาพ. (2561). พระรับเงินได้แต่ต้องเหมาะสม นายกสมาคม ป.ธ.9 ยืนยัน. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2561 จาก https://www.dailynews.co.th/education/649281

ประสิทธิ์ สระทอง. (2560). บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21. Veridian E-Journal,Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(1), 936-951.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2557). การพัฒนาแนวพุทธ : ความเสมอภาคและความยุติธรรมในวิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย : วิธีใหม่แห่งการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรส โพรดักส์.

พรเทพ จันทรนิภา. (2558). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย. วารสารเกษมบัณฑิต, 16(1), 140-144.

พระมหานงค์ อับไพ และดร.หควณ ชูเพ็ญ. (2556). การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ของมหาเถรสมาคม. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยษศาสตร์, 39(1), 253-267.

พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ. (2556). สถานการณ์และทิศทางของพระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทสฺสนีโย). (2561). รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพความขัดกันภายใต้ความเป็นอื่น ความรุงแรงจากรัฐสู่ศาสนา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 7(2), 273-292.

สำนักข่าวพีพีทีวี PPTV Online. (2561). เงินทอนวัด มีความหมายว่าอะไร. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2561 จาก https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/82013

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน*

SOME LEGAL PROBLEMS AND OBSTACLES CONCERNING DEPARTMENT OF TERRITORIAL DEFENSE

ชลิดา ตั้งธนาณิมากร
Chalida Tangthanachimakorn
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
Pathumthani University, Thailand
E-mail: jensudadee@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน และ 2) เพื่อเสนอแนะทางออกในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อหามาตรทางกฎหมายในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน พบปัญหาที่เป็นอุปสรรคทางกฎหมาย ได้แก่ 1) ปัญหาเกี่ยวกับการก่อตั้งกองอาสารักษาดินแดน 2) ปัญหาเกี่ยวกับชั้นยศของอาสารักษาดินแดน และ 3) ปัญหาเกี่ยวกับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลของอาสารักษาดินแดน

2. ข้อเสนอแนะทางออกในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน พบว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 ในส่วนบทบาทกองอาสารักษาดินแดน ต้องกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางที่จะพัฒนากิจการกองอาสารักษาดินแดนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ควรจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนประจำตำบลขึ้นในทุกพื้นที่เพื่อขยายการปฏิบัติภารกิจร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการ

* Received 11 November 2019; Revised 6 January 2020; Accepted 6 January 2020

รักษาความสงบเรียบร้อย ในระดับตำบล หมู่บ้าน พัฒนาศักยภาพของกองอาสารักษาดินแดนให้เป็นแกนหลักในการผนึกกำลังกับประชาชน และควรแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับชั้นยศและปัญหาเกี่ยวกับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลของอาสารักษาดินแดน เพื่อให้ได้รับความเหมาะสมและเป็นธรรม

คำสำคัญ: กฎหมาย, อาสารักษาดินแดน,ปัญหาทางกฎหมาย

Abstract

The purpose of this research is 1) to study legal problems and obstacles in the enforcement of the law on land protection volunteers, and 2) to suggest solutions for solving problems and obstacles in the enforcement of the law on soil conservation volunteers. land Is a qualitative research By studying documents, concepts, theories and laws both in Thailand and abroad Relating to legal problems and obstacles in the enforcement of the law on land protection volunteers Then the data obtained from the study was analyzed to find legal scales for the amendment of the Volunteer Territorial Defense Act 1954 to be more modern.

The results of the research showed that:

1. Legal Problems and Obstacles in Enforcing the Law on Land Volunteer Division Problems encountered are legal obstacles, including 1) problems with the establishment of the Territorial Defense Volunteer Division, 2) the problems with the rank of the Territorial Defense Volunteers, and 3) the problems related to the medical expenses of the Territorial Defense Volunteers.

2. Suggestions for solutions to legal problems and obstacles in enforcing the law on land protection volunteers found that the Land Volunteer Division Act 1954 should be amended in the role of the Volunteer Division of Territorial Defense. Must specify the vision and direction to develop the Volunteer Division to protect the land more widely The district land volunteer division should be established in every area in order to expand the mission together with the village headman to maintain order at the village level, to develop the potential of the land volunteer division to be the core of joining forces with the

people. And should solve problems related to rank and problems related to medical welfare of volunteers In order to be appropriate and fair.

Keywords: Law, Volunteer To Protect Land, Legal Problems

บทนำ

ประเทศไทยมีการดำเนินงานของอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ หลายรูปแบบและมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งแตกต่างกัน เช่น เพื่อบรรเทาสาธารณภัย เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นต้น การอาสารักษาดินแดนก็เช่นเดียวกันเป็นอาสารูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นโดยมีกฎหมายรองรับ และมีวัตถุประสงค์เพื่อจะเตรียมการฝึกราษฎรให้มีความรู้ทางวิชาการไว้ในยามปกติจะได้ช่วยเหลือประเทศชาติเมื่อเกิดศึกสงครามจากศัตรูภายนอกประเทศ หรือมีความไม่สงบเกิดขึ้นภายในประเทศ (กรมการปกครอง กองอาสารักษาดินแดน, 2530)

การอาสารักษาดินแดนได้จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2497 แต่ในระยะเริ่มแรกนั้นยังไม่มีบทบาทสำคัญมากนัก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2508 ได้มีการนำเอาสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนหรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า “สมาชิก อส.” ที่ฝึกอบรมไว้เพื่อใช้ในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ซึ่งเริ่มต่อสู่กับรัฐบาลโดยการใช้กำลังอาวุธ ต่อมาได้นำกำลังของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนไปใช้ปฏิบัติหน้าที่อื่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามสถานการณ์ก่อการร้ายที่ทวีความรุนแรงจนกระทั่งปี พ.ศ. 2522 ปรากฏว่ามีสมาชิกกองอาสารักษาดินแดงปฏิบัติหน้าที่ตามแผนยุทธการต่าง ๆ ประมาณ 25,000 คน สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนเหล่านี้มีหน้าที่หลัก คือ ทำการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์โดยใช้กำลังอาวุธทำให้เกิดการบาดเจ็บและสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งสังเกตได้จากพิธีพระราชทานเพลิงศพผู้เสียชีวิตจากการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายในแต่ละปี จะมีสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนรวมอยู่ด้วยเสมอ (กรมการปกครอง กองอาสารักษาดินแดน, 2533)

หลังจากมีคำสั่งสำนักงานคณะรัฐมนตรี ที่ 66/2523 เรื่องนโยบายการต่อสู่เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ลงวันที่ 23 เมษายน 2523 สถานการณ์ก่อการร้ายได้เริ่มลดน้อยลงตามลำดับ การปฏิบัติหน้าที่ต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมนิสต์ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนก็ลดน้อยลงเช่นเดียวกัน (จักรากาญจนวิโรจน์, 2529) สภาพปัญหาคือเมื่อสถานการณ์การก่อการร้ายลดลง กองอาสารักษาดินแดนสมควรยุบเลิกไปหรือไม่ จึงต้องพิจารณาถึงหน้าที่ที่บัญญัติไว้ว่ามีเพียงใด ถ้าหากมีหน้าที่ปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เพียงประการเดียวก็สมควรยุบเลิก แต่ปรากฏว่าหน้าที่ของอาสารักษาดินแดนมีมากกว่านั้น และการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนตามพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 โดยมีเหตุผลคือ เนื่องจากการป้องกันประเทศชาติในสถานการณ์สงครามปัจจุบันเป็นหน้าที่ของประชาชนพลเมืองทุกคนที่จะต้องร่วมมือช่วยเหลือ และจะต้องได้รับการศึกษาอบรม เพื่อให้ความรู้ใน

การป้องกันตนเองและประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมและจัดหน่วยการบังคับบัญชาเตรียมไว้ในเวลาปกติ

จากการที่กองอาสารักษาดินแดนได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ เป็นกองกำลังประจำถิ่นแต่ในท้องถิ่นที่ปฏิบัติงานจริงกับไม่มีหน่วยงานของกองอาสารักษาดินแดนตั้งอยู่ประจำท้องถิ่นนั้น ๆ และการปฏิบัติงานของกองอาสารักษาดินแดนต้องเสี่ยงต่อการได้รับบาดเจ็บหรืออาจเสียชีวิตในขณะปฏิบัติหน้าที่ แต่ผลตอบแทนและสวัสดิการต่าง ๆ ที่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนสมควรจะได้รับกลับไม่ได้รับการดูแลซึ่งตัวอย่างจะเห็นได้จากกฎหมายฉบับต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 5 มีบทบัญญัติให้กองอาสารักษาดินแดนแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ (1) ส่วนกลาง (2) ส่วนภูมิภาค และในมาตรา 8 กองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และกองอาสารักษาดินแดนอำเภอ ตามชื่อท้องที่ที่ได้ประกาศตั้งขึ้น จะสังเกตเห็นว่ากองอาสารักษาดินแดนเป็นกองกำลังประจำถิ่น วัตถุประสงค์ต้องการบุคลากรในพื้นที่มาทำหน้าที่จึงควรต้องมีกองกำลังรักษาดินแดนประจำตำบลโดยให้ขึ้นตรงต่อกำนันตำบลนั้น ๆ (ราชกิจจานุเบกษา, 2497)

2. ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2556 สืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติยศและเครื่องแบบผู้บังคับบัญชา และเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 3 มีบทบัญญัติ ชั้นยศของอาสารักษาดินแดนแบ่งออกเป็นชั้นยศของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดนซึ่งจะเป็นชั้นยศที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยจะกำหนดชั้นยศตั้งแต่นายกองใหญ่ (ก.ญ.) นายกองเอก (ก.อ.) นายกองโท(ก.ท.) นายกองตรี (ก.ต.) นายหมวดเอก (มว.อ) นายหมวดโท (มว.ท.) และนายหมวดตรี (มว.ต.) และชั้นยศของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะกำหนดชั้นยศตั้งแต่นายหมู่ใหญ่ (ม.ญ.) นายหมู่เอก (ม.อ.) นายหมู่โท (ม.ท.) และนายหมู่ตรี (ม.ต.) (พระราชบัญญัติยศและเครื่องแบบผู้บังคับบัญชา และเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 3) (ราชกิจจานุเบกษา, 2497)

ต่อมามีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนพ.ศ. 2556 มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและเลื่อนชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน โดยในข้อ 3 กำหนดให้มีคณะกรรมการพิจารณาการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ประกอบด้วย ผู้มีตำแหน่งต่าง ๆ ในกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน และข้อ 5 กำหนดให้ผู้ที่จะได้รับพระราชทานยศกองอาสารักษาดินแดนตามระเบียบนี้ ได้แก่

สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่เสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บจนพิการหรือทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ หรือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่มีอายุตั้งแต่ห้าสิบสามปีขึ้นไปและเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผลดีแก่หน่วย หรือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่จะเกษียณอายุ (อายุหกสิบปีบริบูรณ์) ในปีงบประมาณถัดไป ซึ่งจากการที่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะได้รับชั้นยศนายหมวดตรี จะต้องเสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บจนพิการทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผลดีแก่หน่วย หรือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่จะเกษียณอายุหกสิบปีบริบูรณ์จะสังเกตเห็นว่าสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากเป็นไปได้ยากที่จะได้รับชั้นยศนายหมวดตรี ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ (ราชกิจจานุเบกษา, 2556)

3. ระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 ข้อ 3 กำหนดให้ ผู้มีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาลได้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ หรืออันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ ในภารกิจใด ๆ ตามที่ได้รับอนุมัติจากกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน จะสังเกตเห็นว่าสวัสดิการดังกล่าวคุ้มครองเฉพาะตัวสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่หรืออันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น ไม่คุ้มครองนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่และไม่คุ้มครองคู่สมรส บุตร บิดา มารดา ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (ระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 ข้อ 3) (ราชกิจจานุเบกษา, 2533)

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ.2497 อันเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการอาสารักษาดินแดนให้เจริญก้าวหน้าเหมาะสมต่อสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนใดที่เป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติจะได้ดำเนินการแก้ไขโดยการเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุภารกิจสูงสุด สามารถสนองตอบต่อนโยบายแห่งรัฐ และทำให้สมาชิก อส. สามารถช่วยเหลือและพัฒนาความเจริญของท้องถิ่น และความมั่นคงของประเทศชาติ ตลอดจนความสงบสุขของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน

2. เพื่อเสนอแนะทางออกในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน โดยศึกษาจากพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาศาลฎีกา ข้อมูลทาง อินเตอร์เน็ต บทความในวารสาร ตำราต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ (สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร) และการหาข้อมูลภาคสนาม โดยการออกแบบสัมภาษณ์บุคลากร ที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง คือต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน ดังนี้ 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี 2) นายอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี 3) ปลัดอำเภอ อำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี 4) ปลัดอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี 5) เจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสระบุรี (เจ้าพนักงานปกครองระดับชำนาญการพิเศษ) 6) เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ 7) เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ หัวหน้ากำลังพล กองอาสารักษาดินแดน 8) เจ้าพนักงานปกครอง (ผช.ผบ.ร้อย ศน.3 บก.อส.) 9) นิติกรชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญา 1 และ 10) เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน กองอาสารักษาดินแดน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการออกแบบสอบถามแบบปลายปิด (Closed Form) เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูล ในประเด็นที่กำหนด ผสมผสานกับแบบปลายเปิด (Opened Form) เพื่อเปิดกว้างให้แสดงความคิดเห็นนอกเหนือประเด็นที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูล ในเชิงลึกที่มีความเหมาะสมภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จะประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูล ที่ได้จากเอกสารโดยการรวบรวมจากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ปฐมภูมิ (Primary Data) จากภาคสนามโดยการสัมภาษณ์บุคคลกรผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดนและ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการค้นคว้า จากเอกสาร วรรณกรรม งานวิจัย ตำรา หนังสือวิชาการ ตัวบทกฎหมายต่าง ๆ กฎ ระเบียบ แนวคำพิพากษาของศาล วารสาร นิตยสาร รายงานข้อมูลทางสถิติเอกสาร บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ และงานทางวิจัยทางเว็บไซต์ ทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ ซึ่งมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูล ศึกษาเอกสารกฎหมาย

ข้นตอนที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์ ภายใต้สมมติฐานของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกบุคลากรตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์จริง ในลักษณะเชิงลึก

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ เสนอแนะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

ผลการวิจัย

1. ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน พบว่า กองอาสารักษาดินแดนจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์กรของกองอาสารักษาดินแดนให้ทัดเทียมกับองค์กรอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องพัฒนาในด้านเกี่ยวกับการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนให้ทั่วถึงทุกพื้นที่ของประเทศ พัฒนาเกี่ยวกับชั้นยศของอาสารักษาดินแดน พัฒนาเกี่ยวกับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลของอาสารักษาดินแดน ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับการก่อตั้งกองอาสารักษาดินแดน

กองอาสารักษาดินแดนได้ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 4 ให้จัดตั้งกองอาสารักษาดินแดน เป็นองค์การขึ้นในกระทรวงมหาดไทย มีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งกองอาสารักษาดินแดน เป็นนิติบุคคลซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาในทางกฎหมายมหาชน เพราะคำว่านิติบุคคลในกฎหมายมหาชนนั้นหมายถึง นิติบุคคลที่อยู่ใต้บังคับกฎหมายไทย คือ กระทรวง ทบวง กรม และทบวงการเมืองอื่นๆ องค์การแห่งราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และองค์การรัฐบาล ตลอดจนวัดในพุทธศาสนาด้วย และมาตรา 5 ได้แบ่งกองอาสารักษาดินแดนออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ในมาตรา 8 กองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และกองอาสารักษาดินแดนอำเภอ ตามชื่อท้องที่ที่ได้ประกาศตั้งขึ้น จะสังเกตเห็นว่ากองอาสารักษาดินแดนเป็นกองกำลังอาสาสมัครในพื้นที่จึงต้องมีกองกำลังในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับ

ประชาชน คือ ตำบล หรือหมู่บ้าน แต่พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 8 มีบทบัญญัติกำหนดให้มีเพียงกองอาสารักษาดินแดนอำเภอเท่านั้นจึงควรมีกองอาสารักษาดินแดนประจำตำบลด้วยเพื่อความใกล้ชิดกับประชาชน

ในปัจจุบันสมาชิกอาสารักษาดินแดนในหลายพื้นที่มีจำนวนน้อยมากไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ผู้บังคับบัญชาจำนวนไม่น้อย ใช้งานสมาชิกอาสารักษาดินแดนผิดประเภท โดยมักจะใช้งานในส่วนงานโยธาหรืองานบริการเป็นหลัก ในด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของ สมาชิกอาสารักษาดินแดนยังขาดประสิทธิภาพเพียงพอจึงมี สมาชิกอาสารักษาดินแดนสูงอายุที่หมดสมรรถนะอยู่ประจำการมาก การรับสมัครสมาชิกสมาชิกอาสารักษาดินแดนควรมีการเปิดกว้างและมีระเบียบและมาตรฐานที่เคร่งครัด เพื่อให้ได้บุคคลากรที่มีคุณภาพทั้งในการทำงานด้านธุรการและลงพื้นที่ และควรให้สมาชิก สมาชิกอาสารักษาดินแดนปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ตาม พ.ร.บ. กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 อย่างเต็มที่ ประชาชนโดยส่วนใหญ่ สื่อมวลชน หน่วยงานราชการ ยังไม่รู้จักสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) ตัวอย่างเช่น สมาชิกอาสารักษาดินแดน คือ อะไร ย่อมาจากอะไร ก็ไม่สามารถตอบได้ ขาดประสิทธิภาพในด้านการประชาสัมพันธ์ และ อส. ไม่มีสถานะชัดเจนทางกฎหมาย กฎหมายมิได้มีการแก้ไขและเมื่อมีการเสนอกฎหมายก็ไม่ผ่านกฤษฎีกา เพราะผู้ออกกฎหมายไม่เข้าใจและไม่รู้จักสมาชิก อส. ควรยกระดับให้สมาชิก อส. เป็นข้าราชการ และควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนในส่วนภูมิภาคขึ้นในตำบลต่าง ๆ ด้วย

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับชั้นยศของอาสารักษาดินแดน

ในส่วนของชั้นยศของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนมีกฎหมายกำหนดว่าให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติยศและเครื่องแบบผู้บังคับบัญชา และเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 3 มีบทบัญญัติให้ชั้นยศของอาสารักษาดินแดนแบ่งออกเป็นชั้นยศของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน โดยที่ชั้นยศของผู้บังคับบัญชาจะกำหนดชั้นยศตั้งแต่ นายกองใหญ่ (ก.ญ.) นายกองเอก (ก.อ.) นายกองโท (ก.ท.) นายกองตรี (ก.ต.) นายหมวดเอก (มว.อ) นายหมวดโท (มว.ท.) และนายหมวดตรี (มว.ต.) ชั้นยศของผู้บังคับบัญชานี้จะเป็นชั้นยศที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และชั้นยศของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะกำหนดชั้นยศตั้งแต่ นายหมู่ใหญ่ (ม.ญ.) นายหมู่เอก (ม.อ.) นายหมู่โท (ม.ท.) และนายหมู่ตรี (ม.ต.) ชั้นยศของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนนี้จะเป็นชั้นยศที่ไม่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะได้รับชั้นยศนายหมวดตรี (มว.ต.) จะต้องเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บจนพิการทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผลดีแก่หน่วย หรือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่จะเกษียณอายุหกสิบปีบริบูรณ์ และต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกองอาสารักษา

ดินแดน โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนนั้นจะมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลของอาสารักษาดินแดน

ปัญหาด้านสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะมีระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนพ.ศ. 2533 ออกโดยคณะกรรมการกลางกองอาสารักษาดินแดน คือกำหนดรายละเอียดให้สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนมีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาล เป็นการเฉพาะตัวสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนเองเท่านั้น และจะสามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้จะต้องเนื่องมาจากการเจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ หรืออันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ ในภารกิจใด ๆ ตามที่ได้รับอนุมัติจากกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน และต้องเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลของทางราชการฯ เท่านั้น

จึงเกิดปัญหาว่าระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 จะกำหนดให้สิทธิเฉพาะตัวของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนเท่านั้น ไม่รวมถึงคู่สมรส บุตร บิดามารดาของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนนั้นด้วย และสิทธิดังกล่าวจะต้องเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น จึงสามารถสรุปได้ว่าสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนยังไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องเสี่ยงต่อภยันตรายต่างๆหลายด้านด้วยกัน สวัสดิการจากการประสบอันตรายจากการปฏิบัติหน้าที่ถึงแก่ความตายหรือพิการทุพพลภาพเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ได้รับบำนาญพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการโดยอนุโลม หากสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนซึ่งได้รับบำนาญพิเศษเพราะเหตุพิการทุพพลภาพตามดังกล่าวถึงแก่ความตาย ให้จ่ายเงินเป็นบำเหน็จตกทอดแก่ทายาทผู้มีสิทธิตามที่กฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการบัญญัติไว้ เป็นจำนวนสามสิบเท่าของบำนาญพิเศษรายเดือน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และกองอาสารักษาดินแดนอำเภอ ซึ่งควรต้องมีการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนในระดับตำบลด้วย ปัญหาหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและเลื่อนชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนไม่นำความรู้ความสามารถมาใช้ในการพิจารณา และปัญหาการไม่ได้รับสิทธิค่ารักษาพยาบาลของคู่สมรส บุตร บิดามารดาของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน ดังนี้

2.1 จากการที่พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 8 มีบทบัญญัติว่า “กองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และกองอาสารักษาดินแดนอำเภอ ตามชื่อท้องที่ที่ได้ประกาศตั้งขึ้น”

ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วกองอาสารักษาดินแดนเป็นกองกำลังประจำถิ่น สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนได้ปฏิบัติหน้าที่ในทุกท้องถิ่นของประเทศจึงสมควรต้องมีการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนในระดับตำบลด้วย

จึงต้องให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 โดยให้ยกเลิกข้อความเดิมในมาตรา 8 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน มาตรา 8 “กองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด กองอาสารักษาดินแดนอำเภอ และกองอาสารักษาดินแดนตำบล ตามชื่อท้องที่ที่ได้ประกาศตั้งขึ้น และให้กองอาสารักษาดินแดนตำบลอยู่ในการกำกับควบคุมดูแลด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองระดับตำบลตามลำดับชั้น”

เหตุผลที่ต้องให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มาตรา 8 เนื่องจากมาตรา 8 เดิมกำหนดให้ มีการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และกองอาสารักษาดินแดนอำเภอไม่มีบทกำหนดให้มีกองอาสารักษาดินแดนตำบล ซึ่งในส่วนของเจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือในตำบลนั้นๆมีอำนาจในการปกครองตนเอง มีการรับสมัครสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจากประชาชนในพื้นที่ การปฏิบัติงานของสมาชิกอาสารักษาดินแดนจะต้องปฏิบัติงานในตำบล หรือหมู่บ้านต่างๆ ซึ่งประชาชนในพื้นที่จะสามารถรับรู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้นๆจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2556 ข้อ 4 ให้คณะกรรมการตามข้อ 3 มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณากลั่นกรองคำขอพระราชทานชั้นยศนายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ให้เป็นไปตามระเบียบนี้ และข้อ 5 ผู้ที่จะได้รับพระราชทานยศกองอาสารักษาดินแดน ได้แก่ (1) สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่เสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บจนพิการหรือทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ หรือ (2) สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่มีอายุตั้งแต่ห้าสิบสามปีขึ้นไปและเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผลดีแก่หน่วย หรือ (3) สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่จะเกษียณอายุ (อายุหกสิบปีบริบูรณ์) ในปีงบประมาณถัดไปทั้งนี้ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนตาม (2) และ (3) ต้องประกอบด้วยเงื่อนไขที่กำหนดดังต่อไปนี้ ก. มีคุณสมบัติ ดังนี้ (1) มีระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ติดต่อกันไม่น้อยกว่ายี่สิบปี (2) ได้รับค่าตอบแทนขั้นสูงสุด (3) ได้รับยศกองอาสารักษาดินแดน ชั้นยศนายหมู่ใหญ่ มาไม่น้อยกว่าห้าปี (4) เป็นผู้มีความ

ประพฤติเรียบร้อย และไม่เป็นผู้มีความประพฤติในทางเสื่อมเสียศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ และบังเกิดผลดีแก่ทางราชการ

จึงต้องมีการแก้ไข ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2556 โดยให้ยกเลิกความในข้อ 4 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ให้คณะกรรมการตามข้อ 3 มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณารับสมัครสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนเพื่อสอบแข่งขันคัดเลือกเพื่อขอพระราชทานชั้นยศนายหมวดตรี” และให้ยกเลิกความในข้อ 5 ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ผู้ที่จะได้รับพระราชทานยศนายหมวดตรีจากกองอาสารักษาดินแดนตามระเบียบนี้ ได้แก่ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนผู้ที่มีความรู้ความสามารถจากการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับของกรมการรักษาดินแดน”

เหตุผลที่ต้องให้มีการแก้ไขระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2556 เนื่องจากต้องการให้สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนมีความก้าวหน้าในอาชีพและตำแหน่งหน้าที่ มีขวัญกำลังใจ แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ จึงกำหนดหลักเกณฑ์ให้แก่ผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานยศนายหมวดตรีขึ้นไป จะต้องเป็นสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ซึ่งผ่านการสอบคัดเลือกและมีคุณสมบัติตรงตามที่กองอาสารักษาดินแดนกำหนด ซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์การขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรีโดยใช้วิธีการดังกล่าว จะทำให้ได้ผู้มีความรู้ความสามารถได้บุคคลากรที่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่

2.3 จากการที่ระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 ข้อ 3 ในระเบียบนี้ “ผู้มีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาล หมายความว่า สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ หรืออันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ ในภารกิจใด ๆ ตามที่ได้รับอนุมัติจากกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน” หมายความว่าค่ารักษาพยาบาลเป็นการให้ความคุ้มครองเฉพาะตัวของสมาชิกกองกองอาสารักษาดินแดนเท่านั้น ไม่คุ้มครองคู่สมรส บุตร บิดามารดา ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนด้วย

จึงต้องให้มีการแก้ไขระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 โดยให้ยกเลิก ข้อ 3 ในส่วนที่ว่า “ผู้มีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาล” หมายความว่า สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่ หรืออันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ ในภารกิจใด ๆ ตามที่ได้รับอนุมัติจากกองบัญชาการกองอาสารักษาดินแดน” และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “ผู้มีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาล” หมายความว่า สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน คู่สมรส บุตร บิดามารดาที่เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บไม่ว่ากรณีใด ๆ

เหตุผลที่ต้องให้มีการแก้ไขระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 เนื่องจากการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของกองอาสารักษาดินแดนในปัจจุบันเป็นการคุ้มครองเฉพาะตัวของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนในขณะปฏิบัติหน้าที่เท่านั้นไม่คุ้มครองกรณีอื่นซึ่งนอกเหนือการปฏิบัติหน้าที่ และไม่คุ้มครองสมาชิกในครอบครัวของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนด้วย ซึ่งจะแตกต่างกับสวัสดิการการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของตำรวจตะเวนชายแดนซึ่งสามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ทุกกรณีรวมทั้งคู่สมรส บุตร บิดามารดา เพื่อขวัญ กำลังใจ และแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่จึงต้องแก้ไขระเบียบดังกล่าวให้สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน คู่สมรส บุตร บิดามารดา ที่เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บไม่ว่ากรณีใด ๆ สามารถเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้ด้วย

อภิปรายผล

1. ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน การจัดองค์กรบริหารงานระดับต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้กองอาสารักษาดินแดนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สำหรับส่วนภูมิภาคประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัดและอำเภอ (พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน, มาตรา 5, 8) จากกฎหมายนี้จะเห็นได้ว่า การจัดโครงสร้างการบริหารงานของกองอาสารักษาดินแดนไม่สอดคล้องกับการจัดระเบียบราชการบริหารของประเทศ ที่วางโครงสร้างการจัดระเบียบราชการบริหารออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ราชการบริหารส่วนกลาง 2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค 3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 218, ข้อ 3) จะเห็นได้ว่าโครงสร้างของกองอาสารักษาดินแดนครอบคลุมไปไม่ถึงส่วนท้องถิ่นในขณะที่การขยายตัวของท้องถิ่นมีมากขึ้น ดังนั้น ถ้าหากตีความโดยเคร่งครัดแล้ว กองอาสารักษาดินแดนท้องถิ่นย่อมไม่อาจจัดตั้งขึ้นได้ แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วปรากฏว่ามีการสั่งใช้สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนปฏิบัติหน้าที่โดยใช้งบประมาณของท้องถิ่น โดยปฏิบัติภารกิจตามแผนป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและอ่างทอง ขณะเดียวกันกองอาสารักษาดินแดนอำเภอตามกฎหมายไม่ได้ครอบคลุมถึงกองอาสารักษาดินแดนท้องถิ่นอื่นๆ แต่ตามข้อเท็จจริงแล้วกองอาสารักษาดินแดนได้ปฏิบัติงานท้องถิ่นระดับตำบล ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน

กองอาสารักษาดินแดนจะไม่มีความเป็นเอกเทศขององค์กรทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจะเห็นได้จากกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2497 กำหนดให้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้บัญชาการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการ และให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ และ

สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคและให้ผู้บัญชาการมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลอื่นที่เห็นสมควรเป็นรองผู้บัญชาการหรือผู้ช่วยผู้บัญชาการ และให้มีอำนาจถอดถอนด้วย ให้ผู้ว่าราชการภาคเป็นผู้บัญชาการภาค ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับการจังหวัด และให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา เจ้าหน้าที่และสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาค ซึ่งสังกัดอยู่ในภาคและในจังหวัดนั้นแล้วแต่กรณี ให้นายอำเภอเป็นผู้บังคับกองร้อย เว้นแต่ในท้องที่อำเภอใดมีอัตรากำลังสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนมากกว่าหนึ่งกองร้อยหรือไม่ถึงหนึ่งกองร้อย ให้ผู้บัญชาการเป็นผู้แต่งตั้งบุคคลใดที่เห็นสมควรเป็นผู้บังคับกองร้อยนั้น และให้มีอำนาจถอดถอนด้วยผู้บังคับกองร้อยเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่และสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ซึ่งสังกัดอยู่ในกองร้อยนั้นผู้บัญชาการเป็นผู้แต่งตั้งบุคคลใดที่เห็นสมควร เป็นรองผู้บัญชาการภาครองผู้บังคับการจังหวัดและรองผู้บังคับกองร้อย และให้มีอำนาจถอดถอนด้วย และให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่และสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนซึ่งสังกัดอยู่ในภาคจังหวัด อำเภอ หรือกองร้อยนั้นแล้วแต่กรณี และให้เป็นผู้ช่วยของผู้บัญชาการภาค ผู้บังคับการจังหวัด หรือผู้บังคับกองร้อยตามลำดับ ผู้บัญชาการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้แต่งตั้งบุคคลใดที่เห็นสมควรเป็นผู้บังคับหมวด จ่ากองร้อย และผู้บังคับหมู่ และให้มีอำนาจถอดถอนด้วยให้มีเจ้าหน้าที่ในกองอาสารักษาดินแดนส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตามที่ผู้บัญชาการเห็นสมควร และให้ผู้บัญชาการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้แต่งตั้งหรือถอดถอนกองอาสารักษาดินแดน จะไม่มีความเป็นเอกเทศขององค์กรทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเนื่องจากตำแหน่งและการบริหารงานทั้งหมดอยู่ที่ข้าราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะสามารถมีตำแหน่งสูงสุดเพียงนายหมู่ใหญ่เท่านั้น จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับการจัดโครงสร้างของการจัดระเบียบบริหารราชการ โดยแบ่งกองอาสารักษาดินแดนออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น นอกจากนั้นกองอาสารักษาดินแดนให้ขยายกองอาสารักษาดินแดนไปถึงตำบลด้วย และให้โครงสร้างกองอาสารักษาดินแดนมีการดำเนินการให้แยกออกเป็นอิสระโดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกรมการปกครอง ดังเช่นปัจจุบัน คือ จัดให้มีเงินงบประมาณ บุคลากรและทรัพย์สินเป็นของตนเอง มีความเจริญก้าวหน้าในสายงานของตนเองอย่างแท้จริงสำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่

ในด้านค่าตอบแทนจะมีระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนเงินเพิ่มการครองชีพชั่วคราวและเงินช่วยเหลือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนกระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2561 เป็นระเบียบที่ออกมาแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนเงินเพิ่มการครองชีพชั่วคราวและเงินช่วยเหลือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2548 เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2560 ที่อนุมัติให้ปรับขยายขั้นค่าตอบแทนของสมาชิกกอง

อาสารักษาดินแดน โดยให้ยกเลิกบัญชีเงินค่าตอบแทนสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทยท้ายระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทน เงินเพิ่มการครองชีพชั่วคราวและเงินช่วยเหลือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2548 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทน เงินเพิ่มการครองชีพชั่วคราวและเงินช่วยเหลือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทย (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2557 และให้ปรับลำดับที่และเงินค่าตอบแทนของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน กระทรวงมหาดไทยที่ได้รับอยู่เดิมเข้าสู่ลำดับขั้นและอัตราเงินค่าตอบแทนโดยให้สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนได้รับเงินค่าตอบแทนในอัตราลำดับขั้นที่ 1 จำนวนเงิน 4,870 บาท และลำดับขั้นที่ 33 จำนวนเงิน 16,790 บาท เท่ากับเงินเดือนของอาสาสมัครทหารพรานที่มีจำนวน 33 ขั้น การเพิ่มเงินการครองชีพชั่วคราว โดยผู้รับราชการอาสาสมัครรักษาดินแดนครั้งแรก หากได้รับเงินไม่ถึงเดือนละ 10,000 บาท จะได้รับเงินการครองชีพชั่วคราวเพิ่มขึ้นเมื่อรวมกับเงินค่าตอบแทนแล้วเดือนละ 10,000 บาท และเงินช่วยเหลือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน กรณีเกษียณอายุราชการ เมื่อครบอายุ 60 ปี จะนำเงินเดือนงวดสุดท้ายคูณด้วยจำนวนปีที่ทำงานในส่วนของเบี้ยเลี้ยงสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะเป็นไปตามอัตราความเสี่ยงภัยในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งอยู่ระหว่าง 3,000 - 5,000 บาท ค่าเสบียงสนามอัตราวันละ 15 บาท อยู่ระหว่าง 225 - 375 บาท รวมกับเบี้ยเลี้ยงในอัตราสูงสุดอีกจำนวน 5,375 บาท รวมทั้งสิ้น 22,165 บาท ซึ่งถือว่ามีความเป็นธรรมพอสมควร

สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนมีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลตามระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 จะกำหนดให้สิทธิเฉพาะตัวของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนเท่านั้น ไม่รวมถึงคู่สมรส บุตร บิดามารดาของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนนั้นด้วย และสิทธิดังกล่าวจะต้องเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะคล้ายกับทหาร หรือตำรวจ และบางรายอาจประสบอันตรายถึงแก่ความตายหรือพิการทุพพลภาพเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ จึงสมควรที่จะให้สิทธิพิเศษในด้านค่ารักษาพยาบาลรวมไปถึงคู่สมรส บุตร บิดามารดาของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนนั้นด้วย สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจะได้รับบำนาญพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งหากสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนถึงแก่ความตายหรือทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ ให้จ่ายเงินเป็นบำเหน็จตกทอดแก่ทายาทผู้มีสิทธิตามกฎหมาย เป็นจำนวนสามสิบเท่าของบำนาญพิเศษรายเดือน ในส่วนสวัสดิการการศึกษาของบุตร ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2535 ได้กำหดให้สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ประเภทประจำกองที่ปฏิบัติหน้าที่มีสิทธิเบิกเงินบำรุงการศึกษาบุตรได้ตั้งแต่คนที่หนึ่งถึงคนที่สาม

ในส่วนความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ กองอาสารักษาดินแดนจะมีชั้นยศของผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่ ได้แก่นายกองใหญ่ นายกองเอก นายกองโท นายกองตรี นายหมวดเอก นายหมวดโท นายหมวดตรี และชั้นยศของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน ได้แก่ นายหมู่ใหญ่ นายหมู่เอก นายหมู่โท นายหมู่ตรี และมีอาสาสมัครรักษาดินแดนไม่มียศ ได้แก่ สมาชิกเอก สมาชิกโท สมาชิกตรี และสมาชิก สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนอาจได้รับชั้นยศกรณีพิเศษตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรีให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2556 โดยหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและเลื่อนชั้นยศนายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่เสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บจนพิการทุพพลภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และเป็นผลดีแก่หน่วย หรือสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนที่จะเกษียณอายุ หรืออายุหกสิบปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ประกอบคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศชาติ และต้องมีคุณสมบัติตามที่ระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนแต่ละชั้นจะเลื่อนยศไปเป็นนายหมวดตรีจะต้องเป็นไปตามระเบียบดังกล่าวด้วย โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้ได้รับการเลื่อนชั้นยศนั้นจะมีความรู้ความสามารถหรือไม่

2. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน ปัญหาเกี่ยวกับการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนส่วนภูมิภาคประกอบด้วยกองอาสารักษาดินแดนจังหวัด และกองอาสารักษาดินแดนอำเภอ ซึ่งควรต้องมีการจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนในระดับตำบลด้วย ปัญหาหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและเลื่อนชั้นยศ นายหมวดตรี ให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนไม่นำความรู้ความสามารถมาใช้ในการพิจารณา และปัญหาการไม่ได้รับสิทธิค่ารักษาพยาบาลของคู่สมรส บุตร บิดามารดาของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดนจึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน

ในส่วนผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน เกี่ยวกับบทบาทอำนาจหน้าที่ของกองอาสารักษาดินแดนในด้านความมั่นคงของประเทศ กองอาสารักษาดินแดนเป็นกองกำลังหลักของฝ่ายปกครองมีส่วนสำคัญในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมร่วมกับปลัดอำเภอในพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่ของ พ.ร.บ.กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นหน้าที่ - ภารกิจใหม่ของฝ่ายปกครองในปัจจุบันก็ถือเป็นภารกิจหลักร่วมกับปลัดอำเภอ (จพอ.ปปส.)ทำหน้าที่หาข่าวและดำเนินการจับกุมและรวมถึงการดำเนินงานในด้านการป้องกันอีกด้วย และมีส่วนในการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่เป็นกองกำลังประจำถิ่น มีความรู้และใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ทำให้ทราบถึงข่าวความมั่นคงและสามารถแก้ไขเหตุความสงบเบื้องต้นในพื้นที่ได้ทันต่อสถานการณ์

ในด้านเกี่ยวกับหน้าที่ของสมาชิกอาสารักษาดินแดน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่ากองอาสารักษาดินแดน มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน เช่น ภัยพิบัติ การขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภค ฯลฯ ล้วนเป็นภารกิจที่สมาชิกอาสารักษาดินแดน มีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือทั้งสิ้น สมาชิกอาสารักษาดินแดนโดยปกติจะร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายปกครอง พัฒนาชุมชน ฯลฯ เพื่อร่วมกันช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ร่วมกับฝ่ายปกครอง พัฒนาชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำโครงการและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ในด้านปัญหาในการปฏิบัติงานของสมาชิกอาสารักษาดินแดน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานของสมาชิกอาสารักษาดินแดนนั้น กฎหมายและระเบียบตาม พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 ไม่เอื้ออำนวยให้กับการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกอาสารักษาดินแดน ในการป้องกันปราบปราม และในการบรรเทาสาธารณภัย กองบัญชาการอาสารักษาดินแดน ควรเป็นหน่วยงานเอกเทศผู้บังคับบัญชาควรมีหน้าที่ดูแลภารกิจของสมาชิกอาสารักษาดินแดนเพียงอย่างเดียวไม่ควรมีการทำงานควบคู่กับงานอื่นเหมือน ตำรวจ ทหาร และควรได้รับการดูแลและพัฒนาด้านต่างๆให้ดีขึ้นกว่านี้ เน้นด้านสวัสดิการ ความเป็นอยู่ ควรสร้างขวัญ กำลังใจให้กับสมาชิกอาสารักษาดินแดน ค่าตอบแทนลำดับขั้น และสวัสดิการของสมาชิกอาสารักษาดินแดน นั้นปัจจุบันนี้ค่าตอบแทนได้รับการแก้ไขปรับปรุงใหม่แล้วสามารถเทียบเท่ากับทหารพราน สำหรับชั้นและสวัสดิการนั้นควรปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยกว่านี้เพราะที่ใช้อยู่ปัจจุบันเก่าเกินไป ทำให้ขวัญ กำลังใจ สมาชิกอาสารักษาดินแดน ไม่ได้รับการดูแลที่ดี เช่น เมื่อเสียชีวิตแล้วควรได้รับการดูแลจากกองอาสารักษาดินแดนมากกว่านี้โดยได้รับการดูแลครอบครัวด้วย

3. กฎหมายของต่างประเทศที่มีการปฏิบัติหน้าที่คล้ายกับกองอาสารักษาดินแดน ได้แก่ สหรัฐอเมริกามีกฎหมายซึ่งทำหน้าที่ในด้านรักษาความปลอดภัยในประเทศ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่อาสาสมัครสังกัดอยู่ในสำนักงานความปลอดภัยแห่งชาติมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่นกองกำลังป้องกันตนเอง ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยแห่งชาติ อาสาสมัครทหารเรือ เป็นหน่วยทหารเรือหน่วยหนึ่งที่ได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายของรัฐบาลกลาง เช่นเดียวกับทหารและนักบินในหน่วยรักษาความปลอดภัยแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา สมาชิกของอาสาสมัครทหารเรือ ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลกลางหรือหน่วยทหารตามดุลยพินิจของ เลขานุการกองทัพเรือ ได้รับเงินทุนและอุปกรณ์ของรัฐบาลกลาง มีค่าตอบแทนและสวัสดิการ ซึ่งเปรียบเทียบได้กับกองอาสารักษาดินแดนของประเทศไทย ในสหราชอาณาจักรมีกองกำลังที่คล้ายกันกับกองอาสารักษาดินแดนคือกองกำลังรักษาความปลอดภัย ซึ่งประกอบด้วยบุคคลซึ่งอาจดำเนินการโดยสมัครใจในการรับอาสาสมัครรับใช้โดยไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนสมาชิกกองกำลังรักษาความปลอดภัยจะขึ้นอยู่กับกองทัพและสมาชิกทุกคนของกองกำลังรักษาความ

ปลอดภัยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การบังคับบัญชา ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับภายใต้กฎหมายทหาร ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาความปลอดภัยในฐานะเจ้าหน้าที่ และทำหน้าที่อย่างอื่นในฐานะทหาร การสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองกำลังรักษาความปลอดภัยใช้ระยะเวลาสองปี สมาชิกของกองกำลังรักษาความปลอดภัยที่พ้นกำหนดสองปีอาจเข้ามารับสมัครเข้าเป็นสมาชิกใหม่อีกครั้งเป็นระยะเวลาหนึ่งปี ถ้าไม่มีความประสงค์ที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอีกให้แจ้งล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษรถึงผู้บังคับบัญชาไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน สมาชิกของกองกำลังรักษาความปลอดภัย จะได้รับเบี้ยเลี้ยงและเงินบำนาญและเงินช่วยเหลืออื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับความตายหรือการไม่สามารถปฏิบัติงานได้เนื่องจากทุพพลภาพ ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะคล้ายกับกองอาสารักษาดินแดนของประเทศไทย

สรุป

กองอาสารักษาดินแดน เป็นองค์กรหนึ่งที่สังกัดกระทรวงมหาดไทยก่อตั้งขึ้นโดยกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 มีสถานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่บรรเทาภัยที่เกิดจากธรรมชาติ และการกระทำของข้าศึก ทำหน้าที่ตำรวจรักษาความสงบในท้องที่ร่วมกับฝ่ายปกครองหรือตำรวจ รักษาสถานที่สำคัญและการคมนาคม ป้องกันจารกรรมสดับตรับฟังและรายงานข่าว ให้ความความสะดวกแก่ฝ่ายทหารตามที่ทหารต้องการและตัดทอนกำลังข้าศึกและเป็นกำลังสำรองส่วนหนึ่งพร้อมที่จะเพิ่มเติมและสนับสนุนกำลังทหารได้เมื่อจำเป็น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2529 ได้กำหนดภารกิจเพิ่มอีก 3 ประการ คือ สนับสนุนนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ดำเนินการรุกทางการเมืองและพัฒนาพื้นที่เอาชนะคอมมิวนิสต์ให้ได้อย่างถาวร และสนับสนุนภารกิจการป้องกันประเทศตามแนวความคิดการต่อสู้แบบเบ็ดเสร็จ กองอาสารักษาดินแดนมีส่วนสำคัญอย่างมากในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง ตั้งแต่อดีตกองอาสารักษาดินแดนมีส่วนช่วยในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งปัจจุบันกองอาสารักษาดินแดน มีส่วนในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติด้านการเมือง โดยมีความเคารพเชื่อฟัง และยอมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล และปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้บังคับบัญชา มีความเชื่อมั่นในรัฐบาลสามารถรักษาดินแดนให้ปลอดภัยจากการแบ่งแยกยึดครอง ปลอดจากอิทธิพล ปลอดจากการคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยในด้านการเมืองที่สำคัญคือการทหาร เครื่องมือทางทหาร ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดและมักใช้เป็นเครื่องมือสุดท้ายในการตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างประเทศและช่วยรักษาผลประโยชน์ของประเทศตนไว้ กองอาสารักษาดินแดนเป็นกองกำลังกึ่งทหารและเป็นกองกำลังประจำถิ่นจึงมีความรู้ความเข้าใจปัญหาด้านการเมืองประจำถิ่นด้วยจึงสามารถรายงานข่าวรายงานข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการเมืองได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ.2497 ในส่วนบทบาทกองอาสารักษาดินแดน ควรกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางที่จะพัฒนากิจการกองอาสารักษาดินแดน ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ควรจัดตั้งกองอาสารักษาดินแดนประจำตำบล ขึ้นในทุกพื้นที่ เพื่อขยายการปฏิบัติภารกิจร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในระดับตำบล หมู่บ้าน

1.2 ควรเพิ่มขีดความสามารถของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล การปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ หน่วยงานในท้องถิ่น การสร้างชุมชนเข้มแข็ง การปราบปรามผู้มีอิทธิพล และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

1.3 ควรพัฒนาศักยภาพของกองอาสารักษาดินแดนให้เป็นแกนหลักในการผนึกกำลังกับประชาชนในการเผชิญวิกฤต การป้องกันและเตือนภัยล่วงหน้า การแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ การรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน และสนับสนุนการป้องกันประเทศ การปฏิบัติงานรักษาความมั่นคงภายใน และความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ ตามภารกิจของกระทรวงมหาดไทย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่องทิศทางในการพัฒนากองอาสารักษาดินแดนเพื่อให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่องความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของกองอาสารักษาดินแดน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้มีพื้นฐานจากดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายบางประการเกี่ยวกับกองอาสารักษาดินแดน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ตลอดถึงผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้เมตตาต่อผู้วิจัยเป็นอย่างดี จนทำให้วิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กองอาสารักษาดินแดน. (2530). เส้นทาง...อส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

_____. (2533). กิจการอาสารักษาดินแดน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

จักรากาญจนวิโรจน์. (2529). บทบาทของสมาชิก อส. ในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยการปกครอง.

ราชกิจจานุเบกษา. (2497). พระราชบัญญัติกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 เล่ม 71 ตอนที่ 14 หน้า 285.

_____. (2497). พระราชบัญญัติยศและเครื่องแบบผู้บังคับบัญชา และเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2497 (22 ธันวาคม พ.ศ. 2497).

_____. (2533). ระเบียบกองอาสารักษาดินแดนว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. 2533 (รก.2533/195/10พ/ 1 ตุลาคม 2533).

_____. (2556). ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการขอพระราชทานชั้นยศ นายหมวดตรีให้แก่สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนพ.ศ. 2556 (18 มีนาคม 2556) หน้า 1 เล่ม 130 ตอนพิเศษ 35 ง.

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร*

DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATION STRATEGIES FOR THE VOCATIONAL CERTIFICATE AND VOCATIONAL LEVEL IN VOCATIONAL EDUCATION IN SAKON NAKHON PROVINCE

ขรรค์ไชย์ วดีศิริศักดิ์
Khanchai Wadisirisak
ชุติมา มุสิกานนท์
Chutima Musikanon
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: khanchai_2562@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครที่เหมาะสม ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ พัฒนากลยุทธ์โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง จำนวน 3 รอบ สอบถามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน ตรวจสอบความเหมาะสมในการนำไปใช้ของกลยุทธ์ โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 480 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่ม แบบประเมินรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มี 4 กลยุทธ์ คือ 1) การเรียนรู้ร่วมกัน

* Received 8 December 2019; Revised 9 January 2020; Accepted 9 January 2020

2) การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วม 3) การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง และ 4) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน

2. การใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครมีความถูกต้องด้านเนื้อหาและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา, สังกัดอาชีวศึกษา

Abstract

The purpose of the research was to: 1) Study of the administration for educational institutions for the vocational certificate level in vocational education in Sakon Nakhon Province. 2) The development of school administration strategies for the vocational certificate and vocational level in vocational Education in Sakon Nakhon Province. A mixed method both qualitative and quantitative was employed. Developing a strategy using the Modified Delphi Technique for 3 rounds and the inquiry from 21 people. Verifying the appropriateness of implementing the strategy by asking the opinion of 480 stakeholders. The research instruments were the questionnaire, focus group discussion form and evaluation form. The data analysis was frequency, percentage, the Average, Standard Deviation, Content Analysis, Median and Interquartile Range.

Findings of the study were as follows:

1. Strategies for the administration of vocational schools and vocational certificates in Sakon Nakhon Province Vocational Education have 4 strategies, namely 1) mutual learning, 2) shared values and vision 3) combined teamwork and 4) supportive leadership

2. The use of strategies for the administration of vocational schools and vocational certificates in vocational schools in Sakon Nakhon Province has the correctness in content and is suitable for overall use at the highest level.

Keywords: Development, Strategy, Vocational Education

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและอนาคตมีแนวโน้มการแข่งขันทวีความรุนแรงมากขึ้น มีการย้ายฐานการผลิตหลายด้านไปลงทุนในตลาดต่างประเทศที่มีค่าจ้างราคาถูกกว่า ทำให้ความต้องการกำลังคนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ในขณะเดียวกันประเทศไทยต้องการยกระดับคุณภาพสินค้าและบริการโดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามกำลังคนของประเทศยังไม่สามารถยกระดับฝีมือแรงงานได้เท่าที่ควร ขาดแคลนกำลังคนในบางสาขาและเกินความต้องการในบางสาขา รวมทั้งขาดมาตรฐานการประเมินสมรรถนะและทักษะการทำงาน เพื่อให้สามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานสากลของนานาชาติได้ รัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้มีคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอ โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้มีการสนับสนุนการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคการผลิตและบริการเร่งผลิตกำลังคนระดับอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันของประเทศในสาขาต่าง ๆ ด้วยความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการ สถาบันการอาชีวศึกษาและสถาบันเฉพาะทางตลอดจนให้มีการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพมาตรฐานสากลที่เกี่ยวกับการผลิตและพัฒนากำลังคน (ดวงนภา มกรานุรักษ์, 2554)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงรวมทั้งการฝึกอบรมระยะสั้นเป็นการฝึกให้กับคนทั่วไปเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีความสามารถในการผลิต ธุรกิจในประเทศไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีคุณสมบัติเหมาะสม รวมถึงในแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560 - 2579 ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการอาชีวศึกษาสู่การปฏิบัติในด้านวิชาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับฝีมือ (ปวช.) ระดับเทคนิค (ปวส.) ระดับเทคโนโลยี (ปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ) และการฝึกอบรมวิชาชีพ ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพระยะสั้นและระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2560)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการจัดการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาเอกชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ไม่ว่าปัญหาเด็กไม่นิยมเรียนอาชีวศึกษา ปัญหาจากการดำเนินงานของสถานศึกษาเอกชนและปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย นโยบายรัฐที่เปิดโอกาสให้สถานอาชีวศึกษาของรัฐสามารถเปิดรับผู้เรียนที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อแบบไม่จำกัดจำนวน ความไม่พอเพียงของจำนวนคณาจารย์และบุคลากรสนับสนุนการศึกษา รวมถึงความไม่พอเพียงของอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ เป็นต้น ประกอบกับปัจจุบันเกิด

ข้อร้องเรียนในประเด็นปัญหาที่สถานศึกษาเอกชนกำลังเผชิญอยู่แต่กลับไม่ได้รับความสนใจจากรัฐในการแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างจริงจัง (อภิชาติ ตีรสวัสดิชัย, 2558)

การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพจึงอาจมีวิธีการจัดการได้ในหลายรูปแบบได้แก่ การศึกษาในระบบเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพที่เน้นการศึกษาในสถานศึกษาอาชีวะศึกษาหรือสถาบันเป็นหลัก โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาการวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน จากรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาจะเห็นได้ว่าเป้าหมายที่สำคัญของการผลิตคนของโรงเรียนอาชีวะ คือ การผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติที่สามารถเข้าไปทำงานในสถานประกอบการต่าง ๆ ได้อย่างพอเพียง การจัดการศึกษาของประเทศในทุกระดับล้วนให้ความสำคัญกับคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษาโดยมุ่งหวังให้ผลผลิต คือ นักศึกษาเป็นผู้ที่มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถอย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงวิชาการและในเชิงคุณธรรมจริยธรรม เพื่อออกไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในมิติต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม (เด่น ชะเนติยัง, 2557) ดังนั้นโรงเรียนอาชีวศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านการบริหารงานทั่วไป และการบริหารหลักสูตร เพื่อให้สามารถจัดหลักสูตรการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อให้เด็กที่จบการศึกษาสามารถมีงานทำ และมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของสถานประกอบการที่เป็นผู้จ้างเด็กเข้าไปทำงาน เพื่อจะได้สามารถเป็นปัจจัยดึงดูดให้เด็กรุ่นหลังสนใจที่จะเข้ามาศึกษาในโรงเรียนของตน ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าการลงทุนในการจัดการเรียนการสอนย่อมต้องเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านอาคาร สถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน ทั้งในภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ ด้านบุคลากรโดยเฉพาะครูผู้สอนซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูง ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนสามารถดึงดูดลูกค้าได้มากขึ้น และสามารถผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งถือเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาที่รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขึ้นมาใช้กับการจัดการศึกษาทุกระดับ

ปัจจุบันการบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นนวัตกรรมการบริหารที่มีการนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งสถานศึกษาทุกแห่งที่ได้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ต้องดำเนินการ และสำหรับการนำกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงมาใช้ในสถานศึกษาก็เป็นนวัตกรรมหนึ่งที่จะเป็นหลักประกันในระดับหนึ่งว่าการดำเนินงานต่าง ๆ จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เนื่องจากกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงเป็นการวางแผนการทำงานที่เป็นระบบมีขั้นตอน สามารถทำนายอนาคตอย่างมีเหตุผลมีหลักการและหาทางลดหรือป้องกันความเสียหายในการทำงานแต่ละขั้นตอนไว้ล่วงหน้า หรือในกรณีที่พบเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด โอกาสที่จะประสบกับปัญหาน้อยกว่าสถานศึกษาอื่น หรือเกิดความเสียหายขึ้นก็จะเป็นความเสียหายที่น้อยกว่าสถานศึกษาที่ไม่มีการนำกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงมาใช้ เพราะได้มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดีแต่ในขณะที่สถานศึกษาที่ไม่เคยมี

การเตรียมการ หรือไม่มีการนำแนวคิดของกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงมาใช้ เมื่อเกิดสถานการณ์วิกฤตขึ้นสถานศึกษาเหล่านั้นจะประสบปัญหาและความเสียหายที่ตามมา โดยยากที่ จะแก้ไข ดังนั้น การนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษามาช่วยเสริมร่วมกับการทำงานปกติจะช่วยให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ในเรื่องของการจัดรูปแบบใหม่ที่ทำให้โรงเรียนอาชีวศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้สามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและสามารถมีกำไรและอยู่รอดได้ รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การจัดการของโรงเรียนอาชีวศึกษาในจังหวัดสกลนคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

2. พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณและคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การศึกษารายกรณีโรงเรียนต้นแบบ การสอบถามผู้เชี่ยวชาญโดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง และสอบถามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วัตถุประสงค์การทำสนทนากลุ่มก็เพื่อแสวงหาความเห็นร่วมกันในเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดสกลนคร จำนวน 9 คน มาร่วมอภิปรายจนได้ข้อยุติ ดังนี้ 1) กลยุทธ์ที่ 1 การเรียนรู้ร่วมกัน 2) กลยุทธ์ที่ 2 การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน 3) กลยุทธ์ที่ 3 การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง และ 4) กลยุทธ์ที่ 4 การมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 2 การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) แบบปรับปรุง 3 รอบ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 คน

รอบที่ 1 ใช้แบบสอบถามชนิดตอบเห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาวิเคราะห์ สถิติที่ใช้คือร้อยละ โดยเลือกประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 80 ขึ้นไป นำมาสร้างแบบสอบถาม

รอบที่ 2 ซึ่งเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแล้วนำมาวิเคราะห์ สถิติที่ใช้คือ ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ คัดเลือกเอาข้อคำถามที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 มาสร้างแบบสอบถาม

รอบที่ 3 และเพิ่มค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาบรรจุไว้ในข้อคำถามแต่ละข้อ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นตอบยืนยันหรือเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ (Evaluation) นำผลสรุปที่ได้จากการทำเดลฟาย คือ การวิจัยเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คือ กลยุทธ์ที่ 1 การเรียนรู้ร่วมกัน กลยุทธ์ที่ 2 การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน กลยุทธ์ที่ 3 การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง และกลยุทธ์ที่ 4 การมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุน สร้างเป็นแบบสอบถามประมาณค่า ผู้เข้าร่วมในการตอบแบบสอบถามประเมินความเป็นไปได้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสกลนคร จำนวน 480 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยให้สถานศึกษาเป็นชั้นและครูผู้สอนเป็นหน่วยสุ่มได้ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 120 คน ครูจำนวน 240 คน และประธานกรรมการสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จำนวน 120 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ร่วมสนทนาอภิปราย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดสกลนคร จำนวน 9 คน เลือกมาโดยวิธีเจาะจงหรือวิธีบอกต่อ (Snowball Technique)

2. การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ผู้ร่วมกระบวนการ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาในจังหวัดสกลนคร จำนวน 21 คน เหตุผลที่เลือกมา 21 คน เพราะจากการวิจัยพบว่า อัตราการคลาดเคลื่อนจะต่ำสุดและคงที่ตลอดไปอยู่ที่ 17 - 21 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ในการตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) และส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 480 คน ตอบในเดือน ตุลาคม 2561 ผู้วิจัยติดตามแบบสอบถามคืนด้วยตนเองและทางโทรศัพท์ จนได้แบบสอบถามครบ 480 ฉบับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยแปลผลความเหมาะสมในการนำไปใช้ของกลยุทธ์จากค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.51 - 5.00 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
2.51 - 3.50 มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
1.51 - 2.50 มีความเหมาะสมในระดับน้อย
1.00 - 1.50 มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร มี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 การเรียนรู้ร่วมกัน มี 4 กิจกรรม ได้แก่ 1.1) เมื่อเกิดปัญหาต้องร่วมกันแก้ไข 1.2) การคิดทำการใหญ่ต้องระดมสมองช่วยกันทำ จัดอบรม/สัมมนา เพื่อพัฒนาบุคลากร 1.3) คัดเลือกบุคลากรไปศึกษาดูงานตามความต้องการของหน่วยงาน และ 1.4) จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากร ประเด็นกลยุทธ์ที่ 2 การมีค่านิยม และวิสัยทัศน์ร่วมกัน มี 3 กิจกรรม ได้แก่ 2.1) จัดทำคู่มือค่านิยมและวิสัยทัศน์ ประจำสถานศึกษา 2.2) จัดประชุมเชิงวิชาการเพื่อกำหนดค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน และ 2.3) จัดทำป้ายค่านิยมติดไว้ในสถานศึกษา จัดทำป้ายวิสัยทัศน์ติดไว้ตามอาคารเรียน และจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์ ประเด็นกลยุทธ์ที่ 3 การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง มี 5 กิจกรรม ได้แก่ 3.1) จัดประชุมเชิงวิชาการเพื่อแนะนำการปฏิบัติงาน 3.2) การสอนงานที่สำคัญบางอย่างแก่บุคลากร 3.3) การจัดหาอุปกรณ์การทำงานให้แก่บุคลากร 3.4) การสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร และ 3.5) การประเมินผล

ให้ค่าตอบแทนที่ยุติธรรม และประเด็นกลยุทธ์ที่ 4 การมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุน มี 5 กิจกรรม ได้แก่ 4.1) ผู้บริหารทำตัวเป็นกันเองกับบุคลากร 4.2) ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์กับทุกคน 4.3) วางเรียบการปฏิบัติงานที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ 4.4) ส่งเสริมสนับสนุนความก้าวหน้าของลูกน้อง และ 4.5) ผู้บริหารปกครองด้วยธรรมาภิบาล

2. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสกลนครมีความเหมาะสมในการนำไปใช้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.86) และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับแรกคือ กลยุทธ์ที่ 2 การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ($\bar{X}$ = 3.97) อันดับที่ 2 กลยุทธ์ที่ 1 และกลยุทธ์ที่ 3 การเรียนรู้ร่วมกันและการทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง ($\bar{X}$ = 3.92) อันดับที่ 3 คือ กลยุทธ์ที่ 4 การมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ($\bar{X}$ = 3.65) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบียนมาตรฐานกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครโดยรวม

รายการ	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ความหมาย
กลยุทธ์ที่1 การเรียนรู้ร่วมกัน	3.92	0.52	มาก
กลยุทธ์ที่ 2 การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน	3.97	0.46	มาก
กลยุทธ์ที่ 3 การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง	3.92	0.44	มาก
กลยุทธ์ที่ 4 การมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุน	3.65	0.39	มาก
รวมเฉลี่ย	3.86	0.37	มาก

อภิปรายผล

1. การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบมี 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์ที่ 1 การเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับนิษฐวดี จิรโรจน์ภิญโญ ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกันในกระบวนการบริหารการจัดการสถานศึกษา (นิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ, 2560) กลยุทธ์ที่ 2 การมีค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปรีชา วิหคโต ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จังหวัดสกลนคร มีขั้นตอนและกิจกรรมหลักที่ชัดเจน 11 กิจกรรมหลัก การสร้างทีมงาน รูปแบบจึงน่าจะนำไปใช้ในโรงเรียนที่ต้องการนำการจัดการความรู้ไปพัฒนาโรงเรียน

ได้อย่างจริงจัง (ปรีชา วิหคโต, 2557) กลยุทธ์ที่ 3 การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง และ กลยุทธ์ที่ 4 การมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ครอบคลุมประเด็นสำคัญในการบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ซึ่งสอดคล้องกับ ธีระ รุญเจริญ ได้กล่าวถึง ผู้บริหารโรงเรียนว่าควรมีบทบาทเกี่ยวกับการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยสร้างบรรยากาศการวิจัยในโรงเรียนโดยจัดนิทรรศการและเผยแพร่งานวิจัยของครูและนักเรียน ทั้งนี้การเผยแพร่ผลงานเป็นสิ่งที่จะทำให้ครูมีกำลังใจ ภูมิใจในผลงาน ตลอดจนสามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการเผยแพร่ผลงานมาปรับปรุงเพื่อทำวิจัยชั้นเรียนในครั้งต่อไป (ธีระ รุญเจริญ, 2553)

2. กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ให้ความสำคัญในการนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครและมีความเชื่อมั่นว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นจะเป็นวิธีการสำคัญในการบริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ ตีรสวัสดิชัย ศึกษาเรื่องอนาคตภาพการอาชีวศึกษาเอกชนในยุคประชาคมอาเซียน (อภิชาติ ตีรสวัสดิชัย , 2558) ผลการวิจัยพบว่าภาพอนาคตของการอาชีวศึกษาเอกชนเมื่อพัฒนา คุณลักษณะด้านสถานอาชีวศึกษาและแหล่งเรียนรู้จะส่งผลให้มีการพัฒนาด้านนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน และส่งผลให้มีการพัฒนาด้านการบริหารการอาชีวศึกษาเอกชนติดตามมาเมื่อมีการพัฒนา ด้านคุณลักษณะของนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนจะส่งผลให้มีการพัฒนาครูอาชีวศึกษาเอกชน การพัฒนาคุณลักษณะครูอาชีวศึกษาเอกชนจะส่งผลให้มีการพัฒนาด้านนักเรียนอาชีวศึกษาเอกชน และเมื่อมีการพัฒนาการบริหารการอาชีวศึกษาเอกชนจะส่งผลให้นักเรียนอาชีวศึกษาเอกชนมีคุณลักษณะตามความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Senge, P. M. ที่กล่าวว่า องค์การแห่งการเรียนรู้มีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ 1) มีการคิดอย่างเป็นระบบ (System thinking) เป็นการคิดอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทุกด้าน คิดให้เป็นภาพรวม และมีความคิดเป็นหนึ่งเดียวที่ประกอบด้วยหน่วยต่างๆ ที่สัมพันธ์และเชื่อมติดกันทั้งหมด 2) มีสมาชิกที่มีความเป็นเลิศ (Personal mastery) เป็นความชำนาญในระดับพิเศษของบุคคล บุคคลสามารถขยายความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการได้อย่างต่อเนื่อง บุคคลสามารถตระหนักถึงผลของการกระทำ (Senge, Peter M, 1990)

3. การใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีความ

เหมาะสมอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนครได้อย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับ ชุติมา มุสิกานนท์ กล่าวว่า ควรมีการประเมินผลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างสมประสบการณ์จากการประยุกต์ใช้หลักการและทฤษฎีมากขึ้น กระบวนการเรียนการสอนเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่อาจารย์จะต้องดำเนินการให้นักศึกษาได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็มตามศักยภาพ (ชุติมา มุสิกานนท์, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภา มะเครือสี พบว่า การพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา กำหนดเป้าหมายบนเศรษฐกิจฐานความรู้ โครงสร้างหลักสูตรเน้นวิชาชีพ ใช้การเรียนรู้แบบฐาน สมรรถนะอาชีพ และวัดผลจากการเรียนรู้จากสภาพจริง การจัดการเรียนการสอนจัดการเรียน การสอนโดยเน้นการปฏิบัติจริง สื่อและเทคโนโลยีมีศูนย์สื่อและเทคโนโลยี มีศูนย์สื่อและ เทคโนโลยีโดยใช้ ICT และอินเตอร์เน็ต และมีศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาบุคลากร มีการฝึกอบรมสมรรถนะครูในการจัดการเรียนการสอนและภาษาอังกฤษ และกำหนดให้จัดการ กิจกรรมการใช้ภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศในอาเซียนและนอกอาเซียน (โสภา มะเครือสี, 2558)

สรุป

สรุปผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 4 กลยุทธ์ มีดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การเรียนรู้ร่วมกันเมื่อเกิดปัญหาต้องร่วมกันแก้ไข การคิดทำการใหญ่ต้องระดมสมองช่วยกันทำ จัดอบรม/สัมมนา เพื่อพัฒนาบุคลากร คัดเลือกบุคลากรไปศึกษาดูงานตามความต้องการของหน่วยงาน และจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับบุคลากร

กลยุทธ์ที่ 2 การมีค่านิยม และวิสัยทัศน์ร่วมกัน จัดทำคู่มือค่านิยมและวิสัยทัศน์ ประจำสถานศึกษา จัดประชุมเชิงวิชาการเพื่อกำหนดค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน จัดทำป้ายค่านิยมติดไว้ในสถานศึกษา จัดทำป้ายวิสัยทัศน์ติดไว้ตามอาคารเรียน และจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานตามกลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 3 การทำงานเป็นทีมแบบรวมพลัง จัดประชุมเชิงวิชาการเพื่อแนะนำการปฏิบัติงานและประเมินผลให้ค่าตอบแทนที่ยุติธรรม สอนงานที่สำคัญบางอย่างแก่บุคลากร จัดหาอุปกรณ์การทำงานให้แก่บุคลากร และสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากร

กลยุทธ์ที่ 4 การมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ผู้บริหารทำตัวเป็นกันเองกับบุคลากรมีมนุษย์สัมพันธ์กับทุกคน วางเรียบการปฏิบัติงานที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ส่งเสริมสนับสนุนความก้าวหน้าของลูกน้อง และผู้บริหารปกครองด้วยธรรมาภิบาล

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิจัยรูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงที่มีประสิทธิผลสำหรับสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร หรือสถานศึกษาในสังกัดหน่วยงานอื่น

2. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรนำแนวทางการจัดการความรู้ไปเผยแพร่ และให้การสนับสนุนในเรื่องการบริหารสถานศึกษา โดยการจัดการอบรมหรือจัดทำคู่มือแนวทางการบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร หรือสถานศึกษาในสังกัดหน่วยงานอื่น

4. ครูและบุคลากรในสถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสกลนคร ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการความรู้ของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ชุติมา มุสิกานนท์. (2561). รูปแบบการจัดการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาการบริหารการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 5(1), 36-46.

ดวงนภา มกรานุรักษ์. (2554). อนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2554-2564). ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เด่น ชะเนติยัง. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1. วารสารวิชาการคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย มหาวิทยาลัยมหิดล, 10(3), 25-33.

ธีระ รุญเจริญ. (2553). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคใหม่ ยุคปฏิรูปการศึกษาเพื่อปฏิรูปรอบ 2 และการประเมินภายนอกรอบ 3 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

นิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 7(2), 25-33.

ปรีชา วิหคโต. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในโรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 จังหวัดสกลนคร. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 24(3), 62-72.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

โสภา มะเครือสี. (2558). ยุทธศาสตร์การจัดการอาชีวศึกษาในบริบทอาเซียน ของวิทยาลัยสารพัดช่างสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

อภิชาติ ตีรสวัสดิชัย. (2558). อนาคตภาพการอาชีวศึกษาเอกชนไทยในยุคประชาคมอาเซียน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Senge, Peter M. (1990). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. New York: Doubleday.

บุพปัจจัยของความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา*

THE ANTECEDENTS OF INTENTION TO SUPPORTED THAI'S PRODUCTS OF VIETNAMESE CONSUMERS AND CAMBODIAN CONSUMERS

ธนัท ธนาบริบูรณ์
Thanat Tanaboriboon
สุดาวรรณ สมใจ
Sudawan Somjai
ชาญเดช เจริญวิริยะกุล
Chandej Charoenwiriyaku
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: thanat@tnk.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณค่าตราสินค้า ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า สิ่งกระตุ้นทางการตลาด และ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติที่มีต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยการวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคในประเทศเวียดนาม และประเทศกัมพูชาที่มีประสบการณ์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศไทย จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

สิ่งกระตุ้นทางการตลาดมีอิทธิพลโดยรวมต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา มากที่สุด รองลงมา คือ คุณค่าตราสินค้า ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ และภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ นักลงทุนชาวไทยสามารถนำข้อค้นพบมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการส่งออก รวมถึงการบริหารจัดการกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด และการสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพื่อพัฒนาภาพลักษณ์และคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ตราสินค้าองค์กร รวมถึงประเทศไทย อันถือเป็นก้าวสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความตั้งใจที่จะสนับสนุนสินค้าไทยของ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

ผู้บริโภคชาวอาเซียนต่อไปในอนาคต ขณะที่กระทรวงพาณิชย์สามารถใช้ผลการศึกษาในการวางแผนและกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้เกิดความตั้งใจที่จะสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริโภคชาวเวียดนาม และผู้บริโภคชาวกัมพูชา ซึ่งถือได้ว่าเป็นตลาดสำคัญสำหรับนักธุรกิจไทยในการส่งออกไปสู่ตลาดอาเซียน

คำสำคัญ: บุพปัจจัย, ความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย, สิ่งกระตุ้นทางการตลาด, คุณค่าตราสินค้า, ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า

Abstract

The objectives of this research were to study the influences of brand equity, country of origin image, marketing stimuli, and national pride on the intention to support Thai goods. This research employed a quantitative method. The sample consisted of 400 consumers in Vietnam and Cambodia who had the experience of using goods originating from Thailand, obtained by multi-stage sampling. The size of the sample was determined based on the criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model.

The research findings:

Showed that marketing stimuli had the highest overall influence on the intention to support Thai goods among consumers in the Vietnam and Cambodia countries, followed by brand equity, national pride, and country of origin image, respectively. These research findings can serve as guidelines for Thai investors to manage their export businesses and marketing strategies as well as to communicate effectively in order to enhance the image and value of their products, organizational brands, and Thailand as s whole. This represents an important step to promote the intention to support Thai products among consumers in Vietnam and Cambodia countries. Moreover, the Ministry of Commerce can use these findings in planning and determining policies to promote the intention to support Thai products among consumers in the ASEAN region, especially those from Vietnam and Cambodia, who serve as important markets for Thai entrepreneurs.

Keywords: Antecedents, Intension To Support Thai Goods, Marketing Stimuli, Brand Equity, Country Of Origin Image

บทนำ

การก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC อย่างเต็มตัวในช่วงปี พ.ศ. 2559 ส่งผลให้ภูมิภาคอาเซียนกลายเป็นตลาดที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศ CLMV (Cambodia-Laos-Myanmar-Vietnam) อันประกอบด้วย ประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม ข้อมูลจากกรมการค้าต่างประเทศ (กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2560) เผยให้เห็นว่าปี พ.ศ. 2560 ผลการสำรวจพบว่า มูลค้าการค้ารวมของประเทศไทยกับกลุ่มประเทศ CLMV เพิ่มสูงขึ้นเป็น 1,212,983.10 ล้านบาท โดยประเทศเวียดนาม มีมูลค่าการค้ากับไทยทั้งหมดสูงที่สุด เท่ากับ 563,975.07 ล้านบาท ขณะที่ประเทศกัมพูชา มีมูลค่าการค้ากับประเทศไทย เท่ากับ 209,003.16 ล้านบาท ซึ่งถือว่าสูงขึ้นกว่าปีก่อนอย่างชัดเจน

ตลาดเปิดใหม่อย่าง CLMV จึงเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจ ทั้งในด้านของการกระจายความเสี่ยงจากตลาดในประเทศที่โตช้าและมีการแข่งขันที่รุนแรง ปริมาณชนชั้นกลางที่มากขึ้นและอัตราความยากจนที่ลดลงของประเทศกลุ่ม CLMV ส่งผลให้มีความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคและบริการต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้สะท้อนจากการใช้จ่ายภาคครัวเรือนมีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นหลายเท่าตัวในไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยธุรกิจที่มีโอกาสสูงในการขยายออกไปตลาดใหม่เหล่านี้ ได้แก่ ธุรกิจก่อสร้างที่อยู่อาศัยและวัสดุก่อสร้าง ธุรกิจค้าปลีก ร้านสะดวกซื้อ ธุรกิจเกี่ยวกับความงามและสปา อาหารสำเร็จรูปและเครื่องอุปโภคบริโภค ธุรกิจร้านอาหาร เป็นต้น (พิชญ์สินี ฐิติสมบูรณ์, 2558)

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และได้รับการกล่าวถึงอีกครั้งกับบทบาทของ “Gateway to the World” สุดยอดพิกัดทางภูมิศาสตร์ เมืองท่าการขนส่งแห่งเวียดนามตอนเหนือประตูสู่จีน เมืองท่าน้ำลึกที่ใหญ่ที่สุดซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อการค้า การลงทุน และการกระจายสินค้าแห่งอนาคต เปิดศักยภาพและความพร้อมด้วยพื้นที่อุตสาหกรรมใหม่ที่มีความพร้อมด้านโลจิสติกส์และสาธารณูปโภคเต็มรูปแบบ (ฐานเศรษฐกิจ, 2560)

กัมพูชากลายเป็นประเทศที่มีความต้องการสินค้าและบริการที่มีคุณภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคชาวต่างชาติที่หลั่งไหลกันเข้าไปลงหลักปักฐานในประเทศ พร้อม ๆ กับชาวกัมพูชาเองที่มีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ ทั้งชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้น และกลุ่มคนรวยขั้นมหาเศรษฐีที่ยิ่งรวยมากขึ้น กรุงพนมเปญในอนาคตมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นเมืองนานาชาติ (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2558)

ทั้งประเทศเวียดนามและประเทศกัมพูชานั้นมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับสูง ประชาชนในประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีคุณภาพดีเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้ในภาพรวมจะเห็นได้ว่า สินค้าและบริการจากประเทศไทยถือว่าครองใจผู้บริโภคของทั้ง 2 ประเทศได้เป็นอย่างดี โดยประชากรในกลุ่ม CLMV นิยมสินค้าไทยอย่างแพร่หลายเนื่องจาก มีมุมมองและทัศนคติที่ดีต่อสินค้าไทย โดยมองว่า สินค้าไทยมี

มาตรฐานที่ดีกว่าสินค้าจาก จีน อินโดนีเซีย หรือของประเทศตนเอง (พิชญ์สินี ฐิติสมบูรณ์, 2558) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึง บุพปัจจัยของความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคกลุ่มประเทศ CLMV (ของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา) ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุ ที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวอาเซียน โดยเฉพาะชาวเวียดนามและชาวกัมพูชา อีกทั้งยังสามารถนำผลการศึกษาที่ได้มากำหนดกลยุทธ์หรือใช้เพื่อประกอบการวางแผนนโยบายด้านการตลาดและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับภาครัฐและเอกชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับบริบททางการค้าในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ คือ เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณค่าตราสินค้า ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า สิ่งกระตุ้นทางการตลาด และความภาคภูมิใจในความเป็นชาติที่มีต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ผู้บริโภคในประเทศเวียดนาม จำนวน 95,977,612 คน และผู้บริโภคในประเทศกัมพูชา จำนวน 16,076,370 คน ที่มีประสบการณ์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธี คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Kline R. B., 2005) และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตทั้งสิ้น 17 ตัวแปร ดังนั้นมีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 340 ตัวอย่าง อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างไว้ที่ 400 ตัวอย่างจาก คอกค์ และฮาดายา่ (Kock N. & Hadaya P., 2018) ได้เสนอว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาด 400 ตัวอย่างถือว่า ดีมาก และเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน จำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มจำนวนเท่า ๆ กัน ในทั้ง 2 ประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC 0.66-1.00 ซึ่ง มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟ่า) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีค่าระหว่าง 0.734 ถึง 0.898 และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.976 กล่าวได้ว่า มาตรวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อถือได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในเมืองเศรษฐกิจสำคัญในประเทศเวียดนามจำนวน 17 พื้นที่ และประเทศกัมพูชาจำนวน 25 พื้นที่ ศึกษาตั้งแต่มีนาคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2561

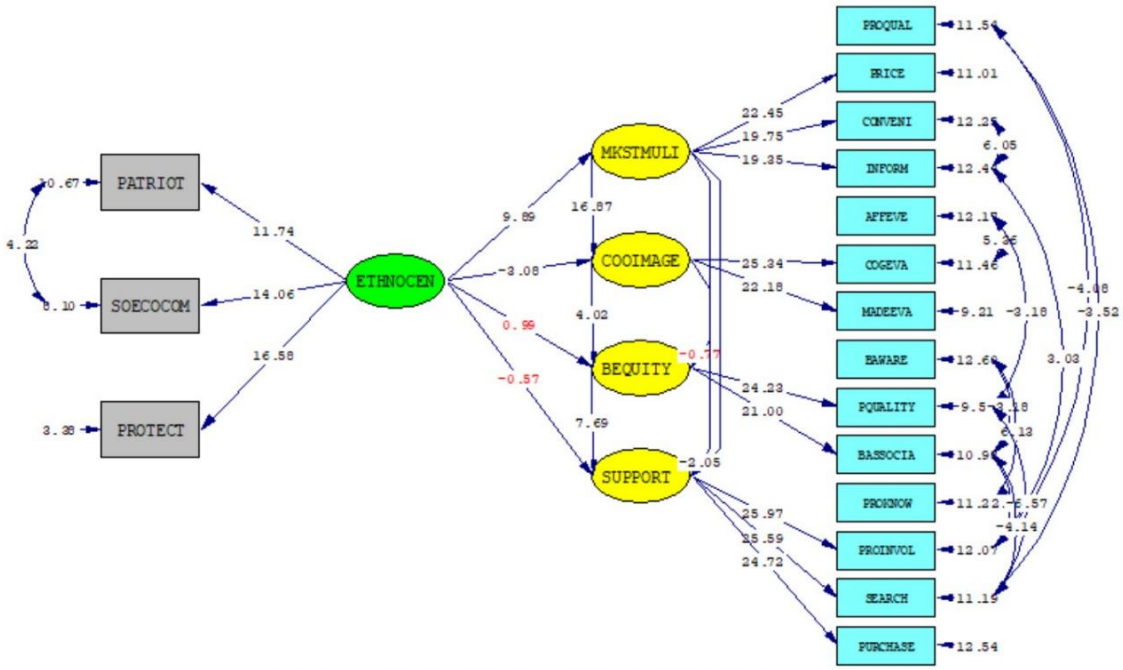
ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น หมายความว่าข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (Good Fit) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ดัชนีการเข้าได้ดีกับข้อมูล

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูล	ก่อนปรับปรุงแบบจำลอง	ภายหลังปรับปรุงแบบจำลอง
Chi-square/df	น้อยกว่า 3.00	4.88	2.25
RMSEA	น้อยกว่า 0.06	0.099	0.056
RMR	น้อยกว่า 0.05	0.032	0.022
GFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.86	0.94
AGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.81	0.90
CFI	มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป	0.98	0.99
PGFI	มีค่าตั้งแต่ 0.50ขึ้นไป	0.62	0.57
CN	ขนาดไม่ต่ำกว่า 200	120.83	249.10

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพ

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (T - Value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ขึ้นอยู่กับ คุณค่าตราสินค้า ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า สิ่งกระตุ้นทางการตลาด และ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

SUPPORT = 0.76*BEQUITY - 0.07*COOIMAGE + 0.25*MKSTMULI

(0.067) (0.071) (0.11)

11.36 -0.98 2.36

+ 0.01*ETHNOCEN, Errorvar. = 0.14 , R^2 = 0.86

(0.036) (0.019)

0.18 7.52

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ขึ้นอยู่กับ คุณค่าตราสินค้า และสิ่งกระตุ้นทางการตลาด โดยสามารถอธิบายการผันแปรของความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ได้ร้อยละ 86 ขณะที่ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า และความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ไม่มีผลทางตรงต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย

2. คุณค่าตราสินค้า ขึ้นอยู่กับ ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า สิ่งกระตุ้นทางการตลาด และ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

BEQUITY = 0.29*COOIMAGE + 0.64*MKSTMULI - 0.06*ETHNOCEN,
(0.11) (0.14) (0.049)
2.57 4.79 -1.19
Errorvar. = 0.23 , R^2 = 0.77
(0.030)
7.81

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า คุณค่าตราสินค้า ขึ้นอยู่กับ ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า และ สิ่งกระตุ้นทางการตลาด โดยสามารถอธิบายการผันแปรของคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 77 ขณะที่ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ไม่มีผลทางตรงต่อ คุณค่าตราสินค้า

3. ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ขึ้นอยู่กับ สิ่งกระตุ้นทางการตลาด และ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

COOIMAGE = 0.97*MKSTMULI - 0.13*ETHNOCEN, Errorvar.= 0.19, R^2 = 0.82
(0.064) (0.042) (0.035)
15.80 -3.07 5.37

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ขึ้นอยู่กับ สิ่งกระตุ้นทางการตลาด และ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ได้ร้อยละ 82

4. สิ่งกระตุ้นทางการตลาด ขึ้นอยู่กับ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

MKSTMULI = 0.57*ETHNOCEN, Errorvar.= 0.68 , R^2 = 0.32
(0.057) (0.076)
9.87 8.86

ผลการวิเคราะห์ พบว่า สิ่งกระตุ้นทางการตลาด ขึ้นอยู่กับ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของสิ่งกระตุ้นทางการตลาด ได้ร้อยละ 32

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (ภาพที่ 1) แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวเวียดนาม

และชาวกัมพูชา ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
คุณค่าตราสินค้า	0.76	-	0.76
ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า	-	0.22	0.22
สิ่งกระตุ้นทางการตลาด	0.25	0.63	0.88
ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ	-	0.44	0.45

จากตารางที่ 2 พบว่า สิ่งกระตุ้นทางการตลาดมีอิทธิพลโดยรวมต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา มากที่สุด รองลงมา คือ คุณค่าตราสินค้า ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ และภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา พบว่า คุณค่าตราสินค้ามีอิทธิพลโดยรวมต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา มากที่สุด รองลงมาคือ สิ่งกระตุ้นทางการตลาด ขณะที่ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า และความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ ส่งผลทางอ้อมต่อความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา เท่านั้น

อภิปรายผล

1. ความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทย ขึ้นอยู่กับ 1) คุณค่าตราสินค้า และ 2) สิ่งกระตุ้นทางการตลาด เป็นเพราะว่า คุณค่าตราสินค้าช่วยสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการตัดสินใจของลูกค้า ลูกค้ามีการรับรู้ในแง่ที่ดี ก็จะซื้อสินค้านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แคปเฟอเรอ ที่กล่าวว่าตราสินค้าที่ดีจะช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า เนื่องจากช่วยลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้านั้น (Kapferer J. N., 2012) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทาเซอร์รู และ ซาเลฮูดิน ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตราสินค้าระดับโลกกับความภาคภูมิใจในความเป็นชาติของผู้บริโภคน้ำอัดลม (Soft Drink) วัยรุ่นใน Greater Jakarta ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลเชิงบวกโดยตรงกับความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค ขณะที่สิ่งกระตุ้นทางการตลาด ทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความ

ต้องการของตนจากกระบวนการทางการตลาด (Tasurru H. H. & Salehudin I., 2014) สอดคล้องกับการศึกษาของ อาเม็ด และจูดิ พบว่า ผู้บริโภคในเขต Klang Valley ประเทศมาเลเซีย เต็มใจที่จะจ่ายซื้ออาหารเกษตรอินทรีย์ในราคาที่แพงขึ้น (Pay Higher Price) อันเป็นผลจากคุณค่าที่รับรู้ได้จากผลิตภัณฑ์ (Value Of The Product) คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์และการสื่อสารการตลาด รวมถึงราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการขาย มีส่วนสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคทั้งสิ้น การให้ข้อมูลผ่านการสื่อสารการตลาดถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเปลี่ยนทัศนคติของผู้บริโภค (Ahmed S. N. B. & Judhi N., 2010) ผลการศึกษาของ เจิ้น และแมนโซริ (Zhen J. S. & Mansori S., 2012) พบว่า การให้ข้อมูลผ่านนิตยสาร หนังสือพิมพ์และ รายการโทรทัศน์ มีประสิทธิภาพอย่างมากต่อการสร้างการตระหนักรู้ในอาหารเกษตรอินทรีย์รวมถึงกระตุ้นให้เกิดความตั้งใจซื้ออาหารเกษตรอินทรีย์ในผู้บริโภควัยรุ่นหญิงในประเทศมาเลเซีย ดังนั้นการให้ข้อมูลที่เหมาะสมส่งผลให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมการบริโภคในที่สุด (Bee Lian S. et al., 2016) ขณะที่ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าส่งผลทางอ้อม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ออร์ไบซ์ และ พาพาโดปูลอส พบว่า การประเมินด้านความรู้สึกที่บุคคลมีต่อประเทศแหล่งกำเนิดสินค้ามีอิทธิพลโดยตรงกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค ส่วนความภาคภูมิใจในความเป็นชาตินั้นส่งผลทางอ้อมผ่านสิ่งกระตุ้นทางการตลาด หมายความว่า องค์กรธุรกิจพยายามที่จะทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความต้องการของตนเอง โดยผ่านสิ่งกระตุ้นทางการตลาด โดยการหล่อหลอมพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้บริโภค ผู้บริโภคจะเกิดทางเลือกขึ้นเมื่อต้องตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ ซึ่งความรู้สึกภูมิใจในความเป็นชาตินั้นสามารถอธิบายถึงความชื่นชอบในสินค้าและบริการภายในประเทศ ขณะเดียวกันก็แสดงถึงอคติของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าจากต่างประเทศด้วยเช่นกัน (Orbaiz L. V. & Papadopoulos N., 2003)

2. คุณค่าตราสินค้า ขึ้นอยู่กับ ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า และ สิ่งกระตุ้นทางการตลาด เป็นเพราะว่า ภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าช่วยสร้างทัศนคติในแง่บวกต่อตราสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทูลิปา และ มัลจานิ ศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสมาร์ทโฟนของผู้บริโภคในสุราบายา ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า ภาพลักษณ์ของประเทศแหล่งกำเนิดสินค้ามีผลต่อภาพลักษณ์ของตราสินค้า และเนื่องจากคุณค่าตราสินค้าส่วนหนึ่งเกิดจากอิทธิพลของการใช้สื่อ และรายการส่งเสริมการขายเพื่อสร้างการรับรู้แก่ลูกค้า ผู้บริโภคมักประสบปัญหาในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เนื่องจากข้อมูลในการนำเสนอที่ไม่ชัดเจน หรือไม่เพียงพอ (Tulipa D. & Muljani N., 2015) ผลการศึกษาของ บี เหลียน วาฟารี และ แมนโซรี่ พบว่า การให้ข้อมูลที่เหมาะสมทั้งจากภาครัฐและเอกชน จะส่งผลให้ผู้บริโภครับรู้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้อง (Bee Lian S. et al., 2016) และสอดคล้องกับงานของ อบริล และ โรดิเกซ-คาโนวาส

ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการส่งเสริมคุณค่าตราสินค้าของผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้าเฉพาะมากที่สุด คือ การสื่อสารการตลาดภายในร้าน รองลงมาคือ การกระจายสินค้าภายในร้าน และกลยุทธ์การตั้งราคา (Abril C. & Rodriguez-Cánovas B, 2016)

3. ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า ขึ้นอยู่กับ สิ่งกระตุ้นทางการตลาด และความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ เนื่องจากภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ผู้บริโภคใช้เพื่อแยกความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์ เปรียบเสมือนดัชนีชี้วัดคุณภาพของสินค้าและบริการนั้นด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้บริโภคมักใช้ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ รวมถึงใช้อ้างอิงคุณสมบัติอื่น ๆ ของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ เมื่อคุณภาพสินค้าดี ย่อมทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศดีตามไปด้วย ขณะที่ภาพลักษณ์ประเทศแหล่งกำเนิดสินค้ามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นชาติ (Lee D. & Ganesh G., 1999) เนื่องจาก ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติส่งผลกระทบต่อทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมการอุปโภคบริโภคของบุคคลที่มีต่อสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่บุคคลนั้นต้องเลือกซื้อสินค้าหรือบริการที่มีถิ่นกำเนิดจากต่างประเทศ หรือสินค้านำเข้า ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ ภาวะการจ้างงานในประเทศ รวมถึงอาจถูกมองว่า เป็นคนที่ไม่รักชาติได้ (Shimp T. A. & Sharma S. , 1987)

4. สิ่งกระตุ้นทางการตลาด ขึ้นอยู่กับ ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ เนื่องจากความภาคภูมิใจในความเป็นชาติของผู้บริโภค มีส่วนสำคัญต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับผลิตภัณฑ์ใด ๆ ในกลุ่มผู้บริโภคบางกลุ่ม โดยผู้บริโภคที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติสูงจะรู้สึกต่อต้าน และใช้ความเชื่อของตนเอง เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจซื้อสินค้าต่างประเทศ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคจะเกิดทางเลือกขึ้นเมื่อต้องตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ เนื่องจาก ผู้บริโภคที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติสูงจะมีทัศนคติที่ดีต่อสินค้าที่ผลิตในประเทศของตนเอง มากกว่าสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อสิ่งกระตุ้นทางการตลาดสอดคล้องกับสภาพบริบทความเป็นจริงของประเทศเป้าหมายเมื่อผู้บริโภคในประเทศนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อนโยบายการปกป้องทางการค้า ย่อมหมายถึง แนวโน้มที่สินค้าและบริการในประเทศจะมีคุณภาพต่ำลง และมีราคาสูงขึ้น ดังนั้นเมื่อมีสิ่งกระตุ้นทางการตลาด เช่น คุณภาพสินค้าที่ดี ราคาเหมาะสม ทำให้ผู้บริโภคในประเทศมีโอกาสได้ซื้อสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพสูงขึ้น

สรุป

อนาคตของสินค้าไทยในประเทศเวียดนามและกัมพูชานั้นถือว่าสดใส อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชา มีแนวโน้มที่จะต่อต้านการซื้อสินค้า

หรือบริการที่ผลิตจากต่างประเทศ หากประเทศเวียดนาม และประเทศกัมพูชา สามารถผลิตสินค้าได้เอง ซึ่งความภาคภูมิใจในชาติของชาวเวียดนาม และชาวกัมพูชามีผลในทางลบต่อภาพลักษณ์ของประเทศแหล่งกำเนิดสินค้า เพราะภาพลักษณ์ของประเทศแหล่งกำเนิดสินค้านั้นถูกลดทอนจากการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ผ่านสื่อต่าง ๆ จนเกิดความคุ้นเคยและเลือกพิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็นประโยชน์กับตนเองมากกว่า ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าคุณภาพผลิตภัณฑ์ ราคา ความสะดวก/ความพร้อมใช้งาน และการสื่อสารข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมความเข้าใจรวมถึงปรับเปลี่ยนทัศนคติบางอย่างเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภค ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคทั้งสิ้น

ภาพลักษณ์ของประเทศแหล่งกำเนิดสินค้าที่พัฒนาแล้ว (developed) กำลังพัฒนา (developing) และด้อยพัฒนา (less developed) มีผลต่อทัศนคติของผู้บริโภค หรืออีกนัยหนึ่งคือ ผู้ผลิตจากประเทศที่ด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนาต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากกว่าผู้ผลิตจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ขณะเดียวกัน ในมุมมองของผู้บริโภคชาวเวียดนามและกัมพูชา ประเทศไทยถือเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี และไว้วางใจได้ ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการชาวไทยอาศัยภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศเพื่อทำการค้ากับทั้งสองชาติ ภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยถูกส่งผ่านไปยังตราสินค้าหลายประเภทผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจะพบว่า สินค้าไทยมีการตระหนักรู้ในตราสินค้าในระดับสูง อันเนื่องจากความคุ้นเคยและการรับรู้ในคุณภาพที่ดีกว่าตราสินค้าจากประเทศจีน รวมถึงประเทศคู่แข่งทางการค้าอื่น ๆ เช่น มาเลเซีย เป็นต้น

ความรู้ความเข้าใจที่ดีในผลิตภัณฑ์จากประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจสนับสนุนสินค้าไทยของผู้บริโภค ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความคุ้นเคยในสินค้าและบริการของไทย หรือบางส่วนอาจเกิดจากความเกี่ยวพันกับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ของผู้บริโภค กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวพันกับผู้บริโภคสูง เช่น บ้าน รถยนต์ เครื่องสำอาง หรือยารักษาโรค จะส่งผลให้ผู้บริโภคต้องหาข้อมูลเป็นจำนวนมากเพื่อสนับสนุนการบริโภคของตน ขณะที่ผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวพันต่ำ เช่น สบู่ หรือ ยาสีฟัน จะมีการหาข้อมูลที่น้อยกว่าตามไปด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่า ความตั้งใจค้นหาข้อมูล สามารถสะท้อนถึงความตั้งใจสนับสนุนผลิตภัณฑ์ใด ๆ ของผู้บริโภคได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจาก ผู้บริโภคที่มีความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติ ผู้ประกอบการ หรือนักลงชาวไทยต้องออกแบบส่วนประสมทางการตลาดให้สอดคล้องกับสภาพบริบทความเป็นจริงของประเทศเป้าหมายโดยต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม และ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศนั้น ๆ ร่วมด้วย การตั้งราคาที่ดีควรสะท้อนถึงคุณค่าที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ การตั้ง

ราคาที่ต่ำเกินไปเพื่อหวังผลทางการแข่งขันอาจให้ผลที่ไม่ดีนักต่อการสร้างคุณค่าให้กับตราสินค้า

2. ผู้ประกอบการ หรือนักลงชาวไทยต้องสร้างคุณค่าให้กับตราสินค้า โดยการสร้างความตระหนักรู้ในตราสินค้า เช่น ความเพียงพอของผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้าช่วยส่งเสริมให้ผู้บริโภคเกิดทัศนคติที่ดีต่อตราสินค้า รวมถึงการมีสินค้าที่เพียงพอต่อความต้องการเสมอจึงส่งเสริมให้คุณค่าตราสินค้านั้นเพิ่มสูงขึ้น และควรใช้ควบคู่กับการสื่อสารภายในร้าน จะทำให้ผู้บริโภคจะจดจำหรือระลึกถึงตราสินค้านั้น ซึ่งการตระหนักรู้ในตราสินค้าถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในคุณค่าตราสินค้าไม่ว่าจะเป็นสินค้าและบริการ

3. ผู้ประกอบการ หรือนักลงทุนชาวไทยที่ต้องการก้าวเข้าสู่ตลาดโลก ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบตราสินค้าและวางกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้เท่าทันต่อการแข่งขันในตลาดระหว่างประเทศต่อไป ซึ่งประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ผู้ประกอบการ หรือนักลงทุนชาวไทยต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากกว่าผู้ผลิตจากประเทศที่พัฒนาแล้ว

4. ความภาคภูมิใจในความเป็นชาตินั้นจะถูกหักล้างด้วยชื่อเสียงของบริษัทผู้ผลิตสินค้าที่แข็งแกร่ง ขณะที่ความภาคภูมิใจในความเป็นชาติยังส่งผลในเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของตราสินค้าอยู่ ผู้วิจัยจึงเสนอให้บริษัทผู้ผลิตสินค้าแสดงถึงภาพลักษณ์ระดับโลกเพื่อลดทอนความรู้สึกต่อต้านจากความภาคภูมิใจในความเป็นชาติลง และควรคำนึงถึงความสมดุลระหว่างระดับโลก และความเป็นท้องถิ่นให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2560). ข้อมูลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2559-2560. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.dft.go.th/bts/

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2558). ประเทศกัมพูชา. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.ditp.go.th/contents_attach/ 169851/169851.pdf

ฐานเศรษฐกิจ. (2560). Deepening CLMV Urbanization เจาะลึกศักยภาพ 4 เมืองใหม่ เตรียมพร้อมสู่การลงทุนเต็มรูปแบบ. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.thansettakij.com/content/131904

พิชญ์สินี ฐิติสมบูรณ์. (2558). ส่องโอกาส วางกลยุทธ์เจาะตลาด CLMV. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2560 จาก https://www.scbeic.com/th/detail/ product/1480

Abril C. & Rodriguez-Cánovas B. (2016). Marketing mix effects on private labels brand equity. European Journal of Management and Business Economics, 25(3), 168-175.

Ahmed S. N. B. & Judhi N. (2010). Organic food: A study on demographic characteristics and factors influencing purchase intentions among consumers in Klang Valley. International Journal of Business and Management, 5(2), 105-118.

Bee Lian S. et al.. (2016). The Effects of Marketing Stimuli Factors on Consumers' Perceived Value and Purchase of Organic Food in Malaysia. Jurnal Pengurusan (UKM Journal of Management), 47(1), 119-130.

Kapferer J. N. (2012). The new strategic brand management: Advanced insights and strategic thinking. London United Kingdom: Kogan page publishers.

Kline R. B. (2005). Principle and practice of structural equation modeling. New York: Guilford.

Kock N. & Hadaya P. (2018). Minimum sample size estimation in PLS-SEM: The inverse square root and gamma- exponential methods. Information Systems Journal, 28(1), 227-261.

Lee D. & Ganesh G. (1999). Effects of partitioned country image in the context of brand image and familiarity: A categorization theory perspective. International Marketing Review, 16(1), 18-41.

Orbaiz L. V. & Papadopoulos N. (2003). Toward a model of consumer receptivity of foreign and domestic products. Journal of International Consumer Marketing, 15(3), 101-126.

Shimp T. A. & Sharma S. . (1987). Consumer ethnocentrism: Construction and validation of the CETSCALE. Journal of marketing research, 24(3), 280-289.

Tasurru H. H. & Salehudin I. (2014). Global brands and consumer ethnocentrism of youth soft drink consumers in Greater Jakarta. ASEAN marketing journal, 4(2), 77-88.

Tulipa D. & Muljani N. (2015). The country of origin and brand image effect on purchase intention of smartphone in Surabaya-Indonesia. Mediterranean Journal of Social Sciences, 6(5), 64-70.

Zhen J. S. & Mansori S. (2012). Young female motivations for purchase of organic food in Malaysia. International Journal of Contemporary Business Studies, 3(5), 61-72.

สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก*

SPECIAL ECONOMIC ZONE PROBLEMS MANAGEMENT STRATEGY SUPPORT MECHANISM AND PUBLIC PARTICIPATION AFFECTING THE EFFICIENCY IN THE MANAGEMENT OF TAK SPECIAL ECONOMIC ZONE

ภัสสิมนต์ เตชะทวีพัฒน์
Phatsimon Techathawiphat
นพดล บุรณนัฏ
Nopadol Burananuth
ณัฐณภรณ์ เอกนราจินดาวัฒน์
Natnaporn Aeknarajindawat
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suansunandha Rajabhat University, Thailand
E-mail: ps.success5@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของสภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 340 คน กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยเกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า กลไกสนับสนุนมีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมากที่สุด รองลงมา คือ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ การมีส่วนร่วมของประชาชน และ กลยุทธ์การบริหารงานตามลำดับ ผลของการวิจัยนี้ กระทรวงมหาดไทยสามารถนำข้อค้นพบไปใช้ในการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นของไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำกับดูแลและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

คำสำคัญ: เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก, สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ, กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน, การมีส่วนร่วมของประชาชน, ประสิทธิภาพในการบริหาร

Abstract

The objectives of this research were to study the influences of special economic zone problems, strategy management, support mechanism, and public participation on efficiency in the management of Tak special economic zone. This research employed a quantitative method. The sample consisted of 340 People living in the regional administrative area of Mae Sot District, Tak Province, obtained by multi-stage sampling. The size of the sample was determined based on the criterion of 20 times the observed variables. Data were collected with the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model. The research findings showed that support mechanism had the highest overall influence on efficiency in the management of Tak special economic zone, followed by special economic zone problems, public participation, and strategy management, respectively. These research findings The Ministry of Interior can use the findings to manage other special economic zones in Thailand. Which will be useful for supervision and effective coordination with relevant agencies.

Keywords: Tak Special Economic Zone, The Problem Of Special Economic Zone, Strategy Management Support Mechanism, Public Participation, Management Efficiency

บทนำ

การจัดตั้ง “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” (Special Economic Zone: SEZ) ในพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับลาว เมียนมาร์ กัมพูชา และ มาเลเซีย จะมีลักษณะที่แตกต่างจากเขตเศรษฐกิจพิเศษที่เคยจัดตั้งบริเวณนิคมอุตสาหกรรมของพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่ด้านในของประเทศ ทำให้การควบคุมการเคลื่อนย้ายสินค้า แรงงาน และการจัดการผลกระทบต่าง ๆ ไม่ซับซ้อนมากนัก เขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว เป็นบริเวณพื้นที่ที่คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) (คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.), 2556) กำหนดให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งรัฐจะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน สิทธิประโยชน์การลงทุน การบริหารแรงงานต่างด้าวไป-กลับ การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One-Stop Service) และอื่น ๆ ที่จำเป็น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ

กระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างฐานการผลิตที่เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศอาเซียน ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรอีกทั้งยังเป็นการช่วยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงและช่วยพัฒนาเมืองชายแดนได้ด้วย ซึ่งหลักการที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่เอื้อประโยชน์ต่อการลงทุน 3 ประการ คือ 1) เขตเศรษฐกิจพิเศษไม่มีการจำกัดประเภทธุรกิจ โดยนอกจากอุตสาหกรรมแล้ว ผู้ประกอบการภายในเขตเศรษฐกิจยังสามารถประกอบธุรกิจการเกษตร การปศุสัตว์ การประมง การท่องเที่ยว การขนส่ง การเคหะก่อสร้าง การวิจัยการผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง ตลอดจนการค้าและการบริการด้วย 2) ผู้อาศัยและผู้ประกอบการธุรกิจในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะต้องได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีอากร และ 3) องค์การบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจะต้องมีอำนาจอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ผู้ประกอบธุรกิจและผู้อาศัยในเขตเศรษฐกิจพิเศษทุกเรื่อง เพื่อให้การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (สุณัฐวีย์ น้อยโสภา, 2558)

อำเภอแม่สอด อำเภออรัญประเทศ และอำเภอสะเดา เป็นพื้นที่ที่จัดได้ว่ามีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ รวมทั้งยังมีฐานการผลิตในอุตสาหกรรมและการค้ารองรับไว้แล้ว โดยเฉพาะอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จัดได้ว่ามีความพร้อมมากที่สุดในการจัดตั้งเป็น SEZ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก รวมไปถึงธุรกิจคลังสินค้า ศูนย์กระจายสินค้า และบริการด้าน โลจิสติกส์ นอกจากนี้ แม่สอดยังเป็นประตูหน้าด่านที่สำคัญในการเชื่อมโยงการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเข้าสู่กรุงย่างกุ้ง ประเทศเมียนมาร์ และยังสามารถการเชื่อมโยงด้านการผลิตโดยตรงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดีที่ตั้งอยู่ห่างออกไปเพียงประมาณ 10 กิโลเมตรเท่านั้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ช่วยส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาและขับเคลื่อนให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษคู่ขนานร่วมกันในอนาคต เพื่อสร้างความเข้มแข็งในด้านการค้าการลงทุนระหว่างไทยและเมียนมาร์อีกด้วย อีกทั้งในส่วนของแรงงานแม่สอดมีความพร้อมในเรื่องแรงงานต่างด้าวจากเมียนมาร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือที่พร้อมจะป้อนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก (Labor-Intensive Industry) เช่น สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง เป็นต้น และด้วยความได้เปรียบในด้านภูมิศาสตร์ในฐานะประตูฝั่งตะวันตกของไทยบนระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก หรือ East West Economic Corridor (EWEC) พื้นที่บริเวณนี้จึงมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนำร่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศ (อดิเรก ฟั่นเขียว, 2557)

นอกเหนือจากนี้ ปัญหาและอุปสรรคพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอยู่หลายประการ รวมถึงการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ 1) ความแตกต่างของพื้นที่ที่จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากร แรงงาน เส้นทางการคมนาคม ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค ซึ่งมีความแตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน 2) ความเห็นด้วยของประชาชนในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เนื่องจากความหวั่นวิตกกับการเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้น ที่ส่งผลกระทบกับการดำรงชีวิตสิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นใจในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน จะเกิดแรงต่อต้าน ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3) การบริหารงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายหรืองบประมาณสนับสนุนที่ยังขาดความต่อเนื่องในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล 4) ปัญหาความไม่สงบทางการเมือง ภัยจากการก่อการร้ายและภัยจากธรรมชาติ และ 5) ปัญหาเรื่องการแข่งขันระดับประเทศที่แต่ละประเทศมุ่งส่งเสริมการลงทุน และการให้สิทธิประโยชน์เพื่อส่งเสริมการลงทุน จึงทำให้นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศมีทางเลือกอื่นในการตัดสินใจลงทุน (สุณัฐวีย์ น้อยโสภา, 2558)

ด้วยปัจจัยแห่งสถานการณ์ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ผู้วิจัยประสงค์ที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยมุ่งศึกษาสภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของสภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเน้นการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบและข้อสรุปต่าง ๆ ของเรื่องที่ทำการศึกษาและวิจัย ข้อค้นพบที่ได้สามารถใช้ได้กว้างขวางทั่วไปโดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยมาตรวัดตัวแปรประจักษ์ทุกตัวตามกรอบแนวคิดและผ่านการทดสอบความถูกต้องในเนื้อหา ความเชื่อถือได้ รวมถึงความใช้ได้ในทางปฏิบัติ (Practicality) มีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาชน และประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 10 ตำบล ประกอบด้วย 1) ตำบลแม่สอด จำนวน 31,362 คน 2) ตำบลแม่กุ จำนวน 10,219 คน 3) ตำบลพะวอ จำนวน 5,257 คน 4) ตำบลแม่ตาว จำนวน 6,669 คน 5) ตำบลแม่กาษา จำนวน 11,299 คน 6) ตำบลท่าสายลวด จำนวน 7,899 คน 7) ตำบลแม่ปะ จำนวน 11,992 คน 8) ตำบลมหาวัน จำนวน 13,562 คน 9) ตำบลด่านแม่ละเมา จำนวน 7,683 คน และ 10) ตำบลพระธาตุผาแดง จำนวน 6,045 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 111,954 คน (อำเภอแม่สอดจังหวัดตาก, 2551)

สำหรับการพิจารณาความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการพิจารณาถึงขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการเชิงโครงสร้าง โดยใช้เครื่องมือทางเทคนิคสถิติ Structural Equation Modeling (SEM) ในการวิเคราะห์ โดยมีตัวแปรประจักษ์ทั้งสิ้น 17 ตัว ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจน (Rule Of Thumb) ที่นักสถิติวิเคราะห์ตัวแปรพหุนิยมใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 คน ต่อตัวแปรประจักษ์ในการวิจัยหนึ่งตัวแปร (Grace J. B., 2008) ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและเพียงพอจึงควรมีอย่างน้อย 17 X 20 = 340 ตัวอย่าง ดังนั้น การวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 340 ราย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง ในการวิเคราะห์ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธี คือ นี้ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Grace J. B., 2008)และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตทั้งสิ้น 17 ตัวแปร ดังนั้นมีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 340 ตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ขั้นแรก แบ่งประชากรออกเป็นชั้นภูมิ 10 ชั้น ตาม 10 ตำบลในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ขั้นที่สอง ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบมีสัดส่วน (Proportion Sampling) ขั้นที่สาม สุ่มตัวอย่างจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้ด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยในแต่ละตำบลที่สมาชิกทุก ๆ หน่วยของประชากรมีโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อเป็นตัวแทนที่ดีของการวิจัย

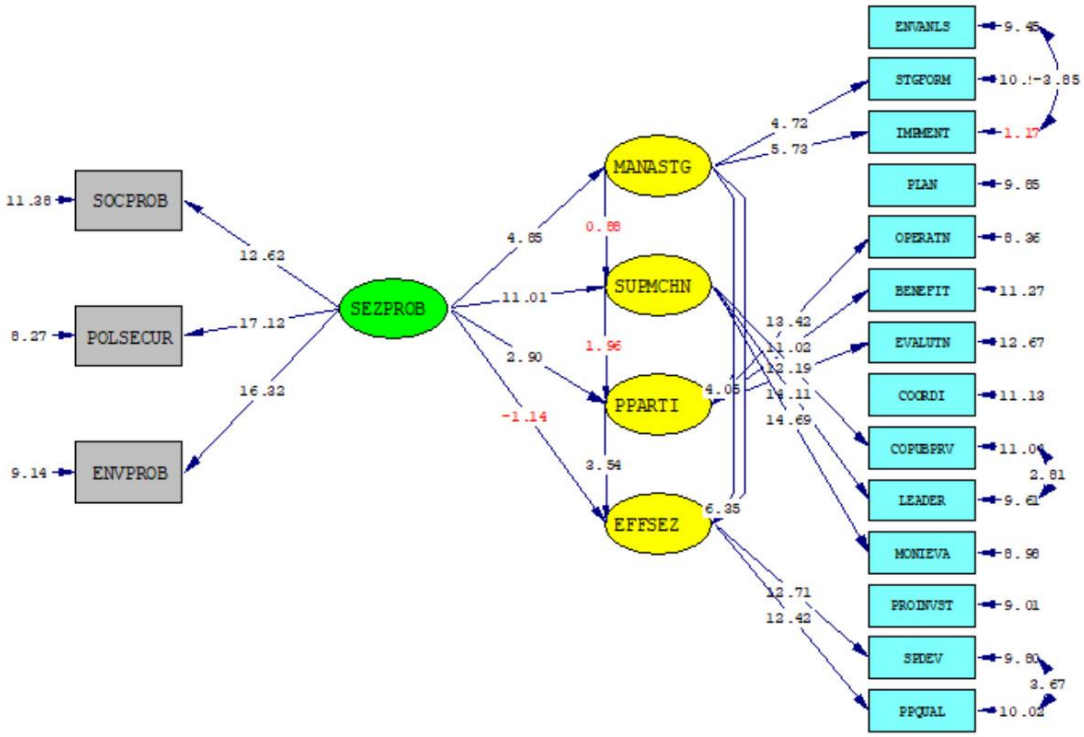
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) มีค่า IOC ระหว่าง 0.808 ถึง 0.880 และทั้งฉบับเท่ากับ 0.962 กล่าวได้ว่าข้อคำถามมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งมากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม ความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (ค่าครอนบาค อัลฟ่า) ของมาตรวัดตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว และผ่านเกณฑ์ของอัตราเข้าได้ดีกับข้อมูลตามที่นักวิชาการที่พัฒนาเกณฑ์เหล่านี้ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองส่วนภูมิภาคอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.0) มากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ 51 - 60 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในตำบลแม่สอด (ร้อยละ 27.9) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 37.4) รองลงมาคือ มัธยมศึกษา มีเพียงส่วนน้อยที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 8.2) ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานราชการ (ร้อยละ 32.6) รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง ค้าขาย พนักงานเอกช และเกษตรกร ตามลำดับ มี

รายได้ต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 40.9) รองลงมาคือ 10,001 - 15,000 บาท 20,001 บาทขึ้นไป และ ต่ำกว่า 10,000 บาท ตามลำดับ

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

1. ประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ขึ้นอยู่กับ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

EFFSEZ = - 0.13*SEZPROB + 0.09*MANASTG + 0.70*SUPMCHN
(0.11) (0.03) (0.11)
-1.14 1.43 6.35
+ 0.32*PPARTI, Errorvar.= 0.23, R^2 = 0.79
(0.09) (0.06)
3.54 3.79

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ขึ้นอยู่กับ กลไกสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสามารถอธิบายการผันแปรของประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ได้ร้อยละ 79 ขณะที่สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และกลยุทธ์การบริหารงาน ไม่มีผลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน ขึ้นอยู่กับ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน และกลไกสนับสนุน สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

PPARTI = 0.32*SEZPROB + 0.42*MANASTG + 0.20*SUPMCHN Errorvar.= 0.41, R^2 = 0.59

(0.11) (0.05) (0.10)
(0.07)
2.90 4.05 1.96
5.85

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ขึ้นอยู่กับ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ กลยุทธ์การบริหารงาน และกลไกสนับสนุน โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ร้อยละ 59

3. กลไกสนับสนุน ขึ้นอยู่กับ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และกลยุทธ์การบริหารงาน สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

SUPMCHN = 0.78*SEZPROB + 0.05*MANASTG, Errorvar.= 0.37 , R^2 = 0.64

(0.07) (0.03) (0.06)
11.01 0.88 5.71

ผลการวิเคราะห์ พบว่า กลไกสนับสนุน ขึ้นอยู่กับ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และกลยุทธ์การบริหารงาน โดยสามารถอธิบายการผันแปรของกลไกสนับสนุน ได้ร้อยละ 64

4. กลยุทธ์การบริหารงาน ขึ้นอยู่กับ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ สามารถเขียนเป็นสมการโครงสร้าง ดังนี้

MANASTG = 0.40*SEZPROB, Errorvar.= 2.56 , R^2 = 0.16

(0.14) (0.87)
4.85 2.95

ผลการวิเคราะห์ พบว่า กลยุทธ์การบริหารงาน ขึ้นอยู่กับ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของกลยุทธ์การบริหารงาน ได้ร้อยละ 16

อิทธิพลทางตรง และทางอ้อมระหว่างตัวแปรต่างๆ ต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

อิทธิพลของตัวแปร	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ	-0.13	0.81*	0.81*
กลยุทธ์การบริหารงาน	0.09	0.13*	0.13*
กลไกสนับสนุน	0.70*	0.07*	0.77*
การมีส่วนร่วมของประชาชน	0.32*	-	0.32*

*มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากตารางที่ 1 พบว่า กลไกสนับสนุนมีอิทธิพลสภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมากที่สุด รองลงมา คือ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ การมีส่วนร่วมของประชาชน และ กลยุทธ์การบริหารงาน ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก พบว่า กลไกสนับสนุนมีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ขณะที่ สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และ กลยุทธ์การบริหารงาน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นตัวแปรที่ไม่ได้ส่งทางตรงต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก แต่ส่งผลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากโดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจาก การพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง พื้นที่บริเวณที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก หรือพื้นที่ที่อยู่บริเวณชายแดนซึ่งห่างจากจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลกระทบ

ต่อคนในชุมชนทั้งสิ้น ได้แก่ ความเป็นอยู่ของประชาชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ ประชาชนในส่วนที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคมใหม่ซึ่งอาจมีการแข่งขันที่สูงขึ้นจากคนในพื้นที่อื่นที่เข้ามา ขณะเดียวกันแรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่ทั้งที่เป็นแรงงานต่างด้าวหรือจากพื้นที่อื่น ๆ เข้ามาอาจส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดในพื้นที่ได้ สอดคล้องกับ ปัญญวัฒน์ จุฑามาศ และพิศมัย จารุจิตติพันธ์ ที่ศึกษา ผลกระทบของการดำเนินนโยบายพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรีต่อประชาชนตำบลบ้านเก่า พบว่า ผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินนโยบายพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรีโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม (ปัญญวัฒน์ จุฑามาศ และพิศมัย จารุจิตติพันธ์, 2561) และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา พบว่า ประชากรในพื้นที่ยังคงวิตกกังวลกับผลเสียจากการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน คือ ปัญหาเรื่องการจราจร ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ ปัญหาขยะและของเสียอุตสาหกรรมและปัญหามลภาวะทางน้ำ มลภาวะทางอากาศและฝุ่นละออง อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามากขึ้น ย่อมทำให้ประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้การเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ยังส่งผลด้านดีในมิติของเศรษฐกิจ เช่น มีการค้าขายเพิ่มขึ้น ทำให้รายได้ของคนในพื้นที่เพิ่มขึ้น และในด้านการเมืองทำให้ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านดีขึ้น (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับ พิทยา สุวคันธ์ และคณะ ที่ศึกษา ผลกระทบการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด (ไทย) – เขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี (เมียนมา) ภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจจะเกิดการย้ายฐานการผลิตจากเขตเศรษฐกิจแม่สอด - เมียวดีไปสู่เขตเศรษฐกิจพิเศษติลาวาซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีความพร้อมทั้งในแง่พื้นที่และระบบสาธารณูปโภค ส่วนในพื้นที่แม่สอด-เมียวดีจะมีกิจกรรมการค้าและการขนส่งเพิ่มขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและมูลค่าการค้า ในส่วนผลกระทบทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลเมียนมาในทิศทางที่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ของหน่วยงานในพื้นที่ของเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด (ไทย)-เขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี (เมียนมา) มีความร่วมมือทั้งในเรื่องนโยบาย กฎระเบียบ ข้อตกลง และมาตรการต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ร่วมกัน (พิทยา สุวคันธ์ และคณะ, 2559)

2. กลยุทธ์การบริหารงาน มีอิทธิพลโดยรวมน้อยที่สุดต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เนื่องจากกลยุทธ์การบริหารงาน ไม่ว่าภาครัฐจะมีกลยุทธ์ที่ดีเพียงใดทั้งในด้านการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดกลยุทธ์ และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากจะดีขึ้นไม่มาก หากกลยุทธ์การ

บริหารงานนั้นขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในด้านการร่วมวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมประเมินผล

การจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารกำหนดทิศทางวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การ ช่วยกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับองค์การ เพื่อที่จะนำกลยุทธ์เหล่านั้นไปประยุกต์ปฏิบัติ และควบคุมประเมินผลการดำเนินงานขององค์การได้โดยการตัดสินใจในการดำเนินการอย่างมีเป้าหมายด้วยการจัดสรรทรัพยากรภายในองค์การและความสามารถหลักขององค์การให้สอดคล้องกับโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อม (Robbins S. P. & Coulter M., 2008) สอดคล้องกับ จตุพร เสถียรคง ที่ศึกษากลยุทธ์แห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการภาครัฐของไทย พบว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นการกำหนดแนวทางหรือวิถีทางในการดำเนินงานขององค์การ เพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการกำหนดแนวทางหรือทิศทางในการดำเนินงานนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การ เพื่อจัดทำแผนงานดำเนินงานที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (จตุพร เสถียรคง, 2557)

3. กลไกสนับสนุน อิทธิพลโดยรวมมากเป็นอันดับสองรองจากสภาพปัญหาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากนโยบายการสร้างพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษใหม่บริเวณชายแดน ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญในการเร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์พัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาประเทศ เพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคร่วมกัน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ ย่อมส่งผลสำเร็จต่อการบริหารจัดการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษให้มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง เนื่องจากปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้เกิดความสำเร็จในการบริการจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนก็คือ การสนับสนุนอย่างแข็งขันทางด้านการบริหารจากหน่วยงานทุกระดับของกระบวนการ (Greenwood P. W. et al., 1975)

กลไกสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการภาคสาธารณะและภาคเอกชน เนื่องจากการปฏิบัติงานสาธารณะต่าง ๆ ไม่สามารถจำกัดอยู่ในเขตความรับผิดชอบของคนเพียงคนเดียว หรือองค์การเพียงองค์การเดียว (Agranoff R. & Mc Guire M., 2003) และกลไกสนับสนุนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ภาวะผู้นำ ผู้นำที่ดี ย่อมส่งผลต่อการขับเคลื่อนของบุคลากรภายในองค์กร และส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน สอดคล้องกับ นภวรรณ คณานุรักษ์ ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเพื่อองค์กรที่มีประสิทธิภาพ พบว่า องค์กรที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่าง

ต่อเนื่องและกะทันหัน จะสามารถปรับตัวให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ต้องมีผู้นำองค์กรที่มีภาวะผู้นำ (นภวรรณ คณานุรักษ์, 2552) และยังสอดคล้องกับ ชูวงศ์ อุบาลี ที่ศึกษา กลไกการจัดการปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ตามแนวชายแดนภาคตะวันออก ไทย – กัมพูชา พบว่า ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของกลไกในการจัดการผลกระทบที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้น คือ กลไกการจัดการความขัดแย้ง และกลไกการพัฒนาความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกลไกภายใต้แผนการปฏิบัติงานด้านเศรษฐกิจ กลไกการสนับสนุนประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ กลไกการพัฒนาของผู้นำท้องถิ่นสำหรับรองรับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่น กลไกการจัดการตามแผนปฏิบัติงานด้านสังคมและทรัพยากรธรรมชาติและกลไกการควบคุมแรงงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรภาคธุรกิจ (ชูวงศ์ อุบาลี, 2560)

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน มีอิทธิพลโดยรวมต่อประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก และยังเป็นตัวแปรตัวกลางของตัวแปรอื่น ๆ ไปยังประสิทธิภาพในการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เป็นเพราะว่าการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากให้มีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีความโปร่งใส และเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจนตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด ดังแนวคิดของ ปัทมา สูบกำปัง และคณะ ที่กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น (ปัทมา สูบกำปัง และคณะ, 2554) ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร ที่ศึกษา การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ พบว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การมีความสามารถและ การมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมรับฟังปัญหาต่าง ๆ ทั้งสามอย่างนี้เป็นจุดชนวนหลักในการส่งเสริมภาคประชาชนในการออกความคิดเห็นต่อระบบการบริหารกิจการในนโยบายสาธารณะปรับปรุงภาระงานต่าง ๆ ให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป (ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร, 2562) และสอดคล้องกับ สมเกียรติ วรรณสิริวิไล วันทนีย์ จันทร์เอี่ยม ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเครือข่ายมีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมต่อเครือข่ายองค์กรภาค

ประชาชน ความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน และการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน หากประชาชนไม่มีส่วนร่วมอาจนำไปสู่ปัญหาได้ในอนาคต (สมเกียรติ วรรณสิริวิไล และวันทนีย์ จันทร์เอี่ยม, 2557) ดังที่ อุราชนก คงกล่ำ ได้ศึกษา การกำหนดนโยบายของภาครัฐในการบริหารเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว พบว่า การกำหนดนโยบายและการนำไปปฏิบัติเป็นการสั่งการจากผู้กำหนดนโยบายระดับสูงคือนายกรัฐมนตรี ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย รัฐบาลเป็นผู้กำหนดและประชาชนรอรับผลของนโยบายที่กำหนด ทำให้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบประปายังไม่ชัดเจน ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาในอนาคต (อุราชนก คงกล่ำ, 2561)

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรจะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยด้านสังคม ควรจัดตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านกฎหมายเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในสังคมอันเกิดจากการอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายของผู้คนที่เข้ามาทำงาน ด้านการเมืองและความมั่นคง ควรให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังปัญหาการรวมกลุ่มของแรงงานข้ามชาติที่อาจรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและนำไปสู่ปัญหาความมั่นคง รวมทั้งอาจนำไปสู่การมีส่วนร่วมนอกระบบทางการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม ควรให้ความสำคัญกับการจัดการขยะในชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ การบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบำบัดน้ำเสียภายในพื้นที่โดยรอบเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ รวมทั้งการเฝ้าระวังการปล่อยมลพิษในรูปแบบต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมที่อาจเกิดขึ้นในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

2. ภาครัฐควรพัฒนา เตรียมความพร้อมทักษะภาษาอังกฤษและภาษาเมียนมา โดยการเร่งพัฒนาศูนย์ภาษาอังกฤษเพื่ออบรมครู พร้อมทั้งจัดค่ายพัฒนาทั้งครูและเด็ก อย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาหลักต้องควบคู่กับวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งจะทำให้เด็กได้เรียนภาษาอังกฤษ 8-9 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

3. ภาคประชาชนควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นและสะท้อนปัญหาในการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก โดยมุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.). (2556). เรื่องการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดและท้องถิ่นรูปแบบพิเศษนครแม่สอด. ใน *เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ครั้งที่ 1/2556.* 18 กันยายน 2556 ณ ตึกไทยคู่ฟ้า ทำเนียบรัฐบาล.

จตุพร เสถียรคง. (2557). กลยุทธ์แห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการภาครัฐของไทย. *วารสารราชภัฏเชียงใหม่*, 15(2), 116-127.

ชูวงศ์ อุบาลี. (2560). กลไกการจัดการปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ตามแนวชายแดนภาคตะวันออกไทย – กัมพูชา. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 11(3), 5-12.

นภวรรณ คณานุรักษ์. (2552). ภาวะผู้นำเพื่อองค์กรที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(4), 136-146.

ปัญญวัฒน์ จุฑามาศ และ พิศมัย จารุจิตติพันธ์. (2561). ผลกระทบของการดำเนินนโยบายพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรีต่อประชาชนตำบลบ้านเก่า. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 9(18), 72-90.

ปัทมา สูบกำปัง และคณะ. (2554). *รายงานการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 2).* กรุงเทพมหานคร: เอ.พี.กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์.

พิทยา สุวคันธ์ และคณะ. (2559). ผลกระทบการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด (ไทย)–เขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี (เมียนมา) ภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(2), 30 -44.

ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร. (2562). การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 101-116.

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. (2557). *แนวทางและมาตรการเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย*. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2560 จาก http://www.cpd.go.th

สมเกียรติ วรรณสิริวิไล และวันทนีย์ จันทร์เอี่ยม. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 8(2), 180-196.

สุณัฐวีย์ น้อยโสภา. (2558). “เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน” กลไกก้าวข้ามอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 13(2), 87-98.

อดิเรก ฟั่นเขียว. (2557). การยอมรับ ความคาดหวังและปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในจังหวัดตาก. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 4(6), 1-14.

อำเภอแม่สอดจังหวัดตาก. (2551). *มารู้จักอำเภอกันเถอะ*. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2560 จาก http://www2.amphoe.com/menu.php?am=190&pv=16&mid=1

อุราชนก คงกล่ำ. (2561). การกำหนดนโยบายของภาครัฐในการบริหารเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว. *วารสารการบริหารปกครอง*, 7(1), 378-395.

Agranoff R. & Mc Guire M. (2003). *Collaborative public management: new strategies for local governments.* Washington D.C: Georgetown University Press.

Grace J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. *Journal of Wildlife Management*, 72(1), 14-22.

Greenwood P. W., et al..(1975). *Federal programs supporting educational changeVol III: The Process of Change.* Santa Monica: Rand.

Robbins S. P. & Coulter M. (2008). *Management (10th ed.). Englewood Cliffs.* NJ: Prentice Hall.

สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านอีสานในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ*

THE RIGHTS AND FREEDOM IN EXPRESSING THE OPINIONS OF I-SAN VILLAGERS IN PUBLIC AREAS UNDER THE NATIONAL COUNCIL FOR PEACE AND ORDER OF THAILAND

ณฐอร เจือจันทร์
Nathaon Chuachan
ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ
Piyaluk Potiwan
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Maha sarakham University, Thailand
E-mail: tucky_aa@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ 2) เพื่อศึกษากระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ และ 3) เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interviews) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีแบบเจาะจง จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน และ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ มีจำนวนทั้งสิ้น 35 คน รวม 40 คน โดยการวิจัยนี้เลือกศึกษาจากประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุทธการทวงคืนผืนป่าของรัฐ ในอำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ผ่านการวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ อำนาจ และวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) อันโตนิโอ กรัมชี (Antonio Gramsci) ปีเตอร์ เบลา (Peter Blau) และแม็กซ์ เวบอร์ (Max Weber) เพื่อให้ทราบถึงสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านอีสานในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะได้สร้างความเดือดร้อนอย่างมากให้กับประชาชนที่อาศัยและทำกินในเขตป่า แม้ว่าชาวบ้านจะมีกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีการเจรจาในระดับขบวนการภาคประชาชนกับตัวแทนรัฐบาลเพื่อหาทางออกร่วมกัน คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ก็ยังเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติ ดำเนินการตามที่ตัวเองเห็นสมควร กระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งเป็นการเรียกร้องขอชุมชนในลักษณะขอการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังต่อรองให้รัฐแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนที่มีภาครัฐและประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยกัน เกิดจากปัญหาการสื่อสารและขาดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ มิใช่เป็นการรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อที่จะล้มล้างอำนาจรัฐหรือเพื่อที่จะช่วงชิงอำนาจรัฐ เช่น การยื่นหนังสือผ่านกลไกของระบบราชการภาครัฐ และผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐ ซึ่งได้มีการต่อสู้ต่อรองโดยทั้งสองฝ่ายต่างอ้างสิทธิ์หรือความชอบธรรมในการดำเนินการตามกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 และการดำเนินงานโฉนดชุมชนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานเพื่อจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. 2553 ในขณะที่ชาวบ้านอ้างความชอบธรรมในทำกิน แต่รัฐได้ชี้ให้เห็นว่าป่าเป็นของส่วนรวมที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันดูแลรักษาใครคนใดคนหนึ่งจะครอบครองหรือใช้ประโยชน์เพียงลำพังไม่ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าต่างฝ่ายต่างอ้างทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อนำมาใช้เป็นช่องทางในการตอบโต้ต่อรองอำนาจระหว่างกัน

คำสำคัญ: สิทธิและเสรีภาพ, การแสดงความคิดเห็น, พื้นที่สาธารณะ

Abstract

The purposes of the research were 1) to investigate the process for using authority of the government officials under the government of National Council for Peace and Order with I-san villagers who expressed their public opinions, 2) to study the strategic process and fighting against the authority of the government officials for negotiating and expressing their public opinions of I-san people, and 3) to analyze the effects of the authoritative interaction between the government sectors and the public sectors. In this study, a researcher used the qualitative research process that collected the data from documents and field by using a technic of Semi-Structure Interviews and In-depth Interviews. The samples used the specific method from 5 key informants and there were 35

knowledgeable informants, a totally of 40 people. This research selected to study from population related to the battle for the return of the state's forest in Waritchaphum district, Sakon Nakon province through analyzing a situation with the concepts and theories about rights, freedom, authority, and discourse of Michel Foucault, Antonio Gramsci, Peter Blau, Max Weber to know the right and freedom in critique expression on the public areas of Isan villagers in the period of the government of National Council for Peace and Order.

The study showed that:

The regulatory authority of the government caused serious troubles for the villagers who lived and earned their living in the community forests. Even though the villagers had negotiated with the government officials for solving the problems, the commands of the National Council for Peace and Order provided the representative officials to use the authority with the villagers appropriately. The strategic process for fighting and negotiating with the government authority of the villagers was creating the power of the villagers and also working together with the government officers for solving the problems and community development. However, the problems were not solved completely because of the communication between the government sectors and the public sectors and the continuation of solving problems. The findings showed that the government sectors and the public sectors frequently claimed their legal rights based on Land Certificate of 1998 and Community Certificate of 2010. The villagers claimed that they had the legal rights for living and earning in the community forests. Whereas the government sectors warned that the villagers could not occupy the public forests, and both of the government sectors and the villagers should protect and preserve the forests together.

Keywords: Rights and Freedom, Expressing Opinions, Public Areas

บทนำ

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นเสรีภาพขั้นมูลฐานของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากความคิดที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐ มีความรู้ ความคิด และสามารถที่จะพูดโดยธรรมชาติของมนุษย์เอง และมนุษย์จำต้องมีบทบาทสัมพันธ์กับการเมือง การปกครองหรือสังคมอื่น ๆ มากขึ้น ซึ่งความสามารถในการแสดงความคิดเห็นก็กลายเป็นความกล้าและ

ความจำเป็นที่จะต้องแสดงความคิดเห็นอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ยิ่งในสังคมประชาธิปไตยซึ่งถือว่าอำนาจอธิปไตยมาจากและเป็นของปวงชน ซึ่งในปัจจุบันมีการยอมรับแล้วว่าสิทธิเสรีภาพเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงเป็นสภาวการณ์ของมนุษย์อันเป็นประชาชนซึ่งต้องการแสดงออกในทางความความคิดความเห็นเกี่ยวกับสถาบันการเมือง การปกครอง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ในการแข่งขันหรือการต่อสู้ในสิทธิให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การบังคับให้บุคคลปฏิบัติตาม การกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อที่จะจัดสรรหรือแบ่งบันสิ่งที่มีคุณค่า อาจเป็นทั้งคุณค่าในทางการเมือง คุณค่าในทางเศรษฐกิจ คุณค่าในทางสังคม โดยไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่นหรือปราศจากการถูกหน่วงเหนียวขัดขวางด้วยเหตุใด ๆ ดี (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนชาวไทยอย่างกว้างขวางครอบคลุมก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังมีเงื่อนไขบางประการที่กำหนดให้สังคมไม่ได้รับความเท่าเทียม อาทิ การแสดงความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่แสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าควบคุม จับกุมนักกิจกรรมนักเคลื่อนไหวประชาธิปไตย ปกป้องสิทธิมนุษยชน ถูกดำเนินคดีในความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112 และ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ กรณีแชร์บทความจากบีบีซีไทยไว้บนเฟซบุ๊กส่วนตัว (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562) และความผิดฐานขัดคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3/2558 ที่มีกลุ่มแกนนำคัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหินเทพา ที่ถูกตั้งข้อหาขัดขวางการจับกุมของเจ้าหน้าที่รัฐ ทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่รัฐ พกพาอาวุธในที่สาธารณะ กีดขวางการจราจร และฝ่าฝืน พ.ร.บ. การชุมนุมในที่สาธารณะ (iLaw, 2561) และการเดินของเครือข่ายประชาชนในนาม People Go Network ได้จัดกิจกรรม “We Walk... เดินมิตรภาพ เจ้าหน้าที่จะตีความถือว่ามีความผิดทางอาญาตามคำสั่งหัวหน้า คสช.ที่ 3/2558 เป็นการตีความบังคับใช้กฎหมายขัดต่อหลักนิติธรรมและเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจนเกินสมควรแก่เหตุขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 มาตรา 26 ประกอบมาตรา 34 และ 44 นี่เป็นอีกครั้งที่รัฐพยายามสร้างวัฒนธรรมทางกฎหมายแบบอำนาจนิยมด้วยการใช้กลไกทางกฎหมายไปจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน (ประชาไท, 2561)

การดำเนินคดีอาญาของรัฐบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อปิดกั้นการแสดงออกของภาคประชาชน ซึ่งการฟ้องคดีเป็นยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมและการแสดงออกของประชาชน” (Strategic Litigation Against Public Participation/SLAPP) เป้าหมายของการฟ้องคดีประเภทนี้ไม่ได้อยู่ที่การแพ้ชนะในชั้นศาลเท่ากับมุ่งขัดขวางการมีส่วนร่วมและการแสดงออกของภาคประชาชนในเรื่องสาธารณะ อีกทั้งรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติยังได้มีการออกประกาศ คำสั่งต่าง ๆ รวมแล้วทั้งหมด 498 ฉบับ (กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากร

สารสนเทศ สำนักวิชาการ, 2562) โดยในจำนวนของคำสั่งและประกาศดังกล่าวมีจำนวนอย่างน้อย 35 ฉบับ ที่มีเนื้อหาในทางละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนและจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะต่าง ๆ อย่างร้ายแรง เช่น คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 3/2558 ที่ห้ามการชุมนุมทางการเมือง ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทหารเรียกประชาชนไปปรับทัศนะคติในค่ายทหารไม่เกิน 7 วัน และการดำเนินนโยบายทวงคืนผืนป่าตามคำสั่ง คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 64/2557 และ 66/2557 ทำให้มีการจับกุมดำเนินคดีชาวบ้านหลายพันคนที่ถูกกล่าวหาว่ารุกพื้นที่ป่า ฯลฯ ผลกระทบจากคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เช่นนี้ถือเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพจากกลุ่มคนจน และทำให้ปัญหาหลายส่วนนั้นไม่ได้รับการสะท้อนออกไปสู่สังคมอย่างแท้จริง (iLaw, 2557) จะเห็นได้ว่าคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ออกคำสั่งและประกาศบางฉบับได้ไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรงเกี่ยวกับพื้นที่ที่ประชาชนอาศัยทำกิน โดยเฉพาะคำสั่งที่ 64/2557 และ 66/2557 และแผนแม่บทป่าไม้ฯ เป็นคำสั่งที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลังจากรัฐบาลมีนโยบายทวงคืนผืนป่าตามแผนแม่บทแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ฯ (iLaw, 2557) ซึ่งแผนแม่บทป่าไม้ฯ และคำสั่งที่ 64/2557 มีลักษณะของการใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จในการเข้าไปจัดทรัพยากรป่าไม้และที่ดินโดยละเลยต่อบริบทพัฒนาการการใช้พื้นที่ และการอยู่อาศัยของชุมชนแต่ละแห่งละเลยฐานการจัดการทรัพยากรและการตัดสินใจร่วมของชุมชนท้องถิ่นละเลยต่อสิทธิของประชาชนในการมีที่อยู่อาศัย สิทธิในการเข้าถึงที่ดินทำกิน และมาตรฐานการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ เช่นนี้แล้ว ปฏิบัติการทวงคืนผืนป่าแทนที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาการลดลงของทรัพยากรป่าไม้กลับมีแนวโน้มนำไปสู่การสั่งสมความขัดแย้งและความรุนแรงในการจัดการที่ดินและป่าไม้ตลอดจนทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ปรากฏการณ์การใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรมเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาโดยตลอดในสังคมไทย แต่ในสภาวะทางการเมืองหลังรัฐประหารในครั้งนี้ ท่ามกลางการวาทกรรมและกล่าวอ้างกฎหมายพิเศษของเจ้าหน้าที่รัฐได้นำไปสู่การละเมิดเสรีภาพในการรวมกลุ่ม การแสดงความคิดเห็น และการชุมนุมเรียกร้องในประเด็นปัญหาของตนเองอย่างหนักหน่วงมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลให้อำนาจในการต่อรองของประชาชนต่อทั้งรัฐถูกลดทอนลงจนส่งผลกระทบต่อสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดสรรและใช้ประโยชน์ทรัพยากร สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง ตลอดจนถึงสิทธิในการมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีของประชาชนและชุมชนอย่างน่าวิตกอย่างยิ่ง (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562)

จากสถานการณ์ที่ดำรงอยู่เช่นนี้กลายเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาข้อเท็จจริงในช่วงการเข้าควบคุมอำนาจการปกครองประเทศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติว่ากระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะเป็นอย่างไร ชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะมี

กระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ต่อรองกับอำนาจรัฐอย่างไร และ ผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐเป็นอย่างไร ซึ่งการวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาเฉพาะในส่วนของการเคลื่อนไหวและการแสดงความคิดเห็นของชาวบ้านอีสานบนพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นการใช้สิทธิในการในการจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ของประชาชนที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราในจังหวัดสกลนคร ที่ถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่า ซึ่งเป็นอีกหนึ่งบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการใช้คำสั่ง คสช. ที่ 64 และ 66/2557 โดยปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งถือว่าเป็นความล่าช้าในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ ส่งผลกระทบต่อการถือครองที่ดินของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พิพาทในที่ดินทำกิน นำมาสู่การถูกดำเนินคดีโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งที่ชาวบ้านถือครองการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินมาก่อนการประกาศเป็นพื้นที่ป่า แน่นอนว่าหากกระบวนการแก้ไขในระดับนโยบายล่าช้า ผลกระทบดังกล่าวจะนำมาสู่ความเดือดร้อนกับประชาชนจำนวนมากขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงในการถือครองทำประโยชน์ที่ดิน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ
2. เพื่อศึกษากระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ
3. เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ประชากรที่ศึกษาเป็นประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุทธการทวงคืนผืนป่าของรัฐ ในอำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม ซึ่งได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีความสำคัญในกระบวนการดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน เมื่อผู้เข้าไปศึกษาข้อมูลผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจากประชาชนที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราที่ถูกตัดโค่นในอำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ทำกินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการซักถามถึงความเป็นไปเป็นมา การปฏิบัติการทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นว่ามี

การปะทะประสานของอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในแต่ละช่วงเวลามีการย้อนถามถึงเหตุการณ์ที่ทำให้การปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการพื้นที่ทำกินเกิดขึ้น รวมทั้งถามถึงผลที่ตามมาว่าเป็นอย่างไรบ้าง เมื่อได้ข้อมูลจากประชาชนที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราที่ถูกตัดโค่นแล้ว

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ ประกอบด้วย

1.2.1 ผู้รู้ ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านหรือผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 15 คน

1.2.2 ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ส.อบต. คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน

1.2.3 ตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทหาร ตำรวจ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก เจ้าหน้าที่ที่ดิน และปลัดอำเภอ หน่วยงานละ 1 คน รวมเป็น 5 คน

1.2.4 นักวิชาการ แกนนำกลุ่มสมัชชาคนจน แกนนำกลุ่มเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายไทบ้านคนไร้สิทธิสกลนคร หน่วยงานละ 1 คน รวมเป็น 5 คน

เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและกรณีที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมภายหลังจากที่มีการสัมภาษณ์ประชาชนที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราที่ถูกตัดโค่นมีจำนวนทั้งสิ้น 35 คน

2. ขอบเขตการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะกรณีของประชาชนที่เป็นเจ้าของสวนยางพาราในจังหวัดสกลนคร ที่ถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่า ที่ถูกหัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก พร้อมด้วยกำลังทหารจากค่ายกฤษณ์สีวะรา บุกเข้าทำลายโค่นตัดฟันต้นยางพาราไปกว่า 2,000 ต้น ในเนื้อที่ 18 ไร่ และลูกชาย นายสาโรจน์ บังทอง ได้ถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่า ซึ่งต่อมาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อออกมาสู้คดีบุกรุกที่ดินของบรรพบุรุษ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้คำสั่ง 64/2557 ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ด้านสิทธิ เสรีภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านครอบครัวหนึ่งอย่างไม่เป็นธรรมทำให้เกิดความความทุกข์ยากเป็นตัวอย่างในการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงนัยของกระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะของชาวมีกระบวนการทางยุทธศาสตร์ การต่อสู้ และต่อรองกับอำนาจรัฐ ผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐ รวมทั้งทรรศนะทางด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ

3. เครื่องมือการวิจัย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพราะว่าวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ หรือความหมาย ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าพฤติกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคลนั้นถูกกำหนดโดยความเชื่อ การได้มาซึ่งข้อมูลต้องอาศัยความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีโดยผู้วิจัยต้องเข้าไปคลุกคลี กับข้อมูลด้วยตนเอง รวมทั้งต้องมีทักษะการสัมภาษณ์ การเขียนบันทึก เหล่านี้จะช่วยให้เข้าถึงระบบคิดที่เป็นจริงของบุคคลได้อย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ผู้วิจัย จึงใช้การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และบุคคลภายนอกที่เข้าเกี่ยวข้อง ส่วนการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) ใช้กับกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการที่ภาครัฐเข้าไปโค่นล้มสวนยางพาราและถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่า โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ในขณะที่ศึกษาผู้วิจัยได้ปรับแนวทางการสัมภาษณ์ให้สอดคล้อง กับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ เพื่อให้ข้อมูลครอบคลุมและตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งแนวทางการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

แนวทางการสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ประวัติป่า การเข้ามาของบุคคลภายนอก การใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางการสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็กในอดีต การจัดการป่า การใช้ประโยชน์จากป่า การเปลี่ยนแปลงของป่า รูปแบบในการจัดการป่า กระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ กระบวนการทางยุทธศาสตร์ การต่อสู้ และต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ และผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐ ใช้สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) กับกลุ่มราษฎรที่ถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่าและญาติ ชาวจังหวัดสกลนคร แกนนำกลุ่มสมัชชาคนจน แกนนำกลุ่มเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน เครือข่ายไทบ้านคนไร้สิทธิสกลนคร และเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านและสมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบ คือ

4.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสารราชการ กฎหมาย รายงาน ข่าวหนังสือพิมพ์ วีดีทัศน์ บทความ บันทึก ข้อเขียน บทสัมภาษณ์

แถลงการณ์ ฯลฯ จากหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา องค์กร พัฒนาเอกชน ชุมชนในท้องถิ่น องค์กรประชาชน ฯลฯ

4.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Informal and indebt Interview) เลือกสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้มีบทบาทสำคัญต่อประเด็นการศึกษา และสามารถสะท้อนแนวความคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านอีสานในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

4.3 การบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกเสียงเพื่อเป็นการช่วยความจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการขออนุญาตผู้ให้ ข้อมูลก่อนเสมอเมื่อได้รับอนุญาตจึงจะทำการบันทึก

4.4 การบันทึกภาพ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการถ่ายภาพเพื่อนำมาสะท้อน/เตือนความจำเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถระลึกถึงบริบท/บรรยากาศที่เกิดขึ้นโดยการสังเกต และระหว่างการสัมภาษณ์ หากจะมีการนำภาพถ่ายต่าง ๆ ไปใช้ในการยืนยันหรือใด ๆ ก็ตาม ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้ที่อยู่ในภาพก่อนเสมอ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีเป้าหมายเพื่อจัดระบบของข้อมูลเป็นกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยง หาข้อสรุปตีความหมายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างลึกซึ้งในมุมมองของคนในที่สามารถตรวจสอบได้และเชื่อถือ ซึ่งตามแนวคิดของ Denzin and Lincoln ให้ความสำคัญกับการตีความหมายของโลกหรือสิ่งที่ศึกษา (Interpretation) และการใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อการเก็บข้อมูลและการตีความเนื่องจากการตีความหมายย่อมแตกต่างกันไป ผ่านมิติของผู้ตีความหมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้หลากหลายวิธีในการเก็บข้อมูล ในการตีความข้อมูล เพื่อให้ได้ความหมายที่สมบูรณ์ได้ (ศศิพรรณ บิลมาโนช, 2556)

ในการวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหาจากการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ในแนวทางการวิเคราะห์จะใช้การวิเคราะห์เชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive approach) (Blaikie P., 1995) โดยทำความเข้าใจว่าปรากฏการณ์ในสังคมไม่ได้อยู่โดด ๆ ด้วยตัวมันเอง แต่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขบางประการและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อื่น ๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ซึ่งบริบทในที่นี้ หมายถึง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคม และจะใช้กรอบการวิเคราะห์ของ Nueman (Nuemann R.P., 1992) เป็นแนวทาง คือ 1) การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ (historical analysis) เพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการทางสังคม และผลที่เชื่อมโยงกับปัญหา

สิ่งแวดล้อม 2) วิเคราะห์จากล่างขึ้นบน (Bottom-up approach) มุ่งศึกษาจากระดับจุลภาค แล้วเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมืองที่ใหญ่กว่าหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการอธิบายปรากฏการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงจากระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับชาติ และระดับโลก และ 3) ให้ความสำคัญกับตัวผู้ใช้ทรัพยากร (Resource user) คือ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ใช้ประโยชน์จากป่าผ่านมุมมองของชาวบ้านและปฏิบัติการของพวกเขาภายใต้โครงข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเป็นการพรรณนาข้อมูลตามปรากฏการณ์ร่วมด้วยเพื่อแสวงหาหรือให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบ

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์กระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ

โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ในมิติโครงสร้างและผู้กระทำการ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอกลุ่มบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ส.อบต. คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนเจ้าหน้าที่รัฐ นักวิชาการ แกนนำกลุ่มสมัชชาคนจน แกนนำกลุ่มเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายไทบ้านคนไร้สิทธิสกลนคร ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยุทธการทวงคืนผืนป่าในบริเวณพื้นที่ทับซ้อนของการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก จังหวัดสกลนคร ซึ่งอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็กครอบคลุมพื้นที่อาณาเขตในพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร จังหวัดอุดรธานี และ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็กทำให้ชาวบ้านจำนวนมากที่อาศัยและทำกินในพื้นที่ดังกล่าวได้รับผลกระทบจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ในปี 2539 ซึ่งเดิมทีเคยประกาศเป็นเขตป่าสงวนภูวง ในปี 2538 จากนั้นจึงประกาศเขตอุทยานทับที่ป่าสงวน

ในจำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากยุทธการทวงคืนผืนป่า โดยผ่านกระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้าน มีกรณีของยายจันทรา บังทอง หญิงชราวัย 83 ปี ที่มีพื้นที่ทำกันในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก ซึ่งเป็นที่ดินที่ได้รับการตกทอดมาจากพ่อ โดยได้เข้าไปทำประโยชน์ครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เริ่มต้นด้วยการปลูกพริก ฝ้าย มะม่วง ปลูกมัน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวห่างจากบ้านประมาณ 7 กิโลเมตร จนกระทั่งปี พ.ศ. 2550 รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ปลูกยางพารา และเห็นว่าราคาดีจึงหันมาเปลี่ยนมาปลูกยางแทน จำนวน 18 ไร่ ได้ถูกหัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก พร้อมด้วยกำลังทหารจากค่ายกฤษณ์สีวะรา บุกเข้าทำลายโค่นตัดฟันต้นยางพาราไปกว่า 2,000 ต้น ซึ่งสร้างความสะเทือนใจให้ยายเป็นอย่างมากที่มาถูกทหารและป่าไม้เข้ามาตัดฟันต้นยางทิ้งไปอย่างไร้ความปราณี เหมือนชีวิตดูไร้ความหมาย เหมือนกับหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างเพราะสวน

ยางมาถูกทหารตัดทิ้งไป เงินที่นำมาใช้จ่ายภายในครอบครัยจะต้องอาศัยจากสวนยางพาราซึ่งเป็นเป็นรายได้หลักเพียงอย่างเดียวของยาย อีกทั้งล่าสุด ชะตากรรมของครอบครัวนี้ยังได้รับความเดือดร้อนจากกรณีที่ลูกชายของยายจันทราถูกจับกุม ชะตากรรมของยายจันทราจึงนับเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบต่อชาวบ้านที่อาศัยและทำกินอยู่ในบริเวณพื้นที่ทับซ้อนของการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก จังหวัดสกลนคร ในวันที่ตัดโค่นต้นยางพารานั้นได้มีเจ้าหน้าที่สนธิกำลังกันประมาณ 100 คน ปฏิบัติการตั้งแต่ตี 5 โค่นเสร็จตอนเที่ยง ในวันนั้น เจ้าหน้าที่ตัดโค่นเฉพาะที่ของยายจันทราคนเดียว กลุ่มชาวบ้านที่ได้ทราบเรื่องการตัดโค่นยางพารา เพราะลูกชายของยายจันทราไปกรีดยางแล้วเห็นรถทหาร ในวันนั้นลูกชายของยายจันทราจึงประสานมาที่เครือข่ายว่ามีทหารสงสัยว่าอาจจะมีการตัดยางชาวบ้านจึงไปรวมตัวกันในวันนั้นเลย พอไปรวมตัวกัน พบว่าทหารตั้งด่านสกัดไว้ 2 ชั้น ในชั้นแรกมีทหารและเจ้าหน้าที่ป่าไม้พร้อมอาวุธครบมือทำให้ชาวบ้านเข้าไปห้ามไม่ให้ตัดต้นยางพาราไม่ได้ เมื่อเจ้าหน้าที่ไม่ให้เข้าไปจึงได้มีชาวบ้านบางส่วนมารวมตัวตรงที่เจ้าหน้าที่ทหารสกัดไว้ ซึ่งในตอนนั้นชาวบ้านก็ได้พยายามจะอธิบายกับหัวหน้าอุทยานว่าที่ผ่านมาชาวบ้านในพื้นที่นี้เคยมีกลไกต่าง ๆ ที่ประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานรัฐมาโดยตลอดและมีเคยมีมติชะลอการไล่รื้อตัดโค่น แต่เจ้าหน้าที่อุทยานที่มาตัดโค่นต้นยางบอกกับชาวบ้านว่า คนที่จะสั่งเขาได้คือเจ้านายหน่วยงานของเขาเท่านั้น

ในวันที่มีการตัดโค่นต้นยางพารา ชาวบ้านพยายามอธิบายว่าสวนของยายจันทราแม้จะมีคำสั่งตัดมาตั้งแต่ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ มาตั้งแต่เริ่มแรกที่เริ่มมีการรวมกลุ่มเครือข่ายไทบ้านคนไร้สิทธิสกลนคร แต่ที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ก็ชะลอการตัดโค่นไว้ตามที่เคยประชุมตกลงกันกับชาวบ้าน นอกจากนี้ เครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนครยังพยายามต่อรองเจ้าหน้าที่ที่มาตัดโค่น แต่เจ้าหน้าที่บอกว่าผมไม่คุยกับคุณแล้ว แล้วก็ให้ทหารมาคุมตัวชาวบ้าน จากคำบอกเล่าของชาวบ้านผู้อยู่ร่วมเหตุการณ์ ระบุว่า เจ้าหน้าที่บอกว่า ต้นไม้นี้ก็เป็นของอุทยาน คนที่จะเข้าไปเอาได้ต้องขออนุญาตอุทยานก่อน ไม่เช่นนั้นการเข้าไปเอาต้นไม้ก็คือการกระทำที่ผิดกฎหมาย หลังรัฐประหาร คณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีคำสั่งฉบับที่ 64/2557 ฉบับที่ 66/2557 และแผนแม่บทป่าไม้การแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าผลกระทบจากคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติดังกล่าวนั้น มีความน่าสนใจเกี่ยวข้องกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านทรัพยากรภายหลังการรัฐประหาร เจ้าหน้าที่ของรัฐได้การดำเนินงานและปฏิบัติที่เน้นไปที่ตัวเลขการจับกุมผู้กระทำผิด จำนวนคดี และจำนวนพื้นที่ที่ทำการยึดคืนมาได้ทั่วประเทศ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ แต่ผลการดำเนินงานกลับไม่ปรากฏว่ามีการจับกุมหรือดำเนินคดีนายทุนผู้อยู่เบื้องหลังการบุกรุกที่ดินใน

เขตป่าแต่อย่างใด แต่มีแต่ชาวบ้านที่ทำหากินเลี้ยงชีพเท่านั้น ทำให้มีแนวโน้มที่ผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมดำเนินคดีจะเป็นเพียงประชาชนที่อยู่ปลายสุดของบุกรุกที่ดิน หรือเป็นประชาชนผู้ยากไร้ที่อาศัยในเขตป่าเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่า “เครือข่ายขบวนการบุกรุกที่ดิน” เป็นเพียงวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นให้มีการใช้มาตรการรุนแรงอย่างสมเหตุสมผลได้เท่านั้น โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในเขตป่ามี 3 ลักษณะ คือ 1) มีการข่มขู่คุกคาม ไล่รื้อ และดำเนินคดีในพื้นที่สาธารณะประโยชน์/พื้นที่สัญญาเช่าเกิดขึ้น 2) มีการไล่รื้อ ตัดฟันทำลายพืชผลอาสินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยใช้คำสั่งทางปกครอง และ 3) มีการจับกุมดำเนินคดี โดยภาครัฐได้แสดงตัวว่าเป็นผู้ที่หวงป่าซึ่งได้กำหนดนโยบายอนุรักษ์ป่าโดยมีเป้าหมายชัดเจน ซึ่งเป็นการใช้อำนาจบังคับ (Coercive Power) และ อำนาจชอบธรรม (Legitimate power/Authority) ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้ดำเนินการกับประชาชนเพื่อที่จะกระทำการให้บรรลุเป้าหมายความตั้งใจของตนเอง ซึ่งหากมีประชาชนเดินขบวนชุมนุมประท้วงหรือเรียกร้องสิทธิ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐก็จะกลไกด้านการปราบปรามโดยใช้กลยุทธ์การใช้กำลังบังคับ (Coercion) โดยการบุกจับแกนนำผู้ประท้วงมาคุมขัง

โดยสรุปกระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งเป็นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ได้สร้างความเดือดร้อนอย่างมากให้กับประชาชนที่อาศัยและทำกินในเขตป่า ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะมีกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาก่อนหน้าหรือไม่ก็ตาม อีกทั้งเมื่อมีการเจรจาในระดับขบวนการภาคประชาชนกับตัวแทนรัฐบาลเพื่อหาทางออกร่วมกัน คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติก็ยังเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติ ดำเนินการตามที่ตัวเองเห็นสมควร ซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนมากขึ้นไปอีก การใช้ในการออกคำสั่งทั้งสองฉบับยังเป็นภาษาที่แสดงถึงเจตจำนงของการใช้กำลังเข้าบังคับเป็นมาตรการหลัก ถึงแม้คณะรักษาความสงบแห่งชาติจะตระหนักดีว่าภายหลังการจับกุม ปราบปรามผู้บุกรุกทำลายป่าได้แล้ว การฟื้นฟูป่าก็มิอาจใช้ความรุนแรงได้อีกต่อไป จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือที่กว้างขวางจากสังคมมากขึ้น และตระหนักว่าย่อมเกิดผลกระทบขึ้นโดยตรงกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า แต่คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ก็มิได้มีวิธีการรองรับอย่างชัดเจนในการดำเนินการเพื่อลดผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ เช่นเดียวกันกับการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ขาดหลักประกันว่าภาคประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

2. วิเคราะห์กระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ

ปัญหาข้อพิพาทการใช้คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 64/2557 ฉบับที่ 66/2557 และแผนแม่บทป่าไม้การแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ ที่สร้างปัญหาและผลกระทบต่อความปกติสุขของประชาชนจนกระทั่งเกิดเป็นปมนำไปสู่

ความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนของชาวบ้านนับเรื่อยมานั้น ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจึงได้ร่วมจัดตั้งเป็นเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร ในวันที่ 5 มกราคม 2553 จากนั้นได้เข้ายื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ให้ชะลอการจับกุม และตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร จึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหา โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนครเป็นประธาน และคณะกรรมการประกอบด้วย หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนชาวบ้านจากทุกอำเภอในจังหวัดสกลนคร รวมทั้งตัวแทนจากคณะทำงานระดับอำเภอในจังหวัดอื่นที่อยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก ผู้ประสานงานเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร บอกอีกว่าจากนั้นมีการประชุมของคณะทำงานระดับอำเภอและจังหวัด ติดต่อกันเรื่อยมาเพื่อพิจารณาแก้ปัญหาโดยมีข้อตกลงเป็นแนวทางแก้ปัญหา ประกอบด้วย 1) ให้ชะลอการจับกุม ดำเนินคดีต่อชาวบ้าน 2) ให้ชาวบ้านสามารถเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของตนได้ 3) ให้เร่งดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการถือครองในพื้นที่ทับซ้อน นอกจากนี้เครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร ได้เข้าร่วมกับขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (พีมูฟ) ทำให้เกิดกระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นหนทางที่จะต้องก้าวเดินไปข้างหน้าโดยการรวมตัวกันเพื่อร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร โดยอาศัยแกนนำกลุ่มสมัชชาคนจน แกนนำกลุ่มเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน เครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร เป็นตัวแทนชาวบ้านขอเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร เพื่อให้รับฟังปัญหามีชาวบ้านไปกันถึง 500 คน ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนคร ในตอนนั้นเปิดห้องประชุมเพื่อรับฟังปัญหา และมีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร โดยคณะทำงานชุดดังกล่าว ประกอบด้วยตัวแทนของขาวบ้านในเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐหน่วยงานทางปกครอง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ซึ่งการประชุมร่วมกันนั้นนำมาสู่การสร้างกลไกการทำงานของชาวบ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่จากภาครัฐกระทั่งถึงปี 2556 ก่อนรัฐประหาร ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูผาเหล็ก ได้ประชุมขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมีโอกาสได้ประชุมกัน 3 ครั้ง โดยครั้งหลังสุด มติในที่ประชุม ให้คณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ลงมาตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ ร่วมกับฝ่ายปกครองในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปร่วมกันแก้ไขปัญหา

ในส่วนมติของอนุกรรมการระดับอำเภอในตอนนั้นมีข้อตกลงร่วมกันว่ากรณีสวนของยายจันทรา ขอให้ชะลอการตัดฟันสวนยางพาราไว้ก่อน จนกว่าการแก้ไขปัญหาจะแล้วเสร็จ นี่คือการตกลงกันในช่วงปี 2553” ตัวแทนเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนครระบุ และย้ำด้วยว่าข้อตกลงดังกล่าวทีมีขึ้นในปี 2553 นอกจากชะลอการตัดฟันสวนยางพาราในแปลงของยาย

จันทราแล้ว ในส่วนที่ตรวจยึดอื่น ๆ ก็ตกลงกันในครั้งนั้นว่าให้ชาวบ้านสามารถทำกินในพื้นที่ต่อไปก่อน ทำกินได้ในพื้นที่เดิม แต่จะไม่มีการขยายพื้นที่เพิ่มเติม นี่คือข้อตกลงที่ยอมรับกันในครั้งนั้น ซึ่งหลังจากมติดังกล่าวนี้ออกมาสิ่งที่เครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร ต้องทำต่อไปก็คือการบันทึก ตรวจสอบข้อมูลผู้เดือดร้อนว่าอยู่ที่ไหนบ้าง คอยทำหน้าที่บันทึกข้อมูล และให้ความช่วยเหลือต่อไปเรื่อย ๆ โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้าน เจ้าหน้าที่อุทยานและฝ่ายปกครอง โดยการแก้ไขปัญหาร่วมกันที่ดำเนินมาตั้งแต่ปี 2553 จนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยาน จำนวน 3 คน ซึ่งทุกคนยังยึดมติที่กล่าวมาข้างตนตลอดมา ภายหลังจากรัฐประหาร 2557 กลไกต่าง ๆ ก็ชะงักหมดเลย เจ้าหน้าที่รัฐประกาศว่าใครเดือดร้อนให้ไป ยื่นหนังสือผ่านศูนย์ดำรงธรรมให้ยุติการไล่รื้อการโค่นสวนยางพาราของชาวบ้าน เมื่อทางเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร ไปยื่นเรื่องร้องเรียนปัญหาต่อศูนย์ดำรงธรรม จากนั้น เครือข่ายก็ได้รับหนังสือจากกรมอุทยานแห่งชาติ หนังสือดังกล่าวระบุให้อุทยานแห่งชาติ ภูผาเหล็กมาพูดคุยกับชาวบ้าน ในการพูดคุยชาวบ้านได้เรียกร้องให้ระงับการจับกุม ระงับการไล่รื้อ ให้ราษฎรได้ทำกินในพื้นที่ทับซ้อนจนกว่าการแก้ไขปัญหาจะแล้วเสร็จ แล้วก็ให้มีการนัดหมายคณะทำงานชุดเดิมที่เคยทำงานมาตั้งแต่ปี 2553 ให้ทำงานต่อซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในพื้นที่เรียกร้องต่อหน่วยงานรัฐ ชาวบ้านและเครือข่ายได้รวมตัวกันเพื่อทำหนังสือถึงอุทยานแห่งชาติโดยได้ทำการยื่นหนังสือไปในนามของชาวบ้านเครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร แต่เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติอยากจะพบเพียงแค่สามคนที่เป็นคนลงนามในหนังสือร้องเรียน ซึ่งชาวบ้านและเครือข่าย ก็บอกไปว่าเราไม่สามารถจะทำอย่างนั้นได้ เพราะเราเดือดร้อนกันเป็นกลุ่ม เราต้องรับฟังเป็นกลุ่ม ไม่สามารถให้ผู้หนึ่งผู้ใดไปตัดสินเรื่องใด ๆ ได้ เราจึงขอให้เจ้าหน้าที่ลงมาในพื้นที่เพราะพี่น้องเราลำบากที่จะต้องไปประชุมที่จังหวัดอุดรธานีที่สำนักงานบริหารพื้นที่ 10 ที่จังหวัดอุดรธานี

จะเห็นได้ว่ากระบวนการเคลื่อนไหวที่การที่จะต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่เกิดขึ้นเป็นการเรียกร้องขอชุมชนในลักษณะขอการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังต่อรองให้รัฐแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนที่มีภาครัฐและประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยกัน จากเกิดจากปัญหาการสื่อสารและขาดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ มิใช่เป็นการรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อที่จะล้มล้างอำนาจรัฐหรือเพื่อที่จะช่วงชิงอำนาจรัฐ แต่เป็นการรวมกลุ่มของภาคประชาชนในการเคลื่อนไหวและคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐในการไล่รื้อพื้นที่ทำกินของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการร่วมกลุ่มหรือการเคลื่อนไหวเพื่อร่วมมือแก้ไขปัญหา นอกจากนั้นประชาชนที่คิดว่าจะได้รับผลกระทบโดยตรงเริ่มมีการตื่นตัวคัดค้าน โดยประชาชนได้ใช้เป็นยุทธวิธีในการอ้างอิงตามรัฐธรรมนูญในการต่อสู้ เพราะการคัดค้านการไล่รื้อพื้นที่ทำกินของชาวบ้านดังกล่าวเป็นการสวนกระแสสิทธิของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่รองรับไว้อย่างชัดเจนในเรื่องของสิทธิการเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความ

คิดเห็น นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า การเข้ามาทวงคืนพื้นป่าของรัฐนั้นไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินการของภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนตื่นตัวในการใช้สิทธิ์ของตนเองตามกรอบของกฎหมายซึ่งจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนได้อย่างเด่นชัด

3. วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐ

กล่าวได้ว่า ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการพื้นที่ทำกินระหว่างชาวบ้านกับรัฐ ซึ่งมีการต่อสู้ต่อรอง โดยทั้งสองฝ่ายต่างอ้างสิทธิ์หรือความชอบธรรมในการดำเนินการตามกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ตามมติ ค.ร.ม. 30 มิถุนายน 2541 และการดำเนินงานโฉนดชุมชนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานเพื่อจัดให้มีโฉนดชุมชน พ.ศ. 2553 ในขณะที่ชาวบ้านอ้างความชอบธรรมในทำกิน แต่รัฐได้ชี้ให้เห็นว่าป่าเป็นของส่วนรวมที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันดูแลรักษาใครคนใดคนหนึ่งจะครอบครองหรือใช้ประโยชน์เพียงลำพังไม่ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าต่างฝ่ายต่างอ้างทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อนำมาใช้เป็นช่องทางในการตอบโต้ต่อรองอำนาจระหว่างกัน การตอบโต้ ต่อรอง นำมาสู่การสร้างความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีสิทธิ์หรือไม่มีสิทธิ์ นอกจากนี้การพิสูจน์สิทธิ์ยังไม่มีบรรทัดฐานทางสังคมในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม แม้ในระหว่างการขับเคลื่อนได้มีต่อสู้ ขัดขวาง และการตอบโต้ ต่อรองเชิงอำนาจระหว่างเครือข่ายและชาวบ้านที่มีพื้นที่ทำกินในเขตป่าจนนำไปสู่การปราบปราม การให้อพยพและการไล่รื้อชาวบ้านออกจากที่ทำมาหากิน จากกรณีข้อพิพาทที่ดินทำกินของชาวบ้าน ได้มีการยื่นหนังสือส่งผ่านทางศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ เพื่อให้ผู้อำนาจพิจารณาสั่งการให้เจ้าหน้าที่ยุติการดำเนินใด ๆ ที่เป็นการเพิ่มภาระแก่ความทุกข์ยากของชาวบ้าน ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ ที่เข้าตรวจยึดพื้นที่ดินทำกิน โดยห้ามชาวบ้านเข้าไปทำประโยชน์ในที่ทำกิน และทำลายพืชผลของชาวบ้าน ดังเช่น เจ้าหน้าที่สนธิกำลังบุกเข้าไปสวนยางพาราของนางจันทรา บังหอม อายุ 82 ปี โดยตัดฟันโค่นต้นยางไปจำนวนกว่า 2,000 ต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนของประชาชน แต่ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่กลับไม่ดำเนินการตามมติข้อตกลงที่ตกลงกันไว้ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าข่มขู่ คุกคาม จับกุม ดำเนินคดีต่อชาวบ้านที่เข้าขัดขวาง เป็นเหตุให้ชาวบ้านเกิดอาการเครียด กินข้าวไม่ได้ นอนไม่ค่อยหลับ ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเป็นการข่มขู่ให้เกิดความหวาดกลัว

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบว่ากระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ปฏิบัติการกับกลุ่มชาวบ้านซึ่งเป็นคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้สร้างความเดือดร้อนอย่างมากให้กับประชาชนที่อาศัย

และทำกินในเขตป่า ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะมีกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาก่อนหน้าหรือไม่ก็ตาม อีกทั้งเมื่อมีการเจรจาในระดับขบวนการภาคประชาชนกับตัวแทนรัฐบาลเพื่อหาทางออกร่วมกัน คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ก็ยังเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติดำเนินการตามที่ตัวเองเห็นสมควร ซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนมากขึ้นไปอีก การใช้ในการออกคำสั่งทั้งสองฉบับยังเป็นภาษาที่แสดงถึงเจตจำนงของการใช้กำลังเข้าบังคับเป็นมาตรการหลัก ถึงแม้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ จะตระหนักดีว่าภายหลังการจับกุม ปราบปรามผู้บุกรุกทำลายป่าได้แล้ว การฟื้นฟูป่าก็มิอาจใช้ความรุนแรงได้อีกต่อไป จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือที่กว้างขวางจากสังคมมากขึ้น และตระหนักว่าย่อมเกิดผลกระทบขึ้นโดยตรงกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า แต่คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติก็มิได้มีวิธีการรองรับอย่างชัดเจนในการดำเนินการเพื่อลดผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ เช่นเดียวกันกับการมีส่วนร่วมของประชาชนก็ขาดหลักประกันว่าภาคประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาได้อย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พัชรสฤษดิ์ กนิษฐเสน ได้อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจของฟูโกต์ เป็นการมุ่งไปยังจุดแห่งความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ ซึ่งก็คือการต่อสู้กับอำนาจรูปแบบต่าง ๆ โดยแบ่งรูปแบบการต่อสู้เป็น 3 รูปแบบคือ 1) การต่อสู่กับการครอบงำ 2) การต่อสู้กับการกดขี่ 3) การต่อสู้กับรูปแบบที่เราเลือกจะผูกติดกับระบบความคิดใด ๆ นอกจากนี้แนวคิดของฟูโกต์ยังสามารถนำมาใช้ในการศึกษาความขัดแย้งอื่นด้วย เช่น การเวนคืนที่ดินการประกาศพื้นที่ป่าสงวน การปฏิรูปที่ดิน การจัดการน้ำ ไปจนกระทั่งการตั้งคำถามถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน ไปจนถึงปัญหาระดับชาติ เช่น ทำไมชาวบ้านต้องยอมให้มีการสร้างโรงไฟฟ้า ทำไมต้องละทิ้งหมู่บ้านให้จมน้ำเพื่อการสร้างเขื่อน ทำไมต้องย้ายออกจากป่า ทั้งที่ทำกินมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ทำไมจึงต้องเสียสละกักน้ำไว้ในบ้านตนเองเพื่อไม่ให้ตัวเมืองถูกน้ำท่วม ทำไมทรัพยากรจึงถูกดึงดูดเข้าสู่เมือง ทำไมมีเพียงคนส่วนน้อยที่ได้รับประโยชน์จากนโยบาย ทำไมความเหลื่อมล้ำทางสังคมจึงมีช่องว่างห่างกันมากขึ้นทุกที ทำไมเราจึงยอมรับมันโดยไม่ปริปาก ทำไมคนจำนวนมากถึงไม่รู้สึกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง (พัชรสฤษดิ์ กนิษฐเสน, 2556) และสอดคล้องกับแนวคิดของ อันโตนิโอ กรัมชี ได้อธิบายถึงอำนาจโดยใช้กำลังบังคับและการสร้างความยินยอมพร้อมใจ โดยการวิเคราะห์กลไกรัฐว่ามีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สำหรับกลไกด้านการปราบปรามนั้นจะหนักมือไปที่กลยุทธการใช้กำลังบังคับ (Coercion) เช่น หากมีการเดินขบวนชุมนุมประท้วง ทางเลือกหนึ่งของชนชั้นปกครองก็อาจเป็นการใช้กำลังตำรวจบุกจับแกนนำผู้ประท้วงมาคุมขัง ฯลฯ อย่างไรก็ดี กรัมชีย้ำว่า ในการใช้กำลังบังคับเช่นนี้อาจได้ผลแบบชั่วคราว เนื่องจากว่ายิ่งมีการปราบปรามมากเท่าใด ก็ยิ่งมีกระบวนการต่อต้านมากขึ้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ กรัมชีจึงสรุปว่า เส้นทางที่ชนชั้นปกครองมักใช้ควบคู่กันไปก็คือกระบวนการสร้างความยินยอมพร้อมใจ (Consent) โดยผ่านกลไกของรัฐด้านอุดมการณ์

อันถือเป็นกลยุทธ์ที่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้ที่ถูกปกครองทั้งหลาย (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

ประเด็นที่ 2 กระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐของชาวบ้านที่แสดงออกซึ่งความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบว่า ชาวบ้านได้มีกระบวนการทางยุทธศาสตร์และการต่อสู้ ต่อรองกับอำนาจรัฐ เช่น การยื่นหนังสือผ่านกลไกของระบบราชการภาครัฐ ซึ่งเป็นวิธีที่ประชาชนร่วมกลุ่มยื่นเพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานขอรัฐที่รับผิดชอบ และที่เกี่ยวข้องได้ทบทวนคำสั่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อชาวบ้าน กระบวนการยุทธศาสตร์การต่อสู้ ต่อรองโดยผ่านการใช้สิทธิตามกฎหมายและผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยประชาชนได้ใช้เป็นยุทธวิธีในการอ้างอิงตามรัฐธรรมนูญในการต่อสู้ เพราะการคัดค้านการไล่รื้อพื้นที่ทำกินของชาวบ้านดังกล่าวเป็นการสวนกระแสสิทธิของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่รองรับไว้อย่างชัดเจนในเรื่องของสิทธิการเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็น นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า การเข้ามาทวงคืนพื้นป่าของรัฐนั้นไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินการของภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนตื่นตัวในการใช้สิทธิ์ของตนเองตามกรอบของกฎหมายซึ่งจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนได้อย่างเด่นชัด และกระบวนการยุทธศาสตร์การต่อสู้โดยการสื่อสารกับสาธารณะ ได้แก่ การสื่อสารผ่านสื่อสมัยใหม่ และยุทธวิธีการเข้าร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ได้แก่ สำนักข่าวปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เครือข่ายไทบ้านผู้ไร้สิทธิสกลนคร เข้าร่วมกับขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (พีมูฟ) เครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเทือกเขาบรรทัด สหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปการเมือง เครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน (คปอ.) และนักวิชาการอิสระ สอดคล้องกับการวิจัยของ ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการป่าชุมชน : มิติโครงสร้างและผู้กระทำการ ผลการวิจัยพบว่า ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการป่าโคกใหญ่และป่าชุมชนดงเค็ง เป็นการ ต่อสู้ต่อรองของกลุ่มบุคคล หน่วยงาน และองค์กรในระดับหมู่บ้าน เครือข่าย และในระดับที่สูงขึ้นไป ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ เช่น ต่อรองระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน ชาวบ้านกับคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน ชาวบ้านกับบริษัทเอกชน และชาวบ้านกับรัฐ ผ่านปฏิบัติการทางสังคมหลายขั้นตอน เช่น ในพื้นที่ป่าชุมชนโคกใหญ่ การต่อสู้ ต่อรองเริ่มจากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ มีการต่อสู้ ต่อรองระหว่างผู้นำกับชาวบ้านรอบป่าที่มีที่นาติดเขตป่า ต่อมาในขั้นตอนการรวมตัวจัดตั้งเครือข่ายป่า มีการเจรจาต่อรองระหว่างเครือข่ายกับผู้นำและชาวบ้าน ในการคัดเลือกตัวแทน และการสร้างกฎ กติการ่วม และในขั้นตอนการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร มีการต่อสู้ต่อรองระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์ การต่อรองของงบประมาณของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐ ส่วนในพื้นที่ป่าดงเค็ง การต่อสู้ ต่อรอง เริ่มจากการคัดค้านการเข้ามาของบริษัทเอกชน การต่อรองกับ

ผู้นำหมู่บ้าน การต่อสู้ เรียกร้องสิทธิ์กับรัฐ โดยการยื่นหนังสือร้องเรียนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง การชุมนุมประท้วง การบุกรื้อถอนต้นยูคาลิปตัส และร่วมชุมนุมกับองค์กรภาคนอก การต่อสู้ ต่อรองดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายป่าไม้ที่ยอมรับเฉพาะกรรมสิทธิ์รัฐ และกรรมสิทธิ์เอกชน แต่ละเลยสิทธิชุมชนที่มีอยู่เดิม แนวการจัดการป่าของรัฐที่กีดกันการใช้ประโยชน์จากป่าของชาวบ้าน แต่เอื้อประโยชน์ต่อภาคธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะการส่งเสริมภาคเอกชนปลูกไม้โตเร็ว ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวโครงสร้างทางการเมือง และสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตย การเกิดกระแสวัฒนธรรมชุมชนนิยม กระแสการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นส่งผลให้การต่อสู้ ต่อรองได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน เช่น การจัดองค์กรชาวบ้านอนุรักษ์ป่าที่เป็นระบบมีกฎเกณฑ์ กติกาที่เป็นลายลักษณ์อักษร และการยอมรับสิทธิชุมชนในการจัดการป่าในรูปแบบ “ป่าชุมชน” ซึ่งโครงสร้างเหล่านี้ ได้กลายมีอิทธิพลต่อการกระทำของผู้เกี่ยวของทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ผลการวิจัยในครั้งนี้ ได้ข้อสรุปเพิ่มเติมว่า ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการป่าชุมชนทั้งสองแห่ง เกิดจากบทบาทในการเชื่อมประสานทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชนของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน ในฐานะที่เป็นผู้กระทำการ จึงนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในการจัดการป่าชุมชนทั้งสองแห่งดังที่ปรากฏในปัจจุบัน (ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ, 2554)

ประเด็นที่ 3 ผลที่เกิดจากการต่อสู้ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้านกับรัฐ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบว่า การขับเคลื่อนต่อสู้ ขัดขวาง และการตอบโต้ ต่อรองเชิงอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้านที่มีพื้นที่ทำกินในเขตป่า จนนำไปสู่การปราบปราม การให้อพยพการไล่รื้อที่ทำมาหากินของชาวบ้าน และกดดันให้ออกจากพื้นที่ จากกรณีข้อพิพาทที่ดินทำกินของชาวบ้าน ได้มีการยื่นหนังสือส่งผ่านทางศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ เพื่อให้ผู้อำนาจพิจารณาสั่งการให้เจ้าหน้าที่ยุติการดำเนินใด ๆ ที่เป็นการเพิ่มภาระแก่ความทุกข์ยากของชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ ที่เข้าตรวจยึดพื้นที่ดินทำกิน โดยห้ามชาวบ้านเข้าไปทำประโยชน์ในที่ทำกิน และทำลายพืชผลของชาวบ้าน ดังเช่น เมื่อวันที่ 15 พ.ค. 2558 เจ้าหน้าที่สนธิกำลังบุกเข้าไปสวนยางพาราของนางจันทรา บังหอม อายุ 82 ปี โดยตัดฟัน โค่นต้นยางไปจำนวนกว่า 2,000 ต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเดือดร้อนของประชาชน แต่ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่กลับไม่ดำเนินการตามมติข้อตกลงที่ตกลงกันไว้ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าข่มขู่ คุกคาม จับกุมดำเนินคดีต่อชาวบ้านที่เข้าขัดขวาง เป็นเหตุให้ชาวบ้านเกิดอาการเครียด กินข้าวไม่ได้ นอนไม่ค่อยหลับ ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเป็นการข่มขู่ให้เกิดความหวาดกลัว สอดคล้องกับแนวคิดของ อันโตนิโอ กรัมชี ได้อธิบายถึงอำนาจโดยใช้กำลังบังคับและการสร้างความยินยอมพร้อมใจ โดยการวิเคราะห์กลไกรัฐว่ามีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือสำหรับกลไกด้านการปราบปรามนั้นจะหนักมือไปที่กลยุทธการใช้กำลังบังคับ (Coercion) เช่น หากมีการเดินขบวนชุมนุมประท้วง ทางเลือกหนึ่งของชนชั้นปกครองก็

อาจเป็นการใช้กำลังตำรวจบุกจับแกนนำผู้ประท้วงมาคุมขัง ฯลฯ อย่างไรก็ดี กรัมชีย้ำว่าในการใช้กำลังบังคับเช่นนี้อาจได้ผลแบบชั่วคราว เนื่องจากว่ายิ่งมีการปราบปรามมากเท่าใดก็ยิ่งมีกระบวนการต่อต้านมากขึ้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ กรัมชีจึงสรุปว่า เส้นทางที่ชนชั้นปกครองมักใช้ควบคู่กันไปก็คือ กระบวนการสร้างความยินยอมพร้อมใจ (Consent) โดยผ่านกลไกของรัฐด้านอุดมการณ์ อันถือเป็นกลยุทธ์ที่แทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้ที่ถูกปกครองทั้งหลาย (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

สรุป

สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่สาธารณะของชาวบ้านอีสานในยุครัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยเฉพาะสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำกินนั้น ซึ่งในสภาพของความเป็นจริงแล้วประชาชนได้อาศัยอยู่ในป่ามาเป็นเวลายาวนานก่อนที่จะมีการออกกฎหมายให้สิทธิครอบครองและกรรมสิทธิ์แก่ประชาชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 โดยได้ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2475 ต่อมาได้มีการออกกฎหมายหวงกันที่ให้เป็นของรัฐและหวงกันที่ป่าไว้เป็นอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งได้ออกประกาศครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดเป็นเขตอุทยานหรือเขตป่าสงวนไปก่อนแล้วจึงกันที่ดินบริเวณที่ประชาชนอาศัยอยู่ออกในภายหลัง แล้วจึงกันที่ดินบริเวณที่ประชาชนอาศัยอยู่ออกในภายหลัง แต่ในทางปฏิบัติก็มิได้มีการกันออกไป เพราะต้องสำรวจและทำเครื่องหมายเขตอุทยานแห่งชาติและเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งต้องใช้เงินงบประมาณจำนวนมาก เมื่อไม่มีการแสดงเขตที่ชัดเจนตามกฎหมายจึงเกิดข้อพิพาทในการอ้างสิทธิเหนือที่ดินของรัฐ รับยอมรับเฉพาะสิทธิที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายที่มีเอกสารสิทธิที่ออกโอยหน่วยงานราชการเป็นหลักฐานยืนยันเท่านั้น ซึ่งได้แก่ น.ส.3 น.ส.3 ก โฉนดที่ดินและเอกสารสิทธิ์ที่ดินตามโครงการที่รัฐจัดสรรที่ดินให้กับประชาชน เช่น น.ค.3 (นิคมสร้างตนเอง) หรือ กสน.5 (นิคมสหกรณ์) และ สปก.4-01 (เอกสารสิทธิให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน) นอกนั้นปฏิเสธสิทธิ โดยไม่ได้พิจารณาจากความเป็นจริงว่าพลวัตรของการเปลี่ยนแปลงในการบุกเบิกพื้นที่ทำกินและการครอบครองที่ดินของประชาชนเป็นไปตามนโยบายการพัฒนาประเทศมายาวนาน และเป็นที่น่าสังเกตในการบุกเบิกที่ดินในเขตป่าของภาคอีสานที่ทำให้พื้นที่ป่าลดลงนั้นมีสาเหตุมาจากนโยบายของรัฐเอง เช่น การสัมปทานทำไม้ การขยายตัวของพื้นพาณิชย์ การเปลี่ยนแปลงความคิดหมายเกี่ยวกับรายได้และการใช้ที่ดิน และมาตรการของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ทำให้สถานการณ์ในปัจจุบันมีเกษตรกรอีกจำนวนมากไม่มีที่ดินทำกิน จึงเกิดการบุกรุกที่ป่าเพื่อเข้าทำกิน จึงเป็นมูลเหตุให้รัฐนโยบายทวงคืนผืนป่าโดยไม่คำนึงถึงเรื่องการให้กรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยใช้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 64/2557 และ 66/2557 เป็นคำสั่งที่ออกมาภายใต้นโยบายทวงคืนผืนป่า โดยให้กองอำนวยการรักษา

ความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของฝ่ายทหาร มีอำนาจเต็มในการสั่งการ ควบคุม จัดระเบียบพื้นที่ใหม่ และรายงานผลการปฏิบัติงาน หลังจากนั้น กอ.รมน. และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ และจัดทำแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกที่ดินของรัฐ และการบริหารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มาตรการของคณะความมั่นคงแห่งชาติดังกล่าวเป็นการใช้กำลังเข้าจับกุม และทวงคืนพื้นที่เป็นหลัก ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทับซ้อนเขตป่าและกำลังอยู่ในระหว่างกระบวนการแก้ไขปัญหากับภาครัฐ จึงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ไปด้วย เช่น มีการข่มขู่คุกคาม ไล่รื้อ จับกุมดำเนินคดีในพื้นที่สาธารณะประโยชน์/พื้นที่สัญญาเช่าเกิดขึ้น ตัดฟันทำลายพืชและต้นไม้ของชาวบ้านในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติ โดยใช้คำสั่งทางปกครอง ซึ่งเกิดปัญหากับประชาชนผู้ยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ทั้งในเรื่องหลักทรัพย์ในการประกันตัวทนายความ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความมั่นคงดังกล่าว ทำให้ประชาชนต่างคัดค้านและใช้สิทธิเรียกร้องให้หยุดหรือชะลอการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากคำสั่งนั้นขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดกับประชาชน อีกทั้งการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาก็ถูกปิดกั้นและถูกคุกคามจนกลุ่มชาวบ้านหรือประชาชนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ โดยทหารใช้วิธีการเข้าเยี่ยมบ้านเพื่อพูดคุยและปรับทัศนคติ ซึ่งไม่ได้อ้างอำนาจตามกฎหมาย รวมถึงมีการเรียกตัวแกนนำเข้าไปพูดคุยกับทหารเพื่อห้ามปรามการเคลื่อนไหวคัดค้านคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความมั่นคงแห่งชาติ และดำเนินคดีในข้อหาที่เกี่ยวกับการชุมนุม เช่น ข้อหาฝ่าฝืนคำสั่งก็จะทำการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นอำนาจรัฐในการครอบงำ และการบังคับโดยยึดเอาข้อกฎหมายในการงัดข้อยืนยันในหลักการ นำมาเป็นพลังที่สามารถกระทำการให้บรรลุผล แต่การตัดสินใจในการใช้อำนาจและกฎหมายนั้นล้วนส่งผลต่อการแก้ปัญหาหรือเกิดปัญหาอื่นตามมาเสมอ ในกรณีการทวงคืนผืนป่าโดยการเข้าโค่นล้มสวนยางพาราชาวบ้าน รัฐควรมีมาตรการในการมีส่วนร่วมของประชาชนมากกว่าการใช้อำนาจที่เป็นการบังคับครอบงำ ควบคุมแต่เพียงอย่างเดียว

1.2 การต่อสู้ต่อรองเชิงอำนาจในพื้นที่ป่าเป็นการสะท้อนให้เห็นสิทธิการใช้พื้นที่ป่าของประชาชน ที่ยังไม่ได้รับการยอมรับในทางปฏิบัติ เนื่องจากยังไม่มีอำนาจตามกฎหมาย ดังนั้น รัฐและประชาชน ควรร่วมมือในการออกกฎหมายที่เป็นการยอมรับสิทธิการใช้พื้นที่ป่า โดยเฉพาะกฎหมายป่าชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติในมิติโครงสร้าง และผู้กระทำการ ในพื้นที่ภูมิภาคอื่น ๆ เช่น พื้นที่ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ทั้งนี้ เพื่อต้องการแสวงหาคำตอบในเชิงทฤษฎี

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ สำนักวิชาการ. (2562). *ประกาศคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.). ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*. เรียกใช้เมื่อ 21 กรกฎาคม 2562 จาก https://library2.parliament.go.th/giventake/ncpo.html

กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมือง กับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ. (2554). ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดการป่าชุมชน: มิติโครงสร้างและผู้กระทำการ. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประชาไท. (2561). *8 เดินมิตรภาพ เข้ารายงานตัว คดีฝืนคำสั่งหัวหน้า คสช. - อัยการสั่งสอบพยานเพิ่มตามผู้ต้องหาร้องขอ*. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2561 จาก https://prachatai.com/journal/2018/03/75674

พัชรสฤษดิ์ กนิษฐเสน. (2556). ประชาธิปไตย ที่ไกลเกินเอื้อม. *วารสารลำปางหลวง*, 1(1),1-14.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เล่ม 134 ตอนที่ 4 ก. 6 เมษายน 2560.*

ศศิพรรณ บิลมาโนช. (2556). การใช้วิธีการสื่อสารชุมชนในการพัฒนาชุมชนเชียงแสนเป็นเมืองมรดกโลก. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 12(13), 48-55.

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2562). *"ไผ่ ดาวดิน" รับสารภาพคดีม.112 เหตุแชร์ข่าว BBC ไทย ศาลพิพากษาคุก 5 ปี สารภาพเหลือ 2 ปี 6 เดือน*. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก https://www.tlhr2014.com/?p=4906.

Blaikie P. (1995). Changing Environments or Changing Views? A Political Ecology for developing Countries. *Geography*, 80(3): 203-214.

iLaw. (2557). *ผลงานคสช. กับปัญหาป่าไม้*. เรียกใช้เมื่อ 28 กรกฎาคม 2557 จาก https://ilaw.or.th/node/3169

iLaw. (2561). *คำสั่งหัวหน้า คสช. ที่ 3/2558 เมื่อใช้ซ้อนกับ พ.ร.บ.ชุมนุมฯ เพื่อจำกัดเสรีภาพอย่างเป็นระบบ*. เรียกใช้เมื่อ 21 กรกฎาคม 2561 จาก https://freedom.ilaw.or.th/en/node/596

Nuemann R.P. (1992). Political Ecology of Wildlife Conservation in the Mt.Meru Area of Northern Tanzania. *Lan Degradation & Rehabilitation*, 3(2).85-98.

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา*

THE PROCESS OF CORRUPTION IN BUDDHIST CIRCLES

อาทิตย์ แสงเฉวก
Artit Saengchawek
ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ์
Piyaluk Potiwan
วินัย ผลเจริญ
Vinai Poncharoen
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand
E-mail: artit_101@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา จากสภาพปัญหาในเรื่องวิกฤตศรัทธาของพระภิกษุสงฆ์มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้งบไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง กลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับศาสนา กลายเป็นประเด็นถกเถียงและยังหาบทสรุปร่วมกันไม่ได้ จนเป็นปัญหาไปทั่วประเทศต่อการบริหารเงินวัด เงินพระศาสนา รวมไปถึงเงินผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ ที่งอกเงยจากทรัพย์สินของวัดรวมทั้งที่ดินจำนวนมหาศาล ทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัดเหล่านี้ถือเป็นศาสนสมบัติของวัดที่ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 แต่ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนสมบัติของวัดโดยเฉพาะเรื่องเงินบริจาคต่าง ๆ จำนวนมหาศาลที่วัดได้มาจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธาบริจาค ให้นั้น ยังมีช่องโหว่อยู่มากมาย การบริหารจัดการและการจัดทำบัญชีทางการเงินไม่โปร่งใสเป็นเหตุให้มีการทุจริต ทำให้เงินวัดรั่วไหลเป็นจำนวนมาก ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้บริหารกองธรรมสนามหลวง ผู้บริหารกองบาลีสนามหลวง ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนธรรม บาลี ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 30 คน 2) ภาคประชาชนและภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งประชาชนที่เกี่ยวข้องภายในกลุ่มโรงเรียนพระ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 15 คน 3) นักวิชาการ คณาจารย์/ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า

1) สาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า เป็นการทุจริตแบบระบบอุปถัมภ์ และความสมประโยชน์ ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต คือ ความต้องการทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่เอื้ออำนวย และมีช่องโอกาส 2) กระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า มาจากความบกพร่องในทางปฏิบัติของระเบียบที่เกี่ยวข้อง ของระบบควบคุมงาน ความบกพร่องของการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่าง ๆ ความบกพร่องของการตรวจสอบเงิน และวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดให้วัดได้มีการจัดทำรายทางการเงินเป็นประจำทุกปี และนำส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้รวบรวม โดยกำหนดให้มีการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นประจำ โดยอาจดำเนินการในลักษณะสุ่มตรวจในระยะแรก และเพิ่มระดับการตรวจสอบให้มากขึ้นจนถึงการตรวจสอบเป็นประจำของวัดทั้งหมด พร้อมทั้งมีจัดทำรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในภาพรวมระดับประเทศ

คำสำคัญ: กระบวนการ, ทุจริต, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research Its objectives are 1) to study the causes of corruption in Buddhist circles, 2) to study the process of corruption procedures in Buddhist circles. From the problem of crisis in faith of the monks continuously increasing, there is using the statements which is not consistent with reality. It became a dispute between the state and religion and a matter of debate and cannot be concluded together until it became a problem throughout the country regarding the administration of monasteries, religious monuments, as well as various types of benefits which is growing from the property of the temple, including an enormous amount of land. The property of these temples is considered a religious property of the temple that must be managed in accordance with the procedures prescribed in the Ministerial Regulation No. 2 B.E. 2511 issued under the Sangha Act B.E. 2505, section 40. But the issue of benefits related to the

temple's treasures, especially the enormous amount of donations that the temple has received from people who have donated their faith, there are many mistakes. Financial management and accounting is not transparent which causes corruption causing the temple to leak a lot of information. Providers include 1) The unit of government sector consists of administrators of the National Buddhism Office, executives of Dharma Sanam Luang division, executives of Pali Sanam Luang division, administrators of Phrapariyattidharma Dharma-Pali school in Bangkok area, administrators of Phrapariyattidharma school, department of general education, group 1 and group 10, consisting of 30 people, 2) the public and private sector consists of reporters, community leaders, village philosophers Including people involved within Phrapariyattidharma school, department of general education, group 1 and group 10, amount 15 people, 3) Academic staffs, lecturers and administrators of the Buddhist university, amount 5 people. This research uses in-depth interview individually.

The results of the research found that:

1) The cause of corruption in Buddhist circles is found that it is patronage system and benefits that creates the motivation for corruption is economic needs, favorable position and opportunity, 2) The process of corruption in Buddhist circles is found to be caused by the lack of practice in the relevant regulations of work control systems, the lack of deficiencies in the preparation of various accounts and registrations, the financial audit deficiencies. And most temples do not yet have a financial management structure of the temple systematically related agencies, especially the National Buddhism Office should be determined to have measurable preparation of financial reports annually, and brought to the Provincial Buddhism Office as a collector with regular audits by a certified auditor which may be conducted in a random manner in the initial stages, and increasing the level of inspection up to the routine inspection of all the temples as well as preparing financial reports for the temple systematically to be able to use the information at a national level.

Keywords: Process, Corruption, Buddhist Circles

บทนำ

พระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนากับชนชาติไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในทางประวัติศาสตร์และในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเอง ที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษแยกออกได้จากพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย วัฒนธรรมไทยทุกด้านมีรากฐานสำคัญอยู่ในพระพุทธศาสนา ถ้อยคำมากมายในภาษาไทยมีต้นกำเนิดมาจากภาษาบาลี และมีความหมายที่สืบเนื่อง ปรับ แปรหรือเพี้ยนมาจากคติในพระพุทธศาสนาแบบแผนและครรลองตามหลักการของพระพุทธศาสนา ได้รับการยึดถือเป็นแนวนำและเป็นมาตรฐานสำหรับความประพฤติ การบำเพ็ญกิจหน้าที่ และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยทุกระดับ ทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ปกครองประเทศ และไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินคนไทยทั่วทั้งหมด ตั้งแต่องค์พระเจ้าแผ่นดินลงมาจนถึงผู้ชายชาวบ้านสามัญแทบทุกคน ได้บวชเรียนรับการศึกษา จากสถาบันพระพุทธศาสนา ดังมีประเพณีบวชเรียน เป็นหลักฐานสืบมา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

ซึ่งจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 มาตรา 79 บัญญัติว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่นทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ หมวด 6 มาตรา 67 บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐให้ความสำคัญกับการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเสมอมาโดยการกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งรัฐ รวมทั้งกำหนดให้ประชาชนชาว

ไทยมีหน้าที่ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายดังกล่าว

แต่ปัจจุบันปัญหาในเรื่องวิกฤตศรัทธาของพระภิกษุสงฆ์มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้งบไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง กลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับศาสนา กลายเป็นประเด็นถกเถียงและยังหาบทสรุปร่วมกันไม่ได้ จนเป็นปัญหาไปทั่วประเทศต่อการบริหารเงินวัด เงินพระศาสนา รวมไปถึงเงินผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ ที่งอกเงยจากทรัพย์สินของวัดรวมทั้งที่ดินจำนวนมหาศาล ทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัดเหล่านี้ถือเป็นศาสนสมบัติของวัดที่ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (ราชกิจจานุเบกษา, 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 แต่ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนสมบัติของวัดโดยเฉพาะเรื่องเงินบริจาคต่าง ๆ จำนวนมหาศาลที่วัดได้มาจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้นั้น ยังมีช่องโหว่อยู่มากมาย การบริหารจัดการและการจัดทำบัญชีทางการเงินไม่โปร่งใสเป็นเหตุให้มีการทุจริต ทำให้เงินวัดรั่วไหลเป็นจำนวนมาก (กฤติน จันทร์สนธิมา, 2561)

เมื่อพิจารณาประกอบกับกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ได้กำหนดหลักการในการดูแลรักษาเงินและทรัพย์สินที่วัดได้มาไว้เพียงกว้างๆ เท่านั้น การบริหารจัดการการเงินและทรัพย์สินของวัดส่วนใหญ่จึงมักทำโดยเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด หรือไวยาวัจกรเพียงเท่านั้น และวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการเผยแพร่ให้สาธารณะรับทราบข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด และยังขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ (ณดา จันทร์สม, 2555) ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการทางการเงินของวัดจึงเป็นปัญหาใหญ่ ที่ควรต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน เนื่องจากเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ไม่ต่างไปจากการที่ต้องเร่งรัดปราบปรามการทุจริตในภาครัฐให้หมดสิ้นไปจากประเทศไทย

จากข่าวที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ “สกู๊ปหน้า 1” ประเด็นเงินวัดเงินพระศาสนา “เงินทองวัด ไล่จับพระสึก ทางโลกล้ำเส้นทางธรรม สงฆ์ขาดพรรษา แก้วร้าวก่อกรรมหนัก” (ไทยรัฐ : 15 มิถุนายน 2561) พันตำรวจโทพงศ์พร พราหมณ์เสน่ห์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ยื่นร้องทุกข์ต่อกองบังคับการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ เกี่ยวข้องกับการทุจริตงบอุดหนุนการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อกล่าวโทษต่อพระชั้นผู้ใหญ่ (หนังสือพิมพ์ทรรศนะ, 2561) เงินอุดหนุนจากรัฐ จากสภาพจริงที่เกิดขึ้นสะท้อนเห็นว่าการใช้เงินภาษีจากรัฐในรูปแบบของการสนับสนุนงบประมาณผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในรูปของเงินสนับสนุนการศึกษา การสนับสนุนสำนักปฏิบัติธรรม การสนับสนุนงบก่อสร้าง ร่วมทั้งเงินนิตยภัตพระสังฆาธิการในระดับชั้นต่าง ๆ

ทำให้เกิดข้อบกพร่องช่องว่างในการบริหารงบประมาณ กรณีเกิดเหตุล้อมปราบจับ พระระดับรองสมเด็จ “จับพระผู้ใหญ่ - สึกพระดัง: กวาดล้างเพื่อเร่งปฏิรูปศาสนา” (กอง บก. หนังสือพิมพ์ข่าวสด, 2561) การกล่าวหาการทุจริตในองค์กรศาสนาที่มีการยื่นฟ้องต่อพระสงฆ์ดำเนินคดีกับพระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบการทุจริตในการใช้งบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จากโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ 2557 (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2538) ได้ส่งผลสะเทือนความศรัทธาต่อองค์กรพระพุทธศาสนาวัดหรือที่สังคมไทย เรียกว่าศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชน ที่เป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นองค์กรในการปกครองคณะสงฆ์แต่วัดก็มีฐานะเป็นนิติบุคคล บุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นเจ้าพนักงาน ปรากฏในบทนิยามของกฎหมายฉบับนั้นมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาที่จะต้องรับผิดชอบตามพันธกิจ 6 ด้าน ดังนี้ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณะสงเคราะห์ (คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม, 2559)

ในปัจจุบันแม้ภาครัฐจะใช้ความพยายามในการดูแล สอดส่องและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนามากเพียงใด แต่ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังคงดำรงอยู่และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากรัฐขาดความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะภาคประชาชน จากข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม 2562 ระบุว่าวัดมีพระสงฆ์ทั่วประเทศ 37,472 วัด กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2561) จึงเป็นการยากลำบากที่รัฐจะสอดส่องและดูแลได้ทั่วถึงโดยปราศจากความร่วมมือจากประชาชน หน้าที่หลักในการเผยแผ่และสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นของพุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุบาสกอุบาสิกามีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า รวมถึงการเอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจการพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเกื้อกูลให้กิจการของพระพุทธศาสนาในอนาคตมีความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

จากความสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นองค์กรศาสนาและในฐานะนิติบุคคลจะต้องยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบได้ รวมถึงมีการจัดทำรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง เปิดเผยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และตรวจสอบ จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาถึงกระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนามีสาเหตุ ขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการอย่างไร โดยหากจะพิจารณาให้ดีแล้ว การบริหารการเงินที่ดี

ย่อมมีส่วนทำให้วัดหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีความโปร่งใสในการบริหารการเงิน สร้างความมั่นคงให้แก่วัดหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งทางด้านการเงินทางด้านน่าเชื่อถือและเชื่อมั่นในการเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของคนในชุมชนสังคมและประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ การวิจัยปรากฏการณ์ โดยมุ่งหาหลักฐานและข้อเท็จจริง จากวิธีการหลายรูปแบบ กล่าวคือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากคดีคำพิพากษาของศาล และคดีที่หน่วยงานรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการทุจริต ได้ชี้มูลความผิดและข้อกล่าวหาหรือร้องเรียนจากสำนักงาน ป.ป.ช., และสตง. รวมถึงเอกสารข้อกล่าวหาลักษณะพฤติกรรมการทุจริต เอกสารจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ รายงานการวิจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการทุจริต แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้จาก

2.1 การสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญได้ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีความรู้เป็นอย่างดี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 5 คน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนธรรมบาลี ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน ผู้บริหารกองธรรมสนามหลวง จำนวน 1 คน ผู้บริหารกองบาลีสนามหลวง จำนวน 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 15 คน 2) ภาคประชาชนและภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งประชาชนที่เกี่ยวข้องภายในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 15 คน และ 3) นักวิชาการ คณาจารย์/ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 5 ท่าน รวม 50 คน

2.2 การใช้เทคนิคหรือวิธีการประชุมกลุ่มย่อย อันเป็นวิธีการระดมความคิดเห็นของกลุ่มคนตามเป้าหมาย

3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากองค์ประกอบ 3 ประการ

3.1 การจัดระเบียบข้อมูล อันเป็นกระบวนการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากหลากหลายวิธี เช่น ข้อมูลคดีจากคำพิพากษาของศาล ข้อมูลหรือคดี ป.ป.ช. และสตง. ชี้มูลความผิด ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และการสังเกตการณ์ให้อยู่ในรูปของ

เอกสารที่เป็นระเบียบ สามารถเรียกมาใช้ได้สะดวก และสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ง่าย โดยจะทำการให้รหัสข้อมูล เพื่อกำหนดว่าข้อมูลส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ประเด็นที่สนใจนั้น คืออะไร และอยู่ที่ไหน อยู่ในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อใด

3.2 การแสดงข้อมูล การแสดงข้อมูลในที่นี้คือ การนำเอาหน่วยข้อมูลที่แยกหรือแตกออกเป็นส่วนย่อย ๆ และให้รหัสเรียบร้อยแล้ว นำกลับมารวมเข้ากันใหม่ให้เป็นกลุ่มตามประเด็น/หัวข้อวิเคราะห์ จุดประสงค์ของการทำเช่นนี้ก็เพื่อข้อมูลในแต่ละกลุ่ม สามารถบอกเรื่องราวเดียวกันได้อย่างมีความหมาย

3.3 การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นตรงของผลการวิจัย เป็นกระบวนการหาข้อสรุป และตีความหมายของข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องแม่นตรง น่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้น อยู่ในรูปของคำอธิบาย เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า เป็นการทุจริตแบบระบบอุปถัมภ์ และความสมประโยชน์ ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต ด้านตัวบุคคล 1) ความต้องการทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้บุคคลต้องการสิ่งจำเป็นทางสังคม หรือความต้องการขั้นพื้นฐาน เมื่อความต้องการนั้นยังไม่ได้รับการตอบสนอง ก็จะเป็นสิ่งจูงใจให้กระทำอีกต่อไป ต่อเมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะเรียกร้องในระดับสูงขึ้นไปอีก ประกอบกับค่านิยมของสังคมไทย เป็นสังคมนักบริโภคซึ่งมุ่งแต่จะแสวงหาสิ่งฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ความต้องการในสิ่งจำเป็นทางสังคมก็จะมีมากยิ่งขึ้น เช่น ตำแหน่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ ที่ดิน รถยนต์ เป็นต้น ที่นิยมยกย่องคนมั่งมี ไม่ว่าจะได้มาโดยสุจริตหรือไม่ก็ตาม จึงเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต 2) ตำแหน่งหน้าที่เอื้ออำนวย การที่ตำแหน่งหน้าที่เอื้อต่อการกระทำความผิด ซึ่งช่วยให้สามารถปกปิดความผิดไว้ได้ 3) มีช่องโอกาส ตามทฤษฎีระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client) ที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือความสมประโยชน์ ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ การให้การขอความช่วยเหลือ ความคุ้มครอง การฝากเนื้อฝากตัว กับผู้ใหญ่หรือผู้มีฐานะสูงกว่า เมื่อผู้น้อยไปหาผู้ใหญ่มักจะมีของกำนัลเพื่อให้ผู้ใหญ่ให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ตนเองต้องการ จึงมีช่องโอกาสที่จะกระทำการทุจริตขึ้นโดยง่าย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนาพบว่า มาจากความบกพร่องในทางปฏิบัติของระเบียบที่เกี่ยวข้อง ของระบบควบคุมงาน ความบกพร่องของการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่างๆ ความบกพร่องของการตรวจสอบเงิน เนื่องจากวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ จากการไต่สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้มีคำสั่งที่ 1205/2560 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2560 พบว่าพฤติกรรมของขบวนการทุจริตเงินวัดได้มีการวางแผนและแบ่งหน้าที่กันกระทำความผิดเป็นขั้นตอน โดยจะมีกลุ่มบุคคลซึ่งจะทำหน้าที่ติดต่อวัดต่าง ๆ โดยแจ้งว่าจะมอบเงินอุดหนุนการบูรณปฏิสังขรณ์วัดและการพัฒนาวัดให้แก่วัด แต่มีเงื่อนไขว่าวัดจะต้องมอบเงินกลับคืนเพื่อนำไปใช้ในกิจการของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการจัดสรรให้แก่วัดต่าง ๆ ต่อมากลุ่มบุคคลดังกล่าวจะนำรายชื่อวัดที่เชื่อตามคำกล่าวอ้างไปจัดทำเอกสารการอนุมัติเงินอุดหนุนให้แก่วัด โดยไม่มีคำขอรับเงินอุดหนุนของวัดประกอบการพิจารณาอนุมัติเงินอุดหนุนให้แก่วัดตามขั้นตอนและระเบียบแบบแผนของทางราชการ และเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้โอนเงินอุดหนุนเข้าบัญชีเงินฝากของวัดแล้ว กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะแจ้งให้วัดโอนเงินหรือรับเงินกลับคืนมาแล้วนำไปเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยทุจริต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องกระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา ได้พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของวัดในประเทศไทย ยังไม่ครอบคลุมถึงการกำหนดแนวทางในการบริหารการเงินวัดในประเทศไทยให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต ด้านตัวบุคคล สอดคล้องกับ ธวัชชัย สีสุวรรณ ที่ศึกษา “พฤติกรรมการทุจริตเงินงบประมาณแผ่นดิน: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” พบว่า เป็นการทุจริตแบบเป็นกระบวนการ โดยข้าราชการของส่วนการคลังองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน ร่วมมือกันยักยอกเงินงบประมาณแผ่นดิน (ธวัชชัย สีสุวรรณ, 2540)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัย ณดา จันทร์สม ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ การจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัดยังไม่มีหลักฐานเด่นชัดว่า วัดมีการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึก

รายรับ-รายจ่าย และจัดทำบัญชีเป็นประจำ แต่อาจเป็นบัญชีที่จัดทำขึ้นอย่างง่ายหรือตามความเข้าใจของผู้จัดทำเท่านั้น ยังไม่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานบัญชีรับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย (ณดา จันทร์สม, 2555) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัย กฤติน จันทร์สนธิมา ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางประชารัฐ” ผลการวิจัยพบว่า ระบบและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของ วัดจันแสนและวัดตากฟ้า มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ 1) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวัด รวมทั้งไวยาวัจกรให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปตามที่กฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ให้อำนาจไว้ 2) มีการทำหลักฐานการรับจ่าย บันทึกรายรับรายจ่าย รายงานข้อมูลทางการเงิน สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) 3) การเก็บรักษาเงินบริจาคของวัดโดยการฝากธนาคารในนามของวัด สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ข้อ 5 แตกต่างกันตรงที่วัดจันเสนมีรายรับที่เกิดจากเงินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์จำนวนมาก 4) ทำการรายงานข้อมูลทางการเงินวัดตามลำดับชั้นของการปกครองคณะสงฆ์และรายงานสำนักงานพระพุทธศาสนา (กฤติน จันทร์สนธิมา, 2561)

สรุป

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา เป็นการทุจริตแบบเป็นกระบวนการช่องโอกาสระบบอุปถัมภ์และสมประโยชน์ วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดกระบวนการขั้นตอนจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัดยังไม่มีหลักฐานเด่นชัด โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย รวมถึงยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย จะเห็นได้จากการที่แหล่งเงินทุนของวัดส่วนมากจะมาจากเงินสะสมที่เกิดจากเงินรายได้จากบริจาค การบริหารจัดการให้การใช้แหล่งเงินทุนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของเงินบริจาคอุปถัมภ์ จึงมีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่เน้นความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ แม้ว่ากฎกระทรวงฉบับที่ 2 ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จะระบุไว้ใน “ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาท ขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค” แต่การกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนว่าควรมีรูปแบบและโครงสร้างในการบริหารแหล่งเงินทุนเหล่านี้อย่างไร จึงมีนัยยะว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการดำเนินการเป็นหลัก ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจึงควรต้องมีการกำหนดแนวปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ เหล่านั้นจะถูกนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ได้จริง เพื่อมิให้เกิดข้อ

ครหานำพาความเสื่อมเสียมาสู่เจ้าอาวาส วัด และพระพุทธศาสนาในภาพรวม รวมถึงทำให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของวัดได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2511)

ประเด็นเรื่องการควบคุมค่าใช้จ่ายจะมีความสำคัญกว่ามาก การเบิกจ่ายเงินของวัดควรต้องมีกระบวนการที่จะสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่ดี หากกำหนดให้อยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว หรืออยู่ที่ไวยาวัจกรที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส อาจทำให้เกิดข้อครหาและความกังขาในบางกรณี ดังนั้น หากมีการกำหนดในรูปของคณะกรรมการวัดที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ทั้งนี้ ยังไม่มีกฎหมายใดที่ระบุอย่างชัดเจนกำหนดให้วัดมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติวัดส่วนมากจะมีการตั้งคณะกรรมการวัด แต่มิได้มีกฎระเบียบใด ๆ ที่กำหนดถึงลักษณะของคุณสมบัติ การคัดเลือก การพ้นจากหน้าที่และการถอดถอน รวมถึงหน้าที่ของคณะกรรมการวัดไว้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย** ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ให้ทันสมัยมากขึ้น เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวประกาศใช้มาเป็นระยะเวลานาน สมควรต้องปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดให้วัดได้มีการจัดทำรายทางการเงินเป็นประจำทุกปี และนำส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้รวบรวม โดยกำหนดให้มีการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นประจำ โดยอาจดำเนินการในลักษณะสุ่มตรวจในระยะแรก และเพิ่มระดับการตรวจสอบให้มากขึ้นจนถึงการตรวจสอบเป็นประจำของวัดทั้งหมด พร้อมทั้งมีจัดทำรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในภาพรวมระดับประเทศ

2.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งช่วยกันพัฒนาบุคลากรที่จะมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทางด้านการเงินให้แก่วัดให้มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดอบรมไวยาวัจกรและกรรมการการวัดอย่างสม่ำเสมอ

2.3 ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนการจัดทำข้อมูลทางการเงินของวัดควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้กับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลให้ปรากฏต่อสาธารณชนทางสื่อออนไลน์ รวมใช้ในการรายงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.

กฤติน จันทร์สนธิมา. (2561). *การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางประชารัฐ.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

กอง บก. หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (2561). *หนังสือพิมพ์ข่าวสด: (25 พฤษภาคม 2561)*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2562 จาก https://www.mebmarket.com/index.php?action=BookDetails&book_id=75299

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม. (2559). *การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม.* กรุงเทพมหานคร: สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.

ณดา จันทร์สม. (2555). *รายงานวิจัยการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์.

ธวัชชัย สีสุวรรณ. (2540). พฤติกรรมการทุจริตเงินงบประมาณแผ่นดิน: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. ใน *ภาคนิพนธ์หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม.* สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 19).* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

ราชกิจจานุเบกษา. (2511). *กฎกระทรวง.ฉบับที่ 2 85,98 ก (29 ตุลาคม 2511).*

_____. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 124,47 ก หน้า 23 (24 สิงหาคม 2550).*

_____. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 134, 40 ก หน้า 17 (6 เมษายน 2560).*

หนังสือพิมพ์ทรรศนะ. (2561). *หนังสือพิมพ์ธรรมนำโลก : (1-31 พฤษภาคม 2561)*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2562 จาก http://www.tssnnews.com/tssnnews/2018/05/31

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. (2561). *สรุปข่าวเด่นรอบวันประจำวันที่ 15 มิ.ย. 61*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2562 จาก https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1308987

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุ ใน สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A MODEL OF AGING'S HOLISTIC WELLNESS PROMOTION LIVING IN THE NORTHEAST ELDERLY WELFARE CENTER

ณัฏฐสิชา ภาภัคธนานันท์
Nutsicha Papuktananun
กฤติกา แสนโภชน์
Krittikar Sanposh
ประจญ กิ่งมิ่งแฮ
Prachon Kingminghae
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
E-mail: nutsicha@outlook.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะ และพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะ เป็นผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ จังหวัดนครพนม และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์โพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนรวม 67 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความต้องการและปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น (Alpha Coefficient) เท่ากับ .90 และ .89 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สำหรับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุแบบองค์รวมนั้น ได้ดำเนินการโดยวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับผู้สูงอายุแล้วกำหนดรูปแบบกิจกรรม ผนวกกับการสังเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจากทฤษฎีของ Pender PROCEDE - PROCEED และ Care Model แล้วนำเสนอเพื่อหาข้อสรุปในการสนทนากลุ่ม Focus Group Discussion)

* Received 8 December 2019; Revised 7 January 2020; Accepted 9 January 2020

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านจิตใจ รองลงมาคือด้านร่างกาย ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ และด้านสังคมตามลำดับรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุแบบองค์รวม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา/จิตวิญญาณ 2) ระบบการบริหารจัดการของศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา และ 3) การสนับสนุนจากชุมชน สังคม และภาครัฐ

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, สุขภาวะแบบองค์รวม, สถานสงเคราะห์คนชรา

Abstract

This research purposed to investigate aging's wellness problem and need, and to develop a model of aging's holistic wellness promotion in the Northeast Elderly Welfare Center. Samples for studying problem and need involving wellness consisted of 67 agings living in Nahonpanom Provincial Elder Social Welfare Development Center and Bann Thammakorn Pho Klang Elderly Home, Nakhorn Ratchasima Province. Research instruments were 4 rating scale questionnaires of aging wellness problem a need, with reliability (Alpha Coefficient) of .90 and .89, respectively. The data were then analysed by using Mean and Standard Deviation and interpreted results according to specified criteria. In the development of aging's holistic wellness promotion model, was carried outby analyzing the problems and need regarding the elderly well-being, and specified the activities combined with the synthesis of Pender's theory of health promotion, PROCEDE - PROCEED, and Care Model, the developing model was then present for summarizing in the focus group discussion.

Results revealed as follow:

Agings living in the Northeast Elderly Welfare Center had a well-being problems and needs at a high level both overall and each aspect, the highest mean score was the aspect of mental wellness, followed by physical wellness aspect, intelligence/spiritual wellness aspect, and social wellness aspect, respectively.A model of aging's holistic wellness promotion consisting of 3 components, which were 1) activities enhanced wellness of physical, mental,

social, and intelligence/spiritual aspects, 2) the management system of the elderly welfare center, and 3) encouragement from community, society, and government.

Keywords: Elderly, Holistic wellness, Elderly welfare center

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเด็นเกี่ยวกับประชากรที่โลกกล่าวถึงกันมาก ก็คือ โครงสร้างประชากรของประเทศต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยประชากรมีอายุยืนมากขึ้น ในขณะที่อัตราการเกิดของประชากรทั่วโลกลดน้อยลง เป็นเหตุให้จำนวนผู้สูงอายุมีมากขึ้น จนกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) จากข้อมูลประชากรในประเทศไทย จำนวนประชากรในปี พ.ศ. 2559 มีทั้งสิ้น 65.9 ล้านคน เป็นประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งประเทศ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560) ในจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมดนี้ ผลการสำรวจพบว่า ผู้สูงอายุอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.9 ของประเทศ รองลงมา คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ซึ่งมีจำนวนผู้สูงอายุร้อยละ 25.6 ร้อยละ 21.1 และร้อยละ 12.0 ตามลำดับ (วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560)

ผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาค มีปัญหาหลายส่วนที่คล้ายกัน และมีหลายส่วนที่แตกต่างกัน ส่วนสำคัญที่คล้ายกันประการหนึ่งก็คือ การที่ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปกลายเป็นกระแสทุนนิยม ได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างครอบครัว กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งถือเป็นปัญหาทางสังคมที่ต้องช่วยกันเข้ามาแก้ไข (เบญจวรรณ ซูสารอ, 2558) โดยเฉพาะภาครัฐตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่นที่จะต้องจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุส่วนหนึ่งได้เข้าพักพิงในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ หรือในสถานสงเคราะห์คนชรา

ในปัจจุบันสถานสงเคราะห์คนชรา เป็นบริการสวัสดิการสังคมที่รัฐได้จัดตั้งขึ้นโดยมีนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อรับเลี้ยงผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไร้ที่พึ่ง สาเหตุหลักที่ผู้สูงอายุเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา มี 4 สาเหตุ คือ 1) ขาดการดูแลเอาใจใส่ 2) ผู้สูงอายุไม่ต้องการเป็นภาระให้ลูกหลาน 3) ผู้สูงอายุขาดคนอุปการะดูแล และ 4) ผู้สูงอายุถูกผลักดันให้เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ (นิภาพร พุ่มซ้อน และสุทธิดา สิงหสุต, 2552) อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุที่ตัดสินใจเข้ามาพักพิงในสถานสงเคราะห์คนชราก็ยังคงมีปัญหาในหลายด้าน เช่น ด้านร่างกาย พบว่า มีสุขภาพไม่ดี มีอาการของโรคต่าง ๆ เช่น ด้านจิตใจ พบว่า มีความวิตกกังวลในเรื่องความเจ็บป่วย และมีอาการซึมเศร้า ด้านสังคมพบว่า มีปัญหาการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

และด้านเศรษฐกิจ ก็ยังพบว่า มีปัญหาการขาดรายได้ แม้ว่าจะได้รับบริการต่าง ๆ จากสถานสงเคราะห์ก็ตาม (ภิรมย์ เจริญผล, 2553) นอกจากนี้ภายในสถานสงเคราะห์คนชรา หรือในศูนย์สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยภาครัฐ ยังมีปัญหาการดำเนินงานที่ไม่เป็นระบบที่เหมาะสม ยังขาดการบูรณาการ การดูแลด้านสุขภาวะและสังคม บุคลากรไม่เพียงพอ ผู้ดูแลขาดความรู้ในการดูแล และขาดระบบสนับสนุนที่ชัดเจน ทำให้ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา ต้องอยู่อย่างไร้ความหวัง รู้สึกถูกทอดทิ้ง และต้องช่วยเหลือตนเองมากกว่าที่ควรจะเป็น (ชวลิต สวัสดิ์ผล และคณะ, 2560) ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้สูงอายุที่พักอาศัยในสถานสงเคราะห์ดังกล่าวไปได้ระยะหนึ่ง มักมีปัญหาสุขภาพตามมา โดยพบว่าร้อยละ 16 ของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา อยู่ในภาวะที่พึ่งพิงผู้อื่นทั้งหมด (สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ, 2552)

จากการสำรวจข้อมูล สถานสงเคราะห์คนชราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นองค์กรของรัฐ มีจำนวนทั้งหมด 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งสังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนครพนม และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบุรีรัมย์ และสถานสงเคราะห์คนชรา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา, สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์โพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานเช่นเดียวกันคือ เพื่อให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุที่ยากจน ถูกทอดทิ้ง ไร้ที่พึ่ง ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่มีที่อยู่อาศัยหรือมีที่อยู่อาศัยแต่ขาดผู้ดูแลช่วยเหลือ อยู่กับครอบครัวไม่มีความสุข เพื่อป้องกันมิให้ผู้สูงอายุเร่ร่อนหรืออยู่อย่างไร้ที่พึ่งเพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัวที่มีรายได้น้อยหรือยากจนไม่สามารถเลี้ยงดูได้ เพื่อการตอบแทนคุณงามความดีและเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับผู้สูงอายุในบั้นปลายชีวิต และเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชน รวมถึงเพื่อส่งเสริมศูนย์ต้นแบบการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุและเพื่อส่งเสริมสนับสนุนชุมชน/เครือข่ายในงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และทั้ง 5 แห่ง มีการจัดบริการที่เป็นแนวทางเดียวกันคือ ด้านปัจจัย 4 (ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค), บริการด้านสังคมสงเคราะห์ การจัดทำทะเบียนผู้รับบริการ การเยี่ยมบ้าน การให้คำปรึกษาแนะนำ การจัดกิจกรรมกลุ่ม บริการด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการทำกายภาพบำบัด บริการด้านอาชีวบำบัด บริการด้านนันทนาการ บริการด้านศาสนา และบริการด้านฌาปนกิจศพ เมื่อผู้สูงอายุไม่มีญาติหรือญาติไม่สามารถจัดการเองได้ อย่างไรก็ตาม สถานสงเคราะห์คนชราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นองค์กรของรัฐทั้ง 5 แห่ง มีวัตถุประสงค์และการจัดบริการต่าง ๆ แบบแยกส่วนหรือตามสภาพปัญหาแบบเฉพาะหน้าและขาดความต่อเนื่อง โดยแต่ละแห่งยังไม่

มีการจัดบริการในระยะยาวที่มีการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมที่มีการจัดกิจกรรมจากประเด็นปัญหาสุขภาพในมิติต่าง ๆ

ในประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบสุขภาวะของ เฮ็ทเลอร์ (Hettler, B, 1976) อดัมส์ เบซเนอร์ และสไตน์ฮาดท์ (Adams, T., Bezner, J., & Steinhardt, M, 1997) ไมเออร์ สวีนนีย์ และวิทเมอร์ (Myers, J.T. Sweeney, T.J., and Witmer, T.M, 2000) และสุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2548) จึงสรุปเป็นสุขภาวะแบบองค์รวมได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย, ด้านจิตใจ, ด้านสังคม และด้านปัญญาหรือจิตวิญญาณ และนำมาพัฒนารูปแบบจำลองเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกันในสถานสงเคราะห์คนชราหรือในศูนย์สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เพื่อจัดทำกิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุกลุ่มนี้ขึ้น อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าทั้งในระดับนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเกิดการบูรณาการและประสานกันอย่างเป็นระบบทั้งในระดับองค์กรท้องถิ่น ชุมชน และสังคม ในการเสริมสร้างสุขภาวะที่ดีเพื่อให้เกิดความสุขทั้งด้านร่างกาย, ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญาหรือจิตวิญญาณที่พึงประสงค์แก่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัย มีกระบวนการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษาในขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อให้เห็นสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะในแต่ละด้านของสุขภาวะองค์รวม ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดกิจกรรมและการบริหารจัดการในรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

ตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่

- ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะ
- ความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะ

ทั้งปัญหาและความต้องการจะเกี่ยวกับสุขภาวะด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา/จิตวิญญาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เป็นผู้มีอายุ 60–69 ปี ที่สามารถช่วยเหลือตนเองและสื่อสารเข้าใจเท่านั้น ในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ 2 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนครพนม จังหวัดนครพนม และศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ และผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 แห่ง ประกอบด้วย สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์โพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวนทั้งสิ้น 158 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนครพนม จังหวัดนครพนม และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์โพธิ์กลาง จังหวัดนครราชสีมา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะผู้ที่ช่วยเหลือตัวเองได้และสื่อสารเข้าใจ รวม 2 แห่ง จำนวน 67 คน มีเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้บริหารให้ความร่วมมือและพร้อมให้ดำเนินการวิจัย
2. เป็นสถานสงเคราะห์ฯ ที่มีจำนวนผู้สูงอายุแห่งละไม่น้อยกว่า 30 คน
3. ผู้สูงอายุในกลุ่มทดลอง สามารถช่วยเหลือตัวเองได้, สื่อสารเข้าใจ และเต็มใจให้ความร่วมมือเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- แบบสอบถามปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะผู้สูงอายุ
- แบบสอบถามความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะผู้สูงอายุ

แบบสอบถามทั้งสองฉบับ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ โดยให้ผู้ตอบพิจารณาข้อความในแต่ละข้อ แล้วลงความเห็นว่าในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน มีอาการ เหตุการณ์ ความคิดหรือความรู้สึกแต่ละข้อเกิดขึ้นบ่อยมากน้อยเพียงใด มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index Of Congruence) จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ระหว่าง .60 - 1.00 และ .80 – 1.00 ตามลำดับ มีค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) เป็นรายข้อโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนแต่ละข้อกับคะแนนรวม (Item–total Correlation) ระหว่าง .31 - .54 ($p < .05$, one–tailed) และ .30 - .51 ตามลำดับ และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α–Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ .90 และ .89 ตามลำดับ

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามนี้ในแต่ละข้อและผลรวม ใช้เกณฑ์ดังนี้ (ภาควิชาอนามัยครอบครัว, 2542)

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
3.50–4.00	เคยมีอาการ เหตุการณ์ ความคิดหรือความรู้สึกนั้นมากที่สุด
2.50–3.49	เคยมีอาการ เหตุการณ์ ความคิดหรือความรู้สึกนั้นมาก
1.50–2.49	เคยมีอาการ เหตุการณ์ ความคิดหรือความรู้สึกนั้นเพียงเล็กน้อย
1.00–1.49	เคยมีอาการ เหตุการณ์ ความคิดหรือความรู้สึกนั้นน้อยที่สุด หรือไม่เคยเกิดขึ้นเลย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาระยะที่ 1 จะดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์หาค่าระดับของปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะโดยรวมและรายด้านของผู้สูงอายุ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. สรุประดับของปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การดำเนินการในตอนนี้มีขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนองค์ความรู้จากทฤษฎีส่งเสริมสุขภาพของ Pender, PROCEDE–PROCEED และ Care Model

2. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จากการศึกษาในระยะที่ 1)

3. ร่างรูปแบบและองค์ประกอบของกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุโดยใช้ฐานขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการศึกษาในการศึกษาระยะที่ 1

ตอนที่ 2 การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการและดำเนินงานการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การดำเนินการในตอนที่ 2 จะกระทำหลังผ่านการร่างรูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในตอนที่ 1 ซึ่งได้มีรูปแบบฉบับร่างแล้ว

โดยผู้วิจัยจะจัดเวทีสนทนา (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันและประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยมีผู้ร่วมสนทนาประกอบด้วย ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์ฯ จำนวน 2 คน, ผู้ดูแลผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์จำนวน 2 คน , ตัวแทนผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์ จำนวน 2 คน, แพทย์ จำนวน 1 คน, พยาบาล จำนวน 1 คน, ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน, ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 1 คน รวมจำนวน 10 คน ประเด็นการสนทนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับ กิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาวะ และรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา หลังการสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะนำประเด็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ และแนวคิดเหล่านั้นมาพิจารณา เพื่อปรับปรุงและสรุปเป็นรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัย

ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สุขภาวะ	ปัญหา			ความต้องการ		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านร่างกาย	2.63	.29	มาก	2.69	.34	มาก
ด้านจิตใจ	2.67	.31	มาก	2.81	.30	มาก
ด้านสังคม	2.58	.32	มาก	2.51	.31	มาก
ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ	2.59	.32	มาก	2.65	.25	มาก
รวม	2.62	.25	มาก	2.66	.22	มาก

N = 67

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า

1. ผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.62, SD = .25) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ด้านจิตใจ ($\bar{x}$ = 2.67, SD = .31) ด้านร่างกาย ($\bar{x}$ = 2.63, SD = .29) ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ ($\bar{x}$ = 2.59, SD = .32) และด้านสังคม ($\bar{x}$ = 2.58, SD = .32) ตามลำดับ

2. ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 2.66, SD = .22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้คือ ด้านจิตใจ ($\bar{x}$ = 2.81, SD=.30) ด้านร่างกาย ($\bar{x}$ = 2.69, SD = .34) ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ ($\bar{x}$ = 2.65, SD = .25) และด้านสังคม ($\bar{x}$ = 2.51, SD = .31) ตามลำดับ

รูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดรูปแบบกิจกรรมแบบองค์รวมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา โดยการเชื่อมโยงระหว่างปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุข้างต้น กับกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม โดยมีกิจกรรมใน 4 ด้าน ดังนี้

1. กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะด้านร่างกาย เป็นกิจกรรมกายบริหารในการยืดกล้ามเนื้อ (Stretching) บริหารร่างกายเพื่อการอบอุ่นร่างกาย (Warming up) ให้มีความพร้อมก่อนร่วมกิจกรรมอื่นต่อไป

2. กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะด้านจิตใจ เป็นการฝึกทำสมาธิ โดยการกำหนดลมหายใจ ทำให้จิตใจสงบ มั่นคง ไร้ความวิตกกังวล จัดการกับความเครียด และสุขใจ

3. กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะด้านปัญญา/จิตวิญญาณ เป็นกิจกรรมที่จะช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพทางสมอง การคิด การแก้ปัญหา เข้าใจหลักธรรมและชีวิต และใช้หลักธรรมเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

4. กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะด้านสังคม เป็นกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเข้าใจตนเองและผู้อื่น ความสัมพันธ์ที่ดี การตระหนักในคุณค่าของตน รวมถึงการมีส่วนร่วมและการร่วมทำประโยชน์แก่สังคม

รูปแบบการดำเนินกิจกรรม

รูปแบบการดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคย

ขั้นที่ 2 : การสร้างแรงจูงใจ

ขั้นที่ 3 : การให้ความรู้

ขั้นที่ 4 : กิจกรรมปฏิบัติตน

ขั้นที่ 5 : สรุปและประเมินผล

หลังจากการร่วมกิจกรรม วิทยากรจะเปิดโอกาสให้สมาชิกที่ร่วมกิจกรรมสรุปผลที่ได้จากกิจกรรมนั้น ๆ และให้สมาชิกสะท้อนผลย้อนกลับ (Feedback) ว่าเกิดความรู้ความเข้าใจและมีประโยชน์อย่างไร กิจกรรมนั้น ๆ จะส่งผลต่อสุขภาวะตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด และจะนำไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างสุขภาวะของตนในชีวิตประจำวันอย่างไร

รูปแบบกิจกรรมข้างต้นได้นำเสนอในเวทีสนทนา (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้ข้อสรุปได้ดังนี้

กิจกรรมระดับบุคคล มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ ปัจจัยหลัก กับรูปแบบการดำเนินกิจกรรม

ปัจจัยหลัก ประกอบด้วย การให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงความสามารถแห่งตน และการรับรู้ประโยชน์จากการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะ

ปัจจัยหลักแต่ละปัจจัย จะประกอบด้วยกิจกรรม การสร้างแรงจูงใจ การให้ความรู้และกิจกรรมปฏิบัติ กล่าวคือ ในปัจจัยรับรู้ถึงความสามารถแห่งตน จะสร้างแรงจูงใจด้วยกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในคุณค่าแห่งตนและการมุ่งเสริมสร้างสุขภาวะ มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาวะในแต่ละด้าน สำหรับปัจจัยการรับรู้ประโยชน์จากการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะนั้น จะสร้างแรงจูงใจด้วยกิจกรรมสร้างในประโยชน์และคุณค่าของการเสริมสร้างสุขภาวะ มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการประโยชน์และความจำเป็นในการเสริมสร้างสุขภาวะในแต่ละด้าน การดำเนินการทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าวจะนำไปสู่กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญา/จิตวิญญาณ

การบริหารจัดการในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา การเสริมสร้างสุขภาวะจะประสบผลมากน้อยเพียงใด ไม่ได้จำกัดเฉพาะกิจกรรมระดับบุคคล แต่ต้องได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา โดยศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์ฯ จะต้องกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ มีนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ มีการดำเนินงาน การปฏิบัติเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดสรรงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะของผู้สูงอายุที่ดี

การสนับสนุนจากชุมชน สังคม และภาครัฐ ชุมชน สังคม และภาครัฐต้องให้การสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา โดยผู้บริหารภาครัฐ ผู้นำชุมชนควรจัดให้มีแหล่งทรัพยากรทั้งบุคคล วัสดุ อุปกรณ์ แหล่งเรียนรู้เพื่อเอื้อให้กิจการการเสริมสร้างสุขภาวะดำเนินไปอย่างบูรณาการ และให้สอดคล้องกับสภาพสังคมการเมืองและเศรษฐกิจชุมชนและสังคมที่เป็นอยู่

อภิปรายผล

1. ปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสูงภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$= 2.62 , SD. = 0.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า มีปัญหาในระดับมากทุกด้าน โดยด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 2.67, SD. = 0.31) รองลงมาคือด้านร่างกาย ($\bar{x}$ = 2.63, SD. = 0.29) ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ ($\bar{x}$ = 2.59, SD. = 0.32) และด้านสังคม ($\bar{x}$ = 2.58, SD. = 0.32) ตามลำดับ ผลที่พบนี้มีส่วนที่แตกต่างจากการศึกษาของไพบูลย์ พงษ์แสงพันธ์ และยุวดี รอดจากภัย ที่พบว่า ผู้สูงอายุรับรู้ปัญหาสุขภาวะของตนเองในด้านร่างกายสูงสุด รองลงมาคือด้านจิตใจ และด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมตามลำดับ (ไพบูลย์ พงษ์แสงพันธุ์ และยุวดี รอดจากภัย, 2557) แต่ก็สอดคล้องกับการศึกษาของปนัดดา พาลี ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านจิตใจเป็นสำคัญ ทั้งนี้ก็เนื่องจากปัจจัยทางด้านร่างกาย เมื่อร่างกายเสื่อมไปย่อมกระทบต่อสภาพจิตใจ ทำให้เกิดความสับสน รู้สึกขาดความรักการดูแลอย่างใกล้ชิดของลูกหลาน ไม่มีเพื่อนคุย ทำให้เกิดอาการซึมเศร้า มีเรื่องต้องครุ่นคิด เกิดความวิตกกังวลตลอดเวลา และมองตอนเองว่าไม่มีความสำคัญและไร้ค่า (ปนัดดา พาลี, 2553) ข้อสรุปนี้สอดคล้องกับการวิจัยในพื้นที่ต่าง ๆ ทางภาคเหนือ ที่พบว่า ปัญหาสุขภาวะด้านจิตใจเป็นปัญหาที่สำคัญมากสำหรับผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุในกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจระดับใด และไม่ว่าจะอยู่ในเขตพื้นที่ชนบทหรือเมือง และปัญหาสุขภาวะด้านจิตใจนี้เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบถึงปัญหาถึงปัญหาสุขภาวะทางกาย และความสามารถในการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ซึ่งปัญหานี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ใกล้ชิผู้สูงอายุ และสังคมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งสถาบันที่จะทำหน้าที่ในด้านนี้ได้ดีที่สุด คือ สถาบันครอบครัว (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558) เมื่อพิจารณากลุ่มวิจัยและสังคมศูนย์/สถานสงเคราะห์คนชนะคนชราแล้ว ก็ย่อมเกิดเกิดปัญหาสุขภาวะด้านจิตใจมากกว่าด้านอื่น เนื่องจากห่างไกลครอบครัวและคนใกล้ชิด เหตุแห่งปัญหานี้ย่อมกระทบต่อสุขภาะด้านอื่น ๆ อีกหลายด้าน

ในส่วนของความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ก็พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 2.66, SD. = 0.22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ก็พบว่า มีความต้องการในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านจิตใจ ($\bar{x}$ = 2.81, SD. = 0.30) รองลงมาคือ ด้านร่างกาย ($\bar{x}$ = 2.69, SD. = 0.34) ด้านปัญญา/จิตวิญญาณ ($\bar{x}$ = 2.65, SD. = 0.25) และด้านสังคม ($\bar{x}$ = 2.51, SD. = 0.31) ตามลำดับ มีข้อสังเกตว่า ค่าเฉลี่ยของความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุเรียงจากมากไปน้อย สอดคล้องกับปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต ดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งกล่าวได้ว่า

ปัญหาและความต้องการในด้านนั้นมาก ด้านที่มีปัญหาน้อยกว่า ก็มีความต้องการเกี่ยวกับด้านนั้นน้อยกว่า ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กาญจนา พิบูลย์และคณะ ที่พบว่าผู้สูงอายุต้องการการมีกิจกรรมสุขภาพและกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพ ต้องการกิจกรรมตรวจสุขภาพ การออกกำลังกาย ต้องการมีบริเวณหรือสถานที่พักผ่อนเพื่อจิตใจทีเป็นสุขและคลายความเครียด ต้องการมีกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงกิจกรรมนันทนาการอื่น ๆ (กาญจนา พิบูลย์ และคณะ, 2559) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จารุวรรณ สุกใส และวิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์ ที่พบว่าผู้สูงอายุต้องการกิจกรรมนันทนาการด้านสังคม และด้านสุขภาพอนามัย ในผลงานวิจัยนี้ พบว่า ความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา มีค่าเฉลี่ยของสุขภาวะด้านจิตใจสูงกว่าด้านอื่น ๆ (จารุวรรณ สุกใส และวิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์, 2556) อาจอธิบายได้ว่า เป็นเพราะผู้สูงอายุในศูนย์/สถานสงเคราะห์ ขาดการติดต่อจากครอบครัว ขาดความรักความอบอุ่นจากคนในครอบครัว มีความรู้สึกโดดเดี่ยว ไร้ที่พึ่ง และมีภาวะซึมเศร้าสูง (สุมนทิพย์ บุญเกิด และคณะ, 2561)

2. รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ได้พัฒนาขึ้นจากข้อมูลพื้นฐานด้านปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุจากการศึกษาในระยะที่ 1 และได้รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบดังกล่าวให้มีลักษณะบูรณาการระหว่างรูปแบบกิจกรรม การบริหารจัดการในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราและบริบทต่าง ๆ ในชุมชน สังคม และภาครัฐ รูปแบบกิจกรรมที่จะใช้ดำเนินการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 มิติคือ มิติด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านปัญญาและจิตวิญญาณ โดยเน้นปัจจัย 2 ประการ คือ การรับรู้ความสามารถแห่งตน และการรับรู้ประโยชน์จากการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพ โดยมีกิจกรรมสำคัญคือ การสร้างแรงจูงใจ การให้ความรู้และการปฏิบัติกิจกรรม กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมระดับบุคคล ในระดับศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรานั้น จะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังต้องมีภาคชุมชน สังคม และภาครัฐ มีส่วมร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมอย่างสอดคล้องกัน รูปแบบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาของมุจลินท์ แปงศิริ ที่สรุปว่า รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะต้องพิจารณาระดับบุคคล ที่ต้องเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเกิดพลังอำนาจ (Empowerment) หรือสร้างพลังให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนัก ให้เชื่อมั่นในการพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตน เพื่อมีพฤติกรรมสุขภาวะที่ดี นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงบริบท ความร่วมมือจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะแกนนำชุมชนรวมกันกำหนดแนวทางและกิจกรรมที่จะเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ (มุจลินท์ แปงศิริ, 2558) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เพ็ญศรี พงษ์ประภาพันธ์ และคณะ ที่

สรุปว่า รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวานแบบองค์รวม จะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลหรือผู้ป่วยเอง 2) อิทธิพลของแหล่งอ้างอิงหรือบุคคลรอบข้าง เพื่อน และบุคลากรทางสุขภาพ 3) อิทธิพลจากสถานการณ์ เช่นการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มของตนเอง หรือจากบุคคลที่เขายึดเป็นตัวอย่าง (Model) และ 4) ความจำเป็นอื่น ๆ และตัวเลือกอื่น เช่นปัจจัยอุปสรรค เป็นต้น (เพ็ญศรี พงษ์ประภาพันธ์ สุวิมล แสนเวียงจันทร์ และประทีป ปัญญ, 2555) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกรณีศึกษาที่พบว่าชุมชน และองค์กรในสังคมสามารถเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา วัด องค์กรชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้เน้นพหภาคีในการพัฒนาและมีส่วนร่วมที่จะทำให้โครงการเสริมสร้างสุขภาวะประสบความสำเร็จ (พระมหาสุทิตย์ อาภาโร และสายชล ปัญญาชิต, 2558)

สรุป

รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราแบบองค์รวมในการศึกษานี้ ได้ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญญาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นฐาน โดยได้สังเคราะห์รูปแบบเชิงทฤษฎีในการเสริมสร้างสุขภาวะ PROCEDE – PROCEED (Raingruber, B, 2012) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของ Pender (เบญจมาศ สุขศรีเพ็ง, 2556) และ Care Model (Agency for Healthcare Research and Quality, 2013) และนำเสนอเพื่อพิจารณาอภิปรายในเวทีสนทนา (Focus Group Diocussion) จนได้รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชราแบบองค์รวม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมระดับบุคคลการบริหารจัดการในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา และการสนับสนุนจากชุมชน สังคม และภาครัฐ ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ต้องมีความสัมพันธ์และได้รับการสนับสนุนซึ่งกันและกัน จึงจะทำให้การเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวัง

ข้อเสนอแนะ

1. ระดับกระทรวง ควรกำหนดเป็นนโยบายในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา โดยให้การสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างพอเพียง และต่อเนื่อง

2. ระดับศูนย์ฯ/สถานสงเคราะห์คนชรา ควรมีวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติที่ชัดเจน กำหนดตัวชี้วัดและให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก ที่จะเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุที่ดูแลอยู่

3. ระดับบุคคล ผู้สูงอายุต้องตระหนักรู้เกี่ยวกับศักยภาพของตน และคุณค่าของการดูแลสุขภาพของตนเอง และปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม และรายบุคคลตามรูปแบบกิจกรรมที่กำหนดไว้ เพื่อการมีสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา พิบูลย์ และคณะ. (2559). ความต้องการในการจัดการการดูแลผู้สูงอายุแบบไปกลับ. วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา, 11(2), 44-52.

จารุวรรณ สุกใส และวิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์. (2556). ปัญหาและความต้องการสวัสดิการของผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สำนักงานเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร. วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย, 20 (1), 46-56.

ชวลิต สวัสดิ์ผล และคณะ. (2560). การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5(ฉบับพิเศษ), 387–405.

นิภาพร พุ่มซ้อน และสุทธิดา สิงหสุต. (2552). วิถีชีวิตผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2. ใน สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เบญจมาศ สุขศรีเพ็ง. (2556). รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ (Pender's Health Promoting Model). เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2562 จาก https://www.gotoknow/Org/post/115422

เบญจวรรณ ซูสารอ. (2558). แนวทางการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ เทคโนโลยีภาคใต้ วิจัยครั้งที่ 5 "Social Concern : Engaging Minds for a Sustainable Future"*. วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้.

ปนัดดา พาลี. (2553). กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านโนนคูณและบ้านโนนคำ ตำบลโนนคอ อำเภอโนนคูณ จังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. วารสารพุทธจักร, 59(11), 5–10.

พระมหาสุทิตย์ อาภาโร และสายชล ปัญญาชิต. (2558). รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา. Veridian E-Journal, Silpakon University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(1), 958-971.

เพ็ญศรี พงษ์ประภาพันธ์ สุวิมล แสนเวียงจันทร์ และประทีป ปัญญ. (2555). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของผู้ป่วยเบาหวานในชุมชนวัดปรณาวาส. วารวารพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, 2(3), 100-111.

ไพบูลย์ พงษ์แสงพันธุ์ และยุวดี รอดจากภัย. (2557). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกของประเทศไทย. วารสารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยบูรพา, 9(2), 13-20.

ภาควิชาอนามัยครอบครัว. (2542). เครื่องมืองานวิจัยด้านอนามัยครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภิรมย์ เจริญผล. (2553). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ จังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

มุจลินท์ แปงศิริ. (2558). การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 16(2), 87–95.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริ้นเทอรี่ จำกัด.

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). สำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2562 จาก http://www.cps.chula.ac.th/newcps/hot_news_detail.php?id=24

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2558). นโยบายของรัฐและแนวทางการจัดบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุในอนาคต. เรียกใช้เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2562 จาก http://www.sri.cmu.ac.th/~srilocal/research_a/DATA/39_B.html

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ. (2552). การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง. เรียกใช้เมื่อ 29 ตุลาคม 2562 จาก https://www.samatcha.org/node/97

สุมนทิพย์ บุญเกิด และคณะ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุของสถานสงเคราะห์คนชรา. วารสารพยาบาลทหารบก, 19 (1), 182-190.

Adams, T., Bezner, J., & Steinhardt, M. (1997). The conceptualization and measurement of perceived wellness : integrating balance across and

within dimensions. American Journal of Health Promotion, 11(3), 208–218.

Agency for Healthcare Research and Quality. (2013). Practice Facilitation Handbook Module 16. Introduction to the Care Model. Retrieved September 15, 2019, from https://www.ahrq.gov/ncepcr/tools/pf-handbook/mod16.html

Hettler, B. (1976). Six Dimensions of Wellness Model. Wisconsin USA: National Wellness Institute.

Myers, J.T. Sweeney, T.J., and Witmer, T.M. (2000). The Wheel of Wellness Counseling for Wellness : A Wholistic Model for Treatment planning. Journal of Counseling and Development, 78, 251–266.

Raingruber, B. (2012). Health Promotion Theories. Retrieved September 15, 2019, from https://www.verpleegkunde.net/assets/health-promotion-theories.pdf

ยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

LAND REGISTRATION SERVICE STRATEGY OF THE DEPARTMENT OF LAND MINISTRY OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

อนงค์สอน พรมจัน
Anongsone Phommachanh
ธนกฤต ทุริสุทธิ์
Tanakit Turisut
ประจญ กิ่งมิ่งแฮ
Prachon Kingminghae
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
E-mail: anongsone@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการให้บริการการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระยะที่ 2 พัฒนายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* Received 1 December 2019; Revised 30 December 2019; Accepted 5 January 2020

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดินของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ด้านความสะดวกรวดเร็ว ลำดับที่ 2 ด้านความเท่าเทียม ลำดับที่ 3 ด้านความถูกต้องแม่นยำ ความต้องการในการพัฒนางานบริการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 ความต้องการในการพัฒนางานบริหารจัดการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน ลำดับที่ 2 ด้านความสะดวกรวดเร็ว ลำดับที่ 3 ด้านความโปร่งใส ลำดับที่ 4 ด้านความเท่าเทียม

2. การพัฒนายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบไปด้วย เป้าประสงค์ กลยุทธ์ โครงการพัฒนา และตัวชี้วัดและผลประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุมทุกยุทธศาสตร์มีค่าเฉลี่ย มากกว่า 3.51 แปลผลว่าสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การจดทะเบียน, กรมที่ดิน, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Abstract

The purposes of this research were : 1) to study the problems and needs of land development services of the Land Department. Ministry of Natural Resources and Environment Lao People's Democratic Republic, 2) determine the strategy of the Land Department Ministry of Natural Resources and Environment Lao People's Democratic Republic Conduct research in 2 phases: Phase 1, has 2 steps. Steps 1: study the problems and needs of the land registration service of the Land Department Ministry of Natural Resources and Environment Lao People's Democratic Republic: The target groups consisted of 16 experts and stakeholders, using focus group, content analysis and conclusion for date collection are qualitative data collection by interview. Step 2: Survey of land development service registration requirements of the Land Department Ministry of Natural Resources and Environment Lao People's Democratic Republic, the sample group includes 713 peoples, The research instruments were

questionnaires, the statistical data analysis involved mean and standard deviation. Phase 2: Develop the land registration service strategy of the Land Department. Ministry of Natural Resources and Environment Lao People's Democratic Republic, has 2 steps. Step1: Target group consisted of 15 experts, using focus group, content analysis and conclusion for date collection. Step 2: The Assessment of Land Registration Service Strategy of the Land Department Ministry of Natural Resources and Environment Lao People's Democratic Republic, target groups consisted of 15 experts, using focus group, content analysis and conclusion for date collection.

The results showed:

1. The problem of service provider problems of land registration of the Department of Land Ministry of Natural Resources and Environment The Lao People's Democratic Republic, in general, has a moderate level of problems. Descending order. Average and standard deviation, 1) Convenient, fast, 2) In terms of equality 3) Accuracy. The need for service development of service providers for land registration of the Land Department Ministry of Natural Resources and Environment The Lao People's Democratic Republic, in general, has a high level of demand. Order in descending order, the requirements for the development of management of service providers in the registration of land of the Department of Land , 1 In terms of convenience. Equal, 2) In terms of transparency, order 3) Equality

2. The strategy of the Land Department Ministry of Natural Resources and Environment Lao People's Democratic Republic. Consisting of objectives, strategies, development projects and indicators and feasibility assessment results Usefulness Suitability and accuracy are covered Every strategy has an average assessment of more than 3.51. and above, all the criteria.

Keywords: strategic, Registration, Department of Lands, Lao People's Democratic Republic

บทนำ

จากความสำคัญและความจำเป็นในการคุ้มครองที่ดิน ซึ่งเป็นระยะที่เปิดกว้างในการพัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุน ความต้องการในการใช้ที่ดินจึงมีมากยิ่งขึ้น เกิดปัญหาความ

ขัดแย้งที่เกี่ยวกับที่ดิน และมีแต่จะนับเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้น อยู่ในสังคมปัจจุบัน รัฐบาลจึงได้มีการปรับปรุงและปรับแก้กฎหมายว่าด้วยที่ดินฉบับใหม่ในปี พ.ศ. 2546 และออกคำรัสเลขที่ 67 /นย. ลงวันที่ 18 พฤษภาคม 2547 ว่าด้วยการจัดตั้ง เพื่อให้การปรับปรุงกฎหมายที่ดินฉบับนี้มอบให้กรมที่ดินขึ้นกับองค์การคุ้มครองที่ดินแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีเป็นศูนย์กลางในการคุ้มครองที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งการสร้างนโยบาย ยุทธศาสตร์ การสำรวจ การตรวจสอบ การใช้ที่ดินแต่ละประเภท และการวางแผนจัดสรรในแต่ละพื้นที่ (สำนักงานที่ดิน, 2553) ในระหว่าง พ.ศ. 2553 – 2558 ได้มีการโอนย้ายกรมที่ดิน องค์การคุ้มครองที่ดินแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีให้ไปขึ้นกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีบทบาทหน้าที่ดังนี้ 1) การขึ้นทะเบียนที่ดิน 2) การจดทะเบียนที่ดิน 3) การคุ้มครองการสัมปทานที่ดิน 4) การอนุญาตให้ใช้ที่ดินของรัฐ 5) การคุ้มครองปรับเปลี่ยน (จากที่ดินกสิกรรม มาเป็นที่ดินเพื่อใช้ในการปลูกสร้าง) 6) การประเมินมูลค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (สำนักงานที่ดิน, 2553) ในการออกโฉนดที่ดินหรือการขึ้นทะเบียนที่ดินได้ดำเนินการสำรวจรังวัดที่ดิน และพิสูจน์หลักฐานอยู่ในตัวเมือง ตัวชนบทและเขตห่างไกลความเจริญ เพื่อรับรู้สิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของบุคคล นิติบุคคล รัฐ และชุมชน ให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ 1,000,000 แปลง ด้วยการออกโฉนดที่ดิน ใน 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การใช้ภาพถ่ายทางอากาศ 2) การใช้ตลับเมตรจากจุดคอนโทนพร้อย 3) การใช้ระบบจีพีเอส 4) การใช้กล้อง (Total station) (กระทรวงการคลัง, 2557) ในส่วนของการจดทะเบียนนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดิน การบันทึก การเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิทธิการใช้ที่ดิน ให้บริการการจดทะเบียนนิติกรรมอยู่ในแผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแขวง นครหลวงเวียงจันทน์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมือง เทศบาล แล้วแต่กรณีของการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของที่ดินแปลงนั้น ซึ่งการจดทะเบียนนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินจะเป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการออกโฉนด การจดทะเบียนที่ดินในขั้นตอนที่ 2 นี้เป็นขั้นตอนของระบบการคุ้มครองทะเบียนที่ดินที่มีการเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจระหว่างบุคคล นิติบุคคล รัฐบาล ชุมชน เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น การมอบโอนสิทธิการใช้ที่ดิน การสืบทอดมรดก การใช้เช่า การให้สัมปทาน การใช้เป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกัน การเอาที่ดินไปเป็นหุ้นและอื่น ๆ โดยขั้นตอนการดำเนินงานประกอบด้วย การตรวจสอบความถูกต้องทางด้านกฎหมายของเอกสารแต่ละฉบับและการบันทึกเนื้อหาโดยย่อของเอกสารเข้าในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องของระบบการจดทะเบียนที่ดินเช่น หนังสือทะเบียนที่ดิน โฉนดที่ดิน สำนวนเอกสารที่ดิน (กระทรวงการคลัง, 2551)

อย่างไรก็ตาม ในการออกโฉนดที่ดินและการจดทะเบียนนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดิน เพื่ออำนวยความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส มีกำหนดเวลาที่แน่นอนสามารถตรวจสอบได้และรับประกันได้ทั้งปริมาณและคุณภาพของสภาพงาน มาตรฐานทางด้านเวลา ในการจดทะเบียน

ที่ดิน การออกโฉนดที่ดิน การจดทะเบียนนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินของสำนักงานที่ดินในทั่วประเทศ ให้ปฏิบัติตามมาตรฐานการให้บริการดังนี้ 1) การขึ้นทะเบียนที่ดินและการออกโฉนดที่ดินอย่างเป็นระบบ และแบบเฉพาะตอน ให้แล้วเสร็จภายใน 90 วันทำการ 2) การจดทะเบียนที่ดิน (ซื้อ, ขาย, มอบทรัพย์สิน, ยกทรัพย์สิน, สืบทอดมรดกและเปลี่ยนแปลง) แบบหมดตอนดินให้แล้วเสร็จภายใน 15 วันทำการ ในสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมืองให้แล้วเสร็จภายใน 5 วันทำการ อยู่ในแผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแขวง นครหลวงให้แล้วเสร็จภายใน 10 วันทำการ 3) การจดทะเบียนค้ำประกันเงินกู้และสัญญาเช่าให้แล้วเสร็จภายใน 3 วันทำการ 4) การจดทะเบียนยกเลิกสัญญาค้ำประกันกู้ยืม และลบล้างสิทธิ์ไม่ขาดตัวต่าง ๆ ให้แล้วเสร็จภายใน 2 วันทำการ 5) การออกโฉนดที่ดินใหม่แทนโฉนดที่ดินที่ชำรุด แต่ยังคงหลักฐานยืนยันได้หรือโฉนดที่ดินที่โดนเคลือบพลาสติกให้แล้วเสร็จภายใน 10 วันทำการ 6) โฉนดที่ดินใหม่ที่ชำรุด สูญหายหรือถูกทำลายที่ไม่มีหลักฐานยืนยันได้ หลังประกาศครบภายใน 30 วัน และมีคำตัดสินของศาลให้แล้วเสร็จภายใน 10 วันทำการ 7) การจดทะเบียนแบ่งแยกตอนดิน หรือรวมโฉนดที่ดินเข้าด้วยกัน (ซื้อขาย, มอบทรัพย์สิน, ยกทรัพย์สิน, แลกเปลี่ยนและสืบทอดมรดก) ให้แล้วเสร็จภายใน 45 วันทำการ 8) การเสนอสำรวจเขตแดนย้อนหลังให้แล้วเสร็จภายใน 10 วันทำการ 9) การเสนอสำเนาข้อมูลที่ดิน ให้แล้วเสร็จภายใน 1 วันทำการ 10) การออกโฉนดที่ดินจากการเปลี่ยนแปลงสิทธิ์ การใช้ที่ดินของรัฐมาเป็นบุคคลนิติบุคคล ให้แล้วเสร็จภายใน 15 วันทำการ หลังจากนั้นแผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเมือง แขวงนคร ได้รับการอนุมัติแจ้งกำหนดการเกี่ยวกับการเปลี่ยนสิทธิ์การใช้ที่ดินของรัฐ เป็นสิทธิ์การใช้ของบุคคล นิติบุคคล ให้แล้วเสร็จภายใน 15 วันทำการ 11) การขอออกใบรับรองความถูกต้องของโฉนดที่ดินให้แล้วเสร็จภายใน 3 วันทำการ (กระทรวงการคลัง, 2550) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติครั้งที่ 8 พ.ศ. 2558-2563 เป้าหมายในการออกโฉนดที่ดินให้ได้ 400,000 แปลง และให้มีรายรับจากที่ดินต้องเพิ่มมูลค่าขึ้น 10-15% ของแต่ละปี ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติให้ได้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ จะต้องมีการพัฒนาระบบการให้บริการ การขึ้นทะเบียนออกโฉนด การจดทะเบียนที่ดินให้ทันยุคทันสมัย โดยเฉพาะการให้บริการต้องมีความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใสและถูกต้องแม่นยำตามนิติกรรม ระเบียบ กฎหมาย ได้มาตรฐานการให้บริการกำหนดไว้ รวมถึงข้อบังคับอื่น ๆ ตลอดจนสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ แต่เนื่องจากในระยะเวลาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการจดทะเบียนที่ดิน ยังไม่มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดและทั่วถึง รวมทั้งการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ก็ยังไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเท่าที่ควร ด้านการขึ้นทะเบียนออกโฉนดยังไม่ประสบความสำเร็จ ผู้รับบริการยังไม่ได้รับความสะดวก รวดเร็วเท่าที่ควร ขาดความโปร่งใสและแม่นยำ ตามนิติกรรม ระเบียบ กฎหมาย ขาดความเท่าเทียม และยังไม่ได้มาตรฐานการให้บริการที่กำหนดไว้ เนื่องจากปัญหาโครงสร้างหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ขั้นตอนการดำเนินงาน

เทคโนโลยีที่ล้าสมัย พนักงานไม่มีความเชี่ยวชาญในตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ การขาดทักษะในการปฏิบัติงาน การโยกย้ายสังกัดของพนักงาน ความล่าช้าในการให้บริการ และการเก็บค่าธรรมเนียมเกินกว่าอัตราที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ, 2558)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารของกรมที่ดิน จึงมีความสนใจที่จะศึกษายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการวิจัยก็จะสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและปรับปรุง แก้ไขและการบริการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การคุ้มครองและบริหารที่ดิน ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประสบผลสำเร็จตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการให้บริการการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาในการให้บริการการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์

1. กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์การให้บริการจดทะเบียนที่ดิน ทั้งหมด 17 แขวง จำนวน 17 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วยประเด็นคำถามคำถามหลัก ได้แก่ 1) ความสะดวกรวดเร็ว 2) ความเท่าเทียมกัน 3) ความโปร่งใส 4) ความต่อเนื่องและเพียงพอ และ5) ความถูกต้องแม่นยำ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 ผู้วิจัยได้นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ไปเก็บรวบรวบข้อมูล โดยสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

3.3 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ มาวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ และตีความหมาย สรุปผล

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจความต้องการพัฒนาการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถาม

1. ประชากร

กลุ่มที่ 1 คือเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของกรมที่ดิน ที่อยู่ในแขวงที่มีโครงการเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งมีอยู่ 17 แขวง จำนวนทั้งสิ้น 1,500 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้มารับบริการจดทะเบียนที่ดิน ที่อยู่ในแขวงที่มีโครงการเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งมีอยู่ 17 แขวง จำนวนทั้งสิ้น 84,324 คน ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากผู้มารับบริการจำนวน 397 คน และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ จำนวน 316 คน ในช่วง 3 เดือน ในระหว่างเวลา 08.30 – 16.30 ของวันทำการ รวม 713 คน ดำเนินการแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ของแต่ละแขวงเท่า ๆ กัน

ระยะที่ 2 พัฒนายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การวิจัยในระยะนี้ ผู้วิจัยจะนำเอาข้อมูลจากระยะที่ 1 มาสร้างยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน โดยแบ่งการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ร่างยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ผู้วิจัยได้จะดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของกรมที่ดินด้วยเทคนิค SWOT และกำหนดวิสัยทัศน์ พันธ์กิจ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ประเด็นยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน มีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารและประสบการณ์เกี่ยวกับการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 15 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่ให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดินในระดับแขวง

ทั้ง 17 แขวง ๆละ 1 คน จำนวน 17 คน 2) ผู้ให้บริการของกรมที่ดินที่เกี่ยวข้องกับจดทะเบียนที่ดิน ในระดับแขวง ทั้ง 17 แขวง ๆ ละ 1 คน จำนวน 17 คน

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย การประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. เทคนิค SWOT
2. เครื่องบันทึกเสียง
3. แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ
4. แนวคำถามเกี่ยวกับ วิสัยทัศน์ พันธ์กิจ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ประเด็นยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. ก่อนการประชุมผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้และเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. ระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงโดยมีผู้ช่วยในการบันทึก และจดประเด็นการประชุม
3. สิ้นสุดการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้วิจัยรวบรวมผลการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งหมดเพื่อตรวจสอบข้อมูลการบันทึกเทป

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา เนื่องจากข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเอกสารมีลักษณะเป็นข้อความบรรยาย ที่ได้จากการจดบันทึกมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสาร สรุปการประชุมเชิงปฏิบัติการ กำหนดยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สรุปและจัดทำเป็นเล่มเอกสารยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ระยะที่ 3 ประเมินยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การวิจัยในระยะนี้ ผู้วิจัยจะนำเอายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน ที่ผ่านการประเมิน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 1 ยุทธศาสตร์ มาทำการทดลองในพื้นที่จริง แล้วทำการประเมินความพึงพอใจของทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน มีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยทดลองใช้ยุทธศาสตร์ในนครหลวงเวียงจันทน์

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผลการทดลองยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของกรมที่ดินในนครหลวงเวียงจันทร์ จำนวน 30 คน เลือกศึกษาทั้งหมดโดยไม่มีกลุ่มตัวอย่าง และผู้รับบริการจดทะเบียนที่ดินในนครหลวงเวียงจันทร์ในช่วงทดลอง จนครบจำนวน 60 คน เนื่องจากเป็นประชากรที่ไม่ทราบจำนวนแน่นอน และเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินความพึงพอใจต่อการบริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ(Checklist)

ส่วนที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อการบริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยการขอหนังสือจากบัณฑิตเพื่อประสานกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการประเมิน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผลตามเกณฑ์การวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ปัญหาและความต้องการในการพัฒนางานบริการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียน

ที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยภาพรวม ดังตารางที่ 1

ปัญหาการพัฒนางานบริการ	ระดับปัญหา		แปลผล	ระดับความต้องการ		แปลผล
	$\overline{X}$	S.D.		$\overline{X}$	S.D.	
ด้านความสะดวกรวดเร็ว	3.46	0.84	ปานกลาง	4.07	0.75	มาก
ด้านความเท่าเทียม	3.33	1.05	ปานกลาง	3.94	0.87	มาก
ด้านความโปร่งใส	3.26	0.97	ปานกลาง	3.99	0.70	มาก
ด้านความต่อเนื่องและเพียงพอ	3.23	1.11	ปานกลาง	3.86	1.02	มาก
ด้านความถูกต้องแม่นยำ	3.28	1.13	ปานกลาง	3.88	0.88	มาก
ด้านสภาพผู้ให้บริการหรือเจ้าหน้าที่	3.18	1.10	ปานกลาง	3.81	0.89	มาก
รวม	3.29	0.83	ปานกลาง	3.92	0.68	มาก

จากตารางที่ 1 ปัญหาในการพัฒนางานบริการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.29, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาในการพัฒนางานบริหารจัดการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านความสะดวกรวดเร็ว ($\bar{x}$ = 3.46, S.D. = 0.84) ด้านความเท่าเทียม ($\bar{x}$ = 3.33, S.D. = 1.05) ด้านความถูกต้องแม่นยำ ($\bar{x}$ = 3.28, S.D. = 1.13)

ความต้องการในการพัฒนางานบริการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.92, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการในการพัฒนางานบริหารจัดการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านความสะดวกรวดเร็ว ($\bar{x}$ = 4.07, S.D. = 0.75) ด้านความโปร่งใส ($\bar{x}$ = 3.99, S.D. = 0.70) ด้านความเท่าเทียม ($\bar{x}$ = 3.94, S.D. = 0.87)

2. ผลการกำหนดยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า การยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบไปด้วย เป้าประสงค์ กลยุทธ์ โครงการพัฒนา และตัวชี้วัด รายละเอียด ดังนี้ 1) พัฒนาบุคลากรความรู้ ความสามารถของบุคลากรให้บริการจดทะเบียนที่ดิน ให้ได้มาตรฐานและใกล้เคียงกับระดับสากล 2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน มีความทันสมัย บริการออนไลน์

ทั่วประเทศ และเชื่อมโยงกับสากล 3) พัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์การจดทะเบียนที่ดินให้มีความทันสมัย ให้ได้เกณฑ์มาตรฐานของกรมที่ดิน 4) พัฒนาระบบข้อมูลที่ดินของประเทศสามารถรองรับการใช้ประโยชน์จากที่ในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการะประชาสัมพันธ์ระบบ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และผลการประเมิน ความเหมาะสม ($\bar{x}$ = 3.90, S.D. = 0.50) และความเป็นไปได้ ($\bar{x}$ = 3.92, S.D.= 0.50) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 4 ด้าน

อภิปรายผล

1. จากผลศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาการออกโฉนดที่ดินเกิดจากการตีความกฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ ที่ไม่ตรงกัน ตลอดจนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสำรวจจำแนกประเภทที่ดินของรัฐและเอกชนยังไม่ชัดเจน ประกอบกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการออกโฉนดที่ดินใช้มานานแล้ว สอดคล้องกับ วาสนา สง่าเนตร ที่ศึกษา สภาพปัญหาการให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมของสำนักงานที่ดินจังหวัดสกลนคร พบว่า พบว่าระดับสภาพปัญหาการให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมของสำนักงานที่ดินจังหวัดสกลนครโดยภาพรวม 3 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.81 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าสภาพปัญหาการให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมของสำนักงานที่ดินจังหวัดสกลนคร อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่มีค่าสูงสุด คือ ด้านบุคลากรที่ให้บริการ มีค่าเฉลี่ย 3.92 รองลงมาคือ ด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ มีค่าเฉลี่ย 3.87 และที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ย 3.65 สำหรับแนวทางในการพัฒนาในการให้บริการการให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมของสำนักงานที่ดินจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย การปรับปรุงด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ และด้านบุคลากรที่ใช้บริการ โดยการประชาสัมพันธ์แนะนำขั้นตอน การทำความเข้าใจในให้บริการลำดับก่อนหลัง การลดขั้นตอนการให้บริการด้วยการกระจายอำนาจให้กับเจ้าหน้าผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งมุ่งเน้นให้เจ้าหน้าให้บริการด้วยความซื่อสัตย์ ไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถตอบประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ จากผู้ใช้บริการในเขต 4 ได้แก่ สำนักงานที่ดินจังหวัดนครปฐม สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรสาคร สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรสงคราม สำนักงานที่ดินจังหวัดราชบุรี สำนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรี สำนักงานที่ดินจังหวัดเพชรบุรี และสำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นกลุ่มประชากรจำนวน 164 คน จากสภาพปัญหาผู้เขียนจึงตั้งสมมติฐานไว้ว่าการบริหารงานทะเบียนของสำนักงานที่ดินจังหวัดต้องประสบกับปัญหาอุปสรรค เนื่องมาจาก

กระบวนการในการบริหารงาน, ภาวะนิเวศน์ทางการบริหารรวมทั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานทะเบียนที่ดิน ผลการศึกษาปรากฏว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ การบริหารงานทะเบียนที่ดิน ของสำนักงานที่ดินจังหวัดประสบกับปัญหาอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในด้านการวางแผนงานการจัดคนเข้าทำงาน และการควบคุม ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางการบริหารที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการบริหารงานทะเบียนที่ดิน นอกจากนี้ยังมีปัญหาในด้านความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะต้องมีอัธยาศัยเป็นกันเองกับประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการและให้บริการแก่ประชาชนโดยไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล อย่างไรก็ตามหากต้องการให้การบริการแก่ประชาชนของสำนักงานที่ดินดีขึ้น ไม่เพียงแต่จะต้องปรับปรุงสาเหตุใหญ่ ๆ ดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น จะต้องพิจารณาถึงตัวประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการด้วย ประชาชนผู้มาติดต่อจะต้องให้ความร่วมมือกับทางราชการในการปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของทางราชการด้วย (วาสนา สง่าเนตร, 2556) สอดคล้องกับ จักริน จันทร์มณฑล และคณะ สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหางานค้างของช่างรังวัด ในสำนักงานที่ดิน พบว่า สภาพปัญหางานค้างของช่างรังวัดในสำนักงานที่ดิน 1) ด้านบุคลากร กลุ่มผู้ปฏิบัติงานขาดความชำนาญในการรังวัด การเขียนรายงานการรังวัด (ร.ว.3ก) ประเภทต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและความชำนาญใน การลงรูปแผนที่ด้วยระบบดิจิทัลฯ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบและข้อสั่งการ ของกรมที่ดินเกี่ยวกับการรังวัดฯ ที่ยังไม่เชี่ยวชาญดีพอ สภาพของปัญหาที่เกิดจาก ด้านบุคลากร อยู่ในระดับน้อย 2) ด้านงบประมาณ มีความสัมพันธ์กับด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์ การจ้างธุรการช่าง และการจัดการ แต่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างตำแหน่งพนักงานธุรการช่างสภาพของปัญหา ที่เกิดจากด้านงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง 3) ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ความเห็นผู้บริหารระดับสูงของกรมที่ดินส่วนใหญ่ เห็นว่า กล้องที่ใช้ในการรังวัดปัจจุบันมีใช้ในสัดส่วน 2:1 และบางส่วนมีอายุการใช้งานมานานและใช้ไม่ได้จริงแต่ยังไม่ได้จำหน่ายออกจากบัญชีเครื่องมืออุปกรณ์ อีกทั้งยังขาดอุปกรณ์เทคโนโลยีเช่นเดียวกันกับผู้ปฏิบัติงานที่มีความเห็นว่า จำนวนกล้องรังวัดไม่เพียงพอกับจำนวนช่างรังวัด และที่มีอยู่บางส่วนก็ชำรุดเสื่อมสภาพตามอายุการใช้ งานต้องได้รับการซ่อมแซม สภาพของปัญหาที่เกิดจากด้านเครื่องมือและอุปกรณ์อยู่ใน ระดับปานกลาง 4) ด้านการบริหารจัดการ เห็นว่าความเห็นผู้บริหารระดับสูงของ กรมที่ดินส่วนใหญ่ เห็นว่า การบริหารจัดการเป็นปัญหาหลักที่สำคัญ ระบบบริหารจัดการไม่ดี ผู้บังคับบัญชาขาดคุณธรรม มอบหมายงานไม่เหมาะกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ไม่บริหารจัดการอัตรากำลังให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ไม่มีระบบควบคุมและติดตาม ปัญหางานค้างความเห็นผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ เห็นว่า ปริมาณงานรังวัดมีมากเกินไป การจ่ายงาน ควรคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ผู้บังคับบัญชาไม่ยึดหลักคุณธรรมไม่สอนงานเท่าที่ควร สภาพของปัญหาที่เกิดจากด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับน้อย

) ด้านนโยบายลดคิวรังวัดเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปริมาณงานค้างเพิ่มมากขึ้น ความเห็นผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ เห็นว่านโยบายลดคิวรังวัดของกรมที่ดินเป็นสาเหตุของงาน ค้างในมือช่างรังวัดในสำนักงานที่ดิน เนื่องจากในแต่ละเดือนช่างรังวัดต้องออกไปทำการ รังวัดเป็นจำนวนมากทำให้ไม่มีเวลาดำเนินการในส่วนของงานที่รังวัดมาแล้ว (จักริน จันทร์มณฑล และคณะ, 2561)

2. จากผลการวิจัย การพัฒนายุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ โครงการพัฒนา และตัวชี้วัด วิธีการประเมิน 4 ด้านได้แก่ 1) พัฒนาบุคลากรความรู้ ความสามารถของบุคลากรให้บริการจดทะเบียนที่ดิน ให้ได้มาตรฐานและใกล้เคียงกับระดับสากล 2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน มีความทันสมัย บริการออนไลน์ทั่วประเทศ และเชื่อมโยงกับสากล 3) พัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์การจดทะเบียนที่ดินให้มีความทันสมัย ให้ได้เกณฑ์มาตรฐานของกรมที่ดิน 4) พัฒนาระบบข้อมูลที่ดินของประเทศ สามารถรองรับการใช้ประโยชน์จากที่ในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการระประชาสัมพันธ์ระบบ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ผลการประเมินยุทธศาสตร์โดยการประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ผ่านเกณฑ์การประเมินหมดทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับ พรรณปรียา อ้นประวัติ ได้ศึกษา การบริหารภาครัฐแนวใหม่ในงานบริการประชาชนด้านทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัย พบว่า การนำการบริหารภาครัฐแนวใหม่ไปใช้ในงานบริการประชาชนด้านทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัย ประสบกับปัญหาและอุปสรรคในด้านกระบวนงานให้บริการมีขั้นตอนมากเกินไป เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานไม่แล้ว เสร็จภายในเวลาที่กำหนด เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการให้บริการแก่ผู้มาติดต่อราชการ และแนวทางพัฒนาการนำการบริหารภาครัฐแนวใหม่ไปใช้ในงานบริการประชาชนด้านทะเบียนที่ดินของ สำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัยได้แก่หน่วยงานควรปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและควรนำ เทคโนโลยี สารสนเทศมาใช้ในการให้บริการเพิ่มมากขึ้น และหน่วยงานควรฝึกอบรมในด้านจิตสำ นึกในการให้บริการและมี มาตรการจูงใจบุคลากรให้มีจิตสำนึกในการให้บริการ (พรรณปรียา อ้นประวัติ, 2553) สอดคล้องกับศักดิ์ชัย เอกอินทุมาศและรุ่งรัศมี บุญดาว ที่ศึกษา ความยั่งยืนในการบริหารจัดการระบบที่ดินของกรมที่ดิน พบว่า 1) รัฐต้องนำข้อมูลที่ดินที่ ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสถานการณ์มาวางแผน กำหนดนโยบายที่ดินให้เกิดความมั่นคงในการถือครองที่ดิน สนับสนุนการปรับปรุงแนวเขตที่ดินของรัฐ ใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่จำกัดสิทธิการถือครองที่ดิน และการบังคับใช้การทำประโยชน์ในที่ดิน การทำแผนที่ภาษี การกำหนดพื้นที่เพื่อกระจายการถือครองที่ดินจำแนกการใช้ที่ดิน และการพัฒนาที่ดิน ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการระบบที่ดินการพัฒนาระบบสารสนเทศที่ดินเป็นเงื่อนไขที่จำเป็น ในการบริหารจัดการ

ระบบที่ดิน 2) ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการการจัดการด้านความมั่นคง การถือครอง การประเมินราคา การใช้ และการพัฒนาที่ดิน ในการบริหาร จัดการระบบที่ดินอย่างยั่งยืน พบว่าโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.22 จากคะแนนเต็ม 5) และการทดลองกระบวนการ โดยรวมพบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ศักดิ์ชัย เอกอินทุมาศ และ ดร.รุ่งรัศมี บุญดาว, 2557) สอดคล้องกับ กาญจนา เรือนไทย ได้ศึกษา ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานบริหารโครงการพัฒนากรมที่ดินและเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย พบว่า ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานบริหารโครงการพัฒนากรมที่ดินและเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีขวัญและกำลังใจ อันดับที่หนึ่งคือ ด้านความรู้สึกพอใจในสภาพแวดล้อมในการทำงาน อันดับที่สองคือ ด้านความรู้สึกรับผิดชอบในงาน เท่ากับ ด้านความสัมพันธ์ที่ดีในหน่วยงาน อันดับที่สี่ คือ ด้านความรู้สึกได้รับการยอมรับจากสังคมและอันดับสุดท้ายคือ ด้านความรู้สึกมั่นคงในงาน ตามลำดับ (กาญจนา เรือนไทย, 2555) และ จักริน จันทร์มณฑล และคณะ ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหางานค้างของช่างรังวัดในสำนักงานที่ดิน พบว่า สภาพปัญหางานค้างของช่างรังวัดในสำนักงานที่ดิน 1) ด้านบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติงานขาดความชำนาญในการรังวัด การเขียนรายงานการรังวัด (ร.ว.3ก) ประเภทต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและความชำนาญใน การลงรูปแผนที่ด้วยระบบดิจิทัลฯรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบและข้อสั่งการ ของกรมที่ดินเกี่ยวกับการรังวัดฯ ที่ยังไม่เชี่ยวชาญดีพอ สภาพของปัญหาที่เกิดจาก ด้านบุคลากร อยู่ในระดับน้อย 2) ด้านงบประมาณผลการวิจัยพบว่า งบประมาณมีความสัมพันธ์กับด้านเครื่องมือ และอุปกรณ์ การจ้างธุรการช่าง และการจัดการแต่ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างตำแหน่งพนักงานธุรการช่างสภาพของปัญหา ที่เกิดจากด้านงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง 3) ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ความเห็นผู้บริหารระดับสูงของ กรมที่ดินส่วนใหญ่เห็นว่า กล้องที่ใช้ในการรังวัดปัจจุบันมีใช้ในสัดส่วน 2:1 และบางส่วน มีอายุการใช้งานมานานและใช้ไม่ได้จริงแต่ยังไม่ได้จำหน่ายออกจากบัญชีเครื่องมืออุปกรณ์ อีกทั้งยังขาดอุปกรณ์เทคโนโลยีเช่นเดียวกันกับผู้ปฏิบัติงานที่มีความเห็นว่า จำนวนกล้องรังวัดไม่เพียงพอกับจำนวนช่างรังวัด และที่มีอยู่บางส่วนก็ชำรุดเสื่อมสภาพตามอายุการใช้ งานต้องได้รับการซ่อมแซม สภาพของปัญหาที่เกิดจากด้านเครื่องมือและอุปกรณ์อยู่ใน ระดับปานกลาง 4) ด้านการบริหารจัดการผลการวิจัยพบว่า ความเห็นผู้บริหารระดับสูงของกรมที่ดินส่วนใหญ่ เห็นว่า การบริหารจัดการเป็นปัญหาหลักที่สำคัญ ระบบบริหารจัดการไม่ดี ผู้บังคับบัญชาขาดคุณธรรม มอบหมายงานไม่เหมาะกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ไม่บริหารจัดการอัตรากำลังให้เหมาะสมกับสภาพ

พื้นที่ ไม่มีระบบควบคุมและติดตาม ปัญหางานค้างความเห็นผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ เห็นว่า ปริมาณงานรังวัดมีมากเกินไป การจ่ายงาน ควรคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ผู้บังคับบัญชาไม่ยึดหลักคุณธรรมไม่สอนงานเท่าที่ควร สภาพของปัญหาที่เกิดจากด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับน้อย 5) ด้านนโยบายลดคิวรังวัดเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปริมาณงานค้างเพิ่มมากขึ้น ความเห็นผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ เห็นว่านโยบายลดคิวรังวัดของกรมที่ดินเป็นสาเหตุของงาน ค้างในมือช่างรังวัดในสำนักงานที่ดิน เนื่องจากในแต่ละเดือนช่างรังวัดต้องออกไปทำการ รังวัดเป็นจำนวนมากทำให้ไม่มีเวลาดำเนินการในส่วนของงานที่รังวัดมาแล้ว (จักริน จันทร์มณฑล และคณะ, 2561)

สรุป

ปัญหางานบริการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ด้านความสะดวกรวดเร็ว ด้านความเท่าเทียม ด้านความถูกต้องแม่นยำ ความต้องการในการพัฒนางานบริการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากเรียงลำดับมากไปหาน้อย คือ ความต้องการในการพัฒนางานบริหารจัดการของผู้ให้บริการในการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน ด้านความสะดวกรวดเร็ว ด้านความโปร่งใส ด้านความเท่าเทียม และผลการกำหนดยุทธศาสตร์การให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบไปด้วย เป้าประสงค์ กลยุทธ์ โครงการพัฒนา และตัวชี้วัดและผลประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสมและความถูกต้องครอบคลุม ทุกยุทธศาสตร์มีค่าเฉลี่ย มากกว่า 3.51 แปลผลว่าสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 พัฒนาบุคลากรความรู้ ความสามารถของบุคลากรให้บริการจดทะเบียนที่ดิน ให้ได้มาตรฐานและใกล้เคียงกับระดับสากล ควรมีการให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการจัดเรียงเอกสารให้เข้าระบบ

1.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลการให้บริการจดทะเบียนที่ดินของกรมที่ดินมีความทันสมัย บริการออนไลน์ทั่วประเทศ และเชื่อมโยงกับสากล ควรมีส่วนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค การเพิ่มทักษะในการร่วม

คิด ร่วมวางแผนโครงการต่างๆ การคัดเลือกและสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาทำงาน

1.3 พัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์การจดทะเบียนที่ดินให้มีความทันสมัยให้ได้เกณฑ์มาตรฐานของกรมที่ดิน ควรให้ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงานเข้ามาให้ความรู้ ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติด้านการประเมินผลการดำเนินงานให้กับพนักงานผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อย่างเป็นรูปธรรม

1.4 พัฒนาระบบข้อมูลที่ดินของประเทศ สามารถรองรับการใช้ประโยชน์จากที่ในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการะประชาสัมพันธ์ระบบ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ควรมีการประชาสัมพันธ์ บทบาทหน้าที่เจ้าหน้าที่ของกรมที่ดิน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ขั้นตอนต่างๆ ในการออกโฉนดที่ดินโดยการทำคู่มือให้กับประชาชนให้ทราบถึงขั้นตอนการออกโฉนดที่ดินให้กับประชาชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับ ด้านการประชาสัมพันธ์ของกรมที่ดิน โดยการใช้สื่อและช่องทางการประชาสัมพันธ์ของกรมที่ดิน ให้มีความหลากหลาย และเข้าใจง่าย

2.3 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการติดตามประเมินผลการประชาสัมพันธ์การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร การปฏิบัติงาน ของกรมที่ดินอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการคลัง. (2550). *การรายงานโครงการออกโฉนดที่ดิน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550.*

_____. (2551). *ระเบียบการว่าด้วยการจดทะเบียนนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดิน เลขที่ 500 สนย. ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551.*

_____. (2557). *คำแนะนำว่าด้วยการสำรวจ รางวัดและสร้างแผนที่โฉนดที่ดิน 6035 ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2557.*

กาญจนา เรือนไทย. (2555). *ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานบริหารโครงการพัฒนากรมที่ดินและเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ กรมที่ดินกระทรวงมหาดไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานบริหารโครงการพัฒนากรมที่ดินและเร่งรัด การออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศกรมที่ดิน.

จักริน จันทร์มณฑล และคณะ. (2561). *การศึกษาอบรมหลักสูตร นักบริหารงานที่ดินระดับสูง วิชา การวิจัยสำหรับนักบริหาร โรงเรียนนักบริหารงานที่ดินระดับสูงกรมที่ดินกระทรวงมหาดไทย*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2561 จาก https://www.dol.go.th/train/DocLib1/61g1.pdf

พรรณปรียา อ้นประวัติ. (2553). การบริหารภาครัฐแนวใหม่ในงานบริการประชาชนด้านทะเบียนที่ดินของสำนักงานที่ดินจังหวัดสุโขทัย. ใน *รัฐประศาสนศาสตรมหาบณัฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วาสนา สง่าเนตร. (2556). สภาพปัญหาการให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ของสำนักงานที่ดินจังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 10(47), 169-178.

ศักดิ์ชัย เอกอินทุมาศ และ ดร.รุ่งรัศมี บุญดาว. (2557). ความยั่งยืน ในการบริหารจัดการระบบที่ดิน ของกรมที่ดิน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 19(3), 74-85.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ. (2558). *สปป. ลาว :แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2559-2563)*. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2561 จาก https://thailand.opendevelopmentmekong.net/th/announcements/lao-pdr-8th-five-year-national-socio-economic-development-plan-2016-2020/

สำนักงานที่ดิน. (2553). *สรุปการรายงานสำนักงานที่ดินนครหลวงเวียงจันทน์ ลงวันที่ 21 กันยายน 2553.*

อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571)*

THE SCENARIO OF JUNIOR SECONDARY EDUCATION IN THE NEXT DECADE (A.D. 2019-2028)

ภัทรนิษฐ์ แดงสี
Pattaranit Dangsi
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University, Thailand
E-mail: dangsi2511@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) 2) พัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) 3.ประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะตามวัตถุประสงค์ โดยระยะที่ 1 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ระยะที่ 2 ใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ 3 รอบ ผู้เชี่ยวชาญ 24 คน ด้วยแบบสอบถาม ระยะที่ 3 วิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล จำนวน 114 คน สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า

ระยะที่ 1 แนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า มี 9 ด้าน 110 ตัวบ่งชี้ คือ ด้านเนื้อหาสาระในการศึกษา 15 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ 21 ตัวบ่งชี้ ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา 7 ตัวบ่งชี้ ด้านรูปแบบและวิธีการเรียนการสอน 8 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา 14 ตัวบ่งชี้ ด้านเงินทุนสนับสนุน 7 ตัวบ่งชี้ ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม 7 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 19 ตัวบ่งชี้ และด้านนโยบายการศึกษา 12 ตัวบ่งชี้ ระยะที่ 2 อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า มี 9 ด้าน 130 ตัวบ่งชี้ คือ ด้านเนื้อหาสาระในการศึกษา 19 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ผู้ถ่ายทอด

* Received 14 November 2019; Revised 18 December 2019; Accepted 27 December 2019

เนื้อหาสาระ 24 ตัวบ่งชี้ ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา 7 ตัวบ่งชี้ ด้านรูปแบบและวิธีการเรียนการสอน 8 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา 17 ตัวบ่งชี้ ด้านเงินทุนสนับสนุน 9 ตัวบ่งชี้ ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม 9 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 22 ตัวบ่งชี้ และด้านนโยบายการศึกษา 15 ตัวบ่งชี้ ระยะที่ 3 ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า มีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: อนาคตภาพ, การจัดการศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, ทศวรรษหน้า

Abstract

The purpose of this research is 1. To study the guidelines for educational management at the lower secondary education level in the next decade (2020-2028). 2. Develop the future image of lower secondary education in the next decade (2020-2028) 3. Assess the feasibility of future development in the management of lower secondary education in the next decade (2020-2028). The research is divided into 3 phases according to the objectives. turbulent The large number of semi-structured interviews with 8 Phase 2 application using Applied delphi techniques 3 times to 24 people with specialist Phase 3 questionnaire survey. The sample consisted of 114 secondary school directors who were district quality schools. The research tool was a questionnaire.

The results showed that:

Phase 1 guidelines for the management of lower secondary education in the next decade were 9 aspects, 110 indicators, namely content in education, 15 indicators for teachers or educators. Content transferers 21 Media and educational indicators 7 Indicators for teaching styles and methods 8 Educational indicators for administrators and personnel supporting education 14 Funding indicators Support 7 indicators for school and environment, 7 indicators for learners, 19 indicators and educational policy for 12 indicators, phase 2, future There are 9 aspects in the upper secondary school in the next decade. 130 indicators are educational content, 19 indicators for teachers or educators, content transferers, 24 indicators for media and tools for teaching. Study 7 indicators in the form and method of teaching 8 indicators for administrators and personnel responsible for education 17 indicators for funding 9 indicators of 9

educational indicators, 22 indicators and educational policy 15, stage 3 indicators for future development, image of education management at the lower secondary level in the next decade. There is a high level of possibility in general.

Keywords: Future Vision, Education Management, Junior High School, Next Decade

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอันไร้ขีดจำกัดที่เกิดขึ้น ทำให้โลกทั้งโลกเชื่อมโยงและสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน ซึ่งทุกประเทศในประชาคมโลกให้ความสำคัญและเร่งพัฒนา ประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไว้ในกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับปณิธานการศึกษา ที่ว่ามุ่งจัดบริการการศึกษาในช่วงชีวิตอย่างมีคุณภาพเท่าเทียม มีระบบที่หลากหลายมีเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงกัน และเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับระบบการศึกษา ที่เชื่อมโยงกับภาคเอกชนให้มากขึ้น เพื่อปรับสมดุลความต้องการกับการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกันทั้งในเชิงคุณลักษณะและสัดส่วนของกำลังคน มีการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นอย่างรอบด้าน ปรับตัวทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

การศึกษาเป็นเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมในวันพรุ่งนี้ถูกกำหนดโดยทักษะและความรู้ที่ต้องการในปัจจุบัน การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างและเตรียมเยาวชนของชาติเพื่อเข้าสู่โลกศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาให้ก้าวทันโลกในศตวรรษที่ 21 มุ่งผลิตคนที่มีความรู้ ทักษะจำนวนหนึ่งไปทำงานในโรงงานและหน่วยธุรกิจในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมแบบศตวรรษที่ผ่านมาเป็นเรื่องล้าสมัย เพราะโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจและสังคม การจัดการศึกษาจึงจะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ประเทศไทยจำเป็นต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลง ทำความเข้าใจสภาพปัญหา เป้าหมาย แนวทางการพัฒนา และหาทางปฏิรูปไปสู่สังคมชนิดนั้นได้อย่างฉลาดเห็นการณ์ไกลมากพอ การปฏิรูปครู คณาจารย์ และผู้บริหารการศึกษา เริ่มแต่การสรรหาผู้เข้ามาเรียนในสายวิชาชีพครู มีการประเมินผลความรู้ความสามารถของครูอย่างจริงจัง การปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน และการประเมินผล หลักสูตรต้องเน้นผลลัพธ์หรือสมรรถนะเพื่อสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ หน่วยงานทางการศึกษาได้มีการพัฒนาระบบสะสมหน่วยกิตการเรียน เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและยกระดับการศึกษาของ

ผู้เรียน เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนและประชาชนนำผลการเรียนรู้และประสบการณ์การทำงานมาเทียบโอนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในสถานศึกษาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่า เกิดนวัตกรรมการรวมตัวของสถานศึกษา สร้างเครือข่ายและทำข้อตกลง (MOU) ร่วมกันเกิดการผนึกกำลังกันทำให้สำเร็จภาวะผู้นำผู้บริหารการพัฒนาหลักสูตรและรายวิชาที่รองรับการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนระหว่างสถานศึกษา ทำให้ผู้เรียนที่ขาดโอกาสหรือออกจากระบบการศึกษาไปแล้ว ได้รับโอกาสและกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนควบคู่กับการทำงาน รวมทั้งการต่อยอดสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมระดับสูงที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทยสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

ดังนั้น การกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และสังคมไทยให้มีคุณภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป สำหรับประเทศไทย WEF (World Economic Forum) ได้รายงานขีดความสามารถในการแข่งขันด้านคุณภาพการศึกษา ประจำปี 2555 - 2556 พบว่าคุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในอันดับ 8 รั้งท้ายของกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน เด็กและเยาวชน ควรเน้นการจัดการศึกษาในเชิงสร้างสรรค์ โดยได้มีข้อเสนอแนวการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต พบว่า ปัญหาของเด็ก ช่วงอายุ 5-14 ปี มีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา คือ คุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษามีความแตกต่างกันและอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ เด็กขาดคุณภาพและทักษะสำคัญต่อการดำรงชีวิต การเรียนรู้ช้า IQ/EQ ต่ำ ทักษะภาษาอังกฤษต่ำ จำนวนคุณแม่วัยใสสูงขึ้น คุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับต่ำสะท้อนจากผลสอบ O - NET ผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของความคิดสร้างเชิงวิเคราะห์และสร้างสรรค์ต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดและทิศทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนผ่านประเทศไทย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเด็กและเยาวชนทุกระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้ง 5 ด้าน คือ ร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจและปัญญาตามความแตกต่างของแต่ละวัย (ตวง อันทะไชย, 2558) การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะกระบวนการเฉพาะด้าน เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาระดับสูงต่อไป การศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาถือได้ว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับ สำหรับประเทศไทยนักเรียนจะต้องจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จึงจะถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ ทั้งนี้รัฐบาลจะเป็นผู้ดำเนินการทางด้านค่าใช้จ่ายทั่วไปจนจบระดับชั้นมัธยมศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาในระดับนี้เป็นการจัดการศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องกับ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้รัฐต้องจัดให้บุคคลได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

ผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 3 (ปี พ.ศ. 2554 - 2558) ของสถานศึกษาทุกสังกัดระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาทั้งหมด 70,452 แห่ง โดยภาพรวมส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับดี จำนวน 6,274 แห่ง (ร้อยละ 89.09) แต่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 49,236 แห่ง (ร้อยละ 69.91) และไม่ได้รับรองมาตรฐาน จำนวน 2,119 แห่ง (ร้อยละ 30.09) สถานศึกษาขนาดเล็ก กลาง ใหญ่และใหญ่พิเศษได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ ร้อยละ 87.37, 92.83, 97.52 และ 82.22 ตามลำดับ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2556) สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาการเรียนรู้มีความรุนแรงมาเป็นพิเศษในกลุ่มนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนประจำหมู่บ้านโดยเฉพาะนักเรียนร้อยละ 40 มีผลการเรียนต่ำสุดในกลุ่ม และมีผลการเรียนโดยเฉลี่ยต่ำกว่านักเรียนกลุ่มเดียวกันที่เรียนในโรงเรียนในเมืองใหญ่ ๆ ถึง 125 คะแนน ในปี 2555 เกือบครึ่งหนึ่งของนักเรียนในกลุ่มนี้รู้หนังสือไม่เพียงพอจะใช้งานได้ การยกระดับนักเรียนกลุ่มที่มีผลการเรียนต่ำจะสามารถสร้างผลลัพธ์ที่สำคัญให้กับทั้งตัวผู้เรียนและโอกาสในการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในแง่ของตัวผู้เรียนนั้น การได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นในการทำงาน จะช่วยให้มีอนาคตที่มั่นคง และสำหรับผู้ที่ยากจนก็จะเป็นการช่วยให้หลุดพ้นจากวัฏจักรของความยากจน ในภาพใหญ่ของประเทศ การจัดการกับช่องว่างทางการศึกษาที่ยังมีอยู่จะช่วยให้พื้นที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การเติบโตและความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมากขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) ที่พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้และทักษะสอดคล้องกับบุคคลแห่งศตวรรษที่ 21 ซึ่งการจัดการศึกษาในระดับนี้มีความสำคัญกับผู้เรียนและเยาวชน เป็นรากฐานในการส่งต่อผู้เรียนไปยังสถานศึกษาในระดับสูงขึ้น เช่น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอาชีวศึกษา เข้าสู่สถานประกอบการและเข้าสู่สังคมเพื่อให้มีความรู้และมีทักษะในการรองรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก ทั้งนี้ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยนี้อาจเป็นนวัตกรรมที่ผู้บริหารการศึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันอาจส่งผลให้สถานศึกษาจัดการศึกษามีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เป็นคนที่มีคุณภาพ ตอบสนองกับความต้องการสังคมและประเทศชาติ และใช้เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นทิศทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

2. เพื่อพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ 3 รอบ และการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562-2571) ศึกษาเอกสารข้อมูลการดำเนินงานของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารระดับสูง จำนวน 2 คน กลุ่มผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มนักวิชาการศึกษา/ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน และกลุ่มผู้ใช้ผลผลิต จำนวน 2 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ตั้งคำถามแบบปลายเปิดโดยแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) 9 ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระในการศึกษา ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา ด้านรูปแบวิธีการเรียนการสอน ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ด้านเงินทุนสนับสนุน ด้านสถานที่ศึกษาบรรยากาศแวดล้อม ด้านผู้เรียน และด้านนโยบายการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากเอกสารและถอดเทปการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์จับประเด็นและตีความให้ข้อเสนอแนะ เพื่อกำหนดเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถาม สรุปเสนอต่ออาจารย์ปรึกษา

ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) นำข้อมูลมาวิเคราะห์แนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แนวทางการปฏิบัติที่ได้ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระยะที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ 3 รอบ มีรายละเอียด ดังนี้

รอบที่ 1 การสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 24 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติเช่นเดียวกับระยะที่ 1 ทั้งนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกลุ่มเดิมในระยะที่ 2 ด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) ได้แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปวิเคราะห์หาค่าสถิติ ดังนี้ ตอนที่ 1 วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ และตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลแจกแจงความถี่และการวิเคราะห์เนื้อหาโดยเลือกข้อกระทงที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเห็นด้วย ตั้งแต่ 17 คนขึ้นไปและนำข้อความไปใช้ในแบบสอบถามในรอบที่ 2

รอบที่ 2 การศึกษาความสอดคล้องกันของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 24 คน (กลุ่มเดิมจากรอบที่ 1)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

รอบที่ 3 การยืนยันของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 3 มีจำนวน 24 คน เป็นกลุ่มเดิมจากรอบที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการสรุปรูปแบบที่ผ่านการยืนยัน โดยนำข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในรอบที่ 2 ที่ผ่านเกณฑ์ใน

รอบที่ 2 มาเป็นข้อกระทงในรอบที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดแบบสอบถามในรอบที่ 3 มาวิเคราะห์ ใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปหาค่ามัธยฐาน ค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ระยะที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) นำผลจากระยะที่ 2 เพื่อมาในการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้ประเมินในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ตามแนวทางการคัดเลือก รอบที่ 1 ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 42 เขต รวม 1,140 โรง ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน **กลุ่มตัวอย่าง** ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ โดยมีรายชื่อตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้ตัวเลขตามลำดับรายชื่อโรงเรียนตามบัญชีรายชื่อและเลือกผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในลำดับที่ 1 ก่อน แล้วเว้น 13 ลำดับเรื่อยไปจนได้ผู้บริหารครบ 114 คน ตามที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) มี 9 ด้าน 130 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการสร้างแนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 87.50) มีอายุต่ำกว่า 60 ปี (ร้อยละ 62.50) มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก (ร้อยละ 75.00) และมีประสบการณ์ทางการบริหารงาน 16 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 87.50) และ 2) ผลการสัมภาษณ์แนวทางการจัดการศึกษา

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) การวิเคราะห์คำผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ คำสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ได้ร่างแนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) มี 9 ด้าน 110 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหาสาระในการศึกษา มี 15 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ มี 21 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา มี 7 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านรูปแบบและวิธีการเรียนการสอน มี 8 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา มี 14 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านเงินทุนสนับสนุน มี 7 ตัวบ่งชี้ 7) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม มี 7 ตัวบ่งชี้ 8) ด้านผู้เรียน มี 19 ตัวบ่งชี้ 9) ด้านนโยบายการศึกษา มี 12 ตัวบ่งชี้

ระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล พบว่า สถานภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ91.67) มีอายุ 51 – 60 ปี (ร้อยละ 62.50) มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก (ร้อยละ 79.17) และมีประสบการณ์ทางการบริหารงาน 16 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 87.50) และ 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) โดยเทคนิคเดลฟายประยุกต์ 3 รอบ แหล่งข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญ 24 คน สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล มี 9 ด้าน 130 ตัวบ่งชี้ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านเนื้อหาสาระในการศึกษา มี 19 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ มี 24 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา มี 7 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านรูปแบบและวิธีการเรียนการสอน มี 8 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา มี 17 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านเงินทุนสนับสนุน มี 9 ตัวบ่งชี้ 7) ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม มี 9 ตัวบ่งชี้ 8) ด้านผู้เรียน มี 22 ตัวบ่งชี้ และ 9) ด้านนโยบายการศึกษา มี 15 ตัวบ่งชี้

ระยะที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571)

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) แบ่งออก เป็น 2 ส่วน คือ 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 62.52) มีอายุ 51 – 60 ปี (ร้อยละ 61.40) มีวุฒิการศึกษาปริญญาโท (ร้อยละ 80.69) และมีตำแหน่งงานเป็นผู้อำนวยการระดับชำนาญการพิเศษ (ร้อยละ 93.86) และ 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) สรุปการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) คือ อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) ได้ข้อสรุปที่นำมาอภิปรายผล แต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาสาระในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มี 19 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้สำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรที่จะผลิตผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและทักษะอาชีพ เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องมาจากเนื้อหาสาระของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Coffland, D.A ได้ศึกษาเรื่องหลักสูตรคณิตศาสตร์ศตวรรษที่ 21: ประสบการณ์ที่ได้รับการยกระดับเทคโนโลยี ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีมีศักยภาพที่จะส่งผลกระทบต่อเนื้อหาของหลักสูตรคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมเช่นเดียวกับวิธีการที่ใช้ในการสอน แม้ว่าหลักสูตรคณิตศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาจะมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นที่ถกเถียงกันในช่วงครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา แต่ก็มีข้อตกลงเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนมัธยมศึกษาต้องเรียนรู้ อย่างไรก็ตามหลักสูตรคณิตศาสตร์ในปัจจุบันมักส่งผลให้เกิดการแบ่ง 3 แนวทางในความเข้าใจของนักเรียนและการใช้คณิตศาสตร์ แนวทางแรกคือระยะทางประดิษฐ์ระหว่างโรงเรียนและประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ "ในชีวิตจริง" ของนักเรียน การวางแนวคิดทางคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องลงในหลักสูตรที่แตกต่างกันคือแนวทางที่สอง แนวทางที่สามคือการขาดการประยุกต์ใช้ทางคณิตศาสตร์ในวิชาอื่น ๆ มุ่งเน้นไปที่ทักษะในศตวรรษที่ 21 ปัญหาการวางตัวของนักเรียนและการบูรณาการเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนคณิตศาสตร์ในห้องเรียนเพื่อกระทบยอดแนวทางเหล่านี้ เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้นักการศึกษาคณิตศาสตร์สามารถกำหนดแนวความคิดใหม่ในห้องเรียนคณิตศาสตร์เป็นสถานที่ที่นักเรียนเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยการสำรวจการใช้คณิตศาสตร์ในทุกวิชาในการศึกษา STEAM (Coffland, D.A, 2015)

2. ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ผลการวิจัยพบว่า มี 24 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นเป้าหมายสุดท้าย เป็นฟันเฟืองสำคัญจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนจึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก มีความสามารถในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เนื่องจากในปัจจุบัน สื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทสำคัญในการช่วยให้การจัดการเรียนการสอนสามารถพัฒนาไปแบบก้าวกระโดด ซึ่งบทบาทของครูในยุคนี้จะต้องเป็นโค้ชที่ช่วยส่งเสริมองค์ความรู้ที่ผู้เรียนเกิดการจากเรียนรู้ด้วยตัวเอง ครูผู้สอนจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน มีความสามารถในการออกแบบ การเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อใช้บูรณาการเป็นสื่อที่ใช้สอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Milner, M.B ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาของครูที่ปรับปรุงด้วยเทคโนโลยีสำหรับศตวรรษที่ 21: ความท้าทายและความเป็นไปได้ ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมความพร้อมของครูในอนาคตก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเทคโนโลยี ครูผู้สอนสามารถติดตามนวัตกรรมเทคโนโลยีและมักจะวางด้านการสอนของการมีส่วนร่วมเทคโนโลยี เป้าหมายการศึกษาใหม่ควบคู่กับเทคโนโลยีการศึกษาใหม่ ควรสะท้อนให้เห็นในวิธีที่เตรียมการสอนของครู อาจารย์พยายามที่จะสร้างแนวความคิดใหม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูผู้สมัคร ด้วยเทคโนโลยีในช่วงปีที่พัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้การโต้เถียงมีความหมายมากขึ้น การใช้ตัวอย่างของหลักสูตรวิธีฟิสิกส์ที่ผู้สอนสร้างแบบจำลองการเรียนการสอนที่เน้นเทคโนโลยีและครูผู้สมัครสามารถใช้ประสบการณ์การเรียนรู้นี้ ทั้งในฐานะนักเรียนและอนาคตครู ผลกระทบของหลักสูตรนี้มีความรู้ด้านเนื้อหาของครูผู้สมัคร (TPCK) ทัศนคติของครูเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และการตัดสินใจด้านการสอนในระหว่างการฝึกงาน (Milner, M.B, 2015)

3. ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มี 7 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา มีความจำเป็นและสำคัญสำหรับการจัดการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การนำเสนอสื่อ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมนำไปสู่ความเข้าใจและสามารถเรียนรู้ได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษาต้องทันสมัยและน่าสนใจ ใช้ได้ง่าย และสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่เรียน โดยเฉพาะสื่อและอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียนและสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมาตรฐาน และเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษาด้วยการมีส่วนร่วม ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการผลิตสื่อ สื่อวิดิทัศน์ ที่มีคุณภาพมาตรฐานส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน ผ่านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐานและหลากหลาย

เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ชุมชน พิพิธภัณฑ์ สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตแต่ละกลุ่มเป้าหมายและบริการได้อย่างทั่วถึง และผลิตสื่อที่สามารถเชื่อมโยงผ่านระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย หลากหลาย เข้าถึงได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

4. ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า มี 8 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เนื่องมากจากการศึกษายุคใหม่นั้นมีความแตกต่างไปจากการศึกษายุคก่อนซึ่งเน้นที่ตัวครูผู้สอน แต่ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่จึงแตกต่างไปจากเดิม จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่ๆนี้ ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และต้องเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น รูปแบบวิธีการเรียนการสอนจึงให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด ค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง ส่วนครูเป็นผู้ที่ช่วยให้เป็นไปโดยราบรื่น และเพิ่มเติมในส่วนที่ขาด สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hurst, D ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างขีดความสามารถในการปรับตัวในการศึกษาการจัดการบัณฑิตออนไลน์มากขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความสามารถในการปรับตัวซึ่งเป็นความ สามารถหลักที่อาจช่วยแก้ไขช่องว่างความรู้ทักษะที่รับรู้นี้ โดยใช้ตัวอย่างการศึกษาออนไลน์ อธิบายว่าการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวนั้น สามารถพัฒนาได้อย่างไร ในบริบทของหลักสูตร MBA ออนไลน์สะท้อนทักษะที่จำเป็นโดยตรงในสถานที่ทำงานในปัจจุบันมากขึ้น สิ่งที่นายจ้างมองว่า เป็นช่องว่างทักษะในหมู่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาและแนะนำเทคนิคในการสร้างขีดความสามารถในการปรับตัวที่อาจช่วยสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาบัณฑิตที่พร้อมทำงานในอนาคต กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญและผลการทำงานร่วมกัน กระบวนการและผลลัพธ์หลัก ๆ เกี่ยวกับมิติของประสิทธิภาพการปรับตัวซึ่งเป็นตัวแปรหลักขึ้นอยู่กับที่สามารถคาดการณ์ได้จากความสามารถในการปรับตัว แนวคิดเกี่ยวกับ “ขีดความสามารถในการปรับตัว” ในฐานะโครงสร้างที่สำคัญและยั่งยืนซึ่งประกอบด้วย ทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาภายใต้บริบทของหลักสูตรการศึกษาทางธุรกิจออนไลน์ระดับบัณฑิตศึกษาในอนาคต (Hurst, D, 2017)

5. ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มี 17 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษาผู้รับผิดชอบที่อาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรง ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และยังจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วยที่ต้องอำนวยความสะดวกและเป็นฝ่ายที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและผู้เรียนบรรลุเป้าหมายมากขึ้น ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ มีความสามารถในด้านการพัฒนาการศึกษา การกำหนดยุทธศาสตร์การศึกษา และต้องเป็นผู้คำนึงถึงผลลัพธ์เป็นสำคัญ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ระบบบริหารงานบุคคลของครู

อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มตามศักยภาพ โดยมีระบบการสรรหาแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ความรู้ ความ สามารถประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน การบริหารการศึกษา และความสำเร็จในวิชาชีพ ผู้บริหารต้องผ่านการประเมินทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ มาตรฐานตำแหน่ง และวิทยฐานะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

6. ด้านเงินทุนสนับสนุน ผลการวิจัยพบว่า มี 9 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการศึกษามีความจำเป็นในการใช้งบประมาณเพื่อใช้จ่ายในการพัฒนาผู้เรียน และผู้สอนตลอดจนจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนแต่งบประมาณที่ได้รับส่วนใหญ่จะมาจากการสนับสนุนการจัดการศึกษาของรัฐบาล ซึ่งงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากภาครัฐ ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผู้เรียน จะเน้นเป็นงบประมาณซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายด้านบุคคลากรเป็นส่วนใหญ่ คือ เงินเดือนและค่าจ้าง ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้จ่ายเป็นเงินอุดหนุนรายหัว ซึ่งบางครั้งไม่สอดคล้องกับความขาดแคลนของโรงเรียนที่มีจำนวนผู้เรียนน้อย จึงได้มีการขอรับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญในการที่จะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรที่ส่งเสริมการศึกษาได้เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yamada, R ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาระดับอุดมศึกษาของญี่ปุ่น: นโยบายและปัญหาในอนาคต ผลการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงล่าสุดในนโยบายการอุดมศึกษาของญี่ปุ่นและวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษา สันนิษฐานว่าในศตวรรษที่ 21 กองกำลังทางเศรษฐกิจจะต้องการการผลิตความรู้ใหม่และการพัฒนาบุคลากรผ่านมหาวิทยาลัยมากขึ้น ไม่มีรัฐบาลใดที่จะสามารถดำเนินการต่อเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมเพื่อการศึกษาที่สูงขึ้น โดยไม่ต้องจัดหาเงินทุนจำนวนมาก ญี่ปุ่นก็เผชิญกับความท้าทายเช่นเดียวกัน ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในญี่ปุ่นจะยังคงเผชิญกับการจัดหาเงินทุนที่จำกัด และปัญหาความรับผิดชอบจะยังคงปรากฏ อย่างไรก็ตามเนื่องจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในปีที่ผ่านมาได้กลายเป็นร้ายแรงค่าใช้ จ่ายในการศึกษาของครัวเรือนที่เกินกำลังการผลิตที่มีอยู่ ซึ่งระดับของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาที่จัดสรรให้กับการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่นได้รับการยกระดับมาตรฐานขององค์กร เพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ประเทศอื่น ๆ (Yamada, R, 2014)

7. ด้านสถานที่ศึกษาบรรยากาศแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า มี 9 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้เป็นเพราะสถานศึกษาและบรรยากาศแวดล้อมในการจัดการศึกษายังมีความจำเป็นสำคัญในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะตัวอาคารเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษา จึงเป็นส่วนที่

ขาดไม่ได้ ทั้งนี้ห้องเรียนอาจจะต้องยืดหยุ่นได้ ผู้เรียนสามารถจับกลุ่ม ล้อมวงได้ รวมถึงสามารถใช้พื้นที่ภายในบริเวณสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาจัดเป็นที่ที่สามารถเรียนรู้ได้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Charalambidis, D ได้ศึกษาเรื่อง ICT ในห้องเรียนในอนาคตและการสอน: การเตรียมผู้ใช้ความรู้ในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติงานความรู้คือบุคคลที่เพิ่มคุณค่าให้กับองค์กรโดยการประมวลผลข้อมูลที่มีอยู่ เพื่อสร้างข้อมูลใหม่และความรู้ที่สามารถใช้เพื่อกำหนดและแก้ไขปัญหา ห้องเรียนในอนาคตคือ แหล่งกำเนิด (สำหรับนักเรียน) และพื้นที่ปฏิบัติการ (สำหรับครู) ของผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ เป็นวิสัยทัศน์ของการเรียนรู้และการสอนด้วยการใช้เครื่องมือสารสนเทศการสื่อสารและเทคโนโลยี (ICT) เพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่นความรับผิดชอบส่วนบุคคลและสังคมการคิดเชิงวิพากษ์ความสามารถเชิงดิจิทัล ความสามารถในการสื่อสารจากมุมมองของครูมันต้องการความเข้าใจและการใช้เครื่องมือไอซีทีอย่างสร้างสรรค์ ความสามารถขององค์กรและการบริหาร การใช้สถานการณ์การสอนที่ทันสมัย วิธีการประเมินที่ใช้งานง่ายและทัศนคติ “ การสอนโดยตัวอย่าง” ส่วนใหญ่ทั้งหมด การสร้างห้องเรียนในอนาคตนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับการส่งมอบคนที่มีความสามารถและมีประสิทธิภาพให้กับสังคมคนที่จะเป็นผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่สำคัญในโลกที่แสวงหานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อที่จะดำเนินการต่อไปทางสังคมวิทยาศาสตร์เศรษฐกิจและอื่น ๆ ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเหตุผลที่ว่าครูประจำชั้นในอนาคตจึงควรมีทักษะการสอนที่พัฒนาในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักเรียนและพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่องให้กับตัวเอง (Charalambidis, D, 2014)

8. ด้านผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า มี 22 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้เรียนเป็นเป้าหมายสุดท้ายของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาต้องจัดสำหรับคนทุกคน” ผู้เรียนจึงต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้กล่าวถึง การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะตรงตามมาตรฐานการศึกษาชาติ สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 และพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา โดยต้องได้รับการพัฒนารอบด้านตามวัยอย่างมีคุณภาพ และได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสอดรับกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีทักษะชีวิต มีพฤติกรรมการบริโภคที่ถูกต้องเหมาะสม มีภูมิคุ้มกันและมีคุณธรรม จริยธรรม ผู้เรียน

ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานรวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

9. ด้านนโยบายการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มี 15 ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากในการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ นั้น รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศที่เชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ เพื่อสร้างศักยภาพของคนไทยให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีความพร้อมในการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ นโยบายการศึกษาต้องมีความสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับชาติ ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ จนถึงระดับสถานศึกษา ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และการจัดทำนโยบายในระดับพื้นที่ต้องมาจากปัญหาและความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชน และสังคม รวมทั้งระบบการติดตามประเมินผลมีความชัดเจน นำผลไปพัฒนาปรับปรุงให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Benade, L ได้ศึกษาเรื่อง การตอบสนองต่อนโยบายการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เรียกร้องความต้องการ ผลการวิจัยพบว่า การใช้พื้นที่ใหม่ที่มีความยืดหยุ่นให้เต็มศักยภาพคือ การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการสอนของครู หากไม่มีการบันทึกการสอนอย่างเพียงพอเกี่ยวกับการสอนครูผู้สอนจะเริ่มต้นด้วยการปฏิบัติกฎระเบียบเท่านั้น นโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่นมีจุดประสงค์ เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและการพัฒนาครูที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเช่นนั้น และเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนพัฒนาสอดคล้องกับเศรษฐกิจและความรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามกระบวนการนโยบายไม่ได้สะท้อนความสัมพันธ์ที่เรียบง่ายจากทั่วโลกไปยังท้องถิ่น การโต้แย้งนี้เกิดขึ้นนี้โดยให้มุมมองที่สำคัญเกี่ยวกับวาระนโยบายระดับโลกที่มีอิทธิพลต่อระดับท้องถิ่น วิธีการบางอย่างที่คนในท้องถิ่นสามารถมีอิทธิพลต่อโลกจะได้รับการตั้งทฤษฎีและแสดงโดยการตรวจสอบหลักฐานการศึกษา มีการอ้างอิงโดยเฉพาะกับมิติเชิงกลยุทธ์ของการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเน้นนโยบายที่กว้างขวางในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Benade, L, 2017)

การประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) ผลการประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) พบว่า การประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 9 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตรเนื้อหาสาระในการศึกษา 2) ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ 3) ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา 4) ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน 5) ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา 6) ด้านเงินทุนสนับสนุนการศึกษา 7) ด้านสถานที่บรรยากาศแวดล้อม

8) ด้านผู้เรียน และ 9) ด้านนโยบายการศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน ด้านผู้เรียนและด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ และด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ทั้งนี้ ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงอันดับแรก เพราะการจัดการเรียนรู้ต้องใช้วิธีการใหม่ ๆ พัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงโดยบูรณาการระหว่างแพลตฟอร์มออนไลน์ในการเรียนรู้ที่มีการผสมผสานมากยิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้ต้องมีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีพัฒนาการรอบด้าน ส่วนด้านผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด อันดับรองลงมา ทั้งนี้ผู้เรียนต้องมีจิตอาสาและมีจิตสาธารณะ ผู้เรียนต้องมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ และด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด เป็นอันดับ 3 เพราะครูผู้สอนมีความสามารถในการกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนด้วยตนเอง ครูผู้สอนเป็นต้นแบบที่ดีในการพัฒนาตนเองให้มีทักษะการเรียนรู้ ครูผู้สอนมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่วนด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับในระดับมาก เพราะผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีความโปร่งใส ยุติธรรม ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและคอมพิวเตอร์ เพื่อนำไปใช้บริหารจัดการให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพันธ์ ภาชนะ ได้ศึกษาเรื่อง อนาคตภาพการบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2558 - 2567) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษามีจำนวนครูที่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ครูส่วนใหญ่มีแนวโน้มใช้เนื้อหาตามหนังสือมากกว่าอิงมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารภายใต้ 4 กลุ่มงาน คือ วิชาการ บุคคล งบประมาณ และ บริหารทั่วไป เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มี จำนวน 42 เขต มีไม่ครบทุกจังหวัด และยังไม่เป็นนิติบุคคล ส่วนนโยบายการจัดการ ศึกษายังคงมุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ต้องการให้ผู้เรียนที่มีศักยภาพในระดับสากล แต่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย 2) อนาคตภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2558 – 2567) ครูควรเป็นผู้อำนวยการความรู้ จัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน หลักสูตรควรมีบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ไม่แยกส่วนวิชาพื้นฐาน ลดเวลาในชั้นเรียน เพิ่มเวลาในการเผชิญโลกความเป็นจริง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงผลลัพธ์เป็นสำคัญ ผู้บริหารเป็นผู้สนับสนุนหรือผู้เอื้ออำนวย ด้านสารสนเทศ เขตพื้นที่การ ศึกษามัธยมศึกษา จะมีการกระจายอำนาจบริหารงานทุกด้านจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มายังเขตพื้นที่โดยตรง มีการลดลำดับชั้นการสั่งการเป็นองค์กรแนวราบ เป็นแม่แบบนโยบายการจัดการศึกษากำหนดนโยบาย 4 ช่วงเวลา (1 ปี/3 ปี/6 ปี/12 ปี) ตามระดับชั้นการศึกษา ยั่งยืนต่อเนื่อง เชื่อมต่อการ

ประถมศึกษาและปลอดการเมืองอย่างแท้จริง 3) การบริหารจัดการอนาคตภาพการการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2558 - 2567) ใช้มิติการบริหารจัดการ 5 มิติได้แก่ แนวคิด รูปแบบการบริหาร หลักการ วิธีการ และเงื่อนไข ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และโลกาภิวัฒน์ เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดนโยบายการศึกษา หลักการการบูรณาการและผสมผสานรูปแบบการบริหารจัดการ วิธีการการบริหารแบบบูรณาการ และเงื่อนไขจากอนาคตภาพ ผลการประเมินความคิดเห็นความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการบริหารจัดการอนาคตภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษา ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2558 - 2567) ในภาพรวมความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก (จักรพันธ์ ภาชนะ, 2558)

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) โดยการแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ในระยะที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) ส่วนในระยะที่ 2 การศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) และในระยะที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) โดยศึกษาผ่านวัตถุประสงค์ พอสรุปได้ดังนี้ การพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) พบว่า ความเป็นไปได้ในการพัฒนาอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 9 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตรเนื้อหาสาระในการศึกษา 2) ด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ 3) ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา 4) ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน 5) ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา 6) ด้านเงินทุนสนับสนุนการศึกษา 7) ด้านสถานที่บรรยากาศแวดล้อม 8) ด้านผู้เรียน และ 9) ด้านนโยบายการศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน ด้านผู้เรียนและด้านครูผู้สอนหรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ และด้านที่มีความเป็นไปได้ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวม คือ ด้านผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ด้านรูปแบบวิธีการเรียนการสอน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงอันดับแรก อาจ จะเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ต้องใช้วิธีการใหม่ ๆ และพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงโดยบูรณาการระหว่างแพลตฟอร์มออนไลน์ในการเรียนรู้ที่มีการผสมผสานมากยิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้ต้องมีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้ มี

พัฒนาการให้รอบด้าน จากการศึกษาการวิจัยทำให้ทราบอนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพช่วยให้สามารถวางแผนพัฒนาและสามารถเตรียมการแก้ไขปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระดับนโยบาย สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาการจัดการ ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อการพัฒนาการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาของชาติ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่ควรพัฒนา คือ ด้านนโยบายการศึกษา มีประเด็นที่ควรพัฒนาคือ สถานศึกษามีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม นโยบายด้านการศึกษาต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการสร้างความเสมอภาค และนโยบายการจัดการศึกษาต้องเอื้อต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ รองลงมา คือ ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา มีประเด็นที่ควรพัฒนาคือ สื่อและอุปกรณ์ที่มีความจำเป็นที่เพียงพอ มีสื่อที่ผลิตและพัฒนาอุปกรณ์จากวัสดุในท้องถิ่น ด้านสถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม ประเด็นที่ควรพัฒนาคือ มีสนามกีฬาที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติหรือห้องสำหรับใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสม ด้านเงินทุนสนับสนุน ประเด็นที่ควรพัฒนา การจัดงบประมาณให้สอดคล้องกับสภาพจริง โดยให้มีผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และด้านเนื้อหาสาระ ประเด็นที่ควรพัฒนา คือ เนื้อหาหลักสูตรต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนตามโปรแกรมที่เลือกเรียน เนื้อหาสาระในรายวิชาควรมาจากความต้องการของท้องถิ่นหรือผู้เรียน และมีการจัดทบทวนเพื่อให้มีความทันสมัย

1.2 ระดับปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการขับเคลื่อนหรือเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะช่วยให้สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแน่นอน ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นให้นักเรียนเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ แล้วจึงมาพัฒนาความรู้ ทักษะและความสามารถเป็นส่วนใหญ่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยด้านนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติของระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อ ให้ได้แนวทางในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.2 ควรมีการวิจัยอนาคตภาพการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษา

2.3 ควรมีการวิจัยรูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในอนาคต

2.4 ควรมีการวิจัยและพัฒนาต้นแบบการบริหารและการจัดการคุณภาพของสถานศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล เพื่อเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

2.5 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่เหมาะกับสภาพจริงของผู้เรียนและสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จักรพันธ์ ภาชนะ. (2558). อนาคตภาพการบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2558-2567). ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ตวง อันทะไชย. (2558). *แผนและขั้นตอน การปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา*. เรียกใช้เมื่อ 25 พฤษภาคม 2561 จาก www.reo11.go.th/fdownload/2017912111539.pdf

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2557). *โครงการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ผู้เรียน (พ.ศ. 2557-2560) สะท้อนปัญหาและทางออกตอบโจทย์ปฏิรูปการศึกษาไทย.* กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

_____. (2559). *ร่างกรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2575.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2560). *บทบาทการศึกษากับการก้าวสู่ยุคประเทศไทย 4.0.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.* กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2556). *ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติ ปีการศึกษา 2555 บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.* กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

Benade, L. (2017). *Responding to 21st Century Learning Policy Demands*. Retrieved May 12, 2019, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-10-3782-5_8

Charalambidis, D. (2014). *ICT in the Future Classrooms and Teaching: Preparing the Knowledge Workers of the 21st Century*. Retrieved May 12, 2019, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-662-44722-2_7.

Coffland, D.A. (2015). *The 21st Century Mathematics Curriculum: A Technology Enhanced Experience*. Retrieved May 12, 2019, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-02573-5_17

Hurst, D. (2017). *Building Adaptive Capacity in Online Graduate Management Education*. Retrieved May 12, 2019, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-62776-2_20.

Milner, M.B. (2015). *Technology-Enhanced Teacher Education for 21st Century: Challenges and Possibilities*. Retrieved May 12, 2019, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-02573-5_8

Yamada, R. (2014). *Japanese Higher Education: Policies and Future Issues*. Retrieved May 12, 2019, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-4585-81-1_2.

การปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย*

REFORM OF THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN THE CONTEXT OF THAI MONKS

พระครูธีรธรรมพิมล (ทิม ทองจันดา)
Phrakhru Thirathamphimon (Tim Thongchan Da)
ศรุดา สมพอง
Saruda Sompong
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
Western University, Thailand
E-mail: chamnan_songaittikul@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบันกับการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย 2) ศึกษากระบวนการของพระสงฆ์ไทยที่ส่งผลต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย และ 3) ศึกษาแนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารส่วนนโยบายที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหารส่วนปฏิบัติการ จำนวน 3 ท่าน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสนทนากลุ่ม จำนวน 20 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของพระสงฆ์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน รูปแบบของพุทธประเพณีอาจแตกต่างกันออกไป เพราะพุทธศาสนาเติบโตมาหลายศตวรรษ แนวทางการสั่งสอนการประพฤติปฏิบัติแตกแยกออกไปและขยายตัวไปในหลายประเทศ จนมีวัฒนธรรมประเพณี การอธิบายคำสอนของพระศาสดารวมทั้งระเบียบวินัยและขั้นตอนของการปฏิบัติธรรมที่ต่างกันออกไป 2. กระบวนการของพระสงฆ์ไทยที่ส่งผลต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย การปฏิบัติธรรมกลายเป็นหลักธรรมคำสอนแต่ละศาสนา การแสดงออกทางศาสนากลายเป็นศาสนพิธีต่าง ๆ และวิถีชีวิตทางศาสนากลายเป็นแนวทางของจริยวัตร เพื่อให้ไปในทางที่ถูกที่ควร เมื่อเวลาล่วงไปวัฒนธรรมและประเพณีสั่งสมกันยิ่ง ๆ ขึ้นจน 1) หลักธรรมคำสอนเป็นคำสั่งสอนที่ตายตัวไม่อาจปฏิเสธหรือตั้งคำถามได้ 2) ศาสนพิธีเป็นรูปแบบและ

* Received 15 November 2019; Revised 1 January 2020; Accepted 2 January 2020

พิธีกรรมอย่างปราศจากเนื้อหาสาระอันประเสริฐ 3) แนวทางที่ชี้แนะให้ประพฤติปฏิบัติในทางธรรมเป็นจารีตที่ตายตัว และ 3. แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย การแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในประเด็นเกี่ยวกับมหาเถรสมาคม เพื่อให้เป็นไปตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมติ คณะรัฐมนตรี จึงเปิดรับฟังความเห็นประกอบการจัดทำร่างกฎหมายดังกล่าว

คำสำคัญ: การปฏิรูป, ระบบบริหารภาครัฐ, บริบท, สงฆ์ไทย

Abstract

The purpose of this research is to 1) study the problems of Thai monks from the past to the present and the reform of the public administration in the context of the Thai monks. 2) Study the processes of the Thai monks affecting the reform of the public administration in The context of the Thai Sangha and 3) study the approaches for reforming the public administration in the context of the Thai Sangha It is a descriptive study by using qualitative research using in - depth interviews and group discussions. The 3 key informant groups are as follows: The 1st key informant group is 3 executives of the related policy group, the second key informant group is the 3 key operating executives and the key informant group. Group of 20 conversation persons.

The results of the research are as follows:

1) The problems of Thai monks from past to present. The forms of Buddhist traditions may be different. Because Buddhism has been growing for many centuries The way of teaching, behavior has been divided and expanded in many countries. Until there is a culture and tradition The explanations of the teachings of the Master, including the discipline and the steps of the Dharma practice are different. 2) The process of Thai monks affecting the reform of the public administration in the context of the Thai monks. Dhamma practice becomes the doctrine of each religion. Religious expression became various ordinances and religious life became a way of ethics. In order to go the right way As time goes on, culture and traditions continue to accumulate until 1) the doctrine. Doctrine is a fixed doctrine that cannot be denied or questioned. 2) Religious ordinances and rituals without good content. 3) Guidelines Guide to behave in a fair tradition, and 3. Guidelines for the reform of public administration

in the context of Thai monks Amendment of the Sangha Act 1962 on issues relating to the synod In order to comply with Article 77 of the Constitution of the Kingdom of Thailand and the resolution of the Council of Ministers.
Keywords: Reform, Public Administration System, Context, Thai Monks

บทนำ

ย้อนกลับไป พ.ศ. 2490 สังคมไทยสมัยก่อนนี้ คนที่ทำหน้าที่เกี่ยวศาสนาตรงนี้คือพระสงฆ์ ไม่มีฆราวาสเข้ามายุ่งเรื่องนี้ ต่อมาในช่วงหลัง พ.ศ. 2475 ก็จะมีคนเหล่านี้ แล้วเฟื่องฟูค่อนข้างมากในช่วง พ.ศ. 2490 ขึ้นมาถึง พ.ศ. 2520 คนที่เป็นฆราวาสเหล่านี้พวกปัญญาชนไทยในช่วงนั้น ไม่ค่อยชอบที่มาอธิบายศาสนาเท่าไหร่นัก บุคคลเหล่านี้แทบจะไม่เคยถูกยกย่องโดยคนซึ่งเป็นปัญญาชนในช่วงนั้นเลย ซึ่งคึกฤทธิ์ ปราโมทย์ มีบทความเขียนทำนองเย้ยหยันท่านหญิงพูนพิสมัย ซึ่งเป็นฆราวาสคนหนึ่ง แล้วบางครั้งก็เอามาล้อเล่นอย่างเช่น บอกว่า สมัยนี้เขาเลิกนับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กันหมดแล้ว เขานับถือพระพุทธ พระธรรม และท่านหญิงพูนฯ เป็นต้น เป็นพระรัตนตรัยทั้งสามของไทยแทน คือเห็นเป็นเรื่องตลก แล้วก็มีการเสียดสีว่า เดี๋ยวนี้พระต้องไปนั่งฟังฆราวาสเทศน์ แล้วท่านพุทธทาสเป็นคนเริ่มต้นที่จะเทศน์แบบชนิดที่ไม่ใช่แบบเก่า คือลุกขึ้นยืนปาฐกถา แบบนี้ถูกล้อว่าเป็นคนที่ไปเอาอย่างฆราวาสในการเทศนาธรรม เพราะฉะนั้นคิดว่า แม้แต่มีจำนวนน้อยก็ไม่ค่อยได้รับการยอมรับเท่าไหร่นัก ฉะนั้นคิดว่าพลังในการที่จะปรับเปลี่ยนหรือให้คำอธิบายใหม่ ให้พลังใหม่แก่คำอธิบาย การวางท่าทีและแนวทางการปฏิบัติของชาวพุทธที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงสังคมก็ยิ่งอ่อนแอลง หมายความว่าคุณมีแต่สถาบันสงฆ์ที่เป็นผู้กระทำ แล้วพอมีฆราวาสไปช่วย ฆราวาสเหล่านี้ก็ไม่ค่อยได้รับการยอมรับเท่าที่ควร (ประทุม อังกูรโรหิต, 2562)

หลังจาก พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา สังคมแบบใหม่ เศรษฐกิจใหม่ การเมืองใหม่ อะไรหลาย ๆ อย่างค่อย ๆ คลี่คลายไปเรื่อย ๆ สังคมอันนี้คิดว่าเป็นสังคมที่ศาสนาพุทธของไทยซึ่งมีตั้งแต่โบราณไม่อาจจะตอบสนองได้ มันเกิดปัญหาขึ้นสองส่วนด้วยกัน ส่วนที่หนึ่ง คือพุทธศาสนาเคยตอบปัญหาของคนในสังคมไทยแต่โบราณ ในลักษณะที่เป็นปัจเจก เมื่อเปรียบเทียบกับพุทธศาสนาในนิกายอื่น ๆ จะพบว่าศาสนาพุทธไทยจะเป็นศาสนาที่เน้นเรื่องของปัจเจกค่อนข้างสูง แล้วก็ค่อยปล่อยให้เรื่องของสังคมเป็นภาระหน้าที่ของศาสนาผีบ้าง ปล่อยให้เป็นภาระหน้าที่ของวัฒนธรรมทางสังคมของคนไทยเองในการจัดการบ้าง แน่นอนหลักธรรมของปัจเจกคอยกำกับการจัดการด้านสังคมของพุทธศาสนาในประเทศไทยอีกด้วย อย่างไรก็ตามศาสนาพุทธไทยค่อนข้างเน้นในเรื่องของการหลุดพ้นของปัจเจกบุคคลสูงมาก เพราะฉะนั้นปัญหาประการแรกหลังจาก พ.ศ. 2510 มานี้ คิดว่าพุทธศาสนาของไทยในปัจจุบันนี้สามารถตอบปัญหาเรื่องของปัจเจกได้ดีพอ เพราะว่าปัจเจกของไทยเข้ามาอยู่ในสภาวะทาง

สังคมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เพราะฉะนั้นการตอบสนองต่อพฤติกรรมก็ตาม ต่อปัญหาชีวิตของคนในสังคมก็ตาม ที่เน้นปัจเจกแบบโบราณ ส่วนที่เน้นส่วนนั้นเอามาประยุกต์ใช้กับสังคมสมัยใหม่ไม่ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538)

อย่างที่อาจารย์ประเวศท่านชอบพูดเสมอว่า เวลาที่พระให้ศีลว่าอทินนาทาน อย่าขโมยนี่ พระท่านคิดถึงแต่เพียงกล้วยสักหวีหนึ่ง ที่อยู่ข้าง ๆ บ้านว่าอย่าแอบไปตัดกล้วยชาวบ้านมากิน ในขณะที่การขโมยจริงในสังคมเรา มันขโมยกันเป็นพันห้าร้อยล้าน มันไม่ใช่แค่กล้วยหวีเดียว แล้วมีกระบวนการการขโมยที่ซับซ้อนมาก ซึ่งตัวหลักศีลในพุทธศาสนาไม่สามารถจะไปกำกับควบคุมหรือถูกนำมาใช้ในการกำกับพฤติกรรมของคนได้อย่างแท้จริง เวลาคนจะซื้อหุ้นของธนาคาร ธนาคารในแง่หนึ่งในสมัยหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปล้นสะดมคนก็ว่าได้ ถ้าวิเคราะห์ไปให้ถึงที่สุดแล้วเราไปซื้อหุ้นของโจรที่ปล้นสะดมคนอื่นมันถูกหรือผิด คิดว่าพระท่านไม่ได้อธิบายเรื่องเหล่านี้เลยเพราะฉะนั้นในตัวพฤติกรรมของปัจเจกเองที่เรายกมาจากศีลธรรมของศาสนาพุทธในสมัยโบราณแบบไทย มันใช้ไม่ได้กับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว เป็นปัญหาประการที่หนึ่งของพุทธศาสนาไทยในช่วงหลัง พ.ศ. 2510 เป็นต้นมาปัญหาทางด้านสังคม เพราะเหตุผลที่ว่าในศาสนาพุทธแบบไทยสมัยก่อนนี้เน้นในเรื่องของปัจเจกค่อนข้างมาก จึงไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญว่าการกระทำของปัจเจกสัมพันธ์กับสังคมอย่างไร ปล่อยปัญหาเรื่องสังคมให้ผีจัดการ ให้วัฒนธรรมจัดการ ให้อะไรอื่น ๆจัดการ ฉะนั้นจึงไม่ได้ประยุกต์เอาหลักธรรมของพุทธศาสนา มาใช้ในการควบคุมดูแลสังคม (พระครูโสภณปริยัตยานุยุต (เจมศักดิ์ กิตฺติวณฺโณ), 2557) จนถึงทุกวันนี้คิดว่าคำสอนในศาสนาพุทธของนักปราชญ์ไทยที่พูดเรื่องสังคม มีคำสอนอยู่เพียงแค่สองคนคือ ท่านพุทธทาสกับท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก พูดถึงเรื่องการจะประยุกต์เอาหลักธรรมศาสนาพุทธมาใช้ในการควบคุมกำกับสังคมหรือมาใช้ในเชิงสังคม เพราะฉะนั้นก็เป็นช่องโหว่ที่ศาสนาพุทธไทยขาดหายไปที่เห็นชัดขึ้นเป็นปัญหามากขึ้นตั้งแต่เมื่อสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สามสิ่งที่คิดว่ามีความสำคัญมากเลยในศาสนาทุกศาสนา (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553) คืออันที่หนึ่ง ก็คือ ขอเรียกเป็นภาษาชาวบ้านว่า คำอธิบาย มันต้องมีคำอธิบาย ไม่อยากใช้คำว่าคำอธิบายใหม่ ทั้ง ๆ ที่อยากจะใช้ เพราะจะดูเหมือนกับว่า เราสามารถไปตีความคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ตลอดไป เราจะตีความได้ไม่ได้ก็แล้วแต่ แต่คิดว่าศาสดาของศาสนาใดก็แล้วแต่สอนเอาไว้ มันต้องมีการตีความโดยสังคมให้มีความความหมายในชีวิตจริงของคน ในยุคแต่ละยุคแต่ละสมัยอยู่ตลอดเวลา ในแง่นี้ไม่ว่าจะเป็นคำอธิบายในเชิงการกระทำของบุคคลก็ตาม การกระทำของสังคมก็ตาม หรือในแง่ของตัวปรมัตธรรมก็ตาม มันจะต้องมีคำอธิบายให้มันเข้ากับยุคสมัย ให้มันสามารถเข้าใจได้ในยุคสมัยต่าง ๆ ตลอดเวลา แม้ว่าคำอธิบายนั้นมันอาจจะยืนตามแบบเดิมก็ตาม อธิบายใหม่ให้มันเข้าใจได้ให้เป็นที่ยอมรับได้ทั่ว ๆ ไป ว่าในส่วนนี้ศาสนาพุทธนับตั้งแต่ร้อยปีที่ผ่านมา ทำสิ่งนี้ไม่ค่อยจะมากนัก ทั้ง ๆ ที่สังคมเราในร้อยปีที่ผ่านมาเปลี่ยนแปลงขึ้นมาก ยิ่งหลัง พ.ศ. 2510

เป็นต้นมา คิดว่าการให้ความหมายการให้คำอธิบายในแง่นี้น้อย (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) อันที่สอง ต่อมา คือสืบเนื่องกับเรื่องคำอธิบาย เมื่อมันมีคำอธิบายสอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน ทำให้เราสามารถกำหนดท่าทีต่อชีวิตให้มันสอดคล้องกับสังคมในปัจจุบันนี้ได้ สิ่งนี้ก็ไม่มีอีกเหมือนกันหรือมีน้อยมากในวงการพุทธศาสนาของไทย ในการกำหนดท่าทีต่าง ๆ เช่น ถามว่า ในฐานะชาวพุทธเราควรจะมีท่าทีอย่างไรต่อกฎหมายประหารชีวิต คิดว่าทั้งโลกเขากำลังถกเถียงกันเรื่องนี้ มีคำตอบเรื่องนี้ ซึ่งเราอาจจะเห็นด้วยไม่เห็นด้วย แต่ถามว่าคำตอบจากท่าทีชาวพุทธไทยจะเป็นยังไง เราควรจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการประหารชีวิตคนโทษประหารชีวิตในกฎหมาย เป็นต้น แล้วลองมองเรื่องอื่น ๆ อีกเยอะแยะไปหมด ไม่มีการเผยแพร่เรื่องเหล่านี้มีเหมือนกันแต่น้อย และแน่นอน อันที่สาม ก็คือ แนวทางปฏิบัติเมื่อมันมีคำอธิบายเกี่ยวกับปรมัตถธรรม หลักคำสอน การวางท่าที และแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกัน เวลานี้พระจำนวนหนึ่งพยายามจะตีความคำว่า มัจฉะ สุราเมรายะ สุราคืออะไร เมรัยคืออะไร มัจฉะคืออะไร เพื่อจะมาดูว่าคิดอะไรได้บ้าง ไม่ต้องพูดถึงพระ แม้แต่ฆราวาสทำยังไงกับเรื่องงานคอกเทลล์ คุณเป็นนักการทูตคุณเข้าไปในงานคอกเทลล์ คุณต้องทำยังไงกับปัญหาเรื่องงานคอกเทลล์ เป็นต้น แนวทางปฏิบัติเหล่านี้ไม่มี คิดว่าคนที่ล้มเหลวที่สุด สถาบันที่ล้มเหลวที่สุดในการสร้างสามสิ่งนี้เพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ก็คงไม่แปลกประหลาดอะไรใคร ๆ ก็คงเห็นด้วยว่า คือสถาบันสงฆ์ แม้ว่าคนที่เป็นผู้นำในการอธิบายสามอย่างนี้ได้อย่างดี ได้เป็นที่เผยแพร่ที่รู้ทั่ว ๆกัน จะเป็นพระก็ตาม คือท่านอาจารย์พุทธทาสกับท่านเจ้าคุณธรรมปิฎกแต่ว่าจำนวนน้อยมาก (พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, 2562)

สุดท้ายถามว่าเข้ามาเกี่ยวในสังคมไหม ว่าก็เกี่ยวแต่เป็นการเกี่ยวกับสังคมในแง่ที่ว่าเมื่อมันเกิดปัญหาทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านเป็นผู้ชี้คำตอบให้ ท่านไม่ได้ให้เครื่องมือที่เป็นสากล เครื่องมือที่เราได้สิ่งนี้แล้วเราจะเอาสิ่งนี้ไปเป็นพลังในการไปตัดสินปัญหาสังคมต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเกิดปัญหาสังคมอะไรต้องถามท่านเสมอ สักวันท่านมรณภาพไปจะไปถามใคร เพราะว่ามันไม่ได้ตัวแก้วปัญญาสำหรับเอาใช้ส่องกรณีต่าง ๆ ขึ้น ในแง่นี้ก็เลยไม่นับท่านว่าเป็นผู้เข้าไปแก้สังคม ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย ว่าจะปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใดและประเด็นปัญหาสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย เกิดจากอะไร แนวทางปฏิรูปโครงสร้างกิจการพระพุทธศาสนาต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ควรเป็นอย่างไร สุดท้ายการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย ต้องดำเนินการอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของพระสงฆ์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบันกับการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย

2. เพื่อศึกษากระบวนการของพระสงฆ์ไทยที่ส่งผลต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย

3. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักในการศึกษาข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยผู้วิจัย แยกประเด็นดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ 1 ได้แก่ ผู้บริหารส่วนนโยบายที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ 2 ได้แก่ ผู้บริหารส่วนปฏิบัติการ จำนวน 3 ท่าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสนทนากลุ่ม จำนวน 20 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. อุปกรณ์สำหรับบันทึกข้อมูล เช่น เครื่องบันทึกเสียง กลองถ่ายรูป เครื่องเขียน กระดาษสำหรับจดบันทึก และแฟ้มสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เอกสารแนวทางการสัมภาษณ์ เป็นเอกสารที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการค้นคว้าจากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยนำแนวคำถามที่สร้างไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะสิ่งที่ต้องแก้ไขหรือเพิ่มเติม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติมบางประเด็นในข้อคำถามเพื่อให้ถูกต้องเหมาะสม และครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด และสามารถเก็บข้อมูลได้ถูกต้อง ครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลสามารถทำได้ตลอดการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลรายวัน เพื่อหาประเด็นที่ไม่ชัดเจนหรือไม่มั่นใจว่าถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์ และมีความถูกต้องตามความเป็นจริง การจัดรวบรวมข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่ตามที่ได้กำหนดไว้ในคำถามการวิจัย ท้ายที่สุดจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในเชิงพรรณนา และในส่วนของตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการตรวจสอบโดยทำการตรวจสอบกับสิ่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และการตรวจสอบโดยการโยงสามเส้า

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของพระสงฆ์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบันกับการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย พบว่า ประวัติศาสตร์การปกครองคณะสงฆ์ก่อนที่จะเริ่มต้นประวัติศาสตร์คณะสงฆ์ในสมัยรัฐชาติซึ่งตรงกับรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ตามที่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นฉบับแรก ก่อนหน้านั้นดูเหมือนคณะสงฆ์จะเป็นคณะสงฆ์ที่เป็นแนวราบร่วมกับชุมชนประชาชน และรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยเฉพาะประชาชนมีหน้าที่ตรวจสอบฉลองศรัทธากับคณะสงฆ์มาโดยตลอด ต่อเมื่อก่อเกิดการสถาปนารัฐชาติใหม่ในสยามคณะสงฆ์ก็แปรรูปเข้าสู่การเป็นคณะสงฆ์แห่งรัฐอย่างเต็มรูปแบบทั้งนี้ก็เพื่อความจำเป็นในการป้องกันอาณานิคมต่างชาติเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากสยามแต่นานเข้าเมื่อรัฐชาติได้สลายคลายลงพัฒนาสู่รัฐสมัยใหม่โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันก็ยังคงถูกถอดแบบมาจากรัฐชาติกล่าวคือมีการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางในทุกด้าน จนปัจจุบันโครงสร้างคณะสงฆ์ก็ยังคงทำหน้าที่ดังกล่าว ทั้งที่รัฐกลับปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองจากรัฐชาติมาสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่รวมทั้งสถาบันองค์กรอื่น ๆ ก็ล้วนปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองให้สอดรับกับรัฐสมัยใหม่ที่มีการเน้นความสำคัญของความหลากหลาย เน้นการกระจายมากกว่าควบคุม แต่โครงสร้างคณะสงฆ์โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่อยู่ในโครงสร้างที่มีตำแหน่งทางการปกครองกลับไม่มีความสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิรูปโครงสร้างของตนเพื่อให้สอดรับกับรัฐสมัยใหม่ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่รอดของคณะสงฆ์เองนานเข้าสถานการณ์ก็บ่งชี้ถึงความย่ำแย่ยิ่งขึ้นเมื่อโครงสร้างดังกล่าวได้มีส่วนบั่นทอดศักยภาพของเหล่าพระภิกษุสามเณรผู้มีศรัทธาตั้งมั่นในพระพุทธศาสนาได้กลับกลายเป็นการมุ่งหาหนทางใหม่เป็นการศรัทธาต่อสมณศักดิ์ ลาภสักการะ ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จนมองไม่เห็นปัญญาที่จะพอแก้ไขปัญหา ผลจึงสะท้อนออกมาเป็นสภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในหลายด้าน เช่น ปัญหาโครงสร้างการปกครอง ปัญหาการขาดประสิทธิภาพการปกครอง สภาพปัญหาดังกล่าวนี้ นอกจากจะสะท้อนความล้มเหลวของตัวโครงสร้างคณะสงฆ์แล้ว ยังเป็นสัญญาณบ่งบอกถึงการที่ยังต้องใช้ความพยายามอย่างต่อเนื่องในการที่จะปลดปล่อยสภาพปัญหาเหล่านี้ กระแสของความพยายามอย่างต่อเนื่องที่มีความพยายามจะปลดปล่อยจากสภาพปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์ คือคณะปฏิสังขรณ์การพระศาสนาโดยมีพระหนุ่มที่มีการศึกษามีอุดมการณ์แรงกล้าสามารถร่วมกันกับฝ่ายอุปถัมภ์คืออาจารย์ปรีดี พนมยงค์ มันสมองของการปฏิวัติ 2475 และโดยความสนับสนุนของนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในขณะนั้น จึงสามารถสร้างความสำเร็จทำให้มีพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ 2484 เกิดขึ้นได้ พระราชบัญญัติดังกล่าวเปิดพื้นที่มากพอที่จะรองรับสภาพปัญหาการปกครองให้ได้รับการแก้ไขแต่แล้วก็มีอายุการใช้งานได้เพียง 21 พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ถูกล้มกระดานโดยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำมาสู่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2505 ที่มีการรวบอำนาจอย่างเดิม เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่า

ความพยายามโดยรัฐและขาดการร่วมคิดร่วมตัดสินจากพระสงฆ์และฆราวาสทุกระดับโครงสร้าง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้มามักจะสร้างปัญหาและบั่นทอนศักยภาพของเหล่าสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นในการแก้ไขปัญหาการปกครองคณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นว่าความเชื่อมั่นดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้โดยต้องผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนหรือทุกระดับของพุทธบริษัท 4 ได้ร่วมกันคิดและหาทางออกร่วมกัน

2. กระบวนการของพระสงฆ์ไทยที่ส่งผลต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย พบว่า ถ้าพระสงฆ์ไทยเอาแต่เก็บตัวเรียนคัมภีร์แบบประเภทที่ 1 หรือปลีกวิเวกหลับตาภาวนาแบบประเภทที่ 2 โดยไม่สนใจการเผยแผ่เทศนาสั่งสอนสงเคราะห์ชาวบ้าน วันหนึ่งข้างหน้าเมื่อภัยมาถึงพระพุทธศาสนาก็จะไม่มีใครออกมาปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพราะประชาชนมองไม่เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาในประเทศไทยอาจจะประสบชะตากรรมเดียวกันกับมหาวิทยาลัยนาลันทาในประเทศอินเดีย มหาวิทยาลัยนาลันทายุคสุดท้ายเน้นหนักไปในการศึกษาแบบไม่ห่วงใยสังคม เน้นการสวดมนต์ภาวนาแบบมันตรยานที่ส่งเสริมไสยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมีกำแพงใหญ่ล้อมรอบเหมือนอยู่บนหอคอยงาช้าง มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ที่เก็บจากภาษีของชาวบ้านตามพระราชโองการคนนอกกำแพงมหาวิทยาลัยไม่ค่อยชอบมหาวิทยาลัยนาลันทาเพราะมหาวิทยาลัยนาเอาแต่เก็บภาษีโดยไม่บริการวิชาการแก่สังคม บันทึกฝ่ายทิเบตจารึกไว้ว่า เมื่อกองทัพมุสลิมที่บุกปล้นสะดมและเผามหาวิทยาลัยนาลันทาจากไปแล้ว ห้องสมุดบางส่วนยังไม่ถูกไฟไหม้ ชาวบ้านข้างวัดนั่นแหละพากันมาปล้นสะดมและเผามหาวิทยาลัยนาลันทาซ้ำอีกรอบ ห้องสมุดถูกไฟไหม้หมดในรอบนี้ เพราะฉะนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะอยู่รอดในสังคมไทยต่อไปไม่ใช่ด้วยการเก็บตัวเรียนแต่ตำราอยู่บนหอคอยงาช้าง แต่ด้วยการออกไปเทศนาสั่งสอนและทำประโยชน์แก่ชาวบ้าน ประโยชน์จะรักษามหาวิทยาลัยเอง

ในทำนองเดียวกัน ถ้าต้องการให้พระพุทธศาสนาอยู่คู่สังคมไทยต่อไป พระสงฆ์ต้องทำสังคหธุระด้วยการออกเผยแผ่เทศนาสั่งสอนสงเคราะห์ชาวบ้าน ประโยชน์จะรักษาพระพุทธศาสนาเอง พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระสงฆ์สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมทานคือการเผยแผ่ธรรม ส่วนชาวบ้านก็อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยอามิสทานคือการถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์และชาวบ้านต่างพึ่งอาศัยซึ่งกันและกันแบบอัญญมัญญปัจจัย ถ้าเมื่อใดพระสงฆ์ไม่ทำประโยชน์ ชาวบ้านเห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่มีประโยชน์ เมื่อเกิดภัยพระพุทธศาสนาขึ้นมาชาวบ้านก็ถือว่าธุระไม่ใช่ ในที่สุดก็ไม่มีใครกล้าออกมาปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา ไม่ว่าท่านจะอยู่ในสายคันถธุระหรือวิปัสสนาธุระก็ตาม ท่านต้องแสดงว่าท่านสามารถบำเพ็ญประโยชน์ได้ตลอดเวลา ประโยชน์นี้แหละจะรักษาพระศาสนาของเรา ถ้าหากว่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเรียนและสอนกันอยู่ภายในรั้วมหาวิทยาลัยโดยไม่สนใจชาวบ้านวันหนึ่งอาจจะมีชะตากรรมไม่ต่างจากมหาวิทยาลัยนาลันทาก็เป็นได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัยจะอยู่รอดปลอดภัยด้วยการทำประโยชน์ต่อสังคม คือเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อสังคม เมื่อเราทำประโยชน์ต่อสังคมแล้ว ชาวบ้านเห็นว่าเรามีคุณค่ามีประโยชน์ พวกเขาก็ออกมาช่วยมหาวิทยาลัยทั้งในยามมีภัยและยามสงบ มหาวิทยาลัยที่ส่วนกลางใช้งบสร้างสำนักงานใหญ่ที่วังน้อยไปแล้วเกือบสองพันล้านบาท ตอนแรกมหาวิทยาลัยมีที่ดิน 84 ไร่ เดี๋ยวนี้เราซื้อเพิ่มรวมแล้วเกือบ 250 ไร่ มีอาคารเรียนจุผู้เรียนได้ 10,000 เป็นอย่างน้อย ปีนี้จะเริ่มสร้างหอประชุมใหญ่จุคนได้ 3,000 คน จะเป็นหอประชุมพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุด เราจะเริ่มสร้างตั้งแต่ฤดูร้อนนี้

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยกำลังสร้างอุโบสถกลางน้ำในสระ 16 ไร่ พระสงฆ์สามารถลงอุโบสถพร้อมกันได้ 4,000 รูป โดยหลวงพ่อปัญญานันทะเป็นเจ้าภาพหลักในการสร้างถวายมหาวิทยาลัยหลวงพ่ออายุ 96 ปีแล้ว ท่านประกาศว่าถ้าอุโบสถไม่เสร็จ จะไม่มรณภาพ รัฐบาลและประชาชนช่วยกันสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วังน้อยเพราะมหาวิทยาลัยได้ทำประโยชน์ต่อคณะสงฆ์และสังคมมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยที่ทำไปนั้นได้นำคนกลับมาช่วยสร้างมหาวิทยาลัย รวมทั้งโครงการนิสิตปฏิบัติศาสนกิจนี้ก็มีส่วนช่วยสร้างเกียรติคุณให้กับมหาวิทยาลัย การที่พวกท่านใช้เวลา 1 ปีออกไปปฏิบัติศาสนกิจรุ่นแล้วรุ่นเล่าเปรียบเหมือนกองทัพธรรมที่นอกจากจะเผยแพร่ชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยแล้วยังแสดงให้ชาวไทยเห็นว่าพระสงฆ์ยังห่วงใยสังคม พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต้องการเน้นให้คนไทยเห็นว่าพระพุทธศาสนามีไว้เพื่อประโยชน์สุขของสังคม มหาวิทยาลัยถือว่าการบริการสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและปฏิบัติธรรม พระสงฆ์ฝ่ายคันถธุระอย่างพวกเราต้องเรียนไปด้วยทำประโยชน์ต่อสังคมไปด้วย ขณะที่เรียนเราก็ต้องออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศนาสั่งสอนและพัฒนาสังคม การที่พระสงฆ์ต้องทำสังคหธุระคือหน้าที่เผยแผ่พระธรรมเพื่อการบริการสังคมนี้มีที่มาจากพุทธพจน์ในคราวที่พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกรุ่นแรก 60 รูปไปประกาศพระศาสนาว่า จรถ ภิกฺขเว จาริกำ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก ท่านพุทธศาสตรบัณฑิตต้องปฏิบัติตามพุทโธวาทนี้ บัดนี้ท่านทั้งหลายเป็นพุทธศาสตรบัณฑิตแล้ว เมื่อได้รับปริญญาแล้วอย่ามาเสวยวิมุตติสุขนานเกินไป ควรคิดทำประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก ให้เป็นพุทธศาสตรบัณฑิตที่ทำประโยชน์เพื่อสังคม ท่านต้องทำสังคหธุระคือสงเคราะห์ประชาชนอย่างไม่มีวันจบสิ้น เหมือนกับการพระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมจนนาทีสุดท้ายในชีวิตของพระองค์ พุทธจริยา 3 ประการบอกเราว่าพระพุทธเจ้าทรงทำงานเพื่อสังคมตลอดเวลา ดังนี้ พุทธัตถจริยา ทรงทำประโยชน์แก่ชาวพุทธ ญาตัตถจริยา ทรงทำประโยชน์แก่พระญาติของพระองค์ และโลกัตถจริยา ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ทุกคนไม่เลือกว่าเขานับถือศาสนาอะไร พุทธศาสตร

บัณฑิตต้องยึดกรอบพุทธจริยา 3 นี้ในการปฏิบัติศาสนกิจ นั่นคือ ออกไปทำประโยชน์แก่ชาวพุทธ (พุทธัตถจริยา) ออกไปทำประโยชน์แก่วงศาคณาญาติ (ญาตัตถจริยา) ออกไปทำประโยชน์แก่คนไทยที่ต่างศาสนาและคนต่างชาติต่างศาสนา (โลกัตถจริยา) นี้คือจริยาแห่งชาวพุทธเพื่อสังคม

การทำงานคือการปฏิบัติธรรม พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ประกาศตนเป็นทาสรับใช้พระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวโลกจนได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโกให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในปี 2549 ทั้งนี้เพราะท่านพุทธทาสเป็นผู้มีผลงานโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และสร้างสันติภาพ ท่านพุทธทาสศึกษาและปฏิบัติธรรมอยู่ที่สวนโมกข์อันไกลโพ้น ถ้าท่านเอาแต่ปลีกวิเวกอยู่ตามลำพังโดยไม่สนใจเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนธรรมแก้ปัญหาสังคม ถึงวันนี้คงไม่มีใครรู้จักท่านพุทธทาสและสวนโมกข์ก็จะไม่มีประโยชน์อันใดแก่สังคม การที่ยูเนสโกประกาศยกย่องว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญของโลกเพราะท่านพุทธทาสบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลกโดยไม่เลือกชื้อชาติและศาสนาตลอดชีวิตของท่านตามปณิธาน 3 ประการที่ท่านกล่าวไว้ คือ 1) มุ่งส่งเสริมให้ศาสนิกของแต่ละศาสนาเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน 2) มุ่งสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนา 3) ดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาจากวัตถุนิยม หลังจากปฏิบัติธรรมพอคุ้มครองตัวเองได้แล้ว ท่านพุทธทาสก็เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ท่านได้ตั้งโรงมหรสพทางวิญญาณด้วยการใช้วิธีการสมัยใหม่สอนธรรมะ ท่านชอบเน้นย้ำว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นั่นคือการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและปฏิบัติธรรม ดังที่ท่านพุทธทาสประพันธ์ไว้ว่า จงทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่า ยกผลงานให้ความว่างทุกอย่างสิ้น กินอาหารของความว่างอย่างพระกิน ตายเสร็จสิ้นแล้วในตัวแต่หัวที

3. แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย พบว่า ในความเป็นจริงนั้น เราไม่ได้ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด แต่เป็นการกระชับการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ให้สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพมากขึ้นมีระบบยิ่งขึ้น เพราะแต่เดิมเราทำแบบไม่มีระบบทำไปตามความถนัดของแต่ละท่าน จึงทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ ที่มาของกิจการพระพุทธศาสนา กิจการที่พระพุทธเจ้า ทรงประทานแก่พระจักขุบาลเถระ ว่าธุระในพระพุทธศาสนานี้มี 2 อย่าง คือ 1) คันถธุระ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนทรงจำพระปริยัติธรรมแล้วนำไปเผยแผ่ 2) วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การพิจารณาชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ เพื่อความสิ้นกิเลส กิจการพระพุทธศาสนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พระราชทานแก่พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ทุกรูป ที่ปรากฏในสัญญาบัตรพัดยศ ว่า ขอจงรับภาระธุระในพระพุทธศาสนา และกิจการพระพุทธศาสนาที่เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ คือ พันธกิจ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ

และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เพื่อทำงานให้เป็นระบบ กระชับ มีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันทุกภาคส่วนคณะสงฆ์มีหน้าที่กำหนดชัดเจนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม อำนาจของเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส หน้าที่พระสงฆ์นั้นก็มีชัดอยู่แล้วตามกิจวัตร 10 อย่างของพระสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) ลงอุโบสถ 2) บิณฑบาตเลี้ยงชีพ 3) สวดมนต์ไหว้พระ 4) กวาดวิหารลานเจดีย์ 5) รักษาผ้าครอง 6) อยู่ปริวาสกรรม7) โกนผม โกนหนวด ตัดเล็บ 8) ศึกษาและปฏิบัติครูอาจารย์ 9) เทศนาบัติ ได้ประโยชน์ 10) พิจารณาปัจจเวกขณะ เจ้าอาวาสต้องเก่ง ส่วนความมุ่งหมายหลักของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระสงฆ์มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง จารีตประเพณี ถ้าพระสงฆ์ช่วยกัน มองเห็นเป้าหมายร่วมกันอย่างนี้ ก็ไม่เกินกำลังที่จะทำได้ บุคคลสำคัญสำหรับที่จะทำให้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาบรรลุผลอย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพ คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในระดับต้น ถ้าเจ้าอาวาสปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่อย่างเคร่งครัด ในการปกครอง สอดส่อง ดูแล พระภิกษุสามเณรที่อาศัยอยู่ในวัดก็จะประพฤติดี ปฏิบัติชอบ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส เป็นเหตุให้เกิดศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปมากยิ่งขึ้น การปลูกศรัทธาและการรักษาศรัทธาของพุทธศาสนิกชนนี้แหละ เรียกว่าความมั่นคงของพระพุทธศาสนา อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้น แผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จะมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มั่นคง ยั่งยืน เจ้าอาวาสต้องมีความเข้าใจเป็นอย่างดี เจ้าอาวาสไม่ช่วย เก่งยังไงก็ไปไม่รอด ปฏิรูปพระพุทธศาสนา เป็นวาระแห่งชาติ ว่าการปฏิรูปพระพุทธศาสนา เป็นวาระแห่งชาติ เพราะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 ที่กำหนดให้ สภาปฏิรูปแห่งชาติ.ทำการศึกษาวิเคราะห์ และจัดทำแนวทางและข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิรูปด้านต่าง ๆ เสนอ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ คณะรัฐมนตรี และคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มหาเถรสมาคมได้ดำเนินการให้มีคณะกรรมการ 6 ด้าน บวก 1 เพื่อการปฏิรูป คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์ และบวก 1 คือ การพัฒนาพุทธมณฑล และมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.) ต่อไป

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาของพระสงฆ์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบันกับการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย สามารถแยกออกเป็นประเด็น คือ สภาพปัญหาด้านการปกครองคณะสงฆ์ สภาพปัญหาด้านการแยกรัฐออกจากศาสนา และสภาพปัญหาด้านการศึกษาของคณะสงฆ์

เมื่อพิจารณาจากประเด็นดังกล่าวจะเห็นว่าความพยายามโดยรัฐและขาดการร่วมคิดร่วมตัดสินจากพระสงฆ์และฆราวาสทุกระดับ โครงสร้าง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้มามักจะสร้างปัญหาและบั่นทอดศักยภาพของเหล่าสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้นในการแก้ไขปัญหาการปกครองคณะสงฆ์จึงมีความจำเป็นว่าความเชื่อมั่นดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้โดยต้องผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนหรือทุกระดับของพุทธบริษัท 4 ได้ร่วมกันคิดและหาทางออกร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ ที่วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ข้อเด่นข้อด้อยขององค์การและกระบวนการบริหารจัดการ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยขององค์การและกระบวนการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาของประเทศไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงการบริหารจัดการเพื่อขจัดข้อด้อยและเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดแก่คุณค่าแก่พระพุทธศาสนายิ่งขึ้น โดยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ การบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535) โดยกรอบการบริหารจัดการตามพระธรรมวินัยคือต้องบริหารอย่างเปิดเผยและเป็นไปเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านโดยไม่ได้หวังให้มีการยกย่องใด ๆ ตามหลักการบริหารอธิกรณ์ 4 ด้วยอธิกรณสมถะหรือวิธีการจัดการอธิกรณ์ 7 อย่าง การบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักแต่เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาได้เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการปกครองของอาณาจักร แต่เมื่อมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จนถึงฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 แม้ประเทศปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์กลับมีรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงทำให้การบริหารจัดการอธิกรณ์ทั้ง 4 ด้วยอธิกรณสมถะทั้ง 7 เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ความล่าช้า ความไม่เป็นธรรม ความไม่ชัดเจนตามพระธรรมวินัยและส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน ข้อดีของการบริหารจัดการองค์การพระพุทธศาสนาในปัจจุบันคือความเป็นเอกภาพและมีความใกล้ชิดกับรัฐ ข้อเสียได้แก่ การประทุษร้ายต่อพระธรรมวินัยและความเสื่อมศรัทธาของประชาชน ทั้งนี้เพราะปัจจัยแวดล้อม 3 ประการคือ 1) พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 2) โครงสร้างของมหาเถรสมาคม และ 3) ระบบสมณศักดิ์ แนวทางแก้ไขคือ 1) แก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ให้มีความทันสมัย และบัญญัติขอบเขตอำนาจของอาณาจักรและพุทธจักรให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้มีความซ้ำซ้อนและล่าช้า 2) ปรับโครงสร้างมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ให้ลดขั้นตอนการทำงานและมีการกระจายอำนาจให้ส่วนท้องถิ่น เพื่อความรวดเร็วและเป็นธรรม และ 3) แก้ไขระบบสมณศักดิ์ออกจากตำแหน่งบริหารเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องผลประโยชน์และการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบเพื่อทำให้การบริหารจัดการเป็นไปตามพระธรรมวินัยอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ (ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, 2562)

2. กระบวนการของพระสงฆ์ไทยที่ส่งผลต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย สามารถแยกออกเป็นประเด็น คือ กระบวนการทางพระพุทธศาสนา กระบวนการทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และกระบวนการทางพระพุทธศาสนากับศาสนกิจในปัจจุบันของประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากประเด็นดังกล่าวจะเห็นว่า ถ้าต้องการให้พระพุทธศาสนาอยู่คู่สังคมไทยต่อไป พระสงฆ์ต้องทำสังคหธุระด้วยการออกเผยแผ่เทศนาสั่งสอนสงเคราะห์ชาวบ้าน ประโยชน์จะรักษาพระพุทธศาสนาเอง พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระสงฆ์สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมทานคือการเผยแผ่ธรรม ส่วนชาวบ้านก็อุปภัมภ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยอามิสทานคือการถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์และชาวบ้านต่างพึ่งอาศัยซึ่งกันและกันแบบอัญญมัญญปัจจัย ถ้าเมื่อใดพระสงฆ์ไม่ทำประโยชน์ ชาวบ้านเห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่มีประโยชน์ เมื่อเกิดภัยพระพุทธศาสนาขึ้นมา ชาวบ้านก็ถือว่าธุระไม่ใช่ ในที่สุดก็ไม่มีใครกล้าออกมาปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา เมื่อเราทำประโยชน์ต่อสังคมแล้ว ชาวบ้านเห็นว่าเรามีคุณค่ามีประโยชน์ รัฐบาลและประชาชนช่วยกันเพราะพระสงฆ์ได้ทำประโยชน์มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา ไว้อย่างครอบคลุมประเด็นพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้เพราะการที่พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทย เนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจน ชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมา จนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเอง ที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษ แยกออกได้จากพระพุทธศาสนาอย่างทั่ว ๆ ไป เรียกว่า พระพุทธศาสนาแบบไทยหรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย วัฒนธรรมไทยทุกด้านมีรากฐานสำคัญอยู่ในพระพุทธศาสนา คำมากมายในภาษาไทยมีต้นกำเนิดมาจากภาษาบาลี และมีความหมายสืบเนื่อง ปรับเปลี่ยนมาจากคติในพระพุทธศาสนา แบบแผนและครรลองตามหลักการของพระพุทธศาสนา ได้รับการยึดถือเป็นแนวทาง และเป็นมาตรฐานสำหรับความประพฤติ การบำเพ็ญกิจหน้าที่ และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยทุกระดับ ทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์และประชาชนทั่วไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538)

3. แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย สามารถแยกออกเป็นประเด็น คือ แนวทางด้านการปกครอง แนวทางด้านการศาสนศึกษา แนวทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ แนวทางด้านการเผยแผ่ แนวทางด้านการสาธารณูปการ และแนวทางด้านการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อพิจารณาจากประเด็นดังกล่าวจะเห็นว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจ 6 ประเด็นของมหาเถรสมาคมและวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น ในส่วนของงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เป็นงานที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและพัฒนาสังคมยามเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย หรือปัญหาสังคมคนไร้ที่พึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทุม อังกูรโรหิต งานวิจัยเรื่อง สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์ พบว่า คณะสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแต่เดิมมิได้มีธรรมเนียมปฏิบัติในการสงเคราะห์ประชาชนด้วยการสร้างสถานพยาบาลหรือสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้าและ ฯลฯ แบบองค์กรทางศาสนาอื่น มักเป็นที่เข้าใจกันว่าหน้าที่ของพระสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนาคือ การสงเคราะห์ประชาชนด้านธรรมะเท่านั้น และมีข้อโต้แย้งว่าพระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปทำกิจกรรมด้านสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางโลก ด้วยเหตุดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสถาบันทางพระพุทธศาสนาในการทำงานสังคมสงเคราะห์และประเมินประสิทธิภาพและความสำเร็จของสถาบันทางพระพุทธศาสนาเหล่านั้น ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากข้อมูลเอกสารพบว่า 1) พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการและบุคคลทั่วไปสนับสนุนการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นการทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง 2) วัดทั้งห้าวัด และเสถียรธรรมสถานมีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่เผชิญปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านเงินทุนและบุคลากร ขณะที่เสถียรธรรมสถานได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในระดับที่น่าพึงพอใจ ชาวบ้านมักมีทัศนคติว่างานสังคมสงเคราะห์ที่วัดทั้งหลายทำมิใช่กิจของสงฆ์ 3) การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพน่าจะเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ โดยการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชนรวมทั้งองค์กรเอกชน และใช้สื่อช่วยในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น ที่สำคัญคือการสร้างความสมดุลระหว่างการทำงานสังคมสงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนั้นพระสงฆ์ต้องมีความระมัดระวังด้าน

ความประพฤติให้อยู่ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะปฏิบัติภารกิจให้การสงเคราะห์ประชาชน ในภาพรวม งานวิจัยนี้ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนาในสังคมพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างสำหรับพระสงฆ์และวัดอื่น ๆ ที่ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันได้ (ประทุม อังกูรโรหิต, 2562)

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาผ่านวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ พอสรุปได้ดังนี้ สภาพปัญหาของพระสงฆ์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบันกับการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย แยกออกเป็นประเด็น คือ สภาพปัญหาด้านการปกครองคณะสงฆ์ สภาพปัญหาด้านการแยกรัฐออกจากศาสนา และสภาพปัญหาด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งพบว่า โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันก็ยังคงถูกถอดแบบมาจากรัฐชาติ แต่โครงสร้างคณะสงฆ์โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่อยู่ในโครงสร้างที่มีตำแหน่งทางการปกครองกลับไม่มีความสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิรูปโครงสร้างของตนเพื่อสอดรับกับรัฐสมัยใหม่ โครงสร้างดังกล่าวได้มีส่วนบั่นทอดศักยภาพของเหล่าพระภิกษุสามเณรผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้กลับกลายเป็นการมุ่งหาหนทางใหม่เป็นการศรัทธาต่อสมณศักดิ์ลาภสักการะ ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์จนมองไม่เห็นปัญญาที่จะพอแก้ไขปัญหา ผลจึงสะท้อนออกมาเป็นสภาพปัญหาการปกครองคณะสงฆ์ในหลายด้าน กระบวนการของพระสงฆ์ไทยที่ส่งผลต่อการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย แยกออกเป็นประเด็น คือ กระบวนการทางพระพุทธศาสนา กระบวนการทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และกระบวนการทางพระพุทธศาสนากับศาสนกิจในปัจจุบันของประเทศไทย ซึ่งพบว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรม นั่นคือการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและปฏิบัติธรรม แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทย แยกเป็นประเด็น คือ แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐด้านการปกครอง แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐด้านการศาสนศึกษา แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐด้านการศึกษาสงเคราะห์ แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐด้านการเผยแผ่ แนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐด้านการสาธารณูปการ และแนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งภารกิจ 6 ด้านของมหาเถรสมาคมและวัด พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น จากการศึกษาการวิจัยทำให้ทราบองค์ประกอบ สภาพปัญหา กระบวนการ และนำไปเป็นแนวทางการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในบริบทของสงฆ์ไทยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เสนอแนะให้คณะอนุกรรมาธิการด้านการศาสนา ในคณะกรรมาธิการการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สภานิติบัญญัติแห่งชาติ นำ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ซึ่งมีความใกล้เคียงกับการปกครองแบบรัฐสภามาพิจารณาปรับใช้ใหม่

1.2 ความเสมอภาคในหมู่พระสงฆ์เป็นกลไกที่ช่วยในการกระจายอำนาจ โดยกำหนดให้มีหน่วยงานที่ถ่วงดุลอำนาจ 3 ฝ่าย คือ สังฆสภาถืออำนาจนิติบัญญัติ สังฆมนตรีถืออำนาจบริหาร และคณะวินัยธรถืออำนาจตุลาการ คล้ายคลึงกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร

1.3 โครงสร้างที่ว่านี้มีความแตกต่างกับความสัมพันธ์ของพุทธเถรวาทในอดีต อันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ ชาวบ้านหรือสังคม และผู้ปกครองหรือรัฐ ในลักษณะสามเหลี่ยมด้านเท่า ไม่เหมือนกับ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ไม่จะฉบับปี พ.ศ. 2484 หรือ พ.ศ. 2505

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ให้มีการกระจายอำนาจให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในกิจการคณะสงฆ์ในทุกระดับ ตั้งแต่วัด ตำบล อำเภอ จังหวัด ตลอดจนระดับภาค

2.2 การแต่งตั้งผู้รับตำแหน่งในองค์กรสงฆ์จะต้องมีกระบวนการสรรหาที่พระสงฆ์ทุกระดับมีส่วนร่วม เพราะจะทำให้มีความรับผิดชอบต่อคณะสงฆ์โดยรวม นอกจากนี้ต้องให้ฆราวาสมีส่วนร่วมในคณะสงฆ์ด้วย

2.3 การปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการแต่งตั้งมหาเถรสมาคมขึ้น ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าวัดเป็นของราชการ เป็นของมหาวิทยาลัยสงฆ์ แต่เมื่อก่อนคือวัดเป็นของชาวบ้าน โดยชาวบ้านสามารถจัดการดูแลคณะสงฆ์ได้เอง

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาการปฏิรูปของคณะสงฆ์จะจัดทำโดยพระมหากษัตริย์เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยครั้งสุดท้ายมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ปัจจุบันอำนาจตกมาอยู่ที่รัฐบาล แต่ตนเองไม่แน่ใจว่ารัฐบาลสนใจจะทำหรือไม่ เพราะไม่มีความรู้ เพราะรัฐบาลมีความสนใจในเรื่องเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่

3.2 ศึกษาความหวังการปฏิรูปอยู่ที่ภาคประชาชนที่จะต้องขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ไม่มั่นใจว่าสามารถทำได้หรือ เนื่องจากสังคมมีความแตกแยก

3.3 ศึกษาความเข้าใจของประชาชนในวงการคณะสงฆ์ว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ไม่ใช่ปัญหาในแง่บุคคล อย่าไปมุ่งจัดการตัวบุคคล แต่ทำให้โครงสร้างหรือระบบดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2562). *การวิเคราะห์ข้อเด่นข้อด้อยขององค์การและกระบวนการบริหารจัดการ.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประทุม อังกูรโรหิต. (2562). *สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูโสภณปริยัตยานุยุต (เจมศักดิ์ กิตฺติวณฺโณ). (2557). กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุง และขยายความ.* กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร. (2562). *พระสงฆ์กับสงครามที่ยุติธรรม.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). *คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์.* กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

การพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1*

STUDENT'S SKILL DEVELOPMENT IN 21TH CENTURY BY PARTICIPATORY ACTION RESEARCH: A CASE STUDY IN THE SMALL SIZED SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

อำนาจ บุญประเสริฐ
Amnat Boonprasert
พรทิพย์ คำชาย
Porntip Kamchai
พจนีย์ มั่งคั่ง
Pojanee Mangkang
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand
E-mail: amnat579@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาระดับทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ประชากร คือนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดบางปลานัก และโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม จำนวน 108 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน จำนวน 108 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับทักษะของผู้เรียน 2) การศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ

* Received 14 November 2019; Revised 21 December 2019; Accepted 27 December 2019

ด้านการบริหารและการจัดการเรียนการสอน จำนวน 10 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์โดยหาคาเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.48) โดยมีทักษะในองค์ประกอบหลักที่ 1 ทักษะชีวิตและอาชีพ องค์ประกอบย่อยที่ 1 ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวต่ำสุดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = 0.42) 2) แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 จากการสนทนากลุ่มเห็นว่าให้ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เมื่อนำไปทดลองในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่งพบว่าผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะที่สูงขึ้น

คำสำคัญ: ทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, โรงเรียนขนาดเล็ก, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1

Abstract

The objective of this research is to study the level of skills of learners in the 21st century of 2 small schools under the Office of Primary Education Service Area 1 and 2) Study the guidelines for organizing learning activities to develop the skills of learners. Study in the 21st century of 2 small schools under the Office of Primary Education Service Area 1 as a participatory action research. Sign into 2 phases: 1) Study skills levels of learners in the 21st century student population is small. Under the Office of Chachoengsao Primary Educational Service Area, Area 1, academic year 2018, amount 2 places: Wat Bang Pla Nak School And 108 students from Ratthasatham School and 108 samples from both schools using specific random sampling methods. Use a questionnaire to study the level of learners 'skills. 2) To study the guidelines for organizing learning activities to improve learners' skills in the 21st century. The sample group consisted of administrators, teachers, and experts with expertise in teaching and learning management. A total of 10 people used the specific random sampling method. Analyzed by finding the average ($\bar{X}$) and the standard deviation (SD)

The results of the research showed that:

1) Skills of learners in the 21st century of 2 small schools under the Office of Primary Education Service Area 1 found that the overall is at a high level ($\bar{X}$ = 4.34, SD = 0.48), with skills in the main components. No. 1 Life and career skills Element 1, minimum flexibility and adaptability ($\bar{X}$= 3.42, S.D.= 0.42). 2) Guidelines for organizing learning activities to develop learners' skills in the 21st century of 2 small schools under the Office of Primary Education Service Area 1 from the discussion that the use of learning activities by Use the problem as a base When tested in 2 small schools, it was found that the learners developed higher skills.

Keywords: Skills Of Learners In The 21st Century, Participatory Action Research, Small Schools, Office Of Primary Educational Service Area 1

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 49 บัญญัติไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 10 กำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายโดยสนองตามที่บัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ประชากรจึงควรได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจในการจัดบริการ สนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความมุ่งมั่นปฏิบัติงานและ ขับเคลื่อนให้การศึกษาเพื่อเด็กไทยในอนาคตเติบโตอย่างพร้อมสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมไทย ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 32,288 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนต่ำกว่า 300 คนลงไป จำนวน 24,893 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ

77.09 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549) เป็นโรงเรียนที่ขาดแคลนทรัพยากรบุคคล งบประมาณ และการบริหารจัดการที่ดี พอสรุป สภาพและปัญหาได้ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ ในอดีตที่ผ่านมาการคมนาคมไม่สะดวก รัฐบาลจึงสร้าง โรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ ปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวลดลงประกอบกับแนวโน้มประชากรลดลงจึงทำให้เกิดโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก โรงเรียนขนาดเล็กจึงมีอัตราส่วน ครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คนสูงกว่าโรงเรียน ขนาดอื่น ๆ อีกด้านหนึ่งยังมีโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่พิเศษห่างไกล บนภูเขาสูง บนเกาะ ชายขอบ ของประเทศอีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการบริหาร จัดการ การใช้ข้อมูลสารสนเทศและนำผลการประเมินงาน/โครงการมาวางแผน ปรับปรุง พัฒนางาน ยังมีน้อย และยังมีประชากรในวัยเรียนเคลื่อนย้ายอพยพไปรับจ้างงานต่างจังหวัดซึ่งเป็นอุปสรรคใน การดำเนินงานของโรงเรียน 2) ปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้น นักเรียนมีจานวนน้อยในแต่ละชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลา เต็มความสามารถ เพราะมีภารกิจนอกเหนือการสอน หลักสูตรไม่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจากัด สาเหตุมาจากโรงเรียนรับงบประมาณน้อย สื่อเทคโนโลยี ที่มีอยู่อย่างจากัดและที่โรงเรียนมีอยู่ไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ 3) ปัญหาด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการจัดสรร บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างเป็นจำนวนน้อย สภาพอาคารเก่าทรุดโทรม โรงเรียนไม่สามารถระดมทุนจากผู้ปกครองและชุมชนได้มากนัก เนื่องจากผู้ปกครองและชุมชนยากจน ฉะนั้น ตัวป้อนคือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมาจากครอบครัวยากจน 4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน พบว่า บทบาทยังมีไม่มาก การประสานงานกับหน่วยงานอื่นมี น้อยมาก ในบางพื้นที่ไม่มีเลย ชุมชน ผู้ปกครอง มีฐานะยากจนไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการ ดำเนินงานของโรงเรียนและการเรียนของบุตรหลานได้เท่าที่ควร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 มีโรงเรียนขนาดเล็ก ที่พบปัญหาสอดคล้องกับปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผลการสอบ O - NET ยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ตลอดจนยุคปัจจุบันเป็นยุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการดำรงชีพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1, 2561) คณะครุศาสตร์ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู สร้างความร่วมมือกับสถานศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำความร่วมมือกับโรงเรียนเครือข่ายเพื่อร่วมกันพัฒนานักศึกษาครูของ

คณะครุศาสตร์ให้พร้อมต่อการเป็นครูที่ดี ครูยุคใหม่ ครูมืออาชีพ ครูอนาคตแห่งศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 8 (6) ที่กล่าวว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องประสานความร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรอื่น ๆทั้งในและต่างประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2547) ผู้วิจัยเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในท้องถิ่น โดยเฉพาะของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงสนใจศึกษาการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1” เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตาม 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาระดับทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 รายละเอียดขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น ดังนี้

ประชากร คือ นักเรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดบางปลานัก และโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม จำนวน 108 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนวัดบางปลานัก และโรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 108 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย 1) ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 2) ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ 3) ตัวแทนผู้บริหารคณะครุศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อศึกษาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แบงออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า ตามแบบของลิเคอรท

การสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้สรางแบบสอบถามที่ใชในการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ผลงานที่เกี่ยวข่องกับทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แล้วนำมาสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปใหผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับจากผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเพื่อปรับปรุงแบบสอบถามให้ถูกตองเหมาะสม

5. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนโรงเรียนที่ไม่ใชกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียรสัน (Person's Product – Moment Correlation efficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับ อยู่ระหว่าง .54 – .93

6. นำแบบสอบถามที่มีค่าอำนาจจำแนกแต่ละข้อ ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป มาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (alpha

coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L.J, 1990) และได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .98

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) และมีความสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย ดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อศึกษาระดับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ข้อมูลที่ได้จากนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาทำการถอดเทป และวิเคราะห์เนื้อหา ตามกรอบสนทนากลุ่ม เพื่อนำเสนอในรูปความเรียงต่อไป

3. นำแนวทางไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้ผลการพัฒนาทักษะแล้วนำไปเปรียบเทียบกับระดับทักษะในขั้นตอนที่ 1 โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.48) โดยมีทักษะในองค์ประกอบหลักที่ 1 ทักษะชีวิตและอาชีพต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = 0.42) องค์ประกอบหลักที่ 2 ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.74, S.D. = 0.50) องค์ประกอบหลักที่ 4 ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.74, S.D. = 0.47) องค์ประกอบหลักที่ 5 ทักษะการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.74, S.D. = 0.45) องค์ประกอบหลักที่ 6 ทักษะการร่วมมือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.57)

2. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 จากการสนทนากลุ่มเห็นว่าให้ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) เมื่อนำไปทดลองในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง ในองค์ประกอบที่ผู้เรียนมีทักษะต่ำสุด คือในองค์ประกอบหลักที่ 1 ทักษะชีวิตและอาชีพด้านความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = 0.42) พบว่า

ผู้เรียนมีการพัฒนาในทักษะสูงขึ้น คืออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.59) ดังความคิดเห็นในการสนทนากลุ่มดังนี้

1. ประเด็นคำถาม ผลการวิเคราะห์ทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับโรงเรียนของท่านหรือไม่ อย่างไร ผลการสนทนากลุ่มในประเด็นนี้ : สรุปได้ว่า ผู้ร่วมสนทนาเห็นด้วยกับผลการวิจัย เพราะสอดคล้องสภาพจริงของโรงเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่านักเรียนมีภารกิจเกี่ยวกับการเรียนในรายวิชาต่าง ๆในแต่ละวัน ประกอบกับนักเรียนยังต้องมีภารกิจอื่น ๆ ที่ต้องกระทำด้วย

2. โรงเรียนของท่านใช้วิธีใดหรือกิจกรรมใดในการแก้ไขหรือพัฒนาทักษะที่มีปัญหาของผู้เรียน (เน้นทักษะชีวิต ด้านความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว) ผลการสนทนากลุ่มในประเด็นนี้ : สรุปได้ ดังนี้ 1) แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนใช้อยู่ในปัจจุบันคือการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning หรือ PBL) และสะเต็มศึกษา (STEM Education) 2) แผนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่โรงเรียนใช้อยู่ในปัจจุบันคือ การสร้างเครือข่ายการจัดค่าย เช่น ค่ายคุณธรรม ค่ายวิชาการที่แบ่งเป็นฐาน การสอนแบบโครงงาน การสอนโดยใช้กิจกรรมแผนการสอนใช้ 5 W 2H

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากกลุ่มสนทนา:

1. แนวทางการจัดการเรียนการสอนและแผนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เสนอนำเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ด้านความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว นี้โรงเรียนควรเริ่มใช้ที่ระดับปฐมวัย เพื่อให้เกิดผลเชิงพัฒนาในระยะยาว

2. การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครู ควรมีการแบ่งกลุ่มให้เหมาะสม เช่น 4 -5 คน และควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มครูควรใช้เทคนิค/กิจกรรม: พี่สอนน้อง สอนแบบโครงงานวิทยาศาสตร์

อภิปรายผล

1. ทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีทักษะในองค์ประกอบหลักที่ 1 ทักษะชีวิตและอาชีพต่ำสุด อยู่ในระดับปานกลาง องค์ประกอบหลักที่ 2 ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก องค์ประกอบหลักที่ 4 ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม อยู่ในระดับมาก องค์ประกอบหลักที่ 5 ทักษะการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก องค์ประกอบหลักที่ 6 ทักษะการร่วมมือ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทวัน จันทร์กลิ่น ซึ่งได้ศึกษาปัญหาการบริหารจัดการคุณภาพในการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 พบว่าปัญหาด้านทักษะชีวิตมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (นันทวัน จันทร์กลิ่น, 2557)

2. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 พบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรจะใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning หรือ PBL) สามารถพัฒนาทักษะชีวิต ด้านความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนได้ โดยจัดร่วมหรือนำเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ มาร่วมในแต่ละขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ พลอยแสง ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษากับการสื่อสารที่จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning/PBL) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษากับการสื่อสารที่จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาภาษากับการสื่อสารที่จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ก่อนเรียนเท่ากับ 20.20 และ จากส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.80 คิดเป็นร้อยละ 67.33 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน และ คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เท่ากับ 25.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.93 คิดเป็นร้อยละ 85.56 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน (เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, 2553) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ภูมี ได้ทำวิจัยเรื่องผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) เรื่องอัตราส่วนและร้อยละที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และความสามรถในการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาและการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์สูงขึ้นหลังจากได้รับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (วาสนา ภูมี, 2555)

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยศึกษาผ่านวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ พอสรุปได้ดังนี้ ระดับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ทั้ง 6 องค์ประกอบบหลักโดยรวมอยู่ในระดับมาก การดำเนินการศึกษาระดับทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เมื่อได้ระดับทักษะที่ต้องปรับปรุงแล้วจึงนำไปสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อนำไปพัฒนาผู้เรียนในทักษะที่ต้องปรับปรุง ซึ่งพบว่าทักษะที่ต้องปรับปรุงคือทักษะชีวิตและอาชีพ จากการสนทนากลุ่มได้แนวทางในการพัฒนาคือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมปรากฏผลว่าผู้เรียนมีผลการพัฒนาดีขึ้นอย่างชัดเจน จากการศึกษาการวิจัยทำให้ทราบระดับทักษะและนำแนวทางการจัด

กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 แห่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผู้บริหารการศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมในการพัฒนาผู้เรียนเกี่ยวกับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยใช้การวิธีการที่หลากหลาย มีการวัดผลประเมินผลที่เป็นรูปธรรม

1.2 ผู้บริหารการศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้เข้ารับการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนเกี่ยวกับทักษะในศตวรรษที่ 21

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ทราบปัญหาและแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนต่อไป

2.2 ควรศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3).* กรุงเทพมหานคร: บริษัทสยามสปอรต์ ซินดิเคท จำกัด.

เกรียงศักดิ์ พลอยแสง. (2553). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษากับการสื่อสารที่จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning/PBL).* กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นันทวัน จันทร์กลิ่น. (2557). *การศึกษาปัญหาการบริหารจัดการคุณภาพในการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนบ้านเนินมะปราง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2.* พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

วาสนา ภูมี. (2555). *ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) เรื่องอัตราส่วนและร้อยละที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการใช้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. (2561). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2561.* ฉะเชิงเทรา: กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2547). *พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). *แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). *รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักกฎหมาย.

Cronbach, L.J. (1990). *Essential of Psychological testing.* New York: Haper Collins.

การพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา*

THE DEVELOPMENT OF ENGLISH READING SKILLS USING AESOP FABLES TO THE STUDENTS OF THE FACULTY OF HUMANITIES DEPARTMENT OF ENGLISH MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY LANNA CAMPUS

พระมหาวีรเดช อธิปญฺโญ
Phramaha Veradech Athipanyo
ธีรศักดิ์ แสนวังทอง
Teerasak Saengwungthong
ณรงศักดิ์ ลุนสำโรง
Narongsak Lunsamrong
พระสหัสษชัญญ์ รัตนสันติ
Phra Sahassachan Rattanasanti
ชัชชฎา ตรีทวีวงศ์สกุล
Chadchadar Treetaweewongsakul
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, Thailand
E-mail: khunten2002@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเพศ และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน 3) เพื่อเสนอแนะทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และ ปีที่ 3 ปีการศึกษา 1/2561 จำนวน 88 รูป/คน

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 7 January 2020

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า F - test นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83, S.D. = 0.216) 2) นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเพศ ต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป แตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ย ต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 3) นักศึกษาเสนอแนะการพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ไว้ดังนี้ คือ (1) ฝึกอ่านให้เยอะขึ้น (2) แบ่งแปลทีละประโยค (3) พยายามเปิดพจนานุกรมให้บ่อยเพื่อเพิ่มคลังศัพท์ให้ตนเอง และ (4) ฝึกจับหลักไวยากรณ์และการดูรูปประโยค

คำสำคัญ: การพัฒนา, ทักษะอ่านภาษาอังกฤษ, อีสป

Abstract

This research aims to 1) To study the development of English reading skills using Aesop Fables to the students of the faculty of Humanities, Department of English, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus 2) to compare English reading skills using the Aesop fables to the students of the faculty of Humanities, Department of English, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus 3) to suggest English reading skills using Aesop fables to the students of the faculty of Humanities, Department of English, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus. The sampling group of this research was 88 students of the first, second and the third year in the academic year of 1st semester, 2018. The questionnaire as the tools was used to collect the data. The Frequency, the percentage, the mean, the standard deviation and the F-test were used to analyze the data.

The research was found that:

1) Developing the English reading skills using Aesop Fables to the students, the results were at a high level ($\bar{x}$= 3.83, S.D. $\bar{x}$= 0.216). 2) The students with different gender, different reading skills occurred different result,

but students with different GPA and English reading skills were not different in which the statistical significance level was 0.05.3) Students suggested that the improvement of English reading skills should have : (1) Learn to read more (2) Translate a sentence by sentence (3) Open the dictionary frequently to add vocabulary by yourself (4) To study grammar and sentences as well.
Keywords: Development, English Reading Skills, Aesop Fables

บทนำ

สังคมโลกในปัจจุบันเป็นยุคของเศรษฐกิจฐานความรู้ มนุษย์ต้องดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศต่าง ๆ มากมาย การเข้าถึงข้อมูลสามารถทำได้ง่าย และรวดเร็ว ถึงแม้แหล่งข้อมูลความรู้จะอยู่กันไกลคนละซีกโลกก็ตาม การรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งจากการอ่าน การฟัง การดู ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะทางด้านการอ่าน คือ อ่านได้คล่อง อ่านเก็บประเด็นได้ นั่นคือมีทักษะที่ดีทางการอ่านแล้วสามารถนำไปสู่กระบวนการคิดทั้งในมิติของการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ หรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อให้ข่าวสารที่ได้รับจากการอ่านเกิดตกผลึก มีเหตุผลประกอบจนสามารถนำไปเขียน หรือเล่าเรื่องราวให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพถูกต้องตามหลักการเชิงตรรกะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2554)

จะเห็นได้ว่าทักษะการอ่านถือว่าเป็นทักษะที่จำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวันเนื่องจากปัจจุบันโอกาสที่จะได้เห็นและอ่านภาษาอังกฤษมีมากขึ้นเพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงมีเทคโนโลยีและวิธีการสมัยใหม่รวมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคจากต่างประเทศซึ่งเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในชีวิตของคนไทย ทักษะการอ่านจึงมีความสำคัญมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการติดต่อทำสัญญาซื้อขายหรือแม้แต่การอ่านฉลากสินค้าอุปโภคบริโภคล้วนแต่ต้องอาศัยความเข้าใจในการอ่านทั้งสิ้น แต่เนื่องจากการอ่านเป็นทักษะที่ซับซ้อนและต้องอาศัยการฝึกฝนเป็นอย่างดี เพราะการอ่านไม่ใช่เพียงอ่านตัวอักษรออกเท่านั้นแต่ต้องมีความเข้าใจด้วย ดังนั้น ทักษะการอ่านจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนจากการเรียนในห้องเรียนและจากครูผู้สอนจนชำนาญก่อนแล้วจึงไปฝึกเพิ่มเติมเองนอกห้องเรียนและเมื่อนักเรียนได้ฝึกการอ่านจนเกิดความชำนาญแล้วทักษะการอ่านก็จะติดตัวผู้เรียนตลอดไปถึงแม้จะไม่ได้เรียนจากห้องเรียนแล้วก็ตามจึงนับว่าทักษะการอ่านเป็นทักษะที่ติดทนกับผู้เรียนได้นานที่สุด (จิรนาถ อุ่นเพ็ญ, 2558)

เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้ในด้านการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญให้ได้ลงมือปฏิบัติจริง และกระตุ้นให้

ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากจะเรียน การอ่านนิทานเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสนใจต่อกิจกรรมการอ่านเพิ่มขึ้น เนื่องจากนิทานสามารถทำ ความเข้าใจในบทอ่าน ได้ง่ายขึ้น ข้อดีของการนำนิทานมาช่วยในการอ่าน คือ สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ ทำให้ไม่น่าเบื่อ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตาม ความสนใจของผู้เรียน

จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่ผ่านมาของผู้วิจัย พบว่า นักศึกษายังขาดทักษะการอ่านออกเสียง นักศึกษาบางส่วนมีปัญหาในการอ่านออกเสียง อ่านไม่ออก อ่านออกเสียงไม่ชัด และอ่านโครงสร้างประโยคไม่ถูก และเนื่องจากผู้วิจัยได้สังเกตจากการสอนพบว่ามีนักศึกษาที่มีผลการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง อ่านออกเสียงได้ถูกต้องค่อนข้างน้อย ซึ่งส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นอย่างมากรวมทั้งมีผลกระทบต่อการเรียนในรายวิชาอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งถ้าหากนักศึกษา ไม่สามารถอ่านออกเสียงได้ถูกต้องแล้วนั้น จะส่งผลกระทบถึง ความสามารถในการเขียนสื่อสาร ถ่ายทอดความคิด อีกทั้งนักศึกษายังไม่สามารถสื่อแนวคิดของ ตนออกมาเป็นภาษาเขียนได้ เนื่องจากขาดการอ่านและขาดการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ความสำเร็จของการสอนอ่านมิใช่เพียงสามารถพัฒนาทักษะการอ่าน และเกิดนิสัยรักการอ่าน อย่างต่อเนื่องเท่านั้น ผู้เรียนจะต้องนำความรู้ที่ได้จากการอ่านเหล่านี้ ไปใช้ประโยชน์ตลอดชีวิต ผู้วิจัยเห็นว่าหากนำนิทานมาเป็นสื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียง ในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษจะช่วยแก้ปัญหาการอ่านออกเสียงให้กับนักศึกษาที่ยังอ่านไม่ออก อ่านออกเสียงไม่ชัด และอ่านโครงสร้างประโยคไม่ถูก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะทำการศึกษาวิจัยการพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเพศ และเกรดเฉลี่ย ต่างกัน

3. เพื่อเสนอแนะการพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ปีการศึกษา 1/2561 จำนวน 113 รูป/คน (สำนักทะเบียนและวัดผล, 2561) ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane โดยได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 รูป/คน

2. เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88 รูป/คน โดยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) และนำไปคิดสัดส่วนกับนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ภาคปกติ ปี1 ปี 2 และปี 3 ของปีการศึกษา 1/2561 จำนวน 113 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย 5 ห้องเรียน โดยใช้สูตรของ Nagtalon J.A. (นำชัย ทนุผล, 2540) จากนั้นเก็บข้อมูลด้วยวิธีการจับฉลากจากเลขรหัสประจำตัวของนักศึกษาแต่ละห้องให้ครบตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ของแต่ละห้องเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นจากการศึกษาวิธีพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพของ DailyEnglish เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา (Daily English, 2016)

4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

4.1 ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่า แบบสอบถามตรงตามเนื้อหาสาระที่จะศึกษาหรือไม่ และปรับปรุงให้สมบูรณ์

4.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหาค่า IOC ด้านการตรวจสอบคุณภาพ มาเป็นหลักเกณฑ์ในการปรับปรุง และได้ยึดเกณฑ์ในการพิจารณา คือ ข้อใดมีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้ ส่วนข้อที่ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้ (สุรพงษ์ คงสัตย์, ธีรชาติ ธรรมวงค์, 2551) ผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ผู้วิจัยติดต่อวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

5.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ของปีการศึกษา 1/2561 จำนวน 88 รูป/คน โดยผู้วิจัยนำไปแจกเองและรับคืนด้วยตนเอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐานหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วเสนอแบบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าระดับเกี่ยวกับทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สำหรับปัจจัยที่มีจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ เกรดเฉลี่ย ใช้ค่า t-test ส่วนปัจจัยที่มีจำนวนมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้ค่า F-test (One-way Analysis of Variance) ได้แก่ เพศ

7. ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ด้าน คือ

7.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ปีการศึกษา 1/2561 จำนวน 113 รูป/คน (สำนักทะเบียนและวัดผล, 2561)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ภาคปกติ ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ปีการศึกษา 1/2561 จำนวน 88 รูป/คน

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.83, S.D. = 0.216)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1.1 อ่านอย่างละเอียดพร้อมกับจดโน้ตไปด้วย ($\bar{X}$= 4.14, S.D. = 0.746)

1.2 ได้จดบันทึกศัพท์ที่ปรากฏในนิทานเรื่องที่อ่าน เช่น เป็นศัพท์ยากหรือเป็นศัพท์ที่ไม่เคยเห็น ($\bar{X}$= 4.07, S.D. = 0.475)

1.3 ขีดเส้นใต้คำที่เป็นใจความสำคัญของเรื่องที่ได้อ่าน ($\bar{X}$= 4.02, S.D. = 0.454)

1.4 ได้ทำความเข้าใจเนื้อหาและสามารถบอกรายละเอียด จับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้ ($\bar{X}$= 4.00, S.D. = 0.429)

1.5 ได้ตั้งเป้าหมายในการอ่านให้ตัวเอง เช่น วันนี้จะอ่านหนังสือเล่มนี้ให้จบ ($\bar{X}$= 3.99, S.D. = 0.652)

1.6 หลังจากอ่านจบสามารถเขียนสรุปเรื่องทั้งหมดว่าคนเขียนพูดถึงเรื่องอะไร หรือสรุปความในรูปแบบผังความคิดง่าย ๆ ได้ ($\bar{X}$= 3.98, S.D. = 0.567)

1.7 สามารถพูดคุยกับคนอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทานอีสปในเรื่องที่อ่านได้ ($\bar{X}$= 3.72, S.D. = 0.586)

1.8 สามารถบอกความหมายของคำศัพท์ที่ได้อ่านจากเรื่องนั้นได้ ($\bar{X}$= 3.69, S.D. = 0.613)

1.9 ได้อ่านนิทานในเรื่องนั้นมากกว่าหนึ่งครั้ง ($\bar{X}$= 3.49, S.D. = 0.503)

1.10 ได้เพิ่มระดับความเร็วในการอ่านด้วยการพยายามมองให้ได้หลาย ๆ คำ ($\bar{X}$= 3.28, S.D. = 0.454)

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า นักศึกษาที่มีเพศ ต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ไม่แตกต่างกัน

3. วิเคราะห์ข้อเสนอแนะทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มีความคิดเห็นที่จะเสนอแนะการพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ไว้ดังนี้ คือ 1) ฝึกอ่านให้เยอะขึ้น จำนวน 58 รูป/คน 2) แบ่งแปลทีละประโยค จำนวน 55 รูป/คน 3) พยายามเปิดพจนานุกรมให้บ่อยเพื่อเพิ่มคลังศัพท์ให้ตนเอง จำนวน 49 รูป/คน และ 4) ฝึกจับหลักแกรมม่าและการดูรูปประโยค จำนวน 32 รูป/คน

อภิปรายผล

1. การพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.83, S.D. = 0.216) ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการที่อาจารย์ได้ทำการสอนโดยนำนิทานอีสปเข้ามาใช้ในการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษ หรือการสอนการอ่านให้นักศึกษาเกิดความสนใจมากขึ้น เพราะนิทานอิสปมีเนื้อหาที่ไม่ซับซ้อน มีโครงเรื่องสั้น กระชับทำให้นักศึกษาสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้โดยง่าย และยังเข้าใจคำศัพท์และความหมายของคำได้มากขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ เทเลอร (อ้างในสุมณฑา วงษ์สวัสดิ์) ที่กล่าวไว้ว่า นิทานสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะนำมาสอนแบบบูรณาการทักษะทั้งสี่ หรือแยกสอนแต่ละทักษะก็ตาม รวมทั้งการฝึกการออกเสียงทั้งนี้เพราะเนื้อเรื่องในนิทานมีการเรียงลำดับเหตุการณ์ ซึ่งผู้เรียนสามารถคาดเดาเหตุการณ์การใช้คำ เหตุการณ์ที่คล้ายกัน ช่วยให้ผู้เรียนจำคำศัพท์ ประโยค รวมทั้ง โครงสร้างทางไวยากรณ์ (สุมณฑา วงษ์สวัสดิ์, 2552)

อีกทั้งภาพที่ใช้ประกอบนิทานสามารถสื่อความหมายได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของไรท (อ้างในสุมณฑา วงษ์สวัสดิ์) ที่กล่าวว่า การนำนิทานมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ควรนำมาสอนให้ครอบคลุมทักษะทั้งสี่ โดยเน้นความคล่องมากกว่าความถูกต้อง กล่าวคือ นักเรียนควรได้มีโอกาสฝึกทักษะการฟังและการอ่าน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนค้นหาความหมายของเนื้อเรื่อง โดยการทำนายหรือการเดาเรื่อง ส่วนทักษะการพูดและการเขียน ควรให้นักเรียนได้ฝึกการเล่าเรื่อง หรือเขียนเรื่องเพื่อสื่อความหมายจากที่ได้อ่านหรือฟัง โดยไม่ต้องกังวลกับการพูดผิด (สุมณฑา วงษ์สวัสดิ์, 2552) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภนิช มั่งมีศรี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 17.87 คิดเป็นร้อยละ 44.67 และหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 30.47 คิดเป็นร้อยละ 76.17 เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่านักเรียนมีความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนมีเจตคติต่อการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้นิทาน อยู่ในระดับดีมาก 3) นักเรียนที่ได้รับการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้นิทานมีความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (ศุภนิช มั่งมีศรี, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชราภรณ์ แสงพันธ์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้นิทานอีสปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้นิทานอีสปของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถพัฒนาความรู้เดิม ปรับปรุง การอ่านให้ดีขึ้นในแต่ละวงจรสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมี

ผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น โดยนักเรียนจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 75.67 สามารถทำคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ได้ คะแนนเฉลี่ย 21.03 คิดเป็นร้อยละ 70.09 ซึ่งผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้และผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม การเรียน การสอนโดยรวมในระดับมาก (วัชราภรณ์ แสงพันธ์, 2553) และสอดคล้องกับงานวิจัยของคันธารัตน์ อยู่สะอาด ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้นิทานที่มีผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้นิทานสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (คันธารัตน์ อยู่สะอาด, 2559)

2. นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเพศ ต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสปแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก นักศึกษาแต่ละคนอาจมีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยกลวิธีการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของแคเรลและอีสเทอร์โฮลด์ (Carrell and Eisterhold) ที่กล่าวถึงการจัดรูปแบบการประมวลความแบบบนสู่ล่าง (Top-Down Model) หรือเรียกว่าการผลักดันความคิด (Conceptually Driven) รูปแบบนี้เน้นการสร้างความหมายมากกว่าการถอดความหมายจากตัวเรื่อง การอ่านตามรูปแบบนี้ หมายถึงการโต้ตอบระหว่างผู้อ่านกับเรื่องที่อ่าน โดยผู้อ่านได้นำความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านและความรู้เกี่ยวกับภาษามารวมทั้งสิ่งเร้าต่าง ๆ ตลอดจนความสนใจและทัศนคติที่มีต่อเรื่องที่อ่านไปพร้อมด้วยในขณะที่อ่าน ดังนั้นความหมายจะขึ้นอยู่ที่ตัวผู้อ่านกล่าวคือ ผู้อ่านต้องเป็นผู้กระทำการสร้างความหมายขึ้นมาใหม่ ส่วนประกอบที่สำคัญของรูปแบบนี้คือ ความสนใจ สิ่งเร้าและความรู้เดิม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภนิช มั่งมีศรี ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 17.87 คิดเป็นร้อยละ 44.67 และหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 30.47 คิดเป็นร้อยละ 76.17 เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่านักเรียนมีความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนมีเจตคติต่อการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้นิทาน อยู่ในระดับดีมาก 3) นักเรียนที่ได้รับการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้นิทานมีความคงทนในการ จำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ (ศุภนิช มั่งมีศรี, 2560)

ส่วนนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มีผลการเรียนที่อยู่ในระดับเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ อาจมาจากมีพื้นฐานความรู้มา

ไม่แตกต่างกัน ได้มารับความรู้ทางด้านการเรียนในห้องเรียนพร้อมกันทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ ทอมลินสัน (อ้างในจงกิจ วงษ์พินิจ และคณะ) ที่กล่าวว่า การพัฒนาสื่อการสอนอ่านต้องพิจารณาความรู้พื้นฐานของผู้เรียน หรือความรู้เดิม (Background Knowledge) เพราะความรู้เดิมของผู้อ่านมีอิทธิพลต่อความเข้าใจในการอ่าน ทอมลินสัน (Tomlinson) กล่าวว่า ความรู้เดิม หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้อ่านมีและนำมาใช้ในการทำความเข้าใจกับเนื้อหา อาจเป็นประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ด้านการศึกษา รวมถึงความรู้ด้านโครงสร้างของเนื้อหา ตลอดจนความรู้ด้านวัฒนธรรม การทำความเข้าใจกับเรื่องที่อ่านจะเป็นไปได้ง่ายยิ่งขึ้นหากมีการกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียนโดยการกำหนดเป้าหมาย การตั้งคำถามการให้คาดคะเนเรื่องที่อ่าน และการสอนโครงสร้างของเนื้อหา (จงกิจ วงษ์พินิจ และคณะ, 2559) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์นภัส อยู่ประยงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้นิทานคุณธรรมภาษาอังกฤษเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผลการวิจัยในข้อ 2 พบว่า ถึงแม้ว่านักศึกษาจะไม่ได้มีพื้นฐานภาษาอังกฤษอยู่ในระดับสูง แต่ก็สามารถที่จะเข้าเนื้อเรื่องในนิทานรวมทั้งคุณธรรมจริยธรรมได้และสามารถคิดวิเคราะห์และจะนำคุณธรรมจริยธรรมที่ ได้ไปใช้ได้จริง (นันท์นภัส อยู่ประยงค์, 2555)

สรุป

การพัฒนาเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีค่าแปรผลอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการที่อาจารย์ได้ทำการสอนโดยนำนิทานอีสปเข้ามาใช้ในการพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษ หรือการสอนการอ่านให้นักศึกษาเกิดความสนใจมากขึ้น เพราะนิทานอิสปมีเนื้อหาที่ไม่ซับซ้อน มีโครงเรื่องสั้น กระชับทำให้นักศึกษาสามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้โดยง่าย และยังเข้าใจคำศัพท์และความหมายของคำได้มากขึ้นอีกด้วย นักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีเพศ ต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานอีสป ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มีผลการเรียนที่อยู่ในระดับเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ อาจมาจากมีพื้นฐานความรู้มาไม่แตกต่างกัน ได้มารับความรู้ทางด้านการเรียนในห้องเรียนพร้อมกันทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ขอเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 อาจารย์ผู้สอนควรมีการสอนบูรณาการทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ ทักษะฟัง พูด อ่าน และเขียน หรืออาจสอนทักษะคู่ เช่น ฟัง-พูด อ่าน-เขียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและเรียนรู้อย่างหลากหลาย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 อาจารย์ผู้สอนควรมีการสอนเรื่องทักษะการอ่านประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงวิธีการหรือเทคนิคการอ่าน โดยการจัดหาหรือสร้างบทความที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับบทเรียน หรือแบบฝึกเสริมทักษะเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่านที่หลากหลาย

1.3 อาจารย์ผู้สอนควรมีกิจกรรมในการเรียนการสอน และควรวางแผนและจัดเวลาแต่ละขั้นให้เหมาะสมกับแต่ละขั้นของกิจกรรม ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพของเขา และยังตอบสนองความแตกต่างในการเรียนรู้ของนักศึกษาแต่ละคนได้เท่าเทียมอีกด้วย

1.4 อาจารย์ผู้สอนต้องให้แรงเสริมหรือกระตุ้นความสนใจ คอยช่วยเหลือนักศึกษาอย่างใกล้ชิด เพราะมีนักศึกษาบางส่วนที่อ่านไม่ได้ ไม่อยากอ่าน จึงไม่อ่าน ทำให้เข้าใจเนื้อหาไม่ทันเพื่อน

1.5 อาจารย์ผู้สอนควรจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เพราะบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นสิ่งสำคัญต่อนักศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนแบบร่วมมือเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านหรือทักษะด้านอื่น ๆ ของการเรียนภาษาอังกฤษ

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบอื่น กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

2.3 ควรศึกษาวิจัยด้วยการเพิ่มสื่อแบบอื่นเพิ่มเติม เช่น สื่อเทคโนโยลี เพื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดความกระตุ้นและสนใจที่จะทำกิจกรรมการอ่าน

เอกสาอ้างอิง

คันธารัตน์ อยู่สะอาด. (2559). การศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยใช้นิทานที่มีผลต่อความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 3(3), 89-97.

จงกิจ วงษ์พินิจ และคณะ. (2559). การพัฒนาสื่อเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้นิทานพื้นบ้านกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในเขตอีสานใต้. ใน *รายงานการวิจัย.* สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จิรนาถ อุ่นเพ็ญ. (2558). การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TAI ประกอบเกมฝึกคำศัพท์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการสอน.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นันท์นภัส อยู่ประยงค์. (2555). การใช้นิทานคุณธรรมภาษาอังกฤษเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

นำชัย ทนุผล. (2540). *วิธีการเตรียมโครงการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3).* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วัชราภรณ์ แสงพันธ์. (2553). การพัฒนากิจกรรมการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้นิทานอีสปของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา*, 4(พิเศษ),128-135.

ศุภนิช มั่งมีศรี. (2560). การพัฒนาความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้นิทานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แนวทางการพัฒนาและประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักทะเบียนและวัดผล. (2561). *สถิตินักศึกษาปี 2561.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา.

สุมณฑา วงษ์สวัสดิ์. (2552). การใช้นิทานเป็นสื่อในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประถมนนทรี กรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนภาษาอังกฤษ.* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรพงษ์ คงสัตย์, ธีรชาติ ธรรมวงค์. (2551). *การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC).* เรียกใช้เมื่อ 19 มิถุนายน 2561 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=656&articlegroup_id=146

Daily English. (2016). *6 วิธีพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพ*. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤษภาคม 2561 จาก https://www.dailyenglish.in.th/6-english-reading-tips/sec02p01.html

คนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย: ความเป็นมา สถานภาพ และการดำรงอยู่*

THE SIAMESE IN PERLIS MALAYSIA: BACKGROUND STATUS AND MAINTAINING

สิริอร จุลทรัพย์
Sirion Jullasap
บุญเชิด หนูอิ่ม
Booncherd Nooaim
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand
E-mail: puifai_sirion@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย 2) ศึกษาสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย และ 3) ศึกษาการดำรงอยู่ของความเป็นไทยของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ข้อสันนิษฐานมีอย่างหลากหลาย ทั้งการตั้งถิ่นฐานอยู่แต่เดิม การตั้งถิ่นฐานเพราะการเคลื่อนกองทัพตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การตั้งถิ่นฐานจากเหตุปัจจัยทางรัฐศาสตร์และยุทธศาสตร์สมัยโบราณ การย้ายถิ่นเข้าไปหาที่ทำมาหากินของคนไทยจากประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามมีคนสยามอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นจำนวนมากแล้ว

2. สถานภาพของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย มีสถานภาพเป็นคนสัญชาติมาเลเซีย เชื้อสายไทย นับถือศาสนาพุทธ ชาวสยามจึงถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซียที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายมลายู นับถือศาสนาอิสลาม สถานภาพทางสังคมของคนสยาม ได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมกับคนเชื้อสายอื่น ๆ ในประเทศมาเลเซีย ได้รับสิทธิในการนับถือศาสนา สิทธิในการมีส่วนร่วมด้านการเมือง สถานภาพของคนสยามที่มีต่อชุมชนคนสยามในรัฐปะลิส มีสถานภาพในการสร้างความปกติสุขและความสามัคคีปรองดอง

* Received 9 October 2019; Revised 20 January 2020; Accepted 21 January 2020

สถานภาพของคนสยามที่มีต่อศาสนา คนสยามในรัฐปะลิส นับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน สถานภาพทางเศรษฐกิจ ในสมัยก่อนคนสยามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ในปัจจุบันเมื่อการศึกษาเข้ามามีบทบาทสำคัญ เยาวชนคนสยามรุ่นใหม่จึงนิยมประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน เริ่มมีการเข้าไปทำงานในสังคมเมืองหลวง สถานภาพทางการเมืองและการปกครอง คนสยามมีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองนอกเหนือจากการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ยังมีคนสยามในรัฐปะลิสได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองการปกครอง ซึ่งปรากฏอยู่ทั้งในระดับชาติ ระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น

3. การดำรงอยู่ของความเป็นไทยของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ที่เห็นเด่นชัดที่สุด คือด้านศาสนา ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ด้านศาสนา คนสยามยังคงนับถือศาสนาพุทธ และยังคงยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแกนหลักในการดำเนินชีวิต สำหรับประเพณี พิธีกรรมที่คนสยามยังคงยึดถือปฏิบัติโดยส่วนใหญ่จะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับพุทธศาสนา เช่น ประเพณีวันลอยกระทง พิธีกรรมโนราโรงครู เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับประเพณีของคนไทยท้องถิ่นใต้ ในประเทศไทย และอีกสิ่งหนึ่งที่ยังคงเห็นการดำรงอยู่ คือ วิถีนันทนาการและการเล่นของเด็ก คนสยามในรัฐปะลิสมีวิถีนันทนาการเช่นเดียวกับคนสยามในรัฐอื่น ๆ และคนไทยท้องถิ่นใต้ เช่น การนิยมดูหนังตะลุง นิยมการละเล่นพื้นบ้าน และค่านิยมของคนสยามในรัฐปะลิส ยังคงมีค่านิยมในความรักและศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย และค่านิยมในการใช้ภาษาไทย สิ่งดังกล่าวยังคงพบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคมคนสยามในรัฐปะลิสในปัจจุบัน

คำสำคัญ: คนสยามในรัฐปะลิส, ความเป็นมา, สถานภาพ, การดำรงอยู่

Abstract

The purpose of this research is to 1) study the history of Siamese people in Perlis, Malaysia. 2) study the social, economic, political and administrative status of the Siamese people in Perlis, Malaysia. 3) study the living culture of Siamese people in Perlis, Malaysia. This is a qualitative research

Result:

1. There are many histories and assumptions of Siamese people in Perlis state of Malaysia. Previous settlement and the movement of settlement due to the military since the Ayutthaya period. The settlements were based on ancient political and strategic factors, the migration of Thai people from Thailand. However, there were many Siamese people living in the area.

2. The social status of Siamese people in Perlis state of Malaysia has a status of Malaysian nationality, Thai origin, and follow Buddhism. Siamese people are considered to be a minority living in Malaysia, where the majority of the people are Islam and Malay race. For the social status of Siamese people, they received the right and equality with other races of Malaysia. They granted religious and political participation right. The social status of Siamese people and the community in Perlis is creating happiness and harmony. Status of Siamese people towards religion, Siamese people in Perlis state is Buddhist. They have temples and monks to worship their spirituals. In the past, most Siamese were working in agriculture. Nowadays education has come into an important role. Young people of the new generation of Siam are employed as governmental and company services. People starting to join and work in the city. Political and status of the Siamese have a relationship with politics and government including the right to vote. There are still Siamese people in Perlis state involved in politics and government, which appears at both the national, state and local levels.

3. The Maintaining of Siamese people in Perlis state of Malaysia. The most apparent is the religion, traditions, rituals, and beliefs. Siamese are still Buddhists and adheres to the Lord Buddha as the core of living. For tradition, most of the rituals that the Siamese continue to practice are linked to Buddhism, such as the tradition of Loy Krathong festival Nora Rong Khru ritual, etc. Traditional are mostly related and similar to the traditions of the southern Thai people in Thailand. Also, children's recreation and play are similar. Siamese people in Perlis have the same leisure as Siamese people in other states, and local Thai people in the southern area, such as shadow play, and popular folk games of Siamese people in Perlis state. There are values of love and faith in the Thai monarchy, and values in using Thai language. Such things are still commonly seen in the Siamese society of Perlis.

Keywords: Siamese People In Perlis State, Background, Status, Maintaining

บทนำ

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีประชากรที่ประกอบไปด้วยกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่รวมกัน จำแนกตาม

เชื้อชาติต่าง ๆ ได้ดังนี้ มลายูร้อยละ 58 จีนร้อยละ 26 อินเดียร้อยละ 7 และเชื้อชาติอื่น ๆ ร้อยละ 9 ในกลุ่มเชื้อชาติอื่น ๆ ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มชนประมาณ 30 กลุ่ม มีประชากรที่เป็นชาวมาเลเซียเชื้อสายไทยอยู่ประมาณ 80,000 คน (ธำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ, 2547) คนไทยเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะในรัฐเกดะห์ (ไทรบุรี) เประ กลันตัน ปะลิสและตรังกานู ซึ่งเป็นดินแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยและเคยเป็นหัวเมืองในปกครองของราชอาณาจักรสยามมาก่อน

การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์พยายามรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน อันได้แก่ ภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ แม้บางกลุ่มชาติพันธุ์พยายามกีดกันวัฒนธรรมและบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นออกไป แต่ก็ไม่อาจทำได้ ยังคงปรากฏการผสมผสานทางวัฒนธรรมทั้งโดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ เช่น การหยิบยืมคำในภาษาต่างชาติพันธุ์ การเอาแบบอย่างวิถีค่านิยมในความขยันขันแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์จีน การนุ่งผ้าปาเต๊ะของสตรีชาวสยาม เป็นต้น วิถีชีวิตของชาวสยามในประเทศมาเลเซียก็เช่นเดียวกันที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมจากต่างกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานใกล้ชิดกัน และยังมีการผสมผสานผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละกลุ่มชาติพันธ์ อันเป็นลักษณะที่สืบทอดมานับตั้งแต่สมัยอาณานิคม กล่าวคือ ภายใต้การปกครองของอังกฤษที่ดำเนิน “นโยบายแบ่งแยกและปกครอง” (Divide and Rule) สนับสนุนแต่ละเชื้อชาติมีบทบาทและภาระหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น บทบาทและกิจกรรมทางการเมืองเป็นของชาวมลายู บทบาทและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นของชาวจีน กิจกรรมเศรษฐกิจและสังคมในฐานะผู้ใช้แรงงานและบทบาททางภาคการเกษตรเป็นของชนเชื้อสายอินเดีย ส่งผลให้เกิดการแบ่งกลุ่มในสังคมมาเลเซียและก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของแต่ละเชื้อชาติในสังคมมาเลเซีย โดยเฉพาะภายหลังจากที่อังกฤษได้มอบเอกราชคืนให้แก่สหพันธ์มาลายาใน พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) ชนพื้นเมืองมลายู (Orang Melayu) ซึ่งกลายเป็นกลุ่มที่ครองอำนาจทางการปกครองมีสิทธิเหนือชนเชื้อชาติอื่น ๆ ในฐานะที่เป็นภูมิบุตรา (Son of the Soil หรือ Bumiputras) (คำนวณ นวลสนอง, 2546)

ในบรรดาชนเชื้อชาติต่าง ๆ คนสยามเป็นชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติหนึ่ง ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย อันประกอบด้วย รัฐปะลิส รัฐเกดะห์ (ไทรบุรี) รัฐเประ รัฐกลันตัน และรัฐ ตรังกานู เป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวพันทางประวัติศาสตร์กับดินแดนไทยโดยเฉพาะในแถบพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างยาวนาน ทั้งเคยอยู่ภายใต้อำนาจและอิทธิพลของรัฐไทยในบางยุคสมัย ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของไทย และประชาชนในรัฐมลายูทางตอนเหนือของมาเลเซียจึงมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด มีความผูกพันทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม มีการไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า “...คนสยามในมาเลเซีย เกิดมาหนึ่งชาติต้องเดินทางไปบวชที่พระบรมธาตุเมืองนคร...”

ปัจจุบันแม้จะปรากฏว่าคนสยามจะเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีสิทธิไม่เท่าเทียมกับภูมิบุตราหรือชาวมาเลเซียเชื้อสายมลายูโดยทั่วไปในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศมาเลเซีย เช่น การถูกลิดรอนสิทธิในการครอบครองหรือซื้อขายที่ดิน ถูกกีดกันสิทธิในการศึกษา สิทธิในการประกอบอาชีพ หรือแม้แต่สิทธิที่จะได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนาในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ แต่หากพิจารณาในมิติประวัติศาสตร์ คนสยามเหล่านี้น่าจะมีบทบาทรวมถึงกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมที่น่าสนใจ ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองและส่วนหนึ่งของสังคมมาเลเซียขณะเดียวกันก็เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตน (นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2550)

จากประเด็นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง “คนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย: ความเป็นมา สถานภาพ และการดำรงอยู่” ทั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง และศึกษาการดำรงอยู่ของความเป็นไทยของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย เนื่องจากเป็นรัฐที่มีคนสยามอาศัยอยู่ ตลอดจนการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีเช่นเดียวกันกับประเทศไทยอย่างเคร่งครัด จากการศึกษาในครั้งนี้นอกจากจะทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซียแล้ว ยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในวงวิชาการที่อาจก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อรัฐบาลไทยและรัฐบาลมาเลเซีย ในแง่ของการนำองค์ความรู้ดังกล่าวมากระชับความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรม และการสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการเขตพื้นที่ชายแดน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย
2. ศึกษาสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย
3. ศึกษาการดำรงอยู่ของความเป็นไทยของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย: ความเป็นมา สถานภาพ และการดำรงอยู่ ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการศึกษาภาคสนาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้

1. วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิจัยเอกสาร

ผู้วิจัยจะทำการสำรวจเอกสาร บทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ หรือวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ใช้กำหนดทิศทางในการวิจัย จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดศูนย์

มานุษยวิทยา หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น

2. การศึกษาภาคสนาม

2.1 ลงพื้นที่เข้าไปติดต่อพระ และผู้นำชุมชน ในชุมชนคนสยามในรัฐปะลิส บ้านทุ่งตง บ้านยาหวี บ้านควนมูสัง บ้านกูบังติฆา

2.2 ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส และกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก (Indepth Interview) ครอบครัวคนสยามในรัฐปะลิส 4 ครอบครัว ดังนี้ ครอบครัวแสงสุริยา บ้านทุ่งตง เขตจูปิง, ครอบครัวพรหมประสิทธิ์ บ้านยาหวี เขตอะเหรา, ครอบครัวละอองแก้ว บ้านควนมูสัง เขตจูปิง และครอบครัวขุนพิทักษ์ บ้านกูบังตีฆา เขตจูปิง รัฐปะลิส

2.3 เข้าสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา เข้าร่วมพิธีกรรมโนราโรงครู

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และนำข้อมูลนั้นมาตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน รวมทั้งใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการซักถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากที่สุด แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปเป็นรายงานการวิจัย

4. นำเสนอใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1.ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

ข้อสันนิษฐานในความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานของคนสยาม ในรัฐปะลิสมีอย่างหลากหลาย ทั้งการตั้งถิ่นฐานอยู่แต่เดิมก่อนไทยเสียดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียให้แก่อังกฤษ การตั้งถิ่นฐานเพราะการเคลื่อนกองทัพตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การตั้งถิ่นฐานจากเหตุปัจจัยทางรัฐศาสตร์และยุทธศาสตร์สมัยโบราณ การย้ายถิ่นเข้าไปหาที่ทำมาหากินของคนไทยจากประเทศไทย โดยสรุปคนสยามเข้ามาตั้งถิ่นฐานในรัฐปะลิสตั้งแต่เมื่อไรไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่จากการประมวลข้อมูลด้านต่าง ๆ พบว่า คนสยามในรัฐปะลิสเริ่มต้นรกรากถิ่นฐานมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.2400

คนสยามในรัฐปะลิส อาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และจะแยกตัวออกมาต่างหากจากชุมชนชาวมลายู ทั้งนี้เป็นเพราะการจับจองพื้นที่ของบรรพ

บุรุษในอดีตที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของชุมชน ซึ่งแหล่งอาศัยของคนสยามกระจายอยู่ในหลายเขตของรัฐปะลิส โดยเขตที่มีผู้อาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดคือเขตจูปิง

2. สถานภาพของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง

สถานภาพของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย มีทั้งสถานภาพการเป็นพลเมืองของประเทศมาเลเซีย และสถานภาพความเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์สยามซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในรัฐปะลิส สถานภาพของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย สามารถแบ่งออกได้เป็นสถานภาพทางสังคม สถานภาพเศรษฐกิจ สถานภาพทางการเมืองและการปกครอง

2.1 สถานภาพทางสังคม ครอบครัวถือได้ว่าเป็นหน่วยแรกสุดในชีวิตมนุษย์เป็นหน่วยผลิตสร้างชีวิตมนุษย์ ครอบครัวจึงนับเป็นหน่วยสำคัญหน่วยแรกที่จะสามารถเข้าใจการดำเนินชีวิตและการดำรงอยู่ของคน เพราะครอบครัวมีหน้าที่อบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ในครอบครัวซึ่งจะต้องเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นหน่วยสำคัญในการส่งเสริมการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนสอนภาษาไทย เพื่อเรียนรู้ภาษาไทย มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งคนสยามในปัจจุบันก็ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เพื่อบุตรหลายจะได้มีชีวิต หน้าที่การงานที่ดี

สถานภาพของคนสยามที่มีต่อชุมชนคนสยามในรัฐปะลิส มีสถานภาพในการสร้างความปกติสุขและความสามัคคีปรองดอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่มีการจัดอย่างต่อเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งการให้ความช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยไม่ต้องออกปากหรือร้องขอ เช่น งานบวช งานแต่ง งานศพ งานบุญ คนในชุมชนก็มักจะไปร่วมเสมอโดยไม่ต้องบอกกล่าวกันแต่อย่างใด

สถานภาพของคนสยามที่มีต่อศาสนา คนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซียนับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน อีกทั้งเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการประกอบกิจกรรมของส่วนรวม ดังนั้นวัดจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของคนสยาม เพราะที่ใดมีวัดที่นั่นย่อมมีคนสยามอยู่เสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่าสถาบันศาสนาในรัฐ ปะลิสถือเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ว่าจะเป็นศูนย์การสอนธรรมศึกษา สอนภาษาไทยให้แก่เยาวชนคนสยาม รวมทั้งเป็นผู้นำในการประกอบศาสนกิจให้แก่ชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนภาษาไทยให้แก่เยาวชนถือเป็นเรื่องการเสียสละ เพราะนอกจากจะไม่มีค่าตอบแทนแล้ว ยังต้องเสียสละเวลาและทรัพย์สินส่วนตน เพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นสยามให้แก่เยาวชนอีกด้วย

2.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจ ปัจจัยการดำรงชีวิตของสยามในรัฐปะลิส ในปัจจัย 4 ทั้งด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านเครื่องนุ่งห่มและด้านการรักษาโรค คนสยามในรัฐปะลิส สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข สงบ ด้วยการปรับตัวและผสมผสานปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต 4 ปัจจัย

คนสยามในรัฐปะลิสอยู่ในสถานะผู้ผลิตขั้นปฐมภูมิ นั่นคือคนสยามส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรรายย่อย ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ ทั้งนี้การปลูกพืชแต่ละชนิดก็จะขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศของแต่ละพื้นที่ ด้านธุรกิจการค้ามีคนสยามจำนวนน้อยที่ประกอบอาชีพทางด้านนี้ นอกจากนี้คนสยามในรัฐปะลิสมักนิยมประกอบอาชีพเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากภูมิประเทศด้านพื้นที่ของรัฐปะลิสส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมทั้งสิ้น ส่วนคนรุ่นใหม่ต่างมุ่งหน้าสู่เมืองใหญ่เพื่อทำงานในบริษัทห้างร้านต่าง ๆ

2.3 สถานภาพทางการเมืองและการปกครอง คนสยามมีความสัมพันธ์กับการเมืองการปกครองนอกเหนือจากการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ยังมีคนสยามในรัฐปะลิสได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองการปกครอง ซึ่งปรากฏอยู่ทั้งในระดับชาติ ระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น

สถานภาพทางการเมืองการปกครองในระดับชาติและระดับรัฐนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขของสิทธิ เสรีภาพตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญและนโยบายของรัฐ กล่าวคือการแสดงออกซึ่งสิทธิในการสมัครดำรงตำแหน่งทางการเมือง สิทธิในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการแสดงออกซึ่งสิทธิในการสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ นอกจากนี้ พบว่าการดำรงอยู่ในตำแหน่งทางการเมืองของคนสยามปรากฏในการดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก ดังกรณีของคุณเจริญ อินทรชาติ คุณ ชิว ชุน ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานสมาคมไทย-มาเลเซีย และดาโต๊ะ บุญสม สุวรรณมณี วุฒิสมาชิกคนสยามในปัจจุบัน ถือเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแสดงออกทางชาติพันธุ์หรือการรวมกลุ่มเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สถานภาพทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น มีลักษณะเช่นเดียวกับระดับชาติและระดับรัฐ กล่าวคือ เป็นไปตามสิทธิ์ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตาม การแสดงออกซึ่งการเมืองการปกครองของคนสยามในระดับท้องถิ่นปรากฏชัดเจนกว่าระดับชาติ ทั้งนี้ เป็นเพราะการปกครองระดับท้องถิ่นของรัฐปะลิส กรณี ชุมชนหมู่บ้าน และตำบลได้ให้สิทธิชุมชนในการปกครองกำกับดูแลกันเองภายในชุมชน (แม้ว่า การดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหรือ กำนัน จะต้องได้รับการคัดเลือกและความเห็นชอบจากสายการเมือง) ดังนั้น จึงพบว่าหมู่บ้านชุมชนคนสยามในทุกพื้นที่ก็มีผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเชื้อสายสยาม

3. การดำรงอยู่ของความเป็นไทยของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

การศึกษาถึงการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตมนุษย์เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจถึงสภาพวิถีชีวิตมนุษย์กลุ่มนั้น ๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับวิถีทางในการดำเนินชีวิต ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา

3.1 วิถีศาสนา ประเพณีและพิธีกรรม

ศาสนา ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งถ่ายทอดสืบสานกันมา โดยมีศาสนาพุทธเป็นแกนหลักของวิถีชีวิตคนสยามในรัฐปะลิส ประเพณี พิธีกรรมจะเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกันกับประเพณีของคนไทยท้องถิ่นใต้ในประเทศไทย

คนสยามในรัฐปะลิสส่วนใหญ่จะนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่การตั้งถิ่นฐานในยุคแรกๆ และดำรงสืบทอดมาจนปัจจุบัน พระพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคนสยามให้เป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน เพราะทุกชุมชนจะมีวัดทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการทางสังคมเพื่อการดำรงและสืบสานความเป็นไทยของคนสยามที่อาศัยอยู่ในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ยังเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งกิจกรรมทางพุทธศาสนา กิจกรรมตามประเพณีและกิจกรรมทั่วไปของคนสยาม กิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น ซึ่งการที่คนสยามเหล่านี้ร่วมกันทำกิจกรรมตามศาสนาและกิจกรรมตามประเพณี ย่อมเป็นการสร้างความรักความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นความผูกพันของคนสยามด้วยกัน ให้รู้สึกมีความสำนึกร่วมเป็นกลุ่มพวกเดียวกันที่จะต้องปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา และจากการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาล้วนเป็นกระบวนการทางสังคมที่แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

3.2 วิถีนันทนาการและการเล่นของเด็ก

คนสยามในรัฐปะลิสมีวิถีการพักผ่อนนันทนาการเช่นเดียวกับคนสยามในรัฐอื่น ๆ และคนไทยท้องถิ่นใต้ ยังพบเด็กเยาวชนเล่นการละเล่นพื้นบ้าน ถึงแม้ในวิถีชีวิตปัจจุบันที่มีระบบการสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัย การใช้ Internet เพื่อความบันเทิงทั้ง ภาพยนตร์ ดนตรี ก็สามารถทำได้โดยง่าย แต่จะพบในกลุ่มเยาวชนคนสมัยใหม่ ในขณะที่คนรุ่นพ่อแม่ ยังพบการดูหนังตะลุง การเล่นดนตรีไทย นอกเหนือจากการฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่องโทรทัศน์จากประเทศไทย ที่ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นรัฐเดียวที่สามารถรับสัญญาณได้ชัดเจนที่สุดจากทุกรัฐที่มีคนสยามอาศัยอยู่

3.3 ค่านิยมของคนสยามในรัฐปะลิส

คนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย มีความเชื่อ ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมในความรักและศรัทธาในสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย และค่านิยมในการใช้ภาษาไทยคล้ายคลึงกับคนไทย ในภาคใต้ ของประเทศไทย นั่นคือมีความเชื่อเกี่ยวผีบรรพบุรุษหรือปู่ย่าตายาย หรือความเชื่อเกี่ยวกับเทวดา เทพเจ้า ซึ่งล้วนแต่เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

ความเชื่อเหล่านี้จึงถูกถ่ายทอดเป็นพิธีกรรมและประเพณีรอบปีและรอบชีวิต เช่น ประเพณีบวชนาค ประเพณีชิงเปรต ประเพณีลอยกระทง พิธีกรรมงานศพ เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้นของบท โดยประเพณีและพิธีกรรมเหล่านี้คนสยาม ในรัฐปะลิสจะร่วมกันจัดขึ้นในหมู่บ้านของตน จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสามัคคีเกิดขึ้นในหมู่คณะ

อภิปรายผล

1.ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย

คนสยามเข้ามาตั้งถิ่นฐานในรัฐปะลิสตั้งแต่เมื่อไรไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่จากการประมวลข้อมูลด้านต่าง ๆ พบว่า คนสยามในรัฐปะลิสเริ่มต้นรกรากถิ่นฐานมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2400 ด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

การตั้งถิ่นฐานอยู่แต่เดิม มีหลักฐานปรากฏว่าคนสยามได้ตั้งถิ่นฐานในแหลมมลายูมาช้านาน ดังคำกล่าวของ ธำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ ที่ว่า “ในประวัติศาสตร์ของมาเลเซียนั้นได้กล่าวมาแล้วว่า คนไทยได้อพยพไปอยู่ในแหลมมลายูช้านานแล้ว และได้มีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีลูกหลานเหลนเป็นต้นตระกูลมาเลย์ในปัจจุบัน จนในที่สุดยากแก่การที่จะค้นหาความเป็นคนไทยที่หลงเหลืออยู่ในคนมาเลย์รุ่นหลังได้ เพราะในยุคนั้นชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในแผ่นดินแหลมมลายูมีคติชีวิตร่วมกันในด้านลัทธิความเชื่อ เริ่มตั้งแต่การนับถือผีสางนางไม้ มาถึงยุคศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา ครั้นต่อมาในยุคหลังชาวมาเลย์รับคติศาสนาอิสลามและวัฒนธรรมอาหรับมาแทนคติความเชื่อเดิม ความแตกต่างในคติชีวิตชนมาเลย์ใหม่กับคนไทยหรือชาติพันธุ์อื่นที่นับถือด้านศาสนาไม่เหมือนกันนั่นเอง” คนไทยที่รับนับถือศาสนาพราหมณ์ต่อเนื่องมายังพุทธศาสนา เป็นกลุ่มชนที่มีจำนวนน้อยลง แต่สิ่งบ่งชี้ถึงความเป็นไทยที่สำคัญจนถึงปัจจุบันก็คือภาษาและศาสนานั่นเอง (ธำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ, 2547)

การตั้งถิ่นฐานเพราะการเคลื่อนกองทัพตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ดังนิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต กล่าวว่า “หัวเมืองมลายูเคยมีความสัมพันธ์กับราชอาณาจักรสยามมานาน เนื่องจากดินแดนแถบนี้เคยอยู่ภายใต้การปกครองของสยามมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ บางยุคบางสมัยดินแดนมลายูเหล่านี้ก็ขึ้นตรงกับราชอาณาจักรสยามทั้งหมด แต่บางช่วงเวลาที่สยามอ่อนแอหรือมีศึกสงคราม หัวเมืองของมลายูบางเมืองก็แข็งข้อและตั้งตนเป็นอิสระ ต่อเมื่อสยามกลับเข้มแข็งใหม่ หัวเมืองเหล่านั้นก็จะถูกปราบปรามและกลับมาอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรสยามดังเดิม นอกจากนี้ในสมัยอยุธยา ในรัชสมัยพระราชาธิราช สยามส่งกองทัพที่อยู่ภายใต้การปกครองของเมืองปัตตานีและปะหัง ไปปราบโจรสลัดที่เกาะทูมาสิค (ประเทศสิงคโปร์ในปัจจุบัน) ถึงสองครั้ง คือในปี พ.ศ.1891 และพ.ศ.1900 เนื่องจากกลุ่มโจรสลัดดังกล่าวปล้นสะดมเรือสินค้าที่ต้องแล่นอ้อมปลายคาบสมุทรมลายู...”

(นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต, 2550) ในการเคลื่อนทัพเหล่าทหารที่เดินทัพมาบางส่วนยังคงติดค้างและตัดสินใจตั้งรกรากในพื้นที่แถบที่ราบไทรบุรี จนกลายมาเป็นบรรพบุรุษของคนสยามในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย ที่บอกเล่าถึงบรรพบุรุษของตนว่าเป็นทหารที่ต้องอยู่เฝ้าค่ายที่ตั้งทัพเป็นเวลานาน ต้องอยู่ดูแลช้างศึก ม้าศึกจนติดอยู่กับแผ่นดินมาจนถึงปัจจุบัน

การตั้งถิ่นฐานจากเหตุปัจจัยทางรัฐศาสตร์และยุทธศาสตร์สมัยโบราณที่นิยมการ “ถ่ายเทครัว” ย้ายคนจากเมืองหนึ่งไปยังอีกเมืองหนึ่ง แล้วย้ายครัวจากอีกเมืองหนึ่งมายังอีกเมืองหนึ่ง เพื่อป้องกันการแข็งเมืองอันเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ผู้นำสั่งอพยพครัวไทยเข้าไปขัดตาทัพหรือไปคุมเมืองไทรบุรี ซึ่งหมายถึงรัฐปะลิสในปัจจุบันด้วย

การย้ายถิ่นเข้าไปหาที่ทำมาหากินของคนไทยจากประเทศไทย มีทั้งคนไทยจากสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช และสตูล ((Arun A/L Boontiang, 1990) กล่าวถึงการอพยพของผู้คนในยุคนี้ว่า“ในศตวรรษที่ 18 - 19 เกิดปัญหาเศรษฐกิจที่เมืองสงขลาและเมืองนครศรีธรรมราช ราษฎรส่วนหนึ่งจึงอพยพมาอาศัยบุกเบิกที่ดินทำกินในรัฐไทรบุรี ซึ่งขณะนั้นมีที่ดินกว้างขวางอุดมสมบูรณ์ และผู้ปกครองมีนโยบายอย่างแน่ชัดในการส่งเสริมการเพาะปลูก” คนไทยเหล่านี้เมื่อย้ายถิ่นฐานเข้าไปจับจองทำสวนทำไร่ทำนา แต่งงานสร้างครอบครัว ก็กลายเป็นคนสยามในพื้นที่จนถึงปัจจุบันนี้ จึงพบว่าคนสยามในมาเลเซียในปัจจุบันมีญาติ พี่น้องในจังหวัดต่าง ๆ ทางใต้และเดินทางไปมาหาสู่ เยี่ยมเยียนกันเป็นประจำ

2. สถานภาพของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง

รัฐบาลมาเลเซียมีความชัดเจนในสิทธิ เสรีภาพทั้งของประชาชนชาวมลายูและชนกลุ่มน้อยอย่างทัดเทียมและเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางกิจกรรมทางศาสนา พิธีกรรม การต้องการมีส่วนร่วมในพุทธศาสนา ก็สามารถแสดงออกได้อย่างเสรีในขอบเขตที่ชัดเจน และถึงแม้คนสยามจะไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวย แต่ก็ถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง มีกินมีใช้ ไม่ฝืดเคือง อีกทั้งคนสยามยังถูกจัดเป็นหนึ่งในกลุ่มภูมิบุตราของประเทศมาเลเซีย จากลักษณะนิสัยดังกล่าว จึงมีผลทำให้ความเป็นอยู่ของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซียมีความเป็นปกติสุขเรื่อยมานับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

ประการหนึ่งที่เป็นลักษณะสำคัญของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย คือ การได้เข้าไปมีบทบาทในการเมืองการปกครองของรัฐบาลมาเลเซีย ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับภาครัฐ และระดับชาติ กล่าวคือการแสดงออกซึ่งสิทธิในการสมัครดำรงตำแหน่งทางการเมือง สิทธิในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการแสดงออกซึ่งสิทธิในการสมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มการเมืองต่างๆ พบว่าการดำรงอยู่ในตำแหน่งทางการเมืองของคนสยามปรากฏในการดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก ดังกรณีของคุณเจริญ อินทรชาติ คุณ ชิว ชุน ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานสมาคมไทย-มาเลเซีย และดาโต๊ะ บุญสม สุวรรณมณี วุฒิสมาชิกคนสยามในปัจจุบัน

ถือเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแสดงออกทางชาติพันธุ์หรือการรวมกลุ่มเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สถานภาพทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น มีลักษณะเช่นเดียวกับระดับชาติและระดับรัฐ กล่าวคือ เป็นไปตามสิทธิ์ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตาม การแสดงออกซึ่งการเมืองการปกครองของคนสยามในระดับท้องถิ่นปรากฏชัดเจนกว่าระดับชาติ ทั้งนี้ เป็นเพราะการปกครองระดับท้องถิ่นของรัฐปะลิส กรณี ชุมชนหมู่บ้าน และตำบลได้ให้สิทธิชุมชนในการปกครองกำกับดูแลกันเองภายในชุมชน (แม้ว่าการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหรือ กำนัน จะต้องได้รับการคัดเลือกและความเห็นชอบจากสายการเมือง) ดังนั้น จึงพบว่าหมู่บ้านชุมชนคนสยามในทุกพื้นที่ก็มีผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเชื้อสายสยาม

3. การดำรงอยู่ของความเป็นไทยของคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย การที่คนสยามในรัฐ ปะลิสยังคงดำรงอยู่และสืบสานความเป็นไทยไว้ได้จนปัจจุบัน แม้ว่าคนกลุ่มสยามจะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยของประเทศและอาศัยอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือที่เรียกว่า สังคมในพหุวัฒนธรรม แต่คนสยามยังคงอัตลักษณ์ความเป็นไทย นับถือพุทธศาสนา ใช้ภาษาไทยท้องถิ่นใต้ มีประเพณีและพิธีกรรมตามแบบคนไทยภาคใต้ ทั้งด้านปัจจัย 4 สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศุภการ สิริไพศาล และอดิศร ศักดิ์สูง (ศุภการ สิริไพศาล และอดิศร ศักดิ์สูง, 2552) ที่ทำให้เห็นว่า การมีระบบการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ระบบผลิตภาษา ศาสนา ประเพณี มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยหรือคนสยาม ถือเป็นจุดแข็งที่จะทำให้ชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยหรือคนสยาม สามารถปรับตัวเข้ากับปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างกลมกลืนและมีการเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เนื่องจากแนวโน้มเรื่องความเป็นเอกภาพในเรื่อง เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา จะยิ่งมีความโดดเด่นมากขึ้น เมื่ออยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมที่แตกต่าง และเหนือสิ่งอื่นใดคนสยามในรัฐปะลิส ยังคงจงรักภักดีและเทิดทูนต่อองค์พระมหากษัตริย์ไทย สิ่งที่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนที่สุดคือ เพราะทั้งคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซียและคนไทยในประเทศไทย มีชาติพันธุ์ในเรื่องของเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา และการมีภาษาที่ใช้ร่วมกัน ร่วมทั้งมีกระบวนการในการสร้างความสำนึกร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสิ่งเหล่านี้เป็นภาพที่ปรากฏในสังคมคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย สอดคล้องกับข้อค้นพบของ (Irving Chan Johnson, 2002) นักมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดวิจัยเรื่อง Movement and Identity Construction Among Kelanta's Thai Communities. (การเคลื่อนไหวและการสร้างอัตลักษณ์ท่ามกลางชุมชนไทยในกลันตัน) กล่าวว่าชาวไทยกลันตันปรับตัวได้และมีความเป็นตัวของตัวเอง พรมแดนทางกายภาพไม่ใช่เรื่องใหญ่สำหรับพวกเขา แต่สิ่งที่สำคัญกว่าคือ พรมแดนในทางสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในจินตนาการของชาวไทยกลันตันผ่านการจินตนาการอดีตและประวัติศาสตร์ของพวกเขาขึ้นมาใหม่ การแขวนพระบรมฉายา

ลักษณ์ของในหลวงและพระบรมวงศานุวงศ์ในบ้านคนไทย เออร์วิง จอห์นสัน เชื่อว่าการแขวนพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มาจากความรู้สึกของประชาชนที่นับถือศรัทธาอย่างแรงกล้าในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจของพระองค์ มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของความรู้สึกชาตินิยมต่อความเป็นไทย

สรุป

จากการศึกษาคนสยามในรัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย พบลักษณะจำเพาะของคนสยามที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในหลายลักษณะ ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะนิสัย ความเชื่อพิธีกรรม และการอยู่รวมกันเป็นสังคมโดยพบว่าลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวมาเลเซียเชื้อชาติไทยหรือคนสยาม ที่เห็นได้ชัดมี 3 ประการ คือ 1) มีความสำนึกในความเป็นเชื้อชาติ 2)มีความรักในภาษาของตนเอง และ 3) มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

นอกจากยังพบว่า การที่คนสยามยังดำรงวัฒนธรรม ดำรงตัวตนความเป็นคนสยามจนกระทั่งปัจจุบัน คือการได้รับหลักปรัชญาพื้นฐาน 3 เรื่อง นั่นคือ เสรีภาพ (Liberty / Freedom) เสมอภาค (Equality) และภราดรภาพ (Fraternity) จากประเทศมาเลเซีย

คนสยามมีเสรีภาพด้านความคิด การตัดสินใจในการใช้ชีวิต การนับถือศาสนา การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การแสดงออก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีขอบเขต ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และไม่ทำให้สังคมเสียหาย คนสยามได้รับความเสมอภาค ในเรื่องสิทธิความเป็นพลเมืองคนหนึ่งในมาเลเซีย คนสยามได้รับความเป็นภราดรภาพ ได้รับการปฏิบัติทั้งจากภาครัฐและประชาชนในประเทศมาเลเซีย ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดุจพี่น้องและมองเห็นถึงความเป็นประชาชนคนหนึ่งที่มีความเท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สนับสนุนและการพัฒนา ควรสร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมไทยแก่คนสยามในประเทศมาเลเซียให้มากขึ้น และควรหลีกเลี่ยงประเด็นทางการเมือง รวมทั้งระมัดระวังประเด็นความไม่เข้าใจกันระหว่างประเทศ และควรส่งเสริมในประเด็นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย

1.2 ควรสร้างความร่วมมือและสายสัมพันธ์กับคนสยามในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย เพื่อประโยชน์ในการศึกษาข้อมูลทางวิชาการต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของคนสยาม ในประเทศมาเลเซียกับประเทศอื่น ๆ ที่คนไทยยังอยู่อาศัยถึงปัจจุบันหลังจากการเสียดินแดนให้แก่ประเทศตะวันตก

2.2 ควรสร้างความเชื่อมโยงการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิชาการของคนไทยกับมาเลเซียในการศึกษาเรื่องราวของคนสยาม ประเทศมาเลเซีย

2.3 ควรมีการศึกษาเรื่องราวของคนสยามในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซียในประเด็นต่าง ๆ ในเชิงลึก เช่น ภาษา วรรณกรรม ประเพณี พิธีกรรม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

คำนวณ นวลสนอง. (2546). *ศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียv.* สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ธำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ. (2547). *ไทยในมาเลเซีย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2550). *ตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทศึกษา.

ศุภการ สิริไพศาล และอดิศร ศักดิ์สูง. (2552). *การดำเนินนโยบายสังคมพหุวัฒนธรรมในรัฐเคดาร์และปีนัง ของมาเลเซียค.ศ.1970-2008.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Arun A/L Boontiang. (1990). *Kesedaran Dan Tindakan Polite Di Kalangan Masyarakat Minoriti Siam.* Universiti Kebangsaan Malaysia: Satu Kajian Kes di Daerah Pendang, Kedah Darulaman.Master's Thesis.

Irving Chan Johnson. (2002). *Movement and Identity Construction Among Kelanta's Thai Communities.* England: Howard University.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชม การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่นๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK (ขนาดอักษรคลิกเพื่อดูตัวอย่าง) ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่

จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุวุฒิการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการพิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยเยื้องมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300-320 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น(ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

7) เอกสารอ้างอิง (References)ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)
2) บทนำ (Introduction)
3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามสำดับ
4) สรุป (Conclusion)
5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)
6) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ **APA**

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเตอร์เน็ตทั้งนี้ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้อง ของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง กำกับท้ายเนื้อความที่ใต้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).*//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา*.:สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//*ชื่อหนังสือ.*//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (.// การวรรค 2 ครั้ง)

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//*ชื่อเรื่อง*/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจจ์ สุจิณฺโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวิตร ว่องวีระ. *ทฤษฎี และวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม***.** (หน้า112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//*ชื่อวารสาร.*//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์,* 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ,* (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T.(1995). Sciencefiction. In *The encyclopaedia America,* (Vol. 24, pp.390-392). Danbury, CT: GrolierPress.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//***ชื่อหนังสือพิมพ์,/***เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา/ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุอริยสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ในดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//**ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์**.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม้สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). **หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์**. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ***ชื่อเรื่อง.***//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). ***พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร?*** เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก https://www.dailynews.co.th/article/666936

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). ***เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไประดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562*** . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺ.โต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

โกนิฏฐ์ ศรีทอง.(2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน.* สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมฺมาปญฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาอาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ.* เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls.* Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy,* 6 (5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิ้งค์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)
หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)
E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

(16 pt)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย : Research Objectives (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย : Research Methodology (18 pt)

(16 pt)

ผลการวิจัย : Results (18pt)

(16 pt)

อภิปรายผล: Discussion (18pt)

(16 pt)

สรุป : Conclusion (18 pt)

(16 pt)

ข้อเสนอแนะ : Recommendation (18 pt)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (ถ้ามี) (16 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

(16 pt)

Eng (16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)
ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(อังกฤษ) (12 pt)
หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)
หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)
E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ : Introduction (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา : Body (18pt)

(16 pt)

สรุป : Conclusion (18 pt)

(16 pt)

ข้อเสนอแนะ : Recommendation (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง : References (18 pt)

ไทย (16 pt)

Eng (16 pt)